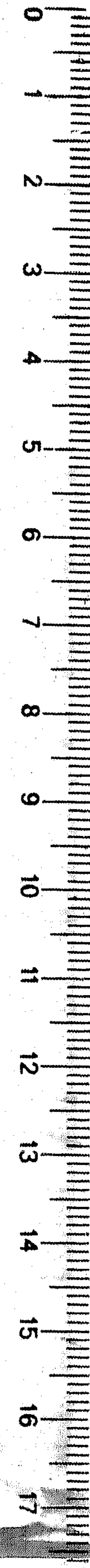
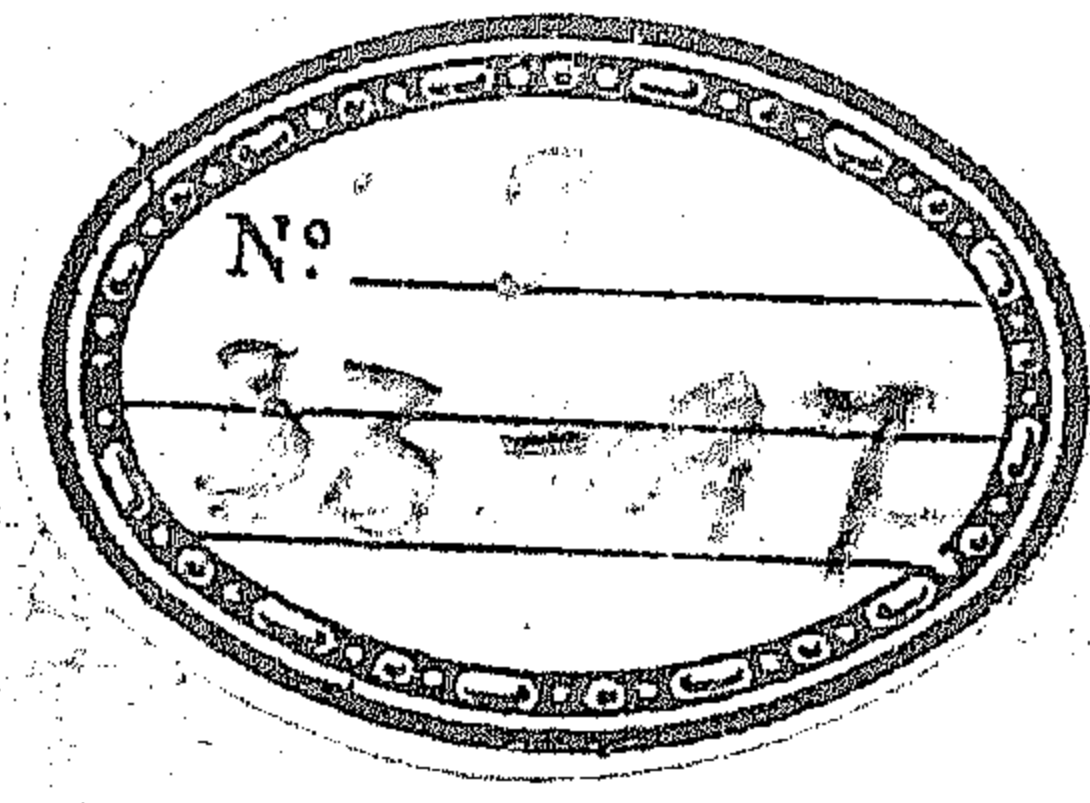


2=7

60.



MANAD.  
 B  
 82  
 86

*Handwritten signature*

ONTARIO  
 1877

R. 13. 676.

DE SIGNIS

# ECCLÉSIAE

## DEI,

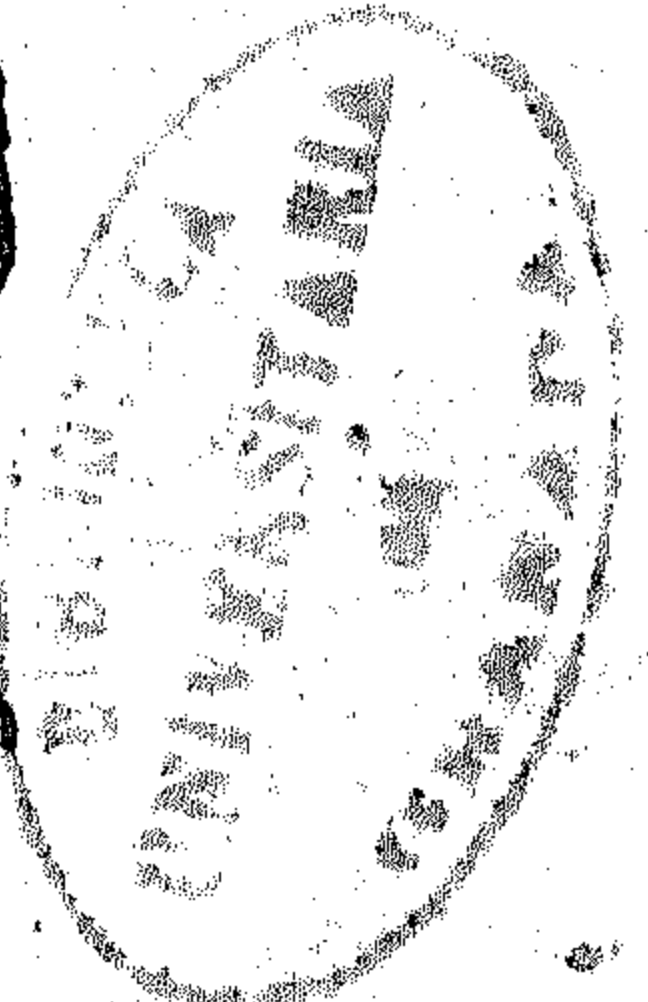
### LIBRI XXIII.

Auctore THOMA BOZIO Eugubino,  
Congregationis oratorij Presbytero.

IN TRES TOMOS DIVISI, QUORVM HIC  
*Primus, Libros XII. priores, in quibus comprehen-*  
*duntur Signa 57. sicut post praefationem ad*  
*Lectorem videre est:*

Secundus & Tertius Tomus reliquos XII. Libros  
continent.

*Accesserunt Indices tam Argumentorum, Signorum, & Capitum,  
quam Verborum, Rerum Sententiarumq;  
insignium locupletissimi.*



LYGDVNI

*Antwerpen*

SVMP TIBVS PETRI LANDRY,

M. D. XCIII.

*Cum Privilegio Regis.*



SANCTISSI-  
MO ET BEATISSI-  
MO PATRI

ET D. N. GREGORIO  
DECIMO QVARTO  
PONTIFICI MAXIMO

THOMAS BOZIVS PRESBITER  
*Congregationis Oratorij sempiternam  
felicitem.*



MNES controuersie, Bea-  
tissime Pater, quæ versantur  
inter Catholicos & hereti-  
cos, ad hanc vnam reuonan-  
tur, qui sicut ex Ecclesia Dei,  
quæ est columna, & firma-  
mentum veritatis, non habens  
maculam, neque rugam. He-  
retici porro cum sint impudentissimi, & omnibus vndi-  
que flagitijs cooperti, vt aduersus filios matris olim sua  
scandalum ponant, ore spurcissimo audent, quando in fi-  
dei questionibus se deficere vident, aduersus patres quon-  
dam suos loqui, crimina ijs obijcere, & exemplo Cham  
peissimi filij ad suam perditionem per summum scelus  
ostentui habere patres religiosissimos, presulesq; sacros  
Ecclesie sancte, per quos ipsi sunt in arca mystica Noë  
seruati, ac liberati à morte. Pro illa igitur aduersus im-  
pios istos impar humeris meis opus nouumq; & multi-  
plex explicandum mihi proposui: & quamuis inter filios  
eius minimus, fractaq; sim valetudine, aggressus tamen

1. tim. 3.  
Ephes. 5.

Psal. 49.

Gen. 9.

illud sum diuino auxilio fretus, quod in re tanta, cum scri-  
ptioni me dabam, contemper implorauit, atque ut per  
alios mihi impetraretur, omnium bonorum precibus apud  
Deum pro me interuenturis me semper commendabam.  
Post annos autem decem perduxit illud ad finem, centumque  
signa collegi, e quibus clarissime elucescit, quae, quantaque  
sit Ecclesia nostra, quae est Dei. Illa uero ducitur e tripli-  
ci & mirabilissima coniunctione, qua copulatur ipsa san-  
ctissime Christo, & Deo. Nam cum renascatur ex incor-  
ruptibili semine baptismi lauacro aquae, in uerbo uita,  
primo loco quo ad spiritum maxime Deo cohaeret per sa-  
cramentum Chrismaris, in quo uncti, signati Spiritu pro-  
missionis sancto, edoctique omnia sumus. Secundo quo ad  
corpus Deo connectitur per Eucharistiae sacramentum, ex  
quo sunt duo in carne una. Tertio coniungitur eidem quo  
ad regnum spirituale, quod omnia iudicat, & a nemine  
iudicatur, per Ordinem sacerdotum regalis, cui data  
sunt clauis regni caelorum, soluendi que & ligandi in cae-  
lo, & in terra. Hic primus tomus operis totius comple-  
ditur signa pertinentia ad animi coniunctionem, ac de  
virtutibus Theologicis, moralibusque, & gratiis gratui-  
tis differit: & explicat non solum quomodo ex illis  
manifestissime dignoscatur Ecclesia Dei, sed etiam sedis  
istius studiosos ad tantam peruenisse illarum celsitudinem,  
ut alieni neque pertingere eam potuerint ipsa cogitatione:  
ante oculos praeterea cuiuslibet ponit, qui sint omnium gen-  
tium celeberrimarum in uitijs progressus, quantaque alienorum  
a nobis uiriositas, & turpitudine. Amplius autem sic inter  
nostros diuinitus distribui uirtutes, ut pro merito digni-  
tatum sit etiam uirtutum conueniens gradus, in toto scilicet Ec-  
clesiae decursu, eminentiori que potestate esse maiorem nume-  
rum martyrum, sanctorum, sapientumque uirorum, habita  
scilicet ratione paucitatis ex una, & multitudinis ex alia  
parte, summosque summis, & infimis infimos comparando.

Quo

1. Petr. 1.  
Ephes. 5.  
2. Cor. 1.  
Ephes. 1. 4.  
1. Ioan. 2.  
Ephes. 5.  
  
1. Pet. 2.  
Matth. 16.

Quocirca nulla Patriarcharum uel Episcoporum succes-  
sio tot martyres habet, quot Romana, quae uiginti septem,  
aut etiam plures numerat Papas martyrium corona praeful-  
gentes. Nulla tot sanctitate excellentes praesules, ut ista,  
quae septuaginta duos innocetiae diuinae miraculis consi-  
gnata est suis recenset. Nulla, quae per suos ministros magis  
fidem Christi amplificari dilatans terrorem Dei Iacob,  
& longos faciens eius funiculos, clauosque consolidans: ita  
ut, quacumque sedes ab ista recesserit, continuo foras sit  
missa, a gentibus conculcata, sibi exaruerit, positaque sit  
in desertum. Nulla denique series Ecclesiasticorum An-  
tistitum throno isto, qui sicut Sol in conspectu Dei ful-  
get, & sicut Luna perfecta in aeternum, & testis in caelo  
fidelis, fuerit unquam magis perita, prudens, iusta, reli-  
giosa, pia, obediens Deo, uerax, humano generi amica, li-  
beralis, magnanima, clemens, humilis, & iunctis deni-  
que uirtutibus ex omni parte resplendens: quae nos singul-  
latim primo hoc nostri operis tomo clarissime explica-  
mus, sicut aperimus contra testimonij indubitatis in me-  
dium productis, sedis istius Apostolicae inimicos, omnibus  
uitijs quotidie proficientes in peius esse contaminatos.

Sanctitati igitur tuae, Beatissime Pater, hi, qualescun-  
que sint, tenuis ingenij fetus merito debentur: non modo  
quia domum Dei, de qua agunt, gubernas: sed quia semper  
es iudicatus de prudentium sententia dignus qui consti-  
tutus super montem Domini in vertice montium staret in  
loco sancto, praedicans praecipua eius. Illinc itaque mihi in-  
fimo omnium fratrumque meorum in unum habitantium Con-  
gregationi tibi semper addictissima benedicas, unde Do-  
minus mandauit benedictionem, & uitam usque in saeculum:  
ut e valle lachrymarum, quarum fons ac torrens oculis  
tuis est datus dum quotidie sacrificas, populique peccata  
& eius interfectos cum Hieremia ploras, eamus de uirtute  
in uirtutem, donec in Sion Deus Deorum videatur.

\* 3

PIO

Isa. 54.  
Matth. 5.  
Psal. 106.  
Psal. 88.

Isai. 2.  
Psal. 14. & 2.  
Psal. 83.  
Ier. 7.  
Thren. 2.



## P I O L E C T O R I .



I C V T Ecclesie sanctae, atque ipsi veritati nunquam defuerunt vlla aetate hostes acerrimi, sic & viri scientia diuinitus inspirata praestantissimi semper illi praesto adfuerunt, qui aduersus illos scriptis doctissimis in publicam totius orbis lucem datis pro Dei populo intrepidi steterunt, ac fortissimè pugnarunt. Sed hi quidem plerumque unum genus haereticorum, vel hostium sacrosanctae religionis prosterne dū vi, telisq; veritatis sunt adorti: cōmunia tamē argumēta maxime pertinentia ad virtutes, & dona quaedam diuinitus Ecclesie data, quasi quaedam machinas ad vniuersos ipsius inimicos deiciēdos, ac funditus euertēdos, quāuis ostēderint, & adhiberint, nō visi sunt speciatim fabricari, & adiuuere nobis, qui posterioribus hisce seculis pro Dei summa benignitate inter filios Dei cōnumeramur, impressa quaedam vestigia reliquerunt, quibus insistentē peruenire possemus ad amplissimam rerum copiam ab ipsis praeparatam aduersus omnes cuiusuis generis impios, e qua tela quaeuis condere & expedire liceret, quibus istos impugnare ac profligare possemus. In eam rē post decursa optimarum disciplinarum spatia, cum vehementius ipse Catholicorum minimū ante annos decē intendissem, diuinam quadā quasi manu ductus, caelestique luminae, in quod ego semper in precibus defixus & ad omnium bonorum preces confugiens implorando respiciebam, mihi praeyunte, largissimam pulcherrimamq; affluentiam rerū sum nactus e superis baptismi fontibus, quibus in Ecclesia renascimur, deriuatam paulatimq; per amplissima flumina in nos abundē effusam nimirū per sacramenta Christinatis, quo recipiens animus noster plenitudinem Spiritus sancti Deo maxime copulatur, Eucharistiae, quo corpus nostrum corpori Christi cōiungitur, & Ordinis quo potestatem sortimur administrandi sacramenta, quibus infunditur gratia diuina, in quā regnum Dei collocatur vt ob id Sacerdotes dicantur Reges, & hac parte vnū sit iis regnum cum Deo. cœpiq; tantam veluti syluam disponere,

do

dolare, ac pro viribus expolire. Aetatis igitur anno quadagesimo propè exacto, cum dies noctesque totum decennium nulli parcentes labori, nullum diligentiae studium omitterentes, opus vrgeremus, illud citius, quā vellemus, in lucem proferre sapientum virorum nimis efflagitationibus coacti sumus. His itaque libris non aduersus hos illosve alicuius aetatis haereticos, sed aduersus alienos omnes omnium saeculorum sic praerliamur, vt mirari perfecta re non desinamus, quid scelestis istis in mentem venerit in aciem prodire, & instar impij Goliath agminibus Dei uientis aliquid exprobrare, hiscere, aut in conspectu stare. Sed profectō plerique mortales in tenebris & umbra mortis sedentes nimiam Solis ipsius lucem quasi vespertiliones ferre non valent, neque sustinent adhuc inungi sibi excacatos oculos luto, quod Christus in Ecclesia ad lumen orbis restituendum e sputo & puluere confecit, ac praeparauit, & idcirco ruunt praecipites in profunda stultitiae, turpitudinis, & cuiuslibet vitiositatis. Nam quicumque sunt alieni a veritate, si fortē nomen aliquod inter suos habere ceperunt, si vel existimationis propriae ebrietate, vel inanis gloriolae spectris ingloriis agitantur, vt pati non possint ab aliis aliquid edoceri, putantque se conspui, puluere operiri, caeno conspurcari, lumen oculorum sibi eripi, si quis in opinionem veniat eos aliquid ignorasse; ac lutum, quo vult oculos eorum linire Iesus tradens illos in Ecclesiae supremum Magisterium, ferre miseri non possunt. Multi tamen sunt inter eos, qui non adeo transuersi abripiuntur, neque omni vento doctrinae sic circumferri se sinunt, vt istorum turbinibus ac vorticibus absorbeantur, oculosque interdum conuertunt ad caeleste lumen, quod enitere aliquando vident in mediis nubium licet obscurissimarum tenebris, ac procellis. Atque hi sanē, si reuera parati sunt aures veritati dare, & acquiescere, non admodum remoti sunt ab animo ingenuo, a quo quaedam mihi sunt petenda & roganda. Arque in primis illud, vt Lector nolit de vlla operis parte diiudicare, nisi totum legerit, & attentē cuncta conferens, maturaque secum mente pertractans examinarit. Ineiuile namque asseritur esse sententiam ferre, nisi tota lege perspecta. Horum porro librorum maximus est in omnibus partibus contextus, ita vt ex aliis aliq; sint apte, & connexę de nulla autem ferri iudicium potest, nisi singulis perpensis.



ex his enim declarantur illæ, confirmantur, ac sublatis quæ possunt enasci dubitationibus, illustrantur. Sic autem sunt omnia distributa, ut vis coherætionis & argumenti vniuersi ex aliis in alia membra intimè peruat. Quamobrem maximè rogatum velim Lectorem, ne committat, ut vlla anticipata opinio, vel ante omnem libri lectionem secum allata, vel protinus accepta ex aliquo leui argumento, de tota re præiudicet vilo modo. & quidem durissima res est agere cum nonnullis, quorum mentibus altissimè infederint egerintque radices imas propriæ quædam persuasiones, quibus mirum, quantum sincere veritati officiat, solidæque rerum percipiendarum scientiæ. Verè namque illud à celebri poëta dictum in hanc rem quadrat:

*Sincerum est nisi vas, quodcunque infundis accescit.*

Hinc verò fit, ut homo in absurdissima multa vel volens incurrat, vel imprudens incidat, ac semetipsum prodat, dum veritatem non cognitam præiudicat, leuem garrulum, & non modò doctrinarum ac rerum, quæ scientia comprehenduntur, inscium, sed officij, quod bonum virum grauemque & maturum deceat, obliuiosum, aut etiam forsitan ignarum. Adde huiusmodi homines sæpè haberi pro inuidis animiq; angusti, quippe qui in alienis non bene perceptis aut negligendis, aut carpendis inanem sibi laudem doctrinæq; opinionem velint aucupari.

Illud præterea secundo loco mihi non immeritò dari à Catholico lectore velim. Homo sum: nihil, inquit ille, humani à me alienum puto. fieri vix potest, ut aliquid mihi non exciderit, quod emendatione aliqua non egeat, & huc enim spectat illud, in multis omnes delinquimus. ac fas visum fuit doctissimis viris obrepere somnum in opere longo. Si quis igitur animaduertet, aliquid aliqua in re corrigendum; rogo, ut vel coram, si quidem Romæ degat, vel absens me per litteras amicè faciat certiozem. Visus certè mihi semper is fui, ac talem me comparare studui, ut non modo acquiescerem recta veræque ostendentibus, sed haberem gratias & agerem multas. In ambiguis tamen haud velim contentiosum monitorem, sed qui existimet & à veritate se ut hominem posse aberrare, neque modesti partes esse protinus velle agere Aristarchum, sed in omni re, quæ controuersia possit aliquid habere, pars altera semper audienda.

*Μὴδε δὲ ἴσως ἀντιθέτως ἐπιπέσει τὸν ἀναγνώστην ὁμοίως.*

Sapientis porò est, aiebant Philoſophi quidam non ignobiles, assensum sustinere, neque continuo quibuslibet cogitatis sese menti nostræ obuiuentibus adherere. Innumera sunt, quæ veluti certissima cunctisque persuasissima nobis persuademus, mox falsa aliquando etiam post longum tempus inuiti deprehendimus, & tum nostri maximè non pudet, quippè qui ad credendum præproperi fuerimus: ac ne nostrum, reliquorumque errorem fateamur, sæpè veritati nolumus acquiescere. In nonnullis quidem dissentio ab iis quos alibi hoc opere ab excellentia doctrinæ haud mediocriter commendo: subticere soleo nomencorum, liberalis namque & benè institutæ mentis est, aliorum dignitati & nomini consulere, nisi siqui fuerint ipsi in Ecclesiam Præfulcsq; illius contra leges veritatis fideiq; sinceræ iniuriosi, vel in credendo nimium leues. quorum sanè constar esse aliquos, qui Catholici volunt haberi, & sunt illi quidem, sed frigide & exiguæ fidei, quæ moribunda iam vergat ad interitum, & in nihilum sit abitura: ut enim benè Sanctus Cyprianus aiebat libro de vnitæte Ecclesiæ, Episcoporum contemptus affinis est hæresi: neque est hæresis, quæ non auspicietur ab Episcopis despiciendis.

Quocirca iure hoc tertium petam, ut in memoriam reuocet, quibus nominibus soliti sint Apostoli sanctique doctores appellare hæreticorum suis tum sæculis insanientium turbam. Nam cum nihil sit hæretico pestilentius, & execrabilius, quamuis omittendum nihil sit, quo possit ad mentem reuocari, ac si spem det aliquam frugis melioris lenitate cum illo vti possimus, maximè si res si cum hominibus certis, ad quos speciatim scribamus, cum tamen in vniuersum scriptis edictis eos confutamus, aut quæuis certi sint, nihilominus experimento longoque vsu compertum sit illos in furore persistere, tum veluti cum furiosis est agendum, detegendus eorum furor, si fieri possit, ac res tempusque permittat, ut scilicet cuncti furoris eorum certiores fiant, neque excidat nobis ex animo, hæreticos esse quàm maximè detestandos, fugiendos, & veluti pestem longè expellendos. Ut autem lector sincerus facilius recordari possit hunc morem vsitatum fuisse Apostolis, ac sanctis viris, quoties aduersus hæreticos scribebant, operæpretium duxi, verba ipsa hic exscribere, qui-

ant illi soliti sunt homines huiusmodi vel presentes vel ab-  
sentes appellare.

Paulus igitur Apostolus sic de istis iam tum erumpen-  
tibus 2. Corint. 11. Eiusmodi pseudoapostoli sunt operarii  
subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. & non mi-  
rum: ipse enim Satanæ transfigurat se in Angelum lucis,  
non est ergo magnum, si ministri eius transfigurentur ve-  
luti ministri iustitiæ. Ad Galatas autem scribens, qui sedu-  
cti fuerant ab istis, quamuis speret eos ad mentem reditu-  
ros, si tamen inquit cap. 3. O insensati Galatæ, quis vos  
fascinavit non obedire veritati? & ad Philippenfes cap. 2.  
Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem.  
& mox: Multi enim ambulant, quos sæpè dicebam vobis.  
nunc autem & flens dico inimicos crucis Christi, quorum  
finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confu-  
sione ipsorum, qui terrena sapiunt. & 2. Timot. 2. Vanilo-  
quia deuitas: multum enim proficiunt ad impietatem, & ser-  
mo eorum vt cancer serpit: ex quibus est Hymeneus,  
& Philerus, qui à veritate exciderunt. & mox de his, & eo-  
rum sectatoribus: Instabunt tempora periculosa, & erunt  
homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphem-  
i, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affe-  
ctione, sine pace, criminatores, incontinentes, inimicos, sine  
benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum  
amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem  
pietatis virtutem autem eius abnegantes. & hos deuita-  
uerant igitur hi iam tum viuentes) ex his enim sunt, qui  
penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas onera-  
tas peccatis, quæ ducunt variis, desiderijs, semper discen-  
tes, & numquam ad scientiam peruenientes. quemadmo-  
dum autem Ioannes & Mambres restiterunt Moyfi, ita &  
hi resistunt veritati, homines corrupti mente reprobi circa  
fiden. atque hæc Paulus sui temporis hæreticos desi-  
gnans.

Iudas autem de hæreticis loquens, Hi sunt, ait, in epulis  
suis maculæ, conuiuantes sine timore, semetipsos pascen-  
tes, nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores  
autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus  
sæci maris despumantes suas confusiones sidera errantia:  
quibus procella tenebrarum seruata est in æternum. & mox:  
Hi sunt qui segregant semetipsos, animales, spiritum non  
habentes.

Ioannes

Ioannes Apostolus. 1. cap. 2. Sicut audistis, quia Anti-  
christus venit: nunc Antichristi multi facti sunt: vnde sci-  
mus, quia nouissima hora est, ex nobis prodierunt (signat  
hic hæreticos) sed non erant ex nobis. & 2. Multi seducto-  
res exierunt in mundum, qui non confitentur Iesum  
Christum venisse in carne: hic est seductor, & Antichri-  
stus.

Ignatius Ioannis Apostoli discipulus ad Magnesianos, Fu-  
gite, inquit, illas sine Deo hæreses: Diaboli enim sunt adin-  
uentio, serpentis auctoris malorum, qui per mulierem sedu-  
xit Adam patrem generis nostri. fugite verò & malas sobo-  
les eius, Simonem dico primogenitum generis eius, & Me-  
nandrum, & Basilidem, & totam collectionem malignita-  
tis ipsius, & illos hominis cultores Hebionitas, quos male-  
dictos esse Hieremias Propheta asseruit. fugite quoque &  
illos immundissimos Nicolaitas amatores libidinis, malos  
calumniatores. Nam talis fuit Apostolorum minister Nico-  
laus. Fugite etiam ipsius nequissimos nepotes, Theodorum  
scilicet, & Cleobulum, qui generant fructum mortiferum,  
de quo si quis degustauerit, statim morietur, non morte  
temporali, sed aeterna. Hæc Ignatius enumerans nominatim  
hæreticos, quorum plerique viuebant, eorumque sectatores,  
qui ætate illa degebant.

Et ad Philadelphienfes: Filij lucis fugite diuisionem vni-  
tatis, & malam doctrinam hæreticorum, ex quibus exit co-  
inquinatio in omnem terram. & mox: Abstinetate itaque vos  
à verbis malis, quæ Iesus Christus non seminavit, sed ho-  
minum interfectrix bestia: propter quod non sunt plantatio  
parris, sed seminarium nequissimi.

Et ad Smyrnenfes: Huiusmodi omnes nepotes sunt il-  
lius inueterati malorum auctoris. deinde: Nefandas verò  
hæreses & schismata facientes fugite, sicut principatum  
malorum.

Ad Antiochenfes: Videte ergo malignos operarios, ini-  
micos crucis Christi, quorum finis est interitus, quorum  
Deus venter est, quorum gloria in confusione eorum: vide-  
te canes rabidos, serpentes super pectus repentes, dracones  
squammosos, & aspides, basiliscos, scorpiones. Hi enim sunt  
thoes, vulpes, & simia.

Polycarpus, vt refert Irenæus libr. 3. capit. 3. aduer-  
sus hæreses cum Marcioni occurrisset, & ab eo fuisset  
interrogatus, an ipsum cognosceret, numquid leniter

respon-



Respondit præfens præfenti? Cognosco te, inquit, primogenitum Satanæ.

Irenæus ipse Polycarpi discipulus alloquens ipsosmet hæreticos lib. i. cap. 5. O pepones, ait, sophistæ vituperabiles, & non viri. Passim verò sic ad eos: Discite, inquit, insensati, quin in præfatione suorum librorum nullum non verbum, quo impietas hæreticorum turpitudòque designetur, omittit, subdolos vocans, falsantes verba Domini, blasphemos, impios, lupos ouillis pellibus contectos: eorum sectatores sine cerebro, mysteria portentuosissima, profundum insensationis, & blasphemationis in Deum, bestiasque vastatrices in fine primi libri vocat, & in fine tertij innumeris eos verbis contumeliarum plenis meritò ac verissimè proscindit; idèmq; facit in præfatione quarti libri.

Cyprianus autem sanctissimus martyr sic epistola quadragésima, vel octaua lib. i. Deus vnus est, & Christus vnus, & Ecclesia vna, & cathedra vna super Petrum Domini voce fundata: aliud altare constitui, aut sacerdotium nouum fieri, præter vnum altare, & vnum sacerdotium, non potest: quisquis alibi collegerit, spargit. Adulterum est, impium est, sacrilegum est, quodcumque humano furore instituitur, vt dispositio diuina violetur: procul ab huiusmodi hominum contagione discedite, & sermones eorum velut cancrum & pestem fugiendo vitate. & mox: Vitate lupos, qui oues à pastore discernunt; vitare linguam diaboli venenatam. & libro de vnitae Ecclesiæ aduersus ipsos hæreticos agens, Quid facit, inquit, in pectore Christiano luporum (hæreticorum & schismaticorum) feritas? & canum rabies? & venenum letale serpentum? & cruenta sauitia bestiarum? & mox: Hi sunt, qui se vltro apud temerarios conuenas sine diuina dispensatione præficiunt, qui se præpositos sine vlla ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcopatum dante, Episcopi sibi nomen adsumunt; quos designat in Psalmis Spiritus sanctus, sedentes in pestilentia cathedra, pestes & lues fidei, serpentis ore fallentes, & corrupenda veritatis artifices, venena letalia linguis pestiferis euomentes; quorum sermo vt cancer serpit; quorum tactus pectoribus & cordibus singulorum mortale virus infundit. & rursus: Error (hæresis) fallit, extollit stuper, liuor incendit, cupiditas excæcat, deprauat impietas, superbia inflat, discordia

exalpe

exasperat, ira præcipitat. Quin epistola quinquagesima quinta, siue tertio libro primo hæreticis illa verba dicta cõtendit; In cælum ascendam, super stellas Dei ponam sedem meam: sedebo in monte alto super montes altos in Aquilonem, ascendam super nubes, ero similis altissimo, & ad ipsum Nouatianum hæreticum scribens, (attendat quæso candidus lector, quibus eum sectatoresque eius vocibus appellet.) Obortus est alius hostis, & ipsius paternæ pietatis aduersarius hæreticus Nouatianus, qui non tantum, vt in Euangelio significatum est, sicut sacerdos, vel Leuites iacentem vulneratum præteriret, sed ingeniosa ac noua crudelitate fauciatum potius occideret: & mox ad nostros: Fratres dilectissimi non moueat aut turbet hæretici istius perfidi abrupta dementia. rursus: Videte canes, videte malos operarios: rabiem suam non cessant latratibus excitare, luporum more tenebrosam caliginem operare; qua facile possint ferina sua crudelitate oues à pastore direptas spelunca tenebrosa dilaniare. deinde ad Nouatianum conuersus, Nouatiane, inquit, vas forsitan & pretiosum fuisses; sed nunc te in paleas & in stipulas conuersum, nec intelligis, nec plangis: quid igitur vanis rebus extolleris? rursus: Nescis quoniam tu es miser, & miserabilis, & cæcus, & pauper, & nudus. & subiicit eius affectas esse Antichristos, fures, latrones: & Quid ad ista, ait, respondeant peruersissimi isti Nouatiani? & Audite igitur Nouatiani, apud quos scripturæ cælestes leguntur potius, quàm intelliguntur, parum si non interpolentur, sunt enim præclusæ vestræ aures, & corda cæcata. Hinc eos comparat coruo, qui ex arca Noë fuit emissus, lupis, prædonibus, laniationibus, scribens ad ipsorum principem, sectatoresque tum viuentes.

Athanasius oratione prima contra Arianos nominatim recenset plurimos Episcopos Arianos tum viuentes, & in his Georgium Cappadocem, qui Alexandrinam sedem inuaserat; & ait, Hi cum essent non nisi in presbyteri ordine constituti, nec valgo cogniti haberentur, tamen per impietatem Episcopatus titulum sibi procurarunt, eaque de causa Georgium Cappadocem quemdam redemerunt eo animo, vt eum ad vos mitterent: sed nec ille aliquo in numero, aut pretio habendus est. Dico enim eum in istis locis non vt Christianum se, sed vt idololatram gessisse, eundemque moribus & instituto carnificem esse; & quia

istius



istiusmodi ingenio erat, accitum ab illis, aggregatumque esse, utpote hominem iniuriis, rapinis, & caedibus facundis perquam idoneum. ea enim saepius exercuit; neque vlla ratione cognita habet, quae sunt peculiaria Christianae fidei. illi quidem his machinis utuntur contra veritatem, non tamen illorum animus latet, etiam si milles veluti anguillae in sinus meandrosque lubricent, & sese occultare studeant, quasi non sint Christi perduelles. & mox: Antichristi isti sunt, qui propter Arii vesantiam ad vos accedunt. Haec de Arianis Episcopis tum viventibus, & eorum sectatoribus Athanasius publice scripsit.

Quid verò in epistola ad solitariam vitam agentes, tum de reliquis Arianis, tum de Constantio Imperatore; audiamus eum loquentem: Immanis bellua nempe haeresis ista (Arianorum) terras inuasit, ut quae non verbis veluti dentibus suis homines innocentes laedat, sed & externam vim ad insidias faciendas comparavit. & mox: Omnes certe apud illos sordibus scatent, & eorum carascopi, hoc est, exploratores, quum minimè sint Episcopi, longè maculosissimi sunt. & longè post: Quid autem aliud haeresim istam, quae prorsus aliena est à pia religione, quaeque ut Christi perduellis auctorem suae impietatis Constantium quasi Antichristum inscribit, facere decuit, nisi contraria Saluatori vsurpet? Deinde longissima oratione ostendit Constantium deteriore Saule, Achabo, Pharaone, collationemque istorum cum illo facit, eorum facta utrinque referens, & expendens, & ad extremum concludit: Quis igitur, quum ista fiant, & quum impietas tantam impudentiam sibi vendicet, ausit iam inde Constantium hominem Christianum appellare? ac non potius Antichristi imaginem esse? quid enim ex notis Antichristi huic deest? aut quid est, cur non omnibus modis Constantius Antichristus, & vicissim Antichristus Constantius habeatur? Haec Athanasius, qui deinde enumerat omnes Antichristi notas, & ostendit eas Constantio ad vnguem conuenire: & tamen Constantius totius Romani orbis moderator vivebat, & haec audet Athanasius scribere aduersus illum, de quo paulo ante meliora sperans, necdum credens Arianum, dixerat esse pium, & religiosum: & nihilominus à quibusdam dicitur esse modestus, cum scribit in Arianos.

Augustinus epistola quinquagesima sexta de curiosis quaestionibus, nominans Donatistas, Maximianenses, Manicheos, Arianos, Eunomianos, Macedonianos, Cataphrygas, vocat eos greges turbamque bestiarum innumerabiliter perstreptentes. & in psalmum quinquagesimum septimum, Habemus, inquit, & in haereticis hoc documentum, & experimentum; quia & ipsos inuenimus esse serpentes indignatione obsurdatos, nolentes audire medicamentum medicatum à sapiente. & in psalmum sexagesimum septimum, explicans illa verba, Congregatio tauro- rum in vaccis populorum, Tauros, inquit, vocans propter superbiam durae indomitaeque ceruicis. significat enim haereticos. vaccas autem populorum seductibiles animas intelligendas puto, quia facile hos tauros sequuntur. & in psalmum octuagesimum: Sampson caudas vulpium colligauit. Vulpes insidiosos, maximeque haereticos significant dolosos, fraudulentos, cauernosis anfractus latentes, & decipientes, odore etiam tetra putentes. Haec ille. sed bene est, ut cognoscamus, quibusnam verbis alloquatur ipsosmet haereticos Augustinus, cum scribit in ipsos. Sic igitur libro primo contra epistolam Parmeniani, Donatistas alloquens: Quapropter, inquit, isti (Donatistae) non ideo scelerati sunt, quia de omnibus victis nolunt temerè aliquid credere: sed ideo, quia se furore schismatis praeciderunt ab eis innocentibus. & rursus: An forte dicent (Donatistae) etiam si conuincuntur in sacrilega dissensione (Donatistarum) ut pro ea dementia (suae sectae) si quid passi fuerint martyres non sint. Et libro secundo sic exorditur: Quae tandem vis, nisi caecitas, & vanitas animi, cogit hominem clausis, ut dicitur, oculis, tamquam in alterum iacere, quod in eum, qui iecerit, continuo redeat, cumque ictu reciproco affligat, intacto illo, quem vulnerare voluerat, sicut isti Donatistae de omnibus ferè scripturarum testimoniis faciunt. & mox de iisdem: O stultissimam caecitatem: quid enim tam bonum, & tam iucundum habitare fratres in vnum? rursus: Si veram paleam (Donatistae) odissent, & ipsi paleae non essent. iterum: Aut quando (Donatistae) non spernunt Deum, qui baptismum eius, in eis, quorum causam non audierunt & de quibus nullo modo, iudicare potuerunt incredibili temeritate impietatis exsufflant, & sibi audent arrogare, quod Dei est. &

libro tertio: Ipse est enim (Satan) qui per imaginem quasi iustæ seueritatis crudelem sæuitiam (hætesim) persuadet, nihil aliud appetens venenosissima versutia sua, nisi vt corrumpat, atque dirumpat vinculum pacis, & caritatis. & post: Vnde ergo tanti greges circumcellionum? hi è Donatistis erant) vnde tantæ turbæ conuiuiarum ebriosorum, & inuuptarum, sed non incorruptarum, innumerabilia stupra scæminarum? Vnde tanta turba raptorum, auarorum, sceneratorum? Vnde tam multi per suas quique regiones notissimi, tantumdem volentes, sed non tantum valentes optari? Quid ad hæc respondebunt? Non sunt ista? An & hoc triticum est? Væ impudentissimæ negationi, si apud se ista non esse; væ sceleratissimæ peruersitati (Donatistarum) si frumenta se esse responderint.

Idem libro primo contra litteras Petiliani Episcopi Cirthenfis Donatistæ tum viuentis sic incipit: Nostis nos sæpè voluisse Donatistarum hæreticorum sacrilegum errorem in notitiam manifestam, non tam ex nostro, quàm ex ipsorum opere producere, atque conuincere; & libro secundo, ad singula verba & sententias Petiliani respondens, & dialogum contexens, sic Augustinus respondit: ita ne verò nos accepta alapa prebetis alteram maxillam? non istam vobis famam furiosa vestra agmina per totam Africam cum terribili turpitudine passim vagantia compararunt: & iterum capite centesimo quinto ipsummet alloquens Petilianum, qui cum disputabat, cum diceret ille se sacerdotem, neque pro se à populo orandum, quasi pro peccatore; Videtne, inquit, quàm sit ista diabolica superbia?

Idem libro primo contra Cresconium Donatistam tum viuentem, sic verbis Cypriani vtens: ipsum compellat: Superba est ista obstinatio, & sacrilega præsumptio, quam sibi furor prauus (hæreticorum, & Donatistarum) assumit: & dum sibi semper quidam, plusquam mitis iustitia deponit, assumunt, de Ecclesia pereunt: & dum se insolenter extollunt, ipso suo tumore cæcari, veritatis lumen amittunt. & libro secundo capite decimonono: Sed si vestra (Ecclesia Donatistarum) vera est; quomodo expiati sint à tam immani scelere, dicite: si enim non sunt expiati, omnes vos estis secundum vestram sententiam eorum scelere maculati. & libro tertio, capite quadragesimo nono:

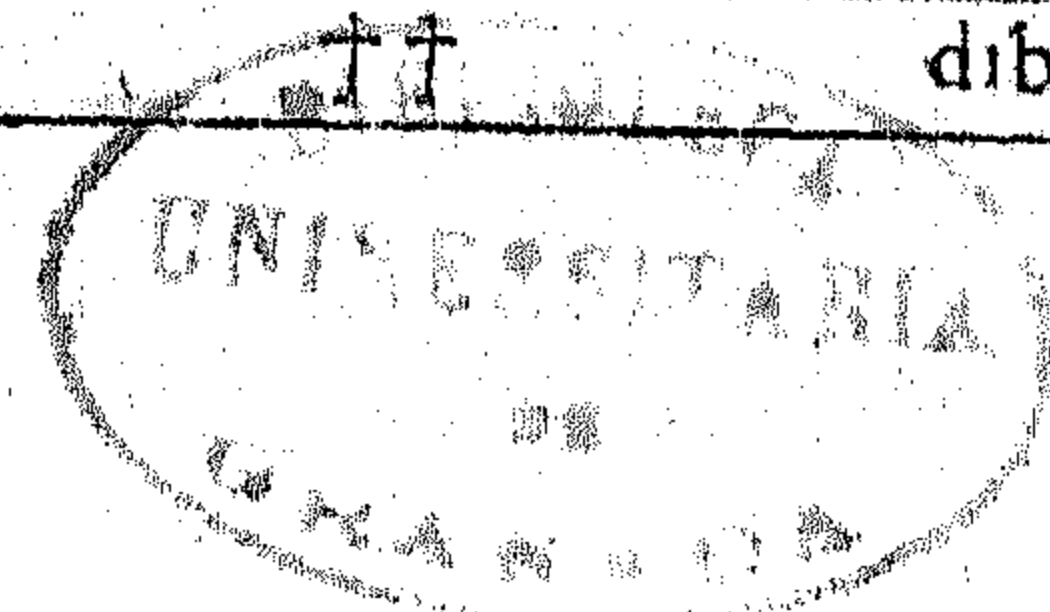
Auffer

Auffer itaq; de medio superuacuas inuidias molestiarum, quas regalibus iussis pro vestro errore paupum, perparuas, & propè nullas pro magno furore vestrorum, Donatistarum. & cap. 78. Vereor ne nimis vrgeam verecundiam tuam, si ostendam quàm leuiter & scurriliter quædam etiam verba mea, quæ translata posui, frõtem pro pudore, os pro sermone, videns telum pro tripartita oratione, tricipitem bestiam pro errore, tribus calumniis aduersus tot populorum innocentiam sæuiente, quasi urbanus, & dicax exagrandanda putaueris, & lib. 4. cap. 39. Quid adhuc pessimæ causæ patrocinium pertinacissimum præbes?

Idem Pelagianos alloquens lib. 2. contra duas epistolas Pelagij ad Bonifacium cap. 6. Itane verò, inquit, filij superbiæ, inimici gratiæ Dei, ô noui hærensi Pelagiani. & lib. 3. cap. 7. Quis hoc, nisi Marcion, & Manichæus, & aliæ similes pestes dixerint? & lib. 4. ad finem, arguens Pelagianos, quòd in causa sua congregati concilium vellent: Verum, ait, istorum (Pelagianorum) superbia, quæ tantum se extollit aduersus Deum, vt in illo non velit, sed potius in libero arbitrio gloriari, hanc etiam gloriam captare intelligitur, vt propter illos Orientis, & Occidentis synodus congregetur. & lib. 1. contra Iulianum cap. 3. ipsum compellans, Audi iam parumper, inquit, inerudita temeritate quantum veros adiques Manichæos. & lib. 3. in principio compellans ipsum Iulianum, ad quem librum scribit: ræq; salubriter pœniteat incautæ, ac temerariæ iuuenilis progressiõis & prolapsiõis tuæ, & lib. 4. ca. 2. Hanc breuem, sed vtrique apertam sententiam meam si mente tenuisses, puto, quòd tam improbus non fuisses.

Apparet itaque Augustinum nullum verborum genus omittere, quibus infandas hæreticorum impietates designare possit, ijsque sæpè ipsosmet hæreticos alloqui, appellans eos improbos, incautos, temerarios ineruditiæ temeritatis, superbos, qui se extollant aduersus Deum, & concilia generalia velint, pestes, patronos pertinacissimos pessimæ causæ, dicaces, scurras, leues, magni furoris, immanis sceleris, suo tumore cæcatos, sacrilegæ præsumptionis, superbiæ obstinationis, Diabolicæ superbiæ terribilis turpitudinis, furiosos, sacrilegi erroris, sceleratissimæ peruersitatis. impudentissimè negantes, ebriosos, ac turbam ducentes sceneratorum, raptorum, corruptarum, auarorum, & innumerabilia stupra facientium, crudelis sæuitiæ, incre-

dibilis





dibilis temeritatis, & impietatis, itulissimæ cæcitatatis, vanitatis, dementiæ, sacrilegæ dissensionis, furiosi schismatis, sceleratos, odore terro putentes, fraudulentos, dolosos, insidiosos, vulpes, tauros, duræ, & indomitæ ceruicis, serpentes indignatione obsurdatos, turbas bestiarum innumerabiliter perstreptentes. Hæc Augustinus, qui tamen modestissimus in hæreticos, sicuti Athanasius etiam, prædicatur.

Hæc autem mihi satis esse videntur, ut recordemur quem morem seruauit Apostoli virique sancti cum scribebant aduersus hæreticos, aut de iis loquebantur, cumque legimus aliorum Catholicorum libros aduersus hæreticos, haud miremur, si quando in illos inuehantur. Nihil namque iis nocentius, venenatius, ac pestilentius, idcirco exclamandum, ne quis forsan obdormiscens, aut oscitans, minus aduertat ad istas pestes, ac falsa mentis mansuetudinis specie obrestos furiosos. Quanquam si agatur de nostræ ætatis hæreticis non aliis illi sanè vocabulis sunt designandi, quam quibus amantissimi eorum duces appellarant, Lutherus, & Calvinus. Ille namque post illa domini. Aduentus, Saxonas, ac VVittembergenses suos, multo quam cum sub Romano Pontifice agerent, deteriores, atque ad omne sceleris genus procliuiores, rursus & Sodomitis flagitiosiores testatur. Istæ hæresi suæ addictos omnium mortalium sceleratissimos, & facinorosissimos esse conuincit: deinde cum verba illorum sceleribus congrua satis inuenire non potest, terra monstra, & malos genios humanam formam indutos appellat conc. X. ad Ephes. Gallicè scripta. Similia de iisdem Paulus Eberus, & Smidelinus, quorum verba referimus Signo 52. cap. 5. ad finem: eadem Munsterus, ut recitamus signo de ignorantia hæreticorum.

Hæc igitur mihi visa sunt à benigno lectore postulanda, quæ me impetraturum non modo confido; sed quando benignum nos hic alloquimur, certò scio, Interim verò Deum rogemus, ut Ecclesiæ suæ sanctæ & filios dignissimos, & propugnatores fortissimos pro summa ipsius beneficentia in terris nos efficere dignetur, quo bonum certamen certantes, cursumque consummantes, coronam iustitiæ post obitum recipiamus in cælo, & qui laborauimus cum militante inter mortales, cum triumphante in superis æterna gloria & beatitudine perfruamur.

ARGV

## ARGUMENTA LIBRORVM, ET RATIO ORDINIS SERVATI.

**P**RIMVS liber agit de sublimata Ecclesiæ in vniuersum, cui asseritur esse vni spiritum per chrisma, vnum corpus per Eucharistiã, & vnum regnum per ordinis Sacramentum cum Deo: è qua triplici coniunctione deducuntur centum signa, è quibus apertissimum fit, quanam sit Ecclesiã, & quanta eius diuinitas: tum de fabricatione Adami, & Eua, casu eorum, reparatione generis humani per Christum, & Ecclesiã, Sacramentorum efficacia, baptismi, per quod renascimur, gratia, necessitate, & effectibus mirandis.

Secundus declarat quomodo Ecclesiã, quæ constat è renatis per baptismum, maxime Deo veluti dilectissima sponsa nunquam repudianda coniungatur per Chrismatum Sacramentum, ita ut illi sit vnus cum Deo spiritus, & ob id omnia doceatur, perducatur ad altissimum culmen virtutum, recipiat plenitudinem Spiritus sancti, Tum de mirabilibus plurimis ad Chrisma pertinentibus agitur, summisque superstitionibus, in quas inciderunt antiqui, quæ per Chrisma ostenduntur sublata.

Tertius agit de signis nascentibus à prima & potissima Ecclesiæ coniunctione cum Deo, quæ dicitur spiritus, per quam peruenit ad summum virtutum. Cum verò tres sint virtutes Theologicae, fides, spes, caritas, & fides sit prima, quando vocatur substantia, & fundamentum rerum sperandarum, primo loco agitur de signis deductis ab ortu & natura fidei, quæ sunt.

I. Fides ex auditu. II. Vna fides. III. Indubitata.

IIII. Perpetua. V. Antiqua.

Nobisque esse fidem ex auditu, vnã, indubitatã, perpetuã, antiquã, sicut necesse est ad sit Ecclesiã Dei, abesseque ab hæreticis, demonstratur.

Quartus agit de signis pertinentibus ad fidei propagationem, quæ necessariò è diuinis scripturis debet Ecclesiã inesse: sunt verò illa.

VI. Propagatio fidei. VII. Maxima iniquis temporibus propagatio.

VIII. Perpetua fidei propagatio inter gentes.

IX. Ordo fidei propagatæ.

X. Triplex tempus, gens, & modus in fidei propagatione.

Hæc Ecclesiã nostrã comitari, non alienos, explicatur.



Quintus de signis pertinentibus ad confirmationem, interitum, & reparationem fidei: hæc sunt.

- XI. Miracula in fidei propagatione facta.
- XII. Confirmata undique fides.
- XIII. Confutatio hæresum.
- XIII. Sanctiones vniuersalium conciliorum.
- XV. Vnanimis doctorum consensus.
- XVI. Interitus fidei Christiana adductus per hæreticos in eorum locis.
- XVII. Reparatio fidei per Catholicos facta in iſſe.

Sextus, cum sint explicata quæ pertinent ad ortum, naturam, propagationem, confirmationem, interitum, reparationemque fidei, agit de signis desumptis à spe, quæ est secunda virtus Theologica, & de signis desumptis à gratijs gratuitis, quæ possunt esse sine caritate. Ea verò sunt.

- XVIII. spes summa Catholicorum. XIX. Spiritus prophetia.
- XX. sermo scientiæ efficacissimus. XXI. Sermo sapientiæ.
- XXII. Genera linguarum, & interpretatio sermonum.
- XXIII. Summa fides, seu fiducia.
- XXIII. Peritia Catholicorum in omnibus disciplinis.

Hæc adesse debere Ecclesiæ Dei eminenter, sicut omnia usque ad undecimum totum librum, adesse autem nobis, non alienis, clarissimè demonstratur.

Septimus, examinatis ijs, quæ pertinent ad fidem, spem, gratiasque gratuitas, quæ possunt esse sine caritate, agit de signis deductis à caritate, sunt autem.

- XXV. Perpetua sanctorum successio.
- XXVI. Magni iniquis temporibus sancti.
- XXVII. Perpetua martyrum series.
- XXVIII. Gentes effusa ad humanitatem perducta.
- XXIX. Caritas. XXX. Summa sanctitas.
- XXXI. Studia, & exercitationes ardentissima Virtutum.

Octauus, post signa pertinentia ad virtutes Theologicas fidem, spem, caritatem, gratiasque gratuitas, agit de signis spectantibus ad Virtutes Cardinales, & alias ijs subiectas, ac primo loco de ijs, quæ ad primam Cardinalem: & hæc sunt.

- XXXII. Prudentia Politica.
- XXXIII. Prudentia, & Fortitudo Militaris.
- Nonus de secunda Virtutis Cardinalis, aliarumque annexarum virtutum signis: ea sunt.
- XXXIII. Iustitia. XXXV. Religio.
- XXXVI. Cultus Deiparæ, sanctorumque amplificatus. XXXVII.

XXXVII. Spiritus precum.

Decimus de reliquis iustitia annexis Virtutibus, earumque signis: quæ sunt.

- XXXVIII. Pietas. XXXIX. Obedientia. XL. Veritas.
- XLI. Amicitia. XLII. Liberalitas.

Undecimus de duabus, quæ reliquæ erant, virtutibus Cardinalibus, Fortitudine, & Temperantia, & annexis, & quando de illa fortitudinis parte, quæ posita est in aggrediendo, dictum est ob inseparabilem affinitatem signo de Prudentia & Fortitudine militari, idcirco tractatur solum de illa parte, quæ posita est in sufferendo. signa verò sunt.

- XLIII. Patientia. XLIII. Animi magnitudo.
- XLV. Magnificentiæ. XLVI. Temperantia.
- XLVII. Clementia, & Mansuetudo. XLVIII. Castitas.
- XLIX. Humilitas. L. Paupertas.

Duodecimus, cum superioribus libris apertissimè sit explicatum, Ecclesiam Catholicam in omni virtutum genere supra omnes, omniumque opinionem eminere, in quo maximè ponitur coniunctio spiritus Ecclesiæ cum Deo, hæreticos verò neque affectos umbram illarum, & omnia sint diuina scripturæ testimonijs & oraculis corroborata, agit de enormissimis hæreticorum omnium, & alienorum quorumlibet vitijs, atque inde desumptis signis, ut liquidissimò appareat, nullos pertinere ad Ecclesiam Dei, nisi nostros. Illa autem sunt hæc.

- LI. Impuritas hæreticorum.
- LII. Vitiositas alienorum.
- LIII. Intestina alienorum cædes.
- LIII. Ignauia hæreticorum aduersus hostes.
- LV. Ignorantia hæreticorum.
- LVI. Turpissimi calumniarum, alienorumque progressus in omnes vitijs.

Ex his clarissimè sit, hæreticos esse bestijs, quibuslibet peiores, ut in principio. LV. signi aperitur.

Postremo, ut illustrissima fiat Ecclesiæ nunc militantis sanctitudo, ex quo sit simul illustrissimum nos esse ex Ecclesia Dei, LVII. signum est, sanctitas Ecclesiæ nunc militantis.

In quo tria explicantur. Primum, quanta sint opera sanctorum sæculi labentis, secundum, quanta sint Martyrum: tertium, quanta sint Virginum, & fæminarum respectu antiquitatis, quamuis fieri possit ut minori sanctitate homo edat opera maiora, testificantiæ tamen sanctitatem doctrinæ: aut vitæ.

ARGUMENTA  
SIGNORVM, ET  
CAPITVM.

Liber Primus.

<b>D</b> E dignitate ac potestate Ecclesie in vniuersum, quae ostenditur e similitudine e Canticis desumpta. Cap.1.	pag.1.
Quantoperè Deus Ecclesiam voluerit laudari. Quanti eam fecerit. Quanti sit esse in ea. Quanti illius coniunctio cum Deo. Cap.2.	5
De exordiis Ecclesie in terris, ac primo Adami & Euae statu. Cap.3.	7
De praeepto, quod Adamo est datu, deceptione illius, & casu: & cur arbores, ac serpentes olim pro Diis haberentur, & de mysticis, occultisque inimicitis inter homines, ac serpentes. Cap.4.	12
De reparatione, & incremento Ecclesie, Christo nouo Adamo, per quem mirabiliter humanum genus renascatur. Cap.5.	18
De noua Eua noui Adami Christi sponsa Ecclesia, & eius dignitate. Cap.6.	22
Semina, e quibus renascimur e nouo Adamo Christo, & noua Eua Ecclesia, sunt in primis Sacramenta. Cap.7.	25
Cur tanta sit sacramentorum vis. Cur instituta in verbis, ac rebus corporatis. Cur adiecti ritus. Et de mystica Ecclesie coniunctione. Cap.8.	30
De caeremoniis, & Sacramentis antiquae, & nouae legis. Cap.9.	33
Operum studium est ad salutem necessarium. Duobus modis homo iustificatur sine operibus legis. Primo, contritione perfecta: Secundo, Sacramentorum perceptione, cum fuerit attritus. Cap.10.	40
Viginti argumenta explicantur, quibus ostenditur per Sacramenta infundi gratiam primam iis, qui bene dispositi sunt, & animati. Cap.11.	44
Homo Christianus renascitur per baptismum, quod decem noui Testamenti locis explicatur. Cap.12.	53

Vaticinia,

Vaticinia, & Concilia afferuntur, quibus baptismi diuina vis explicatur. Cap.13.	57
De signis antiquorum, quibus apertum cunctis gentibus fiebat per ipsum baptismu donari diuinitatis societatem, Elephantis aestimatio de aquis. Cap.14.	61
Figurae antiquorum vim diuinam baptismi designantes. Cur Christiani pisces dicantur. Cap.15.	63
Miracula maxima, quibus fit apertissimum per baptismum infundi Spiritum sanctum. Baptismus aliquando dedit pulchriorem formam. Miracula fontium baptismalium. Cap.16.	69
De vi medica, & innocua diuinitus addita aquis post baptismum. De fonte, in quo Christus est ablutus. De diluuiis antiquis cur nunc tam raro tam magna. Maxima in Italia & Romae diluuium. Cap.17.	77
De caeremoniis Baptismi. Cap.18.	81
De homine per Baptismum renato. Cap.19.	87

Liber Secundus.

<b>D</b> E legis antiquae, ac nouae scripturae, & renati hominis in Ecclesia diuino incremento. Cap.1.	94
Sacramento confirmationis vnum fieri Ecclesie spiritum cum Deo: idque testimoniis septem scripturae probatur. Cap.2.	102
Afferuntur testimonia Patrum idem confirmantia. Cap.3.	105
Vaticinia decem Chriftatis, siue Confirmationis. Ca.4.	110
Decem figurae chriftatis afferuntur. Cap.5.	114
Signa rerum naturalium, atque humanarum, & mirabilia, quae Deus prouidit, ac constituit in oliuis, vt homines disponderet ad tanti Sacramenti fidem. Quanti facerent oliuas antiqui. Ante Christum natum nou tot in locis oliuae. Cur tot fontes olei post Christum natum. Cap.6.	118
Mirabilia balsami, quae Deus ad huius Sacramenti fidem prouidit. Balsamum ante natum Christum in sola Iudaea, postea plurimis in locis. Quando balsamum cognosci coepit. Balsami mirabile euentum. Cap.7.	123
Miracula, quibus chriftatis sacramentum comprobatur. Cap.8.	126
De duce, signis, armatura, inimicis, regno, triumphisque eorum, qui sunt initiati hoc sacramento. Cap.9.	131



Summum nequitiae, atque iniustitiae, ad quod pertinet  
humanum genus ante Sacramentum Confirmationis.  
Cap. 10. 138

Sacramento Confirmationis est factum, ut tanta ac to-  
flagitia plurimis in locis tollerentur è terra. Cap. 11. 148

### Liber Tertius.

**A**mor sui ipsius est omnium malorum causa: idcirco  
radicatus hic in Ecclesia Dei euellitur, ut tum demum  
Catholicorum pectoribus inseri omnes virtutes possint,  
immissio penitus Dei, proximi que amore. Cap. 1. 157

#### SIGNVM PRIMVM.

Fides ex auditu.

Illam est Ecclesia Dei, in qua nemo est, aut fuit, qui non  
crediderit fidei ætate sua annuntiatæ, & per manus à ma-  
ioribus acceptæ, & auditæ. Regula fidei quæ sit. Euange-  
lium quod dicatur. Cap. 2. 163

Recentiorum & antiquorum hæreticorum factiones &  
sectas non esse ex Ecclesia Dei constat, quia fides eorum  
non sit ex auditu, quod ex ipsorum confessione probarur.  
Admirabilis stoliditas Caluini. Cap. 3. 171

Duobus obiectis hæreticorum respondetur. Afferunt  
namque auditis non standum, quia sit aliter in diuinis li-  
bris: & immutatam ab Ecclesia antiquorum doctrinam  
contendunt. Cap. 4. 179

#### SIGNVM SECVNDVM.

Vna fides.

Illam est Ecclesia Dei, cuius est vna fides. At recentiorum,  
& Orientalium quorundam non est vna fides, sicuti alio-  
rum omnium hæreticorum: idcirco concluditur non esse  
inter eos Ecclesiam Dei: nobis autem non vnã semper  
fuisse fidem dici non potest. Discrepantiæ, & horrendæ  
blasphemæ Caluini in iis, quæ pertinent ad ipsum Deum.  
Cap. 5. 183

#### SIGNVM TERTIVM.

Indubitata fides.

Indubitata fides necessariò est eorum, quibus nulla po-  
test

test ac debet esse dubitatio quali rerum certissimarum: quam  
fidem neque esse, neque posse villo modo esse hæreticis,  
apertè demonstratur. Hæreticorum fides non est indubi-  
tata, ac proinde nulla. Cur Deus nolit omnibus esse ius  
obligandi ad fidem. Cap. 6. 197

#### SIGNVM QVARTVM.

Perpetua fides.

Illam est Ecclesia Dei inter Christiani nominis profes-  
sore, cuius est perpetua fides, quam scilicet aliqui semper  
palam sunt secuti. Idcirco neque Orientalium quorun-  
dam, neque recentiorum factiones pertinent ad Ecclesiam  
Dei. Perpetuas primam caput fœderis diuini cum Eccle-  
sia. Admirabilis inconstantia hæreticorum in Ecclesie  
Catholicæ causam asserendo. Incredibilis impudentia hære-  
ticorum. Cap. 7. 204

Hæretici quatuor obijciunt aduersus hanc perpetuita-  
tis notam: quæ multis modis clarissimè & efficacissimè  
confutantur. Ecclesia non est occulta, sed illustrissima.  
Hæretici hodierni manifestè adnumerant se antiquis hæ-  
reticis. Prisca quomodo reiecta, & quomodo perpetua &  
æterna. Cap. 8. 210

#### SIGNVM QVINTVM.

Antiquitas fidei.

Cum veritas sit mendacio prior, multis de causis neces-  
se est ea, quæ creduntur ab Ecclesia Dei, esse antiquitas  
certò credita, vel ab iis necessariò deduci quantum perti-  
net ad ea quæ sunt æternæ veritatis, ideoque esse ex hac par-  
te antiquissimam: deest porro è parte docentium denique  
omnium monumentorum, quæ priscis fuerunt, huius Ec-  
clesie antiquitatem stabili. Hæretici hodierni fatentur  
nostram fidem antiquam. Cap. 9. 215

Quomodo probetur antiquitas Catholicæ religionis.  
Nouum nomen hæreticorum insigne est nouitatis: cum  
hæretici prius fuerint è nostris, ostendunt nos esse anti-  
quiores. Sex antiquitatis testimonia, & monumenta nobis-  
cum. Secundum antiquitatis monumentum. Tertium an-  
tiquitatis monumentum. Quartum antiquitatis monumen-  
tum. Quintum antiquitatis monumentum. Vltimum anti-  
quitatis monumentum multa continens. Admirabile euen-  
tum locorum antiquorum. Cap. 10. 219



Liber Quartus.

SIGNVM SEXTVM.

Propagatio fidei.

CVM sit Ecclesia Dei sponsa, necesse est illi filios patriat, atque omnes ad ipsius Christi que cultum perducatur: id verò non nisi ab Ecclesia nostra factum esse, enumeratis sigillatim cunctarum gentium conuersionibus ad Christum, clarissimè demonstratur. Primariæ totius orbis Ecclesiæ constitutæ à Petro, & ab his aliæ minores. Hispaniæ conuersio. Galliarum conuersio. Britannia, & Angliæ, Scotiæ, & Hiberniæ conuersio. Germaniæ con. Saxoniarum con. Morauiarum con. Bohemiæ con. Pomeraniæ con. Pannoniarum con. Illyrij con. Dalmatiæ con. Slauiarum, Rascia, Bosniæ, Seruiæ, Croatiæ con. Misia Daciæ con. Hungariæ con. Rhusiæ con. Poloniæ con. Lithuaniam, & Samogetiæ con. Liouoniæ con. Prussiarum con. Daniæ, Suediæ, Rugiæ, Gothiæ con. Nouergiæ con. & Borealium regionum Græciæ con.

Cap. 1.

Oriens vniuersus ad Christianam religionem perductus est per eos, qui semper eadem nobiscum senserunt, & Petri successoribus primas detulerunt. Antiochia metropolis Orientis. Asiæ conuersio per Episcopos à Petro in primis constitutos. Hunnorum, Alanorum, Abasgorum, Zechorum con. Herulorum, Iberum con. Tartarorum conuersio. Armenorum conuersio. Persiæ conuersio. Indorum conuersio. Sarracenorum conuersio. Agarenorum conuersio. Indiarum Orientalium conuersio. Indicarum regionum in Oriente conuersio. Cap. 2.

Indiæ Occidentales, quarum latissima sunt confinia per omnes mundi partes pertinentia, ad Christi cultum per nostros perductæ fuerunt. Indicarum regionum in Occidente conu. Alexandria metropolis à Petro constituta. Africanarum nationum conuersio. Cap. 3.

SIGNVM SEPTIMVM.

Maxima temporibus iniquissimis propagatio.

Quò maiores aduersus Ecclesiã nostram sunt per hostes eius concitatae tēpestates, eò fecundior illa fuit, & ubertiores fructus dedit: quod est signū diuinitatis cōsonum prædictionibus sacris. Tempus ab anno 300. vsque ad 600. &

conuertiæ

conuertiæ hoc tempore nationes, secundum tempus, tertium tempus, quartum tempus, quintum tempus, & conu. Cap. 4. 256

SIGNVM OCTAVVM.

Perpetua fidei propagatio in Gentibus.

Necesse est ab Ecclesia Dei perpetuò inter gentes fidem propagari, ita vt non modò eadem natio eam nepotibus suis tradat, quomodo diximus supra esse perpetuam fidem, sed ex aliis in alias gentes semper transmittatur, atque ita perpetuetur, quartum sæculum, quintum sæculum, vj. vij. viij. ix. x. xj. xij. xiiij. xv. xvj. Incredibilis fidei propagatio nostro sæculo. Cap. 5. 262

SIGNVM NONVM.

Ordo fidei propagatæ inter Gentes.

Prædictum est fore, vt Christi cultus primò inter Gentes ad Aquilonem positas propagaretur, deinde inter eas, quæ spectant ad Austrum: quod cum nostræ Ecclesiæ per tot sæcula contigisse videamus, illam palàm sit esse Ecclesiam Dei. Ab Oriente in Occidentem, Aquilonem, & Austrum. Cap. 6. 268

SIGNVM DECIMVM.

Tria tempora, tres modi, ac tria hominum genera in fidei propagatione.

Prædictum est fore, vt trinam legationem Deus ad homines destinaret, qua veritas per illos agnosceretur ac cohereretur: æ prima vocarentur, secunda adducerentur, tertia compellerentur: prima diuites, secunda pauperes urbium, tertia agrestes: primi in domibus, secundi in viis & plateis, tertij in viis extra urbem, & sæpius habitarent: illi propè, isti non ita procul, hi longius positi: atque è primis nulli ferè accederent, è secundis multi, è tertijs qui impleant domum: primi malè haberent nuncios, secundi, ac tertij non eodem modo: idcirco omnia primorum immisis exercitiibus vastarentur, quod aliis non sic vsu veniret. Hæc verò soli Ecclesiæ nostræ contigisse demonstratur. Primum tempus urbanorum per miracula conuersorum. Primum tempus urbanorum ad fidem vocatorum. Cap. 7. 272

Tempus.

Tempus, modus, atq; hominum genus ad secundam legationem spectans explicatur, quo vocati in pagis habitantes, id est pagani, & gentes in confinibus Imperij Romani confidentes. Secundum tempus paganorum ad fidem adductorum. Cap. 8. 280

Tertia legatio, qua populi omnium maximè barbari, & efferi ad cultum Christi sunt perducti. Tertium tempus barbarorum ad fidem compulsorum. Cap. 9. 285

## Liber Quintus.

### SIGNVM XI.

#### Miracula in fidei propagatione facta.

**M**iracula ad fidem confirmandam facta in ipsius propagatione clarissimè ostendunt nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros autem nullo modo. Miracula Rhenberti in Dania, Suetia. Miracula Poppæ, Hunnonis, Canuti, Vicelini, Otthonis in Septentrione. Miracula Ludmillæ, & Vencellai inter Bohemos. Miracula Adalberti. Miracula Bonifacij inter Sclauos. Miracula Ioannis, & Benedicti inter Polonos. Miracula, quæ Geyse, & Stephano euenerunt inter Hungaros. Miracula inter Tartaros edita. Cap. 1. 290

De miraculis, quæ parentum nostrorum, nostraq; ætate sunt edita in gentibus ad Christi cultum perducendis. Miracula in Indiis Occid. edita. Miracula Martini Valentini, Aloisij Bertrandi. Miracula in Africa. Miracula Gasparis Belgæ in Ormutio. Miracula edita in Maluchis. Miracula edita in Cochinchinæ regno. Miracula edita in Iapone. Miraculum perpetuum in Indiis Orientalibus: Miracula ridicula, quæ tentarunt edere hæretici. Cap. 2. 298

### SIGNVM XII.

#### Confirmata vndique fides.

Necesse est vt vera religio non modò miraculis, quæ humanas vires superarent, confirmetur, sed & omnibus modis, quos charitas diuinitus inspirata, cælestiq; sapiëntia nostris animis in dies explicaret: quod à nostra Ecclesia factum, non ab hæreticorum factionibus, sit manifestum. Primus modus fidei confirmatæ. Secundus modus fidei

confir-

confirmatæ. Tertius modus fidei confirmatæ. Quartus modus fidei confirmatæ. Quintus modus fidei confirmatæ. Sextus modus fidei confirmatæ. Cap. 3. 309

Quot & quanta præstitierint Pontifices Romani, cunctiq; Occidentales, vt Græci & Orientales in fide continerentur, ac confirmarètur. vj. sæculo quid Papæ egerint pro Oriente. vij. sæculo quid Papæ egerint pro Oriente. viij. sæculo. quid Papæ egerint pro Oriente. ix. xj. xij. xij. xiiij. & xv. sæculo quid Papæ egerint pro Oriente. Cap. 4. 322

Orientales & Græci armis adiuti sunt iniquissimo tempore ab Occidentalibus aduersus Sarracenos & Turcas. Auxilium anni millesimi nonagesimi sexti, præstitum Græcis. Incredibilis confusio Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ex quo desciiuit à Romana. Cap. 5. 335

### SIGNVM XIII.

#### Confutatio hæreticorum.

Necesse est ab Ecclesia Dei fuerint hæreses singulæ, quæ diuersis temporibus eruperunt, confutata, & adhuc erumpentes confutetur. Id verò ab Ecclesia nostra, non ab vllis hæreticorum factionibus præstitum fuisse demonstratur. Hæreses Simonis Magi, Menandri, Saturnini, Basilidis, Carpocratis, Gnosticorum, Marcionis, Valentini, Theodoti, Asclepiodati, Pauli Samosatani, Cerdonis, Ebionis, Cherinti. Quarta decimanorum, Montani, Priscillæ, Maximillæ, Donatistarum, Arii, Macedonij, Apollinaris, Photini, Sabellij, Nestorij, Eurychis, Petri Antiocheni, Acacij, Seueri, Anthimi, Cyri, Sergij, Pyrrhi, Pauli, Iconoclastarum, Berengarij, Abailardi, Arnoldi, Waldensium, Albigenium, Henricianorum, Gilberti, Eunonis, Hussitarum. Ecclesia Constantinopolita sæpiùs per hæreticos occupata. Admirabile robur Ecclesiæ Romanæ in cultu Christi amplificando. Cap. 6. 340

### SIGNVM XIII.

#### Sanctiones vniuersalium Conciliorum.

Vniuersalia Concilia à Papis confirmata labi non possunt, ideoq; cui fauebunt illa, ibi erit Ecclesia Dei. Constat autem vniuersalia Concilia refragari hæreticorum Protestantium, & Græcorum factionibus, & esse ab Ecclesia nostra.



nostra. Admirabile euentum vniuersalium Conciliorum: multiplex gentium ius. Duodecim admiranda in Cōciliis vniuersalibus: Prophetiæ cōfirmantes vniuersalium Conciliorū veritatem, In Cōciliis nominatim dicuntur adesse tres personæ diuinæ. Concilia vniuersalia Deum repræsentant. Concilia vniuersalia Ecclesiam repræsentant. Bonitas Episcoporum, Doctrina Episcoporum. Potestas Episcoporum. Cap. 7. 346

In Conciliis soli Episcopi decernunt. Imperatoris non est eis præsidere, sed Pontificis Romani, sine cuius assensu Concilia sunt nulla. Concilia frequentissima à Papis, deinde ab omnibus reiecta. Cap. 8. 357

Nonnulla obiecta hæreticorum diluuntur. Conciliū Iudæorū quomodo errarit. Hæreticorū perfidia. Cōcubinatū duo genera antiquis. Impostura hæreticorum. Cap. 9. 361

SIGNVM XV.

Vnanimis doctorum consensus.

Illa est Ecclesia Dei, cui semper adfuerunt doctores, quibus exstiterit eadē doctrinā, neq; aliqua in re penitus disenserint, sed quicquid dixere, id totum iudicio Ecclesiæ Catholicæ ex animo subiicientes, secus credere ex animo, si secus diffinitū fuisset, semper parati fuerunt. Veri Græcorum doctores nobiscū sentiūt ipsi fatētib; Græcis, alioquin vel nulli iis, vel hæretici. Græcis nulli doctores. Græcorū probati doctores sentiunt nobiscum, Hæreticis Protestantibus non esse doctores. Hæretici antiqui doctores hæreticorū nostræ ætatis ipsi fatētib;. Diabolus hereticorū doctor fatētib; hereticis ipsis hodiernis. Cap. 10. 370

SIGNVM XVI.

Interitus fidei, & religionis Christianæ.

Vbi in aliquas regiones alia doctrina, quàm quæ colitur ab Ecclesia nostra, per illos, qui se à nobis abinuerunt, est inuecta, in eas deinde Christianæ religionis, Christi quæ hostes inuaserunt, & in iis cum summa imperij potestate confidentes de Christi cultu plurimū deraxerunt, vel illū ferè prorsus exstinxerunt. Gothorū regiones. Primū exemplum interitus fidei adducti per hæreticos. 2. exempl. Mylia, Pannonia, Dacia, Scythia. 3. exempl. Dalmatia, Germania. 4. exempl. 5. exempl. Gallia. 6. exempl. Lugdunensis se-

cunda.

cūda. 7. exempl. Britānia, Galia Cisalpina. 8. exempl. 9. exempl. Hispania. 10. exempl. 11. exempl. 12. exempl. Africa. 13. exempl. 14. exempl. Oriens captus ab impijs cum impetrarunt hæretici. Ruina imperij Occidentalis & Orientalis ab hæreticis adducta. Anastasio hæretico imperāte Hunni, Bulgari quæ erumpunt. 15. exempl. Turcæ erumpūt Iconomacho imperante. 16. exempl. 17. exempl. 18. exempl. 19. exempl. Cyprus. 20. exempl. 21. exempl. Hungaria. 22. exempl. 23. exempl. Hæretici aperte tendunt ad exterminandum omnem Christi cultum. Cap. 11. 379

SIGNVM XVII.

Reparatio fidei per Catholicos facta.

Per Ecclesiam nostram semper est Christi cultus reparatus in iis locis, in quibus fuerat imminutus, ex quo Christi hostes illa occuparant alienantibus se indigenis à nostra doctrina: quod est veræ Christi Ecclesiæ illustrissimū signum. Oriens quibus hæreticis imperantibus amissus, & quibus Catholicis receptus, Catholici semper casum fidei Christianæ sustinuerunt. Cap. 12. 393

Liber Sextus.

SIGNVM XVIII.

Spes summa Catholicorum.

Necessè est in Ecclesia Catholica sit summa spes, qua contendamus ad assequendam supremam beatitudinem, ceteraque ad illam pertinentia. Hanc esse in Ecclesia nostra, secus inter alienos à nobis, clarissime demonstratur. Hæretici Protestantes filij diffidentia. Admirabile spei Catholicæ euentum. Cap. 1. 400

SIGNVM XIX.

Spiritus Prophetiæ.

In Ecclesia Dei necesse est sit prophetiæ spiritus. Id quæ evidens diuinitatis est argumentum: quod esse in nostra aperte probatur, in hæreticorum verò factionibus nequam. Prophetiæ nostrorum pertinentes ad Græcos. Prophetiæ nostrorum pertinentes ad Protestantes: prophetiæ quædam, Pontificum Romanorum aduersus hostes veritatis. Tempus obseruandum in Græcis. Cap. 2. 408

SIGNVM

SIGNVM XX.

Sermo scientiæ efficacissimus.

Oportet in Ecclesia Dei sit efficacissimus scientiæ sermo: quod nobis adesse, secus alienis, euentissime explicatur. Admirabilis collatio S. Francisci. Admirabilis comparatio S. Bonifacij Apostoli Germanorum. Admirabilis comparatio B. Francisci Xauerij. Admirabilis comparatio S. Vincentij Forerij. Admirabilis comparatio sceminarum Catholicorum. Cap. 3. 417

SIGNVM XXI.

Sermo efficacissimus sapientiæ.

In Ecclesia Dei necessariò debet esse efficacissimus sapientiæ sermo. Hunc esse inter nos, abesse à cæteris, apertissime demonstratur. Admirabilis sapientia Pulcheriæ Augustæ. Cap. 4. 426

SIGNVM XXII.

Genera linguarum, & interpretatio sermonum.

Genera linguarum, & interpretatio sermonum necessariò debent esse in Ecclesia Dei: id nostræ, non alijs cõtingere demonstratur. Admirabilis pœna Hebræis inflicta. Quatuor præcipuè linguæ à Catholicis illustratæ. Cap. 5. 434

SIGNVM XXIII.

Summa fides.

Fides maxima exigitur ab Ecclesia Dei, quæ nostris solum, non alienis diuinitus est concessa. Exempla mirandæ fidei Catholicæ. Cap. 6. 445

SIGNVM XXIII.

Peritia Catholicorum in omnibus disciplinis.

Necesse est Ecclesiam Dei esse repletam omnia scientia: hæreticorum nullam esse talem infrà ostendimus, nunc nostram semper huiusmodi fuisse apertissime explicatur. Philosophi, Catholici, Mathematici, Astrologi, Medici, Architecti, Historici, Poëtæ, Musici, Pictores, Sculptores. Cap. 7. 454

Ostenditur Pontifices summos, Cardinales, Episcopos, & re-

& religiosos viros pro ratione suæ dignitatis peritia cunctis alijs præstitisse. Cap. 8. 466

Liber Septimus.

SIGNVM XXV.

Perpetua Sanctorum successio.

Necesse est in Ecclesia Dei semper adsint viri sanctorum præstantes, & illustrissimi: quos esse in Ecclesia nostra, ac fuisse semper, ex quo vel Græci à nobis, vel Protestantes fecere discessionem, tales verò neque esse, neque fuisse inter ipsos, est manifestum. Zonaras, Choniaras, Gregoras, Græci historici post discessionem factam nullos è suis nominant sanctos. Cap. 1. 476

SIGNVM XXVI.

Magni iniquis Ecclesiæ temporibus sancti.

Necesse est, Ecclesia Dei, quò maioribus hostium suorum tempestatibus concutitur, eò maioribus fortioribusque militum copiis diuinitus armetur, atque ita sanctissimi viri difficillimis temporibus dari. In maioribus namque tenebris maior virtutis ac sanctorum splendor elucescere solet, ac debet. Primi temporis sancti. Secundi temporis sancti. Tertij temporis sancti, quarti, quinti, sexti, septimi, & octauis temporis sancti. Cap. 2. 492

SIGNVM XXVII.

Perpetua martyrum series.

Cum solummodo in Ecclesia Catholica sit perpetua successio eorum, qui non ob aliam causam cæsi fuerint, nisi quòd nobiscum sentirent, nemini porro nocerent, manifestum sit Ecclesiam nostram verè esse Ecclesiam Dei, præsertim cum fuerint occisi dum Christi cultum disseminant inter gentes. Martyres sæculi 16. Martyres sæculi 15. Martyres sæculi 14. Martyres 13. Martyres sæculi 12. Martyres sæculi 11. Martyres sæculi 10. Martyres sæculi 9. Martyres ab hæreticis occisi. Cap. 3. 501

SIGNVM XXVIII.

Gentes efferae ad humanitatem perductæ. Prædictum est fore, ut per Ecclesiam Christi efferae gen-



tes ad humanitatis cultum perducerentur: id per nostram effectum est, non per Græcorum, postquam discesserunt à nobis, aut Protestantium factionem. Barbaries Romanorum. Barbaries præcorum Germanorum. Barbaries Saxonum antiquorum. Barbaries Sarmatarum præcorum. Barbaries Pannoniorum, & Hungarorum præcorum. Barbaries Borealiū quorundam. Barbaries Indorum Orientalium, & Occidentalium. Incredibilis feritas quarundam gentium Indicarum. Cap. 4. 510

S I G N V M X X I X.

Caritas.

In Ecclesia nostra elucescit ardētissima omnium caritas, apertissimū diuinitatis argumentū, quod cōcluditur omnino hanc esse Ecclesiā Dei. Admirabilis comparatio. Martyrū mēs, & caritas summa. Admirabilis caritas Catharinæ Serēnsis, Christianæ, Catharinæ Raconisæ. Cap. 5. 520

S I G N V M X X X.

Summa sanctitas.

Multipliciter ostenditur altissimum culmen sanctitatis, ad quod nostri perueniunt, ita vt qui dicuntur à nostris flagitiosiores, isti tamen meliores sint iis, qui inter alienos optimi existimantur, quod clarissimè ostēdit nos esse in Ecclesia Dei. Admirabilis comparatio. vitia Traiani optimi Imperatoris, vitia Antonini optimi Imperatoris, vitia Aristotelis, Senecæ, vitia Lutheri, & Caluini. Admirabilis collatio. Quius Catholicus vel scelestissimus melior quouis alieno optimo. E multis probatur Catholicę Ecclesię summus candor. Admirabilis comparatio. Beneficia maxima à pessimis nostrorum profecta in alios. Cap. 6. 527

S I G N V M X X X I.

Studia, & exercitationes vehementissima virtutum.

Nullibi magis feruent exercitationes ac studia virtutum, quàm in Ecclesia nostra. hæc igitur Ecclesia Dei. Admirabilis comparatio. Cap. 7. 543

S I G N V M X X X I I.

Pruden

Prudentia Politica.

Necesse est in Ecclesia Dei, quando est diuina, gubernationem optimam florere, si cæteris aut publicis rebus, aut regnis conferatur. Id nostrę Ecclesię contingere apertissimè demonstratur. Singularia euenta Lusitanici regni. omnium pax maxima Lusitanici regni cum suis Regibus. Nauigatio remotissima Lusitanorum. Colonia remotissimæ Lusitanorum. Singularia euenta Hispanici regni: latissimum Hispanorum Imperium. Imperium Hispanorum circumdans tellurem totam. Innumere gentes ab Hispanis in vnam fidem redactæ. Regia stirps Hispanis veritissima. Singularia euenta Gallici regni. Plurimi Reges plurimis terrarum partibus à Gallis dati. Pacificè defuncti Gallorum Reges Religiosissimi Gallorum Reges. Singularia euenta Anglici regni. Indiuisum Anglię regnum. Sancti Anglorum Reges plurimi. Reges Galliæ & Angliæ miraculorum hæreditarij patratores. Singularia euenta Scotici regni. Scotis semper indigenæ Reges præ cunctis. Scoti in religione Catholica constantes omnium maximè ex exteris. Scoti nunquam domini ab vllis alienis à fide Catholica. Cap. 1. 555

De prudentia politica Regum Germaniæ, & aliorum Septentrionis regnorum. Diuturnum in Germania Imperium. Singularia euenta Germanici regni. Indigenæ Germanis Imperatores, omnium maximè quietæ electio Imp. Germaniæ. Plurimi eiusdem stirpis Germanis Imperatores. Paucissimi Germanis Imperatores hæretici, aut schismatici. Inaccessa barbaris Germania. Castissimus Germanis Imperator. Singularia euenta Bohemici regni. Bohemici sanguinis Imperatores. Bohemia barbaris inaccessibleis. Singularia euenta Hungarici regni. Maximè culti à suis. Hungariæ Reges. Singularia euenta Polonici Regni. Poloni & Hungari aduersus Tartaros maximè inuicti. Maximè Catholici Polonorum reges Singularia euenta Danici regni. Danici Reges latissimè in Septentrione dominantes, singularia euenta Suetici regni. Danorum, Suecorum, Noruegientiumque regiones excultrissime omnium in Septentrione. Singularia euenta Reip. Venetę Omnium maximè intacta Venetorum libertas. Quietissima omnium Reip. Venetorum. Cap. 2. 565

De Põifici Romanorū gubernatione. Singularia priui-

legia & euenta Pontificis Romani. Plurimi è Papis martyres. Plurimi è Papis sancti. Innumerae gentes Papis subiectae. Oppugnatissima Pontificia potestas. Inimicissimi Regibus. Sceletus Papae Honoratissimi Regibus Papae. Vnanimè inter se Papae. Reges potentissimi omnium Pontificibus Romanis subiecti. Quietissima praeter ceteris Pontificum Rom. electiones. Nullus schismaticus Papa occisus. Maximum Pontificum Rom. studium in subiectos. Maximi consilij Pontifices Rom. Cap. 3. 575

Idem probatur generalibus argumentis pertinentibus ad causas efficientes gubernationis, materiam, finemque illius. Catholici principes optimi omnium, omnium maxime in pace viuentes. omnium fortissimi Catholici Reges. Resp. Catholica optima ob monarchiam perfectam. monarchia Catholica maxime omnium sacris subiecta. Cap. 4. 587

Argumenta generalia ducta à subiectis. Resp. Catholica ex antiquissimo tempore latissime dominatur. Resp. Catholica omnium maxime efferatas gentes ad humanitatem perduxit. Resp. Catholica omnium maxime irruptionibus barbaricis inaccessa. Infelicissima Italiae tempora regnantibus Imperatoribus Romae. Tempora ex quibus Catholicae regiones à barbaris non sunt occupatae. Regiones à barbaris occupatae ob contemptum Papam. Religiosissima omnium Catholica Resp. Cap. 5. 595

Idem demonstratur generalibus argumentis pertinentibus ad virtutes, studiaque & exercitationes earum. Admirabilis comparatio Pulcheriae Augustae Admirabilis comparatio Blanchae Reginae Galliarum. Admirabilis comparatio Isabelle Reginae Hisp. Admirabilis comparatio Margaretae Reginae Danicae. Cap. 6. 610

SIGNVM XXXIII.

Prudentia, & fortitudo militaris.

Predictum fuerat, Catholicos futuros bellicis factis aliquando praestantissimos: id nostris contigisse certissimo demonstratur. Nostris Imperatores Paganis fortiores. inter Christianos ab alienis nihil occupatum nisi haeresibus repletum. fortissimae gentes domitae à nostris. Catholici omnium latissime dominantur. Larissimum, verustissimumque Catholicorum Imperium. Tartari cunctas gentes domuerunt, Catholicis exceptis, Catholici plus abstulerunt

Maha

Mahometanis, quam Mahometani abstulerint haereticis. Persae magis valuerunt aduersus Imperatores Paganos, quam Catholicos. Catholici Imperatores bis Persiae Regem dederunt, non ita Pagani. Fortissimi è singulis regionibus Reges Catholici, quales antea ex iis non exstiterunt. Itali Catholici laude nauali praestant antiquis in bello. Laus bellica naualis Genuensium, & Venetorum. Laus bellica Caroli Quinti. Laudes bellicae Alburquecij Lusitani, & Ferdinandi Cortesij. A nostris paucissimis innumeri sepius victi. Constantinè bellica facta. Theodosij bellica facta. Aetij bellica facta. Belisarij virtus militaris. Maximae Mahometanorum strages editae à nostris, à Carolo Martello, à Pelagio Reg. à Froisa Reg. ab Aldefonso Reg. à Ranimiro Reg. à Ferdinando Gundifaluo, ab Alfonso Vndecimo. Admirabilis comparatio, & euentum Hispanorum, & Graecorum. Mira olim fortitudo Cruciferorum. Lituanorum, Polonorumque mira fortitudo. Ioannae Tullensis incredibilia & admiranda facta. Cap. 7. 624

Liber Nonus.

SIGNVM XXXIII.

Iustitia.

Cum nostri cunctis praecellant in iustitiae functionibus, necesse est nos esse ex Ecclesia Dei. Praecellere autem plurimis argumentis clarissime demonstratur. Iura haereditaria cognationum maxime inter Catholicos conseruata. Iura electionum maxime inter Catholicos seruata. Iusta commercia in Septentrione instituta. Cap. 1. 644.

Ostenditur ex aliis ad iustitiam pertinentibus gestis, nostros cunctis praecellere gentibus in illa seruanda, & colenda. Iustitia Catholicorum in decernendis honoribus sacris. Iustitia Catholicorum in Pontificatibus conferendis. Iustitiam Catholicorum in clericis eligendis. Iustitia Catholicorum in Imperio conferendo. Illustriora Catholicorum tegna quaelibet ediderunt, aliquem Regem sanctum. Cap. 2. 649



SIGNVM XXXV.

Religio.

Cum religio nullibi magis efflorescat, quam inter nostros: hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, in qua religio maxime spectari debet. Plures martyres clericorum, quam laicorum. Plures sancti clericorum, quam laicorum. Plures ex Episcopis martyres, ac sancti, quam e reliquis. Plures e Papis sancti, ac martyres quam e reliquis. Cap. 3. 654

Proponuntur euenta mirabilia Ecclesie Catholice quo ad hominum religiosorum coetus. Religiosorum coetus excitari turbulentis Ecclesie temporibus. Per religiosos Christi fides propagata. Gemini semper coetus religiosorum excitati. Pontifices optimi e religiosis. Doctissimi religiosi viri. Cap. 4. 660

Proponuntur coetus religiosorum mirabiles in Ecclesia ad bonum commune progressus. Cardinales sancti post annum millesimum. Petrus Damiani, Petrus Igneus, Guarinus, Galdinus, Bonauentura. Cap. 5. 668

SIGNVM XXXVI.

Cultus Deiparæ sanctorumq; amplificatus.

Prædictum est fore, vt ab Ecclesia Dei amplificaretur cultus Deiparæ, & sanctorum: id ab Ecclesia nostra dumtaxat factum clarissime demonstratur. Maria Eua noua. Oracula prisca pertinentia ad virginem Mariam. Oracula Sibyllarum pertinentia ad virginem Mariam. Quatuor instituta ab exordiis Ecclesie in honorem sanctorum. Cap. 6. 677

Ostenditur a nostris amplificatum cultum Deiparæ, & sanctorum. Angeli Mariæ laudatores. Apostoli Mariæ laudatores. Sanctæ Mariæ laudatores. Cap. 7. 687

Admirabilis diuinaque institutio, & amplificatio religiosi cultus Deiparæ, ac sanctis, ostendit quæ sit Ecclesia Dei. Festa Virginis instituta. Sancti regnorum patroni Ordines religiosi dicti de nomine Virginis. Stigmata impressa corporibus sanctis Miracula perennia e corporibus sanctorum. Cap. 8. 694

Christi cultus mirabiliter est confirmatus a Deipara propter miracula in Ecclesiis eius nomine constructis per nostros: quod ostendit nos esse in Ecclesia Dei. Tempia Virginis miraculis scatentia toto orbe. Cap. 9. 705

Virgo

Virgo adfuit semper nostris in Christi cultu propagando: quod nos esse ex Ecclesia Dei testificatur. Deipara aspice Orientales Indiae directæ. Cap. 10. 711

Sanctissimi, doctissimi, ac felicissimi quique ex omni celebriori natione, sequentibus eos innumeris ex ea, Mariam maxime coluerunt, contra pessimi spreuerunt. Quamobrem quicumque Deiparæ honorem maxime prestabunt vestigiis superiorum insistentes, illi erunt ex Ecclesia Dei. Nos vero cunctis in Deiparæ gloria amplificanda, præconiisque celebrandis præcellimus. Nos itaque ex Ecclesia Dei. Latini Deiparæ laudatores. Doctissimi quique Mariæ laudatores. Felicissimi ac maximi quique Reges Mariæ studiosi. Cap. 11. 715

SIGNVM XXXVII.

Spiritus precum.

Prædictum est in Ecclesia Dei fore spiritum precum, plorandæq; Christi passionis singularem: id nobis mirabiliter contingere manifestum fit e multis, contrarium vero alienis ab Ecclesia nostra. Vetustissimus mos signandi se crucis ductu. Quid Catholici velint signantes se cruce. Vetustissima horarum Canoniarum institutio. Inter Catholicos perpetua continuatio precum. Mira comparatio. Carthusiani Germani, qui de precibus scripsere. Germani, qui scripsere de Christi passione. Cap. 12. 725

Et vehementissimo spiritu, quo nostrorum mentes intentæ fuerunt ad preces diuinas, & Christi meditandam passionem, colligitur nos esse ex Ecclesia Dei. Femine Germanæ affectuæ doctrinam per preces. Ecstasis & abstractio Catholicorum in precibus sacris. Mira, quæ contingere Catholicis in precibus sacris. Summum contemplationis, ad quod Catholici peruenere. Cap. 13. 733

Liber Decimus.

SIGNVM XXXVIII.

Pietas.

Nostorum pietas maxima in patriam, parentes, & propinquos, ostendit nos esse ex Ecclesia Dei: sicut alios non esse ex impietate ipsorum fit manifestum. Ca-

tholicorum pietas in tuenda libertate communi. Rerump. Catholicarum libertas. Pietas Catholicorum quo ad bonas doctrinas suis tradendas. Pietas Borealium Catholicorum. Cap. 1. 738

Antiquorum Regum impietas in propinquos, & summa Catholicorum pietas in eisdem. Impietas Regum Syriacorum, Chaldaeorum, Persarum, Seleucidarum in Persia, Arsacidarum Parthorum, ultimorum Persarum, Seleucidarum in Syria. Impietas Ptolomæorum. Impietas Macedonicorum Regum. Cap. 2. 743

Summa Catholicorum pietas in propinquos è superiorum collatione deprehenditur. Cap. 3. 750

SIGNVM XXXIX.

Obedientia.

Ex obedientia diuinissima nostrorum palàm fit nos esse ex Ecclesia Dei. Sex maximè singularia obedientiæ Catholicorum. Obedientia Pontifici Romano præstita singularis. Cap. 4. 753

SIGNVM XL.

Veritas.

Veritatem in Ecclesia nostra dumtaxat solidè consistere demonstratur, apud alienos non ita: ex quo fit nos esse ex Ecclesia Dei. Cap. 5. 759

SIGNVM XLI.

Amicitia.

Amicitiaë incredibilis efficacitas inter nostros existentis ostendit nos esse ex Ecclesia Dei, cæteros ab illa longè remotos esse. Admirabiles diuinique amicitiaë Catholicæ progressus. Cap. 6. 767

Admirabiles effectus Christianæ communionis, & diuinæ amicitiaë. Comparatio Rerump. antiquarum, & nostrarum. Comparatio nationum Catholicarum, & exterarum. Lybia, & Mauritania à quot exteris gèribus occupata eiusdem religionis. Persia à quot exteris gentibus occupata eiusdem religionis. Catholicæ nationes à nullis Catholicis nationibus exteris subactæ intra annos mille. Populi Boreales magis amicitiam coluerunt post Christi cultum. Reges Catholici magis inter se amici, quàm alieni. Amicitiaë ius inter Papas & Imperatores. Cap. 7. 776

Ostenditur

Ostenditur hæreticos, & alienos à nobis in amicitiaë foederibus seruiendis omnium maximè fuisse semper infidos. Tum mirabile exemplum Medardi, & Gildardi fratrum. Cap. 8. 787

SIGNVM XLII.

Liberalitas.

E summa, quæ est inter nostros liberalitate colligitur apertissimè nos esse ex Ecclesia Dei, cæteros autem nequam. Liberalitas Principum in Ecclesiasticos, & rem sacram. Liberalitas nostrorum in egenos. Olim Romæ nullæ ædes, vt nunc hospitales. Liberalitas in rem litterariam, bonasq; artes. Ecclesiasticorum liberalitas in omnem causam, & maximè publicam. Omnium Ecclesiasticorū Pontifex maximè liberalis in causam publicam. Cap. 9. 793

Pontifex Romanus neque partem millesimam exigit à Christianis eius quod ipsi debetur: ex quo manifesta fit, & ex aliis Ecclesiæ Catholicæ liberalitas in omnes. Quid laici clericis debeant. Quid daretur olim Leuitis. Cap. 10. 802

Clerici id solum sibi retinuerunt, quod nullo modo remittere potuerunt, cætera remiserunt. Quintum quod olim Leuitis debebatur, & quod clerici non potuerunt non retinere. Maxima Papæ liberalitas in suis iuribus remittendis. Liberalitas Papæ in communicandis Ecclesiasticis bonis. Liberalitas Papæ in communicanda electione Episcoporum. Liberalitas Papæ in communicanda Papatus electione. Cap. 11. 807

Explicantur euenta mirabilia, è quibus apertissimum fit Occidentalis Imperij iura omnia & regiones pertinere ad Pontificem Romanum, & Cardinales. Imperium Romanum maximo iure fundatum. Quo iure possideantur regna Imperio quondam Romano subiecta. Potestas antiqui Senatus Romani, Romani Impe. à Senatu comprobantur, aut dabantur. Pontificis Romani potestas in vrbe Roma, & Occidente post exactos Gothos. Cap. 12. 815

Liberalitate Ecclesiasticorum perfectum constat, vt innumeræ regiones efferatissimarum quondam gentium à Regibus potuerint Imperio contineri, excoliq; ad omne bonorum genus. Cur quædam barbaræ quondam gentes euaserint maximè humanæ. Opes earumq; honestus vsus in Septentrione per monachos parta Rom. Pontifice cu-

††† s rante.



rante. Dania, Suetia, Noruegia quantum Rom. Pontificis benignitati debeat. Cap. 13. 822

E tribus antiquorum & alienorum demonstratur quanta sit liberalitas Catholicorum. Cap. 14. 828

Liber Undecimus.

SIGNVM XLIII.

Patientia.

IN Ecclesia Dei predictum est futuram summam patientiam. Hanc inter nostros esse, longè verò ab alienis, clarissimè demonstratur. Communis patientia Catholicorum. Patientia martyrum nostræ ætatis. Incredibilis patientia pueri Catholici. Cap. 1. 831

SIGNVM XLIIII.

Animi magnitudo.

Honesta animi magnitudo, qua nostri præstant omnibus, ostendit nos esse ex Ecclesia Dei. Pontificum Romanorum magnanimitas. Animi magnitudo cuilibet Catholico communis. Cap. 2. 844

SIGNVM XLV.

Magnificentia.

Cum nihil sit nostris magnificentius in iis, quæ ad vera bona spectant, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, cæteros nequaquam. Magnificentia antiquorum Romæ, & Catholicorum. Magnificentia Gallicanæ nationis. Magnificentia Borealium populorum. Admirabilis magnificentia Petri Dünini in Polonia. Incredibilis magnificentia templi Noruegiensis: magna ædificia olim Romæ, & eorum collatio cum nostris, quæ sacra sint. Tempia mirabilia Æthiopicorum Regum. Cap. 3. 856

SIGNVM XLVI.

Temperantia.

E summa nostrorum temperantia clarissimum fit nos esse ex Ecclesia Dei. Alynorum intemperantia, Periarum, Græcorum, Romanorum, Turcarum, Protestantium.

Tempe-

Temperantia Catholicorum. Incredibilis abstinētia quorundam Catholicorum. Cap. 4. 856

SIGNVM XLVII.

Clementia, & mansuetudo.

Cum maximè Christiani sit esse mansuetum, nostri verò cunctis præstant in mansuetudine, hinc fit nos esse ex Ecclesia Christi, & Dei. Cap. 5. 873

Clementia Pontificum Romanorum in Antipapas. Falsa assertio de cadavere Formosi. Pontificum Romanorum clementia in hæreticos. Hæreticorum crudelitas in Catholicos. Clementia Pontificum Romanorum in hostes suos. Cap. 6. 878

SIGNVM XLVIII.

Castitas.

In Ecclesia Dei necesse est ut adsint viri casti, per quos gentes ad Christi cultum traducantur, & qui Christi ipsius exemplo illibatam virginitatem seruent, aut instar Mariæ & Iosephi virgines in matrimonio persistant: quod est in Ecclesia nostra, secus in factionibus hæreticorum. Primus admirandæ castitatis gradus, Secundus gradus, Tertius gradus. Animalia casta ingeniosiora cunctis. Cap. 7. 890

Ostenditur rectè constitutum, ut ordinibus sacris initiati castitatem seruent. Cap. 8. 897

SIGNVM XLIX.

Humilitas.

Cum maxima humilitas necesse sit ut emineat in Ecclesia Dei, illa verò inter nostros potissimum resplicet, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, nullo verò modo alienos à nobis. Regum, qui monachos sunt professi, humilitas summa: humilitas maximorum Principum in paculis accipiendis. Cap. 9. 900

Multis modis apertissimè ostenditur humilitatem Pontificis Romani præstare aliorum Episcoporum Principumque humilitati, superbiamque longius ab ipso, quam à cæteris abesse & abfuisse semper, peccaturumque Papam nisi exciperet summos honores tanquam Christum referend-

datos.

datos. Multiplex humilitas, ac maxima omnium in Pontifice Romano. Papæ septemdecim, qui inuiti Pontificatum accepere. Adoratio prisca vsitata. Papæ summa humilitas in cunctis decernendis. Cap. 10. 906

SIGNVM L.

Paupertas.

In Ecclesia Dei vigere debet in primis virtus paupertatis. Eam præcunctis inter nostros vigere clarissimum fit, ac proinde nos esse ex Ecclesia Dei. Reges è quolibet regno sancti. Qualis virtus paupertatis in Papa. Cap. 11. 914

Liber Duodecimus.

SIGNVM LI.

Impuritas hæreticorum.

Flagitiosa vita & impura eorum, qui vel hæresum fuerunt auctores, vel inter eos principem locum tenuerunt, manifestum facit inter eos non esse Ecclesiam Christi, sed inter nos, quibus illi aduersantur. Antiquorum hæreticorum impuritas, Manichæorum, Arianorum, Nicolaitarum antiquorum, & recentium, Albigenisum, Beguardorum, & Beguinarum, Adamitarum, Piccardorum, Thaboritarum, Hussitarum, Protestantium. Cap. 1. 920

Impuritas hæreticorum Imperatorum in Oriente. Laus Balduini Imperatoris, & pudicitia. Cap. 2. 925

Impuritas hæreticorum Imperatorum aut Regum in Occidente. Nationum, quæ hæreses quorundam sequuntur, impuritas. Cap. 3. 931

SIGNVM LII.

Vitiositas alienorum.

Imperatores hæreticos non modò impuros, sed flagitiis omnibus fuisse coopertos, multis aperitur: tum de Imperatoribus à Christo alienis. Cap. 4. 937

Flagitia hæreticorum Imperatorum, aut Regum in Occidente. Nostrorum probitas hæreticorum testimonio comprobata. Cap. 5. 946

Impera-

Imperatores à Christi cultu alienos fuisse omnium impurissimos, ac flagitiosissimos, ostenditur testimonio antiquorum. Incredibilis impuritas Lutheri, & Caluini. Cap. 6. 950

SIGNVM LIII.

Intestina alienorum cædes.

Prædictum est fore, ut hostes Ecclesiæ intestinis ac domesticis inter se cædibus læuiant, ac dilanientur: id accidere omninò hostibus Ecclesiæ nostræ euidentissimè demonstratur. Imperatorum hæreticorum cædes. Cap. 7. 963

Narrantur cædes intestinae alienorum hæreticorum Regum, & Imperatorum, Visigothorum Arianorum, Ostrogothorum Arianorum, Longobardorum Arianorum, Borealium Protestantium. Breuis comparatio nostrorum cum superioribus. Cap. 8. 968

De Othomanis Ecclesiæ Catholicæ inimicis. Breuis comparatio nostrorum cum superioribus Persicorum Regum, Tunetensium. Cap. 9. 973

SIGNVM LIIII.

Ignauia hæreticorum aduersus hostes.

Prædictum est fore, ut qui recedunt à Deo ad extremum sint imbelles, & ignaui aduersus hostes suos: quales esse denique hæreticos omnes apertissimè demonstratur. Imperiū Occidentale euersum hæreticis imperantibus. Inertissimus è nostris fortior hæreticis. Orientale Imperium euersum hæreticis imperantibus. Cap. 10. 976

De ignauia hæreticorum in Occidente. Comparatio inter hæreticos, ac nostros, cum præliantur cum Turcis pro regionibus Catholicis. Cap. 11. 982

SIGNVM LV.

Ignorantia hæreticorum.

Hæreticæ factiones cunctæ ad extremum perueniunt ad summam bonarum artium ignoracionem, quamuis

antea



antea in iis maximè excelluerint : quod est argumentum non pertinere illas ad Ecclesiam Dei Hæretici cunctis imperiores. Imperitia Græcorum. Stupor Moscovitarum. Ex hæreticis nullus vnquam præ cæteris vlla in re bona excellens. Cap. 12. 988

SIGNVM LVI.

Turpissimi calumniantium alienorumque progressus.

Turpissimi calumniantium alienorumque progressus in vitiis Ecclesiæ obiectis, aut aliis quibuscunque, ostendit quæ sit Ecclesia Dei. Progressus Lutheri, & Caluini obscenissimi in impurissima libidine. Secundum vitium, Sacrorum bonorum & fructuum profusio mala, ac dissipatio. Tertium vitium, Papa (inquit impius Calvinus, ac Lutherus, & eorum sectatores) labitur in suis decretis. Quartum vitium, Papæ detrahit Imperatoris potestati. Quintum, Mendacia. Sextum mendacium à Græcis obiectum. Papa non vult vniuersalia concilia celebrari, ac valere sic Nilus cum Græcis dicebat, vt liquet ex eius libello Græcè scripto, quem citat Gesnerus in sua bibliotheca, & exstat in Vaticana. Septimum, Catholicis obiecerunt Protestantes, quod Concilia nollent. Octauum, Papa iactat se esse supra scripturam diuinam. Nonum, Papa asserit se immutare & instituire posse sacramenta. Decimum, Papa facit se supra omnes in interpretandis sacris scripturis. Undecimum, Papa cum suis obscurat ac tollit memoriam passionis Christi. Duodecimum, calumniantium obiectum est, quod merita Christi minuamus. Decimum tertium Calumniatum obiectum est, quod Papa efferat se supra alios potestate sua. Decimum quartum, obiectum nobis est vitium à Græcis ignorantis, vt in litteris Michaëlis Patriarchæ Constantinopolitani ad Leonem IX. legimus. Decimum quintum, nobis obicere Græci Simoniam, vt apparet è litteris, quas ad eos respondens dedit Gregorius Nonus emissas nuper in lucem à Gerardo Vossio. Decimum sextum obiectum. In Ecclesia Catholica est Antichristus. Protestans Antitheus, & Atheus. Cap. 13. 955

Alieni ab Ecclesia Catholica necessariò videntur in

peiora

peiora paulatim delabi. aut præcipites ferri. Posteri deteriores. Ratio superiorum Cap. 14. 1027

In quàm nefandas superstitiones paulatim Romani sint prolapsi. Cap. 15. 1031

Chaldæorum turpissimi progressus in superstitiones. Cap. 16. 1037

Superstitionum progressus quos fecere Ægyptiaci Imperij moderatores, ac Reges. Cap. 17. 1041

De superstitionibus impiis, in quas Persæ, & Græci Imperia maxima adepti paulatim corruerunt. Tum de Philosophis ipsis. Cap. 18. 1045

Turpissimi progressus, quos Romani fecerunt in impudicitia, & alienarum rerum tractatione: tum de cæteris gentibus. Cap. 19. 1049

De turpissimis Mahometanorum progressibus in omnibus tribus vitiis propositis, ad quæ cetera reducuntur. Tum de arrogantia incredibili Moscoviticorum Ducum. Cap. 20. 1055

SIGNVM LVII.

Sanctitas Ecclesiæ nunc militantis.

Clarissimè ostenditur Ecclesiam nunc militantem sanctissimis hominibus florere hoc sæculo, neq; ab Ecclesia Catholica posse fieri in malum progressus eos, qui facti sunt ab alienis. Illustrissimi hoc sæculo sancti. Cap. 21. 1061

Enumerantur martyres sæculi labentis. Martyres huius sæculi ex ordine sancti Francisci, in prouincia Franciæ ab hæreticis occisi, in prouincia Franciæ Parisiæ, in prouincia Turoniæ Pictauiensis, in prouincia Turoniæ, in prouincia sancti Bonaventuræ, in prouincia Aquitaniæ reformatorum, in diuersis aliis Franciæ partibus, in prouincia Germaniæ inferioris apud Belgas, in prouincia Flandriæ apud Belgas, in Anglia, in Hibernia, apud Indos Occidentales pro Christi cultu disseminando occisi, apud Indos Orientales, martyres occisi in Anglia post discessionem factam ab Henrico Octauo, Cardinalis vnus, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, conuentus integri, Decani, Archidiaconi, Canonici, Sacerdotes, Rectores collegiorum, Doctores, Licentiarum, Comites, Barones, nobiles, aliique innumeri. Fœminæ martyres in Anglia,

Regina,

Regina, Marchionissa, Comitissa, nobilesq; plurimæ quæ recensentur. Admiranda priuilegia diuinitus concessa fœminis Anglicanis Catholicis nostræ ætatis. Admiranda priuilegia diuinitus concessa martyribus Anglicanis duorum collegiorum Romani, & Rhemensis. Nomina martyrum vtriusque seminarij Anglorum Rhemensis, & Romani, annò Domini millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, & sequentibus. Cap. 22. 1075

Recensentur fœminæ nostræ sæculi eminentissimæ sanctitatis. Admiranda priuilegia fœminis sanctissimis nostræ sæculi diuinitus concessa. Cap. 23. 1099

*Finis Argumentorum Signorum, & Capitum.*



DESIGNIS ECCLESIAE DEI, THOMÆ BOZII EVGVBINI, LIBER I.

*De dignitate ac potestate Ecclesiae in vniuersum, quæ ostenditur e similitudine e Canticis desumpta.*

CAPVT I.



PERTISSIME cunctis apparet, eorum quæ sensibus obiiciuntur, nihil esse admirabilius, & quod vberiores ad omnem rem fructus utilitatis ac iucunditatis habeat, lumine hoc aspectabili, cuius similitudo traducta est merito ad Ecclesiae maiestatem demonstrandam, dictumque, *Quæ est ista, quæ progreditur quasi Aurora con-surgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata?* Diebus namque singulis experimur, illucescente Aurora, cum prius oppositione tenebrarum dignoscere ipsas res, & pericula innumera vitare non possemus, paulatim noctis caliginem disijci, colorē rebus quodammodo subtractum reddi, exire homines ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperam: nitoreque atq; hilaritate cuncta Orbis loca vnius diei spatio perfundi. Atque hæc quædam quasi lucis incunabula, cum nondum fulgeat lumen vllum, nisi fugientium stellarum, candorque Solis appropinquantis non proximè ab ipsius globo, sed à radiis aduentantibus procedens, qui tantum telluris occupet, quantum Sol horæ spatio plerumque sit solitus peragere. Quod si infimam stellarum Lunam, cuius pulchritudine decus Ecclesiae notatur, respicias, videbis non exiguam lucem, sed huiusmodi lumen ab ipsa proximè diffundi, quod non breui tempore, vt diluculum: sed tota interdum nocte, in cuius potestatem facta est, resplendat, neque breuib; & angustiis locis, sed orbi dimidio. Ab illa porrò menses distingui ad interualla temporum, in quæ facta est, certissimis signis notanda, abscessuque & accessu eiusdem minui, & augeri humores omnium corporum, quæcunque illi subiecta sunt, videmus. At Sol, cuius instar Ecclesia dicitur electa, fons luminis totius, à cuius calore non est qui se abscondat, tenebras omnes procul dispellit: ortuq; suo diem nobis adducens, ita cuncta il-

*Cant. 6.*

*Pulchra vt Luna.*

*Electa vt Sol.*



luminat, ut siderum prope exitum quodammodo perstringat oculos, & amplitudine sui splendoris obscurat: eum tam enim omnibus astris lumen, quod habet, impertitur, ac det, unde illa in media noctis umbra coruscant: mortalibusque se conspicienda & dignoscenda exhibeant. Idem vero Sol annuo cursu gyrat, ait Salomō per Meridiem, & flectitur ad Aquilonem, lustransque uniuersa in circuitu pergit sub duodecim signis, ac Ver, Æstatem, Autumnum, atque Hyemem nobis reducit, suique luminis aduentu & discessu, quasi quidam sponsus procedens de thalamo suo, rerum maturitates efficit, singulorumque generationes, incrementa, & corruptiones ex eodem variæ Zonarum regionumque reparationes. Nam quæ Orbem medium interfecat, eodemque anno radios Solis recta bis excipit, nimio tanti splendoris æstu torret, & bis quadripartitas temporum mutationes Veris, Æstatis, Autumni, atque Hyemis experitur. Quæ verò hæc duæ hinc inde dextra ac læua circūdat, luminis moderatioris illapsu calefcunt, & neque frigoris, neque æstatis vim summam patiuntur, & ob id temperatæ vocantur. At supremæ illæ, ubi sunt niuium thesauri, inquit diuina scriptura, polis duobus, Arctico, atque Antartico proximiores ac subiectæ, ob Solis fulgorem longius ab ipsis positum frigoribus obnoxia, glacies, niueque quasi perpetua rigentes, congelantur, & incredibiles sortitæ vicissitudines dies noctesque, non horis, sed diebus ac noctibus, ut ita loquamur, pluribus, atque etiam mensibus meriuntur, mirabilique modo Solem supra Horizontes circumuolui in modum rudentis supra se circumacti conspiciantur. Quod si quis ultra cælestes Orbes collocatus infera hæc intueri, & non modo Lunam, Solemque, sed omnia, quæ vocant errantia, omnia similiter octauæ sphaeræ infixæ astra, quasi militiæ cælestis exercitum, & castra quedam suis armis coruscantia, Ecclesiæque maximam potestatem referentia contemplari posset, in quam, quæso, ille luminum tot tantorumque admiratione terroremque simul raperetur? qua suauitatis dulcedine timori admixta repletus intimis penitus sensibus perfunderetur? quæ verè cum Dauide exclamaret, Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum? Hac enim conspiceret terram tenebris undique cõrectam, ibique cælum suis distinctum stellis, quæ mortalibus loca illa incolentibus exoriantur, illac solem resplendentem, sideraque prorsus occultata, atque (ut Iob inquit) clausa sub signaculo: ex alia

*Terribilis ut  
astrorum  
acies ordinata.*

parte

parte illucescere auroræ, ex alia verò iam aduelpetere diem diei eructare verbum, & noctem nocti indicare scientiam: rursus eodem tempore alicubi æstates, alicubi aduersas æstatibus hyemes vigere: diuersisque in locis eodem momento vel efflorescere, humectare autumnum, congelare hyemes, æstates denique calefacere: videret illic Lunæ partem quintamdecimam dumtaxat eodem puncto, at hic totam resplendere, aliis porro magis, minusve, quo vel ad hos, vel ad illos propius accedit. Quid hic recesebimus Lunæ Solisque defectus, ut hic Lunæ interiectu mortalibus ex parte abscondatur, illa terræ oppositu inter ipsam & Solem prorsus obscuratur? è quibus effecta sanè admiranda exoriri solent. Interualla præterea siderum inter se quasi agminum militarium multifariam diuisorum, num quid temerè distincta existimabimus? vel quod octauo Orbi inheretia latitudinis certo discrimine, cætera verò errantia altitudinis, qua propius aut longius absunt à terra, interuentu distinguantur. An non Dei spiritus ornavit cælos, & obstetricate manu eius eductus est coluber tortuosus, eius inquam, qui facit Arcturum, & Orionem, & Hyadas, & interiora Austrum? Sed illud longè admirabilissimum, quod eodem tempore Orbes omnium ferantur ab Oriente in Occidentem, rursusque, quod vix fieri posse videtur, ab Occidente in Orientem, denique à Septentrione in Austrum, & ubi ad certam metam fuerit peruentum, ab Austro in Septentrionem sub diuersis polis circūuoluatur, & modò sint astra terræ viciniora, modò remotiora. Planetæ verò penè singuli præfinitam Zodiaci latitudinem diuersis temporibus, aut tardius, aut velocius pererrant. Nunquid hic aliquis, aiebat ille, cõiungere

*Iob 9.*

*Iob 38.*

*ualebit stellas Pleiadas, aut gyrum Arcturi poterit dissipare? Iam verò cum clarissimum sit aliquas esse, easque diuersissimas stellarum vires in subiecta corpora, siue singulas spectes, siue luminum varias coitiones & aspectus: dum multifor-  
mi radiorum cõiunctione & commixtione terrenas hæc res illustrent, intusque peruadunt, multo magis, quam peruadit districtorum in bellis ensium mucro, aut quæcunque penetrabilior res bellica: quis eas habuit unquam perspectas omnino, & exploratas? quis nouit ordinem cæli, & rationem eius in terra?*

Ad summam, siue exiguam diluculi & auroræ lucem, ut à principio dicebamus, consideres, quæ non altè admodum videtur attolli, neque late porrige: siue Lunam, quæ vici-

nior est nobis, quasi luminare minus, noctemq; ceteris syderibus, excepto Sole, potentius expellit, intueris, siue Solem, à quo cuncta astra illuminantur, lumenq; quo vires suas in terras possint exercere, veluti à maiori luminari mutuatur, siue denique stellas vniuersas, & earum varias affectiones contempleris: nihil. Aurora, Luna, Sole, Syderibusq; cunctis admirabilius efficaciusq; usurpati sensibus humanis potest. Atque ita conuenientissimè Deus inquit ostendens Ecclesiæ suæ Diuinitatem: *Quæ est ista, quæ ascendit, sicut aurora consurgens, pulchra vt Luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata.*

Nā cum sint omnia propter electos ad æternam cælestemque beatitudinem, electi verò in hac Ecclesia degant, quidquid vbiq; natura producit & operatur, quidquid vbiq; hominibus contingit, id necessariò ad Ecclesiæ extollendam dignitatem celsitudinemq; procedit, ac refertur: Tam multiplices ergo Orbium conuersiones, tantorum luminum circumuectiones & efficientiæ tot affecta, tot euenta, quæ vnquam fuerunt, aut postea erunt: Regionum vastitates, & cultus: Regnorum exortus, & occasus: Populorum claritas, & humilitas, Gentium amplificatio, & extinctio; Nationum barbaries, & humanitas, Rerum publicarum exordia, & excisiones, secundæ & aduersæ res; disciplinæ omnes, similesq; feris mores; miracula & portenta; virtutes ac vitia; bona & mala; atq; vt summatim dicam, vniuersa mirabiliter, vt apertissimè sigillatimq; explicabitur, hinc pendent: vt Ecclesiæ filij cunctis animi bonis, cæterisq; quatenus referuntur ad hæc, excolantur, contra verò impugnantes bonis omnibus ad extremum sua culpa, quando ita volunt, exspolientur. Ipsa constituta est super gentes, & super regna, vt euellat & destruat, & disperdat, & dissipet, & ædificet, & plantet. Ipsi nimirum datæ clauis Regni cælorum.

Hæc, vt suis locis clarissimè apparebit, vitalibus Baptismi aquis, veluti rore Auroræ matutino perfusa, in terris nitescit, hæc pulchriori Chriſmatis sacratissimi lumine illustrata instar Lunæ in mediis tenebris resplendet: hæc admirabilissimæ Eucharistiæ, quæ Christum iustitiæ Solem intra se penitus excipit, radiis coruscans vndique effulget: hæc diuini Ordinis sacramento bellica suorum militum aduersus inimicos spirituales agmina explicans & instruens toto Orbe terrarum multifariam cunctis illucescit.

Quo

Quocirca veluti Domini spiritus ornauit cælos septem nobilissimis omnium stellis, quas vocant errantes: sic Ecclesiam septem Sacramentis: ob id illa quatuor hisce quasi quibusdam progressibus euehitur ad maximam Diuinitatis æternæ societatem, per Baptismum, Chriſma, Eucharistiæ, & Ordinationem. Per Baptismum namque intimè illuminata ad opera vitæ, scientiæque salutaris, veluti ab auroræ lumine excitatur. Quod si qua parte vitæ huius in terris positæ tenebris vllis attingeretur: sicut illinc Baptismo, quasi Auroræ: sic hinc Chriſmatis splendore, quasi Luna illustratur. Adhuc ultra procedit, vt terginum lumen excipiat ad varias functiones in vnum coeuntes, Solemq; ipsum iustitiæ Christum per Eucharistiæ sibi coniungit: ac tribus hisce permanentibus ex alio, vt ita dicamus, loco per Ordinationem prouehitur ad illuminandas omnes sui partes, & quasi omnium syderum & orbium cælestium sibi lumen adsciscens, vndique mirabiliter diuinis sanctorum splendoribus circumfulget. Ex his autem progressibus, siue coniunctionibus, quasi è montibus suæ celsitudinis æternis centum signa emisit, è singulis scilicet coniunctionibus sua: quæ sunt à nobis hoc opere, quod munus est Dei, clarissimè explicanda.

*Quantoperè Deus Ecclesiam voluerit laudari. Quanti  
eam fecerit. Quanti sit esse in ea. Quanti  
illius coniunctio cum Deo.*

## CAP. II.

QUANTVM sit itaque in Ecclesia Maiestatis, atq; ad eò Diuinitatis ab ipso Deo Christo in eam collatū, nemo se vel verbis vel cogitatione facile assequi posse confidat. Hinc cum Deus laudare illam vellet, ad tantum munus obeundum Salomonem elegit: qui sapientia cæli-  
tus infusa, cunctis præcellens, omnes suos neruos contendit, ac totius sapientiæ suæ vberissima flumina effudit in diuinæ laudationis huius argumento. Cui quidem rei cum se imparem Salomon probe agnosceret, nihil omninò de suo eloqui est ausus: sicut audierat, ita induxit in Canticis Canticorum Christum Sponsæ suæ laudes enarrantem, Sponsam Christi sui laudes explicantem. Singulare in totius diuinæ scripturæ libris exemplum: in quibus non est vel de laudibus ipsius Dei speciatim volumen vllum con-

a 3

scri



Quanti Christi  
suis Ecclesiam  
fecerit.

Quanti sit es-  
se in Ecclesia  
Dei.

scriptum: & tamen voluit in eis existere Deus ad huius rei commendationem de ornamentis Ecclesiae suae opus insignere, quod Cantica Canticorum inscribi iussit, quasi nullus hymnus cani possit, cuiuscunque rei laudes ille contineat, cui non praesent carmina, quibus Ecclesiae dignitas celebratur. Nec tamen ad eum gradum voluit Deus homines euehere, ut essent idonei a seipsis Ecclesiae amplitudinem referre: id sibi soli reservavit, solus ipse canit odas illas: ipsi soli concinens respondet Ecclesia: ut sciremus neminem posse mentis oculos in tam coruscantem lucem vel defigere, vel intendere, quod intueatur quanta sit Ecclesiae Maiestas, nimirum per homines aliis loquitur Deus, Ecclesiae vero suae ipse idem Deus: nullus interpret inter ipsam & Christum Deum, intermedium nullum. Videas Christum nihil non in iis Canticis sibi conveniens elargiri Ecclesiae: omnia sua in eam depromit, omnia sua largissimis manibus in eam ex intimis penetralium suorum thesauris profundit: paria sunt Christi, paria sunt Ecclesiae per Christi munus ornamenta: Christi singula, sponsae singulis, paria paribus respondent. Id vero totum Christi donum. *Dilectus meus mihi*, inquit illa, & ego illi, totus scilicet ille in me, ego in illo tota. Et quidni ita sit, quando Christus tanti Ecclesiam esse voluerit, ac tanti fecerit, ut pro ea tot labores, tot pericula exantlarit, tot aeternas adire, mortem denique ignominiosissimam, & dolorum plenissimam libertissimam, ultro oppetere voluerit? Audiamus Paulum: *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquae in verbo vitae, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, neque rugam.* Maximi itaque sine dubio momenti est scire, quae sit Ecclesia Dei, cum sit illa in tam nobili ac tam divino gradu collocata. Accedit huc, quod in confesso est apud omnes, nulli ad aeternam beatitudinem, quae posita est in fructu divini adspetus, aditum patere, nisi fuerit adscriptus huic Ecclesiae.

Non igitur de aliqua re, quae casibus humanis sit obnoxia, non de aliquo bono, cui possis vel fando vel cogitando aliquid adicere, sumus acturi, sed de huiusmodi, in qua salus aeterna, felicitas suprema versetur. Nam qui Deo in caelestibus illum sedes admittat, quod suorum consorium sit auersatus in terris, quod filius illi erit, quem non peperit illi sua sponsa? qui, clamat Cyprianus, Deum patrem habebit, qui non agnovit Ecclesiam matrem? an coronatum sedere in caelo volet illum Deus, qui cum suis non ste-

tit

tit in terris: triumphum ducet is, qui & a quo staret in pugna, & adversus quem, vel profusus ignoravit, vel certo nunquam sciuit? sine fide, inquit Paulus, impossibile est placere Deo. At Ecclesiae cum recta sit fides, qui tenet alteram, accessit alteri sit omnino addictus, & utramque arctissime amplexetur. Hinc Ecclesiae qui non auscultat, quasi Ethnicus & publicanus, de Christi sententia nobis est reiiciendus: tradidit namque illi claves regni caelestis, nemini ut pateat, nemini ut claudatur, nisi cui voluerit Ecclesia patere, cui voluerit Ecclesia claudi, quasi in eam, quod aliis in rebus Iurisperiti voluit, clavium traditione caeli proprietatem sit translata. Sive igitur nobilitatem, sive utilitatem spectes argumenti, quod praemanibus habemus, nihil illi propere comparari potest. Audi, quod praecunctis admirare: idem Dei, ut ostendemus, & Ecclesiae est spiritus, idem corpus, & idem regnum, quantum ad res a Deo productas. Est hic Christi sermo: *Non pro eis rogo tantum* (de Apostolis verba facit) *sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti: & ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & cognoscat mundus: quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti.* Hucusque Christus, ut intelligamus arctissimam Dei cum Ecclesia coniunctionem. Una namque est cum Deo, quantum ad spiritum, quantum ad corpus, quantum ad potestatem in res externas. Quod si illi nos adnumeremur, eveniet profecto, ut & nos, e quibus Ecclesia constat, unum cum Deo simus, omnibus scilicet animi, corporis, & extrinsecus adscitis bonis circumfluamus: quae cuiusmodi sint, paulo altius a nobis est exordiendum. Ex his enim tribus bonis cuncta signa, e quibus Ecclesia dignoscatur, exoriuntur.

Ioan. 17.

De exordijs Ecclesiae in terris, ac primo

Adami & Euae statu.

CAP. III.

Quemadmodum mentes ipsae, ut experimur, cum voluit aliquid intelligere, gignunt intra seipsas intelligere rei imaginem, & quo similior est illa rei cognoscenda, eo res melius cognoscitur: quod si posset esse nostri omnino totius, amaretur a nobis aequè ac nos, & illa, si quidem valeret, aequè nos amaret, ut filius patrem, & contra pater filium.

a 4

Sic

Sic Deus mens purissima, ad cuius similitudinem facti sumus, semper perpetuo contemplans gignit intra se imaginem sui absolutissimam, eiusdemque essentiae. Nihil enim in Deo incimū, nisi Deus. Ex hac verò imagine cōsubstantiali, ac proinde amarissima sic genita, ac Deo genitore procedit intimus amor, quē Spiritum sanctū vocamus, qui & ipse Patri, Filioq; est consubstantialis. Vnius nodi namque ac simplex est essentia diuina. Et quāuis hi tres, Pater, Filius, ac Spiritus sanctus, sint vnius naturæ, vnus Deus: cū tamen origo sit inter eos, ideo personaliter distinguuntur: aliusq; est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus ex vtroque procedens. Sic igitur Deus in sui contemplatione ab æterno cōsistens intimè, naturaliter, essentiā totā Filio, Spirituiq; cōmunicauit: quod etiā Sybillæ, Mercurius Trismegistus, prisca Græci tenuiter adumbrarūt. Neq; fieri potest, vt totum se Deus aliter cōmunicet. Nam, quod cōsiderabat Theologiæ lumen S. Thomas, cū duo tantū mens intimè possit, intelligere, & velle: Mens diuina, qua intelligit, totam se Filio: quā vult, totam se Spiritui sancto dedit: nihil est super, quod intimè totum largiatur: vbi quidquid intelligit, ac vult, omnino profudit. Atq; ita cū Deus Pater cōmunicasset totū se intimè, naturaliter, ab æternitate, cōmunicauit se deinde partim, extrinsecus, volūtariè, principio sæculorum. Hoc enim superesse, ac fieri posse videbatur. Igitur hęc vniuersitatem rerū fabricatus est Deus tempore certo, sæculorum initio, hoc illis faciens cum seipso commune aliquo modo, vt sint, cum non essent: à largitate diuina est hoc profectū. Sed si bonitatis æternæ nullus est modus, præstabat igitur, aliquis dicet, ab æterno tempore mundum condidisse: hoc enim beneficētius fuisset. Atqui hoc non benè colligitur. Nam si summa bonitas est Deus: hinc cōcluditur esse summā per se, & excogitari maius illa nihil posse, vel sine vlla exteræ rei fabricatione. Præter eā verò finis adeptio quælibet ad agendū mouet: Deus autem sibi & omnib⁹ est finis, ac sibi semp est præsens: haud fuit igitur necesse ad aliquid aliud impelli. Amplius autē, si ab ipso prorsus omnia pendent, & quantum ad hoc pendebunt necessariò, vt esse, ac non esse potuerint: atque ita non oportuerit ab æterno mūdum condi. Conuenientius autē nostræ beatitudini fuit, atque ob id ipsis rebus creatis, aliquod esse tantæ fabricationis principium: atque ita beneficētius fuit ab æterno se non communicare, & mundum

S. Tho. 1. q. 28.  
artic. 4.

Quæstio cur  
res ab æterno  
hanc creatæ.

dum non creare. Nam cum nostra felicitas posita sit in cognitione & amore Dei, hinc quiuis agnoscit fuisse prorsus in voluntate Dei mundum condere: vt eius perspecta libera ad agendum potestate, non modò quantus esset; sciremus, sed etiam de tot ac tantis bonis ab eius libera ac sola voluntate profectis gratias haberemus, & ageremus æternas: atque ita beneficētius nobis fuit, ad quos cætera referuntur, ab æterno haud creari mundum: sic namque expeditior ac patientior aditus nobis datur ad cognoscendum & amandum Deum. Hęc est autem vita æterna, vt cognoscamus verum Deum.

Iam verò cum diuinæ bonitatis nullus sit terminus, sequitur necessariò, vt nullis terminis earum rerum, quæ ab ipsius voluntate procedunt, coarctari possit, nunquam largitas eius & infinitio exhauriatur, virtus eius non queat exinaniri. Ob id quamuis ab æterno tempore mundū dedisset in lucem, tamen adhuc excellentius aliquid adijcere potuisset: quod vbi additum foret, infinitis tamen partibus plura iterum, atque iterum, & infinitè fingi ab ipso posse cognoscere, ita vt fas esset nobis semper dicere: Cur ante hoc, quod factum est, Deus non est molitus illud, quod est nobilius, ac præcedit, vel naturæ, vel temporis, aliarumve adiectionum præstantia? Ineptissimè, nullis vnquam cancellis rerum, quæcunque illæ sint, infinitatem Dei concludes.

Quamobrem nulla non gens olim credidit conditum mundum, vt è verustissimis omnium scriptoribus liquet. Nam si Ægyptios ad Austrum respicias, Mercurius Trismegistus, cuius è nostris meminere SS. Iustinus, Cyprianus, Augustinus, Lactantiusq; in suis ille id libris, qui exstant, scribit: Si Chaldæos ad Orientem Berofus, si Græcos ad Boream Musæus, Linus, & Orpheus antiquissimi omnium scriptores ita cunctis mortalibus suis, qui leguntur, versibus tradidere. Strabo addit, adhuc ætate sua hanc fuisse Indorum, Græcorumq; opinionem: quamuis ante ipsum primus omnium fuerit ausus Ocellus Lucanus, cuius exstant in Bibliotheca nostra Græcè manuscripti libri, hoc in dubium reuocare: à quo multa, tacito nomine, mutatus Aristoteles, idem conatus est postea stabilire. Consistamus igitur, ac mente conuiescamus in iis quæ facta sunt, neque illud nos perturbet, aut moueat, quod effici præstantiora potuerint. Nam si huiusce rei Deus habuisset ratio-

Iustin. in ex-  
hor. ad gent.  
Cypr. de Ido.  
van. Lact. lib.  
1. cap. 6.  
Strab. lib. 15.



nem, nihil esset fabricatus: cum semper excellentiora machinam poruisset: neque vlla in re considerare licuisset, qua nihil melius foret, nisi in ipso Deo Patre, Filio, ac Spiritu sancto, quibus nihil esse diuinius potest. Cum Deus igitur cælum, ac terram, & quidquid ambitu cæli ac terræ continetur, esset fabricatus, & Angelos ab omni materiæ concreione seiunctos creasset: ex eis autem nonnulli prodita fide, & abiecta obedientia, è superis sedibus fuissent exturbati, quos vetustissimus scriptor Empedocles ἐρρηνοπετῆις, id est, cælo ruentes, ob id videtur vocasse, & antiqui, ut ait Plutarchus, gigantum cælo deiectorum narrationibus designarunt: quæ vates ille respiciens, sic inducit Iunonem verba facientem ad Alecto ex inferis à se excitam:

*Ænei. lib. 7.*

*Te super aetheras errare licentiis auris*

*Haud Pater ipse sinat summi Regnator Olympi.*

*Cade locis.*

Post hæc Deus, quod ex æterno tempore statuerat, illud est aggressus, Adamum finxit, quod à Græcis haud ignoratum scribit Iustinus, ac versum Prisci oraculi & hymni in honorem diuinum conditi refert huiusmodi:

*Πρῶτον ὅτι πλάσας μερόπων, ἀδάμην πλάσας.*

*Cum finxit iam primum hominem, Adamumq; vocauit.*

Huic adiunxit Euam coniugē, mente ambos pura præditos, corporea tamen mole præterea conflatos, tum vt ex illa parte Angelis essent adsimiles, tum ex hac cæteris rebus, quæ sensibus sunt subiectæ: ordinem namque in rebus esse voluit, ita vt aliis aliæ subessent, aut præessent. Ex hoc enim magis potentia, sapientia, ac bonitas eius elucescit, Potentia, quod non vnam modò rem possit creare, sed plurima, & omnia: Sapientia, quod suis locis decenter singula disponat: Bonitas, quod nulli rei vel infimæ desit, neque illi vel esse neget, vel esse suo loco. Ornauit porrò Adamum & Euam cunctis iis bonis, quæ ad animum, corpusve pertinere, aut ad nos referri quouis modo possunt. Atque ita cum sint tria bonorum genera, voluit omnia illis adesse. In primis autem cælestium & terrenarum rerum scientia eos illustrauit. Dedit enim, quod cunctis præferri debet, vt Deum agnoscerent, & in quo magna nostræ beatitudinis est posita ratio, propius eum contemplarentur: & ideo sepius cum Deo collocutos esse legimus. Speciem namque aliquam sui conspectus comunicauit illis Deus. Inde hausto lumine, quasi Sole iis exoriente, ac mentis obscuram

noctem

noctem procul discutiente, plurima conspexerunt eorum, in quibus diuini aliquid elucescebat. Iam verò quid terrenarum rerum latere illos potuit, quibus in omnia amplissimi iuris fuit concessa potestas? Ideo nomina animalibus imposuerunt, quibus eorum vires, quippe quæ maximè iis essent perspectæ, notarentur. Retinuerunt illa vocabula Hebræi magna ex parte. Quòd si corporis spectes ornamenta, datum fuit illis, vt à morte nihil metuerent, modò manus ab arbore scientiæ boni ac mali continerent, nihilque inde degustarent. Nullus ad illos morbus habebat accessum: dolor omnis procul aberat: neque illorum membra languebant vnquam lassitudine operis vllius, neque laborum defatigatione infirmabantur. Præsto illis erat omnibus momenti prouidentia cælestis, ne incurrerent, inciderentve in aliquid, quod ipsos læderet: sed inoffenso pede ad cuncta procederent felicissimè peragenda, Species illis erat maiestatis plena, quam timerent, reuererentur, sapicerēt cuncta: & ne quid ad cumulum tot bonorum defesset, totius orbis terrarum, & animantium omnium traditum fuit illis imperium: ita vt vniuersitatis gubernationem cum iis partitus esse Deus videretur: ac cælum sibi reseruasse, terram quodammodo iis tradidisse, sic enim David: *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filiis hominum:* & alibi admiratus maximè hominis dignitatem, *Quid est homo, inquit, quia memor es eius, aut filius hominis, quia visitas eum? ministi eum paulò minus ab Angelis: gloria & honore coronasti eum. Omnia subiicisti sub pedibus eius.* Hucusque David. Ob id adduxit ad eos Deus omnia animantia, vt agnoscerent illa dominos suos, neque aliud nomen sortirentur, quàm quod ipsi dedissent. Dictumque fuit ambobus à Deo: *Replete terram, & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.* Nullum genus itaque bonorum defuit primis parentibus, siue animam, siue corpus, siue cæteras res acie mentis peruestigare velis. Circumuoluas oculos animi per omnes partes, cuncta circumspectas licet. Hæc verò omnia optimè complexus est Ecclesiasticus iis verbis: *Deus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum, & iterum conuertit illum in ipsam: & secundum se vestiuit illum virtute: numerum dierum, & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorū, quæ sunt super terrā: posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum, & volatiliū: creauit*

ut-

uit ex ipso adiutorium simile sibi, cōsiliū, & linguam, & oculos & aures, & cor dedit illis excogitandi: & disciplina intellectus repleuit illos, creauit illis scientiam spiritus, sensu impleuit cor illorum, & mala, & bona ostendit illis: posuit oculum suum super corda illorum, ostendere illis magnalia operū suorū. Hęc Ecclesiasticus, vt ostendat cūctis animi, corporis, & extrinsecus adscitis bonis à Deo parentes primos amplificatos. Statuerat enim Deus, illos, eorumq; liberos benemeritos in cœlum suis temporibus transferre, & sua quibusque loca distribuere, Angelorumq; ordinibus adscribere. Atq; ita ex iis Dei populus, quem nos Ecclesiam vocamus, constituebatur. Huius hæc exordia, & summa felicitas ex omnium bonorum affluentia constans, quam vt aliqua ex parte Moyses adumbraret, scriptum reliquit, Adamum & Euam in hortis deliciarum amœnissimis à Deo collocatos. Rursus diuina ait illos imagine & similitudine insignitos, perinde ac si essent aliquod Diuinitatis simulachrū. Ad summam, quid menti nostræ cupias, nisi vt illa in contemplatione rerum diuinarum atq; humanarum conuiescens, summi boni, supremæq; felicitatis fructum percipiat, & æternę beatitudinis cōfinia pertingens Deo quàm maximè similis euadat: quid corpori, nisi vt à morbis, & à morte illasum, specie formosum, integritate perfectum, robore sit firmum: quid aliarum rerum cupias, nisi vt principatum in cuncta, quæ sunt in terris vllō modo, teneas, & iis optimè pro arbitrio tuo vtaris?

*De præcepto, quod Adamo est datum, deceptione illius & casu: & cur arbores, ac serpentes olim pro Lijis haberentur, & de mysticis, occultisq; inimicitijs inter homines ac serpentes.*

### C A P. I I I.

**H**is omnibus potiti sunt primi parentes: hic erat illorum status: sed quamuis felicissimi viderentur, tamen ad cumulum felicitatis aliqua, & quidem maxima iis deerant. Nam cū beatitudo sit status omnium bonorum aggregatione perfectus: omnia verò bona Deus vnus contineat: qui non erit vnus cum Deo, is nullo modo erit beatus, & quidem nulli rei datur, vt vna sit naturaliter cum Deo: potest fieri sanè diuino munere, vt diuinæ naturæ

particeps

particeps fiat, illique adiungatur: sed vt eam à se sortiatur, id verò est Dei solus: quandoquidem naturaliter aliquid habere, est e sua natura illud habere. Quamobrem cū cunctæ res appetant bonū, contendūt pro viribus, Deo, summæque bonitati appropinquare: ac rectè Philosophi dixerunt, superas mentes diuini adspectus amore flagrantes similitudinem illius ambire: & ob id in gyrum cælestes Orbes circumuoluere, vt moribus suis infera hæc generent, benè cunctis faciant, quæ est supremæ bonitatis nota. Ob id etiam videmus cuncta à morte se tueri, vt immortalitate sua Deo sint affinia: & quando omnia orta occidunt, saltem progeniem suam longissimè propagare: sic enim perpetuant vitam. *Omnis creatura*, inquit Paulus, *ingemiscit, & parturit, reuelationem filiorum Dei expectans. Vanitati enim subiecta est creatura non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe: quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Hęc S. Paulus, vt ostendat nihil non appetere æternitatē, in qua maximè Dei similitudo elucescit. Et iis quidem, quæ mente sunt prædita, vt Angelis, & hominibus, diuinitus est concessum, vt esse possint vnā cum Deo. Id fit mentis humane intimo in Deum illapsu, quo clarissimè ipsum intuetur, nō vllius, imaginis ac similitudinis interiectu, quæ appingatur ipsius intelligentiæ, quod accidit in aliis rebus cōtemplandis: sed nulla re intercedente, per ipsummet Deum, vt cum videt oculus lumen per idem lumen, sic enim perfectè sumus vni cum Deo: quem cū nulla species referre possit: si per eam nos illi copularemur, id est, si per eam duntaxat nos illum contēplaremur, eoque sic frueremur: non omnibus bonis nostra mens cumularetur: terminata namque species illa foret, vt sunt singula creata à Deo, qui nullius rei terminis circumscribi potest, cū sit infinitus: ideoq; terminata bona obiicerentur nobis, neque desiderium nostrum expleretur affectantium ad immensam Dei bonitatem, qua datur, peruenire. Videamus porrò, qui Deus animos nostros euehat ad suæ naturæ communionem in huiusmodi contemplatione.

Amoris est in vnum res maximè adducere: & quæcunque simul cōeunt, id habent à propensione alterius in alterum mutua, quæ mēte præditis est amor. Si mens igitur valde in Deum propendat, iacimè illi se insinuabit, applicabit, & vnā cum Deo fiet. Quæ verò maxima intelligentiæ

nostræ

Rom. 8.



nostræ in Deū proclivitas: ea profectò, qua feratur in omnia, quæ credenda proponuntur à Deo, quamvis ardua videantur & præ cunctis difficilia, quibus se accommodet. Hoc enim maximum amoris argumentum. Verbi gratia difficile non est menti, sed omnium facillimum assentiri iis, quæ sensibus conveniunt, & à principiis naturalibus pendent. At verò iis credere, quorum cognitio per sensus non habetur, neq; à principiis naturalibus illa colliguntur, id sanè facile nō erit. Quod si agat hoc intellectus noster de voluntatis morem Deo gerentis imperio, ac fidei facta respondeant, impulsu divini amoris agetur aliquo modo. Nam charitas, inquit Apostolus, omnia credit. Vult igitur Deus homines vnos efficere cum semetipso: id accidit vbi mens nostra sine vlla intermedia imagine Deo contemplando tenaciter atque intimè adhæret. Ad hoc per suos gradus perducitur, vbi ad ea credenda, quæ sunt difficilia, quorum cognitio non habet ortum à sensibus, sese accommodat, & fidem deinde suam factis consignat.

Et verò sunt aliqua, quorum Deus est proxima causa: ideo vt mens proximè accedat ad Deum, necesse est in eis fidem Dei sequatur, & credat ea, quia Deus ipse illa fecit, aut facit, vel credi iubet: quales sunt articuli fidei Christianæ, aut iis necessariò coherentia, cum namque ex effectis naturalibus eorumque notitia causas inuestigo, & cognosco, longissimo tandem de cursu mens ad Dei summæ omnium causæ cognitionem peruenit, cum verò à rebus, quæ ab ipso Deo proximè sunt creatæ, vel credi iussæ, protinus in Dei cognitione & intuitu conquiescit, vt enim appropinquemus ipsi, voluit esse quædam, quæ non ab vllis aliis rebus penderent, quàm à seipso: & id etiam congruebat immensæ bonitati eius: quæ se rebus communicat non vnis, sed pluribus modis. Atque ideo veluti sunt, quæ à causis naturalibus habent ortum, sic decebat essent, quæ nullam haberent cum causis affinitatem: ac necesse etiam fuit, esse nonnulla, quæ cum diuinam vim secum longius ferant, aut diuinitatem, fieri non potest, vt habeant à naturalibus principiis originem, opus est à Deo proficiantur. Sed, vt omnia, quæ dici possunt, vnica ratione concludantur, dicimus necessariò fide plurimas res cognoscendas. Nam solus Deus omnia, quæcumque ipse potest, scit, ac vult, infinita, scilicet, noscit. Quod si quis post Deū complecteretur illa, is maior esset Deo, velut ipsum com-

prehen-

prehendens, neque fieri potest, vt quorum nullus cunctis, nempe infinita Dei potentia subiecta finiatur ab ingenij creati complexu: alioquin immensa non forent. Hinc anima Christi, vt aiebat S. Thomas, neque ipsa ex omni parte comprehendit infinita, quæ Deus facere potest. Igitur, quæ intueri ipsimet aliquo modo nequimus, necesse est fide teneamus. Vt verò magis alius alio res ipsas sciat, id necessariò nascitur à rerum & mentium distinctione: quæ distinctio, ne omnia vnum sint, & ipsa oportet, in rebus ac mentibus inueniatur. Et necesse igitur fuit homini, quædam fide tantum tenere, donec paulatim Deo magis appropinquans amoris, & obedientiæ gressibus ea clarissimè intueretur.

Ad summam cum primi parentes (vt ad propositum redeamus) ardentissimo animi impetu ad summum bonum, cui vicini erant, adspirarent, vt eos tempore suo Deus in coelum transferret, & vnos efficeret secum, voluit elicere atq; inflàmare eorum in se amorem: quo sibi illos adstringeret clarissimo sui aspectus obtutu: & quod difficile videri posset, id credendum proposuit, cuius Deus erat in causa, ac diuinam iustitiæ vim secum ferebat, iussit enim, vt abstinerent ab esu pomorum arboris cuiusdam, cui nomē ab euctu positum fuerat scientiæ boni, ac mali. Nam si ausus esset homo iussu diuina violare, experiretur necesse erat, quid esset discriminis inter bonum & malū: mortisq; & malorum omnium sententiā subiret. Dixit enim Deus. In quacunq; hora comederis, morte morieris: quamvis nihil non boni pomis illis inesse videretur, ac difficulter secus credi posset, neq; appareret aliquid in eis, quod ad illos puniendos, ac morte mulctandos à Deo proficisceretur. Quod si homo paruisset iussis diuinis, & iis sese obsequentem, quod decebat, exhibuisset, futurum suo tempore erat, vt ad consortium Diuinitatis intimum mirabiliter eueheretur. Oportebat autem, Cyrill<sup>9</sup> inquit aduersus Iulianū, tū cunctis in rebus homines esse Deo subiectos, tum maximè ea parte, qua sunt homines, mente scilicet. Nam vt simus vni, & copulemur cū Deo, vel pares, vel inferiores simus oportet: & quis Deo cōparabitur? Illi igitur erimus mente subiecti, vt in eam deriuari communiō Diuinitatis possit. Pareamus, & credamus. Idem verò amor Dei in humanū genus, qui fuit in causa, vt Deus ab æterno mūdum non condiderit, vt diximus, effecit, vt arbori veritæ hunc

longif-

S. Thom. 3. q.  
10. art. 3.

longitudine ab ipso adiectum effectum mortis, ac vitæ, bonorum, & malorum apposuerit: quo scilicet homo agnosceret ab ipsa Dei absoluta vi pendere omnia, ob id quantus esset contempleretur, illi vni fideret, ac de beneficiis in se collatis amaret. In qua agnitione, spe, & charitate est posita nostra salus.

Tot igitur ac tantis bonis homo diuino munere ornatus est, atque hic ad maiora per fidem & obedientiam propositus illi progressus. Quæ cum Dæmon impius videret, inuidia percussus, effigie serpentis adsumpsit, mulieremq; blandis aggressus dolo circumuenit: persuasit, vt ex arbore verita gustaret: fore namque aiebat, vt Diuinitatē, quam cupiebat, assequeretur, atque ita à fidei & obedientiæ statu miserimè deturbanit. Adamus inde verbis suæ coniugis delinitus, & ipse etiā à diuinis iussis infelicitèr abscessit. Hinc summa rerum facta commutatio: eiectione ambo ex illis omnium deliciarum suauissimis locis, spoliati cunctis ferè animi, corporis, atq; externis bonis: eorū porro nepotes prolapsi in summam ignorantie caliginem, scelera infanda, morbos, ac miseras scelerum vindices: innumeris cladibus & vastitatibus afflictus mundus: terra ipsa diuinis execrationibus obnoxia nihil non acerbum, nihil non lugubre & mortiferum tulit: & quod maximè sit memorandum, Dæmon, vt à principio instituerat, eò perduxit humanum genus, vt exemplo arboris veritæ crediderit vulgò plerisque arboribus inesse eam, quam sibi finxerant primi parentes à serpente decepti Diuinitatem.

Notissimum namque, priscos in eam venisse opinionē, vt Dryadas inesse arboribus veluti numen ingenitum putarent. Hinc apud Gallos Druidæ sacerdotes in primis arbores colebant: & in vniuersum de cunctis gētibus sic Plinius scribit: *Arbores fuere numinum. templa, priscoq; ritibus simplicia etiam: nunc Deo præcellentem arborem dicant. Nec magis auro fulgētia atq; ebore simulachra, quam lucos, & in eis silētia ipsa adoramus.* Hæc ille, vt appareat causa, propter quā sic Deus Hebræorum populo edixit, *Non plantabis lucum & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui*, ob id sæpè idem Deus conqueritur de Synagoga, quæ ad hanc arborū colendarum impietatem deflexerat, iis verbis: *Sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix.* Quid plura? oraculum Dodonæum, restè inter alios Strabone, è quercu reddebatur, ac fuit omnium vetustissimum. Illius responsis & au-

torita-

Plin. lib. 16.

cap. vlt.

Plin. lib. 12.

cap. 1.

Deut. 6.

Isa. cap. 57.

Ierem. 2. 3.

Strab. lib. 7.

toritate factū refert Herodotus, vt abiecto, obscuratōque vnus Dei, plurium Deorum cultus à Græcis hac de re interrogantibus acciperetur, & ad posteros transmitteretur. Atque ita Dæmon, sicut ex arbore principium fuit omnibus mortalium malis, sic per eandem quotidie maiora inuolueret aduersus eos haud cessauit, exultimantes aliquid ei diuinitatis naturaliter innatum, atque ob id illam colentes. Atque inter Indos adhuc aliquos esse populos aiunt, quibus eadem sit opinio, & consuetudo: sicut à Slauinis idem factitarum suo tempore Procopius tradit, & maiorū nostrorum memoria eundem fuisse morem Lithuanis anno 1386. Cromerius scribit. Atque hæc quidem quantum ad arbores.

De serpentibus autem quid dicemus? cum prope Arcticum polum dicantur exstare adhuc gentes nonnullæ, quæ eos venerentur: quam consuetudinem fuisse etiam Lithuanis anno 1386. idem Cromerius restatur: ita vt viperas alerent, quasi lares familiares, lac iis libarent, & gallos immolarent. Quid igitur miremur, vt est apud Danielelem, tam religiosè à Babyloniis cultum fuisse Draconem? Sed quid Babylonios memoramus? Romani ipsi Epidaurō aduectum anguem spirantem nonne venerari sunt honoribus diuinis? Nota historia tum ex aliis, tum è Valerio Maximo. E Plinio discimus, adhuc ætate sua cultum fuisse illius genus. Athenienses, qui sunt habitj sapientiæ totius assertores, serpentem quendam viuum colebant arcis custodem: menstruaque illi libamenta proponebāt, quasi numen aliquod illi foret ingenitum natura sua: neque enim mente concipiebant aliud inter superos diuinis, ad quod cælesti iussu rem per se cassam referrent, loci genium putabāt: vt de Ænea, quamuis à se laudato Heroe, Virgilius restatur, quem sic inducit loquentem de serpente, quem viderat è patris sepulchro procedentem:

*Incertus geniumve loci, famulamine parentis*

*Esse putem.*

Refert Ælianus à Thessalis & Epirotis serpentem cultum, similiter ab Indis tempore Alexandri, & alias in Lavinio oppido Latinorum, & Melite Ægyptiorum Vrbe idem factitarum. Ludouicus Barthena in itinerario suo refert ab Indis eis Gangem colit adhuc serpentes quosdam, quasi spiritus illis diuinus adsit: sicut antiquis temporibus in more positum fuisse, non modò Ælianus restatur, sed

j. Pars

b

etiam

Crom. lib. 15.

Dan. Cap. 14.

Plin. lib. 29.

c. 4. lib. 1. c. 8.

Ælian. lib. 51.

c. 2. 16. 17.



Max. Ser. 3.

Arist. lib. 8. c.  
: 9. de hist.  
anima.  
Eliu. lib. 2.  
ap. 24.

Iren. lib. 1. c.  
20. Tertu. lib.  
2. in Marc. 16.  
Gregor. orat.  
35. in Christ.  
natal. Ambros.  
in examin.

etiam Maximus Tyrius. Quæ cum Deus prospiceret, & nollet admitti, dixit ad serpentem fore, ut poneret inimicitias inter ipsum, & humanum genus, eumque insidiaturum calcaneo mortalium, quasi fugientem os aspectumque hominis: quod quamuis referatur in primis ad Christi mysteria: tamen adhuc experimento cognoscitur, serpentes insidiari hominibus à tergo, illorum fugere ad aspectum: naturaliter vero datum est hominibus, ut ieiunioris salua mirabiliter excrucient eos, ac debilitent: quod si fauces & os, quibus formata est vox ad Euam decipiendam, salua attingerint, mirabiliter illos enecant: quod probati auctores tradunt, Aristoteles, Plinius, Ælianus, quarum proprietatum, qui causas inuestigant, nullas possunt alias proferre, nisi inimicitias diuinitus datas inter serpentes & homines: qui sicut vetiti pomi esu serpentibus adhæserunt, sic ieiuniorum quædam vi naturali ex hoc tempore caritus concessa perimere illos ipsa salua possunt, alioquin cur hæc? cur si fauces, osve solum feriuntur salua? cur si à ieiunio tantum? Talium rerum causæ ad aliquod diuinitus referendæ: naturalis quædam repugnantia inter hæc naturas, earumque certas aliquas partes est immissa.

*De Reparatione & incremento Ecclesie: Christo nouo Adamo, per quem mirabiliter humanum genus renascatur.*

## CAP. V.

**R** Ectè Irenæus igitur, quem sequitur Tertullianus, arborem illam vocauit hæreticorum doctrinam, S. autem Gregorius Nazianzenus altiorum contemplationem, S. Ambrosius astutiam humanam: non quod arbor scientiæ boni ac mali verè arbor non esset, sed quod homo, qui voluit ea vesci, à fide, quæ Deo diuinisque rebus est habenda, descuerit, sua Dæmonisque commenta fuerit secutus: idcirco fuit instar hæreticorum doctrinæ, & quoniam in diuinis intelligendis, quæ est altiorum contemplatio, sibi, non Deo credidit, fuit instar altiorum contemplationis, in quibus fidem sequi debemus eorum, qui sunt altiores nobis, ut est Deus: alioquin si volemus altiora nobis ingenio nostro metiri, quod fecere primi patres, facillimè excidemus à veritate, scriptatores facti Maiestatis opprimemur à gloria, fuit instar humanæ astutiæ, qua credimus

inter

interdum quodammodo Deum fallere, dum violamus illi præstitam fidem. Rursum benè Irenæus, Cyprianus, & Augustinus Ecclesiam dixerunt esse instar Paradisi: in ea namque quicumque sunt, restituntur ex parte ad pristina illa bona animi, corporis, & extera, quibus Adamus & Eua spoliati sunt, & allecuri sumus eadem multo ampliora ac diuiniora, simulatque è vita ab omni scelerum labe expiari migrauerimus in cælum. Ab hac Ecclesia quasi è Paradiso eniciuntur, quicumque à fide & obedientia desciscunt, instar primi parentis veterum pomum degustantes, ac diuini luminis ductum relinquentes, sensuum falacis, & humanæ rationis præstigiis, & cæcitati præfidunt. Sanè nihil apparebat in vetitis pomis, ex quo mali aliquid esset timendum: suauitas ex illis maxima, pulchritudo etiam iucundissima exitebat, quæ & sensus ad degustandum pelliceret, & oculos ad videndum conuerteret, id scilicet fefellit cum coniuge Adamum: nimium suis sensibus & cogitationis crediderunt: deturbati sunt cum tota posteritate è sublimi illo gradu, in quo positi à Deo tot præclaris donis corporis, diuini spiritus, & latissimi regni poriebantur.

Quocirca ut retexeret Deus humanum genus, Adamum nouum nouamque Euam sibi denuò formandos esse constituit: quibus idem cum Deo spiritus, idem corpus, idem regnum foret. Prouehi ad altiora non datur. Nullibi firmitas aut perpetuitas maior fingi potest. Ex his constituit, ut cuncti mortales, quicumque ad amissa & longè maiora bona restitui aliquando vellent, renascantur. Audi porro: sic namque intelliges Ecclesiam esse instar Paradisi, arborem scientiæ boni ac mali esse instar doctrinæ hæreticorum, contemplationis altiorum, & astutiæ humanæ. Pulcherrimum, ut diximus, sui quasi simulachrum quoddam finxerat sibi Deus Adamum: virtutibus cunctis erat ex cultus, immortalis quodammodo erat, terras imperio moderabatur, summa felicitate affuebat: amisit prope omnia post peccatum, maxima ex parte est illis spoliatus: imago primæ uæ non illa quidem deleta, sed maximè est obscurata ac deformata, propter quam dictus est homo ad imaginem Dei creatus. Quid igitur Deus? Vide mirabile inuentum. Egit perinde ac si fictor videns hominis statuam, quæ magni faciebat, & in qua multum vel studij, vel artificij ingeniosioris posuerat, truncatam fuisse, & in omnibus eius partibus turpificatam, rursus opus aggrediatur maiori

b 2

arte

Iren. lib. 5.  
cap. 20.  
Cypr. Ep. 38.  
ad Iul. Aug.  
lib. 13. de ci-  
uit. Dei. c. 21.

Resp. ut Ec-  
clesia summe  
esset una cum  
Deo omnino  
diuina, quod  
à principio di-  
cebatur.  
Christus. A-  
damus secun-  
dus.  
1. Corint. 15.

Amplissimè  
per Christum  
tria bona re-  
stituuntur.

arte & ingenio, statuatque illam sic restituere in priorem vel multo nobilissimam formam, ut quiuis intuens illam, non amplius hominis statuam se intueri credat, ac certò videat, sed ipsummet hominem spirantem contempletur, nihil in ea desideret, nec spiritum, nec membra viuentia, nec viuentium membrorum functiones. Atqui à nemine sine dubio fieri potest, ut ipsæ statuæ spirent, ac uiuant, & sint illi ipsi, quorum speciem præferunt. Sed ponamus id diuinitus accidere posse: quis ingenium, quis artificium non maximè admiretur? Ita profectò Deus egit. Hominem penè quandam diuini numinis imaginem sic restituit in pristinam formam, sic refecit, ut homo esset, esset Deus verè, cuius effigiè quandà Deus illi affinxerat. Voluit secundam Trinitatis personā, filiū suum uirgenitū, in quo sunt omniū rerū primæua simulachra, assumere naturā humanam, Deus cum esset, & hominem fieri simul. Is est Christus, Adam secundus, per quem retextitur genus humanum, renascitur, & ad pristina bona reuocatur. Homo hic adeò similis Deo, ut sit Deus, nihil illi Diuinitatis desit. Audi Paulum: *Factus est, inquit, primus homo Adam in animam uiuentem, nouissimus Adam in spiritu uiuificantē: sed non primus: quod spiritale est, sed quod animale, deinde quod spiritale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de celo celestis. Qualis terrenus, tales & terreni: & qualis celestis, tales & celestes. Igitur sicut portauimus imaginē terreni, portemus imaginē celestis. Hac autē dico fratres, quia caro, & sanguis regnū Dei possidere nō possunt: neque corruptio corruptelā possidebit.* His Pauli uerbis edocemur Christū esse nouissimū Adamum, qui suo nobis spiritu uitam reddat: ita ut spirituales simus, celestes, securi à corruptione, si ipsi imaginē portemus: carni & sanguini, id est, uoluptatibus carnis nō indulgeamus. Reddit hic Christus animi bona, cum facit ut simus spirituales: Deum scilicet spirantes, inspirans ipse Deum, facit Deum spirantes, dum nobis inspirat uim diuinam, qua non nisi ad Deum adspiremus. id cuiusmodi sit, fufius suo loco patebit. Reddit corporis bona, dum vindicat à corruptione: quod perfectè contingeret in resurrectione, cum corpus non erit amplius opacum, sed Sole splendidius, nō graue, sed agillimum; ita ut temporis ferè momento ab Oriente feratur in Occidentem, non ita crassum, sed subtile, ut uel solidissima corpora peruadat, non ulli obnoxium perfectioni, sed ab omni labe corruptionis, morbi, & lésionis im-

mupe

mane. Hinc Paulus ibidem: *Seminatur in corruptione, surget in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget uirtute: seminatur corpus animale, surget spirituale, denique unū cum Christi corpore.* Reddit Christus extera bona: efficit enim celestes, id est regni celestis, unde in terras omnia bona defluunt, confortes. quod quidem quale sit, postea ostendemus.

Ad summam secundus est Adamus Christus, ex quo renascimur: ac per eum restituuntur tria bona quæ amissimus: animi quidē, dum facit spirituales corporis, dum facit rutos à corruptione, suoque corpori adglutinatos: extera, dum facit celestes. Sed qualis quæso hic Christus, cuius nobis, ut ait Paulus, est imago portanda? *Est* (alibi idem scribit) *ille, quem Deus constituit heredem uniuersorum: per quem fecit & sæcula: qui cum sit splendor gloriae, & figura substantiæ eius, portansque omnia uerbo uirtutis suæ, purgationem peccatorum faciens sedet ad dexteram maiestatis in excelsis.* En cuius imago nobis est imprimenda. Neque nobilior, neque excelsior, neque diuiniore excogitari potest. Vis diuitias & opes? Est hæres uniuersorum. Optas immortalitatem? per eum facta sunt sæcula. Cupis uenustatem? est splendor gloriae, & figura substantiæ diuinæ. Desideras robur? portat omnia. Amas clementiam: purgationem peccatorum facit: Quæris diuinitatem? sedet ad dexterā maiestatis. Habes igitur in ipso animi ornamenta, maiestatem, & purgationem peccatorum: habes corporis, robur, uenustatem, immortalitatem: habes diuitias, hæreditatem uniuersorum. Explicat hæc alibi nobis à Christo concessa, breuissimis comprehensa Paulus: *Ipsè est, ait, caput corporis Ecclesiæ: qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in caelis sunt.* Quid Christo negauit Paulus, ubi asseruit omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare in eo? An non deinde per eum nos uult renouari, cum dicit esse primogenitum ex mortuis, & pacificare omnia quæ sunt in caelis, & in terris? Cupis his apertiora? Rursus audi: *Proposuit, ait idem Paulus, in eo in dispensatione plenitudinis temporis instaurare in Christo, quæ in caelis, & quæ in terris sunt, loco uerbi huius Instaurare, legunt Irenæus & Hieronymus. Recapitulare, sic etiam in Græco codice ἀνακαταστήσει τὰς ἀστέρας,*

In Christo  
omnia bona.  
Hebr. 1.

Col. 1.

Nō modo Ec-  
clesia, sed om-  
nia per Chri-  
stum restau-  
rantur.



ut ostendat Paulus à capite, qui fuit Adamus olim, nunc Christus, à Deo renouatum fuisse genus humanum. Quocirca vocat Isaias Christum Patrem futuri sæculi: quod cum didicisset à libris Sybillinis vates aliò rem referēs, & quædam gentilitia admiscens cecinit:

*Ultima Cumai venit iam carminis ætas.*

*Magnus ab integro sæclorum nascitur ordo.*

*Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna.*

*Iam noua progenies cælo demittitur alto.*

*Tu modò nascenti puero, quo ferrea primum*

*Desinet, ac toto surget gens aurea mundo,*

*Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.*

*Tè que adeò decus hoc æui te consule inibit.*

*Pollio, & incipient magni procedere menses:*

*Te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,*

*Irrita perpetua soluent formidine terras.*

*Ille Deum vitam accipiet, Diuisque videbit*

*Permixtos Heroes, & ipse videbitur illis,*

*Pacatumque reget patriis virtutibus Orbem,*

*De noua Eua noui Adami Christi sponsa Ecclesia  
& eius dignitate.*

C A P. V I.

**E**N itaque ordo sæculorum nouus, noui menses, noua progenies cælo demissa, gens aurea, Diuis permixti Heroes, deletum scelus, Orbis pacatus, ac diuinis virtutibus gubernatus. Fixum sit igitur, Christum secundum esse Adamum, à quo genus humanum renascatur, restituanturque in pristinum statum, vnde exciderat. Videamus nunc quæ secunda sit Eua. Isaias quidem non aliam vult esse, quam Ecclesiam: sic enim Deum, qui ad eam loquatur, inducit: *Lauda sterilis, quæ non paris: decanta laudem, & hymni quæ non paries: quoniam multi filij desertæ magis quam eius, quæ habet virum.* Et mox: *Vt mulierem derelictam, & mœrentem spiritu vocauit te Dominus, & uxorem ab adolescentia abiectam dixit Deus tuus.* Hæc sunt Isaiæ verba, quæ ad Ecclesiam pertinere, quasi Dei, qui est Christus, sponsam, tradit in ea quæ est ad Galatas epistola Paulus. Idcirco Isaias idem nomine Sionis Ecclesiam designans ob eas causas, quas adducemus, sic eundem Deum facit loquentem: Nun-

quid

*Ecclesia Christi Eua secundum, cap. 54.*

*Ergo Christi sponsa etiam mater nostra.*

*Galat. 4.*

*Cap. vlt.*

quid parturiet terra in die vna? aut parietur gens simul: qui parturuit & peperit Sion filios suos? nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego qui generationem cateris tribuo, sterilis ero? Hæc Isaias ad illud tempus respiciens, quo discipulos Christi in monte Sionis constitutos diuini numinis aura afflauit: plurimique alij ad eius cultum ex omni natione die vna sunt perducti, Ecclesiaque constituta: ex qua genuit sibi filios Deus, effuso in corda eorum spiritu non timoris, qui solet esse seruorum, quales erant Hebræi, sed amoris, quo succensi nunc ex Ecclesia nati iubentur dicere Pater noster, qui es in cælis. Suscepit igitur Deus è Sione, siue Ecclesia sibi filios, sanctissimoque sibi illam matrimonio cum primùm copulauit. Quocirca Paulus apertissimè vocat eam Christi sponsam, ita vt sit idem vtriusque corpus, sint in vna carne duo. *Qui suam, inquit, uxorem diligit, seipsum diligit, nemo enim vnquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adheret uxori suæ: & erunt duo in carne vna: sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Hæc sanè Apostoli oratione nihil fingi potest apertius ad propositum nostrum: ob id in epistola ad Galatas, Ecclesiam non vere tur idem matrem nostram vocare: *Illam autem, inquit, quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater nostra, scriptum est enim: Letare sterilis, quæ non parit.* Sursum verò esse dicit, quia cæli sunt illi clauis traditæ, vt inde possit auxilium quodlibet aduocare, ipsius ibi sponsus, ipsius ibi membra nobiliora, filij digniores. Liberam vocat, quod è seruitute ac tyrannide peccati fuerit asserta in libertatem: & quæ prius quasi ancilla Deo seruebat, & timore agebatur ad obseruandam legem, vel pœnæ stimulis incitata, vel præmiorum mercede conducta, nunc quasi vxor legitima versetur in domo Dei, in hac vniuersitate rerum, nihil aliud respiciens, quàm Deum, cuius amore ardentissimo flagrans, cuncta postponit, despicit, nihili ducit.

Sed audiamus de hac Ecclesia Dei excellentissima Patrum præconia, quibus illam tam Christi sponsam, tàm matrem nostram prædicat. At primus in mediū veniat Ignatius Ioan. Apostoli discipulus: *Christus, inquit, ille, est via quæ ducit ad Patrem, maceria, clauis, pastor, sacerdotium, sacrarium, ianua scientiæ & agnitionis, per quam introiuit Abraham, Isaac, Iacob*

*Ephes. 5.  
Ergo maximè vna cum Deo omnia diuina.*

*Galat. 4.*

*Ergo maximè est in cælo.*

Ergo habet de-  
tē, quæ es  
sanguis Chri-  
sti.

Irene. lib. 3.  
cap. 4.

Ergo ab illa  
gignuntur, e-  
ducantur, &  
nutriuntur.

Clem. Pedag.  
lib. 1.

Lib. de anim.

Ergo formata  
est e latere  
Christi, sicut  
Eua ex Ada-  
mo.

Cypr. 74. ad  
Pomp.

Ergo nemo fi-  
lius Dei, nisi  
sit Ecclesia.

Moses quoque, & omnis chorus Prophetarū, & columna mundi  
Apostoli, & sponsa Domini Ecclesia, pro qua dotis nomine san-  
guinem suum fudit, ut eam redimeret. Hæc Ignatius, quæ se-  
cucus Irenæus Polycarpi discipulus, cur Ecclesia sponsa  
Christi nominetur, ac mater nostra, sic explicat: Vbi Eccle-  
sia, ibi spiritus Dei, & ubi spiritus Dei, ibi Ecclesia, & omnis  
gratia. Spiritus autem veritas. Quapropter qui non participant  
eum, neque à mammillis matris nutriuntur in vitam, neque per-  
cipiunt de corpore Christi procedentem nitidum fontem: sed effo-  
diunt lacus detritos de fossis terrenis, & de lacu putrido bibunt  
aquam, effugientes fidem Ecclesia, ne traducantur, reijcientes ve-  
rò spiritum, ne erudiatur. Ex his Irenæi verbis habemus ideò  
Ecclesiam dictam matrem: quia nō modò ab ea gignimur,  
sed & ab eius mammillis perenne lac fidei & doctrinæ su-  
gimus. Vtrumque elegāter amplexus est Clemens Alexan-  
drinus: Vnus quidem, scribit ille, est vniuersorum Pater, vnum  
est etiam verbum vniuersorum, & Spiritus sanctus vnus, & ipse  
est vbique. Vna autem sola est mater virgo: mihi autē placet eam  
vocare Ecclesiam. Lac non habuit mater hæc sola: quoniam sola  
non fuit mulier. Virgo est autem simul & mater, integra quidem  
& inuoluta ut virgo, amans autem, ut mater, & suos accersens  
infantulos sancto lacte & infantili verbo erudit. Clemēti sub-  
scribit Tertullianus his verbis: Si enim Adam de Christo figu-  
ram dabat, somnus Adæ mors erat Christi dormituri in mortē,  
ut de iniuria proinde lateris eius vera mater viuētium figuraretur  
Ecclesia. Hucusque Tertullianus Ecclesiam dicēs Chri-  
sti sponsam, matrem viuētium veram: quasi Eua vera non  
fuerit viuētium mater, & immeritò nomen hoc illi impo-  
suerit Adamus: Euam namque nominauit, perinde ac si ef-  
set mater viuētium: huiusmodi vis est huic verbo subiecta.  
Addit Tertullianus Ecclesiam formatam e latere Christi,  
sicut Eua e latere Adami: ac veluti ex hoc Eua formata est,  
cum somno correptus detineretur, sic vbi Christus somno  
se mortis dedit, Ecclesiam sibi fingi suam sponsam voluit.  
Sed audiamus Cyprianum: Cum autem, dicit ipse, natiuitas  
Christianorum in baptismo fit, baptisimi autem generatio & san-  
ctificatio apud solam sponsam Christi fit, quæ parere spirituali-  
ter, & generare filios Deo possit, ubi & ex qua, & cui natus est,  
qui filius Ecclesia non est, ut habere quis possit Deum patrem,  
ante Ecclesiam matrem? Audin' Cyprianum dicentem ne-  
mini posse Deum esse patrem, cui non sit Ecclesia mater?  
potuit aut clariùs, aut apertius dici?

Venit

Venit hic mihi in mentem præclari cuiusdā dicti, quod  
Eusebius literis mandatum scribit à Dionysio Episcopo  
Alexandrino, viro & pietate & doctrina maximè illustri: is  
igitur sic ad Nouatum: Atque illud martyrium, quod quis per-  
petitur, ne dirimatur Ecclesia consensus, non minùs rectè, sed mul-  
to plus, meo quidem iudicio, habet commendationis, quàm illud  
quod suscipitur, ne idolis omnino immoletur. Nam in hoc pro vna  
quisque anima suffert martyrium, in illo autem pro tota Ecclesia.  
En quanti Ecclesiam fecerint Patres antiqui, meliores pro-  
fectò, & quis hoc negabit? ac doctiores nouatoribus no-  
stræ ætatis, qui maledictis proscindere impio furore per-  
citi, rabièque crudelissima in præcepti acti, matrem suam  
non cessant: & eius auctoritatem labefactare, conuellere,  
& euertere funditus omni conatu nituntur: cum sit illa  
sponsa Christi, mater nostra, cælumque à S. Ioanne Chry-  
sostomo, ac dignior ipso cælo vocetur, & Clemens, ut eius  
nobis altissimam dignitatem commendaret, sic scriptum  
reliquerit: Ecclesia eminentia, sicut principium constructionis,  
est ex vnitatem: omnia alia superans, & nihil habens sibi simile, vel  
equale. hæc ille, ut sciamus Ecclesiam vnā cum Deo,  
quod Christus Patrem rogauit, diuinitatemque illi cæli-  
tus largissimè communicatam. Concludamus itaque, Chri-  
stum nouum esse Adamum; Ecclesiam verò ipsius spon-  
sam, matremque nostram, nouam Euam, & ex his renasci  
genus humanum.

*Semina, e quibus renascimur e nouo Adamo Christo  
& noua Eua Ecclesia, sunt in primis*

*Sacramenta.*

C A P. V I I.

IN omnibus rebus natura comparatum videmus, hoc  
esse discrimen inter mares & fœminas, quod hæc quidem  
semen, quo fœtus concipiant, & conceptos edant in lucem,  
suscipiant à matribus, illique materiam subministrant, quæ  
formetur à vi masculi seminis in speciem suam: at mares  
effundunt hoc semen in fœminam. Cum sit igitur Chri-  
stus sponsus, Ecclesia sponsa, e quibus humanum genus  
renascatur: videndum quodnam sit semen per quod reno-  
uemur. Et disertè Christus dixit in Euangelio: Semen est  
verbum Dei: sed cum multiplex sit illud, opus est aliqua  
proculdubio distinctione. Et in primis Christus ipse est

b s æternum,

Euseb. lib. 6.  
histor. Eccles.  
cap. 27.

Clem. Strob.  
lib. 6.

Semen est ver-  
bum Dei.



*Christus primum Dei verbum, & cur.*

*Res omnes Dei verba quatenus ad Deum nos perducunt per primum.*

*Ioan. 17.*

*Aliis aliama-  
gis Dei verba.*

æternum, cœvumque Dei verbum eiusdem penitus cum Deo naturæ. Dicitur autem verbum, quod pater ipse sibi suæ maiestatis infinitudinem manifestam faciat non alterius verbi prolatione, quam filij sui. Nam velut homines verbo animum suum solent aliis notum facere, sibi verò taciti cuiusdam verbi intima in mente pronuntiatione, sic pater divinitatem suam sibi, quasi verbo quodam intimo, filio suo proferi & explicari, nec ipse sibi dumtaxat per hoc verbum sui numinis immensitatem demonstrat, sed aliis etiã, quantum capere possunt. Nam per hoc facta sunt omnia, inquit Ioannes: non quod semen sit materiatum, sed efficiens omnium rerum, rebus ipsis non admixtum. Et quemadmodum in filio Deus semetipsum contemplatur, sic homines ex effectis per filium cognoscunt Deum. Inuisibilia, inquit Paulus, Dei à creatura per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque eius virtus, & divinitas. Idcirco res omnes in divinis libris verba Dei vocari solent, quasi per eas nos Deus alloquatur, & semetipsum nobis prodatur. Duplex itaque Dei verbum, & quod illi est per omnia æquale: & quod per hoc est creatum, in primo semetipsum Deus conspicitur: per secundum, quod ad nos per primum proficiscitur, solent homines ex parte Deum cognoscere, dum vivunt. Cupit autem Deus per hoc secundum verbum creatum, per quod ex parte ipsum videmus, perducere nos ad primum: ita ut perfecte intueamur ipsius amplitudinem, in cuius adpectu posita est nostra beatitudo, qua cum Deo sumus vni. Hinc Christus, *Clarifica*, inquit, *me pater apud te metipsum claritate, quam habui priusquam mundus esset apud te.* Hæc Christus de claritate, qua sibi metipsum ipse Deus in suo verbo clarus est: mox adijcit de discipulis ad divinæ naturæ communionem iam tum subuehendis: *Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint vnum, sicut & nos vnum sumus.* Ita Christus.

Manifestum verò est, si quid magis Dei verbum continet, notitiam scilicet Dei maiorem nobis tradit, id verbum Dei magis appellandum: exempli gratia, quæcunque amplio-rem Dei cognitionem nostris animis insculpuit, ea iustius Dei verba: & quæ cognitionem & amorem simul insculperunt, multo iustius: quæ denique maximam Dei notitiam nostris ingenerant, ardentissimumque amorem inflammant, iustissime Dei verba dicentur, ac Dei semina. Quid ita? Quod scilicet nos efficiant Deos, & ex iis quasi è

femi-

leminibus Dei exoriamur, cum tamen sumus homines. Idcirco Ioannes, *Dedit eis*, inquit, *potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Quæcunq; igitur nobis magis divinitatem impertiuatur, & efficiunt divinos, magis erunt divina semina, divina verba.

Pater autem, non eodem modo nasci nos ex Adamo, & renasci è Christo, & Ecclesia, in qua Christus Dei verba, Dei semina deponit. Nascimur ex Adamo quantum ad corpus animale: è Christo quantum ad spiritum divinum: quò divinitatem spirabimus. Ut nascimur ex Adamo, morti sumus obnoxij: ut è Christo, à morte liberamur. Adamo, ut à morte se expediret, datum fuit è ligno vitæ sumere: nobis, ut illam possimus effugere, è Christo sumere: qui nobis est instar arboris vitæ. Quæ cum sciret, & respiceret Paulus, *Primus*, inquit, *homo factus est in animam viventem, secundus homo in spiritum vivificantem.* Quid sit, Christum nobis esse spiritum vivificantem, alibi interpretatur, cum dicit, per eum nostra corpora in die novissimo Iudicij suscitanda: *Si spiritus, ait, eius, qui suscitavit Iesum à mortuis, habitat in vobis, qui suscitavit Iesum à mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis.* Renascimur itaq; è Christo, primum quoad animum divini spiritus illapsa, deinde quoad corpus: ita ut utriusque, menti, scilicet, & corpori divinitas communicetur, quantum potest utriusque capere divinitatem, sic autem toti renascemur, & Christo simillimi erimus. Nam claritas illa, qua sibi Christus est clarus filio Dei innata, nobis, quod ille Patrem rogavit, communicabitur: ut & nobis per illam Deus sit clarus, quantum dabitur, & corpus eodem modo cælesti gloria perfundetur, quo perfunditur Christi corpus. Hæc Paulus complexus est, cum dixit: *Nos verò omnes revelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu, id est, Spiritus Domini mentibus nostris se insinuans, magisq; ac magis in dies illas intimè permeans, facit, ut cogitatis, desideris, dictis, ac factis adspiremus ad amorem intelligentiamq; Dei omnipotentis: clariorq; nostris animis quotidie ipsius imago imprimatur: qua possimus ipsum clarius intueri, donec tandem Christi imaginem corporeq; & animo circūgestemus: & vni simus cum Deo transformati, inquit, in eandem imaginem, perinde ac si oculus non modò rei alicuius imaginem,*

qua

*Per hoc semē  
non eodē modo  
renascimur  
quo nati sumus.*

*Rom. 5.*

*2. Cor. 3.*

qua possit ac solet illam cernere, ut moris est, excipiat, sed in eam penitus transferatur. Merito itaque Christus de se dixit. *Ego sum via, veritas, & vita*. per ipsum namque quasi per viam quandam perducimur ad ipsam veritatem dignoscendam, quæ Deus est: inde vita verè corporibus nostris vitalis. Et Paulus idem respiciens, *Vita*, ait, *lesu manifestetur in carne nostra mortali*. Et alibi: *Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria*. Fixum igitur, semen per quod ex Ecclesia renascimur & Christo, esse Dei verbum, id est, depositum in Ecclesia.

Sed nonne alieni ab Ecclesia de Deo diuinitateque rebus verba, & quidem multis in rebus consona veritati faciunt? An non eorum verba Dei verba, qua parte saltem verò respondent? Ita profectò: sed hoc interest: Ecclesia in diuinis tradendis labi non potest, ut ostendemus: id verò solius Dei est. Et Ecclesiæ datum est hac in re maximi momenti, ut vna sit cum Deo. Amplius Ecclesia habet id proximè à Deo, cæteri nequaquam, sed ab Ecclesia. Præterea ex his concipit, parit, educat Deos Ecclesia: dū genus humanum perducit ad diuinitatem: proinde scriptum est: *Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes*.

Quærendum est autem, num ex quolibet Dei verbo, siue Dei semine renascamur. Sanè quodlibet Dei verbū adiuuat: sed certa maxime, & efficacia sacramentorum verba, siue sacramenta. Patet hoc, quia cum pueris mentis vsum nondum consecutus non est quod de rebus diuinis habeamus vllum sermonum: nihil enim intelligunt. Sacramenta tamen iis hoc præstant, ut adipiscantur æternam salutem, & fiant vni cum Deo: simulatque, expediti fuerint è corporis huius vinculis. Rursus fieri potest, ut aliquis intelligat quæ pertinent ad Deum, tamen sine sacramentis ad consortium diuinæ naturæ non admittatur: quæ si ritè percipiat, euolet in cælum, diuinitas illi perfecte communicetur. Quæ cum vera sint, ut ostendemus suo loco, necessariò concluditur, verba Dei, quæ in sacramentis adhibentur, esse omnium efficacissima: è quibus renascamur, primò quidem quantum ad spiritum, deinde quantum ad corpus. Ob id Petrus de baptismo loquens, *Renati*, inquit, *estis non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per Dei verbum*.

Hæc itaque semina Christus tradit, ideò sponsus: excipit Ecclesia: ideò sponsa. Et quantum nonnulla sacramenta possint ipsius hostes Ecclesiæ administrare, veluti baptis-

num,

2. Cor. 4.

Tacita obiectioni occurrit.

Cur oēs res verba Dei dicantur, efficacissima tamen sacramenta.

I.

Quia per illa vel mentis expertes renascuntur.

II.

Quia nec satis omninò parati renascuntur aliquando.

Per sacramenta quasi per semina renascimur ex

num, atque ita filios Deo procreare: tamen hac in re sustinent Ecclesiæ personam, ac necesse est id agere velint, quod agi vult Ecclesia, alioquin nullum est sacramentum: oportet præterea ab Ecclesia id acceperint, vel scripto, vel viuè alicuius voce traditum. Sunt igitur Ecclesiæ hæc semina commissa: & idcirco sponsa Christi, qui voluit maximam suæ sponsæ esse fecunditatem, ita ut per quamuis filij suscipiantur sibi ex Ecclesia, vbi coaluerint semina ab ipso in eam profusa. Enimverò quemadmodum semina herbarum, fructuum, arborum, animantium, non sunt herbe, frutices, arbores, animantia, sed continent eorū vim genitalem: sic verba Dei à filio Patris æterni vnigenito profecta, & in Ecclesiam iacta, sunt eius semina, non eiusdem cū Deo naturæ, nullo modo, vim tamen habere solent genitalem, quæ gignat illi filios ex Ecclesia sponsa, qui quidem fiunt eiusdem cum Christo Dei filio ac Deo naturæ, non naturaliter id habentes, sed adoptionis iure consequentes. Nam qui natura nascimur iræ diuinæ filij, ut ait Paulus, adoptamur & eligimur à Deo in diuinæ naturæ societatem. Dicitur est quæ sint semina, & qui propter ea Christus sit sponsus, Ecclesia sponsa. Inspiciamus quomodo ex iis concipiamur, ac renascamur. Concipitur fœtus hic nouus, fide, qua Christo credit, fidit, totumque se ex animo deuouet penitus, etiam si nihil operis præterea agat, modò paratus sit agere simulatque opus erit. Ob id Paulus ait ad Galatas: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus*. Desiderant Galatæ à recta fide: Paulus illos ad eam reuocabat, ideò inquit, *Parturio*: parturire namque est niti in lucem emittere fœtum iam conceptū. Est autè necesse, non solum fidem Christi dictis habeat, sed illi etiam fidat in omnibus: neque satis est hoc, oportet eandem fidem eidem, se fore omninò in eius potestate. Et quāuis milles aliquis hanc fidem frangat, millesque singulis diebus eam non præstet, tamè eam milles obstringere potest, vbi redit ad eandem mentem, prout ad imperata ex animo facienda, vbi tempus exigit. Atque hoc est hominè iustificari per fidem sine operibus legis, non eam, quam dūtaxat habeamus Christo, aut in quam nos bonitate ipsius freti conferamus nosmetipsos, sed etiam quam penitus illi obligemur in mandatis eius obseruandis, & quam necessariò sequitur charitas illa in cordibus diffusa per Spiritum sanctū, cum quis, aiunt Theologi, primam gratiam consequitur. Hac igitur

renascimur

Ecclesia & Christo spōso. Tacita obiectioni occurrit.

Modus quo concipiamur & renascamur speciatim per sacramenta fide concipimur.

S. Thom. ca. 3. ad Rom. S. Aug. de Spir. & lit. c. 10.



qua possit ac solet illam cernere, vti moris est, excipiat, sed in eam penitus transferatur. Merito itaque Christus de se dixit. *Ego sum via, veritas, & vita*. per ipsum namq; quasi per viam quandam perducimur ad ipsam veritatem dignoscendam, quæ Deus est: inde vita verè corporibus nostris vitalis. Et Paulus idem respiciens, *Vita*, ait, *lesu manifestetur in carne nostra mortali*. Et alibi: *Cum Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria*. Fixum igitur, semen per quod ex Ecclesia renascimur & Christo, esse Dei verbum, id est, depositum in Ecclesia.

Sed nonne alieni ab Ecclesia de Deo diuinisq; rebus verba, & quidem multis in rebus consona veritati faciunt? An non eorum verba Dei verba, qua parte saltem verò respondent? Ita profectò: sed hoc interest: Ecclesia in diuinis tradendis labi non potest, vt ostendemus: id verò solius Dei est. Et Ecclesiæ datum est hac in re maximi momenti, vt vna sit cum Deo. Amplius Ecclesia habet id proximè à Deo, cæteri nequaquam, sed ab Ecclesia. Præterea ex his concipit, parit, educat Deos Ecclesia: dū genus humanum perducit ad diuinitatem: proinde scriptum est: *Ego dixi, Dii estis, & filij excelsi omnes*.

Quærendum est autem, num ex quolibet Dei verbo, siue Dei semine renascamur. Sanè quodlibet Dei verbū adiuuat: sed certa maxime, & efficacia sacramentorum verba, siue sacramenta. Patet hoc, quia cum pueris mentis vsum nondum consecutus non est quòd de rebus diuinis habeamus vllum sermonum: nihil enim intelligunt. Sacramenta tamen iis hoc præstant, vt adipiscantur æternam salutem, & fiant vni cum Deo: simulatq; expediti fuerint è corporis huius vinculis. Rursus fieri potest, vt aliquis intelligat quæ pertinent ad Deum, tamen sine sacramentis ad consortium diuinæ naturæ non admitratur: quæ si ritè percipiat, euolet in cælum, diuinitas illi perfectè communicetur. Quæ cum vera sint, vt ostendemus suo loco, necessariò concluditur, verba Dei, quæ in sacramentis adhibentur, esse omnium efficacissima: è quibus renascamur, primò quidem quantum ad spiritum, deinde quantum ad corpus. Ob id Petrus de baptismo loquens, *Renati*, inquit, *estis non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per Dei verbum*.

Hæc itaque semina Christus tradit, ideò sponsus: excipit Ecclesia: ideò sponsa. Et quamuis nonnulla sacramenta possint ipsius hostes Ecclesiæ administrare, veluti baptis-

mum,

2. Cor. 4.

Tacita obiectioni occurrit.

Cur oēs res verba Dei dicantur, efficacissima tamen sacramenta.

I.

Quia per illa vel mentis expertes renascantur.

II.

Quia nec satis omnino parati renascuntur aliquando.

Per sacramenta quasi per semina renascimur ex

mum, atque ita filios Deo procreare: tamen hac in re sustinent Ecclesiæ personā, ac necesse est id agere velint, quod agi vult Ecclesia, alioquin nullum est sacramentum: oportet præterea ab Ecclesia id acceperint, vel scripto, vel viua alicuius voce traditum. Sunt igitur Ecclesiæ hæc semina commissa: & idcirco sponsa Christi, qui voluit maximam suæ sponsæ esse fecunditatem, ita vt per quamuis filij suscipiantur sibi ex Ecclesia, vbi coaluerint semina ab ipso in eam profusa. Enimvero quemadmodum semina herbarum, fruticum, arborum, animantium, non sunt herbe, frutices, arbores, animantia, sed continent eorū vim genitalem: sic verba Dei à filio Patris æterni vnigenito profecta, & in Ecclesiam iacta, sunt eius semina, nō eiusdem cū Deo naturæ, nullo modo, vim tamen habere solent genitalem, quæ gignat illi filios ex Ecclesia sponsa, qui quidem fiunt eiusdem cum Christo Dei filio ac Deo naturæ, non naturaliter id habentes, sed adoptionis iure consequentes. Nam qui natura nascimur iræ diuinæ filij, vt ait Paulus, adoptamur & eligimur à Deo in diuinæ naturæ societatem. Dicitur est quæ sint semina, & qui propter ea Christus sit sponsus, Ecclesia sponsa. Inspiciamus quomodo ex iis concipiamur, ac renascamur. Concipitur fœtus hic nouus, fide, qua Christo credit, fidit, totumq; se ex animo deuouet penitus, etiam si nihil operis præterea agat, modò paratus sit agere simulatq; opus erit. Ob id Paulus ait ad Galatas: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus*. Desciuerant Galatæ à recta fide: Paulus illos ad eam reuocabat, ideò inquit, *Parturio*: parturire namque est niti in lucem emittere fœtum iam conceptū. Est autè necesse, non solum fidem Christi dictis habeat, sed illi etiam fidat in omnibus: neq; satis est hoc, oportet eandem fidē der eidem, se fore omnino in eius potestate. Et quāuis milles aliquis hanc fidē frangat, millesq; singulis diebus eā nō præstet, tamē eā milles obstringere potest, vbi redit ad eandem mentem, pròptus ad imperata ex animo facienda, vbi tempus exiger. Atq; hoc est hominē iustificari per fidē sine operibus legis, non eā, quam dūtaxat habeamus Christo, aut in quam nos bonitate ipsius freti conferamus nosmetipsos, sed etiam quam penitus illi obligemus in mandatis eius obseruandis, & quam necessariò sequitur charitas illa in cordibus diffusa per Spiritum sanctū, cū quis, aiunt Theologi, primam gratiam consequitur. Hac igitur

renascimur?

Ecclesia & Christo spōso. Tacita obiectioni occurrit.

Modus quo concipiamur & renascamur speciatim per sacramenta fide concipimur.

S. Thom. ca. 3. ad Rom.

S. Aug. de Spir. & lit. c. 10.

renascimur? Baptismi, ut explicabim<sup>9</sup>, sacramento: nisi quis adultus veluti abortivus edatur in lucem, cum Christi fidem, ut diximus, secutus, non potuit ad sacrum fontem, morte præventus, peruenire.

*Cur tanta sit Sacramentorum vis. Cur instituta in verbis, ac rebus corporatis. Cur adiecti ritus. Et de mystica Ecclesia coniunctione.*

C A P. V I I I.

**S**ED operæpretium est videre, cur voluerit Christus sacramentis inesse vim genitalem, qua filij Dei renascamur per gratiam charitatemque ab illis infusam, qua Deum præcunctis amamus, cum prius re vera non amarem<sup>9</sup>: atque ita diuinitas aliqua nobis comunicetur.

I. Atqui in promptu est ratio: quia sæpè fit, ut nulla verba, nulla obiecta possint animum nostrum sic attollere, ut amorem Dei supremum concipiat, illi cuncta postponens, paratus in omnibus illi re vera obedire: quamvis credamus sæpè nos esse huiusmodi, sed id non est propter ipsum præcipuè Deum, sed propter spem metumve alicuius rei.

II. Permisit autem Deus, ut sæpè neque verba vlla, neque alia obiecta possint nos attollere ad hunc amorem, ut sciamus nihil esse, vel humanum vel naturale, siue ab hominibus, & natura institutum, quod nobis posset hunc amorem generare, neque posse nos eò pertingere à nobismetipsis.

III. Idcirco autem permisit, ut sic magis à Deo penderemus singulis momentis, scientes nihil esse in nobis, quo certo pertingere possimus ad Deum: ac sic etiam magis caueamus excidere à gratia ipsius: magis intima nostra perscrutemur, contendamusque peccata detestari, cum non semper sint in promptu sacramenta, neque semper illa pro libito ministrari possint.

III. Hinc sequitur, ut magis agnoscamus Deum, magis amemus certissimi omnem salutem nostram, quæ posita est in diuinitatis communicatione, exoriri omnino, exortamque conservari à Deo: cum fieri possit facillè, ut in peccata laquamur, quippe qui homines simus, & sacramenta nobis non adsint.

V. Ex hoc factum, ut, quando per homines hæc sacramenta ministrantur, euecti sint homines ad altissimam potestatem diuinitus, Deusque illis comunicarit diuinissimam

vim:

vim: cum possit per sacramenta inspirare gratiam, charitatemque, quæ est diuinitas quædam, & communicatio diuinitatis.

Amplius autem sic est inita ratio, qua maxime inter se ament homines: cum sciant, tantum sibi posse comunicari per homines sacramentorum ministros, ac tantæ rei, qualis est gratia diuina, se esse illorum quodammodo debitores: cum sine interuentu ipsorum, sacramenta non ministrantur: homines enim constituti sunt, qui dispensent illa.

Et quoniam confociatio & amicitia maxime procuranda & conservanda inter mortales: hinc fit, ut maxime stabilietur: nemo namque sibi sacramenta tradit, nisi sacerdos Eucharistiam conficiens, aut qui ab illo confectam sumit.

An non autem vehementissime amabimus Deum de tanto munere, qui mortalibus dedit ut diuinitatem possint inspirare mortalibus? charitas namque, & gratia diuina, est diuinitas quædam, prouehens nos ad altissimam & intimam cum Deo coniunctionem, ut vnum simus cum eo.

Sic igitur Ecclesia nostra media inter antiquam, & eam quæ in cælo degit: quamvis omnes vnam constituat. Media inquam: quia cælesti diuinitas inest, ac Deus intime sine inuolucris vllis, ac sine interpositione vllius rei, nobis verò per inuolucra, & interuentum sacramentorum: sed antiquis vnum sacramentum circumcisionis, per quod gratia propter fidem in Christum dabatur, charitas ingenerabatur bene, ut diximus, animatis: quæ circumcisio non iterabatur. At nobis adest in primis ipsummet Christi corpus, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, & tum hoc, tum confessio sæpius iterari sumendo potest. Adest præter Eucharistiam, & Confessionem, sacramentum extremæ Vnctionis, & Matrimonij, quæ suis temporibus quandoque non semel administrantur. Adsunt Baptismus, Ordo, Chrisma, quæ non nisi semel percipi possunt. Cum Deus itaque non continuo singulas res ad summum perducatur, sed sui singulis sint progressus, has differentias inter antiquos, nos, ac superiores, sapientissime, ut diximus, ordinavit.

Quod si quis quærat, qua de causa Deus voluerit sacramenta constare è certis verbis, quæ sunt instar formæ, ac certis rebus corporatis, quæ sunt instar materiæ, neutrum verò horum liceat villo modo mortalibus vllis immutare facilis est è supra adductis responsio: Nec fit ob causas allatas in potestate nostra hanc diuinitatem, diuinitatisque

com-

V I.



communione largiri: quod sanè esset, si nobis facultas variandi daretur.

- I. Verba verò adiuncta sunt ad res corporatas, quia clariùs hoc modo significatur, quod efficitur speciatim per sacramenta. Accedit ad hæc, quòd per illa rursus ad nouù melioremque statum diuinitus creamur, ac restauramur: verbo autem Deus cuncta creauit: Dixit enim, & facta sunt: & ad hanc igitur nouam creationem, qua reparamur ad còfortium diuinitatis, erant adhibenda verba, eoque magis, quòd verbum, per quod facta sunt omnia, sibi adsumpsit humanitatem corporatam, per quã nos instauramur: merito igitur tum verba, illud increatum verbù significãtia, tum corpora Deus voluit adhiberi. Sic etiam pluribus rebus Deus vim tantam largitus est, quod est supremæ bonitatis effectum, vt ample se, suãmq; virtutem communicet: idcirco & verbis nostris, & aliis præterea rebus dedit, vt in sacramentorum administratione adhiberentur, diuinitatemq; nobis inspirarent. Id etiam conueniebat, quia nos & mente, & corpore conflatii sumus, mentem maximè verba tangunt, res ipsè corpus: atque ita menti & corpori medicina quædam conueniens adhibetur.

Si quis autem rursus cupiat scire, qua de causa ritus varij fuerint adiecti, Respondemus, illis varios produci & significari effectus, de quibus suis locis agetur.

Colligamus nunc quæ diximus, mysterioque altissimo rem totam concludamus. Christus est sponsus, Ecclesia sponsa: Adamus ille nouus, Eua hæc noua: ex ambobus renascitur genus humanù: semina, è quibus renascitur, sunt Dei verba à Christo sponso Ecclesiæ sponsæ commissa. Christus est primum Dei verbum, per quem cætera Dei verba Ecclesiæ creduntur, vt ex iis quasi seminibus renascamur, ex his efficacissima sacramenta. Sed quomodo coniungitur Ecclesia cum Christo, sponsus cù sponsa? per quamnam coniunctionem semina hæc excipit? Audi rem miram: Per Eucharistiæ sacramentum Christus coniungitur cum sponsa Ecclesia, & carnes suas carnibus illius, vt intimè, sic purissimè adiungit. In hoc congressu verba Dei semina profundit in Ecclesiam sponsam Christus, vt ex iis filios suscipiat. Excipit semen Ecclesia in membris ad hoc destinatis, quales sunt ministri sacramentorum quoquo modo ritè Ecclesiam respicientes. Exclamauit hic Paulus, atque hoc mysterium magnum vocauit. Audi Methodium Mar-

tyrem

tyrem sanctissimum simul & doctissimum in Symposio decem Virginum: Vnde, ait ille, rectè Apostolus ad Christum retulit de Adamo, sic enim congruit, ex ossibus eius, & ex carne eius Ecclesiam esse factam, propter quam relicto patre in celo descendit verbum, vt exhibeat sibi Ecclesiam gloriosam, & omnis macula expertem, emundans eam lauacro ad excipiendum spiritum, ac beatum semen: quod ipse intonat, & inserit in profundo mentis: excipit autem illud semen Ecclesia, & format instar vxoris ad generandam virtutem, & alendam. Hac enim ratione impletur illud, Crescite, & multiplicamini, capiente Ecclesia incrementum per congressum & communionè verbi, quod adhuc ad nos se demittit, & soporem capit secundum commemorationè passionis. Non enim potest Ecclesia aliter concipere credentes, & regenerare per lauacrum regenerationis: nisi & Christus propter eos se exinanians, vt capi possit secundum cõmemorationè passionis, vt dixi, iterù moriatur descendens de celo, adherensq; vxori suæ prabeat virtutè quandã lateris sui, vt augeantur qui in eo edificati sunt omnes per lauacrum regenerationis. Hucusque Methodius. En igitur quanta sit Ecclesiæ maiestas, & diuina celsitudo.

*De Cæremonijs, & Sacramentis antiqua  
& noua legis.*

C A P. I X.

Illustriora fient quæ diximus, si, quænam sit differentia inter antiquæ legis cæremonias & nostras, sacramenta illius & nostra, nunc aperiamus. Adami ruina genus humanum sic humi allisum affixumque tenebatur, vt nullo modo mentem ad diuina contemplanda, voluntatemque ad ea persequenda subleuare posset: neque ea dabatur animo percipere, nisi quantum innitebatur nouo huic Adamo Christo, de quo prædictum fuerat, fore vt contereret caput impij illius serpētis, per quem primus Adamus fuerat deceptus, & in tot ac tantas miseras detrusus vnà cum tota sua posteritate. Quocirca infelicissimè conflictatum ac vexatum raptabatur per omnia peccata miserimè humanum genus, seruiens illis, perinde ac veditus seruus, qui nihil sibi acquirit, operas omnes hero dat, nec potest se in libertatem vindicare, quod Paulus ad Romanos scripsit: Ego autem carnalis, inquit, sum venundatus sub peccato, quod adeo verū erat, vt lex esset hominibus occasione maioris peccati, non quòd illa bona non esset, sed quòd essent ho-

*Pauli scriptis  
propositum  
probatum.  
Rom. 7.*

minis exiguae vires ad illam seruandam, ut infra ostendemus. Nam per eam quidem peccatum ex parte dignoscatur, ac prohibebatur: sed cum vim tenuē, qua possemus obistere cupiditatibus, impartiretur: fiebat ut maiore impetu in verita ferremur: irritabunturque; libidines animi nostri plerumque coercitione huiusmodi, non edomabatur: idcirco ubi campus dabatur, latius ac ferocius excurrerent: perinde atque equi indomiti intra stabula conclusi, vinculisque adstricti, non animos ac spiritus efferos illi ponunt, potius attollunt: & ubi se laqueis expedire, cōpedes effringere, stabuloque egredi quoquomodo datur occasio: tum verō, quales forent, apertissime praeferunt. Neque etiam lex impetum cupiditatum nostrarum vinculis vllis iniectis omnino moderabatur: tantum poena obiecta, quid cauendum foret, ostendebat: idque exiguum lumen animis nostris praetendens, nō omnino caliginem, in qua demersi olim tenebamur, discutiens: neque etiam vim, qua possemus incitatis libidinibus obistere inspirabat, nisi quantum nostra antiqui per fidem Christo, qui datus est nobis, debitam respiciebant.

*Multi Pauli locis illustratur quod est dictum.*  
2. Cor. 3.

Quamobrem Paulus velamen ait positum super faciem Moysis, quod scilicet oculi Hebraeorum velati foret: Moyses, inquit ille, ponebat velamen super faciem suam, ut nō intēderent filij Israhel in facie eius, quod euacuatur: sed obtusi sunt sensus eorum, sed vsque in hodiernū diē, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum, sic alibi vocat legē Pēdagogum: qui tantum pueri sensus mentemque per sensus excitat ad percipienda quae docetur, menti lumen infundit nullum, nullam vim largitur. Rursus ostendit idē Paulus, per mandata legis irritatam magis cōcupiscentiā: cuius est in verita ferri ac negata: Occasione, ait, accepta peccatū per mādatum operatum est in me omne cōcupiscentiam: sine lege enim peccatum mortuum erat. Ego autem vivebā sine lege aliquādo: sed cum venisset mandatum, peccatum reuixit: ego autē mortuus sum: & inuentum est mihi mandatū, quod erat ad vita, hoc esse ad mortem. Hæc Paulus, qui multis etiam in locis ostendit, peccatum quasi tyrannum quendam nostris membris insedisse: & inde impias nobis leges flagitiorum, quibus obediremus, praescripisse: nos autem cum infirmi essemus, nulla ope confirmari, colla sub iugum mittebamus, Video, inquit ipse, aliam legem in membris meis repugnantē legi mētis meae, & captiuatē me in lege peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit de

corpore

corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum. Quæ cum sic essent, populus Hebraeus, cui commissa erant eloquia diuina, & quem tot præclaræ promissiones attingebant, ingeniti peccati peruersitate incuruatus, terrā identidem spectans, terram mordicus tenens, omnia ad terrena bona sæpius referebat: expectatque adhuc Christum, qui terrena illi in primis bona largiatur.

Quin cunctas legis cæremonias, amplius, cuncta præcepta, quasi à bonis corporis hausta, deriuabat ad eadē corporis bona. Nam cum festos agebat dies Pascharis, mensium, annorum, atque aliorum temporum, agebat ea de causa, quod aliquod beneficium spectans ad corpus accipisset. Exempli gratia septimum diem, mensem, & annum festos celebrabat, quod Deus vniuersitatem hanc rerum adspectabilem nobis iam tum fabricatus esset, ac quieuisset: Pascha, quod tum Deus illum ex ergastulo Pharaonis eduxisset: & ob id etiam mensium initia, denique feriæ omnes habebantur iis diebus ac temporibus, quibus aliquod illis externum commodum contigisset. Neque populus ille agitationibus festorum apperebat aliud, quam bona terræ. Deusque sese illi quodammodo accommodans, eadem illi pollicebatur: ut apparet è sacris libris: quamuis in ipsius etiam legis scriptis ad æterna cœlestiaque illum sæpè erigeret, atque inuitaret. Idem populus cunctas cæremonias ad emolumenta vitæ huius referebat, aut ad expiationem corporum nudam: de animo nihil ferè cogitabat: carnem abluibat: nullam mentis habebat rationem. Neque ipsi Prophetæ poterant oculos eius ad cœlestia vllō modo attollere: quamuis sæpius durissime increparēt. *Lauamini, inquit Isaias: mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum, quiescite agere peruersè, discite benefacere.* Et Christus toties eos homines obiurgat: ut cum dicit: *Hypocrite mundate quod intus est paropsidis: & cum vocat eos sepulchra dealbata.* Amplius præcepta ipsa diuina satis habebant, si factō tenus seruassent: de animo nihil curabant, quod latè exagitat Christus in Euangelio Matthæi illud pronuncians: *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.*

Et quod caput erat, cum prædictū esset diuinitus à Christo, Diaboli caput conterendum, cunctis terræ tribubus ab ipso benedicendum: Hebræi tamen totam iustitiæ vim positam censebant in operibus, quæ ipsi è præscripto legis



fecissent, Quocirca & ipsis Apostolicis temporibus cōtendebant, ferias & cunctas legis cæremonias retinendas. Petrus autem cum sciret omnes legis ritus abrogatos, cælestia in humanum genus beneficia diuinitus per Christum collata, caput diaboli ab ipso contritum, gentibus benedictum, traditamque illi omnem in cælo & in terra potestatem, nullam rituum Mosaicæ legis habuit rationem, cum Cornelium Christiano cultui cum sua familia conciliauit. Alij namque ritus erant sancienti, quibus repræsentabatur beneficia, quæ Christus in nos cælitus adnexerat, & aduehit adhuc, vt per illos adspirare possemus ad diuinitatē. Hinc cuncte sacramentorū cæremoniæ in Euangelio, vt videbimus, similitudinem gerunt eorū quæ Christo cōtingerunt. Et Paulus, contendentibus nonnullis festos dies Hebræorum celebrandos, sic ad Colossenses scribit: *Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomenia, aut sabbatorum: quæ sunt umbra futurorum: corpus autem Christi. Sunt igitur antiqua illa corporis Christi umbra. Et in eadem epist. Paulus vocat cæremonias antiquas elementa mundi huius: quæ nos mortuos dicit, innuens nostras cæremonias elementa esse non huius mundi ad spectabilis, sed diuini: & exclamat in epistola ad Galatas, Dies obseruatis, & menses, & tempora & annos, obseruantur enim dies, tempora, & anni, quoties obseruantur ea, quæ temporibus istis subiiciuntur, vt omnia terrena subiecta sunt at quoties obseruamus ea, quæ nos ad æternitatem in primis perducunt, iam non tempora, sed immortalitatem, sed æternitatem spectamus & obseruamus. Ac bene Nazianzenus: *Festos dies, inquit, Iudæus etiam agit, verum iuxta litteram: legem enim corpoream conseruans, ad spiritualem legem non peruenit, & post: Feriamur ipsi quoque, verum vt spiritui gratum est. gratum est porro eam à nobis feriandi rationem iniri, vt eorū quoque quæ in rem sunt, vel aliquid dicamus, vel agamus.**

Hoc igitur discrimen inter cæremonias antiquæ legis, & Christianæ religionis: illæ à terrenis plerumque, hæ à cælestibus donis habet ortum: per illas ob hominis imbecillitatem terrena, per has ob infusam nobis diuinitus virtutem cælestia appetimus: illæ umbra, hæ corpus Christi: denique illæ non animum, sed corpus ablucebant, hæ verò in sacramentis sic expiant animum, vt largiantur illi diuinitatem, qua possimus intelligere, velle, perficere diuina, Deo coniungi, vni fieri cū Deo. Audi Paulum: *Iuxta quam*

Col. 2.

Heb. 9.

munera,

munera, inquit, & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectam facere seruientem, tantummodo in cibis, & in potibus, & in varijs baptismatibus, & iustitijs carnis vsque ad tempus correctionis impositis. Audisti Paulum cæremonias legis antiquæ vocantem carnis iustitias: sic etiam scribens ad Colossenses. *Circumcisi estis, inquit, circumcisione non manu facta in exspoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi, consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei. Ob id duriter idem Galatas increpās, ait: Sic stulti estis, vt cum spiritu cœperitis, nunc carne consumemini? Baptizati erāt illi, & spiritu cœperant, circumcidi volebant, ideo adiicit, Nunc carne consumemini. Et idē Paulus vrget in epistola ad Colossenses, abiicienda omnia sacramenta, ritusque Mosaicos: tenendum caput, qui est Christus, à quo per sacramenta diuinitas per omnia membra derivatur, vt augeantur, euehanturque ad naturam diuinam: cui soli cum viuamus, cæteris mortui fumus: sicut & Christus omnibus mortuus soli Deo viuit, per quæ resurgens cunctis etiam sic viuit, vt illis vim cælestem communicet. Nemo ergo, ait, vos iudicet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut neomenia, aut sabbatorum: quæ sunt umbra futurorum: corpus autem Christi. Nemo vos seducat, volens in humilitate, & religione Angelorū, quæ non vidit ambulans, frustra inflatus sensu carnis suæ, & non tenens caput, ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministratū, & constructum crescit in augmentum Dei. Si ergo mortui estis cū Christo ab elementis huius mundi: quid adhuc tanquam viuentes in mudo decernitis? Ne tetigeritis, neque gustaueritis. Hæc Paulus.*

Tria verò nobis sunt hucusque dicta: è cælo maximè ad terram fuisse Adami ruina genus humanum prostratum: deinde non subleuatum legis edicto: postremo à cæremoniis & sacramentis non potuisse illud sustolli, cum terram semper spectaret, ad terram cuncta referret: quauis enim cæremoniæ bonæ essent, lex bona esset, non tamē illa aut sciebat, aut poterat bene vti ob debilitatas à peccato, fractasque vires. Bona esset, inquam, per eam namque suam infirmitatem, peccataque agnoscebat, per eam saltem metu pœnarū continebatur in officio, per eam perducebatur ad Christum cognoscendum, colendum, illique fidendum, quo lumen viresque acciperet ad seruanda præcepta, beatitudinemque suo tempore consequendam. Atque ita denique per eam gratia quærebatur ob fidem Christo venturo debitam. Hoc autem rursus nobis est latius aperiendum, simulque quod dici-

Coloss. 2.

Gal. 3.

Vide S. Aug.  
lib. de Spir.  
& lit. cap. 11.  
& cont. Fau.  
lib. 22. cap. 6.  
& contra duas  
epist. Pelag. c.  
5. lib. 4.

c 3

mus,

*Verum discrimen inter antiqua, & nostra sacramenta.*

*S. Thom. 2. 2.*

*q. 2. art. 7.*

*Vide Sot. dist.*

*1. q. 2. art. 3.*

mus, enucleatius explicandum, probandumque quid sit, quod sacramenta Christi nos efficiant diuinos. Igitur sciendum plurimos è gentibus olim consecutos æternam salutem, quamuis Iudæorum ritum non amplecterentur: vt in epistola ad Romanos scriptū reliquit Paulus, ibiq; Chrysostomus, quibus subscribunt SS. Dionysius Areopagita, & Iustinus. His satis erat, si crederent cælitus immissa fide vnum Deum: qui bonis præmia omnem naturæ nostræ facultatem superantia, malis debitas pœnas exsoluendas præscriberet. Accedentem namque ad Deum oportet credere: quia est, & diligentibus se remunerator est, inquit Paulus: Amplius autem necesse erat, crederent, se remunerandos modo, qui magis Deo placuisset: atque ita implicitam saltem in Christum fidem haberent, cum non sit aliud nomē sub cælo, in quo nos oporteat saluos fieri, & nemo potest aliud fundamentū ponere, & qui audit à patre, & didicit, venit ad Christum. Idcirco & gentibus Deus voluit multifariam Christi notitiam aperiri per carmina Sybillarum, scripta Hermetis, illius Trimegisti, oraculaq; alia, de quibus Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Iustinus, Clemens Alexandrinus, Lactantius, Arnobius, Augustinus, alijque è nostris multi. Hæc igitur quicumque cælesti lumine illustrati credidissent, Deumque præ cunctis amassent, nemini fecissent quod sibi factum nollent: peccata si quæ admisissent, ea diuini numinis auxilio detestati essent ex animo, id ingemiscens in primis quod Dei iura violassent: cruciatus æternos euadebant, suo tempore beatorum sedibus adscribebantur: sed quoniam nullæ his certæ opes sacramentorum, lumen obscurissimum veritatis aderat, maxima erat raritas eorum. At Iudæis clarior diuinarum rerum lux affulgebat, cæremoniarum multarum, sacramentum vnicum circuncisionis. Ideo gentibus præstabant Iudæi, numeroque multo ampliore sanctorum, cælestiq; operum suorum dignitate. Ambobus Christiani præcellunt, quod Christū propius attingant, in quo, inquit Paulus, omnis plenitudo diuinitatis inhabitat corporaliter: per quæ Deus omnibus terræ tribubus pollicitus est olim se benedicturum, quique adeo Christianis est præstò, vt illorum se visceribus intimis, intimisque venis, ac medullis re vera per sacramenta immisceat. Idcirco quicumque baptismo initiatus est, is excellentiori gloria inter beatos cæli incolas amplificatur, quàm qui vel è Iudæis circūcisus est, vel aliter è Gentibus

Deo

Deo consecratus. Si quis tamen vel è Iudæis, vel è Gentibus postea graue aliquod scelus admisisset, is nisi detestatus peccata ex animo Deum præ cunctis deinde amasset, nõ aliam potissimum ob causam, quàm quod amabilis est per semetipsum, deuoluebatur ad inferos, neque erat amplius vllum sacramentum, quo diuinitas illi cõmunicaretur.

Quapropter proderat ob fidem Christo debitam, & implicitè saltem datam, circuncisio Iudæorum pueris, proderat gentibus quibus ritus, quo suos Deo omnipotenti pueros deuouerent. At intelligentibus, nisi Deum cunctis, quæ amantur ab ipsis, re vera præposuissent, nullum post labem flagitij contractam superat sacramentum, quo vis amandi Deum præ cunctis infunderetur. At Christianis plura sunt sacramenta, quæ possunt sæpius iterari: atque illa peruadunt animum, diuinitatemq; intimè illi admiscunt. Quocirca si quis post baptismum auerteretur patrata piacula, existimetque se Deum præ cunctis amare, sed res non ita sit: lateat in abditis animi latebris amor alius, qui præponderet amoris Dei, fugiat hoc tamen amantem: hic potest accedere ad aliqua sacramenta Christi, & ex attrito, vt aiunt, fieri contritus, primam consequi gratiam. Sunt enim Christianis præter baptismum plura sacramenta, Iudæis præter circuncisionem, Gentibus præter eum ritum, quicumque à parentibus legitimè eligeretur, quo suos Deo pueros offerrent, supererat nihil, quo gratiam sibi diuinam certò conciliarent. Qui tamen è Christianis aduertit, in quo Deum post habet alij rei, necesse habet se ab ea diuellere: alioquin prudens sciensq; Deum repellit à se, frustra que accedit ad sacramenta.

Quid est verò in causa, quod si latet ipsum huiusmodi amor, ope sacramentorum Deo copulatur? Quia per sacramentorum vim latenter irrepit in eius animū numen æternum, & illi sese per omnia associat, fugat inde adulterinū amorem, quasi per insidias, vel perficit imperfectū, in scio ipso amante: cuius cor quamuis nihil aliud secum cogitet, aut statuatur, emollitur: vt transferri possit cõtinuò ad Deum in effectu ante omnia amandum: imbibit altissimè hanc potestatem, hanc animi affectionem, hunc amorem Dei excellentissimum. Hoc igitur discrimen inter veteres nostrasq; cæremonias: Priscis erat sola circuncisio, qua Iudæi dumtaxat vti solebāt. Nam cæteræ gentes, quibus via beatitudinis æternæ nota erat & aperta, non habebant ritum

c 4

aliquem



aliquem præcipuam, quo sibi puerisve suis gratiam diuinam certò conciliarent: fat erat, si quo signo religionis externo suos infantes vero Deo consecrarent. Quæ tamen sudæorum circumcisio, Gentiùmque ritus, non ex opere, ut aiunt, operato diuinam gratiam conciliabant: sed ex opere, quod operaturus erat Christus, cui necesse erat implicite saltem fiderent vniuersi. Duabus porrò his cæremoniis exceptis, si quando incidissent in offensionem Dei, nõ habebant vllum sacramentum, quo redire possent in gratiam. Necesse habebant, odio summo haberent præterita delicta, statuerent illa ante alias res vitare, Deum præ cunctis diligere, nõ ob aliqua potissimum præmia nanciscenda, aut pœnas fugiendas, ita vt in causa præcipua amoris sit spes, aut metus, sed ob merita in primis, dignitatẽque ipsius Dei. Hic amor si aberat ab illis, per nulla sacramenta in animos eorum deriuabatur. At Christianis multa sunt sacramenta, per quæ possit amor huiusmodi influere in animos eorum: modò fiat, vt diximus, attriti. Meritò igitur Paulus verustos ritus vocat iustitias carnis, Petrus autem depositionem sordium carnis: Sacramenta verò nostra, verbæque eorum, sacramenta, & verba vitæ, ac spiritus vocantur, lex Christi, lex vitæ, ac spiritus.

*Operum studium est salutem necessarium. Duobus modis homo iustificatur sine operibus legis: Primo contritione perfecta: Secundo sacramentorum perceptione, cum fuerit attritus.*

C A P. X.

*Operum studium ad salutem necessarium.*

*I. Argumen.*

I I.

I I I.

*1. Corint. 13.*

VERùm nobis ad explicandam tantæ rei veritatem opus est exordio paulo altiùs repetito. Constat autem naturæ humanæ felicitatem perfici coniunctione voluntatis nostræ cum voluntate diuina, non quauis, sed summa: alioquin nihil est, quod Deo non sit aliquo modo coniunctum, quando omnia pendent ab illo. At si nihil à nobis Deus vellet, nulla in re fieret ista adhæsiõ, ac proinde ipsa esset proculdubio nulla. Necesse est itaque, maxima velit, vt maximè illi adglutinemur. Hinc tota mente, ac totis viribus iubemur illum amare. Quod adeò verum, vt si mihi fides sit, qua montes trãsferam, omnium scilicet perfectissima: tamen nisi mihi sit caritas, nihil sim. Præterea si

non

non modò omnium sit excellentissima fides: sed omnium mysteriorum scientia, ipsorummet cælitum cognitio, quã Paulus vocat Angelorum loquelam, nihil mihi prodest. Quid plura? ponamus, me in maximis meam voluntatem meaque facta diuinæ voluntati subijcere: nisi tamen ea velim pro Deo, aut in aliis maximis, grauibûsque velim Deo parere, nihil sum. Hoc apertè Paulus dixit. Quid enim præstantius, quàm se flammis dedere, facultates suas omnes in cibos pauperum distribuere? & tamen nisi in reliquis grauibûs velim Deo parere ipsius causa, id est, nisi illum præcunctis amem, nihil sum. Hinc Christus ait, frustra fore, vt plurimi inanem fidem iactent in die iudicij dicentes: *Domine, nõne in nomine tuo prophetauimus, & nomine tuo demonia eiecimus?* Nam nisi opera misericordiæ ediderint, ad inferos deuoluentur. Ad summam Paulus inquit: *Dei sumus factura, credisti in Christo Iesu in operibus bonis, quæ preparauit Deus, vt in illis ambulemus.* Non igitur in fide sola. Quid? an Paulus dumtaxat hoc dicit? Audi ipsum Christum: *Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me.* Hæc à Christo dicta refert Ioannes eo tempore, quo iam Simon Magus, cuius nunc sunt sectatores impurissimi hæretici, asseuerabat, nihil opus esse operibus, vt Irenæus scribit. Nimirũ nisi velit aliquid à nobis Deus, nulla in re voluntas illi nostra coniungeretur. Sed quoniam cupimus omnium maxima, in maximis necesse est nostra voluntas diuinæ voluntati adhæreat. An non hoc idem Christus dixit: *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum.* Ac ne quid iustitiæ tibi commentitiæ somniales, recenset ibidem Christus ipsa Decalogi præcepta, quorum summam à nobis exigit obseruantiam: ita vt, quod alibi nobis præcipit Apostolus, abundemus in omne opus bonum. Denique exemplum nobis Christus dedit, vt quemadmodum ipse fecit, ita & nos faciamus. Et ipsemet dixit, quia non venit soluere legem, quantum ad mores, sed adimplere: & passus est pro nobis, relinquens exemplum, vt sequamur, inquit Petrus, vestigia eius, qui dixit: *Estote perfecti, sicut pater vester cælestis perfectus est.* Quid igitur venditant contaminatissimi homines vmbrailem quandam fidem?

Sed tamen ne desperes, audi nunc inexcogitabilem Dei benignitatem in genus humanum. Plantauebat ab exordio

c s

mundi,

I I I I.

V.

V I.

*Matth. 7.*

V I I.

*Ephes. 2.*

V I I I.

*Ioan. 14.*

I X.

*Matth. 5.*

*2. Cor. 8.*

X.

*Ioan. 13.*

*Matth. 5.*

*1. Petr. 2.*

*Matth. 5.*

X I.

mundi, ut diximus, Deus in medio Paradisi arborem vitæ, ut de illius fructu edens Adamus eiusque posteritas, si in fide & obedientia perstitisset, vitam sibi immortalem compararet. Violata fide, cum genere vniuerso suo à diuinis iis locis est expulsus, aditusque interclusus ad arborem vitæ. Ad maiora Deus nos vocat, ac restituere vult ad altiora. Plantauit itaque in medio Ecclesiæ, quæ est instar Paradisi, quasi arborem vitæ, arborem crucis, merita scilicet Christi, quæ in cruce potissimum eluxerunt, ut ex illius arboris fructibus nos sumentes reparemur ad æternam celestemque vitam, multo nobiliorem, quam ea, in qua erat Adamus, reparemur autem primum animo, deinde corpore, ut differuimus. Crucem verò esse arborem vitæ, fuit adeò priscis notum, ut Ægyptij signo hieroglyphico crucis, vitam venturam notarent. Quocirca scribunt Socrates & Sozomenus, Theodosio magno imperate euersum fuisse templum Serapidis Alexandria, inuentosque lapides quibus erat crux insculpta: quod cum plurimi è gentibus à Christo alieni vidissent, agnoscens hieroglyphicum signum, Christo nomen dederunt. Iam verò cum Christus sit in sola Ecclesia sua, hæc arbor in sola Ecclesia Christi erit veluti in Paradiso. Hæretici non sunt in Ecclesia Christi: quòd Adami exemplo non credant, fidem non habeant: est igitur illis oclusus aditus ad hanc arborem: Catholicis non ita, quia credunt, & inesse putant vitam seruantibus mandata. Dixit enim Christus: *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata: & Hoc fac, & viues*, neque deterrentur, quamuis idem Christus apertissime asseruerit, *Arcta est via, quæ ducit ad vitam*. Hæretici igitur omnium longissime vnà cum Simone Mago suo distant ab hac arbore vitæ, obseptæ illis viæ sua culpa: non modò quia nulla illis fides, nunc enim nolo hac de re differamus: sed, quia nolunt parere, aut contendunt non esse necesse parere mandatis, exemplo Adami, & non arctam, sed latissimam sibi omnium viam comminiscantur, satis est, inquit, Christo fidas. At Catholicis, quæ arcta est sui natura via, per alios ex Ecclesia maxime dilatatur. Ut enim videbimus clarissime, in Ecclesia Dei, quæ nostra est, fulgent semper, qui cruce sua sublata Christum sequentes ad summum peruenire omnium virtutum. Hi communicant omnia sua infirmioribus, exemplo Christi, adimplentes, inquit Paulus, quæ desunt passionum Christi in corpore suo, pro corpore eius, quod est Ecclesia.

Hinc

Soc. lib. 7. c. 15.

Soz. l. 5. c. 17.

Matth. 19.

Matth. 7.

Hinc fit, ut quamuis plurimi ex Ecclesia, non sint perfecti sicut Pater celestis, non faciant quemadmodum Christus fecit, non sequantur in patientia eius vestigia, non seruent mandata in effectu, non diligant præ cunctis Deum: ac propterea, ut Ioannes ait: maneat in morte, redire tamen ad vitam possint, sumere ex hac arbore vitæ, atque ad iustitiã initiari sine vllis operibus legis.

Nam veluti scribitur Deus ambulasse in Paradiso ad auram in meridie, & Adamum vocasse, sic Deus idem spiritu suo, diuinitatis aura ardentissima & lucētissima instar meridiei, permeat intimè Ecclesiam, & quicumque in ea sunt, magis minusve illos peruens, quò sunt ab arbore vitæ remotiores, à violatione scilicet mandatorum ipsius, & vocat qui mandata fregerunt, ut agnoscant culpam suam, veniam petant: ex animo, ob amorem Dei potissimum, crimina admitta detestari, statuunt illa in posterum euitare, atque ita redeant ad vitam. Quid agent hic hæretici? Illud idem ad vnguem omnino, quod infelix Adamus: aiunt Deum scelerum omnium auctorem, Adami dictum vsurpant: *Mulier quam dedisti mihi. Hoc enim est superbi cuiuslibet, crimen suum non agnoscere, illius culpam semper auertere in alios, & maxime, nisi in Deum, saltem in præfectos, qui Dei personam tenent, aut aliam quamuis rem. Quid verò Catholici sanè mentis facient, quos aura diuinitatis in meridie, quo passus est Christus in Ecclesia cubans ac pascens, ut est in Canticis, intimè perflat: neque enim sunt eiecti ex Ecclesiæ Paradiso, ut hæretici? Audiunt Deum vocantem, & instar alicuius maximo amore flagrantis, qui diu ad ostium pulsans multas noctes expectarit, exclamantem: *Aperi mihi, nam caput meum plenum rore, & cincinni guttis noctium*: audiunt inquam aliquando, scelera patrata detestantur, constituunt in posterum vitare, Dei mandatis per Ecclesiam promulgatis obedire ob ipsum in primis Deum: ac protinus sine vllis meritoriis operibus legis iustificatur, sumunt ex arbore vitæ, redeunt ad vitam.*

Quòd si millies in die Dei iussa frangant, & repetant idem propositum, millies iustificabuntur sine vllis, ut diximus, operibus legis. Ac si in eo proposito manentes continuo moriantur, neque potuerint opus vllum efficere, aut res non exegerit, euolabunt illi in cælum. Quòd si opera diuinis mandatis consona ediderint, non propterea ex illis

operibus



operibus iusti dicentur: potest enim quis eadem efficere, sed non eodem animo, qualem dicit Paulus dare corpus suum ut ardeat, distribuere omnes facultates suas in cibos pauperum. Iustitia, sicut & virtus omnis, ex animo in opera, non ex operibus in animum traducitur: & quamuis inflammemur ad spectu, & affectione illorum, flamma tamen charitatis intrus exardescit, atque ita nunquam ex operibus legis, tanquam ex operibus legis, iustificamur: sed quia ex charitate diuinitus infusa operamur, idcirco iusti sumus. Prior voluntas amore diuino succensa in opus tendit, & quamdiu persistit in eo, iustitiam sibi parit, animo sibi sumit de fructu vitæ, subiiciens se Christi exemplo cuius rei tolerandæ: atque ita priusquam meritorij moliri possit, iustificatur sine operibus legis: & postquam venit ad opera, in iis conficiendis, non tamen ex iis operibus, iustificatur.

Verum enim uero admirare amplius Dei summam benignitatem, qui uoluit omnibus modis infirmitati humanæ cōsulere. Potest enim fieri ut aliquis detestetur admissa scelera, nolit admittere in posterum, non tamen hæc agat in primis ob Deum, quamuis ipse se agere in primis ob Deum putet: atque ita non concepit animo ardentissimum illum amorem, quo Deo cuncta posthabeat: metus, aut spes alicuius rei potissimum est in causa, ut moueatur. Deus igitur, ut huic opem ferret, uoluit ex arbore vitæ è cruce Christi existere sacramenta: ad quæ si quis accedit, excellentissimus ille amor in eo ingeneretur, etiam si nihil aliud noui, quam quæ supra diximus, tum cogitet, corroboratur enim animus sumentis aduersus cuiusuis rei spem vel merum, ut Deus in primis, non hæc ipsum contineat, & ad noua cōsilia & opera Deus ante omnia sit illi moturus, ubi usus uenerit, non aliqua res creata. Atq; ita iustificatur alio modo sine operibus legis.

*Viginti argumenta explicantur, quibus ostenditur per sacramenta infundi gratiam primam ijs, qui bene dispositi sunt & animati.*

C A P. X I.

**Q**uocirca detrahunt summæ Dei bonitati, quicumque dicunt ineptissime & hæreticè, per sacramenta tan-

tum

*Aduersus hæreticam opinionem.  
I. Argumen.*

tum fieri, ut excitemur ad nouas deliberationes, ex quibus postea iusti simus, quasi obiectu suo nos illa maxime moueant sensus pulsando. Quid enim foret opes statis uerbis ac signis, quæ non licet immutare in sacramentis? an non uiri auctoritas, & sermo eloquens magis ad hoc cōduceret? Quid opus esset illa sumere? an non satis esset longiori tempore illa uidere? An non uidemus unicuique hoc ingenitum, ut pictura, aut aliquo huiusmodi magis excite- tur, quam præfinitis ad unguem omnino uerbis & signis? Igitur si quis pictura caperetur, præstaret ante oculos illius ponere sacramenti picturam, aut plurimos uidere, quibus administrarentur sacramenta.

Nos igitur asserimus unà cum Ecclesia catholica, prius admirabiliter sacramentorum ut vitam charitatemque diffundi in cordibus nostris, deinde, si opus sit, & mentis usus adsit, nouas cogitationes exoriri, noua studia. Atque huc propius respexit Paulus, cum dixit hominem iustificari per fidem sine operibus legis. Quocirca quod uolunt hæretici, ut sacramenta sumens excite- tur ad nouum fidei sue cogitatum, iam uolunt ab ipso hoc opus intimum fieri, hanc illi legem præscribunt, atque ita non sine operibus iustificari. Nos non ita: satis habemus, si is non afferat ullam criminum vel admissorum, vel admittendorum uoluntatem, depulerit à se illam. In ipso momento sacramenti sumendi nullum prorsus opus exigimus: quamuis desideremus ac laudemus, & ad id excitemus sumentem, dicamusque opus esse ut pro uirili contēdat. Hinc legem Christi, legem vitæ uocari multis in locis scimus. At isti uolunt obiectu sacramentorum fieri, ut ea sumens excite- tur. Quid si igitur non excite- tur, uel clamantibus multifariam, momentibusque sacramentorum ministris? Non igitur iste per Christum reuiuiscet? Non reuiuiscet, aiunt hæretici. Nos contra: quia lex Christi per se habet ut sit lex vitæ, etiam si nihil ad illam uitale aut meritorium nos afferamus ex animo nostro, quod si necesse esset ut afferremus, non per se, sed per nos esset lex vitæ: per nostra, quamuis aliunde excitata, nobis esset lex vitæ. Primò igitur ac proximè Christi lex sacramentorum usu nobis uitam largitur, ex illa deinde uita nouæ deliberationes, ac uerè celestes & uitales nobis enascuntur. Eodem modo lex Christi uocatur lex spiritus: quod scilicet, qui nullis uerbis, nullis rebus, quæ sensibus aut menti obiciuntur, adspirare ullo modo

possunt

II.

III.

IIII.

V.

*Assertionis  
Catholicae.  
I. Argumen.*

II.

*Roman. 8.*

*2. Corinth. 4.*

*Ephes. 4.*

*1. Pet. 3.*

*1. Ioan. 1.*

III.

*1. Ioan. 3.*

possunt ad assequendam diuinitatem, possunt illi per aliquod à Christo institutum, quod est perceptio sacramenti. Ponimus enim contingere obiectu nullarum rerum, quæ sensus aut mentem feriant extrinsecus, istum spirare diuina, qui sumit sacramentum. Per ipsum deinde sumptum efficitur, ut iste Christi legibus seruandis ob amorè Dei potissimum se subiiciat: alioquin Christi lex nihil haberet, quod per se spiritum daret, atque ita verè lex spiritus non esset.

IIII.

At, inquit, excitatur ad nouum cogitatum per sacramenta. Ecquando? num priusquam sumat? nunc cum sumit? Nos ponimus, sæpè contingere, ut neque utroque tempore: hoc namque euenire interdum, negari haud potest. Nisi dicere velimus, omnes omnino, qui baptizantur, aut aliud percipiunt sacramentum, assequi beatitudinem æternam, fieri iustos: aut nisi certo sciremus plurimos persistere in iisdem cogitatis. Quamobrem nos dicimus, simul atque aliquis aliquod sumpsit sacramentum, ex illo haurire vim, ut cogitata pristina, quæ Deum potissimum non respiciebant, respiciant quasi oculo mentis obdormientis in Deum conuerso, atque ita corroboretur homo, ut in primis à Deo moueatur, non ab ullius rei spe, vel metu. Rectè igitur eadem lex vocatur lex gratiæ, quod habeat aliquid omnino, per quod proximè ac primò mortales Deo fiant grati, à quibus nihil poterat elici, aut extorqueri adhibitis verbis, vel ullis propositis rebus, quod Deo gratum foret, ac cœlesti vita dignum, nisi postquam sacramento sunt aliquo delibuti. Ob eandem similiter causam lex amoris appellatur, quod scilicet amoris nostro, qui nulla ex re à nobis quomodo profecta tantum roboris habeat, ut Dei potissimum respectu consisteret aduersus omnem metum spemve, addatur tantum roboris per sacramenta, etiã si non haberet cum sumpsit, tamen habeat ex quo sumpsit, ut nullius spei metusve obiectu necessariò commoueri aduersus mandata Dei possit, aduersus Dei amorè supremum. Atque hoc est verè iustificari gratis per gratiam Christi, quod aiebat Paulus, cum scilicet nihil nostri meritorium omnino est, ex quo iustificemur. Sed primò iustificamur per sacramenta Christi, nullo nostro mentis ad id sufficienti motu præcedente, deinde excitamur ad opera diuina, ac cœlo digna: atque ita motus subsequitur sacramenta per nouam cogitationem: quamuis neque hoc aliquando oporteat, ut si protinus moriar. Excitent igitur quantumuis verba quæ-

uis

Rom. 4. 5. 6.  
Ioan. 1.

Rom. 3.

VI.

uis, ac ritus obiecti: nunc quid illis vitale ad sociem meum, iam non gratis iustificor, tunc verò gratis, cum nihil est meum, ex quo sim iustus: cum per mea non possim pertingere ad iustitiam, nisi ex quo robor intimum puritatemque a perceptis sacramentis hausi.

Quid verò est, quod passim Paulus vocat ministros noui testamenti, ministros vitæ, spiritus, gratiæ? Nunc quia suis verbis annuncient legem Christi? Quid si igitur nihil proficiant? Non possint ullis omnino verbis summum Dei amorem, quo scilicet præ cunctis ille amatur, inspirare & creare in animis nostris? Non erunt ministri gratiæ, vitæ, & spiritus? Erunt per sacramenta: quibus bene animatos eo quo diximus modo inflammabunt, ad vitam reuocabunt, Deo gratos: diuinitatemque spirantes efficiant, non adhibitis ullis rebus suis, sed illis duntaxat, quæ certa formula verborum, rerumque certarum interuentu diuinitus præscripto continentur, ita ut omnino hæc sint ministri, nihil addentes de suis vel verbis, vel rebus, quæ indubitatè possint creare spiritum, gratiam vitam. In concionibus habendis sat est, si seruemus sensa, certis verbis ac præfinitis, rebusve huiusmodi ad explicanda diuina non adstringimur, in sacramentis non ita: sumus ex omni parte ministri gratiæ, spiritus, ac vitæ: quia diuino munere per nos fit omnino, ut ministrantes sacramenta infundamus percipientibus, eo quo diximus modo, diuinitatem, ad quam non poterant illi suis viribus antea peruenire, quam sumpserint sacramenta.

Quod si nunquam contingit, ut homo producat ministerio solo vitam, gratiam, spiritum, nunquam continget, ut verè simus ministri gratiæ, spiritus ac vitæ. Ob eandem similiter causam, ut supra vidimus, Ecclesia vocatur sponsa, atque eius respectu synagoga vocatur ancilla: quia Ecclesia maximè suo iure sic filios Deo pariat, ut nihil meritorium de suo apponant ad sui creationem, ad se constituendos Dei filios, quod maximè euenit, cum nullo meo cogitatu, impedita tantum repellens factus sum iustus, factus sum filius Dei, sed sola sacramentorum perceptione, quæ Ecclesia administrat: alioquin sponsa Christi dici, & mater nostra non poterit: cum sciamus factum nihil habere de suo, quo creetur, antequam creetur. Eò similiter respicit, quod dicimur renasci: at nemo habet ex se, ut nascatur: ac sit, quod ait Paulus, noua creatura: id habet à parentibus totum: matre quidem præbente materiam, quæ informetur,

patre

VII.

VIII.

IX.

Ioan. 3.  
1. Petr. 1.  
2. Cor. 5.  
Galat. 6.



patre autem vim formandi generici commodante, quod supra dicebamus. Et quando igitur poterit omnino dici, impios Christo renatos, novas esse creaturas, si per ipsos factum ut renascantur, & sint novæ creaturæ, quod verbi ipsius significationi repugnaret?

X.  
Cap. 13.

Ac merito Zacharias futurum cecinit, ut ex quo adveniret Christus, sit fons patens domui David in ablutione peccatoris, ac menstruatæ, quæ verba referunt Hieronymus ac Rupertus ad baptismum, sed generatim dicta complectuntur quascunq; res, quibus peccator abluatur: fontis autem nomine continentur, quod fons suas habeat aquarum venas, quibus abluat, non illas aliunde adsciscat: & sacramenta ex se habent, ut abstergant nos à sordibus, quamvis in nobis id verè non sit, quo abstergamur: mox fit, ut acceptis sacramentorum lotionibus existat in nobis fons saliens, ut aiebat Christus, in vitam æternam. Eodem respexit Deus, cum per Ezechielem dixit se nobis daturum cor novum. Prius itaque dat cor Deus: postquam verò dedit, movebitur illud ad novas cogitationes. Quid verò si moriar antequam possit se illud movere, antequam prorsus exciterur? Non igitur Deus dedit: proculdubio dedit, cum sumpsit ritè attritus aliquod sacramentum: licet protinus abscedam ex hac vita. Prius itaque est cor, deinde motus, non cõtrà. Prius intimè inspirata diuinitus vis amoris diuini, gratia cælestis: inde, nisi prius moriar, si res exigit, novæ cogitationes, novi effectus extrinsecus: quod non potest fieri nisi per sacramenta. In aliis namque omnibus euentis aut prius cogitationes, dein gratia, aut vtrumq; simul, ut cum ad verba alicuius sit diuinitus, ut ego præ cunctis amem Deum: quod quamvis diuini sit etiam muneris, tamen & hoc etiam necesse est ab eodem Deo fiat (ne mendax sit) ut aliquando cor sit nobis, deinde motus: alioquin non cor esset, quod in cunctis animantibus est motu prius. Idem sibi voluit apud Hieremiam Deus, cum dixit se scripturum in cordibus nostris legem suam. Scribet igitur Deus, non nos: nos scriptam legemus mentis oculo, cogitationes appetitas à Deo percurramus, & illis assentiamur, si tempus sit, ac res exigat: sin minus, scripsit tamen antea Deus. Nos haud deleuimus vlla sceleris noui litura. Euolabimus itaque in cælum, si priusquam deleamus, aut legamus, vita migremus. Atque hoc fieri nunquam potest, nisi sumptis sacramentis. Nam qui modus inuenitur in sacra scriptura,

XI.  
Cap. 36.

XII.  
Cap. 31.

sancto.

sanctorum scriptis, Ecclesiae traditione, quo id contingat, nisi sumptis sacramentis?

Ob eam causam minister profert verba sacramentorum ex ipsiusmet Christi persona, inquit: Ego te baptizo: Hoc est enim corpus meum. At cum de rebus diuinis verba facit, aut alioquin diuina tractat, licet personam Christi sustineat: non tamen ex illius persona verba pronunciat. Quid ita? ut sciamus nihil diuinius sacramentis, in quibus ab ipso met Deo volens mouetur sacerdos ad verba præfixita pronuntianda ex ipsa Christi persona. Nūquid enim cum sacerdos dicit, Hoc est corpus meum, de suo intelligit? nihil min⁹. Sicut igitur Christus Deus semetipsum magis exhibet in administrandis sacramentis, se omnibus modis præsentem facit, sic est necesse per illa magis operetur, quam per aliam quamcunq; rem, & aliquid omnino speciale ac singulare. Singularissimum namq; est in sacramentis, ut ita velit Christus omnia fieri ex sua persona. Cum contingat itaq; ex multis aliis ut Deus nouis cogitationibus immixtis aliquè recipiat in gratiam suam, ut aliquid omnino singulare sit in sacramentis, necesse est dicamus per illa euenire interdum, ut neque aliis cogitationibus antea præcedentibus, quam quæ sunt attritis, restituatur aliquis in gratiam Dei. Igitur bene Paulus vocauit sacramentum baptismi, & impositionem manuum Christi inchoationem: nihil est enim inchoatione prius, & nihil amore. Ex illo cogitationes. Ante cogitationes inchoatus Christus per sacramenta. Non itaq; est illis opus ad inchoandum Christum in nobis. Desiderandæ proculdubio, ac laudandæ, sed nisi adsint, Christus tamen est inchoatus. An non ita cum baptizatus sum? & similiter cum mihi manus imponuntur, quod sit in reliquis ferè sacramentis? Quocirca licet adhuc argumētari apertissimè: Puer nullo cogitatur ex iræ filio sit filius Dei, quamvis nihil statuat secum noui, nisi post aliquot annos, nihil prorsus cogitet, cum tamen cælum petat, si interim moriatur. Eodem modo qui filius est iræ ob aliquod crimen, sumpto aliquo sacramento, si ritè sit attritus fiet Dei filius. Vterq; enim, tam puer, quam adultus, est iræ filius, ut ponimus, vterq; sumit sacramentum: adultus autem præter hæc de suo confert attritionem, & bonam quandam voluntatem, ut diximus: quod puero non contingit. Adulto igitur magis aliquid esset concedendum. Nihil concedatur: sit eadem conditione. Ergo quemadmodum puer à

j. Pars.

d

Deo

XIII.

XIIII.

Heb. 6.

XV.

XVI.

Cap. 76.  
Cap. 12.  
Cap. 26. 28.  
Lib. 4. cap. 4.  
Leo, epist. 91.

Deo recipitur in gratiam sine vlla ipsius cogitatione: sic aliquando adustus, sumentibus ambobus aliquod sacramentum. Sacramentis enim singulis eadem vis, quo ad hoc, ut nos Deo gratos efficiant, diuersa quo ad alias functiones. Quin Eucharistia, cum Christi corpus contineat, amore diuino longè ardentius, quam cetera sacramenta nos inflammat. Quid? nonne lethargo oppressis sunt administranda sacramenta, etiam si nunquam sint ad sensus suos ac mentem redituri, modò verisimile sit eos attritos, aut antea desiderarint illa? Ita certè faciendū monet Concilium Carthaginense quartum, Arausicanum primum, Augustinus de adulterinis coniugiis, & Leo ad Theodosium: quin Augustinus alibi refert quendam baptizatum, dum positus esset extra omnem sensum, & quid sibi fieret, ignoraret, qui tamen maximo suo bono est baptizatus. At hi nullo modo excitari possunt ad aliquid noui mente sua constituendum. Non est igitur id vllò modo necessarium: ac per se aliquid efficiunt sacramenta: alioquin frustra adhiberentur.

XVII.

1. Cor. 10. 12.

Age verò, Paulus inquit, *Vnū corpus sumus, quia de vno pane participamus*, & rursus: *Omnes nos in vno spiritu in vnū corpus baptizati sumus*. Igitur per Eucharistiam & Baptismum sumus vnū corpus: atque ita prius sacramenta sunt, deinde vnū corpus: alioquin non à sacramentis oriretur ut essemus vnū corpus, ac frustra illorum mentio fieret, & iis coniectio attribueretur magis, quam multis aliis rebus, ut fidei, verbo diuino, aut aliis huiusmodi, quibus fit ut in idem conspiremus. Quod verò Paulus inquit de Baptismo, & Eucharistia, idem de reliquis sacramentis affirmandum. Sed meminit in primis horum duorum, quòd baptismus quidem sit omnium primum sacramentum, Eucharistia summum, à quo pendent, & ad quod omnia referuntur: atque ita duobus hisce, veluti principio & fine, cuncta sacramenta Paulus concludit: quanquam fuerit & illud in causa, ut non omnibus attribuerit Ecclesie cōiunctionem, quòd quaedam sunt non singulis communia, ut Ordo, & Marrimonium: non enim cuncti hæc ineunt. Oleo verò sancto perunguntur, qui in extremo vitæ tatum sunt constitui. Quocirca & alibi eandem cōiunctionē tribuit sacramento Confirmationis, cum dicit: *Qui autem confirmat nos nobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus, qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris*. Quæ

2. Cor. 1.

verba

verba de sacramento confirmationis intelligenda esse suo loco docebimus: igitur per illud fit ut simul in Christo confirmemur. Adhibet alibi idem sacramento Pœnitentiæ, cum monet Timotheum, *Nemini cito manum imposueris, neque communicaueris peccatis alienis*, quæ verba referenda ad absolutionem confitentis declarabitur. Communicamus itaque per illud aliis: fitque quædam communio, & cohesio. Quæ si primò nasceretur ex alia quacunque re, non istis sacramentis referretur accepta, sed illi rei, per quam cōtingeret. Accedat ad hæc illud. Quæ nos vocamus sacramenta, Græci mysteria. Hinc Paulus: *Sic existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, quo in loco verba facit de sacramentis potissimum & in his de baptismo. Cur autem mysteria, cur sacramenta speciatim vocantur, nisi quòd per illa intellectus noster, qui fide, & voluntas, quæ caritate adornatur: habet quidquid est occulti, quod verbo mysterij notatur: quidquid est sacri, quod nomine sacramenti? Non igitur maximè per aliã rem. Atque ita sacramentorum vis præcedit omnibus factis, cogitatis, & nostris, & alienis: alioquin temerè vocarentur ab Apostolis ac sanctis speciatim præ cunctis sacramenta & mysteria, nisi præ cunctis id efficerent, quod vocabulo notatur.

Illud porrò considera, cunctos ritus, sacramenta, sermones, præcepta eò tendere, ut caritas in cordibus nostris diffundatur: ut ex iis constat, quæ in principio capitis huius differebamus. Nam finis præcepti caritas, plenitudo legis dilectio: & in hoc præcepto cuncta instauratur, ait Paulus. Caritas porrò nō est in intellectu, sed in voluntate: hæc verò caritas per solum Spiritum sanctum diffunditur in cordibus, per solum Deum qui ob id caritas vocatur. Sat est igitur, si intellectus cogitationibus iis, quas attritio parit, fuerit informatus. Ex iis nullo modo vnquam nasceretur caritas, nisi illam Deus voluntati inspiraret. Quid igitur efficiunt sacramenta? num quid parient easdem cogitationes ac deliberationes, quas peperit attritio? sed frustra ad hoc adhibebuntur: eodem namque semper recidemus. Necessè est igitur per illa Deus spiritum, vitam, iustitiam, gratiam, caritatemque nobis immittat: inde noua prorsus, ac diuina, & verè cælestia consilia sequentur: non contrà. Quòd si tempus non patiarur, morte intercedente, ac præcepto mentis vsu, ut illa non concipiamus, nihil refert,

d 2

Iam

1. Tim. 3.

XVIII.

1. Cor. 4.

XIX.



Iam volūtas est inflammata diuini amoris intima accensione: vt aliquando, siue dum corpori sumus alligati, siue ex quo vinculis illius exsoluti sumus, in illud bonum, quo occultè iam cœpit, mox per inspiratam caritatem tendere efficaciter & apertè possit, quod in intellectus voluntati, non efficaciter tamen, antea prætendebat. Atque hoc est opus operatum, quod sacramentis attribuitur, non nobis: illa operantur, haud nos. Hinc solus Deus sacramenta instituere potest.

XX.

Hom. 34.  
in Ezech.

Rectè igitur S. Dionysius Areopagita, quem venerabilem & antiquum patrem vocat S. Greg. Magnus, scriptum reliquit libro de Ecclesiastica Hierarchia, per sacramenta effici homines diuinos scientia, actione, & perfectione, coniungi penitus Deo. Et vetustissimus ille auctor de baptismo Christi inter opera S. Cypriani: *Verborum solēnitās, inquit, & sacri inuocatio nominis, & signa institutionibus Apostolicis sacerdotum ministerijs attributa, visibile celebrant sacramentum: rem verò ipsam spiritus format & efficit, & consecrationibus visibilibus inuisibiliter manum totius bonitatis auctor apponit, & plenitudinem gratiæ vñtionis diuinæ pinguedo, & sanctificationibus officialibus infundit, & rem sacramenti consummat & perficit.* hæc ille, apertè asserens sacramentis administratis infundi plenitudinem gratiæ, ac rem totam formari & effici à Spiritu sancto, Hinc S. August. *Sacramentorum vis, inquit, in enarrabiliter valet plurimum: & de sacramento circumcisionis, à qua argumentatur ad nostra, sic scribit: Ipsum per seipsum plurimum valebat, nimirum propter fidem in Christum.*

Libr. 19. contra  
Fauft.  
cap. 2.

Ex his igitur in vniuersum (nam de singulis postea suo loco) probatur in Ecclesia Dei esse aliquod, quod per se ipsum nobis ingeneret diuinitatem, quasi arbor vitæ in medio Paradisi: illud verò, quodcunque sit, sacramentum vocamus, veluti fructum crucis, ac laborum Christi. Ob id in cuiuslibet sacramenti confectioe speciatim notatur aliquid ac fit, quod euenerit Christo, cum vixit, ac passus pro nobis postea resurrexit. Mirum verò quàm stulta proferant aduersus has definitiones hæretici. Omnia concluduntur eo, quòd in multis scripturæ locis asseritur nobis esse vitam, salutem, spiritum, gratiam, iusticiam, per alia, quæ sacramentis non adnumerantur: atque ita ingeniosè admodum more suo coligunt: Ergo non per sacramenta, eodem modo colligere poterant: Non per Patrem, Filium,

&amp; Spi

& Spiritum sanctum, aut quidquid adhæc propius accedit. Fatemur quòd aiunt, sed per sacramenta maximè, vt ostendimus: per quæ sic datur vita, vt pertingant ad id, ad quod nulla res peruenire potest, nisi solus Deus, qui solus est auctor & institutor sacramentorum, ac solus Spiritum sanctum diffundere in cordibus nostris potest.

*Homo Christianus renascitur per baptismum, quod vñdecim noui testamenti locis explicatur.*

## CAP. XII.

Nunc appositè videndum est, quo sacramento veluti semine diuinitus excepto nos Ecclesia producat in lucē, Deique filios gignat. Disertè hoc Christus dixit. *Nisi quis renatus fuerit denuò, nō potest videre regnum Dei, & mox: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei:* quæ verba pertinere ad baptismum tradunt antiquissimi omnes, S. Iustinus, Origines, Tertullianus, S. Cyprianus, Nazianzenus, Nyssenus, Basilus, Ambrosius, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, Cyrillus. Quocirca vt scires per istud sacramentū proximè inspirari Spiritum sanctū, non per obtutum cogitationis vllius: tria Christus apposuit: primò namque dixit, ex aqua renasci: non igitur antea natus: deinde non potest videre: non videbat itaq; vllō mētis intuitu, postremò adiecit, ex aqua, mox è Spiritu sancto: vt scias præcedere aquā, deinde subsequi Spiritum sanctū, qui sese aquis mirabiliter insinuans rem totā perficit. Audi S. Chrysoft. *mysteria pulcherrimè explicantem: Quod est mater embryoni, hoc est fideli aqua: siquidem in aqua fingitur ac formatur. Nam primum dictum est: Producant aqua reptile animæ viuētis: ex quo autem Iordanis alueum ingressus est Christus, non ampliùs reptilia animarum viuētium, sed animas rationales ac spirituales aqua producit. Vin' clariora? Audi S. Leonem magnum: Omni homini renascenti aqua baptismatis instar est vteri virginalis, eodem spiritu replente fontem, qui repleuit & virginem: vt peccatum, quod ibi euacuauit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio. Et rursus alibi: Originem, quam sumpsit in vtero Virginis posuit in fonte baptismatis, dedit aqua quod dedit matri: virtus enim altissimi, & obubratiō Spiritus sancti, quæ fecit vt Maria pareret Salvatorem: eadem fecit vt regeneret vnda credentem. Nunc rursus audi Nyssenum: Baptisma, inquit, peccatorum expiatio est, re*

Loca scriptura  
probantia  
propositum.

Ioan. 3.

I.

Iust. apol. 2.

Tert. de Bapt.

Cyp. lib. 3. ad

Qui. cap. 25.

Amb. libr. 3.

de spi. cap. 2.

Hier. cap. 16.

Ezech. Basil.

Nazi. Nyss.

de bapt. ceteri

in eo loco.

Homil. 25. in

Ioan.

Ser. 4. &amp; 5.

missio delictorum, ac renouationis ac regenerationis causa, & mox multis adductis exemplis rerum, per quas Deus mirabilia multa effecit, vt Aaronicæ virgæ, & aliarum, subiicit: *Atque hæc omnia, cum materiæ sint inanimata, atque sensus expertes, postquam vim Dei accepissent, magnis miraculis media intercessere: ac simili consequentia rationum, etiam aqua, cum nihil aliud sit quam aqua, cum diuina illi gratia benedixerit, in eam, quæ mente percipitur, hominem renouat generationem. Quod si quis mihi rursus dubitando & ambigendo negotium exhibeat interrogans, qua ratione aqua regeneret: dicam optimo iure ad eum: ostende mihi modum natiuitatis, quæ sit secundum carnem, dices fortasse, semen causa hominis effectrix est. Audi igitur contra à nobis, quod aqua, quæ benedicitur, purgat & illuminat hominem. Hucusque Nissenus.*

Lib. de Bapt.

Lib. 2. ep. 2.

Nunc aurem da Tertulliano: *Prius, ait, liquor, quo viuere dedit, aqua produxit animantia, vt in baptismo mirum non sit, si aqua animare nouerunt. Non omittamus Cyprianum, qui scribens ad Donatum, cum retulisset, se, antequam fieret Christianus, vix adduci potuisse, vt crederet tantam vim baptismo immutandi mores, studia, & voluntatem inesse, mox esse id re vera expertum, subiicit hæc verba: Difficile ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi diuina indulgentia pollicebatur vt quis renasci denuo posset, utq; in nouam vitam lauacro aquæ salutaris animatus, quod prius fuerat, exponeret, corporis licet manente cõpage, hominem animo ac mente mutaret. qui possibilis, aiebam, tanta est conuersio? & mox: Sed postquam vnde genitalis auxilio, superioris aui labe deterasa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infudit, postquam calidus spiritu hausto nouum me hominem natiuitas secunda reparauit, & quæ sequuntur. En igitur vt Chrysostomus explicans Christi dicta, tradat aquam esse instar embryonis matris: quæ nos gignat: Nyssenus interpretetur, in baptismo esse semen quo generemur, Tertullianus scribat, per illum nos animari: tantundem Cyprianus.*

Ad eandem natiuitatem spectant, tum quæ multis in locis de baptismo à Christo, & Apostolis dicuntur, tum verò quæ generationis speciatim meminere. Hæc enim nos dumtaxat adducemus, vim diuinæ similitudinis sequentes, & propositi à nobis argumenti contextum. Sic igitur Paulus: *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & alibi: Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit seipsum pro eâ vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Petrus:*

II.  
Tit. 4.

Renati

*enati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei viui, & permanentis in æternum. Qui proculdubio Apostoli respexere ad verba Christi dicentis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Quocirca cum Christus mandat Apostolis, vt ad omnes gentes proficiscantur, simul etiam iubet ante omnia, vt baptizentur enim Matthæi capite ultimo habetur: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcunque mandauimus vobis. En vt velit bis doceri gentes, ante, & post baptismum: ac post illum quidem vult doceri præcepta seruanda: igitur antea quæcunque pertinent in primis ad veritatem fidei ac baptismi: vt scias postea dari vim ad mandata seruanda, in quibus superiori capite probauimus esse positam vitam, sic est apud Marcum Christus loquens: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. En vt saluus sit post baptismum, non antea, sic Petrus ad Iudæos est locutus: Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum in remissionem peccatorum, & Ananias ad Paulum: Quid moraris? baptizare, & ablue peccata tua inuocato nomine ipsius. Eodem spectant illa Petri verba: Vos nunc similis forma saluos facit baptismus non carnis depositio sordium, sed conscientie bona interrogatio in Deum: de quibus latius capite sequenti.*

Deiique vt finem faciamus, veluti quælibet res necessario prius est, mox operatur: sic oportet Christianus primum quidem sit per baptismum, vel re scilicet acceptum cum possit, vel ardentissimo voto, vt explicabimus: deinde operetur quæ sunt Christiani: sic apertissimè antiquus ille & venerabilis (vt Gregorius eum magnus vocat) pater Dionysius Areopagita argumentatur. *Dictum quidem, inquit ille, est à nobis, hunc Hierarchia nostra esse finem propositum Dei nostri quoad fieri potest, similitudinem, ac cum eo conjunctionem. Hanc autem, vt diuina scripta tradunt augustissimorum præceptorum amore atque affectione solum consequemur. Si quis, enim inquit, diligit me, mandata mea seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Quodnam est igitur sanctæ augustissimorum præceptorum perfectionis principium, quæ ad aliorum sanctorum verborum, & actionum susceptionem, atque approbationem animi nostri habitus format, iamq; nobis ad celestis patriæ domiciliū preparat? sanctæ diuinissimæq; vt ita dicam, regenerationis donatio. Vt enim clarissimè præceptor noster dixit, prima quidè metis ad diuina motio*

III.  
Ephes. 3.  
III.  
1. Petr. 1.  
V.

VI.  
Cap. vlt.

VII.  
Act. 2.  
VIII.  
Act. 2.2.

1. Petr. 3.  
IX.  
X.  
A ratione.

Homil. 4.  
Hier. Eccles.  
cap. 2.

Ioan. 14.



*Contentio Dei est caritas, scientia autem caritatis progressus, qui principatum obtinet ad diuina perficienda precepta, est diuini in nobis status, quæ verbis exprimi non potest, affectio. Si enim diuinus status diuino ortu, & ut ita dicam, generatione efficitur, profecto qui diuinum statum non accepit, is nihil unquam eorum, quæ à Deo tradita sunt, sciet, aut operabitur. An non etiam nos (hominum more & ordine loquor) esse primum, deinde verò operari ea, quæ nos attingunt, debemus: cum id, quod nullo modo est, nec motum: nec statum habeat: quod autem aliquo modo est, ea modo & faciat, & patiat, quæ natura ipsius ferat.* Hæc Dionysius de baptismo. Quocirca auctor homilix de sacramento corporis Domini inter opera Emisseno Eusebio attributa, ait eadem potentia mundum creatum, & baptismo vim tantam tributam, audi eum loquentem. Ergo, inquit, ut ad nutum præcipientis Domini repente ex nihilo subisterunt excelsa cælorum, profunda fluctuum, vasta terrarum, ita parem potentiam in spiritualibus sacramentis verbi præbet virtus, & rei seruit effectus. Atque hinc videas, quanta sit Caluini stoliditas dicentis tanta de baptismo hyperbolicè dicta: atqui in hyperbolicis non opus est diuinæ omni potentix restificatione.

X I.  
Discrimen inter  
baptisma  
Christi, &  
Ioannis.  
Act. 19.  
Matth. 3.

Quin hæc est differentia inter baptismum Ioannis, & Christi, per illum excitabatur homines maximè ad Deum præ cunctis diligendum, per hunc vis ad amorem producendum diuinitus inspiratur, ut è Pauli sermone ad Corinthios colligitur. Et hoc ipsum dixit Ioannes ipse: *Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare: ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne, quæ verba non modò pertinent ad missionem Spiritus sancti in die Pentecostes, sed & ad omne baptismi genus: ut post alios Beda colligit. Est igitur Ioannis sententia respondens ad Phariseos rogantes, cur baptizaret, nisi esset Messias, cum munus id esset futurum Messix: Christus non aqua lütaxat baptizabit, siue lauabit (sic enim dicimus Latine) sed spiritu & igne, qui baptismo illius inerit. Commodissimè explicat hunc locum Cyrillus Alexandrinus, *Quemadmodum, inquit, viribus ignis intensus aqua calefacta, non aliter vrit, quam ipse ignis, sic spiritus sancti operatione aqua, quæ baptizati corpus adspersitur, reformatur ad diuinam virtutem & potentiam.* hæc tenus Cyrillus. Ac sanè ineptissimus foret, quicumque diceret non esse maximum discrimen inter ba-*

pisma

pisma Ioannis & Christi: simulque baptisma Ioannis non maximæ efficacitatis fuisse: quæ tamen haud pertingeret ad virtutem baptismi, quem Christus instituit. Necesse est præterea, quilibet fateatur adfuisse maiorem vim baptismo Ioannis, quam baptismibus antiquæ legis: quæ tamè omnia excitabant humanam mentem ad diligendum præcunctis Deum, & ad semetipsam purgandam ab omni peccatorum labe. E quibus omnibus fit, dicendum nobis atque asserendum, per Christi baptismum dari gratiam, quo diximus modo: nam alioquin, vel nullum, vel exiguum ponetur discrimen inter ista baptismata: & frustra tanti factus fuisset Ioannis baptismus præ antiquis, & Christi similiter baptismus respectu illius, quem conferebat Ioannes, quem Paulus aiebat in poenitentiam quidem peccatorum datum, non sufficere tamen, atque ideò Christi baptismum ab Ephesius suscipiendum. Adduximus hucusque loca nonnem desumpta è Testamento nouo, duobusque argumenta collecta à ratione ipsius baptismi, & à differentiis baptismatum priscorum.

*Vaticinia, & concilia afferuntur, quibus baptismi diuina vis explicatur.*

C A P. X I I I.

Nunc afferamus vaticinia Prophetarum, quibus illi prædicunt admirabilem quandam vim futuram baptismi, ac prorsus diuinam: ita ut nisi fateamur Christi baptismi adesse eam, quam supra narrauimus, necesse sit in istos Prophetas quadret fabella montium parturientium mures: quippe qui maximam rei diuinissimæ expectationem commouerint, deinde euentus non respondeat tantis promissionibus & exclamationibus. Igitur David magnificis verbis primo loco Dei filios accersit, ut afferant ad Deum munera, gloriam & honorem: tollant hostias, arietes, intrent in atria illius, qua de causa? quòd vox, inquit, Dei sit admirabilis super aquas, in maiestate, in virtute, magnificentia, confringat cedros, commoueat deserta, intercidaat ignes, faciat ut loca aquarum plena olim, diluuij nomine signata habitentur. Denique ait, futurum, ut in templo eius omnes dicant gloriam, Deus virtutem de populo suo, & illi benedicat in pace. Atque eo Psalmo David voluit ille quidem commemorare quæcunque super aquas eueniunt mirabilia quocumque modo: sed per illa signifi-

VATICINIA.  
Octo vaticinia, decem concilia afferuntur.  
A vaticiniis.  
I.  
Psal. 19.

d s cari

I I.

Isai. 1.

cari virtutem baptismi, ut interpretatur Basilius Magnus ex illo aptissime colligitur, quod ait futurum, ut ex ista voce Dei super aquas, in templo eius omnes dicant gloriam, diuina virtute & pace donentur. Hæc namque superioribus nullo modo conueniunt, neque inter se connecti possunt, nisi adfit ad extremum baptismi respectus, propter quem Deus mirabilia multa in aquis efficit, aut effecit. Eodem modo Isaias inducit Deum loquentem principio suarum prædictionum, & tempora Christi præsignificantem, & ob id victimas omnes antiquæ legis respicientem iis verbis: *Quo mihi multitudinem victimarum uestrarum? plenus sum, holocausta arietum, & adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui.* mox his dictis Deus, ubi reprobat antiquæ legis sacrificia, quod toto illo capite facit, conuersus ad Hebræos ait: *Lauamini mundi estote, auferete malum cogitationum uestrarum, & mox: Et venite, & arguite me, dicit Dominus, si fuerint peccata uestra ut coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt.* Hæc Deus, qui aperte inquit fore, ut per lotionem, quâ fieri abiectis ritibus pristinis iubet, adducatur mundities, malæ cogitationes auferantur, ita abstergantur peccata, ut nihil eorum sit reliquum, quamuis infixæ prius essent ut color coccineus lanæ, aut purpureus vermiculo: qui colores omnium difficillime è rebus: quibus infixerant, abstergi possunt. Hi certe sunt ipsius Spiritus sancti, ipsius diuinitatis summæ effectus. Atque ita Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus in illum locum, verba illa speciatim pertinere ad baptismum tradunt. Idem volunt Cyrillus Hierosolymitanus, Theodoretus, ac Basilius. Igitur & Dauid & Isaias prædicunt, baptismum non antecessuram, sed subsequendam Dei gloriam, virtutem, benedictionem, pacem, munditiam, extirpationem malarum cogitationum, abstersionem peccatorum, præstantissimumque animi candorem, veluti proprios baptismi effectus.

Et notanda maximè Isaiæ verba aduersus imputatiuam pudendamque hæreticorum iustitiam, qua tectorum quoddam suis peccatis inducunt, non illa auellunt. Rursus Isaias idem inducit Deum, qui sic Ecclesiam soluatur, ac suos: *Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël non derelinquam eos. Aperiam in excelsis collibus flumina, & in medio camporum fontes: ponam desertum in stagna aquarum, & terram inuiam in riuos aquarum.* Hæc Deus: At quid magnifici & benefici præ cæteris habet, ut

hæc

Cyrl. Cate. 1.  
Theod. Psa. 50  
Basil. orat. 13.  
de baptismo.

I I I.

Cap. 41.

hæc faciat Deus suis, etiam si exarescant siti instar Lybicae arenae, nisi promissionibus hæc amplissimis amplissimus quidam consentiat euentus longè omnino maior, quàm laucris antiquæ legis adfuerit. Quocirca rectè Cyprianus & Arnobius hæc verba referunt ad Ecclesie baptismum, quo fiet, ut corda ab omni cultu gratiæ deserta, & illius ingressibus alioquin per se inuia propter ipsum riuos ac stagnis cogitationum, deliberationum, & affectionum cælestium sca-teant. Isaiæ concinit Ezechiel, qui similiter inducit Deum sic tempora Christi ac munera prædicentem: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis uestris, & mox: Et dabo vobis cor nouum & spiritum nouum ponam in medio uestri.* En prius aqua baptismi, per illam deinde ablutio perfecta criminum, datio cordis, ac spiritus noui, ut interpretatur Hieronymus, Theodoretus, & Cyprianus. Ob eandem causam Micheas ait futurum ut Deus in profundum maris projiciat omnia peccata nostra; quæ verba pertinere ad baptismum sentiunt Augustinus & Rupertus. Quod cum sit, profecto baptismus ipse absorbebit peccata, non ipsi absorbebimus illa per cogitationum uestrarum fluctus ante aquas baptismi excitatos. Sequitur Zacharias, inquit: *In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalem in ablutionem peccatorum, & menstruata:* quod oraculum spectare ad baptismum scribit in eum locum Rupertus & Hieronymus. Fons igitur abluat peccata, non cogitatio nostræ mentis ante haustas è fonte aquas. Idem respexit Isaias, cum plenus gaudij canebat: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus saluatoris, & dicetis in illa die: Consitemini Domino, & inuocate nomē eius, notas facite in populis adinventiones eius.* En ut dicat fore, ut saluemur per aquas, de fontibus inquit Saluatoris: saluemur autem inuento quodam nouo, digno quod notum cunctis fiat. Denique ut cum vate eodem concludamus, qui cum cepimus: Dauid hunc baptismum respexit, cum dicebat: *Adsperges me Domine hyssopis, & mundabor lauabis me, & super niuem dealbabor, & mox: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis, & paulo post: Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis.* En Dauid ait non d'lectari Deum sacrificiis: fore ut illa ad extremum tollat: idcirco petit se ab ipso lauari, & sumpta similitudine expiationis, quæ fiebat adspersione sanguinis pecudum, cineris vitulæ rufæ, & aquæ simul admistorum, per hyssopum & lignum cedrinum, quæ omnia baptismum signabāt, ait

(Augu-

Cypr. epist. 63.  
lib. 1.Arnob. in Psa.  
106.Ezech. c. 36.  
I I I I.Hier. Theod.  
in com.Cypr. lib. 4.  
epist. 7.

V.

Aug. Psa. 115.  
V I.

Cap. 13.

V I I.

Cap. 12.

V I I I.

Psalm. 50.



(Augustinus inquit) Adsparges me, & cor mundum crea in me Deus, atque ita ipsum baptismum futurum, vimque eius intimam, qua nouum cor & spiritus immittitur, iam tum longè implorans, ac desiderans, ut in commentario Theodoretus explicat quod nisi dicamus, temerè David reiecit sacrificia, confugit ad hyssopum. Deus igitur maximè per baptismum lauat, mundat, & supra niuem, siue supra omnem naturalem modum dealbat. Habemus ex his testimonia noui & veteris testamenti apertissima decem & nouem: quibus consentiunt antiquissimi omnes & sanctissimi Doctores, idem quod nos clarissimè testantes tã Græci quàm Latini, quos suis locis adduximus.

CONCILI-  
LIA.

A Concilijs.  
Concil. I.

II.

Lib. x. epi. 75.  
III.

III.

Lib. 7. cap. 4.  
list.

V.

Vin' modò auctoritatem conciliorum, in quibus innumeri adfuerunt Episcopi? Audi: Cum fuisset exorta illa quaestio, An iterum baptizandi essent, quos haeretici baptizant, Cyprianus conciliū coegit Episcoporum octuaginta septem, qui decreuerunt (quamuis hac in re malè) iterandum baptismum huiusmodi. Adducunt omnes hanc causam, quod necesse sit per baptismum dari & infundi Spiritum sanctum, gratiam, sanctitatem, vitam, iustitiam, renasci homines, & alia huiusmodi. Similiter aliud concilium congregatum est Ciliciae, Phrygiae, Galatae, & proximarum Asiae regionum: & propter easdem causas idem sensere, ut ex epistola Firmiliani inter opera Cypriani liquet. Contra verò Stephanus Papa totius Europae Episcopus aduocauit, & secus definiuit: quia non per hominem Spiritus sanctus infunditur, sed per sacramentum, quod haeticus in baptismo potest administrare, si statuens agere idem quod Ecclesia Dei, eadem forma ac materia utatur. Alio porro concilia sunt in Aegypto & Oriente coacta, quae sententiam Stephani amplexata sunt: cui deinde cuncti, pristina reiecta, subscribere, ut ex Eusebio patet. Omnes hoc innitebantur fundamento in primis, quod per baptismum datur Spiritus sanctus, remissio peccatorum, iustitia, & caetera huiusmodi, id fieri haud posse quidam negarunt à principio, quod haeticus hoc non valeat retractauerunt, quod agnoverint à sacramento pendere, ubi illud adhibet haeticus eo modo, quo Ecclesia administrat. Consentit his Concilium Nicænum, ut è Græco vertit Alphonsus Pisanus, capite quod inscribitur *δὲ τὸ πρῶτον*, ante octauum canonem: in eo sic habetur: *Baptisma nostrum non oculis corporis considerandum est: sed mentis oculis aquam vides, considera virtutem Dei in*

aquis

*aquis absconditam, & mox: Descendit quidem is, qui baptizatur, peccatis obnoxius, & seruitutis corruptione detentus, ascendit autè ab ea seruitute & peccatis liber, filius Dei, & haeres, & cohaeres Christi.* Huic consimile est Concilium Constantinopolitanum primum in Symbolo, ubi est: *Credimus unum baptismum in remissionem peccatorum.* Eadem habes & Mileuitanum his verbis: *Paruuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, idè in remissionem peccatorum, veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mudentur, quod generatione traxerunt.* Eadem legimus in Atrouicano secundo Concilio, & supremis Florentino & Tridentino. Quid igitur sibi volunt impij Lutheri & Caluini satellites, vim baptismi negantes, incitamenta quaedam ludicra comenti, ut Ecclesiae ac beatitudinis aeternae fundamenta conuellat, & ad inferos secum miserimè genus humanum praecipit iauoluant?

*De Signis antiquorum, quibus apertum cunctis Gentibus fiebat, per ipsum baptismum donari diuinitatis societatem.*

C A P. X I I I I.

Classis tertia testimoniorum.

INcredibile est, quanta prouidentia Deus curauerit ab initio mundi, ut diuinitus inspirata baptismum virtus mortalibus appareret: ne quis defugeret credere, illam posse caelitus aquis insinuari, & per aquas mentibus humanis: nisi quis impiè dicat otiosè Deum circa cardines caeli perambulare, & temerè cuncta in terris agi & ferri, atque, ut forsitan singula, quae disturi sumus, non magni fieri possent, omnia tamen simul iuncta maximè habere ad veritatem pondus, & argumento esse clarissimo, nemo sane mentis negabit. Nam qua de causa naturaliter institutum videmus ut cum corpora omnia composita consent è quatuor elementis, seminis tamen cuiuslibet, è quo illa constentur, potissimam partem sibi humor vindiceret, aqua deposcat: ita ut Philosophi magni Thales & Empedocles, priscaque multi dixerint aquam cunctarum rerum principium: neque enim mente poterant concipere materiam forma omni nudatam, quae cunctis corporibus esset communis: neque formam sciebant abstrahere à materia, quod Plato fecit, & eum

postea

VI.  
VII.

Cap. 2.

VIII.  
IX.  
X.

SIGNA  
GENTI-  
BUS DA-  
TA.

postea secutus Aristoteles: qui plus alimenti esse aquis quam cæteris elementis scripsit: ut iure sua poemata summus ille Pindarus inceperit eo versiculo, *ἀριστον ἰδρυ ὕδωρ*. Optimum quidem aqua. Haud temerè hoc Deus prouidit, cui mens erat aquis addere incredibilem vim, qua verbis adiunctis posset homines à sceleribus expiare, & ex hominibus Dei filios efficere. Ne mirere omnino, quisquis hoc audis, & aquis hæc vis naturaliter ingenita, ut cæteris corporibus admixta nil non in terris producat, an non poterit multo mirabiliora, si virtuti se diuinæ subiiciat? aut illam sibi diuina virtus associet, & quò voluerit perducatur? Igitur perpetuo genitalis humoris exemplo, in omnibus rebus creandis humanæ menti viam strauit omnipotens Deus ad credendam baptismalis unde diuinam virtutem: quod obseruauit Tertullianus libro de baptismo, Ambrosius, & Gregorius Nazianzenus. Iam verò variis aquarum generibus tanta vis est insita naturaliter ad morbos tollendos, & ad mirabilia efficienda, ut Plinius latè illarum effectus maximos recensens toto capite secundo libri trigessimiprimi de iis hæc scribat: *Si quis fide carere ex his aliqua arbitratur, discat in nulla parte natura maiora esse miracula*. Hæc ille. Illud vnum sufficiat ad rem nostram, plurimū posse aduersus venena aquam, cui serpens fuerit contusus, ut similitudinem quandam possis agnoscere efficaciam baptismalis in aqua, quando per illam inducta in humanum genus à serpente peccata conteruntur, & ipsa valet gratiæ cælestis infusione aduersus aliorum scelerum vires.

III.

Atque, ut adhuc altiùs attolleret eam Deus, hanc esse cunctis gentibus fidem permisit, ut crederent aquis esse vim, qua se expiarent à peccatis contractis, atque ita propriis eas consiliis irretiuit, ne possent eandem fidem denegare baptismo: & quidem, ut arctiùs animos earum deuinceret, sciuit esse illis eam persuasionem, nō esse fas ad sacra accedere, nisi viuis sese aquis abluissent, quasi efficaciores illæ essent, & aliquid vitale haberent, quod viuæ essent, quod nos attribuius baptismo, sic namque Æneas ad patrem:

Lib. 2. Æn.

*Tu genitor cape sacra manu, patriasq; penates;  
Me bella è tanto digressum, & cade recenti,  
Attrahere nefas, donec me flumine viuo.*

Abluero.

Abluero.

Et Staius.

*Crine dato passim, plantisq; ex more scintis,  
Ante diem gelidas ibat Laudonis ad vndas,  
Purgatura malum flunio viuente soporem.*

Et Silius Italicus.

*Corpora nunc vna sparguntur gurgitis vnda.*

Clarius his Valerius Flaccus vim quandam nouandi tribuens aquis de sententia antiquorum.

*Hic sale purpurea, vnaq; nitentia lymphæ  
Membra nouat. & alius vates,  
Non genitor Nympharum abluat Oceanum.*

Eandem fuisse Græcis religionem scribit in Euterpe Herodotus. Hinc Orus in Hieroglyphicis tradit, Ægyptios aqua & igni significasse puritatem: quòd iis duobus omnis lustratio contineretur. Quod si populi olim, sicut hæc faciebant, sic aliquo modo generatim saltem nostra respicere in his agendis potuissent, quid hac in re ab illis desiderasses? Perfæ quidem latè temporibus Strabonis dispersi maximo in honore aquas habebant, quasi numen illis aliquod adesset, ut ipse testatur. Deniq; nullis non mortalibus hæc insita fuit sententia, vim quãdam diuiniorum iam tum vndis adesse, propter quam religione perfusi per illam se criminibus exsolui putarent.

Quid plura quæris? Narrant scriptores, Elephantem animalium ingeniosissimum quinis tantum diebus in occulto coire, sexto autem, quasi labem cor. axerit, amne se perfundere, neq; ante ad socios suosq; redire, quam se ita lustrauerit. Quis igitur hic non admiretur totius naturæ consensum cuncta in eandem sententiam trahentis, ut existiment aquis inesse expiandi virtutem? Sanè haud negari potest, hæc diuinitus aut instituta, aut permilla: ut mentes hominum constringeret ad habendam baptismi fidem concipiendam de illo non humilem, sed omnium altissimam sententiam, quando fuit à Christo institutus, & excellentissimis omnium præconiis commendatus.

*Figura antiquorum vim diuinam baptismi  
designantes.*

CAP. XV.

Classis quarta testimoniorum.

Hinc

Theb. 9.

Lib. 12.

Lib. 4.

Catullus.

Lib. 15.

IIII.

ELEPHAN  
TIS A-  
STIMA-  
TIO DE  
AQVIS.

Plin. li. 8. c. 5.



FIGVRÆ.

I. 1. Cor. 10.

II.

III. 1. Cor. 10.

Cyp. lib. 4. ep. 7. Aug. trac. 11. & 13. Hiero. epist. 83. ad Octa. Col. 2.

III. 3. Reg. 7. Levit. 1. Psalm. 50. Exod. 30.

V.

**H**inc innumeris cum figuris prænuñciauit: vt Itolidi-  
 fimi sit hominis, non maxima existimare, & qualia  
 cuncti patres è diuinis oraculis desumpta tradiderunt de  
 virtute illius. Tres adducit in medium Paulus ipse, Maris  
 rubri transmissionem, nubem quæ comittata est Hebræos  
 ex Ægypto proficiscentes, perinde ac si verè nos per  
 aquas baptismi ex Ægyptiaca peccati seruitute liberemur:  
 & iis peccata nostra, qui sunt re vera atrocissimi hostes,  
 submergantur, similiterque eodem baptismò, quasi nu-  
 be quadam, protegamur ab æstu nimio vrentium mentes  
 nostras cogitationum, idemque sit instar nubis dux ad  
 iter faciendum per vastas hæc terrarum, in quibus degi-  
 mus, solitudines, rursusque eadem baptismi virtute, quasi  
 aqua quadam, cum siti nimia pressi defatigamur, in hac  
 nostra ad patriam cœlestem via recreemur. Comparat  
 idem Paulus baptismò manna, quam vocat Dauid Ange-  
 lorum panem cœlo demissum: quòd cœlestis insit bap-  
 tismo vis, qua nostra mens alatur, ita Paulus, cuius dicta la-  
 tius explicant Cyprianus, Hieronymus, Augustinus. Igitur  
 cum Paulus ipse dicat hæc res fuisse baptismi figuras, &  
 hæc maximè fuerint, quid de baptismò dicemus, quando  
 inter illas, ac baptismum, discrimen est idem, quod est inter  
 hominis figuram, & hominem ipsum, rem pictam, & vi-  
 uentem, vt Paulus testatur. Viuimus itaque per baptismum,  
 quando illi est vita, à peccatis abstergimur, quod est à  
 morte mentem necante vindicari & liberari, & quasi hu-  
 more quodam genitali, quod cunctis accidit seminibus, per  
 illum renascimur.

Rursus audi alia. In lege veteri nullum prorsus immola-  
 batur sacrificium, vt Deo foret acceptum, cuius intestina  
 sacrificanda non lauarentur. Quòd si omnia contingebant  
 Hebræis, Paulo toties id testificante, in figura, sacrificium  
 verò spiritus contribulatus, ait Dauid: necesse est in Ec-  
 clesia sit aqua, cuius lauachro spiritus noster intimè abluat-  
 tur, & per eam Deo fiat acceptam gratumque sacrificium.  
 Quam verò fingemus, si commentis esset locus, nisi quam  
 diuinæ vbique scripture decantant, aquam baptismi? Nun-  
 quid enim mihi vult imponere Christus, qui tanta tri-  
 buit baptismò, & cuius mihi figuræ tam præstantes spe-  
 ctandæ proponuntur? Non licebat sacerdotibus ingredi  
 sanctuariū, nisi prius se abluissent; neq; Christianis igitur  
 ad sanctitatē progredi licebit, nisi baptismò fuerint ablu-

ti, aut

ti, aut abiu quam primum deliberauerint. Similiter idem  
 Paulus ait ad Christianos: *Circumcisi estis circumcissione non  
 manu facta in expoliatione corporis carnis, sed circumcissione Chri-  
 sti, consepulti ei in baptismo.* Hæc Paulus, circumcissionem  
 ponens baptismi figuram, sed illam corporis esse, hanc ani-  
 mi. Veluti igitur verè corpus per eam, sic per hæc verè ani-  
 mus purgabitur. Eodem modo Naaman Syris verè cura-  
 tus est à lepra per aquas Iordanis, fide habita dictis Elisei:  
 sic, ait Ambrosius, nos ab animi lepra per baptismi vndas:  
 neque satis erit fides, si baptismi sit potestas. Imaginem  
 quandã similiter habebat baptismi probatica piscina, quæ  
 à credentibus verè morbos expellebat, vbi quis in illam  
 mouente Angelo aquas primus esset ingressus, sic itaque  
 baptismi aqua expiabit credentes, & ab omni sorde abster-  
 get, vt ex illa argumentantur Tertullianus, Ambrosius,  
 Chrysostomus, Cyrillus. Hinc Chrysostomus ibi ait ex-  
 plicans hæc figuram: Futurum erat baptisma plenum ma-  
 ximæ potestatis & gratiæ, & purgaturū peccata, pro mor-  
 tuo viuum effecturum, alioquin maioris efficaciam fuisset  
 piscina. Quid verò est quod cæco nato noluit Christus lumen  
 oculorum restituere, nisi ex quo se ille abluit aquis Siloë,  
 obediens Christi mandatis? nisi quòd nobis aliquid simile  
 ex aquis futurum volebat commendare: nam cum simus  
 iræ filij nati, in rebus diuinis contemplandis cæci nasci-  
 mur, sic colligunt Ambrosius & Augustinus.

Sed ne omnia consecretur: neq; enim finis esset: paucas  
 tantum figuras, quòd maximæ videantur, explicemus, ac  
 prima est, quæ Petrus proponit: *In diebus Noë, cum fabricare  
 tur arca: in qua pauci, id est octo anima salua facta sunt p aqua.*  
*Quod vos nunc similis formæ saluos facit baptisma: nō carnis de-  
 positio sordium, sed conscientia bona interrogatio in Deū.* Sic Pe-  
 trus: quod Græci omnes ac Latini ita latius interpretantur:  
 Sicut aqua supernè infusa ex omni parte arcam abluabat,  
 eamque non obruebat, sed subleuabat, vt qui in ea erant illæsi  
 ab vndis seruantur, impiis absorptis: eodem modo vos  
 baptismi aquæ abluunt supernè infusæ, euehuntque ad cæ-  
 lestia: ne obruamini ab vndis vel iræ diuinæ, vel scelerum,  
 quibus impij & peccata absorbentur: ex quo fit vt nō car-  
 nis sordes deponatis, sed cōscientia vestra bona efficiatur,  
 vt Deo interroganti respondeatis deuotione mentis, infu-  
 sione caritatis, parati ad omnia illius mādāta obeunda. Vi-  
 den igitur, vt Petrus tradat duo discrimina inter antiqua,

e & nostra

VI. Col. 2.

VII. Ambro. Luc. 4. de Sac. lib. 2. c. 4.

VIII.

Ioan. 5. Amb. de Spi- ritu sancto. cap. 7. Ceteri eo lo- co.

IX.

Amb. ep. 75. Aug. tru. 44. in Ioan.

X. 1. Pet. 3.

& nostra. Nostra peruadunt conscientiam, prisca carnem. Verè saluatus est Noë cum suis antiquitus quò ad corpus. Verè saluamur per baptisma nos per bonam conscientiam.

XI.

Iren. lib. 3.  
ca. 19. Sol. 2.

Nunc audi Irenæum duas figuras baptismi complectentem, & prima est, qua figuræ omnes cessarunt, & ipsa res aduenit, *Christus*, inquit ille, *potestatem regenerationis in Deum demandans discipulis, dicebat eis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Nunc enim promittit per prophetas effundere in nouissimis temporibus super seruos & ancillas ut prophetent: unde & in filium Dei, filium hominis factum descendit, cum ipso assuescens habitare in genere humano, & requiescere in hominibus, & habitare in plasmate Dei, voluntatem patris operans in ipsis. Hucusque Irenæus signans quæcunquē Christo euenere in baptismo, & afferens Ioëlis vaticinium de aqua munda, aperreque asserens Spiritum sanctum, in quo baptizamur, cum filio Dei descendere in nos, requiescere, habitare, & operari voluntatem patris in nobis. Igitur baptismus Ioannis erat nostri figura: quid per nostrum fiat, Christus ipse ostendit, inquit Irenæus: tunc namque omnes ita baptizati sumus, ut cum baptizamur, diuinitas nostrum cor peruadat, aperiatur cælum. Ob id Nazianzenus hanc figuram tangens vocat baptismum clauem cæli, scribunt eadem Athanasius oratione secunda in Arianos, Hieronymus, ac cæteri propè omnes antiqui: qui de baptismo scripsere, Vin' apertiora? Audi rursus: Sicut de arida tritico massa una fieri non potest sine humore, neque unus panis: ita nec nos multi unum fieri in Christo Iesu poteramus sine aqua, quæ de cælo est: & sicut arida terra, si non percipiat humorem non fructificat: sic & nos lignum aridum existentes primum, nunquam fructificaremus vitam sine superna voluntaria pluuia: corpora enim nostra per lauacrum illud, quod est ad incorruptionem, unitatem acceperunt, anima autem per spiritum, unde & utraque necessaria: cum utraque proficiat in vitam Dei, miserante Domino nostro Iesu Christo Samaritana illi peccatrici, quæ in vno viro nō mansit, sed fornicata est in multis impijs, & ostendente ei, & pollicente aquam viuam, ut ulterius nō sitiret, neque occuparetur ad humectationem aquæ laboriosa, habens potum in se salientem in vitam æternam, quam Dominus accipiens munus à patre, ipse quoque his donauit, qui ex ipso participatur, in vniuersam terram mittens Spiritum sanctum. Hanc muneris gratiam præuidens Gedeon

Joan. 4.

ille

ille Israëlita, quem elegit Deus ut saluaret populum Israël de potentatu alienigenarum, demutauit petitionem, & super vellus lane, in quo tantum primum res fuerat, quod erat typus populi ariditatem futuram prophetans, hoc est non iam habituros eos à Deo spiritum sanctum, sicut Isaias ait: *Et nubibus mandabo, ne pluuant super eam.* Hactenus Irenæus, clarissimè per duas similitudines, panis, ac terræ, baptismi vim designans. Ille fieri non potest sine aqua: hæc neque fructum ex se emittere: sic & nos sine baptismo esse, aut operari, non valemus. Idem dicit ostendi iis Christi verbis habitis cum Samaritana de aqua viua. Postremò affert figuram Gedeonis, per aquam verè in vellus delapsam, Spiritum sanctum verè per aquam baptismi in nos illabentem significari affirmans: quod & dixere Origenes, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Theodoretus.

Audi nunc Hilarium: *Quid ergo mihi, inquit, ad salutem tanto tempore post genito Iordanis tum arefactus (cum populus Hebræus ingressus est terram promissionis) impertit? Impertit planè, Huius enim primum aquis peccatorum ablutio, Ioanne pœnitentiam predicante, donata est: & per quem populo in repromissionis terram iter fuerat, per eum nobis via cælestis regni, & nouæ regenerationis lauacro possessio æternorum bonorum inchoatur, aquis ipsis baptisate Domini consecratis, & mox: Per has enim Iordanis aquas in illa, quæ à prophetis promissa sunt, terræ bonâ gressu abluendorum corporum transitum est, atque transitur: & ibi cælestis sacramentis exordijs letamur.* Hæc Hilarius: eadem Ambrosius, & Augustinus: ac Cyrillus. Iordanem sancto, inquit, baptisate, transuimus, in terram promissam, & dignam sanctis intrauimus.

Concludamus pulcherrima omnium figura: In Genesi est Deum creasse cælum, & terram, eodemq; momēto, ut scriptū est, spiritus Domini ferebatur super aquas in Hebraico est merachephet, incubabat, more gallinæ nidificantis, & oua calore animantis, inquit Hieronymus in Genesim: & Rabbi Salomon sic locum reddidit: Solium glorie manebat in aëre, & incubabat super faciem aquarum spiritu oris Domini, & eius sermone, id est iussu, sicut columba incubat super nidum, incubabat. Eadem reddit Thargum Chaldæum. Nihil verò refert dicāsne nomine spiritus intelligi Spiritum sanctum, vel ventum: nam Spiritus sanctus vbique est, prodere aurem se dicitur per ventum,

XII.  
Iud. 6.

Isai. 5.

Origi. hom. 1.  
in Iud. Amb.  
lib. 1. de Spiritu sancto.  
Aug. c. 43. in  
lib. Iud. 12.  
contr. Faust.  
c. 32. de unit.  
Eccl. cap. 5. in  
Psal. 45. 71.

XIII.

Hil. Psal. 65.  
Ambro. 1.  
Aug. Psa. 113.  
Cyril. lib. 4. in  
Isa. orat. 1.  
Cur Christiani pisces  
dicantur.

XIV.

c 2

ob id



Augu. lib. 18.  
de ciuit. Dei  
cap. 23.  
Prosp. libr. 2.  
præd. c. 29.

Matth. 4.  
Marc. 1.

ob id spiritus vocatur. Vt igitur aqua initio mudi à Spiritu sancto vitalem quandam vim accepit, ut pisces & volatilia produceret, ita ut omnium prima aqua condiderit animalia, non tellus, aut aliud quoduis: sic baptismus accepit, & quidem omnium primus inter sacramenta, à Spiritu sancto vim procreandi novos homines, animantia cœlestia qualia vocantur aues cœli. Ob id hoc obseruans Tertullianus ait libro de baptismo: *Ne mirum sit, inquit, in baptismo si aqua animare possunt.* Idem tradit Hieronymus. Quocirca litteræ quinq; capitulorū, in quæ distinguuntur Sibyllæ Erythreæ carmina, & continent Domini nostri quatuor nomina diuina, scilicet Iesus, Christus, Filius Dei, Saluator, litteræ in quam capitulorum conficiunt nomnen *ixθvs*, id est piscis, quod adnotauerunt Augustinus ac Prosper, & Optatus libro tertio in Parmenianum: Hinc, inquit, est piscis, qui in baptismo per inuocationem fontalibus vndis inferitur: ut quæ aqua fuerat, à pisce etiam piscina vocaretur: cuius piscis nomen secundum appellationem Græcam in vno nomine per singulas litteras turbam sanctorum nominum continet *ixθvs*, quod est latinè, Iesus Christus Dei Filius Saluator. hoc innuit Hieronymus epistola 43. *Bonosus*, inquit, *tanquam ixθvs, filius, aqua se petit.* Quocirca haud immerito Christus ad suos Apostolos dixit: *Faciam vos fieri pisces hominum:* qui nimirum baptisimi aquis educant, qui prius belluinis erant moribus, sic in lucem, ut verè sint homines ad illum statum reuocati, quæ licet, in quo fuerant conditi à Deo. Concludamus igitur, esse ipsis aquis baptismi vim creandi filios Dei, qui ex oraculis Sybillinis sunt pisces ab aqua solummodo creati, immo ex ipsis Christi dictis: Apostoli namque pisces. Aqua verò sic pisces creat, ut ad sui creationem nihil illi conferant, neq; fas est extra illam gigni: & veluti prima ex elementis aqua protulit animalia, sic vnda baptismi præcunctis generat animalia cœli, cœlesti ratione videntes homines, ob eam causam quod Dei spiritus & aura incubet vndis baptismi. Atque ita Iesus Christus Dei filius. Saluator (ut ex iisdem versibus colligitur) sit non cuiusque, sed eius, qui è primis litteris horum quatuor nominum Græcè pronuntiatorum notatur, is est piscis. Quatuor itaque modis propositum nostrum confirmat hæc figura. Primo, quod aqua verbo Dei iubente prima ex omnibus protulerit animalia perfecta. Secundo, quæ produxerit, fuerint ani-

malia

malia cœli: aer namque cœli nomine sæpius in scripturis, ut Basilius in Hexamero notat, accipitur. Tertio, quia Christianus piscis vocatus ipso Christo vocante Apostolos pisces, qui capiunt homines. Quarto, quia ex oraculis Sybillinis Iesus Christus Dei filius Saluator sit piscis. Ut autem piscis creatus fuerit ex aqua, vel animalia cœli, non ex se habent, sed id totum ex aqua, & verbo diuino, similiter, ut pisces capiantur in aqua, non est eorum voluntatis: neq; ut Christus nos saluet, nostræ est potestatis: sic igitur, quod baptismi sacramentum nos efficiat Dei filios, non ex nostris præcedentibus cogitatis est, sed è baptismo. Sunt autem litteræ versusum Sibyllinorum, *Ιησους Χριστος θεος υιου θεου*, versus ad finem totius operis describuntur.

*Miracula maxima, quibus fit apertissimum, per baptismum infundi Spiritum sanctum.*

#### C A P. X V I.

#### Classis quinta testimoniorum.

**R**Estat argumentorum genus quoddam maximè diuinum, quod è miraculis colligitur; quibus ipse Deus palam facere voluit, aquis baptismi vim diuinam tributam. Nā fieri potest, ut aliquis diuinæ scripturæ haud omnino credat, in diuersas illam sententias more Hebræorum trahens, & quæ mortalium est peruicacia, sanctorum dicta nihili faciens, is igitur, nisi velit animo esse impudenti & obstinato, miraculis habeat fidem. Primum sic igitur miraculum, quod contigit cum Christus est baptizatus: sic enim Marcus ait: *Venit Iesus à Nazareth Galilea: & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim ascendens de aqua vidit caelos apertos, & Spiritum sanctum tanquam columbam descendentem, & manentem in ipso. Et vox facta est de caelis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.* Refert eadem Lucas: *Ioannes adiicit, Testimonium perhibuit dicens, quia vidi spiritum descendentem quasi columbam de caelo, & mansit super eum: & ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto.* Igitur quero, qua de cā hæc contigere, nō nisi ex quo Christus est baptizatus? cur non

Miracula.

1. Mirac.  
Marc. 1.

Luc. 3.  
Ioan. 1.

e 3

ante?

I I.  
Act. 9.

ante? cur non in principio? cur non medio tempore? cur non extremo momento? Nimirum post baptismum perfectum illabitur Spiritus sanctus: tunc aperiuntur caelestia, tunc columba fecunditatis, & candidae immaculataeque simplicitatis, sicut & diuini flaminis signum caelitus demittitur: tum se Deus manifeste prodit, inquit: Hic, qui iam baptizatus est, filius item meus. Ex illo iam Christus per suos ministros baptizat, siue lauat per aquas in Spiritu sancto: Hic est, ait Deus, qui baptizat in Spiritu sancto. An temere haec post aquas profusas contingere? Audi nunc aliud, ut certo scias per baptismum, & post illius collationem tanta euenire. Haeretici interdum videri volunt multum se Paulo deferre: hic igitur, qui ab ipso met Deo vocatur vas electionis, ut portet nomen eius coram gentibus, & regibus, & filiis Israel, cum tenderet in Damascum spirans mirrum & cadis in discipulos Domini habuit in itinere obvium Christum: & subito circumfulsit eum lux, & cadens in terram, audivit vocem dicentem: Saule, Saule, quid me persequeris? qui dixit, qui es Domine? & ille: Ego sum Iesus, quem tu persequeris: durum est tibi contra stimulum calcitrare: & tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eum: Surge, & ingredere civitatem, & tibi dicetur tibi quid te oporteat facere. Viri autem illi, qui comitabantur cum eo, stabant stupefacti, audientes quidem vocem, neminem autem videntes. Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat. Ad manus autem illum trahentes, intraduxerunt Damascum: & erat ibi tribus diebus non videns, & non manducavit, neque bibit. Hucusque verba Lucae. Post haec de iussu Dei Ananias accessit ad illum: & introiit in domum, inquit idem Lucas, & imponens ei manum dixit, Saule frater: Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto: & confestim ceciderunt ab oculis eius tanquam squamae, & visum recepit, & surgens baptizatus est: & cum accepisset cibum confortatus est: fuit autem cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot: & continuo ingressus in synagogas predicabat Iesum: quoniam ille est filius Dei. Stupebant autem omnes, qui audiebant. Haec Lucas. Interrogo igitur haeticos, qua de causa Paulus haud potuit visum recipere, surgere, implere Spiritu sancto, adde etiam comedere, nisi postquam coepit Ananias ceremonias baptismi? Impositio enim manus sit adhuc in baptismo paulo ante ipsius aquae adspersionem, cum sacerdos haec ipsa verba profert: Aeternam, ac iustissimam pietatem tuam deprecor. Domine sancte

Pater

Pater omnipotens aeternae Deitatis luminis, & veritatis super hunc famulum tuum: ut digneris eum illuminare lumine intelligentiae: munda eum, & sanctifica, da ei scientiam veram, ut dignus efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui. Haec qui baptizat, imponens manum: quo tempore squamae ceciderunt ex oculis Pauli, & surgens baptizatus est. Cur non ante baptismum fuit illi potestas, non dico praedicandi, sed neque surgendi, & comedendi? cur non ante replevit eum Christus Spiritu sancto? Fieri haec omnia potuere ante baptismum, & ritus illius omnes: & interdum contingit, ut homo diuinitus cum rationis est compos aliquid gratiae divinae assequatur. Hoc urgeo nunc, cur tanta, cur omnia haec post diuinum lauacrum reserata in Paulo? Non alia potest afferri causa, nisi ut certo cognosceremus gratiam diuinam per ipsummet baptismum certo conciliari, quo supra diximus modo.

Atque hoc ipsum est, quod aiebat Petrus, disceptantibus aduersus illum quibusdam Iudaeis quod introisset ad viros praeprium habentes, & manducasset cum illis, cum baptizavit Cornelium Centurionem cum pluribus aliis, in quos (Petro de rebus Christi verba faciente ac dicente post multa, huic omnes prophetarum testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes qui credunt in eum) cecidit Spiritus sancti. Id videns & admiratus Petrus dixit: Nunquid aqua prohiberi potest, ne baptizentur hi, qui Spiritum sanctum accipere, sicut & nos, & post: Si ergo eandem gratiam dedit illis Deus, sicut & nobis qui credimus in Dominum Iesum Christum: ergo quis anam, qui possem prohibere Deum? Haec Petrus, manifeste asserens, eum qui non baptizetur post acceptum apertissime Spiritum sanctum, a se Deum prohibere: neque fieri posse, ut quis huic aquae baptismi neget, quod illa necessaria sit ad acceptam gratiae divinae conseruationem, & augmentum in iis, quos ante baptismum Deus amore illo, quo praecunctis est, diligendus, inflammavit, in illis vero, quibus tantus amor deest, modo sint attriti, cum peritene ad usum mentis, est aqua baptismi necessaria, ut illo amore succendantur. Deus autem prouidit, ut Cornelius cum suis Spiritu sancto ante baptismi aquas afflaxetur manifestissime, ne quis Petrum (quod ipse ait) reprehendere posset, quod gentes non circumcisas ad Euangelium admisisset, & cum illis esset versatus, & comedisset, ac baptismo esset dignatus: quem qui reijcit,

III.

Act. 10. & 11.

e 4

vel



Actor. 19.

vel post clarissima diuinitatis in ipsum delapsæ signa, is à se Deum prohibet, ac reijcit. Hęc igitur viuente Christo, & Apostolicis ipsis temporibus. Inter quæ non illud omittendum, quod accidit Paulo: nam cum venisset Ephesum, & ibi inuenisset quosdam discipulos, dixit ad eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus sanctus est, audiimus: ille vero ait, in quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt: In Ioannis baptisate. Dixit autem Paulus: Ioannes baptizauit baptisate penitentia populū, dicens in eū, qui venturus est post ipsum ut crederent, hoc est in Iesum. His auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu, & cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Hucusque Lucas. E quibus illustrissimè colligitur Spiritum sanctū dari per baptisatum, ac post illum perceptum. Nam Paulus ait nunquid illi accepissent spiritum sanctū: subiicit id fieri per baptisatum: videns non accepisse, baptizat: deinde confert sacramentū cōfirmationis, quod fit impositione manuum: atque ita illi nō modò Spiritum sanctū, sed eius plenitudinem accepere: quod fit per illam manuum impositionem, quæ contingit post baptisatum: non illam quæ ante, ut libro de secunda coniunctione latius dicitur. Igitur ex illis miraculis linguarum, & prophetiæ, quæ euenere istis baptizatis palam fit, societatem diuinitatis iniri nobiscum post baptisatum.

IIII.

Atque hic quarto loco possent afferri innumera miracula, quæ cunctis temporibus accidere mortalibus post susceptum baptisatum, quo sanati sunt à pluribus morbis: quibus vix vlla prouidere medicinæ & artis humanæ vis posse videbatur: hæc omnia nos in vnum conijciemus: quæ quidem Deus prouidit, ut certò cognosceremus per baptisatum curari morbos animi. Ac si vellemus huiusmodi multa euenta colligere, nullus esset finis, aliqua illustrissima referemus. Omnibus est nota historia Constantini, qui cum lepra perfusus esset, ac nullū superesset remedium, nisi ut se ablueret balneo confecto è puerorū sanguine, quod remedium veluti certū solebant vsurpare Ægypti Reges, qui morbo hoc sæpius tentari solebāt, ut eos consueuisse vsurpare Plinius testatur: admonitus est ille, ut baptizaretur, atque ita futurū ut reciperet sanitatem: baptizatus est, recepit: tantæ rei veritatem cōfirmat eruditissimè post alios Cæsar Baronius noster. Sed quoniā nolumus hic antiqua confectari ac recensere: nullus enim esset finis, pauca quæ-

Plin. lib. 26.

cap. 1.

In adnot.

Martyro. die

22. Aug.

dam

dam nostræ ætatis referamus: & quidem, qui plurima eorū vult cognoscere, legat epistolas Patrum societatis Iesu, è quibus discet inter Indos maximè disseminari fidem ex hoc, quod multi ægroti per baptisati aquas ab innumeris morbis liberentur. Illæ sunt omnibus in promptu, & multos habet pietatis fructus earū lectio: idcirco veritatis studiosum reijcimus ad illas. Nos tantum contenti erimus referre quod contigit nepoti Regis Tibut (hęc est insula amplissima Molucharum) & innumeris indigenis eius loci. Referemus autem, quod non sit hoc miraculum per sacerdotes societatis effectum, neque ab iis narreretur, neque illius cognitio sit adeo facilis: scriptis autem mandatum est, & habetur in libris navigationum Fernadi Magaglianis, qui ab Orbe condito primus omnium mortalium totius Orbis circuitionem nauibus est aggressus, & inuenit. Cum Magaglianes itaque appulisset ad hanc insulam, & non nihil in ea consedisset, plurimos morti proximos baptisati aquis tinctos, ad vitam sanitatēque reuocauit: in his, ut diximus, etiam nepotem Regis, qui simulatque est ablatus, in somnis plurima vidit cælestia, & quàm miranda illa essent omnibus narravit: ut sciamus & animæ robur ad virtutes assequendas per baptisatum dari, & intellectui lumen ad contemplanda diuina.

Sed nunc aliud miraculorum genus quinto loco penè incredibile enarrabo, & tamen illud verissimum. E baptisato, qui homo est, fit filius Dei, & mirabili quodammodo Deus: & quidem ut è bellua vera quis homo fiat, non datur per baptisatum: nisi quantum quis per baptisatum mores exuit belluinos: quod sanè fieri nos latè docemus signo de innumeris gentibus ad humanitatem per Ecclesiā nostrā traductis. Nunc aliud aggredimur. Sæpè euenit, ut nonnulli incidant in quandam mentis alienationem, qua sibi videantur non amplius homines, sed belluæ, ac feræ ipsæ: accidit id cum bilis atra vehementius concitata insedit illi animæ parti, qua imagines omnium rerum mentis oculo contemplandæ recipiuntur, & cogitantibus intimè obijciuntur. Quod si quis incidat in hunc morbum, non modò sibi videtur bellua: sed inter belluas quodammodo vult esse, ac versari: ac difficilis est huius curatio, nisi medici agant cum illo perinde atque cum fera. sic enim paulatim medicinis adhibitis interdum reuocatur ad mentem, ad quam tamen sæpè non potest reuocari: quod spiritus in-

V.  
Baptisatus  
aliquando  
dedit pul-  
chriorem  
formam.

timi corporis & instrumēta mentis corpori affixa sint omnino deiecta & eueria: atque ita caelesti diuinōque opus est auxilio. Atque hæc sanè medicis notissima. Exemplum huiusmodi euentus illustrissimum in diuinis scripturis habetur apud Danielelem, cum Nabuchodonosor sic est in bestiam mentis alienatione mutatus, vt annos septem fuerit inter eas moratus, eodēque modo habitus, ac fera ipsa, donec sensus redditus est illi: sic enim rem totam explicat S. Thomas, Hieronymus, Gregorius, Rupertus, ac doctissime post alios prosequitur Benedictus Pererius. Contingit præterea, vt non modò alicui mens mutetur, sed etiā dæmonum præstigiis effigies eius aliter atque est, vel omnibus, vel aliquibus intuentium quādoque obijciatur, & spectro hoc decipiantur homines: vt accidit iis, qui pacta societatemque ineunt cum dæmonibus: aut aliis ob aliquod scelus, occultæ Dei iudicia: ac fieri posset vt eidem non omnibus in rebus mens sit amota, sed dilucida interualla, vt aiunt, sortiatur: quod etiam nonnulli tradunt eidem Nabuchodonosori euenisse: & simile quiddam narrat in vita Hilarionis Hieronymus nonnullaque exempla retulimus nos in signis secundæ coniunctionis, & vulgarissima quædam narrat in hac re Olaus Magnus in historia sua, de quibusdam Liouonibus, Lithuanis, ac Prutenis, qui in lupos conuersi videntur: & Herodotus quibusdam populis idem similiter ad Boream positus accidere ætate sua, vt ferebatur, scribit. Vt igitur Deus palam cunctis faceret quanta sit baptismi vis ad mentem nostram corroborandam, maxima ostendit hac in re quandoque miracula. Duo præferam. Tyrdates Armeniæ Rex, imperante Constantino, Christum secutus est hac occasione: nam cum variè Christianos vexasset Diocletiani temporibus, cum multis suorum in porcum visus est sibi mutari. Agnoscebantur præstigiæ, & spectra: sed ab iis nulla erat ars, quæ Regem cum suis liberaret. Gregorius cum vir sanctissimus aquis baptismi pristinae figuræ & moribus humanis restituit cum suis: quod fuit in causa, vt Armeni latè Christi cultum amplecterentur, & religio Catholica altissimas radices ageret in iis locis. Rem fufius describit Simeon Metaphrastes, & Nicephorus Callistus in historia sua: idem Sozomenus innuit factum.

Nunc aliud haud minus admirandum & illustre referamus. Anno millesimo ducentesimo nonagesimo octauo,

Rex

Tho. op. 2. lib.  
2. cap. vlt.  
Gregor. lib. 5.  
moral. cap. 8.  
Rup. libr. 6. de  
vict. ver. c. 29.  
ceteri in eo  
loco.

Lib. 18. c. pen.  
vlt.

Sur. Tom. 5.  
sep. 30.  
Niceph. lib. 8.  
cap. 35.  
Soz. lib. 2. c. 7.

Rex Tartarorum Cassanus, quem vocat alio nomine Magnum, cum ducentis equitum millibus Syriam cepit, & finitimas regiones: omnibus itaq; formidandus petiit sibi vxorem filiam Regis Armeniæ, quod audisset esse pulcherrimam. Rex Christianus tanti Regis virib' exterritus, dedit. Illa post aliquod tempus è viro suo Cassano edidit in lucē partū tantæ deformitatis, vt Rex maritus nullo modo illum veluti suum voluerit agnoscere, quod monstrum videretur. Vocat ad consilium Primarios: de ipsorum sententia vxorem veluti adulteram, partum veluti ex adultério susceptum vltimo supplicio adiudicat. Innocens mulier infelicitatem suam deplorās, ad preces confugit, ignara consilij petiit vt sibi liceret baptizare quem peperisset: data illi facultas: Ita tamen, vt ad essent baptismō aliqui fidei spectatae viri vnà cū Rege, ne qua fraus fieret. Mirares, vbi baptizat' est puer, adeò venustus ac formosus apparuit, vt Rex tanta re permotus cum plurimis nomē Deo dederit, & maximum Christianæ rei factum fuerit incrementum. Hæc Ioannes Villaneus, qui his temporib' fuit, & post cum S. Antonius. Quis igitur haud fateatur inesse baptismō diuinitus per se vim caelestem immutandorum hominum, ita vt à moribus ferinis ad humanos ac diuinōs transferantur? Rex ille Armeniæ ardentissimè cupiebat nomen Christo dare, paratus ad omnia, Christo maximè fidens, ab illa tamen effigie suilla nullo modo liberatus, ab illius horrendi spectri imagine haud exemptus est, nisi ex quo S. Gregorio visum est vt baptizaretur. Ac partus ille rationis vsum nullum habebat. An temerè hæc Deus prouidit? Huc aliud argumentorum genus ex alio miraculorum genere producaturo sexto loco. Athalaricus Italiæ Rex genere Ostrogotthus & Arianus hoc refert ad fontem quendam Lucaniæ quotannis die stata sacerdos accedebat vt baptizaret illius aqua: vbi preces baptismatis incipiebat, non quibus antea solebat fons meatibus fluebat, sed cursum cohibens sese in altum supra duos gradus attollebat: peracto sacramento, rursus sese dimittebat, solitumq; inter inibat, hæc Athalaricus veluti rem notissimam, & magni omnino miraculi, refert apud Cassiodorum. Audi modo euentū contrariū. Ariani q' nollent Filiū Patri equalem, non iisdem verbis in baptismō utebantur quibus Catholici, sed illorum forma immutata Filium significabant Patre minorem. Cōtingit igitur, quod sumus dicturi valde

Lib. 8. c. 35.

VI.  
Miracula  
fontium ba-  
ptismalium.

Cassod. lib. 8.  
epist. vlt.

admi-



admirandum, ut Arianus baptizaturus more suo accederet ad fontem aquarum plenum: ubi eò venit, continuo aqua omnis euanuit: quò fugeret, nullus apparebat exitus: noluit impio cultui se exhibere, id testatur Paulus Diaconus & Zonaras.

Quid igitur ad tanta miracula dicem? An non sic possumus iure argumentari? Nullus adest intellectus aquis, & tamen obediunt efficaciam baptismali supra suae naturae vires, hanc vim diuinitus hauriunt, ut non intelligentes parent: ergo multo magis homo, propter quem fit baptismus, etiam si nihil aliud mente concipiat quam prius, imbibet infusis aquis vim parendi diuinis mandatis, suoque tempore ac loco supra naturae suae facultates attolletur, ut charitate prouehatur ad obsequia diuina. Nam qui Deus hæc miracula efficit, nisi ut hæc omnino sic concludamus?

VII.

Non videtur illud prætereundum, cuius tota Roma testis est, ac quilibet sensu percipere in Vrbe potest. Anno Domini 68. ut Cæsar noster Baronius diligenter colligit, euenit S. Petrum in carcerem Mamertinum fuisse missum: adseruabatur à militibus Proceso & Martiniano, qui multas ob causas S. Petri monitu nomen Christo dederunt: cumque non esset eo in loco ad illos baptizandos aquae copia, mirabiliter è solido saxo fons erupit, è cuius aqua baptismus est administratus. Illud igitur primum miraculum, è lapide protinus emanasse copiosum fontem: quod acta sanctorum, quæ adhuc existant, testantur, huic secundum accedit, post annos mille quingentos viginti non exaruisse fontem è sicco marmore fluentem. Quod verò superat omnia, & cuius experiri potest, & plurimis est experimentis compertum, quantumuis inde haurias, nunquam tamen conringit exhauriri, altitudo est cubiti vnus, latitudo ferè palmi, quorannis eò totius vrbis Romæ concursu venturatur: nemo est qui non ex eius lymphis potet, sumatque: nihil inminuitur tamen. Atque ut magis obstupescas: etiam si nullus ex illo hauriat: in eodem tamen permanet statu: non exsuperat, aut redundat. Non te ablego ad Indos & Antipodas. Carcer Mamertinus est ad radices Capitolij, ibi fons, ibi locus: patet omnibus. Quid igitur dicemus? Nobis tot sunt ad rem diuinam operibus diuinis certissimo consignanda miracula, ut neque aduertantur, neque magni fiant. Nunquid ergo haud poterit Deus per

aquis

aquas baptismi educere charitatis, iustitiae, gratiaeque; caelestis riuos ex animo nostro, quamuis ille nihil ex se huiusmodi possit emittere, nullaque illi facultas ad hoc adsit, sit instar durissimæ petrae saxique solidi obfirmatus aduersus hoc? Eduxit Deus ex illo lapide & educit per tot annos fontem, non excitat lapidem dormientem, aut qui naturaliter id queat, & sit ad hoc paratus. Nihil minus. Qua de causa? nisi ut liquidiissime cognoscamus, liquorum baptismi efficere, quod fons ille efficit per tot sæcula perenni & inexhausta emissione? Non temerè hæc facta, non temerè prouisa, sicut ille fons erumpit mirabiliter ex aridissimo saxo, neque exsiccat, sic per aquas baptismi gratia caelestis influens in animos nostros erumpit, in optima cogitata & actiones.

*De vi medica & innocua diuinitus addita  
aquis post baptismum.*

CAP. XVII.

Classis sexta testimoniorum.

Nunc duo audi maxime admiranda. Plinius libro trigesimo primo, capite secundo, late profecquitur admirabiles aquarum medicinas, innuere tamen videtur, aliquas non omnino credendas, quasi fabulosas, sed ex quo Christus aquis vim vitalem dedit, experimentis certissimis comperimus non modo quæ forsitan aliqui fingebant, nisi veritate nostris temporibus, verum tanta illarum copia vbique, & maxime inter Christianos abundauit aduersus omnem morbi vim, ut nulla sit ciuitas, quæ non habeat aliquem huiusmodi fontem, vel riuum, in multis etiam regionibus ipsa flumina amplissima. Quod ne cui falsum videatur, in Germania antiquitus huiusmodi ferè nulla erant, nunc plurima habentur, ut è Geographia etiam impij Munsteri apparet. Dixi amplissimis fluminibus post ortum Christi eandem vim medicam communicatam. Non longè exempla adducam, quæ sint occulta, & quæ scriptis consignari haud potuerint, aut ab antiquis obseruari. Quis Romæ degit, & ignorat, aquam Tyberis omnium maxime turbidam & lutulentam, in quo sordes

Natura insolita aquarum.

omnes

omnes proiciantur, intra viginti quatuor horas vasis inclusam sit purgari; vt ab omnibus passim bibatur, optima sit, ceteris præcellat, & medicæ sint illi vires? Id causæ naturali adscribitur. Haud nego sed cur non ante Christum exstitit huiusmodi causa, vel non dedit hunc effectum, nulliue vsui tali seruiuit? Nam qui id contigisse ante Christum scripsere, & Plinium, Strabonemq; adducunt, omnino decipiuntur nihil huiusmodi ab istis de Tyberi affirmatur, quamuis eius laudes maximè celebrent: & quod adducit quidam illud Virgilij, *Qui Fabarim, Tyberimq; bibunt, & illud Ouidij: Et tanto est arbula pota Deo*, isti non aduertunt poetarum morem, qui flumina bibi à gentibus dicunt, quod earum seruiant vsibus, aut etiam quandoq; bibantur in summa necessitate. Sic Virgilius dixit: *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tygrin*. Si Tyberis aqua fuisset olim tã salubris, vt nũc, id non tacuissent Plinius & Strabo, qui fluminis huius singulas laudes recensent. An non hæc apertissimo argumento aquarum virtutem per Christum diuinitus maximè amplificaram? Possunt naturali, & ingenita vi per se corpus iuuare mirabiliter aquæ: Cur diuinitus immissa per se non possint animam? Poterunt multo magis, sic enim decet Burchardus natione Germanus, & fide dignus, veluti à se cognitum quod dicam refert: in *Egypto* ætate sua fuisse fontem, quo Maria Christum septuagesimo abluisse. Inter alia miracula narrat Sarracenos illorum locorum solitos emittere foetorem grauem, & accedere ad eum fontem, quo cum se lauissent, non amplius male oluisse. Poterit itaque è carnibus humanis educere malum odorem fons, non poterit diuina ope malas propensiones? non poterit facere vt Christi bonus odor simus, non excitando insitum odorem, & augendo, sed inspirando? non enim lympa illa excitabat è Sarracenorum corporibus, & educebat odorem bonum, sed expellens malum per se adspersione sua, vt solitus adesset, efficiebat. Aliud miraculum simile huic refert Otho Frisingensis lib. 7. capite trigesimo tertio.

Plin. l. 3. c. 5.  
Strab. lib. 5.

De fonte in quo Christus est ablutus.

Bur. 2. par. c. 4. in descript. Terra sanctæ.

VIII.  
De diluuiis antiquis, cur nunc tã raro tam magna.

Nunc audi postremò rem iucundissimæ contemplationis. Anno ab Orbis fabricatione millesimo sexcentesimo quinquagesimo septimo, vt Genebrardus inter alios diligentissimè colligit, diluuium fuit vniuersale, quo genus humanum totum fuit octo exceptis absorptum. Inde post annum quadringentesimum octuagesimum exstitit Ogy-

gis

gis diluuium, quod Achaïam prope totam, Græciamque submersit, vt è Diodoro Siculo, Varrone apud S. Augustinum, S. Iustino Martyre, Clemente Alexandrino, Iulio Africano, Eusebioque, & Orosio habetur. Post hoc annis circiter trecentis exstitit Deucalionis diluuium, quod similiter omnium maximum Græcis visum post ortum mundi anno bis millesimo quatercesimo quinquagesimo septimo, quo cuncta illi prodidere absorpta: huius item meminit Orosius idem, diuersumq; constituit à diluuiio Ogygis, sicuti & Eusebius adducens testimonia antiquorum, libro de præparatione Euangelica, in quo quantum ad rationem temporum videtur dissidere à chronico suo. Consentit his Pansanias in Acticis. Quocirca intra annos mille ducentos tres aquarum inundationes maximè fuerunt, quibus tam latè tellus obruta est, vt crediderint antiqui totum genus humanum propè deletum, successere his aliquot minores, quibus multæ similiter regiones, plurimæque mortalium millia submersa: quarum nonnullas Strabo profèquitur libro suæ Geographiæ primo, ab illis diuerso tempore Acharia Ambracio sinu, Acharia Corinthiaco, Europæ atq; Asiæ loca latissima Ponto ac Propontide diuisa, locaque interiacètia absorpta. Sic etiam mare perripit Leucada, Antirrhium, Hellepontum, Bosphoros duos, interiacentem tellurem fluctibus operiens vsq; ad ætatem nostram, similiter auulsit mare ab Italia Siciliam, & multo ampliori interuallo à Syria Cyprum, à Boëthia Eubolam, ab Eubola, Athlâtem, & Macrim, à Bythinia Bisbicum, ab Aphrica Hispaniam: quæ Plinius scribit. Sed hæc sanè quamuis maxima videantur, nullius tamen sunt momenti, si recordentur eius quod Plato narrat in Timeo Athlâridem insulam longè Europa & Lybia maiorem à portibus maris vnâ cum suis habitatoribus demersam.

Quibus sanè rebus exterriti antiqui, domicilia & vrbes in montibus altioribus constituebant, vt Ægyptius ille sacerdos in Timeo narrat: & ita nos factum cognoscimus in vetustissimis quibusque oppidis. Hinc Aborigines dictos vult Dionysius, quod in montibus habitaret, & Umbri nostri, qui in excellissimis Italiæ montibus habent sedes habitati sunt antiquissimi, quasi qui ab imbris superfuissent, inquit Solinus, ac Plinius: cum tamen constet Noë nepotes in multis prius locis concedisse, sed minora illi diluua respiciebant, à quorum imbris seruari sunt Umbri.

Quid

Aug. li. 18. de ciuit. c. 8. iust. ad gentes.

Clem. stro. 1.

Euseb. de præpar. li. 10. c. 3.

Oros. li. 1. c. 7.

Oros. li. 1. c. 9.

Pli. li. 2. c. 88.



Quid illud, quod Strabo scribit libro decimoquinto, ab Indo flumine delatas plusquam mille vrbes aluci mutatione: sed remota ad nostrorum scriptorum memoriam non perueniunt: alioquin multo certius sciremus, quanta ante baptismum fuerit aquæ vis effera ad perdendas gentes, ac regiones. Mirandum sit igitur, qua de causa diuinitus constitutum fuerit, vt post ortu Christi per tot annorum sæcula nihil huiusmodi, aut aliquo modo simile perueniret aquæ in humanum genus, omittamus autem minores aliquot clades ab iis allatas: id certè constat euénisse, ex quo Christus aquas cõsecrauit ad vitæ largitionem, easq; vitales esse voluit, haud amplius adeò letales. Cæteris elementis aut rebus vti voluit quasi mortis ministris, cladiumque memorabilium, quibus magna ac nobilis aliqua pars mortalium fuerit absumpta: noluit aquas ita vt prius tantum cladis humano generi afferre, quod iam destina-rentur ad vitæ inspirationem. Veritas itaque sibi ex omni parte respondet, & infima summis ita connectuntur, vt cuncta inter se apta mirabiliter contemplari possis. Ac ne putes exempla deesse maximarum cladiu, quas attulerint aquæ in Italiam: nam reliquarum regionum monumenta nulla exstant: satis sit vnum producere. Narrat Plinius ex Mutiano ter Consule, vbi nunc est palus Pontina, fuisse viginti tres ciuitates, quas aquæ deleuerunt, videtur inuere contigisse hoc, anno ab Vrbe condita quingentesimo sexagesimo primo. Nunc si forsan vna vrbs aquis opprimeretur, quas tragædias Christiani quidam molles, qui maxima Christi beneficia temporibus nostris concessa nõ agnoscunt, excitarent? viginti tres vrbes vnus annus inundationibus extinxit: idem verò fuit, quo scribit Liuius à Tyberi duodecies inundata Romæ plana. Quid ad hoc scioli quidam dicent, qui Romæ ostendunt lapides aliquot, ad quos diuersis temporibus post multos annos Tyberis excrefcens peruenit? Mirum sit igitur, nihil omnino simile Italiae contigisse per annos prope mille octingentos. Inundationes namque illæ euenerunt ante annos ferè ducentos, ex quo Christus aquas baptismo suo consecrauit.

Iam verò vt cognoscas, non modò quot inundationes Tyberis, sed quantæ essent, satis sit eam retulisse, quam recitat Orosius accidisse haud multo ante istas, de quibus scripsimus. Ille igitur narrat anno Urbis conditæ 507. vel si saltos alios sequamur, 512. inundationem talem his ver-

bis.

Maxima in  
Italia, & Ro  
mæ diluuium.  
*Plin. li. 3. c. 5.*

*Tit. Liui. l. 38.*

*Oros. lib. 4.  
cap. 11.*

bis: Tyberis insolitè auctus imbribus, & ultra opinionem vel uerturitate, vel magnitudine redundans, omnia Romæ ædificia in plano posita deleuit. Diuersæ qualitates locorum ad vnam conuenere perniciem: quoniam & quæ signor redundatio tenuit madefacta dissoluit: & quæ cursus terrenis, impulsa disiecit. hæc Orosius. Quod si mysticis rerum proprietatibus, & causis, vti decet, aures dardæ sunt: cum veritas argumentis solidissimis humanam mentem conuincenibus est illustrata: quæ de causa dicemus factum, vt postquam Christus instituit baptismum, cessarint huiusmodi inundationes? cur noluit aquas ita vt prius administras esse mortis, tantumque mortalitatis afferre? Nonne voluit palam fieri, ab illis mortem fugere veluti ab inimica potestate? An quæ undis influentibus in intima nostra potest enecare, & tantum malum inuexit in homines aqua, haud possit eadem diuinitus ex aduersa lance sacrosanctæ adspersionis vitam nobis dare? An non maxima euenta maximarum rerum signa? Num temerè mundus fertur? Non cogitantibus hominibus tantum potuit aqua in ipsorum maximas clades, cohibitaque est numine diuino: neque multo magis poterit iisdem non cogitantibus, eo quo diximus modo, summa beneficia deferre, consilio numinis eiusdem sempiterno?

### De Cæremonijs Baptismi.

#### CAP. XVIII.

**B**ene est vt videamus quæ pertinent ad cæremonias sanctissimas baptismi, atque vt omittamus, quæ dici possent de impositione manuum: hoc enim commune est singulis prope sacramentis, vt in iis aliquo modo manus imponantur à sacerdote illa administrante, ad cetera progrediamur, ac reuocemus ad memoriam quod diximus, Deum per sacramenta diuinitatem suam nobis communicare, veluti per vim verè, ac diuinitus ingenitam solis & ignis calefacit, & vitæ per motum cælorum mouet hæc infima. An non hæc indicant verba baptismi, quæ sacerdos Dei personam sustinens ita profert? Ego te baptizo, quid? nomine meo? nequaquam: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Cur autem tres nominat? Quia cum conditus fuit Adamus, dixit Deus, Faciam? Nullo modo: Faciamus. Eadem namque ratione Adamus hic noster est reficiendus

De verbis baptismi siue forma & figuris.  
I. Rituum.  
Ratio cæremoniarum in baptismo.

J. Pars.

f

ciendus

II.  
Iustin. Apol.  
Cyril. cat. 3.  
Col. 3.  
Ceremonia  
baptismi ostē-  
duntur omnes  
ē Paulo, &  
Patribus an-  
tiquiss.  
Col. 3.  
Rom. 3.  
Heb. 10.

Luc. 3.  
Cur tres per-  
sonæ nomen-  
tur in baptis-  
mo.

III.  
Cur cādelam  
fert bapti-  
zandus.  
Tertul. lib. de  
bapt.  
Ephes. 3.  
Heb. 10.

III.  
Cur Satana  
renunciet.  
Tertul. libro  
de bapt.

ciendus ac restaurandus, sicut olim factus est. Nudus crea-  
tus fuit ille: sic baptizandus se expoliat, & induit nouas ve-  
stes: quod Iustinus & Cyrillus Hierosolymitanus Cōstan-  
tino æqualis tradiderunt, quod respexit Paulus, cum dixit:  
*Nolite mentiri inuicem, exspoliantes vos veterem hominem cum  
actibus suis, & induentes nouum eum, qui renouatur in agnitio-  
nem Dei secundum imaginem eius, qui creauit illum, & alibi:  
Induimini Dominum Iesum Christum. Quamuis quæ agun-  
tur in baptismo, in primis significant, quæ Christo, deinde  
quæ Adamo contigerunt. Nam corpus est Christi, umbra  
antiquorum, imago Christianorum. Sic Paulus: Umbra,*  
inquit, *habens lex futurorum, non ipsam imaginem rerum. Nos  
itaque interiecti sumus; hinc vetustis, inde cælestibus ad  
iuncti.*

Quamobrem in baptismo tres personæ nominantur, Pa-  
tris, Filij, & Spiritus sancti; quoniam cum Christus bap-  
tizatus fuit à Ioanne, certò se prodiderunt omnes. Nā Chri-  
stus, qui & filius, baptizatus adfuit: Patris audita est vox  
dicentis: Tu es filius meus dilectus, in te mihi complacui:  
Spiritus sanctus, similitudine columbæ assumpta, super ca-  
put eius resedit. Eodem modo Christus exiit vestimenta:  
quod respexit etiam Ioannes, cum dixit: *Non sum dignus sol-  
uere corrigiam calceamenti.* Audi præterea. Scientiæ diuinæ  
lumen magna ex parte amisit Adamus: ideòq; in tenebri-  
colas sylvas, à conspectu Dei fugiens, se abstruxit: Chri-  
stus antequàm baptizaretur, in nemora sola abscessit: ex  
his continuo egressus, mundum illuminaturus, baptizan-  
dus accessit ad Ioannem: tum cœpit docere: tum cœpit aliis  
illucescere. Ob has causas baptizandus accensam cāde-  
lam præfert, lumen fidei doctrinæque cælestis recepturus.  
Ideò Tertullianus baptismum vocat illuminationem. Ter-  
tullianum cum Græcis sequitur Gregorius Nazianzenus.  
Id innuit Paulus, cum dixit: *Omnes enim vos filij lucis estis, &  
filij diei. Et alibi: Eratis aliquando tenebra: nunc autem lux in  
Domino: ut filij lucis ambulare.* Rursus ad Hebræos. *Rememo-  
ramini, ait, pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen  
sustinuistis passionum.*

Satanæ dicto fuit audiens Adamus: Satanam retulit in  
illo solo secessu Christus: Satanæ, ac pompis eius renun-  
ciat, qui baptizatur, quod obseruauit, cum Dionysio Arco-  
pagita Tertullianus. Afflauit Spiritu sancto Deus Adamus:  
afflauit Spiritus sanctus corpus Christi specie columbæ:

afflat

afflat baptizandos Sacerdos: ut recipient, inquit Tertullia-  
nus, illum Dei spiritum, quem de afflatu eius acceperat A-  
damus, cum creatus fuit è limo. Porro si cum Christo vo-  
lumus restaurari, necesse est cum eo & moriamur, & cruci  
affigamur: ideò signo crucis frons notatur. Quod Paulus  
respiciens, inquit. *An ignoratis fratres, quia quisunque bap-  
tizati sumus, in Christo Iesu baptizati sumus: & paulo post idē  
tractans. Vetus homo noster, ait, simul crucifixus est, ut destrua-  
tur corpus peccati: & alibi: Qui autem sunt Christi, carnē suam  
crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Similiter Deus A-  
damo edixit fore ut plurimis vndique ærumnis premere-  
tur: terra illi spinas, & tribulos ferret, donec in terram re-  
uerteretur. Christus è sublimi dignitatis, & existimationis  
gradu deiectus, ac morte ignobilissima notatus, sepulchro  
fuit inclusus. Adamus è Paradiso deturbatus in hanc mise-  
riarum vallē. Et nos aquis immergimur, ut cum Christo  
deinde possimus resurgere: cuius quidē immersionis olim  
similitudo magis exprimebatur: nuda namquē corpora la-  
uacris submittebant: vnde egressi præferebāt cum Chri-  
sto quasi è monumento resurgere: ut immersio esset adū-  
bratio Christi sepulchro inclusi, emersio signū resurgētis  
è sepulchro. Hoc obseruauit Origenes, & Auctor questio-  
num, quæ Athanasij operibus attextā, Athanasio adscribū-  
tur. Et ante eos tradidit Paulus, cum scripsit: *Consepulti su-  
mus cum illo in mortem per baptismum, ut quomodo Christus  
surrexit à mortuis per gloriam Patris: ita & nos in nouitate vi-  
tæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini  
mortis eius: simul & resurrectionis erimus.**

Ac veluti Adamo duo sponsores adfuerunt mendacis  
promissi, serpens, & Eua. Christoque Angeli ministraturi  
præsto fuerunt: vbi in illa solitudine Satanam superauit.  
Sic etiam in baptismo duo adhibentur sponsores: sic enim  
vocabant olim: quos nunc paternos nominamus: ut appa-  
ret è Dionysio Areopagita, & Tertulliano. Id innuit Pau-  
lus cū dixit. *Despondi enim vos vni viro virginem castam exhi-  
bere Christo.* Per hæc igitur nobis restitui videtur imago  
illa pristina: quæ nobis fuerat à Deo pulcherrimis linea-  
mētis, & colorib. impressa. quàmq; conatus erat abradere,  
& obscurare impius Dæmō. Est autē Christus splendor pa-  
ternæ gloriæ: figura substantiæ eius. Et quid est Christus,  
nisi vnctus: Vngimur itaq; & nos, ut Christi sumus. Chri-  
stūq; induam⁹, ipsi⁹ imaginē nobis affigētes. Ob id Paul⁹.

f 2

Quicum

V.  
Cur affertur  
à sacerdote.

VI.  
Cur signetur  
cruce.  
Rom. 3.

VII.  
Cur aquis ca-  
put immer-  
gat.

Orig. in c. 6.  
Ep. ad Rom.  
Ath. q. 125.

VIII.  
Cur adhibeā-  
tur sponsores.  
Dion. li. Eccl.  
Hierar. c. 4.  
Tert. de bapt.

IX.  
Cur vngatur.



templanda. non animum excitare ad illa desideranda: nec nos vilo modo mouere ad quaerenda & potiunda: immer-  
simus corpus, veteremq; Adamum sacris aquis, perinde ac  
si illum morti traderemus, cruci affigeremus, & sepulchro  
includeremus vnà cum Christo, tincti, ablutiq; ab omni  
sorde peccati: sic abstergentes omne ex oculis caliginem,  
quæ nobis ad spectum diuinum eripiebat, curâtes omnem  
animi languorem: quo tenebamur ne progredi ad ea pos-  
semus, cum Christo simul è sepulchro terræ surreximus,  
quasi quoad spiritum denuò nati, nascituri postea suo tem-  
pore quo ad corpus: *consepulti enim sumus cū illo per bap-  
tismum in mortē, vt quomodo Christus surrexit à mortuis per glo-  
riam patris: ita & nos in nouitate ambulemus. Si enim complan-  
tati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis  
erimus: hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est,  
vt destruat corpus peccati, vt ultra non seruiamus peccato.*  
Quamobrem subiicit idem Paulus alibi: *Deponite vos secun-  
dum pristinam conuersationem, veterem hominem, qui corrumpitur se-  
cundum desideria erroris: renouamini autē spiritu mentis vestrae, &  
induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia,  
& sanctitate veritatis, & rursus: Consepulti enim baptismis, in  
quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum  
à mortuis: & vos sicut mortui essetis in delictis, & praeputio carnis  
vestrae, cōiunxerunt cū illo donas vobis omnia delicta, delens quod  
erat aduersus nos chirographum decreti, & mox: Igitur si consur-  
rexisse cū Christo, quæ sursum sunt quaerite, vbi Christus est in  
dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, & non quæ super ter-  
ram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cū Christo in  
Deo. hæc Paulus, vt comprobet ea quæ à nobis dicta sunt.*

Sed quemadmodum qui nascitur, habet ille quidē quæ  
maximè, & omnino sunt necessaria ad integritatē corpo-  
ris plerumq; , membris tamen est nequaquam valentibus,  
sed infirmioribus, quibus non potest iuniri, non progredi,  
nulla onera ferre, sustinere, contraria à se non satis repel-  
lere, expedientia nō bene ad se adducere: necesse est ado-  
lescat, perueniat ad ætatē quandā, quæ cōfirmata sit, robur  
suū nacta: sic qui baptismis lotus est, qui è Christo & Ec-  
clesia renatus quo ad spiritum, vim quandam diuinitus  
fortitur intimam, qua rectum videre & prosequi possit:  
sed imbecilla est, quasi paruuli infantis, cui tenuis sit spi-  
ritus. Hinc Paulus. *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus,  
sed quasi carnalibus, Tanquam paruulis in Christo, lac vobis*

Rom. 6.

1. Cor. 3.

Gal. 3.

Soluuntur a-  
liqua quæstio-  
nes maximè  
ad rem facien-  
tes.

I.

Quæstio de  
paruulorum  
baptismo.

Dion. c. 2. &  
ultimo Eccle.

Hier. Iust. 9.

16. Iren. lib. 2.

ca. 39. Tertul.

lib. de bap. &  
de anima.

Cypr. lib. 3. ep.

8. lib. 59. Na-

xian. orat. 3.

Orig. hom. in

Leuit. c. 6. ad

Ro. Aug. ep.

28. libr. 3. de

peccat. remis.

Ambr. in Lu-

cap. 3.

II.

De ijs qui vo-  
to baptizan-  
tur.

III.

Qua in re  
quo ad spiri-  
tum renasca-  
mur.

Quicunque, inquit, in Christo baptizati estis, Christum induistis Et  
alibi. Sicut portauimus imaginem terrenam, portemus imaginem celestis.

Ad summam mirabiliter conueniant, quæcunque sunt  
in baptismo, iis quæ Adamo acciderunt primo, & secundo.  
Sic enim imago respondet umbræ, sic corpori. Antiqua  
erant instar umbræ: nostra imaginis sunt instar, Christus  
corpus, Nos medijs inter umbram, & corpus vtriusque ali-  
quid referre debemus. Hic verò nullo modo sunt audien-  
di, qui pertinaciter contra sanctissimæ Ecclesiæ matris no-  
stræ decreta, contra ipsius Christi sententiam conuendere  
audent, infantibus Christianorum non esse necessarium  
baptismum. Apertè namq; Christus dixit. *Nisi quis renatus  
fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, nō potest intrare in regnū Dei.*  
Neminem excepit cū dixit: *Nisi quis renatus fuerit: cū  
subiecit, Non potest, omnem præcludit aditum* Hanc verò  
esse illorum verborum vim, vt paruulis Christianorum fi-  
liis etiam necessarium sit baptisma tradunt. Dionysius, Iu-  
stinus, Irenæus, Tertullianus, Origines, Cyprianus, Na-  
zianzenus, Cyrillus Hierosolymitanus, Ambrosius, Augu-  
stinus, Chrysostomus, Concilium denique Mileuitanum.  
Sed quid, si quis se totum Christo, Deoque addicat: cupiat  
que sacris aquis lauari: morte tamen præuentus voto ex-  
cidat: nōne hic euolabit suo tempore in cælum? sic est  
profectō: tanquam abortiuus hic cum sit adultus, qualem  
se Paulus dicebat, egressus est in auras, non mundi huius.  
sed cæli, baptismum non re, sed animi deuotione perce-  
pit, conceperat illum mater Ecclesia è semine verbi Dei,  
quod est omnibus commune, Euangelicæ fidei, ac doctri-  
næ: satis est; maiorem tamen inibit Dei gratiam, qui re fi-  
mul, & voto, fuerit diuino lauacro ablutus. Hoc igitur sit  
semen, ex quo Ecclesia Christi sponsa purissimis congres-  
sibus fœcunda nos concipit, ac demum parit: vt renati  
quantum ad spiritum, renascamur deinde suo tempore  
quantum ad corpus.

Quocirca quæritur, qua in re spiritus noster ex hoc ba-  
ptismi semine renascatur per Adamum secundum, secun-  
dumq; Euam, qui fuerat extinctus per Adamum primum.  
Renascitur, vt possimus adspirare, & certo adspiremus vo-  
tis ac factis ad diuina intelligenda & habenda: factus est  
enim Christus in spiritum viuificantem. Terræ prius ac ter-  
renis vnà cum vetere Adamo è superis exturbati eramus  
affixi: non poteramus extollere oculos ad cælestia con-

templana

potum dedi, non escam: nondum enim poteratis, sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis. Et qui huiusmodi est, communia quædam, & maximè necessaria scit, ac potest munere huius sacramenti, nisi aliunde forsitan ad ampliora confirmetur: quin appetit tantùm quæ talia sunt, sicut pueri sciunt, ac possunt, quæ sunt admodum vniuersalia, sine quibus nec consisterent. Hinc agnoscunt illi parentes, nutrices, domesticos: ignorant cæteros, & auerfantur: ora possunt admouere vberibus, lac sugere, brachia collo applicare, inde pendere, ad alia nec satis idonei, nec satis propensi: iure nam si conarentur, quod non valent, deficerent, periculum foret ne membra luxarentur, aut aliquem morbum incurrerent. Idcirco Petrus: *Sicut modo genti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.* Bene igitur baptizandis cõmunia quædam ac maximè necessaria doctrinæ Christianæ capita credenda, & ediscenda proponuntur: ut deinde adulti maiora spirent, audeant, possint, exsequantur: atque ita spiritu, quo sunt renati, robustiores effecti, magis ac magis in dies morti tradant, & cruci affigant veterem Adamum carnem nostram, cui perpetua est cum spiritu nostro pugna: atque ideò magis ac magis in dies illustriores resurgant cum Christo, Christi que & Dei fiant: Exspoliantes, inquit Paulus, veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum, qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem eius, qui creauit illum: vbi non est Gentilis & Iudæus, circumcisio, & præputium, Barbarus, & Scythæ, seruus, & liber: sed omnia & in omnibus Christus: cui occurramus in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, iam virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: nec simus paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ. Et meritò incipit à spiritu renouatio: ab illo namque coepit casus, cum primus homo adspirauit ad diuinitatem, dictumq; est illi: *Eritis sicut Dñs, scientes bonum ac malum.* Ac veluti tunc falsam scientiam sectatus in varios incidit errores, aberrans à Deo summa veritate: sic modò est necesse, vera imbuatur scientia fidei diuinæ, quam violauit astu dæmonis fallacissimè circumuentus: & per legitimos tramites ad eam diuinitatem possit adspirare ac peruenire, cuius specie inani à serpente obiecta, miserimè delusus fuit.

Petr. 2.

I I I I.

Cur à spiritu  
incipiamus  
renasci.

De

## De homine per baptismum renato.

## CAP. XIX.

**A** Pertius adhuc est explicandum nobis, & aperiendum sigillatim, quomodo è Christo renascamur, & Ecclesia. Primum quantum ad spiritum, deinde quantum ad corpus: sic enim clarius fiet, gratiam conferri attritis per sacramenta, & per ea nouum aliquid creati. Igitur quemadmodum mascula, vi sui seminis excepti à fœmina, distinguunt in sua membra & suos articulos fœtum: quem concipit illa, subdens masculo semini materiã, quæ conformetur, ac specie sua per singulas partes adornetur: sic Christus, qui diuinitate ac virtute sua rerum vniuersitatem pertingit, efficacitate seminis sui, interserit se mētibus nostris. Hoc autem semen creat intimè in animis nostris nouellum hominem, quasi paruulum Christum, qui nihil non diuinum spirat, positusque est in quadam mentis nostræ diuinitur immissa propensione ad amandum præ cunctis Deum, sectandaque Christi vestigia, vsque ad intimam arctissimamque cum illo mentis & corporis cõiunctionem. Is quasi aluo materno embryo: sic aqua, aiebat Chrysostomus, aluo Ecclesiæ continetur, fouetur, ac formatur institutione, doctrinæque matris nostræ: in auras diuinas editur, veluti affectus omnia membra, & artus omnes baptismi sacramento: idque quamuis sua culpa interdum gratiã diuinam non assequatur. Nam satis est, velit ritè alioquin suscipiens baptismum, id agere, quod Ecclesia vult agi. Renascitur enim, filiusque Ecclesiæ fit per baptismum ratione productionis saltem, si non ratione imitationis. Et quemadmodum semen à terra exceptum, efficacitate sua qua nititur fœtum producere, terræ circumstantis partes à crassiore materia puriores sibi adglutinat, & in suum fœtum conformat, cõiunctibus simul, & adiuuantibus calore, luce, ac motu: qui cælitus defluēs, ac cuncta permeantes, insitam vim seminis promouent, & educunt: sic semen illud diuinum ab animis nostris exceptum puriores mentium nostrarum partes sibi adiungit: & in suum fœtum, qui paruulus est Christus, spiritu cælesti conformat: Christusque, qui peruadit omnia potestate humanitatis ac diuinitatis suæ, quiq; est lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, & ignem sui caloris venit mittere in terram, &

Christus per  
suum semen  
creat in nobis  
hominem nouum.

Hic homo nouus paulatim nos sibi totos adglutinat.

f

4

vita



vna est in motu posita, luce, calore, motuque suo prouehi-  
innatam feminis vim: quæ magis ac magis in dies diuina  
spiritu virtutem suam amplificante persequatur intima  
mentis, ac profundissimos eius recessus: vt maximè illam  
sibi adstringat, vnâque secum faciat, & Christo quàm  
simillimam reddat: inde vires exerit, corpus inuadit: vt il-  
lud etiam suo tempore Christi corpori geminum reddat  
& efficiat.

Ephes. 3.

Hic igitur nouus homo spiritu constans, de quo Paulus  
sic ad Ephesios: *Deus det vobis secundum diuitias gloriæ suæ  
virtutem corroborari per spiritum eius in interiori homine.* Est  
autem genitus voluntate diuina hic homo intimus, verita-  
tisque agnitione: voluntate, inquam, diuina & qua voluit  
Deus, & nos voluntati eius adhærentes volumus: veritati  
agnitione, qua nostros animos luminum pater illustrari  
immutans illos, cum sit ipse immutabilis, discutiens ex illis  
vmbas omnes, quæ suæ lucis adspectum possent eripere  
*Omne datum optimum, inquit Iacobus, & omne donum perfe-  
ctum de sursum est, descendens à patre luminum, apud quem non  
est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Voluntariè enim  
genuit nos verbo veritatis, vt simus in itiu aliquod creaturæ eius.*

Iacob. 1.

Latet in  
oculto.

Atque in penetralibus mentium nostrarum versatur hic ho-  
mo ab oculis humanis absconditus, sed superis bene co-  
gnitus, & Deo, quibus cum magna intercedit consuetudo,  
qui tamen ex suis effectibus extrinsecus etiã rectè cogno-  
scitur. Ob id Petrus: *Non sit, ait, extrinsecus capillatura, aut  
circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui  
absconditus est homo in incorruptibilitate quieti, & modesti spi-  
ritus, qui est in conspectu Dei locuples.* Versaturq; cum cæli-  
tibus, quos maximè amat & colit, vt ex eorum consiliis, &  
monitis intimis, Christi similitudinem magis assequatur: à  
quo illud etiam expectat, vt corpus ipsius ad eandem figu-  
ram cum suo perducatur. *Nostra autem conuersatio, ait Paulus,  
in cælis est, vnde etiam expectamus saluatorem Dominum no-  
strum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ  
conformatum corpori claritatis suæ.* Ac sunt hic nobis obser-  
uanda verba illa Iacobi, quibus asserit apud Deum non esse  
vicissitudinis obumbrationem. In Græco namque est  
*ἀποσκίασμα*, quod reddi potest, conuersionis adumbra-  
tio: vt sit, quod aduertit interpres quidam, huiusmodi sen-  
tentia: Sol quidem vbi proprius accessit ad Aquilonem, tunc  
conuertit cursum suum ad Austrum: ad accidit æstate media,

deinde

deinde vbi factus est vicinior Austro, conuertit iterum se  
ad Aquilonem: huiusmodi conuersionibus suis efficit ille  
maior es vmbas, efficit ortus, incrementa, maturitates om-  
nium rerum. *Generatio præterit, ait Salomon, & generatio  
aduenit: terra autem in æternum stat. Oritur sol, & occidit, &  
ad locum suum reuertitur.* Sol igitur hisce conuersionibus  
seu vicissitudinibus cuncta perlustrans, res gignit: Deus  
autem non ita: nulla apud eum mutatio, nulla conuersio, aut  
vicissitudo. Quamobrem bene Petrus dixit, hunc hominem  
esse in incorruptibilitate quieti ac modesti spiritus. In Deo  
namque is moratur, in quo viuimus, mouemur, ac sumus:  
in eo quiescit, neque ab illo se mouet. Et cum Deus sit vbi-  
que, neque apud eam sit transmutatio, aut vicissitudinis  
obumbratio. non est quod ille vsquam progrediatur, est in  
incorruptibilitate quieti ac modesti spiritus.

Bene similiter idem Petrus vocauit nos, renatos è semi-  
ne incorruptibili. Alia namque semina corrumpuntur: at-  
que ita ex eis corruptis fœtus prodit: huic non ita contingit,  
permanet incorruptum: augeturque fœtus eius homo  
interior è corruptione hominis exterioris. Licet is, inquit  
Paulus, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is,  
qui intus est, renouatur de die in diem: Quomodo verò  
corrumpatur homo vetus, corporatus, exterior: remouetur  
autem nouus è spiritu constitutus, interior, aperiunt nobis  
alibi, tum Petrus, tum Paulus Apostolorum principes. Cor-  
rumpitur ille quantum ad duo, desideria, & ignorantiam.  
Renouatur hic desiderii, & veritatis agnitione. Audi Pau-  
lum: *Deponite, scribit ad Ephesios, secundum præstinam con-  
uersionem, veterem hominem, qui corrumpitur secundum desi-  
deria erroris: renouamini autem spiritu mentis vestræ, & indui-  
te nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia,  
& sanctitate veritatis.* Audi Petrum: *Sperate, ait, in eam quæ  
offertur vobis gratiam, in reuelatione Iesu Christi, quasi filij obe-  
dientia, non configurati prioribus ignorantia vestra desideris.*  
Quod igitur Paulus dixit, corrumpi veterem hominem de-  
siderii, hoc pertinet ad voluntatem: quod subiecit, erroris,  
hoc refertur ad intellectionem: ideo bene addit, renouan-  
dum quantum ad iustitiam, quæ sita est in voluntate: &  
quantum ad veritatis sanctitatem, quæ spectat ad mentem:  
complexus est vtrumque breuissimis Petrus, cum monuit,  
ne configuraremur desiderii ignorantia.

Discrimen adhuc aliud est nobis aduertendum inter hæc

f 5

semina

Semen est quo  
renascitur in-  
corruptibile.  
2. Cor. 4.Augetur è cor-  
ruptione ho-  
minis exterio-  
ris, & quo-  
modo.  
Ephes. 4.

Colos. 3.

femina diuina, & alia concreta. In his non est vlllo modo, nisi vi sua, mas generans, à quo semen in fœminam profunditur: nam simul atq; profudit, abest, tãtum reliquit semen genitale. At in semine diuino, ex quo nos Christus & Ecclesia gignunt, & ex quo renascimur, adest Deus, Christusq; diuinitatis suæ præsentia, atq; ita adest, vt intimè in illis insit, illa excitans, promoues, amplificans, distinguens, & perfectissimè ornas semper, quousque pertingamus ad summum bonum summamq; veritatem: quorum alterum intelligentia, alterum voluntas appetit. Ex his fit, vt homo hic quo ad voluntatem cunctis perficiatur virtutibus: quæ Paulus respiciens adhortatur Colossenses, vt exstolent hominem veterem, nouum induant, eum qui renouatur (ita loquitur) in agnitione secundum imaginem eius, qui creauit illum, & postea subdit: Induite vos ergo sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiae, benignitatis, humilitatis, modestiam, patientiam: supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donauit nobis, ita & vos. Super omnia autem hæc caritatem habete, quod est vinculum perfectionis: & pax Christi exsultet in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore. Rursus corrumpitur homo vetus quantum ad intelligentiam infirmitatem. Rectè namq; Philosophus dixit, mentem nostram ita se habere ad contemplanda diuina, vti se habet oculus vespertilionis ad lumem solis. Hæc igitur debilitas ab ea tollitur, vt possit aciem suam in caelestia defigere, nedum intendere. Induite, inquit Paulus, nouum hominem eum, qui renouatur in agnitione secundum imaginem eius, qui creauit illum.

2. Cor. 3.

Sed quod maioris est momenti, id nullo modo nobis est silentio prætereundum. Ita fert animi nostri natura, nihil vt videat, nisi appingatur ipsi illius rei, in qua figit obtutum, imago. Idcirco cum contemplamur aliquid, proponimus nobis ante oculos mentis simulachrum aliquod illius: sicut oculus corporis nihil intuetur, nisi pupillæ illius affingatur imago rei, quam conspicit. At homo hic interior, qui renascitur è Christo, perripit omnia simulachra exteriori homini affixa, & in Deum fertur sine vllius imaginis interiectu cõtemplandum, diuinitate vndique circumfulgens. Quod Paulus iis verbis descripsit: Nos verò omnes reuelata facie gloriam Domini specularantes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tãquam à Domini spiritu. Quanquam, vt ita Deum sancti contemplantur, dum viuunt, non omnino assequuntur, sed ex parte. Ex parte,

inquit,

inquit, idem cognoscimus, & ex parte prophetamus: videmus enim per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Elegantissimè hoc descripsit sponsa in Canticis, cum cecinit: *En ipse stat post parietem nostrum prospiciens per fenestras, respiciens per cancellos.* Mens enim nostra Deum prospicere solet interdum per rimulas fenestrarum, & cancellos: è quibus dignoscere possumus aliquem, qui sit: sed qualia sint eius lineamenta, qualis forma conspiciere non possumus. Hoc igitur modo nos renascimur. Nouellus homo non corporatus, sed spiritu constans in aditu animi nostri creatur ab Ecclesia & Christo: is mentem primo, deinde corpus sibi adglutinari: in illo homine Deus & Christus inest: augetur è corruptione hominis veteris: corrumpitur homo verus alia intelligendo ac volendo, quam quæ prius corrumpitur valentiùs intelligendo, corrumpitur acutiùs penetrando. Valentiùs quidem, quod qui diuina vix poterat contemplari, quasi solem vespertilio, possit facillimè. Acutiùs autem, quod sine vlla imagine intermedia in Deum sese insinuet, dum viuimus hic ex parte, postea demum omnino. Quod si valentiùs, & acutiùs mens nostra intelligit, valentiùs & acutiùs vult: sequitur enim voluntas intelligentiam: nam quæ ignoramus, quomodo volumus? Est porro sciendum Ecclesiam Christi esse sponsam. Verum id quidem, nihilominus tamen & quæuis anima Christi sponsa dici potest ac debet, vbi illi intimè animi studio adhæserit. Bene enim Doctor gentium non ad omnes, sed ad quosdam scripsit: *Respondi vos vni viro virginem castam exhibere Christo.* Et nonne corpus Christi, corpori nostro sanctissimè coniungitur Eucharistiæ sacramento, carnesque nostræ carnibus eius sanctissimè copulantur? Sic est profecto. Tradunt autem filios concipi, & edi in lucem parentibus quam simillimos, vbi illi ardentissimè inter se amant: & cum coeunt, toti sunt alter in alterius forma contemplanda. Habemus exempla rei huius in Iacobo: qui cum suum non posset exigere à Labano socero, quod alia via non poterat, id arte est aggressus: conuenit cum illo, vt quæ nascerentur oves variæ, & maculosæ, illæ spectarent ad Iacobum, qui cum duceret eas potum, eæque tum coirent, subiciebat aquis decurrentibus varij coloris virgas, in quarum adpectu defixæ cõcipiebant & ipsæ coloris varij foetus. Hæc igitur ita sunt, vt apparet. Et mens itaq; nostra, vbi adiuncta huic

homini

Colligit summam, qua dicta sunt.

Dictum est in principio, hunc hominem nouum positum esse in intima propensione erga Deum & Christum selectum usque ad mentis, & corporis archetypam coniunctionem, dictum de mente, nunc de corpore. Genes. 3.



homini nouello feretur impetu vehementissimo in Christi Deumque, totaque erit in illius amore & cogitatione, altissime, penitusque, & ex omni parte, ipsius imaginem sibi insculpet. Est in historiis visos aliquando tres soles: id accidit ea de causa, quod nubes aliqua in orbem conformata, solidaque, intus materia conflata, solem excipientes, ex aduerso solem reddebant, sic igitur animis nostris continget. Quid ergo mirum, si legimus sanctissimos viros interdum maximum ex se splendorem emisisse, quod Moyse contigit in monte Synai, Christo in monte Thabor? Quid mirum, si euecti sunt usque ad nubes, spiritu eos diuino sustollente? Et Francisco nonne eadem quae Christo vulnera diuinitus impressa? Cor ego Clarae virginis vidi omnibus Christi passis insignibus, quauis antiquitas non nihil iis detraxerit, mirabiliter insculptum. Paulus de se assererat apertissime:

*Gal. 3.* *Viuo iam non ego, viuit vero in me Christus. Quod autem viuo in carne, in fide viuo filij Dei.* Habebat intimè Christum Paulus sibi insitum, vel animum suum verius insitum Christo, idcirco dicit: *Viuo iam non ego, & quoniam fidebat, persuasissimumque ipsi erat, fore suo tempore, ut corpus suum Christi corpori simile per omnia redderetur, ut alibi sepe scribit, subiicit: Quod autem viuo in carne, in fide viuo filij Dei.* Hinc Christi plenus aiebat: *An experimentum quaritis eius, qui in me loquitur Christus?* Progrediamur, ac reuocemus ad

*Philip. 3.* *memoriam, Christo datum ut corpus eius esse in pluribus locis possit: ingreditur verò illud corpora nostra per Eucharistiae sacramentum, & illis se penitus adiungit, potestatem dans iis munere diuino collatam, qua possint aliquando resurgere, & Christi corpori simillima exister.*

*Col. 3.* *Tum Christus reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae: euenietque, ut animo & corpore quis dici possit renatus secundum imaginem eius (addit Apostolus) qui creauit illum, ubi non est Gentilis, & Iudaeus, circumcisus, & praeputium, Barbarus, & Scythae seruus, & liber, sed omnia & in omnibus Christus.* Hoc autem quid est, Erit omnia, & in omnibus Christus? non enim corpus abibit in nihilum, vel animus, sed Christus inerit in nobis intimè, eo quo diximus modo. Scimus enim (Vas ait electionis) quoniam

*2. Cor. 5.* *si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluitur, quod edificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, aeternam in caelis Nam & in hoc ingemiscimus habitationem nostram, quae de caelo est, superindui cupientes: si tamè vestiti, non nudi inueniamur.*

mur.

*mur. Nam & qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati, eo quod nolumus exspoliari, sed superuestiri, ut absorbeatur quod mortale est à vita. Qui autem efficit nos in hoc ipsum Deus, qui dedit nobis pignus spiritus. Audin' nos effici à Deo, non ut abeat in nihilum quod habemus, sed ut absorbeatur quod mortale est à vita. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo (scribit Apostolus) qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria, ubi est mors victoria tua? Quo circa & Petrus asserit nos fieri saluos per resurrectionem Iesu Christi, qui est in dextera Dei deglutiens mortem, ut vitae aeternae participes efficeremur. Igitur patet ex his, omne quod est in nobis infirmum, mancum, mortale abire in vitam, vitae adhærescere, quemadmodum ferè si guttula aquae mari admisceatur, ab ipso absorbeatur, deglutatur. Atque hoc est, quod Paulus vocat superuestiri nos, non exspoliari. Permanebit tum mens, tum corpus nostrum: sed cum vestitum sit utrumque suis affectionibus, superuestietur adhuc alius, atque alius: quae quoniam diuinitatem deferunt secum, futurum est ut absorbeant illas, deglutiant, amplitudinis & aeternitatis suae potentia, atque immensitate. Et quidem apparet hoc ex iis, quae de animo nostro sunt hucusque disputata, cuius cum duplex sit vis, & qua volumus, & qua intelligimus, utraque diuinitatis intimo illapsu, & adiunctione perpetua renouatur, firmatur, & extollitur ad summum, & quadam quasi infinitudine amplificatur, & dilatatur. At corpus cum nihil ferè nunc habeat illustre & splendidum, potius obscurae caliginis amictu tenebroso sit opertum, septuplo solem fulgoris sui micantibus vndique radiis superabit: cumque grauitatis ingenitae pondere, soliditatisque crassitudine sic circumdatum, penetrabilis cuiusdam subtilitatis agilitate sic adornabitur, ut solidissima quaeque minimo temporis intervallo peruadere possit: corruptioni nunc est obnoxium, languoribus & morbis obsideretur, incorruptionem tunc induet, robore incredibili armabitur. En quomodo superuestiemur. En quomodo mors deglutiatur, quod mortale est absorbebitur à vita. En quomodo è Christo, & Ecclesia renascemur quo ad spiritum, & quo ad corpus.*

LIBRI PRIMI FINIS.

DE

1. Pet. 3.

DE SIGNIS ECCLE-  
SIÆ DEI, THOMÆ BOZII  
EUGVBINI, LIBER II.

De legis antiquæ ac nouæ scriptione, & renati ho-  
minis in Ecclesia diuino incremento.

CAPVT I.

**R**ENATVS est homo è Christo sponso, & Ecclesia spōsa, è semine, inquit Petrus, in corruptibili baptisni, quod suscipit illa in pudicissimo congressu & coniunctione corporis sui cum corpore Christi per Eucharistiæ sacramentū: quod à Paulo obseruatū Methodius explicauit. Renatus est autē quantum ad spiritū, vt postea renascatur quātū ad corpus: sed paruulus est. Videamus, quomodo adolescat, & perueniat ad ætatem virilem: simulq; ostendamus, quod initio polliciti sumus, qua ratione restituantur maximè homini bona animi, quibus est exutus, atq; ita restituantur, vt spiritus illi potissimum sit vnus cum Deo. Cōstat inter omnes de vera fidei doctrina bene sentientes, Christum Deum simul hominemque esse. Hac in re tam sublimi, penitusq; diuina, fuere qui dicerent Christi duas fuisse naturas, duasq; personas, diuinas scilicet, & humanas, hinc inde separatas. In hac hæresi fuit olim Nestorius, cuius opinio pestilentissima diris est addicta, cum suis sectatoribus in Concilio Ephesino, cui præsedit Cælestini Pontificis nomine Cyrillus Alexandrinus. Contra fuere, qui assererent vnā Christi fuisse naturam simul & personam, diuinam scilicet, ita vt humana in diuinam prorsus abierit. In hoc errore fuit Photinus, & Eutyches cum suis. Ecclesiæ Catholice hæc est sententia: Christi duæ naturæ, vna persona. Fingamus exempli gratiā arborem, è cuius stipite rami tres prodeant, horūque vni ponamus insertum surculum alterius naturæ: ramus profectò hic vnus est à primo stipite enascens, naturæ duæ, tum primæua, tū insita, sic Dei vna natura, quasi stirps vna: rami tres, quasi tres personæ:

harum

Quæstiones  
explicandæ.

harum vni personæ, vni ramus inserta, scurculi insita: humana natura, vt duæ sint naturæ, vna persona. Hinc si, vt quidquid à Christo vt homine factum est, aut fiet, quamuis illud ab humana proficiscatur natura, id esse Dei dicatur, perinde ac poma ex inserto surculo enascencia, rami illius, atque adeo arboris esse dicuntur. Quod si similitudo allata nimis absōna videtur (nihil enim potest omnino conuenire) adducamus id, quod nonnullis magis placuit. Quicquid ab homine fit, id profectò ipsi est adscribendum: & quædam tamen ab animo in primis, quædam à corpore fieri videmus, quorum quoduis est alterius ab altero naturæ. Velle, & intelligere, animi est: tangere, comedere, corporis: & tamen homo verè vult, intelligit, tangit, comedit: eodem modo, quæcunque ad Christum spectant, siue illa ab humana, siue à diuina proficiscantur natura, personæ diuinæ adscribi meritò debent, ita vt actiones & opera Dei dicantur esse. Nam quod est humanæ naturæ in Christo, quæ personæ diuinæ innititur, id personæ diuinæ meritò tribui potest. Ex hoc colligitur, si Christum spectemus, eundem Dei & hominis esse spiritum, corpus, & regnum: eadem animi, corporis, & extrema bona. Nos autem Christum induimus in baptisno. Erit igitur in nobis idem, sed non eodem modo: ille namque natura Deus est, nos adoptione: id est, non nati sumus huiusmodi, sed postea ad id vocati, è principis naturalibus id non habentes. *Accepimus enim, inquit Paulus, spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus. Abba pater.*

Sed videamus adhuc enucleatius ac limatius, quæ dicuntur, & aliunde exordiamur. Antiquitus, vt omnes norunt, data est per Moysen lex populo Hebræo in monte Sina, quinquagesimo die, ex quo egressus est ex Ægypto, agnūq; paschalem mactauit, cum quadragesimo à transitu maris rubri die confedisset ad radices montis: ea lex tabulis lapideis est incisa. Sed cum Deus ab æterno tempore statuisset fore vt humanum genus in tot ac tantas miserrias demersum mirabili modo, vt aperiemus, renouaretur per Christū, simul etiam statuit legem suam cordibus hominū aliquando non amplius tabulis lapideis inscribere. Sic enim Deus per Hierem. *Ecce dies veniens, dicit Dñs: & ferriā domui Israël, & domui Iuda fædus nouum: non secundum pactū, quod pepigi cum patribus eorū in die, quā apprehendi manū*

eorum,

Sententia ca-  
tholica.

Prima quæ-  
stionis prima  
solutio.

Initiū secūda  
solationis.

Cap. 31.



eorum, ut educerem eos de terra Ægypti: p̄ctū quod irritū fecerūt, & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. & mox: Dabo legē meā in visceribus eorū, & in corde eorū scribā eam, & eris in Deū, & ipsi erunt mihi in populū, sic Deus per Hieremiam prædicit scribendam in cordibus legem, in volūta- te, scilicet, & intelligētia: ut intelligam⁹, ac velimus, quod Deus vult nos intelligere, ac velle. Et quemadmodū in corde principiū motus, inde in omnes corporis partes dima- nat: sic animo nostro per huiusmodi scriptionē proclui- tas quædā inferitur, qua propendat ad omnia diuina per- agenda: ita ut à corde nostro, à nobismetipsis desciscamus, ubi à diuinis præceptis desciscimus, cordis nobis fibras auellam⁹, ubi impetū diuinitus animo insitū nō sequimur. Consentit cū Hieremia Ezechiel dicēs: Et effundā super vos aquā mundā, & mundabimini ab omnibus inquinamētis vestris & ab vniuersis idolis vestris mudabo vos, & dabo vobis cor nouū: & spiritū nouum ponā in medio vestri: & auferā cor lapideū de carne vestra, & dabo vobis cor carneū & spiritū meū ponam in medio vestri, & faciā ut in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiat, & operemini. Audiamus Paulū eadē cū Hieremia & Ezechiele dicentem: Epistola nostra vos (scribit ad Corinthios) estis, & mox: Epistola estis Christi ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Hæc Paulus vocans homines epistolam Christi scriptam spiritui in cordibus.

Sed qua ratione hæ facta sint videamus. Quinquagesi- ma die, ex qua Christus, qui verus est agnus tollens pec- cata mūdi, mactatus est, & resurgens eduxit populū suum non ex Ægypti Pharaonisq; ergastulo, sed Limbi, ut vo- cant, in quo sancti Patres detinebantur, aliosq; ex erga- stulo similiter peccati, cuius ceteri vix poterant effugere tyrannidem, quin dum viuebant in alia atque alia scelera miserrimè sese induerent, scripta est lex diuina in cordi- bus Discipulorum, cum quadragesima die, ex qua Chri- stus surrexit, quasi è mari rubro sui sanguinis effusi, con- uenissent in cœnaculo quodam, quod erat in mōte Sione: & dum complerentur dies Pentecostes, Spiritus sanctus è cœlo de lapsus animos illorum penitus afflauit ac reple- uit. Et quemadmodū post quadraginta dies, transiisso mari rubro gens Hebræa vidit columnam nubis in altum sese attollere supra montem Sina, quasi illa in cœlū ascen- deret, ut apparet ex illo psalmo, cuius est initium: *Exsurget*

Deus

Deus, & assipentur inimici eius: ac Deus ipse, qui columnæ, quasi curru cuidam infederat deuictis Ægyptiis hostibus suis, unā cum populo Hebræo spoliis inimicis onusto triumphum duceret: sic Apostoli post quadraginta dies, ex quo Christus è sepulchro veluti mari rubro transmisit, & unā cū populo Hebræo, cæterisq; quos eduxit de Lim- bo, surrexit, viderunt illum, qui fuit ipsis instar columnæ, cui inniteretur, in cœlum ascendere: cum deleuit quod aduer- sus nos, ait Paulus, erat chirographum decreti, quo obligati eramus ob nostram culpam, non Pharaoni, sed peccato, quod quidem chirographum erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & exspolians principatus, & potestates traduxit confidenter palam triumphans illos in semet ipso: & ascendens in altum (scribit alibi idem) captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Quod autem ascendit, quid est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ?

Sic igitur mons Sionis erit pro monte Sinai, mactatio Christi, pro mactatione agni paschalis: comestio Christi corporis, pro comestione agni illius: liberatio è seruitute peccati, pro liberatione è seruitute Pharaonis:eductio po- puli Hebræi, quorum nonnulli in vinculis erant, & habi- tabant in sepulchris (ut è psalmo illo, qui incipit, Exsurge Deus, constat) pro educatione Patrum è Limbo, quorum nonnulla corpora è monumētis, ut est in Euangelio, cum cruci Christus est affixus, exierūt: Exspoliatio inferorum, à quibus erepti Patres illi, & exspoliatio omnium Christi inimicorum à quibus cuncta ablata bona ac tradita Chri- stianis, ut potestas ac dignitas Imperij Romani, scientia Græcorum, religio Hebræorum, pro exspoliatione Ægy- ptiorum, quibus Iudæi abstulerunt pretiosa omnia, sanguis Christi, pro mari rubro: emersio Christi è sepulchro, Pa- trumque cum ipso ex inferis, pro emersione Hebræorum ex inferis rubri maris locis: quadraginta dies à resurrectio- ne Christi, vsque ad id tempus, quo dixit Discipulis suis: *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto*: pro quadra- ginta diebus, qui intercesserunt, ex quo Hebræi surrexerūt è mari rubro, & confederunt ad radices montis Sinai: du- ctus Christi, pro ductu columnæ: terræ motus in resurre- ctione, pro terræ motu qui accidit emergentibus è mari rubro Hebræis, de quo habetur in psalmo: *A facie Domini mota est terra, à facie Dei Iacob: & Montes exultauerunt ut arietes, & colles sicut agni oniuui: & Terra mota est: etenim celi*

j. Pars.

g

distillauit

Quid sit legē  
scribi in cor-  
de.

Cap. 36.

2. Cor. 3.

Quo tempore  
scripta sit lex  
diuina in cor-  
dibus huma-  
nis.

Collatio no-  
uæ, & anti-  
quæ legis, cum  
data sunt.

Celos. 2.

Ephes. 4.

Psal. 113.

*distillauerunt.* Ascensio Christi, pro ascensione columnæ: quinquaginta dies à resurrectione Christi vsque ad illapsum sancti Spiritus, pro quinquaginta diebus ab egressu ex Ægypto vsque ad datam legem: linguæ igneæ demissæ supra capita Apostolorum, pro lingua illa, de qua psalmus canit, Hebræum populum in monte Sinai audisse linguam, quam non noscerat: animi Discipulorum diuino spiritu afflati, pro tabulis lapideis, & earum lege: spiritus amoris, gratiæ, & veritatis, quo repleti sunt Apostoli, pro spiritu timoris, minarum, & caliginis montem Sinai replentis, quo conuulsi fuerunt Hebræi dicentes: *Loquere tu nobis Moyses, non loquatur Deus*, denique cælestia, pro terrenis: diuina, pro humanis. Sina namque in seruitutem generat, inquit Paulus de lege antiqua loquens: Hierusalem, in qua mons Sion, in libertatem. Liber autem solus Deus cum filiis suis. Hinc illa: Ego dixi *Dij estis, & filij excelsi omnes: &*, Vbi spiritus Domini, ibi, libertas. Sumus autem filij quo ad spiritum in primis, ut ostendemus: cui prælium iuge cum carne, quæ peccato seruit, ait Paulus. Ab hac seruitute liberat eam spiritus, dum quotidie pugnat, & hostes insultantes interficit: qui è carne, quasi ex arce, tela prauarum impulsio- num torquere non cessant in spiritum. Spiritus autem propellit ea, fortis in fide, ac retorquet tela hostilia, donec extrubatis ex arce inimicis, atque ad internecionem datis, à tyrannide hac impia carnem liberet, & ad incorruptionem demum tempore resurrectionis perducatur: tum verò perfectè filij Dei erimus, quo ad animum, & quo ad corpus.

Heb. 12.

Nunc igitur, scribit Paulus de antiqua & noua lege, *non accessistis ad tractabilem montem, & accessibilem ignem, & turbinem, & caliginem, & procellam, & tubæ sonum, & vocem verborum: quam qui audierunt, excusauerunt se, ne eis fieret verbum: non enim portabant quod dicebatur, Et si bestia tetigerit montem, lapidabitur, Sed accessistis ad Sion montem, & ciuitatem Dei viventis Hierusalem cælestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cælis, & iudicem Deum, & spiritus iustorum perfectorum, & testamenti noui mediatorem Iesum.* Hucusque Paulus. In monte itaque Sionis factus est Christi Dei, & Ecclesiæ maximè spiritus vnus: qui intimè in animos Discipulorum illapsus, diuinam legem cordibus

corum

eorum inscripsit. Hinc illa tot præclara oracula, tot excellentia præconia montis eius in diuinis libris. Sic enim Christus de semetipso: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo, super Sion montem sanctum eius prædicans præceptum eius.* Montem Sion vocat spiritum diuinum eo in loco Ecclesiæ intimè infusum: montem Sion vocat Ecclesiam tunc Deo firmiter adiunctam. Huc Isaias respexit, cum cecinit: *Erit in nouissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles (nimirum Dei Ecclesia, Deo copulata, est omnium altissima) & fluent ad eum omnes gentes (quid est, fluent? nisi quod abluti flumina diuino, baptismi scilicet aquis, fluunt?) & ibunt populi multi, & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exhibit lex, & verbum Domini de Hierusalem.* Ecquando verò hæc contigerunt? nonne cum Petrus habuit illam concionem primam post acceptum spiritum sanctum in Sion, qua conciliauit Christo tria ferè hominum millia ex omni natione? Quam rem prospiciens multa ante sæcula Isaias, sic inducit Deum loquentem, & propè admirandum: *Quis audivit vnquam tale, & quis vidit huic simile? Nunquid parturiet terra in die vna, aut parietur gens simul, quia parturivit, & peperit Sion filios suos? Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus? si ego, qui generationem cæteris tribuo, sterilis ero, ait Dominus Deus tuus?* Hæc Isaias, apertissimè explicans terram die vna parituram: quia ex omni gente plurimi ad Christi cultum perducti sunt ea die, ac tum primùm cœpit è sua sponsa filios habere Deus, Synagoga namque, si comparatur Ecclesiæ, quæ nunc est, Christianæ, locum tenuit ancillæ: ideo Agar Ægyptiæ comparat eam Paulus, seruos illa plerumque, non filios Deo pariebat: nos autem non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate nos Christus donauit. Bene igitur Isaias inducit Deum sic loquentem: quasi nondum filios vllos solitus fuerit suscipere, sed seruos, quos non amor Deo coniungeret, sed plerumque timor ad Deum compelleret: non Deum spectarent, sed mercedem. Hinc Paulus: *Quicumque spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei: non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in qua clamamus Abba Pater.* Ipse enim spiritus reddit

g 2

testimo

Summa eorum  
quæ dicta  
sunt, ac secun-  
da solutionis.  
Psal. 2.

Acto. 2.

Cap. vlt.

Gal. 2.

Rom. 8.



testimonium spiritui nostro, quod filij Dei sumus: si autem filij & heredes, heredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.

Stet igitur, nobis restituta sic esse animi bona per Christum, ut sit idem nobis cum Deo spiritus. Id quæ sit, hinc perpèdamus, quod filij Dei sumus, qui serui eramus: ita ut cuncta Deo meriamur, cuius nulla sunt confinia. Tanto igitur interuallo nos ferè distamus ab antiquis, Christiani à Iudæis, quanto infinita à finitis: at quæ sit hoc interuallum non potest cogitari. Vin' id alio exemplo planum fieri? Paulus ipse antiquam legem vocat mortis ministrâ: ministros eius, mortis ministros: nouam legem, vitæ ministrâ: ministros eius, vitæ ministros: nam quidquid vitale habebat antiqua lex, id habebat, quod Christum nostrâque respiceret, in quibus est Christus. *Deus*, inquit ille, *ministros nos fecit noui testamenti, non littera, sed spiritu: littera enim occidit, spiritus autem uiuificat. Quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria: ita ut non possent intèdere filij Israël in faciem Moysi propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quo modo non magis ministratio spiritus erit in gloria? At quantum, quæso, spatiû intercedit inter mortem & vitam? Tanto sanè differt alterum ab altero, quanto id quod est, ab eo quod non est. Vin' percipere etiam, quod sit discrimen inter eum qui solummodò est baptizatus, & eum qui spiritu hoc diuino sit perfusus? Audi, baptizatus sanè renatus est & ipse quantum ad spiritum: sed ut diximus: paruulus est, necesse est crescat, instinctu spiritus huiusmodi crescit.*

Sed quò pertinget hoc incrementum? An non diximus baptizatum emergere è sepulchro vnà cum Christo, educi è terra, qua includebatur, cum terrena antiquitus homines respicerent, terrenis essent affixi: ita ut immersio eius, qui abluitur diuino lauacro, sit similitudo Christi sepulchro inclusi: emersio similitudo Christi resurgentis. hoc est à nobis explicatum: & loca Pauli multa in medium adducta, quibus id quod diximus, illustreretur. Christus enim terræ ac terrenis hominem veterem occidit morte sua, suscitauit superis ac diuinis resurrectione, sat est abundè id dictû. Sed nõne adiecimus hunc diuini spiritus illapsum facere ut simus instar Christi ascendentis in cælum? Huic tantûmne crescemus: ut vsq; ad cælum caput extollamus? Ita sanè. Audi rursus eundem Paulum: *Deus autem qui diues est in misericordia, inquit, propter nimiam caritatem suam,*

qua

qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia saluati estis, & conresuscitauit, & confedere nos fecit in caelestibus in Christo Iesu: ut ostenderet in sæculis superuenientibus abundantes diuitias gratia sua. Audistis Paulum? Audistis quò nos euehat hoc spiritus incrementum? Vsq; ad diuinum concessum. Idcirco bene idem Paulus in epistola ad Hebræos ait, antiquis Deum de terra locutum, nobis autem de cælo loqui. Neque mirum, si Ioannes Chrysostomus protulit illa verba: *In terris sita est Ecclesia, sed in cælo versatur: & transcendit cælos: eius radix in cælo, & cælo honoratior: quæ quidem qualia sint clarissimè postea ostendemus.*

Nunc prosequamur institutum nostrum. Cùm sint duo homines, alter verus, carnalis, occidendus, sepeliendus? alter nouus, spiritualis, suscitandus, euehendus ad cælum: illum habemus ab Adamo, hunc habemus à Christo. Vetus ille occiditur ab hoc nouo, ubi libidinibus eius obstitit: sepelitur exemplo Christi, & suscitatur in baptismo: sed cùm paruulus sit infans, adolescit ad perficienda caelestia, cùm maiores spiritus sumit diuini flaminis afflatu. Respice Apostolos, respice Petrum: bene illi sentiebant de Christo, optimè erant in illum animati: iactabant, nihil non se ipsius gratia perpeffuros: vincula, verbera, mortem nihili facturos. Vbi ventum ad rem, profugerunt omnes, prorinus in pedes se dederunt. Petrus ipse omnibus longè cõfidentior ad vnus mulierculæ ancillæ vocolam exterritus, & exanimatus, quàm nullum specimen amoris dedit? quàm nullius animi, nullius ferè spiritus apparuit? Nimirum paruuli erant omnes: exilis iis spiritus. At vbi insinuauit se in eos aura diuinitatis, ac rotos repleuit: mirum, quàm fuerint ab illis, qui prius erant, mutati, non audebant antea in publicum procedere, in conspectum se dare: latibula quærebant. tum verò, quasi in aperto totius Orbis teatro positi, palàm Christum profitentur, prædicant, ex omnibus populis homines ad eum perducunt: & quam diuinitatem spirabant ipsi, eandem è cælo aduocant in alios, eamque illis inspirant: quod accidit Petro, qui sola oratione sæpè alios spiritu sancto repleuit. Verbis Iudæorum malè habiti, in vincula durissima coniecti, verberibus pessimè accepti, virgibus cæsi, tamen ibant à conspectu concilij gaudentes, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati. Exterminare illos Hebræi Paulo duce, occidere,

Summa eorû  
quæ dicta ab  
exemplo probantur  
supra dicta.

g 3

Quæto inter-  
uallo distent  
antiqua à no-  
stris.

2. Cor. 3.

Explicatio al-  
terius quæ-  
stionis propo-  
sitæ in princi-  
pio capituli.

Ephes. 2.

in profundum mergere, ad nihilam redigere conantur, maiores illi spiritus sumunt, fortiores euadunt, illustriores resurgunt, numero multitudinis longe copiosiore abundant, Iudæa non illis satis, Samariam adoriuntur, Gentes inuadunt, in imperium Romanum irrumpunt, impetum faciunt, capiunt, euerunt solo æquant: mox restitunt, sibi subiiciunt omnia, & vnâ cum semetipsis euehant ( vt ostendemus) ad cælum, diuinitatisq; societatem. Quanam quæso ratione Christiani tanta audent, moliantur, efficiunt, ad summum perducunt? veterem hominem occidendo, ac spoliando, nouum ac spiritualemente suscitantes per baptismum, extollentes diuini flaminis afflatu. Hæc omnium summa.

*Sacramento Confirmationis vnum fieri Ecclesie spiritum cum Deo: idq; testimonijs septem scripturae probatur.*

### C A P. I I.

#### Classis prima.

*Vol. 3. hom. de Spiritu sancto.*

*Ephes. 3.*

**S**piritum sanctum (Chrysostomus inquit) cum summo è cælo Ecclesia suscepit hodie, facta est ipsa quoq; cælum, & homines efficit cælestes. Non enim cælum in primis est nobis reputandum corpus hoc ad spectabile, tot luminibus distinctum, tot stellis ornatum: quod circumuectione sua solem lampadis instar fulgentissime circumducit: diemque & noctem, vel accessu suo, vel recessu mortalibus defert, sed mentes illæ, quibus vt propius adest Deus, sic illæ magis cælestes, & diuinæ. Ciuitas non est in cæmentis, & parietibus, domibus, & palatiis, sed in hominibus: cælum non in corpore potissimum, sed in mentibus est positum. An non hoc Paulus dicit? *Iam non estis hospites, & aduena, sed estis ciues sanctorum, & domestici Dei, superedificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis edificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino, in quo & vos coedificamini in habitaculum Dei in spiritu sancto.* Sunt igitur Christiani cæli incolæ, amplius domestici Dei. Quod si sensibilibus adhæres, terræ affigeris, & arbitraris cælum præci-

puè

puè domumque Dei constare è corporibus & materiatis: voces quantumuis Christianos lapides, & ædes: non tamen cuiusmodi sensibus subiiciantur, sed multo nobiliores, ac diuiniore. *Accedentes, inquit Petrus, ad Christum lapidem viuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & approbatum: & ipsi tanquam lapides viui superedificamini domus spirituales superedificantes,* adicit Iudas Apostolus: *Vesmetipsos sanctissima Dei fidei in Spiritu sancto.* Hoc verò interest inter nos, quos obuoluit & circumstat corpus huiusmodi crassumque & tenebricosum, & superas mentes ab omni concretionis mole expeditas: quod nobis est inclusum, id illis est apertum: sed spiritus sanctus nobis magis ac magis in dies explicat occultam diuinitatem: & cum simus paruuli, perducit ad Dei sublimitatem: sic enim reuelata facie, ait Paulus, gloriam Domini spectantes in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu. Enimvero, cum paruulus essem (dicit idem) loquebar vt paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus: quando autem factus sum vir, euacuati quæ erant paruuli. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.

Videamus autem quomodo vis inspiretur nobis diuina, qua grãdiores efficiamur. Explanatum est quidè quando effecti fuerint Apostoli. Nobis autem quid fiet? Dictum est, merito & instituto Christi per sacramenta in nos diuinitatem deriuari. Est igitur sacramentum, quo perducimur ad ætatem confirmatã. Spiritus: ita vt quæcunque sint necessaria statui nostro, scire, & exsequi possimus: ac per illud diuina lex cordibus nostris inscribatur, spiritus sit vnus nobis cum Deo. Hoc autem variis nominibus apud antiquos, ob varias, quæ adiunguntur illi, cæremonias, designatur. Nam manus impositio, vnctio, chrisma, sigillum, signum, & confirmatio appellatur. Manus impositio, quod manus Episcopi Christum referentis, cui mos erat manus ægrotis imponere, capiti, frontique imponatur eius, qui sacramento hoc initiatur. Accedit etiam, quod hac consuetudine perducimur ad eam Christi similitudinem, cum in cælum ascendens, eleuatis, ait Lucas, manibus benedixit discipulis suis. Chrisma, qua voce hodie vtimur, quod frons inungatur. Nã Christus Græcè, Latine vnctus dicitur: perfectioni

*1. Petr. 2.*

*2. Cor. 3.*

*1. Cor. 13.*

*Quo sacramento maxime fiat vnus cum Deo spiritus noster.*

III



autem modo Christi esse incipiunt, qui sunt huius participes sacramenti. Signum ac sigillum, quod Episcopus dicit: *signo t. signo crucis*, pollice namque in modum crucis ducto, frontem tangit Episcopus, quasi ea sit signum, quo nos, qui epistola (inquit Paulus) Christi sumus, & tabulae nona fcederis, consignemur: quin hoc est signum, quod arrollentes conferere manus cum hostibus non dubitamus: eosque fidei constantia, caritatisque inconcussa stabilitate à nobis repellere, fundere, fugare, morti denique tradere valemus.

I.

Confirmemus, quæ dicimus, testimoniis diuinæ scripturæ, antiquorum Patrum, & Conciliorum. Et quidem cum Christus dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum calorum.* Non minus pertinet ad baptismum propter aquam, quam ad confirmationem, si perfectionem respicias propter Spiritum sanctum, qui licet infundatur per baptismum, & euehat nos in cælum, non tamen ita perfectos, ut cum confirmati sumus: tunc enim pleniori modo quasi ad ætatem perfectam perducti renascimur. Hoc autem dictum, ut certò sciamus sacramenta per se inspirare gratiam, ea quam supra diximus ratione: sicut enim, qui nascitur, nihil confert ad sui creationem, quod possit illum perficere: sic neque qui accipit sacramenta, omninò est necesse ut in gratia Dei sit, re vera Deum præ cunctis amet: sat est, si sit attritus. Adducta verò verba pertinere ad sacramentum confirmationis, testis est

II.

Cyprianus epistola ad Stephanum. Sed & in Actis Apostolorum legimus Samaritanos à Philippo Diacono baptizatos, manibus deinde impositis à Petro & Ioanne, Spiritum sanctum accepisse: quod pertinere ad hoc, de quo agimus, sacramentum testatur Cyprianus epistola ad Iubaianum,

III.

Augustinus contra Donatistas, Hieronymus contra Luciferanos. Sic etiam Paulus imposuit manus super Ephesios: & venit Spiritus sanctus super eos, & loquebantur variis linguis, & prophetabant. Qua in re videas quam sint ridiculi, qui volunt per sacramenta tantum nos excitari ad functionem operum. Nam qui exciter ego ad loquendum lingua, quam nunquam audini? qui Prophetem? Protinus imposita manu hoc accidebat, non antè: quid non potuisset alioquin hoc agere Philippus cum Samaritanis? qui fuit necesse accersere Petrum & Ioannem? Sed ut sciamus ex opere, ut aiunt, operato, sacramenta diuinitatem com-

municare,

municare, impertiri caritatem, hinc tum cæteris omnibus, tum maxime hoc sacramento imponitur manus, qua solent opera designari, perinde ac si operetur illa, seu per illa Deus. Meminit huius sacramenti sapius Paulus in epistolis, ut cum dixit: *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vixit nos Deus: qui & signavit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.* Aud. n' Paulum meminisse confirmationis, vntionis, signi, & spiritus in corda illapsi? Loqui verò illum de hoc sacramento hinc, tradunt S. Ambrosius, ac Theodoretus. Peto igitur ab iis qui negant sacramenta agere ex opere operato, an qui signamur à Deo, ut ait Paulus, ipsi nos signum premamus, an Deus: an verò satis sit, cum quis signatur, ut se exhibeat signandum, consistat: similiter an pignus à pugno (hinc enim dicitur) existat, an satis sit ut illo cõprehendatur, ac teneatur. Vnguentum, quo Deus vngit, in manu Dei operantis, non nostra. De hoc sacramento sic alibi S. Paulus idem: *Nolite, inquit, contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis.* Rursus: *In quo & signati estis spiritu promissionis sancto.* Quæ duo loca explicans S. Cyrillus Alexandrinus in caput vltimum Isaia, sic ait: Signati sumus spiritu redemptionis, & omnium cordibus impressus & formatus est Christus participatione Spiritus sancti. De eodem sic Ioannes (ut interpretantur SS. Cyrillus Hierosolymitanus, Alexandrinus, & Augustinus) *Et, inquit ille, vntionem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis, & non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut vntio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium, & sicut docuit vos, manete in eo.* Quid potuit his verbis esse apertius? Huius vntione sacramenti, ait Ioannes, nos edoceri omnia eaque vera. An non igitur diuina per illud lex exaratur in cordibus nostris? ut sciamus scilicet ipsi per nos ad statum nostrum spectantia, vel ut momentibus rectè assentiamur inquit S. Thomas, nimirum docti à Spiritu sancto aures veris præbere.

*Afferuntur testimonia Patrum idem confirmantia.*

## CAP. III.

Classis secunda testimoniorum.

**A**dduximus septem testimonia diuinæ scripturæ ad confirmationem spectantia: nunc audiamus Patres nostros,

2. Cor. 1.

IIII.

*Ambros. de ijs  
qui in it. ca. 7.  
Theod. in il-  
lum locum.*

V.

VI.

Ephes. 4.

VII.

1. Ioan. 2.

Testimonia  
Patrum per-  
tinentia ad  
chrisma.

De Eccl. Hic.  
c. de bapt. &  
cap. 4.

Cap. 2. par. 2.

Par. 3. cap. 4.

L. b. 6. Strob.

Euseb. libr. 3.  
Hist. cap. 17.

nostros, qui annunciauerunt nobis: & more nostro incipiamus ab antiquissimis quibusque ordine temporum seruato, ut eorum continuatam, perpetuamque doctrinam videamus. Sic igitur S. Dionysius: Ipsa uero, inquit, unguenti unctio, quae perficendi vim habet, facit eum, qui ungitur, bene odoratum sacra enim regeneratio copulat baptizatos cum Spiritu sancto: aduentum uero Spiritus sancti arcanum, qui odorem efficit spirituale, illis relinquo cogitandum, qui communione diuini Spiritus habiti sunt digni. Rursus idem: Qui baptizatus est, inquit, ipsa unctio perficiens donat aduentum Spiritus sancti. Et iterum: Baptizatum alba veste ad Pontificem ducunt. Ille diuino ac dei-fico profusus (nota haec uerba) unguento uirum signat. Audi: uocat uirum, qui potest fieri ut sit aetate puer, aut sexu femina, & mox: Perficiens illa unctio facit perfectum, deinde: Sed & ipsis, ait, qui sacramento regenerationis mysterio consecrantur, aduentum Spiritus sancti consummas unguenti unctio elargitur. Clemens Alexandrinus Dionysio subscribens ait de haereticis quibusdam: Quare nec amplius baptismi rationi consentaneus, nec beatum signaculum (sic uocat hoc sacramentum) nec Filius, nec Pater, sed est eis impia naturarum distributio: Rursus idem apud Eusebium narras quod contigit discipulo cuidam Ioannis Apostoli, de Episcopo inquit, qui eum (scilicet Ioannis discipulum) baptismi sacramento illuminauit, postea uero sigillo Domini, tanquam perfecta & tuta animi custodia, obsignauit. Omnium uero elegantissime & clarissime cuncta explicauit Tertullianus, quaecumque pertinent ad hoc sacramentum, tum alibi, tum libro de resurrectione: Caro, inquit ille, abluitur, ut anima emaculetur: caro ungitur, ut anima consecretur: caro signatur, ut anima muniat: caro manus impositione adumbratur, ut anima spiritu illuminetur. Viden' ut omnia Tertullianus enumeret breuissimis, quae tota ad hanc rem spectant? Vim nobis immitti uult hac unctioe delibutis, lumē praeterea, ut hoc, quod rectum sit videre possimus: illa, quod uidimus prosequi, tenere, ac tueri valeamus: & quemadmodum uirtus altissimi unguendos obumbrat, qui consecratur ob id ueluti spirituales sacerdotes. Idcirco sic alibi: De hinc manus imponitur per benedictionem aduocans & inuitans Spiritum sanctum: & paulo antea, egressi de lauachro perungimur benedicta unctioe de pristina disciplina, qua ungi oleo de cornu in sacerdotio solebant: ex quo Aaron a Moysse unctus est: unde Christus dicitur a chrismate, quod est unctio, quae Domino

nomen

nomen accommodauit facti spiritualis. Eadem, quae Tertullianus, scribit Origenes, sic ergo ait: Conuersis a peccato purificatio quidem per illa omnia datur, quae superius diximus, donum autem gratiae Spiritus per olei imaginem designatur, ut non solum purgationem consequi possit is: qui conuertitur a peccato, sed & Spiritu sancto repleti. At S. Cyprianus epistola ad Iabaiantum: Nunc quoque, ait, apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, praepositis Ecclesiae afferantur, ut per nostram orationem, & manus impositionem, Spiritum sanctum consequantur, & signaculo domino consummentur, & ad Stephanum Papam: Parum sit, inquit, eis manus imponere ad accipiendum Spiritum sanctum, nisi accipiant & Ecclesiae baptismum. Tunc enim demum planè sanctificati, & esse filij Dei possunt, si sacramento utroque nascantur, cum scriptum sit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Haec S. Cyprianus, cuius aequalis S. Cornelius eadem tractans in epistola ad Fabianum Episcopum Antiochenum, sic ait apud Eusebium: Verum morbo tandem elapsus Nouatianus, neque cetera, quibus post baptismum secundum Ecclesiae canonem tribui potuerat, acquisiuit, nec Domini sigillo ab Episcopo obsignatus fuit: quo quidem nequiquam potius, quomodo Spiritum sanctum adeptus est? Audi nunc horum equalem scriptorem de operibus Cardinalibus inter opera Cypriani, sermone de unctioe: Hodie in Ecclesia ad populum acquisitionis sanctificandum in participatione dignitatis & nominis sacrum chrisma conficitur: in quo mixtum oleo balsamum regiae & sacerdotalis gloria exprimit unitate: quibus dignitatibus initiandis diuinitus est unctio instituta, & mox: Sanctificatio elementis iam non propria natura praebet effectum, sed uirtus diuina potentius operatur, & adest ueritas signo, & Spiritus sacramento. Rursus: Huius unctioe beneficio, & sapientia nobis, & intellectus diuinitus datur, consilium, & fortitudo calitas illabitur, scientia, & pietas, & timor inspirationibus superius infunditur: hoc oleo uncti cum spiritualibus nequitis colluctamur. Audiamus post hos S. Cyrillum Hierosolymitanum, sic igitur ille catechesi tertia: Ut Christus postquam in Iordane baptizatus ascendit de aquis, & factus est super eum substantialis aduentus Spiritus sancti, simili super similem requiescente, sic etiam nobis, postquam a sacro fonte ascendimus, datum est chrisma, illius, quo unctus est Christus, imago, qui est Spiritus sancti, & paulo post: sed caue ne suspiceris, solum unguentum esse illic: ut enim panis Eucharistiae post illam Spiritus sancti inuocationem non est amplius panis terrenus, sed Christi corpus: sic

sanctum

Homil. 4. in  
Leuit.



sanctum hoc unguentum cum inuocatione non est solum & nudū, neque commune, vt aliquis posset dicere, sed Christi & Spiritus sancti chrisma presentia diuinitatis efficiēs: quo quidē symbolicē frons tua, aliēq; partes corporis unguuntur: atq; unguento quidē, quod cernitur, ungitur corp<sup>o</sup>. sancto verò & vitali spiritu anima fit sancta & mox: Sicut enim Saluator per baptismū & Spiritus sancti descensum egressus aduersariū deuicit, sic & vos per sacrū baptismum induiti mysticū chrisma, quae est Spiritus sancti armatura, stete aduersus hostes, eosq; debellate, dicentes: Omnia possū in eo, qui me confortat, Christus: à cuius chrismate Christiani appellamini, perducētes ad veritatē nomē Christianū, quod à baptismo coepit nominari: siquidē ante hanc gratiā non eratis proprie digni eo nomine, sed potius eò progrediētes tēdebatis, vt Christiani essetis. Nō omittamus auctore, cuius opera nomine Emisleni circūferuntur: sic igitur ille sermone de Pentecoste: *Quod nunc, inquit, in confirmandis neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc Spiritus sancti descēso in credentiū populo donauit vniuersis* Haud dissimiliter S. Ambrosius: *Sequitur, ait, spirituale signaculum, quia post fontē sequitur vt perfectio fiat, quando ad inuocationem sacerdotis Spiritus sanctus infunditur, & alibi: Serua quod accepisti: signauit te Deus Pater, confirmauit te Christus Dns.* Eadē Prudentius testatur multis in locis: vnū sufficiat attulisse, ait itaq; de pugna animae loquens.

*Post inscripta oleo frontis signacula, per quae unguentum regale datum est, & Chrisma perenne.*

Omibus his subscribit Augustinus multis in locis, precipue verò scribens aduersus Petilianus litteras his verbis: *In hoc unguento sacramentum chrismatum vult Petilianus interpretari: quod quidē in genere visibilium signaculorum sacrosanctū est, sicut & baptismum, sed potest esse in hominibus pessimis, & rursus: Discerne igitur visibile sanctum sacramentū, quod esse in bonis & in malis potest, illis ad premiū, istis ad iudiciū, ab inuisibili vnctione charitatis, quae proprie bonorum est, & alibi: Vnctio spiritualis, inquit, ipse Spiritus sanctus est cuius sacramentū est in vnctione visibili.* Finē facimus cū Cyrillo Alex. qui explicās Isaiā, loco de quo dicemus: *Per vniū, inquit ille, mysticā benedictionē, & incruentae hastiae modum significat, quam in sacris ecclesiis consueuimus administrare.* Unguentum nobis pulchrē Sācti Spiritus vnctionē designat. Scribit enim S. Ioannes: *Et vos vnctionem habetis à sancto illo, neque opus habetis, vt quis doceat vos: de omnibus enim inuncti sumus unguento, maxime sacrosancti baptismi tempore symbolū accipiendi Spiritus sancti vnctionem*

ficientes.

Lib. 3. de Sac.  
cap. 27.

Lib. 2. c. 104.

Epist. 1.  
Ioan. tract. 8.

Cap. 25.

faciētes. Sed haec, inquit, omnia trade gētibus. Cōsiliū enim hoc super omnes gentes. Antiqua enim lex, eiusq; cultus per Angelos administratus, nō omnib. simpliciter gētibus dabatur, sed vni & soli ē sanguine Israēlitico oriūda. At gratia in Christo, & per fidē vocatio, adhuc per Spiritum sanctificatio, hocq; per cōsiliū Dei & Spiritus sacramentum in omnes gentes existit. hucusq; Cyrillus. Quod si te concilia delectant, habes antiquissima concilia, Arelatense primum, & secundum, Laodicenum, Aurelianense, Meldense, Hispalense, secundum Germanū sub Bonifacio Moguntino, vt est in eius vita, sit instar omnium totius Orbis consensus, de quo testatur Hieronymus his verbis aduersus Luciferianos: *An nescis, ait, etiam Ecclesiarum hunc esse morem, vt baptizatis postea manus imponantur, & ita inuocetur Spiritus sanctus? Exigis vbi scriptum sit? In actibus Apostolorum, etiam si scriptura auctoritas non subisset, totius Orbis in hanc partē consensus instar praecepti obtineret. Nam & multa alia, quae per traditionē in Ecclesiis obseruātur, auctoritatem sibi scripturae legis usurparunt.* haec Hieronymus, quae eò libentius adduximus, quod opponant quidam nō exstare vllū praeceptū in diuina scriptura sacramenti huius. Exstat enim non modò in actibus Apostolorum, vt annotauit Hieronymus, propterea quod Petrus & Ioannes à Samaritanis, Paulus verò ad Ephesios exegit huius sacramenti susceptionē, sed & in Euangelio, & epistolis Pauli, & Ioannis, vt supra ostendimus, quorum tamen testimonia non curauit adducere Hieronymus, contentus totius Orbis inueterata consuetudine, & vnanimi consensu.

Nunc itaq; vt aliis quibusdam haereicis respondeamus, obiectantibus non esse hoc sacramentū, quod linguarum donū per illud, vt olim, non datur, afferamus in medium verba Augustini, ac finem faciamus. Sic igitur ille: *Neque enim temporibus & sensibilibus miraculis attestantibus per manus impositionē modò datur Spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad commendationem rudis fidei, & Ecclesiae primordia dilatanda: quis enim nunc hoc expectat, vt ij, quibus manus ad accipiendum Spiritum sanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? sed inuisibiliter & latenter intelligitur per vinculū pacis eorum cordibus diuina charitas inspirari, vt possint dicere, quoniam diuina charitas diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* haec August. sed & ad hanc obiectionem nos aliis modis respondemus inferius signo de generibus linguarū. Nūc audiamus praestantissima tanti sacramenti va-

ticinia.

Concilia.  
Arel. r. cap. 8.  
cap. 17.

vicinia, & inspiciamus pulcherrimas eiusdem figuras: sic enim cuncta conferens, conquiescet animus noster in iucundissimarum rerum contemplatione.

*Vaticinia, decem Chrismatis, siue Confirmationis.*

C A P. I I I I.

Classis tertia.

Vaticinia  
chrismatis.

**V**ix credi potest à quoquam, quot ac quam diuinis vaticiniis, caelestibusque mysteriis & figuris voluerit Deus illustrare hoc sacramentum. Nos illa in capita simul redigemus. In primis igitur, vt tantę rei maiestatem Christus commendaret, illud prouidit, vt materia sacramenti istius esset ex oleo, & balsamo, quod admiscetur oleo, quamuis satis esse velint nonnulli, si intermiscetur oleo, nisi balsamum habeatur, aliquid maximè affine. Ipse autem Christus est finis omnium vaticiniorum, figurarum, legum, rerum denique singularum, & tamen non aliud sibi nomen voluit assumere ex antiquo tempore, quam quod huius sacramenti functionem materiamque præsignificaret. Nam qui Hebraeis est Messias, & Græcis Christus, Latinis est Vnctus. Nomen igitur ipsius filij Dei inter homines, quem respiciunt oracula, & figuræ omnes, est pro prædictione tanti sacramenti: vt nō temerè omnia videantur ad illius consignandam potestatem diuinitus prouisa, ac disposita mirandum in modum. Quocirca, vt supra ostendimus, Cyrillus Hierosolymitanus per hoc sacramentū scribit nos verè ac perfectè esse Christianos, idest, vnctos: quod longè ante ipsum dixit Theophylus Episcopus Antiochenus, qui fuit à Petro sextus, in libro ad Autolyicum, qui habetur in primo tomo Bibliothecæ sanctorū Patrum. Sed & apertissimè eadem scripsit Paulus, cum dixit, nos confirmatos in Christo, & vnctos à Deo, vt supra ostendimus. Sed nunquid non est aliud huiusce ipsius rei oraculum in diuina scriptura? Audi, cui secundus locus datur, ipsam sponsam primis verbis principio Canticorum loquentem: *Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt verba tua vino, fragrantia vnguentis optimis. Oleum effusum nomen tuū: ideo adolescentula dilexerunt te*. Potuit res clariùs explicari? Nam sponsi celestis Dei & Christi nomen est oleum, sed effusum: effunditur namque in omnes Christianos:

à Chr-

à Christo, siue vncto, Christiani nominamur, atque vncti: atque ob id adolescentulæ siue animæ maximè amant, quæ vngantur hoc sacramento, & à Christo in primis per illud pendeant, cuius vbera fragrant vnguentis similiter huius sacramenti. Sed nunquid hæc interpretatio ad hūc locum mea? Nullo modo, est S. Dionysij Areopagitæ venerabilis & antiqui Patris, vt eum vocat Gregorius Magnus, libro de Ecclesiastica Hierarchia capite quarto loquētis de hoc ipso sacramento: *esū, dicit ille, nomen, oleū est effusum. Christi enim appellatur, quod ipse eximie fragrans repleat diuina voluptate participes, est enim fons suauolentiæ emittēs diuinos halitus in piās animas*. hæc ille. Iure igitur sponsa vocat sponsum nomine olei, quæ hoc maximè sacramento Christiani Christo veluti sponsæ sponso adglutinemur, vngenti atque olei mystici interuentu. Atque huc tertio loco respexit Dauid describens Christi maiestatem, & decus: *Dilexisti iustitiā, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo letitiæ præ consortibus tuis*. Vnctus est Christus ab ipso met Deo quantum ad humanitatem, inquit SS. Ambrosius, Hilarius, Vigilus, Cyrillus, sed vnctus est abique vilo omnino vllius rei interuentu, nos à Christo Christiani chrismatis administratione, idcirco vnctus est ille præ consortibus, siue ante consortes, qui nos sumus. Hæc verò Dauidis verba respicere sacramentum confirmationis voluerunt S. Basilius in eius loci explicatione, antiquissimus ille auctor libri de chrismate inter opera Cypriani, & Simeō Episcop⁹ Thessalonicensis libro de sacramentis. Hinc idem Dauid quarto loco ait: *Myrrha, & gutta, & casta a vestimentis tuis, à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filie Regum*. Sciendū verò, pro eo quod nos habemus, Gutta, in Hebræo & Græco esse, Staetem, quo vocabulo significatur etiam balsamū, vt sequenti capite aperietur, quod oleo admiscetur in sacramento chrismatis. A vestimentis igitur Christi fuit hoc balsamum, quo nam verò modo enarretur, si potest, alius, aut cōuenientior, quam chrismatis administratione. Hinc subiicit: *A domibus eburneis, siue vt alij reddunt, Templis pulcherrimis, in quibus scilicet Ep̄s Christum referens, & sacris vestib⁹ indutus vngit Christianos hoc sacramento, & animas nostras efficit Reginas Regū filias, quæ maximè Christū delectent, & honorent*. Vnde Prudentius chrisma vocat regale: antiquitus enim Reges vngentur, & nos vngimur itaque veluti Reges, animæ nostræ veluti Reginæ.

Castibus

Hom. 34. in  
Ezech.

I II.

Psal. 44.

Amb. Heb. 1.  
Vigil. lib. 4.  
Hil. de Trid.  
lib. 11.

Cyri. de In-  
car. lib. 1.

I I I I.



*Cetibus aut magni Laterani currit ad aedes,  
Vnde sacrum referat regali chrismate signum.*

V.

Ob id etiam quinto loco idem vates ait alibi: *Impinguasti in oleo caput meum.* quæ verba pertinere ad vñtionem sacramentorum, tum multi interpretes ibi scribunt, tum verò apertissimè Chaldaeus, alioquin nihil magnifici haberent quæcūque eo psalmo persequitur David, nisi mysteria siue sacramenta designent. Hinc alibi idem canit, bonum iucundumq; esse habitare fratres simul sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius, sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion, quoniam illic mandavit Dominus benedictionem, & vitam vsque in sæculum.

VI.

Hic quæro, quid habeat similitudinis vnanimis habitatio multorum cum vnguenti perfusione, aut roris defluctis in montem Sion? aut quid sibi velit David dicens in monte Sion mandatam benedictionem? nisi quòd in monte Sion accidit vt Apostoli replerentur, quod aut Theodoretus explicans hunc locū, Spiritu sancto: qui nobis exemplo illorum datur, vt è multis supra ostendimus, sacramento confirmationis, ob id igitur in monte Sionis mandata benedictio vnguenti iucundi & boni, rorisq; diuini, per quæ charitas diffunditur in cordibus nostris, vt vnanimes simul habitemus in Ecclesia Dei. Mentionem verò fecit Aaronis & vnguenti David, non modò quia Aaron vngentur, & vngentur antiquitus, & Episcopos nostros signabat, sed vt perster in similitudine montis, Aaron enim mons dicitur Hebræè, & quod in monte Sion accidit, clarius depingat vnde propter illapsū spiritus sancti deflucit in omnes gentes hoc sacramentum.

VII.

Cap. 28.

Audi septimo loco Isaiam hoc apertissimè dicentem: *Et faciet, inquit, Dominus in monte Sion conuiuium omnibus gentibus: bibent vinum, bibent latitiam, vngentur vnguento. trades hæc omnia gentibus, consilium enim eius super omnes gentes, hæc Isaias, vt est apud septuaginta interpretes, quorū editione tanti S. Paulus fecit, vt eam præponat codici Hebræo, hoc namq; omisso, vtitur illa in epistolis suis: quamuis in multis, quæ adducit, locis dissentiat ab Hebræo codice, quem nunc habemus, & in quo sic habent allata verba: *Faciet Dominus conuiuium vindemia pinguium medullatorum vindemia defecata, quæ quantum ad vim sunt eadem.* Vnguenti*

namque

namque colligitur è pingui aliquo, quod è medullis fuerit expressum, siue intimis aliquarum rerum partibus, quas scriptura solet medullas vocare: vt medullam tritici, & alia huiusmodi. Septuaginta igitur clariùs dixerunt, fore, vt Deus in monte Sion apparet omnibus gentibus conuiuisti, in quo bibant vinum, & vngantur vnguento. Certum verò est, non hic agi de conuiuio aliquo, quod expleat ventrem: nam qui mons caperet omnes gentes? vnde vnguentum? vnde vinum? Quamobrem S. Cyrillus Hierosolymitanus, & Alexandrinus, ac post eos Theophanes Episcopus Niceæ in libro de cõcordia noui & veteris testamenti apertissimè aiunt agi de sacramento chrismatis, quod gentibus est traditum, & in monte Sionis apparatus, cum spiritus sanctus illapsus est in corda discipulorum, & illabitur quotidie in animos Christianorum per hoc sacramentum confirmationis, quo vnguntur.

VIII.

Quamobrem loco octauo huc referuntur, quæcunque oracula tribuunt maxima quæque vnguentis: ea verò sunt innumera: nos aliqua tantum referemus, in his illa sponsæ verba, quibus ait futurū vt curramus in odorem vnguentorum Christi. En quanta efficacitas vnguenti sacrosancti: vt odore dumtaxat suo nos incitet ad cursum. Verbis verò illis notari sacramentum confirmationis scribit ibi S. Gregorius Magnus. Atque hic sciendam, quòd eadē sponsa paulò post ait: *Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* intelligitque balsamum, quo vtimur in chrismate, siue id tunc extaret, siue futurum præuideret spiritus sponsæ loquentis: quod enim versum est Cypri, Hebraicè cophuer habetur, ac significat illum fruticem, è quo nascitur balsamum. Engaddi autem vicus est in tribu Iuda prope mare mortuum, inter cuius vinea copher, siue cyprus, & opobalsamum solebat oriri, quamuis alij camphoram velint intelligi, nonnulli cyperum herbam odoratissimam: ego dixerim, nomine ignoto cuncta spiritum diuinum complexum facientia ad rem.

Ex hoc igitur sacramenti propositi balsamo sponsa siue quælibet anima Christo dedicata, habet vt sit ei potissimū Christus sponsus, ipsi intimè adiungatur, verè dicere possit, balsamū mihi sponsus. Diximus supra, in vñtione pronunciari ab Episcopo illa verba: *Signo te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis:* & eodem tempore crucem signari vnguento pollicis ductu. Hinc Tertullianus ait libro de

j. Pars.

h

præscri

IX.  
Cap. 9.

præscriptionibus: Signat in fronte milites suos, idemq; retulimus supra ex Prudentio, & latius sanctus Cyrillus catechesi tertia, & Augustinus in Psalmum centesimum quadragesimum primum ad illa verba: *Absconderunt superbi laqueum meum.* Atq; huc respexisse viderur Ezechiel, cum ait quosdam signatos in frontibus signo Thau, quod crucis formam retulisse, sanctus Hieronymus, & S. Cyprianus dixere aduersus Demetrianum: & post Ezechielem, S. Ioannes recitat ab Angelis Dei idem factitatum in Apocalypsi, vt Oecumenius, Beda, Anselmus, ac Rupertus volunt. Sed his omissis, nos vnum tantum oraculum Isaiæ producemus, sic igitur ille, seu potius per illum Deus loquens de suis: *Et ponam in eis signum, & mittam ex eis qui saluati fuerint ad gentes.* hæc ibi. Sed quòdnam quæso signum ponitur in nostris, cum mittuntur ad gentes, & qui soli hucusque missi sunt ad eas Christo conciliandas, vt late ostendemus signo de fidei propagatione, nisi signum quod fronti insculpi tur? quod passim vates idem iussu diuino prædicit in nationibus atollendam, vt mox aperiemus: & quod sit hoc, explicabimus latè.

X.

*Decem figurae Chriftatis afferuntur.*

CAP. V.

Classis quarta.

Figure chris-  
matis.1. Figura.  
Gen. 28.

**N**unc ad figuras veniamus: & quoniam diximus Christum nomen non aliunde sibi assumpsisse, nisi ex huius sacramenti respectu, vt quiuis intelligeret quanti illud esset: quin suos voluisse nominari ex eiusdem susceptione, vt scirent hoc sacramento nomen Christo dari, & inter eius milites recenseri: cõtèplemur huic rei figuram maximè respondentem. Iacob enim cum pergeret in Mesopotamiam, somnòque se dans, capiti lapidem supposuisset, vidit in somnis scalam è terra pertingentem ad cælum, Dominumque illi innixum, sibiq; dicentem: *Ego sum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Isaac, & mox: Benedicentur in te & in semine tuo cuncta tribus terræ: & ero custos tuus quocunque perrexeris, & quæ sequuntur.* Euigilans Iacob dixit: *Quàm terribilis est locus iste: non est hic aliud nisi Domus Dei, & porta celi tulitq; lapidem, & erexit in titulum, fundens oleum desuper, adiungens, lapis iste vocabitur domus*

Dei

*Dei.* hucusque Iacobi euentum, quo manifestissimè tum Christus per illum lapidem, tum quilibet Christianus in Christo designatur: nam lapis est Christus, & nos viui lapides, inquit Petrus, superædificamur in domum Dei. vngitur autem lapis iste, vt vocetur domus Dei, titulumque lapidis ac domus Deo dedicatæ sibi vindicare possit. Sed ab antiquioribus rem repetamus.

Nemo non scit, columbam speciem Spiritus sancti præferre, sic namque apparuit supra Christum baptizatum. Quid verò est, quòd illa detulit ad Noë ramum virentis oliuæ, vt significaret ipsi ex arca egressum tutum, pacata omnia? nisi vt nobis præsignificaret (ait Petrus Damiani sermone in cœna Domini, & Damascenus) oleo chris-matis, quo Spiritus sanctus illabatur in animos nostros, columbæque insidet nobis, veluti arcæ, ac templo iam diuino, & domui Dei, esse iter aduersus omnes impetus hostiles secutum, nihil ab illis metuendum.

Eodem spectat, quod Deus instituit, vt ex oleo, myrrha, calamo, casia, cinnamomo conficeretur vnguentum, quo adspargerentur tabernaculum, vasa, supellexque vniuersa diuino cultui dedicata: addiditque, vt quicumque illud tangeret, sanctus esset, nemo illud conficeret, aut ad alios vsus conuerteret, aliisve daret, sanxitque vt illo delibuta essent sancta sanctorum. Sed quid sibi voluit Deus hac figura: omnia namque, inquit Paulus, in figura contingebat illis: nisi maximum quoddam vnguenti alicuius nostri sacramentum? & quòdnam quæso, nisi chris-matis? vt adnotarunt auctor libri de vnctione chris-matis inter opera Cypriani, & Petrus Damiani sermone primo de dedicatione.

Quamobrem cum tanta figuræ illi antiquæ diuinitus tribuerentur, quid ipsi rei datum dicemus? nõne quod asserimus, vt per vnctionem hanc Spiritus sanctus abundè influat in corda nostra? qui verò abundè? ita abundè, vt quod interest inter priuatos subiectosque & ipsum principè regemq; id intersit inter initiatos hoc sacramento, ac non initiatos. Cur autem: Quia per hoc chrisma Reges creamur, regni inquam cælestis, de quo Christus dixit: *Regnum calorum intra vos est.* Nam sicut antiquitus Reges vngebantur, sic nos cum sacramento hoc vngimur, regni cælestis possessionem quandam capimus, atque, vt ait Paulus, pignus spiritus pugno, ac manu iam tenemus di-

h 2

uina

II.

Dam. lib. 4. de  
fid. c. 10.

III.

Exod. cap. 30.



V.

una ipsu, veluti cælestium Reges. Hinc Petrus vocat Christianos regale sacerdotium: & prudentius verbis supra adductis, chrisma hoc vocat regale. Idē significauit Deus, cum iussit à Salomone Cherubim, ianuamq; & postes oraculi fieri è ligno oliuarum, vt cognosceremus nimirū ex arbore huiusmodi fructū futurum, per quem diuino munere edoceremur, diuina queq; oracula cælestium rerū exciperemus, ad audienda rerū cælestium arcana admitteremur.

VI.

Omniū verò pulcherrima illa figura videtur, quā Zacharias vates inspexit: afflatus enim diuinitate, & ad supera contēplāda euectus, vidit candelabrū, & in eo duas oliuas, alteram à dextris, alterā à sinistris, & similiter duas oliuarum spicas, è quib. aurum diffuebat: dictūq; est illi duas spicas esse duos filios olei splēdoris, qui assistunt dominatori terræ. Hi certē nulli possunt esse alij, nisi qui vngūtur, q̄ accidit generatim omnib. Christianis in cōfirmationis sacramento, speciatim verò sacerdotibus in ordinatione, innituntur ambo, veluti cādelabro, ipsi Christo. Alioquin quid sibi oliuæ, oliuarūve spicæ volūt, nisi designent alicuius magni sacramenti dignitatem, per quod assistamus Deo terras gubernātī? Et per quod quæso sacramentū sumus olei filij, vel splendoris, ita vt ex illo nascamur aliquo modo? Sicut itaq; supra ostendimus instar Regū nos vngi, atq; idē vocari hoc chrisma regale: sic per idē necesse est assistamus dominatori terræ, veluti Reges Regum Regi.

VII.

Septima his addatur figura, quod iusserat Deus interiori tabernaculo adesse cādelabrū, cuius lampades oleo nutrimentū subministrante semper ardentes splenderent. Necesse est igitur aliquid his respōdeat in Ecclesia Dei multo efficacius, ac diuinius: ac detur oleum, per q̄ non aēr illuminetur, & templū materiātum, sed mens nostra, nos ipsi, qui, vt inquit Paulus, sumus templū Dei, ait hanc figuram tractans Petrus Damiani sermone de cōna Domini. Et q̄ dicemus hoc oleum, nisi chrisma, quando videmus illud tot miraculis, tot figuris, tot scripturæ testimoniis, tot Patrum præconiis, iugiq; Ecclesiæ cōsuetudine cōmendatum?

VIII.

Leuit. 2.  
Rom. 15.

Succedit huic octaua figura, qua mādabat Deus omnes oblationes adspergi oleo. Nunc autem nulla fit oblatio Deo, nisi omnia nostrum coniunctorum vna cum Christo corpore, ad quod omnes oblationes referuntur, decet itaq; præsto sit oleum, quo adspergamur, nō quantum ad corpus dumtaxat: sed per corporis ministerium, quantum

ad nos

ad nos ipsos totos: vt accedamus, ait Paulus, cum vero corde in plenitudine fidei adspersi corda, à conscientia mala.

Nona sit, quod Christus toties ascendebat in montem oliuarum, nunquid temerè? Audi Bedam exponentem verba illa Lucæ. Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem oliuarum. In montem, inquit, oliuarum discipulos educit, vt omnes in morte sua baptizatos altissimo Sancti Spiritus chrismate confirmandos esse desinet, sed & longè ante Bedam Amænus poëta Christianus:

*Montis Oliuiferi Christus de vertice sursum  
Ad Patrem redijt, signans vestigia pacis.  
Fronibus aternis præpinguis liquitur humor,  
Qui probet infusum terris de Chrismate donum.*

Sed & sanctus Augustinus, Iesus perrexit in montem oliueti, in montem fructuosum, in montem vnguenti, in montem chrismatitis, vbi enim decebat docere Christum, nisi in monte oliueti Christi enim nomen à chrismate ductum & chrisma Gracè Latine vinctio nominatur. Ideo autem nos vnxit: quia luctatores contra Diabolum fecit.

Quamobrem postrema sit figura, quod Christo descendentem è monte oliuarum populi occurrerūt cum ramis arborum, oliuarum scilicet, quæ in itinere ac monte illo præmanibus erant: & clamabant illi: Benedictus qui venit in nomine Domini: Rex Israël. At occuratio cum ramis oliuarum non fiebat nisi triumphantibus, ac victoribus, aut ab iis qui supplices pacem peterent, quod ostendimus: vt palam fieret quod populi facturi erant, hoc sacramento ituri obuiam Christo Regi, habituri affluentiam pacis æternæ, & mox contemplaturi eundem Christum, qui è monte oliuarum cum maxima maiestate ascendit in cælum: vt nos veluti oleastrum fractis ramis, quod aiebat Paulus, insereremur, & coniungeremur intimè Christo veluti bonæ oliuæ, & filij essemus eius sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ ipsius, portante nos ore & afflatu diuinitatis suæ columba Spiritus sancti in arcam supernæ quietis, vt oleo peruncti instar lapidis Iacob, verè dicere possimus: Hac est verè domus Dei, & porta cæli. Audi Aratorem antiquum poëtam, qui sic de Christo ascensuro:

*cælum periturus oliuæ  
Progreditur lustrare nemus: quo germine sacro  
Luminis, & pacis locus est, vult inde reuerti,  
Vnde creaturam signata fronte micantem*

h 3

Diuinus

Heb. 10.

IX.

Aug. tracta.  
35. in Ioan.

Rom. 11.

*Diuinus commendat odor, cum de super unctos:  
Abluit interius Christi de nomine chrisma.*

*Signa rerum naturalium, atque humanarum, & mirabilia, quæ Deus prouidit ac constituit in oliuo, ut homines disponderet ad tanti sacramenti fidem.*

C A P. V I.

Classis quinta.

Signa rerum naturalium, & humanarum miranda.

I.

Lib. 1. c. 50.

Probl. 22.  
sect. 31.  
Psalm. 108.

**C**um sapientia attingat, inquit Salomon, à fine vsque ad finem fortiter, & disponat omnia suauiter: hinc diuinitus prouisum, ut plurima existerent in rerum natura, aut permitterentur in mores humanos induci, quibus animi mortalium non erubescerent tanto sacramento habere fidem: sed admirarentur cælesti prouidentia multas res exoriri, aut permitri, quæ auctoritatem tantæ rei conciliare possent: simulque vis illius & efficacitas designari clarissime conspiceretur: & quamuis horum singula, si seorsum ab aliis considerentur, haud magna videri possent: vniuersa tamen huiusmodi sunt, ut indubitam fidem faciant hominibus sanè mentis. Ac primum signum pertinet ad olei ipsius naturam, quod adhibetur in hoc sacramento, estque omnino necessarium: nulli namque rei tot cōtingunt, quibus chris-matis potestas commendatur, quot ac quanta oleo. In primis enim est efficacissimum aduersus venena remedium: corpus nutrit, ac confirmat: ferrum mollit, ut Dioscorides scribit: igni alendo est omnium liquorum conuenientissimum: præseruat à rubigine, tineis, carie: splendorem solidis corporibus, ut ferro, ligno, lapidibus, aliisve huiusmodi rebus inducit: quod experimentis plurimis quotidie fit manifestum: sic oleum chris-matis valet in primis aduersus flagitiorum virus: omnium maximè cælestibus epulis pascit, & corroborat: cor emollit ad diuina excipienda: caritatis ignem nutrit, ac fouet: facit ne à rubigine & carie corporis ac desidæ exedamur: sed splendore quodam solido fulgeamus. Addit Aristoteles, nihil æquè subire ac per-nadere quilibet res, ipsa etiam ossa, ut oleum: quod innuit Dauid, cum dixit: Et intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius, similiter nunquam glaciatur, plurimū tenuissimi spiritus habet, superstat & innatat aliis

humo-

humoribus: denique si iniecta, quæ vocatur, animalia, quales serpentes, illo adspargatur, haud multò post emoriuntur, citissime autem si capite illito exponantur Soli: quod idem scriptor restatur, ut sciamus chris-mate delibutos ita diuino amore succendi, ut vix congeliantur: plurimum diuini spiritus habere: cunctis rebus præstare, dæmonas humano generi aduersarios serpētibus affimiles expellere, ac morti dare. Idem subditum oculis mirificè iis prodest, inquit Plinius: sic chris-ma mætem nostram ad vera videntia mirabiliter iuuat. Antiqui ob has causas sæpius caput oleo perfundere solebant: quod viderent plurimum conferre, non modò ad sanitatem & robur eius, sed ad intimos spiritus excitandos & confirmandos: quo seruirent expeditius, ac promptius menti nostræ, si quid esset contemplatura. Consuetudinis huius passim meminit Homerus antiquissimus gentium scriptor: meminit Dauid: sed clarissime rem totam designas Salomon, cum dixit: *Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.* Quocirca Horatius veluti auarissimum notat eum, qui nolebat caput perfundere oliuo.

Quid plura? Antiqui fabulantur, Palladem sapientiæ Deam, è capite Iouis enatam, Athenarum patronam, in quibus erat sapientiæ magisterium: eidemque consecrarunt oliuam, quasi hæc arbor omnium maximè suo fructu conferret ad sapientiam. Quid igitur dicemus? An non sapientia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter? An non Deus optimè ac prudentissimè ab æterno per cunctas ætates ordinauit ima summis, vtraque medijs aptissime connectens? Nunquid temerè hæc instituta, & permittita? An non aliquid maximum & diuinum, tantis rebus naturalibus, humanis, & sacris etiam præcedentibus, erat subsequendum?

Audi, ut videas Deum plurimè sciuisse in mores induci, quibus mortalium mentes facilius adducerentur ad habendam tanto sacramento fidem, nec puderet eos diuina venerari, & suscipere, si inepta & humana admirati essent. Plinius scribit: *Honorem Romana maiestas magnum prebuit oliua, turmas equitum idibus Iulij ex ea coronando, item minoribus triumphis ouantes. Athenæ quoque victores olea coronam.* Hæc ille. Idem constat inter alios, ex eo quòd olympica certamina omnium nobilissima erant: & in iis victores olea similiter coronabantur, ut è Pindaro discimus.

De histo. animal. l. 8. c. 27.

II.

A consuetudine capitis un-gendi.

Cur antiqui caput ungerent.

Eccles. 9.

III.

Ab oliua significationibus apud gentes. Quanti facerent oliuas antiqui.

Plin. l. 5. c. 4.  
Lib. 3. Geor.



Hinc Virgilius:

*Illi victor ego, & Tyrio conspectus in ostro,  
Centum quadrijugos agitato ad littora currus.  
Cuncta mihi Alphaeum linquius, lucosq; Molochi  
Cursibus, & crudo decernet Gracia castu.  
Ipse caput tonsae folijs ornatus oliuae,  
Dona feram.*

Lib. 5. Et alibi inducens Aeneam ad victores verba facientem, canit:  
*tres premia primi*

*Accipient, flauaq; caput ne tentur oliua.*

Dionys. lib. 7. Addit Dionysius Halicarnassens, priscos pacem petitorios, solitos fuisse supplicum in morem cum ramis oliuarum pergere ad eos quos voluissent exorare: antiquissimumq; profert huiusce rei exemplum. Quod respexit idem vates, cum dixit:

*Paciferaeq; manu ramum prae tendit oliua.*

Virgil. lib. 7.

Et Ovidius:

*Adiuuat in bello pacatae ramus oliua.*

Ouid. pont. II.

Et Statius:

*Vitata, & laurus, & supplicis arbor oliua.*

Sta. Thab. lib.

Quin sacra facturi solebant olea coronari.

Hinc Virgilius de Numa:

*Quis procul ille autem ramis insignis oliua  
Sacra ferens.*

Virgil. lib. 6.

Plin. lib. 15.  
cap. vlt.

Ob id in sacris non accendebatur, Plinio teste. Nunquid temere haec Deus inter gentes permisit? haud sciet è malis, si qua erant inter illos, bonum seligere? Quocirca sicut rectissime sancti Dionysius Arcopagita, Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus aiunt nos vngi chrisimate ad subeunda certamina spiritus aduersus daemones, veluti athletae olim certaturi cum suis colluctatoribus: sic Deus vti voluit oleo ad inspirandam diuinitatem, pacem caelestem, coronamque suis dandam, illòsque ad omnia sacra instituendos, multo iustius, quam prisci vterentur. Ridendique haeretici, qui obijciunt illud Deuteronomij: *Cave ne imiteris gentes, & requiras caeremonias eorum.* Non enim Catholici haec agunt, quòd instituta aut vsurpata fuerint haec à gentibus: sed quia diuinitus praecipita, antiquissimis oraculis & figuris praesignificata, à Christo sancita, ab Apostolis in mores inducta, perennique consuetudine per Ecclesiam continuata, vt vidimus, ad nos deuenere. Tanta verò exstitit vis diuinitatis in sacramenta inspirandae: vt

Deuter. 12.

vestigia

vestigia imprimi illius ex omni parte inter omnes gentes Deus voluerit: ne à mysteriis illae accipiendis declinandi causam haberent: & omnium rerum, gentiumq; , denique naturae ipsius consensus existeret aduersus impios illa contemnentis. Quin immò, vt ait Iustinus, Clemens, Tertullianus, & Eusebius, cum demon ex oraculis & figuris conijceret nostros ritus huiusmodi futuros, videri volebat illos imitari ad dignitatem immeritò vsurpandam, maioremque eorum, qui nostra contempserunt, poenam.

Sed qua de causa factum dicemus, vt paulo ante natum Christum in plurimis nobilissimis prouinciis nullae essent oliuae, mox autè latissime fuerint propagatae? qua de causa contigit, vt in quibus illae essent, tardissime fructus ederent, postea verò non ita? Caestis huius prouidentiae quae potest afferri causa, nisi vt Deus cõsuleret tanto sacramento, ne quid illi deesset ad ipsius administrationem, simulq; significaret fore propediem, vt vnctus, & vncti diuinæ virtutis oleo, Christus, & Christiani latissime propagarentur per orbem terrarum? Quid dicam? Non oriebantur antiquitus oliuae, nisi intra quadraginta milliaria à mari. Cur postea datum, vt supra istud spatium nascerentur? Hoc enim mirabile, legatur Plinius haec scribens: *Oleam, inquit, Theophrastus è celeberrimis Graecorum auctoribus vrbis Romae anno quadringentesimo quadagesimo negavit nisi intra quadraginta millia passuum à mari nasci.* Haec ille ante annum ducentessimum & sexagesimum propè à Christo nato. Neque verò protinus accidit, vt defuncto Theophrasto secus eueniret: atque ita non ante tot annos à Christo nato concessum, vt alibi prouenirent oliuae. Rursus eidem Plinio demus aures, qui cum retulisset à probatis auctoribus, in Africa, Italia, Hispania, Gallis, anno ab Vrbe condita centesimo octuagesimo tertio nullam fuisse oleam, subiicit: *Minus ea miretur, qui sciat post annos viginti duo Cn. Pompeij quarto consulatu oleum prouincijs Italiam misisse. Hesiodus quoque in primis cultum agrorum docendam arbitratus vitam, negavit olea satorem fructum ex ea percepisse quemquam: tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantarijs serunt, translatae arumque altero anno decerpuntur bacca.* Haec ille. Quid ad haec dicemus? Ad alia procedamus.

Constat ex Eusebio, & Orosio, paulo ante Christum natum, Romae in regione transyberina erupisse olei fontem, ac tota die sine intermissione fluxisse: translatis mox in ea

IIII.

A propagatione oliuarum. Ante Christum natum non tot in locis oliuae.

Lib. 15. cap. 1.

V.  
A fontibus.

h 5 loca

Cur tot fontes olei post Christum natum.

Pli. lib. 3. c. 2.

Dec. 10. cap. 3. hist. Sic.

V I.

Ab oleo petræ

V I I.

Ab oleo corporum sanctorum.

loca ab Augullo Iudæi, teste Philone. Huiusmodi euentu Christum, Christiq; mysteria diuinitus prædicta asserunt iidem scriptores, & exitus ipse comprobasse videtur: nam Christus vnctus, Christiani vncti dicuntur: sacramenta maxima, vt videmus, vnctionis ministerio perficiuntur. Mirandum quidem quod Eusebius & Orosius tradunt: quamuis alibi fontes fuisse tradantur, cuius aquis lucernæ arderent, & expleret olei vicem, vt è Plinio scimus: sed è transyberino fonte manasse ipsum oleum scribunt illi. Marcus Polus in Armenia fontem tradit esse, è quo largè seateat oleum: Faxelus alium in Sicilia in territorio Mazaræ, qui adhuc exstet, & oleum fundat. Quo tempore eruperunt isti, haud compertum: Plinius, qui nihil omisit istarum rerum, nihil meminisse videtur. Sed hæc sanè minora, & nullius pretij. Illud maximè suspiciendum, post ortum Christi, qui petræ symbolo, vt omnes norunt, plurimis oraculis designatur, è petra multis in locis oleum fluere cœpisse, ac fluere adhuc, vt hodie in agro, quantum ferunt, Mutinensi: quod ante ortum Christi nullo modo accidisse vnquam memoratur, vel non ita passim, & abundè. Dioscorides quidem diligentissimus scriptor, cum singulas oleorum species recenset, huius non meminit, neque similiter Plinius. Quod autem quidam volunt hoc oleum adnumerari bitumini: video doctissimis viris haud placere. Illud certè constat, è petra nihil vnquam simile, præsertim tanta copia, ac perennibus riuulis fluxisse, nisi post ortum Christi: idcirco Iob dixit, perinde ac fieri nisi diuino opere ac mirabili non posset: *Petra mihi fundebat riuos olei.* Quod tamen quidam referunt ad oliuas, quæ sæpè inter saxa viua lætissimè proneniant, sicut & illud: *Vt sugeret mel de petrâ, oleumq; de saxo durissimo.* Quid est igitur in causa, vt nato Christo hæc acciderint? An non dicendum vnâ cum Iacob, qui lapidem vnxit: Hic porta cæli, & domus Dei? An non maxima hoc euentu mysteria significata? An non hæc, de quibus agimus? negabis. Cur igitur è tot sanctorum corporibus oleum ad omnes morborum curationes mirificum cælesti munere post ortum Christi manare multis in locis certò scimus? quam rem nos latè prosequimur signo de admirandis cadaverum sanctorum affectionibus. Huc omnia necesse est referamus. Omnes res naturales, humanæ, diuinæ ad hoc sacramentum per significandum conspirarunt innumeris modis.

Mirabilia

Mirabilia Balsami, que Deus ad huius sacramenti fidem prouidit.

C A P. V I I.

Classis sexta.

**D**iximus de oleo. Videamus de balsamo, quod administratur oleo in huius sacramenti administratione, vt testantur SS. Dionysius Areopagita, auctor sermonis de vnctione chrisimatis Cypriano æqualis, Gregorius Turorensis, Gregorius Magnus, Concilium secundum Braccarense. Illud verò à nobis primo loco dicatur, quod eadem ferè vis balsamo, & oleo, sed balsamo longè efficacior, huius illud propriū, quod odore est præstantissimo. Hinc in Ecclesiastico habetur: *Sicut cinnamomum & balsamum aromatisans odorem dedit.* Quamobrem multa in hanc rem S. Dionysius Areopagita meditatur libro de Ecclesiastica Hierarchia, ostendens hoc significari, nos propter huiusmodi sacramentum consequi vt bono odori simus tum Deo, tum hominibus, grati & iucundi vniuersis, atque ita diuinitus dari, vt omni dono cælesti circumfluamus, cunctosque ad nostri admirationem & imitationem trahamus, denique nobis illud conueniat, quod ait Paulus, Christi bonus odor sumus. Balsamum nascitur è frutice quodam altiori instar myrti, qui cultro inciditur osseo, vitreo, aut lapideo, non autem ferreo (inquiunt Plinius, & Solinus) ita tamen vt incisio corticem tantum aperiat, ea verò parte sit plaga, quæ respicit solem: inde fluit humor lacteus, ac spissior, hic balsamum. Frutex Hebræis dicitur copher, si credimus Genebrardo. Hoc respexit sponsa in Canticis, cum dixit: *Botrus cypri, siue copher, dilectus meus mihi.* Botrum vocat eam balsami concretionem, quæ guttis scatentibus in vnum confluens botro similis videri potest: quod accidit etiam stacti, & styraci, vt è Strabone & aliis apparet. Cor itaq; amantis, Deū respiciens, solemque iustitiæ Christum, è medio pectore inter vbera emittit odorem suauissimum sanctissimarum cogitationum, desideriorum, sermonum, atque actionum, quibus exprimit Christum sibi suum, neque illum sibi duntaxat refert, sed aliis quoque. Hoc igitur est quod ait: *Botrus cypri dilectus meus mihi inter vbera mea commorabitur.*

Hæc

V I I I.

Ab arbore balsami.

Mirabilia balsami sub Chrisimatis institutionem.

Gre. Tur. l. de gl. mar. c. 40.

Greg. c. 1.

Bra. Cœc. c. 6.

Eccle. 24.

Strab. lib. 12.



Hæc verò ut efficere maximè possimus, assequimur per sacramentum confirmationis, quo nullius ferri sectione, dum cruce signatur, incidi frons ab Episcopo videtur, ut ex intimis nostris suavissima quæque in omnes partes dimanent, respicientibus nobis, ac penitus excipientibus solem iustitiæ Christum, significationi autem diuinarum rerum maximè conuenit admixtio balsami cum oleo, quòd hoc omnium maximè odores conseruet, quo significatur sacramenti vis conseruans maximè inspiratam diuinitus sanctitatem. Ad eandem rem facit, quòd cætera unguenta expeti solerent à foeminis, balsama à viris: sic enim Martialis:

*Balsama me capiunt: hæc sunt unguenta virorum,  
Delicias Nini vos redoletè nuriæ.*

*Pauf. lib. 9.*

Ut intelligamus, scilicet, hoc sacramento infundi in mentibus nostris masculam quandam virtutem, qua non amplius pueri, sed viri ætate iam confirmata sumus. Valde illud admirabile, quod Pausanias refert in Boëthicis: in Arabia plurimas vipersas considerare sub arboribus balsami, sed quæ sub iis commorantur amittere venenum balsami pastu eorumq; morsus ob id innoxios esse: Arabes illas habent pro sacris, neque fas putant eas necare, quòd genios loci parent. Ut scias & hoc sacramento dæmonibus, qui serpentibus notantur, adimi omne venenum, omnemq; potestatem: non esse noxios eorum morsus. Nunc veniamus ad reliqua.

**IX.**

*Inst. lib. 36.*

*Strab. 16.*

*Sol. cap. 36.*

*Plin. lib. 12.*

*cap. 25.*

Balsamum ante natum Christum in sola Iudæa postea plurimis in locis.

*Iou. lib. 7.*

Scribunt diligentissimi auctores Strabo, Iustinus, Plinius, Solinus, vni Iudææ balsamum, nullis præterea terris concessum. Quamobrem Pompeius arborem balsami ob Iudæam tum primum ab ipso deuictam, Romanæq; ditioni adiectam, duxit in triumpho. Et Vespasianus Imperator, qui Hierosolymam diruit, eius arbusculam similiter Romanam detulit. Quin Iudæi cum viderent omnia capi à Romanis, ne frutex in eorum potestatem veniret, in illum sequi, & extirpare prorsus, ac delere sunt conati. Quid igitur in causa esse dicem, ut quæ fastidiebat, inquit Plinius, alibi nasci, sub ortum Christi non ita contigerit? Dioscorides enim scribit, in Ægypto produci, quod & nostra ætate scimus, ut è Iouio apparet, sed & Auicenna meminit huius rei: vixit autem Dioscorides circiter Christi natiuitatem. Pausanias, qui floruit imperante Adriano, vult in Arabia, produci, quod ianuit etiam Strabo: quin etiam ho-

dic

die aduehitur ex Indis occidentalibus, quòd Nicolaus Marnardus scribit. Cur igitur Deus immutauit illo ipso tempore, quo Christus in terras iam iam venturus erat, aut etiã venerat, cæli, terrarum, & fructuum naturam? Iam delendus est ille Virgilij versus, quo referens suas cuiq; regioni res attributas, quæ non alibi orientur ita canit:

*Diuisa arboribus patriæ, sola India nigrum  
Fert Hebanum, solis est thurea virga Sabæis.  
Quid tibi odorato referam sudantia ligno  
Balsama?*

Nam balsamis iam non vna Iudæa, sed Arabia, Ægyptus, ac latissima Indiarum regiones sunt instar patriæ. Nimirum tempus illud exstitit, quod Sibyllæ prædixerant, & idem vates cecinit:

*Occidet & serpens, & fallax herba veneni*

*Occidet: Assyrium vulgo nascetur Anomum.*

Quamobrem sic Solinus: *in hac terra (Iudæa) tantum balsamum nascitur, quæ sylua intra terminum viginti iugerum vsque ad victoriam nostram claudebatur. At cum Iudæa potiti sumus, ita luci illi propagati sunt, ut iam latissimi colles sudent balsama.* Hæc ille, excisa iam Hierosolyma.

Atq; hæc de balsamo satis: quod Iosephus tradit allatū à Regina Sabæ ad Salomonem, eiq; dono datam ipsius radicem ab illa, atq; ex illo Iudæa balsamum sola produxit. Sed certè neq; Iosephus audet id asserere, ait enim: *Dicunt à Regine Sabæ dono datam Salomoni radicem balsami, atq; ita non asseueranter ipse id affirmat.* Certò namque scimus duo: in tota scriptura non haberi balsami certam mentionem, quamuis in illa sæpius referantur laudes Iudææ, & singularum propè rerum, quæ commendare vilo modo illam possent. Nam quòd nos attulimus de botro copher, non est mihi omnino exploratum, & Septuaginta interpretes, ac Paraphrasis Chaldaica non suffragantur satis huic opinioni, quod intelligatur de balsamo ille locus. Iesus filius Sirach, qui floruit temporibus Ptolomæi Evergetis Regis Ægypti, solus meminit balsami in Ecclesiastico. Ac veluti in libris diuinis antiquioribus nulla mentio certa balsami habetur, sic neque in aliis scriptoribus præcis, qui in rebus hisce describendis fuere diligentiores. Herodotus in singulis rebus singularum regionum recensendis accuratissimus, cum narret historiam thuris, ladani, cassiæ, cinnamoni, myrrhæ, non omittat styracem, & alia

*Greg. 2.*

*Eclog. 4.*

*Cap. 36.*

*Ioseph. lib. 8.*

*c. 6. antiq.*

Quando balsamum cognosci coceptum.

id

id genus, nihil omnino de balsamo pretiosissimo omnium liquore. Videntur igitur ut balsamum Deus huic vni rei de qua agimus, chrismatis inquam sacramento, Christo, Christi quoque rebus videatur produxisse, ac reseruasse. Nam post multa annorum millia vni Iudææ, ac paruulæ illius glebæ illud dedit, sub aduentum Christi late disseminauit. Hæc proculdubio temerè haud fieri potuerunt. Vides igitur quàm sit ineptus hæreticus ille, qui aduersus hoc sacramentum scribens aiebat balsamum non esse, vastata Iudæa. Atque ut adhuc rem magis teneas, & altissima Dei mysteria demireris, ultimo loco proferam, quod nisi scriptor grauis ipse vidisset, ac referret, nullo modo credendum forsitan videretur acutulis quibusdam, & insulsis.

Cap. pen.  
X.  
Balsami mirabile euentum.

Burchardus natione Germanus fuit ante annos ferè trecentos, diu moratus est in Oriente, fuit in Ægypto, vidit hortum balsami, atque fruticem balsami non edere vllum ex se fructum, nisi irrigetur fonte vicino, in quo Maria sapiens, quod supra retulimus, Iesum lauit, Sarracenosque expertos frustra irrigare aliis aquis: quamobrem duxisse illum fontem aliunde aquam, ut virtutem diuinam inde hauriens abundè sufficeret ad irrigationem, id refert ille fide dignus scriptor, tanquam rem non modo Christianis, sed ceteris etiam nationibus à Christo alienis notissimam, quàm Mahometani ipsi haud inficiarentur, non scripturus certè, nisi id re vera esset: nostri enim tunc ad eas oras frequentissimi ventitabant, & in cunctis ille se prodit grauem, nullo modo credulum, vel leuem. Quid itaque ad tot ac tanta dicemus? Nonne cuncta naturalia, humana, diuina in vnum conuenire mirabilibus & innumeris modis ad chrismatis sacramentum commendandum, efficaciamque ipsius maximè cælestem? Veruntamen audi maiora.

*Miracula, quibus Chrismatis sacramentum comprobatur.*

C A P. V I I I.

Classis septima.

I.  
Acto. 8.

SEquuntur miracula, quasi ipsius Dei testimonia, quibus hoc sacramentum confirmetur: quorum nonnulla magis ad rem facientia proferemus. Ac primum sit illud, quod

quod est in Actis Apostolorum: missos SS. Petrum & Ioannem ad Samaritanos, qui Christo se adiunxerant, & baptizati fuerant, quibus Petrus & Ioannes manus imposuerunt, & acceperunt Spiritum sanctum.

Secundum sit, quod sanctus Paulus Apostolus baptizauit Ephesios duodecim, mox illis imposuit manus, & ceperunt loqui variis linguis, & prophetare. Ad hæc heretici respondent, nullam fieri mentionem in hac impositione manuum vngendi, aut alterius rei. Quasi verò necesse sit singulis in locis, vbi narratur aliquid de sacramento, singula ad illud spectantia recensere: quod fieri haud posse, nemo ignorat: alioquin vno momento opus esset omnia dicere & cognoscere, satis est fieri mentionem manuum impositionis. Alibi de vntione ab ipsis SS. Paulo, Ioanne, & Patribus aliis mentio fit. Dicunt alij, nunc per huiusmodi chrisma nostrum non contingere, ut qui vnguntur, variis linguis loquantur, ac prophetent. Videte ineptias. Nunquid exigimus omnibus in rebus, & actionibus miracula? Aliquando illa euenerunt: non est opus semper, quamuis & aliis modis respondeamus signo de generibus linguarum.

Tertium refertur à Prudentio, quod se puero contigisse ait, Iuliano scilicet, imperante. Cum namque hic Imperator sacra facere vellent, & adstaret Christianus quidam sacrosancto chrismate delibutus:

*Tam subito exclamat media inter sacra Sacerdos:  
Pallidus en quid ago? maior Rex, optime maior  
Numen nescio quod nostris interuenit aris,  
Quam sufferre queant spumantia cymbia lacte,  
Caesarum sanguis pecudum, verbera, corona.  
Accitas video longè dispergitur umbras.  
Territa Persephone longè vestigia vertit.  
Exstinctis facibus tracto fugitiua flagella.*

*Nil agit arcanum murmur, nil Thessala possunt  
Carmina: turbatos reuocat nulla hostia manes.  
Et mox idem sacerdos, vbi narrauit omnia sua sacra  
turbata & collapsa.*

*Nescio quis certè subrepsit Christicolarum  
Huc iuuenum: tremat hoc hominum genus insula, & omne  
Pulvinar. Diuum lotus procul absit, & vntus.  
Pulchra reformatis redeat Proserpina sacris.  
Dixit, & exanguis collabitur, ac velut ipso*

II.  
Acto. 19.

III.

In Apotheo.  
aduersus Ind.

Gernere



*Cerneret exerto munitantem fulmine Christum.  
Ipse quoque exanimis posito diademate Princeps  
Pallet, & adstantes circumspicit, æquis alumnus  
Chriftatis inscripto signaret tempora signo,  
Quid Zoroastræos turbasset fronte susurros.  
Armiger è cuneo puerorum flammicomantum.  
Purpurei custos lateris deprenditur vnus.  
Nec negat, & gemino gemmata hastilia ferro  
Proijcit, ac Christi signum se ferre fatetur.  
Profilijt pauidus, deiecto Antistite, Princeps  
Marmoreum fugiens nullo comitante sacellum.  
Dum tremefacta cohors, dominiq; oblita supinas  
Erigit ad cælum facies, atque inuocat Iesum.*

IIII. Vin' maiora? Præsentia vnus Christiani, quod esset chrismate vnctus, testatur Prudentius ætate sua dæmonas fugatos, ipsorum præstigias in exstis consulendis exterminatas ipsam sacrilegij impij Antistite humili corruisse. Imperatorem Iulianum meru perterritum aufugisse: cohortem verò militum sui domini oblitam nomen Iesu agnouisse, & nomen inuocasse.

V. Quintum simile huic multa complectens, quod Lactantius refert, à multis Imperatoribus ideò Christianos variis suppliciis cruciatos, quod cum forent vncti, ac frontem signatam gererent, in causa essent, ne dæmones responsa darent, & in exstis nulla signa apparerent. Audi eum: *Cum Dñs, inquit, suis immolant, si assistat aliquis signatam frontem gerens, sacra nullo modo litant.*

Lib. 4. de vera sap. ca. 27.

*Nec consula potest consultus reddere Vates.  
Et hæc causa præcipua iustitiam persequendi malis Regibus fuit:  
cum quidam ministrorum nostri sacrificantibus dominis assistentibus imposito frontibus signo, Deos illorum fugauerunt, ne possent in visceribus hostiarum futura depingere. Hæc Lactantius, qui temporibus Constantini Magni floruit ante ipsum Iulianum de superioribus Imperatoribus, ac Regibus.*

VI. Sextum sit, quod Optatus narrat, scelera Donatistarum recensens: *Ampullam quoque, inquit, chrismatis per fenestram, ut frangerent, iactauerunt: & cum casum adiuuaret abiectio, nõ defuit manus angelica, quæ ampullam subiectione spiritali deduceret, proiecta casum sentire nõ potuit, Deo muniente, illa inter saxa cæsedit. Hæc Optatus de chrismatis ampulla, cum tamé sciamus ibi nõ esse sacramentum, sed rem tantummodo adhibendam ad sacramentum, quod in ipsa administratione*

per-

perficitur. Quid igitur de sacramento dicemus: quanta illud curæ erit Deo, & Angelis eius?

Septimum sit, quod accidit sancto Episcopo Remberto, qui cum cæcum chrismate inungeret, illi reddit visum luminis in Suedia. Vixit autem Rembertus, secundus Brene Episcopus, ante annos circiter octingentos. Extat eius vita ab æquali illius scripta apud Surium como primo, mense Februario.

Octauum sit S. Malchi Hyberni Episcopi, quod narrat in Malachia vita sanctus Bernardus. *Nam puerum, inquit, mente captum, ex his, quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra vnctione curauit. hæc sanctus Bernardus. Quis igitur abrogabit fidem sacramento chrismatis, si per illud oculorum mentisq; vsus restituitur? ut nimirum cognoscamus quid intimè fiat per hæc conspicua signa.*

Age verò cum in omnibus sacramentis administrandis signum crucis adhibeatur, vt S. Chryostomus, Dionysius, & Augustinus tradunt, id maximè necessarium in confirmatione, vt crux signetur in fronte, dicitur enim: Signo te signo crucis: quod alibi non dicitur. Hinc cum innumera miracula crucis numerentur, maxima tamen & illustrissima sunt crucis in fronte signata. Satis vnum sit quod Paulus Diaconus iis temporibus proximus, Zonaras, & Nicephorus Callistus tradunt. Imperante Mauritio, Constantinopolim venere plurimi Turcæ, quorum multi in frontibus crucem gestabant, compuncta carne in eius formam, infususq; atramento. Interrogati ab Imperatore, dixerunt quosdam Persidis & Turcarum regiones peste ac fame vexatas: neq; cladi ab vlllo remedio positum finem, nisi ab illo, quod à Christiano quodam moniti signum crucis frontibus impresserunt: tunc mortalitas quieuit, sterilitas cessauit. Audin' quod possit crux fronti iniusta? quid igitur si accesserit ad illam sacramenti diuina efficacia?

Postremum sit itaq; innumera complectens miracula, quæ non alio modo sunt edita, quàm signo crucis fronti impresso. Palladius in historia Lausiaca refert, quendam crucis signo munitum diu permansisse in mediis flammis illæsum. sicut Victor Vticensis scribit, Eugenius Episcopus Carthagenensis eodem modo reddidit lumen cæco. Sanctus Gregorius Nissenus tradit in vita sancti Gregorij Thaumaturgi, ipsius Diaconum munitum signo crucis egressum è balneis inter innumerabilia dæmonum spectata, è

j. Pars.

1

quibus

VII.

VIII.

*Crucis vis  
miranda.  
Dion. Eccle.  
Hier. c. 456.  
Chryf. ca. 12.  
Matt. ho. 55.  
Aug. tract.  
118. in Ioan.  
ad finem.*

IX.

*Zon. in vit.  
Mau.  
Niceph. li. 14.  
cap. 20.*

X.

*Pallad. c. 54.  
Vict. de persecut. Vand.  
lib. 2.*

Lib. de coron.  
mil.

Lib. 4. epi. 6.  
Trig. cap. 25.  
xviii. ho. 6.  
Iorn. apud  
use. lib. 6. c.  
hist.

Ephr. lib. de  
pœnit. cap. 3.

Tract. 118. in  
oan.

quibus nemo exierat viuis. Quamobrem cunctis Christianis ab exordio nascentis Ecclesie hæc fuit consuetudo, vt frontem cruce signarent, quasi chrisimatis insiti vim foras educentes & excitantes. Audi antiquissimos quoque Patres. Sic igitur Tertullianus: *Ad omnem progressum, atque promotum, ad omnem aditum, & exitum, ad vestitum, & alveatum, ad lauacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad seculia, quancumque nos conuersatiq; exercet frontem crucis signaculo terminis.* Et Cyprianus: *Muniatur frons, vt signum Dei incolyme seruetur,* & libro de lapsis: *Frons cum signo Dei pura, diaboli coronam ferre non potuit, corona se Domini reseruauit.* Origenes ait: *Timor & tremor cadunt super eos (scilicet demonas) cum signum in vobis crucis fideliter fixum viderint.* Cornelius Papa inquit: *Nouatum à demone arreptum, quod non recepisset in fronte signaculum Christi, inuit autem confirmationem, quam Nouatus cum suis reiecit.* Cyrillus Hierosolymitanus catechesi quarta: *Non pudeat, inquit, nos crucis Christi: quod si aliquis id occultat, tu manifeste signa te cruce in fronte.* Ephrem, *lingamus*, ait, *in ianuis, atque in frontibus nostris, & in ore, & in pectore, atque in membris omnibus. vniuersum signum: armemur in superabili hac Christianorum armatura.* Hieronymus ad Demetriadem: *Claudas cubiculum pectoris, crebro signaculo crucis munitas frontem tuam.* Et Augustinus: *Quid est, quod omnes nouerunt signum Christi, nisi cruce Christi? quod signum nisi adhibeatur, siue frontibus credentium: siue ipsa aqua, qua regenerantur, siue oleo, quo chrisimate vnguntur, siue sacrificio, quo aluntur: nihil eorum ritè persicitur.* Denique cum dixerimus nos hoc confirmationis & Chrisimatis sacramento adulescere, ad ætatem confirmatam peruenire, & Christianæ militiæ adscribi: in hac militia crux est vexillum, quod aduersus hostes attollimus, vt multi ex adductis patribus dixerunt. Audi nunc sanctum Paulinum natali octauo sancti Felicis.

*Nos crucis inuictæ signum, & confessio munit.*

*Armataq; Deo mentem, non quarimus arma*

*Corporis, & quancquam membris videamur inermes,*

*Arma tamen gerimus, quibus & sub pace serena*

*Contra incorporeos animi decernimus hostes.*

Quocirca videamus latius de duce, signo hoc, armatura, inimicis, regno, triumphisq; eorum qui sunt initiati hoc sacramento.

De duce

De duce, signis, armatura, inimicis, regno, triumphisq;  
eorum qui sunt initiati hoc sacramento.

C A P. I X.

Posita sunt vtrinq; castra in hac vniuersitate rerum & his quidem Christus cum suis præsidet, illis impius Dæmon. Fixum est Christo, caput conterere Dæmonis huius, qui serpentis more reptans humi per insidias à tergo incautos adoriri solet, dixit namque illi olim Deus: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius: ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo illius.* hæc Deus bellum serpenti generis humani nomine indicens: pollicitusque est, se præstò nobis in tempore futurum: quin misit vnigenitum filium suum, qui staret à suis in acie ante omnes, quæ Deus antecedit. Ipse namq; Christus Deus antè erat, quam cœperit esse homo. Antecedit autem, manu sua protegens illum, tela hostilia repellens in ipsius inimicos. Audi Christum loquentem: *In umbra manus sue protexit me, & posuit me sicut sagittam electam.* Audi Deum loquentem: *In umbra manus mee protexi te, vt plantes calos, & fundes terram, & dicas ad Sion: Populus meus est tu.* Christus igitur habet aduulorum delectum, quos educat in prælium, & manu illos diuina similiter aduersus hostes protegit. An non hoc aperuimus, cum dictum fuit: adulescere nos sacramento chrisimatis, ad ætatem confirmatam perducere, manum nobis imponi, qua caput ab imminentibus hostium gladiis protegi possit? Attollit manum personam Christi sustinens Episcopus, non modò vt capiti imponat, & illud tueatur, sed vt ensẽ stringens, vehementissimo validissimòque eos ictu vulneratos prosternat. Ob id ascendens in altum, eleuatis manibus, ait Lucas, benedixit nobis. Audi eum loquentem: *Leuabo ad celum manum meam, & dicam: Viuo ego in æternum. Si acvero vt fulgur gladium meum & arripuerit iudicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam, inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus deuorabit carnes.* Quid est autè, quod ait, viuo ego in æternum? Existimabat efferus Dæmon extinctum Christum, cum seditione in illum, & quidem militum eorum qui se iactabant esse à Deo, concitata, cruce procurauit affigi, sed longè aliter euenit. *Altitudo tunc, ait Habacuc, manus suas eleuauit, pa-*

Gen. 2.

Dux Deus  
& Christus.

Isa. cap. 49.  
& 51.

Deut. 32.



lamq; cunctis fecit se viuere in aeternum. Rurſus manum Chriſtus attollit, & perſonam Chriſti ſuſtinens Epifcopus, vt innuat caeleſtibus, ipſi etiam Spiritui ſancto, vt accurrant, opem ferant. *Aduocatur*, inquit Tertullianus, & *mutatur huiusmodi ſigno accitus Spiritus ſanctus*. Et quid eſt quod fronti ſublimiori corporis parti crucis ſignum appingitur? attollit vexillum ſuum Chriſtus, vt milites eo conuolent, & caeteros eo ducant. *Hæc dicit Dominus Deus*, ait Iſaias: *Ecce leuabo ad gentes manum meam: & ad populos exaltabo ſignum meum, & afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas ſuper humeros portabunt: & erunt Reges nutricij tui, & Reginae nutrices tue: vultu in terram demifſo adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Nunquid tolletur à forti præda, & quod captum fuerit à robuſto ſaluabitur? Et cibabo hoſtes tuos carnibus ſuis, & quaſi muſto ſanguine ſuo inebriabuntur: & ſciet omnis caro, quia ego Dominus ſaluans te.* hæc Deus, indicans tantum ſe robur, manu ſignoque ſublatis, Ecclēſiæ ſuæ daturum, vt cuncti ſubiiciant ſe ad eius pedes, puluerem pedum ipſius lingant, vultu in terram demifſo eam colant, filios ſuos in vlnis, filias ſuper humeros ferant. Quod ſi qui aliquid ab ea rapuerint, fortiſſimi ſint licet: id ab ipſis tollatur. Amplius fore, vt hoſtes eius tanta inter ſe crudelitate læuiant, vt carnes eorum ſint ipſis cibus, ſanguis ſit potus. Qua de cauſa hæc effecit Deus, hæc permittit: quia Deus eſt Ecclēſiam ſaluans, vt adicit ad finem. Dominus eſt, qui dicit: *Confirmo te chriſmate ſalutis*. Hinc Iſaias idē deſcribens arma Chriſti, filiorumque eius, dicit: *galeam ſalutis eſſe in capite eorum*. Et Apoſtolus, *Galeam ſalutis*, ait, *assume*. Quamobrem non eſt nobis (idem ſcribit) colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiae, in caeleſtibus. Propterea accipite armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere, & in omnibus perfecti ſtare. State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induiti lorica iuſtitiae, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis, in omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere: & galeam ſalutis assume, & gladium ſpiritus (quod eſt verbum Dei) per omnem orationem & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu.

Huiusmodi igitur nobis eſt bellum cum noſtris hoſtibus: atq; in eo non vulnera carni inſiguntur, non effundi-

tur ſan

*Armatura.*  
*Iſa. 59.*  
*Ephes. 6.*

*Hoſtes De-*  
*mones.*

tur ſanguis: ob id non eſt colluctatio nobis aduerſus carnem & ſanguinem: ſed illi quidem noſtræ intelligētiæ tenebras offundere, voluntatem nequitia corrumpere nituntur: idcirco rectores tenebrarum, & nequitiae ſpiritus. Nos autem ſuccingimus lumbos veritate, induimus lorica iuſtitiae, vt luce veritatis omnem falſitatis noctem diſpellamus, lorica iuſtitiae tuti ſimus ab omni nequitiae telo. Aduuat veritatem ſcutum fidei, & enſis ſpiritus in verbo Dei precibusq; diuinis poſitus. Ex quo fit, vt galea ſalutis caput protegatur: pedes autē, quocunq; ſe illi vertant, par. em deferant ſecum. Ac bene alibi arma noſtra Paulus eſſe dicit, arma lucis, & iuſtitiae, lucis aduerſus tenebras, iuſtitiae aduerſus nequitiam. *Abijciamus*, ait ille, *opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Per arma*, inquit alibi, *iuſtitia à dextris, & à ſiniſtris. Arma namque militiae noſtræ* ( paulo poſt ſubdit ) *non carnalia ſunt, ſed potentia Deo ad deſtructionemmunitionum, conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extolentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti. Quo circa obſeruandum, in poteſtate hoſtium noſtrorum eſſe hunc aërem, niſi Deus obſiſtat. Dicit enim magiſter gentium. Aliquando ambulatiſis ſecundum ſaeculum mundi huius, qui nunc operatur in filios diſſidentiae: in quibus & nos omnes aliquando conuerſati ſumus in deſiderijs carnis noſtræ facientes voluntatem carnis, & cogitationum: & eramus natura filij iræ.* Atq; eſt in manu inimicorum noſtrorum commouere corpora, miſcere perturbationes, ſpectra quauis obiicere. Apparet hoc eſt prælio, quod habuit demon Dei permiſſu cum ſanctiſſimo illo viro Iob, quem bonis omnibus ſpoliauit, igne conſumptis ouibus, turbine diſiecta domo, morbis ablata valetudine, ſimulachris horribilibus animo eius cōcuſſo: perſtitit ille tamen in officio fidei, & amoris diuini. Quapropter illi poſſunt, niſi oppoſuerit ſe Deus, carnem & corpus noſtrum obſidere, inuadere, inde mentis arcem ſupremā, cui voluntas & intelligētia præſident, adori: cie bunt illi perturbationes, quibus concupiſcimus, quantum poſſunt, nimirū deſiderium, fugam, amorem, odium, triſtitiā, gaudium: cie bunt perturbationes, quibus indignamur, audaciam, timorem, ſpem, deſperationem, & iram. Aduerſus hæc ſpiritus diuinus armat animū, lucis & iuſtitiae telis, luce intelligentiam, iuſtitia voluntatem, quæ ſunt animi noſtri primariæ vires, circumdans, & protegens. Quæ cum ſciret, &

*Rom. 13.*  
*2. Cor. 6.*  
*2. Cor. 10.*

*Ephes. 2.*

respiceret Paulus scripsit: Spiritu ambulate, & desideria carnis non perficietis: caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Exturbandi sunt igitur sæpè nobis è carne membrisq; nostris inimici: expediendaq; protinus arma spiritus: diuinæ scientiæ lumen aduersus caliginem scientiæ humanæ: iustitiæ aduersus iniquitatem. Hanc verò pugnam cum sæpè experiretur Paulus, & exaltissima suæ mentis specula sancti Spiritus lumine perfusa ingressos in cœnfina hostes præsentiret, exclamabat: *Inuenio igitur legem volenti mihi facere bonum: quoniam malum adiacet. Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem. Vidco autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Igitur ego ipse mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati.* Hæc Paulus, ostendens impios dæmonas intra fines corporis, quasi in suo regno consedisse, ac leges dare: quibus qui obediunt, rei sunt mortis ex decreto diuini spiritus. Impellunt illi tamen, & urgent membra, carnemque nostram ad opera sua: cogitationes immittunt carni, appingentes spurcas prauasque imagines rerum: *Transfigurant se*, ait alibi idem, *in Angelos lucis.* Atque ita caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur. Confirmationis itaque sacramentum militiæ huic, veluti ætate iam confirmata viros, adscribit: & cruce nos in fronte signat: vt vnà cum Christo cruce affigamus, vt ream mortis ob sua delicta, carnem. *Nam qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs:* Scribit Apostolus. *Et, Si spiritu facta carnis mortificaueritis* (addit idem) *uictis.* & *Exhibete vos tanquam ex mortuis uiuentes.* & *Si compatimur, conglorificabimur, semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos, qui viuimus in mortem tradimur propter Iesum, vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruat corpus peccati, vt ultra nō seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Si autem mortui iuimus cum Christo: credimus quia simul etiam uiuemus cum illo: scientes, quod Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quod autem uiuit, uiuit Deo. Ita & vos existimate*

Rom. 4.

Galat. 5.

Rom. 8.

Rom. 6.

2. Cor. 4.

Rom. 6.

mate

mate vos mortuos quidē esse peccato, uiuentes autē Deo in Christo Iesu Domino nostro. Non ergo regnet peccatū in uestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentijs eius. Hæc Paulus, qui deinde ostendit membra nostra desiderijs illicitis morem gerentia esse arma peccati, dæmonumq; hostium nostrorum quasi antemuralia quadam, aut propugnacula ab ipsis in nos mentemq; nostram excitata: vt ex eis impetum in illam facientes, in miserrimā peccati seruitutem adducant, & in vincula nequitiae coniectam carcere tenebricoso includant, mortique tandem addicant æternæ. Ex aduerso nos expugnantes eorum munimenta, facimus vt membra nostra sint arma iustitiæ. *Sed neque*, ait ille, *exhibeat membra uestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis uiuentes: & membra uestra, arma iustitiæ Deo.* Patet autem, quando regnet in carne nostra peccatum cum rectoribus tenebrarum. *Manifesta sunt* (ait Vās electionis) *opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitiae contentiones, emulationes, ira, rixa, dissensiones, sectæ, inuidia, homicidia, ebrietates, comestationes, & his similia, quæ prædico uobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur. Quid est autem, regnum Dei non consequentur? quia scilicet ab hostibus expugnentur, dæmonibus inquā. Sed nōne antiquitus Reges vngebantur? Ita profectō. Et hoc sacramento Christianus vngitur, quasi Rex in regno Dei ac spiritus. Hinc Petrus ad Christianos: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen.**

Sed opus est huic Regi regnum suū tueri aduersus milites inimicos. Quodnam verò regnum? qui milites inimici? Audi eundem, qui subdit: *Charissimi, obsecro uos, tanquam aduenas & peregrinos abstinere uos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animā. Carnalia igitur desideria sunt milites aduersarij. Audi adhuc Paulum: Regnum Dei non est esca, & potus: sed iustitia, & pax, & gaudiū in Spiritu sancto. Rursus: Deus dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Hoc itaque regnum est iustitia, pax, gaudiū in Spiritu sancto, denique dilectio Dei.*

Iam cum sit huiusmodi Rex, & habeat hostes huiusmodi: meritō in fronte signatur cruce, cui carnem affigat ini-

Rom. 8.

Galat. 5.

1. Petri. 2.

Inimici similiter desideria carnis.

Rom. 4.

Coloss. 1.

sacramento confirmatio-



his vis ac memoria crucis menti insculpitur.

Galat. 3.

1. Cor. 2.  
Coloss. 2.  
Triumphus  
deletio peccatorum in Christo.

mican, & his armis ipsam occidat, proponens sibi ante oculos mentis Christum passum, & hac armans se cogitatione. Sic enim Petrus: *Christo igitur passio in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* Armis hisce nos induimur præcipue sacramento confirmationis, cuius est ea vis, ut hæc cogitatio Christi passi sæpè oculos mentis feriat: ut inde caligo omnis ignorantiae, & meticulosa noctis disijciatur: nec sit qui nos fascinet. Hoc voluit sibi Paulus, cum dixit: *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Iesus Christus proscriptus est in vobis crucifixus?* Quid verò est fascinavit: fascinantur maleficis oculis pueri, ne robur assequantur, sed languescant corpore: & fascinantur Christiani, cum cedunt hostibus suis, neque illis obijciunt crucem Christi, qua interficiantur, sed abijciunt illam metu exanimari: quamvis ante oculos suos habeant Iesum crucifixum depictum sacramento hoc, quo dicitur signo te: signo crucis, fascinantur ubi veritati non obediunt: in cuius admirabile lumē, quod supra assererebar Petrus, sunt transari: subijciunt autem se potestati tenebrarum, & rectoribus earum.

At ubi cruci carnem cum suis libidinibus affigunt, limites regni sui protendunt, ac cum Paulo dicunt: *Deo gratias, qui semper nos triumphat cum Christo Iesu, qui donavit nobis omnia delicta, delens quod adversus nos erat chirographum decreti: quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & exspolians principatus, & potestates traduxit confidenter palam triumphans, illos in semetipso.* Ob id crucis signo frontem, ut ait Tertullianus, terimus: quod cum Iulianus, quamvis alienus à Christiana religione fecisset, dæmonas fugavit, dum magicis rebus operam daret. Et ipsi Constantino dictum: *In hoc signo vinces.* Pugnemus igitur & nos, ac cruci, mortique nostram carnem, & vitia affingamus, occidamus, ac sepeliamus: ut cum Christo resurgamus, ascendamus ad superiores, triumphemus, & cōfideamus in regno cælesti: nobisq; sit idem cum Deo spiritus, nihil aliud quam cælestia ac diuina spirantibus intelligentia, & volūrate nostræ mentis: ita ut spiritu intui oris nostris interficiamus omnem impietatem & iniquitatē. Hæc verò omnia elegantissimis sententiis ac versibus Prudentius descripsit libello de pugna spiritus, siue animæ, Græcè est *Προμαχία*, in quo sigillatim recenset bella ac prælia gesta inter animam & carnem: ex illo nobis iatis erit, quod

maximè

maximè facti ad rem propositam, huc adduxisse. Igitur inter alia narrat, pugna commissa post acies utrinque explicatas, dextrum cornu militum Christianorum penè de ditionem meditarum, ac significationem quandam dedisse transeundi in castra luxuriæ: tum verò sobrietatem sustulisse vexillum crucis, & habita egregia concione suis in mentem redegisse tum multa: tum verò in primis sacramentum confirmationis. Sic igitur sobrietatem inducit.

*Ingemuit tam triste nefas fortiss. ma virtus*

*Sobrietas, dextro socios degerere cornu,*

*Inuictamque manum quondam sine cade perire.*

*Vexillum sublime crucis, quod in agmine primo*

*Dux bona protulerat, defixa cuspide, sistit.*

*Instauratq; leuem dictis mordacibus alam,*

*Instimulans animos nunc probris, nunc prece mixta.*

Audin' sublatum crucis vexillum? Audin' edito loco quasi in fronte defixum? Audi nunc concionantem virtutem.

*Quis furor insanas agitat caligine mentes?*

*Quò ruitis? cui colla datis? quæ vincula tandem,*

*Proh pudor, armigeris amor est perferre lacertis?*

*Lilia luteolis inter lucentia sertis,*

*Et ferrugineo vernantes flore coronas,*

*His placet assuetas bello iam tradere palmas*

*Nexibus? his rigidas nodis innectier vlnas?*

*Ut mitra cesariem cohibens aurata virilem*

*Combibat infusum croceo religamine nardum*

*Post inscripta oleo frontis signacula, per quæ*

*Vnguentum regale datum est, & chrisma perenne.*

Viden' ut exciter ad memoriam primo loco tanti sacramenti, ad abijciendas omnes delicias. Nunc attende ut vincat hoc sacramento summa fronte corusco carnales hostes.

*Sic effata crucem Domini furentibus offert*

*Obvia quadrigis, lignum venerabile in ipsos*

*Intentans frenos: quod ut expauere feroces*

*Cornubus expansis, & summa fronte coruscum,*

*Vertunt præcipientes cæca formidine fusi*

*Per prærupta fugam.*

Hæc Prudentius: qui deinde sigillatim cætera persecutus complectitur, & addit victorias, præmia, triumphos, aliæque multa, quæ legere & contemplari iatis est homi-

i s Chri-

S. Paul. ad  
Cytheriam.

Christiano, & perito iucundum. Rectè igitur sanctus Paulinus hæc respiciens cecinit:

*Quia fronte signum Christianis emicat,  
Quo mors soluta deperit.*

*Summum nequitia, atque iniustitia, ad quod peruenit humanum genus ante sacramentum confirmationis.*

C A P. X.

**S**ed hominum otiosorum sunt, inquires, ista commenta, umbratiles meditationes. Atqui apertissimè ostendemus, veras pugnas fuisse, cruenta certamina, clarissimos triumphos; non aliunde profectos; quàm ab eo, cuius causa narratio tota est instituta, sacramento confirmationis: quo fides, spes, & caritas in verum Deum Christumque in mentibus nostris altissimè ingeneratur: ita ut nullum possit hæreticis esse effugium, cuncta nostra, atque hoc in primis sacramentum impugnantibus. Quod ut clarissimè elucescat, necesse est ante oculos ponamus in quantam caliginis, ac sceleris miseriam corruerit olim genus humanum: quod ut optimè teneamus, enumerabimus gradus tantæ calamitatis.

I.

Ac primus sit, quod prisci omnes summis honoribus inferos dæmonas, & eorum præsidem tenebrarum Regem coluerunt, iis sacrificarunt, eos vocauerunt in vota supplicibus animis: quæ quidem Latini Ditem vocauerunt: quod, ut ait Cicero libro de natura deorum, terrena vis omnis ac natura ipsi dicata putaretur: nam & omnia in terras recidunt, & ex iis oriuntur. Hinc Claudianus:

*O. maximè noctis*

*Arbiter, umbrarumq; potens; cui nostra laborant  
Stamina, qui finem cunctis, & semina præbes,  
Nascendiq; vices aliena morte rependis:  
Qui vitam, lethumq; regis: nam quidquid ubique  
Gignit materies, hoc te donante creatur,  
Debeturq; tibi certis ambagibus æui.*

Eundem verò Græci venerari Adem vocauerunt, de quo sic apud Platonem Socrates ille sapientiæ dictus princeps, *ἀδης* plerique mihi videntur interpretari, quasi *ἠνδης*, hoc est

*triste,*

*triste, vel tenebrosum: & preinde timentes hoc nomen Platonem vocarunt: quam tamen sententiam mox idem impugnat, siquidem ait: Plurimi quotidie illum subterfugerent, nisi fortissimo vinculo eos, qui illuc descendunt, ligaret. Et rursus: Cupiditate validissima illos ab Ade constringi, qui illuc descendunt: quod nullus reuertatur, & propterea eum veluti doctissimum sophistam beneficium dicit: quippe qui suis iugentia beneficia largiatur, immensasq; diuitias, atque ob id Pluto dictus. Inquit itaque ἀδης vocatus est ἀπὸ τῆς ἠνδῆς, εἰδέναι, quod noscat omnia pulchra. Hæc Græcorum sapientissimi de Plutone, à quibus & vocatus est ἀρχιπλάτος, quod populos omnes ipse gubernaret. De quo plura ex Æschilo & Methodio Athenæus, & ob eandem causam dicitur à Pindaro λαγέτας. Ægyptij similiter eum nuncupauerunt Serapim, & veluti deorum suorum summum coluere: ut tradunt Plutarchus libro de Ili & Osiride, Archematus Euboëus, Ponticus Heraclides, Porphyrius libro responsorum, Diodorus Siculus. Quocirca Eusebius libro quarto de præparatione euangelica ex Porphyrio dicit illum habitum principem dæmonum malignorum. At quicumque è Persis, Chaldeis, Assyriis, & Orientalibus veteris magiæ dederunt operam, maximè omnium dediti fuerunt inferis. De quibus non est quod multa dicamus: res namque illorum notissimæ, quantum pertinet ad argumentum propositum: omnes porrò hi sacra faciebant inferis: & ex huiusmodi sacrificiis quid sequendum agendumque constituebant: quas res diligentissimè prosequitur Lylius Gyraldus libro de historia deorum. Hinc Galli, qui inter Europæ populos nobiles non omnino postremas tenebant, ut maximam nobilitatem iactarent, aiebant se è Plutone progenitos, ut testis est Cæsar libro commentariorum sexto, & nunc maximi proprii loco reputatur ab omnibus, si cui dicatur mali dæmonis filius. Quis porrò ignorat quanti semper ab antiquis facti sint Brachmanes Indi? & tamen adhuc hodie dæmona colunt: & deformi horrendaque facie depictum venerantur, sicuti plerique Sinæ, Iaponij & Indi. An posses igitur magis in præceptis agere humanum genus, quàm si ad illas, quod ait Vates,*

*Pallentes umbras Erebi, noctemq; profundam,*

*miserrimè detrudas, ut caligine altissima, mediæque tellure inuolutum obruatur?*

Secundus

Synt. 17.



II.

Secundus tamen gradus est, quod eos, qui existimabantur ab ipsis superi Dei, nullis non flagitiis addictos prædicabant, adulteros, raptos, homicidas, præposteræ libidini addictos: & quodnam quæso facinus illis non imposuerit? Qui ignorat hæc, is omnium litterarum prorsus est rudis, & satis habebit assidentibus credidisse.

III.

Tertius est gradus, quod homines similiter scelestissimos cælo adscripserunt, diuinis sunt honoribus venerati, sacris ac sacerdotibus institutis. Exempli gratia præsci Romani, qui sunt habitus seueriores, Floram deis annumerant. hæc autem, ut Lactantius & Varro inquit, cum magnas opes ex arte meretricia comparasset, populumque Romanum scripsisset heredem, meruit ab eis diuinos honores, institutiq; ea de causa ludi Floralia: sed quia flagitiosum videbatur, ab ipso nomine sumpta occasio, ut pudendæ rei dignitas adderetur, deam finxerunt esse, quæ floribus præesset, sic verò eam colebant, ut meretrices in publico nudarent corpora, & cunctis ea contemplanda proponerent, in honestis motibus, quos referre pudor haud permittit, vniuersos commouerent ad similia efficienda, aut animo saltem concupiscenda: ita ut animis quædam spicula infingerentur, quibus mox, quasi cæstro quodam miferimè ad omne libidinis genus impellerentur.

Quid verò Floram quærimus ita cultam? Ipse pater Romulus, qui à principio vitam latrocinii instituit, Remum fratrem per summum scelus occidit, Sabinas fœminas rapuit, in templa tamen est deorum receptus, ait ille vates, post facta ingentia. Quæ verò facta? Audisti, latrocinia, raptus, fratricidium. Sed meliores credo posteris. Adrianus forsitan Imperator, qui Antinum suum Cynedum retulit inter cælitatis: tēpla, sacra, ac sacerdotes illi sanxit? Quemnam quæso igitur eligemus, qui tam flagitiosa probra nō admiserit inter Romanos dominos rerum, cui præcipua laus erat, inquit Virgilius, inter omnes gentes, paci imponere mores. Omnium dicitur optimus fuisse Antoninus philosophus. Audi igitur quid de illo hac in re Capitolinus: *Faustinam uxorem (Antoninus) suam in radicibus montis Tauri in vico Halale exanimatam subito morbo amisit. Petiit à senatu, ut honores Faustinae ademq; decerneret, laudata eadem, cum tamē impudicitie fama grauer laborasset, quæ Antoninus vel nesciuit, vel dissimulauit. Novas puellas Faustianas instituit in honorē vxoris mortua. Diuam autem Faustinam à Senatu ap-*

pellatam

peuantam gratulatus est, quā secū & in æstiuis habuerat, ut matrem castrorū appellaret. Fecit & colomā vicū, in quo obiit Faustina, & ad eam illi exstruxit. & mox: Crimini ei datum est, quod adulteros vxoris promoueret, Tertullū, & Vtilium, & Orphilū, & Moderatum, ad varios honores, cum Tertullum etiā prudentem cum vxore deprehenderit. de quo nimis in scena, præsentem Antonino dixit: Cum stupidus nomē adulteri vxoris à seruo quæreret: & ille diceret, Tertullus: & adhuc stupidus quæreret, respōdit ille, Iam tibi dixi, Tertullus dicitur, & de hoc quidem multa populus, multa alij dixerunt, patiētiā Antonini accusantes. Hæc igitur optimus ac sapientissimus Imperator, ut est habitus vnā cum laudatissimo Senatu, & extat adhuc Romæ in foro monumentum templi in honorem Faustinae dedicati. Iulianus Imperator in conuiuio suo deorum nihil non agit, ut tantum crimen amoueat ab Antonino: & bene est videre, quas affert excusationes, neq; enim scelus diffidetur. Ac ne putes alias gentes Romanis meliores.

IIII.

Quartus sit gradus, quod ipsa flagitia cælo dedicarunt, Deos finxere, qui sceleribus ipsis præessent, & quibus gratum fieret, & quodammodo sacrificium probis ad mutēdis. Audi quid de Babyloniis scribit Herodotus: *Omnibus mulieribus indigenis commune est semel in vita ad Veneris templum desiderantibus cum externis viris consuetudinem habere. Ceterum cum pleraque sint diuitijs tumentes, quæ sui copiam facere recusent, hæc vehiculis cameratis subuecta pro templo consistunt, relicta interim à tergo magna famulitij turba. Pleraque etiā hūc in modum faciunt, ad templum Veneris sedent, nodis corollisq; tempora reuincta, è quibus dum alie seorsim abeant, alie regrediuntur. Nam diuerticula vndecunque sic funiculis distincta aditum præbent externis ad mulieres illas, quas cuique libuerit, diligendas. Porro cum semel illic confederint, non prius domum regrediuntur, quàm hospitum aliquis pecuniam mulieri in sinum iniecerit, & cum eadem à fino seorsim abducta rem habuerit. Hospitem autem illum, qui pecuniam obtulerit, dicere oportet, Tanti ego tibi Mylittam imploro: Mylittam enim Assyrii Venerem appellant. At verò pecuniam illam, quantulacumque sit, non est fas reijcere, siquidem in sacrum conuertitur vsus. Neque mulieri etiā permittitur hospitem aliquem repudiare, sed quicumque is est, qui pecuniam obiecerit, primum hunc illa sequitur citra delectum. Postremò vbi iam congressa fuerit cum externo mulier, Dea expiata, domum reuertitur. Ac deinceps haud ita multo conduxeris. Iam quæ forma sunt elegantiori, citius (ut par*

est)

Baruch. c. 6.

est) expediuntur: quæ verò deformes, diutius coguntur desuere pro templo, antequam legi faciant satis. Fitq; interdum, ut uno atque altero anno, aut etiam triennio, atque etiam diutius expectare oporteat miseris. Alicubi nempe in Cypro similis quædam lex est. Hucusq; Herodotus, qui & alibi de Lydis eadem propè tradit, quæ & Baruch propheta scripsit his verbis: *Mulieres autem circumdata funibus in vijs sedenti succedentes ossa oliuarum, cum autem aliqua ex ipsis attracta ab aliquo tra-seunte dormierit cum eo, proxima suæ exprobrat, quod ea non sit digna habitâ, sicut ipsa, neque funis eius disruptus sit.* hæc sanctus Vates de Babylonis. Videamus quid de Corinthiis Strabo in idem argumentum: *Fanum Veneris, inquit, Corinthi ita fuit locuples, ut plures quàm mille habuerit sacrorum meretrices, quas dea viri mulieresq; dedicauerunt. Ob hæc igitur & magna hominum multitudo in ea vrbe, & diuitia fuerunt. Naucleri enim sua facile prodigebant, vnde adagio locus, Non est Corinthum adire cuius integrum.* hæc tenus Strabo, qui & de Armeniis alibi eadem scribit.

Stra. lib. 8. &amp; 11. ad finem.

Quid plura? an non pudenda membra, quæ nominare nobis est nefas, in toto orbe passim diuinis honoribus colebantur, habebantur pro Deo? Nonne in honorem ipsius condita vrbs, Strabone teste, à Cizicenis, aut Milesiis, siue etiam Corinthiis in Helleponto? Suidas est auctor hunc pudendum Deum (loco spurcissimi nominis hoc substitutam in afferendis antiquorum scriptorum testimoniis, ut modestiæ & honestati consulamus) ab Ægyptiis Horum & Typhonem vocatum, à quo terram & mare in lucem putarent edita: ob id dextra sceptrum, læua, quod nefas dicere, apertè tenebat, quod semina humo tecta in apertum mitteret, & Ithyphalli vocabulo quotannis summo cultu illius festum celebrabatur. circumferentibus feminis imaginem turpissimam, ut Herodotus scribit. Eidem præterea matronæ Latinæ, ad aduertendum fascino, solebant imponere coronam, ut tradit Augustinus libro septimo de Ciuitate Dei, & colligitur ex Acrone in illud Horatii, *Mimifve languet fascinû,* & Plinio. Vnde vates ille:

Herod. lib. 2.

Pli. lib. 8. c. 4.

*Ruber sedere cum rubente fascino.*

Quin de eodem Mutuno dicto sic in quarto aduersus gentes Arnobius: *In manibus pudendis, horrentiq; fascino vestras inequitare matronas, & auspicabile dicitis, & optatis.* & Lactantius Firmianus in primo: *Mutunus, in cuius sinu puden-*

do

do nubentes præfident, ut illarum pudicitiam prior Deuss delibasse videntur. Idem præterea bonus dæmon, seu genius, ac *περὶ τῆς οὐρανῆς*, id est, artifex & seruator vocabatur, inquit Phurnutus, tanta apud omnes antiquos in existimatione veluti Deus habebatur idem custos horrorum, furum, arque auium, ut Virgilius canit. Sed ne plura quæso his de rebus. Eodem modo Mars cædibus, Mercurius apud Gentes fraudibus faciendis præsidebant, & ob eam causam colebantur. Hinc Mercurius *κλέπτης*, ait Phurnutus, & *κλέπτου*, inquit Suidas, fur, scilicet, est vocatus: nam

Georg. lib. 4.

*Expertes furandi homines hæc imbuit arte*

*Mercurius Maia genitus, canit Prudentius.*

Quò respiciens Horatius aiebat de quodam subdolo mercatore.

*Horto, egregiasq; domos mercarier vnius*

*Cum lucro noram, vnde frequentia Mercuriale*

*Imposuere mihi cognomen compita.*

Et alibi laudans ipsum, canit:

*Callidum quidquid placuit iocoso*

*Condere furto.*

*Te bonus olim nisi reddidisses*

*Per dolum amotas, puerum minaci*

*Voce dum terret, viduus pharetra*

*Risit Apollo.*

Ob eandem causam Plautus vocat eam subdolum, & verisipellem. At Mars à Græcis *ἀρης* nuncupatus, *ἀπὸ τῆς αἰρείν* ab interficiendo, & *ὄυλθ*, quasi perniciosus, & *αἰμαχορης* ab Homero, id est, sanguine gaudens, & ab eodem *βρολοκλονθ*, hominum necator.

Lib. 2. Sat. 3.

Car. lib. 2.

Sed inspiciamus quintum gradum, in quo mortales eò dementiæ deuenerunt, ut rebus inanimis, ac monstris ipsis diuinitatem tribuerint, rebus fœdissimis & ineptissimis sacra fecerint, cælestes honores tribuerint, ædes consecrauerint: ut Rex Tullus Pauori, & Pallori, quod scribit Liuius in primo historiarum libro. Febri autem Romani templum posuerunt, & aras multis in locis, ut è Plinio & Cicerone cognoscimus, nimirum in Palatio, in arce Marianorum, in parte vici longi. Omittamus Cloacina Sterquilonium, Deosq; huiusmodi portentosos Romanorum. Audi rem prorsus ridendamne, an miserandam dicam? Lycurgus ille, legistorum sapientissimus.

V.

Cic. lib. 3. de nat. Deo. 2. de leg.

Pli. lib. 2.

Ritus



Rifus simulachrum, vt Dei, apud Lacedæmonios crexit: quod Plutarchus testatur Tanto Deo Theſſal. Hypaſtros quotannis ſacrafaciebant, meminit illius Pauſanias. Iam verò Ægyptij crocodilos, canes, feles, ſerpentes, boues, aſinos, pro Diis habebant.

In Octauo.

Hinc Virgilius:

*Omnigenisq; Deum, monſtra, & latrator Anubis.*

Meminere horū la: è Hierodotus, Diodorus Siculus, Ælianus, Ammianus Marcellinus: noſtros enim ſcriptores præterimus. Nam ſi Minutio credimus, quod pudet dicere, crepitus pro Deo eſt ab illis habitus. Alia certè, & capas, multa que alia his ſimilia numinum loco reputata teſtatur ille vates antiquus.

*O fortunati, quorum naſcuntur in hortis*

*Numina,*

Iſdem porro ſummum Ægyptiorum Deū, cui caput erat caninum, cum multis huiusmodi portentis Romani in templa receperunt, ſic enim Lucanus:

*Nos in templa tuam Romana recepimus Iſim,*

*Semicaneſq; Deos, & ſiſtra mouentia luctum.*

Incredibile verò eſt, quot modis dæmon adigeret mortales ad hæc colenda. Quis enim putet interdum muſcas duntaxat ad hoc adhibuiſſe? Refert Pauſanias in Arcadicis, Arcades immolare Myyagro Deo, muſcarum, ſcilicet, abactori, ne quid ab eis moleſtiæ pariantur. Solinus ait, Romæ in foro boario Herculis ſacellum fuiſſe, quod poſuerat ille, quò neque canibus, neque muſcis eſſet aditus. Plinius ſcribit, in Olympicis omnium celeberrimis certaminibus ſacra fieri conſueuiſſe Myiodi Deo, quod eſt expulſori muſcarum, vt abirent extra territorium: & alibi ſolitos Cyrenaicos inuocare Achorem Deum muſcarum, multitudine illarum peſtilentiam afferente, quæ protinus intereant, vbi litatum fuerit, quò videtur reſpexiſſe ſanctus Gregorius Nazianzenus, cum dixit oratione prima in Iulianum: *Non amplius muſca quærent Deum Accaron, aut ſi quid muſca eſt ridiculoſius, hæc ſanctus, è quibus illuſtrantur quæ habentur in diuinis libris de Beelzebub, Deo nimirum muſcarum, qui colebatur in Accaron, vt habetur in quarto Regum. En igitur quò robur, ac ſcientia generis humani peruenit? Vide incredibile illius cæcitatem, turpitudinem, nequitiam, in quas deiecit illud ſerpens ac dæmon antiquus.*

Cap. 1.

Ex

Ex his confeſcuta duo, vt in nulla non ſcelera præcipites corruerint cuncti mortales: & hoc primum. Secundum verò ſit, Philoſophos illos celeberrimos, pleròſque omnes iſdem inuolutos, magis in amentia verſos, vt apparebit. Quantum ad primum: conſtat è Strabone, Cretenſes temporibus iis primis habitos à cunctis gentibus omniū optimè moratos, ita vt populi vniuerſi cõtenderent illos imitari. Hinc fabulis datus locus, eorum Regem Minoa, & Rhadamantum regnis inferorum præſidere, & præmia pœnãſque defunctis pro merito quorumlibet diſtribuere. Cretenſiū Spartani ſunt habiti in primis imitatores, quos tanti fecit antiquitas, vt dictum ſit à ſapientibus illorum ſæculorum, alibi pueros, Spartæ viros ali. Videamus qui fuerint hi, vt inde colligamus qui cæteri forent. Cretenſium Rempubicam latè deſcribit ex Ephoro diligentiffimus auctor Strabo. Inter cætera, ait, hanc eſſe illis conſuetudinem, vt laudabile reputetur inter eos, puerorum amoribus, & nefandæ libidini indulgere, ac nobiliſſimum quemque rapere ex composito, duos meſes retinere, ac donatum remittere, in publico verò conuiuium apparabatur poſt hæc ab his, & habebatur concio palam, qua probra iſta laudabantur, & infames inde voluptates enatæ. Pueris verò raptis primarius locus dabatur, & veſtis ſplendidior, quam veluti mercedem præmiūque ab amante accepiffent: atque hic mos illis quouſq; ex ephœbis exceſſiffent. Tum non amplius pueri pueros ipſi rapiebant. Tales igitur Cretenſes. Videamus, qui forent Sparta. Inter eos hic mos erat, vt puellæ nudæ cum adoleſcentibus item nudis, populo inſpectante colluctarentur.

Hinc Martialis:

*Aut claram Rhodon, aut libidinoſæ*

*Ladeas Lacedæmonis palæſtras.*

Atque hunc ſanè morem laudat in Republica ſua Plato, qui volebat communes eſſe vxores: vt iam non ſit mirum ſi Paris Helenam Lacedæmone abduxit. Teſtatur Plutarchus, quando iam vidimus quales eſſent laudatiſſimi populi in his quæ pertinet ad honeſtatem, apud omnes gentes faſ fuiſſe cunctis vti præpoſtera libidine cum ſeruis ſuis, quin etiam cum liberis volentibus permittebatur: atq; hanc etiam legem quo ad ſeruos eſſe Mahometanis teſtatur Ioannes Leo. Quocirca in celeberrimis ciuitatibus erant puerorum proſtibula, ſicut etiam meretricum, quod

Strab. lib. 10.

j. Pars.

k

è libris

ē libris Machabæorum facile dignoscitur, ac deridetur in Pædia Cyri miles ille egregius, qui non secum ducebat puerum formosum. Iam scimus Romæ obsoletoꝝ huiusmodi talem fuisse copiam, vt cum vellet Alexander Mammeæ bonus Imperator illos exigere, haud potuerit, qua in vrbe ventum eð deniq; vt Imperator Nero, publice applaudente senatu ac populo, in apertissimo totius vr- bis atq; orbis theatro nuptias cum Sporo liberto celebra- rit, neque hoc contentus, legem tulerit, vt cuius mari li- ceret nubere eodem modo, & marem habere in matrimo- nio: quæ Dion disertissime testatur.

Nunc inspiciamus quæ fuerint gētes reliquis in rebus. Thucidydes est testis, adhuc ætate sua in mediterraneis Græciæ locis habitum gloriosum raptō viuere, ac latroci- nari, vixit autem Thucidydes anno ante Christum natum ferè treccutesimo. Olim sanè laudabile id fuisse constat ē milite illo apud Virgilium, qui Troianis desidiā expro- brat, & suorum mores ira iactabundus effert:

*Canicem galea præmimus, semperque recentes  
Conuectare iuuat prædas, & viuere raptō.*

Et quidni apud plerōsq; ita foret, cum Sparta hic mos esset, vt ferari liceret, modō id clam fieret, neq; deprehen- deretur aliquis in furto, scimus autem Spartanos omnium laudatissimos populos fuisse. Quod si cui suos ciues lice- bat clam spoliare, quidni multo magis exteros? Et quan- do id Spartani laudabiliter agebant, an ceteros putamus se continuisse? Paucissimos credendum fuisse. Illud certè iu- ris gentium erat, vt cuius populo ac principi liceret bella indicere, & exercere quauis de causa, nulla etiam, si qua forsan esset gens, quæ bellum mouentis leges ferre noller, ac tributa illi pendere, & obedire recusaret, itaq; vt furta & latrocinia punirentur ac vituperarentur aliquibi, publica bella mouere iuris gentium existimabatur. Quocirca haud mirandum (inquit Diouysius Halicarnasseus libro secun- do in vita Numæ) si Romani prouecti fuerint ad tantam, quam cuncti norunt, potestatem: non enim vt ceteræ gen- tes bellum mouebant, nisi iustis plerumque de causis, co- gnita re, iniuria ab hostibus in ipsos aut socios illata, ac fe- cialibus missis ad infestos sibi populos, vt iniuriæ satisfa- cerent, ceteri plerumq; non ita. Hinc Aristoteles ipse aie- bat: *Ars bellica secundum naturam quodammodo acquisitioni dat operam, nam & venatoria pars illius est, quæ vti oportet contra*

*Politi. 4. c. 5.*

*bestias.*

*bestias, & contra eos homines, qui ad parendum nati sunt, nec volunt parere: quia natura id bellum iustum existat.* hæc ille, vocans more suo natos ad parendum, barbaros. Ex his omnibus factum, vt plerumq; Reges olim vellent haberi & coli pro diis, & viuentes, & defuncti: vt rectè precarerur David: *Constitu Domine legislatorem super eos, vt sciant gentes quoniam homines sunt.* Ac testatur Cyprianus, ætate adhuc sua, Reges à Mauris suos deorum loco reputatos, & in vniuersum, qui colebantur dii, Reges antiquorum fuisse plerōsq; apud omnes ferè gētes, quod Tertullianus etiam, Lactantius, ac Minutius in Octauio scribūt. Hinc ille: *Sciat omnis gens quoniam Nabuchodonosor deus terra est, & præter ipsum non est alius.* Non est quod longinqua consectemur. Apud Romanos ipsi Imperatores pro diis habiti, templa illis erecta, instituti sacerdotes, & sacra ex senatusconful- to, & lege Augustorum, ac suprâ dicebamus, Faustina in cælitum numerum relata ab Antonino philosopho Im- peratore, qui habitus est omnium optimus.

Hinc Horatius:

*Cælo tonantem credidimus Iouem  
Regnare: præsens Diuus habebitur,  
Augustus, adiectis Britannis  
Imperio, grauiusq; Persis.*

Et alibi:

*Præsenti tibi matures largimur honores:  
Iurandasque tuum per nomen ponimus aras,  
Nil oriturum aliàs, nil ortum tale fatentes.*

Sed hæc sanè ferenda videntur, si cōsideremus cōsuetu- dinē fuisse olim pleriq; populis Imperio Romano haud subiectis, vt homines innoxios immolarent. Vt ita id alibi fuerat ante Imperium Romanum constitutum: neq; ab hac feritate desitam, nisi ex quo Papæ, missis qui per- ducerent illos ad Christi cultum, sustulerunt hæc atrocita- tem: quod nos signo de nationum catholicarū fœlicitate, vbi de ducentis Borealiū bonis agimus late ostendemus.

Neque verò putet quisquam multum præsidij fuisse in philosophis ad veritatem cognoscendam, quandoquidem nihil apud illos erat certi & constantis vlla de re, præfer- tim in diuinis, nam cum ratione ac vi humana tantum ni- terentur, verè Aristoteles dixit nos in iis cognoscendis esse vt vesperiliones in sole perspiciendo. An non suprâ ostēdimus quid Socrates & Plato de dæmonibus sentiret?

k 2

eorum

*Cyp. de idol.  
van.*

*Tertu. in Ap.  
Lact. lib. 1. c.*

*15. 21.*

*Iudith. ca. 5.*



eorum porro sententias discrepantes quis persequatur? quis mente assequi vnquam possit? Ab illorum plerisque eò ventum, vt partim dicerent summum bonum voluptatem, quorum Dux Epicurus innumeros nomine ac re sectatores habens, partim verò diffinirent, nihil prorsus sciri. Quid igitur dicas? quid quæras? Hi Socratem proferunt parentem, qui assererat illud, hoc vnum scio, quod nihil scio: & omnium maximam sectam constituerunt olim, quam dixere Academiam, non modò propter locum, sed propter nobilissimos asseclas, de quibus latè Cicero de Academicis quæst. Quamobrem si scientiam spectes, philosophi vel omnem prorsus nobis eripuerunt, vel in diuinis negârunt, vel omnino præposteram tradiderunt. Quòd si inspexeris eorum vitam, signo de summa Ecclesiæ sanctitate ostendimus philosophorum summos fuisse contaminatissimos, ita vt pessimi nostrorum sint illis meliores. En diximus summarim, quò genus humanum miserimè tandem fuerit redactum.

*Sacramento confirmationis est factum, vt tanta ac tot flagitia plurimis in locis tollerentur è terra.*

## CAP. XI.

## Classis nona.

I. Apparet clarissimè, in quantas calamitates inciderit humanum genus. Nunc ostendamus, sacramento hoc contigisse diuinitus, vt ex iis erueretur. Ac primo loco id esse verum constat ex eo, quod è Lactantio & Prudentio adduximus supra, ob eam causam Christianos ab Imperatoribus & impiis tam miserè diuexatos, quòd dæmones responsa dare nollent presentibus Christianis vnctis, & regali chrismate signatis. En igitur dæmonum prostrata potestas: per quos tantæ calamitates in mortales inuectæ, non alia de causa, nisi quod Christiani hoc sacramento vncti essent. Ac veluti obstruebatur illis os ad apertè loquendum, sic vis ad excitandas cogitationes impias, & consilia nefaria, infirmabatur: liquet enim fuisse illis robur debilitatum, præclusos aditus, quo minus possent se foras prodere, & in publicum dare.

Secundo

II. Secundo loco id colligitur, quia per hoc sacramentum crux altè infigitur animis nostris, amor omnia tolerandi pro Deo, Christi exemplo, ac munere. Hinc per eam Constantinus ad Christum traductus. Testatur enim Eusebius idèò Constantinum Christo nomen dedisse, quia crux illi apparuerit, diè iunq; illi sit. In hoc signo vinces: atque istum labarum Romani Imperatoris vexillum in crucis formam fabricari iussit, vt latè ostendimus signo de miraculis in propagatione fidei factis, & signo de miraculis rerum quæ referuntur ad corpora sancta. Post hæc Constantinus iam factus Christianus, & chrismate vnctus (vt habetur in actis sancti Syluestri, viriq; eiusdem, quam Simeon Metaphrastes scribit, constatque ex historiis Greg. Turon. Photij, Calecæ, Nicephoriq; scriptis) templa idolorum claudi iussit, nihil iis sacrificari sanxit. En igitur vt crux hæc, quæ maximè necessariò in chrismate adhibetur, mentibusque nostris imprimitur, adduxerit Constantinum ad veritatem: en vt ille post hæc baptizatus, & chrismate vnctus substulerit sacra dæmonum, & nefandas, quas suprà memorauimus, superstitiones. Iure igitur hæc spectans Prudentius, qui sub ipsa tempora Constantini fuit, sic Theodosium inducit, qui alloquitur Romam, Maximo & Eugenio deuictis.

*Agnoscas Regina libens mea signa necesse est,  
In quibus effigies crucis aut gemmata refulget,  
Aut longis solido ex auro præfertur in hastis.  
Hoc signo inuictus transmissis Alpibus vltor  
Seruitium soluit miserabile Constantinus,  
Cum te pestifera premeret Mexentius aula.  
Et mox!*

*Testis Christicola Ducis aduentantis ad Urbem  
Miluus, exceptum Tyberina in stagna Tyrannum  
Præcipitans, quænam victricia videri arma  
Maiestate regi, quod signum dextera vindex  
Protulerit, quali radiantia stemmate pila.  
Christus purpureum gemmanti textus in auro  
Signabat labarum clypeorum insignia Christus  
Scripserat, ardebat summis crux addita cruce.  
Ipse senatorum meminit clarissimus ordo,  
Qui tunc concreta processit crine, catenis  
Squallens carcereis, aut nexus compede vasta,  
Complexusque pedes victoris ad inclita flendo*

k 3

Procubuit

*Procubuit vexilla iacens, tunc ille senatus  
Militia vlticis titulum, Christi q̄ verendum  
Nomen adorauit, quod collucebat in armis.  
Et rursus de baptismo.*

*Iam q̄ ruit, paucis Tarpeia in rupe relictis,  
Ad sincera virum penetralia Nazaraeorum,  
Atque ad Apostolicos Euandria curia fontes.  
Et post de chrismate.*

*Cœtibz aut magnis Laterani currit ad ædes,  
Vnde sacrum referat regali chrismate signum.  
Et dubitamus adhuc Romam tibi Chryste dicatam,  
In leges transisse tuas? omni q̄ volentem  
Cum populo, & summis cum ciuibz, ardua magni  
Iam super astra palii terrenum extendere regnum.*

Hactenus Prudentius signo crucis à Maxentij tyranni-  
de liberatam per Constantinum Romam scribens, à Ro-  
manis cultam crucem, baptisma susceptum ad Apostoli-  
cos fontes, chrisma ad ædes Laterani, denique transitum  
factum in leges Christi.

III.

Atque vt adhuc tertio videas per chrisma factum vt im-  
pij ritus, de quibus egimus supra, moresque sint deleti, il-  
lud attende experimento compertum, impios ritus ex in-  
feris reuocari ad extremum per illos, qui quamuis Chri-  
stianos se profiteantur, tamen quando hæretici sunt, vel  
chrisma contemnunt, vel etiam si venerentur, tamen vim  
non possunt illius ob hæresim suam penitus animo exci-  
pere. Valens enim fuit hæreticus Arianus, & hic potesta-  
tem fecit vt Idolorum templa rursus aperirentur, & prisca  
sacrificia renouaretur, quod testatur Sozomenus, & Theo-  
doretus. Atque en tibi rursus crux ad Idola rursus deiicien-  
da, & mores à dæmonibus inductos: Theodosius namque  
Imperator cum pergeret aduersus Eugenium, qui impe-  
rium occidentale occuparat, & ingentes in ipsum mouebat  
exercitus, Herculis q̄ signum præferabat copiis suis, nul-  
lis suorum consiliis acquieuit dicentium, ne se aduersus  
tantas Eugenij copias committeret, & manifestum peri-  
culum subiret. Nam minimè tantam tribuendam esse im-  
becillitatem dixit omnipotenti crucis armaturæ, quæ ex  
aduerso Herculis imagini opposita esset: *Exercitus enim  
meo, inquit, crux præt, illius autem copias Hercules ducit.* hæc  
Nicephorus. Quocirca sustulit Imperator, Eugenio iam  
per crucem deuicto, renouata rursus sacrificia per leges

Valentis.

Lib. 12. c. 39.

Valentis. Hinc Prudentius sic Theodosium, qui Romam  
alloquitur, inducit:

*Agnoscas Regina libens mea signa necesse est,  
In quibus effigies crucis aut gemmata refulget,  
Aut longis solido ex auro præferitur in hastis.*

Et mox ipse alloquens Honorium filium, petens q̄ vt gla-  
diatorum certamina auferat, inquit:

*Aripe dilatam tua Dux in tempora famam:  
Quodque patris superest, successor laudis habeto.  
Ille Urbem vetuit taurorum sanguine tingi:  
Tu mortes miserorum hominum prohibeto litari.*

Hæc Prudentius, qui paulò antè retulit habitam nobilissi-  
mam victoriam de Barbaris ad Polentiam, non alio, quàm  
signo hoc crucis frontibus inscripto, sic canens:

*Dux agminis imperij q̄  
Christipotens nobis inuenis fuit, & comes eius,  
Atque parens Sicilio, Deus vnus Christus virique,  
Huius adoratis altaribus, & cruce fronti,*

Audia' vim chrismatis.

*Inscripta cecidere tubæ, prima hasta Draconis  
Præcurrit, quæ Christi apicem sublimior effert.  
Illic ter dens gens exitiabilis annis,  
Pannonia pœnas tandem deleta pependit.  
Corpora famosis olim ditata rapinis  
In cumulos congesta iacent, mirabere feris  
Posteritas sæclis inhumata cadauera latet:  
Quæ Polentinos texerunt ossibus agros.*

Ex his liquet hoc sacramento potissimè diuinitus esse cõces-  
sum, vt quas dixim⁹, abominationes de medio tollerentur.

Sed quarto adhuc idem colligitur: nam quoties maxime  
propagata est Christi fides, id non alia ratione contigit:  
quàm crucis ipsius conspicue interuentu, quod nos latè si-  
gno de admirandis affectionibus rerum, quæ ad corpora  
sancta referuntur, ostendimus. Hic illud reperisse sit satis.  
Inter alias causas, quibus innumeri adducti quorannis in  
Indiis Orientalibus, quarum latissima sunt cõfinia, conuo-  
lant ad fidem Christi, est illud, q̄ Malipure, siue ciuitate  
S. Thomæ, crux illa lapidea, ad quam genuflexus Apосто-  
lus est interfectus, in die festo ipsius sancti, vbi recitatur  
Euangeliū in missa solèni, splendescit, ac liquorem fundit,  
perinde ac si oleo delibuta esset, inquit Oforius. Quæro igitur  
cur Deus quorannis ex illa cruce hoc edat miraculū,

IIII.

Ofor. lib. 4.



cur oleum crux illa emittat primò nigri coloris, deinde sanguinei, vt idem refert, & nos recitauimus signo de miraculis in fidei propagatione factis? nōne vt palam fiat, per oleum chrismatis in formam crucis fronti applicatum, splendorem nobis ad effugandas tenebras, & sanguinem pro Christo fundendum cœlitus infundi? Cuncti iudicent an hæc necessariò referenda sint ad oleum, crucemq; sacramento chrismatis Christianorū fronti inscriptam: an tanta diuinæ potentie miracula temeritati sint adscribenda?

V. Verum quid esse in causa dicemus, quinto loco, vt dæmones non effugentur è locis & corporibus, quæ occupant & infestant, nisi per nostros, qui chrismate sunt uncti: quod ostendimus signo de potestate in dæmonas. In amplissimis Sinarum & Iaponiorum regnis dæmones inuadunt humana corpora: neque inde egredi volunt, & ab illorum vexationibus cessare, nisi obsessus syngrapha conscripta iuret, se quotidie dæmoni daturū diuinos honores quo prestito, dæmones egrediuntur, neque amplius quicquam molestiæ inferunt miseris illis. Tum verò ij dæmona depingunt eadem, qua nos, de formitate, horrentem, nigrum, flammis circumdatum, flammam spirantem, ad spectu crucis: & singulis diebus ante illum se sistunt proni, genua flectunt, adorant, thus illi accendunt, & quas possunt maximas maximi cultus significationes ostendunt. Quocirca vbi nostri in illas oras venere, incredibili omnes sunt admiratione percussi, videntes quanta sit nostrorum potestas in dæmonas, vt fugiant ad ipsorum preces, expellantur è corporibus obsessorum. Quin etiam terras & vrbes multas ijdem dæmones in iis regionibus affligunt, & nostrorum iussu expelluntur: rogantibus & supplicibus responsa dant, oracula fundunt: sed ad nostrorum ad spectum tacent, obmutescunt, se nihil posse confitentur: vt eodem signo late persecuti sumus: quod est in causa, vt abiecto variè superstitionis cultu, moribusque efferis, plurimæ nationes nomen Christo dent in iis locis.

VI. Quamuis sexto loco illud adduci verissimè potest, nunquam nisi per nostros Christi cultum propagatum inter nationes: idque signis de fidei propagatione est explicatū: quod est euentissimum argumentū nobis esse solis vim, splendoremque crucis ad tenebras disijciendas, dæmonalique profligandos: alioquin crux Christi euauisset. Hoc namque maximè mirum, per mille quingentos & quin-

quaginta

quaginta annos nullam nationem potuisse ab hæreticis ad Christum perducere (hæreticorum namque est peruertere, non conuertere) cunctas gentes à nostris Christo conciliatas, gentilios ritus à nostris prostratos, nobis omnem vim crucis datam, nullis aliis. Quod si nō est euacuanda crux Christi, inquit Paulus ad Corinthios, proculdubio euacuant, qui tollunt hoc sacramentum, quando per illud solum fit vt Christi filij generentur, quod euentis certissimis comprobari dicto signo aperuimus. An non hoc verum?

VII. Audi septimo loco. Apertissimè ostendimus signo de interitu fidei, cultusque Christiani, simulatq; in aliquibus regionibus maxima ex parte hæresis consedit, continuo in eas irrumperere efferatissimas gentes, quæ ad extremum culum Christi fidemque ex illis exterminant, ac deleant. Atqui hoc est argumentum certissimum, chrisma esse verissimum sacramentum, per quod pugnantem vincimus inimicos Christi. At hæretici, tantum abest, vt vincant, vt ad nihilum redigantur: quod nimirum vel non habent hoc sacramentum, vel vim gratiamque sacramenti.

VIII. Huic septimo argumentum succedit octauum, quod quibus in locis per hæreticos facta est Christianæ religionis iactura huiusmodi, vt nihil ferè illius in eis superesset, in iisdem facta est per nostros restauratio diminutæ aut extinctæ religionis: quod signo de reparatione dictū fuit à nobis abundè. Non igitur vmbrales hæc pugnae, neque commenticia potestas huius sacramenti.

IX. Quid, quod nono loco afferri potest? Nobis duntaxat catholicis esse perpetuam Martyrum successionem: siue spectes illos, qui vitam profundunt pro disseminanda Christi religione inter gentes: siue eos, qui qualibet ætate ab hæreticis interfecti sūt, ex quo hæreticis aliqua potuit esse potestas. Hæc verò signis de Martyrum successione & summa fortitudine apparet. Vt igitur hæreticorum factiones possint falso nomine Martyres aliquos suorum cingere, non tamen iis perpetua successio, neque aut multitudine, aut patientia cum nostris comparandi. Martyrum porro coronas Cyprianus attribuit sacramento chrismatis, libro de lapsis inquitens: *Eros cum signo Dei pura, diaboli coronam ferre non potuit. corona se Domini reseruit.* Denique vt vno plurima concludamus, ad tantum virtutum omnium culmen nostri peruenere, vt illud mente assequi non potuerint

k

s

pulo-

i. Cor. i.

VII.

VIII.

IX.

philosophi, hæretici verò fieri non posse dixerint aliquando, ut eò perueniretur: quod plurimis signis spectatibus ad omnia virtutum munera, summamq; caritatem, & sanctitatem, sumus persecuti. Non igitur hæc sunt commenta, sed verissima cælitus hominibus Catholicis concessa dona.

I.

II.

III.

III.

V.

His porrò omnibus quinque accedunt maximè suspicienda, quòd quoties est Ecclesiæ Catholicæ, quantum ad amplitudinem, multitudinemq; credentium populorum, aliquid detractum, tum magis est illi ex alia parte diuinitus adiectum. Deinde cum tempora illi fuerunt iniquissima, tum maximè sanctis viris cælesti munere est amplificata, & ornata. Præterea verò cum potestas ipsius à Principibus prophanis est imminuta & oppressa, Deus ex alia parte longè altius illam paulò post extulit, & euexit: quæ signis suis suoq; loco sigillatim declarabuntur à nobis. Quartum verò per hoc sacramentum cælitus Ecclesiæ datum est, ut illa errare non possit in vniuersalibus fidei morumq; decretis, siue spectes subiectas nationes, ac toto orbe diffusas, siue Episcoporum vniuersitatem Papæ subiectam, siue ipsum Papam: quæ proculdubio cælestia maximè, & omnium diuinissima iudicari debet. Neque verò mirum: nam per illapsum Spiritus sancti, & hoc sacramentum, facta est cælestium humanarumq; ferum mirabilis quædam connectio, & continuatio: ut Ecclesia iam cælum sit, quamuis posita in terris, quod Chrysostomus aiebat. Hinc quintum, quo compages Ecclesiæ mirabiliter continentur, & eius arctissima cõnunctio conglutinatur. Omnes Catholici, qui ab Apostolica ætate semper exstiterunt toto orbe cognito dispersi, nihil vnquam certò crediderunt, nisi quod diffinitum, aut pro diffinito habitum est veluti certò credendum, non ab hominibus incertis (alioquin quibus eligerè potuisset, quos sibi assentiri vidisset, quod hæretici faciunt) sed ab Episcopis vniuersis vnà cum Papa veluti referentibus Ecclesiis totius personam: aut ab eo qui vniuersorum personam sustinuerit, qui est Papa, Petri successor, Vicarius Christi: idque siue pertineret ad interpretationes sacræ scripturæ, siue ad aliud quodeunque: Hebræi namq; ipsi, & diabolus etiam, sicut hæretici quoque sacras scripturas adducunt. Singuli porrò Episcopi fuerunt eadè mente, Papa idem sicut diuino priuilegio nõ potest errare in vniuersalibus morum fideiq; legibus ferendis, licet ipse possit sibi esse hæreticus, scribere, prædicare hæretica: quod si

faceret,

faceret, excideret à potestate, vbi admonitus haud resipisceret: sic omnia sua decreta superiorum Pontificum, & Ecclesiæ Catholicæ decretis consona promulgauit. Quæ verò fuerunt sic diffinita, aut pro diffinitis certò ab omnibus existimata, sic omnes Catholici crediderunt, ut nihil hæsitarent in iis credendis, vitam profundere pro iis parati. Cætera submiserunt diffinitionibus faciendis, siue scriptis consignata, siue ore pronuntiata, siue animo tantum fuerint comprehensa. Atque ita omnium maxima coniunctio inter Catholicos. Nam primo loco quæ diffinita sunt, aut habita pro diffinitis, sic crediderunt, ut innumeri pro iis posuerint vitam, cæteris ad idem paratis. Secundo, quæ non fuerunt, submiserunt singuli iudicio totius vniuersitatis, aut eorum, vel eius, qui vniuersorum personam refert: Tertio posteri non recessere in iis, quæ sunt æternæ veritatis, à sanctionibus huiusmodi superioris ætatis: superior ætas, quæ nõ fuerunt huiusmodi, iudicio posterorum submisit, ea credens ita, ut determinarentur. Nulla porrò cogniti orbis gens exstitit, cuius non habuerit aliquem nostra Ecclesia, qui mente huiusmodi foret, per annos mille quingentos, & amplius. Id verò neque vlli populo, neque vlli hæreticorum cœtui contigit: non enim certos illos sibi continuata seriè succedentes nominare possunt, quibus ipsi, posterorum, maioresq; in quæstionibus emergentibus indubitatè credant, crediderint, aut sint credituri. Præterea superiores ipsorum nõ hoc erga antecessores suos animo fuerunt in omnibus, sed ab us aliqua in re discesserunt, quam non submiserunt vniuersorum iudicio, vel secus interpretari diuinas scripturas, vel maiorum decreta. Postremò nõ habuerunt ex omni cogniti orbis natione, qui ipsorum sententias sequerentur, quæve pro iis vitam ponerent, aut disseminaret inter alias gentes, ad quas aditus singulis sæculis aperiretur. Quæ sanè omnia diuinissimo beneficio Catholicis acciderunt. Non aliis sanè viribus, quam diuinis: quas accipere per hoc sacramentum à Spiritu sancto, cui per illud coniunguntur, & quo dæmonas, & eorum potestates fugarunt è terris: quod & ipsi dæmones olim prædicere euenturum Spiritus sancti potestate.

Audi versus eorum de Trinitate, & Spiritu sancto:

Μη ὀφείλες πύματον, καὶ ἕταρον αὐτῶς ἐρεῶσαι

Δύσῃνε ὡς πάλαν ὡς δὲ θεοποιεῖς γενεῆς

Ἀμφίθε τὸ δέξιο πᾶνομεφῆ βασιλῆος

K.αι



Καὶ πνοιῆς, ἢ πάντα πέραξ ἑροτρυδὸν εἶχει  
 Οὐρα γῆν, ποταμούς, ἄλλα, τέρταρε ἡέρα, πῦρ τε  
 Ἡ μὲ οὐκ ἐθέλοντε δόμων ἀπὸ τουῦδε δάξει,  
 Αὐτίκα ἱρημοῖον δὲ λελειψαὶ ἔδ' ἀφ' ἡτρ.  
*Ne infelix quaeso me percunctare Sacerdos.  
 Postremum de diuino summoq; parente.  
 Atque eius nato cunctorum Rege potente,  
 Spiritu, & adstrictum qui mundum continet omnem  
 Montes, terram, amnes, mare, tartara, & aëra, & ignem,  
 Ac me his inuitum detrudet ab aedibus idem  
 Ex templo, & limen, solum, mutumq; relinquam.*

Audistin' vt dæmon vel inuitus fateatur se à Spiritu sancto expellendum, vt amplius loqui non possit: quod sacramento confirmationis prælitum vidimus. Idcirco affirmat S. Hyppolitus libello de consummatione mundi, futurum, vt Antichristus inter alia edicat & iubeat, ne quis in fronte sua crucem pingat, quod Antichristi præcursores apertissimi hæretici nostræ ætatis nunc sedulo præstāt, dum crucem chrismatifque sacramentum, quo delabitur in nos Spiritus sanctus, & memoria visque Christi crucifixi mentibus infigitur, infestissime oppugnant. Sic igitur nostri apti inter sese, colligati, & cum superioribus posteris cum posteris superiores, & cuiuslibet ætatis spiritus in sæculū sequens continuatur per orbem totum peruiæ teluris. Nullus itaq; è catholicis credit omnino suis cogitatis, & interpretationibus ad sacras scripturas, sed iis que sic approbantur toto orbe terrarum per annos mille quingentos & amplius. Hæc altissima spiritus coniunctio nulli cœsi contingens, Ecclesiæque Catholicæ peculiaris, copulat singulos per singulas ætates, & in omnium pectora sese insinuans, per cunctorum corda catholicorum dilabitur: propterea Christi nomen, oleum diffusum, & vnguentum è capite Aaron vsque ad oram vestimenti pertingēs: dimanans namque à Deo, diffuensque in singulos vnus: spiritus vinculo, quod suis signis apparebit, mirabiliter omnium sæculorum mortales catholicos toto orbe conglutinat, & connectit. Hic Ecclesiæ vnus spiritus cū Deo qui tam magna ac diuina inter humanum genus, vt latius apparebit sigillatim, producit in lucem, dæmonasque omnes cum suis sectatoribus, spectris, legibus nefandis & impiis, ad infera deuoluit, & detrudit.

FINIS LIBRI SECVNDI.

DE

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, THOMÆ BOZII  
 EVGVBINI, LIBER III.

*Amor sui ipsius est omnium malorum causa, idcirco radicatus hic in Ecclesia Dei euellitur, vt tum demum catholicorum pectoribus inseri omnes virtutes possint, immisso penitus Dei, proximiq; amore.*

CAPVT I.



MOR sui ipsius est omnium malorum, quæ in humanum genus ex quacunque causa ad ipsius extremam perniciem dimanare solent, fons & origo: vt bene dixerit Augustinus, ab illo Babylona condita, impiorumque ciuitatem, sicut contra ab amore Dei ædificari asserit admirandum, de qua agimus, Dei ciuitatem, Hierusalem nomine designatam. Hinc Christus toties illa repetebat: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me, &: Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam, qui amat in hoc mundo, perdet eam.* Neque verò dæmon est alia via aggressus olim primos illos hominum cunctorum patres, quàm sui ipsius amore, cum dixit: *Eritis sicut dii, scientes bonum, & malum.* Ex hoc omnium bonorum facta commutatio. Radicatus est igitur omnino hic amor ex Ecclesia Dei & sanctorum societate extirpandus, & quando hæc est prima actionum siue intra mentis nostræ recessus manentium, siue in alia prodeuntium causa, vt aliquid credatur, ob id in Ecclesia Dei hoc est immobile fixumque principium, ad exterminandum sui ipsius amorem, vt nemo sit in ea, qui sibi credat vni, vel eum sequatur, qui sibi vni crediderit. Et sanè videmus, experientiaque quotidiana in singula momenta tenemus, idcirco nos ad aliquid agendum moueri (si modò ratione ducimur, non casu, belluarum instar, ferimur) quia credimus aliquid, siue iucundum sit, siue vtile, siue honestum, boni certè veri que speciem nobis

habere

habere illud aliquo modo persuasimus. Hęc igitur persuasio in Ecclesia Dei à suimetipsis amore neque nasci potest, neq; debet. Alioquin Ecclesia Dei non esset, Babylon est illa. Atq; hoc est illud, quod toties Paulus in epist. suis passim reperit, atq; ingeminat, vt nemo sibi credat, nemo sibi sapiat, nemo sibi placeat, nemo denique sibi viuat. *Nemo enim nostrum, inquit ad Romanos, sibi viuat, aut sibi moritur. & ad Corinthios: Qui se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmodū oporteat eū scire. Qui viuunt, iā non sibi viuant.* & ad Galat. *Si quis se existimat aliquid esse, cū nihil sit, ipse se seducit.* & ad Philipenses: *Implete gaudiū meū, vt idem sapiatis.* & rursus ad Rom. scribit, ac præcipit, *nō plus sapere, quā oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē, & idipsum inuicem sentiētes, non alta sapiētes, sed humilibus consentiētes: Nolite esse prudētes apud vosmetipsos. Debemus autē nos firmiores imbecillitates infirmorū sustinere, & nō nobis placere. Vnusquisq; vestrū proximo suo placeat in bonū, ad edificationē.* Quamobrē bene de hæreticis Petrus ait: *Dominationē contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuant introducere blasphemantes.* Ex hac amoris proprii extirpatione sit, vt cū sacra scriptura in varios à nōnullis sensus trahatur (& dæmon namque illa vsus est aduersus Christū in solitudine positum, cū ieiunaret, & Iudæi vtuntur adhuc, ac nullus est hæreticorum cœtus, innumerī verò sunt illi, qui non scripturas diuinas obtendant) nemo catholicorū, siue eorū qui in Ecclesia Dei sunt, sibi in sententiis illius explicandis, sicuti neq; vlla in re, placere, credere, aut sapere possit. Omnes interpretationes opus est expendat è communi Ecclesiæ totius fide.

Deniq; necesse est inter nos sit illa admirabilis animorum connexio & conspiratio, de qua dicebamus ad finem secundi libri, ita vt animus cuiusq; intimo illapsu exordiat, ab antiquissimis Ecclesiæ decretis, & peringat ad supremas eiusdem sanctiones, decurratq; per omnes ætates, & insinuet se in animos eadem sentiētiū, stabilita credēs, & stabilienda iuxta inconcussam priorum normam credere paratus. Ea sola vera, iustaq; sibi certissimo persuadens, cætera ab his dissentientia sine dubio falsissima, & ab omnibus iustitiæ constitutionibus remota.

Neque verò vel Episcopi vniuersi, Conciliæque, vel ipse Pontifex summus est vilo modo immunis ab hac animi obligatione, qua deuincit se antiquis Ecclesiæ scitis, & quę ab his clariùs explicata in singulas ætates deducuntur, aut

vnuquam

vnuquam deducuntur. Nam cū decreta Ecclesiæ vel sint eorum, quæ pro temporum, regionumque, & hominum conditione variari possunt, ac debent, veluti pertinentia ad mores quosdam mutabiles, ritusq; diuersos, diuersis cōuenientes, vel eorum, quæ sunt immutabilia, & æternę veritatis, ac stabilitatis, vt materia & forma sacramentorum, & quæ per se vera, ac bona sunt, atque aliter esse non possunt: quo ad prima Pontifex summus & Concilia Episcopiq; summam habent potestatem, vbi mutationem causę iustitæ intercedunt. Quo ad secunda, si quidem scientes ac volentes recederent ab antiquis decretis vel vniuersaliū, conciliarum, vel Pontificum, idque certò deprehendi posset, protinus exciderent ab omni potestate pontificia, vt inter alios tradunt Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Optatus, & ipsi Pontifices Romani Cælestinus, ac Nicolaus Primus. Quocirca & ab hisce longissimè abest amor hic proprius: propter cuius extirpationem sacramento ordinis Deo dedicati illud merito, quod ostendemus, consequuntur, vt quando sibi non credunt in iis, quæ certò definita sunt, aut pro definitis ab Ecclesia tota Catholica indubitatè accipiuntur, idcirco in reliquis, nimiram ambiguitatibus emergentibus determinandis labi non possint.

Et Pontifex itaque summus, & Episcopi vniuersi Ecclesiæ Catholicæ potissimum nudati hoc sui ipsius amore in iis quæ credunt. Nam primo loca obligati sunt ea credere omninò, quæ superiora Concilia & Papæ decreuerunt. Secundo necesse est sint parati credere, quæ in futurum sancientur. Tertio, si qua emergat quæstio, necesse est in illa diffinienda videant, quis sit Ecclesiæ totius Catholicæ consensus huiusmodi in re, vt signo sequenti explicabitur. Viden' vt nemo in Ecclesia Catholica sit suus? propriæ sit opinioni relictus?

Rursus aliud audi, & admirare diuinæ prouidentię altissima consilia. Illud vsu venire videmus, vt diuersarum nationum quandoque diuersa sint studia, diuersæ mentes. Vt itaque Deus, in iis quæ credenda sunt, ex animo suorum stirpitus euelleret hunc amorem proprium, semper illud prouidit, vt Ecclesia ipsius esset Catholica, id est, toto Orbe diffusa, nulla scilicet natio cognita, è qua non sint multi in Ecclesiæ Catholicæ complexu, atque ita

Cypr. li. 1. ep. 6. lib. 2. ep. 1.  
Amb. li. 1. de pæn. cap. 2.  
Hier. contra Lucif.  
Aug. in Enchi. ca. 65.  
Cælest. epist. ad Io. Antio. & Alex. Const.

in

Rom. 14.

1. Cor. 8.

2. Cor. 5.

Gal. 3.

Rom. 12.

Rom. 15.

2. Pet. 2.



in hanc, quam diximus, cōspirationem toto æuo diffusan connectantur. Esse Ecclesiam Catholicam demonstramus signo de Ecclesia Catholica. Quapropter ne qua sibi gens in Ecclesia Dei hac in re indulgeret, atque vt funditus ex eius corde proprius hic amor exhauriretur, quælibet natio, modò Christi velit esse, necesse habet alteri deferre, ita vt singulæ illud Apostoli mandatum seruent hac in re, *Humilitatem inuicem insinuate*, deponant studia propria & proprium sensum. Sic exempli gratia ad Concilium Tridentinum conuenere Episcopi, ac docti viri ex omni natione, Polonia, Hungaria, Bohemia, Prussia, Suetia, Germania, Gallia, Britannia, Scotia, Hispania, Italia, Canariis insulis Africa, & Africa ipsa, ex Indis, è Græcia, ex Oriente: Moses namque Bardenus Patriarcha Seleuciensis, eò misit suam professionem fidei, atque ita ex omni gente in idem conspirarunt. Quod de Tridentino Concilio dicimus, idem constat de Florentino: ad quod Armeni, & Æthiopes extremi conuenerunt, & quicumque Græcis adherent vel ad Orientem in Asia, vel ad Aquilonem in Asia & Europa simul constituti, quos fusiùs recēset S. Antoninus, qui tum Florentiæ degebat, & Crantzius, perspicere verò potest id è subscriptionibus ad finem Concilij Florentini positis tum in Græco, tum in Latino Codice. Tridentini porrò acta fusiùs descripta habentur à multis, in quibus leguntur ex omni natione innumeri Episcopi in eadem decreta conuenisse. Quamquam recepta sunt ista cōcilia toto Orbe Catholico, ita vt nulla sit illustrior natio, quæ nō illis dederit assensum, detq; adhuc, si non per vniuersos, saltem per aliquos ex ea natione prognatos: ita vt exosculentur eorum constitutiones, veluti non modò vniuersales & ad vniuersitatem totam Christianorum spectantes, sed etiam veluti verè cælestes, ac diuinas, atq; ita in vnum spiritum singulæ nationes singulis deferentes conglutinentur, amore proprio funditus extirpato.

Neque verò illud omittendum. Nam cum Deus nolit in Ecclesia Catholica amoris istius proprii remanere vllas fibras, ne quis sibi blandiretur in aliquo, ne quis latibula haberet & effugia, diceretq; se haud sibi credere, sed aliis, quos ipse sibi placētes eligeret, voluit in Ecclesia sua certos viros exstare Episcopos, ac sanctissimum Papam, quibus haberemus fidem, quorum fidem sequeremur, atque ita neque illud in arbitrio nostro foret optare, quorum di-

ctis

ctis haberemus fidem. Episcopi verò, & Papa, vt diximus, ni velint continuo potestate ac iure omni spoliari, necesse habent sequi antiquorum decreta, & Ecclesie totius catholice sensum, ne scilicet ipsi subiiciantur amoris huius proprii dominationi, ac tyrannidi. Quin oportet in ambiguis sequantur consentientia & prisca decretis, & Ecclesie totius menti. An verò sequantur, non est prorsus huius illiusve Episcopi, aut hominis, & gentis iudicare, sed vniuersitatis totius, siue Episcoporum vniuersorum, vel sanctissimi Papæ, qui & ipse in causa hæresis iudicio vniuersalium conciliorum est subiectus, vt scilicet omnis anxia præcidatur huic amoris proprio, nec sit vllus omnino, qui suos sibi iudices quærat, suæ sententiæ, suæ gentis, in diiudicanda veritate eorum, quæ credit. Nunc animum intende, & circumspecte omnes hominum cætus, qui sunt aut fuerunt, nullos videbis, quorum mens per omnia, sæcula, per omnes nationes intimo fidei illapsu progrediens sit alligata immobiliter absque vlla mutatione certis decretis, certisque in omne tempus personis: ita vt nemo sit, qui arctissimo sit hoc vinculo exsolutus. Res equidem diuina ad exterminandum sui ipsius, inferendumq; Dei ac proximi amorem.

Et sanè quanti hoc esset, viderunt ipsi antiquorum sapientes, qui statuerunt omnia mala à sui ipsius amore in humanum genus proficisci. Hinc illa probro maximè data à Græcis *φιλανθία*, id est, amor sui ipsius, de quo Aristoteles in Ethicis latè disputat, qui & in Politicis aiebat, in gubernanda ciuitate ac Republica illud esse optimum, vt iudicis arbitrio nihil, quantum fieri potest, relinquatur, ne scilicet perturbatione aliqua commotus aberrare à vero possit. Sed audi Platonem libro de legibus latinè loquentem: mittimus enim Græca ad prolixitatem vitandam. Sic igitur ille: *Omnium verò, ait, maximū quoddam malum in multorum animis est innatū, cuius quidem, cum facile sibi ignoscant, remedium nullum excogitant. Est autem hoc, quod dicere solent, quod natura sibi quisque amicus est: rectèque est, ita se habere. Sed reuera nimis in seipsum amor omnium peccatorum omnibus semper est causa. Obcæcatur enim circa obscæcatū, quæ amat. Quapropter, qui se amat, cum seipsum magis quàm veritatē honorandam putet, quid iustū, bonū, & pulchrum sit, malè iudicat. Decet sanè eū, qui magnus vir futurus est, neq; seipsum, neq; sua diligere, sed iusta semper, siue à seipso, siue ab alio quouis gerantur. Ex*

j. Pars.

hoc

Lib. 9. cap. 8.

Lib. 5.

hoc ipso delicto accidit omnibus, ut ignorantiam suam esse sapientiam opinentur. Hinc fit, ut quamuis nihil, ut ita dicam, sciamus, scire tamen omnia arbitremur. Cum verò neque alijs committamus facultatem agendi, quæ nos ipsi facere ignoramus, facientes ipsi errare compellimur. Quamobrem nimirum sui ipsius amorem fugere quisque debet, & meliores sequi, nullo rubore verecundia impeditus. hæc Plato. Similiter & Demosthenes: Quare facillimum, inquit, est omnium, seipsum decipere: quod enim quisque cupit, id etiam animum inducit, & sibi persuadet. Hactenus Græcorum maximus orator cui concinit Euripides Tragædorum summus:

Ἀπαντες ἐσμέν εἰς τὸ νοθεῖν σοφοῖ  
 Αὐτοῖς δ' ὅταν σφάλωμεν οὐ γινώσκωμεν.

Omnes in admonendo sapimus:

Sed cum ipsi aberramus, haud advertimus.

Rectè igitur Cicero communem vocavit φιλοψύχων. At ille egregius vates elegantissimè illud pronunciauit:

*sua cuique Deus sit dira Cupido.*

Ac bellissimè profectò prisci amorem sic piangebant, ut velo obducti essent oculi illius, quòd amor scilicet sui ipsius oculorum nobis lucem tollat, efficiat, ne reuera discipere veritatem possimus. Viderunt itaque antiquorum sapientiores quique, in causa omnium malorum esse amorem sui ipsius, ab hoc fieri ne errores nostros adverteremus, ab hoc fieri ut cupidines nostras à Deo putemus immittas, atque ob id esse diuinas.

Sed tamen ad extirpandas eius radices nihil attulerunt remedij in commune: Ecclesia verò catholica sic attulit, ut velit suos nihil omninò credere, nisi quod consentiat vetustissimis decretis, quæ pro certissimis vult haberi, iubetque singulos esse paratos iis dumtaxat habere fidem, quæ diffinientur ab alijs in posterum ac totius Ecclesiæ ex omni natione constantis inspicì communem sensum, aduocari in ambiguis Episcopos, doctòsque viros ex omnibus Orbis locis ad quæstiones examinandas, ac determinandas: quod in vniuersalibus sit concilijs, in quibus licet Episcopi soli è toto Orbe accersiti sententiã à Pontifice summo confirmandã ferant, audiuntur tamen, & adhibentur ad res dubias disceptandas, docti omnes. Horum verò vniuersalium conciliorum potestatem neque Pontifex summus in causa hæresis effugere potest. En, ut nemo inter nos sibi credere possit, non modò homo, sed neque populus, aut natio,

non

non modò ætatis huius, sed neque superioris id valuit, neque futuræ valebit. En ut nostra decreta sint immutabilissima, non ab vno profecta, neque ab vno pendentia homine, populo, aut natione, huius, illiusve sæculi, verum ab ipsa æternitate totius humanæ vniuersitatis, in vnã fidem mutua quadam mentium demissione & colligatione conspirantis. Quocirca & Christus ipse caput huius Ecclesiæ, exemplar omnium virtutum, toties illud aiebat: se loqui illa, quæ audisset à patre, se non recedere ab eius præscripto: voluitque à pluribus audiri illam vocem cælitus à Deo demissam. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui ipsum audite, ad huius præterea rei apertissimam testificationem miracula edidit diuinissima, innocentiam vitæ præferens singularissimam, quod & fecere, faciuntque adhuc eius discipuli, Ecclesiæ nostræ alumni, ut suis videbitur locis. Hoc igitur argumentum, quod hoc capite tractamus aduersus non modò hereticos, sed etiam quoslibet homines, ac populos alienos à nobis, valere ac meritò inter signa connumerari posset. Sed quando illud est commune omnibus signis, quæ ab aliqua virtute deducuntur, virtus autem reuera esse solida non possit, ac sibi ex omni parte constans absque amoris proprii extirpatione, idcirco præmissimus illud omnibus signis. Videamus itaque quid ex ipso consequatur.

## SIGNVM PRIMVM,

Fides ex auditu.

*Illæst Ecclesia Dei, in qua nemo est, aut fuit, qui non crediderit fidei a te sua annuntiata, & per manus à maioribus accepta, & audita.*

## CAP. II.

**A**pparet in altissimo diuinitatis gradu Ecclesiã, quamuis in terris modo degat, cælitus esse collocatam: & quando, ut ostendimus abundè, illi vnus est cum Deo spiritus, diuinam proculdubio doctrinam, cui labes vlla subesse nullo modo possit, ab ore suo spirabit, ac si quis

1 2

illi audi



illi audire fidemque habere paratus non erit, is etiam neque audire, neque habere fidem Deo dicetur. Quocirca cum spiritus diuinus mentes sibi dedicatas peruadat, mentium verò supremum sit intelligentia, hanc sibi primam, modò sua futura sit, consecrabit, assensumque illius ad se conuertens efficiet ut homo indubitata fidem prorsus habeat, & habere sit paratus iis, quibus habendam tanquam diuinis ab Ecclesia sit auditorus, ita ut totus pendeat ab ore illius, diuinitatem scilicet spirantis. Hinc euidentissimum primùmque signum à prima hominis parte, prima hominis actione deliberata, quæ est fides, & prima diuini spiritus coniunctione cum mente humana illius impulsione sequente, deducetur. Ac rectè Paulus, *Fides*, inquit, *est substantia rerum sperandarum*, nam veluti à substantia cunctis in rebus cuncti prodeunt effectus, vel signa illam comitantia, similiter à fide ortum ducent, quæcunq; ad Deum, in quo spes omnis nostra ponitur, referuntur, & quod in Latino apud Paulum est substantia, in Græco ὑπόστασις, quo vocabulo significatur, quam Philosophi primam substantiam vocant, à qua cuncta existere decernunt. Hoc igitur signum, de quo sumus arēturi, meritò vocabitur Fides ex auditu, cui sententia est hæc subiecta: Illi sunt ex Ecclesia Dei, qui & ipsi auctores eorum fidem habent ex auditu, siue ex auditis prædicari ab Ecclesia, in qua vel ipsi, vel auctores eorum à principio fuerunt.

Propositæ verò diffinitionis ac notæ ratio plurimis argumentis illustrari potest. Ac primo: Omnis fides, de qua nunc agimus, existit ex auditu, ergo fides non erit, quæ auditis quamlibet ob causam repugnabit. Audiamus Paulum: *Quomodo*, inquit, *credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Quomodo verò prædicabunt, nisi mittantur? sicut scriptum est: Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Sed non omnes obediunt Euangelio. Isaias enim dicit: Domine quis credidit auidi nostro? Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi, hucusque Apostolus discernens fidem non esse aliunde quàm ex auditu, idcirco exclamat aduersus Galatas, quos nonnulli scriptæ legi innixi, seu potius propriis interpretationibus scriptæ legis, à veritate fidei abduxerant, & ait: *Hoc solum à vobis volo discere, ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei?* Audin' Paulo satis hoc esse ad ostendendam fidei veritatem, si probetur ea concors*

audis,

auditis, non inuentis? Quamobrem Basilius sic fidem definit: *Fides est assensio indubitata ad ea quæ audiuntur, certa veritatis persuasionem ad ea quæ prædicantur per Dei gratiam, & iterum libro eodem, cum percontatus esset quid proprium credentis foret, ait: Ut tali persuasionem assentiatur virtuti dictorum, neque quidquam præsumat, vel adijcere, nam si quicquid ex fide non est, peccatum est, inquit Apostolus, fides vero ex auditu, auditus autem per verbum Dei, ergo quicquid extra diuinitus inspiratam scripturam est, non ex fide existens, peccatum est.* hæc Basilius, cuius vltima verba peruertit hæreticus quidam interpres: sic verò esse ut nos reddidimus, apparet è græco, in quo habetur: *πῶντο ἐκ τῆς θεοπνευστου γραφῆς οὐκ ἐκ τῆς ἑαυτῶν ἀναγωγῆς ἐστίν.*

Neque verò scienti diuina, quod dicimus de fide habenda iis quæ audiuntur ab Ecclesia mirum videri debet. Propositum namque est Deo in captiuitatem redigere (ut aiebat S. Paulus) omnem intellectum, & consilia destruere, & omnem scientiam extollentem se aduersus Deum, id verò fit per assensum, fidei quæ inconcussam persuasionem, qua noster animus suis cogitatis haud credit, sed iis, quæ per Ecclesiam Christus credenda proponit: hoc est enim redigere intellectum in captiuitatem, subiicere scilicet alienæ potestati, neque sui iuris esse permittere, ut quicquid velit, eligere possit credendum. Audi Clementem: qui, & quod supra diximus, & quod nunc est in manibus explicat: *Catechesis*, inquit ille, *seu quæ per auditum suscipitur institutio, ad fidem deducit, en ut institutio fidei sit per auditum. Aures nunc demus eidem dicenti, non esse fidem, quæ non sit ex auditu: Cum veritas, ait, sit ardua & difficilis, propterea certè fuerunt quæstiones, ex quibus quæ nimio sui amore laborant, & sunt ambitiosa, & cupida gloria, sunt hæreses eorum, qui non didicerunt quidem, neque verum acceperunt, sed sibi cognitionis sumpsere principium, rursus habemus ab eodem Clemente qua in re sit animo nostro data optio, & electio permessa: Cum, dicit, Ecclesia doctrina in sola veritate, & antiqua Ecclesia sit perfectissima cognitio, & ea, quæ re vera est optima hæresis, id est, electio. est igitur Clementi optima electio, qua non nostram, sed Ecclesiæ doctrinam complectimur: pessima, qua nostram. Hinc ait dictos hæreticos, quod intellectum nolint alieno iuri supponere, sibi quæ adimere electionem rerum credendarum:*

l 3

elegan-

In asceticis.

II. Ratio.

2. Cor. 10.

Lib. I. pedag.

I. Ratio.

Rom. 10.

Lib. de præf.

elegantissime explicauit idem Tertullianus: In omni penè, inquit, epistola (loquitur de Paulo) de adulterinis doctrinis fugiendis inculcans, hæreses taxat, quarum opera sunt adulteræ doctrinæ, hæreses dictæ Græca voce, ex interpretatione electionis, qua quis siue ad instituendas, siue ad suscipiendas eas utitur: ideo & sibi damnatum dixit hæreticum, quia & in quo damnatur sibi elegit: nobis verò nihil ex nostro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere quod aliquis de suo arbitrio induxerit. Quibus autem de causis Deus nolit homines suis cogitatis habere fidem, suis à nobis est locis explicatum.

Inf. signo seq. & supra cum de amore sui ipsius, & coniunctione animorum est actum.

Regula fidei quæ sit.

I I I.

Ratio.

Phil. 3.

Gal. ult. 2. cap. 10.

Hinc à maioribus nostris tradita & instituta regula certissima, qua verum à falso apertissime dignoscere, & hæreses confutare possemus, & cui mentem nostram, ne quid obliqui haberet, ne quid non expoliti, penitus accommodaremus: regula namque est, qua utuntur homines ad rectas lineas deducendas. Hanc porro regulam vocarunt fidei regulam, veritatis, & Ecclesiæ, ut scilicet idem crederemus, quod cæteros credere audiremus, non quod nobis in mentem veniret. Sic enim Paulus: Si quid aliter sapitis, & hoc Deus vobis reuelabit: verumtamen ad quod peruenimus, ut idem sapiamus, in eadem permanemus regula. Et alibi cum dixisset communi Apostolorum decreto circumcisionem, legemque Moysis abrogatam, & ita omnes sentire, adiecit: Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos. Et ad Corinthios: Spem habentes crescentis fidei vestrae, in vobis magnificari secundum regulam nostram abundantiam. Hucusque Paulus, restatum nobis relinquens tenendam fidei regulam, quæ est ut idem sapiamus, sic enim pronunciauit. Si quis igitur aliter ac reliqui sapit, is non permanet in regula ab ipso Deo per Apostolos instituta. Eiusdem regulæ meminerunt, eamque describunt eo modo, quo diximus, adhibentque ad hæreses detegendas ac depellendas antiquissimi quique, ac probatissimi scriptores. Ex his primus in medium veniat sanctissimus ille Ignatius, qui sic ad Philippenses: Id ipsum dicatis omnes idem sentientes, in hoc ipso fidei regulas præceptaque seruam, sicut & Paulus erudiens nos (locum Pauli, in quo meminit huius regulæ ad Philippenses scribens, supra adduximus) dicit: Unus est enim Deus omnium, pater Christi, ex quo omnia: & vnus Dominus noster Iesus Christus filius Dei vnigenitus dominator vniuersorum, per quem omnia, vnus autem Spiritus sanctus, qui operatur in

Moysè,

Moysè, & Prophetis, & Apostolis: vnus quoque est baptismus, qui datur in morte Christi. Vna itaque esse Ecclesia debet, & vna fides. Audin' Ignatium dicentem, se regulam fidei seruasse: quia dixerit quod omnes dicebant, senserit quod omnes sentiebant: ex quo fit ut vna sit Ecclesia, & vna fides. Ignatium sequitur Iustinus, qui ita monet: Quicquid est fidei recta agendum regula: Et Irenæus: Sic autem, inquit, & qui regulam veritatis immobilem apud se habet, quam per baptismum accepit, hæc quidem quæ sunt ex scripturis nomina, & dictiones, & parabolas cognoscat. Aperit deinde quæ sit regula veritatis, subiiciens: Ex hoc enim diligenter cognoscere est, & ex ostensione eam formam, quæ ab Ecclesia prædicatur, veritatem. Et alibi: Cum discrepant ad inuicem & doctrinæ, & traditione, & qui recentiores eorum agnoscuntur affectant per singulos dies nouum aliquid adinuenire, & fructificare quod nusquam excogitauit, durum est omnino describere sententias: cum teneamus autem nos regulam veritatis, id est, quia sit vnus Deus: & post hanc ergo tenentes regulam, licet varia & multa dicant, facile eos deuiasse à veritate arguimus. Hac ergo regula arguit hæreticos Irenæus, quod noua inueniant, nusquam excogitata, à veritate aberrantes, quæ prædicatur ab Ecclesia. Meminit eiusdem regulæ Clemens his verbis: Omnia ergo, quæ facitis: in gloriam Dei facite, quæ scilicet à regula fidei permixtum est facere. Et alibi: Nullo modo conuenit transilire regulam Ecclesiasticam, & maximè eam quæ fit de rebus maximis professionem nos quidem obseruamus, illi autem (loquitur de hæreticis) transiliunt. Testatur eadem Tertullianus libro de præscriptionibus, inquiens: Fides in regula posita est, habet legem, & salutem de obseruatione legis: exercitatio autem in curiositate consistit habens gloriam solam de peritia studio, cedit curiositas fidei, cedit gloria salutem. Testimonium Tertulliani sequitur auctoritas antiquissimi scriptoris, cuius fragmenta quædam ponit Eusebius, nomen taceret: eius autem verba aduersus Theodoti coriarij affectas sunt huiusmodi: Sacras audacter scripturas deprauerunt, veteris fidei regulam abrogarunt. Sic ille scriptor agens aduersus hæreticos non alio argumento, quam quod regulam fidei abrogarunt, quæ est ut idem sapiamus, quod cæteros sapere audimus. Hinc Dionysius Alexandrinus, ut est apud Basilium: His congruenter, inquit, ut nos etiam formula regulæ à senioribus,

Iust. de vit. Christi. Iren. lib. 1. cap. 1.

Strom. 4.

Lib. 5. c. 27. Hist. eccl.



L. b. de Spiritu  
sancto. c. 29  
Ad ortho-  
doxos ubique.

De verbo  
Domini.

Tractat. 99. in  
Ioan.

III.  
Euangelium  
quod dica-  
tur.

qui ante nos vixerunt: accepta concordibus vocibus gratias agere,  
& nunc etiā vobis scribere desinemus. Deo autem patri, & filio  
Domino nostro Iesu Christo cum sancto Spiritu gloria, & impe-  
rium in secula seculorum, Amen. Et Athanasius: *Quisquis uti-  
lesus, opem in commune conferat, ne paulatim ecclesiastica regu-  
la, & Ecclesiae fides corrumpatur: quae ambo in periculi veniunt,  
nisi Deus vestra opera quam celerrimè delicta castiget, & Ec-  
clesiam vindicta copotem reddat.* Et Augustinus: *Hereses nam-  
que tam innumerabiles à regula Christianitatis auersae testes  
sunt non admitti ad communicanda sacramenta eos, qui de patre  
Deo, & sapientia eius, & munere diuino aliter sentiant.* Et alibi:  
*In eo, ad quod peruenimus, ambulemus si quid ergo intelleximus  
quod non sit contra regulam Catholicam fidei, ad quam veluti viam,  
quae te ducat ad patriam perueneris, & sic intellexeris, ut inde  
dubitare omnino non debeas, addo adificium, noli relinquere fun-  
damentum: haec tenus de regula fidei Ecclesiae, & veritatis,  
per quam stamus auditis, idem cum reliquis sentientes: ex  
quo fit, eum, qui à communi reliquorum, quam audit, fidei  
professione recedit, ex Ecclesia non esse, sicuti neque sunt,  
qui eum postea sequuntur: nam quaelibet haeresis reuocan-  
da ad auctorem suum.*

Hinc etiam colligitur aliud, quod in primis facit aduer-  
sus haereticos hodiernos, antesignanumque ipsorum Lu-  
therum, qui nomen Euangelij verbisque diuini impuden-  
tissimè iactant. Christus, & Apostoli cum vellent omni-  
bus liquere, iis habendam fidem, quae audimus à ceteris  
credi, & praedicari, ipsam Dei doctrinam totam nomine  
Euangelij, & verbi diuini, diuulgari apud omnes, & appel-  
lari statuerunt. At Euangelium (ut qui, vel primoribus la-  
bris Graeca degustarunt sciunt) est ipsa annunciatio, ver-  
bumque id, quod ore profertur: haec deinde per similitudi-  
nem ad scripta, quibus illa consignantur, paulatim tradu-  
cta. Igitur Euangelium rejicit propriè, ac verbum diuinum,  
qui fidem non habet iis, quae praedicari & asseri à ceteris  
audit, & impietatis suae sectatores post se abducens ex Ec-  
clesia, quae prius colebat, dirimit, ac dissecat Ecclesiae pra-  
conium, ut aptissimè Dionysius Episcopus Romanus vo-  
carit haereticos diuisores, sectores, peremptoresque reueren-  
dissimi de Deo praconij: ponit eius verba Athanasius li-  
bro de decretis synodi Nicenae. Ad summam, necesse est,  
ex hoc capite haereticum esse illum, cuius fides non est ex  
auditu: tota namque fides Christianae pietatis Euangelio

ut: hōque

verbōque diuino continetur, ipsa inquam praedicatione,  
ipsa dictione doctrinae, quae auribus hauista influit in ani-  
mos eorum, qui sunt ex Ecclesia Dei, qui per os Ecclesiae  
sermonem faciunt: non est quod aliquis interpretationū sua-  
rum commenta in codices sacros iactet, sua cogitata ven-  
diderit. Ad Ecclesiae annunciationem confugiendum, inde  
vera, inde germana diuinorum librorum sensa ac myste-  
ria percipienda & addiscenda: sic certius, sic tutius vera à  
falsis, adulterina à sinceris dignoscere ac distinguere pos-  
sumus. Ex quibus omnibus constat euentissimè, fidem,  
quam sequitur & profiterur quicumque est ex Ecclesia Dei,  
esse ex auditu. licet enim possit aliquis (demos hoc acci-  
dere aliquando potuisse) non ex auditu: sed electione ali-  
cuius libri forte venire in cognitionem cultumque Christi:  
tamen is hoc esse animo debet, ut auditis ab Ecclesia pare-  
re velit.

Sic enim fixum voluit esse Deus, esse ex auditu fidem,  
vel ad illum referri (idem namque vtrumque arbitramur)  
ut neminem ab huiusmodi obligatione statuerit esse im-  
munem. Pauli Apostoli exemplum sit nobis instar omnium:  
elegit eum Deus, ut nomen ipsius portaret coram genti-  
bus, ac Regibus: apparuit illi in via, & sic à rebus omnibus  
abduxit ad caelestia, ut fuerit Damasci tribus diebus nihil  
cibi sumens, totus scilicet in rerum diuinarum contempla-  
tione defixus, in qua & vidit virum Ananiam nomine ad  
se introeuntem, & imponentem sibi manus, ut visum reci-  
piat: & tamen est illi à Christo dictum: Surge & ingredere  
ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere: atque ita  
amandatus est ad Ananiae magisterium. Quid? raptus est  
ad tertium caelum: & tamen ascendit Hierosolymam, ut  
cum Petro & aliis Euangelium conferret, ne forte in va-  
cuo curreret, aut cucurrisset, ut conferret, inquam, cum  
Petro Euangelium, quem multo antè voluit videre, & apud  
eum manere multis diebus ex officio, inquit Tertullianus:  
quia, addit Ambrosius, cupiebat videre Petrum, cui dele-  
gauerat Saluator curam Ecclesiarum. Hieronymus autem  
honoris deferendi causa factum dicit, cui subscribit Theo-  
doretus, inquit: *Principi Apostolorum, quem par erat, ho-  
norem tribuit.* At Chrysostomus Pauli amantissimus, quia  
Petrus os Apostolorum erat, princeps & vertex ipsius coe-  
tus. Quamobrem licet in epistola ad Galatas nihil aliud  
agat, nisi ut auctoritatem suae praedicationis sanciat: & ideo

V.  
Ratio ab  
exemplis.

Actor. 9.

in exordio ipsius profiteatur se Apostolum, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum: tamē & bis ad Petrum concessisse, & cum illo Euangelium contulisse vult ab omnibus sciri.

V I.  
Ab ipso  
Christo.

Aduerte autem ad clarissimam signi presentis explanationem, quod anima Christi eodem momento, quo creata est, essentiam Dei vidit, & omnia creata, effectusque & euentus eorum cognouit: nihilominus cuncta præcipua ad ipsum spectantia, vtra hanc cognitionem, sciuit etiam ex auditu: verbi gratia, quæcunque dixerunt Simeon & Anna, quæcunque Ioannes Baptista, quæcunque doctores ipsi Hebræorum simul in templo congregati, quos duo decennis interrogauit, mysteria scilicet ipsius, à quibus reliqua omnia pendebant. Denique audiuit vnà cum Ioanne Baptista, & rursus vnà cum Petro, Iacobo, & Ioanne Euangelista: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipsum audite. Denique vnà cum discipulis omnibus, ac plurimis aliis tum Iudæis, tum Gentilibus: Et clarificauit, & iterum clarificabo. Quid? Orbe toto nihil æquè tum prædicabatur, & audiebatur, tum inter Iudæos ex oraculis diuinis, tum inter gentes è Sibyllinis, quam Messiam cælitus illo ipso tempore venturum, illique euentura, quæcunq; ipsi Christo nostro contigerunt. Hoc enim Magos traxit ex Oriente ad Christum colendū, hoc mouit, vt ille vates caneret à Sibyllis acceptum: *Vltima Cumæ venit iam carminis ætas*, & quæ sequuntur. Hæc omnia Christus ipse audiuit. Adeo scilicet Deus ipse voluit esse fidem suorum ex auditu, vt neque ipsum Christum exemerit ab hac lege, non quidem quantum ad animæ notitiam, sed quantum ad auditum. Et existet aliquis, qui volet esse fidem suam non ex auditu? non auditorum? sed eorū quæ excogitauit ipse, aut interpretatus est ad scripturas, aut collegit hinc inde ab aliquo scriptore, cæteris reiectis? Huius nulla est fides: & eorū qui hunc sequuntur, quamuis sequantur audita, nulla est fides.

V II.  
Ratio ab antiqua consuetudine.

Tantæ verò curæ antiquitus fuit Christo Deo, & Apostolis ipsis, vt fides ipsa esset ex auditu, vt in more positum fuerit ab omnibus Episcopis, simulatq; electi fuissent, quæ fidem sequerentur, eam per litteras significare Pontifici Romano Petri successori, Petri inquam, quem Deus elegit, vt per os eius gentes audirent verbū Euangelij, & crederent: idq; teste Cypriano, diuinę erat institutionis, & ec-

clesiasticæ

clesiasticæ traditionis, propter, quam scribit Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, doctrinam suam, Paulus contulit cum Petro. De hac porro consuetudine postea latius agemus.

Sed & ex oraculis antiquis patet, ex auditu futuram Christi fidem: & illa quidem recitauimus abundè infra ad finem tertiæ coniunctionis, vbi agimus de diuina Ecclesię doctrina: nunc sufficiat attulisse illud solummodo, quod habetur in Isaiã, qui sic inducit Deum loquentem: *Cum venerit Sion redemptor, & is qui auertet impietatem à Iacob* (sic Apostolus legit, vt est apud septuaginta duos interpretes) *hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo non recedens de ore tuo, & de ore seminis tui, dicit Dominus, a modo, & vsque in sempiternum.* Audin' Dei verba fore in Ecclesiæ ipsius ore, à quo pendeant cuncti? atque vt rem teneas, adducit hoc oraculum Paulus eo loco, quo disputat ex auditu esse fidem. Hinc etiam David prædicit fore, vt Ecclesiæ iam Christo adiunctæ filij per eam constituentur principes super omnem terram: ex quo fiet, ait ille, vt populi Dei confiteantur in æternum, quia principes ij memores erunt diuini nominis in omni generatione, & generatione. Ac sanè Christus coli voluit à suis modestiã in primis, & humilitatem, qua de se nullo modo arroganter sentirent, effici voluit paruulos vt cælum possent ingredi: ob id à cunctis respici voluit quod ceteri sentirent, & illud credi, non quod aliquis se à reliquis diuellens aliquando fuerit professus: huiusmodi namque hominibus arcana cælestia non patefiunt. Sic enim Christus apud Matthæum: *Cōfiteor tibi pater Domine cæli, & terra, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te.* atque hæc satis de hac nota, è qua dignoscimus illam Ecclesiã Dei in terris, cuius fides sit ex auditu: quod cui non continget, ea nullo modo Ecclesiã Dei dicenda, vt apparet.

*Recentiorum, & antiquorum hæreticorum factiones, & sectas non esse ex Ecclesia Dei constat, quia fides eorum non sit ex auditu, quod ex ipsorum confessione probatur.*

C A P. I I I.

Edictis

V III.  
Ratio.

Cap. 19.

Rom. 11.

Psal. 45.

Matth. 11.



**E**ditis apertissime dignosci poterit, nostra ætatis hæreticorum factiones ( atq; hi sunt hæretici omnes in varias & innumeras sectas diuisi , qui post Lutherum ex inferis eruperunt ) nullo modo esse ex Ecclesia Dei, quia fides eorum non sit ex auditu, sed è propria diuinæ scripturæ interpretatione , qua volunt impudentissime effugere Ecclesiæ disciplinam, more aliorum hæreticorum qui ante ipsos fuerunt, vt ostendemus paulò post suo loco. Id sic esse clarissime ipsi fatentur. Ac primus producat in medium spurcissimus homo Lutherus, & quid sentiat, ipse dicat. Igitur sic ille libro de seruo arbitrio contra Erasimum in medio ferè aduersus Dionysium Areopagitam, Irenæum, Clementem, Cyprianum, Arnobium, quorum doctrinam in causa liberi arbitrij à maioribus traditam, & per os Ecclesiæ annunciatam audiimus, credimus, ac prædicamus, patres tot sæculorum planè omnes carcutisse, impertitissimos fuisse sacrarum litterarum: & quæ de libero arbitrio scripserunt, solum stylo, animo verò peregrinante asseruisse, denique tota vita errantes, nisi ante mortem reducti fuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere.

Idem in præfatione ad assertiones suas apud Roffensem disertè profiteretur se nullius sancti Patris auctoritate cogi velle, nisi quatenus iudicio diuinæ scripturæ fuerit probatum. Hæc ille, qui deinde scripturam, more Hebræorum, qui Christo haud credunt, interpretatur. Huius discipulus Melancthon ad tertium caput primæ ad Corinthios ait: *Statim initio Ecclesia, scriptores veteres obscurauerunt doctrinam de iustitia fidei, & auxerunt caeremonias, & sinxerunt esse peculiæ res cultus fuerunt duriores, quàm oportuit, in præcipièdo calibatu.* At Ioannes VVigandus Lutheri studiosissimus, vnus è quatuor illis, qui Centurias conscripserunt, sic in libro, quem inscripsit, De bonis, ac malis Germaniæ: *Secundum Germaniæ bonum se. beneficiū est, inquit, præcipuorū articuloꝝ fidei illustratio, quæ ab Apostolorū temporibus hucusq; in hoc mundo non est cognita: ( atq; ita homo iste doctrinam hæreticorū non modò vult non auditam, sed neque cognitam prædicat ) discrimen enim legis, & Euangelij obliteratum fuit post Apostolorum tempora: ( ergo neque auditum si credimus isti nugatori ) sed per Lutheri ministerium dilucidè explicatum.* Et mox: *Totū corpus doctrinæ celestis est à Theologis Germaniæ traditum, quale in omnium Patrum scriptis post Apostolos nulli*

*inuenitur.*

*inuenitur. Matthias ite Flaccus Illyricus, vnus ex illis quatuor, sic scriptam reliquit: Vetusti quidem scriptores obscurauerunt sacræ litteras ob inscitiam tum linguæ, tum rerum ipsarum, recentiores verò sôphista ob inscitiam simul, & malitiam.*

Veniamus ad Caluinium, qui sic in suis impietatis Institutionibus: *Etiam in antiquis illis, & paucioribus cœcilij, est quod iure desideres, vel quod eruditi alioquin, & prudentes viri, qui tum aderant, præsentibus negotijs distracti, multa alia non prospiciebant, vel quod grauioribus & magis serijs occupatos nõ nulla serioris momenti subterfugebant, vel quod simpliciter, vt homines imperitia falli poterāt, vel quod nimio affectu præcipites ferebantur.* rursus idē sic scriptum reliquit, quod maximè ad rē facit, & est memoriæ infigendum: *Deū omnes docendi partes in filio impleuisse, neque post hæc, vt antea, subinde per alios atque alios locuturū, idēq; omnium hominum ora clausa esse nõ debere, postquam semel locutus est ille ( ergo fides nõ ex auditu ) in quo omnes thesauri scientiæ & sapientiæ essent absconditi. Item non solum singulis pastoribus negatur illa potestas, vt certā sibi fidem haberi iure postulent, quia permittitur, vt loquentibus Prophetis duobus, aut tribus, ceteri dydicēt, verum etiam toti Ecclesiæ hoc negatur: quia ad Romanos decimo dicitur: Fides ex auditu, auditus autem per verbū Dei ergo à solo Dei Verbo pēdet fides. Quis hic non stomachetur ad Caluini apertissimam stoliditatē, qui pro se adducit quod facit euidentissime cōtra ipsum? Stultissime, verbū est, quod ore profertur. Hoc vel ipsi pueri, qui prima elementa Grammaticæ addiscūt, sciunt: auditus est per aures. Quid igitur garris impiè? & quod est oris, traducis ad scripta, quod est auditus, transfers ad libros? Apostolus itaq; vult nos attendere Doctores Ecclesiæ, aures ipsis dare, fidemq; esse ex auditu, nõ lectione, per verbum, non per scripta. Non clausit Christus ora hominum, sed ascendens in cœlum dimisit linguas igneas, non oclusas ore, sed in aperto, vt quilibet audire possit, insidentes super capita Apostolorum, & vniuersorū discipulorum, & quidem igneas, nunquam scilicet consistentes, sed verba semper facientes. Quid igitur nebulo insipientissime vis tui similibus imponere? nobis cerè quidem non impones vllò modo, qui scimus in ore Ecclesiæ verba Dei à Deo posita fuisse. Ecquis verò ferat effrenam illius impudentiam, qui in sacrificio Missæ ausus est dicere vetustissimos Patres imitatoꝝ esse propius Iudaicum sacrificandi morem, quàm aut ordinauerat Christus, aut*

*Euangelij*

*Lib. 4 c. 17.  
part. 30. q. 10.*

*Lib. 12. cap. 9.  
§. 9.*

*Admirabilis  
stabilitas  
Caluini.*

*Inst. li. 4. par. 8. cap. 11.*  
*Lib. 3. cap. 3. part. 16.*  
*Lib. 2. cap. 2. part. 9.*  
*Lib. 3. cap. 5. part. 10.*

*Colligit que  
 præmisit, &  
 concludit.*

*Ratio.*

- I. inferos ab huiusmodi impostoribus : nam quicumque eos deinde sequuntur, cruciatibus æternis addicentur. At quomodo vestri Principes, qui suo ingenio diuina scripta interpretari, & arcana cælestia metiri voluerunt, in captiuitatem redegerunt intellectum? quomodo Ecclesiæ regulam secuti sunt, qui non idem, quod ceteri ex Ecclesia, senserunt? An non sciebant Euangelium id esse in primis quod annunciatur? verbum, quod ore profertur? ut esset omnibus testatum, illi ante omnia adhærendum, & quod scriptum est, inde pendere, inde vim, vocabulum denique ipsum, nomenque sortiri, non habiturum vel ullam vim, vel vllum prorsus nomen sine illis? Nunquid imitati sunt isti exemplum Pauli Apostoli, qui licet accepisset à Christo Euangelium, tamen illud conferre voluit cum Apostolis antecessoribus, ne in vacuum curreret, aut cucurrisset, & quidem raptus ad tertium cælum? An Petro sunt similes, qui Iacobo rectè consulenti, Paulo palam reprehendentem acquieuit? Nunquid antiquam consuetudinem tenuerunt, ut huiusmodi formulam transmiserint ad Petri successorem, ut

audirent

audirent quid rectum, quid paruum? Ignorabant à Deo Dei verba posita non in libris, sed in ore Ecclesiæ, & populos Deum confiteri, quia Principes non à semetipsis, sed ab ipsa Ecclesia constituti, non super vnum locum, sed super vniuersam terram memores sint non aliquo tempore, sed in omni generatione & generatione, nominis diuini? At si isti horum nihil egerunt, si arrogantissimi fuerunt, contemptores conciliorum, sanctorum omnium, iniurij in Patres, maledici in Apostolos ipsos, quos Paulus vocat Ecclesiæ Christianæ fundamenta, quanam ratione erunt paruuli, ut iubet Christus? qua ratione illis diuina reuelabuntur? Eant igitur procul, ad inferorum tormenta, nostram lucem non amplius visuri cum suis sceleribus retrudantur.

Cum schismaticis nunc, & hæreticis aliquibus Orientem versus positis, nobis sit sermo. Michaële filio Theophili Iconomachi, & Theodoræ, homine ignaui, imperium Constantinopoli tenente, sed illud administrante in omnibus Barda Casare, contigit ut Ignatius monachus illustri sanctorum Constantini esset Patriarcha: hic Bardam, quod uxorem legitimam diuortio contra sacras leges factò expulisset, & cum sua nuru habere rem diceretur, templum vetuit ingredi. Ignatij iudicium multi Antistites secuti sunt. Bardas ob id Ignatium sede deiectum, sepulchro inclusit, mox in Insulam Mitlenè relegat: Photiumque substituit, anno octingentesimo sexagesimo primo: huic rei assensum præbuere à Barda persuasi Papæ Legatis erat Nicolaus primus: quos ob id ille, quod mandati fines egressi essent, habito Romæ concilio, dignitate spoliavit, Ignatiumque restituendum, Phorium sede pellendum decreuit. Hadriano deinde secundo coacta est octaua synodus vniuersalis Constantinopoli Episcoporum 383. In ea, dignitate exutus Photius, & communionem piorum submorus, Ignatius autem restitutus, præsentibus Apostolicæ sedis Legatis, anno octingentesimo sexagesimo octauo. Tum verò Photius stimulis odij exagitatus cœpit circumspicere, si qua in re Occidentales carpere, & discordias ferere posset, aususque est asserere non esse fas azyma consecrare, neque Spiritum sanctum à Filio procedere. Quæ quidem quæstio multo ante cœperat agitari inter Orientales, & Occidentales, regnantibus Pipino, & Carolo Magno:

hæreticum

*D. Antonin<sup>o</sup>  
 3. par. tit. 22.  
 cap. 13.  
 Nilus auctor  
 Græcus.*

*Aimo. lib. 4.  
 c. 67. & 97.*



hæreticum tamen id esse non dixit, donec anno 1053. Michaël Patriarcha (quem superbiæ notat Zonaras horum testis, homo Græcus, ac multis in locis reprehendit) ausus est Papam cum suis excommunicare ob has causas. Resipuit tamen ad legationem ad litteras Leonis Noni, quæ exstant, nihilominus Græci redierunt sæpius ad pristinos errores à Photio disseminatos, ac sæpius etiani redierunt ad mentem, & suorum, & nostrorum monitis adiuti. Hanc verò eorum fidem, qua dissentiunt à nobis, non esse ex auditu: nostram verò esse sic probamus aperitissimè, ac demonstramus Photium discessisse ab auditis.

Lib. 3. prope  
finem.

Lib. 5.

Lib. 10. in  
fine.

Sub annum millesimum ducentessimum vigesimum secundum, Ioanne Duca imperante, cum res huiusmodi venisset in disceptatione, Nicephor<sup>9</sup> Blemmydes Monachus eximie sanctitatis, & doctrine (vt testatur homo nobis infensissimus Gregoras,) quique, vt scriptum reliquit Pachymeres, tam sublimi ac diuina mente fuit, vt illa corpori alligata nullo modo videretur, librū conscripsit, in quo innumera testimonia sanctorū Patrū pro nobis facientia collegit. Illū cum post annū vigesimū quintum legisset Ioannes Becus Patriarcha Constantinopolitanus, à nobis alienissimus, & loca sanctorum Patrum ab illo citata inspexit, hæresi Græcorum repudiata, ad nos concessit, neque sententiam mutauit, licet innumeris iniuriis exagitarus. Eodem tempore vixit Metochytes, quem sibi cognitum mirificis laudibus ornat idem Gregoras, & inter alia inquit fuisse ardentissimo studio religionis & pietatis, qui ab hæresi Græcorum dissenfit, & plurimos ad nos tradidit: & quamuis fuerit ob id variè & crudeliter à Græcis afflictatus, & vexatus, persistit tamen in fide: neq; diffiteretur Gregoras, qui tum vixit, sanctorum Patrum testimonia esse pro nobis, in oratione, quam Constantinopoli habuit aduersus Papæ Legatos, sed adiecit illos ea dicere dum scribunt aduersus hæreticos alios, ob alias quæstiones, quos dum maximè vrgent, & insectantur, egisse ait vt qui maximo impetu fertur in obiectos hostes, & obuium committionem prosternit, atque ita vult eos per imprudentiam lapsos. Ex his patet, Photium versatilis hominem ingenij, non sterilem auditus. Antiqui namque Patres secus prædicarunt, vt apparere ex eorū libris testatur Gregoras vester homo, nobis inimicissimus, & à Blemmyde viro sanctissimo fusius esse explicatum confiteretur.

Ita

Ita verò esse constat è scriptis Cypriani, Athanasij, Basilij, Gregorij Nissenij, Cyrilli Alexandrini, Ambrosij, Hilarij, Augustini, Leonis Magni, Hormysdæ Papæ, Concilij Toletani secundi: quorum ne effugere possitis auctoritatem, Cyrillus vnà cum Episcopis sibi subiectis ita scripsit ad Nestorium, & eius litteræ sunt recitatæ, & approbatæ in Synodo Ephesina, & Chalcedonensi, quinta etiam sexta, ac septima. Hormisdas item sic scripsit ad Iustinum seniore: & has litteras Imperator ille, vnà cum Ioanne Patriarcha Constantinopolitano, & cæteris Græcis, amplexatus, ac veneratus est. Leonis Magni epistolas, quæ hoc continent, scimus in Chalcedonensi Concilio sanctas, in Synodo Toletana secunda sic est diffinitum, recitatumque aduersus Arianos, qui tum Recharedo Rege ad veritatem redierunt.

Hæc sanè occulta nullo modo esse potuerunt, quantum pertinet ad processionem Spiritus sancti. Nam de azymis, quid opus est verbis, cum Christus ipse azyma consecraret? nam Paschæ diebus fermentata non apponebantur in mensa & Paschæ apparatu, vt è Leuitico constat, & Ecclesia Occidentalis azyma palam consecraret, & res ipsa loquebatur à temporibus Apostoli Petri. Quantum ad reliqua, quæ garrunt nonnulli hæretici, satis est eos reiecit ad scripta Gennadij Patriarchæ Constantinopolitani, quæ aduersus ipsos edidit. Sed quid multa afferre volumus? An non Concilium Florentinum, cui interfuerunt Imperator Constantinopolitanus, & plurimi Episcopi Græcorum, sic decreuit? quo tempore Iosephus eorum Patriarcha vita decedens vltro fidei nostræ sua manu conscripsit.

Quòd si nos haud sterimus auditis, quid audiebat Photius, cum scripsit aduersus Occidentales? An non secus ab ipsis prædicari vnanimi consensu, & solus ipse à reliquis secessit? Neq; dici potest aliter arbitratos Orientales, ante Photium namq; nemo hoc dixit non esse fas azyma consecrare, vel Spiritum sanctum à Filio non procedere, nisi vnus Damascenus insciens, vt credimus, & Theodoretus aduersus Cyrillum Catholicum hæreticè tum scribens contra tot Patrum testimonia, contra totius Ecclesie fidem. Quid? aut non communicabant nobiscum iis temporibus Orientales, & per annos ferè quingentos postea communicarunt sacra vsque ad Michaëlem, qui primus est ausus à

j. Pars.

m

commu-

II.  
Argumentum.

Ephes. 5. c. 14.  
Chalc. Act. 5.  
Quinta actio.  
vltim.  
Sexta actio.  
167.  
Septima actio.  
7.

III.

IIII.

communione nostra discedere? Vos itaque infelices, à fide, in qua nobiscum communicabatis, deficientes, regulam fidei, veritatis, & Ecclesiae violastis, intellectum vestrum sanctis Patribus, in quibus, & Blemmyda numero, testibus vobis, ac Gregora vestro, Concilio Florentino, Lugdunensi, Lateranensi, Toletano septimo, sexto, quinto Ephesino, Calcedonensi, haud subiecit. Sanctos Patres dicitis per imprudentiam lapsos, quod aliud agerent, ubi hæc scribebant. Ecquis ferat hæc effutientes in re tanti momenti? Quid quod Athanasium, qui scriptum reliquit in Symbolo, *Spiritus sanctus à Patre, & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens*, quidam è vestris sunt auctores (pudet referre, referam tamen) dicere, ebrium tum fuisse, ut scribit Gennadius Patriarcha vester?

At cum per ducentos annos nobiscum sentiebatis, totidem namque intercedunt à Photij ætate vsq; ad Michaelem, quomodo assereratis esse Ecclesiam vnã, & sanctam? Audiebatis enim nos in Symbolo id caentes veluti Evangelio consonum, verbóque diuino, vos autem filebaris in re tanta, perierat igitur Evangelij preconium, verbóque diuino in rebus omnium diuinissimis, è quibus postea futurum erat, ut tot ac tantæ turbæ nasceretur, inaudita sunt priscis sæculis, quæ vos postea protulistis, duce Photio, & Michaële, hominibus improbis, ac iudicio vestro sæpè damnatis. An imitari estis hæc in re Paulum, ut ad antecessores vestros accederetis Episcopos Romanos; ad quos etiam more antiquo vestrum erat mittere epistolas synodicas, ac sequi, quam præscripsissent illi, fidem? In ore Ecclesiae posita sunt à Deo Dei verba: igitur si nostra verba scriptis vestris aut opinionibus non conueniebant, quomodo oraculum illud stabit, posita fuisse verba Dei in ore seminis, ac seminis Ecclesiae in æternum, & populos confiteri Deum in generatione ac generatione? Lingua namque vestra obmutuerat, & nobiscum diuina communicabatis. An non agebatur de Filio, quod est ipsum Dei verbum, à quo cetera verba pendent, num spiraret Spiritum sanctum vnã cum Patre? Actum tunc igitur est de toto Dei verbo. Sed quid ego plura cõgeram? Symbolum huiusmodi, Recharedo regnante, in Hispaniis, & in Occidente toto canebatur à nobis quingentos annos ante hæc vestra dissidia, & estis adeò excordes, ut vobis in mentem veniat credere maiores vestros sanctimonia &

doctrina

doctrina illustrissimos, id si hereticum fuisset, laturos fuisset: aut nostros, quibus Ecclesia Occidentalis tum florebat id permissuros? Scilicet habuistis postea, qui præstarent illis vlla in re: præstarent inquam? qui pares essent non dicam, sed qui vmbra tenuem possent assequi eorum. Infelicissimi quicumque maximo nobilissimæ nationis dedecore adhuc pertinaces estis, & dicitis vnã cum Gregora per imprudentiam lapsos cunctos Patres, aut cum nescio quibus Athanasium vini plenum: O tempora, ô mores.

*Duobus obiectis hereticorum respõdetur. Afferunt namque auditis non standum, quia sit aliter in diuinis libris: & immutatum ab Ecclesia antiquorum doctrinam contendunt.*

## CAP. IIII.

**I**nspicimus, quid ad hæc in vniuersum dicant hæretici. Duo sunt, quæ respondere solent accepta ab hæreticis antiquis, vel quod nos credimus non esse consonum diuinis Bibliorum voluminibus, vel nos recessisse ab auditis, & antiquitate reiecta, ad noua conuolasse. Quantum ad primum respondemus, nihil reuera credi ab Ecclesia catholica, quod non sit implicitè saltem in scripturis sacris, quæ iubent, ut traditiones etiam teneamus: sed hoc interest, quod hæretici diuina monumenta pro libito interpretari volunt, nos autem constanter affirmamus explanationes loeorum, quæ possunt in dubium vocari, desumendas ab ipsa Ecclesia, ut à nobis supra est diffinitum. Respondemus etiam, Ecclesiae Catholicae explanationes non alias admitti ad Biblia declaranda, quam desumptas vel ab omnibus sanctis, vel à plerisque, vel à probatissimis tanquam diuinæ voluntatis, & arcanorum caelestium veris internunciis, & fidissimis testibus annunciatae antiquitatis doctrinae, & à Christianis auditæ. Afferimusque fieri non posse, ut hæreticus intelligat diuinos libros: quia necesse est cuilibet credere, non sibi, sed Ecclesiae, in omnibus redigere intellectum in captiuitatem, paruulumque fieri. Alioquin Hebræi scripturis aduersus veritatem pugnant. Diabolus ipse ausus est aggredi Christum non

I.  
Respon.

II.

III.



III.

aliis animis, & hæretici omnes iis vruntur non modò aduersus Ecclesiam Catholicam, sed vbi inter se digladiantur, ac loco hæreticorum alteri alteros ducunt. Verùm hæc est antiqua hæreticorum exceptio, quam reputauerunt infirmam nullamq; prisca Doctores, ac Patres. Audiamus ipsos loquentes. Petrus itaq; Apostolorum princeps sic scriptum reliquit aduersus istos opiniosos interpretes: *Carissimus frater noster Paulus secundum datam nobis sapientiam scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & ceteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Vos igitur fratres præscientes custodite, ne insipientium errore traducti excidatis à propria firmitate.* hæc Petrus, in quibus illud aduertendum, quod Latine redditum fuit, indocti, & instabiles, in Græco esse *ἀνοδοί, καὶ ἀστάστοι*, id est, qui neque didicerunt, neq; firmi perstiterunt, quorum alterum pertinet ad Ecclesiæ Magisterium, cui quilibet subesse debet, & ab illa discere quid præuum, quid rectum: alterum spectat ad eiusdem firmitatem, qua ceteros omnes corroborat: de illa namque Paulus dicit: *Ecclesia est columna, & firmamentum veritatis.* de qua re suo loco. Quod porrò ait, *Deprauant*, hoc refertur ad id, quod de regula supra disputabamus. Scimus enim per regulam deduci lineas rectas in longitudinem, sicuti per normam metimur angulos, per perpendicularum altitudinem, ideo in Græco est, *ἀπέκλιον*, id est, in obliquum trahunt. Explicationem namque scripturæ certam ac rectam ab ipsa Ecclesia sumere debemus & hoc signum pertinet ad omnia quæ fide contineri possunt: alioquin fides facillimè labefactaretur, & concideret, & frustra hoc signum ab Apostolis commendatum nobis fuisset.

Hinc ad rem nostram Tertullianus vbi dixit ab hæreticis per summam nequitiam vel nonnullos diuinæ scripturæ libros reici vt profanos, vel mutilari, ( dicas digito Lutherum & Calvinum cum suis indicare ) vel suo arbitrio declarari, adiicit: *Ergo non ad scripturas prouocandum est, nec in his constituendum certamen, quibus aut nulla, aut incerta victoria est, aut parum certa: nam etiam si non ita euaderet collatio scripturarum, & vtramque partem parem sisteret, ordo rerum desiderabat illud prius proponi, quod nunc solum disputandum est, quibus competat fides ipsa cuius sint scripturæ, per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina, qua sunt Christiani.*

vbi

vbi enim apparuerit esse veritatem disciplina, & fidei Christianæ, illic erit veritas scripturarum, & expositionum, & traditionum Christianarum. Audin' Tertullianum dicentem fide opus esse ad scripturas & disciplinam? Audi eundem, qui statim subiicit, ne quid ambiguum relinquatur. *Hanc igitur dirigimus præscriptionem si Dominus noster Iesus Christus Apostolus misit ad prædicandum, alios non esse recipiendos, quam quos Christus instituit: quia nec alius patrem nouit, nisi filius, & cui voluerit filius reuelare, & nec alijs videtur filius reuelasse, quam Apostolis, quos misit ad prædicandum, utique quod illis reuelauit, quid autem prædicauerint, id est quid illis reuelauerit, & hic præscribam non aliter probari debere, nisi per easdem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt.* hucusque Tertullianus apertè contendens ab Ecclesia accipiendum scripturarum sensum. Nunc attendamus quid dicat Athanasius ille magnus: *Cum vnaquaque, ait, hæresis sui commenti parentem habeat eum, qui ab initio peruersus, & homicida, & mendax fuit, diabolus, ac pudore tam exosi nominis teneatur, pulcherrimum & quod super omnia est, nomen Saluatoris profiteretur, scripturarumque dictionibus amicitur, & verba quidem profert, veram tamen inde sententiam suffuratur, ac deinde intellectu, quem ipse consinxerit, dolis inumbrato errorum, homicida efficitur.* Et alibi: *Si autem ex ignorantia ita æstuant, disscant è scripturis excogitorem, inuentoremque hæresum diabolus, metu sui factoris scripturarum voces vsurpare, vt illis obiectus asperso veneno suo simplices decipiat.* Athanasium sequitur Hilarius, qui sic contra Constantium: *Quod accepi, teneo, nec demuto quod Dei est, sed memento tamen neminem hæreticorum esse, qui se non secundum scripturas prædicare ea, quibus blasphematur, mentiatur, & enumeratis hæreticis, addit: Omnes scripturæ sine sensu loquuntur, fidem sine fide præcedunt: scripturæ enim non in legendo sunt, sed in intelligendo.* Accedat his Gregorius Nazianzenus aduersus Appollinarium, cuius hæc sunt verba: *Ad huius dogmatis confirmationem adhibent Apostolicam quandam vocem, neque apostolicè intellectam, neque pronunciatam, atque hæc satis ad primum.*

Quantum ad secundum ineptissimè, sicuti etiam superius, est ab istis dictum nos ab auditis recessisse: alioquin Ecclesia errasset, quod fieri non posse ostendimus supra. peruersæ præterea egissent nobiscum Patres nostri, atque Apostoli, qui nobis pro regula firmissima esse voluerunt, quod poterat peruertere, ac deprauandum sciebant. Atqui

Oratione prima in Arianos.

Oratione secunda.

I.

II.

III.

Lib. 5. c. 27.  
Histor. eccl.

neque fingi hoc datur, Ecclesiam non sequi audita: necesse namque esset Ecclesiam contraria eodem tempore pronuntiare ac sancire, esse ac non esse Ecclesiam. Nam qua Ecclesia Dei dicet, qua Ecclesia Dei non dicat, quando una est Ecclesia Dei? Sed hæretici hoc, ut omnia alia, stolidissimè effutunt, & aliàs effutierunt. Audi antiquissimū scriptorem, cuius quædam fragmenta ponit Eusebius, nomen tacet, qui sic aduersus Theodoti asleclas: *Aiunt isti omnes maiores nostros, & ipsos Apostolos, ea quæ ipsi iam affirmant, non modo à Domino accepisse, verum etiam alios eadem docuisse, & veram prædicationis doctrinam usque ad Victoris tempora, qui decimus tertius à Petro Romæ Episcopus fuit, integrè servatam illam quidem, sed à Zephyrino illius successore penitus corruptam, & depravatam fuisse. Et mox: Sacras audacter scripturas deprauarunt, veteris fidei regulam abrogarunt.* Hæc ille scriptor. Exstant litteræ Concilij Antiocheni in causa Pauli Samosatheni, è quibus apparet, & Paulum hæreticum similia dixisse, dum quærit effugere quod illi ab Ecclesia obijciebatur, sic igitur in iis litteris: *Porro quid vobis in memoriam reuocemus quemadmodum Psalmos, & cantus, qui ad Domini nostri honorem decantari solent tanquam recentiores, & à viris recentioris memoria editos exploserit? Sic itaque Paulus aiebat Ecclesiam noua finxisse, antiquis reiectis: eadem dicebant Ariani, aduersus quos ita Gregorius Nazianzenus: Si enim triginta his annis fides originem habuit, cum quadringenti fere anni ab eo tempore fluxerint, quo Christus palam inspectus est: inane tanto tempore fuit Euangelium, inanis etiam fides nostra: & martyres quidem frustra martyrium subierunt, frustra que etiam tales tantique Antistites populo præfuerunt.* Hæc Theologus ille magnus. Nunc finem faciamus: ac satis sit conclusisse eo, quod Tertullianus scriptum reliquit de hoc signo regulæ, siue auditus fidei: *Hæc regula, inquit ille, ut probabitur, à Christo instituta nullas habet apud nos quæstiones.* Et alibi: *Regula omnino fidei una est, sola immobilis, & irreformabilis: Quod si non habet quæstiones, nihil amplius inquiramus, quidquid garriant hæretici: & si omninò una est, & sola, nulla ex parte datur alij locus: si immobilis, & irreformabilis: ecquando mutari potuit, aut reformari?*

De præscript.

SIGNVM

SIGNVM SECVNDVM,  
Vna fides.

*illa est Ecclesia Dei, cuius est vna fides. At recentiorum: & Orientalium quorundam non est vna fides, sicuti aliorum omnium hæreticorum, idcirco concluditur non esse inter eos Ecclesiam Dei, nobis autem non vnã semper fuisse fidem dici non potest.*

## CAP. V.

**V**Niusmodi est ac semper simplex veritatis natura multiplex mendacium veteratorum. Nam veluti à signo multis modis possumus aberrare, at illud ferire non datur, nisi eodem modo: sic verum consequi prorsus non cõtingit, nisi vna ratione, ab illo discedere innumeris possumus viis. Et fides igitur Christi, quæ veritati innititur, ac penitus inhæret, nihil sibi dissidens est aut dissona. Nam quod semel in diuinis ab Ecclesia Catholica indubitanter, certòque est creditum, vel decretum per Concilia vniuersalia à Pontifice Romano comprobata, vel ab ipso Pontifice è sede Petri credendum lege lata sancitur, id ratum, firmum, fixumque semper fuit. Quæ pertinent ad mores, pro temporum varietate variantur: sed quæ fidei sunt, immobilia persistunt, veritatis sunt æternæ. Quod si quid vel non indubitanter creditum, vel communi decreto non sit determinatum, vel Papæ sanctionibus, necdum id nobis cælitus diuulgatum, tunc in potestate est cuiuslibet, nisi decretis id dissentiat, quamlibet partem sequi. Alioquin fides vna adhuc in iis, quæ pro certis non traduntur, cum paratus sit cuius in hæretis iis quæ diffinientur, & à semetipso desciscere, si secus arbitraretur. Igitur in cunctis fides vna: magis enim credo, quod cunctis præponerem, si scirem, quam quod errore ductus opinor. Hoc paratus sum deponere, illud nequaquam. En ut maximè sit nobis vna & eadem fides. Ob id Paulus: *Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus, & pater omnium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus nobis.* Hoc autem maximè conuenit Ecclesiæ veræ Dei, quando Christus ita patrem rogauit: *Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes vnũ sint: sicut tu Pater in me,*

Ephes. 4.

m 4



Ioan. 17.

Ephes. 4.

1. Cor. 1.

*Et ego in te, ut & ipsi in nobis vnum sint: ut credat mundus, quia tu me misisti.* Quocirca necesse est in primis vna sit omnium Christianorum fides: alioquin quomodo in vnu coibunt: neque verò in alium finem dati fuere à Christo Apostoli, Prophetæ, pastores, doctores, nisi *ut occurramus*, ait Paulus, *omnes in unitatem fidei, nec circumferamur omnivento doctrinae.* Hinc idem exclamat: *Nunquid diuisus est Christus:* Vide autem quàm conuenienter, ac necessariò veræ Ecclesiæ sit eadem fides: ex hoc fidei fonte omnia humana cogitata, consilia, dicta, actiones, opera emanant, quòd nobis est aliquid persuasum: nisi ita sit, nunquam me mouebo, nihil vnquam moliar. At vbi cunctis eadem persuasio, conabuntur omnes idem, tendent eodem: à principio cum sint vni perpetuum seruantes tenorem, eodem confluunt in vnum, quod Patrem precabatur Christus. Hoc porrò efficit, ut nemo sibi fidat, sed alter alteri deferat: cum statuere non possit, sit necne aliquid verum necessariò, falsumve, affirmandum, vel negandum: sed necesse habeat exspectare, & audire, ac reuereri communia scita: quod quidè mutui amoris atque honoris vinculo nos arctissimè connectit, quod ab initio dicebamus hanc esse regulam fidei, ut id ipsum inuicem sapiamus. Est autem fides vna quinque modis. Primo propter vnum reuelantem, qui est Deus. Secundo propter vnum, per quem Deus reuelat. Tertio propter vnam vniuersitatem, cui Deus per vnum reuelat. Quarto propter vna, quæ reuelata sunt. Quinto propter vna, quæ reuelabuntur. Plures his esse non possunt, nisi si qui ad istos redigantur. Omnibus hisce modis est vna fides nostra, seu Christi & Dei: nullo horum est vna perfidia hæreticorum & alienorum.

Primò est vna propter vnum Deum, qui per Ecclesiam reuelat. Dicent hæretici, & ipsis esse vnum Deum, qui per eos reuelat. Verùm non possunt ostendere vlla certa miracula, quibus eorum fides sit à Deo consignata, & quæ potuerunt à solo Deo procedere, ut nos ostendimus signo de miraculis in fidei propagatione factis, ac toto opere secundæ coniunctionis, præterea verò plurimis aliis horum librorum signis. Quocirca qui reuelat inter nos, est Deus: cum per nostros fiant, quæ solus Deus facere potest: ea vocantur miracula: quin signo de vnanimi doctorum consensu aperimus, diabolum esse, qui inter alienos à nobis reuelauit.

Secundò

Secundò est vna respectu eorum, per quos Deus diffinitè reuelat. Nam si interrogemus hæreticos, per quos Deus inter eos diffinitè reuelat interpretationes diuinæ scripturæ, aut quamuis rerum diuinarum veritatem: nullos possunt afferre, qui sint vni, neque vlla è diuinis scripturis sumpta ratione possunt probare, per illos diffinitè Deum reuelare. Nos verò dicimus inter nos Deum reuelare per Pontifices Romanos Petri successores, & vniuersalia Concilia per ipsos confirmata, qui sunt vni propter vnam cathedram quam legitimo successionis iure ac nomine semper tenuerunt, quibus est per ipsum Christum Deumque in ipsis scripturis reuelatio certissimo promissa, ut signo de Petri cathedra, & vniuersalibus Conciliis liquet. Per hos Ecclesia repræsentatur, tanquam per caput, & membra Ecclesiæ præcipua. Quòd si nos interrogemus Calvinistas, per quosnam Deus reuelauerit ipsis suas interpretationes ad scripturam: dicent, per Calvinum. Quomodo id probent ex ipsa scriptura, si ab eis petamus, nihil producent, neque enim possunt. Rursus si interrogemus eos: Per quos post Calvinum diffinitè inter vos fit reuelatio? nam post obitum Caluini multæ quæstiones possunt emergere, ut si quærat quæ mens ipsius fuerit, aut sit in eius scriptis, aut si quid quærat pertinet ad sacram scripturam. Nullos ciere diffinitè possunt, quibus è diuinis libris appareat à Deo promissam reuelationem rerum fide credendarum. Quod de Calvinistis dicimus, de reliquis dici potest.

Tertiò est vna propter eos, quibus à Deo per alios reuelatur. Ecclesia namque nostra vna, nunquam diuisa ab illa ipsa, quam primi ex Gentibus, Deo præcipiente, ac Petro exsequente, constituerunt: hi verò fuerunt Romani. Cornelius Centurio Romanus omnium primus è Gentibus ad Ecclesiam Christi vocatus, ut in Actis Apostolicis habetur, & nos signo de antiqua Ecclesia aperuimus. Ab hac nunquam nos discessimus, ab Ecclesia inquam Romana, quam Cyprianus Ecclesiarum matricem vocat, ad quam conuenire omnes oportere, ait Irenæus, verustissimamque vocant Origenes & Eusebius, ut eodem signo docuimus: neque verò hîc me redigo ad Ecclesiam Romanam, quæ Romanum solum incolat, sed quæ formam vniuersitatis præscriptam ab Ecclesiæ Romanæ moderatoribus tenet. Ab hac vna in alias abierunt hæretici, & re-

m 5

liqui

liqui omnes diuisionem conjunctionis facientes, vt signo de antiqua fide ostendimus latere: eò eijcimus lectorem, ne actum agamus.

Quarto est vna respectu reuelatorum. Nam quæ semel inter nos tanquã diuinitus reuelata determinauerunt Pontifices Romani, vel vniuersalia per ipsos approbata Concilia, nunquam mutauimus, neque volumus immutari. Sic antiquorum, & nostrorum fides prorsus vna, & omnino inconcussa.

Quinto est vna respectu reuelandorum. Parati namque sumus, ac volumus certò credere, quæcunque in futurum vsque ad iudicij diem, vt diximus, reuelabuntur. Hanc igitur ita nos explicantes egregiam proponimus notam, qua internoscatur Ecclesia Dei à factionibus hæreticorum, esse hanc fidei vnus conjunctionem, & qua credimus eadem quæcunque speciatim proposita sunt nobis vt credamus, aut in futurum certò statuentur. Hoc namque adglutinat nos & iis qui sunt, & iis qui post hac aliis in annis erunt, propensionem dans ad intimam, mutuamq; mentium alterius in alteram connexionem.

Audiamus antiquissimos Patres, hanc notam hæreticis obijcientes, non esse iis vnã fidem, idcirco neque esse ex Ecclesia Dei, sic igitur Iustinus ad orthodoxos: *Cum damnant hæretici alij alios ob opinionum dissensiones, perspicuum est omnes eorũ hæreses occasionem habuisse ex ambitione, & mutua inuidia hæsiarcharum, propter quam causam lupi graues ab Apostolo nominati sunt: immò fidem nostram, dum sibi aduersantur, affirmant.* Rursus idem aduersus Græcos: *Quomodo enim salutis cupidi possent tuta religione vera illis credere, inter quos parum conuenit dissidentes in suis opinionibus.* Hæc Iustinus obseruauit: sed cur hos luporum loco duxit, nisi quod ij discerpant Ecclesie membra, quæ connectuntur eiusdem fidei compage animos vincientis mutui consensus nexu? Eadem Irenæus Polycarpi discipulus exprobat Valentini sectatoribus. *Videamus nunc, ait, eorum inconstantem sententiam, cum sint duo, vel tres, quemadmodum de eisdem non eadem dicunt, sed & nominibus, & rebus contraria respondent.* Et iterum: *Cum autem discrepant ad inuicem, & doctrina, & traditione: & quia recentiores eorum agnoscuntur, affectant per singulos dies nouum aliquod adinuenire, & fructificare, quod nusquam quisquam excogitauit: durum est omnium describere sententias.* Et alibi aduersus Cherinthum, Ebionem, Nicolaum, Cerdonem, Marcionem:

Ab his

Ab his autem, qui prædicti sunt iam multe propagines multarum hæresum factæ sunt, eò quòd multi ex ipsis, immò omnes volunt doctores esse, & abscedere quidem ab hæresi in qua fuerunt: aliud autem dogma ab alia sententia, & deinceps alteram ab altera componentes, noua docere insistant, semetipsos ad inuentores sententiæ, quamcunque compegerint, enarrantes. Hæc igitur Irenæus, cui subscribens inquit Tertullianus: *Vnde autem extranei, & inimici Apostolis hæretici, nisi ex diuersitate doctrinae, quam vnusquisque de suo arbitrio aduersus Apostolos aut protulit, aut recepit.* Et alibi: *Mentior si non etiam à regulis suis variant inter se, dum vnusquisque proinde suo arbitrio modulatur quod accepit, quemadmodum suo arbitrio ea composuit: ille qui tradidit, agnoscit naturam suam, & originis suæ profectus rei, idem licuit Valentinianis, quod Valentino, idem Marcionitis, quod Marcioni de arbitrio suo fidem mouare, denique penitus inspecta hæreses omnes in multis cum auctoribus suis dissentientes deprehenduntur: Cyprianus eadem cum superioribus sentiens ita scriptum reliquit libro de vnitatē Ecclesie: Conuenticula sibi diuersa constituunt: veritatis caput, atque originem reliquerunt.* Et post: *Quando ergo in præceptis suis ponit, & dicit: Vbi fuerint duo vel tres in nomine meo, ego cum eis sum: non homines ab Ecclesia diuidit, qui instituit & fecit Ecclesiam: sed exprobrans discordiam perfidis, & fidelibus pacem sua voce commendans, ostendit magis esse se cum duobus aut tribus vnanimiter orantibus, quàm cum dissidentibus plurimis: plusque impetrari posse paucorum concordia pace, quàm discordiosa oratione multorum.* Athanasius autem sic aduersus Arianos inuehitur: *Cuncta igitur mouent, & turbant, neque vel ita suis ipsi decretis acquiescunt: quotannis enim in vnum coeunt, veluti qui tabulas pactæque scribant, simulantq; se pro fide scripta conficere: mirè interim, & fædè, ridiculè, cum scripta eorum non modo ab alijs, sed etiam ab ipsismet explodiantur.* Et mox: *Ergo dum perpetuò scribunt, suamet ipsi immutantes, incertam suam fidem, vel potius certam infidelitatem, dementiamq; ostendunt.* Omnium verò elegantissimè Hilarius totam hanc rem describit, & adducta similitudine ante oculos proponit: *Facta est fides temporum potius, quàm Euangeliorum, dum & secundum annos scribitur, & secundum confessionem baptisimi non tenetur: periculosum nobis admodum, atque etiam miserabile est, tot nunc fides existere: quot voluntates, & tot nobis doctrinas esse, quot mores, & tot causas blasphemiarũ pullulare, quot vitia sunt: dum aut ita fides scribitur, vt volumus, aut*

intelli-

Quæst. 4.

Lib. 1. cap. 5.

Lib. 2. c. 30.

Lib. de præsc.

Orat. prima.

Contra Const.

Adver. Aria.



intelliguntur, & cum secundum unum Deum, & unum Dominum, & unum baptisma, etiam fides una sit, excidimus ab ea fide, quæ una est: & dum plures sunt, ad id ceperunt esse, ne vlla sit. Denique concludit: Quod hyeme undoso, mari à nauigantibus maximè obseruari tutum est, vt naufragio deficiente, in portum, ex quo soluerant, reuertantur, vel incautis adolescentibus cõuenit, vt cum in tuenda domo sua, mores paterna obseruantia transgressi, profusa libertate sua vsi sunt, iam sub ipso amittendi patrimonij metu solus illis ad paternam cõsuetudinem necessarius & tutus recursus sit, ita inter hæc fidei naufragia, cælestis patrimonij iam pene profligata hereditate tutissimum nobis est primam, & solam euangelicam fidem confessam in baptisate, intellectamq; retinere, nec demutare, quod solum acceptum, auditumq; habeo. Hæc igitur, vt finem faciamus, antiqui Patres.

Hæreticis non est vna fides.

Amb. de fid. lib. 1. cap. 4. Epiph. Hæret. 73. Niceph. lib. 1. c. 29.

Nunc ad propositum reuertamur. Hoc est peculiare hæreticorum factionibus, vt in varias contrariasq; sectas diuidantur nec fides eorum certa sit ac firma, sed varia, & multiplex: id ostendit eos non esse Ecclesia Dei, cuius fides est vna, ac simplex. Simon fuit primus ac princeps hæreticorum: ab eo profecti Menander, Samarites, Saturninus Antiochenus, Basilides Alexandrinus, contraria inter se sentientes, inde Carpocrates, à quo Gnostici. A Cherinto, Ebione, Marcione, Nicolao, Cerdone existisse multas hæresum propagines in diuersas partes tendentium, testis est, vt ostendimus, Irenæus. Arianorum multiplicem diuisionem Ambrosius, Epiphanius, & Nicephorus latè describunt, & exagitant: Ab Arianis enim reliquis secessit Aëtius, & eius affecia Eudoxius: ab Eudoxio Eunomius: ab Eunomio Theophronius, & Eutyechius, quorum discipuli Eunomiotheophroniani, & Eunomieutyechiani dicti sunt. Priorum verò Arianorum duo fuere antesignani præcipui, quorum quilibet suos habuit separatim mali dæmonis commilitones, hi fuere Dorotheus, quem veteres sunt secuti, & Marinus, cuius sectatores Gothiani, seu Patheriani vocabantur: sic nostra patrumq; nostrorum memoria à Lutero desciiuit Zuinglius, & Oecolampadius: vt ab Ario Aëtius, à Lutero, & Zuinglio, secessit Osiander, quasi alter Eunomius: sic sectatorum Osiander nunc alij Antioxiandri, alij nuncupantur Semiosandri, sicut olim Eunomieutyechiani, & Eunomiotheophroniani. Veteres Lutherani gloriantur hodie Flacco Illyrico duce, vt veteres olim Ariani Dorotheo, recentiores Melächtonis vestigiis

insistunt,

insistunt, vt illi alij quondam Marinum sunt sectati. Hæreticis Macedonianæ duo principes fuere, Macedonius, & Eutropius: Donatistarum alij erant Rogatillæ, alij Maximianistæ, alij Circumcelliones: è Nestorianis hæc sectæ prodierunt Tritheitæ duce Ioanne Philopono, Agnoëtæ Themistio, Theopaschitæ, Armenij, Seueritæ, Aptatodocitæ, Phantasiastæ, ab Eutyechianis Monophysitæ, Acephalæ, auctore Seuero, Iacobitæ Iacobo, Theodosiani, Iulianistæ à suis magistris nominati. Sed nūquam videntur plures inter se discrepantes hæreses fuisse, quàm nostra ætate. Lindanus enumerat centum. Lauaterius hæreticus scriptum reliquit in epistola quadam sua, se in paucis vrbibus, quas officij causa bonus homo inuiserat, centū octuaginta, ac plures etiam se inuenisse sectas. Claudius Sanctes in doctissimo illo de re Eucharistiæ libro octuaginta, nisi me fallit, opiniones recitat in quæstione sacramenti Corporis Christi: adeò sementis à Martino facta creuit, & in variam latissimè segerem sese profudit. Multò plures enumerat proprio libro vir magnæ eruditionis, & ingenij Stanislaus Rescius Polonus. Mirum verò quantū inter se hæretici nostræ tempestatis digladiantur, sæuiant, quantū sese maledictis proscindant, diris deuocant, inferis addicant. Ob id Lutherus, cum quidam contenderet inter ipsū & Zuinglium cum suis amicitiam conciliare, & animos ad concordiam adducere prærextu charitatis, in illa erupit plenissima indignationis & odij verba: Ego Lutheranam hinc adiciam exhortationem, & ex animo dico. Maledicta sit in omnem æternitatem ista charitas, & cõcordia, & excommunicatis Zuinglianis, obrestatur Deum, & totū mundum, quòd cum Sacramentariis non sentiat: neq; vnquam senserit, neq; in æternum sensurus sit. Longissimum hinc esset recensere sigillatim, quæ colloquia, & disputationes singulis annis habuerint, quæ scripta alteri aduersus alteros acerbissimis referta conuiciis diulgauerint. Refert hæc Surius in historia sua, & summatim colligit doctissimus vir Stapletonus, mihi sanè non vacat, nec ad rem facere viderur, ea referre, nostroq; ac lectoris otio abuti: satis sit nobis attulisse in medium trium hæreticorum clarissimam hac in re confessionem: sic igitur Chyrræus: *Euangelici doctores (sic iste homo bellus vocat hæreticos) immaniùs ferè, ac truculentius quàm Barbari milites, inter se digladiantur.* At Heshubius in epist. de exorcismo: *Quoquo ventimus oculos*

intuendo

Aug. ad quod vult Deum ser. 69.

Luth. in de fenf. verb. cœne Domini tom. 7.

Lib. 4. cap. 13. princ. fidei.

Chyrr. thema deprauat. Aug. Conf.

In præfatione  
Apol. de ma-  
rest. hominis  
Christi.

intuendo Christi cœtum ( apud Evangelicos videlicet ) nihil propemodum occurrit, quàm noua doctentium dissidia, incrementa errorum, insignium doctorum defectiones à veritate. Denique Nicolaus Gallus hæc scripsit: Perit iusto Dei iudicio, non armis hostium, non inuictis hæreticorum armis, vera à nobis religio, & Ecclesia, sed nostrorum inter nos perfidia, infidelitate, incuria. hæc isti.

Aptissime ad hanc rem scriptum reliquit Epiphanius in Panario, morem fuisse Ægyptiis captas variis generis vyperas in aliquem locum concludere, nulla re, ex qua possent ali, apposita. Illæ verò nimix famis rabie crudelissima percitæ in mutuas cædes exardescabant, & dentibus sese inuicem dilaniabant, donec cæteris absumptis, quæ superfuerat vltima, cum nihil haberet, in quo dentes figeret, & rabiem exsaturaret, fame enecta computrescebat. Sic, inquit ille, vsuuenire solet hæreticis: mutuis se confediunt, & absumunt laniatibus: quæ superest alijs hæresis sue diritatis impietate corroditur, & interit. Nunc vnde deflexit, eò reuertatur oratio. Non potest esse hæreticorum factio Ecclesia Dei, quando eorum fides non est vna, sed multiplex: verùm pressius agamus, non modò hæretici inter se dissident, sed & eorum principes à semetipsis desciunt in suis decretis. Idcirco aliàs aliter sensit Lutherus, aliàs aliter Calvinus. In Germania quidem tutor nescio quis cum percurreret scripta Lutheri, & à semetipso plurimis in locis dissidere obseruasset, stomachatus hominis discrepantiam, animum adiecit ad colligendas leuissimi nebulonis inter se discordes sententias, easque in ordinem redactas in tabella pinxit, & cunctis spectandam typis excudi curauit: egit hoc idem in cunctis nostræ ætatis hæreticis Lindanus, & bellissimam designationem volaticarum opinionum descripsit, & attexit operibus suis.

Libet hîc referre, quod egit nobilissimus quidam Polonorum princeps cum perditis istis. Habebat ille domi multos eorum opiniosissimos concionatores, neminem ex illis, vel cum aliis conuenire, vel sibi constare videbat, diu tulit eorum leuitatem: tandem pettæsus omnium effrenem inconstantiam, edixit vt consentirent inter se: alioquin se rei consulturum: conuenere illi ex composito: iterum atque iterum, & sæpius habitæ multæ disputationes: adfuit omnibus princeps ille, dicta, tra-

ctata

ctata multa, tentata omnia, transactum nihil. Tandem indignatus ad istorum volubilitatem & pertinaciam, pugnis & fuste contusos domo expulit, & omni ditione exterminatos continuo abire procul, & inde commigrare iussit. Ipse autem Catholicæ se reddens veritati, paulò post Romam, in qua tunc vrbe ego degebam, concessit. Quod autem diximus de leuitate hæreticorum nostri temporis, quibus exemplo suo Lutherus inferorum fores aperuit, idem de antiquis liquere potest cuilibet historias legenti.

Nos, vt absoluaus quod præ manib<sup>9</sup> est, neq; ineptias singulas hæreticorum recensamus, ad positos Orientem verius veniamus. Anno, vt diximus, millesimo quinquagesimo tertio, Michaël Patriarcha Constantinopolitanus eò confidentiæ, atque impudetiæ est progressus, vt ausus fuerit Ecclesiam Occidentalem communionem sanctorum priuare, quamuis in octauo cõcilio, quod habitum est in causa Photij, ne locus esset huiusmodi temeritati, cuius aliqua signa nonnulli dederant, cautum fuisset non oportere sententiam dici, vel in Synodo vniuersali contra summos sentiores Romæ Pontifices. Resipuere tamen qui dissentiebant, legatione Petri Archiepiscopi Amalphitani, & Frederici Archidiaconi, quos eò destinauit ac misit Leo Nonus. Relapsi postea sunt in eandem dementiam, vt apparet è scriptis Anselmi, quæ de Spiritus sancti processione aduersus Græcos edidit: & nihilominus anno millesimo ceteresimo trigesimo nono interfuere Lateranensi Synodo primæ Innocentio I. sedente, vt patet ex epistolis D. Bernardi, Põtifici se Romano in omnibus subiicietes. Rursus anno millesimo ceteresimo octuagesimo, cum magnis honoribus Latinos prosequeretur Alexius Imperator, & aliqui id pati non possent, vetera ob sacrorum differentiam cõtracta odia renouarunt. Alexius de medio sublatus: Ioãni Subdiacono Põtificio Legato caput abscissum, atq; ad cõtumeliam caudæ canis appensum: mortuorum cadauera, sepulchris impiè violatis, per vias crudelissimè raptata: agris, qui in Sancti Ioannis decumbabant, vita ferro ablata: cæteri, quibus ignouete, in seruitutem nostræ religionis hostibus venditi: testis est harum rerum Coniara, & Gulielmus Tyrius. Nihilominus imperante Michaële, Paleologo ad mentem rediere in Concilio Lugdunensi, quod est coactum Gregorio Decimo sedente, quo tempore Ioan-

Epi. 26.

Sigon. 14.

Greg. li. 5. c. 1.

nes



Greg. lib. 5.  
cap. 1.

nes Becus Patriarcha Constantinopolitanus nobiscū sensit, ut scriptum reliquit Gregoras, & Gulielmus Durandus illorum temporum æqualis, sub annum millesimum ducentimum septuagesimum quartum. Reuersi paulò post ad scelera pristina: resipuere in Concilio Florentino anno millesimo quatringsesimo trigesimo octauo: in quo Iosephus Patriarcha Constantinopolis illustre testimonium reliquit fidei sub extremum vitæ finem. Nam cum de improviso mortem sibi imminere præsensisset, ut constaret se ex animo agnoscere supremam Romani Pontificis potestatem, scripta hæc reliquit. *Quoniam ad extremum vitæ meæ perueni: idcirco pro meo munere dilectis filiis benignitate Dei meam sententiam his litteris palam facio. Nam quæ Domini Iesu Christi. Catholica & Apostolica Ecclesia Romæ veteris sentiat, ac celebret, omnia me quoque sentire, credere, & profiteor, atque ipsis plurimum acquiesco, & quæ sequuntur. Exstant nonnulla Gennadij Patriarchæ Constantinopolitani opuscula aduersus impietatem eorum, qui post hoc Concilium rursus ad insaniam pristinatam redierunt, Calchocondyla teste. Inde à Turcis Constantinopolis capta. Ostendant modò hæretici nostræ ætatis, qui toties Augustanam confessionem immutarunt, aliique eorum sectatores: ostendant alij si possunt, ecquando Pontifices Romani huiusmodi leuitate superiorum Pontificū decreta in Conciliis vniuersalibus, aut publicis editis, quantum spectat ad fidei normam, mutarint? Non poterunt reuera: leuia quædam suo loco, vbi agemus de Conciliis vniuersalibus, diluemus. Nimirum fides Ecclesiæ nostræ, fides vna, & vera, hæreticorum varia, mendax, nulla. Dei namque solius est vniuersi modi esse, & Ecclesia igitur nostra maximè hac parte diuina. Sed præstat, quando inter Protestantes Caluinus principem locum nunc tenet, aliquot eius discrepantias in medium proferre, non omnes quidem, quod esset operis infiniti, eas tantum, quæ pertinent ad Deum, neque adhuc istas omnes, verum quæ argumenti huiusmodi continent blasphemias omnino execrandas.*

*Discrepantia, & horrenda blasphemia Caluini,  
in ijs quæ pertinent ad ipsum  
Deum.*

Si

**S**I Deus statuatur auctor peccati, nihil inter Deum & Satanam discriminis esse futurum: homines posthac tanquam bruta præcipientes, nullius nempe conscientiae freno in pessima quæque ruituros quantacunque facinora approbatum iri, tanquam res honore laudæque dignissimas stupra nimirum, homicidia, sacrilegia, aliæque adhuc abominabiliora Caluinus ait, aduersus Libertinos cap. 13.

*Contra idem Caluini aduersus Deum.*

Deus vult efficienter & efficaciter non modò omnia peccata diaboli, sed & hominum. Inst. lib. 1. c. 17. sect. 6. 7. 8.

Non modò vult efficaciter, & efficienter, sed ipse illa efficit per diabolum, & homines. Inst. lib. 1. cap. 16. sect. 4. & 8. & lib. 2. cap. 4. sect. 7. lib. 1. cap. 18. sect. 2. lib. 3. cap. 23. sect. 1. 4. 6.

Immò concitat, & commouet diabolum, & homines ad peccata. Inst. lib. 1. c. 18. sect. 2.

Amplius improbos ad peccandum destinat, & cogit. Inst. lib. 1. c. 16. sect. 4. 8. lib. 2. sect. 7. c. 4. lib. 1. c. 18. sect. 2. lib. 3. c. 23. sect. 1. 3. 6.

*Vana est distinctio vulgaris inter agere, & permittere: absurdum verò, volente, & iubente Deo, excacari hominem tergiversando itaque effugiunt, Dei tantum permissu, non etiam voluntate hoc fieri. hæc sunt verba Caluini lib. 1. c. 18. sect. 1.*

Iam satis ostendi, inquit Caluinus lib. 1. cap. 18. sect. 3. Deum vocari eorum omnium (scilicet peccatorum) auctorem, quæ isti censors volunt otiosè tantum eius permissu contingere.

*Contra idem lib. 2. cap. 4. sect. 2.*

Excusationes deinde nescio quas Caluinus ineptissimas, vbi hæc execranda protulit, afferre conatur, quas reiecit Stapletonus lib. 11. de iustificatione.

Ad summam si Caluino credatur, Deus (horret animus referre) est Diabolo peior: auctor est enim omnium scelerum, non modò quæ Diabolus, sed & quæ homines admittunt. Quin plus mali inter nos à Deo, quam boni, innumeris namq; partibus plures mali, quam boni: cum stultorum numerus sit infinitus. Non itaq; bonus Deus Caluino, sed pessimus, qui plurima mala per alios agat, & eis sint pauciora bona. Sed alia videamus pertinentia ad singulas Trinitatis personas.

*Idem Caluinus aduersus Deum Patrem.*

Filius, inquit Caluinus, est *deus deus*, id est à semetipso

j. Pars.

n

Deus;

I.

II.

III.

IIII.

V.

Deus, non à Patre scilicet, vt Catholici dicunt, Deus de Deo. Caluinus in epistolis ad Polonos, & cōtra Gentilem. Inst. lib. 1. c. 13. §. 19. Atert itaque Deo Patri, vt communi- cet Filio essentiam diuinam. Contrā idem sibi dissidens, Inst. lib. 1. c. 13. §. 23.

VI.

*Idem Caluinus aduersus Deum Filium.*

*Filius est æqualis Patri*, hæc est Catholica sententia, quam Caluinus etiam videri vult defendere, libro aduersus Gen- tilem, & in epistolis ad Polonos.

VII.

*Contrā idem Caluinus.*

VIII.

Filij natura, ram diuina, quam humana, Patri subiicitur. Inst. lib. 2. c. 14.

IX.

*Filius respectu personæ non nisi improprie creator est celi, & terra: Pater proprie.* idem libro aduersus Gentilem in refu- tatione decimæ prothæleos.

X.

*Deus Pater habuit vim generandi Filium, ac propagandi Spi- ritum sanctum: quia voluit.* ibidem idem cum Arianis, vt ex Athanasio & Hilario constat.

XI.

*Impropria ac dura locutio, Deum de Deo, lumen de lumine.* & hoc Arianorum, testibus Hilario & Athanasio.

*Nomen Dei per excellentiam & ὑπεροχὴν, Patri attribui- tur.* idem libro aduersus Gentilem. hæc Caluinus. Interro- gō igitur te Caluine, quomodo asseris Filium Patri æqua- lem? Non respectu naturæ diuinæ, nam subiicit illam Pa- tri: Non personæ, quando illa improprie creat, Patris au- tem propriæ, non voluntatis paternæ, ais enim genitum, quia Pater voluit, poterat itaque nolle, atque ita Filius ge- nitus non esset, neque igitur hoc respectu æqualis. Non generationis; improprium namque & durum dicis Deum de Deo. Et quid æqualius Deo, quam Deus? Denique non nominis. Quid igitur equalitatis Filio relinquis, à quo au- fers æqualitatem respectu naturæ, personæ, voluntatis pa- ternæ, generationis, & ad extremum, quod leuissimum vi- deri posset, nominis?

Ioan. 1. c. 3.

Reliquum est videre quid de humana Filij natura dicat iste Caluinus. Audite infanda, de eo, quem plenum gratiæ, & veritatis esse, & de eius plenitudine nos omnes accepif- se, ait Ioannes, cui non datum est ad mensuram, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei, inquit Pau- lus, & Caluinus haud negat,

Sed

*Sed contra idem Caluinus aduersus Filium Dei hominem factum.*

*Ignorantia propter nos se subiecit.* Idem in c. 24. Matth. Attri- buit itaque Christo in primis ignorantiam.

Similiter obliuionem: nam in ca. 26. Matthæi asserit ve- hementiam doloris in horto abstulisse Christo cælestis decreti memoriam.

Præterea erratum, quod reuocaret, & castigaret, inquit enim ibidem. *Christus metu percussus, & anxietate constri- ctus fuit, vt necesse foret inter violentos tentationem fluctus al- ternis quasi vacillare.* hæc ratio est cur mortem deprecatus mox sibi frenum injiciat, Patrisq; imperio subiiciens votum illud subi- to elapsum castiget, ac reuocet. hæc Caluinus.

Amplius verba desperationis, cum dixit, Deus, Deus meus, quare me dereliquisti. Inst. lib. 2. cap. 16. §. 10. 11. 12. & clarius c. 27.

Insuper timorem suæ salutis. Inst. lib. 2. c. 16. §. 12. quod alibi ait esse contra virtutem fidei. Inst. lib. 3. c. 2. §. 16. & im- perfectæ fidei. §. 16.

Ad extremū vult Christum sustinuisse pœnas ipsorum damnatorum. Inst. lib. 2. c. 16. §. 8. 9. 10. 11. 12. & in Catechis- mo paruo. At pœnæ damnatorum necessario continent scientiam damnationis æternæ, odiq; diuini, quod idem Caluinus haud differetur. lib. 3. Inst. c. vlt.

Quid, quod asserit Christum nullā corpori suo gloriam meruisse. Inst. lib. 2. c. 17. §. 6. cum tamen idem fateatur ve- ra verba illa Pauli, c. 2. ad Philippenses, & Hebræos, ideo Christum exaltatum, quia factus est obediens vsque ad mortem.

Ad summam, Deus haud dedit, inquit Ioannes, Chri- sto spiritum ad mensuram. Caluinus autem sic dat, sibi dis- sidens, vt illi ignorantiam affigat, obliuionem, errata, de- desperationem, timorem suæ salutis; pœnas damnatorum; postremo merita nullā, propter quæ tantam sibi maiesta- tem diuinitus comparat.

*Eiusdem Caluini maledicta in tertiam Trinitatis personam Spiritum sanctum.*

Neque porrò mirum si Christo Caluinus datum velit spiritum ad mensuram. Nam cum dictum sit ab eodem Christo ad Apostolos: *Adhuc habeo multa vobis dicere, quæ non potestis ferre modo: cum autem venerit ille spiritus veritatis (post ascensionem scilicet) docebit vos omnē veritatē, & hæc*

n 2

Christi

XII.

XIII.

XIII.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

Ioan. 3.

XIX.



Christi verba verissima asseueret Calvinus, tamen. Instit. lib. 4. cap. 8. §. 8. decernit partes spiritui sancto assignatas à Christo, vt suggerat illa tantum, quæ ipse ore docuit: quæ nullo modo possunt cohærere cum superioribus, quæ ille neque inficiatur, neque inficiari potest.

Non satis habet itaque Calvinus spiritum Christi ad mensuram à se excogitatam coarctare: sed & ipsummet spiritum sanctum cancellis à se præfixis contra mentem verbaque Christi includit.

XX.

Iam verò cum duo potissimum spiritui sancto attribuatur, mentem veritatis lumine illustrare, & voluntatem ad studium virtutis inflammare: ex quo Calvinus sibi nullo modo cõstans spiritum sanctum primo munere multauit arbitrio suo: videamus quid sentiat de secundo, vtrum secum discordet. Affirmat, Inst. lib. 3. c. 1. sect. 3. *Spiritum sanctum à purgandi energia aquam dici, ignem quoque vocari, quia concupiscentia nostra vitia assidue excoquit, & exurit corda nostra incendens amore Dei, & studio pietatis.* hucusque verba Caluini. Idem verò lib. 3. c. 11. sect. 15. nos grauitè hoc nomine reprehendit, quòd gratiam Dei (sunt eius verba hæc) non gratuita iustitiæ imputationem, sed spiritum ad sanctitatis studium adiuuantem interpretemur, damnatque Augustinum, quòd gratiam Dei ad iustificationem refert, qua in vitæ nouitatem per spiritum regeneramur. Concludit denique ita: *Nemo bene in Christo fundatus est, nisi qui solidam habet in ipso iustitiam: quando non dicit Apostolus misum esse Christum qui ad iustitiam consequendam nos inuuet: sed vt ipse sit nostra iustitia: & huc veniendum, vt fidelium conscientia, dum coram Deo volunt iustificari, totam legis iustitiam obliuiscantur: sic enim nos esse ab illa solutos, vt nulla prorsus operum ratio habeatur.* hæc ille, quæ dissentiunt omnino cum superioribus, & grauissima sunt in spiritum sanctum maledicta: quibus eripit illi, quòd ante adscripsit, vt nos incenderet ad studium pietatis, & amorem Dei, & deinde nos vult obliuisci operum iustitiæ: legisq; cuius est pars pietas, & amor Dei, nullam prorsus haberi rationem.

Viginti has Caluini discrepantes inter se sententias in iis dumtaxat, quæ spectant ad Trinitatem, satis sit attulisse. Neq; verò huius adhuc argumenti singulas produximus, sed quæ blasphemias infandas cõrinent. Nam reliquas recensere, aut persequi (vt apparet) operis esset infiniti. Ex his autem constat, an vna sit eius fides, sibi que consentiens:

simulque

simulque quàm sit impurus & execrandus homo iste, qui tanta euomat in Deum, quem facit omnium flagitiorum auctorem, singulasque Trinitatis personas contumeliosis opinionibus discerpit, ac proscindit: vt iam non miremur, si sanctos cæli vocat alibi mortuos, laruas, vmbas, coluuiem, & alibi quatuor versiculis, quos scripsit in caput secundum epistolæ secundæ ad Thessalonicenses, octo insignia mendacia aduersus Pontificem Romanum, Catholicosq; omnes, sit complexus. An non igitur Calvinus maximè affinis bestię illi, vel illa ipsa bestia, quæ aperuit os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant, vt legitur in Apocalypsi?

Inst. lib. 3. c.

20. §. 21.

Cap. 13.

## SIGNVM TERTIVM,

## Indubitata Fides.

*Indubitata fides necessariò est eorum, quibus nulla potest ac debet esse dubitatio quasi rerum certissimarum: quam fidem neque esse, neque posse vllò modo esse hæreticus, apertè demonstratur.*

## CAP. VI.

Iam verò quoniam fieri potest vt aliquis credat verifimilia Ecclesiæ decreta, neque ab huiusmodi sententia vsque ad obitum recedat, sit hac in re constantissimus, cuius hac parte sit fides vna, nihil sibi dissideat: nihilominus propterea fides necesse est sit omnino indubitata, ita vt nobis sit prorsus certissimum, ac persuasissimum, res, quas credere iubemur, esse huiusmodi, vt aliter esse haud possint: quòd quidem multis modis clarissimè apparet. In primis enim Paulus iubet nos in fide esse fundatos, ac stabiles. At qui ambigit, & modò huc, modò illuc fertur atque, vt ait Paulus, circumfertur omni vento doctrinæ, nulla ratione stabilis est aut fundatus. Hoc enim pertinet ad fundamentum, vt omnium maximè sit firmum. Deinde attestatur idem, verbum fidei esse verè verbum Dei, cui si quis mendacia adscribit, is mendacem proculdubio

Col. 1.

I. Arg. 2.

trib. Pauli

locis.

1. Thes. 2.

2. Thes. 2.

II.  
A definitione  
fidei.

III.  
Ab absurdis.

Resp. ad arg.  
Cal.

I. Respon.

II.

III.

IIII.

2. Thef. 2.

Deum facit, in quem neque cadit, neque cadere falsitas potest, atque ideo neque in fidem: erit igitur illa indubitata. Hinc idem vocat fidem veritatis, at nulla societas mendacio, & veritati. Rursus definitio, quam tradit fidei, quod asserimus, ostendit: est enim substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Nam qui falsitas erit substantia rerum sperandarum, qui argumentum non apparentium? Illud verò observandum, quòd Latine est argumentum, Græcè est *ἔλεγχος*, quo vocabulo signatur illud argumenti genus, quòd omnino conuincit, & indicat ipsam rem. Iam si licet mihi de fidei decretis dubitare, ad nihilum redigeretur fides, atque ideo nulla erit hæresis: & Mahomerani, qui Christum maximum vatē prædicant, contendunt sibi esse fidē Christianā, idem clamabunt Ariani, Nestoriani, & huiusmodi genus hæretici. Ineptum namque illud, quòd Calvinus assertit indubitatum oportere esse fidem in iis, quæ diuina scriptura continet. Itane homo acutè? Age igitur: in scriptura non est, vt Euangelio Ioannis credam, aut epistolis Pauli (& quòd de his dico, idem dicendum aut de omnibus, aut, nisi hoc vis, de aliquibus:) nō igitur illis credam scripturis aut credant quibus volo, sed demus homini ingenioso, quòd velit. Variæ & discordes sunt inter vos ad sacram scripturam interpretationes. Nam quæ contentiones inter vos? Quibus igitur vestrum credam in diuinis eloquiis explicandis? Caluino, an Luthero, an Zuinglio, an Melanchthoni, an mille aliis nebulonibus? Quid? nōne tibi, vt suprā vidimus, discrepas Caluine, & quidem in omnium maximis decretis? quid igitur tibi vis, quid tuarum rerum sequar? Sed nihil hæc sint. in suos laqueos incidat Calvinus. Ais fide credenda duntaxat, quæ in scripturis continentur sacris: & Paulus ait in scripturis, vt stemus, & teneamus traditiones, quas didicimus, siue per sermonem, siue per epistolam: sic ille Thessalonicenses monet Christus ait, vt Ecclesiæ audiamus, nisi esse velimus tanquam Ethnici, & publicani. Ergo modò sit aliqua traditio, non per epistolas Pauli, sed per sermonem eius ad nos deriuata, modò Ecclesiæ iubeat: id omnino credendum. Sed omitramus istorum deliria: ridiculum namque est, potiùs credere Caluino, quàm innumeris Catholicis, quorum quilibet omnigenere litterarum, innocentia vitæ, & ingenij acumine, & Caluino, & omnibus hæreticis præstat: Ecclesiæque habet

innu

innumerabiles in idem conspirantes, & totus æui à Christo ad nostra tempora deducti consensum. Necessè est itaque fides sit indubitata cunctis in rebus, quas Ecclesiæ iubet credendas: alioquin nihil intererit inter hæreticum & Catholicum, quorum quilibet innititur scripturis: nihil intererit inter quoduis dogma alteri dissentiens.

Adeo porro necessè est indubitata sit fides, vt pro illa vitæ ipsius detrimentum sit faciendum, si salui esse velimus. Hinc dictum: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Atqui pro mendacio vitam nemo vnquam ponere debet. Idem verò est ponere pro mendacio, aut pro eo quòd potest esse mendacium. Nam quemuis interrogo: Nunquid eueniet, vt aliquis occumbat pro eo, quòd potest esse mendacium, sed tamen non erit? Si quidem dices: Nunquam fiet, vt sit mendacium, pro quo aliquis peribit: res proculdubio est expedita, fides erit indubitata: quia dices, nunquam fiet, vt sit mendacium. Quòd si dices: Obringer aliquando, vt sit mendacium: malè agit nobiscum Deus, & iniquissimè, qui pro falsis nos morti addicit, atque vt iniusta teneamus & confiteamur.

Hinc sequitur, fieri haud posse, vt fidei falsitas admisceatur: esto enim (quòd nullo modo dicendum, vt nec etiam subeamus pro mendacio: illud longè iniustissimum) vt Deo nō placeat, nisi pro illius defensione adire mortē velim, ac superare tormēta omnia. Quocirca, qui dicitur omnium iustissimus Deus, omnium longè iniquissimus erit, qui tria hæc à me exigat, quibus nihil maius: vt falsis adhæream, vitam ponam: ni ponam, nullo modo illi placeam: nam sine fide impossibile est placere Deo: atque ob id æternis maximisq; inferorū tormētis crucier. Itaq; quòd dicitur: Deus verax, omnis homo mendax, in contraria erit mutandum: quòd dicitur, Solus Deus iustus, nihil minus erit verū. Quæ cum nullo modo sint dicenda: necessè est decernamus, aut nullam esse fidem propter varias, quæ ad eloquia diuina interpretationes adhiberi possent, & mentis humanæ incōstantem naturam, quæ nihil non potest in dubium reuocare: aut fidem indubitatum ponendam, ne sit nulla atque ad nihilum redigatur. Denique in captiuitatem redigendus intellectus in obsequium fidei: neque credam mihi, aut meis, meique similibus ad sacra scripta interpretationibus: sed ei, cuius est fides ex auditu, & vna, credendum:

IIII.  
Ab obligatio  
ne vitæ ponenda.

V.  
A maxima  
Dei iustitia.

VI.  
Quia redigetur  
in captiuitatem  
intellectus.



Hæreticorū  
fides non est  
indubitata,  
ac proinde  
nulla.

I.

*A sui ipsius  
dissensu.*

II.

*A mutuo  
dissensu.*

III.

*A minori de  
concilijs.*

IIII.

*Ab eo quod  
Ecclesie at-  
tribuunt.*

V.

*A confessione  
hæreticorum.*

VI.

*Non posse hæ-  
reticorum fi-  
dem esse indu-*

aliter enim haud continget vnquam vt redigatur intelle-  
ctus in captiuitatem, quod sit indubitata fidei constantia,  
& firmitate.

Euentissimè porrò apparet cuilibet, modò superiora  
attentè legerit, hæreticis non esse indubitata fidem, &  
propterea nullam. In maximis enim rebus quilibet à se-  
metipso desciscit, in maximis rebus inter se discordat: at  
fides est vna. Præterea statuunt, Concilia vniuersalia cor-  
ruere posse. Id si est, multo magis hæreticus quiuis errare  
potest. Nam quis hoc negabit esse facilius multo, ac veri-  
similius, ac propterea crebrius euenire, si quidem Concilia  
laberentur legitimè congregata? Præstat igitur adhærere  
Concilijs vniuersalibus, quæ impugnant isti, siue Floren-  
tinum, siue Tridentinum, ac superiora omnia, quæ omnium  
sapientissimi homines, quæ modestia est ipsorum, ac suarum  
rerum opinio, derident. Vide rursus, quàm bene res omnes  
isti statuunt. Clamant Ecclesiam Dei posse labi. Id si est,  
cum velint omnino, & contendant se esse ex Ecclesia Dei,  
& ipsi labi possunt. Non igitur ipsis fides esse potest indu-  
bitata, de sententia ipsorum, qui haud negare possunt se  
posse labi, & hallucinari: quando Ecclesia è qua ipsi esse  
volunt, errori est obnoxia. Præterea plurimi hæreticorum  
faciunt suis potestatem negandi ea, in quibus à nobis dis-  
sentiant. Nulla igitur illis fides. Nam corde creditur ad iu-  
stitiam, ore autem confessio fit ad salutem: & hoc fidei pri-  
mum, vt dicebamus: decretum, vt mortem pro illius tuitio-  
ne occumbamus. Si qui sunt è Græcis hæretici sanè hoc  
habent, vt cum sunt inter nos, catholicos se esse assimulēt:  
idem factitant hodierni hæretici: ambo autem quasi homi-  
nes prudētissimi triumphum ducant, quod nos sefellerint,  
ac veluti simplicioribus imposuerint credentibus illos vnà  
nobiscum sentire, & sacra communicare.

Concedamus tamen istos à semetipsis haud dissentire,  
inter se interuenire, Concilia rata habere, Ecclesiam sequi,  
pro suis decretis asserendis mortem non timere, sed illa  
palam tueri: neque tamē sic erit ipsorum fides indubitata.  
Nam qui vult indubitata suis placitis adhiberi fidem, quæ  
exigitur à Christiano, non modò est necesse, id quod asse-  
ritur, esse proculdubio verum: se præterea necesse est obli-  
gent, quibus est vis obligandi. Exiguntur itaque duo ad  
indubitata fidem, de qua nobis est sermo: & veritas rei,  
& potestas obligandi alios ad illam sequendam, quod est

clauium

clauium summum ius, quibus cælum clauditur, atque ape-  
ritur. Exemplo id fiet manifestissimum. Proponitur mihi  
credendum à peritissimo medico, choleram purgari à reu-  
barbero: adde id à me sæpius experimētis certissimis fuisse  
perspectum: nolo tamen credere, pernego. Nunquid hoc  
infidelitatis peccatum, an peruicaciæ? Nunquid hæreticus  
reputabor? Ais hanc charam albam, nego. Nunquid hoc  
contra fidem Christi? Democritus ait Solem bipedalem,  
clamant Astrologi centum sexaginta sex partibus terra  
maiores: illud certissimum, bipedali maiorem. Placet se-  
quere Democritum. Nunquid ego hæreticus? Ais Caluinum,  
Lutherum, Melanctonem fuisse homines: nego, conten-  
to fuisse flagitiosissimos dæmonas, qui ex inferis humana  
specie obrecti eruperint: nego illos vnquam fuisse, quod  
ueri haud possit, vt è nobilissimis prouincijs monstra ta-  
lia sint exorta: neque id habetur in scripturis, ipsi verò solis  
scripturis habendam fidem dicunt. Nunquid ob id hæreti-  
cus? Ac ne dicas exempla adducta non esse rerum diuina-  
rum: quot sunt decretis sancita à posterioris ætatis Chri-  
stianis, quæ prius non erant: ita vt si quis secus olim credi-  
disset, hæreticus nō fuisset habitus, modò paratus esset as-  
sentiri us quæ Ecclesia sanciret: qui si postea dissensisset,  
loco hæretici à cunctis existimaretur. Ac ne hæretici pos-  
sint effugere, rem proponā, quæ negari haud possit. Ioan-  
nes ab exilio reuocatus est primo Neruæ anno, ac tum cō-  
scripsit Euangelium, vt ex Athanasio, Hyppolito Martyre,  
Eusebio, & Epiphano liquet: quot autem sunt in illo Euan-  
gelio ab alijs omissa, quæ nondum consignata Apostoli,  
Ecclesieq; auctoritate poterant nō credi per tantum tem-  
poris spatium: primus namque Neruæ annus incidit in no-  
nagesimum nonum Christi. Quot libri præterea à sanctis-  
simis viris Apostolorum temporibus scripti exemplo Marci  
& Lucæ, reiecti sunt ab Ecclesia, neque eodem loco habiti,  
quo Euangelium Marci, Lucæ, quo acta Apostolorum, &  
multæ eorundem epistolæ? Cyprianus non est habitus  
hæreticus, quamuis sensisset oportere iterum baptizari il-  
los, qui ab hæreticis essent baptizati: quod nondum res il-  
la decreta esset, & quamuis plurimi ita existimarent, erant  
tamen qui secus arbitrarentur. Ob id Cyprianus cum suis  
illud semper dixit, se totam rem committere Ecclesie san-  
ctioni, protestatus se ab illa haud recessurum. Res diffini-  
ta, pro hæreticis habiti, qui secus sensissent atque id quod

n

s

est

*bitatam, quod  
nulla sit eius po-  
testas decer-  
nendi aliqua  
ad fidem per-  
tinens.*

I.

*Rerum natu-  
ralium exem-  
plis probatur  
requiri pote-  
statem.*

II.

*Exemplis  
Euangelij.*

*Atha. in Sin.  
Hyppol. apud  
Ced. in Neru.  
Euseb. l. 5. c. 8.  
Epip. hæ. 5. 2.*

IIII.

*Exemplis ca-  
nonicorum li-  
brorum.*

IIII.

*Exemplo Cy-  
prianus.*

V.  
Ratione scri-  
pturis ducta.

VI.  
A dictis Chri-  
sti ad Aposto-  
los.  
Matth. vlt.

Marc. c. vlt.

Ioan. 10.

Ioan. 15.

VII.  
A vera con-  
clusionione Do-  
ctorum.

est distinctum. Quamobrem licet aliquid sit verissimum, ac verbi gratia sentiant ita docti aliqui, non tamen facit ut illi sit habenda fides, nisi ex quo fuerit ab iis, quibus est potestas, ita sancitum, aut cum sancitis necessario cohæreat: aut pro sancito habeatur quod proponitur fide credendum. At in tota scriptura nullibi inuenies alicui ius esse obligandi omnes Christianos ad aliquid credendum, nisi toti vniuersitati Ecclesie vnâ cum Episcopis, quippe qui Apostolis successerint, & Pontifici Romano, vt Petri successori. His datæ clauis cælorum: his dictum, vt oues pascant: his vt obediamus, veluti præpositis nostris, admonemur. Hos Paulus ait positos à Spiritu sancto, vt Ecclesiam Dei regât. Non vni Caluino, Melanchthoni, Lutheri, vni nationi: omnes obligare est eius, qui in omnes habet potestatem. Audi Christum id clarissime dicentem: *Data*, inquit, *est mihi omnis potestas in cælo, & in terra: euntés ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, docentes seruare eos, quacumque mandauit vobis.* & *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Hæc Christus ad Apostolos ipsos, ostendens propter habitam à Patre potestatem, datam Apostolis potestatem docendi, qua fit, vt Marcus adijcit, vt qui crediderit, & baptizatus fuerit, sit saluus: qui non crediderit, condemnabitur. Quid plura? Christus ipse, quæ dicebat esse vera, miraculis consignabat, inquiens: *Si mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoscatis, & credatis quia Pater in me, & ego in Patre, & paulo ante: Pater quod dedit mihi manus omnibus est, & nemo potest rapere de manu Patris mei: ego, & Pater vnus sumus.* Hæc Christus asseueras credenda quæ dicebat: quia miraculis confirmata, & quia filius Dei erat vnus cū Patre Deo, cui potestas est in omnia: hinc rursus. *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatū non haberēt. Nunc autē & viderūt, & oderūt & me, & Patrem meū.* Hactenus verba Christi, è quibus liquet, quod diximus, ad obligandam fidem cuiusque requiri, non modò veritatem rei credenda, sed obligandi potestatem. Quamobrem Catholici Doctores concludunt, exteras gentes, quales Indi, aut quicumque huiusmodi haud obligari ad ea credenda quæ nostri prædicant, nisi aut aperissimis argumentis credibilia, quæ dicuntur fiant, aut (nisi adsint hæc argumenta) miraculis, aut vitæ illustrissima puritate doctrinam cõmendent, quod argumentum latè prosequitur proprio libro vir magnæ doctrinæ Frãnciscus Victoria.

Videamus

Videamus autem quàm sapienter id Deus instituerit, vt non omnis obligare possit ad credendum, sed solummodo vel totius Ecclesie vniuersitas aliquid pro certissimo iudicantis, hæresimque contrariam sententiam reputantis, vel Episcopi vniuersi vnâ cum summo Pontifice, vel ipse summus Pontifex Petri successor. Et quidē posuit Deus, inquit Paulus, Episcopos, vt Ecclesiam Dei regant, cui primo loco (ait idem) dedit Apostolos, quorum locum tenent Episcopi. Idcirco par est, hi possint obligare, non alij: hi non possint errare, non alij: ne inuerso fiat ordinis, & Deus ipse præposterè agat in Ecclesia sua, ac magis largiatur aliis veritatis cognitionem, quàm quibus est necessaria. Idcirco his Deus (ne Ecclesia labatur) obligatus ex sua promissione ac benignitate est inspirare quid facto opus sit. Hinc ad eos dictum: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.* Idem de Petri successore dicimus, quod is constitutus fuerit à Deo, qui cunctis præsideat: Petro namque dictum, *Pasce oues meas.* & *Rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, quæ omnia signo de conciliis & cathedra Petri latius profecuti sumus.* At nulla hæreticorum factio habet vel omnes Episcopos, vel maiorem Episcoporum partem, Petri successorum, quibuscum se futurum semper Christus dixit, & quibus suas oues pascendas commisit: atque ita Christus non est iis, ab vniuersitate Christiana, & eius Antistite Petri successore, dissentientibus, obligatus inspirare veritatis diuinæ lucem, vt aliis Episcopis: neque tamen Episcopi Catholici omnes, etiam si verum sciant, possunt omnino obligare ad credendum, nisi eos, qui in Ecclesia Catholica sunt, aut fuerunt, & qui dederunt fidem se illi obsecuturos, vt Caluinus, Lutherus, Melanchthon, & alij præstitæ fidei violatores, & iam baptismo sunt initiati. Nam cum per baptismum vis inspiraretur intima, qua mēs nostra verū cognoscere, illique assentiri possit: merito ille, cuius animus diuino cognitionis lumine ad cælestia percipienda illustratur, Ecclesie fidem sequi tenetur, & eorum qui Ecclesie præsunt: quam fidem si deinde frangat, merito puniri potest: alioquin eo loco esset, quoad obligationem, quo Indi. At hæreticorum factionibus nemo, vel in baptismo, vel alibi iure obstrinxit se: vt Lutherus, Caluinus, & alij hæreticorum principes, qui antequam discederent à nobis, nobiscum sentiebant, vera omnia nostra fatebantur, nobiscum sacra communicantes, in Ecclesie eiusdem

coniun-

VIII.  
Ratione diu-  
inæ constitu-  
tionis.  
Cur Deus  
nolit omni-  
bus esse ius  
obligandi  
ad fidem.



coniunctione consistentes, professi in baptismo se credere vnam sanctam Ecclesiam Catholicam, cui postea nūcium remiserunt, quique illius fidei adstricti sunt, & adstrinxerunt semetipsos, ita vt contra Ecclesie fidem, cui se alligarunt illi, aliquando nemo possit illis esse deuinctus.

Ad summam concludamus: alienorum à nobis non potest esse fides indubitata, quod eorum qui hæreses istas de creuere, quilibet à se dissenserit, ipse inter se pugnent, Concilia vniuersalia ritè conuocata ac confirmata dicant posse labi, ex quo fit, vt multo magis ipsi errare possint, Ecclesiam statuunt, & eam posse falli, atque ideo possunt & ipsi: præterea verò fidem suam negent, & si quid statuunt, id nullo iure, nulla potestate, etiam si verum foret, statuunt: nam quod scriptura sacras producit, & ipsi eas produciunt, interpretatio autem quæ vera sit, quæ falsa, is tantum decernit, cui potestas decernendi de fide: nisi fortè proferrant miracula ad suæ doctrinæ stabilimentum, qualia nemo fecit, vt nos peccati reos faciant. Quocirca de se Christus aiebat, quamuis vitæ esset omnino cælestis, & oracula clarissima aduentum suum, diuinitusque datam potestatem testificantia pro se haberet: Quis ex vobis arguet me de peccato?

## SIGNVM QVARTVM,

### Perpetua Fides.

*Illæ est Ecclesia Dei inter Christiani nominis professores, cuius est perpetua fides, quam scilicet aliqui semper palam sunt secuti. Idcirco neque Orientalium quorundam, neque recentiorum factiones pertinent ad Ecclesiam Dei.*

### CAP. VII.

**P**erpetuitas fidei nostræ, quam nullo non tempore, ex quo cœpit, sunt homines secuti, manifestum facit quæ sit Ecclesia Dei: prædictum namque est fore, vt nunquam interciderat, & intermoriatur. Ob id vates regius ad Deum conuersus ait de hominibus, qui diuinam veritatem fouebunt: *Memores erunt nominis tui Domine in omni generatione, & generationem: propterea populi constabunt tibi in æternis,*

*Psal. 45.*

& m

*& in seculum seculi. Ipsi autem diuinæ veritatis amatores sic apud eundem Dauidem: Hic est Deus Deus noster in æternum, & in seculum seculi, ipse reget nos in secula: & paulò antè Dauid de ciuitate Dei, quæ non è cæmentis & tignis, sed hominibus & mentibus constituitur, vt audiuimus, ait, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri: Deus fundauit eam in æternum. Rursus idem ipsius Dei studiosi ad Deum: Nos autem populus tuus, & oues pascuæ tuæ constebimur tibi in seculum, in generatione, & generatione annuntiabimus laudem tuam: & Deus contestatur de Christi semine: Et ponam in seculum seculi semen eius: & semen eius in æternum manebit, & thronus eius sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum, & testis in caelo fidelis. & alibi idem Deus ad Dauidem: Si custodierint filij tui testamentum meum, & testimonia mea hæc, quæ docebo eos, & filij eorum vsque in seculum sedebunt super sedem tuam, eadem oracula fudit, & elegantissimè explicauit more suo Isaias, à quo nihil est omissum, quod posset ad Christum, sponsamque eius Ecclesiam pertinere, ob id inquit de Christo: Multiplicabitur eius imperium: & pacis non erit finis: super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia à modo & vsque in sempiternum. hæc Isaias. Scimus autem solium Dauidis ad regnum in terris, non in cælo fuisse. Nosque Dauidis sumus nepotes, è Christo, vt ostendimus, renati, diuinæ consortes facti naturæ: ideoque regno eius solioque subiecti. Rursus idem Isaias admirationis plenus inuitas quemlibet ad contemplandam Ecclesie magnificentissimam amplitudinem, Respice, ait, Sion ciuitatem solennitatis nostræ: oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam trāsferri poterit: neque auferentur clauis eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur. & alibi inducit Deum loquentem, & verba solatij plena facientem ad sponsam suam: Abscondi, inquit, faciem meam parumper antè, & in misericordia sempiterna misertus sum tui: dixit Redemptor tuus Dominus. Sicut in diebus Noë, istud mihi est, cui iuravi ne inducerè aquas Noë ultra supra terram: sic iuravi vt non irascar tibi, & non increpete. Montes enim commouebuntur, & colles contremiscent: misericordia autem mea non recedet à te, & fædus pacis meæ non mouebitur. Audistin fore, vt tentoria cælestis doctrinæ, quæ in terris Ecclesia figit, nūquam dimoueantur? clauis decretorum nūquam de loco suo auferantur, nemoque valeat*

*Psal. 47.*

*Psal. 74.*

*Psal. 88.*

*Cap. 9.*

*Cap. 33.*

*Cap. 54.*

acie

Daniel 6.  
Mich. 4.

Matth. vlt.

Heb. 12.

2. Cor. 10.

Perpetuitas  
primū caput  
fœderis di-  
uini cū Ec-  
clesia.

acie ingenij sui funiculos, quibus principiorum & causa-  
rum veritas colligata extremis conclusionibus, & effectis  
explicatur, ab ipsa discindere? Montes commouebuntur,  
colles contremiscent, diuinæ autem misericordiæ stabili-  
tas, pacisq̄ue sempiternum fœdus, neque labefactabitur.  
Similia Dauidi & Isaiæ cecinit Daniel, cum dixit: *Potestas  
eius, potestas aterna, quæ non auferetur, & regnum eius, quod  
non corrumpetur.* & Michæas de Christianis: *Regnabit Domi-  
nus super eos in monte Sion, ex hoc nunc, & vsque in aeternū. sed  
& Angelus Gabriel. Regnabit, inquit de Christo, in domo Ia-  
cob in aeternum, & regni eius non erit finis*, ac ne putes regnū  
ipsius, de quo Gabriel est locutus, ad cœlestia & supera  
duntaxat pertinere, & non ad cœtera, quamuis id ex aliis  
colligi posset, collige ex ipsomet: Christo, qui dixit redi-  
uius, *Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.* Intelle-  
xisti datam Christo potestatem in terris: ac nequam for-  
san exciperes, dixit, omnem. Concinit iis, quæ attulimus, &  
Paulus in epistola ad Hebræos interpretās illa Aggæi ver-  
ba: *Adhuc semel, & ego mouebo non solum terram, sed & cœlū.*  
Quod autem, subiicit Paulus, *adhuc semel dicit, declarat mobi-  
lium translationem, tanquam factorum, vt maneant ea, quæ sunt  
immobilia, itaque regnum immobile suscipientes habemus gratiā,  
per quam seruiamus placentes Deo cum metu, & reuerentia.*

Ex his igitur, quæ sunt allata à nobis, habemus Ecclesiæ  
non modò vnā & indubitātam fidem, sed perpetuā, nul-  
lo scilicet, vnquam tempore interrūptam: fieri namq; po-  
test vna sit, nunquam fuerit immutata, tamen defecerint  
qui eam sequantur, non fuerit à maioribus ad posteros vl-  
los transmissa: sed neque id contingere potest, semper vi-  
uat, vigeat, floreat, regnet est necesse: in hac enim regnū  
Christi & Ecclesiæ situm: semper futuri sunt, qui fidem ip-  
sius sequantur, parati obedire ei, in eius se conferāt fidem.  
Nam arma, inquit Paulus, *militiæ nostræ non carnalia sunt, sed  
potentia Deo ad destructionem munitiorum, consilia destruentes,  
& omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei,  
& in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium  
Christi, & in promptu habentes vlisci omnem inobedientiā, cum  
impleta fuerit obedientia vestra.* Adeò verò futurum est, vt  
Christi veritas perpetuetur in Ecclesia, vt ipsa perpetuitas  
sit caput pactionis factæ inter ipsam & Deum, ipsa perpe-  
tuitas sit fœdus, Audi Isaiam, apud quem sic Deus ad po-  
pulum suum: *Cum venerit Sion redemptor & is, qui auertet*

impietatem

impietatem à Iacob, hoc fœdus meum cum eis dicit Dominus,  
spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore  
tuo, non recedent de ore tuo, & de ore seminis tui dicit Domi-  
nus à modo, & vsque in sempiternum. hæc Isaias ostendens  
totum fœdus initum inter Ecclesiam & Deum in hoc  
esse positum, vt nunquam doctrina cœlestis auferatur  
à potestate ipsius, in quo obseruandum, huiusmodi fœ-  
dus non esse antea à Deo sancitum, quàm post Christi  
aduentum. Itaque priuilegium est hoc Ecclesiæ tribu-  
tum. Consentit cum Isaiâ Hieremias, apud quem sic Deus  
de Christianis: *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in  
corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi  
in populum.* deinde subdit, *Si defecerint leges istæ coram me  
dicit Dominus, sic & semen Israel deficiet, vt non sit gens co-  
ram me cunctis diebus.* His itaque verbis pollicetur Deus  
prius fore vt vnuersum genus humanū intercidat, quàm  
lex Christi, fides Christi. Atque hoc est, quod Christus  
alibi dicit, *Eccce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consum-  
mationem sæculi.* & ad Petrum, *Tu es Petrus, & super hanc Pe-  
tram aedificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non preualebunt  
aduersus eam.*

Nunc ad rem nostram. Nullam hæreticorum doctri-  
nam constat vnquam fuisse, aut esse perpetuam, duntaxat  
Ecclesiæ nostræ munus huiusmodi concessum fuit: igitur  
illa solummodò Ecclesia Dei. Et quidem si de hæreticis  
hodiernis agitur, adeò illorum doctrina perpetua esse non  
potest, vt principes earum iactent temporibus ipsis Apo-  
stolorum defecisse doctrinam, in qua se venditant: id ostē-  
dimus supra in primo signo ex ipsorum confessione, & in  
secundo apparuit sæpius ab ipsismet auctoribus immuta-  
tam, quam sanciebant, & ideò interrūptam, intermor-  
tuamq̄ue in hominum mentibus fidem. Et qui sunt hæ-  
retici inter Græcos, illi quidem plurimos annos nobiscum  
palām sensere, deinde quater publicè scienterq̄ue nobis  
se adiunxerunt, eidem doctrinæ adherentes, & quater  
palām discesserunt à nobis: quomodo igitur perpetua eo-  
rum fides?

Sed operapretium est videre, ecquando dicant No-  
uantes hanc Ecclesiæ nostræ perpetuitatem defecisse: vt  
quiuis non modò agnoscat ipsorum effrenem inconstan-  
tiam, sed simul videat ab ipsismet hostibus nostris Eccle-  
siæ nostræ perpetuitatem confirmari, & doceri. Afferamus

itaqu

Admirabilis  
inconstantia  
hæreticorū  
in Ecclesiæ  
catholicæ  
casu asseren-  
do.



itaque in medium septem hæreticorum opiniones, ac prima sit Lutheri, qui in comitiis VVormatiensibus anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo publicè asseruit Ecclesiam nostram defecisse tempore Concilij Constantiensis, quod eius ætatem præcesserat annis ferè centum.

Tom. 7.

Secunda est opinio Lutheri sectatorum, qua discedentes à prima tradiderunt anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo in repetitione confessionis Augustanæ, Ecclesiam nostram corruisse ante annos trecentos. Videbant enim nobiscum sentire non modò doctissimos, ac sanctissimos viros, qui sæculo Constantiensis Concilij floruerunt, sed etiam qui ante annos trecentos.

Tertia est opinio eiusdem Lutheri libro contra Papatum, concidisse Ecclesiam nostram ante annos ferè sexcentos, post mille, scilicet, ab ortu Christi, placuit hæc opinio nebulonibus, quòd esset in Apocalypsi scriptum, Satanam per annos mille ligandum, ne seduceret amplius Gentes, inde solvendum.

Quarta est opinio huic contraria, qua asseritur Ecclesiã Catholicam sexcentos annos tantum perstitisse, mox cõcidisse circa ætatem Gregorij Magni: hanc amplexati sunt Lutherus libro de captivitate Babylonica, & suppuratione annorum mundi, Calvinus in Prophetas minores, & epistola ad Sadolerum, Melanchthon in locis communibus primùm editis, Smidelinus in responsione ad Apologiam Staphyl: idque ob eam causam, quòd imperitissimè ac stolidissimè putarint Gregorij Magni ætate cœptum esse sanctos precibus inuocari, pro defunctis supplicari, Missas celebrari, vt asserit Melanchthon in Apologia Confessionis Augustanæ, Chemnitius in Examine, vt vocat ille stultus, Concilij Tridentini. Hinc impij, qui Papam dicunt Antichristum, volunt Bonifacium tertium esse primum Papam: is post se qui annum ab obitu Gregorij sedit, & egit cum Phoca Imperatore, vt declararet Episcopum Romanum cunctis præesse, primasque illi, non Constantinopolitano deferendas. Crediderunt enim dementes isti, cum primùm Pontifici Romano summum ius datum, cum semper illi contigerit, vt è constitutione Iustiniani in Codicem iuris relata ad Ioannem Papam liquet, & Valentini Imperatoris ad Episcopos Galliarum, quæ est in Theodosiano, vt omitramus cetera testimonia,

C. de sum.  
Trin.  
Tit. de ord.  
Episcopis.

quæ

quæ alibi suo loco adducentur. Nunc enim tantum est res de Imperatoribus.

Quinta est opinio asserentium Ecclesiam interiisse post annos à nato Christo trecentos. Nam cum viderent nobiscum sentire Basilium, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, ceterosque innumeros, hæretici agnita ignorantia sua ausi sunt dicere impudentissimo ore, ab istis impuram doctrinam traditam, eam scilicet, quam nos tenemus aduersus illorum stoliditatem. Ita Melanchthon in locis communibus posterius editis. Ob id nonnulli ex istis scripsere Antichristum primùm fuisse Zozimū Papam, quòd is Ecclesiæ Romanæ principatum in causa appellationum contra Africanos tueri memoretur.

Sexta est opinio asserentium sub ipsa tempora Apostolorum Ecclesiam cecidisse: videbant enim proximos Apostolorum sæculo Patres nobiscum sentire, Cyprianum, Tertullianum, Origenem, Clementem, Irenæum, Iustinum, Ignatium, Dionysium Areopagitam. Idcirco Lutherus audacissimè in causa liberi arbitrij aduersus Erasmus dixit, Patres tot sæculorum cæcutisse, imperitissimos fuisse, tota vita errantes, nisi ante mortem reducti fuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere: & Melanchthon in epistola ad Corinthios capite primo, tradidit scriptores veteres initio Ecclesiæ obscurasse doctrinam de iustitia fidei, auxisse ceremonias, finxisse peculiare cultus; fuisse duriores in præcipiendo cælibatu. Et Calvinus institutionibus suis ait verustos Patres deformatam nobis Theologiam tradidisse, modum excessisse, abreptos in errorem, imitatos Iudaicum sacrificandi morem? Ecclesiæque veteris vsum contemnendum. Ob id Magdeburgenses in cuiuslibet sæculi centuria speciatim suo loco notant, cuiusvis ætatis Patres viros sanctissimos in libris, quos posteritati commendarunt, & quibus Ecclesiæ Catholicæ doctrina consignatur, errasse: multæ enim (inquiunt homines isti sapientissimi omnium qui fuerint ab ortu Christi) monstrosæ & incommodæ opiniones passim à doctolibus sparsæ reperiuntur.

Septima est opinio, viventibus Apostolis labem fecisse Ecclesiam. Clarissimè namque hæretici isti omnes doctent, Paulum errasse, cum Titum circumcidit, cum voluit ingredi templum certis adhibitis cæremoniis? Petrum similiter errasse, cum ritus Iudaicos Antiochiæ obseruauit:

j. Pars.

o

hæcquæ

Lib. de seruo  
arbit. circa  
med.

Instit. lib. 2.  
c. 2. par. 9. lib.  
3. c. 3. par. 16.  
lib. 3. c. 4. par.  
38. & c. 5. 10.  
lib. 4. c. 15. pa.  
11. & cap. 12.  
par. 39.

Incredibilis  
impudentia  
hæreticorū.

hæc; & alia multa in Apollolorum principes euomunt, in prima centuria Magdeburgenses. Deniq; Beza Caluini a secula tradit Antichristum, de quo Paulus ad Thessalonicenses scribit, ipso Paulo uiuente aduenisse, & in templi diuini, quæ est Ecclesia Dei, sedem irrepisse. Id uero dicit homo iste à præceptore Caluino in eundem locum scribente. Quocirca necesse est concludere ex argumentationibus istorum, Petrum & Paulum fuisse Antichristos. Volunt namq; omnes hæretici hodierni fore, ut Antichristus sedeat in episcopatu Romano Romæ. At uiuentibus Paulo & Petro, nemo sedit, nisi ipse Petrus, ut omnes scriptores antiqui tradunt, Irenæus, Clemens, Origenes, Tertullianus, Cyprianus, & alij: quin Irenæus scribit, à Petro & Paulo Linum Romæ Episcopum creatum. Quod si Paulo uiuente Antichristus Romæ sedit, Petrus fuit Antichristus, idemq; cum Paulo Antichristum Romæ constituit: & ex illo tempore Ecclesia nostra perpetuitatem suam nacta persistit. Igitur nunquam concidit, ex quo fundata est, & ipsius fundamenta Romæ à Petro & Paulo iacta, & à Christo super Petrum ædificata. Atque hæc satis esse nobis uidentur, ut palam fiat, & nostro, & aduersariorum consensu Ecclesiam nostram, quæ Catholica est, Deiq; ipsius, esse ac mansisse perpetuò stabilem, quod necessariò ex oraculis diuinis Ecclesiæ Dei & Christi contingere oportet.

*Hæretici quatuor obijciunt aduersus hanc perpetuitatis notam, quæ multis modis clarissime & efficacissime confutatur.*

### C A P. VIII.

I. **Q**uis igitur ferat istorum summam impudentiam? Sed audite præterea quæ comminiscantur aduersus hanc perpetuitatem: uolunt enim præclaras illas Dei promissiones non id continere, ut in omnibus sit cum Ecclesia perpetuò ueritas, sed in iis quæ sunt instar fundamenti: cuiusmodi sunt Euangelij puritas, & usus legitimus sacramentorum, dictum namque est ab Apostolo Paulo:

*Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, qui*

*qui est Christus Iesus. Si quis autem superædificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulas, uiniscuiusque opus, quale sit, ignis probabit. Hæc illi.* Sed apertè loquitur ibi Apostolus de operibus, non de fidei decretis, quod & sequentia declarant, & Græci cum ceteris interpretantur. Deinde isti non aperiunt (Ponamus enim loqui Apostolorum de fidei decretis) quæ teneant fundamenti locum in fidei doctrina: nam rectam doctrinam, rectumque usum sacramentorum fatemur esse loco fundamenti in ædificio fidei. Sed quænam est ista fidei recta doctrina? Quinam sacramentorum est usus rectus? De hoc inter nos primùm conueniat, id inquiramus, alioquin nihil dicimus. Præterea uolunt isti ueritatem pertinentem ad Eucharistiam & iustitiam, quibus in rebus à nobis dissentiant, & uerustissimis Patribus, post Apostolorum tempora, quin eodem sæculo periisse. At ueritas harum rerum non ad parua, sed ad omnium maxima spectat. An non hoc etiam Lutherus ipse dixit, Antiquos Patres, nisi respuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere? Quid plura? Nonne hoc nomine nos hodie hæretici execrantur, quod ea sequamur, quæ placuerunt antiquis? Nunquid illis est leue, cuius causa quis est derestabilis, à sacris amouendus, & ab Ecclesia eiiciendus? Ipsis ita sit sanè, nobis profectò non erit.

Quocirca cum nonnulli uiderent infirmum esse huiusmodi argumentum, aliò confugerunt dicentes, extitisse semper, qui eadè cum ipsis dicerent ac sentirent. Sed cum petimus ab ipsis, ut nominent aliquos, aiunt fuisse occultos. Sed si, ô stolidi, occulti fuerint, qui peruenere ad uestram notitiam? Rursus hoc est contra promissa diuina, quibus asseritur fore, ut hæc perpetuitas sit instar Solis illustrissima, sic enim de Ecclesia Dauid: *Et thronus eius sicut Sol in conspectu meo, & Luna perfecta in æternum, & testis in celo fideus.* Præterea & hoc maximè est menti tenendum: perpetuitas hæc non simpliciter dicitur illustrissima, sed in iis potissimum dicitur illustrissima, in quibus perpetuitas ponitur, ac stabilitur: hinc dicitur perpetuò existare, dignosci, elucescere, in omnes partes effulgere: hoc enim facit præcunctis, ut ueritas alicuius rei corroboretur. Ob id Dauid ait fore, ut populi Deum uerum fateantur semper, & agnoscant: quænam de causa? Quia principes constituti

I. Resp.

z. Respon.

II.

Ecclesia non est occulta, sed illustrissima.

I. Respon.

II.



ab Ecclesia super vniuersam terram memores erunt nominis diuini. At si principes isti delitescerent, qui fieri possent ut populi Dei cultum profiteantur? Rursus idem Dauid ait semen Christi sessurum in sede diuina at sedes non ponitur in abditis, neque vnde ruina imminere possit, sed in loco eminenti, ac tutè firmo. Hinc Isaias vaticinatur, confirmandam hanc sedem, corroborandam in æternitate sue eminentiæ: & alibi ait Ecclesiam similem Sioni, & Hierusalem, quæ quidem loca in altissimis erant montibus sita, præ cunctis nota. comparat eandem tabernaculo illi, in quo Deus habitare olim dicebatur, cui columna nubis infidebat per diem, columna verò ignis per noctem, ut scias maximè illustrem fore Ecclesiam, per quam nobis iter esset tenendum: columna namq; illa antiquitas, quam viam inirent Hebræi, ostendebat. Ac ne putes fore, ut hoc tabernaculum, hæc Ecclesia ex oculis euanescat, ait, nunquam loco mouendam, omniâque illa, vnde eius æternitas pender, funiculos scilicet, & clauos, non auferenda, non rumpenda. Ideoque neque eius conspicuam celsitudinem, ac subdit, nullo motu concutiendam Ecclesiam, quamuis montes, & colles moueantur, & contremiscant. Attulit montium similitudinem, quod ij valde conspicui. Ecclesiæ namq; splendor omnium maximè æternus: corruptio quælibet res obscurat, & ad interitum perducit. Daniel ait Ecclesiæ regnum neq; corrumpendum, neque auferendum. Sed quid nobis esset magis apertum, quam si rursus aquis humus tota inundaretur, quod accidit temporibus Noë: aut si cunctæ gentes ita abolerentur, ut nullum semen earum superesset? At prius erit, ut hæc eueniant, quam dignitas Ecclesiæ concidat, ut Isaias & Hieremias tradiderunt. Omnia igitur, quæ pertinent ad Ecclesiam, sunt illustria, sed omnium illustrissima, quibus illa perpetuatur: & in his cunctis præcedit eius splendor, ut ad finem tertiæ coniunctionis dicetur.

## III.

*Hereticorum argumentum.*

Heretici hodierni manifeste adnumerant se antiquis hæreticis.

His cum se premi videant nonnulli, aiunt non omnino occultos fuisse qui senserunt eadem cum ipsis, sed aliquando exstitisse, ac se aliis conspiciendos prodidisse. Vbi percontamur, qui fuerint, afferunt hæreticos nescio quos, quorum memoria ferè deleta. Ac ne possint ipsi inficiari esse hereticos eos, quibus cum sentire se in aliquibus assentunt, ipsimet in aliis dissentiant, & damnant, & illorum quidem hæresis aliquo tempore durauit, mox intercidit.

Exempli

Exempli gratia, hæretici hodierni (eorum namq; est hoc argumentum, ut apparet è Magdeburgensium libris) cum Pelagianis æternam vitam pollicentur infantibus Christianorum sine baptismo decedentibus, cum Manichæis liberum arbitrium tollunt. Deumque auctorem malorum decernunt: cum Eunomio, & Marcione, fidem satis esse ad beatitudinem volunt, cum Vadianis ecclesiastica prædia regnum satanæ vocant: cum Peputianis ordines sacros in Ecclesia permiscant, cum Donatistis, Ecclesiam constare contendunt è solis electis & bonis, cum Nouatianis Chrisma tollunt, & potestatem remittendi peccata, cum Berengario bellum mouent aduersus Eucharistiam, cum VVicleffo, & Hussitis, preces pro defunctis, & intercessiones sanctorum apud Deum contemnunt. Sed, ut diximus, hi magno temporum interuallo inter se disiunguntur, ita ut per eos Ecclesia perpetuari non possit, & singuli dissentiant à singulis. Pelagiani namque reliquos omnes, qui recitati sunt à nobis, detestantur, & contra reliqui omnes detestantur Pelagianos: atque ita Pelagianis non conueniet cum nostræ tempestatis hæreticis, nisi vna in re: in aliis Pelagiani nihil habere vellent commune cum perditis istis, non igitur ex eodem cœtu sunt, & quod exempli causa dictum est de Pelagianis, idem contingit in aliis. Quid igitur garrunt isti?

Audi quæ latibula quærant: Aiunt illa verba, quibus Ecclesiæ suæ Deus perpetuitatè pollicetur, dicta fuisse per exuperantiâ quandâ: & ut videantur aliquid afferre, sic inquit isti: Deus edixit æternâ fore legem circumcisionis sabbati, & sacrificiorum, & tamen hæc sublata: quocirca inquit, fuere aliquando, qui nobiscum sentirent Apostolicis temporibus: interrupta est continuatio doctrinæ, nunc resurgit: satis est. Hæc isti. Sed demus nunc aures Augustino, ceterisque, qui rectissimè expendunt, quæ dicuntur ab istis, nemendacia Deo affingamus. *Potissima pars circumcisionis, ac ratio ipsius, sabbati, & sacrificiorum, nequaquam sublata. Quæ verò hæc pars? Ratio intima diuina gratiæ concilianda diuinitus instituta. Hoc à circumcisione, sabbato, sacrificijs nullo modo remouitur: hoc in ijs maximum, cetera extranea, & in melius perducta. Sic infans adolescit, neque tamen, ubi iam peruenit ad extremam senectam, dices alium ab eo, qui prius erat. Videas tenellum germen, aut virgultum crescere: inde arborem conspicias, non aliam, quàm fuerit antea. sic igitur est in antiqua, & nostra lege*

4. Argum.

*De Ciuit. Dei lib. 17. cap. 6. & in Ps. 104. Prisca quomodo reiecta, & quomodo perpetua & æterna.*

I.  
Respons.

Rom. 11.

Ephes. 2.

II.  
Respons.

Lib. II. cap. 5.

III.  
Respons.III.  
Respons.

An forsan hoc Augustini inuentum? Pauli ipsius, qui dixit: *Non repulit Deus plebem suam, quam praesciuit. & Aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis, & pinguedinis oliuae factus es.* Et alibi ait Iudeos ad Gentes effectas instar vnius parietis e duobus coagmentati. *Non reiecti Iudaei, quorum melior pars, & in his Apostoli Christum sunt secuti. Eadem oliua, cuius trunco insertus oleaster circuncisis prioribus ramis. Idem paries cum fuit alter adiectus interuentu ingeniosi glutinatoris. Neque hoc inuentum Pauli, Christi est ipsius dicentis, Non veni legem soluere, sed adimplere.* Non itaque vel illa verba, quibus antiqua continebantur promissa, neque ea, quibus nostra, superant modum. Sed ut plenius adhuc satisfieri possit vel ineptis hominibus, sciendum, discrimen esse inter aeternitatem, & perpetuitatem: quamuis soleant haec vocabula saepe confundi. Perpetuum dicitur quod statim temporibus ordine certo continuatur, neque intermittitur vsque ad certum tempus: Aeternum quod nullo tempore coarctatur. Et lex antiqua quoad caeremonias, & alia quaedam peculiaria, dicitur perpetua, & erat aeterna non item. Quoties itaque in lege veteri de circuncisione, & aliis huiusmodi caeremoniis habetur mentio, quamuis interpretes, ut se accommodaret vulgato loquendi mori, reddiderit ex Hebraeo, aeterno tempore illas esse obseruandas: tamen in Hebraeo est secus, ubi agitur de lege noua, & promissis eius. Obseruat hoc, & omnibus locis in medium adductis probat Petrus Galatinus libro de Arcanis Christianae religionis. Olan namque vox Hebraica semper adicitur antiquae legis caeremoniis constituendis, & obseruandis, quae perpetuitatem, non aeternitatem designat. Non est opus hic singula recensere, satis erit indicasse. Adhuc ea, quibus nouum foedus explicat Deus, ostendant verba veritatis fines non transilire. Inquit enim, prius omnes gentes abolendas, quam fiat irritum pactum, eodem modo illud non violandum, sicut neque frangeretur id, quod est cum Noe sancitum: sicut igitur haec veritatem, sic illa continebunt. Sed ponamus id quod dicunt. Videte hominum stoliditatem: Pollicetur apertissime Deus longiorem perpetuitatem Christianis, quam Iudaeis: his fuit annorum saltem mille quingentorum, ut alibi ostendemus. At Christianis quanta per istos haereticos? Quanta scilicet fuit aetas Apostolorum: neque annorum quinquaginta. Quis haec ferat? Quinimmo Magdeburgenses,

homines

homines Apostolis maiores, aiunt ipsos Apostolos, ipsum Paulum defecisse a veritate. Haec est impia vox Pomerani: *Nostris Patres, siue sancti, siue non sancti, nihil moror, excacati sunt Montanico spiritu per traditiones humanas, & doctrinas caeremoniarum in hypocrisi loquentium.* Graeci omnes nobiscum ienserunt scientes ac prudentes vsque ad annum millesimum quinquagesimum tertium: ex iis aliqui sanctiores quippe, ac doctiores suis maioribus, ac patribus, quos per imprudenciam lapsos dicunt, a nostra se communione seiunxerunt, ducem Michaële homine, ut ipsi scriptum reliquerunt, superbiissimo. Ephesium Concilium, in quo Cyrilli litterae asserentes Spiritum sanctum a Filio procedere, sunt approbatae, est habitum anno quadringentesimo trigesimo. At Chalcedonense, in quo epistolae Leonis Magni idem continentes sancitae, anno quadringentesimo quinquagesimo primo: idem contigit alias scriptis Hormisdæ Papae. Igitur per eos fides eorum non perpetua: neque itaque Ecclesia eorum dicenda vilo modo Ecclesia Dei. Quid? quod toties errorem suum confessi ad nos concesserunt, nostris decretis habuerunt fidem? Quid ad haec dicent? Num quidpiam simile aduersus nostra proferri ab inimicis omnia nostra seruantibus & aucupantibus, vilo modo potest?

### SIGNVM QVINTVM, Antiquitas fidei.

*Cum veritas sit mendacio prior, multis de causis necesse est, ea quae creduntur ab Ecclesia Dei, esse antiquitas certo credita, vel ab ijs necessario deduci, quantum pertinet ad ea quae sunt aeterna veritatis, ideoque esse ex hac parte antiquissimam. Decet porro e parte doctentium, denique omnium monumentorum, quae prius fuerunt, huius Ecclesiae antiquitatem stabiliri.*

### CAP. IX.

**F**ieri potest ut sit vna aliquando fides alicuius coetus, & perpetua, non tamen antiqua: ut si qua ante annos ducentos (ponamus id accidere) emerferit, neque variarit, ac perstiterit semper in iisdem decretis. At constat ex iis,



quæ disputata sunt, nullam inter eos, qui Christi numen venerantur, eumque Dei Filium agnoscunt, fatentur, & colunt, esse antiquiorem doctrinam, quam sit nostra. Vnam perpetuamque ex auditu esse ostendimus. Inde colligitur esse antiquissimam inter Christi Dei cultores, ac propterea veram. Nam cum veritas vniuersi modi sit, quæ fuit à principio, nunc est eadem: immutabilis namque sit oportet. Apparet autem nihil ab Ecclesia nostra credi eorum, quæ sunt æternæ veritatis, neque pro temporum, locorum, atque hominum varietate variari possunt, quod non sit ex ipsis sacris Bibliis haustrum iuxta antiquorum Patrum declarationes. Id, si res nobis sit cum Græcis aliquibus, constat ex iis, quæ aduersus eos eorum Patriarcha Gennadius emisit, ut omittamus plurimos è nostris: si cum recentioribus, liquet è scriptis, quæ innumeri aduersus illos ætate nostra in lucem protulerunt: & à Lindano viro doctissimo confecta est tabella, in qua positæ ex vna parte fuerunt omnes controuersæ, quæ sunt hodie inter nos & hæreticos, ex altera antiquissimi quique doctores, qui nostram doctrinam scriptis consignarunt, ex altera nouitij isti: egerunt hoc idem viri doctissimi, Robertus Bellarminus, Gilbertus Genebrardus, tum in chronico suo, tum in notis chronologicis, & alij: neque hoc hæretici diffitentur. Magdeburgenses enim in suis Centuriis tradunt, ipso Apostolorum sæculo antiquissimos omnium Patres nobiscum sensisse in iis, de quibus inter nos atque illos certatur, adduntque hos esse in illis natos, quos in nobis hæreses atrocissimas vociferantur.

Sed nos cœptum prosequamur, ac primo loco ostendamus antiquitatem signum esse certissimum Ecclesiæ Dei. Deinde quoniam argumento, quod in cunctos hæreticos sit commune, id signum pertineat ad Ecclesiam nostram. Postremo singula antiquitatis ornamenta, singulas partes spectare ad Ecclesiam nostram. Quantum ad primum, necesse est Ecclesia Dei sit omnium verustissima, quando ut supra dicebamus, veritas sit mendacio prior. Hinc Paulus monet Romanos, ut obseruarent eos, qui dissensiones, & offendicula præter doctrinam, quam ipsi didicerunt, facerent: & Colossenses, ut permaneant in fide tradita fundati, & stabiles: Timotheum, ut deuitet profanas vocum nouitates, & Ioannes ait: *Quod audistis ab initio* (non quod postea vnus aliquis à reliquis se abiungens inuenit) *in vobis per-*

*maneat.*

Hæretici hodierni fatentur nostram fidem antiquam.

Rom. 16.

*maneat.* At Ioannis discipulus Ignatius, sic alloquitur Philippenses: *Relinquentes vanitates multorum, & falsas doctrinas, ad illud quod traditum est nobis à principio verbum reuertamur.* Irenæus autem Polycarpi discipulus, sic exclamat apud Eusebium in Florinū: *Ista dogmata presbyteris, qui ante nos fuerant quique erant ipsorum Apostolorum discipuli minime tibi tradiderunt.* Et alibi idem: *Hanc, ait, prædicationem cum acceperit, & hæc fidem, quemadmodum prædiximus Ecclesia, & quidem in vniuersum mundum disseminata, diligenter custodit, & similiter credit ijs, videlicet quasi vnã habens animã, & vnum cor ei consonanter hæc prædicat, & docet, & tradit, quasi vnum possidens os:* sed ante Irenæum Iustinus respondens quærenti, quid sit quod hæretici veritatem non assequantur, quam se maximè sequi iactant. *Tantum abest, inquit ille, ut hæretici viribus omnibus veritatem inquisierint: ut etiã per illos, qui eam inuenerunt, ipsis demonstratam suscipere, neque potuerint, neque voluerint.* Et Egesippus, Apostolorum temporibus propinquus, ait: *Hæretici separatim variã illam quidem, suã tamen & propriã inuexere opinionem: ab illis item nascebantur pseudochristi, & pseudopropheta: quia adulterina & corrupta peruersa doctrina contagione, contra Deum, & contra Christum eius inducta, concordiam & coniunctionem Ecclesiæ membratim discerpserunt.* Et Concilium Antiochenum in causa Pauli Samosatani, coactum Dionysij Papæ temporibus, sic inter alia scripsit: *Firmilianus bis huc accessit, & ea: quæ à Paulo inuoluta erant, & excogitata peruersè, ut nos, qui aderamus & scimus, & testificamur, tum alij complures, qui eiusdem rei nobiscum conscij sunt, coram eruditè certè refutauit.* Ita Concilium illud colligit doctrinam Pauli hæreticã: quia noua, ab ipso excogitata. Athanasius autem sic aduersus Arianos: *Ne sustineritis eos, qui contra eam* (loquitur de fide Nicæna) *novis rebus student, etiam si dictiones è sacris libris exscribãt.* Et oratione in Arianos secunda: *Quis igitur vnquam talia audiuit? aut vnde, aut quoniam isti adulatores, redemptitijque, ac nummarij hærescos fautores quidquam huiusmodi didicerunt, ut eius nomine, tanquam ab eo acceptum sit, sese venditare possit? quis auctor fuit, ut iamdudum oblitterato creaturarum cultu, rursus operibus & creaturis inseruiret? quod si fateantur nunc se audisse: ne inficias eant, alienam, & non ex patribus oriundam esse hæc hæresim: quod autem non à patribus acceptum sit, sed semper inuentum, quid aliud de eo dici debet, quam illud ipsum, cuius Paulus mentionem facit: in nouissimis temporibus deficient quidem à fide*

Lib. 5. c. 39.  
Histor. eccl.  
Iren. lib. 3. c. 3.

Apud Euseb.  
lib. 4. 21. hist.  
eccles.

adherentes spiritibus erroris, & doctrinis demonum? Eadem cum Athanasio Hilarius scribit de cœtu hæreticorum loquens: Postquam noua potius cœpit ostendere quam accepta renere, nec inueterata defendit, nec inuoluta firmavit, & facta est fides temporum potius quam Euāgeliorum, dum & secundum annos scribitur, & secundum confessionem baptismi non tenetur, ueridicofum admodum tot nunc fides existere, quot voluntates. Et Nazianzenus: Scire, inquit, cupimus, quam sit tanta circa Ecclesiam nouandi libido, ut cuius uolenti, ac transeunti, ut scripturae uerbo utar, gregem præclare ductum atque institutum discerpere, ac furtiuus & clandestinis incursionibus, uel potius prædatorijs & absurdis doctrinis populari, ac deripere liceat. Nazianzeno concinit Basilius in Ecclesiam Antiochenam scribens in hæc uerba: Nos uero fidem neque ab alijs scriptam recentem nobis admittimus, neque ipsi mentis nostræ germina siue cogitationes tradere audemus, ne uerba religionis humana cōmēta existimentur, uerum quæ à sanctis Patribus edocti sumus, ea interrogantibus nos annūciamus. Nunc audiamus Augustinum, qui sic libro de baptismo aduersus Donatistas: Nolite ergo nobis auctoritatem obijcere Cypriani ad unitatis conseruationem: nondum enim erat diligenter illa baptismi quæstio pertractata: sed tamen saluberrimam consuetudinem tenebat Ecclesia in ipsis quoque schismaticis & hæreticis corrigere quod præuū est non iterare quod datum est, sanare quod uulneratum est, & non curare quod sanum est: quæ consuetudinem credo, ex Apostolica traditione uenientem sicut multa non inueniuntur in litteris eorum, neque in Concilijs posteriorum: & tamen quia per uniuersam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur. Hanc ergo saluberrimam consuetudinem per Agrippinum prædecessorem suum, dicit sanctus Cyprianus, quasi cœpisse corrigi: sed sicut diligentius inquisita ueritas docuit, quæ post magnos dubitationis fluctus ad plenarij Concilij confirmationem perducta est, uerius creditur per Agrippinum corrumpti cœpisse, non corrigi. Irruente itaque tam magna quæstione cum de remissione peccatorū, & de spiritali hominis generatione, utrū posset apud hæreticos fieri difficilis ratio redderetur, & præcederet auctoritas Agrippini, & nonnullorum, qui ei consenserunt hominum in hac quæstione deficientium: qui maluerunt aliquid nouum moliri, quam tenere consuetudinem: cuius definitionem nō intelligebant, irruerunt in oculos animæ uerisimiles rationes, & intercluserūt iter peruestigandæ ueritatis. Hucusque Augustinus. Concludamus cum Cyrillo, qui sic aduersus Appol-

linarium

linarium: Et quid illis nos respondemus? primum quidem, quod fidei antiquissimam rationem, quæ ab ipsis sanctis Apostolis ad nos peruenit, indignum inmodica inquirere ratiocinatione. Ad summam Paulus, Ioannes, Ignatius, Irenæus, Iustinus, Hegesippus, Concilium Antiochenum, Athanasius, Hilarius, Nazianzenus, Basilius, Augustinus, & Cyrillus, tradunt illam Ecclesiam hæreticam, cuius doctrina non ab Ecclesia uigente sit tradita, sed noua sit, ac nuper enulgata, quamuis antiquitatem iactent, ac falso uendicent eius auctores noui.

Quomodo probetur antiquitas Catholica religionis.

C A P. X.

Q Voci circa uidendum nobis est secundo loco, quomodo dilucidè palam fieri possit, hæreticorum doctrinam non esse antiquam, cōmuni aliquo argumento, quod in omnes hæreticos quadret. Infiniti namque operis esset singulas hæreses, quæ innumeræ sunt, arguere nouitatis. Et quantum sanè ex antiquis colligi potest, duo sunt, quæ ad hanc rem maximè faciunt. Ac primum sit illud, quod hæretici nouo aliquo nomine plerumque noua inuenisse, & ab antiquis recessisse deprehenduntur. Vocantur enim Lutherani, Calvinistæ, Zuingliani, Osiandriani, Anabaptistæ, Theopaschitæ à Dei perpeffione, Quartadecimani à Luna quartadecima, Cataphrygæ à Phrygia. Catholicæ uero Ecclesiæ cultores Christiani semper ab omnibus passim nuncupantur: eognomentum uero est illis additum Catholicorum, quod quidem non est ab homine ullo deductum, non ab ipsa hæresi, non à natione, sed à totius uniuersitatis complexu. Catholicus namque est idem, qui uniuersalis: idque datum fuit Ecclesiæ à Deo Christo, Prophetis, Apostolis, ac priscis Patribus, ut ostendemus suo loco. Hæretici itaque, à nouo quo passim uocantur nomine, ad antiquitatem non pertinere dignoscuntur. Nam si interrogas Turcas, Persas, Arabas, Afros, Indos, qui nos simus, Christianos dicent: quod si illi discrimen agnoscant inter nos, & aliquos, qui Christiani haberi uolunt, & idem interrogentur, qui sint illi, Lutheranos dicent, Calvinistas, aut huiusmodi uenos homines. Quia ipsimet hæretici nouo se nomine iactant, uel quo

diximus,

Nouum nomen hæreticorum insigne est nouitatis.



diximus, vel alio: ac multi dicunt se Evangelicos, vel Protestantés, qui sunt hæretici nostræ ætatis. Atque hoc argumento est vsus Origenes dialogo de recta in Deum fide, in quo sic inducit Megentium, Adamumque colloquētes: Megētius: *An nō Christianus sum?* Adam: *Cuiusmodi nā Christianus, qui ne sustines quidem appellari nomine Christianus, sed Marcionian?* Megētius: *Et vos à Catholica Ecclesia seruitis estis nomen: non estis igitur & vos Christiani.* Adā: *Recte quidē est abs te dictum, si hominis cognominationē haberemus: sin propter vniuersitatem, quæ per mundū dispersa est, sic appellamur, quid hic subest mali? hæc Origenes. Lactantius autem libro de vera religione, hæc in eandem sententiam: Christiani, inquit, esse deserunt, qui Christi nomine amisso humana & externa vocabula induerunt. Sola igitur Catholica Ecclesia est, quæ verū cultum retinet: hic est fons veritatis, hoc est domicilium fidei. Consentit iisdem Pácianus: Cū post Apostolus, inquit ille, hæreses existissent, a uersisq; nominibus columbam Dei, atque reginam lacerare, & per partes scindere niterentur: cognomē suū plebs Apostolica postulabat, quo incorrupti populi distingueret vnitatem: & mox. Ne estues frater, Christianus mihi nomē est, Catholicus vero cognomen: illud me nuncupat, istud ostendit hoc probor, inde significor. Rursus idem: Nōne appellatione propria deducit caput principale signari? ego fortē ingressus populosam urbem hodie, quū Marcionitas, quum Apollinariacos, Cathaphrygas, Nouatianos, & ceteros huiusmodi comperissem, qui se Christianos vocarēt, quo cognomine congregationem meam plebs agnoscerem, nisi Catholica diceretur? hæc antiqui Patres ad hæreticorum factiones arguēdas è nomine ipsarum nouo: atq; ea diuinæ scripturæ certissimis oraculis inuitur. Vaticinarius namq; est Isaias olim, fore, vt qui veritatem sectarentur Christi tēporibus nomine illi cælitus indito insignirentur. Audi eum loquētem, & Iudæos increpantem: *Interficiet te Dominus Deus, & seruos suos vocabit nomine alio, in quo, qui benedictus est super terram, benedicetur in Deo, Amen.* Et alibi alloquens idem Isaias Ecclesiam. *Vocabitur, ait, tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.* Ac sicut in more positum fuit apud Romanos, vt quicumque serui manumittebantur, ij nomen à patronis huiusmodi sortirentur, ac si herus vocabatur Tullius, libertus dicebatur Tullianus, & Christi cultoribus eodem modo contigit, vt quando à tyrannide crudelissima peccari vindicari sunt in libertatem, nominentur à Christo Christiani: quod quidem nomen est Dei Christi-*

stus

Lib. 4. c. vlt.

Cap. 55.

Cap. 52.

stus namque Deus, & illud os Domini, vt ait Isaias, nominauit. Hæretici verò hoc sibi nomen eripiunt, nouumque adsumunt, vel Evangelicorum, vel Lutheranorum, & Calvinistarum, vel Protestantium, & aliorum, quo similiter ab aliis plerisque omnibus vocantur.

Quocirca cū se premi hoc argumento videant, eripere Catholicis datum diuinitus nomen adnituntur, & aliud eis affingere. Testis est Victor, ac Gregorius Turonensis, Catholicos olim vocatos ab Arianis Romanos: manifestumque ab iisdem dictos aliàs Homusianos, & multo antè à Nouatianis Romanenses: sed nihil efficiunt. Nō enim nos huiusmodi nomina nobis vsurpamus: neque alij præter ipsos iis nos designant, aut vnquam designarunt. Ac ridendi ob id omnes hæretici recentes, qui nos vocant Papiſtas. Ineptissimum verò, quod obiiciunt quidam, in Ecclesia Catholica esse qui nomen sortiantur à certis viris, vt Franciscani à Francisco, Dominicani à Dominico: neque vident isti nomina hæc non esse totius vniuersitatis Catholice: de his nunc agimus, quæ communia sunt toti cœtui, non quibus distinguantur inter se familiæ: alioquin neque Italorum, neque Hispanorum, neque Francorum, neque Germanorum vox nobis esset accipienda: atque impulsè Paulus dedisset litteras ad Romanos, Corinthios, Ephesios, Galatas, Thesalonicenses. Igitur hæretici nomina sibi adsumunt noua, quibus totus eorum cœtus denotatur, mutuantur illa ab auctoris hæresum suarum, vel propriis commentis, vel regionibus quibusdam, & Christianorum nomine haud continentur: atque hac via conuincuntur fidei antiquæ nuncium remississe. Hoc itaque sit argumentum primum, quo palam nobis fiat vanitas nouantium.

Veniamus ad secundum, quod magis mihi videtur expeditum, cū necessariò, ac protinus consequatur & comitetur hæreticos omnes. Apostoli, & Patres ipsi, illorum doctrinam nouam dixere, quorum auctores primi à complexu reliquorum, in quo antiquitus erant, abscedentes, nouum cœtum constituere sunt aggressi, cū prius cum priori consisterent. Sic namque Ioannes de hæreticis: *Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis.* & Iudas: *Hi sunt qui segregant semetipsos.* Necessè est igitur, de sententia Apostolorum Ioānis & Iudæ, eos, qui aliquando fuerunt in Ecclesia nostra, deinde illi nūcium remittentes aliquam factionem

nouis

Vict. lib. 1. de  
perse. Vand.  
Greg. de glo.  
Mar. c. 30. &  
79.

Cū hæretici  
prius fuerint  
è nostris,  
ostendunt  
nos esse an-  
tiquiores.  
1. Ioan. 3.

Lib. 1. epi. 3.  
vel 9.

Epist. 8.

Lib. 3. epi. 25.

De Civit. Dei  
lib. 18. c. 51.

nouis opinionibus inductis excitauerūt, hæreticos esse. Ob id Cyprianus ait: *Apostolus Paulus explanat dicens, & præcipiens hæreticum vitandum esse, ut peruersum, & peccatorem, & a semetipso damnatum (improbat enim, damnatq; ea, quæ prius probarat): sic enim reus sibi erit qui non ab Episcopo eiectus, sed sponte ab Ecclesia profugus, & hæretica presumptione a semetipso damnatus est. & alibi: Penas, quas meruerūt, pepēderūt, ut à nobis non eiecti, ultra se eijcerent ipsi, in se pro sua conscientia sententiam darent secundum vestra diuina suffragia coniurati, & scelerati de Ecclesia sponte se pellerent. & Ambro. Fuerunt nobiscū, sed non erant ex nobis, neque enim pudet dicere, quod dicit Evangelista Ioannes. Sed hic positi primo ieiunabant, intra monasteriū continebātur, nullus erat luxuria locus, interdicta ludibriosa disputationis licentia hoc delicati non potuerunt ferre, abierunt. Hæc profecto aptissimè quadrāt in hæreticos hodiernos, qui nulla ieiunia volunt, nullū continentia genus, nullam denique legem. Nunc Athanasio demus aures, qui sic oratione secunda contra Arianos: *Ceteras quidem hæreses transfugas veritatis, & insana dogmata sibi comminiscetes facile agnouerint omnes, ut tāta impietas iam pridem è nemine nō compta habeatur. Non enim in obscuro esse potest, istos istius hæresis machinatores (ut beatus Ioannes locutus est) à nobis recessisse. Athanasio subscribit Augustinus: Qui ergo, inquit, in Ecclesia Christi morbidum aliquod prauumq; sentiūt, si correpti ut sanum rectumq; sapiant, resistunt contumaciter, suaq; pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt, hæretici sunt, & foras exeuntes. Ex his clarissimè constat hæreticos esse hoc signo illos, quorum principes ab Ecclesia priori discesserunt, cū qua consentiebant antea. At est certissimum, Lutherum hæresiarcham nobiscum diu sensisse: certissimū similiter, quicumq; è Græcis à nobis dissentiūt, eos prius sacra nobiscum communicasse, & eiusdem fuisse sententia per multas ætates, ut supra ostendimus signo primo. Igitur nostra est antiquorum doctrina, à qua illi, inuenta recentiori, descuerunt.**

Superiori porrò consimile est illud argumentum; Negare namq; haud possunt hæresum cunctarū duces se habuisse semper indubitata fidem Symbolo Apostolico. At in illo est: *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam.* Igitur isti semper crediderunt esse reuera Ecclesiam, & esse sanctam, cū nobiscum sapiebant: sed neq; Ecclesia esse Dei potest, neque sancta, quæ in diuinis errauit: nunquid enim

diuinam

diuinam dicemus hac parte, nunquid sanctam? ergo mendacium diuinum, mendacium sanctū? Præterea si eo tempore, quo principes hæreticorum nostris adnumerabantur illo dicent Ecclesiam lapsam, proculdubio Apostoli diuinitus inspirati falsum nobis credendum præscripsissent. Nam cū decreuerint semper à nobis id sentiendum, prædicandumq; esse Ecclesiam, quæ, ut inquit Apostolus, est columna & firmamentum veritatis, sine macula ac ruga, ea verò conciderat ob falsam doctrinam, ut isti volunt, profecto falsa nobis, quæ omni tempore crederemus, sunt proposita ab illis. Quod si quæ in Symbolo sunt, & credenda proponuntur illa sunt effata, & oracula, denique principia eorum omnium, quibus habenda fides: principia verò semper, & ex omni parte vera: alioquin principia haud forent, quorum veritas esset dubia, & aliunde pendens: fieri omnino non potest, ut hæretici non sint, si qui è Græcis aut aliis ab Ecclesia nostra, in qua prius erant, & de qua dicebāt, Credo sanctam Ecclesiam, se abalienarunt. Quocirca ut omnes hæretici proprio, quod aiebat Paulus, iudicio condemnarentur, optimè est à dictis Patribus institutum ut quicumque baptizandus esset, interrogaretur an crederet Ecclesiam sanctam Catholicam: testibus Dionysio, Irenæo, Cypriano, & Firmiliano vetustissimis scriptoribus. Ex his, quæ diximus hucusq;, apparet Ecclesiam nostram, si doctrinam spectes, necessariò antiquiorem Protestantium, Græcorumq; quorundam factionibus. Ostendimus namq; primo, secundo etiam, & tertio signo, istos olim nobiscū sensisse nostra secutos, & cū forent è nostris, à nobis recessisse professos Ecclesiam nostram esse Ecclesiam Dei, cui crederent.

Huic porrò antiquitati, ut ad tertium veniamus, quæ necessariò Ecclesiam comitatur, bene est respondeant (quamuis dicimus non esse necessariū) antiquissima quæque. Atque ideo nunc aliud molimur: non enim solummodo ex parte rerum, quæ traduntur, est omnium antiquissima religio nostra, sed & ex parte mysterij omnium primi ac vetustissimi: similiter ex parte Dei docentis quantum potest esse: ex parte præterea eius, qui primus omnium Gentes ad Christum perduxit, & ad id vocatus est: adhuc ex parte Gentium, quæ Christo nomen dedere: postremo aliarum rerum, quæ ad hæc spectare possunt aliquo modo. Atque ut ad secundum veniamus, maximum

omnium

1. Tim. 3.

Dion. c. 4. eccle. Hic. Iren. lib. 1. ca. 5. Cypr. li. 1. epi. 6. vel 76. Firmil. ep. 75. inter epist. Cypr.

Sex antiquitatis testimonia. & monumenta nobiscum.



I I.  
Antiquitatis  
monumen-  
tum.

omnium mysterium, & quo nullum prius, est illud Christum esse filium Dei viventis. At hoc primo ex omnibus Apostolis Petro est diuinitus patefactum, quem nos gloriamur Ecclesiae nostrae à Christo principem constitutum, atque ad eum ipsius Ecclesiae Catholicae per suos adhuc successores fundamentum. Haeretici negant Petrum Apostolorum principem, & Ecclesiae Catholicae caput. Nos sicuti hoc affirmamus, conuenienter etiam dicimus, (quod haeretici haud inficiari possunt) antiquissimae Ecclesiae nostrae principi ante omnes alios Apostolos hoc apertum diuinitus mysterium, ab illo prius esse praedicatum illum Christum, qui tum degebat in terris, esse filium Dei. Atque id per Angelos potuit edoceri Petrus. Non ita sane factum est. Per Deum fuit edoctus. Iam vero cum sint tres personae diuinitatis, atque harum non sit alia prior alia, & quaeque ab ipsis creantur, earum sint opera communia: quamuis Pater Trinitatis principium dici possit, ut Augustinus scripsit: nihilominus, ut palam fieret à Petri disciplina omnes orituras, veluti credimus à Patre non modo creata omnia, sed ipsum Filium nasci, per quem facta sunt omnia, dictum est à Christo: *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus caelestis, & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam.* Audistin' explicantem Christum qua de causa dictum sit, *Pater meus caelestis reuelauit*: & quid hoc iure consequatur? Adnotauit hoc Epiphanius, cum dixit initio Anchoratus: *Ioannes cum didicisset à Filio, oracula sua scripsit. Petrus autem à Patre instructus stabilitatem fidei fundaturus.* haec ille admodum conuenienter. Nam quemadmodum filij Dei generatio est omnium generationum antiquissima origo: ita eiusdem generationis agnitio & praedicatio est omnium praedicationum, quae pertinent ad veritatem, vetustissima origo: & quemadmodum Filius à Patre aeterno proxime gignitur, ita à Patre Deoque proxime hanc veritatem Petrus accepit, ut scias eius ministerio ceteros homines instituendos, ipsum vero nullius.

I I I I.  
Antiquitatis  
monumen-  
tum.

Act. 15.

Hinc sit aliud, Ecclesiam nostram, cui Petrum praesidere per suos successores dicimus, esse antiquissimam ex parte eius, qui electus est diuinitus ante omnes, qui Euangelium Gentibus adnunciaret. Atqui est hic Petrus, qui omnium primus Gentes Ecclesiae adiunxit. Audi ipsum loquentem: *Viri fratres, vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus*

m

*in nobis elegit per os meum audire Gentes verbum Euangelij, & credere.* En ut omnia elegantissime consonant. En electus ab antiquis diebus, ab antiquo, ut ait Daniel, dierum. Iure itaque Augustinus Petrum vocat ipsum fidei fundamentum. & Ambrosius, *Petrus, inquit, petra dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagem molemque contineat.* Aduerte: non ait Ambrosius, continuerit, sed contineat. Nam si, ut Christus ait Omnis plantatio, quam non plantauit Pater caelestis, eradicabitur: erit necessario aliqua planta Patris caelestis, quae non extirpabitur, talis est Petri, cui Pater caelestis, non caro & sanguis aperuere mysteria diuina: ideoque non iure carnis & sanguinis planta ipsius efficit propagines successorum, sed iure electionis. quo fit ut Episcopi Romani Petro iure electionis substituantur, & nostrorum temporum sint Petri, neque conuelli possint.

Sed ad aliam veniamus antiquitatem, quae est Gentium vocatarum ad Christi cultum. Decet enim nostras omnium primas Christo nomen dedisse, & omnium sint hac parte antiquissimae, & Ecclesia nostra omnium vetustissima. Nam veluti Deus lumen veritatis ingenuit primo Angelorum mentibus, à quibus accipiunt alij qui eam sequuntur, ab illa vero descivere mali daemones mendacis adherentes: sic coetus veritatem sectantium, vetustior amatoribus falsitatis, & Ecclesia nostra necessario antiquior haereticorum factionibus, ex parte eorum, qui à principio sunt illam ante omnes alios secuti à Gentibus. Nam si spectes, qui primi Christum sunt secuti, reperies eos Romanos. Cornelius namque Centurio Romanus erat: liquet hoc tum ex nomine, quod est Romanum, tum ex eo quod erat Italicae cohortis Centurio: soli namque olim Romani militiae Romanorum adscribebantur, & Italicis poterant praesidere. Quocirca hic placet expendere, quae sunt in epistola ad Romanos à Paulo scripta, Scimus à Christo fuisse Petro dictum: *Simon, ecce Satanas expetiuit vos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Paulus autem in ipso statim initio epistolae suae ad Romanos, post salutationem, inquit: *Primum quidem gratias ago Deo meo pro omnibus vobis: quia fides vestra annunciat in universo mundo.* haec prima illius epistolae verba, vltima vero: *Deus autem*

Ser. 47.

V. Antiquitatis  
monumen-  
tum.

Luc. 22.

j. Pars.

p

conterat

conterat Satanam sub pedibus vestris velociter: & adiectis eorum salutationibus cōcludit: *Ei autem, qui potens est vos confirmare iuxta Euangelium meum, & prædicationem Iesu Christi, secundum revelationem mysterij temporibus æternis taciti, quod nunc patefactum est per scripturas Prophetarum secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei, in cunctis Gentibus cogniti, soli sapienti Deo per Iesum Christum, cui honor, & gloria in secula sæculorum. Amen.* hæc Paulus, quæ ut intelligamus, sciendum à Luca solo scribi dictum fuisse Petro: *Simon, ecce Satanæ expetiuit vos ut cribaret sicut triticum: ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Scribitque Hieronymus in vita Lucae illi dictatum à Paulo Euangelium, credique, cum Paulus ait, ut in hac epistolæ parte, quâ tractamus, secundum Euangelium meum, intelligi de Euangelio Lucae. Paulus igitur diuino afflatus lumine, simulque sciens iam Romanis præsidere Petrum, Romæque ab eo positam sedem, cui quidem Petro dictum fuerat, *expetiuit Satanæ ut cribraret vos:* ait ad Romanos, quod nullibi in aliis epistolis dicit. *Conterat Deus Satanam sub pedibus vestris,* respiciens simul antiquissimum omnium oraculum, in quo Deus est serpenti comminatus: *Tu insidiaberis calcaneo illius, & ipsa conteret caput tuum.* ut enim præfati sumus, Ecclesia est Eva noua, Christus nouus Adamus, & Ecclesia Romana omnium vetustissima inter Gentes ob Cornelium Romanum, qui prius è Gentibus Christo se deuouit, Ecclesiæ Catholice potissima pars propter Petri successionem, quæ hucusque in Vrbe permansit. Sciens item dictum Petro à Iesu, fore ut eius fides non deficeret, sed per eam confirmarentur ceteri Christiani, addidit: *Ei autem, qui potens est, vos confirmare iuxta Euangelium meum, & prædicationem Iesu Christi secundum revelationem mysterij temporibus æternis taciti. Quodnam Euangelium? Lucè proculdubio, ut aperuimus. Quamnam prædicationem Iesu Christi? non aliam, quam qua dictum est in Euangelio Lucae, Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quamnam reuelationem? cuiusnam mysterij? eam proculdubio reuelationem mysterij illius, de qua Christus asseruit: Beatus es Simon Bariona: quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus cælestis? Quid est autem quod ait Paulus, Potens est Deus vos confirmare? An dubitabant Romani posse ipsos à Deo confirmari, ut necesse*

habeat

habeat Paulus hæc dicere? Extraordinarium hic aliquid, necesse est indicari. Id verò est confirmatio non qualibet sed quæ nulli fuerit alij concessa. Nam cum sit Ecclesia (ut in epistola ad Iubaianum tradidit Cyprianus) posita in Episcopo, quin Ecclesia sine Episcopo esse non possit, ut vult Ignatius: datum est Ecclesiæ Romanæ, vbi adhæret, uti semper adhæsit successoribus Petri, ne cadat à fide. Adducamus adhuc verba quædam ipsius Pauli in principio epistolæ eiusdem: *Desidero enim, inquit, videre vos: ut aliquando impertiar vobis gratiæ spiritalis ad confirmandos vos: id est simul consolari in vobis per eam, quæ inuicem est, fidem vestram, atque meam.* hæc Paulus, è quibus colligitur tanti factam fidem Romanorum à Paulo, ut cum dixisset, *Ad confirmandos vos,* corrigat id, quasi ipsius confirmatione ij non egeant, & ait: *Id est simul consolari in vobis per eam, quæ inuicem est, fidem vestram, atque meam.*

Cum sit igitur cœtus noster omnium vetustissimus, diuino profus consilio factum videmus, ut omnes antiquitatis totius exuuiæ sint in eo. Nam veluti cum Deus ab Hebræis abscessit, exiit illos omnibus ornamentis, regno, iudicio, ciuitate, templo, omnibusque antiquorum vatum & sanctorum monumentis, ita ut derelicta fuerit Synagoga, quod cecinit Isaias, ut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas, quæ vastatur: & facta sit quasi torris ab incendio raptus, ait Amos, sine Rege, ut prædixit Osias, sine principe, sine sacrificio, sine altari, sine ephod, sine theraphin. Omnia verò Hebræorum pretiosa spolia ad Ecclesiam Christi peruenerunt, sacræ etiam ipsius scripturæ vera sententia iuxta antiquorum patrum Iudæorum declarationes, quas latè addit Petrus Galatinus libro de arcanis Christianæ religionis, & Chaldaica vetustissima translatio & septuaginta duorum interpretum confirmat: quæ cuncta Hebræi nouis post Christum natum magistris addicti reiciunt, ad Ecclesiam Christi est deuoluta, sic omnes exuuiæ antiquitatis ad Ecclesiam nostram, quasi vento quodam diuinæ providentiæ ad nos delatæ, concesserunt, Oriente, & hæreticis relictis. Omnes scientia diuinæ atque humanæ, omnes artes nobilissimæ, quas isti à maioribus suis vel inuentas, vel excultas acceperant, ad nos paulatim commigrarunt: ipsa corpora Prophetarum, Apostolorum, Sanctorumque omnium, ut alibi

Ultimum  
antiquitatis  
monumen-  
tum multa  
continens.

Isa. 1.

Amos 9.

Os. 3.



Admirabile  
euentum lo-  
corum anti-  
quorum.

ostendemus ad nostras regiones mirabiliter translata fue-  
runt.

Ipsa quodammodo antiqua loca ab hæreticis auola-  
runt. Præsepe, in quo Christus est natus, scimus Romæ es-  
se: domus, in qua fuit educatus, ad Lauretum in agro Pice-  
no se contulit: vt possimus nos ex animo dicere, Adora-  
bimus in loco, vbi steterunt pedes eius. Quid multa? cùm  
fieri non posset, vt tota ad nos eorum loca concederent,  
ablata tamen ab illis fuerunt per eos, qui diuinitus immis-  
sa vltione grauissimæque ipsos seruitute premunt, ac ve-  
xant: & quæ speciali cultu digna præcunctis videbantur  
ex oraculis antiquis, tradita sunt nobis in custodiam, ius-  
tæque possessionem, sepulchrum namque Christi, quod  
Isaias prædixerat fore gloriosum, à nostris est semper  
possessum magis quam ab Orientalibus vllis, constat id  
ex eo, quod Aaron Persarum Rex, cui totus Oriens, India  
excepta, parebat, Imperatoris Constantinopolitani inimi-  
cissimus ( vt Paulus diaconus, qui vixit iis temporibus,  
tradit ) concessit, vt sacra Hierosolymorum loca Caroli  
Magni potestati adscriberentur, id scriptum reliquit Eghe-  
narthus Caroli ipsius scriba. Testis est Gulielmus Tyrus,  
Amalfitanos mercatores impetrasse ab Ægyptiorum Re-  
ge locum satis amplum ante aditum sanctissimi sepulchri,  
in quo domus hospiales construxerunt aduenis quibussit  
bet excipiendis, & ægrotis curandis, alias præterea ædifi-  
carunt, in quibus commodè possent degere tam fœminæ,  
quam viri religiosi, & ad hæc reditus idoneos procurarunt.  
Accidit hoc multo tempore ante bellum sacrum, quo su-  
scepto plurimis annis ea loca in nostrorum potestate fue-  
runt, donec anno millesimo tricentesimo trigesimo sexto  
custodia diuini monumenti commissa religiosi ex ordi-  
ne sancti Francisci, vt post alios, qui continuationem belli  
sacri contexit, memoriæ prodidit, atque illi ira præfuerit  
vsque hanc diem, vt nemo sacra faciat in ipso sepulchro,  
nisi qui sit è numero nostrorum, quamuis ad illud inuisen-  
dam soleant admitti à principib. Mahometanis ob qua-  
stum, quem faciunt hac de causa, quælibet nationes, vt à  
viris spectatæ fidei, qui religionis causa eò se contulerunt  
audiui. Igitur Ecclesia nostra antiquissima, quod antiquis-  
simorum Patrum in causa fidei diuinæ sententias biblio-  
rum sacrorum interpretationi accommodatas sequatur  
antiquissima, quod pendeat ab illius successione, cui my-

sterium

Lib. 18. cap. 4.  
& 5.

Lib. 5. ca. 15.

sterium omnium antiquissimum cælitus est patetactum,  
quod omnium rerum fons est & origo, à cuius prædicatio-  
ne nihil non manat, & ob id ab antiquissimo dierum dele-  
ctus est antiquis diebus, cui Gentes crederent, & audirent.  
Hinc factum, vt totius antiquitatis monumenta ad eam  
conuolarint, scientiæ artes, corpora ferè omnium Sancto-  
rum, loca, reliquiæ denique omnes. Atque hic audi aliud.  
Græci olim tam Petri amantes fuerunt, vt quamuis Latini  
nonnulli ingenuè faterentur, illum meritò à Paulo repre-  
hensum fuisse Antiochiæ, quasi nimis indulgere videretur  
Iudæis, Antiochiæ ipsorum cæremoniis sese ad tempus  
accommodans: illi tamen dicant, vt apparet è Chrysolto-  
mo, & aliis, Petrum finxisse cæremoniis iis aliquid se dare,  
& conuenisse inter ipsum & Paulum, vt palàm reprehen-  
deretur, quod cæteri videntes acquiescere Petrum Paulo  
monenti, acquiescerent & ipsi. Hæc itaque præsci Græco-  
rum. At vbi secedendi à nobis nonnulli occasionem om-  
nem quæsierunt, vt minuerent & eleuarent Petri auctori-  
tatem, fidemque, qua cunctis Apostolis præcallebat (& ob  
id eius etiam successores, vt palàm fiet suo loco, cunctis  
præstant, ) Nilus quidam monachus proprio libro colle-  
git omnia, in quibus Petrum vellicare posset, ac cunctis  
legenda proponere. Hinc auditu impietatis aperto, in que-  
stionibus fidei sunt ausi dicere, Patres per imprudentiam  
lapfos, Athanasium vini plenū. Nimirum labefactato Ec-  
clesiæ fundamento vicario ( hic autem Petrus à Christo  
constitutus ) necesse erat super imposita ædificij reliqui  
moles & ipsa ab istis labefactaretur, idem nunc hæreticis  
hodiernis contigit, qui licet in vnius Pauli doctrina &  
exemplo se iactent, & reliquos Apostolos, in primis verò  
Petrum Apostolorum principē carpant, attamen & ipsum  
Paulum non potuerunt efferati homines non mordere.  
Hinc Magdeburgenses grauiter incusant Paulum, quod in  
Asia supra modum grauatus de vita desperarit, quod ob  
dissensionem Marci causa incidentem sese à Barnaba se-  
iunxerit: quodque vt Iacobo, & aliis gratificaretur, Iudæo-  
rum cæremonias in templo Hierosolymis obseruarit. Et  
qui fieri potest, vt fides iis habeatur, in quorum vitia inqui-  
ratur tam diligenter, & cùm nulla adsint per summum sce-  
lus plurima confingantur? An non igitur iusto Dei iudi-  
cio vniuersa à perditis istis bona auferentur? Cham fratri-  
bus suis nunciauit pudenda patris esse nudata. Id profecto

P 3

non

Cent. 1. lib. 2.  
cap. 10.

non aberat à veritate. Omnibus tamen bonis ob id diuinitus cum sua progenie ita spoliatus est, vt si qua nepotes eius sint habituri, à seruis liberorum Sem & Iaphet necesse habeant mutuari. At hæc isti flagitia per impudentiam summam coaceruant, & comminiscuntur in antiquis patribus, per quos cuncta quæ habemus ad nos bona cælitus à Christo sunt demissa. Et miramur ita iacere populos à nobis alienos in Oriente? Caueant sibi Germini, quibus imminet eadem clades. Hoc porro argumento antiquitatis vsi sunt omnes illi, quos adduximus suprâ, vbi egimus de antiquitate doctrinæ: speciatim verò quo ad cætera, Irenæus satis aptè ad hunc locum, scribens aduersus hæreticos ait, sat sibi esse, si enumeret successionem Episcoporum Romanæ Ecclesiæ maximæ, & antiquissimæ, Origenes item tot & tanta de veritate scripturus, non alia de causa Zephyrino sedente Romam se contulit, nisi vt Ecclesiam, inquit Eusebius Cæsariensis, planè antiquissimam inuideret: & Concilium Nicænum sancit, vt antiqui mores seruentur, quoniam Romano sic est Pontifici consuetum.

*Iren. lib. 3. c. 3.  
Euseb. lib. 6. c.  
12. Hist. eccl.*

*Conc. Nicæn.  
cap. 6.*

LIBRI TERTII FINIS.



DE

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, THOMÆ BOZII  
EVGVBINI, LIBER IIII.

SIGNVM SEXTVM,  
Propagatio fidei.

*Cum sit Ecclesia Dei sponsa, necesse est illi filios pariat, atque omnes nationes ad ipsius Christi cultum perducatur: id verò non nisi ab Ecclesia nostra factum esse, enumeratis sigillatim cunctarum Gentium conuersionibus ad Christum, clarissime demonstratur.*

CAPVT I.

**Q**STENDIMVS suprâ Ecclesiam Christi Deique sponsam, quæ semen ab ipso excipiat verbi diuini, fideiq; cælestis vnus, perpetuæ, antiquæ, indubitatae, filiosq; illi gignat. Quo circa haud potuit cõtingere absque Dei consilio & beneficio singulari, vt sola Ecclesia nostra cunctos populos à veritate alienos Christo conciliarit post annos iam mille quingentos & quinquaginta. Mirumq; omnino ab hæreticis nullam vnquam Gentem per tot sæculorum spatia ad Christi religionem fuisse perductam, vt aperiemus: eorumq; solummodò fuisse Gentes Christiana imbutas doctrina pervertere, & ad extremum prorsus abalienare: id verò est in oraculis antiquis, futurum vt Ecclesia Dei ad agnitionem diuinæ veritatis perducatur omnes Gentes. Audi Isaiam Michæamq; loquentes: *Erit in nouissimis diebus preparatus mons Domini in vertice montium, & eleuabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob: & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis eius: quia de Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem.* Ex his Isaiæ, & Michææ verbis colligitur illum futurum Domini montem, illam domum Dei Iacob, ad quã confluerent omnes Gentes, ex quo non amplius in Sion,

*Isai. 2.  
Mich. 4.*

P 4 aut



Cap. 54.

Cap. ult.

Primarię totius orbis ecclesię constitutę à Petro, & ab his ajię minores.

aut Hierusalem manebit lex, & verbum Domini, sed inde exhibit. Illa erit domus Domini, ad quam confluentes populi dicent: Venite ascendamus ad mōtem Domini, & domum Dei Iacob. Idcirco inducit alibi Isaias idem Deum, sic loquentem Ecclesię suę: Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clavos tuos consolida. Ad dexteram enim, & ad levam penetrabis: & semen tuum Gentes hereditabit. Hęc per Isaiam Deus. Illa igitur Ecclesia Dei, quę dilatauit locum tentorij, in quo est arca Domini, gloria, & maiestas eius illaque pelles tabernaculorum suorum extendit, cuius semen hereditabit Gentes, quę ad dexteram & levam penetravit, longos fecit funiculos tabernaculi sancti: vt omnes sub eodem tentorio, eadem fide, eadem religione, sub iisdem pellibus habitarent, funiculis longissimę extensis, clavus altissimę defixis. Similiter Deus ipse per Isaiam prędixit fore vt mittat in, Africam, Lydiam, Italiam, Gręciam, denique ad insulas maximę longinquas, ad eos, qui nihil de Deo audierint, nec gloriam Domini viderint: & annuncient illis eam, & adducant ad eum. Sic etiam David prędixit futurum, vt Ecclesia Christi sponsa constitueret filios suos principes super vniuersam terram, ac memores essent nominis diuini, in omni generatione: & propterea populi Dei cultum profiterentur in æternitates sæculorum: id verò nulli alij Ecclesię contigisse, nisi ei, quę Pontifici Romano adheret: per hæreticorum verò factiones deinde cōtrarium factum, latissimę ostendemus suo loco: nunc quod est præmanibus aggrediamur.

Petrus itaque, petra Ecclesię à primaria petra Iesu constitutus, delectusq; ab antiquis diebus, cuius dicto gentes audirent, totius Orbis Ecclesias principes, quibus alię minores obedirent, fidemq; edocerentur ( vt ait Tertullianus libro de præscriptionibus ) fundauit: idcirco ad Ortum Antiochię Euodiu Episcopum creauit, cui totius Orientis Episcopi parebant olim. Ad Meridiem Marcum discipulum suum transmisit Alexandriam, cuius ciuitatis Episcopus Ægypto, Arabia, Æthiopię, & Afficę Cyrenensii præerat. Ad occasum præcipuas Galliarum, Hispaniarum, Africę, Italię, & adiacentium Insularum Ecclesias constituit, vt post alios Innocentius primus testatur. Ad Septentrionem primarias in Pontio, Cappadocia, Bithynia, Gręcia, Illyrio, Dalmatia, Germania ( vt docebimus ) Eccle-

fia

sias constituit. Romanam verò voluit esse in medio positam, veluti cunctarum principem, ac matrem, vt lux veritatis ( ait Leo Magnus ) quę in omnium gentium reuelabatur salutem, efficacius se ab ipso capite per totum mundi corpus effunderet. Nam populos ( adijcit idem ) qui ex circumcisione crediderant, erudierat. Antiochenam Ecclesiam, vbi primum Christianis nominis dignitas est orta, fundauerat. Iam Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, atque Bithyniam legibus Euangelicę predicationis impleuerat: nec vt dubius de propectu operis, aut de spatio tuę ( alloquitur ipsum Petrum ) ignarus ætatis trophæum crucis Christi Romanis arcibus inferebas, qua te diuinis præordinationibus antebat, & honor potestatis, & gloria passionis. Hęc Magnus ille Leo, Attilę terror. Sed vt ordine, & via nostra procedat oratio, recenseamus omnium Gentium sigillatim conuersiones ad Christum factas, & incipiamus ab extremis Europę partibus, cuncta tempora propagatę Christianę religionis percurrentes.

Constans est fama, Iacobum fratrem Ioannis in Hispania primum Christi cultum docuisse. anno trigesimo septimo. Ioannes Vascus diligentissimus antiquitatis indagator tradit anno quadragesimo quarto Romę à Petro & Paulo fuisse creatos Episcopos, & in Hispaniã missos Cæcilium ad Elibertinos, Euphrasium ad Illiturgitanos, Secundum ad Abilenes, Indallensium ad Vrcitanos, Cresiphonem ad Abderitanos, Heschium ad Cartesanos. Similiter sunt qui velint anno quinquagesimo ab eodem Petro missum in Hispaniam Saturninum, postea Tholosæ Episcopum, qui Pompelonam, siue Pompeiopolim veniens septem dierum spatio quadraginta hominum millia ad Christum perduxit, in his Firmium Pompelonę Episcopum, qui anno centesimo quinquagesimo sexto cum plurimos Christo conciliaffet in Hispaniis, & Galliis, denique ob eundem Christum capite est truncatus. Anno præterea nonagesimo septimo Eugenius primus Toleti Episcopus, Dionysij Areopagitę discipulus, cum plurimos in Hispania fidei lumine illustrasset, propè Lutetiam capite est cæsus. Mancius item ciuis Romanus Eborę ob eandem causam fuit interfectus anno centesimo. Multi & graues sunt auctores, qui Paulum tradant in Hispania fuisse anno sexagesimo septimo in his Hieronymus, Athanasius, Chrysostomus, Epiphanius, Gregorius Magnus: en certè se animo fuisse tradit in epistola ad Romanos, vt res sit, à cun-

Hispaniæ conuersio.

Hier. c. 11. Isa. & c. 5. Amos Atha. ad Draconteū. Chrysost. homi. 7. de laud. Paul. Greg. moral. lib. 31. c. 37.

ctis Apostolis, & Christianis Petro fuisse primas delatas, clarissime ostendemus loco suo. A Petro autem & Paulo primos Hispaniis Episcopos datos apparet: quantum vero datum sit Episcopis Romanis Petri successoribus, constat ex iis, quæ gessit Osius Episcopus in Concilio Sardicenti; qui volet, eius acta legat. Sed cum sub annum quadringentesimum octauum Alani, Sueni, Gotthique in Hispaniis confedissent ad Christum colendum traductos fuisse opera eorum, qui Pontifici Romano parebant, restis est Orosius illorum temporum scriptor. Rursus cum Gotthi Hispanias occupassent, ac multos annos tenuissent, Christo, Catholicæque veritati se restituerunt opera Leandri Episcopi Hispalensis, quem Romanæ sedi fuisse obsequen-  
tissimum constat ex eius gestis, Epistolisque & dialogis Gregorij Magni: acciderunt hæc circiter annum quingentesimum octuagesimum sextum.

*Oros. lib. 7.  
cap. 41.*

*Galliarum  
conuers.*

*Hiero. in cat.  
Epi. bar. c. 5.*

*Lib. 1. cap. 3.  
Ioan. Schol.*

*Soz. lib. 1. c. 5.*

Conterminæ sunt Hispaniis Galliæ, quarum Episcopi scribentes ad Leonem fatentur à Romana sede manasse fontem religionis in Galliis. Saturninum Tholosæ Episcopum supra ostēdimus à Petro in Hispanias missum: & Eusebius Cæsariensis tradit ab eodem Petro Episcopum Galliarum constitutum fuisse Crescentem, atque illuc ea de causa missum: eius meminit Paulus in epistola ad Timotheum, & abijisse in Galatiam dicit. Galatiam verò Galliam intelligit, quod Galatæ à Gallis haberent originem: & ita intelligit Hieronymus & Epiphanius: tradunt alij Eutropium Petri discipulum passim per Gallias Christi doctrinam disseminasse, missosque ab eodem Petro ad Carnuten-  
ses Aduentinum, Saunianum, & Potentianum: à Clemente autem Dionysium, Rusticum, & Eleutherium. Gregorius Turonensis scriptum reliquit de iussu Xisti Pontificis, Saturninum Tholosæ, Trophimum Arelate, Paulum Narbonæ, Gratianum Turonis, Dionysium Parisiis, Stremonium Aruernis, Martialem Lemouicis Christi cultum tradidisse, quamuis hæc Turonensis narratio multas patiatu-  
r difficultates, ita vt necesse sit dicere in hac illum re tradenda aberrasse à verò. Amplius Baïocensibus Exuperius, Ebroicensibus Taurinus Episcopi à Clemente Papa dati, à quo & Nicasius missus ad Rhotomagenses, & maris Oceani tractus. Sozomenus scribit Celtas Galliarum populos vltimos maxime Imperatore Constantino Romanorum Pontificis studiosissimo, vt ostendemus, Christum secutos:

EUORTIUS

Euortius Episcopus Aurelianensis, imperante eodem, plurimos ad Christum perduxit.

At Belgarum, Heluetiorum, Allobrogumque oras à Clemente veritatis lumine illustratas quidam scriptis prodiderunt: eumque dicunt patrum Clementis Papæ fuisse. Iam Treuirenses, Colonien-  
ses, Aquisgranenses, Tungros, Hasbanos, Traiectenses ad Mosam, Euboronenses, siue Leodienses, Namurcumque Christo adiunxere Maternus, Eucharis, Valerius, Menniisque à Petro eò missi. Veluti Metenses Clemens Romanus, qui Romam rediens, Cælestinum Felicem, Patientem ministros ibi reliquit diuinæ prædicationis, ac magistros. Hi totum illum tractum, qui modò Lotharingia dicitur, Christo conciliarunt. Quintius autem Romanus Zenonis Senatoris filius à Marcellino Papa baptizatus, vnà cum Piatone, Dionysio, Ruffino, Valerio, Eugenio, Crispino, Crispiniano, Luciano, Marcello, Regulo, Fusiano, Victorico, religionem Christianam propagauit in Ambianis, & Veromanduis. Tullenses autem Mansuerus sancti Petri discipulus, Virdu-  
nenses Sanctinus Dionysij ad Christi cultum perduxerunt, scriptisque nonnulli mandarunt Chrysolium Armenum, vnà cum Piatone ciue Beneuentano Roma profectum, Tornaci ad fluium Lysam prædicasse Christi doctrinam: Demochares hæc tradit. Addit idem posterioribus temporibus Eleutherium creatum Episcopum Tornacensium à Felice tertio.

Cum verò confedissent in Galliis Franci, facta è superioribus locis irruptione, Clodoueus eorū Rex vnà cum tota gente Christo nomen dedit, opera Remigij Episcopi Rhemensis, à quo constituti dicuntur Episcopi, Atrebatensibus Vedastus, Morinis Autimundus: constat è gestis ipsius Remigij quantum detulerit Pontificibus Romanis: & alibi ostendemus quantum Clodouei, & omnium Francorum studium fuerit in eisdem. Post hæc Amandus Episcopus è nostris cultū Christi maxime amplificauit Gandau, & in Mempisco, Eligiusque Episcopus Nouiomensis per omnem regionem Viromandensem, Tornacensem, Flandrensem, Gandauensem, & Carturiacensem, & Vlfran-  
nus Episcopus Senonum, Villibrordus Traiectensium per omnem illum tractum Phrysiorum, Batauorum, & Flandrensi-  
um, Lupusque Episcopus Senonensium, Clotario Rege, Neustrios Christo conciliauit, Medardus Episcopus No-

uio-  
mensis

*Placent in ca-  
tal. Epi. Tun.  
An. Leo. De-  
mochares.  
In provin-  
ciali.*

*Iac. Meyerus.*



uomentis Tornacentes, Lambertus Tungrensis, Toxandriam, Hubertus Leodiensis Episcopus Arduennæ indigenas, Ludgerus primus Episcopus Monasteriensis cultum Christi maxime propagavit in Phrygia, Saxonia, VVestphalia Carolo imperante, cui rei & dedit operam in iis regionibus Guitbertus, VVillheadulque primus Episcopus Bremensis, & Odolphus presbyter, Lothario primo imperante, & sub annum septingentesimū VVilfridus Episcopus Eboracensis. Ante Francos Burgundi transito Rheno circa Rodanum sedes fixerunt, & opera nostrorum Christo se dederunt, vt Orosius, & Socrates scribūt: post hos Northmanni in Gallias irruerunt, Lugdunensemq; secundam ceperunt, Christum verò amplexati opera Hernei Episcopi Rhemensis.

Galliis adiacet angusto mari diuisa Britannia: ad hanc dicitur appulisse primus Ioseph ab Arimathia ciuitate, Christianæque religionis in ea semina sparsisse, sed anno centesimo octuagesimo secundo Lucius Britannorum rex petiit ab Eleuthero Papa, vt mitteret, qui plene Insulam totam Christo possent conciliare, missiq; Fugatus, & Damianus, instituitq; tres Archiepiscopi, & Episcopi viginti octo, & Christi cultus late disseminatus: ita vt Origenes, Tertullianus, & Irenæus scribant suis temporibus Britannos Christianos fuisse. Cælestinus deinde Papa misit ad eos Palladium, quod Prosper testatur, vt heresim Pelagianam profligaret, sed cum succedentibus temporibus Angli in Insulam traiecissent, eamq; occupassent, ideoq; nomen Christianū in iis locis ferè esset deletum, Gregorius Magnus eò misit Augustinum, qui cunctos ad Christū traduxit, & Columbanus speciatim Piectos, Finanus Anglo saxonas Mediterraneos, Felix Orientales, Iustus Aquilonares vna cū Paulino Italo. Birinus Occidentales. At VVilfridus Saxonas Orientales. Hybernos, & Scotos Christo se adiunxisse opera Constantini Magni, testis est Rufinus, & Nicephorus. Sed in Hybernia Insula ad Christi nomen traducēda multum studij posuit Patricius. Orchades verò Christum sunt secute industria Seruani, cui Patricius magister fuit. Veniamus in Germaniam, in Noricis primus dicitur Christi doctrinam docuisse Valentius, auctoritate Pontificis Romani: Augustæ autem Vindelicorum Narcissus Episcopus, vna cū Felicediacono. Conon Papa, siue Cuno, sedit anno sexcentesimo octuagesimo sexto. Is

Chilianum

Britannia & Angliæ.  
*Papir Masso lib. 2. in vita Caroli simpl. Poly. Vir. li. 2. hist. Angli.*

*Rufi. l. 1. c. 11. Nic. li. 8. c. 34. Scotia & Hiberniæ conuersi. Surius in vita sanctorum. Tom. 2. Aug. Bic. 4. & 5.*

Chilianum misit in Germaniam, qui Herbipoli, dū Christi nomen prædicaret, est obruncatus. Odoacre rege legitur Seuerin<sup>9</sup> inter Germanos Christianæ religioni propagandæ operam dedisse: sed Gregorio. Secundo sedente, sub annum septingentesimum decimum sextum, certas ac firmas in interiori tota Germania sedes fixit religio Christiana. Is enim Moguntia episcopum creauit Bonifacium, totiusque Germaniæ illi ad veritatis agnitionem perducendæ prouinciam commisit. Bonifacius socios adsciuit Burchardum, Lullum, VVillibaldum, VVinibaldum, VVittam, Gregoriumque, qui Thuriginis Cattisq; Christi cultum tradiderunt. Egbertus similiter, Archiepiscopus Eboracensis, misit ea de causa in Germaniam duodecim monachos, VVillebrordum, Svibertū, Accam, VVigbertum, VVillibaldum, VVinibaldum, Lebuinū, duos Eualdos, VVerenfridum, Marcellinum, atque ex his aliqui diuersis Germaniæ locis Episcopi constituti à Pontifice Romano, vt è vita Sviberti constat. Eodem Gregorio Secundo sedente, Corbinianus Noricis Christi doctrinam prædicauit. Is fuit Episcopus Frisingensis; à Ruperto item Episcopo Vangionensi, deinde Salisburgensi Theodo. Bauarix dux, & plurimi Noricorum Christo conciliati. Heimerannus similiter Episcopus Ratisponensis innumeros à Baioariis, & aliis Germanis ad Christi cultum perduxit. Saxonia quidem plurimis attrita præliis à Carolo Magno tandem Christo est adiuncta, instituti que octo Episcopus, & magni reditus attributi: multum verò operæ posuerunt in amplificanda Christi doctrina VVillehadus Episcopus Bremensis, & Ludgerus. Regio Brandenburgensis ab Henrico primo domita, Christi religione est imbuta. Morauia Christi cultum est complexa, missis eò legatis Cyrillo, & Methodio à Nicolao primo. Hi & sacris aquis abluerunt Boriuorum Bohemorum ducem, primūque Bohemiæ datus præsul de consensu Ioannis Noni Dethmarus, cui succedens Adalbertus late Christi cultum disseminauit, & ad Prussos siue Prutenos se conferens pro Christi doctrina est occisus. Cyrillus Christo adiunxit Triballos, Morauos, atq; vniuersam gentem, quæ Vistula, Danubio, & Vago flumine circundatur. Pomeraniam ad veritatis agnitionem perduxit Otho Episcopus Bambergensis, Sorabos & Vandalos ad Elictam Misniæ fluum habitantes VVillibrotus Episcopus Meriburgen-

sis.

Germaniæ con.

*Surius in vita Bonif.*

*Suri. in eius vita. tom. 2. April. 27. Saxoniæ con.*

*Crantius in Metropoli. Dubrauis, & Aneas Syluius in hist. Bohem. Morauia con.*

*Bohemiæ con. Hel. l. 1. c. 41. Pomeraniæ con.*

*Sur. tom. 4. 2. Iul. Lib. 1. c. 5.*

Pannoniæ  
illyrij con.  
Dalmatiæ  
con.

2. *Timoth.* 3.

*Blon. Dec.* 11.  
*lib.* 11.

Slauia, Ra-  
scia, Bosna,  
Seruia,  
Croatia  
con.

*Chron. lib.* 3.  
*c.* 1. *Rheg. in*  
*vita Carol.*  
*Magn.*

Mysia, Da-  
cia con.

*Sur. Tom.* 5.  
*Septemb.* 15.  
*Hier. ep.* 3.

lis. Imperante Constantino plurimæ ad Istrum Gentes Christi doctrinam secutæ sunt, Sozomeno teste, opera Catholicorum. Non præmittamus Illyrium, & Dalmatiam: & sunt qui opinentur à Tito Euangelium in Dalmatia annunciatum, nam eò concessisse narrat Paulus. Sed quando Dalmatia antiquitus parebat episcopo Aquileiensi, primumque tradunt fuisse Hermagoram a Marco Petri discipulo creatum, inde Christiana religio necesse est fuerit disseminata: habemus è Simeone Metaphraste Eleutherium virum sanctissimū Illyrij Episcopum ordinatum ab Aniceto Papa, & in eas oras missum: sed cum in Dalmatiam & Illyrium se effudissent Slauī, ij Christi nomen venerari cœperunt vnà cum Rasciis, Bosnensibus, Seruiis, & Croatis, industria Cyrilli, & Methodij, quos à Nicolao primo illuc missos ostendimus: expulerant autem Slauī è sedibus illis Auares, quorum Rex Teudo adiit Carolum Magnum, vt sacris Christianis initiaretur, quod factum est, sed postea eieci à Slauis Auares, & Rex eorum Cacanus sedes posuit inter Sabariam, & Carantanum. Apollinaris S. Petri discipulus in Mysia Christi cultum propagauit. Legimus Concilio Nicæno interfuisse Episcopos Mysia, Dacia, & Gotthia: Sardica est in Dacia: in ea vrbe celebratum est Concilium nobilissimū Iulio sedente, in quo maximè Pontificis Romani auctoritas sancita, sicut & in Nicæno, cui subscripsit inter alios Theophilus Episcopus Gotthia, quem Metaphrastes scribit plurimum inter Gotthos rem Christianam promouisse, sicut, & Nicetam postea ob hanc causam occisum Theophili discipulum. Ab hoc Niceta, scribunt Paulinus, & Hieronymus, Bessas Hemi montis accolæ Christiana religione imbutos, eumque sapius ad Apostolorum limina visenda solitū fuisse Romanam proficisci. Accidit deinde vt Gotthi sedibus suis expulsi ab Hunnis cuncta per Illyrium & Dalmatiam vastauerint, Hunni que Pannonias, ac Mysiam cœperint, oblitterataque in iis locis ferè religio Christiana sub Regibus Opraro, Bleda, & Attila: quo postea defuncto, occisoque in acie filio eius natu maximo Ellace ab Ardarico Gepidarum Rege fratres eius ad litras maris Pontici se retulerunt: populi verò, qui paruerunt illis, impetrarunt sedes à Marciano & Valentiniano Imperatoribus, Gepidæ Dacia, Ostrogotthi Pannonias à Sirmio ad Vindebonam, Sarmatæ, & aliqui ex Hunnis Castrum Cartenam in Illyrico,

Scyri,

Scyri, Satagarij, Alani que Scythiam minorem, & Mysiam interiorem, Rugi, aliique Scandiopolim, vt latè refert Iordanes. Sed quantum ad Pannonias, Paulus Diaconus, genere Longobardus, tradit commigrasse in eas Longobardos, à quibus prælio deleti Gepidæ, donec à Narsete euocati relictis in ea regione Hunnis, & Auaribus Italiam petierunt: Carolus deinde Magnus Pannonias, Dalmatiam, Istriam, Liburniam, Dacas, Meranastas, Iazigasque subegit, & ad Christum perduxit, teste Rheginone. Stanislavus Orichouius scribit à Ioanne Decimotertio missos, qui docerent Vandalos, & Lechitas sacra Christiana. Rursus postea Boleslaus, Pudicus Poloniae Rex inter Iazigas cultū Christi reparauit. At post Caroli Magni tempora Hungari è Scythia oriundi Pannonias, Hunnis expulsis, occuparunt, ac post multas vastitates Germaniæ, Gallias, Italiæque illatas, tandem Gistas Christo se addixit, ac Stephanus eius filius decem constituit Episcopos de Romani Pontificis auctoritate, à quo & confirmarentur, & ab eodem regum nomē coronamque impetrauit, vt post alios Bonfinius tradit. Adalbertus Episcopus Pragensis operæ multum posuit in cultu Christi inter Hungaros disseminando: Gerhardus autem Maurusque monachi ob eam causam cum plurimis aliis occisi. Irruperunt deinde in Mysiam Bulgari, & Gazari, qui Christo se dediderunt, opera Cyrilli, & Methodij, quos miserat Nicolaus Magnus, cuius adhuc extant nonnulla responsa ad consulta Bulgarorum, sed cum continenter bella cum Constantinopolitanis Imperatoribus gererent: factum est vt ab eis deuicti ritus Græcos sequerentur. Rhussi, & Moscouitæ colere Christū cœperunt, Basilio imperante, quem bene cū Pontifice Romano sensisse tunc vnà cum Græcis constat è Concilio octauo. Hunni, qui & Chunni, ad mare Ponticum sedes habuerunt, hi Christi doctrinam sunt amplexi, imperate Iustiniano, qui tum Papæ parebat, teste Paulo Diacono. Cumani Tartari iidem videntur cū Chunnis: ad eos missi anno millesimo ducentesimo vigesimo primo nonnulli è familia sancti Dominici, è quibus ob eam re duo cæsi, ceteri ad Christū perduxerunt Bathū, & aliquos Tartarorum duces: Ludouicus Hungariæ, & Poloniae Rex, eos similiter ad fidem reuocauit. Poloni agnouere Christum, Micislao principe: missusque à Ioanne Decimotertio Aegidius Cardinalis Tusculanus, qui religionem in iis locis stabiliret, cui dum

propa-

Hungariæ  
con.

*Bonf. lib.* 2.  
*Dec.* 2.  
*Cron. lib.* 3.

*Io. Dubr. l.* 2.  
*hist. Bohem.*  
Rhussia  
con.  
*Ioan. tom.* 3.  
*Lib.* 16.

Poloniæ  
con.



Lithuania &  
Samogitia  
con.

*Crom. lib. 3.*

Liuania  
con.

*Crät. l. 7. c. 13.*

*Arnol. lib. c. 8.*

*hist. Slav.*

Prussia con.

*Crom. lib. 8.*

Dania, Sue-  
dia, Rugia,  
Gotthia  
conuer.

*Hel. li. 6. c. 8.*

*Sax. gran. l. 9.*

*Ola. li. 4. c. 18.*

Noruegia  
con. & Bo-  
realium re-  
gionum.

propagandæ operam darent, Benedictus, Ioannes, Isaacus, & Matthæus occisi fuerunt anno millesimo centesimo trigesimo, teste Theodorico. Lithuania, Samogetiaq; Christo est adiuncta procuratoribus Polonis: Iagelloq; Princeps cum fratribus octo baptizatus misit ad Urbanum Papam, qui nomine omnium illi obedientiam pollicerentur, & in Christi cultu per eas oras propagando multum studij posuit Hieronymus Bohemus monachus anno millesimo quadringentesimo decimo quinto, Ænea Syluio teste. Liuania cum suo Principe complexa est Christi cultum, opera Meinardi, quem prouinciæ illius Episcopum creauit Alexander Tertius, ab Innocentio deinde Tertio magis est confirmata. Post Meinardum duo Alberti, quorum alter alteri successit, Episcopi maximè laborarunt in Christi cultu per eas oras propagando. Prussia Christo est acquisita per fratres Theutonicos, ac Polonia Reges, diuisa q; in tres Episcopatus auctoritate Gulielmi Episcopi Mutinensis Apostolici Legati, qui magnis de causis eo missus fuerat, in Varmiensem, Sambiensem, Pomeraniensem: quauis per Crucigeros eæ regiones prorsus subactæ fuissent. Adalbertus quidem Episcopus Pragense vnâ cum Gaudentio, dū religioni Christianæ propagandæ in iis oris operam daret, est occisus: idemq; contigit Benedicto, Ioanni, Ianeo, Christino, Albario, ac Bruno Episcopo Ruteniæ ad littus Euxini maris. Dania, Suedia, Rugia, Gotthia, populiq; his admixti, Christi nomen colere cœperunt industria Ansarij, Reimberti, Aldegarij, Hoggerij, Reinuuardi, Vnnique Episcoporum Hammenburgensium, & Bremensium, vt Helmoldus testatur. Ob id Arioldus, siue Sebaldus, Rex Moguntia à Rabano baptizatur, & Froto Rex Dania ab Agapeto Papa doctores petiit, vt Saxo Grammaticus scripsum reliquit. Stephanus quidem Monachus Corbeiensis, dum prædicat in Suetia Christi doctrinam, ab indigenis est occisus. Bothnia, & Philandia valde Aquilonares, Erio Regi Suetia, & Henrico Episcopo Vpsalensi adnitentibus, Christi nomen agnouerunt, teste Olao: id verò maximè perfectum laboribus Nicolai Angli, qui creatus Papa dictus est Hadrianus quartus, à quo Noruegia tota Christo est addicta. Constat etiam e Saxone Grammatico, Daniam, Noruegiam penitus Christum secutas opera Bernardi Angli, Popponis, Hariconis, Leuisci, Lefdagi, Ripæ, Gerbardi, Roschildia, Sialandia, &

Scania

Scania Christum colere cœperunt industria & laboribus Othincari sanctissimi viri. Nunc pedem referamus ab extremis Boreæ regionibus ad Græciam. Hæc maximè exulta per Paulum & Andream Apostolos, vt constat ex eorum gestis. An verò hi senserint eadem cū Petro, quid attinet dubitare? An deinde cum Pontificibus Romanis, liquet e Concilio Nicæno, & Sardicensi, quo tempore iam passim Christi nomē in Græcia ab omnibus colebatur. Ex actis Petri, quæ Metaphrastes recitat euidenter apparet in singulis Græciæ primariis vrribus à Petro Episcopo primarios, quibus ceteri obedirent, & à quibus, vt ait Tertullianus, fidem mutuarentur, esse constitutos. Id ita esse sit illud argumento: Paulus diu multumq; ac sæpius Corinthi fuit, neque ad vllum populum duas ita longas epistolas scripsit, vt ad Corinthios; & tamen Dionysius Episcopus Corinthiorum scriptor vetustissimus ait apud Eusebium scribens ad Romanos, Petrus & Paulus ambo, cum & nostram Corinthi, & vestram Romæ Ecclesiam fundassent, & eiusdem doctrinæ præceptis tum nostros animos, tum vestros imbuissent, eodē tempore pariter martyrium subierunt, testis est Irenæus, & Eusebius, nuntantes in fide Corinthios litteris Clementis Papæ confirmatos. Quod si Petrus Ecclesiam Corinthi fundauit vnâ cū Paulo, multo verisimilius erit ceteras, vt Metaphrastes tradit, ab eodem esse fundatas. Denique vt quod ad Europam spectat finem faciamus, quid in Occidente Petrus egerit, non aliis verbis explicabo quàm Eusebij Cæsariensis: sic igitur ille: *E vestigio sub ipso Claudij imperio benigna & propitia Dei totius huius vniuersitatis rectoris erga humanum genus providentia fortem ac præpotentem & reliquorum omnium Apostolorū propter virtutis amplitudinem (nota hæc hæreticæ) facile principē Petrum Romā versus ad eiusmodi pestiferā vitæ humana corruptelam delendam quasi manu deduxit, qui quidē, vt pote strenuus & generosus dux diuinis armis obiectus munitusque, eximia, & pretiosam tanquam mercaturam veri luminis mente sola cōprehensi ab Oriente ad Occasum vsque deportauit, ipsamque regni calorū predicationem, caelestem scilicet lucem, & salutarem animorū doctrinam palam diuulgauit. hæc Eusebius, vt sciamus à Petro Occidentem Europamque Christo primū fuisse conciliatam: contigisse id volunt nonnulli anno quadragesimo quarto, qui fuit tertius Claudij, & vndecimus à Christo crucifixo, quintus à Pauli conuersione. Atque hæc quidem*

j. Pars.

q

genera

Græciæ con.

*Euf. li. 2. c. 24.*

*hist. Eccle.*

*Iren. lib. 2.*

*Lib. 2. ca. 23.*

generatim, speciatim vero liquet ex his, quæ supra ostendimus, nullas Europæ partes splendore Christianæ religionis illustratas, nisi studio illorum, qui studiosissimi essent Pontificum Romanorum, vel ab his ad hanc rem nominatim missi fuissent. Nunc ad Asiam sermonem conuertamus, & inspiciamus an sit verum quod Petrus ipse de se asseruit, se ab antiquis diebus electum, cui gentes crederent, & audirent, & ab Ecclesia nostra cunctos populos (vt cecinit Isaias, & Michas) ad montem Domini, domumque Iacob inuitatos, & perductos, tentoriaque diuinæ religionis in omnibus orbis religionibus explicata.

*Oriens vniuersus ad Christianam religionem perductus est per eas, qui semper eadem nobiscum senserunt, & Petri successoribus primas detulerunt.*

## C A P. I I.

Cap. 5.

Lib. 4. cap. 1.  
Antiochia  
Metropolis  
Orientis.

Lib. 5. cap. 11.

Asiæ con-  
uersio per  
Episcopos  
à Petro in  
primis con-  
stitutos.

**N**on grauaor sæpius repetere, quod ait Tertullianus lib. de prescriptionibus, singulas Ecclesias solitas fuisse mutuari fidem à primariis Ecclesiis, quæ in primariis urbibus fuerant ab Apostolis constitutæ. Hinc habemus in Concilio Nicæno, non esse Episcopum, qui de sententia Metropolitanæ non fuerit factus, & è Concilio Antiocheno scimus hunc canonem fuisse ab initio Christianæ religionis sancitum. Diximus porrò à Petro fuisse Antiochiæ Episcopum constitutum Euodium, teste Eusebio, qui id anno quadragesimo quarto contigisse in Annalibus tradit. Idcirco Ignatius Ecclesiæ Antiochenæ primordia refert ad Petrum, & Paulum: iam verò Episcopus Antiochenus Orienti toti præerat, vt scribit Hieronymus aduersus Ioannem Hierosolymitanum, & Theodoretus in historia sua quod adeò est verum, vt ipsa Hierosolyma, & Episcopus eius subesset Episcopo Cæsariensi, vt idem Hieronymus eodem loco scribit, & apparet è Concilio Nicæno, cui primas deberi ante Hierosolymitanum manifestè habetur in eodem Concilio. Cæsariæ autem fuit Episcopus à Petro cõstitutus Cornelius Centurio, vt omnes norunt. Igitur opera Petri, & Episcoporum, qui ab ipso originem ducunt, religio Christiana in Oriente propagata. In Asia verò minore ab ipso Christi cultum propagatum

creatorumque

creatorumque; suis locis Episcopos, Metaphrastes late describit: quod esse verissimum colligimus ex epistola ipsius prima data ad aduenas Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, Bithyniæ, cum Romæ esset vnâ cum Marco discipulo suo, per Syllanum, vt apparet ex epistola sine neque suspicetur aliquis illam ad Iudæos dumtaxat scriptam, quod opinati sunt nonnulli: manifestè namque dicit in illa, eos aliquando fuisse non populum Dei, & multis in locis è gentibus fuisse illos dicit & idolis addictos, quo verò sensu aduenas vocauerit, explicat idem, cum dicit: *Obsecro vos tanquam aduenas, & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs*, idè epistola secunda, quam se ad eosdè mittere capite tertio profiteretur, ad omnes generatim datur. In prima autè Episcopos in primis alloqui palàm fit ex vltimo capite, in quo longius quàm ceteros nominatim monet, & obtestatur tanquàm Episcopus, & presbyter, siue consenior per principem pastorem, vt ait, Christum. Quocirca siue spectes Asiæ, quæ magis ad Meridiem, siue quæ magis ad Septentrionem, siue quæ magis ad Occasum vergit, à Petro omnes Episcopi Primarij Primariis urbibus olim dati, Põtus, & Asia minor, maximè ad Boream, Antiochia magis ad Austrum, Cæsarea verò ad occasum spectat. Nunc singillatim referamus consecutas gentium conuersiones, & quando Asia magis patet nobis ad Orientem, & Austrum, quàm ad Septentrionem, idcirco breui hæc percurrentes, quæ spectant ad oras Boreales, deneniemus postea ad reliquas Asiæ totius partes. Scythia Asiatica continet multos populos: in his à nonnullis numerantur Hunni, Alanæ, Abasgi, Zechi, & alij ad Tanaim, Meotidè que paludem siti, qui nomen Christo dederunt imperante Iustiniano, contigit hoc anno eius primo, vt Paulus Diaconus tradit, quo tempore optimè cum Pontificibus Romanis sentiebat vt apparet ex eius legibus in codicem relatis. Eodem similiter anno, qui fuit quingentesimus vigesimus primus, Rex Herulorum Gethes Christo se adianxit. Iberes, Constantino Magno imperante, nostram doctrinam sunt secuti sub annum 338. vt scriptum reliquit Rufinus, & ab illo Episcopos ac doctores perierunt. Tartari Scythæ sunt in varias turmas ac regiones diuisi, ex his multi Christum colere cœperunt, cum tertius Imperator ipsorum, sualu Regis Armeniæ, factus est cum suis Christianus, & Christianis in prelio maximum attulit auxilium, litterasque ad

Cap. 2.

Hunorum  
Alanorum  
Abasgorum  
Zechorum  
con.

Lib. 16.

Herulorum,  
liberum  
con.

Ruf. l. 1. c. 10.  
Tartarorum  
con.

Auth. Arme,  
Gaguin. l. 7.



Ludouicum Galliarum Regem sanctimonia præstantem dedit, & vltro citroq; munera missa. Cobila deinde sextus Imperator, missis ad Clementem Quartum legatis, petiit vt miserentur qui sacra eum mysteria docerent, quod petiit, impetrauit. Accidit autem vt filia Haytonis Armeniæ Regis, & vxor Mangu Quinti Tartarorum Imperatoris, virum suum perdiderit ad cultum Christi, occasione inuignis cuiusdam miraculi, de quo postea agemus suo loco. Aduere Tartarorum legati concilio Lugdunensi, quod Gregorio Decimo sedente celebratum fuit, Horum latinissimum fuit aliquando in Asia Imperium, quod est postea deletum, vt ostendemus; sed & ante Lugdunense concilium venere iidem Tartari ad Lateranense, quod ab Innocentio Tertio fuit editum. Quod autem diximus ad Clementem Quartum missos ab Imperatore Tartarorum legatos sciendum à Clemente Quinto fuisse ordinatum Ioannem à Monte Coruino, è familia Minorum, Archiepiscopum Cambulensem in Orienti, nouemq; ex eadem familia fratres Episcopos, vt vocant, suffraganeos consecratos, palliumq; datum, cautumq; qui succederet illi morienti propter distantiam loci. Rursus Ioannes Vigessimus secundus quendam ex ordine Prædicatorum Archiepiscopum Sulitanensem creauit, adiecitq; ex ordine eodem septem suffraganeos Episcopos imperante similiter Constantino Magno, Armenij Christo se adiunxerunt vnà cum Teridate eorum Rege: id est perfectum studio, & innocentia Gregorij, qui postea Episcopus est illis datus. Ottho Frisingensis refert suo tempore missos legatos ab Episcopis Armenis, & eorum Metropolitano (qui se vniuersalem nominat, ea de causa quod pareant illi Episcopi mille) ad Eugenum Pontificem, qui tum Viterbij morabatur, vt nomine ipsorum venerentur Papam veluti pastorem Christianorum omnium, obedientiamq; illi pollicerentur. Nostra etiam memoria illinc aduenere legati Romam; vt ostendemus suo loco.

*Guil. Nanni. Ant. an. 1291. in chron. Mart. Polon. in vita Greg. 10. Paul. Venet. in suo sinor. Blon. dec. 11. lib. 8.*

*In libr. Can. Apostolica.*

*Armenorum con. Sim. Metap. in vita Gregor. Nicep. lib. 8. cap. 35.*

*Persia con.*

In Persia post Apostolos Cyriacus Diaconus Romanus Christum prædicans, Saporem regem cum plurimis aliis principib. ad Christi cultum perduxit, missus autem fuit ad illum regem Roma à Marcello Papa. Theodosio deinde iunior imperante, Christiana religio maximè amplificata inter Persas est per Marutham Mesopotamiæ Episcopum, & Abdam occasione ipsius Imperatoris, cui Rex Persarum

tutor

tutor fuerat ab Arcadio patre relictus, vt testatur Sozomenus, & Theodoretus, qui & scribit populos Libani & Cararam concionib. Abrahami Eremitæ veritatem complexos. In Iuliano imperante, antequam laboretur in deteriora, Gabades Persarum Rex nobis se adiunxit vnà cum Duce Lazorum, quin & Cosroem suæ vitæ extremis temporibus egisse idem tradit Euagrius. Vt id ageret Cosroes, adductus est miraculis quibusdam, de quibus Nicephorus latè. Rursus imperante Constantino Pogonato, Cæsarea Persarum Regina vnà cum viro, & quadraginta millibus Persarum Constantinopolim veniens est baptizata.

Panthenus Philosophus vir sanctissimus Indos ad Christum deduxit eò missus à Demetrio Episcopo Alexandriæ, postea verò Athanasius misit ad Indos ordinatum illis à se Episcopum Frumentium, qui latè in illis regionib. Euangelium Christi disseminauit, vt Rufinus, qui vixit iis temporibus, narrat. Arabia adnumeratur Asiæ: in ea Origenes Christi doctrinam maximè stabilivit, missus illuc à Demetrio Episcopo Alexandrino, principemque, ac subiectos illi populos ab hæresibus quibusdam reuocauit.

In Arabia populi sunt Sarraceni quorum plurimos Christo adiunxit Episcopus Nonus, vt in vita Pelagiæ refertur: postea cum religio Christiana maximè ab illis coli cœpisset, & Episcopum sibi dari vellēt, Moses Monachus est illis datus à catholicis, reiectis iis, quos hæretici Ariani ordinare voluerunt, vt Sozomenus tradit. Agarænorum gens Arabiæ Christo se deuouit industria Euthymij Abbatis, Petriq; Episcopi ipsorum, vt in vita Euthymij scribit Metaphrastes. Quod si ad nostra tempora accedamus, in Ormutio insula Persici sinus & Arabici Gaspar Belga sacerdos Societatis Iesu Christi cultum maximè promouit.

Quis verò ignorat in Indiis Orientalibus quanti fiant in dies singulos rei Christianæ progressus per nostros infiniti laboris esset, & à præsentis instituto alienissimum, cunctas vrbes, regiones, ac populos, in quib. quotidie amplissima capit incrementa Christi pietas, enūmerare. Indias namq; Orientales latissimas esse nemo ignorat: aliquid tamen adferamus Emanueli Christianissimo Lusitanæ Regi, Ioanniq; eius filio, ac toti Lusitanicæ genti deberur hæc laus, vt nobis ad remotissimas oras, & antiquis inuias, facillimus, ac tutus fuerit aditus apertus ita vt Christiana in amplissimis regionibus religio longè latèq; potuerit disse-

*Indorum con.*

*Sarracenorum con.*

*Soz. li. 6. c. 38. Agarænorum con.*

*Indiarum orientalium con.*

minari. Et quamuis plurimi operæ plurimum posuerint, ut Christi nomen ab omnibus per ea loca agnosceretur & coleretur, in quibus Henricus, postea Septentis Episcopus, magnæ sanctimonie vir, cum sociis quinque ex ordine sancti Francisci, præcipua tamen laus omnium cõsensu Francisco Xauerio Societatis Iesu debetur. Is enim soluens Vlyssiponæ anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo, cunctas oras, quas Oceanus ab Indico mari vsque ad extremos Sinas (id est totius orbis ambitus dimidium) circumfluit, Euangelij prædicatione illustrauit, ac repleuit, obiitq; anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo, Indicæ peregrinationis vndecimo, in insula Santiano Sinis adiacente.

Goacis Gangem sira nunc habet Archiepiscopum suum, cui plurimi obediunt Episcopi variis vrbibus latissimi illius, quæ diximus, tractus præpositi à Pontifice Romano. Abest insula ab æquinoctiali sexdecim circiter gradus. In ea sunt multæ familiæ ex ordine sanctorum Augustini, Dominici, Francisci, qui huic vni rei dant operam, ut ex ea Metropoli Christi cultus per Indiæ totius oras maximè amplificetur. Iesu Societas habet ibi frequentissimum collegium, in quo morari solent socij amplius centum, ibi instituuntur pueri innumeri, è diuersis regionibus oriundi, Brachmanes, Persæ, Arabes, Æthyopes, Cafres, Canarij, Cazarates, Bacanij, Malanares, Bengalæ, Canaræ, Peguæ, Patanes, Chingolæ, Iai, Malai, Manacambi, Macazari, Malucij, Sionij, Mauri, Sinæ, & alij, qui in terras suas dimissi optimis instructi moribus, ac disciplinis, Euangelium longè lateque disseminare solent. Verùm ne cuncta prætereamus, quibus maximè prouehitur Christi cultus per eas oras, satis erit dixisse pauca quædam. Cochinum est vrbis trecentis milibus à Goa distans: ibi collegium Societatis Iesu satis amplum: suusq; est illi Episcopus Hieronymus Ruitius in ea vrbe magnos pro re Christiana labores tulit, Ægidius similiter, Gaspar Villella, Melchior Carnerus, Franciscus Lopes. E regione Cochini est ingens Insularum numerus, qui Cycladas multis partibus superet, earum Rex, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo, Christo se dedit. Coulanum triginta dierum nauigatione abest ab vrbe Goa, ibi domicilium Societatis Iesu, è qua Aloysius Coueanus maximè Christi doctrinam prouexit. indè cum multa sint oppida, & vrbes in ora illa

pro.

promontorij tractusque Comorinensis, & Indiæ, quæ ab Indi fluminis ortu vsque ad ipsum Comorini extremum litus protenditur, & etiam ad insulas vsque Malauaris, donec ferè attingas Æquinoctialis circulum, omnia Christianæ religionis lumine per nostros sunt illustrata. Idem perfectum in insula Zeitani, cuius longitudo est milliariorum trecentorum, & caput eius extremum distat ad æquinoctiali gradibus quinque.

In regno Bengalæ, quod subest tropico Cancrici, est Malacha, quæ fuit olim aurea Chersonesus, quæ distat ab vrbe Goa mensum ferè quatuor nauigatione, vbi Christophorus Acolta maximè cultum Christi prouexit: in latissimis regnis Sionis, Gamboiæ, & Gauchinchinæ ultra mare Gangericum Chersonesumque auream sitis, nonnulli ex ordine sancti Dominici & Francisci, late veram doctrinam propagarunt, & adhuc propagare non desistunt: in vrbe Macone, quæ est in regione Sinarum, Melchior Carnerus Episcopus innumeros è Sinis ad nostram legem perduxit: & nuper est allatum ad anteriora Sinarum peruentum per nostros, & latissimè amplificari Catholicam doctrinam, ut mihi Romæ narravit Ioannes Baptista sancti Gregorij Pisarenensis ex ordine sancti Francisci, & familia discalceatorum, qui in iis locis Christianam rem promouit.

In eo mari, quod excurrit ab aurea Chersonesso ad Sinas, sunt insulæ Maluchæ ad Austrum pertinentes, quarum partim sub Æquinoctiali, partim citra vtraque hanc circulum iacent innumera multitudinis. In his Rex Zibut cum plurimis suorum Christo se dedit opera Fernandi Magalianis Lusitani, qui primus insulas illas inuenit. Alphonfus Castrus annos vndecim consumpsit in Christi doctrina per illas insulas longè lateq; disseminanda. Similiter Didacus Magalianes operæ multum posuit in ea re conficienda. Rex Bazoni cum tota sui regni nobilitate inter alios se ad nos conuertit. Incolæ Ternatis idem fecere: vbi Nicolaus Nuñez diu ob hanc causam fuit. Indigenæ similiter, Baccioni, Mori, Selebi, Toti, Moratai: vbi Nicolaus Sequita huius rei studebat, sicuti in Bacciono Antonius Gonzalez, Petrus Marca regias tres reges ex iis, quibus insulæ multæ partem, inter alios Christo conciliauit. Rex item Sionis & Manadi ad nos concessit, & Rex Sanguin, & incolæ Cauripe, Amboini, Soloris, Macazaris cum Rege Supanorum, Vla-

Indicarum  
regionum  
in Oriente  
conuersi.



tenes etiam. Homani Recanitenses idem fecerunt industria Sacerdotum societatis Iesu.

Quod de Moluchis dicimus, accidit & Philippinis nuper inuentis Philippo secundo in Hispaniis regnante, in quibus religiosi viri, e familia præsertim sancti Augustini, Dominici, & Francisci, innumeros ad Christi cultum perduxerunt.

Insula Iaponis est nobilissima, & maxima: distat eius extremum litus ad Austrum spectans ab æquinoctiali gradibus triginta quinque, & initio longitudinis recta ducto ab insulis Canariis abest gradibus centum & octuaginta, soluentibus verò ab Vlyssiponis portu Leucis omnino sex mille. In hac Insula Franciscus ille Xauerius altissima religionis Catholice fundamenta iecit anno millesimo quingentesimoquadragesimo nono. Secuti sunt eum postea Cosmus Turrianus, Ioannes Fernandus, Petrus Alcaceua, Melchior Nuñez, Duarte Sylua, Balthasar Gagus, Gaspar Villela, Gulielmus Gonsalvus, Ferdinandus, Aloysius Almeida, Arias Sanctius, Aloysius Froes, Ioannes Baptista Montius, Franciscus Cabralius, Ioannes Franciscus Stephano, Organtinus Brixienis, Franciscus Varion, Gregorius Cespedes, Laurentius Messias, Gaspar Coëgius, omnes e societate Iesu, Paulus, & Laurentius genere Iaponenses.

Vidimus nos ipsi anno superiore magna nostra læticia legatos illinc missos Romam à Francisco Bungi Rege potentissimo, & à Rege Fiumghæ Mancium, à Protasio Rege Arimæ, & Bartholomæo Rege Omuræ Michaëlem, qui nomine illorum Regum Pontifici Romano obedientiam præstarent, maxima verò in illis locis quotidie Christiana religio per catholicos incrementa capit, plurimiq; Principes, & innumera hominū multitudo Ecclesie Christiane in dies singulos aggregatur: ob eam rem Pontifex Romanus tria Seminaria instituit in diuersis Insulae locis, & annuos sex mille aureos ad iuuenes Christiana disciplina informandos attribui iussit. Atque hoc anno, qui est millesimus quingentesimus octuagesimus octauus Sixtus quintus primum Bungo Episcopum dedit. Atque hætenus de Asia totius oris. Videant nunc infelices, quicumque hæreticorum sequuntur insaniam, num quis e suis inuitat ad montem Domini, & domū Dei Iacob populos, & omnes Gentes, & ambulēt in viis Dei, & in lumine eius videant:

Isai. 2.

num

num factio ipsorum tabernacula Christianæ religionis, ac sententia diuina in remotis regionibus figat: videant num celestis doctrina per suos in insulis maximè longinquis annuncietur, & an illi super vniuersam terram principes constituantur, & populi omnes Deum fateantur & colant. Iptis ne hoc, an nobis contigit? Nobis proculdubio, vt apparet. Nos igitur ex Ecclesia Dei, non illi.

*India Occidentales, quarum latissima sunt confinia per omnes mundi partes pertinentia, ad Christi cultum per nostros perducta fuerunt.*

### C A P. III.

**A**Nno millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo, Christophorus Columbus natione Genuensis, diuino, vt exitus ostendit, impulsu afflatus, acceptis à Regibus Hispaniæ Ferdinando & Isabella nauibus tribus, Hispali soluens, post longam multorum mensium nauigationem tandem peruenit ad insulam quãdam: quam, quod sancti Dominici die festo inuenissent, eiusdem nomine nobilitarunt. Inde aditus patefactus ad amplissimas regiones, quæ proculdubio conficiunt tertiam totius orbis partem, in quibus longè latèque variis temporibus per nostros Christi cultus est disseminatus, & hodie maximè viget, floret, & vberimos fructus reddit.

Primus Euangelij præco fuit Bucil Catalanus ex ordine sancti Benedicti, quem Papa Alexander sacerdotibus duodecim præfecit, suasq; in iis regionibus illi partes mandauit. Anno deinde millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo, Americus Vesputius Florentinus Occidentem versus maxima regna patefecit, quæ de nomine suo communi Americæ nomine appellauit. Post hos Ferdinandus Cortesius latissimas oras Mexici reperit: alij deinde alias regiones, neque adhuc finis: in Mexicanis partibus Martinus Valentinus, adiunctis tibi sociis multis e familia sancti Francisci, innumeros Christo populos acquisiuit. Hinc vêtum ad insulas Philippinas, quibus anno millesimo quingentesimo septuagesimo nono datus est Episcopus primus Dominicus Salazarius ex ordine sancti Dominici: & in eis sunt collegia sanctorum Augustini, Do-

Mich. 4.  
Isai. 54.  
Isai. 76.  
Psal. 44.

*Eumus in histor. Gallia Indiarum Occid. lib. 1. c. 2. Indiarum regionum in Occidente conuers.*

minici, Francisci, & Societatis Iesu, quorum peruigili studio innumera hominum multitudo Christianæ religioni quotidie adiungitur: Martinus Herrada Augustinianus: Hieronymus Marinus cum multis aliis primi semina Christianæ veritatis late per ea loca sparserunt.

Insula S. Francisci haud longè abest à tropico Cancræ: longitudo eius est leucarum, vt aiunt, centum quadraginta & octo, latitudo quinquaginta: habet Archiepiscopum, cui multi parent. Episcopi minores: familias cuiuslibet ordinis religiosorum: nemo in illa & inuis proximis, vt Cuba, cuius longitudo est graduum vndecim, lamaica, & multis aliis, qui Christi nomen non agnoscat, & colat.

In Peru, quod est amplissimum regionis Americae regnum, primus est creatus Episcopus Vincencius à Valle viridi ex ordine sancti Dominici, qui postea in insula Puna, dum Christi doctrinam prædicaret, ob id ab impiis est occisus. Cuzco, similiter, quæ est vrbs metropolis Peruanæ provincie, attributus Episcopus, cui ciuitates innumere & oppida obediunt primus Ioannes Solanus instituit Dominicanam in ea vrbe Ioanes Olias collegium familie Dominicanæ, Sebastianusq; Franciscanæ primi ex omnibus constituerunt. Ex illis plurimi prædixerunt, & Catholicam pietatem late propagarunt. In ciuitate quam vocant Paçiti, quæ Episcopo Cuzci est hodie subiecta, Franciscus ex Angelis monasterium sancti Francisci primus fundauit. In Cinquito primus monasterium Dominicanorum excitauit Thomas à sancto Martino: in Villa argenti ante alios collegium sancti Francisci erexit Hieronymus, in Chiquana aliud Dominicanorum Marrinus Squinellus: aliud etiam religiosorum, quos Mercedis Hispani vocant, Sebastianus: è quibus plurimi in varia loca dispersi, plurimos Ecclesiæ Catholicæ ab impiis & omnino efferis moribus auocatos adiunxerunt. Vrbi Regum primus Episcopus est assignatus Hieronymus Ayta ex ordine sancti Dominici: is est Archiepiscopus, cuius lata est in multos Episcopos iurisdicção: in hac vrbe primus familiam Franciscanorum constituit Franciscus à sancta Anna, Dominicanorum Ioannes Olias, aliamq; Michaël Orentis. Petrus Vllas duas religiosorum domus fundauit: alteram in Arequiqua, quæ Episcopo Cuzci paret, alteram in ciuitate Leonis Guanuci, ambas ordinis Dominicani. Urbibus etiam sancti Francisci in Quito, & sancti Michaëlis portus veteris delectus

fuit

fuit primus Episcopus Garzias Diaz Arias. In hac autem prouincia Quito Alonsus à Monte nigro excitauit monasterium ordinis sancti Dominici: Martinus à Victoria excitauit aliud ex ordine Mercedis: Ludouicus similiter. Belga erexit aliud Franciscanorum: & ex his, quasi quibusdam doctrinæ, & sanctimonie castris, procedunt variae ad profligandas impietates & belluinos hominum mores, Christiani exercitus acies inuictæ, Trusillum paret hodie Episcopo Cuzci, ibi monasterium Franciscanorum fundauit Franciscus à Cruce, & aliud instituit quod vocant Mercedis, Ioannes Vllas. Regioni Popaian amplissimæ præpositus est Episcopus Ioannes à Valle. Per hoc igitur in latissimis Imperij Peruanæ regionibus longè amplificatum est, & in dies magis ac magis amplificatur nomen Christi: per hos ipse colitur, & vnus Deus, per hos procul expulsæ barbaricæ feritatis impiæ consuetudines: Nunquid per aliquem Photij, aut Michaëlis, hominum superbissimorum sectatorem, per quos Græcia in extremas calamitates ac miserrimas deuenit? Nunquid per aliquem Lutheri, vel Caluini satellitem, qui Germanicæ, ac Gallicæ notabiliter impias hæresum notas inurere sunt conati.

A Peruanæ Imperij confinibus haud longè abest Brasilia, quæ paret in longitudinem ab Equinoctiali, vsque ad circulum Capricorni: adiecta est illa Imperio Lusitanico, regnante Emanuele, & in octo quasi præfecturas est diuisa. Emanuel Nobrega scripsit illuc ad Martinum Alzpilcuera anno millesimo quingentesimo quadragesimonono, ex vrbe Saluatoris, in iis locis adhuc apud indigenas conseruari memoriam à maioribus acceptam S. Thomæ Apostoli, quem dicunt ad illas oras appulisse. Quinimmo indigenæ sancti Vincentij, qui est locus Basilicæ ad eius iugum situs, aiebant maiores suos ab Apostolo Thoma accepisse, quibus vesci cibis sine morbi suspicione vel mortis possent: addebantq; in comitem quendam Apostoli ab incolis emissas fuisse aliquando sagittas, quæ in ipsos continuo retorquebatur. Inuenta est Brasilia à classe Lusitanica anno millesimo quingentesimo primo duce Caprali, octavo Kalen. Maij: in Christiano cultu in iis partibus disseminando plurimum studij posuerunt Emanuel Nobrega, Leonardus Nuñez, Petrus Correa, Maximianus, Didacus, Iacobus, Ambrosius Peretius, Antonius Blasquez, Ioannes Alzpilcuera, Franciscus Perezus, Antonius Rodriguez,

Ruitius

Indicarum  
regionum  
in Occiden-  
te conuer,



Ruitius Pererius, cuncti Societate Iesu. Nicaragua est etiã regio maxima Indiarum Occidentalium, cui suus præest Episcopus.

Soluentibus ex insula sancti Dominici, antequam perueniatur ad littora Imperij Mexicani, occurrit insula Cãpechæ, in qua nonnulli religiosorum cœtus, & Episcopus etiam suus. Mexici ciuitas habet Archiepiscopum suum, cui multi parent Episcopi: passim constructa visuntur monasteria religiosa sanctorum Augustini, Dominici, Francisci, & Societatis Iesu: in eã floret gymnasium omnium scientiarum, atque artium. Denique tot per Indias Occidentales nunc templa constructa sunt, in quibus Deus colitur, explosa impietate dæmonum crudelibusque hominum sacrificiis, & pia sanctorum memoria honorificè renouatur, vt Romæ mihi narrarint duo sacerdotes, quorum alter erat Mexico oriundus, alter Hispali, illorum sub annum millesimum quingentesimum septuagesimum sextum numerari millia circiter septuaginta. Hæc scilicet tentoria à nostris fixa: hæc domus Dei Iacob, ad quam confluunt omnes populi, per nostros inuitantur, ac perducuntur in insulis longinquis: constituti que principes super vniuersam terram sunt Ecclesiæ filij ab Ecclesia nostra, Archiepiscopus sancti Dominici, cui subiiciuntur Episcopi sex, Cabanus Botriquensis, Nondurensis, Panamensis, Carthaginensis, sancti Martini. Post hunc Archiepiscopus Mexicanus, cuius leges sequuntur Episcopi septem, Xalicanus, Mothoacanus, Guaxacanus, Tlascalanus, Guatimalanus, Chiaxensis, Nicaraguanus, Postremus sit vsque ad hanc ætatem Archiepiscopus Urbis Regum, cui parent Culconensis, Quitonenis, & Characensis. Sanctus vero Franciscus hoc est meritis, vt primus huiusmodi Indiarum fuerit Episcopus ex ordine ipsius: hic fuit Ioannes Cabedus. Atqui hi principes ab Ecclesia constituti, per quos populi Deum verum nunc agnoscunt, & colunt. Vbi vestri, ô scismatici, & hæretici? Vbi vestri, inquã, principes super vniuersam terram constituti ab Ecclesia Christi sponsa, quæ adstitit veluti Regina à dextris eius in vestitu deaurato, circumdata tot gentium varietate, tot populorum dissimilitudine in vnius religionis cultum mirabiliter eoëuntium? Age verò contentum nostri itineris ac navigationis cursum ne cohibeamus.

Pernagati sumus orbem ferè totum, reliqua est Africa

Isola,

Isola, percurramus & ipsam, & videamus per quosnam fuerit Euangelij lumine illustrata. Diximus Marcum Petri discipulum fuisse Alexandria sedem, quæ secunda erat antiquitus à Romana, vt nemo qui legerit historias sacras ignorat. Illi parebat Ægyptus, Arabia, Æthiopia, Libya Cyrenensis. Igitur hoc Marcus Petri filius: ita namque ab ipso Petro appellatur. Africae reliquum obediebat Episcopo Carthaginiensi. Hic Simeon Metaphrastes narrat à Petro Episcopum fuisse constitutum Crescentem. Ob id Cyprianus Ecclesiam Romanam vocat non modò Africanæ, sed Catholicae radicem, ac matricem: & vt omittamus prima illa tempora, quibus per Africam totam Christi religio per successores istorum, quos diximus, Alexandrinorum Patriarcharum, aut per Episcopos variis locis ab eis datos est propagata, veniamus ad illa tempora, quibus Ecclesia Catholica ab hæreticis vexari cœpit, Imperatoribus iam Christi cultum sequentibus. Anno trecentesimo septuagesimo nono, cum pulso Athanasio Alexandrinam Ecclesia Lucius Arianus occupasset, missi sunt in exilium Ididorus, Pambus, Heraclides, & Macarij duo in insulas quasdam desertas, quas circumfluit Nilus, ad quas cum peruenissent, continuo Deus eos miraculis nobilitauit, quibus adducti indigenæ Christo se adixerunt. Narrat hæc Rufinus, qui cum prædictis est versatus.

Paulus Diaconus scribit, anno decimo sexto imperij Iustiniani, Adad Azumitensium Regem Christianæ religioni in Æthiopia adhæsisse ob victoriam, quam voto nuncupato retulerat è Damiano Hebræo Rege Homeritarum, hi sunt Arabiae populi: datusque illi Episcopus Ioannes sancti Ioannis Alexandriae mansionarius, qui Azumitenses doctrinam Christianam doceret. Simeon Metaphrastes recitit in suis commentariis, quos de vitis sanctorum scripsit, anno quinto Iustini, Elebaan Æthiopum Regem exercitum collecto perrexisse aduersus Dunaam Homeritarum Arabum Regem, deuictoque illo Homeritarum regionis adiecisse imperio suo, præposito iis à se delecto Rege Abrahamio, & Episcopo, populis illis instituendis ad Christianam pietatem dato. Addit Paulus Diaconus, anno Iustini septimo, qui fuit Christi nati quingentesimus sexagesimus quartus missos ab Imperatore legatos ad Aretham Æthiopum Regem, vt bellum in Persas moueret: quod is per suos præstitit, præmissis in illos Sarracenis sibi subie-

ctis.

Alexandria  
Metropolis  
à Petro con-  
stituta.

*1. Pet. 5.*

*Epist. 45. vel  
8. lib. 4.*

*Lib. 2. c. 4.  
Africanarum  
nationum  
con.*

*Paul. Dia. li.  
16. Tom. 5.  
Sur. 24. Octo  
in vita Are-  
the.*

*Vel vt alij vo-  
lunt. 572.*

*Lib. de bello  
Vand.*

ētis. An hic sit Arethas ille, a quo Procopius memorię prodidit imperante Iustiniano deuictos Sarracenos, eorumq; Regem Alamandarum, non bene nobis est exploratum, atque hæc de Æthiopicis & eorum Rege.

Ætate auorum nostrorum David Æthiopum Rex misit ad Clementem Septimum legatos, qui cum suo nomine supremum Christianorum præiulem venerarentur, muneraq; & litteras dedit, scribit id, & exemplum litterarum ponit, qui Æthiopum morēs ac terras describit, Damianus Goës, & Petrus Aluarezus.

Regnum Magnicogni attingit Æthiopias, quos vocant Abyssinos, & eorum confinia, annoq; millesimo quadringentesimo octuagesimo quarto, nostris est patefactum, mox ad Christianam religionem perductum studio Ioānis Lusitaniæ Regis, vt ex historiis Osorij & Petri Maffej docemur. Regio Monopotamæ, & Inhabanis est amplissima, & attingit Abyssinorum regna ab Occidente & Meridie veluti terra Maninongi ab Occasu duntaxat. Constantinus Silueria anno millesimo quingentesimo sexagesimo latē propagauit in iis locis Christi doctrinam, Regemq; Inhabanis cui Constantino, ac Reginam, cui nomen Catharinæ est impositum, Christo conciliauit vnā cū multis proceribus, ac populo ferē toto. Similiter actum cum Rege Manopotamæ, Sebastiano, matreq; eius Maria, ac principibus maximi regni ferē trecentis.

Regna Melindæ, Quiloæ, Cefalæ, & Mozambiquæ respiciunt Æthiopas ab Austro. in iis latē Christiana religio, vt omnes norunt disseminata per Lusitanos. Insula sancti Laurentij est maxima: sita est sub tropico Capricorni intra zonam torridam, & Æthiopas spectat ad Austrū, & Orientem, in ea cultus Christi latē amplificatus per eodem Lusitanos. Insula patet in longitudinem gradus decē, & septem. Zachotora est insula in ostiis ferē maris Erythrei: & hic Christi doctrina per nostros confirmata. Denique oræ omnes Africæ totius, & adiacentes illis insulæ innumeræ ab exitu maris Arabici vsque Herculeum fretū, quas alluit Oceanus, per nostros illustratæ sunt Christianæ religionis splendore, & vt aliquid attingamus speciatim.

Distant insulæ Canariæ ab Æquinoctiali gradibus viginti octo, & spectant occiduum latus Africæ, & ab iis summi solet longitudinis quarumlibet regionum mensura.

Petrar-

Petrarcha refert ante multos annos armatam Genuensium classem ad illas penetrasse: sunt autem numero septem, Inagua, Canaria, Teneriffa, Palma, Ferrea, Lancerota, Fortunata: iis anno millesimo trecentesimo quadagesimo quarto datus est a Clemente Quarto Rex Ludouicus Hispanus. Habet Inagua Archiepiscopum suum, plurimiq; e in cunctis religiosorum conuentus. Antonius Nebriscus tradit a Bêracore quodam Gallo duas ex illis ad Christianam pietatem traductas, cum prius eas armis cepisset. Hispanenses deinde quidam nobiles duas alias ceperunt, & Christiana religione illustrarunt. Postremò Ferdinandus & Isabella Hispaniarum Reges tres reliquas. Atque ita in omnes Christi cultus inductus.

Ioannes primus Lusitanorum Rex anno millesimo trecentesimo octuagesimo tertio regnare cepit, Septamque urbem Mauris ademptam Christianæ religioni reddidit, quæ postea Episcopo ornata fuit. Huius filius Henricus, littora Africæ occidua perlustrans, plurimas insulas ac nationes subegit, Christianoq; cultui adiecit, qui latē est amplificatus regnantibus in Lusitania Eduardo, Alfonso quinto (qui multis magnisque in Africa victoriis potitus, Africani nomen meruit) Ioanne secundo, Emanuele, & Ioanne tertio. In his sunt insulæ quas Tertieras vocant, regnum Bentonini, quod abest ab Æquinoctiali gradibus decem, Guineæ regio cum maximo litoris tractu, quæ ab eodem Æquinoctiali totidem gradibus distat, & in longitudinem pertinet gradus viginti, insula sancti Thomæ sub ipso Æquinoctiali sita, & quæ non longè ab eo iacent insulæ Ferdinandi Principis, & Anniboni cum nonnullis aliis, quarum longitudo est a gradu trigesimo vsque ad quadagesimum. In Oceano autem medio, qui ipser Africam & Indias Occidentales excurrit, posita est insula sanctæ Helenæ, insula Ascensionis, quæ a Christianis inhabitantur per Lusitanos Christo acquisitæ.

Hæc satis sit nobis, vt palam fiat, oracula illa Isaïæ, Michæ, Davidiq; supra a nobis adducta, quibus canebat fore vt ab Ecclesia Dei populi omnes ad Christi numen agnoscendum colendumq; adducerentur, tentoria Dei late per omnes terras explicarentur, Principes constituerentur super vniuersam terram, per quos cuncti populi Deū faterentur, ad Ecclesiam nostram certissimo pertinere: quod quidem nullo vnquam tempore ab hæreticorum

vlla

*Lib. 2. de vi.  
fol.*

Africanarū  
nationum  
con.

*Papir. Masso.  
lib. 4. in vita  
Phil. 6.*

*Neb. Dec. 2. l.  
2. Hispan. re-  
rum.*



Lib. 4. c. 32.

Psalm. 1.

vlla factione, quamuis innumerae exstiterint, ac potentes, est praestitum. Hoc verò haereticorum solummodo fuit, à Christi cultu vero peruertere homines ad commendatias suasq; superstitiones, quod egit Imperator Valès, qui Gothos peste infecit, & occidit Ariana, qui prius erat Catholici, sequutus Eudoxij consilium: quod Theodoretus his temporibus proximus scriptum reliquit: fieri tamen potest, vt pauci aliqui interdum sint à Christi numine alienis ad id pellecti: sed parua nihili facienda. Graeci quidem quascunq; olim Gentes Christo adiecerunt, id eo tempore perfecere, quo nondum fecerant à nobis discessionem, ex eo prorsus infœcundi & steriles nò modo nullos filios Deo genuerunt, sed contra, quos habebant plurimos, amiserunt, nec dum finis maximæ & infelicissimæ orbitatis. Quid ad hæc igitur haeretici, quod possitis afferre in medium, dicetis? Quomodo stabit illud, quod ad Christum Pater ait, *Postula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terra.* Nam si nos Christo (vt vos impudentissimè asseritis) infensi sumus, tantum abest vt Deus promissis itereit, vt nihil illi magis curæ fuisse videatur, quam violare quod pollicitus fuerat filio suo summa se fide praestitutum, Gentes scilicet, illi hereditatis instar, quam possideret, futuras: per nos (ita vos stultissimè iactatis) neque possidet, neq; potitur, sed amittit. Videte, quò necesse est vos impudentia & mendacium ferat: sed ad reliqua pergamus.

## SIGNVM SEPTIMVM,

Maxima temporibus iniquissimis  
propagatio.

*Quò maiores aduersus Ecclesiam nostram sunt perbo-  
stes eius concitatae tempestates eò fecundior illa fuit,  
& vberiores fructus dedit, quod est signum diuinitatis  
consonum predictionibus sacris.*

## CAP. IIII.

Illud

Illud maximè obseruandum in conuersione Gentium, eas potissimum illo tempore nomen Christo dedisse, cum descuerunt aliqui à fide Pontificis Romani Petri successoris, amplexantibus ex aduerso ipsius iussa, qui tum Christo se dabant, id verò est argumento Ecclesiam Dei esse cum Pontifice Romano. Christus enim dictus est lapis angularis ea de causa, quòd Iudeos ac Gentes in vnum connectat, quasi duos parietes coniungens, è quibus Dei templum, non è lapidibus, sed hominibus & Angelis constans, construitur, sic Paulus ad Ephesios scribens egregiè disputat, & interpretatur. Quocirca Deus vt amplissimè ostendat ab haereticis non constitui Ecclesiam suam, eodemmet tempore, quo dissiliunt ab huius parietis templique compage, prouidit vt Gentes templum è Gentibus confluentibus ædificandum magis ac magis in dies constituerent, ac stabilirent. Hæ verò Gentes non haereticis adiungantur, vt ex vtriusque fiat paries ac templum, sed iis qui adherent Pontifici Romano Petri successori. Petrus namque vicaria petra primariæ petrae, qui est Christus: cæteri que inquit Paulus, superædificantur supra fundamenta Apostolorum, ac Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. Rursus, per quos fit hæc aduexio? Num per haereticos? nihil minus: per eos præcipuè, vt ostendimus, qui sunt addicti Pontifici Romano. Atque hoc est quod Christus alibi ait fore vt vinea ipsius, sacrarum scilicet rerum administratio & cultus, aliis locetur, vbi per eos, quibus est id commissum, non bene ac fideliter colitur: sic etiam quilibet volit vineam Domini ex parte sua, vbi vera fidei doctrina, obedientia maioribus debita, iussisque diuinis seruandis excolit animum suum: discedunt à vero animi cultu, à vera vineæ suæ cultura haeretici. Ideò protinus Deus alias Gentes aduocat, ac vineam suam, rerum sacrarum administrationem perceptionemque locat aliis agricolis. Quod in vniuersum prospiciens Isaias, rem totam exaggerans & amplificans, ait alloquens Ecclesiam Dei, Deiq; sustinens personam: *Pro eo quòd fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui per te transiret, ponam te in superbiam seculorum, gaudium in generatione & generationem, & suges lac gentium: & māmilla Regum lactaberis: & scies quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. Pro are afferam aurum, & pro ferro afferam argentum: & pro lignis as, & pro lapidibus ferrum: & ibidem pro-*

Cap. 60.

j. Pars.

r

uidens

uidens eorum, qui domestici etant, hæreticorum inquam, discessionem, *Et edificabunt, ait, filij peregrinorum muros tuos, & Reges eorum ministrabunt tibi: in indignatione enim mea percussisti te, & in reconciliatione mea misericors sum tui.* Audin' ut quo tempore hæretici diruunt Ecclesiæ, de quo supra dicebamus, parietem, eodem tempore filij peregrinorū construunt illum? Notandum namque, quod inquit, *Edificabunt muros tuos.* sæpè enim, quin semper, qui Christo è Gentibus se dederunt eo tempore, quo hæretici fide violarunt, & Ecclesiæ parietem quempiam ruperunt, fuere pro muro ipsi Ecclesiæ, vel ope illam externa defendendo & adiuuando, vel sanctimonia viræ, vel miraculis editis in ipsorum conuersione. Similiter argumentum fuit efficax apud Hebræos, qui dubitabant de legitima electione Aaronis, ipsam fuisse à Deo summum sacerdotem constitutum, quod virga eius, quæ per se non poterat florere, & floruit, ac fructus edidit, ideòque in arca reposita fuit. Ob hanc causam est apertissimo argumento Ecclesiã nostram esse Ecclesiam Dei, quando floret maximè, & dat fructus, vbi ambigitur de ipsius electione, auctoritate, ac diuinitate. Hinc Deus pollicetur se cum Christo daturum Gentes pro hæreditate, & pro fundo, & possessione terminos terræ, cum fremunt aduersus ipsum Gentes, & populi (hæretici scilicet, ut à Gentibus aliis aliquo modo distinguantur) meditantur inania, comminiscetes noua, excogitantes falsã, & adulterina.

*Psaltn. 2.*

Nunc id, quod est à principio assumptum, aperiamus, eo scilicet tempore potissimum, quo hæretici ab Ecclesia se disjungunt, adiungi illi frequentissimam Gentium multitudinem, & quidem plurimæ ortæ sunt hæreses primis illis temporibus, quæ numerantur à Christi resurrectione, aut sancti Spiritus illapsu in Apostolos, vsque ad tempora Constantini. Sed quoniam est certissimum ex aduerso plurimos se Ecclesiæ Christi addixisse, adducemus in medium hæreses illas, quæ maximè Ecclesiam perturbarunt, plurimùmque ab illa detraxisse, & insignes præ ceteris videntur, temporæque illarum sunt clarissima, & exempla illustrissima. Hæresis Ariana ante omnes alias maximos in Ecclesia tumultus & dissidia excitauit. Arius cœpit pestilentissimæ suæ opinionis virus enomere Petro, deinde Achilla Episcopis Alexandrinis circiter annum trecentessimum, & paulò post Imperator Constantinus Christi

se de

se deuouit: extincta verò est ferè anno sexcentesimo, cum Gregorius federet, ex quo Recharedus Hispaniarum Rex est illam detestatus, & Ecclesiæ Catholicæ se subiecit. igitur quo tempore Arius furere cœpit, eodem Constantinus Christi fidem secutus, exemplo suo plurimos Ecclesiæ Catholicæ adiecit, in his Celtas Galliarum populos vltimos, & quæ ad Istrum habitabant gentes, teste Sozomeno. Indi interiores acceperunt ab Athanasio Episcopum Frumentium, à quo sacra Christiana edocerentur. Iberes similiter & Armeni, ut retulimus è Rufino, Theodoro, Sozomeno, Socrate, iisdem temporibus Christo se dederunt: post hos Burgundi. Inde Sarraceni, Valentiniano Imperatore, per Mosem Monachum Episcopum ab ipsis expetitum ad Christi cultum perducti: sed ante Burgundos, ac Sarracenos, Bessæ populi, deinde Scoti per Palladium Episcopum à Celestino Papa missum, post quæ Clodoveus Rex Francorum Christo se adiunxit. Mox Iustinianus Episcopos dari curauit Auximitis, & Homeritis vltra Ægyptum. Cabadèsque Persarum Rex, & alius Lazorum Princeps Christi nomen agnouit. Rupertus, Boios, & Bauaros cum Regulis eorum Christianos effecit. Inde secuta Anglorum conuersio, cum misisset ad eos Gregorius Augustinum, Melitum, Ioannem. Atque hæc quantum ad hæresim Arianam, quam secuti sunt Constantius & Valens Imperatores, plurimique Ostrogothorum Reges in Italia, Visigothorum in Hispaniis, Vandalorūque in Africa, & nihil non pro illa stabilienda aduersus Catholicos, vel per insidias, vel per apertam vim tentarunt.

Illam adhuc gliscente, Nestorius Patriarcha Constantinopolitanus cœpit asserere duas in Christo personas, diuinam, & humanam: aduersus illum synodus Ephesi habita anno quadringentesimo trigesimo secundo, damnataque eius opinio. & anno quadringentesimo quartodecimo Pelagius peruersè docebat in nostra naturaliter suam potestate iustitiam diuinam. Euthyces item Constantinopolitanus Abbas cœpit decernere vnã in Christo naturam, diuinam scilicet, in quam transisset humana. secutus est eum Dioscorus Episcopus Alexandrinus, Anastasius Imperator, Theodora Augusta. visique sunt Theodosius iunior & Iustinianus Imperatores aliquando huic hæresi adhæsisse, eam synodus habita Chalcedone anno

Tempus ab anno trecentesimo vsque ad sexcentessimum & conuersæ hoc tempore nationes.

*Soz. lib. 1. c. 5.*

*Soc. li. 1. c. 15.*

*Ruf. lib. 1. c. 9.*

Secundum tempus.



quadragesimo quinquagesimo quarto diris addixit. Similiter Cyrus Alexandria, Sergiusque, Pyrrhus, & Paulus Constantinopolis Episcopi aiebant vnam in Christo tum actionem tum voluntatem. hanc hæresim tutati sunt omnibus modis Heraclius, Constans, & Philippus Imperatores: explosa est à concilio Constantinopolitano secundo, anno sexcentesimo septuagesimo sexto: per hæc tempora Scotia cœpit religionem Christi latè amplexari, vt ostendimus: postea Hibernia, & Orcades, mox Franci, & Angli. Inde aditus aperiri cœpit ad Alemanos per Columbanum Gallumque eius discipulum ad Christi doctrinam perducendos. Mox Flandri Christianæ se pietati reuouere cœperunt opera Eligij, deinceps Cæsarea Persarum Regina vnâ cum viro, & quadraginta hominum millibus, Constantinopolim veniens imperante Constantino Pogonato est baptizata, deinde Chilianus à Cubone Papa missus Cuthbertum Principem Germaniæ Christo conciliauit, Atque hæc secunda aduersus Ecclesiam commota tempestas per Nestorianos, Euthycianos, Monothelitas.

Reg lib. 1.  
Sigib. in chro.

Tertiū tempus.

Bonif. Dec. 6.  
lib. 9.

Helmo. lib. 1.  
c. 34.

Mut. in chro.  
lib. 1. Gost. lib.

12. c. 1.  
Ioan. Mag. li.

5. de gent.  
Quartum tempus.

Crom. lib. 3.  
Ioan. Rub.  
hist. Bohe.

Sequitur tertia, quæ Philippico imperante est exorta aduersus imagines sacras: eam maximè concitauerunt Philippicus, Leo Isaurus, Constantinus Copronymus, Leo Armenius, Michaël Balbus, Theophilusque Imperatores. interim verò nomen Christo dedere Germani ferè omnes opera Bonifacij, quem Gregorius Secundus Episcopum Moguntinum creauit. Postea Daci, Metanatte, Laziges per Carolum Magnum Christo acquisiti, & magna ex parte Slaui, Dani, Hunni, Sueuones, Gothi, Sueti, inde aliqui è Bohemis, Bulgarisque, imperante Ludouico.

Post has hæreses secutum est illud dissidium quod nostra adhuc ætate perdurat inter aliquos Græcos & nos, quod à Photio cœpit initium, paulatimque serpens adeo se extulit, & effudit, vt ob eam causam Michaël Patriarcha primus omnium sit ausus à nostra communione se abiungere, & quamuis ad mentem sapè redierint Græci, nihilominus in eadem semper crimina sunt relapsi, in quibus obdurati miserrimè persistunt. Per hæc igitur tempora Hunni, & Bulgari prorsus Christo se adiunxerunt, Morauui, Bohemi, Dalmatae, Illyres, Rascij, Bosnenses, Seruij, Croatae, Triballi, Slaui, Pomerani, missis ad eos legatis Cyrillo & Methodio à Nicolao Magno. post hos North-

manni

manni fidem Christi sunt in Gallis amplexati, inde Noruegiæ Reges populique Zelandiæ, & Scandiæ, deinde Giflas, & Hûgari vniuersi. Hos secuti sunt Froto Rex Daniæ, & Poloni cum Rege Micislao, Slaui omnes ( Helmodo teste) Sorabi, Vandali, ad Elbstram Misniæ flumen habitantes, Rhussi à Polonerum Regibus domiti, Cobila Tartarorum sextus Imperator, Mangu Rex eorundem, Cumani Ludouici Hungarorum Regis opera, Iagello Lithuaniae Princeps cum fratribus octo, tota Lithuania, & Samoghetia, & multo ante Noruegiâ omnis, Bothnia, Finmarchia, Liuonia cum suo Principe, tertius Imperator Tartarorum Prussi, siue Prutheti, Laziges à Boleslao Pudico Polonorum Rege subacti. Postremo magna Africæ pars cum Canariis insulæ, regno Bentonini, Guinæ, & Angolæ, atq; hoc Ecclesiæ Catholicæ iniquissimum tempus, quarto loco numeratur, quo ferè omnes Imperatores Græci, paucis exceptis, se à nobis abalienauerunt.

Sequitur vltimo loco factio colluiesque hæreticorum confusissima, qua se inquinarunt nonnulli Principes, ac Reges, vt Daniæ, Gothiæ, Angliæ, Nauarræ. At hoc tempore in Africa, Asia, Indiis Orientalibus, & Occidentalibus, innumeri populi, nationes, Principes, ac Reges Ecclesiæ Catholicæ se adiunxerunt, vt ostendimus supra, per quos resecti parietes, & in nobiliorem formam restituti, quos hæretici disiecerant, repositumque diuinitus nobis pro ære aurum, pro ferro argentum, pro lignis æs, pro lapidibus ferrum: vt si Deus nos indignatione sua ab alienatis istis percussit, per hos nobis reconciliatus nostri misereatur, lac Gentium sugamus, Regum mammilla lactemur, & floreat virga Ecclesiæ, potestas eius, ac regnum, aduersus quam gentes hæreticæ fremuerunt, populi nouis opinionibus ebrii meditari sunt inania, & adstiterunt Reges terræ, & Principes in vnum conueherunt. Nobis autem, quibus est præsto & iustus Christus, datæ sunt hæreditatis loco Gentes, ac possessionis termini terræ. An non hoc verum Græci? Nunquid inficiari hæc potestis? Nunquid simile vobis contigit? Ostendam vobis quid contigerit, quod vltimo Psalmi illius loco David futurum prædicit conuersus ad Reges ac terræ Iudices, hortans vt intelligant, erudiantur, apprehendant disciplinam, alioquin perituros, vbi eius ita momento temporis exardescat. An non hoc euenit vobis? Inspicite, & contemplamini hæc

Blon. lib. 2.  
Dec. 2.  
Crät. in Met.  
Gram. lib. 10.  
Bonif. Crom.  
Ayto.  
Io. Rel. Olav.  
Mag. l. 4. c. 18.

Quintum tempus & conuer.

Isa. 60.

Psal. 2.

oracula, Protestantes, & videte quàm concinnè ex omni parte in nos ac vos quadrent, è quibus vos fitis, quàm re vera nos ex Ecclesia Catholica Deique simus. Derelinquatis nos licet, vt Deus per Isaiam vaticinatur, odio habeatis, per nostra ne transeat: quid ad nos tandem? Pollicitus est nobis Deus, eodem tempore, quæ ipsius est benignitas summa, ponendos nos in superbiam sæculorum gaudium in generatione & generationem, vt lac Gentium fugamus, ac Regum mammilla lactemur: pollicitus est, ac præstitit. Virga Ecclesiæ nostræ floret, filij peregrinorum parietes à vobis perfractos ædificant nobis, Reges eorum ministrant nobis. Videte, nè vestris regibus contingat, quod Dauid comminatur futurum, & Græci infelices factum deplorant. Atque hæc de hæresibus, quæ præcipuos in Ecclesia maximosque tumultus excitarunt: quia sectati sunt eas Imperatores, ac Reges, & aduersus Christum aduenientes, cum frementibus, Gentibus, ac populis inania meditantibus adstiterunt, vt pereant, ac veluti vasa figuli, virga ferrea per Ecclesiam confringantur. Hæreses aliæ, quod Imperatores iis non fauerint, aut Reges, non tanti fuerunt momenti.

### SIGNVM OCTAVVM.

#### Perpetua fides propagatio in Gentibus.

*Necesse est ab Ecclesia Dei perpetuò inter Gentes fidem propagari, ita vt non modò eadem natio eam nepotibus suis tradat, quomodo diximus supra esse perpetuam fidem, sed ex alijs in alias Gentes semper transmittatur, atque ita perpetuetur.*

#### CAP. V.

**C**olligere possumus ex iis, quæ sunt à nobis hucusque dicta nullis non temporibus, sæculis, ac generationibus (vt loqui diuina oracula solent) ab Ecclesia nostra ex alijs in alias nationes fidem Christi propagatam, semper editos ex illa fuisse Deo filios, nunquam sterilem fuisse: id verò prædictum fuerat longè antè à sacris varibus de illa:

sic

sic enim Dauid ait, fore, vt Ecclesiæ filij constituentur principes vniuersæ terræ, & memores sint diuini nominis in omni generatione & generatione, populi Deum confiteantur in æternum, & in sæculum sæculi: & Isaias vaticinatur, non vnus, sed in vniuersum nouissimis diebus fore, vt Gentes confluant ad montem Domini, & inuident alios populos: neque vllum tempus exceptit, quo id non contingeret, sic alibi: *Multiplicabitur, inquit, eius imperium, & pacis non erit finis.* Et de Ecclesia rursus, quæ prius erat quasi tellus deserta & inuia, ad quam nemini patebat accessus ante aduentum Christi, nullus eius erat cultus: *Letabitur, ait, deserta, & inuia, & exultabit solitudo, & florebunt quasi lilium, germinans, germinabit, & exsultabit letabunda & laudans.* explicat alibi eadem elegantissimè Isaias, coniungens, quæ infra diximus, cum iis, quæ sunt præ manibus nunc nostris: *Deserta, scribit, tua, & solitudines tua, & terra ruina tua nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui absorbebant te. Adhuc dicent in auribus tuis filij sterilitatis tue: Angustus est mihi locus, fac spatium mihi vt habitem. Et dices in corde tuo quis genuit mihi istos? ego sterilis, & non pariens, transmigrata & captiua; & istos quis enutrit? ego destituta & sola: & isti vbi hic erant? Hæc dicit Dominus Deus: Ecce leuabo ad Gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum & afferent filios tuos in vlnis, & filias tuas super humeros portabunt.* Audin' Isaiam prædicentem fore, vt quoties deseritur Ecclesia: sola relinquitur, destituitur, absorbetur, ad sterilitatem adducitur, in angustias redigitur, adhuc semper adductis ad eam Gentibus & populis sit florētissima, celeberrima, frequentissima, plurimorum genitrix: ita vt spatia illi necessaria sint locorum latissima, quæ tamen non desint, quin admirabile sit adesse maxima cum sobolis improuisæ vbertate. Audiamus eundem, qui sic inducit Deum loquentem, & verba facientem ad Ecclesiam, quasi virum ad vxorem: *Lauda sterilis, quæ non paris, decanta laudem, & hymni, quæ non pariebas: quoniam multi filij deserta magis quam eius, quæ habet virum, dicit Dominus: dilata locum tentoriij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida.* Intellexin' fore, vt quoties Ecclesia ad sterilitatem adducitur, non parit, & deseritur, tum magis pariat, amplificetur, dilateretur? Non discedamus ab eodem Isaiâ, qui sic alibi refert Deum loquentem ad Ecclesiam:

*Psal. 44.*

*Cap. 2.*

*Cap. 9.*

*Cap. 35.*

*Cap. 49.*

*Cap. 45.*

*Cap. 60.*



In indignatione mea percussi te, & in reconciliatione mea misertus sum tui, & aperientur portae tuae iugiter, die ac nocte non claudentur, ut afferatur ad te fortitudo Gentium, & Reges earum adducantur. Videntur ut quo tempore Deus Ecclesiam percutit alienatione filiorum eius in haeresim labentium, eodem tempore eius misereatur: neque sit monumentum diei vel noctis, quo claudantur eius portae: sed sint semper e Gentibus, qui ingrediantur ad ipsam, ita ut non possint, vel maxime eo tempore, quo necesse videretur, qualis est nox, claudere. *Aperientur, ait, iugiter, die, ac nocte non claudentur: ut afferatur ad te fortitudo Gentium.* Fixum sit igitur ab Ecclesia nostra perpetuo propagatum Christi cultum, sicuti perpetuo ex aliis in alias Gentes propagabitur: & idcirco esse Ecclesiam Christi & Dei: ob id Christus idem scriptum voluit esse in Evangelio, a patrefamilias vineae domino vocari ad illius culturam quibuslibet horis, vespere etiam, suos operarios. Vineam vero esse instar Ecclesiae, & Ecclesiam esse instar vineae illius, est clarissimum. Sic etiam vaticinatur Abdias iis verbis personam Dei sustinens: *Quomodo enim, ait, bibistis super montem sanctum meum, bibent omnes Gentes iugiter,* quibus ostenditur fore ut in Ecclesia (quae montis nomine significatur: quod antiquitus Iudaei convenirent in templo posito in monte Sionis ad Deum colendum) bibant omnes Gentes, simul eodem tempore in Ecclesia ad Dei cultum coeant, sed omnes diversis temporibus confluant in unum: iugis vero est adventus earum, quod aliis aliae venientibus venientes succedant. Similiter Zacharias praedicit fore ut singulae familiae separatim Christum crucifixum lamententur, ac defleant: *Et omnes Gentes ab anno, inquit, in annum ascendant ad urbem Hierusalem ad Ecclesiam, ut adorent Deum, & celebrent eius festa.* Porro constat e supradictis non modo ab Ecclesia propagatum Dei cultum, propagatumque iis temporibus praesertim, quibus ab haereticis est maxime oppugnata, sed singulis aetatibus ac saeculis plurimos e Gentibus ad Christi religionem per ipsam fuisse perductos, uti nunc etiam perducuntur, quod est signum manifestissimum nos esse ex Ecclesia Dei.

Nam post illa tempora, quibus Imperatorum nemo secutus est Christum (quavis Philippus Arabs primus fuisse videatur) Constantinusque Christo se adiunxit anno trecentesimo decimo, Celtae, Istrique fluminis accolae Christo se adiunxerunt, & paulo post Iberes, Indi, Armeni, Va-

lente

lente deinde imperante Sarraceni cum Mauia eorum Regina post annum trecentesimo sexagesimum octavum: mox Bessae Haemi montis incolae circiter annum trecentesimo nonagesimum. Quarto igitur saeculo, ex quo natus est Christus, labente, Celtae accolae Danubij, Iberes, Indi, Armeni, Sarraceni, Bessae Gentes inter se diversae Christo nomen dedere.

Securi sunt deinde Burgundi anno fere quadragesimo primo, & quadragesimo trigesimo tertio Scoti, ac quadragesimo nonagesimo octavo Franci, una cum Rege Clodoveo. Igitur quintum saeculum Christo dedit Burgundos, Scotos, Francos.

Anno autem quingentesimo trigesimo sexto Auximatae, & Homeritae Ecclesiae se Christianae adiecerunt, deinde Cabades Persarum Rex, & Lazorum Dux, imperante Iustiniano: post haec anno quingentesimo trigesimo septimo Boij, & Bauari, & Heruli: post quingentesimum septuagesimum sextum Cosroe Persarum Rex: mox quingentesimo nonagesimo Gotthi, siue Visigotthi, qui in Hispania confederant: atque hoc sextum saeculum, quo Auximatae, Homeritae, Lazi, Boij, Bauari, Heruli, & Visigotthi Ecclesiae portas accessu quodam iugi sunt ingressi.

Sequitur septimum, quo ineunte late in Anglia per nostros Christi cultus propagari coepit. Annoque sexcentesimo trigesimo, Alemanni frequentes nomen Christo dare coeperunt, & sexcentesimo quadragesimo, Flandri, sexcentesimo quadragesimo octavo, Caesarea Persarum Regina sacris est aquis abluta cum multitudine innumera Persarum. Denique sexcentesimo octuagesimo nono, Cuthbertus Germaniae Rex ad nostra sacra concessit.

Octavum saeculum Christo genuit prope totam Germaniam diversis annis: Frisonum Gentem, a qua sanctus Bonifacius post multos pro Christi doctrina inter Germanos disseminanda exantlatos labores est interfectus: anno septingentesimo quinquagesimo quarto, Saxoniam fere univertam: Nam septingentesimo septuagesimo septimo Saxones nostrae se religioni passim deuoverunt, & septingentesimo octuagesimo Bardogauenses, & Nordouirae.

Anno autem septingentesimo nonagesimo sexto Auares cum Rege Tudone: plurimos praeterea ex Hunnis, Danis, Iazigibus, Metanastis, Slaus, Suetisque hoc saeculo Chri-

Quartum  
saeculum.Quintum  
saeculum.

Sextum.

Septimum.  
*Beda de lib.  
de sex. aetat.*Octavum.  
*Sigibertus.**Rhegino chro.*

Cap. 12.

Bonfin.	<p>stianæ religioni adiunctos quidam tradunt, &amp; est sanè verisimillimum. Carolus namque Magnus in Saxonia Episcopos octo instituit, &amp; alios in locis alios ad propagandum latè Christi cultum, vt in Hamemburg ciuitate Nordalbingorum, Heridagum quendam sanctissimum virum præfici Episcopum curauit, vt Slauos, Danosque Christo conciliaret.</p>
Helmol. lib. 1. cap. 3. & seq.	<p>Nonum sæculum Christo peperit Danos &amp; Suedos. Annòque octingentesimo vigesimo quinto, Arioldus Danorum Rex cum coniuge, filiis, suaque Danorum parte Moguntia baptizatus Christo nomen dedit: &amp; Imperator Ludouicus Hamemburgensi Ecclesie Episcopum dari curauit, à quo latè per multos ministros inter Danos &amp; Suedos Christi cultus est propagatus. Scribunt aliqui similiter circiter annum octingentesimum sexagesimum quintum, Bulgaros ad nos concessisse: &amp; per eadem tempora Boëmi, Slaui, Triballi, Northmanni, Morau, Gazari veritatem sunt amplexati, Nicolao primo sedente, qui è vita migravit anno octingentesimo sexagesimo octauo: &amp; ex eo tempore disseminatus inter eos populos latè Christi cultus.</p>
Nonum. Gram. lib. 10.	
Helmold. l. 16. Cron. lib. 3. in Miceslao.	
Helmol. lib. 1. cap. 20.	
Decimum.	<p>At decimi sæculi anno noningentesimo quadragesimo Nouergie Reges, populi Zelandia, &amp; Scandia nostris factis initiati fuerunt: noningentesimo sexagesimo quarto Poloni: noningentesimo septuagesimo quarto Slaui nori amplissimæ regiones Christi doctrinam receperunt.</p>
Vndecimū. Idem l. 2. c. 13. Cron. lib. 7.	<p>Vndecimum sæculum Christo genuit anno millesimo decimo Hungaros cum Rege ipsorum: millesimo duodecimo Vindos Slauium populos, &amp; haud multò post innumeros è Prussia, Cycinos, vt nominat Helmoldus, Circipanos.</p>
Duodecimum.	<p>Duodecimum millesimo centesimo sexto anno Pomeranos: millesimo centesimo trigesimo Gothos cum Magno eorum Rege: millesimo centesimo quinquagesimo quarto Nouergie totius gentes: millesimo centesimo quinquagesimo octauo Luoniam: millesimo centesimo sexagesimo octauo Rugianos.</p>
Decimum-tertium.	<p>Decimum tertium Tartaros cum tertio ipsorum Imperatore: anno millesimo ducentesimo quadragesimo quinto Prussos: millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto Iazigas: millesimo ducentesimo sexagesimo tertio Cobilam Regem sextum Tartarorū, cum plurimis ex ea gen-</p>

te;

te: millesimo ducentesimo nonagesimo primo Magu eorundem Regem.

Decimum quartum millesimo trecentesimo quadragesimo secundo Cunnos ad littora Pontici maris positos Christo dedit, & millesimo trecentesimo octuagesimo sexto Iagellonem, cum populis Lituaniae, & Samogetiae millesimo trecentesimo quadragesimo quarto insulas Canarias, plurimasque Africani littoris oras.

Decimum quintum regna Bentonini, Guineæ, Angolæ, & anno millesimo quadragesimo octuagesimo quinto Congense Regnum.

Agitur nunc decimum sextum à Christo nato sæculum, quo tot populi ad omnes mundi totius partes positi perducti sunt ad Christum, & indices perducuntur, vt nullo vnquam tempore plures. Quinimmo hoc sæculum longè plures Christo nationes dedit (videbitur hoc incredibile iis, qui hystorias non legerint) quam superiora ferè omnia simul: atque vt liqueat à nobis veritatis fines nullo modo excedi, quod diximus, euidenter demonstramus. Religio olim Christiana nunquam sedes fixit vltra Canarias insulas, & sinum Gangeticum: quod quidem terrarum spatium est graduum centum viginti. At ambitus orbis totius, qui nunc nobis est ita peruius, vt circumnauigantibus semper occurrant Christianorum portus, est graduum trecentum sexaginta, è quibus si demas centum viginti, residui erunt ducenti quadraginta, duplo, scilicet, plures. Igitur duplo nunc est amplior Christiani cultus amplitudo, quam fuerit ante sæcula superiora. Quòd si quis obiiciat in Indiis Orientalibus doctrinam Catholicam non ex omni parte in intimas regiones penetrasse, is reputet secum, neque omnem, quem diximus tractum centum viginti gradibus contineri, Christianæ pietati omnino olim patuisse, sed innumeris hæresibus conturbatum, & à multis Gentibus à Christi nomine prorsus alienis occupatum, cum tamen India Occidentales pareant omnino legibus Christianis, & in intima illarum peruaferit Christiana religio. Hunc accedit quod antiquitus Euangelium non proredebatur, nisi à circulo Arctico ad summum, vsque ad Æquinoctialem: at nunc vsque ad Antarcticum ferè, à quo frerum Magaliani, quo nostri peruenerunt, decem tantum gradibus abest: hoc verò discrimen est graduum quinquaginta quinque, quod est propè tantundem.

Decimum quartum.

Decimum quintum.

Decimum sextum.

Incredibilis fidei propagatio nostro sæculo.

Quo-



Quocirca si villo vnquam tempore oraculorum, quæ adduximus, veritas eluxit, nostra maximè ætate resplendet. Nunc enim multo magis, quàm sæculis præteritis, populi inuitant omnes Gentes ad montem Domini, & domū Dei Iacob: nunc potissimum fluunt, id est, fluminis instar aliis Gentibus aliæ succedunt perenni quodam cursu, ita vt hæ, quæ modò properant quasi aquæ, paulò post, aliis superuenientibus, effugerint ad montem Domini, & alias Gentes post se adducant: nunc potissimum constituti ab Ecclesia principes super omnem terram, memores Dei sunt in omni generatione, & generatione, ex quo fit vt è sæculo in sæculum populi agnoscant, & confiteantur Deum, & admiretur Ecclesia adesse sibi è lōginquis regionibus filios, exclamans: Ego destituta & sola à Græcis, & Protestantibus, & isti vbi hic erant? extenditq; locum tentorij sui ex aliis in alia loca exercitum ducens militum cælestium in acie pro Christo prodeuntium, & castra ponit, tabernaculorum pelles dilatans. Nunc potissimum portæ Ecclesiæ iugiter aperiuntur, neq; die, neq; nocte clauduntur, dum singulis horis ac momentis Gentes ingrediuntur. Vestræ aurem portæ, ô Protestantes, nullis vnquam Gentibus sunt apertæ, vestræ, ô Græci, ex quo à nobis discessistis, sunt clausæ, vestrarum Gentium flumen stetit, aqua effugit, amnis exaruit: tentoria vestra contraxistis, pelles vestrarum tabernaculorum ad terram prostratæ sunt flentibus nobis. Quomodo estis igitur ex Ecclesia Dei?

Isa. 47.

Isa. 54.

## SIGNVM NONVM.

## Ordo fidei propagatæ inter Gentes.

*Prædictum est fore vt Christi cultus primò inter Gentes ad Aquilonem positus propagaretur, deinde inter eas quæ spectant ad Austrum: quod cum nostræ Ecclesiæ per tot sæcula contigisse videamus, illam palàm sit esse Ecclesiam Dei.*

## CAP. VI.

**R**eligio nobis est suspicari, temerè aliquid scriptum in oraculis diuinis. Igitur pensandum nobis est, quod Deus apud Isaiam verba faciens ad Ecclesiam

præun-

prænunciat futurum: *Noli timere: inquit, quia ego tecum sum ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te, dicā Aquiloni, Da, & Austro, Noli prohibere: affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terra. hæc Isaias aperiens fore, vt ab Aquilone, deinde ab Austro Gentes adducantur ad veritatem: sic ait idem alibi: Ponam omnes montes meos (Deus loquitur) in viâ, & semitæ meis exaltabuntur. Ecce isti de longè venient, & ecce illi ab Aquilone & mari, & isti de terra Australi. Audin' vt ab Aquilone primùm, deinde ab Austro Gentes adducantur ad Deum? Explicat alibi idem similitudine diuersa, & maximè accommodata ad rem nostram: Dilata, inquit, locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas, lōgos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida, ad dexteram enim, & ad læuam penetrabis, & semen tuum Gentes hereditabit. Quid est autem, quod ait ad Ecclesiam, Ad dexteram, & ad læuam penetrabis? quid primò ad dexteram, deinde ad læuam? Venientibus ab ortu Solis ad occasum, Solisq; cursum tenentibus, à dextera occurrit Aquilo, Auster à læua: penetrabit itaque Ecclesia prius ad Aquilonem, mox ad Austrum: id verò Ecclesiæ nostræ accidisse manifestè videmus. Et quando Deus cūcta moderatur, ac disponit, neque fieri quidquam potest quod non pendeat ab ipsius nutu, an putamus absque cælesti consilio factum, vt celeberrimum illud Hierosolymorum templū tanto studio, diligentia, & arte diuinitus concessa ædificatum, quod Ecclesiam Dei, ad quam cūctæ Gentes erant perducendæ, significabat, ad Aquilonem construeretur? Mihi sanè persuadere non possum, quin prænunciaret id, quod præ manibus habetur. An non hoc manifestè scripsit, & cecinit Dauid? *Fundatur exultatione vniuersæ terræ mons Sion latera Aquilonis, ciuitas Regis magni.* Nam quando quæso contigit Hierosolymis, vt exultatione vniuersæ terræ fundaretur ad latera Aquilonis? Ecquando, quod subiicit, *Quoniam ecce Reges terræ congregati sunt, conuenerūt in vnum, contigit illi ciuitati?* Scimus nunquam congregatos Hierosolymis Reges terræ, & in vnum conuenisse, vt mons Sion fundaretur ad latera Aquilonis, magnique Regis ciuitas. Ecclesiæ hoc Christianæ est diuinitus concessum (quod infra latius explicabitur à nobis) vt ad eam fundandam Reges terræ coherint simul. Ideirco appositè concludit eodem loco Dauid. *Secundum nomen tuum Deus, sic & laus tua in fines terra.* quod nullo modo conuenit Hierosoly-*

Cap. 43.

Cap. 49.

Cap. 54.

Ab Oriente in occidentem, Aquilonem, &amp; Austrum.

rosoly-

rosolymitanæ ciuitati. Videamus autem, nunquid Ecclesia nostra ab Aquilone primum, deinde ab Austro à dextra, & à sinistra Gentes ad Christi cultum perduxerit. An non ita contigit? Galliarum maxima pars magis ad Boream pertinet. Britannia, Hybernia, Horcades, Germania, Frisia, Pannonia, Misia, Dacia, Saxonia, Bohemia, Pomerania, Polonia, siue Sarmatia, Prussia, Lithuania, Samogetia, Liuania, Dania, Gotthia, Noruegia, Pothnia, Fimmarchia, Selãdia, nõnne Aquilonem respiciunt? Ad ipsum ferè mundi verticem peruentum, cælique supremi polum. En Aquilo, en latera Aquilonis, en dextra. An non suprã ostendimus, latissimè per nostros in his regionibus Christi cultum fuisse disseminatum? An non igitur Ecclesia ad hanc dextram penetrauit?

Videamus an iactis hisce fundamentis, vbi tot nationes Aquilonis ad Christum perduxit, tot Reges vnus religionis vinculo coniunxit, in vnum coëgit, latera Aquilonis fundauit, an penetrarit ad læuam, idem præstiterit ad Austrum, atqui amplissimæ illæ Africæ regiones, insulæ Canariæ, Tertieræ, sancti Thomæ, Principis Ferdinandi, Regna Betonini, Guineæ, Angolæ, Manicongi, Benopotamæ, Inhabanis, Cêsalæ, Melindæ, Mozambiquæ, insula latissima sancti Laurentij, & Zochotoræ, quæ omnia Africam circumstant, & vndique cingunt, ad Austrum protenduntur; & quid est opus repetere innumeras oras Indiarum Orientalium, atque Occidentalium? Sumat qui volet in manus totius orbis descriptionem, & quod dico, suis ipse oculis cernet, ad læuam postea penetratum, ad Austrum deinde peruentum. Viden' vt veritati respondeant cuncta? vt oracula diuina certissimis euentis comprobentur?

Audi adhuc alia mysteriorum plena. Canit Ezechiel, & ait: *Facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc, in visionibus Dei, adduxit me in terram Israël, & dimisit me super montem excelsum nimis, super quem erat quasi ædificium ciuitatis vergentis ad Austrum.* hæc Ezechiel, qui deinde plurima recenset de noua Dei ciuitate construenda abditissimis inuoluta mysteriis, cuius ædificium supremis temporibus excitandum vergat ad Austrum. Id quid sibi velit, an non conspiciamus si numerum spectemus, ac multitudinem nationum, quæ confluerunt ad Ecclesiam Catholicam & nobis ad Austrum sunt? proculdubio multis partibus plures ex

istis,

istis, qui nobiscum sentiunt, & Christum colunt, hanc ciuitatem Christianam, siue Ecclesiã Dei constituunt, quam sint, qui respiciunt Aquilonem: quales cum nobis sunt omnes ij, qui ab Æquinoctiali longè positi Septentrionem spectant. Ac licet Dauid cecinerit futurum vt hæc ciuitas magni Regis fundaretur ad Aquilonis latus, inquit enim, *Fundatur exultatione vniversa terra mons Sion latera Aquilonis ciuitas Regis magni: & reuera Ecclesia Catholica, in qua sumus, habeat ad Aquilonem fundamenta: cuncti namque Catholici à Romani Pontificis legibus pendent, illisq; inuituntur quasi latis à Petri successore, cui dictum fuit: super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, nihilomin' bene prædixit Ezechiel futurum, vt hæc ciuitas supremis temporibus renouanda vergeret ad Austrum, quod eius lōge maxima pars, vt apertissimè ostendimus, vltra nos Zonamq; horridam sita sit Antarcticū polum versus, quamuis Roma sit ad Aquilonem.*

Atque hoc est, quod in Canticis sponsus Ecclesiæ sponsæ precabatur: *surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortū meū, & fluent aromata illius.* Primo namque loco surrexit Aquilo, vt hortus Christi excoleretur: deinde Auster venit: ad huius verò flamen an non verò aromata instar fluminum sese ex Orientis regionibus effuderunt in Europam? Notissimum puto esse omnibus, aduehi nauibus illinc vberissimam aromatum copiam in omnes nostras regiones. Hoc sanè sponsus potissimum non significabat. Quid enim Christo cum aromatis? sed per hæc, quæ conspiciuntur, & sensibus parent, manuq; tenentur, conspici volebat ea quæ sensus atq; oculos corporis effugiūt, peruia verò sunt menti arcana eloquiorum cælestium peruestiganti: tam bonis namq; moribus, tam diuinis instituuntur ad exemplar Christi, quicumq; ex Indiis, siue Orientalibus, siue Occidentalibus, nostram doctrinam sequuntur, vt instar aromatum bene olentium, cunctos Christianos intima voluptatis suauitate, ceteros autem iucundissimo exempli optimi odore perfundant.

Accedere nunc hæretici: quicumque estis ad Orientem, venite ad iudicium. Num vos, ex quo à nobis discessistis, ad Aquilonem primò, deinde ad Austrū, ad dexterā, mox ad læuam penetrastis? Num vëstra ciuitas ad Septentriones fundata vergit ad Austrum? Nunquid Aquilone excitato, postea verò perflante Austro, aromata vobis fluunt: Au-

porius,

Ab Oriente  
in Occiden-  
tem, Aquilo-  
nem, & Au-  
strum.

Cap. 4.

Cap. 40.



potius, ex quo nuncium nobis remissis, longè secus contigit infelicissimæ ac perditissimæ factioni vestræ? Hæc qui vos Aquilo, qui vos Auster concussit, labefactavit, ad terram deiecit, ad nihilum redegit. Auster Sarracenorum vos prostravit primò, Turcarum deinde Aquilo miserimos, an nò videtis, ut prorsus ià prostraverit ingemiscens vobis?

Nam quid est, quod de Protestantibus dicamus? in quos illud aptissimè cadit: Ab Aquilone pandetur omne malum. Vos namque nobis ad Aquilonem, nos vobis ad Austrum sumus. Quomodo igitur estis ex Ecclesia Dei? & quis nos esse penitus ex illa negabit? Videte hæretici, ne vos Aquilonis turbo Turcarum Gens, quæ è Caspiis olim portis erupit ad Boream sitis, inuoluat, & ad internecionem perdat, imminenti ià cervicibus vestris, nudatos gladios stringunt, & intentant Sarraceni, ab Austro ex Arabia profecti, cum Aquilonaribus Turcis iuncti. Hic scilicet vobis Aquilo surgit, hic vos Auster, nauibus aduectos Ægyptos, Afros, Syros, Arabasque ad vastationem vestrarum regionum perducens, exercitibus quotidie immisis quod maximè dolemus, omnes perflat.

### SIGNVM DECIMVM.

Tria tempora tres modi ac tria hominum genera in fidei propagatione.

*Predictum est fore ut trinā legationem Deus ad homines destinaret, qua veritas per illos agnosceretur ac coleretur, ac prima vocarentur, secunda adducerentur, tertia compellerentur, prima diuites, secunda pauperes vrbium, tertia agrestes, primi in domibus, secundi in vrbibus plateis, tertij in vrbibus extra vrbem, & sepibus habitarent, illi prope, isti non ita procul, hi longius positi: atq; è primis nulli ferè accederent, è secundis multi, è tertijs qui impleant domum: primi male haberent nuncios, secundi ac tertij non eodem modo. Idcirco omnia primorum immisis exercitibus vastarentur, quod alijs non sic usu veniret. Hac verò soli Ecclesia nostra contigisse demonstratur.*

CAP. VII.

His

His explicatis expendamus nonnulla, quæ nobis digna videntur, quæ obseruari debeant: atq; in primis, quod ait Lucas, Petrum, dum comoraretur in Ioppe, à sensibus abstractum vidisse vas quoddam instar magni lintei, è quatuor capitibus cælitus demitti, in quo erant omnia quadrupedia terræ, & feræ (sic est in Græco *θηρία*) & serpentina, & volatilia terræ, dictumque Petro: *Maesta, & comede, qui respondit se id nequaquam facturum, quando illa essent immunda. Tum diuinitus illi dictum, immunda non esse, quæ Deus effecerit pura. Hoc verò ter accidit Petro, donec in cælum vas est receptum. Et quidem visu huiusmodi Gentes, quæ immundæ ab Hebræis habebantur, ad verum Dei cultum, & sacra Christiana vocatas esse, scribit idem Lucas. Futurum namque erat, ut omnes ad Ecclesiam è quatuor mundi partibus, ait Augustinus, venirent; nam Petrus Ecclesiam refert; cuius personam sustinebant, & adhuc sustinent eius successores. Quid verò est, quod ter id totum scriptura factum dicit? Temerè autem id corrigisse, quis quæso, nisi temerarius dicat? Præcipue cum Deus alloquens Ecclesiam per Isaiam: ter etiam dicat ut amplifiet habitationis suæ locum, concludens ad extremum, ut postremo clauos, quibus funiculi tentorij extenduntur, consolidet: *Dilata, inquit, locum tentorij tui, rursus: Pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas. denique: Longos fac funiculos tuos. his confectis non est amplius amplificationi locus, sed adiicitur, Clauos tuos consolida. Eodem modo Christus ter à Deo missos legatos dicit, qui homines ad cælestia inuitarent. Sic enim Lucas à Christo per similitudinem dictum refert, ab homine quodam cœnam magnam fuisse aliquando paratam, missumque seruum, ut diceret inuitatis ut venirent, quia iam sunt omnia parata, at alius inuitatorum respondit: *Villam emi, & necesse habeo exire, & videre illam, rogo te habe me excusatum, & aliis dixit: Iuga bouum emi quinque, & eo probare illa, rogo te habe me excusatum. & alius dixit: Vxorrem duxi, & ideo non possum venire. hæc Lucas de primis legatis, primaque legatione à Christo narrata tradit. Addit Matthæus de inuitatis primo loco: *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam reliqui verò tenuerunt seruos suos (Dei scilicet) & contumelios affectos occiderunt. Rex autem cum audiisset, iratus est, & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit, prosequitur Lucas, & ait: Deinde dictum****

Serm. 26. de diuer. ho. 45. tom. 10.

Cap. 54.

Primum tempus vrbianorum per miracula conuersorum.

Matth. 22.

j. Pars.

s

seruos

seruo, Exi cito in plateas, & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, & cecos, & claudos introduce huc. & ait seruus: Domine factum est vt imperasti, & adhuc locus est. En secunda legatio: Et ait Dominus seruo: Exi in vias, & sepes: & compelle intrare, vt impleatur domus mea. atque hæc tertia legatio. quibus omnibus tria tempora, tria hominum genera, ac tres modi, quibus homines Deus ad suam cœnam admittit, quam se suis in regno cœlesti parare Christus alibi dixit, continentur, & quidem patet à Christo tres legationes describi, quarum quælibet aliam vel sequatur, vel præcedat. Ad primam pertinent homines diuites, qui habitent in medijs ciuitatibus in suis ædibus, & contemptores, aut homicidæ nunciorum: atque hoc istorum genus: modus, quo admittuntur, est vt vocentur. Ad secundam spectant inopes, cæci, claudi, debiles, qui habitent in plateis & vicis ciuitatum: atque hi non vocantur, sed adducuntur. en modus admissionis. Tertia continentur, qui extra vrbes in viis ac sepibus, degant, in agris scilicet, & syluis. modus, quo participes sunt cœnæ, est, vt compellantur: atque hæc similitudo posita à Christo.

Ad eius porrò explicationem clarissimam reuocandum nobis erit ad memoriam, ex potissima parte maiorisq; domini, quamlibet rem diiudicari, & æstimari. His positis dicimus prima legatione designari tempus, quod intercessit à vita, & obitu Christi vsque ad imperium Romanum in Occidente excisum, & in Orientis regiones omnino translatum, secunda, quod ab hoc vsque ad Pipini & Caroli Magni tempora, tertia, quod ab illo vsque ad terrarum conflagrationem, & iudicij magni diem. Quæ dicimus, euentu similitudini propositæ consono, & alijs apertissimis oraculis comprobantur. Licet enim cunctis temporibus aliqua ex parte saltem, qui mittuntur à Christo ad instituendas Gentes, fuerint occisi, & contumeliis affecti, quis tamen inficiabitur id potissimum contigisse, stante adhuc Republica Iudæorum, & imperio Romano florente? Quis tot martyrum millia iussu Imperatorum Romanorum, & crudelissimè trucidata poterit vnquam recensere? Paucissimi respectu istorum sunt deinde per tot annorum curricula interfecti, collatio nulla fieri potest. Nam quid est, quod agamus de indignissimis in Christi nuncios eo tempore per hostes veritatis iniuriis illatis? Legat qui volet Apologias Athenagoræ, Iustini, Tertul-

liani,

liani, Cypriani, Arnobij, & aliorum, ac videbit quæ in nos maledicta olim Gentes congererent. Diximus quantum ad genus hominum, hac prima legatione vocatos diuites, nam quamuis Deus omnes omnibus temporibus ad agnitionem veritatis vocarit, siue illi forent inopes, siue opulenti, cum tamen imperio Romano vigente maxime opes apparerent, ac tum præsertim villæ magnificentissimæ viscerentur, hoc est illud: *Villam emi*: agri excultissimi, & amplissimi essent in pretio, atque hoc illud est: *luga bonum emi quinque*: nuptiarum lautissimi essent apparatus, in quibus deliciarum voluptatumque vniuersa exponerentur incitamenta, quod significatur iis verbis: *Vxorem duxi*. idcirco inuitati dicuntur ex his multi, è quibus tamen ad cœnam tam pauci venerunt, vt nemo venisse dici possit, donec Deus in Orientem, nouamq; à suis urbem Constantinopolim conditam translato imperio, Romanis extrema minari cœpit: neq; iis adhuc agnoscentibus vltionis diuinæ signa, vrbi Romæ contigit, & imperio Occidentali, quod Iudææ. Id verò perfectum maxime eo tempore, quo Iustinianus extremis temporibus à semetipso desciscens in Pontifices Romanos maxime iniurius fuit, coniectis in vincula, & indignissimè habitis, Syluerio, & Virgilio, de qua re fufius, loco suo: tum Roma per Totilam magna ex parte excisa, tum multæ prouinciæ in Barbarorum potestatem venerant multo ante Iustinianum. Neque verò solùm ad diuites hæc legatio spectare ea de causa dicitur, quod imperio Romano florente maxime in omnib. opes apparerent, deliciaq; & voluptates, sed etiam quia nemo sapientiæ vel artis esset opibus vllis instructus, quibus vel iuuatur, vel ornatur humana vita, qui imperio Romano haud pareret: cæteræ nationes, neque corporis, neque animi bonis vllis, si comparerentur illis, erant satis excultæ, vt ostēdemus locis suis. Igitur hoc hominum genus huiusmodi legatione continebatur, quod vocari dicebatur, quoniam sacerdotes Christiani à Gentibus olim nõ magno plerumque habitis in honore, vix erat vt imperio vllõ vr̄i, quo compellerent homines, aut auctoritate, qua adducerent ad cultum Christi, possent.

At inquis, Cum concidit imperiũ Romanũ in Occidente, & à Barbaris est nationibus disceptũ, tum Christi nomen populi ferè cuncti agnoscebant, & venerabantur, nemo in eius legatos erat iniurius, nemo illos cedebat. Quo-

Primũ tempus urbano-  
rum ad fidẽ  
vocatorum.



circa legatio prima non videtur huic tempori conuenire. quamuis enim diuinitus emissi fuerint exercitus Barbarorum in prouincias imperij Occidentalis, Ostrogothi, Heruli, Turcilingi in Italiam, Fraci in Gallias, Picti, & Angli in Britanniam, Visigothi, Sueui, & Alani in Hispanias; Vandali in Africam, ideoque hac parte veritati respondeat oraculum, non tamen, qua dicuntur è vocatis aliqui iniurij in nuncios fuisse, aut homicidæ eorum Respondemus alibi à nobis apertissime ostendi, tum maximis affectos contumeliis eos, qui Christi personam sustinebant, sacerdotes ac religiosos viros ab Imperatoribus Romanis, & eorum sectatoribus, cum subuersum fuit imperium in Occidente, & contumeliæ illæ longè erant grauissimæ, quod esse huiusmodi nullo modo viderentur: & nunc quidem sic satis, quod dicimus ostendisse generatim.

Li. 5. de prou.

Saluanus presbyter Massiliensis vixit iis temporibus, quibus Barbari irruperunt in prouincias Romanas, & illas occuparunt, is ergo sic post multa, quæ omittimus breuitati consulentes, de vocatis istis, qui Christum se colere profitebantur, inquit: *Quis ergo, vt dixi, vt dixi, locus est, ubi non à principalibus civitatum, viduarum, & pupillorum viscera deuorentur, & cum his ferre sanctorum omnium: nam & hos (enunciij contumelijs affecti) quasi viduas & pupillos habeat, quia tueri se, aut pro studio professionis suæ volunt, aut innocentia, atque humilitate non possunt, nemo itaque tutus horum est, nec vltius admodum præter summos à vastatione latrocinij populantis immanis, nisi qui ipsis latronibus par est in hac conditione: immo in hoc scelus est res deuoluta, vt nisi quis malus fuerit, saluus esse non possit: sed videlicet cum tot sint, qui bonos vastant, sunt fortasse aliqui, qui in hac vastatione succurrunt, qui, vt scriptum est, eripiat egenum & pauperem de manu peccatoris: non est, qui faciat bonum, non est penè vsque ad vnum. Ideo dixi penè vsque ad vnum, quia tanta est raritas bonorum, vt penè vnus esse videatur: quis enim vexatis atque laborantibus opem tribuat (cum improborum hominum violentia etiam sacerdotes Domini non resistant? nam aut tacent plurimi, aut similes sunt tacentibus, etiam si loquantur, & hoc multi non inconstantia, sed consilio, vt putant, atque ratione: exertam enim veritatem proferre volunt, quia eam aures improborum suscipere non possunt, nec solum refugiant, sed etiam odiunt & execrantur: & non modò auditam non reuerentur, aut metuunt, sed maiore etiam superbientis pernicacia perduellione contemunt, & ideo tacent etiam qui loqui*

possunt,

possunt, dum ipsis interdum male parcunt. hæc Saluanus clarissime cõtestans à principalibus viscera viduarum, pupillorū, religioforumq; deuorata suis tēporibus. hinc idem: *Quæ enim sunt non modò vrbes, sed etiam municipia, & vici, vbi non quot curiales fuerint, tot tyranni sint? Addit postremo tam malè habitos singulos à principibus, vt transfugerēt ad Barbaros ob nimias diuexationes, benèq; actū sic cum iis, quod Barbari subuerterint imperium Romanū: Interea, inquit, post cõtempta sacerdotū verba, vastantur pauperes, vidua gemunt, orphanam proculcantur, in tantum, vt multi eorum, & non obscuris natalibus editi, & liberaliter instituti ad hostes fugiāt, ne persecutionis publicæ afflictione moriantur, quærentes scilicet apud Barbaros Romanam humanitatē, quia apud Romanos barbaram inhumanitatē ferre nō possunt: & quamuis ab ijs, ad quos confugiant, discrepent ritu, discrepent lingua, ipso etiā, vt ita dicam, corporum, atque inuicem barbariarum cu nidore dissentiat, malunt tamen in Barbaris pati cultum dissimilem, quam in Romanis iniustitiam seuiretem. Itaque passim vel ad Gotthos, vel ad Baogandas, vel ad alios vbique dominantes Barbaros migrant, & commigrasse non pœnitent: malunt enim sub specie captiuitatis viuere liberi, quam sub specie libertatis esse captiuum. Itaque nomen ciuium Romanorum aliquando non solum magno emptum, nunc vltro repudiatur, ac fugitur, nec vile tantum, sed etiam abominabile penè habetur. hucusque Saluanus, vt intelligas Christi nuncios ab ipsis Romanis contemptos, eorumque, vt ait idem, viscera ferre ab iisdem deuorata, quod ita contigisse, certissimis exemplis suo loco patefiet.*

Sed bene est ex eodem cognoscere, quis Africæ hac in te status fuerit, quando illa foediùs & atrociùs à Vandalis est exagitata, & quæ fuerit Afrorum in viros religiosos reuerentia, & honor. Audi eum loquentem: *Si quando aliquid quis Dei seruus, aut de Ægyptiorum cœnobijs, aut de sacris Hierosolymorum locis, aut de sanctis eremi venerandisq; secretis, ad urbem illam (Charraginem intelligit) officio diuini operis accessit, simul vt in populo apparuit, contumelias, sacrilegia, & maledictiones excepit, nec solum hoc, sed improbiſſimis flagitiosissimorum hominum cachinnis, & detestantibus ridentium sibilis, quasi taureis cedebatur, verè vt si quis ea inscius rerum fieri videret, non aliquem hominem ludificari, sed nouum mandatumque monstrum abigi, atque exterminari arbitraretur. Ecce Afrorum, & præcipue Carthaginensium fidem, totas quondam Apostolis paganas vrbes licuit intrare, & minus primum eorum ad-*

Primū tempus urbanorū ad fidem vocatorum.

uentum atque conspectum feri illi, ac barbari sacrilegiorum coitus detestabantur. Sanctum electionis vas Paulum Apostolum de vniuersi Dei cultu ac maiestate dicentem superstitionibus licet Atheniensium populus patienter audiret. Licet autem in tantum admirati sunt, ut cum Apostolis diuinas virtutes in se cernerent, esse eos homines non putauerint. Intra Carthaginem vero apparere in plateis & compitis Dei seruos sine contumelia atque execratione vix licuit: persecutionem hoc quidam fuisse non putant, quia non occisi sunt, latrones hoc quidem proverbio uti solent, ut quibus non auferant vitam, dedisse se dicant: sed in vrbe illa non tam hominum fuerunt hæc beneficia, quam legum: interfici enim indemnatum quemcunque hominem etiam duodecim tabularum decreta vetuerunt: ex quo agnoscitur quod magna illic prerogativa dominica religionis fuit, ubi ideo tantum Dei seruus licuit euadere, quia à Paganò iure defensi sunt, ne Christianorum manibus trucidarentur. Hæc ille.

Ex his apparet in Occidente & Africa Christi nuncios à Principibus viris, & aliis, quamuis Christiani viderentur, tot & tantis iniuriis affectos, ut quod ait Saluianus, eorum viscera ferme deuorarentur. In Africa verò quasi monstra exterminarentur, ac ne trucidarentur, religio Christianique cultus non fuit in causa, sed ipsa Paganorum, ut ait, leges, quæ neminem indemnatum interfici permittebant. Hæc verò ita fuisse speciatim suo loco clarissimum fiet. Quod si respicias, an Christi cultus ab omnibus receptus esset eo tempore, quo barbaræ nationes irruerunt in Occidentale imperium: constat à maiori parte nobilium, vel non omnino admissum, vel non ex animo à cunctis amplexatum. Est eorum testis Zozimus homo nobis infensissimus in historia sua, qui vixit temporibus illis, ac testatur Senatuum Romanum maxima ex parte prisca superstitionibus addictum fuisse. Testes sunt epistolæ Symmachi, in quibus Romanorum ciuium nomine obsecrat Theodosium, Arcadium, atque Honorium, ut antiqua stipendia sacerdotibus Gentium reddant, sacra fieri diis ne verent: testimonio sunt nobiliores magistratus in vrbe, qui plerumque mandabantur alienis à nostra religione. Denique Orosius Romam non alia de causa direptam fuisse à Barbaris tradit, nisi quod malè esset animata in Christum. Eius sunt hæc verba: *igitur ingrata Roma, quæ sicut nunc sensit, non d remittendam, sed ad reprimendam idololatriæ præsumptionem, dicis Dei obliquam misericordiam, ita continuè propter viuorum*

ib. 7. cap. 37.

116

mortuo-

mortuorumque sanctorum piam recordationem Dei iram passura non plenam, si forte confusa peniteat, & per experientiam fidem discat ab incursum Ariani Regis, & hostis, sed Christiani aliquantulo ad tempus spatium differtur. Et iterum de Roma capta agens. Et ne, inquit, quisquam forte dubitaret ad correctionem superba, lasciuia, & blasphemæ ciuitatis hostibus fuisse id permissum: eodem tempore clarissima vrbe loca fulminibus diruta sunt. Atque hæc de Roma.

Audi nunc Saluianum de Africanis verba facientem: Sed quia, ait, de impuritate Afrorum iam multa diximus, nunc de blasphemis saltem pauca dicamus: professa enim illic iugiter plurimorum paganitas fuit: habebant igitur intra muros patrios intestinum scelus, caelestem illum scilicet Afrorum Dæmonem dico, cui ideo, ut reor, veteres Pagani tam speciose appellationis titulum dederunt: & quia in eo non erat numen, vel nomen aliquod esset: & quia non habebat aliquam ex potestate virtutem, haberet saltem ex vocabulo dignitatem quis ergo illo idolo non initiatus? quis non à stirpe ipsa, forsitan etiam à natiuitate deuotus? nec loquor de hominibus sicut vita, ita etiam professione ac vocabulo Paganis: & qui sunt, prophani erant errore sic nomine: tolerabilior quippe est, & minus nefaria gentilitas in hominibus professionis suæ, illud perniciosissimum, ac scelestissimum, quod multi eorum, qui professione Christo se dicauerant, mente idolis seruebant. Quis enim non eorum, qui Christiani appellatur, caelestem illum, aut post Christum adorauit, aut quod est peius multo antè quam Christum? Quis non dæmoniacorum sacrificiorum nidore plenus, diuinæ domus limen intrauit, & cum factione ipsorum dæmonum Christi altare conscendit? Et mox: Ecce quæ Afrorum, & maxime nobilissimorum fides, quæ religio, quæ Christianitas fuit: dicebantur Christiani ad contumeliam Christi. Et rursus: At inquis, non omnes ista faciebant, sed potentissimi quique, ac sublimissimi: acquiescamus hoc ita esse, sed cum ditissima quæque ac potentissima domus turbam faciant ciuitatis, vides per paucorum potentium sacrilega superstitione urbem cunctam fuisse pollutam: nemini autem dubium est omnes dominorum familias aut similes esse dominis, aut deteriores, quamuis hoc resistatis, ut deteriores. Hucusque Saluianus de Afris addictis falso Deo, quem vocabant caelestem: quod adeo est verum, ut Victor Vicentis non potuerit continere se, quin doluerit à Vandalis fuisse deletam viam caelestem, quæ scilicet ducebat ad eius ædem: & tamè Prosper Aquitanus vastatam gaudet libro de promissionibus: neque debet, aut villo modo credi potest, Vi-

Primū tempus urbanorum ad fidei vocatorum.

Lib. 1. de pers.



ctorem falso Deo aliquid dari voluisse, sed viæ illius pulchritudinem deformatam credo dolebat, cum magis esset gaudendum memoriâ falsi Dei oblitteratam fuisse, viamq; præcisam victis Afris impietatis colendæ, quod egit Prosper. Ex his palam fit à plerisque nobilium non exceptum Christi cultum in Occidente, cum Barbari occuparunt eius regiones. Adde, neque ab infimæ sortis hominibus, siue vt veriùs loquamur, à rusticis Christi numen agnitum fuisse: argumento illud sit, quòd Arcadij & Honorij temporibus, vt colligitur è codice Theodosiano, Pagani vocabantur, qui à Christo erant alieni: quòd scilicet, qui in pagis habitabant omnes à Christo essent auersi, vnà cum nobilibus ferè cunctis. Hinc in vita Benedicti refert Gregorius multos è rusticis ad Christianam pietatem à sancto viro, qui Totilæ temporibus floruit, traductos: igitur qui Christum sequebantur, maiori ex parte in vrbibus & oppidis habitabant, multi tamen ex illis nulla antiqua nobilitate erant insignes. Hic igitur primæ legationis modus, cum sacerdotes Christi non tanta pollerent auctoritate, ac necesse erat se demissius vt plurimum gererent: Hoc hominum genus inuitatum: Hoc tempus huiusmodi legationis, cuius finis videtur fuisse circiter imperium Iustiniani, qui supremis vitæ temporibus à solita pietate desciscens, in vincula coniecit Syluerium & Vigilium Pontifices Romanos, primus è Christianis, seu Catholicis Imperatoribus tanti sceleris auctor, quo tempore diruta Roma, Italia miserimè vastata: qua de re fusius loco suo. Nunc ad reliqua pergamus.

*Tempus, modus, atque hominum genus ad secundam legationem spectans explicatur, quo vocati in pagis habitantes, id est Pagani, & Gentes in consinibus imperij Romani confidentes.*

#### C A P. V I I I.

**T**Estatur Appianus Alexandrinus diligentissimus scriptor, Imperatores Romanos haud curasse imperij confinia propagare, quòd haberent in sua iam potestate quidquid in terris esset regionis excultæ, & opulentiæ. Quocirca iure prima legatio maximè spectat ad subiectos Imperio Romano, qui præ cunctis inuitati videntur post Iudæos: & idcirco dicuntur per illam vocati diuites, & qui in domibus

domibus habitabant: ceteri namque populi tenues, aut etiã nullas vrbes habebant, vt alibi ostendemus, si Romanis compararentur: neque tamen illi neglecti omnino in prima legatione: præpositi verò Romani. Adde olim ius vrbis Romanæ communicatum, per Imperatores fuisse cunctis Imperio subiectis. Hinc Numatianus antiquus vates:

*Dumq; offers victis proprij consortia iuris*

*Vrbem fecisti, quod prius orbis erat.*

Iure itaque prima legatio pertinere scribitur, & à Christo prædicatur, ad incolas vrbium, domorumque: secunda verò ad eos, qui in plateis ac vicis habitabant: quòd nimirum quibus erant cum Romanis commercia in iisdem plateis, quique Romanis non essent pares, neque eodem cum illis iure vterentur, sed in vicis instar egenorum, & villicorum, suas haberent sedes: ob id claudi, cæci, & inopes omnium, scilicet indigentes, quæ vel ad animi, vel ad corporis ornamenta spectarent, ad Christi cultum fuerint adducti. Hi fuere quos diximus Paganos vocari cœpisse, quòd superstitio falsorum deorum maximè vigeret apud eos dumtaxat ferè (vbi regnare cœperunt ex omni parte Christiani in Imperio Romano) qui morabantur in pagis, vicis, ac foris, quasi plateis quibusdam, vicisque vrbis, siue orbis Romani. Hac similiter legatione continentur, quæ in consinibus Imperij Romani nationes erant, quasi in suburbis, plateisque, & vicis apertis. Quocirca libet hinc admirari prouidentiam diuinam, qua factum est vt monachorum, qui in syluis, agris, & solitudinibus degebant, collegia & instituta latissimè amplificata sint ab initio Imperij Constantiniani, ad quod exordium secundæ huius legationis refertur, vt videlicet per eos rustici ad Christi fidem faciliùs perducii possent: quod sanè præstitum fuisse, colligi potest ex eorum vitis.

Videamus porrò quæ nationes nobis se adiuxerint Imperio Romano haud subiectæ sub ipsa tempora Constantini, vsque ad Carolum Magnum: igitur Sarmatæ Imperio in Orientem iam translato per Constantinum Christiano se cultui dedicarunt, homines inopem vitam ducentes: id Socrates scriptis mandauit. Iberes similiter, & Armeni, vt Sozomenus tradit: denique omnes ferè trans Istrum Gentes in Europa, Istrum verò scimus fuisse à Septentrione in Europa terminum Romanæ ditionis. Idem contigit populis, qui trans Rhenum, & alios imperij limites, sedes habebant,

*Lib. i. cap. 14.*

*Lib. i. cap. 5.  
& seq.*

bant, vt idem testatur his verbis: *Cum infinita fere, & promiscua multitudo Gentium ex Thracia in Asiam traiecisset, eamque incursionibus factis occupasset, alijsq; Barbari in alijs regionibus Romanis sibi finitimis idē prastitissent: multi sacerdotes Christi pariter captiui à Barbaris abducebatur. Quis quidē cum homines in illis locis afflictatos morbis sanarent, & demonibus occupatos solo nomine Christi filij Dei inuocato liberaret: & sincerum praterē ac pium vitæ genus colere, & virtutū prastitia obtrectatorum ora penitus obturare viderentur: Barbari eos cum vitæ, tum factorum admirabilium causa magnoperē admirati, & eos valde prudentes esse, & se si tam prastabiles hominū mores imitarētur, numenq; diuinū ad eorū exemplum colerent, Deum sibi propitium habituros. Itaque ab illis, quia sibi agendū sit, doceri constituunt, discūt fidei nostræ præcepta, baptismū recipiūt, & cōuentus more Christianorum celebrant.* Hæc Sozomenus in vniuersum de cunctis nationibus Barbaris vltra Imperij Romani fines constitutis. Idem præterea scribit à Tiridate Armenorum Rege imperatum subiectis suis, vt Christiano se cultui adicerent: & per Armenos in Persia eodem tempore latē Christi doctrinam disseminatam. Habetur ex eodem, sedente Athanasio, interiores Indos ad nostra sacra cōcessisse opera Frumentij, qui ab Athanasio Episcopus eorū fuit ordinatus: vt autē se Christo adiungerent, à principio fuit in causa fides in omnibus rebus, & prudentia Frumentij à Rege ac Regina Indorū p̄specta, vsuq; multarū rerū cōprobata.

Atque hæc Imperante Constantino, qui primus lege vetuit, ne diis sacra fierent, & innumera Christianis priuilegia concessit: qua factum vt adducerentur homines potius quam vocarentur ad cultum Christi, eam legem nonnulli ex eius successoribus vel omnino abrogarunt, vel ex parte imminuerant, vt alibi aperietur. Hinc Tiridates Armenos suos edicto adduxit ad Christi cultum, ceteri, vel metu diuinæ vltionis, vt Barbari, quos ait Sozomenus nobis se adiunxisse, quod Deum sibi propitium fore sperarent: vel admiratione prudentiæ, & integritatis in summis rebus explorata, quod accidit Indorum populis, Christo se adiungere: sed maximē Barbaros etiam, credo, mouebat ad amplectendam Christi doctrinam, quod viderent ab Imperatoribus Romanis pluris fieri Christianos, quam falsorum deorum cultores: licet hac via nihil profecerit Theodosius, qui multis conatus est persuadere Senatui Romano, vt Christi doctrinam sequeretur: quod Zozimus scribit ad fi-

nem

Cap. 7. lib. 10.

Secundum  
tempus Pa-  
ganorum ad  
fidem addu-  
ctorum.

nem libri quinti: sic etiam Frumentius, dum regni Indici gubernacula moderaretur, fauore & beneficiis populos illos ad Christi colendum numen inuitauit, vt se ab Edesio ipse Frumentij comite audiuisse narrat Rufinus: Sarraceni imperante Valente nomen Christo dederunt: ij sane inopes, & artibus liberalibus nullo modo valentes, metu non sunt adacti ad religionē Christianam, tantum Moyse Monachi sanctimonia, & miraculis: ita vt contra acciderit ipsis, ac Sarmatis, qui bello fracti ab Imperatore Constantino, & terrore perculsi, quod audissent illum victoriam retulisse ea de causa, quod Christum veneraretur, constituerunt & ipsi Christo se deuouere, vt Socrates scriptum reliquit. Igitur Sarraceni pertinent potius ad secundam legationem: propterea quod pauperes essent, & à bonis animi fere nudi, quam quod adducti sint beneficiis, aut spe beneficiorum: pertinent etiam, quod in viis ac vicis habitarent: oppida namque illis pauca, informia, & instar tuguriorum, cum plerumque in tentoriis degerent, & casis. Scythæ Nomades opera Ioannis Chrysostomi nobis se adiunxerunt, vt scribit Theodoretus. Hi quam pauperes forent, optimē quidam versibus illis descripsit:

*Campestris melius Scythæ,  
Quorum plaustra vagas vitæ trahunt domos,  
Viuunt, & rigidi Geta:  
Immetata quibus iugera liberas  
Fruges, & Cererem ferunt:  
Nec cultura placet longior annua.*

Burgundinorum Gens Barbara, inquit Socrates, vitam à Republica gerenda remotā ducebat, & arte lignaria mercedem, qua vitā tueretur, acquirerebat: ea cum trāsito Rheno propè Rhodanū confedisset & ab incursionibus Hunnorum timeret, Christo se deuouit, si profligaret hostes: quod illi diuinitus est concessum, atque ita adducta metu quodam ad veritatem colendam, qui tamen non immitteretur ab vllis hominibus ea de causa, vt ad Christum trāsiret, quod est tertiæ legationis. Idem contigit multo post Francis, qui Gallias occuparant, & eorum Regi Clodoueo, cum prælium commissurus esset aduersus Alemannos, & eorum robur & innumeram multitudinem maximē formidaret. Orosio viuente, Sueui, Alani, & Vandali in Hispaniis confederant: de quibus sic ille, vbi dixit à credibus abstinuisse: ministrōsque, & defensores fuisse Christianorum:

Post

Lib. 1. cap. 14.

Lib. 1. 5. 31.  
Hor. lib. 3.  
od. 24.



est hoc quoque continuo Barbari exsecrati gladios suos ad aratra conuersi sunt, residuosq; Romanos, vt socios modo, & amicos fouent. & mox de iisdem, atq; aliis Barbaris. Quamquam si ob hoc solum Barbari Romanis finibus immissi forent, quod virgo per Orientem & Occidentem Ecclesie Christi Hunnis, Sueuis, Vandalis, Burgundionibus, diversisq; & innumeris credentium populis replentur, laudanda & atollenda Dei misericordia videretur: quandoquidem, et si cu labefactione nostri, tanta Gentes agnitionem veritatis acciperent, quam inuenire antea illae, nisi hac occasione non possent. hæc Orosius de nationibus istis, nulla re, nisi robore, & armorum vi præstantibus, alioquin pauperimis, artiumq; cunctarum ignaris: quibus adicere possumus Hibernos, ad quos per eadē tēpora à Cælestino missus est Palladius, homines in tuguriis agentes, & speluncis.

Secundum  
tempus pa-  
ganorum ad  
fidem addu-  
ctorum.

Imperante Iustiniano, nomen Christo dederunt Auximira, & Homeritæ populi ultra Ægyptum, quod Paulus Diaconus & Procopius scribunt: Heruli, & Hūni, Bosphorani, Abasgi, & populi qui ad Tanaim fluuium sedes habebant omnes, neq; diuitiarū, neq; artis, vel doctrinæ vllius vsu præstantes: hac præterea legatione ad Christū perducti sunt Boij, & Bactari à Ruperto Episcopo Salisburgensi, Alemanni à Gallo, & Columbano, plurimi è Germanis è Chiliano, Flandri ab Eligio: reliqui verò ferè Germania populi à Bonifacio Mogūtino, qui temporibus Pipini vixit: atq; hæ nationes, nullis artibus, nulla doctrina valentes agrestem quandam vitam ducebant sicut Angli, & Saxones, qui è Germania in Britanniam commigrarūt, & Christo postea nomen dederunt: qua de re latè Beda, qui inter alia scribit, Edibertum Regem Cantuariorum, qui eōiux erat Christiana è genere Francorū, ab Augustino ad Christi cultum fuisse perductum, per quem deinde plurimi idē secuti sunt exemplum blanditiis ac beneficiis allecti: quo defuncto, & omnibus in deteriora labentibus, Eduinus Anglorum Rex potentissimus Christo se addixit, adductis promissis quibusdam regni, quod amiserat, recipiendi, & hostilis exercitus debellandi, vt è Beda discere possumus. Atque hæc sanè legatio secunda, qua perducti sunt ad Christum populi multi, nullis artibus, nullisq; humanarū rerum vsibus præstantes: perducti verò sunt plerunq; beneficiis rerum præsentium, non sola Euangelij voce permoti, quod ante Constantini tempora contingebat. Initium verò ducitur à Constantino, qui Christo se adiunxit ob

victo-

victoriam, quam retulit è Maxentio per crucis signū, aliaq; diuinitus illi beneficia concessa, quibus & à multis malis est ereptus, ac bonis plurimis honestatus: quamuis poenæ in contemptores primæ legationis allatæ maximè extiterint vsque ad tempora Iustiniani.

*Tertia legatio, qua populi omnium maximè barbari & efferi ad cultum Christi sunt perducti.*

### C A P. I X.

**N**Vnc quæ pertinent ad tertiam legationem videamus: qua non sola Euangelij voce populi multi ad Christum vocati, non beneficiis duntaxat adducti, sed licitis etiam quibusdam modis compulsi: & quidem nemo cogi omnino potest, vt Christum sequatur: sed si dedit se illi, adigere licebit, ne ab illo se abiungat, fidēq; præstet, quam dedit: fas erit similiter optionem dare aliquibus, an velint poenas luere, quarum sunt rei, an absolui ab iis Christum colendo. Atq; his duobus modis compelli possunt, ac debent meritò nationes plurimæ ad Christi cultum. Primus est, vt retineant, quando iam professæ sunt. Secundus est, vt à meritis poenis absoluantur, si velint profiteri, atq; hæc pertinent ad tertiam legationem, quæ præstita per nostros esse sigillatim demonstremus, simulq; ostendamus, populos hosce, qui compulsi sunt, in viis habitasse, & in sepibus, sub dio scilicet, in locis incultis & horridis. Nam qui spectabāt ad secundam legationem, non sub dio sedes habebant, cum possent se in porticus, & loca publica platearum viarumq; conferre, & ab imbribus, temporumque, & aëris iniuria tueri, cum dicantur fuisse in vicis & plateis.

Constat in Saxonia nihil olim fuisse ex culti, cuncta horrentia, & senticetis obstructa; idemq; in reliqua Germania fuisse, quæ longius aberat à Romanorum confinibus, liquet ex eis, quæ Cornelius Tacitus scribit, & alij, quos infra testes adducemus. Saxoniam incolas Carolus Magnus vndecim præliis diuerso tempore domitos, ac semper noua molientes, nullisq; foederibus stantes deuicit, & Christianæ religioni, quam se vltro accipere professi fuerant anno septingentesimo sexagesimo septimo, vt Regino est auctor, & decies abiecerat, integrè adiecit anno septingentesimo octuagesimo quinto, & adhuc plurimos ex eis-

dem

dem nondum bene promissa seruantes transtulit in Gallias anno octingentesimo quarto.

*Dubr. lib. 5.*

Boriuorius Bohemorum Rex Christo nomen primus illius gentis, procurante, ut diximus, Cyrillo, & Methodio, vna cum natione illa dedit: ob id paulo post a suis regno depulsus, armis deinde restitutus, & impij ferro necati, ceteris ad fidem seruandam compulsis. Sed cum postea Boleslaus, interfecto Venceslao fratre sanctissimo, Drahomiræ matris impia consilia secutus, Christianos insectaret, Ottho illum Magnus armis ad officium redegit, initumque est pactum, ut Christiana religio in Bohemia restitueretur: nihilominus plurimi à Bohemis sepius à fide deficientes, & in vnum coeuntes aduersus Christianos ferro domiti sunt, Adalberto praesertim Pragensi Episcopo sedente, cuius quinq; fratres ab impijs ob Christi cultum sunt occisi. Dubrauius hæc diligentissime scripsit.

*Idem. lib. 6.*

Slauini populi Romanis ignoti, latissimas olim regiones diuersis modo nominibus distinctas obtinebant, ut liquet ex historiis Helmoldi. ij magnam partem victi ab Otthone Magno, vitam, patriamque, qua multandi erant ob latrocinia, incursiones, caedesque, in Christianorum confinibus factas, Christi cultu complectendo redemerunt. Post annos deinde septuaginta à veritate religionis abscesserunt, ac tot Christianos occiderunt, ut eorum numerus libro comprehendi non possit, inquit Helmoldus. Henricus deinde Primus Imperator praesertim fractos ad fidem redire coegit, quod praestitit etiam Conradus eius successor: nihilominus iterum discessionem fecere, obruncato Duce Bernardo, qui Christianæ religioni propagandæ in primis studebat, eum plurimis alijs, anno millesimo sexagesimo quarto Henricus postea à Slauis ortus, ac Christianus iterum victos ad officium reuocauit, cuius ætate Vicelinus sacerdos late Christianam religionem inter Slauos disseminauit.

*Hel. lib. 1. c. 9.*

Tertium tempus barbarorum ad fidem copulorum.

*Lib. 1. c. 16.*

*Cap. 19.*

*Cap. 24.*

*Cap. 43.*

*Lib. 2. c. 12.*

*Cap. 13.*

Ludouico imperante, Rugiani Christo nomen dare ceperunt: mox ab eo defecerunt, donec Valdemarus Danorum Rex exercitu ducto illos deuicit, secumque abductis obsidium loco nobilium filiis, reliquos ad Christi doctrinam reduxit anno millesimo centesimo sexagesimo octauo. Ipse namque Princeps Rugianorum Christo se penitus addicens, Apostolumque agens, gentem (scribit Helmoldus) rudem, & beluina rabie sauietem, partim praedicatione assidua par-

tim

tim minis ab innata sibi feritate ad nouæ conuersationis religionem conuertebat (hæc Helmoldi verba) anno millesimo centesimo octuagesimo sexto.

Meinardus in Liuania Episcopi sedem Rige constituit, ac per ea tempora Teutonorum militum religio, ut ex Arnolde constat, existere coepit, per quos late propagatus Christi cultus, subactis bello earum regionum barbaris nationibus, Alberto Meinardi successore egregiam in omnibus operam nauante. Anno millesimo centesimo sexagesimo tertio cum Boleslaus Polonorum Rex in Prussorum, qui ob plurimas Christianorum caedes erant poenae capitali obnoxii), confinia ingressus, ferro & incendijs omnia misceret, magnasque praedas ageret, illique supplices pacem postularent, tum demum concessa illis, si Christum sequerentur: fecere imperata, demolitique sunt fana, & simulachra falsæ superstitionis. Sed paulo post à veritate defecerunt, ut adnotauit Cromerius: post annum verò millesimum ducentessimum quinquagesimum rursus à Cruciferis deuicti, religioni se Christianæ reddiderunt.

*Arnol. lib. 7. c. 9.*

*Lib. 6.*

*Idem lib. 8.*

Iaziges item sub annum millesimum ducentessimum sexagesimum tertium à Boleslao Pudico victi, ad religionem Christianam, ut sibi vitam propter scelera patrata morti additam conseruarent, conuolarunt. Ostendimus supra, ante annum millesimum trecentessimum quadragesimum quartum, nonnullas ex insulis Canarijs bello à nostris captas fuisse, reliquas deinde eodem modo Christianæ religioni adiectas, similiter Ioanni primo Lusitanorum Regi Henricum fuisse fratrem, qui cum littora Africa circumnavigaret, multas oras & insulas armis subactas ad Christum traduxit. Inde aditus factus ad amplissima India-rum Occidentalium atque Orientalium regna, in quibus quanti progressus facti sint per nostros, & in dies fiant exercitibus classibusque missis, ut impietatis cuncta simulachra, ritus, & templa ad terram prosternantur, nemo est qui ignoret: nec dum tantarum rerum, ac tertiæ huius legationis finis, nondum scilicet impleta domus.

En igitur ut compulsæ sint, ac compellantur Gentes ad Christiana sacra, dum remittitur eis poena merita propter scelera patrata, quibus iura naturalia neque cessarunt, neque cessant violare, in totius humani generis maximum detrimentum, Dei que ignominiam, quod accidit maxime nostris temporibus inter Indicas nationes nefandis

flagitijs



flagitius inuolutas, quæ Christo adherentes meritis ipsius expiantur, & ab omni noxa liberantur, vel dum populi coguntur illam retinere religionem, quam publicè sunt professi, & cui suam fidem dantes obstrinxerunt. Atq; hoc est, quod tertio loco Isaias Ecclesiam monebat vt longos faceret funiculos, clauos consolidaret, & longissimè nâq; Ecclesiæ tentoria nunc, quod prius non erat extensa, videmus: clauis verò hac tertia legatione consolidantur, ita vt non mediocri vi sit opus, arma & mallei adhibeantur: sepeque interpositas antiquitus inter nos & remotissimas Gentes, quibus erat auis nostris iter ad illas obstructum, à Caroli Magni ætate nostri transilire, ac disicere cœperunt, loca spinis obsita peruadentes, ad quas neque Romanis, neq; aliis erat aditus vllus: ex iis sepibus iussu diuino legati nostri educunt innumeros, vt est prædictum, quos ad cælestem cœnam compellant.

Vos igitur Protestantes, & Græci, quomodo estis ex Ecclesia Dei? quomodo nos esse negatis? Prima quidem legatio, & secunda, Protestantes à vobis confici haud potuit, qui ex inferis heri erupistis: at neque tertia: nam nisi primum detur, ac secundum, qui tertium potest esse, ac nominari? & quomodo procul ab vrbe Christi, è sepibus vos ad eam compulistis homines vt accumbant epulis diuinis qui limites vnius aut alterius prouinciæ non egredimini? Quas autem Gentes compellit, qui nullas vocastis, nullas adduxistis? Palam verò sit ipsa re à nobis hæc omnia præstari: Græcis certè quidem longè secus contigit: ex quo nâq; à nobis discesserunt, tantum abest vt vllas Gentes ad Christi cultum cogant, vt potius innumeri ex ipsis à Christi cultu ad Mahometis impiam superstitionem sic adigantur, vt ad paucos iam res eorum redigatur. Cùm sentiebant nobiscum, multos ad Christum solo Euangelij præconio vocarunt, multos beneficiis adduxerunt, in quibus, quod me præterierat, Regem Persarum Cosroem, Mauritio imperante, à quo fuit in regnum restitutus, & multa deinde beneficia diuinitus per martyrem Sergium consecutus est: sicut & Isidigerdem Theodosij iunioris imperio, quamuis hic morte præuentus non totum planè se Christo dedit. Nunc verò profus in contrarium cuncta Græcis cōuersa.

Arnobius antiquus scriptor abditum mysterium, vt intelligerem valde ad hanc rem pertinens, occasionem mihi dedit: Ex quo Iudæi è seruitute Pharaonis, qua grauissimè premeban-

tur.

tur, educti sunt, bis Moyses petram percussit, è qua manauit aqua abundè ad extinguendam populi Hebræi sitim. Similiter ex quo Deus Christianos post Constantinum Magnum liberauit è durissimo Imperatore cum impiorum iugo, bis è petra, de qua Christus dixit, Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam, è sede inquam Petri, eduxit aquam, qua per baptismum Gentes abluerentur in secunda & tertia legatione, & sacris doctrinæ fluentis saturarentur. Audi Arnobium loquentem: Audi dicentem Dominum: Petre, ait, petit Satanais, vt ventilet vos sicut triticum in area: ego autem intercessi pro te: quasi dicat, statui procellam in auram, & feci vt sileant à te fluctus eius. Latus est Petrus, quia siluerunt, & deduxit eum in portum voluntatis suæ, in Ecclesia sine dubio, vbi exaltant eum in Ecclesia populi, & in cathedra seniorum laudent eum: quia posuit flumina in deserto: id est in deserto huius sæculi perambulans, quousque perueniret Romam, predicauit baptismum Iesu Christi, in quo vniversa flumina benedicuntur vsque hodie à Petro: ipse posuit exitum aquarum in sitim, ita vt qui exierit foras ab Ecclesia Petri, siti pereat: posuit terram fructiferam in saluginem sicut salugo terram à fructu reuocat, ita litera mundi à fructu spiritali reuocat mentes: sed per Petrum, in salugine litterarum positam Romam, fecit eam fructum adferre. Vnde autem ipsa terra saluginem haberet, expressit: A malitia, inquit, hominum habitantium in ea, & adiecit, Posuit, inquit, desertam ab aquis, qua peccata lauant, posuit in stagna aquarum, abundant aquæ baptismatis, martyrum, pœnitentiæ, elemosynarum abundant in deserto isto: quod ante Petri aduentum siccum fuit & aridum, hoc nunc excultum est: cum constitueretur in eo ciuitas Ecclesiæ, in qua quotidie seminantur agri, plantantur vineæ, vt fiant fructus natiuitatis, quos benedixit Deus, & fecit vt multiplicarentur. Hæc Arnobius. An verò Orientales siti percant, cuncti vident: hodieque ni hæretici, nisi resipiscant, experientur nostro cum dolore.

\*.\*

FINIS LIBRI QVARTI.

j. Pars.

t

DE

Tertium tempus barbarorum ad fidem compulsum.

Euag. lib. 6. c. 18. & 20.  
Necp. lib. 14. c. 19.  
oc. lib. 7. c. 8.

Arnob. in  
Psal. 106.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, THOMÆ BOZII  
EUGVBINI, LIBER V.

SIGNVM VNDECIMVM.

Miracula in fidei propagatione facta.

*Miracula ad fidem confirmandam facta in ipsius propagatione clarissime ostendunt nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros autem nullo modo.*

CAP. I.

Quamuis Deus alios Euangelij sola annunciatione vocarit, quod est primæ legationis, multos autem beneficiis etiam perduxerit ad veritatis agnitionem, plurimos denique suavi quadam vi compulerit ad officium vero Deo cōueniens præstandum: nihilominus per suos plerumque nuncios annunciatam veritatē miraculis confirmari voluit, & nonnulla sanè ex eis huiusmodi fuere, vt quos attingerint propius, beneficij quodam vinculo obligarint, vt si quis ab aliquo morbo fuerit curatus, sed hoc non ad singulos peruenit. Idcirco iure supra monuimus, rem quamlibet ex potissima sui parte diiudicandā, ex qua singulæ etiam legationes, de quibus est actum, possint inter se distingui. Commune verò est omnibus, vt miracula adhibuerint ad sui testificationē, quod est evidens signum diuinitatis. Ob id Christus illa sæpius obstinatis Iudæis obiebat: *Si mihi, inquit, non creditis, operibus credite. & iterum: Opera, quæ ego facio, ipsa testimonia perhibent de me.* Hinc cum Ioannes in vincula coniectus nonnullos è suis ad Iesum misisset, qui percunctarentur ab eo, *Tu es, qui venturus es an alium expectamus?* Ipse plurimis editis mirabilibus, ad eos conuersus respondit inter alia, *Renunciate Ioanni, quæ audistis, & vidistis.* Quocirca Marcus sic Euangelij cōcludit de Apostolis à Christo missis. *Illi autē profecti prædicauerunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus*

*sequentibus signis, vt ostendat illi doctrinæ firmitatem fore cælestem, quam signa subsequerentur, & Paulus, Signa, ait, Apostolorum mei facta sunt super vos in omni patientia, in signis, & prodigijs, & virtutibus, & alibi: Euangelium nostrum non fuit ad vos in sermone tantum, sed in virtute, & in Spiritu sancto, & in plenitudine multa, & rursus, Sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis.* Hæc Paulus, clarissime contestans eos Christi Apostolos, quos signa declarent, & illustrent. Ex quo fit Ecclesiam nostram proculdubio esse Ecclesiam Dei, quando qui missi sunt ab ea, doctrinam, quam disseminarunt, miraculis etiam consignauerunt, neque fieri potest vt à Dæmone proficiantur. Nam quæ sunt huiusmodi, à principio dumtaxat vera & bona videntur, sed paulò post falsa & mala deprehenduntur. Præterea, Deus haud permittit vnquam fieri miracula ad falsitatis comprobationem, maximè si veritas veniat in contentionem cum mendacie, quod breui detegitur cum suis præstigijs, luce veritatis ac vi tenebras, & inania simulachra, futilisque umbras procul discutiente, vt in certamine Moylis cum Magis Pharaonis. Ac necesse est sanè veritatem rerum diuinarum diuinis etiam signis confirmari: hoc enim Christus dixit, cum mitteret Apostolos suos. Vbi sunt igitur vestra hæretici miracula? nulla potestis proferre. At nos contra proferemus à vobis tentatum signa huiusmodi exhibere, sed longè secus euenisse, quam conati estis. Qui igitur fieri potest, vt tot ac tanta effecta miracula sint à nobis per tot annorum spatia, nulla verò prorsus à vobis, quin potius in contrariam partem ceciderint, quæ contendistis? Age verò ad rem veniamus: & quando infiniti esset atque inepti laboris cuncta recensere, pauca afferamus in medium maximè ad rem facientia, & ætati nostræ conuenientia, antiquioribus omissis. Quocirca non tangemus magna illa miracula, quæ ediderunt Augustinus, Mellitus, Iustus, Laurentius, Paulinus, ac Berinus, cæterique missi à Pontificibus Romanis in Britanniam ad Anglos instituendos, hæc enim persequitur inter alios Beda: neque referemus etiam quæ effecerunt diuinitus Bonifacius Moguntinus, Villiboldus Eistetenis, Burchardus Virciburgicus, siue Herbipolensis, & Gregorius Traiectensis Episcopi ordinari, & missi à Pontificibus

2. Cor. 12.

1. Thes. 1.

1. Cor. 2.

Obiectio.

I. Resp.

II.

III.

IIII.

V.



Romanis post alios, per quos in Germania Christi cultus fixas habuit postea sedes. Tatum percurremus aliqua miracula edita a nostris in propaganda religione, ex quo plurimi e Graecis ab Ecclesia Catholica fecere discessionem, vel potius ex quo illa Photio principe sunt meditati post annum octingentesimum sexagesimum tertium.

Igitur sub annum octingentesimum trigessimum tertium, procurante Ludouico Pio, Gregorius Quartus diseminanda Christianae religionis per omnia Aquilonis Regna Episcopis Hamburgensibus munus dedit, eique dedit initium Ascharius in Dania, Suetiaque adiunctis sibi nonnullis monachis e noua Corbeia: post Ansharium Rhembertus est ordinatus Hamburgi Episcopus a Nicolao Papa qui Hamburgensem Ecclesiam Bremensi coniunxit, & qui Photium sede indignam iudicauit. Igitur Rhembertus latissime in Dania, Suetia, & regionibus vicinis cultum Christi amplificauit. De ipso inter alia produnt, cum vidisset in Dania quadam regione innumeram Christianorum multitudinem carenis vincam duci in seruitutem a piratis quibusdam, precibus se dedit, & continuo fracta sunt vincula, barbaris Danis stupore percussis. Sepius cum mare transiret, Suetiam, vel alia loca petens, tempestates supplici ad Deum voto sedauit, caeco lumen reddidit chrisimatis sacramento, daemones e corporibus fugauit: haec & alia multa cum perficeret, multos ad Christi cultum traduxit e Danis. Atque haec Rhembertus.

Post haec accidit ut Dani maiorem partem nihilominus impiis essent superstitionibus addicti, donec in quodam conuiuium presente Haraldo Rege oriretur contentio de religionis veritate. Aderat clericus quidam Poppa nomine (ait Vedekindus illorum temporum scriptor) qui pro veritate stetit aduersus alios. Tu Rex percunctatur, an velit periculum facere suae religionis. Non renuit Poppa. Iussit eum Rex in crastinum diem custodiri, conuentumque aduocato produci mandatae magni ponderis ferrum candens & ignitum, Poppaeque imperat ut illud manu nuda prehensum gestet. Intrepidus ille artipuit, diuque cunctis adspicientibus circumgestauit, deinde illas omni manu ostendit. Ea re obstupescit Haraldus simulacra falsorum Deorum conteri iubet, cunctisque, ut Christum colerent, edicto imperauit. Secuta sunt deinde miracula edita ab Humone Episcopo Bremensi, & Canuto Daniae ipsius Rege, alia

post

post haec aliorum, ut Vicelini in locis illis, quibus Vandaliam contineri Crantius scribit, Othonis Bambergensis in Pomerania, quae sicuti & plurimorum prosequitur idem scriptor in Metropoli sua Saxonia, quibus Christi cultus firmiter per eas regiones est stabilitus. Atque haec satis de Dania, Suetia, Noruegia, & regionibus propinquis.

Bohemi, Cyrilli & Methodij fratrum multis miraculis illi quidem potuerunt agnoscere Christianae religionis veritatem, mox Ludmillae, & Venceslai Regis: Ludmilla namque vxor Boruorij Ducis, qui primus e Bohemis nomen Christo dedit, a duobus impiis est occisa, neque unquam potuit locus ille, in qua caedes est patrata, a sanguine maculis abstergi, neque similiter area, in quo est sepulta, quam recipere defunctum. Quod si cadauer aliquod conderetur in ea, protinus altera die reperiebatur foras eiectum. Testatur Dubrauius adhuc extare in Bohemia nepotes homicidarum, familiamque ipsorum, cunctis insignia quadam transmissa in ipsos inesse, cumque alter esset barba nimis rufa, alter male pedibus affectus, quicumque ab iis prognati sunt, eodem modo videtur. Praedixit multo ante Ludmilla necem suam, & ad illam se ex composito ferendam parauit. Venceslaus eius filius plurimis est nobilitatus miraculis. Nam cum prouocatus aliquando fuisset ad certamen a Radislao Principe Gurimensi, qui exercitum aduersus ipsam eduxerat, ubi ventum ad pugnam, perterritus Radislao Angeli cuiusdam visu, quem pro Venceslao aduersus se stare & pugnare conspexit, protinus ad eius pedes accidit supplex, & dicto se audientem fore promisit. Accidit praeterea, ut Boleslaus frater ipsius Venceslai, odio Christianae religionis, & regni cupiditate, iusserit occidi fratrem Venceslaum. Cuncti homicidae vel in furorem versi ex alio se in praecipua dederunt, vel propriis ensibus se trucidarunt. Drahomira mater, cuius consilio fuit interfecta Ludmilla, terrae hiatu miserime est absorpta: paries, qui sanguine Venceslai fuit adpersus, nunquam potuit abstergi: cadauer innumeris cepit miraculis illustrari, quod agre ferens Boleslaus clam noctu iussit Pragam deuehi, & occulte in arde quapiam recondi. Sed equi ubi ad medium Pragae peruenerunt, substiterunt, neque potuit loco unquam moueri currus: qui in vinculis erant, omnes in carcere mirabiliter soluti, denique res patrefacta, aperta capsula in qua cadauer asseruabatur, innen-

t

3

tum est

Miracula  
Rhemberti  
in Dania,  
Suetia.

Vide Ioan.

Magni l. 17.

Crant. Metr.

lib. 2. c. 10. &amp;

11.

Sur. in rit.

to. 2.

Lib. 3.

Miracula  
Poppae, Hu-  
monis, Can-  
nuti, Viceli-  
ni, Otho-  
nis in septen-  
trione.

Miracula  
Ludmillae,  
& Venceslai  
inter Bohe-  
mos.

tum est ab omnibus vulneribus diuinitus curatum, vna tantum deerat auricula abscissa, quam primislaua soror secum detulerat in nece fratris, & summa cum reuerentia seruarat, sed vbi corpori est admota, continuo mirabiliter suo loco adhæsit. Cadauer post tres annos loco iussit amoueri Boleslaus, & tamen nihil mali odoris emisit, equi in itinere super vndas alti & profundi fluminis siccis vngulis transierunt. His rebus permotus Boleslaus Christo se reddidit, ita vt cum Polonorum Princeps Miesca filiam ipsius Drahomiram sibi peteret vxorem dari, non antea acquieuerit, quam fieret ille Christianus. Tot verò ac tantis miraculis sunt nobilitata corpora Ludmillæ & Venecessai, vt innumeri Christiano cultui sese adiicerent è Bohemis. Boleslai istius, qui sæuius est dictus, filius fuit alter Boleslaus, qui fratri in regno succedens Adalbertum Pragæ Episcopum dari curauit. Huius tanta sanctitas fuit, vt cum Romæ sacra faceret more Christiano, Papa præsentem, & ad eam missæ partem venisset, in qua pro defunctis fit supplicatio, duas ferè horas quasi à sensibus abstractus subsisteret. Ob eam rem obiurgatus à Papa respondit se funeri suorum fratrum, quos Bohemi occiderant, interfuisse, & ad huius rei testificationem chirothecam alteram Pragæ reliquisse. Mandauit Pontifex inquiri an id ita esset: inuentum vt sanctus edixerat, qui innumeris ante & post obitum miraculis floruit. Atque hæc satis fiat, vt alia omitamus, de Bohemis.

Veniamus ad Sclanos, quibus olim regiones plurimæ attribuebantur, atque illæ ferè omnes sunt, quæ lingua vtuntur Sclauonica, in quibus Bohemia, Prussia, Polonia, Rhussia, & aliæ his confines oræ Boreales. Quod referam, scribit in vita Romualdi Petrus Damiani, qui proximus fuit his temporibus. Erat inter alios monachos Romualdi. Bonifacius Busclauini Sclauonicæ gentis Regis consanguineus, qui diuino inflammatus desiderio, cum consecratus fuisset Archiepiscopus illius nationis à Pontifice Romano, in Rhussiam peruenit ad Regem, qui audita Christiani cultus prædicatione, ita se crediturum dixit, si Bonifacius per medias flammæ rogi ardentis illæsus transiret. accepit conditionem Bonifacius, & cum thure prius & aqua sacra ignem lustrasset, per medias flammæ nullo accepto vllius detrimenti vel tenui signo incolumis incessit.

Miracula  
Adalberti.

Miracula  
Bonifacij  
inter Sclauos.

Ad

Ad tantum miraculum Rex cum tota ferè natione Christo se dedit. Ea re commotus Regis frater, absente Rege, Bonifacium securi percussit, mox ipse cum suis omnibus vsu oculorum priuatus, lapidis instar obrigit, & immobilis stetit. Aduenit interea indignabundus Rex audito scelere, sed cum fratrem satellitesque ipsius obriguisse vidisset, miseratus eius vicem, precibus se dedit cum cæteris pro fratre intercedens apud Bonifacium, & haud multo post pristino statui omnes restituti ad Christi cultum concessere. Hæc de Rege Rhussiarum Petrus Damiani. Videndum porro esset num loco Rhussiarum sit reponendum, Rhasciarum. Incolæ namque Rhasciarum nobis adhæserunt, Rhussiarum verò factioni Græcorum.

Accedamus ad Polonos. Eorum Princeps Miesca (sic eum nominat Vvitichindus, qui temporibus illis vixit) ea de causa ad Christum se contulit, quod cum septem more barbarico vxores haberet, neque ex iis vllam posset prolem suscipere, persuasus est quibusdam Christianis, fore, si Christo nomen daret, vt filios gigneret, & magna felicitate posterum ipsius florere. Neque spes illum fefellit. Drahomiram namque, de qua supra egimus, vxorem duxit Regis Bohemici filiam Christo se adiungens, & nobilissima cælitus progenie est honestatus. Regnum verò Polonorum nulla in re postremas inter alia, quæ in terris videmus, tenet. Miesca, siue Miecislavus Christo se deuouit anno noningentesimo sexagesimo quinto.

Nunc quod Petrus Damiani in vita Romualdi proximus huic ætati, & Hagecus tradunt, Duglossus verò & Cromerius aiunt accidisse anno millesimo octauo, referamus. Boleslaus Miescæ filius duos è Romualdi monachis, qui Christianam in iis locis doctrinam propagarent, impetrauit. Alteri horum Joanni, alteri Benedicto nomen erat: ij locum in solitudine optarunt: in qua cum degerent, nonnulli suspicati sunt magnam apud eos vim pecuniæ se nacturos. Quocirca irrumpentes in eorum casas cum nihil inuenissent, mali dæmonis impulsu, & ipsos, & qui cum illis erant, occiderunt, igneque subiecto, & cadauera, & locum conati sunt incendere, frustra: nam flamma nihil egit: & ipsi cum fuga elabi diu contendissent, in eodem semper loco hæserunt. Cumque procul ingens splendor supra cadauera sancta adspiceretur, & suauissimi concentus audirentur, detecta res est,

Miracula  
Ioannis, &  
Benedicti in  
ter Polonos.

4

&



& innumeris eò confluentibus Rex aduenit, qui catenis impios vinciri in ipso perpetrati sceleris loco iussit, atque ita vsque ad obitum manere. At illi pœnitentia flagitij admissi ingemiscetes à sanctis veniam suppliciter petierunt, & continuo effractis diuinitus vinculis sunt absoluti. Dubrauius scribit à Gaudentio Episcopo Gnesnensi locum in solitudine datum monachis sex, in quibus numerat Ioan-nem, & Benedictum, cœsosque illos ob eam, quam diximus, causam, multis miraculis floruisse. Id euenisse tradit Cromerius in solitudine Poloniæ maioris, vbi nunc oppidum Cazimira. Adalbertus ante hos in Prussia & Polonia plurimis editis miraculis insignis habebatur, ita vt Otto Imperator eius nominis tertius ad inuisendum martyris sepulchrum voti reus ob depulsum morbum sit profectus circiter annum millesimum. Atque hæc de Prussia, & Polonia satis.

Miracula  
quæ Geysæ  
& Stephano  
euenerunt  
inter Hun-  
garos.

Veniamus ad Hungariam, Polonis vicinam: ante annum millesimum Geysa Hungarorum Princeps iam diu Christiana sacra cogitabat, & erat in ea cura totus, quomodo id perfici posset. Nocte igitur dormienti adstitit illi iuuenis formosissimus prænuncians fore vt illi filius nasceretur, qui Christi cultum late propagaret in Hungaricis regnis: ipse modò expectatus occurreret Præsuli sanctissimo, ei que in omnibus rebus audiret. Euigilans Geysa, accersitis Christianis nonnullis, & intimis suis somniū narrat, & mox illi nunciatur aduenire Adalbertum Pragensem Antistitem, qui ipsum inuiseret. Obuiam processit Geysa, & quid sibi somnium vellet, agnouit, nomen Christo cum suis dedit: & vxori eius iam grauidæ apparuit in somnis Stephanus protomartyr prædicens fore vt pareret filium, cui primo dignitas regia inter Hungaros deberetur, ei que nomen imponeretur Stephano: & ita contigit, vt præsignificauit. Is autem Stephanus, qui sanctis adscriptus est, viuens & vita functus innumeris est illustratus miraculis, quæ si quis vult cognoscere, legat eius vitam: nam & mortui per eum reuixere. Sequentibus deinde temporibus cum iam religio Christiana in his regionibus egisset radices, & vberimos ederet fructus, sanctissimis ex omni parte viris abundans, euenit vt in Lithuaniam, & alia loca Lithuanie propinqua sese effunderet. Exempli gratia, in Polonia supremis temporibus vitæ sanctimonia præstitit Stanislaus Episcopus Cracouiensis, Hiduigis Ducissa, vt ve-

cant,

cant, Rex ipse Cazimirus, & nobis multo his vicinior Iacintus ex ordine sancti Dominici, qui peragrata Polonia, & Russia, multis miraculis homines in diuinarum rerum admirationem traxit: nam mortuos ad vitam reuocauit, cæcis nonnullis visum restituit, ægrotis innumeris sanitatem: vita migravit anno millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, cum paulò antè Mindacus Lithuanie Rex nomen Christo dedisset, anno scilicet millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, à quo tamen postea descendiit, donec anno millesimo trecentesimo octuagesimo sexto Jagello vnà cum Lithuanis omnibus Christianæ religioni se iterum reddidit, cuius è filio Cazimiro nepos Cazimirus obiit Viennæ vitæ cælestis sanctimonia illustrissimus, cui rei miracula verè admiranda fidem maximam conciliarunt apud omnes, & in primis apud Lithuanos. Obit ille anno millesimo quatercentesimo octuagesimo quarto.

Tartari sunt in confinibus Polonici regni, & plurimas superioribus sæculis prouincias in suam potestatem redegerunt in Asia, domitis Medis, Persis, Parthis, & aliis finitimis nationibus, è patriis sedibus egressi. Horum nonnulli Reges cum plurimis suorum nomen Christo variis temporibus dederunt. Inter alios Cassanus, quem vocant alio nomine Mangu cum ducetis equitum millibus anno millesimo ducentesimo nonagesimo octauo Syriam cœpit, Ioanne Villaneo illorum temporum scriptore, & Haitone Armeno testibus. Is Christo se adiunxit huiusmodi occasione: imperabat hic Tartaris vniuersis Rex eorum supremus: cum que audisset Armenie Regi esse filiam pulcherrimam, petiit illam sibi vxorem dari. Haud potuit pater potentissimo omnium Regi postulata negare. Adducta ad illum puella breuè concepit, ac peperit filium, cui facies erat adeò deformis, vt omnino monstrum videretur. Habito suorū consilio Rex iudicauit non ex se, sed ex adulterio prolem natam: ideoque matrem cum sobole flammis adiudicauit inops consilij, & innocens vxor ad Deum confugit: spatiumque sibi dari rogauit, quò confessione sacra, & Eucharistie sacramento se adornaret, partumque baptismo abluere posset. Annuit Princeps, ipsoque presente, & populo vniuerso, sacris aquis est immerfus puer: dictumque mirum, protinus illius effigies immutata, cunctisque cernentibus, & demirantibus apparuit omnium venustissimus partus.

Miracula in-  
ter Tarraros  
edita.

t 5

Ea re

Ea re obstupefactus Cassianus cum populo ferè vniuerso nomen Christo dedit. Hæc post alios Villaneus.

*De miraculis quæ parentum nostrorum nostraque  
atate edita in Gentibus ad Christi  
cultum perducendis.*

C A P. I I.

**S**ed accedamus ad ea, quæ nostræ sunt ætati maxime propinqua. Auorum nostrorū memoria Christophorus Columbus Indias Occidentales aperuit nobis antea ignotas. Aggressus est autem tantam rem non nisi Diuinitatis æternæ benignissimo impulsu, quamuis à multis vsu rerum prudentiaq; valentibus irrideretur, cum principes viros potentissimosq; Reges alloqueretur, petens vt auxilio sibi essent cogitanti Orbem nouum, nouasq; terras prisca sæculis ignotas in lucem quodammodo proferre, aggredi iter insuetum, emetiri maria vastissima, ex obuiis quibusque periculis enauigare. Vbi verò mari se cum sociis commisit, altumq; tenuit, & Oceani fluctibus remotissimi ab omni terræ conspectu vndique iam, nauæ cuncti circumdarentur, parum sæpè abfuit, quin à vectoribus corripere, & in vndas proijceretur: sed mirabili visu in somnis confirmatus sic & ipse socios confirmauit, vt tandem voti compos amplissimas terras inuenerit. In omnibus earum locis hoc miraculum cōmune erat. Nam cum passim dæmones ederent responsa: vbi Eucharistiæ sacramentum per nostros in aliquo loco reponeretur, continuo dæmones obmutescabant: & cum crebris terræ motibus, terræ conuulsarentur, & frequentibus etiam tempestatibus miserè deformarentur: nunc nostra religione recepta non ita contingit. Hoc vniuersis his regionibus commune: speciatim verò accidit, vt Christophorus Columbus in insula, quam vocant Hispaniolam, siue sancti Dominici, altissimam è ligno crucem defigeret. Indigenæ sæpius eam prosternere ad terram, & conuellere conati, nihil profecere: contactu illius ac fragmentis morbi passim curabantur. Non tamen illud silentio prætereundem, quod ante aduentum nostrorum in illas oras accidisse ab indigenis est narratū. Erat in more positum, vt hominum in pluribus anni temporibus multa millia diis im-

piis

*Petr. Mart. in  
histor. Ind.*

piis sacrificarentur: ex his quidam cum duceretur ad aram, vicem suam deplorans, oculis in cælum sæpius conuersis, opem diuinam tacitus implorabat. Tum iuuenis pulcherrimus illi adstitit in alba veste, nunciauitq; breui fore vt finis propediem sacrificiis impiis imponeretur, venturosq; eò barbaros homines (iis namq; in locis nulla viris barba) qui ea de medio tollerent, veritatē diuini cultus adducentes. Retulit hoc ille, neq; multò post ad ea loca Hispani peruenere. Ausus est quidam è Regulis illarū regionū cum sua coniuge nequidquam repugnante habere rem in templo Christianorum: & protinus vsu linguæ ac membrorū spoliatus est. Ad mentē reuersus, inde nunquā voluit egredi, neq; fuit à quoquam templū verri, omnia à semetipso perficere volebat, vt omnibus palàm fieret quid accidisset.

Martinus Valentia oriundus, è familia Franciscanorum, studij multū posuit in propagando per eas regiones Christi cultu, multaq; mirabilia effecit. Nouissimè verò Aloysius Bertrandus è Dominicanis maxime nostram religionem in iis locis amplificauit: datumque est illi diuinitus vt mortuos ad vitam reuocaret, & innumeros ægrotos restitueret sanitati. Accidit aliquando, vt cuiusdam vici incolæ ad eum confluerent, nomen Christo dare parati. Interrogati quid eos ad hoc adduceret, responderunt, in publico quoddam vniuersaliq; eorum conuentu adstitisse dæmona, quem cuncti specie horribili viderent, ac dixisse: Quid me adstantibus duobus Christianis inuocatis? (aderant fortè duo ab Aloysio ad Christum perducti.) abripite eos hinc. Vbi hæc dixit, homo quidam, qui se diceret ab Aloysio missum, processit repente in medium conuentum, & in conspectu omnium disputatione inita, dæmona conuicit: quibus actis, euanescere ex oculis adstantium. Venit fortè in manus Principis cuiusdam, qui non longè aberat à finibus regni Peruani, effigies Christi crucifixi. Ille acceptam conspuere, ac multis modis irridere cœpit in conspectu plurimorum. Ibi mirabiliter imago, quasi verè spiraret, cœpit ex oculis lumen emittere, caput motare, & ad spectu minaci Regem, cunctosq; terrere. Quocirca pauore perculsi omnes, & tremore correpti, partim cecidere ad terram, partim cum se viderent obligescere, neq; posse loco recedere, exclamare cœperunt, factiq; pœnitentes misericordiam suppliciter implorare. Ob id pristino statui protinus restituti magnum Christianorum Deum palàm

confiteri

*Miracula in  
Indiis Occi-  
dent. edita.*

*Laur. Sur. in  
histor. annales  
Francisc.*

*Miracula  
Martini Va-  
lētini, Aloy-  
sij Bertradi.*



confiteri altissima voce, rem cunctis enarrare. At Princeps vnà cum multis è numero suorum se Cuzcum contulit, & factum diulgàs Christo se deuouit. Innumera verò sunt, quæ in singulos dies miracula in iis regionibus contingunt, & contingere. Satis autem nobis sât hæc retulisse de Indiis Occidentalibus.

*Oser. lib. 4.*  
Miracula in  
Africa.

Inuisamus Orientales nonnulla tamen de Congensi regno & aliis Africæ regionibus prius dicamus: illud anno millesimo quatercentesimo octuagesimo quarto Lusitanorum classibus est exploratum: cūque nomen Christo Rex dedisset vnà cum multis suorum, victoriam mirabiliter è quibusdam rebellibus vexillo Crucis educto in prælium reportauit. Ioanni nomen huic Regi fuit. Eo defuncto, filius natus maior Alphonsus Christum sequebatur, minor erat omnino alienus: quocirca in certamen acquirendi regni venerunt. Innumeri, qui nondum Christum colebant, natus minorem sequebantur, & maximas copias aduersus alterum paucis stipatum militibus conficiebant. Ventum tamen ad pugnam. Vix initum prælium, Christi hostes in fugam se protinus subito pauore correpti dederunt. Dux exercitus hostilis captus palam confessus est se magnam militum copiam in equis insidentem, & crucibus insignitam, tataràque luce splendentem, vt oculos omnium perstringeret, in prælio conspexisse, eius metu perterritum cū suis se fugæ commisisse. Multa præterea cuiusuis generis miracula in iis locis euenere: sed hæc publica, & pertinentia ad statum totius religionis. In habanis, & Manopotamæ regna amplissima sita sunt inter Zofalam, & Mosambicum in extremis Africæ oris ad Bonæ spei promontorium. In illis ita Christi cultus disseminatus est: Accessit ad eas regiones Consaluus Silueria cum duobus aliis è Societate Iesu, cū summis precibus diu iam totam rem Deo commendasset orans, vt veritatis lumine perfundere illas oras dignaretur. Detulerat se cum tabellam, in qua Virginis sanctissimæ imago erat depicta, eamque dono dederat Regi. Post hæc noctibus circiter quinque, Virgo eadem specie, quam tabula referebat, diuino circumfusa splendore, maiestatisque augustissimæ & iucundissimæ ad spectu, dormitanti Regi adstitit eū compellans. Ille repetitis visibus attonitus, & quid illa sibi vellet ignarus, vbi matrem euentum narrauit, detulit ad Consaluum. Hic non prius futurū dicit, vt vim sermonis percipiat, quam sacris aquis

initietur,

initietur, verba esse caelestia, arcana recondita. Quãobrem paulò post Rex cum matre & trecentis proceribus ad sacra nostra concessit.

Iam verò innumera sunt, quæ in Indicis terris supra humanas vires admirabiliter atque omnino diuinitus per nostros effecta sunt, & in dies efficiuntur. Pauca attin gamus: Xauerius in ora Comorinensi duos iam vita functos ad lucem multis præsentibus, quorū precibus ad id est coactus, reuocauit: in insula Iaponis muto cuidam, & pedibus capto vsam linguæ, & ingressum, surdo auditum, alteri item surdo mutoque sanitatem diuinitus reddidit. Non est numerus ægrotorum, qui precibus eius, quamuis essent à medicis desperati, continuo mirandum in modum sunt liberati: & nunc etiam cadauer ipsius Goæ miracula innumera edit. Plurima, dum viueret, in publicis etiam concionibus longissimè posita vt erant præsignificauit. Gaspar Belga in insula Hormutij, quæ est in Persico sinu, Millæ sacrificio adolescentem, quem iam defunctum cuncti reputabant, protinus ad vitam reuocauit, alienata mente mulierem, & à dæmone obsessam sancti Ioannis Euangelio ad eius corpus admoto liberauit. Erat in insula sanū Mahometi dicatum, quod aiebant omnium esse celeberrimū: illud impiis abstulit Gaspar, solum defixis in eo crucibus sex, quæ tantum cunctis iniecerunt mirabiliter pauorem, vt profugientes, quasi ferro peterentur ad mortem; & nemo tamen iis hominibus alioquin ferocissimis quidquam dixit, nūquam postea ad illas redierit. Erat in eadem regione Eremita quidam tatarus apud omnes fama sanctitatis, vt qua aquam, pedes lauisset, Rex ipse religiosè venerabundus biberet: is cum se precibus Gasparis commendasset, insolitis quibusdam visis ad Christi cultum compulsus, fuit in causa vt plurimi eius exemplum sequerentur. Malacha est vrbs primaria aureæ Chersonessi: in eius mari cum Franciscus Xauerius esset, subito coorta tempestas scapham longissimè cum duobus, qui illa vehabantur, abripuit, ita vt nusquam è summo carchesio adspici posset. At Franciscus cunctis stupentibus, cū rogasset vt nauis paulum demissis velis à contento cursu conquiesceret, precibus se dedit, & haud multò post scapha recta ad onerariam nauim velocissimo cursu contendit, qui ea vehabantur, Mahometani erant, qui Christo se continuo dederunt, remque cunctis admirandam passim prædicare

Miracula  
Gasparis  
Belgæ in  
Hormutio.

non

non destiterunt. Malachæ similiter accidit, ut classis quedam Lusitanica diutius quam credi posset, moram faceret, neque rediret, cum vela fecisset aduersus hostes quosdam profecta. Quocirca passim rumor à Mahometanis dissipatus ferebatur, fuisse ab hostibus victam atque deletam: tunc Xauerius in publico conuentu verba faciens, *Fuere*, inquit, *è cætu nostro quidam, & in his mulieres, quæ sortibus iactis, ariolisq; consultis, sibi persuaferunt nostros ab hostibus fufos. At ego vobis asseueranter affirmo, incolumes esse, & hodierna die insigni parta ex inimicis victoria optimis spolijs onustos redire: quum certo die (ipsum diem notauit) hic aderunt, non plus tribus aut quatuor è nostrorum numero desideratis. Obstupuere omnes, & rem se habere ut dixerat Xauerius cõpererunt, cum fieri nullo modo posset, ut è remotissimis oris nuncius tã breui momento adueniret. Idem quosdam clades prænuñciauit, bellaque, & pestes, è quibus contigit ut Christi cultus maximo in honore apud externos esset, & amplexaretur.*

Miracula  
edita in Maluchis.

Malaca soluentibus Meridiem versus occurrunt insulæ in Orientem protensæ innumerae, quæ communi nomine Maluchæ, vel etiam nonnullæ ex iis Philippinæ vocantur. Quod accidit in Malucho, nullo modo prætereundum. Nonnulli à Christo descuerant, & in reliquos Christianos arma sumplerant. Lusitanæ opem laturo aduenerunt, sed præ multitudine inimicorum paucissimi, Vbi in conspectum se dederunt, hostes Christi continuo tremere, loco haud posse consistere, arma vix manibus tenere, terra insolitis magnisque moribus concuti, Sol in ipso meridie obscurari, ut alter alterum non intueretur, tanta lapidum ignitorum vis cælitus decidere, ut domus omnes prosterneret, idola cuncta comminueret, arbores radicitus conuelli, vias, quas illi vepribus obstruxerant, ut intercluderent aditum Lusitanis, cinere & lapidibus ad summum repleri, lacus sic quidam excrefcere prope positus, ut cuncta deiiceret, domus tantum quedam constitit, quæ prope templum, quod illi dituerant, visebatur. Hæc Cocino scripsit Ioannes Breira anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio. Alphonfus Castrius trucidatus est à nonnullis Mahometanis non longè ab insula Ternate, corpus eius in mare proiectum tertio post die repertum ibidem vnde proiecerant, insolito quodam radians fulgore, vulneribusq; ita recentibus, ut si tunc ea accepisset, cum tamen æstus maris eo loco esset omnium longè rapidissimus, patricidæ

partim

partim cum suis etiam propinquis fœdissimis toto corpore pustulis enascentibus paulatim excoriari horribiliter ululantes igne sacro consumpti sunt, partim membris miserabiliter intumescensibus excruciat, vel in bello tormentis discerpti perierunt. Quæ omnia fuerunt in causa, ut qui defecissent, ad mentem redierint, alij Christum fuerint secuti. Primus ad eas oras è nostris Magalanes nauigauit, qui cum in iis non nihil consedisset, plurimos morti proximis baptismi aquis tinctos continuo sanauit, in his nepotè Regis insulæ Zubut, qui postea retulit cælestia multa à se in somnis maxima animi iucunditate visa. Quocirca Rex innumerique alij nomen Christo tum dederunt. Commune est hoc omnibus insularum illarum indigenis, ut cum febre vexantur, vel aliter aduersa valetudine, statim confugiant ad templum, aquam piacularem bibant, & protinus conualecant. Cuiusdam filij duo cum baptismò lustrati essent, confestim grauissima febre conflictari ceperunt, eorum pater, quasi id accidisset ob baptismum, querelarum plenus accedit ad sacerdotem, qui ut ostenderet non à baptismò morbum profectum, iussit agroris aquam piacularem, siue ut vocant benedictam, bibendam dari, qua epota, eodem momento sanitati sunt illi restituti. Diuarentes eadem contra venenatos ictus serpentium, remedio præsentis, & efficaci vtuntur. Atiuensium pueri vulgò letalibus vesiculis erumpentibus emoriebantur: vbi sacra ad eos nostra peruenerunt, lues omnino sublata. In Amboino insula siccitas diu maxima fuerat. Mulieres itaque de consilio verustioris Christianæ ad crucem quandam, quam Franciscus in litore defixerat conueniunt, ibi solo scopis purgato, cruce ramis exornata, nix genibus à Deo simplicibus verbis pluuiam poscunt: mirum dictu, sereno tunc cælo, coactæ momento nubes tantam repente vim imbriam profuderunt, ut maxima inde accessio fieret ad Christianam religionem: nam protinus manu facta, simulachrum nescio quod, à quo pluuiam prius efflagitare solebant, laceratum conscissumq; proiecerunt in profluem. In insulis Philippinis cum quidam migrasset è vita, haud multò post multis apparuit illustrissima luce circumfulgens, testificans se iucundissima beatitudine frui inter superos, Deumque contemplari, proinde Christi cultum sequerentur, & quod viri religiosi Hispanorum docerent, id obseruarent, si æternam vellent assequi felicitatem.

Maxi. Trans-  
sylua. in ep.

E regione



Miracula  
edita in Co-  
chinchinæ  
Regno.

E regione Molucharum, lato maris tractu intercurrente, situm est amplissimum Conchinchinæ regnum, cuius Imperator, cui Reges alij sunt subiecti, sæpius per legatos egit, ut ad eum mitterentur, qui sacris mysteriis imbuerent tum ipsum, tum populos ipsius. Huic rei dedit occasionem, quod Christianus quidam defixerat ante ædes suas crucem ligneam, quam semper, ubi illac transibat, venerabatur capite supplex demisso. Vicini diu rem conspicati, factique tædio quodam perducti, manu facta illam deiecerunt, & conculcarunt, igne verò admoto cum conarentur incendere, protinus omnes cum suis propinquis mortui conciderunt. Præterea nobilis quidam diuturna paralyti decumbens in lecto, nulli idoneus operæ iacebat omnibus frustra remediis tentatis. Christianus inuisit illum, narrauitque fore, si spem poneret in Christo, & eius nomen supplex imploraret, ut sanitatem reciperet, & ob id ipsi reliquit effigiem pictam Christi ascendentis, Ægroto, hortante Christiano, spe confirmatus, oculos in imaginem defigens intimo maximoque animi studio Dei nomen implorauit. Mirum dictu, multis adspicientibus repente sanatus è lecto surrexit, & Christo nomē dedit. Hæc cum certò cognouisset Imperator Conchinchinæ iam voto Christianus, Maconem, siue Macaum, quæ est vrbs Lusitanorum in littoribus Sinarū, legatos misit, qui nomine ipsius orarent, ut ad sua regna mitteretur, qui Christi doctrinam disseminarent. Hæc Martinus Ignatius ex ordine Franciscanorum, qui fuit in iis regionibus.

Miracula  
edita in Ia-  
pone.

Non omittamus Iaponem, ubi passim curantur ægroti, ubi biberint aquam lustralem, passim per Christianos fungantur dæmones è corporibus obsessis: quarum rerū non curabimus exempla referre, ne simus iusto longiores. In vrbe Nochu cæci quinque, ubi baptizati fuerunt, lumen recepere. Leprosus ter inuisens religionis causa crucē quādam, statim mirabiliter est sanatus. Onauræ Cosmus Turrianus in littore Crucem defixit, ad eam è longinquis locis accedentes plurimi curantur. Accidit in insula Firando quod dicam: Rustico cuidam fuit nescio quid subreptū, cumque essent septem, quorum necesse erat aliquis furtereus foret, conuenere ut è cruce Omuræ fragmentum sublatum mitterent in aquam, è qua biberent cuncti: quod cum fecissent, vnus ex eis protinus horrendum in modum cepit intumescere, hydropici instar: quocirca crimen fal-

lus,

lus, veniamque precatus, ad sacerdotes delatus fuit. Accidit hoc anno millesimo quingentesimo octuagesimo secundo. Ibidem contigit ut quidam Christianus adoraret crucem quandam, quam sibi in charta atramento depinxerat, quod cum sæpius egisset, apparuit ibi stella tanti splendoris, crucis imaginem circumiens, ut totam domum illustraret. Obstupefactus ille vicinos aduocauit, & plurimi ad miraculum confluentes, rem deinde tantam cunctis enarrabant. In Cusu contigit ut quidam puer annorum circiter duodecim è templi culmine deiectus ab alto, sex dies absque vlllo sensu permaneret: sacerdos è Societate Iesu eò concedens, reliquias quasdam sanctorum ad collum pueri appendit, & continuo reuixit. Id euenit anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio. Erāt in domo quadā Funai circiter ægroti triginta: Missam celebrari in loco, ubi morabantur, supplices petierunt. Concessum est illis. Sacrificio peracto, repente omnes è lecto sani surrexerunt. Quod supra diximus curari ægrotos in Iapone passim lustrali aqua, id sit clarissimo argumento, quod anno millesimo quingentesimo octuagesimo secundo in vrbe Sola sanati fuerunt ægroti centum, quod item dicebamus de obsessis, apparet ex eo, quod anno eodem ibidem duodecim liberati fuerunt, & quidem mirabilibus modis, & plerumque à Christianis nouis, ut constat è litteris sacerdotum Societatis Iesu.

Ac ne prolixiores simus, miraculum maximum totique Indiæ cognitissimum satis sit nunc in medium protulisse. In India cis Gangem ad littora Orientalia Regni Bisnagæ est vrbs Malipur, quam nos Sancti Thomæ vocamus, in qua corpus eius ex parte asseruatur, simulque lapis vetustissimus, in quo crux incisa, ad quam cum genibus flexis supplex Apostolus preces ad Deum faceret, occisus olim fuit. Lapis ille antiquus, & crux, in qua eminent notæ sanguinis insignes, quibus interfecto Apostolo fuit adpersa, solebat quotannis die festo sancti viri, verri in colorem nigrum, liquorque ex illa emanare incredibili copia, deinde color ceruleus pro nigro subibat. Sed facta est eius rei, que admirabilis omnino erat, aliquo tempore intermissio, donec anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, ut Osorius testatur, cum iam nostrorum plurimi habitarent in illa vrbe, in qua & duo sunt & monasteria alterum Franciscanorum, alterum Iesuitarum, factum est ut mira-

Miraculum  
perpetuum  
in Indiæ  
Orientali-  
bus.

j. Pars.

v

clium

Lib. 4. de re-  
bus gestis E-  
manueli.

culum renouaretur multo magnificentiori ac diuiniore modo, quam prius. Nam cum statim sacerdos Missam celebraret, Euangeliumque inchoaret (neque enim prius, quam legi incipiat Euangelium, res contigit) crux repente nigris maculis, splendidis tamen, infici coepit, & postquam copioso liquore fluxit, clarissime splendere sanguineo colore, quo tincta remanebant etiam lintea quibus humor abstergebatur, ac colligebatur. Hæc Oforius post alios. Testes verò sunt omnes Indi, non modo Christiani, sed & qui Christo primas post Deum non dant è Gentibus; qui tamen ad Apostoli templum confluere solent, virumque sanctum venerari, hoc quotannis, ex quo nostri in illa urbe conseruerunt, & nostram per illas oras doctrinam restaurarunt, euenire, ut post alios restatur auctor itinerarij Martini Ignatij ex ordine Franciscanorum, qui in illis locis fuit.

Mentio incidit de Apostolo Thoma, cuius ego nomen indignus refero, idcirco reuertamur ad remotissimas quasdam regiones, quas insciens & imprudens omiseram. Brasilia est Indiis occidentalibus: in ea Thomam fuisse, & Euangelij doctrinam prædicasse narrant adhuc indigenæ sibi traditum per manus à maioribus suis: adiiciunt se ab illo edoctos, quibus uti cibis salubriter possent: quinimo adhuc ostendunt vestigia pedum Apostoli scopulo impressa, cum discessit ab iis nationibus: ea se vidisse testatur Emanuel Nobrega sacerdos Societatis Iesu, ut apparet ex eius litteris datis anno millesimo quingentesimo quinquagesimo secundo. sed cum prorsus Christi cultus in illis terris esset oblitteratus, & rursus per nostros disseminaretur post tot annorum curricula, non paruo illis adiumento fuit Thomæ memoria, miraculæque vestigiorum durantium, ad veritatis propagationem: nec defuere innumera, quæ quotidie eduntur adhuc à nostris. Plurimi namque iam iam morti proximi repente perfectæ restituntur sanitati, ubi baptismo fuerint abluti. Quinimo multis agrotis manus dumtaxat imponitur à nostris, & protinus recipiunt sanitatem. Quædam puella imprudenter die festo nescio quid operabatur in agro, & statim dolore ventris maximo afflicta coepit: domum reuersa cognouit esse diem festum, factum detestata ad templum se contulit, misericordiam Dei implorans, & subito est sanata. Accidit hoc anno millesimo quingentesimo quinquage-

simo

simo in Baia. Contigit deinde 1559. in sancto Paulo, ut in domibus quibusdam moreretur quidam à Christi cultu alienus, & ex eo quicumque in illis locis habitabant, terrificis quibusdam spectris exagitabantur, à quibus ut se liberarent, crucibus ligneis circa illas ædes defixis locum circumdederunt, & nihil postea horridi senserunt. Persuasum est cunctis, & re compertum, non modo baptizatis restitui sanitatem mirabiliter ut plurimum, sed & vitam longiorem conciliari. Atque hic sit finis huic signo. Ostendant modò Græci illi, qui à nobis dissentiant, ex quo discessionem fecere Michaële auctore sub annum millesimum quinquagesimum tertium, quænam miracula in propaganda Christi religione inter Gentes effecerint? nulla possunt: nullas namque Gentes ad Christum ex illo tempore perdaxerunt. Nam quid de hæreticis Protestantibus dicemus, quibus neque venit in mentem perducere, aut eniti?

Sed tamen quando agimus de miraculis ad veritatē doctrinamque Christianam confirmandā faciendis, demonstrabo quibus Græci à nobis alieni (multi namque nationis omnium nobilissimæ clarissima germina haud iniquā disseuserunt à nobis, aut dissentiant) miracula ediderunt, & quæ hæretici Protestantes. Photius ut ostēdimus, omnium primus ad incendium huiusmodi excirandum ligna comparauit, ac congescit. Michaël ignem subiecit, sed flammæ Græcos, & eorū sectatores combusserunt. Videamus quibus miraculis delectaretur Photius. Hoc Zonaras aperte tradit homo Græcos, & occidentalibus non satis equus, & is tamen scribit Photium fuisse intimum ac studiosissimum Santabareni cuiusdam Episcopi Euchaitarum venefici, & præstigiatoris, qui spectris ipsos Imperatores fallere sole-ret, & sibi conciliare. Atque hic adeo amabatur à Photio, ut ob ipsum Photius aduersari Imperatoribus non vereretur vel in reb. iustis: Veniamus ad hæreticos Protestantes. De Caluino scribit, quod referam: Habebat hic domi famulum quendam cum coniuge, persuadet illi Euangelij disseminandi causa (sic ille sua mendacia nomine specioso vocat) licere uti dolis quibusdam: idcirco sibi videri, ut famulus epoto quodam medicamēto, quo faciei color mortui adspargeretur, & halitus nullus deprehendi posset, defunctum se simularet, coniux verò, quasi verè vita migrasset, ex animo flere, eiulare se fingeret, donec funus profecu-

Miracula ridicula, quæ tentarunt edere hæretici.

Tom. 3. in vita Basilij & Leonis Phil.



ta, ad locum in quo Calvinus ex composito manebat, venire. Ibi hortatur, ut magnis clamoribus se compelleret, & quamvis renitentem cogere videatur ad excitandum à morte virum suum. mulier cum suo coniuge rem, ut dicit impostor, transigit. ubi ventum ad rem, Calvinus diu oblitatus, tandem quasi cogere, exclamat: Adolescens tibi dico, sarge. Illo autem non audiente sæpius repetitas vociferationes, quamvis mulier latus eius foderet, ut surgeret aliquando, tandem verè mortuum constitit. Ibi vxor, quæ amaret maritum, dolore perculsa, conuiciis exagitans Calvinum quasi homicidam, rem totam diuulgat. Ille ut famam tueretur, illam fatuam, prorsus amentem, viuique plenam dicit, nihil ei credendum. Atque hæc Calvinus, ut è vita ipsius Gallicè scripta & commentariis Suriy apparet. Quid porro Lutherus, qui parum abfuit, quin strangularetur à demone quodam, quem fuerat ausus aggredi quasi fugaturus è corpore oblesso, ut suo loco dicemus? Quod narrabo, contigit in quibusdam Polonicorum regnorum terris: Anabaptistarum nescio quis Princeps vndique omnes suos inuitauit ad suum baptismum, affirmans fore ut actio tota miraculis diuinitus illustraretur, & Spiritus sanctus adesset. Aduenire inuitati die dicta. Primus in lauacro pedem ponit Antesignanus ille: continuo apparuit videntibus cunctis demon, hic est enim Spiritus sanctus hereticorum, qui capillis apprehensum impostorem sæpius in aëra sustollens, & aquis immergens, & allidens, tandem perterritis vniuersis, atque exanimatis, suffocauit. Hæc igitur miracula istorum. Quod si ab ipsis esset veritas, proculdubio ubi ventum esset in contentionem nostra miracula euanescerent, & irrita fierent. Nam tempore etiam Antichristi liquebit eius prodigia nihili esse, & idcirco is furore percitus ad arma conuolabit, donec è caelo Christus accurat, & opem suis ferat.

### SIGNVM DVODECIMVM,

Confirmatio omnibus humanis modis diuinitus acta.

*Neesse est vt vera religio, non modò miraculis, quæ humanas vires superarent, confirmetur, sed & omnibus modis, quos caritas diuinitus inspirata, cælestisq; sapientia nostris annis in dies explicaret: quod à nostra Ecclesia factum, non ab hæreticorum factionibus, sit manifestum.*

CAP.

### CAP. III.

Ostendimus, ea, quæ à nobis annunciantur quasi cælestia, cælestibus operibus etiam, quæ non possint homines efficere, consignata fuisse. Neque verò par est, ut si quid caritas diuinitus animis nostris infusa solitis edere modis queat, id omittatur. Parentum namque sunt partes, non modò filios gignere, sed genitos alere, & ad omnia bona, quantum fieri potest, etiam atque etiam promouere ac confirmare. Hinc illa Isaia: verba ad Ecclesiam generatim dicta: *Dilata locum tentoriij tui, & pelles tabernaculorum extende, ne parcas, longos fac funiculos tuos, & clauos tuos consolida.* Audin' ad Ecclesiam dictum, non solùm ut extendat tentoria, sed & ut clauos consolidet? quod sanè non vno modo, sed multis fieri potest. Hinc ad Petrum Christus: *Ego, inquit, rogavi pro te, vt nõ deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Et quidem Petrus testatur se id præstitisse dùm vixit, pollicitusque est se post mortem præstaturum. Audi eum loquentem in vltima epistola, quæ, quod ad vniuersos Christianos data sit, à Græcis Catholica vocatur. *Incipiam vos semper commonere de his, & quidem scientes, & confirmatos vos in presenti veritate.* En ut munus à Christo impositum peragat, en ut confirmet fratres suos commonens semper, non semel, quamvis scientes & confirmatos. Hinc subiicit: *Iustum autem arbitror, quandiu sum in hoc tabernaculo, suscitare vos in commonitione: certus quod velox est depositio tabernaculi mei, secundum quod & Dominus noster Iesus Christus significauit mihi. Dabo autem operam & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum omnium memoriam faciatis.* Viden' ut polliceatur etiam post obitum suum se daturum operam, ut quæ viuens docuit, à posteris memoria retineantur, atque ita semper confirmentur? Ostendamus Petrum sterisse promissis. Ostendamus haud irritas Christi fuisse preces, & à Petro fuisse fratres eius confirmatos, & quando pluribus id modis fieri potuit, recenseamus ordine nõnullos ex antiquis monumentis petitos, & ad ætatem nostram perductos.

Ac primus sit, quem Cyprianus ad Cornelium Papam scribens testatur esse à diuina traditione, & ex Apostolica institutione. Is erat huiusmodi: simulatque aliquis Metropolitanus Episcopus eligebatur, vel etiam Pontifex Romanus defuncto sufficiebatur, ad hunc veluti Petri successorem,

Hier. Bolsec.  
cap. 13.

Cap. 54.

2. Pet. 1.

Primus modus fidei confirmata.

V 3

&amp; VI

& ut ait Tertullianus, Episcopum Episcoporum, transmittant omnes Metropolitæ, si is recens ad illam dignitatem fuerat electus, vel quicumque Metropolita mortuo substituebatur, litteras, in quibus erat fidei formula, quam profitebatur. Episcopus autem Romanus, ubi rescribatur, illam comprobans dicebatur confirmare. Audi Cyprianum, qui sic alloquitur Cornelium Papam recens electum: *Secundum quod divina traditionis, & Ecclesiastica institutionis sanctitas pariter, ac veritas, litteras nostras ad te direximus. Sed & per provinciam nostram hac eadem collegis singulis in notitiam perferentes, ab his quoque fratres nostros cum litteris dirigendos esse mandavimus.* Intellexisti esse divinam traditionis, & Ecclesiasticæ institutionis, ut litteræ à Metropolitanis dirigantur ad Episcopum Romanum, & ut idem mandetur provincialibus Episcopis? Videamus an huius divinæ traditionis, & Ecclesiasticæ institutionis sit aliquod exemplum in sacrosanctis scripturis. Est proculdubio, & quidem maximè præclarum. Paulus namque Apostolus non alia de causa Hierosolymam venit, ut Petrum videret, mansitque apud eum quindecim diebus, nisi ut huic traditioni divinæ, & Ecclesiasticæ institutioni morem gereret. Nunquid est hoc meum commentum? Nequaquam. Audi Sophronium Patriarcham Hierosolymitanum, qui sic ad Honorium Papam scribit: *Apostolica & vetus traditio invaluat, ut qui ad Hierarchiam eliguntur, ad eos, qui in Hierarchiis capeffendis & administrandis maiores sunt, omnino sincerè referant quid sentiant, & qua fide sint: ut Paulus illis tradidit valde cautè: ne in vacuum curreret, si qua in parte fides nuda esset. Paulus enim cum alioquin arcana Dei, quæ non licet homini loqui, ut ipse ait, cognovisset: metuebat tamè, ne, cum alijs prædicaret Evangelium salutis, ipse reprobus fieret. Unde & Hierosolymam ascendit, quanquàm Christi discipulus celestis, & antecessoribus suis discipulis se submisit, & Evangelicam doctrinam, quam prædicabat, ijs qui conspiciantur alijs antecellere manifestavit, ac dogma cum ijs communicavit. Et post: Communicavit postquam interrogando, ut firmum sibi fieret, quod tradebat, & exemplum firmum posteris relinqueret, ut sic ipsi quoque facerent. Et mox: Huic quoque nos consuetudini servientes, ad vos divina scientes, qualis sit fides nostra, scribimus, ut probemus. Scribimus inquam ad vos qui non solum nostris discernere legitima dogmata ab adulterinis: sed etià supplere quæ desunt, potestis. Postremò rogat, ut quam primum rescribat, quo ipse possit annunciare vestram, sic ait, à Deo datam sanitatem. Hæc*

Hieroso-

Lib. 2. epi. 10.

Hierosolymitanus antiquissimus scriptor. Atque hoc est, quod Theodoretus ait, hunc locum tractans, à Paulo principe Apostolorum, quem par erat, honorem tributum: & Chrysostomus: *Quia Petrus erat os Apostolorum, princeps, & vertex ipsius veteris: Hieronymus autem honoris deferendi causa factum dicit: quia, addit Ambrosius, Petro delegaverat saluator Ecclesiarum curam, ob id ex officio, inquit Tertullianus, apud eum Paulus mansit multis diebus.* En igitur primus modus ab ipsis Ecclesiæ nascentis incunabulis diuinitus institutus, quo Petrus, ac Petri successores confirmarunt, & confirmant adhuc rectam fidem.

Sed videamus, an quod è Cypriano docuimus, discere ex aliis antiquis possimus. Exstant litteræ Concilij Antiocheni antiquissimi, quod coactum fuit, imperante Aureliano, aduersus Paulum Samosatenum ab Episcopis totius Orientis, qui cum deiecissent Paulum Dominumque substituisent, litteras dederunt ad Dionysium in primis Episcopum Romanum, deinde ad Maximum paulò antè ordinatum Episcopum Alexandrinum, qui secundus erat antiquus à Romano, postremò ad alios generatim, in quibus post multa petunt & illud, ut ad Dominum scribant, & litteras ab eo communionis accipiant. Exstant adhuc Athanasij synodice litteræ (sic enim vocari solent hæc ab antiquis, veluti etiam comunicatorie, siue ut Concilium Antiochenum supra dicebat, communionis) ad Liberium Papam, quibus illi suam fidem significat. Exstant Damasi, qui Liberio successit ad Orientales respondentis. Exstant Stephani Archiepiscopi, & trium Conciliorum Africæ ad Damasum eundem, in quibus sic inter alia: *Antiquis enim regulis censitum est, ut quicquid horum, quavis in remotis vel in longinquo positis ageretur provincijs, non prius tractandū vel accipiendum sit, nisi ad notitiā alicuius sedis vestræ fuisset deductū, ut eius auctoritate iuxta quod fuisset pronunciatum firmaretur.* Est epistola Augustini centesima sexagesima secunda, quæ maximè illustrat hanc, quæ dicimus, synodicarū litterarū consuetudinem. Sed afferamus hic nonnulla verba ex epistola Gelasij ad Laurentium: *Quia nos, inquit, admones dilectione fraterna, ut veluti medicinam quandam fidei Episcopis per Illyrium, vel alijs ministrare debeamus, quanquàm hoc copiosissime factū sit à beatæ recordationis prædecessore nostro, & quia mos est Romana Ecclesiæ sacerdoti nouiter constituto formam fidei suæ ad sanctas Ecclesias prorogare, hæc eadem compendiosè nimis studet*

Euseb. lib. 7.  
cap. 24.Niceph. lib. 2.  
cap. 17. & 18.  
Tom. 1. consil.



Libr. 16. c. 19  
tom. concil. 2

Zon. tom. 3. in  
vita Constanti-  
tis.

Breuitate renouare: vt qua fide viuendum fit secunda statuta Pa-  
trum in hac nostra epistola per breuitate sine studio lector agno-  
scat. Scriptum est apud Liberatum in Breuiario missam à  
Ioanne Talaiâ Episcopo Alexandrino synodicâ ad Simpli-  
cium Papam, similiter à Flauita Episcopo item Alexandri-  
no, qui nō consensit, ait ille, sine Romano Episcopo inthronizari,  
sed synodicam transmisit Felici Papa. Narrat idem fecisse Aca-  
cium Patriarcham Constantinopolitanū. Idem de Euphe-  
nio Patriarcha Constantinopolitano scribit Nicephorus:  
& eiusdem sedis Episcopus Ioannes, imperante Iustino,  
idem seruauit, Euty chius, & horum successores, Pyrrhus,  
Zonara teste; Paulus ad Theodorum Papam scribens, Pe-  
trus ad Vitalianum, Thomas ad eundem, vt est in Synodo  
sexta, Tharasio ad Adrianum, vt habetur in Concilio Ni-  
cæno secundo. Tharasio Patriarchæ Constantinopolitano  
successit Nicephorus: de quo tradit Landulphus Sagax, qui  
vixit iis temporibus, hæc: *Nicephorus quoque sanctissimus Pa-  
triarcha transmisit synodicas litteras ad Leonem sanctū Papam  
Romanū. Antea quippè faciendū hoc à Nicephoro prohibebatur.*  
Hæc Landulphus intelligens de Nicephoro, qui prohibe-  
bat, hæretico Imperatore, quem nonnulli volunt occisum  
anno octingentesimo vndecimo: leguntur huius Nicepho-  
ri Patriarchæ ad Leonem tertium litteræ, in quibus post  
expositam fidem petit, vt mittat sermones firmantes, &  
dantes intellectum, & post: *Vt vestris, ait, doctrinis & exhor-  
tationibus firmati stemus in hac fide integri & solidi: omnia, que  
in ea sunt, mysteria ab initio tradita, inuolata cōseruantes.* Hæc  
Nicephorus, qui non longè abfuit à Photio. Diximus Leo-  
ne nono sedente à Michaële Patriarcha fuisse excommu-  
nicatos Occidentales. Ad hunc igitur Leonem litteras hu-  
iusmodi misit Petrus Antiochenus Patriarcha, orans vt fi-  
dem ipsius, simulq; electionem confirmaret, cui Leo inter  
cætera respondit: *Sicut calamitosum est, si vitas deest bonis:  
ita perniciosum est, si adsit malis: quod ipse è specula illius Eccle-  
sia, cui videris diuinitus designatus speculator prudētī oculo con-  
siderans, promotionem tuam ad Episcopale fastigium promotione  
cleri & populi, sicut asseris, factam, atque fidem tuā secundum  
antiqua consuetudine religiosum & valde necessarium studium  
Apostolicæ, ac primæ sedis, cui, Deo auctore, quamuis indigni præ-  
sides, annuntiare & exponere curasti. Et paulo post: Mea  
verò humilitas in culmine Apostolici throni ideo exaltata, vt ap-  
probanda approbet, improbanda improbet, tuæ sanctissimæ frater-*

nitatis

nitatis Episcopale promotionē libens approbat, collaudat, & con-  
firmat. Et mox: *Sanè fidem tuā, quā proprio scripto summa &  
Apostolica sedi exposuisti, sanā, atque Catholicā, & orthodoxam  
per omnia protestamur, & sicut verè unicā & salutarē præcor-  
dialiter amplectimur.* Hæc Leo. Exstant præterea, ne simus  
longiores, exempla huiusmodi litterarū, quas nostra ætate  
miserunt Orientales Metropolitanæ, vt Patriarcha Maroni-  
tarum, qui Leone decimo sedente venit ad Conciliū Late-  
ranense, Moses Mardenus Antiocheni Patriarchæ legatus  
anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, Pa-  
triarcha Nestorianorum, qui vocantur: & anno millesimo  
quingentesimo sexagesimo secundo Abdisu Assyriorum:  
quæ legi possunt inter scripta Bibliothecæ sanctæ. Igitur  
hic primus modus, quo Pontifex Romanus ex instituto  
Apostolico, & diuina, vt ait Cyprianus, traditione, tāquam  
Petri successor fidem fratrum suorum solitus est confir-  
mare, ac semper confirmauit, vt Christus illi præcepit.  
Hinc Concilium Tridentinum postremo sanxit, vt om-  
nes Episcopi, simulatque electi sunt, fidem suam publicè  
protestentur, & in verba iurent Ecclesiæ Catholicæ, quæ  
in suam formam Pontifex Romanus redegit.

Veniamus ad alios modos. Ac secundus sit, quo Pontifi-  
ces Romani confirmare & approbare solent, ac soliti sunt  
semper, non modò fidem Metropolitanarum, & Episcoporū,  
sed quorumuis, vbi illa veniebat in quæstionem, ac veluti  
non consona veritati non admittebatur. Nam Papæ erat,  
atque est, vel eam reijcere, vel sancire litteris suis, & sub-  
scriptione. Quòd si accipiebat, ab omnibus accipiebatur:  
sin minus, cuncti explodebant. Afferamus aliqua è priscis  
monumentis exempla. Montanus, Prisca, & Maximilla no-  
uas in Asia sparserunt opiniones: pro suspectis habitæ sunt:  
ventum ad Zepherynum Papam, vt eius litteris comproba-  
rentur; non acquieuit ille, sed vbi tota de re certior est fa-  
ctus, & mendacia sibi narrari vidit, quāuis bona verba fe-  
cisset: hæresim tamen illā prorsus condemnauit. Audi Ter-  
tullianum, qui lapsus est in eam, ideoq; sic aduersus Pra-  
zæam: *Idem tunc, inquit, Episcopum Romanum agnoscentē iam  
prophetias Montani, Priscæ & Maximillæ, & ex ea agnitione pa-  
cem Ecclesiis Asiæ & Phrygiæ inferentem, falsi de ipsis Prophe-  
tis & Ecclesiis eorum assenerando, & prædecessorū eius auctori-  
tates defendendo coëgit, & litteras pacis reuocare iam emissas, &  
à præposito recipiendorum charismatum concessare.* Hæc aduer-

Secundus  
modus fidei  
confirmatæ.

v s

lus

Epist. 59.

Lib. 3. cap. 3.

Euseb. libr. 4.  
cap. 22. histor.  
eccles.

Lib. 2. epi. 10.

Euseb. libr. 7. c. 4.  
histor. eccl.

Lib. 6. cap. 22.

lus Praxeas Tertullianus, ostendens litteris Pontificum Romanorum fieri ut opiniones aliorum vel admitterentur, vel reprobarentur. Quod autem pacis litteras vocat, id eò pertinet, quia litteræ commendatiæ & pacificæ vocabantur hæ, per quas ad communionem sacrorum solebāt aduenæ admitti: alioquin sine huiusmodi litteris, vel Episcopi sui, vel Romani, nemo accipiebatur, ut est in Concilio Nicæno, & Chalcedonensi. Exstat Basilij epistola ad Athanasium, in qua rogat eum ut certiores faceret Episcopos Occidentales (intelligit autem Romanum, ut ex epistola sexagesima quinta, & septuagesima quarta patet) ne cuius Orientaliū prætextu rectæ doctrinæ formulis fidei subscribentes adstipulentur. Quin etiam quamuis nemo adiret Episcopum Romanum, neque rogaret ut subscriberet: tamen ubi sciebat aliquid esse controuersie, ac seditionis, ipse litteris significabat quæ vera esset doctrina, & quæ stiones cunctas componebat vniuersos ad veritatem confirmans, & retinendam & accipiendam. Audi Irenæum, qui sic de Clemente Petri successore scriptum reliquit: *Sub hoc igitur, ait, Clemente, dissensione non modica inter eos, qui Corinthi essent, fratres facta: scripsit quæ est Romæ Ecclesia potentissimas litteras Corinthiis ad pacem eos congregans, & reparans fidem eorū, & annuncians, quæ in recenti acceperant ab Apostoli traditionem.* Audi Dionysium Corinthi Episcopū, qui sic ad Sotherem Papam, ut est apud Eusebium: *In hoc sacro Dominico die vestram epistolā legimus, quæ semper, sicuti etiam priorem à Clemente missam, ad nostrā institutionem legere solemus.* Exstant inter epistolas Cypriani litteræ cleri Romani ad clerum Carthaginensem hortatis ad tolerandas animo excelso & inuicto ingruentes hostiū procellas, fidemq; seruandam. Dionysius Patriarcha Alexandrinus Cypriano fuit æqualis, qui sic ad Stephanum Papam: *Syria porro vniuersa, & Arabia, quibus vestra doctrina, & consilio, semper magno adiumento fuistis, & quibus etiā modò scripsistis epistolas: Mesopotamia quoque, Pontus, atque Bithynia, & ne longū faciam, omnes ubique gaudio exultant, & vno animorū cōsensu, ac fraterna caritate Deo gloriam impatiunt.* Audin' ut Oriēs totus Pontificū Romanorū litteris ad veræ pietatis doctrinā confirmaretur? Afferamus & huc quod Sozomenus scriptum reliquit: *Qui filium Patri, inquit ille, consubstantialem putabant, hi de Spiritu sancto idē ipsum censebant: quæ doctrinam in Syria Apollinarius Laodicenis, in Ægypto Athanasius Episcopus, in Cap-*

padocia

padocia & Ecclesiis Ponti Basilus & Gregorius strenuè propugnabant, quæ controuersia cum contendendi studio, uti credibile est, in dies magis magisque cresceret, Episcopus Romanus de ea certior factus, scripsit ad Ecclesias Orientis litteras, ut unā cū Sacerdotibus & Episcopis Occidentis Trinitatem consubstantialem esse crederent: quo facto, singuli rebus ab Ecclesia Romana semel iudicatis acquiescere, eaq; controuersia finem habere visa est. Hucusque Sozomeni verba. Sed quid ego hæc figillatim persequi conor? An non è litteris & actis ipsorum Pontificū palam perspicui potest, quod dicimus, omne studium positum fuisse ab illis, ubi aliqua controuersia emergebat, in quavis orbis parte, fidesq; labefactari videbatur, ut cuncta submouerentur, quibus aliquod veritati detrimentum parari vllomodo, aut timeri posset? Sūt hæc in promptu, legi possunt: à nullis est aliis hoc Episcopis vel perfectum, vel tentatū. Quocirca fatis erit nobis antiqua tantum, quæ magis obscura videntur, aliqua ex parte in lucem dedisse, quantum pertinet ad hos duos modos. Et concludemus unā cū Irenæo, qui aduersus hæreticos agens enumerat ordine Episcopos Romanos, qui à Petro vsque ad ipsius etatem sederunt, & ad extremum concludit: *Ad hanc ecclesiam (loquitur de Romana) propter potentiorē principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiam, hoc est, eos qui sunt vndique fideles, in qua semper ab his, qui sunt vndique, conseruata est, ea quæ est ab Apostolis traditio. & mox: Hac ordinatione, & successione Episcoporum, ea quæ est ab Apostolis traditio, & veritatis præconuatio peruenit vsque ad nos.* hæc Irenæus. Sed quomodo Apostolicæ traditionis & veritatis prædicatio peruenit vsq; ad Irenæi tēpora, ordinatione, & successione Episcoporū Romanorum, nisi quod, ut ostendimus, Metropolitanæ transmittēbant ad Papam recens electū fidei suæ formulā, ubi defuncto subrogatus succedebat, aut quibus recens ipse electus idem agebat? Quomodo rursum ad Romanam necesse est omnem conuenire Ecclesiam, id est, omnes vndiq; fideles, & quomodo ab his vndiq; Apostolica traditio est conseruata, nisi secūdo quo diximus modo, quod quorū fides approbaretur à Pontificibus Romanis, illi ab omnibus acciperentur ad communionē? Quæ omnia respiciēs Tertullianus sic ait: *Dehinc in orbem profecti (loquitur de Apostolis) eandem doctrinam eiusdem fidei nationibus promulgauerunt, & proinde Ecclesias apud vnāquamque ciuitatem condiderunt, à quibus traducis fidei, & semina doctrina cetera exinde Ec-*

clesiæ

Lib. 3. c. 3.

Lib. de pres.



clesis mutuata sunt, & quotidie mutuantur, ut Ecclesie fiant, & per hoc & ipsa Apostolica deputantur, ut soboles Apostolicarum Ecclesiarum. Omne genus ad originem suam cerseatur, necesse est: itaque tot & tanta Ecclesie vnā esse illam ab Apostolis primā, ex qua omnes, sic omnes, & primae omnes Apostolica, dum vnā omnes probant vnitatem, communicatio pacis, & contesseratio hospitalitatis, & appellatio fraternitatis, quae iure non alia ratio regit, quam eiusdem sacramenti vna traditio. & mox: Constat proinde omnem Ecclesiam, quae cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam. hucusque Tertullianus apertè docēs singulas Ecclesias quotidie solitas mutuari à primariis Ecclesiis, quas Apostoli fundarunt, fidei doctrinam, & semina: hinc communicatio pacis, nam suprā dicebamus huiusmodi litteras vocatas pacificas, & communicatorias: hinc contesseratio hospitalitatis, ostendimus enim Christianos aduenas tum hospitio exceptos ab aliis, admissosque ad communionem, cum litteras huiusmodi ostendebant. Denique ait, Ecclesias hasce fuisse matrices aliarum, quod scilicet singuli Episcopi transmitterent ad suos Metropolitae fidei formulam comprobendam, Metropolitanæ verò singuli ad Pontificem Romanum: quam ob causam Cyprianus eodem vocabulo dicit Ecclesiam Romanam omnium Ecclesiarum matricē. Sic videmus Imperatorem, Reges omnes, ac Principes primarios mittere ad Pontificem Romanum recens electum legatos, qui nomine ipsorum polliceantur illi, iurentque obedientiam. Principes deinde minores, ut quos vocant Comites, Marchiones, Duces, pollicentur obedientiam, iurantque Regibus ipsis, & Imperatori. Atque haec satis de duobus primis modis, quibus fides semper à nostris est confirmata.

Tertius modus fidei confirmatae.

Tertius sit, quo Pontifex Romanus, vbi aliquo in loco fidei puritas in discrimen vocabatur, legatos misit, vel etiam Concilia aduocauit, ut occurreret imminenti ruinae: quae de re suis locis agetur speciatim. Nullum namque Concilium vniuersale est vnquam coactum, quod non procuraret Pontifex Romanus, ob eas quas diximus causas, & cui non praesederint eius legati.

Quartus modus fidei confirmatae.

Quartus est: qui Pontifex Romanus, quantum potuit, opibus & eleemosynis abunde Catholicos & Christianos semper adiuuit, eorumque inopiam subleuauit, afflictisque omnibus & oppressis opem tulit, ab ipso Ecclesiae nascentis initio vsque ad aetatem nostram. Huius rei testis epi-

stola

stola Dionysij Episcopi Corinthiorum vetustissimi ad Ecclesiam Romanam, in qua sic alloquitur Romanos: Apud vos iam mos inueterauit, ut omnes fratres varijs afficeretis beneficijs, & Ecclesijs permultis, quae in quaque ciuitate sunt, vitamitteretis subsidia. Sic planè non solum egentium subleuat inopiā, verum etiam fratribus, qui sunt ad metalla damnati, opem fertis: atque ita per ea beneficijs subsidia, quae iam primis Ecclesiae vestrae iactis fundamentis passim mittere consueuistis, cum sitis Romani, Romanorum consuetudinem sedulo obseruatis: quā quidem certè beatus Sother vester Episcopus & haecenus custodiuit diligenter, & valde suo propenso studio adauxit. Idque non modò opes in sanctos reficiendos delegatas benignè subministrando, verum etiam fratres ad ipsum aduentantes, tanquam pater indulgens ac clemens in liberos, beato ac pio sermone ad virtutem cohortando. haec Dionysius: testatur porrò Eusebius hanc consuetudinem (de qua Dionysius) Ecclesiae Romanae suo adhuc tempore maximè seruatam. Hinc Paulus Diaconus scribit à Symmacho Papa abunde missum vnde se alere possent Episcopi Africani, qui suis eiectionibus in Sardinia exsulebant. Hunericus namque Rex Vandalorum trecentos trigintaque Episcopos Africa expulit, Thiasanudus autem ducetos viginti quinque. Liquet ex epistolis Gregorij Magni quantum Pontifici Romano semper curae fuerit in singulis totius orbis regionibus egentes Catholicos subleuare, & benignè iis facere. Ob id Romae videmus esse cunctis nationibus vel remotissimis hospitaes aedes, cum suis redditibus, excitatas ab antiquis temporibus, ita ut neque Chaldaeis sua domus, neque Indis, & Aethiopibus desit. Sed quid ego de domibus & hospitibus ago, quando Leo Quartus urbem condiderit in Vaticano, in qua se olim recipere tuto possent, qui è Corsica insula, aut aliunde metu Sarracenorum profugissent? Tot verò ac tantos sumptus à Pontificibus Romanis scimus factos, ac fieri in dies ad inopiā subleuandam egentium (nisi forsitan aliquis impudenter conqueratur non fieri maiores) ut Gregorius Decimustertius, qui superiori anno decessit, quotannis aureorum septuaginta millia in egenos erogaret Romae, ut omittam amplissima beneficia, quae in Graecos, & Orientales à Turcis eiectiones, in Anglos, & alios ab haereticis expulsos confererebat. Omittamus etiam verba facere hinc de ordinibus excitatis ad hanc curam, ut redimant captiuos, & in seruitutem à Barbaris abductos.

Euse. lib. 4. c. 22. hist. eccl.

Venia-

Quintus  
modus fidei  
confirmatae.

Veniamus igitur ad quintum modum, quo Pontifices Romani, vel Catholici Scholas & Seminaria instituerunt, vel Romæ, vel aliis in locis, vt in iis filij eorum, qui recen- ter nomen Christo dabant, ad humanitatis, Christianæque religionis & Catholicæ mores excolerentur. Id verò ma- ximè opus fuit, ex quo perducì ad Christum cœperit po- puli quidam non satis ad ciuilem consuetudinem legesque humaniores expoliti. Hinc Romæ antiquitus instituta fuerunt Anglorum Scholæ, Saxonum, & aliarum natio- num, de quibus frequens est mentio in actis Pontificum. Ioannes Magnus Episcopus Vspalensis dedit in lucem lit- teras quasdam Gregorij Septimi scriptas ad Suenonem Danorum Regem, & Olauum Noruegiorum, ad Regem Visigothorum, in quibus petit inter alia, vt mittant Ro- mam clericos, ac pueros nobiles, vt sacras litteras, mo- resque Christianos commodè doceri possint: datae sunt il- læ circiter annum millesimum octuagesimum omnes. Ac nostra quidem ætate Gregorius Decimustertius plurima ad hanc rem collegia, rebus, vnde se alerent contuber- nales, in vsus perpetuos assignatis, erexit: exempli gratia, anno sui Pontificatus secundo erexit Romæ Seminarium Hungarorum, quinto Neophytorum, in quibus etiam Chaldæi, & Armeni, Anglicanorum, & Græcorum, nono Viennense in Austria, Pragense in Bohemia, Græcense in Stiria, Olomucense in Morauia, Branspurgnense in Prussia, Mussiputanum in Lotharingia: vndecimo Vil- nense in Lithuania, Claudiopolitanum in Transyluania, Funaense in Iapone, & in eadem insula Arimanense, & Anzuchxamense, Fuldense in Franconia. Quin etiam me- moria nostra videmus amplissimam diuinitus à nostris excitatam Iesu Societatem, quæ totius orbis loca percur-rens, id vnum præ oculis habet, vt in præcipuis quarumli- bet regionum ciuitatibus excitentur Gymnasia, in quibus per eos ad bonas litteras, moresque pios, & verè Christia- nos, adolescentuli erudiantur. Exempli gratia: Goa est Me- tropolis nobilissima Indiarum Orientalium: in ea per ip- sos erecta huiusmodi Schola, ad quam confluunt vndique è diuersis regionibus oriundi Brachmanes, Persæ, Arabes, Æthiopes, Armeni, Chaldæi, Abyssini, Canarij, Guzara- tes, Dacani, Maluares, & ex Indis, qui vltra & citra Gangem sedes habent, & qui insulas habitant ab Indico Oceano circumdatas: ex ea prodeunt innumeri alumni,

& pla-

& plurimos ad Christi cultum bene instituti perducunt, & longè plurimos ad veram pietatem corroborant. Rex Portugallia: Ioannes Tertius in ea vrbe huiusmodi Gym- nasium idoneis opibus attributis erexit. Olim sanè cœno- bia monachorum inter barbaras nationes constituta, erudire plerumque solebant earum pueros ad Christia- nos mores, vt adnotauit post alios Dubrauius historiae Bohemicæ libro sexto: cuius affert ille illustrissimum exemplum. Adalbertus Episcopus Pragensis nobili ortus progenie latè Christi cultum disseminauit, non modò in- ter Bohemos, sed & inter Hungaros, Polonos, & Prus- sos, vt ex eius vita constat, & post Dubrauium latè Cro- merius scriptum reliquit. Is à monachis Pragensibus, & sacras litteras, & pietatem Christianam fuit edoctus. Hæc ille. Ego verò mirabilissimis prorsus enētis hanc rem to- tam illustrabo: & vt omittamus recens Societatis Iesu in- stitutum, cuius non modò inter nos, sed etiam multo que magis inter Indos, & Occidentales, & Orientales, sunt vberissimi fructus in institutione adolescentum: cuius auctor Ignatius Loiola Hispanus sanctimonia vitæ clarissimus, multa passus, & in vincula coniectus ob veritatis prædi- cationem in Hispaniis, Galliis, & Venetiis, Romæ tandem suæ religionis fundamenta iecit, ac voluit ibi semper esse, & inde ex auctoritate primùm Pauli Tertij, deinde se- quentium Pontificum, latissimè institutum suum propaga- uit: in medium producam rem prorsus admirabilem, & diuinam.

Gregorius Magnus nobilissimo ortus genere, primisq; Romæ honoribus perfunctus, tandem spretis omnibus, or- dini sancti Benedicti se deuouēs, monachum professus est, Romæq; extruxit præter alia aliis in locis ædificata, mo- nasteriū in cliuo Scauri. In eo & solidā pietatē, & caelestem doctrinam plurimi didicerunt, ordiniq; sancti Benedicti sese addixerunt. Illinc eduxit Gregorius Augustinum, Mel- litum, Iustum, Paulinum, Laurentium, Ioannemq; , & alios monachos, de quibus Beda & alij, per quos Christi cultus inter Anglos est disseminatus, & confirmatus, multa que ordinis eiusdem monasteria constructa. E quibus dein- de prodierunt ex Anglia oriundi, Bonifacius Moguntia: à Gregorio Secundo Episcopus datus, alijque ipsius socij, qui totam Germaniā ad agnitionem veræ religionis Chri- stianosque ritus perduxerunt. Ab illo, de sententia Pōtifi-

cum

Lib. 3. hist.

Sur. in eius  
vita mens.  
lum.



cum Romanorum, constituti Episcopi Cobanu Traiectetium, Burchardus Herbipolensium, VVillebaldus Eistetesium, Ioanes Salisburgensium, Erimberrus Frisingensium, Gombaldus Ratisponensium, Vinilus Pataviensium, monachi omnes Angli è monasteriis illis educti, in quibus doctrinam Christianam in ordine sancti Benedicti, sacrasq; litteras didicerant. Bonifacius deinde cum sociis Hamundo, Hildebrando, Hartvolfo, Adellero, Stierbaldo, VVat-taro, VValthero, VVitringho, iisdem monachis Anglis similis instituti, in Phrysiam se conferens ob Christi Evangelium cum predictis est occisus, cum multa in multis Germanie locis monasteria ordinis eiusdem constituisset. En igitur ut Anglia, & Germania ad Christum perducta fuerit. En ut nostri Christi cultum confirmet. En ut per alumnos monasteriorum, quæ Romani Pontifices & eorum sectatores fundarunt, vera religio sit propagata, & homines ad caelestia instituti. Audi adhuc mirabilia. Monasterium illud à Gregorio Primo ædificatum, Græcis postea Catholicis est concessum, quod testatum reliquit in vita Gregorij Ioannes Diaconus, qui postea Pontifex fuit, cum Photius Constantinopolitanus esset Patriarcha. Ex illo igitur monasterio Nicolaus Magnus emisit Cyril-lum & Methodium monachos, non è Græcia accersitos, sed Roma profectos, qui Bohemos, Slauos, Morauos, Bul-garos, & alios, de quibus egimus supra, Christo adiecerunt. Eant igitur nunc, & Pontificibus Romanis illudant, vel qui è Græcis dissentiant à nobis, vel heretici Protestantes. Ostendimus antea à quibus fuerit Adalbertus, Hungaro-rum Polonorumque Apostolus institutus.

Nondum finem facio. Benedictus Nursiæ ortus, Romæ litteris adolescens operam dedit: mox cunctis postpositis in solitudinem secessit. Traditi illi fuerunt in disciplinam Maurus & Placidus pueri Romani. Maurus in Galliã mis-sus multa monasteria ordinis sui construxit, multa illius successores similiter constituerunt. In his Corbeia fuit, in ea Adelhardus Caroli Magni consobrinus studio pietatis, doctrinaq; caelestis monachum professus operam dedit. Is in Saxonia monasterium aliud excitauit, cui nomen etiam Corbeia voluit esse. Trithemius id accidisse scribit anno octingentesimo vigesimo secundo. Ansgarius puer adhuc in Corbeia educatus, & sacras litteras, & mores Christianos est edoctus. Is postea Episcopus Hamburgensis, ac Bre-

mensis

mensis creatus, Daniã, Suetiã, Gotthiãmq; lumine veræ religionis illustrare cœpit. Idem præstitit Stephanus mona-chus, & ipse Corbeiensis, ac tertius Episcopus Vpsalensis, ut post alios latè tradit Ioanes Magnus in Metropoli sua. Ostendimus alibi Rhembertum & Aldegarium eadem in regnis ius Aquilonaribus perfecisse. Hos verò, & Corbeia Saxonicae alumnos fuisse, Rhembertum verò, & discipu-lum præcipuum Ansgarij, & Hamburgensem, Bremen-semq; Episcopum, cui commissa erat legatio Borealium nationum, constat ex eius vita, atq; hæc sint satis de quin-to modo.

Sextus sit, quo Pontifices Romani Christi cultores ab iniuriis defendi curarunt, & à sedibus Catholicorum lon-gè propulsarunt impios metu quarumvis rerum, sicuti Christus flagello fugauit è Dei templo mercatores, men-sasq; euertit nummulariorum, Petrus Saphiræ & Ananiae abstulit vitam, Paulus Elimæ mago oculorum usum. Sic Pontifex Romanus ad Ecclesie Catholicae filiorumq; ip-sius tutelam coëgit exercitus. Nam veluti laudat, hortaturq; suos, vbi tanto sunt animo, tantaq; fortitudine, ut pro ini-micis ipsis vitam benignissimè profundant, sinant se duci agnorum more ad mortem, nulla vi utatur, nihil acerbum aduersus hostes meditentur, quorum magna, ut ostende-mus, cunctis in locis est copia, sic vbi videt Christi sui discipulos aliquos non benè confirmatos, non adco cōstan-tes, trahi sinit alios, quasi Christum ex omni parte refe-rentes, ad necem, sed infirmis ignosci vult, quasi dicat cum Christo: Sinite hos abire. hostesq; cadere retrorsum com-pellit, & ad terram prosternit, quod Christus fecit, cum ca-pus est in horto. huius rei sit antiquissimum exemplum, quod anno CCCXLVII. contigit. Paulus Episcopus Con-stantinopolitanus, & Athanasius Alexandrinus, sedibus suis eieci, ad Iulium Pontificem confugerunt, opemq; ad-uersus Arianos petierunt. Iulius omnibus tentatis, cum ni-hil se proficere intelligeret, quod Constantius Orientis Imperator Arianis faueret, & armis cuncta miscerentur, Concilijque Sardicensis decreta nihili fierent, opem Con-stantis, qui tum Romæ degebat, & Occidenti imperabat, implorauit. Ille autem sic ad Constantium fratrem scri-psit: *Sunt hic apud me Athanasius & Paulus, quos accepi pie-tatis causa vexatos esse. quod si spondeas, te illa suas sedes resti-tuturum, atque in eos à quibus iniuria affecti sunt, animaduer-*

j. Pars.

x

surum,

Sur. mē. Feb.

Sextus mo-dus fidei confirmatae.

*surum, viros ipsos admittam sin minus, ego propius accedam, atque illos in sedibus suis te invito reponam.* Hæc Constantius. Quibus auditis Constantius, metu belli civilis, Athanasium Paulumque suis sedibus restituit à Julio Papa cum litteris dimittit. Quod si adhuc vetustiora exquiris, habemus ipsius Constantini exemplum, qui cum Licinium facere aduersus Christianos, Romæ Syluestro, à quo baptizatus fuerat, sedente, audisset, neque ab incepto monitis ac precibus eum reuocare posset, (erat autem Licinius Constantino affinis, quod ipsius sororem Constantiam haberet in matrimonio) bello petiit, vicit, cœpit, tandemque peiora molientem iussit interfici. Hæc Sigonius post alios anno CCCXXII. Ante Constantinum Christiani armis nihil poterant, idcirco antiquiora exempla non adsunt. Sed vt apertissimum fiat à Pontifice Romano Petri successore, qui Ecclesiæ Catholicæ est Antistes summus, omnibus hisce modis Catholicam fidem confirmatam, quando singula persequi ac recensere non possumus, bene erit huc afferre, quæ præstiterit in Græcis & Orientalibus confirmandis, ex quo Constantinus, de quo nunc mentio est facta, Byzantium concessit: & iis illustrissima fient quæ proponuntur.

Lib. 3.

*Quot, & quanta præstiterint Pontifices Romani, cunctiq; Occidentales, vt Græci, & Orientales in fide continerentur, ac confirmarentur.*

## CAP. IIII.

**N**Vllum ferè sæculum fuit, in quo non plura & maxima Occidentalis Ecclesiæ constant beneficia in Græcos & Orientales. Quod vt clarissimum fiat, nonnulla recensimus ordine collecta ex ipsis scriptoribus Græcis. Initium verò faciamus ab eo tempore, quo Constantinus ex Occidente profectus, Romæq; ad Christi cultum perductus à nostris, imperij sedem transtulit ad Græcos, Byzantio nobilissimè amplificato, quo tempore cœpit Græcus intumescere, & alioquin sapiens extolli, Oriensq; variis hæresum tumultibus misceri, dirisque tempestatibus agitari propter hæresim Arianam, quæ & in Synodo Romana à Syluestro est profligata, & in Nicæna vniuersali, quæ Syluestri suafu præsentibus eius legatis, Constanti-

IIII.  
Sæculum.

110

no nostro sumptus suppeditate, est coacta, vt Eusebius tradit, & exactis ipsorum Conciliorum constat. Nihilominus haud multò post Athanasius Episcopus Alexandrinus, Paulus Constantinopolitanus, Marcellus Ancyranus, Asclepas Gazeus, Lucius Adrianopolitanus sedibus suis cōtra leges expulsi ab Arianis, qui Concilium frequentes Antiochiæ conuocarant, at illi cum Catholicis suis Romam contenderunt, appellâtes ad Iulium Papam, qui benignè illos excepit, Synodum aduocauit innocentes illos & Catholicos pronūciauit, litterasq; ad Oriētis Episcopos misit, suis eos sedibus restituens, recipi mandans, adiciens se non passurum eos inultos, nisi ipsi nouis rebus studere desisterent, nam propter sedis dignitatem, cura omnium ad eum, scribit Sozomenus, spectabat, & Ecclesia Romana primas apud omnes ferebat, quod Apostolorum Schola, & Metropolis pietatis ab initio fuisset. Hæc scriptor ille Græcus. Quin anno CCCLVII Iulio eodem procurate, habita est Synodus Sardicæ, in qua adfuerunt Episcopi Occidentis trecenti, Oriētis septuaginta sex, in qua rursus Ariani Episcopi condemnati, & dignitate spoliati, Catholici verò restituti fuerunt, missiq; ad Imperatorem Constantium legati à Concilio Vincentius Capuæ Episcopus, & Eufhratas Colonia Agrippinæ Antiochiam, in qua tunc vrbe Imperator degebat, remq; ex sentētia cōfecerunt, vt Athanasius ipse persequitur tum alibi, tum epistola ad solitariam vitam agētes. Defuncto tamen Constante Occidētis Imperatore, Iulioque Papa, cui Liberius est successus, omnium rerū potius Constantius immutauit sentētiā suasionibus Arianorum. missiq; in exsilium Paulinus Episcopus Treuirensis, Lucifer Caralitanus, Eusebius Vercellensis, Dionysius Mediolanēsis, quod hæresi Ariani cōmunicare, & Athanasij condemnationi subscribere, Constantio omnia mirante, qui illos Mediolanum cōuocarat, nolent, Missus similiter Liberius ob eandem causam circiter annum CCCLV. qui omnes Orientem, Græciamq; peragrantes, quantum poterant Catholicos in virtute confirmarunt, vt in eadem epistola Athanasius scribit. Pulso Liberio maxima Romæ seditio est ob id concitata, vt aiunt Socrates & Sozomenus, ita vt Constantius habuerit necesse illum restituere post biennium, quocirca rumorem sparsere, inquit Sozomenus, Ariani, illum subscripsisse eorum doctrinæ. sed vt eorum mendacia apparerent, accidit à Cōstantio Ariminum

Lib. 3. c. 6. 7.

Soc. l. 2. c. 29.  
Soz. l. 4. c. 15.

x 2

cogi



cogi Episcopos Occidentis, quos dum nimis compellit ad assentiendum decretis Arianorum, plurimi in Ecclesia tumultus excitati: nam quidam ex Episcopis Catholicis occisi, in quibus Gaudentius Arimini Episcopus: quidam dolo circumuenti per errorē nescienter subscripserunt. Quae cum Liberius rescisset, litteris datis ad Orientis Episcopos, rem diuulgauit, fidem faciēs Occidentales nullo modo assensum dedisse, astu rem tractatam, ubi ad actum foret apertē nouissent, Arianorum doctrinam execratos, se Nicænum Concilium sequi, & Pontificis Romani auctoritatem publica attestazione esse professos, quocirca hortari, ut in officio fidēque; permanerent. Recitat eas litteras Socrates. Et tamen adeo Arianæ pestis virus Asiam peruaserat, ut Hilarius testetur à se in decem Asiae prouinciis vix Catholicum repertum, cum sede sua pulsus in exilio degeret, id verum constat ex iis, quæ Constantinopoli Nazianzenum peregrisse legimus. Quocirca Damasus Liberij successor sub annum CCCLXVIII. Romæ Synodum conuocauit Episcoporum nonaginta, & litteras ad Episcopos Illyricos dedit, quibus animum dabat illis, & ut cōstantes essent, hortabatur. Neq; satis hoc habuit, sed Eusebio Episcopo Vercellensium, Luciferōq; Caralitanorum mandauit, ut Orientis regiones obirent, Catholicos in fide continerent suōq; præsidio corroborarent. Hinc Sozomenus: *Eusebius, ait, regiones Orientis peragrans, eos qui fidem contempserant, in rectam viam perducere studuit, & quemadmodum de Deo sentiendum esset, docuit, deinde Illyrium properè transiens venit in Italiam.* Et Socrates: *Eusebius, inquit, partes Orientis peragrans, infirmos fide, instar medici præstantis, ad integram valetudinem restituit, doctrināque ecclesiastica instruxit.* Cum verò Petrus Athanasio defuncto Alexandria subrogatus fuisset à Catholicis, sed à Lucio, eiusque sectatoribus Arianis expulsus, ad Damasum Romam profugit, qui cum litteris illum remisit Alexandriam, quæ & Petri creationem (verba sunt Sozomeni) confirmabant, & decreta Concilij Nicæni. Idcirco Ecclesia reddita Petro, & Lucius expulsus Constantinopolim ad Valentem Imperatorem, qui Arianis studebat, concessit. Denique quando omnia perturbata erant ob impietatem crudelitatemque Constantij & Valentis Imperatorum, Deus ex Occidente misit exstincto Valente Theodosium Imperatorem, qui ex Hispania oriundus erat, & à Gratiano Imperatore Occidentis Catholico, Catholicus & ipse

Socr. l. 3. c. 11.

Soz. l. 5. c. 12.

Socr. l. 3. c. 7.

Soz. l. 5. c. 39.

ad Orientale Imperium gubernandum euectus. Hic nondum sacris aquis ablatus Thessalonicae incidit in morbum, quocirca baptizari voluit ab Ascholio illius urbis Episcopo, & Illyrici Metropolita, qui Pontificum Romanorum in Oriente personam sustinebat. Quapropter è morbo conualescens legem promulgauit, ut omnes Imperio Romano subiecti eam sequerentur fidem, quam Damasus, qui & ipse natione Hispanus erat, urbis Romanae Episcopus, & Petrus Alexandrinae profiterentur, Demophilumque Arianorum Episcopum Constantinopoli exegit, Gregorium Nazianzenum retinuit ac defendit, tunc Orienti tranquillitas constituta: contigit hoc circiter annum trecentessimum octuagesimum. Atque hæc quarto sæculo Pontifices Romani, & Occidentales præstiterunt erga Orientales & Græcos per Constantinum, Theodosiumque Imperatores, Syluestrum, Iulium, Liberium, Damasumque Papas, quo simul etiam Zoticus Romanus à Constantino Byzantium ductus primus in vrbe illa instituit hospitales ædes curandis ægrotis, alendis pupillis ut Græci in Menologio scriptum reliquere, Leoque & Anthemius in quadam constitutione meminerunt.

Post hæc accidit anno CCCIV. ut Ioannes Chrysostomus Episcopus Constantinopolitanus cōtra fas omne sede deiectus in exilium pulsus fuerit, Episcoporum factione in eum conspirante, cunctique ipsius studiosi, quorū maxima erat multitudo, variè fuerint exagitati. Quamobrem misit ille Romam ad Innocentium Papam legatos Germanum presbyterum, Ioannemque Cassianum cum litteris, petens, ut auctoritatem suam potestatemque hac in re interponeret, ab iniuriis ipsum suosque; tueretur, contulerunt etiam se Romam Demetrius, Cyriacus, Eulifius, & Palladius Episcopi, eadem expostulantes. Igitur Innocentius Constantinopolim misit, ut Sozomenus testatur, Ecclesiae Romanae Episcopos quinque, presbyteros duos, ut Synodus conuocaretur, qui non modò reiecti, sed & in vincula coniecti, & quæstionibus subiecti fuerunt, id ubi rescituit Innocentius, Arcadium, Eudoxiamque, & cunctos eis fauentes hac in re excommunicauit, Ioannem declarauit innocentem, & contra ius dignitate spoliatum, ut Nicephorus scriptum reliquit. Quinimmo ait Sozomenus: *Episcopi Occidentis non prius cum Episcopis Ægypti, & Orientis, & Bosphori, & Thraciae communicare voluerunt, quam no-*

Soz. li. 7. c. 4.

l. omnia prin. C. de epis. &amp; cle.

Soz. l. 8. c. 28.

Niceph. li. 13. cap. 34.

nen illius sanctissimi viri in tabulas, quibus nomina Episcoporum mortuorum continebantur, retulissent. Atque Arfacium eius successorem ne salutare quidem dignati sunt. Atticum autem, qui succedebat Arfacio, quique saepe legatos ad eos miserat, saepeque pacem postulaverat, postea tandem, cum Ioannis nomen in tabulis inscripsisset receperunt. Hucusque Sozomenus. Atque haec Innocentius pro Chrysostomo, & eius fautoribus, siue pro veritate, ac recta doctrina. His vix dum bene compositis circiter annu quadragesimum trigesimali Nestorius Patriarcha Constantinopolitanus cepit palam decernere in Christo duas personas, humanam scilicet, ac diuinam: quod cum Caelestinus Papa cognouisset, admonuit illam per litteras, ut sententiam mutaret: quod cum renneret, coacta Romae Synodo (quando Theodosius Imperator videbatur accedere ad sententiam Nestorij) & ipsius haeresim damnauit, & Cyrillo scripsit, ut certiore faceret Nestorium, ni intra decem dies resipisceret, sciret se excommunicatum, & ut Concilio Ephesino nomine Papae Cyrillus ipse praesideret. Paruit Cyrillus. Cumque Synodo absoluta Theodosius adhuc nutare videretur misit ad illum doctissimam Apologiam Cyrillus, in qua rationem reddidit Imperatori gestorum, iudiciumque Caelestini Papae profert in medium: *Fidei*, inquit, *mea recta testimonium dedit Ecclesia Romana.* Quapropter acquieuit Theodosius, & ceteri qui Nestorio fauere videbantur, in quibus erant Antiochenus Patriarcha Ioannes, Cyrensis Episcopus Theodoretus: & alij multa grauitate & auctoritate praestantes viri. Secuta est deinde haeresis Eutychniana, qua afferebatur vna in Christo natura, diuina scilicet, in quam transisset humana: ob quam Flavius Patriarcha gradu Eutychem mouit de sententia Concilij Episcoporum plurimorum, quos aduocarat Constantinopolim sub annum quadragesimum quadragesimum octauum. Aduersabatur huic decreto Theodosius malis aliquorum consiliis impulsus. Quocirca Ephesi coacta est Synodus, cui nomine Leonis Papae Iulius aderat: is cum videret a Dioscuro Alexandrino Patriarcha fieri plurima contra ius, nihilque fieri Pontificis Romani auctoritatem, reijci litteras eius, abscessit. Hinc necatus Ephesi ab haereticis sanctissimus vir Flavianus, abdicati contra ius Eusebii Doryleorum, Ibas Edessae, Theodoretus Cyri, Daniel Carrarum, Cyrenius Ty-

ri, Aqu

ri, Aquilinus Bibli Episcopi. Quod cum Leo Magnus a Iulio rescisset, & ab aliis, qui vel ad eum confugerant, vel scripserant, & ipse ad Theodosium litteras querelarum plenas dedit, atque ut Valentinianus Imperator, & vxor eius Theodosij filia similiter ea de re scriberent, curauit, quod rursus aliud Concilium congregaretur, & male acta rescinderentur, quando qui subscripserant, vi fuerant adacti, in quibus Dominus Antiochenus. Sed nihil actum, nisi post obitum Theodosij: quo defuncto, Leo Papa litteris suis perfecit, ut apparet ex iis, Concilio Chalcedonensi, & Euagrii scriptis, ut rursus cogere Synodus: cui praesederunt eius nomine Lucentius & Paschasius Episcopi, ac Bonifacius presbyter, ab eo missi. In ea veritas stabilita, suus omnia locus restitutus: Dioscorus ut meritis erat, punitus. Nilominus eam postea Petrus Mogus Alexandrinus Patriarcha maxime oppugnauit, & nulla non suppliciorum genera Catholicis infixit. Acaciusque Patriarcha Constantinopolitanus illi in omnibus, quae moliebatur, subsidio fuit, quamuis Felici Papae scripsisset esse haereticum Petrum, suassissetque excommunicandum. Haec porro agebant ambo per dolum, Felicem conati decipere, & in suas partes trahere Imperatorem Zenonem, qui legem promulgauit, qua neque accipiendam, neque explendam Synodum Chalcedonensem sanciebat, amplius ijdem Misenum & Vitalem Papae legatos astu in suam sententiam perduxerunt: quae cum certo comperisset Felix certior factus a Cyrillo praefecto insomnium monachorum quales erant Studitae, quos a Studio Romano diximus institutos, ut late persequitur Euagrius, & Zenonem deceptum simul videret, neque litteris suis habere fidem, Synodo Romae aduocata, anno quadragesimo octuagesimo quarto Misenum Vitalemque gradu mouit: Petrum vero & Acacium excommunicauit, Catholicos Orientis in fide continuit, veritatemque defendit: subsequuta sunt postea maiores turbae. Anastasius namque Zenoni succedens male animatus in Euphemium Patriarcham Constantinopolitanum, quod ei chirographum, quo se obligarat in fide cum Catholicis futurum (videbatur namque Manichaeus esse, & Arianus) efflagitati reddere noller, sede eum deturbauit. Idemque ob eandem causam aduersus Macedonium Euphemij successorem patrauit, quem praeterea co-

x 4

gere

Sozo. l. 5. c. 34.

Euag. l. 2. c. 2.

Lib. 3, cap. 19.  
20, 21.



Lib. 16. c. 26.

gere voluit, vt Chalcedonenſia decreta damnaret. Ob id plurimi ab Imperatore Catholici eiekti Romam profugere, vt Nicephorus ſcripſit. Expulſi ſunt etiam ſuis ſedibus Patriarchæ Flavianus Antiochenus, Helias Hieroſolymitanus, & Ioannes Alexandrinus. Imperator prætereà decreuit de ſententia Seueri, qui inuaſerat Antiochenam ſedem, addendum hymno illi: *Sanctus Deus, ſanctas fortis, ſanctus & immortalis*: hæc verba, *Qui pro nobis crucifixus eſt*: cui inſania Catholici omnes acriter obſtiterunt: adeò vt Vitalianus exercitu in eum ducto penè cuncta Catholicis fauens occupauit: quo circa Imperator iureiurando pollicitus eſt, ſe Catholicis ſedes ſuas reſtitururum, cunctaq; malè acta aduocato Concilio reſciſſurum. Ob eam rem miſit Hormiſdas Papa Ennodium Ticinenſem Episcopum, Fortunatum Caſinenſem, Venantium præbyterum, Vitalianumq; Archidiaconum, qui Synodo apud Heracleam præſiderent. At Anaſtaſius & legatos eiecit, & fragili naui impositos, uatico adempto, præcipiens ne à quoquã reciperentur hoſpicio, procul abire iuſſit. Illi uerò tanta fuere ſolertia, vt ope monachorum epistolæ Hormiſdæ, quibus Catholica fides ſanciebatur, in omnibus ciuitatibus diuulgarent, quæ ab Episcopis urbiu metu Imperatoris (adeò nutabat in Oriente ueritas) ſciſſæ fuerunt. Eluxit autè maximè Conſtantinopoli Studitarum conſtantia in retinenda recta doctrina, vt Nicephorus tradit. Deſuncto autè paulò poſt Anaſtaſio, & imperante Iuſtino, miſit Hormiſdas iterum Germanum Capuanum Episcopum, Ioannem & Blandum præbyteros, Felicem & Dioſcorum diaconos, quibus effuſa cuiuſuis generis hominum multitudo obuiam proceſſit. Per eos Catholica fides, Catholiciq; omnes in locum ſuum reſtituti. Atque hæc quinto ſæculo perfectæ ab Innocentio pro Ioanne Chryſoſtomo, & eius fautoribus, aduerſus Arcadium, Eudoxiamq; & Episcopos Orientales, qui à recta uia deſſerant: à Cæleſtino aduerſus Neſtorium Patriarcham Conſtantinopolitanum, Ioannem Antiochenum, cæterosque hæreticos Neſtorio adhærentes: à Leone aduerſus Eutychem, Dioſcorum Alexandrinum Patriarcham, Theodoſiumq; Imperatorem: à Felice aduerſus Acacium Conſtantinopolitanum, Petrum Moggum Alexandrinum, Zenonemque Imperatorem: ab Hormiſda aduerſus Anaſtaſium Imperatorem, Seuerum Antiochenum, Timotheumq; Conſtantinopolitanum Patriarcham, pro ueritate Catholica.

Per

Lib. 16. c. 35.

Paul. Diac.  
lib. 15.

Per annū deinde quingenteſimo uigefimo quinto imperante Iuſtino, & Arianiſ Eccleſias adimente, Theodoricus Italiae Rex Arianus Ioannem Pontificem rogauit, vt Conſtantinopolim pergeret ad Iuſtinum, perficeretq; ne is Arianos malè haberet: alioquin ſe idem in Catholicos acturum: perrexit Papa, ſed tantum abſuit vt hoc petierit, vt potiùs ſecus efflagitauit, eccleſiasq; omnes ipſe Catholico ritu conſecrauit. Igitur rediens in uincula coniectus eſt à Rege, in quibus uita deceſſit, cum priùs litteras ad omnes Catholicos dediſſet, vt in fide perſiſterent, nihil ab Arianiſ timerent. Anno deinde quingenteſimo trigefimo quinto Agapitus Papa à Rege Theodahato rogatus, vt ex epistolæ Caſſiodori patet, Conſtantinopolim profectus eſt, ubi honorificentiſſimè exceptus cum cognouiſſet Anthimum hæreſi Seueri infectum, quem Theodora coniugis interceſſione Imperator Iuſtinianus Episcopum Conſtantinopolitanum creari procuraret, illum ſede illa indignum, ſpoliandumq; palam dicebat: cui minatur Imperator, ſe ſuo arbitratu quod uellet, poſſe agere dixit. Põtifex ad minas riſit, ſeq; eadem etiam æquo animo laturum eſſe reſpondit, ac beatum ſe fore, ſi talis ſibi uitæ exitus daretur. Imperator itaque pudore affectus rem propoſuit examinandam, nonnullique è primoribus ſacerdotum refragari ſunt acriter Papæ, vt Imperatori gratificarentur largitione corrupti: omnes tamè ab eo ſunt ſuperati: itaque deiectus Anthimus, Menasq; ſubſtitutus. Hæc uti narrat Zonaras, homo Græcus, retulimus. Exrat hac de re conſtitutio Iuſtiniani. Theodora uerò Imperatrix his rebus exacerbata, cum nõ poſſet ab Agapeti lucenteſſore Syluerio modis ullis obtinere vt Anthimus hæreticus reſtitueretur, ad Belifarium tum Romæ degentem ſcripſit, vt Syluerium uinctum Conſtantinopolim mitteret aliquo prætextu, Vigilium ſufficiendum curaret, à quo ſperabat Auguſta ſe quod uellet impetraturum, quaſi id ille ipſi, ſi Papa per eam crearetur, promiſſiſſet. Præſtitit hoc Belifarius, inſimulatumq; proditionis Syluerium in uincula coniecit, Vigilium ſubſtitui curauit, qui Põtifex factus ſe nullo modo hæreticis faurum dixit. Quocirca & ipſe uinctus Conſtantinopolim miſſus, ubi multa perpeſſus, tamè à ſententia nunquam potuit dimoueri: & princeps fuit Concilij quinti, ait Zonaras, quod Conſtantinopoli aduerſus hæreticos eſt coactum. Menæ ſucceſſit Eutychiuſ, is ſub annum quingenteſimum octuageſimum primum cœpit aſſerere futurum vt

VI.  
Sæculo quid  
Papæ egerint  
pro Oriente.

Lib. 3. in Iuſt.

corpora nostra, cum resurgemus, haud possint palpari: idque edito libello diulgauit. Gregorius tunc Constantinopoli agebat Apocryfarium sedis Apostolicæ, publiceque Patriarcham coarguit, hæresimque illam coëgit abiurare. Hoc igitur præstitum sexto sæculo à Ioanne Papa aduersus Arianos, ab Agapero aduersus Seueritas eorumque sectatorem Anthimum Patriarcham Constantinopolitanum: (fuit autem Seuerus Episcopus Antiochenus) à Syluero & Vigilio aduersus eosdem, à Gregorio postea Pontifice aduersus Eutychium, sanctissimum alioquin virum, qui per errorem labeatur.

VII.  
Sæculo quid  
Pape egerint  
pro Oriente.

Anno post hæc sexcentesimo trigesimo contigit ut Heraclius Imperator, Anastasius Antiochenus, Sergius Constantinopolitanus, Cyrus Phasidis Episcopi hæresim Monothelitarum suscitarent. Honorius Papa quæstiones huiusmodi amputandas rescripsit. Ioannes quartus multò liberius duas in Christo voluntates esse respondit, Heracliumque, & eius affectas hac in re per litteras reprehendit anno sexcentesimo trigesimo octauo. Theodorus autem Papa Paulum Patriarcham Constantinopolitanum vehementius ob id obiurgauit anno sexcentesimo quadragesimo quarto, & habito Romæ Concilio hanc opinionem veluti hæreticam damnauit. Martinus horum successor idem præstitit, odiumque ob id Imperatoris Constantis incurrit: iussuque eius captus Constantinopolim Roma perducitur, & inde in exilium mittitur in Pontum anno sexcentesimo quinquagesimo secundo, vbi sequenti mortuus multis est miraculis nobilitatus. Eugenius deinde Martini successor Petri Patriarchæ Constantinopolitani synodicam, in qua sententiis obscuris hæc hæresis inuoluebatur, cõscidit anno sexcentesimo quinquagesimo quinto. Denique Agatho Papa anno sexcentesimo octuagesimo legatis missis Concilium sextum procurauit indici, in quo hæresis hæc publico decreto & cõmuni est exterminata. Eam sunt secuti Patriarchæ Constantinopolitani Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus similiter Anastasius, & Macharius Antiocheni, Cyrillusque Alexandrinus: aduersus quos pugnauerunt septimo hoc sæculo Ioannes, Theodorus, Martinus, Eugenius, atque Agatho Papæ, simulque aduersus Imperatores huius opinionis studiosos Heraclium, & Constantem: atque ita Catholicam doctrinam, quantum potuere, in Oriente & Græcia sunt tutati. Secutæ sunt deinde Iconomachorum turbæ.

Zonar. tom. 3.  
in vita Con-  
st. Pogonati.

Anno

Anno namque septingentesimo duodecimo Philippicus Imperator inuexit hæresim contra imagines sacras. Studitas à se dissentientes vnâ cum bibliotheca copiosissima, in qua eos concluderat, combussit. Constantinus Papa illam damnauit: & ob id, ne nummi Imperatoris, aut imago Romæ reciperetur, mandauit. Gregorius inde secundus Concilio conuocato eam prorsus explosit anno septingentesimo decimo sexto, & septingentesimo vigesimo tertio: cumque illi Leo Isaurus insidias struere haud desisteret, anno septingentesimo vigesimo septimo Roma, & eius, ut vocabatur, Ducatus, ab impio Imperatore omninò defecit, in omnibus se Pontifici Romano subijciens. Post hæc Gregorius tertius eundem Leonem Concilio Romæ indicto excommunicauit: & quando Constantinus Copronymus hæresis eiusdem fautor acerrimus Catholicos omnes, & præcipuè monachos, variis ob id suppliciis afficiebat, Stephanus secundus anno 755. per Pipinum Regem Pentapolim, exarchatumque Rauennatem Constantinopolitano Imperatori ereptum ab Aistulfo Romanæ Ecclesiæ adiecit. Stephanus autem tertius anno 769. rursus aduocata Romæ Synodo imaginum sacrarum cultum sanciuit, donec anno 787. Hadrianus Pontifex, missis legatis Constantino & Irene Imperatoribus, septimum generale Conciliū Niceæ celebrauit. Atque hæc octauo sæculo gesta à Pontificibus Romanis aduersus Leonem Isaurum, Constantinum Copronymum, Leonemque ipsius filium Imperatores, & Episcopos Orientis hæreticos, quorum Synodum Constantinus habuerat, ut Zonaras tradit.

Neque tamè nonum sæculum prorsus hisce tumultibus vacuum fuit. Leo namque Armenius anno octingentesimo decimo quinto eandem in sacras imagines tempestatem commouit: idem fecere Michaël Balbus, Theophilusque successores, à quibus Catholici variè excruciat, maxime verò monachi Studitæ, donec anno octingentesimo quadragesimo secundo suus honor sanctis imaginibus restitutus industria in primis Methodij, qui Romæ diu fuerat moratus, & à sede Apostolica Constantinopolim presbyter missus. postea factus est Patriarcha, ut Anastasius restatur. Anno postea 860. cum Michaële Theophili filio imperante Bardas Cæsar omnia administraret, vxoremque contra fas dimisisset, & cum nuru consuesse diceretur, Ignatius ingressu Ecclesiæ illi interdixit, Bardas

VIII.  
Sæculo quid  
Pape egerint  
pro Oriente.

IX.  
Sæculo quid  
Pape egerint  
pro Oriente.

Anast. in epis.  
ad Carolu, in  
vita Dionys.  
Sur. mense O-  
ctobr. Zonar.  
tom. 3. in vita  
Mich.

ob id



ob id indignatus Ignatium sede spoliatum sepulchro includit, mox in insulam Mitylenem relegauit, Pontificesque cum illo sentientes variè exagitauit. Nicolaus Pōtifex horum certior factus, legatos, ut rem duntaxat cognitam referrent, ad eum misit, at illi à Barda corrupti Ignatium rite abdicatum pronunciarunt, fines mandati transgressi. Nicolaus ubi hæc comperit, anno octingentesimo sexagesimo quinto Concilium Romæ conuocauit, legatos gradu mouit, Ignatium pristinae dignitati restituit, Photium depulit.

Deniq; anno octingentesimo sexagesimo octauo Adrianus Secundus legatos Constantinopolim misit, & habito Concilio, quod est octauum generale, Ignatium, Basilio Macedone imperante, suæ dignitati reddi curauit, Photium spoliari, ut constat ex actis eius. Ex eo tempore Photius homo multæ lectionis, & animi inconstantis, mala cœpit esse mente in Occidentales, & aduersus eos scribere: idque, quamuis Ignatio defuncto Ioannes Octauus eum confirmari Patriarcham Constantinopolitanum, & illi miserit stolam pontificalem, indumentum, penulam, & sandalia; ex eo similiter tempore paulatim Græci sese à nobis ob scripta Photij abalienantes ex magna parte, multos secum traxere in eandem ruinam: qua factum est, ut Romanum Pontificem non magni fecerint: sed huius contemptus verè diuinitus inflictas ipsi pœnas tulerunt. Pauci namque, ut à summis Antistitibus ordiamur, è Patriarchis Constantinopolitanis fuere, qui euecti ad illam dignitatem, non fuerint simul ante obitum pro libito Imperatorum deiectionis initiumque factum ab ipso mali totius auctore Photio, qui à Leone Philosopho gradu deturbatus, in monasterio fuit inclusus, non tamen Græci nos loco hæreticorum reputabant, donec anno millesimo quinquagesimo tertio Michael Patriarcha excommunicare est ausus Occidentales, iis omnia monasteria, ecclesiasque adimere, & ex omnibus eos locis quantum possit exterminare. Quæ cum Leo Nonus rescisset, litteris eum tanti sceleris coarguit, legatosque Constantinopolim misit, per quos agnouere suum crimen Græci, & iterum se nobis, frigidè tamen, adiunxerunt, quæ Sigibertus in chronico suo notat.

Quocirca Urbano Secundo Pontifice, qui sedere cœpit anno millesimo octuagesimo octauo Concilium est habitum Bari, cui adfuit Anselmus Cantuariensis, in quo Græci

luum

XI.  
Sæculo quid  
Papæ ege-  
rint pro  
oriente.

suum confessi sunt errorem, & nihilominus visi sunt semper fluctuare: & licet nos non ducerent hæreticos, tamen in causis religionis, quod fecere illorum maiores, nunquam contulerunt se ad Pontificem Romanum, ut vel auctoritatem suam interponeret, vel iis opem ferret: sed haud destitère Occidentales hortatu Pontificum Romanorum, in omnibus illos adiuuare: & quando in iis, quæ pertinent ad sacra, videbant se ab illis despici, quasi ab aliqua labe eorum doctrina pollueretur, plurimi è nostris Constantinopolim à Pontificibus Romanis nomine legationis missi concesserunt, quo concordia perfectè iniretur, & conciliaretur inter nos & Græcos: omnia à nostris, ut ostendemus, tentata, nihil perfectum, ab illis non modò nihil tentatum, vel cogitatum, sed omnia potius nostra reiecta, cõculcata indignissimè, & crudelissimè tractata. Veniamus ad rem. Diximus à Leone Nono missos legatos, qui ad mentem Græcos reduxerunt. Diximus Bari habitum Concilium post annum millesimum octuagesimum octauum, in quo Græci nobiscum consenserunt.

Adrianus Quartus sedit post annum millesimum centesimum quinquagesimum quartum, & hic suspicatus Græcis haud bene nobiscum conuenire, misit ad Emanuelem Imperatorem Balduinum, & Balduonium ad hanc rem, scripsitque in eandem sententiam ad Basilium Achridenum Metropolitanam Thessalonicensem, qui benignissimè Pontifici respondit, asserens nihil esse dissidij in fidei doctrina inter nos & Græcos. Exstant litteræ utrinque missæ in Codice Iuris Orientalis inter responsa Patriarcharum. Alexander Tertius iniuit Pontificatum anno millesimo centesimo quinquagesimo nono, obiit millesimo centesimo octuagesimo primo: hic curauit ut præter alios Constantinopoli esset Hugo Ezerianus vir doctissimus, & Emanueli Imperatori gratus, cuius exstant scripta subtilissima aduersus Græcos de Spiritus sancti processione. Quinimmo missus eodè Ioannes Cardinalis Pontificius legatus ob eandem causam, qui postea occisus est à Græcis anno millesimo centesimo octuagesimo, ut palam fiet suo loco.

Ioannes Ducas imperauit in Oriente sub annum millesimum ducentesimum vigesimum secundum, & tunc etiam nostri tentauerunt in iis locis (Imperium namque Constantinopolitanum Latini tenebant, expulsi, ut videbimus, Græcis) has controuersias cõponere, quo tempore stetit à

nobis

XII.  
Sæculo quid  
Papæ ege-  
rint pro  
oriente.

XIII.  
Sæculo quid  
Papæ ege-  
rint pro  
oriente.  
Gre. l. 4. & 5.

nobis Nicephorus ille Blemydes tantopere laudatus, de quo supra mentionem fecimus, ut est auctor Gregoras. Quamuis etiam multo ante Græci ad Concilium Lateranense fuerint inuitati anno millesimo ducentesimo decimo quinto. Post hæc Michaële Paleologo regnante, anno millesimo ducentesimo septuagesimo primo, missi à Gregorio Decimo fratres ex ordine sancti ( ut collegimus ex actis nonnullis) tum Dominici, tum Francisci, exemplo Gregorij Noni, qui rem transegerunt, & Græcos iterum veritati Catholicæ penitus adiunxerunt: horum fratrum Gregoras idem fecit mentionem.

Lib. 5.

XIII.  
Seculo quid  
Papæ ege-  
rint pro  
orientem.

Lib. 10.

Andronicus iunior Paleologus imperavit sub annum millesimum trecentisimum trigésimum secundum, quo tempore Gregoras testatur Episcopus duos à Pontifice Romano missos, qui quæstiones, in quibus à nobis Græci dissidebant, diffinirent de communi consensu, ij de Gregoræ consilio reiecti fuerunt, neque admissi ad disputationem, quod illis nemo inter Græcos par esse videretur, ut idem Gregoras palam fateretur. Nihilominus anno millesimo trecentesimo trigésimo octavo Barlaamus monachus Calaber, Constantinopolim profectus, hæresim Græcanicam in publico cœpit exagitare, ac tres ferè annos ita perstitit, ut nemo fuerit ausus sese illi opponere, donec Palamam quendam Græci illi obiecerunt. Sed cum Barlaamus vellet aperitissime ostendere Palamam ex ipsius scriptis esse hæreticum, in publico conuentu, cui interfuit Imperator, est explosus. Neque Gregoras dissiterit Palamam fuisse hæreticum. At Barlaamus videns se in consilio publico explosum, timensque ne monachorum manibus discerperetur, Constantinopolim reliquit. Hæc Gregoras, qui nihil aliud obiicit Barlaamo, nisi quod habitus fuerit à Græcis maleuolus, pertinax, & gloriosus. Sic ille scriptor infensissimus Latinis, qui adicit nocte sequenti Imperatorem, à quo Barlaamus fuerat explosus, morbo grauissimo, quo post tertium diem decessit, oppressum fuisse: quod accidit anno millesimo trecentesimo quadragesimo. Hunc Barlaamum putamus illum fuisse, à quo se litteras Græcas didicisse testatur Franciscus Petrarca.

XV.  
Seculo quid  
Papæ ege-  
rint pro  
orientem.

Ex hoc tempore Græcorum res in peius quotidie labi ceperunt, donec anno millesimo quatercentesimo trigésimo octavo Concilium Florentinum Ferrariæ est inchoatum, cui Græci interfuerunt una cum Ioanne Imperatore, & Iose-

pho

pho Patriarcha, in eo Græci nobis, Ecclesiæque Catholicæ se adiunxerunt: sed ubi redierunt ad suos, qui in Græcia remanserant, cum nolent omnia scita recipere, plerique ad priora redierunt, Constantinopolisque capta anno millesimo quatercentesimo quinquagesimo tertio à Turcis: neque amplius profici aut tentari à nobis quidquam potuit. Ex his apparet quantum studij posuerint Pontifices Romani, ut in Oriente Catholicam veritatem, Catholicosque omnes defenderent, ac confirmarent Conciliis, litteris, legationibus decretis. Nunquid simile pro nobis Græci & Orientales fecerunt? Nullum, ut ostendemus sæculum fuit, in quo non hæc præstiterint nostri. Ipsorum causa Liberius Papa est in exilium pulsus, in vinculis obiit Syluerius, pessimè habitus Vigilus, in Pontum relegatus obiit Martinus Pontifices Romani temporibus antiquis, ut Ignatium Patriarcham Constantinopolitanum tueremur ab iniuriis à nobis secedendi causam Phorius excogitavit, ipsi illas arripuerunt, & tamen Ignatium sanctissimum virum fatentur: sed audi maiora.

*Orientales, & Græci armis adiuti sunt iniquissimo tempore ab Occidentalibus aduersus Saracenos, & Turcas.*

CAP. V.

EX quo Phorius ansam dedit Græcis aliquibus post annum octingentesimum sexagesimum octauum ut auctoritatem Romani Pontificis defugerent, neque illius Occidentaliumque opem modo villo implorarent, aut peterent, quod sæpius antea factum summo ipsorum bono & commodo ostendimus, id vnum restabat, quod præstitum vidimus, ut per legatos ac litteras ageretur cum illis, non bene ab eis successione procurari: id verò actum fuisse, satis, ut puto, superque à nobis est demonstratum. Sed neque hoc contentus fuit Deus. Nam cum Michaël Patriarcha Constantinopolitanus anno millesimo quinquagesimo tertio nos excommunicasset, sed mox resipuissent Græci, attamen adhuc mutata essent in vobis voluntate, neque vllam viderentur in communibus Reipublicæ Christianæ rebus Occidentalium habuere rationem, ipsorumque auctoritati multum deferre, & auxilio confirmari aduersu



aduersus publicos religionis hostes, ut hæreticos, aut alioquin à Christo alienos, quales sunt Mahometani, vide quæso, quid egerit Deus: Impulit Pontifices Romanos, ut quando Orientales durissima Sarracenorum Turcarumque seruitute premebantur, ad arma concitarent Occidentem aduersus hostes Christi, & Christianorum, & quidem iniquissimo tempore, cum scilicet Imperatores Occidentis oppugnabant Pontificis Romani potestatem, Rex autem Francorum fuisset ob illicitas nuprias excommunicatus. Urbanus namque Secundus anno millesimo octuagesimo nono cum Claromonte in Gallis indixisset Concilium, bellum sacrum aduersus Sarracenos Orientem tenentes indixit, primis milites cruce signauit, omnibusque ad illud proficiscentibus amplissimam peccatorum veniam promissit. Anno igitur 1096. tercentena armatorum millia per Græciam cum tenuissent iter, & in Asiã, quã Turcæ ferè totam subegerant, traieciissent, Nicæam cœperunt anno sequenti, & plurimas præterea vrbes, sed sigao de summo studio Pontificis Romani in conseruandis imperiis ostendemus quæ nostri pericula adierint, quos exantlarint labores, quantum sanguinis effuderint, ut Græcos ab imminenti ruinis eriperent, ne prorsus ab eorum regionibus Christi cultus exterminaretur, sed magis ac magis indies confirmaretur, neque id impedirent Christianæ religionis inimici. An non Sigismundus Imperator anno millesimo trecentesimo nonagesimo sexto, collecto ex omnibus Occidentalium populorum fortissimis militibus validissimo exercitu, dum signa confert ad Nicopolim cum Baizete, parum feliciter est profligatus, innumerique è nostris occisi, ut succurrerent Græciæ cadenti? An non Vladislaus anno millesimo quatercentesimo quadragesimo quarto dum prælium commisit ad Varnam cum Amurathe, horatu Iuliani Cæsarini Pontificij legati, vnã cum florentissimis copiis miserimè est casus pro Græcis, quibus opem ferre vndique nostri conabantur? Infiniti laboris esset omnia recensere. Nil à nostris intentatum. Denique cū primis iis expeditionibus, quæ factæ sunt vigentibus maximè Pontificibus Romanis, ut Orienti, quem per nostros Græci receperunt, subueniretur, cum posset auxilium ferri Hispaniæ tandem à Sarracenis oppressæ, & quæ proximè nos attingebat, quod esset in Occidente, dimissæ nostræ regiones, nostra neglecta, Orientalium ratio est habita, erat ante

oculos

Auxilium  
anni 1096.  
præstitum  
Græcis.

oculos Africa non ita lato mari à nobis disiuncta, & tamen ea contempta, Græcis opem tulimus, & Orientalibus, id curantes ne Christi doctrina è Græcicis locis expelleretur, & qui Christi fidem sequebantur, armis, quando aliter ipsi nolebant, per nostros defenderentur ab imperu hostili, confirmarenturque ipsi, ac nepotes eorum in ea, quàm tradiderant aliqua ex parte maiores, religione, sed omnia, ut apparet, quasi nolente Deo, qui pertinacem Græcorum à nobis alienationem, coniuuentibus etiam nobis, ac ferentibus, nullo modo ferendam duxit, tradiditque eos in manus inimicorum, per quos eorum doctrina à labe haud quaquam pura prorsus aboleretur, superbiãque allidere cur ad terram, & qui morem gere Petri successori Pontifici Romano noluerunt, in atrocissimi tyranni potestatem reducti nihil habeant, quod suum dicere possint.

Sed operæ pretium maximè mihi videtur hæc duo recitare, quæ legenti mihi historias, & animum ad sapientiam Dei in Ecclesia sua gubernanda obseruandam intendenti occurrerunt. Illud verò sit, quòd cum Patriarche Constantinopolitani vnã cum tota Ecclesia Orientali tones, ac tam viriliter à Pontificibus Romanis aduersus Imperatores, & impetus hæreticorum fuerint adiuti, & confirmati, ut clarissimè à nobis est apertum, postquam Duce Photio cœperunt à nobis discessionem meditari, plerique omnes eorum deiectioni sunt, dum vixerunt, ab ipsis Imperatoribus è pontificia sede. Quod ut clarissimum fiat, initium factum fuit ab ipso Photio, quem Leo Philosophus, ut notat Zonaras anno octingentesimo octuagesimo sexto dignitate spoliatum in Armeniorum monasterium relegauit, Stephano substituto Leonis Imperatoris fratre, quo defuncto vnã cum successore Antonino Caulea, Nicolaus Mysticus ab eodem Leone Imperatore sub annum 93. dignitate exutus in Galacræneum monasterium est deuersus, & Syngelus Euthymius subrogatus, qui ab Alexandro Leonis fratre postea est expulsus, ac Nicolaus restitutus anno noningentesimo octauo, iterumque Mysticus hic à Romano Lecapeno, ut Cedrenus tradit, sede exturbatus, in Monacastanum monasterium confugit, Theophane iussu. Zonaras tamen scribit, defuncto Nicolao Patriarcham factam Stephanum Amasenum, qui cum decessisset, Tryphon est euectus ad tempus, ac paulò post per vim depulsus ab eodem Romano Lecapeno, subrogatusque Theophylactus, huic

Incredibilis  
confusio Ec-  
clesiæ Con-  
stantinopo-  
litanae, ex  
quo descendi-  
t à Romana.

y

Polyductus,

Polyductus, Polyeueto Basilius, qui ob crimina quaedam obiecta per Concilium loco motus est, & Antonius Studites euectus.

Hucusq; decem Patriarchæ, è quibus quinque spoliati dignitate sua. In reliquis usque ad Michaëlem Cæularium non idem contigisse constat. At Michaël, qui primus est ausus Occidentales excommunicare, Constantino Monacho imperante ab Isaacio Comneno in monasterium relegatus est, secuti sunt deinde Lichudes Xiphilinus, & Colimas, qui cum perperam cuncta administrari videret, neque se quidquam posse, sponte abdicauit se. Eustrathius autem successor vi depulsus, suffecto Nicolao, cui Leo Styppiora, Styppioræ verò Michaël, qui summa sede Constantinopolis ultro cessit. Colimas Atticus vi remotus, secuti sunt deinde Nicolaus, Theodosius, Constantinus, Lucas, Michaël, & Charito. Post hos autem Theodosius secundus, Basilius Nicetas, Leontius, ac Posichæus necesse habuerunt deponere dignitatem, ab Imperatoribus coacti. His successerunt Georgius Xiphilinus, Ioannes Camaterus, Michaël Autorianus, Theodorus tertius, Maximus secundus, Manuel Philosophus, Germanus secundus, Methodius secundus, Manuel secundus, Germanus, Arsenius, qui sede cessit improbitate eorum, qui imperium Orientale regebant, Nicephoro subrogato. Reuocatus deinde Arsenius, atque iterum pulsus in exilium, Germano suffecto, qui dignitatem reliquit populi conuictus exagritatus, Iosephusq; subrogatus, imperante Michaële Paleologo, qui Ecclesiæ Occidentali penitus adhesit, & ob id Iosephus secessit, & Ioannes Becus Patriarcha creatus, qui nobiscum, ut alibi ostendimus, veritate coactus sensit, quod Gregoras narrat.

Defuncto Michaële Paleologo, aperte Græci, quod antea non ita fecerant vniuersi per longum temporis spatium, nos hæreticorum loco reputarunt. Putabant illi prius nos malè quidem sentire, non tamen hæreticè, & si qui ex ipsis aliquando nos veluti hæreticos sunt auersati, improbabantur, ut aperiemus loco suo. At ex hoc tempore adeo se à nobis abiunxerunt, ut Andronicus patri Michaëli quasi hæretico iusta perfolui veneratione, sepulturamq; illi negarit. Idcirco Patriarchæ nunc peiori loco fuerunt, ita diuina iustitia exigente, quam fuerint prius. Iosephus, qui Beco fuerat suffectus, quorundam factionibus exagritatus, sede cessit, idem contigit Gregorio Cyprio, Arhanasio, Ioanni

Sozo

Sozopolitano Niphoni, Ioanni Glyce, ne Getatimo similiter accideret, mors effecit, quæ intra annum iussit eum de medio creatus est post hos ab Imperatoribus. Isaïas quidam, quem Gregoras tradit nullo vsu rerum, nulla doctrina, sed multis sceleribus cõtaminatum fuisse, & hic tamen deiectus, & scurrilem, quinimmo obscænum in modum restitutus scribitur ab eodem. Denique ut sine in faciamus, satis erit attulisse verba Gregore, qui quamuis nobis sit infensissimus, tamen ita scriptum reliquit de illis, qui post obitum Michaëlis Paleologi res nouarunt, & in causâ fuerunt, ut iterum Græci à nobis facerent discessionem.

Serò illi quidè, sed iustas tamen pœnas lucruunt. Neq; enim nouorum istorum legislatorum vllus in sua dignitate decessit, sed turpissimè suis sedibus pulsi, ut postea dicemus, præ animi ægritudine vitam abruperunt. Hucusq; scriptor ille Græcus. Atq; ut scias, quo loco foret omnium sacrorum penes Orientales ac Græcos tractatio, Audi Coniatã, qui sic in vita Manuelis: Plerique Romanorum (Græcorum scilicet, nam sic ille Græcos semper nominat) Imperatores, imperare, aurum gestare, communibus ut priuatis uti, eaque suo arbitratu, quibus volunt, donare, nõ contenti, nisi sapientes formidius, robore hominibus similes, & ut salomon diuinitus edocti, & doctores diuinitatis, & norme rectissima, deniq; diuinarum humanarumque rerum interpretes verissimi habeatur, iniuriam sibi fieri censent. Unde sit, ut cum immodestiores, & audaciores, qui noua dogmata in Ecclesiã introducunt, coercere, aut id munus ipsi, qui Theologia scientiã profitentur, mûdare debeant, nec in hac parte vllò inferiores esse volentes, idem dogmatum & auctores, & arbitri, ac disceptatores existant, sæpè etiam dissentientes multent. Ita Coniatas, è quibus perspicui potest, quam malè administrarentur sacra apud Græcos, ut omnia immutarentur, inuertentur, confunderentur, quod è Patriarcharum crebris expulsionibus apparet. Nunc, quod etiã dicendũ proposueramus à principio, concludamus. Vidimus sanè incredibile Ecclesiæ Catholicæ, in qua nos sumus, studiũ in Orientalibus ac Græcis adiuuandis aduersus hostes veritatis Christianæq; religionis. Vidimus nihil non contendì à nostris, ut Christi fides vna, & antiqua stabiliatur, & amplificetur. An non igitur Ecclesia nostra cõfirmat aduersus omnia aduersa suos in fide Christi omnibus modis, neq; vnaquã defatigatur? An non rectè Synodus Ephesina Pontificem Romanum vocat Ecclesiarum *synodus*, siue fragmentum? Ecquando hæc præstite-

y 2

runt,

Coniatas, l. 2.  
de regno Isaaci  
Angeli.

Greg. lib. 5.

Libr. 9.

Libr. 5.



runt, qui è Græcis à nobis discesserunt, vel hæretici Pro-  
testantes? Sed nõne longè secus ab istis actum scimus?  
Quomodo igitur Ecclesia Dei inter ipsos?

## SIGNVM DECIMVM TERTIVM, Confutatio hæreticorum.

*Necesse est ab Ecclesia Dei fuerint hæreses singule, quæ  
diuersis temporibus eruperunt, confutata, & adhuc  
erumpentes confutentur. Id verò ab Ecclesia nostra,  
non ab vllis hæreticorum factionibus præstitum fuis-  
se demonstratur.*

### C A P. VI.

**Q**uod si Ecclesiæ Dei sunt partes, in fide continere, &  
confirmare Dei studiosos, diuinæq; veritatis amato-  
res, proculdubio necesse est ab eadem cũtæ hæreses, quæ  
diuinæ veritati aduersantur, fuerint profligatæ. Nam qui  
stabilietur, nisi malum prorsus exterminetur? fieri haud  
potest vt illud radices agat, nisi hoc fuerit exstirpatum,  
quantum fieri diuinitus datur, nisi tenebræ discutiantur,  
lux nunquam fulgebit: & nisi quis à morbo sit procul, va-  
letudinis bonæ fructum quomodo percipere dicemus?  
Quocirca bene Isaias, *Vrbs*, ait, *fortitudinis nostra Sion, Sal-  
uator ponetur in ea, murus, & antemurale*. Nam tum Saluator  
esse dicitur in Ecclesia Dei, quæ Sionis nomine designa-  
tur, si fuerit in ea murus, & antemurale, non modò quo ci-  
ues intra vnus vrbs ambitum contineantur, hoc enim  
fieri sine muro & antemurali potest, sed & quo aduersus  
ingruentes impetus hostium defendantur, & ingressu ci-  
uitatis longius illi arceantur. Hinc Christus de semetipso  
verba faciens ait: *Ego autem constitutus sum rex ab eo* (Deo  
scilicet) *super montem sanctum eius, prædicans præceptum eius*.  
Ostendens se in Ecclesia positum, vt Dei præcepta annun-  
ciet, subiicit. deinde: *Et nunc Reges intelligite, erudimini qui  
iudicatis terram, seruite Domino in timore, & exultate ei cum  
tremore, apprehendite disciplinam, ne quãdo irascatur Dominus,  
& pereatis de via iusta*. Vult igitur Reges, ac Iudices intelli-  
gere, erudiri, discere: alioquin ait fore vt aberrent à via re-

cia,

cta, & pereant, dentur in præceptis. Atq; ita Christus est in  
Ecclesia, hoc agens, vt Principes apprehendant disciplinã,  
quod in primis fit hæreticorũ cõfutatione. Similiter idem  
Dauid de Christo ait: *Inueniatur manus tua omnibus inimicis  
tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt, pones eos vt cli-  
banum ignis in tempore vultus tui. Dominus in ira sua contur-  
babit eos, & deuorabit eos ignis: fructum eorum de terra perdes,  
& semen eorum à filijs hominum, quoniam declinauerunt in te  
mala, cogitauerunt consilia, quæ non potuerunt stabilire*. Hæc  
Dauid explicã fore, vt Christus se aduersus inimicos Ec-  
clesiæ suæ, suosque accingat, obarmet, deniq; eos interne-  
cioni tradat, proterat, ad nihilum redigat. Videamus autem  
qui nam fuerint Christianæ veritatis defensores: hi nam-  
que erunt à Christo, vt apparet, quando inter ipsos confi-  
stens Christus, quæ dicta sunt, agit & quando pastoris est  
ac pascens munus, nõ modò ad pascua & causas ducere,  
& reducere oues, sed & lupos arcere, videre ne vel turbi-  
das aquas, vel infectas veneno grex bibat, ne noxias her-  
bas edat: proculdubio, quæ Ecclesia prouidit, vt oues Chri-  
sti non inciderint in huiusmodi discrimen, illa erit Eccle-  
sia Christi. Atqui illa, cui præsidet Pontifex Romanus, hæ-  
reticos omnes semper damnauit, & ad nihilum redegit, ab  
aliis id factum non legimus. Itaq; Christus, qui se pollice-  
tur hoc facturum, & fecit, est in ea, prædicans præceptum  
Domini, & tanquam Saluator ponens antemuralia, & mu-  
rum, quibus incurstantes hostium turmas propellat, per-  
dens eorum fructus, semen disijciens, & consilia quæ stabi-  
liri non possint, pascens oues, ab iis lupos arcens, & ne ve-  
nenatis vescatur, videns & curans. Videamus an ita sit.

Princeps hæreticorum fuit Simon Magus: hunc à Petro  
damnatum scimus cum suis, demumq; neci traditum, Pe-  
tri eiusdem Pauliq; precibus, vt ostēdemus loco suo. Quo  
circa & à Petro damnati sunt, quicunq; Simoni Mago ad-  
hæserunt: in his fuere Menander, ac post eum Saturninus  
Antiochenus, Basilidesq; Alexandrinus. Basilidem succes-  
sor Carpocrates excepit, à quo Gnostici. Aduersus hoc  
scripsit Ignatius, & Ireneus, quos alij sunt secuti. Iam verò  
Marcionem Ponticum, & Valentinum cum suis ab Eleu-  
therio Papa cœtu piorũ depulsos scribit Tertullianus his  
verbis: *Vbi tunc Marcion Pontifex Nauclerus Stoica studiosus?  
Vbi tunc Valentinus Platonica sectator? Nam constat, illos neque  
adeò olim fuisse Antonini ferè principatu, & in catholicam penè*

Psalm. 20.

Hæreses Si-  
monis Ma-  
gi, Menan-  
dri, Saturni-  
ni, Basilidis,  
Carpocra-  
tis, Gnosti-  
corum, Mar-  
cionis, Va-  
lentini.  
Eusl. 4. c. 7.  
Iren. 1. 3. c. 4.  
Lib. de præf.

y 3

doctrinan

Cap. 26.

Psalm. 2.

doctrinam credidisse apud Ecclesiam Romanensem sub Episcopatibus Eleutheri Benedicti, donec ob inquietam semper eorum curiositatem, qua fratres quoque vitabant, semel ac iterum eieci. Marcio quidem cum scripturis quae Ecclesia intulerat, nouissime in perpetuum dissidium relegatis venena doctrinarum suarum disseminauit. Similiter Theodotus Coriarius, qui Christum hominem dumtaxat fuisse est ausus asserere, à Victore est excommunicatus, cum secuti sunt Asclepiodotus, & alter Theodotus, denique Paulus Samosathenus Episcopus Antiochia Eusebio teste. At Cerdonem fuisse ab Hygino Ecclesia eieci tradit Irenaeus. A quo habemus etiã communionem Christianorum priuatos Ebionem, & Cherinthum per Pontificem Romanum. Eodem modo constat ex Athanasij libello, qui est de sententia Dionysij Alexandrini, haeresim Sabellij diris addictã à Papa Romano. Quartadecima nos ex Ecclesia eieci à Victore tradit Eusebius. Montanum, Priscillam, & Maximillam cum suis ab Episcopo item Romano societate Christianorum depulso testis est Tertullianus. Liqueet ex epistolis Cypriani à Cornelio damnatum fuisse Nouatum, eadem scribit Eusebius. Qui censebant baptizatos ab haereticis esse rebaptizandos, cum nollent acquiescere, fuere à Stephano Primo excommunicati. Atque hi ferè haeretici vsq; ad Constantinum Magnum.

Imperante illo à Militiade reieci Donatistas narrat Augustinus. Arium cum suis à Syluestro, Sixto, & Iulio, & quidem ante Synodum Nicenam. Damasus Papa Macedonium, Appollinarem, Photinum, Sabellium, & Eunomium damnauit, vt colligitur ex epistola ad Paulinum Thessalonicensem. Caestinus Papa ante Ephesinũ Concilium, litteris ad Cyrillum Alexadrinũ scriptus, Nestorio decem dies prescripsit, intra quos resipisceret, alioquin eieci ab Ecclesia, & Episcopi dignitate spoliatus censeretur. Leo Magnus Euthycem cum suis excommunicauit, ante Chalcedonensem conuentum doctissima epistola ad Episcopos illius Concilij scripta. Petrum Antiochenum Simplicius Papa prius dānuerat, & Acacium Felix, quã Concilium Constantinopolitanum secundum cogere. Ibidem Seuerus Antiochenus, Petrus Apamearum, Cyrus Edessa Episcopi damnati: ac prius egerat idem Hormisdas, vt ex epistola eius ad presbyteros & monachos Secunda serie liquet, & è iudicio Menae Patriarche Constantino

Theodoti  
Asclepiodo  
ti, Pauli Sa-  
mosatheni,  
Cerdonis,  
Ebionis,  
Cherinthi.  
Eu. l. 4. c. 27.  
Iren. l. 3. c. 4.  
Quartade-  
cimanorum  
Montani,  
Priscillae  
Maximillae.  
Euseb. lib. 5.  
cap. 14. & 21.  
Tertul. aduer.  
Praxeam.  
Euseb. l. 5. c. 37.  
Cyp. l. 3. ep. 3.  
Donatista-  
rum,  
Arij,  
Macedonij,  
Apollinaris,  
Photini,  
Sabellij,  
Euthycis,  
Petri Antio-  
cheni,  
Petri Apame-  
arum,  
Cyrus,  
Hormisdas,  
Hormisdas.

tinopolitani. Anthimum Patriarcham Constantinopolitanum damnauit Agapetus Papa: quod honorificã cum mentione scribit, ac sequitur Iustinianus. Cyrum Alexandrinũ, Sergium, Pyrrhum, Paulumque Episcopos Constantinopolitanos Theodorus & Martinus Pontifices Romani excommunicarunt cum suis affectis ante Concilium sextum, ad quod Agatho Papa scripsit in eandem sententiam. Ante Nicenam secundum Papa Hadrianus inimicos imaginũ sacrarum excommunicauit, & ante Hadrianum Constantinus Gregorius secundus, & tertius.

Berengarium communionem Ecclesiae submouit Leonus. Idem Nicolaus secundus egit, cum Concilium vocasset in Lateranum: ab Innocentio secundo damnati Abailardus, Arnoldus, Valdenses, Albigenes, Henriciani. Ab Eugenio Gilbertus Porrretanus, & Euno. Vicleffita, & Hussita ab Episcopo Pragensi, & Concilio Constantiensi. Denique nulla non haeresis fuit, quae non à cultoribus Ecclesiae nostrae oppugnata, & profligata fuerit omnibus modis: vt colligere quinis potest, & in omnibus sigillatim perspicere ex iis, quae congeffit alibi Nicolaus Sanderus, vir magnae integritatis, ac doctrinae. Nos autem satis habebimus hac summam recitasse, quibus adiciemus nonnulla, quae digna sunt vt maxime obseruentur, ac memoriae infigantur, tanquam facientia ad hoc argumentum.

Ac primum sit illud, ex quo Graeci aliqui ob translaram imperij sedem maiora spirare ceperunt, Deus praeuidens quò tandem superbia tenderet, & quem finem deniq; esset habitura, vt eorum fastum rerunderet, permisit ex eo tempore, quod ab obitu Constantini vsque ad Photium intercurrit, magna ex parte Constantinopolitanam sedem teneri ab iis, quos in confesso esse haereticos fuisse. Obiit Constantinus anno trecentesimo trigesimo septimo. Photius euectus est, Ignatio deieci, octingentesimo sexagesimo tertio. Itaque intercedunt anni quingenti & viginti sex. Ex his haeretici tenuerunt Episcopatum Constantinopolis annos ducentesimo sexto. Eusebius namque Macedonius, Eudoxius, ac Demophilus Ariani quadraginta: Nestorius tres, Acacius quatuordecim: Timotheus, & Ioanes Cappadox viginti octo: Sergius, Pyrrhus, ac Paulus Monothelita quadraginta quatuor: Ioannes Monothelita, & Iconomachus duos: Anastasius, Constantinus, & Nicetas Iconomachi

Pyrrhi, Pauli, Iconoclastarum.

Berengarij,  
Abailardij,  
Arnoldi,  
Valdensium,  
Albigensium,  
Henricianorum,  
Gilberti,  
Eunonis,  
Hussitarum.

Ecclesia Constantinopolitana saepius per haereticos occupata.



quadraginta nouem, Theodotus, Antonius, & Ioannes Iconomachi viginti sex. Hoc autem fuit Deus, ut Græci certò scirent non esse datum diuinitus illi sedi, ut hæreses refellat: sed potius accidere ut eius hæreses refellantur. Nā quī fidam iudicio sedis illius, quam tantum temporis hæretici occuparunt? & quidem si consulas historias, nulli sedi euenit ut hæretici illam tãto tempore habuerint. Igitur magis cuiusuis decretis fidendum, quàm Constantinopolitanæ. Atque hæc Græci scriptores fatentur, sicuti Romanam sedem nūquam fuisse ante Photij tempora ab hæreticis occupatam. An verò postea, quando ipsi in dubium vocare volunt, à præteritis argumentum sumatur. Quid enim magis verisimile post aratem Photij Patriarchas Constantinopolitanos in hæresim incidisse, qui ante ipsum toties inciderunt, ac multo sapius, quàm cæteri Episcopi? An verò Romanos, quorum nemo vnquam decreuit hæresim ante ipsum Photium, vel ipsis Græcis testibus, quin immo per eos in primis cunctæ hæreses profligatæ, speciatim verò quæ Græciam, totumq; Orientem concusserunt, ut Arianorum, Macedonianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, Aphotartodocitarum, Monothelitarum, Iconomachorum, quas ipsi Patriarchæ Constantinopolitani sanxerunt? Hoc igitur primum sit adnotatione dignum, quod pertinet ad aliquos Orientales.

Admirabile  
robur Eccle-  
siæ Romanæ  
in cultu Chri-  
sti amplifi-  
cando.

Sur. in eius vi-  
ta Mens. Iun.

Quantum ad Protestantes, quibus omnes hæretici Septentrionales continentur, animaduertendum, quod cum per nostros antiquitus est in eorum regionibus Christiana religio solidè fundata, & corroborata, res fuit nostris maximè cum nonnullis hæreticis, qui sedes ex antiquo tempore in iis locis, inde scilicet prognati, habebant: neque vlla res magis dedit nostris negotium in Christi cultu inter eos populos disseminando, quàm hæretici indigenæ. Verbi gratia Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus fuit is, qui in inferiori Germania Christi doctrinam stabiluit: cui rei dum nauaret operam, maximos ac multos labores pertulit, ut Adelberti, & Clementis hæreticorū mendaciis occurreret, qui in gentem Germanorum multitudinem deceperant, falsaque & perniciosissima doctrina imbuerant. Recensentur illorum vanissima commenta à Bonifacio in epistola quam dedit ad Zachariam Papam. Similiter Augustinus fuit is, qui Christo conciliauit Anglorum gentem, qui multum posuit operæ, ut hæreticos quosdam

Britannos,

Britannos, quibus adnuc erant Episcopi septem, monachorum vero ingens numerus, ad Catholicæ veritatis agnitionem perduceret: cumq; eos disputationibus refellere haud posset, adductus est in medium de partium consensu cæcus, cuique lumen restituit ad testificationem suæ doctrine: neque tamen hæretici crediderunt, quibus deinde futurum prædixit Augustinus, ut eos Deus omnes hostibus ad interfectionem daret, quod & euentus comprobauit. Videntur vero Britanni illi fuisse ex hæresi Pelagij, quam Cælestinus Pontifex damnarat. Hæc Beda in vita Augustini. Igitur Ecclesia nostra non modo hæreses, quæ in medio interdum Catholicorum sese extulerunt, profligauit: sed & quæ inter Gentes ad Christum nondum bene perductas emergebant, & nascenti religioni damnum creare poterant. E quibus colligitur potestas Ecclesiæ, & infirmitas hæreticarum factionum. Non enim modò potest Ecclesia, vitia extirpare, vitiosamque doctrinam, sed & eodem tempore ac loco nouas propagines efficere, atque ita hæreticos refellere, nouasq; gentes ad Christi cultum perducere. Infirmitas verò hæreticorum detegitur, quod neque gentes, inter quas diu versati sunt, & sedes habuerunt: Christo conciliare potuerunt, quod nostri breui fecerunt. Ecclesiæ nostræ robur. Ostendant nunc, si possunt, ostendant hæretici, an vllam momenti alicuius hæreticorū manum fuderint. Non possunt. Arqui necesse est id ab Ecclesia factum. Sed tamen ab istis contrarium potius præstitum videmus. Ex quo multi trans Alpes à nobis duce Lutero descenderunt, eo ventum, ut in iis locis tot existerint hæreses, quot homines, immò plures. Idem namque homo sapius sibi dissidens variis temporibus varias est hæreses amplexatus. Atque hoc sanè, quantum pertinet ad hæreticos Protestantes, ostendimus supra, vbi egimus de vna fide: quantum spectat ad Græcos dissentientes: cum Michaël eorum Patriarcha Latinos excommunicasset, Leo nonus misit Constantinopolim legatos anno millesimo quinquagesimo quarto Humbertum Cardinalem, Petrum Archiepiscopum Almaphitanorum, & Fridericum Diaconū, qui aperuissimè demonstrarunt à Græcis plures hæreses hæreticisque ritus palam foueri: quod Sigibertus è nostris testatur, & recenset. Sed quando Sigibertus è nostris esse videtur, adducamus ipsos Græcos testes. Gregoras narrat, cum Barlaamus Calaber ipso viuente Constantinopolim

y 5

concessit,

concessit, e Græcis nullum fuisse, qui Barlaamo opponeretur nisi Palamanum quendam virum doctum, cui fuisse multas hæreticas opiniones idem Gregoras fatetur: quas cum vellet in apertum producere Barlaamus, & e scriptis Palamæ liquidò explicare, nullo modò est auditus. Atque hi scilicet doctores istorum qui partes ipsorum tueantur. Et nunc sanè inter eos, qui Græcanica sequuntur, multe sunt hæreses, & hæretici ritus: quæ tamen omnia complectuntur illi. Quòd si quis haud credit, legat ea, quæ de Moscovitis, Georgianis, Alanisque scriptis tradita sunt, & verum cognoscat quod asserimus. Quanquam satis fit nobis ostendisse nullas ab illis hæreses, quæ magni alicuius fuerint momenti, fuisse sublatas vnquam, postquam discesserunt à nobis: quod necesse ab Ecclesia Dei præstari.

## SIGNVM DECIMVM

## QVARTVM.

## Sanctiones vniuersalium Conciliorum.

*Vniuersalia Concilia à Papis confirmata labi non possunt: ideoq; cui fauebunt illa, ibi erit Ecclesia Dei: constat autem vniuersalia Concilia refragari hæreticorum Protestantium & Græcorum factionibus, & esse ab Ecclesia nostra.*

## CAP. VII.

**V**niuersalia Concilia vocamus, ad quæ non modo patet accessus cuilibet nationi, siue ad differendum, siue ad decernendum, quod postremum est Episcoporum in vnâ fidem conspirantium, sed quibus interfuerunt e qualibet celebriori natione totius orbis Christiana aliqui Episcopi, vel per se, vel per procuratores, vel consensere eorum decretis veluti vniuersalium Conciliorum, quæ Pontifex Romanus approbat. Hæc autem nullo modo labi possunt: idcirco necesse est, cui faueant illa, esse ibi Ecclesiam Dei, populum Dei, cuius decretis vniuersalibus nulla subest labes. Ostendamus clarissimè labi illa non posse: & primo loco producamus argumen-

I. Argumen.  
Admirabile

cum

tum aduersus quosuis commune. Mirabilissimum namque est illud, ac manifestissimum diuinitatis assistentis effectus, quod cum tot annorum millia numerentur ab orbe condito vsque ad ætatem nostram, nulla ratione potuit effici vnquam sæculo vllò, vt celebriorum nationum primarij Antistites à nobis alieni, qui in vrbibus sacra quælibet administrarent, conuenerint ad decreta religionis sancienda vna nimi consensu. Legimus prisca temporibus solitos agi conuentus publicos à sacerdotibus Ægyptiis, quorum meminere Plato in Timæo, Herodotus, Strabo, & alij multi, similiter idem legimus de Magis Perficis, quod Herodotus idem & Strabo testantur. Græci etiam publicos agebant conuentus de rebus communibus Græciæ: de quibus post prædictos Thucydides, Quintus Curtius, Diodorus, & alij. Sed ad illos non veniebant omnium illustriorum gentium, aut sapientium præsules sacri. Eadem de Druidibus Galiorum sacerdotibus scribit Cæsar in commentariis suis. Rursus postquam Constantinus nostræ religioni se addixit, plurimi Imperatores omnibus modis, vi, dolo, promissis, pecunia, opibus, dignitatibus conati sunt, cum maximas, nobilissimasq; Imperio gentes continerent, huiusmodi Concilia celebrare, & nunquam tamen potuerunt in vnum locum adducere Episcopos e qualibet aut illustriori, aut sapientiori gente. Tentauere id Constantius totius orbis Romani Imperator, Theodosius iunior totius Orientis in synodo Ephesina prædatoria, Iustinianus iunior, Philippicus, Leo Isauricus, Constantinus Copronymus, Michaël Theophili filius Orientis Imperatores. Post hos idè conati sunt nonnulli Imperatores Germani, Henricus tertius, Ludouicus Bauarus, ac maiorum nostrorū ætate conciliabulum Basileense, cui magni Principes fauebant, & ex aliquot nationibus multi. Mirabilissimum sit igitur vni Ecclesiæ Catholice, aduersus quam sæpè maximi Imperatores ac Reges omnia mouerunt, hoc fuisse diuinitus datum, vt decem & octo Concilia vniuersalia celebrarit, immò, si addas Sardicense, decem & nouem: vt colligimus signo de prudentia politica cap. de Pontificis Romani gubernatione ad finem. Ad quæ quidem Concilia conuenere in vnum locum, & consensere ex omni totius orbis celebriori natione Christiana aliqui Episcopi, vel per se, vel per procuratores, quod liquet ex actis eorum. Cum sit itaque hoc maximè diuinum, vt cogantur Concilia vni-

uentum vniuersalium conciliorum.

uersalia,



uerfalia, neq; viribus humanis ea potuerint vnquam cogi-  
toli verò Ecclesie noſtræ, ac Pontifici Romano id conti-  
gerit, palàm fit, eſſe nobiſcum Deum.

**II.**  
Multiplex  
gentiũ ius.

Hinc aliud argumentum ducimus aduerſus omnes à  
nobis alienos commune. Ius gentium dicitur, vel quod ob-  
ſervatur eodem tempore ab omnibus gentibus, & ſemper  
eſt obſervatũ, vel quod ab omnibus quidem gentibus, ſed  
non eodem tempore, verũ diuerſis ætatibus, vel denique  
quod obſervatum eſt à ſapientioribus ac pluribus ſimul  
in eandem fidem conſpirantibus. Si de primo modo aga-  
tur, non ſunt iuris gentium quæ determinantur in Conci-  
liis vniuerſalibus immò pauciſſima omnino, ac vix duo,  
vel tria dicentur iuris gentium: quod facillimè is cogno-  
ſcet, qui gentium mores habuerit perſpectos. Si de ſecun-  
do, quæ decernuntur in Conciliis, & ab Eccleſia noſtra  
creduntur indubitatè, iuris gentium dicentur eſſe. Nulla  
namque eſt natio, aut erit, quæ non aliquando Chriſti fi-  
dem ſit ſecuta: aut ſit ſecutura, immò nulla cognita eſt, ex  
qua non ſit aliquis vniuerſalia Concilia ſequens, & quidè  
eodem tẽpore, vt ſigno de Eccleſia Catholica liquet. Hinc  
fit ius vniuerſalium Conciliorum proximè accedere ad  
primum modũ poſt Eccleſiam Chriſti conſtitutam. Quòd  
ſi de tertio agamus, idem prorfus eſt dicendũ: quod con-  
ſtat è ſigno de peritia Catholicorum, ſermone ſcientiæ,  
ſapientiæ, ac linguarum. Quamobrem nullo modo viderur  
dicendum Conciliis vniuerſalibus labem ſubeſſe, quando  
in illa conſenſerunt ſingulis ætatibus poſt diſſeminatam  
per Apoſtolos Chriſti fidem ex omni cognita natione ali-  
qui, qui ſapientiores quique.

**III.**  
Duodecim  
admiranda  
in Conciliis  
vniuerſali-  
bus.

Tertium ſuccedit huic argumentum commune aduer-  
ſus omnes. Duodecim ſunt maximè admiranda, quæ ſem-  
per adſunt in Conciliis vniuerſalibus, ex quibus ſit haud  
poſſe fieri vt illa accedente Pontificis Romani conſenſu  
errent. Horum primum eſt, quod plerique ex Episcopis ad  
illa conuenientibus ſunt maximæ ac præſtantiffimæ do-  
ctrinæ. Secundũ, pleriq; item ſunt maximæ experiencię in  
tractandis rebus publicis, ac factis. Tertium pleriq; ſunt ad-  
mirandæ ſanctitatis & innocentie. Quartum, cunctas res  
examinant ac multis diſputationibus habitis perpendunt,  
antequàm ſanciant. Quintum, doctiſſimos viros ex omni  
gente ad illa accerſunt, adhibent, ac diſputantes audiunt.  
Sextum, ſanctos item viros aliqua doctrina excellentes

ſimiliter

ſimiliter aduocant, & audiunt. Septimum, ſunt Episcopos è  
diuerſis regionibus, ita vt vix fieri poſſit eos in malum vel  
falſum conuenire. Octauum, ſunt ætatum diuerſarũ, quod  
ſolet inducere facillimè diſcrepantiam: iuuenes enim faci-  
lius à ſenibus, ſenes à iuuenibus diſcordant. Nonũ, diuer-  
ſorum ſunt morum, exceptis iis, quæ pertinent ad fidem  
Chriſtianam, quod etiam facillimè diſſenſionem gignit.  
Decimũ, ſunt è regnis inter ſe non modò diuerſis, ſed ſepè  
etiam contrariis, quantum ad iura rerum prophanarũ: ve-  
luti Hiſpani & Galli, Scoti & Angli, Poloni & Germani,  
Dani & Sueci, antiquitus Hungari & Bohemi, aut ſiqui  
ſunt huiusmodi: opus eſt igitur hoc diuinitatis, vt iſti in  
vnũ congregentur, & conſentiant volentes. Vndecimum  
ſit, quod in illa conſentiunt Episcopos iam ſæculorũ ſexde-  
cim, & ante hæc ſæcula labentia conueniebant diuerſorũ  
ſæculorũ. Verbi gratia Episcopos Concilij Sardiceniſis ap-  
probarunt acta ab Episcopis Concilij Nicæni, deinde Epi-  
ſcopos Concilij Conſtantinopolitani geſta ab Episcopis  
Sardiceniſis, ac Nicæni, mox Episcopos Concilij Epheniſi de-  
creta ab Episcopis Conſtantinopolitani, Sardiceniſis, ac Ni-  
cæni. Idemq; aſſerimus de Chalcedonenſi, Conſtantino-  
politano ſecundo, tertio, & quarto, Nicæno ſecundo, Late-  
ranenſibus quinque, Lugduſenſibus duobus, Vienneniſi  
vno, Florentino, ac Tridentino. Eſt igitur admirandũ tot  
ſæculis nunquam diſſenſiſſe Episcopos tot, ac tantos inter  
ſe, ſed ſemper eadem decreviſſe. Duodecimum ſit, quod  
quibus ius eſt decernendi in Conciliis, ij ſunt Episcopos, ni-  
mirum cuncti Principes, principatumque inter ſuos tenen-  
tes, ac doctrina plerique excellentes, inter quos ſolent, ſi  
humana ingenia ſpectemus, exoriri facillimè diſſenſiones:  
ac tantum abeſt vt aliquando fuerint exortæ, vt potiùs ſi  
quæ exſtarent, fuerint ſublata. Quis igitur hinc dicat, vni-  
uerſalia Concilia non eſſe opus ipſius Dei, ſi hæc conſide-  
remus, & maximè ſi cum ſuperioribus iungamus? Nunc  
igitur ad aliud veniamus.

Cum non modò hæreſis, ſed etiam mendacium quod-  
libet ab vno inceperit, quem deinde, ſiue multi fuerint il-  
li, ſiue pauci, ſunt alij ſecuti, neceſſe eſt is omnium mortali-  
um fuerit impudentiſſimus ac ſit, qui Conciliis vniuer-  
ſalibus abrogauerit fidem, ſibi arrogauit, & eodem morbi  
genere renebuntur, quicumque illum ſequentur. Eſt enim  
ſtultiſſimi, magis vni credere, quàm tot tam ſanctis, tam

doctis,

**IIII.**

doctis, tam bene perpenſa qualibet re iudicantibus per omnes ætates, è qualibet cognita, ac celebriori, & ſapientiori natione viris. Et ex hoc aliud ſequetur abſurdũ, quòd nihil erit in terris certum: fieri enim poteſt, vt pleræque nationes errent, quia ſapientes illarum, & innocentie opinionone præſtantes nunquam conuenerunt ſimul in vnum locum ad res controuerſas examinandas ac diiudicandas: ac ſic errarunt ante aduentum Chriſti, & errant, qui ſuprà adducta nunquam poruerunt efficere: ſed cum poſt aduentum Chriſti fuerint tot inter ſe conſona Concilia vniuerſalia celebrata eo quem explicauimus modo, aut nihil in terris eſt certum (quod eſt hominis ſtultiſſimi aſſerere) aut illud certum, quod à Cõciliis eſt vniuerſalibus decretum. Id niſi etiam ſit, præterea fiet, vt nihil non impudentia ſibi poſſit arrogare, cuncti mortales neceſſariò tenebris inuoluantur, & hoc ipſum ſit incertum, an ſit aliquid certum, vel incertum, quod ſibi nullo modo conſtat. Atque hæc quidem communia aduerſus omnes.

V.

Nũc aduerſus hæreticos propria producamus. Illud occurrit in ſcripturis paſſim, fore vt Deus libellum repudij det ſynagogæ, nunquam det Eccleſiæ: ſic inter alios ait Iſaias cap. 50. ad Hebræos loquens; *Quis hic eſt liber repudij matris vestræ?* & mox eodem capite, ac ſequentibus, de Eccleſia ſponſa æternum permanſura canit. Eadem dicit Dauid Pſalm. 88. vel 89. Sed inſpiciendum nobis eſt, quomodo id verum ſit. Certiſſimum namque eſt Chriſtum, Apoſtolos, ſeptuaginta duos diſcipulos, Paulum gentium doctorem, denique præcipuos quoſque è noſtris præſcis Patribus exiſtiſſe è ſynagoga, ſiue ex Hebræis: igitur quomodo eſt verum ſynagogam repudiatam? Nihil aliud aſſerri poteſt, niſi quòd præſules illius, quicumque illi fuerint, tempore Chriſti, & Apoſtolorum, deſciuerunt à veritate, noſtri autem nunquam aberrarunt ab illa: alioquin ſi noſtri aberrarunt, aut aberrabunt, non minus Eccleſiæ Chriſti, quam ſynagogæ, repudij libellus erit datus, aut dabitur aliquando; Nam quãtum ad eos qui ſunt è ſynagoga, non ſunt illi à Deo repudiati omnino, cum plurimi Iudæorum, & in his ipſe Chriſtus, qui pro omnibus eſt, Deo adhæſerint, ſteterint à veritate.

VI.

Sed neque omnino dicendum videtur præſules ſynagogæ legitimos excidiſſe à veritate: quamuis legamus, veramque ſit, peruerſiſſimè à Caiſpha & Anna Pontificibus,

nec

necnon à Concilio Phariſæorum condemnatum Chriſtũ, reiectam veritatem. Sciendum namq; eſt inſediſſe Moyſis cathedræ non modò Pontificem ſummum, ſed & Senatũ, qui vnà cum Pontifice ſummo conficiebatur è ſeptuaginta duobus viris, qui erant è ſingulis tribubus ſeni, vt habetur Numeror. c. 11. Sciendum præterea, anno ante natum Chriſtum quinto plus minus, deletum fuiſſe hunc conſeſum ſeptuaginta duorum ab Herode, vt Philo narrat, & ex hiſtoris Hebræorum Habeda Zara, c. 1. ſcribit Genebrardus in chronico ſuo. Quãuis Eufebius videatur hunc euentum referre anno eodem quo Chriſtus natus, Iosephus autem lib. 14. cap. 18. & lib. 15. cap. 7. Antiquitarum multo antè id accidiſſe velit. Quin Herodes idem ſuſtulerat legitimam Pontificum creationem, ac ſucceſſionem, & è Pontificatu deiciebat, & euehebat ad illum, quos voluiſſet: & quo Chriſtus anno eſt crucifixus, Pontifex erat Caiſphas hæreticus Sadducæus, quin Sadducæi videntur fuiſſe, quicumque Principi ſacerdotum adheſerant contra Chriſtum & Apoſtolos, vt è cap. 4. & 5. Act. Apoſt. habetur: ſub ipſam verò Chriſti mortem Romani Iudæorum rectores ab Imperatoribus miſſi pro arbitrio ſummos Pontifices eligebant, ac deponebant, ita vt vnus Gratus, cui Pilatus ſucceſſit, intra annos vndecim quatuor ſummos Pontifices loco mouerit, ac totidem creauerit, vt Iosephus ſcribit lib. 18. c. 4. vltimus verò ab ipſo delectus fuit Caiſphas. Sed & alia peruerſio fuit in omnibus hiſce. Non modò namq; Herodes ille primus ſuſtulit LXXII. collegium, legitimamque Põtificis creationem & poteſtatem, ſed præterea loco iſtorum non è tribubus orto duodecim, ſed è proſelytis omnes ſubſtituit, contra ipſius Dei iuſſa, qui volebat eos eſſe è ſenibus Iſraël, vt vndecimo Num. cap. habetur: ſic itaque nullus erat Chriſto viuente Põtificatus, nulla iudicũ poteſtas, & euenerat iam quod Iacob prædixit: *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt.* quod nos legimus, *Dux de femore eius,* alij verunt ex Hebræo, *Legiſlator, ſiue ſcribens de inter pedes eius.* quib. verbis antiqui Hebræorum interpretes ſignificari volũt collegiũ ſeptuaginta duorum, quod ſynedrim vocabatur, vt Galatinus perſequitur lib. 4. c. 5. & ſequentibus. Quocirca prudẽtiſſimè Chriſt⁹ dixit: *Super cathedram Moyſis ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo, quæcumque dixerint vobis, ſeruate, & facite.* Non dixit, *Sedent,* ſed, *Sederunt:* oſtendens tum

Gen. 49.

non



non fuisse qui sederent, obediendumque; legibus eorum qui sedissent. Nos itaque sic rectè argumentamur: Obediendum fuerat omnino sanctionibus cathedræ iam sublatae de iussu Dei, nihil ergo contra Deum poterat inde proficisci, nihil in illis falsi, aut mali poterat contineri: alioquin Deus non iussisset in ambiguis nos eius sacerdotibus parere, eis inquam qui nati essent è genere Leuitico, ut habetur Deut. cap. 17. Multo igitur magis vniuersalium Conciliorum decretis, veluti firmiorem veritatis ac iustitiæ vim continentibus, erit parendum: & pro quibus illa erunt, inter eos erit Ecclesia Dei. Quamobrem datus videtur synagogæ repudiij libellus hac parte, quòd Deus permisit ex illa auferri legitimos Pontifices, & illum septuaginta duorum confessum.

VII.

Atque huc pertinent quæ nos attulimus signo de cathedra Petri, ubi aperuimus Pontificem Romanum, labi non posse in vniuersalibus fidei morumque constitutionibus quamobrem neque poterunt labi Concilia vniuersalia ab ipso comprobata. Eodem spectant, quæ capite de diuina Ecclesiæ doctrina, & quòd Ecclesia labi non potest, ad finem tertiæ coniunctionis attulimus. Nam si diuina est, atque errare non potest, à quibus illa erit, illi erunt in Ecclesia Dei. Similiter ad hoc argumentum spectant, quæ signis de vnanimi Doctorum consensu, & perpetua Episcoporum successione explicauimus. Ecclesiæ namque soli Catholice sunt ac fuerunt semper vnanimes Doctores, illi soli perpetua Apostolorum siue Episcoporum successio, cæteris factionibus nequaquam. Necesse verò est vtrumque ad sit Ecclesiæ Dei, ut ostendimus ibidem: & vtrumque in Conciliis vniuersalibus semper adest: igitur in quo populo sunt vniuersalia Concilia, ille est ex Ecclesia Dei.

XIII.

Prophetiæ confirmantes vniuersaliū Conciliorū veritatem.

Sed oracula sunt adhuc specialia antiquorū Prophetarum, quibus aperitur fore ut vniuersi Episcopi Ecclesiæ Christianæ non possint errare. Sic enim David Psal. 44. loquens ad Ecclesiā: *Pro patribus tuis natus sum tibi filij constitues eos Principes super vniuersam terram, memores erunt nominis tui Domine in omni generatione, & generationem. Propterea populi confitebuntur tibi in aeternū, & in seculum seculi.* hæc David, à quo habemus futurū ut Ecclesia constituat filios suos Principes super vniuersam terram. Hoc autē soli Ecclesiæ nostræ contingit, quæ constituit Episcopos in omni totius Orbis peruij regione aliqua, cum sit Catholica, & habeat

ali

aliquos è suis in quouis loco, ut signo de Ecclesia Catholica est explicatum. Similiter David ait futurū, ut hi Principes memores sint semper nominis Dei, & populi Deum laudent. At si episcopi excidunt à veritate, & populos in hæreses perducunt, neque Dei sunt ipsi memores, & hereticus reuera Deum non laudat, & Ecclesia Dei non constituit Episcopos hæreticos super vniuersam terram, alioquin Ecclesia Dei non esset. Eadem prædixit Hieremias, cum cecinit inducens Deum sic loquentem ad suos, *Dabo vobis pastores iuxta cor meum, & pascent vos scientia, & doctrina.* Hæc Hieremias de Christianis, non igitur eorum pastores vniuersi, ut sunt in Concilio vniuersali, possunt labi, cum dentur à Deo iuxta cor suum, ac dicat ipse futurum ut nos pascant scientia & doctrina, non igitur mendaciis, ac falsitate. Hæc itaque antiqui vates.

Sed admirabile est, quot ac quantis modis Christus in Euangelio voluerit esse testatum, fore ut Episcopi vniuersi, à quibus vniuersalia Concilia constituuntur non aberrent à veritate, ob id enim dixit, cum eis futurū Patrem futuram se Filium, futurū Spiritum sanctum, tres ipsius Trinitatis personas: addit adhuc, fore ut illi referant ipsum Christum, referant ipsum Deum, sustineant ipsius omnino personam. Quæ sanè Christi testificationes, ac promissiones toties repetitæ, tam expressè, tam nominatim cogunt nos omnino fateri vniuersalia Concilia labi non posse. Sic igitur Christus in Euangelio Ioannis cap. 17. de Apostolis loquens, & orans ad Patrem: *Sanctifica, inquit, eos in veritate sermo tuus veritas est: sicut me tu misisti in mundum, & ego eos misi in mundum: & pro eis ego sanctifico me ipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate. Non pro eis rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorū in me.* Hæc Christus apertè volens Apostolos, & eorum successores confirmandos in veritate. Atqui Apostolorum successores sunt Episcopi omnes, non hic, aut ille solus, neque eorum minor pars, sed maior, quæ in Conciliis vniuersalibus semper adest, saltem per procuratores, aut subsequenter expressumque consensum in decreta facta, qui consensus semper aderat faciendis decretis. Rursus idē Christus ostēdit fore, ut ipsemet, secunda Trinitatis persona, ad sit Episcopis ad vniuersalia Concilia congregatis, sic namque alloquitur Apostolos vndecim, cap. vlt. Matth. *Ecce ego vobiscū sum vsque ad consummationē seculi.* Ergo Christus semper erit cū Apo-

j. Pars.

z

stolis

XIII.

XV.

In Conciliis nominatim dicuntur adesse tres personæ diuine.

XVI.

Italis viq; ad sæculi consummationem. Sed quando Apostoli non vixere vsq; ad sæculi consummationem, necesse est ea verba intelligamus de successoribus eorum. Verba namq; facit eo loco Christus ad vniuersitatem, quæ nunquã moritur, dũ defunctis alijs alij substituuntur. Neq; frustra iis verbis vndecim Christus alloquitur, quorum iam collegium constituerat. Neq; verò dicas Christum significare iis verbis se futurum cum suis etiam post mortem: nam si ita sit, nõ erat necesse aducere ea verba: *vsque ad consummationem sæculi*. Ad omnes Christianos pertinet illa verba, vt bene interpretantur Cyprianus epi. 80. vel i. lib. 4. Aug. multis in locis, serm. 4. & 5. de verb. Domini, & Psal. 47. hereticus nescio quis, vt effugeret vim sententiæ huius, cõnueri ait iis verbis electos dumtaxat. Vide quàm stolidè, & quid erat opus id polliceretur Christus? ecquis dubitabat Christum futurum semper cum electis? Inanis ergo illi verborum iactatio, illud Apostolis suis Christus. Vin' videre, qua in re se cum iis futurũ Christus asseruerit? Promisit illa, ac dixit: *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra, euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia quæcunque mandavi vobis*. Deinde subiicit: *Et ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi*. Nõ est ergo certissimo futurus cum successoribus Apostolorũ in eo solum quod ad æterna bona destinentur, sed etiam in eo quod doctum sunt omnes gentes seruare omnia quæcunque mandasset. Aderit igitur Christus Apostolorum successoribus, vt doceant quæcunque iussit, non aliena à cælestibus mandatis. Aderit nõ singulis, sed vniuersis. Ad vniuersos enim verba facit. Iam quid obest, quin plerique omnes ex Episcopis, qui interfunt, aut assentiuntur publicis decretis sanciedis, sint electi? ponamus enim significari iis verbis electos. Ergo successoribus Apostolorũ pollicitus est Christus, si huc sensum sequamur, vt euehantur ad beatitudinem cælestem. Sed vt ex euentu apertissimo colligas de quibus sentiat ibi Christus, reuocemus in memoriam, quoniam fuerint, qui hucusq; baptizauerint, ac docuerint omnes gẽtes, qui pergant baptizare, ac docere, ac videbis non alios esse, quàm nostros Episcopos, vel ab iis missos, quod signis de propagatione fidei apparet. Similiter alio loco Christus asseruit se futurum in Concilijs vniuersalibus, cum dixit ad Apostolos: *ubi fuerint duo, vel tres cõgregati in nomine meo, illic sum*

Matth. 18.

in medio

in medio eorum. En igitur vt Christus adfit congregatis in nomine suo, modò iam, inquit Cyprianus, non dissentiant isti tres à reliqua vniuersitate. Atque ex hoc Christi dicto sanciant auctoritatem Conciliorum, Synodus Chalcedonenſis ad Leonem scribeas, sextum Conciliũ vniuersale, Toletanum tertium in principio, Cynillus in expositione symboli Nicæni. Rursus idem Christus promittit fore vt in Concilijs vniuersalibus adfit tertia Trinitas personarum: sic namq; ad Apostolorum collegium nunquã interiturum: *Cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatẽ & ego rogabo Patrem, & alia paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum*. Eadem reperit idẽ Ioannes, qui superiora in Euangelio suo recitat, & inquit: *Vnctio docebit vos omnia*. Quæ verba pertinere ad vnctionem christi per quam Spiritus sanctus datur, omnia nos docens pertinentia ad statũ nostrũ, & in his subiectos, vt Episcopis pareant, tanquam præpositis suis, abundè docuimus in secunda coniunctione explicantes hunc locum. Idcirco in Concilio primo Hierosolymitano dictum est: *Visum est Spiritui sancto, & nobis*: idẽmq; in cunctis Concilijs reperitũ. hinc omnes antiqui sanctimonia ac doctrina præstantes viri tradunt Concilia vniuersalia à Spiritu sancto congregari, sic Athanasius Epistola ad Episcopos Africanos, Nazianzenus oratione in Athanasium, Cyril. li. i. de Trinitate Constãtinus ipse Imperator apud Eusebiũ lib. 7. de vita ipsius. Ex his igitur liquet, quàm clarè voluerit Deus esse omnibus testatum in Concilijs vniuersalibus adesse Deum, cum singulas personas nominatim dixerit in eis adesse, Patrem, Filium, ac Spiritũ. Ac meritò à primo Concilio vniuersali Nicæno primo est hoc decretum stabilitum, tres esse personas vnius essentiæ Diuinæ, Patrem, Filium, ac Spiritum sanctum, & omnia Concilia speciatim protestata sunt semper se in nomine Patris, Filij, ac Spiritus sancti congregari. Sed nondum satis hæc habuit Christus, nisi adhuc diceret à Concilijs vniuersalibus representari in terris ipsummet Christũ, ipsummet Deũ: sic namq; ipse ad Apostolos, & septuaginta duos discipulos nominatim dixit, Lucæ ca. 10. *Qui vos audit me audit: & qui vos spernit spernit me: qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me*. En vt Christus Apostolis, ac septuaginta duobus discipulis, ad quos tum verba facit, imponat suam personam, en vt imponat Dei personã. Errabit itaq; Deus, quod est impiũ su-

z z

spicari,

Quæst. 3.  
Ad fin. sext.  
Act. 17.  
XVII.

Io. 16. &amp; 14.

Act. 15.

XVIII.  
Concilia  
vniuersalia  
Deum re-  
presentant.



ipicari, & cogitare, siquidem demus errare successores discipulorum & septuaginta duorum Apostolorum. Tunc namque hos nunquam in suis successoribus intermorum alloquitur Christus: neque refert an septuaginta duo referantur ab episcopis, vel à presbyteris: nam quod in Conciliis vniuersalibus decernitur ab Episcopis, id sequuntur semper presbyteri ipsis subiecti, iidemque audiuntur in publico cōfessu de rebus cōtrouersis disputantes. Rectè igitur Ignatius sanctissimus Martyr, epistolā ad Trallianos: *Episcopus, inquit, forma est Patris omnium, presbyteri verò, sicut confessus Dei, & cōmunitio Apostolorum Christi: sine ipsis enim Ecclesia electa non est, neque collectio sanctorum, neque congregatio sancta.* Hæc ille, qui eadem repetit epistola ad Philadelphenses, ac Smyrnæos: è quibus colligimus ab Episcopis maximè omnium, & in omnibus, quantum fieri diuinitus in terris datur, referri ipsum Deum generatim, ac speciatim singulas personas: quod argumentum late explicat Dionysius ille Areopagita libro de Ecclesiastica Hierarchia, quem meritò venerabilem & antiquum Patrem vocat Gregorius Magnus. hom. 24. in Ezech.

XIX.  
Concilia  
vniuersalia  
Ecclesiam  
repræsentat.

Iam verò sicut ab ipsis refertur maximè ipse Deus, ac Trinitas ipsa, sic Ecclesia tota repræsentatur à Concilio vniuersali, veluti à capite præcipuisque membris totum corpus. Nam quod Christus inquit, *Dic Ecclesie. nō potest intelligi nisi de præsulibus & Episcopis eius*, quos Spiritus sanctus posuit Ecclesiam Dei regere, inquit Paulus Actuum cap. 20. Sic 3. Reg. cap. 8. Ecclesia Israël vocatur, cæterus principum, qui cum Salomone Rege aderat. Ob id Concilium generale vocatur conuentus orbis terræ, & cōsensu Ecclesie totius ab Athanas. epist. de Synodis. & in epist. ad Episcopos Afri. Augustino libr. 1. contra Donatist. cap. 18. & lib. 2. cap. 4. Epiphano in fine Anchoratus, denique ab Episcopis plurimis, qui interfuerunt octauo Concilio, Act. 5. Quod si est, necessariò est tibi Ecclesia Dei, vbi sunt Episcopi vniuersi, siue concilia ipsorum.

XX.  
Paucitas  
Episcoporum.

Hæc verò omnia comprobantur duobus admirandis euentibus, ex quibus fit ab Episcopis omnium maximè Deum referri, ita vt si qui sunt, qui in terris haud labantur, ij maximè sunt Episcopi vniuersi, vbi ritè conuenerint in vnum. Atque horum sit illud primum, quod considerata Episcoporum paucitate (in vna namque vrbe vnus duntaxat Episcopus) & considerata reliquorum multitudinem,

numera

numerabuntur pro vno Episcopo centum millia & amplius aliorum Christianorum, qua Episcoporum paucitate hinc considerata, illinc autem reliquorum Christianorum multitudine, comperies plures fuisse ex Episcopis Martyres ac sanctos, quam è quauis conditione reliquorum Christianorum: id liquet è Martyrologio, & vitis sanctorum. Quamobrem si Deus est inter aliquos, inter Episcopos erit. Sequitur secundum: perpena namque hac Episcoporum paucitate respectu multitudinis aliorum, quamcunque capias mortalium conditionem, plures fuere inter Episcopos in quauis ciuitate, qui rerum diuinarum cognitione maximè excelluerint, quam inter alios. Quamobrem cum tria conueniant maximè omnium in Episcopis, bonitas, quæ attribuitur Spiritui sancto, sapientia, quæ Filio, potestas, quæ Patri: meritò referunt Trinitatem, meritò simul congregati vnà cum capite non possunt errare. Hoc verò vltimum de excellenti Episcoporum doctrina explicauimus signo de peritia Catholicorum ad finem. Ex his fit, vt minimè omnium labi possint inter mortales Episcopi, quod scilicet cunctis præcellant vitæ sanctimonia, & rerum diuinarum scientia: & quamuis singuli possint, homines enim sunt, cum tamen accedente Romani Pontificis consensu conueniunt in vnum, simulque mirabiliter consentiunt, iam metas illi humanæ naturæ videntur excedere, supra mortalem conditionem ferri, superis se inserere, & id efficere, vt ab initio dicebamus, quod ab orbis exordio nunquam potuit effici ab omnibus hominibus, quamuis nihil non magnum viderentur ad hoc habere: & nihil non conarentur pro virili, vt ad exitum perducerent quod optabant.

*In Concilijs soli Episcopi decernunt. Imperatoris non est eis præsidere, sed Pontificis Romani, sine cuius assensu Concilia sunt nulla.*

#### C A P. VIII.

**S** Tet itaque illam fore Ecclesiam Dei, pro qua Concilia vniuersalia facere apparebunt. Quod verò quidam reuocant in dubium, quasi præter Episcopos, & alij in Conciliis ius habeant legis ferendæ, ij longè aberrant à ve-

2 3

ritate.

XXI.  
Bonitas  
Episcoporum.  
Doctrina  
Episcoporum.  
Potestas  
Episcoporum.

ritate. In omnibus enim constat Episcopos tantum sub-  
 pisse, ceteros autem sacerdotes reiectos. Ob id in Synodo  
 Chalcedonensi actione prima, cum sacerdotes alij im-  
 scere sese vellent, à Patribus est reclamatum: *synodus Episco-  
 porum est, non clericorum*. Sic actione quinta eiusdem Conci-  
 lij rogatus quidam presbyter subscribere: *Non est, inquit,  
 meum subscribere, est Episcoporum tantum*. Presbyteri tamen  
 interesse solent consultationibus, advocariq; ut ea de qui-  
 bus dubitatur, discutiant, aperiant, & explicent: nullum ta-  
 men est illis ius decernendi: id solummodo est penes illos  
 qui regunt Ecclesiam Dei, quos Paulus dicit esse Episco-  
 pos. Ad rectores enim pertinet leges ferre. Iam quod qui-  
 dam dicunt Imperatoris esse Conciliis præesse, ij sacra à  
 prophanis vel non distinguunt, vel hæc illis per summum  
 scelus præponunt. Adfuit ille nonnunquam, ut omnes tu-  
 multus, si qui exoriri possent, compelleret, ac videret ne  
 quid per vim fieret, scirentque omnes nõ impunè laturos,  
 si quid contra fas auderent moliri. Hinc Imperator Con-  
 stantinus, ne cui veniret in suspicionem, præsidere ipsum  
 Concilio Nicæno, subscripsit post Episcopos omnes, ut ea  
 de causa factum testatur Imperator Basilius in fine octavæ  
 Synodi: similiter in Concilio Romano, quod est habitum  
 Syluestro sedente, novissimus subscripsit idem Constanti-  
 nus: neque in Nicæno ausus est sedere, nisi in loco humi-  
 liori, quàm fuerit Episcoporum confessus, ut Theodoretus  
 scribit: neque prius ad sidere voluit, quàm Episcopi adnuis-  
 sent, Eusebio teste: professusq; est se ab iis iudicandum, ut  
 subiectum, quod retulit Rufinus. Ob id Ambrosius ait: in  
 conventu Nicæno Constantinum non se fecisse iudicem,  
 sed liberum sacerdotibus iudicium reliquisse. Et Athana-  
 sius in epistola ad agentes solitariam vitam acriter unà  
 cum Osio reprehendit Constantium Arianum Imperato-  
 rem, quòd in Synodo præsidere vellet: ideòque refert ab  
 Osio Antichristum vocatum: ac Suidas in vita Leontij scri-  
 bit eundem Constantium his à Leontio verbis obiurga-  
 tum, cum vellet in confessu sacro præesse, & loqui, se mi-  
 rari, quòd ille propriorum negligens bellorum, aliarum-  
 que rerum civilium, in alienis, sacris scilicet, adeò curio-  
 sus esset. Eadem ferè obijcit Constantio in probris Am-  
 mianus Marcellinus, quamvis à veritate Christiana aver-  
 sus, adeò erat omnibus manifestum, quòd dicimus. Quo-  
 circa Marrianus Imperator in Synodo Chalcedonensi, sic

Theo. li. 1. c. 7.  
 Euf. li. 3. c. 11.  
 de vita Const.  
 Ruf. l. 10. c. 11.  
 Ambr. epist. 3.  
 Atha. epist. 2.

Ammia. l. 21.

est

est inter alia locutus: *Nos enim ad corroborandum suam, non  
 ad ostendendam potentiam, exemplo Imperatoris Constantini,  
 adesse Concilio decrevimus*. Sed nonne Ecclesie muneris lo-  
 co dari sunt primo loco, Paulus inquit, Apostoli à Chri-  
 sto? Nonne Episcopis Imperatores, ut Ignatius scriptum  
 reliquit, esse debent subiecti? Nonne sacra prophanis præ-  
 cedunt? Pontificem quidem Romanum cunctis Conciliis  
 præpositum fuisse apertissime ex iis constat: apparet enim  
 legatos eius ante alios subscripsisse: qui voler, inspiciat acta  
 eorum.

Hinc nonnulla Concilia, quibus ingens Episcoporum  
 numerus adfuerat, irrita facta sunt, non aliam ob causam,  
 nisi quòd ea Petri successor non approbasset. Afferamus  
 exempla tredecim Conciliorum frequentissimorum, quam-  
 vis illa non sint uniuersalia, vel ob aliam causam, quòd ni-  
 mirum non adfuerint illis aliqui ex omni celebriori to-  
 tius orbis natione Episcopi, neque illorum decretis dederint  
 assensum. In his Concilium Africanum Episcoporum  
 octuaginta septem, habitum tempore Cypriani, quòd ab  
 alio totius Orientis est confirmatum: quòd patet ex epi-  
 stola Firmiliani ad Cyprianum, & historiis Eusebij: ta-  
 men nulla fuere, quòd exploserit illa Episcopus Roma-  
 nus: habitique hæretici, qui cum iis Conciliis sentirent.  
 Similiter Antiochenum Concilium, anno trecentesimo  
 quadragesimo quinto, nonaginta Episcoporum, nullius  
 roboris fuit: quoniam, ut Socrates inquit, canon Eccle-  
 siasticus iubet non esse fas: nisi de sententia Episcopi Ro-  
 mani decreta Ecclesiastica sancire: siue, ut Epiphanius  
 Scholasticus in historia Tripartita unà cum Cassiodoro  
 vertit, Concilia celebrare: in Græco est *τὰς ἐκκλησιαστικὰς  
 νόμους*, quòd quidam recentiores hæretici vertunt, *ἐκκλη-  
 σιαστικὰς νόμους*, Ecclesias dedicare, risum mouent. Nam quis  
 vnquam audiuit haud licere toto orbe terrarum Ecclesias  
 dedicare, inuito, aut incòsulto Pontifice Romano? & quæ  
 ratio hæc esset Socratis dicentis, idcirco à Iulio Antioche-  
 num Concilium reprobatur, quòd non liceret Ecclesias  
 dedicare sine Papæ licentia? Sed ita ut nos dicimus, intel-  
 ligenda illa verba, constat adhuc è Sozomeno, qui idem  
 tradit, & Nicephoro. Quid quòd Conciliū Chalcedonen-  
 se quartum sexcentorū ac triginta Episcoporum testatur,  
 nunquam licuisse, nunquam factum esse, ut sine licentia

I. Concil.

Euf. lib. 7. c. 4

Socr. li. 2. c. 5

I I.

Concilia fre-  
 quentissima  
 à Papis dein-  
 de ab omni-  
 bus reiecta.

III.

IIII.

Sozo. li. 3. c. 9

Nic. lib. 9. c. 4

z 4

Pontificis



V. Pontificis Romani, Concilium conuocaretur? ita actione prima affirmatur. Porro adfuere illi Synodo Antiochiæ Constantinus Imperator, Eusebius Episcopus Constantino politanus, Placidus Antiochiæ, Eusebius Alexandria. Idem contigit conciliabulo Seleuciensi Episcoporum centum sexaginta, in quibus Georgius Alexandria, Eudoxius Antiochiæ præfules adfuerunt. Eandem ob causam Ariminense Concilium Episcoporum sexcentorum anno trecentesimo sexagesimo tertio non est admissum, quamuis ad illud confluxerint plurimi ex Oriente Episcopi. His adde Concilium Mediolanense Episcoporum trecentorum, iussu Constantij habitum anno trecentesimo quinquagesimo quarto aduersus Nicænam fidem, vt Ruffinus & Socrates tradunt. Synodus Ephesina secunda prædatoria ob id est dicta anno millesimo quadringentesimo quadragésimo nono: quamuis Episcoporum magnus in ea numerus adfuerit, & inter eos Dioscorus Alexandria, Dominus Antiochiæ, Iuuenalis Hierosolymorum Episcopi, iussu Theodosij iunioris: quia restitit illi Leo Magnus. Sic Iustinianus iunior Concilium Constantinopoli coëgit, & sextam Synodum reprobauit vniuersalem anno sexcentesimo nonagesimo primo, vt scribit Sigonius: & Iustiniani scelus est imitatus eius successor Philippicus circiter annum septingentesimum duodecimum: sed omnia nulla fuerunt, quod à Pontifice Romano nihil habitum sit ratum. Leo similiter Isauricus anno septingentesimo trigésimo contra imanes sacras Synodum congregauit. Idem tentatum à Constantino Copronymo, conuocatis trecentis triginta Episcopis: sed nihil profecit. A Michaële quidem filio Theophili & Theodoræ habita Synodus, in qua deposito Ignatio creatus est Photius Constantinopolis Antistes: sed omnia rescissa in Concilio octauo generali. Postremo nostra ferè ætate Concilium Basiliense nullius fuit roboris, quod illi non adstiterit Pontifex Romanus, vt omittamus Pisannum aduersus Iulium secundum. E quibus liquet Ecclesiæ fidem diuinam, quam Concilia vniuersalia Episcoporum fanciunt, præsidente Petri successore. At omnia Concilia vniuersalia à nobis esse, quis ignorat? Concilio Florentino, vt antiqua omittamus, interfuerunt Græci Episcopi innumeri cum Patriarcha ipsorum Constantinopolitano Iosepho, & Imperatore Ioanne; at in illo speciatim sunt decreta, quæcunque aliqui Græci aduersus nos clamant, qui-

bus

bus Episcopi ipsorum cum nostris assensum dedere, excepto Marco Ephesino. Tridentinum Concilium nonne lanciuit, quæ oppugnant hæretici Protestantes, cui plurimi adfuerunt Episcopi Galliarum, Britannia, Germania, Hungaria, Polonia: aliarumque Borealium regionum, & ad illud inuitati sæpius, publicaque fide protecti hæretici omnes venire nunquam voluerunt? Quomodo igitur Ecclesia Dei diceretur esse inter istos?

*Nonnulla obiecta hæreticorum diluuntur.*

C A P. I X.

Mirum, quàm sint hæretici impudentes: nam cum veniant sibi omnia tribui, cæteros nihili haberi, sicuti sibi cuncta arrogant, reliquos nullo loco ducunt: aiunt rationi non conuenire, vt in Conciliis iudicio maioris partis stetur. Id quàm sit appositè dictum, quibus perpendere potest. Et vt videas quàm sint cæci, inspice quid afferant. In Nicæno, inquiunt illi, confesso, Paphnutius solus restitit liberè omnibus Episcopis volentibus prohibere sacerdotibus vsum coniugij, & protinus omnes reiecta priori sententia illi assensum dedere. Hæc isti ineptissimè. Non enim negamus esse in potestate cuiuslibet apertè contra omnes dicere suam sententiam, antequam quicquã decernatur: at vbi res est diffinita, secus sentire, prorsus flagitiosum, & impium. Igitur vnius opinio cunctis præstabit, vbi omnes accedent illi, consilio priori mutato. Atque ita contra hæreticos erit, quod adducunt. Quamuis figmentum sit, quod de Paphnutio narratur. Socrates enim, qui hæreticus fuit Nouatianus, & indignus cui fides adhibeatur, ac Sozomenus eum secutus, qui id recitant, vixere annis centum post acta Nicæna: neque vnde, quod scribunt, acceperint, vel ipsi dicunt, vel aliunde apparet: contrarium verò constat ex Eusebio & Rufino æqualibus eorum temporum, qui scriptis acta Concilij Nicæni sunt complexi: & Epiphanius, qui paulò post floruit, contra hæresim quadragesimam nonam scribens asserit, contra Canones Ecclesiasticos esse vt sacerdos, & diaconus liberos gignant. Et Hieronymus contra Vigilantium testatur in toto Oriente, & Ægypto, non licere coniugari ad ordi-

*Euseb. libr. 3.  
de vita Const.  
Ruf. lib. 10.*

nes sacros assumi, nisi desinant esse mariti. Basilus autem, epistola ad Gregorium, vetat omnino sacerdotem priori uxori adherere, quasi sit contra sanctiones. Quid plura? Canone tertio Concilij Nicæni interdicitur nominatim, ne in domibus Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum mulieres vllæ habitent, nisi sit mater, soror, aut amita. Est itaque apertissimum mendacium, quod Socrates & Sozomenus scribunt. Virgent tamen hæretici, & adducunt Nazianzeni dictum, epistola ad Pompeium scribentis, se omnia Episcoporum Concilia fugere. Sed de sui temporis conciliabilis verba facit Nazianzenus, in quibus hæretici à Constantio Episcopi perperam constituti passim bacchabantur. Hinc illæ factiones Arimini, Seleuciæ, Tyri, Syrmij: Et qui potuit Concilia improbare Nazianzenus, qui Nicænum sic amplexatur, & Constantinopolitano subscripsit? Basilus alibi, quæ mens fuerit Nazianzeni declarat ad Athanasium scribens: videri sibi fieri non posse, vt legitimum Concilium fiat, & ideò opus esse mitti ad Pontificem Romanum, qui interponat auctoritatem suam. Hæc intus Nazianzeni Basilus. Adducunt ijdem Augustinum, qui contra Maximinum, sic loquitur: *Neque ego Nicænum, neque tu debes Arium tanquam præiudicatum proferre iudicium concilij: neque ego huius auctoritate, neque tu illius detineris: sed Augustinus non rejicit vllò modo iis verbis Concilium, ait autem Maximinum non detineri auctoritate Concilij Nicæni, quod respuebat: idque dicebat, quod in animo haberet ex aliis efficacioribus illum confutare: alioquin antea dixerat eodem libro: Hoc est illud ouççiov, quod in Concilio Nicæno aduersus hæreticos Arianos à Catholicis presbyteris veritatis auctoritate & auctoritatis veritate confirmatum est.* Hæc Augustinus, quibus quid illustrius? Sed quantum detulerit Augustinus Conciliis vniuersalibus, passim colligitur ex eius scriptis, in quibus sit satis adduxisse epistolam centesimam sexagesimam secundam: & ideò quod alibi ait idem, Concilia plenaria à posterioribus emendari, intelligitur de Conciliis non legitimis, quale erat illud Cypriani, & alius, quæ à Petri successoribus non fuerint approbata: referri etiam potest ad morum sanctiones, quæ pro temporum varietate variari possunt. Neque est, quod obijciant hæretici Synodo Chalcedonensi attribui inconsultam temeritatem à Leone. Potest enim

Pontifex

Epist. 52. ad Alban.

Lib. 3. contra Max. c. 14.

Lib. 2. de bap cap. 3.

Leo. epist. 53. ad Anat. 54. ad Marci 55. ad Pucher.

Pontifex Romanus, qua parte voluerit, habere Cõcilia rata, eademq; vbi placuerit, reprobare. Est enim Petri successor, cui traditæ sunt clauis regni cælestis, & super quem iacta sunt Ecclesiæ fundamenta. Cum verò reprobatur, tunc Episcopi sequuntur eius reprobationem, sententiamque mutant, atq; ita, quod ipse sancit, à Cõcilio vniuersali sancitur: in Conciliis verò id spectatur, in quod postremo conuenitur. Quamuis id, quod Leo reprobatur, non fuerit ritè in Concilio Chalcedonensi tractatum, sed quorundam factione, & ambitu dolosè inductum, vt ex eius actis liquet. Cum porro Gratianus ait, dissentientibus inter se Conciliis, antiquioribus standum, magisq; probatis, id refertur ad ea, quæ spectant ad morum diuersitatem, vel quæ Põtifex Romanus non habuit rata, vel vniuersalia non sunt. Idcirco benè idem dixit, Concilia episcopalia inualida esse ad aliquid constituendum pertinens ad fidem.

Neq; verò facit aduersus nos, quod in Concilio Iudæorum, præside Caïpha, Christi doctrina fuerit reiecta, idemq; morti adiudicatus. Hoc namq; inter nos & antiquos est discrimen poterat vniuersitas illorū excidere ab amicitia Dei, nostra non potest, ob arctissimam, de qua diximus, coniunctionem. Accedit huc quod illud Iudæorum Concilium nullo modo legitimum fuit. Caïphas enim, qui præerat, per vim fuerat delectus, & ex hæresi erat Sadducæorum. Adhuc Senatus ille septuaginta duorum virum à Moysè de iussu Dei constitutus, cui ius erat vnà cum Pontifice de rebus religionis decernere, iam fuerat à Romanis sublatus. Sic itaq; nullum erat illud Conciliū, cum neque Pontifex iure electus, neque superstites essent Hebræorum diuinitas instituti consiliarij, & legum latores. Adde prædictum fuisse Iudæorum, synagogam diuinitatis afflatu derelinquendam, Christum morti ab illa dandum, veritatemque repudiadam. Contrarium de Ecclesia Christiana, & Petri cathedra prænunciatum, portas inferorum nihil aduersus eam valituras, Christum fore nobiscum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Denique ne quis dubitaret Christi doctrinam esse cælestè, miraculis innumeris, ac prorsus diuinis est confirmata, cum ex contraria parte nulla adessent. Igitur tanti voluit esse Deus Concilia, vel non legitimè celebrata, vt aduersus easu Christū miraculis armaret. Nūc vbi sūt hæreticorū miracula, quib⁹ nostra Cõcilia labefactentur, vt illud Cõciliū

Iudæorum

Dist. 55. cap. domine.

Ioan. 9. &amp; 11. Marc. 14.

Concilium Iudæorum quomodo errarit. Actor. 5.

Isa. 6. &amp; 9.



Iudæorum quamuis nullum? Atqui ex aduerso à parte nostra videmus adesse plurima miracula, quibus adhuc nostra doctrina illustretur ac corroboretur.

Illud ineptum quod subiiciunt, in Hierosolymitano Concilio dissensisse à Petro Iacobum, quod ille abrogandas omnes antiquæ legis cæremonias iudicavit, hic verò retinendas aliqua ex parte. Et Petri quidem sententiam fuisse veram, constat ex iis, quæ disputat Paulus in epistola ad Galatas, & tamen Concilium Iacobo, falsitati scilicet (sic aiunt modestissimi hæretici) adhæsit. Sed falsum dissensisse à Petro Iacobum: addidit aliquid ad sententiam Petri Iacobus: id quod Petro gratum ratumque fuit, quod nondum venerat illi in mentem: conuenereque Apostoli inter se, ut abrogarentur quidam ritus antiqui: quædam tamen retinerentur, ne irritarentur animi Iudæorum palam, sed paulatim allicerentur. Atque ita quæ cunctis patebant, ut suffocati usus, ac sanguinis, noluerunt protinus antiquari. Nam & Paulus ipse postea Titum circumcidit, templumque ingressus est obseruans vetustos ritus, ut ex Apostolicis Actis constat: & circumiens ciuitates decreta illius Concilij prædicabat. Vbi verò iam cultu Christi propagato diminuti sunt Iudæi, & cæremoniæ prorsus deletæ.

Neque verò cuiquam negotium facessere debet, quod aiunt iidem hæretici, Neocæsariensis Synodi lege cautum, ne presbyter conuiuium secundarum nuptiarum intersit, piaculumque imponat hominibus hisce: atque ita secunda matrimonia vetantur: quod est contra Apostolum dicentem: *Si dormierit vir eius, liberata est: cui vult, nubat in Domino.* En ut Apostolus aduersetur illi decreto, quod respuit secundas nuptias, & tamen approbatur à Leone Quarto, & Synodo Nicæna, ut habetur in Florentina. Verum pertinet illa sanctio Neocæsariensis ad eos, qui prima viuentem secundam ducunt uxorem: tamen ad illos referri, qui mortua prima secundam ducunt, nihil adhuc ad rem facit. Aliud est enim vetari aliquid, aliud, si fiat, ratum esse quidem, sed locum deberi alicui expiationi ob incontinentiæ vel præsentis suspicionem, vel futuræ coercitionem: neque frustra Apostolus dixit: *Nubat in Domino.* quod scilicet periculum foret, ne qui conuolat ad secundas nuptias libidine ductus, in Domino haud nubat, ut accidit maritis Saræ, qui à dæmone ob incontinentiam occidebantur. Quid? Nonne indicitur ieiunium sacro flumine abluendis, & ordinandis? quis

autem

1. Cor. 7.

Thef. 7.

autem vecors dicat ob id vetitum baptismum, vetitos ordines? sic in Concilio Laodicensi statuitur, ut ex indulgentia communio reddatur iis, qui duxerint uxorem secundam: nam & Paulus usum tam primi, quam secundi matrimonij, ait se concedere secundum indulgentiam. Optat ille, ut omnes sint, sicut ipse, immunes ab omni usu matrimonij: sed quando non omnibus idem datum, Paulus imbecillioribus indulget. Quod autem canone vndecimo Concilij Arelatensis cauetur non posse consecrari sacerdotem coniugio obligatum, nisi fuerit promissa conuersio, at Concilio Gangrensi communio interdicitur ei, qui nolit interesse sacrificio presbyteri coniugati, quod approbatur à Leone Quarto: rursumque in Concilio Nicæno, ut referunt Socrates ac Sozomenus, permissum, ut sacerdotes retineant uxores antea ductas, neque usus earum interdictus: non efficiunt hæc, quod hæretici volunt, ut veritas sibi dissideat, & Arelatense decretum sit contrarium Gangrensi, & Nicæno. Nam diuersa sanciri pro diuersitate regionum in his, quæ spectant ad mores, & possunt, & sæpè debent: verbi gratia, Græcis licet consecrare fermentatum, ut aiunt, nobis non licet: sed tamen adhuc est aliud, quod iis sanctionibus continetur. Gangrense Concilium coactum est aduersus Manichæos, & Eusthatium Sebastenum, qui nuptias adeo detestabantur, ut nolent homines interesse sacris presbyteri, cui fuisset uxor. Sic enim canon ille: *Quicumque à presbytero, qui uxorem habuit, decernit non licere, eo ministrante, de oblatione percipere, anathema sit.* Viden' ut per summum scelus truncata canonum verba adducantur ab hæreticis? Quantùm ad Concilij Nicæni historiam, diximus esse figmentum, & id è Concilio Arelatensi magis liquet, in quo sanctiones Concilij Nicæni eodem reperuntur ordine, quo scripta fuerunt Nicææ. Sed ponamus esse verum, quod aiunt, nihil tamen Socrates & Sozomenus asserunt definitum, tantum rem venisse in consultationem, non in leges relatum.

Atque hæc etiam licet hæreticorum imperitiam cognoscere. Nam cum in Concilio Nicæno scripta sit hæc: *Qui verò per Dei gratiam vocati primo quidem ostenderunt fidem suam deposito militiae cingulo, post hæc autem ad primum vomitum reuersi sunt, ut & pecunias darent, & ambirent rursus ad militiam redire, isti decem annis sunt inter pœnitentes: putarunt stolidi isti hæc sanctione militiam damnari, & ideo vociferantur aduersus illam sanctissimam Synodum, quasi excretur quod*

Ioannes

1. Cor. 7.

20. dist. c. de libellis.

Hæreticorum perfidia.

Cap. II.

Luc. 3.

Euf. lib. 8. c. 4.  
Lib. 9. cap. 10.  
& Rufin. lib. 10.  
c. 2. & 6.

Cap. vlt.

Ioannes approbat in Euangelio Lucae: neq; aduertunt ibi fieri verba de militibus, qui maluerunt imperantibus Diocletiano, Maximiano, & Licinio, paulo ante illum conuentum deponere cingulum militare, & omni dignitate priuilegioq; spoliari, quam Christum abiurare, vt Eusebius tradit: ob id de Valentiano Rufinus ait, à Deo recepisse Imperium pro cingulo, quod spreuerat tempore Iuliani. Agi verò de lapsis eo loco, tradit idem Rufinus alibi, quem secutus est Balsamon Antiochenus.

Rursus aiunt hæretici, in Concilio Laodiceno libri Tobias, Iudith, Baruch, Sapientia, Ecclesiasticus, Machabæi inter canonicos haud reponuntur, & in Concilio Carthaginiensi reponuntur, & tam Laodicense recipitur in Synodo sexta, quam Carthaginense approbatur à Pontifice Romano. Sed quid consequitur ex his, quæ adducunt hæretici, nihil profectò. Episcopi conuentus Laodiceni nihil definiunt de his libris, quod eis non esset adhuc auctoritas eorum comperta, quæ Episcopis Africæ erat explorata. Ideò neque hi, neque illi lapsi: perinde ac si Iudex multos absoluat, multos autem, de quorù causa nihil illi liqueat, neque absoluat, neque condemnet, vel in aliud tempus, vel ad alios rei definitionem reiciat: nunquid hîc à veritate aut iustitia recessit? sapienter egisse nemo poterit diffiteri.

Cap. 17.

Concubinarum duo genera anti- quis.

Obiciunt hæretici præterea verba Concilij Toletani, quæ sunt huiusmodi: *is qui non habet uxorem, & pro uxore concubinam habet, à communionem non repellitur tantum vt vnus mulieris, aut uxoris, aut concubinae (vt ei placuerit) sit coniunctione contentus.* hæc hæretici, qui cum sint imperitissimi historiarum, & agantur à furore transuersi, neq; sciunt, neque aduertunt quid apud maiores fuerit in more positum. Sciendum verò concubinarum duo fuisse antiquitus discrimina, quarum quæ pro vxoribus habebantur, non repellebantur à cœtu Christianorum: aliæ verò nullo modo admittebantur. Vocabantur illæ concubinae, quod neque nuptiæ celebratæ essent, neq; nuptiis adfuisset sacerdos: sed tamē coniugum iustarum loco reputabantur, vt obseruauit Gratianus. De his verba facit illud decretum.

Dist. 34. cap. omnibus.

Quod verò addunt iidem in canonibus sextæ Synodi multos esse errores (in secundo namq; recipitur Conciliū Cypriani de rebaptizandis iis, qui ab hæreticis sunt baptizati, septuagesimus secundus nulla declarat Catholicorū

con-

cōiugia cū hæreticis, quæ tamen valent, quamuis Catholici peccēt, atq; hi canones ab Hadriano Primo in epistola ad Tharasium dicuntur diuinæ & legaliter prolati, citantur à Nicolao Primo epistola ad Michaëlem, ab Innocentio Tertio, & à septimo Concilio) nihil colligunt. Atq; vt intelligamus, quot & quantis mendaciis peruersè hæretici oppugnet veritatē, sciendū canones illos nullo modo editos à sexta Synodo, vt constat ex actione quarta septimi Cōcilij. Sexta namq; Synodus habita est tēpore Agathonis Papæ, & Constantini Pogonati. Hi verò canones editi fuerunt antea tempore Iustiniani Secundi, ac Sergij Papæ ab aliquot Episcopis, ac falsò sextæ Synodo adscripti, reiectiq; palàm fuere à Pontifice Romano, vt Beda scribit libro de sex ætatib⁹ in Iustiniano, & apparet è tertio canone illos editos anno mundi iuxta Græcos sexies millesimo centesimo nonagesimo nono, qui incidit in annū secundum Iustiniani iunioris, ex quo recipit imperium, vt obseruauit etiam Stephanus Syncellus Tharasij Episcopi Cōstantinopolitani. At Cōcilium sextū est habitum anno sexies millesimo centesimo septuagesimo secūdo: atq; ita intercedūt anni viginti septem. Apertius autem in canone primo id apparet. In eo namq; numerantur, ac recipiuntur vniuersalia Concilia, & inter alia sic habetur: *Præterea sexta quoq; synodi, quæ in hac ciuitate imperatoria congregata fuerat, fidem, quæ maiorum ex eo firmitatem accepit, quod Pius Imperator noster eius decisiones suo signaculo munivit ad futuram per omnia secula securitatem non amplius mouendam, neq; agendam, nos seruare profitemur.* hucusque Synodus illa, è quibus apparet hos canones nō esse sextæ Synodi, defuncto iam Cōstantino, quem diuæ memoriæ vocat hic canō, quod defunctus esset. Amplius ex ipso initio canonū liquet eos editos imperante Iustiniano post Synodum sextam, à qua nullos conscriptos canones constat ibidem: sic enim dicitur: *Quoniam verò sanctæ & vniuersales duæ Synodi in hac imperante, & Dei obseruatrice ciuitate cōgregatæ, vna quidem temporibus diuina recordationis Iustiniani: altera verò sub pia memoria Imperatore Constantino tua mansuetudinis patre: ad paternæ declarandum fidei mysterium, sacros canones nequaquā conscripserūt. hæc ibi: sed afferamus adhuc alia aduersus hæreticos, & eorum soluan⁹ obiecta: dicam⁹q; in secūdo canone nullo modo approbari Cōciliū Cypriani de baptismo iterādo. Sic non verba canonis: Præterea verò recipim⁹, & à Cypriano, qui Aſſo-*

Inno. c. à mul-  
tis de etat. or-  
din. Syn. sept.  
c. 3. 4. 5. 6.

tum



Lib. 1. epi. 2.  
Lib. 3. epi. 8.

rū regionis fuit Archiepiscopus, & martyr, & Synodo, quæ sub ipso fuit, emissum canonē, qui in prædictorum præsulū locis, & solū secundum traditam eis consuetudinem seruatus est. At sub Cypriano multa sunt habita Cōcilia præterea illud, quod de iterando baptismo est actum. Inter alia vnum de lapsis, vt apparet ex epistola Cypriani ad Corneliū, aliud de baptizandis infantibus. Hæc igitur approbari credendū est omnino, non illa quæ certissimum est fuisse reiecta: & patet, quia loquitur de canone qui fuerit seruatus, at ille de renouando hæreticorum baptismo non est receptus. Quantum ad septuagesimū secundū canonem, dicimus non esse absurdum, vt diuersæ edantur constitutiones, pro temporum atq; hominum diuersitate: & quæ prius editæ fuerant, aboleantur in iis quæ pertinent ad mores. Itaq; possunt à Cōciliis irrita fieri coniugia Catholicorū cū hæreticis, rursus alio tempore haberi rata. Ad verba Hadriani, dicimus referri ab Hadriano verba ipsius Tharasio afferentis eos canones diuinæ & legaliter sextæ Synodi prædicatos. Quin necesse est à Tharasio non citari canones istos editos imperante Iustiniano, sed alios, quorum memoria nō in scriptis, sed in hominum prædicatione superesset. Tharasius namque optimè sciebat nullos existisse canones Synodi sextæ è lectione eorum, quos recitauimus. Nicolaus autem profiteretur apertè se citare eum canonem Græcorū, quem admodum citauit Paulus verba poetarum, obtestans nihil iis deferri, nisi quantum appareret in iis boni, aut potius quantum tribuerent iis Græci. Idem dicimus de Innocentio ac septimo Concilio, citari scilicet ab iis canones huiusmodi, nō vt certè & indubitatè fidei decreta, sed quatenus aliquid iis inerat boni ac verisimilis, exceptum forsitan à sexta Synodo fictionibus nonnullis admixtis, vt fieri solet quamuis in septimo Concilio afferantur ij canones à priuatis, ad quos non spectabat eos sancire.

Adducunt etiam hæretici Concilium quoddam Francfordiense, in quo septimum reprobatur, & imagines damnantur. Sed quæ existat legitima Synodus Francfordiensis in libris Conciliorū, nullo loco vel reprobatur septimum, vel imagines damnat. Sciendūq; à Constantino Copronymo omnium scelestissimo Imperatore coactum quemdam conuentum Constantinopoli aduersus septimam Synodum Nicænam secundam, vt Paulus Diaconus & Zonaras tradunt, ideo: appellatum ab eo Concilium huiusmo-

di se.

di septimum, neq; enim Nicænum secundum ceteris adnumerabat. In Francfordiensi igitur hæc Synodus falso septima reicitur, vt scribit Aymonius. Nihilominus anno M.D.XXXIX. emissus est ab hæreticis liber quidam nomine Eli Philii, in quo Carolus Magnus quatuor libris fingitur imagines oppugnare, sed eos esse commenticios, & ab hæreticis confictos, plurimis necessariò probatur, vt nemo rem disteri possit. Ac primò constat aperitissimè ex historiis Zonaræ, Cedreni, Landulphi sagacis, Gregorium Tertium, Hadrianum primum, Leonem Tertium ideò ab iunxisse se ab amicitia Imperatorum Græcorum, & totos se dedisse Pipino, & Carolo Magno Regibus Francorum, quòd illi quidem imagines execrarentur. Sic enim Zonaras de Gregorio Tertio: *Gregorius, deserta Imperatoris obedientia ab peruersam illius opinionem, pacem cum Francis fecit, cum prius sapè dedisset operā, vt Leonem per litteras ab odio Dei reuocaret, atque ad imaginum sacrarum cultum reduceret.* Hæc ille. Deinde Carolus Magnus coluit maximè præcunctis Hadrianum, vt constat tum ex aliis, tum è carminibus, quæ visuntur adhuc incisa in tabula ænea pro templo Vaticano in laudem Hadriani, è quibus placet hîc describere quatuor.

*Post patrem Carolus lachrymans hæc carmina scripsit.*

*Tu mihi dulcis amor. te modò plango pater,*

*Tu memor esto mei, sequitur te mens mea semper.*

*Cum Christe teneas regna beata poli.*

At Hadrianus inter cetera librum scripsit ad Carolum magnum, quo defendit imaginum cultum: exstat adhuc ille, & tanquam Hadriani adducitur ab Iuone quarto libro sui decreti. Quis ergo fieri potuit, vt Carolus Magnus disenserit ab Hadriano, cui primas detulit semper? Præterea Regino scribit anno septingentesimo sexagesimo septimo in Genethliaco villa habitā Synodum à Rege Pipino Caroli Magni patre inter Romanos & Græcos de sancta Trinitate, & imaginibus sacris. In ea tradit Æmilius illarum cultum sancitum. Ex eodem Sigebertoque constat, haud paulò post defuncto Pipino missos à Carolo Magno Romam multos Episcopos, ac Stephano Papa præfidente, alijsq; Episcopis præsentibus, iterū imaginibus honor sancitus. Quin Ionas Arelianensis Episcopus è Fræcis, qui fuit imperante Carolo Magno, & Ludouico Pio, scribit Felicem Vrgelitanum, & Claudium Taurinensem, imaginum

1j. Pars.

A

sancta

Lib. 4. c. 85.  
Impostura  
hæretico-  
rum.

Lib. 2.

sanctarum inimicissimos, toto tempore quo Carolus Magnus vixit, nihil animos incere aduersus illas. Quod si Carolus Magnus edidisset illa scripta, quomodo non laetarent? Et hæc quantum ad Caroli Magni commenticiosos libros.

Quod verò obiciunt hæretici Concilium Romanum Stephano septimo presidente coactum irrita fecisse Formosi Papæ acta, deinde illud abregatum à Ioanne Nonno, & Formosi acta restituta, id non facit ad rem. Nam leges ad institutionem morum pertinentes tolli possunt pro temporum varietate, & Pontifex labi possit in us quæ ita vitæ, non vt Pontifex, ac Petri successor, vniuersalis scilicet Ecclesiæ moderator, sed vt princeps, neq; illa sunt vniuersalia decreta vel fidei, vel morum, quibus iubeat, vt cuncti habeant fidem. Quamuis Luitprandus Ticinensis, qui fuit sub ea tempora, tradat eum Pontificem, qui rescidit acta Formosi, nõ fuisse ritè, sed vitio creatum, expulso per vim, qui legitimus erat, qua tamen de re nihil nunc affirmamus. Quod autè postremò dicunt à Constantiensi & Basiliensi conuentibus constitutum subesse Conciliis Papam, contrarium verò in Florentino, & Lateranensi, id totum nihil est. Nam quæ constituta fuere Constantiæ & Basileæ, hac parte non fuere confirmata à Pontificibus Romanis, quibus est ius conuocandi Synodos legitimas, & sancientiularum constitutiones. Atque hæc sunt satis ad confundenda hæreticorum commenta.

### SIGNVM DECIMVM QVINTVM,

Vnanimis doctorum consensus.

*Illæ est Ecclesiæ Dei, cui semper adfuerunt doctores, quibus exstiterit eadem doctrina, neque aliqua in re penitus dissenserint, sed quicquid dixere, id totum iudicio Ecclesiæ Catholice ex animo subijciantes, secus credere ex animo, si secus diffinitum fuisset, semper parati fuerunt.*

#### C A P. X.

**T**Estatur Apostolus à Deo positos in Ecclesiæ doctores veluti membra, sine quibus consistere corpus non possent,

possent, ne sit veluti mâcum ac truncum. Sane hæc eius verba: *Quosdam quos posuit Deus in Ecclesiâ primæ Apostolos, secundò Prophetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curacionum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.* Et alibi: *ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerij, & adificationem corporis Christi, donec occurrerint omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Hucusq; Paulus disertè tradens doctores dandos Ecclesiæ diuinitus, quousque omnes simul euehamur in cælum, horum dicit vnâ futurâ fidem. Quocirca si qui sint in aliquo hominum cœtu, qui firmiter dissentiant quacunque in re ad fidem pertinente, nec sint parati assentiri, si secus diffiniretur, horum non est vna fides: at si qui dissideant quidem, sed animo sint prompto ad ea accipienda quæ decernentur communi consilio, cum vel nondum sint sancita à Conciliis vniuersalibus, vel ab Ecclesiâ Catholica non audiât adhuc prædicari, horum fides est vna. Magis enim propendent in aliorum sententiam, quam suam: hæc etenim reuera parati sunt reiicere, at illam sic amplectari, vt vitam profundere pro illa velint. His positus, in Ecclesiâ nostra solummodo licet videre fuisse consonam semper doctorum conuenientiam. Nam licet antiqui discrepauerint in nonnullis nondum publico decreto sancitis, neque ab Ecclesiâ Catholica assueueranter annunciatis, omnes tamen rem totam reiecerunt in id quod diffiniretur. Atque hoc argumentum tanti à nostris est factum, vt Paulus in epistola ad Galatas, cum persuadere conetur Euangelium, quod prædicabat, sibi diuinitus esse traditum, & commissum, adiciat ideò verum quod docebat, quia cum cæteris contulerit. Eodem modo Dionysius citat Hierotheum, atque alios scientiæ cælestis laude præstantes, latius Irenæus aduersus hæreticos adducens Polycarpi & Clementis Romani auctoritatem. Egit idem passim Clemens Alexandrinus in suis operibus, Athanasius vbi conatur explicare quæ fuerit de verbo Dei sententia Dionisij Alexandrini, Basilius aduersus Eupomium, denique post Nicænum Concilium, in omnibus Synodis, vbi Episcopi suam mentem fusiùs explicarunt, in medium doctores antiquos adduxerunt, & eorum testimonia congerentes hoc vruntur veluti firmissimo argumento.

1. Cor. 12.

Ephes. 4.



Viri Græcorum Doctores nobiscū sentiunt ipsi fatentibus Græcis, alioquin vel nulli iis, vel hæretici.

Lib. 10. ad finem.

Græci nulli Doctores.

Ostendamus porro, Græcis quicumq; dissentiant à nobis, & hæreticis Protestantibus vel nullos fuisse doctores hæresum suarum, siue opinionum, vel illos hæreticos esse, eos autem, quibus est danda fides, & ipsi dandam negare non possunt, à nobis esse. Igitur Gregoras homo Græcus, & scriptor nobis infensissimus, apertè testatum reliquit Andronico iuniorè imperante missos fuisse Constantinopolim duos Episcopos à Põuifice Romano, per quos controuersia inter nos & Græcos natè componeretur, & aliqua ratio Christianæ pacis iniretur. Quid actum? Refert ille scriptor, nullum tum Græcis in Media Græcia in ipsa Græcia totius principate ciuitate virum doctum doctorem fuisse, qui posset cum illis congregari: idèoque de consilio ipsius Episcopos illos nō auditos ob hanc causam. Sic enim Gregoras: *Altero anno duo Episcopi vetere Roma à Papa missi venerunt, ut de pace & concordia Ecclesiarum disputarent. At statim videre erat multos è populo studiū præferre, sed nō secundum scientiā, ac temerè & inconsulto loqui, atque ipsum Patriarcham ad disputandū urgere. Is verò cum nec linguā dicēdi exercitatione instructam haberet, & suos Episcopos maximā partem indoctissimos esse cerneret, tergiversabat ut ille quidē, sed quomodo populi tumultū sedaret, nesciebat: quare & nos in id certamē mittendos putabat, qui linguam exercitatā haberemus, quamuis non in sacri catalogū inscripti essemus. Ego verò primū vehementer urgebam, ac monebam ut taceret, & magnam grauitatem, atque animi altitudinē præferret, Latinorūque postulationē cōtēneret, neque enim disputatione esse opus: sed cum rursus cogitarē, silentiū nō ferè suspicione carere, sed in exterorū animis varias & multiplices cogitationes excitare, eorū præsertim, qui linguæ imperare nescirent, Patriarcha, & quibusdā primarijs Episcopis seductis, meam sententiam ad hunc fere modum exposui. Haculque Gregoras, qui satis longam à se deinde habitam narrat orationem ad præsens tempus artificiosè accommodatam, neque auditos Episcopos. Ex his apparet, tunc Græcis qui discessere à nobis (plurimi namque ex ipsis omni laudum genere præstantes sunt nobiscum) idoneum doctorem nullum fuisse. at Ecclesiæ nunquam defuturos doctores vsque ad iudicij supremum diem, Paulus tradit, ergo Ecclesia istorum non est Ecclesia Dei ac fieri sanè potest, ut aliquo in loco Ecclesiæ diuinæ doctor præstò non sit, in tota Ecclesia idoneum doctorem non esse, nunquam contigit, aut contiget. Rursus idem Gregoras scribit sub obi-*

cum

rum iunioris Andronici, anno scilicet millesimo trecentesimo quadragesimo primo, Barlaamum monachum Calabrum Constantinopolim concessisse, ut de iis, quæ non conueniant inter nos ac Græcos, cum Græcis conferret, qui cum non haberent villo modo, quem possent idoneum è suis doctorem eligere, & illi opponere, Palamam quandam denique selegerunt, quem Gregoras idem testatur hæreticum fuisse, eumque publicis scriptis inire disputationem cum Barlaamo voluerunt. Hæc Gregoras. E quibus fit, idoneum tum Græcis doctorem nullum fuisse, nisi hæreticum, at huiusmodi non dantur à Deo, sed à dæmone, non dantur Ecclesiæ Dei, sed dæmonis ipsius. Vidimus nullum fuisse idoneum doctorem Græcis Andronico imperante.

Videamus probatissimos quosq; eorum doctores nobiscum sensisse, & quidem temporibus iis, quibus excitatæ sunt istæ quæstiones. Manuel Comnenus imperare cepit anno millesimo quinquagesimo tertio: eo regnante Hadrianus Pontifex misit legatos Constantinopolim Balduinum, & Balduzionium, per quos omnis inter nos & Græcos controuersia de rebus sacris componeretur, literasque in eam rem dedit ad Basilium Acridenum Archiepiscopum Thessalonicensium, qui Papæ respondit Orientales nihil dissentire ab Occidentalibus, ipsum esse pastorum pastoremq; & principem, reliquos oues & filios. Eandem, inquit, tecum predicamus & docemus, ego, & omnes qui ad magnam Apostolicamque sedem Constantinopolitanam pertinemus: & vnus qui in vtriusq; personat sermo fidei: idemq; sacrificatur agnus, qui tollit peccata mundi, Christus inter Occidentales Antistites, qui sub tuum principale culmen agunt, & nos, qui ab oriente sole sublimi Constantinopolitana sede sacerdotij accepimus splendorē, quamuis parua quadā offendicula in medio interiecta nos separarint, & ex vno eodemque spiritu multos fecerint, quæ omnino tollere de medio, & veluti lapides iuxta prophetici sermonem è via proicere, coniunctionemque Ecclesiarū sine offendiculo constituere tua sanctitatis erit, quæ Christi exemplo, velut è celo prospiciens, distantia in vnum congregare vult, ac potest. Hæc Thessalonicensis, qui antea præmiserat: Nos è sinu tuo excidisse negamus, & filiorum appellationem, aut pastorem curā non refugimus, ut tale conuiuium nobis exprobetur. Tutò autē ac firmiter stamus in confessione beati Petri. è quibus fit hoc tempore Orientales nō omnino à nobis alienos fuisse, illorum-

Lib. 10. ad finem.

Græcorum probati doctores sentiunt nobiscum.

A

3

que

que præcipuos doctores nobis adhæsisse: relata sunt hæc acta in Codicem iuris Orientalis inter responsa Patriarcharum. Isaacius Angelus imperare cœpit anno millesimo centesimo octuagesimo tertio, quo tempore vixit Theodorus Balsamon Antiochenus, ut Coniatus testatur: acciditque ut Marcus Alexandriæ Patriarcha per litteras ab eo quæreret, an cum Latinis (sic enim nos illi vocant) sacra communicare deberet. Respondit Balsamon non esse communicanda. Scriptum reliquit Demetrius Chomatenus Bulgariae Archiepiscopus, huic responso Balsamonis multos præclaros viros haud suffragatos; *Nam multum, inquit ille, dicitur ac acerbitatis habebat non convenientis Latinorum formis ac moribus, & quod ea synodaliter decreta non erant, neque ipsi (Latini scilicet) ut hæretici publice reiecti fuissent, sed simul cum Græcis cibum sumant, & precentur.* Hæc Demetrius in Codice iuris Orientalis, quæ ostendunt doctores Græcos nobiscum non dissensisse iis temporibus, & idcirco Balsamoni restitisse. Anno millesimo ducentesimo vigesimo secundo imperare cœpit Ioannes Ducas: quo tempore, quicquid inter nos & Græcos erat quæstionis, in apertum magis certamen vocari cœpit, ac tunc Nicephorus Blemmydas diuinarum litterarum, inquit Gregoras peritissimus, & magnæ sanctimoniam vir multa sanctorum Patrum sacraque scripturæ testimonia in vnum congeffit aduersus opinionem Græcorum. Atque hic maximæ erat inter Græcos auctoritatis. Mox anno millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, imperante Michaële Paleologo, conuenit inter nos & Græcorum principes, ut Pontifici Romano primæ in omnibus deferrentur, & ad eum cuius appellare in causis liceret. Becusque eorum Patriarcha, viso Blemmydis quem diximus libro, discussisque omnibus quæ dicebat, ad nos concessit, vna cum Militeniore Metochite & Gregorio Cyprio viris doctissimis, qui dicens, & scribendo eadem quæ nos docuerunt, & quamuis Andronicus, defuncto Michaële patre sub annum millesimum ducentimum octuagesimum tertium, apertam à nobis discessionem quasi ab hæreticis fecerit, nihilominus Becus dignitate spoliatus, & Metochites, qui vixit vsque ad annum millesimum trecentimum trigessimum secundum, in sententia semper perstiterunt, & sanè nullo vnquam tempore Græci obliuati nos hæreticos reputarunt, quam post initum ab Andronico seniore Paleologo imperium, is enim patri de-

functo

functo ob id sepulture locum denegauit, & iusta peritolui more Christiano venit: donec anno millesimo quadringentesimo vigesimo nono, in Concilio Florentino vniuersali quod antea nunquam fuerat factum, Græci Episcopi & doctores vna conuenientes decretis publicis quid credendum foret eorum, quæ veniebant, in disceptationem inuolubiliter laxerunt, & Bessarion Episcopus Nicænus, ac Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus scriptis diuulgatis prodiderunt. Ex his constat maximos Græcorum doctores nobiscum sensisse, ceteros non ausos nobis omnino refragari, & hæreticorum loco ducere, ut Demetrius ille testatur, cuius sententia est relata in Codicem iuris Orientalis, & ob id explosa est Balsamonis opinio. Michaël namque Patriarcha, qui anno millesimo quinquagesimo tertio fuit ausus nos loco piorum submouere, sine excommunicare, respuit vna cum Græcis, ut alias diximus, expectantibus cunctis Concilii vniuersalis, ad quod se reiciebant omnino, communia & publica scita. Quod si antiquorum doctorum perquiras in his, de quibus non conuenit inter nos ac Græcos, sententiam: satis sit à Gregora nobis infensissimo scriptum constare è Blemmyda, quem mirifice ille ob sanctitatem, doctrinam, fortitudinemque animi laudat, libris, præcos doctores à nobis esse: & idcirco postea Becum nobis assensum, cum foret antea alienissimus, dedisse: legat deinde, qui volet, Bessarionis, & Gennadij libros, & quæ in Concilio Florentino sunt tractata. Atque hæc quantum ad nonnullos Orientales. Veniamus ad hæreticos Protestantés.

Atqui non ita pridem, ante annos scilicet 70. duce Luthero ex inferis eruperunt, quod omnes norant. Quomodo igitur fieri potest ut ex Ecclesia sine Dei, & Christi, quæ ante mille quingentos & amplius totius orbis nationibus illuxit, & necesse est ex illo tempore toti orbi in vnam fidem conspirantes det doctores, donec omnes Christo occurramus supremo iudicij die? Atqui idem Lutherus ait, omnium sæculorum patres errasse tota vita: & nisi ante mortem reducti fuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere: & eius discipulus Melancthon scripsit, à veteribus obscuratam doctrinam de iustitia fidei, audeas ceremonias, cõfictos peculiare cultus. Calvinus porro ausus est per imprudentiam summam dicere superiorum temporum doctores ob imperitiam deceptos, ac nimio affectu in

Hæreticis  
Protestantibus non esse  
doctores.

Cap. 3. primi  
ad Corin. 1.  
Lib. 4. capit.  
par. 30. 55. 1.  
supra in primo  
signo.

A

4

præcipis



Ephes. 4.

In secundo  
signo.

præceps datos: idem præterea effudit & alia maxime ob-  
scæna de Patribus vetustis, quæ retulimus alibi: sicuti &  
Magdeburgenses eò sunt amentia progressi, vt Apostolis  
ipsis notam mendacis doctrinæ inurere non expauerint:  
adeo tenebris, & profunda se caligine inuoluerunt. Valeat  
igitur ( si credatur istis sceleribus ) Paulus cum suis episto-  
lis, in quibus scriptum reliquit: ideo datos Ecclesiæ diuini-  
tus doctores, ne simus paruuli fluctuantes, & circumferamur  
omni vento doctrinæ ( quæ nimirum proficiscitur à  
doctoribus ) in nequitia hominum, in astutia ad circum-  
uentionem erroris. At ô miseri, an non videris hoc ad vos  
pertinere, in quibus tot ac tam varij sūt doctores, vt nemo  
sit inter vos, qui non fluctuet, & circumferatur omni vento  
doctrinæ? An non ostendimus supra neminem vestrum si-  
bi ipsi constitisse? multiplicem vestrorum colluuiem? Fa-  
temur nos fieri posse, vt aliqui è doctoribus Catholicis in-  
terdum dormitauerint aliqua in re, sed adijcimus duo: illos  
hoc animo fuisse, vt Conciliorum vniuersalium decretis  
Pontificiisq; se subijcerent: talis fuit Cyprianus, & qui illum  
sunt secuti in quæstione iterandi baptismi: deinde maio-  
rem partem reliquorum doctorum, quorum sententiæ il-  
los aliquando fugiebant, secus credidisse: ideoq; his ha-  
benda fides, non illis, quibus & ipsi habuissent, si quæ dix-  
erant eos non latuissent: quin nulla duxissent omnino sua.

Sed quid opus est verbis? Nonne ipsi Protestantes ad-  
scribunt doctorum suorum numero hæresum principes in  
mendacissimis illis Ecclesiasticæ historiæ Centuriis? Hinc  
cum principe primario hæreticorum omnium Simone Ma-  
go palam docent ad salutem non esse necessaria opera bo-  
na, fidem satis esse, in cuius definitione deinde Protestantes  
inter se mirabiliter dissentiant. Vt res sit, Simonis Magi  
hæc hæresis fuit ( ait Irenæus, ac post eum Theodorus ) &  
Eunomij, quod Augustinus testatur. Idem cum Theodo-  
to Coriario tradunt ( is verò fuit temporibus Victoris ac  
Zephyrini sub annum 186. ) à Pontificibus Romanis do-  
ctrinam Christi deprauatam & corruptam. Hoc enim di-  
cebat impostor ille, vt antiquissimus scriptor apud Eusebiū  
tradit. Cum Manichæis liberam arbitriū tollunt, Deumq;  
auctorem malorum faciunt: impiè namq; & sceleratè Calu-  
nus scripsit in Institutionibus suis, Deū occulto iudicio pec-  
cata ordinare, homines potissimum ad damnationē crea-  
re, impuras cogitationes in cordibus hominum commo-  
uere,

Hæretici an-  
tiqui Docto-  
res hæretico-  
rum nostræ  
ætatē, ipsis  
fatentibus.  
Lib. 1. c. 20.  
Theo. l. 1. hæ-  
res. & Aug.  
lib. 5. c. 27.  
Lib. 1. Insti. c.  
18. num. 1. c. 17.  
num. 2. lib. 3. c.  
23. num. 8. &  
lib. de atern.  
predestin.

uere, & inspirare, omne furtum, homicidium, scortatio-  
nemque illo auctore perfici. Aureliano imperante Manes  
vixit circiter annum ducentimum octuagesimum secun-  
dum. Cum Nouatianis ordinem confirmationis respuunt:  
nam Nouatus & illum non admittebat: fuit anno ducente-  
simo quinquagesimo secundo. Donatus anno trecentesimo  
vndecimo, fuit: ab eo Donatistæ ori afferebant in solis bo-  
nis & electis esse Ecclesiam Dei, quod & hæretici isti ho-  
die volunt. Aduersus eos late Augustinus multis in locis  
disputat. Anno quadringentesimo Vigilantius in Gallia, in  
Italia Iovinianus, in Oriente Aërius martyrum & reliquia-  
rum honores, virginitalis votum & priuilegium, preces  
pro defunctis explodebant. Aduersus quos Hieronymus  
& alij mala scripserunt: hæreticos illos hodierni hæreti-  
ci amplexantur. Anno septingentesimo duodecimo Phi-  
lippicus Imperator, inde Leo Illyricus septingentesimo  
decimoseptimo, & Constantinus Copronymus cum libe-  
ris suis, homines omnium, ( quod scriptores illorum tem-  
porum memoriæ prodiderunt ) spurcissimi, aduersus ima-  
gines sacras bellum mouerunt. Plurimi aduersus eos scri-  
pserunt sanctimonia vitæ, & doctrina præstantissimi viri.  
Et Concilium septimum generale eisdem damnauit, sub-  
scribentibus Episcopis trecentis quinquaginta, anno septin-  
gentesimo octuagesimo nono: & tamen has hæreses ex-  
osculantur hæretici Protestantes. Post annum millesimum  
Berengarius negare cœpit in Eucharistia corpus esse Chri-  
sti: atque is ab omnibus eo tempore viris doctis ac piis est  
damnatus: quin ipsemet ad extremum, cognito errore suo,  
suam sententiam damnauit, Protestantes verò hæretici  
rursus hanc hæresim renouarunt: circiter annum millesi-  
mum ac ducentimum in Gallia Albigenes docebant  
templa diruenda cruces deiiciendas, preces pro defunctis  
nullo modo faciendas: sed & hi damnati, & ad nihilum  
reducti fuere diligentia maximè illorum, qui Dominici,  
& Francisci hominum sanctissimorum sunt instituta secu-  
ti: & horum rursus impietatem Protestantes amplectuntur.  
Sed quid ego plura persequor? Quid conor ostendere nul-  
los istis doctores esse, nisi hæreticos, cum Lutherus eorum  
primarius doctor, sic reliquerit scriptum: *Nihil curro, si mille  
Augustini, mille Cypriani, mille Ecclesie contra me starent. Et  
alibi: Doctrinam meam nolo indicari à quocunque, nec ab Epi-  
scopis, nec ab Angelis omnibus: voto per eam, & Angelorum quo-*

Vide Zonarā  
& Paulum  
Diaconum.

In prologo lib.  
aduers. Eccles.  
statu.

Lib. contra  
Reg. Ang.

Lind. dial. 2.  
Dubit.

Ls. 2. de min.  
ver.

Diabolus he-  
reticorū do-  
ctor fatenti-  
bus hæreti-  
cis ipsis ho-  
diernis.

que iudex esse. Et alibi: Ego aduersus dicta Patrum, & Ange-  
lorum, pono Euangelium ( sed suo modo explicatum, & sic il-  
le suos libros vocat ) hic sto, hic sedeo, hic maneo, hic glorior,  
hic triumpho, hic insulto Papis, Thomis, Henricis, Ophi-  
sis, & omnibus dictis hominum ( vide hominis modestiam )  
quantumlibet sanctorum. Hæc Lutherus. Quid igitur mirū,  
si isti non modò ueluti paruuli, quod aiebat Paulus, flu-  
ctuant, & doctoribus orbi circumferuntur omni vento  
doctrinæ: sed, Gaspar Hedio Argentoratensis Minister epi-  
stola ad Melancthonem conqueritur: Sic vocatur, ut Sata-  
nas, inquit ipse, callidus hic multos agitet, et dum summa in-  
constantia iam hoc, iam illud credant, posthac nihil prorsus cre-  
dant: & de Catholicis Lutheram, & de Lutheranis Zuingliam,  
& de Zuinglianis Suentfeldiani, de his mox Athei fiant. Et  
Viretus hæreticus testetur, inter suos Genuenses, esse quos-  
dam ludimagistros, qui pueris occinant paruulis sibi com-  
missis, illum verè beatum, qui metus omnes, & inexorabile fa-  
tum suppōsit pedibus, strepitumq; Acherontis auari. Atque hi  
scilicet hæreticorum Protestantium doctores, qui doceant  
suos.

Nil metui, nil curari, nil denique credi.

Nunquid hi Protestantium doctores? Diabolus ipse Pro-  
testantium, doctor doctoribus ipsis Protestantium testibus.  
Lutherus enim libello de Missa angulari scripsit, eius enim  
hæc sunt verba: Diabolum & se inter sese mutuum familiari-  
ter nosse, & quod plus uno salis modio simul comederint: illumq;  
dulci alloquio se frequenter conuenisse, & nocte excitasse, ac su-  
mulasse, ut contra Missam scriberet, & ad eam rem argumenta  
suppeditasse. Hæc Lutherus: at Zuinglus libro de iupple-  
mento Eucharistiæ narrat, sibi anxie cogitanti de sensu  
illorum verborum: Hoc est corpus meum: nocte intempesta  
adfuisse monitorem spiritum, ambigit ater an albus fue-  
rit, qui doceret, quomodo aliter atque Ecclesia semper est  
interpretata, exponi possent. Erasmus Alberus Basiliensis  
concionator cacodæmonem Carolostadio verba ad po-  
pulum facienti procerioris staturæ hominis specie adsti-  
tisse narrat triduo ante quàm ad tartara abriperetur. Calui-  
nus Bucero monenti, ut conuiciis ac maledictis abstinere-  
ret, respondit non sui ingenij esse morbum, sed genij. Et  
Protestantium doctor. Sæpius à nobis est repetitum, nec  
repetere, quoties opus fuerit, pigebit, Phorium dissidij cau-  
sas inter nos & Græcos diligentissimè inuestigasse, & in

medium

medium protulisse: at illum Santabarenū cuiusdam, qui ma-  
gicis artibus, spectris effingendis, & præstigiis operam da-  
ret, studiosissimum fuisse, Zonaras scribit. Atque hos dice-  
mus, & horum sectatores, diuinæ veritatis magistros, hos  
dicemus Ecclesiæ Christianæ doctores, hos esse ex Ec-  
clesia Dei?

In vita Basi-  
lij Marc. &  
Leonis Phil.

## SIGNVM DECIMVM- SEXTVM.

Interitus fidei, & religionis Christianæ.

Vbi in aliquas regiones alia doctrina, quàm que colitur  
ab Ecclesia nostra, per illos, qui se à nobis ab iunxe-  
runt, est inuecta: in eas deinde Christiana religionis  
Christiq; hostes inuaserunt, & in ijs cum summa  
imperij potestate confidentes de Christi cultu plu-  
rimum detraxerunt, vel illum ferè prorsus exstin-  
xerunt.

### CAP. XI.

Hinc apertissimis euentis, & quod maximè dolendum,  
frequentibus, clarissimè comprobatum videmus in iis  
regionibus, quas à nobis aliena doctrina peruasit, aditum  
factū Christi & Christianæ religionis hostibus, per quos  
illæ occupatæ totius interdum Christi cultus iacturam fe-  
cerunt. Hoc enim prædixit fore Christus ipse iis verbis:  
Qui non est mecum, contra me est: & qui mecum non colligit, di-  
spergit. Vin' videre populos aliquos, aut factiones non esse  
cum Christo, non colligere cum Christo? inspicere an inter  
eos sit aliquid necessariò & euidenter contra Christum, an  
Christiana dispergatur, dissipentur. Contra Christum sunt,  
verbi gratia, Turcæ, Sarraceni, & aliæ Gætes prorsus à Chri-  
sti cultu abhorrentes: Christiana dissipant ac dispergunt ne-  
cessariò, qui contrariis inter se factionibus & sententiis de  
re Christiana diuiduntur, rixantur, digladiantur: quales  
sunt Protestantes, in contrarias & inimicissimas omniò  
inter se sectas miserimè disiecti. At illarum si qua veritas  
tueretur, vna tantùm foret illa: igitur alia falsæ. Non enim

veritas



veritas tibi diffidere potest. Quod si cum Christo veritas, de se namq; dixit ipse: *Ego sum veritas*, vbi magis erit Christus, ibi veritas, & veritatis cultus magis stabilietur, vbi minus erit, ibi labem faciet, minabitur omnino ruinā. Quod si hoc cōtingit iis, qui se a nobis alienauerunt, vt liquidissimō patebit, quomodo inter eos Christus? An non illis maior lux, quib⁹ est propior Christus, quasi Sol: vnde omnis lux in omnes partes dimanat? An non ipse canit de se ipso, se constitutum super montem Siō, Ecclesiam scilicet, vt verba de præceptis diuinis ad omnes Gentes faciat, & eos a via iustitiæ aberraturos, perituros, qui non audiant ipsi, verbis suis haud obediāt? Videamus qui populi ex us, qui se profitentur Christianos, aberrarint a via iustitiæ, perierint, ad nihilum ferē sint redacti. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neq; qui accendant lucernam, ponūt eam sub modio. Quamobrem si illi, qui a nobis alieni sunt, essent in ciuitate Dei, eorum religio, vel dissidentibus de re Christiana sentētiis, vel toti rei Christianæ aduersantibus, nullo modo obscuraretur, vel extingueretur: atque vbi morantur isti, ibi de veritate nihil immiueretur, de Christi cultu detraheretur. Sed percurramus quæso totius orbis regiones sigillatim, videamusque an quod dicimus consensiat veritati. Initium verō faciamus ab extremis Septentrionis oris, quas magna nunc ex parte hæretici Protestantes tenent.

Gotthorum regiones.

Theod. lib. 4. c. 32.

Uox li. 6. c. 37.

I. Exemplum interitus fidei adducti per hæreticos.

Gotthi antiquitus, vt Iordanis eorum gentilis tradit, ex insula amplissima Scandia prodeuntes, cuncta loca ferē, quæ sunt supra Germaniam Danubiumq; occuparunt. Hi Catholicæ veritatis ab initio nobiscum sentientes, studiosissimi fuerunt, & Viphilas Episcopus ipsorum Concilio Nicæno, vt ex eius actis apparet, interfuit ac subscripsit. Valēs illos Imperator de consilio Eudoxij Ariana tabe infecit, vt proximus iis temporibus Theodoretus scribit: Sozomenus idem factum tradit, opera Euxodij & Acacij, qui Viphilam dolo malo circumuentum traduxerūt ad suas partes, & vt idem Gotthis persuaderet effecerunt, vt res sit, Gotthi prius erant Catholici, mox hæresi se Ariane adiunxerunt: quod vbi contigit, & intestinis magis cœperunt discordiis inter se conflictari, & Hunni gens effera è superioribus locis erumpentes imperu facto suis sedibus Gotthos expulerunt, quibus Valēs cis Istrum in maximā Imperij Romani ruinam, quasi refractis eius repagulis, locum

cum dedit in Dacia Ripensi, Mysia, & Thracia. Igitur regiones illas, in quibus Gotthi confederant, cōtinuō Deus Hunnis dedit alienis omnino à cultu Christi, ex quo Gotthi Arianam factionem sunt secuti.

Dacia tunc, Mysia, & Pannonia similiter Ariana decreta sequebantur. Vrsatius namq; Singidonis, quæ est vrbs Myfiæ, & Valēs Mursorū, quod est oppidum Pannoniæ, innumeras, vt omnes norunt, in Ecclesia turbas excitarūt: quinimmo Sirmij, quæ est vrbs Pannoniæ, est habitum ab Arianis Concilium, in quo hæresis Arij est sancita, procurantibus maximè Vrsatio & Valente. & Hunni igitur haud contenti è terris trans Istrum positis Gotthos expulisse, admixtis multis nationibus, Istro traiccto, Pannoniam, Mysiam, Daciainq; occuparunt, ira vt & cultus, & Christi ferè nomen in iis locis obliteraretur sub Regibus Hunnorū Optaro, Bleda, & Attila vsque ad annum quadringentesimum quinquagesimum quartum, quo tempore Attila defuncto, & Ellace filio eius natu maximo in acie cæso ab Ardarico Gepidarum Rege, maxima in iis regionibus vastitas est consecuta: Gepidæq; Daciam tenuerunt de consensu Marciani & Valentiniani Imperatorum, Ostrogotthi Pannonias à Sirmio ad Vindibonam, Sarmatæ & Hunni quidam Illyrij partem ad castrum Martenam, Scyri, & Saragarij, Alani, Scythiam minorem, & Mysiam inferiorē, Rugi, aliique Scandiopolim: qui omnes à Christi cultu proculerant. En igitur quem fructum rerulerit Scythia minor, Mysia, Dacia, Gothia, & Pannonia, & indigenæ horum locorum, ex hæresi Ariana, discessioneq; quam fecerunt ab Ecclesia Catholica, vt post multas clades Christi cultus in iis locis extingueretur. Paulus Diaconus genere Longobardus scribit, mox à Longobardis pulsos fuisse Gepidas è Pannoniis, in quas è Dacia fecerant irruptionē, qui deinde euocati à Narsete, relictis in ea regione Hunis Auaribus, Italiam petierunt post annos quadraginta duos, quam fixissent in iis locis sedes. Ingressi verō sunt Italiam anno quingentesimo sexagesimo octauo. Tenuerunt Auares, quantum scire possum, Pannonias vsque ad Carolum Magnum, qui scribitur illos domuisse, Pannoniasq; in potestatem suam rede gisse, & videntur ex parte fuisse subiectæ Regibus Germaniæ vsque ad Arnulphum Imperatorem, qui ad obedientiam Ecclesiæ Præsulum desciscens crudeliterque cum suis in eos desæuiens, teste Luitprædo, qui

I I. Exemplum Mysia, Pannonia.

Dacia. Iordan. de reb. Get.

Scythia.

Eghin. in vit. Carol.

Lib. 5. cap. 19.

non

non longe abfuit ab eius ætate, hoc meruit, vt per focordiam, summamq; imprudẽciam Hungaris in illas aditum faceret, & per multum tempus in iis locis Christi cultus obfcuraretur.

Dalmatiam conftat hærefi Ariana fimiliter infectã fuiſſe, tum ex aliis, tum è Concilio Aquileiẽfi. In eas oras Gothi ſeſe effuderunt, & omnia ferro ac flammis vaſtarũt, & maximo rei Chriſtiane detrimento vicinas regiones ſunt populati, quod late Hieronymus deplorat epiftola tertia, idque per annos quadraginta, vt è quibusdam Claudiani verſibus colligi poteſt. Mauritius Imperator ab obediẽtia & auctoritate Pontificis Romani ſic diſceſſit, & Patriarche Conſtantinopolitano ſic aduerſus eum fauit, vt maxime diſſenſioni inter nos & Græcos initium fecerit. Elati namque ſuperbia Patriarche illi, Vniuerſalis ſibi nomen arrogare cœperant, & ex eo contemnere Petri ſucceſſores, neque vti debẽbant iis deferre. Igitur Mauritio imperante, Sclauini Dalmatiam, & proximas terras inuadere cœperũt, vt apparet ex epiftolis Gregorij Magni, & hiftoriis Zonare, & Pauli Diaconi: ac tum primam Turcæ adiuncti Perſis aduerſus Chriſtianos pugnarunt, vt ex Annalibus Pauli Diaconi patet. Ioannes deinde Zimifces trãtulit in ea loca Manichæos, quorum Regem Stephanum tam malè in Catholicos animatum fuiſſe ſuo tempore ſcribit Æneas Syluius, vt eos captiuos faceret, ac Turcis vèderet. Mahomeres deinde Imperator Turcarum cuncta illorum loca ſuis regnis adiecit. Atq; ita, quas Dalmatiæ, & adiacentium regionum terras heretici tenebant, Turcæ nunc poſſident, & Chriſti cultus vix vllus in eis. Hic ſcilicet herefum fructus. Dimittam modò Græciam. De illa namque & vicinis prouinciis poſtea commodiore loco.

Veniamus in Germaniam, cuius populi nõnulli ex aliqua parte Chriſti numen agnoſcebant olim. In his Vádali, Longobardi, Norici, Rugi, Rheti ſed quicunq; ex his Chriſti nomen agnoſcebant. Ariani plerique omnes erãt, & de Vandalis conſtat è Procopio, & Victore: de Longobardis, quorum maxima pars idola Gentium colebat, patet è Dialogis Gregorij Magni, de Noricis, Rugis, Rhetis, è vita Valẽtini primi Epifcopi Rhetiæ, & Seuerini, qui poſt eum fuit in Noricis: liquet præterea è vita Bonifacij primi Archiepiſcopi Moguntini, in Germania præter Arianam fuiſſe alias hærefes. Quocirca haud mirum, ſi nun-

quam

III. Exemplum Dalmatia. Zon. in vita Maur. & Zimif. Æneas Syl. in Eur. c. 16. 17. Sabel. Æne. 10. lib. 6.

Germania. IIII. Exemplum. Swr. tom. 1. men. Ian.

quam potuit agere, radices in iis regionibus Chriſtiana religio, nulli certi Reges in Germania fuẽre, nullus cultus humanitatis omnia latrociniis, & præditionibus iuſta, quod diſcimus è vitis Valentini, Seuerini, & aliis hiftoriis, in quibus habetur, ab Attila, & eius ducibus rotam Germaniam ferro & igni vaſtarã, ſubiectãq; imperio Hunnorum. Valentino certè quidem, dum Chriſti doctrinam diſſeminare inter Hermanos nititur, valde obſtitit: e Ariani in iis locis degentes.

Veniamus ad Gallias Germaniæ conterminas, quas Vigilantius Hieronymi temporibus doctrina peſtifera infeſcit, idemq; conatus eſt Pelagius. Hinc illa Saluiani Maſſilienſis verba: Omnes autem iſti, de quibus loquimur, aut Vandali ſunt, aut Gothi. Nam de Romanis hereticis (ſic appellat omnes imperio Romano ſubiectos) quorum innumera multitudo eſt, nihil dicimus, neque aut Romanis eos, aut Barbaris comparamus: quia & infidelitate Romanis ſunt deteriores, & ſeditate Barbaris ſuperiores. huculque Saluanus, vt ſciamus in Gallis innumerã fuiſſe hæreticorum multitudinem: quo tempore Franci è ſuis ſedibus, moentes poſt annum quadringenteſimum quadageſimum nonum Gallias totas occuparunt: magnumque rei Chriſtiane factum detrimentum, donec illi Rege Clodoueo nobis ſe adiunxerũt. Ruſſuſque cum à ſchiſmaticis, & impiis, qui vel heretici, vel affines hereticis eſſe ſolent, res ſacræ proculcarentur (vt apparet è Concilio Pariſienſi, quod eſt habitum temporibus Ludouici & Lotharij Imperatorum, & Aquilgrauenſi, quod eſt coactum anno octingenteſimo trigeſimo tertio, & Meldenſi anno octingenteſimo quadageſimo quinto, Sueſſionenſi octingenteſimo quinquageſimo tertio, Valentino octingenteſimo quinquageſimo quinto, Coloniẽni octingenteſimo octuageſimo ſeptimo) factum eſt vt Northmanni ex Aquilonaribus oris erumpentes omnia ferro flammisq; vaſtarent, & in Lugdunenſi ſecunda magno rei Chriſtiane damno ſedes poſuerint poſt annum octingenteſimum quinquageſimum: neque à vaſtationibus ceſſarum, niſi ex quo verè illi Chriſto ſe addixerunt anno nongenteſimo.

Gallias reſpicit Britannia anguſto mari diuiſa. In illa Pelagius indigena, Iulianus, & Celeftius hærefim ſuam latiffimè ſparſerunt. Quamobrem contigit vt Angli, qui fuerant euocari à Britannis vt eſſent eis auxilio aduerſus Pi-

quos,

V. Exemplum Gallia. Lib. 5.

Paris. c. 5. Aquil. c. 14. Meld. c. 10. & in princ. Sueſſi. c. 3. Val. c. 9.

VI. Exemplum

Lugdunenſis ſecunda.

VII. Exemplum Britannia.



ctos, & Scotos, redigerent in potestatem loci incolas, & magna rerum fieret cum religione commutatio, quod Gildas maximè deplorat. Adeò porrò hæreses in Britannia creuerant, vt quo tempore Augustinus à Gregorio Magno missus est, quò perduceret Anglos ad Christi cultum, nonem superessent Episcopi hæreticorum suis in locis, vt ex eius vita, quam Beda conscripsit, apparet, nullus tamè Episcopus esset Catholicus: pauca excepta multitudine, quæ in angulum se Insulæ abdiderat, & hæretica decreta sequebatur, vt diximus, cæteri omnes nulla ex parte Christum colebant, siue indigenæ, siue aduenæ forent. Adeò est hæresis adiunctum, vt vbi sit illa, pereat Christo debitus honor.

Gallica Cisalpinga.  
VIII.  
Exemplum.

Non omittamus Italiæ loca. Pelagius Primus sedit post annum quingentesimum quinquagesimum octauum, quo tempore Episcopi Istriæ, Venetiæ, Liguriæ, Conciliū Constantinopolitanum respuentes, à Pelagio sunt hæresicos nomine condemnati, neque modo vllò acquieuerunt. Rursus anno quingentesimo octuagesimo quinto Helias Aquileiensis Patriarcha cum suis Episcopis, & Ioannes Rauenas cum multis aliis tria capita Concilij Chalcedonensis reiecerunt contra sententiam Pelagij Secundi: ac refert Beda in vita sancti Austasij, dissidium huiusmodi atq; hæresim durasse, viuentè Ausiasio, qui cōcessit Aquileiam anno sexcentesimo vigesimo primo: ob hæc quingentesimo sexagesimo octauo Alboinus Longobardorum, qui maxima ex parte falsos antiquitatis Deos venerabatur captis Istriæ multis oppidis, sequenti Vicentiam, Veronam, Tridentum, & alias Venetiæ vrbes adduxit in suam potestatem, postero Brixiam, Bergomum, Laudem, Comum, & Mediolanum, in Liguria prouincia occupauit. Denique Longobardi sic Galliam Cisalpinam tenuerunt, vt de suo nomine Lombardiam nominarint: tenuerunt autem maxima proculdubio Christianæ religionis imminutione.

IX.  
Exemplum  
Hispania.

Inspiciamus Hispanias, in quibus cum Priscillianistæ hæretici omnia conturbassent, & plurimum possent, vt apparet ex historia Seueri Sulpitij, accidit vt Sueui cum Vandalis Galiciam, post autem & Lusitaniam ceperint, cuius partem tamen occuparunt Alani vnà cū prouincia Carthaginensi, Vandali, Silingi, Berthiam. Rursusq; circiter annū quadringentesimum quadragesimum quartum Gothi totas Hispanias subegerunt, Athaulpho Rege vt scribit inter alios Isidorus. Ex epistola Leonis ad Thuribium Astu-

cen

X.  
Exemplum.

ricensem conflat eius tempore Priscillianitas in Hispaniis plurimum potuisse. Nemini porrò dubiū, ex irruptionibus huiusmodi gentium vel profus alienarum a cultu Christi, vel Arianas partes sequentium, magnam rei Christianæ factam per ea tempora iacturam. Postea verò cum veritas religionis in iis locis esset restituta, contigit vt ab ea discederet, multis modis Vitiza Rex, qui vt animos Hispanorum deliniret, & in impietatem suam pertrahēs sibi obliigaret, lata lege edixit, vt cuius sacerdoti liceret vnā cum cæteris, nō modò vnā, sed & duas eodē tēpore vxores habere, & quoniam verebatur ne Pontificem Romanum Catholici adirent, vetuit edicto seuerissimo, ne quis eum posset appellare: & quando adhuc meruebat ne ciuitates arma sumerent aduersus ipsum, omnibus mœnia diruit. Regno deiectus Vitizas à Roderico, qui tamè isdem sceleribus se inuoluit. Quo tēpore Sarraceni, traiecto freto, ex Africa Hispanias appulerunt, & maximo Christianæ legis dedecore & detrimento occuparunt, ac diu tenuerūt. Id nunc, & ab obedientia Romani Pontificis, vt lubet, discede, vt durissimo vel Sarracenorum, vel aliarum Gētiū efferaturam imperio parere compellaris.

In Africa tempore D. Augustini adeò poterant Donatistæ hæretici in varias diuisi sectas, vt nulla ferè ciuitas esset, in qua non foret aliquis illorum Episcopus, vt constat è scriptis Augustini: quo tempore accidit vt Vandali totam illam prouinciam redigerent in suam potestatem, quamuis & multis præterea flagitiis obnoxij essent Africa tempestate, miris enim modis viros religiosos exagitant, prisca superstitiones ex aliqua parte retinebant, neque Donati dumtaxat hæresi, sed & multis aliis erant infecti: hæc è Saluiano Massiliensi alibi docuimus. Hinc Vandali victores & domini verum Christi cultū ex Africa exterminare sunt conati, vt qui verè Catholici essent, apparerent, & magnū virtutum fructum apud Deum cōsequerentur variè à Vandalica crudelitate diuexati. Eiectis postea Vandalis, tamen ex Africa ex stirpanti nō potuerunt Donatistæ. Ex epistolis namque Gregorij Magni colligitur suo tempore illos plurimum potuisse. Sed quod extremam denique cladem locis iis attulit, illud fuit: Constantius, siue vt alij vocant, Constans, qui Heracleonæ successit anno sexcentesimo quadragesimo secundo, hæresi Monothelitarum, quæ Orientem peruaserat, & Africam, dedi-

XI.  
Exemplum.

Rho. l. 3. c. 15.

XII.  
Exemplum.  
Africa.

Greg. lib. 1. ep. 22. 75. 82. lib. 2. ep. 33. lib. 3. ep. 25.

XIII.  
Exemplum.

1j. Pars.

B

rus,

Zen. tom. 3.

XIII.  
Exemplum.  
Oriens cap-  
tus ab im-  
piis, cum im-  
perarent he-  
retici.

Lib. 18, c. 45.

tus, nihil non egit, ut in Africa Monothelita soli essent, Catholicus nemo. Idcirco multos Episcopos Afrorum Catholicos sibi aduersantes iussit occidi, sicuti & Martinum Papam vincitum misit in exsilium in Pontum, ut Zonaras testatur. Hoc igitur imperante, Sarraceni impetu in eas regiones facto, prorsus omnia ceperunt, & vique ad nostra tempora tenent. Nonnulla tamen oppida & vrbes iis Hispani eripuerunt, & nobis adiecerunt.

Veniamus ad Orientem, cui commune fuit cum Occidente, ut Constantio Ariano Imperatori, qui pestiferam illam doctrinam passim disseminare & extollere summa ope contendit, succederet impius Iulianus, qui extremam Christianae religioni ruinam, quo ad vixit, est machinatus. Adeo haeresibus est affinis & coniunctus diuinae veritatis interitus. Id vero ut magis elucescat, sciendum temporibus Heraclij Imperatoris totum Orientem fuisse haeresibus variis conflictatum, foedissimaeque dissidentium opinionum quaestionibus in contrarias partes discerptum, scribit enim Nicephorus omnes haec sectas in iis locis fuisse, Iacobitarum, Georgianorum, Theopaschitarum, Armeniorum, Monophysitarum, qui cunctos sanctos Patres reiciebant, Agnoetarum, Staurablatarum, Monothelitarum, Seneritarum, Apharthodocitarum, Phantasiatarum, Manichaeorum, Terraditarum, Tritheitarum, Arianorum, Nestorianorum. Quid igitur mirum, si Chosroës & Hierosolymis captis, & aliis proximis regionibus, caesisque hominum nonaginta millibus, plurimas Orientis clades, & vastitates intulerit? Sed quod extremum denique exitium locis illis attulit, hoc fuit. Lapsus est Imperator ipse in haeresim Monothelitarum anno sexcentesimo trigesimo, astu Arhanasij Iacobitarum Patriarchae, Sergij Constantinopolitani, & Cyri Phasidiis Episcopi, quos sequebatur Cyrus & ipse Patriarcha Alexandrinus, & Anastasius Patriarcha Antiochenus. Quamobrem per ea tempora ex inferis eripit tartareum illud monstrum Mahometes, qui Sarracenorum dux factus, spurcissimas in orbem terrarum superstitionis impiae leges & malorum daemonum tenebris euocatas induxit, & Syria capta, profligata, que haeretici Heraclij exercitu supremam veritati pestem, quantum poruit, est machinatus. Anno sexcentesimo trigesimo quinto, Syriam, & Aegyptum Sarraceni occupauerunt. & sexcentesimo trigesimo nono Mesopotamiam ex-

co

eo res Orientis in deterius labi ceperunt.

Deus autem, quod propius aut longius Imperatorum quisque aberat a veritate religionis, eo minus magisve illi vel fauebat, vel aduersabatur. Id ut clarissime elucescat, ostendemus quantum detrimenti fecerit Christiana res imperantibus haeticis. Initium vero faciamus a Constantio Ariano, qui Caesarem, successorumque sibi Iulianum delegit, a quo procurabatur id vnum, ut Christi cultus in terris exterminaretur. Valens similiter Arianus Gothos ad suas partes traductos cis Istrum collocatos in viscera imperij Romani induxit: sed ipse primus tantae temeritatis poenas luit: ab ipsis enim fugatus in acie miserime postea combustus est. Zenon & haeticus fuit, & nullis non flagitiis coopertus, hoc imperante innumera Hunnorum multitudo Thraciam Agareni Mesopotamiam sunt populati, Orestes patricius genere Gothus, & Arianarum partium, Momyllum filium suum in Occidente Imperatorem creauit anno quadringentesimo septuagesimo quinto, sed sequenti Odoacer Herulorum Rex a Norico mouens Italiam cepit, ac subegit, suumque imperio Occidentali imposuit, quod accidit imperantibus haeticis. Nam & Theodoricus Ostrogothorum Rex imperante Zenone Italiam sibi subiecit, ac mox etiam Dalmatiam, Rhætiam, Siciliam, Pannonias, haec vero omnia iustissimo Dei consilio. Hi namque Reges, licet Ariani, magis coluerunt, ut ostendemus, Pontificem Romanum, quam Imperatores haetici in Oriente. Quid, quod Catholicos fouerunt maxime & amplexati sunt? Ita ut Theodoricus, licet Arianus, pugione confoderit quendam, qui, ut ipsi gratificaretur, a Catholicis ad Arianos transferat: adiecitque Rex, fieri haud posse, ut homini fidem seruaret, qui Deo suo violasset.

Anastasius Zenonis successor, Euthychianus, & Ac-  
phalus fuit, eoque imperante Hunni a Christi cultu alienissimi a Caspiis portis erumpentes Armeniam, Cappadociam, Galatiam, Pontumque late ferro flammisque vastauerunt. Bulgari similiter a Christo abhorrentes, Illyrium, Thraciamque crudeliter sunt praedati: neque inuenio Bulgarios antea nominatos in bellis, & incursionibus huiusmodi. De Heraclio a nobis est dictum Constante, qui fuit ex eius liberis, rerum summam tenente, ut ostendimus, haetico Monothelita, Sarraceni Africam totam subegere,

Niceph. li. v. ca. 28. & 29. lib. 16. c. 1.  
Ruina Imperij Occidentalis & Orientalis ab haeticis adducta.

Anastasio haetico imperante Hunni Bulgarique erumpunt.

B 2

impo



imposito tributo ac præsidio, Aradam insulam inhabitablem reddidit, Cyprum vastarunt: In Isauria centum quinquaginta hominum millia trucidarunt, multa abduxerunt in seruitutem. Iustinianus inuit imperium anno sexcentesimo octuagesimo sexto: à principio Catholicus fuit, dein fide prodita molitus est multa aduersus puram doctrinam, & maximè sextam synodum Constantinopolitanam, & Sergium Papam, quo tempore Abimelech Sarracenorum Rex nihil turis reliquit nostris in Africa, sed quam prius occupant, eam sub durissimum seruitutis iugum miserunt Sarraceni. Philippicus huic Iustiniano successit, & præter impia alia bellum mouit aduersus imagines sacras eoque imperante Bulgari latè Thraciam sunt populati, quin ipso, atque eius successoribus Iconomachis imperantibus occuparunt vtramque Mysiam, Macedoniã atque Illyrium donec Basilius Macedo, qui Catholicus fuit, eos in Mysiam inferiorem ad Istrum repulit, & consilium coegit eoque imperate, à Cyrillo, & Methodio, quos Nicolaus Papa ad hoc misit, ad Christi cultum sunt perducti. Leo regnare cepit anno septingentesimo decimo sexto, cognomento Iconomachus & Theomachus: eo tempore Sarraceni per triennium Constantinopolim obsederunt, famèque trecenta hominum millia in ea ciuitate absumpsit, Muhamas Sarracenorum principes ingenti exercitu Paphlagoniam vastauit, Arabum nonaginta millia diuisi in cursibus Asiam fœdarunt, ut Paulus Diaconus refert. Copronymo deinde imperante, Turcæ à Caspiis portis irruptione facta Armeniam minorem ceperunt. Michaël Balbus fuit ex hæresi Tinganorum & Iudæorum: eoque imperante Sarraceni Cretam Siciliamque occuparunt, ac per annos ferè ducentos tenuerunt.

Monomachi ætate, quo tempore est ausus Michaël Patriarcha omnium primus Papam sub annum millesimum & quinquagesimum tertium excommunicare, Turcæ Asiam ceperunt: quam deinde, Andronico Paleologo regnante, qui sepulturam Michaëli patri, quod cum nobis sensisset, negauit, sunt inter se partiti, primūque ex Othomana familia Regem ad extremam imperij Constantinopolitani ruinam crearunt, Thraciamque inuaserunt, donec tandem Coloioannis tempore ita pedem fixerunt in Europa, ut multas in Græcia vrbes ceperint. Vltimo denique Constantino imperante, Constantinopoli expugna-

*Paul. Diaco.  
Zonaras.*

**XV.**  
Exemplum.  
Turcæ erupunt Iconomacho imperante.

**XVI.**  
Exemplum.  
*Phazel. poste.  
Dec. lib. 6.*

**XVII.**  
Exemplum.

**XVIII.**  
Exemplum.

**XIX.**  
Exemplum.

ta, Orientali imperio finis est datus, & Christi cultus in iis locis ad nihilum ferè adductus.

En heresum finis, en conatus eorum qui dissident à nobis, qui Romani Pontificis sacra iussa contemnunt, interitus Christianæ religionis. Irrideant nunc Latinos Græci dissentientes, despiciant Episcopum Romanum, ducant nos hæreticorum loco, crimina congerant, confingant, amplificent aduersus nos, & Præsules nostros. Quid est quod tanta per vos, ac vestros Imperatores, ex quo discessistis à nobis, iactura Christiani cultus est facta? Omittamus Occidentis regiones à variis ac barbaris gentibus à Christi cultu vel profus alienis, vel ab errantibus occupatæ eo tempore, quo repletæ sunt hæresibus, ab Hunnis & Auaribus Germanias & Pannonias, à Francis Gallias, ab Anglis Britannias, ab Alanis Sueuis & Visigothis Hispanias, à Vandalis Africanis: quid quæso esse causæ dicemus, quod imperante Zenone Ostrogothi & Heruli Italiam ceperunt, & Catholici meliori apud eos conditione fuerunt, quam apud Imperatores Orientis, & quamdiu se ita gesserunt, feliciter illis res processere, ubi consilium mutarunt, deleti sunt? Quid est in causa, quod Longobardi Venetiam, Liguriamque, quam nunc Lombardiam vocamus, in potestatem suam redegerunt, ubi loca illa ab auctoritate Pontificis Romani desciuerunt?

An putatis à Deo temerè prouisum, permissumque, ut imperante Mauritio, quo tempore vestri Patriarchæ sibi Vniuersalis nomen cum Romani Pontificis contemptu arrogare ceperunt, Sclauini Illyrium Dalmatiamque subigere, Turcæ aduersus vos militare simul ceperint Herachio imperante Mahometes emerferit, Sarracenis data sit Iudæa, & Ægyptus, Constante, & Iustiniano, Africa ipsidem tradita, Philippico, Leone, Copronymo, Michaële Balbo, & Michaële quarto Iconomachis, Dacia, Mysia, Thracia, & Illyrium Bulgariis, Asia, Sicilia, Sardinia, Creta, Cyclades, Cyprus Sarracenis, qua præterea tempestate Turcæ à Caspiis portis copias educentes Armeniam subegerunt? qui postea, cum Patriarchæ vestri Papam sunt ausi excommunicare, armis Asiam sibi comparantes inter se sunt partiti. mox Andronico regnante, cum scilicet vos apertissimè à nostra communione recessistis communioribus decretis, primum sibi ex Othomanorum gente regem crearunt sub annum millesimum trecentessimum, ex eo paula-

tim cuncta vestra vobis per illos erepta. Supererat postremo Constantinopolis, supererant multa Græciæ loca, multa aliarum regionum subiecta Imperatori vestro, supererat imperatoria dignitas.

Quid est autem, quod vbi in Concilio vniuersali Florentino, cui vestri Episcopi, vester Patriarcha, & Imperator interfuit, & assensus est definita sunt quæcunque inter vos ac nos erant controuersa, defuncto Imperatore illo, & Patriarcha, qui nobiscum sentiebant, cum vos, & qui successit, Imperator Concilij Florentini scita respueretis, capta est Constantinopolis, omnia vestra in Turcarum manus venerunt. Et nunc nihil vestrum: loco namque seruorum vos habent Turcæ: liberos suscipitis non Christo, sed quod maximè dolemus, spurcissimo Mahometi. Nam qui sunt è filiis vestris generosiores, & liberali specie, eripiuntur vobis à Turcis, Mahometi nomen dare coguntur, ad nefandissimos, proh scelus, proh dolor, præposteræ libidinis vsus includuntur. Hem qui hæresum finis. Quis à fletu se contineat? At si, ô quicumque è Græcis à nobis discessistis, vestra esset Ecclesia Dei, necesse erat hæc vobis haud euenire, quin longè alium sortiri euentum, vt ex oraculis diuinis supra à nobis est conclusum: necesse erat, quò maioribus angustiis opprimebamini, eò resurgere illustriores: sic enim contigit semper Ecclesiæ Dei, vt abundè ostendimus alio loco.

Sed hîc non omitamus illud, Græcos aliquos adeò à Catholica Ecclesia alienos, vt quamuis parcant subsintque Catholicis, tamen impias opiniones abnegare nullo modo velint. Cyprus, Creta, Zacynthus, Cephalene insule sunt adeò tenaces hæresum Græcanicarum, vt vitam potius hominibus illis eripias, quam conceptam sententiam deponere velint. Cùmque superioribus annis Archiepiscopus Cypri Philippus Mocenicus, vir magnæ doctrinæ, & integritatis, vellet hæreses ex insula illa extirpare, opposuere se illi Græci, adeò vt necesse habuerit ipse Venerus patricius illinc emigrare. Testatur hoc ipse in epistola, quam præfixit operi suo de philosophicis rebus. Paulò post insula à Turcis est occupata. Marcus Antonius Caucus Archiepiscopus Corcyræ testatur idem in epistola, quam præposuit Gennadij libris. Turcæ in Hungariam nunquam penetrare potuerunt: & quamuis Ludouici Regis exercitum vnâ cum Rege ipso cecidissent ad Mohacz anno mil-

lesimo

Cyprus.  
XX.  
Exemplum.

XXI.  
Exemplum.  
Hungaria.

lesimo quingentesimo vigesimo sexto, tamen nihil ferè ex illa prouincia venit in eorum manus, nisi ex quo peruasit in eam virus Lutheranæ prauitatis, cum defuncto Ioanne Zapolia Solimanus cum potentissimo exercitu, euocatus ab Isabella Ioannis vxore, nobiliores illius regionis vrbes in suam potestatem redegit anno millesimo quingentesimo quadragesimo tertio: & nunc quotidianis incursionibus confinia Germaniæ Rex Turcarum vastans, extrema quæque illi & minatur, & molitur.

Ac ne quid omitamus quod spectet ad hoc argumentum: cum dictum sit de Constantinopolitano Imperio: sciendum in India fuisse olim latissimum Imperium Christiani cuiusdam Principis: sed cum postea Nestorij labes in ea se loca intrusisset, factum est: vt armis Scytharum penitus oppressum conciderit. Huius rei testis est præter alios Marcus Polus, & Orosius, magnæ doctrinæ ac pietatis scriptor. Sic aliis Indiæ partibus maximè obfuisse hæreticam luem ad Christiani cultus tuitionem & augmentum, ex iis, quæ diximus, colligi potest, & litteris patrum Societatis Iesu. Nolo omittere quod contigit Armeniæ minori, quæ minus à nostris decretis abfuit, quam ceteræ Asiaticæ & Orientales regiones. Hæc, inquit Aeneas Syluius, propriam ducem habet Christi cultorem, qui ad nos anno superiore legatum misit aduersus Turcas suppetias petitum. Armenij namque post accepta fidei sacramenta nunquam Christum negauere, quamuis procul ab Apostolica sede constituti in errores aliquos inciderint. Hæc Aeneas Syluius, è quibus colligitur, quas ob causas deletum fuerit Armeniorum regnum. Nam Catholicos olim fuisse liquet ex historiis Haytonis: tempore verò Pij secundi, non ita constat ex ipsius verbis. Paulò verò post accidit, vt Mahometes Turcarum Rex regnum illud adduxerit in potestatem, & rei Christianæ magna facta sit iactura.

Atque vt videamus apertissimè eò tendere denique hæreticos, vt Christi cultum prorsus exterminent è terris: hic namque finis est dæmonis, qui insedit mentibus ipsorum: sumamus argumentum è factis Imperatoris Valentis, qui Arianus fuit: & miris modis Catholicos est insectatus: qui gentibus à Christo alienis permisit, vt templa rursus aperirent, quæ clauserat Constantinus, & sacrificia similiter vetita restituit. Constantinus Copronymus Imperator

Mar. Pol. li. 1.  
cap. 52.

XXII.  
Exemplum.

In Geographia.

XXIII.  
Exemplum.

Hæretici aperte tendunt ad exterminandum omnem Christi cultum.

Theod. lib. 5.  
cap. 20.



Robert. Mon  
Thomat. in  
ta Manuel. &  
Alexij, Gub.  
Tyr.

huiusmodi fuit, ut Zonaras scriptum reliquerit de eo. *Nullo scelere abstinet, non vnusmodi sed multiplex improbitate praeditus, non Christianus, non Paganus, non Iudaeus, sed colluio quadam impietatis instar Africanarum ferarum, quae ex diuersi generis costu multiplices, confusa specie & humanitate misce perhibentur.* Hæc Zonaras, qui de Michaële Balbo Amorrhæo eadem peiora tradit. Quod si quantum ad Græcos inferiora hæc tempora spectes, quid agebant Alexius Manuelque Comneni, cum Turcas concitabant aduersus Latinorum & Occidentalium copias, quæ pergebant ad Christiani nominis hostes delēdos, multasque in eorum perniciem struebant infidias, quod & Isaacius Angelus, & alij sunt multi, nisi ut Christi causa concideret, inimicorum Christi staret? Nostra ætate cum Christianorum classis Pio Quinto sedēte victoriam nobilissimam de Turcis ad Neupactum retulisset, agereturque deliberandis à Mahometanorum seruitute durissima Christianis omnibus, Græci aliquot ære collato duodecim trirēmium classem Turcarum Regi aduersus nos compararunt, ac struxerūt. Quod si Protestantes respicias antesignanus eorum Lutherus quid sibi volebat cum concionaretur ad populos Germaniæ, & scriptis editis clamabat nullo modo Turcis, qui exercitus aduersus nos & nostra potentissimos in Hungariā Germaniamque ducebant, repugnandum, militem nullum aduersus illos educendum, nihil eorum conatibus occurrendum, atque ita cunctos auocabat ab expeditionibus, quæ fiebant aduersus illos, nisi ut Turcæ vincerent, omnia nostra haberent, vrbes, regiones, pecunias, domos, agros, liberos, libertatem, vitam, cultum denique Christi ad nihilum redigerent? An non superioribus annis legatos ad Amurathem, qui nunc regnat, miserunt, hortantes ut Christianas prouincias inuaderet, se illi in tempore adfuturos, auxiliūque laturos, cuncta nostra se ipsi pro viribus prodituros? An non hoc est cultum Christi excindere, delere? An non hæc ipsorum mens apertissima? Igitur qui fieri potest, ut Ecclesia ipsorum sit Ecclesia Christi, qui scientes & prudentes Christum de medio tollunt? Atque ita reuera contingere per eos qui se à nobis vnquam seiunxerunt, abunde fuit à nobis supra conclusum, & in omnibus sigillarim demonstratum. Scribit Sebastianus Munsterus, in Grunlandia insula polo Boreali proxima populos olim Christianos ferè ad impietatis antiquæ superstitionem

Libr. 4.

nem

nem relapsos: quamuis ille, ut hæreticus est, in nostros pastores auertere culpam velit, sed id ante aliquot annos haud erant post hæreses Lutheri & aliorum per ea loca disseminatas accidisse constat. Itaque cum Christo non colligunt, quos dispergere videmus. Sol iustitiæ quomodo illis lucebit, per quos fieri scimus ut obscuraretur in iis locis, ubi sunt ipsi? Quomodo eorum ciuitas, Dei ciuitas posita supra montem, cunctis conspicua, per quos videmus exterminari cultum Christi in iis regionibus, in quibus ipsi sedes habent? Sed ad reliqua pergamus. In hæreticos enim quadrat, quod diximus, ut summa ope contendant:

*Nil metui, nil curari, nil denique credi.*

## SIGNVM DECIMVM- SEPTIMVM.

### Reparatio fidei per Catholicos facta.

*Per Ecclesiam nostram semper est Christi cultus reparatus in ijs locis, in quibus fuerat imminutus, ex quo Christi hostes illa occupant alienantibus se indigenis à nostra doctrina, quod est vera Christi Ecclesie illustrissimum Signum.*

### CAP. XII.

**C**hristus, inquit Isaias, *linum fumigans non exstinguet, neque calammum quassatum conteret.* Lini verò fumigantis sunt instar, quibus lux veritatis non inhæret quidem, sed ita tamen affecti sunt, ut facillimè flammam concipere possint: huiusmodi namque est fumigās lignum. Calami quassati similitudinem ferunt, quibus nullum robur ad onera sustinenda. Inter hæreticos autem sunt aliqui furis ambitionis incitati, qui nulli deferentes sibi primas arrogant, & principem locum tenere omninò volunt in sententiis ferendis: & quasi oracula fundant, nemini non abrogant fidem, quam solis ipsis haberi volunt: atque hi nunquam redeunt ad mentem. Nonnulli verò præstigijs huiusmodi hominum capti, præ quadam simplicitate inducuntur in

Isai. cap. 42.

B

5

traudem.

fraudem. Hi sunt instar signi fumigantis, quibus loco flammæ, & fulgoris fumus, qui tenebras offundere solet oculis, obijcitur, hæresum scilicet caligo. Nihilominus calore quodam, qui propinquas flammæ facile arripere & concipere possit, inflammantur, Christumque, qui lux est, ait Ioannes illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, quod venit ignem missurus, volunt illi, Christum querunt. Hos non extinguit Christus. Extingui per hæreticos tandem, tum istos, tum alios ad extremum, luculenter est conclusum. Videamus per nostros reparari, iterumque inflammari, ut sciamus inter nostros esse Christum. Et quidem medici Christiani est, non frangere ossa, vel dirumpere membra Christianorum: sed, ut est in libris diuinis, consolidare, sanare. Quæcunque membra & ossa Reipublicæ Christianæ, à Christiani nominis hostibus dirupta & fracta vnquam fuere, vidimus eorum vitio fracta, qui recesserunt à nostra doctrina: nam simulatque in aliqua parte vniuersitatis Christianæ hæretici exstiterunt, protinus in eam, veluti infirmam, mancam, destitutam, & à reliquo corpore diuisam, Christi hostes inuasunt, & quasi suam sibi vendicant, in suam potestatem redegerunt. Quod si nostri totum hoc, quicquid est fracti, ac dirupti, sanant, & consolidant, proculdubio hi Christiani medici, non illi. An pastores illi à Deo constituti, qui cum Christiano gregi, vel appropinquauerint, vel se admiscuerint, continuo ab illa parte lupi oves Christianas inuadunt, rapiunt, dilacerant, occidunt? An verò pastores illi, qui lupos istos aggrediuntur, abigunt, fugant, interficiunt? Ostendimus iam qua parte orbis Christiani fuerunt ij, qui contraria nobis senserunt, protinus ex illa parte imperum factum à Christiani nominis hostibus, abactas oves, dilaniatas, mactatas: ostendamus à nostris receptas ex ore luporum, vindicatas in vitam & libertatem. Videamus id esse. Diximus Daciam, Mysiam, Pannoniasque à Gothicis occupatas, Ariana fuisse peste infectas, idemque Germaniam contigisse, & ex illo in his regionibus rerum diuinarum veritatem penitus extinctam succedentibus Hunnis, Gepidis, Avaribus. Per quos reparata in iis oris religio? Regino tradit per eos, quos Apostolica sedes eò misit. In Dacis, Iazigibus, & Metanastibus ad veritatem reducendis maxima laus deberur Carolo Magno. Rursusque post irruptiones Hungarorum gentes ea loca incolentes Chri-

*Rbeg. lib. 2.*

*Bonfin. lib. 9.  
De cap. 1.*

lto

sto adiunctæ non aliorum sanè opera, quam eorum, qui erant ex Ecclesia nostra, ut à nobis est ostensum: cum nonagesimo sexagesimo nonoque anno Geyza Hungarorum princeps Christo se dedit: plenius autem millesimo ac decimo, cum Stephanus uxorem duxit Henrici primi Imperatoris sororem.

Cyrillus porro & Methodius multo antè missi in Bohemiam à Nicolao primo populos ferè innumeros per loca finitima dispersos ad Christum traduxere. In his Bohemos, Bulgaros, Seruios, Triballos, Morauos, Pomeranos, Croatas, Illyricos, Dalmatas, Slauos. Germania ad fidem multo antè reuocata per Bonifacium, quem Gregorius secundus Papa Episcopum Moguntia creauit, & in eas regiones destinavit, & de consensu Episcopi Romani multi variis in locis Episcopi delecti, qui strenuam nauarunt operam Christianæ religioni propagandæ, ac post eos ipsorum successores. Sorabos & Vandalos ad Elystram Mysniae fluum inhabitantes ad veritatem legimus reductos à Vviliberto Merispurgense: Iazigas item, cum rursus inter eos Christi cultus esset obscuratus, opera Boleslai Pudici Polonorum Regis Christo conciliatos. Francos studio Rhemigij Episcopi Rhemensis per Gallias dispersos ad agnitionem veritatis venisse constat, Northmannosque industria Heruei: quorum vtrumque è nostris fuisse, satis est manifestum. Et quis ignorat in Britanniam missos à Gregorio primo Augustinum & Melitum, qui Christianam in iis locis religionem iam pridem oblivione sepultam suscitarent? Longobardos liquet ad veritatem perductos studio Theodelindæ, ad quam multæ exstant Gregorij Magni epistolæ, cuius etiam monitis Episcopi Gallia Cisalpinae diligentem in id operam nauarunt. Visigothos Hispaniam tenentes consilio Leandri Episcopi Hispalensis abiectam veritatem recepisse est notissimum circiter annum quingentesimum octuagesimum sextum. Iterum verò à Sarracenorum iugo & superstitione Hispanias liberatas laboribus Regum Catholicorum, nemo est qui ignoret. Africam Vandali, eripuit Iustinianus primis iis annis, quibus Pontificum Romanorum studiosissimus fuit, ut apparet è Procopio. Sic etiam Sardiniam & Corsicam à Pisanis & Genuensibus hortatu Pontificum Romanorum, de potestate Sarracenorum ereptas, Siciliam verò per Northmannos iam Christianos, historiae testantur.

*Chron. libr. 3.  
Hel. c. 3. lib. 4.  
Reg. lib. 2.*

*Chro. Merisp.  
lib. 2. c. 6.*

*Sigon. de reg.  
Ital. an. 590.*

*Sigo. l. 8. ann.  
1004. 1012.  
1015. Faquelus*

Ostenda-



Oriens qui-  
bus hæreti-  
cis imperan-  
tibus amif-  
sus, & quib<sup>9</sup>  
Catholicis  
receptus.

Ostendamus autem (quod maxime illustrabit huius ar-  
gumenti quod præ manibus habemus, veritatem) regio-  
nes Orientis in manus hostium Christi venisse, imperan-  
tibus eis, qui à nobis alieni fuerant, receptas vero, imperan-  
tibus qui nobiscum senserunt. Igitur Iconomachus regnans  
tibus, à Sarracenis occupata Creta, Cyprus, Cyclades, &  
Asia, à Bulgaris, Mytia, Dacia, Thracia, & Illyrium: sed Ba-  
silius Macedo, quo regnante habitum Concilium octavum  
adversus Photium, sub annum octingentesimum sexagesi-  
mum septimum, Bulgarios trans Istrum repulit, Rhuffios  
ad Christi cultum traduxit, cuncta Sarracenis usque ad  
Euphratem eripuit. Nostris adfuit ad eosdem finibus Itaque  
depellendos, multas eorum classes profligavit, ut Zonaras  
testatur. Post hæc sequentibus Imperatoribus non malè  
res omnino processerant: nam nec dum loco hæreticorum  
nos Græci habebant, neque prorsus alieni à nobis erant,  
quamvis Photij sectatores aliqui malè essent animati.  
Donec Monomacho imperante totus Oriens rursus à Sar-  
racenis seu Turcis est subactus usque ad ipsam Constanti-  
nopolim, ut idem Zonaras testatur. Hic est Monomachus,  
quo regnante Michaël Patriarcha nos excommunicavit,  
& magis ex eo Græci à nobis dissidere cœperunt. Scythæ  
similiter Pazinacæ, irruptione facta, Macedoniam Thra-  
ciamque ceperunt, sicut post aliquot annos iterum Scythæ  
Vzi regnante Constantino Duca. Nihilominus cum res  
potiretur Alexius Comnenus, nostri expeditione illa, quæ  
Concilio Claramontano per Urbanum Papam fuit indi-  
cta, Orientem de manibus Turcarum receperunt, & Græ-  
cis restituerunt, ut Gregoras scriptum reliquit. Rursus de-  
inde cum Græci communiori consilio à nobis magis quam  
prius discessionem fecissent imperante Andronico Paleo-  
logo, qui Michaëli patri, quia nobis apertissime adhæsisset,  
iuxta vetuit persolvi, sepulturamque concedi, Turcæ Asiam  
totam sunt inter se partiti, primamque ex Orthmanica fa-  
milia Regem sibi crearunt circiter annum millesimum tre-  
centesimum: quin iidem Turcæ in Europam transeuntes,  
Thraciam sunt populati. paulatimque Græciam redegerunt  
in suam potestatem. Nondum tamen vniuersali Concilio,  
quod erat inter nos ac Græcos controuersum, fuerat diffi-  
nitum, donec anno millesimo quadringentesimo trigesimo  
nono Concilium Florentiæ congregatum cuncta sanciu-  
sed cum Græci defuncto maxime Imperatore Ioanne, qui

synodo

synodo illi cum multis Episcopis Græcis assensum dedit,  
communia scilicet negligenter, contigit ut anno millesimo  
quadringentesimo quinquagesimo tertio capta fuerit Cō-  
stantinopolis, & imperium Græcorum prorsus interierit.  
Videntur ut quò magis à nobis abhorrebant Græci, eò ma-  
gis inter eos Christi cultus detrimentum faciebat, hostibus  
Christianæ religionis eorum terras occupantibus? rursus  
ut se nobis adiungebant, sic hostes procul abigebantur, &  
reparatio immixtæ religionis fiebat?

Omittamus nunc Orientale imperium, seu Græcos, ita  
tamen ut non prætereamus quæ gesserint nostri in Syria  
recuperanda, cum, quod aliàs est dictum, Pōtifex Urbanus  
in Concilio Claramontano decreuit bellum illud nobi-  
lissimum, quo Cilicia, Syria, & Asia tota Sarracenis est ere-  
pta: quamvis postea nostri ex iis oris fuerint eiectioni, longo  
tamen tempore religio Christiana in illis locis nutans, per  
nostros est sustentata. Nostra verò ætate Gregorius Deci-  
mus tertius misit in Orientem legatos, in quibus Baptista  
Romanus è Societate Iesu: per eos convocatum concilium  
Episcoporum quadraginta nationis Maronitarum, colle-  
gium præterea institutum, in quo pueri Orientalium, &  
Maronitarum excepti in Catholica doctrina erudiantur,  
ut deinde in patrias sedes reuersi suos docere possint, quæ  
ad cultum Christi pertinent, & in officio fidei continere.  
Huc spectat quod de Scholis & Seminariis institutis à no-  
bis est supra abundè dictum, ubi egimus de confirmatione.  
Non omittenda quæ Lusitani gesserunt, qui in Arabia Za-  
cotoram iasilam, in qua multi Christiani erant, de Sarra-  
cenorum manibus abstulerunt, cultumque Christi in iis lo-  
cis collabentem erexerunt. In ipsa similiter Arabia supe-  
rioribus annis Adenum expugnarunt, Crucisque vexilla  
iamdiu deiecta in illis oris extulerunt, ut & in multis eius-  
dem Arabiæ urbibus Austrum respicientibus, finemque Per-  
sicum, quæ parent Ormuzij Regi, est verò Ormuzium ce-  
lebris insula Persici maris, in qua Christianam religionem  
nostri renouarunt. Idem perfectum in amplissimis India-  
rum regionibus, in quibus Apostolus olim Thomas Chri-  
sti doctrinam disseminaret, quæ per hostes veritatis ferè  
obscurata erat, & ad paucos redacta. Hac de re supra est  
actum, ubi diximus de fidei propagatione, & Indias Ori-  
entales Occidentalesque percurramus. In Brasilia namque Oc-  
cidentalium Indiarum latissima regione sanctus Thomas

fuit,

Greg. lib. 4.

Catholici  
semper ca-  
sum fidei  
Christianæ  
sustinuerūt.

Turon. lib. 5.  
cap. 44.  
Diac. li. 3. c. 4.

fuit, & Euangelium prædicauit: sed illud tãto temporis in-  
teruallo obliuione sepultum, nostri reuocarunt in lucem.  
Iam verò quemadmodum curæ fuit Ecclesiæ nostræ,  
collapsam Christianæ religionis disciplinam erigere, sic  
nurantem sustinere, semper est conata. Verbi gratia. Cùm  
Rhecaredus Hispaniarum Rex abiurasset hæresim Ari-  
anam, veritatemq; complexus esset, & eius exemplum cete-  
ri essent secuti, Vistericus, vt Isidorus testatur, impias Ari-  
anorum opiniones rursus producere in apertum cõtendit,  
sed adnitentibus contra Catholicis parum profecit. Quin  
à Concilio Toletano quarto ademptum regnum Suistil-  
lani, filiiq; eius, ob scelera ab ipsis perpetrata, circiter an-  
num sexcentimum trigessimum secundũ: sic etiam fuere,  
qui Chilperico Parisiorum Regi, quòd hæresim Sabellij  
sequeretur, è Catholicis resisterent, vt Gregorius Turo-  
nensis & Paulus Diaconus scriptum reliquere. Similiter  
cùm Ladislaus quartus Hungariæ Rex à fidei Christianæ  
decretis discederet, Cumanorumq; siue Hånorum ritus  
amplecteretur, & periculum foret ne Christianæ religionis  
magna ob id iactura fieret, misit eò Pontifex Cardinalem  
Firmanum, qui Regem cœra piorum priuaret, & populos  
in officio contineret. Iniuit ille regnum sub annum mille-  
simum ducentimum septuagesimum octauum. Dania  
nomen Christo dare cœpit Imperatore Ludouico, cùm  
Rex Haraldus Moguntia est baptizatus, qui à fide mox  
deficiens miserabili fine vitam concludit: nihilominus in  
priorem statum restituta religio per Ericum, qui Ansgarij  
monitis Christo se addixit. Gormo deinde Rex apertum  
se nostræ religionis hostem cùm profiteretur, Thira Alan-  
radi Britannia Regis filia vxore ducta, ipsius suasu Christi  
nomen agnouit. Sueno postea in nostram religionem ma-  
ximè læuit, qui regno eiectus ad mentem rediit, & nobis  
se adiunxit, vt Saxo Grammaticus, & post eum Crantzius  
testatur. Rugiani similiter Carolo Magno imperate Chri-  
stum sunt secuti: postea inter eos omnia Christiana obli-  
uioni tradita. Absolon verò Episcopus verum cultum in  
iis oris restituit, Saxone teste. Quod de Regibus hisce di-  
ctum est, idem contigit Longobardorum Regibus; licet  
enim Agilulphus Rex Theodolindæ rogatu Catholicam  
veritatem sit securus, tamen Arioaldus, qui regnum cepit  
anno sexcentesimo vigesimo quarto Arianorum impiera-  
tem est amplexus. Idem fecere Rhotaris, & Rodoaldus, ac

nonnulli

nonnulli è sequentibus, vt Paulus Diaconus, & qui post  
omnes diligenter hæc scripsit, Sigonius tradunt. Sed cùm  
Catholici Episcopi nihil remitterent de constantia reti-  
nendæ conseruandæque veritatis, factum est, vt tandem  
Longobardi Reges cùm populis sibi subiectis veritatem  
penitus ex animo complecterentur. Atque hæc sint satis,  
vt appareat per nostros Christi cultum semper fuisse re-  
tauratum. Nanquid simile egerunt quicumque Græci à no-  
bis descinere, nunquid Protestantes? At quomodo id  
perficere potuerunt, cùm semper imminutum ab  
huiusmodi Christi cultum docuerimus?

Igitur quomodo à Christo es-  
se possunt?

FINIS LIBRI QVINTI.



DE



DE SIGNIS ECCLĒ-  
SIÆ DEI, THOMÆ BOZII  
EVGVBINI, LIBER VI.  
SIGNVM DECIMVM  
OCTAVVM.

Spes summa Catholicorum.

*Necesse est in Ecclesia Catholica sit summa spes, qua contendamus ad assequendam supremam beatitudinem, ceteraq; ad illam pertinentia. Hanc esse in Ecclesia nostra, secus inter alienos à nobis, clarissime demonstratur.*

CAPVT I.

**F** I D E M spes sequitur, quæ & sine caritate esse, veluti fides, ipsa etiam potest. Ex illa fit, ut speremus diuinitus nobis dandam æternam salutem, cunctaque subministranda, quibus maxime ad illam pertingamus. Ac veluti fides, quod vidimus, Catholicorum, ad altissimum culmen peruenit, ita ut hæreticorum, & aliorum virtutes appareant adumbratæ, futiles, atque inanes; ita spes eorundem Catholicorum incredibilia, & prorsus admiranda cunctis mortalibus in lucem profert: è quibus quanta diuinitas Ecclesiam Catholicam pervadat ac permeet, manifestum fiet. Ob id maxime laudatur Abraham, & credentium pater est appellatus, excelsissimum dignitatis locum nactus, quod in spem, contra spem, ut Paulus ait, credidit. Nam cum promississet illi Deus fore ut ex Isaac nasceretur ille, in quo cunctis Gentibus benediceretur, & per quem ad æternam beatitudinem mortales eueherentur, ita id speravit futurum, ut Deus promissit, neque ab hac spe decidit, quod contra illam Deus ei iussisset ut immolaret filium: quin speravit hac ipsa immolatione se id quoquo modo

allegu

allegaturum. Idcirco vbi quod iussus fuerat, est aggressus, tum maxime Deus illi quod promiserat, firmavit, sanxit, dixitq;: *Quia fecisti rem hanc, & non peperisti filio tuo vnigenito, benedicam tibi, & quæ sequuntur.* Hinc idem Paulus ipem vocat galeam salutis. Ex hac enim fit potissimum ut Christiani inuicti aduersus hostiles imperus & insultus euadant, & nobilissimas omnium ex illis victorias reportent, atque ita cæteri omnes appareant quam sint infirmi, imbelles, roboris nullius, qui se Catholicorum virtutibus audent cõparare. Hinc similiter existit ut in primis à Deo quilibet probeatur. sic enim Paulus: *Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit: quia caritas Dei diffusa est in cordibus vestris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Ac sicut spes probat qui sint maxime Dei inuictosq; illos efficit, & ad altissima perducit, sit contra ex illius abiectione colligitur qui non sint ex Ecclesia Dei. Hoc Paulus idem clarissime dicit, reprobos vocans *filios diffidentia*, in quos ait operari, ut vult, dæmona. & alibi monet ut virtutes sectemur, neq; nos sinamus seduci inanibus verbis: *Propter hoc enim, inquit, venit ira Dei in filios diffidentia*, apertissime digito intente signans hæreticos. Protestantes, qui fieri haud posse dicunt ut aliquis sit castus, atque ea, quæ præcipiuntur, obseruet. Nos autem videamus, quod hac spe nixi perueniant Catholici ad id, ut culmen altissimarum virtutum pertingant.

Ac primus sit gradus omnium Catholicorum, qui credunt ac sperant auxilio diuino futurum, ut ad tantam vitæ puritatem perueniant, quantam præcipit nobis Euangelium, & ab Euangelio potestatem nacta declarandarum legum & promulgandarum Ecclesia. Indi admirantur, ac suspiciunt Catholicæ doctrinæ candorem, dignitatemque cælestem, desperant tamen irreciti innumeris libidinum laqueis dari posse ut euolent ad apicem tantum. Protestantes hæretici insectantur qui hæc dicunt, & cum videant multos Catholicos vitiis fœdatos ex altitudine huiusmodi, ad quam tendebant, corruisse, humique allisos, membris quodammodo fractis agrè se sustinere, pedem figere, decernunt omnino fieri haud posse, ut eò quisquam pertingat.

Atqui secundus hic erit gradus. Demus enim non paucos, sed innumeros esse Catholicorum, qui conentur ascendere ad rãtum sublimitatis interminatæ verticem, de-

j. Pars.

C

MUS

1. Thess. 5.

Rom. 5.

Ephes. 2.  
Ephes. 5.

I. Argumen-  
tum summa  
spei.

II.

mus eisdem millies in die cadere toto vitæ spatio, haud tamen animo diici, resurgere aliquando, implorare diuinum auxilium, vt queant inuicti: enim verò hic maximus erit ardor inuictæ spei, militem tot vulneribus confectum, vndique confossum, tamen haud omnino manus dare, ex omni parte ab hostibus circumseptam, vinculis constrictam, longissimè à suis, quicumq; è Catholicis ad cælestè virtutis metam peruenire, abductum, tamen adhuc fidere futurum vt ope diuina elabatur, sanitatq; restitutus, viribus diuina benignitate resumptis, ad tantam celsitatem valeat ascendere: hostibus illudere, de iis ad extremum triumphare. Id verò quis non admiretur? Quis non amet belli dux huiusmodi militem, paratū maximè poenas luerè, si quid in leges belli deliquit, vt cæteri exemplo ipsius ab ingloriis actibus deterreantur? Hæc proculdubio spes maxima, & inuicta, vt optimè omni sapientiæ genere florentissimus sanctus Thomas aduertit, & nemo non facere potest. Quapropter apertissimè Paulus spem vocauit anchoram: *Qui confugimus, inquit, ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus anime tutam, ac firmam, ac incedentem vsque ad interiora velarum, vbi præursor pro nobis introiit Iesus secundum ordinem Melchisedech, Pontifex factus in æternum.* Hæc Paulus ostendens spem nobis esse instar anchoræ, qua naues consistere solent, ne à ventis procellisque huc illuc agitatae submergantur, aut in vada Iyrtellæ & scopulos allisæ frangantur, & omnium iactura fiat, nihil superfit à tempestate. Idcirco nihil æquè dæmon conatur, atque illud, quomodo peccatores in præceps agat, in desperationis scopulos torqueat. Hoc namque est peccatum in Spiritū sanctum, quod neq; in hoc sæculo remittitur, neq; in futuro, quod à Iuda perpetratum magis offendit Deū, quàm proditio. Hinc Christus id maximè in terris agebat, vt spe alliceret lapsos in crimina, allectos excitaret, attolleret, confirmaret, eueheret ad summum virtutis. Hinc Paulus de seipso, *Fidelis, ait, sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum primus ego sum. Sed idèò misericordiam consecutus sum, vt in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum, qui credituri sunt illi in vitam æternam.* Audin' Paulum dicentem se idèò è summo Christi hoste euectū ad summū Apostolicæ dignitatis gradum, vt omnes scirent nunquam desperandum. Et sanè nihil æquè

conatur

Heb. 9.

1. Tim.

conatur impius dæmon, atque excutere ex animo spem, cum in aliquod scelus homo prolabitur.

Quocirca vt hæreticis Protestantibus illuderet, impiæ cuiusdam spei obiecit imaginem, qua sibimetipsis illi imponerent, existimantibus satis esse, Christo fidere ad salutem consequendam, neque exigi, quamuis aliqui id laudabile affirmant, vt præterea crimen omne detestari statuamus in posterum præ cunctis abstinere à peccatis. Aiunt enim filij diffidentiae haud fieri posse vt abstinamus: & equidem de leuibus verum, de grauibus non ita. Illud tamen interim decernimus, id esse officium spei, non modò vt speret indulgentiam, sed etiam vim, qua graua crimina vitet, atque ante omnia detestetur, & Dei mandata obseruet: quod cum peccator ex animo secum statuerit, protinus assequitur iustitiam, atque hoc est, quod Paulus ait: *Arbitramur hominem iustificari per fidem sine operibus legis.* Non enim ex operibus iustitia, sed ex animi constanti voluntate, flagitia præterita auersantis futura præ omnibus ob Deum declinare, & cælestibus iussis parere cupientis.

Hinc iustitia, quæ mox operibus confirmatur, & augeatur. Ad summam speramus à Deo per Christum veniam admissorum scelerum, vimque ad cauenda futura. Protestantes autem spei neruos elidunt, dæmonis astu circumuenti, asseuerantque satis esse veniam sperare, & Christo fidere: nihil amplius. Nec vident fieri haud posse, vt Deum præ cunctis amet, illique adhæreat, quod est ad æternam fœlicitatem necessarium, qui non vult illi in primis obtemperare. Nemo namque felix esse potest, nisi adglutinetur Deo, id sit voluntatis ardenti ad illius omne imperium suscipiendum desiderio: aliter animus alteri non adiungitur, nisi hac intima propensione, & amore. Ex his omnibus fit, à Catholicis maximam, & ex omni parte absolutam in Deo spem collocari ad æterna bona comparanda, quod sit animi nostri summa coniunctione cum Deo.

Iam verò cum duo superiores gradus spei sint omnibus communes, est alius qui respicit propriè subdiaconorum, diaconorum, & presbyterorum statum. Hi namque obligantur ad castitatem tuendam, quocirca sperant hi speciatim futurum vt à Deo per Christum ad tantæ virtutis aliquè locū perueniant, quod si nō omnes assequantur, sat est

Hæretici  
Protestantes  
filij diffidentiae.

III.

C 2

si ali



si aliqui, fat est, si qui excidunt à proposito, redeant ad illud, hac spe nitantur, anchoram ne præcidant, galeam in prælio ne proiciant: quod si egerint, neq; se desperationi dederint, ut Protestantes in omni castitatis gradu, & Græci quo ad subdiaconos, non facient turpissimos illos progressus libidinis, quos ab hæreticis factos hac in re ostendimus: signo de turpissimis progressibus hæreticorum, ubi clarissime docuimus in profundissimâ miseris istos, quod negare haud possunt, obscœnitarum voraginē prolapsos ac demersos, quibus apparebit quantus sit huiusmodi spei fructus. Atq; hæc quidem communia cunctis Catholicis, & quæ Græci nō ita fecerunt, ac timore perculsi, ut Protestantes, sibi audebunt vindicare, quamvis non tanta illis puritas imitanda & assequenda proponatur, ut Catholicis, quod è connubiis sacerdotum liquet.

IIII.

Veniamus ad multo maiora. Mille millium & amplius in Ecclesia Catholica sunt hominum religiosorum, qui vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ perpetua Deo nuncuparunt. Quales igitur hi quæso? quibus est constitutum potius innumera tormenta pati, quam vel leuissima cogitationis impuræ labe mentem adspargere, quidquam proprium, & quod nō fuerit in commune collatum possidere, à præscriptis obedientiæ limitibus vnguem latum recedere?

V.

Iam verò si mentis oculos intendas, ac circumspicias quorundam religiosorum cœtus, quantæ sint sanctitatis, necesse est in maximam rapiaris admirationem. Nam qui quæso Charthusian, & Camaldulenses, qui à terrenis omnibus extorres in solos secessus intinè se abstruxerunt, silentij leges arctissimas sibi iniunxerunt, ut in diuinis toti essent, effugerent humanos obtutus, cælo sese infererent, superis interessent, nullius humani sermonis strepitu interturbarentur, eloquiis solummodo diuinis intenti? Sequuntur hos innumerabiles copiarum illorū, qui sectati sunt instituta Antonij, Basilij, Hieronymi, Augustini, Benedicti, Columbani, Galli, Bernardi, Francisci, Dominici, Alberti Carmelitæ, Francisci Paulani, Ignatij Loïolæ: per istos traducti ad humanitatem ab efferatissimis moribus, ad veræ pietatis cultum, à superstitionum, impietatumq; infandarum consuetudine abominanda, Angli, Hyberni, Scoti, Phrysi, Germani, Saxones, Bohemi, Slaui, Hungari, Pomerani, Poloni, Prussi, Liuones, Lithuani, Russi, Bulgari, Got-

thi,

thi, Sæci, Noruegienses, Dani, ceteriq; populi Septentrionales, qui nunc à patribus suis magna ex parte discedentes, facti sunt diffidentia, ut inquit Paulus, filij. Per eosdem religiosos, quis enumeret, quot Africae & Asiae, Indiarumq; Occidentalium, & Orientalium populi ab eadem feritate & impietate excolantur ad humanas & sanctissimas leges? His militibus, his signiferis Ecclesia Catholica gloriatur ac triumphat: sub eorum vexillis Christo totius exercitus summo imperatore sublatis, nos induimus maximæ spei galeam, istorū nos vestigiis à Christo multo antè impressis insistentes, speramus certissimo futurum ut cælitibus adscribamur. Nunquid igitur horum spes inanis, quorum victoriis factum ut totus penè orbis terrarum cælesti Christianæ religionis lumine perfunderetur; à quorum Catholicis decretis nonnulli Græci recedentes summo nostro dolore propè sunt ad nihilum redacti? Protestantes autè sunt in reprobam sensum dati, diffidentia filij facti, ut eandem cum Græcis ruinam faciant. At religiosi isti viri arctissimis cælestis innocentia & sanctimoniam se legibus obstrinxerunt, & sperant, quò volunt, peruenire, & propositum deniq; assequuntur. Audistin' quanta moliti sint, quanta effecerint? lege signa de fidei propagatione, de perpetua sanctorum successione, de illustrissimis sanctis, de summa religione, & vera quæ dixi cognosces. Redde te his Germane, Angle, & quicumq; sequeris Protestantes, redde te matruæ, ducibus tuis, Imperatori tuo, induere spei galeam, ne te in fugam des, ne te abicias, sume arma, in hostes contende, irruere, pugna, ne desiste, vinces, certo spera, certo cognosces. An non religiosi isti homines poterant esse contenti communibus vitæ laxioris institutis? quamam spe semetipsos adeò coarctant, nisi diuinæ opitulationis? Maxima necesse est sit huiusmodi spes, quando sic arctam viam delegere, per portam contendunt intrare adeò angustam.

Audi maiora adhuc, ne succumbas spiritui diffidentia. Audistin' quod signo de summa castitate enumerauimus, qui inter huius vitæ sordes immaculati perstiterint, in medio nationis prauæ, ait scriptura, & peruersæ positi, virginitatem tamè sint tutati vsq; ad extremum vitæ? Audistin' quot quasi in mediis ignibus collocati, nihil damni senserint, illæsi perstiterint, alligati connubio, in ipso toro virginitatem conseruariant? En qui animus Catholicorum, quæ summa spes. Quis hoc speret? Quis hoc propè credat?

VI.

Admirabile  
spei Catho-  
licæ euentū.

vt aliquis vxori suæ quodammodo adhereret, vnâ in domo versetur, & virginitatem tamen munificè colat? An nō hæc summa spes, inter ardentissimas flammâs versari, illis vndique circumcingi, neque viri, neque lædi? Tales fuere Pulcheria Augusta, Henricus Imperator cum sua Chune-gunde, Eduardus Angliæ rex, & eius vxor, Ediltrudis Angliæ Regina, Emericus Hungarorum Regis filius, Cune-gundis, seu Cinge Poloniæ Regina cum suo Boleslao Pudico, Petrus Vrseolus Venetiarum Dux, Alfonso Castus Castellæ Rex cum suis vxoribus, Eleazarus Ariani Comes cum sua Delphina, Catharina Sueca cū suo marito, quanta igitur istorum spes in tantæ virtutis, tam miræ, tam incredibilis assecutione? Et tu diffidas? tibi manus asseras? necem tibi consciscas? putes te castè haud victurum, cum tanta isti homines prestiterint? Ad tantos spei scilicet effectus hæretici non pertingunt, non hæc audent, non hæc conantur, desperationi se dederunt. hæc summa in Christo spes Catholicorum.

## VII.

Pergamus autem, proferamus alia maximæ spei documenta. Anno millesimo quingentesimo trigesimo quinto, Henricus Octauus Angliæ Rex, inter alios plurimos ex omni genere, ætate, sexu, & statu Catholicos, nouem cepit Carthusianos, illosque miserabiliter & atrocissimè excruciatu iussit. In his referam trium priorum horrenda tormenta: hi cratibus impositi, & supini alligati, per aspera, saxosa, ac lutulenta loca sunt miserimè raptati ad locum supplicij, ibi crasso fune, qui non statim fauces elideret, ad collum constricto suspensi: priusquàm morerentur, ille præcisus: cōpressa inter angustias gutturis maximo cum dolore anima. Rursus quippe qui iam reuixerant, crudeliter raptati vt prius, inde vestibus nudati, verenda amputata, venter excisus, viscera extracta, in flammâs proiecta ante oculos ipsorum, cor transfixum. Ab huiusmodi barbaricæ crudelitatis exēplis Henricus Octauus exorsus est atrocissimam in Catholicos Anglicanos proscriptionem, quæ paucis annis, quib. Maria Regina regnavit, intermissa quieuit, per annos 50. turbo hic omnia peruagatus magis ac magis desequit, diriora in dies singulos supplicia excogitata, innumeri inauditis modis excruciatu, neq; adhuc finis. Quomodo igitur fieri potest vt per annos quinquaginta tantū spei, quantū roboris perstiterit in pectoribus Catholicorum? Quæ manus non dederunt? Qua spe fulti credi-

dère

dère se his tormentis posse oblitere, & propositum tenere, cum videret semper acerbiora parari, in dies augeri inexcogitanda tormenta, & tamē adhuc in insula consistunt nostri? Narranti hæc mihi aliquando contigit, vt eorū qui audiebant, & tamen erat animo constanti, quidam peteret à me, ne recenserem: quod his auditis, animus ei deficeret, & periculum foret, ne viribus destitutus corrueret. Et nos haud sperabimus futurum vt Deus opem ferat, quò inter tot solatia legem Dei seruemus? Sed qui quæso vnquam cœtus ab orbe condito existit vnquam, cui fuerint homines tanta fiducia armari, vt sperarent supplicij tam atrocibus posse resistere, & quibus non veniret in mentem fidem proderet, & illa euitare? Est itaque merito summa diuini auxiliij ad æternam salutem consequendam spes animis Catholicorum recondita & affixa: vt ex his, quæ hic, & signis de fortitudine eorundem summa, & martyrum perpetua successione, perspici potest. Quòd si latius hoc signum velis explicare, referre huc poteris, quæcunque narrauimus, vbi actū de magnitudine animi. Sed quando spes respicit præcipuè propriam fœlicitatis æternæ assecutionem, & quæcunq; ad illam proximè perducunt, vt officia maximarum virtutum, quas ardentissima caritas informet, atque ornet: idcirco ea se posuimus suis locis, quòd spectent ad beatitudinem cœlestem non sibi, sed aliis comparandā, aut etiam ad alia his quidem coniuncta, sed spatio longiori.

Rectius huc possunt conferri, quæ sigao de summa caritate continentur, vbi recitauimus exempla sanctissimarum virginum, Christinæ, Catharinæ Senensis, & Raconifæ, quæ acerbissima sibi supplicia poposcerant, & iis sese deuouere, vt aliis benè esset, ira in illos Dei mitigaretur: qualia forent illa supplicia, sito loco recitauimus, non est necesse hic repetere. Sed quæcunque illa fuerint, illud sanè fuit necesse, vt in iis deprecandis ac tolerandis maxima diuini auxiliij, quo confirmarentur, ne succumberent, spe fulcirentur. Nam quale illud, quæso, vt Christina se in ardentissimas fornaces vtrò conijceret, in iis peristeret, ardoribus vndique immensis circumdata peruaderetur? Maximum proculdubio spei maximæ experimentum, qua certò sibi persuadebat fore, vt patienter illa cruciamenta ferret, neque dolor inexcogitabilis ab illa extorqueret verbum, cogitatumve, quòd Deo displiceret, quin patientissimè ferret, sibi que summum beatitudinis locum compararet

## VIII.

*Sursum in hi-  
storia sua.*



Christianos alios à sceleribus, quæ Dei est immensa clementia, auocaret, pœnas iis debitas ipsa per Christi suæque ab illo derivata in se merita lueret. Ad summam siue respicias cunctis Catholicis propositas, quas obseruent, leges, siue eos qui aberrant ab illis, & tamen ad extremum usque vitæ spiritum persistunt in proposito seruandi illas, vel normam viuendi subdiaconis, diaconis, sacerdotibusque præscriptam, vel iis qui se religionis voto obstringunt, aut qui in matrimonio virginitatem conseruarunt, aut qui tormentorum cruciatus acerbissimos ab impiis illatos haud defugere: denique illos, qui vltro se tormentis inexcoGITABILIBUS perferendis addixere, necesse est concludamus, Catholicis esse summam spem, quæ freti crediderunt se huiusmodi fortiter exantluros, & ad altissimam virtutis beatitudinisque æternæ metam peruenturos: atque idcirco inter nos esse Ecclesiam Dei, cuius sunt maxima quæque: & diuinissima, & cui potissimum solet Abraham propterea adscribi, quod in spem contra spem crediderit: & idcirco ad maxima remunerationis præmia sit vocatus.

## SIGNVM DECIMVMNONVM.

### Spiritus prophetiæ.

*In Ecclesia Dei necesse est sit prophetiæ spiritus. Idque euidens diuinitatis est argumentum: quod esse in nostra aperte probatur, in hereticorum vero factionibus nequaquam.*

### C A P. I I.

**O**Racula rerum futurarum, quæ vel à voluntate diuina, vel humana omnino pendent, diuinitatis esse certissima signa colligimus ex eo, quod apud Isaiam sic ait Deus, mendacia simulachrorum redarguens: *Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dñi estis vos.* Et alibi idem: *Ego primus, & ego nouissimus, & absque me non est Deus: quis similis mei? vocet & annunciet, & ordine exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum ventura, & quæ futura sunt, annunciet eis.* Ob id Ioannes: *Testimonium, inquit, Iesu est spiritus prophetiæ.* Aperissima verò est horum causa,

quod

*Isai. 41.*

*Cap. 4.*

*Apocal. 19.*

quod alia rerum pendent à principis naturalibus, ac necessariis: alia à voluntate vel diuina, vel humana. Ac dæmon scire potest cum suis satellitibus, quæcunque habent originem à natura: huiusmodi sunt sterilitates, fertilitates, morbi ferè plerumque omnes, pestes, pluuia, siccitas, serenitas, venti, tempestates, & alia id genus: in quibus apparet infera à superioribus corporibus gubernari. Horum euentus non à dæmonibus dumtaxat, sed ab aliis etiam peritis prospici possunt. Causæ namque, orbium scilicet cælestium motus, sunt in conspectu vniuersorum, sensusque nostros pulsant. At quæ proximè proficiuntur ab efficientia diuinæ voluntatis, vel humanæ, ea cognosci nisi à Deo non possunt, cum foras nullo modo se prodant, nisi ex quo aliquid ediderunt inde necessariò aut probabiliter emanans. Et mentem quidem diuinam quis quæso negabit in semet ipsa positam, non ex vllis aptam rebus? Humana verò ad diuinam solummodo necessariò refertur, à qua commoueri queat. Retrusæ sunt igitur ambæ penitus, abditæque omnino. Et fieri sanè potest, vt ex humanis consiliis aliquid aliquando, qui perspicax est, expiscari valeat, atque odorari. Accidit enim plerumque, vt vbi aliquid animo agitur, spei, timoris, lætitiæ, dolorisve indicia existant, quæ collecta, atque aliis adiuncta signis multum valeant ad faciendas coniecturas: è quibus quid futurum sit interdum prædici possit. Rursus idem dæmon oracula à sanctis viris prolata, atque ab ipso percepta sibi poterit arrogare, & veluti sua venditare: & euentum belli alicuius, verbi gratia, diuinare, cum videat ex aliqua parte infirmas vires, insidias positas, copias adfuturas iam paratas, ingruentem tempestatem, & alia huiusmodi infinita: alioquin futura certò præsentiri non possunt, nisi à Deo, diuinisque viris, quorum mens in Dei contemplatione solet esse defixa. Ob id oracula rerum futurarum sunt argumenta apertissima diuinitatis: & diuinitas igitur erit in Ecclesia, si diuinitas rerum futurarum merito illi alumnisque illius adscribi poterit. Hinc Apostolus ait, Ecclesiæ datos diuinitus Prophetas usque ad supremum iudicij diem. Nam quæ longissimè absunt, & à nostra nascuntur deliberatione, vix est vt dæmon ariolari possit, nisi id didicerit ab aliquo sancto viro prædictum. Nunc quod proposuimus, explicemus: in Ecclesia nostri temporis esse præscientiam futurorum.

*Ephes. 4.*

C 5

Anno

Anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio, obiit Aloysius Bertrandus Valentianus ex ordine sancti Dominici. Hic dum vixit, plurima est vaticinatus. Inter alia (nam pauca referemus excepta ex eius vita) cuidam nobili prænunciavit fore ut ex eius filiis tres Iesu societati se adiungerent, vnus vxorem duceret. Hoc erat in voluntate positum, & nemo poterat id videre, nisi solus Deus. Pastori cuidam quicquid habebat in animo detexit. Vxori cuiusdam, à quo male habebatur, virum breui fore illi placatissimum, ipsam tamen paulò post morituram. Mulieri, quæ confitebatur, neque animo poterat omiſſa quædã scelerata repetere, ostendit quænam cogitasset aduersus Dei legem, quæ nemo poterat scire, cum nunquam excidissent ex ore ipsius. Deridebat Aloysium quidam, & de illo detrahebat, quòd ausus esset ipsi edicere, ne Valentia deederet, & Italiam appelleret, alioquin malo exitu vitam concludurum: deridebat ille sed exitus rem comprobauit. Inciderat alicui mala de Aloysio suspicio, nemini tamen euulgat: accitum monet his Alysus: Falleris, qui de me id cogites: remque, ut erat, aperuit. Alij significauit in multas arumnas casurum. Inuiserunt eum tres: accitos sic est allocutus: Video arborem, cui tres rami: quorum primus sterilis erit, præcidetur, & in angusto loco reponetur: fructum secundus feret, sed acerbum: ideo amputabitur, & videor mihi cum videre in sepulchro: tertius edet fructus suauis, & conseruabitur. Edixit deinde iis, ne cui hæc detegerent. Vt dixit, accidit. Primus impos mentis affectus in vincula est coniectus. Secundus religionem professus haud multum religionis specimen dedit, & breui vita decessit. Tertius diu, ac sanctè vixit. Iacebat ægrotus Franciscus Borgia, medici vitam desperarant: Aloysius prædixit fore, ut paulò post conualesceret, ac videret duos è filiis, qui vxorem ducerent: ideo suam in Deo spem poneret. Atque hæc quidem de Aloysio. Exstat vita Alexandri Capocchi Florentini ex ordine sancti Dominici, qui ante quatuor annos obiit, eumq; aliquando Romæ vidit: in eius narratione multa leguntur vaticinia. Noui ego similiter Romæ Antoniam mulierem sanctimonia vitæ præstantem, quæ multis de rebus consulta respondebat mirabiliter ventura præmonstrans. Franciscus Xauertus è societate Iesu plurima sæpè in publicis concionibus populo præsignificauit, ut apparet ex eius vita.

Ioannes

Ioannes Franciscus Picus Mirandulæ Princeps, vir ingenio, doctrina, prudentia, & nobilitate longè præstans, vitam describit virginis sanctissimæ Catharinæ Raconis, quæ degebat in eius domo, & obiit anno millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, plurimæque ipsius oracula narrat: inter alia prædixit, quo tempore esset obiturus Iulius secundus, aduentum Gallorum in Italiam, Francisci ipsorum regis exitum in gloriam, quo deuenit in hostium manus, adificationem monasterij cuiusdam in oppido patrio, & per quem religiosus vestimentis esset induenda similiter fore prænunciavit, ut quidam iuuenis, annos circiter triginta natus, Christi hostes vinceret in acie, & eorum partim caderet, partim verò Christianæ religioni adiungeret. Sic etiam prædixit Turcas Christo conciliandos Romani Pontificis opera, ubi profligati fuissent in acerrimo quodam prælio. Margarita Rauennas vixit Iulio secundo sedente: ab illa prædictam Rauennæ direptionem, multaque alia tradit Hieronymus Rubeus in historia Rauennate anno millesimo quingentesimo vigesimo. Decessit Florentiæ Lucia, quæ vixit cum sororibus sanctæ Catharinæ Senensis, multaq; sæpius prædixit. Ac ne prolixiores, quàm par est, simus, legat qui volet, quæ sunt in historiis sanctorum Benedicti, Dominici, Francisci, & eorum qui vestigia sunt eorum secuti, Francisci Paulani, qui vita migravit anno millesimo quingentesimo septimo: Laurentij Iustiniani: ac certissimo dignoscet innumera à nostris diuinitus esse prædicta. Satis nunc erit nobis, quando res est cum Græcis & Aquilonaribus quibusdam, nonnulla ad ipsos spectantia vaticinia ab iis edita, qui fuerunt ex iis locis, in medium protulisse, quibus adiungemus, quæ Pontifices Romani prædixerint aperte, & euenerint. Brigida foemina sanctissima, & Suetica fuit iis temporibus, quibus Episcopi Romani Auenione morabantur: ea cum religionis causa Hierusalem petiisset, & in Cypro moraretur, sic audiit Christum loquentem, & ut audiit, monumentis mandauit.

*Græci, qui sciunt quòd omnes Christianos tenere oportet vni tantum fidem Christianam Catholicam, & vni tantummodo subesse Ecclesie, scilicet Romane: vnumq; solū Vicariū generalē meū in mundo, videlicet Romanū summū Pontificem, supra se spirituale habere pastorem, & tamen nolunt se eidem Ecclesie Romane, & Vicario meo spiritualiter subijcere, & humiliter subiugare propter*

Prophetiæ  
nostrorum  
pertinentes  
ad Græcos.

eorum



eorum pertinacem superbiam, & propter cupiditatem, vel carnis petulantiam, siue propter aliquid aliud quod ad mundum pertinet: indigni sunt post mortem veniam à me & misericordiam obtinere. Alij verò Græci, qui desideranter vellent, sed scire non possunt fidem Catholicam Romanam, & tamen si scirent & possent, eam deuotè & libenter reciperent, & Romana Ecclesiæ humiliter se subiugarent, & nihilominus secundum ipsorum conscientiam in statu & fide sua, qua sunt, abstinent à peccando, & pie viuunt, istis talibus post ipsorum mortem in supplicijs misericordia mea debetur, quādo ipsi ad iudicium meum vocati fuerint. Sciāt etiā Græci, quod eorum imperium, & regna, siue dominia nunquam stabunt secura, neque in pace tranquilla, sed inimicis suis semper subiecti erunt, à quibus sustinebunt grauissima damna, & miseria diuturnas, donec ipsi cum vera humilitate & charitate Ecclesiæ, & fidei Romanæ se subiecerint. Hæc Brigida de Græcis: quibus an euenerint, quæ prædixit, utinam Græci maximo suo malo non experirentur.

Veniamus ad Aquilonares, & Protestantes. Hildegardis Germana virgo sanctissima, & donis cælestibus prorsusq; diuinis ornatissima decessit anno Domini millesimo centesimo octuagesimo, ætatis octuagesimo secundo: quæ prædixerit illa de suis Germanis, latius explicat Thaulerus, qui post aliquot annos vixit, his verbis ex Hildegardi desumptis: *In tantam homines fluctuationem atque errorem præcipites ibant, ut cuiusnam seu Catholicæ veritatis assertori credere tuò possint, atque considerare, prorsus sint ignoraturi: & hoc quidem idcirco diuina permittet iustitia, quod nos ex multo iam tēpore ita negligenter, immò & vitiosè viuendo, ipsam fidē moribus & vita impugnauimus, ac dignissimum Dei corpus vnā cum alijs Ecclesiæ sacramentis cum omni demique sanctimonia Christiana tam planè irruenter, indignè, impurè, infucluosè tractare ac suscipere ausi sumus. & mox: Quæ nūc pace multa gaudere videtur, in maxima tunc vexatione erunt: & Dei verba peruertētur, cultusq; diuinus penè in obliuionē ibit, & vnus huc, alius illuc properabit, nec facillè sciri poterit, quorsum hæc tandem euasura sint. (hinc varias Germaniæ sectas apertissimè notat) interim tamē fidelissimus Deus nidulum aliquem habebit, vbi suos conseruet, protegat (vt est nunc Bauaria & Lotharingia solæ ab hæresibus intactæ, & paucissimi in multis Germaniæ locis cæcus, vt Dilingæ, quæ propterea nidum Papisticum vocant hæretici: discat ergo quisque pati, & abnegare seipsum, auscultans intus vocem patris sui, quid ille in se loquatur, ac foris ma-*

Prophetiæ  
nostrorum  
pertinentes  
ad Prote-  
stantes.

172

tris suæ, id est, Ecclesiæ sanctæ. Horum quippe vox vna quare qui hæc voces non didicerit agnoscere, in æternum pereat necesse est. Exsurgat enim vox fillax, quæ omnes huic paternæ voci auscultare volentes in errorem abducat (talis proculdubio Calvinus, Lutherus, & cæteri post eos, qui prius non erant tempore Hildegardis, & Thauleri, postea surrexerunt.) Sonat autem nobis paterna vox per vocem sanctæ matris Ecclesiæ in omnibus doctrinis præceptis, atque consilijs illius. Væ proinde, atque iterum væ omnibus voci huic obtemperare nolentibus, vt seipos in veritate paruipendant, & studeant esse humiles: his enim teterrimæ desperationis vox inspirabitur dicētib; pseudo doctoribus falsum esse atque confictum quicquid vnquam prisca veritatis doctores hic docuere. An hoc dicant hæretici nostræ ætatis, videat lector, quæ recitauimus vbi est actum de vna fide, perpetua, & antiqua hæc Thaulerus ex Hildegardi, vt sciamus è nostris fuisse, qui tam Græcis, quàm Protestantibus euentura multo antè prædicerent.

Nunc ostendamus quæ Hildegardis eadem viuēs præsignificauit futura tam Pontificibus Romanis, quàm nonnullis Imperatoribus Germanis, qui aduersus Papas arma sumpserunt. Exstant virginis huius epistolæ ad Hadrianum Papam, cui prædicit qui obuentura essent eius successoribus, simulq; Imperatoribus hostibus eorum, nempe Friderico Primo, Otthoni Quarto, Friderico Secundo, & posteris: hæc sunt eius verba ad Hadrianum: *Hoc graue pondus magisterij, quod portas, non est in indignatione Dei, vbi etiā mores vrsorum & pardorum, & interdum venenum aspidum tibi & subsequētib; occurrent, sed gladius Dei occidet illos, ita dū bonus dux inter illos surgat. An verò gladius Dei occiderit Fridericum Primum, Otthonem Quartum, Fridericum Secundum, Manfredum, Conradum, Conradinūq; nepotes eius, latè ostendimus, vbi est actum de cladibus immisissis in hostes Ecclesiæ. Scimus porrò post hos electum Rodolphum Habspurgensem, bonum scilicet ducem. Concludit Hildegardis epistolam sic: Ne timeas quod Deus derelinquat te, quoniam lumen illius videbis: eadem scribit ad Fridericū Primum cognomento Æneobarbam, & apertissimè vocat eū cæcum, nam postquam retulit quædam mirabiliter à se visa, diuinitusq; præmonstrata, de illius cæcitate, tum tādē finem facit prænunciāns illi ventura: *Cave ergo, ne summus Rex prosternat te propter cæcitatem oculorum tuorum, qui non rectè vident, quomodo virgam rectè regendi in manu tua habeas.**

Vide

Prophetia  
quædam Pon-  
tificum Ro-  
manorum  
aduersus  
hostes veri-  
tatis.  
Cuspinianus.

*Vive enim ut talis sis, ne gratia Dei in te deficiat.* Hæc illa virgo præsignificans futurum ut Fridericus prosterneretur cum suis: quod ita contigisse, alibi aperiemus.

Modò referamus, quæ Pontifices ipsi prædixerint euentura tam Græcis, quàm Germanis Imperatoribus, qui bella aduersus ipsos concitauerunt. Fridericus Secundus habuit in animo funditus excindere Pontificis Romani auctoritatē, quocirca sic ad Gregorium Nonum scripsit, ut ex Alberico quidam Germanus scriptor Papis infestissimus reliquit scriptum:

*Roma diu titubans longis erroribus acta*

*Corruet, & mundi desinet esse caput.*

Hæc Fridericus furore percitus, quod an contigerit, nemo non videt: cui Gregorius ita respondit:

*Niteris incassum nauim submergere Petri:*

*Fluctuat, ac nunquam mergitur illa mari.*

Rursus idem Fridericus circiter annum millesimum ducentesimum quadragesimum:

*Fata volunt, stellæq; docent, auiumq; volatus,*

*Quod Fridericus ego malleus orbis ero.*

Cui sic Pontifex vera prædicens rescripsit:

*Fata volunt, scriptura docet, peccata loquuntur,*

*Quod tibi vita breuis, pœna perennis erit.*

Ecquis verò fuerit horum vates verus, sciet qui nouerit Fridericum anno millesimo ducentesimo quinquagesimo strangulatum fuisse à Manfredò filio, pessimus scilicet pater à filio pessimo.

Age verò, quæ iidem Pontifices Græcis obuentura præsignificarint, explicemus. Cùm Patriarcha Anatolius in Synodo Chalcedonensi procurasset sedem Constantinopolitanam præferri Alexandrinæ, & Antiochenæ, quinimò ordinationem sibi tunc Antiocheni arrogasset inconsulto Pontifice Romano, Leo Magnus exclamans aduersus huiusmodi superbiam, clarissime litteris suis prædicit futurū, ut sedes illa ob hanc elationem diuinitus deprimeretur, incurreretq; in apertas ruinas. Idem prænucciavit litteris suis Gregorius Magnus, cùm Patriarcha Ioannes sibi nomen vniuersalis assumpsisset. At Nicolaus Magnus, cùm Phœnius ausus esset illi cū Græcis obistere in causa Ignatii, & ob id à cōmunionem eos repulisset, in epistola ad Imperatorem Michaëlem prædixit fore, ut Græci fierent captiui in omnes Gentes tanquam Iudæi. Adnotauit hoc etiam

Gennadius

Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus, qui adiecit adhuc aliud multò magis mirum. Verba ipsius, quibus alloquitur Græcos, apponam.

*Sed quid euenit, inquit Gennadius, nostra memoria, nunc sub Nicolao Quinto Pontifice Maximo, cùm legati à Constantino Imperatore, qui vocabatur Dragates, ad eum missi adhuc supersint, quibus litteras dedit plenas timoris & horroris, ubi aperte cum execratione vaticinatur excidium & interuersionem extremam imperium Græcorum in quibus post alia multa (cùm conuicia & probra rescisset, quæ à Græcis quotidie impudentissime iactabantur) mirè & hoc dicit: Omnes gētes decretum, quod sanctum est, receperunt, Græci neq; receperunt, neq; spes est eos unquam recepturos, quæ super concordia & cōiunctione decreta sunt. Procrastinationes enim procrastinationibus ab eis semper prætextantur, excusationes & responsiones in singulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnemq; Occidentalem Ecclesiam, ut non intelligant, quæ in singulis dilationibus respondendo nugantur, optime cuncta nouimus. Sed tolerantes in Iesum respicientes sempiternum sacerdotem, & dominum, qui sterilem illam ficū usque ad annum tertium iussit asseruari, agricola iam ad excidendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. O magnā calamitatis ruinam: anno millesimo quadragesimo quinquagesimo primo hanc conscripsit epistolam: & millesimo quadragesimo quinquagesimo tertio capta est Constantinopolis. Num potestis dicere hæc vera nō esse? minime gentem, cùm id sit manifestum, & res ipsa aperte loquatur. Tres, inquit, annos expectabimus, si vos fortè à schismate & separatione conuerteritis, & vos verè decreto adiunxeritis, secundum Saluatoris de ficu præceptū. Sin minus, excindemini, ne terrā otiosam & inutilem reddatis. Hoc miraculorum miraculum maximum: quod ut in epistola ipsa scribit Nicolaus Papa, Græcorum gens illa magna, & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarū domina, ob diuinam ultionem ita in barbarorū seruitutem abducta est. Hæc narranti mihi subit lamētari, & deplorare excidium gentis nostræ. hucusque Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus aduersus suos gentiles Græcos recitans oraculum apertissimum à Nicolao Quinto prolatum, & euentu comprobatum, ipso temporis spatio, quod prænucciavit. Ostendant nunc Græci, & Protestantes, ex quo à nobis discessere, quin fuerint inter eos vates futurorum præscij, qui nūc sint, aut non ita pridem fuerint.*

Lutherus antesignanus Protestatiū prædixit intra annos duos



duos futurum, ut Papæ memoria aboleretur è terris. Anni, ex quo id est vaticinatus homo vanissimus, quinquaginta præterierunt, & tantum abest ut Papæ nomen sit deletum, ut potius eius potestas magis sit intra hoc spacium temporis amplificata, quam mille & quingentis annis, quibus Lutherus non fuit. Ad extremos enim terminos orbis peruenit, intimos Indos peruenit, Antipodas peruasit.

Quicumque autem è Græcis descissere à nobis, quam magna sibi prædictionibus suis augurati fuerint, & ut contra ipsis omnia cõtingerint, hinc apparet, quòd eorum Patriarchæ sibi nomen Oecumenici, siue Vniuersalis, arrogarunt, quasi quicquid est terræ habitabilis, legibus eorum pareret vniuersum: quod cui contingat, nemo ignorat. Id certe accidit Græcis, ut quando dissidebant à nobis in processione Spiritus sancti, an esset à Filio, & Patre, ipso die secundo Pentecostes, qui Filio est sacer, Constantinopolis caperetur: diuino scilicet Spiritu ipsorum obstinatos animos puniente, & eos omninò derelinquente. Quarto namque Kalend. Iunij anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, feria secunda, Constantinopolis est expugnata. Rursus aliud longè mirabile obseruandum Græci nos excommunicarunt, & pro hæreticis omninò duxerunt, Michaële sedente, circiter annum millesimum quinquagesimum tertium, ut ostendimus supra: & post annos quadringentos Constantinopolis capta, anno scilicet millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio. At hic numerus criminum remissioni expiationisq; datur. Ut sciamus ideo Græcos in seruitutem diuinitus Turcis datos, quòd crimen aduersus Ecclesiam Catholicam patratum non expiarint intra definitum, à diuinis scripturis tempus.

## SIGNVM VIGESIMVM,

Sermo scientiæ efficacissimus.

*Oportet in Ecclesia Dei sit efficacissimus scientia sermo: quod nobis adesse, secus alienus, euidentissimè explicatur.*

CAP. III.

TE-

Tempus  
obseruandū  
in Græcis.

**T**Estatur Paulus in Ecclesia dari à spiritu ad vtilitatem populi totius alius sermonem scientiæ, alius sapientiæ, & quidem sapientia videtur ad maiora pertinere, scientia ad minora, sic enim Paulus: *Sapientiam loquamur inter perfectos.* Quocirca sermo scientiæ habebitur ad indoctiores & imperfectos, quibus lacte, ait alibi idem, non solido cibo est opus. An verò sermo scientiæ sit à spiritu diuino, an ab industria humana, dignoscitur, ex efficacia & virtute, qua sit ut auditores accendantur ad officia maximarum virtutum, & Christianarum, non ex elegantia, & arte orationis. Hinc idem: *Sermo meus, & prædicatio mea non fuit in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis, & cognoscam non sermonem eorum, qui inflati sunt, sed virtutem.* Quocirca res est absoluta, quæstio prorsus definita. Constat namque apertissimè Catholicos in omni virtute ad summum peruenisse, hæreticos verò ad summum vitiorum, tum ex omnibus præmissis, ac sequentibus, tum præcipuè è quinque signis, primo de interitu fidei Christianæ, secundo de impuritate hæreticorum, tertio de vitiositate eorundem, quarto de ignauia, quinto de ignoratione summa. Quòd si breuibus rem totam vis expeditam, perlege signum de summa sanctitate Catholicorum, ac videbis pessimos nostrorum meliores esse optimis hæreticorum & gentium summos summis comparando, ut comparatio sit æqua, ac rectè procedat.

Verum seligamus ex omnibus quædam: dicamusque meritò absque maxima sermonis efficacia haud fieri potuisse, ut fides Ecclesiæ Catholice perpetua semper foret, neque vnquam deessent qui illam sequerentur: quod hæreticis & aliis haud contingit, quæ vidimus signo de fide perpetua. At illud maius, ut propagaretur inter alios: quæ namque imbecilla, vix semetipsa queunt tueri, quæ verò fortia & robusta, non modò se suaque defendunt, sed ad alios etiam vim suam porrigunt, latè amplificant. Signo autem de propagatione demonstrauimus id fidei nostræ contigisse. Additur ad sermonis efficacitatem, si perpetuò exerat maximas suas vires. Imbellium namque esse solet, breui defatigari, concidere, deperire, potentium contra, semper augeri, extolli semper, & maiora in dies acquirere. Id nostræ fidei contigisse, signo de perpetua propagatione constat. Quòd si quid eo tempore, quo maximè oppugnatur, maximè exsurgat, & amplificetur, id maximè

1. Cor. 12.

2. Cor. 4.

I. Argum.

II.

III.

IIII.

j. Pars.

D

efficaci

efficacitatis apertissimum argumentū. Aperuimus autem, ubi egimus de nostrę fidei maxima propagatione, iniquissimis temporib. maximę factam, eamq; latissimę se effudisse, ac gentes innumeras complexam, cum visa est vndique oppugnata, & quodammodo oppressa. Quocirca necesse est concludamus Catholicis fuisse & esse efficacissimum scientię sermonem, quo potuerūt tueri semper fidę suam, neq; modō tueri, sed etiam propagare inter alias gentes, & quidem perpetuō, ac tum potissimum cum visa est nihil habere virium, sed languere, & quodammodo corrüere. Quę quatuor tantum sanę abfuerunt ab hæreticis, vt signo de inerritu Christianę fidei explicauerimus exterminatum ab efferis gentibus, & à cultu Christi alienis, Christi cultum ex iis oris, in quibus hæreses superauerunt, contra verō mox à nostris fuisse diuinitus in iisdem locis reparatum, quod erit loco quinti argumenti.

V.

VI.

*Ab omnibus virtutibus.*

VII.

*A summis hæreticorum vitij.*

VIII.

*Quia Ecclesia est Catholica.*

IX.

*Ab innumeris eius assensibus.*

X.

Huic succedent plurima deducta à virtutibus, ad quarum supremum fastigium nostros ascendisse ostendimus sigillatim inuestigantes & explicantes post fidem, quęcunque pertinent ad spem, caritatem, gratias, gratuitas, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, & istis subiectas quasi maioribus minores virtutes, à quibus adeo abfuerant hæretici, vt libro vltimo tomi huius palam fecerimus eos omnibus vitiis coopertos. Quod si hæc haud satis esse quisquam putabit, cognoscat idem quanta fuerit nostri scientię sermonis, quando Ecclesię nostrę soli contigerit, vt toto fuerit orbe terrarum diffusa, in eius decreta nullus non cogniti, peruiusque orbis populus ex aliqua parte sui consenserit, & adhuc consentiat. Hinc aliud sequitur, vt innumeri fuerint semper eius sectatores: itaque si quanslibet hæreticorum factionem velis ei conferre, continuō videas hæreticorum paucitatem nimiam, nostrorum verō innumeram multitudinem. Quocirca scientię sermo maximę nostris fuit non modō ad inflammandos homines ad suprema officia virtutum, sed etiam innumeros sibi toto orbe terrarum conciliandos. Nostri itaque & intenderunt vim cuiuslibet virtutis, & ad innumerabiles eam deriuarunt, atque extēderunt, vt signis de Ecclesia Catholica, & de innumeris Catholicis est explicatum. Hinc insulas longinquas attingere, ad noui orbis loca peruenere, vt abundę per nos suis locis est explicatum. Verum neque illud est omitrendum, efficacissimum nostris

scien

scientię sermonem fuisse, quod potuerint efferatillimas gentes, & quidem innumeras, ad humanitatis cultum traducere, optimis eas moribus instituere, omni disciplinarum elegantia perpolire, vt signo de efferis gentibus ad humanitatem perductis vidimus. Tales enim sunt Angli, Scoti, Phrysi, Germani, Slaui, Bohemi, Hungari, Poloni, Pomerani, Saxones, Prussi, Lithuani, Samogethę, Liuones, Dani, Noruegienses, Sueci, Gotthi, Canarij, Indi Occidentales, & plerique Orientales, incolę insularum plurimarum, quas Oceanus late suis locis circumfluit. Omnes hi prius nullis litteris, nullis disciplinis ciuilibus ornati, nunc huiusmodi, nisi exemplo hæreticorum Gręcorum propter hæreses susceptas relabantur in barbariem, vt nulli vlla in re, qua humana mens nobilitatur, societas humana excolitur, cedant, ac debeant postponi.

Sed quale illud, vt Ecclesię nostrę hominibus ea sermonis scientia fuerit diuinitus inspirata, vt inimicissimas olim sibi gentes conciliarit, atque ita deuinxerit, vt nihil non pro Ecclesię dignitate & amplitudine difficilioris sint operis aggressę, quod signo de inimicorum conciliatione est latissimę patefactum. Inimici antiquitus erant Catholice religionis Romani, & populi omnes imperio Romano subiecti, inimici erant Reges Visigothi in Hispaniis, Franci, Burgundiones, Angli, Longobardi, Northmanni, Saxones, Germani, Phrysi, Bohemi, Hungari, Slaui, & populi omnes Boreales, mox amicissimi effecti. Faxit Deus, ne desciscentes eandem subeant calamitatem ad extremum, quam subierunt Britanni olim, Visigothi in Hispania, Regibus Vrixa & Roderico, Afri, Ægyptij, Syri, Asiatici omnes, Gręci, & quicunque hæreses aliquot Gręcorum sunt amplexati.

Sed vt aliquid adhuc speciatim dicamus hęc, è quo fiat illustrissimum scientię sermonem fuisse efficacissimum, producamus in medium exempla aliquorum, ac satis sint tres è diuersis prouinciis, & quorum fuere instituta diuersa, Franciscus Assisias Italus, Franciscus Xauerius Hispanus, Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus Anglus, primus Diaconus, secundus Sacerdos, tertius Episcopus. Cuiuslibet istorum quęso legantur acta, & videbimus ab eo innumera hominum millia à fœdissimis vitiis, à luxu &

XI.

*Ab inimicis conciliatis.*

XII.



vita perditissima reuocatos ad vitam sanctissimam, ad Christianam legis puritatem, innocentiamque admirandam, non in persuasibilibus humanam sapientiam verbis, sed in efficaci, quamuis non eleganti sermone scientie celestis. Quem quæso Protestantes audebunt vlli ex iis opponere, è suis per quos ad omnia vitia abreptos homines ipsi fatentur, profundissima scelerum voragine demersos, vt signo de impura & flagitiosa vita hæreticorum, de turpissimis eorum progressibus, & Ecclesiam summa sanctitate constat. Agè trium solummodò perpendamus exempla. Demiratur Plinius eloquentiam Ciceronis hac potissimum de causa, quòd plebi Romanam persuaserit, ne cutaret sibi diuinitatem publicos aliquot agros, & Romanam urbem ad spectum ac perpetua sede ob id priuari. Hoc summum, ad quod Plinius ait, maxima cum admiratione Ciceronis eloquentiam peruenisse. inde, eo mortuo, nullus fructus. Lutherus plurimis persuasit, vt nullas leges magnificerent, nullas virtutes, iis neminem ligari, satis esse fidere Christo. tantumdem Calvinus. Hinc homines in omnia flagitiorum genera prolapsi. quòd persuasit eorum doctrina, nulla ibi certa ac stabilis rerum diuinarum doctrina. Hic fructus ex eloquentia Caluini & Lutheri.

Opponamus his quæso hominem doctrinam, si humanam velis, minimam, eloquij inculti, Franciscum Assisiatem. Annus agitur propè quadringentesimus, ex quo ille fuit. Observantium, vt vocant, Capuccinorum, & Discalciatorum fratrum, qui illius instituta sequuntur, numerantur etate nostra centum vigintri millia, foeminarum dicunt esse duplum. Atque hi in summa paupertate, castimonia, & obedientia, quam suis præfectis exhibent, innocentissime degunt. Neque vlla fuit ætas ferè, quæ non tot millia propè eorundem dederit. Quid igitur huic simile Ciceronis eloquentia peperit? quid Lutheri, & Caluini spurcicies? An non hoc verum? Proferatur vnus post annos mille sexcentos, atque amplius, ex quo Cicero vixit, cui persuaserit ille, vt diuitias abiiceret. vide quanta dissimilitudo. Vnum peccato hominem post tot secula, qui non dico summe paupertati, castimoniam, & obedientiam se adstrinxerit, vitæ rigidissimam, diuinis laudibus tota vita decantandis ac meditando: satis habeo, si diuitias adeò spreuerit, discalciatus, vnicæ veste, eaque sua contentus, cui nulli quod suum dicat receptaculum. Sed quid ego cum Cicerone pugno? aduolè huc

omnes

omnes oratores Græci, Latini, aut quicumque vnquam fuerit, omnes Philosophi, omnes sapientes Gentium proferant aliquem huiusmodi, vnus mihi per tot annorum millia satis est, cui nihil fuerit, quod suum posset dicere, simplici; fuerit ille atque humili veste contentus. At hic semper habuit hominum trecenta millia omni ætate, ex quo fuit, qui in vitæ celestis ac diuinissimæ supremo vertice immobiles constiterunt. Quale igitur discrimen inter hominem inculti sermonis, exiguæ scientiæ ex vna parte, & ex alia inter eloquentissimum ex omni æuo, ex vniuerso orbe terrarum?

Tu verò Luthere, & tu Caluine, quem proferetis è vestris, vnus namque duntaxat exposco, qui simile aliquid egerit, ex quo dicitis vos in lucem Gentium cælitus demissos? Atqui, aiunt, (& vos haud negatis, quin veluti aliquod magnum iactatis) plurimos homines ab huiusmodi instituto abreptos à vobis, omnes verò dissuasos. Quam verò sit procliuè hortari hominem ne sit pauper, ne sit castus, ne sit obediens, quis non videt? vota legesque omnes frangat, quis ignorat? Huc sermo scientiæ vestræ peruenit, non vt vnus simile tot millibus discipulorum Francisci, vnus inquam saltem efficiatis, sed vt omnes peruertatis, ad omnia vitia re ipsa impellatis à paupertate, castimonia, obedientia: verbo laudatis virtutes, dicitis amplectendas, re vitiiis omnibus aditum patefacitis. Quam bellè vestra conueniunt cum eo, quod dicit Christus: *si vni perfectus esse, vade, vende omnia, & da pauperibus, & sequere me.* Et ei, quod alibi ait: *Sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum celorum.* Vos videritis. Equidem vix interdum possum credere, tanta portenta à vobis dicta. Rursus efflagito, è vestris vnus producite, qualem Christo similem, & Apostolis, cum millibus pluribus effecit Dei munere. Franciscus Viden' quantum discrimen inter hunc & illos?

Veniamus ad alium anno sexcentesimo decimo nono missus est in Germaniam Bonifacius Anglus à Gregorio Secundo Papa: eo tempore supra Rhenum & Danubiū nullæ vrbes in Germania, nulla doctrina & ars liberalis, Christianæ veritatis cognitio nulla, aut tenuissima, cuncta squallore, barbarie, & ignorantia in iis locis plena, vt è Cornelio Tacito, Strabone, atque antiquis liquet, & vt istos omittamus, idem constat è Francisco Irenico scriptore Germano, ac si vis etiam è Munstero hæretico. Bonifacius in Ger-

D 3

mania

Plin. l. 7. c. 30.

Admirabilis  
collatio S.  
Francisci.Admirabilis  
comparatio  
S. Bonifacij  
Apostoli  
Germanorum.

mania supra Rhenum & Danubium primus aliquot monasteria & episcopatus instituit. Testatur Munsterus, & res ipsa declarat, celeberrimas quasque vrbes propè monasteria in iis locis ædificata. Ex illo tempore nihil non boni Germaniæ contingere cœpit, ac tanti progressus ad omne felicitatis genus sunt facti, vt nihil ferè maius desiderari ab vlla gente possit: nos tantæ felicitatis capita ducenta infra loco suo attingemus, quibus continentur quæcunq; pertinent ad animi, corporis, & externa bona. Legantur quæso, quæ latè iis explicantur, & videbimus quanta effecerit ille, quantis rebus initium dederit.

Nunc hæretici omnes huc accurrant, & aliquem suorum nominent, sumantq; tempus omne, quod ab ortu Christi hucusque numeramus: & videant nunquid similia molitus aliquis fuerit suis: num patefecerit aditum tantis bonis in vllam regionem: num tantorum bonorū, quibus hucusque Germania circumfluit, ac ferè superat quamlibet nationē (nulli certè quidem cedere audet) iecerit fundamenta sed quid ego petam, vt vnum producant, etiamsi reperant omne tempus, quod est ab Ecclesia Christiana aut ortu Christi, qui similia effecerit? Omnes hæretici quotquot vnquā fuere, à primo (qui dicitur fuisse Simon Magus) cœnant in vnum, veniant in mediū. Huius quanta erit multitudo, quanta monstruosorum colluies? omnes hi, nemine excepto, vniuersi, conglobati opponantur vni, vni inquam Bonifacio Anglo, & inspiciatur ac iudicetur an tanta suis doctrinis eloquentia Latina, Græca, Hebraica, Chaldaica, Syriaca, Arabica, Barbara, quauis, nil refert bona potuerit efficere, incipere, quanta vnus Bonifacius Anglus, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in spiritu ac virtute Catholici sermonis, quauis impoliti, ac rudis. Sed quid ego postulem ab vniuersis hæreticis tot ac tantorū bonorum molitionem, quot & quanta vnus Bonifacius egit, cū clarissimè ostendam nihil nō mali ab illis exortum, signo de interitu Christiani cultus, ac sbris vltimis primi & secūdi romi? Nam veluti Adamus fidē prodita, ad quam tamen postea rediit, aditū patefecit ad omnia mala in orbem terrarum: sic hæretici à fidei veritate desciscientes, eadē mala propagant, dilatant, amplificant, extollūt, ac tuentur vsque ad Antichristum, diemq; iudicij vniuersalis supremum.

Veniamus ad nostræ ætatis virum Franciscum Xaveriū Hispanum, qui à Pontifice Romano missus in Portugallia

ad

ad Regem, mox ad extremos Indos nauigans, vsque ad extremos Iaponios peruenit, & ex innumeris gentibus cuiusuis sexus, conditionis, ætatis, hominum trecenta millia ab impiis ritibus ad Christiani cultus religionem perduxit. Nunc aduocentur omnes hæretici, qui ab ipsius Ecclesiæ incunabulis vnquam fuerint, & petatur aliquis ab illis, qui tam remotas oras adierit pro Christi cultu propagando, qui dimidiū tanti itineris confecerit: quid dico dimidiū? vide quo descendam, decimam partem. Colligunt namq; ab vrbe ad Iaponios miliarium millia viginti. Quanam igitur eloquentiæ vi fretus iste est ausus tot populos, tam ditissimos, tam dissimiles, adde efferos, & inhumanos, aggredi, vt ex iis multos principes, ac Reges, & cuiusuis alterius generis homines plurimos Christo adiunxerit?

Agè maiora consideremus. Hæretici, si gesta illorū legas, è suis regionibus vix illi se commouerunt, vnus aut alterius generis homines ipsi tabe suā infecerunt. Lutherus Germaniam non est egressus, Calvinus similiter è Galliis haud abscessit: Geneva namque in Galliis: vniuersos tamen sumas hæreticos, quotquot fuere ab exordio Ecclesiæ nascentis in Occidente, ausim dicere tot linguarum gentes per tot sæcula ab vniuersis hæreticis haud fuisse hæresi pollutas, è quot linguarum gentibus iste Xaverius aliquo Christianæ veritatis ac pietatis lumine multos illustrauit: in Galliis ille aliquot à vitis ad virtutem, in Italia, in Hispania reuocauit: mox iisdem progressibus Africæ innumeras oras & insulas circumnauigauit, Indiæ vrbe cis Gangem, inde vltra auream Chersonesum, Taprobanam, & Moluchas ad Iaponem venit. Quamobrem licet hæretici plures præculdubio homines perdidissent: non tot tamen linguarum gentes in Occidente auerterunt ipsi à religionis Christianæ veritate, quot iste non ex omni parte in orbe toto, sed ex aliqua Christo adiunxit. Atque vt mireris, remque penitus perspicias. Octo præcipuas linguas in Occidente numerabis: è quibus Franciscus Xaverius tres, Gallicam, Hispanicam, Italicam calluit, illisque vsus est in concionibus sacris, siue publicis, siue priuatis: reliquæ sunt quinque. At Afri pluribus vtuntur: ponamus vna vti. Ab hac est diuersa, quæ communis est Indis cis Gangem: ab vtraque dissimilis Indica vltra Gangem, non eadem incolis aureæ Chersonessi, Sinis item sua, Iaponiorum prorsus est differens à cunctis. Igitur primo loco

Admirabilis comparatio B. Francisci Xaverij.

D 4

Xaverius



Xauerius anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo, Vlyssiponæ soluens in Mozambiquo insula Africæ hyemauit, ibique multos ad Christum perduxit: inde profectus multos annos in ora Comorinensi Indiae cis Gangē fuit, postea diutius in Malachæ auræ Cherfonessi, Simisq;, & insulis Maari ultra Maluchum, ibique in vno oppido Tholo Christianorum omnis ætatis amplius vigintiquinque millia ab eo facta scribuntur: deinde ad Iaponios est profectus. Agè verò maxima de Xauerio dicamus: vniuersi hæretici ab Ecclesiæ Christianæ constitutione per tot sæcula, per annos mille quingentos, & amplius, haud traduxere ad hereses suas tot gentes, aut idololatrias, aut alioquin à Christi cultu alienas, quod vnus Xauerius ad cultum Christi annis vndecim: tot enim fuit in Indiis vir iste admirandus. Hæretici peruerterunt semper Christianos, at gentes à Christi cultu alienas nunquam perduxere ad illum, vt signo de fidei propagatione ostendimus. Quis itaque numeret, quot hæreticorum millia fuere à magi Simonis defectione vsque ad hunc annum? & his tanta in re præstat vnus Xauerius. Vnus Xauerius plures gentes, plures homines, Christiani cultus prius inimicas, annis vndecim Christo adiunxit, quam innumera inimicorum millia ex omni gente & natione è toto orbe terrarum per annos mille quingentos. Quis hinc non obstupescat? quod autem protuli de Xauerio, possem de multis aliis asserere.

Vincentius Forerius Iudæorum viginti quinque millia ad Christum perduxit. Perlege historias omnes, peruolue quid vis: ab omnibus hæreticis non inuenies ab ortu Ecclesiæ Christianæ tot millia Iudæorum Christo conciliata, ne dicas nostros admirabiles dumtaxat in gentibus extraneis Christianæ pietati adiungendis. Quanta igitur nostris vis in scientiæ diuinæ sermone? quanta efficacia, & virtus? æstimari non datur, excogitari nequit, adumbrari neque villo modo ab omnibus potest.

Sed quid ego semihominibus hæreticis, siue Protestantibus ij sint, siue alij quicumque, ac ne ex vlla quidam parte hominibus, maximos istos viros oppono? Mulierculas in medium producam, neque ad Indos nauigabo, & longinqua conlectabor, sed domestica proferam ante oculos eorum, qui historias legere, posita, ex oris nostris exhibebo. Clodoueus Francorum Rex duxit anno quadringentesimo nonagesimo primo vxorem Clotildim filiam Chilpe-

rici

rici Burgundiorum Ducis Catholice fidei studiosissimam. Quamobrem nihil non agebat, vt maritus Christo cum sua gente nomen daret, sermone scientiæ huius diuinæ nihil proficiebat. Volebat enim Deus esse illum in spiritu, & virtute, qualem Paulus exigit, & esse diuinum tradit. Contigit vt Clodoueus bellum commissurus esset aduersus Alemannos, & maximè ab illis timeret: nata occasione diuinitus missam prudentissima mulier, suis rursus verbis aggreditur virum, ac ne elaberetur, promittit, si Christo se adiungat, fore vt victoriam reportet. Annuit votis ac verbis coniugis Clodoueus, & collatis signis hostem profligat, & Christianæ pietati se addixit anno quadringentesimo nonagesimo sexto. Atque hæc Gregorius Turonensis.

Audi nunc aliud. Quo tempore Britanni defecere à fide Catholica amplexati Pelagij sui peruersa decreta, sunt oppressi ab Anglis, & ad extremum ferè ad internecionem delati. Gregorius primus vt Anglos Christo adiungeret, misit ad insulam Augustinū. Tum regnabat inter Anglos Edilbertus, vxor illi erat Bertha è regio Francorum sanguine, quæ nihil æquè cupiebat, & conabatur suis sermonibus, quàm vt vir ipse Christum sequeretur. Ideoque lætata maximè aduentu Augustini, maximo fuit illi adiumento ad res Christianas promouendas: egrèq; apud maritum, vt humanissime exciperetur, & disseminandæ Christianæ religionis ei copia daretur: quin illi dedit ipsa ædè sibi iamdiu ad Christianæ pietatis sacra peragenda reseruata, ad quam cum sæpè Rex ventitaret, denique instigante vxore Christo se adiunxit. Atque hæc Beda. Hæc igitur nostræ mulieres suo sermone scientiæ Christianæ, quibus tamen haud omni ex parte sermo scientiæ datur: publicè namque in templis verba facere est illis vetitum. Nunc edant Protestantes, aut quicumque è Græcis hæretici, non mulierem dico, sed aliquem virum è suis, qui gentes à Christi cultu alienas prius ad eum perduxerit suo sermone, qui Reges vltos, ex quo nos hereticorum loco duxere? Quid dico, edant viros? Vniuersi hæretici ab ortu Ecclesiæ haud potuere vltos Reges ac nationes Christo adiungere, vt signo de fidei propagatione ostendimus: potuerunt à verò Christi cultu gentes ad suum, falsumque traducere: at prius auersas à Christo, vel ad suam, vel ad quamcunque Christi religionem transferre, nullo modo:

D 5

atqui

Admirabilis  
comparatio  
S. Vincentij  
Forerij.

Admirabilis  
comparatio  
fœminarum  
Catholicarum.

atque nostræ mulieres id maxima ex parte perfecerunt, & quidem cum nobilissimarum gentium nobilissimis Regibus. Vna igitur mulier nostra pluris est hac parte, quam cuncti hæretici simul.

SIGNVM VIGESIMVM  
PRIMUM.

Sermo efficacissimus sapientiæ.

*In Ecclesia Dei necessario debet esse efficacissimus sapientiæ sermo. Hunc esse inter nos, abesse à cæteris, apertissime demonstratur.*

CAP. IIII.

I.  
*Vnanimis consensus Episcoporum.*

Sapientiæ dono, & gratia, quanto Catholici cunctis præstiterint, è plurimis sanè perspicitur argumentis. Quorum primum sit illud, quòd innumeros gentium diuersarum Episcopos toto orbe diffusos semper habuerit in vnam doctrinam conspirantes ex illo tempore quo Apostoli in orbem terrarum dispersi è cunctis Gentibus aliquos ad Christum perduxerunt per annos iam mille quingentos. Diuinæ prorsus hoc dicendum fuisse opus sapientiæ, vt principes natura contentiosi conueniant in vnum, maximè verò in eius rei concordiam, de qua sibi quisque arrogare plurimum solet, qualis est sapientia rerum diuinarum in Episcopis. Vt ergo fuerit, qui eos suis sermonibus, aut litteris, & scriptis in vnum coniungeret: huic proculdubio, aut si plures fuerint, his efficacissimus sapientiæ sermo. Nam si Episcopi illi doctrina præstantes fuere, mirum consensisse, suam sententiam reiecisse ad alios, de sua discessisse: si indocti, multò magis mirum, nò discessisse. Indoctorum namq; solent esse implacabiles discordiæ. Quæ in re videas, quantum distent hæretici à Catholicis: Hæreticis hoc peculiare: Vbi quis inter eos paulo doctior aliis apparet, is continuo hæresim nouam inducit. Hinc videmus inter Protestantes tot esse sectas, quot hominum capita. Sunt namq; impudentissimi: atque vbi aliquid litterarum summis labris degustarint, rotius orbis sibi magistrum desumunt. Sapientia porrò diuina hoc habet, inquit Iacobus, vt modesta sit, bonis assentiat, aliorum suasio-

nibus

nibus acquiescat. Sit igitur hoc primum sapientiæ diuinæ in Ecclesia efficacissimæ argumentum, vnanimis Episcoporum per tot sæcula in toto orbe Catholico consensus.

Secundum sit illud, eorundem consensus in Conciliis vniuersalibus. Multi namque haud dissentunt, vbi cum iis non disputes, at si velis differere, non ita. Humani namq; ingenij est illud, vt etiam si cedat ei, qui cum non contendit, nullo tamen modo velit alicui primas dare, qui cū testibus multis in conspectu omnium configit. Hinc videmus à Protestantibus plurima conuenticula coacta, iniras omnes rationes, quibus inter se cõuenire possent: cum venere ad concertationes, abiturum est maiori discordia quàm prius. Thomas Stapletonus recēset sæpius id factitatum ac tenratum à Protestantibus, vt pax inter eorum gladiatores conciliaretur, toties refert additum ad eorum dissidia, vbi in vnum locum conuenere ad disputationes: quid ita? quia carnis est, quæcunq; est, istorum sapientia, atq; ideo maximè stultitia. Sic enim Paulus: *Prudentia spiritus vita, & pax. Sapientia carnis inimica est Deo.* & alibi ad Corinthios scribens ait: *Cum sit inter vos zelus, & contentio, nōne carnales estis?* At in Ecclesia Catholica vbi ventum ad Concilia, tollitur, si qua est, inter Episcopos dissensio de rebus fidei, maiori pace & vberiori omnia concluduntur. Hoc autem nulli cœri contigit ab orbe condito, vt ex omni orbe cõgregarentur, si non omnes, aliqui saltem Episcopi, & nunquam dissentirent, præsidente illis Põtifice Romano. Idq; contingit per annos iam mille quingentos. Licet enim primum Concilium vniuersale fuerit Nicænum, tamen ante illud plurima fuere, quibus Pontifex Romanus est assensus, & auctoritate sua robur dedit. Vt enim signo de Petri cathedra explicauimus, nihil antiquitus agebatur graue ab vilo Episcopo, nisi de consilio & sententia Pontificis Romani, vt è Cyrilli Patriarchæ Alexandrini epistola ad Cælestinum patet, sanctione Iustiniani ad Ioannem Papam, quæ Codici est inserta, & Stephani Africae Archiepiscopi litteris ad Pontificem Romanum.

Sed aliud adhuc signum nobis ostendit, efficacissimum fuisse Catholicis sapientiæ sermonem, quòd Philosophis acutissimis persuasere altissima mysteria, quibus eorum scita maximè videbantur aut repugnare, aut quod verius dici debet, nò suffragari: talia sunt, Deum fieri hominem, tres esse personas, vnum verò Deum, personas re distingui

unicam

II.

Rom. 8.

*l. inter sacr.  
C. de summa  
Trinit.*

III.

*A conversione  
Philosophorū.*



unicam tamē essentiam, in Eucharistia esse re vera corpus Christi, in quod panis ac vinum commutetur, tantum remanere species panis ac vini, fore ut omnes resurgamus, & alia huiusmodi plurima, quæ ut indoctis aliquo modo probes, iis tamen, qui soliti sunt omnia ratione humana meriri, & ab iis, quæ sensu percipiuntur, duntaxat haurire scientiam, id verò longè difficillimam: ut autem signo de cognitione omnium disciplinarum docuimus, ab initio nascentis Ecclesiæ perpetua fuit inter Catholicos successio Philosophorum, qui ingenij ac iudicij perspicacitate cunctos ætatis suæ superarent. Istitis igitur tam remota à sensibus mentisque humanæ viribus hæc persuadere, sanè opus fuit sapientissimi omnium sermonis. Nam qui quæso Dionysius Areopagita, Aristides, Quadratus, Iustinus, Pantenus, Ammonius, Clemens, Origenes, Dydimus, & reliqui omnes, quos loco dicto retulimus?

IIII.  
*A cessatione  
sectarum phi-  
losophicarum.*

Hinc aliud ex hoc exortum maximè admirandum: quis ignorat, quot antiquitus sectæ essent Philosophorum, qui familias ducebant, & in quorum verba innumeri iurabāt? scholas autem proprias singulæ habebant Athenis, aliisve in locis celebrioribus, istis primæ dabantur cognitionis veræ, hos cuncti suspiciebāt. Quò nunc abiēre omnes istæ sectæ, quis sua illas sapientia dissipavit? sermo efficacissimus sapientum Catholicorum cunctas didicit, ad nihilū redegit. Vbi nunc tot scripta Pythagoreorum, Stoicorum, Academiarum veteris & novæ Platoniorum, Epicureorum, aliorumque, quos esset operis plurimi colligere, & enumerare omnes? Pauca quædam supersunt Aristotelis è tot acertis librorum, quibus maximam nostri lucem, & quæquid habent auctoritatis dedere, & quod in illis fuerit erroris à nostris apertissimè demonstratur. En quàm verè Deus dixit: *Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.* Atque hoc Catholici diuino munere effecerunt, inter illos igitur maximè Deus.

*1. Cor. 1.*

V.

Sequitur post hæc aliud per nostros latè explicatum: nihil in religione Christiana contineri quod rationi aduersetur, nihil in illa, quod sibi dissideat, esse. Id verò longè admirandum, ac sapientiæ prorsus diuinæ. Qua in re quanta sit sancti Thomæ Aquinatis laus tum in omnibus operibus, tum maximè libro contra gentes, quis hominum doctorum quæso ignorat? viderunt hoc Græci, qui, teste Paulo, sapientiam quærent, quique antiqui nominis gloria sese

effequentes

effequentes nostra contemnere solebant, & tamē illud opus in suam linguam transtulere. Hoc autem summæ proculdubio sapientiæ, suis armis confodere sapientiam: quis hereticorum sibi hoc sumet? An non horum est, quod ait Iacobus, quæ non intelligunt blasphemare? An forsitan isti acutiores vel antiquis Catholicorum philosophis, vel Alberto Magno Germano, Alexandro Halensi Anglo, Ioāne Scoto, Gulielmo Parisiensi, vel denique Thoma Aquinate, quos nihil in Philosophia, & Logica, nihil scientiæ naturalium rerum fugit, nihil rerum diuinarum? Quid latuit nostræ ætatis ornamentum Ioannem Picum Mirandulanum, Latine, Græcè, Hebraicè scientissimum, cui decreta omnia antiquorum philosophorum nuda & apertissima fuerunt, qui antiquitates omnes Hebræorum, Chaldeorum, Ægyptiorumque tenuit? Nunquid huic aliquis Protestantium se opponet? Sed mittamus ista, quæ non sunt huius loci. Diuinæ opus sapientiæ fuit, sermonisque sapientissimi, & efficacissimi, philosophiam philosophia euertere, ac demoliri, & qua parte nostris aduersari videbatur, inanem prorsus nullamque reddere.

Atqui hoc tamen, maximum licet, verborum videretur esse, illud autem rei, pectoribus philosophorum sic inferere hanc veritatem, sic insigere, ut non modò indubitatam fidem illi haberent, sed pro illa vitam libentissimè ponerēt, ac maximi boni loco id ducerent. Quid exigas præterea efficacitatis à sapientia Catholicorum? ut imperitis abstrusa mysteria tradas, persuadeas, ad mortem impellas pro assertione illorum tuenda magnum sanè: at philosophos ingenio addictos suo, ac suæ mentis lance cuncta pensantes eodem redigere, id nihil est aliud, nisi eò peruenisse Catholici sermonis efficacissimam sapientiam, quò nihil ultra datur. Mysteriorum nostrorum veritatem consignauere proprii sanguinis vitæque profusione acutissimi philosophi Dionysius Areopagita, Aristides, Quadratus, Iustinus, Pantenus. Clementi & Origeni carnifices defuerunt ad inferendam mortem, vitamque pro veritatis huius testimonio ponendam, non desiderium, votumque ardentissimum.

Neque tamen illud reiiciendum, quod maximè efficaciam sapientissimi sermonis in Ecclesia Catholica commendat, tot hæreses confutasse singulis ætatibus, ad nihilum rede-gisse, ut auctorum scriptorumque memoria euauerit, nisi

VI.  
*A martyrio  
philosophorum.*

VII.  
*A confutatione  
hereticorum.*

quantum

quantum Catholicorum libris sunt appōita. Nam quot propugnatores, & quā doctos, si quid est doctrinæ cōtra veritatē habuit hēresis Ariana, quæ supra annos trecentos miserimē Ecclesiam Catholicam vexauit? quam nulla non ratione, conciliabulis, scriptis, mendaciis, armis stabilire conati sunt duo Imperatores Constantius, & Valēs, tot Reges Vandalorum, Visigothorum, Ostrogothorum, Longobardorum? Vbi nunc quæso libri illorum, qui pro illa acerrimē pugnarunt? Nomina aliquorum idcirco non periēre, quōd Catholici illa suis libris inseruerunt. Quis igitur suę sapientiæ sermone tot hēreses, tot hæreticos cōfutauit, dissipauit, ad nihilum redegit, nisi Ecclesia Catholica, vt signo de hēreticorum cōfutatione aperuimus? Vbi tunc Protestantes erant, cū Constantius & Valens omnia miscerent, vt hēresis Ariana à cunctis acciperetur? Quis tum Græcos confirmauit, nisi Pontificij Legati, vt signo de confirmatione vidimus? Verū vt quę diximus illustriora fiant, & quanta vis sapientię in loquendo Catholicis diuinitus fuerit concessa apertissimē cognoscamus, exemplis totam rem dilucidius aperiemus: sermo sapientię non modò id efficit, vt credamus quęcunque ad credendum sunt difficillima, sed etiam quę naturę vires videntur superare aggrediamur, & perficiamus.

VIII.  
Ab exemplo  
S. Francisci.

Qua in re nullum proponi potest aptius ad explicandam totam rem exemplum, quā sancti Francisci. Ausus est hic post annos mille ducentos ab ortu Christi, quin post omne tempus, ex quo mundus est cōditus, institutum vitę admirandum inuehere in humanum genus, quod à principio maximam stultitiam præferre videbatur. Vt enim duo tresve hac illac dispersi viuant nihil possidentes, fieri quidem potest, sed vt in omni prope oppido ac vico Catholici orbis sit aliqua familia celebris, quę multa sæcula perduret, nihil habeat in bonis commune, aut proprium, nihil pecunię attingat, viuendi genus durissimum sectetur, nullis rebus parandis operam præcipuē det, solis diuinis vacet, id credere futurum, ac facillē factu, & aggredi, stultitiā redolebat: à principio ad rem cuncti irridebant, paucissimi admittebant. Adit Innocentium Tertium Franciscus, primis congressibus reicitur, mox placidē excipitur, quōd Pontifici in somnis per visum quædā de illo fuissent ostēsa. Nondum tamen res transacta, quōd essent qui obisterent: ad preces Franciscus confugit, sapientiam postulat ab

eo qui dat omnibus, inquit Iacobus, affluenter, & non improperat. Inde conuenit Pontificem, de re tota alloquitur, quod vult assequitur, similitudine proposita Regis opulentissimi, qui vxorem duxerat egregia forma puellā, sed pauperem, è qua plurimos filios susceperat quos tamen Rex ille, quamuis egētis alioquin mulieris progeniem, semper aluit pro officio parentis, & honestissimē pro dignitate educavit, & instruxit, quęcunq; filios Regis decerent: ita aiebat futurum, vt qui susciperentur è familia illa sua Deo filij, licet è pauperula muliere, haud tamen vilo modo destituerentur, sed eis diuinitus abundē consuleretur. Peruicit Franciscus, non persuasibilibus humanę sapientię verbis, sed rudi diuinę sapientię sermone. Remq; admirandā, vitęq; huius hominibus deridendam, perduxit eò, vt nullus ordo tot habeat sectatores, quot ordo Francisci. Nunquid vniuersum genus humanum, ne dicamus hæreticos solos, efficere vnquam potuit ab orbe condito, vt existeret instituti tam mirabilis aliqua in terris norma duabus tribusve familiis eam sequentibus, votisq; tantę paupertatis ac duritatis sese adstringentibus? Quanam quæso arte id persuasum? simplici sapientię cęlestis oratione. Vniuersi hæretici in vnum conueniant, producāt aliquid simile, quale Christus Ecclesię Catholicę dedit.

Age proferamus adhuc alia exempla, atq; omittamus admirabiles viros, Alexandrum Halensem, Albertum Magnum Germanum, Thomam Aquinatem, quibus si linguarum historiarumque cognitio fuisset, illos ego nō in Terris natos, sed cœlo delapsos dicerem. Quōd verò hac parte nos abundemus, etatis est felicitas, ac temporum, non ingenij præstantia. Quocirca his omissis, in quibus aut nihil, aut ad sermonem sapientię parum desideres: hęc sapientię gratia non conuenit mulieribus, vt publicē doceant in templis, id enim vetitum, sed vt inter priuatos multis, qui in vnū conuenerint, verba faciant, id permissum. Quocirca non est, quōd hæreticis, aut aliis, qui dissident à Catholica religione, obiiciamus summos istos viros, Franciscum, aut alios huiusmodi, sed vt videant quā sint hæretici pudendi, virgunculas quasdam nostras, & mulieres proferamus in medium. Theodosius Iunior Imperator, & vxor eius Eudoxia excellēre in omni doctrinarū genere, Gręcē ac Latinē scientes supra modum, vt è Socrate, Sozomeno, & Nicephoro cōstat: & tamen Theodosius ab initio adhęsit

## IX.

Ab vnica  
Virginis exem  
plo.



Admirabilis  
sapiētia Pul-  
cheriæ Au-  
gustæ.

Nestorio hæretico, nisi Pulcheria Augusta soror ipsius, virgo litteraturæ cuiusvis peritissima, suis illū sermonibus à sententia abduxisset. Qua in re tātam laboratum, vt ferè ventum fuerit ad dissidium, Theodosiusque sit cōquestus per Cyrillum non stetit, quòd is de reā fide ad Pulcheriam scripsisset, quo minus inter ipsum & sororem dissensio nasceretur, qua de re purgat se illi Cyrillus, vt ex ipsius apologia constat. Neque vero satis habuit Pulcheria sermone sapientiæ cælestis ab heresi Nestoriana auocare suū fratrem, sed præterea curauit vt Ephesinum primum Concilium vniuersale conuocaretur, in quo veritas sancita. Quocirca sic ad eam Cyrillus: *Quantum præsidij Dominus Ecclesia sua in vestra clementia præparauit, multis sæpè probauimus documentis: & quicquid nostris temporibus contra impugnatores Catholica veritatis industria sacerdotalis obtinuit, ad vestram maximè gloriam redundauit, dum sicut Spiritu sancto docente didicistis, illi per omnia potestatem vestram subiecistis, cuius munere & protectione regnatis.* hæc Cyrillus. Rursus exorta est hæresis Euthychiana, qua Theodosius irretitus, cum iā Pulcheria fuisset ab imperij gubernaculis amota, conciliabulū illud Ephesinum, quod prædatorium est dictū, in quo occisus Flavianus episcopus Constantinopolitanus, pluriusque indigna perpetrata, cogi mandauit, assentiente illi vxore Eudoxia, non ita Pulcheria sapientiæ sermone diuinitus instructa: quin Theodosium fratrem reduxit ad mentem, vt scribit Nicephorus, & ab heresi illa auocauit. Cuius ille paulò post obiisset, virago præstantissima Imperium nacta, Martianum coniugem, qui cum vixit in castitate, sibi adsciuit, Chalcedonenseque Concilium celebrari procurauit, in quo veritas Catholica suo loco dignitatique restituta. Ob id sic ad eam Leo Magnus: *Gaudeo fidei clementia vestra, quòd religiosum studium dignanter impenditis, vt pax Ecclesiastica renouetur, quæ quorundam dissensionibus videbatur esse turbata. Debetur enim hoc vestræ specialiter gloria, vt ablati omnibus scandalis, quæ contra Catholicam fidem inimicus excitauerat, vna eademque sit per totum mundum confessio veritatis.* Hæc Leo Magnus. Exhibeant itaque hæretici, non dico feminam, per quam duo Concilia ex omnium maximis sint conuocata, & quæ sermone sapientiæ effecerit, vt abducto ab heresi Imperatore fratre, atque aliis eius sectatoribus, totus orbis in Catholicam fidem conspirarit, in decretis fidei Christianæ grauissimis: exhibeant virum, exhibeant

natio

nationem, proferant omnes populos, producant vniuersitatem generis totius humani, per quos aliquando fuerit aliquid simile effectum: edant, si valent, quicumque è Græcis hæretici sunt, ex quo à nobis discessere, an ipsis fuerit huiusmodi virgo.

Ac ne putent hanc nobis vnā fuisse, quæ sapientiæ sermone excelluerit in grauissimis Christianæ pietatis mysteriis, nominabimus hic tres è diuersis orbis partibus fœminas Catholicas, quas, velint, nolint, hæretici facebuntur omninò hæreticis sapientiores, & quantum ad sapientiæ sermonem sicuti etiam reliqua excellentiores, Hildegardim Germanam, Brigidam Sueuam, Catharinam Senensem. Has hæreticas dicent hæretici. Extorqueamus ab ipsis veritatis confessionem. Accedite huc Lutherani: an non vos excommunicatis Caluinistas, quòd negent in Eucharistia verum Christi corpus esse? Atqui legite harum trium scripta, ac multis in locis inuenietis asseri ab istis in Eucharistia verū Christi corpus esse. Sunt igitur istæ, Lutheranis testibus, sermone sapientiæ præstantiores Caluinistis, per quos nunc maximè omnia miscentur. Ita prædicarunt illa, ita scripserunt in re omnium grauissima, mysterio altissimo. Caluinistæ asserunt, Deo volente, efficiente, impellente, cogente singulos, omnia peccata perpetrari. Blasphemiam, facinusque horrendum dixisse, id reliqui omnes hæretici (Lutherus namque ex parte Melanchthon omninò à semetipso hac in re desciuit) clamant. Iis ergo testibus, tres hæ fœminæ in re maxima sapientiis locutæ, quàm Caluinistæ. Nam si inspicias scripta harum, videbis contrarium prorsus dici. Agè verò, prædicere futura ad æternam salutem pertinentia, an non maximæ sapientiæ. Ita profectò, Sic enim Paulus: *O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* Atqui ostendimus supra, Hildegardim, Brigidamque maximè hac in re præstitisse cunctis hæreticis. Igitur sermone sapientiæ illius hæ præstant hæreticis. Quid? in actionibus nostris, quatenus ad Deum referuntur, atque an hoc illòve modo sint instituendæ, nõne maxima opus sapientiæ? Haud negari potest. Paulus namque ait: *Ambulate in sapientia.* Et alibi, *Redimentes tempus sicut sapientes.* Ad istas autem fœminas consulendas in maximis rebus agendis confugiebant omnium maximi Imperatores, Reges, Pontifices, neque vnus, aut alter, sed plures

X. à fœminarum quarundam exemplo.

Col. 4.  
Ephes. 5.

j. Pars.

E

orbis

orbis totius. Perlege scripta Brigidæ, epistolæ Hildegardis, & Catharinæ, atque ita ut diximus esse perspicies. Nunquam sibi tantum Calvinus, Lutherus, aut quivis alius hæreticus poterit vindicare, quasi ad ipsum scripserint tot Reges, Imperatores, Pontifices summi.

XI.

Rom. 12.

Sed quid ego præstârissimas virgines ac fœminas comparo cum nebulonibus istis? Affirmanter assevero stultissimum quemlibet è nostris, ubi nobiscum sentiens de nostris mysteriis loquitur, sapientissimis istis Caluino, Luthero, aut aliis huiusmodi sapiëntiores. Audi, ut rem teneas, & apertissimè cognoscas ita esse, Paulus monet nos his verbis: *Dico enim per gratiam, quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos: Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.* Hæc Paulus. Igitur non sapit Paulo, qui pedis instar cum sit, aut manus, officium tamen capitis sibi sumit. Episcopi porro singuli Ecclesiis singulis sunt caput. Ait enim Paulus illos positos, ut Ecclesiam Dei regant à Spiritu sancto. vniuersi verò Episcopi Ecclesiæ vniuersæ sunt caput, at hæretici nolunt stare sanctionibus, non dico istius, illiusve Episcopi: non enim præpositus est hic aut ille Ecclesiæ vniuersæ nisi Petri successor, ergo capitis sibi partes arrogant plusquam oportet, ideòque non sapientes, sed insipientes: quod quoniam non agunt è nostris stultissimi, sunt istis sapientiæ solidissimis professoribus sapientiores, cum nostra mysteria loquantur: quia concilia vniuersalia amplexantur, & ab vniuersis Episcopis communiter sancita.

## SIGNVM VIGESIMVM

## SECVDVM.

Genera linguarum, & interpretatio sermonum.

*Genera linguarum, & interpretatio sermonum necessario debent esse in Ecclesia Dei; id nostræ, non alijs contingere, demonstratur.*

CAP. V.

Ann

**A** Numerat Paulus gratis Ecclesiæ diuinitus concessis & genera linguarum, & interpretationem sermonum, quæ cum duæ sint gratiæ, nos tamen ambas in vnam conclusimus ob maximam affinitatem. Vtrasque verò semper in Ecclesia Catholica fuisse ab ipsius constitutione, cælitus est illi datum. Quod ad extremum sic est hæreticis negatum, ut propriæ propemodum linguæ vsum videantur amisisse, & in extraneam translatos. Et quidem fuit Apostolis olim largitum, ut linguis omnium gentium loquerentur, quod ad illas Christo adiungendas essent mittendi, neque opis humanæ illis aliquid foret, quo vel tot linguas addiscerent, vel earum præcipuas, aut interprete fido vterentur in alloquendis, & ad veritatis agnitionem perducendis exteris. At ubi ex omni natione non paucos Christo conciliant, non fuit opus amplius omnes linguas vnum scire. Manifestè enim Paulus dixit, ideo gratias huiusmodi datas, ut aliis essent utilitati, quo scilicet à Christo alienos sine vlla interpretis opera possent alioqui, & Christo illos addicere. Vbi additi tot fuere, ut ij possent deinde exsequi inter suos hoc munus, quid opus huiusmodi dono ut vni soli detur? In Ecclesia donum remanet, quòd illa omnium gentium lingua iam loquatur, inquit, Augustinus hunc locum tractans. Non oportet ad vnum dumtaxat aut paucos illud redigatur, quando illi ad externos non sunt mittendi, sic etiam Christus omnes ille quidem linguas callebat, vna vsus tantum, reliquis non fuit opus vti. quid illas ostentaret, ac iactaret, cum missus esset, ait ipse, ad oues Israël solummodo? Sat est, si Hebræorum lingua loqueretur. Quocirca nunc habet Ecclesia hoc donum linguarum, cum sola Ecclesia Catholica omnium gentium cogniti orbis aliquot habeat, eosque non paucos, suæ fidei studiosos: quod hæreticorum nulli factioni contingit, atque ob id omnibus modis hæreticorum cœtus hoc munere, quod esse in Ecclesia Catholica debet, sunt priuati. In Ecclesia verò Catholica esse omnes gentes docuimus signo de Ecclesia Catholica.

Verum enimverò ubi oportuit, haud negauit Deus Ecclesiæ suæ huiusmodi donum. Nā cum nostri ad incognitæ gentis homines perueniunt in Indiis Orientalibus, aut Occidentalibus, mirum quàm citò assequantur vsum linguæ ignotæ, nullo studio, nullo labore. Nam qui potuisset admirandus ille Xauerius vndecim annorū spatio tot lin-

I. Argumentum Ecclesia catholica sola habet omnium linguarum donum, quòd sola omnes gentes complectatur. Tract. 32. in Ioan. in medio tom. 9.

II. Aliquibus horum etiam vsus. que. 4. 6. ca. off.

E 2

guas



guas percipere, tot linguarum populos alloqui, nullo sepe interprete, nullo adiamento?

## III.

*Vna lingua  
multarū vim  
habens.*

Quamquam concessum fuerit aliquando nostris illud longe mirabilissimum, ut cum loquerentur vna lingua ad innumeros diuersarum linguarum homines in vnum coactos, quorum multi haud percipiebant aliarum vim, nihilominus nostri verba facientes ab omnibus adstantibus intelligerentur, & quilibet ex audientibus cum sono vocis assequeretur etiam sensa verborum, id ætate maiorum nostrorum contigisse Vincentio Foterio Hispano ex ordine Prædicatorum scribunt in eius vita, nostra autem Aloysio Bertrando similiter ordinis ac nationis eiusdem in Occidentalibus Indiis, nec non Martino Valentino inisdem locis, per quos Deus innumeros ad verum pietatis cultum traduxit, & plurima suæ diuinitatis beneficia populis illis est imperitus. Atq; hæc quidem cælitus Ecclesiæ Catholicæ supra omnes humani ingenij vires sunt data. Idem tamen Deus mirabilissimè hominum Catholicorum mentes exacuit ad linguas percipiendas, & eorum studia maximè promouit. Non enim potest negari, quin sit hoc cæleste donum Ecclesiæ Catholicæ magis, quam cuius hominum cœtui concessum, ut in linguarum sermonumque peritia Catholici cunctis antecellant singulis bene pensatis. Quod è subiectis apparebit.

## IIII.

*Antiqui lin-  
guas alienas  
haud tenebāt  
vt Catholici.*

In primis enim, si vel verultissima quæuis Græcorum Latinorumq; aut aliorum quorumlibet à fide Christi alienorum scripta legas Hebraicæ, Chaldaicæ, Syriacæ, Æthiopicæ linguæ, nulla in illis paulò fusiùs enunciata verba reperies. Linguarum namque donum reseruauit in primis Ecclesiæ suæ Deus, siue illud aliquibus Catholicis diuini flaminis illapsu procius inspiratum, siue humano labore sit comparatum. Et in qua quæso natione siue antiquæ, siue nostræ memoria reperies harum linguarū libros Grammaticos, & lexicæ, quibus illas possis facillimè addiscere, nisi in Ecclesia Catholica, & maximè inter Latinos? Qua in re vt suspicias admirandam Dei prouidentiam & iustitiam, eò iam ventū, vt Catholici plenius ac doctius in artem redegerint Hebraicæ & Græcicæ linguæ præcepta, & vocabula omnia, quam Græci ipsi, & Hebræi. An nò hoc verum (Lexicon exstat Photij, & Hesychij, doctissimorum inter Græcos vltorum, quibus ipsi Græci primas dant, lege quæso illud, & attentè considera, mox sume in

*V.  
Catholici præ-  
ta lingua-  
doctius  
hæceteri  
ide vt  
lin-  
m*

in annis

manus lexicæ Phauorini Itali, Turzani, Turnebi Galli, observationes Budæi, è quibus confectus est ille ingens Theaurus linguæ Græcæ Parisiis editus ac videbis, quam sint Græcorum Græca exilia, ieiuna, & quæ nostra Rursus sume in manus libros Grammaticos Chrysoloræ, Urbani, Lascaris Græcorum: & ne multos adducas, vnus Nicolai Clenardi Galli, & videbis Græcos ipsos à Latinis Catholicis lōgissimo interuallo superati. Res est in promptu, ante oculos posita, diiudicari à quouis facillimè potest. Quod de Græcis dicimus, idè constanter affirmamus de Hebræis. Nā quod illis Lexicon simile vlla ex parte Thesauro Sanctis Pagnini ex ordine Prædicatorum, siue quo nemo satis bene Hebraica iuxta artis præcepta potest callere? Qui illis liber Grammaticus similis Nicolai Clenardi, Quinquarborei, aut si breuitati studes, Roberti Bellarmini? Dauid Kimhi producet, quem merito, etsi multis in reb. non negligendū, Hebraicè lōgè doctissimus Genebrardus deridet in pulcherrima præfatione ad Psalteriū. Quod si vis cōmentarios in Biblia editos, è quibus verè discas quanti sint Catholici in interpretatione Hebraici sermonis, peruolue quæso, ne pigeat, Genebrardi scripta in Psalterium, & Cantica & in eadē Cantica Luyfij Legionensis: in Iob, vt omittā ciuem meū Steuchum, Didaci Stunicæ, in Isaiam Leonis Castrensis in omnia Lucæ Brug. in duodecim prophetas, & Iosue Benedicti Aris, in eundem Iosue Andreæ Masij, in Ecclesiasten & Sapientiam Cornelij Iansenij, similiter editionem tam Græcam, quam Latinam septuaginta duorum interpretem Romæ editam studio doctissimi & integerrimi Cardinalis Antonij Carafæ: & videbis quid nostri valeant, quantum pertinet ad sacras scripturas, & vniuersam linguæ Hebraicæ Græcæque notitiam ad scripta Theologica spectantem, & nunquid vel Hebræi, vel Hæretici è Græcis Catholicos superent in cognitione suarum linguarum, quatenus sacris litteris intelligendis seruire possunt. Et verò necesse est fateantur Hebræi, & Græci, linguas illorum magis illustratas à Catholicis, & in artem redactas, quam ab ipsismet Hebræis, ac Græcis. Idem verò de Latina propè asserere audemus, si quis Græmaticæ præcepta nostrorum, & lexicæ inspiciat, & quæ antiqui illi reliquerunt, Festus, Varro, & ceteri huiusmodi. vt verè mihi Marcus Antonius Flaminius aliquando dixisse videatur, linguæ Latine elegantiam nunc magis dignosci, & habe-

E 3

ri,

ri, quam ab ipsismet olim Latinis factum fuerit. Verum enim verò morositas ista in obseruandis linguarum regulis & ineptiis quibusdam nihili facta est ab Apostolis, & sanctis viris, ita ut in epistolis sancti Pauli solécismos possis deprehendere: sicuti etiam à doctis viris parvipenditur merito fastidiosa quædam confectatio elegantium vularum oratorique ornatus, quæ in disciplinis tradendis ab ipso Cicerone vituperatur, veluti inepta & puerilis. Et voluit tamen Deus hac in re Catholicos haud superari, vel à suarum linguarum propriis assertoribus ac magistris: ita ut quamuis singuli Hebræi, & hæretici Græcorum sciant Hebrææ & Græcæ, quod non singulis Latinis cōtingit, tamen inuentus fuerit aliquis Latinorum, qui plenius ac doctius Hebraica & Græca calluerit, quam quivis ex Hebræis & hæreticis Græcorum, postquam desciuere à nobis.

Superioribus annis Protestantes quidam, qui scioli sibi videbantur, clamabant Biblia nostra malè versa, potissimum Psalms. Vbi ventum ad rem, & quanti essent nostri est patefactum, Conradus Pellicanus hæreticus Zuinglianus admodum doctus Hebraicè, sic scriptum reliquit de vulgata Psalms editione in præfatione anni millesimi quingentesimi trigesimali quarti: *Tanta dexteritate, & eruditione, & fide Hebraica quoad sensum concordare deprehendimus vulgatam editionem Psalterij, ut eruditissimum, pariterque piissimum, & verè prophetali spiritu præditum fuisse interpretem Græcum & Latinum non dubitem, quanquam alicubi dissentiant à punctis Hebraicis, quibus Iudæi nunc vtuntur, quæ olim non fuisse similia ambigere conor, & quarundam litterarum mutationem factam suspicio sit conferentibus singula diligenter.* Hucusque verba Pellicani. Ad summam concludamus hoc argumentum, colligamusque Catholicos in cognitione & interpretatione linguarum præcipuarum, qualis Græca, Hebraica, & Latina, in titulo Crucis à Christo consecrata, præstare omnibus, vel ipsis etiam propriæ linguæ assertoribus, quantum ad earum præcepta conferentia ad sacras res, aliæque scitu quoquo modo digna, ex quo illi à nobis discessere.

Audi adhuc miranda sum dicturus, sed tamen vera. Atque hoc sit argumentum sextum. Anno Christi quadringentesimo septuagesimo sexto, vel quadringentesimo septuagesimo octauo, Hebræi Tiberiadem Palæstinæ, teste Elia Leuita, conuenerunt, Zenone Isaurico imperante

in

in Oriente, Momylo Augustulo in Occidente, Simplicio Pontifice: puncta litteris Hebraicis addiderunt & alicubi ut se suspicari Pellicanus ait: litteras vocabulorum peruerterunt. Idcirco Iudæi cum solenniter in synagogis suas ostentant scripturas, eas sine punctis ex armario producit, ut nihil habeant humani admixtum. Puncta verò addidisse apparet, ut linguæ notitiam nouo inuento magis obscurarent, & Christianis eriperent. Tum verò in maximam cæcitatem deuenire omnium rerum, quæ sacris libris continentur: sub idem namque tempus portentosa illa cōmentata Thalmudistarum protulerunt, ac posteris, nescio an sibi etiam persuadere conati sint, eaque diuinæ scripture verbis comprobare sunt ausi. Multa ex illis refert Sixtus in sua bibliotheca, & Ludouicus Granatensis in illis maxime piis ad symbolum fidei institutionibus: libet adscribere pauca quædam ex istorum monstruosis fabulis. *Aiunt igitur Deum ante mundi creationem exercuisse se in varijs mundis extruendis, ac destruedis, donec didicit, hunc, qui est, fabricari: tres horas primas diei insumere in lectione legis Iudaicæ: Deum quotidie preces fundere: statutis temporibus deslere, quod Iudæos adeò afflixerit, vestes quasdam ante preces sibi alligare: Nonilunio idcirco sacrificare Iudæos, ut expiant scelus à Deo commissum, quod lumen Luna ademerit, Soli attribuerit: Deum quotidie lugentem Iudaicas miseras, mittere in Oceanum duas lachrymas, ac pectus manu tundere: tribus diei horis ludere cum leuiathan pisce, quem postea iratus occidit, & ex illo conficit cibum beatis in cælum euehendis dandum: Deum semel quotidie irasci: tum cristas gallis haud rubere, ipsos uno pede stare, quo momento si quis alium detestetur, tunc ille protinus occidet: Disputantibus quibusdam Rabbini cum Rabbi Eliezer, Deus sententiam pro Eliezer tulit: Rabbini execrati sunt Deum: tum Deus subridens, Filij, inquit, mei me vicerunt. Rabbini sic Deum diabolūque astu elusit: Morti proximus impetravit à demone, cui se addixerat, ut ad portas cæli adduceretur, quod inspiceret solummodo cælum bona, ac latus moreretur: adductus ille à demone caput intulit intra portas, iuravitque se non recessurum: Deus ne illū ad periurium cōpelleret, coactus est in cælo retinere. Hæc igitur portenta eodem tempore Iudæi ediderunt, quo Hebraicam linguam in odium Christianorū conati sunt obscurare, quæ quidem testimoniis diuinæ scripture subtiliter (ô incredibilem stoliditatem) contendunt probare. Atque ita Deus eorum mentes inaudita, & penè*

Admirabilis  
pœna He-  
brais infli-  
cta.

Sixt. lib. 2.  
littera T.

Cic. lib. 3. de  
fin.

VI. Argum.



inexcogitabili cæcitate ac stupore percussit in assequendis sacrae scripturae sensibus. Hoc igitur Hebraeis contigit quantum ad Biblia, quibus antiquitates omnium rerum diuinarum continentur.

Veniamus ad hæreticos Græcorum. Hi meritò gloriantur à Græcis Græcè conscriptos libros, quibus omnium bonarum disciplinarum principia continentur, ut Philosophiæ à Platone & Aristotele, Mathematicarum ab Euclide & Archimede, Medicinæ ab Hippocrate & Galeno. Anno autè millesimo ducentesimo octuagesimo tertio, Andronico Paleologo imperante, prorsus à nobis descivere, & ad tantam devenire ignorationem illarum doctrinarum, ut fateatur Gregoras missos à Papa sub ea tempora Constantinopolim Legatos, qui cum Græcis de rebus controuersis colloquerentur, sed Græcorum hæreticos noluisse cum iis congregari, quòd philosophiæ, Logiciæ, ac rerum diuinarum cognitione nihil valerent: quocirca de consilio Gregoræ, qui tunc Constantinopoli degebat, abstinuisse hæreticos Græcorum ab omni disputatione. Constat porro, ex eo tempore nullum excelluisse inter illos notitia eximia alicuius doctrinæ, qui nobiscum non senserat, ut Bessarion, & si qui tales. Nunc eò res redacta, ut Græci si quid vel artium liberalium, vel etiam linguæ ipsius Græcæ præstantius volunt addiscere, ad nos commigrent. Atque ita Græcorum hæreticis negata diuinitus illa ipsa, quorum maximè ipsi fuerunt architecti: & ad Ecclesiam Catholicam delata: una cum linguæ Græcæ eximia cognitione doctrinæ illæ, quæ Græcis sunt litteris commendata, vtrumque Græcis ablatum.

Alloquamur Protestantes, qui cum nolint editionem nostram Bibliorum, plures ex ipsis multas ediderunt. Atque ita factum, ut nulla illis sit certò probata. Bonus verò homo Lutherus Biblia in Germanicam linguam vertit, in qua versione collegerunt quidam mille & plura loca à Luthero apertissimè deprauata. Quidam verò ex istis nouatilibus sunt eò demeritiæ progressi, ut asseruerint Christum nondum venisse. Hic fuit David Georgius, qui ob id ab hæreticis Basileæ est combustus. Alius se cælo delapsus, Regem iustitiæ, qui ab omnibus erroribus orbem liberaret: Sartor hic fuit Batauus, qui exercitu coacto Monasterium Vvestphaliæ urbem nobilissimam cepit, Episcopo exacto, Regemq; diu se gessit, & oracula incredibilia fundebat. Anabaptistarum secta haud est ignobilis in Silesia

Svvench-

Svvenchfeldianorum, quæ nulli scripturae aurem dandam dicit, diuino dumtaxat spiritu animum humanum permeante. Denique tam bellè nunc Protestantes interpretati sunt scripturas, ut Claudius Sanctes octuaginta adferat Protestantium contrarias interpretationes ad illa dumtaxat verba: *Hoc est corpus meum*. Atque hi nimirum maximè linguas callent, & interpretationes sermonum. Posteriores filiorum Noë in campo latissimo Sennaar ædificasse turrim Babel dicuntur, ibi confusæ linguæ, & diuisæ in septuaginta duas, ut quidam volunt: id verum ad vnguem, necne sit, haud disputo: veritius aiunt alij pauciores fuisse: ponamus tamen tot exitisse, quid habet illa confusio parca Protestantium confusione, qui non in amplissimo campo, sed in tribus verbis explicandis tantam maximæ rei confusionem creauere octuaginta inter se pugnantibus linguis ex inferiorum caligine excitatis?

Benè habet, videamus qua pietate & sanctitate isti in lucem gentium post annos mille quingentos nati calleant linguas, & interpretationes sermonum. Audi qua pietate. Auit è pericia maxima linguarum, sermonumq; diuinorum interpretatione colligi in Bibliis effici à Deo prorsus omnia flagitia, adulteria, homicidia, sacrilegia, mendacia, ita Lutherus, Melanchthon & Calvinus omnium doctissimi inter eos. Resipuit ex parte Melanchthon: Calvinus adiecit non modò effici omnia scelera à Deo, sed ad illa compelli vniuersum genus humanum, demones ipsos. Bonitas igitur summa apud istos (Deus autem summa bonitas) nihil aliud esse asseritur, quàm colluies omnium facinorum. Noua omninò Grammatica, nouum Lexicon. Hæc est istorum lingua, hæc istis interpretatio sermonum. Vidimus pietatem istorum in Deum, videamus sanctitatem. Ut æternam salutem consequaris, & sis sanctus, aiunt omnes Protestantes, nihil est necesse boni aliquid velis, moliaris, aut facias: Christo fidas, impune quiduis audeas, & ad exitum perducas: quamuis nonnulli ex istis dicant non esse laudabile vitia scèteri, mirum nò dicant etiam laudabile: & tamen Lutherus asseruit, ut supra vidimus, eò magis hominem disponi ad sanctitatis gratiam consequendam, quò fuerit flagitiis magis opertus. Admirabilis lingua, & interpretatio sermonum. Sanctitas maxima est, maxima vitiositas. Hoc sanè Turnebus vir linguæ Latinæ scientificus, aut Budæus Græcæ, vel Sanctes Hebraicæ non ha-

E 5

bet

Greg. lib. 10.

Cochleus in  
vita Luther.  
ann. 1522.  
Sur. an. 1536.  
1534.

Suprà Sig. ij.

bet in suis obseruationibus. At vociferantur isti, Iustificatur homo per fidem sine operibus legis. Quis negat? Quis unquam dixit ex operibus omnino nasci iustitiam? Nascitur hæc diuinitus ex inflammata cælitusq; immissa caritate, è qua deinde peruenitur ad opera, ad quæ si quis non potest peruenire, nihilominus est iustus. Non ideo nos iusti, quia iusta sunt per se opera externa: sed quia nos prius iusti, ideo sunt opera iusta: quæ si non possumus efficere, ut plurimi in ipso mortis momento constituti, quos scelerum præteritorum ritè pœnitet ob Deum, iusti tamen sumus, & ad superos euadimus. Quod si efficiamus, ut opus est, suo loco, & tempore, iustitia operibus est, ex intima cordis iustitia per fidem diuinitus nostris animis infusa, vel adaucta. Hæc est Ecclesiæ Catholicæ lingua & interpretatio, qua fit ut homines flagitiosissimi detestentur omne flagitiū, cupiant omnem virtutè præ cunctis propter Deum, ac protinus fiunt etiam si nihil aliud moliti sint, iusti, molituri tamen, ubi oportet, ac tunc, si res exigat: quod si illo momento expirent, pro illis operatus est Christus, Christi fides illos ad cælum perducit. Audistin' hæretice? Disce nunc sanctitatem, disce pietatem, disce linguam, & interpretationes sermonum. Quid igitur istis eueniet? idem quod Hebræis, nisi resipiscant: Thalmud aliquod componant in quo somnia enarrent non ægrorum, sed stultissimorum, ac scelerum prorsus horrèda, & execranda, qualia Caluinus in Christum cœpit eructare, & crepare, ut signo de vna fide ostendimus.

Vidimus ad summam, quæ ad extremum sit Hebræis lingua, & interpretatio sermonum in testamento veteri explicando, ex quo discessere à nobis: vidimus quæ hæretici Græcorum in assequendis doctrinis, quas lingua eorū scriptas tradidère illis maiores: vidimus quæ hæreticis & in veteri, & in nouo Testamēto interpretādo. Nunc aliud audi, ut suspicias Dei sapientissimam, providentiam, summasq; illi, quod Catholicus es, gratias habeas, & agas semper: septimumq; sit hoc argumentum. Hebraica lingua est omnium vetustissima, quod patet è Genesi, in qua ostenditur nomina Adæ, Euz, Cain, Abel, Seth, Noë, Sem, Cham, Iaphet, & mille huiusmodi deducta ab ipsa lingua Hebraica, ut scriptor Geneseos ipsius testatur. Hæc in diuisione linguarum, post diluuium circiter annos 330. remansit, in familia Heber, vnde Hebræi dicti, à quo Abraham ca-

terique

terique ipsius posteri prognati. Chaldaica lingua latè est propagata, quo tempore Chaldaei imperio, quod à Nimbrotho Ninoq; deductum omnium fuit in orbe primum, latissimo terras continebant, tēporibus Danielis & Esdræ, qui ob id suos libros lingua quadam cōmixta ex Hebraica & Chaldaica emisertunt: tunc etiam Biblia in Chaldæum sermonem conuersa, quæ nunc exstant, & ad sensa scripturæ explicanda adhibemus fieri: namque videmus, ut corū lingua plerunq; amplissimè sese effundat, qui maxima imperia nanciscuntur, propter leges, edicta, iudicia, magistratus, consiliarios, quorum omnium potestas semper est penes illos, qui sunt ex eadem gente cum Rege prouidentes, ut summa rerum sit apud suæ nationis homines veluti magis fidos. Chaldaica hæc lingua maximè imminuta Alexādro euertente regna Persarum, cum iam Persæ summo luxu diffuerēt, ut è Quinto Curtio apparet: accidit deletio Imperij Persici anno orbis conditi, ut quidam colligunt ter millesimo septingentesimo octuagesimo quinto. Hinc maxima linguæ Græcæ dilatatio, Alexandri namq; successores Græci latissima regna fundarunt in Oriente, Asia, atque Ægypto, qui omnes Græcè loquebantur, Græcumq; sermonem latè disseminarunt. Post annos propè tercentos Romani Græcæ linguæ terminos coangustarunt, Latinæ produxerunt, extinctis Græcorū regnis. Magistratus enim Romani in prouincias missi, nec Græcis etiam nisi Latine respondebant, quod Valerius Maximus scribit. Idem fecere Imperatores. Hinc Tiberius vetuit militem ne Græcè testimonium diceret, ut Suetonius tradit: Claudius verò virum quendam primarium Græciæ ciuitate Romana priuauit, quod Latine ignoraret, eodem teste. Atqui tres linguæ superiores maxima detrimenta passæ, Chaldaica, Hebraica, & Græca, has ob causas: Chaldaica quidem, quod post euerfionem templi, vasaq; illius sacrilegè per Chaldæorum Regem Balthasarem in conuiuio, ut est apud Danielem, violata, imperium ipsorum peruenit ad Persas, cum sterisset annos mille quingentos, ut diligentissimè colligit Pererius in suis ad Danielem commentariis. Igitur euerso ob sacrilegia Imperio Chaldæorum, lingua Chaldaica maximè in angustum contracta. At Græcanica imminuta valde, cum Græci Reges sunt in Asia deuicti à Romanis, Antiochusq; Epiphanes tot scelera in Iudæos Deique religionem patravit, quot in libris Machabæorum le-

guntur.

Quatuor præcipuè linguæ à Catholicis illustrata.

Vale li. 2. c. 2.



guntur. Postremo aut cum discessere à nobis Græci, a Turcarum Rege sic sunt oppressi, ut eos vnà cum lingua ad nihilū redigere videatur paulatim liberos eorum transfrens in ritus nomenq; Turcarum: licet enim Seleucidis in Asia, Ptolomæis in Ægypto domitis per Romanos Græcænicus sermo fecerit magnam iacturam, tamen illius casus sustentatus à scriptoribus Christianis vsque ad illud tempus, quo Constantinus in Græciam transtulit imperium. Nunc eò ventum, ut necesse sit, si Græci velint docti esse in sua lingua, ad nostra se gymnasia conferant, Romā petāt, vbi à Gregorio Decimotertio illis commodissimum collegium ad bonas litteras addiscendas est constitutū. Hebraica maximè attenuata, cum Christo occiso, Apostolis eiectis, Christianisq; multifariam vexatis, Hierosolyma euerfa, Iudæi incredibiles calamitates perpeffi multis in locis Imperij Romani ad internecionem delecti, nunc vbiq; ad paucas reliquias redacti. At Latina, quamuis euerfo Imperio Romano in Occidente, est tamen per Catholicos semper amplificata supra Rhenum & Danubiū in omnibus Septentrionis locis. Quin Pontifex Romanus cum synodicas litteras mitteret ad Episcopos Orientis, non nisi Latinè scripsit, amplius in Synodis vniuersalibus, quāuis habitis in Græcia, primus locus est Latinæ linguæ datus, non modò quòd Legati Pontificis in iis præfiderent, sed etiam quòd primæ orationes Latinæ haberentur: ob id in amplissimo Chalcedonensi Concilio Marcianus quamuis Græcus Imperator Græcorum, Latinè primum, deinde Græcè orauit, ut actione sexta habetur. Et in Concilio Ephesino litteræ Cælestini non nisi Latinè recitatae sunt.

Nunc autem Chaldaica, Hebraica, & Græca, ad interitū propè vergentes, à Catholicis maximè sustentantur, cum propter impietates, ut vidimus, sacrilegia, & hæreses, dilaceratae miserabiliter fuerint, atq; extenuatae. Latina verò latissimè paret, non in Europa solū modò supra Rhenum & Danubium, sed in Africa, & Asia, Indiarumq; Occidentium, & Orientalium, prouinciis amplissimis, ita ut neque Imperio Romano florente vicesimam partem tantæ amplitudinis fuerit vnquam naeta. Tuetur itaq; verustissimas istas linguas, & ob antiquitates rerum diuinarum doctrinarumq; præcepta vtilissimas, Ecclesia Catholica, Hebraicam, Græcam, & Latinam, latissimeq; in omnes orbis partes effundit. Ut ad Latinam pertinere videatur quod

Deus

Deus per Sophoniam prædixit: *Tunc reddam populis labium electum, ut inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno.* Intellexistin' antiquissimas linguas, quibus origines rerum sacrarū disciplinarumq; humanarum præcepta continentur, ad turrim Babelis propè extinctas, ob impietates certè quidem & hæreses maximè imminutas, ac discissas miserabiliter, per Catholicos in primis sustentari? Intellexistin' ut suam dignitatem semper Latina conseruaret, semper prouexerit, latissimè sit propagata, postquam Christus in cruce illam consecrauit? Cumam quæso igitur cœtui conuenient genera linguarum, & interpretationes sermonum, nisi Ecclesie Catholice, in qua sunt omnium linguarum populi, in qua vbi opus est, existit qui ignotis linguis loquatur, vna lingua plurium linguarum gentibus satisfaciatur, quæ præstantius quàm ceteræ nationes per suos linguarum maximarum præcepta explicarit, artemq; tradiderit, vetustissimas, & vtilissimas, ob impietatem & hæresim gentilium domesticorumq; ruentes, tueatur, ipsa verò propriam suam latissimè amplifcet, ac dilaret? Irri deant nunc sacramentum Confirmationis Protestantes, & querāt num per illud, sicut Apostolicis temporibus, hodie dentur vllis (omnibus enim neque olim dabantur) genera linguarum, & interpretationes sermonum. Hæc legant, & oblitruant ora.

## SIGNVM VIGESIMVM TERTIVM.

Summa fides.

*Fides maxima exigitur ab Ecclesia Dei, quæ nostris  
solum, non alienis, diuinitus est concessa.*

### CAP. VI.

**I**Nter cæteras gratias annumerat Paulus fidem, quæ non est eadem cum fide illa quæ dicitur vna è tribus Theologicis, & qua credimus quæcunque ab Ecclesia proponuntur nobis credenda, hæc enim cunctis adest, qui sunt in Ecclesia: at illam, quam Paulus recenset inter gratias gratis datas, ait idem datam non omnibus ex Ecclesia, sed aliqui-

1. Cor. 12.

bus

bus tantum. Quamobrem necesse est ut dicamus hanc fidem, quam dicit Apostolus non omnibus Christianis concessam, esse non ordinariam, & omnibus Catholicis communem fidem, sed quæ magna est, & superat vilitatem fidei cæteris insitæ modum. Fidei namque sunt gradus, Hinc ait Christus. *O mulier, magna est fides tua. & : Modica fidei, quare dubitasti? & : Non inveni tantam fidem in Israël. & : Adauge nobis fidem. & : Si habueritis fidem sicut granum sinapis: aliaq; huiusmodi. Aut oportet dicamus loqui Paulum de fide, qua non modo credimus fidei decreta, sed etiam credimus diuinitus aliquid faciendum, quod superet naturæ totius vim, veluti miracula non modo ad sanitatem pertinentia, (ad hanc enim rem pertinet gratia curationum, & sanitarum, quæ per Paulum hinc distinguitur à cæteris,) sed & alia miracula ad curationem haud faciëntia. Vel postremo loco fateamur opus est hanc fidei gratiam respicere persuasionem magnam, qua certò putamus aliquid nobis diuinitus concedendum, quamuis modus concessi beneficii miraculo adscribi haud videatur. Ad summam tria complecti potest hæc gratia fidei, quam dicit aliquibus Christianis datam Paulus, vel virtutis illius Theologicæ magnitudinem vel vim faciendi miracula præter curationem, vel impetrandi à Deo quod petimus, quamuis miraculum non præferat. Ostendamus igitur clarissimè Catholicis adesse hanc fidem præ cunctis, dissentientibus verò ab Ecclesia Catholica nullam, ex quo fiet ipsos non esse ex Ecclesia Dei, in qua necesse est sit hæc gratia, veluti membrum in corpore integro. Sic enim Paulus inquit ad Corinthios, esse has gratias in Ecclesia Dei, quemadmodum in corpore sua membra: nisi stolidè velimus dicere Ecclesiam Dei mancam, quanquam cum sit Ecclesia Dei, necesse est gratias diuinas in illa esse summas, & cum profiteamur in Symbolo illam Sanctam, omninò confirmandum, quæ ad sanctitatem faciunt, in Ecclesia Dei potissimum elucescere. Igitur quatenus gratia fidei potest respicere vim maximam, qua credimus diuinæ veritatis decreta nobis ab Ecclesia Dei proposita ad credendum, apparet illam esse inter nos, tum è multis, tum è tribus præcipuè signis, quæ latè suo loco explicamus.*

Nam cum sit in Ecclesia nostra perpetua martyrum successio, qui constantissimè mortem quouis tempore subeunt pro nostræ religionis assertione, sit necessario, ipsorum fidem

fidem fuisse maximam. Et quamuis hæretici proferre possint, qui aliquando è suis mortem oppetierint pro impietate ipsorum, tamen horum non fuit perpetua successio, quæ est diuinitatis nota, neque similiter hi in propagando Christi cultu inter gentes à Christi cultu alienas necem sunt perpessi, quæ est certior martyrii nota, sed adiudicati sunt iudicio Catholicorum morti, quod ostendit ipsos non esse martyres veritatis.

Aliud præterea fidei magnitudinem inter nostros ostendit, incredibilia tormenta, quibus excruciatii sunt martyres nostri. Ut enim sint aliqui hæretici, qui supplicio sint ultimo affecti propter ipsorum mendacia, nullo modo tamen illi tot ac tanta cruciamenta sustinuerunt, quemadmodum nostri, quod indicat nostrorum fidem immensam: id verò aperuimus signo de patientia. Accedit ad hæc, nostros aggressos opera difficillima pro Christo, nihili fecisse pericula maxima, maximamque animi celsitudinem ac talem in multis pro fidei tuitione prætulisse, qualem nulli hominum generi ab orbe condito contigisse explicamus signo de summa animi magnitudine. Atq; ex his palam fit, fidem nostris esse constantissimam in asserendis nostris decretis. Quòd si fidei gratia contineat miraculorum patrationem, è signo de miraculis in fidei propagatione editis apparet ad nos eam pertinere, quando nullam gentem videas, quæ religionem suam propagarit, illius veritatem stabiliens miraculis diuinitus effectis. Iam si quis contèdat fidei gratia contineri impetrationem beneficiorum cõcedendorum, palam fiet hanc potissimum gratiam in Ecclesia Catholica regnare.

Quod ut euidentissimum fiat, dicimus à cunctis Catholicis septem peri solere, quæ Dominica oratione includuntur, sex autem à sacerdotibus in Missæ celebratione. Primum illorum, quæ singuli quique ex Ecclesia rogāt, est illud, ut nomen Dei sanctificetur, hoc est, ut qui ex Ecclesia Dei sunt, sanctitate cunctis præcellere, manifestum fiat, ut Cyprianus in hunc locum, & Ambrosius lib. 5. de sacramētis interpretantur: id verò maximè cõcedi à Deo Catholice Ecclesiæ constat, quia fuit semper, atq; est in illa sanctorum perpetua successio, quod suo signo clarissimè est explicatum. Quin quò iniquiora Ecclesiæ tempora acciderunt, eò magis illa sanctissimis est viris à Deo nobilitata, ut signo de illustrissimis Ecclesiæ sanctis est dictum,

præterea

I.  
*A perpetua  
martyrum  
successione.*

II.  
*A maximis  
martyrum  
tormentis.*

III.  
*A summa  
animi ma-  
gnitudine.*

IIII.  
*A miraculo-  
rum opera-  
tione.*

V.  
*Ab impetra-  
tione petiti-  
onum.*

VI.  
*A prima pe-  
titione domi-  
nica oratio-  
nis.*



præterea summam florere, atque excellere in illa sanctitatem, ita ut conferendo maxima maximis, & infimis infima, si quis compareret maximos Ecclesiæ Catholicæ principes, qui sunt Pontifices Romani, cum maximis hæreticarum gentium, aut alioquin alienarum à Christi cultu, constat pessimos nostrorum meliores esse optimis eorum, quod signo de summa sanctitate constat. Si cui verò placeat nomen Dei sanctificari, quod Christi cultus latè propagetur inter nationes ab illo auersas, ut Augustin' sentit, id nobis accidere liquet è signis de propagatione fidei in plura capita distinctis, contrarium verò hæreticis, signo de interitu fidei per hæreticos inducto, & reparatione per nostros.

VII.  
A secunda  
petitione.  
Signo de perpetua  
episcoporum succ.  
& seq.

Secundam deinde petitionem, quæ est, *Adueniat regnum tuum*, perducì à Deo nobis ad exitum, liquet è signis, & primum ex eo, quod soli Ecclesiæ Catholicæ est perpetua Episcoporum, qui solium Dei tenent in terris, & diuino illius munere funguntur, successio. Inter Catholicos solummodò fuit hoc, ut sacra potestas omni potestati Augustali etiam, nedum regis præstaret, & quò magis illa est ab impiis & contumacibus oppressa, eò potentior ac nobilior euasit. Hinc in supremo iudicij vniuersalis die, cum videbitur omniadò per Antichristum sublata, Christus euehet, & maximè amplificabit. Ostendimus autem in tertia coniunctione regnum sacerdotum in terris esse idem cum regno Christi. Cumq; Catholici Reges pro Deo regnèt, hinc accidit, ut ipsorum sit exitus felix, & gloriosus, eorum posteritas, nationesq; illis subiectæ eodem modo, quæ licet in terris, propter Deum sint omnium beatissime, quod tribus signis suo loco declaratur, ita ut nulli Reges nostris præcellant felicitate honestati ac decoro coniuncta, & idem dicimus de ipsorum nepotibus, ac subiectis. E quibus omnibus fit, isti petitioni Deum maximè annuere, quamdiu sumus in terris. Aut igitur necesse est dicamus huiusmodi postulatam inutile & cassum cunctis, qui se Christianos profitentur, aut maximè nobis diuinitus concedi petentibus, qui est effectus fidei, qua calitus inspirati id efflagitamus.

VIII.  
A tertia  
petitione.

Tertiæ post hæc petitionis, *Fiat voluntas tua*, fides elucescit ex omnibus iis signis, quæ sunt de summis virtutibus in Ecclesia Catholica efflorescentibus: hæc namque Dei maxima voluntas, ut Catholici cunctis virtutibus excel-

lant:

lant: speciatim verò è signo de summa caritate, quam in primis Deus vult, ac præcipit, cum dicat: *Hoc est præceptum meum ut diligatis inuicem*. Signo item de summa religione, qua fit ut Deo nos addicamus, & eius obsequiis deuoueamus, ac voluntati: signo de perpetua Martyrum serie cum maiorem caritatem nemo habeat, quam ut animam suam ponat pro Deo, ut ait Christus: è signo de obedientia summa, qua nostri obediunt iis, de quibus Christus dixit: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit*. Atque hæc quantum ad tria prima postulata, quæ pertinere ad Deum videntur. sequuntur aliæ quatuor petitiones, quæ nos respiciunt.

Harum prima, *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*, qua peti alimenta corporis etiam quotidiana vult Chrysostomus, ac Cyprianus: alioquin si de cibo spirituali duntaxat intelligeretur, nil differret à superioribus, atqui si nihil differt, iam vidimus effectum superiorum potissimum Catholicis conuenire, sin de Eucharistia intelligatur, (quamuis nondum fuisset instituta, cum Christus hanc orationem discipulis tradidit) in Ecclesia Catholica distributio ipsius post institutionem semper, & quidem maximè, ac perpetuò fuit. hæreticis verò, quorum factiones breui durarunt præ nostra Ecclesia, conuenire nullo modo potest. Quòd si referas hanc petitionem ad omnem cibum, rectè Ecclesiæ Catholicæ congruit, nulli alij, propter summam, quæ in Catholicis maximè eluxit semper liberalitatem, propter amplissima Regum dona in eam collata, copiosas opes è longinquo aduectas, quæ tribus signis explicantur. Atq; vnde magis apparere potest diuinitus procurari Catholicis egentibus panem quotidianum, quam ex ordine S. Francisci, in quo sunt virum mendicorum circiter centum & viginti millia, nihil omninò habentium, & tamen eis nihil deest ad vitam, vel ad statum suum, vel denique ad cultum templorum necessarium? Omittimus autem cetera instituta his similia.

Reliquæ sunt tres petitiones. atq; illa quidem, *Dimitte nobis debita nostra*, pertinet ad crimina admissa, quæ dimitti nobis maximè ex eo patet, quod maximæ omnium clades ac præne longè sunt ab Ecclesia Catholica, ut è tredecim signis liquet de cessatione illarum, de intestinis cadibus hæreticorum, auxilio calitum in bellis nostris, Regum regiarum gentium, nationumq; Catholicarum felicitate, pace

IX.  
A quarta  
petitione.

X.  
A quarta  
petitione.

j. Pars.

F

Ecclesiæ

Ecclesiæ præcipua, pœnis Catholicorum contumacium, infelici hæresiarcharum hæreticorumq; Regum obitu, infelicibus eorum posteritate & subiectis, deniq; è signo de prodigiis horrendis. Dimitti verò à nobis peccata nostris inimicis, constat è signis tribus de summa caritate, mansuetudine, & serie perpetua Martyrum, qui pro inimicis ipsis vitam profundunt.

XI.

*A sexta petitione.*

Sexta est petitiō, *Ne nos inducas in tentationem.* Quæ respicit scelera futura, inquit Augustinus: cuius impetratio elucet in Ecclesia Catholica respectu aliorum, nō modò propter tot signa pertinentia ad sanctitatem, in qua qui excelsit, proculdubio ab omni casu flagitij eripitur, sed & propter turpissimos progressus, quos ostendimus signo suo facere hæreticos in omni facinore. Ultima est, *Libera nos à malo.* Quam si intelligamus, ut Chrysostomus, & Græci nonnulli, ut mali nomine accipiatur dæmon, in Græco namque est, *ἀπὸ τοῦ πονηροῦ*: Ecclesiæ Catholicæ id in primis conceditur, quod eius in dæmonas sit maxima potestas, ut signo de potestate in dæmonas demonstratur: sine quo quolibet malo in vniuersum, patet è superioribus, pœnas diuinitus à Catholicis maximè depelli in hæreticos, & alios: crimina similiter longius à nobis, quàm cæteris fugari. Hæc igitur omnes petunt, qui haberi volunt Christiani, & singulis est aliqua fides fore ut obtineant à Deo: concedi maximè Catholicis apparet; ergo illis summa fides cælitus inspiratur.

XII.

*A prima petitione sacerdotum.*

Præter hæc singuli sacerdotes in Canone missæ sex postulant. Horum primum, ut Deus Ecclesiam pacificet: id potissimum præstari à Deo Ecclesiæ Catholicæ liquet è decem signis, de summa Ecclesiæ pace, conciliatione inimicorum, amicitia summa, intestinis hæreticorum cædibus, & infelicitate eorum, felicitate autem omnium nostrorum. Secundum, ut custodiat, ab inimicis scilicet tueretur, eos propulsando: quod à Deo præstitum constat è cladibus, quibus Catholicos contumaces castigauit, cædibus intestinis hæreticorum, infelicitate hæreticorum regum familiarum eorū, & nationum, ex auxilio sanctorum in bellis, & prodigiis horrendis, quibus Deus afflixit inimicos Ecclesiæ. Tertium est, ut aduert, id concedi nobis, explicatur late signis de vna fide, vnanimi doctorem consensu, & Conciliorum vniuersalium sanctionibus. Quartum, ut regat: quod similiter ad nos maximè ante

omnes

omnes pertinere, ex iis apertissimè colligitur, quæ ad secundam petitionem Dominicæ orationis adduximus, & quæ signo de summa cura Pontificis Romani in conferendis imperiis ac regnis ac Petri cathedra continentur. Quintum est, ut nobis præstentur hæc omnia toto orbe terrarum, sic enim rogamus Deum: *Offerimus tibi pro Ecclesia tua sancta Catholica, quam pacificare, custodire, adunare, & regere digneris toto orbe terrarum: vnà cum famulo tuo Papa nostro.* Quocirca est postremum, ut Deus toto orbe terrarum hæc præstet Ecclesiæ cum Papa nostro: quod cælitus concedi constat è duobus, quæ signo de Petri Cathedra explicantur, perpetua ipsius inter Catholicos præsentia, & à conseruatione eiusdem, ab omni iniquæ legis & falsitatem continentis vniuersali promulgatione, quando hac in re neque Pontifex Romanus est vnquam lapsus, aut potuit labi: deniq; ut vno verbo totam rem concludamus, ostendimus Ecclesiam Deo coniunctam triplici vinculo eiusdem, spiritus, corporis, ac regni, atq; ex hac huiusmodi cōiunctione omnia bona nasci, è disiunctione omnia mala. Ecclesia Catholica hanc coniunctionem sola retinet, & ut retinere possit Deum precibus assiduis rogat, atq; id futurum, quæ Dei est benignitas, maximè cōfidit; ergo summa illi hac in re fides, & in omnibus bonis assequendis, ac malis longissimè depellendis.

Sed afferamus adhuc aliquid pressius ad hoc argumentum. Plurimi sunt in Ecclesia Catholica, arctissimarum, ut vocant, religionū institutores, qui arctissimas leges viuendi suis discipulis præscripserunt. Mirandum est omnino, quam spe freti huiusmodi sint opus isti aggressi, & tâta cum laude ad exitum perduxerint, atque ut probè rem teneamus, Benedictus adolescens, nulla eximie nobilitatis & eruditionis laude præstans, nullis humanarum rerum, quibus interdum mortales capiuntur, præfidiis & ornamentis instructus, audet ante annos mille atq; amplius normam vitæ inducere longè austerissimam, ac tot post se sectatores abduxit, ut eorum numerus iniri nullo modo possit, ex eius verò familia prodierūt tot ac tanti in omni laudū genere virtutumq; florentes viri, ut quoquò te conuertas, admiratione defixus tenearis. Quot enim martyres, quæso, ex illius ordine? quot miraculis ac sanctimonia præstâtissimi viri exierunt? quot Pontifices summi, & admirandi? vnus instar omnium producantur è nobis exempli causa Grego-

XVI.

XVII.

*Exempla mirandæ fidei Catholica.*



rius Primus, cui quidē quidquid habent boni, debent Angli. Habuit autē quod Trithemius testatur, Benedicti familia viginti quatuor Pontifices Maximos, ducentos Cardinales, Archiepiscopos mille ducentos, Abbates scriptis celebres innumeros. Atq; ut nemo possit effugere vim veritatis, constat ab Augustino Mellito & Paulino monachis huius instituti perductos ad Christi verum cultum, simulque ad omnem humanitatis cultum Anglos, à Bonifacio Episcopo Moguntino Germanos, à Leandro Hispalensi Visigothos in Hispaniis, à Corbeia Saxonicae alumnis Boreales omnes populos, ut alibi ostēdimus signo de confirmatione ac religione, sic etiam qui primus in Indiis Occidentalibus omnium latissimis regionibus, Christi religionem, verūmq; Dei cultum, disseminavit, fuit Bucil Catalanus cum duodecim sociis ordinis eiusdem, quod scribit Fumus in historia Gallica Indiarum Occidentalium. Nunc è tota quæso antiquitate adducatur aliquis, qui nullis instructus humanarum artium, scientiarūmq;, & rerum præfidiis hæc effecerit, tot ac tanta præstiterit: perquirantur cuiusvis generis nationes. Qua quæso igitur ratione hæc ille est aggressus, nisi hac fiducia, de qua nobis est sermo? Qui potuit iste persuadere iam defunctus Ludovici filio Lothario Imperatori, ut amplissimis imperij relictis opibus, eius instituta sequeretur, idēmq; agerent Hugo Prouinciæ Rex, Racchis Longobardorum, Sigismundus Burgundiæ, Bamba Hispaniæ, Vermundus Castellæ, Ranimirus Aragoniæ, Sigibertus Northumbriæ, Sibbis Angliæ, Eltheredus & Cheneredus Merciæ, Alfridus Northumbriæ, Offa & Ina Angliæ, Ceolulfus & Egebertus Northumbriæ, Henricus Quartus Daniæ, Carolomannus Germaniæ Reges, regnis depositis? Qua quæso igitur fiducia tanta hic aggressus, vel post mortem transegit?

XVIII.

Agē verò contemplare Franciscum Assisiatem: hic nulla eruditioe vir, nullo agendarum rerum vsu, nullis opibus, nulla humana sapientia, & eloquentia, nulla nobilitate, præscripsit arctissimas suis viuendi leges, inter alia, ne quid vel proprium vel commune possiderent, arctissimam pauperiem amplexarentur: & tot post se sui reliquit imitatores per annos propè quadringentos, ut non dico eorum qui fuerint, iniri numerus non possit, sed neq; eorum, qui viuunt hodie, præ maxima multitudine. Quanam re quæso fretus iste pauperculus credidit se sui instituta af-

seclas

seclas habiturum, præsertim verò tot, per tot annos, in tanta viuendi rigiditate, absq; vlllo victus subsidio: & tamen peruenit ad optata.

Quòd si hæc aliquem nō delectant, interrogo quorquot fuerunt ab orbe cōditō, quæ spes fuerit Christophoro Colombo traiciendi tam vasta maria, incognita cunctis, inuia, & perueniendi ad Antipodas, aperiendæq; viæ, & instituendæ longissimæ navigationis, acquirendiq; latissimas regiones? Nunquid vlli vel hæretico, vel alioqui à sacris nostris alieno fuit tanta spes ab orbis ipsius exordio?

Sed profectò maior audacia fuit quodammodo Lusitanorum, & Vasquij Gamæ circumnauigandi Africam totam, Indiasq; Orientales reperendi. Iter namq; hoc Lusitanorum longè remotius ac periculosius, præsertim si inspicias, quousque sit ab istis peruentum ad vltimos Sinas, & Iaponos. Eat nunc Homerus, & laudet Vlysem, nō alia de causa, nisi quòd multas regiones circūlustrarit. Quamuis & ante annos circiter trecentos exstiterit è nostris Marcus Polus, qui totam penè Asiam, Africæque, & Europæ magnam partem sit ausus circumnauigare, nullo mortalis vllius, quod sciatur, superiori exemplo.

Quid porrò dicemus de Fernando Magagliane, comitibusq; illius, qui incredibili fiducia sunt ausi circumlustrare orbem totum? Inaudita priscis omnibus res, nunc autem multis non modò cognita, sed tentata, & perfecta tanto duce. Hi proculdubio omnes sola spe diuini auxilij talia sunt aggressi, qualia nemo ante illos, & quibus maiora nemo aperuit ad ineundam coniungendamque maximè totius humani generis societatem, commerciæque in illius bonum commune instituenda, barbariæque & feritatem ex innumeris nationibus tollendam. Atque hæc sanè multo maiora, quàm tam latas terras, vnà cum Alexandro demuisse. Quid enim boni exstiterit ex Alexandri victoriis humano generi? Quid amplius inde acquisitum mortalibus, vel ad communicanda commercia, vel ad excolendam mentem doctrinis moderatiorum morum expolitione? Sed hæc minimo, ac propè nullo à nobis loco reputantur præiis, quæ suprâ sunt allata, è quibus liquidissimè patet altissimum Catholicis esse ad maximorum molitionem perfectionemque robur animi, fiduciæque prorsus admirandam.

F 3

SIGNVM

XIX.

XX.

XXI.

## SIGNVM VIGESIMVM

## QVARTVM,

Peritia Catholicorum in omnibus  
disciplinis

*Necesse est Ecclesiam Dei esse repletam omni scientia,  
hæreticorum nullam esse talem infra ostendimus,  
nunc nostram semper huiusmodi fuisse  
apertissime explicatur.*

## CAP. VIII.

**H**æreticorum factiones ad summam rerum denique  
ignorationem peruenire ostendemus apertissime lo-  
co suo, quamvis à principio non ita videatur ob eas quas  
afferemus causas. Nunc aperiemus quã sint dissimiles Ca-  
tholici. Tales proculdubio, quales monet Apostolus ad  
Romanos scribens: *Certus sum, inquit, fratres mei, & ego ipse  
de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia.*  
Et ad Corinth. *Diuites facti estis in illo in omni verbis, &  
in omni scientia.* Hinc Salomon de seipso, & omni qui in di-  
uina veritate persiluit: *Deus dedit mihi, ait, horum, quæ sunt,  
scientiam veram, ut sciam dispositiones orbis terrarum, & virtu-  
tes elementorum, initium & consummationem temporum, morum  
mutationes, & diuisiones temporum, anni cursus, & stellarum di-  
spositiones, naturas animalium, & iras bestiarum, vim ventorum,  
& cogitationes hominum, differentias virgultorum, & virtutes  
radicum, & quæcunque sunt abscondita, & improuisa didici, om-  
nium enim artifex docuit me sapietia.* Et mox: *Cum sit vna, om-  
nia potest, & in se permanens omnia innouat, & per nationes in  
animas sanctas se transfert.* Hæc Salomō. Et ab exordio sanè  
Ecclesiæ nascentis Christiani haud curarūt admodum re-  
rum naturalium disciplinis, vel operæ multum dare, vel  
quæ sciebant, scriptis ea consignare, quod scilicet tum ne-  
cesse foret Christianæ religionis mysteria cunctis gentibus  
ignota palàm facere & explicare. Maximi tamen in omni  
doctrinarū genere semper Christiani Catholici fuerunt. Si-  
cut enim Græci, & cæteræ gentes cunctas bonas artes ab  
Hebræis acceperunt, ac litteras ipsas, quod argumentū la-  
tè persequitur Iosephus lib. contra Appionem, Clemens  
Alexandrinus libris Stromatum, Eusebius de præparatione

Euange

Euangelica, Augustinus Steuchus de perenni philolophia:  
sic Catholici ab vtrisque tradita ad summum perduxere,  
vt ostendemus.

Nam qualis ac quantus apparet reuèra Dionysius ille  
Arcopagita Pauli discipulus. Qui similiter Aristides, & ipse  
Atheniensis, quem Philosophum vocat eloquentissimum  
Hieronymus, & tempora Apostolorum videtur attigisse?  
Inde Quadratus, Iustinus è Nicopoli Syriæ oriundus, vir,  
vt eius scripta declarant, maximæ doctrinæ, & Platonica  
præsertim scientissimus? Post hos claruit vir admirandus  
inter Stoicos Pantænus Alexandrinus. His successit Ham-  
monius, nulli sua ætate in Philosophia secundus, vt in vita  
Plotini Porphyrius tradit: eius auditores fuere Origenes, &  
Plotinus ipse: & quamvis Porphyrius velit hunc Hammo-  
nium à nobis desciuisse, eum tamen mendacij coarguit  
Eusebius. Eodem tempore fuit Clemens, cuius exstant o-  
pera doctissima, & omni doctrinarū genere referta. Ham-  
monium Clementemq; audiuit Origenes, de quo sic Por-  
phyrius acerrimus Christianæ religionis hostis tertio ad-  
uersus Christianos volumine: *Ego, inquit, Originem, cum ad-  
huc essem valde puer, vidi arcem totius eruditionis tenentem: sicut  
etiam ex his, quæ posteritatis memoria tradidit, comprobatur. Ori-  
genes hic est, cuius ingens gloria inter eorū magistros habetur: qui  
assuetus fuerat omnia Platonis secreta, institutus fuerat in libris  
Nicomachi, & Chronij, & Apollonij, & Longini, & Moderati,  
& Nicomachi, in Pythagoricis verò summorum virorum eum nō  
latere cōmentaria. Attingit etiã Cheremonis Stoici, & Cornuti  
volumina. Hæc ille, & Hieronymus noster: Illud, ait, de im-  
mortali eius ingenio nō tacebo, quod Dialecticā quoque & Geo-  
metriam, Arithmeticā, Musicam, Grammaticā, Rhetoricam, om-  
niumq; Philosophorū sectas didicit. Hæc ille. Origine haud mi-  
nor fuisse Didymus, si Socrati & Hieronymo & nostro cre-  
ditus: vt omittamus plurimos Origenis discipulos, & sa-  
cris, & prophanis litteris eruditissimos, in quibus magnus  
ille Gregorius Thaumaturgus, de quo Socrates late. Nullus  
porro litteraturæ studiū fugit Basiliū Magnum, Gregoriū  
Nazianzenum, Augustinū Hipponensem Sed Philolophiæ  
præsertim dederunt operā Romæ Victorinus, Vegetius, &  
Albinus, quorū meminit Boethius, & Cassiodorus. Ne his  
annumeremus Themistiū, qui imperante Valente vixit, &  
nonnulla ipsius exstāt acutissima scripta: & qui longo post  
tempore fuit imperante Phoca, Ioannem Philoponum.*

F 4

illud

Rom. 15.

I. Cor. 2.  
Sap. 7.

I. Argum.

Lib. 4. c. 22.



illud est in causa, quòd Themistius quidem Princeps fuerit Agnoëtarum, Philoponus verò Tritheitarum hæreticorum: è nostris tamen antea fuerunt, Imperantibus sanè Honorio & Archadio magni nominis fuit inter Platonicos Synesius Episcopus Cyrenensis, & Theodosio iuniore coniux eius Eudoxia Philosophiæ, Astrologiæ, Geometriæ, Arithmeticæ peritissima, vt post alios Nicephorus tradit, Boëthius qui Theodorico regnante fuit, tantus existit, quòd eius scripta declarant, in omni Philosophiæ cognitione, Geometria, Musica, & quauis doctrina: vt illum Simplicius Philosophus haud ignobilis admirabilem vocet, Theodoricus autem Rex epistola proluxa summis efferat laudibus. Musicæ quidem præcepta nemo ante illum vel doctius vel copiosius tradidit.

Post hunc è Christianis nulli claruerunt in Oriente vsque ad annum septingentesimum septuagesimum, quo vixit Ioannes Damascenus: & sanè ex eo tempore paulatim studia humanarum diuinarumq; rerum cœperunt magis ac magis languere & intermori: & quicumque è Græcis excellentiores exstiterunt, ij nobiscum senserunt. Quod autè quidam putarūt, post obitum Magni Boëthij in Occidente disciplinarum liberaliū studia refrixisse, ij proculdubio sunt decepti. Nam si legissent Cassiodorum, non ita dixissent: eius exstāt inter alia de Arithmetica, Geometria, Musica, Dialectica, & de anima libelli haud mediocris eruditionis, post eum floruerunt in omni genere doctrina: vt eorum scripta declarant, Ægidius, cuius exstant de rebus medicis opera insignia, Beda, Alcuinus, Ioannes Scotus, Rabanus Maurus, Notgerus Leodiensis, Hugobaldus, qui Caluo imperante vixit, Constantinus, qui vniuersam medicinam plurimis libris est complexus, Gerbertus, qui postea Pontifex fuit, & Syluester secundus est dictus, Abbo Floriacensis, Berno Augiensis, Hermannus Contractus, qui in rebus mathematicis maximè præstitit, sicuti & Campanus, deinde Franco, Gulielmus Hirsaugiensis, qui de horologiis & Musica scripsit, Hugo è sancto Victore, Gilbertus Porrretanus, qui in hæresim incidit, à qua resipuit, cuius exstant opuscula ob eorum præstantiam Aristotelis operibus attexta, Richardus è sancto Victore, Conradus Hirsaugiensis, Robertus Liconiensis, Hugo Etherianus, Petrus Lombardus, Albertus ille Magnus Philosophorum summus, Alexander Halensis, Thomas Aquinas, & innumer-

qui

qui post hos præstantissimi in omni arte ac disciplina fuerunt. È quibus apparet nulli ætati post obitum Boëthij admirabilis defuisse viros doctissimos, quauis scientia insignes. Nam supra dictorum perennis est successio, vt ex historiis colligere possumus.

Atque vt magis liqueat Catholicos in omni semper doctura floruisse, inspiciamus à quibusnam fuerint publica gymnasia in orbe Christiano excitata: & videbimus à Catholicis illa erecta omnia, & ab hereticis nulla vnquã ferè, quæ diu perstitierint. Hoc argumentum latè prosequitur Iacobus Middendorpius libello de Academiis orbis Christiani. Et quidem post illas irruptiones barbarorum, cladesque Italiae illatas, & Romæ, disciplinarum penè omniū bonarumque artium studia ad monachos & eorum septa confugerunt. Quocirca supra dicti ferè omnes monachi fuerunt. Per eos factum, ne prorsus illa perirent: ex iis elegit Carolus Magnus Imperator Alcuinum, siue Albinum, Ioannem Scotum virum omnium disciplinarum laudibus excellentem, qui præsentat gymnasiis publicis ab ipso rursus apertis, Lutetiæ in Gallia, & Ticini in Italia, circiter annum octingentesimum, ex quo scilicet Leo Armenus Studitarum monasterium, vnà cum Studitis, & nobilissima ipsorum bibliotheca, flammis comburi iussit. Ita vt, quo tempore hæretici ex Oriente & Græcia conati sunt bonas artes fugare, eodem ferè Catholicis illas inde profugientes sint amplexati. Per Studitas enim Constantinopolim commorantes liberalium disciplinarum in Græcia & Oriente studia sustentabantur. Hinc eorum præfectus Oecumenicus magister vocabatur, quasi ille orbis vniuersi magistrum rueretur. Fuerunt autem de quibus diximus, Albinus, & Ioannes Scotus, monachi, & Bedæ discipuli.

Neque hîc illud omittendū. Veluti per Catholicos bonæ artes in vniuersitate Christianorum sunt semper confirmatæ gymnasiis excitatis, sic etiam per eosdem magistri excellentes aliis regionibus dati, in quibus vel hæreses vigerent, vel barbari omnia possent, à quibus quidem magistris præstantissimi discipuli profecti. Ioanni Damasceno nullum inuenies æqualem in liberalibus doctrinis inter omnes Orientales, ex quo Sarraceni eruperunt, & Orientem subegerunt: at illi præceptor fuit Cosmas monachus, qui ex Italia in illas regiones fuerat abductus in seruitutem, quod Ioannes Patriarcha Hierosolymitanus in vita ipsius

F 5

scriptum

Niceph. li. 14.  
cap. 23.

I. Argum.

Zonaras in  
Leone.

scriptum reliquit: sed eò reuertatur, vnde oratio deflexit. A Catholicis dumtaxat videbis excitata quæcunq; sunt in orbe Christiano gymnasia. Et sanè postquam fuerunt illa in Occidente extincta, barbaris omnia vastantibus, litteræ omnes ad monasteria profugerunt, & monachos. At Carolus Magnus rursus illas in publicum produxit, publicis gymnasiis Lutetiæ & Ticini instauratis, monachisq; illorum gubernationi præpositis. Carolo igitur Magno debetur hæc laus, quòd in Occidente studia disciplinarum liberalium prodierint in apertum: monachis hæc laus debetur ex ordine S. Benedicti, vt per eos luci suæ fuerint restituta: ex illo tempore innumeris in locis aperte publicæ omnium doctrinarum scholæ in Occidète. Testis est Zonaras, imperante Michaële Theophili hæretici Iconomachi filio Catholico, & nobiscum sentiente, memoriam ferè omnium bonarum disciplinarum propter hæreses superiorum temporum fuisse extinctam: sed Bardæ Cæsaris, qui tum nobis adhærebat, diligentia factū vt rursus gymnasia publica aperirentur. Michaël imperare cœpit anno octingentesimo quadragesimo secundo. Si quid itaque Græci post crematos. Studitas liberalium doctrinarū perceperunt, id Catholicis debent: quamuis haud multū profecerint, quòd cœperint paulò post à nobis se alienare. Quocirca Constantinus, Leonis Philosophi filius, iterum publicos doctores ordinauit, & inter mortua disciplinarū studia renouauit post annum nongentesimum quadragesimum septimum, vt idem Zonaras scribit. Hic adeò nobis erat amicus, vt suis filiis non alias vxores adiungi voluerit, quàm Regum Francorum filias. Sed mox Basilus iunior Porphyrogenitus doctos omnes à se abegit, nulla habita illorum ratione, doctrinas vocans superuacaneas, & inutiles. Imperauit hic anno 977. vsque ad 1026. ille peior fuit successor Constantinus. Vt vt res sit, quicumque è Græcis postea præ cæteris excellentes fuerunt, vt Nicephorus Blemmydes, & Bessarion, ij fuerunt à nobis. Iam verò non modò colligere possumus cuiusuis generis doctrinas esse ac fuisse semper apud Catholicos ob eam causam, quòd omnia, quæ sunt gymnasia publica in orbe Christiano, ab ipsis fuerint excitata: cum nulla fuerint vnquam per hæreticos erecta: sed & ex eò, quòd è Catholicis præstantissimi in quauis arte viri prodierunt: & vt omittamus antiquissimos, eos recensamus dumtaxat, qui vel artem

nostram

nostram contigerunt, vel non multis ab illa sæculis abfuerunt.

Habent ne igitur Græci, aut Protestantes, ex quo discesserunt à nobis, aliquem è suis, quem conferant in Philosophia cum Alberto Magno Germano, Alexandro Halensi Anglo, Thoma Aquinate, Ludouico Buccaferrero, Augustino Nipho Italis? mitto innumeros, quorum præclarissima exstant scripta, ne sim prolixior multo quàm decet: sed hi vniuersam Philosophiam sunt complexi. Quòd si Mathematicæ artes te delectant: quātus in Astrologia, quæ motus stellarum contemplatur, Campanus Longobardus, qui errores Ptolomæi in obseruatione cursus Lunæ aliorumque astrorum deprehendit, Alphonfus Rex, Ioannes è Monte regio, Georgius Purbachius, Nicolaus Copernicus, Hieronymus Fracastorius, Louianus Pontanus? Si te delectat Cosmographia, lege libros Ioannis è Sacro boscho, Georgij Purbachij: Ioannis è Monte regio, Orontij, Fernelij, Maurolyci, Francisci Baroccij. Si Perspectiuam, quæ vocant, cupis, quis ex hæreticis æqualis Iacobo Baroccio, cognomento Vignolæ? Si Geographiam spectas, habes Orontium Phineum, Iacobum Castaldum, Petrum Apianum, Abrahamum Ortelium: si Gnomonicam, sunt è nostris Illustrissimi Fridericus Commandinus, Orontius, & postremò Christophorus Clavius, cuius est hac de re absolutissimum opus: si Meteorosopicam, & Dioptricam, qui sunt ac quanti Purbachius, Ioannes è Monte regio, Gemma Frisius, ac Stofferinus? Quòd si Arithmeticam consideres, omnes proculdubio superauit Hieronymus Cardanus, quot vnquam fuerint, cuius exstant de Algebra acutissimi commentarij. Si Medicinam quæras, habes Fernelium, Alcomarum, Montagnanum, Montanum, Rondoletium, Vesalium, Trincauellam, plurimosq; alios. Architecturæ præcepta magni facis? sunt in promptu Leo Albertus Florentinus, Sebastianus Serlius Bononiensis, Petrus Cata-neus, Andreas Palladius, Iacobus Baroccus cognomento Vignola, Antonius Labacus. Agricultura caperis? Habes Petrum Crescentium, & Augustinum Gallium. Historicorum dignitatem miraris? Ecquis ex hæreticis superabit Bonfinium, qui Hungaricas, Cromerium, qui Polonicas, Paulum Amilium, qui Franciscas, Polydorum Virgilium, qui Anglicas, Fazelum, qui Siculas res, Petrum Maffei-um, qui Indicas, Sigonium, qui Occidentalis imperij,

Italicisq;

## III.

*A summa viris in omni disciplina.*

Philosophi  
Catholici.  
Mathematici.  
Astrologi.

Medici.  
Architecti.

Historici.



Poëta. Italiciq; regni euenta, & quem nemo è Latinis, aut Græcis superat, & multis omnino præpono, Hieronymum Olorium, qui res Lusitanicas Emanuele regnante gestas scriptis est complexus? Si Poëticis delectaris, offerunt se viri excellentissimi, Pontanus, Sannazarius, Vida, Bembus, Sadoletus, Flaminius, Nauagerus, Hieronymus Fracastorius, Bargæus, & alij innumeri. Ars nautica in primis necessaria Reip. Quanti verò sint hac in re nostri, quis ignorat? Argumento sunt Lusitanicæ & Hispanicæ navigationes, quibus neque antiquorum fabulosæ laudes, quibus ornant Argonautas, & Vlysses, satis esse vllò modo possint. Atq; huius præcepta scriptis mandauit Petrus Medina Lusitanus. Musica caperis? At quis possit singulos recensere, qui illius leges monumentis consignarunt? Post admirabilem Boëthium sit satis attulisse in medium libros Zarlini, & Hadriani Petiti. Nunquid omitteremus picturam, in qua præcis haud cedunt Michaël Angelus Bonatotus, Raphaël Urbinas, Titianus, & qui nunc viuunt Fridericus Baroccus, Zuccarus, Bassanus, & alij, quos omitto, ne sim longior, quamuis id sine iniuria haud fieri posse videatur. In Sculptura porrò quis ex hæreticis opponet se Michaëli Angelo, aut Sansouino? in Mecchanicorum præceptis Guido Vbaldo, è Marchionibus Montis, & Iacobo Bossono? in re anatomica Vesalio, herbaria Mathiolo, aut Dodoneo, à quibus cæteri cuncta mutuati? Historia piscium Rôdeletio? elegãtia & puritate sermonis Latini Bembo, Paulo Manutio, Hieronymo Osorio? peritia Græci sermonis Bessarioni, aut Græcis, qui nobiscum sensere, vel etiam Budæo, è cuius commentariis cuncti habent, vnde discant? Hebraicis Sancti Pagnino, cuius Thesaurus est in manibus omnium, sine quo nemo est qui possit quidquam proficere, aut etiam tot regis professoribus, qui Lutetia docent, in quibus nunc excellentissimus Gilbertus Genebrardus?

IIII.  
Argumentum  
ab inuentis  
admirandis  
in omni disci-  
plina.  
inuenta no-  
bilia catho-  
licorum.

Sed ne videamur nomine aut verbis nos vel fidere, vel pugnare, vmbas sectari, non ipsa res, agè ostendamus Catholicorum mirabilissima inuenta ad omnes artes ac disciplinas pertinentia, è quibus apparebit quanto sint ingenio Catholici, quanta omnium rerum peritia. Ea verò vel sunt è bonis animi, vel corporis, vel externis. Et sanè instat omnium cunctis esse posset, quòd à nostris Antipodes certò atq; exploratò inuenti & aperti, dimidium scilicet totius orbis terrarum, dimidium scilicet omnium rerum, quas

Deus

Deus hominibus est fabricatus. Christophoro Columbo Genuensi in primis hæc laus diuinitus tributa, & Americo Vesputio Florentino, è quibus ille insulas, hic continetum detexit. Neque solùm reperti Antipodes, sed facillima per istos & expedita nauigatio ad illos nobis relicta. Quis igitur enumerare possit quanta rerum copia fuerit hac via in lucem data, quis animo summatim complecti, aut adumbrare? Iam verò quid dicam de totius orbis circumnauigatione, quam primus ausus est animo concipere Fernandus Magalianes Lusitanus, & Catholici quotidie perficiunt? Admiretur antiquitas omnis Phænicum navigationes, Salomonica classis obscura itinera, quid illis cum nostris? Laudent Vlysses Græci, quòd obierit tot maria, tot adierit terras: canat ille vates:

*Dic mihi musa virum, capta post mœnia Troia*

*Qui mores multorum vidit, & vrbes.*

Innumera sunt Catholicis hominum millia, qui innumeris etiam partibus Vlysses superent, & comites eius. Neque verò mirum, si Catholicis hoc cælitus est concessum, quando iisdem similiter datum, vt inuenerint vsum magnetis in chartis nauticis, ex quo facillimè dignoscunt quouis tempore, quo sint loco, quanto distent intervallo à quacunque ora, hic scopulos vitare, Syrtes, inimica loca, nullo negotio norunt. Amalfitanis, quorum fuit antiquitas naualis virtus laudatissima, Flauio ipsorum ciue inuentore hoc debetur, vt magnete ad exploranda itinera maritima vtamur: de illorum nauigationibus aliqua Gulielmus Tyrius. Carolus Magnus primus ventos est partitus in triginta duos, quo facillimè assequi possemus itinera diuersa. Ignatius Dantes nuper in lucem produxit Anemoscopium, quod in recto pariete indicat quinam venti spirent. A Lusitanis præcipuè habemus, quæ nauium genera Oceano traiciendo sint antiquis longè aptiora: describit illa Petrus Medina. Et Lusitanici sanè principes explorandi Oceani ex antiquo tempore studiosissimi fuerunt, alias subinde atque alias naues, quæ Africæ oras legerent, subornantes. Quomodo naues in profundo maris demersas ad supremam superficiem possemus attollere alligatas cymbis graui pondere oneratis, & mox exoneratis, Catholicorum fuit excogitatum, non ita pridem Venetiis visum, de quo Cardanus & hæc quantum pertinet ad rem nauticam, qua peruius nobis est factus orbis totus.

Veniamus

Veniamus ad mathematica instrumenta, quibus rerum magnitudines, spatia, temporumq; & horarum distinctiones percipi possunt: quorum quidem tanta à nostris copia est in lucem data, ut vix illa quisquam possit recensere. Notissimum est Astrolabium Catholicum Gemmæ Frisij, Astrolabium Ioannis Roïas, quæ sanè prisca vincunt. Nemo peritus ignorat folium populi Petri Apiani, Cosmolum Iacobi Bessoni, Olometrum Abelis Fulonis, Anulum sphericum Philandri, opus de usu spheræ Ioannis Stainier. Paduanus etiam Veronensis tria alia ab se inuenta instrumenta describit in Viridario suo, aliud Alexander Piccolomineus in libello de spherâ, astronomicas quasdâ virgas Antonius Lupicinus Florentinus, & Ignatius Dantes radium Latinum, cuius vsus omnino admirabilis; & vtilissimus ad omnia, singulari laude nobilissimi viri Latini Vrsini inuentoris.

Quòd si machinas tollendis aquis exquiras, Valla Placentinus decem nouem depingit libris suis de Geometria, decemq; & octo à Catholicis iamdiu repertas ante hæreses Protestantium natas enumerat. Iosephus Ceredus libro de cochlea, cuius ipse rationem, fabricationisque modum primus nobis dedit, cum prius imaginem quandam informem duntaxat haberemus ab Archimede, ut putatur, adbratam, vel inuentam. Varias porro machinas à variis Catholicis iam pridem inventas adseruant Veneti magistratus; multas ab se excogitatas, neque inutiles effinxit proprio libro Iacobus Bessonius, eæ sunt numero quinquaginta. Omnium porro huiusmodi machinationum causas optimè & ordinatissimè post Nicolaum Tartalean persecutus est Guidus Vbaldus è Marchionibus Montis. Notissima est machina, quæ Romæ à cunctis adhibetur ad maxima quæque onera attollenda, & ab excellentissimo architecto Michaële Angelo est in lucem data. Quanta verò sit eius vis, & vtilitas, hinc perspicui potest, quòd Plinius narrat à Rameso Ægypti Rege adhibita fuisse hominum vel viginti, vel triginta millia (nam varia in Plinio lectio) ut erigeretur obeliscus, quem Constantius Imperator adduxit Roman, & in Circo maximo statuit. Nos autem scimus anno superiori ad eundem tollendum non fuisse adhibitos mille homines, non aliâ sanè ob causam, nisi quòd vsus machinæ à Michaële Angelo repertæ habet incredibiles vtilitates.

Antiqui

Antiqui horologiis vel solariis, vel ex aqua duntaxat utebantur. Solaria Græci tradunt inuenta ab Anaximene: sed falsò: is floruit circiter Olympiadem quinquagesimam, ante Christum videlicet natum ferè anno quingentesimo septuagesimo nono: sed è Bibliis constat Achaz regnante illa fuisse in vsu. Vixit Achaz circiter Olympiadem primam ante ortum Christi anno septingentesimo septuagesimo quato. Multa sunt à Catholicis reperta ad hoc inuentum pertinentia. Postremò Clavius docuit noua cylindri ratione in plano horas describere: rursus etiâ quomodo quacunq; styli data magnitudine illas ex vmbriis dignoscamus: sed hæc minora: nam cum prisca solaria tantum, vel clepsydras haberent, nostri inuenerunt horologia cum rotis, quæ circumuoluantur, sonitum dent, & horarum momenta indicent. Horum porro formæ ac molitiones adedò multiplices, ut nemo illas mente complecti possit. Constat ætate Caroli Magni horologia huiusmodi nondum comperta. Regino namque & Aymoinus narrant horologium dono missum Carolo Magno à Rege Persarum, cuius artificium erat idem cum clepsydra, additis tamen nonnullis. Horologiorum nostrorum inuentum tribuit Erfordiensis Gilberto, qui postea Rom. Pontifex fuit, ac Sylvester Secundus est dictus, idemque organa, quæ calefactæ aquæ violentia sonos edebant, est fabricatus. Iannellus Turrianus Cremonensis addidit horologiis diuinissimo ingenio hæc in re motus omnium planetarum, ut testatur Cardanus. Id antea in spherâ Archimedæ adumbratum demerebatur Claudianus. Omittimus horologia ex puluere à nostris similiter inuenta. Prisci namque solummodo ex aqua utebantur, quæ breui tempore exsiccata euanescebat. Cassiodori ætate nondum cognita hæc nostra, constat ex ipsius institutionibus.

Arithmeticæ pars est Algebra. hanc Lucas ex ordine S. Francisci existimauit ab Arabibus profectam, sed fallitur. Bombellus namque Bononiensis testatur in bibliotheca Vaticana ab se lectum librum Diophantis Alexandrini Græcè scriptum multo ante illos Arabicos actores. Nicolaus Tartalea addidit nonnulla ad hanc artem, scriptumque reliquit, nihil præterea adici posse, Hieronymus tamen Cardanus viginti quinque acutissima inuenta dedidit in lucem, ita ut maximam perspicacissimi ingenij sui

cunctis

Pli. li. 36. c. 9.



cunctis fecerit admirationem, & ad summum disciplinam huiusmodi verè perduxerit.

Artis, quam vocant Perspectiuam, prisca nonnulla nobis præcepta reliquerunt. Iacobus autem Baroccus, cognomèto Vignola, duas regulas excogitauit à quibus cuncta ad illam pertinentia pendent, & è quibus cuncta facillimè eò spectantia dignosci possint: illas scriptis mandauit, & commentariis illustrauit Ignatius Dantes Italico sermone.

Musica non omninò despiciamus, cuius præcepta non reperies apud antiquos adeò digesta, vt apud Catholicos scriptores, & quamuis Græci multa more suo fabulosè iactent, tamen quantum sit à nostris additum ad illam facile quiuis cognoscet ac fatebitur, si verbi gratia Græcos antiquorum placidis canentes, ac nostros audierit, quorum concentibus mirum in modum deliniri solent efferatæ Indorum gentes, vt se harmonias reuera cælitus temperatas excipere existimarent, instrumenta musica putantes à semetipsis loqui. Notissimum est, à Guidone Aretino monacho ex ordine sancti Benedicti notas illas inuentas, quibus facillimus est aditus apertus ad musicam addiscendam, vocemq; moderandam. Nam quod litteræ sunt ad lætionem cuiusuis libri, id notæ illæ ad cantum percipiendum ac tenendum. Post Guidonem Aretinum Ioannes è Muris plurima inuenit, in his octo figuras cantus, quem figuratum vocant, vt post alios tradit Nicolaus Vicentinus, à quo multa sunt addita ad musicam suauitatem. Prisci ad animi sui sensa significanda figuris hieroglyphicis utebantur. Sed quid istis cum litterarum signis? Quid in Musicis sono inuoluto, cum voce, ac verbis distinctis? Quot verò à nostris instrumenta musica fuerint reperta, nemo facile possit enumerare.

Quòd si Dialecticam respicias, quæ propter argumentationum fabricationem à quibusdam solet ars nominari, & à Catholicis hoc inuentum, vt primi figuras ac modos hypotheticorum syllogismorum disposuerint. Ab Aristotele, & aliis hypothetici syllogismi sunt agniti, sed eorum tres illæ figuræ, earumq; modi à nostris inuenti. Marianus Victorinus, vt è Cassiodoro possumus colligere, hanc sibi laudem peperisse videtur. Physica & Metaphysica, vt vocant, sunt rerum semper eodem se habentium modo: ad eas nihil adici potest, nisi nouis quæstionibus, & argumentis,

quorum

quorum tanta à nostris copia est parata, vt infinitum sit harum tractationum libros dumtaxat scire.

Sed in vniuersum duo sunt per Catholicos orbi cælitus data, quibus disciplinæ omnes maximè adiuuari possunt. Primumq; est ars typographica, quam Ioannes Cuthenberghus Germanus excogitauit. Apud Sydas eam fuisse antea nonnulli scribunt. Sed quid obest, quin à duobus idem diuersis in locis, diuersiq; tempore in medium producat? An non ingeniosissimi, hisce in rebus præsertim, Germani? Secundum est chartæ è linteis, quæ in aqua computruerint, confectio. E Plinio namque constat illam ætate sua non fuisse in vsu: Nostrorum similiter est inuentum, admirabilis illa ratio distillandi aquas, & eliciendi ex vnaquaque re efficacissimum succum ad omnes vsus medicos, & expetitos ab hominibus, siue vtilitatis gratia. De quo sanè inuento, multipliciq; illius commodo, multi extant à nostris libri scripti, & inter alios ab Andrea Matthiolo.

Atque hæc sanè satis sufficere possent ad propositum nostrum, vt minora quædam missa faciamus, quamuis haud ignobilia, veluti illa: prisca sericæ vestes adeò pretiosæ erant, vt referat Vopiscus illas æquali pondere auri solitas emi, Iustiniano imperante à duobus monachis ars conficiendi serici ex Oriente vltimo adducta in Occidentem. Tradit Plinius gossipium suo sæculo sic rarum fuisse, vt Ægyptij tantum sacerdotes ad vestes sacras illo uterentur: nunc in Sicilia, & Calabria nascitur. Idem refert è remotissimis Orientis regionibus aduehi saccarum solitum ad medicinas. nunc inuentum, quomodo in nostris producat veluti adiacentibus Italiæ insulis. Conspicilia, quæ vocant (nouis enim rebus noua nomina imponenda) antiqui non habebant: nunc eorum quàm multiplex utilitas?

Quantum se iactabant prisca in machinis quibusdam bellicis? Galli obstupescabant, ait Cæsar, cum videbant eas à Romanis moueri. Sed quàm ridiculæ illæ præ istis? quas à nostris inuentas equidem nollem. Constantino Pogonato imperante, post annum sexcentimum sexagesimum nonum, Callinicus Syrus architectus ignem, qui Græcus dicitur, excogitauit, qui in aquis flammam conciperet, eoque Sarracenorum classes multæ combustæ. Inde puluis ille igneus, quo in bellicis tormentis utimur. Ea verò di-

j. Pars

G

cunctus

*Pli. l. 13. c. 13.*

*Zon. tom. 3.  
in Iustin.*

*l. ib. 46. c. 1.  
et seq.*

cuntur à Germano quodam fabricata primum, quod nemo ignorat. Petrus Nauarrus cunicula illa primus induxit, quæ puluere isto subiecto, flammâsque corripiente arces totas momento temporis à fundamentis euerterent: ut sciamus in quavis re, & hæreticos, & alios nostris ingenio longè inferiores, siue aduersus hostes agenda sit, siue Catholicis & cunctis beneficiendum: quocirca quod dici solet, facile est inuentis addere, id in nobis locum habet. Nam facile pauca, & non magni momenti, ac plurima, & maximi momenti, difficillimum, alioquin cur non alij addiderunt? Ostendant nunc hæretici, quæ sint ipsorum vires quod ingenium, quæ peritia in vllis artibus proferant inuenta sua. Nimirum proximè isti accedunt ad belluas feritate, libidine, ignorantia omnium rerum. Quomodo igitur ex illis Ecclesia Dei? Hoc sciunt, & possunt ex parte instar ferarum, bonas res concurbare, ac delere, tueri diu bona aduersus hostes, noua inuenta, quæ excellentis aliquid habeant proferre, vel ad bene de suis promerendum, vel de vniuerso genere humano. Ecquando norunt illi, aut potuerunt?

*Ostenditur Pontifices summos, Cardinales, Episcopos,  
& religiosos viros pro ratione sua dignitatis, peritia  
cunctis alijs præstitisse.*

### C A P. V I I I.

**H**æc sanè, quæ hucusque diximus, sunt satis ad conuincendum pernicissimum quemuis hominem, nihilominus, ut vel impudentissimis satisfaciat, ostendamus hoc capite, quanti sint in omni doctrinarum genere, quomens excoli possit, viri illi inter nos, qui speciatim se rebus religionis tractandis deuouerunt. Hæc autem nos eò libentius persequemur, quò flagitiosius hæretici Protestantes, quibus est impulsu dæmonis propositum, religionis totius fundamenta conuellere, nihil non oblatrant aduersus illos. Atque ut ordine, & ratione procedat oratio: illud in primis admonendi sumus, non idem disciplinæ genus à quouis exigendum, sed illud à singulis, quod eorum statui est necessarium & conueniens. Rursus cum sententia ferenda est, an aliquis mortalium cætus habeat necne ali-

quid

quid, non aliquis ex eis dumtaxat est respiciendus, sed omnes simul, neque omnes adhuc simul vno tempore, sed toto quo fuerint temporis decursu. His constitutis, explicemus primo loco Pontifices Romanos in rerum sacrarum cognitione cunctis præstitisse semper, neque tamen eis defuisse aliarum rerum cognitionem. Secundus locus dabitur Cardinalibus, tertius Episcopis, quartus cæteris religiosi viris. Sic itaque euidentissimè apparebit, quanta sit diuinæ providentiæ in disponendis Ecclesiæ rebus iustitia, si voluerimus res ipsas non ex vna illarum parte, sed ex omnibus simul diiudicare.

A Romano igitur Pontifice in primis exigitur ut sciat fidem Christi cultumque conseruare, propagare, amplificare: id an scierit, liquet è signis de fidei propagatione, confirmatione, reparatione.

In vniuersum verò, ut res Christianas peritè gubernet. Id ab illo præstitum, si comparetur alijs Episcopis, Patriarchis, ac Principibus, non modò ex eisdem signis, sed & è signo de prudentia politica, cap. de Pontificis Romani gubernatione clarissimè apparet. Ut enim cæteri cætera præstiterint, Pontificibus Romanis verè illud conuenit, quod vates antiquus dixit:

*Excudent alijs spirantia mollis æra:*

*Credo equidem, & viuos ducent de marmore vultus:*

*Crabunt causas melius, calidq; meatus.*

*Describent radio, & surgentia sydera dicent.*

*Tu regere imperio populos.*

Sic ille. Nos autem.

*Pascere tu Christi populum Romane memento,*

*He tibi erunt artes, pacisq; imponere morem,*

*Parcere subiectis, & debellare superbos.*

Sed quod huius loci proprium videtur esse, non modò prædicta asserimus, verum adijcimus illud præterea, Pontifices Romanos in rerum sacrarum doctrina cunctis præstitisse. Ad cuius rei clarissimam demonstrationem dicimus, variarum rerum cognitione Pontifices pleròsq; Romanos à plurimis superatos, sed veritatis sacræ certissima & indubitata cognitione à nemine vnquam victos. Plura plures cognouerunt rerum sacrarum, sed sine tanto delectu, sine indubitata certaque veri à falso, boni à malo distinctione. Hoc autem maximè efficit scientiam, firmiter tenere quid sit res, hoc est intelligere. Quid enim refert, sciam

G 2

plurima

I.

II.

III.



plurima & innumera rerum diuinarum, quid verò discriminis, quoad veritatem, sit inter eas, ignorem? Quò mihi multorum vocabulorum congeries, nisi sciam quæ sit eis vocabulis sententia subiecta & comprehensa? Scit rusticus aliquis innumera herbarum nomina, herbas etiam nouit, earum vires certas ignorat, vel omnium, vel plurimarum: scit alius omnium, scit plurimarum quis istorum præstantior? Rusticus scit nullarum vel paucissimarum vires, omnium vocabula, alius & vocabula, & vires aut omnium, aut plurimarum. Quis istorum peritior? Rusticus adhuc scit plenum, alius eius quæ facit ad propositum sanandi alicuius, de quo agitur. Quis istorum præferendus? Egrotus, & qui ægroto consultum volent, istum præponent illi rustico.

Hoc igitur maximè proprium Pontificis Romani, idq; adscribimus priuilegio diuinitus concessio, vt certissimo semper scierit in decernendis, vbi lege opus fuit vniuersali, quid verum, quid falsum, quid bonum, quid malum.

III.

Idcirco soli Pontifices Romani cunctas hæreses suis temporibus emergentes lege lata solidissimè confutarunt, vt docuimus signo de hæresum confutatione, reiecerunt conciliabula factiosa: contra autem vera cunctis Catholicis approbantibus & consentientibus approbarunt, quod signo de conciliis, & prudentia politica cap. de Pontificis Rom. gubernatione ad finem liquet.

Hoc igitur diuinum in Pontificibus Romanis, vt quilibet eorum certò semper cognouit, vbi lege lata opus fuit, quid falsum, quid verum, quid bonum, quid malum, quod cuncti Christiani sequerentur. Plures plura nouerint: notitia illorum non sic fuit, aut erat ad propositum.

V.

Quòd si quis ineptus ac sciolus scripta exigat, quib. Romanorum Pontificum summa peritia temporis necessaria in sanctionibus vniuersalibus constituendis probetur, habet scripta Clementis I. Cornelij, Damasi, Innocentij I. Syrticij, Cælestini I. Zosimi, Bonifacij I. Leonis I. Hilarij I. Simplicij I. Felicis III. Gelasij I. Symmachi I. Hormisdæ, Leonis II. Gregorij II. & III. Zachariæ, Leonis III. Hadriani I. Nicolai I. Sed nunquid ego singulos recensero. Habet acta conciliorum, quibus Pontificum Romanorum scripta attexit Surius, habet iuris Canonici libros. ex his quibus certò cognoscit, quod nos asseueranter affirmamus.

Verum

Verum si quis adeat bibliothecam Vaticanam, poterit facile videre volumina ducenta ac plura epistolarum, quas Romani Pontifices dederunt ad innumeros totius orbis terrarum præstantes viros de rebus grauissimis consulti. Harum quodlibet volumè sua magnitudine superat quidquid vel Aristoteles vel Cicero scriptis mandarunt: sententiarum grauitate, diffinitionumque veritate nihil illis par esse potest, vt meritò sint habitæ ab omni antiquitate semper pro sacris, vt signo de confirmata aperuimus. Harum nunc quædam volumina, præter illa, quæ versabantur in manibus omnium, typis excudi curat Cardinalis ille omni laudum genere celebrandus Antonius Carapha.

VI.

Quòd si præfractior aliquis, ne dicam impudens, querat, vnde habeo scriptis istis inesse summam rerum sacrarum peritiam? E quatuor id certò dignoscet. Horum est primum, quòd in eis nihil est repugnans. Secundum, per mille quingentos & amplius annos nullus Pontifex Romanus scriptis suis in his, quæ sunt æternæ veritatis, ac sui natura variari non possunt, discessit à scriptis Pontificum superiorum. Tertium, quòd illa consona sunt scriptis omnium doctissimorum totius antiquitatis, ipsiq; diuinæ scripturæ. Quartum, quòd approbata sunt non modò à doctissimis viris tanquam consona diuinæ scripturæ sed ab vniuersalibus etiam Conciliis, quin ab Ecclesia tota Catholica per totum terrarum orbem dispersa per annos mille quingentos, ex quo Christus Ecclesiam constituit, & illi primum scribere cœperunt.

VII.

Sumantur itaq; cuiusuis amplissimæ vrbis Episcopi omnes, & videbimus tot ac tanta scriptis haud mandasse, vt soli Pontifices Romani, si de rebus diuinis agamus.

Quòd si de veritate ac soliditate doctrine agatur, ab orbe condito vniuersi simul scriptores vni ex eis haud comparandi sunt. Nemo namque ex eis, vbi quid veluti certum sanxit lege lata, errauit, quod de nullo scriptore certò asseri potest.

Neq; tamen Pontificibus Romanis defuit etiam notitia temporis haud necessaria, & conueniens, vel rerum sacrarum, vel aliarum disciplinarum. Nam Leonis Magni scripta styli grauitate sententiarumq; maiestate superant cuiuslibet linguæ, & quorumuis temporum scriptores. Gregorius verò Magnus, suauitate ac dignitate simul dictionis, quæcunq; pertinent ad mores, sic explicauit, vt omnes, qui

VIII.

G 3

de re

de rebus huiusce scripserunt, quantum spectat ad praxim, post se reliquerit.

Quod si disputationibus philosophicis, quibus interdum solent res Christianae religionis illustrari, caperis: habes quatuor Pontificum Romanorum commentarios: Innocentij Quinti, qui dictus est Petrus Tarantasius, libros quatuor in sententias: in eisdem Nicolai Quarti similiter libros quatuor, Alexandri item Quinti quatuor alios, denique Hadriani Sexti libros aliquot: quibus adiungere potes Sixti Quarti de futuris contingentibus: de sanguine Christi, de potentia Dei, & de S. Mariae conceptione.

Quod si cupis Mathematica: Syluester I L. natione Gallus Philosophiae & omnium Mathematicarum scientissimus fuit. Exstat in bibliotheca Farnesiana liber ab illo compositus artis Geometricae: illius est admirabile inuentum horologiorum, quibus nunc utimur, ut Erfordiensis testatur. Fuit hic praceptor, antequam Pontifex fieret, Roberti Galliarum Regis, quem Synodus Lemouicensis Regum doctissimum vocat: quae scribit Helgaudus. Idem Syluester ante Pontificatum habuit in disciplina Orthonem I L. qui ob maximam sapientiam dictus est mirabilia mundi, ut Ortho Frisingensis, & Gottifredus Viterbiensis tradunt, fabellas in eum confictas periti iam norunt, ac derident.

Sin vero desideras in omni genere disciplinarum scripta diuersa: occurrunt opera Pij secundi, quae sunt in manibus hominum doctorum, Grammaticae, Rhetoricae, Poeticae, Geographiae, Historiarum, & generis cuiusuis. Alexander tertius praeter haec dedit in lucem de Potestate ecclesiastica librum solidae ac magnae doctrinae: & exstat alter argumenti eiusdem liber Innocentij tertij, a quo & habemus aureum librum de vilitate conditionis humanae, in septem Psalmos poenitentiales, de officio Missae, de sacramento baptismi, de claustris animae, ac varios sermones. Clementis sexti leguntur collationes multae, & multi sermones. Denique haud defuere & Pontificibus Romanis, qui de Medicina commentarios ediderint. Ioannis enim XXI. habentur Thesaurus pauperum, canones Medicinae, & de problematibus.

Quocirca sicut Pontifices Romani in primo genere scriptorum, quibus rerum diuinarum definitiones habentur, multitudine illorum superant cuiuslibet amplissimae urbis Episcopos scriptores eius argumenti.

Veritate

Veritate autem eorundem scriptorum quilibet est Pontificibus superat vniuersos, qui exstiterunt ab orbis fabricatione: non hic loquimur de diuina scriptura.

Sic in secundo scriptorum genere vniuersi Pontifices Romani superant cuiusuis sedis Episcopos. Quamlibet enim sedem sumas: non dedit illa Episcopos, qui tam varia cuiusuis disciplinae & artis argumenta tractarint, Theologiae, Philosophiae, Mathematicarum, Medicinae, ceterarumque artium liberalium. Erit aliqua sedes, e qua exstiterit Episcopus, qui & doctius & latius de Philosophia scripserit, aut Theologia, quam quiuis Pontifex Romanus: sed illi sedi deest, qui Mathematica Medicinaeque praecipua, aut aliarum doctrinarum attigerit. Haec sedes Romana dedit, qui eunctas abunde ac scienter tractarint. An non igitur verum, quod ab initio proposueramus?

Secundus locus Cardinalium sacrosancto collegio debetur, de quo sic asserimus: Nullum collegium exstisse vnquam tam paucorum (hoc autem menti tenendum) quod in vnam fidem conspirans, ediderit viros tam praestanti doctrina in omni genere disciplinarum, quot exstiterunt Cardinales. Recenseamus aliquot, omissis antiquis.

Hugo Barchinonensis ex ordine Praedicatorum Cardinalis, edidit glossam, quam vocant & ordinariam in omnes Bibliorum libros, concordantias eorundem, & summam, ut dicunt, de casibus.

Henricus Ebredinensis Cardinalis Hostiensis, summam iuris Canonici, quae dicitur Hostiensis, & in libros Decretalium.

Iacobus de Vitriaco, historiam Orientalem contra Saracenos, epistolas, ac sermones.

Eustathius, qui & Bonaventura, sanctorum numero adscriptus, quot ac quanta scripserit, ob quae merito doctor Ecclesiae vocatur, quis ignorat?

Gaufredus de Trano multa in Decretales scripsit, & quaestiones nonnullas.

Matthaeus de Aquasparta in sententias libros quatuor, in epistolam ad Romanos, inuentarium sententiarum, ac varios sermones.

Bertrandus ex ordine Minorum Mediolanensis in sententias libros quatuor, sermones, in Epistolas, in Euangelia, ac de sanctis.

G 4

Bona



Bonaventura Patavinus ex ordine S. Augustini sermones de tempore, ut aiunt, ac de Sanctis.

Petrus Aylliacensis in sententias libros quatuor, de laude sanctæ Scripturæ, in principiū Marci, de stabilitate Ecclesiæ lib. 3. Speculum considerationis lib. 3. Compendium contemplationis lib. 3. De spiritali scala, in Psalterium breuiter, in septem Psalmos meditationes, De legibus & sectis, De Cōcilio generali, Expositionem Psal. 70. in Psal. 42. meditationes, in Cantica Canticorum, in septem Psalmos pœnitentiales, de oratione Dominica, in eandem Anagogicè, in Aue Maria, in canticum Magnificat, Zachariæ, Simeonis, de electione Papæ, de exercitio spiritali, de duodecim honoribus sancti Iosephi, de anima & accidentibus eius, Concordiam Theologiæ & Astronomiæ lib. 2. De sacramentis Ecclesiæ, varios sermones, epistolas plures.

Ioannes Dominici Florentinus ex ordine prædicatorum, in Ecclesiasten, in Cantica Canticorum, in Euangelium Matthæi, in Magnificat, in Epistolam ad Romanos, Luculam noctis, Itinerarium deuotionis, De caritate, plurimâsque & egregias conciones.

Franciscus Zabarella in Decretales.

Nicolaus, qui vulgo dicitur Abbas de Tudescis Panormitanus, in omne ius canonicum, consilia, tractatus.

Nicolaus Cusanus de visione Dei, De pace fidei, De reparatione Calendarij, De Mathematicis complementis, De cribratione Alchorani, Venatione sapientiæ, Ludoglobi, Compendium, Trialogum de poss. De Mathematica perfectione, contra Bohemos, De Beryllo, De dato patris luminum, De quærendo Deo, De apice Theoriæ, de docta ignorantia, De coniecturis, De filiatione Dei, De Genesi, De sapientia idiotæ, De quadratura circuli, De fortuna, Directorium speculantis conciones totius anni, epistolas ad diuersos.

Ioannes Turrecremata, in regulam S. Benedicti, in totum Psalterium, in Euangelia Dominicarum, in Euangelia sanctorum, de aqua benedicta, de salute animæ, conciones temporum, & sanctorum, & latè in ius canonicum, Summam item, quæ de Ecclesia vocatur.

Bessarion, confutationem in illud: Sic cum volo manere in laudem Platonice philosophiæ, laudes patriæ suæ, consolationem ad Imp. Græcorum, orationes in calumnia-

tozem

tozem Platonis, An natura & ars consultò agant, de Eucharistia.

Hermolaus Barbarus de cœlibatu contra barbaros philosophos, de re vxoria, quæstiones Geometriæ, conuenientiam Astronomiæ & Medicinæ, præcepta historiæ conscribendæ, compendium philosophiæ, compendium Galeni, epistolas, orationes, carmina, castigaciones in Plinium, versiones plurimorum scriptorum è Græco in Latinum.

Hadrianus Batoniensis, de vera philosophia, de modis Latine loquendi, venationem ad Ascanium Cardinalem, carmina in iter Iulij secundi elegantissimo sermone.

Iacobus Piccolominus Papiensis, epistolas rerum reconditarum, commentarios sui temporis.

Perrus Bembus epistolas Leonis decimi nomine conscriptas, de imitatione sermonis Benacum, de Ætna, historias Venetæ Reip. & carmina. Huic tam prosa quàm versu fuit oratio elegantissima.

Thomas de Vio Caietanus, opuscula plurima philosophiæ, & Theologiæ, quæ attextuntur operibus sancti Thomæ, & eius summæ.

Iacobus Sadolerus, de laudibus philosophiæ, de regno Hungariæ à Turcis oppresso, orationem adhortans in Turcas, Commentarios in epistolam ad Romanos, in Psalmum quinquagesimum, nonagesimum tertium, nonagesimum quintum, de morte Friderici Frigosi, epistolas multas, Latinæ puritatis laudatissimus scriptor.

Gregorius Cortesius in quartum librum sententiarum stylo elegantissimo, epistolas, & alia.

Christophorus de Iacobatis, de Conciliis.

Iacobus de Puteo, Decisiones.

Gaspar Contarenus, de Concilio, de Reipub. Veneta, de Elementis.

Reginaldus Polus de Conciliis, & alia multa.

Hieronymus Seripandus conciones elaboratissimas, & alia quædam.

Gulielmus Sirletus, vir Latine, Græcè, Hebraicè in omni disciplinarum genere suprâ quàm credi potest doctus, in Psalmos, quæ Benedictus Aria adiunxit Bibliis Regiis.

Gabriel Paleottus de nothis & spuris.

Antonius Carapha, in Biblia septuaginta interpretum in Concilia, & quædam è Græco in Latinum translata.

G ;

Hierony-

Hieronymus Albanus de Conciliis, confilia, commentarios in ius Ciuile.

Augustinus Valerius Rhetoricam Christianam.

Constantius Sernanus concordiam S. Thomæ & Scoti.

Plurimi sunt etiam præter hos è numero Cardinalium, quorum scripta non potuimus hîc recensere, satis habentes hæc attulisset, è quibus apertissimum fit nullum fuisse vnquam collegium tam paucorum, è quo tot scriptores in omni disciplinarum genere prædierint, quot ex isto. Nos enim numerauimus tantum qui ante annos trecentos fuerunt, reliquis omissis: & tamen Cardinales vsque ad Xystum quartum nõ attigerunt numerum trigessimum vsque ad Leonem X. non peruenere ad LIII. nunquam fuere septuaginta, vt è libro Panuini de Cardinalibus liquet.

Ad summam in Theologia & Philosophia simul maxime præstiterunt sanctus Bonaventura, Mathæus de Aquaparta, Thomas de Vio, Constantius Sernanus, Petrus Aylliacensis.

In diuinæ scripturæ interpretatione, Hugo Barchinensis, & sanctus Bonaventura.

In Philosophia, tum prædicti, tum verò Nicolaus Cusanus, Bessarion, Hermolaus Barbarus, Gaspar Contarenus.

In Mathematicis, Petrus Aylliacensis, Cusanus, Hermolaus Barbarus.

In iure Canonico, Hostiensis, Zabarella, Nicolaus de Tudesco, Turrecremata, qui & Theologus etiam fuit, Iacobarius, Puteus, Paleotrus, Albanus.

In linguæ Hebraicæ cognitione Sirletus, Hieronymus Alexander.

In Græca Bessarion Cardinalis, Iulianus Cæsarinus, quòd in Concilio Florentino liquet, Hermolaus Barbarus, Sirletus, Carapha.

In Latina Bembo, Sadoletus, tam prosa quàm versu excellentissimi, Gaspar Contarenus, Reginaldus Polus, Augustinus Valerius.

Denique in omni disciplina, Petrus Aylliacensis, Nicolaus Cusanus, Hermolaus Barbarus, qui & Medicinæ peritus fuit.

Quid igitur amplius exigas à Cardinalium sacrosancto collegio? Aliud ex aduerso huiusmodi ab hæreticis, aut quibusvis alienis producat: cui tam pauci semper fuerunt, ac tot tantosq; dederit litteratos.

Tertius

Tertius locus debetur Episcopis. Nam qui sanctus Augustinus, Athanasius, Basilus, Ambrosius, Nazianzenus, Chrysostomus, Cyrillus, Hilarius, aliiq; multi: sed mittamus antiquos. Quinam, quæso, Albertus Magnus Episcopus Ratisponensis? quinam Tostatus Abulensis, Petrus Episcopus Parisiensis cognomento Sententiarum Magister? Sed hac de re haud disputandum: in clarissimis enim versamur.

Quartus merito viris religiosis, è quibus selecti Pontifices, Cardinales, & Episcopi litteratissimi omnium. Inter hos quanti Beda Anglus, Thomas Aquinas Italus, Dionysius Carthusianus Germanus, & innumeri quos esset infiniti operis recensere? Illud sit satis dixisse. Nisi Bonifacius Anglus ex ordine sancti Benedicti fuisset, nullum litteraturæ genus in Germania fuisset: ac nisi Augustinus Romanus ex ordine eodem prædieret, nullos haberet Anglia scriptores.

Ac nisi Beda res Anglicas, VVitichindus Saxonicas, Regino, Marianus Scotus, Sigebertus, Urspergensis, Hermannus Contractus, Ademarus, tum Germanicas, tum Francicas res scriptis consignassent, qui fuerunt omnes ex ordine sancti Benedicti, Germanicæ nobilitatis illustrissima facta altissimis tenebris sepulta prorsus laterent.

Ex his igitur omnibus fit, soli Ecclesiæ nostræ contingere diuinitus vt abundet omni scientia, quod Paulus monēbat, quin omni illius genere, vt idem cupiebat, sit repleta, ac proinde Ecclesia Dei sit. Hæretici verò quando hoc non habent, quin plerunque vel ipsam omnino scientiam repellant, quod Deus apud Oseam conqueritur, vel, cum sit proprium scientiæ, vt firmiter in re scita consistamus, certa ab incertis distinguentes, quod nisi agamus magis opinamur, quàm sciamus, semper addiscentes, nunquam ad scientiam, dicebat Apostolus, peruenientes, in rebus scitis non persistant non sunt illi ex Ecclesia Dei.



FINIS LIBRI SEXTI.

DEI

1. Cor. 1.  
Philip. 1.  
Rom. 15.  
Ose. 4.

2. Tim. 2.



DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, THOMÆ BOZII  
EUGVBINI, LIBER VII.



SIGNVM VIGESIMVM  
QVINTVM.

Perpetua Sanctorum successio.

*Necesse est in Ecclesia Dei semper adsunt viri sanctimonia prastantes, & illustrissimi: quos esse in Ecclesia nostra, ac fuisse semper, ex quo vel Græci à nobis, vel Protestantes fecere discessionem, tales verò neq; esse, neque fuisse inter ipsos, est manifestum.*

CAPVT I.

**P**ROCVL DV B IO Christum sequitur, quocir-  
que ille se confert, sanctitas diuina, quæ ab ipso  
totius innocentiae fonte in Ecclesiam dimanat.  
Ipse namq; sanctorum sanctus, *de cuius*, (ait Ioã.  
nes,) plenitudine nos omnes accepimus. Hinc Zacharias ceci-  
nit. *Iuravit Deus ad Abraham patrem nostrum, daturum se no-  
bis, vt sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serui-  
mus illi in sanctitate, & iustitia coram illo omnibus diebus no-  
stris.* hæc Zacharias, aperte pronuncians fore vt Deo ser-  
uiamus post aduentum Christi in sanctitate & iustitia, nõ  
aliquo dütaxat tempore, & hora, sed omnibus vitæ nostræ.  
Idem vaticinatus est Dauid, inquit: *Domum tuam decet  
sanctitudo Domine in longitudine dierum.* Igitur quamdiu du-  
rabüt dies, sanctitudo ornabit Ecclesiam Dei. Quod si no-  
bis omni tempore, die, atque hora credenda sunt quæ sym-  
bolo Apostolico continentur, & in illo habetur, *Credo san-  
ctam Ecclesiam Catholicam: nullo non momento sancta erit  
Ecclesia: sancta porro non dicitur aliqua ex parte, sed om-  
nino quantum fieri diuinitus datur in terris.* Ex his itaque  
süt Ecclesiam Dei sanctorum perpetua successione illustra-

dam

dam semper. Atq; hoc nulli vnquam cœtui contigit, nisi  
nostro, quocirca hic erit Ecclesia Dei. Palàm verò sit hoc  
non modò è vitæ puritate, sed è miraculis etiam, quæ so-  
lummodo Deus operari potest, vt per illa cunctis testata sit  
sanctorum cœlestis integritas, ac doctrina, Domino scilicet  
cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis,  
vt ait Marcus, alioquin quæuis factio vendicare aliquibus  
suorum vellet, atque auderet, commenticiam & adumbratã  
sanctimoniam. Nostrorum verò innocentia tam celebris  
fuit, atq; illustris, vt non modò cœlesti quodam vitæ can-  
dore totius orbis partibus illuxerit, non aliquo terræ angu-  
lo delitescens, sed miraculis humanas vires superantibus  
coruscarit. Propositum nunc ostendamus apertissimis enẽ-  
tis & omnia sæcula sigillatim circumspeciamus, quæ sunt,  
ex quo à nobis Græci secesserunt. Atque hîc non adduce-  
mus exempla sanctarum feminarum, quæ plurimæ sunt,  
non eorum qui in solis aut secretis locis vixêre, sed illorũ  
qui in oculis orbis ferè totius vixêre, & aliis regendis præ-  
fuêre. Nam qui tales sunt, necesse est obtegere non possint,  
si quid vel leuissimi vitij habuerint aliquando: cum virum,  
quod ait ille, magistratus ostendat, & eorum, qui in excel-  
so loco positi sunt, vita oculis omnium sit aperta, gesta ve-  
rò ab vniuersis examinentur, & facillimè inuidiam vitu-  
perationemq; subeant. Cerrũ porro est eos sanctiores, qui  
accefferint propius ad exemplar Christi, in quo hæc fue-  
runt proculdubio, integerrima castimonie inexplicabilis  
puritas, omnium rerum humanarum, vbi opus erat, con-  
temptus, miraculorum splendor. Christus deinde præfuit  
aliis, familiam duxit, quæ est ipsius Ecclesia, in conspectu  
vniuersorum vixit. Sed ad rem veniamus, initiumq; sit no-  
bis à sæculo nostro.

Aloysius Bertrandus ex ordine sancti Dominici defun-  
ctus est vita anno millesimo quingentesimo octuagesimo  
primo, cuius acta omnia Valentie publicis testimoniis sunt  
examinata, & scriptis publicis consignata. Multis in locis  
Dominicanorum familiis, & è superiore loco Euangelium  
Christi explicauit in Hispaniis, deinde in Indias Occiden-  
tales traiciens innumeris gentibus Catholicam doctri-  
nam, verũ Dei cultum tradidit, & cum loqueretur Hispa-  
nicè, mirabiliter tamen hoc accidebat, vt Indi, qui Hispa-  
nicè nesciebant, & variis utebantur linguis, vim tamẽ ver-  
borum ipsius intelligerent. Inter eos mortuam puellam re-

uocauit

Luc. 1.

Psal. 92.

Sæculum.  
XVI.

*Petrus Mass.  
in vita &  
hysto. Ind.*

uocauit ad vitam. Venenum bibit abundè sine vllò nocu-  
mento, ad consignandam publico hoc miraculo suam do-  
ctrinam, plurimos ægros curauit, ac sanitati restituit, om-  
ni virtutum genere floruit, & ex Indiis reuersus Valentia  
decessit. Ignatius Loïola, Hispanus & ipse, vita migravit  
anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto. Hic  
amplis opibus relictis, & humanis omnibus neglectis, cum  
se totum diuinis dedisset, quantos fecerit progressus, ex eo  
possumus coniecere, quòd celeberrimam Iesu Societatem  
constituit, cuius est in Euangelio, vt Pauli verbis vtar, ma-  
xima laus apud omnes. Aliquando autem cum totus esset  
in caelestibus contemplandis, sic extra sensus est positus, vt  
integris septem diebus ab iis abstractus perstiterit: id plu-  
rimi viderunt, qui mandassent cum sepulchro, nisi è statu  
corporis erecto & tenui cordis motu viuentem percepis-  
sent, scissentque illi sapius, licet non tanto tempore, id cõ-  
tigisse. Idem Barchinonæ hominem, qui laqueo se su-  
spenderit, & omnes mortuum lamentabantur, precibus ad  
vitam reuocauit, in qua, vt omnes agnoscerent esse mira-  
culum, tamdiu permanit quoad peccata sua sacerdoti ritè  
est confessus, multis ægrotis sanitatem restituit: multa  
præuidit antè futura. In Hispania, Gallia, & Italia ad pu-  
riorem vitam suis verbis & exemplo vitæ traduxit innu-  
meros, è quibus Franciscus Xauerius obiit anno millesi-  
mo quingentesimo quinquagesimo secundo, cuius fama  
non modò Europæ, Africa, & Asiæ præcipuas regiones,  
in quibus ille Christi Euangelium prædicauit, sed quid-  
quid orarum circumfluit Oceanus à Gadibus extremis vs-  
que ad vltimos Sinas & Iaponios, in quibus ille Christi  
cultum latissimè disseminauit, peruagatur. Mortuos duos  
ad vitam reuocauit. In Iapone muto cuidam, & pedibus  
capto vsum linguæ, & ingressum, surdo auditum, alteri itè  
surdo mutoque sanitatem mirabiliter restituit: innumeros  
diuinitus curauit viuens, & curat adhuc eius cadauer, quod  
Goæ adseruatur: quin libellus eius manu de scriptus cum  
religiosè à pia quadam fœmina custodiretur, plurimos  
desperata valetudine sanauit: idemque præstitit flagellum  
ipsius quoddam, dæmonasque multos ex obsessis corpori-  
bus & fugauit, & fugat. Hic præter alias virtutes virginita-  
tem seruauit. Anno millesimo quingentesimo septimo obiit  
Franciscus Paulanus, cuius sanctitas vbique refulget ob  
institutum ab ipso ordinem religiosorum: us quatuor mor-

*Sur. tom. 2.  
April. 2.*

tuos

tuos ad vitam reuocauit, cæcis multis oculorū, matris vsū  
linguæ mirabiliter restituit, illæsus in ardentem se fornacem  
coniciens est egressus, prunas sapius absque vllò no-  
cumento contrectauit, annos nonaginta in summa vitæ  
durissime austeritate tranlegit, ac virgo decessit. Hic est,  
qui precibus suis Claudia sterili impetrauit partū, ex quo  
Franciscus primus Francorum Rex, à sancto ob id nomen  
mutatus, venit in lucem. Idcirco non in Italia modo,  
vnde erat oriundus, sed & in Galliis celeberrima fama diu-  
vixit à Ludouico Rege maximis precibus expetitus, & è  
Calabria vocatus. Atque hi nostro sæculo inter alios sancti  
extiterunt, qui contemptis opibus, ac deliciis omnibus,  
toti erant in diuinis. Ex his duo familias religiosorum cõ-  
stituerunt, certasque iis leges præscripserunt, quibus vo-  
lentes se obligare possent, Franciscus, & Ignatius. Ex his  
item duo virginitatem rutati sunt intactam, Franciscus  
Paulanus, & Xauerius. Duo denique ex illis cultum Christi  
disseminarunt inter barbaras gentes, Franciscus Xauerius  
in Indiis Orientalibus, Aloysius Bertrandus in Occidenta-  
libus. Quilibet ex istis aliquem defunctum vitæ reddidit,  
quod solummodo Deus efficere potest, & qui Deo proorsus  
additi tanta dignati fuerint potestate, sicut & cæcis resti-  
tuere lumen.

Anno millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto  
defunctus est Iacobus Picenus, cuius corpus Neapoli est  
sepultum, laudèque ipsius elegantissimis versibus perse-  
cutus est Iacobus Sannaxarius: celeberrima fama fuit in  
Italia, Germania, Bostina, Bohemia, Hungaria, Polo-  
nia, Dalmatia propter admirabiles rerum sacrarum con-  
ciones, sanctitatemque diuinis operibus contestatam.  
Obiit virgo. Inter alia, quæ mirabiliter egit, est illud:  
Brixia Iudæus puerum Christianum strangulauit, mor-  
tuumque parieti inclusit, parentes cum quatuor dies qua-  
sierunt, sanctus, vbi esset, diulgauit, detecto pariete edu-  
xit, viuumque patri restituit. Brandiburgi cæco lumen, mu-  
to loquelam reddidit. In Bohemia plurimi hæretici petie-  
runt ab eo, vt poculum veneno plenum, quod ipsi miscue-  
rant, biberet: sic enim, dixerunt, credemus: bibit ille intre-  
pidus, maxima multitudine spectante, nihilque est læsus.  
Neapoli defunctus, puellæ cæcæ lumen, mutæque vsū  
linguæ reddidit: in ea vrbe innumera visuntur miracula  
in tabellis ad eius sepulchrum depicta. Anno millesimo

quadrin-

*Sæculum.*

*XV.*

*Annal. Fran-  
cisc.*



quadragesimo sexagesimo tertio decessit Didacus e sancto Nicolao, cuius in Hispaniis celeberrima est fama: is mortuus mortuam puellam suscitauit. Hispani cum mulieri deflenti filium, qui in ardentem furnum deciderat, occurrisset, miseratione commotus dixit ei, ut ad imaginem quandam sanctissimæ Virginis preces ad Deum faceret, quod cum fecisset illa, ad locum reuersa inuenit in furno illæsum puerum, quamuis ibi perstitisset quousque ligna omnia, quæ plurima erant in furno, absumpta fuissent: cæcos, surdos, mutos, ægrotosque innumeros sanauit. Exstât acta miraculorum, testibus iuratis, & examinatis à notario publico conscripta, magnæque auctoritatis viris præsentibus confecta iussu Archiepiscopi Toletani. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, cum Carolus Princeps Hispaniarum, Philippi nunc viuentis Regis filius, desperata valetudine à medicis, ægrotaret, vbi tetigit sancti corpus, conuuluit. Atque hic in sanctos est relatus anno superiori à Sixto Quinto. Anno millesimo quadragesimo quingentesimo sexto obiit Ioannes à Capistrano, qui mortuus mortuos octo excitauit ad vitam, plurimis cæcis, mutis, surdis, ægrotisque rectum membrorum usum restituit, concionatus est publicè, confluentibus innumeris hominibus, in Italia, Gallia, Germania, Hungaria, Bohemia, Polonia. Multas illi laudes datas à summis totius Europæ Principibus refert Ioannes Cochleus libro de historia Hussitarum. Anno autem millesimo quadragesimo quadragesimo quarto, defunctus est Bernardinus Senensis, qui collapsam sancti Francisci religionem reuocauit ad pristinum sanctimoniam studium. Defunctus Aquilæ puerum aquis submersum reuocauit ad lucem, alteram item puellam nomine Matthiam, quæ simili casu obierat. In castro veteri puerum similiter annorum tredecim, & in Gallia Cisalpina puellam Fulginæ, chorda, qua se ille præcingebat, sex cæcis est lumen restitutum. Meminit tam Bernardini, quam Ioannis Capistrani, magna cum laude sanctitatis Calchochondilas Græcus scriptor. Per eadem tempora euolauit ad superos Laurentius Iustinianus Patriarcha Veneriarum, & auctor ordinis Canonorum, qui vocantur sancti Georgij in Alga. Ad eius sepulchrum plurima edita miracula, quibus etiam viuens resplenduit: ea si quis scire uolet, legat illius vitam satis eleganti stylo scriptam. Anno millesimo quadragesimo

nono

Sur. tom. 3.  
Maij 20.

Sur. tom. 1.  
Iun. 8.

nono migravit è vita Antoninus Archiepiscopus Florentinus, qui adolescentem defunctum è familia Filicaiâ Florentiæ suscitauit. Innumera prædixit: inter alia cuidam mercatori, ab vndis ipsi magnum imminere periculum, quocirca cum prope Venetias naue submersa, esset ille in periculo, sancti opem absentis implorauit, qui adstitit illi mirabiliter, & capillis apprehensum ex aquis eduxit. Anno millesimo quadragesimo decimo octauo in cælum transfatus est Vincentius Forerius, qui suis concionibus Hispanos, Gallos, Britannos, Teuthonas, Ligures, Allobrogésque instruxit, triginta millia tum Iudæorum, tum Saracenorum perduxit ad Christum, suam doctrinam miraculis semper, vbi imponebat orationi habitæ finem, cõtinuò consignabat, ægrotis plurimis protinus imposita manu sanatis. virgo permãsit, prope Barchinonem quindecim panibus dumtaxat hominum tria millia, qui ipsum comitabantur, satiavit: Tres defunctos, dum vixit, ad lucem reduxit, in his puerum, quem mater ames in frustra discorptum coxerat. cæcis multis oculorũ, mutis linguæ, surdis aurium usum restituit. plurima palam prædixit. in precibus sæpè visus est ingenti luce circumfusus. Huius & Antonini vitam, sicut aliorum multorum quos omittimus, elegantissimè scripsit Ioannes Antonius Flaminius. Hos igitur illustrissimos sanctimoniam laudibus Ecclesiæ suæ Deus dedit, ut alios fileamus, quintodecimo sæculo. Ex his duo virgines fuere vsque ad ætatem summam, Vincentius, qui vixit annos septuaginta quinque, & Iacobus Picenus: duo præfuere primariis Italiæ ciuitatibus, Laurentius Veneriis, Antonius Florentiæ: duo collapsos ordines religiosorum reuocarunt ad pristinam puritatem, Bernardinus Franciscanorum, Laurentius Canonorum. Atque his temporibus capta Constantinopolis à Turcis.

Anno millesimo trecentesimo quadragesimo sexto abiit in cælum Venturinus Bergomas ex ordine Dominicanorum, clarissimus ætatis suæ concionator non in Italia modo, sed & in Hispaniis, Galliis, Britannia, Germania, Dalmatia, & aliquibus Græciæ locis. Sæpè ex illius facie, dum verba faceret è superiori loco, maximus cunctis cernentibus splendor eluxit. In Gallia mortuum suscitauit, quod narrare solitus erat Humbertus Princeps ut vocat Delphinus, innumera edidit miracula, tum viuens, tum defunctus. Anno 1034. migravit ex hac vita Benedictus XI. Pontifex

j. Pars.

H

Roma

Hist. Domin.  
Sur. tom. 3.  
Maij. 2.

Sur. tom. 2.  
April. 5.

Seculum.  
XIII.  
Annal. Domin.

Romanus, qui singulari fuit sanctitate, quam miracula diuina cōsignarunt. Inter alia fœminæ cuidam, filiūq; ipsius lumen oculorū restituit iam defunctus. Alteri similiter pedibus capto robur, & ingressum liberum, atque integrum, aliis verò alia multa diuinitus beneficia prestitit, vt ex eius vita constat, & iis, quæ ad ipsius monumentum Perusiæ palam contigisse, cunctis liquet. Per hæc etiam tempora floruit Ludouicus Episcopus Tholosanum, filius Caroli Cicihiæ Regis, ad eius sepulchrum mortua mulier reuixit, surdi, muti, cæci, egrotiq; innumeri curati: virgo decessit, spretrisq; deliciis, & opibus cunctis, totum se Deo, diuinisq; reb. à pueritia deuouit. Illustrissima fuit etiã sanctitas Eleazarij Comitis Ariani hæc erate, qui vnâ cum coniuge virginitatem custodiuit illibatam, & multis est nobilitatus miraculis à Deo. Atque hi fuere quarto decimo sæculo diuini viri in Ecclesia nostra, è quibus duo virgines, Ludouicus, & Eleazarius, nobilissimo genere orti: duo ex ordine Dominicanorum, Veturinus, & Benedictus: duo ex instituto Franciscanorū Ludouicus, & Eleazarius qui fuit ex ordine tertio, vt vocat̃ duo Episcopi, & alter sanè summus omnium, Benedictus, alter verò nobilissimæ ciuitatis Tholosa.

Anno millesimo ducentesimo octuagesimo sexto obiit Ambrosius Senensis, perpetuæ virginitatis integerrimus custos, cuius in orationibus ad populum faciendis celeberrimū fuit in Italia & Germania nomen. is tribus cæcis oculorum vsum reddidit, defunctos duos vitæ restituit, multis surdis auditum; & ægrotis innumeris sanitatem mirabiliter diuinitus impetrauit, vt ex eius actis apparet: fuit autem Dominicanus. Anno millesimo ducentesimo septuagesimo quarto excessit è vita Raymūdus è Pennaforti Hispanus, qui ob doctrinam vitæq; integritatem fuit à Gregorio IX. Episcopus Barchinonēsis creatus, cui dignitati paulò post ille renunciauit, sicuti & magisterio generali totius ordinis Dominicani: tot autem miraculis est illustratus, vt inter alia mortuos quadraginta ad vitam reuocasse narretur; & aliquando ex Insulis Balearibus pallio super aquas iniecto insidens Barchinonem venisse. Anno millesimo ducentesimo septuagesimo quarto cælum petiit Bonauentura Cardinalis, cuius fama ob magnam vitæ sanctimoniam, & in concionibus sacris habendis efficaciam, multis Europe partibus fuit illustris. Is inter alia miracula Simonæ Lugdunensi fœtum mortuum reuocauit ad vitam: ob id in ea

provincia

provincia maxime inuocari solet eius auxilium ab iis mulieribus, quæ gestant vterum, paralyticos nonnullos leprosos, aliosque ægrotos desperata valetudine sanauit. Obiit hoc etiam sæculo Cælestinus Pontifex, Petrus Moroneus antea vocatus, qui Pōtificatu abdicauit, summæ vir sanctimonix, ob quam multis miraculis comprobata, multorumq; testimoniis cōsignatam in sanctorum numerum à Clemente Quinto est relatus. Anno millesimo ducentesimo septuagesimo mortuus est Thomas Aquinas, cuius doctrina, vel ipsis Græcis nomini nostro infensis admiranda, toti orbi illuxit: fremant, vt volunt, hæretici, virginitatē semper intactam custodiuit. Ioannes Ferentinus ambobus oculis captus cum faciem defuncti osculatus esset, lumen recepit. Mulier aliquando Romæ, cum vir sanctus ad S. Petri de rebus diuinis verba esset factururus, ad eius pedes accidens, à fluxu sanguinis, quo diu laborauerat, est sanata: innumera porro illius miracula refert Ioannes Antonius in eius vita elegantissimo stylo scripta. Anno millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo vita migravit Iacynthus Polonus, qui diuinis sermonibus Italiam, Germaniã, Bohemiam, Hungariam, Poloniamq; illustrauit. Inter alia duabus maribus efflagitantibus duos filios defunctos diuersis in locis ad vitam reuocauit. Duobus cæcis lumen restituit, & plurima præterea miracula effecit. Anno millesimo ducentesimo trigesimo sexto euolauit in cælum Iordanus Saxo, qui toti Europe suis concionibus affulsit. Praga puerum, quæ mater enixa est mortuum, iam mortuus ipse ad vitam precibus inuocatus reuocauit: paralyticæ sanitatem mirabiliter restituit. Cum sanctus vir diuino consilio ad Acconem fracta naui in mari submersus esset, cælitus supra corpus eius maximus splendor est delapsus, & admirabilis quedam crux, dubitanti cuidam ob hoc euentum de sanctitate illius, & pessimam vitæ rationem inire cogitanti, adstitit de nocte sanctus immensa luce circumfulgens, & propositum mutare compulit. Anno millesimo ducentesimo vigesimo sexto euolauit in cælum Franciscus Assisias, & millesimo ducentesimo vigesimo primo Dominicus Hispanus, auctores ordinum maximorum: de quibus quid attinet aliquid dicere? Et sancti quidem Francisci vitam latè pietatis plenissimo stylo descripsit sanctus Bonauentura Cardinalis, sancti verò Dominici, Latinæ linguæ purissimo & elegantissimo sermone, Ioannes Anto-

H 2

nus

Sur. tom. 4.

August. 19.

Sur. tom. 5.

Septem. 19.

Sæculum.

XIII.

Annal. Domin.

Sur. tom. 1.

Jan. 6.

Sur. tom. 3.

Maij 19.

Sur. tom. 7.

Feb. 13.



mus Flaminius Forocorneliensis, vir magnæ doctrinæ, nobilitatis, & iudicij. Duo porro hi, Dominicus, ac Franciscus, ordinum religiosorum inter suos primi auctores, & institutores, merito vocari possunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantia, de quib. in Apocalypsi Ioannes. Ab his enim verè dicta est Ecclesia Dei domus ruinam quodammodo minas institutis suis, & cælesti vitæ innocentia sustentari. Anno millesimo ducentesimo trigésimo sexto mortuus est Antonius, qui Patavinus dicitur, cum sit Vlysi ponensis, qui in Italia, & Francia, aliisque præterea Christiani nominis regionibus verè pietatis prædicatione floruit. Ab hoc quàm miranda, & omnino diuina fuerint effecta dum viueret, ac post obitum, nimis esset lōgum referre: quamvis nemo vel in historiis sacris mediocriter versatus, tãti viri illustrissima gesta ignoret, satis hoc nobis sit retulisse, quòd mortuos quatuor ad vitam reuocauit. Denique decimum tertium hoc sæculum innumeros sanctimonia præstantissimos viros protulit, ita ut omnium felicissimum fuisse videatur. Nam præter supradictos insigni sanctitatis laude floruerunt, plurimis diuinitus illustrati miraculis, Gulielmus Archiepiscopus Bitoricensis, Richardus Cicestrensis, ad cuius sepulchrum tres mortui ad vitam redièrunt, Engelbertus Colonienis, Edmundus Cantuariensis, VVilhelmus Briocensium, ad cuius tumulum duo defuncti reuixerunt, Stephanus Dionsium, qui mortuam reuocauit ad vitam, Thomas Herefordiensium, qui anno millesimo ducentesimo octuagesimo septimo decessit, & ad eius ossa, dictu mirabilissimum, sexaginta mortui excitati, quadraginta cæcis lumen restitutum, omnes Episcopi diuinitate pleni. Quid, quòd hac ætate vixit Ludouicus ille Francorum Rex, obiit namq; anno millesimo ducentesimo septuagesimo.

Veniamus igitur ad sæculum duodecimum, in cuius exitu decessit à vita Hugo Episcopus Linconensium monachus antea Carthusianus, ad cuius tumulum mortuus reuixit, ac cæci nonnulli visum receperunt. Anno millesimo ceterisimo septuagesimo primo Petrus Archiepiscopus Tarentasæ obiit, monachus antea Cisterciensis. Duobus hic cæcis oculorum lumen restituit, claudis aliquot integritatem, surdis similiter, ac mutis, ægrotis verò innumeris sanitatem. Anno millesimo centesimo septuagesimo cæcus est Thomas Episcopus Cantuariensium: ad cuius sepul-

chrum,

chrum, & mortuis vita, & cæcis videndi vis, & mutis loquedi mirabiliter reddita. Anno millesimo ceterisimo quinquagesimo defunctus est Anthelmus Episcopus Bellicensium, monachus antea Carthusianus, ad eius sepulchrum tres lampades diuinitus accensæ, mortuo vita reddita, sanitas plurimis ægrotis. Hac etiam ætate floruit Malachias Hybernæ Episcopus, cuius vitam, & miracula nonnulla à se visa, sicut alia ab aliis narrata, describit Bernardus, qui & ipse decessit anno millesimo centesimo quadragesimo quinto, cum monasteria centum quinquaginta condidisset, & miracula innumera edidisset in Gallis, Italia, & Germania, de quibus tum qui vitã ipsius descripsit, tum Helmodus eorum temporum scriptor. nam multis mortuis vitam, visum cæcis, aliis verò ægrotis innumeris restituit sanitatem. eadem præstitit Vbaldus Episcopus Eugubinorum, cuius meus, per quem Deus adhuc multa mirabiliter præstat, & his temporibus vixit, nec non Ortho Episcopus Bambergensis, qui Pomeranos Christo conciliauit hac tempestate, & multis est insignitus miraculis, de quibus Trithemius in vita ipsua. Anno millesimo ducentesimo trigésimo sexto vita decessit Leopoldus Austriæ Marchio, cuius inuocatione cæcis multis lumen, mutis loquela, surdis auditus restitutus, mortuis denique viginti tribus vita. Anno millesimo centesimo trigésimo quarto migravit è terris Norbertus ordinis Præmonstratensis institutor, & Archiepiscopus Magdeburgensis, qui multa prædixit, multisque miraculis illustratus, ut alij, de quibus est actum: & millesimo centesimo decimo octauo Godefridus Episcopus Ambianensium, monachus antea Carthusianus, virginis integerrimæ custos: & millesimo centesimo nono Anselmus Episcopus Cantuariensium, qui & cæcis reddidit oculorum vsum, & aliis ægrotis sanitatem. Denique ut finem faciamus, ipso duodecimi sæculi initio cælitibus est adsociatus Bruno vir sanctissimus, Carthusianorum pater, de quo non est quòd multa dicamus. Prope remus ad vndecimum, in cuius fine, vitæ finem fecit Robertus primus Abbas ordinis Cisterciensis, qui in mediis flammis matri opem sancti precibus imploranti puerum seruaui mirabiliter illæsum, alteri verò filium similiter paruulum à lupo abreptum, longissimèq; asportatum, ab eodem lupo reportari iussit: & hæc præter alias diuinas curationes.

H

3

Anno

Sur.tom.6.  
Decem.29.

Sur.tom.3.  
Iun.26.

Lib. 1. ca. 60.

Sur.tom.3.  
Maij 16.

Sur.tom.4.  
Iul.2.

Sur.tom.6.  
Nov.15.

Sur.tom.3.  
Iun.6.

Sur.tom.6.  
Nov.8.

Sur.tom.5.  
Oct.6.

Sur.tom.2.  
April.25.

Sur.tom.1.

Ian.10.

Sur.tom.2.

April.3.

Sur.tom.6.

Nov.3.

Tom.6.

Nov.20.

To.4. Iul. 29.

To.5. Sep.7.

To.5. Octo.2.

Sæculum.

XII.

Sur.tom.6.

Novemb.17.

Sur.tom.3.

Maij 8.

*Sæculum.*  
*X I.*

*Sur. tom. 7.*  
*Febr. 22.*

*Sur. tom. 1.*  
*Decemb. 4.*

*Sur. tom. 1.*  
*Ian. 19.*

*Sur. tom. 2.*  
*Mart. 18.*

*Sur. tom. 4.*  
*Iul. 2.*

Anno millesimo octuagesimo primo decessit Arnulph<sup>9</sup> Episcopus Sueffionensium, qui inter alia duobus cæcis reddidit lumen, muto loquelâ: & millesimo octuagesimo Petrus Damiani Cardinalis decessit: multis laudatus miraculis, ac signis: millesimo septuagesimo secundo interfectus est Stanislaus Episcopus Cracouientis, qui triennio iam defunctum reuocauit ad vitæ munera, cumq; de iussu Boleslai Regis trucidatus esset, & eius corpus in frustra disceptum per diuersa loca proiectum fuisset, vt à bestiis deuoraretur, quatuor illud aquilæ turatæ sunt, donec miraculo admoniti viri religiosi membra dissecta in vnum collegerunt: eaq; diuinitus in vnū corpus iterum coierunt. Multa præter hæc ad eius ossa miracula acciderunt. Anno millesimo septuagesimo quinto obiit Hanno Episcopus Colonensium, de quo mirâ quàm mira, & quàm multa opera diuinitus ac mirabilissimè edita scriptis prodantur. Anno millesimo quinquagesimo octauo Stephanus I X. Pontifex moritur, cuius sepulchrum plurimis est nobilitatum miraculis, ipse autem in sanctos relatus. Anno millesimo sexagesimo septimo Vvolstanus Episcopus Vvigorntiensis è vita migravit, ad eius tumulum puero lingua, quàm nouerca absciderat, est reparata, cæcis quinque vsus oculorum restitutus, muris quatuor linguæ, mortuis tribus vitæ: cumq; cuidam iuueni fuissent oculi effossi, excitauit illi sanctus in profundo illorum nouas pupillas. Anno millesimo sexagesimo sexto ad superos concessit Eduardus Anglorum Rex, qui tactu manuum suarum strumosam sanauit, & huiusmodi priuilegium ad posteros Angliæ Reges diuinitus concessum transmisit: aqua, qua manus abluerat, cæcis tribus est oculorum lumen redditum, ad eius autem monumentum sex in virginitate permansit. Anno millesimo quinquagesimo Canutus Danorum Rex ab impiis est occisus, innumerisq; à Deo miraculis est illustratus, quæ Saxo ex parte recenset, & habentur in eius vita. Anno millesimo quadragesimo octauo in cælum translatus est Odilo Abbas Cluniacensis: cuius, dum viueret, in Galliis & Italia celeberrimum fuit nomen. Inter alia cæco lumen, muto loquelam reddidit, aquam bis in vinum mutauit: aqua similiter benedicta amentem curauit, & affectum morbo comitiali strumosumq; crucis signo. Anno millesimo quadragesimo decessit Ioânes Gualbertus auctor ordinis Vallis Umbrosæ innumeris miraculis clarus, quæ piget refer-

re: mille

re: millesimo trigesimo quarto defunctus est Stephanus Hungarorum Rex, ad cuius sepulchrum mortui nonnulli vitam, cæci oculorum, muti vsus linguæ, surdi auditum, plurimiq; ægroti sanitatem receperunt. Paulò ante ipsum decessit Emencus eius filius, vir sanctissimus, & plurimis miraculis item clarus. Anno millesimo vigesimo sexto Bononius Abbas decessit, qui multa in Ægypto & Italia construxit monasteria, vel ad meliorem formam redegit: ad eius tumulum plurima edita sunt miracula, quæ proprio libro comprehensa leguntur. Denique millesimo trigesimo quarto vita excessit Henricus primus Imperator, vir sanctissimus, & miraculis etiam clarus, vt Bambergæ adhuc ad eius sepulchrum cuius apparere potest: obiit illæsa virginitate. Nullum verò sæculum tot Reges sanctimonia illustres produxit, ac præsens de quo est actum.

Decimum iam percurramus. Igitur anno noningentesimo nonagesimo nono ordinatus est Episcopus Colonensis Heribertus: vino, quo post peracta sacra manus ille abluuit, cæcæ lumen est restitutum: cum de nocte preces ad Deum funderet, sæpius luce maxima visus est circumfulgere: multos viuens ægrotos sanauit, paucis autem post obitum diebus homines quadraginta nouem diuersis modis liberati. Anno nongentesimo nonagesimo secundo, vita decessit Osvaldus Episcopus Vvigorntiensis, à quo innumera edita miracula, & scriptis prodita leguntur. Idem de Maiolo Abbate Cluniacensium memoria est proditum, qui in Galliis & Italia plurimum valuit auctoritate his temporibus: similia de Ethelualdo Episcopo Vvintoniensium, ad cuius tumulum duo cæci visum recepere, narrantur, & de Beruuardo Episcopo Hildesensium, qui obiit anno noningentesimo octuagesimo: & Vdalrico Augustanorum, qui noningentesimo septuagesimo tercio. Eduardus Anglorum Rex, dolo nouercæ Alfredæ, est occisus anno noningentesimo septuagesimo septimo. Ad eius cadaver cæcæ vsus est oculorum restitutus, & alia edita miracula: & noningentesimo sexagesimo quinto Venceslaus Boemiarum Rex ab impio fratre est interfectus: per eum miracula infinita patrata scribit Dubrauius: virgo autem decessit. Anno noningentesimo quinquagesimo mortuus est Adalbertus Episcopus Pragensium, de quo à nobis est aliàs dictum. Hac ætate floruit etiam Romualdus ille Camaldulensium pater, & Dunstanus Episcopus Cantuariensis,

*Sur. tom. 7.*  
*Aug. 30.*

*Sæculum.*  
*X.*  
*Sur. tom. 2.*  
*Mart. 16.*

*Sur. tom. 5.*  
*Octob. 15.*  
*Tom. 3.*  
*Maij 11.*  
*To. 4. Aug. 1.*  
*To. 6. Nou. 20.*

*Tom. 4. Iul. 4.*

*Sur. tom. 5.*  
*Sept. 28.*  
*Sur. tom. 2.*  
*April. 23.*  
*Tom. 3. Iun. 19.*  
*To. 3. Maij 19.*



*Saeculum*  
IX.

*Dubr. lib. 4.*  
5. 6.

*Sur. tom. 7.*  
Iul. 1.

*Sur. tom. 1.*  
Febr. 4.

*Sur. tom. 4.*  
Iul. 2.

*Roder. &*  
*Vasens.*

de quibus non est quòd aliquid referamus: illustrissima namque sunt cuiusvis generis opera illorum.

Veniamus itaque ad saeculum nonum, in quod incidit Photij causa, cum florent Cyrillus & Methodius fratres, de quibus egimus, cum de fidei propagatione verba faceremus, qui plurima edidit miracula in traducendis ad Christum populis innumeris, ut ostendimus. Vixere etiam maxima cum laude sanctitatis in Bohemia Borivorius & Ludumilla coniuges, qui Bohemis imperabant: sed potestate deposita, filiusque suis tradita, tantum rebus divinis ac caelestibus operam dabant, eorumque innocentia multis est miraculis illustrata. Sub annum octingentesimum quinquagesimum Rumoldus Scotiae Regis filius vixit, qui tantae erat sanctitatis, ut inter alia puerum aquis submersum reuocavit ad vitam. Anno octingentesimo octuagesimo octavo decessit Rembertus Episcopus Hamburgensis, qui ut caetera omittamus, vivens lumen caeco reddidit, precibus tempestatem maris sedavit, demones e corporibus obsessis fugavit, & alia mirabiliter divina potestate confecit, quibus inter Danos, & Suedos Christi cultum late propagavit. Sub annum octingentesimum sexagesimum floruit Svithinus Episcopus Vintoniensis, cuius plurimam sanctimoniam constantia miracula praedicantur. Celebris etiam fuit in Anglia Adelstani, & Cuthberti, ob maximam vitae puritatem plurimis etiam miris operibus illustratam, fama. Anno octingentesimo sexagesimo sexto vita excessit Araulphus Episcopus Compostellae, in quem cum Rex Ordonius taurum indomitum ferocissimumque ob falsam suspicionem de illo conceptam immisisset, taurus ad eius conspectum feritate deposita, cornua in manibus ipsius, ac si leuissime eximi possent, dimisit: quam rem conspiciens Rex, religione perfulsus, ad eius pedes accidit, ac supplex veniam petiit. Sancti porro huius insula si capiti iurantis imposita esset, illique mendacium asseruisset, nequaquam poterat amplius eam exuere: multis praeterea miraculis ipse claruit. Anno octingentesimo nonagesimo quinto cretus est a Sarracenis in Hispania sanctissimus iuuenis Pelagius, qui cum machina bellica longe in aera fuisset eiectus, ut eius corpus ad scopulos allideretur, & tamen mirabiliter euasisset, iussu Sarracenicis Principis capite est amputatus, eiusque cadaver plurimis miraculis est illustratum. Araulpho Episcopo Compostellano, de quo

supra

supra egimus, susceptus est Sisnandus, tantae sanctitatis, ut in obitu ipsius auditae fuerint Angelorum voces canentium, Veni electe Dei, & intra in gaudium Domini tui.

Verum, ne simus longiores, quando hoc saeculo Graeci coeperunt a nobis alienari malis artibus Photij, satis erit hucusque sanctorum virorum successionem perduxisse. Ostendant modo Graeci, ostendant Protestantes, an inter eos, ex quo nobiscum societatem diuiderunt, talis sit series sanctorum. Non poterunt, vel ipsis testibus: poterant antea. Ac ne videantur commenta producti a nobis: in primis id asserimus, ab historicis Graecis nullum recenseri esse, quem Deus villo miraculo nobilitavit, ex quo discesserunt a nobis. Amplius Zonaras Ignatium sancti nomine dignaturus est qui nobiscum sensit: propter cuius defensionem Photius a nobis se abalienavit: postea vero neminem a Patriarchis cum viginti recenseat, ornat huiusmodi titulo. Immo cum plurimos ante aetatem Photij numeret sanctimonia praestantes viros in annalibus suis, neque vnum quidem post illud tempus innuit: & tamen ab anno octingentesimo sexagesimo tertio, quo Plotius deiecto Ignatio sedem Constantinopolitanam inuasit, usque ad annum millesimum centesimum decimum octauum, in quem desinunt scripta Zonarae, intercedunt anni ducenti viginti quinque. Atque hoc mirandum magis. Nam Zonaras monachus erat, & Ecclesiasticam historiam se scribere profiteretur. Denique non omnino a nobis se Graeci abiunxerant, nisi Michaelae Caerulario sedente anno millesimo quinquagesimo tertio, ut ostendimus supra, cum nos excommunicauit, quod deinde Graeci retractarunt. Andronico autem Paleologo imperante, a nobis se prorsus abiunxerunt, ut dictum est, anno millesimo ducentesimo octuagesimo tertio. Igitur temporibus illis, quae Zonaras est suis annalibus complexus, nemo sanctimonia illustris inter Graecos apparuisse scribitur, & quem Zonaras post Ignatium sancti nomine exornet. Coniatas post Zonaram Graecorum gesta describit, homo nobis infensissimus. Hic narrat, imperante Manuele, tres, quos maxime ab innocentia vitae laudat, viros floruisse, Michaelem Patriarcham monachum Acuti monasterij, Cosmam Articum similiter Patriarcham Constantinopolitanum, & Nicetam Episcopum Conarum. At nullo vnquam tempore Graeci magis adhererunt nobis post Photij dissidia, quam Manuele impe-

Zonaras, Coniatas, Gregoras, Graeci Historici post discessionem factam nullos e suis nominant sanctos.

H

5 rante.

rante. Testis est huius rei Gulielmus Tyrius, qui Manuēlem scribit Latinis magis toto tempore, quo regnavit, fuisse, quam Græcis: cum duas uxores habuerit, ambas Latini sanguinis duxit, alteram Alemannam, quam mirifice Coniatas laudat, alteram Italicam Principis Antiocheni filiam. Constantino autem filio dedit uxorem Helenam Ruperti Regis filiam. Denique adduximus suprâ epistolam Thessalonicensis Archiepiscopi rescribentis Hadriano Papæ, & afferentis nihil discrepare Græcos à Latinis, Papam agnoscit ut patrem (cæteros aut esse filios) ut principem, sacerdotem, pastoremq; summum. Post Coniatam Gregoras historiam Græcanicarum rerum scripsit, qui miris laudibus Nicephori Blemmydæ sanctitatem effert, sicut etiam Georgius Pachymeres. At idem Gregoras aperte scribit in vita Michaëlis Paleologi Nicephorum nobiscum sensisse. Præter hos nulli datur à Græcis historicis nomē sancti, vsque ad tempora Andronici Paleologi, nam postea nulli profus. Quæ cum ita sint, nullo modo fieri potest, ut inter eos sit Ecclesia Dei, in qua necesse est sit aliquis semper non quavis innocentia præstans, sed eius modi, quæ sit diuina, & diuina operetur.

Atque hinc adnotandum, quoties Græci sibi aliquod arrogarunt iuris aduersus Pontificis Romani auctoritatem, plerunque eo tempore Papam fuisse, qui diuina sanctitate floruerit, diuinitusq; miraculis sit illustratus. Verbi gratia cum Patriarcha Anatolius in confesso Chalcedonensi sibi primas post Pontificem Romanum deferri procurauit, & Antiocheni Patriarchæ sibi ordinationem temere desumpsit, Leo Magnus ab omnibus mirè ob sanctimoniam celebratus Romæ sedebat. Cum Patriarcha Ioannes, imperante Mauritio, nomen sibi vniuersalis arrogauit, Gregorius Magnus Pontifex summus erat. Cum Photius Ignatio deiecto sedem Constantinopolitanam inuasit, Nicolaus Magnus summam rerum Christianarum tenebat, & anno octingentesimo sexagesimo quinto habito conuentu Episcoporum Romæ Ignatum pristinae dignitati restituit, Photiumque excommunicauit. Atque ita tribus hisce temporibus tres Pontifices sederunt, qui ob magnitudinem rerum gestarum Magni omnes sunt vocati, & diuino uiuendi genere illustrissimi fuerunt. At cum Michaël Patriarcha est ausus Occidentales excommunicare, Leo Nonus erat Papa, qui & in sanctos relatus est, & Hermannus

Contra-

Contractus equalis illorum temporum, cæterique scriptores miraculis nobilitatum diuinitus narrât. Postremò cum Andronicus Paleologus iusta sepulturamque patri Michaëli negauit, Græcique à nostra communione recesserunt, Martinus Quartus Turonensis Pontifex erat: ad cuius sepulchrum multos ægrotos, cæcos, claudos, mutosque sanitati restitutos, tum scriptores illorum temporum, tum Platina in ipsius vita tradit. Atque hæc sint satis, quantum pertinet ad Græcos.

Veniamus ad Protestantes, de quibus quid attinet dicere, quando antesignanus eorum Martinus Lutherus cum Deo castitatem vouisset inter monachos Augustinianos, mox violata fide, quam Deo dederat, monachæ Catharinæ, quæ & ipsa Deo virginitatem consecrarat, persuasit ut idem faceret, incestasque ac sacrilegas cum illa nuptias contraxit, & scriptis editis euulgauit, idem cunctis licere, nec modò licere, sed maximæ virtutis id esse opus? Quid, quod scriptum reliquit: *Omnia opera bona, etiam optime facta, sunt peccata, & quidem mortalia secundum Dei iustitiam, venialia secundum misericordiam: Quanto sceleratior es (aduertere impietatem) tanto citius Deus gratiam infundit, si autem adornes te bonis operibus, ut te Deus acceptet, nihil efficies. Alia via non potest homo conuenire, aut agere, quam per fidem, opera ille nihil curat. Caneamus à peccatis, multo magis ab operibus bonis, & legibus, solamque Dei promissionem attendamus & fidem: Ipsa enim breuis est perfectio: neque aliqua lex requiritur, nec opus, immo & legem præscindit, & opus? Hæc aperitissimus ille Antichristus. Sed quid ego multa? Ipsimet hæresum principes conqueruntur, scriptis editis exclamant, populos ipsis addictos peiores multo esse quam prius. cum Papistæ erant (sic illi nos vocant) quin deteriores Sodomitis: & quidni ita sit, quando nullus Dei timor ante oculos ipsorum obuerferetur, opera omnia bona nihili fiant? Ad reliqua pergamus.*

## SIGNVM VIGESIMVM SEXTVM.

Magni iniquis Ecclesiæ temporibus sancti.

Necessè

Impuritas protestantium.

In assert. art. 32.

Serm. de Pisc. Petri.

In prop. ult. de nouo Test. &amp; li. de capt. Babylon.



*Necesse est, Ecclesia Dei, quò maioribus hostium suorum tempestatibus concutitur, eò maioribus fortioribusq; militum copijs diuinitus armetur: atque ita sanctissimi viri difficillimis temporibus dari. In maioribus namq; tenebris maior virtutis ac sanctimonie splendor elucescere solet, ac debet.*

## CAP. II.

**I**Nter cætera, quæ Dauidi pollicitus est Deus de posteris eius, in quibus Ecclesia, de qua toto hoc opere sumus acturi, stabilienda erat, illud esse præcipuum videtur, fore quidem vt plestat eos, quoties in scelera labantur, attamè nullo modo se obliuioni daturum, quæ promisit, miserationemq; cœlestem nunquam illis defuturam. *Visitabo, inquit Deus, in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis, & quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita.* Ob id vt Ecclesiam lamentantem consoletur alibi Deus, quasi illius nulla sit amplius apud eum memoria, sed derelicta fuerit ac neglecta, his verbis alloquitur: *Nunquid potest mulier obliuisci infantem suum, vt non misereatur puero vteri sui? Sic ego non obliuiscar tui: rursus adiicit: Adhæreat lingua mea faucibus meis, obliuioni detur dextera mea, si non proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ.* Igitur tantum abest vt in ætumnis Ecclesiæ suæ obliuiscatur Deus, vt potius tum maximè illam complexetur, foueat, in sinu & oculis ferat, eam sibi proponat ante oculos, vbi quid ipsi lætum contigerit, ac iucundum. Hoc est enim, *Proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ.* Quæ cum respiceret vates, summamq; Dei temporibus iniquis clementiam in suos intueretur, illud apertè dixit, *Cum iratus fueris, misericordie recordaberis.* Non enim Deus sic irascitur Ecclesiæ vnquam suæ, quin vel in ipsa ira simul etiam misereatur. Testatus est alibi hæc eadem his verbis apud Isaiam Deus populum suum compellans: *Noli timere, quia redemi te, & vocavi te nomine tuo. Meus es tu: cum transieris per aquas, te cum ero, & flumina non operient te: cum ambulaueris in igne, non combureris, & flamma nõ ardebit in te, quia ego Dominus Deus tuus Israël, saluator tuus: hæc Deus, è quibus omnibus necessario fit Ecclesiæ eo præsertim tempore adesse Deum,*

toruifi-

fortissimoq; illi milites & copias aduersus ingruentes hostium procellas subministrare, cum potissimum premitur ab hostibus, ac vexari videtur. Id verò proprium Diuinitatis, & eorum, quibus Diuinitas esse præstò solet, vt cum maximè agitantur, maximè resplendeant, veluti incendium latè spargit vires suas, & obiecta quæq; corripit, cum vehementioribus ventorum tempestatibus concutitur, & diffunditur: & tamen iidem venti mediocre lumen extinguerent, & ad nihilum redigerent. Sit itaq; hoc Ecclesiæ diuinæ euidentissimum signum, in turbulentissimis eius temporibus concessos illi diuinitus fuisse semper illustrissimos sanctimonia, ac rebus integerrimè ad Dei gloriam gestis, viros. Non ita hæreticis contingit, quibus illud à Dauide de impiis omnibus in vniuersum verè dicitur: *Vidi impium superexaltatum, & eleuatum, sicut cedros Libani: & transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius.* Veniamus ad rem, diffiniamusq; in primis illa esse Ecclesiæ iniquissima tempora, in quibus Principes illi, qui vel omnium, vel maximarum rerum potiuntur in orbe Christiano, pugnant aduersus rectam fidem, vel leges ab Ecclesiasticis Præsulibus promulgatas, ideoq; persequuntur Antistites ipsos, & Antistitum summum Antistitem Romanum, vel illi adhaerentes: & quò latior quantum ad loca, & acerbior quantum ad vexationes est persecutio, eò maior iniquitas temporis. Ex aduerso illi dicentur sanctiores, quorum propter sanctimoniam maior inter homines auctoritas, & ob id plures iis adhaerent: & quò numerus amplior istorum, maior sanctitatis splendor in Ecclesia fulgebit. Atq; hæc sanè nemo inficiabitur. Recensuimus supra, vbi egimus de fidei propagatione, turbulenta quædam tempora, quibus Ecclesia diu miserimæq; est iactata: percurramus nunc & illa, & in illis alia distinctius etiam consideremus. Omittamus autem prima illa sæcula, cum nondum Imperatores Romani ante Cōstantinum Christo sese addixerant. De iis namque nemo ambi-

Sit itaque primà tempestas, qua maximè est Ecclesia Dei ab impiis hominibus exagitata, quam mouerūt Ariani: ea principio valde Orientem perturbauit, deinde irruptibus Ostrogotthis in Italiam, Visigothis in Hispanias, Vandalis in Africam, Occidens multa passus, cum tamen antea intactus ferè magna ex parte fuisset, vt scriptū

reliquit

Primi temporis sancti.

reliquit etiam Theoderus, ab huiusmodi labe. Et viuentem quidem Constantino exitialis Arij doctrina multis modis est repressa: sed anno trecentesimo trigesimo septimo, Constantio Imperiū in Orientis regionibus administrante, & paulo post fratribus eius defunctis in Occidente, tum verò saevissimum in Catholicos bellum commotū. Athanasius namque Episcopus Alexandrinus anno trecentesimo quadragesimo secundo sede deiectus, Gregorio Cappadoce Ariano sese intrudente, & illam per annos viginti occupante, similiter Paulus Episcopus Constantinopolitanus anno trecentesimo quadragesimo fugatus, & trecentesimo quinquagesimo occisus. Stephanus item Lybs Arianus anno trecentesimo quadragesimo quarto inuasit Antiochenam sedem, & mox trecentesimo quadragesimo septimo, eo mortuo Leontius Phryx earundem partium: Auxentius item factionis eiusdem trecentesimo quinquagesimo quarto Mediolanensem, Hilarius eodem modo Pictavis expulsus. Deniq; Liborius ipse Pontifex Romanus, quod Athanasij condemnationi nollet subscribere, ut Marcellinus testatur, anno trecentesimo quinquagesimo quinto Roma eiectus, & omnia conciliis impiorum, falsisq; commentis in Republica Christiana fuere ab impiis conturbata. Exincto deinde Constantio sub annum trecentesimo sexagesimum primū, pax est Occidenti restituta, sed in Oriente cum cepisset Imperium Valens Arianus anno trecentesimo sexagesimo quarto, & illud gubernasset vsq; ad trecentesimo septuagesimum octauum, nullum non calamitatis genus Catholici subierunt, rapinas, exilia, proscriptiones, vincula, verbera, caedesq; acerbissimas experti. Videamus nunc quinam sanctimoniae caelestis laude insignes, miraculisq; illustres viri caelitus Ecclesiae dati fuerint ab Imperio Constantini, vsq; ad obitum Valentis, qui fuit anno trecentesimo septuagesimo nono. Quis verò ignorat quantus fuerit Athanasius, Paulus Episcopus Constantinopolitanus, & eius antecessor Alexander? quantus Basilius ille Magnus, Gregorius Nazianzenus, Nyssenus, Iacobus, Nisibenus, Nicolaus Myrrhæus, Cyrillus Hierosolymitanus, Paphnutius Thebæus, Spiridion Cypriensis, deniq; ferè omnes illi episcopi trecentum, qui synodo Nicæna interfuerunt, ac postea Catholicas partes sunt tutati, quorū sanctitas præstantissima fuit, & miracula nobilissima? Sequuntur hos Barsan Ede-

senorum,

senorum, Moses Sarracenorum, Britannio Scytharū, Amphilocheus Iconientium, Frumentius Indorum, sanctissimi Episcopi. Hos porro Episcopos monachi, qui caeleste vitae genus in terris duxerunt, & miracula profus diuina patrarunt. Horum facile princeps Antonius Magnus, Macarius, Isidorus, Pampus, Benjamin, Scyrio, Helias, Paulus Apeliotes, & alter Forensis, Iosephus, Dydimus, Aphraates, Iulianus, Ephrem Syrus, Abytus, Martianus, Abrahamus, Agaperus, Symeon, Paulus, Publius, Aceptimas, Zeugmaticus, Marianus, Eusebius, Ammianus, Palladius, Abrahamus, Isaacius, de quorum mirandis operibus Rufinus, Hieronymus, & alij multa scripserunt. Omittimus eos, qui ex occidente profecti Catholicas sunt partes tutati in Oriente, ut Liberius ipse, Hilari<sup>9</sup>, Eusebius, ac Paulinus. Ac sanè nulla sæcula tulere tot ac tam caelesti sanctitate præstantes viros in Oriente, quam seculum hoc quartum.

Sed quod attinet ad hanc tempestatem, quamvis in Occidente fuerit actus in exilium Liberius, tamen eo reuocato tranquilliora fuerunt omnia, propter indefessum Catholicorum studium. Nihilominus anno quadringentesimo trigesimo tertio Vandali Africam ceperunt, & tenuerunt vsq; ad annum quingentesimum trigessimum tertium, mirisq; modis in Catholicos saeuerunt, rectam doctrinam conati excindere a fundamentis; & initio quidem tanquam cladis in Africa floruit Augustinus, post illum verò Fulgentius Ruspensis, & alij multi, de quibus Victor: in his supremis temporibus fuere martyres illi, qui excisis linguis loquebantur, de quibus Procopius, & Iustinianus, qui eos viderunt: fuit Africa in potestate Vandalorum circiter annos centum.

Visigothi porro Ariani similiter Hispanias occuparunt sub annum quadringentesimum decimum quartum, vsq; ad quingentesimum nonagesimum quintum, quo scilicet nostram doctrinam sunt amplexati, ex eo regnarunt quidem Visigothi in Hispaniis, sed veræ religionis cultores. Floruerunt autem per ea tempora sanctitatis opinione Pacianus Barchionensis, Audentius, Thuribius Asturicensis anno quadringentesimo quinquagesimo, & Sabinus Barchionensis quadringentesimo octuagesimo tertio, & postremis temporibus Leander Hispalensis, Laureanus Gaditanus, Brauius Caesar Augustanus, deniq; Hermin-

gildus

*Sigo. lib. de  
Occid. Imp.*

*Rufin. Eccl.  
hist. lib. 2.*

*Procop. li. 1. de  
bell. Vand.*



gildus ille filius Leonigildi, qui martyrio suo fuit in causa ut Recharedus eius frater cum tota natione ad verū Christi cultum se conferret. Tenuerunt & Galliarum partem Gotthi per aliquod tempus, sed eieci paulò post fuerunt à Francis, Rege Clodoueo Christiano sub annū quadringentesimum quintum.

Ostrogothi præterea Italiam ceperunt anno quadringentesimo octuagesimo quarto, & potiti sunt vsque ad quingentesimum quinquagesimum tertium, quibus temporibus miraculis illustres & sanctimonie laudibus vixerunt è Pontificibus Ioannes, quem Theodoricus in vincula coniecit, in quibus & obiit, sed & ante ipsum Hormisda, deinde Agaperus. Adde his Episcopos sanctissimos, & diuinitus miraculis nobilitatos, Germanum Capuanorum, Epiphanium Ticinensium, Sabinum Canusinorum, Cassium Narniensium, Fulgentium Vericulano- rum, Carbonium Popalonij, Herculanium Perusinorum, Marcellinum Anconitarum, Bonifacium Ferentinorum, Fortunatum Tudertinorum, Paulinum Nolanorum, Dacium Mediolanensium, Frigidianum Lucensium, Sabinum Placentinorum, Maximianum Syracusanorum, Redemptum Ferentinorū, de quibus Gregorius in dialogis.

Sequuntur hos monachi sanctissimi, in quibus principem locum meritò tenet Benedictus ille magnus, Maurus, Placidus, Faustus, & alij innumeri horum sectatores. Non omittendi Honoratus Fundensis, Libertinus, Equitius, Nonosus, Anastasius, Martyrius, Seuerus, Isaac, Eutychius, Florentius, Marcius, Quadragesimus, Benedictus iunior, Stephanus presbyter, Theodorus, & Abundius mansionarij, Menas, Eleutherius, Amantius, Sanctulus, viri omnes diuinitatis pleni, de quibus idem Gregorius eodem libro. Atque hæc quantum ad primum tempus, quod est Arianorum.

Secunda tempestas aduersus Ecclesiam Catholicam concitata est ab Eutychianis, qui, cum conquieissent in Oriente Ariani, Ecclesiam nouis opinionibus conturbare ceperunt asserentes in Christo vnā tantummodo naturam, diuinam scilicet, in quam transisset humana. His adhæsit Imperator Theodosius iunior ab initio, cuius iussu Synodus Ephesina, à Græcis prædatoria dicta, coacta est anno quadringentesimo quadragesimo nono, in qua Fla-

nianus

*Sigon. lib. de  
Occid. Imp.  
Secūdi tem-  
poris sancti.*

nianus Episcopus Constantinopolitanus occisus, Dominus Antiochenus cum multis Catholicis eieci è sedibus suis, & acti in exilium. Ex hæresi eadem fuit Anastasius Dicorus, qui imperauit vsque ad annum quingentesimum decimum octauum, Flavianumque Episcopum Antiochenum sede sua deiecit, & Macedonium similiter Constantinopolitanum: reliquos porro Catholicos diuersis iniuriis affecti, & in his Apostolicæ sedis Legatos, Zeno Augustus ex eadem fuit hæresi, ut Zonaras testatur, qui Catholicos variè afflixit. Adhæsit eidem sectæ Theodora Augusta Iustiniani coniux, quæ ob id Syluerium Papam sede expulsi, & in exilium mitti iussit anno quingentesimo trigesimo septimo, quod Anthimū, qui erat opinionis eiusdem, nollet Constantinopolitanæ sedi restituere. Similiter Vigilium Papam in vinculis habuit ob eandem causam. Quo ipse Iustinianus anno imperij supremo, is est quingentesimus sexagesimus quintus, in eandem impietatem lapsus est, ut Paulus Diaconus testatur. Hic verò non est opus enumerare, quinam laude integritatis diuinæ præstiterint in Occidente. Hæresis namque Ariana nonnullas eius partes hucusque vexauit: Eutychiana verò nullo modo Occidentem peruasit. Ob id satis erit indicasse, quinam fuerint in Oriente ab ann. quadringentesimo quadragesimo nono, vsque ad quingentesimum sexagesimum quintum, sanctitatis laude præstantes. Ex Episcopis fuere Flavianus, qui martyrium perpeffus est, Eutychius & Gennadius Patriarchæ. Marcianus presbyter œconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, Studius Romanus institutor Studitarum, è monachis autem Symeon Stylites, Euthymius Magnus, qui fuerunt in causa, ut Eudoxia Imperatrix Theodosij coniux procurante Pulcheria, resipisceret ab huiusmodi opinione: sequuntur hos Daniel Stylita, Olympius Asceta, Olympius Exscholaris, Nilus, Varadatus, Iacobus iunior Nisibenus, Sabas ille Magnus, Theoristus, arque alij, qui multa passi sunt ob rectam fidem, ut inter alia constat ex epistolis monachorum Palestinæ ad Hormisdam Papam.

Tertium bellū in Catholicos est à Monothelitis commotum, incidit in hanc hæresim Imperator Heraclius sub annum sexcentesimo trigesimo, & filius eius Costans, qui ob id Martinum Papam Constantinopolim duci iussit, qui ablegatus in Chersonem decessit in exilio anno

j. Pars

I.

sexcen

Tertij tem-  
poris sancti.

sexcentesimo trigesimo tertio, & Iustinianus Imperator, qui Concilio coacto hanc hæresim stabilire conatus est anno sexcentesimo nonagesimo secundo, quamvis postea resipuerit: eidem fauerant Sergius, Pyrrhus, Paulus, & Petrus Episcopi Constantinopolitani, Cyrus Alexandrinus, Macharius Antiochenus, qui Anastasio Iacobitæ successit, & in Alexandria quidem non defecit hæc hæresis, nisi anno Copronymi secundo, qui fuit septingentesimus quinquagesimus secundus. Fuit & Philippicus opinionis eiusdem cum Monothelitis præter eos, qui dicti sunt Imperatores. Multa verò perpeffi sunt rectæ fidei studiosi ab hæreticis: in Africa speciatim Constans cunctos adigebat ad hanc doctrinam accipiendam. Igitur his temporibus in Oriente, vbi hæresis hæc vigebar, (Occidentem namque haud attingit, nisi Occidendi adnumeremus Africam,) sanctimonia præstiterunt & miraculis Alipius Cionita, & Maximus, quem Zonaras sanctissimum vocat, cum duobus discipulis Anastasis.

Ex Episcopis Orientis neminem inuenio his temporibus, qui præcipuum sanctitatis nomen ferat, nisi Sophronium Hierosolymitanum. Sed quod mirum est, cum sederint hac ætate Romani Pontifices sanctissimi Martinus, Adeodatus, Leo Secundus, Benedictus Secundus, Conon, Sergius, Constantinus, ex Oriente sunt Conon Trax, Sergius Antiochenus, Constantinus Syrus: attamen nulla ætas è superioribus, vel pauciores sanctos, vel plura mala in Oriente tulit, quam hæc: exorti namque hac tempestate Sarraceni Orientem ferè totum redegerunt in potestatem.

Quarti temporis sancti.

Quartum bellum aduersus Ecclesiam commotum est ab hostibus imaginum sacrarum, Philippico Bardane, qui imperare cepit anno septingentesimo quarto, iuxta Paulam Diaconum. Fauerunt huic impietati Leo Isaurus, Constantinus Copronymus, Leo Cazara, Leo Armenus, & Theophilus Imperatores. fauit hæc hæresis vsque ad annum septingentesimum octuagesimum nonum, quo coacta est Synodus septima: quinimmo neque sedata anno octingentesimo quinquagesimo octauo. restatur enim Zonaras à Nicolao Magno hac de causa missos Constantinopolim legatos. ab Imperatoribus porro hæreticis innumeri Catholici occisi, & crudelissimè diuexati. Copronymus enim Studitas omnes domo inclusos, vnà cum celeberrima bibliotheca combussit, Andream Calybirem miraculis

clarum.

clarum, Iulianum & Valentem flagris occidi iussit, plurimos monachos sequissimè trucidari. Quod imitatus est Leo Cazara. Theophilus autem Lazaro monacho pingenti imagines sanctas laminis candentibus aduri manus imperauit, quæ diuinitus illi restitutæ fuerunt, Theophani ac Theodoro sanctissimis viris faciem stigmaticis notis compungi, Methodium, qui Patriarcha fuit, miserimè exagitari, Præter hos floruerunt sanctitatis nomine Germanus, Tarasius ac Nicephorus Patriarchæ, Ioannicius & Plato monachi, Ioannes Damascenus, & Philomenianus, Athanasia femina sanctissima.

Ad hæc Orientis mala accessit in Occidente, quod impij Reges Hispaniarum, Vitiza & Rodericus, ab obedientia Pontificis Romani deficientes, impias leges tulerunt: & licet alij in Occidete multi sanctimonie operibus excellerent, in Hispaniis tamen inuenio nullum, hac quidem tempestate, nisi vnum Gundesicum Toletanum, cum tamen ab anno septingentesimo quarto vsque ad octingentesimum sexagesimum in aliis Occidentis regionibus vixerint præclara cum laude sanctitatis, Bonitus Episcopus Aruernorum, Eucherius Aurelianensium, Vulfrannus Senonensium, Ludgerus Monasteriensium, Ioannes Eboracensium, Domnulus Cenomanensium, Autregisilus Bituricensium, Althelmus Schireburnensium, Bonifacius Moguntinorum, Ediltrudis Anglorum Regina, Hubertus Episcopus Leodiensium, Villibrordus Traiectensium, VVillehadus Bremensium, Quintianus & Gallus Auernorum, Radbodus Traiectensium, Fridericus eorundem, Corbinianus Frisingensium, Amatus Senonensium, Leodegarius Augustodunensium, Burchardus Herbipolensium, Osvaldus Anglorum Rex, Lioba Britanna, quæ plurima instituit monasteria, inter Germanos Othmarus similiter, qui plurima quoque plurimis in locis. Adde his omnes illos socios Bonifacij Episcopi Moguntinorum, quos supra recitauimus, vnà cum illo Christi doctrinam propagantes inter Germanos. Adde his Pontifices aliquot Romanos, qui Sanctorum nomen merito tulerunt, Constantinum, Gregorium secundum, Zachariam, Hadrianum, Leonem Quartum, Nicolaum denique Magnum.

Quintum in Ecclesiam Catholicam bellum ceperunt indicare Græci nonnulli, duce Photio afferente malè Latinos

Quinti temporis sancti.



decernere Spiritum sanctum à Patre Filioque procedere, ac nefas esse azyma consecrare attamen non sunt ausi à nostra se communionem abiungere, nisi sub annum millesimum quinquagesimum tertium, ut alibi fufius est dictum. Num verò fuerint sancti ex hoc tempore inter Græcos, & qua ratione, superiori signo explicauimus, aperientes si qui fuerunt, eos nobiscum bene sensisse, recensimus etiam qui fuerunt illustriores è nostris.

Sexti tempo-  
ris sancti.

Sexta in Ecclesiam commota est seditio ab Henrico Tertio Imperatore, & eius filio, qui Pontificibus Romanis subesse ac parere nolebant, sacrorumque sibi administrationem impudenter arrogabant; incepit anno 1703. vsque ad 1122. electique Roma Gregorius Septimus, Victor Tertius, Urbanus Secundus, Paschalis Secundus, Gelasius Secundus, Calixtus Secundus, creatique aduersus eos falsi Pontifices, ac multis modis Catholici vexati. Qui porro sanctimonia præstiterint hac ætate è nostris diximus supra signo de perpetua sanctorum successione, & enucleatius adhuc aperietur suo loco.

Septimi tem-  
poris sancti.

Septima sit, quam concitauit Fridericus Secundus, ac liberi eius. Friderico namque huic fuit in animo Pontificiam potestatem prorsus excindere, ut ostendimus ex eius versibus ad Gregorium Nonum missis, ubi est actum de spiritu prophetæ. Durauit hoc bellum ab anno millesimo ducentesimo decimo quinto, vsque ad millesimum ducentesimum quinquagesimum. Mirum verò quantum saue-rit in Pontificios Fridericus, quam malè in cultum ipsius Christi fuerit animatus, quando magis fauit Sarracenis, quam Christianis ipsis; quæ si quis perspicere cupit, legat Alberti Crantzij Saxoniam. Testimonium profero Germanici scriptoris docti, ac diligentis, & qui Pontificibus non satis sit æquus. Accedebat ad hæc mala, quod in Galliis Albigenisum secta multas vrbes contaminarat, quin passim per Europam variæ hæreses exoriebantur. Denique nunquam magis auctoritas Romani Pontificis, & religio Christiana per Imperatorem vllum, qui se Christum se qui profiteretur, est oppugnata, quam per Fredericum Secundum nobilissimæ Germanicæ nationis dedecus sempiternum. Hoc satis sit dixisse, quod in cunctis ferè Italia ciuitatibus Guelphorum & Gibellinorū factiones ad tollendam Pontificis auctoritatem suscitauit, quæ per annos propè trecentos Italiam miserimè dilaniarunt, quamuis

Papæ

Papæ inc. edibili studio & omnibus modis eas adducere ad concordiam studuerint. Pudet referre, quæ priuilegia Sarracenis, quos in Siciliam regnumque Neapolitanum induxit, aduersus Christianos irrogarit, & tamen suos laudatores habet Fridericus quid ni? quando Neroni haud defuerunt. Quocirca Deus, ut Ecclesiæ suæ opem ferret hac ætate, diuinissimos prorsus viros cælitus misit ad illam subleuandam, & sanè hoc sæculum par est cuilibet, si viros sanctos intuearis, quos tulit: multa superat, nulli cedit. Nam qui, & quanti quæso fuerunt Dominicus & Franciscus, quot instituti sui dederunt eodem tempore sanctissimos imitatores? Referre illos esset infinitum, legat qui volet annales eorum, & aliqua diximus superiori signo.

Octauum possumus numerare aduersus Ecclesiam bellum, quod à Protestantibus indictum iam pridem, geri adhuc videmus: id incepit anno millesimo quingentesimo decimo septimo, Luthero homine impurissimo classicum canente. Qui verò sancti hoc tempore excelluerint, à nobis est abundè dictum superiori signo. E quibus omnibus liquidissimè patet, pessimis hisce temporibus illustrissimos sanctos Ecclesiæ diuinitus datos, ut appareat in illa Deum scilicet tesiderè.

Octauum tem-  
poris sancti.

## SIGNVM VIGESIMVM

SEPTIMVM.

Perpetua martyrum series.

*Cum solummodo in Ecclesia Catholica sit perpetua successio eorum, qui non ob aliam causam casi fuerint, nisi quod nobiscum sentirent, nemini porro nocerent, manifestum sit Ecclesiam nostram verè esse Ecclesiam Dei, præsertim cum fuerint occisi, dum Christi cultum disseminant inter gentes.*

### CAP. III.

**T**res sunt, inquit Ioannes, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt, & tres sunt, qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua, & sanguis. Hæc ille, è quibus habemus sanguinis effusionem

1. Ioan. 3.

1 3

(quod

1. Corinth. 12.

13.

(quod quomodo sit intelligendum mox dicetur) esse indubitatum veritatis testimonium. Idcirco, qui vitam pro Christo ponunt, martyres vocabulo Græco dicti sunt, testes Latino, quia nemo verius sit testis, quam qui mortem pro Christo subit. Hinc Paulus ait, virtutibus cunctis antecellere caritatem, eamque perpetuò duraturam, Christi verò hoc est pronunciatum: *Maiores caritatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Id si ita est, ubi virtus hæc erit, ibi erit Ecclesia Dei, & vicissim ubi Ecclesia Dei, necesse est sit huiusmodi virtus, cum præstantissima quæque sint in Ecclesia Dei. Exclamabunt hæretici. *Et multi è nostris vitam pro doctrina hac, quam Christi esse prædicamus & contendimus, profuderunt.* Verum id quidem, sed hoc interest, fieri potest ut multi animi pertinacia impulsu in mortem amplissimam libentissimè ruant, quales temporibus suis fuisse narrat Augustinus plurimos è Donatistis, quos appellat Circumcelliones. Sed horum non fuisse instinctum diuinum constat ex eo, quòd breui tandem refraxere, & ante ipsos cedere non possint vlllos, qui posuerint eadem de causa vitam. Atque ita huiusmodi martyrum nulla est continuatio inter ipsos, igitur neq; Ecclesia Dei, quæ sine hac excellentissima virtute, sine testimonio sanguinis, sine caritate, quæ nunquam excidit, esse non potest. Et sanè in omnibus rebus perpetuitas eiusdem tenoris est illustrissima diuinitatis nota, maximè verò hac in re, quæ nunc est præ manibus nostris. Solus enim Deus animos peruenit, atque is solus potest certo in mentes hominum immittere, ut vltro se morti offerant, neq; vllum meditentur nocuum sibi suis homicidis, sed ipsorum causa libentissimè vitam ponant. Dæmon poterit quidem id aggredi impulsibus externis, sed certò rem non assequetur intima, namq; efficaciter mouere nos possunt, externa nequaquam. Idcirco quandoq; dæmon ad hoc pertingit, non autè semper, Deus autem semper. In Ecclesia ergo Dei perpetua martyrum series, in hæreticorum factionibus non ita. Adde hæreticorum falsos martyres interfectos non quòd Christi cultum plerumq; vellent inter eos disseminare, qui Christo primas non deferunt, sed quòd diuersum Christi cultum vellent inducere inter eos, qui Christum in primis secundum Deum colebant. Hoc autem dictum sit propter hæreticos hodiernos, quos solent principes, ubi in idem crimen fuerint relapsi, ut seditiones coercerent, quæ propter reli-

gion 2

gionis diuersitatem enascuntur, morti subijcere. Stet itaque, certissimum diuinitatis esse signum, perpetuam martyrum successione, qui non armis pugnando, sed veritatem prædicando pro homicidis ipsis libentissimè morti se deuouent. Hoc nullo modo inter hæreticos. Ostendamus inter nos esse, & ab ætate nostra initium faciamus, elapsa tempora retexentes.

Anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio in Indiis Orientalibus ad insulas Salfetanas propè Goam sitas interfecti è societate Iesu Ridolphus Aquauia, Alphonsus Paciecus, Antonius Franciscus, Petrus Bernus, Franciscus Aragnarex alii verò Dominicus indigena, Alphonsus Franciscus, Rodericus, Paulus Acosta, Gonzalus, Rodericus, quòd rei Christianæ propagandæ in iis locis studerent. Ante hos eodem sæculo occisi ob eandem causam Cocini Franciscus Lopezius, Alphonsus Castrius in insulis Malucchi, Antonius Criminalis, & Aloysius Mendes, omnes è societate Iesu, in ora Comorinensi. Nobilissimum est martyrium pueri Hispani Ioannis, qui ob fidei nostræ constantiam paulatim concisus est à Malauaribus in frustra anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto: eodem sæculo in insula Ceilani ob eandem causam cæsus Martinus Guarda, & Aloysius Amaratus ex ordine sancti Francisci. In Occidentalibus verò Indiis Ioannes è Spiritu sancto, Ioannes Padilla, Franciscus Laurentius ex eadem familia, & ab incolis Floridæ Aloysius Cancellus cum quatuor aliis instituti Dominicani, & valle Guacaclan Franciscus Laurentius. Hierosolymis autem trucidati anno millesimo quingentesimo quadragesimo septimo à Turcis Inniperus Sicularius, & Ioannes Mantuanus Franciscanus, & Fessæ in Africa Andreas Spoletinus similiter Franciscanus, qui Rege & Principibus multis presentibus, ut palam faceret esse veram, quam prædicabat, Christi doctrinam, flammis undique est circumdatus, & illæsus in iis diu permansit anno millesimo quingentesimo trigesimo secundo. Atque hi, sæculo sexto decimo.

At decimoquinto sub annum millesimum quadriagesimum octuagesimum secundum Hierosolymis occisus à Sarracenis Ioannes Calaber Franciscanus: & anno millesimo quadriagesimo quinquagesimo nono Antonius Pedemotanus ex ordine sancti Dominici interfectus Tuneti à Mahometanis: & in Oriente triginta duo ex eadem

I 4

familia

Martyres  
Sæcul. xvi.

Annal. Dom.

Anna. Franc.

Martyres  
Sæcul. xv.



familia à Turcis flumine submersi: & alio tempore Hadrianus societatis eiusdem, & viginti sex alij palo infixi.

Martyres  
sæcul. xiv.

Decimoquarto sub annum millesimum trecentesium octuagesimum nonum occisi Hierosolymis Nicolaus Sebincensis, Donatus Aquitanus, Petrus Narbonensis, & Esteuannus in Bethica, Ioannes è Cefina ac Petrus Duennas à Mahometanis: & millesimum trecentesium septuagesimum Bartholomæus, Martinus Memphi, Ioannes Neapolitanus Gazæ, Franciscus, Ioannes, Erheus Memphi, Petrus Hierosolymis ab eisdem: & millesimum trecentesium sexagesimum septimum duodecim in monte Sion, & sexdecim Damasci: & millesimum trecentesium quinquagesimum octauum Nicolaus è Monte Coruino, Franciscus Neapolitanus Memphi: millesimum trecentesium quadragiesimum sextum Antonius à Mahometanis: millesimum trecentesium quadragiesimum quintum Ioannes Montepolitanensis: millesimum trecentesium quadragiesimum primum Franciscus Alexandrinus, Richardus Burgundus, Raymundus Rufus, Pasqualis Hispanus, Laurentius Alexandrinus, Petrus Marzalis, omnes in Scythia Asiatica interfecti. Eodem tempore in Liuania occisi sunt Vricus Athlecouiensis, & Martinus in Vlnacastro, Gulielmus Angelus in Salamastro: anno verò millesimo trecentesimo quinto Liuius Francus in Babylonia. Atque omnes hi sunt ex ordine diui Francisci.

Martyres  
sæcul. xiii.

Decimotertio sæculo sub annum millesimum ducentesium octuagesimum nonum in Oriente à Mahometanis occisi Monaldus Anconitanus, Franciscus Firmanus, Antonius Mediolanensis, similiter ab eisdem Iacobus, & Hieremias socius eius, cum septem è familia Franciscanorum de iussu Regis Ægypti, item Conradus cum duobus aliis, & in Prussia Corrandrus, & Bosillus, & multo antea propè montes Caspios in Viueria Conradus Saxo, & Hesseuannus Hungarus, & Damata Franciscus Spoletanus: Thannæ in India Orientali Thomas Tolentinus, Iacobus Patavinus, Demetrius ac Petrus Senenses: & anno millesimo ducentesimo septuagesimo Christianus Episcopus Antiochenus à Rege Babyloniæ: & millesimo ducentesimo vigesimo primo Daniel, Samuel, Angelus, Dominus, Leo, Nicolaus, & Hugolinus ex ordine sancti Francisci, Septem à Sarracenis interfecti: post annum verò millesimum ducentesium vigesimum primū Sadochus Polonus, cum qua-

dragin

draginta & octo locus, Boninsegna Florentinus, Bartholomeus Ceruerius, Antonius Pano, Ioannes & Nicolaus Hungari, Nicolaus Episcopus, omnes pro Christo interfecti in cultū Christi inter Tartaros disseminando in oris Chunnorum, uue Cumanorum: & millesimum ducentesium quinquagesimum quartum Mindacus Lithuanorum Dux abiecta Christiana religione, quam fictè fuerat professus, Christianos ob fidei constantiam plurimos occidit, & millesimum ducentesium quadragiesimum Prussi idem fecere, innumerōsq; è Polonis ac Germanis Christi cultores neci dederunt.

Crom. lib. 8.  
c. 9.

Duodecimo sæculo plurimi Christiani variis temporibus à Slauis Aldemburgēsis Polabis, & Oberritis interfecti, quod gentibus istis esset mos esset aliquem Christianum suis sacrificare, quod eorum sanguine ipsos selectari maximè sibi peruaissent. Anno autem millesimo centesimo quinquagesimo quarto Bonifacius Orthonis tenij propinquus ob Christianæ fidei professionem in Rhutha occisus: & millesimo centesimo vigesimo Bernardus cum duobus aliis in Hispania à Sarracenis interemptus.

Martyres  
Sæcul. xii.  
Helm. lib. i.  
cap. 53.

Vndecimo deinde sæculo sub annum millesimum sexagesimum sextum innumeri Christiani occisi à Slauis: in his Godescalcus, Eppo presbyter, Ansverus monachus, Ioannes Episcopus Magnopoles, Sturmarij, & Holsati omnes interempti: Hammemburgenses, Slesvichenses contrucidati. Et anno millesimo quadragiesimo Gerardus Bezterrus, Buldis, & Benerha Episcopi cum plurimis aliis Christianis ab Hungaris obruncati: & millesimo decimo octauo Bruno in Rhuthia ad Euxinum mare: & millesimo quinto Ioannes ac Benedictus in eadem Rhuthia, Busclauio regnate: millesimo duodecimo Elphegus Archiepiscopus Cantuariensis à Datis, dum Christi doctrinam prædicat, est occisus. Denique anno millesimo primo tot in Slauinia ob germanam pietatem Christiani interfecti, ut martyrum numerus, ait Helinoldus, vix libro cōprehendi possit: inter hos Oddat sacerdos cum sexaginta aliis presbyteris crudelissime trucidatus.

Martyres  
Sæcul. xi.  
Helm. lib. i. c.  
22. 23. 24.

Decimo sæculo sub annum nongentesimum nonagesimum in Rhuthia Albinus neci datus: & nongentesimum octuagesimum secundum Benedictus Nathanaël, Ioannes, Iuans, & Christianus in Polonia interfecti: & nongentesimum nonagesimum septimum Adalberus Episcopus Pra-

Lib. i. cap. 16.

Martyres  
Sæcul. x.

*Dubr. lib. 6.*

gentis à Prussis. Hoc eodem sæculo bis atrocissima diuersis temporibus in Christianos est mota persecutio à Bohemis, multiq; ex ipsis occisi: in quibus Sobieborius, Spiritimirus, Prebislus, Borita, Gzastus, Adalberti Episcopi fratres. Atque hæc acciderunt Boleslao Pio regnante. Sed circiter annum nonagesimum quadragesimum nonum Boleslaus Sæuus fratrem Venceslao, qui sanctus est adscriptus, ob cultum Christi occidit, plurimiq; vnà cum Venceslao perempti Christianis. Huius etiam sæculi initio Danorum Rex Gormo plurimos Christianos atrocissimis suppliciis excruciauit ob veritatis sinceræ constantiam.

Martyres  
Sæcul. IX.  
*Saxo. lib. 9.*

Nono sæculo idem patratum per Ericum Siuardi filium, Danorumq; Regem, qui religiosissimum quemq; aut supplicis insequi, inquit Saxo, aut rebus euexere, aut exilio multare perseuerauit. Anno præterea octingentesimo quinquagesimo primo in Hispaniis sæuissimum edictum propositum à Regibus Sarracenorum, vt omnes vel Christi relinquerent, vel interficerentur, plurimiq; ob id occisi: qui intra decennium tres, illaq; maximæ tempestates in Christianos excitata, vt Eulogius, qui in illis occubuit, late describit: & octingentesimo sexto Bonifacius Episcopus Moguntinus cum sociis quinquaginta in Holandia, seu Batavis, dum Christi doctrinam propagare contendit, est occisus. Atque hæc sint satis ad ostendendam martyrum perpetuam successionem in Ecclesia Catholica, qui sanguinem profuderunt, dum Christi cultum propagare, aut retinere inter hostes Christi gentesq; volunt: hoc enim tempore se à nobis Græci abalienare cœperunt. Edant nunc vel aliqui Græci, vel Protestantes aliquid huiusmodi. Non possunt. Ergo Ecclesia Dei esse inter illos haud potest. Nam sicut in cælo testimonium semper veritati perhibent Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, sic in terra necesse est omni sæculo & ætate sit aliquis, qui sanguine verum Dei cultum testificetur, vt ait Ioannes: neque fieri potest, vt excellentissima virtus ab Ecclesia Dei, qua nihil in terris maius, absit. Iam verò non modò nostri in Christi cultu propagando inter gentes occubuerunt, sed cunctis ætatibus aliqui fuerunt, quos hæreticorum furor sustulit è medio, quòd pro veritate starent: idque ex quo Constantinus se nobis adiunxit. Initium ducamus ab hoc æuo, & præterita relegamus. Proximis annis in Anglia scimus iussu impiæ Reginæ interfectos ob Catholicam fidem Ed-

mundum

mundum Campianum, Ridolphum Seruvinum, Alexandrum Briantium, Thomam Fordium, Ioannem Sherrum, Robertum Iansonum, Gulielmum Filbeum, Lucam Chirbeum, Laurentium Richardsonum, Thomam Cottanum, Ioannem Painum, Euerardū Haunseum, Cubertum Mainum, Thomam Shervvodum, Ioannem Helsonum, Gulielmum Laicum, Chiremantum Iansonum, Gulielmum Hartu. Anno millesimo quingentesimo septuagesimo, quadraginta è societate Iesu cæsi ab hæreticis fuere, dum Brasiliam versus nauigarēt: eorum duces Ignatius Azebedius, & Dydacus Andradius. Diuersis porò temporibus in Galliis sunt ab hæreticis obtruncati ob eandem causam Gulielmus, Renacus, Berardinus, Motmerius, Iacobus, Gaictus, Paulus Vasclatorus, Vincentius Fortius, Pontius Regauia, Nicolaus Tricensis, Petrus Gofferus, Gulielmus de Monte, Ioannes Lumerus, Ioannes Bunius, Ioannes Liotus, Oliuerius, Petit Monialis, Petrus Coserus, Gulielmus Cantibus, Berardinus Thurga, Bernardus Alenchus, Bernardus Genesius, Dionysius Pontis, Luyfius Grippus, Nicolaus à Lotharingia, Petrus Picherus, Ioānes Benedictus, Petrus Gufesius, Franciscus Drubadauies, Franciscus Brutus, Petrus Odus, Iulianus Gubieris, Rodolphus Giciameris, Ioannes Guibidriis, omnes ex ordine sancti Francisci, vt est in annalibus ipsorum. Rursus anno millesimo quingentesimo quadragesimo in Anglia interfecti Antonius Brorbes, Thomas Corrus, Thomas Belchamus, Ioannes Forestus: nō omitteremus illustrissimos Principes Thomam Morum, & Ioannem Roffensem iussu Henrici Octauii occisos. Innumeri verò sunt, qui à Lutheranis & Anabaptistis, duce Thoma Muntzero, in Germania sunt interfecti. Refert aliquos eorum Laurentius Surius in historiis suis: & Thomas quidem Muntzerus anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto, exercitu maximo rusticorum collecto, totam ferè Germaniam vastauit, & ingentem Catholicorum numerum trucidauit. Hoc igitur sæculo decimo sexto.

At decimo quinto sub annum millesimum quadringentesimum quadragesimum, vt scribit Matthias Micouius, à Rhuffis occisus est ob Catholicam fidem Cardinalis Isidorus Rhutenus. Sed omnium maxima tempestas in Catholicos excitata per Hussitas in Bohemia, quæ incepit circiter annum millesimum quadringentesimū decimum quin-

tum,

Martyres ab  
hæreticis occisi.*Sur. in chron.**Lib. 2. de Sar.*



Lib. 23. 24.  
25. 26. & seq.  
Annal. Fran-  
cise.

tum, & duravit vsq; ad mortem Georgij Podebrachij, quæ contigit anno millesimo quadringentesimo septuagesimo, & innumeros è nostris absumpsit: multorum verò nomina recenset Dubrauius, nos omitemus, ne simus longiores. Atque hæc sæculo decimo quinto.

Priore autem sub annum millesimum trecentessimum septuagesimum, in Bulgaria cæsi ab hæreticis Græcis Gindida, Antonius Saxo, Gregorius Tragurius Dalmata, Nicolaus Hungarus, Thomas Fulginas, & Ladislaus ex ordine sancti Francisci, & millesimum trecentessimum quadragessimum sextum Petrus instituti eiusdem prope Mediolanum ab hæreticis quibusdam, & millesimum trecentessimum vigesimum secundum Catelanus, & Petrus Pa. qualis in Francia.

Sæculo decimo tertio sub annum millesimum ducentessimum septuagesimum septimum Paganus Lucensis prope Bergomum vnâ cum duobus aliis occisus, erat è familia sancti Dominici, sicut & Pontius, qui anno millesimo ducentessimo sexagesimo secundo in Virgello oppido Hispaniæ est occisus: & anno millesimo ducentessimo quadragesimo secundo Petrus Martyr prope Mediolanum, & millesimo ducentessimo quadragesimo secundo Gulielmus Arnaldus è Montepesulano, Bernardus è Ripaforti, Garzias Auria ex ordine Dominicanorum, duo Franciscæi cum plurimis aliis à Raymundo Tholosano Comite Auenione occisi ob Catholicam fidem, & anno eodẽ Tholosæ præter alios interfecti Estuanus, & Raymundus è Societate sancti Francisci.

Lib. 22. c. 12.

Duodecimi sæculi anno millesimo centesimo octuagesimo. Græci Alexium Imperatorem, quòd cum Catholica Ecclesia sentiret, è medio sustulerunt, Catholicos omnes trucidarunt, Ioanni subdiacono legato pontificio caput amputarunt, caudæque canis ad derisionem raptandam ligarunt, mortuorum cadauera sepulchris impiè violatis eruta per vias atrocissimè raptata: agris qui in sancti Ioannis decumbebant vita ferro ablata, vt auctor est Gulielmus Tyrius: & millesimo centesimo quadragesimo tertio Caloioannes Imperator Constantinopolitanus innumeros eremitas Antiochiæ in Syria, quòd nostram doctrinam sequerentur, è calis eductos truculenter necauit, vt refert Ottho Frisingensis, & millesimo centesimo vigesimo quarto Antuerpiæ hæreticus quidam Tandemus, asserens or-

diuini

dinem episcopalem & sacerdotalem nihil esse, Eucharistiamq; non prodesse ad salutem, tria millia armatorum sibi adiunxit, quibus multos Catholicos, quòd sibi assentiri nollent, occidit. Tantam verò sibi auctoritatem conciliat, vt aqua, qua corpus homo impurus, & impudicissimus in omnibus abluisset, in honore à suis sectatoribus haberetur, & maxima cum veneratione biberetur, vt, qui addidit ad Sigeberti annales, scriptum reliquit.

Vndecimum sæculum Nicolaitarum & Simoniacorum maximè tempestatibus est concussum. Nam cum Græci veliat fas esse promoueri ad sacros ordines, qui vxores antea virgines habent, easq; in matrimonio retinere, nos autem licere negemus, nisi vxor monacha fiat, & castitatem Deo voueat, fuere his temporibus, qui assererent sacerdotibus fas esse nouas coniuges in matrimonio habere, prioribus defunctis. Quocirca Alexander Secundus anno millesimo sexagesimo quinto aduersus huiusmodi homines hæresim Nicolaitarum renouantes decretum promulgauit, quòd ante ipsum fecerant Nicolaus Secundo anno 1099. Stephanus Nonus 1058. Leoq; similiter Nonus. Inuenti sunt etiam, qui contenderent licere sacra habere venalia, quibus cum faueret Henricus Tertius Imperator, ob id illi dicti Henriciani, vt adnotarunt scriptores quidam Germani, vel Pontificibus ipsis infensi. Hinc Catholici nonnulli occisi, in his anno millesimo sexagesimo sexto Arialdus Alciatus clericus Mediolanensis: innumeri porro alij interfecti à militibus Henrici Imperatoris vsq; ad annum centesimum sextum, vt latè rem describunt eorum temporum historici Marianus Scotus & Lambertus Scafnaburgensis, nouissime verò post alios Sigonius, vir spectatæ fidei, diligentiaque. Studiosos porro Henrici hæreticos fuisse constat è formula abiurandi, quam Dodechinus, qui non longè abuit ab iis temporibus, refert in annum millesimum nonagesimum nonum. Atq; huc sit satis adduxisse, martyrum qui ab hæreticis occisi fuerunt, successionem. Hoc namque sæculo Græci à nobis palàm desciscere sunt ausi, Michaële Patriarcha tantum facinus aggresso. Nunc si possunt, ostendant, vel nonnulli Græci, vel Protestantes, suorum martyrum, qui vel in propaganda Christi doctrina occubuerint, vel ab hæreticis fuerint interempti, seriem perennem. Non poterunt. Ergo ipsorum cœtus Ecclesiam Dei constituere haud potest, quæ sine testimonio sangui-

Vrßpergen.

nis in terris esse nequit, sicut Christi testimonio in celestibus locis, neq; excellentissima virtute orbari, quæ fieri non potest vt excidat vnquam, deseratq; Ecclesiam Dei.

SIGNVM VIGESIMVM  
OCTAVVM.

Gentes efferæ ad humanitatem perductæ.

*Predictum est fore, vt per Ecclesiam Christi efferæ gentes ad humanitatis cultum perducerentur: id per nostram effectum est, non per Græcorum, postquam discesserunt à nobis, aut Protestantium factionem.*

CAP. IIII.

Isa. c. II.

**H**umanitas, ad quam gentes efferæ, & omnis profus urbanitatis expertes informata, excultæq; sunt beneficio ac studio Ecclesiæ nostræ, ostendit ipsam Ecclesiam Dei. Audi eū, qui sic apud Isaiam loquitur: *Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & ovis simul morabuntur, & puer paruulus minabit eos: vitulus & rursus pascentur, simul requiescent catuli eorum, & leo quasi bos comedet paleas: & delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis, & in cauerna reguli, qui ab lactat us fuerit, manum suam mittet, non nocebunt, & nō occidēt in vniuerso monte sancto meo.* hæc Isaias. Quid verò sibi voluit, cum dixit fore vt agni cum lupis, hædi cum pardis, vrsi cum vitulis, leonis cum bobus simul vescerentur, comedant, morerentur, puer paruulus huiusmodi bestias gubernet, infantes lusitent cum regulis, & aspidibus? An non lupi, pardi, vrsi, leones significat quicunque iis sunt similes propter immanes & efferatos mores? sic apud ipsos Poetas videmus

*Sirenum voces, & Circes pocula nosti,  
Quæ si cum socijs latus cupidusq; bibisset,  
Vixisset canis immundus, vel amica lutosus.*

Et alibi:

*Cum videre voles Epicurei de grege porcum.  
Igitur fore ait Isaias, vt homines belluarum more viu-*

tes

tes ad tantam mansuetudinem per Christum perducantur, vt quiuis puer sit licet nondum rationis vsum ferè consecutus moderari eos possit. Cecinit alibi Isaias eadem iis verbis: *Ecce ego facio noua, & nunc orientur, vtique cognoscetis ea: ponam in deserto viam, & in inuito flumina: glorificabit me bestia agri, dracones, & struthiones. & rursus: Lupus & agnus pascentur simul, leo & bos comedent paleas: & serpenti puluæ panis eius non nocebunt, neque occident in omni monte sancto meo, dicit Dominus.* Hoc verò nobis aperiendū, quid sit neminem occidendum in omni monte sancto Dei. An quòd Ecclesiasticis viris sit omnino interdictum facere vllò modo, vt vita mèbrum ve vlli auferatur? An quòd neq; tot sint, neq; tanta modò bella, quot & quanta priscis erant, vt signo de pace apertissime explicatur? An quòd nefas in templis occidi quenquam, quin tutissimum cunctis ad illa sit per fugium? Hæc omnia proculdubio complexus est oraculo huiusmodi Isaias. Eadem verò omnia à Sibyllis prædicta vates cecinit iis carminibus:

*Ipsæ lacte domum referent distenta capellæ  
Vbera nec magnos metuent armenta leones.  
Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.  
Occidet & serpens, & fallax herba veneni  
Occidet, Assyrium vulgo nascetur amomum.*

Et paulò ante:

*Ipsæ Deum vitam accipiet, diuisq; videbit  
Permixtos Heroas, & ipse videbitur illis,  
Pacatumq; reget patrijs virtutibus orbem:*

Et mox:

*Pauca tamen suberunt prisca vestigia fraudis,  
Quæ tentare Tethym ratibus, quæ cingere muros  
Oppida, quæ iubeant telluri insindere fulcos.  
Alter erit tum Typhis, & altera quæ vehat Argos  
Delectos Heroas, erunt etiam altera bella.*

Huc similiter respexit Dauid cum cecinit: *Suscipiant montes pacem populo, & colles iustitiam. & Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.* Videamus autè in quo posita sit hæc humanitatis ratio. Non in alio sanè, nisi in scientia diuinarum atque humanarum rerum, & communium commodorū appetitione, atq; procuratione iusta propter Deum. Agnouerunt hoc aliqua ex parte profani scriptores, vt apud ipsos Pythagoreos videre possumus, Platonem, Aristotelemq;: fati nunc attulisse huc Ciceronis verba.

Isa. 43. 19.  
Cap. 65. 25.

Eclog. 4.

Psal. 71.

Lib. Offi. 3.

Inter



Inter hominem, inquit ille, & belluam hoc maxime interest, quod hæc tantum, quantum sensu mouetur, ad id solum quod adest, quodque præsens est, se accommodat, paulum admodum sentiens præteritum, aut futurum. Homo autem, quoniam rationis est particeps, per quam consequentia cernit principia, & causas rerum videt, earumque progressus, & quasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, & rebus presentibus adiungit atque adnectit futuras, facile totius vite cursum videt, ad eamque degendam præparat res necessarias: eademque natura rationis hominem conciliat homini, & ad orationis, & ad vitæ societatem, ingeneratque in primis præcipuum quendam amorem in eos, qui procreati sunt: impellitque ut hominum cæcus & celebrari inter se, & à se obiri velit, ob easque causas studeat parare ea quæ suppetant & ad cultum & ad vitæ, nec sibi soli sed coniugi, liberis, ceterisque quos caros habeat, tuerique debeat, quæ cura exsuscitat etiam animos, & maiores ad rem gerendam facit. In primisque hominis est propria veri inquisitio, & investigatio. hæc ille Oratorum princeps, in cuius atque aliorum sententiis illud plerumque deest, ut veri cognitio, rectique persecutio referatur in primis ad Deum. Idcirco videas de summo bono varias antiquorum opiniones: neque tamen vllum reperias ferè, qui in Dei amore & cõtemplatione nostram felicitatem ponat. Enimvero est adeo diuinum feros homines ad aliquam humanitatem adducere, ut quicumque id egerint antiquitus, eorum memoriam deorum immortalium honore præsci consecrarint. Audi vatem quendam.

Hor. lib. 1. car.  
Od. 10.

Mercuri facunde nepos Atlantis,  
Qui feros cultus hominum recentum  
Vocce formasti casus, & decoræ  
More palastræ.

Idem epi. li. 2.  
epi. 1.

Te canam magni Iouis, & deorum  
Nuncium. Et alibi:  
Romulus, & Liber pater, & cum Castore Pollux  
Post ingentia facta deorum in templis recepti,  
Dum terras, hominumque colunt genus, aspera bella  
Componunt, agros adsignant, oppida condunt.

Quid plura? nonne in deorum numero collocarunt, quot quot aliquo huiusmodi insigni beneficio affecissent humanum genus? Hæc enim sunt Ciceronis verba libro de natura deorum: Deos quosdam ex magnis beneficijs constitutos. sed illi malè, quando non in vna re, sed in omnium bonorum complexu beatitudo, quæ à solo Deo pender, & ab illo solo petenda, & ad illum cuncta referenda. Sic interim

fixum

fixum, diuinitatis esse argumentum, ad humanitatem feros homines excoluisse, quod præscis haud contigit, quibus veri Dei cognitio, ad quem cunctis in rebus spectarent, penitus fuit occulta.

Hinc licet Romani nonnullas nationes iactarent se ab aliqua barbarie vindicasse, tamen ad hoc, de quo agimus, haud peruenerunt, quin ipsis nonnulla præsertim effera adhererent. Nam quamuis nullo modo barbari dici & haberi vellent, & reuera plurimum differrent ab immanitate stuporæque multarum gentium, maximam tamen animi in quibusdam retinuerunt atrocitatem. Nam quid atrocius fingi potest, pro ludo, atque adeo honore existimare spectacula gladiatorum dedisse, quod sæpius quotannis fiebat, qui se mutuis vulneribus confoderent, ut aliis essent oblectamento? Laudi Traiano datur, quem vocant optimum Imperatorem, quod vno munere decem millia gladiatorum populo exhibuisset. Atque hoc sanè crudelius, quam in sacrificiis eos mactare. In iis enim credo fuisse, qui vicem illorum miseri deplorarent, aut saltem non deriderent, atque animi ducerent oblectationem: at in huiusmodi muneribus, ut esset aliquis qui rei indignitatem stomacharetur, erant etiam proculdubio qui in aliquorum trucidationibus gestirent, risum tollerent, exsultarent. Quod si immanis, ac barbara, consuetudo hominum immolatorum vocata est à Cicerone, quamnam quæso hanc iure non poterimus vocare? Neque hoc solum in Romanis barbarum, sed illud amplius, quod spurcissimas impuritates Venerè, Cupidinem, pudenda etiam membra, cælo dignabantur, diuino honore colebant. Græcis nihili est visam libidine præpostera uti, puerorum amoribus indulgere, & quidem in ipsa Sparta, vbi adolescentes excoli ad omne virtutis genus prædicabantur. In media Roma antiquitus erant publica apertissimaque obsoletorum (sic enim vocabant) loca, quæ nonnulli Imperatores, Christianorum mores magis admirati, in quibus Alexander Mammeæ, nunquam de medio tollere potuerunt, Aliarum sanè gentium quæ foret impuritas, & immanitas, non est nostrum, persequi: legat qui vult Apologias Iustini, Athenagoræ, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Arnobij, Ambrosij, & Prudentij aduersus Symmachum, Nazianzenum in Iulianum, videbitque quæ populi omnes abfuerint à veri, in quo maxime vna cum Cicerone, ut supra ostendimus, meliores Philosophi humanita-

Barbarica  
Romanorum.

Dion. in tra.

Orat. pro  
Fonteio.

j. Pars.

K

tis

tis præcipuam rationem posuerunt, afflictione semper abfuerint, & à recti persecutione. Nunc aperiemus propositum, & ostēdamus efferatissimos populos ab agresti immaniq; vita ad ciuiliorem viuendi modum per Ecclesiæ nostræ alumnos & antea fuisse perductos, & quotidie perducī, ut omittamus eos, qui Romano antiquitus imperio subiecti, vnā cum dignitate illius ad Ecclesiam nostram, legesque & mores concesserunt.

Agamus de ceteris, in quibus primi ac viciniore occurunt nobis Germani, qui nunquam benè in potestate Romanorum deuenierunt, & eorum cultus est us temporibus propinquior, cum Græci à nobis se abalienare cœperunt. Igitur Tacitus sic de Germanis scriptum reliquit: *Diem noctemque continuare potando inter Germanos nullū probrum, crebra, ut inter uiolentos, rixa, rarò conuitijs sapius cæde ac vulneribus transiguntur. Et mox: Nil beatius arbitrantur, quam ingemere agris, illaborare domibus, suas alienasq; fortunas spe merūque versare, securi aduersus homines, securi aduersus deos.* Strabo autem sic de Germanis: *Cōmune est omnibus, qui hunc tractum incolunt, ut alio facile migrent, & propter victus tenuitatem, & propter agrorum ignauiam colendorum, & propter inopiam pecuniarum, cumque in tugurijs habitent in diem habēt suppellectilem, plurima in pecorib. trahunt alimoniam, sicut & Nomades, eorumque instar domesticis in carris tollētes instrumēta quocumque fors tulit & opinio, suis cum armentis conuertuntur. Sunt autem & alij Germania populi indigentia magis laborantes. hæc de Germanis Tacitus ac Strabo, & quibus agnoscimus quātæ essent olim feritatis, quando conuicia sapius cæde ac vulneribus transigebant, & in hoc beatitudinem ponebāt, suas alienasque fortunas spe merūque versare, nullamque vel hominum, vel Dei habere rationē, hinc fiebat, ut cum diuisi in plurimas essent gentes, vicinos expellerent populos, ac sese mutuis bellis extruderent alio commigrantes.*

Ac ne pures temporibus Caroli Magni Germanos moribus fuisse omninò mutatis, audi quid de iis scribat Eginarthus Caroli Magni scriba in eius vita: *Saxones, sicut omnes ferè Germaniam incolentes nationes, & natura feroces, & cultui demonum dediti, nostræq; religioni contrarij, neque diuina, neque humana iura vel polluere, vel transgredi inhonestum arbitrantur.* De Saxonibus quidem sic multo antè Fortunatus lib. 3. ad Felicem Episcopum Nannetensem:

*Mitibus alloquijs agrestia corda colepilo*

Munere

Barbaries  
Priscorum  
Germano-  
rum.

Barbaries  
Saxonum  
antiquo-  
rum.

*Munere Felicis de grege nata seges.*

*Aspira gens Saxo uiuens quasi more ferino*

*Te medicante sacra belua reddit ouem.*

Sed tamen ex quo Franci, qui Germani videntur aliquibus fuisse, in Gallias eruperunt, aliquid humanioris vitæ assumpfere Germani, ut ex Agathia colligere possumus, maximè qui Gallis essent viciniore. ob id ille scriptor, & Gallos, Francosq; Germanos vocat. Nihilominus nullum cire possumus è Germanis populū, qui inter eos, vel doctrinæ alicuius, & artis, vel consuetudinis vrbioris elegantia excultus esset. Post annum octingentesimum Germania perpoliri cœpit, ex quo, studio Bonifacij Archiepiscopi Mogantini, quem Gregorius I. e. d. misit, firmas in intima Germania sedes Christiana religio habere cœpit. Nunc Germani, quantum spectat ad humanitatis cultum, meritò nulli nationi cedunt, plurimas illi vincunt.

Videamus de cæteris gentibus, quæ Germanorū cōfinia cōtingūt & in vniuersum sanè de Sarmatis sic Tacitus idē: *Sordes omnium, ac torpor præcerum connubijs mixtis non nihil in Sarmatarum habitum fædantur* (loquitur de quibusdam Germaniæ populis.) *Veneri multum ex moribus traxere nam quicquid inter Peucinos, Fæmiosq; sylvarum ac montium erigitur, latrocinijs pererrant si tamē inter Germanos potius referuntur: quia & diuos fingūt, & scata gestant, & peditum vsu ac pernicitate gaudent, quæ omnia diuersa Sarmatis sunt in palustro equoq; uiuentibus. Fæmij mira feritas, fæda paupertas, nō arma, nō equi, non penates. Hæc Tacitus de Sarmatis. Procopius tēporibus Iustiniani vixit, qui hæc de populis, quos Danubius allueret, scriptum reliquit: *Oritur, ait ille, in Celtarum, qui nunc Galli vocantur, confinio Ister fluuius Circumfuit autem multas regiones, ut plurimum, desertas, alicubi barbaros accolere habens, beduinis moribus, & nulla societate alijs hominibus deuinctos.**

De Pannoniis quidem sic Dio antea tradidit: *Pannonij, inquit, omnium, quos nos quidem nouerimus, hominum fortissimi sunt, nimirum cum nihil vita honesta dignum habeant, ad nā cædes propensissimi quod ego non auditu tantum, aut lectione, sed re ipsa cognitū, cum præessem videlicet ei nationi, scribo. In Pannonias Hungari penetrarunt, de quibus ira Regino, qui sub annum M. LXXV. vixit: *Viuunt, inquit, Hungari non hominum, sed belluarum more, carnibus, ut fama est, crudis vescuntur, sanguinem bibunt, corda hominum, quos capiunt, particulatim diuidentes, veluti pro remedio deuorant, nulla**

Barbaries  
Sarmatarū  
Episcoporum.

Lib. 4. de ad-  
diti. Iustin.

Lib. 49.  
Barbaries  
Pannonio-  
rum & Hun-  
garorum  
Priscorum.



miseratione fiectuntur, nullis pietatis visceribus commouetur, capillum vsque ad cutim ferro cadunt super equos ire, meditari, consistere, ac colloqui solent liberos ac seruos suos equitare ac sagittare magna industria docent ingenia illis tumida, seditiosa, fraudulenta, prococia. quippe eandem feritatem fœminis quam viris assignant, semper in externos, aut in domesticos motus inquieti, natura taciti, ad faciendum, quam ad dicendum promiores. Huius igitur nefandissimæ gentis, non solum memoratae regiones, verum etiã Italia regnum ex per maxima parte vastatum. Hęc Rhegino. Sed quales quæso Hungari, ex quo Christo nomen opera nostrorum dederunt? Planè moribus istis omninò dissimiles.

Radeuicus temporibus Friderici primi, qui inuit imperium anno millesimo ceterimo quinquagesimo tertio floruit; is visus est mihi haud satis æquus Polonis, quos eo tempore, quo scripsit ipse, humanissimos fuisse scimus, & omnibus rebus, quæ ad urbanæ societatis cultum pertinent, ornatissimos. De finitimis certè populis Polonico imperio hæc verè memoriæ prodidit: *Aiunt eius maris, quod illis terra litus abluit, tales esse prouinciarum habitatores, qui famis tempore semet deuorent, & cum perpetuis rigeant algoribus, idèque nullam possint in quibusdam locis agriculturam exercere, venationibus & mortibus dediti sunt. Omnes autem pyratiam exercent, & insulas Ocean, Hyberniam, & Britanniam, Daniã quoque inquietant, licet in alio litore reperiantur.* Hęc de Prutenis ac Liuonibus, vt reor, Radeuicus, qui moribus postea ad omnem cultum perpolitissimi fuerunt, ex quo per nostros in illas oras Christi doctrina est inducta, vt nemo non ex historiis dignoscere potest, & consuetudine illarum gentium quotidiana.

Diximus suprã Slauorum, siue Slauinorum nomine antiquitus contentas innumeras nationes, his Bohemos, & alios quos videmus eadem nunc vti Slauonica lingua. At quam barbari, & crudeles essent Slauini, tum possumus è multis cognoscere, tum ex iis quæ tradiderunt Procopius & Agathias. Temporibus enim Iustiniani cœperunt Slauini inuadere Illyrium, qui postea nomen dederunt. at hi populi nunc, postquam Cyrillus ac Methodius eos, ceterique præfules nostri erudierunt, ad ipsam videntur humanitatem facti ac nati. Mira sunt, quæ prodierunt iidem de Erulis, Rugianis, & aliis Borealibus nationibus, quam forent atroces, & belluis omninò similes: quod etiam scire possumus ex iis, quæ proprii illarum scriptores Saxo Gram-

maticus,

maticus, & Helmoldus, memorię commendarunt. Quanta verò facta sit morum commutatio, ex quo nomen Christo dederunt labore nostrorum, nemo est qui ignoret. Anno millesimo ducentesimo octuagesimo sexto Christo se adiunxerunt Lithuani, Samogethæ, multæque aliæ his finitimæ nationes, quæ quidem quam forèt agresti & prorsus inculta vita, moribusque belluinis, qui scire volet, legat Cromerium. Nunc autem nihil illis deest ad omnia humanitatis ac vitæ ciuilioris ornamenta, ita vt nulli hac in re populo ferè sint secunda. Denique vt finem faciamus, regiones illæ, quæ ab anno ferè octingentesimo vsque ad ætatem nostram per nostros ad humanitatis cultum sunt perductæ in Europa, duplo superant Europæ reliquas, vt quibus Geographiã paulò peritior colligere potest, & sanè nulla superest ora, nisi eorum qui Lapones vocantur, gradibus decem in Aquilonem protensa vsque ad Arcticum polum. Atque hi nondum vel Christo nomen dederunt, vel mores bellunos exuerunt.

Veniamus in Africam, in qua nobis occurrunt primæ insulæ Canariæ, in quibus indigenæ antiquitus nihil aliud humani habebant, nisi effigiem corporis, & asperos quosdam potiùs verborum sonos, quam verba. De iis nonnulla Aloysius Mustus Venerus, qui sub annum millesimũ quadringentesimum quinquagesimum quintum circumnauigauit extrema Africæ littora, & maria ad Occidentem spectantia. nunc illæ insulæ cultissimæ, indigenæ ad omnem cultum ciuilem perpolitæ. Insula S. Iacobi distat ab Æquinoctiali gradibus quindecim: incolæ illius instar belluarum prius vitam ducebant, nunc excultissimis sunt moribus. patet hæc in longitudinem circiter gradum vnum, & amplius. Idem dicimus de insula S. Thomæ, quæ proprium nunc habet Episcopum, & aliis illis adiacentibus, quæ subiectæ sunt Æquinoctiali. Idem perfectum ex aliqua parte in amplissimo regno Manicongi, quod abest ab Æquinoctiali gradibus ferè septem, & latissima insula S. Laurentij, quæ subiecta est tropico Capricorni, & quantum liquet, est omnium maxima, quas mare circumfluat, post Taprobanam. Eidem denique rei factum est initium in amplissimo regno Benoporamæ, Quiloæ, Mozambicquæ, & Melindæ. spectant hæc regiones ad Austrum & Orientem in extremis Africæ littoribus. Iam verò vt Asiam lustremus, & Indias Orientales. si quis vult cognoscere quantum feritatis habe-

K 3

rent

Barbaries  
Borealium  
quorundam.

Proc. l. 2. c.  
bell. Gott

Lib. 15.

Barbaries  
Indorum  
Orientalium  
& Occidentalium.

rent plerique omnes populi, qui innumeri sunt, legat, qui volet, vel Oforij historias, vel Fernandi Lopezij Lusitani. Nam singula recensere nimis esset prolixum: longissimus est enim tractus, qui à Persico sinu usque ad extremos Sinas excurrit: & innumere nationes, moribus, ac vitæ studiis omnino dissimiles, incolunt tum maritimas vrbes à nostris occupatas, tum sparsas per Oceani vastissima spatia insulas, quarum populi excoluntur ad omne humanitatis studium per multos à nostris, & maxime per sacerdotes societatis Iesu, qui in multis locis egregiam in primis huic rei nauare operam neque desinunt, neque vlla difficultate defatigantur.

Satis sit nobis aliqua retulisse de Iaponensibus ac Sinis, qui cultiores habentur, & ad omne humanitatis genus satis informati, & nihilominus si religionem spectes, & veri inquisitionem, quam præcipuam in humanitate Cicero & alij prædicarunt, commune est Iaponensibus ac Sinis, ut dæmona horribili ac deformissima specie depictum omni animi demissione serio colant, & diuinos rei, ut ipsi agnoscunt, & ostentant, turpissimæ tribuant honores: & ut valeant multum vtrique populi in politicis: in rerum tamen siue naturalium, siue diuinarum cognitione eò minus valent, quò magis antea posse sibi persuaserant: nunc verò secus esse agnoscunt, & ob id nostros in maximo omnes habent honore & admiratione. Illa certè immanissima consuetudo inter Iaponenses. Quicumque ex ipsis ad paupertatem deuenerunt, ut sæpe fit, vbi filios ex vxoribus susceperunt, manibus ipsi iniectis parentes, horribile dictu, proprios filios palam suffocant, & enecant, ne alendis illis maiora paupertatis onera & incommoda subire compellantur, atqui hoc neque crudelissimæ omnium belluæ faciunt, ut omnium genera & mores diligentissime peruestiges & attendas: & tamen Iaponenses habentur omnium ad ciuilia studia cultiores. Quam verò illud inter Sinas immitte, ut plebeios omnes durissimo imperio oppressos teneant, & loco vilissimorum seruorum ducant, neque spes vlla sit vnquam fore, ut fortuna commutetur: quando antiquissima lege sit cautum, ne quis aliam artem exerceat, quam acceptam à maioribus suis. Iam verò si quis incidat in graue æs alienum, neque sit soluendo, tamdiu caditur virgis, donec animam edat, nisi quis miseratione ductus illud exsoluat. Præterea verò cum quis paulò nobilior sepultura mandatur, serui & vxores cariores illi enecantur,

& vna

& vna sepebantur, quò dicant istos defuncto ministratos: hoc post alios tradit Ignatius in itinerario suo. Atque hæc Sinæ, qui magis ad societatis communis studium perpolitum videntur.

Omittamus interim regionum Asiaticarum incredibilem multitudinem, per quas indies magis à nostris humanitatis leges disseminantur & constituuntur. Accedamus ad Indias Occidentales: quarum si efferos omnes mores in medium producere vellemus, nullus esset dicendi finis. Aliqua sit satis indicasse, ut cætera colligere possimus. In illis concubinas multas habere homines solebant, ex iis plurimos filios suscipiebant, & huic vni rei dabant operam, ut ij pinguibus alimentis infarcirentur, & adipe repleti ad ætatem paulò adultiorem peruenirent, quam simul atque aruissent, occidebant, in frustra discerpebant, & assos crudelissimè comedebant: quæ Petrus Martyr & Ferdinandus Lopezius testantur. Multis hoc nationibus per ea loca erat commune, ut sese muruò homines ederent, & diis suis sacrificarent. In vna vrbe Mexicana quotannis hominum septuaginta millia immolabantur sæuissimum in modum. Asseruabantur in plurimis inanum deorum templis, qui præpostera libidinis vsibus nefandissimis publico, & quidè, ut putabatur, religioso decreto, seruirent: sanctumque & piū reputabatur tam immane facinus cum iis admisisse. Literarum neque vllus vsus, neque vlla in illis locis vel tenuis erat cognitio. At nunc populi omnes ad Christi cultum traducti superant vel æquant propè Europeos cunctis humanitatis ac religionis officiis, ut ex ipsis, qui diu per illas regiones vagati sunt, Romæ audiui, & vsu percepi, cum nouerim nonnullos ex iis oriundos, & indigenas, eorumque confessiones in vrbe audierim.

Tot igitur ac tanta terrarum spatia nostri à barbaricis institutis ad humanitatis cultum traduxere, ut illa totius orbis dimidium & amplius etiam conficiant, neque adhuc finis. Nunc vbi hac in re fructus vester, o Græci, ex quo à nobis discessionem fecistis: vbi, vester, o Protestantes? Habetis Iapones vobis conterminos, in quibus potestis vestræ doctrinæ experimentum facere, semina humanitatis vestræ, ne dicam crudelitatis iacere. Habetis hæretici Græci in confinibus Moscovitarum multos populos. Quid cessatis? cur non efficitis, cur non conamini, ut leones cum virulis, lupi cum hœdis, vrsi cum ouibus

Incredibilis  
feritas qua-  
rundam gen-  
tium Indi-  
carum.



habitent? Atqui ostendam vos omni prorsus humanitate spoliatos, ex quo dissuistis in vitam nobiscum societatem: idque testimonio vestro, re ipsa, quod negare haud potestis. Igitur cuiusmodi conueniunt oracula, quae adduximus supra, de efferis populis ad humanitatis studia excolendis? Vobis nequaquam, quando nullos ad Christum traduxistis post factam discessionem. Ad nos vero pertinere, res ipsa quotidie docet: ac proinde nos ex Ecclesia Dei sumus.

SIGNVM VIGESIMVM-  
NONVM.

Caritas.

*In Ecclesia nostra elucescit ardentissima omnium caritas, apertissimum Diuinitatis argumentum, quo concluditur omnino hanc esse Ecclesiam Dei.*

C A P. V.

**Q**ui caritatis laudes vellet explicare verbis, aut id conaretur, is proculdubio Soli lumen vellet addere: quando plena sint omnia non modo sacra scripta, sed etiam profana, quibus honestus in Deum mortalesque; vniuersos amor commendatur: ut hoc ipso maxime a feris differre videamur, quod magis inter nos amamus. In Ecclesia certe Dei est necesse haec virtus latissime elucescat, & in omnes partes sui splendoris radios emittat, ita ut obscuret, quasi minores stellas, quaecunque visi sunt alij hac in re praestitisse: sic enim vere apparebit esse Ecclesiam Dei. Sit itaque illud primum commune vniuersis Catholicis, ex quo id, de quo agimus, clarissime liquet: quod nemo Catholicus sibi credit, sed ea tantum credit, quaecunque audit ab aliis omnibus credi, paratus communibus scitis stare praesentibus, praeteritis, ac futuris. Ex quo fit, ut maxima sit animorum copulatio inter Catholicos vniuersos, quicumque vquam fuerunt, aut futuri sunt, quod nos signis ad fidem pertinentibus explicauimus: in quibus & illud adiecimus, perinde esse sibi credere, ac sibi ipsi deligere quemquam, quibus habeat fidem: sic enim fieret, ut quos vellem, & qui

mih

I. Argum.

mih adfuerentur, optarem. Hinc recte aiebat S. Thomas, hanc esse differentiam inter fidem daemorum, qua credunt & contemnunt, & fidem Catholicorum, quod illi vi veritatis euidenti coacti credunt. Nos non ita: amore impulsu adhibemus fidem, parati ad omnia credenda, quae ab iis, quos spiritus sanctus posuit Ecclesiam Dei regere (hi sunt iuxta Apostolum Paulum, Episcopi) diffinientur vquam: atque ita descisco hac parte a memetipso, in alios transfero, quod est amoris munus, ut amorem extra seipsum rapiat, & collocet in amato. Ob id aiebat Paulus: *Caritas omnia credit.* Quocirca necessario fides est vna, quod in vnum cunctos Catholicos adducens, sibi semper, & ex omni parte constat. Id vero nulli coetui contigisse vquam supra ostendimus. Hinc tanta inter antiquos & haereticos dissidia, & inconstantia. Hoc igitur maximum, primumque amoris fundamentum.

Ex illo existit secundum, ut nulla gens vquam tot martyres protulerit, qui pro suo cultu ac religione vitam posuerint, nullis se armis defendendo, nulla vi, quibus haec proposita fuerit conditio, ut vel a semetipsis suisque desciscerent, abijcerent obedientiam fidei, vel mortis extrema supplicia perferrent: quot Ecclesia Catholica. Id nos signo de perpetua martyrum successione explicauimus.

Sed haec adicio quoddam longe mirabilissimum. Roma vna plures martyres Ecclesiae dedit praesens illis temporibus, quam quilibet vel haereticorum, vel quorumuis coetus. Numerantur enim plura in vrbe, quam tercenta martyrum millia. Edant numerum suorum singulae haereticorum factiones, ac videbunt id ita esse ut dicimus.

Quid? num satis hoc? Coeant in vnum greges omnes haereticorum omnium: coeant cunctae gentes, ab orbis exordio: pseudomartyres eorum non poterunt vnus Vrbe aequare summam. En quantus nostris amor: en quanta charitas. Audi adhuc: paucissimis maxima, & incredibilia complectemur. Sicut eluxit in vna vrbe Roma potissimum caritas ardentissima martyrum, ita ut haec vna vrbs possit stare aduersus impios omnes, & a vero Christi cultu alienos: sic in eius Pontificibus amplissime resplendit.

Nulla namque sedes tot martyres Episcopos produxit, ut Romana, quae viginti septem suorum Pontificum pro Christi cultu interfectorum recenser, ut signo de pruden-

I I.

I I I.

I I I I.  
Admirabilis  
comparatio.

VI.

tia politica ostendemus infra.

Hic verò libet illud adijcere magis mirandū. Si coeant in vnum eunctorum hæreticorum factiones, ac proferant principes suos, non poterunt omnes æquare istam summam. Vna sedes Ecclesiæ Catholicæ plures Episcopos martyres edidit, quàm conciliabula vniuersa hæreticorum, si de summis eorum præsulibus agatur. Quinimmo vniuersi à vero Christi cultu alieni coeant, siue sint illi hæretici, siue cuius additi superstitioni: non poterunt è suis summis principibus, qui vitam pro suo cultu posuerint, hanc summam conficere vilo modo.

VII.  
Martyrum  
mens, & ca-  
ritas sum-  
ma.

Sed inspiciamus quæso, quæ fuerit istis omnibus mens: ut sciamus qui fuerit amor illorum in vniuersum genus humanum. Hic illis fuit animus, ut sanguinem profunderent exemplo prorsus Christi, qua mente Christus ipse profudit. Neque verò refert, quantum ad propositum nostrum, an isti habuerint omnia Christi cogitata, & studia, quibus bene animatus fuit in sua passione, prorsus cognita, & explorata: sat est, si quæcunque illa forent, ipsi voluerint progredi ad occumbendam mortem, si voluerint exemplo illius oppetere. Atqui Christus vitam posuit pro totius humani generis salute, ut bene esset hominibus vniuersis, illorum in se supplicia, pœnasq; iis debitas in se auertens: & hi similiter, quoquo modo daretur. Atque hæc aduerte illud, hunc animum non posse verè cadere, nisi in Catholicos, ut propter aliorum amorem ponant vitam. Nam cum non sint alij affecti illo primo amore, qui pertinet ad fidem, & quo quis non sibi suisq; cogitatis credit, aut iis, qui fuerant huiusmodi, & crediderunt sibi, ac suis cogitatis: hinc fit eos vitam ponere, non propter amorem aliorum, sed sui ipsius, aut eius, qui proprio ductus, aliis abrogauit fidem, sibi vni impudenter arrogauit. Quamobrem tota antiquitas ab ipsius mundi constitutione, si loquamur de iis, qui rectum Dei cultum non sunt secuti, haud potest in medium producere vel vnum martyrem, cum sint nobis millia innumera eorum, qui sic occubuerint. Ac multò minus hæretici, quotquot vnquam fuere, poterunt huiusmodi aliquem producere è suis, quando ipsi ducunt originem ab vno aliquo, qui sui ipsius amore deceptus à reliquis desciuit, sua commenta & cogitata secutus, quod nos latè persecuti sumus supra in fine secundi, & principio tertij libri.

Ad

Ad hoc signum spectant etiam, quæcunque ad amicitiam pertinentia congeessimus, quæ non est opus huc iterum transferre. Huius sanè loci propria videntur illa, quæ legimus acta à Petro nummulario, ut habetur in vita Ioannis Eleemosynarij edita à Simeone Metaphraste, & quæ similiter confecit sanctus Paulinus Episcopus Nolanus. Horum namque vterque semetipsum cum suis omnibus vendidit, ut aliis pretio suæ libertatis bene esset. Idem factum scribit à Ioanne Sydonita Palladius. Huiusmodi virum neque hæretici omnes simul coniuncti producere è suis queunt, neque prisce vniuersi à vera religione abhorrentes. Tantum verò officium caritatis maximè respicit in Paulino, quod ipse nobilitatis esset eximie, amplissimarum opum, ac præterea Episcopi dignitate & potestate ornatus. Et quamuis pauci videantur qui similia sint ausi, mihi tamen longè durius videtur, si humanam spectes imbecillitatem, quod innumeri è nostris quotidie factitant, perpetuis se votis paupertatis, castitatis, & obedientiæ obstringentes ob amorem Dei. Ab his enim vix est ut quis ita possit absolui, ut liber omnino, perinde ac prius, sit: è seruitute autem quis potest ex omni parte liberari, ut cõtingit Paulino, & Ioanni Sydonitæ. Verum solemus nos non nisi illa magni facere, quæ sunt maximè inusitata, & à cõmuni sensu longissimè posita. Ut ut res sit, nullum possunt vniuersi mortales proferre in medium, qui talia patrarit, qualia Paulinus, Ioannes Sydonita, & Petrus Eleemosynarius. Mittamus tamen hos, non enim tanti sunt hæretici, ut cum viris nostris comparari debeant. Veniant in medium virgunculæ quædam, quarum neque vmbra Philosophi omnes ac sapientes sunt assecuti, nedum res, ac facta prorsus admiranda, & diuina.

Catharina Senensis obiit anno millesimo trecentesimo octuagesimo. Illa aliquando, cum videret maximam impendere Ecclesiæ calamitatem ob multorum peccata, ardentissime Deum rogauit, ut eorum scelerum pœnas in se transferret, reis ignosceret, imminentemq; calamitatem auerteret. Addicta ob id dirissimis cruciatibus, quibus atrocissime per multum tempus est conflata. Huiusmodi porro erant tormenta illa, ut quiuis millies mori potius elegeret, quàm subiici illis. Quocirca si quis vel Curtiū vel Codrum proferat, qui dicuntur pro patria se morti deuouisse, nihil efficiet. Nam pro bono, inquit sanctus Paulus, iure

quis

VIII.

Sur. tom. 3.  
Iuniar. 23.

IX.

Admirabilis  
caritas Ca-  
thariæ Se-  
nensis.



quis moriatur, libenter offerat se morti, sed pro flagitiosis non ita: præterea præsci illi pro amicis vitam ponebant contra hostes alios, at martyres, exemplo Christi, pro inimicis ipsis, & quidem scelestis, pro quibus etiam virgunculæ istæ, de quibus est modo sermo, supplicia morti postponenda subibant.

Christiana.  
Surius tom. 3.  
Iun. 23.

Talis porro fuit etiam, præter Catharinam Senensim, mirabilis illa Christina, cuius meminit Iacobus Viuiacus in vita Mariæ Ogniacensis. Narrant verò ipsam pro flagitiosioribus quibusque adisse vltro pœnas acerbissimas ac dirissimas, in quibus non nisi diuino miraculo persistebat. Coniciebat enim se in ardentissimos clibanos ignem vomentes, & flammis candentes, in iisque miris cruciatibus afflictata diutissime consistebat, per ipinas acutissimas se conuolutabat, in niues glaciemque altissimam sese abdebat, & ibi longissimum tempus morabatur. In rotas, quæ aquis circumuoluerentur, se dabat contorquendam, miserissimeque vexandam. Neque tamen pars vlla corpori decedebat, reseruata in maiores vsque pœnas. Huius virginis vitam describit Thomas Cantipratensis post annos octo ab ipsius obitu, & innumeros adhuc viuentes aduocat testes tantarum rerum, quippe qui vidissent eas, neque mendacij potest argui, quasi memoriæ mandarit obscura, & in oculto facta, sed quæ oculis plurimorum tum viuentium fuerint usurpata.

Catharina.  
Raconisæ.

Huiusmodi fuit etiam nostra ferè ætate Catharina Raconisæ, cuius gesta memoriæ mandauit Ioannes Franciscus Picus Mirandulæ Comes, vir magnæ doctrinæ, & iudicij. Habitauit autè virgo hæc in ædibus principis illius. Tradit itaque eam sibi vltro cruciamenta incredibilia à Deo poposcisse, quibus diuinæ iustitiæ per merita Christi satisfaceret pro reis ac scelestis, quò conuerterentur ad Deum præ cunctis amandum. Istorum verò, qui tanta in humanum genus caritate sunt inflammati, in Ecclesia Dei numerus est propè interminatus, sed, quo sint illi animo, non prædicant palam: noui ego multos. In istis virgunculis Deus palam fieri voluit, quanti essent Catholici ad confundendos alienos ab Ecclesia Dei, vt videant quam remoti sunt à virtute, quæ maximè omnium Christianos decet, qui cum Christiani sint, Christo per Christum similes esse debent, ac sicut ipse peccata nostra in corpore suo perulit pro nobis, sic nos diuina impellente gratia, si quidem

tales

tales simus, & huculque pertingere valeamus, vna cum Paulo dicamus, *Cupio esse anathema pro fratribus meis, sed et si immolor supra sacrificium.* & alia huiusmodi, quæ tū alibi, tum maximè in epistolis Pauli, & Ignatij sunt frequentia. Producat itaque, si potest, antiquitas tota toto orbe terrarum diffusa ex eis vnum, qui non sit in Ecclesia nostra, ac tali fuerit animo in vniuersum genus humanum, in pessimos quosque, non ad acquirenda illis fluxa hæc, & humana, in quæ respiciebant Curtius & Codrus, sed caelestia, ac diuina. Et hoc namque est aliud discrimen inter istos, ac nostros. Atqui sunt nobis innumerabiles huiusmodi. Tales enim martyres, vt ostendimus, tales tot virgines, quæ sanguinis effusione maximam suam in Deum genusque humanum caritatem consignarunt exemplo Christi, eadem cum Christo mente: qui vitam pro toto genere humano, pro inimicis, pro flagitiosis, vt æternis sedibus sua crimina detestari aliquando adscriberentur, libentissime profudit: quid verò si ostendat, cunctos Catholicos esse aliquo modo tanta, qua diximus, caritate inflammatos, vt pro flagitiosissimis quibusque, vt eis æterna salus acquiratur, quamuis illi nihil nos attingant, vitam profundere velint, pœnasque peccatis eorum debitas in se auertere? An non hoc est, vt diuina lex iubet, singulis Catholicis constitutum, vt potius extrema quæque supplicia pati malint, quam velle alicuius æternam damnationem? Hoc sunt omnes animo, sic nostra lex iubet, sed nonnulli vna cum Paulo experunt hæc supplicia, quidam parati sunt excipere, si Deus velit, non experunt tamen, alij non aliter sunt parati nisi sit omnino necesse, nonnulli excidunt ab altissimo mentis huius proposito, redeunt tamen ad illud aliquando, cum scilicet confessione expiantes sua peccata, ad omnia iussa diuina obeunda saltem generatim se offerunt paratos, atque ita rursus hac caritate ex aliqua parte accenduntur. Sic igitur Catholicus nemo tam diuini ardoris est omnino ille expers.

Huc etiam spectat indefessum studiū, quod nostri Pontifice Romano vigente posuerunt pro Imperio Orientali conseruando, Græcisque ab immani, qua nunc miserrimè opprimuntur, seruitute tuendis, quamuis insensissimi omnium nobis semper fuerint, ita vt è nostra parte beneficiis in illos, ex eorum parte maleficiis in nos certaretur, ac Pontifices Romani nihil tam laborarint, quam rectam fi-

dem

Rom. 9.  
1. Philip. 2.

X.

dem in Oriente maximis laboribus tueri ab anno trecentesimo & quinquagesimo, quo Cōstantius Imperator maximè Catholicos vexare cœpit, cū foret ipse Arianus, vsque ad octingentesimum sexagesimum octauū, quo Hadrianus Secundus curauit haberi Conciliū in causa Ignatij, & Photij. Ita vt nihil omisum sit à nostris, quod à summa caritate exigī posset, contrā nihil ab illorū plurimis, quod ab inimicis proficisci videatur per annos quingentos & octodecim. Rursus ab anno millesimo nonagesimo, quo nostri in Orientem expeditionem sacram cœperunt adornare, vsque ad annum 1453. quo capta Constantino-  
polis, per annos trecentum sexaginta tres tantum sanguinis est à nostris profusum pro Orientalium Græcorumq; tuitione aduersus Mahometanos, vt si posset ille in vnum locum cogi, maximos & longè vastos lacus efficeret, cū Græci contrā nihil in nos maleficij omitterent: quæ abundè nos explicauimus signo de confirmatione fidei, & studio Romani Pontificis in cōseruandis Imperiis, ac regnis Catholicorum. Ibi ostendimus tales fuisse nostros hac in re, vt nulli ex antiquis non modò ergo inimicos, sed neq; erga amicos existerint tales ab ipsius orbis fabricatione vt apparebit.

X I.

Agè verò, rem producamus ante ipsos oculos positam. Quotannis innumeri è nostris patriam sedem relinquunt, diuitias, voluptates omnes, & ad extremos Indos nauigāt, homines incredibili diritate efferatos, nullis armis, nulla re protecti, vt eos doceant haud dixerim religionē Christianam, sed humanitatem ipsam. An non hoc verum? Iaponij, qui excultiores habebantur & magis ad ciuitatem nati, cū tamen iidē forent pugnacissimi, suos filios, quos præ paupertate non satis commodè poterant alere, impune ac palàm suffocabant, & huiusmodi multa faciebant, hoc satis sit retulisse. Nostri vbi in illas oras appulere, hospitalis ædes prouentibus annuis assignatis excitant in alienis terris, quæ nostris principibus haud pareant, vt infantes illi non necarentur, sed in iis expositi alerentur. Ad eas regiones plurimi è nostris nullo non periculo, summa humanarum rerū despicientia confluunt, iter immensum conficientes amore generis humani. Hæc quot acerba subeunt isti, quot aspera, & durissima. Deur vnus è rota antiquitate, è toto orbe, per tot annorum milia, ex omni hæreticorum, aut à nobis alioquin alienorum

Admirabilis  
comparatio.

colluue

colluue, qui hæc patrarit, hæc fuerit aggressus, vide quid dicam, fuerit ausus, saltē cogitarit audere. Atqui Ecclesia nostra singulis annis plurimos huiusmodi producit. Neq; ego hic ago de cultu Christi disseminando, sed ipsamet humanitate, vt ex vno exemplo ostendimus, inter ipsos homines adducenda, & ferēda. Nam quid de illis dicemus, qui filios ex ancillis suscipiebant, & non in alios vsusalebant, nisi vt adolescerent, ac pinguescerent, mox occiderentur, coquerentur, & quod cogitatu horrendū, ab ipsismet genitoribus summa cum volaprate ederentur? Hæc in Indiis Occidentalibus passim faciebantur, sed nos de his non agimus, quòd pleriq; omnes isti sint armis domiti, quamuis non omnes: nam quidam religione & beneficiis nostrorum deliniti ad meliorem viuendi normam concessere: vt mirum non sit, si cum belluis istis humana effigie contactis Hispani interdum asperius egerint. Nos hîc agimus de Indiis illis, ad quos nostri nauigant, nullis humanarum vitium præsidis muniti, quales sunt Indi plerique Orientales, Sed vt finem faciamus, cū caritas maxima dignoscatur è maxima patientia. Nam quid non ferā pro iis, quos amem ardentissimè? signo autē de patientia, quāto intervallo superent nostri omnes, explicatum sit, dixerimusq; infinito: hinc sit vt nihil Catholicis æquari possit in hac virtute. Coniici & in hunc locum possunt, quæ pertinent ad mansuetudinem, pacem, liberalitatem, humilitatem, pietatem, obedientiam, quæ suis signis latè profecuti sumus, & potissimum proficisci ab ipsa caritate dicuntur. Sed veniamus ad omnium maximarum virtutum chorum, qui sanctitate continetur, ac designatur.

XII.

XIII.  
XIIII.  
&c.

## SIGNVM TRIGESIMVM.

Summa sanctitas.

*Multipliciter ostenditur altissimum culmen sanctitatis, ad quod nostri perueniunt, ita vt qui dicuntur è nostris flagitiosiores, isti tamen meliores sint ijs, qui inter alienos optimi existimantur, quod clarissimè ostendit nos esse ex Ecclesia Dei.*

CAP. VI.

Conuenit



Eth. l. 6. c. ult.  
Cic. 2. Tus. of-  
fic. libr. 5. de  
Or. li. 1. Amb.  
lib. 5. in Luc.  
Hier. in c. 16.  
56. Isa. & lib.  
. con. Pelag.  
Aug. lib. 8. de  
Trin. cap. 4.  
Greg. lib. 22.  
moral. c. 1. vi-  
de Thom. 1. 2.  
q. 65. art. 1. &  
Diog. in vita.  
Zenc.

I. Argument.

II.

III.

Admirabilis  
comparatio.

Eccles. 31.

Conuenit semper inter omnes sanæ mentis, virtutes sic esse inter se aptas & connexas, ut cui desit vna, ceteris ille sit destitutus, sic optimi quique philosophi olim dixere, id latè Aristoteles tradit in Ethicis, Tullius in Tusculanis disputationibus, & alibi, ut omittamus Platonicos, Stoicos, & qui sunt habiti sapientiores. Idem dixere nostri, inter quos Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Gregorius. Hinc à Christo dictum, *Nisi quis renunciauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* &, *Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur regno cælorum.* & *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex omnibus viribus tuis.* Quocirca nihil esse in nobis debet, quod nos possideam, & nos id auocet à Deo: & qui soluerit magna mandata, is neque minimus erit in regno cælorum. *Quicumque enim, scribit Iacobus, in vno offendit, factus est omnium reus.* Dicitur namque nobis à Deo, *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.* & *Estote perfecti, sicut pater vester cælestis perfectus est.* Ex omni verò parte Deus perfectus, & sanctitatis nomine virtutum omnium complexus continetur, de qua dictum, *Domum tuam decet sanctitudo.* Hæc autem tanta fuit in nostris, ut mira, sed tamen vera dicturi simus. Summam quidem fuisse constat in primis è perpetua successione martyrum, & sanctorum. Deinde ex aliis omnibus virtutum gratiarumque signis per nos hucusque explicatis. Postremò, ut plurima in vnum colligamus, è subiectis virtutum singularum signis quibus ostendimus aperitissime nostros ad tantum virtutum culmen ascendisse, ut neq; philosophi, neque alij poterint illud assequi sermone, & cogitatione.

Hic aliud adhuc molimur: propositum namque nobis est clarissime ante oculos ponere, illos qui sunt habiti è nostris flagitiosissimi, si nonnullis credendum, tamen esse meliores iis, qui sunt optimi existimati, aut existimantur inter alienos à nobis. Sed ut recta sit comparatio, summos summis conferre debemus, cum non sit eadem conditio principum, & mediocris sortis hominum. Nam qui in humili statu est, plurima non perpetrat, quia non potest, deest occasio, proponitur pœna. Principum vita ex omni parte obsideretur ab occasionibus, quæ præcipientes in vitia ducunt. Hinc bene Aristoteles aiebat. *Virum magistratus ostendit, & in diuina scriptura habetur, Beatus qui potuit transgredi, & non est transgressus, mala facere, & non fecit.* Similiter

haud

haud bene procedet comparatio, si quis conferat eum, qui duobus tribusve annis præfuerit, cum eo qui decem. Initio namque solent ferè omnes principes esse boni, temporis autem progressu vix est, ut ad vitia flectantur. Quocirca scire dicebat Traianus, multos Imperatores distare à quinquennio Neronis. Hoc namque ille spatio temporis bene se in imperio visus est gessisse. Rursus illi inter se componendi, quorum gesta, quantum fieri potest, singula literis fuerint commendata. Atque ita exiguntur ad rectam comparationem tria, similis conditio, tempus æquale, & cognitio similiter æqualis eorum, quæ gesserint ij, quos inter se conferre velimus. His constitutis sumamus aliquos è nostris Ecclesiæ Catholicæ summis viris, hi sunt Romani Pontifices, & ex illis eligamus eos, qui à quibusdam præcæteris eiusdem dignitatis consortibus vituperentur, & contra se ligamus ex Imperatoribus Romanorum antiquis, qui sunt habiti optimi, similiter ex hæreticis nostri sæculi, qui sunt à suis optimi reputati: & hinc inde collatione facta clarissimum fiet pessimos, ut quidam volunt, è nostris, esse longè meliores iis, quos cunctis anteponunt hæretici, & antiqui. Inter Pontifices contendunt aliqui hos pessimos, Ioannem Duodecimum, & Alexandrum Sextum: veniam verò mihi Catholici dabunt, si Pontifices nostros quodammodo deprimam, cum comparationem facio inter illos & alios. Malè id forsan, sed tamen non omninò malè: quando nos vrgent impij arrogantia, superbiaque mendacissimæ plenissimi. Minus credo bene id fieret, nisi retundendus esset istorum fastus, ac tumor. despici poterant, sed ne despiciantur facit amor, quo complectimur eos, quibus mentis sanitatem cupimus, & à Deo precamur, & quorum causa suscepimus hunc laborem: neque indignum duximus omninò, nosmetipsos ac nostra non nihil demittere illorum causa.

Quæ crimina fuerint obiecta Ioanni Duodecimo, non habemus nisi è Luitprando illius ætatis scriptore, quem cæteri deinde in vituperando Ioanne sunt secuti. sed nulla fides habenda Luitprando hac in re. Ipse namq; libri tertij initio profitetur se scribere historiam non alia de causa, nisi ut vltionem sumat de inimicis, & remuneret amicos, quocirca vbi descripsit deiectionem Ioannis Duodecimi factam per Othonem Imperatorem, quasi peruenerit ad id, quod cupiebat, & quod illi erat propositum, finem scri-

j. Pars.

L

bendi

bēdi facit: se verò bene habitum ab Othone prodit multis in locis: quin in Francofurto, qui est locus Germanici regni, exsul ab Italia cœpit historiam quæ nunc habetur. Et quidem si Ioannes Duodecimus fuisset, qualis à Luitprando fingitur, excusatus à suis laudatoribus fuisset Otho ob id, quòd Ioannem sede Pontificia deieceret de Episcoporum multorum consilio. At VVrichindus Saxo æqualis horum temporum, & ipsius Othonis gentilis, textit laudes, & refert omnia gesta Othonis, hoc tamen, quod in Ioannem perpetravit, silentio præterit, quòd videret haud sine vituperatione Othonis referri posse, & ficta quæ Ioanni sunt attributa pleraque scelera. Quid? quòd Otho Frisingensis Germanus, & Friderici primi propinquus, & æqualis, palàm scribit, durum sibi videri accommodare si dem iis criminibus, quæ Ioanni sunt obiecta, cæq; reperiri à Theutonicis dūtaxat scripta? Huc accedit quòd Luitprandus ipse narrat ea crimina in Ioannē dicta ab inimicis eius. Quin Otho Imperator aduersus illum non asserit aliud crimen in sententia pronuntianda, nisi quòd ei iuramentum non seruauerit, seditiones fecerit, Albertum contra fidem datam in ipsum fouerit, dux belli sit factus, loriceamque & galeam gestarit: de homicidiis, sacrilegiis, adulteriis nullum verbum facit Imperator in sceleribus Ioannis asserendis in sententiæ pronuntiatione. fingamus tamē ea vera. Vide, quàm impari causā velim comparationem facere: vt cognoscamus, neque tot vel tanta potuisse fingi mendaciter ab impiis aduersus nostros, quasi ab ipsis admilla scelera, quot & quanta sunt reuera ab optimis suorum perpetrata. Audiamus, quæ in eum sint dicta. Quòd ordinationes pretio fecerit: quod annorū decem Episcopum Tuderū dederit. Vidua Rainerij Stephana patris concubina, & Anna vidua cum sua nepte fuerit abusus. Hoc tamen aiunt se non vidisse, sicut neq; quòd palatium sanctum lupanar, & prostibulum fecerit. Benedictum patrem spiritualem exæcarit, & mox ille sit mortuus. Ioanni Cardinali virilibus amputatis intulerit mortem. publicè sit venatus. Dæmonum opem aduocarit in ludō. In amorem diaboli biberit vinum, incendia fecerit, ense accinctus galeam loriceamq; gestarit. Hęc crimina in Ioannem ab inimicis conficta. Alexandro Sexto hæc vitio dantur: quòd quatuor filios, ac filias duas, dum iuuenis esset, è concubinis suscepit. Pontifex factus malis artibus, vt suos efferret, multis

Italici

Oth. l. 6. cap.  
23.Luit. lib. 6.  
cap. 10.

Italici Principibus bella intulerit in ditione Ecclesiastica, eo prætextu, quòd inuasissent quæ ad Ecclesiam pertinerent. per summum scelus veneno, vique aperta multos sustulerit, vt eorum bonis ad fiscum publicumque pertinentibus suos ditaret: Romam sicariis replevit. Tales igitur duo Pontifices dicuntur existisse intra annos mille quingentos quinquaginta & amplius. vt mirum non sit, si per tot sæcula fuerint in illam sedem scelesti aliquando obruti.

Nunc producamus in medium duos optimos omnium Imperatores ex antiquis. Eutropius testatur acclamari solum semper cuilibet Imperatori electo, Melior Traiano, felicior Augusto. Traianus igitur optimus existimatus. Hunc sequitur de sententia antiquitatis eiusdem Marcus Antoninus Philosophus. Atqui Traianus dicitur præposteræ libidini operam publicè dedisse, vt Dion refert, & in conuiuio deorum Iulianus imperator. Hoc autem longè turpius, quàm cum quibusvis mulieribus consuesse. Illud enim peruertit omninò ordinem naturæ, hoc non omninò, sed ex parte. Traianus præterea scribitur fuisse ebrietati deditus: hoc eorum Pontificum nulli est crimini datum. Qui autē de iniustis cædibus dicemus? cum Traianus Parthis, & Armenis, quibus cum Romanis tum pax erat, nullo iure intulerit bella, vt idem Dion testatur, ex iis innumera cædes exorta, rapinæ, incendia, & iniuriæ, vt nihil propè sit, quòd Alexander Sextus gessit? Idem Traianus, mitissimus scilicet vir, vno munere decem millia gladiatorum dedit Romæ, qui in theatro conclusi mutuis se vulneribus conficerent. An non homines isti erant, & quidem innoxij, vt cæteri omnes? quid igitur eos contrucidandos exhibeas? & hos sanè vno munere, alios enim post, aliis muneribus. Quid quereris itaque sicarios esse in vrbe? à multis, inquires, haud atrox existimabatur, gladiatores dare ac populo exhibere. Hoc longè scelestius, tam immane facinus, nullum reputare, aut iis qui nullum reputabant sic adsentiri, vt optimus Imperator cõtenderit in hoc alios Imperatores superare. Quanto igitur intervallo bonitate istum superat Ioannes Duodecimus, quem volunt inter nostros scelestissimum.

Veniamus ad Antoninum Philosophum, qui sibi Imperij consortem adsciuit Lucium Verum fratrem cunctis flagitiis vndiq; coopertū, quod ipse sciebat, ac, vellet, nollet,

Vitia Traiani optimi Imperatoris.

Vitia Antonini optimi Imperatoris.



attamen maximo omnium subiectorum malo tollerabar, & cum posset idem, nullum tamen afferebat remedium, nisi verborum, & insulsæ cuiusdam patientiæ. Qualis vero fuerit Lucius Verus, ex ipsis scriptoribus profanis infra recitauimus. Idem similiter Antoninus Commodam filium sibi successorem reliquit, qui sceleribus ipsis visus est Nerone superasse, pestis humani generis est habitus, ut eodem loco ostendimus. Igitur horum turpitudinem, vitamque facinorosam cum probè nosset Antoninus Philosophus, tamen alterum vocauit ad Imperij partem, alterum verò ad successionem, priuato magis amoris suorum, quam publico Reip. concedens. At illi displicebant eorum vitia. Et cui quæso non displiceant aliena malefacta, præsertim si dederit potestatem, qua perpetrentur? Stoici istius Imperatoris erat, nullo modo istis, quos flagitiosos sciebat Imperium communicare, aut si tales haud crediderat, ubi videbat, illud eis abrogare, publico illos supplicio, vel alia ratione de medio submouere. Hic solus excusando Antonino philosopho locus est relictus, quòd non ipse ea scelera ediderit, neque de illius iussu fuerint edita. Atqui non hoc satis: tales videbat futuros, Imperium dedit quid imperet amplius? sat est furioso gladium dederit in manus, neque amouerit. Quid illud? quòd item sciens multos vxoris adulteros amplificabat, & quidem cum populo vniuerso audiente in scena admoneretur, & quòdammodo obiurgaretur? esto sineget adulterari vxorem: quid mæchos orneret? reliquum nihil esse videbatur, nisi ut manu eos deduceret ad vxoris cubile, & in eodem lecto eosdem bonus homo collocaret. Idem præterea Antoninus suas habuit, quamuis ageret Stoicum, concubinas, ut ad finem vitæ Capitolinus refert. Illud autem crimen, quomodo purgari potest, quòd coniugr defunctæ ex S. C. decreuerit honores diuinos, templa statuerit fœminæ impudicissimæ, quam totus orbis ob id infamem sciebat? Iulianus Imperator hæc crimina Antonini, quantum potest, eleuare contendit in conuiuio suo, sed nihil mouet. Quo putamus igitur animo fuisse fœminas Imperio Romano subiectas, cum viderent à laudatissimo Imperatore ex S. C. decerni diuinos honores & in media Roma ad radices Capitolij & Palatij, in ipso foro, notissimæ adulteræ templa constitui, annuos honores haberi, sacra fieri, sacerdotes deligi? Talisne vnquam gessere Ioannes & Alexander? num sibi socios ac

successo

successores tam funestos, tot, totiq; orbi exitiales elegere? Amauit filios Alexander, multa illi indignissima perpetraruat: nihil tamen illis cum Commodò, aut Lucio: & tamen Alexander idem laudatur ab omnibus, qui eum vituperant in alijs, quòd in aduersarios lenissimus esset, patientia illos vinceret, & cum posset dignitatibus & opibus spoliare, nolebat. Erant sanè multa in Marco laudanda, lentitudo tamen eius, & ignauia in coërcendo fratre, & vxore, & ipso filio, per quos in humanum genus plurima mala inuenta sunt huiusmodi, ut præstet habere principem minoribus virtutibus ornatum, sed minoribus etiam vitijs irretitum: alioquin splendor ille virtutum fucatus facit ut vitia pro virtutibus accipiantur, ac vendantur, atque ita laqueus imperitjs iniiciatur. Comparauimus flagitiosissimos, ut quidem scribuntur à nonnullis, & quidem non æquis scriptoribus, nostrorum, cum optimis Imperatorum.

Nunc eosdem summos præfules conferamus cum summis totius antiquitatis philosophis. Non æqua sanè vtrique lanx. Nam philosophi vitam priuam ducentes non fuerunt obnoxij ijs periculis in vitia trahentibus, quibus Pontifices isti, qui veluti supremi principes nemini subiecti poterant propè impare cuius sceleri manus dare, ac multos singulis horis habere libidinum suarum obsequentissimos seruos. priuatis præterea nulla est causa aut potestas vel in alios sequendi, vel exercendi vltionem, siue odio ducantur, siue etiam iustitia, & cupiditate simul. Tamen videamus qui sint summi isti inter Latinos & Græcos philosophi. Nam summis nostris principibus opponimus nunc summos siue principes in imperio, siue in quolibet hæresis alicuius & sectæ studio. Inter Græcos sanè philosophos primas fert omnium iudicio Aristoteles, alij namq; in aliqua, ipse in omni parte philosophiæ visus est eminuisse, & cuncta ad illam pertinentia scriptis consignasse. Inter Latinos autem, qui doctius est antiquis tum moralia tum naturalia tractarit, quàm Seneca nullus est. Inspiciamus vtriusque mores, & cum moribus Alexandri & Ioannis conferamus. Aristoteles, Æliano teste variæ historiæ lib. V. adolescens factus omnem hæreditatem luxuriosè viuendo consumpsit: Diogenes & Suidas tradunt illum iam maturæ ætatis præposteræ libidini deditum: Hermiam namq; eunuchum in delicijs habuit, cui deinde veluti Apollini præana cecinit, Pythiadi verò vxori, quasi

Vitia Aristotelis.

Cereri sacrificauit: quæ Theocritus Chius ueribus nota-  
uit: traditum est ab eodem Suida, Æschirione etiam, & Pa-  
lephato Abydeno illum abutum, ac pluribus etiam pueris  
ea ipsa ætate, qua uita deceffit. Auaritiæ notant Lycorertius  
eius successor, & Aristoteles Alexandri Aphrodisæi præce-  
ptor, ambo Peripatetici, & ipsius sectatores. Vitio prætere-  
dum est illi datum, quod Alexandro Magno ueneni acutissimi  
inuentu mortem procurarit: quod Plutarchus, Arianus, &  
Plinius confirmant. In hunc igitur, à quo tanta acceperat  
beneficia, sicut & in Platonem, crudelis. Talis itaq; Aristo-  
teles. Seneca porro qualis fuerit, explicat his uerbis Dion:  
*Nec enim Seneca hac in re solum, inquit, sed in peris que alijs,  
contrà facere uisus est, quam philosophabatur: cum enim tyranni-  
dem improbaret, Tyranni præceptor erat: cumq; insultaret ijs, qui  
cum principibus versarentur, ipse à Palatio non discedebat. As-  
sentatores detestabatur, cum ipse Reginas coleret, & libertos, &  
laudationes quorundam componeret: reprehendebat diuites is, cu-  
ius facultates erant aureorum tricies centena millia: quicq; luxum  
aliorum damnabat, quingentos tripodas habuit de ligno cedrino;  
pedibus eburoeis, similes & pares inter se, in quibus cœnabat, ex  
quibus omnibus ea que sunt ijs cœsentanea, quæq; ipse libidine  
fecit, facile intelligi possunt: nuptias enim cum nobilissima atque  
illustrissima fœmina cœtraxit, delectabatur obsoletis: idq; Nerone  
facere docuerat, etsi antea tanta fuerat morum seueritate, ut ab  
eo peteret ne se oscularetur, neue unà secū cœnandi causa discum-  
beret.* Hucusque Dion. Quot igitur partibus superant Ale-  
xandrum & Ioannem Seneca & Aristoteles, libidine, luxu,  
auaritia, & improbitate? alter, inquit Dion, cum tyrannos  
dånaret, tyranni præceptor erat, omni turpitudini deditus:  
alter eodẽ modo omnẽ gratiam suã traduxit malẽ usus om-  
ni tempore, & re: illud satis, qd homo doctissimus uxori sa-  
crificauit, Cinædo pœana cecinir: quamuis ex aliqua parte  
Socrates, Plato, & Stoicorum princeps Zeno præposterã  
libidini dederint operam, ut è Diogene Laërtio constat.

Quid ad hæc dicemus? An non Ecclesiæ nostræ sancti-  
tas summa, quando qui in ipsa pessimi, meliores tamẽ iis,  
qui ex aliis optimi sunt habiti? Veniamus ad hereticos ata-  
tis nostræ: inter quos optimi prædicantur, & quasi cœlitus  
demissi, Lutherus, & Caluinus. Ioanni Duodecimo est ob-  
iectum ab inimicis, quod cum tribus mulieribus iuuenis-  
rem habuerit. At Lutherus cælo delapsus, credo, ut Satan,  
tota uita sua usque ad extremam senectam cum monacha,

quæ

Senecæ vitia.  
Dion in Ne-  
rone.

Vitia Luthe-  
ri, & Caluini.

quæ perpetuam Deo uirginitatẽ uouerat, concubuit. Ioan-  
nes id fas esse, quod malẽ admisit, haud sanxit: Lutherus  
sanxit, adiecit hic licere ancillas ad thori commercia ac-  
cessere, si renuat uxor, quin coniugi licere cum lenis coi-  
re, ubi è marito prolem suscipere non possunt, quamuis ui-  
uat infcius uir tanq; probri. Processit adhuc Lutherus, ac  
dixit, haud se uidere, modò sine exemplo malo fiat, cur nõ  
sit licitum plures uxores habere, ut signo de turpissimis  
hæreticorum progressibus apparet. An hæc egerit idem  
Lutherus, & exemplo bonus homo, ut cætera, consignarit;  
nemo suorum dubitabit, qui iactant illum præbuisse, ueluti  
magistrum, exemplum eorum, quæ docuit: horum nihil e-  
git Ioannes, aut Alexander. Ioanni probro datum, quod  
dæmona inuocarit. Lutherus gloriatur libro de Missa an-  
gulari, summam sic esse sibi cum dæmone consuetudinem,  
ut amplius quam salis modium comederit cum illo: quin  
eò doctore se iactat: eiusq; uerbis & à se haberi fidem, &  
ab aliis habendam scribit, Ioanni est obiectum, quod duos  
occiderit. Quot uerò occisi instigante, & impellente Lu-  
thero? Scimus anno millesimo quingentesimo uigesimo  
tertio per Franciscum Sickingium coactis maximis hære-  
ticorum copiis hortatu Oecolampadij, & Buceri, cum Lu-  
theri discipulorum, nulla alia occasione innumeras uasti-  
tates illatas multis Germaniæ locis, hominum maximam  
stragem factam. Scimus quantã clades inuectã sint Tho-  
ma Muncero duce per rusticos ad omniũ rerum sacrarum  
ruinam concitatos, quamuis ignominiam seditionis huius  
auertere à se postea conatus sit Lutherus, ex quo Munce-  
rus cum suis ad internecionem datus est. Tradunt in vna  
Franconia arcium & monasteriorũ ducenta & nonaginta  
trita fuisse à rusticis illis euerfa, monachos & sacerdotes in-  
numeros trucidatos nulla de causa. Quid? qd Lutherus idẽ  
palmũ decreuit & scriptis euulgauit, nõ esse fas Turcis re-  
sistere, ubi in nostras regiones exercitibus immisfis irrum-  
pant, suosq; à defendendis Christianorum terris auertere: ut  
quos nõ possit per se suosq; neci dare, per Turcas interfici-  
ceret? Accusatus est Ioannes, quod sacras res surripuerit. At  
quot, & quãta bona sacris usibus ex antiquissimo tempore  
dedicata derinentur etiam nunc à Principibus Lutheranis,  
& Protestantibus? Vix ac ne uix quidem fieri potest, ut illa  
æstimari possint. Datum est crimini Ioanni, quod in Missa  
non communicarit. Lutherus autem sic scriptum reliquit:

Coch. in actis  
Luth. Swizos  
in histor.

L 4



*Super omnes abominaciones teneo ego Missam.* Quin edidit libellum, quem inscripsit de abominatione Canonis Missæ: in quo sic inter alia: *Ego multum, inquit, ac sæpè prædicavi, & scripsi de Papiſticiſ ſceleratiſ Miſſis, quomodo conadum ſit ut ab ea abominatione liberemur.* Iam quid attinet dicere ordinaros à Ioanne per pecuniam Epilcopos, aut sacerdotes, cum neque sacramentorum loco ordines ducat Lutherus? Aut quid boni ab illo exspectes, aut speres, qui omnia bona opera nostra damnauit, ac nullius momenti duxit, ac dixit esse? qui mala omnia à Deo in mentes nostras inspirari, scelera immitti, prouehi, ad exitum perducere iudicauit, ac sanxit? à Deo, à Deo inquam, fonte omnium bonorum, fonte omnium virtutum, omnia vitia, omnia flagitia in nos deriuari homo flagitiosissimus asseueravit? atque is Protestantium iudicio optimus omnium iudicatur.

Sed illo melior, credo, Calvinus, qui cum Nouioduni daret adolescens operam libidini præposteræ, in vincula coniectus, & publico iudicio flammis vltimicibus est adiudicatus, sed potentium quorundam precibus ex iis ereptus, & infami stigmatia in humeris notatus, exilioq; perpetuo multatus è Gallis Geneuam profugit. Vide principia iuuenis contaminatissimi: fingi potest vlla maior, ac fœdior spurcicies, quam ea, qua iudicij publici nota est condemnatus palam Calvinus? Quid? nonne idem Geneuæ famulo quodam ad eandem libidinem abutebatur? qui cum surripuisset ab ipso plurimum pecuniæ, profugit: neque ipse voluit ad illum comprehendendum, & in vincula ducendum mitti vllos, ne scilicet ille quaestionibus subiectus scelera Caluini præ indignatione diuulgaret? Quot verò idem Calvinus fœminas aliorum subagitauit? Illud notum, contendisse persuadere Iollandæ vxori nobilissimi viri Iacobi Bourgongne, ut sineret ægrotum virum suum mori, neque illius vllam curam susciperet, se que ipsi eo defuncto in matrimonio iungeret: quod illa sic indignè tulit, ut marito recepta iam valetudine persuaserit relicta Geneuâ in terras Bernensium se conferre: quod egere illi, & res est omnibus peruulgata. Quanto hæc sunt scelestiora hoc in genere omnibus que patrassè dicuntur Alexander & Ioannes: quid egissent, queso, Lutherus, & Calvinus, si summam naeti essent potestatem? si tot ad malefacta occasionibus uti potuissent, quot abundabant Alexander & Ioannes nostri? Ac sanè Calvinus multo turpior Luthero: neque enim le-

gitur

gitur Lutherus libidini præposteræ seruisse. Idem porò Calvinus sub annum miliesimum quingentesimum quinquagesimum nonum cõiurationem funestissimam texuit, qua constitutum fuit, ut certa die Galliarum Rex Franciscus Secundus, Regina mater, Regina vxor, cum liberis, proceribus, ac bonis magistratibus è medio tollerentur. Ea detecta, atque, ut potuit, compressa est. Nihilominus ex illo tempore innumera commissa prælia inter Catholicos & hæreticos innumeri principes, & homines trucidari, innumera templa solo æquata, innumera bona sacris vltibus dedicata ab istis expilata: corpora sanctorum concremata: tot denique, ac tantæ vastitate nobilissimo regno à Caluini sectatoribus illata, ut propè neque tot Sarracenis, qui aliquando in Gallias irruerunt, aut à Northmannis, Gortais, Hunnis & aliis efferatissimis gentibus fuerint inuenta: neque adhuc post tot annos, post obitum Caluini funestissimæ pestis tantarum cladum finis. Quid hinc Belgicos tumultus referam per eundem Calvinum, Caluini que discipulos, toties excitatos? innumeras in Flandria, Brabantia, Phrygia Hannonia, Holandia, & Zelandia strages hominum per tantum tempus factas? templorum, monasteriorum, oppidorum, & urbium ruinas editas? tot virgines Deo consecratas, ac per huiusmodi scelera ad ignominiam Dei constupratas? En qualis optimus homo Calvinus, ut missa faciamus, que in Anglia & cæteris regionibus per ipsum fuerint perfecta, funestissima, ac truculentissima omnia, & tamen optimus iste inter Protestantes. Confer illum, si placet, cum pessimo è nostris, & videbis nostrum respectu istius optimum. Sedere Ioannes quidem duodecim annos propè quinque, at Alexander Sextus vndecim: cuncta acta illorum, quæ ut priuati homines egere (nam quæ ut Petri successores sanxerunt, haud mala fuerunt) cætera inquam, flagitiosa à successoribus damnata, ac rescissa, à cunctis habita nulla. Nunquid idem factum de gestis Caluini & Lutheri? Adhuc ardent bella per huiusmodi furias excitata, incendia peruagatur, templa euertuntur, bona sacra expilantur, virgines Deo dicatæ violantur: sacra, profana, infera, ac supera omnia miscentur post obitum istorum. En ut pessimi è nostris optimi iudicari debeant, si conferantur cum optimis è numero Protestantium, & tamen comparatio non satis æqua.

Nam primo loco Pontifices isti abundabant veluti prin-

L 5

eipes

Geneb. in  
chron. Sur.Iacob. Iamg.  
in vita Calu.

Admirabilis  
collatio.

capies omni occasione, qua propellerentur ad vitia. Secundo loco duos Pontifices elegimus post quindecim secula propè transacta neque enim mirū, si post tanta temporum spatia duo fuerint huiusmodi, si modò fuerunt, ut quidam volunt. Ac Lutherus & Calvinus eodem momento existerunt, quo sectæ ipsorum: eodem prorsus temporis puncto alter Lutheranorum, alter Calvinianorum antesignanus: igitur quando intervallo distat momentū temporis à mille quadringentis ac quinquaginta nouem annis, tot enim numerantur ab illapsu Spiritus sancti in Apostolos, quo tempore est Ecclesia Christi è populis multis constituta per Petrum, vsque ad Alexandrum Sextū, tanto intervallo scelera Caluini & Lutheri sunt maiora vitis Alexandri. Quis verò dimeteretur hoc interuallum? Nam quælibet hora in momenta innumera diuidi potest. Tertio Ioannis & Alexandri acta non sunt habita pro legibus, aut rebus laudabilibus, vel etiam permissis: neque enim id illi statuerūt, aut nos asserimus: at Lutherus & Calvinus non modò sua, sed omnia peccata permiserunt, dummodo fidas Christo: virgines autē Deo dicatas abstrahere à proposito, à voto, laudabile ac sanctum dixerunt: templa euertere, bona sacra furari, id verò religiosissimum sanxere. Quanto istorū Pontificum vitiosa acta post annos ad summum decem rescissa sunt: Lutheri & Caluini adhuc viuunt, & vigent, & ipsi cupiunt & cupierunt æterna. Pontifices illi labeantur in aliquod erratum, quod mox, aut aliquo tempore agnoscetes, emendatum desiderabāt: sic enim mos est cunctis Catholicis, extremis saltem vitæ diebus resipiscere, aliquo saltem tempore auersari & odio summo habere præterita delicta, pudere admissorum. Quocirca siue spectes hominum conditionem, siue tempus, quo fit ut initia rerum sint speciosa, progressusq; interdum reprehendendi: siue opinionem, quam voluerimus haberi de gestis ipsi: siue voluntatem, qua voluerimus nostra crimina vel in modicū, vel in diuturnum tempus durare: infinitis partibus peiores Calvinus & Lutherus, quam qui è nostris flagitiosissimi post tot annorum secula iactantur. Quinto loco adde numerum & naturam delictorum: libido namque præposterata, & virginum sacrarum violatio sui natura est quauis huiusmodi obscenitate turpior & grauior: semper verò Lutherus habuit, quandiu vixit, palam in matrimonio Catharinam monacham, & cuius id licere omnino dixit:

idemq;

idemq; sentit Calvinus, qui se nefandis masculorum contumprationibus fœdauit & adolescens, & iam grandior natura. Ad latrocinia, verò homicidia, & apertissima sacrilegia, bonorumque sacrorum rapinas cunctos adhortati iunt, & scriptis à se relictis discipulisq; adhuc defuncti adhortantur. His verò, quæ diximus, addas licet, conficta esse, ut ostendimus, quæ crimina aduersus Ioannem sunt obiecta, vel ex omni, vel è maiori parte. Quæ verò aduersus Alexandrum scribuntur: quantum ad illicitos concubitus, ea, dum iuuenis esset, admisit: reliqua ipsius filij perpetrarunt, pleraque vel ipso non solum inscio, sed & inuito: quippe qui iam senex timeret ab ipsis filiis omnium rerum publicarum, militariumq; summam nactis, & parentem, qui tamen in ipsos nimio amoris æstu ferebatur transuersus, quò volebant, metu sæpè quando aliter non poterant trahentibus: quod & Panyvinius, qui nihil non Alexandro criminis admissi exprobrat, adnotauit in vitis, quas addidit ad Platinam.

Nunc autem veniamus ad alia, & ostendamus quemlibet Catholicam, modò paratus sit non modò credere iis quæ credenda proponuntur ab Ecclesia, sed etiam parere illius mandatis, quales sunt necessario omnes, alioquin contumaces excommunicantur, & eijciuntur ex Ecclesiæ complexu: huiusmodi igitur hominem, sic animatum demontremus, etiam si sit aliquando flagitiosissimus, tota etiam vita sua, modò redeat in extremo spiritu ad hanc mentem, ut Ecclesiæ velit parere, esse meliorem quouis alieno, cuius maxima iactetur sanctitudo. Id verò sic colligitur, & apertissime probatur. Summum namque candorem Catholicæ religionis esse in omnibus operibus virtutum commendandis, ad quem nullus cœtus peruenire poterit, constat ex eo, quòd in quolibet genere virtutis profert homines supra omnem existimationem præstantes, eosque non paucos, sed innumeros, non vnus itatus, sed omnium, non vnus ætatis ac nationis, sed quarumlibet: quod è superioribus ac subiectis signis apparet. Id etiam liquet ex inuita Protestantium confessione, qui nostræ Ecclesiæ præcepta sic ardua dicunt, ut illa à nobis, quamuis gratiam diuinam prærendamus, absolui nullo modo posse contendunt. Iam verò virtus posita est in animo ad illam capeffendam suum studium collocante, non in opere foras prodeunte. Nam potest quis opus illud idem

producere.

V.  
Quis Catholicus vel scelestissim⁹ melior quouis alieno optimo.  
E multis probatur Catholicæ Ecclesiæ summus candor.

I. Argument.  
probandi V.



producere, nolens id agere alia mente quam virtutis amore, sicut de malis est dictum:

*Oderunt peccare mali formidine pœnæ.*

- II. Quocirca, qui paratus est obedire Ecclesiæ præceptis, quæ summam puritatem continent, is iam pertingit aliquo modo ad virtutem, ad quam cæteri non possunt pertingere, quod in eorum cœtu non sit tantus candor, qui in Ecclesia nostra elucescit. Iam verò cum supra, ubi egimus de coniuunctione spiritus nostri cum spiritu diuino ad finem, signoque primo, & signo vnius fidei explicauerimus solis hoc esse Catholicis, ut animi ipsorum continuato quodam nexu ab exordio mundi per omnes ætates, usque ad supremum iudicij diem connectantur inter se, quod nemo nostris sit, qui sibi vnquam credere velit, aut eligat quod sequatur, aut adhereat eorum placitis, qui sibi crediderint. Ex hac certè animorum conglutinatione fit, ut opera virtutum communicentur, hæc est enim cõmunio inter alia sanctorum, atque ita per adiunctionem meam fit, quod alius è præscripto summæ sanctitatis effecerit. Id aliis non contingit, quod iis non adsit hæc intima, & in omne tẽpus pertingens animorum copulatio. Præterea verò cum simus parati obedire iussis Ecclesiæ, quæ vel grauissima posset præcipere, non potest autem nisi iustissima, & sanctissima, iam deuotione animi perueni ad quodlibet opus virtutis imperatum. Et sanè si verum est illud Christi, *Qui recipit prophetam in nomine propheta, mercedẽ propheta accipiet: & Qui vos audit, me audit*, cum soli Catholici omnium sanctissimos viros, ut è signis primæ coniunctionis liquidissimo patet, colant ac venerentur, audientes illis, ut Christo, qui dedit eis eandem, quæ sibi à Patre data est, claritatem, necessariò concluditur, ex isto cultu & veneratione pertingi magis à quolibet nostrorum ad culmen illarum virtutum, quò ascenderunt sanctissimi illi viri, quam ab iis qui vel eos despiciunt, vel nullo loco ducunt. Fieri porro vix potest, ut ad eorum, quos admiror & colo, virtutes nõ adspirent, cum sit hoc natura comparatũ, ut nobis optemus id, ex quo aliquis à cunctis in honore habetur, vel à me colitur: igitur animi saltem desiderio, & aspiratione, quæ virtutis intimæ est opus præcipuum, ad virtutem perueni, cum toties tot virorum sanctissimorum memoriã, factaq; propter Deum veneror: quod maximè fit in Ecclesia Catholica, abominantur autem Protestantes impij in primis

in Deum Christumque, deinde in illos, qui viuentes Deo Christoq; seruerunt. Postremò necesse est, in iis qui sunt alieni ab Ecclesia Catholica, non esse vllam solidam virtutem, ut supra aperuimus, ea nimirum de causa, quod Catholicorum nemo in officiis virtutum diiudicandis sibi ipsi suoque iudicio innitatur, cæteri ab Ecclesia Catholica alieni aut sibi solis credunt, aut eos sequuntur, qui sibi ipsis soli crediderunt: ex quo factum, ut euenerit in iis illud:

*Sua cuique Deus sit dira cupido:*

Ac vitia sæpè pro virtutibus venditarint, falsa pro veris. Quod si plaris est actio vehemens, quamuis vnica, quam multæ, sed tamen remissæ, ac frigidiores, & vehementissimus omnium sit istius animus, qui ex animo præterita vitia auersatus, Ecclesiæ præceptis, quæ summam ingenerant animi puritatem. parere ob Deum sit paratus, proculdubio præponderabit Catholici cuiusuis conatus ad virtutem conatibus aliorum, qui neque animo conceperunt, aut habuerunt cognitum, quod est in Ecclesia Catholica, maximum in vnaquaque virtute culmen, & ideo neque adspirarunt ad illud, neque adspirare potuerunt.

Hinc fieri videmus in Ecclesia Catholica, ut efferatissimæ gentes, eaque maxima copia, cum sese illi subiciunt, humanissimos induant mores. Hoc erat Indis Occidentibus commune, ut hostes bello captos comederent, quin filios ex ancillis susceptos alerent, ut mox adultiores ac pinguiores effecti occiderentur, coquerentur, & pro cibo essent genitoribus suis: ex hac diritate cætera conici possunt. Affer si potes è tota antiquitate homunculum vnam, qui tantæ feritatis esset, ac mitis euaserit humanusque, obiecta virtutum specie per vllam philosophum, per vllum hæreticum, vel alioquin alienum à nobis. Vide quæso, quid dicam. Cœtant vniversi si populi quotquot fuere ab exordio mundi ab Ecclesia Catholica alieni, & statuunt in medio, siquidem possunt, vnum homunculum, quem à tanta vitæ atrocitate adduxerint ad aliquem humanitatis gradũ. Atqui quintam propè orbis partem tenebant ij, qui prius erant huiusmodi, sic efferi, sic atroces, nunc omnium mansuetissimi. Qui hæc effecerunt, & truculentissimos Indos multitudinem innumeros nondum sæculo exacto ad humanitatis cultum perduxerunt, ij fuerunt Papistæ, quos optimi Protestantibus omnium pessimos clamant. Isti igitur pessimi in

VI.

VII.

VIII.

Argumentum principale.

Admirabilis comparatio.

virtutibus inferendis præstant optimis omnium, quicūque vnquam fuerunt: nō igitur pessimi, sed præ iis, qui ab aliis optimi reputantur, longè optimi.

Beneficia  
maxima à  
pessimis no-  
strorū pro-  
fecta in a-  
lios.

Audi rursus. Alexander ille Sextus, quem volunt inter alios Papas pessimū, misit omnium primus ad Indias Occidentales Bucil Catelanum cum duodecim sociis, omnes erant ex ordine sancti Benedicti, qui Occidentales Indos ad humanitatem, cultumq; Christi adduceret: quod impigrè & diligentissimè factum ex auctoritate & diligentia Alexandri V I. vt refert Fumus in historia sua Gallica. Hoc igitur longè admirabilissimum, auctoritate flagitiosissimi è nostris tantum boni profectum, quantum neq; omnium hæreticorum auctoritate ab orbis cōstitutione potuit vnquam proficisci, immò tantum boni profectum, vt neque vllam partē ex infinitis ab eo productis assequi potuerint hæretici omnes auctoritate sua. Audi rursus. In Germania quondam nulla erat litterarum cognitio, nulla vllius ciuilioris disciplinæ notitia, nullæ vrbes supra Rhenum & Danubium, nullæ populis certæ sedes, rapto viuebatur, ac venatu. Idem de Britannia dicimus. Haud negabunt Protestantes, quæ ipsorum est ingenuitas, Germaniam omnium virtutum bonorumq; genere plurimis orbis regionibus præstare, ex quo Gregorius Secundus eò misit Bonifaciū monachum ad cultum Christi in Germania propagandū. Idemq; contigit Angliæ, ex quo Gregorius in Angliā misit Augustinum monachum. Qui fieri igitur potest, vt nō optimi sint isti, & Papæ, & monachi, quos omnium maximè vituperandos volunt Protestantes, quādo per illos effectum, vt tantum boni in Angliam & Germaniam peruenit, quantum in nullam vnquam prouinciam per vniuersos homines, qui fuere ex quo fuit Adā creatus, potuit emanare? Nondum finem facio. Inter Germaniæ maxima bona annumeratur Imperatoria maiestas, inter humana sanè summum videtur bonum: atqui illa confedit in Germania, ex quo illam dedit Otthoni Primo Ioannes Duodecimus, quem nōnulli etiam Catholici scriptores pessimū volunt: is enim in Italiam vocauit Otthonem, & Imperatorem coronauit, vt Luitprandus eorum temporū scriptor, Rhegino, Sigebertus, ac cæteri omnes tradunt, nemo nisi stolidæ mentis homo, negare potest. Illud itaque admirabilissimum, à scelestissimo (si quidem daremus aliquem mendaciis locum) nostrorum tantum boni in Germaniam

profe-

profectum, quantum cunctæ gentes à mundi fabricatione Germaniæ hand dederūt. His igitur, vt vidimus, bene perspectus, quomodo non summa sanctitas Ecclesiæ nostræ?

SIGNVM TRIGESIMVM  
PRIMUM.

Studia & exercitationes vehementissimæ  
virtutum.

Nullibi magis feruent exercitationes ac studia virtutum, quàm in Ecclesia nostra: hæc igitur  
Ecclesia Dei.

CAP. VII.

Q Valis sit ille qui contendit in Deum, qualis corruptus qui ad illum pertingunt, elegantissimè describitur Dauid iis versibus maxima paucissimis cōprehendēs. *Beatus vir*, inquit ille, *cuius est auxilium abs te ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum, in loco quē posuit. Etenim benedictionem dabit legislator, ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus deorum in sion.* hæc Dauid, apertissimè designans, eum, qui peruenturus sit ad Deum, necesse habere, vt virtutibus studeat, in iis se exerceat, & maiores quotidie quantum fieri potest, progressus faciat. Hinc idem: *Exercebar, & scopebam spiritum meū, & in adiuuentionibus tuis exercebor.* rursus: *seruus tuus exercebatur in iustificacionibus tuis.* Huiusce verò studij, harūq; exercitationē plena sunt omnia in sacris libris, in toto propè Euangelio nihil aliud inculcatur, nisi vt vigilemus, itemus succincti lūbos, talētum ne abscondamus, negociemur, & alia huiusmodi innumera. Hinc Apostolus: *Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placētem, rationabili obsequium vestrū.* Itaque fratres mei dilecti, *stabiles estote, & immobiles, abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.* Adiuuātes exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. *Ait enim, Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te.* Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nūc dies salutis, in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus,

psal. 83.

psal. 76.

psal. 118.

Rom. 12.

1. Cor. 15.

2. Cor. 6.



laboribus, in vigilijs, in ieiunijs, in castitate, in scientia, in lōgani-  
mitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in caritate non ficta, in ver-  
bo veritatis, in virtute Dei per arma iustitiæ, à dextris, & à sin-  
istris. Nolite errare, Deus nō irridetur: quæ seminauerit homo, hæc  
& metet, quoniam, qui seminat in carne sua, de carne & metet  
corruptionem: qui autem seminauerit in spiritu, de spiritu metet  
vitam æternam. Bonum autē facientes non deficiamus omni tem-  
pore. Ergo dum tempus habemus operemur bonū. Obsecro itaque  
vos ego vinculus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vo-  
cati estis cum omni humilitate: propterea accipite armaturā Dei:  
vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. Fra-  
tres, ego me nō arbitror comprehendisse: sequor autē, si quo modo  
cōprehendam, in quo & cōprehensus sum. Vnū autē quæ quidem  
retro sunt obliuiscens ad ea verò, quæ sunt priora, extendēs me ip-  
sum, ad destinatū persequor, ad brauium supernæ vocationis. Et  
nos, ex qua die audiuimus, nō cessamus pro vobis orātes & postu-  
lātes, vt implcamini agnitione volūtatis eius in omni sapiētia, &  
intellectu spirituali, vt ambuletis dignè Deo per omnia placētes, in  
omni opere bono fructificātes, & crescētes in sciētia Dei, in omni  
virtute confortati. Vos autē Dominus multiplicet, & abundare fa-  
ciat caritatē in inuicem, & in omnes, quemadmodū & nos in vo-  
bis: quoniā supercrescit fides vestra, & abundat caritas vniuersi-  
usq; vestrum in inuicē. In quo etiā oramus semper pro vobis, vt  
dignetur vos vocatione sua Deus noster, & impleat omnē volun-  
tatē bonitatis, & opus fidei in salute. Certa bonū certamen fidei,  
apprehēde vitā æternā, vigila, in omnibus labora. Apparuit enim  
gratia Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, vt ab-  
negantes impietatē, & secularia desideria, sobriè & iustè & piè  
viuamus in hoc seculo expectantes beatam sp̄, & aduentū glo-  
rie magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semet-  
ipsū pro nobis, vt nos redimeret ab iniquitate, & mūdaret sibi po-  
pulū acceptabilē sectatorē bonorum operum. hæc loquere, & ex-  
hortare, & argue, cum omni imperio. Consideremus inuicē in pro-  
uocationem caritatis, & bonorum operum. Omnis autē disciplina  
in præsentī quidem videtur nō esse gaudiij, sed mœroris: postea au-  
tem fructum pacatissimum exercitatis per eū reddet iustitia, pro-  
pter quod remissas manus, & soluta genua debilia erigite, & gres-  
sus rectos facite pedibus vestris, vt nō claudicēs quis erret, magis  
autem sanetur. hæc itaque Paulus in singulis propè episto-  
lis suis exhortās & impellēs nos ad exercitationes ac stu-  
dia virtutum, quæ necesse est sint in Ecclesia Dei, atq; ita  
sint, vt per illa distinguantur à factionibus hæreticorum,

& à veritate aberrantium. Erunt igitur & hæc summa in-  
ter nos, ac verè diuina, sic namq; e contentissimo illorum  
cursu laboreque indefesso, & admirabili disciplina digno-  
scetur Ecclesia Dei.

Atq; hęc primum sit argumentum deductum à fine om-  
niam virtutum, qui est vt voluntas nostra sit eadem cum  
voluntate diuina, illi adiungatur, & adglutinata cohæreat.  
hinc dicimus in oratione Dominica: *Erat voluntas tua.* Et  
Christus ipse dixit: *Non veni voluntatem meam facere, sed eius,*  
*qui misit me.* Paulus autem: *Probetis, quæ sit voluntas Dei bo-  
na, beneplacens, & perfecta.* Rectè quidem: non enim beati  
possumus esse, nisi Deo coniugamur. Nisi verò voluntas  
illi nostra se deuoueat & adiungat, animi vis potissima, à  
quæ cunctæ actiones prodeunt, nullo modo fieri potest vt  
illi connectamur, ac propterea beati simus. Reliquum est  
igitur, vt voluntas nostra maximè exerceatur in eo, vt diui-  
næ voluntati in omnibus satisfaciatur, mandata scilicet il-  
lius obeat. *Si diligitis me, mandata mea seruate,* inquit Chri-  
stus. Sed quæ Dei præcepta? Quæ sunt, inquit Christo  
addicti, in Euangelio. Bene est. Varias adhiberi ad illud,  
discrepantesque videmus interpretationes, sicut etiam ad  
reliquas diuinas scripturas: quin potest quouis ad sua pla-  
cita peruicaciùs, ne dicamus ingeniosius, detorquere sa-  
cros libros. Dæmon vsus est eorum dictis aduersus Chri-  
stum, Iudæi vtuntur adhuc. Hæretici inter se digladiantur,  
Euangeliumque omnes obtendunt. In Ecclesia solūm Ca-  
tholica est illud, vt quouis necesse habeat, siue summus sit  
ille, siue infirmus, stare explicationibus aliorum ad sacram  
scripturam, suis non nisi quantum comprobantur à com-  
muni cœtu, quod latè explanauimus supra in principio si-  
gnorum. Sic itaque nemo sibi indulget inter nos, neque,  
vt ait ille vates:

*sua cuique Deus sit dira cupido, &  
qui amant, ipsi sibi somnia fingunt.*

Is autē Dei cœtus, in eo Deus, Deiq; voluntas, in quo sin-  
guli ex animo volunt idem sapere, & idem sapiunt, omnia  
suā subiiciētes aliorum iudicio. Sic enim Paulus: *De cætero  
fratres gaudete, perfecti estote, idem sapite, pacē habete: & Deus  
pacis, & dilectionis erit vobiscum.* Id verò est in sola Ecclesia  
Catholica, vt nemo sibi credat, nemo sibi fidat, nemo in-  
terpretationibus suis stet. Sic quoq; vt humano more lo-  
quamur, difficilius in illam possunt irrepere errores, ac vi-

s. Argument.

2. Cor. 13.

na pro virtutibus accipi. Nos autem dicimus nullo modo posse. Hinc etiam fit, ut cum virtus omnis respiciat bonum commune, Ecclesiae nostrae, siue nostrorum virtutes maxime sint virtutes, propter hoc vnanime cuiusvis sensum. frustra igitur exercetur, si nostra spectes, & compares cum aliis, in virtutibus ij qui sunt extra Ecclesiam Catholicam: imperfecta & manca istorum studia, ac proinde praenostis frigida & lenta: facillime iis contingit, ut scelera virtutes esse credant, falsa proferis eligant sibi.

II.

Nostris virtutum studia conualescunt, non modo ob huiusmodi intimam connectionem diuinitus inspiratam, ut ardentissime ob id properent ad culmen virtutum, sed etiam ob innumeros variosque coetus hominum, quibus diuersi actus virtutum propositi sunt. Nam quamuis virtutes sint inter se connexae, ut nemini sit vna, quin eidem sint omnes, idem tamen omnium functiones peragere non potest: quia si vni maxime stupeat, remittitur vis eius quo ad opera aliarum, cum tamen paratus sit, vbi opus est, ad illa efficienda. Hinc fit ut vnus in vna maxime excellat & elucescat, ut iam de vnoquoque dici verè possit: *Non est inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi.* Iam verò in nullo coetu mortalium videas tam varios hominum coetus ad varias virtutum functiones speciatim tendentium, ut in Ecclesia nostra. Hinc innumerae religiosorum familiae inter nos, ut signo de religione explicauimus, quibus diuersarum virtutum propositae exercitationes; hinc maxima vndique incendia in animis amantium, sectantiumque virtutes, dum conspiciunt illas ad summum prouehi per eos, qui speciatim studentis, ac propterea in admirationem & amorem earum vehementissime rapiuntur, quo scilicet amore inflammati nihil humile concipiunt, nihil vulgare patiunt.

III.

Vniuersis porro sunt exercitationes communes, ut singulis festis interesse sacratissimae missae in iis vacare diuina, cessare ab omni opere seruilibus in die ad sonum campanarum, quas vocant, precari Virginem, semel in nocte, confiteri singula saltem graua peccata, cum maxima illorum detestatione, & communicare Christi corpori sepius, ex praeepto sanè semel quotannis adstringi, nisi quis velit excommunicari, ad aliena restituenda, ac resarcienda quaecumque fuerint aliis illata incommoda, veniamque inimicis dandam, tot signa habere passim proposita ante

oculos,

oculos, quibus animus excitatur ad renouandam memoriam Christi crucifixi, qui est exemplar omnium virtutum, ut signum crucis, quod nobismetipsis manu inducimus ad nosmetipsos impellendos hoc monumento ad vitam pro Deo ponendam Christi exemplo, fidendumque sanguini illius in cruce effuso, hac enim mente fit, tot imagines hominum sanctissimorum passim depictae, qui variis virtutibus eluxerunt, suaeque nos memoria ad illarum prosecutionem vocant, & adhortantur, tot exempla nullo non loco videre erecta magnificentissime. Haec profecto omnia nullis tot adfuit, quod nobis: ac proinde nullis tot incitamenta, & exercitationes ad omne virtutum genus, ut Catholicis vniuersis.

IIII.

Ad hoc argumentum pertinet, sanctis adscribere illos, quorum diuinae virtutes enutere in terris propter innocentiam vitae singularem, miraculisque sunt diuinitus consignatae. Nam cum praemio & poena respublicae omnes, ut bene aiebat Plato, contineantur, fieri haud potest, ut non maxime inflammemur ad illas virtutes capeffendas, ob quas video, vel hominum alioquin vilissimorum, qui vitam tam defuncti sunt, memoriam coli in terris, eosque ad opem nobis ferendam suppliciter invocari. Nam si potest opem ferre qui in terris degit, non poterit qui in caelo? an non multo magis? forsitan haud videbit, vel audiet innocentem? Potest anima mea corpori huic miserimo adsociata, vel in extremis caeli oris positas res videre, non potuerunt animae eorum, qui Deo sunt adsociati, Deo, cui cuncta peruadit ac potest, adiuncti? Gentibus itaque, qui vitia consecrarunt, caeloque inferuerunt, Venerem, Cupidinem, vel huiusce atque alius sceleribus addictos, aderant incitamenta maxima ad omne flagitij genus, non autem virtutis, atque ita maxime in facinora ruebant. Nec male ille eunuchus apud Terentium: Si Iupiter deorum Deus adulter, quidni ego mortalis ita sim? Nullibi verò videas adeo coli sanctos viros, quorum Deus integritatem suo testimonio, miraculis nimirum consignarit, & illa viuendum sit etiam certissimis experimentis comprobata, ne quis sit praestigij locus, ut in Ecclesia Catholica, atque ideo nullibi maiora ad virtutes studia. Nisi quis dicat in terris homines vel malos interdum honorandos, ut etiam sepe debent principes, superiores verò nequaquam, quod Protestantes homines acutissimi latrant.

Quocirca diuini est instituti, ut singulis diebus Martyro

M

2

logij



Hebr. 13.

Dion. eccles.  
Hier. ho. 34.

Lib. 4. ca. 14.

Orig. hom. 3.  
in diuer. Eu.  
Tertul. lib. de  
corop. mil.  
Cyp. lib. 3.  
epi. 6.  
Eus. li. 13. c. 7.

legij lectione, festorumque celebratione honorentur illi, quos Deus & miraculis honestavit in terris, & vitæ celestis puritas hominibus commendavit, meritoque vocentur in vota, veluti cælitibus adscripti, ex quo Christus cæli fores antea clausas hominibus aperuit, Deoque penitus illos sibi adiunxit, ut per Christum Christi que merita diuinam nobis open supplices implerent. Sic Petrus daturus se operam pollicitus est post mortem suam, ut cælestium monitorum memores simus. Quod cum multis modis fieri possit, & illum nobis ipse Paulus tradit, ut meminerimus præpositorum nostrorum, qui nobis locuti sunt verbum Dei, ut inuententes exitum conuersationis illorum, sic imitemur & fide. Videntur ut Paulus velit à nobis celebrari memoriã defunctorum, quo illorum vitam studiosius imitemur. Quocirca bene S. Dionysius, antiquus ille ac venerabilis Pater, ut à Gregorio vocatur, ait in sacratissima Missa recenseri nomina sanctorum, qui in cælo iam constituti Deo penitus adherent. Id verò fit in Canone, quod patet in omnibus antiquissimis Lyrurgiis, Hebraica, Syriaca, Æthiopica, Græca, Latina, è quibus colligitur vetustissimus Ecclesiæ mos à cunctis gentibus toto orbe receptus. Recte igitur Ecclesiæ Smyrnenensis in epistola, quã dedit ad Ecclesiam Catholicã toto orbe diffusam de Polycarpi, qui fuit Apostoli Ioannis discipulus, martyrii hæc scripsit, ut est apud Eusebium: *Nos postea ossa eius (Polycarpi) potiora lapillis pretiosis, auròque puriora, è cineribus selecta, eo loco reposuimus, qui illis erat decurus, consentaneisq;.* Vbi sanè nobis in vnum aliquando coactis Dominus præstabit, ut celebrem eius martyrii diem instar natalis festi, cum exultatione & gaudio, quantum fieri potest maximo, recolamus, idq; cum ad martyrum memoriã, qui antea tale certamen confecerint, tum ad eorum exercitationem, mentisq; ad talem constantiam præparationem, qui postea Christum eo genere mortis ingenuè confessuri sunt. Hæc Ecclesiæ Smyrnenensis ad omnes vbiq; positos Christianos: ut sciamus recte institutos martyrum, sanctorumque festos dies, ut scilicet eorum commemoratio nos excitet ad virtutum studia & exercitationes, quod adnotarunt etiam, scriptisque consignauerunt vetustissimi scriptores, Origenes, Tertullianus, Cyprianus. Hinc Eusebius libro de præparatione Euangelica: *Nos, ait, vera pietatis milites, ut Dei amicos, honorantes, ad monumenta illorum accedimus, vota q; illis facimus, tanquam virtus sanctis, quorum intercessione ad Deum non parum iuari profi-*

temur

temur. Hæc ille. Conuellunt itaque fundamenta iussu Dei iacta ab Apostolis, & ab omni natione Catholica per omnes ætates perpetuis exercitationibus stabilita; quicunque festos tot sanctorum dies nolunt, cultumq; illis & eorum rebus adhibitum, ac nobilissimã Ecclesiarum monumenta nomine ipsorum consecrata altissimo Deo non modo reiiciunt ac spernunt, sed quod omnibus est sæculis execrandum, tollunt ac demoluntur. Ac mirum, ni isti simul inducant in orbem, non sanctissimorum virorum cultum, festosque dies ac monumenta. Sed quos antiquitas venerabatur, spurcissimorum deorum, ad quorum similitudinem proximè accedunt, impias superstitiones. Nunc ad propositum redeamus.

Illud pertinet maxime ad studium virtutum, celebrasse, & adhuc celebrare, vbi res exigit, tot Concilia, siue in qualibet diocesi præsentente proprio Episcopo, & in vnũ conuenientibus presbyteris, siue in qualibet prouincia conuocatis ad hoc Episcopis singulis illius prouinciæ, præsentente Archiepiscopo, siue Metropolitanò, siue Oecumenico indicto Concilio; accersitisque ex orbe toto cuiuslibet gentis Episcopis; præsentibusque sedis Apostolicæ legatis; non alias ob causas, nisi ad retinendam constitutamque vnius fidei doctrinam, bonosq; mores componendos. Ab ipsis enim primis Apostolorum temporibus hæc omnia in more posita fuerunt, ut liquet è Concilio Hierosolymitano primo; & conuentibus habitis Antiochiæ; in quorum primo missi ordinatque Paulus & Barnabas; in secundo exposuerunt iidem in publico cœtu, quid postquam missi fuerant egissent pro Christi cultu propagando inter Gentes. Exstatque canoni, qui ab Apostolis ad nos peruenisse traditur, ut Episcoporum Concilia prouincialia bis quotannis, si fieri potest, celebrentur: idque reperitur in Concilio Nicæno vniuersali ad finem canonis quinti, constatque ex epistolis Cypriani & Eusebij Cæsariensis historia Ecclesiastica moribus vsurparum. Vniuersalia verò cogi è toto orbe haud potuerunt vsque ad Constantinum, patetque Christianis omninò confirmatam. Sed loco vniuersalium Conciliorum solebat illud agi, ut acta Conciliorum prouincialium transmittentur ad Episcopum Romanum, & quid definitum fuisset illi significaretur, quò ipsius auctoritate, aliorumque omnium comprobarentur, id colligitur ex epistolis Dionysij Alexandrini ad

VI.

Cap. 38.

M 3

Stepha

Lib. 7. c. 4.

Stephanum Papam, ut est apud Eusebium, & Cypriani literis, & antiquissimo canone, & inueterata consuetudine, qua sancitum, moribusque comprobatum fuit, ne quid graue ageretur ab ulla Ecclesia inconsulto Pontifice Romano. cuius rei meminerunt Cyprianus, Cyrillus Alexandrinus aliique, quos signo de Petri cathedra recensuimus, neque enim sine Metropolitanæ licentiæ quidquam gerere vlli poterant, neque illi sine Papa omnium quasi Metropolitana. Sed post Ecclesiæ pacem constitutam plurima sunt habita Concilia vniuersalia, ad quæ conuenire ex omni ferè natione orbis totius aliqui Episcopi vel per se, vel per suos legatos, ad constituendam morum religionisque doctrinam: quod quidem totum nihil est aliud, quam studium, exercitatioque virtutum. Sed cum tot à nostris Concilia vniuersalia per tot gratas sint celebrata, confluentibus ad illa è toto orbe, & è quauis propè natione Episcopis, & doctoribus, ecquando hæretici omnes, qui à Simone Maggo innumeri fuerunt per tot annorum sæcula, potuerunt vnquam cogere vnum generale Concilium? ecquando coegerunt? vnum posco pro plurimis nostris. Tot sectæ hæreticorum fuerunt per tot annorum spatia, & nunquam tamen ex omni orbe cogere vnum Concilium vniuersale valuerunt quamuis potentissimos Reges & Imperatores rerum suarum studiosissimos habuerint? Nam quid non moliti sunt Constantius, Valensque Ariani, quid non Vandali, & Ostrogothi eiusdem sectæ? Omittamus singulos recensere huiusmodi. In re namque clara sumus, sed quid nobis cum hæreticis? Tota antiquitas in medium procedat, & proferat vnum conuentum huiusmodi à suis, vel ab vllis habitum, veluti à nostris, vnus mihi satis erit inter tot annorum millia vniuersalis ex orbe toto conuentus, ad alia procedamus.

VII.

Illud etiam facit ad ardentissimum nostrorum studium ad omne virtutis genus, & eius exercitationes, tam diligenter martyrum sanctorumque vitas descripsisse, & tamen adhuc à nostris maiorem desiderari diligentiam. Scimus namque antiquis curæ fuisse, ut gesta martyrum scriptis mandarentur, omnium deinde integritate præstantium virorum vitas monumentis cognoscimus esse commendatas. Sarius postremo septem maxima volumina vitarum curauit excudi à se digesta, & ex antiquis collecta. Sed habemus præterea vitas sanctorum ex ordine SS. Francisci &

Dom i

Domitici, aliorumque separatim descriptas: ita ut si quis imitari in cæteris Surium velleret, totidem præterea colligere posset volumina. Hoc autem totum maximè spectat ad exercitationem studiumque virtutis: hoc ipsum namque curate, ut hæc gesta sanctorum posteris traderentur, indicat eorum, qui hæc curarunt, animum virtutis sanctimonixque Christianæ amantem: habere autem descripta, & ea legere, atque in manibus habere, pars est ipsius virtutis, quæ iubet ut sciamus qua via nostri maiores ad vera bona perrexerunt, ut nos eodem modo ipsorum exemplo pergere possimus, incitarique factis & exemplis eorum legendis. A nullo autem cætu videbis tantum laboris insumptum ad omnia sanctorum acta sigillatim describenda: ut à Catholicis: neque certè quidem potuit ab aliis hoc præstari. Nam quem, quæso, habuerunt alij, qui virtutis alicuius diuinæ eximias laudibus reliquo mortalium generi præstiterit? Ostendimus signo de perpetua sanctorum successione, nullis, nisi nobis contingere ut proferre possimus omni sæculo plurimos vitæ cuiusdam cælestis admiratione conspicuos. Quod sicuti scientia conferre aliquid videtur ad instituendos mores, vitamque virtutibus aliis expoliendam, signo de peritia Catholicorum & ignorantia hæreticorum clarissimè ostendimus quinam forent isti hac in re, qui sint aut fuerint nostri: ut à nostris innumera fuerint publica omnium disciplinarum excitata gymnasia toto propè orbe terrarum: quod nullibi ab hæreticis præstitum videmus, à nostris autem tam magnificè, ut in vna Lutetia numerentur sexaginta quatuor collegia constructa ad alendos publico sumptu iuuenes, qui litteris operam dare volunt: ea porro sunt pleraque omnia ab Ecclesiasticis viris fundata, ut Genebrardus in chronico suo testatur. Atqui nulla hæretica vnquam natio tale aliquid præstitit, neque vlla gens, immò neque omnes gentes simul ab orbis exordio, ut signo de libertate & magnificentia aperuimus.

VIII.

Huic aliud succedit, quod propius ad virtutes Christianas accedit. Nam tot à nostris templa, tot monasteria condita ad pietatis cultum, virtutumque cælestium studia propaganda per totius orbis terræ non modò vrbes, & vicos, sed agros, & nemora, saltusque inaccessos: tot similiter opera pia instituta, xenodochia, domusque ad pauperes alendos, agros curandos, puellas puerosque parentibus orbatos,

IX.

M 4 &amp;



& periculis plurimis obnoxios quouis modo adiuuandos, præterea verò expositos suscipiendos, inopiamq; & miserias quasuis omnium subleuandas, aut aliorum virtutes præmiis præpositis promouendas ob collegia sacerdotum constituta, fundosq; clericis attributos, qui digni forent quibus hæc darentur, vt horum nullus sit finis. Hæc nos latius persecuti sumus signis de liberalitate & magnificentia, vidimusq; quanti hac in re fuerint nostri. Esse verò hæc omnia ardentissima incitamenta ad virtutes, vel ipso solo adspectu, & memoria, nedum spe præmij alicuius consequendi, vel opis nanciscendæ, nemo sanè mentis inficiari potest. Eodem pertinet, quod à Conciliis Episcoporum Catholicorum, vel à Pontificibus summis sæpius est factitatum, vt Reges & Imperatores ipsos excommunicarent, soliove deijcerent ob scelera perpetrata, cum iam nihil nõ tentatum fuisset prius, vt illi ad mentem redirent, à malefactis iniuriisq; inferendis abstinere, ita vt cunctis, quibus æquus foret animus, apertissime apparet, posterisq; testatissimum foret, virtutem colendam, vitia vitanda, horum fugam amplectendam, prosecutionemq; illius laudandam, & tenendam: quæ sanè nos fusiùs explicauimus signo de iustitia. Horum verò vel nihil vnquam simile, vel quod nullo modo sit cum nostris conferendum, videbis ab aliis populis factum, quamuis de Magis, & Æthiopiis olim nescio quid obscure aliquid gestum quidam scriptores videantur indicare. Si quid autem per factionem seditione seu tentatum fuerit à quoquam, vel ad exitum similiter perductum, id non pertinet ad normam virtutis, quæ non armis, sed iure ante omnia decernit, cuius decretis arma seruire debent, ne more bestiarum præliemur.

X I.

Sed hæc sanè omnia nihil sunt quantum pertinet ad exercitationes & studia virtutum, si sumantur in manus vitæ sanctorum, quæ impromptu sunt, ac cõsideretur quot illi, & quanta pertulerint ac subierint pro assecutione cuiuslibet vel minimè virtutis, vt in officio cuiusque perstiterint immobiles aduersus omnia repugnantia, quas sibi mulctas indixerint, vbi à proposito vel imprudentes excidissent. Nam quis haud obstupescat, quod totos tres dies fletum duxerit Catharina Senensis, non aliam ob causam, nisi quod per imprudentiam mendacium nulli noxium dixisset. Longinqua exempla & obscura ne sectemur. Innumera sunt huiusmodi, quæ argumenti propositi breui-

tas

tas non finit nos latius explicare: vnica re concludam.

Sunt multa inter nos millia toto orbe ad Indias vsque extremas dispersa eorum, qui arctissima & prima sancti Francisci instituta sequuntur: hi vocantur nunc Capuccini, Discalciati, aut quouis nomine, nil refert: quamuis multæ sint classes eorum, qui viri diuini leges tenent. De iis nunc loquimur, qui seuerioribus eius præceptis se obstrinxerunt, quique nihil habent commune, vel proprium, quorum singulis vna tantum tunica, obedientiæq; & castitatis vota seuerissima, vsque ad extremum vitæ diem tempus omne instrumentibus in diuinarum rerum meditatione & tractatione. Peto igitur è tota antiquitate, è quouis populo à vera pietate alieno vnum aliquem (vnus mihi satis est in toto æuo pro millibus multis) qui pro virtute assequenda quidquam simile præstiterit vnquam, qui in tanta paupertatis duritiè perstiterit, in tanta obedientiæ sibi vltro indicta necessitate. Nam de castimonia quid attinet dicere? Nunquid hucusque processit Epictetus ille memorandus antiquis? nunquid Zeno Stoicorum pater ac princeps, qui pueris, nedum ancillis, assuesse dictus est? nunquid Cleanthes horum socius? Quoquò te vertas, nihil reperies, quod vel vmbra sit istorum tenuiter assecutum in exercitatione studioq; cuiuslibet virtutis.

Hinc factum, vt apud nullos inuenias tot libros scriptos de singularibus modis, quibus in vnaquaq; virtute aliquis progredi possit, vt apud nos. Prisci illi Philosophi vniuersalia quædam præcepta tradiderunt, diffinitionibus ac diuisionibus virtutum scribendis operam dantes: nihil ferè apud illos speciatim de vitis, quibus arceantur vitia, adsciscantur virtutes. De hæreticis porro quid dicemus, qui neque præstiterunt quod Philosophi ipsi? At inter nos, quantum spectat ad modos singulares acquirendarum virtutum, tot sunt harum rerum volumina, vt quæ fœminæ scripserunt, superent quidquid omne ætatem posteris hac in re commendauit. Arque vt omittam superiorum ætatum fœminas: proximas maioribus nostris recenscamus. Habes enim dialogos, & epistolas in hoc argumentum præclarissimas, operaq; alia Catharinæ Senensis. Habes præcepta & monita Hildegardis Germanæ, Brigidæ Suedæ, Gertrudis Barauæ, & quæ ante paucos annos decessit, Teresiæ Hispaniæ superantur proculdubio à philosophis, & aliis, quantum ad diffinitiones diuisionesq; virtutum: superan-

X II.

Admirabilis comparatio.

X III.

M 5

LXX

tur verborum sententiarumq; lenociniis & ornantibus, non autem tradendis rationibus, quibus ipsas virtutes speciatim consequemur. An non hoc verum? Clara virgo Affias scripsit breuissimam quandam bene sancteque viuendi regulam, cui nunc parente ducenta ferè virginum millia toto orbe Catholico. Teresia dicitur fundasse sexaginta monasteria in Hispaniis, tum virorum, tum foeminarum sanctissimè viuentium. Idem perfecit Brigida Sueca, cuius adhuc exstant monasteria multa. Atqui hoc neque vniuersi Philosophi, neque homines ante Christum natum, vel etiam post, eorum qui sunt à nobis alieni, præstare poterunt. Quis igitur audeat hac in re se nostræ Ecclesiæ comparare? nunquid omnes Philosophi, omnes hæretici, omnes scriptores? quid dicam? mortales vniuersi suis exercitationibus, siue scriptis, siue non scriptis, tantum haud potuere, quantum vna è virgunculis & mulierculis nostris. Quid itaque frustra disputamus? Vniuersi antiqui simul iuncti haud valuerunt tantum, quantum vna virguncula, vna muliercula è nostris: & tamen foemineus sexus ingenua fragilitatis vitio potissimum notatur, carèque naturaliter virili quadam contentione ad virtutis altissimum culmen assequendum maximè necessaria, caret animi inconcussa constantia persistentis aduersus viria quæuis animum pulsantia, cum verè dictum fuerit ab illo:

-- *varium, & mutabile semper*

*Fœmina --*

Neque malè Philosophi summi foeminam dixerunt esse animal imperfectum, in quod in primis natura haud respiciat. Illud igitur longè admirabilissimum, quæ sunt inter homines, si naturam spectes, imperfecta & manca, ex iis vnum nobiscum sentiens in virtutibus capeffendis & tradendis esse pluris, ac perfectius, quam multitudo innumera omnium, qui post orbis creationem fuerunt à nobis alieni.

FINIS LIBRI SEPTIMI

DE

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, THOMÆ BOZII  
EYGVBINI, LIBER VIII.



SIGNVM TRIGESIMVM  
SECVNDVM.

Prudentia politica.

*Neesse est, in Ecclesia Dei, quando est diuina, gubernationem optimam florere, si cæteris, aut publicis rebus, aut regnis conferatur. Id nostræ Ecclesiæ contingere, apertissimè demonstratur.*

CAPVT I.



**E**CCLESIA, de qua nobis est sermo, diuina est. Ecclesiam namque Dei hanc nominamus. Ergo ipsius administratio optima ac diuina: si cæteris, quæ sint in terris, aut fuerunt, conferatur: alioquin cerò scimus in terris nihil esse, quod sit ab omni parte, inquit ille, beatum. Ac sanè fieri potest, vt aliqua, siue Respub. siue regnum per aliquod tempus cæteris præstare videatur, & eminere: sed nobis haud breuia spectanda, neque temporis alicuius exigua pars, verùm totius durationis decursus pensandus: ex illo res diiudicanda. Hinc vates ille: *Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros Libani: & transfui, & ecce non erat: quasi in eum, & non est inuentus locus eius.* Audin' vt impiorum vertex breui extollatur? audin' vt deprimatur & allidatur ad terrâ, prorsusq; deleatur? Nunc contra inspiciamus Regibus nostris ac principibus eorū optimū moderandi genus. Neq; verò hâc de totius Ecclesiæ & vniuersitatis nūc agimus sola rectione, cui nulla labes potest subesse: sed de Christiana quidem, & Catholica, tamen ciuili principum prudentia ac disciplina. Omittimus autem reliquas prudentiæ partes, quæ vel ad sui ipsius, vel ad familiæ institutionem rectam pertinent. Nam quantum spectat ad singu-

lorum



Singularia  
euenta Lusitanici regni.  
*Vide hist. Roder. Tolet.*  
Omniū pax maxima Lusitanici regni cum suis Regibus.

lorum mores, abunde dicitur singulis virtutum signis, quantum ad familias, satis est quod complexi sumus signo de felicitate Catholicarum regiarumque posteritātū. Hic persequemur, quæ ad publicas res administrandas referuntur. Qua in re, ne quis effugere valeat veritatem, afferemus in medium mirabilissima, aut euenta, aut ptiuilegia Occidentalium regnorum & principatum; qui nobis hucusq; adhæserunt; & omnium maximus sunt: è quibus; quod præmanibus est; illustrissimum fiet. Atq; exordiamur ab extremis Europæ regionibus à Lusitanico regno, quod incepit anno millesimo centesimo duodecimo & licet post millesimum quingentesimum octuagesimum primū, proprium suæ nationis Regem non habeat, propria tamen iura tueatur, ac leges, neque quas oras longissimè positas sibi peperit, & acquisiuit, vilo modo amisit, aut aliis regnis illæ attributæ sunt. Huius igitur, quod annos amplius quingentos floret, hoc sit primum, quod nulla natio ab orbe condito præter Lusitanicam reperitur, quæ per tot sæcula civilibus bellis minus aduersus Reges suos fuerit commota; Immo nunquam commota aduersus Reges communi decreto constitutos. Peruolue omnes historias, quarum scripta ad nos integra peruenerint, neque fabulosa sint; qualia reputantur à doctis, quæ de Assyriis multa traduntur, & nos ostendimus signo de felici posteritate Regum Catholicorum: & videbis hanc laudem deberi Lusitanicæ genti, vt Regum suorum studiosissima fuerit; pacis ac tranquillitatis quo ad suos obseruantissima: consule facta Regum Medorum, Persarum, Parthorum, Syrorum, Armenorum, Asiaticorum, Ægyptiorum; Græcorum, Cypriorum, Afrorum, Sarracenorum, & quorumuis, & videbis; modo tot ætates perstitierint, ciuilibus bellis ea regna aduersus suos Reges aliquando concitata. Catholicis hoc Lusitanis ab orbis exordio diuinitus est concessum, vt nunquam Reges suos communi decreto constitutos armis peruerint.

II.  
Nauigatio remotissima Lusitanorū.  
*Vide hist. Petri Maffei.*

Secundum sit illud. Nulla vnquam gens, ex quo mūdus est productus, tot maria transiit, ac tam longè distitas terras obiit, vt Lusitanicæ; neque ego nunc loquor de circumnauigatione totius orbis, quam primus est aggrediatuus Fernandus Magaglianes Lusitanus, & comites ipsius perfecerunt, sed de frequēti ad remotissimas oras; annuatq; peregrinatione, in qua cunctis præstant hucusq; Lusitani,

à Bra-

à Brasilia namque vsque ad extremos Sinas & Iaponios perenni cursu vastissima maris ac terrarum spatia ante annos octuaginta peruagantur: quod iter recta patet in longitudinem gradus circiter ducentos & quinquaginta. Phœnices ab antiquissimis temporibus, vsque ad nostra, hanc laudem merebantur antea, vt cunctis gentibus præstarent, quantum scimus è scriptis Herodoti & Strabonis, adde etiam diuinis libris, in quibus habetur Tyrios, vel adfuisse, vel etiam præfuisse classi Salomonicæ. Nullos his præcelluisse apparet, quamuis Hanno legatur Africam circumnauigasse, nisi Marcus ille Polus Venetus, cuius habemus nauigationes descriptas. At modo Lusitani vnuersos ita superant, vt à nullo superari possint, quando plurimi sint hodie, qui orbem totum circumlustrant, nec desint, qui quotidie nauigando circumueant.

Tertium sit, Nulla vnquam gens ab humani generis exordio in tot at tam longè positis oris sedes fixit, coloniasq; deduxit, vt gens Lusitanicæ. Videbatur hoc esse Romanorum, vel etiam Macedonum, Phœnicumque; sed his proculdubio Lusitani superiores. Romani namque colonias nullibi posuerunt, nisi intra imperij sui confinia, quæ non protendebantur ultra gradus nonaginta ab Occidente in Orientem, Lusitanorum verò sunt ultra gradus ducentos & quinquaginta. Quartum sit. Nulla vnquam natio, tam remota regna, terrasque in suam potestatem redegit, vt Lusitanicæ. Plures quidem plura, sed non adeo longinqua. Igitur Lusitani non modo remotissimas oras adierunt, & in hoc omnibus præcellunt, sed & in iis domus posuerunt, amplius etiam subegerunt imperio suo: quæ sanè haud fieri possunt absque optima gubernandi publicas res arte & disciplina.

Iam verò si Castellam, vel Hispaniam vnuersam Lusitania adiuncta contempleris, habes admirabilia prorsus, in quibus obstupescas. Ac primum sit illud, quod incredibile videbitur res ipsas ignorantibus. Nullus vnquam populus, aut Rex ab orbis fabricatione tantum terrarum tenuit, vt Hispanicus, qui nunc terrarum tertiam partem imperio suo coercet, Romani olim Europæ non benè tertiam possidebant, Africæ vix sextam, Asiæ neque quadragesimam portionem, at Americæ, Occidentalium Indiarum, & insularum Oceani Meridionalis nihil: & tamen hoc to-

tum

III.  
Coloniarum remotissimæ Lusitanorū.

IIII.

Singularia euenta Hispanici Regni.  
I.

*Roder. San. Roder. Tolet. Vasquez, Marinus Sicul.*

Latissimum  
Hispanorū  
Imperium.

II.  
Imperium  
Hispanorū  
circumdans  
tellurem to-  
tam.

III.  
Innumere  
Gentes ab  
Hispanis in  
vnam fidem  
reductas.

IIII.  
Regia stirps  
Hispanis ve-  
cultissima.

tum est orbis totius tertia proculdubio pars. Quocirca si tellurem diuidas in æqualia, quod nos facimus, comperies Hispanorum imperium Romano maius esse viginti ac pluribus etiam partibus. Nam scimus illud à Septentrione Rheno & Danubio, ab Occidente Oceano, à Meridie Atlante monte, & locis Africæ desertis, ab Oriente Tigri fluuio terminatum.

Secundum sit Hispanorum diuinitus concessum principum legum. Nulli vnquam contigit aliquo temporis decursu, vt orbem terrarum circumdederit imperio, quod Hispanis euenit. Oras namque omnes Africæ, quas alluit Oceanus, ipsi tenent cum plurimis quæ adiacent insulis: ad ostia maris rubri insulam Zacothoram, in sinu Persico Ormutium insulam, regnumque cum plurimis in Arabia & Persia portibus, prope Indum insulam Diu, Indiæ vero cis Gangem prope omnes maritimas vrbes & insulas, inde Malachæ nobilissimum regnum, quod est in aura Cheronesso: mox in conspectu positas Moluchas insulas innumeras: deinde Philippinas, & nouæ Guineæ regiones: his amplissimæ Americæ loca vastissima succedunt, quæ Oceanus ambit, interfluitque; ad fretum Magalanicis, à quo littora Brasiliæ petuntur, portusque his finitimi, donec Hispaniolam Cubamque insulam inuisas, à quibus si soluas peruenitur ad Canarias, aut etiam si velis Tertieras insulas, ac tandem quos velis Hispaniæ portus: ita vt orbem totum circumdederis, Hispani semper imperij terras pertingens.

Tertium sit illud. Nulla vnquam gens, ex quo Adamus habuit liberos, tot nationes moribus ac ritibus dissimiles ad vnus religionis cultum, vel earundem legum studium perduxit, vt Hispana. Vix enim quisquam possit enumerare gentium varietatem, moresque illarum prorsus inter se dissidentes, quas Hispani sub imperium suum miserunt, & ad Christi venerationem perduxerunt, vniuscumque Dei cultum. Sunt in promptu historia: legat qui volet.

Quartum possumus hoc numerare. Nulli vnquam populo contigit, vt tot Reges, quorum successio litteris aut Græcis aut Latinis sigillatim prodita fuerit (de his namque duntaxat toto hoc tractatu nos agimus) habuerit ex eodem sanguine, atque Hispana, vt ostendatur signo de felici posteritate Regum Catholicorum. Ex quo namque Recharedus

us Hispanias est moderatus, eius agnatio perstitit, & regiam potestatem transmisit vsque ad Ferdinandum: adnotauit hoc in historiis suis Rodericus Sanctius. Annus est millesimus, ex quo Recharedus Ecclesiæ Catholicæ se adiunxit: ex illo Hispani Reges habent ex eodem semper natos sanguine. Hæc porro fieri haud possunt omnia, sine optima gubernandi doctrina.

Hispanico proximum est Gallicum regnum, cui quondam feudi, vt aiunt, nomine, & Flandria & Burgundia subiiciebantur, vt inter alios Munsterus homo hæreticus & Germanus haud negat. Certissimum sanè est Galliam terminari Rheno, Francoſque, & Burgundos omnes vti ferè eadem lingua, quod plerunque iis accidit, qui regno eidem parent. Ex optima sanè Gallicorum Regum gubernatione, quibus innumeri olim principes subiiciebantur, & hodie subiiciuntur, contigit, vt nulla natio, cuius gesta scriptis aut Græcis, aut Latinis sint consignata, tot Reges, tot orbis partibus tamdiu regnantes dederit, vt Gallica: idque facillimè cognosces, si omnium regnorum, quæ hucusque à mundi fabricatione floruerunt, euenta contempleris. Hanc laudem Græci antea sibi assumebant. Alexandri namque Magni duces Græci omnes diu multis Asiæ regionibus imperarunt vsque ad vltima Parthorum Persarumque confinia, Indis ne dominarentur, id fuit in causa, quod illi post ipsius obitum cunctis Macedonum præfectis iugulatis Regem sibi suum constituerint. In Europa Alexandri successores vix aliqua sibi Græciæ loca retinuerunt: in Africa nihil ferè habuerunt egregij, nisi si quid Ægypti adnumeratur Africæ. Qui supremi omnium ex Alexandri successoribus regnarunt, ij fuere Ptolomæi, qui post annos ferè trecentos ad extremum sublati sunt. Nunc videamus, qui è Gallicis Reges prodierunt, & quam latè diuque imperitarint, & omitimus sanè ipsum Galliarum regnum, quod primus in Gallia Clodoueus Francorum Rex constituit anno quadringentesimo octuagesimo quinto, & quadringentesimo nonagesimo sexto Christo nomē dedit. Igitur amplissimum hoc regnum durat annos iam mille centumque, & amplius, ex illo prodire Reges, qui Germaniæ Pannoniæque dominati sunt. Carolus namque Magnus has prouincias domuit sub annum septingentesimum octuagesimum octauum, & Ludouicus eius nepos primus se Germaniæ Regem vocauit, & ad posteros transmisit, ac sicut in Ludouico regnum

Singularia  
euenta Gal-  
lici Regni.  
*Li. 2. de Geor.  
Paulus Æmi-  
lius, Masson<sup>9</sup>  
Amoinus.*  
Plurimi re-  
ges plurimis  
terrarum par-  
tibus à Gal-  
lis dati.



*Rhegino.**Iac. Meyrus  
Ioan. Vassus.**Sigon. de re-  
gno Ital.*

Germaniæ cœpit, sic quârum pertinet ad Caroli familiam desit in Ludouico Arnulphi filio post annum nongentesimum decimum: ex iisdem Gallis exstiterunt Portugalliæ Reges, qui vsque ad extremos Sinas imperium latissime protenderunt. Henricus enim Bisuntinus Comes primus Portugalliæ Rex fuit, quod nomen assumpsit anno, ut nonnulli scribunt, millesimo centesimo trigesimo nono: perstitit in eadem agnatione vsque ad annum millesimum quingentesimum octuagesimum per annos quadringentos & quadraginta duos, & quemadmodum cœpit in Henrico, sic in Henrico finem sortitur. Similiter è Gallis profectæ sunt Italiæ Reges. Instituit illud regnum Carolus Magnus anno, ut quidam produnt, septingentesimo septuagesimo quarto, & in Carolo Crasso, qui è stirpe Caroli Magni fuit, anno octingentesimo octuagesimo octauo terminatur quantum ad eius gentem. Et Galliæ dederunt etiã Constantinopoli Imperatores. Anno namque millesimo ducentesimo Balduinus Constantinopoli capta, Constantinopolitanum Imperiũ transmisit ad suos nepotes, quod iuniori Balduino postea, anno millesimo ducentesimo quinquagesimo octauo, à Michaële Paleologo est ereptum. Galli fuerunt aliquando Hierosolymitani & Syriaci Reges: anno etenim millesimo nonagesimo nono Gottifredus Hierosolymorum Rex est coronatus, sed millesimo centesimo octuagesimo septimo expulsi Hierosolymis Christiani. Lusignani origine Pictones diu Cypri imperium tenuerunt, sub annum namque millesimũ centesimum nonagesimũ primum. Richardus Angliæ Rex insulam Guidoni Lusignano donauit. Henricus Secundus Angliæ Rex, cuius adhuc posteri eam potiuntur, anno millesimo ceteresimo quinquagesimo quarto in illa insula imperare cœpit, is fuit natione Gallus, & Comes Andegauensis. Anno millesimo ducentesimo sexagesimo quinto Carolus S. Ludouici Francorum Regis frater Neapolitanum, Siculumq; regnum sibi suisq; acquisiuit, Manfredi profligato. Ex huius Caroli liberis fuit Carolus, qui circiter annum millesimum tercentesimum duodecimum consecutus est Hungariæ regnum, cuius progenies Ludouicus anno millesimo tercentesimo quadragesimo secundo, non modò Hungariæ, sed & Poloniæ Rex fuit. E quibus omnibus apparet, quot ac quanti Reges diuersis orbis regionibus dati sint ex vnis Gallis, ita ut hac in re, quantum scire

postu

possumus, cunctas nationes Galli meritò superare dici possint.

De Gallis similiter illud secundo loco occurrit admirandum, quòd nulla natio ab orbis exordio tot Reges habuit, quorum nemo fuerit ab hoste occisus, de Regibus illis hęc loquimur, qui totis Gallis imperarint, quocirca eximimus Sigibertum & Chilpericũ. Anno centesimo millesimo octuagesimo septimo in Gallia regnare cœpit Hugo Capetus, & eius adhuc familia sexcetos annos regnat, & nemo tamen ex eius nepotibus, quorum viginti sex in Gallia imperarunt, vel ab hoste, vel à peruelle villo est interfectus vsq; ad hoc tempus, quo hæc primum scribebamus. Henricus enim Secundus, qui nostra ætate decessit, à nolente vulneratus, & occisus est, quinimmo quinquaginta Reges, aut etiam plures à Clodoueo numerantur, qui aut toti Galliæ, aut maiori parti præfuerunt: ex his nemo ab inimicis interfectus.

Tertium, quod Galliarum optimum regnum potest commendare, est illud. Nulla hucusque gens ab ortu Christi, & lege Christiana disseminata, præsulum sacrorum, summique ipsorum antistitis, qui est Pontifex Romanus, studiosior fuit, quàm Gallica, & Gallici Reges. Quinimo in vniuersum statuimus: nullus vnquam populus Pontificis maximi sui, quicumque is fuerit, & quamcunque fuerit amplexatus religionem, fuit fortior & constantior propugnator, ab ipsius orbis constitutione, ut Gallicus cum Regibus suis, prolixior longè forem, si cuncta euenta recensere vellem: res est apertissima. Gallorum Reges iniurias Longobardorum, Romanorum, Italicorum, Germanorum, Sarracenorumque aduersus Pontifices Romanos acerrimè sunt vlti. Atqui hoc à maximo, intimèque insito, in Deum, cuius personam sustinet sacerdotes, amore, quo cunctis quodammodo Galli præcellant, proficisci est necesse. Laus igitur hæc Gallis debetur præ gentibus vniuersis. Quartum iure iisdem videtur adscribendum, sed quia commune est ipsis cū Anglis, idcirco infra ponetur, quod pertinet ad sanationem strumarum.

In Angliam modò nauigemus, cuius est illud admirabile. Ex quo vnus in Angliæ Rex imperare cœpit, nūquam vel diu insigni ex parte est illud regnũ discerptum: quòd aliis regnis nobilioribus, quæcunque ex antiquis temporibus in orbe sunt, non ita euenisse facile dignoscet. Sub

j. Pars.

N

annum

II.

Pacificè de-  
functi Gal-  
lorum Re-  
ges.

III.

Religiosif-  
simi Gallo-  
rum Reges.

IIII.

I.

Singularia  
euenta An-  
gliæ regni.

*Polydorus,  
Virgil.  
Krielle, Neub.  
Indivisum  
Angliæ Re-  
gnum.*

annum tamen centesimum millesimum octuagesimum per exiguum tempus in duas partes insula est diuisa, Canuto Daniæ Rege aduersus Etheldredam & Edmundum Reges bella gerente, alioquin semper insula ab vno possessa. Id verò accidisse videtur ab anno octingentesimo, ex quo Egbertus Occidentalium Anglorum Rex à Cerdicio decimus septimus imperauit. is nomen insulæ Angliæ dedit, cum prius Britannia diceretur. Fortissimæ verò nationis est signum, non nisi ab vno Rege gubernari: fortissimorum similiter est Regum, gentem eandem, cui dominentur, non sinere ab aliis in potestatem adduci. Per octingentos igitur fermè annos est hoc Angliæ datum, vt habuerit Regem proprium, atque vnū. Aliæ gentes sæpè non vnos, sæpè non proprios, sed qui aliarum se regionum Reges in primis nominarent, habuerunt, & de quorum prouincia cui regio nomine præerant, sæpè sit ab aliis non mediocriter imminutum, quod accidit Parthis, Medis, Persis, Assyriis, Græcis, Sarracenisque Regibus, vt omittamus nostros. nam Parthi, verbi gratia, sæpè in potestate eorum fuerunt, qui se non Parthorum in primis, sed Medorum Reges nominabant, aut Persarum, aut Assyriorum, & idem contigit Medis, Persis, atq; Assyriis. Othomanorum nepotes nondum trecentos annos dominantur, neq; se alicuius gentis aut regionis nomine Reges speciatim appellant. at tamen scimus à Tamerlane Tartarorum Imperatore Biazetem regnis omnibus vitæque exutum, nec nisi post longum tempus ad eius liberos aliqua loca rediisse, non omnia. Itaque sit hoc Angliæ proprium, vt Reges semper suos habuerit post Egbertum, qui toti Angliæ præfuerint per annos octingentos, paulò minus. quàmquam Scotia proximè accedat hac in re ad Angliam, nisi quòd sæpè Angli, diuque Scotiam sunt magna ex parte, quantum constat è Polydoro Virgilio, potiti.

II.  
Sancti Ang-  
lotum re-  
ges plurimi.

Secundo loco est illud Angliæ mirandum, quòd nulla gens protulerit tot Reges sanctimonia & miraculis illustres, atque Angliæ. Ex illa profecti. Ethelbertus Cantianorum Rex, alter Ethelbertus Orientalium Anglorum, & eorundem Edmundus, Chenelmus Merciorum, Osvaldus Northumbrorum, post hos Angliæ totius Reges Eduardus Secundus ac Tertius, viri pleni diuinitatis, & operum prorsus caelestium.

III.

Ex his tertio loco existit, vt Angliæ Regibus diuinitus fuerint

fuerint

fuerint concessa duo maximè admiranda. Nam post Eduardi obitum, annum scilicet millesimum sexagesimum sextum, ex illo deriuata potestas in successores, qua manuum suarum tactu precibus quibusdam cæremoniisque adhibitis strumas sanent. Similiter annulus quidam Eduardi Tertij in templo Vestmonasteriensi seruetur, cuius tactu Reges posterij certa die Parasceues alios annulos consecrant, quos qui induerint, neque membrorum stupori, neque morbo comitiali sunt obnoxij. hoc Polydorus in vita Eduardi sancti refert. Commune est hoc Gallie Regibus, vt manuum tactu strumas sanent, sed amplius Anglici possunt aduersus comitalem morbum. Gallici assecuti sunt strumarum sanationem multo ante quàm Angli, Clodoueo scilicet regnante: quocirca hæc Galli superant Anglos, illa parte Angli Gallos. Atque hæc regni huius privilegia, quæ ab optima diuinæque suorum Regum gubernandi ratione sunt profecta.

Scoticum superiori cõtiguum est regnum. Scotiæ verò nationis proprium videtur illud. Nulla gens, cuius res vel Græcis vel Latinis sint scriptis illustrata, è tanto tempore semper indigenas habuit Reges, vt Scotica. Anno namq; tercentesimo sexagesimo, vt ex Amimano Marcelino colligimus, Britannias inuasit, ac duce Reuda, inquit Beda, ex parte illas occupauit. Ex eo Scoti semper indigenas Reges per annos mille ducentos & viginti septem habuere. Alius nonnulli scriptores Scotici repetunt successionem Regum suorum. sed multis ea videntur conficta, nobis verò est religio, non nisi certissima afferre Prudentiæ porro, concordique singularis est hoc. tamdiu indigenas Reges imperasse suis Scotis. Qui post Merouingos in Gallis regnarunt, ambiguū, Franciue fuerint, an Galli. Germania, Tacito teste, in plurimos olim diuisa populos erat, qui sese inuicè expellebāt, & Hunni aliquando Germanis imperarūt, vt omittamus Caroli Magni nepotes, qui è Gallis in Germaniam concesserunt, & illi iura dederunt.

Secundum sit Scotiæ nationis admirandū. Nulla gens è Borealibus tam diu perstitit in vnanimi religionis vnitas consensu, vt Scotica constat ex annalibus Prosperij anno quadringentesimo trigesimo quarto missum à Cælestino Pontifice Palladiū Episcopum ad Scotos, sed adicit Prosper, iam credentes in Christum. Quocirca tradunt, in Scotia, quæ tunc erat Hybernia, Christi cultum disseminatum

Reges Gal-  
liæ & An-  
gliæ miracu-  
lorum here-  
ditarij patra-  
tores.

I.  
Singularia  
euenta Sco-  
tici regni.

Ioan. Lestens.  
Scotis sem-  
per indige-  
næ Reges  
præ cæcētis.

II.  
Scoti in re-  
ligione Ca-  
tholica con-  
stantes om-  
nium maxi-  
mè & exte-  
ris.

Lestens lib. 3.



natam eodem tempore, quo in Britannia, sub annum scilicet ducentimum tertium, Victore sedente. Agitur itaque annus millesimus tercentesimus & quinquagesimus, ex quo Scoti Christi cultum sunt amplexati, & in eo constantes fuere. at hoc nulli alij genti e Borealibus euenit. Excurrit Hybernia in Septentrionem a gradu, iuxta recentiores scriptores, (labitur enim, vt in plurimis alijs Ptolomæus) quinquagesimo quarto vsque ad quinquagesimum octauum: quocirca est in eodẽ cæli tractu, quo suprema Germaniæ & Sarmatiæ loca. Britannia Pelagij opinionem, & alias hæreses adeo est secuta, vt quo tempore Augustinus missus est a Gregorio Magno, nullus in ea Catholicus esset, vt ex eius vita apud Bedam liquet, missus est Augustinus anno quingentesimo nonagesimo sexto, non itam Hybernia, in qua tum Scoti degebant. In ea nõ modo semper Catholica religio perstitit, quamuis nondum e tota insula antiquarum superstitionum falsitas esset extirpata. omnino, vt ex illa viri sanctitatis illustrissimæ prodierint in his Columbanus, Gallusque Columbaui discipulus a quibus in Gallia Loxoniense monasterium, in Alemanniæ sancti Galli, in Italia Bobiense extructa fuerunt ante accessum Augustini in Britannias. Similiter quidquid est regionis ultra Rhenum & Danubium, quod antiquis temporibus Christo fuerit adiunctum, id Ariana labe, qua Vandali, Gothi, Longobardi, Heruli, Thuringi que infecti fuerunt, postea contaminatum fuit. Quocirca, quantum colligimus ex historiis, nulla e Borealibus gentibus constantior Scotica fuit in eodem cultus vnus sensu.

III.  
Scoti nunquam Donatistæ ab vllis alienis a fide Catholica.

Ex his tertium prouenit multo admirabilius. Nulla est natio, cuius gesta monumentis fuerint consignata, que non fuerit adducta in potestatem gentis diuersam contrariamque religionem professæ, præter vnã Scotiam. Scimus Persiam, Mediam, & Mesopotamiam præcis temporibus in Mahometanorum diuersa sententiam omnino, deinde Tartarorum tyrannidem incidisse. Scimus Orientem & Africam, Monothelitis & Iconomachis imperantibus, in Arabum potestatem venisse. Nemo ignorat Græciam, & finitima Græciæ loca, ex quo a nobis descieere, subiugum Turcarum missa. Franci Gallias, Angli Britannias ceperunt, cum Pelagiana hæresis provincias illas inuasisset: Ostrogothi Italiam, cum Zeno hæreticus imperaret, Visigothi Hispanias, cum Priscillianistæ illas in-

cesserunt.

cesserunt, Vandali Africam; cum Donatistæ omnia conturbarent. Scotia dumtaxat a barbaricis irruptionibus vnã cum matre sua Hybernia hucusque immunis. Nam quid ego de Germanis loquar, quarum populis sese in dies expellentibus nullæ erant certæ sedes, inquit Tacitus, quas Hunni diu tenuerunt, quas Galli occuparunt, contrariæ religionis auctores & affectu. At sicut Germaniarum gentes diuersæ, diuersarumque superstitionum sese armis inimicem e propriis sedibus eiciebant, sic de cunctis Borealibus idem dicendum cognoscet is, qui antiquorum scriptorum monumenta pernolet. Neque verò putet aliquis non tentatam a Barbaris olim nationibus irruptionem in Scotiam. Nam sub annum Christi octingentesimum sexagesimum, Dani, qui sunt iidem cum Northmanis; vt Eginartus Caroli Magni scriba in vita ipsius tradit; antequam Christo se dederent; Constantino Secundo, Ethio, & Gregorio in Scotia regnantibus; nihil non contenderunt; vt Scotiam subigerent; sed non contigit iis idem, quod in ea Galliarum parte, quã ceperunt, & de se Northmanniam vocarunt. Sic igitur hoc Scotiæ præcipuum, vt nunquam succubuerit barbaricis irruptionibus iute. Nam quæ hæreticis opinionibus locum nunquam dedit, populo; ac Regẽ Catholica sentiente; neque par erat vt barbaris cederet vllõ modo.

*De Prudentia politica Regum Germaniæ, & aliorum Septentrionis regnorum.*

CAP. II.

Veniamus in Germaniam, cuius nobilissima natio illud habet insigne, vt Occidentale Imperium nullibi steterit diutius, quam in ipsa: in Italia; Romæque permansit annos quingentos; decem & octo, totidem namque a primò Octauiani anno vsque ad vltimum Momylli Augustuli numerantur. At in Germania ab anno octingentesimo sexagesimo secundo; quo fuit Ottho Magnus creatus & coronatus Romæ Imperator a Ioanne Duodecimo, vsque ad ætatem nostram Imperium semper absque vlla propè interruptione consedit per annos sexcentos viginquinque.

I.  
Diuturnum in Germania imperium. Singularia euentu Germanici regni.

I I.  
Rhegino.  
Sigebertus.  
Vrſpergenſis.  
Ottho Friſin.  
Contractus.  
Crantzius  
Nauclerus.  
Indigenæ  
Germanis  
Imperato-  
res.

III.  
Omniū ma-  
ximè quæta  
electio Imp.  
Germaniæ.

IIII.  
Plurimi eius-  
dem ſtirpis  
Germanis  
Imperato-  
res.

V.  
Pauciſſimi  
Germanis  
Imperatores  
hæretici aut  
ſchiſmatici.

Hinc etiam ſecundum proficiſcitur. Neque in Occiden-  
tali, neque in Orientali Imperio contigit, vt ſemper fue-  
rint Imperatores indigenæ: quod fuit hucuique ab Ottho-  
ne Magno ad noſtra tempora in Germania: cui datum, vt  
alibi nati nunquam fuerint in ea Imperatores. Non enim  
deſuerunt illi hætenus domi fortiſſimi & optimi Reges,  
quos eligerent, & haberent, neque adeò inter ſe fuere dif-  
cordes, vt ſuis exteros præponerent: tres quidem Bohemi-  
ci ſanguinis Imperio ſunt potiti in Germania: ſed vel ali-  
qua ex parte Bohemia Germaniæ adnumeratur, vel illi è  
Germanis originem trahere. Carolus namque Bohemiæ  
Rex, & Imperator, è Comitibus Luxemburgeniſibus erat  
prognatus.

Tertium ſit huic proximum. Neque Occidentali, neque  
Orientali Imperio datum fuit aliàs, vt minus per vim, mi-  
litareſque factiones, eligerentur Imperatores, quàm cum  
translatum eſt ad Germanos: ſi inſpicias cum Romæ & in  
Italia manſit Imperium, videbis Imperatores ferè omnes  
à militibus occiſos, iſque ſubſtitutos alios per ſeditiones.  
Idem plerunque contingebat Conſtantinopolitanis: non  
ita Germanis, quibus æquitas in primis & iuſtitia hac in  
recordi fuit.

Quarto loco occurrit illud. Neque Occidentali, neque  
Orientali Imperio contigit, vt ex eadem familia tot ha-  
buerit Imperatores, vt Germania: in qua ex vna familia  
Aultriaca decem Imperatores numerantur, duo Rodulphi,  
duo Friderici, duo Alberti, duo Maximiliani, vnus Carolus,  
& vnus Ferdinandus. Id verò ſignum maximæ modera-  
tionis: ſiue ſubiectos reſpicias, quod non faſtidiant ex ea-  
dem agnatione ſemper aliquè creare, cum poſſint ex alia,  
ſiue Imperatores agnationis eiſdem, quod non ſe efferat,  
& inſolenter agant, cum videant aliis ſe præponi.

Quintum ſit. Neque Occidentali, neque Orientali Im-  
perio contigit, vel cum fuit in Italia, vel cum fuit in Gra-  
cia (quæ ambæ prouinciæ ſe omnibus audent regionibus  
præferre) vt tam longam Imperatorum ſeriem ſucceſſio-  
nemque habuerit per tot annos, & pauciores habuerit Im-  
peratores aut hæreticos, aut ſchiſmaticos. Anno trecente-  
ſimo trigefimo, vt quidam volunt, cum Conſtantineus no-  
men Chriſto dediſſet, in Græciam tranſtulit Imperium, &  
Conſtantineus eius ſucceſſor hæreticus fuit, at Iulianus apo-  
ſtata: denique Græcia intra annos ſexcentos & viginti

quinque,

quinque, tot enim numerauimus ſtepiſſe in Germania Im-  
peratoriam poteſtatem ac dignitatem, mirum quot ha-  
buerit Imperatores hæreticos, Valentem, Anaſtaſium, Ze-  
nonem, ſuprema vita Iuſtinianum, Heraclium, Conſtan-  
tem, Philippicum, Leonem Iſauricum, Conſtantinum Co-  
pronum, Leonem huius filium, Leonem Armenium,  
Michaëlem Balbum, Theophilum, qui anno octingente-  
ſimo quadrageſimo primo vita migravit. In Italia, vt o-  
mittamus Conſtantium, & Iulianum, qui vtrumque Im-  
perium tenuere, Valentinianus ſecundus à principio hæ-  
reticus Arianus fuit, ſicuti & Momyllus Auguſtulus: quo  
regnante, anno quadringenteſimo ſeptuageſimo ſexto, in  
Italia & Occidente Imperium eſt interruptum vſque ad  
Carolus Magnum. At in Germania Henricus tertius,  
Fridericus ſecundus, & Ludouicus Bauarus ſchiſmatici  
potius quàm hæretici fuere per tot annorum ſpatia.

Sextum ſit Germaniæ maximè admiranda: ex quo in  
illa conſedit Imperium, nunquam barbaræ nationes eius  
limites potuerunt perſumpere, & in loca illi ſubiecta in-  
tradere: id verò ob hoc etiam mirabilius, quod Germa-  
nia iam tum cum tranſlatum fuit in illam Imperium con-  
tineus erat barbaris & bellicoſiſſimis gentibus Hungaris,  
innumeris Slauiſſimis populis, fortiſſimis Regibus, ac  
potentiſſimis Daniæ, Noruægiæ, Suetiæ, Gothiæ, qui  
omnes populi nondum Chriſto nomen dederant, ac nihil  
aliud, quàm bella, & crudelitatem ſpirabant: & ab illis  
breuis erat exitus in Germaniæ regiones, non aliquo  
latiori maris aut montium repagulo reſtrictas, quod ver-  
bi gratia contingit Scotiæ, inter quam & Daniam, Iltio-  
ræque Saxoniæ, Phryſiæ, & Galliæ Belgicæ, Oceanus in-  
tenacet: & quam flumina haud parua, atque montes  
aduerſus Anglos protegunt, ſicut Italiam, à Germanis  
Alpes altiſſimæ, imperiumque Romanum à Borealibus  
populis maxima Rheni & Danubij flumina ſuolibus im-  
poſitis munita: & tamen tantum abſuit, vt gentes illæ  
fortiſſimæ in Germaniam iruperint, & aliquid illius oc-  
cuparint, vt potius Germani ex aliqua parte illas in po-  
teſtatem ſuam adduxerint, imperioque ſuo adiecerint  
poſt Magni Otthonis ætatem. Non ita Orientali Impe-  
rio contigit, quod anno, vt diximus, trecenteſimo tri-  
geſimo per Conſtantinum ceperit. Scimus enim quæ

Inaccessa  
barbaris Ger-  
mania.

IIII



fecēde fuerit dilcerptū ab Hunnis, Hungaris, Sclauis, Rhus, & Bulgaris, mox post obitum Heraclij à Sarracenis, ita vt nepotibus eius regnantibus ferē tota fuerit Asia ab illis occupata, Africaq; amissa vix intra annos quadringentos, ex quo Imperium Constantinopolim peruenit. Quid verò de Occidentali dicam? quod omnino est euersum anno quadringentesimo septuagesimo sexto: ex quo diuisum est ab Orientali, centesimo quadragesimo sexto: ita vt exiguo tempore solum steterit. At Germani vbi acceperunt, semper inter efferatissimas gentes positi, & ab illis vndique oblesi hucusque amplificati, iure. Nam si ab hæresibus magis intacti fuerūt Imperatores Germani, quam cæteri, conueniens erat vt à cæteris hostibus etiam diuinitus illi protegerentur. Quocirca nunc maxime Germanis timendum, quibus licet Imperatores sint Catholici, tamen ipsi magna ex parte sunt hæretici, quod diffiteri haud possunt, ob multas inter eos disseminatas hæresum sectas: faxit Deus, ne quos Vandalis, Gothiq; à quibus est excisum Imperium Romanum, nulla ex parte lædere vnquam potuerunt, quamuis sibi finitimos, Turcæ, Mahometanique ob hæreses chatas miserime, vt Græcos, perdant. Quin potius, veluti Germania Sclauinos domuit, Hungaros coercuit, Vandolos, Danos, Northmannos, Gothos obsequentes sibi reddidit, ita Turcas, Sarracenos, & omnes barbaras gentes, vt Ecclesia Catholica precibus ad hoc nominatim conceptis semper Deum solet orare, sibi subijciat.

VII.  
Castissimus  
Germanis  
Imperator.

Denique solis Germanis est datum, vt primi habuerint Imperatorem, qui primus omnium Regum, nedum Imperatorum, virginitatem ab ipsis incunabulis vsque ad extremam vitam, quamuis haberet in matrimonio pulcherrimam virginem, seruauerit inuiolatam. Hic est Henricus I. qui Germaniæ regnum iniuit anno millesimo secundo, Imperium verò millesimo decimo quarto, cuius deinde exemplum secuti sunt Eduardus secundus Angliæ Rex, Emericus Hungariæ Princeps, & alij de quibus egimus loco suo: cæterum id nonnullæ prius auspicate fuerat, vt sanctissima illa virgo Pulcheria Augusta, & Ediltrudis Angliæ Regina, sed in Regibus, aut Imperatoribus nondum fuerat ab orbe condito auditum virginitatem semper intactam vel in ipso coniugio ab ipsis conseruatam. Primas tantæ virtutis, tantæ laudis sibi assumit Henricus I. è Germanis Imperator, merito superis ob id & alia eius diuinissima facta adscriptus. Et

quamuis

quamuis hæc virtus ad publicarum rerum curationem proprie haud pertineat, propter insigne tamē exemplum, & clarissima illius documenta, proculdubio spectat. Continentia namque supremi Principis in officio continet subiectos: & ex hoc intelligimus, quales fuerint reliqui Imperatores Catholici in Germania, cum plaris sit hic vnus Henricus ad bonum, quam si qui fuerunt flagitiosi in Germania ad malum. Hi namque habent plurimos alios Imperatores, à quibus scelere superentur: ille neminem omnino è tota antiquitate, qui sit illi par in hac pudicitia laude.

Nunc progrediamur ad Bohemiæ Reges, à quibus tres euecti sunt inter Germanos ad Imperij dignitatem: Carolus, Venceslaus, Sigismundus. At hoc nullis aliis Regibus vnquam contigit: quamuis finitimi sint & proximi, Germaniæ Danorum, Polonorum, Hungarorum, Fræcorumque Reges. Hoc vnū Bohemis datum. Id verò non in mediocri laude fortitudinis aut prudentiæ ponendum, vt Germani, qui abundabant Principibus omni laudum genere excellentibus, Bohemos aliis præulerint, quamuis alterius sint quodammodo nationis, ac linguæ non minus, quam cæteri omnes. Quod si Venceslaus potius ob paternas virtutes, quam suas, est Imperator creatus: Carolus certè quidem, Sigismundusq; non ita. Aut si nonnullis hoc non ita magnum Bohemiæ virtutis signū videtur, maxime quod prædicti reges è Germanico sanguine Comitibus scilicet Luxemburgensibus, essent prognati.

Afferamus secundum Bohemiæ regni illustrissimum euentum. Ex quo Bohemi nomen Christo dedere, quin ex quo sunt in Bohemia, siue aliunde aduenerint, siue in illa sint orti haud curo, nunquam barbaræ nationes in Bohemiam fecere irruptionem. Barbaras gentes voco, quæ cum sint à Christi cultu alienæ, nullas non vastitates illis regionibus inferre solent, omnia ferro igniq; miscentes, in quas aliquando inuadunt. Bohemi Christo se adiunxerunt anno octingentesimo nonagesimo quinto, vt vult Æneas Syluius, imperante in Germania Arnulpho, in Bohemia Boriuorio decimo Bohemorum Duce: & tamen post annum octingentesimum nonagesimum quintum Hungari, qui nondum Christiani erant, multas crebris irruptionibus Germaniæ, Galliæ, Italiæq; clades miserime intulerunt, nullum crudelitatis genus omittentes, vt è Reginone

I.  
Singularia  
euenta Bo-  
hemici re-  
gni.  
*Æneas Sylu.*  
*Dubra.*  
Bohemici  
sanguinis  
Imperato-  
res.

I I.  
Bohemia  
Barbaris  
inaccessa.

N 5

constat.

constat, & aliis scriptoribus, ac proximos Bohemos nunquam sunt ausi attingere. Ante Hungaros Northmanni, qui sunt iidem cum Danis, & Suedis, ut ex Eghinardo & Helmodo patet, variis incursionibus Germaniæ bonam partem Galliarum; fecerunt. Bohemis damna nihil est per eos illatum. Post hos Tartari Poloniam, & Hungariam crudelissime vastarunt, & aliquot annos incurserunt: in Bohemiam, nullo modo peruadere potuerunt. Igitur Bohemi à Mediterraneis populis soli esse videntur ab orbe condito, qui barbaricis irruptionibus hucusque haud patuerunt. Id Scotis supra attribuebamus. Sed illi obiectu vastissimi maris facillime protegentur. Bohemi non ita.

I.  
Singularia  
euentu Hun-  
garici regni.  
*Bonsinus.*

Maximè cul-  
ti à suis Hū-  
garici reges.

Bohemos Hungari attingunt, quorum modò regnum maiori ex parte à Turcis est occupatum, reliquum partem suo Regi, qui nunc est Rodolphus Imperator. Huius autem proprium est illud, ex quo se adiunxit Christo, ut nullum è Borealibus regnis tanto temporis spatio pauciores Reges habuerit, qui fuerint à suis occisi: quod est argumentum clarissimum sapientissimæ gubernationis, subiectorumque bene in Principes suos animatorum: anno millesimo decimo, ut quidam volunt, Geyza Hungarorum Rex nomen Christo dedit. Agitur itaque annus quingentesimus septuagesimus ac septimus, ex quo Hungaria Christo est conciliata, ac suos semper Reges habuit, & nemo ex illis est à suis occisus, nisi Andreas à militibus Belæ fratris, anno millesimo sexagesimo secundo: id verò iure factum, si scriptoribus est credendum. Conuenerat namque inter Andream & Belam, ut Andream defuncto succederet omnino regno Belas: at ille contra pactiones ad filium suum Salomonem regnum auertere volebat, secus atque publicis cõuentis fuerat statutum. Ladislaus quidem, & ipse Hungariæ Rex, veneno sublatus fuisse creditur, non ab Hungaris suis, sed à Bohemis quibusdam hæreticis. Quod si animam conuertas ad cætera Aquilonis regna, videbis multò plures à suis interfectos Reges, quam cõgigerit Hungaris. Verbi gratia inter Norwegos Olauus, qui sanctus est adscriptus: Magnus, Haraldus. Inter Danos Canutus, qui sanctus adnumeratur, Nicolaus Ericus, Sueno, Ericus alter, è Suedis, Ericus Stenchildus, duo Ingones, Ragualdus, Magnus, Suercherus, Ericus sanctus, Suercherus alter. A Bohemis interfecti Reges sui (ut omnitamus Venceslaum sanctum, quem frater Boleslaus occidit, & aliquot interrogos) Venceslaus Rex septimus,

&

& Ladislaus. Ab ipsis Germanis Fridericus secundus matris Manfredi filij strangulatus, & eodem modo Conradus eius filius, Albertus à nepote interemptus, Philippus similiter, ut omittamus Henricum Langrauium Thuringiæ, & Adolphum. Quid de Scotis dicemus, à quibus post annum millesimum necati sunt Reges Duncanus primus, Iacobus primus, ac tertius? Ab Anglis verò veneno sublatus, ut creditum est à multis, Ioannes, Eduardus secundus per insidias necatus, Richardus secundus, Eduardus quartus, & Richardus eius frater occisi: neque veneni suspicio absuit in morte Eduardi ultimi Regis. Quocirca Hungaricum regnum sibi hanc laudem deposcit, ut in suos Reges, minus quam cætera regna Septentrionis, quorum nationes magis ad arma & cædes pronæ videntur, fuerit iniurium.

Ad illud proximè accedit Polonicum, & nisi me fallit, illi par esse potest, quando è Polonicis Regibus nemo à suis interemptus nisi Cazimirus anno millesimo cætesimo nonagesimo quarto, eum muliercula dicitur veneno dato sustulisse. Lescus autem, qui Ducis, haud Regis nomen sumpsit, à Suentopulco rebelle Pomeraniæ Duce trucidatus circiter annum millesimum ducentessimum sextum. Quod si Petrum Alemannum numeres inter legitimos Hungariæ Reges, qualem non esse puto, Polonia Hungariam superabit hac in re. Petrus namque Alemannus ab Hungaris in acie interfectus.

Sed tam Polonico quam Hungarico illud insigne contigit, ut Tartari illa non potuerint armis & imperio tenere, aut tributo subiicere. Potuerint illi Moscovitas ita subiicere olim sub suam iurisdictionem, ut non modò superioribus annis eorum Dux Tartaris tributum penderet, sed etiam legatos eorum stans nudo capite alloqueretur, & iis aduenientibus obuiam procederet. Notissima namque sunt irruptiones Tartarorum, quæ inceperunt anno millesimo centesimo sexagesimo secundo, & occuparunt per multos annorum decursus omnia regna Turcarum, Sinarum, Indorum, Persarum, Medorum, Armenorum, Assyriorum, Cappadocum, Pontique in Asia: in Europa verò Russorum, & Bulgarorum, ut latè tradunt Marcus Polus, Hayto Armenus, Ioannes Villanus, Nicephorus Gregoras libro tertio & quarto, & qui de regno Cynæ sine Synarum postremus historiam scripsit Ioannes Gonzales.

Celeber-

Singularia  
euentu Po-  
lonici regni.  
*Cromerus.*

Poloni, &  
Hūgari ad-  
uersus Tar-  
tarios maxi-  
mè inuicti.



Celeberrima est illa irruptio Tamerlanis, qua sibi Asiam penè totam subegit, capto etiam Turcarum Rege Ba-  
re, & omnibus eius ditionibus in potestatem adductis. Igitur cum Tartari non modò finitimas, sed longè etiam positas regiones sub imperium suum miserint, ac diu tenuerint, Poloniam tamen, & Hungariam, quamvis per tres fèrè annos excursionibus factis populati fuerint, ac vastarint, tenere eas haud potuerunt, sed omnes exacti, & ad interneccionem cæsi: quod non nisi maximæ Polonorum & Hungarorum fortitudini est adscribendum, qua præstiterunt omnibus gentibus Asiæ totius, quæ innumeræ sunt, præstiterunt etiam cunctis Europæ populis, qui cum Tartaris bella gessere.

Maximè  
Catholici  
Polonorum  
reges.

Portò illud maximè insignè Polonici regni, ut ex quo se Christo deuouerè illius aut Duces, aut principes, numquam deflexerint à pietate Catholica. Inter Hungaricos Reges Ladislaus Chunnus à Christi cultu defecit, inter Bohemicos Gregorius Podebrachus. Danicos, Sueticos, ut omittamus antiqua, videmus Lutheranorum decretis adhæsisse: idem contigit Anglicis, & forsan Stoicis. In Galliis Chilpericus Sabellianus fuit: quâuis hiè non toti Galliæ præfuerit, neque illum nos Galliarum Regibus adnumerare soleamus. In Hispaniis à principio Visigothi Ariani fuerunt. In Imperio Romano, siue Orientali, siue Occidentali, scimus olim nonnullos fuisse hæreticos. Igitur omnium nationum Reges, quorum nobis euenta sint perspecta, & scriptis memoriæq; posterorum prodita, abiecerunt aliquando Christi religionem à patribus traditam, (non loquimur de regnis, quæ sunt à Christianis principibus fundata, quale, verbi gratia, Lusitanicum, Germanicū, aut aliud huiusmodi) soli hoc Poloni iure vèdicare videntur, ut eorum Reges ac Duces in eodem religionis sensu hucusque persistierint, ex quo primùm cum suis populis Christum secuti sunt annos iam sexcentos viginti duos. Miescōnâ que anno noningentesimo sexagesimo quinto nomen Christo dedit, ut Cromerius notauit: quod si Chilpericum Galliarum Regibus non adnumeremus more nostro, contine erit Polonico & Francico Regno hoc, ut ex eorum regibus, qui toti genti præfuerit, nemo hæreticus existitit eo, quo diximus, modo.

Nunc in Daniam nauigemus, cuius sit illud eximium. Nulli vnquam Reges ab orbe condito tam late in Aquilo-

naribus

naribus Europæ regionibus imperarunt, ut Daniæ Reges Canutus namque Magnus Daniam, Noruegiam, Gothiam, Suetiam, Normaniamq; in Gallis possedit. Addunt Dani scriptores & Angliam, sed hoc Angli pernegant omnino. Et sanè multis Daniæ Regibus contigit ut Noruegiam, Gothiam, Suetiamq; & adiacentes his insulas ac regiones vsq; ad ipsum ferè polum tenuerint. At magnæ fortitudinis est hoc signum, prudentiæq; haud mediocris, imperare bellicosissimis nationibus, quales proculdubio semper habitæ sunt Aquilonares in Europa, & maxime quæ Scandinauiam colunt, officinam, Iornandes inquit, vaginamq; gentium. Porro regnorū Gothiæ, Noruegiæ, Suetiæq; ut illud singulare. Ex quo Christianam religionem suam illorū populi amplexati, nullæ tam propinquæ polo boreali nationes sic ad omne humanitatis genus excultæ ad omnem litteraturam, virtutemq; ut Gothi, Noruegi, Suetique: circumspice subiectos eidem climati populos, eorum mores perdisce, ac scies nihil inter illos omnino doctrinæ, nihil urbanitatis. Videbis homines ad feritatem, vastitatemq; uatos, quales proculdubio erant antè pietatem Christianam Gothi, Noruegi, & Sueti, facti olim Tartarorum intar, ad mala duntaxat inferenda, clades inuehendas, omnia bona deformanda, immuenda, perdenda.

Hinc secundum proficiscitur tribus hisce regnis commune, ut nullæ regiones tam vicina polo Aquilonari sint adeò excultæ, oppidis, urbibusq; celebres, ac frequentes, ut Gothiæ, Noruegiæ, ac Suetiæ. Videbis oras eidem climati subiectas miris solitudinibus horrentes, incultas, ac desertas: ræda ubiq; barbaries, ac vastitas incredibilis: protenditur totus hic tractus à sexagesimo in septuagesimū gradum, in quo sanè sunt loca quedam Poloniæ & Moscouiæ Regibus subiecta, sed quæ Suetiam cultu non æquent. Nouogardia antiquitus forsan superabat, ex quo tamè adducta est in potestatem Moscouitici Ducis, amisit pristinum decus, ac nobilitatem, translatis maxima ex parte indigenis in interiora Moscouiæ.

Sed quando nobis abundè dictum est de omnibus Occidentis regnis, ac præcipuis principatibus, restat ut de Italicis aliqua dicamus. In Italia duo sunt, Resp. Venera, & Pontificia potestas: in quibus an sit optima gubernandi ratio videamus ex apertissimis euentis. Igitur nobilissimæ

Venero-

Singularia  
euenta Dani  
nici regni.

Saxo Gram.  
Grant.  
Dani re-  
ges latissime  
in Septen-  
trione do-  
minantes.  
Singularia  
euenta Sue-  
tici regni.  
Ioannis Ma-  
gus.

II.  
Danorum.  
Suecorum,  
No. uegien-  
siq; regio-  
nes excultis-  
simæ omniū  
in Septen-  
trione.

I.  
Singularia  
euenta Re-  
pub. Venetæ.  
*Bembæss.*  
*Iustinianus.*  
Omnium ma-  
ximè in ta-  
cta Veneto-  
rum liber-  
tas.

II.

III.  
Quietissima  
omnium  
Resp. Vene-  
torum.

IIII.

Venorum Reip. sit hoc primum. Nulli principatui, qui fuerit paulo celebrior, aut saltem qualis Venetus, adhuc contigit ab orbe condito, qui tanto tempore steterit, neque in exterorum potestatem venerit, anno siquidem quadringentesimo quinquagesimo primo iacta sunt prima Venetiarum fundamenta, & paulatim, qui ab irruptionibus barbaricis in æstuarium proxima, ubi nunc Venetæ sunt, cõfugerant in vnum coire, & Rempublicam constituere cõperunt: ita ut iam simus supra millesimum centesimum annum, ex quo constituta est, neque tamen vnquam principatus eius ad exteros vllus est translatus.

Secundum sit illud. Non modò Venetæ in potestatem exterorum non sunt adductæ, sed per tot annorum spatia à primis ipsis incunabulis nunquam propriæ libertatis, quam forsitan aliquando è suis aliquis illi ademerit, est passa omninò iacturam: id verò nulli Reipublicæ, quæ tot sæcula perstiterit, & in aliquo dignitatis illustri loco posita fuerit, hucusque ab orbis exordio legimus contigisse.

Tertium est illud. Inter Venetos nunquam fuere ciuilia bella: ab ipsis Venetiarum principiis fuere inter ciues inimicitia priuata, fuere coniurationes aduersus Duces, fuerunt aduersus eosdem seditiones: nunquam tamen mutuis inter se bellis exarserunt, qualibus exempli gratia pugnarunt inter se Marius ac Sylla, Pompeius & Cæsar, Octavianus, Marcus Antonius, & Cassius, Brutusq; , aut rursus Octavianus, & Marcus Antonius, ac post amissam libertatem Galba, Ottho, Virellius, ac Vespasianus, aliiq; plurimi Imperatores. Ad summam Veneta Respublica nunquam per annos mille centumq; & amplius sic in duas factiones tota est diuisa, ut inter se armis ciues depugnarint. Id nulli Reipublicæ, quæ tantam potestatem nacta tam diu steterit, à mundi constitutione legimus euenisse. Quocirca concludimus Venetos in sua Republica moderanda cunctis populis, qui se in libertate viuere professi sunt aliquando, sapientia gubernationis hætenus præstare. Atque hæc ex historiis Petri Iustiniani facillimè colliguntur.

Illud verò magis admirabile in Rep. Veneta, quòd quò maiora incrementa accepit, eò minus vel priuatis ciuium discordiis, vel factiosorum aliquorum seditionibus est perturbata: quod secus euenire solet in omnibus principatibus

tibus, ut magis agitentur, cum maiores euadunt. Id liquidò apparet in Rep. Romana, quæ tum cõcepit maximè intestinis malis labefactari, domesticisq; bellis dilacerari, eum maximè cõcepit amplificari. Quocirca nescio quid diuinum in Veneta elucescere videtur, ita ut hoc loco quarti privilegij diuinitus concessi merito reponi possit. Atq; hæc satis de sapientissima & optima Venetorum gubernatione. Nunc ad Pontificiam potestatem transeamus, quæ quoniam longiorem tractationem requirit, sequenti capite fufius explicabitur, ut decet.

### De Pontificum Romanorum gubernatione.

#### C A P. I I I.

**N**on pigebit illud sæpius repetere, quod dicimus optimam Catholicorum esse gubernationem, ita intelligendum, si cæteris, quæ sunt, aut fuerunt, conferatur: quod & in Pontificia Romani Antistitis potestate euenire ostendemus, alioquis in terris optimum nihil. Nunc quod propositum nobis est, explicemus, & ex apertissimis gestis aperiamus optimam Romani Pontificis gubernationem: ita ut nulla aliorum Pontificum potestas illi ex vlla parte comparari possit. Romanæ sedis itaque primum sit illud diuinitus ei concessum, ut nulla sedes Præfulum reperiatur ab orbe condito, quæ tot martyres protulerit, qui pro ea, quam profitebantur, doctrinæ pietatis, aut iustitiæ, vitam posuerunt. Quòd si Christus eam maximè ob causam benè præfuit suis, quòd pro illis & assertionem veritatis sanguinem profudit, illum præ cæteris vniuersitas Pontificum Romanorum, quæ ipsius est benignitas, est imitata, ideoq; optimè præfuit. Vingtiseptem numerantur ab omnibus martyres è Pontificibus Romanis, Petrus, Linus, Cletus, Clemeus, Anacletus, Euaristus, Alexander, Sixtus, Thelesphorus, Anicetus, Calistus, Urbanus, Pontianus, Antherus, Fabianus, Cornelius, Lucius, Stephanus, Sixtus Secundus, Felix, Eutyrianus, Caius, Marcellinus, Marcellus, Ioannes, Siluerius, Martinus. At si martyres iunt etiam, quicunque acti in exsilium, propter ærumnas inflatasq; iniurias, quasi cruciatibus quibusdam confecti moriuntur,

longè

Singularia  
privilegia &  
euenta Pon-  
tificis Ro-  
mani.  
Plurimi è  
Papis mar-  
tyres.



longè plures è Pontificibus Romanis martyres erūt censi. Nos autem iis, quos enumerauimus, contenti simus. Nam post Christi cultum latè propagatū, vix est vt quisquam sit ausus Pontificem Romanum necare. Stephanus tamen octauus vir optimus, Alberici Consulis Romani factiōne, multis deformatis vulneribus, animi mœore est extinctus. Benedictus item sextus vitæ integerrimæ à Cincio in carcere mori est coactus. Igitur liquet è supra dictis, quàm bene præfuerint suis Episcopi Romani, quando Christi exemplo haud timuerint mortem subire pro ea quam profitebantur religione, qua in se tot fuere, vt nulla sedes eorum numerum potuerit hucusq; æquare, ne- dam superare.

II.  
Plurimi è  
Papis sancti.

Secundum sit Romanorum Præfulum priuilegium: è nulla sede tot prodierunt Antistites, quibus eximia spe- ctatæq; sanctitatis testimonium dederit vniuersitas omnis Catholicorum, quot è Romana. Nam vsque ad Gregoriū primum numerantur sexaginta Pontifices sanctorum nu- mero adscripti, quorum notissima omnibus existit ad- mirabilis integritas. Post hos fuere & alij multi: sed quo- niam contigit vt in numero sanctorum haud referrentur, nisi quorum maxima innocentia miraculis consignare- tur, & miracula haud fieri soleant, nisi, inquit Paulus, infi- delibus, iis scilicet, qui nullum Christo cultum fidemque habeant, Christi verò cultus maximè esset ex eo tempore amplificatus in proximis locis, hinc factum vt paucior fuerit habita sanctorum multitudo è Pontificibus Roma- nis. Nihilominus Deus dedit, Martinus, Agatho, Leo Se- cundus, Constantinus, Leo Quartus, Leo Nonus, Step- hanus Nonus, Alexander Secundus, Martinus Quartus, Ce- lestinus Secundus, Benedictus Decimus miraculis diuini- tus illustrari fuerunt, ita vt septuaginta duo è Pontificibus Romanis diuino testimonio facti omnino vocari possint, ac debeant. Cùm verò tantum sanctimonix splendore de- mon haud ferre posset, mirum quanta machinatus sem- per fuerit, & machinetur adhuc, vt illum quando extin- guere non potest, falsis criminum tenebris offusis obscu- ret. Nam quis ignorat quæ crimina olim per summum mendacium fuerint obiecta & imposita Cornelio? de quo, inquit Cyprianus, inhonesta & maligna iactabatur à No- natianis, Liberio ab Arianis, Damaso ab Vrsicini sectatori- bus, Symmacho à maleuolis, Syluero à Theodoræ Angu-

ita

itæ sectatoribus, Vigilio ab iisdem, Gregorio Magno ab Imperatore Mauritio, Honorio à Grecis, Leoni Tertio, & Paschali Primo à factiosis, Gregorio Quarto à Ludouico Rege, & ipsius filio Lothario, Ioanni Octauo, Formoso, plurimisq; istorum successoribus à seditiosis quibusdam Romanis, Alexandro Secundo, & Gregorio Septimo ab Henrico Tertio & suis obtrectatoribus? Sed si vellem sin- gula recensere, prolixior forem. Nam quis nunc homo sa- næ mentis non deridet illas fabellas Ioannis Papistæ, & quas aduersus Syluestrum Secundum nonnulli haud eru- buerunt scriptis mandare, aut impudentissimè quidam ia- ctant aduersus Gregorium Septimum, quarum tum vani- tatem, tum procacissimam falsitatem viri docti detexere? Quis item non stomachetur aduersus illa commenta, quæ Luitprandus refert de Formosi cadauere, & Germani qui- dam tradidere de litteris à Papa scriptis ad Soldanum in Fridericum Imperatorem, de malè administrata tutela Friderici II. ab Innocentio III. aut expetitis nuptiis per eundem suo nepoti, de Bonifacio in carcerem coniecto, quæ nos clarissimè refellimus signo de studio Romani Pontificis in conseruandis Imperiis Catholicis? Quis nõ videat men- dacissima somnia ebriosorum hominum Caluini, Luthe- ri, & aliorum in plurimos Pontifices, de quibus vbi loquun- tur, continuò mendacia fabricantur? Theodoricus Nien habetur à quibusdam sincerus scriptor in narrandis Verba- ni VI. gestis. At si legant Crantzius Metropolis suæ libro decimo, comperient Theodoricum peruersissimæ mentis. Quocirca nebulonibus istis contemptis. Nescit nulli sedi tot Episcopos sanctos obligasse, vt Romanæ.

Haud igitur mirum, si Deus, à quo superiora sunt profe- cta, & tertium dederit huic sedi, vt scilicet nulli contingerit ab orbe condito, quæ tot nationes, tam varias, tam longè positas, tum barbaras, per suos ministros ac studiosos vel ad Christi cultum, vel ad eiusdem religionis iura adduxe- rit, vt Romana sedes. Ab anno sexcentesimo conati sunt ferè semper Imperatores Orientis euehere ad summum Pa- triarchas Constantinopolitanos, deprimere Romanos. quid illi in cultu Christi propagando effecerunt, quid Ro- mani præstiterunt: subiecerunt illi suæ potestati Alexan- drinos, Antiochenos, & Hierosolymitanos Patriarchas, vt omni auxilio Antistitem Romanum nudarent & tamen maxima Christianæ religionis detrimenta cunctis in locis

Cypr. Ep. 52.  
vel 2. lib. 4.

III.  
Innumeræ  
gentes Pa-  
pis subiectæ.

ita fecerunt, ut propemodum nihil superesse videatur Christianæ religionis in eorum regionibus. Eant nunc, & conspirent Orientales vniuersi cum Constantinopolitano Episcopo aduersus Romanum, inspiciant, quem retulerint fructum optimæ gubernationis. In Europa nihil reliqui factum, quod Christo nomen per nostros haud dederit, nisi angulus quidam Laponiorum in extremis Septentrionis oris. Nunquid idem præstiterunt in Asia & Africa tres isti supremi Patriarchæ, qui vnâ cum Imperatoribus Constantinopolitanis aduersus præfules Romanos coniurarunt? Atqui longè secus euenit. In ipsa Asia, in ipsa Africa, quid non isti amiserunt, quârum Rom. Pontifices Christo acquisuerunt? Igitur cuius optima gubernatio in Christi doctrina disseminanda in suis legibus dilatandis? Quis erit excors adeo, ut Romano Pontifici optimæ gubernationis primas deferre nolit? Ac sicut illi laus debetur præ cunctis in Christi cultu constituendo, suisque legibus sancendis, sic in confirmandis ac retinendis, ut è supradictis aperitissimè colligi potest.

IIII.  
Oppugnati-  
ssima Pon-  
tificia pote-  
stas.

Quartum sit admirabile huius sedis. Nulla est ab orbis fabricatione, quæ tamdiu perstiterit, & tot tantisque oppugnatores habuerit. Hoc ostendimus supra, ut Imperatores ipsi Romani per annos quasi trecentos Pontificiam potestatem in primis excindere conarentur, & ab ipsis Episcopis Romanis quasi à capite cædem populi Christiani auspicarentur, perinde atque eo truncato totum corpus dissiparetur. Deinde hos secuti sunt Imperatores hæretici, Iulianus, Constantius, Valens, Zeno, Anastasius, & cæteri propè omnes vsque ad annum septingentesimum, & eodem tempore Reges Herulorum, Ostrogothorum, & Longobardorum, quorum vexationes attigerunt ferè annum octingentesimum. Inde Romani, Italici, Germanicique Principes, & Imperatores hi vsque ad Ludouicum Bauarum, illi vsque ad Eugenium Quartum. Oppugnatoribus hisce adnumerantur hæreticæ factiones, quibus aut Reges & Imperatores fauere, aut etiam si forent ij nulli, tamen à semetipsis hoc enitebantur summis viribus, Pontificis Romani potestatem, dignitatemque funditus omnibus modis euertere, & ut omittamus exempla ignobiliora, satis sit attulisse quæ Græci per annos septingentos moliri sunt, à Photij scilicet discessione vsque ad nostra tempora, donec ipsis euenit quod in Pontifices

ntices Romanos machinabantur. Et nunc quid Protestantes contendunt? idem proculdubio, quod Græci: & tamen explicauimus supra, illi magis adiectum cælitus, ob eius optimam gubernationem diuinitus inspiratam, quàm detractum ab hostibus. Igitur nulla sedes tamdiu floruit, & tot ac tantos habuit hostes, ut Romana. Hoc verò qui fieri potest absque sapientissima moderandi ratione? Agitur annus millesimus ac quingentesimus, ex quo nunc illa inter tot bella, tot tantisque procellas, durat, ac floret, pugnantibus aduersus illam, à quibus veluti ducibus omne erat exspectandum auxilium, summis Patriarchis Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano.

Quintum sit. Nulla sedes aut potestas magis obstitit scelestorum Regum, Imperatorum, nationumque malis conatibus, ut Romana, ita ut ausa sit vel iniquissimis temporibus Imperatores, Regesque omnium potentissimos communionem priuare, regnoque, & Imperio deicere. Persecuti sumus hoc ubi egemus de magnitudine animi, flagitiisque hæreticorum Regum. Nunc producamus in medium admirabile prorsus exemplum tantæ rei. Anno millesimo octuagesimo nono, Urbanus Secundus sedit. Duo in Occidente summam rerum tenebant ante alios, Henricus Tertius Imperator, cui Germania, & cunctæ boreales oræ, bonaque Italiae pars obediebant, & Philippus Rex, cui Gallia Henricus excommunicatus, Imperioque, quantum pertinet ad ius, fuerat à Romano Pontifice priuatus: sed quando Henricus armis rem tractabat, Pontificem Italia exegit, petit ille Gallias, & audet Philippicum Regem ob incestas nuptias exu Christiano depellere, & quodammodo à se ab alienare eodem tempore omnium supremos Principes: & tamen tanti animi fuit, ut exsul, ac profugus Occidentem totum commoueret aduersus Sarracenos Asiam, Palæstinamque tenentes, & peditum tercentum, equitum centum millia in Orientem concitaret, ac miserit, per quos Asia Palæstinamque recepra. Igitur Pontifices Romani nullo vnquam periculo exterriti sunt, quo minus flagitia Principum coercerent, & illos in officio continerent: & adfuit illis semper Deus eorumque conatus promouit. Atqui hoc non est humanæ sapientiæ, sed omnino diuinæ, nullis armis aduersus tantos Reges pugnare, ac vincere. Nunquid

V.  
Inimicissi-  
mi regibus  
scelestis Pa-  
pæ.

Sigo. de regno  
Ital.



V I.  
Honoratiffimi regibus  
Papæ.

hoc alicui sedi contigit? Nihil vllibi simile apparet. Igitur huius prudentissima moderatio.

Sextum fit. Nulla vnquam pōtifficia sedes ab orbe condito tot ac tantos Reges ac Principes sui tam studiosos & cultores habuit, vt Romana. Atqui quorum malis cupiditatibus obfistere solemus, eorum semper iram in nos commouemus. Nulla magis sedes est aduertata libidinib. Principum, & tamen nulla magis sedes eos habuit obsequentes. hoc necesse est à maxima sapiētia procedat. Quòd nulla æquè repugnarit malis Principum studiis, ostendimus: quòd nulla æquè habuerit habeatq; sui obseruātes Reges, ecquis ignorat? An non vidimus nos anno superiori ab extremis Iaponiorum regionibus amplissimorum regum legatos Romam missos, vt Pontifici Romano obedientiam perpetuam pollicerentur, iurarent, ac præstarent? Quibus contigit hoc vnquam vel præsulibus, vel Imperatoribus? Huic potestati per tot sæcula paruerunt Reges Galliarum, Hispaniarum, Anglorum, omnium denique Europæ regionum, paucis quibusdam ignobilibus exceptis, qui Græcos secuti sunt, à quibus non idem præstitus honor & obedientia Constantinopolitanis Patriarchis, qui fuit à nostris Episcopo Romano. Æthiopiæ Rex multum detulit Alexandrinis Patriarchis, atqui non tantum, quantum Romanis. Scimus enim à Dauide Æthiopiæ Rege missos ad Clementem Septimum legatos, per quos illi se subiecit, obedientiamq; pollicitus est, haud secus, vt ex eius litteris apparet, ac Reges Europæ. Atqui vt tot Imperatores, potentissimique Principes per tot sæcula Pontificibus Romanis dicto audientes fuerint, haud fieri potuit absque sapientissima ipsorum gubernatione. Nam cur non idem Constantinopolitanis, Alexandrinis, & Antiochenis exhibitum? cur maximè Romanis Episcopis ipsos Imperatores ac Reges acriter persequentibus ob crimina, quibus inuoluebantur? quæ in suis Orientales dissimulare consueuerunt.

V II.  
Vnanimè inter se Papæ.

Sed ad septimum veniamus. Nulli sedi cōtigit, quæ successoribus ad eò vnanimè in decretis, quibus æternorū veritas sancitur, ac sua natura variari non possunt, sit sortita, vt Romana. Negare non possunt Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus plurimos è suis Episcopis non modò hæreticos fuisse, sed etiam hæresarchas. Quinimmo suprā ostendimus Constantinopoli plu-

res post Constantinum vsq; ad Photium sedisse hæreticos, quàm Catholicos: quòd Græci inficiari non possunt, hoc enim constat ex historiis ipsorum, & tamen per tot sæcula ne vnus quidem fuit Episcopus Rom. qui decreuerit contraria iis, quæ forsitan aliquis è superioribus, decreuit in iis quæ sunt æternæ veritatis. Nam de iis quæ spectāt ad mores, illa pro temporum atque hominum varietate meritò variari solent, ac debent. Id verò multò magis in Episcopis Rom. est mirum, quòd longè plures fuerint ipsi, quàm cuiusuis sedis antistites, in more namque positum videmus semper fuisse, vt Pontifex Roma. plerumq; senex eligatur, idcirco nemo ex illis viginti quatuor annos in Pontificia dignitate exegit: & tamè cum tot fuerint, nemo in iis, quæ diximus, à superioribus discessit contraria sanciendo. Qui verò hoc fieri potuit absq; sapientia diuina? Humani non est hoc ingenij. Sciendum porrò est multis modis aliquid decerni posse tanquam veritati æternæ consonum. Ac primo, si lex promulgetur, qua iubeatur vt omnes Christiani ita credant: & hoc pertinet ad vniuersale Concilium, cui Pontifex Romanus adfuit, vel ad Episcopum ipsum Romanum. atq; ita neq; vniuersalium Cōcilio, neq; Pontificum Rom. sanctiones vllæ repugnantes inueniuntur in iis, quæ non nisi vniuersali, & immutabilia sunt. Atque hoc est, quòd dicimus Ecclesiam labi non posse. Atq; hac parte Constantinopolitani Patriarchæ haud sibi constituerunt. Exempli gratia, consenserunt multi ex ipsis huic sanctioni editæ in Concilio Florentino, Spiritum sanctum à Patre, Filioque procedere, in his Iosephus, & Gennadius, at alij dissenserunt, ita vt secus credendum lege lata sanxerint. Similiter in synodo Nicæna cōstitutum fuit, Filium esse eiusdē naturæ cum Patre: subscripsere Episcopi Constantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus, mox tamen in Concilio Antiocheno, Seleuciensi, & alijs nonnullis secus edixerunt, & ita credendum præceperunt. Idem contigit in iis, quæ pertinent ad Concilium Chalcedonense. Huiusmodi nunquam euenit in Pontificibus Romanis. Secundo potest aliquid decerni non lege promulgata, sed si quis credat aliquid ad eò pertinaciter, vt statuat decernatque secum contrarium omninò esse hæreticum, neque paratus sit mutare sententiam, etiam si secus lege promulgata vel à Concilio vniuersali, cui successor Petri sine Episcopus Rom. adfuit, vel ab ipso Pontifice Rom. statuere-

tur: neque hoc etiam modo Pontifices Romani inter se discreparunt. Non ita Constantinopolitani Patriarchæ, e quibus hæretici pertinaces fuerunt, Macedonius, Nestorius, Anthimus, Acacius, Sergius, Pyrrhus, Paulus, Petrus, Anastasius, & plurimi Iconomachi: non ita Alexandrini, Georgius, Sergius Cappadox, Lucius, Dioscorus, Timotheus, Eluius, Moggus: similiter Anriocheni, Paulus Samosatenus, Eulalius, Euzoius, Ioannes Domnus, Petrus Gnaphheus, Macarius: denique Hierosolymitani, Ioannes Origenista, Salustius, Arsenius, Heraclius, Hilarius, qui omnes ab vniuersalibus Conciliis veluti contumaces hæresum assertores sunt condemnati. Tertio modo potest aliquid decerni hæreticum, si quis opinetur aliquid esse huiusmodi, non ita tamen asseueranter, vt sententiam mutare non sit paratus, vbi secus definitur, vel à Conciliis vniuersalibus, vel à Pontifice Rom. Atque hic re ipsa non est hæreticus, cum magis Ecclesiæ, quam referunt vniuersalia Concilia & præsul Romanus, deferat & credat, quam sibi ipsi: ac talis profecto Cyprianus vir sanctissimus, & alij multum docti, tum sancti viri. In horum numero quidam ponunt Honorium primum, quem tradunt nonnulli in causa Monothelitarum fuisse ancipitem, magis tamen ad Monothelitas declinasse, licet huiusmodi quæstiones amputandas censeret: multi tamen periti à Græcis id confertum aduersus Papam contendunt, & hanc sententiam plurimis & quidem maximis argumētis confirmant, vt Onuphrius in additionibus ad Platinam, Albertus Pighius libris de Ecclesiastica hierarchia, & postremo Robertus Bellarminus. Vt vt res sit, illud est euidentissimum, ex ipsa epistola propter quam condemnatum voluit Honorium iam defunctum, quæ in sexta synodo adducitur, ipsum neque id lege lata sanxisse, neque contrarium hæreticum omnino definisse, quæ pertinent ad duos superiores modos: sed, modò vera sit illa epistola, in opinionem potius Monothelitarum deflexisse: illud cunctis proponentem huiusmodi contentiosas discepciones de medio tollendas. Ad summam Pontifices Romani nunquam contrariis sanctionibus inter se in rebus fidei constituendis, vel primo, vel secundo modo discreparunt, neque etiam tertio, si quorundam sententiam sequamur. Primo haud posse Catholicos determinare, asserentes Pontificem Romanum posse credere hæretica: scribere, prædicare, sed lege promulgata

sancire

sancire nequaquam. Nos addimus neque secundo modo præsules Romanos ab vnanimi consensu per annos mille quingentos & amplius recessisse, quod nulli sedi per tot sæcula contigit. De tertio, si quis vult esse contentiosus, vt placet, digladietur: næuus erit, qualis Cypriani. Mirum verò, quantum torqueant ingenia sua hæretici, vt exprimere aliquid commenticium possint hac in re aduersus Papas: sed risum mouent. Nos ea referre, aut refellere, superuacaneum putamus: si quis ea videre cupit, consulat doctissimi viri Roberti Bellarmini disputationes aduersus hæreticos. Nos ad octauum veniamus.

Nulli sedi contigit, cuius subiecti per tot sæcula sic flourerint potentissima omnium, & amplissima regna nacti, vt Romanæ. An non hoc verum? Catholica natio, quæ Pontifici Romano paruit semper tanquam Petri successoriam mille quingentos & quinquaginta tres annos durat, tot enim numerantur, ex quo Spiritus sanctus in corda Apostolorum illapsus Ecclesiam constituit Petro præfidente. Ad eam peruenit propter victorias vexillo crucis à Constantino partas Imperium Romanum, omnium quæ fuerint potentissimum, anno ab ortu Christi trecentesimo decimoquarto, vt Ecclesiasticæ historiæ peritissimus Cæsar Baronius in Annalibus suis tradit, & ab illapsu Spiritus sancti ducentesimo octuagesimo, cum scilicet Syluester Papa Constantinum baptizauit. Imperio Romano Catholica natio potita est plurimos annos, & in Occidente, & in Oriente. Nunc autem tenet omnium quæ fuerint vnquam ab orbe condito amplissimum regnum per Catholicos, vt merito vocantur, Hispaniarum Reges. Quocirca si omnia antiquorum monumenta sedulo inuestiges, nullam reperies nationem, quæ sit eandem religionem modò secuta, vnique antistiti paruerit, ac tandem steterit: atque adeò præstitit, vt ea, quæ Pontifici Romano obtemperat. Anno millesimo & sexagesimo sexto ab Vrbe condita, vt quidam numerant, Constantinus sacris est aquis more Christiano ablutus: ex eo desistere gentes à cultu Christiano alienæ, quæ Imperio Romano subiciebantur, habere Pontificem summum Romanæ: ex eo desierunt Imperatores Romani se Pontifices maximos appellare, vt idem Cæsar doctissime adnotauit in Martyrologio: quamquam qui à Numa Pompilio, vt auctor est Linius, Romæ institutus est Pontife,

O 4

maximus,

## VIII.

Reges potentissimi omnium Pontificibus Romanis subiecti.

August. 22.



maximus, & cuius functionem sibi arripuerunt Imperatores, non omnibus gentibus Imperio Romano subiectis, quantum pertinet ad sacra, leges præscriberet, ut omnes periti norunt. Mahometes conatus est vniuersitati successorum suorum sectatorem Pontificem summum præficere: ideoque cauit, nequis posset esse Rex, aut Princeps suorum, qui non esset pariter maximus antistes, quem statuit esse vnum totius factionis, ut testatur post alios Ioannes Leo in Africa descriptione: sed haud multo post eius obitum summi Pontificis potestatem plures sibi arrogarunt: & quando Mahometes constituerat, ut præsul iste electionis non hereditatis iure suis præficeretur, contra huiusmodi legem factum est, ut Rex neque Pontifex esset, & ad suos liberos regnum transmitteret. Quamquam Mahometis sectatores nondum mille annos durarint: cum Christi Ecclesia iam mille quingentos & amplius persistat, & longè ampliora terrarum spatia teneat, quàm colluies Mahometis. Stet igitur, nulli antistitem successioni hucusque obligisse, ut imperia regnaque habuerit tanto temporis spatio sibi obsequentia, quæ omnium potentissima & amplissima merito dici possint. At hoc necesse est dicamus à maxima sapientia diuinitus indita, qualis ab ipso Adamo hætenus non exstitit in terris, neque tales ob id est euentus sortita, proficisci. Quocirca Prosper Aquitanicus, qui sub annum quadragesimum quadragesimum floruit, rectè cecinit:

*Sedes Roma Petri, quæ pastoralis honoris*

*Facta caput mundi, quicquid non possidet armis*

*Religione tenet.*

Cum verò Pontificia hæc potestas in tam sublimi tamque diuino loco fuerit collocata, & priuilegiis hæcæ celestibus honestata, hinc factum ut demon eius splendorem cunctis modis obscurare semper fuerit conatus, ut eius auctoritas ac potestas ad nihilum redigeretur. In primis autem cum nil æquè fidem conciliat, ac sanctitas, inuidiæ, maleuolentiæque veneno corda quorundam, qui Christianos se professi sunt, sed longissimè à Christi modestia, spiritusque demissa & humilia sentiente abessent, semper adspargere, & inficere summis viribus cõtentit. Tales cuncti ambitiosi, & elati, qui ad sua peccata nullo modo respicientes, antistitem si qua sunt vitia diligentissimè rimantur: quòd si vllum crimen vel tenue inuenerint, amplificunt, extollunt, exaggerant: vbi nullum fuerit, actiones omnes illorum in

peiores

peiores semper partem accipiunt, & interpretantur: & quod in re non apparet, in animo intus occlusum dicunt: argumenta conquirunt, concinnant, dilatant, ut verisimile appareat quod asseueranter affirmant. Hinc impetu facto abrogare omnem ipsius potestatem conantur. Sed omnia, ut vidimus, frustra contendunt. Illa namque potentior ac splendidior apparet, & elucescit, quod illustrius fiet, vbi de terra coniunctione agemus, in qua de bonis externis tractabimus. Hanc ad propositum redeuntēs cætera persequamur.

Nonum sit illud. Cum Pontifices Romani iure electionis euehantur ad tantam potestatem, ac per tot secula fuerint euecti semper, tamen illud admirabilissimū est, quòd si cõparetur hæc summa sedes Pontificia cum ceteris summis principatibus, quæ in orbe hucusque fuerunt, & ad quos iure electionis Principes sint electi, Pontificatus hic præ illis paucissima passus est schismata: quod facillimum est videre, si compares schismata, quæ contigerunt in Imperio Romano vsque ad Constantinum, vel quæ in Occidentali & Orientali eueniunt, vel quæ denique ex quo in Germania scribitur Imperium confedisse: sumendo hinc inde toridem annos; vel temporum, quæ vtrinq; pacatissima fuerunt, vel quæ ambabus partibus, quas inter se cõpares, turbulentiissima obrigerunt, ut signo de pace abundè explicauimus. Id verò non nisi à maxima gubernandi prudentia proficisci potest.

Decimum sit huic sedi diuinitus concessum, quòd cum multa fuerint in illa præteritis temporibus schismata, nullus tamen Pontifex ritè electus, est ab inimica factione in ipso schismate interfectus.

Sed huic vndecimum longè admirabilius succedit: nam neque Pontifex vitio creatus, vel Pseudopapa est interemptus à contraria factione, quamuis venerit in potestatem veri Pontificis, quæ nos latius persecuti sumus signo de mansuetudine.

Duodecimum. Nullus Pastor & Princeps exstitit ab orbis exordio, qui tanta cura & studio Regum suæ fidei cõmissorum sit Imperia tutatus, eorumque pacem, & concordiam, & amplificationem procurarit, ut Pontifex Romanus: quod clarissimè suo signo apparebit.

Decimum tertium. Nullus Princeps adeò suæ potestatis publicas res adeò communi consilio moderatus est

IX.  
Quietissimæ  
præ cæteris  
Pontificum  
Rom. electiones.

X.

XI.  
Nullus schismaticus  
Papa occisus.

XII.  
Maximum  
Pontificum  
Rom. Studiū  
in subiectos.

XIII.  
Maximi consilij  
Pontifices Rom.

O 5

semper,

semper, ut Pontifex Romanus. Hoc liquet è multis. Nam decem & octo vniuersalia Concilia, ad quam conuocati ex orbe Catholico omnes cuiusuis nationis Episcopi adfuerunt, vel ipse coëgit, vel cogenda curauit. Primum, Nicænum, anno Domini tercentesimo vigesimo septimo. Secundum quidam numerant Sardicense, tercentesimo quinquagesimo primo, quod alij idem quo ad decreta faciunt cum Nicæno, ac secundum ponunt Constantinopolitanum anno tercentesimo octuagesimo tertio. Tertium, Ephesinum, quadringentesimo trigesimo quarto. Quartum, Chalcedonense, quadringentesimo quinquagesimo quarto. Quintum, Constantinopolitanum secundum, quingentesimo quinquagesimo tertio, vel quingentesimo quinquagesimo sexto. Sextum, Constantinopolitanum tertium, sexcentesimo octuagesimo primo, vel sexcentesimo octuagesimo quinto. Septimum, Nicænum secundum, septingentesimo octuagesimo primo, vel septingentesimo octuagesimo sexto. Octauum, Constantinopolitanum quartum, octingentesimo septuagesimo. Nonum, Lateranense primum, millesimo centesimo vigesimo tertio. Decimum, Lateranense secundum, millesimo centesimo trigesimo octauo. Undecimum, Lateranense tertium contra Vvaldenses, millesimo centesimo octuagesimo. Duodecimum, Lateranense quartum, millesimo centesimo decimo quinto. Decimum tertium, Lugdunense primum, millesimo ducentesimo quadragesimo quinto. Decimum quartum, Lugdunense secundum, millesimo ducentesimo septuagesimo quarto. Decimum quintum, Vienneuse millesimo trecentesimo undecimo. Decimum sextum, Florentinum, millesimo quadringentesimo trigesimo nono. Decimum septimum, Lateranense quintum, anno millesimo quingentesimo duodecimo. Decimum octauum, Tridentinum, quod millesimo quingentesimo quadragesimo quinto incepit, finitum millesimo quingentesimo sexagesimo tertio. Quæ omnia è chronico Genebrardi & horum temporum scriptoribus apparent. Sed quando vniuersalia cogere difficillimam, innumera ex Episcopis plurimis Pontifex idem Romanus est solitus semper habere, ita ut vnus Leo Nonus cum sederit annos tantum quinque, synodos tamen octo diuersis in locis celebrarit, ut ex Hermanno Contracto scriptore horum temporum liquet. Rursus idem Pontifex Romæ semper à primis temporibus habuit ex omni

natione

natione preibyteros, quibus titulos & Ecclesias vrbis assignabat, quos passim nunc vocamus Cardinales, quibus semper consultis res publicas solitus expedire. Quocirca nullus Princeps vnquam maiore cum consilio res administravit, ut Pontifex Romanus. Nam si omnes simul Principes ab orbis exordio ante oculos tibi mentis ponas, inuenies nullum, qui vel vnum concilium generale celebrarit absque Pontifice Romano: nullorum successionem Principum reperies, qui tam diu tanto cum consilio adhibitis omnium gentium viuis tractarit. An non igitur hæc prudentia summa?

*Idem probatur generalibus argumentis pertinentibus ad causas efficientes gubernationis, materiam, finemq; illius.*

## CAP. IIII.

Collegimus quinquaginta euenta maximorum regnorum, & principatum, quæ admirabilissima sunt, & nulli vnquam nationi contigerunt vlla ex illis: è quibus fit apertissime Catholice Ecclesie esse optimam gubernationem. Sed adhuc idem ex aliis aperiamus: & quando cuncti consentiunt Romanos olim cunctis præstitisse in administratione rerum publicarum, hinc ducamus LI. argumentum, Catholicos hac in re Romanis præcelluisse, & ideo cæteris vniuersis. Hoc esse verum constat è pessima ac flagitiosissima Imperatorum vita, qua subiectos sibi contaminabant, diripiebant, occidebant: ut signo de flagitiosa vita eorum qui fuerunt, hostes Ecclesie, testimoniis antiquorum scriptorum, qui nobis haud æqui fuerunt, abunde est ostensum. Quocirca Romanus orbis olim nihil aliud erat, nisi impurorum hominum, latronum, sicariorumque sentina. Quinquaginta & octo Imperatores numerauimus, qui Christi nomen haud coluere, & ex iis ne octo quidem bonos dicere aliquo modo possumus: alios scelestissimos, monstra potius voces, quam homines; ad huiusmodi etiã subiectos fuisse oportet, ab iis namque eligebantur: ac fieri haud potest, ut illi crearentur, quorum vita non ipsis probaretur, ut omitamus subditos ut plurimum se conformare ad exemplum sui Regis: cum verum sit illud:

Catholici  
Principes  
optimi omnium.



Omniū maximè in pace viuentes.

Omniū fortissimi Catholici reges.

sig. de Occid. Imp. l. 3. & 9.

*Totius ad exemplar Regis conuertitur orbis* Alios porrò aliorū populorum Reges fuisse scelestissimos liquet è duodecimo libri signis. Hinc existit quinquagesimum secundum argumentum. Nam plerique omnes Imperatores Romanorum fuere à suis occisi, quod etiam suprà aperuimus: idem constat de aliarum gentium Regibus, è signo de pietate, & intestinis alienorum cadibus. Igitur vel subditi mali, vel principes. Nunquid enim boni illi? malos itaque, non bonos interficiebant. At si boni, cur malos euehebant, quos deinde necarent? omnes itaque scelesti. A militibus, inquires, plerunque eligebantur. Nil refert. In potestate namq; facinorosorū fuit Imperij summa. Quod si obicias rebus bellicis plurimum valuisse, quinquagesimum tertium proponimus, ex quo nostros iis maiores ostendamus, (quod tamen latius explicabitur signo sequenti.) Aduersus alios Romani Imperatores potuere, non aduersus Imperatores Christianos. Quocirca vbi pugnatum est inter duos de Imperio Romano, è quibus alter è nostris fuerit, alter ex hostibus Christi, nos quamuis numero haud pares, victoriam tamen rerulimus, vt Constantinus de Maxentio & Licinio, Theodosius de Eugenio. Vbi Romanis Imperatoribus à Christo alienis existit bellum aduersus vel alias gentes idolorum cultrices, earumque Reges, vel aduersus alios Imperatores Tyrannosve bene illis omnia processere, non ita quoties illis fuit res cum nostris Imperatoribus, ventumque ad pugnam, quamuis multitudine præstarent: quod maximè in Eugenio apparuit, qui se falsorum numinum vindicem profitebatur, ac iactabat, & innumeras secum gentes è toto Occidentali Imperio collectas trahebat, iamque res Theodosij videbatur in angustum redegisse, sed omnis eius conatus irritus fuit. Quod si Imperium Romanum semper incidisset in Imperatores Catholicos, quales maximè fuerunt Cōstantinus & Theodosius, Pontificum Romanorum studiosissimi, nunquam proculdubio neque in Occidente corruisset, neque in Oriente. In Occidente namque regnantibus Zenone, & Momyllo Augustulo hæreticis Imperium concidit. Imperatores similiter Orientis quamdiu nobiscū senserunt, neque ab obedientia Pontificis Romani descuerunt, quamuis agitati maximis procellis, steterunt illi tamen, & Imperium permansit: quicquid vnquam iacturæ insignis factum est vsquam, vel principibus hæreticis, vel nationibus in

hæretum

hæresim lapsis id contigisse ostendimus suprà signo suo, vbi actum de interitu Christianæ religionis, & infrà apparebit, vbi actum de ignauia hæreticorum principum aduersus hostes. Ac meo quidem iudicio frustra Catholici pugnant pro nationibus ac locis hæresi aliqua contaminatis, frustra tandem pro Græcanicis regionibus, vt aliquando Deus adstet, plerunque à nobis abscedet: maiore Deus habet odio hæreticos, quam cæteras nationes ipsi infensas. Illi fidem fregerunt, hi non ita. Sed vt ad ipsos Romanos redeamus, nullo modo negandum superatos ab illis nostros longa perpetuaque armorum tractatione, & vsu. Romanis namque à teneris vnguiculis nihil aliud erat cordi, quam pugna, & acies, contra Catholicis pax, & tranquillitas. Sed à nostris illi vincuntur, quod nemo inficiabitur, bellicorum instrumentorum apparatusque inuentione, animi robore, omniumque aduersorum tolerantia: sed hac de re tota suo loco. Nam si de amplitudine locorum, quæ nostri armis adduxerunt in potestatem, agatur, & ex hoc bellica virtus aestimanda, certum est viginti ac pluribus etiam partibus maiora loca à nostris vi armorum subacta fuisse, quam fuerint olim à Romanis. Atque illi septingentis annis id assecuti sunt, tot enim numerari possunt ab vrbe condita, vsque ad Iul. Cæs. At nostri hæc nondum sæculo exacto transegerunt in Indiis Orientalibus & Occidentalibus. Neque verò res nostris fuit cū gentibus, vt quidam putant, imbellibus, legat qui vult res ab Alfonso Albuquerque in Indiis Orientalibus gestas, qui ab ostio maris Erythrei, vsque ad auream Chersonesum, loca omnia terrore armorum repleuit, atque Arabas, Turcas, Persas, Indosque vniuersos cis & ultra Gangem in sui admirationem traxit: legat quæ bella cōfecerit etiam Ferdinandus Corresius in amplissimis imperij Mexicani regionibus, ac videbit non fuisse Catholicis ducibus bellum cum viris huiusmodi, quales in Asia & Oriente nacti sunt Lucullus, Pompeius, ac Cæsar, qui de illis scriptum reliquit: Veni, vidi, vici: aut quales Alexander in Persia effeminatos, atque animi peritiæque nullius. Quod si bellica virtus pensanda nō ex amplitudine locorum, quæ fuerint adducta in potestatem, sed è ferocia, & indomita fortitudine nationum, quales erant Galli ætate Cæsaris, nobis sit satis ea quæ sunt ante oculos posita exempla adduxisse. Germaniæ sunt latissima confinia, populi fortissimi, quos

nunquam

nunquam Romani vincere potuerunt, & terras eorum potiri, expauit Alexander Magnus, neque ausus est attingere: Carolus Magnus subegit, & nobilissimum inter eos imperium supradavit. Quocirca siue respicias Imperatores Romanos priscis superstitionibus addictos, Maxentium, Licinium, Eugeniumque quos Catholici deuicerunt, siue vastissimas regiones a nostris bello partas, vel bellica instrumenta, & apparatus, vel denique in domitas olim gentes, tantum nostri hac parte præstant aliis ad extremum, quantum tormenta militaria a nostris inuenta arietibus & catapultis antiquis. Nobis itaque optima tandem gubernatio domi belli que. Sed quando quæ dicta sunt argumenta hucusque, deriuauimus omnia ab iis, qui præsent, Regibus, Imperatoribus, Rebus publicis, operæpretium fuerit expendere qualis sit Catholicæ nationis vniuersæ principatus, qui cum patuerit optimus, optima ipsius etiam merito gubernatio dicatur, quod erit argumentum.

Resp. Catholica optima ob monarchiam perfectam.

Plat. in Poli. ultra medium Arist. lib. 8.

Ethic. c. 10. Senec. l. 2. de benef.

Plutarch. de monarch.

Iust. orat. ad gentes Cyp. de Ido. van. Iren. lib. 1. c. 10.

Hiero. epi. ad rust.

Deut. ca. 17.

Quinquagesimum quartam. Conuenit itaq; inter omnes sapientes, vnius dominatum, quem Græci monarchiam vocant, præstare optimatum, vel populi gubernationi. Tradidere id Philosophorum summi Plato & Aristoteles. Stobæus multos colligit ex antiquis, qui idem docuerunt, sermone quadragesimo quinto: idem scripsere Seneca & Plutarchus, viri veritatis satis acuti inuestigatores: notum illud Homeri:

Ὅτι ἀγατὸν πολυκίανον, εἰς κτίσθαι ἐστὶ εἰς βασιλεὺς

Refert Herodotus agitatum fuisse hanc olim quæstionem inter principes Persarum, cum Magi cade perpetrata illud regnum occupassent, conclusumque ab omnibus, vno excepto monarchiam cunctis præcellere. Eiusdem sententiæ nostri fuerunt, in quibus Iustinus, Cyprianus, Irenæus, Athenagoras, Lactantius, Tertullianus, Hieronymus, & alij. Hinc Deus Iudæis vnum præfecit, is erat summus sacerdos, cuius imperio qui non obediret, morti adiudicabatur, vt est apertissime constitutum in Deuteronomio: ne verò hic prophæus negotiis animum nimis adiceret, ac sacra negligenter, extraordinarium ad bella gerenda, & prophæta, Deus excitare solebat iudicem, antequam Reges constituerentur, vt Iudicum libro habetur, sed prima potestas, ac summa erat penes ipsum sacerdotem, atq;

ideo

ideo primum iubet illum adiri Deus, vt apparet e loco adducto Deuteronomij: neque pœna capitis in eum, qui iudicis imperio haud auscultauit, irrogatur, quod fit, vbi sacerdotis iussa violantur. Diuino iussu adnumerabatur huic sacerdotio collegium septuaginta duorum, quod constituit Deus præcibus quodammodo querelisque Moyfis adductus, vt apparet libro Numerorum. Ac proculdubio si humana & terrena eatenus bona sunt, quoad imitantur & exprimunt caelestia & diuina, in caelo autem princeps vnus Deus: in terris etiam princeps erit vnus loco Dei. At Ecclesia Dei optima quæque habet, ergo vnus illi præsidebit: quod nostræ semper obtigit per Pontificem Romanum Petri successorem, cuius potestas annos iam 1500. ac plures durat toti Catholicæ nationi leges præscribens, sine vlla interruptione, quod nulli genti vsuuenit, quæ seculata fuerit eiusdem religionis scita. Optima itaque gubernatio illius.

Num. cap. 11.

Quinquagesimo quinto deinde loco proponatur illud, quod viderunt omnes ferè populi, tentarunt assequi, sed a proposito multis de causis exciderunt. Ordo exigit, ac ratio, vt prophæta sacris subiiciantur ac postponantur, sicuti terrena caelestibus, humana diuinis: alioquin rerum summa esset inuersio: & sacra igitur potestas, ac principatus in Ecclesia Dei, prophæta præponetur, legesque præscribet, hæc ab illius nutu pendeat. Hinc Pontifex Romanus imperia ac regna dedit, abstulit, hodie dare inter Catholicos, & auferre potest, vbi res exigit. Id semper factum suo loco aperietur. Non ita inter hæreticos, & alios populos, quamuis id faciendum statuisent a principio. Maxima erat potestas summi sacerdotis inter Romanos, Athenienses, Ægyptios, Persas, sed quis vnquam summam rerum illi delatam audiuit aliqua in re insigni? Inter Gallos Druidæ primas obtinebant: ab eorum tamen vel principe, vel vniuersitate, quis vnquam legit, aut principatus ademptos, aut collatos? Mahometes sanxit, vt a Califa suo (sic enim vocauit Pontificem maximum) cuncta penderent, eius arbitrato singula constituerentur, vt Ioannes Leo adnotauit, aliquo tempore id seruatum, paulo post nihil minus. Quid plura? Deus Pontificem maximum Iudæis præfisse voluit, vt diximus: & tamen illi Samuele presidente Regem vel inuito Deo voluerunt. Quocirca indignatus edixit eis per Samuelem, qui tum summus erat sacerdos.

Monarchia Catholica maxime omnium sacris subiecta.

r. Reg. 8.

Non



Non te abiecerunt, sed me, ne regnem super eos. Iuxta omnia opera sua, qua fecerunt à die, qua eduxi eos de Ægypto, vsq; ad diē hanc, sicut dereliquerunt me, & seruiuerunt dijs alienis, sic faciunt etiam tibi. hæc iratus Deus, multa deinde illis obuentura mala comminatus ob huiusmodi factum. Quamobrē cū summa fuerit semper in Ecclesia nostra summi Pontificis potestas, atq; hodie sit, necesse est illius optima sit gubernatio. Græci ad Imperatorem cuncta olim transtulere, vt supra ostendimus, qui arbitrari suo Patriarchas Constantinopolitanos eligebat, ac deiciebat, quod etiam fit hodie à Turcarum Rege, cuius est loco mouere & euehere eisdem, quod nunquam Pontificibus Romanis accidit, vel imperantibus olim Romanis. Inter Protestantes autem res eò redacta, vt in Anglia nūc Elisabeta Regina, lupa verisipellis, sit Ecclesie Anglicanæ caput, dignum patella operculum, ac turpissimi monstri venustissimum caput. Sed cū sint principatum genera tria, vnius, optimatum, & populi, & in quolibet aliquid esse boni possit: nullo modo id ab Ecclesia tollendum. Sit igitur in illa vnius in primis gubernatio, penes quem sit rerum summa, isq; sacrorum sit præfectus: non excludantur tamen optimates vnquam, neque populus omninò arceatur, licet enim Deus toti rerum præsit vniuersitati vnus, attamen in cælo cælitum sunt ordines, ac præstantiores præsent iis qui minus sunt nobiles: iis adscribuntur ex humano genere, quasi ex humiliori populo, qui purè vixerint: & omnes sanè intuentur absque vlllo intermedio Deum, rerum tamen aliarum, vel gerendarum ministeria, vel noscendarum notiones à superioribus inferiores accipere solent: vt Dionysius ille Areopagita diuinitus tradit. *Alia claritas, inquit, Paulus, Solis, alia claritas Luna, & alia claritas stellarum: & quamuis à Sole claritas omnis emanet, siderum tamē aliis alia & altiora, & splendidiora, & inferiorum motus orbium superiorum moribus, illustrationesq; idcirco illustrationibus obsecundare prorsus est certum.* Sic etiam videmus in ipso corpore, cui sæpè Ecclesiam comparat Paulus, capitis vnius esse summam rectionem, atque ab illo vis inspiratur cunctis membris sentiendi ac mouendi, quedam tamen, velit nolit caput ac voluntas nostra, sentiunt ac mouentur, vt cor ac genitalia interdum: quin non potest ipsum caput omninò sibi membra præcidere, eorumque loco sufficere quæ liberet. Quocirca est quedam tem-

peratio

peratio in Ecclesia optimatum, Nam licet vnus præsit, adiunguntur illi tamen Episcopi necessario, adesse etiam solent Imperatores, Reges, ac Principes, quos nullo modo solet gradu suo deturbare Pontifex Romanus, quasi mirabiles quosdam magistratus, quod Turcarum Sinarumque Rex facit, quorum sunt amplissima regna post nostra. deturbare tantum merito solet, vbi emergunt grauissima causa, à quibus maximè cauendum ac timendum, sicut etiam membrum quandoque amputamus, vbi foret periculum, ne totum corpus inficeretur. At Turcarum Sinarumque Reges ad arbitrium cuncta suum reducere, quales tyranni sunt, & quales fuere plerique omnes Imperatores Romani, qui nullam Senatus habuerunt rationem: suntque Reges hodie Turcarum & Sinarum, qui solo metu, non amore imperia administrant, hinc ille cunctos agnatos internecioni semper dat, hic carcere quodam liberiori ad omne libidinum genus apparato & instructo inclusos toto vitæ tempore tenet, quod etiam facit Æthiopum Rex. Habet præterea nostra Ecclesia temperamentū quoddam populare, nam quilibet ex infima plebe non modo Episcopus creari potest, sed etiam Pontifex summus: idcirco semper suus est virtutibus locus. Atque hac in re peccat maximè imperium Sinarum alioquin nobilissimum, in quo nulla spes est infimæ sortis hominibus ascendendi ad vllum nobilitatis ac dignitatis locum. omnia hæc temperamenta habuit imperium Romanum, cū Senatui suæ potestas haud adimebatur, in quem cooptabantur qui virtute excelebant, sed quando is vno loco coarctabatur, neque ciuitatum provinciarumque administrationes perpetuò adsignabantur, hinc eueniebat vt vnius principatus in tyrānidem degeneraret, quod plerumque euenit, nonnulli tamen existere, qui sua iura Senatui relinquentes, optimos ex Imperatoribus illis vocare merito possis, quales fuere ante omnes Titus, Traianus, Antoninus Philosophus, Alexander, Probus, & si qui sunt alij, ob id proculdubio nobilissimum imperium Romanum Turcico, & Sinitico. Hinc etiam fuere ipsius latiora confinia, & maiores vires. Reliquum est, quod ab euentu futuro pendet, vt videamus quodnam stabilis erit. Romanum namque permansit à Cæso Iulio Cæsare, vsque ad Momyllum Augustulum, quingentos ac viginti duos annos: at illorum neutrum peruenit adhuc ad annos tercentos. Non annuero

j. Pars.

P

impe

imperio Romano annos Reipublicæ, qui fuere quadringenti sexaginta duo, tot namque intercedunt ab exactis Regibus ad Iulium Cæsarem. Atque ita imperium Romanum diuturnius fuit vno imperante, quam pluribus: adde etiam potentius. Ac bene quidem in Republica Veneta videmus esse temperationem quandam, quæ cõstet ex vnus principatu, optimatum, & populi, magis tamen vergit ad optimatum gubernationem, quocirca optima ex omnibus, quæ vnquam fuerunt, ac diutius etiam persistit, & tranquillior, vt supra dicebamus, ob hanc temperationem, de qua elegantissimè Gaspar Contarenus Cardinalis pulcherrimo de Republica Veneta libello. Ad summam cum sit longè optimū illud, à quo delibatur & colligitur quidquid est boni in vnaquaque re, & in omnibus trium gubernationum formis, vnus, optimatum, & populi, sit aliquid boni, Ecclesiæ nostræ est excellentissima moderatio, quando ex omnibus quodcunque habent boni decerpit, & in ea modus ille præcellit, qui ex tribus est nobilior, sic enim superis, quibus vnus quidem præest, sed volentibus, nullo metu perculsis, quasi perpetuò optimatum confessui, & ordini similis euadit. Eadem porro similitudo in cælestibus luminibus ac motibus cõspicitur, & in corporis etiam nostri conformatione. Idcirco imperium Romanum Turcico & Sinetico præcellit hucusque amplitudine locorum, viribus, diuturnitate, doctrinarum cognitione, & inter Respub. insignes Veneta verustior, & tranquillior. Sed quando Romana res, quamuis ex omnibus aliquid haberet, ex illo tamen vnus principatu, qui est optimus, magis quam è reliquis constabat, idè Venetæ præstat viribus, & regionum domitarum latitudine: quod euenit etiam Turcico & Sinetico, quæ inferiora sunt imperio Romano, cum nullam sit in eis ferè temperamentum. omnibus his Venetum præstat sedatione, ac diuturnitate. Retulimus hucusque hoc capite sex argumenta generalia, quæ spectant ad ipsos cuiuslibet gentis gubernatores, è quibus apparet optima nostræ Ecclesiæ moderatio. Neque verò solum nostra Ecclesia temperata est ex gubernatione vnus, quæ præcellit, optimatumque, & populi, quia mundus Episcoporum est perpetuum, neque amoueri possunt ab administratione vrbiū suarum, nisi graua ob crimina, & ad vnus Episcoporum principatum quilibet è populo adsumi potest, sed & ob eam causam, quod Pontifex Roma-

nus,

nus, si sit hæreticus, delicti potest gradu suo ab vniuersali Episcoporum Concilio, illique palam potest obfisti.

*Argumenta generalia ducta à subiectis.*

C A P. V.

Nunc à subiectis aliqua ducamus, & quinquagesimum sextum sit illud, quod à multitudine non hominum modò, sed innumerarum gentium conficitur. Tanta namque vis huius gubernationis, vt apertè inter hostes ipsos dominetur, quocirca inter ipsos Turcas & Persas sunt qui pareant Ecclesiæ nostræ decretis: plurimi sunt inter eos Catholici, qui palam fidem nostram sequuntur, Episcopi nostri illis præsunt. Non modò igitur Ecclesia Catholica continet Hispanicum imperiū latissimum, Gallicum, Germanicum, Polonicum, & Italicū, verum pertingit hostium loca & regiones, in quibus plurimi è nostris degunt, vt sit Ecclesiæ amplissima latitudo, qualis nulli vnquam contigit, si omnia quæ diximus complectaris. Hinc existit 57. diuturnitas tam latæ ditionis, quæ tot populis iura dedit religionis. Nam trigesimo quarto anno ab ortu Christi cum spiritus sanctus se in Discipulorum corda insinuas- set, prima illa sua concione Petrus plurimos sibi ex ipsis Parthis, Medis, Elamitis, Chaldæis, Asiaticis, Ægyptiis, Cyrenensibus, Cretenensibus, Arabibus, Romanis, qui prius Iudaica sequebantur, adiunxit, mox vbi per eundem Petrum gentibus aliis aditus est patefactus, Cornelio Centurione baptizato, Apostoli totius orbis confinia peruagati, Catholicæ gubernationis imperium propagarunt, ita vt Tertullianus antiquissimus scriptor iure dixerit imperij Christiani pomeria longè ampliora suo tempore fuisse, quàm regni, quo potitus est Alexander, Cæsar, aut si quis est alius his potentior. omnes verò Ecclesias toto orbe disseminatas, oportebat, vt Tertulliano antiquior Irenæus scripsit, *ad Ecclesiam Romanam conuenire, à cuius Pontifice ceteri Episcopi profluunt*, ait Cyprianus libro de simplicitate Prælatorum, *veluti rami ab arbore, riuus à flumine, radij à Sole*. Hinc Ignatius scripsit initio epistolæ ad Romanam Ecclesiam, habere illam patris nomen, quasi ceteræ essent loco filiorum. Iure nam Paulus etiam dixit,

Resp. Catho-  
lica domina-  
tur omnium  
latissimè vel  
inter hostes.

Resp. Catho-  
lica ex anti-  
quissimo  
tempore la-  
tissimè do-  
minatur.

Libr. contra  
Iudæos.  
Lib. 3. cap. 3.

Roman. c. 1.



Li. 10. ep. 97.

Romanorum fidem annunciatam in vniuerso mundo. Ac ne quis adhuc putet hæc à Christianis per amplificationem prolata, legat epistolam Plinij Secundi ad Traianum, in qua testatur tantum fuisse numerum Christianorum, ut templa nemo adiret, & victimarum nullus emptor inueniretur in ciuitatibus, vicis, ac pagis: & Traianus tamen iniuit imperium anno à morte Christi sexagesimo quinto. Haud itaque leuiter illud pronunciauit Cyprianus, Imperatorem Romanum fuisse æmulum Cornelij Papæ. Ex his colligitur fieri nullo modo posse, ut Ecclesiæ nostræ non fuerit optima semper gubernatio, quando tantam suæ potestatis ab ipso exordio per omnes mundi partes amplitudinem nacta, illam sit inter ipsos hostes etiam tutata supra annos iam mille & quingentos.

Resp. Catholica omnium maximè effe-  
ratas Gen-  
res ad huma-  
nitatem per-  
duxit.

Quinquagesimum octauum sit illud. Quæ plures ac magis effe-  
ratas populos ad humanitatis studia & cultum per-  
duxit, ea gens proculdubio cæteris excellentia rectionis præstat. At Catholica est huiusmodi, ut supra vidimus. Nulli ergo dubitationi locus est relictus, quin Ecclesiæ Catholice leges ac mores sint omnium præstantiores. Atque hæc multa obseruanda: quorum primum est, ab ipsa Romana ditone multa effera fuisse depulsa in moribus apud omnes imperio Romano subiectos posita: crudelitas in debitores, atrocitas in gladiatoris ludis. Secundum, disciplinas & artes omnes ad summum euectas inter gentes, quæ barbaræ ab antiquis nominabantur. Verbi gratia, Græcis & Italis exceptis, non videbantur alij populi doctrina & arte vlla admodum valere. In Hispania & Gallia fuere nonnulli oratores ac poëtæ: Philosophia, Mathematicis, cæterisque artibus, quæ liberales vocantur, haud multum præstabant. At nunc è Christianis summos nobis viros dedit non modò Hispania, & Gallia, sed quæ minus humanæ videbantur Europæ regiones. Nam qui quantique philosophi Albertus Magnus Germanus, Alexander Halensis Anglus, Ioannes Scotus? Nulli cedunt ex antiquis, plurimos vincunt. Quantus in Mathematicis Nicolaus Copernicus, Gemma Phrysius, Ioannes è Monte regio Germanus, Stoflerinus, Ioannes è Sacro bosco Anglus? mitto innumeros alios in qualibet scientia & arte excellentissimos. Tertium est, in Europa duntaxat duas è tribus eius partibus à nostris ad humanitatem perpolitas, quæcunque scilicet sunt supra Rhenum & Danubium, magnam

Britan

Britanniæ partem, insulasque illi adiacetes, & Oceano Septentrionali circumfusas. Iam verò quis enumeret tot nationes in Africa, Asia, Indiisque Orientalibus & Occidentalibus? ut illa nihil habebant plerumque nisi humanam figuram? nam cætera belluina omnia. Quocirca necesse fuit Hispanis interdum facere, quod illis agricolis, qui locum aliquem vepribus obsitum, dumetis vndique implexum & obseptum, arboribus infructuosis & venenatis abundanter excolendum suscepere, ferro & igni terram purgare. Ac sanè nunc illi populi mansuetudine, docilitate, religione, ac bonis moribus nos superant. Veniamus ad quartum, quod est mirabilissimum. Tantum potuit Catholice nationis optima gubernatio, ut non modò ad suas leges moresque veræ humanitatis populos transtulerit, quos armis Principes ac Reges Catholici subegerunt, sed & eos quibus ipsa interdum subiecta fuit. Ita ut si qua in regione Episcopis Catholicis subiecti magis detulerunt, Pontificique Romano paruere, ac plures denique Catholici fuerint, quam hæretici, necesse ad extremum fuerit Principes illos barbararum nationum cum suis Christo se adiungere, Pontifici Romano colla submittere, efferos mores deponere, humaniora seetari. An non hoc verum? Totus orbis Romanus, cuius gentes barbaræ haud dici & haberi volebant, ad hoc venit imperante Constantino hoc egit. Idem contigit Sueuis, Alanis, & Visigothis, qui Hispanias occupant olim, Francis, qui Gallias, Burgundionibus, Northmannisque, qui Galliarum loca diuersa, Longobardis, qui bonam Italiæ partem, populis maiori ex parte effe-  
ratas, qui cum victores essent ac domini, tantum abfuit, ut Catholicos ad inhumanitatem suam compulerint, & agrèste in conditumque viuendi & regendi genus, ut ipsi potius feritatem ingenitam deposuerint, & ad nos concesserint. Quænam quæso est hæc ars, ut capti capiant, victi vincant? Nunquid idem Græcis contigit, nunquid cæteris Orientalibus, quos Sarraceni & Turcæ in suam potestatem adduxerunt? Ad tantam iam cuncti Orientales & Græci barbariem deuenere, ut non modò disciplinas omnes, quarum meritò olim sibi magisterium vendicare videbantur amiserint, & obliti sint, sed ipsam linguam si velint addiscere, ad nos confugiant, est necesse. En qualis Græcorum gubernatio, en qualis Orientalium, en qualis hæreticorum. Quod si Africa, impellente Constantio Heraclij

P

3

nepote.

nepote, hæresim Monothelitarum nõ omnino vel ex maiori parte esset amplexa, si loca quædam Græcorum Latinis subiecta non magis Græcanicæ hæresi adhæsissent, quàm nobis, si Hungaria & oræ quædam finitimæ pestiferas opiniones Protestantium non admisissent, vel Sarraceni Turcæq; expulsi fuissent, vt ex Hispania, Sardinia, Sicilia, locisque nonnullis Apuliæ & Africæ sunt à nostris exturbati, nonnulliq; ex ipsis nomen Christo dedere, aut necesse fuisset omnino ab illis mores nostros ac leges humanitatis plenissimas admitti, vt fecere Sueui, Alani, Visigothiq; in Hispaniis, Franci, Burgundiones, Northmanniq; in Galliis, Longobardi in Italia, populi barbari & efferari, domini licet, ac victores. Igitur tanta est efficacia gubernationis nostræ, vt non modò compulerimus penè ad studia humanitatis gentes, quas armis domuimus, vt Saxonas olim Carolo imperante, Prutenos & Liouonas à Theutonicis deuictos, nonnullosq; alios Borealium partium populos, & multas ex Indiis nationes Africanis & Asiaticis, & non modò adduxerimus, quæ nostro imperio haud parebant, Hungaros, Bohemos, Polonos, Anglos, Scotos, Danos, Noruegos, Suetos, & Gotthos, Septentrionales gentes feritati addictas, sed & illas, quæ nos durissimo ditionis suæ iugo premebant, priscos Romanos, & imperij Romani incolas, Sueuos, Alanos, Visigothos, Francos, Burgundiones, Northmannos, Longobardos, vt supra ostendimus. Cum verò hæreticæ factiones tot fuerint, vt earum non sit numerus ab ipso exordio nascentis Ecclesiæ, mirum profectò nulli ex istis vnquam cõtigisse, vt vilo modo ad humanitatis cultũ perduxerit vllas gentes, ex quo se à nobis abiunxerunt, neq; ex iis, quibus subiecti fuerint eorum sectatores, neque ex iis, quibus pares erant, neq; tandem ex iis, quos armis subegerint: quæ omnia præstita sunt à nostris. Quin Græci, qui ceteros omnes barbaros vocabant, ita vt Paulus dixerit, *Græcis & barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum*, ad extremã barbariam deuenerint. Igitur est optimæ gubernationis signum, tot gentes ab efferis moribus ad humanitatem traduxisse, præcipuè verò illas, quibus nostri erant subiecti. Quorum nihil aliis vnquam contigit nationibus.

Resp. Catholica omnium ma-

Veniamus ad quinquagesimum nonum, quod pertinet ad barbaricas oppressiones: sed vt rem probè teneamus, earum plura genera distinguamus. Ac primum sit, cum

gens

gens ita facit irruptionem, vt ciuitates deleat, & incolas det ad interuersionem. Id verò nunquam perpetratum ferè, nisi in aliquibus vrribus, non in vniuersis regionibus. Secundum cum populo alicui auferuntur iura libertatis, aut vniuersa, aut graviora. Tertium cum libertas relinquatur, sed auferuntur bona, iuraq; & magistratus. Quartum cum nulla bona vel pauca eripiuntur, sed iura ac magistratus haud permittuntur. Harum porro oppressionum primæ atrociores: quæ sequuntur, semper mitiores. Ad primam & secundam pertinent Sarracenicæ, Turcicæq; irruptiones in regiones Christianorum, quas vi subigunt. Talis etiam fuit Gallorum, cum Romam subuerterunt, excepto Capitolio anno ab vrbe condita tercentesimo septuagesimo secundo, cæsis omnibus, qui venerunt in eorum manus, Romanis. Huiusmodi fuere Tartaricæ, quibus maiorum nostrorum memoria. Turcis subiectas in Asia regiones, duce Tamerlane, cum multis aliis vicinis prouinciis ceperunt: & multò antè, vt ex historiis Marci Poli & Haytonis Armeni, cum non modò Turcis subditas in Asia terras, sed Mediam, Persiam, Parthiam, Armeniam maiorem, denique Orientem totũ, vsque ad extremos Sinas domuere, ac plurimos annos durissimo Imperio rexerunt. Erant eiusdem generis clades, quibus populi Germaniæ sese mutuò, inquit Tacitus, expellebant è sedibus suis, ita vt indigenæ vel seruire amissis omnibus cogerentur, vel aliò cõmigrare: quæ clades durarunt in Borealibus regionibus vsque ad tempora Caroli Magni inter Germanos, inter alios vsque ad religionem Christi per eorũ loca propagatam. Ad has spectabant, quas Umbri, Piceni, Galli, Lydi, Tyrrheni, Sabini, populiq; alij innumeri faciebant in Italia aduersus finitimos, antequam Romani Imperium suum latius amplificassent, vt è Strabonis descriptione habetur: id accidit anno ab vrbe condita quadringentesimo septuagesimo, cum profus fuerat in Etruria deleri Galli illi: qui Romam subuerterant, excepto Capitolio, & per annos nonaginta & octo in propinquis vrbi locis cõsidentes Romanæ Reipublicæ infesti fuere. His porro irruptionib; haud annueramus direptiones excursiones, & bella quãuis diuturna inter populos diuersos vario euctu gesta, quãuis multæ vastitates per ea fuerint illatæ, occupatæq; ac receptæ: hinc inde vrbes, vt accidit, exempli gratia, cum Pœni Annibale duce, totos annos sexdecim Italiã cum fortissimis copis peruagantes,

ximè irruptionibus barbaricis in accessu.



illam miserrimè diuexant. De illis irruptionibus agimus quibus efferæ gentes totū tractum latæ alicuius & illustris regionis occupantes in ea sedes figunt, & multo tempore, quanta est ætas hominis habent. Hæ namque acerbissime, si quæ supra adduximus habeant adiuncta. His positis supra aperuimus, vbi actum de interitu Christianæ religionis, nullas vnquam factas irruptiones à barbaris & efferis nationibus in prouincias Christianorum, nisi quas hæreses prius magna ex parte cõtaminarunt: id ex historiis probatissimis aperte docuimus. Quocirca necesse est dicamus diuinam Catholicæ Ecclesiæ, cui Pontifex Romanus præest, esse gubernationē, quando eam Deus ipse sic protegit, & illæsam conseruat. Vin' hoc apertissime adhuc videre, totamq; rem prorsus admirari? Anno quadringentesimo septuagesimo sexto, imperante in Oriente Zenone, in Occidente Momylo Augustulo, hæreticis ambobus, omnium malorum scilicet auctoribus, Odoacer Herulorum, Rugorum, Turcilingorumq; Rex Italiam cepit, finemq; posuit Imperio Occidentali: pauci erant in Italia hæretici, neque illi Itali, Ariani dumtaxat quidam Gotthi milites, è quibus ille Momyllus, à quibus Roma fuerat antè direpta, nobilissima prouincia, vexata: & tamen quid efferus iste Odoacer, in Catholica regione, quæ tamen hæreticis Imperatoribus. (id summa mali totius) parebat? Audi quid Iordanes, & Paulus Diaconus, Procopiusq; scribant: *Odoacer in primis Gotthos, qui in Italiam erant Iampridem à Valentiniانو aduersus terrores Hunnicos aduocati, ad studium suum conuertit, tertia agrorum parte, quam promissam ab Oreste obtinere nõ potuerant, persoluta. Italis noua tributa ad propulsandos nouos hostes imposita Romanis Senatibus auctoritas, & Consuluum dignitas ad feroces contudendos spiritus dempta. Reliquis in rebus vetera Reipub. instituta, & magistratum iura, nominaq; retenta: Ecclesiis atque Episcopis suis honor seruat.* Hæc illi. Non igitur hæc irruptio adscribi potest vlli ex illis, quas distinximus supra, maximè atroces: & tamē quia ad quartam proximè accedit, factum diuinitus, vt anno quadringentesimo nonagesimo tertio, post decimum septimum scilicet, ex quo Italia ab isto occupata, Theodoricus Ostrogothorum Rex eum necarit, & Italiæ regnū inuenerit: Dalmatia, Rætia, Sicilia, mox etiam Pannoniis, & Galliarum parte sibi adiunctis. Hic autem longè humanior Odoacre nullum Romanum institutum mutauit: Senatuum, Consules, patri-

cios,

cios, & ceteros magistratus seruauit: inter Gotthos à Gottho, inter Romanos à Romano iudice, inter utrosque ab utroque ius dici voluit: & quamuis Arianus, mirificè Catholicos sacerdotes, eorumq; iura & templa coluit, vt è Cassiodori epistolis liquidissimò patet: ita vt multi sint principes Catholi: qui neque Pontifici Romano, neque Episcopis & sacerdotibus tantum tribuant honoris, quàm Theodoricus tribuit: legat qui volet prædicta Cassiodori scripta, & quæ dicimus verissima discet: non nihil à semetipso desciuit hic anno quingentesimò vigesimo sexto, quo & extinctus, substituto Athalarico, & Ammalasuenta matre, optimis & clementissimis principibus. Quòd nisi exarsissent bella inter Iustinianum & Ostrogotthos, non modò isti nihil abstulissent Italiæ decoris, sed & multum adiecissent quod Panuinus etiam notauit. Nos autem ne actum agamus, asserimus id, quòd est verissimum, nullas irruptiones in Christianorum terras ab efferis nationibus factas eius generis, de quibus tanquam sæuis diximus, nisi terræ illæ fuerint hæresibus contaminatæ ex magna parte. Idque, vt appareat optimam Catholicorum rectionē, quæ tantum præstantiæ habet, quantum Catholicæ pietatis, cui quidquid detrahis, id totum est bonæ moderationis detrimentum. Quocirca si expendas irruptionum gradus, quos considerauimus, videbis respondere grauitati hæresum, quæ prouincias à barbaris occupatas inquinarint. Britannia olim prorsus defecit à Catholica veritate, & Romani Pontificis obedientia, Angli sic illam inuaserunt, vt omnes Britannos delerint. Beda restatur vtrumque in vita Augustini, quem Gregorius eò misit. Saluianus Massiliensis, qui vixit eo tempore quo Vandali Africani ceperunt, scribit omnium pessimos fuisse Afros, & adhuc superstitionibus antèquis addictos: inter eos porrò sic poterant Donatistæ, vt in omnibus ferè locis Episcopos suos haberet: ideo post Britannos nulla sæuior tempestas percussit Imperij Occidentalis nationes, quàm Afros, vt è Victoris Africani historiis constat: mirius actum cum Gallis, quos Franci in suam potestatem adduxerunt: apertissime hoc Saluianus tradit, Gallos peiore loco fuisse, cum Romanis parebant, quàm cum Francis. Idem constat de Visigothis, qui Hispanias tenuerunt: à Francis namque & Visigothis nullis modis barbaricis est in indigenas iactum: neque ab illis quidquam perpetratum ex eis, quæ irruptionibus enume-

P 5

FACIS

ratis sunt a nobis adscripta. Aperiemus loco suo à Regibus Ostrogothiis magis delatum Pontificibus Romanis, quam ab ipsis Imperatoribus, qui se Catholicos nominabāt. Longobardi crudelitatis aliquid exercuerunt in Galliae Cisalpinę gentes, cum plerique omnes Episcopi, ut supra ostendimus, à fide Romani Pontificis se abiunxissent. Ideoque Imperium Longobardorum pertinet ad tertium genus inuasionum barbaricarum, aut etiam secundum, cum scilicet triginta duces creati sunt à Longobardis anno D. LXXV. nam plerisque nobiles sustulerunt, ceteros grauissimis tributis onerarunt, populares omnes oppidis eiecerunt, ut post alios Sigonius notauit. Igitur si uelimus inter se comparare mala ab hisce gentibus illata, uerissime apparebit pessime actum cum Britannis, qui ferè omnes ab Anglis cæsi, cum nemo inter eos Catholicus exstiterit, ut Beda testis est utriusque rei in uita Augustini. Secundum locum tenent Orientales Græci, & eorum studiosi à Turcis miserrime oppressi, inter quos paucissimi Catholici: eandem uicem subierunt ad extremum Afri, cum Constantius, Zonara teste, nullū inter eos Catholicum permisit esse, Monothelitis fauens, & à Sarracenis mox Africa occupata: eandem similiter calamitatem subierunt Hispani, Vitiza & Rodericus omnino à Pontifice Romano, & Catholica ueritate se alienarunt: subierunt Hungari, cum Protestantibus se addixerunt isti namque haud omnes trucidati, ut Britanni. Tertium locum tenent Galli Cisalpini, & Afri, cum fuerunt illi à Longobardis, hi à Vandalis subacti, & inter quos erant multi Catholici. Bene prorsus actū quondam cum Gallis & Hispanis, quorum regna florentissima sunt excitata, neque atrocioris quidquam tum passi, cum Franci Visigothi in eorum regiones inuaserunt, pontificiæ potestati conduxit Imperium Occidentale, ut erat antiquitus, euerri: exemplo sit, quod euenit Orientali, dum Græci Imperatores Pontificis Romani auctoritatem, non modo effugere, sed prorsus excindere sunt conati. Quod si Ostrogothi uisi sunt aliquid uirtutis inferre Italiae, non id accidit, cum illi imperarent, sed cum urbium Italicarum dominatu expulsi, duce Totila, bella gesserunt cum Iustiniano: neque id pertinet ad præsens argumentum. Quartum Iustinianus sibi iam dissimilis Syluerium Papam in uincula contulerat, quod & in Vigiliū Syluerij successorem commisit. Quocirca haud mirum si quid cladis Italia

illi

illi subiecta pertulit: quamquam si de Roma agatur, cuius Totila partem tertiam, ut Procopius testatur, incendit: imperante Nerone maius illa damnum ex eius conflagratione est passa. Ad summum constat, regiones aliquas tunc à barbaris nationibus & efferatis oppressas, cum Catholicæ pietati, Romanique Pontificis obedientiæ nuncium remiserunt: & quò maiore se scelere hac in re obstrinxere, eò durius iugum tyrannidis subierunt. Idque ut sciamus esse optimam Catholicorum gubernationem. Sed adhuc aliqua ad præsens institutum spectantia subiiciamus. Secundo itaque loco sit illud obseruatione dignum, agi nunc annum uigesimalimum primum supra millesimum, ex quo Italia nullius efferæ nationis tyrannide est oppressa, nullas eruptiones earum de quibus est actum supra, vel ipsa, vel eius insignior pars est perpeffa, post aduentū scilicet Longobardorum, qui contigit anno Christi D. LXVIII. At Roma, cuius interdum splendor oculos mentium nostratum perstringit, animo que stupore defixos tenet, quasi nihil antiquo illius populo ad dignitatem uel sublimius, uel aptius fingi possit, anno trecentesimo & sexagesimo tertio, ex quo condita fuit, tota prorsus à Gallis excisa, Capitolij, qui collis est, ut intuentibus apparet, angustus, arce dumtaxat excepta: populus ferè omnis aut interfectus, aut captus: nisi qui in finitimarum gentium terras effugisset. Profuit illi habere exulem Camillum in uicina ciuitate Ardea, qui post septem mensium obsidionem collecto exercitu, dolo Gallos aggressus, nobilissima uictoria Capitolium liberauit, patriamque miserrime euersam recepit. Numerentur anni rursus ab hac euerfione, barbaricæque oppressionē, usque ad Odoacris aduentum, qui Romam cepit, non euerit, nullius crudelitatis signa in Romanos & Italos edidit: & colligentur octingenti sexaginta quinque. Anno namque ab urbe condita millesimo duceresimo uigesimo octauo Odoacris ingressus contigit. Quod si producas usque ad illud tempus, quo Totilas ira inflamatus tertiam Romæ partem demolitus est, quod euenit ab urbe condita M. CC. XC VIII. colligentur nongenti sexaginta quinque: si usque ad ingressum Longobardorum in Italia, cum neque Roma capta, neque Italia tota, Galliae tantū Cisalpinæ regiones, quod contigit ab urbe condita anno M. CCC. XX. conficiantur anni nongenti septuaginta septē. Quæcunq; igitur in eas rationē, nunquā tanto

tempore



tempore Italia à barbararum nationum iugo & oppressio-  
ne illæsa permanfit, vt ex eo tempore, quo Pontificis Ro-  
mani auctoritatem eif sequuta. At multis eif bellis confi-  
ctata: quasi verò non multo maioribus, diuturnioribus,  
atrocioribusq; ante Pontificis Romani auctoritatem con-  
stitutam, aut fingi possint diriores hostium oppressiones,  
quàm quas supra distinximus. Quid, quòd ipsa Repub. flo-  
rente, ipfo imperio vigente, Italici populi delebatur, agris,  
domibus, omniq; iure spoliabantur? Dionysius tradit à  
Romulo primū institutum, vt colonie deducerentur: nam  
simulatq; ciuitas aliqua, aut populus parum fidus amicuq;  
Romanis videbatur, vrbe domibusq; suis expellebatur,  
ager assignabatur militibus Romanis, bene cum illo age-  
batur, si libertas relinqueretur. Hic mos continuatus, ita vt  
postea bellis ciuilibus erumpentibus in media Italia sæpè  
populi deleteretur à contrarie victricisq; factionis ducibus,  
vrbes agrique eorum exercitui amico distribuerebantur. Sa-  
lustius tradit libro suo de conuuratione Catilinæ Hetruriam  
totam à Sylla militibus suis diuisam, constat etiam Larium  
Campaniamq; magna ex parte. Idem postea Cæsar vsur-  
pauit. Appianus & Dion testantur Italiam propè vniuersam  
ab Octauiano distributam: nam cum colonias decem &  
octo decreto Triumvirali deduxisset, mox duo de triginta  
post Antonium denitum populis etiam deletis cõstituit.  
Neque duntaxat ager inimicorum, sed & aliorum militi-  
bus assignabatur: notum namque illud:

*Mantua va misera nimium vicina Cremona. &*

*Impius hæc tam culta noua milis habebit?*

Eadem Suetonius, Flaccus, Hyginus, Plutarchus, Paerenu-  
lus, & alij tradit. Ab istis oppressionibus Catholicæ regio-  
nes omninò immunes. Satis namq; nostris Principibus ar-  
ces vrbibus suspectis imponere, perduellium principes pri-  
marios capite multare. Atq; vt videas adhuc qualis esse  
dominatus & gubernatio Imperatorum Romanorum, qui  
optimi existimabantur, quàm grauitè Italia opprimeretur  
à suis, audi Suetonium de Octauio loquentem: *Perusia*  
*capta, etiam dirutam tradunt alijs in plurimos animaduertit, ora-*  
*re veniam, vel excusare se conantibus, vna voce occurrentes, mori-*  
*dum esse. Scribunt quidam trecentos ex dedititijs electos vtriusque*  
*ordinis ad aram diuo Iulio extructam Idibus Martijs hostiarum*  
*more mactatos. Exstiterunt, qui traderent, consulto eum ad arma*  
*isse, vt occulti aduersarij, & quos metris magis quàm voluntas*

contine

*contineret facultate L. Antonij ducis prabita detegerentur, de-*  
*uictisq; his, & confiscatis promissa veteranis premia soluerentur.*  
hæc de Octauio Suetonius aduersus eos gesta tradit, qui  
semel in ipsum ceperant arma, & deditione fecerant, inau-  
dita causa crudeliter occisos. Constat itaq; è dictis, Italiam  
nūquam magis aut diutius à barbaricis oppressionibus se-  
curam fuisse, vt postquam Pontifici Romano, vt ius erat,  
auctoritas sua restituta: nā si cum maxime visa est florere  
Augusto imperante, omnibus eius ferè incolis propriæ do-  
mus & agri adempti, populiq; multi ipsius nouis colonis  
inductis deleti: quid de alijs existimandum? Quòd si Italia  
loco tam infelici olim fuit, quid de ceteris prouincijs dicē-  
dum? Sed quæ foret Italiae, & omnium prouinciarum Ro-  
mano Imperio subiectarum calamitas imperio Romano  
vigente, constat apertissimè signo de flagitiosa alienorum  
vita capite de Romanis Imperatoribus, & signo de horrē-  
dis prodigijs & cladibus. E Tacito supra recitabamus id  
moris fuisse apud Germanos in plurimas gentes diuisos,  
vt sese illi inuicem sedibus suis exturbarent. At ab anno  
octingentesimo vsque ad ætatem nostram per annos ferè  
octingentos à barbaricis istis oppressionibus Germania  
illæsa, fecere incursiones in illam Hungari al quando,  
Northmanni, aut si qui alij: nunquam tamen populi deleti,  
quod ab Octauiano in Italia factum Dion tradit, nunquam  
regiones sedib; fixis occupata. Quod de nobilissima Ger-  
mania dicimus, idem Poloniae, quāuis Tartaricas irruptiones  
sæpius passæ, per annos ferè 600. contigit, multo autē  
plures Daniae, Noruegiae, Gothiae, ac Sueviae. Ante annos  
sexcentos Galliae minima pars Northmannorum inuasio-  
ne eif oppressa. Agitur annus ferè millesimus, ex quo nulla  
gēs Angliam modo vllò ex iis, quos supra enumerauimus,  
occupauit, Atqui illam non tenuere Imperatores Romani  
annos quadringentos, & Angli oppræsserunt? Stet itaque,  
terras, quæ Pontificis Romani auctoritatem sequantur, nil  
timere à barbaricis oppressionibus. Quod tertio loco etiā  
manifestum fit ex eo, quod è Dania, Noruegia, Gothia, &  
Suecia, quas nomine Scandinaviae Paulus Diaconus &  
Iornandes appellant, officinalque gentium, & vaginas  
vocant, egressi olim Visigothi, Ostrogothi, Cymetij,  
priscis adeò scriptoribus noti, Cymbri, Daci, Gepidæ, Sue-  
di, Longobardi, Turcilingi, Auares, Heruli, Hunni, Vnqui,  
Bulgari, Slaui, Rugi, Alani, Burgundi, Northmanni, alijq;

inumeri:

Tempora ex  
quibus Ca-  
tholicæ re-  
giones à  
barbaris nō  
sunt occu-  
pata.

Dio. lib. 51.  
Infelicissi-  
ma Italiae  
tempora re-  
gnantibus  
Imperatoribus  
Romæ.

Regiones à barbaris occupatæ ob contemptū Papam.

Religiosissima omnium Catholica Resp.

innumeri, de quibus Iordanus, siue Iornandes. Ab istis populis ceteri, in quos inuadebant, sedibus patriis expellebantur ac debebantur. Sexcentismus nunc est annus, ex quo nulla ab illis eruptio facta. Patiatur orbis Catholicus incursiones, direptiones, bella: nihil æquè acerbum, nihil æquè funestum contingit, ut quas supra enumerauimus oppressiones populorum, quod nemo nisi sensus omnis expers inficiari potest. Ab illis minus est illatum damni nostris terris, ut apparet. Ergo optima gubernatio nostrorum, siue modos oppressionum, siue tempora irruptionum factarum, siue loca vnde irruptiones antiquitus fiebant, contempleris. Quod si aliquibus imperium Papæ non placet, si qui exhorrescunt, videant ne quemadmodum, Valens Arianus in Catholicos fuit iniuriis, & Gothicis inuasionibus, à quibus est crematus, aditum patefecit, aut veluti Zeno edicta pontificia contempsit, & Italianam Rege Odoacre occupante amisit, vel ut Constantius Heraclij nepos in, Martinum manus iniecit, Catholicosq; Africa exterminauit, Monothelitis adhærens, & Sarraceni Africam ceperunt, siue ut Vitiza & Rodericus Hispanorum Reges potestatem cunctis etiam sacerdotibus fecerunt ducendi plures vxores, vetueruntq; ne quis appelleret ad Episcopum Romanum, & Hispaniæ ab Arabibus oppressæ, aut exemplo Orientalium, Græcorumque auersentur Romanum Pontificem, detrahant illi, & ex illo Oriens & Græcia post Sarracenos in Turcarum potestatem venit, cum regionibus huic contumaciæ addictis, aut veluti Hungari Protestantium sectatores, quibus iidem Turcæ dominantur, sic ipsi eorundem Turcorum tyrānidi crudelissimè subiiciantur, à quibus exemplo Britannorum Pelagianorum, quos Angli trucidarunt propè vniuersos, ad nihilum redigantur, aut quasi Africani Donatistæ & impij à Vandalis miserrimè opprimantur, siue tanquam Galli Cisalpini à Longobardis vexentur: & tunc certissimò experientur an optima sit gubernatio Catholicorum, an graua sint Romani Pontificis edicta. Allata sunt huicque nonnulla argumenta pertinentia ad id, in quo gubernatio versari solet.

Nunc finem cuiuslibet principatus inspiciamus, & ea quæ proximum hunc finem contingunt. Ab illo namq; in rimis nostræ actiones, & singulæ res diiudicari solent ac debent. Id inconfesso est apud omnes, & hoc sit argumen-

tum

tum sexagesimum. Ac nemo inficiabitur, modò sanè sit mentis, optima esse, quæ referuntur ad Deum totius bonitatis fontem, ex istis præstātiora, quæ proprius ipsum spectabunt. Omnes hinc cætus clamabunt, à suis omninò Deū veluti finem respici, ac propinquius etiam ceteris attingi, Cui dabimus primas? at si rectè expendantur superiora, nullus dubitationi locus est relictus: nihilominus hinc aliqua speciatim ponderemus: nostræq; Ecclesiæ dādas primas aperitissimè ostendamus. Illius respectus in qualibet hominis actione cunctis præponderat, cuius ille causa vitā pouere est paratus, ac re ipsa ponit. At nulli vnquam cætui conigit, ut tanta hominum multitudo pro vno Dei cultu propagando, nulla opum deliciarum honorūve spe proposita, occumberet, ut nostro: ergo potissimus eius finis Deus. An non vera quæ dicimus? Si antiqua scruteris, in vna vrbe Roma numerant quidam martyrum tercenta millia, quibus si diuitiæ, voluptates, & honores, si deniq; vita Deo priora fuissent, illo repudiato, hæc tueri potuissent. Libentissimè omnium fecere iacturam. Quod si maiorum nostrorū tempora spectes, narrat Helmoldus tot Christianos à Sclauinis olim, quod supra retulimus, ob Christi vnus cultum trucidatos, ut eorum numerus scriptis comprehendendi haud possit. Iam verò nostra memoria quot è nostris in Indiis Orientalibus & Occidentalibus interfecti? Proferat hæreticæ factiones sigillatim suos, nihil inter illas vnquam simile. Quod si secundo loco intruemur quantæ sint copiarum nostrorum, qui pro eadem religione tuenda subire necem voluerint, comperiemus, ut supra adnotauimus. Manifestum namque est, in eo poni finem ab vnoquoque, cuius gratia velit alia, & à quo ne excidat, cuncta dimittit. Liquet idem tertio loco è tot hominum religiosorum familiis, qui cuncta posthabentes, huic vni rei dant operam, ut Dei memoriam reuerentiamque corde insculptam geitent, à qua re ne illecebris vllis auocentur, de Pauli consilio, neque nuptiis alligari volunt, neque terrenarum rerum procurationi: toti sunt, quoad eius fieri potest, in contemplatione & amore diuinorum. At sunt aliis etiam. Sed neque tot, neque tantæ pro ingeniorum diuersitate, è sola namque Sancti Francisci familia numerantur virorum cætum triginta millia, virginum verò duplo plura. Quocirca verius nos in Deum tendimus, quam reliqui cætus. Ex his mirabilia illa, quæ supra obseruauim⁹ sigoo

de



de religione, nobis duntaxat peculiaria profecta ex ordinibus religiosis. Sed qui quæso homines vnquam, quod quarto loco ponédam, tot ex vilo populo fuère, qui summos honores, amplissimas opes, regna nobilissima, imperia potentissima sponte dimiserint, vt se in occultos secessus abderent, & longè ab humanarum curarum tumultibus positi cælestia captarent, & assequerentur, vt è Catholico? Nõne hoc differuimus signo de paupertate? atqui expeditiores ab impedimentis propositum magis attingunt: & ardentius amant, qui maiora ob amatam rē prudentes relinquunt: amoris porrò est coniungere & cōglutinare amantes homines Deo. Hinc occurrit quintum. Videas in vrbibus nostris, oppidis, vicis, agris, templa à Catholicis exstructa, vt quiuis admoneatur officij sui, facile homines in vnum conueniant ad Dei laudes concinédas, munia exsoluenda. His rebus certi homines præpositi, per quos hæc speciatim curentur omnibus in locis. Neq; tot, neque tanta inter hæreticos contemplaberis, scilicet illis non adeò cordi Deus, non hic eorū primarius finis reuerentia: negligunt illi potius huiusmodi res, templa demoluntur diuino cultui cōsecrata. Adde his sextum, tot agros ac fundos, amplissimosq; cuiusuis generis prouentus solis rerum sacrarum religiosorumq; hominum necessitatibus & vibus destinatos. Hæc hæretici Protestantes, homines nimirum pietatis plenissimi, abominantur. Enimverò solet hoc esse præcipui finis omnia ad se trahere, cuncta sibi deuouere, & speciatim dedicare. Septimum sequitur: Maximus honor, qui hominibus sanctis ac sacris exhiberi solet à nostris, vt tantus à nullis: vt pateat in omnibus nos Deum spectare, Deum quærere, Deum venerari, quippe quibus illud cordi sit infixum: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit*, excipientes Dei ministros; quod ait Paulus, sicuti Angelos, sicuti Iesum Christū. Hinc octauū profectum, vt hominibus sacris primæ in Ecclesia Catholica semper sint delatæ, summa Catholicæ Reipub. penes illos semper fuerit, illis Reges, illis Imperatores potētissimi obsecundarint. Finis namque hoc est, vt proxima ipsius instrumenta sint primaria, principem locum teneant, cætera illis obsequantur, veluti cerebro capitiq; seruiunt oculi, aures, & reliqui sensus, nobiliores corporis partes, & loco sublimiori sitæ. Neque his absimile nonum; quod enim vicinius est proposito fini, minus ab illo solet aber-

rare.

tare, sicuti orbes cælestes, quò primo propinquiores, eo magis circumuectioni illius subiecti, motuq; proprio tardiores. In Catholica verò Ecclesia videas, quod semel fuerit certò definitum, insūmq; vt credatur, veluti diuinitus scitum, in eo postea nunquam variatum. Varietas namq; immutabili Deo dissidet, summæ veritati dissonat. Abeunt ad alia, qui mutantur principia oportet esse fixa: alioquin fundamento concusso & conuulso, totius ædificij compages labefactatur, & corruit, finis agenti principium, licet assequenti postremum. His decimum succedit, antiquitas ac perpetuitas. Noua & interrupta nullo modo diuinitatē præferunt, quæ nihil vetustius, nihil magis eiusdem tenoris & constantiæ. Viden' vt syderum motus continuentur, nihil illos impediatur, nihil retardet, quin iugi impulsu semper ciantur, corpora nimirum quodammodo diuina? ita mentiū, quæ stultè sapius mutantur, quæ diuinè sibi constant, & eodem semper tendūt iisdem tramitibus insistentes. Quid postremò, vt finem faciamus, tot homines, quolibet sæculo, qualibet ætate miraculis, quæ non nisi diuinitus fieri possunt, illustrissimi testificantur, nisi Ecclesiæ nostræ inesse diuinitatem, Deum penitus illi infidere, miracula namque vi diuina præcipue eduntur, cætera actionis quadam specie & simulachro famulantur? Deus vnus illa in primis operatur. Reliquis efficientibus nulla tantæ efficacitatis forma ingenta & inhærens. Quanquam si periculi singula vellemus, è quibus apparet gubernationis nostræ præcipuum finem, proximumque Deum, nullus esset dicendi finis, & quæ nos signa Ecclesiæ colligimus toto hoc opere idē clarissimè testantur, hæreticos scilicet aliud reuera spectare, quàm Dei cultum, cæteras verò gentes hūc in postremis habere, cum vel imperij amplificationē quærant in primis, & armis ob id studeant potissimum, veluti sectatores Mahometis, qui in leges retulit, ferro controuersias religionis diffiniendas, non disputationibus, non miraculis, quo in numero fuerunt olim Romani, ac reliquæ nationes serè omnes: vel voluptates, & omnem deliciarum copiam consecutentur, vel honores, famæque claritatem & splendorem non diuinæ, sed propriæ, verum nos cætera prosequamur. Satis enim videtur manifestum, nobis esse primarium finem Deum, & idcirco gubernationem nostram maximè diuinam, longèque optimam, si cuncta rectè expendantur.

j. Pars.

Idem

*Idem demonstratur generalibus argumentis pertinentibus ad virtutes, studiaque, & exercitationes earum.*

C A P. VII.

**V**iribus pugnare, & arte quadam vincere, voluptate ad aliquid impelli, metuve abduci, nobis est commune cum bellis. Non est igitur optima gubernatio, quæ in armorum tractatione, bellicæ præstantia, vel in bonorum, quæ spectant ad corpus, affluentia comparanda versatur. Felices illæ respublicæ beatissima regna, aiebat Plato, quibus aut philosophi præessent, aut philosophorum studiosi, sapientum scilicet aut sapientiæ amatores. Quod si virtus, addebat idem, oculis corporis conspici posset, sensibus eius subiiceretur, quos illa, & quantos amores sui mirabiliter excitaret? Hominis est ratione duci, quæ diuinitus deriuata diuinitatem respiciat, inquirat, capessat: hoc illud distinguit à reliquis animantibus, non robur excellens, aut dulcedo titillans. Præstent Romani illi præfisci, recentes Mahometani viribus Catholicæ & Christianæ nationi: præstent antiqui Persæ, Assyriique, & qui nunc celebrantur Sina nobis abundantia iucundissimarum rerum. Detur nobis cunctos superare mentis nobilitate, non quauis, sed qua diuinitas hauritur, imbibitur, & intimas animi fibræ tenetur. Quocirca præstent adhuc Græci Christianis humanarum rerum scientia, naturalium causarum & effectuum cognitione. Diuinorum nobis amorem, peritiâque summam relinquât. Apellis imaginulam contemplari satius est, quàm simulachra innumera aliorum, pauula gemmæ vastissimis montibus pretiosiores. Status itaque quæstionis, à quo ducitur argumentum sexagesimum primum, est in præstantia religionis, quæ nos Deo coniungat: in qua sanè videntur elephantes Romanis & Græcis plerisque omnibus præcelluisse, ab illis namque Venus, Cupido, Priapus, Cloacina, Febris, & alia huiusmodi porrenta colebantur. Nam quid ego Ægyptios referam, qui bonos, allia, & cæpas diis adscribebant? ut merito ille iriserit:

*O fortunati, quorum nascuntur in hortis  
Numina.*

Quid

Quid de Persis dicemus, qui inter alia, & igni diuinitatem tribuebant? quid de cæteris, qui simulachra suis ipsorum manibus efficta deos ipsos existimabant? Hominum sunt omnia ista vel stolidorum, vel obscænorum. Verum est ab elephanibus Lunam cæleste sydus nobilissimum & potentissimum summa cum religione coli certis ceremoniis, statis diebus: idque cum fuerint illa animalia à sordibus cunctis post coitum forsitan contractis, à quo abstinent propè festos ipsis dies, viuo flumine abluta, & tu Venerem, febrem, cæpe, ignem, effigiemve aliquam, veluti Deum, cum sis homo, venereris, neque te tantæ stultitiæ pudeat aliquando? Atqui isto modo conducebat, nullum Deum coluisse, sed instar apum rempublicam constituisse, Regem præficere, illi parere, illum venerari, suum locum seruare, sua munia obire, suauia quæque delibare, opusque dulcissimum conficere, & summa in tranquillitate vitam traducere, vel in acie occumbere aduersus ignauos fucos. Istis proculdubio, qui mentem suam ex altissimo gradu deturbant, ac turpibus colendis, atque inanitis subiiciunt, apes præcellunt, quas non modò scribunt ordinem mirificum toto ætatis suæ tempore seruare, sed etiam castitate, ac virginitate, vehementer affici & delectari. Non est itaque nobis disputatio cum huiusmodi hominibus, sed cum illis, qui cum Deum cognouissent, non sicut Deum glorificauerunt, inquit Paulus, philosophis quibusdam sapientibus, aut hæreticorum factionibus. Quod si ita est, expedita res est. Nam quam quæso vnquam Rempub. regnumve philosophi instituerunt, quod eorum placitis steterit, & in terris apparuerit? Res, ut constat, inter eos redacta ad opiniones ac verba. Hominum, qui cæterum nullum reuera formarint, gubernatio nulla, nisi commenticia. Non est igitur disputandum, nunquid Ecclesiæ nostræ reiectio potior illa, quam sinxerunt isti, & nostri tamen re sunt assecuti, quod isti mente haud potuerunt. ac si quis ex iis visus est eminentior, longè nostris inferior apparebit. Nam cum religionis sit munus actiones nostras, quibus attingamus Deum, siue intimas, siue extraneas, in eum veluti finem referre, optima erit illius religionis gubernatio, quæ sic eò diriget rotas, etiâ si nulla adesset præmiorum spes, aut poenarum metus. Magis namque est addictus ille Deo, qui se illi ira deuouet, ut nullo modo reuocare propositum velit, aut refrigescere, quamuis certò

Q 2

sciret,



sciret, nihil inde emolumentum sibi obuenturum, aut ex mutatione pœnæ aliquid accessurum, quàm qui secus esset animatus. Ac licet possimus secundo loco post Deum præmia ipsius amatoribus debita expetere, & contra post eius offensam fugere ac respicere pœnas reis constitutas, tamen ardentius amat, magisque se illi deuouet, qui vult ei seruire, vel nulla proposita remuneratione benefactorum, vel malefactorum vindicta. Sed cum certò credamus diuinitus hæc esse præfixa, bonis quidem bona, malis verò mala, idq; haud negarint vlli philosophi, vllæ gentes, vlli hæretici, quibus aliquid sanæ mentis reliquum fuit, eò res redigitur, vt id totum, quod dicimus esse maximæ deuotionis, positum sit in mentis purissimo ac sincerissimo intuitu Deum solum spectantis, ad illum dumtaxat aspirantis, cætera longissimè à tergo relinquentis, quasi abducat se prorsus à cunctis rebus creatis, quæcunq; illæ sint, auolētq; hinc, & intimè in Deum se insinuet & abstrudat. Hic cuncti, quibus sua placent, neque vera sint necne perpendunt, exclamabant suos ita fuisse Deo addictos, vt parati fuerint ei morem gerere in omnibus, quamuis tanto amori nullum præmium proponeretur, aut nullum supplicium diuinis monitis non audientem sequeretur. Hoc sibi omnes decretum vindicabunt, Deum præ cunctis amandum, respiciendum, omnia præ illo contemnenda, nihil omnino facienda. Hæc enim maxima in Deum tendentis deuotio, quæ à religione proficiscatur, atque eliciatur. At nos huiusmodi mendacia refellamus.

Ob id asserimus nullius cœtus legem paucioribus illecebris, quæ sensus moueant, inuitare & allicere homines ad sua, vti Catholici populi doctrinam. Hæc namque omnes ansas cupidinum circumcidit, omnes libidinis fibras stirpitus euellit. Lege aliorum decreta, lege nostra, atque ita vt dicimus esse videbis. Protestantes omnia ieiuniorum scita tollunt, omnes corporis castigationes, quibus mens ab ipsius amplexu abducitur, & ad cælestia contemplanda & habenda sensim vocatur & euehitur, irrident, in monachis arctissimam seuerioris vitæ disciplinam abominantur, & insectantur. Quid? fas esse aiunt, homines puri, omnibus sceleribus nos implicari, & constringi voluntatem, cuius est in omnes animi nostri vires imperium summum, ad omnem turpitudinem deliberato propendere, flagitia omnia amplecti, facinoribus cunctis adglu-

tinari.

tinari. Addidit impius Calvinus non oportere homines esse paratos Deo parere in omnibus quæ iubet, aut etiam iubetet, nihil referre, si quis vnquam nolit illi parere. Sat est, inquit, si certissimò sibi persuadeat se propter Christi merita beatitudinem consecuturum. Sed qui fieri potest, homo acutissimè, vt aliquis Deo in omnibus copuletur (hæc enim beatitudo) & in omnibus Deo parere nolit, in quibus illi repugnet? Quomodo quæ dissident, inter se cohærebunt? Fixum nobis est illud, Christi gratia diuinitus in nos bona cuncta deriuari. In his verò bonis & hoc adnumeramus, vt nostra voluntas omnino in Deum feratur: quamuis dum viuimus corpus oblectetur inuitis nobis, nō obnoxurū, cum resurgemus. Interim voluntati deliberatum constitutumq; est potius emori, omnes pati cruciatus, quàm titillationi vlli manum dare, assensum præstare. Hoc nobiscum sentiunt Græci, sed adhuc eorum doctrina quibusdam voluptatum terrenarum blandimentis effœminatur, à recto tramite, quo pergamus in Deum, deflectit, passim repudium quauis ex causa admittunt, eiecta prima vxore licentiam dant aliam ducēdi, ex quo campus latissimus fit illis, in quo excurrat eorum libido, ruptis indissolubilis coniugij vinculis. quid quòd inter eos nonnulli fornicationem, quam vocant simplicem, peccatum negant, vt è Moscouia Posseniini apparet? At nos vel illi consultò assentiri, quamuis non sit in animo moliri aliquid, vel delectationi, quæ ex eius cogitatione turpibusque simulacris mentem pulsantibus excitatur, volentem prudentemq; admisceri, mortiferum crimen ducimus, veniale, quod aiunt, & leue, nisi simulatq; aduertimus, & nihil impediatur aliis forsan occupatos, imagines istas scelerum quorumlibet mentem concutientium obscœnas auersetur. Auerfari est hominis temperari, qualem purgato esse animo asserbat Plotinus ille Platoniorum summus, cuius intelligentiæ diuina sanctaq; semper meditati nulla criminis facies appingatur, nota nulla inuratur.

Stoicorum sunt ista, dices, qui verbis, haud rebus cum Peripateticis pugnare videntur. Ego verò, quid senserint Stoici, haud curo. Illud esse Christiani assero, cum Stoicis, non duntaxat eum ducere felicem, modò sit virtutum cælestium donis ornatus, qui nullo doloris sensu tangatur, quod indolentiam vocarunt, sed & illum, qui summis tormentis excrucietur. hoc Stoici haud viderūt, longè inquam

Q 3

ille

ille beator, qui maximis vndique cruciamentis propter Deum conficitur. *Beati estis*, inquit Christus Deus, *cum maledixerint vobis homines, & persecuti fuerint vos propter me: gaude, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis.* Stoici cruciamenta dicebant esse interiecta quaedam, Christiani autem magna bona, si incidant in aliquem diuino amore inflammatum. Et quis ignorat quantis desideriorum flagrent incendiis optimi Catholicorum, dari sibi diuinitus caelesti fortitudine armatis, Christo robur intimum suppeditante, vt in omni cruciatuum genere cruci affigantur, bestiis deuorandi obijciantur, in frustra conscindantur, minuatim conterantur, flammis ardentissimis paulatim summo cum dolore absumantur? Antiquorum sunt ista, dices, Apostolorum, Ignatii, Martyrumque plurimorum, quos prisca aetas tulit. Atqui ego innumeros in qualibet aetate e Catholicis huiusmodi fuisse ex indubitatis monumentis ostendere apertissime possum. Fuerit vnus e tota antiquitate Socrates per tot annorum saecula inter Philosophos, qui pro diuinae veritatis assertionem, si quibusdam credimus, libens occubuerit. Quis multitudinem nostrorum cuiusvis aetatis, sexus, generis, status, nationis, populi enumerare possit, qui pro nostrae pietatis cultu vitam latissimi quolibet saeculo posuerunt, pueri, adulescentes, viri, senes, virgunculae, puellae, nuptae, innuptae mulieres, viduae, nobiles, ignobiles, diuites, inopes, liberi, serui, barbari, vitae humanioris homines? ita vt dignosci haud possit, quanto simus hac in re cunctis aetibus praestantiores, ne dicam philosophorum caeteris, quae in facto tam praeclearo per tot annorum spatia vnum Socratem cedere possunt, qui mortem pro vnus Dei cultu subierit, quamuis reuera non appareat obiisse illum pro Dei vnus cultu, vt quidam contendunt, sed pro nouorum daemonum cultu, si Diogeni Laertio credendum.

Sed quando haeretici habere videntur aliquos, quibus dent hanc laudem: licet suo loco supra dixerimus eorum factionibus pseudomartyrum suorum successionem perpetuam non fuisse: praesens tamen argumentum postulat, vt aliquid ei speciatim conueniens in medium adducamus. Omittamus vero & illud, quod modo attulimus: nullo modo tantum pseudomartyrum suorum numerum haereticis vllis esse: adijcimus autem Catholicos martyres incredibilia tormenta mirabiliter passos: atque ideo fortitudinem,

quam

quam religio nostra illis praescripsit & imperauit vt vere diuina, sic praestare caeteris, vt caelestia terrenis: quae signo de fortitudine, siue patientia clarissime apparent: collegimus, hucusque optimam nostrorum esse gubernationem in iis quae spectant ad religionem: tum quia illorum decreta diuinitus accepta nemini necessitate, nisi qui velit adstringi, imponentia, longissime nos ab illecebris omnibus abducunt, vt illis expediti ad caelestium contemplationem, fructusque degustandos auolare possimus (qua in re quanti sint nostri e sequentibus apparebit, maxime vbi agemus de signis secundae coniunctionis) tum quia fortissimos reddunt homines ad saeuissima quaeque animo inuicto pro diuino cultu toleranda. Virtus autem quaelibet ex his duobus, quanta sit, maxime perspicitur, si quis illa sit adeo instructus, vt neque iucundis delinatur, neque asperis ac duris vlllo modo fragatur. Et ex his conficitur argumentum sexagesimum primum.

Veniamus nunc ad sexagesimum secundum, ad omnium virtutum chorum. Nam cum supra statuerimus optimam gubernationem in eo positam, vt populus virtutibus excellat: quod si fiat, satis est, quamuis caetera omnia deesse videantur, actumque sit de religione, quod illi virtutes omnes morales seruire debeant, quantum pertinent ad actionum moderationem: palamque fecerimus Catholicos optimè institutos, ideoque in ea retinenda cunctis praecellere: in reliquis ostendimus signo de summa sanctitate pessimos e nostris esse meliores optimis antiquorum, & haereticorum. Nunc quod est argumenti propositi proprium, producamus foeminas ipsas tanta morum praestantia ex omni parte ornatas, vt nullos vnquam mares tota antiquitas, qui possint eis comparari, proferre possit. Neque vero hic ago de virginibus Deo dicatis, quarum numerus inter Christianos est infinitus: sed de illis verba facio, quae non modo semetipsas instituere optimè nouerunt in quadam vitae simplicitate viuentes, aut aliquam familiam sanctissimis legibus moderari, sed regna & imperia amplissima gubernare, totique orbi iura vere caelestia dare potuerunt: agimus namque hic de complexu omnium virtutum, siue priuatae, siue publicis rebus seruientem vitam spectent: in quibus vel ipsae foeminae nostrae priscos omnes, si omnium virtutum chorum simul consideres, vincunt. An non hoc verum? Audi an ita sit, ac discite quid virgines nostrae valerint in virtutibus, quas Graeci nominant

Q 4

Ethicas,



Soz. lib. 6. Ni-  
cepho. lib. 14.  
& 15.  
Admirabilis  
comparatio  
Pulcheriæ  
Augustæ.

Ethicas, Oeconomicas, Politicas, quæ à prudentia, cuius est virtutes omnes ad suum finem perducere, nascuntur. Anno quadringentesimo octavo vita decessit Arcadius Occidentis Imperator, relicto Imperij successore Theodosio propè infante, filiabus præterea tribus, Pulcheria, Arcadia, Marina. Ex his Pulcheria nondum annos quindecim transierat, & Imperij Orientalis gubernacula suscepit, ac tractavit annos ferè quadraginta quinque tam sapienter, ac feliciter, ut satis admirari nequeamus. Videamus autem qua ratione & artibus. In primis virginitatem Deo vouit supplicans ob id ut fratrem Imperiumq; eius tueretur: ad idem sorores induxit, ne si maritos adiungerent, eorū discordiis & æmulatione Imperium labefactaretur: hæc altari aureo, quod Ecclesiæ Constantinopolitanæ donauit, inscripta consignari voluit. Bis in hebdomada de more Christiano vnâ cum fratre & sororibus ieiunia seruauit: simulque de nocte surgebant, & alternis choris laudes diuinas canebant: fratrem iussit doceri omnia quæ Imperatorem decent, pacis belliq; munia obiturū. Latine & Græcè calluit: & tamē ipsa ac sorores peritia texendi, Theodosius autem scribendi, poterant sibi victum cōparare. Nulla Pulcheriâ fratremq; liberalis doctrina fugit: scientissimi ambo, à precibus diuinis omnia auspicabantur. Nil non rerū grauiorū futurorumq; euentuum Pulcheriæ diuinitus pandebatur. Hinc omnia singulari prudentia & celeritate transigebat: cum peruenisset Theodosius ad pubertatem, nullo modo passus est sororem recedere à publicarum rerū administratione, sed Imperij totius consortem fecit, & Augustā creauit: quocirca Cyrillus Alexandrinus ad Theodosium scribens, ait; ipsius sororem curas Imperij suscepisse. Et sanè pro illis, Imperioq; Occidentali Deus pugnavit. Nam cum Vandali, Ostrogothi, Visigothi, Hunni, Alani, Sueni, & aliæ innumeræ nationes essent in ipsis Græciæ confinibus, & possent facile irruptiones facere: & ætas pueri Theodosij, sexusq; Pulcheriæ expediendis humanarum rerū grauiūque negotiorum consiliis: haud satis apta inuitarent omnes conatus: tamen omnes eorum Deus auerit auxilio prorsus caelesti. Tum Radagaisus cum ducentis Gothorū millibus in Italiam penetrauit: tum cum Vandalorum copiis efferatissimis Alaricus: tum similiter Atrila cum suis Hunnis, Gepidis, Auaribus, & innumeris aliis populis, quorum incurrationibus vastitates plurimæ illæ toti Imperio

Occiden-

Occidentali, quod hac ætate dilacerari cœpit, quamuis illud Honorio ætate iam matura vir, cum Theodosius & Pulcheria imperare cœperunt, administraret. Tentarunt Scythæ quidem Roila Duce Orientale Imperium redigere in suâ potestatem, iamq; nonnullis locis captis pactio-nes omnes auersati propè Constantinopolim castra posuerunt: sed non multo post Deus immisis fulminibus Ducem quidem redegit in cineres, copiarū verò partim concessit, partim veritæ in fugam. Vldas etiam quidam, cuius iam magnus erat exercitus, ut & se posse orbem terrarum, & quidquid Sol circumlustraret euertere palam iactaret, mirabiliter profligatus, desciscensibus ab eo primariis du-ribus non aliam ob causam, nisi quod Orientale Imperium sapientissimè gubernari audierunt. Persæ etiam rupto fœdere prouincias Imperij Orientalis inuasert, sed ad sua reuerti cœgit eos Deus immensa grandinis imbrūque vi in eorum copias adeò decidente, ut progredi nullo modo possent. Quid plura? cum iam penè concidisset Imperium Occidentale à variis nationibus discerptum, tamen Theodosio & Pulcheria imperantibus vtrumq; sustentatum: nam cum defuncto Honorio Ioannes illud arripisset Valentiniano expulso, reduxere hunc & cœpere illum Theodosij duces, consilio modoq; non humano, sed prorsus diuino, quæ nimis esset longum enarrare. Interim tamen Pulcheria suo nomine nihil, inquit Sozomenus illorum temporum scriptor, qui Constantinopoli est versatus, omnia fratris expediri mandabat, cum tamen omnia de consilio ipsius, ac sententiâ gererentur. Theodosius namque paulò remissior fuit, ac negligentior in rebus publicis administrandis. Hinc sæpius libellis supplicibus haud quaquam visis, aut consideratis subscribebat. Quod animaduertens Pulcheria haud desisteat admonere, ut petita legeret, & examineret: cumque se parum proficere, & fratrem nō respicere videret, astu illum pulcherrimè elusit. Syngrapham conficit, in qua Theodosius assererat se Eudoxiam vxorem suam Pulcheriæ sorori vendere, ita ut sui iuris amplius non esset, tota verò in potestate Pulcheriæ: oblata à quodam syngraphæ Imperator more suo per incuriam subscribit, redditaq; mox illa sorori. Accidit paulò post ut Eudoxia ad multam noctem cum Pulcheria in cubiculo ipsius de industria deineretur. Imperator mandat accersiri: sæpius vocatam, neque venientem iubet adduci.

Q 5

Ibi

Ibi soror mittit, qui diceret se mirari valde hæc ab ipso fieri, quando sciret quid inter vtramque per cautionem non ita pridem fuisset transactum: demiranti verò, & hærenti. An non, inquit, hoc tuū chirographum? Nōne tua coniux mihi abs te vendita? Negare non potes: inspicere scriptum, agnosce manum. Hic Imperator erubuit, placideq; admonitus posthac se cautiorem fore seridò promisit: & sanè nisi Pulcheria prouidisset, Theodosius in hæresim Nestorij iam iam propendens incidisset: obstitit hæc illi animo excelso, Cyrilli Alexandrini scriptis adiuta. Eò namq; Imperator processerat, vt dixerit à Cyrillo seri dissensiones inter ipsum & sororem: qua de re purgat se illi Cyrillus in Apologia: tam Pulcheriæ studio synodus Ephesina conuocata. Ac vide rem mirandam: fratri adiunxit uxorem Pulcheria Athenaidem puellam, quam postea Christo conciliauit, & Eudoxiam dici voluit. Ea Constantinopolim concesserat, quod à patre exhæredata fuisset: conspicata virginem Pulcheria formosissimam, simul & doctissimam, cui nihil ad honestatem deesset, ad Christi cultum traduxit, & fratri in matrimonio collocauit. Tanti illa beneficij memor Pulcheriæ diu obsequentissima fuit: mox Imperij ducedine allecta, vilius æqualis impatiens, vt erat ardenti ingenio, clam per insidias procurauit arceri à publicis negotiis tantorum beneficiorum matrem. Vidit hoc Pulcheria, & sponte secessit: quid interea? corruit vnà cum coniuge in hæresim Euthychianam Theodosius, conciliabulumq; illud Ephesinum, quod prædatorium Græci vocant, in quo occisus Flavianus Episcopus Constantinopolitanus, plurimaq; indigna perpetrata, cogi mandauit. Nicephorus scribit Theodosium resipuisse. Vt vt res sit, paulò post obiit, & Pulcheria sola Imperij gubernacula suscepit, Martianumq; coniugem sibi adsciauit, inito prius pacto, vt illæsam virginitatem seruaret, Chalcedonenseq; Concilium celebrari procurauit, in quo Catholica veritas suo loco dignitatq; restituta: neque illa longè post vita decessit, cum circiter annos quadraginta quinque sapientissime ac fœlicissime administrasset Imperium Orientale, cuius exercitus nullo vnquam tempore fuere ab hostibus victi, cuius nullam partem cœperunt illi, quamuis Occidentalis Imperij copias sæpius fudissent, prouincias occupassent eadem tempestate, & multo vicinias terras Imperij Orientalis armis circumsonarent, & militibus vndique circumsta-

rent,

rent, duo omnium maxima Concilia, Ephesinum, & Chalcedonense, congregasset. Quæcirca ob primum sic ad eam Cyrilus: *Quantum præsidij Dominus Ecclesiæ suæ in vestra clementia præparauit, multis sæpè probauimus documentis: & quidquid nostris temporibus contra impugnatores Catholica veritatis industria sacerdotalis obtinuit, ad vestrâ maximè gloriam redundauit, dum sicut Spiritu sancto docente didicistis, illi per omnia potestatem vestrâ subijcitis, cuius munere & protectione regnatis: & ob vtrūq; sic ad eandem Leo Magnus, Gaudeo fidei clementia vestra, quod religiosum studiū dignanter impendistis, vt pax ecclesiastica renouetur, quæ quorundâ dissensionibus videbatur esse turbata: debetur enim hoc vestræ specialiter gloriæ, vt ablati omnibus scandalis, quæ contra Catholicâ fidem inimicis excitauerat, vnâ eademq; sit per totū mundū confessio veritatis: & iterū ad eandem Martiano imperante, post multas laudes: *Libet, inquit, igitur exsultare cum gaudio, & pro vestra clementiæ prosperitate digna Deo vota persoluere, qui sibi per omnes mundi partes in quibus Domini Euangelium prædicatur, duplicis gloriæ palmâ contulit, & coronâ. Haud itaq; immeritò sic Cyrillus ad Reginas de recta fide: iure, ait, religiosissima, & Dei amatissima Regina, vos sanctas, & castissimas Christi sponsas dixerit quis, orbis totius celebre præconium, & sanctarū nostri omnium saluatoris Ecclesiarū gloriationem. Omnis enim variarū virtutū pulchritudo (alludit ad nomen Pulcheriæ) diuinis oculis gratissima & notissima in vobis radiat, exercitatio autē, ac studium strenuū vobis est, vt fides vestra recta sit, & nullo modo vacillans ornatur. Atq; hæc satis de Pulcheria Augusta. Quæro igitur, nunquid vllæ gentes, (non hinc hereticos dūtaxat appello,) habuerint vnquā, non fœminam dico, sed vllum Regem, vel Imperatorem, qui fuerit insignis tot tantisq; virtutibus quæ quidem disiungi inter se non possunt, vt altera sit sine alterius locietate virtutis, tam diuq; & tam nobile regnum gubernarit, ac quod caput est, tam sapienter, ac feliciter, vt Pulcheria Augusta Imperium Orientale, quæ bis totius orbis antistites, haud curò Christiani fuerint, vel alterius religionis, in vnus doctrinæ consensionem congregarit. Nam referre, inquit Sozomenus illorum temporum scriptor, longum foret, apud quos & quot templa magnificè illa construxerit, quotque pauperum diuersoria, monachorum conuentus instituerit, perennes his ipsis largita sumptus ad suppeditandum incolentibus alimentum. M. Aurelius Antoninus Philosophus, quem iure omnium vocant optimum,**

&amp; m-



& imperavit annos tantum decem & novem cum suis consortibus, non quadraginta, nunquid Pulcheriæ par dici potest? confer viuisque virtutes, & videbis nihil esse simile. Nam cæteros Imperatores omittamus, agimus enim de illis, quibus adfuerint virtutes, quarum nulla sine aliarum complexu esse potest, ut alibi de sententia omnium philosophorum, & Christianorum vidimus. Vnum satis sit adduxisse ad cætera dignoscenda. Imperij hic sibi socium viuens, futurum defuncto successorem delegit Commodum filium, quem sciebat non hominem, sed monstrum, vitiis omnibus contaminatum. Pulcheria quemnam? poterat Valentinianum consobrinum, qui Occidenti tunc imperabat. Noluit, quod eum sciret, quamuis non malum, negligentem tamen, optimum diceres omnino collatum Commodum. Vicit sanguinis coniunctionem utilitas communis in viragine præclara. Marciano Imperium communis viro, cui nihil ad imperatorias laudes deesset. Quod si adfuit Antonino Deus prælianti aduersus Marcomannos, & Quados, hostilemque exercitum fulminibus contriuit: ter adfuit Pulcheriæ ducibus eodem modo idem Deus, bis aduersus Scythas pugnantibus, semel aduersus Persas. Ædificia publica construxit Aurelius Antoninus magnificè: Verum, sed ad oblectamenta voluptuaria, Pulcheria ad honorem Dei, egentium alienationem, sanctorumque sacerdotum tuitionem, quid his illa similia dici possunt? Ille ætate matura & confirmata Imperium suscepit, hæc puella, neque tamen vllis deliciarum blandimentis, vel irriteri, vel deliniri potuit. Ille Imperium florens propugnaculis vndique munitum ad imperus barbarorum propulsandos exercitibus fortissimis armatum iniuit, hæc irruptionibus effratissimarum nationum, quas alibi Hieronymus deplorat, maxima ex parte labefactatum, & vndique circumseptum, cui tenderet insidias ipse etiam patruus Honorius Imperator.

*Epist. 15.*

*P. Æmili.  
Massonius.  
Admirabilis  
comparatio  
Blachæ Re-  
ginæ Gallia-  
rum.*

Atqui nec iste optimus Antoninus par vlllo modo Blachæ Francorum Reginæ. Hæc anno millesimo ducentesimo vigesimo sexto à marito Ludouico Leone tutrix ob ipsius spectatissimam prudentiam sanctissimosque mores relicta Ludouici, aliorumque liberorum, illustrissima Christianæ sapientie documenta potteris reliquit: sic enim filios in primis erudit, ut Ludouicus in sanctos sit postobitum relatus, Carolus verò mirificis omnium virtutum lau-

dibus

dibus excelluerit: & quidem Ludouicus matri fuit obsequentissimus, ita ut Sordellus Mantuanus poeta illorum temporum satyricus suis eum versibus sæpe perstinxerit, quod in iussu matris nihil facere, aut tætare auderet. Quocirca regnum illa Francorum administravit sapientissime circiter annos viginti novem: & anno quidem secundo heresim Albigenisium, quæ multas Gallis per annos ferè viginti octo clades intulerat, neque armis vllis potuerat coerceri, quod fautores haberet potentissimos Principes, & aliquos etiam Reges, ipsa omnino felicissimis auspiciis extinxit, proceres nobilissimos, in quibus erat Philippus Bononiæ Comes Ludouici pueri Regis patruus, muliebri imperio detrectantes, ad officium redegit. Ex eo nulla bella fuere aduersus Regem mota, nisi anno millesimo ducentesimo quadragesimo secundo ab Hugone Marchiæ comite, & Henrico tertio Anglorum Rege, quorum copiis vnico prælio fuis postea regnum in maxima tranquillitate permansit vsque ad obitum Reginæ Blanchæ, qua inuita & agrè ferente, ut Papyrius Massonius post alios testatur, Rex expeditionem Hierosolymitanam suscepit, quæ illi haud satis feliciter processit, soluit anno millesimo ducentesimo quadragesimo septimo, cum regni totius administrationem liberam matri omnino reliquisset: captus à Sarracenis millesimo ducentesimo quinquagesimo: post annos deinde quinque cum matrem defunctam audisset, est reuersus, ut Gaufridus è Bello loco in eius vita scribit. Longum esset enumerare quot agris, egenis, aduenisque excipiendis ædes Ludouicus de matris consilio extruxerit, quot templa, & monasteria. Tunc Sorbonicum collegium institutum: denique Parisius historicus fuisse eo tempore Luciam philosophiæ nutricem tradit, cuius quidem nonnullos deprauatores potius quam amatores eadem Blancha anno millesimo ducentesimo trigesimo Parisiis exegit, quod videret illos opiniones quasdam pestilentes contra sincera puraque ipsius philosophiæ decreta disseminare. Refert Gaufridus inhæsisse semper animo Ludouici sententiam quædam verè sanctissimam matris sæpius dicentis, malle se illum mortuum, quam mortiferi peccati reum, & id ipsi fuisse maximum ad sanctimoniam incitamentum. Proximus porrò illi fuit innocentia vitæ Carolus frater, cuius insignes virtutes enumerat, ac merito extollit Ioanes Villaneus, & è Græcis Gregoras lib. quinto.

Is

Lib. 7. cap. 1.

Is tantæ matris proles Neapolitanum regnum sibi armis comparavit, eiusq; posterum illud per multos annos tenuerunt, ac mox etiam Hungaricum, & Polonicum, vsque ad Eugenij Quarti tempora, cum Polonia Regina Hedwigis è Caroli progenie nupsit Ladislao Jagellono. Francorum verò Reges è virili stirpe imperant etiamnum regno Gallicano. Ad summam si conferas virtutes morales, siue illæ ad sui ipsius institutionem, siue ad familiæ, siue ad regni pertineant, Reginae Blanchæ cum virtutibus Antonini Philosophi nihil simile videbis. Hoc vno inferior Blancha, id autem virtutis non est, quod tam latum imperium non administravit: quod si obigisset, quanto splendidius eius virtutes enitissent? quanto illustriores ex se radios emississent? Atque ille quidem Imperium florentissimum iniit, hæc bellis Albigenis conquassatum. Sed qualis ille in educatione Commodi filij, qualis hæc in suorum? Nam similiter uterque animatus aduersus vitia, & natos suos? quando hæc mortuum mallet filium, quam graui crimine irretitum, ille portentum funestissimum reliquerit orbi terrarum? Quas Antoninus pietatis aut misericordie tuendæ ædes construxit, quæ collegia litteratorum fundauit, quæ doctorum, religiosorumque domicilia? Sed alicui forsitan hæc nimis antiqua videbuntur. Recentiora inspiciamus.

Admirabilis  
comparatio  
Isabelle Re-  
ginæ Hisp.

Isabella maiorum nostrorum vixit ætate, & Castellæ in Hispania imperavit, vxor deinde Ferdinandi Aragonensium Regis, ita tamen vt suis ipsa regnis præfuerit semper quamdiu vixit. Res eius gestas perscribere Lucius Mannaus Siculus, & Antonius Nebrissensis. & Lucius quidem tradit eam fuisse ingenio acutiori, animoque splendidiori, quam fuerit eius vir Ferdinandus, qui habitus est omnium ætatis illius Regum prudentissimus. Latine sciebat hæc Regina, & quamuis eam Marinæus dicat contemplationi magis deditam fuisse, quam actioni, mirum tamen quam magna ipsius consilio & auspiciis fuerint confecta. Ipsi in primis attribuitur, quod Arabes prorsus è Bethico regno Hispaniaque post annos tandem septingentos fuerint exacti. Quocirca Bethica prouincia Castellana est ditionis, non Aragonensis. Ipsa toti bello vnâ cum coniuge die noctuque equitans inter militaria signa interfuit. Illi debentur Indiae Occidentales. Nam cum Christophorus Columbus plures adisset Reges, vt adornare ope illorum posset expedi-

expeditionem illam, a cunctis est eiecctus, & irritus, ab ipso etiam Ferdinando, non ita ab eius vxore Isabella, quæ naues illi dedit, arma, milites, annonam, nummos, quibus India patefacta in Occidente, & mox à nostris denicctæ. Illius denique mulieris tot ac tantæ fuere virtutes, vt si Antonino eam compares, videas hanc Solis, illum lucerne alicuius imaginem præferre. Nolumus esse longiores in rebus claris. Obiit hæc anno millesimo quingentesimo quarto.

Quid verò si producam ex vltimis Boreæ partibus sapientissimam Reginam, cunctisque virtutibus ornata, cui cedat omnino Antoninus ipse Philosophus? Hæc est Margareta, quæ post annum millesimum quadringentesimum amplissimas trium regnorum prouincias, Danici, Noruegici, & Suetici, quandiu vixit, tam prudenter annos triginta sex gubernauit, vt omnibus esset admirationi. Albertum Suetiæ Regem cum filio cepit in bello, Suetiamque suis ditionibus adiunxit, qui laudes eius, ac res gestas scire cupit, & quanto intervallo superet Aurelium Antoninum omni virtutum genere, legat Albertum Crauerium: nam quam laudandus optimus ille Antoninus, qui multos vxoris adulteros sciens prouexerit, eidemque defunctæ templum & diuinos decreuerit honores, vt Capitolinus testatur? His igitur sceminis opponent credo hæretici quandam suam, quæ cum ter enixa fuerit, vult tamè virgo mirabiliter haberi, cum noluerit alligari viro, vt licentius & effrenatius quibilibet copularetur: sed illis nostris quos quæso viros ex omni antiquitate obicere possunt, quibus aliena placent, Catholica fastidiunt? Alias credo mulieres depromet, quæ regna antiquitus administrant. Nunquid Semiramidem vitis omnibus contaminatâ, quæ deinde à filio, quod Iustinus scribit, est occisa? nunquid Cleopatram, quæ Cæsari & Marco Antonio sui copiam fecit, exituque infelici vitam concludit? opponerem Mammæam, nisi auaritiæ notaretur, falso forsitan, quamuis vnâ cum filio Alexandro Christum, non quidem perinde ac nos, aliquo tamen modo coluit. Sed in regendis militibus, prudentiam maiorem non iniuria in Alexandro & Mammæa desiderabimus: ab illis namque obruncati ambo. Zanobia maxime excellit laudibus omnium uirtutum: celebris, quæ Gallienis Imperatoribus Palmyrenos & Assyrios Orientales gubernauit, belli pacisque artibus supra scemineam naturam

Admirabilis  
comparatio  
Margaretæ  
Reginæ Da-  
nicæ.

Dania lib. 8.  
cap. 40.  
Suetiæ, lib. 5.  
cap. 32.



Strab. lib. 11.

naturam præstans, litterarum non ignara, cauitatis studiosa, ita ut à coitu abstineret, ubi se prægnantem cognouisset, neque amplexus mariti ferret: minuit tamen eius prudentiam, quòd Imperatoribus Romanis ausa se æquiparare, ab Aureliano Imperatore est deuicta, & in triumpho ducta. Quid igitur fabulosas Amazonas proferemus, quas meritò ut cõmenticias irridet Strabo? Ad summam cum dixerimus eundem virtutum complexum, neque illas disungi abs se posse, ipsis mulieribus nostris non sunt è viris, quos æquent vlli antiqui in iis etiam virtutum muneribus obeundis, quæ viros maximè tangunt. Quid igitur de cæteris dicemus?

### SIGNVM TRIGESIMVM TERTIVM.

Prudentia, & fortitudo militaris.

*Predictum fuerat, Catholicos futuros bellicis factis aliquando præstantissimos: id nostris contigisse, certissimò demonstratur.*

#### CAP. VII.

Quamuis incredibilem pacem temporibus Christi futuram cuncta oracula prædicent, tamen eadem vaticinantur fore suum bellis aliquibus locum, neque futuros è Christi sectatoribus, qui bellica laude cunctis præcellant. Quamobrem neque Sibyllæ id omisere indictum. Sic enim vates ille è carminibus earum:

*—erunt etiam altera bella,*

*Atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.*

Et David ipse cum velit Christum regnare specie, & pulchritudine sua, accinctum tamen vult esse gladio, & sagittas habere acutas, quibus populi transfixi cadant. *Accingere, inquit ille ad Christum, gladio tuo super femur tuum potissime, specie tua, & pulchritudine tua, intende prospere, procede, & regna, sagitta tua acuta, populi sub te cadent, in coram inimicorum Regis. & Isaias ubi dixit futurum ut Christi nomen colatur ab extremis terris, & insulis subiicit: Non è Dominus gloriam, & laudè eius in insulis nunciabunt. Dominus sicut for-*

Psal. 44.

Cap. 42.

125.

*is egreditur, sicut vir præliator suscitabit zelum, vociferabitur, & clamabit, super inimicos suos confortabitur. Tacui semper, simul, patiens fui, sicut parturiens loquar, dissipabo, & absorbebo simul.* Hæc ille, è quibus intelligimus tum demum Christianos bellicis laudibus futuros excellentes, cum iam Christi nomen à remotissimis populis coleretur, atque ipse diu patiens silensque exstitisset. Videamus itaque Catholicos, hos enim Christianos dicimus, cunctis hac virtute, sicut aliis præstitisse.

Et quidem supra docuimus, si agatur de bellicis machinis, adeò nostros superiores antiquis, ut istorum prælia nugæ sint præ nostris. Nam quid habent arietes, & catapultæ quod conferatur igneis nostrorum tormentis? Cuniculi, quos agebat Cæsar ad inuadendas vrbes, & suffodiendas nunquid comparandi cum iis, quos Petrus Narrata dicitur inuenisse, quique igneo puluere replentur, atque ubi inieceris ignem, continuo videas maxima propugnacula, totas arces à fundamentis conuelli, in aëra sublimes discipi, omniæque sursum deorsum ferri? In admiratione erat Archimedes, quòd vitrea quædam specula inuenisset, quæ cum Sol percussisset, flammam concipiebant, & naues præcul positas adurebant. Nunc haud opus Sole: è tormentis nostrorum globi emittuntur, ac longissime proiciuntur, qui continuo attollant incendia, ubi insederint, & omnia latè corripiant, & exurant, ita ut Stephanus Batorius Poloniæ Rex plurimas vrbes & arces Mosconitici imperij, quibus erant mœnia firmissima, vallis, ac propugnaculis optimè munita, facile tamen ceperit, quòd domus intra ambitum murorum positæ lignæ essent. Risum moueat, si quis antiqua his nostris ausit opponere. Quanto præstant itaque hæc nostra præscis illis, tantò nos præstamus antiquis, militari prudentia & fortitudine.

Eodem capite diximus, à nostris, ubi ad arma ventum, Imperium Romanum debellatum, Imperatores multos à Christo alienos à nostris deuictos, ac tunc Imperium Romanum ruinam fecisse, cum venit in manus hæreticorum. Zenone namque in Oriente, & Momyllo in Occidente hæreticis ambobus imperantibus corruit Occidentale Imperium, oppugnante illud Odoacre Herulo. Quocirca fortissimi fuere Imperatores ac Reges à Christo alieni, ubi res illis fuit cum iis, qui & ipsi à vero Christi cultu fuerunt alieni ac ubi res illis fuit cum nostris, non ita. Sic Con-

I. Argument.

II.  
Nostri imperatores  
paganis  
fortiores.

j. Pars.

R

Itancinus

III.  
Inter Christianos ab alienis nihil occupatum nisi hæresibus repletum.

III.  
Fortissimæ gentes domita à nostris.  
C. Cur. lib. 2.  
Rhegno Egbinartus in vita Amoi-  
nia.

V.  
Catholici omnium latissimè dominantur.

VI.  
Latissimum vetustissimūq; Catholicorum imperium.

stantinus vicit Maxentium, Licinium, Theodotus Eugenum Christiani cultus inimicos, sic alios alij.

Hinc apparet ab hostibus Christi nullas vnuquam provincias omninò adductas in potestatem, nisi ex quo illæ sunt hæresibus repletæ, atq; ita res fuit non cum Christianis & Catholicis, Ecclesiæque sanctæ alumnis, sed cū impiis. Hoc argumentum nos latè persecuti sumus signo de Christi cultus interitu, & de eodem per nostros reparato. Quin addidimus Catholicos frustra pugnare pro hæreticis. Vis namq; & prudentia nostra in rebus militaribus tota est à Deo: at pugnare pro hæreticis, est pugnare pro inimicis Dei. Est igitur aperitissimum signum diuinæ fortitudinis Catholicorum provincias nullas vnuquā fuisse prorsus ab hostibus adductas in potestatem, sed eas tantum, quæ vel hæreticis parebant, vel hæresum plenæ erant.

Huc spectat etiam fuisse à Catholicis armis demittas ferocissimas ac celeberrimas nationes, quas nulli vnuquam valuere, quibus in re militari primæ dantur. Germanos sic expavit Alexander Magnus, vt eos attingere non sit ausus. Romani sapius armis fractos, tamen adicere Imperio nunquam potuere. Vnus id Carolus Magnus potuit, ac perfecit. Germaniam totam latissimè pertinentem, finitimasque illi regiones ita deuicit, vt semper armis in officio conuenerit, Regnumque in illa nobilissimum, quod habemus, fundarit.

Iam verò, si de Imperij amplitudine loquaris, ac terrarum latitudine, quæ pareant vni, pluribusve vni subiectis, respiciatque Indiarum Occidentalium & Orientalium loca amplissima nostrorum armis domita, necesse est fatearis nihil esse nostris simile. Ab orbe namque condito nunquam contigit, vt bello tanta terrarum spatia sub vnius Imperium redigerentur, quanta videmus obedire Hispaniarum Regi, quæ viginti partibus superant, quidquid Imperium Romanum complectabatur, quod fuit omnium latissimum, vt è Dionysio Halicarnasseo liquet.

Huic aliud simile adicimus, in Oriente nullum vnuquam imperium regnumve fuisse, quod adeò fuerit diffusum, simulque tandiu durarit, vt Constantinopolitanum à Catholicis fundatū, & à pluribus Catholicis possessum, quod nisi ad hæreticos peruenisset, staret adhuc illud. Anno Christi trecentesimo trigésimo Constantinopolis est de-

dica-

dicata, & millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio capta à Tarcis, finisq; impositus imperio nobilissimo, quod stetit annos mille ducentos viginti tres, & cum Occidentali erat coniunctum: ac licet & huic, & illi sius foret Imperator, tamen iisdem legibus utebantur ambo, & quoties Occidentis Imperator obiisset absq; successore, Constantinopolitanus, vt omnes norunt, Imperatorem dare solebat Occidenti. Igitur ecquod fuit Imperium regnumq; in Oriente eiusdem forme, successionis, ac nominis, quod armis tamdiu, ac tam lata imperij confinia protulerit: Dionysius Halicarnasseus historiarum suarū principio maxima quæque Imperia antiquorum recenset, & eorum tempora, ac latitudinem. Nihil in Constantinopolitano simile videbis. Sed quando hoc plures habuit hæreticos Imperatores, qui illud adduxerunt ad interitum, sicuti est periculum ne cadat Occidentale, quod in Germania confedit, si quando in huiusmodi hæreticorum manus, quod Deus auertat, ceciderit.

Idcirco subiicimus, nullam fuisse Rempublicam, Regnum, vel Imperium in Occidente quod tam latè ac tamdiu imperitavit, vt Carolus Magnus, & qui post eum fuerunt Imperatores. Romani postquam, Pompeius Magnus Asiam cepit, Cæsar Gallias, circiter annum ab vrbe condita septingentesimum, latè sunt dominati. Hinc vsque ad Constantium numerantur anni plus minus trecentum sexaginta. Hucusque Imperij Romani amplitudinem nacti veræ religionis inimici. Ante Cæsarem & Pompeium Romani per annos propè trecentum solius vrbis agro ferè continebantur. Inde vsque ad quingentos, neque Italiam sunt egressi: quia iam tum tulere arma trans Padum. Carolus Magnus imperavit anno octingentesimo primo, Galliasque, Hispaniarum, & Italix magnam partem tenuit, Pannonias, Dalmatiam, Illyrium, Daciam, & Germaniæ, quæ nunquam paruere Romanis, latissimas oras. Ductumque ab illo Imperium consistit adhuc annos septingentos octuaginta & octo. Romani sanè trecentum sexaginta annos latè sunt dominati. Neq; enim Germania sola tanta est, quantum quod Romani potiti sunt neque Carolus Magnus est potitus, qui Germaniæ præfuit, cui dominati non sunt Romani. Sed quamuis latè tot annos imperitavit Romani, non tamen tandem tanto Imperio. Ac licet post Iudouicum Pium, qui decessit anno

R 2

octingen

Sigo. de Imp.  
Occi. lib. 4.

VII.



octingentesimo quadragesimo, sequentes Imperatores non tot regiones Imperio continerint, plures tamen continuerunt plerumque quam Romani usque ad annum quingentesimum ab urbe condita. Carolus namque Caluus Galliarum, Crassusque Germaniae Reges amplissimis ditionibus ius dabant, donec anno nongentesimo sexagesimo secundo Ottho Magnus Imperij dignitate decoratus a Ioanne XII. in antiquam potentiam restituit Imperium Romanum: adiecit namque illi magnam Galliarum, & Italiae maximam partem. Ex eo successores plerique tributarios scribuntur habuisse Reges Danorum, Polonorum, Hungarorum, & Bohemorum, si credimus Reginoni, Hermanno Contracto, Sigeberto, Otthoni Frisingensi, Helmoldo, negant illarum gentium patrij scriptores, & alij. Illud certum, Theutonicos milites, quantum spectat ad iura prophana Prussiae, & Livoniae, ex magna parte Imperio Romano paruisse. & nunc quando per haereticos ipsi Germaniae Reges attenuatissimi sunt vitibus, tamen Imperio suo continent magna ex parte, non modo Germaniam, sed etiam iure feudi non ignobiles Italiae partes. Atque ita licet Romani latius imperarint olim per annos trecentum sexaginta plus minus, nostri non ita late, nihilominus, quia nostri diutius per annos septingentos octuaginta & octo regnant latissime, & adhuc durant amplissimas regiones armis in officio continentes, iure colligi potest, in Occidente nullam Remp. Regnum, vel Imperium tandiu, ac tam late imperita esse, ut Imperium Catholicorum.

Quocirca in uniuersum decerni illud potest, fuisse quidem qui latius armis imperitarint continuata eorumdem Regum vel Imperatorum successione per aliquot saecula, quam nostri, sed illi non ita diu, ac late simul, ut nostri. Similiter fuerint, qui diutius forsitan, quam nostri, non tamen ita late. Et nihilominus modo nostri propter Indias Orientales & Occidentales tam late regnant, armis partas amplissimas regiones potiti, ut nulla gens hucusque regnarit tam late ab orbis constitutione.

**VIII.**

**IX.** Tartari cunctas Gentes domuerunt Catholicis exceptis.

Atque, ut videas nostrorum in bellicis armis praestantiam, reuoca in memoriam a Tartaris fuisse deuictos omnes Asiae Reges, ac populos, Turcas, Persas, Medos, Sinas, Indos, ac sub imperium durissimum missos circiter annum millesimum trecentimum, nullo modo tamen valuerunt iidem Tartari aduersus nostros Reges ac nationes, quod ef-

fecere

fecere in Asia aduersus Persas, Turcas, cunctasque Asiaticas gentes usque ad extremos Sinas: in Persia namque, Asia, & Sinis amplissima & potentissima regna excitarunt, quod liquet ex Aytonis Armeni, Marci Poli, & Gregorae historiis, & nos signo de felicitate Catholicarum nationum persecuti sumus. Cum vero in Hungariam Poloniamque eodem tempore, quasi arinis orbem totum domituri, irrupissent, triennium sane terras illas incursionibus ac predationibus sedarunt: sed ad extremum victi omnes, ac deleri. Eodem modo Mahometani ac Turcae haereticos & impios varis cladibus affligerunt, tandemque oppresserunt. Tantum vero abest, ut idem perfecerint aduersus nostros, ut potius nostri in Hispaniis, & insulis adiacentibus, Sardinia, Sicilia, regno Neapolitano, Creta, tantum Mahometanis, abstulerint, quantum Mahometani haereticis in Graecia, & finitimis oris vix abstulerunt, quod explicauimus signo de infelicitate haereticarum nationum. Igitur neque Tartarorum Reges, neque Mahometanorum, sicuti neque Imperatores Romanorum, quamuis cuncta sub imperium suum miserint, potuerunt nostros superare, & adducere in potestatem, nisi cum pugnatum est pro haereticis, quibus vel inuito Deo Catholici interdum fauerunt, & miseros saepe exitus sunt sortiti.

Illud adiciamus. Persae Parthique Romanis illis antiquis formidabiles Valerianum Imperatorem ceperunt, in seruitutemque miserime abduxerunt, Iulianum vero interfecerunt intra annos ad summum quadringentos, ex quo bella gerere ceperunt cum Romanis. quid porro est, quod iidem Persae siue Parthi a dedicatione Constantinopolis usque ad Monomachum, quo imperante primum se Graeci a nobis abunxerunt, ab anno scilicet trecentesimo trigesimo, usque ad millesimum quinquagesimum primum, per annos septingentos viginti tres, nullum ceperunt e nostris Imperatoribus aut necarunt? Postea Diogenes (qui fuerit necne e nostris incertum) a Turcis perfidia suorum captus est in Asia, qui vero e Graecis Imperatoribus a Mahometanis spoliati fuerunt nobilissimis Imperij locis, ut alias vidimus signo de interitu Christianae religionis, ij fuisse haeretici omnes. Quod igitur nostris Imperatoribus haud contigerit id cladis, ut neque caperentur, neque occiderentur a Persis, quod alienis a cultu Christi contigit, non nisi a prudentia fortitudinisque militari euenire potest.

Catholici plus abstulerunt Mahometanis quam Mahometani abstulerint haereticis.

**X.** Persae magis valuerunt aduersus imperatores paganos, quam Catholicos.

Nam quòd postea Persæ vel alij terras Imperij Orientalis occuparint, id euenit hæreticis imperantibus, sicut imperante Iuliano accidit vt ijdem nonnullas regiones ceperint, exercitumque Romanum, necato Imperatore, adduxerint in extremum discrimen, ex quo coactus est Iouinianus eas illis relinquere, quas tamen prius viuo Iuliano ceperant: vt videas gentilium scriptorum peruersitatem, qui cum fateantur viuo Iuliano regiones illas à Persis adductas in potestatem, tamen id vitio vertunt Iouiniano, quòd scilicet ex pacto eas Persis reliquerit, vt incolumis cum exercitu ad extrema omnia per Iuliani imprudẽtiam redacto dimitteretur.

XI.  
Catholici  
Imperatores  
bis Persiæ  
Regem de-  
derunt, non  
ita Pagani.  
*Nicep. lib. 18.  
cap. 20.*

*Paul. Deacon.  
lib. 18.*

XII.  
Fortissime  
singulis re-  
gionibus Re-  
ges Catholi-  
ci quales an-  
tea ex iis nõ  
exstiterunt.

Ex illo etiam colligitur bellica Catholicorum laus, quòd nõquam Romani Imperatores à Christo alieni sunt id affectu per annos quadringentos ex quo cum Persis bella gessere, vt illis bello deuictis Regem darent, nisi semel imperante Traiano. Sed nostri intra annos trecentos bis dederunt Regem Persis bello domitis. Mauritius enim Chosroem Narsere duce armis in Persiam reduxit, & in paterno solio collocavit, sic inquit ad illum, Memor sis Chosroë præsentis diei: Romani tibi regnum donant, vt Paulus Diaconus, ac Nicephorus testantur, quamuis hic Chosroem sibi hæc verba dixisse scribat. Heraclius deinde cum nobiscum bene sentiret, neque vel Laterani ades Romæ spoliari mandasset, vel incidisset in hæresim, Persas multis præliis debellauit, eorumq; omnia adduxit in potestatem, vt latè Paulus Diaconus tradit, Syroemque eis, capto & interfecto Chosroë, Regem dedit, atque non exactis trecentis annis, ex quo à nostris Constantinopolim translatum est Imperium, Persæ victi à nostris Reges bis acceperunt, quod antea Romanis à nostra religione auersis intra annos quadringentos semel tantum contigit.

Sed ex alio colligi adhuc potest quæ sit nostrorum vis in armis. Nam si completaris animo antiqua euenta Hispaniæ, Lusitaniæ, Galliæ, Britanniæ, Germaniæ, Bohemiæ, Hungariæ, Poloniæ, quæ Sarmatiæ antiquitus adscribebantur, haud inuenies ex istis prouinciis prodijisse tam fortes ac sapientes militum duces, vt prodierunt ex quo Christi cultum sunt secutæ. Nam quos quæso præci Hispani opponerent Alphonis, Ferdinandis Regibus, quos Friderico Siciliæ, & Alphonso Neapolis, quos Consaluo Magno, Petro Nauarræ, Antonio Leiuæ, Ferdinando Duci Albar, co-

piarum

piarum ducibus præstantissimis? Lusitani autem præci nanquid habere similes Emanueli, Henricis, & Alphonis Regibus, nunquid Vasquio Gamæ, Alphonso Alburquicio? De Gallis autem quid dicemus? Habuine antiquitas vllum parem Clodouco, Dagoberto, Pipino, Carolo Magno, Roberto, Philippo Augusto, Henrico Secundo, aut Carolo Neapolis, Gotifredo Hierosolymorum Regibus? Quid hic referamus tot duces, in quibus Carolus Martellus Pipini Regis pater principem locum tenet? Illud, quantum pertinet ad Britannos & Scotos, est certum, ante Christi religionem à Britannis susceptam nullum fuisse inter eos militem, qui præcipuam quandam sibi laudem vindicare possit, nisi forsan fabulas quasdam sequi velimus. Iam verò Germanica vetustas quem comparabit Othonibus, Henricis, Lothariis, Fridericis, Carolis, Rodolphis, Maximilianis, Lothariis, Conradis, Ludouicis? At Bohemia quos conferet Othocaris, Boleslais, Venceslais? De Polonis, Hungaris non est quòd verba faciamus. Horum namque nomina præci neque cognouerunt. Nunc qualis quantum fuit Stephanus primus, Ludouicus, & Marthias Coruinus in Hungaria? quales in Polonia Cazimiri Boleslai, Vladislaus primus, Stephanus Battorius? Sed omittemusne Noruegiam Daniæque, è qua profecti Northmanni non modò in Anglia, & Gallia, ex quo Christo se adiunxerunt, latè diuque sunt dominati, sed è Sicilia, regnoque Neapolitano depulsis Græcis ac Sarracenis Tunesis in Africa Reges, plurimisque in Græcia vrbes sibi subiecerunt, multoque tempore præclarissima gesserunt, nobilissimumque in Italia regnum Neapolis, ac Siciliæ constituerunt. An non Danici sanguinis illa Margareta, quæ ductauit exercitus, & quatuor sibi regna adiunxit? an non Canutus ille Magnus? Quid hic sicebimus Suetiam, Gothiæque, è qua prodierunt Visigothi, quorum stirps regia durauit vsque ad Ferdinandum quintum quique tot ac tanta præstitere aduersus Mahometanos in Hispania, & quorum auspiciis ad Indias Orientales & Occidentales est aditus apertus nostris? Sed aliquis dicet, Italia, & Græcia haud dedit vllos vquam Romanis ducibus æquales, vel Alexandro illi Magno. Haud diffitemur, in Italis è languis viri bellicas, prudentiamque militarem, neque Græciam proulisse Alexandro Magno vllum parem. In Italia namque

R 4

tractari



tractari arma ab Italici sanguinis hominibus, nō nisi auro-  
rum nostrorum ætate cœperunt, Attendulo Cotignola,  
Francisco Sfortia, Nicolao Picinino, & aliis huiusmodi  
desueros præliis animos ad antiquum militaris gloriæ de-  
cus exsuscitantibus.

XIII.  
Itali Catholi-  
ci laude nau-  
ali præstant  
antiquis in  
bello.

Non abroganda tamen Italici est hæc militiæ navalis:  
qua præcis nostros præstitisse, nemo dubitare potest, qui  
sciens quanta Veneti ac Genuenses præstitierint: ita ut illi  
Marcum Polum dederint, qui à Tartarorum Sinarumque  
Rege maximo classi præpositus, ab extremis Indis vique ad  
Persicum propè sinum cuncta circumnavigans, dimidium  
propè orbis terrarum, multas regiones Regi suo subiecit,  
multas armis perterruit. Idemque Nicolaus Zenus egi in  
supremis Boreæ regionibus sub annum millesimum ter-  
centesimum octuagesimum, quas nauibus circumlustra-  
uit, quibus fuerat à Tichimno aliquot insularum Septen-  
trionaliū Principe datus præfectus. Hæc constant ex ipso-  
rummet Marci & Nicolai scriptis, quæ circumferuntur.  
At ex alia parte Aloysius Mustus anno millesimo quadrin-  
gesimo quinquagesimo quinto, Henrici Infantis nomi-  
ne, plurimas Africæ terras vsque ad æquinoctialem circu-  
lum instructa militibus classe primus explorasse legitur.  
Quod sicuti videantur hi potius optimi nauæ, quam bel-  
latores fuisse: hic secum reputet nullam Remp. regnū me-  
tandiu floruisse in libertate, & imperij simul tanta magni-  
tudine, ut Venetam, quæ nō aliis sanè armis sese tutata est,  
quàm maritimis. Romani Venetis præstant amplitudine  
imperij, non tamen diuturnitate libertatis: cuius conser-  
uatio debetur à Venetis, post sapientissimum gubernandi  
genus, militiæ potissimum nauali. Hac aduersus efferas  
gentes, quibus Occidentale Imperium regnantibus hære-  
ticis est discerptum, sese illi defenderūt. Hac aduersus Im-  
peratores Orientis & Occidentis, aduersus æmulorum vi-  
res, aduersus Mahometanorum potentissimas classes pu-  
gnarunt, latissimamque & nobilissimam ditionem per tot  
annorum sæcula singulari prorsus exemplo conseruarunt.  
Verè igitur in vniuersum possumus asserere, maritimis ar-  
mis Venetos omnibus hucusque præcelluisse, si bene sin-  
gula circumspiciantur, ac pensentur. Hanc illis gloriam  
Genuenses eripuissent, si tandiu libertatem seruare intactā,  
magnitudinemque imperij tueri potuissent. Et sanè, quanti  
sint hac in re Veneti non modò perspici potest è dictis,

Laus bellica  
naualis. Ge-  
nuensium &  
Venetorum.

euentisq;

euentisq; illorum perspectis, sed ex antiquissimo illo na-  
uali, cui nullum par in terris, & è variis nauium generibus,  
quæ in singulos dies excogitant, ac producunt aduersus  
hostes, ut superioribus annis apparuit, cum iuncti Hispa-  
nis Selimi Turcarum Regis longè maiorem classē ad  
Echinadas superarunt: cuius victoriæ magna pars fuit in  
oblongis quibusdā magnisq; nauibus, quæ in fronte classis  
innumera tormenta inimicis perpendis obiecerunt. Sed re-  
deamus ad argumentum propositum. Caruit Italia præ-  
stantissimis illis copiarum ducibus, quibus antiquitas me-  
ritò se iactat: caruit etiam Græcia, ex quo Christo se adiun-  
xere. Non omninò tamen. Audemus enim Venetos cun-  
ctis antiquis in militiæ navalis excellentia præferre. Ac to-  
to hoc signo non agimus nos de vna prouincia vel gente,  
sed de tota natione Catholica. Quocirca sumantur ex an-  
tiquis prudentissimi quique ac fortissimi copiarum duces,  
& nostros contra huiusmodi comparemus illis: ac videbi-  
mus, quodcumque spectes, à nostris longo interuallo pri-  
scos ipsos superari.

Alexandro Magno, ac Cæsare in primis tota antiquitas  
haud immeritò gloriatur. At longè maiores istis fuere  
Constantinus ac Theodosius, ambo Magni ob rerum ge-  
stærum magnitudinem vocati. Idque verum, siue imperij  
amplitudinem spectes, quam sibi armis isti pepererunt, siue  
pugnacissimas gentes, exercitus maximos, Regesq; deu-  
ctos consideres. Sed malè agitur nobiscum, quando res est  
cum nonnullis sciolis, quibus nulla alia re caput est pleni,  
nisi externarum rerum lectione, ac doctrina. Age verò, ut  
vetusta omittamus, & Carolum Magnum prætereamus,  
an tibi videtur vlli Regi, aut Imperatori postponendus Ca-  
rolus quintus qui Germaniam totā, principesq; illius bel-  
licosissimos in potestatem redegit, qui primarias vrbes Ita-  
liæ cunctas Venetis exceptis bello cepit, qui Hispanos re-  
bellantes domuit, Gallorum verò fortissimū Regem Fran-  
ciscum prælio superatum per suos duces adduxit in pote-  
statem, Solimanum cum potentissimo exercitu ex incredi-  
bili armatorum multitudine conflato in Germanias ve-  
nientem fugauit, & profligatis Afrorum Turcarumq; co-  
piis innumeris regnum Tunetenſe cepit, in Indiis porro  
Occidentalibus per Franciscum Pizzarum, & Ferdinan-  
dum Cortesium admiranda gessit, imperijq; confinia tam  
late per omnes mundi partes protendit, ut nemo hucusque

XIIII.

R 5

tam

tam late protendisse vnquam legatur?

Quòd si Reges & Imperatores nolis, sed homines quidem priuatos, publicos tamē copiarum duces, qualis Annibal fuit, aut Pompeius cognomento Magnus, vt priscos nostrorum prætereamus, offerunt se ætate ipsa nostra prudentissimi duces Alphonsus Daualus, Ferdināus Gonzaga, Franciscus Maria Ruerius Urbini Dux, auus huius sapientissimi & integerrimi Ducis, qui nunc eiusdem nominis præest, militaremq; peritiam conuaxit cum omni excellentissimarum doctrinarū scientia singulari: hos sequitur Franciscus Ghilius, Ferdinandus Alba Dux, & alij, qui si occasiones facultatesq; easdem bellorum gerendorum nacti essent, quas vel Pompeius, vel Annibal ad extremum turpiter victi habuerunt: nihil illis comparari posset. Sed horum gesta nō habentur præmanibus, vt Annibalis, Pompei Magni, & aliorū, quòd scilicet Latinos scriptores pueri antiquos, haud recentes legamus, resq; istorum Latinis litteris mandata continuo soleant à nobis haberi in admiratione, ceteraq; præ illis contemni. Quòd si non modò horum, sed Alphonsi Alburquecij Lusitani, & Ferdinandi Cortesij bella fortiter ac prudenter administrata legemus, & cum priscos compararemus, nullo loco antiqui haberentur. Ferdinandus enim Cortesius neque mille Hispaniis instructus plures in Indiis Occidentalibus prouincias, oppidaq;, & vrbes innumeras, & quidem celeberrimas aggredi, & oppugnare ausus est, aggressus autem plurimis maximisq; periculis superatis expugnauit: resq; illi fuit non cum inermibus, & imbecillibus, sed armatis, ac fortibus viris. Vrbes multæ natura & arte munitæ capiendæ illi fuerunt, varia fœdera cum populis aliis aduersus alios in eundaneque enim mille hominibus, aut etiam paucioribus suorum perficere tot ac tanta potuisset, quamuis pauciores his habens acie dimicavit aduersus armatorū centum millia. Denique paucissimis annis tantum terrarum spatium omni opum genere abundantissimum suo subiecit Imperio, vt penè æquet quidquid Alexander ille Magnus deuicit. At Alphonsus Alburquecius eodē modo vix mille armatos sub signis habens multas Arabiæ vrbes Armuzijque regnum, cui multæ in Arabia & Persia regiones obediabant, expugnauit, similiter Goæ, finitimarumque vrbiū, & insularum ditiones, & incredibili ausu vsque ad auream Cherfonesum penetrans Malachæ amplissimum

regnum

Laudes bellicæ Alburquecij Lusitani, & Ferdinandi Cortesij.

regnum cepit, emensus tantum telluris tractum longitudine quidem pari, non latitudine, quantum propè Alexander ipse, vel eius duces: cum Persis verò ipsis congressus est acie, & Indiis Alburquecius, quibus cum res olim fuit Alexandro. Armuzium namque Persici sinus est insula, & vrbs. Quocirca Ismaël ille Sophus Persarum potentissimus Rex ipsum missa legatione & muneribus maximo in honore & existimatione semper habuit. Quòd si istis eadem, quæ Alexandro ac Cæsari, vis & opes fuissent, quid non præstitissent? & tamen apud nos non magnæ sunt existimationis. Adeò potest anticipata opinio, & fama quædam. Imbelles erant hostes istorum? & quales quæso Alexandri, & Cæsaris? Effœminatissimos enim Persas Alexander est nactus, Cæsar autem, cum res illi fuit cum Asiaticis, tales, vt ad Senatū rescripserit, Veni, vidi, vici: deriseritque Pompei laudes, quas è populis illis deuictis collegerat. Quòd si Galli, quos domuit Cæsar, erant bellicosi: si cuncta penses, haud minus erant bellicosi populi, quos Ferdinandus Cortesius & Alburquecius domuerunt: si cuncta, inquam, penses. Istis namque ducibus paucissimi milites erant, auxilium nullum sociorum, terræ prorsus incognitæ, iidem multa suorum dissidia fuerunt superanda, plurimæ insidiæ inimicorum. Vt igitur non conferamus Alexandro & Cæsari fortissimos è nostris Reges & Imperatores, Constantinum, Theodosiumque Magnos, Carolum similiter Magnum, & qui nostra ætate floruit Carolus Quintus, opponemus omnibus antiquis exercituum ductoribus duos istos Ferdinandum Cortesium, & Alphonsum Alburquecium priuatæ sortis homines. Et Alburquecij quidem gesta scriptis mandarunt elegantissimè Hieronymus Oforius, Lopezius, ac Petrus Maffæus: Cortesij verò Lopezius alter, alijque, quorum scripta habentur inter libros Indicarum nauigationum.

Sed veniamus ad aliud argumenti genus, ex quo quanti sint Catholici in bellica fortitudine apparebit. Exiguæ namque sepius nostrorum militum acie innumeras hostium copias internecioni dederunt: haud negamus id diuinum factum, sed ita res est: quidquid nostri virtutis habent, id esse diuinum toto hoc opere demonstramus. Antonius Pius litteris, quas recitant multi è scriptoribus nostris, testatur Christianorum militum precibus contrigisse, vt ipse

fuderit

XVI.  
A nostris paucissimis innumeri sepius victi.



fuderit Borealium populorū nongenta septuaginta quinque millia, quæ aduersus eius tenuissimas copias constiterant. Tantum sanè hominum nunquam Romani cum tam paucis videre. Id Christianorum diuina virtute quomodo perfectum fuerit, explicat latè Imperator ille. Sed postquæ crux Christi cœpit imperante Constantino nostris esse pro militari vexillo, nostrique Duces ipsi copiarum pro Christo aduersus impios dimicare cœperunt, mirum quàm sæpè, quàmque exiguus nostrorum numerus innumeras hostium copias prostrauerit.

Eusebius, qui Constantini temporibus vixit, in vita ipsius narrat creditas fuisse fabulas ea quæ in sacris litteris narrantur, ab Hebræis paucissimis ingentes exercitus hostium profligatos, Pharaonemque mari demersum. Vbi tamen Maxentius est victus à Constantino, apparuisse prius illa euenta Hebræorum verissima fuisse: *Nam Maxentius omnem Italia locum ingenti armorum multitudine*, inquit Eusebius, *& infinitis copijs munerat: Imperator autem Constantinus, Dei auxilio nixus, primam, secundam, & tertiam Tyranniaciè adortus, omnes primo impetu perfacile subegit.* hæc Euseb. Traditū est à Zosimo, fuisse Cōstantino tendenti aduersus Maxentium nonaginta peditū millia, & octuaginta equitum, Maxentio autem centū septuaginta millia peditum, & octodecim equitū. Sed hæc de Cōstantino Zosimus falsa: ex Eusebio namq; liquet non ita magnas hominum fuisse copias reuera Constantino: & Eusebius quidem hoc tempore vixit, Zosimus longè post: & hic, quātum potest, extenuat & carpit res à Christianis confectas. Sed tamen iam statum vulgo fuit, cælitus missos fuisse exercitus armorum, qui Constantino opem ferrent. Sic enim Nazarius in oratione ad ipsum: *In ore est omnium Galliarū exercitus visus, qui se diuinitus missos præ se ferrebant, flagrabant horrendū nescio quid umbone corusci, & cælestium armorū lux terribilis ardebat: tales enim venerunt, ut tui crederentur hæc ipsorum sermocinatio, hæc inter audientes ferebant: Constantinum petimus, Constantino unus auxilio. Illi cælo lapsi, illi diuinitus missi gloriabatur, quò tibi militabant, hæc ad ipsum Constantinum Nazarius. Quin adhuc cernitur Romæ in arcu Constantini scriptū, Diuinitatis instinctu Constantinum hæc ausum, victoriamq; assecutum, & quidem res est omnium scriptorum litteris consignata, mirabiles à Constantino parvas victorias non milium copiis, sed ipso crucis vexillo.*

Idem

Idem contigit Theodosio Maiori, ut diuinitus bellica virtute Eugenium Tyrannum superaret cum paucis suorum: paucis, inquam, respectu aduersariorum. Nam Tyrannus ille infinitas copias instructas paratasque habuit, inquit Socrates, qui his temporibus vixit: simile euenit Honorio Theodosij filio, cuius dux Stilicho cum paruo exercitu ducenta Gotthorum millia in montibus Fesulanis vicit, ac multò antè tanta per eundem strages edita Borealium populorum ad Polentiam, ut Prudentius cecinerit:

— *mirabere seris*

*Posteritas seclis inhumata cadauera late,*

*Quæ Polentino texerunt ossibus agros.*

Multò maiora accidere Iuniorè Theodosio imperante, ut nos retulimus signo de auxilio cælitum in bellis. Memorabilis illa victoria Aëtij in campis Catalaunicis, cum ex innumeris Attilæ copiis occidit hostium centum sexaginta duo millia, è quibus adhuc nonaginta millia dimicantibus inter se Francis ac Gepidis ceciderant anno, ut quidam volunt, quadragesimo quinquagesimo primo. Quid hinc Belisarij gesta aduersus Vandalos in Africa, Ostrogotthos in Italia, Persas in Armenia, populosque Septentrionis in Mysia narremus? An non ille, cum quinque suorum millibus, Vandalorum quinquaginta millia deleuit? Hæc omnia Procopius refert. Sed plurima nos huiusmodi signo de auxilio cælitum scripsimus. Hic paucula quædam omissa ibi referemus, non adeò antiqua. Mahometani incredibili multitudine Theodorico Secundo Francorum Rege in Gallias se effuderant. Aduersus eos imparibus omnino copiis tendunt Eudo & Carolus Martellus Francorum duces, hostiumq; interficiunt tercenta septuaginta quinque millia, ut è litteris Eudonis ad Gregorium Secundum datis apparet. Rursus eorundem strages eadem facta à Carolo Martello exiguas copias ducente. Verum ne nimium cunctis recensendis prolixi simus, satis habeamus videre, quanta fuerit Hispanorum paucissimorum bellica virtus in Mahometanos. Igitur cum Sarraceni latè Hispanias occupassent, Pelagius collectis mille hominibus cœpit aduersus eos pugnare. Tendentibus verò illorum copiis innumeris in ipsum, abdidit se cum suis in specum, in quam cum iacularentur Mahometani, tela in ipsos diuinitus retrorsa viginti millibus ho-

minum

Theodosij  
bellicafacta.  
Soc. l. 5. c. 24.

Ætij bellica  
facta.

Belisarij vir-  
tus milita-  
ris.

Maximæ  
Mahometanorū  
strages editæ à  
nostris.  
A Carolo  
Martello.

A Pelagio  
Reg.  
Vide Roderi-  
cum Toletanum.

Constantini  
bellicafacta.  
Lib. 1. de vita  
Const. c. 31.

A Froila  
Reg.  
A Aldefonso  
Reg.  
A Ranimiro  
Reg.

A Ferdinando  
Gundifaluo.

*Alfonso.*

Ab Alfonso  
XI.

minum vitam abstulere. Qua percepta re Pelagius cum suis egressus incredibiles illorum strages edidit. Post annum deinde septingentesimum quinquagesimum septimum Froila non ita multis stipatus hominibus cecidit Arabum quinquaginta quatuor millia. Aldefonsus autem Castus post annum septingentesimum nonagesimum primum exiguo exercitu suorum prodiens in aciem Mahometanorum septuaginta millia interfecit, & alio praelio quinquaginta millia. At Ranimirus post annum octingentesimum vigesimum quintum, cum Mahometanorum maximos exercitus obviam habuisset, paucis omnino militibus ipse instructus, sequi in editum collem recepisset, pugnam fugiens, quod temeritatis esse ei videretur paucos cum tam multis cogredi, in somnis admonitus est a S. Iacobo, ut praelium committeret: commisit, & hostium septuaginta millia interfecta, ac tum primum visus S. Iacobus equo albo insidens pro Hispanis pugnare. Sed & alter Ranimirus anno nongentesimo quinto, ut quidam volunt, ad Septimancas Arabum octuaginta millia cum multo minoribus copiis cecidit. Anno autem nongentesimo decimo quarto Ferdinandus Gundifalvus Castellae Comes Almanforem vicit, & cum non nisi trecentos milites haberet, divino monitu in eius maximas copias irruens, sic eas profligavit, ut vix Almanfor incolu- mis evaserit. Et anno nongentesimo trigesimo primo, idem Comes non habens sub signis nisi quadringentos quinquaginta equites, peditum vero quidecim millia, tribus diebus continuato praelio exercitum multitudine incredibili Almanforis eiusdem cecidit. Postremo die S. Iacobus in acie visus Christianis laborantibus opem ferre. Sed omnium fuit admirabilissimum praelium, cui Rodericus Toletanus interfuit, & in quo caesa Mahometanorum duceta millia, e nostris, quod incredibile videatur, desiderati tantum viginti quinque, ut idem Rodericus testatur, haud scripturus falsa, cum multi superessent, qui bello interfuerant: accidit hoc anno millesimo ducetesimo duodecimo. In ea pugna crux Christi dicitur apparuisse in aere: accidit in loco qui nominabatur navium Tholosae, Alfonso Octavo Castellae Rege. Memorabilis etiam narratur illa pugna fuisse, in qua Alfonso XI. iuncto sibi alio Alfonso Portugalliae Rege, Mahometanorum millia plurima similiter occidit, suorum paucis interfectis. Atque haec sane ostendunt maximam nostris adversus inimicos esse bellicam

fortitu-

fortitudinem. Nam quis tam crebras victorias audivit ex hostibus relatas unquam ab ullo tam paucis militibus instructo, tam paucis factum necatis, ac tanta inimicorum strage, ut a Catholicis Hispaniarum Regibus.

Quae ut magis admittere, considera illud Anno Domini 716. Pelagius cum mille Hispanis tantum delitescerebat in- tra specum propter metum Mahometanorum. Res Hispanicae prorsus accisae, atque, ut apparet, sepultae erant, omnia in manu Mahometanorum. Eodem tempore Imperatores Constantinopolitani tenebant imperio Italiae magnam partem, exarchatum Ravennae, Romam, Ducatumque eius, Apuliam, Calabriam, Sardiniam, Siciliam, Graeciam, minoremque Asiam cum suis insulis, & finitimis multis locis. Descendere Graeci a nobis. Hispani cum descivissent regnantibus Vitiza & Roderico redierunt ad nos. Nunc adspice, quod pervenerint bellica fortitudine Hispani illi mille intra specum conclusi, ut nunc orbis terrarum tertiam prope partem continent imperio. Contra nunc adspice, quantam fecerint haeretici Graeci ruinam, quod sint depressi ex illo altissimo imperij gradu: & tamen, ut alibi hoc opere ostendimus nihil magis contendebant Mahometani, quam ut Hispanias tenerent. Et nos nihil magis conati sumus, quam ut Graeciae labenti opem ferremus, atque Hispanos pro Graecis in ope ferenda nullo prope loco duxerimus. Nimirum nulla vis haeretica: ac frustra Catholici ferunt illis opem, quos Deo fixum funditus evertere. Catholicorum vero vis quidem maxima in bellis, sed a Deo tota. Nam quis non oblitiscat ad incredibilia gesta Ioannis Huniadae, aut Matthiae Corvini Hungaricorum principum adversus Turcas? Sed ubi Hungariam pervasit haereticum virus, elanguit omnino robur Hungarorum, parit Hungaria Turcis. Georgius Castriotorus quanta gessit adversus Turcas, nemo ignorat: ea nos omittimus, quod in promptu sint: in iis saepius id contigisse legitur, ut ille fortissimus vir exigua militum manu maximas Turcarum copias profligavit: sed quando regiones illius potestati subiectae haeresum plene erant, hinc factum, ut eo Catholicae pietatis studiosissimo defuncto adductae sint in potestatem Turcarum.

Nunc rem sum narraturus admirandam, ne simus proli-

iores. Teutonici milites Cruciferi habebant olim Prussiae  
Livoniaeque subiectas, & incredibilia gessere adversus Mo-  
scovitas ac finitimos Ruthenos. Illud admirabile euenit

Admirabilis  
comparatio  
& euentum  
Hispanorum  
& Graecorum

Mira olim  
fortitudo  
Crucifero-  
rum.

anno



anno millesimo quingentesimo: Moscoviæ Dux irrupit in fines Liunioniæ, sub signis habens millia Moscovitarum ceterum, Tartarorum triginta: procedit in illum VValterus à Plètemburg summus Magister, Germanorum equitum millia septem, Liunorum quinque habens. Pugna commissa, è Moscovitarum militibus cæsa centum millia, è Teutonici vnus desideratus. Hæc Tilmannus Bredenbachius lib. de bello Liunionensi. Quid igitur est in causa, quod paulò post milites isti Teutonici vires amiserunt, Lutheranam perfidiam amplexari? Quid est in causa, quod mox victi scèpius à Moscovitis amiserunt Liunioniam? Cur eadem postea Stephanus Poloniæ Rex Catholicæ fidei studiosissimus cepit? Audi aliud. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, Moscovitarum Dux misit aduersus Lithuanos armatorum ducenta millia. Lithuani neque millia triginta in aciem producant: ventum ad pugnam: cæsa è Moscovitis nonaginta millia, è Lithuanis viginti homines tantum necati. Hæc idem scriptor. Multas eorundem Moscovitarum strages à Polonis eodem modo editas refert Cromerius oratione fenebri habita in obitu Sigismundi Primi. Inter alia narrat, apud Orsam Basilium Moscovitarum summum Ducem sub signis habuisse bellatorum octuaginta millia. Polonorum tam tenues erant copię, vt noluerint Moscovitæ impedire quò minus illi annum tranarent, quod se eos flagris abacturos pecudum more in Moscouiam iactarent, collata signa interfectaque è Moscovitis quadraginta millia, capta verò quinque, reliqui in fugam turpiter conuersi. E nostris qui fuerit occisus, haud scribit auctor. Certè neque inermes, neque imbelles Moscovitæ, aut Tartari. Illi namque superioribus annis Turcarum quadraginta millia ad annum Borysthenem trucidarunt, & ex illo Turcis ipsis tremendi. Tartaros verò, qui Orientem totum subegere, adduxerunt in potestatem. An non igitur Catholici maximæ fortitudinis, ac prudentiæ in bellis? Ita sanè, nisi pro hæreticis, aut pro hæreticorum locis pugnent.

Lithuanorum,  
Polonorumque  
mira fortitudo.

XVII.  
Ioannes Tul-  
lensis incre-  
dibilia & ad-  
miranda fa-  
cta.

Audi nunc aliud, Anno millesimo quadringentesimo vigesimo secundo, cum Carolus Sextus Francorum Rex obiisset, Angli omnia Gallicani regni munera ac præcipua loca occuparunt, iamque actum de rebus Gallicis omnino erat. Carolus namque Septimus bis acie fusus in summam tunc fortunæ desperationem venerat. Sed Ioanna puella

anno

annorum non amplius octodecim ad Carolum venit, prædicans se à Deo missam, vt Aureliam obsidione liberaret, vtque eum Rhemis ad vnctionem sacram perduceret, exa- minata à præstantissimis Theologis, sanctissime respondit ac prudentissime. Idcirco ad Auteliam obsidione soluendam, com meatumque importandum cum exigua manu militum ire iussa, armis fulgens, equoque insidens, signum militare candidi coloris, in quo Christi imago lili- um manu gestantis conspiciebatur, tulit, & spectantibus hostium copiis urbem cum com meatu intrepidè est ingressa: Anglosque vt ab obsidione recederent prius monitos, neque obsequentes, 6. Kal. Iun. millesimo quadringentesimo vigesimo nono adorta profligauit, in ipso ardore pugnae ictu sagittæ vulnerata inter humeros ac collum, neque pedem retulit neque obligari vulnus est passa, quin acerrimè prælians hasta gladioque multos hostium prostrauit. Multas deinde vrbes bello eadem felicitate ac fortitudine recepit, atque Anglos pluribus præliis fudit, Regemque Rhemos ad sacram inaugurationem suscipiendam per medios hostes viriliter perduxit. & Gallorum res omnino accisas, oppressas, ac perditas subleuauit, erexit, & in pristinum robur ac statum restituit. Post quæ, cunctis res ex omnibus sæculis haud visas vel auditas demirantibus, fortè in manus hostium venit, qui liuore suffusi, odioque iniquissimo inflammati, fortitudinem puellæ diuinam magicis artibus attribuentes, atrocissimo crudelitatis exemplo puellam concremarunt. Sed anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto, è rescripto Calixti Romani Pontificis, causæ cognitores constituti Ioannes Archiepiscopus Rhemensis, & Gulielmus Parisiensis innumeros testes omni exceptione maiores super eius innocentia, modestia, castitate, & religionis puritate examinarunt, eamque innocentissimam compererunt ac pronunciarunt, arctaque seruantur adhuc in scrinio Parisiensis Ecclesiæ, quod testatur Papyrius Massonus. Eadem scribunt Alanus, qui res Caroli Septimi Gallico sermone scripsit, Gerson Theologus ætatis illius, Leonicus Chalcondilas libro secundo de rebus Turcicis, Æneas Sylvius, qui hac ætate fuit, Fulgosius libro tertio, sanctus Antonius, Corius Mediolanensis, Paulus Æmilius. eius etiam gestatè narrat Polydorus Virgilius in vita Henrici Sexti, sententiamque latam in illam longè latèque post homines

j. Pars.

S

natos.

natos durissimam vocat. Ut igitur antiquitatem totam per-  
 uestiges, exemplum simile Ioannæ puellæ non inuenies.  
 Virgo nulla se offeret, quæ ensẽm strinxerit, in acies arma-  
 tas hasta incurrit, ( hoc tamen commune illis cum mul-  
 tis, ) adde illud exercitus duxerit, ( & hoc etiam fœmina  
 aliquot egere : ) sed quæ cum rebus hisce simul regnum  
 aliàs inter alia totius orbis regna florentissimum, mox pe-  
 nẽ euersum restituerit manu consilioque suo in antiquum  
 celebrẽque decus, id sanẽ solius est Ioannæ Tullensis. Po-  
 tuit Tomytis Scytharum Regina, siue suo, siue suorũ con-  
 silio, incertum, pertrahere in insidias Cyrum, profigare  
 ipsius exercitum: sed an sua id industria perfectũ sit, igno-  
 tum. Neque tamen ensẽm strinxisse legitur, neque regnum  
 nacta est rebus omninõ desperatis: sicuti neque Zanobia  
 illustrissima Palmyrenorum Regina, quam deuictam du-  
 xit Aurelianus in triumpho. Amazonum verò narrationes  
 meritõ vt fabulosas deridet Strabo. Quod si Valaschẽ Bo-  
 hemicæ gesta sunt vera, laudes quodammodo Ioannæ  
 Tullensis assequeretur, si vel tot vrbes cepisset, vel aduer-  
 sus bellicosissimam, nec minus armis, quàm consilio & opi-  
 bus instructissimam, tunc Anglorum gentem pugnasset,  
 non autem aduersus gentis suæ homines ferocia potius  
 quàm belli consiliis valentes, aut denique Bohemicum re-  
 gnum tanti tunc fuisset, quanti Francorum, & Galliarũ to-  
 tius. Ioannam Tullensem longo interuallo consequuntur  
 Maria Puteolana virgo, cuius meminit Petrarcha, laudẽs-  
 que recenset libro quarto epistolarum, Virtina Taurella,  
 Montisfortis Comitissa, Onetta Auria, quæ omnes armis  
 ipsæ in acie steterunt, hostes feriendo, fugando, occiden-  
 do, meminitque illarum Baptista Fulgosius. Quid verò di-  
 cemus de fœminis Alemannis, quæ ad expeditionem Hie-  
 rosolymitanam sunt profectæ? Audi, quid de eis Nicetas  
 Choniata Græcus illorum temporum scriptor dicat, qui  
 exercitus ipsos vidit. *Inter quos ( Alemannos ) inquit, &  
 mulieres erant non coniunctis pedibus, sed virorum instar diuisis,  
 super pallijs equitantes, hastatæ, atque armatæ, ac virili habitu  
 ornatæ, Martio vultu, Amazonibus audaciores: inter quas una  
 excellit, quasi altera Penthesilea, quæ ob fastigia, & limbum ve-  
 stium auro intertextum, Auripes vocabatur.* Hæc ille. Sed hæc  
 communia nobis cum multis, illud singulare, vt exstiterit  
 è nobis tantæ fortitudinis ac prudentiæ virago in præliis  
 Ioanna Tullensis, quantæ antiquitas tota nullam proferre

Strabo lib. II.

Lib. 3. c. 2.

possit.

possit. E quibus omnibus sit Catholicis esse fortitudinem  
 prudentiamque in bellicis rebus maximè diuinam, qua cun-  
 ctis nationibus præstent, si vniuersa simul spectes, totius-  
 que Ecclesiæ decursus, non aliqua & paucissima euenta.  
 Sed hoc quosdam fallit, vel quòd temporis alicuius in Ec-  
 clesia spatium solummodò respiciunt, quo interdum non  
 illa bellicis rebus floruit: vel quòd clament imperium Ro-  
 manum post Christi fidem propagatam subuersum, nec  
 vident hæreticis imperantibus id contigisse. Vel denique  
 quod conqueruntur à Turcis tot terras occupari, neque  
 animaduertunt, eas duntaxat occupatas, quæ sint hæreti-  
 corum plenæ, frustra que pro iis pugnari, quos summo pe-  
 re exosos Deus habet. Fatendum tamen, nihil minus à  
 Catholicis curari, quàm bellica, & cunctis nos esse propè  
 inferiores in exercitationibus rerum militarium, quippe  
 quibus sit in primis cordi pax, tranquillitas, studiumque  
 patientiæ summum & singulare. Fatendum similiter nos  
 bello vincendos ab Antichristo, sed tum palàm

Christus veniet, ad nos adcurrer,  
 illumque interficiet spi-  
 ritu oris sui.

FINIS LIBRI OCTAVI.



DE SIGNIS ECCL-  
SIÆ DEI, THOMÆ BOZII  
EUGVINI, LIBER IX.

SIGNVM TRIGESIMVM  
QVARTVM.

Iustitia.

*Cum nostri cunctis præcellit in iustitiæ functionibus, ne-  
cesse est nos esse ex Ecclesia Dei. Præcellere au-  
tem plurimis argumentis clarissimè  
demonstratur.*

C A P. I.

**I**ustitiæ nomen vel complectitur omnes virtu-  
tes, earumque functiones, & ob id nos dicimur  
iusti, & in iustitia Theognis aiebat inesse colle-  
ctam omnem virtutem, vel continet eam tan-  
tum quæ rerum commutationem, publicorumque distri-  
butionem spectat. Et quidem, quod pertinet ad vniuersa-  
lem iustitiam, diximus signo de sanctitate, qua stabilem,  
perpetuamque, & ad summum perductam omnium virtu-  
tum functionem designamus. Hic igitur agemus de iusti-  
tia, quæ leges commerciis, & rebus publicis distribuendis  
præscribit; in qua sicut in omnibus, necesse est Catholicos  
cunctis omnino præcellere. Hinc illa admirabilissima iu-  
stitiæ præconia in diuinis libris omnem iustitiæ vim respi-  
ceintia, & ad Ecclesiam Catholicam relata, quæ non est  
opus hic repetere, in promptu namque sunt, & necesse est  
maximè sit in sacris scriptis peregrinus, qui ignorat illa.  
Videamus itaque, qui sint hac parte nostri, & sanè priuata  
quædam non adeo sunt illustria, vt publica; atque idcirco  
difficile est explicare quanta in rerum commutatione iu-  
stitia sit nostrorum, sed tamen, quando, & regna, quatenus  
hæreditaria sunt, ac similiter quatenus iura quædã paren-  
ti bus ad liberos deferuntur, ad hanc iustitiæ partem in com-  
mutatio

mutationibus positam referuntur, ob id etiam non deerunt  
exempla maximè clara huc facientia.

Sic igitur illud primum, quod si omnium regnorum, quæ  
fuerint ab orbis exordio, consideres euenta, & in quibus  
illud statutum fuerit, vt iure hæreditario ad liberos ea de-  
ferantur, non videbis huiusmodi ius magis obseruatum,  
quàm inter Catholicos, quod nos latè explicamus signo  
de felicitate regiarum posteritatum, infelicitate hæretica-  
rum, & intestinis hæreticorum cædibus. Hinc tam longa  
regiarum gentium series inter nostros: quod neque inter  
hæreticos, neq; inter alios videbis, quod scilicet alieni ab  
Ecclesia Catholica, negligat iure agere, sed eo cõtemp-  
to, ambitionis estu concitati regna inuadant, & ad se transfe-  
rant, vi ferròque cuncta tractantes. inter quas enim gentes  
est aliquando vllum regnum è consanguineo in consan-  
guineum tam longa successorum serie translatum, vt Hi-  
spanicum, quod à Recharedo deductum peruenit ad eum,  
qui nunc latissimè regnat, Philippum, non alio quàm co-  
gnationis iure, post annos iam plures, quàm mille? quam-  
uis aliquando fuerit successionis continuatio per aliquos  
interrupta, vt per Vitizam & Rodericum, ac si qui fuerunt  
huiusmodi, mox tamen ad cognationem factus reditus, sic  
ad eundem Philippum Lusitanici regni ditio iure consan-  
guinitatis potissimum peruenit. Idem verò dicimus de  
Anglico regno, quod iam plura diuisum coit in vnum Eg-  
bertum circiter annum DCCC. Egbertus hic ab antiquis-  
simis & ipse Regibus, qui Christo nomen olim primi de-  
derant, originem trahebat, familiamq; suam seruauit vsq;  
ad Northmannos, è quibus Gulielmus Primus Angliæ re-  
gnum iure affinitatis præcipuè sibi vendicauit, & eodem  
iure ab istius posteris est ad Henricum, cuius adhuc poste-  
ritas rerum potitur, deuolutum Idem verò Scotico regno  
contigisse liquet ex historia Leslei. Galliarum regnum visum  
nonnihil hæc iura conturbasse. A Clodouei namq; stirpe  
ad Pipinum, & à Pipini posteris ad Hugonis familiam tran-  
situm est non iure cognationis. Verùm Pipinus, etsi non  
cognationis lege iustitiæ tamen cunctis gentibus commu-  
ni nactus est Galliarum regnum. Quis enim mentis com-  
pos neget, eum qui mentis sit impos à regni gubernaculis  
amouendum, dandaq; illa idoneo ad ea regēda viro (Chil-  
dericus cognomēto ac re Stupidus à maximi regni rectio-  
ne est amotus, quod omnino impar esset tantæ potestati:

Iura heredi-  
taria cogna-  
tionum ma-  
ximè inter  
Catholicos  
conseruata.

Gallarumque moderatio Pipino tradita temporibus turbulentissimis. Non iustitiae leges violatae in hac translatione regni, neque etiam, quod maius videatur, legitimae successionis Childericus enim sponte regnum dimisit adductus consiliis ac persuasione Bonifacii legati Apostolici. Quamquam decesserit ille mox, neque ullus superfuerit ex ipsius agnatione, cui regnum deberetur. Quod si Hugo Capetus regnum Galliarum est adeptus superstitibus adhuc nepotibus Caroli Magni, seu Pipini, nimirum Carolo Lotharingiae duce, ac patruo Ludouici Regis defuncti, ad quem quidem Carolum regnum Galliarum pertinere videbatur: tamen illud assecutus est Hugo ex donatione Regis Ludouici, si Odoranno illorum temporum scriptori est credendum, cuius verba refert Papyrius Massonus, anno nongentesimo octuagesimo septimo. Neque tamen Hugoni quies fuit, quandiu mas aliquis superstes fuit de Caroli Magni progenie. Ortho namque Caroli filius, obiit anno millesimo quinto. Neque ex hac familia superfuit ullus, teste Sigeberto nisi Gerberga Caroli filia, cui Galliarum regnum, propter Salycam, ut volunt scriptores, legem, nullo modo debebatur. Post haec regna, quaecumque sunt alia in Occidente, plerumque non haereditario, sed electionis iure deferuntur. Et tamen Hungaricum a Geyzae posteris ad Carolum deuenit lege affinitatis, ut de Riccio cognoscimus, cuius extincta posteritate, electioni locus est factus. Ad summam videas, in quibus regnis mos fuit ut consanguinei succederent, quando mos est pro lege, nullam iniuriam ad extremum iustitiae huiusmodi factam, quamuis hoc ius ipsi Reges aduersus eos, qui illud violare conabantur, armis fuerint tutati.

*II. Argumen-  
Iura electio-  
num maxi-  
me inter Ca-  
tholicos ser-  
uata.*

Ac sicuti videmus iustitiae praescripta seruata in regnis haereditariis, ita ut nihil nobis conferri hac in re possit de tota antiquitate, sic in aliis regnis, quae iure electionis data sunt ex institutis gentium praesentis, nihil cognoscimus ablatum, quibus eligendi potestas erat, sed omnem facultatem reseruata: in Germanico, exempli gratia, Bohemico, Hungarico, Polonico, & aliis regnis. Eodem modo in Veneta Republ. facultas eligendi Ducem non est erepta vnquam iis quorum fuit. Id non ita fuisse in alienis a Christo, vel vno exemplo apparet, quod Imperatores Romani militariibus plerumque factionibus euehebantur, nulla ratio Se-

natus

natus habebatur, nulla eorum, ad quos id in primis spectabat. Eodem modo Mahometes sanxit, ut vnus praeficeret vniuersitati suorum, qui non iure sanguinis, sed electionis hoc haberet, ut Ioannes Leo tradit. Id obseruatum paucis annis. Distractum deinde Imperium Mahometanorum in plures, qui ad suos illud liberos transmitti contra proprie legis praescripta curarunt: ut de Paulo Diacono, & eodem Leone liquet, ac nos alibi ostendimus. Ut igitur violata fuerint aliquando decreta iustitiae inter Catholicos, quibus haereditario vel electionis nomine deberetur alicui regnum, vel principatus: tamen, si cum alienis comparatio fiat, minimum per nostros hac in re iustitiae detractum: ut de signis de intestinis haereticorum caedibus, infelicitate haereticarum posteritatum, foelicitateque nostrarum late est patefactum. Ut autem regna sint haereditaria, quando haereditates commutationum legibus temperantur, iure haec exempla ad iustitiam, quae in commutationibus versatur, referuntur. Idemque dicendum de facultate eligendi.

Sed tamen propius intueri possumus, quam iusti fuerint in rerum commerciis nostri. In Gallia Belgica, Britannia, Germania, & Borealibus terris nulla olim publica rerum commercia exercebantur, nulla erant emporia: quod scilicet populi nullis iustitiae certis legibus adstringerentur, rapti viuerent omnes, ut Cornelius Tacitus scribit, caeterique post eum, Procopius, Helmoldus, Radenicus, quicumque ex illis olim iuxta mare sedes habebant, in pyriticam exercebant. Postquam vero Christi cultus in iis locis per nostros est propagatus, longe secus contigit, emporia nobilissima excitata, ad quae tutus cunctis est aditus, nulli sit iniuria. Nam quale quaelo Antuerpiae emporium, quale Londini, Middelburgi, Lubecae, Gedani, Rigae, & alia, quae recensere nimis sane longum foret. Sed quanam iustitiae facies erat in Indiis Occidentalibus, quarum populi, quoscumque extraneos capere potuissent, & in suam redigere potestatem, plerumque in frustra disceptos comedebant: quin ex ancillis susceptos filios ad hoc alebant, ut eosdem mox aduiores ac pinguios effectos ipsi parentes, dictu nefas, eodem modo comederent? Quot igitur, & quanta terrarum spatia nostri iustissimis iustitiae sanctionibus instituerunt, ad communia generis humani commercia san-

**III.**  
Iusta com-  
mercia in  
Septentrio-  
ne instituta.

**IIII.**



étissimis decretis excitanda? Si coëant omnes populi, quicunque ab orbis exordio fuerunt: neque centesimam nostrorum partem sunt adsecuti.

V. Quocirca nullū fuisse cognosces antiquitati omni per tot annorum spatia emporium tam celebre, & a quo quod cuiuslibet genti tutus foret accessus, iurisq; dictio æquabilis, ut nostris multa esse experimur. Arque ut alia omittamus: ante oculos sunt Venetiæ, ad quas è vetustissimis temporibus liber est aditus, & ab omni iniuria securus cuius generis cuiuslibet mercatori.

VI. Et sanè opus est Catholicos esse longè iustissimos plerunque in contractibus, quando nulla gens tantæ sit constantiæ in credendis suæ religionis decretis, ut nostros esse inde cognoscimus, quod innumeri è nostris vitam ponunt singulis ætatibus pro nostri cultus assertione, quòd signo de perpetua martyrum successione aperuimus. Illud verò est præcipuum nostræ doctrinæ præceptum, non remitti peccatum, nisi ablata restituantur: & idcirco necesse est hoc maximè sit nostrorum cordibus infixum, & hac in re superent omnes gentes.

VII. Similiter docuimus signo de paupertate, toti humano generi non accidisse, ut tot haberet magnos Principes, Reges & Imperatores, qui nulla necessitate adacti, nulla rerum desperatione, & aduersis casibus fracti opulentissimos principatus, regna amplissima, & imperia sponte deposuerint, magnamque sint pauperiem professi, ut Catholici, siue nostri. Quod sanè est apertissimo argumento nostros non modò non inhiare alienis rebus, sed aliis sua vel maxima dimittere.

VIII. Eodem referuntur quæcunque signo de liberalitate retulimus. Nam qui de suo largissimè dat aliis, quæ fiet, ut aliena rapiat? Nostros verò cunctis præstitisse liberalitate, & munificentia, latè suo signo persecuti sumus.

IX. Hinc apud nullos populos id esse in more positum cognosces, quod apud nos, ut si quis aliena retinet, caueat in vltima sua voluntate, ut id, si quidem certus est dominus, ei reddatur omninò: quòd si incertus, illud in vsus pauperum distribuatur. Hoc neque fando in antiquorum testamentis auditum: sic vsuræ à nullis gentibus seuerius cohibitæ, ut à nostris: contractus eodem modo inæquales, & alia huiusmodi infinita rescissa habita nulla: rebûque omnibus habendis, fruendis, possidendis, vtendis per omnia

constitutæ

constitutæ leges, quibus humana cupiditas coërceatur: denique & religionis timore intimo, & pœnis extrinsecus adiectis animi mortalium per nostros ad iustitiæ metas reuocati, & intra illius confinia conclusi, ut hæretici non alia re magis ad se pertrahant impios, Ecclesiamq; nostrâ diuerpere conentur, quàm hac vna re prædicanda, ut bona sacra, & sacris vsibus destinata diripiant, expilent, in suosq; & prophanos conuertant. Quod sanè est iniustitiæ summum genus. Nam quod Catholicos aliquos vociferantur hac in re peccare, quod sacris fructibus aliquando abutantur, ne committant pestes istæ, ut illos ad peiora sui conuertant in æternum tempus, quo ebrietati, abdomini, deinde, & omni libidinis generi, quod à suis fieri conuerantur ipsimet magistri, seruire possint.

X. Illud tamen hac in re non omittendum, quòd cum apud omnes olim gentes, & nunc apud alienos à verò Christi cultu sit positum in more, ut bello capti amittant libertatem, tota vita seruiant, siue eodem, siue alio modo de religione sentiant illi: inter Catholicos tamen non ita: si Christianus bello Christianum capiat, hac ad summum remultatur, nisi aliud crimen accedat, ut aliquid pecuniæ exsoluat, interim non serui loco, sed liberi modo habetur in custodia. Iniustissimum namq; visum nostris, eidem Deo seruietes eadem religione, si quidem statu sint iugenuo, redigere in seruitutem, & mancipiorum loco habere, nullumque ponere discrimen inter eiusdem religionis professores, & alienos. Quocirca non malè huc spectant, quæcunque differimus de virtutibus annexis iustitiæ, & ad res pertinentibus, ut infra dicitur. Atque hæc satis, quantum ad rerum commercia & contractus.

*Ostenditur ex alijs ad iustitiam pertinentibus gestis, nostros cunctis præcellere gentibus in illa seruanda & colenda.*

#### C A P. I I.

Nunc ad illam iustitiæ partem veniamus, quæ posita est in remunerando ac puniendo, in muneribus, honoribusque, & oneribus distribuendis. Qua in re illud vnum protulisse, mihi satis videtur, quòd antiqui cælestes

S s honores

Iustitia Catholicorum  
in decernendis honoribus sacris.

honores decreuerunt impudicissimis ac flagitiosissimis hominibus, vilissimis rebus: quod nos libro secundo ad finem fufius persecuti sumus. Ecclesia verò Catholica, neque opes, neque formam, neque humanas vilas res ante oculos habens, sed innocentiam vere diuinam, vitam non hominum, sed cælium moribus transactam, diuinis hominibus cælestes iure honores decreuit. Quid enim Senatum Romanum mouit, vt Floram meretricem, Luiam, Faustina[m]q[ue] impurissimas fœminas, Antononumve spurcissimum catamitũ superis adscriberet? Pudet dicere, quod pudenda, cœpe, serpentes, arbores, ac semicænes deos cælo inferuerint. An hoc iustitiæ dicemus? Non isti Deum diuinamque respiciebant, sed humi serpentina, quibus mentes humanas dedecorabant. Quid verò potuit Ecclesiam mouere, vt Franciscum virum pauperulum, nullis opibus, nulla nobilitate, robore litteraturæ, formæ præstantem in sanctos rerulerit, nisi sincerissimus amor iustitiæ diuinæ? Quod de Francisco Assisiate diximus, idem dici de Paulano potest, & innumeris aliis vitæ innocentia & puritate excellentissimis viris. His non habent vlli hæretici quos æquare possint vllò virtutis alicuius genere, atque idcirco cælo nullos possunt adscribere, neque adscribunt.

XII.  
Iustitia Catholicorum  
in Pontificibus conferendis.

Sed ab re est hisce de rebus cum hæreticis disputare. Rem tamen dicam contra illos admirabilissimam, & omninò veram. Qui diceret dignos esse vllos potestate Romanorum Pontificum, qui Christi Vicarium gerunt in terris, is absurdè ac falsò loqueretur. Nam quilibet Pontifex asserit in suis litteris publicis se imparem tantæ dignitati. Et reuera sine dubio id ita est. Amplius assero viuere, vt ad illud summæ maiestatis fastigium quandoque illi euehantur, quibus multi reputantur è Catholicorum numero digniores: & nihilominus subiecio illud magis seruatas, minùsque violatas à Catholicis electoribus iustitiæ leges in hoc summo inter Catholicos honore & munere mandando, quàm vel ab vllis gentibus, vel ab hæreticis in committendo maximo inter suos principatu. Id se esse apparet ex eo, quod signo de summa sanctitate explicauimus, nimirum flagitiosissimos è nostris summis principibus, qui sunt Pontifices Romani, esse meliores nis summis principibus, quos vel hæretici, vel alienæ à nobis gentes optimos esse suorum contendunt. Secundò constat ex

co.

eo, quod nulla principum præfulumve aliorum continuata successio ab orbis fabricatione tot suorum nominare potest, qui vtrò vitam posuerint pro suorum foelicitate suæque doctrinæ assertione, vt sedes Romana, in qua numerantur martyres viginti septem. Tertio, quia neque alij similiter proferre possunt è suis summis principibus eiusdem sedis ac potestatis tot viros vitæ innocentia & miraculis diuinitus editis illustres, vt Romana sedes, quæ septuaginta duos Pontifices recenset, quos Deus sanctissima præcellentes plurimis miraculis posteritati commendauit. Atque hæc nos latius complexi sumus signo de prudentia politica, vbi actum de Pontificis Romani gubernatione. Quarto, nulla summorum principum series vel inter hæreticos, vel inter alienas gentes protulit tot è suis summis principibus, quibus adeo curæ fuerit principum sibi subiectorum securitas & incolumitas: quod constat è signo de summo studio Pontificis Romani in conseruandis imperiis ac regnis Catholicorum. Quintò, vt finem faciamus, nulla principum successio summorum tot è suis dedit, quibus adfuerint illa tredecim diuinitus concessa priuilegia in populis gubernandis, & amplificanda sua potestate, quæ Pontificibus Romanis adfuerunt: immo neque vnum ex illis tredecim priuilegiis vlli adfuit, immo neque vniuersis, quotquot ab orbis exordio fuerunt. Enumerauimus nos illà signo de prudentia politica capite de Pontificis Romani gubernatione: eò reijcimus lectorem. E quibus constat in mandandis honoribus publicis magis ab Ecclesia Catholica seruari iustitiæ leges, quàm ab vllò populo.

Id liquet adhuc ex alio: quia si sumas quamlibet antiquam Episcoporum vrbis alicuius præcæ & Catholice successionem, videbis in ea multos esse plerunque ex Episcopis Catholicis martyres, qui pro suorum scilicet beatitudine comparanda, suæque religione & Christi cultu asserendo, mortem vtrò oppetierint. Quòd si contrà sumas hæreticorum, vel alienorum à nobis præfulum successionem, non esse ita cognoscet. Ex quo conficitur in committenda hac dignitate nostros longè iustiores aliis.

Illud etiam perspicies clarissimè in eisdem nostrorum successionebus esse plerunque multos vita diuinissimè acta, & innocentissimè, miraculissimèque præterea maxime cælestibus illustres. Id verò cæteris omninò pernegarum:

quod

XIII.

XIIII.



XV.  
Iustitia Catholicorum in clericis eligendis.

quod est apertissimo argumento, nos in mandandis publicis muneribus, cuius nationi ac cœtui præstare.

Similiter innumeros possumus recēdere, qui clerici fuerunt, iidemq; martyres, & sanctimoniam laudibus, miraculisq; diuinitus patris eminentissimi è nostris, ut docemus signo de religione: quod alij nulli cœtui contingit. Quin nullus status, hominumque conditio specialis, tot martyres ac sanctos viros miraculis illustres produxit, ut clericorum, quod nos eodem signo aperimus. Id autem certissimos nos facit, etiam si plurimi è clericis sint scelesti, reliquos tamen esse ut plurimum scelestiores, ac minus idoneos ac clericale munus, similiterque nos magis iustitiam præscriptis obedire, quam ceteros, qui nullos huiusmodi è suis nominare possunt, etiam si cœtant vniuersi à nobis alieni in vnum, quotquot fuerunt, ex quo Adamus liberos procreauit.

XVI.  
Iustitia Catholicorum in imperio conferendo.

At sicut in sacris dignitatibus conferendis summa nostrorum iustitia præ cunctis elucescit, sic in prophanis. Nam si nostrorum Imperatorum Regumque vitas conferas cum vitis hæreticorum, vel à nobis alienorum vitis, cognosces nostros præ illis sanctissimos viros. Hoc autem facile erit cognoscere, è signis vltimis huius primæ coniunctionis, quibus agimus de flagitiosa vita eorum, qui à nobis alieni fuerunt: patet etiam signis illis tertiæ coniunctionis, quibus agitur de felicitate Catholicorum Regum, gentium regiarum, nationumque nostrarum, & de infelicitate Regum, gentium, nationumque hæreticarum.

XVII.

Sed adhuc pressius agamus: si quidem prudentiam velis politicam in Regibus, supra patefecimus nostros cunctis præstare in regnis & imperiis gubernandis, siue singulos spectes principes, siue vniuersum eorum cœtum, siue quacunque ad rerum publicarum moderationem spectant diligenter circumspicias & perpendas.

XVIII.

Quod si militarem fortitudinem mireris, id etiam signo suo complexi sumus. Quamobrem necesse est nostros Reges ac principes optimos esse omnium, ac proinde à nostris rectè eis commissas administrandæ Reipublicæ partes, & ob id maximè seruatas hac in re iustitiæ leges.

XIX.  
Illustriora Catholicorum regna

Denique, ut magis id teneas, nullum non regnum paulò illustrius è nostris existit, cui non fuerit aliquis è Regibus vir tantæ sanctimoniam, ut illum Deus cælestibus miraculis dignatus fuerit illustrare. Hinc Hispania mernò se

iactat

iactat Alfonso Casto, & Ferdinando Tertio, Gallia Sigiberto, & Ludonico, Anglia duobus Eduardis, totidè Ethelbertis, Chencelmo, Osvaldo, Edmundo, Burgundia Sigimundo, Germania Henrico Imperatore huius nominis Primo, Austria Lupoldo, Bohemia duobus Venceslais, Hungaria Stephano, & Ladislao, Polonia Cazimiro, & Boleslao Pudico I. & tertij filio, Dania Canuto, Suecia Henrico, Noruegia Olauo. Quancumque igitur virtutum spectes, videbis quàm iustè nostri fuerint dominati.

Haud igitur mirum, si respectu hæreticorum, & à nobis alienorum, paucissimi è nostris Reges à suis fuerint interfecti: atque ita, sicut ex parte principum seruata iustitia, sic ex parte etiam subiectorum, quod signis de felici & glorioso exitu Regum nostrorum, & infelici alienorum, sumus complexi.

Quocirca & sanctissimus Papa & Episcopi, cum viderunt Reges flagitiis inuolutos haud resipiscere, omni illos potestate prius quidem diuque monitos exuerunt, non per factionem, sed maturam sententiam, post multa consilia, conatumq; omnem, quibus contenderunt ut scelesti principes ad mentem redirent. Hinc primi Episcopi Hispaniarum Suintillam, & Rechinirum, regia potestate, quod hæretici essent, exuerunt, in Anglia Edmundus, in Germania Henricus Tertius, Ortho Quartus, Fridericus Secundus, in Sicilia Manfredus, & alij alibi: sed & ob ignauiam nonnulli regio iure priuati, ut in Lusitania Sanctio, in Gallia Chilperico Stupido, in Germania Carolo Crasso, Athaulpho, Venceslaoque contigisse ostendimus signo de admirando progressu sacre potestatis.

Iam verò si Catholicorum leges consideres, nihil vquam in illis turpe, nihil iniquum constitutum videbis: de cæteris gentibus an idem dici possit, ex eo vel vno colligi apertissimè potest, quod qui spurcissimos eorum deos Priapum, Cupidinem, Venerem, & inuolutos omnibus flagitiis Saturnum, Iouem, Martem, Mercuriumque haud coluisset, is erat impietatis.

Illud verò vnum maximè iustitiam Catholicæ Ecclesiæ commendat, quas ius æquabile inter omnes mirabiliter conseruatur, quod nemini, siue ille sit summus Pontifex, siue infimæ omnium conditionis homo, fas est credere quod libuerit, sed cuiuslibet est necesse id credere, & eo modo credere, quod vniuersi, & quomodo vniuersi credant,

neque

qualibet ediderunt aliquem Regem sanctum.

XX.

XXI.

XXII.

XXIII.

neq; ab eo aut ei cōsonis fas est recedere, vt primo signo explicauimus. Illud igitur iustum, & illud verum, quod non ab hoc illōve tale dicitur, sed quod ab vniuersis per omne tempus reputatur. Hęc *isovopieia* & iuris æquabilitas facit, vt quando Ecclesia constat ex omnibus cogniti orbis populis, & per omne tempus diffunditur, vt nemo sit ex Ecclesię corpore, cui non tribuatur suum ius omni tempore, & illud tamen suum sit vniuscuiusque. Nam quamuis alicui nihil omninō sit, hoc tamen est ei, quōd si ipse sit ex Ecclesia, nemo credat, aut credere velit, quod non ipse credit rectum, verumque. Atque ita, quōd maximum est, singulis datur, vt sint ex Ecclesia Dei hoc ipso, quod suum ius hac in re singulis tribuatur. Hęc itaque habet ad maximam iustitiam pertinentia quilibet Catholicus ab Ecclesia Catholica. Primum, vt id tantū credat, & eo modo credat, quod audit ab Ecclesia Catholica toto orbe diffusa credi: id nos signo primo, quale sit, ostendimus. Secundū, vt nemo possit ab homine isto, quicumque ille sit, sic animato dissentire, & ab eius fide vnguem latum recedere, etiamsi sit Pontifex ipse summus. Tertium, hoc Ecclesię Catholicę fundamentum. Nam fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Quamobrem in eo, quod est omnium maximum, iustitię æquabilitas summa per Ecclesiam Catholicam diuinitus excogitata, & inter Catholicos mirabiliter inducta: de qua nos fusiū & ad finem primę coniunctionis, & initio signorum eiusdem.

SIGNVM TRIGESIMVM  
QVINTVM.

Religio.

*Cūm religio nullibi magis efflorescat, quā inter nostros, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, in qua religio maximē spectari debet.*

CAP. III.

**R**eligio, quæ à fonte iustitię prima inter alias virtutes illi adnexas deriuatur & cuius est in primis specialis

actus

actus intimē & extrinsecus constituere, quibus Deum colamus, & diuino cultui mortales potissimū dedicare, necesse est maxima sit inter Catholicos, & maximē inter illos elucescat. Quocirca laudantur illi viri, qui conuenerāt ex omni natione in Hierusalem ad festa celebranda, tanquam religiosi: laudatur Cornelius Centurio, quod religiosus esset, & religio munda prædicatur, qua nos immaculatos ab hoc sæculo custodimus. Hac verō nos omnibus præstare apertissimē colligitur è multis.

Ac primo loco, quōd innumeri è nostris sunt interfecti per omnes ætates hanc ob rem duntaxat, quōd nullum signum facere vellent, quōd Christum spernere viderentur, vel impiorū superstitionibus adherere. Non ego hęc ago solum de vniuersis martyribus, qui propter assertionem religionis nostrę vitam profuderunt, & quorū multitudo est infinita, ita vt ex vna Roma numerentur supra trecentum milia martyrum, quantum suorum pseudomartyrum, quotquot hæreticorum, gentiumque aliarū factiones fuere ab orbe condito numerare non possunt. Sed hęc agimus de martyribus illis, quibus vita concedebatur, si quid egissent, quod per se quidem non erat aduersus nostram religionem, sed tamen alij volebant id accipi in eam partem, quasi per illud nostrę religioni renunciaretur: exempli gratia, Licinius in gelidum stagnum coniecit quadraginta martyres in Cappadocia, propè aderat balneum tepidum, in quod si desiluisset ex illis vllus propter nimiam frigoris impatientiam, intelligebatur Christum repudiasse: & tamen immobiles cūcti perstitere, vno excepto. Similiter aliàs multorum manus inuersæ ponebantur, & alligabantur supra aras carbonum candentium, in palmis thus dabatur hac mente, vt illi manum voluerent, atque ita dicerentur thus dedisse idolis: & nihilominus ij, ne quam significationem desertæ religionis darēt, elegerunt manus concremari potius, quā inuerrere. Quamquam commune erat olim cūctis Christianis, vt vitam ponerent, licet ab iis nihil aliud exigeretur, vt eo propè momento idolis sacrificarent, aut eorum sacrificiis interessent. Quod temporis momentū à magistratu exactum simul ac præterisset, nemo erat penè, qui obseruaret quid ab illis ageretur, nisi ex quo rursus edicta renouarentur. Hinc Antoninus Imperator in vita sua Christianos vocat obstinatos, & idem Galenus scribit, quōd

scilicet

Actor. 2.  
Actor 10.  
Iacob. 2.

I.

II.

Basil. orat in  
XL. Mart.



scilicet vitam nollent redimere breui simulatae religionis mendacio.

III.

Sed certe nostris adhuc temporibus, cuncti propè martyres, si vel ad horam voluissent haereticis subscribere, ac temporari feruere mortem proculdubio in Anglia & Gallia euasissent. Impius namque ille Henricus Octauus, & Elisabetha lupa hucusque versipellis, nihil aliud exigebant à Catholicis, nisi vt tum consentirent eorum decretis, ob id negatum interfecti ac trucidati Carthusiani, Franciscani, & omnes illi quos enumerauimus multis signis de perpetua martyrum successione, de patientia, & de mansuetudine. Quòd si isti haud recuassent agere quòd impij volebant, effugiebant mortem, liberiq; dimissi, quo uoluissent, poterant se conferre, ac religioni se Catholicè restituere.

IIII.

Quamquam summa religionis obseruantia constantiaque in nostris perspicitur è tot ac tantis laboribus, periculisq; quae singulis aetatibus ac diebus suscipiunt, & uultro aduent in disseminanda religione Catholica inter exteras, remotissimas, atque efferatas gentes, quod signis de propagata fide, & gentibus innumeris efferis ad humanitatem perductis aperuimus. Non enim nostri, exemplo haereticorum, domi desides & otiosi commorantur, hinc vni rei dantes operam, vt seditiones intra domesticorum parietes commoueant, vnanimemq; Catholicorum consensum discordiis à se disseminatis diuidant, sed patria relicta, contemptis opibus auitis, spreteis deliciis, & commodis, longinquas aduent regiones, itinera obeunt periculorum plenissima, maria importuosa, incognita, ac turbulentissima traiciunt, seque gentibus credunt, quarum quidem facies humana, sed mores omnino belluini. Id verò vt efficiant, nihil aliud efficit, nisi maximus amor religionis. Ex quo factum videmus, vt sola Catholica doctrina perpetuò fuerit inter gentes propagata, & quò magis est illi ex aliqua parte detractum, eò magis est illi adiectum ex alia per nostros, vt supra aperuissimè est explicatum.

V.

Plures martyres clericorum, quam laicorum.

Illud porrò Catholicae religionis tum puritatem, tum incredibile inter nostros studium ostendit, quòd cum clerici & monachi speciatim se deuocant religioni, & ob id religiosi vocentur, hinc contigit, vt è nullo hominum statu plures uultro oppetierint mortem pro religione Catho-

lica

lica, martyresque fuerit effecti, quam clerici & monachi, si exiguum scilicet eorum numerum respectu aliorum contempleris. Ponamus enim plures esse martyres in Ecclesia Catholica ex aliqua hominum conditione, si tamen postea bene inspicias, videbis ob id esse plures, quòd eorum in vnaquaq; ciuitate & natione sit ingens numerus & exiguus clericorum. Quòd si numerum numero compares, pro ratione multitudinis, comperies è clericis esse plures martyres, quam è quauis hominum conditione. Id verò est cognitu facillimum, si vel sumas in manus Calendarium Romanum, & videas, qui, & ex quo vitae genere sint martyres in Calendario adnotati. Idem cognosces è Martyrologij lectione, quòd si neque his acquiescas, perlege signum de perpetua martyrum successione, ac videbis pleròque martyres esse clericos, aut monachos. Ac licet verbi gratia totus aliquis populus fuerit aliquando è Catholicis interfectus pro cultu Christi, proculdubio plures erunt è laicis martyres: sed si distribuas inter eos vitae genera, & multitudinem multitudini conferas, cognosces longè plures è clericis ac monachis propter eorum paucitatem perstitisse in Catholicae veritatis confessione, quam è quauis hominum conditione, propter ipsorum multitudinem. Ex quo colligitur longè præstantiores ac meliores esse diuinæ gratiæ munere clericos, quam laicos.

Quòd autem de clericis martyribus asserimus, idè contendimus de iisdem, si vitae puritatem & sanctimoniam miraculis etiam caelestibus declaratam consideremus, quamuis martyrium non subierint. Nam longè plures existiterunt vitae innocenter actae, ac rebus diuinitus gestis præclare laudibus illustres clerici, quam laici. Vt scilicet agnoscamus religionis progressus in Ecclesia Catholica non temerè factos, sed caelitus inductos, & inter nos reuera florere religionem, quando qui eam profiteantur, licet habeant aliquos flagitiosos, & multos malos, attamen habent etiam qui vniuersis vitae integritate, & quadam diuinitate præsent, idque omni aetate.

Rursus è clericis si sumas Episcopos, videbis pensata Episcoporum paucitate, & clericorum, aut etiam monachorum multitudine (in vna namq; ciuitate vnus Episcopus, clerici verò aut monachi plures) longè plures ex Episcopis sanctos, & martyres, quam è clericis & monachis. Ac ratio facillimè inicitur. Cum nulla sit vrbs pauca antiquior

j. Pars.

F

quar.

VI.

Plures sancti clericorum, quam laicorum.

VII.

Plures ex Episcopis, martyres, ac sancti, quam è reliquis.

quæ non habeat plures Episcopos & martyres, & sanctos, (quos è tabulis Democharis, qui recenset omnium propè Episcoporum successiones libro de Missæ sacrificio, dinumerare possumus) quàm laicos, qui è quavis hominù conditione fuerint in eadem vrbe, conferendo semper, vt diximus, numero numerum, ita vt si ex Episcopis vigesimus aut trigessimus quisque vel martyr fuit, vel alioquin maximè sanctus, necesse sit eodem modo ex alterius conditionis hominibus vigesimum quemque aut trigesimum esse vel martyrem, vel alioquin maximè sanctū perspiciemus. que ita ex Episcopis longè plures esse martyres, aut sanctos, quàm è reliquis clericis, aut alterius conditionis hominibus. Ac ne remota cōsectemur, Romæ exstiterunt viginti septem, vel etiã triginta martyres è Papis, septuaginta autem duo sanctimonia caelestibus miraculis declarata illustres, vt signo de prudentia politica capite de Pontificis Romani gubernatione recensuimus sigillatim, atqui non fuerunt in vrbe eadem tot sancti, multitudinem multitudini conferendo, ex vlla hominum conditione.

VIII.  
Plures è Papis sancti, ac martyres, quàm è reliquis.

Ex quo sequitur etiam è nullo mortalium statu plures effloruisse sanctos, quàm è Pontificibus Romanis, ac proinde meritò vocari illos sanctissimos. Vnus namque Papis in toto orbe terrarum, qui superiorem non agnoscit vllū, ex alterius conditionis hominibus innumerari. Quocirca sicut in orbe Catholico nulla sedes est, nulla principū præsulūve quorumuis successio, quæ Papis non subiciatur, sic etiam nulla est, quæ tot martyres ac sanctos producat. Igitur Papis meritò sanctissimi vocantur, ac nullibi magis religio floret, vt inter Catholicos, inter quos præstantissimi quique religiosi, & qui inter religiosos dignitate ac sanctitate præcellunt, iis est sanctitas præcipua, atque eminentissima, non quidem si respicias singulos, sed si vniuersos. Non enim potest aut debet negari, è clericis, monachis, Episcopis, Papis esse aliquos scelestos. Sed hinc non agimus de aliquibus, verum de vniuersitate tota religiosorum: alioquin & ex Angelis nonnulli mali, & ex Apostolis Iudas. Veniant itaque in medium nunc hæretici, vel alia gentes, ac videant num præfules eorum summi, principesque, aut religiosi cōparari nostris possint. Accedamus ad rem proprius. Cōeant omnes hæretici, cōeant cūctę nationes, quæcunque fuerunt ab orbe condito, ac si possunt, non ex vna vrbe, sed è toto orbe terrarum producant tres aut quatuor

è suis

è suis summis antistitibus, aut principibus, qui à nobis disenserint, & sanguinem pro sua doctrina profuderint, pro sua religionis assertionem. Haud possunt. Inter nos igitur maximū religionis studium, maximus amor. Rursus edāt, si possunt, ex iisdem primariis suis præsulibus, & principibus, qui à nostra Ecclesia discreparint, & singulari fuerint vitæ puritate, & sanctimonia admirabili, quam Deus ipse miraculis consignarit. Non habent.

Iam verò ex aliis colligi potest, quantum religioni tribuatur à nostris, quòd sola Ecclesia Catholica est, quæ primas omninò tribuat viris religioni addictis. Pōrifex namque summus, idemque ob sacerdotium religiosissimus, cunctis Regibus & Imperatoribus ex omni parte & præest, & imperat. Inter hæreticos & alias gentes non ita. Specie forsitan inter ipsos primæ dignitatis ac potestatis Episcopi habebunt, ac religiosi, sed rem vimque nulla ex parte. Patriarchis Constantinopolitanis imperabant omninò Imperatores olim, deiciebantque eos, & euehebant pro arbitrio, ex quo descuerunt à nobis, vt signo de fide confirmata ostendimus. Nunc verò summouentur & eligantur iudem à principibus Turcarum. Quid verò de Protestantibus hæreticis dicemus, inter quos ipsæ fœminæ, & quidem lupæ, atque è lupis natæ, (talis enim Elisabetha Angla, filia Annæ Boleniæ, cui publico iudicio in platea Londini ob adulteria caput est amputatum,) Episcopos creant, abigunt, leges religionis figunt ac resigunt. Enimverò necesse est, vt tali eorum religioni talis sit princeps, quæ cum virgo velit haberi ter fuerit enixa, & maritum noluerit certum, vt cum pluribus coniungi licentiùs possit. Iidem verò Protestantes templa ac monasteria, qui est ipsorum amor in religionem, vel diruunt, vel in prophanos vsus conuertunt, cum sint tamen sacris vsibus ac religiosis dedicata: monachos, clericos, & virgines Deo consecratas abominantur. Nos contra, vt ostendamus maximum nobis esse amorem in religionem, dicimus & ostendimus nulli populo esse tot templa, tot monasteria, tot bona religioni, ac religiosis viris ac fœminis, qui totos se Deo deuouerunt, dedicata, vt nobis.

IX.

X.



*Proponuntur euenta mirabilia Ecclesie Catholice  
quoad hominum religiosorum cætus.*

C A P. IIII.

**A**Tque ut videant omnes quanta sit ordinum religiosorum in orbe Christiano laus & utilitas, nonnullas observationes, quæ iucundissimam possint habere diuini consilij contemplationem subiiciemus.

XI.

Prima sit igitur, quoties Ecclesia magnis impiorum tempestatibus est agitata, Deus non modò viros insigni sanctimonia præstantes cælitus ad illam iuuandam misit ex illa potissimum parte, qua volebat illi opem ferre, & in ea loca, quibus incolumitatem salutemque summam cupiebat sed huiusmodi misit, qui religiosos ordines instituerent, vnde acies multæ sanctorum pro recta doctrina & pietate pugnantium temporibus iis turbulentis prodierunt Verbi gratia, cum pestis Ariana peruasisset Orientem, Deus extulit in lucem Antonium illum Magnum in Ægypto, vnde erupit Ariana lues, & Basilium in Cappadoçia, ambos non modò cælestis innocentie, & puritatis viros, sed auctores ordinum religiosorum, è quibus monachi innumeri pro vero Dei cultu præliaturi postea sunt exorti.

Religiosorum cætus excitati turbulentis Ecclesie temporibus.

At cum tabes eadem sese effudit in Occidentem, Vandalis Africam, Ostrogothis Italiam occupantibus, Africa quidem Deus Augustinum, Italiae Benedictum largitus est, vtrumque plurimorum sanctitate summa excellentium patrem.

Eutychianorum verò tempestate, quæ maximè conturbauit Orientem, Constantinopoli florebat Studius auctor Studitarum: in Palæstina autem Sabas ille magnus, & Euthymius, qui plurima monasteria construxerunt. Quod autem memorabile sit, temporibus Monothelitarum Heraclij, & aliquot eius liberorum, cum Mahometes Orientem cepit, nulli leguntur in Oriente fuisse vel eximie sanctitatis viri, vel ordinum religiosorum institutores, contra in Occidente Columbanus, Gallus, & Eustachius Columbani sectatores viri sanctissimi innumera & laudatissima in Galliis, Italia, & confinibus Germaniæ monasteria construxerunt, è quibus vnum referre sit satis Luxouienne, è quo sunt exorti Episcopi sanctissimi Chagnoal-

lus

lus Lugdunensium, Acharius Viromanduorum, Rachnarius Bononiensium, & Tarracoenensium, Eustachius autem Varascis, & Baiariis Christi doctrinam prædicauit.

Secuta sunt deinde tempora Iconomachorum, quibus in Oriente floruerunt aliqua ex parte Ioannicus Abbas, & Plato: sed in Occidente enituerunt Othmarus, qui multa multis in locis Galliarum monasteria fundauit, similiter Bonifacius in variis Germaniæ locis: & ex hoc tempore ædificata nobilissima monasteria Fuldense, Corbeïense in Saxonia anno octingentesimo vigesimo secundo, Hirsau-giense octingentesimo trigesimo octauo, è quibus innumeri viri sanctimonia excellentes prodierunt, à quibus late in Germania Christi cultus propagatur, ut tum ex aliis, tum è chronico Trithemij, & Metropoli Crantzij constat. Post hæc Oriens destitutus iis, qui religiosorum familias instituerent, cum iam Photius discessionem à nobis maximè machinaretur, Græciq; paulatim abalienarentur.

In Occidente autem Hecti Archiepiscopus Treuerensis ordinem Canonicorum, quos vocant Regulares, excitato ad Confluentiam monasterio, instruxit in Germania, & mox Beruo Burgundus Comes instituit ordinem Cluniacensium: ex quo profecti viri omni virtutum genere ornatissimi, Romualdus similiter ordinem Camaldulensium, Ioannes Valbertus familiam Vallis vmbrosæ in diocesi Florentina.

Pergentibus verò adhuc Græcis in alienatione illa sua à nobis, & in Occidente Nicolaitis cuncta miscentibus, suffragante illis Henrico tertio Germaniæ Rege, Iuo Carnutum Episcopus Canonicis in Ecclesiis cathedralibus leges præscripsit, & anno millesimo octuagesimo quarto Bruno Colonienfis Carthusianorum familiam constituit, millesimo nonagesimo quarto Robertus ac Bernardus Cisterciensium, millesimo centesimo decimo sexto Norbertus Xanetensis Præmostratensium, hoc etiam tempore & ipsa militia speciatim Deo consecrata, excitatiq; religiosorum militum ordines Hospitaliorum, Templariorum, Teutonicorum, & paulò post Cisterciensium & aliorum in Hispania.

Post hæc cum VValdenses, omni generis hæretici passim cuncta in Occidente cõturbarent, Dominicus & Franciscus suos ordines de suo nomine dictos Ecclesie dederunt, Albertus & Angelus Carmelitas.

T

3

Ructus

Rursus cum sæculo superiori Hussitæ ex inferis erupissent, Bernardinus Senensis, & Vincentius Forerius Hispanus, illi Francisci, hic Dominici instituta in antiquam iamque formam restituerunt.

Nostrum autem quo colluies omnis, & omnia monstra hæresum veterum sunt à Protestantibus renouata, Franciscus Paulanus, Ignatius Loiola, & inter Franciscanos Capuccini, ac Discalceati, similiter inter Cistercienses alij suas acies religiosorum instruxerunt, & eduxerunt aduersus hostes Ecclesiæ. E quibus omnibus perspicitur maximus in nostris ardor religionis tuendæ cælitus in eorum pectora immissus: unde factum ut semper aliqui viri sanctimonia & miraculis eminentes existerent, qui ardentissima & seuerissima religionis instituta formarent, quibus arment homines aduersus hostes Ecclesiæ, religionisque labentis eueriores: quod factionibus hæreticorum, populisque aliis à cultu Christi alienis, & terrena sectantibus, o pes, voluptatibusque, non contigisse apparet.

XII.

Hinc illud contigit, ut quibus in locis haud potuerunt, iræ cælestis id ultione exigente, excitari ordines isti religiosorum in iis Christianæ religionis vel maxima, vel omni ex parte facta sit iactura, in easque regiones Christiani nominis hostes omnino inuaserunt, aut hæreses variæ & prodigiöse in iis pullularunt. Sic primo loco à Sarracenis Oriens occupatus: quod in illo deficerent ordinum religiosorum sancti institutores, aut antiquorum veri obseruatores: secundo Africa, in quibus ferè exterminatus Christi cultus. Tertio in Hispania, cum Vitiza & Rodericus (ut ordines omnes religiosorum, quod agunt etiam nunc Protestantibus, dissoluerent) potestatem fecerunt omnibus sacerdotibus, non modo ut uxores ducerent, sed etiam quot vellet sibi adiungerent. Quarto à Turcis Græcia & finitimæ regiones adductæ in potestatem. Quinto videmus id contingere iis terris, in quas vel nullo modo, vel prope nullo admittuntur ordines isti vitæ cælestis, & antiquæ puritatis renouatores, ut Hungaria, Mysia, Dacia, Pannonia. Sic ante has omnes clades sexto loco cognoscere possumus, à Gothis, Hunnis, Gepidis, Auaribus, Bulgariis, Sclauis, eadem prouincias Mysiam, Daciam, Pannonias delecto Christi cultu omni ex parte vastatas. Septimo ab Anglis Britanniam sic occupatam, ut indigenæ ferè omnes ad interuersionem fuerint extincti. Sic octavo nostra hac ætate cla-

rissimè

rissimè conspiciamus in omnibus terris Borealibus, è quibus expelluntur ordines isti religiosorum, erumpere innumeras hæreses inter se dissidentes: ut iam non sint tot capita, tot sententiæ, sed eiusdem capituli quotidie plures sententiæ in vnaquaque urbe, domo, & homine, dummodo hoc, modo illud, ut libitum fuerit, à quouis creditur: ita ut nemo inficiari possit factum inter istos veritatis detrimentum, quando veritas sit vna, neque illa sibi discrepare villo modo possit. Quin vltimo narrat Munsterus hæreticus scriptor, in insula amplissima Grotulandia homines relabi ad antiquæ idololatriæ impietatem, cultumque Christi obliterari omnino. Est verò hæc insula, in qua Zinus in libello suæ navigationis fuisse scribit monasteria Dominicanorum, qui post hæreses Protestantium fuerunt inde exacti. Constat igitur à religiosis ordinibus Ecclesiæ Catholice singulis sæculis obstiti hæresum furis, & impietati, religiosorumque ordines esse antemuralia quædam aduersus inimicos cultus omnis ac nominis Christiani.

Nunc tertiam subiiciamus obseruationem. Ex hisce familiis religiosorum sunt profecti plerique omnes, per quos in remotissimis regionibus Christi cultus est latè disseminatus. Ostendimus enim supra signis de fidei propagatione & confirmatione, in Anglia, Germania, Gothia, Noruegia, Suecia, Dania, locisque Boream magis spectantibus, Christi doctrinam propagatam per eos, qui sancti Benedicti vestigia sunt secuti: nimirum per Augustinum, Iustum, Mellitum, Paulinum monachos à Gregorio Magno missos Angliam Christo adiunctam: per Gallum, Columbanumque Basiliensem, Angustodunensem, Tarraconensem, ac finitimas his regiones: per Bonifacium, sociosque illius à Gregorio Secundo, & successoribus missos, Germaniam: per monachos Corbeie Saxonice Daniæ, Noruegiæ, Gothiam, Sueciam: per Cyrillum, ac Methodium ex ordine sancti Basilij à Nicolao Magno missos Bohemiam, Bulgariam, Croatiam, Seruiam, Bosnam, Sclauicisque gentes. Adalbertus, qui Hungaris & Polonis ad assequendam rerum diuinarum veritatem maximo fuit adiumento, fuit alumnus monachorum sancti Benedicti, ut è Dubrauioliquet. Nonnulli ex ordine Camaldulensium, quod narrat Petrus Damiani in vita sancti Romualdi, inter Rascios & Polonos Christi cultum amplificauerunt. Milites Thentoniciductum sancti Benedicti, ac regulas, quantum ratio militiæ

XIII.

Per religiosos Christi fides propagata.

T 4

perunt-



permittebat, sequi profitebantur. Hi Prussiam Christo acquiesuerunt. Meynardus canonicus regularis ex ordine sancti Augustini prior in Liouonia fidei Christianae semina iecit: secutus est illum Bertoldus Abbas e familia Cisterciensium, qui maxime in illa regione Christi doctrinam propagauit, ut Helmoldus tradit. Aperuimus etiam supra in Indis Occidentalibus cultum Christi disseminatū per Bucilum Catalanum, sociūque ipsius ex ordine sancti Benedicti, ut scribit Fumus, ac Petrus Martyr: mox hunc secuti plurimi Augustiniani, Dominicani, Franciscani. In India cis Gangem qui prior e nostris Christi doctrinam cepit rursus in lucem reuocare, fuit e Franciscanorum familia Henricus, quod Osorius scribit: secuti sunt postea innumeri ex omnibus ordinibus, qui ultra Gangem nauigantes cuncta Christi lumine illustrarunt, maxime vero qui sunt e societate Iesu.

XIIII.  
Gemini semper ceteris religioforum excitati.

Quarta sit obseruatio: cum religionis duae sint partes, & quae dirigit mentis intinas actiones, & quae corporis externas, alteraque ab alteris inter sese aptae & connexae pendeant, Deus turbulentis Ecclesiae temporibus per singulas aetates aut saecula visus est misisse duos e praedictis ordines, quorum alter cōtemplationi magis & solitudini, alter autem frequentiae & actioni deditus esset, ut scilicet in Ecclesia ex omni parte religio perfecte absolueretur.

Nam qui instituta Antonij sunt secuti, sola loca precūque diuinarum studium magis sectabantur: qui Basilij, non ita.

Secundo autē loco Benedictus magis est imitatus Antonium, Basiliumque Augustinus.

Tertio Studita, & Euthymij discipuli consuetudinem ceterorum non sic vitabant, ut Sabae sectatores, qui rerum caelestium meditationibus magis delectabantur.

Quarto Orthmarus Basilio, Augustino, Euthymio, Studioque ex parte similis, auctores Fuldensium, Hirsaugiensium, Corbeiensiumque; Antonio, Benedicto & Sabae.

Quinto Romualdus Antonij visus est maxime sectari, Berno Basiliū: illius enim discipuli solitudinis potissimum, cōtemplationisque erant amatores, at huius non adeo.

Sexto Iuo, & Northbertus iis viuendi normam constituerunt, qui inter hominū ceteris magis versarentur: Bruno & Robertus iis, qui longius ab illis abessent, tales enim Carthusiani & Cistercienses.

Septimo

Septimo Franciscus syluas amabat, & abstrusa loca, veluti etiam Eremitae Augullini: Dominicus in frequentibus & celebribus suorum domicilia constituebat, sicut Carmelitarum Angelus & Albertus.

Octauo Franciscus Paulensis Assisatem Franciscum videretur imitatus, Ignatius Loiola Hispanus Hispanum Dominicum. Arque hic finis, ut sciamus Ecclesiae datos caelitus aduersus hostes Dei, & qui illam precibus in primis, deinde agendis rebus, & qui contra primò agendis rebus, deinde precibus iuuarent, & vtramque religionis partem rite perficerent: sicut enim Ioannes Baptista genus vitae secutus est ab urbibus & oppidis remotum, contra verò Christus, cuius ille praecursor erat: sic diuinitus Ecclesiae dari solent, vbi opus est, qui vtrumque vitae genus excolant, & appositis legibus ornent: exemplo Moysis & Aaron, e quibus hic externorum ministerio, ille autem diuinae voluntati per preces explorandae operam dabat: sic Apostolis & eorum successoribus erant sui diaconi, ut hi munia praescripta peragerent, illi verbo ac precibus operam darent. Videntur igitur, quantis diuinae prouidentiae mirabilibus euentis religio Catholica per singulas aetates instructa muniatur, ac procedat.

Quinta sit obseruatio. Ex hisce ordinibus prodierunt difficillimis Ecclesiae temporibus summi Pontifices, qui excelsò inuictoque animo ingruentes hostium procellas superarunt, ac sedarunt. Horum verò Pontificum proprium fuit, Christianorum mores optimis sanctionibus emendare populis in vitia prolapsis, Pontificiamque auctoritatem, & potestatem aduersus Reges & Imperatores, vbi opus fuit, tutari. Verbi gratia, Gregorius Magnus cum pleraque inter Christianos multis criminibus obnoxia inuenisset, emendauit: quae verò forent illa, & quibus rationibus correxerit, apparet ex eius vita à Ioanne Diacono conscripta: fuit ipse ex ordine sancti Benedicti, eoque sedente Longobardi in Italia, Visigothi in Hispaniis ab haeresi Arriana ad Catholicam veritatem redierunt, Anglia Christo se adiunxit. Agarho Pontifex sanctissimus & ipse monachus fuit ex ordine sancti Benedicti, & eius auctoritate habitum sextum concilium aduersus Monothelitas: cumque pessimo exemplo Imperatori Constantinopolitano pro summi Pontificis consecratione quaedam pecuniae summa penderetur, id ne amplius fieret, curauit. Ante

XV.  
Pontifices optimi e religiosis.

Plat. in vitis  
Pom.

T s hunc

hunc Bonifacius quartus eiusdem familiae collabentem monachorum disciplinam in melius redegit, multis editis constitutionibus: & vt omittamus Adeodatum, & Stephanum Tertium, similis instituti viros insigni sanctimonia, Leo Quartus hortatibus suis impulit Neapolitanos, Amalphitanos, & Caietanos, vt nauali praelio Sarracenos adorerentur, & Italiam, Romanaque littora saepius incurstantes profigarent: in Vaticano vrbein Leoninam condidit, vt Cortis, caeterisque, quos Sarraceni ex insulis Mediterranei maris expellebant, esset per fugium quoddam: antiqua Pontificum decreta, celebrato Episcoporum Concilio, ad emendandos Christianorum mores renouauit. Huius sanctitate permotus Adelolphus Angliae Rex Romam supplex accessit, & voti reus suum regnum Romanae Ecclesiae tributarium constituit, singulis familiis argenteo nummo in singulos annos obligatis, anno octingentesimo quinquagesimo primo. Hos sequitur Stephanus Nonus multis miraculis clarus, qui Henricum Tertium Imperatorem multis criminibus obnoxium facto aspero aduersus eum decreto notare non dubitauit: & verita sacris legibus subdiaconorum coniugia, consanguineorumque nuptias renouatis sanctionibus interdixit. Quid autem dicemus de Gregorio Septimo, quem tantoperè oderunt heretici, laudant verò illorum temporum scriptores mirum in modum ob sanctitatem, constantiamque animi inuictam, Lambertus Schafnaburgensis, Marianus Scotus, alijque plurimi historici, ac post eos Otho Frisingensis fidei spectatae auctor? Hic namque Nicolaitas, Simoniacoque omnes prorsus ex Ecclesia, depulit repugnante ne quidquam Henrico Tertio, quem propter enormissima flagitia nihil resipiscentem deposuit Imperio, & excommunicauit. Huius vestigia sunt secuti Victor Tertius, Urbanus Secundus, Paschalis Secundus, & Gelasius Secundus, ordinis eiusdem, qui constantissime maximos illorum temporum fluctus superarunt. Ex his Urbanus Secundus Philippum Galliarum Regem propter incestas nuptias, à quibus abstinere volebat, excommunicauit, & Occidentem ferè totum Concilio ad Claramontem indicto commouit aduersus hostes Christi, vt armis Asiam Palaestinamque cum sepulchro Iesu tandem aliquando recuperarent è manibus Sarracenorum, quod & perfectum. Ante hos Pontifices metu armorum

nonnulli

*Sigon. lib. de  
reg. Ital.*

nonnulli Imperatores hoc sibi arrogarunt, vt Episcopum Romanum confirmarent, Episcopos caeteros ipsi instituerent, beneficiaq; omnia largirentur. Per hos Pontifices effectum, vt prophani sibi haberent prophana, quae tamen, vt patet est, sacris subicerentur, sacris Praesulibus sacra relinquere. Fuit etiam è Benedicti sectatoribus multo post Eugenius Tertius, anno millesimo centesimo quadragesimo quinto, Anastasius Quartus, & Hadrianus Quartus. Post hos fuere nonnulli Pontifices ex ordine Canonicorum regularium Honorius Secundus, Innocentius Secundus, Lucius Secundus, Anastasius Quartus, Alexander Tertius, Innocentius Tertius, Honorius Tertius. Ex his Alexander Tertius impetus Friderici Primi, Honorius Tertius Friderici Secundi Imperatorum fregerunt, ac cotulerunt. Innocentio autem secundo Imperium Constantinopolitanum deuenit in potestatem Latinorum, & habitum Concilium Lateranense Magnum, cui quadringenti Episcopi interfuerunt, ac Praesules innumeri, multaque sanctissime decreta. Tales igitur hi fuerunt, vt alios omittamus, qui ex aliis ordinibus existere. E quibus constat quanta sit in Ecclesia Catholica religionis potestas, atque excellentia.

Sexta est obseruatio. Ab his ordinibus, veluti omnium bonorum seminariis quibusdam, rerum diuinarum atque humanarum scientia maxime est promota, & quasi in artem certis regulis redacta. Vna namque sancti Benedicti familia tot scriptores sacros dedit, vt eos enumerare singulos sit satis difficile: qui volet, legat Trichemium de viris illustribus. Quin periissent doctrinae omnes, nisi conseruatae illae per monachos fuissent, vt è signo de confirmata fide & peritia Catholicorum liquet. Enimvero nisi Beda monachus res Anglicas memoriae mandasset, Gregorius Turonensis, Hademarus, & Annonius Francicas, Regino Vedekindus, Sigebertus, Vispergensis ac Stadenlis Germanicas, qui omnes monachi fuerunt plerique ex ordine sancti Benedicti, istarum nationum facta in densissimis omnino tenebris laterent. Cum verò populi isti & cuncti Boreales antiquis temporibus non essent vlla doctrina, aut vllis moribus exculi ad humanitatem, per eosdem monachos ad hoc perducti fuerunt, vt è signo de innumeris gentibus ad humanitatem perductis constat, & capite de ducentis

Germaniae

XVI.  
Doctissimi  
religiosi vi-  
ri.



Germaniæ & Angliæ bonis: atque ita cognoscimus quato dedecore conentur adspargere nobilissimas istas nationes quicunque ex illis monachos insectantur. A Dominicis porro & Franciscanis Theologia & Philosophia sic est illustrata, ut nulla quæstio ferè sit, quam non illi vel pertractarint, vel attigerint. Diximus signo de peritia Catholicorum, gymnasia in Occidente publica renouata Carolo Magno procurante per Alcuinum, siue Albinum, & Ioanem Scotum: ex illo maiores in litteris facti ab omnibus progressus. Sic postquam Alexander Halensis Anglus, Albertus Magnus Germanus, Thomas Italus philosophica scriptis mandarunt, philosophiæ studia maximè reuixerunt. A Canonicis deinde regularibus canonicum ius è diuinis libris, Conciliorum, Pontificumque sanctionibus desumptum maximè est illustratum. Canonici namq; regulares fuere Innocentius Secundus, Alexander Tertius, quorum plurima in decretalibus rescripta leguntur. Nonissimum porro est inter Occidentales quatuor ex antiquis doctorum primas tenere, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, Gregorium. Ex his tres, Augustinus, Hieronymus, & Gregorius, ordinum religiosorum patres. Inter Orientales similiter princeps locus datur Basilio, Nazianzeno, Athanasio, Chrysostomo, è quibus Basilius, Nazianzenus, Ioanes Chrysostomus monachi fuere, Basilius præterea Orientalium monachorum pater. Viden' igitur ut à religione ac maximè religiosi viris nihil non boni inter Catholicos & è Catholicis in omnes populos dimanet? Viden', ut inter Catholicos maximè sit excellètia religionis, nulla verò, aut propè nulla inter hæreticos, cæterosq; à nobis alienos?

*Proponuntur cœtuum religiosorum mirabiles in Ecclesia ad bonum commune progressus.*

C A P. V.

XVII.

**S**ed adhuc operæpretium est videre, ut Deus voluerit in Ecclesia Catholica semper fieri maiores progressus utilissimis ac nouis ordinum religiosorum institutis, quibus Respublica maximè adiuuaretur, & amplificaretur, quod sanè in nullis gentibus esse cognosces: atque ob id

fateberis

fateberis Ecclesiæ Catholice nullum posse in religionis obseruantia cœtum comparari. Ac primis quidem temporibus omnes monachi erant iisdem ferè legibus, similiter & clerici. Christianorum namque numerus non erat, ut nunc est adeò magnus. Vbi verò Imperante Constantino Ecclesia incredibili multitudine est amplificata, tunc Deus nouas dedit vtrisque leges, & constitutiones: sic enim tempus exigebat. Ex illo igitur tempore habemus Basilij Magni Pachomiiq; & aliorum regulas monachis præscriptas. Sanctus deinde Augustinus diuino numine afflatus, clericis qui spontè vellent simul viuere, & nihil habere proprium, sed omnia communia exemplo monachorum, normam viuendi dedit. Sed monachi precibus plerunque operam dabant, animoq; ab omni vitiorum vel minima labe expurgando, & omnium virtutum genere excolendo: clerici populum doctrina sacra erudiebant in iis, quæ pertinent ad fidem: hoc monachorum non erat, nisi cum vocabantur extraordinario munere, vel episcopi fiebant. Talis igitur propè status ab anno tercentesimo ac tricesimo vsque ad ætatem Gregorij Magni, qui sedere cœpit anno quingentesimo nonagesimo. Hic cum videret clericorum mores ob frequentem populi, & quorumlibet consuetudinem, pacemq; inter Christianos firmatam dissolutiores, omnium propè primus in mores induxit incredibile Ecclesiæ Catholice incremento, ut monachi mitterentur ad exterarum gentes ad Christi cultum perducendas. Misit itaque Augustinum, Mellitum, Iustum, sociosq; istorum ad Anglos Christo conciliandos, monasteriaque in Britannico solo cõstruenda. Haud negamus, & antea nonnullos populos ad Christi fidem traductos opera monachorum, sed neque tam latè, neque vllis admodum firmis fundamentis ac progressibus. Ex hoc itaq; tempore innumerari per monachos populi Christo se addixere, ut ostendimus suprà, & adhuc ostendemus: è Luxouienti namque, & Sangallensi monasterio qui prodierunt monachi plurimas ad Christum gentes in Gallia, Belgica, & in Heluetiis, finitimisque populis transtulere. Bonifacius deinde monachus à Gregorio Nono in Germaniam missus multa multis in locis monasteria condidit, è quibus factum ut Germani omnes nomen Christo darent. Inter alia fundauit Bonifacius monasterium Fuldense, è quo viri omni virtutum genere præstantissimi sunt profecti, & à quo multa

mona-

*Vide Paul. Morig. lib. de Ord. relig.*

monasteria propagata, in Hirsaugiense, vnde clarissimi monachi, quod è Trithemio & Crantzio constat, nonnullos enumerat etiam Munsterus. Post hæc in Saxonia exstructum monasterium Corbeie, vnde Ansharius, Rheimbertus, aliq; à quibus Dania, Noruegia, Sueciaque, & finitimæ gentes Christos conciliatæ. Ad summam per monachos, vt supra vidimus, totus Septentrio ad Christi numen colendum perductus, ex quo Gregorius Magnus collapsa clericorum disciplina è monasteriis ad hoc ministerium monachos eduxit. Tres hucusque habemus religiosorum status. Primus à Christi fundata Ecclesia vsque ad tempora Constantini. Secundus à Constantino vsque ad Gregorium Magnum. Tertius à Gregorio Magno vsque ad annum propè millesimum.

Primò monachi nõ magni nominis fuere, sibi solis omninò videbantur viuere; vt ex epistola Dionysij Arcopagite ad Demophilum, & è scriptis Philonis, quæ ad Christianos pertinere Hieronymus & Eusebius volunt, & in quibus ille mores Essenorum Alexandriae degentium cõplectitur, apparet.

Secundò, non nisi ad episcopatus assumpti sacra munera obibant, certioribus tamen legibus tum ipsi, tum clerici regulares ad ipsorum propè normam constituti viuere cõperunt.

Tertiò, maximas res in conciliandis Christo gentibus aggredi & efficere sunt visi.

Quartus est post annum nongentesimum & sexagesimum, quo Romualdus, Orthonum tempore, deinde Bruno, ille Camaldulenses, hinc Carthusianos instituerunt, nouo & admirando consilio diuinitus inspirato. Suis enim monachis hi loca certa assignauerunt, in quæ se occluderent tota ætate sua, sibi que solis ac Deo ab omni mortali consortio seiuncti totique in diuinorum contemplatione positi viuerent. Erant & anachoretæ, eremitæque vetustissimis temporibus, sed his à nemine vlla certa loca assignata, distinctis domiciliis, attributoq; ministerio, à nemine vllæ certæ leges prescriptæ: haud multò post Petrus Hostiensis, & mox Iuo Carnutum Episcopus, postremò Norbertus clericos seu canonicos regulares ex prescripto sancti Augustini in optimam formam viuendi reducerunt. Arque ita tum eremitæ, tum clerici in melius ac certius propter certa loca & certas leges viuendi genus per hos

diuinitus

diuinitus sunt reformati. Hic igitur quartus religionis progressus.

Quintus est huiusmodi. Religiosis viris hucusque propositum fuit id, vt Ecclesiam doctrinæ vitæque exemplo iolo, & prædicatione amplificarent. Non erant vlli religiosi huic in primis addicti rei, vt armis eam defenderent. Arma verò ad tuendam Rempub. quoquo modo necessaria apparent. Igitur post annum millesimum centesimumque, & amplius nescio quid, instituti ordines militantium Hierosolymitanorum, Templariorum deinde, mox Teutonicorū, multi postremo in Hispania. Per hos ex Hispania depulsi Sarraceni, per Teutonicos Prussia Liouoniaque Christo acquisitæ, per Hierosolymitanos cohibiti fractique sepe impetus Mahometanorum in nostra incurtantium.

Sextus est hic. Hucusque religiosi semper aliquid commune habuerunt, fundos, & agros communes. Aduenerunt itaque missi cælitus Franciscus, & Dominicus, ac primi constituerunt, vt suorum familiæ nihil commune haberent, nullos fundos, nulla prædia, maximam professi paupertatem, quòd forsitan aliqui indignarentur à religiosis tantum possideri, quibus non bene animatis & voluit Deus esse satisfactum. Præterea verò Dominicus aduersus acerrimos rectæ doctrinæ hostes aliud religiosorū præsidium induxit. Nullus namq; ordo certus erat, cui propositum foret in primis hæreticos profligare: quocirca Dominicus aduersus hos ordinem suum constituit, cui foret hæc præcipua cura, illos retundere, & perdere. At Franciscus cum videret Laicis non esse nisi vnam viuendi inter Christianos normam præscriptam, vt aliquos ex his seligeret, qui haberent, vbi vellent, sanctiorem viuendi formam, regulas quasdam legesque speciales his præscripsit, suosque præfectos attribuit omnium primus, distinctumque vestitum. Vterque præterea sic suos instituit, vt essent semper è suis, qui è superiori loco verba de rebus diuinis ad populum facerent festis quibusque diebus. Cauerunt etiam, vt certis monasteriis certi semper essent, qui suos edocerent quæcunque ad Philosophiam Theologiamque pertinerent. Ante hos hæc omnia fuerant incerta, & inconstantia. Atqui natura comparatū videmus, vt vniuersitas bene procedat, cū sunt certis rebus certa attributa ministeria, quin vni vnum, quod in corporis membris intuemur, alioquin

commu-



communiâ negliguntur: sic in Rep. bene instructa, ita sit oportet. Haud multò post hos diuinissimos viros, Dominicum, & Franciscum, in Hispania institutus ordo, qui dicitur Mercedis religiosorum, quibus hæc est præcipua cura, vt ab impiis abductos in seruitutem Christianos redimantur. Eodem tempore instituti & alij duo ordines, vt vocant Mendicantium, quibus nihil olim proprium, vel commune erat. Eremitarum scilicet sancti Augustini, & Carmelitarum, quibus eadem propè studia, quæ Franciscanis, ac Dominicis.

Septimus est plurimarum sodalitarum, quas vinculum religionis quoddam sponte adstringit, non vlla vota Deo nuncupata, sanctus enim Bonaventura primus hoc instituit, vt è Laicis excitarentur sodalitates, qui ad opera pia conuenirent, præcæque certas quotidie recitarent, suosque præfectos haberent perpetuo successionis tenore deligendos. Initium verò instituti sanctissimi Romæ factum in sodalitate siue Archiconfraternitate Confalonis circiter annum propè millesimum ducentesimum septuagesimum. Huius exemplo innumeræ in orbe Christiano formatae sodalitates, quarum instituit nullum non opus pium perficiendum comprehenditur. Romæ numerantur viginti-quinque; aut etiâ plura huiusmodi collegia, & singula fere quotannis distribuunt puellis honestis ac pauperibus in matrimonio collocandis dotes, ita vt ducentis atque etiam pluribus in vrbe singulis annis assignentur. Ante sanctum Bonaventuram sanctus Dominicus formarat societatem Rosarij, sed illi nulla lex, nisi meditandi, & orandi, & Eucharistiam certis diebus sumendi. Sed hæc, quas diximus, sodalitates omnia propè opera pia complectuntur, cum sint aliis alia proposita, docendis puellis, curandis ægrotis, inopibus adiuuandis eleemosynarum largitione, pupillis educandis, peregrinis pauperibus excipiendis, defunctis sepeliendis, viduis aut malè nuptis custodiendis, mète captis adseruandis, curandis, alendis, pueris egenis ad eas artes, quibus idonei sint, erudiendis, infantibus expositis nutriendis, meretricum resipiscentium monasterioque in clusarum necessitatibus subleuandis, paci inter offensos resarciendæ, carcere detentis ope ferenda, egentum huiusmodi auxilio aduocacionis procuracionisque præstando. Omnibus hisce operibus in vrbe scimus esse præpositas, quas vocant, Archiconfraternitates, & collegia, à quibus extra

vrbe m

vrbe plurima eiusdem generis in alias ciuitates propagata, ex eo tempore, quo sanctus Bonaventura primus Confalonis societatem Romæ fundauit. Quicumque verò his aggregantur, nullo voto obligantur, vt ceteri, de quibus egimus, & qui tria nuncupant Deo vota castitatis, paupertatis, & obedientiæ, sed quando hæc religioni adscribi possunt, idcirco huc coniecimus.

Octauus itaque sit ac supremus Minorum, & Iesuitarum, è quibus illi à Francisco Paulano profecti id moris habent, vt voto abstineant ab esu carniū, lacteorum, ouorum, vt mens onere ciborum minus impedita liberius diuinis possit vacare: Hi auctore Ignatio Loïola nihil non amplexi sunt, quò virtutes verè celestes, bonasque litteras, & doctrinas pectoribus humanis toto orbe terrarum possint inferere, idcirco & pueros humanitatis artibus imbuunt, ac nullis laboribus, vt mortalibus bene per ipsos esse possit, vnquam parcunt. Etate etiam maiorum nostrorum institutus est ordo illorum, qui se voto adstringunt ad ægrotos curandos: iis est Romæ sedes ad Sancti Spiritus in Saxia. Secutus est hunc alius eiusdem propositi à Ioâne Dei Hispano excitatus in Hispania, & in Italia multis locis disseminatus. Sequuntur ordines alij clericorum regularium, qui vulgo Theatini dicuntur, quibus nihil est proprium vel commune, sancti Pauli decollati, & qui ex voto parentibus orbatos pueros alunt, è Somasco vocati, præter hos est Doctrinæ Christianæ societas, quæ prima religionis nostræ elementa pueros docet. Postremæ datur nostræ congregationi, cuius sunt partes, gesta sanctorum Ecclesiæ Catholicæ, euenta, & acta narrare, & de virtutibus vitisq; breui ac simplici sermone verba facere, idque singulis aut alternis diebus: nam cum videamus ab hæreticis nihil non contumeliæ in sanctos & Ecclesiam spurcissime & flagitiosissime iactari, impulit afflatu celesti Deus Philippum Nerium, magnæ innocentie, prudentieque in dignoscendis animis hominum promouendisque ad Christianas virtutes vt ad hoc multos sibi adiungeret, & in his eximie pietatis virum Franciscum Mariam Taurinum, qui arcta sanctorum, & Ecclesiasticæ historiæ euenta quotidie referrent, hominesque ad boni virtutumque persecutionem, mali & vitiorum fugam propositis exemplis inflammaret. E quibus omnibus colligitur, Ecclesiam verè esse terribilem, perinde atque aciem castrorum ordi-

j. Pars.

V

natam

natam aduersus flagitia & impietatem, quando in illa tot sunt, qui se nulli non virtuti capeffendæ vehementissimo studio deuoueant, & arctissimo religionis vinculo constringant. Quod nulli nationi ac cœtui contingere nemo peritus diffiteri potest.

## XVIII.

Sed quod alibi nos omisimus, huc appositè cōiciamus, non antea à nobis animaduersum, neq; quod sciamus, ab ullo. Impij quanto furore trāsuerfi agātur in Pōtiffes Romanos, nemo est qui ignoret. Post hos iudē sibi insectandos proposuerunt Cardinales, quasi homines ad malū natos. Videamus, quā rectè, & quanti exstiterint in sanctimonia religionis ac puritate vitæ isti Cardinales, ac primum sciamus Cardinalē nō fieri vel vsu purpuræ, vel ipso vocabulo. Sunt enim, qui & purpurā gestent, & Cardinales vocentur, neq; tamen ij sunt, de quib. est sermo. Cardinali facit ius eligendi Pontificē Romanū. Hæc potestas diu permansit in presbyteris, & diaconis vr̄bis ipsius, in quos eligebantur primis etiam temporibus homines è quauis natione. Modò non omnes admittuntur ad hanc potestatem, sed qui speciatim fuerint ad hoc delecti, & qui Rom. Ecclesiæ speciatim vocantur presbyteri, & Diaconi Cardinales. Iam si quis vellet omnes presbyteros ac diaconos vr̄bis, qui vitam priscis temporibus ante amplificatum late Christi cultum posuerunt pro Catholica religione, is proculdubio propositum nō assequeretur. Innumeri namque sunt. Neq; etiam facit ad rē nostrā: illos etiam Cardinales maledictis exagitant impij, qui post annū propè millesimū fuerunt, ex illo namq; Cardinalis vocabulū maximè vsitatum. Aduersus hos quæ conuicia nō euomunt ebrii quidā? Quid igitur si ostendamus amplissimè Cardinalium collegium post hæc tempora omnium collegiorum, quibus sit ius eligēdi Præfulem in aliqua ciuitatū summum, esse sanctissimum? Sumatur itaq; in vr̄be aliqua, (sunt enim multe, ac præsertim in Germania,) collegiū quodlibet huiusmodi, & inspiciantur post annos ab ortu Christi mille, quot fuerint ex illo diaconi, aut presbyteri, quorū sanctimonia singularis fuerit diuinitus miraculis illustrata. Rursus ex alia parte collegium Cardinaliū, & cognoscemus ex hoc multo plures fuisse sanctitate & miraculis celebres, quam ex ullo aliorum. Post annos mille è Cardinalibus hi, quos sciamus, sancti, & miraculorum gloria præclari numerantur. Petrus Damiani, cuius vitam refert Hieronymus Ru-

Cardinales sancti post annum millesimum.

beus

beus in historia Rauēnati, & Surius tomo septimo, Petrus Igneus, qui Alexandro Secundo sedente, cūm Florentini in duas essent partes diuisi, & altera schismaticis hæreticisque Petro Episcopo duce adhæreret, altera Alexandro Secundo, vt ostenderet Alexandrum verum Pontificem, Christianique Vicarium, Missa celebrata, acceptaque ab Abbate Ioanne Gualberto benedictione, solo indusio textus, nudisque pedibus inter duas strues ardētium lignorum longas decem brachia, altas propè & latas quinque lento gradu flammis mediam viam vndique cooperiētibus illæsus, lætusque tota vr̄be inspectante incessit, cunctisque obstupescētib. veritatem maximo miraculo comprobauit, Igneusque ob id vocatus, Cardinaliūmq; collegio adscriptus, vt scribunt Conradus Hirsēnau Germanus, Abbas Urspergensis, Ioannes Franciscus Binus, qui hac ætate vixit, Auctor vitæ Ioannes Gualberti, Ioannes Baptista Dertonensis libro de monachis illustribus, Petrus Calcearius in historia monastica, & Ioannes Vallis vmbrosæ monachus libro Abbatum congregationis illius. Post hos est Guarinus Bononiensis, qui sub annum millesimum centesimum quadragesimum quintum floruit, & in sanctos est relatus ob cælestem vitam miraculis diuinis consignatam: eius est mentio in tabulis Episcoporum Bononiensium editis iussu Gabrielis Paleotti Card. omni virtutum genere excellentissimi, neque satis vnquam laudati, vita habetur tomo 7. Surijsi mense Februario. Sequitur hos Galdinus Archiepiscopus Mediolanensis, itēque Cardinalis, qui decessit anno millesimo centesimo septuagesimo quinto, de quo in tabulis episcoporum Mediolanensium. Porro tum Guarini, tum Galdini meminit Sigonius libro de regno Italiæ, & in sanctorum numerum relatos testatur. His adnumeratur Bonauentura Balneoregiensis, qui obiit anno millesimo ducentesimo septuagesimo quinto, cuius vita habetur apud Surius tomo quarto. Quinque sunt igitur Cardinales vitæ cælestis actibus, miraculorūque effectione illustres post annos mille, Petrus Damiani, Petrus Igneus, Galdinus, Guarinus, Bonauentura, Carolum Borromæum constat ætate nostra vitæ exstitisse sanctissimæ, constans est etiam fama miraculis à Deo nobilitatum. Sed omittamus ipsum. Nunc producantur quæso in medium ex aliqua ciuitate quinque sancti miraculis celebres ex iis diaconis & presbyteris, quibus sit potestas

Petrus Damiani.  
Petrus Igneus.

Guarinus.

Galdinus.

Bonauentura.



eligendi Antistitem in illa vrbe primarium, post annos ab obitu Christi mille. Haud producentur. Cunctos enim notatos habemus in Martyrologio, & vitis sanctorum. Et quis hac in re facere iudicium potest è sua patria inspicens, an in ea sint quinque huiusmodi, è presbyteris aut diaconis sancti miraculis illustres. Necesse est igitur dicamus collegium Cardinalium post Põtifices Romanos reuera esse sanctissimum. Quod vt magis liqueat, adiciamus illud. Inspiciatur cuiuslibet vrbis vel celeberrimæ amplissimus clerus, & videbimus post annos mille à nato Christo ex illo haud exstitisse quinque è diaconis aut presbyteris sanctos miraculis illustres, & tamen erunt ciuitates, in quibus duo millia clericorum, & amplius numerabuntur. Quid dicam? accipiatur aliqua regio, & prouincia omnium latissima in orbe Catholico, quam volunt esse nonnulli Germaniam, sit igitur illa, & videbimus, post annos mille ab ortu Christi haud prodiisse ex illa quinque sanctos miraculis claros è presbyteris & diaconis, quibus sitius eligendi Præsulem in aliqua ciuitate primum, quin neque in vniuersum ex vniuersis presbyteris ac diaconis, modo non sint illi ex iis, quos vocant Regulares, & tamen vere ausim dicere, in Germania rota fuisse ante Lutheri furias obortas, presbyterorum, & Diaconorum millia sexaginta, nunc etiam viginti, ac plura. Non erit itaque Cardinalium collegium sanctissimum in religione nostra? Id verò magis est mirandum, quòd vsque ad Sixtum Quartum Cardinales non attigerunt numerum triginta, & vsque ad Leonem Decimum non peruenere ad numerum quinquaginta trium. Nunquam verò fuerunt septuaginta, vt è libro Panuini de Cardinalibus liquet. Quamobrem longè admirabilissimum, maximam, frequentissimamque omnium Catholicarum prouinciarum non potuisse tot presbyteros, aut diaconos sanctos, ac miraculis claros producere post annos mille ab ortu Christi, cum tamen illi tot millia forent presbyterorum, & Diaconorum, quot vnum Cardinalium collegium tam exiguum. Sed quinque superioribus addendus, qui nos fugerat, sextus, Bernardus & ipse Cardinalis creatus ab Urbano Secundo, maximæ vir sanctitatis, cœlitumque ob id numero adscriptus, cuius acta nonnulla diuina referunt historiæ monachorum Vallis Umbrosæ, meminere eiusdem tabulæ Parmensis Ecclesiæ, cuius ille fuit Episcopus, Romanum Martyro-

logium.

logium, Molanusque, & Baronius in illud, Decemb. die IIII. Quantò igitur sanctius hoc collegium cæteris inter Catholicos? Innumeris sine dubio partibus. Neque verò potest esse error in ratione inuenda. Surius namq; diligentissimè collegit omnium sanctorum vitas, qui florere in Germania. Videntur igitur, quàm flagitiosè oblatrent hæretici & impij aduersus Cardinalium religionem, quasi per eos illa commaculetur. Haud negamus aliquos tanta dignitate indignos illi facere iniuriam. Sed & inter Apostolos Iudas à Christo electus, & dæmones Angelis sanctissimis aliquando associati. Quales iudicari res in terra debeant, haud pensandum ex eo, quod mente præstantissimum concipi potest, Sed è comparatione aliarum rerum. Et quidem nos, si voluissimus, innumeros Cardinales maxima vitæ integritate attulissimus, sed nullus fuisset finis, satis habentes de iis verba fecisse, quorum sanctitas miraculis, quasi diuino testimonio fuerit consignata, alioquin ætas nostra plurimos dedit innocentia singularis: quod, ne cui verba temerè proferre videamur, liquidum fiet, si è præcipuis nationibus vnum dumtaxat ætatis nostræ Cardinalem producamus iam vita defunctum, viuentes enim nominare haud decet. Qualis igitur Stanislaus Osius Polonus, cuius vitam descripsit optimus & candidus vir Stanislaus Rescius? qualis Ioannes Grœpperus Germanus, & Ioannes Rossensis Anglus, quorum acta memoriæ mandauit Surius, & hic quidem martyr fuit? qualis Gallus Hieronymus Soucher? qualis Ioannes Aluari de Toletto Hispanus, ex ordine Minorum? qualis Robertus Nobilius Italus, cuius diuina quædam gesta breuibus perstringit Garimbertus? Ex his omnib. sit, inter nos religionem sibi primas sanctitatis vindicare, ita vt primo loco sint Pontifices Romani, secundo Cardinales, tertio Episcopi, quarto clerici, aut tribus illis religionis obstricti votis. Considerantibus verò quæcunque hoc capite differimus, liquet summam Catholicis esse religionem, sicut etiam cæteras virtutes, hæreticis horum nihil, nisi laruam, & vmbra.

SIGNVM TRIGESIMVM  
SEXTVM,

Cultus Deiparæ sanctorumq; amplificatus.

V 3

Præd.

*Predictum est fore, ut ab Ecclesia Dei amplificaretur cultu Deiparæ, & sanctorum: id ab Ecclesia nostra dumtaxat factum, clarissime demonstratur.*

## C A P. V I.

I.  
Genes. 3.

**V**ix fieri potuit, ut inimicus aliquando vllus fuerit verò Christi cultui, idemque Virgini & sanctis non fuerit inimicus. Quocirca Ecclesie Dei signum sit illud etiam clarum, in illa non modo honorem Virgini ac sanctis omnibus debitum fuisse semper conseruatum, quod forsitan hæretici nonnulli sibi possent arrogare, sed etiam propagatum ex aliis in alias gentes, amplificatumque præterea nouis, ac diuinitus inductis modis. Id verò consentaneum fuit oraculis, ac figuris sacris. Sic enim Deus ad serpentem siue potius diabolum specie serpentis obrectum: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, semen tuum, & semen illius, & ipsa conteret caput tuum.* In quibus verbis multa obseruanda: ac primum, quamuis iam tum satæ inter serpentem genus humanum fuisse videantur inimicitias, tamen iam tum serendas non omnino fuisse indicat Deus, non enim dixit: Pono, sed: Ponam, futuras igitur aliquando maxime prædicit inimicitias. Secundum, futuras eas non modo inter sobolem mulieris, ac dæmona, dæmonisque sectatores, sed etiam speciatim inter mulierem, ac diabolum, & satellites eius. Oppugnatam verò ab impiis fuisse mulieris alicuius clarè gloriam speciatim ( hoc enim quærimus ) nemo audiuit vnquam, nisi Deiparæ. Tertium, videri Deum non verba in primis facere de Eva præsentis, cum dicit: Mulierem, alioquin dixisset, inter te, & hanc: quod Rupertus adnotauit. Quartum, quod scriptum reliquere idem Rupertus, & ante illum Epiphanius aduersus Antidicomarianos, dictum: Inter semen mulieris Nullus autem mortalium est solius mulieris semen, sed mulieris simul, ac viri. Christus vnus est solius mulieris semen, viro non interueniente. Agitur itaque hæc potissimum de inimicitias exercendis per impios aduersus Christum & Mariam. Quintum, cum nihil in sacris libris temerè sit, hoc enim suspicari flagitiosum est, sapientissime à Deo ambiguam lectionem relictam. Nam quod in vulgata lectione est: *Ipsa conteret ca-*

put

*put tuum*, sic sanè reddi ex Hebræo potest, atque ita legerunt Claudius Marius Victor, Alchimus Auitus, Chryostomus homil. 17. in Genesim, Augustinus multis locis, Ambrosius libro de fuga sæculi cap. 7. Gregorius libro Moralium, cap. 38. Eucherius, Rupertus, Beda, Rabanus, Strabus, ac Bernardus sermone secundo in illud, Missus est. Veri tamen potest: Ipse, ipsa, ipsum, ut post Galatinum, & Lucam Brugensem, Robertus Bellarminus ostendit. Cur igitur hæc ambiguitas lectionis à Spiritu sancto permilla? ut sciamus victoriam, quæ de dæmone refertur, adscribendam quidem omnino ipsi Christo, sed & per Christum præcipuè adscribendam virgini Mariæ. Cum verò inimicus quilibet hoc agat, ut inimicum tollat, ac deleat, omnemque illi aut aliquem detrahat honorem: victoriæque habeatur ex hoc, quod non modo non sit vllum detrimentum honoris & gloriæ propter impugnationes aduersarij, sed potius accessio & amplificatio: vincat autem semper Christus, & Maria, quamuis semper oppugnentur: hinc necessariò fiet, non esse ibi Ecclesiam Dei, siue Christum & Mariam, in qua non augetur cultus eorum, sed vel imminuetur alteri illorum, vel obscuratur. Contra, ibi est Ecclesia, vbi proficitur Mariæ cultus.

Innuere hoc etiam videtur antiquissimus vates Balaam, qui sic de Christo: *Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israel: & mox, Israel verò fortiter agat.* Hæc ille de Christo per stellam designat. Atqui Christum scimus non esse ortum ex Iacob, neque Virgam surrexisse, ex Israël, sed ex Maria, ex Iacob, & Israël prognata. Per Israël igitur vates Mariam norat, quod illa scilicet ex Israël sit profecta. Quamobrem quod subiicit: *Israel verò fortiter agat*, siue quod alij reddunt, *Faciet diuitias*, ad Mariam spectabit, ac necesse erit, ut alicubi Maria fortiter agat, & faciat diuitias. Ac sicubi Mariæ vires erunt exiguæ in amplificando Christi suiq; cultu, sicubi hæc in re faciet huiusmodi diuitiarum iacturam, non ibi erit stella ex Iacob, & virga Israël. Imminui verò cultum Christi ab hæreticis & alienis, à nobis verò latè amplificari, supra multis signis de fidei propagatione, imminutione, ac reparatione ostendimus. Speciatim verò quæ pertinent ad cultum Mariæ, hoc signo complectemur: quanquam Iustinus martyr in Apologia secunda, & Athanasius lib. de incarnatione verbi, stella Mariam, virga Iesum signari velint, relictam Mariæ nomen, ut Hieronymus vult, stellam maris

Aug lib. 2. de  
Genes. contr.  
Ma. cap. 18. &  
lib. 11. de Gen.  
ad lit. c. 36.

I I.  
Num. 24.



III.  
Isai. cap. 7.

significat, atque hoc sequuntur multi, in his Eucherius, Beda, Bernardus, huius argumenti est illud Isaïæ: *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emmanuel.* Quibus in verbis sciendum, quod duobus modis veri ex Hebræo potest, & vocabis, & vocabit. Hieronymus, ac septuaginta reddiderunt, vocabis, sed interpres Chaldaus, & Hebræorum doctores, ut Pagninus testatur in Thesuro, vocabit, interpretantur. Vtraque lectio vera, præuisa, ac permessa à Spiritu sancto. Quod scilicet Maria sit, quæ Christi munere efficiat, ut ipsi dicere possumus, Nobiscum Deus, hoc enim significat, Emmanuel: & eadem sit, quæ dicat: Nobiscum Deus. Non erit itaque Christus inter eos, inter quos illa id non dicet. Hic nemo non clamabit, hoc dicere inter suos Mariam, & suos idem de filio Virginis dicere. Atqui inter nos dumtaxat hoc eloqui Mariam constabit primo loco, quod è subiectis apparebit, in Ecclesia nostra effici per Mariam miracula, quæ solus Deus efficere potest. Secundo apparebit, per hæc miracula, quæ inter nos efficit Maria, Dei cultum propagari, quod non contingit aliis ab Ecclesia nostra alienis. Atque ita per Mariam Virginem concipitur Christus adhuc, & paritur in mentibus humanis inter exterarum gentes in Ecclesia nostra. Atque huc spectant duæ, ut vocant, pulcherrimæ ad rem nostram figure. Prima est Eux ipsius, & Adami, quibus dictum: *Crescite & multiplicamini, & replete terram.* Ut enim supra libro primo diximus, Christus est Adamus nouus: & quamuis dixerimus, Eux nouam esse Ecclesiam: tamen cum Virgo sit Ecclesiæ nobilissima pars, ad eam maximè refertur ut sit Eua, quæ signat matrem viuentium, quod nimirum ex virtute Christi Maria potissimum det vitam cælestem generi humano, per eam crescimus in fide, multiplicemur in charitate, cælumque repleamus. Hoc in Ecclesia nostra fieri dumtaxat per Mariam mox explicabimus, ergo in nobis Christus. Quod verò Eua signet Mariam, ob hanc causam, quod ipsa præcipuè verèque magis sit viuentium, siue iustorum mater, scriptum reliquere Iustinus, Irenæus, Tertullianus, Procopius, Gazæus, Gregorius Nyssenus, Cyrillus Hierosolymitanus, Epiphanius contra Antidicomarianos, Chrysologus sermone centesimo quadragesimo, Maximus Taurinensis sermone de natiuitate Christi, Chrysostomus homilia de interdictione arboris, Augustinus libro de quinque hæresibus, capite sexto, & sermone septimo in

natali

Iust. in col.  
Triphonis.  
Iren. lib. 5. &  
3. cap. 33.  
Proc. in Gen.  
cap. 3.  
Nyss. in Do-  
mi. nati. ser. 2.  
de annunc.  
Cyril. cat. 12.

natali Domini, Fulgentius sermone de duplici natiuitate Christi, Sedulius in carmine Paschali, Arator libro primo in Acta Apostolorum, Rupertus in Cantica, Bernardus in illud Euangelij, Missus est. Cùm sit igitur Eux secunda virgo Maria, solumque in Ecclesia nostra pariat viuentes, dum per eius miracula Christi cultus per nostros dumtaxat amplificatur, necesse est nos dumtaxat esse ex Ecclesia Christi

Atque hoc etiam figuræ alterius elegantissima propositione explicatur. Nam super arcam fœderis duo Cherubim sedebant, à quibus propitiatorium, vnde responsa dabantur, & vnde propitius dicebatur esse Deus, tenebatur. Alterius verò è duobus Cherubim effigies erat maris, alterius erat fœminæ, quod in apparatu suo Benedictus Arias docet: ut & Christus, & Maria per vtrumque significaretur, per quos Deus est propitius, ac votis nostris respódet. Necesse est namque aliquid esse in Ecclesia, cui respondeant illa prisca, cùm certissimò sciamus ex Paulo epistola ad Colos. & Hebræos antiqua fuisse vmbra & figuram Christianarum rerum. Quocirca oportet in Ecclesia sit aliqua fœmina, quæ Christi dono ac meritis, instar Eux, non maledicta, sed benedicta pariat omnes homines Deo, non terrenos, sed cælestes, & per quam similiter Deus sit nobis propitius, ac responsa det veluti per Cherubim, non verbis, sed mirandis operibus ad animi in primis, deinde etiam corporis curationem.

Atque hoc est, quod ipsa met prædixit futurum, ut beata diceretur ab omnibus generationibus: & addidit causam, quia fecit illi Deus magna, & quia Dei misericordia est à progenie in progeniem timentibus eum. Audin' idcirco beatam prædicandam Virginem inter alia, quia Deus timentium se miseretur à progenie in progeniem, perpetuo scilicet temporis decursu, ac successione gentis alicuius haud interrupta? facit igitur Deus Virgini magna, quod per eam Christi meritis interuenientibus miseretur eorū, qui timent ipsum, & ob id Virgo hæc beata prædicanda à cunctis. Atqui si inspiciatur omnes gentes, nulli Maria magis misericordiam diuinam semper impetrauit, ut nobis, & à nullis etiā magis beata prædicata est, ut infra apparebit. E nobis itaque sunt illi, qui Deum timent, siue inter nos est Ecclesia Dei. Nam sicut Christus ipse, qui nos iussit post ipsum Deum parentes honorare, animi studio, verbis, ac

V s

factis,

V.

VI.

VII.

factis, ipse matrem toto vitæ tempore cunctis modis honoravit, quidquid impij oblatrent, alioquin contra sua præcepta fecisset: sic post suam mortem Christus præcepit, ut à suis dilectissimis pro matre haberetur, ac coleretur, cum Ioanni dilecto commendavit illam, dicens: *Hæc est mater tua*, & vicissim Ioannem dilectum commendavit illi subiiciens: *Hic est filius tuus*, ut sciremus à Deo dilectos esse virgini Mariæ filios, & virginem dilectis à Deo esse de ipsius Christi constitutione matrem, quod satis adverterunt Cyprianus libro de passione Domini, Ambrosius in Lucam lib. 6. cap. 32. & lib. 8. cap. 23. & lib. 10. Epit. 81. Hilarius in 12. cap. Matthæi, Chrysostomus hom. 1. 45. in Matthæum, Hieronymus in 12. cap. Matthæi, quos cæteri deinde diversis verbis sunt secuti.

## VIII.

Sed concludamus argumentum præsens: ac veluti supra ostendimus inter serpentem diabolum & Mariam speciatim positas inimicitias, diabolumque conari gloriam nominæque Virginis aut delere, aut obscurare, sed quò magis id ille conatur, eò magis gloriam Virginis extolli in terris, ac per nostros amplificari, quæ est præclara Ecclesiæ nota, sic etiam futurum prædixit Ioannes Euangelista, cui fuit illa à Christo moriente commendata. Vidit namque ille in Apocalypsi mulierem Sole amictam, sub cuius pedibus Luna erat, & in capite corona stellarum duodecim: stabatque ut pareret filium, qui gentes omnes regeret: ex adverso draco erat magnus, ut filium devoraret, quem peperisset: sed filius in cælum raptus est, ipsa aufugit in solitudinem, Michaël autem cum suis adversus draconem præliatus est, ac vicit. Hanc mulierem esse virginem Mariam, quæ Dei dono Christum peperit, & meritis Christi Christum parit quotidie interuentu precum suarum in mentibus humanis, voluit Epiphanius libro adversus Antidicomarianos, Aretas in illum locum, Augustinus libro de symbolo ad catechumenos, cap. 1. Bernardus sermone incipiente, Signum magnum. Sic igitur certissimum impietatis, coniunctionisque cum serpente antiquo signum oppugnatio vel obscuratio procurata splendoris & altissimæ eminentiæ, qua cunctis Maria præstat, contra autem certissimum signum nos esse cum Michaële & Angelis eius in Ecclesia Dei, est illud, præliari adversus eos, qui dignitatem Mariæ diminuunt, aut extenuant, extolleréque & amplificare illius maiestatem.

Apocal. 12.

Ac

## IX.

Ac ne quis adhuc miretur tanti à nobis fieri Mariam, sciat ille tanti factam ab ipso Deo, quanti nullus homo, aut Angelus: curaque; maxime Deo fuisse, ut eius cultus iam inde ab exordio mundi præsignificaretur, & induceretur inter gentes: ut merito nos cultum Mariæ propagatum & amplificatum signis Ecclesiæ antumeremus. Refert enim Cedrenus ab Argonautis ædificatum templum omnium nobilissimum, quod Plinius alibi describit veluti maxime admirandum: consultumque ab illis oraculum, cui consecrari deberet, carmina hæc fuisse:

*Affidua virtute decem sublime parate.*

*Atque unum (sic mando) Deum, qui cuncta gubernat*

*Cælesti residens solio, colite, atque time.*

*Illius æternum atque ante omnia sæcula verbum*

*Ne'cia Virgo viri nostras emittet in auras.*

*Quod velut igniferis impulsæ sagitta procellis*

*Exomitum reddet diuino munere mundum.*

*Huius, cui Mariæ nomen, sanctissima mater*

*Agnoscat templum proprium sibi ritè dicatum.*

Hoc oraculum tanti fecerunt antiquæ gentes, ut illud æreis litteris in marmore impressis consignatum æternæ memoriæ commendarint, ac supra ianux frontem cunctis legendum proposuerint. Sed populi sinceræ veritatis ignari, à demone seducti fabulosa deorum, mari Rhææ illud dicarunt templum, quod deinde imperante Zenone ad cultum Mariæ est traductum. Rursus Iason Argonautarum princeps templum primum in arce Athenis ædificavit, Apollinemque Delphicum consuluit, cuius futura esset ædes illa, & cui dedicanda in posterum. Tunc ille Deo verò cogente, sic respondit: *Quæcumque ad honestatē virtutemque vos incitant, facite. Ego autem tres cupio, Deum unū regnantē apud superos, cuius verbum ab interitu alienum, cōceptum in simplici virgine, quod tanquā ignitus arcus percurrens mundi mediū, omnes capiens, eos adducet donū patri. Huius erit hæc ædes. Maria autē erit nomen eius.* Hæc oraculū respondit, ut Procopius Martyr Diocletiano imperante pro Christi cultu interfectus recitat, quod est apud Simeonē Metaphrastem. Atque hoc forsitan est, quod demones impij veram pietatem conati obscurare, quādo aliud non poterant, mendacis cuncta adsperserunt, & fabulosam Mineruam mortalibus tradiderunt, quam virginem fugebāt, ac sapientiæ parentem. Apparet tamē voluisse Deum palam fieri generi humano, quanti

*Plin. 1. 36. c. 1.*  
Oracula pri-  
sca pertinentia ad virgi-  
nem Mariā.

*Sur. tom. 4.*  
*July 8.*

quanti



Oracula Sibyllarū pertinentia ad Virginem Mariam.

quanti Maria futura esset, & quanti ab omnibus fieri illam vellet.

Hinc & à Sibyllis voluit eius nomen euulgari, & laudibus summis efferri, cultumque eius hominibus commendari. Habemus namque libro octauo oraculorum Sibyllæ Erithrææ illud:

Και βράχυς ἐλθὼν παρθένος σὲ κ' ἑσθλῆς λατρίαν ἄντι  
Ἐξαυτεῖλε νέον Φῶς.  
Et breuis egrediens Maria de Virginis aluo  
Exorta est noua lux.

Et libro tertio.

Ἐρρήθητι κόρη, καὶ ἀγάλλεο, σοὶ γὰρ ἔδωκεν  
Εὐφροῦ ἡνν ἀγῶν, ὅς ἑρμανὸν ἐκλίσε κ' ἡν.  
Ἐν σοὶ δ' οἰκῆσει, σοὶ δ' ἑσθλῆς ἀθάνατον Φῶς.  
Quod tibi tradiderit, qui & terram & condidit astra,  
Æui latitiam, gesti ac latare puella.

In te habitans, tibi lumen erit nunquam moriturum.

Audin' futurum ut omnium conditor habitet in virgine, sitque illi lumen immortale? Nunquid igitur illud extinguet hæretici, nunquid obscurabunt?

X.

Ioan. 17.

Fieri haud poterit: nam Christus de suis dixit ad Patrē. Claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis: ut igitur clarus Christus, ita munere ipsius post ipsum clari sancti erunt, non humana claritate, sed diuina, non igitur honor iis debitus poterit imminui, necesse erit amplificari, veluti ex oraculis diuinis est amplificandus Christi cultus.

XI.

Sap. 2.

Quocirca in vniuersum de sanctis est in sacris libris, Fulgebunt iusti, & tanquam scintilla in arundineto discurrēt: dominabuntur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum. Ac veluti ab initio scintillæ sunt ignis tenuissimæ particulæ, sed si arundinetum corripiant, continuo latissime flammæ effundunt, incendia maxima excitant, ita sancti exiguo sunt in honore à principio, mox populis dominantur, ac veluti domini honorantur culta religio flore. Sic itaque est necesse, non modò Mariæ, sed etiam sanctorum cultum magis in dies augeri.

XII.

Quatuor instituta ab exordiis Ecclesiæ in honorem sanctorum.

De tota namque Ecclesia dictum, Quæ est ista, quæ ascendit quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata? Ob id quatuor sunt ad honorem sanctorum seruata ab incunabilis Ecclesiæ.

Primum, reliquæ ipsorum sunt habitæ in honore: qua de re ad finem secundæ coniunctionis egimus.

Secun

Secundum, templa Deo dedicata, de ipsorum nomine sunt dicta, ad ipsorum memoriam colendam, hinc vocata martyrum & sanctorum memoriæ: & quidem, nisi velimus abrogare priscis annalibus fidem, Martha & Maria Massiliam profectæ, duo templa, quæ dicuntur adhuc extare, alterum Christo, Virgini alterum dedicarunt, atque ita in verustis Ecclesiarum illarum monumentis habetur. Et sanctus Sauiianus à Petro Sueffionas in Gallias missus, ibi Petro eidem Ecclesiam excitauit. Idem Treueris, & Colonæ Maternus Petri discipulus egit non procul à Mosleim, qui & dicitur apud Bonnam Ioanni Baptistæ, Colonæ Matthiæ Apostolo, apud Tungros ædem Deiparæ excitasse. Tradit Vasaus diligens Hispanicarum antiquitatum scriptor, viuenti adhuc Virgini à Iacobo Apostolo conditum in Hispania sacellum Cæsaraugustæ, idque non modò antiquissimis constare monumentis, sed maximis miraculorum euentis, refert hoc in annum Christi trigesimum septimū: & idem tradit Lucius Marinæus Siculus libro quinto de rebus Hispaniæ cap. de ædibus sacris. Romæ adhuc extat Ecclesia Pudentianæ, prius quidem Pudentis, cuius meminit Paulus, domus, quam conuersam in templum, tum è priscis Conciliis, tum ex actis sanctæ Prædixis liquet. Cyrillus Hierosolymitanus floruit ante ac post Concilium Nicænum: meminit ille Catechesi decima sexta Ecclesiæ Apostolorum Hierosolymis creatæ, ubi descendit in eos Spiritus sanctus: meminit etiam illius Alexander in vita Barnabæ. Athanasius epistola ad solitariam vitam agentes nominat templum S. Quirini. Ambrosius libro primo epistola quinta ad Felicem: Basilica, inquit, Apostolorum nomine dedicanda. Basilus in Psal. 114. vocat sacrum martyrum templum. Gaudentius æqualis horum, *Ut venerandas*, inquit tractatu de dedicatione Ecclesiæ, *sanctorum reliquias haberemus, Deus noster tribuit: deinde, ut hanc honori eorum fundare basilicam valeremus, ipse largitus est.* Hinc concilium Gangrense epistola ad Episcopos Armeniæ damnat Eustathium veluti contemptorem basilicarum martyrum. Atque hæc satis quoad secundum.

Tertium, sancti semper in vota sunt vocati, ut pro nobis interuentu meritorū Christi intercedant apud Deum & ipsum Christum, hinc in omnium vetustissimis Lythurgis Hebraicis, Græcis, Latinis, Syriacis, Ethiopicis vide-

mus

Iren. lib. 5.

mus sanctos inuocari, eorumq; fieri commemorationem in Canone sacratissimæ Missæ, cuius rei meminit Dionysius Areopagita libro de Eccl. Hierar. capite de Synaxi, & cap. 7. vbi agit de inuocatione sanctorum, cuius & mentionem faciunt Irenæus, Cornelius Papa epistola prima, Eusebius Cæsariensis libr. 13. præparationis Euangelicæ cap. 7. Cyrillus catechisi 5. Athanasius sermone annuntiationis, Hilarius in Psal. 129. & 124. Basilius orat. in 40. martyres, Nazianzenus in Cyprianum, Nyssenius in Theodorum, Ambrosius libro de viduis, & lib. 10. super Luc. cap. 21. Ephrem sermone de laudibus sanctorum martyrum, quos innumeri deinde sequuntur.

Eus. hist. eccl. lib. 4. cap. 22.

Quarum, festi dies indicti & instituti ad eorum memoriam laudesque celebrandas, de quibus Ecclesia Smyrnenensis epistola de obitu Polycarpi ad omnes Catholicos scripta, cuius verba recitauimus signo de studiis & exercitatione virtutum. Eadem discimus ex Origene hom. 3. in diuersa Euangelij loca laudans Innocentium festos dies quasi martyrum: Tertullianus eadem tradit libro de corona militis. Cyprianus lib. 3. epist. 6. *Dies, inquit, eorum, quibus excedunt, adnotate, vt commemorationes eorum inter memorias martyrum celebrare possimus*, & lib. 4. epist. 5. *Sacrificia, ait, pro eis semper, vt meministis, efferimus, quoties martyrum passiones & dies anniuersaria commemoratione celebramus*. Eadem tradunt Basilius oratione in Gordium martyrem, Nyssenius in Theodorum, Nazianzenus oratione prima aduersus Iulianum, Ambrosius serm. 76. & 77. Hieronymus in 4. cap. ad Galatas, & epist. 19. ad Eustochium, Concilium Laodicenum canone 51. Carthaginense tertium canone 47. Hæc igitur quatuor diuinitus instituta ad cultum sanctorum ipso Ecclesiæ nascentis exordio, quæ sanctus Paulus respiciens epistola ad Hebræos ait, *Memento præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exitum conuersationis, imitamini fidem*. quod Latine est, *Memento, Græcè est μνημονεύετε*, id est, memoriam celebrate. Igitur cultus reliquiarum, templæ, inuocationes, ac festa, quatuor hæc religiosos honores sanctorum Deiparæque conseruauerunt & euexerunt, ac rationi conueniebat hæc à Deo sanciri. Nam si iure nos honorem quendam vel defunctis principibus sæpè exhibemus, si monumenta, vt arcus triumphales, porticus, & aliis excitamus, si viuentes oramus vt pro nobis Deum pre-

Heb. 13.

centur,

centur, si principes ipsi natales dies suos volunt celebrari feriis indictis, quanto magis hæc sanctis viris religioso ritu debebuntur?

*Ostenditur à nostris amplificatum cultum Deiparæ, & sanctorum.*

## CAP. VII.

**H**is positis, vt propius accedamus ad propositum nostrum, ante omnia ostendamus Deiparæ perpetuos & nostros fuisse laudatores, & quidem celeberrimos, quiq; ex omni generatione in omnem generationem beatam Mariam prædicarint, atque ob id Deum timentes, & eius misericordiam sint consecuti, ex quo fit, cum nostri sint Angeli Martini, & nobiscum sentientes, Ecclesiam Dei esse inter rixæ laudatos, & nos esse ex Ecclesia Dei. Sed auspicemur ab Angelo Gabriele, qui sic ad Mariam: *Aue Maria gratia plena, Dominus tecum*, huiusmodi præconium nulli hominum datum legitur ab Angelis. Laudari verò non dicam à laudato viro, sed ab Angelo diuinitus ad hanc rem misso, maximæ est sublimitatis signum: neque verò mirum, nam cum Canticis Canticorum describantur Ecclesiæ laudes, excellentissima verò pars Ecclesiæ sit Maria, meritò in primis ad eam spectat, quidquid in eis decantatur, vt inter alios Rupertus è nostris, & Andreas Cretensis è Græcis dixerunt. Intoleranda verò est hæc hæreticorum superbia, qui cum nuper eruperint è terra, & Græca primis labris degustarint, audent contra omnes omnium sæculorum doctores Græcos & Latinos, asserere non bene redditum Latine, Gratia plena, cum Græcè sit *κεχαρισμένη*, quasi vox hæc non sit idè, quod Gratia plena, vt intellexere Hieronymus epistola ad Principiam, Sophronius illi æqualis sermone de Assumptione, Ambrosius in Lucã, Augustinus in Enchiridio c. 36. & sermone 2. & 17. de 2. natali: sed & Græci ipsi, Athanasius, Epiphanius, Chrysippus Hierosolymitanus, Ephrem, Andreas Patriarcha Hierosolymitanus, Damascenus in suis carminibus, quin aduertendum Græco adiectiuo non adiectum articulum *η*, qui quamuis in propriis & appellatiuis, vt vocant, nominibus, augeat vim, non ita in adiectiuis,

I. Argument.

Angeli Martiniæ laudatos.



adiectiis, vt Apollonius Grammaticus docet libro primo de constructione. Hinc Athanasius sermone de Deipara ait: *Virgo in omnibus repleta fuit gratis à Spiritu Sancto. & Epiphanius contra Antidicomarianos inquit. Sic sentimus, quòd erant illi omnia καχαρισματα per Spiritum sanctum, & virtutem altissimi. & mox, A diuitiis diuinorum charismatum vocata est καχαρισμένη, quamobrem vox hæc sine articulo, significat omninò & ex omni parte gratia plenam præcunctis, Angeli testimonium secuta est Elisabeth iis verbis: *Beata que credidisti, & Benedicta tu in mulieribus.* Quin ipse Præcursor, vt potuit, quamuis alio materna inclusus, ad Mariæ salutationem gaudio exultauit, magna & ipse dicturus, si per ætatem licuisset. At Lucas Euangelista, vt ostenderet quãti esset hæc Virgo, inde voluit colligi, quòd in Euangelio ipsius non modò tantum laudis, sed neque tantum scriptionis vlli post Christum datur ab eo, vt Virgini Mariæ, in alterius enim laudibus, aut actis describendis, nullibi impendit tantum verborum Lucas, vt in Maria celebranda secundum ipsius filium. An verò Apostoli Mariam laudibus celebrarint, facile est cognoscere ex eo, quòd sanctus Dionysius libro de diuinis nominibus capite tertio ad finem scribit Pontifices Ecclesiæ, Apostolos scilicet, multosque ex fratribus, in quibus ipse Dionysius, Hierotheus, ac Timotheus, præsentem Iacobo Domini fratre, & Petro, maxima, inquit ipse, & antiquissima Theologorum columna, non alia de causa conuenisse, nisi vt Mariam contemplerentur, & ex eius contemplatione infinita potentia præditam bonitatem, quantum ferret imbecillitas eorum, laudarent. En quanti factus vel solus Mariæ aspectus ab ipsis Apostolis, quanta laudatione in Deum, Dei que ipsius infinitam potentiam & bonitatem referenda dignus iudicatus. Hinc in omnibus Liturgiis, de quorum primæua antiquitate agimus in secunda coniunctione, ante omne honorificentissima mentio Virginis habetur: vt ab Apostolis ipsis, à quibus illæ manarunt, institutum sciamus de sententia Spiritus sancti, vt in sacratissima Missa ab omnibus Maria laudaretur: sic licet videre in Liturgia Iacobi, quæ creditur omnium maxime antiquitatem conseruare, in Æthiopica, Syriaca, Græca, Latina.*

Hinc Irenæus: *Sicut Eua inobediens facta, & sibi, & vniuerso generi humano causa facta est mortis, sic & Maria habet præde-*

stinatum

Apostoli  
Mariæ lan-  
datores.

Lib. 3. aduer-  
sus hereses.

stinatum virum, tamen Virgo obaudiens, & sibi, & vniuerso generi humano causa facta est salutis. Et mox: *Eua inobediens nodus solutionem accepit per obedientiam Mariæ: quod enim alligauit Virgo Eua per incredulitatem, hoc Virgo Maria soluit per fidem.* Et alibi: *Illæ (Eua) per angelicam sermonem seducta est, vt effugeret Deum: sic hæc suasa est obedire Deo, vt virginis Eua Virgo Maria fieret aduocata, & quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per Virginem, soluat per Virginem, aqua lance disposita virginalis inobediens per virginali obedientiam.* Irenæi testimonium excipit Tertullianus, qui libro de carne Christi Mariam vocat beatissimam & gloriosissimam. Cyprianus autem, vel æqualis Cypriano scriptor libro de Christi natiuitate: *Spiritu sancto obumbrante incendium originale (In Maria) extinctum est, ideoque innoxiam affligi non decuit, nec sustinebat iniuria, vt illud vas electionis communibus laxaretur iniurijs, quoniam plurimum à ceteris differens natura communicabat, nõ culpa eratque ei proprium priuilegium, quòd nulla mulierum, nec ante, nec deinceps meruit obtinere, quòd erat simul mater & virgo, singulis titulis insignita. Vnde & matri plenitudo gratia debebatur, & virgini abundantior gloria, quæ carnis & mentis integritate insignis spiritali & corporali intus & extra Christi presentia fruebatur.* Et mox: *Nec recesserat à venerabili pectore matris Spiritus sanctus ad verbum Gabrielis elapsus, possidebat domum suam, & templum, quòd sibi consecrauerat, adornabat, seruabat sacrarium suum, & sanctimoniam thalamum honorabat.* Hæc Cyprianus. Cypriano concinit antiquus martyr Methodius, qui sub Valeriano & Decio pro Christi cultu vitam profudit, sic igitur ille in oratione ob hypapantem Domini, ad prolixitatem vitædam, Græcis verbis omisissis: *Benedicta, inquit, tu celeberrima & desideratissima, tuum Dei genitrix nomen diuinis benedictionibus & gratis omni est ex parte refertum. Tu fidelium fax, tu incircumscripti (si ita quidem loqui fas est) circumscriptio, tu speciosissimi floris radix, tu creatoris mater, tu nutrix omnia nutriens, tu cuncta continentis & comprehendens comprehensio, tu illius gestatrix, qui verbo suo portat vniuersa, tu porta, per quam in carnem ingressus est Deus, tu purificantis carbonis forceps, tu præangustus illius sinus, qui sinu suo omnia complectitur, tu incomprehensibilis illius roris vellus, tu Bethleemica illa cisterna, quam velut vitæ refocillatricem Dauid desiderauit, & ex qua immortalitatis poculum immortalibus emanauit: tu propitiatorium, per quòd Deus humanam naturam innotuit, tu impollutum illius indumentum, quod*

j. Pars.

X

luce,

luce, uti vestimento circumfunditur: tu Deo, alioquin nullius rei indigo, carnē, quam non habebant, dedisti, quo in quā hac ratione omnipotēs, id quod esse dignatus est, homo videlicet, verē apparet, quid hoc illustrius? quāve sublimius? qui cælum & terrā implet, cuius præterea sunt omnia, quacūque mouētur atque subsistūt, is tui factus est indigus: tu enim admirabilē incarnationem, quam aliquando nō habuit, Deo mutuā dedisti tu potentem illum corpore tanquam decenti quadam panoplia induisti, per quā quidem facile à me caperetur & cerneretur: ego verò tutū & commodum ad illum accessum haberem, per quam etiā ignita omnia maligni tela extinguuntur. Euge, euge mater Dei, & an illi. Euge, euge, quæ debitorem illum habes, qui omnibus mutuū dat. Deo namque vniuersi debemus: tibi verò etiam ille debet proinde, qui dixit: Honora patrem tuum, & matrem tuam: ut is decretum à se promulgatum seruet, atque adeo hac parte alijs præstaret, omnem matri & gratiam & honorem impendit, quæ certam secundæ natiuitatis ministrā se præbuit: quanquam ipse patrem (hominem) nesciens secundum hanc ipsam natiuitatē, in matrē viri expectem vltro sibi cooptauit. Et mox: Quapropter ego cū celebri Propheta de immensa excellētia tua nos admonēte. cōcludēs dixerim, Quam magna est domus Dei, & ingēs locus possessionis eius? Magnus, & non habet finem, excelsus & immensus. Rursus eā vocans glorificatam, Deoq; dignam sedē, quæ solis mentis oculis cōspici possit, arcāmq; animatam nostri legislatoris Dei, & eius, qui loco comprehendi nō potest, cælum verē comprehensibile, subiicit: salue dilectionis Dei thesaurus: salue humanitatis filij fons: salue humanitatis vmbra culum. Hucusque Methodius martyr sanctissimus. Nūc aures demus illi Gregorio, qui ob miraculorum effectiōnem dictus est Thaumaturgus: igitur ille in oratione de Annūciatione, quæ exstat in bibliotheca Gulielmi Sirleti Cardinalis omni doctrinarum genere excellentissimi, pietatēque ac religione præstantissimi, quā post eius obitum pari virtutum laude nūc florens Cardinalis Ascanius Columna possidet (omitemus autem Græca, ut breuitati consulamus) ait sic, Mariam dici gratia plenam, quod in illa Virginitatis gratia thesaurus reconderet, quæ sola ex omnibus generationibus sancta corpore & spiritu fuerit, sola ferens eū qui verbum portat omnia: & non solum Angelus pulchritudinē sanctæ Virginitatis, sed & virtutes animi admiratur: & idcirco *κεχαρισμένη* appellauit. Hæc ille, qui, ut mox dicemus, ab ipsa Deipara veritatē Catholicam fuerat edoctus. Succedit Thaumaturgo

Magnus

Magnus ille Athanasius, qui sic sermone de sanctissima Deipara, quem Glycas & alij Græci esse Athanasij testantur. Factum est, inquit, ut gratia plena appellata sis, utpote quæ omni gratia abundares: idq; per superuentū Spiritus sancti, ideōque vultum tuū deprecabūtur omnes diuites plebis, ditati scilicet istiusmodi, & spiritualibus contemplationibus. Et mox: Spiritus sanctus in Virgine descendit cū omnibus virtutibus essentialibus, induēs eā gratia, ut in omnibus gratiosa esset. atq; idcirco gratia plena cognominata est, eo quod ab impletione Spiritus sancti omnibus gratijs abundaret. Similia & Ephrē oratione ad Deiparā. Hos sequitur Epiphanius, cuius hæc sunt verba cōtra Antidicomarianos: Beata mater Dei per Eū significatur, quæ per anigma accepit, ut mater viuētium vocaretur. Illa etenim mater viuētium vocata est etiā postquā audiuit, Terra es, & in terrā reuerteris post transgressiōem & mirū est, quod post hanc transgressiōnem magnū cognomē habuit, & quod quidē pertinet ad rē sensibile, ab illa Eva omnis hominū generatio est deducta in terra. Hic autem verē à Maria hæc vita mūdo genita est, ut viuētē gigneret, & fieret Maria mater viuētium. Eva datū est operire corpus sensibile propter nuditatem sensibilem. Maria autem datum est à Deo, ut pareret nobis agnum, & ex gloria ipsius agni fieret nobis velut à vellere sapiētiae per virtutē ipsius indumentū incorruptibilitatis. Et mox aliterens ē carne Mariæ quodāmodo ædificatam Ecclesiam, veluti ē costa Adami ædificata est Eva, subiicit: De Maria enim accipitur (liceat mihi hoc dicere) quod scriptū est & de Ecclesia: Relinquet homo patrem suum, & matrem suā, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Mysterium hoc magnum est in Christo dico, & in Ecclesia, & vide scripturarum exactam sinceritatem, quod de Adam quidem dixit, formauit, de Eva verò non formatā esse, sed ædificatam. Accipit enim, inquit, vnā de costis eius, & ædificauit ipsi in uxorem. Ut ostendat, Dominū quidem de Maria efformasse sibi ipsi corpus, ab ipsa verò costa ædificatā esse Ecclesiā in eo, quod punctū & apertū est ipsius latus, & mysteria sanguinis, & aqua, præmia redēptionis facta sunt. Hæc ille de Maria, ē cuius carne Christus formatus, qui per Eucharistiam sibi nostra corpora adiungens ædificat Ecclesiā in semetipsum nouū virū, nouūmq; Adamū. His autē quæ maiora Mariæ possunt attribui? Rursus idē sermone, quem Ioannes Pius ē Græco vertit: O virgo sanctissima, quæ exercitus Angelorum in stuporem deduxisti. Stupēdum enim est miraculū in cælis, mulier amicta Sole: stupēdū miraculū in cælis, mulier gestans lucem

X

in vltis:



in vlnis: stupēdū miraculū in calis, alter thronus Cherubicus: stupendū miraculū in calis, mulieris filius, qui & ipsius & saeculorum est pater: stupendū miraculū in calis, thalamus Virginis habens filium Dei, Deū sponsum Christum. Ambrosius his consentit inquit libro secundo de Virginibus: Quid nobilius Dei matre? quid splendidus ea, quam splendor elegit? quid castius ea, quae corpus sine corporis cōtagione generauit? & ut de ceteris eius virtutibus taceā, virgo erat non solum corpore, sed etiā mente. Audiamus post hos Chrylostomū, cuius haec sunt verba: Magnū reuera Virgo haec mundi miraculū est, ecquid enim in rerū vniuersitate queat hac maius ac sublimius inueniri? sola haec caelum & terrā amplitudine superauit, quidnā illa sanctius? non Propheta, nō Apostoli, nō Martyres, non Patriarchae, non Patres, non Angeli, non Throni, non Dominationes, nō Cherubim, non Seraphim, non aliud denique quidpiā inter creatas res visibiles, aut inuisibiles, vna hac maius aut excellentius inueniri potest. Consentit his Cyrillus, qui sic homilia sexta Ephesi in maximo Episcoporu cōuentu dicta: Salue per nos sancta Deipara, pretiosiss totius orbis thesaurus, lapas inextinguibilis, corona virginitatis, sceptrū recta doctrina, templū insolubile, locus eius qui loco capi nequit, mater, & virgo per quā in Euāgelij Benedictus nominatur, qui venit in nomine Domini. Salue, quae incōprehensibilem in sancto virginali vtero comprehendisti, per quam sancta Trinitas per vniuersum orbem adoratur & glorificatur per quā caelum exultat, per quā Angeli & Archangeli letantur, per quam Demones fugantur, per quam Diabolus tentator cali decedit, per quā prolapsū plasma in caelum recipitur per quā vniuersa creatura idolorū insania detēta ad cognitionē veritatis venit, per quā sanctum baptisma contingit credentibus, per quā oleum est exultationis, per quā per totum orbē fundata sunt Ecclesia, per quam gentes ducuntur ad pœnitentiam. Et quid multa connumero? per quā vniuersus Dei filius ihs, qui in tenebris & vmbra mortis sedent, resplenduit, per quam Prophetae prænunciarunt, per quam Apostoli salutē gentibus pradicarunt, per quā mortui excitantur, per quam Reges regnant, per sanctam videlicet Trinitatē. Et quid adeo valet eloquio, vt plurimum laudatā Mariam satis celebret. Haec ille, qui & libro de recta fide ad Reginas refert altoru Episcoporu voces haec dicētium: Quem (Christum) huiusmodi maculatis parturitionibus parturiebat salutē nobis Maria vniuersae genitrix, pulchritudinis mater, maximi para, lucifera, Quid verò de illa Hieronymus? Ceteris virginibus, ait ille, per partes praestatur gratia, Maria verò se totā infundit gratia plenitudo,

Ser. in hypapati Domini.

Serm. de assumptione.

qua fuit in Christo, quanquam aliter, & aliter: quia in Christo fuit plenitudo gratiae tanquam in homine personaliter diffinito, in Maria verò vt in templo singulariter consecrato: vel aliter, in Christo fuit plenitudo gratiae sicut in capite influente, in Maria verò sicut in collo transfundente. Haec Hieronymus, quamuis aliqui dubitent, an haec sint Hieronymi verba, vel alterius, Catholici tamen doctoris, quod sermo, cuius illa sunt, insectetur errorē Nestorij. Atqui Nestorius & Hieronymus ambo viuebant Theodosio iuniore imperante, & quamuis error Nestorij post obitū Hieronymi aperte in publicum prodierit Constantinopoli, quid verat paulò antè cœpisse disseminari, aut ab aliis pradicari? Hieronymum sequitur Augustinus, qui scribit plus gratiae Mariae, quam reliquis, ad vincendum ex omni parte peccatum, fuisse collatum, quae cōcipere ac parere metuit Saluatorem. & serm. 2. Natalis Domini, ait: Cum dixit Angelus, Gratia plena, ostendit ex integro iram exclusam prima sententia, & plenam benedictionis gratiam restitutam. At Proclus Cyzici, mox etiā Constantinopolis Episcopus: Haec, ait, spiritualis secundi Adami paradysus, haec vniuersarum inter se naturarum officina, haec salutaris reconciliationis panegyris, haec thalamus, in quo verbum humanam carnem sibi desponsauit, haec animatus natura rubus, quem diuini partus ignis non consumpsit, haec verè leuis illa nubes, quae super Cherubim sedentem in corpore suo gestauit, haec vellus mundissimum caelesti pluuia madens, ex qua pastor ouem induit, haec ancilla & mater, virgo & calum, haec sola pons est, per quē Deus ad hominem descendit, haec admiranda illius aconomia tela, ex qua, & in qua ineffabili modo quodam admirabilis illius vnionis tunica confecta, cuius quidē extor existit Spiritus sanctus, nexatrix virtus ex alto obumbrās, lana vetusta, villosaq; Adami pellicis subtegmē, impolluta Virginis caro, radiis textorius, immensa gestantis gratia, artifex, verbum per auditum illapsū quis vidit, quis audiuit talia? Incircumscriptus Deus vterum inhabitat: quem cali non capiunt, venter complexus est Virginis. His similia à Chrysologo habemus, qui sic oratione de Virginis annunciatione: Verè benedicta, quae & diuini germinis suscepit gloriam, & Regina totius existit castitatis. Verè benedicta, quae fuit maior celo, fortior terra, orbe latior. Nam Deum, quem mundus non capit, sola cepit: portauit enim, qui portat orbem: genuit genitorem suum, nutriuit omnium videntium nutritorem. Sed vt finem faciamus, qui plura volet, habet in promptu clarissimos ac sanctissimos viros, qui Deiparae laudes contexunt,

Fulgentium, Gregorium Magnum, Andream Hierosolymitanum, Sophronium, Ioannem Damascenum, Illesonsum, Rupertum, Petrum Damiani, Anselmum, Bernardum, Albertum Magnum, Bonaventuram, Thomam, et alios plurimos omitamus, qui sane nostri sunt, ex Ecclesia nostra. Atque ob id, cum beatam predicent ex animo Mariam, quod illi magna fecerit qui potens est, Dei misericordia est cum illis, continuata quadam eiusdem doctrinae traditione sibi succedentibus, atque a progenie in progeniem timentibus Deum. Quod cum non contingat multis haereticis, ut e generatione omni in omnem generationem predicent Deiparam beatam, neque Deum timentes sunt, neque illius misericordiam consecuti, ac proinde neque ex Ecclesia Dei. Sed haec haud satis. Haeretici namque aliqui laudare ex aliqua parte eam videntur. Quocirca veniamus ad alia.

*Admirabilis diuinaque institutio & amplificatio religiosi cultus debiti Deiparae ac sanctis, ostendit quae sit Ecclesia Dei.*

### C A P. VIII.

II.  
Argumen.

**N**on est nobis, inquit Apostolus, colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus spiritualia nequitia in caelestibus, aduersus rectores mundi tenebrarum harum. Quocirca daemones cum suis impiis & haereticis aduersus Christum sanctosque illius, Christus aduersus daemones & eius satellites pugnat. Ille gloriam Christi sanctorumque tollere, Christus suam suorumque gloriam magis ac magis extollere, impios & haereticos dedecore omni adspargere, quando haud respiscunt, contendit. Suis enim Christus vult per se, ac post se eandem claritatem communicari, quam Pater ipsi est largitus, ut est apud Ioannem. Ac sane videtur aliquando cum suis daemones Christum sanctosque eius e terris exterminare, inclusum saxo & obstructum sepelisse, sed ad extremum victus ac prostratus iacet, Christus cum suis illustrior ac splendidior emergit: Videmus an ita sit, Ecclesiamque totius euenta mirabilia percurrentes ac memoria reperentes, quam sit Deus mirabilis, ut canit Dauid psalmo 67. in sanctis suis, contemplemur.

Ac

Ac primum sit tempus a Christo cruci affixo usque ad Constantinum, quo quid non est daemones aduersus Christum, Deiparam, sanctosque illius molitus, per gentes atque haereticos? Hi doctrinis mendacibus, illae tum his, tum gladio: sic igitur oppugnabantur & animi & corpora nostrorum. Et quidem quanta fuerit Dei providentia intuentis corporibus, ac reliquiis sanctorum, persequimur late signis secundae coniunctionis. Quamobrem Catholici, ut sanctis suis honor seruetur, martyrum reliquias altaribus includebant, ac super illa Missam sacratissimam celebrabant: ob id Ioannes ait in Apocalypsi animas sanctorum clamare sub altari Dei, quod hac spectare tradit Augustinus: quin conuentus agebant ac festa in martyrum coemeteriis, ut ex edicto Gallieni Imperatoris inter alia docet nos Eusebius Caesariensis. Gesta martyrum scriptis mandabant, atque ob id septem notarios in vrbe Clemens Papa instituit, ut habetur in eius vita: simulque sanctorum in Canone Missae honorifica mentio facta, ut e Dionysio Areopagita, Cyrillo Hierosolymitano, & Augustino cognoscimus. Quin templa & Ecclesias illis excitabant, ut supra docuimus. Sed quando daemones est cum sanctissima Deipara bellum speciale ab ipsis mundi exorientis incunabulis indictum: hinc ipsis Apostolorum temporibus haeretici, qui Christum Deum, Mariamque Virginem negabant. Ebion namque, & Cerinthus, ac post eos Carpocrates afferebant Mariam virginem nullo modo fuisse, Christumque e Iosepho genuisse: ut scribit Ignatius, Irenaeus, Tertullianus, ac post hos Epiphanius, ac Theodoretus. Has ob causas, ut Epiphanius idem tradit, Lucas Euangelium scripsit, in eoque maxime Virginis laudes persequitur, ac manifeste in principio Euangelij refert ipse idcirco se illud opus aggressum, quod non probaret ea, quae ab aliis scripta essent. Multa namque Cerinthus & Ebion fuerant mentiti, scriptaque consignarant. Ob eandem similiter causam, Ioannes & ipse, cui Virgo commendata fuerat, Euangelium suum contexit, Christi que diuinitatem potissimum restituit aduersus Cerinthus, ut ait Hieronymus libro de Ecclesiasticis scriptoribus. Quia haec, ut patet, Spiritu sancto providente, Apostolos impulit, ut symbolum contexerent, in quo inter alia ad honorem Deiparae est articulus ille de Christo: *Natus ex Maria virgine*. Neque vero Lucas habuit satis Deiparam suis sacrosanctis scriptis ita commendare,

*Apoc. cap. 6.  
Aug. serm. 11.  
de sanctis.*

*Histor. lib. 6.  
cap. 12.  
Dionys. eccles.  
Hier. cap. 3.  
Cyril. Cate. 1.  
Mystag.  
Aug. lib. 20.  
contra Faust.  
& lib. de cura pro mortuis.*

*Ignat. ad Philadelph.  
Iren. lib. 1. cap. 5. 26.  
Tert. de carne Christi.  
Epip. haer. 51.*



Euseb. lib. 7.  
cap. 4.

sed præterea voluit ipsius plures imagines ad æternam illius memoriam depingere, ut è Nicephoro & Græcis habemus: quin alij Apostolorum similiter, aliorumq; imagines depinxere, ac posteris tradiderunt, ut Eusebius Cæsariensis testatur. Sicut igitur dæmon cum suis conatibus est Deiparæ ac sanctorum gloriam nomen & corpora ad nihilum redigere, sic Catholici duce Christo ac Deo illorum gloriam scriptis, ac rectis decretis, cultuq; religioso, corpora similiter, ac reliquias eodem modo sunt tutari. Dæmonis verò furor maximè sæuit extrema hac tempestate. Nam Diocletianus, ad omnem Christi & sanctorum non modò dignitatem, sed etiam memoriam tollendam, iussit omnia Christianorum scripta comburi, Ecclesias omnes eueri, Christianos omnes ad nihilum redigi, ut latè persequitur libro octauo & nono Eusebius: quocirca Diocletianus cognomenam Euerforis Christianæ religionis tulit, ut ex inscriptionibus eius constat: sed mox illi successit Constantinus, qui magnificentissimas ædes construxit, acta Christianorum scriptis consignari iussit, & nihil omisit ad amplificandum Christi & sanctorum decus in terris.

II.  
Tempus &  
amplificatio.

Secundum tempus est ab Arianis vsque ad spurcissimi Mahometis æratem. Atque hoc tempore Ariani in primis Christo auferebant diuinitatem cum Patre consubstantialem, Vigilantius inuocationem reliquiasq; sanctorum contemnendas asserbat, Nestorius nullo modo virginem vocandam Dei matrem. Et aduersus Arianos quidem tum cætera, tum verò illud constitutum, ut in fine psalmorum multarumq; precum diceretur: Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto: Symbolum Nicænum sæpius publicè in Ecclesiis recitaretur: illud verbum Consubstantialis magis usurparetur, personæ similiter vocabulum ad distinctionem notitiam sanctissimæ Trinitatis. Aduersus autem Mariæ aduersarios, & ad ipsius honores amplificandos, communi decreto Ephesini Concilij constitutum, ut Virgo appellaretur Deipara, ac mater Dei, ac magis in ore Catholicorum esset Angelica, ut vocatur, salutatio, conflata è verbis Angeli, Elisabethæ, & Ecclesiæ, in qua mater Dei vocatur, auxiliumq; illius imploratur: quin in more poni ceptum, ut in Liturgiis publicis ea salutatio recitaretur in Oriente: quod possumus cognoscere ex Æthiopica, Syriaca, & Græca, Iacobi, Basilij, & Chrysostomi, in quibus hæc salutatio voce alta recitatur ad honore Virginis in sacratis-

simâ

simâ Missa. Præterea tribus festis publicis Virginis cultus magis amplificatus, Natiuitatis, Præsentationis, Assumptionis. Et de Natiuitate quidem Virginis habentur sermones Græcè scripti nomine S. Ioannis Chrysostomi, S. Procli, Ioannis deinde Damasceni, Andreæ Cretensis, & aliorum: mestioq; habetur istius festi in sacramentario antiquissimo S. Gregorij, quod exstat in bibliotheca Vaticana: de Præsentatione habentur sermones S. Germani Episcopi Constantinopolitani, & Georgij Episcopi Nicomediæ, quos Surius refert tom. 6. ac sunt Græcè scripti in bibliotheca Sfortiana Romæ. De Assumptione habetur mentio in sacramentario prædicto S. Gregorij, & exstat concio in eam nomine S. Athanasij, quæ putatur Cyrilli, aut alterius Cyrillo equalis: similiter & alia nomine S. Hieronymi, quæ attribuitur ab aliis Sophronio, ab aliis alicui qui Synodi Ephesinæ temporibus vixerit. Nicephorus hoc festum scribit edito Mauritij Imperatoris renouatum & stabilitum. Est & Annunciationis festum, quod his longè verustius est, illudq; à maioribus acceptum scribit August. lib. 4. de Trinit. cap. 5. Præter hæc, ut magis Virgo sanctissima celebraretur, admiranda illa Pulcheria conquisiuit studio diligentissimo reliquias omnes, quæcunque pertinerent ad Deiparam: & cum multas reperisset diuinis miraculis illustratas, Constantinopolim transferri curauit, ac tria magnificentissima templa Deiparæ construxit, ut Nicephorus post Euagrium recenset. Quantum porrò spectat ad hominum sanctorum, sanctarumq; rerum cultum: his temporibus maximè ceptum celebrari dies festos inuentionum & translationum, quæ diuinissimis miraculis contingere. Nam crux inuenta est Hierosolymis studio Helenæ, agnitaq; miraculi, ut omnes norunt, clarissimo euentu. Similiter inuentum multò post Ioannis Baptistæ caput, quod postea à Theodosio iuniorè Constantinopolim translatum fuit: meminit eius rei & miraculorum Sozomenus. Celebritas hæc agitur die 24. Februarij. At S. Ambrosius 10. Maij reperit corpora sanctorum Nazarij & Celsi: ac tunc edita nobilissima miracula, de quibus omnibus Paulinus in Ambrosij vita. Præterea verò inuenta corpora sanctorum Stephani, Gamalielis Nicomedis, & Abibonis, innumeraq; toto penè orbe edita miracula propter eorum reliquias in multa loca missas, de quibus latè Augustin⁹ inter alios, cuius nos verba retulimus in signis secundæ conuentionis. Agitur

Festa virgini  
instituta.

Niceph. lib. 17  
cap. 28.

Lib. 7. cap. 21.

Aug. li. 20. de  
ciuit. Dei. c. 8.  
& ser. de di-  
ner. 31. 32. 33.  
episto. 103. ad  
Quinct.

X 5

hoc

hoc festum Augusti 3. die: & harum rerum meminere Marcellinus in chronico suo, Prosper lib. predictionum, cap. 6. Euodius Episcopus Vzalensis duobus libris in hanc rem speciatim cōscriptis. Post hæc Pulcheriæ Augustæ diuinitus patrefactæ multæ sanctorum reliquæ, vt quadraginta martyrū, & aliorum, de quibus Euagrius & Nicephorus. Sicut itaque Vigilantius cum suis sanctorū reliquias cōtemnendas cōtendebat, sic Deus contra honorandas ac nobilitandas ostendit: Catholiciq; diuinis monitis obsecuti illorum festa auxerunt. Sed translationum quidē verulissima esse illa videtur, qua S. Ignatij corpus à suis Roma est Antiochiam reportatū, & extra portam Daphniticam collocatum, vt S. Hieronymus lib. de scriptoribus Ecclesiasticis narrat, & Chrysostomus oratione propria. Verū tempore hoc, de quo agimus, potissimum celebrati cœptæ institutionibus festis translationes sanctorum, cum Constantinopolim sunt aduecta corpora SS. Andreæ, Lucæ, Timothei die 9. Maij anno 23. Constantij Imperatoris, vel vt vult Hieronymus in Vigilantium, Constantini.

Est alius modus amplificandi cultus sanctis debitus hoc tempore diuinitus institutus ac prouectus. Nam passim Christiani suis liberis sanctorum nomina imponere cœperunt. Multi similiter Poëtæ extiterunt celebriores, qui facta illorum versibus sunt prosecati: in his S. Gregorius Nazianzenus, Paulinus, Prudentius, alijque. Præterea verò ciuitates de illorum nomine conditæ sunt hoc primum tempore. Sergiopolis namque ædificata est in honorem Sergij martyris in Mesopotamia, de qua vrbe multa post alios Nicephorus & Euagrius. Hoc igitur secundum tempus religiosi cultus debiti sanctis, ac clariorib⁹ per nostros modis diuino spiritu impellente amplificati. Desit hoc tēpus in Chosroë Persarū Rege, qui tota penè Asia subacta, multisq; vastationibus illam Christianam religionē conatus est per multos annos in iis locis extirpare, dictitās se prius pacem Christianis haud daturum, quam illi crucifixo contempto Solem coluissent. Tunc innumera Christianorū millia necata, multa abducta in seruitutem, quod è Zonara & Paulo Diacono liquet.

Tertium tēpus est ab ætate Mahometis, vsque ad Hierosolymas à nostris receptas. Atq; hoc Mahometes in primis turpissimas in orbem leges adduxit, Christo nō modò diuinitatem negauit, sed primas illi abstulit inter sanctos,

sibi que

sibi que illas abrogauit, secundas Christo in cælis dedit, & hæc impias opiniones armis ac vi stabiluit inter mortales, ad eas omni voluptatum genere cunctos allexit: & quamuis sanctis & eorum reliquiis cultum non sustulerit, imagines tamen omnes deiiciendas dixit, crucemq; potissimum, quod illi negaret affixum Christū. Accessit ad hæc, quod Philippicus, Leo Isauricus, Constantinus Copronymus, Leo Armenus, Michaël Balbus in Oriente aduersus imagines sacras, & eorum cultores nullum non bellū mouerunt. Amplius autem Copronymus in virginem Mariā maximè iniurius, & in omnes sanctos quod scelus etiam Michaël Balbus est imitatus, sanctorum reliquias, eorumque honores omnes perdere contendit. In Occidente autem Claudius Taurinensis imaginum sacrarum cultum similiter oppugnauit. Ac Mahometani sanè per hoc tempus Asiam, Africam, Hispaniarumq; maximam partem cœperunt: quibus in locis maximè detractū cultui, qui Christo, Deiparæ, sanctis, & eorum sacris rebus debetur: sed in Occidente maximè amplificatus. Hucusque enim religiosi honores post Deum, ac propter Deum, Christumq; Deiparæ, & sanctis debiti in Oriente incrementū sumplerunt. Ex hoc autē, post Photij scilicet tempora, & annum 1363. cœperunt Græci à nobis, & Ecclesia Catholica discessionem moliri: annoque 1053. Michaël Patriarcha nos ausus est excommunicare, vt è litteris Leonis Noni apparet: & quamuis ad mentem visi sint redire, nihilominus post obitum Michaëlis Paleologi in aperta dissidia sic erupere, vt paci publicæ non fuerit amplius locus, licet Imperator Constantinus in Concilio Florentino cum plurimis Episcopis dederit se nobis. Atque ita simul ex hoc tempore non modò inter eos non est amplificatus cultus, de quo nobis est sermo: sed sic omnis religio Christiana inter eos prostrata, vt profus ad interitum tendat, & ad nihilum redigantur ij, qui Christum colunt. Nos autem videamus, quomodo ab ætate Mahometis, vsque ad annum 1099. quo sunt à nostris Hierosolymæ receptæ, cultus, de quo agitur, per nostros late sit amplificatus.

Nam primò quidem: quidquid est regionum in Britannia, ac supra Rhenum & Danubium in Germania, Hungaria, Polonia, Dania, Suetia, finitimisq; locis, Christo nostro industria est adiectum: id autem duplo penè maius, quam sit Europæ reliquum. Quantum potro ad Deiparam:

festi

Niceph. li. 17.  
c. 17. & l. 18.  
ca. 21. & seq.  
Eug. l. 4. c. 27.

III.  
Tempus.



festa Assumptionis ac Natiuitatis eius post Caroli Magni  
 & Ludouici Pij aetatem in Ecclesijs Gallicanis, ac Boream  
 spectantibus celebrari cœperunt, vt è capitularibus & Cō-  
 cilio Moguntino constat. Adiectum præterea Conceptio-  
 nis festum, quod ante Græcorū dissidium celebrabatur in  
 Oriente, vt è Græca oratione, quæ exstat in bibliotheca  
 Sfortiana liquet, habita est illa à Leone Imperatore sapiē-  
 te, qui Phoriū relegauit in monasterium: atq; ex ea cōstat  
 lōgē ante id festum in Oriente celebratū: quin habetur in  
 Martyrologio Ioannis Damasceni festū hoc Conceptio-  
 nis, vt diligētissimus scriptor Canisius eruditissimè adno-  
 tauit lib. i. c. 7. de Maria. Circiter annū deinde M. LXX. in  
 Anglia hoc festū cœpit agitari propter admirabile visum,  
 quod contigit Elpino Abbati: historia verò habetur à no-  
 bis in bibliotheca nostra codice manuscripto, cuius inu. ū:  
*Et tēpore quo Gulielmus fauit huic celebriati.* S. Anselmus,  
 cuius exstat tractatus de conceptu virginali. Regna iudem  
 nobilissima se in eius peculiarem tutelam contulere. S. Ste-  
 phanus enim Rex Hungariæ, cum circiter annum mille-  
 simū se Christo darent Hungari, Deiparæ patrociniō spe-  
 ciali regnū subiecit, vt è Bonifinio liquet, & vita S. Stephani  
 à Cartuio descripta. Innumera porro oppida in Occidēte  
 condita, ac de Mariæ nomine dicta. Præterea Perri Da-  
 miani studio perfectum, vt horis septem qualibet die pre-  
 ces illi funderentur, vt pro nobis intercedat apud Christū  
 Deumq; vt in eius vita narrat Hieronymus Rubeus. At  
 Hermannus Contractus Germanus composuit canticum  
 illud: *Salve Regina*, ex quo inductum in mores, vt nemo nō  
 Christianus singulis id diebus Deiparæ dicat. Quantum  
 verò spectat ad sanctos, innumera similiter oppida in Oc-  
 cidente de ipsorum nomine vocata, apertiusq; nobilissi-  
 ma regna, & Respublicæ in eorum se patrociniū contu-  
 lere. Hispani namque, ex quo sub annum octingentesimū  
 vigesimum sextum S. Iacobus equo insidens visus est pro-  
 eis aduersus Mahometanos pugnare, sicut illum prius ve-  
 nerabantur patronum, sic postea nunquam processere in  
 aciem, quin alta voce illius nomen auxiliumq; implora-  
 rent. Respublica similiter Veneta, cum corpus sancti Mar-  
 ci Alexandria à Sarracenis capta Venetias translatum fuis-  
 set, ita se in illius tutelam contulit, vt eius insigne animal  
 nummis suis excudat, vexillis appingat, & in edictis euul-  
 gandis nomen inclamet. Vt igitur Christianæ vrbes ac

gentes

Sācti regno.  
rū patroni.

gentes ab ipsis incunabulis Ecclesiæ sanctos agnouerint,  
 & coluerint veluti suos apud Deum Christumq; patro-  
 nos, illustrius tamen sub hoc tempus huiusmodi testifica-  
 tione Hispani & Veneti id agere cœperunt, maximo, vt  
 apparet, suo bono. Desijt hoc tertium tempus in acer-  
 bilissimis suis vexationibus, quas Mahometani omnes in  
 Oriente nostris inferebant, & quas cum recitasset Petrus  
 Ambianensis eremita à se perspectas, Urbanus Secundus  
 Occidentem totum commouit, Asiamq; & Palæstinam  
 recepit.

Quartum tempus est à sacra expeditione vsq; ad huius  
 sæculi elapsa initia, quo Albigenes, VViclefita, & Hussi-  
 tæ omnem Deiparæ, sanctis, ac rebus eorum cultum cona-  
 ti sunt maximis viribus auferre, & Mahometani in iisdem  
 quibus antea furis perstiterunt, Græcis, & Orientalibus  
 subactis, & ad nihilum propè deductis. Ludouicus Septi-  
 mus regnare in Gallijs cœpit anno millesimo centesimo  
 trigesimo. Eo regnante Petrus Brusius colendos inuocan-  
 doiq; sanctos negauit, vt è Bernardi epist. 241. & vita ip-  
 sius lib. 3. c. 5. apparet. Hinc Albigenes orti templa cuerte-  
 bant, ac res omnes sacras proculcabant, vix exstincti Lu-  
 douico sancto regnante sub annum M. cc. xxxiii. Atque  
 ita hæresis hæc Albigenium, partim latenter, partim aper-  
 tē, viq; & armis Deum sanctosq; illius annos ferè cētum in  
 Gallijs pugnavit. Exortus deinde in Anglia VViclefius an-  
 no M. CCC. LXX. idem virus, aut etiam multò pestilētius,  
 euomere ac spargere cœpit, exactus in Bohemiam perre-  
 xit, Pragæ habuit impietatis horrendę sectatores, qui Hus-  
 sitæ dicti adhuc exstant.

Videamus, qui per nostros Christi, Deiparæ, Sanctorūq;  
 cultus religiosus sit amplificatus. Et quidem Prussia, Lio-  
 nia, Lithuania, Noruegia, plurimæq; his finitimæ regio-  
 nes Christo per hæc tempora à nostris conciliatæ, Hispa-  
 nia tota Mahometani expulsi, in Africa multa loca & in-  
 sulæ nobis acquisita. Quod pertinet ad Deiparam, hoc  
 primum tempore tres ordines religiosorum de ipsius no-  
 mine dicti, ipsiusq; tutelæ commissi, plurimum incrementi  
 Christianæ religioni adiecerūt. Horum primus est S. Ma-  
 riæ de monte Carmelo, vnde sanctissimi & præstantissimi  
 viri prodierunt, alter militaris S. Mariæ Teutonicorum, à  
 quo Prussia Liouoniaq; bello acquisita nomen Christo de-  
 dit. Ab hoc ordine cōditum in Prussia est Mariëburgum,

sive

Ordines re-  
ligiosi dicti  
de nomine  
virginis.

sive vrbs Mariæ, sedis magni Magistri celeberrima ac nobilissima. Tertius est ordo haud sanè ignobilis, qui Seruorū S. Mariæ vocatur, quod hi scilicet seruos Mariæ se profiteantur: à sancto præterea Dominico rosarij, vt vocant, recitandi, vitæq; Virginis & Christi simul contemplandæ consuetudo laudabilis inducta. Per hæc tempora similiter institutum ad implorandam Mariæ opem aduersus Mahometanos, vt ter signum campanæ, vt aiunt, detur, ac ter Angelica salutatione Deipara honoretur vespere, mane, meridie. Cōceptionis porrò festum, Scoti acutissimi Theologi doctrina maxime confirmatum, Sixti Quarti legibus sancitum, & à cunctis Catholicis in mores publicos est receptum: adiectum præterea Visitationis ab Urbano Sexto, & Bonifacio Nono. Huc accedit, quod Deus illammet domum, in qua fuit educatus, & in qua mansit tot annos in Nazareth, mirabiliter in Italiam transuexit in Picenū, quæ diuinissimis miraculis florens animos hominum maxime inflammavit ad amorem Virginis, & Dei contigit tanta res Bonifacio 8. sedente: historiam latè refert Hieronymus Angelita Recinensis, Blondus, Leander. Quod spectat ad alios sanctos, hoc primum tempore cœpti ordines religiosorum de sanctorum nomine vocari, multo iustius sanè, quā vel alij à patria, vel à loco, vel à cognatione, & euentu. Hinc Augustiniani, Benedictini, Frāciscani, Dominicani, & alij gloriam sanctorum non parum cognomēto huiusmodi propagantes. Nam quamuis antea plurimi sequerentur instituta Antonij, Hieronymi, Benedicti, Basilij, Augustini, non videas tamen monachos vltos ferè à scriptoribus nominari à nomine istorum: his temporibus ceperunt distingui familiæ, quasi membra vnius corporis ab vno spiritu cōtenta & gubernata. Prius vniuersi monachi, communi nomine nuncupabantur, nunc ad gloriam suorum sanctorum voluit esse Deus membra distincta, vnoq; inter se spiritu fidei & caritatis cohærentia, diuersis tamen cognominibus separata. Sed quod maximum videtur, hoc tempore concessum est illud. Plurima ab historicis & scriptoribus narrantur esse corpora sanctorum, quæ ab ipsis Ecclesiæ Christianæ incunabulis ex se emiserunt iugiter oleum, mannam, vt vocāt, sanguinem, liquorēve alium, & habentur adhuc illa in terris, præsertim verò in Italia, de quibus nos signo de admirandis affectionibus cadaverum sanctorum: sed hoc tempore dedit aliud admirandum

dum

dum Deus corporibus sanctorum ad conciliandum illis honorem. Multis namque stigmata clarissime impressit, vt sancto Frācisco, aliorumq; cordibus, aut visceribus similiter effigies rerum cælestium mirabiliter insculpsit: totam rem nos persequimur fusiùs signo de stigmatibus. Postremò ad eorundem sanctorum cultum latè amplificandum Deus prouidit, vt insulæ amplissimæ, loca que telluris continētis, flumina, promontoria oppida, portusq; de sanctorum nomine appellarentur. Verbi gratia, insula sancti Dominici est in Indiis Oriētalibus satis ampla, ac sancti Laurentij propè promontorium Bonæ spei in Africa est ex amplissimis omnium, quas Oceanus circumfluit. Inter Tertiarias verò est insula S. Mariæ, S. Michaëlis, inter eas, quæ Promontorij Viridis nominantur, sunt insulæ sanctorum Antonij, Vincentij, Lucie, Nicolai, Iacobi, sub Æquinoctiali autem SS. Thomæ, Pauli, Matthæi, aliarq; alibi haud mediocres, quas longissimum foret enumerare singulas. Quocirca quantum tempus superiori cōnexum est, quod traducimus, & quo pestilentissimi qui dicuntur Protestantes exorti, longè omnium, quot vnquam fuerint, nefandissimi in Deum, Christum, Deiparam, sanctos, eis que res dicatas scelestissimi, aduersus quos Deus modis omnibus suorum cultum contendit euehere. Nam si de Christi cultu propagato agamus, plus est illi hoc sæculo adiectū quo ad multitudinem gentium, locorumque amplitudinem, quā toto temporis spatio, quod ab ortu Christi vsque ad nos est exactum. Quantum verò ad Deiparam, tot insulæ, vrbes, portusque ab illa sunt nomē sortitæ, vt ad ambiguitatem tollēdam, fuerit opus aliud singulis cognomē adiacere. Verbi gratia, hæc sunt insulæ diuersæ. In Indiis Occidentalibus, S. Mariæ Vadalupæ, Remediorum, Montis Seruari, Rotundæ, Antiquæ. Similiter hæc ciuitates de nomine Mariæ dictæ in insula S. Dominici, vrbs sanctæ Mariæ de Pace, Cōceptionis. Rursus in Hispania noua ciuitas Conceptionis, item Purificationis. Longum verò nimis esset, si vellemus ænumerare vrbes & insulas alias de nomine cuiuslibet sancti dictas, quibus honor illorum maxime constituitur & amplificatur.

Illud porrò hic obseruandum, tribus maxime temporibus à nostris operam datam, vt sanctorum gesta colligerentur, & è tenebris quodammodo in lucem darentur cunctis ad legendum proposita.

Primum

Stigmata  
impressa  
corporibus  
sancti.



Primum fuit viuente Constantino, quo Imperator iste Christi studiosissimus dedit in mandatis Eusebio Cæsariensi, vt id præstaret, ex quo Diocletianus comburenda omnia Christianorum scripta mandarat.

Secundum tempus est post Iconomachorum tempestates, è quibus nonnulli, & in his Copronymus, illorum memoriam delere conatus est, quo Symeon Metaphrastes, & sub eadem tempora Beda inter nos, & mox Ado Viennensis acta sanctorum collegerunt.

Tertium est nostrum, quo Protestantes sanctorum nomen abolere vnà cum cultu contendunt: & hoc Aloysius Lippomanus, Laurentius Surius, & Cæsar noster Baronius sanctorum gesta scriptis illustrare sunt aggressi: & Surius quidem vitas illorum in septem tomos digessit, quod ex parte egerat Lippomanus, Baronius edidit Ecclesiasticos annales, & Martyrologium doctissimis annotationibus locupletauit. Multi præterea religiosi viri vitas sanctorum ex omnibus ordinibus scripsere. Congregatio præterea nostra hoc sibi onus assumpsit, vt Romæ quotidie vitas sanctorum in publico conuentu recitaret. Quocirca nunquam magis Deus suos excitauit ad suorum gloriam conseruandam, quàm sæculo hoc nostro.

Miracula  
perennia è  
corporibus  
sanctorum.

Id verò ipse mirabilissimis euentis voluit palàm facere. Perenne namque & diuinum miraculorum genus è sanctorum corporibus induxit in terras. Nemo non scit Neapoli adseruari ampullam sanguinis sancti Ianuarij, illa quotannis publica supplicatione nobilissimæ ciuitatis deferretur ad locum, in quo est caput Sancti, vbi ad illud appropinquauit, sanguinis concretus incipit efferuescere, & cunctis videntibus ac stupentibus ebullit. Quonam tempore huius rei sit factum initium, nondum mihi satis est exploratum. Baptista Fulgosius libro rerum memorabilium meminit huius rei à se visæ. Antiquiorem testem nescio. Is cum Genuæ Dux esset anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo patria pulsus est. Sed Alexandro Sexto sedente facta est translatio corporis sancti è Monte Virginis, vt vocant, Neapolim, creatusque est Alexander anno millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo. Post hæc anno millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto, cum iam è monasterio sancti Archangeli translata fuisset in monasterium sancti Gregorij, in quo virgines sacre morabantur, ampulla san-

guinis

guinis, quæ martyris cuiusdam dicebatur esse, sed ignorabatur cuiusnam, Abbatissa monasterij, de consilio religiosi presbyteri, vt cognosceret cuiusnam martyris ille sanguis esset, apposuit decentissimè supra altare ampullam sanguinis, Deum rogans, vt qua die celebrabatur memoria martyris, cuius ille sanguis esset, motione aliqua sanguinis, aut miraculo id proderet, igitur quotidie obseruabat prudentissima virgo, an daret ampulla, quod petierat, indicium. Dedit tandem die, quo cultus anniuersarius redit, cum caput Ioanni Baptistæ obtruncatum fuit: idcirco quotannis visitur ea die sanguis efferuescere, cum sit alioquin instar lapidis aliàs concretus. In eadem ciuitate habebatur in monasterio sancti Gaudiosi ampulla sanguinis, qui instar saxi obriguerat, omnes latebat, cuius esset martyris: Abbatissa idem consilium secuta, quod supra diximus, vidit anno millesimo quingentesimo sexagesimo primo sanguinem efferuescere festo die inuentionis S. Stephani, dum sacratissimam Missam celebraret Lucianus Roppulus Neapolitanus, & ex eo sanguis ille agitatione celerissima ferri conspicitur non modo die dicata inuentioni S. Stephani, sed sæpè etiam cum recitatur animo, quo decet, oratio S. Stephani, & ego duos allocutus sum, quibus id contigit. Hæc notissima & celeberrima miracula Deus hoc sæculo quotannis maximè existere voluit, nõ in aliquo orbis angulo, sed in vrbe huiusmodi, quæ nobilitate nulli terrarum ciuitati, frequentiaque incolarum, qui hæc quotannis contemplari possint, paucis cedit. Quis potest eo se cõferre, & oculis illa propriis vsurpare. Quibus verò annis Deus eadem miracula detexerit è sanguine S. Ursulæ & Pantaleonis, quæ referimus signo de admirandis affectionibus, haud nobis est compertum. Viden' igitur, vt Deus aduersus impios pro suis ipse sanctis pugnet, vt amplificet eorum cultum per nostros in regionibus nostris? Quid ad hæc heretici latrabunt? Deus semper amplificauit Deiparæ sanctorumque honores, & amplificandos ipse prædixit, per hæreticos sunt imminuti. Non itaque sunt illi ex Ecclesia Dei, ex quo Græci descindere à nobis, dolemus sanctis cultum non dari, vt olim, in suis locis: at per nostros in nostris & exteris propagatus est, & cunctis. Sed audi maiora.

J. Pars.

Y

Christi

*Christi cultus mirabiliter est confirmatus à Deipara propter miracula in Ecclesiis eius nomine constructis per nostros, quod ostendit nos esse in Ecclesia Dei.*

## C A P. IX.

III.  
Argumen.

Sicut moriens Christus matrem suam commendavit suorum maximè dilecto, quoad illa viveret in terris, sic eam vult esse commendatam semper Ecclesiæ suæ, quæ constat è maximè ipsi dilectis. Ac sicut ipsa Deipara prima fuit, cuius precibus & interuentu Christus edidit primum miraculum, ex quo maximam Christo fidem conciliauit in Cana Galileæ, sic solet illa adhuc esse prima, cuius intercessione inter gentes edantur ab eodè Christo prima miracula, è quibus fiat vt eius cultus latè propagetur, fidemque ipsius plurimi sequantur, aut tueantur. Nā quod Christus matri dixit in illo conuiuio: *Quid mihi & tibi mulier, nondum venit hora mea*, non eò pertinet, vt nihil illi tū conuenire cum matre credamus, sed vt sciamus non adstringi illū protinus precibus eius ad miracula pattanda, nostrisque necessitatibus consulendū, paulò post tamen precibus ipsius annuere, & voluntati assentiri in tempore hora sua. excusat itaque Christus iis verbis, *Quid mihi & tibi mulier*, quasi haud possit continuò fieri, quod illa velit, sed expectandum sit minimum interuallum: non illam modo vllè increpat, potius reueretur, vt obseruarunt Cyrillus, Gaudentius, Chrysostomus, Maximus, auctor quaestionū, quæ Iustino attribuuntur. Videamus autem, quomodo Christus prouiderit cunctis gentibus esse clarissimum Mariæ interuentu maxima ab ipso miracula confici, quò fidem Christi ipsius vniuersi sequantur. Id sit aperitissimum.

Primo loco, quod nulla prouincia fere est, in qua Christi sit aliquis cultus, & in qua simul nō sit ædes aliqua Virginæ dicata, in qua diuinitus omnium maxima miracula perficiantur. Ausim dicere, non est vrbs aliqua, in qua sit Christi vnanimis cultus, in qua non id cōtingat, sed si vrbes omnes vellemus recensere, onus impar viribus nostris aggredieremur. Quocirca necesse est dicamus ibi maxime esse Deum, vbi maximus Deiparæ cultus per ædes ipsi Virgini consecratas.

Antonius

Audi an ita sit. Incipiamus ab extrema Hispania. Narrat Antonius Beuther, atq; vt suprā retulimus, repetit Vascus diligens historicus, Cæsarangulæ esse templum de iussu Apostoli Iacobi edificatum in loco vbi apparuit illi Virgo Maria adhuc viuens, cui dedicatum est, & ibi innumera semper edita sunt miracula, quorum monumenta celeberrima exstant ac visuntur. Exstat aliud etiam templum virginis Guadalupæ, in quo est imago Deiparæ missa à Gregorio Papa ad Leandrum Hispalensem, illud etiam miraculis celeberrimum. Adiungamus & tertium Montis Serati, cuius fama vbique clarissima, vt eius etiam sit exemplo Romæ Ecclesia constructa, quid autem dicemus de templo Castiluedrésii apud Olianam oppidum propè Ilerdam, cuius celeberrimum & anniuersarium miraculum refert Lucius Marinus Siculus lib. quinto de rebus Hispaniæ, cap. vltimo?

Hispaniæ Gallia adiacet, in cuius extremis oris est insula, quam circumfluit Oceanus, sanctæ Mariæ Bouinæ dicta ob Ecclesiam miraculis ex antiquo tempore illustrissimam, & in littoribus haud procul ab insula positæ oppida duo de Mariæ dicta, siue vt Gallico sermone vocant, *Noſtre Dame*, ob ædes olim miraculis florentissimas, & è regione Rupullæ similiter insula, in qua oppidum sanctæ Mariæ ob eandem causam nuncupatum. Quod si vetustissima omnium cupis, vulgatissimum est illud, Mariam, Martham, Lazarumque Massiliam paulò post necem Christo illatam, ipsiusque in cælum ascensionem venisse. Visiturque adhuc in iis locis Ecclesia Virgini de ipsorum iussu consecrata, & miraculis ex antiquo tempore præstans, quod etiam Vincentius Belluacensis scribit, sed & apud Thungros volunt prisca annales à Materno Petri discipulo Ecclesiam de nomine Virginis conditam, quam primam dicunt infra Alpes Ecclesiam fuisse. Thungrorum verò ciuitatem Munsterus vult esse Brabantia antiquissimam, quæ deinde Leodium fuerit translata, & ad Christum populos eius à Materno traductos haud negat.

Interiora Germaniæ loca post aliquot annos à nato Christo, Christi nomen latè colere, & Episcopos habere cœperunt, & tamen primis ipsis temporibus, quib. nomen Christo dederunt, Clodoueus è Francis Rex primus Christianus Ecclesiam Mariæ fundauit in vrbe Argentina, siue Argenterato, cui Rubiacum, totamq; ipsius ditionē dona-

*Vin. lib. 8. spe. hist. c. 92.*

*Munst. lib. 3. Geogr.*

*Cyri. in Ioan. lib. 2. cap. 23. Gaud. tracta. 2. de lect. Euang. Chryso. ho. 20. in Ioā. Max. ho. 1. in Epiph. Iustm. 9. 138. Templi virginis miraculis scatenia toto orbe.*



tit, ædesq; illa miraculis fuit ornatissima. Huius ædis meminit & impius Munsterus. Ex alia verò Germania parte Rupertus primus Apostolus Bavarorum, Theodonē Ratisponæ baptizavit, & Vtonem Ottingæ, ambos gentium illarum duces, & utrobique Virgini templa ipse consecrauit miraculis olim fulgentia, & Oetingense adhuc sanè fulget. Post hos Carolus ille Magnus, qui Germaniam totam deuicit, & à quo Germaniæ regnum constitutum, templum Virginis nobilissimum Aquisgrani excitauit, & structura, & miraculis admirandum. Idemque Rex in VVetiphalia Saxonie regione monasterium virginum condidit Deiparæ sacrum, quod adeo miraculis diuinitus olim resplenduit, ut ad illud plurimi confluentes urbem celeberrimam condiderint Monasterium, sicuti etiam filius eius Ludouicus Pius Hildesheimensem Ecclesiam Virgini sacram condidit, prope quam propter eandem causam constructa adhuc vrbs nobilissima apparet. Meminit harum rerù Crantzius in Metropoli sua, & Saxonia. Sed vetustissima queque proferamus, recentioribus omissis, ostendamusque diuini consilij fuisse semper, ut per Virginem maxime in Ecclesia nostra Christi cultus dilataretur, & omnia Italia in qua nulla vrbs absque aliquo Deiparæ templo miraculis illustris conspicitur, cum certum sit Romæ illam domum, in qua Petrus & Paulus primùm sacratissimam Missam dixere, consecratam Virgini sanctissimæ in Via lata, veniamus ad alias oras. A Luca Euangelista depictas fuisse imagines multas Deiparæ, è quibus deinde ab aliis pictoribus expressæ sunt aliæ, & in multas orbis partes & hæ & illæ dispersæ, supra retulimus hæ publicis in locis publicè, ut par est, adseruatae sunt, & quando iis religiosus honor, qui nomine adorationis à nobis explicatur, habebatur, haud aliis in locis dici potest, quàm Ecclesiis habitas fuisse. Testis est eius, quod dico, Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui in epistola ad Thomam Episcopum Claudiopoleos scribit Sozopoli Pisidiæ fuisse imaginem Virginis, è cuius manu scateret abundè vnguentum ad omnes morbos curandos valens. Pisidia est Asiæ regio. Igitur ex antiquo tempore in Asia constat fuisse ecclesias, in quibus imago Deiparæ ad Christi amplificandum cultum miracula efficeret, sed ex quo hærefes in iis locis abundarunt, tantum miraculum defecit: quod si hac parte verum est, quod in vita Basilij Amphilocho attributa narratur, in Cappa

Crant. in Sax.  
lib. 2. c. 16. &  
23. Metr. lib.  
1. c. 10.

uocia

docia insignis erat illa Deiparæ ædes, in quam populus Cælaræ conuenit, cum diuinitus sancto viro est parafatum cælesti telo Iulianum transfixum. Nec minoris erit celebritatis illud Edeffæ in Mesopotamia templum Virgini dicatum, in quo imago eiusdem Deiparæ allocuta est Alexium, & quæ Romam translata maximo est in honore. Verùm non omittamus Græciam Bizantium à Seuero dirutum Constantinus instaurauit, ac de suo nomine vocauit, in ea verò vrbe in primis templa Virgini instituit, atque eam tutelæ Deiparæ commendauit, ut Gregorius Turonensis, Zonaras, & Nicephorus testantur. Pulcheria deinde, & Leo Magnus magnificentissima eidem Virgini in vrbe eadem construxerunt, in quibus innumera miracula diuinitus edebantur, quæ & Zonaras & Nicephorus scribunt. In quibus illud etiam mirificum, quod Ecclesiam Leo Primus diuino visu admonitus Virgini ædificauit ad fontem quendam, cuius aqua morborum genus omne curabat Narrat præterea Simeon Metaphrastes, Deiparæ vestes vsque ad Leonis Primi tempora occultatas, & custoditas decentissimè à quibusdam virginibus Hebræis per manus maiorum perenni successione iis traditas, & miraculorum gloria, quod illis ægroti sanarentur, maxime caras, & illustres, detectas verò in Palestina Galbio & Candido viris Imperatori amicissimis. Meminit eiusdem rei Zonaras etiam. Ac tunc ædificatum templum Deiparæ in Blachernis Constantinopoli, translatis eo vestibus sacris. Sed & ante hos Helena Constantini mater in Oriente Hierosolymis ac Bethleem templa multa condidit, ut Eusebius scribit, in his aliqua Deiparæ dedicata, quod etiam Nicephorus adnotauit, miraculis maxime illustrata. Nunc autem propter hærefes non ita. Iam verò quamuis ad nos Orientalis Ecclesiæ monumenta non ita ut nostrarum rerum peruenire potuerint, atamen ostendamus ipsis Apostolorum temporibus templa Deo de Virginis nomine dicta fuisse ædificata. Franciscus Aluarezus integerrimæ fidei scriptor describit magnificentissimum templum à se visum, & à Candace Regina in Auxumo constructum, Deiparæque consecratum, & miraculis olim nobilitatum in Æthiopia. Nondum tamen est mihi satis exploratum, an Candaces ista fuerit illa, cuius Eunuchum Philippus baptizauit, quamuis Æthiopes ita velint, ut Aluacius scribit, an verò Candaces alia, quando ut è Strabone habe-

Greg. de glor.  
Mart. c. 8.  
Zon. anna.  
lib. 3.  
Niceph. lib. 8.  
cap. 26.  
Niceph. li. 15.  
cap. 2.

Sur tom. 4.  
Aug. 10.

Euseb. lib. 3.  
de vita Const.  
Niceph. lib. 8.  
cap. 30.  
cap. 38.

Y 3

mus,

mus, cunctæ Æthiopiæ Reginae Candaces nominarentur. In Ægypto sunt templa verustissima, quæ miralis olim præstabant in iis locis, in quibus commorata est Virgo cum puero Iesu, & Ioseph Virgo eidem Deipa & ex antiquis saculis dedicata. Ioannes Empolitanus in itinerario suo narrat in India cis Gangem in ora Comorinensi propè urbem Coulani existare templum Mariæ dedicatum, quod illarum regionum indigenæ summa cum religione frequentabant antequam Lusitani terras illas Imperio cõtinerent. In itinerario quodam Persico, quod libris Haytonis Armeni atroxitur, auctor describit honorificentissimum Deiparæ templum in vrbe, ut putamus, Mediæ ad mare Caspium sitæ, amplissima, quam nunc Caramit vocant, conditamque volunt à Constantino Imperatore. Constat præterea ex historia Chinæ, seu Sinarum, descripta à Gonzalio Mendoza, inter Sinas olim, populòsque Indicos ultra Gangem positos, fuisse priscis temporibus templa, cultumque virginis Mariæ: mox, ut fit Christi cultu extincto, extinctus est & Mariæ matris, quod ambo sese mutuò complectantur: tradit hoc ille libro secundo in principio. Ex Odoardo autem Barbosa cognoscimus à Brachmanibus cultam Mariam, ex Osorio similiter eius imaginem in quodam templo, ab illis & adorari, & ipsam Mariam inuocari. Hæc igitur omnia palam faciunt Deum quidem præ cunctis secundum diuinitatem Deiparæ honores sacros dari semper toto orbe voluisse, quando toto orbe illius templa excitari prouiderit. In quibus nulla nunc, nisi inter nostros, aut paucissima, & tenuia quidem miracula eduntur, quæ cultum Christi non amplificent, nisi ubi nostri sunt: quod res ipsa ostendit, & signis de propagatione, interitu, & reparatione fidei est explicatum. Nos igitur ex Ecclesia Dei, alioquin magis inter alios per hæc miracula in ædibus Virgini sacris edita Christianæ religionis fieret incrementum. Nobis Christum Virgo parit, nobis illum quasi in Cana Galilææ, ut veluti discipuli illum sequamur, effectione miraculorum maxime detegit. Sunt autem rarissima in Ecclesiis hæreticorum Deiparæ sacris miracula: quod scilicet recta Christo fides ab hæreticis non habeatur. Miracula namque ad ingenerandam conseruandamve rectam, non prauam fidem, diuinitus efficiuntur. Num cum signa sint, ait Paulus, infidelibus, Deus inter hæreticos illa non edit in Virgini templis,

plis,

plis; ne infideles credant inter hæreticos esse fidei veritatem, sed credant esse inter Catholicos, inter quos vident hæc effici miracula, & perseverare ad infideles in Ecclesiâ sinum alliciendos, desisse autem cum recta fide in hæreticorum conciliabulis. Hinc etiam sequitur, cum quotidie nos templa Virgini consecremus toto orbe, hæretici verò & alij neque id agant, neque varias ob causas agere possint, quin apud eos templa Virginis per impios profanentur, ac violentur, sequitur inquam, nos esse ex illorum cœtu delictorum, quibus moriens Christus matrem commendauit, & quibus illam voluit esse quasi filius matrem, ut eandem in cælo iam regnantem, dum virtute sua cælitus hausta versatur in terris, accipiamus unâ cum Ioanne dilecto in nostra, atque ita Christi religio dilateatur, quæ non nisi per suos dilari potest, cum dæmon aduersus dæmona haud pugnet, neque aduersus Christum Christus.

*Virgo adsuit semper nostris in Christi cultu propagando: quod nos esse ex Ecclesia Dei testificatur.*

## CAP. X.

I Am verò sicut per templa Virgini nuncupata Christi cultus est amplificatus, idque solummodo inter nostros, ita ut protinus inter alios sit ille imminutus, ubi à nobis recesserunt: sic idem per eiusdem Virginis admiranda visa mortalibus oblata, vel opem cælitus allatam, perfectum, sed solummodo inter nostros, ac nobiscum sentientes: quod est apertissimo argumento illam nobis esse matrem, nos esse dilectos, quibus illa sit in terris quasi filius mater commendata: inter nos agitari nuptias, quibus intersit eum suis Christus, ut nostræ necessitati, ubi opus est, consulat interuentu & intercessione suæ matris. Atque ut omitterem prima illa tempora, cum vel uinens illa in terris in monte Sionis est commorata simul cum Apostolis, Spiritusque sanctus est cælitus in eos delapsus, vel cum Iacobo in Hispaniis apparuit, non temerè, sed ut vires Apostolo adderet, moneretque absentem, si quid opus esset: vel cum moriens scribitur mirabiliter omnes ad se Apostolos aduocasse, ut e terris migranti adessent: vel etiâ cum post

IIII.  
*Argument.*

Y 4

obitum



obitum tot illi templa diuersis in locis instinctu diuino sunt ædificata à sanctissimis uiris.

I.

Primum tempus est à nobis explicandum, cum iam peccatis Pauli Samosatani erumperet ex inferis, ut humanum genus, si fieri posset, omnino inquinaret: ac tum Virgo sanctissima, una cum Ioanne Apostolo, Gregorio illi Thaumaturgo, cuius sanctimoniam doctrinamque simul tota antiquitas est venerata, apparuit, & quenam Catholica ueritas esset, edocuit: quod Gregorius Nyssenus in eius uita scribit, formulamque fidei, qua confutatur & Arii scelestæ opinio affinis Samosatani, litteris commendat. Quocirca & adfuisse tantum uirum Concilio Antiocheno tempore Aureliani Imperatoris testatur Eusebius. Hæc autem formula per Deiparam Ioannemque Apostolum Gregorio tradita mirifice iuuit omnes Orientales aduersus Arii impietatem. Hinc Basilius epistolis ad Neocæsarienses tanti uiri auctoritatem sæpe in medium profert, & epistola 75. ac libro de Spiritu sancto, magnumque sæpe illum uocat. Huius mirandi uiri meminit etiam Nicephorus Callistus.

Quod si hac parte fidem non abrogamus ei, qui uitam Basilius scripsit, & nomine Amphilocho circumfertur: secundum tempus erit, cum Iulianus Ecclesiæ ruinam meditaretur simul, ac moliretur, quo tempore Basilius precibus intentus uidit Deiparam, quæ Mercurio martyri iussit, ut hasta Iulianum transfigeret. Sed quicumque ille fuerit, qui uitam Basilius scripserit, haud curandum nobis: uisum namque illud uerissimum fuisse, multis testimoniis Nicephorus confirmat.

Neque uerò ad Ecclesiæ totius pacem componendam minus profuit illud tertio loco, quod è Niceta idem tradit. Nam cum dissentirent inter se Orientales & Occidentales Episcopi ob eiectionem Ioannem Chrysostomum, maximumque ob id esset in Ecclesia dissidium, aliis alios excommunicantibus, Cyrillusque in primis Patriarcha Alexandrinus Chrysostomo infensus esset, in somnis admonitus à Maria resipuit, & pax inter omnes Catholicos conciliata, finisque implacabili & maximæ discordiæ datus.

Quartum sit illud. Procopius & Agathias multis laudibus extollit Narsesem: is Gothos Arianos multis à se preliis fufos ac domitos in seruitutem liberata Italia redegit. Montis autem Virginis sanctissimæ, cuius ille erat studio-

sissimus

*Histor. lib. 7.  
cap. 22.*

*Epist. 62. 63.  
64.*

*Niceph. lib. 6.  
cap. 17.*

*Niceph. lib. 10.  
cap. 35.*

*Lib. 14. c. 28.*

issimus cultor, cunctas uictorias reportauit. Nihil namque aduim aggrediebatur, neque signa cum hostibus conferebat, nisi de consilio illius: quod Nicephorus idem memorie prodidit. Quod igitur è tyrannidè Gothorum fuerit erepta Italia, quod Ariani hæretici ex illa expulsi, Deiparæ debetur.

*Lib. 17. c. 13.*

Quintum sit, cum propter ignauiam Phocæ Tyranni, traditamque in suos Persæ cunctas Asiæ regiones usque ad Chæcedonem cepissent, neque ille Reipub. rueni opem ferret, Heraclius in Chosroem mouit, & accepta Virginis imagine à Stephano Metropolitana Cyzeno ipsum uicit: deinde rursus imaginem Christi haud manufactam secum deferens, Persas, qui non Asiam modò, sed & Syriam, Ægyptum, Lybiamque, & Carthaginem ceperant, debellauit, in suamque potestatem adduxit, præsidio duarum imaginum Deiparæ, & Christi, hæc omnia felicissimè rebus iam desperatis ad exitum perducens: ut Paulus Diaconus, qui fuit his temporibus, scribit.

Sextum, cum Copronymus omnium flagitiosissimus Imperator, ac post illum Leo Armenus bellum sanctis omnibus indixissent, eorum reliquias omnes exterminarent, Catholicos ferro & igni persequerentur, Virginis interuentu aperto contigit, ut Copronymus quidem caelesti igne fuerit arreptus, dumque illo miserabiliter excruciatum ambureretur, exclamarit, se uiuentem flammis inferis additum, precarique ut Maria meritis laudibus, quibus sibi placaretur irata, ornaretur: sed paulò post impius decessit, ut auctor Miscellæ tradit. Rursus, cum Leo Armenus uestigis Copronymi insisteret, Mater eius uidit in somnis Deiparam quasi in æde sibi in Blachernis Constantinopoli dicata iubere, ut ei propinaretur è uase pleno cruoris, Ecclesiæ pauimentum cooperientis: quod cum auersaretur illa, Regina cæli dixit: Atqui tuus filius haud finem facit effundendi sanguinis eorum, qui me uenerantur, ideoque haud cessat in se Deum filiumque meum prouocatur. Hoc uisum narrauit Zonaras, neque multò post Leo Armenus est interfectus.

Septimum tempus est, cum Fridericus secundus in Occidente nihil non ageret, ut potestatem Pontificiam funditus enerteret, ferroque & igni cuncta miseret, Oriens autem totus à nobis esset abalienatus, Saladinus in Syria notros proffigasset: tunc enim uidit sanctissimus uir Domi-

Y 5 nicus

nicus iratum generi humano Christum quasi fulmina in terras missurum, Mariæ verò precibus mitigatum destitisse à proposito consilio: quod in eius vita notatur: & sanè tranquillitas maxima ex illo tempore subsequuta, hæretici Albigenes, cæterique innumeri Europam polluentes extincti: Prussia, Liuania, Lithuania cæteræque his finitimæ regiones, & in his quædam Tartarorum, ut signo de fidei propagatione est explicatum, Christiano cultui sunt adiectæ: Mahometani ex Hispania tota depulsi: plurimæ in Africa vrbes & insulæ usque ad Æquinoctialem circum nobis acquisitæ.

Octauum tempus est nostrum, quod videtur omnium maximè turbulentum, & quo potissima pars Septentrionis ab Ecclesiæ obedientia recessit, Oriens Africaque plurimum & Græcia in potestate est Mahometanorum. Atque hoc in primis contigit, ut maxima miracula per imaginem Mariæ in Indiis Occidentalibus efficerentur, quibus late Christiana religio propagaretur. Insula cuba est è maioribus, quas Oceanus in iis oris circumdat. In hac Regulus quidam victorias multas est consecutus aduersus finitimos populos, non alia ratione, quam quòd usus est Christiano quodam Duce copiarum suarum. Is autem pergebat in hostes, gestans in pectore imaginem Virginis, ac protinus illos in fugam versos superabat. Cumque dissensione orta inter Indos, præstantiorne foret imago Mariæ, an verò Indicorum deorum, idcirco ad arma veniretur, conuenere, ut in lata quadam planicie duo iuuenes hinc inde brachiis ad terga ligarentur arctissime, & duo quidem nomine Mariæ ab aduersaria parte vinculis obstringerentur, duo verò Indicorum deorum nomine similiter ab alia parte: quorum verò manus sponte soluerentur, ij victores essent, ac pro veritate crederentur pugnare. Res ita acta, & continuo innumeri videntibus inclamante Regulo, Aue Maria, adstitit matrona mirabili maiestate, quæ ad suos appropinquans, & virga manus tangens, illos exsoluit, vinculaque se ad alios duos ex aduerso positos deuinciendos continuo contulerunt. Quo peracto, visum est idem certamen renouari: ac rursus idem mirabiliter euenit. Hoc passim divulgatum plurimos ad Christum traduxit. Atque hoc factis, quantum ad Indias Occidentales.

Quantum porrò ad Orientales: illud certum, anno millesimo quadringentesimo nonagesimo septimo Vasquium

Gamam

Deipara auspice Orientales Indiæ detectæ.

Gamam ab Emanuele Rege missum detexisse Indias Orientales, aditumque ad illas aperuisse auspiciis Deiparæ, quocirca Emanuel Rex in ora littoris Olyssiponenis templum Virginis excitauit, ut Petrus Maffei libro secundo hystoriæ Indicæ & Osorius primo tradunt. Illud præterea in Africa locis ad promontorium Bonæ spei contigit, ut Rex Benopotamæ potentissimus Christo se dedit hac occasione, quòd in somnis sæpè viderit matronam quandam secum loquentem, cuius cum mox imaginem depictam conspicatus esset, illa autem Virginis erat, cum plurimis est baptizatus, ut retulimus signo de miraculis in fidei propagatione editis. Atque ex his omnibus constat, visis, monitis, & ope Virginis Mariæ adiutam semper in maximis necessitatibus Ecclesiam Dei, conseruatumque & amplificatum Christi cultum: quod cum non contigerit Græcis, ex quo se à nobis alienarunt, neque populis aliis, certissimo colligitur nos esse ex Ecclesia Dei, neque verò hæc spectra falsi dici possunt, è spectris enim falsis Christi cultus haud dilaturatur, neque illa dæmon effingeret, è quibus cognosceret sibi & suis vires minui, Christo autem & sectatoribus eius augeri.

*Sanctissimi, doctissimi, ac felicissimi quique ex omni celebriori natione, sequentibus eos innumeris ex ea, Mariam maximè coluerunt, contra pessimi spreuerunt. Quamobrem, quicumque Deiparæ honorem maximè præstabunt vestigijs superiorum insistentes, illi erunt ex Ecclesia Dei. Nos verò cunctis in Deiparæ gloria amplificanda, præconijsq; celebrandis præcellimus. Nos itaque ex Ecclesia Dei.*

#### C A P. XI.

**E**cclēsia Dei sine dubio maximè diuina. Quatuor autem reputantur in primis diuina, sanctitas, doctrina (quæ duo pertinent ad animi bona) felicitas virtutibus consona, & innumera vndique confluentium multitudo, qui in idem conspirent, idem sequantur, quæ duo bonis externis adnumerantur. Cuncta hæc conueniunt ad laudes Deiparæ, & sanctorum celebrandas in Ecclesia

E singulis nationibus Deiparæ laudatores.

nostra



nostra, ut scias illam propter hæc esse Ecclesiam Dei, & maximè diuinam. Ac primo loco si ex omni celebriori gente sanctissimos quosque deligas, videbis ab eis summos Mariæ sanctisque honores tributos, atque ut breuitati consulamus, de sola agemus Maria, coniungemusque hoc primum cum eo, quod secundo loco proponebamus, nimirum doctissimos quosque simul & sanctissimos ex omni celebriori gente in idem conuenisse.

Initium sumamus ab extremo Oriente à Syriacæ linguæ doctoribus, inter quos primas tenere videtur Ephrem Syrus. Sic igitur ille, *Intemerata, inquit, profususque pura Virgo Deipara, Regina omnium, eademque optima, sublimior caelicolis, purior solis radijs, & splendoribus, honoratior Cherubim, sanctior Seraphim, & sine comparatione ceteris omnibus superis exercitibus gloriosior, spes Patrum, gloria prophetarum, Apostolorum letitia, Hierarcharum ceteris, omnium sanctorum ac virginum corona, ob fulgorem inaccessa, omnium princeps, omnium dux, sacratissima puella, per te reconciliatus sumus Christo Deo meo. & rursus: Sub alijs tuis custodi me, & protege, miserere mei, qui sum luto inquinatus, qui sceleribus quam plurimum creatorem Deum meum & iudicem offendi, ne aduersus me gloriatur Satanas exitiosissimus, ne in me exsurgat execrandus inimicus meus, ne seruum tuum à tui spe destituti cognoscam, ne calumnietur me detrectantium lingua. Non mihi alia fiducia, o Virgo sincera: tu enim meus portus, o Virgo inuiolata, & presens auxiliatrix. Denique sub tutela & protectione tua totus sum. Crebris lachrymis te, o celeberrima mater imploro, & aduoluo tibi, o domina mea, suppliciter clamans. Hæc Edessenæ Ecclesiæ in Mesopotamia doctor.*

Sequuntur hunc Cappadociæ sanctissimi ac peritissimi viri Basilus, & Nazianzenus. Hic igitur sic proprio carmine:

*Salve puella gratiosa, mater &  
Virgo omnium castissima, & pulcherrima,  
Exercitibus præstantior caelestibus,  
Regina mundi gaudium mortalibus.  
Semper benignam te exhibe queso hominibus.  
Mihique sis salus ubique maxima.*

Ac Basilus sic in Liturgia scriptum reliquit, *Sanctissima, & intemerata Dominatrix nostræ, & semper Virgino Maria cum omnibus sanctis memoriam celebrantes, nos ipsos inuicem, atque omnem vitam nostram Christo Deo commendemus.*

quod

Quod si aliquem ex Antiochia Syriæ cupis, habes Ioannem Chrysostrum, cuius nos verba supra retulimus, non est opus eadem repetere. Sin autem vis aliquem è Lycia, en ubi sanctissimus martyr Methodius Olympi in Lycia, dein verò Tyræ Episcopus, cuius in Deiparam præconia supra adscriptimus. Pontus porro tibi dabit Gregorium Thaumaturgum Neocæsareæ Episcopum: de cuius etiã laudibus in Virginem diximus. Qualem verò Arabia magnum Mariæ laudatorem nobis producet ex vrbe Damasco Ioannem Damascenum, cuius non est quod aliquid in honorem Virginis dictum proferamus, tot enim tantaque ille memoriæ mandauit, ut pauca seligere consonum rationi non videatur. At Palæstinâ tibi dabit ex ipsis Hierosolymis Helychium presbyterum, cuius leguntur duo de laudibus Virginis sermones, Sophroniumque Patriarcham, cuius exitat sermo de Annunciatione, in quo mirificis laudibus effert Virginem sanctissimam. Idem verò in epistola, quæ in sexta synodo actione prima recitatur, prædicat sanctam Virginem, puram, quæ Dei sunt sapientem, & liberam ab omni labe secundum corpus & animam. Cyprus autem nobis Epiphanium suum ostentabit, cuius in eandem laudes audiuius supra, & qui librū proprium de laudibus Deiparæ confecit, Alexandria in Ægypto porro gloriabitur hac in re, ut ostendimus, Cyrillo, & Athanasio Patriarchis Deiparæ laudatoribus ac propugnatoribus.

Constantinopolis in Thracia iactabit se in Germano & Proclo suis Episcopis, è quibus ille sic de Maria ad Ioannem Synnadam Episcopum: *Verè ac propriè veri Dei matrem veneramus, & magnificimus, & quauis visibili & inuisibili creatura superiorem reputamus. & rursus alibi, Cōmune totius mundi gaudium ex iustis hominibus Ioachim & Anna hac die nobis exortum est, laudatissima nimirum illa omnisque planè reprehensionis expers Virgo, quæ sola propter eximia dignitatis præstantiam verè relectaque animatum Dei templum facta est, ac sola verè Deipara agnoscitur, & propter huius intercessionem Christus Deus mundo quidem pacem, & concordiam, nostris verò mentibus misericordiam vberem demisit, & impartitus est. Græcia porro reliqua innumeras educet acies sanctissimorum, doctissimorumque simul, quibus sit hoc certamen, quis in Maria laudanda præstet, quos si vellemus enumerare, nullus nobis esset ad finem properantibus terminus dicendi. Inftar*

omnium

omnium sit, quæ supra artulimus è Dionysio Atheniensis, & aliis. Neque verò Creta insula voluit esse expertis tantæ laudationis: Andree namque Cretensis existat sermo de Annunciatione Virginis, ornamenta diuina latè explicans.

Latini Deiparæ laudatores.

In c. 10. Eccl.

Nunc ad Latinos veniamus, & Græciæ finitimam Dalmatiam, è qua prodibit Hieronymus, qui Psalms illud explicans, *Deduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis*, hanc nubem Mariam vocat, quæ nos in hac vita semper deducat, quæ nunquam fuit in tenebris, sed in luce; eandemque alibi sanctis omnibus à peccato liberiorè natam confirmat.

E Germania nullus est antiquus scriptor, quòd serius illa litteras acceperit. Doctrina tamen ac sanctitate maximi sunt in ea Rupertus Tuitiensis, & Albertus cognomèto Magnus Philosophorum princeps: & ille quidem docile ingenium, cum prius esset hebeti, nactus dono Mariæ, vt Trithemius narrat, sic affatur in Canticis Virginem: *Quando nata es, o Virgo beata, tunc vera nobis Aurora surrexit, Aurorâ prænuucia diei sempiterni: quia sicut Aurora quotidiana finis præteritæ noctis, & initium diei sequentis, sic natiuitas tua, natiuitas ex semine Abraham, clara ex stirpe David, ad quos cum iuramento facta est repromissio benedictionis, finis dolorum, & consolationis fuit initium, finis tristitiæ, & lætitiæ nobis existit principium.* Quid verò canet Albertus, & ipse sanctis iure annumerandus, qui cum rudi esset ingenio, & ad litteras non satis idoneo, à Virgine similiter accepit incredibili munere vt repente existeret alius, & acutissimæ ac solertissimæ in indagandis naturæ arcanis mentis esset? Habemus itaq; meritò illius librum de laudibus Mariæ, in quo duodecim recenset eius diuinissima priuilegia. Ætate his maiores, quamuis doctrina non appareant superiores, Smaragdus, Algerus, Contractus, & Rabanus, qui sanctitate insignes multis ornant præconiis Mariam. At reliquæ Septentrionis regiones, quamuis ciere haud possint scriptores hisce æquales rerum scientia, laudatores tamen & cultores Mariæ antiquos sancti possunt. Hungaria namque hoc ipso gloriabitur, quòd vnà cum religione Christiana imbiberit ab incunabulis religiosissimum in Mariam studium: Stephanus namque sanctus Rex Hungariæ primus Virginis patrocinio regnum subiecit.

Iam

Iam Prudha & Liuonia si quid habet doctrinæ, ac pietatis, immo si quid humanitatis, necesse est acceptum Mariæ referat: à militibus enim sanctæ Mariæ Christo est acquisita, metropolimque habet Mariæ burgum, quod igitur ex aliis locis sanctissimos, ac doctissimos producim⁹ aliquos, ex illis quidquid est doctrinæ ac sanctitatis, id totum Virginem Deiparam commendat, ac simulatque istarum regionum populi illuxerunt orbi terrarum, è splendore à Deipara accepto radios emisere. Sed sanè totus Septentrio, quamuis paucos antiquitatis suæ scriptores habeat, vt ex illis Mariæ laudatores producere possimus sanctimoniam ac doctrinæ laudibus præstantes, à quibus tamen accepit Christianæ pietatis, atque ipsius humanitatis rudimentâ, studiosissimi fuerunt illi Mariæ cultores. Angli sanè cum ex antiquis temporibus Beda suo veluti sanctissimo ac doctissimo sese meritò efferant, sic eodem Virginis singulari laudatore gloriantur: quem longiori ætatis intervallo, non tamen, vt putamus, sanctimoniam & scientiam, secutus est Anselmus.

Quòd si Gallia gaudet potissimum, veluti præcellentibus sanctimoniam & doctrinam, Ireneo & Dionysio, quamuis ad illam venerint è remotis & exteris locis, qui tamen in ea sedes cõstituerint, iique, vt vidimus maximè Deiparam venerati sunt, & Gallia habebit, quos hac in re meritò ostentare possit, sed imitatores tamen horum uatos è suo solo potest & ipsa producere, quos sæcula posteriora innocentiam cælestis, ac disciplinæ excellentis nomine posteris commendarunt. Instar sit omnium Bernardus: nam ceteros, quorum scripta quidem pulcherrima existant, sed doctrinæ minoris, omitemus: sic igitur ille: *Amplectamur Mariæ vestigia, fratres mei, & deuotissima supplicatione beatissimis illius pedibus pronoluamur, teneamus eam, nec dimittamus, donec benedixerit nobis: patens est enim nempe vellus est medium inter rorem & aream, mulier inter Solem & Lunam, Maria inter Christum, & Ecclesiam constituta. Sed fortè miraris non tam vellus opertum rore, quam amictam Sole mulierem: magna siquidem familiaritas, sed mira omninò vicinitas Solis, & mulieris quomodo enim in tam vehementi seruore tam fragilis natura subsisteret? meritò quidem admiraris Moyses sanctæ, & curiosissimus desideras intueri, veruntamen solue calciamenta de pedibus tuis, & molucra pone carnalium cogitationum, si accedere concupiscis.* Hæc ille.

At



At Gallia finitima Hispania cum multis, tum maxime Illesonfo, cuius exstat proprius libellus in Deiparae laudem praecipuis Mariae laudatoribus exultat. Denique ut absoluamus, Africa doctissimos illos ac diuinissimos profert viros, de quibus egimus, Cyprianum, & Augustinum. Reliqua esset Italia, a qua cum plurimi extiterint superioribus similes, nullos contenti erimus protulisse, nisi acutissimos Philosophos, ac Theologos, eosdemque integritatis diuinae, Thomam, & Bonaventuram.

Doctissimi  
quique Mariae  
laudatores.

Quocirca libet magis admirari, quod quod quisque acumine ingenij visus est aliquando inter Christianos excelsisse, eo studiosior fuit celebrandae Deiparae. Talis nimirum fuit e Graecis Dionysius Areopagita, inter Aegyptios Origenes, inter Germanos Albertus Magnus, inter Anglos Alexander Halensis, inter Scotos Ioannes Duns philosophorum coriphæi: ut appareat nimirum conspirare omnem diuinitatis vim mortalibus communicatam in decantandis Deiparae meritis e totius orbis terrarum celebrioribus nationibus. Diximus de duabus rebus maxime diuinis ad animum spectantibus: sanctimonia scilicet, ac doctrina, ut se effuderint in extollenda Virginis dignitate.

Felicissimi  
ac maximi  
quique reges  
Mariae  
studiosi.

Nunc de tertia agamus, quae superiores etiam complexa porrigit se ad corporis simul bona: diuinum namque felicitas virtutum splendore coruscans. Atqui cognosces, si rem propius contemplere, felicissimos quosque Imperatores ac Reges Mariam maxime coluisse. Tales fuere Constantinus Magnus, qui plurima illi templa dedicauit, quin ipsam Constantinopolim, ut Nicephorus scribit, Pulcheria Augusta, Carolus Magnus, & Henricus Secundus sanctis adscriptus, optimi, ac fortunatissimi Imperatores: tales etiam fuere sancti in Hispania Alfonso Castus, Ferdinandus Tertius, in Anglia Eduardus, in Gallia Ludovicus, in Hungaria Stephanus, in Polonia Boleslaus Pudicus, in Bohemia Venceslaus, in ceteram numerum de sententia Ecclesiae relati. Horum verò nemo fuit, qui non aliquod templum Deiparae excitauit, ut ex eorum gestis appareret. Hos sequuntur innumeri Reges vel eorum successores, vel aliis populis dominati, quos qui recensere vellet, excederet conuenientem breuitati & operi nostro modum.

Quartum

Quartum sit itaque diuinum innumera idem sententium multitudo ex omni natione: felicissimum namque videtur, ac procedens reuera a Deo, de quo dictum est, *Omne datum optimum, & donum perfectum de sursum est descendens a patre luminum*, idem sentire cum sanctissimis, doctissimis, felicissimis, & innumeris. Adde illud quinto loco, quod per saecula plurima est hoc decretum, & concessum Mariae nullos non honores, qui in Deum referantur, post Deum debentiniūque, ut supra vidimus, ab Angelo Gabriele factum, quin a Sybilla Erythrea, ut ostendimus, quae fuit ante ipsum diluuium. Quocirca vel ipsae gentes impiae, cum non agnoscerent Mariam, tamen illam quoquo modo, veluti Mahomerani adhuc ipsi, Brachmanes, & extremi Seres sine Sinæ, venerabantur. Hinc vates a Sibylla desumptum cecinit illud:

*Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna.*

Verum cum tot ac tantae nationes conuenerint semper, & conueniant ad Deiparam colendam, & supplici prece orandam, multique haeretici haud dissentiant a nominatis modo Patribus, ut distingui possint qui Catholici sunt, ac verè omnino consentiunt cum Patribus istis Catholicis in Maria & sanctis colendis, illud adhibebitur iudicium, ut qui magis datos ab ipsis Virgini honores promouebunt, ij sint sine dubio veluti propius accedentes ad illos in sanctorum cetera, quo constat Ecclesia Dei. Cumque hoc solis nobis contingat, longè verò secus aliis, necessario sequitur nos esse ex Ecclesia Dei. Quod verò ita sit, apparet. Primum quidem, quia nos soli Christi ac Deiparae & sanctorum cultum quotidie inter exterarum gentes amplificamus, ceteri diminuunt, ut signis de propagatione, interitu, & reparatione fidei constat. Deinde nobis solis est perpetua sanctorum ac martyrum successio, qui durissima quaeque subeunt, vitam ponunt pro Christi cultu, quod aliis non vsuuenit, ut signis de perpetua sanctorum & martyrum successione est actum: per istos autem maxime Deus, Deipara, & sancti coluntur. Praeterea inter nos solos est, ut tot templa, tot vrbes, tot loca de Mariae, sanctorum, Dei que nomine vocentur, quae est sacri cultus ampla dilatatio. Accedit, a nobis solis fieri, ut tot libri, ac tot opera aduersus impios pro huiusmodi honoribus faciendis quotidie emittantur. Adde, nobis solis contingere, ut toties in die variis modis san-

I.

II.

III.

IIII.

V.

j. Pars.

Z

etorum

VI.  
VII.

etorum sententiæ consonis Deiparam sanctisque honoremus. Similiter solis datur nobis, ut tot in vnum conueniamus ad hæc præstanda. Denique solius est Ecclesiæ nostræ, ut habeat ex omni natione cognita aliquos in singulis peruij orbis partibus, qui hæc efficiant, ne falsum sit illud, *Beatam me dicent omnes generationes: & Fulgebunt sancti, & tanquam scintilla in arundineto discurrunt, dominabitur populis, & regnabit Dominus illorum in perpetuum.*

Nos igitur soli tumus Ecclesiæ filij, qui propius ad sanctos accedimus religiosi effectibus, de quibus ait Paulus aduersus impios illos hæreticos, qui nos animi deuotione prohibent ad sanctos accedere, sordosq; calites & à nobis nostrisque precibus remotos constituunt, *Accessistis ad montem Sion, & ciuitatem Dei uiuentis Hierusalem caelestem, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in calis, & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum.* Hæc Paulus loquens de accessu mentis nostræ ad Angelos, sanctos, ac iustos, qui non nisi religione perficitur, ac spiritu, quo nos afflati, sic cum uetustissimo Poëta Sedulio Virginem toto orbe saluamus:

*Salua sancta parens enixa puerpera Regem,  
Qui calum terramq; regit per sæcula, cuius  
Numen, & aeterno complectens omnia gyro  
Imperium sine fine manet, qua ventre beato  
Gaudia matris habens, cum uirginitatis honore  
Nec primam similem uisa est, nec habere sequentem:  
Sola sine exemplo placuisti fœmina Christo.*

SIGNVM TRIGESIMVM  
SEPTIMVM,

Spiritus precum.

*Predictum est, in Ecclesia Dei fore spiritum precum, plorandaq; Christi passionis singularem: id nobis mirabiliter contingere manifestum fit è multis, contrarium uero alienis ab Ecclesia nostra.*

CAP. XII.

Nobi

**N**obilissima ac præcipua religionis effecta sunt preces, quo nomine nos omnem mentis in Deum tendentis motum significamus. Ex parte namque finis apparet nihil hoc esse præstantius: Deus enim preceationis est finis, ex parte autem nostra, nihil intelligentia nostra, & animo excellentius. Quoties igitur nostri diuinissima pars in Deum, quo nihil esse potest melius tendit, tum maximè diuinitatem uidemus spirare, & appetere. Quocirca necesse est, si qua in re præstat Ecclesia Dei, in hac omnium maximè cunctis præstare. Hinc Christus aiebat ad suos: *Oportet semper orare, & nunquam deficere.* Et Paulus, *Sine intermissione orate.* Rursus Christus, ut ostenderet nihil prope caelitus ad nos delabi, nisi interuentu precum, dixit: *Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis Spiritum porro precum in Ecclesia Dei speciatim fore illustrissimum longè antè prædixit his uerbis Zacharias inducens Deum loquentem: Et effundam, inquit, super domum David, & super habitatores Hierusalem, spiritum gratiæ, & precum: & adspicient ad me, quem conspexerunt, & plangent eum planctis quasi super unigenitum, & dolebunt super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.* In die illa magnus erit planctus in Hierusalem sicut planctus Adadremmon in campo Mageddon, & planget terra, familia, & familia seorsum: familia domus David seorsum, & mulieres eorum seorsum: familia domus Nathan seorsum, & mulieres eorum seorsum: familia domus Leui seorsum, & mulieres eorum seorsum: familia Semei seorsum, & mulieres eorum seorsum. Omnes familia reliqua, familia, & familia seorsum, & mulieres eorum seorsum. Hæc apud Zachariam Deus apertissimè prænunciens in Christianos effundendum caelitus spiritum precum, qui maximè impellat tum mares, tum feminas ad Christi mortem defendendam, atque hac in re ait mulieres à uiris seorsum deferturas: ibi uero agi de morte Christi crucifixi, non est dubitandum. Hebræi namq; ipsi antiqui ex parte hoc agnouerunt, ut colligitur è Ionatham Chaldæo, & Ionatham Cæco in Canticis.

Zacharias itaque quatuor ualde insignia præsignificat ad hoc argumentum in primis facientia. Primum, fore ut diuinitus precum spiritus animis humanis infundatur. Secundum, spiritus hic urgebit homines ad deplorandam Christi mortem. Tertium, mares à feminis separatim deferturas. Quartum, familias à David prognatas seorsum & ipsas deferturas. Nominat autem, familias David

Luc. 18.

2. Thess. 5.  
Zach. 12.

Z 2

Natham,



Luc. 3.

Natham, Leui, & Semei, & qui fuerit Dauid nemo ignorat, reliqui tres qui sint liquet è genealogia Christi, quam sanctus Lucas contexuit. Sic namque ille, *Ut putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui, & mox, Qui fuit Matthathia, qui fuit Semei, & paulò post, Qui fuit Matthata, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid.* Hec Lucas, Nathã, Semei, & Leui à Dauid progenitos tradens. Hec verò omnia menti infigenda, ut sciamus clarissimè, quæ sit Ecclesia Dei, non modò ex abundantissimo spiritu precum supra omnes in corda nostrorum cælitus effuso, sed etiam è tribus aliis, quæ Zacharias prædicat. Illud præterea hinc adscribendum, Christianos esse filios Dauid non modò ob spiritus coniunctionem, sed etiam propter ipsius corporis cum corpore Christi adglutinationem per Eucharistiæ sacramentum, ut in secunda cõiunctione apparebit. His positis multa sunt, quæ Christianos cunctis præstare in spiritu precum manifestissimè ostendunt.

I. Argument.

Verustissimus mos signandi se crucis ductu.

Dio. c. 4. 5. 6.

Palla. c. 148.

Tert. de coro.

mil. &amp; in scor.

Cyp. l. 4. ep. 6.

de lapsi &amp;

unitate Eccl.

Orig. in Exo.

c. 15. Cyril. ca

thec. 4. &amp; 13.

Lact. lib. 4. c.

26. Atha. lib.

de incar. Bas.

de spiritu Sã-

cto c. 37. Na-

zian. lul. Or.

1. Eph. de pa-

nit. &amp; armat.

spirituali.

Ac primùm sit illud, quòd Catholici ferè singuli quinquies in die solent ad Deum preces fundere tam laici, quàm clerici, cum somno se dant, cum lecto surgunt, ac ter cum vespere, mane, ac Meridie Deiparam salutant ad sonum sacri eris. Obseruandum verò, solere semper ab hisce, cum precibus se dant, duci signum crucis à fronte in reliquum corpus, quod spectare ad memoriam Christi crucifixi colendam, & quantum datur lamentandam, mox ostendemus, si tamen illud prius dixerimus, ab ipsis Apostolicis temporibus in more positum fuisse, ut signo crucis manuum protensione ducto se notarent; id scribunt Dionysius libro de Ecclesiastica Hierar. Hippolytus scriptor Apostolis familiaris, ut eum citat Palladius in historia sua, Tertullianus, Cyprianus, Origenes, Cyrillus Hierosolymitanus, Lactantius Firmianus, Athanasius, Basilius, Nazianzenus, & Chrysostomus late homilia, Quòd Christus sit Deus; Ephrem, Ambrosius, qui sermone quadragesimo tertio hortatur, ut ab hoc signo omnia opera incipiamus, Hieronymus epistola ad Demetriadem & Eustochium, Augustinus. aliique innumeri,

Hinc Prudentius:

*Fac cum vacante somno.**Castum petis cubile,**Frontem, locumq; cordis.**Crucis figura signet.*

Crisp.

*Crux pelit omne crimen,**Fugunt crucem tenebrae:**Tali dicat signo**Mens fluctuare nescit.*

Sicut autem verba nihil aliud sunt, quàm signa voluntatis, cogitationumque nostrarum, sic absque verbis possumus Christo Deoque signis aliquibus, quænam sint animi nostri cogitata, & desideria. explicare, veluti etiam gemitibus, ac ploratu dolorem solemus enunciare. Quocirca hoc signo crucis à nobis ducto multa volumus proferre, implorare scilicet auxilium diuinum breui ac crucis significatione per merita passionemque Christi, dolere de ipsius passione, lætari de ipsius per crucem parata victoria, spem ponere in eadem passione, offerre se ad omnia tormenta pro Christo toleranda exemplo Christi crucifixi. Hæc & alia plurima possumus signi istius ductu, quasi breuissimo quodam verborum compedio, & veluti nutu, ipsi Deo cuncta intell. genti explicare. Neque verò opus est, quemlibet Catholicam, dum crucis figura signat se, hæc vel speciatim scire, aut velle. Nam cum quilibet Catholicus velit hoc signo id significare quod Ecclesia Catholica vult, Ecclesia verò Catholica velit hoc signo supradicta notari, quamuis id à multis ignoretur, tamen cum ducunt iuxta Ecclesiæ Catholice mentem hoc signum, per illud hæc Deo satis ac super ostendunt, atque ita Deum precantur, dolentque tacito quodam sensu ob Christi mortem. A nulla verò natione roties inter laicos in vniuersum videas ad Deum preces fundi, crucisque signum fronti & corpori appingi, quoties à Catholicis fieri cõsuevit, qui id quinquies agunt in die, ut ostendimus, præterea verò vix est vllus, cui non sit aliquod animi proprium studium, & propriæ in singulos dies preces. Hinc vsus coronarum, quæ è sacris globulis contexuntur, inductus, ad pronuntiandas, acque iterandas sæpius tum à Christo institutam precem, tum Angelicam salutationem, imitantes hac in re Christum, qui in horto ter eadem verba repetit, ut Euangelistæ narrant, tum sanctos alios, qui supplicationis eiusdem verba sæpius dicti sunt ingeminare, ut scilicet crebriori hac eiusdem orationis iteratione excitaretur animus, & inardesceret ad cælestium rerum desideria, & de iussu Christi, quasi importuna petitione & efflagitatione pulsaretur, ac nobis diuinitas aperiretur.

Aug. tract.

118. &amp; lib. 1.

Confes.

Quid Catholici velint signantes se cruce.

Z 3

Neque

Matth. 6.

Neque verò, cum reperimus in precibus eadem verba ob eas quas diximus causas, contra id, quod aiebat Christus, facimus: *Orantes autem nolite multum loqui, sicut Ethnici faciunt: putant enim, quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari ijs. Scit enim Pater vester, quid opus sit vobis, antequam petatis eum.* Non enim Christus iis verbis vetuit omninò multum loqui, sed vetuit loqui multum sicut Ethnici: qui putabant verba ipsorum, non audiri à diis, nisi multa essent: atque ita iis nostrorum scientiam eripiebant: quod de Deo existimare est impium. *Scit enim, inquit Christus, Pater vester, quid opus sit vobis.* Quocirca orationis eiusdem perseverantia laudatur, ac præcipitur ab ipso Christo apud Lucam, & exemplo ipse eam suo consignavit, sicut & innumeri sancti, qui toties in die genua flectebant, & calculis preces suas numeratas habebant. Atque hæc cõmunia Catholicis cunctis.

I I.  
*Argument.*  
Vetustissima  
horarum ca-  
nonicarum  
institutum.

*Actor. 3.*  
*Tert. ad Pfy.*  
*c. 10. Cyp. ord.*  
*Domn. Atha.*  
*de virg. Basil.*  
*in reg. 9. 37.*  
*Chryso. homil.*  
*49. ad Antio.*  
*& de laud.*  
*monast.*

III.  
*Argument.*  
Inter Catho-  
licos perpetua  
cõtinua-  
tio precum.

Clericis præterea, ubi subdiaconi sũt, est præscriptum, ut septies in die, præstitutas preces dicant, iuxta illud: *Septies in die laudem dixi tibi: idque ex antiquissimo & Apostolico instituto: cuius est aliqua mentio in actis Apostolicis, & clarius apud Tertullianum, Cyprianum, Athanasium, Basilium, Chrysostomum, Cassianum, & alios multos. Adhuc, ut crebrò admoneantur officij sui, memoriamq; Christi crucifixi renouent in precibus istis recitandis, crebrò signum sibi crucis ductu manus formant: quo pileum gestant in modum crucis effectum, ut mentis oculis, quod aiebat Zacharias, adspiciant in eundem Christum crucifixum. Atque hoc est solis Catholicis peculiare, abominantur hæretici propè cuncti.*

Ex his autem, quæ diximus, fit, nullum temporis esse momentum, quo nostrorũ preces, quod iubeat Christus, non petant, quærant, ac pulsent: Ecclesia namque nostra toto orbe diffusa, ut signo de Catholica Ecclesia constat. Ac sicut hac parte orbis Sol illucescit Catholicis, & prima, ut vocatur, à religiosis recitatur, sic alibi Solis est hora tertia, aut sexta, aut nona, & preces istis horis assignatæ recitantur: atque ita mirabilis est quædam continuatio eandem precationum toto orbe terrarum, neque nostrorum voces interrumpuntur, sed quodammodo illud contingit, quod ait David: *Dies diei eructat verbum, nox nocti indicat scientiam: non sunt loquela, neque sermones, quorum non audiantur voces eorum: in omnem terram exiit sonus eorum, & in fines*

orbis

*orbis terra verba eorum.* Sic etiam per nostros fit, quod optabat idem David: *Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi.* Et quod Habacuc aiebat: *Laudis eius plena est terra.* Quin verè dicam, nullum dari momentum, in quo non aliquis Catholicus canat illum versiculum: *Gloria Patri & Filio & Spiritui sancto*, qui toties in singulis precibus reperitur: ex quo fit, per Catholicos solos illud euenire, quod Isaias euenturum vidit, Deum scilicet circumferri à Seraphim clamantibus: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth: plena est omnis terra gloria eius.* Amplius adijciamus tot Missæ per nostros toto orbe celebrentur, incipiantq; ante Auroræ diluculum in omni vrbe paulò celebriori, & durent vsque ad horam nonam, nullum dari ob id momentum, quod non aliquis è nostris canat, *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est omnis terra gloria eius: simulque offerat sacrificium: & illud oraculum solis nobis conueniat, quod habetur apud Malachiam, Deo sic loquente: Ab ortu enim Solis, vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oratio munda.* Nam soli nos præ cæteris, qui se Christianos volunt, si factiones quorumlibet separatim spectes inter se diuisas, neque in vnam fidem conuenientes, innumeri sumus, ac toto orbe dispersi, in omni loco sacrificium Deo offerentes. Ex quo simul etiam sequitur aliud admirabile, effundi diuinitus in nos illum spiritum precum, quo, ut Zacharias aiebat, adipiscimus in Christum crucifixum, dolemusque ac deflemus eius necem in omni namq; Missa ipsummet Christi corpus attollitur, adspicitur specie panis ac vini obtentum, & ingemiscimus ac ploramus ad eius adspectum: sicque omni momento Deus super solos Catholicos effundit spiritum precum: quo cordis gemitu Christum crucifixum deploramus.

Sed & ex alio maxima Catholicorum hac in re deuotio colligitur supra reliquos mortales, nimirum ex innumeris templis, quæ passim videntur non modò in quibuslibet vr-bibus, sed etiam pagis, vicis, agris, ac montibus ædificata à nostris: quibus sanè fit, ut excitentur & compellantur no-iti propter hominum frequentiam ad illa conuentium, ad orandum Deum, sanctosque: nihil enim magis com-mouere solet hominès ad aliquid agendum, quàm vi-tere plurimos in idem conuenientes. Ab ipsis verò Ec-

Isai. cap. 6.

Malach. 1.

III.



clenæ nascens in cunabulis in mœre positum fuit, ut Catholicus in templa conuenirent: quamuis omni in loco possint ac debeant orare Deum: sic enim Christus ipse ad illud Hierosolymitanum templum sepius ventitare solebat, ut in Euangelio habetur: Apostoli similiter ipsi vel post acceptum Spiritum sanctum eò conueniebant, sicut & in ædes Barnabæ, quas Deo consecrarunt, & vrbibus religiosis, ut Alexander in vita Barnabæ tradit: ob id Ignatius epistola ad Magnesianos hortatur, ut omnes ad orandum in eundem locum conueniant ad templum Dei concurrentes. Sed hæc de re signo de opibus copiosis. Tria sunt igitur, quæ faciunt, quantum pertinet ad hoc argumentum, ut Catholicus crebrius ad Deum mentem attollant, templorum frequentia in eorum regionibus, crebra itatio ad illa, hominumque eò conuenientium maxima multitudo.

V.  
Argument.

Ad hæc accedunt monasteria plurima tam mulierum quam virorum, quibus illud est in primis curæ, ut Deum rogent, mentemque ad cælestia contemplanda quotidie sapius ac iugiter attollant, quæ quidem tot sunt, atque adeo plena inter Catholicos, ut nihil supra. In iis autem maxime oraculum Zachariæ locum habet, prædicentis futurum, ut Christi mortem seorsum mulieres, & seorsum mares desceant. Monasteria namque foeminarum inter Catholicos distincta sunt à monasteriis marum: in quibus, ut ostendimus, potissimum contigit ut Christi crucifixi diuinitus infusus sit plangor. Habent & aliqui hæretici huiusmodi separata monasteria, sed pauca, & quibus admirabilia signa deploratæ Christi mortis non exstiterint. At impij Protestantes in suis ea regionibus demoliuntur.

VI.

Est & aliud, quod valde Catholicos impellit ad Dei recordationem, mentisque nostræ in illum progressionem: Nimirum innumeræ imagines Dei, Christi, Deiparæ, & sanctorum, quibus dum nostri quotidie occurrunt, necessario Dei, diuinarumque rerum recordantur, quæ recordatio, cadens in animum bene dispositum pars est, & quoddam sacræ orationis initium, quippe quæ pulset mentes, ut ad Deum tendant, sanctos imitentur, ad illos confugiant, ac per illos Christi munere ac meritis Deo summo adhæreant, & connectantur. Huius sunt generis tot cruceæ tot locis dispositæ, quæ sensus feriunt, ut homines ob Christum crucifixum doleant, lamententur, plorent, illumque imitentur.

Atque

Atque hoc institutum ab ipso Deo Christo & Apostolis ad nos dimanauit, ut imagines & cruceæ habeamus, neque verò dumtaxat ut habeamus: sed ut veneremur, quod ad finem signorum secundæ coniunctionis à nobis est abunde explicatum. Hæc autem veneratio pars est ac quædam species precatationis. Iam verò sicut inter quosuis hæreticos non est tanta harum rerum copia: sic hæretici, quos adduxerunt in potestatem Turcæ, non permittuntur illas habere, Protestantes autem auertunt, abradunt, exterminant. Nos autem contendimus, unà cum Deo, & sanctis omnibus, illud esse sanctum, ac religiosum, animi nostri secula aperire Deo non modo verbis, sed etiam quibuslibet signis, quæ in ipsius puram naturam proximè ferantur, & in res illius puræ naturæ, & ab omni conditione seiunctæ consecratas, quales sancti, imagines, ac sanctis res dedicate, quod ita religioso cultu faciendum, testimoniis sacræ scripturæ, sanctorum dictis, rationibus, miraculisque innumeris admonemur.

Postremum sit argumentum in hoc genere, quod nulla natio, vel hæreticorum factio tot libros ad spiritum precum pertinentes ediderit, ut Ecclesiæ Catholicæ alumni. Quin si cœant omnes populi, & hæretici, quotquot ab orbe condito fuerunt, & proferant huius argumenti sua commentaria, non æquabunt hæc in re Catholicos. Amplius vniuersi mortales, qui ab Adamo hucusque exstiterunt, quod sciatur, tot libros hæc de re agentes haud emiserunt in lucem, quot vna natio Catholica, sumas quamuis paulo celebriorem in Europa. Quid dicam? quot vna natio Catholica? Immo, quot religiosi viri vnius Catholice nationis: mirabilia proferam, quot vna est religiosi familiaris vnius Catholice nationis. Illud postremo addam, quamuis hæc familia non sit ex antiquioribus: denique non omnes ex ea familia, sed qui vixere post annum millesimum quadragesimum quadragesimum. Quanto igitur intervallo nostri superabunt alios omnes hæc in re, quis inibit numerum? rationem subducet tantæ præstantiæ? solus ille, qui spiritum precum cælitus in animos nostros immittit. Audi an ita sit: enumeremusque religiosos viros, qui ex vna Carthusianorum familia, & ex vna Germanica natione, libros proprios de contemplatione, meditatione, & precatatione scripserunt.

In his igitur Principem locum tenere videtur Dionysius

Z s

Richel,

VII.

VIII.  
Mira comparatio.

Carthusiani  
Germani qui  
de precibus  
scripsere.

Richardus, cuius exstant libri de contemplatione, item de meditatione, similiter de oratione, præterea de elevatione mentis in Deum Dionysio est antiquior Henricus de Langestein, qui librum de cōtemplatione, item de anima contemplatiua composuit. Hunc sequitur Bartholomæus, qui decessit anno millesimo quadringentesimo quadragésimo, cuius exstat exercitium deuotionis. Iacobus Iunterbuch de profectu vitæ spiritualis scripsit: Ioannes de Indagine, de meditatione, & de contemplatione, & de vita spirituali: Iacobus de Guitrode, meditationes Passionis: Henricus Arnoldi, meditationes in vitam Christi: Ioannes de Lapide, summarium passionis Christi: Ioannes Lanspergius, de passione Domini, speculum Christianæ perfectionis: Petrus Blomeuēna, de effusione cordis: Bartholomæus Prior Berthehem Ruræmundensis, exercitium deuotionis: Ioannes item Rusbrochius proprios libros huius argumenti in lucem dedit. Similiter opus illud admirandum de mystica Theologia, quod Ioanni Gerson attribuitur, & eius libris attextitur, cuiusdam Carthusiensis esse dicitur, qui noluit ob modestiam nomen ei suum præfigere. Omnes hi fuere ab anno millesimo quadringentesimo quadragésimo, ex vna Germanica gente, & ex vna religiosorum familia, intra annos centum quinquaginta. Nunc hæretici omnes, alijque quotquot ab orbe condito fuerunt, proferant eos, qui peculiare libros scripserint, quibus ratio & via traderetur orandi contemplandique, ac fruendi Deum & diuina, quibus artibus mens inflammetur in precibus ad amandum Deum, diuinæque appetenda, & fruenda. Sparsim forsitan, à fortuito quædam dixere. Opus iustum ac proprium huius argumenti exposco, in quo genera, & modi recensentur, quibus animus noster continuo transferatur in Deum, & in eius cōtemplatione quiescat, ab omnibus aliis curis abstractus.

Sed quando nobis res est cum hæreticis nostræ aratis, quibus est semper in ore Christi passio, à qua tamen imitanda, & meditata longissimè absunt, quod illam scilicet ea de causa solum præ se ferant, vt nihil patiantur, illa abutantur ad omnia acerba in Christum, Christi; veros imitatores à se reiicienda. Producant quæso hæretici aliquem è suis, qui librum de meditatione passionis Christi contulerit, vt iactare possint ad se pertinere oraculum Zachariæ, quo prædicit futurum, vt Christiani adspiciant Christi-

stum

librum crucifixum, desleant illum. Neminem possunt è suis ciere hæretici, qui hac de re quidquam insigne scripserit. Quæro ab istis, quot modis mens Christi passionem meditari possit, quò progressus aliquos faciat in amando, & feruendo Deo. Ecquis auctor vestrorum loquitur hac de re? Atqui ego ex vna Germanica natione plurimos producam, qui post annum millesimum quadringentesimum fuere, ne remotiora confectet. Igitur scripsere peculiare libros de passione Domini, Ioannes Teutonicus, Iordanus ex ordine sancti Augustini, Henricus Gulpen è familia sancti Benedicti, Ioannes Gritsch, Iacobus Guitrode, Theodoricus Herxen, Henricus Arnoldi, Ioannes de Lapide, Gabriel Biel, Theodoricus Osebruch, Ioannes Lanspergius, vt è Ioanne Trithemio constat. Cùm non sit igitur inter vltos is precum spiritus, studiumque passionis Christi meditandæ, vt inter nostros, hinc palàm fit, nos esse ex Ecclesia Dei, ac nullos alios à nostris. Sed clariora & maiora inspiciamus.

*E vehementissimo spiritu, quo nostrorum mentes intentæ fuerunt ad preces diuinas, & Christi meditandam passionem, colligitur nos esse ex Ecclesia Dei.*

CAP. XIII.

Am verò non modò spiritus precum, passionisq; Christi meditandæ latè in nostros se extendit, quòd superiori capite persecuti sumus, sed etiam vehementissimo quodam impetu se in animos eorum insinuans, & intendens, ad mirabilissima illos prouexit: è quibus necesse est dicamus nos esse Ecclesia Dei, non vltos alios.

Ac primum sit illud, quòd hic spiritus quorundam mentibus insidens, cælestium, maximarumq; eis rerum scientiã infudit, quòd cùm è multis dignosci facillimè possit, vnū sit instar omniū, fœminas quædam, quibus antea non erat vlla, vel tenuis omninò litterarum cognitio libros dedisse in lucem prorsus admirandos. Afferamus aliquas è nobilissima Germanorū natione. Rosuida in Saxonia nata in Gandesheimensi cœnobio Latine scripsit, hortando virgines sacras ad continentiam, & castitatem comedias sex, de gestis Othonum panegyricū versu exámetro, in laudem Virginis elegiarum librū vnum, similiter in mortem S.

Dionysij

Germani qui  
scripsere de  
Christi pas-  
sione.

I.  
Argument.

Fœminæ  
Germanæ  
allectæ do-  
ctrinam per  
preces.



Dionysij elegias aliquot de S. Gangulpho, & aliis sanctis multa. Hæc præterea Græcè sciebat.

Secunda est Elizabeth Abbatisa cœnobij Sconaugien-  
sis, cuius exstât libri de viis Dei, de vndecim millibus Vir-  
ginum, reuelationum diuersarum, ad fratrem suum Rober-  
tum epistolarum ad diuersos, & ad Hildegardem.

Tertia est admirabilis illa Hildegardis, cuius leguntur  
opera, in regulam S. Benedicti triginta quæstionum, vita  
S. Ruperti, S. Dysibodi, hom. 8. in Euangelia, de sacramen-  
to altaris, vitæ meritorum, simplicis medicinæ, compositæ  
medicinæ, diuinorum operum, ad Colonenses, ad Treui-  
renses, exhortatorium secularium, ad sorores suas, ad mo-  
nachos Gryseos, carmina diuersa, epist. ad S. Bernardum, &  
ad diuersos 135.

Quarta est Gertrudis, cuius habemus insinuationes di-  
uinæ pietatis, opus plenissimum cælestis doctrinæ ac sua-  
uitatis.

Quinta est Mechtildis, quæ reliquit libros & ipsa diuina-  
rum rerum mirabilissimos. Omnes igitur hæc Germanici  
sanguinis virgines fuerunt intra annos quadringentos ex  
ordine S. Benedicti consecutæ rerum cælestium doctrinam  
precibus, & purissima Dei contemplatione, non humana  
industria, & ab ullo præceptore in terris edoctæ.

II.  
Ecstasis, &  
abstractio  
Catholico-  
rum in pre-  
cibus sacris.

Quod si cui non videtur hac parte satisfactum, vt cogno-  
scat, quanta sit inter nostros precû vis ad animos ipsorum  
diuino lumine illustrandos, conuertat ille nunc animum ad  
illam cõtemplationis spiritum, quo fit vt plurimi è nostris  
sic ab omni sensu abstrahantur defixi in obtutu rerum su-  
peratarum, nihil omninò vt sentiant corpore. Quocirca nõ-  
nulli, vt periculum facerent tantæ seiunctionis, non modò  
carnes acutis interdum stimulis pupugerunt, sed etiã trans-  
fixerunt nihil percipientes.

III.

Neq; solum verò vis diuini spiritus orantes occupantis  
ex hoc in nostris est cognita, sed etiã ex tempore quo per-  
mansere in huiusmodi abstractione, quæ fuerunt à nostra  
grate remotiora omittamus, propinquiora narremus ne ni-  
mium prolixi simus. Ignatius Loiola totos septem dies  
alienatus à sensibus, immobilisque in precibus & excessu  
perstitit, multiq; id viderunt, ac testati sunt, quod scriptis  
mandauit Petrus Maffeijs. Admirabilis illa Catharina è  
Raconisio plurimùm similiter tempus sæpius ab omni sensu  
abstracta in precibus persistebat, quod se vidisse testatur,

qui

qui scripsit eius vitam, Ioannes Franciscus Miradula Cõ-  
mes. Eadem contigerunt aliquando, vt idẽ Petrus Maffeijs  
scribit Francisco Xauerio. Idem narrant de Martino, &  
Aloytio Bertrando Valentinis. Et nos de viuẽtibus aliquot  
possumus solidè ac veraciter affirmare. Nicolaus Fattor  
Valentinus obiit anno millesimo quingentesimo octuage-  
simo tertio innumeris miraculis clarus, eius vita venit po-  
stremò in manus meas. Is igitur frequentissimè rapieba-  
tur extra sensus, in diuinarum rerum contemplatione de-  
fixus, atq; ita permanebat interdum totas viginti quatuor  
horas, idque sæpius publicè contigit, & vitæ auetor Chri-  
stophorus Moreuus testes spectatissimos ac nobilissimos  
adducit adhuc viuentes.

Neque verò mirandum cuiquam videri debet quod di-  
ximus: multo namque maiora Deus Catholicis hac in re  
concessit: & quid miremur viuentes tamdiu persistere ab  
omni sensu abstractos in precibus, cum mortui reperian-  
tur aliqui è nostris, qui in similitudinem precantis Deum  
corpore stant erecto, nullo illos fulcimento sustinente? Sic  
enim de sancto Francisco traduntur, & habentur tantæ rei  
monumenta certissimis testimoniis consignata. Idem de  
corpore sancti Pauli primi eremite in vita Antonij scribit  
Athanasius, ac de multis aliis est memoriæ proditum.

Quid verò illud? quod plurimis contigisse signo de do-  
ctibus corporum sanctorum diuinis ostendimus, nimirum  
corpora ipsorum, dum toti essent in cælestium cõtempla-  
tione, fuisse mirabiliter euecta in altum? Similiter alia emi-  
sisse è se ingentem splendorem, qui maximam videntibus  
incureret admirationem? Hæc sanè cogunt nos fateri spi-  
ritum præcum in nostris esse valde diuinum, quando hæc  
possit, & efficiat.

Huic succedit aliud excellentissimum, quo quantus sit  
hic spiritus in nostris, dum Christum crucifixum contem-  
plantur ac plorât, deprehenditur. Plurimis namq; nostro-  
rum diuinitus impressa in precibus stigmata Christi cruci-  
fixi fuerunt, quod nos signo de stigmatibus retulimus. Si-  
cut enim videmus prægnantes vbi fuerunt ardenti quodã  
vehementissimaque cupiditate alicuius rei correptæ, & in-  
flammatæ, illius rei imaginem è carne exstantem in ipso  
tætu corpore conformare, sic nostri spiritu diuino ple-  
ni, Christi crucifixi imaginem suomet corpori impresserunt  
diuinitatis efficacitate ad ardentissimum eorum desi-

derunt

III.

Mira, quæ  
contigere  
Catholicis  
in precibus  
sacris.

V.

VI.

VII.

derium sese demittente, & in ipsos se insinuante, atque inferente.

VIII.

Hinc factum, ut nostri sæpius aliorum cogitata intuerentur, longè posita conspicerent, futura multo ante prædicerent, quod signo de spiritu prophetiæ est latè explicatum. Tot verò ac tanta miracula quàmam vi nostri effecerunt, & efficiunt quotidie, ut signo de miraculis in fidei propagatione factis apparet, nisi interuentu precum. Quocirca nullis mortalibus vel esse illam fiduciam, spemque, & animi magnitudinem videas, quam nostris inesse signo de spe, fiducia, & animi magnitudine explicamus, quamuis cù virtutes cunctæ à Deo promanent omnium bonorum largitore, & in his nostri, quod cunctis hisce signis ostendimus, tanto intervallo superent cunctos, ut nulla sit comparatio, necessariò sequitur. & spiritu precum præstare vniuersis: bona namq; Deus se iis maximè daturum prædicat, qui petant: *et ite, inquit, & accipietis, querite, & inuenietis, pulsate, & aperietur vobis. & Si vos, cum mali sitis, nostris bona data dare filijs vestris, quanto magis pater vester celestis dabit spiritum bonum petentibus se?*

X.

Hinc sequitur nostros peruenire ad tantum contèplationis culmen, ut eodem tempore agendis rebus operã dare possint, & à cælestium contèplatione nihil abiungantur, quod Angelorum videtur esse, qui cùm mittantur, ait Paulus, in ministerium salutis, & in terris plurima de mandato omnipotentis Dei procurent, & exsequantur, semper tamen in obtutu diuino sunt defixi. An id ita sit, nemo cognoscere potest, nisi qui experitur, aut ex pecto credit, rem verò totam, gradusque ipsius omnium diligentissimè mihi scriptis complexus esse videtur Henricus Harpius.

XI.

Summum contèplationis ad quod Catholici peruenere.

Ad altissimum verò tantæ rei fastigium supra omnes propè ascendisse videtur diuinissima virgo Hildegardis, quæ sic de semetipsa in epistola ad Guibertum Gemblacensem: *Visionem, inquit, hanc in anima mea vsque ad præsens tempus video, cùm iam plusquam septuaginta annorum sim: animaque mea, prout Deus vult, in hac visione sursum in altitudinem firmamenti, & in vicissitudinem diversi aeris ascendit; atque inter diversos populos se dilatat, quamuis in longinquis regionibus & locis à me remoti sint. Et quoniam hæc tali modo in anima mea video, idcirco etiam secundum vicissitudinem nubium, & aliarum creaturarum ea cõspicio. Ista autem nec exterioribus oculis video, nec exterioribus auribus audio, nec cogitationibus cordis mei, nec*

XII.

*vlla collatione quinque sensuum meorum percipio, sed tantum in anima mea apertis exterioribus oculis, ita quod nunquam in eis defectum ecstasis passus sum, sed vigilanter die ac nocte ea video. Hæc virgo Germaniæ sempiternum decus. Hic autè gradus contèplationis, ut S. Thomas etiam notauit, est omnium supremus, ut ecstasim quis non patiat, & nihilominus mente Deo diuinisq; intuendis sit affixus, & idem tamen externa procuret ac tranfigat. In quo nostris tẽporibus maximè videtur stetisse Franciscus Xauerus, qui sæpius, dum sacras conciones haberet, ac de rebus diuinis ad populũ verba faceret, de improviso iubebat omnes precibus se dare, quòd in remotis regionibus tum cõmitteretur à nostris bellũ, vel nostri in aliquo essent discrimine constituti, vel deniq; aliquod longè positum, quòd tamen contingeret, quasi ipse illud propriis oculis subiectum cerne-  
ret, annunciabat, nullamque sensuum, corporisque reliqui ex vlla parte mutationẽ patiebatur: quas res latè describit Petrus Maffei. Atque ex his omnibus apertissimum fit, quantus sit inter nostros precum, Christi q; passionis meditandæ spiritus, atque ob id nos esse sine dubio ex Ecclesia Dei, hæreticos autem nullo modo.*

*vlla collatione quinque sensuum meorum percipio, sed tantum in anima mea apertis exterioribus oculis, ita quod nunquam in eis defectum ecstasis passus sum, sed vigilanter die ac nocte ea video. Hæc virgo Germaniæ sempiternum decus. Hic autè gradus contèplationis, ut S. Thomas etiam notauit, est omnium supremus, ut ecstasim quis non patiat, & nihilominus mente Deo diuinisq; intuendis sit affixus, & idem tamen externa procuret ac tranfigat. In quo nostris tẽporibus maximè videtur stetisse Franciscus Xauerus, qui sæpius, dum sacras conciones haberet, ac de rebus diuinis ad populũ verba faceret, de improviso iubebat omnes precibus se dare, quòd in remotis regionibus tum cõmitteretur à nostris bellũ, vel nostri in aliquo essent discrimine constituti, vel deniq; aliquod longè positum, quòd tamen contingeret, quasi ipse illud propriis oculis subiectum cerne-  
ret, annunciabat, nullamque sensuum, corporisque reliqui ex vlla parte mutationẽ patiebatur: quas res latè describit*

Petrus Maffei. Atque ex his omnibus apertissimum fit, quantus sit inter nostros precum, Christi q; passionis meditandæ spiritus, atque ob id nos esse sine dubio ex Ecclesia Dei, hæreticos autem nullo modo.

FINIS LIBRI NONI.



## DE SIGNIS ECCLĒ-

SIÆ DEI, THOMÆ BOZII

EUGVBINI, LIBER X.



SIGNVM TRIGESIMVM

OCTAVVM.

Pietas.

*Nostrorum pietas maxima in patriam, parentes, & propinquos, ostendit nos esse ex Ecclesia Dei: sicut alios non esse ex impietate ipsorum fit manifestum.*

CAPVT I.

**P**IETAS est in Deū, cælestesq; omnes, quorum cultus in Deum, qui cum maximè sunt cōiuncti, refertur, & à quo pendet omnis honor, veluti à Rege gloriæ: sed pietas hæc nomen religionis assumit. Quocirca cum de illa sit actum, superest vt de illa, quæ patriæ, parentibus, & propinquis deberur, nunc verba faciamus, nostrisq; in ea cunctis præstitisse ostendamus. *Apparuit enim benignitas, & humilitas Christi, inquit, Paulus, vt sobriè, piè, & iuste viuamus in hoc seculo.* De alienis verò ab Ecclesia Dei scribit idem, habere illos speciem pietatis, sed abnegasse virtutem.

Tit. 2.

2. Tim. 3.

I. Argument.

Videamus igitur quales fuerint in patriam, parentes, & consanguineos nostri. Et quando quilibet id patriæ suæ procurare debet, vt plurimis ac maximis circumuallata sit fœderatorum coniunctionibus, quorum sit idem sensus & animus, sine dubio Catholicus quisq; hoc patriæ acquirit, vt si Catholica sit, innumeros habeat, quibus idem sit sensus, & animus intimo connexionis vinculo altissimè conglutinatus. Vt enim vidimus ad finem primæ coniunctionis, & initio tertij libri, nulla animorum maior colligatio, quàm quæ Catholicos inter se connectit, à qua populi recedentes continuò ruunt, in efferatarum gentium

pote-

potestatem adducantur, vt signo de interitu fidei Christianæ est explicatum.

Hinc aliud est ortum, vt soli Catholici instituerint ordines militum religiosorum, qui semper bella administrant aduersus communes hostes, longè illos submoueant, impetus frangant, distineantq; ne scilicet ad patriam cuiusq; longius positam perungere armis illi possint, & in Italia quidem tres huiusmodi sunt ordines, S. Ioannis, S. Lazari, S. Stephani, quorum tremes quotannis vela faciunt aduersus Turcas & Mahomeros. Erant in alijs regionib. & alij, sed illi aut extincti, aut otiosi, vt signo de studio Pontificis Romani in conseruandis imperijs ac regnis ostendimus.

Et quando inter mortales elucescere videtur illius maximus amor in patriam, qui illius libertatem tuetur, libertas autem posita est in hoc, vt cuiuslibet cui sit ius aliquod administrandarum rerum communium, præterea verò cuiuslibet cui pateat aditus ad maximos etiã magistratus, modò sit illis dignus, quod Aristoteles in Politicis aiebat, cōspirasse in hanc patriæ suæ libertatem singuli Catholici videntur. Nam cuiuslibet patet aditus ad summam inter Christianos potestatem, quæ est Pontificis Romani, in ciuitate autem qualibet est accessus ad episcopalem cuiuslibet, modò sit dignus. Hi verò nihil possunt aduersus æternæ veritatis ac iustitiæ leges, licet enim variare aliqua possint propter æquitatis iura, siue, vt vocant Græci, ἐπιουσιώδεις, quòd scilicet varia tempora varios exigant mores, nequeunt tamen ea, quæ non nisi vniusmodi sunt, ac sui natura non immutantur. Ad Cœcilia verò cuiuslibet ciuitatis Episcopus conuenit, quasi patriæ iustam libertatem tuiturus, ne quid impium, ne quid falsum decernatur, quod ciuium suorum mentem statimque lædat.

Singuli porrò Episcopi & Papæ si quid grauius ad vniuersitatem spectans statere volunt, Papæ quidem non solent agere, nisi de consilio Cardinalium, qui ex omni natione Catholica deliguntur, Episcopi verò, vel suorum canonicorum, vel cleri totius, aut sacerdotum. Atque ita communis quidam libertatis status quodammodo conseruatur.

Huc spectat, quod nullum est inter Catholicos impedimentum, regnūq; in quo non sint plurimi, quos vocant Dukes, Marchiones, Comites, aliòve homine Principes, quos

I. Pars.

A a

antiqui

II.

Argument.

III.

Argument.  
Catholicorum pietas  
intuenda libertate com-  
muni.

IIII.

V.

antiqui aut Reges vocassent, aut Regulos, his suae ditio-  
nes, & imperium suum. Atque hi solent, cum communis  
totius regni libertas opprimitur, tyrannis obistere, arma  
in illos facilius sumere, quam fiat in iis regnis, in quibus  
nulli huiusmodi principes. Clarissimum porro est, minus  
hos esse subiectos Regi, Principique suo, quam ceteros e  
medio populo ciues, multique sunt ex istis in quibuslibet  
ciuitatibus paulo celebrioribus: atque ita per eos ipsorum  
patriae magis e libertate participant, quasi magis summo  
Principi ac Regi sint similes, magis accedant ad illius libe-  
ram potestatem. Inter hereticos Moscouitas, inter Turcas,  
ac Sinas, nulli sunt tales.

VI.

In praecipuis porro regnis Ecclesiae Catholicae tres or-  
dines solent esse, primus Episcoporum, secundus nobilium  
principum, tertius populi cuiuslibet. Ac nihil plerumque  
arduum, quod spectet ad vniuersos, a Regibus statui solet  
absque ordinum istorum consensu. Atque ita ciuitas quae-  
libet regiam potestatem quodammodo attingit, ac sorti-  
tur, atque ex hac parte libertatem nanciscitur, quod absq;  
sui procuratoris interuentu, quae sunt grauissima regni ne-  
grotia non expediuntur. Talis ordinum qualiscunque forma  
in Polonia, Germania, Gallia, Hispania, & Anglia olim. An  
modo sit, ignoro. Diu stare non posse, si in heresi persistat,  
est clarissimum: Episcopi namque, aut qui Episcopos ali-  
quo modo agunt inter haereticos, euehuntur, ac denuncian-  
tur pro arbitrio Regum, Principumque, similiter leges, ac  
decreta singulis diebus immutantur, atque ita publica li-  
bertatis status conuenitur, ac labefactatur.

VII.

Est & alius modus, quo quilibet Catholicus conuenit,  
& conspirauit in suorum ciuium, e quibus cuiusuis patria  
constatur, libertatem. Inter Catholicos enim liberi homi-  
nes, quamuis bello capiantur, haud rediguntur in seruitu-  
tem, atque ita suus cuiuslibet ciuitati ciuis est liber. Viden-  
igitur, quam patriae suae Catholici sint amantes.

VIII.

Rerum pub.  
Catholica-  
rum libertas.

Quod si Reip: alicuius in Ecclesia Catholica vis exem-  
plum valde praclarum, en tibi Venetorum Respub: deus  
Italiae & Ecclesiae totius aeternum, quae iam supra annos  
mille ac centum nullum propriae libertatis est passa detri-  
mentum, ob ardentissimum scilicet ciuium in patriam stu-  
dium, pietatemque diuinam. Atque haec quidem nullum  
agnoscit in rebus prophanis, nisi quatenus sacrae potestati  
subiiciuntur; superiorem,

Illam

Illam sequuntur innumerae ciuitates, quae in aliquibus  
arduis communem nationis regniue statum respicienti-  
bus aliquo modo sunt alicui Regi aut Imperatori subie-  
ctae, vt potius foederatae vocari possint, quam summe liber-  
tatis expertes. Tales sunt Poloniae ciuitates, tales, quas Im-  
perij vocant, amplissima, vt quidam numerant nonaginta  
sex, tales Heluetij populi & vrbes, taliq; Hiberniae multa  
oppida ex antiquissimis temporibus, talis in Italia est Ge-  
nua, quamuis aliquando haec per aliquod spatium pro-  
priae libertatis fecerit iacturam, talis haud ita pridem Flo-  
rentia, Pisa, Senae. Atque harum ciuitatum diuturnior lon-  
ge ac vetustior est libertas, quam cuiusuis e praesens illis in-  
ter Graecos, Italos, Aegyptios, ac Phoenices memorandis. Nam  
quae cunctis Roma praestat, libertatem non nisi annos qua-  
dringentos sexaginta est tutata. Tot enim quidam nume-  
rant ab exactis Regibus anno ducentesimo quadragesimo  
quarto, ad Caesaris dictaturam, quae incidit in annum se-  
ptingentesimum quartum. Neq; vero hic mihi obiciat ali-  
quis barbarorum quorundam vel praesens, vel adhuc re-  
tentam libertatem. Nam quae libertas nullo gentium com-  
muni iure, nullis iustitiae humani generis bonum respi-  
cientibus legibus, nullis commerciis aliarum gentium,  
nulla humanitatis disciplina nobiliori adstringitur, ac  
perpolitur libertas illa impia, flagitiosa, & abominan-  
da: quam si spectes, necesse est dicamus, longe vtilius  
esse Regi vni parere, quamuis non ex omni parte mo-  
derato, quam inter tot frementes & efferatas bestias, nul-  
lis legum compedibus adstrictas, nulli iuris iugo subie-  
ctas versari. Idcirco vnius dominatus longe praestantior,  
quam multorum confusa & iniqua gubernatio tolerabi-  
liusque est ab vna bellua deuorari, quam d. scerpi a mul-  
tis: quocirca cum multi e nostris patrias sibi vrbes subie-  
cerunt, id plerumque actum, cum multi seditionibus,  
illas dilacerarent. Nostra Catholicorum libertas, vides  
quam bene dispositis iustitiae & humanitatis quasi ca-  
stris quibusdam munitur, quod scilicet ab animo nasca-  
tur amante publicum bonum, non a belluina feritate, &  
contumaci natura. Aliud est esse instar belluae liberum,  
aliud instar hominis bene instituti: hoc Catholici, illud  
haereticorum & impiorum. Hinc videas a Catholicis id  
procuratum, vt in plurimis vrbes sint omnium bonarum  
disciplinarum publica gymnasia, ita vt in vna Italia duo-

IX.

X.



Pietas Catholicorum quoad bonas doctrinas suis tradendas.

XI.

decim numerentur: cum tamen antiquis vna essent Athenae in quibus haud narratur fuisse omnium doctrinarum publice conducti cunctis magistri, ut inter nostros publico stipendio singulis aduentantibus adsunt conducti praecceptores. Atqui nemo suae patriae melius aliquid videtur tradere posse, nemo in eam magis esse pius, quam si studeat, ut post Catholicam religionem perceptam inuentus litteris atque artibus libero homine dignis imbuatur. Huc pertinent tot collegia in urbibus publica gymnasia habentibus a piis viris constructa, ut pauperes iis excepti, aut nullo, aut tenui sumptu litteris operam dare possint: quorum sane collegiorum tanta est alicubi copia, ut in vna Parisiorum Lutetia numerentur sexaginta duo ab Ecclesiasticis viris excitata, suorumque civium studio & sua cuique genti attributa, vel in vniuersum cunctis ad illa accedere volentibus.

Huius est argumenti, tot a nostris aedificata suis urbi monasteria, hominum sacrorum conuentus, ac templa, ut scilicet ciues sese ad studia pietatis excolerent, caelestia sectarentur, neque humanarum solummodo rerum scientiam perciperent, aut amore ducerentur, sed diuinorum etiam cognitione repleti supera appetere, illorumque desiderio maximo inflammarentur. Hisce autem in rebus nostros cunctis praecellere, tum res ipsa docet, si nostra cum ceteris comparentur, tum nos abunde id persequimur signo de liberalitate & magnificentia.

XII.  
Pietas Bo-  
realium Ca-  
tholicorum.

Hic illud narraffe sit instar omnium. Supra Danubium & Rhenum nulla urbes priscae erant temporibus, antequam nostri in illas oras aduentassent, & in iis comorati essent, idem maiori ex parte contingebat Angliae, quae olim Britannia: in nemoribus habitabant illarum regionum mortales specibus defossis ac mapaliis: populi sese e suis sedibus mutuo bella mouentes expellebant. Totus hic terrarum tractus, duplo maius est quam reliquum Europae. Quid est igitur in causa, quod hominibus illis antiquis nulla esset cura solum natale excolere, ornare, aedificiis, amplificare, aut etiam in illa dulci scilicet patria sedes habere, nunc autem contra sit? ex quo nostri Catholicam religionem in iis regionibus seuerunt, insertus est etiam pectoribus hominum illorum patriae amor, pietas in solum natale. Vidisti Germaniam & Angliam, & quidquid est terrarum supra Rhenum & Danubium vsq; ad extrema Suetici

& Nor-

& Noruegentis regni confinia? Vidisti frequentissimas ac celeberrimas vrbes? Vidisti monasteria, templa hominum sacrorum collegia & publica aedificia, quae nullis antiquorum cedant? Haec summa in patriam pietas per nostros insita cordibus earum nationum prius patrias sedes haud curantium mirabiliter effecit.

Non omittamus illud in Catholicorum regionibus locum nunquam fuisse ita barbaricis illis irruptionibus, quae ciuitatum iura & loca plerumque delent, ut in haereticorum locis illae suas vastitates fecere, extremamque attulerunt urbibus & populis florantissimis ruinam, qualem Catholicis deploramus accidisse infelicissimo casu Graecis & Orientalibus haereticis & qualem sepius attulerunt Tartari gentibus Asiaticis. Qua de re late signis de interitu fidei, felicitate Catholicarum nationum, infelicitate haereticarum. Cur autem tam crudelia haud potuerunt barbaricae irruptiones in nostras regiones & vrbes? quod summa scilicet pietas Catholicos amarit multo magis, quam cunctos alios, ad patriam suscipiendam tutelam, vitamque pro illius salute ponendam. Dictum satis de Catholicorum pietate in patriam, dicamus de pietate in parentes & consanguineos.

*Antiquorum Regum impietas in propinquos, & summa Catholicorum pietas in eosdem.*

C A P. II.

S Ius, aiebat impius est violandum regnandi causa violandum est. Quocirca cum propinquitati pietas debeatur, Catholici sic eam coluerunt, ut neque regnandi libido, quae maxime transuersos ac praecipites agit homines, dimouerit vnguem latum illos a studio virtutis huius. Quod aliis sane non ita contigisse, euentis, quorum sint ad nos monumenta litteris transmissa, certissimis & plurimis est compertum.

Incipiamus ab antiquissimo regnorum Babylonico, cuius quidem nonnulla scriptis sunt mandata, sed plurima in tenebris latent. Illud tamen est traditum, fuisse a Belo, siue Nino olim fundatum cui cum Semiramis vxor successisset, interfecta est a filio Nino, ut inter alios Iustinus scribit, quod ipsius concubitum expetisset, quasi genitricis effrenata libido non alia via cohiberi quam morte po-

A a 3

ruisset,

XIII.

XIIII.

Inpietas  
regum Sy-  
riacorum.

tūisset, aut illi non assentiri satis non esset. Vicit regnandi desiderium debitam patri pietatem. Hæc igitur auquifsimi regni exordia. Aliorum Regum gesta sunt prorsus ignota, ut Diodorus antiquitatis diligentissimus indagator scribit.

Chaldæorum.

Perfarum.

Herod. lib. 1.

Iust. 1. Diod.

Assyriis succedere Chaldæi, quorum Reges quinq; numerant nonnulli, in his Alexander Polytor, Alphæus, Metasthenes, & hos secutus Iosephus lib. contra Apionem primo, & Euseb. lib. de præparatione Evangelica primo, c. 9. Sunt verò illi, Nabuchodonosor, Euilmerodach, Nighsar, Labosardarch, Balhasar, ex his Euilmerodach interfectus à suæ sororis marito Nighsar, qui sibi regnum arrogavit, atque ita non sine propinquorum cædere regnum Chaldæorum fuit.

Herod. lib. 3.

Iust. 1.

Iust. lib. 3.

Diodo. lib. 12.

Diod. lib. 14.

His succedere Medi ac Persæ, ut è Danielis cap. 5. apparet. Horum primus Cyrus à Tomyri Regina occisus, ut ex Herodoro, Diodoro, & Iustino liquet. At Cambyses Cyrus filius ac successor, & sororem necavit, & fratrem Smerdim, vetitus regni spoliationem, quod Herodorus scribit, & Iustinus. Cambysi est successus Darius ex alio genere Histaspis filius. Nonnulli tertium Persarum Regem faciunt quendam è numero Magorum, qui nomen Smerdis sibi ob similitudinem vultus assumpsit: sed hic cum regnum inuasisset, breuiq; de medio sublatus fuisset, haud videtur Persicis Regibus adnumerandus. Dario Persarum Regni tertio successus est Xerxes filius: hic ob turpes quosdam amores, simul etiam timens ne in se bellum moueretur, Massitam fratrem suum cum liberis omnibus & sociis trucidari iussit, quod Herodo. ult. lib. refert. Xerxes porro hic ab Artabano præfecto per insidias est necatus: eiusdemq; Artabani dolo filius Xerxis. Artaxerxes cognomèto Longimanus impulsus est, ut Dariū fratrem nau maiorem periret. Qua re deinde cognita Artaxerxes Artabanum necavit, & iure legitimo quintus Persarum Rex habetur, Occiso per imprudentiam fratre Artaxerxi Longimano Xerxes successit. Huic post annum Sogdianus, quem Darius Nothus, & è Longimano fratre nepos vita regnoq; spoliavit. Hic duos filios reliquit, Cyrum, & Artaxerxem, qui inter se de regno pugnarunt, dumque in acie Cyrus fratrem vulneratū equo deiecisset, & quasi victor exsultaret, à Tissapherne vironem fratris expectente est occisus. Artaxerxis imperium excepit Ochus, qui à Bogoa Eunuchō unā cum li-

beris

beris est necatus, Dariūque Ochi è fratre Arsane ( ut vult Diodorus, alij namque id negant ) nepos est substitutus. Hic Persicorum Regum supremus, ab Alexandro victus, à Bello præfecto est interemptus. Stetit hæc monarchia circiter annos ducentos ac triginta duos: cuius plerique Reges quàm fuerint in suos propinquos impij, clarissime est explicatum.

Imperium Persicum post Alexandrum nullus regio nomine tenuit, nisi Seleucus Nicanor, ut è Iustini lib. 15. ad finem liquet. Nicanor autem in prælio victus, & interfectus à Ptolomæo Rege, successorem reliquit Antiochum Sotherem: hic Antiochum Deum, qui veneno à Laodice coniuge est necatus, habuitque filium successorem Seleucum Callnicum, qui nouercam suam Berenicem cum paruulo fratre interfecit, & cum fratre altero Antiocho continenter bella gessit, quo tempore Parthorū Rex Arsaces multas Persici regni regiones occupauit, in potestate tamen Seleuci remansit Babylonia. At Seleucus hic Callnicus equo præcipitatus interit, regnumq; filius Seleuco Cerauno, & Antiocho Magno tradidit: è quibus hic fratrem suū Seleucum dolo interfecit, ut Polybius libro quinto scribit. Postremus Antiochus hic Magnus ab Elymeis est occisus, ut Strabo libro decimo sexto scribit: successusq; illi Seleucus Philopater filius qui à suis est interfectus, ut in Syriaco docet Appianus: post illum frater eius Antiochus Epiphanes regnavit, qui, ut è Polybio ac Diodoro narrat Hieronymus in Daniëlem cum Dianæ templum in Elymaide spoliare conatus esset, in ameniam versus, spectrisque exagitatus interit, filio paruulo relicto, quem Demetrius patruus Sother dictus vita, regnoque spoliavit, ut è Iustino habemus. Demetrius hic à Parthis bello captus, nec multò post Asiæ regnum ad eius fratrem Antiochum peruenit. Atque hucusque Babylonia in potestate Seleucidarum fuit, è quibus Antiochus Deus à coniuge veneno est sublatus. Callnicus autem, quo tutius regnaret, Berenicem nouercam cum paruulo fratre occidit, Antiochus Magnus Seleucum Ceraunum fratrem, Demetrius Sother Epiphanis fratris filium.

Cum verò post Seleucidas Persiam Babyloniamq; Arsaces Parthi nepotes Arsacidæ dicti tenuerint vsque ad Artaxerxem Persiam, & Alexandri Mammeæ tempora, ut Agathias scribit libro quarto: qui fuerint isti Reges in suis

Seleucidarū  
in Persia.

Iust. lib. 34.



Arsacidarum  
Parthorum.

ac propinquos singuli ignoramus, quod eorum gesta non fuerint vllis scriptis, quæ ad nos peruenerint, satis illustrata. In vniuersum sic de illis Iustinus libro quadragesimo secundo, vbi de Horode Parthorum Rege, ac filius eius triginta agit. *Fatum, inquit, Parthia fecit, in qua iam quasi solemne est Reges parricidas habere, vt sceleratissimus omnium & ipse Phrahartes nomine Rex statueretur.* Hæc Iustinus, de Regibus Parthorum, qui deinde refert à Phraharte occisum patrem, fratresque triginta. Alexandro deinde Mameæ, vt diximus, imperante deiectis Parthis, obscuratōque ac deletō prorsus eorum nomine, Persæ regnarunt, Artaxerxe regiam potestatem decusque Persis restituente, cum rerum potiti essent Parthi annos, vt notat Agathias, ducentos.

Lib. 17.  
Vltimorum  
Persarum.

Persicorum Regum post hæc seriem quodam tenore Agathias idem, nonnullaq; euentū describit, exitus sunt ignoti, nisi illorum, qui supremis temporibus vixere, de quibus sic Paulus Diaconus: Imperante Mauritio, Hormisdas Persis dominabatur, qui à suis Persis captus, oculisque ac regno exutus, impellente filio Chosdroë in carcerem coniectus est. Quin antea eidem, Hormisda eodem inspectante, vxorem ipsius, alterumque filium medios ferra dilecuerunt. Heraclio deinde imperante, Syrois contra hunc Chosdroëm parentem suū cepit arma, coniectum in vincula multis contumeliis affecit: Sagittisque omnium transfigendum curauit, & ante ipsius oculos Medarsam filium cæterosque liberos adductos impius & ipse filius perimissit. Chosdroë successit filius Adhæsir, quem post septem menses Sarbaras interfecit arreptis regni insignibus. Hic autem post sex menses à Persis est occisus, substitutusque illi Bornais Chosdroë filius, cui post septem menses Hormisdas successit, quem regno Sarraceni expulerunt, & ex illo Mahometani plerunque regna Persica tenuerunt, irumpentibus in illa Coraxanis, Turcis, Tartaris, & aliis Borealibus populis. Hucusque constat quanta impietas exstiterit olim in antiquissimo omnium regno Babylonico, à Nino & Semiramide, vsque ad Chosdroëm, filiosque ipsius: ita vt inceperit ab impietate, ac desierit in eandem. Ninus enim filius matrem Semiramidem necauit, Chosdroë patrēque & fratres.

Inspiciamus nunc, qui fuerint aliarum gentium Reges: & quando diximus, Demetrium Antiochi Magni filium à

Parthis

Parthis captum, fratremque ipsius Antiochum regna Asia-tica occupasse, videamus quæ fuerit istorum pietas. Antiochus hic cognomento Sederes à Parthis, & ipse fufus acie, a que occisus. Demetrius frater eius liber dimissus, qui paulo post recepta Syria, cum in Ptolomæum pararet expeditionem, victus acie ab Alexandro, qui se filium Antiochi adoptiuum fingebat, & interemptus est. Quo facto Seleucus eius filius regnum capellit, sed à matre est interfectus, quod iniussu ipsius id egisset: iustitiusque Gryphus Antiochus, qui veneno ab eadem regnandi cupida peritus, priam coegit, vt poculum, quod pararat filio, biberet. sic igitur illa enecta Gryphus hic postea diu cum fratre Cyziceno pugnavit: quo tempore contigit, vt Gryphus victor obtideret Antiochiæ Cleopatrā Cyziceni fratris vxorem. Vrbe capta, coniux Gryphi Gryphina, eademque Cleopatræ soror, nequidquam repugnante marito Cleopatram sororem iussit occidi. Se paulo post victo Grypho Cyzicenus eius vxorem Gryphinam cōprehensam necari mandauit. Cyziceno filius Antiochus successit, qui Seleucum Gryphi filium, quod Eusebius scribit, exussit viuum, quomodo id acciderit, narrat in Syriaco Appianus: post hæc Antiochum hunc regno Pompeius priuauit: Philippusque filius à Gabino captus. Atque hic est finis impietatum inter Seleucidas, ipsorum posteritate extincta, vt in Syriaco docet Appianus.

Nunc videamus, qui fuerint Ptolomæi Reges Ægypti, qui post Alexandrum regiones illas tenuerunt: ante Alexandrum namque Peris, ante Persas Ægypto oriundi plerunque Reges, quorum interitus ne persequamur, facit obsecritas tabulæ antiquitatis. Igitur Ptolomæus Lagi filius post Alexandrum primus imperauit Ægypto. Huic Philadelphus, Philadelpho Euergetes, Euergeti Philopator, Philopatori Epiphanes, successere. Post hos regnarunt Ptolomator, Euergetes secundus, siue Phylcon, Lathurus, Auletes, inde filius eius cum sorore Cleopatra. Undecim verò sunt omnes, quamuis Eusebius nonnihil dissentiat. De iis ita Strabo: *Omnes post tertium Ptolomæum malè vixerunt, delicijs corrupti, omnium verò pessimè quartus, & septimus, & vltimus.* Hæc ille. Videamus autem quàm fuerint pij. Et sanè, vt est res, ita Strabo dixit. Quartus namque Rex Philopator dictus ex eueni contrario: quod matre ac patre interfectis regnum inuaserit, ait Iustinus. Rursus idem

A 2 5

captus

Iust. lib. 38.  
Seleucidarū  
in Syria.

Iust. lib. 39.

Impietas  
Ptolomæo-  
rum.

Strab. lib. 17.

*Iust. lib. 29.*  
*Iust. lib. 30.*

captus amore pellicis Agathocleæ, Eurydicen sororem, uxoremq; suam necavit. Evergetes autem diu cum fratre Philomatore pugnavit, ad eum deinde mortui ipsius regnum defertur à nonnullis: qui veniens Alexandriam, fratris defuncti filium regni legitimum heredem necat: mox filium suum natu maximum Cyrenis, quibus imperabat, accersitum interficit, quod vereretur, ut cōtra se Rex crearetur: rursusque alium filium, quem susceperat è sua sorore, occisum, & in frustra diuisum, cistæque impositum, matris inter epulas afferri iussit. Obiit deinde Evergetes, siue Physcon, duosque mares, ac fœminas item duas reliquit, regnum verò uxori Cleopatre ac filio, quem legisset ipsa, legavit. Cùmque mater in minorem è matribus esset propensior, coacta est eligere maiorem, quem compulsi repudium mittere uxori: eidemque sorori Cleopatræ, ac duce-  
re alteram sororem Seleucem, è qua cùm duos ille filios sustulisset, eiectus est regno à matre. Tantæque fuit eius in filium rabies, ut copiarum suarum ducem necarit, quod filium vivum dimississet, cùm posset interficere. Alexander filius minor tanta matris crudelitate territus ab ipsa discessit: reuocatus autem, persentiscensq; sibi ab illa parati insidias, ipsam prior necat. Populus Alexandrinus id videns, Alexandrum pellit, Ptolomæum Lathuram reuocat. Huic successit Auletes, qui ab Alexandrinis est eiectus, filiaque ipsius Regina constituta, datusq; illi vir Archelaus. Postea verò reductus Auletes filiam necavit, & generum: mox decessit relictis duobus filiis, ac totidem filiabus. Alexandrini puerum natu grandio-  
rem. Cleopatramque regno præfecerunt. Hæc paulò post à fratre eiecta: deinde à Cæsare reducta, interfectusq; est illius frater Rex, aliusq; frater natu minor datus socius. Quo defuncto, cùm partes Antonij aduersus Octavianum secuta esset, victa bello Adriaco tibi mortem consciuit, aspidem ad vbera admora. Hic finis impiè gentis. Reliquum est, ut videamus, quam piæ fuerint in suos propinquos Macedoniae Reges, quorum res gestæ & exitus memoriæ fuerint proditi, neque illos obscurarit antiquitas, sed litteratorum scripta certissimis monumentis consignarint.

Eusebius, veluti omnium Regum, sic Macedoniae Regum successionem, & tempora, quibus vivere, contexit: quo mortis genere obierint, plerunque subicit, quod scilicet istud ignoraretur. Iulianus primordia illorum, cursum per-

stringit:

stringit: ubi ad Alexandri animum pervenit, tum latius acta & euenta illorum describit. Hunc maxime sequemur. Amyntas igitur ex Eurydice uxore Alexandrū, Perdiccam, Philippum, Euryonemq; filiam, è Cygea Archelaum, Aridæum, & Menelaum suscepit. Eurydice Amyntham virum conata est interficere, regnumq; adultero tradere. Detecta nihil profecit. Amynthæ successit Alexander, qui ab Eurydice matre est interemptus, eandem sortem subiit impiè matris insidias Perdicas. Huic superstes exstitit filius parvulus, cuius Philippus patruus diu tutorem egit: mox à populo impulsus ipse regnum suscepit. Hic uxoris Olympiadis fratrem Arymbam regno per iniuriam summam priuavit, Alexandroq; illius priuigno, quo fœdè abusus fuerat ad usus nefandæ libidinis, dedit. Sed cùm mox ob suspicionem stupri Olympiada expulisset, aliamq; duxisset uxorem, impellente eadem Olympiade, neque ignaro Alexandro filio, Philippus est interfectus: Olympias occiso viro reuersa domum, continuo æmulam suam Cleopatram, & in eius gremio infantem peremit, Superfuere è Philippo Alexander Magnus, & è pellice Larissæa Aridæus: & Alexander quidem dictus est veneno petuisse. Post quem Macedoniae regnum tenuit Aridæus frater eius è pellice, ut diximus, Larissæa: qui cùm Olympiada Alexandri matrem Macedoniae finibus summoueret, de iussu illius est occisus vnâ cum Eurydice uxore. Cassander Alexandri dux, Antipatris Macedoniae præfecti filius, hoc audito, Olympiadam captam perire mandavit: deinde eodem scelere Hereulem Alexandri filium annos iam quatuordecim natum cum matre Artine, similiter alterum eiusdem filium cum matre Roxane, ac regio nomine & iure Macedoniae possedit. Sic omni Alexandri Magni soboles exstincta. Defuncto Cassandro, & paulò post etiam Philippo filio, Antipater & ipse Cassandri filius Thessalonicem matrem suam, quod fratri Alexandro magis faueret, occidit. Quocirca Alexander arma in fratrem moturus auxilio aduocat Demetriū Regem, à quo per insidias est interfectus. Antipater autem à Lysimacho socio, quod eius fraude sibi ademptum Macedoniae regnum conquireretur, est occisus. Sic itaque Demetrius adiuuante Lysimacho regnum Macedoniae cepit: à quo paulò post expulsus armis Pyrrhi Epirotarum Regis, quem mox expulsi inde Lysimachus: quo deinde in acie per Seleucū occiso, Seleucus Macedo-

niam

*Lib. 7.*  
*Impietas Ma-*  
*cedonicorū*  
*Regum.*

*Iust. lib. 8.*

*Iust. lib. 14.*

*Iust. lib. 16.*

*Strab. lib. 17.*



niam septem menses tenuit, donec à Ptolomæo, cuius sororem Arsinoë Lyfimachus in matrimonio habebat, per insidias occisus est. Ptolomæus autem, quo tutius Macedoniam possideret, Arsinoë sororis nuptias petit, pollicetur adoptaturum se filios eius è Lyfimacho susceptos, regnumque illis relicturum. Creditur mulier, adduxit pueros, quos impius auunculus, inspectante matre, & ne quidquam scelus exclamante, trucidauit. Cæsus est postea Ptolomæus à Gallis: ac post eum regnarunt Meleager menses duos, Antipater dies quadraginta quinque, Solithenes annos duos, si Eusebio credendum. Nam Iustinus Solithenem dicit, occiso Ptolomæo, Ducis nomine, non Regis, Macedonibus præfuisse, dum multi affectarent illud regnum. Post quem consentiunt ambo Regem Macedoniæ fuisse Antigoni, illique Demetrium filium susceptum. Hic obiit relicto Philippo filio paruulo, cui tutor datus Antigonus accepta in matrimonium pupilli matre regnum sibi arrogauit. Mox autem defuncto sine liberis Antigono Philippus annorum quatuordecim regnare cepit. Huic Demetrius ac Perseus filij fuere, quorum Perseus natu minor falsis accusationibus eò compulit patrem Philippum, ut filium Demetrium necaret. Perseus hic ultimus Regum Macedonicorum fuit à Romanis captus. Ex his omnibus colligi clarissime potest, quanta fuerit impietas antiquis, quanta feritas in propinquos. Euenta namque omnium Regum inter antiquos celebriorum, quorum peruenit ad nos memoria, scriptis persecuti recensuimus. Tanta uero fuit, ut nulla exstiterit illustrissimorum Regum paulo diurnior successio, eiusdemque familiae duratio, ex qua non exstiterit aliquis, qui matrem patremque occiderit regnandi causa, ipse etiam genitricem, quæ præ cunctis amare filios dicuntur, filiorum sanguine ac cæde ob eandem cupiditatem animum manusque polluere non dubitarint.

*Summa Catholicorum pietas in propinquos è superiorum collatione deprehenditur.*

C A P. I I I.

1411

Am uero, si omnium Regum nostrorum persecuteris euentum, cum tot ex omni natione numeremus, Hispanos, Lusitanos, Gallos, Anglos, Scotos, Germanos, Hungaros, Bohemos Polonos, Danos, Sueticos, Italicos, Siculos, Cyprios, Hierosolymitanos, Constantinopolitanos, per tot annorum sæcula, neque tam dira, neque tam crebra impietatis facinora comperies à Catholicis admissa aduersus propinquos regnandi causa. Sicut autem Reges præci plerumque impij fuerunt in suos, sic hæreticos etiam scimus esse, & unam cum hæreticis schismaticos, excommunicatos & Mahometanos, quod è signo de intestinis hæreticorum & hostium cædibus constat, nostros non esse aperimus signo de felicitate Catholicorum Regum, & infelici posteritate hæreticorum. Illud hinc in uniuersum dixisse sit satis, quod cum nulla illustrior sit familia inter antiquos, hæreticos, & schismaticos, quæ paulo diutius regnarit, & quæ non produxerit aliquem à quo regnandi causa fuerit interfectus aliquis è parentibus, inter Catholicos nunquam fuit ullus, qui tantum flagitium sit aggressus per tot annorum sæcula, toto bene Catholico: de antiquis apparet è capite superiori, de hæreticis & Mahometanis è signo de intestinis hæreticorum cædibus, de schismaticis, aut excommunicatis, ex eo, quod impius ille Manfredus Ecclesie Catholice hostis, & excommunicatus excommunicatum patrem Fridericum Secundum magno Germanicæ nobilitatis dedecore, si quid labis impius pijs potest adspargere, suffocauit. Viden' ut summa sit Catholicorum pietas in suos, si ceteris comparentur? Hinc aliud existit argumentum pietatis. Ab hac enim factum cognoscimus, ut inter nullam nationem magis regia potestas sit in eadem cognatione ac posteritate cõseruata, ut in Catholica, quæ longissimas plurimorum Regum successiones ex eadem familia recenset: quod scilicet consanguinei inter se amant, bonumque commune plerumque promouerint. Quod adeo non contigit hæreticis, ut nulla ipsorum familia exstiterit unquam, quæ ultra quartam stirpem regna transmiserit, quod est à nobis abundè explicatum signo de infelici posteritate hæreticorum Regum. Quin signo de iustitia ostendimus, omnia penè regna Catholicorum, quæ nunc exstât, & hæreditaria sunt in Europa, aut quæ à Catholicis habent originem, iure consanguinitatis obtineri ex antiquissimis temporibus, ita ut Philippus Secundus ideò præsit Hispaniæ, quod antiquissimum

Regem

Lib. 2.

Lib. 25

Lib. 38.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

XIX.

XX.

XXI.

Regem Recharedū, qui ante annos mille plus minus nomen Catholicae religioni dedit, consanguinitate attingat: sic Anglię Reges, vetustissimos illos, qui Christo se primis temporibus adiunxere, à quibus propter iura cognationis acceperint regnum, nominare possunt, sic Scotici, Danici, ac ceteri omnes, excepta Hugonis Capeti gente, vt signo de iustitia aperuimus. Eadem porro pietas in propinquos impulit Catholicos, vt antiquas illas Romanorū gentiūq; leges tollerent, quibus fas erat patri filium addicere in seruitutem, aut etiam vendere. Parentesq; & filios hac amoris lege obstrinxit, vt cum possent olim se nullis de causis exheredare, nunc per legem Iustiniani non illi nisi certis iustissimisq; de causis possint: sed necesse habent parētes hereditario iure filii, & filij contra parentibus legitimā partem relinquere, quod omnes propē sciunt. Eiusdem pietatis est, à Catholicis passim tot excitata hospitalia loca, ad expositos excipiendos & alendos. Nam cum prisci plerūque possent impunē filios suos exponere & abicere, multi vero, etiam si impunē non esset, tamen exponerent, quod sceleris argui non possent, Catholici, ne si quis exponeretur, periret, aut malē haberetur, induerunt ea pietatis paternae viscera, quibus interdum se genitores exnunt, hospitalesq; aedes in cunctis paulo celebrioribus oppidis ad expositos educandos construxerunt, ne paterna pietas omninō periret, & si qua ex parte inter nostros langueret, ex alia magis proueheret, atq; extolleretur. Sic etiam summā pietatis fuit illud à Christo inter Catholicos sancitū, ne quos Deus coniunxisset, vllus separaret. Nam cum mutus ille amor, quo coniuges se complectuntur, debeat esse omnium summus, sic nullis de causis omninō dissolendus est vnquam. Quocirca statutum inter Catholicos est, ne coniuges se repudient ob vllas offensas ærumnāsvē interuenientes, quarum nulla esse tanti potest, quæ condonari aliquando non possit, & saltem progressu temporis imminui, & mitigari: licet igitur intercedant offensa, intercedant querimonie, ac summæ calamitates, summiq; amoris vim debilitent, pietas tamen Catholicorum non patitur, vt abrumpan, & extinguant: vt sapius dici verē illud possit:

*Felices ter & amplius*

*Quos irrupta tenet copula, nec malis*

*Diuisus querimonijs*

*Suprema citius soluet amor die.*

Vbi

Vbi nunc vestra hæretici pietas? An qua vestrorum Regum propinqui inter se sæuiunt, quod signo de intestinis hæreticorum cadibus apparet? An qua passim repudia cōceditis, ita vt vnus Henricus Octauus intra annos duodecim sex habuerit vxores, duas repudiarit, duas securi percuti mandant? An qua patriæ vestræ regiones ad extremū non bene à vobis defensa veniunt in effertarum gētium potestatem? An qua nihil eorū, quæ supra enumerauimus, operum maximē piorum præstitistis vnquam, vel præstare sermō conari eitis? Producite vestræ pietatis effectus. Haud potestis. Vos igitur impios fatemini: ab impietate resipiscite, & in Ecclesiæ matris gremium complexumq; reuertimini & conuolare.

## SIGNVM TRIGESIMVM.

NONVM.

Obedientia.

*Ex obedientia diuinissima nostrorum palam fit nos esse ex Ecclesia Dei.*

CAP. IIII.

**M**elior est, inquit Samuel, obedientia, quam victima, & *Reg. 15.*  
*Manusculcare magis, quam offerre adipem arietem.* Quocirca Christus ab omnibus gentibus ob eam causam vult se cognosci, vt illius fidei obediant, ait Paulus ad Romanos: idēmq; exaltatus est à Deo, quod obedierit vsque ad mortem, cuius nos vestigia sequi debemus. Hinc idem ad vniuersitatem suorum discipulorum nunquam intercedentem sic dixit: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, spernit me.* Quin obedientia comitatur omnes virtutis cuiusvis actiones. Præcipitur enim cui libet Christiano, vt viuat ex præscripto virtutis suo statui conueniētis. Potest autem vna eademq; res fieri iuxta præceptum plurium virtutum. Atq; hac parte cum summi sint ac diuini in cunctis virtutibus Catholici, vt sigillatim nos explicauimus, velintq; exsequi munia virtutū, quia Christus ita præcepit, ob id obedientia ipsorū summa, ac diuina. Sed quia sapientes antiqui

vatic



variè senserunt de virtutibus, & earum functionibus, ita ut dissideant in pluribus inter se, & aliquis potest ambigere an Christus aliquid præceperit, & prope cuncta in dubiū reuocare, idcirco hinc spectatim virtus obedientiæ elucescit, ut scilicet nos præcipiētib; præpositis nostris obediāmus credentes id esse verum iustūque, quod ipsi Christi nomine decernunt. Similiter multæ leges, quæ iustitiæ obligationem perpetuam non continent, pro temporum, locorum, atque hominum varietate variari debent. Atque ita nunc est virtutis aliquid, quod postea non erit. An verò, & quando id sit, præfectorum est statuere. Hinc igitur virtus obedientiæ specialis, sequi hac in re ductum, iudiciumque præfectorum. Videndū est igitur hac parte quanti sint Catholici, nunquid summa, ac verè diuina sit obedientia ipsorum, & quænam sit aliorum. Et sanè talis est obedientia nostrorum, ut nulla sit omnium, qui dissident ab ipsis. Hoc enim singulis Catholicis est statutum, ut nequeant credenda & agenda vlli ex ipsis diffinire, sed necesse habet quilibet, stare antiquorum sanctionibus, in iis que sunt æternæ veritatis ac iustitiæ. Quin nemo potest interpretari scripturas diuinas, aut maiorum decreta, nisi è cōmuni totius Ecclesiæ consensu, cui parère omninò debet. Qui sit autem communis Ecclesiæ sensus, quæ sint antiquorum sanctiones, & ad sacram scripturam veræ interpretationes in ambiguis ( de claris namque non est opus loqui ) id pertinet ad summum præfulem conciliæ vniuersalia diffinire. Præterea verò necesse est quilibet paratus sit obedire, siue credendo, siue agendo, non modò præteritis, ac præsentibus, sed etiam futuris, vsque ad extremum iudicij diem. Est igitur omnium maxima hæc obedientia multis nominibus: ac primò quòd per præfectos Dei personam sustinentes imperat, ut firmiter intellectus credat, non quas velit interpretationes, non quas iudicaret ipse vera & iusta ex argumentis verisimilibus, sed quod ab aliis constituitur: hoc est enim quod aiebat Paulus: *Redegit intellectum in captiuitatem in obsequium fidei.* Hæc igitur obedientia arcem totius hominis occupans. Intellectus namque est, quo sumus homines quod explicauimus signo primo. Secundò, ne quis eligat sibi, quibus in credendo obediat, atque ita sibi obedientiam quandam more suo arbitrio que componat, certi sunt viri constituti perpetua successione, quibus sit parendum, atque hi sunt Episcopi, ac successio-

Sed maxime  
singulana  
obedientiæ  
Catholico-  
rum.

re

res eorum, ut è signo de perpetua Apostolorum successione apparet. Tertio, ut summa sit adhuc hæc obedientia, cum possint inter se quandoque Episcopi dissidere, ne quis hac parte sit liber ac sui iuris, sed necesse habeat obedire, decretum est obediendum iis Episcopis, qui sunt toto orbe diffusi in vnam doctrinam consensumque decretorum conspirantes, vel ei qui cum istis sentit, aut istis præest, qualis est Pontifex Romanus, ut signo de Catholica Ecclesia constat. Hinc quartò maxima est hæc obedientia, quòd nemo potest eligere cui pareat, vel suæ saltem nationis virum, sed quælibet natio, aut cuiuslibet nationis homo necesse habet in id conuenire, in quod vnanimi consensu omnia decreta facta ac facienda complectente conspirant cunctæ cogniti orbis nationes, aut aliqui ex illis, ita ut hac parte obediatur singulis nationibus in credendis & agendis. Quintò maxima est hæc obedientia, quia nemo potest velle in vno parere, aut aliquibus, sed opus est in omnibus credat, & obsequatur. Sextò, non modò necesse est quibus paratur sit obtemperare in omnibus iam constitutis, sed etiam constituendis, quantum pertinet ad ea, quæ sunt æternæ veritatis ac iustitiæ, vsque ad extremum iudicij diem: quod à nobis hucusque præstitum fuisse liquet è signo de vna fide. Igitur siue spectes maximam nostri partem, quæ est intellectus, siue viros, quibus est obediendum, siue eorum, quibus est obediendum, varios cœtus siue nationem aliquam, pluresve, quibus sit obtemperandum, siue res, in quibus obedientia versatur, siue tempus, quo cuncta hæc seruanda, nulla maior hac Catholicorum obedientia fingi potest, de qua se iactet vllus mortalium cœtus. Continet omnes res, omnes nationes, omnia tempora, ac nos, qua sumus homines, totos. Sed tamen adhuc nostri prouehunt ad summum culmen hanc obedientiam. Nam cum decreta Ecclesiæ sint vniuersalia, & vniuersitatem totam spectent, ac fieri non possit ut cuiuslibet sigillatim præscribatur quid agat, atque ideo multa sint, in quibus non videretur aduersus vllam virtutem peccari vtro modo fiant, propterea sunt plurimi inter Catholicos, qui se voto obedientiæ inter familias religiosorum probatas obstringunt, Deo pollicentes se præpositis eorum obedituros omni in re, quæ scilicet non discrepet à communi Ecclesiæ consensu, etiam si non appareat aliud præceptum, quo obligentur. Atque ita nihil omninò agunt

II.

Ex varijs reli-  
gioforum fa-  
milijs.

j. Pars.

B b

ac mo-

III.  
*Ex institutis  
religiosorum  
sacerdotum.*

IIII.  
*Ex vitis reli-  
giosorum.*

V.  
*Ex periculis  
quæ subeunt  
religiosi in  
barbaris con-  
uertendis.*

VI.  
*Ex collatione  
aliarum gen-  
tium.*

VII.  
*Ex miraculis.*

ac moliantur, nisi è suorum præfulum præscripto. Cæteri, sat est, si communia scita seruent, proposita vniuersis mandata. At hi singulas suas actiones imperio subiiciunt aliorum. Horum porro est multitudo toto orbe Catholico innumera. Vt autem magis obedientiæ virtus elucescat, austerissima vitæ decreta, in quibus obediunt, plurimi istorum religiosorum sibi proponunt, vt quibus potest contemplari in Carthusianis, Camaldalensibus, Franciscanis, siue iis, quos Minores, siue iis, quos Minimios vocant, & aliis huiusmodi, quos esset longum nimis recensere. Ac ne quis hæc posita tantum dicat in pollicitatione & iactatione quadam promissorum, potest eorum vitam propius intueri, præterea verò vitas hominum legere, qui inter familias istas religiosorum instituti sanctis adscribi meruerunt, & videbit quàm miranda illi patratint toto vitæ spatio obedientiæ ductu. Hinc signo de religione, efferis que gentibus ad humanitatem traductis ostendimus obedientia duce ab efferato viuendi genere per istos plusquam dimidium totius orbis ad humanitatem perductum, neque eos exhoruisse remotissimas adire regiones, inter gentes omnis humanitatis expertes versari, extrema quæq; subire & pati, morti certissimæ ac tormentis acerbissimis occurrere, vitam ponere, vt signo de perpetua martyrum successione apparet. Atq; etiam nunc è multis religiosorum cœtibus, præcipue verò è Societate Iesu, plurimi quotidie hoc faciunt. Quam sibi laudem nullæ nationes vdicare possunt alienæ ab Ecclesia Catholica, quod scilicet diuinus amor ad tantum obedientiæ culmen eas haud perducatur. Et hinc perspicere possumus quid differat obedientia Catholicorum ab obedientia ingenij seruilis, quale in Turcis & Assassinis illis, qui narrantur ad suorum principum iussa solitos se occidere, in præceptis exaltissima turri se dare, & mortem occumbere nullo humani generis fructu, nullo Dei respectu, vt ex euentis colligi potest: quid enim boni contulere, quid splendoris vlli regioni dederunt vnquam: quid ciuilius cultus, aut vrbanius humanitatis vlli genti sunt isti largiti aliquando, vt per nostros tot populis ac locis supra Rhenum & Danubiũ, in solisq; & regionibus, quas Oceanus circumfluit, est impertitum? Quod si te mirabilia delectant, scimus obedientiæ nostrorum seruire elementa, resq; omnes naturales, ita vt omnem vim suam dependant propter obedientium vim. Id ita esse, si quæris antiqua,

antiqua, te docebunt quæ inter Græcos de obedientia scripsere ex antiquis Clymachus & Dorotheus, inter Latinos scriptores Ioanes Cassianus. Hinc ille Maurus dicto S. Benedicti audiens super aquas illæsus ambulauit, solidumq; ambulanti iter illæ præbuerunt. Hinc Thomas Florentinus ex ordine S. Francisci, dicto Ioannis Capistrani, audiens prunas ardentibus similitur illæsis contrectauit, & Petrus Igneus iussu Ioannis Gualberti per medias flammâs incolumis pertransiit, quod nos multorum testimonii supra confirmauimus signo de religione. Sed harum rerum sunt exempla innumera in vitis Sanctorum, quas à Surio diligentissime collectas, & ab aliis, qui ordinum religiosorum gesta scripserunt, memoriæ mandata, quibus inspicere potest. Nos publica & illustrissima quædam producemus in medium, è quibus, quod asserimus, clarissimum fiet. In primis enim nullis mortalibus contigit, vt regia potestas, non tenuis, sed amplissima, ac potentissimis nationibus imperans in iisdem familiis tamdiu fuerit conseruata, vt in Catholicis, quocirca sæpè regna maxima, populique bellicosissimi pueris ac foeminis obediunt, & à legibus obedientiæ haud recesserunt: atque hinc factum, vt eadem regna tamdiu perstiterunt in agnatione eadem, quod nos signo de felici Regum Catholicorum posteritate persecuti sumus.

Hinc si cõferas qui fuerint è Catholicis Regibus occisi aut deiectioni à suis, & cõtra, quibus id acciderit ex alienis ab Ecclesia Catholica, videbis paucissimos è nostris, plurimos ex aliis à suis interfectos, ac regno spoliatos, quod scilicet nostri pareant suis principibus, ac præpositis, alij non ita. Hoc sic esse, liquet è signo de intestinis hereticorum, & hostium cædibus, infelici exitu hæreticorum Regum, felicisq; Catholicorum, ac signo etiam superiori de pietate. Commendatur adhuc obedientia Catholicorum supra omnes alias gentes, quod nullis datum populis, vt sit illis vnus princeps, cui remotissime gentes sponte ac nulla vi adducte obediât, vt vni è nostris, qui est Põtifex Romanus, cui ex extremis orbis cogniti partibus semper aliqui paruerant vltro: quod colligitur è signo de insulis longinquis, & è priuilegiis Põtificiæ Sedis, quæ signo de prudentia politica complexi sumus. Et nunc scimus vltimos Sinas illi obedire, & à Iaponiis toto orbe disiunctis superioribus annis ad obedientiam illi præstandam legatos missos ipsi

VIII.  
*Ab conserua-  
tione gentium  
regiarum.*

IX.  
*Ab obedientia  
Regibus  
præstita.*

X.  
*Ab obedientia  
præstita Pon-  
tifici Romano  
à remotissimis  
populis.*

Obedientia  
Põtifici Ro-  
mano præ-  
stita singu-  
laris.



næ veritatis, ac iustitiæ, necesse est sanctissimus Papa. Obedisse autem magis, quam cunctos vllius vniuersitatis præfectos, constat e tribus, ac primo loco, quod nemo Pontifex quatenus Pontifex hæreticus fuit à superiorum sanctionibus & vnanimi Ecclesiæ consensu recedens, secundo, quod nulla sedes tot Martyres dedit, vt Romana, qui pro obedientia fidei vitam posuerint. Tertio, quod nullius vniuersitatis præfecti tot sanctos miraculis illustres producerint, vt sedes Romana: quæ nos abundè ostendimus, & explicauimus signo de Prudentia politica, capite de priuilegiis Pontificiæ, ac Romanæ sedi diuinitus communicatis. Sic itaque Pontifices Romani maximè omnium paruerunt decretis fidei, & decretis iustitiæ ab Ecclesia Catholica constitutis. Peto igitur ab hæreticis omnibus, vt proferant in medium si qua sunt effecta obedientiæ suæ, vel suorum, animum serio conuertant ad hoc vnum penitus inspiciendum, an omnes quotquot sunt hæretici, vel fuerunt, sint assecuti vmbra tenuissimam tantæ virtutis, vt eius solidam vim vel scelestissimus è nostris quilibet factis expressit.

SIGNVM QVADRAGESIMVM,  
Veritas.

*Veritatem in Ecclesia nostra duntaxat solidè consistere demonstratur, apud alienos non ita, ex quo fit nos esse ex Ecclesia Dei.*

C A P. V.

**D**E Christianorum vniuersitate loquès Isaias, ac prospiciens, quam veritatis amās illa futura esset, inquit, *Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.* quibus verbis ostendit, populum Dei veritatis fore propugnatores, & custodes, ita vt in verbis, & actis eius illa maximè elucescat. Sic Christus sæpius apud Ioannem rogat Patrem his verbis, *Sanctifica eos (nimirum Christianos) in veritate.* Et alibi, *Cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ob id Paulus admonet suos, inquit: *Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo.* Quocirca

*Isa. 26.*

*Ioan. 17.*

*Ioan. 16.*

*Ephes. 4.*

XI.  
*A tēpore quo obeditum est Pontifici Romano, à remotissimis.*

XII.  
*Ab innumeris gentibus, quæ semper toto orbe Pontifici paruerunt.*

XIII.  
*Ab obedientia tot Regū.*

XIII.  
*Quod neque vnus ab orbe condito adeo sit odiens vt omnes nostri.*

XV.  
*Ab obedientia quæ Papa superiorū decretis præstitit.*

vidimus. Sed vis hæc obedientiæ magis elucescit, quod obeditum est Pontifici Romano, & quidem ea obedientia, quam supra explicauimus, à remotissimis populis, quibus proclue erat ab obedientia desciscere, non quatuor, aut quinque, sed iam quindecim sæculis, adde ab iis etiam, qui versabantur ac sedes habebant inter hostes Pontificis Romani, quod capite de priuilegiis Pontificiæ sedis, signo de prudentia politica fuit à nobis explicatum. Huc accedit, quod tanto tempore hæc summa obedientia, qualis nulli genti fuit, exhibita est Papæ ab innumeris gentibus, quin semper fuit aliquis ex omni peruij orbis gente, qui illam Papæ præstaret. Illud adhuc mirabilius, hanc summam obedientiam cum summa reuerentia coniunctam ab innumeris Regibus, & cuiusuis prope nationis cogniti orbis Pontifici Romano præstitam fuisse non vilo armorum metu, sed solius religionis obseruantia, quod nos signo de plurimorum Regum cultu, ac reuerentia latè notauimus. Nunc igitur cum tot Reges, tot nationes, tanto tempore, tam remotæ hanc summam, quam principio capitis obedientiam descripsimus, Pontifici Romano, & Episcopis, in eo quod spectat ad religionem, præstiterint, peto vt vnus aliquis producat ex quo conditus est orbis, qui talem tantamque, vt depinximus, obedientiam alicui aliquando præstiterit, obedientiam inquam huiusmodi, cui sex illa à nobis connumerata adfuerint. Proferri nullus potest. Nulla igitur aliis præ nobis, summa autem nobis est obedientiæ virtus.

Iam verò cum sanctissimus Papa toti Ecclesiæ Catholice præsideat, illique pareant singuli ex illa, illud longè mirabilissimum, nullius perpetuæ successionis, aut vniuersitatis præfectos, nullius sedis episcopos, nullius regni Reges adeò fuisse obedientes, vt Romanos Pontifices, sed quibusnam Pontifex Romanus obedire debet? Superiorum Pontificum, vel vniuersalium conciliorum decretis, quantum ad ea, quæ sunt semper credenda, vel agenda à cunctis absque vlla immutatione, quam concedere possit æquitas propter varia tempora, mores, atque homines, propter hæc enim leges immutari possunt in agendis: sed tamen immutari quædam non possunt, vt lex, quæ prohibet mœchari, Deum contemnere, & quæcunque sunt huiusmodi, perpetuam iustitiæ obligationem, quæ solui nunquam possit, continentia. His obediat decretis, ater-

neceffe est Ecclesie Catholice alumnos in veritatis assertionem longe omnibus præcellere. Id verò sic esse è multis colligitur.

I.  
*Quia solis nobis fides una.*

In primis autem, quòd soli Ecclesie Catholice semper fuit vna fides, in qua nihil est dissidens, à cuius immobilibus decretis nunquam discessit contraria sanciendo: ceteri omnes in contrarias sæpe partes abierunt, & modò hoc, modò illud omninò verum, diuinitusq; traditum constituerunt, ac veluti oraculum cæleste sanxerunt, mox autem repudiarunt, quasi mendacium, nihil sibi constantes: id nos explicauimus signo de vna fide, eò reijcimus lectorem.

II.  
*Ab assertionem veritatis in martyrio.*

Tanta verò nostrorum fuit semper constantia in huius veritatis assertionem, vt Ecclesie Catholice nulla ætate desint innumeri martyres vel ab hæreticis, vel à gètib; aliis occisi non alià ob causam, nisi quòd hanc veritatē testificarentur, eã prodere nullo modo vellent, vitã potiùs profunderent, omnium iacturam facerent. Id nos latius prosecuti sumus signo de perpetua martyrum successione.

III.  
*Quia plures nobis Episcopi martyres, quàm cunctis hæreticis simul ex eorum Episcopis.*

Hinc etiam factum videmus, vt nullus hæreticorũ cœtus possit è suis præfectis producere tot pseudomartyres, qui vitam posuerint pro assertionem suorum decretorũ, aut etiam qualicumq; Christi cultu, vt nos proferre possumus è nostris Episcopis, qui occubuerint nõ dicam pro nostris sanctionibus affirmandis, sed pro Christi solo cultu. Nam cum vocabantur ad mortem, non ab iis exigebatur vt Catholica decreta abijcerent, sed Christi religionem, quæcunque illa foret. Hoc enim tam verum Catholicis quàm plerisque hæreticis, adorandum Christi nomen, primas illi dandas inter omnes in omnibus post Deum. Pro hac verò veritate plures è Catholicis Episcopis sunt interfecti, quàm è præfectis hæreticorum, quod nos ostendit firmiter adherere cognitæ veritati.

IIII.  
*Quia vna sedes Romana plures martyres Papas dedit, quàm cuncti hæretici i suis Episcopis.*

Sed quid ego hîc omnes Episcopos martyres colligam? Vna sedes Romana plures martyres è suis Episcopis dedit, quàm cunctæ hæreticorum factiones è suis præfectis ex omni vrbe collectis dederint in huius decreti defensione, Christum præ cæteris colendũ. Recenseant enim cuncti hæretici suos Episcopos, vel quouis nomine vocent vrbum suarum præpositos, quibus sit illata mors ob id, quòd Christum colerent: ac videbunt non tot esse, quot vna sedes Romana produxit. Igitur hæc vna sedes fortior in veritate nobis cum illis communi defendenda, quàm tot hæ-

reticorum

reticorum conuenticula. Quod autem dicimus de hæreticis, idem de cunctis aliis gentibus asserimus.

Non enim possunt vniuersi populi, qui ab orbis exordio facti, è suis nominare tot homines (vide quid dicam) tot homines, inquam, non tot principes, ob alicuius veritatis defensionem vtrò mortem subeuntes, quot vna sedes Romana Pontifices: & tamen in toto orbe vnus fuit semper Pontifex, ac alieni vel ab omni Christi cultu, vel hæretici præfecti Christo cultum dantes aliquem toto orbe tot fuerunt, vt eorum numerus iniri non possit. Quot igitur partibus nos aliis simus constantiores in veritate communitanda, mente comprehendere non potest. Papæ verò martyres sunt viginti septem.

Quid plura? Signo de vna fide ostendimus, cunctos hæreticos, & hæreticorũ principes desciuisse à suis decretis, quæ ipsimet promulgarint ac sanxerint veluti oracula diuina. Atque hæretici idem non poterunt proferre vel vnũ Pontificem Romanum, qui discesserit vel ab vnus rei veritate, quæ sit communis nobis cum hæreticis, & qua conueniamus cum illis: quilibet itaque Pontifex, quicumq; ille sit (sumatur flagitiosior) veritatis tamen est amantior, ac studiosior, quàm cuncti hæreticorum principes, siue hæresiarchæ, qualis Lutherus, Calvinus inter Protestantes, inter Græcos autem, siue Photius, siue Michaël Patriarcha Constantinopolitanus, qui primus Monomacho imperante nos est ausus excommunicare, mox autem resipuit, & à semetipso discessit, vt è Sigiberto & litteris Leonis Noni apparet. Et hæresiarchæ sanè omnes, anteaquam laberentur in hæresim, fuerunt ex Ecclesia nostra, & in nostra decreta conuenerunt, deinde illa contempserunt: ergo in iis, quæ sunt omnium maxima, vel ante, vel postea necessario mendaces. Id de nullo Papa affirmari potest.

Sive igitur spectes hæresiarcharum inconstantiam in propriis ipsorum decretis retinendis, siue in communibus quæ prius vnà cum nobis tuebantur, necesse est dicamus quemlibet Papam cunctis illis veraciorem: quia Catholicum quemlibet, vel infimum, leuissimumq; & flagitiosissimum. Catholici namque haud desciunt ab Ecclesie decretis, nisi si quis forsitan aliquando lapsus in hæresim, mox agnito mendacio restituit se nobis, & Ecclesie Catholice, qua in re mendax, non qua parte Catholicus est, sed qua parte à nobis sese abalienauit, & hæreticus fuit.

V.  
*Quin quàm cunctæ gentes ab orbis exordio.*

VI.  
*Quinuis Pontifex Romanus quicumque sit, veracior, quàm cuncti hæresiarchæ simul. Quinuis Papa & Catholicus, vel leuissimus veracior cunctis hæreticis.*

VII.  
*Quinuis Catholicus veracior cunctis hæresiarchis.*



## VIII.

*Hereticis nihil indubitatum, ergo omnes mendaces. Veritas namque indubitata.*

Sed ex aliis necesse est dicamus hæreticos esse mendaces. Cuncti namque fuerunt in Ecclesia nostra, & ab illa discesserunt, quod dicerent Ecclesiam Dei in mendacia lapsam: ergo fatentur Ecclesiam, quæ Dei sit, in mendacium tuere posse. Id si ita est, & eorum cœtus, quem volunt esse ex Ecclesia Dei, potest se inuoluere falsitati. Non igitur quidquam potest esse apud illos indubitatum & clarum. Atqui pro indubitaris, & clatis venditant sua placita. Necesse est itaque dicamus ipsos mendaces. Amplius opus est afferamus ipsos haud posse stare in veritate, quod ignorant indubitaram veritatem, cui certo innitantur, & in qua immobiliter consistant.

## IX.

*Soli Catholici cunctas hæreses & aliarum gentium aperta mendacia confutarunt & confutant.*

Rursus autem Catholicis esse infixam cordi veritatem, vel ex eo constat, quod soli nos omnes hæreticos inter se dissidentes, atque idcirco necessario mendaces (veritas namque haud sibi dissona) profligauimus ab ipso exordio Ecclesie nascentis, ut è signo de hæresum confutatione apparet. Præterea verò soli nos innumerarum gentium falsas & innumeras superstitiones exterminauimus hucusque & exterminamus, cum nos soli hætenus gentes ad Christum colendum perduxerimus, ac perducamus, ut signis de fidei propagatione liquet. Quia ubi ex aliqua regione per hæreticos est eiecta nostra Ecclesie Catholice religio, vel in eam protinus innumeræ hæreses inter se contrarie irruerunt, atque ob id falsitas necessario irrupit, ut nunc Germaniæ contingit, vel etiam Barbari, & efferi populi, qui cultum Christi omnem tollunt.

## X.

*Quia nos soli multiplicia gentium mendacia tollimus, eas ad unum Christi cultum perducentes.*

Quocirca è tribus omnino colligitur esse nobiscum veritatem. Primò, quod nos soli omnes hæresum falsitates aperitas, vel ipsis hæreticis fatentibus, qui contendunt esse mendaces, quicumque hæretici dissident ab ipsis, confutauimus. Id autem solius est veritatis munus. Secundò, soli nos hucusque sustulimus, ac tollimus adhuc, quæ sunt aperta mendacia gentium, quæ ab omni Christi cultu fuerunt alienæ. Non enim possunt hæretici negare, falsa sentire tot Indos, Orientales, & Occidentales, qui per nostros Christo cõciliantur. Terriò, vnde nos expellimur, ibi mendacia, quæ negari non possunt esse mendacia, mirabiliter & abundantissime scætant & ebulliunt, ut clarissime conspicimus in Germania, & Septentrione toto, quibus in locis innumeræ sectæ inter se contrarie, ac proinde ventati, quæ vna est, repugnantes, quotidie germinant. Quia plures

## XI.

*Quia multiplicantur mendacia ubi nos haud sumus propter hæreses diuersas.*

nus teris iunt hæreses, quàm capita, cum quilibet modò noc, modò illud de religione sentiat, & singulis horis in contrarias partes immutetur, & immutari sit paratus, atque adeò infinitis partibus sint plura mendacia, quam homines. Quomodo igitur haud nobiscum veritas, quibus confidentibus aliquo in loco mendacia diminuuntur, quibus abscedentibus multiplicantur? Enimverò si veritas est quædam lux, mendaciû tenebræ: illa illucescete tenebræ imminuuntur, abeunte densantur, atque ingeminantur. Igitur nobis lux est, nobis veritas est, vel etiam falsus Christus, qui dicit se venisse in hunc mundum, ut testimonium perhibeat veritati, & per quem data est veritas. Nam si Christus non est nobiscum, sed cum aliquo hæreticorum cœtu, quomodo Christus illum cœtum illuminat, quomodo illi perhibet testimonium, cum sinat vndique tenebris obregi, ac sepeliri, & vbi finit caliginem nebulasq; omnes vndique offundi, vndique immitti? Hoc non est testimonium perhibere: nam testimonium veluti apertius argumentum profert in lucem, quod in profundo est demersum, atque idcirco testimonium affert secum veritatem, & clariùs est illia veritate inuoluta inter alios. Atqui, ut apparet, inter eos, qui nobis aduersantur, innumeræ erumpunt sectæ inter se pugnant, ac proinde mendaces, atque ita nox altissima & tenebricosissima, quæ nunquam pellitur, nisi redeuntibus nobis. Ostendimus enim signo de reparatione & interitu fidei, per nostros fieri ut Christi cultus reparetur in his locis, è quibus fuerat ab impiis, & præcipuum Christi cultum detestantibus, quales Mahometani, exterminatus propter hæreses ibi superantes.

Ut autem cuncti fateantur, Catholicos esse præ cunctis amatores veritatis, illud est obseruandû, neminè compelli in Ecclesia Catholica ut credat aliquid esse omnino verum: nisi in illud consentiant veluti certû è qualibet natione cognita quicumq; in eandem doctrinã conspirant. Nam cum sola Ecclesia Catholica ex omnibus gentibus notis habeat aliquos sibi obsequentes, in ea nemo credere potest, nisi quod audit veluti indubitatum recipi à cunctis, qui repugnantia non asserunt. Nulla verò gens à nobis aliena, siue hæretica sit, siue Christiani nominis inimica, hoc sibi potest arrogare, ut habeat aliquos ex omni cognita natione in eandem omnium decretorum factorum faciendorum ve legem consentientes. Quis verò negabit faciliùs aberrare

## XII.

*A studiosa inspectione veritatis in decretis fidei credendis.*

à vero posse, ac veritatis matas incurrere periculum, qui paucioribus crederet, quàm qui multis, vbi pauciores illi nò in eandem sententiã conspirant, vti erant antiqui omnes contraria & incerta de Deo sentientes: contra autẽ, vbi multi sunt inter se, fueruntq; (hoc menti tenendum) semper concordēs in omnibus, actis & agẽdis per cuncta sæcula, constanturq; ex omni natione, ita vt tollatur omnis suspicio naturalis, & indiligentis procliuuitatis, qua quis gẽtibus suis, & ex eadem natione prognatis adsentitur potius, quamuis falsa dicant, quàm extraneis. Ecclesiam porrò nostram solam ex omnibus in eandem sententiam decretorum decernendorumq; conuenientibus esse cõpositam docuimus signo de Ecclesia Catholica. In ea verò spectari quod ab omnibus credatur, dixim⁹ signo de auditu. Demõstrat igitur quod explicauimus, nos esse veritatis maxime studiosos.

## XIII.

*A disputatio  
nibus & de  
cretis vniuer-  
salium Conci-  
liorum.*

Huic illud affine, quòd si quid in dubiũ reuocatur à con- tumacibus, vniuersalia concilia conuocantur, ad illa accedunt ex omni natione Episcopi, ac doctissimi quique, qui precibus adhibitis, accuratis habitis disputationibus de rebus propositis disceptant, ac tum demum decernitur quid sequendam veluti verum. Hoc nulla vnquam gens, nullus mortalium cõtus egit ad inquirendam veritatem, vt signo de conciliis vniuersalibus ostendimus. Ergo nos præ cunctis veritatẽ disquirimus, perscrutamur, discutimus, ne quis scilicet error admittatur. Ab his porrò vniuersalium Conciliorum sanctionibus, in iis, quæ pertinent ad fidẽ, vt nos loquimur, id est in iis, quæ sunt æternæ veritatis, nemini licet recedere, neque Põrifici summo, vbi illa semel sunt approbata. Cui soli est hæc potestas, ambiguitates, explicare, quòd fieri nò possit, vt è toto orbe Catholico semper Episcopi conuocentur. Non solet autem Pontifex Romanus quidquam lege lata, vt credatur, edicere, ac statuere, nisi doctissimis ac sapientissimis viris ad consiliũ acceritis.

## XV.

*A quotidianis  
precibus, vt  
Ecclesia Ca-  
tholica sit in  
veritate.*

Iam verò ne quid ad veritatis stabilimentum desit, cum toto orbe terrarum nullã sit celebrior regio, in qua nostro non sit aliquis, ac sacratissima Missa celebretur, institutum est vt quiuis sacerdos roget Deũ, quo Papam simul & Ecclesiam regat, nequid labis in fidei doctrina cõtrahatur: sic itaque diuini præsidij perpetua imploratio ad veritatis tuitionem toto orbe nobis adest in omni notiori regione: quod nulli cõtui, nulli populo adest: atque idcirco consonum rationi est nos non modò veritatis maximos

etie

esse amatores, sed etiã Doctores. Huc accedunt tot gymnasia, & monasteria toto orbe disseminata, in quib⁹ de rebus diuinis, rerumq; celestium doctrina pertractatur à nostris, vt nulla vnquam gens tantum studij posuerit in addiscendis ac docendis humanarũ diuinarumq; rerum doctrinis, quantum videmus positum semper à Catholicis fuisse: quod signo de peritia Catholicorũ liquet. Quid igitur humani, aut quid diuini est à nostris ommissum ad veritatis agnitionem & tuitionem? Neque verò nostri pati poruerunt, vt vel leuissimum momentaneumq; signum daretur aduersus veritatem, ne quid illius candori & puritati labe culæ adspiceretur, etiam si mors appetenda esset. Hinc illi quadraginta Martyres noluerunt è frigido, ac rigenti stagno egredi, & in tepidum balneum prosilire, quamuis minime torquerentur: quòd dictum fuisset ipsis, hoc signum fore proditæ veritatis, ac desertæ religionis, vt S. Basilius narrat: eodem modo Barlaam noluit manum superardentes prunas alligatam inuerrere, quòd impositũ manui thus ardens fuisset, quod illa inuersione declararetur, ab illo thus impiis Diis offerri: sicut manum potius aduri. Sic etiã nullis Catholicis licet vllum signum ferre, quo censeretur certò possit non esse ex Ecclesia Catholica.

Denique, vt omnes sciant quanti fiat à Catholicis veritas, non modò aduersus religionẽ haud fas est mentiri, sed neque etiã pro religione. Quocirca etiam si sciam mendacio me promoturum maxime rem Christianam, tamen id non licet: Deus, enim Iob ait, mendacijs nostris non eget, sic quamuis credam me plurimis, grauissimisq; in rebus amico commodaturum, si quid falsum dicam, meque funestissima ab illa pericula auersurum, tamen per nostram religionem non licet: datur sanè inuolutis verbis, & ambiguis, aliquando iustis de causis, nisi tamen Catholica pietas incertamen, & contemptũ veniat, obtegere veritatem: exempli gratia, vt discrimen aliquod euitandam vitæ, vt amicos innocentesque ex illo aut simili eximam, aut aliquod non leue transigam. Non datur autem, vt diximus, inuolutis vllis & ambiguis sententijs vti, cum iaterrogor de Catholica veritate ab aliquo inimica mente, vt palàm fiat, si necne Catholicus, nisi aperta irrisione iam tum deregenda impijs illudere velim, eosque contemptui propter hoc obijcere. Sic, vt nos scribimus, tradit, officiosa scilicet mendacia non esse licita, Augustinus libris

duobus

## XVI.

*Ab innumeris  
gymnasijs.*

## XVII.

*Ab aperta  
professione  
haud negata  
veritatis.*

## XVIII.



Cap. 3. de Vsu-  
ris.

duobus contra Cresconium, quem Latini omnes merito sequuntur, & Innocentius Tertius diffinit: quamuis Plato inter antiquos melioris notę vir, libro tertio de Rep. secus velit. Ex his igitur omnibus liquet cunctis Catholicos prestare in veritate inquirenda ex vnanimi omnium gentium Catholicarum in omnia decreta facta à maioribus, & facienda, conspirantium cōsensu, in veritate discutienda per disputationes, quę in Conciliis vniuersalibus à doctissimis viris habentur, statuenda per omnium gentium Catholicarum Episcopos ad vniuersalia Concilia accersitos, significanda per purę neque inuolutę veritatis explicationem, defendenda scriptis aduersus omnes omnium etatum hæreticos libris, testificanda perenni sanguinis ac virę effusione, edocēda per viros sapientissimos in tot monasteriis gymnasiisq; toto orbe diffusis, disseminanda inter exterarum gentes ad Christi cultum stabiliendum, propagandumque, facta rectaque tuenda ab omni mendacię cuiuscumque labecula: quę omnia pertinent ad veritatis virtutum, ad eamque reducuntur. Quę sanè sic absunt ab aliis, vt gentes, quę de Diis tradebant, non nisi fabulis, ac nefandissimis flagitiis fœdata edocerent, hæreticis verò præcipuis, vt Gręcis, & Protestantibus, fuerint magistri primarij, quibus magister erat pater mendacię Diabolus, vt ex ipsorum scriptis ostendimus signo de vnanimi doctorum consensu. Ac Photius sanè primus auctor dissidij inter nos ac Græcos non nisi falsis machinationibus impulit illos in Latinos, vt ex antiquis monumentis disertissimè descripsit sanctus Antoninus. Lutherus autem mendaciis adeò scaturit, vt Ioannes Dierebergius conuicerit eum in duabus confutationibus octingentorum septuaginta quatuor mendaciorum, quod in historia anni millesimi quingentesimi vigesimi tertij Surius adnotauit. Iã verò hæreticos omnes olim mendaciis semper inixos aduersus nos arma mouisse, ac nulla alia repugnasse constat ex omnibus historiis præcipuè verò ex actis Conciliorum.

SIGNVM QVADRAGESIMVM-  
PRIMUM.

Amicitia.

Amicitia

*Amicitia incredibilis efficacitas inter nostros existentis ostendit nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros ab illa longè remotos esse.*

C A P. V I.

**A**micitia videtur esse inter eos, qui nō sunt valde inæquales. Maioribus enim pietas, obseruantia, & obedientia debetur. Sed quando inter Christianos est illud à Christo dictū, *Iam non dicam vos seruos, sed amicos, & à Paulo, superiores inuicem arbitrantes in timore Christi, & humilitatem inuicem insinuate.* quamuis aliquis sit inter illos omnium maximus & dignitate, & potestate, tamen is ob hæc necesse est quodam modo se demittat, & aliis communicet, neq; se efferat nimis, & extollat, ita vt inter omnes amicitie quedã vis ac pars existere possit. Tanta porrò hæc inter Christianos est reuera, atq; esse debet, vt amicitie nomen inter eos abierit in fraternitatem, quasi ament inter se, & amare sint obligati, vti fratres: de qua Paulus, *Caritatem fraternitatis inuicem diligentes, & mox, Benedicite persequentibus vos, benedicite, & nolite maledicere, gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus.* & alibi. *De caritate fraternitatis non necesse habemus scribere vobis: ipsi enim vos à Deo didicistis, vt diligatis inuicem.* & rursus, *Caritas fraternitatis maneat in vobis.* Petrus autē sic ad Christianos, *Omnes honorate, fraternitatem diligite.* & rursus, *In fide omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, misericordes, modesti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledictio, sed è contrario.* & alibi. *Ministrate in pietate amoris fraternitatem, in amore autem fraternitatis caritatem.* Hęc Apostolorū Principes à Christo edocti, qui nos iussit pronūciare illud, *Pater noster qui es in cælis,* quasi omnes vnus Patris Dei filij simus. Quocirca & olim Christiani inter se fratres appellabant, quod testantur Iustinus in oratione ad Antoninum, Minutius in Octauio, Athenagoras in oratione pro Christianis, Tertullianus in Apologia: Nam cum sint amicorum quodammodo omnia communia, vt Græco prouerbio est diuulgatum, hoc autem maxime elucescat inter fratres eidem Patri subiectos, ideo Christiani fratrum nomine in primis insigniti. Ac non nisi diuini numinis consilio factum, vt Catholici omnes sint Romani Pontifici subiecti, atq; is vocetur Papa, id est

Rom. 12.

1. Thess. 4.

Heb. 13.

1. Pet. 2. 3.

2. es. 1.

vt signo de humilitate ostendimus. Pater, quod nos scilicet Catholici simus inter nos fratres, vni Patri summum Patrem Christum Deumque referenti omnes subiecti. Non igitur malè vocant impij Catholicos Papistas, quasi ab eodem Patre Deo per Papam, qui sustinet in terris eius personam, natos. Conuenit enim Papæ, quod de se Paulus aiebat, *Filioli mei, quos iterum parturio, donec in vobis formetur Christus.* & alibi, *Etsi multos Pedagagos habeatis in Christo, sed non multos Patres, nam in Evangelio ego vos genui per Christum.* ostendimus namque solos Papistas esse in terris, qui gentes exterarum perducunt ad Christi cultum, signis de fidei propagatione. Veluti igitur Papa pater, sic ipsi Papistæ soli Patres in Christo, quia soli Christo filios gignunt.

I. Argument.  
à lege immo-  
centiæ.

Illud autem commendare primo loco potest amicitiam Catholicorum, quod cum maxima sit inter eos caritas, quod signo de caritate ostendimus, illa verò in primis animi studium respiciat, atque ob id amicitie munus in signis conspicuis præcipuè sit positum, sic quemadmodum non possunt Catholici propter caritatis iura velle alicui malum præteri iustitiæ communis placita, sic neque procurare vel minimo verbo, ac nutu, etiam si impune id fieret, alioquin si in eo persistant, excommunicantur, vbi de graui re agitur, ab Ecclesia fiunt extorres, neque possunt à sacerdotibus absolui. Et quidem cuncti sapientes voluerunt, cuncti legumlatores statuerunt, ne quis alicui præter fas malum cuperet, aut aliquo modo moliretur, sed impune id fiebat, si quidem saltem posset occultari: at Christianis Catholicis, etiam si cunctos lateat, id non abit inultum per sacerdotes, quibus opus est nostra crimina confiteamur: & quamuis horum iudicia sint omnibus operata: quod tamen pœnæ potuit in malos sua scelera occultantes irrogari, id à nobis est constitutum, vt scilicet admissi flagitij reus intimo quodam timoris & conscientie cruciamento torqueatur, non modò quod peccauit (hoc namque illi committit cum cæteris omnibus) sed etiam quia non meretur absolui à sacerdote, quod omnes alioquin mereri & consequi vident. Atque ita cum non possent aliter multari nocentes, quò saltem supplicij alicuius formidine à malo absterrentur, hoc occulto castigantur. Alius flagitij non potest. Tantam porro nostri inter nos esse amicitie colligationem voluerunt, vt nemini liceat salutationes

II.  
Ab excipiendis  
ac reddendis  
salutationibus.

Christia

Christiani non excipere, ac nutu saltem reddere, aut non auersari per indignationem: alioquin neque is absolui potest. Ac ne cui hæc parua videantur, is sciat, quòd si à nostris hæc parua curantur, magnis criminibus esse locus non potest. Idcirco si quis aliquem læserit quàm maximè, abtuleric illi quidquid est bonorum, si tamen veniam petat, & quod eripuit, modò possit restituere sit paratus, ei necesse est à læso erratum condonetur, ac loco amici censeatur, neque amicorum signa illi negentur. Hinc priscis temporibus salutabant se Christiani in Missarum celebratione osculo sancto, qui mos, ne quis forsan illo abuteretur, ita sublatus est, vt tamè effigiem Christi in tabella depicti soleat in Missis solennibus deoscularis omnibus offerri, vt sic in Christo muris omnes osculis coniungamur, spiritusque cuiuslibet in alterius quodammodo spiritum se infuset, & quod antiqui aiebant, contingat vt Christianis singulis sua quidem sint corpora, sit tamen spiritus cunctis vnus, qua fieri potest.

Hinc illud grauissimum, vt Catholicis omnibus sit hæc mens, qua parati sint credere non modò quæcunque statuta sunt ab vniuersitaris personam sustinentibus Episcopis sed quæcunque in posterum statuentur, parati præterea efficere, quæcunque mandabuntur: quæ sanè est animorum conglutinatio maxima & admirabilis coeantium in diuinum & inexcogitabile amicitie vinculum, quo plura, & omnia Catholicorum corpora in vnum spiritum copulantur connectenda in vnum Christi corpus per Eucharistiæ sacramentum. Atque hæc sunt, de quibus toto hoc opere tractamus, coniunctiones omnino diuinæ, ad quas adumbrandas neque philosophi acuminè ingenij sui peruenire valuerunt. Atque hinc profectum, vt maior inter Catholicos populos pax semper effluerit, quàm inter quasuis nationes & Reges, quòd tum signo de pace explicamus, tum constabit è subiectis. Amplius autem contigit, vt solis Catholicis contigerit vniuersalia concilia celebrare, in quibus conuenerint non modò Episcopi è quasuis peruij orbis gente, sed præterea conuenerint in vnam doctrinam, eamque consonam maiorum decretis, Græci olim conuentus suos publicos agebant ante imperium Romanorum, idem factitasse dicuntur aliquando Ægyptij, Gallicæ & Persæ, sed neque in iis publicis conuentibus locus erat aliis nationibus, vnus erat duntaxat cœtus nationis.

Amplius

III.

A necessaria  
delictorum con-  
donatione.

IIII.

Ab vni fidei  
& obedientie  
coniunctione.  
Admirabi-  
les, diuiniq;  
amicitie Ca-  
tholice pro-  
gressus.

V.

A summa  
Catholicorum  
pace.

VI.

A fide Ca-  
tholica.



Amplius autem non conspirabant ad idem credendum, decretaque eadem agendorum facienda neque lex iis praescripta in aeternae veritatis constitutionibus, ut maiorum suorum sententias tuerentur. Quocirca amicitia Catholicorum tanta est, ut complectatur omnes gentes, omnia saecula vinculo eiusdem mentis arctissimo, influentibus eadem mente singulis in singulorum corpora mirabili, ut apparet, quodam modo maxime igitur ad nos pertinet, quod aiebat Cicero his verbis, *Amicitia ius sit in eo, ut unus quasi animus fiat ex pluribus.* haec ille: quocirca aduersus haereticos subinde varia & contrarie sentientes utemur eiusdem sententia sic dicentis. *Qui fieri poterit sine in vno quidem quoque unus animus erit idemque semper, sed varius, commutabilis, multiplex, in eo sit amicitia.* Haec Cicero, e cuius verbis necessario dicemus, eos, qui sibi dissident, quales cuncti a nobis alieni, amicitiam colere haud posse. Sed ne in tanta connexionne fiat confusio, & quasi in rudem quandam informemque massam cuncti redigamur, necesse est rerum dignitatumque sit distinctio coniunctissima. Admirare igitur primam coniunctionem, gradumque distinctionis.

VII.  
*A religiosorum  
ceteribus, quibus  
omnia  
communia.*

VIII.  
*A praediorum  
que beneficia  
vocantur, com-  
mune.*

In Ecclesia namque sunt plurimi religiosorum coetus, quibus fundi, & eorum fructus sunt communes, idem viuendi vestiendique genus: iis, quasi vnam inhabitantes domum, cum sint innumeri, toto sunt orbe dispersi. Hi fratres vocantur, ob eam, quam supra attulimus, causam. Tara verò istorum copia, ut eorum numerus iniri non possit: his verè, quod antiqui iactabant de amicis, omnia communia, quaecunque haud absurdè esse possunt. Sed alia est adhuc Catholicis communio quoad praedia, & fructus eorum, & alia huiusmodi. Plurima namque in toto orbe Catholico sunt bona, quae beneficia vocantur, ea nullo iure haereditario vel contractu deferuntur ad alios, sed per Ecclesiasticos Praesules iuxta legum sanctiones clericis assignantur: quocirca nemini non in orbe Catholico, si clericus sit, & alioquin dignus, ius est aliquod ista praedia. Necesse est namque inrer clericos distribuantur, & vix est, ut dignus aliquando ad aliquod ad eorum non admittatur. Cum sint igitur omnia amicorum communia, & haec sit quaedam communio bonorum in toto orbe Catholico, hinc apparet inter Catholicos illud, quod amicorum est maxime proprium, ut eis sint omnia communia, magis seruari, quando huiusmodi bona ad quosuis sui generis pertinere

pos-

possunt, quam populis illis, quibus haec vocata beneficia nulla sunt, quales haereticus omnes, & a nobis alieni. Quamobrem si verum est illud, quod verissimum indicamus, ac nemo diffiteri potest, quod aiebat Tullius, Solem è mundo tollere, qui tollunt amicitiam, merito haereticus, qui sacrilegas manus in Ecclesiastica bona iniecerunt, & quae cunctis erant communia iure quodam, sua fecerunt, fundamenta amicitiae, vel effecta maxima excidunt.

Sicut autem communia sunt quodammodo haec bona, non modò quòd non haereditario iure, aut emptione, pactione vlla dentur, sed pro meritis, ac dignitate, quantum fieri potest, sic Ecclesiasticae dignitates eodem modo: ad illas enim nemo iure contractus vllius aut successionis per leges vocatur, sed ut cuiusque est integra vita, pietas cognita & usus rerum ad munus illud necessarius ad quod quisque prouehitur. Quod igitur amicitiae ius exigit, ut amicorum communia sint omnia, in comuni positae sunt Antistitum Praesulumque Ecclesiasticorum dignitates, neque pacto, neque haereditatis iure distribuendae. Atque horum sanè in Ecclesia Dei primus locus. Non enim Christus in Ecclesia sua Principes, Reges, Imperatoresve vllos praefecit, sed Spiritus sanctus, inquit Paulus, posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.

Illud praeterea maxime hanc amicitiae communionem in Ecclesia commendat, quòd sanctissimus Pontificatus, in quo sunt vniuersa Ecclesiae fundamenta, positus est in communi, ad illum quiuis adsumi potest, & videmus quotidie vel infimo fortis homines reuera adsumi. Viden igitur maximam in Ecclesia communionem animorum, bonorum, honorum, quantum fieri potest? Igitur in Ecclesia virtus amicitiae magis ad summum venit, quam in quouis mortalium coetu. Sed audi adhuc, quòd sumus dicturi. Haud licet clericis è beneficiorum fructibus se suosve collocupletare, sed ex quo iis suam & suorum dignitatem statui, in quo est, convenientem tutatus est, quòd reliquum est, necesse est pauperibus largiatur, aut in opera pia expendat, atque ita in commune conferat: & quamuis nonnulli haud seruent hoc, magis tamen id seruatur, ac fit, quam si non essent haec beneficia Ecclesiastica. Patet hoc, quia pleraque templa, & loca pia, ut monasteria, hospitalia, ab Ecclesiasticis sunt exstructa, ab illis certè facta testantur conseruantur, & ornantur. Totius rei sit illud argumen-

IX.

*Propter com-  
munionem  
Ecclesiastica-  
rum dignita-  
tum.*

X.

*Propter Pa-  
patum in com-  
muni positum,  
ad quem qui-  
libet eligi po-  
test.*

XI.

*A distribu-  
tione fructuum  
beneficialium  
in commune  
facienda ex  
eo quòd super-  
est.*

I. Pars.

C c

tum

tum clarissimum, quod Parisius sunt sexaginta duo collegia, in quibus aluntur plurimi egentes, ut bonas litteras addiscere possint, illa vero ab Ecclesiasticis omnia fundata, ut Genebrardus in chronico suo adnotauit.

**XII.**  
*Quia Pont. Max. omniū maximè amicitiam seruauit: quia communionem fidei unius maximè seruauit.*

Atque ut magis rem teneamus, Apparet è superioribus à Præfulibus, clericis, monachis propter hanc bonorum maiorem minoremve inter ipsos communionem, maiorem certè quam sit inter laicos magis, iura amicitiae conseruari. Nunc aperiamus à Pontifice maximo, ut decet, omnium maximè hoc ius amicitiae seruati propter multa. In primis enim, cum mentes Catholicorum coniunguntur inter se per omne seculū fidei unius vinculo, quo conspirant in omnia decreta facta & facienda, Pontifex Romanus id ante omnes præstitit: nullus namque Pontifex ut Pontifex aut hæreticus fuit, aut hæresim constituit, ut signo de prudentia, capite de Priuilegiis Romanæ sedis ostendimus, id nulli sedi ex antiquioribus contigit. Præterea Pontifex Romanus omnium maximè semper lauduit ut concilia vniuersalia congregarentur, quo cunctæ nationes in vnā fidem conuenirent, denique solus ipse hanc fidem præ cunctis confirmauit, omnibus us modis, quos enumerauimus signo de fidei confirmatione. Idcirco nullā sedes tot martyres dedit, qui pro hac fide conseruanda vitam ponerent, quot Romana, nullius vrbis Episcopi tot ac tanta passū quot Episcopi vrbis Romæ ab Imperatoribus & Impiis Regibus pro vnanimi hoc Catholicorum consensu tuendo, quot sunt passi, & patiuntur adhuc, ut semper passi sunt, onera calumniarum, laborum, curarumque grauissimarum.

**XIII.**  
*Pont. Max. communionem bonorū Eccl. cunctis seruauit.*

Quantum porrò ad bona, idem dicendum: nam sepe necesse Pontificibus Romanis fuit pericula acerbissima subire, ærumnas incurrere, calamitatibus premi, afflictationibus impiorum vexari, dum qualemcunque hanc amicitiae communionem pertingentem ad bona Ecclesiastica tutatur aduersus Imperatores, Reges, ac Principes prophanos in prædia sacra inuolantes, aut iura Ecclesiastica imminuentes. Ac nullum propè est regnum, nullus principatus, vnde magna ob hoc in Pontificem Romanum bella non sint excitata, ea nos ostendimus signis de progressu sacre Potestatis, studio Romani Pontificis in conseruando Imperio Occidentali, & Orientali, pœnisque in Catholicos contramaces. Manifestissimo namque experimento depre-

hen-

henditur breui non esse amplius hæc bona communia, vbi prophani principes in illa inuadunt. Adhuc ex alto colligitur, quod tractamus. Cum multæ sint in orbe Catholico regiones omnium magis Italia Pontifici Romano subiecta. At si oculos mentis conuertas ad cætera loca extra Italiam, videbis Ecclesiastica bona nullo prope modo extraneis communicari. In Italia secus. Quin in vrbe Roma videas ex omni natione esse aliquos, quibus aliquid ex Ecclesiasticis bonis in Italia communicatum sit aliquo modo, Græcis, Syris, Æthiopibus, Afris, Hispanis, Anglis, Scoticis, Germanis, Gallis, Bohemis, Polonis, Hungaris, Sæccis, Gothis, Danis, Illyricis.

Ac sicut hanc amicitiae coniunctionem tutatus est Pontifex Romanus in animis & bonis supra omnes, sic similiter in honoribus. Idcirco in Italia videas cuiusuis propè celebrioris inter Catholicos nationis Episcopos, similiter Episcoporum iura aduersus Imperatores ac Reges præ cunctis defendit, Cardinalatusque dignitatem cunctis communicauit. Ipse summus denique Pontificatus cunctis paruit semper, ac patet: è Syris enim, Græcis, Afris, Dalmatis, Germanis, Gallis, Anglis, Hispanis aliquot Pontifices numerantur ac nostra propè ætate Hadrianus Sextus Germanicæ nationis fuit.

Hanc porrò triplicem coniunctionem mentium, bonorum, & dignitatum ut tutaretur præ cunctis Pontifex Romanus omnibus modis, omnium primus instituit ordines militum religiosos, qui à cæteris rerum familiarum curis expediti Rempub. Christianam tam mirabili amicitiae vinculo connexam tutarentur aduersus eos, qui dissoluere illam vellent, ac sicut eos primus instituit, sic solus præ cunctis conseruauit. Hierosolymitanorum namque militum ordo ab Italis institutus, ut signo de studio Romani Pontificis in conseruandis imperiis, ac regnis explicauimus, omnium maximè Pontifici Romano subiectus existit semper, quod non confederat intra alterius regni Catholici confinia, is solus, ut apparet, nunc floret, & suas in Christianæ religionis hostes quotannis expeditiones adornat. Ordo Theatonicorum per impietatem summam propè funditus à Lutheranis est excisus, per quem scimus Christo, imperioque Germanico Prussiam, Livoniamque acquisitam. Templariorum vero ordinem, qui in Gallis sedes habebat, malis artibus Philippi

**XIIII.**  
*Dignitates summas extraneis solus Pontifex communicauit.*

**XV.**  
*Solus Pont. ordines militares ad hæc amicitiae coniunctiones seruauit, ac solus eos conseruauit.*



Pulchri Galliarum regis scimus eversum. Aliorum porro multorum, qui vigeabant in Hispania, nullus est aduersus Christiani nominis hostes fractus, nulla expeditio: quin Reges effecerunt, ac peruicerunt, ut Pontifex Romanus traderet ipsis eorum gubernationem, & militibus illis fas esset vxores ducere, rebusque vxoris ac familiaribus operam dare. Hierosolymitanorum solus ordo perstitit, quod omnium maximè in Pontificis potestate esset, & qui solus ab Italis institutus, cunctis tamen nationibus paruit semper, quod scilicet Pontifici Romano curæ sit, ut hæc mentium coniunctio, bonorum, & dignitatum per istos etiam defenderetur. Quid igitur larrant impij aduersus Pontifices Romanos, quod in Remp. Christianam maximè peccent. Peccare illi quidem possunt non in vniuersalibus fidei morumque legibus sancendis, sed in aliis, idq; haud diffitemur. Homines sunt, verum minimè omnium, quod apertissimè constat, illi peccant.

## XVI.

*Quia matrimonia dissolui haud possunt.*

Sed ne quid omittatur, est & alia communio iura nobilissimæ amicitiae inter Catholicos attingens. Illa verò est non modò mentium, bonorū, & honorum, sed etiam corporum. Nam cum diuorria passim, vel nullis, vel leuibus de causis permittantur ab hæreticis, ut scimus, tantè scdus amicitiae inter nos Deus voluit esse indissolubile. laxo namque amoris illi vinculo adstringuntur, quibus fas illud aliquando distumpere, ob hanc causam Pontifex Romanus haud extimuit excommunicare Imperatores Regesq; potentissimos vel in difficillimis temporibus. Nam scimus à Nicolao Magno excommunicatum ob id Imperatorem Lotharium: similiter, ut vult Trithemius, à Ioanne XXII. est excommunicatus Ludouicus Bauarus, qui falso pretextu foeminam, quã suo filio collocare ob principatus quosdã volebat in matrimonio, abduxit à legitimo viro, quod nos signo de studio Romani Pontificis in conseruando Germaniæ Imperio explicauimus. Ab Urbano item Secundo Philippum Primum Galliarum Regem, denique à Clemente Septimo Henricum Octauum Angliæ Regem ex Ecclesiæ cœtu depulsam scimus. Talis igitur alia communio, quæ ad Amicitiae qualiscunque virtutem referri potest, ipsorummer corporum inter coniuges, quorum nemini licet corporis sui copiam negare alteri volenti, ut nostris legibus cauetur.

## XVII.

Sed adhuc ad amorem conglutinandum inter nos est

admiranda

admirabilis alia communicatio malorum, bonorumque omnium ad animi nostri vitia & virtutes spectantium: illa verò est, quod quilibet Catholicus necesse habet singulis saltem annis semel omnia sua peccata, quibus à se Deum abalienauit, & rebus aliis postposuit, sacerdoti confiteri. Nam cum sit amicorum communicare inter se bona malaq; omnia, intimos animi sensus, & cogitationes, neminem videas vnquam sic aperire amico vlli cunctos animi sui recessus, ac latebras, ut qui confiteretur errata sua alicui. Ex hoc fit, ut multis, quibus est semper hæc in re idem sacerdos, amor quidam mutus innascatur, ad opem ferendam, quando aliter haud possit. precibus, monitis, & consiliis: quod cum maximè contingat inter religiosos viros, videmus & experimus Romæ id potissimum vsuuenire: & sanè nulla hæc maior coniunctio fingi posse videtur: sed etsi ex huiusmodi sacrosancta consuetudine legibus inducta ad amorem diuinum inter mortales humanumq; consiliadum nihil aliud certò communicaretur, illud sine dubio communicatur de sententia & voluntate Catholicorum, ut confitens particeps sit omnium meritorum Christi, & cælitum, quorum merita à Christi meritis emanant. Sacerdos enim cum confitentem absoluerit, sic ait, *Passio Domini nostri Iesu Christi, merita Beatae Mariae semper Virginis, & omnium sanctorum, & quidquid boni feceris, vel mali patieris, proficiat tibi ad remissionem peccatorum, augmentum gratiae, & premium vite aeternae Amen.* Ita sacerdos effatur. Per hæc verba, ut ostendemus, fit, ut propter efficacitatem sacramenti tum administrati diuinitus aliquo modo participetur à bene animato confitente, quidquid vnquam boni est actum à Catholicis toto orbe diffusis.

Id quò contingat, explicemus, sextamq; hanc communionem, quam profiteamur in symbolo, aperiamus, admirabilis namque est, supremumque in modum diuina, & quidem de ea locuti sumus in tertia regni coniunctione. Hic, quæ ad præsens argumentum spectant, explanemus. Quidquid agunt patiturve Catholici in vniuersum, volunt id agere, ac pati, quantum fieri potest, eo quo Christus exemplo, ac modo. Is autem quidquid egit, ac passus, pro iis potissimum, quos vna fides simul cõiungeret, egit, ac passus est, igitur & reliqui Catholici magis minùsve, quò magis minùsve Christo appropinquant. Insani namque est dicere, cum simus vnum corpus omnes, singulos

*A communicatione suorum peccatorum per confessionem.*

## XVIII.

esse vnum membrum, neque singulos propius longinve ab illo abesse. Hinc igitur fit, vt cuncti omnia bona, mala, ve nostra in vnum conferamus. Hæc admirabilissima communio diuicissimæ est caritatis, & amicitie. Cum vero multis pœna debeat ob delicta admissa, quæ non æqualiter singulis remittitur, quod non omnes æqualiter accedamus ad Christum caput, neque æqualiter omnes, vt experimento videmus, ac stulti est non fateri, boni simus, cum quidam sint adeò boni, vt Christum maxime referant, sicut Christi pœna; sic per Christum pœna illorum nostras pœnas expiat ac luit. Pontifex summus, tantæ communionis constitutus in terris Prefectus, & qui hanc totam, vt vidimus, communionem ex hisce sex compactam præ cæteris est semper tutatus, distribuit vltimæ illius communionis, de qua nunc agimus, dona per indulgentiarum largitionem. Sacerdos autem quilibet aliquo modo per hæc verba distribuit, differtque à Pontificia in duobus. Primo, quod non agit hoc extra confessionis sacramentum, at Pontifex, & Episcopus concedente Pontifice ex confessionis sacramentum hoc agunt. Secundo, sacerdos certam mensuram largitionis non designat, totam rem Deo respicienti confitentis dispositionem committit, sed Pontifex explicat certam mensuram. Est igitur hæc quasi simplex precatio sacerdotis concilians pœnitenti dona communionis huius, non tamen omnino simplex precatio, sed adducens secum vim quandam antecedentem sacramenti administrati, vt communicanti intima sua, cum summa admissorum criminum detestatione, summoque proposito obediendi diuinis præceptis, inuicem communicentur altissima sanctorum bona. Cum sint itaque amicorum communia; vt est in vulgatissimo apud omnes proverbio, quæ frangi potest, amplior, sublimiorque hæc communione, quæ in Ecclesia Catholica habetur absque vlla gradu, dignitatumque, & meritorum confusione? Sed inspiciamus præterea admirabiles eius effectus.

*Admirabiles effectus Christianæ communionis,  
& diuinæ amicitie.*

C A P. VII.

D. 1.

**D**iximus inter æquales esse amicitiam: erga maiore<sup>s</sup> Deum pietas, obseruatiã, & obedientia existit. Idcirco vt amicitie quædam species & effectus esset inter omnes: non enim dedignatus est ipse Christus vocare nos amicos, & fratres. Deus instituit in Ecclesia sua vt summi principes sese omnino demitterent, & quodammodo e celsitudine sua descendentes aliis sese æquarent multis modis. Ac primo propter illam quam posuimus criminum condonationem, qua necesse est quilibet nihil velit, aut efficiat præter iura scripta, & recepta in eos, qui fuerint in principes iniuri. Secundo, quia nihil possunt credere iustum, vel iniustum, falsum aut verum, nisi quod ab Ecclesia tota fuerit constitutum, cuius decretis ritè à summo Pontifice confirmatis quilibet, vel ipse summus Pontifex obligatur. Tertio, quia quilibet potest ad summos Ecclesiæ gradus peruenire, vt presbyteratus, episcopatus, pontificatus. Quarto, quia necesse est singuli agnoscant sua delicta, & saltem quotannis ea confiteantur sacerdoti, è qua agnitione & confessione tumentes animi deprimuntur, & qui sint, ipsi ex semetipsis colligunt. Quinto, quia vel summus Pontifex hæc in re oportet abijciat sese ad pedes infimi sacerdotis, dum sua peccata detestatur. Sexto, quia dum cæpius in die cælestes honores damus iis, qui fortis infimæ, sed supremæ sanctitatis fuerunt, superisque sunt adscripti, assuescimus huic rei, vt velimus dari primos & maximos honores, non Regiæ potestati, aut cuiusvis dignitati, opibusque, & generi, sed integritati, & innocentie. Quamuis enim magnum sit hæc scire, & fateri primum scilicet locum honoris deberi innocentie, longe tamen maius est, & quod vberiores fructus habeat, ad spiritus superbi & insolentis animi deprimendos, sapius in die superos huiusmodi honorare. Septimo, quia Catholica Ecclesiæ gubernatio temperata est mirabiliter è triplici illo genere gubernandi, vnius, optimatum, & populi, quod nos explicauimus signo de Prudentia Politica. Octavo, quia sepius nos in conspectu sacerdotum genua iis flectimus, caput nudamus & inclinamus: & alia huiusmodi honoris signa iis damus, saltem dum Missam celebrant, ex quo generatur in nobis reuerentia in illos quædam, quamuis non humani conditione. Atque ita fit, ne propter opes, dignitatem, nobilitatemque nimis extollamur. Hæc igitur signa, saltem Catholicis omnia, quæ vel cum iis

XIX.

*Ab æqualitate cunctis principibus communi.*



ei plurima ab aliis absunt. Ex quo fit, ut nulla æqualitas esse possit legitima inter principes ac subiectos in eorum ceteribus, ac proinde neque amicitia: quocirca neque hæc parte imitantur Christum, qui non seruos nos, sed amicos vocauit, ac fratres. Iam verò sicut in omnibus summus Potestatis elucescit, sic in se demittendo, & tamen retinendo sue maiestatis decoro cunctis præstat. Ostendimus namque signo de humilitate, sanctissimos Papas omnium principum, Regumque, & Imperatorum fuisse, & esse reuera humillimos. Atque ita veluti cunctis celsitudine Potestatis sublimior, sic omnium maximè sese demittit, & ad ima descendit. Eò rejicimus itaque lectorem. Hic illud adnotasse sit satis, quod curauit omnium Imperatorum, Regumque, & principum maximè, ut hæc inter subiectos esset æqualitas: cui illud erit argumento, quòd cum nihil æquè deprimat homines, ac status seruilis, Romæ lex est, ut nemo Catholicus sit seruus, sed si quis est, & in Capitolium confugit, continuò sit liber.

XX.

Sicut autem fructuosissimus amicitie istius effectus inter Catholicos hic est, ut maior sit inter illos pax, & multo tranquillior, quam fuerit inter vllas vnquam gentes, ac sit, ut signo de pace explicauimus: sic ex amicitia proficiscitur, ut non tot sint inter eos intestinæ & domesticæ cædes, quot inter alios ab Ecclesia Catholica alienos: quod signis de pira, & intestinis hæreticorum cædibus clarissimè apparet. Hinc etiam proficiscitur, ut perpetua nobis sit, & innumera martyrum series: qui Christi exemplo vitam ponunt pro totius Ecclesie Catholice, & omnium ipsius filiorum dignitate, & bono, ut signo de perpetua martyrum serie constat. Maiorem verò hac caritatem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Ob hæc etiã contingit, ut Respublicæ inter nos diutius cõsistant, quam constiterint inter alias gentes: quòd scilicet ciues inter se maximè ament, minus amicitie iura frangant, verbi gratia, Respubl. Romanorum durauit annos quadringentos sexaginta, ut è factis, quos post alios diligentissimè illustrauit Sigonius, constat.

Comparatio  
Rerumpubl.  
antiquarum,  
& nostrarum.

Atheniensium Respubl. ab obitu Codri vltimi Reges habere cepit, qui quamdiu vivebant, rerum potiebantur. Horum supremus Erixias ab Eusebio memoratur. Ex hoc libertatem nacta est aliquandiu, deinde à Pisistrato occupata: Cuius liberis electis rursus Hirpacus & Hippas illi

præstue-

præst erunt: suo iuri restituta, mox à Xerxe capta, incensa, eueria vrbs tota. Iteram condita, diuque in libertate viuens rursus à Lacedæmonis diruta, mox à ciue suo Conone restructa: rursus, ut Iustinus refert, à triginta tyrannis in seruitutem redigitur, quibus expulsis per Syllam in Romanorum potestatem adducitur. Quamobrem nunquam bene totos annos tercentum, quod ex Eusebio colligitur, sui iuris fuit.

Spartanorum Reipubl. longè peius contigit, quoad libertatem. Nam cum Sparta diu Regibus paruisset ab Eurystee vsque ad Alcæmenum, quod Eusebius scribit, haud tamen potestatem omnino Regibus caruit, quamuis eorum potestas Ephorum iudicio fuerit imminuta. Pausanias namque in Laconicis Reges enumerat à Polydoro vsque ad Cleomonem, qui Antigono in Macedonia regnante vixit, & aliorum meminit Diodorus in bibliotheca, & Iustinus. Inde vrbs capta, & in seruitutem redacta à Nabide, post ab Acheis, ut idem Pausanias refert in Achaicis, tandem verò à Romanis, quod Strabo libro septimo scribit. Quamobrem neque Sparta vixit in libertate annos vnquam tercentum: ut ex Eusebio, ac supra adductis auctoribus liquet. Cretensium Reipubl. multis Strabo laudat libro decimo, & inter memorabiles recenset Aristoteles Politicorum secundo, cuius sanè sunt ignota euenta, sed eam diu sui iuris non perstitisse colligi potest è Diodori antiquarum rerum libro quinto, in quo multas enumerat extraneas gentes, quæ insulæ multas partes occuparunt, coloniãque posterioribus sæculis fundarunt.

His omnibus potentia, diurnitate, bellicis rebus, regionibusque deuictis præstare videtur Carthaginensium Reipubl. quam refert inter illustres eodem loco Aristoteles, ac superioribus videtur præferre. In illa quidem primis temporibus fuisse aliquo modo Regiam potestatem, qualis inter Spartanos, & Aristoteles ipse significat, & è Diodoro colligitur. Appianus in Libyco ad finem, vult Carthaginem iterasse, vsque ad euerisionis diem septingentis annis. Incertum an aliquando paruerit extraneis Regibus: è Iosepho namque habemus libro aduersus Apionem, à Nabuchodonosore deuictam Libiam & Hispaniã. Idem scribit Strabo libro decimoquinto, id videtur accidisse post annum propè ducentimum ac septuagesimum ipsius ædificatione, ut è Iosepho, & Eusebio colligitur.

Iust. lib. 6.

Diod. lib. 15.  
Iust. lib. 6.

Diod. cap. 15.

Diod. lib. 13.

Apparet ex his harum Rerumpubl. nullam permanisse sui iuris omnino annos quingentos, cum tamen ab orbe condito haec florentissima omnium dicantur. Atqui non ab orbe condito, sed ex quo Christiani rerum potiri coeperunt, siue ex quo Imperium Romanum coepit eueri, ac nonnullae urbes in suam libertatem se vindicarunt, post annos scilicet ab ortu Christi prope quadringentos, quaecunque urbes e nostris Reipubl. formam quandam constituerunt, longe diutius perstitere. Accidit hoc Italiae soli, ut in illa magis extiterint urbes iura libertatis adeptae, & in Reipubl. conformatae, quam ceteris provinciis Imperij Romani eueri. Igitur inter Christianos magis amicitiae virtus elucescit, quam inter alias olim gentes ante ortum Christi, ac post ipsum etiam natum. Inter Mahometanos enim nulla unquam Respub. floruit: neque inter alias, quod legerim, nationes a Christo alienas.

Igitur in Italia merito sese effert admirabilis illa Venetorum Respub. quae sui iuris hucusque fuit annos mille ac prope ducentos. Huic proximum locum tenet Genua, quamuis multis saepius casibus agitata, quae Carolo impetante post eiectionem Longobardos sui iuris facta tantum potuit, ut non modo magnam Liguriae partem, sed Corsicam praeterea insulam teneat, aliis autem temporibus ipsam etiam Sardiniam, Baleares, nonnulla Hispaniae, Africae, Syriaeque loca, praeterea vero nonnullas in Aegeo mari insulas tenuerit, imperij denique sui confinia protulit usque ad Tauricam Chersonesum, Colonia Theodosia, quae nunc Cassa dicitur, ducta: quin iuxta ipsam Constantinopolim construxit ditionis olim suae Peram non ignobilem civitatem. Haec ante annos fere ducentos coeperat aliquam suae libertatis per annos prope centum iacturam facere redacta ex aliqua parte in potestatem Ducum Mediolanensium, deinde Regum Gallicorum, aliquot praeterea saepe seditionibus labefactata. Nunc autem imperio quidem tenuiori, sed tranquillitate quietiori fruuntur: annos sexcentos in libertate esse merito affirmari possunt, licet in aliquibus deferat Imperatori Roman. Tertius erit Florentiae locus, quae licet post Carolum Magnum etiam Imperatores, & ipsa Romanorum in nonnullis veluti praecipue supremos agnouerit, attamen ne tributum perpetuum pendens unquam nisi primis illis temporibus, sedque legibus ac magistratibus, vivens, post etiam Rodolpho

impe-

imperante pecunia soluta redimens quidquid ad Imperatorem possit: scilicet, quod Reipubl. foret, sui iuris etiam fuit ipsa usque ad nostra tempora septingentos annos, circiter pluribus rebus ad immortalitatis memoriam praecclare per suos gestis. Has sequuntur Pisa aurore nostro temporibus in aliorum ius redacta: cum fuissent annos sexcentos & amplius in libertate: & quarum facta nobilissima si scriptores nacta essent ita illustres, ut praecae illae a Graecis decantatae, nihil esset, quod iis inviderent, nisi antiquitatem quandam Christianorum saepe mentibus beneficia divina non agnoscentibus nimium venerandam. Quamuis igitur Italia deiecta fuerit e sublimi illo Romani Imperij fastigio, quod tot monstra infandissima protulit, quor prope Imperatores, quorum plerique ad humani generis cladem facti videbantur, ut signo de flagitiosa hostium Christi vita & horrendis cladibus apparet: illa tamen habuit & habet adhuc, in quibus maximas Deo gratias agat: quod quamuis multis agitata seditionibus civium factionum multis exterarum gentium fuerit imperiis prope dilacerata, retinuerit tamen urbes, in quibus amicitiae iura non adeo fuerint a suis violata, ut ab antiquis, dum Respubl. forma inter eas nobilissima tandem retineretur, quamdiu toto orbe, toto auro a nullis retentam scimus. Sic igitur in Italia, quae Pontifici magis obedit, magis quam alibi iura amicitiae servata, hac parte, sicut & aliis partibus supra ostendimus. Atque haec de Respubl. factis. Quod si cui placet Reipubl. formam servatam Sparte Athenis, & Carthagine, quamuis Rex Ephorum vel aliorum iudicio subiectus esset, parum abest, quin Respubl. iure dicamus Germaniam totam, Poloniamque, quorum Reges a proceribus ceteris eliguntur, & gravissima quaeque non nisi de consilio & sententia Senatorum certorum transigere possunt: idemque de Bohemia dicemus, & Aragonensium regno: eodem loco iure habebuntur plurimae in Germania nobilissimae, Urbes quae non fuerint adeo tenaces plenae libertatis, ut Italicae, quod Otto Frisingensis Friderici primi patruus restatur libro secundo capite 13. Sed hanc libertatem civitates Italia amiserunt plerumque, ex quo Papa sedem transfulerunt in Gallias, ac tyranni tam plurimi exorti, factionumque acerbiora diffidia.

Verum



**XXIII.**  
Cōparatio  
nationū Ca-  
tholicarū, &  
exterarum.

Verūm sicut in urbibus ipsis inter ciues magis per Christianos est amicitia culta, sic inter nationes inuicem Christianas. Nam licet æmulationes doleamus esse interdū lu-ctuosissimas inter Christianas nationes maximo nostro detrimento, tamen adhuc magis inter eas amicitiam seruari ex hoc apparebit, quod si cæteris omnibus comparatur omnium minimè, siue prisca siue recentia contempleris, Catholicæ nationes (de his namq; agimus) ab aliis Catholicis nationibus per vim sunt oppressæ. Et quidè signo de interitu fidei explicauimus populos efferos, & à vero Christi cultu alienos nunquā potuisse consistere in Christianorum terris, nisi ex quo ille vel hæresim plenæ fuerunt, vel hæreticis principibus paruerunt. Nunc ostendamus Catholicas nationes non toties ab alia natione Catholica adductas in potestatem, & alieni iuris effectas, ut cæteras gentes à Christi cultu alienas, ab eiusdem tamen superstitionis cultrice gente cognoscemus oppressas: sic itaque constabit, nationes Catholicas, quamuis patiantur aliquid humanum, & feralibus inter se bellis aliquādo decertent, non adeo tamen ferri ad Catholicorum gentium iura & regna delenda, ut alias qualuis. Statuatur igitur in medio gens aliqua, & inspicatur quanto tempore regnarit, neque ab externa gente fuerit eius imperium delerum; ipsa verò fuerit alterius ditioni subiecta: & ex aduerso Catholica gens (non de hæretica verba facimus) proponatur, ac videamus quanto hæc tempore regnarit, & in extraneorum potestatem non fuerit adducta. Lybicam, Mauramque sumamus ante oculos Italiæ positam.

Hæc circiter annum septingentesimum cum maiori ex parte Monothelitis adhereret, & hæretica esset, ut ostendimus signo de interitu fidei, à Sarracenis est in seruitutem redacta. Ioannes Leo ex antiquis Afrorum monumentis scribit Afros fuisse Arianos, cum Sarraceni ceperunt Africam: ex illo Sarracenicæ gens in Africa consedit, ac regnare in illa cœpit. Sed post aliquot annos, dissidentibus inter se Sarracenis, cum præfectus Africæ descuisset à Rege suo, qui in Ægypto morabatur, Rex virtus contumaciæ, & scelus rebellis, Scenitas Arabas, quod prius nunquam permillum fuerat, ex Arabia deserta euocatos maximo numero in Africam misit: atque hi diu totam Africam domitis Sarracenis tenuerunt ac vastarunt. Sed mox populi quidam è desertis Numidiæ commoti Arabas imperio parua-

Libya, &  
Mauritania  
à quot exte-  
ris gentibus  
occupata  
eiusdem re-  
ligionis.

tunt, & maximis diu cladibus affligerunt: atque ex his populis fuere Reges, qui Marocchum condidit, dicti è stirpe Luncuna. Rursus paulò post duo populi diuersis temporibus ex iisdem Numidiæ desertis erumpentes, & pili-quinum regnum subuerterunt omnibus in potestatem suã redactis, ac sese mutuò expulerunt. His & admiscuerunt se ex aliis duabus gentibus Mauritani, qui nonnulla Africæ loca tenuerunt, & cuncta in maximam vastitatem adduxerunt, quod plerique in tentoriis habitent, & moribus sint effertis. Septem nationes igitur diuersæ mutuò sese oppresserunt, duæ ex Arabia Sarraceni ac Scenitæ, quinque è Numidia perpetuis inter se præliis nullo pacis vnquam fœdere interposito post tot annorum sæcula per Africam totam sæuientes, quæ sigillatim Ioannes Leo refert in Africæ descriptione. Octaua nostris temporibus, quæ Africæ potissimam partem tenet, est Turcarum.

Quod si animum conuertas ad alias Mahometanorum regiones, quæ ex antiquo illi tempore possederint, idem videbis accidisse, quod in Africa: nimirum gentes ipsorum multò crebrius ab eiusdem religionis gentibus aliis in potestatem adductas, deleris earum regnis, quam Catholicas gentes ab aliis Catholicis item gentibus: ut sciamus scilicet, magis inter se Catholicos populos amare, quam nationes alias. Inspiciamus igitur, quid nobilissimo ac potentissimo Persarum regno contigerit, quod sub ipsis primis temporibus à Sarracenis est occupatum. Id contigisse scribit Paulus Diaconus anno Heraclij Imperatoris trigésimo. Sed anno Copronymi octauo Corozanitæ Maurophori dicti duce Amulim Arabe ex altera quadam Mahometanorum familia è suis regionibus erumpentes Persidem ceperunt occiso Maruahan Rege, Persicæq; regna positus est Abubalas, siue Muhamat, frater Salan, qui Mesopotamiæ & Habdalæ, qui Ægypto præfuit. Cognati verò & filij Maruahan in Hispaniam secessere, ut idem scriptor tradit, qui multa istorum cruentissima prælia tum commissa recenset. Verum post aliquot annos Turcæ è portis Caspiis egressi diu cum istis pugnarunt, & in Mahometis nomen iurantes, Basilio Porphyrogenito imperante, ut in Monomachi vita scribit Zonaras, omnia sibi subiecerunt, ita ut Romano Lacapeno vsque ad Constantinopolim peruenerint, quod Cedrenus scribit. Denique

Persia à quot  
exteris gen-  
tibus occu-  
pata eiusdè  
religionis.

Monom.

Monomacho Orientem totum in suam potestatem adduxerunt. Post hæc Tartari Turcis deuictis cuncta prope Orientis loca occuparunt, sed hi non erant addicti vlllo modo tum Mahometi, postea sese illi dederunt, in Taurisq; hæc est vrbs Media, sedem fixerunt, vt ex Haytone constat. Quocirca non pertinent ad præsens argumentum, quod de nationibus eiusdem religionis agimus, earumq; amicitia. Illud certius, mox à Tartarorum Rege Tamerlano, qui Mahometis superstitionem sequebatur, regiones Persici regni deuictas. Sed huius successores scimus rursus expulsos ab Vssumcastano, quem genere Turcam videtur facere Chalcocondylas. Vssumcastani deinde liberis extinctis odio gladioq; intestinis, tandem Ismaël Sophus Persica regna inuasit; hic iactabat se genus ducere ab Hali genero legislatoris impij Mahometis, & eius maiores in antiqua Media locis regnarunt, & ex his locis ipse cum exercitu exiguo primum mouit, Ardouilum namque, in qua pater Ismaëlis rerum potiebatur, est in Media, vt ex itinerario Angiolelli, & aliorum, Geographisq; temporum nostrorum liquet, vt post alios Ioannes Barrius in Asia descriptione prodit. Nunc inter Turcas, & istius posteris atrocissima de summo Mahometanorum imperio bella ferunt. Ex his colligitur, post annum sexcentimum nondum mille annis exactis Persici imperij regiones subiectas fuisse Sarracenis, Coraxanis, Turcis, Tartaris, Medis, Mahometis cultoribus.

Catholica nationes à nullis Catholicis nationibus exteris subactæ intra annos mille.

Atqui sumas licet illustriorem quamuis è Catholicis gentem, nec videbis intra istos mille annos tot nationibus Catholicis vi & armis inter se pugnantibus fuisse ex omni parte subiectam. Videmus Hispanicam ex illo tempore nulli exteræ genti Catholicæ bello domitam paruisse. Idem de Gallica, Anglica, Scotica, Germanica, Bohemica, Hungarica, Polonica, Lithuanica, Suetica, Danica, affirmari potest. Vna Italica gens ex maiori parte post istos mille annos à tribus gentibus Catholicis exteris est deuicta, in potestatemque adducta, Gallica scilicet, Germanica, Hispanica: sed adhuc est aliud discrimen. Nullo namque iure, sed sola dominandi libidine impulsæ gentes illæ Persica regna occuparunt, at Galli, Germanici, Hispani, terras Italianas aliquo iuris sibi cum Italis communis titulo. Quamuis igitur Catholici populi sæuiant inter se, ferilibus sæpè odiis, nunquam tamen sic ad internecionem; vt à Catho-

lica religione alieni. Sed quamuis aliquot Italici populi post annum septingentesimum à tribus istis Catholicis nationibus fuerint adducti in potestatem, plurimæ tamè Italiae partes pristini iuris remanserunt, principibus antiquis subiectæ, vel aliquam libertatis formam retinentes, & huius sanè libertatis ad sua tempora perductæ meminit Ottho Frisingensis, qui post annos à Christo nato mille centum vixit. Inter antiquos principatus referetur disio Venerorū, & Pontificia potestas. Illud verò hîc non omittemus maxima obseruatione & admiratione dignum, quod cum gentes olim tot egregias habuerint Reip. Atheniensem, Spartanam, Cretensem, Carthaginensem, Romanam, Mahometani tamen nullam vnquam nominis vllius Rempubliam produunt excitasse: vt videas sanè pessimam Mahometis superstitionem, & à communi amicitia colligatione mortales amplectente abhorrentem.

Sed ex alio, quod dicimus, apertius colligimus, populos Catholicos non adeò in mutua excidia aduersus semetipsums efferrari, vt alios quoslibet, quod olim quidquid erat supra Rhenum & Danubium in Septentrione, nulli certæ nationi diu attribui poterat, quod, vt è Cornelio Tacito habemus, nullæ essent vlli populo diu firmæ sedes, in vlla regione, aliis scilicet, atque aliis in illas inuadentibus, & inde, quas ibi gentes comperissent, expellentibus, id è Iordanis scriptis licet etiam colligere. Atqui quod est supra Danubium & Rhenum, duplo Europæ reliquum superat. At postquam Catholicam fidem sequuntur isti populi, omnibus ex antiquo tempore suæ certæ regiones. Adhuc idem constat ex eo, quod quoties Catholicæ nationes in mutua bella ruunt, non educunt in aciem tantas, quantas ceteri populi à nobis alieni copias, neque similiter occisorum tanta est strages in eorum præliis, quanta inter alios: quæ nos clarissime aperuimus signo de pace, non est ad rem, quæ illic diximus, huc ea transferre. Eodem faciunt quæcunque nos persecuti sumus signo de felicitate Catholicæ nationum. Hîc satis erit illud adicere, Romanam Remp. complexam quidquid in orbe terrarum excultierat, subque imperio humaniores gentes ac nobiliores subiecisse, fuisse tamen huiusmodi, vt exterarum nationum iura prope omnia deleteret, opprimeret omnem libertatem, cuncta adimeret, idque ob inueteratum deducendarum coloniarum morem ex antiquissimo tempore inductum,

XXVI.  
Populi boreales magis amicitiam coluerunt post Christum cultum.



& Tyriis, Carthaginensibus, Græcisque usurpatū. Ex quo fiebat, ut Romani milites suos inducerent in vrbes, quas contumaces bis, tēve experti essent, omnia bona adimerent, eaque, & ædes, denique ciuitates integras, & agros iisdem militibus assignarent. Hæc nos ibi latius persequimur, & exempla illustrissima adducimus ad totam rem probandam: è quibus hinc illud vnum sufficiat repetisse, quod Plinius refert, triginta tres olim populos in vno Latio deletos. Quæ sanè inter Catholicas nationes nemo vnquam contigisse vidit, aut legit. Apparet igitur amicitie iura, sicut inter ciues ob Respub. publicaque regnorum iura conseruata magis viguerunt, sic inter ipsas etiam nationes.

XXVII.

Aperiamus nunc idem contigisse inter Reges Catholicos. Nam cum dicamus amicitiam consistere inter æquales, & æqualitatis formam quandam explicauerimus inter omnes Catholicos, è qua possit amicitie cuiusdam species existere, dein verò accesserimus ad eos, qui & re, & specie sunt maximè æquales, ut ciues inter se, dein populos, reliquum est ut de Regibus ipsis summisque principibus Catholicis inter se collatis, & cum Regibus à fide Catholica alienis dicamus. Igitur maximè amare inter se Catholicos Reges, si cum Regibus à Catholica religione alienis conferantur, constat primo loco, quia non tot Reges è nostris ab æmulis Regibus, regiamve ambientibus potestatem sunt interfecti, quot ex alienis: id nos ostendimus signo de intestinis hæreticorum cædibus, signo item de pietate, de infelici & inglorio exitu hæreticorum Regum, ac felici Catholicorum. Idem constat ex eo, quod stirpes Regiæ inter nostros diutissimè perstiterunt Regiam potestatem conseruantes, quin cuncti, qui nunc in Europa sunt Reges Catholici, quæcunque habent regna, iure consanguinitatis potissimum sunt illa adepti, quod & ante ipsos in alijs plerisque regnis, quæ Catholicorum fuerant, contigit, ut ibidem dicemus.

Illud verò hinc adiecit satis erit. Duo post Constantinum Magnum summi principes in Ecclesia Catholica inter se consentientes exstiterunt, Pontifex summus, & Imperator, hic prophanus, ille sacris præest. Maxime interdum fuerunt inter istos contentiones per annos mille ducentos sexaginta & amplius. Duas ob causas sunt exorta, vel quòd Imperator sacris se iuribus ac rebus immiscere vellet, vel quòd prophana sacris nollet subiicere, sed vel maiora illa,

vel

vel æqualia vellet, id est cælum terræ subiicere. Hæc similiter contentiones, atque etiam bella exarserunt inter Pontificem principisque alios magnos. Atque illud admirabilissimum per tot annorum sæcula, inter non pauca bella, neque Imperatores aut Reges Catholicos vnquam curasse ut Pontifex vllus occideretur: neque similiter Pontificem id tentasse in Imperatores, aut Reges, ac ne videar adhuc inane aliquid effurire, ab Imperatoribus ac Regibus, eorumve administris, quippe qui armis magis valerent, sæpè Pontifex Romanus captus, nunquam tamen necatus. Henricus enim Quartus Paschalem Secundum cepit, Henricus Secundus Gregorium Sextum, similiter Leo Nonus è Northmannis principibus captus, mox cum honore dimissus. Alexander item Secundus à Rogerio Rege captus, deinde dimissus. Denique cum Philippus Pulcher per quosdam suos milites Bonifacium Octauum in custodia sui palatii detinisset, nemo tamen ausus illum tangere, aut loco mouere, ut Villaneus illorum temporum scriptor & alij tradunt. Nam qui secus aiunt, errant. Illud contra amoris maximi est à Pontificibus in Imperatores profectum, quòd cum Romani, qui vocantur, Imperatores omnium maximè bella in Papas aliquando mouerint, & inimicitias cum illis exercere, non fouere vllam amicitiam visi sint, tamen nemo vnquam princeps ab orbe condito exstitit, qui conseruando alterius principatui sic studuerit, ut Pontifex Romanus imperio Orientali & Occidentali, quod nos clarissimè ostendimus signo de summo studio Pontificis Romani in conseruandis imperijs ac regnis. Sed quia factum est semper, ut impij mentem sanctissimi Papæ Imperatores castigantis, & ad officium reducere veluti paterna virga conantis, in partem peiorem sint interpretati, hinc illud longè admirabilissimum contigit, ut Imperatores in Pontificem contumaces; & ab ipso excommunicati tandem fuerint pessimè habiti, vel etiam necati à suis amoribus, ab iis scilicet quos ipsi maximè amabant, & inuicem se amari putabant, quique similiter in Papas non erant satis æqui. Hæc nos eo signo.

Iam verò amicitiam maximè omnium cultam è Pontificibus Romanis cum suis æmulis, quos maximè odisse non absurdum mortalibus interdum videtur, iuxta illud alicui Poëte:

j. Pars.

D d

Kæ

Reges Catholicos magis inter se amici, quam alieni.

Amicitie ius inter Papas & Imperatores.

*Kai nepameus nepamei ppauei, ngy teleni teleni.*

*Et sigillus figulo, & artifex artificii inuidet.*

Ex illo liquet, quod cum multi exstiterint Antipapa, & ij venerunt in Papae veri potestatem, nullus ex eis ab ipso occisus, plerumque habitus omnes honorifice, ac dimissi, quod nos signo de mansuetudine, sigillatim cuncta hec recensentes, explicauimus.

XXVIII.

Concludamus hoc vno argumento, quod vniuersa continet. Christiani proponunt imitandum sibi, & colendum Christum cruci affixum, qui pro suis inimicis, nedum amicis, vitam profudit. Antiquae gentes Iouem colabant, a quo expulsam regno patrem Saturnum dicebant, ab hoc filios ipsos interfectos: Martem praeterea, cui bella & homicidia, non amicitiae iura curae erant. Quocirca laudi dabant, ut e Cicerone habemus, paternas inimicitias exercere: a nobis vero huiusmodi homines excommunicantur. At Mahometes gladio tutandam suam superstitionem sanxit. Hinc internumidas Arabaeque inimicitiae implacabiles, perpetua bella tota Mauritania, Numidia, Libya, Aegypto, Arabia, Syria. Hinc inter Mahometanos nulla Respublica, Regna vero nulla ultra annos trecentum durant, Regibus inter se ad interitum praerantibus. Hinc inter regum sanguinis fratres atrocissima patricidia. Christi porro crucifixi imitationem magis esse inter Catholicos, quam haereticos, liquet a perspicuo e signo de perpetua martyrum successione, & spiritu precum. Atque haec de amicitia satis, quam si distinguas a caritate solam respicere videtur affabilitatem: nos communia vtriusque complexi sumus: & quando vnus idemque actus potest ad diuersas virtutes pertinere, vel ad vnam generatim ad aliam spectatim, aut partim ad hanc, partim ad illam, nos ad explicationem dilucidiorum, omnia iam vniuersum saepe persequi solemus.

*Ostenditur haereticos & alienos a nobis in amicitiae foederibus seruandis omnium maxime fuisse semper infidos. Tam mirabile exemplum Medardi, & Gildardi fratrum.*

CAP. VIII.

Sed

Ed antequam finem ponamus huic signo, placet adiscere quam fuerint semper infidi haeretici, & quicunque sunt alieni a nobis, in amicitiae foederibus seruandis, ut appareat illos ex omni parte pessimos esse, ac neque propinquitatis, neque amicitiae haberi ab illis vllam rationem. Nam de propinquitate dictum est signo de intestinis haereticorum caedibus, & signo de pietate. Hic agemus de amicitia.

Theodosius Magnus inuit cum Gotthis Arianis societatem, seu potius inuitam a Gratiano continuauit, ut vult Iornandes libro de rebus Geticis. Synesius ait in epistola ad Arcadium, victos a Theodosio Gotthos, & supplices, cum deleri omnino possent, in amicitiam societatemque receptos.

Hi deinde, cum moleste ferret Alaricus eorum Dux, se ad maiores honores haud promoueri, in Graeciam & Illyrium contra omne fas, a Rufino sollicitati, irrupere, & per annos viginti incursionibus ac praedationibus cuncta vastarunt, ut e Zozymi lib. 5. S. Hieronymi epist. 3. & Claudiano in Rufinum de laudibus Stilichonis apparet.

Iornandes genere Gotthus, ut eleuet hanc gentiliu suorum perfidiam, scribit haec ab Alarico perpetrata, quod Honorius & Arcadius consueta Gotthis dona subtraxissent, atque ita non donare haereticis, est ab eis summa flagitia recipere.

Gainas Gotthus Arianus ab Arcadio Imperatore ad multas dignitates in militia euectus, aduersus illum mouit arma, nullo iure, nulla causa imperium vi occupare conatus: id profecit Sozomenus, qui fuit his temporibus, lib. 8. cap. 4. habetur in vita S. Ioannis Chrysostomi, idem scribit Socrates lib. 6. cap. 6. Zozymus lib. 5.

Anno quadringentesimo octauo Alaricus, quamuis maxima pecunia accepta pacem cum Honorio fecisset, paulo post contra iura pacis maiorem summam nulla occasione, nisi quod ita vellent, flagitat. Ea negata, in Italiam venit, & obuia cuncta praedatus Romam obsidet, ut Zozymus profecit lib. 5. ac post multa hinc inde agitata pacem cum Honorio facit his conditionibus, ut Alaricus cum suis, socius esset Honorij, in Gallia sedes sibi suisque haberet, & aduersus eius hostes bellum gereret, ut habemus e Sozomeno libro 9. capite 9. Ea re intellecta Sarus Alarici inimicus, in scio Honorio, cuius duxerat militibus, nonnullos Alarici milites, ut pacem turbaret, occidit.

D d 2

Quocirca

I.

II.

III.



III.

Quocirca Alaricus contra ius fœderis Romam reuertitur, oblider, capit, diripit: mox etiam Campaniam, Calabriamque ubi vita decessit: Sozomenus, vt supra, hæc scribit.

Stilicho sanguine Vandalico & heretico prognatus tanti habitus est ab Imperatore Theodosio, vt tutor fuerit Honorio puero relictus, quod Iornandes & Zozyms scribunt. Hic aduersus imperium Romanum Vandalos & Gotthos suis sedibus exciuit, quod illud filio suo Eucherio Gentilium superstitionū sectatori ac studioso parare vellet. Hinc illud miserè ab istis nationibus dilaceratum & concisum. Hæc de Stilichone, & eius perfidia constanter affirmant illorum temporum scriptores Orosius, Namatianus, Zozyms, & refert etiam Iornandes genere Gotthus.

V.

Attaulphus Gotthorum Arianorum Rex & ipse Arianus fœdus ita percussit cum Honorio, vt eius socius esset in Gallia sedes haberet, aduersus eius hostes pugnaret. Placidiamque ipsius sororem sibi vxorem despondit, ac Narbonæ cōsedit anno quadringentesimo vndecimo, sed mox contra fœdus Attalum creauit Augustum anno quadringentesimo decimo quarto, ob id è Gallia pulsus per Constantium Comitem Barchinonem tenuit.

VI.

Bonifacius Vandalos inita amicitia ac societate in Africam fœderatos accersuit anno quadringentesimo vigesimo septimo: sed mox nulla fœderis habita ratione Gensericus vrbes occupat. Rursus pacem facit cum Valentiniano anno quadringentesimo trigesimo quinto: & rursus, cum nihil de illius amicitia timeretur, Carthaginem dolo pacis occupat, inquit Cassiodorus in Chronico. Societas iterum conciliatur inter eum & Valentinianum anno quadringentesimo quadagesimo secundo, consulibus Dioscoro & Eudoxio, vt notat Cassiodorus, datusque obles Hunoricus filius, sed contra omne pactum deinde anno 445. Romam de improviso appellit, capit, diripit, vastat, Valentiniano Tertio, & Anthemio Coss. Hæc fufius Victor libro de persecutione Vandalica, Prosper in Chronico suo.

VII.

Cum Britanni permerentur bello à Scotis & Pictis iam tum Christianis, vt Prosper notat, aduocarunt auxilio Anglos tum Gentiles, à quibus contra omne fas deinde in potestatem adducti, quod Beda scribit, quin penè omnes ad internecionem delerit, vt idem tradit in vita Augustini.

Reimer,

VIII.

Ricimer, vt Sidonius scribit, patre Sueuo, matre Gotthica fuit Arianus: exstatque adhuc eius monumentum vermiculari operis in æde S. Agathæ, quæ fuit Arianorum, vt cognoscimus è Dialogis S. Gregorij. Hic ab Imperatoribus Catholicis summam militiæ dignitatem potestatemque nactus anno quadringentesimo sexagesimo primo Maiorianum Imperatorem summo scelere necat: deinde quadringentesimo sexagesimo quinto Seneram Augustum similiter veneno tollit: postremò Anthemium socerum suum contra omne fas occidit, vt Cassiodorus scribit in Chronico suo.

IX.

Orestes genere Gotthico, & Ariano, dux militum factus à Iulio nepote Imperatore, hunc imperio priuat, & Momyllum Augustulum filium suum creat anno quadringentesimo septuagesimo quinto, quod Iornandes Gotthus scribit.

X.

Aspar Arianus dux militum factus à Marciano, eundem Marcianum dictus est veneno sustulisse: cumque idem moliretur in Imperatorem Leonem vnâ cum Ardaburio filio, meritis pœnas morte illata dedit. Zonaras in Marciano & Leone. Nicephorus lib. 15, cap. 27.

XI.

Heraclius Imperator cum Sarracenis, & eorum duce Mahomete societatem inuit, qui ab eo regionem ab habitandum commodam accepit, vt Zonaras tradit. Mox idem Mahometes arma in Heraclium ditionemque illius mouit, neque adhuc bellorum finis. Fallantur autem, qui scribunt bellum idcirco à Mahomete excitatum, quod ei negata stipendia debita fuissent. Id enim longè post accidit de iuncto Mahomete cum populis quibusdam Arabibus, qui se deinde Sarracenis adiunxere, vt Cedrenus & auctor Miscellæ tradunt.

XII.

Iustinianus Secundus inita cum Sarracenis tunc à Christo alienis societate mouit in Sarracenos, ubi collata sunt signa, è Sarracenis viginti millia defecere ad hostes, maximamque nostris cladem attulerunt, quod Zonaras notat.

XIII.

Iulianus Comes impio consilio fœdus percussit cum Arabibus, eosque in Hispaniam immisit, mox ab illis est obruncatus. Rodericus Toletanus lib. 4. c. 4. Vaseus anno septingentesimo decimo quarto.

XIII.

Arnulphus Germaniæ Rex Hungaros inita amicitia tum Christianis infensos aduersus Morauicæ Regem euocauit sed ab iisdem paulò post filius eius Zuentebaldus occisus

D d 3

Ludo

Ludouicus alter filius sæpè cum suis copiis profligatus, innumeratq; vastitates Germaniæ ac finitimis illaræ, & hegi-  
no, Luitprandus, Hermannus Contractus, hæc latè scribunt.

XV.

Manuel Comnenus Imperator Constantinopolitanus, timens sibi, & imperio suo à potestate maxima Latino: um in Oriente magis ac magis aucta, & latius se extollente, cū Turcis aduersus eos inuit societatem, & nullum mali genus omisit summo scelere, vt Coniatas in eius vita testatur, quo copias Conradi Imperatoris opprimeret: sed ab iisdem deinde Turcis sæpius profligatus est, ac multis urbibus & locis spoliatus, quod multis in locis idem scriptor Græcus illorum temporum deplorat libro septimo & sequentibus. Sed quæ Græci nobiscum, nos cum illis egerimus, latè signo de fide confirmata, & studio Pontificis Romani in conseruando imperio Orientali.

XVI.

Illud notissimum, ab Andronico iuniore Paleologo accersitos in Europam Turcas aduersus auum Andronicum. Liberos verò ipsius de imperio inter se dimicantes in causa fuisse, vt Orientale imperium omninò concideret: hæc Chalcochondylas latè.

XVII.

Hoc sæculo Ioannes Rex Hungariæ aduersus Ferdinandum Austria cum Turcas acciuit inuita societate: idemque eo defuncto egit Isabella ipsius vxor. Quocirca Solymanus Hungariæ regno Isabellæ & Ioannis filii Ioannem, qui postea Transyluaniam præfuit, spoliavit, vt post alios Surius & Iouius scribunt: accidit hoc anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo.

XVIII.

Franciscus Gallorum Rex, vt haberet quos Carolo V. opponeret, eiusq; vires, quæ quotidie magis augebantur, minueret, hæreticos Germaniæ principes fouit, stipendiis attributis conduxit, in Galliarum visceribus inuita amicitia continuit. Hinc factum, vt huiusmodi hæreticorum in Galliarum confidentium contagione Galli, vel inuito Rege, inficerentur, ac tot tantisque vastitates, quas experimur, ac deflemus, regno nobilissimo inferrent.

XIX.

Contra Carolus, ne à se omninò illos abalienaret, anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo, quædam fidei formulam admittit, iuxta quam fas esset interim dum vniuersale Concilium, quid facto opus esset, statueret, cuius credere ac viuere: in illa hæreses multæ. Præterea verò Mauritium Lutheranum, sed laude militari valde præstantem, coniunctum sibi amicitia amplificauit, & attributo

Saxoniæ

Saxoniæ Ducatu, quem Friderico abstulit, supra omnes auxit. Sed haud multò post Mauritiæ inuita cum Gallo societate anno millesimo quingentesimo quinquagesimo primo bellum mouit in Carolum V. cūque in tantas angustias redegit, vt curris ille confectus, terrena pertæsus, regnis imperioque se abdicarit, vt Surius ac Natalis Comes latè scribunt.

Hæc è multis pauca, & magis illustria sit satis attulisse, vt certissimò sciamus nullam nisi inter Catholicos constantem, diurnam, fidamque, quæ dari possit, esse amicitiam: inter alienos, & cum alienis à Catholica religione summam perfidiam, summamque fraudem regnare.

Quòd si inter consanguineos sunt amicitia iura, illud erit Catholicis exemplum singulare, quo constet amicis esse vnum spiritum, sed corpora duo. Sigibertus in Chronico ait: *Anno quingentesimo trigesimo quinto clarent in Gallijs fratres vterini vno eodemque die nati, & Pontifices consecrati, Medardus ad titulum Nouiomensem, Gildardus ad Rhotomagensem, & vno die absoluti à seculo, assumpti sunt à Christo.* Hæc ille: vt videas inter Catholicos exempla amicitia miranda, ad illius vinculum diuino profus euentu & singulari comprobandum inter alienos verè amicitiam non esse.

## SIGNVM QVADRAGESIMVM S E C V N D V M.

### Liberalitas.

*Est summa que est inter nostros liberalitate colligitur  
apertissime nos esse ex Ecclesia Dei, ceteros  
autem nequaquam.*

### C A P. I X.

**L**iberalitas apud Christianos, si exerceatur in egenos, transit in elemosinæ nomen, cuius quanta sit in sacris scripturis commendatio, qui ignorat, is neque Christianus, neque Christianarum rerum videretur esse vllomodo peritus: & quamuis ea largitas, quæcunque sit illa, qua bene fit pauperibus, pertineat maximè ad caritatem, tamen vnus idemque actus ad diuersas virtutes spectare potest: & philosophi sanè, quæ virtus actusve elici



elemosynæ, ut distinguitur propter caritatem à liberalitate, haud agnouerunt. Cum verò caritas generatim contineat, quidquid in Deum & homines amandos refertur: nihil non illa comprehendit: speciatim sanè de suo largiter dare pertinet ad liberalitatem. Quòd si, ut quidam volunt, liberalitatis est, præscribere, ne noster animus, nimis sit vel in appetendis, vel in habendis rebus, quæ nummis æstimantur: hic verò animus haud dignosci possit, nisi è munerum vel exiguitate, vel magnitudine: rectè hæc ad liberalitatem spectabunt. Iam verò donare in causas sacras & pias, religionis, ac pietatis quidem videtur, ut tamè aliqui mouentur ad largiendum non modò ob pietatem & religionem, sed quia vident non tanti faciendâ bonâ hæc, quanti sæpè fiunt, quin illa eroganda largè, idcirco ad omnes hæc virtutes referetur, quidquid expenditur in has causas liberalius, præsertim si sit alioquin donator haud auarus. Quanti porrò sit pietas & religio, satis est à nobis dictum. Rursus pertinet ad iustitiam nolle præter ius aliena: liberalis tamen est nolle similiter aliena propter animi ad diuitias haud propendentis excelsum, qui velut exilis in finis hisce rebus ac ieiunis haud angustetur. Neque illud omittendum, liberalitatem versari in primis circa illa, quæ nummis æstimantur: prætereà verò circa illa etiam, quibus adnexa sunt quæcunq; nummis æstimari possunt, quòd scilicet hæc mens nostra respicere possit, magnique aut parui facere, ad illa ferri, ab illis abduci ob virtutis studium, aliis relinquere, & quantum potest dare, aut ad se auocare. His positis videamus, quanti sint nostri in hac laudabili virtute, nunquid omnes alios à vero Christi cultu alienos superent.

I.  
Liberalitas  
Principum  
in Ecclesiasticos, & rem  
sacram.

Et quidem si respicias è nostris præstantiores Imperatores, Reges, ac Principes, videbis eos Pontifici Romano amplissima dedisse: ita ut plurima regna Ecclesiæ Romanæ tributaria constituerint: ea nos enumerauimus signo de admirabili progressu sacre potestatis: sic signo eodem, & de poenis diuinitus illatis in Reges Catholicos Ecclesiæ contumaces, ostendimus qui fuerunt è nostris deteriores, non ita liberali in sanctissimos Papas animo fuisse. Nullus tamen vel hæreticus, vel alioquin à Christi cultu alienus ulli è suis sacerdotibus, ac præsulibus reuera tantum tribuit, quantum nostrorum Principum nobiliores detulerunt Pontifici Romano. Ita sanè debebant aliquo modo,

ted

sed tamen ex ipso effectu deprehenditur, & ex aliis ipso cum gestis, eos id egisse, quòd animo essent generosiore. Quis ergo ex hæreticis aut priscis illis constituit antistiti alicui suorum sacrorum summo tributarium regnum, ut ab Egberto Anglia, ab Alphonso Lusitania, à Cazimiro Polonia, & ab aliis alia sunt facta? quæ, ne sæpius eadem repetamus, recensimus signo de progressu sacre potestatis. Sic plerique omnes sauxere, ut & ipsi, ac posteri coronam, regiumque ius acciperent per illos Archiepiscopos, quos Pontifex Romanus ex antiquo tempore eorù regnis dedisset, neque aliquis intelligeretur Rex, nisi qui per illos vnctus & coronatus esset, & in fidem Romani Pontificis iurasset, ut nos ibidem declarauimus.

Post Romanum Pontificem sequetur Episcopi, in quos etiam nostrorum Regum clariore munificentissimi vnâ cum suis populis fuere: ita ut iis concesserint iura eligendi Reges, summouendi illos, statuendiq; de maximis regni negotiis, ut in Germania, Bohemia, Polonia, Hungaria, Scotia, Anglia, Gallia, Lusitania, Hispania, Italia factitatum retulimus eodem loco. Hæc sanè nulli hæreticorum factioni gentiue à nobis alienæ contigerunt. Nam quamuis primis iis temporibus ante ortum Christum apud nonnullos populos primæ sacris præsulibus dari vel à Regibus ipsis viderentur, & Mahometes apud suos ita sanxerit: hic tamen mos, & hæc consuetudo non satis diu apud illos durauit: ut ex historiis liquet.

His adiunguntur ab iisdem Regibus ac Principibus populis ædificata templa, monasteriaque, & fundi illis bonaq; attributa. Qua in re vel vnus Constantinus plurimos ex aliis à nostra religione alienis, ne dicam cunctos, videtur superasse. Hæc verò ita esse colligitur etiam è signo de opibus è longinquo aduectis ad Ecclesiam, & è libro Germani cuiusdam de monasteriis, è scriptis Procopij de Iustiniani ædificiis, aliisque multis. E quibus duo tantum retulisse ut satis, quòd in vna Anglia Henricus octauus à nobis detrahitens, monasteriorum, templorumq; à nostris per tot sæcula ædificatorum dena millia in prophanos vsus peruertit: & quòd in Polonia nobilis quidam vir Petrus Duminus 77. templa è secto lapide vnus construxit. Et sanè cum supra Danubium ac Rhenum nullæ essent priscis temporibus ædes sacre, quis tot ac tantas condidit? Idem verò dicimus de Britannia, Hybernia, ac finitimis insulis. Quis

I I.

I I I.

19

Bruschius.

igitur negabit populos istorum regionum, qui Catholici hucusque exstiterunt, largiores suis maioribus fuisse? Quidam numerant e Publio Victore, Romę olim fuisse adiculas centum quinquaginta quinque, templa & aedes septuaginta sex, plus minus: nunc autem tradunt alij, Romę, atque intra duo propę Romam militaria esse templorū tria millia. De monasteriis enim non est quod agamus: nulla namque prisca, nunc in vrbe & multa & opulenta, præter collegia sacra. Ex his omnibus fit, quando Catholici par est ut sint munifici cunctis in rebus, in sacris eos merito munificentissimos exstitisse.

III.  
*Arist. Eth.*

Iam verò cum sit munus liberalitatis, quod etiam scriptum reliquere philosophorum summi, non modo donare, sed etiã tueri donata: atque hæc omnia maximę omnium Pontif. Rom. sit tutatus, neq; dubitarit aduersus potentissimos Imperatores ac Reges, qui in bona sacra inuolare audebant, intrepidus stare ac pugnare: merito sit hac parte illum munificentissimum, sicut in cæteris esse mox ostendimus: in templisq; ac monasteriis Romę ædificadis, ornandis, tuendisq;, & aliis monumētis nulli cessisse. Post causas sacras sequuntur illæ, quæ misericordiã quandã attingunt. In his quantus fuerit Pontifex Romanus ex antiquo tempore ostendimus signo de confirmatione, ubi eleemosynas semper ab ipso solitas in pauperes largissimę distribui ostendimus: nos eò reijcimus lectorem. Quæ igitur ab his, qui Romanorum Pontificum gesta carpūt, & in eos quasi minus beneficos inuehuntur, ut proferant mihi e toto orbe, ex quo conditus est, aliquam principum præfulmve successionē, quibus opem ferre egenis curæ fuerit, ut Pontificibus Romanis: legant ea, quæ signo prædicto attulimus: & mox iudicent, suamq; crimen agnoscant.

VI.  
Olim Romę nullæ aedes, ut nunc hospitales.

Quis verò ignorat præterea toto orbe Catholico nullū reperiri oppidum, cui non multa sint hospitalia ad inopes alendos, expositos excipiendos, ægrotos curandos, aliæque huiusmodi opera beneficentiæ exercenda? In Mahometanorum urbibus sunt aliqua, sed in primariis dumtaxat, ut Constantinopoli, Carii, Fessæ: sed neque tot, neq; tanta, ut inter nos in aliis nulla, vel ad excipiendos tantum, nō etiã alendos egētes & exceptos: Publius Victor cuncta antiquę Romę ædificia recenset: quod mirum dictu sit, nullā hospitalē domū tradit. Atqui nunc numerantur viginti quinque in vrbe, & quidem valde amplæ, magnificæ, & opulentæ.

Neque

Neque verò nostri his cõtenti semetipfos quodammodo impenderūt in opera huiusmodi, ut iam non sit opus querere, an Catholici nummos & opes suas in egenos effundant, quãdo sint inter nos ordines hominū religiosorum, qui semetipfos ægrotis curandis, cæterisq; huiusmodi adiuuandis deuouerunt. Tres verò, quod sciam, sunt illi: primus Sanctis Spiritus in Saxia, qui se vsque in Poloniã protendit, ut e Cromerio habemus: secundus eorum, qui vocatur Ioãnis Dei Hispani, hi præcipuis in urbibus Hispaniæ & Italiæ sedes habent certas: tertius eorū, qui ministri ægrotorum dicuntur. Quocirca haud mirum, si Constantinopoli, ac Memphi, siue Cairo in Ægypto, quod omnes norunt harum rerum periti septimo quoque anno pestis innumeros mortales absumit, quod scilicet non tanta ut inter nos liberalitas inter istos fuerit, qua factum sit ut ægrotis sua remedia adhibeantur, & corpora malę curata haud facillē corrumpantur, & contagione adueniente corripiantur. Ioannes Leo testatur, in Libya decimo quoq; anno pestem sæuire incredibili hominum strage. Agitur nunc annus sexagesimus, ex quo Romę nulla lues: & tamē aër haud salubris. Harum sanē rerum nulla est alia causa, nisi quod Catholicorum beneficentiã cõtigit, ut tot essent passim domus hospitales, in quibus corpora morbo tentata curari absque vilo egentium sumptu possent.

Ex alio potest etiam nostrorum liberalitas dignosci, quod pertinet ad animi ornamenta. Plurima namque toto orbe Catholico sunt a nostris excitata gymnasia, in quibus omnium doctrinarū liberaliū doctores publicis stipendiis conducti cunctos edocent. Exstat liber a Iacobo Middel-dorpio Germano scriptore editus, in quo recensentur omnes in Europa Academiae. Antiquitus solum Athenis non omnium, sed tamen aliquot disciplinarum magistri habebantur. Nunc Italia sola omnium doctrinarum publicas scholas hæc enumerat, Taurinensē, Ticinensē, Patavinam, Ferrariensē, Bonouiensē, Pisanam, Senensē, Romanam, Perusinam, Firmanam, Maccratensē, Neapolitanam, Salernitanam. Quid, quod ordines hominum religiosorum sunt huic vni rei perficiendæ a nostris instituti, ut scilicet bonas litteras nos doceant: tales erant olim monachi, ut alibi hoc opere docuimus: nunc primas hac in re fert ordo Iesuitarum, ita ut in partibus Occidentalibus & Orientalibus publicas disci-

plinarum

VII.

VIII.  
Liberalitas in rem litterariam bonasq; artes.

IX.



plinarum scholas multas aperuerit, in quibus illa celeberrima Græcis Gangem, ad quam confluunt Armeni, Medii, Syri, Chaldæi, Persæ, Æthiopes, Arabes, Indi.

X. **Ecclesiasticorum Liberalitas in omnem causam, & maxime publicam.**  
 Vnus autem Gregorius XIII. effecit, ut partim in Europa, partim vero in Indiis Orientalibus tredecim collegia construerentur, quibus abunde dedit, ut possent absque ullo sumptu plurimos adolescentes erudire, & ad omnem liberalem disciplinam instituere. Quod sane laudis nullus Imperator princepsve sibi potest arrogare: ut scilicet sciamus in omnibus plerumque officiis virtutum Pontificibus Romanis præcipuam commendationem deberi. Sic etiam post sanctissimos Papas Ecclesiastici viri maxime omnium liberales fuerunt in fundandis collegiis, in quibus ab adolescentibus bonæ artes & studia addiscerentur.

XI. Cui rei sit argumento illud unum, quod Genebrardus in Chronico suo testatur, Parisiis esse sexaginta duo collegia ab Ecclesiasticis pleraque omnia constructa & dotata, in quibus iuvenes nulla impensa litteraturæ dent operam. Atqui si coeant omnes hæretici quotquot unquam fuerunt ab urbe condito, haud poterunt ostendere tot collegia ab omnibus suis ex omni ævo per tot sæcula fuisse fundata, quot una Gallicana nauo, adde per Ecclesiasticos solos, adde in una duntaxat urbe. Vide quam dissimili atque impari contentione & comparatione pugnare velim. Quid igitur nostris ad liberalitatem deest? Quid clericos impij quasi auaros accusant?

XII. Nunc quando à flagitiosis cuncta maligno consilio in deteriore partem semper accipientibus Ecclesiastici viri, quasi rapaces, & auidi carpuntur, & mendacibus huiusmodi maledictis proscinduntur, ostendamus ex aliis etiam rebus omnium minime illos alienorum appetentes, atque ideo ad liberalitatem propius accedentes. Et in primis, quod est omnibus clericis commune, sit illud. Nullum genus hominum videas, qui minus bona communia in perpetuam sui suorumve proprietatem transtulerint, quam clericos. E Constantini namque, & vetustissimorum Regum temporibus sunt fundi, qui semper assignati sunt clericis, eorumque vrbibus seruiert, & administrationi eorundem semper sunt commissi: neque tamen ij sunt à clericis hereditarij facti, nunquam translati in cognationes iure testamenti, aut ab intestato. Ut enim malis artibus ab aliquibus sit aliquando secus actum, prædiorumque Ecclesiasticorum

rum

rum facta interceptio ab Ecclesiasticis, non tamē ita sæpe, ut vel eorundem, vel aliorum prophanorum à prophanis. Vbi nãque nunc tot prædia, quæ ciuitatibus Italicis & aliis olim scimus fuisse? Si quis est clericus, cui sit ius aliquod beneficiumve, ut vocamus, Ecclesiasticum inter nostros, non potest id ille alienare in suos, neque conspirare, ut alienet, quod crebrius laici fecere in publicorum bonorum expropriatione ac prædatione, ita ut nulla urbs sit, cui sint ex antiquo tempore fundi communes, ut clericis: quod scilicet illos priuati, qui eos curabant, interuerterint, Ecclesiasticos Ecclesiastici non ita.

XIII. Sed hoc magis apparebit exemplo illustriori, è quo simul constabit Episcopos fuisse minus auidos, quam minores clerici fuerint. Sunt amplius inter nos Episcopatus, Archiepiscopatusque, iudemque ditissimi, ad quos eliguntur sacerdotes. Sunt similiter in Christiana republica regna, ac principatus nonnulli, ad quos laici eliguntur. Hos Archiepiscopatus nunquam videas è cognato in cognatum proximiorum diu translatis, ut regna, imperia, ac principatus: quod scilicet clerici minus coeant ad inuadenda bona sacra, quam laici profana, minus inquam clerici concordant in hoc, ut faciant sua, & priuata, quæ sunt communia & publica, quam laici. Verbi gratia, sunt inter Catholicos hæc regna, quæ iure electionis, non iure hereditario deferuntur, Hungaricum, Bohemicum, Polonicum, Germanicum. Quid verò esse in causa dicemus, quod licet hæc sint electionis, tamen ita res transiguntur, ut à parentibus in liberos, à fratribus in fratres transferantur, quousque plerumque alicuius agnatio durat? Ante oculos nobis est Polonicum regnum, quod tam diu durauit in familia Jagellonis, ut non modò ad liberos fuerit transmissum, sed ad fratres etiam, quod accidit in quatuor Cazimiri ultimi filiis, quorum alter alteri in regno successit. Cur per tot sæcula non idem factum aliquando in Archiepiscopatu Coloniensi, Moguntino, Treuerensi? cur Archiepiscopus cum Canonicis & clericis suis haud conspirauit, ut quilibet sibi fundos hereditarios facere posset, in consanguineos transferre, aut de eis, ut libitum fuerit, statueret, quod Lutherus suadere conabatur Archiepiscopo Moguntino, idque ex eius epistolis constat, & Cochleus ac Surius narrant? Viden' igitur ut clericis minus velint esse priuata ac communia & publica, quam laici. Liberalis

vero

verò est magis ad communia respicere, & ea, quæ quoque modo sunt aliorum, quàm sua. Neque est, quòd aliquis mihi dicat, clericis non esse filios. sunt enim fratres, sunt consanguinei: & videmus inter laicos conuenire, vt regna, quæ iure electionis deferuntur, ad cognatos deferantur, quàm non sicut ex liberis, vt de Polonico diximus, & de Germanico constat, nostra hac ætate, cum Carolo Quinto defuncto substitutus est frater Ferdinandus. Igitur magis laici, quàm clerici in hoc conueniunt, vt sua fiant, quæ sunt communia, quòd est animi audioris. Hac porrò in re admirabilis Venera Respublica, in qua Duces non ita possunt arte vlla, neque cæteri conspirare in hoc, vt potestas Ducis post obitum illius aliquo modo ad consanguineos deferatur, quamuis prisca temporibus non adeò firmum hoc foret. Obseruandum porrò inter nostros minus auditis exstare in Episcopis, quàm clericis beneficiorum namque renunciationes in aliorum fauorem videmus sapius fieri, & admitti, non autem Episcopatum, atque idcirco illa crebrius transeunt è cognatis in cognatos, quàm Episcopatus. Rursus & illud obseruatione dignissimum. Ante Constantinum plerique omnes Imperatores eligebantur per factiones ac seditiones, quibus vt plurimum contingebat, vt mors Imperatori inferretur, & eius interfector illi substitueretur, tanta regnandi erat cupiditas, id etiam contigit, sed non ita crebro in Constantinopolitanis, vt signis de infelici exitu hæreticorum Regum, ac felici nostrorum constat: omnium minimè accidit in Germanis. Sic itaque Germani hac in re minus iura communia violarunt, & quæ sunt animi liberalis magis custodierunt.

XIIII.  
Omniū Ec-  
clesiasticorū  
Pōrifex ma-  
ximè libera-  
lis in causam  
publicam.

Iam verò sicut Episcopi minus restricti & rapaces clericis, & clerici laicis, sic omnium minimè Romani Pontifices: quòd scilicet non sic ingenium intenderint, vt consanguineis illam sedem traderent, in illos ea transferretur, quòd alij Reges, Imperatores, & Episcopi fecerant, & tamen nullum regnum vel imperium tot habuit vnquam successores, vt pontificatus Romanus. Sic eorundem Pontificum minus factiosæ fuerunt electiones, quàm quorumuis Regum, vel Imperatorum, (summa namque summa sunt conferenda) si tempora temporibus, eorumque inter se diuturnitatem compares. Hinc etiam videas in imperiis ac regnis, in quibus est electioni locus, hoc in mores fuisse inductum ex antiquissimo tempore, vt designaretur admi-

tentibus

tentibus Regibus qui futurus ipsis esset successor, & illi obedientiam futuro iam Regi iuraret subiecti. Sic primus vsurpauit Antonius Philosophus anno Christi centesimo septuagesimo octauo, vt aliqui volunt, cum Commodum filium sibi successorem, vel etiam socium designandum curauit. Huius exemplum plurimi sunt secuti ac sequuntur, vt regna & imperia, in quibus electio locum sibi vendicat, ad suos, quos volunt, transmittant. Tentatum fuit hoc aliquando in sede Romana, cum Vigilius æstu ambitionis, irrito tamen conatu abreptus, Bonifacio Secundo certum se successorem deligi est conatus. Illud autem non omittendum, quòd Imperatores antiqui non modò sibi successores eligendos studebant, sed eosdem constituebant secundo quasi loco imperij consortes: quin ne forsan excluderentur, in imperij administrationem admittebant: sic enim certius in eos transferebatur potestas Imperatoris. Id nunquam fecere Imperatores Germani. Constantinopolitani sunt aliquando imitati, vt Valentinianus egit cum Valente fratre, Arcadius cum filio Theodosio, Leo senior cum Leone nepote, aliique cum aliis. Sic itaque Germani minus iura communia abstulerunt, quàm Constantinopolitani Imperatores. Solent porrò & Episcopi nostri aliquando studere, vt eis detur suffraganeus, aut coadiutor, quem cupiunt successorem. Id adeò Papæ non sunt conati, vt pluribus id legibus ne fieret, constituerint. Patriarchis etiam Constantinopolitanis erat olim Syncellus, qui mortuo Patriarchæ, vt Zonaras in Monomacho testatur, succedebat. Similiter cum Mahometes impius edixisset, vt omnibus Mahometanis vnus, teste Ioanne Leone, Calipha præficeret, isque non iure cognationis, sed electionis succederet, & regna Mahometanorum nullo modo forent hæreditaria, Calipha curabat sibi viuenti adiungi, quem Sciriffum dicebant, qui postea in vniuersum ius succederet, vt Zonaras in Monomacho scribit. Quamuis & regna apud Mahometanos facta sint hæreditaria. Ex his liquet Papas omnium minimè sua fecisse, quæ communia sunt, alios autem longè secus.

Sed & ex alio Pontificis Romani liberalitas supra cæteros sit perspecta, quòd nemo Rex, Imperator, ac princeps, tot nuncios ac legatos suos apud singulos Christianæ Reip. principes habeat, vt ipse: quòd nõ nisi maximo sit sumptu,

atque

XV.



atq; ob communes omnium Christianorum utilitates, ad vnus scilicet religionis societatem tutandam, pacem conseruandam, fœdera aduersus hostes communes coniungenda. Quamobrem videmus nunquã propè coisse principes Christianos aduersus Mahometanos, nisi procurate Pontifice Romano, ac maximas suppetias ferente. Id cunctis historiarum peritis, & vsu rerum valentibus est clarissimum. Verum veniamus ad alia, è quibus ipsorum mendacia confutabuntur.

*Pontifex Romanus neque partem millesimam exigit à Christianis eius, quod ipsi deberetur, ex quo manifesta fit, & ex alijs, Ecclesie Catholice liberalitas in omnes.*

## C A P. X.

XVI. Liberalitas Papæ in nõ exigendis iis quæ sibi iure deberentur.

1. Theff. 2.

1. Cor. 9.

Sacerdotibus deberi, quidquid ad eorum vitam dignitatemq; tuendã, & sacra procuranda est necessariũ, nemo sanæ mentis ambigere potest. Apud omnes nãque gentes benè institutas id in more positum videmus, & res ipsa ac naturalis ratio docet, æquum esse, vt qui ministerio publico, & quidem omnium maximo, dedicantur, de publico uiuant. Hinc Paulus ad Thessalonicenses, ait: *Cum possemus vobis oneri esse, vt Christi Apostoli.* Audin' potuisse Paulum oneri esse alijs, non vi, quid enim vi Paulus valuisset? sed iure diuino. Atq; ita possunt Apostolorum successores, etiã si sit onerosum, petere & exigere à Christianis, quod est in vsus ipsorum, & religionis, idque perent & exigenti iure, quamuis sit onus. Quod si haud petant, à nimia ipsorũ caritate nasceretur. Ob id rursus ad Corinthios idem: *Quis militat suis stipendijs vnquam? quis plantat vineã, & de fructu eius non edit? quis pascit gregẽ, & de lacte gregis non manducat? Nũquid secundum hominem hæc dico? an & lex hoc non dicit? Non alligabis os boui trituranti? Nunquid de bobus cura est Deo? An propter vos utique dicit? Nã propter nos scripta sunt, quomã debet (aduerte hæc verba) in spe, qui arat, arare, & qui triturat in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminamus, magni estis, si nos carnalia vestra metamur? Si alij potestatis vestra participes sunt, quare nõ potius nos? Sed nõ vsi sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offediculum demus Euãgelio. Nescitis quomã*

qui-

qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt, & qui altari deseruiunt, cum altari participant, ita & Dominus ordinauit, ijs, qui Euangelium adnunciãt, de Euangelio viuere. Ego autem nullo horum vsus sum. Hæc Paulus, clarissimè asserens esse Euangelicum præceptum, vt sacerdotes de publico uiuant, esse id legis diuinæ, ac multo magis hoc iis deberi, quàm quibusuis alijs, quare non potius nos, inquit, & Dominus ordinauit, & non secundum hominem hæc dicit, vt ostendat non esse humanæ legis, sed diuinæ. Quod si sacerdotes hæc non exigant, à maxima ipsorum liberalitate id procedit, qualis erat Pauli. Quocirca idem testatur alibi ad Timotheum scribens, quod deberur sacerdotibus, id deberi magis quàm quiduis aliud in terris. *Laborantem agricolam, inquit, oportet primum de fructibus percipere.* Et ad Thessalonicenses: *Non quero, ait, datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra.* Ostendens dignosci an aliqui proficiant in Euangelio, si dent, ideoque in dato, non datum requiri, sed fructum. Rursus idem ad Romanos: *Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum, qui sunt in Hierusalem. Placuit enim eis, & debitores sunt eorum. Nam si spiritualium eorũ participes facti sunt Gentiles, debent & in carnalibus ministrare illis.* Audin' debitores esse laicos sacerdotibus? & quidem iis, qui miserunt alios ad ipsos docendos, quod fecerant ijs, qui manebant in Hierusalem, quamuis non essent illi ipsi, qui docuerant Achaios, & Macedonas. Quid multa? Christus ipse hoc dixit, à sacerdotibus iure capi, quod ipsorũ sic vsui. Sic namque apud Lucam: *In eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua.* Quin alibi disertissimè idem Christus dixit, ne Apostoli quidquam secum ferrent, non quod nollet eis esse aliquid, sed quod omnia quæcunque essent vsibus comoda ipsorum, ab alijs essent ipsis præstanda, sic namque apud Matthæum: *Nolite possidere aurum, neque argentũ, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamẽta, neque virgam.* Dignus enim operarius est cibo suo. Viden' vt idcirco nolit Christus ab Apostolis, vel ea, quæ quodammodo sunt necessaria, portari in via, quia digni sunt, quibus omnia abundè præstentur? Hinc alibi non modò vult hæc ab eis gestari, sed si quidem opus sit, portari & gladium, etiam si ob id reputandi sint iniqui. Sic enim loquitur ad Apostolos ipse apud Lucam: *Quando vos*

j. Pars.

E c

nisi

2. Tim. 2.

Cap. 15.

Luc. 10.

Luc. 22.

*misi sine saculo, & pera, & calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt. Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, qui habet sacculum, tollat similiter & peram: & qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc, quod scriptum est, oportet impleri in me, Et cum iniquis deputatus est. Hæc Christus: qui & capite Matthæi vigesimo tertio dixit oportere ex omnibus præstari decimas, Hoc, inquit, oportuit agere, cum verba faceret de decimis vel rerum minimarum dandis. Atque hæc adeo vera sunt, ut indigni etiam clerici, tamen, quia clerici, digni sint, quibus quæ necessaria sunt ad eorum dignitatem tuendam, præstentur. Hoc manifestè Paulus dixit ad Timotheum scribens: *Qui bene præsent, ait, presbyteri, duplici honore digni habeantur: maxime, qui laborant in verbo, & doctrina dicit enim scriptura, Non infrenabis os bouitrituranti, & dignus est operarius mercede sua.* Audin', qui bene præsent presbyteros duplici honore dignos, ita ut iam colligere possimus suo, non tamè duplici honore dignos, qui non ita benè præsent? Honorè verò vocat Apostolus, Hebræorum more, præmiū, mercedemq; viris dignitate ornatis aliqua debitam, quam Latini & ipsi honorarium dicunt. Sed ex eodem loco Pauli ad Timoth. discimus, Ecclesiasticarum rerum distributionem pertinere ad Episcopos: sic enim scribit Apostolus ad Episcopum Timotheum: *Si quis fidelis habet viduas, subministret illis, & non grauetur Ecclesia, ut ips, quæ verè viduæ sunt sufficiat, qui benè præsent presbyteri duplici honore digni sunt.* Neq; verò obiciat aliquis à Christo illud prolatum, *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Nam Christus tum non loquitur ad omnes, sed ad unum, cui tum conueniebat vendere quæ habebat, ac dare pauperibus. Insulsi verò est, quod aliquando Christus vni dixit, ad omnes omnino illud trahere. Præterea loquitur ibi Christus, ut quis propria vendat, non vetat autem ut aliquis habeat è comuni veluti comune. Deniq; ait, *Si vis esse perfectus esse, quo circa cum sint in Ecclesia infirmi, siue imperfecti, de quibus dictum est, Debemus autè nos firmiores imbecillitates aliorum sustinere.* Idcirco Ecclesie debet esse amplissima bona, amplissimæ opes, ut maxime imperfectis operetur, qua de re nos signo de opibus è longinquo aduectis, & felicitate nationum Catholicarum. Similiter non obest, quod alibi Christus ait, *Nisi quis renúciaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Hæc enim renunciatio non fit dissipando bona, aut ex omni parte largiendo protinus. Ri-*

diculus

1. Tim. 5.

Rom. 15.

diculus namq; esset & stolidus, si quis omnes Christianos vellet prius esse omni re spoliatos: & tamè Christiani debent esse Christi discipuli, nihil namq; est aliud esse Christianum, quam Christi discipulum, ut est in Actis Apostolicis. Igitur quilibet debet renúciare omnibus, quæ possidet, dando aliis, quando, & ubi est opus, ut aiebat Aug. epi 5. ad Marcell. sic etiã legimus Christum loculos habuisse, & idem de Apostolis est scriptum, ut notauimus suo loco. Constat itaq; oportere clericis esse abundè unde tueantur suam dignitatem, quod dixi, Abundè, id explicat idem Paulus cum dicit duplici honore dignos presbyteros: non igitur simplicem & necessarium vult esse Apostolus, quod si pro dignitate præfecturæ faciendæ est distributio de Pauli sententiâ, maiora Episcopo, maxima Archiepiscopo, longè amplissima cunctorum Patri, quem Papam nominamus.

His positis inquirendum nobis, quid laici debeant clericis propter sacra ministeria. Debere enim Paulus ait, & pro dignitate inter clericos asserit faciendam ab Episcopo distributionem, sicut Apostoli faciebant, cum cunctæ opes Hierosolymis ad eorum pedes proiiciebantur. Atqui certum est, longè digniores esse ministros noui testamèti, ministris antiqui, & dignitate, & potestate, & reb. ipsis, actionibusq; ut toto hoc opere apparet, & disputat lacè Paulus ad Romanos, Corinthios, Galatas, Colossenses, & Hebræos scribens. Videamus igitur, quæ Deus ipse statuerit esse bona Levitis, sacerdotibus, ac Pontificibus antiquis: nam multo maiora nostris, veluti longè nobilioribus, erunt præstanda, efficax esse hoc argumentum Paulus ipse nos docuit, cum scribens ad Corinthios, ut paulò ante adducebamus, colligebat ideo dandum nostris sacerdotibus unde viuant, quia dabatur antiquis. Quatuor autem Deus esse voluit sacerdotibus priscae legis. In his est illud primum. Quamuis duodecim fuerint filij Iacob, tamè tribus fuerunt tredecim: Ioseph namque vnus è duodecim constituit duas tribus, quia duo filij ipsius ex æquo cum reliquis in partem sunt vocati, Ephraim scilicet, & Manasse. Cuilibet autem tribui in diuisione Palæstinæ sua regio separatim fuit assignata: sed Leni non fuit attributa distincta regio, sed in qualibet è duodecim tribubus quatuor ciuitates assignatæ fuerunt Levitis, atque ita in tota Iudæa fuerunt illis quadraginta octo ciuitates variis dispersæ locis. Statuit autem Deus, ut agri suburbanii essent in vsus Lenitarum, quorum

Act. cap. 11.

Quid laici clericis debeant.

Quid daretur olim Levitis.



Buch. 1. part.  
cap. 9. §. 1. &  
seq.

Exod. 30.  
Levit. 27.  
Num. 3. & 28.

longitudinem lex omni parte voluit putere passuum duo millia, ut habetur Num. cap. 35. & Iosue cap. 21. Quamobrem cum Leuitis essent quadraginta octo ciuitates cum suis agris, & agrorum longitudo erat quam diximus, necessario fit, quidquid ab eis possidebatur ex omni parte pertinuisse in longitudinem milliaria nonaginta sex. Consideremus quota portio fuerit hæc totius terræ, quam duodecim tribus habuerunt. Burghardus diligentissimus scriptor in ita ratione exactissima tradit latitudinem fuisse totius leucarum viginti sex, id est milliariorum centum quatuor, longitudinem verò leucarum centum viginti, id est milliariorum quadringentorum & octuaginta. Quod si verum est, cogimur fateri datam Leuitis e tota Iudæa quartam partem, & amplius; e qua tamen credo subrahendū, quod altitudo montium poterat reliquis tribubus adicere. Ut ut res sit, haud puto accliuia montium iuga, & cacumina effecisse triplum longitudinis, ac latitudinis; ita ut verisimile sit omnino tantumdem diuersis in locis telluris datū tribui Leuiticæ, ac singulis aliis. Hoc itaq; illis assignatum primo loco. At secundo Deus sanxit, ut omnium rerum decimæ, tam frugum, quam fœtuum, deferrentur ad Leuitas, si multis in locis Leuitici ac Numerorū habetur. Quolibet igitur decennio Leuitæ habebant tantumdem, ac reliquæ tribus omnes singulis annis collegissent; quod perinde est, atq; si Leuitis decima pars totius terræ assignata fuisset, præstabat tamen habere decimas, quod nullo labore ac sumptu illis potirentur. Tertio primitiæ omnium frugum & fœtuum pertinebant ad Leuitas, ita ut primitiæ filij vel offerendi essent templo, ut eius ministeris seruirent, vel redimendi. Quarto, singula peccata Deus iussit expiari sacrificiis suis, & hostiis animalium, quorum, cum immolabatur, pars attribuebatur sacerdoti. Ex his itaque affirmare merito possumus quemlibet Leuitam quadruplo amplius habuisse, quam quemuis e Iudæis, aut tribui Leuiticæ quadruplo amplius datum, quam singulis aliarum. Leuitæ porro omnes lege diuina obligabantur, harum rerum omnium decimam partem dare summo sacerdoti, ita ut vnus Pontifex Maximus haberet tantumdem & amplius, quam quælibet tribus, siue omnium rerum duodecimam partem, plus, minus. Quamobrem cognoscimus apertissime, lege veteri, siue de ipsius Dei sententiâ sacerdotes illos priscos multis partibus plura ac pinguiora potitos,

quam

quam nostros. Nam quantæ quælo Pontificis Romani forent opes, quantæ inuidiosæ, & impiorum conuiciis obnoxia, si solus possideret, quantum duodecima pars omnium Christianorum? Quanta rabie clerici ab hæreticis & hostibus exagitarentur, si quadruplo amplius haberent, quam reliquis populus? Sed nostri scilicet, ne sint oneri auaris istis, ac rerum suarum tenacissimis, vnâ cum Paulo noluerunt esse oneri laicis, contenti tenuioribus fuerunt, cum largiora possent exigere. Quid autem, si doceamus adhuc clericos, Episcopos, & Papam liberaliores fuisse, ac largius præterea de iure suo cessisse, cuncta ista quæ priscis de sententiâ Dei dabantur profudisse, laicis omnino reliquisse?

*Clerici id solum sibi retinuerunt, quod nullo modo remittere potuerunt cetera remisissent.*

### CAP. XI.

Cum quatuor hæc olim Leuitæ de Dei sententiâ haberent, nostri propè nihil horum sibi adsumpserunt, eum iure possent, digniores enim sunt nostri sacerdotes, ac dignioribus debentur multo plura, ut de presbyteris, qui bene præsunt, ait Apostolus, qui & argumentatur ideo nostris clericis honoraria deberi, quia lex antiqua sic statuerat de suis; quod etiam scripsere Origenes, Hieronymus in cap. 3. Matthæi, & cap. 44. Ezechielis, Augustinus serm. 119. & in Psalm. 146. & hom. 48. inter quinquaginta, Epiphanius hæresi 80. & ante hos omnes Irenæus lib. 4. c. 34. qui omnes decimas, & oblationes à populo Christiano sacerdotibus deberi tradunt. Idem scripsere Cyprianus epist. 66. vel 9 lib. 1. Chrysolto in cap. 23. Matthæi, denique canones Apostolorum nonnulli à Græcis proferuntur, qui libro Clementis vocato continentur. Nunc autem paucissimis in locis decimæ præstantur, de primitiis verò, & aliis, quæ Leuitæ habebant, nihil est inter Christianos. Explicabimus autem, quibus de causis alicubi decimæ soluantur. Sed prius illud aperiemus. Postquam Constantinus Romæ Christum colere cœpit, & imperio cuncta Romani orbis loca continere, à Pontifice Romano vitam veteris pietatis cultum sibi concessum diuinitus agnoscens, sanxit, ut quæcunque bona à superioribus Imperatoribus essent Christiano populo erepta, illa redderentur iis, eo-

XVII.

Orig. hom. 11.  
in Num.

*Euseb. lib. 10.  
cap. 5. histor.  
Ecl. & lib. 2.  
c. 35. de vit.  
Constant.*

Quintum  
quod olim  
Leuitis debe-  
bat, & quod  
clerici non  
potuerunt nō  
retinere.

*Leuit. c. 27.*

cūve haredibus, sin minus Ecclesie: quod si qua sitcus vendidisset, eorum pretium ex ærario Ecclesie restituere tur: ingentia verò hæc erant bona, e quibus est Ecclesia collocupletata. Christiani deinde religionis ardore succensū plurimā Ecclesie reliquere. Quamobrem plerisque in locis decimæ haud dantur, quod scilicet clerici sint huiusmodi bonorum fructibus contenti, ac necesse est illa ab ipsis possideri: cū iure omnium gentium constitutum sit, vt sacra bona sacris vsibus & hominibus debeantur, neque prophanis seruire possint: ita vt nemo olim fuerit sic impius apud gentes, qui non reputet sacrilegum & impium, qui sacris bonis manus iniecerit.

Qua in re sciendum, præter illā quatuor, quæ Leuitæ habebant, quintum fuisse huiusmodi: lege namque diuina cautum fuit, vt si quis fundū vel aliam rem Deo donasset, id totum non posset nisi à Leuitis haberi, sanctumq; dicebatur, & ab vilo amplius cōverti in alios vsus, & à prophanis possideri haud licebat. Hoc igitur quintum necessario diuina lege coactus clerus sibi omnino reseruauit. Sciendum præterea præscis temporibus Germaniā, Britanniam, & quidquid est telluris supra Rhenum & Danubium, omnia fuisse inculta, populosq; omnes Boreales neque operā dedisse agriculturæ, vt Cornelius Tacitus notat, terramq; horrentem, ac sterilem, vt inquit Seneca fuisse, vt signo de cultu desertorum locorum nos ostendimus. Sed postquam sedes Apostolica Romana misit in ea loca monachos & alios, qui gentes efferas ad Christum & humaniorem vitam traducerent, iisque variis in locis monasteria constituerunt, ex eo nihil non fructuum produci scimus ex iis terris, vt capite de ducentis Germaniæ bonis explicamus. Reges porrò Galliarum, vt ad culturam cuncta redigeret, ac nemo monachos malè haberet, donabant ad monasteria fundanda, monachosq; tuendos, remq; diuinam dilatandam spatia amplissima sylvarum, montiumq; & camporum monachis, & eorum monasteriis. Sic itaque istorū monachorum, quos nunc impij persecuntur, opera, & industria fiebat, vt populi Septentrionales addiscerent pietatem, litteras, ipsam denique agriculturam. Hinc antiquiores Germaniæ vrbes propè monasteria condita omnes, vt etiā Munsterus ipse hereticus obseruauit, ac scripsit. Quidquid igitur Germanica tellus producit, id industriæ potissimum monachorum & clericorum debetur. An non igitur

tur

tur maximo iure copiosissimi fructus istis debebuntur ex illis locis? Rursus sciendum, postquam Sarraceni & Mahomerani occuparunt Hispanias, bello cuncta esse à nostris recepta. Episcoposque, & clerum in sumptus bellorum de suo semper plurimum contulisse, ob idque decimas illis assignatas. Vt vt res sit, clerici haud facere potuerunt, vt quæ ipsis, tanquam viris sacris, Ecclesiisq; donata erāt, aliōve modo acquisita: & idcirco Deo consecrata, rursus e sacris fierent prophana. Stat namque illud Christi inter alia, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. En igitur vt clerici quodammodo necessitate coacti fundos & immobilia bona cœperint habere: & cū multo plura debeantur nostris sacerdotibus, quàm præscis, & iure exigi possint, nihilominus cū quinque sint illis concessa, Noltri vnum dumtaxat sibi retinuerunt, illudque adstricti iuris diuini, naturalis, gentiumque omnium communi quadam sanctione, qua sacrilegus reputatur, qui sacra bona aufert, & e sacro prophanam facit. Sed quot quæso, & quanta per impios sunt bona clericis ablata, vel apertissimo sacrilegij furore, vel eodem prætextu, quo Iudas Christum pretio proditurus inuehebatur in Christum, quod pateretur se pretiosissimis vnguentis adspersi, & quodam modo deliciis locum dari? sic Christianæ pietatis hostes quidam bona sacra inuadunt, quod clerici nonnulli ad delicias illis abutantur abusuri ipsi ad omnia flagitiosa, & nefanda, Christumque instar Iudæ huiusmodi pretio vendunt.

Ex his omnibus apertissimum sit, quanta sit Ecclesie inter clericos liberalitas de suo tot ac tanta reliquo populo concedentis, ne grauis appareat, idque solum sibi retinentis, quod nullo modo non potest retinere.

Sed cū Pontifici summo præstarentur olim decimæ omnium rerum, quas cæteri sacerdotes habebant, diximusq; multo plura deberi nostris, longè tamen secus contingit. Nunquid enim Pontifex Romanus tantum potitur e fructibus beneficiorum, quanta sunt illorum decimæ toto orbe Christiano? Id si ita esset, quolibet decennio haberet vnus, quantum cuncti clerici singulis annis. Atqui neque habet istotam partem millesimam. Annatas namque solas habet, cū beneficia confert iis mensibus, ac temporibus, quibus ad ipsum pertinet conferre. Annatas autem vnus anni fructus: sed facta est æstimatio huiusmodi

Maxima Pa-  
pæ liberali-  
tas in suis iu-  
ribus remit-  
tendis.

XVII.



in plerisque omnibus beneficiis, ut neque ad unius mensis fructus sæpe perveniant annata. Præterea verò è pluribus Christiani orbis partibus illi non præstantur: è religiosorum verò ordinum bonis, quæ sunt amplissima ubique, nihil prorsus illi datur, neque ipse vult exigere. Contra omne ius igitur egere quædam seditiosorum conciliabula, quæ Pontificis Romani annatas extenuare conabantur: & quid mouerent, haud intelligebant.

**XIX.**  
Liberalitas  
Papæ in cõ-  
municandis  
Ecclesiasti-  
cis bonis.

Quid plura? Regibus ipse sæpe ex Ecclesiasticorũ bonorum fructibus tantũ concedit, quanti neq; partẽ centesimam, cum possit, ipse percipit. Verbi gratia. Noltra ætate concessum fuit sæpe bis aut ter Gallicis Regibus, ut tantũ possent alienare è prædiis sacris, quantum postea cognitũ fuit esse bis millies mille aureorum singulis largitionibus: similiter Hispanici Reges munere Pontificio colligunt nunc è fructibus rerum sacrarum quotannis millies mille aureorum, & amplius. Certissimum verò est, & quiuis, si velit, Romæ cognoscere potest è codicibus rationum veracissimis, è fructibus beneficiorum nõ percipere Pontificem Romanum toto orbe Christiano septingenta aureorum millia. Hęc sanè cogunt nos fateri non illum cupidũ, sed supra omnes liberalem, quando minimum sibi sumit ex eo, quod iure potest, amplius aliis largitur. Sed ubi nũc sunt illa tributa, quæ ab omnibus propè regnis pendebantur Ecclesiæ Romanæ, ut signo de admirando progressu sacræ potestatis est explicatum? Remisit aliquo modo ea certè Pontifex Romanus. Similiter in Hispania prius erant multi ordines militares, ac religiosi, quibus erant laicissimi fundi, & boni opulentissima, commendas nominant, ea distribuebantur inter milites religiosos, vel à summo ipsorum præfecto viro item religioso & sacro, vel à Pontifice Romano. Nunc Pontifice permittente Rex Hispaniarum commendas illas largitur. In Galliis erat ordo Templariorum, cuius erant opes incredibiles, prædia ditissima: Philippus Pulcher effecit malis artibus (si quidem credendum Gallicis ipsis scriptoribus, inter quos postremò Papyrus Massonus rem memoriæ fideliter mandavit) ut ordo ille euerteretur, Regius fiscus inuolavit in sacri ordinis bona, Pontifice, qui tunc Auenione morabatur, & in potestate Regis erat, permittente. Hucusque apparet Põtificem Maximum neque millesimam partem percipere eorum, quæ tibi à subiectis clericis deberentur ex illo quinto, quod

Leuitæ

Leuitæ antiqui habebant. Rursusq; de quinto isto, & eius fructibus largitum plurima Regibus, ac largiri. Ex quo sumi colligitur, maximo bono esse Regibus ipsis, ac Principibus, ut bona Ecclesiastica conferrentur, neque alienentur: nam quoties opus est, Pontifice concedente plurimum ex illis emolumentum capiunt: primò quidem, quia ius est ipsis ad pleraque ista nominandi, ut aiunt, & præsentandi, atque ita benemeritis suis benefacere possunt, & alios ad benemerendum de se invitare: deinde ob decimas, quæ sæpè illis aduersus impios hostes conceduntur. Quæ sane fieri non possent, si licuisset ista bona eripere vel alienare. Quamobrem commendis illis Reges Hispaniarum plurimos sibi obstringunt, & ad se alliciunt: cumque sit liberalis & illud, res tueri, ut habeat unde possit largiri, Pontifex summus veròdo iuxta sacras & diuinas leges, ne quis bona sacra alienet, aut eorum fructus sibi auferat, hac in re munere liberalitatis est usus, quasi Pater, qui prouidet ne filij bona dissipent. Quamobrem consultius & utilius prouidisset Philippus Pulcher, si nõ euerisset ordinem Templariorum, & eorum bona alienasset, sed curasset se eligi summum eorum Magistrum: sic enim cõtulisset iure perpetuo commendas illas, Regiũque ius opulentius reddidisset in futurum: quod egere Hispaniarum Reges.

Episcopi poterant olim causas omnes in qualibet iudicij parte, coram quibuscunque illarũ iudicibus forent, cognoscere, & diffinire, neq; vlla datur appellatio. Id Constantinus, ut è lege Codicis Theodosiani apparet, concessit in toto orbe Romano: Carolus Magnus eam legem renouauit, ex qua videmus in Germania Episcopos multos amplissimis vrbibus iura dicere. Hoc ius Episcopis ablatum redit ad prophanos. Necessè est astu & vi rem perfectam: iure non potuit. Res namque sacras, quippe quæ propius ad Deum referantur, quàm prophanæ, meliores facere licet, deteriores nullo modo: sicuti ad Deum magis appropinquare debemus, ab ipso recedere absque peccato non datur. Hęc sanè iura transferunt ad alios, quòd Episcopi non admodum fuerint tenaces, & videbant non esse pugandum cum iis, quorum animis parum piis illud insidebat arrogantia prophanæ fundamentum:

*Iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.*

Atqui, inquiunt, mali quidam Principum consiliarij ab Ecclesiasticis malè res istæ administrabantur. Esto, ut ali-

Ec 5

quando

XX.

quando malè Ecclesiastici administrant: peius sanè plerunque laici, & prophani: plerunq; diximus, nam bene interdum non inficiamur. Id esse verum constat toto hoc opere, quòd pro paucitate Ecclesiasticorum, & multitudine laicorum, plures sanè è clericis, quàm laicis & considerata Episcoporum paucitate, & presbyterorum multitudine plures sanè ex Episcopis quàm presbyteris, & cum præ Episcopis solis Cardinalium numerus sit exiguus, plures item sanè è Cardinalibus, quàm Episcopis: denique cum sit vnus Pontifex summus toto orbe, è summis Pontificibus sanè plures, quàm è quolibet ordine principum, siue religiosorum, siue prophanorum. Hæc nos signo de religione & iustitia persecuti sumus. Necessè est igitur peius administrari res à peioribus, melius à melioribus. Sancti autem cunctis meliores: sanctitas namque est maximum maximarum virtutum culmen. Veniamus ad illud commune etiam tum Pontifici, tum Episcopis, & clericis.

**XXI.**  
Liberalitas  
Papæ in cõ-  
municanda  
electione  
Episcoporum.

Ordinare Episcopos solus est Episcopi Romani, ac nõ modò ordinare, sed & eligere. Nam cum Christi sit Vicarius, veluti ille solus elegit Apostolos, quibus Episcopi successerunt, sic ipse solus potest Episcopos eligere, & ordinare. Eodem modo Petrus cum Matthiam substituit, quamuis cœtum conuocarit, tamen ipse leges electionis præscripsit, & quos vellet elegi, quasi intento digito indicauit, primarios Episcopos ipse orbi Christiano dedit: denique ad illius successores id spectare constat è multis, quæ signo de Petri cathedra retulimus: ipsi sanè in omnia orbis loca misere vel Episcopos, vel missis, quæ haberent, iura sunt largiti, semper tamen id seruarunt, vt presbyteri eligerent, sibi que ius confirmandi retinuerunt, vt ibi clarissimè ostendimus. Sed vbi viderunt Reges aliquos sæpè ad sacra iura diminuenda cõuolare, vel omni ex parte ad se ius hoc trãstulerunt, vel collegiis quibusdam potentioribus, qui regie potestati se possent & auderent obijcere, sunt impartiti, vt videmus in Anglia, Germania, & Borealibus ciuitatibus in mores inductum: & in Gallia idem fuisse olim liquet è capitularibus Caroli Magni. Anno namque millesimo nonagesimo, cum passim ab Imperatore Henrico tertio sacerdotia ob nummos, & turpia quæque venderentur, ab aliis verò principibus Episcopi pro libito obtruderentur, ita vt clericis nullum ius amplius esset eligendi Episcopos, Romani Pontifices id seuerissimo edicto à princi-

cipibus

cipibus prophanis auocarunt, & ad collegia probatiora, vel ad se transtulerunt, plurimaque habita passim concilia in idem conuenere, vt restantur Sigebertus, Ortho Frisingensis lib. 7. c. 13. Gulielmus Tyrius lib. 1. cap. 13. qui sub hæc tempora vixere, & his proximi Vrspergensis in vita Henrici Quarti & Quinti, Vincentius lib. histo. 16. cap. 10. Sic itaq; liberalitatis Pontificiæ fuit, id olim dedisse, & quantũ potuit conseruasse in multis locis, vt presbyteri crearent Episcopos, cumque Reges hoc iis abstulissent, vt redderetur, Papa effecit, ne vnus haberet, quod ad multos spectabat: liberalioris namque est sua pluribus, quàm vni communicare. Quod igitur habent Reges ius nominandi Episcopos, id totum à Pontificis liberalitate est natum, vel permissum: quod similiter ius eligendi habent collegia quædam presbyterorum, id similiter ab eiusdem largitate est profectum: Nam veluti à Sole radij, à trunco rami, à fonte riuuli, sic Episcopi prodeunt, inquit Cyprianus libro de vnitæ Ecclesiæ, à Pontifice Romano.

Iam verò ne quis eum quasi minus liberalem hæc in remordere malo animo posset. Vide ipsius munificentiam summam, qua omnium Episcoporum deligendorũ, quin sui ipsius deligendi ius cunctis nationibus communicauit. Statutum namque est, vt Pontifex Romanus à Cardinalibus, qui creantur ex omni natione, ordinetur, sic itaque tantum ius omnibus est elargitus. Ex quo factum, ne quidam Principes dissidia Romæ per leuiores presbyteros mouerent, quod nos ostendimus signo de studio Romani Pontificis in conseruando Germaniæ regno ad finè, & in omnes gentes exstitit liberalissimus Pontifex, qui prius à solo cetero Romano solebat creari, è quo tamen optat in Cardinalium cœtum, ne mos antiquus abrogeretur, sæpè plurimos Romanos. Quod autem præterea plures ex Italis optet, illud, vt multa omittamus, est in causa, nam primo loco experientia cognitum facillimè schismata turpissima creati per exteros, vel à Regibus aliquando adduci in suam potestatem Romani Pontificis electionem, maximo Christianæ Reip. detrimento. Id cum probari multis exemplis possit, duo sufficiant. Philippus namque Pulcher, vt electionem sumeret è Bonifacio Octauo, studuit malis artibus eligi Clementem V. qui Roma Auenionè sedem transtulit, inusitato prorsus exemplo ordinem Tẽplariorũ subtraxit, multa aduersus Imperatores Germanos est molitus,

Italia

**XXII.**  
Liberalitas  
Papæ in cõ-  
municanda  
Papatus ele-  
ctione.



Italia tota factionibus ac Tyrannis est dilacerata. Secundo præterea loco, cum de communi sententia Romæ ciuitas fuisset Urbanus Sextus, & Ecclesiasticorum Præsulum mores magna ex parte corrupti essent, magnamque requirerent emendationem, aggressus est id Urbanus, Gallici Cardinales emendationis impatientes secessere, Antipapam constituerunt, & longissimo omnium schismati principum dederunt. Sed neque debebat omnino Romanis, & Italis, suum ius Papæ creandi, Pontifex omnino auferre, sed sic ad alios extendere, ut pes aliquos maiori ex parte remaneret, ob id plures è Romanis, & Italis optantur. Accedit eo, quod videt à quibusdam nationibus agrè ferri Cardinales suos Romam petere, & in ea morari, ibique splendorem suum patria relicta tueri, quod spurcissimo illo libello centum grauaminum Lutherus exclamat, atqui necesse est Romæ sint Pontificis adhaerentes, ac fratres. Quin sanè Cardinales nullibi maiori sunt in dignitate, quam Romæ, quamobrem cum multi exteri Cardinales Romam non veniant, neque sic, ut decet, alibi honorentur, Pontifex non potest ad externos Cardinales creandos, ut vellet, conuolare. Ad summam, cum prius electio Romani Pontificis pertineret ad clerum Romanum, Pontifex illam communicauit omnibus nationibus, cum Cardinales ex omni natione creet.

XXIII.

Ex quo liberalitas eius in eligendis præterea Episcopis & aliis grauioribus expediendis largissime in omnes pertinet, cum nihil vaquam graue agat, nullum confirmet & eligat Episcopum, nisi de consilio Cardinalium, sic igitur largius impartita hæc iura, è quibus multæ opes pendent, diuitiæque plurimæ propter expeditiones rerum publicarum, negotiaque grauissima, & dignitatem cum principibus ac Regibus laicis tuendam necessaria. Quid igitur hæretici latrant? quid malè animati conquærantur? Petrus solus habebat ius eligendi Apostolos, & Episcopos, ipse, & successores eius hoc ius Episcopis, ac presbyteris communicarunt, sibi ius confirmandi retinuerunt, ut apertissime signo de Petri cathedra ostendimus, Reges & Imperatores nonnulli nullo iure hoc ad se ius transtulerunt: nam quomodo Ecclesia deligebat Episcopos, cum Reges Christianos, & Imperatores per multa sæcula diu non haberit. Quod igitur erat multorum, factum fuerat vnius. Pontifices Romani, vel ad presbyterorum collegia rursus tran-

tulerunt.

stulerunt, vel ad se translatum cunctis celebrioribus nationibus, cum omnium grauiorum rerum expeditione Cardinalibus consiliariis impartita communicarunt.

*Explicantur euenta mirabilia, è quibus apertissimum fit Occidentalis Imperij iura omnia & regiones pertinere ad Pontificem Romanam & Cardinales.*

## CAP. XII.

**Q**ui dixerit fas esse armis inuadere aliena, ille iustitiam collit, totius humani generis societatem dissoluit, ex hominibus, qui ratione ducuntur, belluas, quæ naturali impetu feritatis impelluntur, vniuersos facit. Quocirca inquirendum nobis est, qua ratione Christianorum maxima quæque regna, quæ adhuc nos stare videmus, sint fundata. A principio namque armis illa & contra iura societatis, amicitieque, quibus nihil inter vniuersos homines est sanctius, parata, ut vidimus supra signo de amicitia ad finem, fuerunt. Sicut autem non licet ab initio per iniuriam occupare aliena, sic malè parata haud restituere, & iniuriis non satisfacere est hominis peius affecti. Magis enim delinquit, qui perseverat in malefactis, quam qui ab inchoatis desistit, aut incepit tantum. Hæc ut clarissime intueamur esse vera, veritatemque manibus ipsis teneamus. Illud erit nobis ante omnia explicandum, ex antiquis nullum extitisse imperium, quod iustioribus armis, ac sanctiori iure partum fuerit, quam ciuium Romanorum. Id plurimis sic esse aperitur. In primis enim constat à Romanis nunquam mota aduersus alios populos aut Reges bella, nisi prius ipsi misissent legatos, ac fœciales, qui peterent ab illis, ut ab iniuriis desisterent, iis satisfacerent, alioquin protestari, se inuitos ad arma venturos: quod si illi desisterent & ablata restituerent, pax erat, sin minus, tum verò Romani bellum publice indicebant, Deosque animi sui iustitiamque testes & auxiliares aduocabant. Quam verò iidem Romani pactio num forent obseruantissimi, ostendit id fides Reguli, qui redire Carthaginem voluit, durissimamque ferocitatem seruare, quin acerbissimam mortem, cum posset

effugere,

XXIII.

*Maxima quæque regna Christianorum ut iusta sint, id factum Pontificia liberalitate.*

*Imperium Romanum maximo iure fundatum.*

effugere, adire, ne fidē violaret. Et sanē in ipsa diuina scriptura habentur multa testimonia, quibus Imperium Romanum benē constitutum probetur. Christus nāque ipse dixit, *Reddite quae sunt Caesaris, Caesari, & quae sunt Dei, Deo.* Quibus verbis imperium Caesaris videtur innuere haud iniustum, cui sua tributa debeantur. In Machabaeorū sanē libris iustitiā Romanorum luculentissimū exstat praecōnium. Nos certē Christiani, nisi velimus nostros maiores, quin nos ipsos, iniuriarum reos facere, & homicidiorum, necesse est fateamur. Imperium Romanum iurē in primis fundatum, quod scilicet ē nostris Christianis ante Philippum, & Constantini, qui Christum sunt secuti, etatē, liqueat innumeros fuisse, qui pro Imperio Rom. militabant, & ad bella ibant, vt ex historiis constat, quin eorum multos ob martyriū cælitibus adscribimus, qui tamen profitebantur, se in acie paratos vitam ponere pro Imperij Rom. incolūitate, quod, nisi iure illud steterit, haud illis hoc licuisset, neque nobis animi huiusmodi homines fas esset cælestibus honoribus venerari. Cornelius ille Centurio tantoperē in Actis Apostolicis laudatus, qui que meruit ē gentibus nomen Christo primus dare, miles erat, & arma pro Imp. Rom. gestabat, quod si illicitū fuisset (fuisset autem, si non bene illud fundatum constitisset) haud tantoperē Deo precantibus inter omnes gentes placuisset.

Cū bellis igitur aliena occupare sit iniquum, praeterea verō Imperium Rom. sciamus, si quod vnquam fuit illud maximē omnium iure constitutum fuisse, denique aperuerimus supra, contra societatis & amicitiae leges, quae sanctissimae sunt apud omnes, à Visigothis Hispanias, à Francis Gallias, ab Anglis Britannias occupatas, necesse est dicamus Recharedi, Visigothi, Clodouei Franci, Ethelberti, Egherti que Angli posteros nullo iure tenuisse sua regna, & tanquam malae fidei possessores nunquā fecisse illa sua. Quod verō fuerint in mala fide ex ipsorum scriptoribus habetur, ē Iornande Gottho, Beda Anglo, Gregorio Turonensi, ac monumentis totius antiquitatis, ita vt temporis longitudine non fuerit inducta praescriptio, sed crimē diuturnius factum maiore flagitio obstrinxerit successores. Quid igitur ad haec dicamus, si iustitiā, & non iniquitatis volumus esse asserores? Nunquid Clodouem, Recharedum, & Anglicanos Reges iniuste parra sibi voluisse: cū praesertim certissimō scirent memoria recenti haud ante

Quo iure possideantur regna imperio Quondā Romano subiecta.

multos:

multos annos à maiorib⁹ illas regiones per scelus, ac proditiā fidem contra gentium iura occupatas? Ad hanc Episcoporum Pontificisque Romani liberalitatem nobis est confugiendum. Nam cū sit horū ligare, & soluere in terris, vt ait Christus, cū sit horum regere Ecclesiam Dei, vt ait Paulus, cū sit Romani Pontificis pascere oues Christi, & super ipsum sit Ecclesia Dei fundata, possunt, quāuis haud cogantur, iustis de causis regna transferre, & Imperia, vt ostendimus signis de praestātia sacrae potestatis, eius admirabili progressu, & Petri cathedra.

Ob id cū Clodoueus Christo se addixit, professus est se accipere illud regnū de manu Archiepiscopi Rhemensis ob auctoritatē illi traditam à Pontifice Rom. atque ita seruabatur in Francicorū Regum institutionibus, vt Papyrius Massonus ex antiquis monumentis in vita Henrici I. tradit: & quoniam Deus olim cū transferebat Indaeorū regnum aliquod ē familiā in familiam, Regēve nouum creabat, per suos prophetas vngi illos iubebat, Idcirco inductum in mores, vt omnes isti Reges, quin in vniuersum Catholici omnes vngerentur, vt signo de admirādo progressu sacrae potestatis aperuimus, & istarū translationum causas assignauimus, quae quidem causae pendent à Pontificū, quibus est ius in vniuersas Christianas res, munificentia, non adstricta iustitiā specialis vinculo, sed hoc tantum iure, quod ipsi saecularibus se negotiis implicare non debent, sed vbi leges iis sigillatim diffiniendis praescripserint, committere omnia prophana prophanis expedienda iuxta ipsorum sanctiones Ecclesiae Catholicae maiestatem promouentes, & latissimē amplificantes. Opportunē verō accidit, vt cū Clodoueus baptizatus est, Anastasius haereticus imperaret in Oriente, Romae aurem regnaret. Italiāq; teneret Theodoricus Arianus, quorū vterque indignus erat ob haereses, cui Clodoueus malē parra restitueret magna Catholice pietatis iactura. Nō enim si quid est alicui ablatum, illud est reddendum, quoties ob id Deus lederetur, siue Catholice religionis fieret iactura: perinde nāque esset, ac si titiōnem alicui ereptam redderem, quo ciuitatem ille succenderet, aut suum gladium furioso in manus darem.

Haec sanē causa non adfuit, cū Recharedus Hispaniarum Rex anno 586. pietati Catholice se addixit, Imperatē Mauritio, vel cū post eum Phoca rerum potito, Ethelbertus Anglorum Rex Christo se dedit. Sed aliud euenit

quod



quod secundo loco proponebamus: ad cuius explicat one sciendum in vrbe Romana semper rerum publicarum summa post exactos potissimum Reges fuisse maiori ex parte penes ipsum Senatum. Romulus enim primus, centum e senioribus elegit, inquit Eutropius post alios, quorum consilio omnia ageret, quos senatores nominauit propter senectutem. Hac ille: quod si quis hac latius ex antiquorum libris cupit discere, legat elegantissimum doctissimumque de Senatu librum, quem composuit Ioannes Zamolcius æternum Poloniæ Decus, qui litteras sic cum laude bellica coniunxit, ut æquare quemuis vtrisque simul possit, à nemine autem vincatur. Nos autem quod ille omittit ad rem nostram faciens persequemur. Nimirum, quæ fuerit potestas Senatus, postquam res Romana in vnus omnino potestatem venit. Anno igitur ab vrbe condita, ut quidam volunt, 726. Octavianus omnium rerum potitus, Senatum coëgit, Imperiumque se deponere est professus: cum verò re, ut creditur, composita, Senatores omnes repugnarent, in decennium se illud quamuis grauare recipere est professus, ita tamen ut quietiorum prouinciarum administrationem illi commiserit, turbulentiorum sibi reliquerit, de ipsorum Senatorum consilio grauiora quæque se transacturum dicens, & sanè ad eos cuncta ille referebat: prorogata deinde illi vsque ad obitum decennia fuerunt. Ex quo factum, ut cuncti Imperatores decennialia celebrarent, quasi eo temporis spatio Imperium renouarent. Post Octauiani mortem vsque ad necem Neronis, quicumque hæredes ex testamento aut lege Imperatorum superiorum fuerunt: iidem simul eorum in Imperio successores fuerunt, qui tamen Imperium se suscipere non nisi ex Senatus consulto ac decreto sunt professi, ut ex Dione, Suetonio, & Tacito cognoscimus.

Potestas antiqui Senat<sup>9</sup> Romani.

Post Neronem quamuis plerumque à militibus per factiones eligerentur Imperatores, non illi tamen habebantur Imperatorum loco, nisi decretum Senatus vel liberum, vel vi metuque extortum accessisset, quod è Spartiano, Capitolino, Lampridio, Callicano, Vopisco, & Pollione apparet. Sed tamen aliquos Imperatores Senatus solus dedit, Neruam, ut Dio scribit, deinde Alexandrum Mammæam, Lampridio teste, mox contra Maximinum dedit Cælium Balbinum, & Clodium Maximum Pupienum, ut è Iulio Capitolino habetur, & post hæc haud multo ante æratem

Constan-

Constantini Tacitum, quod Vopiscus docet. Illud porro certum, ut quisque optimus fuit Imperator, sic ex Senatus consulto cuncta transigebat, Senatumque magnificiebat, quod è supra adductis scriptoribus apparet. Hinc Tacito Imperate Vopiscus ita tradit à Senatu scriptum ad primarias orbis Romani ciuitates: *Dandi ius Imperij, appellandi principis, nuncupandi Augusti, ad nos reuertit, ad nos igitur referte, quæ magna sunt.* Hæc Vopiscus. Exstat adhuc Romæ Laterano affixa tabula Marmorea, in qua incisum S. C. quo Vespasiano est Imperium mādatum, legesque, & sanctiones illius. Sed & ante Maximinum, ut Capitolinus scribit, nemo nisi è Senatu creatus Imperator, sic etiam maximæ quæque dignitates Senatoribus solis cōmittebantur. Constantinus deinde cum Constantinopolim quasi alteram Romanam constituisset, in ea Senatum alterum, qui Senatui Romano par esset, elegit (ex illo duo Imperatores Romanis rebus præfuerunt semper, quorum alter in Oriente Constantinopoli, alter in Occidente Romæ sedes habebat) viuensque sibi filios Cæsares, id est, Imperij successores creauit. Per multa sæcula honorem suum Senatui Constantinopolitano seruatum Zonaras in vita Constantini indicat, è quo simul etiam cognoscimus in Imperatoris electione aut acceptione semper habitam Senatus maximam rationem, quamuis Imperium iam videretur hæreditarium factum, vel omnino in potestate superioris esset sibi successorem designare. Quin cum Roma Italiæque in potestatem Theodoricæ Regis venisset, haud ille tamen sustulit Senatum, sed magni fecit, omnesque illi dignitates ac magistratus administrandos reliquit, quod Totilas apud Procopium Romanis exprobrat, & è plurimis Theodoricæ apud Cassiodorum litteris dignoscitur, ac Procopius refert inter alia pacta, quæ Iustinianus cum Theodahato Gothorum, & Italiæ Rege iniuit, illud præcipuum fuisse, ne is vllum posset in Senatum Romæ deligere, neque quemquam è Senatu aut clero necare, aut bonis multare. Sed siue Imperatoris electionem præcederet, siue subsequeretur, aut comitaretur sententia, ac voluntas ipsius Senatus, illud certè in more positum fuit, quoties absens Imperator siebat, eius imago Romam ad Senatum mittebatur, cui à Senatu coacto conueniens honor habebatur, Imperatori que quasi presenti acclamabatur. Quo ritu Imperator à populo Romano acceptus intelligebatur.

j. Pars.

FF

Verum

Verum postquam Gotthi sunt exacti Italia, & à Totila maiori ex parte Roma vel diruta, vel deformata, Romæ nullus amplius videtur fuisse Senatus, in quæ virtute, aliave re laudabili præstares viri ab Imperatore, cuius hoc munus erat, eligerentur: refert enim Procopius libro 1. belli Gotthici à Vittige Gotthorum Rege cunctos Senatorij ordinis viros interfectos, quos Roma secum quasi obfides abduxerat, mox Teias & ipse Gotthorum Rex, vndiq; diligenter conquisitos qui reliqui fuerant & ipse interfecit, vt idem lib. 3. refert. Sic imminuta iam prostrataque vrbis maiestate, negligi visa illa ab Imperatore, & quâuis in ipsius esset ditio, tamen vrbis gubernatio, finitimarumq; ciuitatum Pontifici Rom. relicta: quod sic esse colligitur è plurimis, tum maximè ex epistolis Gregorij Magni. Hinc inter alia deplorat ille, se non Episcopum Romanorû, sed Longobardorû factum, quod scilicet cum istis sepe irrumperentibus & incurfantibus res ipsi foret, & alibi scribit Ecclesiæ militem mittere, & in sua potestate esse pacem facere cum Regibus Longobardorû, etiam si nolit Italiæ exarchus, ad ipsam verò Pontificem Romæ consistentem, veluti ad Remp. Longobardi Reges mittebant, & quâuis ratam non habuisset pacem à Gregorio aliquando factam Mauritius Imperator, tamen eâ Longobardi cum illo violare, quam cum Imperatore non habebant, noluerunt. Similiter idè Pontifex pacem sancit cum Theodorico Francorum rege, inquit; veluti inter Regè, ac Remp. Rom. Phoca Imperante, quem suscitatum vocat in Rep. Dominum. Amplius quid militum Magistris sit agendum, quo eundem, vnde abscedendum, qui relaxandi, qui retinendi literis suis imperat. Mittit etiam tribunos militum, qui Neapolim custodiant, eisq; vt Neapolitani obediant, iubet. Rursus alibi ait: *Montanum & Thomam liberos ex hac die, & ciues Roma efficiunt.* Quin Exarcho Africæ scribit, vt ipsius Gregorij nomine iubeat Theodorum militû Magistrum abstinere ab illicitis quibusdam, & libertino Siciliæ Præfecto mandat, vt inquirat in quædam Nasæ Iudæi ausa, eaque seuerissimè puniat. Amplius alibi mandat, ne quis causas cuiusdam viduæ Catellæ in insula Sardinia cognoscat, aut diffiniat, nullaque illi molestia exhibeatur, quod eius filius militet in Ecclesia Rom. Talis igitur potestas Pontificis Rom. non modò in vrbe, sed in Occidentis plerisque locis erat Gregorio sedente, quamuis Roma Impera-

Pontificis  
Rom. potestas  
in vrbe  
Roma &  
Occidente  
post exactos  
Gotthos.

Lib. 1. ep. 30.

Lib. 2. ep. 70.

Lib. 4. ep. 73.

& 75.

Lib. 7. epist.

12. 13.

Lib. 11. epist.

9. 43.

Lib. 12. epist.

21. 22. 23.

Lib. 1. epist.

23.

Lib. 1. epist.

73.

Lib. 2. epist.

76.

Lib. 1. c. 1. p. 60.

tonæ

toræ ditiois esset, in qua quidè nullus tunc Senatus erat, nisi clerus ipse Ecclesiæ Romanæ, quem loco Senatus fuisse & eius auctoritate functum liquet ex eiusdem Gregorij epistolis, in quibus habetur, imaginem Phocæ, & Leontia vxoris Romam fuisse missam, acclamatumque fuisse in Lateranis in Basilica Iulij ab omni clero, vel Senatu, Exaudi Christe, Phocæ Augusto, & Leontia Augustæ vita. Quo facto iussit Gregorius imaginem reponi in Oratorio Cæsarei intra Palatium. Hæc ibi. Nostris autem diebus Sixto sedente repertæ sunt in illo oratorio imagines plurimorum Orienti Imperatorum monetis aureis insculptæ, quas dono Pontifex misit ad singulos propè Principes Catholicos, exstantq; eius in hanc rem publicè excusæ literæ cum elogiis Imperatorum, & euentus narratione.

En igitur vt mirabiliter diuina sapientia disponete, quæ attingit) ait Salomon) à fine vsque ad finem fortiter, constituens omnia suauiter, tota auctoritas antiqui illius Senatus à Romulo instituti, Romanique principis creandi ius in clerû Pontificemque Romanum peruenerit, ita vt in ipsius potestate esset reiicere imagines Imperatorum, eòsque nolle Imperatores. Hæc auctoritas non armis ac vi stabilita, sed totius antiquitatis, initio à Romuli legibus ducto, mirabili quodam consensu sancita est, ita vt in Pontificis, & Ecclesiæ Romanæ potestatem non modò iura diuina, vt signo de Petri cathedra ostendimus, sed humana etiam conspirent.

Hæc frater Constantinus Papa, anno septingentesimo decimo secundo vetuit ne imago Philippici impij Imperatoris reciperetur: mox autem Gregorius Secundus Leonici Iconomacho Imperium in Occidente abrogauit, & omnia iura illi in Occidente ademit, vt è Paulo Diacono, & auctore Miscellæ, qui his temporibus vixerunt, docuimus signo de admirando progressu sacre potestatis, hæc frater Hadrianus Carolum Patritium Romanum creat, at Leo Augustum, vt Ademarum, Eghinartum, illorum temporum scriptores tradiderunt.

Hæc potestas non loco affixa (neque enim Senatum locus, sed viri constituunt) sed alligata Pontifici Romano, & Cardinalibus clerum Romanum Senatûque referentibus durabit, quam motu durabunt illi, neque in aliam constituendi Senatus formam conuenient. Perit illa antiqui Romani Senatus facies, siue Gotthorum crudelitate,

FF r

siue



siue negligentia Imperatorum Orientalium, quorum voluntate tamen & concessu per annos plurimos vis eius ac potestas in Pontificem clerumque Romanum transfusa potuit adiudicare non solum diuino, sed humano etiam iure prouincias Imperij Romani Regibus Visigothorum in Hispania, Francorum in Galliis, Anglorum in Britannis, Longobardorum in Italia, aliorumque alibi, in Ecclesie Catholice tamen honorem & incrementum, quae si non adsint, vel humano etiam iure ex hoc capite auferre posset. Hoc vero totum a liberalitate Pontificia Deo mirabiliter ita disponente est profectum, ne dicamus priscos illos Reges iustitiae totius immemores fuisse, cum certissimo scirent, contra omnia iura se in eas regiones iustissime a Romanis possessas inuasisse.

Quocirca si iure agatur, nam de vi belluis, aut aliis belluarum similibus homo concedit, nemo possidere potest quae spectabant ad Imperium Rom. nisi tribus de causis, vel quia Pontifex ipsi Romanus concessit, vel Imperatori legitime constitutus, vel occuparit ipse armis expellendo inde possessores ab iniuriis ipsi inferendis haud desistentes, quos Imperator aut Pontifex coercere non possent. Ac ne quis sciolus me quasi nimis religiosum putet, sciat Francos olim, cum quandam Galliae partem cepissent, eam non nisi Iustiniano permittente, sibi voluisse retinere, ne contra iura facerent, ut Procopius scribit.

*Liberalitate Ecclesiasticorum profectum constat, ut innumerae regiones efferatissimarum quondam gentium a Regibus potuerint imperio contineri, excolique ad omne bonorum genus.*

### CAP. XIII.

XXV.

**M**axima sane ac propè incredibile admiratione dignum per tot annorum secula nullos vnquam populos fuisse ab hereticis ad vllum Christi cultum perductos, vel ad aliqua humanitatis studia exultos, a nostris autem sic horum quoduis fuisse profectum, ut neque ab vniuersis gentibus, ex quo conditus est orbis, millesima pars cuiuslibet istarum rerum praestita fuerit, ut signis de innumeris gentibus ad humanitatem perductis apparet, id qua ra-

tion:

tionem diuinitus procuratam contigerit, aperiendum. Horum caput videtur esse, quod licet armis alij magis possint aut potuerint, tamen iis defuere viri sanctimonia, diuinisque moribus praestantes, qui gentes efferas ad religionem traducerent, & innocentia vitae metum simul atque amorem diuinitatis animis humanis inspirarent. Verè enim Tullius, Malus diuturnitatis custos est metus. Quocirca, ut alij bello gentes efferatas subegerint, haud tamen potuerunt continere plerumque illas in officio, & emolire illarum peccata ad humanitatem, quod arma timore breuementem terreat, non animo intimè vel timorem Dei vbiq; praesentis, vel amorem bonos remunerantis ingenerent. Nobis autem semper viri sanctissimi, sanctissimorumque alumni & imitatores adserunt, qui inter efferas gentes versati, caelesti quadam pietate & mansuetudine illarum corda perfunderent, ut ad finem duodecimi libri apparebit.

Aliud deinde est ab his pendens, quod nulli coetui sunt homines magis amantes humani generis, ut nostro, quod signo de caritate ostendimus. Hinc factum, ut aliis populis, qui sunt a nobis alieni, non adsint qui pericula tot ac tanta subeant, contemptis omnibus aduersis, contra autem spreis cunctis commodis ea de causa, ut bene sit aliis.

Accedit haec, quod ingens aliqua natio, lateque dispersa, neque breui tempore, neque a paucis sic excoli ad humanitatem potest, ut in eius studiis persistat, diuque perfeueret, neque redeat ad pristinam feritatem. Catholice vero Ecclesie solius est, ut habeat innumeros hominum religiosorum coetus, veluti sanctimonie seminaria, e quibus prodire possunt innumeri ad asperrima quaeque perferenda assueti, omnium commodorum contemptores, Deique & humani generis amantissimi, ut signo de religione est explicatum, atque hi coetus nobis perpetui semper fuerunt.

His adde, quod ita ingenium fert humanum, ut quilibet magis curet ac promoueat, quae magis sua sunt. In Ecclesia vero Catholica sicuti est, animorum, rerumque omnium, ut toto hoc opere admirabiliter apparet, maxima, quanta esse absque confusione potest, coniunctio, sic habentur in ea religiosorum coetus plurimi, & hominum multitudinem frequentissimi, qui sunt inter se distincti: hinc fit, ut quilibet enitatur promouere, quae a sui coetus homini-

bus sunt inchoata, quod ea magis reputet sua, plurimóq; habeat eiusdem familiæ adiutores in eandem rem, & dum viuit, & postquam vita defunctus est.

Quod verò facit ad rem maximè, est illud: cum cœtus hi religiosorum toto sint orbe Catholico in omnibus terris dispersi per innumera monasteria, sintq; illorum multæ familiæ, quilibet tamen cœtus vni subiicitur præfecto, qui moderetur vniuersa, ex quo fit, vt singula suum locum decenter sortita facilius teneant. Verè namque antiquus ille Vates:

*Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίην, εἰς κοῖραν ἔσθω.*

*Haud bonum plurium dominatus, vnus esto princeps.*

Neq; præterea minimum contulit ad humanitatis studia inter efferatas istas gentes stabilenda, quòd à Pontifice Romano dati sunt illis episcopi sanctimonia, dignitate, ac potestate præstantes, à quibus duo præstita sunt. Nam vitæ integritas, ac dignitas illis amorem barbarorum reuerentiamq; conciliabat: potestas in his efficiebat, ne quis eos læderet, & negligeret. Illud autem maximum deinde præstabat. Nam cum gentes efferæ, ferarum more viuentes instar ferarum sint interdum necessariò tractandæ, vt atrocitas scilicet earum, quando amore virtutis nõ potest, saltem supplicij acerbioris metu intra cancellos humanitatis consistat, & coërceatur: hinc fiebat, vt truculenti illi populi à militibus nostrorum principum discere vix possent comitatem, quam non merebantur, & quæ non eis expediabat, quod illa abuterentur, discabant igitur, ac discunt à viris religiosis, Ab episcopis verò, & præsulibus hac in re illud grauissimi momenti præstatur, vt milites nostri, militumque duces haud nimis in barbaros illos animaduertant, quasi contumaces, iugumq; obedientiæ debite repellentes, sed & nostri intra mansuetudinis, placabilitatisque Christianæ septa per episcopos, & præsules contineantur, sicque barbari ex altera parte metu cohibeantur, ex altera humanitatem, quam discant, experiantur: id ni esset, vel delerentur omninò, vel semper efferi foret. Id sic esse, colligi potest, quod Moscouitè innatam barbariem, turculenciamq; hac vsque retinuerunt, vt è Moscouia Possuini apparet, similiter Cyrassi, Zygi, Albani, Iberes, Georgiani, Mengrelliq; VValachi, Bulgares: vt è Georgij Interiani, Iosaphat Barbari, Cromerij, Ambrosij Contarini, & aliorum publicè editis cõmentariis liquet. Quod scilicet haud

fuerint

fuerint, qui contuderint animos istarum gentium præfractos, vel virga ecclesiasticæ potestatis, quæ semper inter Occidentales maior fuit, ac potentior, quàm inter Græcos, vel militum gladio. Nam confer quæso gentes istas, quas enumerauimus, cum nostris Liouibus, Lihuanis, Polonis, Prutenis, Pomeranis, Danis, Saxonibus, Gotthis, Hungaris, Bobemis, & aliis Septentrionalibus: illos sine dubio belluas præ istis, hos verè homines dices, Barbaros verò absque mendacio impudenti nominare nemo potest: Barbarum namque haud locus, sed mos facit. Vt verò populi isti nostri humanitatis ingenium sic induerint fuit in causa, quòd Episcopi inter eos plurimum possint, viri religiosi maximè inter illos fuerint auctoritatis: quod si secus contigisset, haud isti sic placidè vrbauitatis mores imbibissent, ac si secus aliquando accideret, vt religiosos viros proculcarent, imbibitos vrbauitatis mores euomerent, & ad antiquam feritatem relaberentur. Hoc igitur inter Indos Orientis & Occidentis præstant Episcopi, religiosique viri nostri.

Hinc vt legimus apud Petrũ Martyrem, sæpè inter Christophorum Columbum, & Bucilum Catelanum, quæ Præsulis Ecclesiastici nomine, ac potestate Alexander V I. Papa ad Indias misit, cõtentiones honestæ exoriebatur, quòd Bucilus nimirum sæpè cõtendebat, ne in gentes illas à nostris aliquo modo sequiretur: Belluinis namq; factis belluas omnes superabant. Nam quæ bestia sui generis bestias deuorat, vt illæ mutuò sese comedebant: Quæ bestia filios suos alunt, vt pinguios, & adultiores effecti sint parentibus (horrendũ dictu) pro cibo? Hæc illæ, è quibus cætera diucas, agebãt. Quocirca, vt aliquis Hispanus fuerit aliquando in illas crudelis, tanta certè quidem immanitas erat illorum populorum, vt ad humanæ naturæ studia reuocari nullo modo possent, nisi edita fuissent in illos exempla illustissima suppliciorũ atrocissimorũ: quæ tamen Episcopi, religiosiq; nostri cohibuerunt. Non benè igitur quidam scriptores inuehuntur in Hispanos, quod adeò fuerint duri in Indos. Aliquos ex Hispanis fuisse in aliquos Indos haud negandum. Vix tamen erat, vt aliter fieri possent. Peccatum est ab aliquo: nõ totius est nationis id crimen. Peius actum fuisset, nisi Episcopi religiosiq; viri intercessissent, qui semper, vbi opus erat, obstiterunt, remque ad Paulum I I I. detulere, quò suam auctoritatem & ipse interponeret.

FF 4

Atque

Cur quædã  
barbare quò  
dam gentes  
euaserint ma  
ximè huma  
næ.



Acque hæc suprema est ad extremum causa, quòd nonnulli innumeros ad humanitatem populos excoluerint, & excolant, quòd tota res Catholica reducatur ad vnum, senem, paci, & mansuetudinis artibus additum, cui pareant innumeri religionis administri, summæ lenitatis, & mansuetudinis viri, ad acerbissima quæque subeunda & perferenda prompti & assueti, & eidem tamen pareant, nationes pugnacissimæ, Reges bellicosissimi. Quocirca miscere ille potest ad optimæ temperationis modum contrarias hæc perturbationes & artes: & propinandas animis humanis opportunè diuina sapiëntia afflatus dare. Sed quorsum hæc, inquiet aliquis, cum de liberalitate agatur? Ut agnoscant Hispani, ac Lusitani donationem Alexandri Sexti, qui partitus est inter istos Indias Occiduas & Eoas, & his istas, illis eas adiudicauit, haud inanem fuisse, sed à liberalitate profectam, suumq; sortitam finem, tantas illis opes, quantas cuncti miramur, apparasse, non armis dumtaxat acquisitas, sed per Ecclesiasticos viros Pontificis Romani voluntatem, largitatisq; Imperium sequentes & nunc, & olim secutos An non hoc verum? Cur igitur Gallici, qui in Indiis Occidentalibus nouas Gallias, siue Franciam nouam sibi armis pararunt, nihil profecere? cur Angli, qui similiter in nescio quas terras earundem Indiarum sub Borea partarum appulerunt, nihil promouerunt? Non adstuit istis liberalitas Pontificis Romani: ex quo factum, vt quamuis armis, & opibus non minus possent, quàm Hispani, nihil tamen profecerint. Non adfuerunt illis auxilia monachorum, religiosorumque hominum sanctitate præcellentium, non adfuerunt Episcopi & Præsules, qui iussa Romani Pontificis semper sequi solent. Huius itaque liberalitati, illorumque Ecclesiasticorum magnis laboribus potissimum, quidquid Imperij, & opum possident in Indiis Occidentalibus, & Orientalibus acceptum referre debent Hispani, ac Lusitani.

XXVI.  
Opes, earumque honestus vsus in Septentrione per Monachos parta Rom. Pontifice curante.

Quamobrem cum Septentrionales olim populi, qui supra Rhenum, Danubiumq; sedes habent, nullas haberent diuitias, vsu nullum diuitiarum, quod artibus, ac disciplinis cunctis carerent ad eas parandas, ac rectè vtendas, quod est virtutis, & maxima ad virtutes acquirendas habet momenta, & per monachos, & religiosos viros euenerit, vt ad Christum perducti vnà cum pietate Christiana didicerint præclaras quascunque artes, & doctrinas, quibus ani-

mi bona,

mi bona, corporisque, & cætera omnia comparantur: Monachi præterea, religiosique viri, vt gentes istas ad Christum perducerent, & opes suas neglexerint, & ipsam vitam, nullis vllius rei sumptibus pepercant: merito Septentrio totus, quidquid opum potitur, maxima ex parte Ecclesiasticis viris debet, qui largissimè vnà cum vita suas opes, vt hoc illis esset, profuderunt. Atque hæc an ita sint, si quis sigillatim cupit noscere, legat caput de ducetis Germaniæ, & Angliæ, vel totius Septentrionis bonis, & videbit sic esse. Cum verò Pontifex Romanus suis sumptibus Ecclesiasticos viros, qui hæc primis temporibus effecerunt, miserit, operaque & auctoritate iuuerit, illius item liberalitati sunt opes istorum magna ex parte adscribendæ. Pontificis namque Romani impensis missi, vt alibi opere hoc docuimus Augustinus Anglos, Bonifacius Moguntinus Archiepiscopus Germanos, Cyrillus, & Methodius Bohemos, Sclauorumque innumeros populos, Adalbertus Pragensis Hungaros. Prutenorumque multos, Ægidius Cardinalis Polonos, Nicolaus Anglus similiter Cardinalis Noruegienses Christo conciliarunt.

De Danis, Suedis, ac Noruegiensibus, vt cætera omittamus, sic Saxo Grammaticus inter alia lib. 12. verba faciens de Erico Danorum Rege: *Nec (scilicet Ericum) inquit, Romanae promissionis fides fefellit, profectus enim à curia legatus, qui sacri insignis prerogativa nostræ gentis sacerdotium adornaret, cum celeberrimis Danorum vrbibus inspectis, cuncta curiosissimè collustrando, non minorem personarum, quàm ciuitatum respectum egisset, Lundia ob egregios Asceri mores, tum quòd ad eam è finitimis regionibus terra marique transitus abundè pateat, hunc potissimum honorem deferendum putauit. Nec solum eam Saxonica ditioe eruit, sed etiam Suetiæ Noruegiæq; religionis titulo magistrum effecit. Nec parum Dania Romanae benignitati debet, qua non solum libertatis eius, sed etiam exterarum rerum dominium assecuta est.* Hæc ille Danicus rerum Danicarum scriptor antiquus.

Signo de confirmatione & studio Romani Pontificis in conseruando Germaniæ regno ostendimus, à Romanis Pontificibus Romæ excitatas suis sumptibus scholas, in quibus Angli Saxonesq; erudirentur priscis temporibus, idem factum cum Suedis & Gotthis reuolimus. Hinc autè profectum, vt earum regionum homines olim litteraturæ, artiumq; omnium expertes, & disciplinas omnes, & studia

Dania, Suetia, Noruegia, quatum Rom. Pontificis benignitati debeat.

XXVII.

addiscerent vnà cum pietate, quibus sibi non modò virtutes, sed & opes maximas pararent: eodem signo de studio Romani Pontificis apparet Teutonicos milites, liberalitate sanctissimi Papæ, & Episcopi Poloni, sedes accepisse in Prussia, in quibus tutò & commodè confidentes Prussiam, Liuoniamq; sibi acquisuerunt. Sed omisso Septentrione, è litteris Gregorij Magni cognoscimus apertissime ex antiquo tempore Rom. Pontif. fuisse opulentissima patrimonia, & latissimos fundos in Italia, Sicilia, Sardinia, Gallia. Vbi nunc quæso Pontifex Romanus habet in istis provinciis ista patrimonia, istos fundos? Necessè est donarit, nisi fuerint huiusmodi regionum gentes sacrilegæ. Ex his igitur omnibus apparet, singularem maximamque omnium verè esse Romani Pontificis, & Ecclesiasticorum liberalitatem.

*E tributis antiquorum & alienorum demonstratur,  
quanta sit liberalitas Catholicorum.*

CAP. XIII.

XXVIII.  
A tributorum  
renuitate.

Ostendimus supra è multis, Principes, Regesq; nostros longè liberaliores antiquis, huiusq; liberalitatis esse certissima documenta tot gymnasia publica omnium disciplinarum, tot ædes hospitales, tot in vsus sacros prædia attributa, Regum, præfectorumque omnium concordēs electiones, communionemq; rerum publicarum inuolabiliter obseruatam. Ostendamus & hoc ex aliis, nimirum portoriis, ac tributis, quæ tot ac tanta erant antiquis, vt incredibile & inexcogitabile nostris temporibus sit, quibus illa rationibus imponerentur, & exigerentur. Vnum sit instar omnium recitasse. Vespasianus, qui non est habitus omninò è malis Imperatoribus, ex vrina vestigal quoddam confecit. Quis id confici potuerit, vix erit qui possit inuenire, & eruere ex antiquis monumētis. Ego, vt sapius id mecum reputatim, & doctissimos viros interrogauerim, nihil aliud inuenire potui, nisi quòd Romæ, vt è descriptione Victoris habemus, erant publicæ latrinæ, in quas cogebantur omnes proijcere huiusmodi sordes, nec liceret aliò. Id si nunc Princeps aliquis, haud dico conareretur, sed diceret, aut etiam cogitaret, quantis ille maledictis omnium profcinderetur? Atqui hæc omnium minima. Singuli Imperatores ad hoc facti olim videbantur, vt sub-

recto.

ictos expilarent, ac deuorarēt. Id sic esse nos ostendimus signo de flagitiola Ecclesiæ hostium vita. In leges Romanorum scriptas, quas nos præ manibus habemus, est relatū, maximas fuisse olim publicanorum factiones: in scripturis sanè diuinis habemus prouerbij loco dictum: Sit tibi publicanus, hostis scilicet alienissimus & atrocissimus: è quibus necessariò discimus, qui forent antiqui, & quàm rapaces in vestigalibus imponendis. Constantinus ad Imperiū venit, & tributorum quartam partem remisit, quòd adhuc suo tempore seruatum scribit Eusebius, haud scripturus certè, si res ita nõ fuisset, quòd omnes mortales mendacij testes habere potuisset. Idem tamen Constantinus, vt meretricios fastus retunderet, luxuriamq; scortorum comprimeret, modestis bene esset, procacibus malè, illis, vt decet, indulgeret, hos castigaret, meretricum retinuit tributū: id erat in causa, ne nimis illæ opibus abundarēt, quibus interdum perstringuntur oculi mortaliū, & ad eadem scelera, quibus ea parantur, inuitari solent. Et tamen mirū, quot ac quanta in Constantinum conuicia scriptores præci ob huiusmodi tributum retentum certatim iactent. Zozimus nihil non mouet, vt ex omni parte congerat, quid mali ex hac re cōtingere potuerit, quid boni haud refert, oblitus nihil esse vel optimum, cuius occasione non aliquid mali nascatur, quin à Constantino primum impositū falsissimè mentitur meretricibus non ipse primus imposuit, sed à Caligula impositū, quòd Suetonius in eius vita testatur, exempla Imperatorum superiorum secutus retinuit.

Imperium Romanum continebatur hæcè olim finibus, Oceano, Rheno, Danubio, mari Caspio, finitimisq; montibus, Tigri, Euphrate, desertis Arabiæ & Africa. Reges Hispaniarum viginti partibus, ac pluribus etiam latiores terras imperio tenent, quàm Romani. Inter eas sunt Indiæ auro, argento, gemmisq; incredibilem in modum abundantissimæ. Id omnes norunt historiarum periti: centies ac vices mille millia aureorum quidam colligunt à Romanis exigi olim solita fuisse vestigalium nomine. At Hispaniarum Reges, quamuis Indias habent opulentissimas, ac metallorum pretiosorum, gemmarumque feracissimas, nec quindecies mille millia colligere scribuntur: & tamen viginti partibus maiores regiones, ac longè ditiores possident. I nunc sciole & mome, tempora Christianorum carpe ac reprehende.

Mittamus



Mittamus antiqua, nostra tēpora inspiciamus. Rex Turcarum sibi pendit iussit à subiectis quintam frugū omnium partem, præter hæc habet portoria omnium rerū quæ inuehuntur, quin etiam tributa capitum singulorum quotannis exsoluenda, annonamq; in cunctis urbibus ac vicis in milites distribuendam, accedunt extraordinaria tributa, cum bellum grauius mouetur. Nunquid inter Catholicos in singulis vicis milites aluntur sumptibus subiectorum? Nunquid singula capita vectigal soluunt? Nūquid frugum pars quinta exigitur? & tamen interdum lamentamur. Rex Moscouitarum vastissimas habet regiones, dominus ipse est omnium terrarū, & glebarum, nihil agri est vlli mortalium in regnis eius. Locat agros inuitis, pensiones imponit ex eis soluendas, quas libuerit. Eò res infelicissimorum redigitur, vt dies noctesque insudent, neq; vnde viuant habere præ angustia miseri possint. Id latè scribit Posseniinus in Moscouia sua.

Qualis autem sit hisce in rebus Sinarum Rex, qui vult cognoscere, legat commentarios Ioannis Conzalezij, & videbit quàm bene agatur cum Catholicis, & vt quidā sint è nostris delicatuli, rerum maximarū pondera nullo modo examinantes. Ex his porrò cognoscimus, quāta sit omni in re Catholicorum largitas: quæ si deinde omnia in vnum confcrantur, nihil illis esse in hac virtute comparandum sicut certissimò videbimus, sic etiam fateamur omnes erit necesse. Maximè verò id fiet, si hæc, quæ hoc signo complexi sumus, coniungamus cum his, quæ signis de humilitate, paupertate, & magnificentia dicturi sumus.

FINIS LIBRI DECIMI.

DE

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, THOMÆ BOZII  
EUGVBINI, LIBER XI.



SIGNVM QVADRAGESIMVM  
TERTIVM.

Patientia.

*In Ecclesia Dei prædictum est futuram summam patientiam. Hanc inter nostros esse, longè verò ab alienis, clarissimè demonstratur.*

CAPVT I.

**P**atientiam plures sint fortitudinis partes, ea maximè in diuinis scripturis laudatur, quæ in tolerandis aduersis, sustinendisq; acerbissimis quibusque rebus spectatur: in qua sententia fuere etiam sapientissimi philosophorum, & sanè bene sententium commune est hoc decretum, fortis munus id esse potissimum, vel extrema quælibet pati, neque tamen discedere vnguem latum ab officio virtutis. Quocirca & hæc virtus in Ecclesia Catholica necesse est perueniat ad excellentissimum gradum, quo neque possint oculi hæreticorū respicere, vt appareat illos nihil esse, neque ad electos ad beatitudinem summam pertinere. Sed ostendamus primo oportere functionem præstantissimæ huius virtutis in Ecclesia Dei maximè elucescere. Hoc veò apparet ex eo, quòd *Christus passus est, ait Petrus, pro nobis, exemplum relinquens, vt sequamur vestigia eius.* Igitur qui exemplo Christi maxima patitur, is sequetur eius vestigia, atq; ideo dicetur esse ex Ecclesia ipsius. Hinc Paulus exclamabat: *Abst mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, ac libenter gloriabor in infirmitatibus meis, quin vt probet se magis esse Christi ministrum, quam cæteri sint sic argumentatur: Ministri Christi sunt, & ego (vt minus sapiens dico) plus ego.* Cur Paule? Audi

continuo

continuo subiicientem : In laboribus plurimis , in carceribus abundantius , in plagis supra modum , in mortibus frequenter à Iudeis quies quadragenas vna minus accepi : ter virgis casus sum , semel lapidatus sum , ter naufragium feci , nocte & die in profundum maris fui , in itineribus saepe , periculis fluminum , periculis latronum , periculis ex genere , periculis ex gentibus , periculis in ciuitate , periculis in solitudine , periculis in mari , periculis in falsis fratribus , in labore & erumna , in vigilijs multis , in fame & siti , in iunijs multis , in frigore & nuditate , hucusque Paulus , vt se esse ex Ecclesia Dei apertissime ostendat. Ita quidem Christus enim dixit : In patientia vestra possidebitis animas vestras. Igitur ibi verè animarum possessio , vbi patientia summa : & quando Ecclesia Dei sine caritate esse non potest : caritas verò dicitur à Paulo primo loco ante omnia patiens , efflorescat patientia necesse est in Ecclesia Dei. Sed quoniam nullus hominum cœtus , nullus homo , cui non aduersa aliqua , & saepe etiam multa contingant , maledicto namque illi sumus omnes obnoxij : In labore vultus tui resceris pane tuo , donec reuertaris in terram , de qua sumptus es , & Maledicta terra in opere tuo , spinas & tribulos germinabit tibi : hic nullæ non hæreticorum , & quarumuis gentium factiones vociferari poterunt , se ad summam patientiæ perigisse : & quamuis excipi aduersus illos posset , illos nõ pati ob verum Dei cultum , tamen hanc exceptionem nullo modo hîc admittimus. Ex hoc enim volumus demonstrare inter nos esse Ecclesiam Dei , quia summa sit inter nos patientia , non contrà.

Gen. 3.

I. Argument.

Idcirco , vt ordine procedamus , & rem clarissimam cunctis efficiamus , primo loco id dicemus , cunctis Catholicis id esse necessariò propositum & cõstitutũ , vt velint potius omnia tormenta sustinere , quàm crimẽ aliquod graue admittere : & quamuis , cum plurima sint graua , (virtus namque instar cuncti cuiusdã , potest innumeris modis aberrari , vno autem duntaxat modo ad illud peruenitur) pluri mi ob id è Catholicis excidãt ab hoc altissimo mētis proposito , & virtutis excelssimo culmine , cunctis tamẽ cã lex proposita , vt ad officium redeant semel in anno saltem , & quoties periculum mortis aliquod adirent , confessionis munere , quin monentur , vt quãto ocyus id agant , si velint suæ saluti consultum. Quocirca cum virtus sit in animo magis quàm in opere , nam potest aliquid effici absq; proposito vllius ac finẽ virtutis , vt qui mente alienata nil ca-

ran

rant si vel extrema omnia patiantur , hinc fit in omnibus Catholicis esse summum virtutis huius , quæ patientia vocatur , cui finis hic , & summum , vt nil non pati velit , vt ab officio suo , atque , vt Christiani aiunt , à Dei mandatis , & eius voluntate haud recedat. Aduerte autem nullo modo hæreticos posse attingere ad hoc virtutis culmen , Catholicos autem sic ad illud peruenire , vt non modò propter hoc propositum perueniant ad illud , sed etiam propter aliam causam , quia scilicet Catholicus quicuis nihil aliud vnquã perpetuo tempore vult credere , aut efficere , quàm velint credere , aut efficere illi , in quorum Ecclesia est , atque ita mens cuiuslibet è nostris adglutinatur menti singulorum , qui sunt ex Ecclesia Dei , atque adeò propter hoc efficiant opera illorum sua persistentes in diffinito mentis proposito. Quidquid igitur effecit vnquam , vel efficiet sanctus vllus in Ecclesia Dei , id meum quodammodo propter hanc mentis adhesionem , vt supra ostendimus. Ostendimus autem nulli hæretico esse hanc mentis adiunctionem , quod eorum quilibet princeps sibi à principio crediderit , ab Ecclesia in qua erat recedens , neque intellectum captiuauerit in obsequium fidei : id explicatũ signo de auditu fidei , vna , antiqua , perpetua , & indubitata fide. Speciãtim verò hinc fit Catholicorum voluntatem propter tria magis ad hunc virtutis sublimissimum gradum peruenire , quàm hæreticos , primum propter temporis longinquitatem , secundum propter multiplicatam præceptorum , vel cunctis propositorum , vel diuersis statibus & ordinibus , tertium propter voluntatem prorsus meis appetitionibus extinctam & nullam , sed omninò radicitus translata & transfusam per omne tempus , omne euentum , in quamlibet Ecclesiae voluntatem , siue sanctionem. Sed hæc latius explicata sunt in principio libri quinti. Iam verò Protestantes minimè omnium hæreticorum ad hunc virtutis gradum pertinent : commune est namque omnibus Protestantibus , vt asserant non esse opus vlla voluntate ad aliquid boni agendum : Sat est inquit , si Christo fidas & saluus eris. Nos autem dicimus esse quidem necessarium , vt Christo fidamus , sed præterea vt velimus agere quæcunque Christus per Ecclesiam suam mandat vel durissima & acerbissima , ac potius extrema omnia tolerare , quàm recedere ab hac voluntate.

Nunc ad argumentum secundũ veniamus. In nullo ho-

minum

Communis patientia Catholicorum.

II.



minum cœtu inuenies ordines religiosorum, vel tot, veluti in Ecclesia Catholica, vel tantæ multitudinis, aut quod caput est, qui se tam duris legibus adstringat, vt nostri, quod signo de summa religione clarissimè fuit à nobis demonstratum. Ex quo fit summa opus esse patientia & fortitudine in perficiendis his, quibus nos vtrò obstringimus, omnium, si illecebras humani sensus consideres, acerbissimis. Quæ cum nullis hæreticis accidant, meritò longè ab ipsis est nobilissimæ virtutis decus.

III.

Tertium: vt vidimus signo de perpetua martyrum successione, nulli populo euenit, vt quouis sæculo nominare è suis possit aliquos, qui pro Christi fide inter exterarum gentes propaganda, aut inter hæreticos tutanda, semper vitam posuerint, idque maximo numero, quod clarius ad finem duodecimi libri apparebit.

IIII.

Quartum: nulli cœtui contigit vnquã, vt habuerit semper, & quidem plurimos, qui longissimè positas oras adierint, pericula innumera exantlarint, ac durissimis omnibus rebus se subiecerint, vt inter barbaros & effæatos omnium maximè populos, & cultum Christi amplificarent, & humanitatis studia inducerent, vt Ecclesiæ Catholicæ contigit, quod signo non modò de perpetua martyrum successione, sed & de perpetua fidei propagatione constat: non enim nunc loquimur de martyribus, qui vitam profuderunt, sed de aliis, qui quamuis non fuerint interfecti, acerbissima tamen quæq; sunt perpeffi. Atque vt aperitissima res fiat, nostra ætate possemus ex vna Societate Iesu nominare supra mille viros, qui pro Christi cultu inter Indos amplificando nihil non mali tolerauerint, vastissima maria transierint nullo non vitæ discrimine, cum gentibus ab omni humanitatis sensu abhorrentibus versentur, à quibus penè singulis horis, nedum diebus mors timeatur, multis iniuriis afficiantur, multis opprobriis onerentur, dum non occultè & clam more hæreticorum hos illòsve seducunt, & venena per insidias spargunt, sed Christi religionem palàm prædicant, nullis armis, nullis præfidiis septi, sola muniri patientia, sola fortitudine obtekti. Ab hæreticis igitur peto, vt mihi vnum non huius ætatis, sed ex omni æuo è qualibet factione velint producant, qui tantum maris obierit, tot discrimina adierit, omnia patientissimè tolerarit, vt omnes isti è nostris hodie factitant. Haud possunt producere, nisi si qui ex ipsis clam moliantur aliquid in-

ter

ter Catholicos in propinquis oris, quibus fuga velox possit esse præsidio. Atque hoc mirandum, tantum patientiæ tot nostris esse, nulli verò hæreticorum, ne vni quidem ex innumeris tantum fuisse per annos mille quingentos, ex quo Christi Ecclesia est constituta.

Agè verò proferamus aliud, ex quo heretici necesse habebunt confiteri, si suis dictis velint stare, eos quos ipsi flagitiosissimos nostrorum vocant, esse omnium constantissimos ac patientissimos. Quis ignorat quanta euomant Protestantes in Pontifices Romanos, quàm dirè exagitent omni iniuriarum genere; pudet me illorum. Quid igitur si clarissimè doceam tanta esse patientia Pontifices Romanos, vt ipsis nulli principes, nedum hæretici, cõparari possint? Audi an ita sit. Viginti septem martyres è Pontificibus Romanis numerantur vsque ad Martinum Primum, qui pro fide Catholica mortem subire laud dubitarunt, quod est acerbissimū in humanis, tulerunt patientissimè, neque effugere, cum possent, voluerunt. Tres præterea sunt à Romanis necati, quòd ipsorum conatibus improbis nollent acquiescere, vt docuimus signo de summa prudentia ciuili. Exigo igitur ab omnibus non modò hæreticis, sed populis quibullibet, vt mihi proferant antistitum principumve quorumuis aliquam successionem, è quibus tot sint, qui mori maluerint, quàm virtutis officium deserere. Nam quilibet è superioribus poterat effugere necem, si postulatis impiorum voluisset adsentiri, excepere omnes mortem patientissimè Pontifices itaque Romani triginta sunt occisi, ac supra triginta sunt, qui vel ab Imperatoribus, vel ab aliis principibus, aut etiam Romanis ciuibus variè sunt vexati, atque vrbe depulsi, quorum nonnullos signo de perpetuis in Ecclesiam bellis numerauimus, qui tamen omnes si voluissent improbis aliorum petitionibus ad sensum dare, nihil mali essent perpeffi. EN ne similis hæreticorum factioni vlli, aut populo, præsulum, siue principum successio? Non potest nominari. Nominabuntur qui fuerint interfecti, sed non qui possent euadere manus inimicorum si ipsis acquiescissent, & maluerint tamen mori, virtutis officium prætulerint vitæ, & commodis suis. Atqui si Papium sequamur, non habemus nisi ducentos quadraginta & vnum Papas: ex his octaua pars occisa: triginta enim partem consiciunt octauam numeri imprædicti, & vnus superest, octaua variis iniuriis afflicta.

V.

i. Pars.

G g

&amp; sedi-

& sedibus suis expulsa, quæ duæ partes si iungantur, quartum conficiunt. Vbi igitur quæso patientia hereticorum, si tot ex iis, quos nostrorum scelestissimos vocant, hac excellentissima virtute sic præstant, ut nulla illorum sedes aut potestas sit Papis in hoc virtutis genere conferenda? Quales porro erunt optimi è nostris? Quanquam Papis nullo modo eximimus è numero optimorum. Sed quid ego hîc pugno cum sceleribus istis aciemque omnem Pontificum Romanorum instruo? Triginta diximus è Papis occisos, ostendant quæso heretici è suis summis præsulibus, aut principibus, tres tantum pro triginta, qui vitam post habuerint virtuti, haud possunt. Ostendant vnum, nequid quidem. Nam si qui ex hereticis necati sunt, non erant illi hereticorum summi principes, qui potuerint euadere mortem; sed noluerint, ut decreta sua tutarentur. Manes Manichæorum princeps ob scelera sua interfectus à Persis, à quibus nullo modo se poterat redimere. Quid igitur fibivolunt nebulones isti, qui virtutis inane nomen iactant? quid Papis petulantissime obtrectant?

## VI.

*A maximis  
Catholicorum  
martyrum  
tormentis.*

Sed quando heretici clamant aliquos è suis, ob ipsorum scilicet perfidiam, cruciatis & necatos, aperiamus quam sint isti nullo loco patientiæ & fortitudinis præ nostris, nostros ostendamus ad summum patientiæ peruenisse, à qua longissime heretici absunt, neque martyres illos ex antiquitate desumptos in medium proferamus, sed ex hac nostra: & videamus quam dira cruciamenta pertulerint ab ipsis hereticis illata. Neque verò mihi heretici dicant, & è suis esse, qui tormenti aliquid pertulerint pro flagitiosis ipsorum assertionibus. Ego namque producam tam multa, tamque atrocia ab hereticis in nostros excogitata supplicia, ut vnus è nostris præpondere possit innumeris ipsorum, atque ita si quis est inter illos patientiæ focus, euascat, ubi accesserit ad splendorem summe tolerantie, quæ nostri acerbissima quæque ab istis illata constantissime superarunt, & ex hoc etiam constabit quanta sit hereticorum crudelitas, quanta nostrorum mansuetudo. Anno millesimo quingentesimo trigesimo quinto, cum iam descivisset Henricus Octavus Angliæ Rex ab Ecclesia Catholica, inter alios occidi iussit multos è Carthusianorum familia: in his, ut alios omittamus, Vnfridus, Midel Morus, Gulielmus Exmeus, Sebastianus Nugdegatus, quatuordecim totos dies stare recto corpore sunt coacti, iniectis ad

collum,

collum, ad brachia, ad cura circulis ferreis, ita ut nullâ ob causam se loco movere possent, postea cratibus vimineis alligati per aspera loca raptati ad plateam Londinensem. Ibi suspensi crassiori fune, ne suffocarentur omnino, mox viui demissi, iisque longo temporis spatio ad maiorem doloris sensum pudenda paulatim præcisâ, pectus diffusum, viscera viventibus adhuc euulsa, demum capite abscisso in quatuor partes diuisi. Atqui si monumenta historiarum prisca omnia diligentissime peruolas, non inuenias credo vllum siue hereticum, siue alioquin à veræ religionis cultu abhorrentem, qui tot cruciatibus fuerit vnquam necatus volens. Inuitos credo multos reperies, at hi volentes, nam conditio proponebatur iis, ut vel discederent à fide, vel ea tormenta subirent. Necessè est igitur dicamus, summam patientiam Catholicis esse. Quid enim dubitemus hoc asserere, cum dederit vna insula vno anno tres huiusmodi, ac totus orbis, ex quo conditus est per tot annorum millia nullum protulerit eis similem vnquam? Sed quid ego tres dico, cum plurimi recenseantur tales à Nicolao Sanderò libro de origine & progressu schismatis Anglicani? Sed audi maiora. Anno millesimo quingentesimo octuagesimo, Elisabetha tyrannis Angliæ, quæ se vult haberi mansuetissimam, grauissimum in Catholicos omnes bellum commouit, & innumeros in varia carcerum loca conclusit, multa verò in iis suppliciorum genera, è quibus quidam numerant hæc: primum est equuleus, quo Catholici alligabatur, & machinis quibusdam rotisque ligneis hominis membra omnia in diuersas partes distrahebantur cunctis compagibus resolutis. Secundum circulus est quidam ferreus, quo manus, pedes, caputque Catholicorum in orbem vnum compingebatur. Tertium sunt ferreæ chirotece, quibus manus nostrorum grauissimo cruciatu inuoluebantur. His, ut alia missa faciamus, cum nostri dies ac menses etiam plurimos excruciatissimi fuissent, ad extremum necabantur eodem modo, quo tres illos Carthusianos diximus, nimirum cratibus raptati, suspensi, pudendis abscissis, pectoribus disseccatis, visceribus abreptis, in quatuor partes diuidebantur. In his Edmundus Campianus, Rodolphus Ceruinus, Alexander Briantius presbyteri, Ioannes Paymus, Thomas Fordus, Gulielmus Filæus, Lucas Chirbæus, Laurentius Richardsonus, Thomas Cobamus, Edoardus Ardenus, Gulielmus Chatterus.

Gg 2

Sed

*Patientia  
martyrum  
nostræ atro-  
tis,*



Sed aliud inauditum supplicium, quod ingeniosi hæretici in lucem dederunt, audiamus. Margareta Middleton, omnibus vestibus nudata, manibus pedibusque ligatis, humi tota supina protenditur, dorso petra acutissima supponitur, corpori tabula iniicitur, oneraturque prægrandibus lapidibus, atque ita membra illius confracta paulatim, & comminuta. In vrbe porro Dubri Catholicus quidam correptus, pellique vrsinæ insutus rabidissimis, Angliæ molossis est laceratus. Dominus Hurleus Archiepiscopus Casseliensis in Hybernia ab hæreticis est comprehensus, ocreæque plenæ olei pedibus illius iniectæ,eductæque crura ex oppositæ tabulæ foraminibus ante flammam ingentes vrenda collocantur. cumque diu sic adustus fuisset, oculi simul frære illi è tibiis ocreæ detractæ, & vnâ cum illis carnes ossibus tantummodo relictis, mox ymineo laqueo constrictæ illi ad longiorem dolorem fauces, atque ita suspensus morti est relictus. Atque hæc hæretici aduersus nostros in Anglia & Hybernia post annum millesimum quingentesimum octuagesimum.

Veniamus ad Gallias, in quibus sub annum millesimum quingentesimum sexagesimum secundum Engolismæ triginta duo Catholici capti, quos tribus diuersis crudelium tormentorum generibus sæuissimè trucidarunt. Quosdam namque illorum binos colligarunt, quos sublatis omnibus viuendi alimentis languere coegerunt, putantes fore, vt fame adacti se mutuis moribus pererent, ac discerperent, quosdam funibus extensis alligatos deduxere, missosque in anum cultello paulatim medios dissecarunt: alios stipitibus nudos adstrinxerunt, ignemque à tergo modicum succenderunt, vt longo tormento paulatim consumerentur. In vrbe Monsbruno hæretici comprehenderunt nobilem matronam dominam Marendati, à qua fuerant commiter excepti, atque illi plantas candentibus ferri laminis adusserunt, versa deinde laminarum in tibiis eius acie pellem lingularum instar auulserunt. Prope Engolismam in parochia Chassenouili presbyteri Catholici Ludouici Fayardi manus, aliæque feruentis olei pleno, ab hæreticis tamdiu immisæ, donec auulsa ab ossibus caro excideret, eundem repletum oleo eodem bulliente per os immisso, & ad extremum fistulis ferreis, quas vocant schopletos, displosis necarunt. Ibidem Colino Gaillebauto pudenda absciderunt, cistæque perforatæ incluso olei bullientis

vim tantam superinfundere, donec his tormentis victus animam exhalaret. Ioannem Bacchelon excoriatis candenti ferro pedibus iugularunt. Alibi Gulielmum Bricaillem, & alterum quendam presbyterum vno tantum pede suspenderunt, atque ita cibant, donec vno mortuo superstes est obtruncatus. Octauiano Roniero calceos ferreos clavis affixerunt, mox alligatum arbori glandibus plumbeis è fistulis ferreis emittentes interemerunt. In vicco, quæ Floran dicitur, prope sanctæ Mensehoudæ presbyterum quendam virgis tamdiu cæciderunt, donec sanguine omni emisso emitteret animam. Apud sancti Macarij in Valconia presbyterorum ventres ferro dissecuerunt, eorumque intestina paulatim baculis circumuoluta è visceribus educentes euulserunt. Ibidem plurimos defoderunt viuos, pueros in sublime abreptos gladiis in minutas partes paulatim conciderunt. Presbyteri cuiusdam ventrem ferro aperuerunt, viuentisque aluo auenam atque hordeum ingerere, atque ita comedendam suis equis proposuerunt. Atque hæc Catholici in Galliis atrocissima perpeffi sub annum millesimum quingentesimum sexagesimum secundum.

Veniamus in Belgium, vbi non longè ab Ypris hæretici plurimos presbyteros viuos defoderunt, capite dumtaxat exstante, metæque è capitis interuallo relicto constituere, & ad illa globos lapideos aut ferreos dirigebant, ludi gratia. Delphis Batauiæ vrbe Cornelius Mutius capus est, & de iussu Gulielmi principis Auriaci sic variè est excruciat, altissimæ scalæ manibus vinctis est appensus, ad pedes intolerabile pondus alligatum, vt compages omnes laxarentur: inde ardentibus radis ambustæ axillæ, mox resupinus constringitur, aqua feruens ori infunditur, eaque totus venter oppletur, quem sic fustibus deinde tundunt, vt ex omnibus corporis foraminibus illa tota efflueret, postea capite deorsum verso ex duobus pedum maioribus digitis appenditur, inde truncatis manuum pedumque digitis per niuem sanguine proprio cruentatam in vrbem Lugdunum Batauorum raptatur, atque ita demum post tot supplicia laqueo suspenditur. Ioannes Hieronymus ex eadem cum nonnullis aliis Catholicis captus in Hollandiæ locum Schagen est perductus, ibi omnes octies quæstionibus horrendis subiecti, dirissimisque tormentis excruciat, postremo resupini li-

gati, nudo ventri pelues inuersæ superimpositæ, intus inclusi glyres vini, super pelues ignes extracti, quibus excitari glyres dentibus ventres arrosere, & in viscera se condiderunt: atque ita ne fidem desererent plurimi interempti. Finem ponamus recitandis iis, quæ vix homines cordati audire possunt præ immanitate incredibili ab hæreticis in humanum genus admissa. Nunc est tota antiquitate producatum vnus, cui fuerit hæc proposita conditio, an vellet aliqua huiusmodi tormenta tolerare, an verò fidem frangere: atque is subiecerit se cruciatibus istis, in iis inuictus perstiterit. Regulus vnus, credo, nominabitur, aut si quis alius: sed profectò non æqua Reguli, & istorum cruciamenta, siue illorum genera, siue temporis, quo mors longius, ac tormenta etiam producta, diuturnitatem spectes: & mirandum sanè tot est nostris existisse tanta patientia, virtutis locum nullo modo deserentes.

Incredibilis  
patientia pueri  
Catholici.

Agè verò non taceamus egregium factum pueri ab omnibus vbique memorandi. Anno millesimo quingentesimo septuagesimo sexto captus est à Maluanibus Indicis Gangem in ora Comorinensi puer annorum duodecim, cui nomen Ioanni, natione Hispano, patria Medina campi: cumque formosa ac liberali specie foret, dono datus est cuidam Regulo, qui eximia pueri indolè delectatus nihil non egit, vt à Christi cultu illum deduceret: inter cætera est pollicitus se illi in matrimonio collocaturum filiam, quam pulcherrimè ornatam iussit in medium procedere, vt eius ad spectu blanditiisque deliniretur. Vbi verò post multa tentata se nihil ille proficere vidit, furore succensus atrocissimum supplicium mandat apparari. Nihil eo consternatus impubes petito temporis spatio, quo supplicaret Deo, intrepidus ad extremum se nihili omnia facere est professus. Itaque summos primo digitos, deinde manus in plura frustra paulatim secuerunt, idemque brachiis ambobus fecere: mox ad pedes & crura venerunt, minutatimque illa conciderunt: cumque sæpius ab ipso immanissimi tortores, carnificesque exigerent, vt Christo nuncium remitteret, inuictus hilarisque respondebat, se nunquam id facturum, & ad adstantes conuersus, in quibus multi erant captiui Christiani, ad eadem perferenda hortabatur, affirmans se nunquam tantum lætitiæ cepisse, nunquam gustasse tantam suauitatis: quæ cum perorasset animo ardentissimo, ad superos euolauit. Hæc est litteris Francisci Monolani

societatis

societatis Iesu. Habentne simile aliquid vllæ gentes, vlli hereticorum conuentus? Non hæc prisca, nostra sunt ætatis. Impubes nullis lenociniis molliri poterit, acerbissimis & atrocissimis tormentis nequaquam frangi, cum tenerimo esset corpusculo, flexibilis, atque vt ita cum vate quodam loquar, ceteræ ætatis, gestire verò in illis suppliciis, hilari ac tanta perfundi, conciones habere plenas tantæ constantiæ, tantæ grauitatis, nunquid hoc humanum, nunquid consuetum est: vlli? Peruoluantur omnia sæcula ab orbe condito, & aliquis huic puero similis ab hostibus nostræ religionis exhibeatur. Tot hominum millia existere, tot annorum, neque vnus huic par vnuquam fingi potest? atque si prisca reperere sigillatim vellemus, multi huiusmodi hinc adscribi possent. Nostræ memoriæ exemplis contenti sumas, quod res sit cum hæreticis nostri temporis. Quid igitur dicendum? Nonne nostros ad summum patientiæ ob virtutis officium tuendum venisse? Sed proculdubio sit iniuria sanctissimis martyribus quodammodo, dum penè in comparationem vocantur cum iis, quibus nulla veræ virtutis umbra. Igitur aliquem nominemus, qui à nobis inter martyres haud recenseatur, & crudelissima tamen tormenta sit constantissime passus, & patientissime, nullum doloris sensum præferens.

Anno millesimo quingentesimo octuagesimo quarto Balthasar Burgundus occidit Gulielmum Auriaci Principem, quod fracto iuramento in Catholicos suumque Regem sumens arma, flagitiis, ac vastitatibus omnia repleverat. Captus est Balthasar, & prima nocte quinquies virgis atrocissime toto corpore est cæsus: inde melle perfusus hirco obijcitur, vt asperitate linguæ membra melle illita lambens dolorem maximum inureret. Refugit hoc illa bestia cunctis attonitis. Inde manibus pedibusque ligatis ad trochleas in varias partes est protractus, ita vt omnes artuum compages, omnes iuncturæ dissoluerentur ac laxarentur, idque per multas horas paulatim fiebat: mox in cistam includebatur, ne se porrigere, aut quieti membra villo modo dare posset: atque hoc tormenti genus sæpius intermissum sæpius repetitum, mox manibus vinctis appensus, & pedum maiori digito grauissimum pondus alligatum: inde pedes induti calcibus corij crudi, plenis oleo, membra omnia larido peruncta,

## VII.

Ab aliorum  
Catholicorum  
mirabili patientia.



acque ira flammis admotus, vt pinguedo feruens intima, ac doloris acrimonia singulas partes corporis penitus penetraret. His peractis axilia illi ambusta, indusio succis quibusdam acrioribus: doloremq; maximumq; inuentibus est inuolutus: mox illud igne iniecto circum membra inflammatum: inter vngues & carnem ligna acutissima infixata. In his porro tormentis nullum dedit vnquam signum doloris, plurima lætitiæ & voluptatis. Interrogatus quâ fieri hoc posset, respondit: Precibus id bonorum fit. Tormentibus agebat gratias, quoties ab illis tam dîre verabatur, pollicebaturq; illis se vbi euolasset in cælum, fore apud Deum, & superos aduocatum. Quas res admirati omnes existimabât magicis artibus effici, vt ille tanta cruciamenta nihili faceret, ad illa gauderet. Alij non hominem putabant illû, sed dæmona. Plerique rem tacite considerantes videbant diuinæ virtutis esse totum opus. Ductus igitur ad supplicij locum Balthasar iussus est manû, qua tormentum disploserat inter duas candentes laminas extendere: quod ille intrepidè fecit. Mox nudatus toto corpore forcipes ardentes & ignitas admisit, à quibus nulla membrorum pars fuit intacta: & tamen ille nunquam se commouit, vultu imperturbato ad omnia consistens, totus in precibus, & rerum diuinarum meditatione defixus: tantum cum liberam manum è laminis candentibus illi reliquere, ter sibi signum crucis impressit, & vbi ascendendam fuit in suggestum, quantum potuit, extulit pedes: ibi corpore supino est prostratus, amputata sensim virilia, in crucem diffusus, viscera auulsa adhuc labia in preces mouenti, caput obruncatum, in quatuor partes diuisum corpus. Hic exitus Balthasaris Burgundi, quod Gulielmum principem veluti Deo, Ecclesiæ sanctæ, Regiq; suo infidum, & hostem nulla alia de causa interfecisset, nisi vt impium tolleret è terris, per quem facinora innumera patrata, clades nobilissimis regionibus maximæ allata. Si quis igitur est hæreticus, aut à Christo alienus, qui suorum patientiam iactet, non is martyres nostros contempletur. Non enim dignamur sanctissimos viros impuris hominibus conferre: sat erit, si Balthasari huic cõparet, & videat quæ sit istorum præstantia. Balthasar enim quamuis alioquin licitam & laudabile factum sit ausus, non ob id tamen sanctis adscribitur, & inter primos Ecclesiæ nostræ præceres adnumeratur. Habeat ille suas laudes & honores, sed non ce-

lestes

lestes omnino. Quis inhi igitur Hieronymum Pragensem, vel Ioannem Hussitam laudet ob constantiam? Nunquid isti antesignani per suos millesimam partem patientiæ, quæ eluxit in Balthasare, sunt adsecuti? Et tamen longè inferiore apud nos loco est Balthasar, quàm sint apud suos isti Hussitæ: in quibus suspiciendis, & ob inanem quandam patientiæ insanæ speciem laudandis hæretici iactanter exultant. Nullo modo faciam, vt istis perditis comparem Marcum Antonium Bragadinum patricium Venetum, quem neque martyribus adscribimus, quamuis prætextu paciæ à Turcarum præfecto captus, & in vincula coniectus est, mox aures illi, nasusque amputatus, ac multis diebus vario tormentorû genere est excruciat. Denique curis detractione excarnificatus mirabile cunctis specimen patientiæ dedit anno millesimo quingentesimo septuagesimo secundo.

Plurimos huiusmodi ego viros Ecclesiæ nostræ possem numerare, quibus Catholica pietas inaudita prisca constantia pectus armavit: quos tamen inter primores haud recensemus. Quibus igitur fucum facient hæretici ostentanda suorum adumbrata patientia? Calvinum credo hæreticorum principem summum producent, qui extremis vitæ horis impatientiæ nullum finem faciens, haud cessauit blasphemis cuncta replere, se suâ que omnia execrari, dæmona invocare, inferis se deuouere, vt est in eius vita: exemplo dices Pij Quiati, qui cum seuißimis calculi doloribus angeretur, illud identidem repetebat: *Domine auge ad dolorem, dummodo augeas ad patientiam.* Quemnam proferent igitur? Lutherum? qui in disputatione cum Ecio habita, se videtur non ferens, exclamauit: *Neque pro Deo hanc inui disputationem, neque pro Deo concludam:* quod Cochleus refert. Hunc igitur Lutherum proferent, credo: cuncta namque illius scripta videas plena atre bilis, & furiosæ exandescentiæ. Sed finem faciamus, illudque lectori Pio reuocemus in memoriam: sicut in omni virtute hoc euenit Catholicis, vt ad altissimum illius fastigium conscendant, quò neque possint oculi aliorum pertingere, ita vt vereantur, num, verbi gratia, Balthasar ille sit non homo, sed dæmon magicis artibus vtatur, sic perpetua est illorum successio, qui in excelssimo virtutis huius vertice constiterunt, & ingens eorundem multitudo. Nam martyrum perennem seriem nobis existere suo signo ostendimus: perpetuò à

65

nostris

nostris inrer efferatos inimicosq; nobis populos cultum Christi cum maximo discrimine innumeris angustiis & ærumnis propagari: religionum porrò, quibus vitæ austeritas sit incredibilis, similiter esse continuatam successionem suis signis de perpetua fidei propagatione, & summa religione, per nos est apertissimè explicatum. E quibus clarissimè apparet, quanta sit Ecclesiæ Catholicæ in omni genere laudis celsitudo.

## SIGNVM QVADRAGESIMVM QVARTVM.

Animi magnitudo.

*Honestã animi magnitudo, qua nostri præstant omnibus, ostendit nos esse ex Ecclesia Dei.*

C A P. I I.

**V**irtus, quàm Christiani vocamus humilitatem, & maximopere commendamus, non mouet illa quidem nos, vt dignos nosmetipsos existimemus honoribus: sed tamen eadem non mouet, vt nos indignos cunctis pensatis reputemus, si quidem digni simus: alioquin veritati repugnaret, quod nullo modo dicendum. Quocirca quamuis cum Paulo Apostolo dicat Christianus: *Sum minimus Apostolorum, nec sum dignus vocari Apostolus*: vbi respicit ad ea, si qua patrauit, peccata: vbi tamen opus est, cunctis hinc inde examinatis & vitiis & virtutibus, cum spiritum Dei habeat, quo, vt inquit Apostolus idem, scit quæ sunt ipsi à Deo donata, magnos animos sumit, & ait: *Nihil arbitror me fecisse minus à magnis Apostolis*. Et rursus: *Ministri sunt, & ego (vt minus sapiens dico) plus ego*. Audin' quid de se sentiat, qui paulò antè dixerat, se non esse dignum qui vocaretur Apostolus? sic idem vocat alibi se omnium peccatorum maiorem, sibi omnes præponit, & tamen de aliis sic inquit: *Eiusmodi pseudoapostoli, sunt operarij subdoli transfigurantes se in Apostolos Christi, & non mirum: ipse enim Sathanas transfiguratur se in Angelum lucis: non est ergo magnum, si*

2. Cor. ix.

ministri

*ministri eius transfigurentur veluti ministri iustitiæ*. Viden', vt qui cunctos sibi peccatores prætulerat, modò ex iis non nullos Sathanæ adnumeret? Igitur hominis benè instituta, diuinòque spiritu impulsã ratio moderatur in omnibus expetendis appetitus nostros, in magnis verò honoribus, vbi opus est rectò tramite habendis per eam virtutem, quã vocant animi magnitudinem. Hanc in Ecclesia sic excellentissime ostendemus, vt sicut excellere nullibi magis potuit, sic in ea fuerit moderatio quædam diuinissima, qua factum, vt neque nimis, neque parum sint expetiti honores, si quidem nostri comparentur extraneis. Quocirca humilitati suus est relictus locus, ambitio prorsus exclusã est magnitudo animi constitit intra suos fines.

Octo autem maxima Catholicis vt plurimum fuere, in quibus latissimus campus patuit, in quo eorum magnanimitas posset exspatiari. Primum est, sanctis annumerari, ac cælestibus in terra honoribus celebrari. Stolidi namque est putare animam nostram, nosque per eam, dum corpori est coniuncta, vsque ad extremas cæli oras longissimè posita posse contemplari, audire etiam sonos remotissimos, eandemque animam dicere, simulatque ex hac concreta corporis crassaque materia sese expedierit, & euolarit in cælum, Deoque se copulari, haud videre & audire nostra omnia, quæcunque ad eos referimus. Igitur hoc primum & amplissimum est, quod (si qua licet) Catholicorum mentes spectare possent, cælestibus honoribus celebrari. Sed in hac honoris supremi in terris largitione, nihil ambitioni esse datum, nihil favori & gratiæ liquet è multis. Nam patuit hic honor vel vilissimus alioquin, ac despectissimus in terra hominibus: deinde quicunque in cælestes sunt à nostris relati, ij vita fuere innocentissima, ac verè diuina, longo vsu, multorumque testimoniis, omni, vt aiunt, exceptione maiorem comprobata. Adde ipsum Deum miraculis suis eorum sanctimoniam, vimque cælitus communicatam, & è cælo transmissam in terras consignasse. Nam qui quæso hac in re potuit ambitioni patere aditus, cum nemo viuens sanctis adscribatur, adscribantur autem quicunque humanam gloriam popularèque auram maximè fugerint, & quodammodo sint abominati. Nunquid istos dices similes Antinoi, quem spurcissimus Adrianus Imperator dicit annumerari voluit? nunquid Faustinae impudicissimæ feminae,

I.

quam



quam defunctam vir eius Antoninus philosophus tēplis, sacerdotibus, & sacris honestavit? nunquid Cæsaribus illis antiquis & Augustis, quos diuos volebant esse, & quorum turpissima in terris flagitia scimus omnibus fuisse nota? Sed quid hæc quærimus, quando Venerem, pudenda, canes, cepe, alliaq; cælo prisca inferue int, cælo scilicet suo?

II.

Secundus magnanimitati locus inter Catholicos relatus est in Pontificatus summi dignitate conferenda. Summus namque Pontifex semper est habitus Christi Deiq; Vicarius, illiq; Reges & Imperatores supremos semper honores, dum vixere, detulerunt, ut è signo de summa Regum reuerentia constat. Ostendamus autem, quod est maximi ponderis, minimum à Catholicis peccatum in tantæ celsitudinis appetitione, nam peccatum aliquando haud diffitemur. Nihil namq; inter homines, quin in rebus creatis est, cui non aliquid desit, & cui nihil possis adicere. Afferimus igitur minimum à nostris virtutis confinia interdum violata in assecutione tantæ potestatis, si conferatur nostra cum aliis, & summa summis comparentur. Id liquet è multis.

Primum sit, quod nulla sedes tot viros sanctitate admirabili præstantes, ac miraculis illustres è suis Episcopis dedit, ut Romana, in qua septuaginta duo numerantur in superos relati, & diuinis operibus clarissimi. Atqui sunt innumeræ, haud vrbes dico, sed regiones amplissimæ, quibus plurimi sunt Episcopi, neq; tamen tot ex iis sanctimonie laudibus insignes.

Adde hinc secundum, & maxime finitimum, quod nulla sedes tot Episcopos è suis martyres tulit, ut Romana: quin plurimæ sunt regiones, quibus Episcopi plurimi, & tamen ex illis haud tot martyres exstiterunt, ut ex vna vrbe Roma, quæ viginti septem produxit, quod signo de prudentia politica capite de Romano Pōtifice explicauimus, nominaq; & horum & superiorum recensuimus. Igitur vel le istis imponere crimen ambitionis, est hominis impudētissimi & mendacissimi.

Tertium, è quo liquet propositum, est, quod nulla sedes vnquã numerare potest viros tot, ac tantis virtutibus fulgentes, ut Romana, quæ in omni genere honestarum laudabiliumq; virtutum protulit Pontifices ornatissimos, ut è signo de pericia, & aliis liquet. Quartum, sic ab ista digni-

tate,

tate, respectu aliorum, longè abfuit iniquitas, ut explicemus aperitissimè signo de summa sanctitate, Pontifices, qui habitus sunt è Romanis flagitiosissimi, tamen eos fuisse longè meliores iis, qui ex alienis à nostra religione sunt optimi prædicati. Quocirca cum virtutum sit vnus complexus, ita ut qui ab vna recedit, ab omnibus recedat, & quò longius ab vna abest, eò similiter ab alia sit remotior quoad virtutis formam, in voluntate positam, quamuis non quoad effectum. Hinc fit minus nostros recessisse ab animi magnitudine, minusq; abreptos ab ambitione.

Id etiam colligitur è quinto. Annus namque agitur millesimus quingentesimus supra quinquagesimum, ex quo Romæ stabilita à Petro pontificia sedes, electiq; post obitum Petri successores eius Romani Pōtices ab iis, quibus id iuris erat. Non leguntur excitari ab electoribus nisi schismata viginti, tria namque ab Imperatoribus Germanis, duo à Constantinopolitanis, vnum à Nouato, & nonnullis eius sectatoribus longè post electum Cornelium, aliud à conciliabulo Basileensi: ita ut è viginti septem, quæ nos enumerauimus signo de summa pace, solùm viginti fuerint ab electoribus ipsis commota per tot annorum secula. Atqui si inspicias cuncta regna & imperia, quæ iure electionis deferuntur, aut delata sunt vnquam, videbis, longè minori spatio temporis pluribus partibus plura schismata inter electores oborta. Ab initio Augusti imperio vsque ad Constantinum numerantur anni tercentū quinquaginta, schismata verò plurima, ita ut numerus eorum vix certò miri possit: sub ipsa quidem Gallienorum temporibus, triginta, qui vocati sunt tyranni, imperium dilacerarunt, electi diuersis in locis, & plerique omnes imperatoriam sibi nomen potestatemq; arrogantes, eorum vitas persequitur Pollio. Intra annos igitur decem plus minus plura in imperio Romano schismata emerferunt, militū, quibus plerunque ius erat eligendi Imperatores, discordia, quàm intra annos mille quingentos, & quinquaginta inter Catholicos electores in Pontifice Romano eligendo. Id autem quid ostendit? nisi honorum appetitionem inter nos non esse, ut inter alios, sic effrenatam, ac proinde magnanimitatis virtuti dari suum locum. Cetera porro pertinentia ad aliorum Imperatorum Ecclesie hostiam electionem, schismataq; eorum latè persecuti sumus tum

signo

Pontificum  
Rom. ma-  
gnanimitas.

signo de summa pace, tum de horrendis cladibus: non est bene, hinc ea repetere, qui volet ibi scripta consulere, potest: ad hoc argumentum spectant, quæ de humilitate Pontificum Romanorum disseruimus suo signo.

Sed cum magnitudo animi spectetur non modo in honoribus haud nimium querendis, verum & in iis iure conservandis ac tuendis, idcirco in pontificibus summis tria sunt, quæ manifestissime ostendunt eos verò magnanimos fuisse. Primum, quod nunquam sibi dari leges in rebus sacris sunt passi à principibus prophanis, quin ob id summo cum discrimine vitæ & omnium aduersus impios Imperatores pugnarunt, quod nos latè scripsimus signo de summa cura Pontificis in conservandis imperiis ac regnis Catholicorum.

Secundum, quod ob aduersa nunquam deposuere pontificatum: pusilli namque est animi ob illa loco cedere, quasi in gloriam militæ, ac deici de gradu suo, verè namque ille vates dixit:

*Virtus repulsa nescia sordida  
Inimitatis fulget honoribus,  
Nec sumit, aut ponit secures  
Arbitrio popularis auræ.*

Tertium, quod non veriti sunt in conspectum se dare summam suam dignitatem retinentes hostium suorum, eoque sola vultus maiestate & sermone grauitatis pleno ad officium redigere. Nunquid enim non maximus fuit animus Leonis Magni, aut cum Attilæ, qui se flagellum Dei, terroremque orbis nominabat, occurrit ad Pædum crudelissimarum gentium copias trahenti? aut cum Genseric ex Africa ad urbem diripiendam properanti? Quid verò omisit Liberium, qui stetit sic intrepidus aduersus Imperatorem Constantium, neque veritus est eius minas, & cuius pulcherimum, constantiæque admirabilis, & grauitatis plenissimum colloquium cum eodem Imperatore narrat Theodoretus? Neque minori laude dignus Agapetus Pontifex, à quo cum Iustinianus illic circa quædam vellet extorquere, & minacia verba adderet, respondit imperterritus: Atqui ego me non ad Diocletianum, sed ad Iustinianum putabam venisse; qua voce sic est fractus Imperator, ut protinus illi dederit assensum. Haud minori animi

magni-

magnitudine fuere Ioannes aduersus Theodoricum Italicæ Regem iniqua ab ipso efflagitatem, Syluiciumque & Vigilium aduersus Theodoram Augustam, Iustinianumque ipsius virum, quibus de rebus post alios Sigonius. A quo similiter habemus à Gregorio Secundo, & rursus à Zacharia conuentum in castris Luitprandum Longobardorum Regem, qui aduersus ipsos exercitum ducebat, effecisseque ut ille, quod peterent ipsi, liberaliter largiretur. Quid autem dicemus de Gregorio Septimo, quem tantopere oderunt impij, quique tanta fuit animi celsitate, ut Henricum Tertium Imperatorem, Germaniæ verò Regem quartum, noluerit Canuffij admittere in conspectum, sed triduo iussit extra oppidi septa stare nudis pedibus hyeme summa usque ad vesperam, quod refert Lambertus Schafnaburgensis Germanus illorum temporum scriptor? Paschalis autem Secundus, cum perfidè captus esset ab Hærico III. gladiisque strictis in caput vrgeretur, ut iniustis postulatis assentiretur, nunquam potuit ad id adduci minis vllis, donec precibus suorum coactus assensum dedit. Bonifacius verò Octauus, cum à Gulielmo Noragero, quem Rex Galliarum Philippus Pulcher aduersus eum miserat, & à Sara Columnensi Anagniam captam, palatiumque in quo morabatur, intellexisset, suos verò omnes vidisset aufugisse, haud animo consternatus est, sed pontificalibus se vestimentis induit, & in sella pontificia confidens hostes expectauit. Aduenit Gulielmus, & minitans, inquit: En adest tempus, quo luas admissorum pœnas, & in Concilio, quod Lugduni cogetur, deponaris. Imperterritus Papa respondit se contentum deponi ab hæreticis Patarinis. Erat autem Gulielmus Nogareti, qui ob hæresim combustus fuit. Quo responso, simulque maiestate pontificia sic animi illorum concidere, ut nemo in illum fuerit ausus manus iniicere, tantum mandarunt palatium custodiri, donec Anagniæ ciues indignitatem sceleris auersari coherunt, & hostes expulerunt, ac libertati Papam reddiderunt. Hæc Ioannes Villaneus illorum temporum scriptor, quem post alios refert in vita Pulchi Papyrius Massonus. Eodem modo Urbanus VI. cum Romani seditione facta tumultuarentur, & armis arreptis impetu facto in palatium Papæ irumperent, Pontifex haud exterritus pontificalia ornamenta poscens, summa grauitate & dignitate in oculos seditionis se dedit, inquit id solum.

Quem



Crant. in  
Metr. lib. 10.  
cap. 14.

Quem quæritis? Ad hæc illi protinus exanimati conque-  
runt, ac deposito furore iusta fecerunt: quod Crantzius  
scriptor Germanus narrat: tacet autem Theodoricus Nien,  
cùm sit hoc in Urbani laudem, aduersus quem, successo-  
resque illius mendacia elegantissimè simul & impudentis-  
simè multa contexit. Hæc igitur Romani Pontifices, quæ  
tot ac tanta in huiusmodi genere haud leges anfos ullos  
Regum, Imperatorumque, Pontificumque sedis eiusdem  
potestatisque successores, vt inermes aduersus hostes, &  
armis arreptis tumultuantes, nullis ipsi septi præsidis hæc  
conarentur.

Huc refertur, quod iidem Pontifices iniquissimis ac dif-  
ficillimis temporibus aduersus Imperatores ac Reges pro  
iustitia seruanda egerunt, quæ nos abundè recitauimus si-  
gno de iustitia, & summa cura Pontificis in conseruandis  
Imperijs ac regnis Catholicorum, similiter, quæ varia à  
varijs sunt hostibus perpeffi, quanta & qualia nemo Impe-  
ratorum, Regum, præsidumve aliarum sedium, quæ nos si-  
gno de perpetuis in Ecclesiâ bellis complexi sumus. Ostē-  
dimus quæ fuerit animi magnitudo in vtramque partem  
Pontificum Romanorum, videamus tertium locum, qui  
Cardinalibus debetur, & huic adiungamus quartum Epi-  
scoporum, quintum aliarum dignitatum religiosarum, &  
cleralium.

III.

In his animi magnitudo sic habet locum, quando qui-  
uis illa potest appetere, quod in communi polita sint, &  
cuius, modò dignus existimetur dētur. Modum verò non  
rener in his ex petendis, quicunque istas dignitates ac præ-  
fecturas quærit, & quæ seruanda sunt in his habendis, haud  
curat seruare. Qua in re minus esse à nostris peccatum, fa-  
cit illud apertissimam fidem quod si de Cardinalium col-  
legio agatur, nullum fuit vnquam collegium tam pau-  
corum, è quo prodierint tot viri omni virtutum genere  
illust. issimi, vt è Cardinalium confessu, nullum, quod tot  
sanctimonia præcellentes, quot illud, id nos aduersus im-  
pios atque impudentissimos quosdam latè aperuimus si-  
gno de religione prudentia politica capite de Pontificis  
Romani gubernatione, ac summa sanctitate, & Petri ca-  
thedra. Quin illud adiecimus multo admirabilius, nullius  
prouinciarum regionem tot protulisse innocentia ac sanctita-  
te insignes è clero, vt vocant, seculari, quot vnum Cardi-  
nalem collegium. Id incredibile videbitur aut imperitus

aut

aut res non benè perpendētibus, sed eas ex anticipata qua-  
dam opinione peruitaciter diudicantibus. Idem porrò as-  
serimus de Episcopis, quod perspecta ipsorum paucitate  
(in vna namque vrbe Episcopus est vnus) & aliorum in-  
numera multitudine, plures ex Episcopis sancti, quam è  
quauis mortalium vniuersitate, quod è Martyrologio &  
historijs sanctorum hominum, vtiisque illorum clarissi-  
mè liquet. Idem verò affirmandum de viris religiosis &  
clericis ob eandem rationem. Hoc autem facillimè quiuis  
scire poterit, si sumat in manus ex vna parte quorumuis  
Imperatorum, siue qui Romæ, siue qui Constantinopoli,  
siue qui in Germania vixerint, successiones, ac vitas, gestæ-  
que singula. Amplius sumat quorumlibet Regum princi-  
pūque in toto orbe terrarum acta, quæ sciantur, & pro-  
dita memoriæ fuerint. Adde inspiciat Episcoporum cuius-  
uis ciuitatis facta, & singula singulis comparando cogno-  
scet certissimo è nulla sede ac principatu tot viros sancti-  
tate illustres, tot ac tantis virtutibus ornatos prodiisse, vt  
è Romana. nos explicauimus hæc prædictis signis. Quæ  
de Episcopis Romanis asserimus, eodem modo affirma-  
mus de Cardinalium senatu, religiosorum, clericorumque  
cœtu, quod è signo de religione liquet, ac quiuis medio-  
criter in historijs legendis versatus secum reputare potest.  
Post huiusmodi sacros magistratus est in Ecclesia Catho-  
lica imperij maiestas, cuius est summa in omnes res pro-  
phanas potestas. Et sexto loco dicimus, quoniam non vni,  
sed pluribus hæc dignitas amplissima patuit, & qui ad illā  
peruenēre, electionis via sunt euecti, in ea spectari posse  
moderatam animi magnitudinem, qua Catholici cunctis  
præstiterint. Quatuor verò in locis consedēre Imperato-  
res, Romæ, Constantinopoli, in Gallijs, in Germania, in  
Gallijs sanè tempore breuiori. Fiat igitur hinc inde isto-  
rum comparatio, & certissimo quilibet cognoscat, priscos  
illos Imperatores, qui Christi fidem non sunt secuti, fuisse  
omnium flagitiosissimos, ipsa flagitia fuisse. Clarissime  
hoc aperuimus signo de impura & flagitiosa vita hæreti-  
corum, & hostium Christi.

Et tribus autem constat, quod proponimus. Nam primo  
loco in eligendis Imperatoribus maiores discordiæ &  
atrociores fuerunt cùm deligebantur, antequam Christo  
nomen dedissent Imperatores Romani, quā postea, quod  
signo de amicitia explicauimus. Secundo plures à suis sub-

j. Pars.

H h

icclis

IIII.

V.

VI.

iectis occisi fuerunt ex illis, quam è nostris, vt signo de iustis hæreticorum & hostium cedibus, ac de pietate nostrorum palam fecimus. Tertio sicut Romani illi antiqui Constantinopolitanis, sic Constantinopoli Germanis inferiores fuerunt vitæ integritate, solidis que animi virtutibus, vt è signo de impura & flagitiosa vita hostium Christi constat. Et quibus sit omnino à nostris minus magnanimis fines esse violatos, quam ab alienis alienisque acquirissimos omnium, & ambitiosissimos, ac proinde indignissimos, qui ad imperij summum culmen eueherentur. Septimus locus est Regum multorum, qui iure electionis assumuntur ad regiam potestatem, vt Polonia, Hungaria, Bohemæ: & in his magnanimitatis iura non fuisse, aut minus fuisse à nostris violata, colligitur apertissime è multis. Signo namque de pietate enumerauimus, quot è singulis gentium regnis nobilioribus Reges à suis cõsanguineis fuerint occisi, signoque de infelici exitu hæreticorum Regum, quot ex hæreticis, & quot è nostris. Apparet autem ex iis, quæ diximus ibi, paucissimos è nostris, plurimos ex alienis interfectos à suis. E quo sit illos arrogantissimos & insolentissimos fuisse, nostros contra verè magnanimos, qui licet appetant honores, non tamen effrenatis animis, sed intra virtutum confinia consistentibus. Octauus locus est quarumdam Rerumpub. inter quas eminet Venera; in ea verò cum tanto tempore fuerit minus discordiarum, quam in omnibus aliis, cum mandati sunt interpatricios ac ciues summi legitimi que honores, quod signo de summa prudentia politica, & amicitia patefecimus, hinc sit, vt in ea Rep. minus fuerit ambitioni, magis autem magnanimitati locus. Ex hisce porro summis dignitatibus, quæ recensuimus, apparet aliud, maximam esse inter nostros temperatissimamque animi magnitudinem.

IX. Nullus enim mortalium cœtus vnquam, qui rot gentes ac nationes fuerit complexus, ac tamdiu in vnam semper decretorum decernendorum fidem conspirarit, & tot summos honores in communi positos habuerit: quod erit loco noni argumenti. Illud namque est ambitiosi, & arrogantis, omnes ad se honores aut plerisque transferre. Magnanimi debitos velle, suos suis relinquere. Cum vero inter gentes à Christo alienas, & à fide Catholica, sint homines ambitiosissimi omnium, hinc factum, vt illi noluerint in aliorum potestate honores relinquere, sed ad se,

vel

vel suos contenderint semper illos transferre.

X. Neque verò solum quia prisca pauca dignitates erant præ nostris, quæ ab alieno penderent iudicio. idcirco nostri verè illis magnanimi magis, sed ex illo etiã, quod summa hæ dignitates inter nostros diutius permanserunt, ac permanerent, quam quæuis dignitas paulo illustrior in quouis hominum celebriori cœtu, atque ita & è numero honorum maximorum, & diuturnitate illorum liquet nostros præstare omnibus animi magnitudine, ceteros autem præstare nostris ambitione, & superbia.

XI. Eodem spectat, quod antiquorum plurimi eò superbiæ & dementiae venerunt, vt pro diis haberi voluerint: talis fuit Alexander ille Magnus, talis Domitianus, qui se Deum, dominumque vocari voluit, quod Suetonius in vita eius narrat. & ob id assentator Poëta dixit:

*Edictum Domini, Deiq; nostri.*

Tales innumeri multi è regibus iis, qui à vero Dei cultu fuerunt alieni, initiumque ab Octauiano inter Romanos ex Augustus primo factum, qui sibi viuenti passus est aras poni, ac diuinos haberi honores. Hinc ille:

*Presenti tibi maturos largimur honores,  
Iurandusq; tuum per nomen ponimus aras.*

Hor. ep. lib. 2.

Quin ad finem tomi primi apertissime explicamus, omnium Regum, quibus imperia fuerint summa, tantam fuisse arrogantiam, vt diuina sibi usurparint, idque hæreticis etiam contigisse demonstramus. Hoc certè nulli Catholicorum dari vitio potest: Quod scilicet magnanimitas horum modum non excedere in honoribus appetendis videamus, neque animo sic abiecto fuisse, vt antiquos, in exhibendo cultu cælesti iis rebus, quæ sint indignissima omnium. & sanè ostendimus libro de coniunctione spiritus, impudicissima & vilissima quæque à prisca inter superos relata, eaque pro diis habita à Græcis Romanis, & ab aliis gentibus. Nostri sanè non eò se demiserunt, vt hæc non eo loco haberent, quo sunt, nimirum pro impudicissimis, ac vilissimis.

XII. Et quando positus est honor etiam in existimatione quadam, quæ verbis aut signis aliquibus honorificis ostendatur, præcipue cum credimus alicui quasi vera & indubitata dicenti, hoc enim maximum & diuinum videtur in et mortales, vt alicui si habeatur, omnino, quasi neq; falli,

Animi magnitudo  
cuilibet Catholico cõmunis.

Hh 2

neque



neque fallere possit, huiusmodi verò fides alicui si habeatur, idque palàm fiat, honorificentissimum reputatur inter mortales: videamus hac in re Catholicos neutram in partem declinasse, ut nullus ex eis nimium vel sibi arrogaret, vel alicui deferret. In primis igitur tanta est animi excelsitate Catholicus, ut nulli in iis, quæ ingenij humani vires excedant, aut quoad mores æternæ sunt veritatis, credere velit, nisi Ecclesiæ, toti, ac diffinitis ab vniuersa Ecclesia in conciliis vniuersalibus, vel ab eadem receptis. At hæresum cunctarum principia sunt hæc, ut vni soli credatur, qui ab Ecclesia recesserit, novâque interpretationes ad sacra scripta sit commentus, ut signo de auditu fidei latè est explicatum, & initio tertij libri, cum de amore sui ipsius egimus. Quanta verò sit animi modestia in Pontifice Romano in explicandis ambiguitatibus & quæstionibus, quæ emergunt, iuxta regulas à maioribus præscriptas, & eorum constantissima, quæ semper retinuit ac retinet, decreta, signo de humilitate aperiemus. Quanta verò adhibeatur cautio in vniuersalibus conciliis, suo signo est à nobis explicatum. Rursus hæc animi excelsitas in Catholicis ex alia parte sic animos eorum moderatur, ut nemo ex illis velit sibi soli credi in iis, quæ certò diffinita non sunt ab vniuersalibus conciliis ritè stabilitis: ita ut Pontifex Romanus, qui sibi hoc posset, si quis est in Ecclesia tota Catholica, arrogare, is tamen in ambiguis declarandis, ac sanctionibus promulgandis, non nisi magno cum consilio, maturaque semper discussione procedat, inspiciens & examinans quæ sunt à maioribus decreta, perpendens singula quæ sunt iis coherentia & conuenientia, quin sæpè aduocat vniuersalia concilia Episcoporum ex omnibus totius orbis nationibus in eandem fidem conspirantibus, & hac animi excelsitudine & moderatione præditis. sicut igitur animus Catholicorum extollitur, ut non nisi toti Ecclesiæ Catholice ex omnibus gentibus conflata credere velit in iis quæ certò sancta sunt, in iis autem quæ sanctis sunt omnino consentanea, soli Papæ, qui grauissima in explicandis ambiguitatibus cum maturitate progreditur. sic non sumit sibi maiores spiritus, quam par sit, ut vel sibi soli credi velit, aut eos sequi, qui vni soli crediderint, aut credant.

XIII.

XIII.

Amplius autem sic rursus animus Catholicorum sese effert, ut abominetur eos, & pro impiis reputet, qui à communi totius Ecclesiæ toto orbe terrarum diffusæ sensu re-

ceden

cedentes tanta sunt confidentia, & impudentia, ut in rebus sacris tradendis, aut diuinis scriptis explicandis sibi solis credant, & ab aliis credi velint. Hos hæreticos vocat, con sortio pellit rerum sacrarum, neque dignos, quos alloquatur, existimant.

Ad hoc argumentum spectat, quòd multi sæpè Reges, & Imperatores vel ob ignauiam, vel ob flagitia regio sunt honore, & Augustali à Catholicis spoliati, non per tumultum militarem factionesque seditiosorum, sed aduocato Episcoporum ac Procerum concilio, cum quibus tamen sic ex ætate omni dignitate est actum mansuetissimè: nihil enim præterea acerbius est in eos admissum, si quidem scelere abstinerent, sic ab Episcopis Hispaniarum regno deiectus Suintilla, & Rechimirus ob hæresim, à Francis de Pontificis Romani auctoritate Chilpericus Stupidus, à Germanis de publico consilio Carolus Crassus, Attaulphus, Venceslaus, & de Papæ sententia Henricus Tertius, Ortho Quarrus, Fridericus Secundus, à Polonis Boleslaus Ferus, ab Hungaris Ladislaus Cunnus, ab Anglis Eduinus, à Portugallensibus Sanctius. Sic aliis temporibus alij, quamuis non fuerint depositi, tamen excommunicati fuerunt à sacris Præsulibus, templorumque ingressu, & sacrorum communionem dimoti: hos verò omnes longum nimis foret enarrare. Satis est tamen dixisse, Catholicos hac animi esse magnitudine, ut non armis & seditioibus, sed iusto, legitimoque in primis consilio indignis subiici nolint, honoremque illis haud debitum negent, ubi vident publico malo fieri, si permittantur ijs dignitates summas potiri, neque Præsules nostros exterreri, quo minus iis palàm repugnent, atque aduersentur, & auferant eos, quibus indigni sunt, honores. sic enim magnanimitas apud omnes intra virtutis confinia legitima consistit.

Ad eandem porro virtutem duo pertinent, quæ in Catholicorum regnis ac regionibus cunctis esse perspiciamus. In primis namque regum nomen à Catholicis non tribuitur nisi potentissimis, latissimèque regnantibus principibus, cum tamen antiqui Regem nominarent, vel qui vni oppido præesser, & idem videmus vsurpati à Mahometanis, & aliis. Ex quo colligitur nostros non esse admodum ambitiosos in ostendendis & iactandis huiusmodi dignitatum nominibus, aucupandaque ob id populari imperitorum cuiusmodi hominum opinione: & nihilominus inter

XV.

XVI.

nos videas longè plurimos esse Principes, longè plurimos esse principatus, qui hæreditarij sunt, & ad successores transmittuntur, ad quos tamen parandos ratio non admodum difficilis Catholicis est aperta, & parata: ita ut maximus sit magnanimitatis locus relictus. Quæ nihilominus in summis principibus, ut Imperatoribus, Regibus, Ducibus, & aliis huiusmodi sic inest, ut neque intercluserint, neque intercludat aliis sibi subiectis, quo minus ipsi possint aspirare ad aliquem tantæ virtutis gradum, si intra illius terminos confideant, neque ambitione nimia torqueantur, neque exilis animi icuinitate contabescant. Ibi namque potissimum virtus elucet ubi officia illius non impediuntur vlla necessitate, & sponte quibus ea potest præstare, non vlla vi adactus, & compulsus. Non enim magnanimus est, qui vel cunctos ad se honores summos transfert, aliisque conuenientes non impartitur, vel qui non appetit eos, quos consequi non potest.

Ex his porro omnibus sit solis nobis esse veram perfectamque magnanimitatem, cæteris eius umbram tenuissimam, ac proinde nos esse ex Ecclesia Dei, cæteros nequaquam.

## SIGNVM QVADRAGESIMVM QVINTVM.

Magnificencia.

*Cum nihil sit nostris magnificentius in ijs, quæ ad vera bona spectant, hinc sit nos esse ex Ecclesia Dei, cæteros nequaquam.*

### C A P. I I I.

**V**irtutes, quarum materia sunt res extra nos posita, apparere plerumque haud possunt oculis mortalium, nisi facultas adsit illarum rerum. Quocirca Magnificentiæ virtus in magnis sumptibus posita haud poterit existere, ut eius opus sensibus percipiatur, nisi quis diues fuerit: & tamen idem potest esse pauper, & magnificus, quando paratus est ac promptissimus ad magna efficienda, si adessent opes: hinc fiet ut ille quidem Magnificus sit, virtus namque

in animo

in animo bene disposito, ac parato, non valeat tamen officia Magnificentiæ præstare: nisi dicamus aliis alia magna esse, & pro ratione opum posse quemlibet esse Magnificum, quod maiora efficiat, licet inops sit, respectu exiguitatis rerum suarum, quam qui diues est, respectu opulentiae suæ. Cum verò virtus omnis inter Catholicos necessarid ad summum peruenit, & hæc proculdubio peruenit. Et quidem, si inspicimus signum liberalitatis, eo complexi sumus vel maxima, quæ nostri in laudatissimas impensas effuderunt: Proinde & illa, quæ ibi diximus, huc transferri possunt: si respiciamus antiquos, & alios à Christi cultu alienos, istis ea, quæ signo de liberalitate sumus persecuti, maxima erant, nobis verò non ita, quod scilicet antiquis & aliis ita præstemus, ut quæ illis maxima erant, nobis sint exilia. Huc spectant etiam quæ signo de paupertate differimus, & quo ostendimus nostrorum multos cuncta, quæ haberet, in pauperes ac pios usus erogasse, neque sibi quidquam reliquisse, inopiam summam amplexatos. Hoc igitur signo nunc explicabimus ea tantum, quæ ad ædificia publica, & ad utilitatem publicam maximè facientia, & his similia potissimum spectant: illud præfari, quod si de ædificiis nihil aliud habentibus nisi voluptatem, & vastitatis admirationem, agamus, sine dubio superamus ab antiquis, quibus maximè cordi erat voluptas, & contentio: at si agatur de ædificiis, aliisque operibus continentibus emolumenta cum maxima honestate coniuncta, non est quod antiqui se nobis audeant comparare.

Igitur ut exemplum sumamus à Roma, incredibile est, quam vasta & admiranda in vrbe essent opera nulli rei seruiencia, nisi deliciis effœminatorum, & iactantiæ. Visebantur enim Amphitheatra amplissima duo, quorum vnus adhuc vestigia restant admiranda. Theatra præterea duo, Ludi quinque, Naumachia quinque, Nymphaea vndecim, Thermarum operis immensi, ut ex Antonianarum monumentis colligitur, duodecim, Lupanaria quadraginta quinque, Arcus Marmorei triginta sex, Circi duo, Septizonium Seueri, Moles Hadriani, Augusti Mausoleum, balinea priuata innumera. Hæc igitur omnia non nisi ad luxum & iactantiam instituta & comparata, & quæ possent animos contemptantium, & isthæc admiratum rapere extra omnem sensum, dimidium propè vrbis occupabāt, ut è Publio Victore apparet. Hiscè igitur in rebus nostri cedunt antiquis.

H h 4

Quod



I.

Magnificen-  
tia antiquo-  
rum Romæ,  
& Catholi-  
corum.

Quod si agas de ædificiis, quibus publica utilitas & honestas continetur, prisci præ nobis nullo sunt loco: id è multis evidentissimè apparet.

Nam primo loco nulla olim Romæ erant hospitia publica ægris curandis, pauperibus alendis: hodie numerantur viginti quinque amplissima.

Secundo, nullus erat locus publicus, in quo expositi exciperentur & alerentur: hodie locupletissimæ sunt ædes Sancti Spiritus.

Tertio, nulla erant collegia, in quibus de publico adolescentibus haberent, quomodo bonis litteris erudirentur: hodie sunt hæc ampla & opulenta, Capranicæ, Nardini, Anglorum, Germanorum, Bohemorum, Hungarorum, Gotthorum, Suecorum, Græcorum, Syrorum, Maronytarum, Neophytorum, Chaldæorum.

Quarto, nullæ domus publicæ erant; in quibus impubes puellæ, patrèque orbata, ac pauperes discrimen castitatis adentes educarentur, & honestis moribus imbuerentur: est hodie monasterium, quod vocatur sanctæ Catharinæ funariorum.

Quinto, nullæ ædes, in quibus publico sumptu alerentur & instituerentur tum pueri, tum puellæ inopes utroque parente orbi: nunc sunt duæ, altera sanctorum quatuor, altera sanctæ Mariæ in Arquiro.

Sexto, nulla gymnasia, in quibus adolescentibus erudirentur ad omnem doctrinarum genus: nunc præter quatuordecim humaniorum litterarum scholas, quarum singulæ singulis regionibus attribuuntur, sunt gymnasia amplissima publica duo, alterum quod Sapientiæ vocatur, alterum verò, quod est Societatis Iesu à Gregorio decimo tertio fundatum.

Septimò, nulla hospitia peregrinis aduenientibus ad sacra, quæcunque illa forent antiquis, visenda, Romæ erant, in quibus aduenæ isti tempore aliquo sumptus de publico, unde alerentur, haberent: hodie sunt cuilibet patientia Trinitatis, in quibus aduenæ isti triduo sumptus de publico habent: præterea verò multis est nationibus suam separatim, vel ipsis extremis Æthiopicis & Armenis: his quidem ad sanctæ Mariæ Ægyptiacæ, illis verò ad sancti Stephani post templum sancti Petri.

Octavo, nullæ ædes, in quas se recipere possent & alii, quæcunque meretrices sua scelera derestata honestiori se

vita

vita dare vellent: hodie sunt ad sanctæ Magdalene. Hæc igitur omnia cogunt nos fateri, nostros in his, quæ spectant ad animos omni virtutum genere excolendos, & opera pietatis, humanitatis, beneficentiæ exercenda, esse infinitis partibus magnificentiores antiquis: hi namque è superioribus nihil egerunt Romæ, quæ dicta est orbis epitome, nostri autem plurima. Id autem, quod nihil est, in numeris partibus est minus eo, quod multum. Sicut autem Romæ sunt hæc, sic in aliis urbibus Catholicorum similia. Ac veluti Romæ non erant olim, sic verisimiliter neque in aliis civitatibus.

Rursus quanta sit nostrorum in huiusmodi genere magnificentia, collige ex alia Europæ urbe celeberrima. Parisius sunt sexaginta duo collegia ab Ecclesiasticis viris excitata, in quibus publica impensa aluntur adolescentibus liberalibus disciplinis. Atqui haud facile docebis ex antiquorum monumentis, à tota antiquitate, toto ævo, in amplissimo vno regno tot excitata collegia, in quibus instrui possent sumptu publico adolescentibus liberalibus disciplinis. Mirabilissimum sit igitur omnes mortales in re maximi momenti ab orbe condito haud tantum magnificentia præstitisse in quavis regione quantum in vna urbe pauci viri Gallicanæ nationis. Eodem spectat, quod olim in toto Imperio Romanorum, cui quod non aderat boni, cunctis deerat, vix numeres vllas civitates, in quibus essent Magistri omnium doctrinarum publico stipendio conducti, à quibus nulla mercede iuvenes erudiri possent. Nunc autem quot quæro in singulis Catholicorum regionibus? Exstat hac de re libellus speciatim conscriptus à Midden-dorpio, in quo habetur quot sint Academiæ publicæ in Europa, & à quibus illæ, & quo tempore fuerint excitatæ.

Redeamus ad ædificiorum magnificentiam. Olim supra Rhenum & Danubium nullæ erant domus, Tuguria tantum, casæq; sylvestres: id liquet è Cornelio Tacito, & aliis, nosq; signo de cultu desertorum locorum docuimus. Totus autem tractus ille terrarum est Europæ reliquæ duplū, & amplius. I nunc, inuisa loca supra Danubium & Rhenum, quæ sunt à Catholicis exulta, & ædificiis admirandis exornata, & certò cognosces antiquos illarum regionum incolas nihil prorsus habuisse Magnificum, post disseminatam verò in his locis Christianam religionem Magnificentissimos fuisse certissimò videbis: si quis ad hoc

I I.  
Magnificen-  
tia Gallicanæ  
nationis.

III.

IIII.

Magnificen-  
tia Borealis  
populorum.

E b

argun en

argumentum singula spectantia cupit scire, legat caput de ducentis Germaniæ & Borealium regionum bonis. Hic rem sit satis attulisse admirandam.

V.  
Admirabilis  
magnificen-  
tia Petri Du-  
nini in Po-  
lonia.

Petrus Duninus genere Danus in Polonia vixit anno millesimo centesimo vigesimo quarto, de eo sic Cromerius: *Fertur hic Petrus septuaginta septem templa diuersis in locis in Polonia de seculo lapide extruxisse, ac dotasse, quorum pleraque adhuc exstant itémque duo monasteria.* Hæc ille. Nunc totius quæso antiquitatis res gestas memoria percurrere, & vide an exstiterit aliquis haud dico è Borealibus locis, sed è quauis vel excultissima terrarum parte, haud curio fuerit priuatus necne, sit Rex & Imperator, hæreticus, vel alioquin à Christi cultu alienus, qui in sacris ædificiis extruendis par isti Petro, quem Dania tulit, & Polonia quamdiu vit vixit, exceptit.

VI.

Exstat Procopij liber de Iustiniani ædificiis, in quo apparet Imperatorem illum fuisse supra omnes in sacris ædificiis Magnificum: sed quid simile habet imperator ille, qui tamen Catholicus fuisse dicitur vsque ad extrema vitæ tempora, quibus incidit in hæresim cum Petro Dunino? Sed qui volet nostrorum magnificentiam cognoscere, poterit & ex illo Procopij libro videre, similiter ex alio quæ Bruschius quidam confecit, collegitque in eo plurima monasteria à viris Catholicis extracta, & locupletata, ut certo sciamus in hisce operibus, quæ quidem pertinent non ad delicias & inanem gloriationem, sed ad pietatem, mentémque optimis disciplinis inbuendam, nihil esse simile Catholicis.

VII.

VIII.

Incredibilis  
magnificen-  
tia tēpli Nor-  
uegicæ.

Verum quando de Borealium magnificentia nobis est sermo, non dimittamus institutum. Iacobus Zieglerus Bavarus diligentissime Schondia, siue Schandinauæ, ut nonnulla Plinij exēplaria habent, Pauliq; Diaconi, & Iornandi, spacia describit. Inter alia sic de Nidrosia, quæ abest ab æquinoctiali circulo gradibus sexagintaquinque ab Arctico polo vigintiquinque: *Fuit, inquit ille, nobilis in primis ciuitas sub Florente Norduegia Imperio, continens in ambitu parochias (quasi dicam regiones vrbes) viginti quatuor. Nunc in viciforma serè redacta est. Vocatur lingua Germania Trutham, quasi Drydū domiciliū. Exstat hodie Ecclesia cathedralis, argumentū veteris felicitatis: cui magnitudine, & laborati lapidæ artificio, par opus nō est sub ore Christiano Crepido circū altare corrupta fuit incendio: hæc reparabatur eo tēpore, quo ista scribimus: in quā imperiosa*

imputantur

*imputantur ad septem millia aureorū. Atque à tātula parte aestimatio præstantia fiat tēpli totius.* Hactenus Zieglerus de Catholicorū magnificentia. Atq; vitinā non sit nobis maximè deplorandum, fore aliquando, quod Deus auertat, ut omnes istæ regiones Aquilonis, ob hæreses, animumque in Pontifices Romanos, quibus Dei munere omnia, quæ habent, maxima bona accepta ferre debent, ut ostendimus capite de ducentis bonis, relabantur in antiquam, nisi resipiscant, barbariem, & vastitatem.

Britannia excoli cœpit à Romanis, cum prius omnino inculta esset, & horrens, sed ex quo Christi cultus in ea propagatus est, tum maximè splendorem magnificentia admirandum habere cœpit. Dena millia in illa insula templa, & mille Monasteria numerabantur. Henricus Octauus vertit omnia in vsus prophanos. Condita fuisse illa, & prouentibus aucta, est clarissimum magnificentia antiquæ argumentum: transtulisse ad prophana, hoc quid aliud est, nisi effecisse ut omnia paulatim ruant, & ad vastitatem redigantur? Augustinus, Paulinus, Mellitus à Gregorio Magno Roma missi in Britanniam monachi fuerunt, Anglos ad ciuiliorem vitæ cultum, studia humanitatis, pietatemque Christianam perduxerunt. Per monachos ad id dignitatis, qua nunc Angli quidam superbientes aduersus sanctissimos Papas & monachos impiè latrant, peruenere. Opera, locaque illorum subuertere, & omnium bonorum, quibus intumescunt, fundamenta conuellere, nonne maximum impietatis genus? Degenerabant posterius à maioribus suis? Quid opus factum erat? ut Angli illi, qui degeneres monachos insectabantur, monachos ipsi bonos induerent, non totum monachorum statum tollerent, & monasteria euerterent, aut conuerterent in vsus prophanos contra magnificentia leges. Quod de Anglia dicimus, idem conuenit Germania, ac toti Septentrioni. Per monachos enim diuinitus in illas partes opera Romani Pontificis missos est effectum, ut gentes humanitatis artes disciplinaque reciperent, ita ut bene Munsterus adnotat, vetustiores vrbes Germaniæ supra Rhenum & Danubium pleraque esse conditas prope Monasteria.

Eiusdem magnificentia munus est, quod semper curauit Pontificibus Romanis, egentes homines, & calamitatibus oppressos, pecunia, & opibus inuare, quod nos perfe-

IX.

X.



cuti sumus latè signo de fidei confirmatione. Quò referri possunt etiam scholæ per ipsos excitatæ, in quibus omnium nationum iuvenes gratis edocerentur & educarentur. Quæ in re immortalem sibi apud omnes laudè, gratiamq; apud Deum, Dei ipsius beneficio comparavit Gregorius Decimus tertius, à quo tredecim collegia nobilissima vt signo eodem de fidei confirmatione retulimus, in variis regionibus sunt excitata, è quibus tria sunt in insula Iaponis verè toto orbe diuisa.

XI.

Sicut autem docuimus supra Rhenum & Danubium per nostros tot ac tanta in ædificiis monumenta ad maximam magnificentiæ testificationem ex stare, sic in omnibus prouinciis, quas Catholici tenent, ex aliqua parte esse idem, quiuis potest colligere, in Hispania scilicet, Gallia, Italia deniq; ipsa. Quæ quidem Romæ vnius ruinas in ædificiis voluptuariis, & ad ostentationem factis conqueri potest. Quas tamen ruinas Gotthi Ariani fecerunt, Totila Rege, vt Procopius testatur, eo tēpore, quo Iustinianus impiè Roma abduxerat Syluerium, & Vigilium. Sed pro voluptuariis iis operibus Romani Pontifices reposuerunt alia, quæ omnium bonarum disciplinarum pietatisq; seminaria forent, vt initio signi huius retulimus.

XII.

Sic etiam tota Italia, & cunctis Catholicorum regionibus videre licet in agris & urbibus monasteria, templaq; magnificentissima passim dispersa, ac, veluti superiori signo ostendimus, paucissimas olim Romæ fuisse ædes impiis superstitionibus dedicatas respectu earum, quæ nunc sunt veræ pietati consecratæ, quorum numerus dicitur esse trium millium tum in ipsa vrbe, tum intra ambitum milliario- rum duorum ab ipsius mœnibus, cum prisca neque ducentas quinquaginta haberent, sic idem dicendum de cæteris locis, quæ Catholici tenent, quin multò magis. Nam siquid in Italia magnifici operis est amissum, Romæ est amissum. Ac ne putes in huiusmodi sacris operibus antiquos, vel hæreticos Catholicis vilo modo præstare, vel si magnitudinem, vel si formam, vel etiam si materiam spectes ædificiorum, producamus in medium nobilissima omnium ædificia ex antiquis. Sic igitur Plinius: *Vt Circum maximum à Cesare dictatore exstructum longitudine studiorum trium, latitudine vnius, sed cum ædificijs iugerum, quaternum ad sedem CCLX. millium inter magna opera dicamus, nonne inter magnifica basilicam Pauli columnis è Phrygijs mirabilem, forumq;*

Pli. l. 36. c. 25.

Magnifica ædificia olim Romæ, & eorum collatio cum nostris quæ facta sunt.

*diui Augusti, templum Pacis diui Vespasiani Imperatoris Augusti pulcherrima operum, quæ vnquã, Pantheon Ioui vltori ab Agrippa factum, cum theatrum antea texerit Romæ Valerius Hostiensis Architectus Ludis Libonis.* Hæc Plinius, magnū vocans Circum maximum, non magnificū, magnifica & pulcherrima operum, quæ facta fuerint vnquam Basilicam Pauli, templum Pacis, forum Augusti, Pantheon, Arqui templum sancti Pauli, & magnitudine, & columnarum nobilitate, similiter & templum sanctæ Mariæ ad præsepe multis partibus istæc ædificia superat. De forma quæstio foret. Templum sanè Pacis eiusdem propè formæ fuit cum nostris, hoc vno excepto, quòd illud erat in testudinem constructum, sed angustum necesse est fuerit, vt liquet è vicinis illi vetustis ædificiis. Vt vt sit, templum Societatis Iesu istis etiam longè excellentius, forma, materia, & mole. Quid autem de templo sancti Petri, quod nunc perfectum conspicimus, & admiramur, dicemus? Ac ne quis antiquitatum stupidus laudator temerè nos loqui putet, afferamus quæ de Pantheo scribit quasi spectaculo tanti operis attonitus Ammianus: Pantheon veluti regionem cretæ speciosa celsitudine fornicatam, elatosq; vertice scanfili suggestus consulum, & priorum Principum imitamenta portantes. Hucusque Ammianus. Arqui tholus solūmodo templi sancti Petri est altitudinis cum Pantheo eiusdem supra fastigium quatuor ædium, quibus insidet medius, latitudinis verò paululo minoris, specie porrò longè excellentiori ob multiplices fenestras, capitula, bases, columnas, epistylia, & coronas. Adde illud longè præstantissimū, quòd tholus est duplici fornice connectus, & inter vtrumq; fornicem quasi ædiculæ innumeræ suis & ipsæ cameris distinctæ. Sed cum quatuor, vt diximus, infra tholum sint tēpla, illorum quodlibet, mole artificio, excellentiaq; materiæ nobilior Pantheo. Præter hæc quatuor templa inter se coherentia, & peruia, quibus insidet excelssimè tholus, est spatium medium tholo respondens, quod est à pavimento vsque ad summum verticem altitudine duplū ad Panthēon. Adde aditū anteriorem, & fornicem posteriorem, vt omitamus porticum, quòd nondum perfecta sit. Hæc omnia sanè si perpendas, rationemq; discriminis ducas, videbis templum S. Petri reuera septuplo admirabilius admirabili isto Pantheo. Hoc altitudine est pedam cētum nonaginta octo, tantūdem latitudine. Arqui quodlibet ex iis quatuor quibu

Lib. 16.

quibus incumbit tholus supremus nostri templi, est celsitudinis maioris, eiusdemque propè latitudinis. Superest deinde spatium medium cum tholo, & pars anterior, & posterior, supersunt intercurrentia ab imo ad supremum fastigium cum molis totius, cum cuiuslibet templi spatia parietibus inclusa lato interstitio suas domunculas cum suis cameris aptè dispositas habentia: ita ut reuera hoc templum dignitate & artificio superet omnia, in quibus iactat se cum suis fabulis ostentatrix antiquitas. Est autem celsitas tantæ molis stadij dimidij plus minus, pedum scilicet tercentum, longitudo quadringentorum. Quocirca placet comparare idem templum cum Dianæ Ephesiæ fano impio, quod inter septem miracula vetustas adnumerabat. De illo sic Plinius: *Magnificentia vera admiratio exstat templum Ephesiæ Dianæ ducentis viginti annis factum à tota Asia. In solo id palustri fecere, ne terræ motus sentiret, aut hiatus timeret. Rursus ne in lubrico atque instabili fundamenta tantæ molis locarentur, calcatis ea substrauere carbonibus, dein velleribus lana. Vniuerso templo longitudo est 425 pedum, latitudo ducentorum viginti, columna centum viginti septem à singulis Regibus facta sexaginta pedum altitudine, ex ijs triginta sex calate, vna à Scopis, operi præfuit Ctesiphon architectus. Summa miracula epistylia tanta molis attolli potuisse. Hæc Plinius. Atqui templum S. Petri perfectum propè iam videmus, cum tamen anni octuaginta nondum sint elapsi ab eius inchoatione, neque vel Asia tota, vel centum viginti septem Reges coherint ad eius absolutionem, in reliquis multo nobilior S. Petri templum. Sed sanè non sola Romæ templa à Catholicis exstructa priscis illis iactantia plenius maiora, & nobiliora, sed etiam vrbi plurimarum. Quis namque ignorat admirandam magnificentiam templi episcopalis Mediolanensis? aut eius, quod Gratiarum vocatur, in vrbe eadem? Quid porro dicendum de nobilissimæ æde S. Marci, aut S. Marci, aut S. Georgij Maioris Venetiis, de S. Petri, & Petronij Bononiæ, de S. Ioannis Euangelistæ (est opus hoc Gallæ Placidie Augustæ) Rauennæ, de S. Mariæ Floris, S. Mariæ Nouellæ, & sancti Spiritus Florentiæ, de S. Claræ, sancti Dominici & Episcopi, temploque & monasterio simul Neapoli? quid de aliis innumeris in Hispania, Gallia, Britannia, Germania, & oris Borealibus?*

Atque ut hac in re finem faciamus, ne prolixiores simus, quam deceat, rem sum dicturus incredibile, & quam pro-

sus

sus exhibilarem, desideremque, nisi scirem scriptam à viro fidei spectatissimæ, qui vidit, & affirmat interposita Dei obtestatione. Franciscus igitur Aluarefius sacerdos diu fuit in Æthiopia vnâ cum legato Regis Emanuelis ad Æthiopiæ Regem misso, narratque se vidisse decem templiora è solido vnicoque lapide constantia. Illa mirabiliter artifices exsculperunt à montibus, & in ædes sacras inciderunt ex vnico saxo factas. *Prima ex illis est, quæ describit, nomine Golgatha longitudine palmorum CXX. latitudine septuaginta duorum, fornix incumbit quatuor columnis in cruce distinctis, parietes fenestræ ac portæ sculpturis elegantissimis sunt ornata. Subter hanc ædem est ædes altera latitudinis ac longitudinis eiusdem, sed altitudinis multo minoris. Templum totum à monte diuisum est vndique intercurrentia via ipso monte incisa latitudine palmorum septuaginta quinque. Secundum templum est sancti Saluatoris, longitudine palmorum ducentorum, latitudine centum viginti, in quinque peristylia est diuisum, quorum quodlibet habet columnas septem, ita ut omnes sint viginti octo, & sua cuique peristylia est fornix in longitudinem pertinens, medio fornix altior, reliquis depressior. E parietibus effigies rerum summo diligentique artificio elaboratæ existunt, reliquis monti à templo serungitur excisus in profundum, latitudoque est interstitium solidi continuique lapidis à fronte templi palmos centum, à reliquis lateribus palmos sexaginta. Hæc Aluarefius, qui reliqua templa eodem modo depingit. Quid igitur hic miremur obeliscos, qui nullas sunt momenti præ illis? Ecquis antiquorum Regum à fide alienorum potuit hoc præstare, aut præstitit, quod prisci Reges Æthiopum in huiusmodi magnificentia operibus? Catholicos verò fuisse, & esse ex maiori parte Æthiops alibi docuimus. Nam quantum spectat ad nonnullos eorum ritus, acutè satis Caietanus ostendit illos absque hæresibus & falsa doctrinæ vitio & seruari potuisse, & posse. Hæc igitur nostrorum diuina magnificentia, cuius nullam laudem ferunt hæretici ad nihil aliud nati, nisi ad ruinas & vastitates, quod è signo de cessatione cladum, plagis habitabilibus, cultu desertorum locorum prodigiisque horrendis apparet. Nam quod quæso vnquam magnifici operis per hæreticos est editum? Tanta verò Catholicorum magnificentia fuit in operibus sacris vel ipso nascentis Ecclesiæ exordio, ut Lucianus introducat Critiam quendam, qui in Ecclesiam Christianam perductus ita loquitur,*

Templa mirabilia Æthiopicorum regum.

in Philop.

tur,

Lib. 36. ca. 14.



tur, Pertransimus ferreas portas & aera limina: multisq; iam superatis scalis, in domum aurato fastigio insignem ascendimus, qualem Homerus Menelai fingit esse, atque ipse quidem omnia illa contemplantur. Hæc ille. Quanta verò fuerit Regū Imperatorumq; Catholicorum tum munificentia, tum magnificentia, signo de amplissimis Regum donis est patefactum, sic etiam de ornatu templorum aduersus impios alibi differuimus. Conuenit autem non modò rationi Catholicos esse in rebus sacris, & ad vtilitatem publicam pertinētibus magnificentissimos, sed etiam priscis oraculis: sicut enim Dauid de Ecclesiæ regno, quod esse illi commune cum Deo tertia coniunctione ostendimus, *Confiteantur tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi: gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur, vt notam faciant filiis hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiae regni tui.* Hæc vates: Cætera porrò, quæ pertinent ad hunc locum, peti possunt è signo de cultu desertorum locorum.

## SIGNVM QVADRAGESIMVM SEXTVM.

### Temperantia.

*E summa nostrorum temperantia clarissimum fit, nos esse ex Ecclesia Dei.*

### CAP. IIII.

1. Tit. 2. **A**pparuit, inquit Paulus, gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, vt abnegātes impietatem, & secularia desideria, sobriè, & piè, & iustè viuamus in hoc seculo. 2. Tim. 8. Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis, & dilectionis, & sobrietatis. Quocirca rectè nos Petrus admonet, vt sobrij simus, ac vigilemus, quod aduersarius noster diabolus circumbeat querens quem deuoret. Necesse est igitur in Ecclesia sit hæc virtus, atque ita sit, vt amplitudine maiestateque sua nos ab hæreticorum alienorumque cœtibus distinguat. Hoc autè fiet, si duo cognouerimus, summum scilicet vitij oppositi huic virtuti, in quod alieni à nobis præcipientes corruerunt, & summum sobrietatis, ad quod

quod nostri peruenerunt. Quælibet enim res diiudicatur è summo, ad quod vel reuera peruenit, vel peruenire potest, & inde nomen accipit, ac vim suam. Ob id enim dicimus hominem rationalem, quòd ratiocinari potest, hoc eius summum, quo distinguitur à cæteris animantibus. Signum porrò est tēperantia, quamuis hîc agamus potissimum de sobrietate illi subiecta, quòd de cæteris eius partibus in sequentibus sumus acturi. Igitur aliquæ gentes aliquādo visæ sunt temperatæ, cum scilicet nullas nactæ sunt occasiones luxus, libidinisq; ingenitæ explendæ, quæ foras non se dabant, non quia non inesset animis earum gentium, sed quia nō habebat in quibus excurreret, & domesticè innatæque inopiæ, & parsimoniæ cōsuetudo intra cancellos frugalitatis illas cōtinebat: vbi tamē copia rerū diffluere cœperūt, tunc experimēto cognitū est, nihil esse in hominibus neruorum ad virtutē capeßendā, nisi quantū Deus per Christum dat Ecclesiæ Catholicæ alumnis. Videamus an id ita sit. Omnium vetustissimū est Assyriorum Imperiū, defuit illud in Sardanapalo: quātus eius fuerit luxus, & intemperantia, qui ignorat, is litterarū videtur expers: luxus eius abiit in prouerbium. In vniuersum de regno Assyriorū, & Sardanapalo sic Iustinus: *Filius, ait, eius, (Semiramidis) Ninus contentus elaborato à patribus Imperio belli studia deposuit, & veluti sexum cum matre mutasset, raro à viris visus in feminarum turba consenuit. Posterius quoque eius exempla secuti responsa gentibus per internuncios dabat: & mox: Postremus apud eos regnavit Sardanapalus vir muliere corruptior. Ad hunc videndū (quod nemini ante eum permissum fuerat) præfectus ipsius Arbactus, cum admitti magna ambitione agrè obtinisset, inuenit eum inter scortorū greges purpurā colentē, & muliebri habitu, cum mollicia corporis, & oculorū lasciuia omnes feminas anteciret, pensa inter virgines partientē: quibus visis indignatus tali femina tantum virorū subiectum, tractantiq; lanam ferrum & arma portantes parere, progressus ad socios suos, quid viderit refert. Hæc ille de Sardanapalo, qui suo sepulchro hæc iussit inscribi: Id solum, quod ebibi, atque voluptatibus impendi, habeo: reliquorum nullam sentio voluptatem. Idem porrò præmium proposuit ei, qui nouum voluptatis genus inuenisset, quibus de rebus Cic. lib. de fin. & Tuscul. 5. Assyriis successere Chaldei. Quorum tanta fuit intemperantia, vt cum Balthasar Rex vltimus illorū à Medis & Persis obsideretur, choreis tamen & ebrietati indulgerent, & de temulētia quæ de illius*

Assyriorum  
intemperan-  
tia.

D. m. 5.

lin. lib. 6. c.  
Persarum.

Græcorum.

Lib. 9. cap. 35.

Daniel testatur, & Herodorus scribit lib. 1. Post hos Persæ regnarunt, quos adeo luxus corruptit, ut Persicæ delicia & apparatus proverbio dederint locum. Hinc ille: *Persicos odi puer apparatus.* Plinius autē dixit, *Persis est in luxum dives.* Et tamen à principio Persæ sic erant temperati, ut nihil amplius desiderari posse videretur, quod liquet è Cyri institutione, quam Xenophon descripsit. Narrat Athenæus lib. 11. de opulentia, & luxu Darij Regis Persarum scribens, in eū luxū Persarum Reges prolapsos tēpore Darij ultimi Regis, ut ad caput cubilis Regij conclauē esset pariete vno interitū quod quinq; lectos caperet, in quo semper essent auri talēta quinq; millia, quæ trecenties centenis millibus coronatorū asimantur, hoc conclauē dicebatur Regis cervical. E regione huius erat aliud conclauē, ad quod cubilis Regij pedes vergebant, triū lectorū capax, in eo erāt tria millia argēti, hoc dicebatur scammū suppedaneū Regis. In eo cubiculo vitis erat aurea gemis locuples, racemos è lapillis pretiosissimis pensiles habēs. Hęc ille. Persis Græci successēre, qui cū prius delicias Persicas abominarētur, ut è libro ultimo Herodoti cōstat, eorū tamē Rex primus ac summus Alexander sic ebrietati dedit fuit, ut plures amicorū, quā hostiū dicitur occidisse. Hinc Quintus Curtius lib. 4. *Intempestiua conuiuia, & perpotādi, peruigilandiq; insana dulcedo, ludiq; & greges pellicum, omnia in extremum lapsa sunt morum, quem amulantes, quasi potiores suos, ita popularium animos, oculosq; pariter offendit, ut plerisque amicorum pro hoste haberetur.* Et mox: *Igitur cum intempestiuis conuiuijs dies pariter noctesq; consumeret, satietatem epularum ludis interpolabat, non cōtemns musica artificū, quos è Græcia excitauerat, turba quippe captiua feminarum tubebantur suo ritu canere inconditū, & abhorrens peregrinis auribus carmen.* Hęc Quintus Curtius, qui nobilissimā totius Orientis urbē Persicā incensam ab alio propter ebrietatē narrat, institutaq; certamina, & præmia opulentissima eis data, qui plus bibissent. Neq; verò continentiores Alexandro fuere illius successores: quorū nimiam incontinentiā ne sigillatim persequamur, satis erit, si supremi omnium regni, inter ea quæ suis ille reliquit, incredibilem luxum scribamus, ex aliqua parte. Cleopatra fuit è Ptolomæorum stirpe, quæ regnauit vltima, cuius quantus in cœnis fuerit luxus, vna res indicare potest, eam describit his verbis Plinius: *Duo fuere vniuersales maximi per omne auum, vtrumque possedit Cleopatra Ægypti Reginarum nouissima per manus Græcis Regum sibi traditos. Hęc (Cleopatra) cum exquisitis quotidie*

Antonius

*Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, ut regina meretrix lautitiā eius omnē apparatusq; obtrectās quarante eo quid adstrui magnificentius posset, respondit, vna cœna ceteris H. S. absumpturā. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis postero die, quo iudicium agebatur, magnificā aliā cœnam, ne dies periret, sed quotidianā Antonio apposuit irridenti, cōputationemq; expostulanti. At illa corollariū id esse consumpturamq; se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies H. S. cœnaturā, inferri mensam secundam iussit ex præcepto ministri vni tantū vas ante eā posuere aceti cuius asperitas visq; in tabem resoluit margaritas gerebat auribus tum maximè singulare illud, & verè vnicū naturæ opus. Itaque expectante Antonio, quidnā esset actura detractum alterū misit, ac liquefactum absorbit, iniecit alteri manum. L. Plancius iudex sponsionis eius, cū quoque parante simili modo absumere, victumq; Antonium pronunciauit. Hucusq; Plinius, eadem Plutarchus in Antonij vita. Veniamus ad Romanos, qui Græcis successēre, de quibus sic idem Plinius, ab homine priuato victos hac in re narrans Antonium Cleopatram. *Non ferent tamen, ait, hanc palmā spoliabūtur etiā luxuria gloria. Prior id fecerat Romæ in vniuersis magnæ taxationis Clodius trægædi Æsopi filius, relictus ab eo in amplis opibus heres, ne triuiratu suo nimis superbiat Antonius penè histrioni cōparatus, & quidē nulla sponsione ad hoc producto, quo id magis Regiū erat, sed ut experiretur in gloria palati, quid saperet margarita: atque ut mirè placuere, ne solus hoc sciret, singulos vn onces conuiuis oborbendos dedit.* Hactenus Plinius. Sed quid de Lucullo dicemus, cuius si vellemus omnia recētere, nimium lectoris otio abuteremur? Pudor porrò nō permittit, ut recitemus infandū luxū Tiberij, Caligulæ, Neronis Vitellij, Commodi, Heliogabali, Ælij Veri, Lucij Veri, Galieui, Carinijq; Imperatorū: incredibilia sunt, quæ de ingluuie illorū narratur à scriptoribus. Et quāuis nos hic agamus potissimum de sobrietate, tamen operæ pretiū est videre, quætra fuerit Romanorū in reliquis luxuria. Audi igitur Pliniū: *Et nos, ait, fecimus, quæ posteri fabulosa arbitrētur. Caesar, qui postea dictator fuit, primus in adilitate munere patris funebri, omni apparatu arena argenteo usus est, feratq; argenteis vasis incescere tum primum visum. mox, quod etiam in municipijs emulatur, C. Antonius ludos scæna argentea fecit. Item L. Murena, & Princeps in Circo pēgma duxit, in quo fuere argenti pōdo 124. mox: Nero Pompei theatrū opruit auro in vnum diem, quod**

Romano-  
rum.Plin. lib. 33.  
cap. 4.



Lib. 9. ca. 35.

Tyridati Armenia Regi ostenderit, & quata pars ea apparatus fuit aurea domus ambientis vrbes: & alibi idem refert Romę pauperes etiam fœminas totis focculis solitas addere margaritas: vt iam non sit ostentum quandam meretricem in vrbe insigni calceis inferuisse margaritas, maiorum nostrorum temporibus, sic etiam refert Antonium vasis aureis vsu in omnibus obscœuis desiderijs, pudendo etiam crimine Cleopatrae, seruumque Claudij Imperatoris Drusillarum lancem habuisse argenti quingenariam, cui fabrica officina fuerat ædificata, oſtſoque præter illam quinquaginta libratum. Sed quid priuatorum luxum recensemus? Nemo ignorat apud omnes plerumque gētes in more positum fuisse, vt antequam cœnarēt conuiuaturū lauerentur, vnguentis perfusi, coronatiq; lectis mollissimē stratis accumberent. Hac de causa Romæ erant thermæ publicæ amplissimæ duodecim, balneæ priuatae octingentę sexaginta sex, quod e Publio Victore constat. Nunc si quis Christianus haud dico cuncta ista faceret, sed quoties accederet ad mensam coronari velleret, hui quāta infamia in fax flagraret? Quid verò, si præterea posceret vnguenta, balnea, aut seminudus lecto cubaret? Monstrū diceremus, & priſci tamen hæc omnia de more agebant, quod post alios diligentissimē persecutus est vir antiquitatū peritissimos Fuluius Ursinus in appendice ad librū Petri Ciaccioni de Triclinio. Quāta igitur sobrietas Catholicorū? quanta modestia? Alexander ideo Seuerus est dictus, quod nimia seueritatis notaretur, & tamen hic cognomento Seuerus vnam horā quotidie in Balneo lauabatur, vnguebaturq;, atq; ita cibum sumebat ante prandium. Thermas præterea plurimis locis addidit, instaurauit, auxit, quod ex Lampridio discimus. Sed quid de Carone minore dicemus, illo, in quā, qui sententiā semper in Rep. Platonis, ait Cicero, dicebat, & qui locū prouerbio fecit, Tertius e cælo cecidit Cato? An non hic, Plutarcho teste, totas noctes sæpē in conuotationibus trāsigebat? I nunc, & admirare ex vna re antiquos. Risum mihi mouent, qui volunt priſcos nō nisi semel in die cibum sumpsisse. Rectius M. Antonius Murecus post Celiū Rhodiginum docet, quater illos in die comedisse. annon prandij toties meminit Homerus antiquissimus inter scriptores? Laudant aliqui Turcas, quod variis cibis mensas nō instruant. Nunc mutatis moribus in contrariū ferri audio. Vt vt res sit, intemperantia non ex cibo-

ram

rum veritate, quam parat indulgentia, & diligentia vel patrum familias, vel œconomorum, a qua Turcæ abſunt, sed ex ingluuie spectatur. Cū Turcæ ieiunia quædā suæ superitionis agunt, vsque ad noctem cibum non gustant: vbi aduesperaleit, sic insatiabili quadam auiditate corripiuntur, vt totas noctes vorando, & bibendo consumant, vt Spanduginus, Cambinus, Nicolaus e Nicolais, ac Petrus Bellous scribunt. Hoc singulis vſitatissimum. Et hos dicemus temperatos? Germani olim, quod Coraelius Tacitus scribit, totas noctes eodem modo in conuiuiis transigebant, temperantię nulla illis lex erat, quæ a virtute proficisceretur. Nunc ex quo prolapsi sunt in hæreses infandissimas, quales sint, pudet me loqui: qui vult, poterit discere ab heretico Mūltero, cuius verba retulimus signo de ignorantone ad finem. Sed qui cognoscere cupit quales sint sectatores Lutheri & Caluini, & aliarum huiusmodi bestiarum, satis est talium Magistrorū vitas legat, effrenatissimos fuisse conspiciet? quippe qui leges omnes abstinentiæ, & ieiuniorum, ab ipſo Deo, Christo, & eorum legatis constitutas, fœdissimē violarint, ac fregerint. Nunc ad Catholicos veniamus, & in vniuersum prius aperiamus quid a singulis obseruetur toto orbe terrarū. Id verò est, vt bis in hebdomada, & certis præterea diebus, qui quintam propē anni partem complectuntur, carnibus haud vescantur, id singulis est præstitutum, qui rationis compotes esse cœperint. Hac verò ratione paulatim assuescimus cupiditates animi nostri intra confinia virtutis continere, & in gyrum quodammodo nostræ potestatis reuocare: ne scilicet, vbi scillatio libidinis nos attigerit, continuo rapiamur in obiecta quæque. At vbi corpus vnā cum ætate fuerit confirmatum, id est, vbi exegerimus annū vigesimum primum, tum verò iubemur, lacte, ouis, caseo, carnibusque abstinere, ac præterea semel in die cibum sumere. Hoc omnibus Catholicis indictum videmus a plerisque omnibus obseruari, nisi corporis inualetudo, aut nimius labor, vel aliquid huiusmodi secus exigat. Atque hæc quidem communia quibuslibet Christianis, sed præter hos, sunt ordinēs plurimi religiosorum, in quibus innumeri mortales, ex iis, qui sequuntur arctiora instituta SS. Benedicti, & Domini, nunquam carnes comedunt, nisi ægritudo impediatur, aut aliquid aliud necessitaris, vel castitatis vinculo nos arctans. Hi præterea cū sæpius diuersis temporibus semel

Turcarum.

Protestantium.

III.

IIII.

V. Temperantia Catholicorum.

Li 3 dumtaxat

VI.

VII.  
VIII.

IX.

X.  
Incredibilis  
abstinentia  
quorundam  
Catholico-  
rum.

dumtaxat in die vescantur, tertiam propè anni partem ieiunia obseruant, à lacte, caseoque, & ouis abstinentes: Arctioribus adhuc legibus Carthusiani adstringuntur. At qui vocantur Minimi, ex ordine Francisci Paulensis, nunquam vel oua, vel è lacte cōfecta, carnesve attingunt, & eadem propè ieiunia cum superioribus obseruant. Camaldulenses verò Eremitæ dimidium ferè anni transigunt semel in die aquam panemque sumentes. Austeriores omnium S. Bernardi sunt omnes alumni, quippe qui neque oua, neq; carnes, neq; è lacte composita, neq; aliquid conditum, vel etiam vinum degustent. Horum porro religiosorum, si mares ac feminas numeres, si quis dicat esse in Europa, Africa, Asia, Indiis Orientalibus & Occidentalibus decies centena millia toto orbe Catholico, non aberrabit à vero. Atq; vt videamus adhuc, quò peruenit temperantia Catholicorum, & quodnam sit eius fastigiū summum, quod attonitos reddat impios, & videant nostros in omni genere virtutū diuinitus euehi ultra limites humanæ conditionis, ac fortis, consideremus etiam totos quadraginta dies ac noctes sine vlllo cibo permanisse. Idemq; Moyfi cōtigit. Eodem modo Christus exemplat omnium virtutum similia præstitit in solitudine post baptismum. Et quando Christus dixit fore vt ipsius discipuli præstarent eadem, & maiora etiam, quàm præstiterit ipse, quæramus non à gentibus prorsus Christi cultu alienis, sed ab hæreticis, siue iis qui sunt à nobis alieni, quàmuis Christi se studiosos profiteantur, vt proferant aliquos à suis, qui totos quadraginta dies & noctes sine cibo illæsi durarint. Atqui nos multos è nostris enumerauimus huiusmodi, qui nostra ætate, & maiorum nostrorum vixerunt, signo de admirandis effectis Eucharistiæ, sed si vult Christus à suis maiora præstanda necesse est inueniamus, qui hac in re maiora præstiterint. Edant suos alij. Nullos poterant. Nos edemus nostros, & quidem virtutibus aliis ornatos necui forsàn dæmon imponat: & tamen si dæmon spectris suis vlllos decipit, necesse est ex aduerso Christus vi veritatis suos confirmet, & aduersus fictitia sint aliqua vera. Nostra igitur memoria Felix è Barbarano Romani territorij non ignobili oppido virgo notissima, & sanctitate insignis tres rotas quadragesimas absque vlllo cibo traduxit: quadragesima constat è quadraginta sex diebus. Enigatur maiora præstita à nostris, ita constrigente Christo,

quàm Christus, cum posset, præstare voluerit. Idem diuinitus datum Catharinæ Senensi, & multis aliis, quæ ante ætatem nostram vixere: vt retulimus signo supra adducto. Quid autem si multo admirabiliora narrentur? fidem facit Petrus de Abano in vltimum problema decimæ sectionis se à viris integerrimis & grauissimis cognouisse suo tempore exstitisse puellam Northmannicam, quæ vixit octo decim annos sine vlllo cibo, & potu. Exstat libellus Simonis Portij Philosophi insignis, qui mandante Paulo tertio disputat an fieri naturaliter possit, vt puella quedam Germanica tum viuens viuere biennium potuerit, & tamen potuerat, nil gustans. Multa afferit in vtramque partem: colligit tandem, id diuinitus prouisum, vt scirent impij Protestantes, qui ieiunia religiosa nolunt: quasi graua, quò Deus perducere mortales possit, si ipsius se benignitati committant, illique fidant. Quid porro dicemus de Simeone Stylita, qui imperante Theodosio vixit: nam fuit alter imperante Iustiniano. Ille igitur, quod Theodoretus & Sozomenus æquales illorum temporum tradunt, ac post eos Simeon Metaphrastes, Nicephorus, aliique multi, quadragesimo quoque die tantum cibi paululum sumebat. Nescio an multo diuiniore narret Paulus Diaconus de Maria Ægyptiaca. Nil itaque mirandi habet, quod nostra ætate contigit sanctissimis viris Ignatio Loïole, & Francisco Xauerio, qui rotas hebdomadas omnino ieiuni traducebant. Qualis igitur temperantia nostrorum, & qualis quæso aliorum, si singula quæ diximus circumspicias, ac perpendas? In quo cœtu diuinæ virtutes, ac propterea quinam cœtus Dei dicendus?

## SIGNVM QVADRAGESIMVM

S E P T I M V M .

Clementia &amp; mansuetudo.

*Cum maximè Christiani sit esse mansuetum, nostri  
verò cunctis præsent in mansuetudine, hinc  
fit nos esse ex Ecclesia Christi,*

*& Dei.*

C A P. V.



Isai. 61.

Isai. 11.

**D**iscite à me, inquit Christus, quia mitis sum, & humilis corde. Illi igitur discipuli erunt Christi, qui præ cunctis, cum maximè possint delinquentes castigare, abstinēt tamen, & modam vindictæ ponunt. Hinc ait Christus per Isaiam, se missum, ut annunciet mansuetis salutem. Hinc rursus de illo dictum, arguet in æquitate pro mansuetis terræ. Quocirca summa erit in Ecclesia Dei mansuetudo, & clementia: è discipulis enim Christi constat Ecclesia Dei, ad eos Christus est missus, pro ipsis arguit omnes. Verùm enim verò distinguendū est aliquo modo, ne specie inani mansuetudinis decipiamur. Est enim tempus, quo non videtur adhibenda imago quædam falsæ mansuetudinis, ac vitiosæ, sed opus est seueritate acerrima. Sic enim Paulus aperitissimè dicit: *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in caritate, & spiritu mansuetudinis?* & Christus ipse sic iram præ se tulit aliquando, ut zelo quodam comedi, & corrodi videretur, cum vendentes atque ementes eiecit de templo. Paulus Elymam priuauit vsu oculorum, Petrus Ananiam, & Sapphiram vita, solius comminationis verbo. Quamobrem si flagitiosos & contumaces nolit puniri, is non vocandus est lenis, atque ob id laudandus, sed est mollis, ac remissus instar Heli illius Pontificis, qui cum filios suos delinquentes haud argueret, & coerceret, ipse miserabiliter, ut est in sacra scriptura, periit, filij ipsius occisi, Hebræi atrocissima clade profligati, & victi, Arca Dei ab hostibus impiis capta. Quamobrem ni puniat errantes Princeps ac Præsul Catholicus, dum suis nimium vult indulgere, in manus hostium crudelissimorum dabit. Atque ideò diuinitus cogitur instar Phinees sanguine effuso nocentum consecrare suas manus Deo. Nam nisi Phinees occidisset Hebræum, qui cum muliere aliena coibat, proflus actum foret eo tēpore de populo Iudæo: *Sed stetit Phinees, inquit Dauid, & placauit, & cessauit quassatio: & reputatum est ei iniustitiam in generatione & generationem.* Quamobrem iustus satis habet de medio tulisse delinquentes, ita publicæ saluti consuluisse, atque ita mansuetudinem iustitiæq; seruat. At qui crudelis est, atque atrox, satiari pœna nequit, instar ferè sæuit, cruciamentis nullum modum ponit, noua & inusitata tormenta profert ex efferati pectoris ditate. Quocirca accedamus ad rem, videamusq; aperitissime quanta sit mansuetudinis huius excellentia inter Catho-

Num. 25.

Psal. 105.

cos,

cos, quam nihil eius inter hæreticos, aut alioquin à Christi cultu alienos.

Ac primum ut illud argumento quòd nulli Christiano est ex vlla causa permissum, nisi cum non posset euadere mortem ab eo, qui iniuste inferret, aliquem necare mortis in illum sententiam quamuis iustam proferre, aut esse in proxima causa, ut aliquis morti detur, vel ei membrum mutetur, si velit clericis adscribi, quibus nemo potest adnumerari, per quem vita alicui membrumve quamuis iuste est ablatum. Quòd si quis est huiusmodi, & velit in clerum cooptari, rescripto Pontificis eger, qui non nisi legitima de causa indulgere solet. Ob id nunquam permissum iungere enses clericis, ex quo Christus Petro dixit ut illum includeret in vagina. Sed veluti parentes tradunt alios filios suos castigandos ad hoc vocatis, & ad huiusmodi munus electis, sic qui clerici esse volunt, aut si clerici sunt, officio clericorum fungi, neque ab illo protinus ipso iure spoliari, necesse habent ad rebelles & impios coercendos aliu vocare. Nunquid ita Zuinglius, qui Heluetios inter se præliis atrocissimis adeò concitauit, ut ter signis collatis hæretici adorti Catholicos, & in eorum fines ingressi, maximis sint cladibus affecti, ipse verò in acie pugnans est occisus? Nunquid Lutherus, cuius adhortationibus, quas postea videri volebat non esse suas, Thomas Muncerus, rusticorum perditorumque collecto ingenti exercitu supra ducenta monasteria & arces in vna Franconia euertit, donec ipse cum centum millibus è suis occisus, ut scribunt Surius & Cochleus? Quid verò de Caluino dicemus, qui atrocissimam coniurationem texuit in Franciscum secundum Gallorum Regem matrēque & fratres eius anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, ex quo tempore nulla in nobilissimo regno pax, cuncta ferè vastata, & miserabiliter eueria monasteria & templa. Atque hi sanè Zuinglius, Lutherus, & Caluinus mansuetissimi inter hæreticos & Protestantes omnium magistri, qui rectè illud didicerunt: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.*

Iam verò non modò religiosi, aut esse clericis volentibus interdicta homicidia, membrorumq; præcisiones, sed bella veta Christianis, neque permissa nisi aduersus publicam causam scienter delinquentes. Quamobrem neque mouere aduersus Indos nostri possunt arma, ut doctissime

I.  
Argument.II.  
Argument.

11 5

conclu-

concludit Franciscus Victoria: nisi ubi illi in nos graue aliquid publice committant, neque emendare ex animo velint. Hæc lex antiquis, aliens à cultu Christi haud præscripta. Romani tamen haud solebant bellum mouere nisi legitimis de causis, nonnulli etiam populi Græcorum.

III.  
Argument.

Atque ut videas Catholicæ mansuetudinis euidenti-  
mum fructum, lege signum de intestinis hæreticorum ca-  
dibus, de inglorio & infelici exitu hæreticorum Regum,  
videbis hæreticos Reges à suis plerunque oculis, excæ-  
catos, aut de regno miserabiliter eiectos, nostrorum verò  
Regibus paucissimis respectu hæreticorum id accidisse.  
Res est apertissima, nec pigeat signa illa duo percurrere.

IIII.  
Argument.

Alter præterea fructus mansuetudinis huius est, quod  
Catholicis est summa pax, si comparentur antiquis, & hæ-  
reticis, quod clarissime à nobis est demonstratum signo  
de summa pace Ecclesiæ Catholicæ. Hinc aliud profe-  
ctum, ut efferatissimæ gentes, quales olim fuisse Hunga-  
ros Rhegino scribit: Sclauinos, & Scandinauæ populos,  
quæ est Dania, Noruegia, Suetia, Procopius libro de bello  
Gothico: Pruilos, & omnes maris Baltici accolæ Polo-  
nis finitimos Radeuicus: sint per nostros ad summam  
mansuetudinem perductæ: quod aperissime signo de  
gentibus efferis ad humanitatem perductis est à nobis de-  
monstratum. Ab istis olim populis solebant aut homines  
sacrificari, aut nulla de causa mitis modis excrucari &  
occidi. Nam quid de plerique Occidentalium Indiarum  
populis dicemus, qui filios è seruis susceptos solebant ale-  
re, ut mox adultos, ac pinguedine distentos in frusta dis-  
cerperent, ipsi parentes conquerentes, ac comederent?  
quid de Japonibus, licet habeantur mitiores, dicemus, qui  
cum premebantur inopia, liberos ipsi impuniri palam  
suffocabant?

V.

Ex his effectum, ut annus iam millesimus atque am-  
plius agatur, ex quo nulla Borealis gens irrupent in Ita-  
liam, Galliamve, aut Angliam, atque in illis prouinciis  
confederit, indigenis aut omnino deletis, aut expulsi, aut  
omni agro maiorive eius, aut bonorum parte multatis.  
Idem contigit Germaniæ, Bohemiæ, Poloniæ, ex quo  
Christo adhæserè populi finitimi: quod scilicet ad huma-  
nitatem per nostros perducti non adeò rapinis, & abusu  
ut olim gaudeant, & ad aliena inuadenda commigrent.  
Id. verò totum clarissime ostendimus signo de tenentate

Catho-

Catholicarum nationum, & infœlicitate hæreticarum.

Neque ille omittendus mansuetudinis fructus. Nemo  
historiarum paulo peritior ignorat, quàm fuerit in more  
positum Romanis colonias deducere. Nam simulatque a-  
liquis populus Romanis subiectus, ab eis desciscerebat, non  
modò capita defectionis multabantur, sed omnes in vni-  
uersum bonis omnibus spoliabantur, & in vrbes eorum  
milites ac plebs urbana deducebantur, & coloniæ Ro-  
manorum passim per Italiam primò, ac deinde per vni-  
uersum orbem terrarum ferebantur. Atque hic mos Ro-  
manis erat non modò aduersus hostes Reipublicam, sed  
etiam cum dissentiebant inter se ciues, ubi pars altera vi-  
cerat, factionis domitæ bona suis addicebat in omni Ita-  
liæ vrbe, quæ inimicis suis adhæsser: sic Sylla factitauit,  
Cæsar, Octavianus, & alij: ita ut Dio referat ab Octa-  
uiano multos in Italia populos coloniis inductis deletos,  
cum non satis habuisset ille suis militibus agros inimico-  
rum distribuere, sed quando ij non satis erant, diuisit &  
aliorum, ut de suis Mantuanis Virgilius conqueritur co-  
uersu:

*Mantua va misera nimium vicina Cremona.*

Nunc autem sublatus inter Christianos omninò hic  
mos. Nimirum longè maior nunc Christianis est mansue-  
tudo vel aduersus acerbissimos & infidissimos hostes. Vin-  
t huius rei exemplum luculentissimum? Carolus Magnus  
multis annis bella gessit aduersus Saxones, duodecies illos  
deuicit, duodecies illi fracta fide descuerunt, duodecies  
illis Carolus ignouit, ad extremum satis habuit aliquot eo-  
rum, quod contumaciores sensisset, è patrio solo abducere,  
ne perpetuas defectiones suscitarent. Affer, si potes, è tota  
antiquitate simile aliquod exemplum. Atque ut rem probè  
agnoscas, Saxones non modò Carolo datam fidem fregê-  
re, sed etiam cum Christiana sacra accepissent, bis illa ab-  
reccerunt, atque ita non modò humana, sed etiam diuina  
iura violarunt: & Carolus fuit, quod omnes norunt, om-  
nium nostrorum pugnacissimus, & manu promptissimus:  
non igitur attuli exemplum Regis alicuius imbellis ac de-  
fidis. Proferatur nunc contra aut ab hæreticis, aut aliis bel-  
licofissimus aliquis ipsorū Rex, ac videamus nūquid simile  
aliquid egerit vilo tempore. Quis ignorat quantis laudibus  
extollatur ab omnibus Cæsar ob clementiam? Quid ita?

quia

VI.

VII.



quia veniam dedit multis civibus Romanis qui pro patria  
umpere arma semel aduersus ipsum Catarem contra  
omne ius bella mouentem, quod illis ignouit, omnium  
clementissimus ex antiquis habetur. Huius quanto intervallo  
distat à nostris illi? neque umbram nostrorum proliis  
assequuntur.

## VIII.

Sed ex alio potest adhuc dignoscere quam sit animus  
Catholicorum lenitas inculpta, quod paucissimi è nostris,  
si priscis comparentur, soleant ad bella procedere, quod  
late persecuti sumus signo de summa pace, non est opus  
repetere. Id est argumento longè abhorrere Catholicos à  
sanguinis humani effusione, vix commoueri aliquos posse  
ad prælia quamuis iusta, aut quæ pro iustis habentur, si ip-  
sorum cum antiquis fiat comparatio. At ne pures id ab ani-  
mi lentitudine oriri, vide quot nobis martyrum caeruz,  
qui vltro se morti pro religione offerunt: nunquid tale  
aliquid antiquis, aut hæreticis? & quidem nobis hæc mar-  
tyrum series est perennis, acies illorum semper ad huius-  
modi bella instructæ.

## IX.

Huc afferri etiam possent durissimæ illæ leges antiquo-  
rum in exigendo ære alieno, quibus debitores, ubi non erant  
soluendo, adducebantur suis creditoribus, ut eis essent lo-  
co mancipiorum, & acerbissimam seruitutem seruirent, pla-  
gis quotidie miserimè acciperentur, quæ diritas etiam  
seruatur apud Sinas, quibus optima Reipub. temperatio  
esse dicitur. Quid verò dicemus de gladiatoris ludis, in  
quibus erat oblectamento Romanis concludere in thea-  
tro multa gladiatorum interdum millia, ut se mutuis vul-  
neribus confoderent? An non hæc summa seruitutes, com-  
pellere homines nulla de causa, nisi ut te oblectes cedibus,  
ad necessaria & mutua patricidia? Igitur humani sanguinis  
effusio erat istis Romanis voluptas magna. Hoc autem  
quid, nisi exuisse humanitatem, cum tollere homines, &  
exuere vita ducas oblectamentum? Sed quando hæc per-  
secuti sumus eodem titulo de summa pace, non est quod  
eadem reperamus, satis est attingisse, atque innuisse.

*Clementia Pontificum Romanorum in Antipapas.*

## CAP. VI.

Nunc

X.

Nunc illud summæ admirationis afferatur in mediū,  
Nouunt omnes, à Protestantibus passim iactari Pa-  
pam esse inquit Cyclopi, Leltrygonis alicuius, aut Poly-  
phemus, crudelissimum scilicet omnium: videamus an  
ita sit. Papæ nihil æquè contrarium, atque Antipapa.  
Aduersus inimicissimos igitur suos inspiciamus qualis  
fuerit Papa, qualis inquam fuerit non vno sæculo, sed  
omni æuo, non vnus aut alter, sed quibus Papa. Trigin-  
ta numerantur ab aliquibus schismata, in quibus constituti  
Antipapæ aduersus legitimam Papam. Diu numeremus  
illa, & obseruemus qualis sit iste noster Polyphemus.  
Nam si omnium, quot vnquam fuerint ab orbe condito,  
principum clementissimus apparuerit, quid de ceteris  
Catholicis dicemus, qui non Cyclopes existimantur, sed  
mites?

Anno ducentesimo quinquagesimo secundo, ut quidam  
volunt, ortum primum schisma, cum Nouatianus au-  
sus est aduersus Cornelium se afferere Pontificem Ro-  
manum, impudentissimè iactans horrenda more hæreti-  
corum flagitia, ut ait Cyprianus, de sanctissimo Papa. Quid  
iste, & eius sectatores non mererentur? & tamen summi  
pontifices passi sunt Romæ morari Nouatianos, haud di-  
co vsque ad Constantinum, (quo tempore nihil non po-  
terat Pontifex circiter annum trecentimum decimum  
instans, aut etiam multo antè) sed vsque ad annum qua-  
ringentesimum secundum, & amplius, sæculum propè  
totum. Innocentius namque Papa primus omnium No-  
uarianos vrbe exegit, ut Socrates Nouatianus est auctor.  
Et tamen isti Nouatiani erant omnium, qui possent, esse  
Papæ infestissimi, Antipapæ sectatores, primi omnium schis-  
matis auctores.

Secundum schisma excitatum est à Constantio Impe-  
ratore hæretico, cum pulso Liberio euexit Felicem. Atque  
hic non à Liberio, aut Liberij fautoribus, sed ab Ariano  
ipsum dicitur eiectus, aut etiam cæsus. Illud certum, nihil  
mali à Liberio, aut Liberij studiosis perpeffum.

Tertium schisma est inter Damasum & Ursicinum an-  
no trecentesimo sexagesimo sexto, cum contra Damasum  
Ursicinus sic est à suis elatus, ut commissa pugna in basi-  
lica Silinij centum triginta septem fuerint homines oc-  
cisi, si Ammiano Marcellino Christianorum hosti cre-  
dendum, & tamen cum tanta turba fuerit auctor Ursici-

nas,

Lib. 7. c. 9.

nus, impune id tulit ille, nam Damasus, quamvis Imperatoris Valentiniani gratia floreret, nihil in illum acerbius est molitus, composita seditione, ut optime omnium profequitur Sigonius, permixtus est Damaso coniuente Neapoli Episcopum agere.

Quartum est anni quadringentesimi vigesimi inter Bonifacium & Eulalium, in quo de sententia Concilij nihil durius in Eulalium Bonifacius admittit, satis habens illum desistere ab insania, Neapoliæque urbis Episcopum esse, quamvis Imperator Honorius Bonifacio studeret.

Quintum schisma fuit anno quadringentesimo nonagesimo octavo inter Symmachum & Laurentium, in quo triennium totum multæ cædes in vrbe ob id factæ, ut Diaconus est auctor, quid non à Symmacho pœnæ Laurentius ob hæc admittenda mereretur? & tamen illum Nicerinæ ecclesiæ præfecit, satis habuit ut resipiscens quiesceret.

Sextum schisma est anni quingentesimi trigesimi inter Dioscorum & Bonifacium, & nihil à Bonifacio in Dioscorum mali est admissum, vel in eius sectatores, & Dioscoro mox defuncto omnia fuere quæta.

Septimum est anni quingentesimi trigesimi septimi inter Syluerium & Vigilium à Theodora Augusta commotum, neque illo quidquam Vigilius in Syluerium commisit, aut Syluerius in Vigilium.

Idem contigit in octavo in Canonem & Petrum anno sexcentesimo octuagesimo sexto.

In nono Theodorus ultro se abdicauit, & Sergium iustum Pontificem coluit, neque in illum Sergius asperè quidquam est molitus anno sexcentesimo octuagesimo septimo.

Decimum numerant aliqui inter Paulum I & Theophylactum, sed non videtur unquam Theophylactus Pontificem egisse, quamvis diu fuerit certatum ut ipse eligeretur. Quocirca decimum schisma fuit inter Stephanum Tertium, siue Quartum, ac Philippum & Constantinum anno septingentesimo sexagesimo octavo, in quo Philippus & Constantinus vitio reuera creati in monasteria sunt remissi, in quibus ipsi prius fuerant, & vnde abducti erant ad Pontificatum: quocirca vterque suo statui & conditioni relictus.

Vndecimum quidam volunt fuisse inter Eugenium Secundum & Zinzinum anno octingentesimo vicensimo nono:

sed neque unquam Zinzinus se gessit pro Pontifice, ex quo Eugenius est consecratus, ac nihil acerbius tulit ab Eugenio. Sit igitur vndecimum inter Benedictum Tertium, atque Anastasium, in quo Anastasius vi lectus in carcerem coniectus est, atque abdicare coactus, nihil præterea pœnæ tulit anno octingentesimo quinquagesimo quinto.

Duodecimum fuit inter Formosum & Sergium, verum neque Sergius unquam legitur apud antiquos egisse Pontificem Formoso viuentem. Erat itaque duodecimum schisma inter Leonem Quintum, Christophorum, & Sergium Tertium, in quo Sergius vi coegit Leonem & Christophorum se abdicare, & monasteria inire anno nongentesimo tertio. Illud verò ridiculum, quod Luitprandus, homo, qui aperte profiteretur libro tertio se historias scribere, ut inimicis suis maledicat, refert ab hoc Sergio extractum è sepulchro Formosi cadauer, post annos viginti, ex quo migrat, in Tyberim proiectum, à piscatoribus inuentum, in eademque sancti Petri relatum, ei que imagines sanctorum honorem dedisse. Quis enim dicat post tot annos integrum fuisse huiusmodi cadauer, integrumque permansisse inter undas ac vortices Tyberis, & ausos illos referre in templum, si iussu Pontificis proiectum fuisset? Nam quod sanctissimorum quorundam hominum cadauera diu permanserint illæsa, maximo solet attribui miraculo. Ut autem Formosus haud vituperetur, nulla tamen insigni sanctitatis laude floruit. Atque ut mendacia nostri Luitprandi apertissime deprehendas, ait se id audisse à viris religiosissimis, quos haud nominat, neque refert id ab vilo probato viro scriptum, & ipsa abest annis septuaginta ab hac ætate. Addit, post obitum Formosi, eiectum fuisse ipsius successorem, delectumque Sergium, per quem fuerit huiusmodi facinus admissum. Atqui omnes post Formosum numerant Bonifacium Sextum, Stephanum Sextum Romanum, Theodorum Secundum, Ioannem Nonum, Benedictum Quartum, post hos omnes istum Sergium in schismate electum. Quamobrem posteriores aliquot scriptores nullo certo ac probato ex antiquis auctore id à Stephano factum tradunt post annum a morte Formosi: in his Sigiberrus Pontificibus Romanis infensissimas. At Rhegino, qui his temporibus vixit, nihil huiusmodi refert, cum tamen nihil memoratu dignum, quodcunque illud sit prætermittat, quod ad Pontifices spectet. Memori-

Falsa assertio decada vere Formosi.



igitur Panvinus totam rem deridet. Sed veniamus ad rem nostram.

Decimum tertium schisma fuit inter Ioannem Duodecimum, Leonem Octauum, & Benedictum Quintum, ab Othone Magno, & Romanis excitatum. In eo Ioannes profugus obiit, Benedictus Pontificatus & presbyteratus honore à Leone Octauo priuatus, in exilium missus in Germaniam.

Decimum quartum fuit inter Bonifacium Septimum & Benedictum Septimum, in qua Bonifacius Constantino-  
polim profugit.

Decimum quintum fuit inter Gregorium Quintum & Ioannem anno nongentesimo nonagesimo sexto, in quo Ioannes non à fautoribus Gregorij Quinti, sed ab ipsismet Romanis, à quibus cultus fuerat, & euectus, naso auribusque præcisus, atque oculis erutis, a naso que præposterè impositus per vrbe[m] ad ignominiam summam ductus est, quod eis occasionem dedisset impulsu Crescentis, ut Othoni Terrio obstitentes obsiderentur, & fame diu confisterentur.

Decimum sextum numeratur Benedicti Octauo, Syluacij Terrij, & Gregorij Sexti, in quo duo superiores sponte abdicarunt. Gregorius ab Henrico Secundo, siue persequutus, siue compulsus, & ipse Pontificatum deposuit, & in Cluniacum iussus est abire anno millesimo quadragesimo sexto.

Decimum septimum est Alexandri Secundi, & Cadalo, qui dictus est Honorius Secundus, qui dimisit Pontificatum, & nihil pœnæ ob id tulit.

Decimum octauum fuit Gregorij Septimi, & eorum, quos in illum constituit Henricus Tertius, Clemens, Alberti, Theodorici, Maginulsi, qui naturali morte obierunt.

Decimum nonum Gelasij Secundi, & Burdini ab Henrico Quarto obruti. Atque hic cum Sutrij moraretur, ciuiliusque sectatores vias obsedissent, & cunctos Romam pergentes religionis causa atrocibus spoliarent, à Romanis de iussu Pontificis captus, cameloque impositus ore ad caudam verso ignominiosè per celebres vrbes vias est ductus, mox Cauenti monasterio inclusus ingloriè decessit.

Vigesimum est inter Honorium Secundum & Celestinum Secundum, anno millesimo centesimo vigesimo quat-

to, in eo se Celestinus abdicauit, quo viso idem sponte Honorius fecit post dies duodecim: tum Cardinales hominis modestiam mirari, rursus illum delegere, quocirca neque Celestinus vnquam Pontificem se gessit. Vigessimus sit igitur Innocentij Secundi, & Anacleti cum Victore suo successore. Hoc schisma quietè sedatum sancti Bernardi opera, qui Victori persuasit, ut se abdicaret.

Vigesimum primum anno millesimo quinquagesimo nono inter Alexandrum Tertium, Antipapamque Victorem, Paschalem, Calixtum, qui omnes naturalem mortem obierunt.

Vigesimum secundum fuit Ioannis Vigesimali secundi, & Nicolai Quinti Reatini, quem Ludouicus Bauarus erexit. Hic autem Nicolaus à Pisanis captus, & Auenionem missus ad Pontificem veniam petiit, & impetrauit, atque honestissime habitus in custodia in ipso Pontificis palatio, attributisque ad eius obsequia serui, & ipsis Papæ ferculis semper pastus, libri ad solatium, quos vellet, dati quamdiu vixit, ut qui his temporibus vixit Villaneus testatur.

Vigesimum tertium fuit illud, quod Gallici Cardinales excitauerunt aduersus Urbanum Sextum anno millesimo trecentesimo septuagesimo octauo, ac durauit vsque ad millesimum quadragesimum decimum septimum, cum in Concilio Constantiensi est electus Martinus Quintus. In hoc schismate Gregorius duodecimus, qui omnium fuit magis legitimus Pontifex, sponte dignitati renunciauit ac potestati, & à Concilio Legatus Piceni Cardinalis est creatus. Petrus Luna, qui Gallico Papæ successit, ac minus omnium legitimus erat Pontifex, nunquam voluit cedere. Balthasar Cossa metu peiorum renunciauit, & mox aufergit, captus, & in custodiam missus Heidelbergam, inde autem dolo se propiciens in Italiam latenter venit, atque in conspectum Martini Quinti de improviso procedens honorificè exceptus, & Cardinalis Episcopus Tusculanus ab eo creatus est.

Vltimum schisma fuit inter Eugenium Quartum & Felicem à conuentu Basileensi euectum. Felix hic compulsus est à Friderico Tertio Imperatore Pontificatum deponere. Nicolaus autem Quintus sponte illum dignitate Cardinalis honestauit, ac Germaniæ Legatum fecit. Ex his igitur apparet quanta sit clementia Pontificum Romanorum, quos omnium crudelissimos hæretici vociferantur.

igitur Panuinus totam rem deridet. Sed veniamus ad rem nostram.

Decimum tertium schisma fuit inter Ioannem Duodecimum, Leonem Octauum, & Benedictum Quintum, ab Orthone Magno, & Romanis excitatum. In eo Ioannes profugus obit, Benedictus Pontificatus & presbyteratus honore à Leone Octauo priuatus, in exilium missus in Germaniam.

Decimum quartum fuit inter Bonifacium Septimum & Benedictum Septimum, in qua Bonifacius Constantinopolim profugit.

Decimum quintum fuit inter Gregorium Quintum & Ioannem anno nongentesimo nonagesimo sexto, in quo Ioannes non à fautoribus Gregorij Quinti, sed ab ipsismet Romanis, à quibus cultus fuerat, & euectus, naso auribusque præcisus, atque oculis erutis, alinoque præposterè impositus per urbem ad ignominiam summam ductus est, quod eis occasionem dedisset impulsu Crescentis, ut Otthoni Tertio obistentes obsiderentur, & fame diu conflictarentur.

Decimum sextum numeratur Benedicti Octaui, Syluerij Tertij, & Gregorij Sexti, in quo duo superiores sponte abdicarunt. Gregorius ab Henrico Secundo, siue persuasus, siue compulsus, & ipse Pontificatum deposuit, & in Cluniacum iussus est abire anno millesimo quadragesimo sexto.

Decimum septimum est Alexandri Secundi, & Cadaloi, qui dictus est Honorius Secundus, qui dimisit Pontificatum, & nihil pœnæ ob id tulit.

Decimum octauum fuit Gregorij Septimi, & eorum, quos in illum constituit Henricus Tertius, Clementis, Alberti, Theodorici, Maginulfi, qui naturali morte obierunt.

Decimum nonum Gelasij Secundi, & Burdini ab Henrico Quarto obruti. Atque hic cum Sutrij moraretur, eiusque sectatores vias obsederunt, & cunctos Romam pergentes religionis causa latrociniis spoliarent, à Romanis de iussa Pontificis captus, cameloque impositus ore ad caudam verso ignominiosè per celebres urbis vias est ductus, mox Cauensi monasterio inclusus in gloria decessit.

Vigesimum est inter Honorium Secundum & Caestium Secundum, anno millesimo centesimo vigesimo quart-

to, in eo se Caestius abdicauit, quo viso idem sponte Honorius fecit post dies duodecim: tum Cardinales hominis modestiam mirati, rursus illum delegere, quocirca neque Caestius vnquam Pontificem se gessit. Vigessimum sit igitur Innocentij Secundi, & Anacleti cum Victore suo successore. Hoc schisma quietè sedatum sancti Bernardi opera, qui Victori persuasit, ut se abdicaret.

Vigesimum primum anno millesimo quinquagesimo nouo inter Alexandrum Tertium, Antipapamque Victorem, Paschalem, Calixtum, qui omnes naturalem mortem obire.

Vigesimum secundum fuit Ioannis Vigessimi secundi, & Nicolai Quinti Reatini, quem Ludouicus Bauarus erexit. Hic autem Nicolaus à Pisanis captus, & Auenionem missus ad Pontificem veniam petiit, & impetrauit, atque honestissime habitus in custodia in ipso Pontificis palatio, attributisque ad eius obsequia serui, & ipsis Papæ ferculis semper pastus, libri ad solatium, quos vellet, dati quamdiu vixit, ut qui his temporibus vixit Villanus testatur.

Vigesimum tertium fuit illud, quod Gallici Cardinales excitant aduersus Urbanum Sextum anno millesimo trecentesimo septuagesimo octauo, ac durauit vsque ad millesimum quadringentesimum decimum septimum, cum in Concilio Constantiensi est electus Martinus Quintus. In hoc schismate Gregorius duodecimus, qui omnium fuit magis legitimus Pontifex, sponte dignitati renunciauit ac potestati, & à Concilio Legatus Piceni Cardinalis est creatus. Petrus Luna, qui Gallico Papæ successit, ac minus omnium legitimus erat Pontifex, nunquam voluit cedere. Balthasar Cossa metu peiorum renunciauit, & mox aufugit, captus, & in custodiam missus Heidelbergam, inde autem dolo se propiciens in Italiam latenter venit, atque in conspectum Martini Quinti de improviso procedens honorificè exceptus, & Cardinalis Episcopus Tusculanus ab eo creatus est.

Vltimum schisma fuit inter Eugenium Quartum & Felicem à conuentu Basileensi euectum. Felix hic compulsus est à Friderico Tertio Imperatore Pontificatum depone-  
re. Nicolaus autem Quintus sponte illum dignitate Cardinalis honestauit, ac Germaniæ Legatum fecit. Ex his igitur apparet quanta sit clementia Pontificum Romano-  
rum, quos omnium crudelissimos hæretici vociferantur.



Nam quorum Principum, Regum, aut Imperatorum producent exempla impudentissimi isti, qui tanta fuerint in clementia in eos, qui contra ipsos sibi regnum vel imperium sint ausi usurpare? qui necem nulli horum attulerint per tot sæcula? qui horum multos humanissime & honorificentissime fuerint amplexi? An non cogentur fateri, velint, nolint, nil clementius Pontificibus Romanis? At, inquit, armis se defenderunt aduersus Antipapas, armis illos eiecere. Quid ni, quando iure haud volebant cedere Antipapæ, cum deberent, aduocarentur adiutores bonorum Regum & principum gladij? non sine causa enim gladium portant, Dei namque ministri sunt, ait Paulus. Quod cum verissimum sit, nihil flagitiosius Antipapa, qui aduersus Christi Vicarium tendit, nihil eo perniciosius, & quod omnium maximè sit effugandum, alioquin quilibet sibi Pontificatum sumet, nisi impudentes & ambitiosi coërceantur.

Rom. 13.

XI.  
Pontificum  
Romanorum  
clementia in  
hæreticos.

Rursus exclamant hæretici Pontifices Romanos omnium sæuissimos, quod hæreticos tradant comburèdos, cum nemo ad fidem sit cogendus, suæ conscientia quilibet sit relinquendus. Hæc illi. Atqui nisi ego probem, testibus ipsis hæreticis, omnium mitissimos hac in re Papas, causa cadam. Magdeburgenses hæretici Centurias quasdam texerunt omnium sæculorum ab ortu Christi. In his producunt singulis ætatibus testimonia antiquissimorum & sanctissimorum patrum, è quibus apertissime constat illos eadem antiquitus sensisse cum nobis, quæ hæretici impugnant, neque ipsi dissentiant eandem patrum illorum vetustissimorum, nostramque in rebus fidei esse sententiam, quin ut diximus, in tempora digesserunt, ut ex illis Centuriis apparet, quæ sunt in omnium hæreticorum manibus: sed aiunt, natos fuisse illos in patribus priscis, in nobis verò esse hæreticos. Differentia istius causa nulla, nisi stoliditas aperta hæreticorum qui deinde, ut sua confirmant, adducunt interruptis temporibus hæreticos quosdam spurcissimos, qui idem sensere cum ipsis. Sciendum porrò post annos ferè mille ducentos inductum in mores, ut hæretici traderentur igni comburendi Pontificum permissu, fuere quidem nonnulli Reges, qui id statuerunt, at non continuo id Pontifices summi receperunt: exemplis id patebit. Anno 1022. primus omnium, quod sciam, Robertus Francorum Rex Stephanum quendam cum duodecim sociis flammis adiudicauit ob

hæreticos.

hæresim, ut Papyrius Massonus testatur. Pontifici autem Romano id insolitum fuisse apparet, quod Berengarius cum suis ter in hæresim lapsus est, ter resipiscens damnatus à Leone Nono, Victore Secundo, Nicolao Secundo, Gregorio Septimo, quem veluti omnium sæuissimum Papam abominantur hæretici Protestantes, & tamen igni non est addictus, ut auctor idem tradit in vita Philippi. Gregorius obiit anno millesimo octuagesimo quarto. Quin anno 1154. Hadrianus Quartus, cum Romæ vericaretur Arnoldus hæreticus, id tantum satis Papa habuit, ut vrbe ille expelleretur, quod è Sigonio apparet. Post igitur tot sæcula Pontifex Romanus in animum induxit, ut desciscerent à religione, hæreticorum testimonio antiquissima, & sanctissimis quibusque viris probatissima, flammis traderentur.

At hæretici non expectarunt tot annos. Nam scimus ab Arianis, Eutylianis, Monothelitis, Iconomachis plurimos Catholicos miserimè trucidatos, atque ita protinus hæretici ad arma conuolarunt, ad cædes, & homicidia atrocissima, longè igitur, si compareretur istis, clementissimus Pontifex Romanus. Post Iconomachos Græci hæresim nouam suscitare cœperunt aduersus Papam. Quocirca anno 1053. aut antè, Græci Latinos Constantinopoli expulerunt, plurimas illis quasi hæreticis iniurias intulere, ut ex epistola Leonis Noni ad Michaëlem Patriarcham constat. Anno autem millesimo centesimo octuagesimo Andronicus Comnenus Imperator sic Græcos concitauit, ut Latinos omnes Constantinopoli commorantes, qui plurimi erant, interficerent, neque ægrotis parcerent, qui in æde hospitali Latinorum sumptibus condita decumberent, Ioanni Cardinali Pontificio legato caput amputarent, illudque ad ignominiam caudæ immundæ canis alligarent, quo per vrbe vias raptaretur, ossa cadauerum effoderent, & in mare proiecerent. Hæc igitur tum Græci, ut Guilielmus Tyrius latè testatur, subicit Coniaras. Ne verò postea idem prosequerentur, armis nostrorum cohibiti sunt, nunc tyrannide Turcarum.

Veniamus ad hæreticos Occidentis, qui aliquid potuerunt, & omittamus Arianos, & qui in Africa tot scelera perpetrarunt, Donatistas. Ludouico Septimo in Gallis regnante exorta hæresis Albigenis, quæ plurimas nobilissimi regni vrbes infecit, principes etiam potentissimos,

Hæreticorum crudelitas in Catholicos.

in his Raymundum Tholosatum Comitem, cuius ditioni amplissima regio erat subiecta, fauere illi Petrus Tarracoenfium Rex, quem Petrarcha ob id hæreticum dicit, Comes Conuenarum, Comes Foxensis atque alij multi. Ab istis hæreticis templa eueriebantur, & alia atrocissima interfectis nostrorum multis admittebantur: quocirca coactus est Innocentius Tertius principes ad arma conuocare post annum millesimum ducentimum ab ortu Christi, & eos bello persequi, neque hæresis tamen extincta, nisi post annos viginti octo. Ac tunc legibus ac moribus receptum, ut hæretici flammis darentur, post annos mille ducentos Visum est namque stolidissimi esse hominis, & impudentissimi. nolle acquiescere decretis Ecclesie, quæ vnanimis consensus, hæreticis id consentibus, omnium patrum & sanctissimorum sanxisset, & maiores ipsi nobis tradidissent. Pontifex igitur Romanus proculdubio clementissimus respectu tot hæreticorum, qui continuo exorti protinus Catholicos trucidant, inhærentes maiorum sanctorumque doctrinæ. Hic clamabant Protestantes: Nos haud sanus huiusmodi neque flammis, neque gladiis agimus aduersus Catholicos, ne obseruetur ista lex aduersus nos, ne mos iste admittatur. Itane boni viri? & quibuscum putatis vobis esse rem? cum vestri similibus forsitan stultis & imperitis? An non Lutherus anno millesimo quingentesimo decimo nono, referente Sleidano hæretico, scripsit ad Leonem Decimum, se quidem erga Romanam Ecclesiam, & ipsum quoque Romanum Pontificem sic esse affectam, ut nihil in eam moliri cogitet, tantam enim eius Ecclesie potestatem esse, ut præter vnum Christum in rebus humanis nihil ea sit excellentius, & se coactum ab aduersariis quodammodo parum reuerenter illam atque dignè tractasse, velle autem commonefacere populum, ne suum imiteretur exemplum: deinde anno sequenti VVittembergæ exussit iuris Pontificij libros, & scripsit editis hortatus est omnes principes, ut armis omnibus Pontificem & Cardinales oppugnarent, & in eorum sanguine manus lauarent suas? Qualis verò fuerit Calvinus ex Apologia Francisci Balduini colligitur: fuerat enim consiliarius intimus istius hominis mansueti, qui cum anno 1562. in Regem Galliarum, fratres eius, Catholicosque omnes atrocissimam conspirationem texuisset, ex illo nihil vnquam quietis in Gallia fuit, omnia ad miserissimam vastita-

tem

rem adducta. An non idem flammis Geneuæ adiudicauit Michaëlem Seruetum & Valentinum? & qui minus isti hæretici, quam Calvinus, qui scelera omnia à Deo perfici tradit?

Vultis esse, ô Protestantes, mansueti in eos quos hæreticos existimatis, instar Pontificum Romanorum? Audite verò, necesse est vos permanere annos mille ducentos, & ferro non agere aduersus eos, qui hæretici à vobis nominantur, tot annos enim Romani Pontifices abstinerunt à permittenda hæreticorum cæde. neque recedere ab hoc spiritu mansuetudinis, etiam si viginti septem è successoribus Caluini & Lutheri, aut aliorum principum hæresum vestrarum trucidentur, tot enim Pontifices Romani ab impiis sunt interfecti. Persistere adhuc in eadem clementia, quamuis Ariani, ut Constantius, Valens, Ostrogorthique, Visigothi, & Vandali Reges, quamuis Eutyriani, ut Zenon, Anastasius, Iustinianus, licet Monothelitæ, qualis Heraclius, Constans, Iustinianus, etiam si Iconomachi, veluti Philippicus, Leo, Copronymus, & eorum nonnulli successores, vos ad mortem quærant, ut Romani Pontifices variis modis per istos hæreticos Imperatores sunt quæsi, exagitati, & oppressi, neque arma vnquam sumpsere, nisi ad suam suarumque rerum prorsus necessariam tuitionem, nunquam hæreticos flammis adiudicauerunt, aut morti alicui, ubi quietè illi degebant, neque bella mouebant, nisi post annos mille ducentos, quo tempore visum diuinæ sapientie, qua regitur Ecclesia Catholica, veluti furiosos esse, qui aduersarentur religioni receptæ per tot annorum sæcula à sanctissimis & antiquissimis quibusque patribus, quorum seriem Magdeburgenses ipsi texunt, ac proinde constringendos, ac nisi desinant insanire, tolendos è terra. Quantum discrimen igitur inter vestram clementiam & clementiam Pontificis Romani? potestisne inire rationem? Vos vix exacto decennio in cedes Catholicorum erumpitis, Catholici vix post annos mille ducentos. Atqui hoc spatium maius illo partibus centum viginti.

Sed nondum ratio bene inita. Licet enim clementie attribuat, si quis diu poenam differt in reos, ut resipiscant, & agnoscant suum scelus, & ideo maximæ fuerit mansuetudinis in Ecclesia Catholica decretum mortis, vltimique supplicij in hæreticos tamdiu distulisse, quod non est in Protestantibus: attamen causa est, quæ potissimum mansuetudi-

XII.  
Clementia  
Pontificum  
Romanorum  
in hostes  
suos.



nem commendat: si quis enim parceret aliquibus, quod illi abducti essent in errorem à sanctissimis viris, plurimorumque sapientissimorum ex omni natione vnanimi per omne tempus consensu, miraculorum testificatione, iure iste esset clemens: humanitatem exuisset, si quis huiusmodi hominibus haud ignosceret. Nam quis istis fidem non haberet? At, ô miseri Protestantes, vos non huiusmodi estis testimonio virorum Magdeburgensium, etiam Caluini, ut signo de antiqua fide ostendimus: vos inquam non estis, qui antiquitati credatis, miraculis consignata, à sapientissimorum virorum consensu vnanimi confirmata: nos sumus huiusmodi: igitur exiistis humanitatem, qui in nos arma sumitis, etiam si laboreremur, digni essemus venia. Vos non ita. Quin contra digni estis omni poena: contrarius enim contraria debentur. Hi, quod hæc pro se habeant, excusandi. Vos igitur, qui non habetis, nullo modo. Duo diximus per Magdeburgenses suis centuriis probata, quæ faciunt ut Ecclesiæ poena in Catholicos sancita clementiæ sit plena: primum tot sæculorum decursus, secundum testificatio miraculis comprobata sapientissimorum ac sanctissimorum virorum in vnam doctrinam tot sæculis conspirantium. Nunc aliud adijciamus, quod hæreticis haud conuenit, ut videant omnes Ecclesiæ clementiam summam. Non solet plerunque Ecclesia flammis mortivè adiudicare illos, qui inter hæreses enutriti sunt, & quorum maiores hæretici fuere, ut Orientalibus contingit, maxime si isti rudes sint, & nihil hæreticum moliantur, aut dicant. At si quis professus est fidem Catholicam, mox ab ea desciscat, aut eos secleretur, qui desciverint haud ita pridem, iudicat hos dignos ultimo supplicio, quippe qui fidem Ecclesiæ datam violarint, quod prioribus haud contingit. Calvinus igitur, Lutherus, Melanchthon, & reliqui Protestantes fidei suæ sunt proditores. Nam nostræ professi sunt, Ecclesiæ ac præpositis eius se obstrinxerunt publica professione, eadem prædicando, & sectando, quæ nos: dein verò fidem veluti transfugæ fregere haud ita pridem, atque id etià certissimo sciunt quicumque illis adhærent. Nos autem contra profus.

Quocirca videas adhuc nullo iure suo per Caluinum Genevæ combustum fuisse Michaëlem Seruetum, & a Bernensibus Valentinum Gentilem, à Basiliensibus Dandum Georgium, & ab aliis Protestantibus alios veluti hæreticos. Nam quamvis verè hæretici essent, atque ob id combu-

rendi, tamen non minus Protestantes ceteri erant istis hæretici, quam isti reliquis Protestantibus: omnes in eadem causa: omnes descivere ab Ecclesia Dei, cui soli ius in hæreticos: ab his non nisi per eam ius est vexandi hæreticos: & puniendi. Ex his etiam constat Ecclesiæ Synagoga longe mitiorem. Iudæis namque lex erat, ab ipsius Synagogæ exordio, ut hæretici lapidibus obruerentur, aut alioquin interficerentur, at Ecclesiæ non nisi post duodecim sæcula. Hinc etiam mansuetior Ecclesia gentibus, quibus cum nulla foret religio constans, cur Christianam potius, quæ à gentium sectis dissentiebat, sicut illæ inter se omnes, quarum nulli stabilitas, sanctitas, & miraculorum testificatio tot annis contingebat, quam reliquas vexabant? positemò quantum ad hæreticos poenamque ab Ecclesia ipsis inflatam dicimus de iudicio aliquo illorum contra eos ipsam decerni. Nam principes eorum, siue hæresarchæ, fuere aliquando in Ecclesia nostra, & iudicarunt eos veluti hæreticos puniendos, & comburendos, qui discrepabant ab Ecclesia nostra: ergo huiusmodi multa de sententia ipsorum ipsis contingit: hoc est enim, quod ait Paulus ad Titum: *Proprio iudicio hæreticos condemnatos.* Sed, ut finem faciamus, quanta sit hæreticorum feritas, ut inde mansuetudo Ecclesiæ dignosci possit, non modò ex his, quæ adduximus, aperte inspicitur, sed ex atrocissimis tormentis, quibus Catholicos crudelissimè supra omnem humanam fidem & opinionem torquent. Catholici ob prædictas tres causas puniunt hæreticos necessariò, & iustissimè in virga ad illos veniunt: Principes, qui non sine causa gladium portant, & ministri ad vindictam malorum sunt, inquit Paulus, ad id accersunt: sed satis habent eos flammis dare, ut prætinus vitam ponant. At hæretici incredibile est quanta vantur dicitate in excogitandis & adhibendis in Catholicos cruciamentis, ita ut non modò superent atrocissima illa antiquorum adversus præcos martyres tormenta, sed omnia humani animi quamvis profus efferrati cogitata, quod è signo de summa patientia Catholicorum liquidissimo apparet. Qua in re Cornelij Taciti recordor, qui testatur gentes olim Christiano cultui inimicissimas, quamvis Christianos omni dignos poena iudicarent, veluti flagitiosos ab ipsis existimatos, tamen miseratione commotas, cum vidissent in eos Neronem sequi. Atqui Protestantes nostræ ætatis superant non modò

immanitate gentes illas, quando nulla illos misericordia tantillum tangit, sed omnium totius aui mortalium crudelissimum Neronem: qui collegerunt omnia inuenta quorumque atrocissimorum hominum, multa insuper addiderunt, quod igno prædicto aperitur, ut in Catholicos sæuirent: quocirca compacti videntur, veluti portentosa bestia, ex omnium crudelissimorum hominum, belluarumque atrocissimarum immanissima feritate.

## SIGNVM QVADRAGESIMVM OCTAVVM.

### Castitas.

*In Ecclesia Dei necesse est vt adsint viri casti, per quos Gentes ad Christi cultam traducantur, & qui Christi ipsius exemplo illabatam virginitatem seruent, aut instar Mariae, & Iosephi virgines in matrimonio persistant, quod est in Ecclesia nostra, secus in factionibus hæreticorum.*

### C A P. VII.

**Q**uæcunque animalia videntur omnium castissima, ut apis: elephas, delphinus, ea maxime participant diuinitatis effectus, prudentissimaque apparent, sic inter hominum cætus illis diuinitas adest, qui castitatis sunt amantiore: sed tamen multi reputantur casti, reuera autem non sunt, quamuis ab hominibus habeantur. Quocirca Deus, qui veritatem dignosci & coli cupit, pollicitus est se ostensurum, qui sint huiusmodi re ipsa. Idque nõ aliam ob causam, nisi vt appareat inter hæreticos non existare veram castitatem, sed fucatam. Audiamus Isaiam, qui sic inducit Deum loquentem: *Non dicat eunuchus, ego lignum aridum: quia hæc dicit Dominus eunuchis, qui custodierint sabbatha mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum.* Igitur sunt eunuchi, qui se scilicet perpetuo castitatis vinculo obligarint, omnemque sibi procreandæ sobolis actum præcluserint, & tamen sabbatha diuina festa nimirum non custodiant, neque eligant quæ vult Deus, neque teneant eius fœdus. Addit deinde idem Deus signum, quo

eunuchi.

Isai. 56.

eunuchi, de quibus loquitur, internosci possint, & ait: *Dabo in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius, à filiis & filiabus nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit, & filios aduenæ, qui adherent Domino, vt colant eum, & diligant nomen eius, vt sint eis in seruos.* Hæc Deus, è quibus habemus eunuchos, de quibus agit, fore præstantiores cunctis Christianis nomine ac re in occulto, & in aperto. Nam cum dicit: *Dabo eis locum, & nomen melius, à filiis & filiabus,* ostendit fore, vt omnibus Dei filiis, quales sunt Christiani, præcellant nomine, & loco, verbo nimirum, & re, cum verò addit: *In domo mea, & in muris meis,* innuit id futurum, & in occulto, & in publico, vel vt Chaldæus interpres reddidit in omni terra diuinæ maiestatis. At cum postremò subijcit, daturum se, vt seruiat ipsi aduenarum filij, indicat futurum, vt liberi eorum, qui Christi cultum nuper amplexi fuerint, maximo honore castos hosce prosequantur, quali scilicet serui dominos suos. Certissimum porrò est in Ecclesia Catholica Principem locum tenere sacros homines, in quibus Episcopi, Pontifex summus, religiosique omnes. Idque reuera solummodò in Ecclesia nostra contingit, vt est à nobis loco suo demonstratum. Prædicti porrò omnes castitatem profiterentur: quamuis ex his aliqui interdum labantur: sed alicuius crimen, neque cæteris omnibus, neque vniuersitati afferre potest vllum nocumentum. Sicut Indæ flagitium nihil obesse dicemus Apostolorum sanctissimæ societati. Similiter Ecclesiæ nostræ solum contingit, vt aduenarum filij, eorum scilicet, qui ad cultum Christi in dies adueniunt, viros nostros sacris addictos in honore maximo habeant. Hæreticis enim negatum semper est diuinitus, vt gentes vllas ad Christi cultum perducant. Idcirco eunuchos ipsorum respicere hoc oraculum nequaquam potest. Inquirendum porrò nobis est, qua de causa dixerit Deus hosce honores, quibus serui dominos prosequi solent, ab aduenarum filiis tribuendos eunuchis suis. An non etiam & cæteris Christianis? An non ab aduenis ipsis? Proculdubio res ipsa testatur, & ex historiis apertissime dignoscitur reuerentiam præstari longè maiorem religiosi à recentibus Christianis, quam veteribus. Sicut etiam videmus cunctas res paulatim labefactari, concidere, ac perire: & ideo opus esse vt renouentur. Sic accidit in bonis moribus, ac sanctionibus sacris, vt antiquentur, & quomammodo euanescant, nisi restaurentur: quamuis accedat

kk 5

&



& illud euentu verissimo comprobatur, qui proficiscan-  
tur in longinquas regiones, vt ad Christi nomen exteros  
populos perducant, ij proposita nulla vilitate, nullo com-  
modo, nullo honore ducuntur: adeunt enim certissima  
pericula omnium rerum penuria conficiuntur & singulis  
horis vitam morti apertissime obijciunt, & cum Christiana  
religio longissime rejiciat à se cunctas delicias & illece-  
bras: adque prædicent illi, ac præliet: alioquin fides illis nul-  
la haberetur: fit inde vt maximo in honore habeantur,  
cunctique suas opes in vsus sacros largissime effundant,  
certent inter se de amplissimis honoribus in eos con-  
rendis. Atque hic status, de quo canit Isaias. Accidit dein-  
de, vt confirmata religione homines inhient diuitis illis,  
neque accedant eo animo ad sacra mania, quo par esset.  
Hinc aditus latissimus aperitur ambitioni, luxui, & aliis fla-  
gitiis, quæ non est opus recensere. Quocirca vix fieri po-  
rest, vt sacris hominibus ac religiosis honor debitus exi-  
beat. Aduenæ porro non videntur tanto honore, quo  
filij ipsorum eunuchos Christianos amplecti ea de causa,  
quod plus tribui soleat confirmatis rebus, quam adolescen-  
tibus: sicuti reuera plus est in rebus corroboratis, quam iis,  
quæ suam nondum maturitatem sunt nactæ. Exemplis id  
fit apertissimum, rerumque contingentium euentis quoti-  
dianis. Sed vt ad propositum redeamus, liquidò patet hoc  
oraculum palàm facere eunuchos hæreticorum, non esse  
Dei eunuchos, sed dæmonum, neque apud illos esse,  
quam Deus exigit castitatem, quando neque illi villos ha-  
beant aduenas, vel filios aduenarum, quos ad Christi cul-  
tum perducant, vt ostendimus suo loco. Tanta porro re-  
uerentia à recentibus Christianis est habita religionis vi-  
ris, vt eos in cælum numero reputant, mortuorumque  
summo sint cultu prosecuti. Nam qui sunt alibi à nobis  
longo ordine enumerati, quod Catholicam doctrinam  
propagarint inter gentes, in sanctos relati sunt, & quam-  
uis in toto orbe Christiano debitores sint meriti honores:  
maiores tamen plerumque apud eos, quibus auctores fue-  
runt cognoscendæ veritatis. Sicuti nostris temporibus  
contigit Francisco Xauerio in Indiis: cuius corpus Gæ-  
summo apud vniuersos est in honore: cæterisque, qui in  
illas oras amplificandæ religionis causa adnauigant: qui licet  
ab hostibus Christi multa perperiantur, à Christianis  
tamen & eorum filijs mirifice coluntur, quasi parentes, a

quos

quos in lucem fuerint editi, eruntque è tenebris impiarum  
superstitionum. Et quod his contingit, vsu venit etiam in  
omnibus, qui propagandæ apud alios religionis auctores  
fuerunt, vt è vitis eorum rebûsque gestis constare potest.  
Quam verò despecti sint Orientales monachi reuera, &  
Episcopi à suis Imperatoribus, ne singula persequamur,  
quibus potest cognoscere ex iis, quæ retulimus vbi est  
actum de fidei confirmatione, & apparet è scriptis Grego-  
ræ & Chonatar. Sed quoniam cuiusuis naturæ potestas è  
summo, ad quod pertingit, diiudicatur, & tantum dicitur,  
quantum est id, quò ad extremum peruenit: vt apertissi-  
mè sciamus supremam castitatem florere in Ecclesia Ca-  
tholica, producemus triplicis generis exempla illustrissi-  
ma, è quibus liquidò patebit id, quod asseueramus. Ac pri-  
mo loco fuerunt è nostris, qui seruauerunt vsque ad extre-  
mum vitam illibatam virginitatem corporis, ac mentis: quam-  
uis multis eos insidiis dæmon capere, & in laqueos impu-  
ritatis inducere sit conatus. Atque hi fuere non obscuro  
loco positi, vt cuius mentiri de illis fas fuerit, sed in om-  
nium conspectu, quasi in eminentissimo teatro collocati,  
ita vt perspicui ab hominibus non modò actiones eorum,  
dictaque, sed & cogitationes eorum se foras aliquando  
dare, & in apertum produci fuerit necesse. Atque hæc omit-  
timus antiqua, omittimus fœminas. De priscis enim nulla  
nobis disceptatio, vel hæsitatio: sed de iis, qui hæreses  
nunc furentes quandoque oppugnarunt, vel oppugnassent  
propter clarissimas eorum contestationes, quibus palàm  
cunctis fieri posset, ipsos à nobis sentire. Fœminas etiam,  
quæ innumeræ sunt, missas facimus, quòd illarum domibus  
inclusarum vel monasterijs, virginitatis amittendæ pericula  
non ita magna adijisse videri possent. Anno igitur millesimo  
quingentesimo quinquagesimo secundo decessit, vt  
diximus, Franciscus Xauerius, qui mirum quanta terra-  
rum spatia obierit, quot in locis sit versatus, quot homi-  
num millibus domesticè sit vsus quotidie cum illis ver-  
ba faciens & tractans, & nihilominus virgo migravit è  
vita. Mentimur, dices. Cur autem non idem de Ignatio  
Loiola affirmamus, de quo Catholici ipsi memoriæ pro-  
dunt, à labe libidinis, antequam Deo se peritus dederet,  
intactum non fuisse? An non par erat Franciscum Xau-  
erium talem diuinitus virtutem sortiri, quem Deus elegerat  
ad tot ac tanta? Nemo namque Christianorum tot tra-

Primus ad-  
mirandæ ca-  
stitatis gra-  
dus.

etus

ctus maior ac terræ pro Christi religione disseminanda peragant, quot Xaverius. Tanta præstiturum decebat esse tantum. Anno millesimo quingentesimo septimo obiit Franciscus Paulanus nonagenarius, & in tam longa ætate nullo se obscenitatis crimine, siue corpus spectes, siue animum, commaculavit. Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono, euolavit ad superos Antoninus Archiepiscopus Florentinus septuagesimo ætatis, integerrimus candidæ virginitatis suæ custos. Anno millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto Iacobus Picenus ex ordine Sancti Francisci, cuius vitam versibus elegantissimis depinxit Iacobus Sannazarius, & eius nomen celeberrimū fuit ob admirabiles conciones in Italia, Germania Boscina, Bohemia, Hūgaria, Polonia, & Dalmatia, è terris in cælum virgo migravit. Anno millesimo quadringentesimo decimo octavo Vincētius Fererius & ipse virgo est defunctus. Atque eadem virtute excelluerunt, qui ante hos vixere, Nicolaus Tolentinus, Ludouicus Caroli Sicilia Regis filius Episcopus Thololanus, Ambrosius Senensis, Thomas Episcopus Herefordiensis, Thomas Aquinas, Petrus Martyr, Franciscus Assisias, Dominicus Hispanus, Bernardus Clareuallensis, Godefredus Episcopus Ambianensis, Venceslaus Bohemiarum Rex, aliiq; innumeri, quos esset longum referre. Atq; hi sunt primi ordinis viri, qui virginitatem conluerunt. His succedant, qui aliquo malè affecti morbi genere, poterant, si quibusdam medicis audissent, coniugem sibi adsciscere, ac virginitate amissa vitam seruare, & tamē huic illam prætulere. Huiusmodi fuit ætate nostra integerrimus ille Cardinalis Robertus è familia Nobilium, qui nondum sacris erat ordinibus initiatus, & multo ante ipsum Iacobus à Calixto III. creatus Cardinalis Portugalliarum Regis filius, qui Florentiæ sepultus iacet in S. Miniati, cum hoc epitaphio:

*Regia stirps, Iacobus nomen, Lusitana propago,  
Insignis forma, summa pudicitia,  
Cardineus titulus, morum nitor, optima vita,  
Ista fuere mihi, mors iuuenem rapuit.*

Sic igitur Cardinaliū collegium veluti viros habuit in omni virtutum genere eminentissimos, ita & in castitate, neq; enim facile reperies vllum clericorum secularium, quibus duo tales adfuerint vnquam. Fuit etiam talis, teste Angelo Politiano, Michaël Verinus genere Hispanus, cuius ex-

Secundus  
gradus.

stant disticha nonnulla de grauibus rebus, lepide, & eleganter scripta. Denique Cazimirus Cazimiri Polonorum Regis filius, medicis coningium concubitumque suadentibus, si vellet esse sanus, mori maluit, quam commaculari, vt Cromerius testatur. Sed quod omnem superat admirationem, fuere qui matrimonij vinculo obstricti, quamuis omnia haberent propofita voluptatis incitamenta, virginitatem tamen vnà cum suis vxoribus immaculatam conseruarunt vsq; ad extremum vitæ, neq; hi vulgares viri, ræminæve fuerunt, sed Reges, ac Principes. Tales fuere Angliæ Rex Eduardus, & eius coniux, obiit ille anno millesimo sexagesimo sexto: Chunegundis Imperatrix, & Henricus Primus Augustus, qui florere post annū millesimū, Ediltrudis Angliæ Regina, quæ tribus nupta viris virgo semper permansit, claruit per annum septingentesimum, Emericus Stephani Hgarorū Regis filius Sclauoniæ Dux vnà cum sua coniuge sub annū millesimum decimū Cinge, siue Chunegundis Poloniæ Regina cum viro suo Boleslao Pudico nullius vnquam concubitum experta, post obitum mariti distributis in vsus egenorum, cultumq; diuinum cunctis opibus, in monasterium se abstrudens annos duodecim vitam durissimā traduxit, & innumeris post obitum miraculis est nobilitata, vt Cromerius est auctor post Duglossum. Anno millesimo ducentesimo nonagesimo primo Catharina Sueca regio genere orta, vnà cū suo viro, vt Volaterranus tradit lib. 22. Petrus Vrseolus Venetorum Dux idem præstitit, auctore eodem lib. 4. Denique Alphonsus Secundus Castellæ Rex, qui miraculis est illustratus vnà cum suprascriptis, vt idem testatur lib. 2. Eleazarus Ariani Comes, & eius vxor Delphina sub annū millesimum trecentiesimum quadagesimum floruerūt, & eadem virtutis nobilissimæ laude excelluerunt. Atq; hi sanè fuerunt similes Iosepho, & Mariæ, qui in mediis illecebris intacti, illæq; in mediis flammis admirabiliter perfluerunt, Christi candidissimam virginitatem secuti, atque imitati. Pulcheria Theodosij Iunioris soror, & Marciani Imperatoris coniux idem consecuta est olim diuinitus virgo omnium virtutum celestium donis ornatissima. Sed habent ne hæretici, siue Græci, ex quo discesserunt à nobis, siue Protestantes, aliquid huiusmodi sibi calitus datum? Habet antiquitas tota, quam nonnulli ineptissimi interdum comparare Christianis rebus audent, aliquid, quod integritate

Lib. 9. rer.  
Polon.  
Tertius gra-  
dus.

Lib. 10.



tantam possit adumbrare? Vbi igitur Christus? Vbi Ecclesia Christi? an non vbi Christus propriae virginitatis exempla spectanda proponit? Vbi sunt, qui sequuntur, ut ait Ioannes, agnum quocumque ierit? Talis credo est Lutherus protestantium Princeps, qui fidem Deo datam, qua castitatem perpetuò voverat, impiè violavit, & Catharinam, quæ similiter eidem se voto obstrinxerat, uxorem duxit, & plurimis, ut tantum facinus auderent, auctor fuit, homo scilicet Christi perfectissimus imitator. Idem præterea asseruit, ac scriptum reliquit, posse ancillam vocari ad concubitum à marito, cuius vxor renuit venire: & quæ non possit è viro suo prolem suscipere, illo viuente bene facere, si clam cum leuiro, seu fratre viri sui coëat, ut filios gignat. Atque hæc admirabilis pudicitia Protestantium nostrorum Quales porro sint Hæretici è Græcis ostendemus, vbi agemus de impunitate hæreticorum Regum, quamuis cuncti sciât, sacerdotes eorum non modò uxores habere in matrimonio, sed cum pueros erudiât pessimè audire, ob illos apud omnes. Laici verò qui vocantur, ex quavis vel leui causa faciunt diuortium, vbi libido eos ceperit. Ut res sit, cum quiduis quale sit apertissimè dignoscatur è summo ad quod peruenire potest, non enim possumus aliquid supra id quod sumus, Ecclesia verò nostra ad hoc pudicitia & virginitatis culmen, quod retulimus, peruenire, hinc fiet maiorem proculdubio inter nos esse castitatem, cuius lōge maximi fructus existant, cum factionum contrariarū nullo modo similes vlli aliquando apparuisse videantur. Et sane conuenit hæreticos esse impudicos, quippe qui sint ad mala acuri, & sagaces, ad bona verò segnes, & hebetes, sic inter animantia quæ sunt ingeniosiora, & quodammodo prudentiora, videas etiam castitatis amantissima. Ferunt apes nunquam coire, & castitatem perpetuam seruare, quod Aristoteles auctor grauissimus scribit, aliiq̄e multi tradunt. Eadem virginibus puellis gaudere dicuntur, abominari meretrices, qui cunctos vnguētis delibutos. Hæc igitur volucrum sapientissima. Inter quadrupes fert elephas sapientia primas. Hic non nisi certis diebus, & in solitudine coit, vbi coierit, quasi pudeat eum facti, occulit se, mox abluir, quasi sordes contraxerit, & abstinet à prægnantibus. Inter elephantes adulteria, nulla ob amores certamina, quamuis ardentissimè ament, & in his homines, mulieriq̄e formosas, ut Plinius exemplis auctorum veracium probat.

Delphinus,

Delphinus, quantum potuit obseruari, est aquatiliū prudentissimus, hominibq̄; amantissimus, quod & Aristoteles scripturam verò non nisi certo tempore coit, nã & certo tempore parit: agit coniugia, suoq̄; mari sua femina, ut Plinius testatur. Quæ sane omnia certissimo sunt argumento diuinitatis effectus iis maximè communicari, qui castitati maximè sunt addicti, cumq̄; sint huiusmodi Catholici, ut hoc signo apparet, contra verò hæretici, ut tum hoc, tum signo de impura hæreticorum vita constat, necessariò colligitur, & concluditur, inter nos esse diuinitatem, longissime abesse ab illis, qui sunt à nobis alieni.

*Ostenditur rectè constitutum, ut ordinibus sacris initiati castitatem seruent.*

## CAP. VIII.

Rectè igitur de Christi sententia fuit ab Apostolis institutum, ut qui sacros ordines acciperent, ij coniugibus non essent alligati, sic enim testatur Concilium Carthaginense secundum canone secundo his verbis: *Omni- bus placet, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui sacramento contracti sunt, pudicitia custodes etiam ab vxoribus se abstineant: ut quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruaui antiquitas, nos quoque custodiamus.* Hæc illud Concilium, quod habitum fuit circiter annum trecentessimum octuagesimum nonum, viuē- tibus Ambrosio, Hieronymo, Augustino, Basilio, Nazianzeno, & Ecclesie celeberrimis ac sanctissimis viris. Nam si Apostolus cap. 7. epist. 1. ad Corinthios iubet coniuges abstinere à concubitu ad tempus, ut orationi vacent, sacrati certe viri, ad quos est præcipue dictum, Sine intermissione orate, & Oportet semper orare, & nunquam deficere, semper ab omni coitu abstinere, ut in hac ipsa quaestione argumentantur Orig. hom. 23. in Num. Epiphanius in hæresi Catharorum, Hieronymus aduersus Iouinianum lib. 1. & in cap. 1. epist. ad Titum. Quocirca Paulus idē ibidem iubet Episcopum esse sobrium, & continentem: quod ait Sobrium, Græcè est σώφρων, quod significat etiam, te- ste Hieronymo, castum: quod addit, Continentem, vult etiam ab omni re vxoria longè esse, ut idem Hieronymus adnotauit. Hinc vniuersum præcipit epist. 2. ad Timoth. c. 1. *Nemo militans Deo negotijs se implicet secularibus.* At nihil est,

quod

Animalia  
casta inge-  
niosiora cū-  
ctis.  
Lib. 3. de ge-  
ner. animalium.  
c. 10.  
Arist. li. 5. de  
hist. animalium  
c. 14. c. 2. & l.  
9. c. 46.

Plin. l. 8. ca. 5.  
Arist. l. 9. ca.  
48. de hist.  
animal.  
Plin. l. 9. c. 8.

quod magis, & quidem necessariò negotiis implicet secularibus, quàm coniugium, nota namq; excusatio illius non venientis in Euangelio Lucæ cap. 14. ac dicentis: *Vxorem duxi.* Apertissimèq; Apostolus idem scribit 1. Corinth. ca. 8. *Qui sine vxore est, sollicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori, & diuisus est.* Hæc Apostolus. Quomodo igitur permittet viros sacros rebus vxoriis indulgere, aut illis se implicare? Ex Apostolico est itaque instituto consono menti ipsius Christi, vt viri sacri vxores non attingat, quales subdiaconi, diaconi, & sacerdotes. Nã tales fuere non modo Apostoli, sed & discipuli septuaginta duo, & ipsi diaconi, quorũ quicunq; coniuges habuerunt, haud leguntur accessisse ad illas, aut rem cum illis habuisse, ex quo se deuouerunt ministeriis diuinis. Huius consuetudinis ac legis meminere Origenes hom. 23. in Num. Cyprianus toto libro de singula clericorum. Nam quod in extremo ait. Vt si quis habet coniugem sic habeat, vt nulla ancilla intersit, loquitur de coniuge, quæ & ipsa continentiam vouerit, vt è toto libro constat, & hoc idem statuit Concilium Arelatense II. cap. 3. Idem scribit Eusebius lib. 1. demon. Euang. cap. 9. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. vlt. & epist. 81. ad Ecclesiam Vercellensem. Nyssenus lib. de virginitate, cap. 2. Cyrillus catech. 12. Basilus epist. ad Gregorium presbyterum, Hieronymus contra Vigilantium in principio, Epiphanius ad finem operis contra hæreses, & hæresi 59. Chrysostomus homil. 2. de patientia Iob. Augustinus lib. 2. de adulter. coniugiis c. 20. Adde his antiquissima quæq; Concilia, Ancyranum can. 10. Neocæsariense c. 1. Nicænum I. can. 3. Arelatense can. 2. Turonense I. can. 1. & 2. cum plurimis aliis seq. quæ sigillatim recensere non est operis instituti.

Iam quæ aduersus Nicenæ Synodi canonem proferuntur à quibusdam, confutauimus supra signo de sanctionibus vniuersalium Conciliorum, similiter & quæ è Concilio Gangrési adduci possent. Quod verò pertinet ad canones nonnullos, qui quasi sint Concilij sexti generalis in Trullo dicuntur editi, clarissimum est nullos in sexto Concilio fuisse scriptos ac decretos, vt testatur septima Synodus aëtionè 4. & 5. & qui nomine sextæ Synodi habentur, 1) confecti fuerunt ab aliquot Episcopis in palatio Iustiniani Secundi, quod Trullum dicebatur, & ob id illi Trullan.

dicti, quorum conciliabulum fuit extratum, vt Beda vocat libro de sex aratibus in Iustiniano, ac reprobatum fuit, quod Paulus Diaconus etiam testatur lib. 8. cap. 9.

Honorabile est igitur coniugium, neque vlli prohibetur, nisi quis illud sibi prohibuerit, accedens ad ordines sacros, quibus qui se adstringit, à vinculis matrimonij debet esse expeditus, quòd si quis putans fore, vt castus sit, alligauit se illis, viã, qua castus esse Dei benignitate possit ineat, quæ cunctis, vt experimur, est aperta, quod in preposito dicunt Tertull lib. de monoga. Nazian. orat. 31. Basilus lib. de virgin. Chrysosto. & Hieronymus cap. 19. Matthæi, August. lib. 6. confess. cap. 11.

Atqui, dicunt impij & impuri, multos videmus exoriri abulis ex huiusmodi obligatione castitatis seruãda. Haud diffitemur. Sed multo plures ac grauiores nascerentur, nisi adesset obligatio huiusmodi sapientissimè ab Apostolis inducta, neq; tamen libido effrenatorum minueretur, vt in hæreticis Græcorum & Protestantibus ipsis videmus, qui quidem fatentur luxuriam fines omnes excessisse inter eos, ex quo Lutherus emerfit, quod signo de impuritate aperuimus. Quod si res propter abusus aliquos tollendæ forent, necesse esset tollere totum mundum, & res singulas, quæ in eo sunt, quibus maximam mortalium partem plerumq; abuti certissimò videmus, quin ipsam tolli deberet Euangelium, sacramenta ipsa, quibus plurimi abutuntur, vt aiebat ad hoc propositum Nazianzenus oratione in Basilium: sed, vt video, hæretici, cum sint ipsi feris efferationes nos belluis facere inferiores volant, è quibus quæ sunt magis excellentes, virginitatem, castitatemque maximè amplectuntur, & colunt.

## SIGNVM QVADRAGESIMVM NONVM.

### Humilitas.

*Cum maxima humilitas necesse sit, vt emineat in Ecclesia Dei, illa verò inter nostros potissimum resplendeat, hinc fit nos esse ex Ecclesia Dei, nullo verò modo alienos à nobis.*



## CAP. IX.

Matth. 11.

1. Petr. 5.

Philip. 2.

Luc. 1.

**D**iscite à me, inquit Christus, quia mitis sum, & humilis corde. Est igitur Christi præcipuus discipulus, qui scatur humilitatem. Quocirca bene Petrus nos monet, ut inuicem humilitatem inuicem inuenimus, & Paulus, ut in humilitate superiores inuicem arbitremur. Disperdit enim Deus superbos, & humiles exaltat, inquit Virgo sanctissima. Hinc tot ac tantæ laudes à nostris scriptoribus huic virtuti datæ, quas, quòd nemo non sciat, duximus omittendas. Illud solum videamus, quàm fuerint Catholici in hac virtute, quæ facit ut nos haud iudicemus honoribus dignos, nec tamen facit ut nos decernamus indignos, si quidem digni cunctis pro re præsentis examinatis reuera simus, quamuis aliqua re inspecta nos impellit, ut nos cõstituemus indignos, ut signo de magnitudine animi à nobis est explicatum. Aggrediamur itaque propositæ rei veritatem, Ac primum sit illud omnibus Catholicis commune, ex quo manifestissimè concludendum, nos omnium esse humillimos. Suprema nostri pars, quæ cuncta moderatur, & à qua cuncta humana pendent, est intellectus. Huius est munus assentiri obiectis cogitatis tanquam veris, vel ab iis dissentire, tanquam falsis. Hinc cuncta nostra emanant: nihil enim volumus, nihil proflus mouemus, nisi prius aliquid ponatur, cui dederimus assensum. Ac maximi sine dubiò facimus illos, maximòque honore afficimus, quos existimamus dignos, quibus intellectus noster credat: his namque ut apparet, omnia tribuimus. Quòd si quis est huiusmodi, ut sibi soli credat, aut credere crediq; velit, vel interpretandis scripturis, vel aliis in rebus, is omnium superbissimus, contra verò, qui nihil sibi hac in re arrogabit, nihil credi, credereve sibi velit, sed aliis. Atqui Catholici omnes sunt huiusmodi, ut singuli ex illis nihil sibi credant, cuncta deferant Ecclesiæ Catholicæ, totique vniuersitati, contra verò hæretici, ut abundè secundo libro ad finem, & principio tertij, primòque signo explicauimus. ergo hæretici omnes, & alieni à nobis arrogantissimi, nos humillimi omnium. Inter nos enim neque summus ipse Pontifex potest pro veris habere, quæ inciderint ipsi in animum, sed necesse habet stare iis, quæ vniuersitas Ecclesiæ Catholicæ pro indubitaris habet, vel antiqua & priora consilia vniuersalia statuerunt, aut etiam summi Pontifices ante ipsum decreuerunt, in iis, quæ sunt æternæ ve-

TIT. 12.

ritatis, ac sui natura variari non possunt. Atq; hoc est illud quod aiebat Paulus, Catholicos esse consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, Hæreticæ omnes descuerunt ab hac intellectus, ac proinde omnium rerum nostrorum humilitate, quippe qui in explicandis vel diuinis libris, vel decretis, à totius Ecclesiæ consensu vnanimi se auulserunt, secuti sua sensa, ac propterea sunt arrogantissimi tum ipsi, tum qui eos sequuntur, quod signo de auditu fidei & antiquitate apparet. Huic succedit aliud argumentum. Agnoscere namq; & fateri sua crimina est animi ingenui, modesti, & humilis. Catholicis porro singulis est lex, à qua discere est religio, ut saltè singulis annis graua quæuis delicta sacerdoti confiteantur, veniamq; precantur, statuant decretis Ecclesiæ totius ex animo parere, illiq; se subiicere. Sic itaq; duplex hæc humilitatis est munus, primum sua crimina speciatim dicere, secundum statuere animo mandatis Ecclesiæ vniuersis obtemperare. Hoc namq; honoris supremam, iussis alicuius obedire in omnibus hoc vinculum ligat omnes Reges, Imperatores, Papas. Hæretici se ab illo exsoluerunt, primo abrupto, à quo pendebant hæc duo. Hinc factum, quod ostendimus latissimè signo de intestinis hæreticorum & hostium cædibus, ut hæretici propter adipiscenda regna, & principatus, omnium maximè seuerint inter se, nullis consanguineis ignouerint, & ab eorum cæde nihil se temperauerint, idèraque ostendimus de successione omnium propè regnorum, quæ fuerint illustria, & à nostra religione aliena, signo de pietate, conculimusque nostra cum alienis signo de felici & glorioso exitu Catholicorum Regum. E quibus sanè apparebit certissimò, quicunque abhorreant ab Ecclesia Dei, abripi illos violentissimo ambitionis æstu longè ab humilitatis & omnium virtutum tranquillissima statione, nostros verò non ita. Idem porro liquet è signis de magnitudine animi, ac liberalitate, quo latissimè explicauimus nullo in eorum magis honores, summòsque, & infimos esse communicatos, ita ut singulis, modò mereantur illi, pateant, ut in Ecclesia nostra. Id autem clarissimum est humilitatis argumentum: superbi namque est cunctos ad se honores transtulisse, humilis communicat eos libenter, quippe qui quocumque aliorum merita, & si quid est in se demeriti non

2. Cor. 10.

II.

III.

IIII.

V.

LI 2

igno

VI.

ignoret, sic igitur & se ex aliqua parte indignum, & ex aliqua dignos alios videt. Huc etiam facit summa perpetuaque Imperatorum & Regum tum reuerentia, tum obedientia, quam semper exhibuerunt Præfatis sacris, & ipsi in primis Pont. Romano, quam rem nos late cõplexi sumus signo de reuerentia summa Regum: ne bis eadem repetamus, eo reuicimus lectorem. Inde constat innatã quodammodo diuinitus Catholicis humilitatem. Non enim Reges vlli vnquam, vel imperatores, ac Principes tantos sacris viris honores præstiterunt, vt nostri, ex quo fit, nostros humilitate cunctis præstare. Huc etiam refertur, quod nonnulli Imperatores ac Reges Catholici amplissima sepe regna ac diuissima supremis omnium dignitatibus contempnis reliquerunt, ac monachos induerunt, vitæq; genus humillimum sunt sectati. Id verò egerunt non animi ignavia, non vilo metu adacti, sed quod Christũ sibi imitandũ proposuissent, qui è superis in terras descendit, humillimumque vitæ genus & ipse sibi delegit. Tales fuerunt Lotharius Imperator, Ludouici Pij filius anno 855. Hugo prouinciarum Rex, Rachis Longobardorum 750, Sigismundus Burgundiarum 515, Bamba Hispaniarum, Veremundus Castellarum, Ranimerus Aragoniarum, Sigibertus Northumbriarum, Sebbis Angliarum, Eltheredus & Cheneredus Merciarum, Alfridus Northumbriarum, Offa & Ina Angliarum, Ceolulfus & Egbertus Northumbriarum, Henricus Quartus Daniarum, Carolomanus Germaniarum, Trebellius Bulgararum, Cazimirus Poloniarum, qui deinde iussu Romani Pontificis, suorumq; obsecrationibus victus regni gubernacula recepit. Omitimus hinc principes innumeros, qui quotidie hoc faciunt, vt summis inter mortales honoribus abiectis, inter humiles religiosorum cœtus obedientiam se ignobilium alioquin præsulũ subiicere non dedignentur, nullo inimicorum terrore compulsis, vel mentis stupore, & inertia deiecti, quod fecerunt inter Græcos Anastasius Secundus, Theodosius Tertius, Michael Rangabe, Michael Quartus, Isaacius Comnenus, & Emanuel Paleologus Imperatores, & nostris Suantocopius Morauiarum, & Salomon Hungariarum Reges. Quod veto de maximis principibus diximus, idem patet de innumeris, qui cum multis fulgeant inter suos insignibus honorum, tamen negligenter appetunt in religiosorum cœtus admitti, admissaque ministeria obire vilissima haud recusant, imperiaque durissima non refugiunt, quod sanè est animi ad modestiam

VII.

Regum, qui monachos sunt professi, humilitas summa.

VIII.

& hu

& humilitate prælatum informati. Nullus verò mortalium cœtus est, qui vel tot religiosorum cõuentus, vel hos insigni humilitatis laude sic præstantes habeat, vt Ecclesia nostra, quod signo de Religione aperuimus. Ex quo fit Catholicos humilitate cunctis præstare. Quod etiam patet ex alio. Antiqui, & gentes adhuc à veritate religionis longius posite nobile illud Regis nomẽ tribuebant ac tribuunt, vel ei, qui vni oppidulo præfuit: sic Rex Vlysses, qui dominabatur Itache, quã veluti nidũ saxo affixũ propter exiguitatem sui Cicero non iniuria vocat, sic Nestor Pyli Rex, & in Palestina Iosue triginta Reges patibulo affixit, & imperante Nerone Cottius in Italia regnabat Alpium Cottiarum Rex dictus, in quibus non nisi viculi erant, & vasta montium spatia. At Catholici regum nomen non nisi illis, qui summo iure lacissimis regionibus & cultissimis præsit, tribuere solent. Caluissimis inquam. quid enim refert, si quis, vt de Æolo aiebat ille, teneat immania saxa, aut interminatas solitudines, infrequentiaq; terrarum spatia: sic enim satius esset vni oppidulo dominari, quàm densissimis syluis, aut latissimis agris. Idem verò mos in appellandis Regibus est inter Mahometanos, & alias gentes, qui priscis erat. Idem namq; supremæ dignitatis nomen largiuntur potentissimis, & tantibus alioquin principibus. Neque verò minus humilitate Catholicorum commendat, quod potentissimi Imperatores ac Reges non recusarunt exsoluere imposta à sacerdotibus piacula obeundi sæpe ministerij vilissimi, si ex estimatione quorundã contumaciam superborumque spectemus: quod sanè hæreticis, & aliis ab Ecclesia Catholica remotis haud contingit. Afferamus aliqua tantæ rei, sed illustrissima exẽpla. Philippus Arabs Christianus fuit, & Romani orbis Imperator. Hic ob admissa quædam, cum velleret ingredi Ecclesiam, repulsus est à Fabiano Papa, & communionem Christianorum summotus, quod est excommunicare, neq; admissus, nisi in vltimum poenitentium locum ceteris posteriorẽ: libentissimè & alacri animo Pontifici id iubenti paruit Imperator, inquit Eusebius. Est vero obseruandum, solitos fuisse antiquitus poenitentes humilissimi, exomologesim publicam facere in cõspectu populi: notius deest: os suum scelus, ob quod in poenitentium locum relegabantur; sacco & cineri incubare intra tẽpus certum, corpus sordibus obscurare, ad presbyterorum aduocari, veniam precari, omnibus fratribus legatio-

IX.

X.  
Humilitas maximorum principum in piaculis accipiendis.

Enf. l. 6. cap. 27. hist. Eccle.



Ter. l. i. de p<sup>a</sup>-  
nit. cap. 89.

Theod. lib. 5. c.  
27. hist. Eccl.

Theod. lib. 5. c.  
17. histo. Eccl.

Aug. lib. de  
Civi. Dei. 5.

Soz. lib. 7. cap.  
24.

nes suae deprecationis adiungere, ut e Tertulliano habetur, quin soliti erant vinculis constricti in similitudinem reorum procedere ad Ecclesiam, ut e Theodoro colligitur. Sub annum 388. cum Thessalonice quidam fuisset in carcerem missus, ciues efflagitare a magistratu coeperunt illius liberationem: non impetrantes occiderunt nescio quem, & iudices aliquot lapidibus obruerunt, inquit horum temporum æqualis Theodoretus. ob id dira in illos Theodosius cogitabat, interuentu tamē Episcoporum pepercit, mox, ait August. lib. de Civi. Dei, tumultu quorundam suorum compulsus est grauisimum scelus vindicare. Iussit igitur, eorum qui adfuerant, certum numerum occidi, ita Theodoretus, & Sozomenus, qui & ipse hac ætate fuit, & Constantinopoli est versatus. Ob hæc a nullo Episcopo Theodosius est vel ab Ecclesia, vel communione eiecius, Post annos duos cum Mediolanum venisset, in Oriente namque Constantinopoli morari solebat, pergeretq; ad Ecclesiam, exclusus est ab Ambrosio ob hoc crimē, neq; per octo menses receptus, quamuis, ut sibi Ambrosium placaret, multa tentarit, suum peccatum deplorans. Quocirca ipse recta ad illum processit, & quamuis duris obiurgatus ad eius pedes accidens multis cum lacrymis obtulit se paratū ad quoduis expiationis genus. admissus in templum toto corpore ad terram se prostravit flens in conspectu populi totius, omni regio cultu abiecto. Hæc igitur maximi totius orbis Imperatores. Anno nongentesimo nonagesimo sexto, Crescens Romanus patricius Gregoriū V. multis iniuriis exagitatum eo perduxit, ut ad Othonem Tertium Imperatorem in Germaniam aufugeret. Crescens Antipapam Romæ constituit, cunctosque ad defectionē in Othonem sollicitauit. In Italiam veniens Imperator, cuius illa tunc imperio maiori ex parte obediebat, domitis rebellibus. Crescentem obsedit in Vrbe, eumque mox fide securitatis data captum cum aliis duodecim maiestatis læsæ damnarum suspendio necari iussit. Quod igitur contra fidem id egisset, impositum est illi piaculū a Romualdo Abbate, quod ille persoluit, huiusmodi. Roma egressus nudis pedibus perrexit vsque ad montem Garganum in Apuliam ad sancti Michaëlis, tota quadragesima cilicium gestauit, in stœtea cubauit: quæ omnia refert Petrus Damiani, qui fuit his temporibus, in vita Romualdi. Anno millesimo centesimo septuagesimo, cum Thomas Cantuariensis Episco-

Sur. tom. 3.

pus reconciliatus Henrico secundo Angliæ Regi in Angliam rediisset, literis Pontificis Romani diuulgatis: quas ipse impetrauerat, suspendit a munere Episcopali Episcopum Eboracensem, & aliquot alios Episcopos, qui vnâ cum Eboracensi Henricum tertium, Henrici filium coronauerant: questus namque Thomas est Pontifici Romano ea de re, quod coronatio ad Cantuariensem pertineret, diceretque id factum non sine iniuria sua, qui tunc erat in exilio. Res perlata ad Henricum secundum fuit in causa, ut recrudescentibus antiquis offensis inter alia diceret, se per vnū non posse regnare: quod verbum nonnulli excipientes, in scio Rege, Thomam trucidarunt. Rex indignè id tulit, reos ipse Romam misit legatos, qui ipsum purgarent apud Pontificem, addidit. Admissi ægrè, difficulter impetrarunt ut Alexander tertium legatos mitteret, qui rem cognoscerent, Regem vel absoluerent, vel damnarent. Missi innocentem Regem perpetratæ cædis inuenerunt. Rex autem sic ad eos est locutus: Disciplinam non refugio Christianam: decernite quod placuerit: deuotè amplectar, exequarque decretum: quo dicto, & veste abiecta iuxta morem publicè poenitentium, nudum se Ecclesiasticæ submisit disciplinæ. Hæc verba ipsa Neubrigensis Anglici scriptoris, qui hoc tempore vixit, flagellis casum more Ecclesiastico, humerisque nudatum in publico Regem narrans. Hæc igitur Imperatores isti, ac Reges: plura adduci possent, sed his ob prolixitatem vitandam fuimus contenti. Neque enim vel hæretici, vel alij possunt in medium proferre suorum Principum exempla huiusmodi humilitatis. Vidimus quæ communia sunt vniuersis Christianis, & quæ pertineat ad viros religiosos in vniuersum, & Principes summos: inspicimus quæ tangūt Pontificem Romanum.

Lib. 2. c. 25.

*Multis modis apertissimè ostenditur humilitatem Pontificis Romani prestare aliorum Episcoporum Principumq; humilitati, superbiamq; longius ab ipso, quam a cæteris abesse, & absuisse semper, peccaturamq; Papam, nisi exciperet summos honores tanquam Christum referenti datos.*

C A P. X.

**S**i iustis petitionibus apud impios locus esse, rogandi forent, ut hæc legentes interim deponerent anticipatam opinionem, quam nonnulli ex iis habere vident de fastu & superbia Romani Pontificis: sed siue locum dent iustis petitionibus, siue non dent, ego luce meridiana clariùs ostendam, humilitatem Pontificis Romani, si comparatur aliis summis Episcopis ac Principibus (inter pares enim comparatio, non impares, hinc dicta comparatio) præstare longissimo interuallo humilitati aliorum Episcoporum, & Principum, qui primarias inter homines dignitates tenuerunt.

Et quidem si beatissimus Papa Christi est Vicarius in terris, Christi inquam non amplius morituri, neque humanis amplius conditionibus obnoxii, sed in cælo regnans, cui subiecta esse debent omnia, & quo minus sint, per impios efficitur, nullos non honores sibi iure potest, quamdiu tenet illius personam, vendicare. Atqui ostendemus clarissimè, minimos omnium sibi adsumpsisse respectu aliorum Principum, qui supremas in terris dignitates sunt potiti. Quocirca similes sunt impij in abrogandis, quantum possunt, Papæ honoribus, Phariseorum factioni, qui cum viderent Christo acclamari tanquam Regi, & Dei filio, turris occurrentibus illi quasi triumphanti, petebant ut imponeretur illis silentium. Sed nos ostendamus propositum: & quando vidimus hunc esse primum communemq; omnibus Catholicis humilitatis gradum, ut nemo credat, nisi quæ credit Ecclesia Catholica tota, & quæ diffinita sunt ab vniuersalibus Conciliis, & à Pontificibus summis, in iis, quæ spectant ad æternam veritatem: solis verò Petri successione contigerit, ut ab ortu Ecclesiæ Christianæ, nullos habuerint suæ sedis Episcopos, qui fuerint hæretici, id est, qui recesserint in iis, quæ sunt fidei, siue æternæ veritatis, à conciliorum vniuersaliū Pontificumve superiorum decretis, ut signis de Petri cathedra, & perpetua Apostolorum successione, & de fide est explicatum: hinc fit Episcopos Romanos intellectus humilitatem præ cunctis seruasse, mentemq; suam præ cunctis Ecclesiæ Catholice subiectile, neque tanti suas opiniones fecisse, ut eas prætulerint vniuersi Ecclesiæ Catholice consensui, quod hæretici fecerunt. Iam verò in ipsa Pontificia dignitate appetenda seruatas à Papis leges humilitatis longè magis, quam à quibusvis Principibus summis, qui iure electionis assumpta-

XI.  
Multiplex  
humilitas ac  
maxima om-  
nium in Pō-  
tifice Roma-  
no.

XII.

tur, constat aperitissimè ex eo, quod in electionibus Romanorum Pontificum minus discordiarum fuit inter eos, quibus ius est eligendi Pontifices Romanos, quam inter quoslibet, quibus ius sit eligendi Reges, aut Imperatores, ostendemus hoc signo de pace, & perpetuis in Ecclesiam bellis. Quod adeo verum, ut illud admirabile & prorsus singulare contigerit Pontificibus Romanis, licet enim multa fuerint scissmata, multi fuerint aduersus legitimos Pontifices creati Antipapæ, nemo tamen vnquam ex eis à contraria factione est occisus, quamuis multi Antipapæ in potestatem venerint legitimi Pontificis, quod abundè est à nobis explicatum signo de mansuetudine. Id sanè aperitissimè ostendit, non adeo Romanos Pontifices intumuisse, ac sinisse agere in transuersum, ut non meminerint illius dicti: *Dijate à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Superbus non ita, simulatq; dignitatem, siue iure, siue iniuria partam, sibi eripi, vel in discrimen ab aliquo adduci videt, protinus ad cedes & homicidia conuolat: quod videmus in Mahometanis, & nos retulimus signo de intestinis hæreticorum & hostium Ecclesiæ cadibus, & de pietate. Eodem spectat, quod nulla sedes, nulla dignitas magis patuit omni nationi quantumuis extraneæ, ut Pontificis Romani, qui sanè est humilitatis effectus. Nam superbus in se, quantum potest, ac suos, quidquid habet honoris, transfert: humilis non ita. Similiter Pontificibus Romanis id curæ fuit, ut illi, ad quos ius eligendi Papæ pertineret (ij sunt Cardinales) ex omni natione Catholica celeberrimi eligi possent, & in effectum eligerentur. Eodem modo Pontificatus nulla industria vel arte factus est hæreditarius: neque in mores induci potuit, ut Pontifici viuenti successor futurus eligeretur: sanctionibus namque efficacissimis est prouisum per ipsos Pontifices, ne id fiat. Quod si Papæ ambitiosi fuissent, nunquam vel id statuissent, vel statuta de medio sustulissent, ut suis eam dignitatem pararent, quemadmodum videmus actum in Imperatoribus Regibusque multis creatis: quod nos signo de liberalitate, & animi magnitudine periculi sumus. Illud præterea Romanorum Pontificum præ cæteris ostendit humilitatem, quod cum tot fuerint Imperatores ante Constantinum, tot in Orientali Imperio, tot in Occidentali, & diuersis, & iisdem temporibus, nihilominus haud legas tot, qui repugnantes inuicem iniecerint Imperium, quot Pontifices reluctantes ad Pontifica-

XIII.

XIII.

XV.

XVI.

XVII.



tum sunt adsumpti: & nihilominus post ætatem Constantini plerunq; duo fuerunt Imperatores, Orienti alter, Occidenti alter prepositus, donec in Momyllo defecto Romæ Imperium, quod in Carolo Magno deinde est restauratum, & a Turcis Constantinopolis est capta. Semper autem fuit vnus, ac necesse est sit legitimus Papa. Qui verò obstituerunt, ne Papæ ipsi fierent, & tantæ dignitatis onus formidandum subierunt, fuere Clemens I. teste Epiphano, Tertulliano, Rufino, Gregorius Magnus, Gregorius I. anno octingentesimo vigesimo septimo, Leo quartus octingentesimo quadragésimo septimo, Benedictus octingentesimo quinquagesimo quinto, vt Platina scribit, Nicolaus primus octingentesimo quinquagesimo octauo, quem Platina ait fugisse, ac latitasse, Hadrianus Secundus octingentesimo sexagesimo septimo, quod Platina scribit, Victor secundus 1011. Leo nonus millesimo quadringentesimo nono, Stephanus nonus millesimo quingentesimo septimo, Victor tertius millesimo octuagesimo sexto, Paschalis secundus millesimo nonagesimo nono, Callistus secundus millesimo centesimo decimonono, Honorius secundus, Alexander tertius, de quibus post alias Sigonius libro de regno Italiæ, Cælestinus quintus, Nicolaus quintus, & de illo quidem Iacobus Vitriacus, de hoc Platina testatur. Omnes sunt decem & septem. Quocirca non facile reperies vllam sedem principatumve paulo maiorem, quæ tot recusat, cum forent ex iis qui assumerentur ad illam, ex quo fit necessarium inter Cardinales minime omnium regnare ambitiosem, locum magis esse humilitati. Multi porro fuere, qui sæpè nullo modo adduci potuerunt, vt vel appeterent hanc dignitatem, vel acceptam retinerent, vt contigit Cælestino quinto. Quia multi acceptam deponerent, fuit in causa, quod inueterata quadam consuetudine constitutum videbatur, indissolubile esse vinculum, quasi matrimonij cuiusdam, inter Pontificem & Ecclesiam, ita vt opus fuerit, cum Cælestinus renunciauit, edere in id nouam constitutionem. Et sanè accipere, ac mox deponere hanc dignitatem, vix est, vt non sit imprudentiæ, inertia, & inconstantiæ simul. Nam qui fractus rerum mole, aut ponderis grauitari succumbens abiit onus, is infirmum ignauumq; animum induit, & imprudentem se ostendit, cum accepit. Rectè tamè Ioannes vigésimus quartus, qui cum verè Pontifex esset, omnium tamen primus

*Tertul. libr. de  
prescript.  
Epip. hære. 27  
Rufin. in præf.  
Recog.*

*Papæ 17.  
qui in unum Pō  
tificatum ac-  
cepere.*

*Papæ*

Papæ renunciauit, vt grauissimum diuturnumq; ab Ecclesia schisma tolleretur. Non malè Cælestinus, qui quodammodo compulsus accepit. Illud quidem plerunq; vltimè cognoscimus in Pontificibus creandis, vt ambitiosi quidam Cardinales illum sæpè eligant, qui minus appetit, & tanta de re minus cogitauit. Ex historiis autem discimus Imperatores aliquos adactos vi fuisse Imperio spoliatos, & Episcopos quosdam hæreticos, quod iniuriis exagitarentur, & curas rerum gerendarum propter animi imbecillitatem sustinere non possent, Episcopatum deposuisse, vt de Constantinopolitanis Gregoras & Choniata testantur. Sed quando quis animus sit cuiusque non nisi e verbis dignosci potest, quod facta sæpè sint ambigua, & in vtramque partem possint declarari: idcirco videtur illud obseruandum, quod Episcopi quidam primarij sibi nomina quædam gloriosa fecerunt, neque tamen mala: vocarunt enim se Archiepiscopos, & Patriarchas, quasi Patrum principes, & Episcoporum. Non ita Pontifex Romanus, Papam se vocauit, aut Episcopum: vt magis humilitatem seruet in tanta celsitudine collocatus: & Papæ quidem nomine, quod Patrem significet, caritas, qua suos amplecti, Episcopi verò, officium, quo consulere illis quasi prouisor debet, significatur. Sic etiam videas alios qui titulis plurimis, & quidem nonnulli mendacius se ornarunt, Papa autem se humillimo omnium, nimiram eo, vt in litteris omnibus post proprium nomen subiungat, Seruus seruorum Dei. Constantinopolitanus, haud contentus se Patriarcham vocasse, quod erat ferendum, id namque honestum cognomen, adiecit præterea vniuersalis ampullosum tumorem, quasi ipse sit Princeps vniuersalis Patrum. Idem præterea Pontifex Rom. quoslibet vocat aut filios, aut fratres. Ac ne quis putet illum sibi aliquid omnino arrogare, in plerisque semper litteris, in omnibus certè primis, quas ad alios, vbi Pontifex est factus, scribit, semper se imparem tantæ dignitati, immeritum testatur, agnoscit reuera qui sit. Nam quis effreni impudentia tantæ potestati se parem credat? & tamen hæresiarchæ omnes incredibili sunt, qui contendunt Ecclesiam vniuersam lapsam, se verò nequaquam. Non habet hæc satis sanctissimus Papa, sed vt sibi atque omnibus esset testatissimum ab ipso electionis principio nihil sibi dignitatis arrogare, cum ducitur ad sancti Ioannis in Laterano, vbi eo ventum, sedet in lapidea ac stercoraria

XVIII.

XIX.

XX.

XXI.

XXII.

ex

XXIII.

ex antiquissimo instituto sede, & illi occiditur verticulus; *inficans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem*, sic enim fateatur se tanto gradu indignissimum. Amplius anniverfario more, quinta feria hebdomadae luctuosa, duodecim pauperulos ex ignobili genere ortos accersit in cubiculum, dat ei nova vestimenta, & ad eorum pedes ipse summus Pontifex accedit, eosque abluir, abstergit, osculatur, ut vilissimis omnium maximus ipse reddat oscula, que accepit non sibi, sed Christo, cuius personam gerit in altissimo omnium fastigio collocatus, atque ut ab aliis euectus est, cum pedes ipsius osculantur, seu potius crucem pedibus appictam, sic ipse vltro se demittat, ac deiciat, non ad osculandos sublimissimi alicuius, qualis ipse est, pedes, sed hominum vilissimorum. Quod igitur quidam viri dant Pontifici Romano, quod filij ipsius ipsi pedes osculantur, ij vel ignorat quod efficiunt, vel odio transuersi aguntur. Ut enim mittamus ita olim fuisse predictum, quin Christum petiisse a Patre, ut honor huiusmodi Praesulibus Ecclesiae suae a subiectis exhiberetur, quod nos signo de summo Regum cultu ostendimus, addimus hic in more positum fuisse apud antiquos omnes, ut viros sanctissimos, & quoslibet maiores genibus flexis venerarentur, totoque corpore in terram se prosternerent, quamuis ij nulla dignitate praestaret, & alioquin essent indignissimi sic Abraham dicitur adorasse populum terrae filios Heeth: & Iacob adoravit fratrem suum Esau septies pronus in terram, & fratres Ioseph adoraverunt eum proni in terram: sic mulier Thebutis dicitur cecidisse coram Rege David super terram, & adorasse eum: & Iudith adoravit Holofernem, prosternens se super terram. Hac vero multo maiora sunt, quam procidere ad pedes alicuius, & osculari crucem pedibus eius appictam. Quin apud omnes gentes fuit in more positum, ut supplices acciderent ad pedes eorum, quoscumque exoratos volebant, ut apud Euripidem in Hecuba est:

XXIII.

Adoratio  
priscis visitata.

Genes. 23. 33.  
43. 49. 50.

*Αγαμέμνων ἐκέλευσε τὴν δεξιάν σου, καὶ τὴν ἀριστεράν σου, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ.* id est, Agamemnon supplex te obsecro, per haec genua, per tuum mentum, & dexteram felicem. Et Homerus Iliados vltimo:

*Χερσὶν ἄχρηστον ἄρσενος γέννα, καὶ ὡσεὶ κείνης.*  
Manibus Achillis capit genua, & osculatus est manus.  
Et Cicero pro Ligario, Tu nos iacentes ad pedes supplicum voce prohibebis. & in Antonium: At etiam misericordia capti-

*bas, supplex te ad pedes abijcietas.* & pro Sextio, *Frater voluntas est ad pedes inimicorum.* & ad Atticum, *Alter, qui nos sibi quondam ad pedes suos stratos ne subleuabat quidem.* & post reditum, *Cnaeus Oppius ad pedes sibi iaceret.* Quod igitur Pontifex suos sibi osculari pedes patitur, quatenus ipse quidem personam Christi refert, & iis appicta est crux, non alienum id ab omnium gentium more, & predictum ob oraculis antiquis, peritumque a Christo ut id fieret, quod signo de Regum cultu est explicatum. Quod vero subiiciunt aliqui Diocletiani hanc fuisse consuetudinem inuidiosam, ut pedes sibi osculandos vellet, falluntur isti: nam refert Seneca libro de Beneficiis, cap. 2. Caium Caesarem, quem tanto opere ob affabilitatem clementiamque laudant scriptores, dedisse Pompeio Peno sinistrum pedem ad osculandum. Idemque de Caligula scribit Zonaras. Igitur Diocletianus primus fuit, qui sibi osculandos pedes quasi ipsi Deo vellet, eosque gemmis ex omni parte insignitos. At Pontifex Romanus neque Deum se facit, & quoniam necessario Christum refert, sicut aliqua ex parte singuli Principes ac sacerdotes, protestatur se immeritissimum qui referat Deum, & quando, ut sit oraculis diuinis, ac precibus Christi necessario locus, osculandi sunt ipsius pedes, curat illis affigendam crucem, ut cruci hic honor omnino detur. Reliqua diximus signo predicto. Nunc ex aliis ostendamus humilitatem Pontificis Romani. In primordiis Ecclesiae nascentis Episcopi nihil agere solebant, nisi adhibitis in concilium presbyteris, & clero: quod colligitur e multis; sic namque Ignatius ad Trallianos: *Episcopus, inquit, similitudinem Dei Patris omnium gerit: presbyteri vero sunt confessus quidam, & conuinctus Apostolorum ceterus: sine his Ecclesia electa non est, nulla sine his sanctorum congregatio.* Et mox: *Quid enim aliud est episcopus, quam is qui omni principatu ac potestate superior est, & quoad huiusmodi licet pro viribus imitator Christi factus, quid vero sacerdotium aliud est, quam sacer ceterus consiliarius, & assessor episcopi? & ad Magnilianos, Unanimes in Deo omnia facilitate festinetis assidente episcopo in loco Dei, & presbyteris in loco consistorij Apostolorum, & diaconis dulcissimis mihi? & S. Cyprianus epistola ad Antonianum, quae est 52, vel 2. lib. 4. *Quaquam nobis, inquit, in tam ingenti negotio placeat, quod & ipse tractasti, prius esse Ecclesiae pacem sustinendam, deinde sic solatione consiliorum cum episcopis, presbyteris, diaconibus, consistoribus, pariter adstantibus laicis facta lapsorum tractare ra-**

XXV.



Epist. 65. vel  
9. lib. 6.

Epist. 67. li. 3.  
vel epist. 3.

Epist. 46. vel  
11. lib. 3.

Papæ sum-  
ma humili-  
tas in cunctis  
decernendis.

Epist. 22. li. 9.  
Sur. tom. 2.  
mense Mart.

tionem, & ad S. Cornelium epist. 55. vel 3. lib. 1. De omnium no-  
strorum consilio placuit scribere, & mox, Florentissimo illic clero  
tecum presidente. & alibi, Grauitur commati summus ego, & colle-  
gæ mei, qui presentes aderant, & presbyteri nostri, qui nobis  
assidebant fratres carissimi, cum cognouissemus, quod Geminus  
Victor. & ad S. Stephanum Papam. Cum ad nos in Africâ lega-  
tos misisset (Marcianus episcopus Arelatensis) optans ad com-  
municationem nostram admitti hinc à concilio plurimorum sacer-  
dotum, qui presentes eramus, sententiâ retulerit. & Firmilianus  
episcopus Cæsareæ ad S. Cyprianum, Qua ex causa necessa-  
riò apud nos sit, ut per singulos annos seniores, & presbyteri in unum  
conueniamus ad disponenda ea, quæ cura nostra commissa sunt.  
Hæc ille, in Græco est, presbyteri, & S. Cornelius Papa ad  
Cyprianum: Omni igitur actu ad nos perlato placuit contrahi  
presbyterium. Adfuerunt etiam episcopi quinque, qui & hodie  
presentes fuerunt, ut firmato consilio, quid circa personam eorum  
obseruari deberet, consensu omnium statueretur, & ut motum om-  
nium, & consilium singulorum dignosceres, etiâ sententias nostras  
placuit in notitiam vestri perferri. Hæc antiqui scriptores.

Nunc perspicere, ac videbis, quod cum sit humilis suo cõ-  
silio haud sidere, contra superbi omnia trahere in suam  
sententiam, nihil aliorum sensa curare, consilium ve requi-  
rere, nullum vel episcopum, vel principem summum sic  
res statuere, ac statuisse semper de consilio eorum, qui dari  
sint à superioribus episcopis, ac principibus successori suo,  
ut Pontifex Romanus, qui nihil unquam graue agit, egit-  
ve unquam, nisi de Cardinalium consensu, quorum locum  
potestatemque olim tenebant presbyteri Romani, quibus  
curæ erant Ecclesiæ, præcipuæ in vrbe. Hinc semper leges  
in eius litteris. De consensu fratrum nostrorum. Hos autem bis  
saltem vocat in hebdomada ad consilium, & publica de-  
cernenda. Ex his maior pars à defunctis iam Pontificibus  
sunt electi. Quocirca non potest Pontifex sibi adsciscere,  
quos velit suis placitis omninò adhaerere. In omnibus præ-  
terea rebus habet minora consilia. Hoc Cardinalium est  
supremum: sic verò semper egisse Pontificem Romanum,  
liquet ex actis eorum publicis, quæ monumentis confi-  
gnata habentur. Exemplum legimus in epistolis Gregorij  
Magni, & in vita Bonifacij Episcopi Moguntini. Quod-  
cunque igitur spectes, necesse est dicas, humilitatem Pon-  
tificis Romani cunctis præstare, si quæ diximus repetas ac  
perpendas, & cum reliquis conferas, tot annorum decursa

curricula

curricula mente pertractans, & non ex vno Pontifice, aut  
vna re causam diuidices, sed ex vniuersis. Sed scilicet ma-  
lè animatos offendit pompa, qua sepe in solennibus appa-  
rantibus incedit Pontifex Romanus, neque vident iure hæc  
omninò atque innumeris partibus maiora deberi vicario  
Christi, nam quibus olim Deus ornamentis summum Pon-  
tificem mandauit insigniri? quot, & quanta illi dari? Atqui  
dices, Christus ipse hæc haud sibi assumpsit. Verè quidem,  
sed data sibi ex animo propter Deum à suis retinuit, ac de-  
fendit quantum potuit humanis modis datus sibi ab ho-  
minibus videm: cumque Simon ipsum tacitè accusaret,  
quod sineret Magdalenam pedes ipsius osculari, redarguit  
Simonem Christus, ut calumniatorem, ac minus officio-  
sum: similiter cum Pharisei vellent à Christo silentium  
turbis imponi, quæ quasi Regi occurrebant illi, acclama-  
bant, & ad asini, quo vehabatur, pedes vestimenta sterne-  
bant, redarguit eos Christus, asserens hæc iure sibi præsta-  
ri. Velle verò Christum præstari Apostolis eosdem, quos  
sibi honores, tanquam referentibus Christum, supra expli-  
cauimus. Qui nolunt itaque Papis maximos honores ex-  
hiberi, illi vnà cum Phariseis volunt Christum cruci affi-  
xum. Quid dicam? faciunt se impij isti Christo ipso maio-  
res, qui ad pedes Apostolorum se abiecit, absterfit illos, ac  
verisimiliter ex amore est osculatus, exemplum dans no-  
bis, ut quod ipse fecit, & nos faciamus. Amplius assero. Pec-  
caret Pontifex Romanus, si honores istos non exciperet.  
Quo verò teste hoc assero? Ipso Christo, qui Petrum di-  
xit non habiturum cum ipso partem, nisi à Christo acci-  
peret hunc honorem, ut ad pedes eius se abiiceret, ac vilis-  
simum ministerium abluendi illos renueret. Ac renuet  
Pontifex Romanus Christum referens hæc sibi dari à filiis  
sibi subiectis? Christi personam, quam sustinet, deiciet? il-  
lius dignitatem non defenderet? Sed est impiorum, cuncta,  
quæ Christum referunt, & ad Christum referuntur, im-  
pugnare, proculcare, & de medio tollere, quantum pos-  
sunt. In hac verò ipsa re damnanda, semetipsos omnium  
superbissimos, ac pessimos, quales erant Pharisei, manife-  
stissime ostendunt.

SIGNVM

## SIGNVM QVINQVAGESIMVM.

## Paupertas.

*In Ecclesia Dei vigere debet in primis virtus Paupertatis. Eam praecunctis inter nostros vigere clarissimum fit, ac proinde nos esse ex Ecclesia Dei.*

## CAP. XI.

Matth. 5.

Luc. 6.

Luc. 14.

Basil. 9. 105.  
Bern. serm. de  
fest. omnium  
sancto Hier.  
in hunc locum.

**B**Eati, inquit Christus, *pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum*, quae verba nos admonent, quanta sit eorum virtus ac dignitas, qui suis se bonis ac diuitiis exuerunt, ut Christo seruirent, Deo se totos, ac diuini deuouerent. Si vis, ait alibi idem, *perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, & da pauperibus, & sequere me.* Verum enim uero, cum virtutis forma posita sit in animo, non in vllis rebus externis, quae materiae sunt instar homini virtutum studioso, laudabiliumque actionum quasi artificum prudenti, idcirco sapientissime Christus dixit, *Beati pauperes spiritu*, ut designet eos, qui diuino spiritu ducti cuncta abiecerunt, ut expeditius caelestium rerum meditationibus, ac diuinis rebus omnibus semetipsos dedicarent, quod apposite adnotarunt Basilus, Hieronymus, Bernardus, viri sanctissimi. Quocirca fieri potest, ut aliquis cunctis opibus vndique, veluti Iob, David, & quicumque his similes fuerunt, circumfluat, & tamen paratus illas abicere, ubi honor ipsius Dei exigeret, propter illas nec latum quidem vnguem discedat ab officio virtutis, hic re diues erit, sed spiritu pauperrimus dicetur. Tanti vero nostri in hac virtutis excellentia semper exstiterunt, atque existunt, ut ne umbram quidem vnius ex illis somnari sibi antiquitas, aut tota hereticorum & alienorum colluies potuerit. Videamus an ita sit, & totam rem clarissime ante oculos ponamus. Ac primum sane locum merito sibi vendicabunt potentissimi Imperatores, ac Reges, qui non tenuibus & angustis regnis potiebantur, sed opulentissimis, atque amplissimis, & iidem tamen, non vllis aduersis rebus fracti, non ignauia quadam vitae, sed rerum caelestium vehementissimo amore succensi, dimiserant illa, & arctissimis se paupertatis, castimoniae, & obedientiae legibus adstrinxerunt. Ta-

les fuerunt, ut supra dicebamus, Lotharius Imperator Ludouici Pij filius anno octingentesimo quinquagesimo quinto, Hugo Provinciae Rex, Rachus Longobardorum, anno septingentesimo quinquagesimo, Sigimundus Burgundiae, quingentesimo decimoquinto, Alaba Hispaniae, Veremundus Castellae, Ranimirus Aragoniae, Sigebertus Northumbriae, Sebbis Angliae, Eltheredus & Cheneredus Merciae, Alfridus Northumbriae, Offa, & Ina Angliae, Ceolulfus, & Egbertus Northumbriae, Henricus Quartus Daniae, Carolomannus Alemaniae, Trebellius Bulgariae, Cazimirus Poloniae Reges, quamuis hic iussu Pontificis Romani efflagitantibus iusta de causa populis ad regni gubernacula deinde sit reuersus fuere inter Graecos, qui terrore inimicorum coacti, metuque mortis impendentis impulsus, aut etiam stupore quodam mentis urgente, monachos induerint, ut Anastasius Secundus, Theodosius Tertius, Michael Ramgabe, Michael Quartus, Isaacius Comnenus, Emanuel Paleologus, & inter nostros Suanthocopus Morauiae, & Salomon Hungariae Reges. Superioribus autem admirandarum virtutum sectatoribus innumeros Principes, quos alij Reges vocarent, scimus inter nos quotidie similes existere. Non longe abeamus. Franciscus Borgia Valentinus amplissimas in Hispania ditiones potiebatur, & ille tamen maximis opibus relictis, atque opulentissimo principatu, nostra aetate Iesu Societatem ingressus est, seuerissimaque ductus alicui, castitatis, ac paupertatis praescripta secutus est toto aetatis suae curriculo, & nunc usdem vestigiis insistit, & eidem Societati praestit post emensa sanctissimae obedientiae spatia Claudius Aquauia, de quo nihil est quod dicamus, cum viuat, & in omnium sit oculis. His secundo loco non iniuria succedent Imperatores ac Reges plurimi, qui in altissimo diuitiarum potentiaeque culmine diuinitus collocati, spiritu tamen pauperes fuerunt, quippe quos non obiecta externarum rerum impedimentata tenuerunt vnquam quo minus ad excelsum virtutum luminarum fastigium cursu contentissimo peruenirent, ita ut meruo sanetis fuerint ascripti, & miraculis caelestibus diuinitus eorum sanctimonia fuerit illustrata. Tales in Hispania fuerunt Alfonso Castus, Ferdinandus Tertius, in Gallis Ludouicus, & multorum iudicio Robertus, in Anglia Ethelbertus Cantuarum, alter Ethelbertus Orientalium Anglorum, &

II.  
Reges quolibet regno sancti.



eorundem Edmundus, Chenemus Mercuriorum, Osvaldus Northumbrorum, & Anglie totius Eduardus Secundus ac Tertius maximi Reges, in Germana Henricus Primus Imperator, in Bohemia dno Venceslai, in Hungaria Stephanus ac Ladislaus, in Slauonia Hemericus Stephani sancti filius, in Polonia Cazimirus Rex, & alter Cazimirus Princeps, in Dania Canutus, in Noruegia Olaus, in Suetia Ericus. Omnes igitur hi vitæ cuiusdam diuinissimæ fuerunt, & quamuis vndique omni omnium rerum copia circumfluerunt, nullo tamen loco vniuersa ducebant, vbi agebatur vel de minimo virtutis alicuius officio. quocirca verè illis conueniebat, quod est scriptum, *Diuitia si affluant, nolite cor apponere*: &, *Beatus vir, qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecunie thesauris: quis est hic? & laudabimus eum, fecit enim mirabilia in vita sua.* Et quod agebat Plinius è doctorum prouerbio, *Lydius lapis facit de auro, quod aurum facit de homine*, in his ostendit, res omnes humanas ac terrenas despicì omninò, & nihili prorsus fieri. Iam verò in reliquis nostris principibus plerumque, aut nihil posse, aut minimum præ ceteris amorem diuitiarum, ita vt non longè absint ab hac paupertatis beatitudine, quam Christus decantat, illud manifestissimè ostendit, quod signo de pietate, de intestinis hæreticorum & hostium cædibus, & infelici hæreticorum & hæreticarum familiarum exitu præsecuti sumus, nimirum ob cupiditatem regnandi à hostium cædibus, quicunque sunt alieni à nobis, haud temperate, sed omnia ferro ac cædibus violare, idemque signo de amicitia complexi sumus. Nostros autem, comparatione illorum diligentissimè à nobis hinc inde collata, fuisse abstinentissimos patefecimus, vt appareat nimirum, nostros opum spectis inanibus non ita, vt alienos à nobis, agitari, atque in præceptis miserimè dari. Eodem spectat, quidquid signis de liberalitate, magnificentia, & animi magnitudine recensuimus. Hæ namque virtutes maxime faciunt ad opum despicientiam, & fluxarum rerum contemptum, qui proximè accedit ad hanc, de qua nunc agimus virtutem. Illud autem Christianis est omnibus commune, vt neque possint ob quasuis opes vel minimum legis præceptum violare: quod si quid habent alieni, haud possunt à sacerdotibus, quibus sua sigillatim peccata, quæ recordantur, obligati sunt confiteri quotannis, absque, nisi qua maximum possint restituant. Bella nobis idcirco illicet-

III.

III.

V.

VI.

VII.

ta, nisi

ta, nisi ad iniurias repellendas, aut ablata, nisi iure reddantur, recipienda. Priscis omnia bella, modò indicerentur auctoritate publica fiebant iusta. Philosophi tamen aduersus Barbaros ea licere concedebant, vt è Politicis Aristotelis habemus. Barbaros intelligebant, qui nullis legibus raptorque vivebant, quibus nulla erat disciplina humanior, nulla litteratura. Mahometani cuncta ferro decernenda instar bestiarum volunt. Solis Romanis non nisi ob iniurias illatas, quas resarcire hostes nollent, olim bella inferri haud licebat: quin antequam inferrent, legatos, ac foeciales mittebant, vt mirum non sit, si tantum Imperij fuit illis diuinitus datum. Sic itaque Romani maxime omnium ad leges Christianas hac in re accedebant. A Catholicis verò superari omnes, quantum pertinet ad institutum præfens, vt ex alienis nihil velint, hinc certissimò cognosces, quod nemo est, cui sit aliquid patrimonij, qui testamentum condens non aliquid in pias causas relinquat, ac simul in pauperes distribuendum, si quid forsitan alieni haberet: nam si certò sciret aliquis se habere, id illi eidem, cui detractum fuisset, omninò esset restituendum. Quamobrem nobis hæc est proposita lex, vt prius appetenda sit infirmitas ipsa mors, subeunda acerbissima quæuis supplicia, quam quiduis, licet exiguum, sit alicui auferendum, nisi forsitan extrema viuendi necessitas ad hoc compellat. Sed cognoscamus id obseruari maxime à nostris, nò modò quia ob regnandi cupiditatem non videmus occidi tot à Catholicis, quot ab extraneis, quod signo de pietate, intestinis hostium cædibus, & infelici hæreticorum posteritate est explanatum, sed & ex eo, quod à Catholicis copia militum semper minores educuntur in bella, quam à ceteris, vt signo de pace est explicatum, id nò ignauia accidere ostendimus signo de prudentia & fortitudine militari. Quid igitur est in causa, vt nostri minus ad prælia præcedant, nisi quod suo plerumque contenti non appetunt tam vehementer, quod alij faciant, aliena? quod huius scilicet virtutis, de qua nunc agimus, sint obseruantiores, cuius etiam fuisse à nostris amantiore eos, qui se religioni consecrarunt, liquet ex iis, quæ signo de liberalitate ostendimus, vbi palàm fecimus cætos quidem clericos omnium minimè appetuisse aliena, in his autem summum Pontificem præ ceteris Principibus ac præsulibus fuisse abstinentiorem, si summa summis comparentur. Alia namque paupertas est, aut esse de-

VIII.

IX.

Qualis virtus paupertatis in Papa.

bet vini abiectissimi, & alia vini eminentissimi omnium, qualis Pontifex Romanus, qui ut cunctorum pauperum esse debet, si spectes auiditatem alienorum, sic omnium ditissimus esse debet, si personam, quam sustinet, merita dignitateque respicias. Idcirco quo ad se nihil appetet, nihil volet, perferet, ubi opus est, omnium maximam mendicitatem, sed dignitati, sed, personamque, quam gerit, & eius ministris omnia, quaecunque sunt, merito vindicabit. Cuncta namque Christo, & eius ministris debentur, illi resurgenti data sunt omnia, quae sunt in terris, & in caelo. Dum vixit, inter mortales mortalis nihil sibi ipse arrogavit, omnia tamen sibi debere sepe est professus, sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, inquit in Evangelio Ioannes. Sed impiorum consilio, malis artibus, ac rapacitate fit, ut neq. Christo & eius Vicario cuncta, quaecunque debentur, illustrantur, quia potius data auferantur, & ita contingat, quod Christus futurum praedixit, ut ipsius discipuli non sint, & hac in re supra ipsum, sed loculi ipsius a proditoribus, qualis Iudas, expilentur, & si quid ei largius detur a Magdalena usque ad quandam deliciarum speciem, vno vertatur illi. Sed ne saepius eadem reperamus, Papam esse omnium in appetendis rebus abstinentissimum docuimus signo de liberalitate, & ibi etiam demonstrauius eadem de ceteris viris religiosi, ac de principibus simul profanis. Huius est loci propria tractatio summae mendicitatis, quam profitentur idem religiosi, quibus omnia sunt communia, nihil est proprium, nisi de permissu suorum praesulum concessus us tantum est rerum quarundam usus, qui diuitem nullum facere potest, sed continet semper iura paupertatis angustos cancellos. Horum millia sunt innumera tam virorum, quam feminarum, toto orbe Catholico, qui vel relictis amplis opibus, vel habendarum spem, facultatemque sibi sponte praecedentes, in tenuissimum paupertatis contrubernium, sic se receperunt, ut non modo exspoliarent se proprietate, ut vocant, omnium rerum, sed imperio sese alieno tota vita subiecerint. Cum vero sint horum toto orbe Catholico innumera millia, succedunt alij ex instituto sancti Francisci, quorum multitudo similiter immensa, quibus neque proprium est aliquid, neque commune, verum vilissimi integumenti, & paucorum mobilium vsu, qui totus tamen pendeat a praefectorum voluntate & arbitrio, contenti, neq. habent, quo se recipiant,

Cap. 13.

X.

XI.

ium. Hi Capuccini a nostris, Discalceati, ac Minores obsequantes appellatur. Quorum ut altissimam virtutem demerere, rogo ut vnus aliquis e tota antiquitate, licet ab orbis exordio ad nostra tempora singulas aetates percurras, mihi producat ex alienis, qui possit vmbrae consequi illorum. Vide quaeo quid dicam singulis aetatibus sunt horum nobis multa millia, proferatur vnus contra e mortali- bus cunctis, qui toto orbe fuerunt a mundi constitutione, qui sponte tantam paupertatem sit amplexatus, qui se illi caelestis voti vinculo obligarit. Neque Democritus, neque Diogenes, neque Epictetus huc peruenerunt. Multa namque isti habuerunt, de quibus pro libito poterant statuere, at hi nihil prorsus. Illi nullo se voto aditi iuxerunt, hi vero arctissimo. Quid porro dicemus de Ioanne Syn- donita, Petro Telonario, Paulino Episcopo Nolano, viroque doctissimo, ac sanctissimo, qui omnes se vendiderunt, seruari se addixerunt, ut pretio succurrerent egentibus, bene aliis esset, sibi male, si quidem male illis aliquid esse poterat? Tantae paupertatis laus neque in cogitatio-

nem philosophorum vel haereticorum cadit,

Verè igitur ad nos pertinet illud, Beati

pauperes spiritu, quoniam ipso-

rum est regnum

caelorum.

XII.

FINIS LIBRI VNDECIMI.



DE SIGNIS ECCLE-  
SIÆ DEI, THOMÆ BOZII  
EUGVBINI, LIBER XII.



SIGNVM QVINQVAGESIMVM  
PRIMUM.

Impuritas hæreticorum.

*Flagitiosa vita, & impura eorum, qui vel hæresum fue-  
runt auctores, vel inter eos principem locum tenuerunt,  
manifestum facit in: er eos non esse Ecclesiam Christi, sed inter nos, quibus illi aduersantur.*

CAPVT I.

**V**ERTITAS, ac virtus illa quidem dignoscitur ex admirabili specie, quam præfert cunctis visendam & suspiciendam: & idcirco, quæ sit Ecclesia Christi collegi potest, & è pulcherrima ipsius forma cunctis virtutibus ornata: sed quando fieri solet, vt hominibus imperitis illudatur interdum, fucusq; fiat, vel quòd in Ecclesia Christi sint etiam qui mali sunt, & ad eos dumtaxat oculi conuertantur, à quibus veluti quibusdam nubibus obiectis splendor lucidissimi Solis obscuretur: vel quòd qui peruersa sunt mente, nolint aduertere ad flagitiosissima facinora, quæ præstant inter hæreticorum factiones: idcirco Ecclesia Dei non modò dignoscitur ex sui ipsius pulchritudine, sed ex deformitate etiam hæreticarum factionum, veluti aurum verum distinguitur à falso, vbi Lydio lapidi vtrumque fuerit adfricatū. Enimverò sic inter hæreticos impuritas & nequitia plerunque peruenit ad summum, vt audeant illi per impudentiã summam pro virtutibus vitia venditare: quod à Protestantibus fieri palàm videmus, quibus ob id est commune, vt decernant, vnã fidem satis esse ad æternam felicitatem, nihil opus esse virtutibus ac benefactis. Hinc summa inter eos, veluti & inter hæreticos alios, impuritas, scelera sunt.

ma. Audi Paulum sic dicentem: Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis, qui commutauerunt veritatem in mendacium, & coluerunt, & seruerunt creatura potius, quàm creatori, qui est benedictus in secula, Amen. Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominiam: nam femina eorum immutauerunt naturalem usum, in eum usum, qui est contra naturam: similiter autem & masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desiderijs suis inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes: & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes: & sicut non probauerunt Deum habere in notitiã, tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia. Hæc Paulus de iis, qui commutauerunt, inquit, veritatem in mendacium; & ideo repleti sunt omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia. Qua in re est obseruandum discrimen inter incontinentes, & intemperatos. Hi tanquam repleti, vt Paulus ait, omni iniquitate, nullo modo abstinere à flagitijs: illi resipiscunt interdum, & inuiti quodammodo ad ea labuntur, sed protinus lapsi referunt pedem. Catholici, vbi cadunt, similes sunt incontinentibus, admoniti redeunt ad mentem. Hæretici nullum dant consilijs & monitis locum: quin scelera sua obstinatissime defendunt: idcirco quotidie in peius ruunt, & in omni facinorum ceno voluntantur.

Videamus ad id ita sit, & ostendamus huiusmodi fuisse hæresumq; & hæreticorum principes. Initium faciamus ab auctore hæresum. De quibus sic Hieronymus ad Ctesiphontem: *Simon Magus hæresim condidit Helena meretricis adiutus auxilio. Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repletor choros duxit feminarum. Marcion Romam præmisit mulierem, quæ decipiendos sibi animos præpararet. Apelles Philomenem habuit suarum comitem doctrinarum. Montanus immundi spiritus prædicator multas Ecclesias per Priscam & Maximillam, nobiles & opulentas feminas, primum auro corripit, deinde heresi polluit. Dimittam vetera, ad viciniora transcendã. Arius, vt Orbem deciperet, sororem Principis ante decepit. Donatus per Africã, vt infelices quosque sceleribus pollueret aquis, Lucilla opibus adiutus est, in Hispania Agape mulier virum cecum ceca duxit in foveã, successoremq; sui Priscillianum habuit. Zoroastrius Magi studiosissimũ, & ex Magno Episcopũ: cui iuncta Gallia non gentes, sed nomine Germana huc illuc discurrentem alterius*

Antiquorum  
hæreticorum  
impuritas.

DE SIGNIS ECCLESIAE DEI, THOMAE BOZII  
EYGVBINI, LIBER XII.

SIGNVM QVINQVAGESIMVM  
PRIMVM.

Impuritas hæreticorum.

*Flagitiosa vita, & impura eorum, qui vel hæresum fuerunt auctores, vel inter eos principem locum tenuerunt, manifestum facit in: er eos non esse Ecclesiam Christi, sed inter nos, quibus illi aduersantur.*

CAPVT I.

**V**ERITAS, ac virtus illa quidem dignoscitur ex admirabili specie, quam præfert cunctis visendam & suspiciendam: & idcirco, quæ sit Ecclesia Christi collegi potest, & è pulcherrima ipsius forma cunctis virtutibus ornata: sed quando fieri solet, vt hominibus imperitis illudatur interdum, fucusq; fiat, vel quòd in Ecclesia Christi sint etiam qui mali sunt, & ad eos dumtaxat oculi conuertantur, à quibus veluti quibusdam nubibus obiectis splendor lucidissimi Solis obscuretur: vel quòd qui peruersa sunt mente, nolint aduertere ad flagitiosissima facinora, quæ præstant inter hæreticorum factiones: idcirco Ecclesia Dei non modò dignoscitur ex sui ipsius pulchritudine, sed ex deformitate etiam hæreticarum factionum, veluti aurum verum distinguitur à falso, vbi Lydio lapidi vtrumque fuerit adfricatū. Enimverò sic inter hæreticos impuritas & nequitia plerunque peruenit ad summum, vt audeant illi per impudentiam summam pro virtutibus vitia venditare: quod à Protestantibus fieri palàm videmus, quibus ob id est commune, vt decernant, vnã fidem satis esse ad æternam felicitatem, nihil opus esse virtutibus ac benefactis. Hinc summa inter eos, veluti & inter hæreticos alios, impuritas, scelera sum-

ma. Audi Paulum sic dicentem: Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua in semetipsis, qui commutauerunt veritatem in mendacium, & coluerunt, & seruerunt creatura potius, quàm creatori, qui est benedictus in secula, Amen. Propterea tradidit illos Deus in passionem ignominiam: nam femina eorum immutauerunt naturalem usum, in eum usum, qui est contra naturam: similiter autem & masculi, relicto naturali usu feminae, exarserunt in desiderijs suis inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes: & mercedem, quam oportuit, erroris sui in semetipsis recipientes: & sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, vt faciant ea, quæ non conueniunt repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia. Hæc Paulus de iis, qui commutauerunt, inquit, veritatem in mendacium; & ideo repleti sunt omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia. Qua in re est obseruandum discrimen inter incontinentes, & intemperatos. Hi tanquam repleti, vt Paulus ait, omni iniquitate, nullo modo abstinent à flagitijs: illi resipiscunt interdum, & inuiti quòdāmodo ad ea labuntur, sed protinus lapsi referunt pedem. Catholici, vbi cadunt, similes sunt incontinentibus, admoniti redeunt ad mentem. Hæretici nullum dant consilijs & monitis locum: quin scelera sua obstinatissime defendunt: idcirco quotidie in peius ruunt, & in omni facinorum ceno voluntantur.

Videamus ad id ita sit, & ostendamus huiusmodi fuisse hæresumq; & hæreticorum principes. Initium faciamus ab auctore hæresum. De quibus sic Hieronymus ad Ctesiphontem: *Simon Magus hæresim condidit Helena meretricis adiutus auxilio. Nicolaus Antiochenus omnium immunditiarum repletor choros duxit feminarum. Marcion Romam præmisit mulierem, quæ decipiendos sibi animos præpararet. Apelles Philomenem habuit suarum comitem doctrinarum. Montanus immundi spiritus prædicator multas Ecclesias per Priscam & Maximillam, nobiles & opulentas feminas, primum auro corrupit, deinde heresi polluit. Dimittam vetera, ad viciniora transcendam. Arius, vt Orbem deciperet, sororem Principis antè decepit. Donatus per Africa, vt infelices quosque sætētibus pollueret aquis, Lucilia opibus adiutus est, in Hispania Agape mulier virum cæcū ceca duxit in foveam, successoremq; sui Priscillianum habuit Zoroastri Magi studiosissimum, & ex Magno Episcopum: cui iuncta Galla non gante, sed nomine Germana huc illuc discurrentem alterius*

Antiquorum  
hæreticorum  
impuritas.



vicina hæreseos reliquit heredem. Rursus idem in Osee caput septimum: *Raro hæreticus diligit castitatem, & quicumque amare pudicitiam se simulant, ut Manichæus, & Marcion, & Arius, & Tatianus, & instauratores veteris hæreseos venenato ore mella prouertunt. Caterum iuxta Apostolum, que secreto agunt turpe est & dicere.* Huculque Hieronymus de præcis hæreticis. Nunc audi Eusebium: *simonis discipulus fuit Menander. Hunc secuti sunt magistrum Saturninus Antiochenus, Basilides Alexandrinus, Basilidem accepit successor Carpocrates, a quo Gnostici, & mox, isti magicas simonis præstigias non ex occulto quaerunt, ut ille, sed iam in apertum iure proferendas conuerunt, & non modo philtris amatorijs curiose ab illis elaboratis, & quibusdam demonibus, qui eorum animis nefaria iniecere somnia, quibus illi adseffores existere, verum etiam alijs non disparibus ineptijs se iam tanquam rebus maximi ferè momenti & ponderis nobilitarunt. Porro autè eos, qui ad perfectionem mysterij, immo verò sceleris: quod apud ipsos est, peruenire vellēt, omnia, que sunt turpissima, eorum tamen inuentis, que modo docuimus, appositis congruentia moliri oportere docuerunt. Et alibi: *Quæ autè apud huius sectæ amulos hisce secretiora, magisq; arcana putantur, & quibus queque primum, ut auribus acceperit, penitus attonitum reddi: vel potius, ut verbo quodam utar, quod est apud illos scriptis proditum, oraculij loco usurpatum *δὲ αὐτῶν ἡθροῦν*, id est, admiratione quadam obstupescere aiunt: & huiusmodi planè sunt, & tam plena reuera stuporis, amentia & insania, ut videantur non modo non honestè posse scriptis tradi, sed ne ore quidè propter insignem turpitudinem & obscenitatem à viris modestis aliquando sine scelere efferri.* Hæc Eusebius de hæreticis antiquis, de quibus sic & Irenæus: *Igitur horum mystici sacerdotes libidinosè quidem viuunt, magias autè perficiunt, quemadmodum potest unusquisque ipsorum: exorcismis, & incantationibus utuntur, Amatoria quoque, & agogima, & qui dicuntur paredri, & oniropompi, & quæcunque sunt alia per erga apud eos studiosè exercentur.* Et alibi: *Mulierculas multas corruerunt, perfectos semetipsos vocantes, quasi nemo possit exæquari magnitudini agnitionis ipsorum, nec sic Paulum, aut Petrum dicas, vel alterum quendam Apostolorum (tales hodie profectò Protestantes) sed plus omnibus se cognuisse, & magnitudinè agnitionis illius, que est inenarrabilis virtutis, subiebibisse.* Hæc Irenæus, quæ & Theodoretus testificatur.*

Audi nunc, quid de Manichæis tradat Cedrenus in vita Constantij Heraclij nepotis: *Absque vilo discrimine, & metu, omnis generis libidinis & obscenitati vocati, promiscuè utrumque*

Lib. i. cap. 20.

Lib. i. cap. 11.

Manichæorum.

*sexum lasciuia fedantes: quando nonnulli de eorum corpore tantum parentibus, & quidem proprijs abstinentum perhibent.*

Quales fuerint Ariani, constat ex epistola Alexandri Episcopi Alexandrini, cuius hæc sunt verba: *Seditiones porro in nos quæ die concitare, graues verè persecutiones, & interdum lites per muliercularum impurarum sermones, quas ipsi in fraudem impulerunt intendere, nonnunquam religionem Christianam, suas tenellas meretriculas per singulas plateas turpiter circumducendo, grauissimis contumelijs afficere non dubitarunt.* Atque idem de Arianis cognoscere licet è scriptis Athanasij & Hilarij. Ex his, quæ de antiquis hæreticorum, qui magis orbem Christianum cõturbarunt, factionibus scripta sunt, possumus intelligere quales fuerint alij, quorum mores scriptis non sunt proditi. Ariæorum certè quidem secta vsque ad Gregorij Magni tempora Occidentem tenuit, cum scilicet anno quingentesimo octuagesimo sexto Ricaredus Hispaniarum Rex ad nos concessit. Quin Arioaldus Longobardorum Rex, qui decessit anno sexcentesimo trigesimo tertio, valde Catholicis fuit infestus in Italia.

Post hæc in Occidente (nam de hæresibus Orientis postea dicemus) exorta est hæresis illa Vitizæ, & Roderici Hispaniarum Regis, qua fas esse afferebant sacerdotibus plures etiam vxores habere in matrimonio, veteruntq; ne quis appellare ad Pontificem Romanum possset. Hinc Rodericus luxui deditus, cum stuprum virgini attulisset, fuit in causa vt Iulianus puellæ pater impio consilio Saracenos in Hispanias immitteret. Temporibus etiam Henrici Tertij Imperatoris fuere, qui dicerent fas esse sacerdotibus mulieres habere in matrimonio. Hæc hæresis dicta Nicolaitarum diutius afflixit Ecclesiam: quam verò impuni fuerint huius infandæ hæresis sectatores, mox aperietur: videtur autem durasse hæc vsque ad annum millesimum centesimum sextum, cum vita migravit Henricus. In vita Northberti viri sanctissimi est, ipsius ætate in Antuerpia Thachelnum quendam fuisse, qui Episcoporum potestatem contemnebat, sacramenta irridebat, præcipuè Eucharistiam, tria armorum millia ducebat, innumeros sectatores habebat, filias in conspectu matrum, sponsas ante oculos coniugum constuprabat, id sanctissimam rem dicēs, credentibus illis, & loco magnæ felicitatis reputantibus ista secum & cum suis agere: quam qua ille lauisset, religiosissime adseruabant, & maxima cum reuerentia bibebant,

Ariæorum.  
Theod. l. i. c. 4.Nicolaitarum  
antiquorum  
& recetium.



ipse mirum quanta pompa & ornatu incederet post eius mortem duravit adhuc diu ipsius festa per annum millesimum ducentessimum.

Albigenses hæretici Gallias multum vexarunt, hi præter alia nuptias damnabant, & promiscuos concubitus laudabant. Fauerunt illis (vt scribunt quidam) Petrus Aragonensium Rex, Comes sancti Eligij, Princeps Faxi, Raimundus Tholosanum Comes. Exstincti sunt Ludouico regnante, qui sanctis est adscriptus. Iisdem ferè temporibus in Alfaria plurimi conuenientes decreuerunt esum carniū licitum esse in quadragesima, fornicationem negabant esse peccatum, quod coitus esset naturalis. Sed hi protinus compressi nihil intulerunt molestiæ. Post annum millesimum trecentessimum in agro Nouariensi per Margaritam & Dulcinum quendam cœpit hæresis quædam disseminari, qua asserbatur, quod nonnulli Anabaptistæ hodie renouarunt, nihil habendum proprium, non esse Christianis Respublicas administrandas: mares & feminae simul habitantes in omnem libidinem prolabebantur.

His affines Beguardi, & Beguinæ in Germania, inter alia asserbant hominem sic esse posse in hac vita perfectum, vt neque iustior fieri posset: nullum coitum esse peccatum: licere quidquid natura suggererit. Refert in historia Hirsaugiensi Trithemius in vrbe Austria quædam Lardo auctore hæresim excitatam, qua asserbatur inter alia Missam, baptismum, & extremam unctionem nihil esse, in Eucharistia esse Deum fictum, matrimonium esse iuratum meretricium genus: merita & intercessionem sanctorum irridebant: prætextu caritatis in occultis locis coibant: & alia multa his similia, qualia Protestantes hodie, decernebant. In Austria & Bohemia octuaginta & amplius hominum millia erant ex huiusmodi secta, cui sic erant omnes addicti, vt mori mallet, quam resipiscere: hinc initium quoddam Bohemiarum perfidiæ. Eadem ferè & docebant, & agebant in quibusdam partibus Italiae, Siciliae, & Galliarum Narbonensis, qui vocabantur Bisochi, siue Beguinæ, & pauperes Lugdunenses, disidentes Ecclesiam Romanam meretricem, cunctos post Syluestrum Pontifices impios fuisse: in nocturnis conuentibus post inuocationem sancti Spiritus extinctis luminibus promiscue cum hominibus aderant, mulieribus, coibant. Horum reliquias vidit Nicolaum Quirinum durasse in Marchia nonnulli scilicet

Albigensium.

Beguardorum & Beguinarum.

Dubr. lib. 19.

bunt, cuius iussu multi flammis traditi, reliqui in Græciam profugerunt.

Horum scelera Sigismundo regnante in Bohemia renouarunt Adamitæ, qui prodierunt ex Hussitis, Piccardi, & Thaboritæ à Dubrauo nominati. Deniq; hoc sæculo nostro ex inferis erupit antesignanus Protestantium Lutherus, qui decreuit, & eius decretum passim Protestantes sequuntur, & amplectantur, licere cuiuis, qui castitatem solenni voto obligauerit Deo, virgines eidem Deo voti similiter solennis vinculo adstrictas, in matrimonio haberi. Idcirco grauissimam se Deo rem facere isti arbitrantur, vbi illas à proposito abduxerint, & spurcissimè constuprarint. Idem statuit licere rem cum ancillis habere, vbi renuant aliqua ex causa vxores, & quod horret dicere, fas esse vxori cum fratre viri coire clam, si ex marito adhuc viuente prolem suscipere non potest. Hinc ipse coniugem duxit Catharinam quandam, quæ suam Deo castitatem consecrarat: idè fecere ipsius imitati exemplum, Bucerus, Oecolampadius, Carolostadius, Bernardinus Ochinus, qui adiecit non dissentiens Luthero licere plures eodem tempore vxores habere: & alij innumeri idem factitarunt, & factitant adhuc hodie passim. Ob id plurimæ in Borealibus oris sectæ spurcissimæ, quæ libidinum cunctarum foedissimo cœno volentur, exortæ. Eas enumerare, nimis esset longum. Legat, cui vacabit, historias Suriij, & Dubitantium Lindani. Nunquid igitur inter hos Christus?

*Impuritas hæreticorum Imperatorum in oriente.*

## C A P. II.

Sed quod maximè illustrabit argumentum propositum, bene erit ostendere cunctos Imperatores, aut Reges, qui fuerunt à nobis alieni, & tamen Christum se profitebantur sequi, feminis maximè addictos fuisse, quibus impellentibus sit in præceps dati, atque furio-  
sa libidine transuersi. Initium sumamus à Constantio primo Imperatore hæretico, qui licet alioquin castus videretur, tamen (hæc sunt verba Ammiani Marcellini, quibus subscribit Eutropius) vxoribus, ac spadonum gratulentis vocibus, & palatins quibusdam nimium quantum

Dubr. lib. 26.  
Adamitarum,  
Picardorum,  
Thaboritarum,  
Hussitarum.

Protestantium.

Lib. 11.

addi-



Lib. 4. c. 11.

addictus, ad singula eius verba plaudentibus, & quid ille aiat, vel neget, ut adfentiri possint, obseruantibus.

Valens, qui secundo loco fuit hæreticus, verborum lenociniis (ait Theodoretus) coniugis siæ delinitus, in seruitutem datus est, & factus non captiuus solum, sed etiam muliebrium verborum fallaciis obsequens.

Zeno hæretico loco hæreticus. Is nisi (ut ait Euagrius) omne voluptatum genus, quod fortè occurreret, licenter & effuse consecraretur in initio ira libidinum illecebris se totum dedit, ut à nulla turpitudine & nefario flagitio se contineret, sed sic in illis volutaretur, ut eadem ista in tenebris & in occulto admittere abiecti & pusilli animi putaret, palam autem, atque in oculis omnium regale, quidam esse, & solo Imperatore dignum.

Basiliscus quarto fuit (ut Zonaras scribit) moribus Zenone nihilo melior.

De Anastasio V. ex Imperatoribus hæretico nihil obsceni à scriptoribus traditum legi.

Iustinianum constat Theodoræ coniugis Eurychiæ impulsu multa contra Catholicos molitum.

Heraclius VII ab aliis infamis fuit ob incestas cum fratris filia nuptias, ut Zonaras scribit. De Heracleona, cum decennis fuerit deiectus ex imperio nihil habemus, quod scriptores tradiderint: neque similiter aliquid impuri gestum à Constante Heraclij nepote scimus; neque de Iustiniano, quo tempore fuit hæreticus.

De Philippico sic Paulus Diaconus: *In actibus suis, & honestate indignè consumans improbabilis demonstrabatur ubique: erat autem hæreticus, & adulter* De Leone Ilaurico nihil obsceni inuentio traditum ab antiquis.

De Constantino autem Copronymo sic Landolphus Sagax: *Magicis maleficijs, & luxurijs, & uentibus, sacrificijs, & caballinis ster. oribus, atque lotio delectatus, muliebribusque, ac Demonum inuocationibus gaudens, atque omnibus animas corruptentibus ad inuentionibus à tenera aetate conuulsus.* De Leone Copronymi filio nihil est impuri à scriptoribus memorie commendatum.

Nicephorus à Zonara vocatur omnium vitiorum colluuius, ac sentina. Is inter alia abductam à proprio marito uxorem Theophantem filio Sauratio dedit in matrimonium. Cumque pulcherrimas ex omnibus prouincis uirgines eligi iussisset, ex his duas in ipsis nuptiarum diebus ma-

nifeste, ut omnibus eius libido nota esset, corrumpit. De Leone A memo nihil obsceni scriptum.

Michael Balbus adeo luxuriæ deditus erat, ut scortationem peccatum non iudicaret: uxorem duxit hic, mortua prima, Euphrosinam, quæ monacham fuerat professa Theophilus est habitus continens, quamuis cum puella quadam, quæ uxori inferuiebat, rem habuerit. Atque hucusque Imperatores illi regnarunt, quos haud Græci inficiantur hæreticos fuisse.

Post hos accidit ut imperaret Michael hæretici Theophili, de quo diximus, filius, Catholicus ille quidem, quam uisus est, sed ignauitæ deditus: quo factum est, ut Bardas eius auunculus Cæsar creatus omnia pro libidine administraret. Hic à S. Ignatio, quod uxorem sine causa dimisset, & cum sua nuru consueffe diceretur, ædes sacras ingredi est prohibitus. Quocirca iratas fidas ob causas sede ignatum deiecit, Phoriumque euexit. Sed Basilio Macedone imperante Ignatius restitutus interuentu legatorum Pape Hadriani, ex eo cepit Photius scriptis suis Græcos à nobis alienare, quod Papa fuisse in causa ut Ignatius reciperet dignitatem, ipse exueretur: res tamen haud uenit ita in dissidium, ut nos hæreticorum loco aperte Græci haberent. Tamen quidquid exortum est dissensionis, id habuit originem à libidine Cæsar Bardæ. Imperante postea Constantino Monomacho, Michael Patriarcha primus eorum præcipit audaciæ, & amentia, Imperatore fauente, ut nos hæreticos diceret, ac deerneret, piorum communione depellens.

Qualis uero fuerit Nonachus, quantum pertinet ad castitatem, cognoscimus ex eo, quod Zonaras tradit, qui illum delicis ac voluptatibus deditum fuisse scribit, adicitque perditè amasse consobrinam uxoris suæ, eiusque consuetudine clam principio, post haud dissimulante usum, coniuge uiuente, ac coniuente. Tanta uero ob id infamia flagrabat, cum res publicas negligentissime administraret, ut & seditio popul: grauissima fuerit aliquando in eum commota, & Oriens totus à Turcis occupatus, ipse amoribus dantaxat operam dante. Nihilominus Græci respuere, quamuis uisi sint semper plurimi ex iis alieno esse in nos animo.

Rursus uero sub annum millesimum centesimum octauum Græci aperte à nobis desierunt, & Andronico Comnenio

Imperium

Imperium per vim sibi arripiente in nostros crudelissime  
 fœuitum, Qualis verò, quantum pertinet ad pudicitiam,  
 fuerit Andronicus, scimus ex eo, quod Choniata scribit,  
 illum Theodoræ patruelis incesto amori operam dedisse,  
 & eam veluti vxorem circumduxisse, cum fugeret Impera-  
 toris Manuelis iram hoc & alia ipsius flagitia persequen-  
 tis. Idem cum postea inuassisset Imperium, nepotis sui, quæ  
 de medio sustulerat, sponsam sibi matrimonio iunxit. De-  
 niq; idem scriptor sic de illo memoriae prodidit: *Luxu cor-  
 ruptus cum cœtu scortorum & pellicum in loca deserta & tempe-  
 rata secedere, & ferarum more conualles, & herbosus saltus cœse-  
 tati solebat, ut gallinarum gallus gallinaceus, aut hircus captarum  
 ductor, aut ut Bacchus Thiadas, & Manadas, sic ipse amicas suas  
 antecedeat tatum non hinnuli pelle, & crocoto indutus. Ac certis  
 diebus à paucis aulicis, usq; intimis, veluti per transfennam videba-  
 tur. Tibicinis verò, & meretricibus omnem aditum patefaciebat,  
 easq; quouis tempore ad colloquiū admittebat, voluptati, ut Sar-  
 danapalus, indulgens, qui sepulchro incidit ea se habere, qua com-  
 derit, & pro libidine egerit. Erat Epicureus, & Chrysippus morbo  
 ucuria corruptus, & amore perditus. Herculem quinquaginta  
 l'hyestis filiabus stuprandis imitabatur: sed quia tantum illi robo-  
 ris ad lasciuiam non suppetabat, ut ille Ioleum contra re diuinam  
 hydræ implorabat, sic ipse virilia vnctionibus & delicijs firmabat.  
 Vescabatur item nilotica bestiola crocodilo non absimili, quem si-  
 neum vocant, à quo cibo cum plerique abhorreant, tamen tentigi-  
 nem excitat, & ad rem veneream paratos facit. Hucusq; Cho-  
 niata de impuritate Andronici Comneni, cuius culpa factū  
 ut Græci à nobis maximè alienarentur, & in hæresi sua ob-  
 firmarentur. Hinc ubi atripuit Imperium, cum pleriq; Au-  
 gustinum Græcanicorū profiterentur se nobiscum tenere, ut  
 supra ostendimus, & reuera multa intercederent necessita-  
 dinis, & Christianæ caritatis vincula nobiscum cum illis,  
 nullam genus sœuitiæ exercendæ in nostros Constantino-  
 poli commorantes omisit: idq; nulla de causa: ossa ipsa ca-  
 dauerum è sepulchris eruta, & in mare demersa. Atque hi  
 scilicet hæretici, hæreticorumq; Imperatores.*

Huic successit Isaacus Angelus, de quo, quod spectat ad  
 pudicitiam, sic idem scriptor: *Erat in victu sumptuosissimus, &  
 de ferculis distribuebat ijs, qui mensæ adstabant. Mensam autem  
 salomoniam, aut Sybariticam habebat, & nouis ut ille vestibus  
 quotidie utebatur. Nec erat eius conuiuium aliud, quam cœu-  
 num, sicut ferarum piscium mare, vini oceanus: alterius diebus*

*lanacris se reficerebat, passillis, & vnguentis omnis generis delibatis  
 tunc instar panonis superbi se ostentabat, & ut sponsus è thalamo,  
 aut ut Sol ab Oriente, ita ipse è palatio quotiæ prodibat gaudio-  
 bat faceris, & mollibus cantilenis, morionibus, scurris, hisirioni-  
 bus, parasitis, nimis, cantoribus palatii fores patebant, cum quibus  
 rebus & hominibus utique Bacchi & Veneris intemperata con-  
 iungitur, ceteraq; bonum Imperij statum corrumpere solita. Hæc  
 Choniata de Isaacio Angelo.*

Cui successit frater Alexius Angelus, siue Comnenus. De  
 virisq; verò sic idem: *Angelici nominis fratres cum alijs rebus  
 imperium perperam administrabant, ut iam diximus: tū pecunia  
 cupiditate astuantes, neque iustis rationibus opes augere volebāt,  
 nec ea, que cœgerant, conseruabant, sed ambabus manibus disti-  
 pabant, non tam superuacuo comitatu, & pretioso corporis ornatu,  
 quam meretricibus, & cognatis Reip. prorsus inutilibus largiēdo.  
 Vnde nouis vechigalibus institutis, non modò Romanas vrbes, sed  
 etiam Latini nominis gentes, quantum poterant, tributis vexabant.  
 Et mox: *Vir mollis & effeminatus res pessima & molestissima est,  
 cui qui parent, quid infortunij, quid extremi periculi non si-  
 bibūt? id quod ipsis Romanis (sic iste vocat semper Constantinopo-  
 litanos) accidit, cum aduerso quodam fato in molles, ignauos, &  
 voluptarios Imperatores incidissent. Hucusq; Choniata. Post  
 hos paucis diebus imperarunt Alexius vnā cum Isaacio pa-  
 tre, & Murzuffus. De quorum castimonia ob exiguū tem-  
 pus Imperij, nihil idem scriptor, quamuis alioquin ob per-  
 uos mores valde illos vituperet.**

De Murzuffo tamen sic idem: *Erat homo à pubertate libi-  
 dinosus, & salax, & duas iuuenulas vxores per iniuriam repu-  
 diarat.*

Post hos imperarunt aliquandiu Latini, quorum primus  
 Baldinus, de quo sic idem Choniata, ut videas discrimen  
 inter Catholicos, & hæreticos, quantum pertinet ad casti-  
 moniam. *Vir erat, inquit, pius, & modestus, ne impudico quidem  
 aspectu mulierem intuitus, quamdiu à sua coniuge adsuerat. Va-  
 riat diuinis laudibus, necessitatibus consuetantes subieuaabat, sua  
 sententia aduersantes æquo animo audiebat, & quod maximū est,  
 in qualibet hebdomade vesperi proclamari iubebat, ne quis in  
 palatio cubaret, qui alienam mulierem attigisset. Hæc ille  
 scriptor infensissimus Latinis, ut in eodemmet re-  
 no & imperio cognoscamus, quodnam sit discrimen  
 inter Catholicos, & hæreticos Imperatores quo ad ca-  
 stomie puritatem. Exstat sunt Imperio Constantino-*

Laus Baldi-  
 ni Impera-  
 toris, & pu-  
 dicicia.



politano Latini per Michaëlem Pateologem, qui nobiscum sensit, ut alibi est demonstratum. Non ita filius eius Andronicus, qui vetuit iuxta patri suo, quasi hæretico persolui.

Ac sicut nihil habemus, quod scriptum sit obsceni de Michaële Catholico, sic impurum fuisse ipsius filium Andronicum hæreticum, collegimus ex his querelis, quas ab vxore habitas de illo veluti homine obscena scetatio narrat Gregoras, qui omnibus modis vitia Andronici sui benefactoris obtegere in suis libris studet, has tamen querelas haud vituperat veluti falsas, sed quod indignum foret eas ab vxore iactari.

Andronicus ex filio nepos aucto Andronico est susceptus, de quo sic idem Gregoras: *Cum iam adolescentia limen ingressus esset, quo tempore voluptatum arder maximus existeret, omnis castigationis & modestie inimicus fuit, in regia præsertim potestate, & flore adolescentie. Ad hæc æquales eius omnium eorum cupiditatum, quas effrenes adolescentie libidines ferunt, ministros, atque auctores sese præbuerunt. Hæcille, qui deinde nonnulla per impudicitiam gesta ab Andronico inspectam narrat: nobis sit satis vnum retulisse, è quo turpiter Andronicum colligi potest. Deturbavit Imperij potestate Andronicum auctorem, & protinus Isaiam Patriarcham sui studiosum sede antea per auctorem Constantinopolitana spoliatum restituit: id quomodo publicè sit actum, sic idem recenset: *isaiam, inquit, in patriarchicum solum restituit, nullis Episcopis, aut presbyteris sequentibus, aut antecessoribus, sed tibi cibus, & proximis saltatoribus, & saltatriciibus, cum latis canticis comitantibus, quarum tibi cinarum vna probatissima equo virili habitu consensu, & prius milites sequebatur, & tum etiam Patriarcham antecessorem solitis & meretricijs nugis ipsum Patriarcham & ceteros ad obscenum risum facile commouebat. Hæc ille, ut Imperatoris hæreticis honestatem dignoscas.**

Post obitum Andronici arripuit contra fas Imperij gubernacula, & multo tempore illa tenuit Cantacuzenus, de quo Chalcocondilas: *Rex, inquit, in Mac. domo agebat luxuriosiore victu, & intemperatioris dissolutus. Hæc ille scriptor.*

Cantacuzeno deiecto imperauit Ioannes, de quo sic idem. *Ferunt, ait, hunc insanientem amore muliebri: plurima inuicem commisisse, delectatumque psalterijs harumque consuetudine delimitur. curam decenter administrandi regni negligenter omisisse. Hinc autem Chalcocondilas, qui narrat ab eodem per scelus abdu-*

filiij sui sponsam, quod pulchra esset, quam sibi connubio iunxit. Atque hæc sanè de Ioanne, post quem regnavit Manuel, de quo nihil, quod impurum, sit tradidit scriptores.

At in Ioanne ipsius filio secus. Nam præter ius vxorem legitimam repudiavit, & cum bella hostilia vrgerent, in Peloponneso moras trahens amori importuno mulieris, quam amabat, operam dabat, inquit Chalcocondilas Hic postea ad nos concessit, & actis concilij Florentini subscripsit, hæresim suam detestatus, quod tamen Græci habere rarum noluerunt. Post hunc paucis annis imperavit Constantinus, captusque à Turcis Constantinopolis, & Imperium Græcorum prorsus euersum. Ex his apparet quales fuerint Imperatores hæretici, qui Orientem tenuerunt, immundissimi scilicet, & omni libidinum labe polluti.

*Impuritas hæreticorum Imperatorum, aut Regum in Occidente.*

C A P. I I I.

**V**ideamus de Imperatoribus Occidentis, qui oppugnarunt Ecclesiam Catholicam: nemo namque aperte forsitan ex istis hæreticus fuit. In his primus se offert Henricus III. qui aduersus Gregorium Septimum successoresque illius acerrima bella gessit. Hic qualis fuerit, audi Dodechinum scriptorem Germanum: *Henricus Abbatiam Fuldensis pro adulterio, Monasteriensis Episcopatum (quod dicere & audire nefas est) pro Sodomitica immunditia reddidit, que si impudenter negare voluerit, teste celo, teste terra, omnes etiã à furno redeuntis sciolis concludent. Hæc Dodechinus reiicit in annum millesimum nonagesimum. Deinde anno millesimo nonagesimo tercio adiecit: Conradus filius Henrici Imperatoris patri suo hac de causa rebellauit. Henricus Rex Adelheidam Reginam, quam duxerat vxorem, odio cepit habere, ideo incarceratione eam, & concessit ut plerique ei vim inferrent, immò filium hortabatur, ut eam subagitaret. Quo recusante patrium pollere stratam, eum adhortando Rex, non suum, sed peregrini filium esse affirmavit cuiusdam Principis de Suenia, cuius etiam faciem prædictus Conradus plurimum assimilauit. Regina autem post plurima & inaudita malorum genera sibi innocenter illata, de custodia, qua tenebatur, quoquomodo Dei miseratione liberata ad potentissimam tunc temporis fœminam Mathildam nomine*





quæ conturbant hodie Christianam Rempublicam, inspicimus quales sint hæreticæ nationes, quæ ante multum tempus à nobis se abalienarunt. Huiusmodi sunt quidam Græci in primis, & quicumque opiniones eorum populi sunt secuti. Et quamuis alicui forsitan satis esse videretur ad spurcitiem istorum designandam, ex ipsorum scriptoribus aperuisse qui forent Imperatores eorum, ut qui essent subiecti intelligamus, cum verum sit illud, Quales sunt principes, tales in Republica reliquos solere esse ciues, tamen vniuersales, ac publicos, receptosque ipsorum mores consideremus. A Græcis multa contra Christianæ castitatis leges vsurpantur, è quibus impuritas nationis apparet. In his vnum sit satis recitare. Cuilibet ex quacunque causa licet, approbantibus id Episcopis, vxorem dimittere. Id verò est libidinibus cunctis anam maximam dare.

Henricus Octauus Angliæ Rex illicito amore Annæ Boleniæ exarscens contra fas omne Catharinam repudiavit, quæ legitima vxor illi erat. Is qui de origine schismatici Anglicani scripsit, Annam tradit Henrico filiam fuisse ex illicito coitu susceptam. Vide quanta impij Regis intemperantia, ut habere vxorem nõ sit satis homini incõtinenti ad edomandam petulantiam. Deprehensam deinde Annam in adulterio Henricus Rex capite plecti iussit, remiamque vxorẽ duxit Ioannam, quæ in puerperio decessit, cum quarta Ducis Cluensis sorore diuortium fecit. Quintam adulterij ream mandauit obruncari. En castitas hæreticorum principum. En ut libido data licentia nullo modo constringatur, sed augeatur magis, & latissimè per omnes campos excurrat. Inter Græcos laxis habentis intemperantia passim vagatur, plurimiq; ex ipsis exsultant, vbi filium specie liberaliori nanciscuntur, quem tradere possint Mahometanis, ac Turcis, ut illo abutatur ad obscenos libidinis vsus, gradumque sibi ex hoc faciant ad magistratus & opes. Nam qui vocantur à Turcis Bassæ, plerumq; sunt ex huiusmodi pueris, qui vel spadones sunt, vel à spadonibus aluntur, & ad impurissimas Turcici Regis delicias conseruantur. Videamus quid hac in re nationes alię Græcanticis opinionibus addicte sequantur. Gregorius Interianus mores Zigorum describit, quippe qui versatus sit inter illos: ij vocantur vulgò Circassi: apud eos in more positum refert, ut frater occidat sapius fratrem, & sequenti nocte cum ipsius

vxore

vxore concubar, conjugemque sibi adiungat, nam plures habere illis est permillum. Atq; hæc nobiliu Zigorum consuetudo, quales sint plebei, ex hoc vno, quod de nobilibus recitauimus colligere possumus. Magna scilicet inter istos castitas, & caritas in fratres. Moscoru latissima sunt regna, ex hæresi sunt Græcanica. Apud eos fœminæ quidẽ nobiles in primis pudicitiam colunt, ceteræ omnes nihili ducunt, & corpus venale habent, tantaq; inter eos est alioquin impuritas, ut quàm nos fornicationẽ simplicem vocamus, & maximum crimen, ut est, reputamus, illi neq; vllum peccatum ducant, quod apparet è Moscouia optimi ac doctissimi viri Antonij Posseuini è Societate Iesu, qui nomine Gregorij XIII. Legatus diu fuit apud eos, & è comẽtatio Pauli Iouij de rebus Moscouiticis. Atq; hæc de moribus eorum, qui hæresim Græcorum quorũdam sequuntur

Distum verò est abundè à nobis supra, quales sint, qui Protestantium mendacijs adhærent, ut virgines Deo deuotas à sacro proposito abstractas ad matrimonia cõpellant, ut fas esse decernant cum ancillis concumbere, vbi non sit copia vxoris, quin addant vxori eidem licere fallere maritum, & ex ipsius fratre prolem suscipere. Hæc communia cunctis Protestantibus decreta anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto. VVigandus emisit libellum de bonis ac malis Germaniæ. Is est Lutheri studiosissimus, & inter alia tradit octatum malum politicum esse in Germania exortum luxuriam, quæ omnes verecundiæ fines perripit, atq; excesserit. Hinc, ut diximus, hæreses spurcissimæ exortæ, de quibus Surius in historiis suis, & Lindanus in Dubitantio. Quod si exemplũ petas alicuius Regis, qui alicui scete Protestantium fauerit, Henrici VIII. factum sit instar omnium nobis, qui legitimas vxores absq; legitima causa repudiavit, & cum filia ex illicito coitu nata incestas nuptias contraxit. Exemplo sit Elisabetha Angliæ Regina, quæ nullum vnquam sibi virum voluit adiungere, quò liberius scortari cum quolibet per summam licentiam posset, nonnullosque è suis amatos vario prætextu, ut patrata à se facinora tegeter, occidi iussit.

Nonnulla verò obseruanda in his quæ diximus, ac primum sit illud. Quoties Imperatores Occidẽtis in opiniones peruersas, & à Catholica veritate aliquo modo alienas inciderunt, quales videntur fuisse Henricus III. Fridericus II. ac Ludouicus Bauarus, quos tamen potius schismaticos

Nationum,  
quæ hæreses  
quorundam  
sequuntur  
impuritas.

nominarum, quamuis hæreticorum fautores, tum Pontifices Romani haud tulerunt impietatem illorum, sed quantum fuit in ipsis omnes dignitate priuarunt. Quin ubi Græci ex aliqua parte melius nobiscum sentiebant, ijdem Pontifices Romani sic aduersati sunt Imperatoribus Orientis, ut necui noceret à subiectis hæretici Imperium, ab obedientia illorum populos auocarint. Hinc Gregorius II. Italiae bonam partem subduxit Imperio Leonis Iconomachi anno septingentesimo ducentesimo septimo.

Secundum nobis dignum notatione videtur. A principio hæretici non in apertam, pudendamque (si qua tamen est, cuius homines non pudeat) libidinem prorumpunt, sed paulatim prolabuntur, & ad extremum præcipites dantur: ob id omnium pessimi quicumque Imperatores in aliqua secta vel aliorum postremi fuerunt, vel atrociores in Catholicos. Tales fuere Zenon, Anastasius, Copronymus, Monomachus, & omnium perditissimus Andronicus Comnenus.

Tertium sit illud, quemadmodum non ita impudicus, qui interdum labitur, & ad extremum saltem respicit: quales aliquando è Catholicis principibus nonnulli, sic impudicissimi omnium, qui vel totam vitam ducunt in libidine aliqua vel varia & omnis generis, vel quod est supremi flagitij, id licere decernunt: ac tales Græci, Protestantes, & in vniuersum cuncti hæretici. Nam Græci quidem statuunt fas esse maritis vxores quas habent legittimas, quauis de causa repudiare: denique Moscovitz volunt fornicari haud esse peccatum: at Protestantes omnium prorsus impurissimi libidini vacare necessarium ducunt, veluti (inquit Lutherus) excreare, tussire, & alia id genus: denique laudabile reputant virgines Deo dicatas à proposito auellere, & in matrimonio habere. Igitur omnium pessimi, qui sunt huiusmodi, existimari debent: ut appareat quanta sit intemperantia hæreticorum, neque inter ipsos esse Ecclesiam Dei. Sed videamus cæteris etiam flagitijs hæreticos esse cooperos.

SIGNVM QVINQVAGESIMVM  
S E C V N D V M.

Vitiositas alienorum.

Imper-

*Imperatores hæreticos non modò impuros, sed flagitijs omnibus fuisse coopertos multis aperitur: tum de Imperatoribus à Christo alienis.*

C A P. I I I I.

Cum verè dictum sit, quales in Republ. Principes, tales etiam reliquos solere esse ciues: & fieri non possit vllò modo, ut cuiuslibet hæretici vita in aperto proponatur: satis esse nobis est visum, si hæreticorum Imperatorum quales fuerint mores ostendamus: idque non vnus, aut alterius, sed omnino singulorù: alioquin vnus Iudas toti vniuersitati Apostolorum sceleris admissi notam nullo modo potuit inurere. At inter hæreticos videas plerisque omnes Imperatores facinorosos: Catholicos non ita, quin si qui tales ex iis fuerunt, necesse habuerunt respiscere, vel gradu sunt deiecti, ut ostendemus.

Primus, quod diximus, ex Imperatoribus Constantias fuit hæreticus, de illo sic Ammianus: Cum esset in negotijs alijs principibus medijs comparandus, si affectatæ dominationis ansam quandam reperisset, hanc sine fine scrutando, fasque eodem loco ducens, ac nefas, Caligulae, & Domitiani, & Commodi immanitatem facile superabat: quorum æmulatus sæuitiam inter imperandi exordia cunctos sanguine & genere contingentes stirpitus interemit. Et rursus: Augebat etiam amaritudinem temporum flagitatorum rapacitas in expleta plus odiorum ei, quam pecuniarum conferentium. Hocque multis intolerantius videbatur, quòd nec causam aliquando audiuit, nec prouinciarum indemnitati prospexit, quum multiplicatis tributis ac vectigalibus vexarentur. Atque hucusque de Constantio.

De Valente sic idem: Carnifex, & vnci, & cruetae quaestiones sine discrimine vllò ætatum & dignitatù per fortunas omnes & ordines grassabantur, ac pacis obtentu vitium detestandum agitabatur, infauitiam victoriam execrantibus vniuersis internecino quouis bello grauiore. Et mox: Nam ut quisque ea tepestate ob quamlibet valuerat causam regiae propè accedens, & aliena rapiendi auiditate exustus, licet apertè in fontem ardescens, ut familiaris suscipiebatur, & fidus datadis casibus alienis. Imperator enim promptior ad nocendum, criminantibus parens, & funereas delatio-



nes adlescens per suppliciorum diuersitates effrenatus exultauit : & deinde. Exin cum superata luctibus ferocia deflagrasset : proscriptiones, & exilia, & quæ minora quibusdam videntur, quanquam sint aspera, viri pertulere summates : & ut ditaretur alius genere nobilis, & forte meritis locupletior, actus patrimonio præceptus, rursusq; in exilium consumebatur angore, aut stipe precaria victitabat : nec non modus vllus exitialibus malis impositus, quamdiu Principem, & proximos opum satietas cœpit, & cædis. Hucusque Ammianus de Valente secundo ex hæreticis Imperatore.

Lib. 3. c. 27.

Sequitur tertius Zenon, quem tyrannidem exercuisse, ac multos pro beneuolentia, quam versus illum præstiterant, trucidatos Euagrius scribit. Hinc Zonaras ait : Imperium certè quidem Zeno, nõ ut Rex, sed planè ut Tyrannus administrauit. fratrem habuit Cononem ipso flagitiosiore, hominem sanguinarium, cui mactationes hominum voluptati erant. Hæc Zonaras, qui multos recenset optimos viros per summum scelus à Zenone interfectos.

Quartus est post hos Basilicus, quem Zenone nihilo melioribus moribus fuisse Zonaras idem tradit.

Quintus est Anastasius, cuius vitia cunctis modis occultare conatur Euagrius : de eo sic reliquit scriptum Suidas : Anastasius in Imperio Romano Aristocratiam instituit, magistratus & honores vendidit, iniustis hominibus percipit, & ad insatiabilem pecuniæ cupiditatem conuersus prouincias expilauit. Ad insolentem nouumq; morem, quem induxit, viri boni sunt consternati. Barbaros namq; Imperio imminentes non armis propulit, sed pacem auro mercari solitus est : Defunctorum bona curiose inquisiuit, & publicam passim omnibus conciliauit inopiam.

Lib. 4. c. 29.

Sextus est Iustinianus, qui à principio maximè Catholicus fuit, post decennium fautor hæreticorum, & ad extremum hæreticus. De quo sic Euagrius : In Iustiniano tam inexplebilis fuit pecuniæ cupiditas, & tam turpis, atque adeo absurda rerum alienarum appetitio, ut omnia subiectorum bona his, qui magistratus administrabant, qui tributa colligebant, qui nulla de causa insidias hominibus struere volebant, ob auri amorem vendiderit. Complures, immò innumerabiles, qui multa bona possidebant, causa falsa, commentitiaq; conficta omnibus fortunis multauit. Quod si qua meretrix oculos cupiditatis ad alicuius bona

adiiciens

adiiciens consuetudinem se vllam cum eo vel coniunctionem habuisse simularet, statim omnia iura, ac leges, modò Iustinianum turpis lucri socium constituisset, eius causa euerse iacuerunt, facultatesq; omnes illius, qui falso in crimen adductus erat, fuerunt in eius domum translatae. Rursus idem de factionibus aurigarum Prasina & Veneta : Placuit Iustiniano ita vehementer in alteram factionem eorum, qui Prasini dicuntur, animo propendere, ut impune possent meridie in media ciuitate aduersarios trucidare, & non modò non pœnas metuerent, verum etiam dignarentur honoribus, adeo, ut inde multi homicidæ existerent. Licebat autem illis in eades alienas irrumperere, thesauros diripere in illis reconditos, hominibus suâ ipsorum salutem ac vitam diuendere : & si quis magistratus illos cohibere moliretur, suo ipsius capiti creauit periculum. Et mox : Inde factum est, ut qui alterius erant factionis, cum à domiciliis suis fugissent, & à nemine vsquam exciperentur hospitio, sed velut scelera vbique exagitarentur, tendere insidias viatoribus, spoliare, cædes facere cœperint. Ita ut omnia loca nece improuisa, direptione, & reliquis id genus maleficiis redundarent. Interdum animo in contrariam sententiam mutato, eius generis homines interfecit : legumq; permisit potestati etiam eos, quos ante passus fuerat more barbarorum in ciuitatibus impia scelera conficere : sed ad ista sigillatim persequenda mihi nec tempus suppetit, nec facultas dicendi. Atque ea, quæ diximus, satis esse possunt ad coniecturam de reliquis eius facinoribus faciendam. Hæc Euagrius de Iustiniano.

Lib. 4. cap. 31.

Heraclius est septimus ex hæreticis Imperator, qui diu Catholicus fuit, deinde Monothelita : sæuitia illius in eo maximè apparuit, quòd cum defunctæ vxoris Eudoxiæ funus duceretur, fortè puella quædam barbara prospectas, sputum imprudens in feretrum deiecit : ob id comprehensa, & cremata Imperatrici defunctæ infelicitè est litata. Idem cum didicisset magnam Romanæ Reipublicæ ruina à circuncisis imminere, Iudæos omnes quicunque Romano subessent Imperio, immerentes alioquin, & insolentes, pessimo crudelitatis exemplo trucidari iussit.

Possit hos octauo loco est Constans, qui tanta immanitate fuit, ut non modò multos Catholicos sanctimonia præstantes necarit, sed fratrem suum Theodosium è medio sustulerit.

Nonus est Iustinianus secundus, qui quomodo administravit Imperium, sic Zonaras: Fuit apud Iustinianum, inquit, eunuchus quidam gratiosissimus, qui & sacellarius est designatus, nomine Stephanus, genere barbarus, crudelitate & immanitate plusquam barbarus, gravis omnibus non tantum in rebus gerendis, sed in poenis etiam infligendis: neque is plebeios dumtaxat, sed potentissimos etiam inuasit: adeo ut & Imperatoris matrem verberarit. Idem Imperator monachum quoque Theodosium pridem inclusum generalem designavit, qui nec ipse improbitate eunucho Stephano cedebat. Cum autem ab his Respublica multis malis afficeretur, Imperator omnium odia suscepit. Haecenus de Iustiniano, qui postea rediit ad mentem.

Decimus est Philippicus Bardanes, qui supra duos annos regnavit, & visus est, inquit Suidas, inhoneste & supine Imperium administrare, adijcit Zonaras: Ad res gerendas erat omnium ineptissimus, & ingenio plane sinistro.

Undecimus est Leo Isaurus, Constantinus vero Copronymus eius filius duodecimus ex haereticis Imperator, de quibus ita Landulphus Sagax, qui per ea tempora vixit. Quaecunque sub Leone impio Christianis euenerunt, siue circa orthodoxam fidem, siue super civilibus dispositionibus, siue super turpis lucri quaestu, & auaritia, per Siciliam, & Calabriam, & Cretam adiuuenta pariter & imposta, siue in Italiae apostasia propter huius cacodoxiam, siue infame, & pestilentia, gentiumque pressuris, ut particularia taceam, in praecedentibus ostendentur capitulis: dignum autem est de caetero, & imperij filij eius tanquam a Deo, qui omnia perspicit contemplante veraciter, & non superflue ad utilitatem posteris, & miseris, qui nunc in cacodoxia illius versatur, ludibria exsequi, quae ab hac decima indictione ipsius Imperij primi anni usque ad decimam quartam indictionem mortis illius impie gessit. Hic enim perniciosissimus, & agrestis feras, tyrannice, nec legitime abusus Imperio, primum quidem a Deo, & intemerata matre ipsius, ac omnibus sanctis abscedit magicis maleficiis, & luxuriis, cruentisque sacrificiis, & caballinis stercoribus, atque lotio delectatus, mollicibusque ac daemonum invocationibus gaudens, atque omnibus animas corruptentibus adiuventionibus a tenera aetate conuictus: quia vero paternum principatum cum malitia suscepit non mo-

dicam

dicam in breui tempore demonstrat nequitiam, ita ut ab omnibus ob impudentiam confestim odio haberetur. Haec Landulphus. At Suidas in hunc modum: E leone nata est versura pardalis, de serpentino semine aspis atrox, & serpens volaticus, e Dane Antichristus. Hic patris imperij, & impietatis successor, & libidinibus, & daemonum inuocationibus, & aliis improbis studiis deditus, atque vacans, exitium instrumentum, & supra modum opportunum patris sui & praceptoris exstitit diaboli. Et mox: Venerem colebat, & humanas hostias immolabat ultra urbem, ubi sanctae Mariae aede destructa, & in carnificinam mutata, Mauram locum illum dixit, in quo sacra illa peragebat, & pueros mactabat. Testimonio est Flauij puer, quem occulte ab eo immolatum Deus patefecit. Haecenus Suidas.

Tertiusdecimus est Leo Copronymi filius, qui supremis vitae suae mensibus haereticum se professus est Iconomachum, cum prius Catholicum prorsus egisset, neque qualis futurus esset in reliqua vita potuit cognosci, ob exiguum tempus, quo postea regnavit.

Quartusdecimus est Nicephorus Generalis, de quo sic Zonaras: Fuit pecuniae avidissimus, auaritia inexplebili, summaque perfidia, & ut ita dicam, omnis improbitatis diuersorium: ac ne ad exiguum quidem tempus benignitatem erga subditos simulare potuit: sed statim iniuriis impleuit omnia, ac ne iis quidem pepercit, quorum opera ad Imperium peruenerat. Et mox: Cumque colluio quaedam, & sentina vitiorum esset omnium, alia atque alia ad subditos atterendos comminisci non destitit: quorum plerisque omissis, paucorum mentionem faciam, gustum dumtaxat tanquam de pleno dolio lectoribus praebiturus. Haec Zonaras, qui deinde multa ab isto Nicephoro haeretico patrata facinora recenset. At Landulphus Sagax, cum plurima istius Nicephori flagitia narraffet, sic tandem concludit: Huius principatu Christiani grauiorem nullo tempore sunt consecuti: omnes enim, qui ante se imperauerunt, ambitionibus, & luxuriis, atque barbaricis crudelitatibus superauit: de quibus per singula prosequi, & posteris incredibile, & nobis erit laboriosum.

Decimusquintus est Leo Armenus, quem quamuis haereticum plurimis de causis Zonaras laudat, sed tamen adijcit de illo: Saevus erat, & implacabili ira, contra delinquentes ob modica delicta poenas atroces irrogans.

De



De Michaële Balbo Amorrhæo sexto decimo ex hæreticis Imperatore, sic idem scriptor: Prophetas irridebat, demonas esse pernegabat, scortationem peccatum non iudicabat, iurandum se Deum vniuersi moderatorem monebat. Iudæ salutem ominabatur. Pascha alieno celebrati tempore affirmabat. Litteraturam quoque est adeo auersatus, ut ne pueros quidem ea permiserit erudiri, ne vel vesania ipsius coarguendæ atque refellendæ instrumenta alij inde pararent.

Septimus decimus est Theophylus, quæ probat in multis Zonaras, quamuis quam truculento foret animo ostenderit in Theophobi cæde, quæ ob inanes suspiciones animam ferè agens occidi virum de Republica optimè meritum iussit, caputq; afferri sibi, & manu imposita contractis capillis dixisse fertur: Neque ego Theophylus sum, neque tu Theophobus, quib<sup>9</sup> dictis, animam exhalauit anno octingentesimo quadragesimo secundo.

Decimus octauus est Constantinus Monomachus, quo imperante est ausus Michaël Patriarcha Occidentales excommunicare anno millesimo quinquagesimo tertio: de hoc sic Zonaras idem: Nulla ratione, prudentive consilio, vel dignitates, vel pecunias est largitus: sed & dignitates promiscuè in indignos contulit, & si fiscum eodem exhauriri die contigisset, nihil referre putauit, & ad finem hic Imperator cum se benignum & liberalem perhiberi vellet, in eo tamen neque modum, neque artem adhiberet à virtute magnificentiæ in vitium profusionis est deuolutus: publicam enim pecuniam ita dilargiebatur, ut neque quibus, neque quantum, neque quando esset tribuendū obseruaret. Nam cum Mangonorum monasterium ædificaret, quod ob adamatam Selærenam incoasse fertur, ut eam tum in venatione habitantem per speciem structuræ inspiciendæ crebrius viseret, fisco, & publicis thesauris exhaustis, ad pecuniæ inopiam redactus, neque illicitis questibus abstinuit, sed cum prouinciæ quædam essent immunes, quæ pro omnibus vestigalibus locorum angustias tuerentur, & barbaros aditu Romanorum ditionum prohiberent, custodiis abolitis tributa iis prouinciis imperauit: illud certè quidem, si quis verè consideret, ei acceptum ferri potest, quod Oriens Marte barbarico est subactus. Hæc Zonaras de Monomacho, qui tamen respiciet fertur, quantum pertinet ad alienatam in nos, siue, ut

Græci

Græci vocant, Latinos, voluntatem.

Andronico deinde Comneno prorsus à nobis descisciente Græci sub annum millesimum centesimum octuagesimum tertium. Hic autem Comnenus, qui discessionis huiusmodi princeps fuit, qualis esset, sic describit Choniata: Cum Andronicus à veteribus immolari boues, & nidore placari numina didicisset, eandem sequi rationem noluit: sed, ut eius facta probabant, immanitate omnibus superiorum temporum immanissimis tyrannis superiorum, homines sacrificare per scelus instituit, spreto Christianæ religionis legibus, quæ hominem potius conseruandum esse, quam perdendum, nec totam mundum cum eius animo comparandum docent. Quis insanus Cambyses, aut crudelis Tarquinius, aut Echerus, & Phalaris tyranni crudelissimi talia perpetrarunt? Qui Tauroscythæ, quorum legibus mactantur hospites, quorumque moribus errandus Andronicus infectus fuit, ita in captiuos sauerunt? & mox: Is vir, cum eam veluti lineam in animo suo descripsisset, ad quam crudelitatis suæ amissim exigeret, eam sibi diem periisse putabat, qua non excellentem aliquem virum aut iugulasset, aut excæcasset, aut saltem obiurgasset, aut Titanico vultu terruisset: & post: Quo siebat, ut ea tempestate homines mæsti & solliciti viderent, nec securi somnum caperent, sed subito territi expergiscerentur, Andronicum in se irruere rati, aut eos cernere quos asper ille implacabilis & inexorabilis trucidarat.

Vigesimus est Isaacius Angelus, de quo sic idem Choniata: Isaacius, ut in dicendo nulla distinctione, ita etiam in agendo adeo nulla moderatione usus est, ut parum abesset, quin vlciscendis inimicis Andronicum imitaretur: & post, Ea fuit audacia (ne quid dicam grauius) ut sacra vasa prophanaret, & templis auulsa mensis suis adhiberet. & mox, Licere dicebat Imperatoribus omnia, & inter Deum & Regem, quod ad terrenarum rerum gubernationem atineret, non eam esse repugnantiam, quæ sit inter negationem & affirmationem, contendebat, & deinde, immensi sumptus efficiebant, ut in prouinciam mitteret homines corruptos, qui magistratus auctionarentur: quæ causa erat, ut Respublica pessimam iret. Nam pecunia per vim & fraudem quaesita, etiam bene partam vnâ corrumpit, & absumit.

Vig. b.

Vigésimus primus est Alexius Angelus, de quo sic idē: Imperatoris cognati, omnes avari homines, & crebris Imperatorum mutationibus nihil aliud edocti, nisi furari, rapere publica, tributa de peculati, & cumulare diuitias: si ab aliquibus ut apud Imperatorem gratiosi, adibantur, eos spoliabant, & coactam pecuniam in suam rem conuertebant, quæ tanta erat, ut priuatorum hominum conditionē superaret. Vnde cum aliis in rebus ita peccatum est, ut in nullo alio Imperio, tum Romana Respub. funditus interit, & magistratus peius quàm prius vanales exstiterunt. Cuius licebat præesse prouinciæ, & summum apud Romanos gradum dignitatis consequi. Ita factum, ut non modò triuiales & circumforanei homines, nummularij & institutores, sed Scythæ etiam, & Syri excusso veterum dominorum iugo, Augusti crearentur. Harum rerum omnium, ut dictū est, primaria causa fuit Imperatoris facilitas, ne leuitas dilectam, & ingenium Imperio ineptum: eò accedebat familiarium eius ingluuies, & quorundam inexplebilis auaritia. Itaq; mulieribus, & cognatis eius Resp. ludibrio erat. Ipse verò, quid rerum gereretur, non magis norat, quàm qui in extrema Thule habitant. & mox: Ob iniquitatem multiplicatam caritas vulgo refrigit, ut integræ ciuitates Græcæ patria cupidè relicta ad Barbaros in colonias abierint. Nam crebræ tyrannides subditis sobriam viuendi rationem extorserunt: & plerique Imperatores rapinis assueti, nihil in suos moderari vel cogitarunt, vel fecerunt, & post: O celebre Romanorum (sic iste semper vocat Constantinopolitano Imperio subiectos) imperium, & omnibus genibus admiranda, & adoranda maiestas? Quales tyrannos pertulisti? quibus iniuriis exagitata es? quales amatores in te infanierunt? quales homines es amplexa? qualibus te subtrauisti, & oscula præbuiisti? quales corona, & diademate, & purpureo calceo exornasti? grauiora utiq; ab illis pertulisti, quàm Penelope à procorum frequentia. & deinde: Quis te à tyrannicis istis amplexibus per vim vindicabit, & ad veterem castimoniam & libertatem reducet?

Alexio huic successit Alexius nepos vnâ cum Isaacio patre, qui Imperio fuerat expulsus de quibus sic idē, Alexius plauibus, & grauioribus peccatis magnificum & inclitum Imperij Romani nomen fœdabat, ut qui paucis comitantibus in barbarorum tentoria traiciens, crapulæ, & alex vnâ cum illis per totos dies indulgeret. Eius verò colluio-

res diadema aureum & gemmatum ei detractum suis capitibus, illi verò lanceum hirsutum pileum imponebant: neque verò Alexius dumtaxat ob huiusmodi res apud honestiores Latinos, & modestiores Romanos execrabilis habebatur, sed pater eius Isaacius nihilominus inuisus erat, cum rursus absurdam opinionum intemperis agitaretur, & diuinationibus, atque oraculis fœtidioribus, quàm prius, incumberet.

Vigésimus tertius ex hæreticis Imperator fuit Murzulus, de quo sic idem: In Imperio citra controuersiam potitus Ducas mutationes rerum parturiebat, & conturbare omnia in animo habebat: homo callidus, & arrogans, qui prudentiam in dissimulatione & cunctatione ponebat, ac beneficia subinde in Meteoris ætatem differebat. Imperauit hic tantum menses duos, dies sexdecim: post quem Latini diu tenuerunt Imperium Constantinopolitanum, vsque ad Michaëlem Paleologum, qui nobiscum sensit.

Non ita filius eius Andronicus, quem vigésimum quartum possumus ex hæreticis Imperatorem nominare, qui qualis fuerit in administrando Imperio, sic Gregoras, quâuis eius studiosissimus, enarrat his verbis, Magistratus, & patres familias, & Tribunos plebis, & ædiles, & prætores, & monachorum rectores omnes videas impudentiæ & petulantia seruire, nec ex officio quicquam facere, aut velle, aut posse. Hæc ita se habere ex iis, quæ iam dicemus, constabit. Nam cum Turcæ perniciosæ irruptiones increbescerent, nec vllis vel domesticis, vel auxiliaribus copiis, aduersante Deo, repellerentur, alia via Imperator id est aggressus, lubrica illa quidem, si verè consideres, & æquitatem spectes, non tamen prorsus imprudenti, tam aduersis & iniquis temporibus. Nam annua subditorum tributa augere statuit, quibus diuisis partim in alios vsus conferret, partem à finitimis hostibus pacem redimeret, quod perinde fuit, ac si quis amicitiam luporum mercatus multas sibi venas incideret, eorumque ingluuiem suo sanguine saturaret. Vnde publicani & exactores sumpta occasione alij alios auertere studuerunt, quisque plura se exacturum pollicens, si id munus sibi maderetur. Hæc Gregoras ostendens cunctos Græcorum rectores impudentiæ & petulantia ob id seruisse, quod Imperator nimis tributorum exactioibus seruiret contra æquitatem, hinc neminem officium vnâ fecisse.

Lib. 8.



Vigésimus quartus Andronicus Iunior, qui magnæ impietatis fuit, auumque suum Andronicum perpetuis seditionibus ac bellis exagitatit cum magna plurimorum cæde, quoad eum deturbaret Imperio, & in luctu miserisq; vivere vsque ad mortem compelleret, vt late Gregoras describit, qui quamuis vitia vtriusque Andronici obtegere contendat, tamen ad extremum fatetur ad eum malè ab istis Imperij gubernacula tractata, vt nemo esset, qui Imperatoris disciplinæ instituta teneret, ac posteris difficile esset quid officij foret scire. Hinc Chalcocondilas ait: Andronicus filius, cum anus senio confectus esset, ad regis dignitatis culmen conscendere gestiens, inimicitias ex aperto cum auo suscepit: cum autem esset impudentior, & praefactor, quàm vt meliora consulenti pareret, Græcos in grauissima discrimina adduxit. Accersit enim Triballos, Græcorumq; optimates in regni curam adhibitos sibi concilians, effecit, vt nemo amplius Græcorum Europæ accessu Turcas prohiberet. Tunc temporis capta est Prusa, quam fame domitam in ditionem redegit Otthomanus. In potestatem venerunt & alia Asiæ oppida, vnde maxima Turcis per vniuersam Asiam accessit potètia, transgressiq; in Europam, Thraciam grauissimè affligerunt. Hæc Chalcocondilas. Atque hæc satis mihi videntur de Imperatoribus Constantinopolitanis hæreticis dixisse: nam quomodo se gesserint reliqui, quàm crudeliter, & sceleratè, mox loco suo conuenientius aperietur.

*Flagitia hæreticorum Imperatorum, aut Regum in Occidente.*

C A P. V.

**N**unc quales fuerint Imperatores Occidentis, qui modo aliquo in hæresim declinare sint visi, aut hæreticos fouere, ostendamus. Ex his primus est, vt diximus, Henricus Tertius, de quo sic Saxones apud Lambertum Schafnaburgensem: Nos solos sibi peculiariter elegit, quos secundum Prophetæ elogium in plantis ferreis trituret, quorum regionibus post initum semel principatum nunquam excederet, quibus post cæpta patrimonialia libertatem quoque eriperet, & natalibus omni-

iii.

infamitatis durissimæ seruitutis iugum iniiceret, ad quorum oppressionem singulis montibus colliculisque praesidium imponeret, vt aquas nostras pecunia bibere, & lingua nostra pretio comparare congeremur, quorum vxores & filias militibus suis publicæ libidinis victimas prostitueret, quorum terram, quod omnium, quæ passi sumus, grauissimum ducimus, in auditis adinventionibus, nec Christiano ore nominandis incestaret. Hæc Saxones, at Lambertus idem de Henrico hæc scripta reliquit, Coloniensis Episcopus offensus his, quæ plurima præter equum & bonum fiebant in palatio, petiit à Rege vacationem deinceps dari sibi ad rerum publicarum administrationem, causatus in senium iam vergentem ætatem, & laboriosis regni negotiis minus minùsque in dies sufficientem: quod Rex haud difficulter annuit, quia prauis libidinibus suis, & iuuenilibus ineptiis iam dudum animaduerberat eum grauitè offendi, & plerumque quantum salua regia dignitate poterat pro virili portione obniti. Is ergo vbi se in sua recepit, Rex tanquam seuerissimo pedagogo liberatus, statim in omnia genera flagitorum ruptis omnibus modestiæ & temperantiæ frenis præcipitem se dedit. Hæc Lambertus. Cuspinianus autem sic de illo: Henricus adolescentiæ vsus libertate Saxoniam incolere cepit, venationi operam dare, & luxui, principes alios contemnere, nobiles opprimere, ignobiles efferre, filias illustrium obsecrationibus coniugare, praesidia non iis, quibus debuit, committere, licentius omnia agere permissione illorum, qui Regi non ministrabant, sed potius imperabant. Vnde omnium in se traxit odia, qui rebellionem machinatur, conspirationem faciunt, detractiones in Principem confingunt, quidquid enim praescribebant illi Regi faciendum, hoc fecit, quem volebant, exaltauit, aut deposuit, rebus suis magis, quàm regni consulentes, & sic in omnibus quæstum curantes. Hinc effrenis adolescens multa præter decorem regium faciebat. Hæc ille Imperatoribus amicissimus, Pontificibus Romanis iniquissimus scriptor.

Post Henricum non iniuria ponemus Fridericum Secundum, qui hæreticorum fuerit studiosus, in quo Cuspinianus idem quamuis plurima mendacia aduersus Pontifices, vt crimina eleuet huius Imperatoris, turpissimè commiscatur, immensam fuisse scæritiam scribit. Nobis

j. Pars.

O o

fit

Lib. 8.  
Saxo. cap. 9.

Cap. 14.

In factis testimonium proferre Alberti Crantzi, quo quam facinorosus homo fuerit Fridericus, apparet. Est hic scriptor Germanus, Maluit inquit ille, vir malignus Fridericus, Ecclesiam lacerare, quam amplificare, maluit rodere viscera eius, quam fidem Christi propagare. malgeriam eius vel in vna re euidenter est videre. Fratrem Regis Tunnij Sarracenum baptizari, & sacris Christianis iniuriis properantem auertit. Et alibi idem de excitans opera Friderici in Italia Guelforum & Gbellinorum factionibus, Fridericus, inquit, postquam suos vbiq; notos habuit, eorum, qui aut diuersarum censerentur partium, aut qui neutris vellent consentire, expugnata oppida, locaque populatus est, & diuersarum partium patria pullos omnes in suam redegit potestatem, nonnullos è vestigio interfecit, quosdam effossis oculis in Apuliam relegari, quosdam per diuersa cruciatuum genera ad morem vsq; fecit lanari. & post: Captos diuersarum partium Rhegienteses, Mutinenses, Placentinos, Bononenses, atq; Heruicicos ante vrbes Parmæ portas promuraliaq; truncari, lanariq; & balistis maioribus in Urbem semiuidos prolici curauit: et à mollicularum pudore est temperatum, siquando pauperula in agrum delata in Sarracenorum & Friderici satellitum manus inciderent. Sed & paulo antè: Sarracenos adeo fouit Fridericus, vt eos mercede conductos magis, quam ceteros Christianos in militia caros habere sit visus. præterq; arma trahentes, multos ex ea barbarie amplissimis per Italiam & Siciliam honoribus & magistratibus euexit. Eiusq; gentis amore in Christianos est adeo debacchatus, vt Luceriam Apulæ ciuitatem, electis populariter Christianis, Sarracenis dederit habitandam, cuius facti memoria inde ad posterum peruenit, quod diu Luceria Sarracenorum sit appellata. quacumq; autem ratione sit factum, pietate in Lucerinum Episcopum vir alioqui scelestus est vsus, quem cum Christianis duodecim permisit Episcopium inhabitare. Sed legem in regione promulgauit, qua Sarracenos adeo voluit saluos esse, vt contententes cum illis impune occiderentur. quin etiam alia impietate, atque inania, vt Sarraceno non magis sibi militanti, quam in Africa de genti commedaret, est vsus, qui forma præstantiores per Siciliam mulieres, & summa Italia regnum, concupitas virgines à patrum sinu, marronalque à maritorum complexu rapi, & passus fuerit, & curauerit. Hactenus Crantzius.

Post

Post Fridericum Secundum Ludouicus Bauarus pro heretico est habitus, ac damnatus. Huius sanè non admodum insignia flagitia leguntur, qualia Henrici Terrij, & Friderici Secundi, sed tamen aliqua leguntur, in his, quod contra fas omne à Ioanne Henrico Bohemorum Regis filio vxorem per vim abstraxerit nomine Margaritam, quam filio suo collocauit in matrimonio, vt dotis nomine amplissimum patrimonium consequeretur, quod fidem datam sæpius violarit principibus viris, vt Ioanni Bohemæ Regi, & Italicis nonnullis, de quibus Ioannes Villaneus. Ex his igitur, quæ attulimus, apparet, quales fuerint heretici Imperatores, vitis scilicet omnibus cooperti, vt sciamus etiam tales plerumque esse illorum subiectos. De Catholicis Imperatoribus talia, totque, ac tanta nullo modo leges. & illud sanè valde mirum, nullum ex hereticis Imperatorem fuisse à labe ingentis alicuius facinoris immunem, nam singulos ordine recensuimus, & in medium prodaximus eorum testimonia, qui partes illorum vel sequerentur omnino, vt in Græcis vidimus, vel essent ipsorum gentiles.

Iam verò nostri si comparentur hereticis, & aliis, huiusmodi sunt, vt pessimi è nostris sint meliores optimis aliorum, summos summis, infimos infimis, vt recta sit collatio, comparando, quod signo de sanctitate apertissime explicatur. Interim nostros esse meliores non alio probetur testimonio, quam aduersariorum. Hæc sunt ipsa verba Pauli Eberti, qui post Lutherum & Melanctonem primas tenuit in schola Vvittēbergenſi, quæ præfatus est in commentariis Philippi super epistolam ad Corinthios. Tot, inquit, & tantis confusionibus & scandalis deformatur totus Evangelicorum cæcus, vt nihil videatur minus esse, quam quod profiteretur. Nam si ad docētes respicias, videas quosdam vel ambitione, vel emulatione, vel curiositate doctrinam corrumpere, & falsam doctrinam audacter spargere, aut pertinaciter veri, aliquos non necessaria certamina serere, & fouere implacabilibus odiis, aliquos religionem inflectere, fingere, ac refingere ad cupiditatem & nutum vel dominorum, vel cætorum, quorum gratiam plaris faciunt, quam gloriam Dei, & veritatis propagationem. aliquos verò vniuersum id, quod vera docendo exstruxerūt, morū licentia, & turpitudine vitæ rursus destruere. Hi neui conspecti in ordine profitentium doctrinā cælestē nō pos-

Nostrorum  
probitas he-  
reticorum  
testimonio  
comproba-  
ta.

O o 2

sunt



sunt non contristare pios, & multos ab Euangelij studio reddere alieniores. Rursum si ad auditores oculos conuertas, videbis religionis ac libertatis Christianæ fœdissimum abusum, contemptum, & neglectiorem sancti ministerij, disputationum profanitatem, direptionem bonorum Ecclesiæ, ingratiudinem erga fideles ministros Dei, disciplinæ laxationem, effrenam cõtumaciam iuuentutis, & aliorum vitiorum segetem in dies vberimam succrescentem, quæ mala inuens non potest non vehementer animo percelli, & interdum quasiari fluctibus dubitationum ambigens, an hic cœtus possit esse Ecclesia, in quo tantum sit distractionum, confusionum, & enormium vitiorum. Hucusque Eberus, de doctoribus & affectibus Protestantium nostræ ætatis.

Conc. 4. super  
c. 2. Luc.  
Smidelini.

Audi nunc Smidelinum de istis loquentem. Ut sciat totus mundus, & agnoscat eos non esse Papistas, nec bonis operibus quidquam fidere, illorum etiam operum nullum exercent penitus. Ieiunij loco comestationibus & perpotationibus nocte dièque vacant. vbi pauperibus benignè facere oportebat, eos deglubunt, & exortant. preces vertunt in iuramenta, blasphemias, & diuini nominis execrationes. idque tam perditè, vt Christus ne ab ipsis quidem Turcis hodie tanto perere blasphemetur. Demum pro humilitate regnat passim superbia, factus, elatio, atq; hoc vniuersum vitæ genus ab illis Euangelicum dicitur militatum. Hæc ille.

In postilla super  
Euag. Do  
minice prima  
Aduentus.  
Lutheri.

Sed quid Lutherus? Mundus, inquit, in dies fit deterior: sunt nunc homines magis vindictæ cupidi, magis avari, magis immodesti, & indisciplinati, multoque deteriores, quam fuerint in Papatu. Hucusque Lutherus, cui maximam fidem dicunt habendam Protestantes.

*Imperatores à Christi cultu alienos fuisse omnium impurissimos, ac flagitiosissimos, ostenditur testimonio antiquorum.*

### CAP. VI.

**R**ecensuimus sigillatim quales fuerint Imperatores hæretici, & hæresum nostræ ætatis primi auctores, vt ex his colligamus cuiusmodi sint affectus illorum, com-

paratio

parationem fecimus alibi signo de sanctitate inter optimos eorum duces, ac pessimos è nostris: sed ne cui veniat in mentem, putare melius fuisse prisca illis, antequam Christi cultus ab omnibus Imperio Romano subiectis palàm reciperetur, ac tum minus turpitudinis fuisse, ac facinorum inter mortales, placet sigillatim recensere quot, & quanta fuerint facinora in antiquis illis Imperatoribus à Christiana religione alienis, vt certò sciamus quantum virtutis sit inuectum in terras per filium Dei Christum: vt verè cecinerit vates ille de temporibus Christi è versibus & vaticiniis Sibyllæ:

*Pauca tamen suberunt prisca vestigia fraudis.*

Igitur primus sit nobis Imperator Octavianus Augustus, Cæsar namque Dictatoris potius extrema vita quam Imperatoris nomen tulit: qui Triumvir regnauit annos vndecim, menses 9. dies 6. solus annos quadraginta tres, menses 11. dies 18. de quo sic Victor: Cùm esset cibi ac vini multus, aliquatenus verò somni abstinens, seruiebat libidini vsque ad probum vulgaris famæ. nam inter duodecim caramitos, totidemque puellas, accubare solitus erat, & paulò autè: Fuit, inquit, paululum impatiens, leniter iracundus, occultè inuidus, palàm fastiosus, porro autem dominandi, supra quam existimari potest, cupidissimus, studiosus alexæ lusor. Hæc Victor. At Suetonius ita: Prima iuuenta variorum dedecorum infamiam subiit. Sex. Pompeius eum, vt effœminatam, insectatus est. Marcus Antonius adoptionem auunculi stupro meritum, item Lucius Marci frater, quasi pudicitiam delibatam à Cæsare, Aulo etiam Hirrio in Hispania tercentum millibus nummum substrauerit, solutusque sit crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret, sed & populus quondam vniuersus ludorum die, & accepit in contumeliam eius, & assensu maximo comprobauit versum in scæna pronunciatum de Gallo matris Deum tympanizante:

*Videsne vt Cynedus orbem digito temperat.*

Adulteria quidem exereuisse ne amici quidem negant, excusantes sanè non libidine, sed ratione commissa, quò facilius consilia aduersariorum per cuiusque mulieres exquireret, & post: Postea quoque, vt ferunt, ad vitiandas virgines promptior, quæ sibi vndique etiam ab vxore conquirerentur, alexæ rumorem nullo modo expauit, iustique simpliciter & palàm oblectamenti causa etiam senex.

O o 3

Huc

Huculque Suetonius, qui & antea sic de eo scripsit: Augustus restitit aliquandiu collegis, nequa fieret proscriptio, sed inceptam viroque acerbis exercuit. Namque illis in multorum sæpè personam per gratiam & preces exorabilibus, solus magnopere contendit necui parceretur. Hæc Suetonius de proscriptioe à Triumviris facta, quam Syllana crudeliorem fuisse Dion tradit, & in eam multos ob diuitias fuisse relatos.

II.

Secundus Imperator fuit Tiberius, qui regnavit annos viginti duos, menses sex, dies viginti sex, quem fuisse scribit Victor ingenio pessimo, truci, avaro, immani furore in infantes, noxios suos pariter, & externos, addit cum Suetonio ob ebrietatem vocatum Caldium Biberium Meronem, pro Claudio Tiberio Nerone. Sed audi Suetonium, qui sic de illo: Nouum officium excogitauit, à voluptatibus, præposito equite Romano T. Cæsonio Prisco: fecerunt verò Capreensi, etiam sellariam excogitauit sedem arcanarum libidinum, in quam vndique conquisiti puellarum & exoletorum greges, monstrisq; concubitus repperiores, quos sphintrias appellabat, triplici serie connexi, vt inuicem incestarent se coram ipso, vt aspectu deficientes libidines excitaret. cubicula plurimarum disposita tabellis ac sigillis lasciuissimarum puellarum & figurarum adornauit, librisq; elephantidis instruxit, ne cui in opera edenda exemplar imparatæ scænx deesset. In syluis quoq; ac nemoribus passim venereos lucos commentus est, prostrantesq; per antra & cauas rupes ex vtriusque sexus puberulorum & Nympharum habitu, palamq; iam & vulgato nomine insulæ abutentes Caprineum dicitabant. maiore adhuc & turpiore infamia flagrauit, vix vt referri, audiriq; neddum credi fas sit, quasi pueros primæ teneritudinis, quos pisciculos vocabat, institueret, vt natanti sibi inter scæmina versarentur, ac luderent, lingua, morsuq; sensim appetentes, atque etiam quasi infantes firmiores, nec dum tamen lacte depulso, inguini, ceti papillæ admoueret, pronior sanè ad id genus libidinis, & natura, & ætate. & mox: Fertur etiam in sacrificando quondam captus facie ministri acerram præferentis nequisse abstinere, quin penè vix dum re diuina peracta ibidem fratrem seductum constupraret, simulque fratrem eius ribicinem, atque vtrique mox, quod mutuo flagitium exprobrabant, crura fregisse, feminarum quoque & quidem illustrium capi-

tibus

tibus quanto per se solitus sit illudere eidentissimo apparuit Marloniæ cuiusdam exitu. Et alibi: Procedente tempore etiam ad rapinas conuertit animum, deinde exemplis quibusdam recitatis addit, Galliarum, & Hispaniarum, Syriæque, & Græciæ Principes confiscatos ob tam leue, ac tam impudens calumniarum genus, vt quibusdam non aliud sit obiectum, quam quod partem rei familiaris in pecunia haberent: plurimis etiam ciuitatibus & priuatis veteres immunitates, & ius metallorum, ac vectigalium adempta. Sed & Vononem Regem Parthorum, qui pulsus à suis, quasi in fidem populi Romani, cum ingenti gaza Antiochiam se receperat, spoliatum perfidia, & occisum. Refert deinde idem Suetonius Imperatoris eiusdem crudelitatem in consanguineos: coniunctos, matrem, filios: nam Germanicum nulla de causa occidi iussit, sicuti & vtriam, Neronemq; & Drusum nepotes: eadem fuit scæuitia in amicos: nam cum viginti consiliarios è numero principum ciuitatis quasi optimos sibi delegisset, vix duos reliquit superstites: cæteri omnes occisi. Denique sic auctor idem: In omne, inquit, genus crudelitatis erupit, nunquam deficiente materia, quum primò matris, deinde potum, & nurus, postremò Scæiani familiares, atque etiam notos persequeretur: post cuius interitum vel scæuissimus existit. Et mox: Singulatim crudeliter facta eius persequi longum est: generatim veluti exemplaria scæuitiæ enumerare sat erit. Nullus à pœna hominum cessauit dies, ne religiosus quidem, ac sacer: an imaduersum in quosdam ineunte anno nouo: accusari, damnatiq; multi cum liberis, atque etiam vxoribus suis: interdictum ne capite damnatos propinqui lugerent: decreta accusatoribus præcipua præmia: omne crimen pro capitali receptum, etiam paucorum simpliciūque verborum.

Post Tiberium tertius imperauit Caius Caligula annos tres, menses decem, dies nouem, de quo sic idem: Cum omnibus sororibus suis stupri consuetudinem fecit, plenòque conuiuio singulas infra se vicissim collocabat, vxore supra cubante: ex his Drusillam vitiasse virginem prætextatam adhuc creditur. Et mox: Reliquas sorores nec cupiditate tanta, nec dignatione dilexit, vt quas sæpè exoletis suis prostrauerit. Et paulò post: Pudicitia neq; sua, neq; aliena pepercit. M. Lepidum, M. Nestorem Pantomimum, quosdam obsides dilexisse fertur commercio mutui stupri.

III.



Valerius Catulus consulari familia iuuenis stupratum à se, ac latera sibi contubernio eius defessa etiam vociferatus est: super sororum incesta, & notissimum prostituta Pyrrallidis amorem non temerè vlla illa iuniori foemina abstulit: quas plerumque cum maritis ad coenam vocatis, præterque pedes suos transeantes, diligenter, ac lente mercantium more considerabat, etiam manu allenans, si quæ pudore submitterent: quoties deinde libuisset, egressus richinio, quum maximè placitam se uocasset, paulò post recentibus adhuc lasciuia notis reuersus ve laudabat palàm, vel vituperabat, singula numerans bona, malave corporis, atque concubitus. Rursus de eodem: Non minore, inquit, liuore, ac malignitate, quàm superbia, sæuitiaque penè aduersus omnis æui homines grassatus est, & ante: Leue, ac frigidum sit his addere, quo propinquos amicosque pacto tractauerit. Ptolomæum Regis Iubæ filium consobrinum suum (erat enim & is M. Antonij ex Helene filia nepos) & in primis ipsum Macronem, ipsam Enniam adiutores imperij, quibus omnibus pro necessitudinis iure, proque meritorum gratia, cruenta mors persoluta est: nihilo reuerentior, leuiorque erga Senatum. Et deinde: Gladiatorio munere, reductis interdum flagrantissimo Sole velis, remotoque ordinario apparatu, rapidis feris vilissimos senio confectos, gladiatores quoque pegmares, patres familiarum notos, sed insignes debilitate aliqua corporis, subiciebat: ac nonnunquam horreis præclusis, populo famem indixit: & post multa crudelitatis exempla enumerata subiicit: Non temerè in quenquam, nisi crebris, & minutis ictibus animaduerti passus est, perpetuo, notoque iam præcepto ita fieri, vt se mori sentiat. Et mox: Queri etiam palàm de conditione temporum suorum solebat, quòd nullis calamitatibus publicis insignirentur: atque identidem exercituum cædes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum aliquem terræ optabat. Et mox: Ad rapinas conuertit animum vario & exquisitissimo calumniarum, & auctonum, & vectigalium genere. Et post: Vectigalia noua, atque inaudita primum per publicanos, deinde, quia lucrum exuberabat, per centuriones, tribunosque prætorianos exercuit, nullo rerum aut hominum genere omisso, cui non tributi aliquid imponeret. Et multis relatis subdit: Ne quod non manubiarum genus experiretur, lupanar in palatio constituit, distinctisque & instructis pro loci dignitate

complu-

compluribus cellis, in quibus matronæ ingenuique starent, misit circum fora & basilicas nomenclatores ad inuitandos in libidinem iuuenes, senesque: præbita aduenientibus pecunia scenebris, appositique, qui nomina palàm subnotarent, quasi adiuuantium Cæsaris redditus. Atque hæc de Caligula satis.

Cui Claudius successit, de quo sic Victor: Hic ventri, vino, libidini fœdè obediens, vecors, & propè hebes, ignauus, ac pauidus, libertorum & coniugis imperis subiectus fuit. Et mox: Huius vxor Messalina primò clam, mox passim, quasi iure, adulteris utebatur: ex quo factò plures metu abstinentes extincti sunt. De hinc atrocius accensa, nobiliores quasque nuptas & virgines scortorum modo secum proposuerat, coarctateque mares vt adessent: quòd si quis talia horruerat, adfecto crimine, in ipsum omnemque familiam sauebatur: vt magis videretur ipsa imperare viro, quàm Imperatori nupta esse: ita liberi eius potestatem summam adepti stupris, exilio, cæde, proscriptionibus omnia fœdabant: è quibus Felicem (de hoc sit mentio in actibus Apostolorum) legionibus Iudææ præfecit. Posidi Eunuchò post triumphum Britannicum, inter militarium fortissimos, arma insignia, tanquam participi victoriæ, dono dedit. Polybum inter Coss. medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus ab epistolis, dominum se gerens ipsius domini: Pallásque prætoris ornamentis sublimatus, adeò diues, vt causante eo inopiam fisci, lepidissimè famoso elogio vulgatum sit, abundè ei pecuniam fore, si à duobus libertis in societatem reciperetur. Hæc Victor: At Suetonius, vt cætera omittam: Sæuum, inquit, & sanguinarium natura fuisse, magnis, minimisque apparuit rebus. Et idem: Libidinis in foeminas profusissimè marium omninò expers.

Hinc susceptus est Nero, de quo quid attinet dicere? satis sit attulisse verba Victoris. Eo, inquit ille, dedecore Nero reliquum vitæ egit, vt pudeat memorare huiuscemodi quenquam: eò progressus est, vt neque suæ, neque aliorum pudiciæ parcens, ad extremum amictus nubentium virginum specie, palàm conuocato Senatu, dote dicta, cunctis festa de more frequentantibus, nuberet: pelle reclusus feræ vtriusque sexus genitalia vultu contrectabat: matrem etiã stupro contaminauit, quanquam postmodum interemit. Hæc Victor: Innumera verò, & incredibilia crudelitatis,

O o 5

libidinis,

III.

V.



VI.

libidinis, ac rapacitatis eius exempla referunt alij, Suetonius, Tacitus, Dio. Ne excogitari quidem possunt facinorosa, que Nero admittit: & sane pudet ea referre.

VII.

Veniamus ad Galbam, qui sextus est Imperator: de quo sic breuiter Victor: Ille in adolescentes infamis ad vesendum intemperans fuit. Imperauit hic menses septem, dies septem: occisus est ab Orthone, qui Imperium tenuit menses tres, dies quinque, de eo sic idem Victor: Vita omnium turpis, maxime in adolescentia. Ob id Suetonius ait, ipsum Neroni placuisse congruentia morum, & consuetudine mutui stupri.

VIII.

Cap. 14.

Post hunc imperauit Vitellius menses octo, dies quinque. Eum tradit Suetonius adolescentiam Capreis egisse inter Tiberiana scorta Spintræ cognomine notatum, ac postea sequenti ætate omnibus probis contaminatum, & mox non profundæ modò, sed inrempestiuæ, ac sordidæ gulæ, prouum verò ad cuiusque & quacunque de causa necem, atque supplicium.

IX.

Cap. 16.

Nonus est Imperator Augustus Vespasianus, alioquin laudabilis, sed ut in hæc verba Suetonius tradit: Sola est, in qua merito culperetur, pecuniæ cupiditas: non enim contentus omnia sub Galba vectigalia reuocasse, noua & grauiam addidisse, & auxisse tributa prouinciis, nonnullis & duplicasse, negotiationes quoque vel priuato pudendas propalam exercuit cõmendo quædam, tantum ut plura postea distraheret: nec candidatis quidem honores, reuere tam innoxius, quam nocentibus absolutiones venditare cunctatus est. Creditur etiam procuratorum rapacissimum quemque ad ampliora officia ex industria solitus promouere, quò locupletiores mox condemnaret: quibus quidem vulgò pro spongiis dicebatur uti: quòd quasi & liccos madefaceret, & exprimeret humentes. Hæc Suetonius.

X.

Cap. 7.

Post Vespasianum Titus imperauit annos duos, menses duos, dies viginti, cum Vespasianus rerum potius esset annos nouem, menses sex. Titum ante adeptum principatum, maximam tradit exercuisse crudelitatem: ad mediam noctem comestiones, ait Suetonius, cum profusissimo quoque familiarum extendisse: nec minus in eo suspecta fuit libido propter exoletorum & spadonum greges, propterque insignem Regine Berenices amorem, cui etiam nuptias pollicitus fecerat: suspecta & rapacitas, quod conuulabat in eorum patris mundinari præmariq; solitum:

denique

denique propalam alium Neronem & opinabantur, & prædicabant. Hæc de Tito Suetonius, antequam regnaret, quæ principatu adepti mores omninò mutasse scribit.

Quam verò dissimilis illi Domitianus frater imperauit annos quindecim, dies sex: De eo Victor sic. Atrox, inquit, cædibus bonorum supplicia agere cœpit, ac more Caligulæ dominum sese Deumque dici cœgit, segnisque ridiculè, remotis omnibus, muscarum agmina persequabatur, furens libidine, cuius scædum exercitiū, Græcorum lingua *αδυσπιδον* vocabatur.

Duodecimus Augustus imperauit Cocceius Nerua, quæ nemo optimum fuisse Imperatorem negat.

Illi successit Traianus: eum verò licet optimum vocent scriptores, tamè amoribus puerorum, vinoq; deditum fuisse tradit Dion: quod & Ælius Spartianus in vita Hadriani confirmat, & Iulianus Imperator in Cæsaribus.

Hadrianus post hunc imperauit. Hunc Dion scribit ob multas cædes insensissimum cunctis fuisse & Spartianus, omnibus inuisum: præposteræ verò libidini fuit adeò addictus, ut Antinoiū, quo abutebatur, in Deos iussit referri: magicis artibus operam dedit.

Hadriano successit Antoninus Pius: Post hunc M. Antoninus Philosophus: ambo verò optimi, quàmuis Philosopho nõ nulla vitio deatur, sed leuia, si aliorum mores intuearis. Cum illo simul regnauit Lucius frater, de quo sic Iulius Capitolinus inquit: Non solùm licetia vitæ liberioris, sed etiã adulteriis, & iuuetutis amoribus infamatus est: siquidem tantæ luxuriæ fuisse dicitur, ut etiã postquã de Syria rediit, popinam domū instituerit, ad quã post conuiuium Marci diuertebat ministratibus sibi omni genere turpiū personarum: fertur & nocte perpeti alea lusisse, quum in Syria concepisset id vitium: atque in tantum vitiorum Calanorum & Neronianorum, ac Vitellianorum fuisse amulum, ut vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria. Et mox: Vitæ fuit semper luxuriolæ, atque in pluribus Nero, præter crudelitatem, & ludibria.

Decimus octauus est Commodus, qui solus imperauit, annos duodecim, menses octo, dies quindecim, de quo sic Victor: Szuior omnibus libidine, auaritia, & crudelitate: nulli fidus, magisque in eos atrox, quos amplissimis honoribus donisque extulerat. At Dion, qui illo tempore vixit, in hunc modum: Perturbarem historiam, si scriberem accuratè de singulis, quos ille adductus non solum falsa

calum-

XI.

XII.

XIII.

XIIII.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.



calumnia, & suspitione non vera, verum etiā propter opes maximas, nobilitatemque generis, & excellentem præstātiā doctrinæ, atq; ob alias virtutes interfecit, & Lampridius, A prima, inquit, pueritia, turpis, improbus, crudelis, libidinosus, ore quoq; pollutus, & constupratus fuit, & mox: Romam vt rediit, subactore suo Antero post se in curru loco, ita triumphauit, vt eum sæpius ceruice reflexa oscularetur: etiam in orchestra hoc idem fecit: & postea ipse cum trecentis concubinis, quas ex matronarum meretricumque delectu ad formæ speciem conciliauerat, trecentisq; aliis puberibus exoletis, quos æquē ex plebe ac nobilitate nuptulq; forma discēptatice collegerat in palatio, per conuicia & balneas bacchabatur: & deinde Lucilla sororem cum compressisset, occidit: sororibus dein suis cæteris, vt dicitur, constupratis, confobrina patris complexibus sui coniuncta, vni etiam ex concubinis matris nomen imposuit, & vxoris, quam deprehensam in adulterio exegit, exactam relegauit, & postea occidit. Ipsas concubinas suas sub oculis suis stuprari iubebat, nec irruentium in se iuuenum carebat infamia, omni parte corporis, atque ore in sexum vtrumq; pollutus. Deniq; iudicio Senatus vocatus est scūior Domitiano, impurius Nerone, dictamque. Qui omnes occidit, vno trahatur, qui vtrumque sexum occidit, vno trahatur, qui sanguini suo non pepercit, vno trahatur, & alia multa.

XIX.

Post Commodum imperauit Pertinax, de quo sic Capitolinus: Reuera erat illiberalis, ac propè sordidus. Excepit Imperium Pertinacis Iulianus, ac tenuit menses duos, dies quinque, de quo sic Spartianus: Obiecta sanè sunt Iuliano hæc, quod gulosus fuisset, quod aleator, quod armis gladiatoris exercitus esset, eaque omnia senex fecerit, quā antea nunquam adolescens his vitiis infamatus fuisset. Iuliano successit Seuerus, ac summam rerum tenuit annos decem & septem, menses octo, dies tres: de quo Spartianus eum crudelissimum vocans ait, Multos inter hæc causas vel veris vel simulatis occidit: damnabantur autem pleriq; cur iocari essent, alij cur tacuissent, alij cur pleraq; figurata dixissent. & mox: Infinita multorum cæde crudelior est habitus.

XXII.

Post hunc imperauit Antoninus Caracalla, Male, inquit, Spartianus, moratus, vt patre duro crudelior, audis tibi, vini etiam appetēs, suis odiosus, & præter milites præ-

cona

torianos. Omnibus castris exosus, & mox, Omnium durissimus, & vt vno complectamur verbo, parricida ( fratrem namque Geram interfecit ) & incestus ( quod nouercam vxorem duxisset ) patris, & matris, & fratris inimicus.

Antonino hoc interfecto, arripuit Imperium Macrinus, cum filio Dradumeno, tenuitque annum vnum, mensem vnum, dies viginti octo: de eo sic Capitolinus, Longum est eius crudelitates omnes aperire. & mox: Reddidit etiam Mezentij supplicium, & iterum viuos etiam homines panceubus incluit, & struxit. Hinc addit appellatū pro Macrino Macellinum.

Post hos imperauit Heliogabalus annos tres, menses nouem, dies quatuor, qui tantæ impuritatis fuit, vt eius obsecra facta referre nullo modo pudor sinat: qui voluit, legat Lampridium, & Herodianum.

Post illum rerum potitus est Alexander Seuerus, Mamæ didus, annos tresdecim dies nouem: atq; hic optimus omnium Princeps, quamuis Iulianus Imperator in suis Cæsaribus neget.

Post hunc Imperium tenuit cum filio Maximinus Imperator, ita moratus, inquit Capitolinus, vt ferarum more viueret, ac nihil prætermitteret, quod ad crudelitatem videretur operari, dum persequitur, ait Victor, pecuniosos, infantes pariter, noxiolque.

Inde imperarunt tres Gordiani annos ferè sex, è quibus scior laqueo sibi vitam præcidit. Huius filius, vt narrat Capitolinus, mulierum cupidissimus fuit, & habuisse decretas sibi concubinas viginti duas fertur, vixitq; in deliciis, in hortis, in balneis, in amœnissimis nemoribus. Ex hoc nepos modeste imperauit Imperator, quod si addas Balbium, & Pupienum, qui cum eo per aliquod tempus imperarunt, erit trigessimus quattus.

Post hos imperauit Philippus cum filio annos quinque, eum superbum vocat Capitolinus. Inde Decius cum filio annos duos humaniter visus est aliquibus imperare. His successere Galus, & Volusianus, qui rerum potiti sunt annum vnum, & menses sex, nihilq; omnino, inquit Eutropius, clarum gesserunt.

Post hos Romanis rebus præferre Licinius, Valerianus Gallienus annos septem: & de Valeriano quidem Victor in hunc modum: Parentibus est ortus, inquit, splendidissimis, stolidus tamen, & multum incers, neque ad vsum

aliquem

XXIII.  
XXIIII.

XXV.

XXVI.

XXVII.

XXVIII.  
XXIX.  
XXX.

XXXI.  
XXXII.  
XXXIII.

XXXIII.  
XXXV.  
XXXVI.  
XXXVII.  
XXXVIII.

XXXIX.  
XL.  
XLI.

aliquem publicum officio, consilio, seu gestis accommodatus.

XLII.

Capto deinde à Persis Valeriano, Gallienus cum filio tenuit Imperium, natus, inquit Pollio, abdomini, & voluptatibus dies ac noctes vino, & stupris perdidit orbem terrarum: & alibi vocat eum hominem luxuriosissimum, & ad omne dedecus paratissimum. & mox: fuit nimie crudelitatis in milites, nam & terna millia, & quaterna militum singulis diebus occidit: & semper nobilibus dicitur popinas frequentasse, & cum lenonibus, mimis, scurrisque vixisse.

XLIII.

XLIIII.

XLV.

Dum hic imperium rexit, Tyranni varie Rempublicam lacerarunt. Post illum Claudius imperavit bonus princeps annum unum, menses decem, dies quindecim, eoque defuncto Quintillus dies quindecim.

Inde Aurelianus annos quatuor, menses undecim, dies septem, sæuus, inquit Victor, & sanguinarius, & trux omni tempore, etiam filij sororis intersector, dicitur præterea, inquit Vopiscus, huius fuisse crudelitatis, ut plerisque senatoribus simulatam ingereret factionem coniurationis, ac tyrannidis, quò facilius eos posset occidere.

XLVI.

XLVII.

XLVIII.

XLIX.

L.

Post hunc laudabiliter imperarunt Tacitus & Florianus menses duos, dies viginti, deinde Probus annos quinque, menses quatuor optimè, ut è Vopisco apparet.

Post hos imperavit Carus cum filiis Carino & Numeriano Cæsaribus annu unum, eoque extincto Carinus cum fratre annu similiter unum: de quo sic Vopiscus: Carinus homo omnium contaminatissimus, adulter, frequens corruptor iuuentutis (pudet dicere, quod in literas Onesimus retulit) ipse quoque malè usus genio sexus sui, enormibus se vitis, & ingenti scelerate maculavit. Amicos optimos quousque relegavit, pessimum quemque elegit. & mox: Vxoribus ducendo, ac reiiciendo, novem duxit, pulsus plerisque prægnantibus, mimis meretricibus, pantomimis, cantantibus, atque lenonibus palatium implevit, & Victor: Hic Carinus, ait, omnibus se sceleribus inquinavit, plurimos innoxios fictis criminibus occidit, matrimonia nobilium corrupit. Talis igitur, iste Imperator.

LI.

LII.

LIII.

Post hunc imperavit Diocletianus annos viginti, eoque bus decem & octo una cum Maximiano Herculeo, & de Diocletiano quidem sic Eutropius ait, Admodum subtilis ingenio fuit, & qui severitatem suam aliena invidia

vellet expellere. De Maximiano autem in hunc modum scribit, Vir fuit ad omnem asperitatem scuritiamque proclivis, infidus, incommodus, ciuilitatis penitus expers, & Victor sic, Maximianus cognomento Hercules ferus natus, ardens libidine, consiliis stolidus, ortu agrelli, Pannonioque.

His deinde abdicantibus administrarunt Imperium Constantius Chlorus, & Galerius Maximianus annum unum, menses decem, dies octo, quo tempore vita migravit Constantius Chlorus, illique successus Constantinus anno ab ortu Christi tercentesimo sexto, cum simul etiam Maxentius Romæ, & Maximinus in Oriente arripuerunt Imperium: & de Maxentio quidem qui profligatus est à Constantino Imperij anno quinto, & in Tyberim missus, ita Eutropius: Maxentium Constantinus Romæ aduersus nobiles omnibus viris scruentem apud pontem Miluii vicit, & Zozimus: Bello per Maxentium in hunc modum extincto, latus Sycophantis apertus est campus, omnes prope dixerim, quotquot in Africa vel genere, vel opibus præstabant, velut Alexandri partium sectatores deferendi, nec ullis omnino parcebatur, dum alij necarentur, alij facultates suas amitterent: quin & Romæ triumpharum ob perpetrata Carthagine mala: & Maxentij quidem rerum his ita gestis, & omnibus per Italiam, & in ipsa vrbe per summam crudelitatem libidinemque habitis, hic stans erat. De Maximino ita Victor: Maximinus vino ebrius, quædam correpta mente aspera iubebat. Hunc sustulit Licinius, & per aliquod tempus in Oriente Imperium tenuit, donec iussu Constantini est occisus. De Licinio sic idem Victor: Avaritiæ cupidine omnium pessimus fuit Licinius, neque alienus à luxu Venereo, asper admodum, haud immodiciter impatiens, infestus litteris, quas inscitiam immodicam virus ac pestem publicam nominabat. Ac talis Licinius, quem possumus annumeratis Cæsaribus aliquot Imperatorem sexagesimum, si Iulium Cæsarem voces Imperatorem, quamuis non tulerit Augusti nomen, numerare ex iis, qui CHRISTI nomen haud colere, quibus quæ turpitudine vitæ foret, quæ immanitas morum, liquidò patet: hinc Romæ erant publica, & omnibus aperta aboletorum loca, ita ut ausus fuerit Nero legem promulgare, qua viru viro palam nubere liceret,

LIIII.

LV.

LVI.

LVII.

LVIII.

quod



quod ipse exemplo consignauit, ac stabiliuit, & quamuis huiusmodi dedecora nonnullis Imperatoribus maximo essent odio, inter tot enim fuisse aliquos non ita contaminatos, quid mirum? tamen haud potuerunt illa eluere. Quo circa testatur Lampridius, Alexandro Seuero, qui amicissimus fuit Christianorum, sicuti & Antoninus Philosophus, haud tantum fuisse virum, vt loca aboletorum Roma tollere posset, quamuis id plurimum cuperet, atq; eiretur. Sed ad rem nostram. Inspice, si placet, nunc vitas Imperatorum, qui nobiscum sensere, & Catholici fuerunt; ac videbis, neq; tot vilo modo, neq; tanta in illis vitia fuisse. In hæreticis fuerunt sanè, sed plerumque non ita magna. Vnus Lutherus est inuentus, quem tamen secuti sunt omnes Protestantes, qui eandem cum Heliogabalo omnium spurcissimo Imperatore sententiam tenuit vna in re. Nam sicut ille fas esse voluit sibi virginem Vestalem constuprare, sic Lutherus virgines vero Deo dedicatas edixit palàm fas esse in matrimonio habere. Sed profectò hac in re flagitiosiores quicumque adhærent Luthero. Heliogabalus enim non sanxit in vniuersum id licere, at Lutherus, Caluinus, & alij id seriò & ex animo constituerunt, & mordicus adhuc tenent, Domitianum spurcissimum Imperatorem superantes, qui Vestalem virginem, quòd fidem non seruasse diceretur, vltimo supplicio affici iussit. En Protestantium nostrorum puritas, en candor. Sed institutum nostrum prosequamur. Quemadmodum flagitiosiores proculdubio quicumq; ex antiquis à nobis alieni fuerunt, & Christo primas haud detulerunt, sic etiam qui nunc principes alias religiones venerantur, exempli gratia Mahomerani. Notum namq; est omnibus in quanto obscenitatis cuiuslibet cæno volutentur eorum principes, quantis sint facinoribus cooperti. An non illi loca innumeris concubinis & cynedis suis designata solent habere? An non sanguineos suos, fratres, ac filios, adde etiam patres palàm de medio tollere audent regnandi causa? Effert multus laudibus Paulus Iouius Ismaëlem cognomento Sophum potentissimum nostra ferè ætate Persarum Regem. At qualis hic quæso? An non hic est, qui suam matrem Neronis exemplo necari iussit, vt Ioannes Maria Angiolellus, qui in his locis per ea tempora fuit, luculentissimus est testis? An non idem in vrbe Tauriso multis puellis ac pueris abreptis per vim à suis parentibus impudicissimè præter alia est abu-

Cap. 13.

lus

lus, & alius postea dedit abutendos, aliaq; facinora horrenda admisit, quæ in itinerario, quod Angiolelli narrationibus est adnexum, continentur? Sed de Mahomeranis aliàs loco suo. Nunc satis sit nobis ostendisse, quanta fuerit antiquitus Imperatorum turpitudine, Lutherumque & Caluinum in vitadis virginibus Heliogabalo & Domitiano deteriores. sed hoc interest, quòd virgines illæ suam virginitatem Vestæ falso numini dedicarant, nostræ verò Deo. Igitur râtò vitiosiores cum suis Caluinus & Lutherus Heliogabalo & Domitiano, quanto propè falso verum, Vestæ Deus ipse præstat.

Incredibilis  
impuritas  
Lutheri &  
Caluini.

## SIGNVM QVADRAGESIMVM TERTIVM.

Intestinæ alienorum cædes.

*Predictum est fore, vt hostes Ecclesie intestinæ ac domesticis inter se cadibus seuiant ac dilanientur, id accidere omninò hostibus Ecclesie nostræ euidentissimè demonstratur.*

### CAP. VII.

NON habuit satis Spiritus sanctus designare atque indicare hostes Ecclesie, & eorum flagitia vno vel altero signo, vt inde quænam foret ipsius sanctitas elucesceret, sed plura prædici voluit. Hinc ait idem Deus ad Ecclesiam verba faciens: *Qui indicauerunt te, indicabo, & filios tuos ego saluabo & cibabo hostes tuos carnib. suis, & quasi musto sanguine suo inebriabuntur.* Hæc Deus apertè prædicens fore, vt hostes Ecclesie seditionibus maximè inter se dilanientur. Rursus idem Deus aduersus Israël, qui secesserat ab aliis tribubus, & vitulos aureos Dei veri numine abiectò colebat, inquit: *In ira Domini exercituum conturbata*

Isai. 9.

i Pars.

P p

intimos,

intimos, & cognatos miserimè trucidant, aut atrocissimè vexant, & quod hæreticis accidit, etiam cæteris accidisse constat, qui Ecclesiæ sanctæ infesti fuerunt: ut appareat verè dictum, *Vir fratri suo non parcat, & cibabo hostes tuos carnibus suis, & quasi musto sanguine suo inebriabuntur.* Hinc accidit etiam fidos quosque & consiliarios ad flagitia perpetranda aduersus Ecclesiam à suis Regibus ad extremum pessimè habitos, ac necatos. Videamus an ita sit, & sigillatim percurramus exitum cuiusque Imperatoris, ac Regis hæretici, quantum fieri potest, & ipsorum facta ad hanc rem spectantia, ad memoriam reuocemus.

Imperatorum hæreticorum cædes.

Primus ex Imperatoribus hæreticus, ut alibi attigimus, fuit Constantinus. Hic Dalmatium, Gallum Cæsares patruales suos occidit: quoniam, ait Ammianus, cunctos sanguine, & genere contingentes stirpitus interemit. Ipse autem cum victus à Persis audisset Iulianum à militibus Augustum creatum tendere aduersus ipsum, cum exercitu dolore horribilis nunciij oppressus interiit, tam diuisis cruciatibus, ait Ammianus, ut carnes eius instar foculi arderent, neque manus possent illis admoueri. Denique de illo sic idem scriptor, *Ut in externis bellis hic Princeps fuit saucius, & afflicti, ita prosperis succedentibus pugnis civilibus, tumidus, & intestinis ulceribus. Republicæ sanie perfusus horrenda.*

Valens ex hæreticis fuit Imperator secundus. Huius salutem, non abnuimus, inquit Ammianus, sepius per occultas coitiones in occulta demersam, ferrumque ad iugulum eius propè adactum à militaribus, ac multi tradunt à Gothis, quos ipse sibi foedere impietatis hæreticæ vinxerat, illum concrematum: sed auctor idem, qui fuit iis temporibus, scribit illum dum manibus imperitis suorum foueretur, exemptum, & occisum, ne Romanus Imperator in hostium manus veniret, & mox cadaver eius exustum.

Tertius fuit Zeno. Hic quomodo obierit, ita Nicephorus: *Festur etiam, cum eum Ariadna coniux odisset, cum epilepsia doloribus distenderetur, & speciem defuncti præberet, vinum adhuc ab illa sepulchro inclusum esse. Alij verò tradunt, cum ex ebrietate sensum omnem amisisset, in tumultum coniectum esse, & postquam ad seipsum per sobrietatem redisset, in ipso monumento exclamasse, vitam se solam, non etiam Imperium petere, paratuniquè esse cuius iureiurando interposito eo cedere: neminem autem illum ea dicentem, propterea quod coniux Ariadna id prohiberet, miseratum esse.* Hæc Nicephorus.

Porro

Porro testis est tum Nicephorus, tum Euagrius, ac Zonaras, Zenonem variis seditionibus, quas ipsius propinqui continenter excitabant, semper agitarum. fuit illi socius Berina, cuius frater Basiliscus Zenonem deiecit Imperio. Sed postea ipse Basiliscus à Zenone victus ad depulsus vnà cum coniuge, & liberis, in Cappadocia iussu Imperatoris affinis est trucidatus. Mouit etiam aduersus illum, & signa contulit Martianus iridem ipsi affinis: Ilus similiter, ac Leontius. Atque hæc satis de Zenone, & Basilisco ipsius propinquo.

Quintus est Anastasius, cui fuit vxor Ariadna Zenonis coniux, à qua, ut Zonaras ait, in Eutychie & Dioscori festam est impulsus. Atque hic fulmine cæliis demisso est extinctus, ut creditur: nam cum tonitrua horrendum in modum resonarent, atque ipse perterritus alios atque alios thalamos subiret, in quodam regio cubiculo est mortuus inuentus, ut Zonaras ait.

Sextus est Iustinianus, ac septimus Heraclius: sed hi duo extremis suæ vitæ diebus in hæresim, credo imprudenter, inciderant, quantum colligitur è scriptoribus, & ideo vltioni diuinæ, de qua nobis est sermo, obnoxij non fuerunt.

Non ita Heraclionæ contigit, & eius matri Marinæ, per quos Constantino Heraclij filio, cum annum vnum regnasset, vita est ablata. His etenim accidit, quod prædixit Deus, & Heraclionæ quidem nasus est præfectus: Marinæ abscissa lingua, ambòque Imperio priuati sunt, & in exsilium missi.

Nonus est Constans, qui Theodosium fratrem necauit, & ipse in Sicilia ab Andrea intimo suo necatus.

Decimus est Iustinianus, qui à Leontio amicissimo suo & Græciæ Duce Imperio per aliquod tempus est spoliatus, nasusque ipsi præfectus, idemque exsilio multatus. Resipuit hic tamen extremis vitæ temporibus, cum recepisset Imperium.

Vndecimus est Philippicus, qui à Senatoribus quibusdam luminibus, & Imperio priuatus est anno septingentesimo duodecimo.

Duodecimus est Leo, quem non attigit quidem pœna, de qua agimus, sed ex intestinorum morbo, inquit, Zonaras, animam infeliciter emisit, eoque imperante Sarraceni Byzantium obsederunt, & Thraciam late sunt populati.



Succellit illi filius Constantinus Copronymus, decimus tertius ex Imperatoribus hæreticis: cuius exitus sic à Landulpho describitur: *Copronymus diximus in cruribus est plaga percussus, quæ Græcè ἀνδραξέ appellatur, & hinc febri validissima detentus Hadrianopolim rediit à subiectis humeris in lecto delatus, & veniens Selimbriam, nauim ingressus est, cumq; ad rotundum peruenisset castellum, miserabiliter in chelandio moritur, clamans, & dicens, Viuens adhuc igni sum inæstinguibili traditus. Atque eodem ferè modo infelicitè obiit filius eius.*

Leo quartus decimus ex hæreticis Imperator. Decimus quintus est Nicephorus, qui à suis in prælio fugiens est interfectus.

Leo Armenius à Michaële Balbo, quem valdè extulerat, & multis beneficiis amplificauerat, est occisus. Hic est decimus sextus. & Michaël quidem, filiusque ipsius Theophilus à suis nequaquã sunt interfecti. Sed illud animaduersione dignum, quod spectat ad argumentum præsens. Theophilus ubi adeptus est Imperiũ, omnes qui Leonem necarunt, & patri Michaëli fuerant auxilio ad Imperij affectionem, necari in vnum coactos & ipse iussit. Sequentes Imperatores vsque ad Andronicum Comnenum non ita à nobis alieni fuerunt, vt nos hæreticorum loco, quod alibi ostendimus, reputarent, atque ob id non omninò hostes Ecclesiæ, pœnæque obnoxij. de qua nobis est sermo.

Ab hoc Andronico, quem decimum nonum possumus ex hæreticis Imperatorem numerare, tot cedes Græcorum cuiuslibet generis factæ per summam crudelitatem, vt eas enumerare vix vllus posset, qui volet hæc cognoscere, scripta Choniata legat: sed ipse ad extremum peremptus crudelissimè opera Isaacij Angeli, filij similiter ipsius, duo Ioannes, & Manuël excæcati, & miserimè interfecti.

Vigésimus sit igitur Isaacius, quem frater Alexius, & oculis, & Imperio priuauit, de quo inquit Choniata: *Summam sibi caritatem, & obseruantiam pollicebatur.*

Vigésimus primus Alexius, ab Alexio, qui ex Isaacio fratre nepos illi erat, est occisus. Alexius verò ab Alexio Duca, qui cognomèto dictus est Murzuffus, cum familiaritate esset illi intima, vt Choniatas ait, cõiunctus, & summis beneficiis affectus, miserimè laqueo est suffocatus.

At Murzuffus vigésimus tertius è turri in præceptis à nostris, qui Constantinopolim ceperant, datus infelicitè perijt.

Post

Post hos Constantinopolitanum Imperium tenuit Andronicus Paleologus ex hæreticis vigésimus quartus Imperator: hic variis seditionibus à nepote Andronico astate tora exagitatus tandem deponere Imperium coactus est, ac monachum profiteri.

Vigésimus quintus Andronicus nepos, vt auum deiiceret, & solus regnaret, mirum quantas hominum strages suo fauentium fecerit. Gregoras cuncta recenset. Hic moriens Ioannem filium, qui annum duodecimum agebat, Cantacuzeni tutelæ commisit. At hic pupillum perfidus homo priuauit Imperio, sibi que arrogauit, & Orchanem Turcarum Regem data in matrimonium filia sibi affinem contra sacrorum Christianorum iura adsciuit.

Nihilominus Ioãnes maior iam factus Cantacuzenum regno deturbat, & monachum profiteri compellit. Propter hæc euenit, vt Turcæ, qui Andronico seniore imperante Asiam ceperant, & in Europam transmiserant, dissidentibus inter se Græcis plurima loca occuparint. Quin Ioannes cum Amurathe Turcarum Rege iniit societatem, & in omnibus illi operam dedit. Quid multa? Comitabatur Ioannes Amurathem quæcunque ad bella perrexisset. Quocirca cum in Asiam traiecisset, illum securus, & Imperium filio Andronico gubernandum dedisset, isque aduersus Turcas arma sumeret, victus, & captus à patre Ioanne filius infelix est excæcatus, & quicumque è Græcis cum illo aduersus Amurathem conspirarant, si patres habuissent, à patribus propriis, ita cogente Amurathe, propriis sunt manibus atrocissimè necati, vt Chalcocondilas refert. Viden' vt oracula diuina aperitissimè sortiantur euentum, vt hostes Ecclesiæ Græci cibati sint carnibus suis, quasi musto sanguine suo inebrientur, vix fratri suo non parcat, carnem brachij sui deuoret? An non caro patris, caro filij? Talis itaque vigésimus ex hæreticis Ioannes, Græcique. Sed reliqua videamus.

Andronicus hic paulò post à Turcis adiutus Constantinopolim cepit, Ioannem patrem, & Emanuelem fratrem in vincula coniecit, & vsu luminum priuauit, quem receperat ipse ex aliqua parte, cum fuisset à patre, vt diximus, excæcatus. Hæc accidere regnante inter Turcas Baiazite, vt lib. 2. Chalcocondilas refert.

Post hæc deiectus iterum Andronicus, & Emanucli Imperium commissum, quod ille ex pacto tributarium Tur-

is, per quos expulerat fratrem, fecit. Emanuel habuit filios Ioannem, qui Imperio est potitus, Theodorum, Constantinum, Demetrium, & Thomam.

Inter Ioannem & Theodorum perpetua ferè bella fuerunt, vt libro septimo idem Chalcocondilas refert. Et Ioannes quidem trigesimus ex hæreticis Imperator, qui tamen ostendit Concilio Florentino interfuit, & ad nos concessit. Quo defuncto, ad Constantinum fratrem, fratribus aliis id ægrè ferentibus, ac dissidentibus, Imperium delatum, qui à Turcis occisus, captaq; Constantinopolis anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio.

Capta porrò Constantinopoli superstites erant ex Emanuele Thomas, & Demetrius, quibus multæ vrbes in Græcia parebant. Ex his Thomas contra pacta conuenta bellum mouit ope Turcarum fretus aduersus Demetrium fratrem, quem cepit, & in carcerem deiecit, inediaque necauit, & ipse paulò post à Turcis est obruncatus. En qui finis hæreticorum, quæ feritas atrocissima ipsorum, vt omnino intestinis cædibus inter se sauiant, ac miserrime discerpantur. An non vera oracula diuina? A quibus igitur Ecclesia Dei?

*Narrantur cedes intestinae aliorum hereticorum Regum & Imperatorum.*

### C A P. V I I I.

Visigothorum Ariano-  
rum.

**S**ed prosequamur quæso institutum, & his multo maioris aperiemus. Nunquid enim soli Imperatores Orientis hæretici diris huiusmodi obnoxij fuerunt? Visigothos constat Arianos fuisse vsque annum quingentesimum octuagesimum quintum quo Recharedus cepit regnare. Horum Rex primus Alaricus in Italia decessit, nondum regni sedibus certa vlla in regione collocatis.

Ataulphus prior in Gallia Narbonensi confedit, & mox in Hispanias concessit, Barchinonæque inter epulas à suis domesticis est occisus.

Ab hoc secundus Sigericus similiter à suis est interfectus.

Tertius Vallia cum Romanis & Catholicis optime sensit, & in Vandalos Arianos, inquit Iordanus, cum suis se-

uit,

uit, & prouincias aliquot Imperio Romano restituit.

Non ita Theudoricus quartus, qui in prælio aduersus Attilam victus occubuit.

Thurismundus quintus à Theudorico & Friderico fratribus est interfectus.

Theudoricus autem sextus ab Eurico fratre. Hic propria morte defunctus est.

Alaricus octauus in prælio à Francis exstinguitur.

Geselicus nonus à Theudorico regni potestate vitæque priuatur.

Post Theudoricum nepos Amalaricus ab exercitu suo apud Narbonam iugulatur. Atque hic Rex decimus necatur ab Alarico: post Theudis, Theudiselus, & Agila à suis de medio sublati.

Quartus decimus est Athanagildus, quem Catholicum fuisse scribit Lucas Tudensis, licet occultum. Inde regnat Leouigildus, quem similiter supremo vitæ tempore nobiscum sensisse tradit Gregorius Turonensis, negat Gregorius Magnus id omnino factum: agnitam ab illo quidem veritatem tradit, sed non cultam: consentiunt omnes tamen de voluntate & consilio ipsius Recharedum filium ad nos concessisse. Atque huicque Visigothorum Reges Ariani, sic è tredecim Regum hæreticis à suis occisi nouem.

Veniamus ad Ostrogotthos, qui in Italia regnarunt.

Horum primus Rex Theudoricus, qui horribili spectro percussus occubuit, regnauitq; cum Athalarico filio.

Quibus succedens Amalasuenta necatur à Theodohato, quem consortem regni & matrimonij adsciuerat.

Theodohatus à Vitige interemptus, Vitiges à Belisario captus.

Ildobaldus, atque Araricus à suis Gotthis interfecti.

Totilas, ac Teias à Narsete, sic ex octo Regum hæreticis quatuor occisi à suis.

Longobardi plerique Ariani fuerunt. Ex his primus Alboinus à Rosimunda vxore veneno dato exstinguitur.

Clepho à familiari, & Autharis similiter à suis, ille ferro, hic veneno. Agilulphus, & Aldaualdus Catholici fuerunt.

Rodaldus Rhotari succedens à Longobardo perimitur ob vxoris stuprum. Aripertus Catholicis adnumeratur.

Gundebertus dum pugnat de regno cum fratre Perthar-

*Vasari in  
Chronico.*

*Ostrogotthorum Ariano-  
rum.*

*Longobardorum Ariano-  
rum.*



rito occiditur à Grimoaldo, quem vocauerat in fratrem. Post Pertharitum Catholici omnes fuerunt.

Quòd si exempla Imperatorum Occidentis quæras: ex his primus hæreticus est iudicatus Henricus tertius, qui à filio Henrico quarto victus in bello, captus, Imperio spoliatus, in vincula coniectus, à cunctis denique destitutus miserimè decessit.

Huius mores est secutus Fridericus secundus, qui à Manfredo filio est suffocatus: & ab eodem Conradus & Henricus fratres extincti veneno, ipse in prælio occisus. Ludouicus Bavarus hanc pœnam videtur effugisse: sed mihi quidem nondum satis liquet ipsum fuisse apertè hæreticum: contumacem certè quidem, & temeraria ac superba sentientem, è quibus non omninò hæreticum fuisse, sed ad hæresim tendere quantum adhuc benè scio, colligitur.

Veniamus ad Reges nostræ ætatis, qui ab antiquæ Christianæ religionis placitis atque institutis desciuerunt. Primus è Regibus, qui tantum facinus est ausus, anno millesimo quingentesimo vigesimo primo fuit Christianus Danicæ Rex. Is quantam crudelitatem exercuerit, quamdiu regnavit, in omnes siue hostes, siue amicos, est sanè incredibile. Ad extremum pertæsi omnes illius immanitatem, duce Christiano ipsius patruo, ceperunt arma. Miser captus, & cauea ferrea inclusus est vsque ad mortem à Christiano patruo, qui regnum arripuit, expulso nepote, ad quem iure pertinebat eiecto patre Christiano: est autem captus anno millesimo quingentesimo trigésimo secundo, ex quo depulsus est vndecimo, contra fidem datam: Surius ait eum sublatum tandem veneno dato post obitum Christiani. Verebatur enim Fridericus eius nepos, ne quid seditionis oriretur. Obiit Christianus anno millesimo quingentesimo sexagesimo primo, ipsi que filius Fridericus successit. Huic adhuc regnanti, quid euenturum sit, videbimus. Munsterus hæreticus tradit in sua Geographia Christiano successisse Fridericum patruum: quo defuncto sub annu millesimum quingentesimum trigésimum tertium, Ioannes eius filius est electus Rex, quem frater Christianus regno deiecit. In Suetia Gustauus Rex à nobis secessionem fecit. De illo sic Natalis Comes: Gustauus Suetorum Rex post annos triginta quinque sui regni naturæ concessit, cum multa suorum popularium lætitia, quorū vniuersam propè nobilitatem in morem Tarquinij Romani deieisset.

veritus

Borealium  
Protestan-  
tium.

De crudelitate  
Christiani  
Reg.

Munst. lib. 4.  
Geogr.

veritus ne quod Imperium illegitimè occupasset, legitime sibi extorqueretur: ad hoc impulerat etiam innata quædam alienæ opulentæ sitis, & auaritia, & cupiditas, propter quā in omne genus hominum crudelissimè sæuebat.

Huc successit filius Henricus ab initio bonus, mox, vt idem scriptor testatur, furibundus, & inhumanus. Hic detinuit in vinculis Ioannem fratrem, qui Henrico in furorem verso solutus, rerumq; potitus est: & diu fuerunt sauiissima bella inter consanguineos superstites ob regnandi cupiditatem, Carolo fratre Regis Ioannis plurimas in eum seditiones ac bella concitante.

Henricus Octauus Angliæ Rex anno millesimo quingentesimo trigésimo quarto Catholicæ religioni nunciam remisit. Ab eo, vt omittamus Annam Boleniam, securi etiam percussa Hauarda coniux, frater eius, & soror similiter occisi, Thomas pater, ac Regis socer de illo optimè in plurimis prælij meritis in vincula de rufus. Suffectus est illi filius Eduardus, qui post aliquot annos veneno dictus est perijsse, quod illi propinandum curarat socer Dux Suffolciensis, qui regni hæredem curarat instituendam filiam suam.

Post eius, ac Mariæ mortem, nunc Elisabetha Annæ Boleniæ filia rerum summam in Anglia tenet. Quid illi futurum sit, apparebit. In Scotia regnabat Maria Stuarda Catholica, quam capite plecti iussit hoc anno Elisabetha Angliæ Regina. Illa post obitum Francisci secundi Galliarum Regis nupsit Darcio è veteri Scotorū stirpe nato. Eum Iacobus Regiæ frater, sed nothus, regnandi desiderio interfici curauit, auersa in sororem culpa, quā vt magis redderet tanti criminis suspectam, cuidam Boduelo nubere coëgit. Illa vbi se collegit, in Angliam venit è Scotia in Galliam nauigans. Ibi ab Elisabetha in carcerem nullo iure detrusa. Hac via Iacobus gubernacula Scoticæ regni hæreticus homo inuasit, eiecta Regina Catholica & leuro interfecto. Sed haud impune illi fuit. Nam mox anno millesimo quingentesimo septuagesimo, ab intimo suo est occisus: ac post mensem decimum octauam similiter à suis interfectus Comes Liri euxensis Calvinista, qui Scoticæ regni administrationem ceperat.

Hæc igitur hæretici inter se Reges, & inter suos domesticos, ac propinquos. Nunquid similia inter Catholicos? Varia fuere inter Catholicos bella: sed huiusmodi in suos

P p 5

vel

Breuis comparatio nostrorum cum superioribus.

vel confanguineos, vel intimos crudelitates tam breui praefertim tempore, ac tam crebra, id nullo modo. An non hoc verum? Audi illustrissima exempla. Anno nongentesimo octuagesimo septimo regnare coepit in Gallia Hugo Capetus, & adhuc eius familia per annos sexcentos regnat. Ex ea prodierunt Reges viginti septem Catholici omnes. Nullibi scriptum reperies per tot annorum spatia ex illis vllum fuisse à fratre, vel germano, vel patruale, non dicam necatum, sed neque expulsum regno, neque in vincula coniectum. Fuere aliquando seditiones, at huiusmodi nihil, quale inter haereticos Reges, tam breui tempore, tam frequens. Mirandum sane, sed oraculis diuinis omnino contentiens. Audi adhuc maiora, anno nongentesimo & sexagesimo secundo Ottho Magnus Germaniae Rex Imperator est creatus. Ex eo Imperatoria dignitas in Germania fuit per annos sexcentos viginti quinque, ac numerantur ab aliquibus triginta tres Imperatores. Ex his duo, vel ad summum tres excommunicati. Henricus III. à filio Henrico, qui parum Catholicis aequus fuit, ac Pontificibus expulsus in summis ærumnis miserrime decessit. Fridericus secundus Henricum filium in vincula coniectum necavit inedia, ipse postea à Manfredo filio est strangulatus. Atqui nulli id Catholico Imperatori in Germania contigit. Quid dicam in Germania? Annus agitur supra 1270. ex quo Imperatores nomen Christo dare coeperunt. Auditum nunquam à proprio filio Imperatorem patrem suffocatum, & ab ipso patre filium peremptum, ut à Manfredi excommunicato excommunicatus Fridericus, & à Friderico patre filius Henricus interfectus. Nunquam vero Imperatores Catholici à propriis filiis in eas angustias coacti, in quas compulsi ab haereticis filiis haeretici Imperatores, vel Occidentales, vel Orientales: sed quales inter se haeretici Reges, qualisque nostri quo ad caedes, sigillatim nos explicamus signo de foelici exitu Catholicorum, & infœlici haereticorum Regum.

Vin' plura? Audi miserabiliora, ut haeretici sanguine proprio quasi musto inebrientur, & cibentur hostes Ecclesiae carnibus suis. Amurathes primus Turcarum Rex tertius instituit, ut Graecorum filij ætatis tenerioris à parentibus subditis abstracti nomen Mahometi darent, & Ianizeri dicerentur, quibus ad praelia vteretur. His Asiam, Graeciamque totam, & finitimas his regiones haereticum

plenas

plenas, maxime Graecanicarum, redegit in potestatem. Ab his ad interuentionem ferè deleri Graeci, ab his inquã Graeco sanguine ut plurimum natis, quicumque verò è Graecis supersunt, qui Christum colere se profiteantur, mirum quomodo ab istis Ianizeris diuexentur. En ut hostes Ecclesiae carnibus suis cibentur. Amurathes porro ille in Graeciam vocatus est, & admissus à Calo Ioanne Paleologo Imperatore aduersus suos bellum gerente, ut Turcis scilicet, ac Ianizeris è Graeco sanguine ortis Graecum sanguinem propinaret: quod factum ex maiori parte, & ex omni indies fieri desumpsit aduersus eos, qui vel Graecanicos ritus sequuntur, vel alias haereses in Hungaria, & locis Germaniae proximis, in quae Turci saepius excursionem facere solent, & hominum praedas agere, in quibus quicumque pueri sunt, adscribuntur ordini Ianizerorum, ut adultiores facti aduersus gentiles suos ac propinquos arma sumant, bella gerant, & effundendi sanguinis sitim non in aliis expleant, quam in suis & haereticis ante alios omnes, quorum in iis regionibus est longè maxima copia, multo maior certè quidem, quam Catholicorum.

*De Otthomanis Ecclesiae Catholicae inimicis.*

C A P. I X.

Sed quando qui Mahometem sequuntur, Ecclesiae sunt Sciam Catholicae inimici, videamus aliqua ex parte, an vltio diuina, de qua nobis est sermo, homines istos contingat, & an cibentur illi carnibus suis, & sanguine suo quasi musto inebrientur. Otthomani nunc principem locum tenent in Mahometis sectatores. Hi trahunt originem ab Otthomano, qui Andronico imperante Turcis in Asia praesesse coepit.

Eius filius Orchanus, ut regnaret, tres fratres occidit.

Orchani successor, ac filius Amurathis, alterum fratrem necavit, alter ne necaretur, effugit.

Bajazethus Amurathis progenies, & haeres septem fratres morti dedit. Hic est, quem Tamerlanes vicit, & in seruitutem miserrimam deduxit.

Musulmanes Bajazethi filius, ut regnaret, ipsum fratrem peremit.

Moses



Moses Musulmanem fratrem, Mosem frater Mehemetes strangulauit.

Huius filius Amurathes eiusdem filiū Mustapham suffocauit.

Mahometes Amurathis soboles fratrem quinquennem interfecit.

Mahometis filius, & successor Baiazerthes Gemem fratrem regno expulsum sapius ad mortem petiit, cum Rhodum profugisset, & mox Romam sedente Alexandro Sexto aduectus esset.

Selimus Baiazethis proles ipsum Baiazethem patrem necauit Corchutum, & Amurathem fratres, & ex fratribus nepotes quinque.

Selimo filius fuit Solymanus, cui nulli quos occideret fratres fuere, sed filium Mustaphā, & ex eo nepotem prorsus immerentes interfecit.

Selimus Solymano patri successit, à quo quinque tum fratres, tum nepotes occisi.

Ab eius verò filio & hærede Amurathe, qui nunc regnat, quinque fratres strangulati. Atque hæc sanè Otthomanorum crudelitas. Nunquid simile inter Catholicos: Carolus Quintus, & Ferdinandus fratres fuere, nihil vnquam fuit inter eos discordiæ. Ferdinando tres filij, Maximilianus, Ferdinandus, Carolus: nunquam dissensere inter se, & partiti sunt regna singulari pace, & beneuolentia semper diuincti. Maximiliano quinque liberi fuere, ac sunt, Rodolphus Imperator, Albertus, Ernestus, Maximilianus, Mathias, ij viuunt concordēs, & vnanimes. Non ira Otthomani, Regesq; Suetiæ Ioannes, Henrichusque fratres, & Daniæ Christianus, & Christianus, & huius nepos Federicus.

Ac ne quis putet solis Otthomanis hæc inesse feritatem, vt fratres inter se occidant, ostendamus idem contingere aliis Regibus Sarracenorum. Conuenit inter omnes post Otthomanos principem locum tenere Persarum Reges. At quales hi, vide quæso. Angiolellus, cui subscribit Iosaphatus Barbarus, hæc narrat. Assambeius Persarum Rex obiit anno millesimo quadringentesimo septuagesimo octauo, quatuor filiis relictis. Ex his natus minimus à ceteris fratribus strangulatus. Iacobus maior alium necauit, cum alio pactus est. Mox ipse veneno ab vxore dato extinctus est anno millesimo quadringentesimo octuagesimo quinto. Inde varia inter Persas prælia fuere, varij Re-

ges.

ges. Iouius a prædictis scriptoribus non nihil dissentit. In hoc tamen conueniunt, ab Ismaële Sopho occupatum Persarum regnum, fugatosq; aliquot ipsius propinquos, qui illud inuaserant. Ab hoc Ismaële necata propria mater, vt ex Itinerario, quod scriptis Angiolelli & Iosaphati est adiunctum, colligi potest, addit Natalis Comes ab eodem contra datā fidem Assambeii nepotem, cui se velle regnum recuperare ac restituere profitebatur, obruncatum. Successit Ismaëli Thammas, à quo interfecti duo fratres, Elias, & Samus. Nunc regnat Chadabenchus ex isto Thamma so natus, qui Cadairem ferro, Ismaëlem veneno vtrumq; fratrem sustulit. Quod si hæc exempla haud sufficiunt, satis sit attulisse ea, quæ Thuneri Regibus eueniunt. Muleasses enim ætate patrum nostrorum duodeuiginti fratres partim trucidauit, partim ferro oculis candente admoto excæcauit, vt regnum solus teneret. Sed paulò post ipse Muleasses à proprio filio Amida eodem modo est oculorum lumine priuatus, & vnà cum eo duo ipsius filij, & Amidæ fratres. Neque Amidæ tamen regnum quietum fuit à bellis ac seditionibus fraternis: nam superioribus annis regno est expulsus, quod tandem peruenit in manus Turcarum.

Quod si animum veritas ad Imperatores Romanos, qui à Christo fuerunt alieni, cum quinquaginta & octo aut plures numerauerimus, videbis omnes intestinis infidiis occisos, & vi ferri aut veneni sublato, septem duntaxat exceptis, Vespasiano scilicet, Traiano, Hadriano, Antonino Pio, Antonino Philosopho, Seuero, Claudio Chloro. iam verò quales inter se fuerint reliqui Reges, est explicatum latè signo de pietate. Atqui hoc est euentissimum signum maximè apertissimæque feritatis. Igitur ad rem nostram, necesse est à nobis esse Ecclesiam Dei, quando constat ipsius hostes carnibus propriis cibari, sanguine proprio quasi multo inebriari. An non ita? Hæretici Imperatores plerique omnes, ac Reges à suis de medio sublati, idemque ceteris eius inimicis Christi numen haud colentibus contigit. Quod nostris ita non euenisse adeò liquet, vt cum ex vna Capeti familia tot Reges numerentur in Galliis per annos sexcentos, nemo ex iis fuerit occisus vnquam à suis, nec regno similiter expulsus. Idem contigit Portugalliæ Regibus, qui per annos ferè quingentos ex vna stirpe orti imperarunt. Aliis porro Regibus magis minusve euenere eadem, quò magis aut minus religionis

Tuneren-  
sium.

Catho-

Breuis com-  
paratio no-  
strorū cum  
superiori-  
bus.Persicorum  
Regum.Angio.c.10.  
Iosaph.c.18.

Catholicæ studiosi fuerunt, quod signo de felici exitu Catholicorum, & infelici hereticorum latè discutimus. At inter Catholicos, inquit, interdum bella videmus. Quis negat? Hoc virgemus, non adeò intestina Catholicis, vel odia, vel mala, longius hæc ab ipsis absunt. Ergo meliores proculdubio Catholici Reges, & Imperatores. Quod si Principes, & quicumque etiam Principibus ipsis sunt subiecti, quod nemo sanæ mentis negabit. E quibus fit Ecclesiam nostram diuinam, quando ad bonitatem Dei, vnde omnia bona dimanant, propius accedit. Sed quando interuallo recedunt à diuinitate hæretici, quibus, vt apparet, est mos in propinquos, domesticos, ac suos læuire? An quanto bellus? Ego verò dixerim verè longè maiori. Vix enim reperias vllum belluarum genus, quod in alias sibi vel sanguinis coniunctione proximiori, vel aliqua re, qua deuinciri illæ soleant, adstrictas, edat vllum credulitatis exemplum, quin dixit ille:

*Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus  
Vnquam, nisi in dispar feris.*

Igitur ad alia transeamus: de feritate namq; hæreticorum satis, vt mihi videtur, est à nobis dictum.

**SIGNVM QVINQVAGESIMVM**

**Q V A R T V M.**

**Ignauia hæreticorum aduersus hostes.**

*Predictum est fore, vt qui recedunt à Deo, ad extremum sint imbelles, & ignaui aduersus hostes suos, quales esse denique hæreticos omnes apertissime demonstratur.*

**C A P. X.**

Cap. 2.

**C**onqueritur Ilaías de populo Israëlitico, & ait, *Repleta est terra eius idolis, opus manuum suarum adauerunt, quod fecerunt digiti eorum. Vbi hæc conquestus est.*

est, & alia nonnulla ex his pendentia, adiungit, *Ecce enim Dominator Dominus exercituum auferet à Iuda validum, & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ, fortem, & virum bellatorem.* Hæc Ilaías, vt sciamus fore, vt quoties populus aliquis à Deo recedit, continuo imbellis euadat, & quod adicit idem vates, *Effeminati dominantur ei. Vere namque cecinit David: Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus. Ipsi obligati sunt, & ceciderunt, nos autem surreximus, & erecti sumus.* Hinc alibi idem: *Si consistant aduersum me castra, non timebit cor meum: si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.* Igitur videamus quales hac parte hæretici, & quales eadem in re Catholici. Et quidem fieri potest, vt aliquis hæreticus sit in bellicis rebus & fortior, & peritior aliquo Catholico, nam quis hoc inficietur? Sed omnia pensari solent ac debent ex maiori parte. Igitur plerumque hoc accidit, vt ignauissimi sint hæretici, fortissimi nostri, & rei bellicæ tractandæ peritissimi. Ac ne possint effugere argumentum, inspiciemus quales fuerint hæretici imperatores ac Reges in suis regnis tutandis, ac quales nostri in iisdem conseruandis, vbi à nostris administrata fuerunt, & certo comperiemus, tum demum venisse illa in manus hostium Christi, ac prorsus concidisse, vbi hæretici imperarunt.

Exordiamur ab Imperio Romano, quod quamuis multis variisq; concussionibus diu fuerit agitarum, & antequàm Constantinus nomen Christo daret, & illud ad Christianos perueniret, stetit tamen semper. Sed anno quadringentesimo septuagesimo quinto, cum Zeno hæreticus imperaret in Oriente, ad quem cura tunc Occidentis etiã spectabat, Momyllus verò Augustulus in Occidente similiter & ipse hæreticus Arianus, quamuis non legitime creatus esset, (ad Zenonem namque electio Imperatoris ex more: um pertinebat) Imperium Romanum extremam ruinam fecit. Odoacer, namq; Herulorum Rex in Italiam irrupit, Romam cepit, & finis Imperio Occidentali tum datus. Cur non antea datus? An non sub annum quadringentesimum decimum Gotthorum Rex Alaricus Romam ceperat, Honorio Catholico Occidentis Imperatore, quamuis in vrbe tum regnaret Augusti potestate Artalus Arianus? An non iterum sub annu quadringentesimu quinquagesimu quintum, eadem Roma capta à Genserico Vandalorum Rege,

Cap. 3.

Psalm. 19.

*Zona. tom. 3.  
Sigo. lib. de occid. Imp.  
Euag. lib. 2.  
& 3.  
Imperiu Occidentale euersum hæreticis imperantibus.*

cum



cum Maximus inuasisset Imperium necato Valentiniano? Quid igitur fuit in causa, ut Imperium Occidentale haud corrueret, cum venit in potestatem Regum fortissimorum quibus erant exercitus e militibus veteranis constantes? Age vero Ricimer Artanus Gothorum, qui Romanis militabant, dux, homo summa perfidia, Auitum imperio spoliavit, Maioranum per maximum scelus occidit, Severum veneno sustulit, Anthemium denique anno quadringentesimo septuagesimo secundo necavit ac Romam cepit, & Imperium tamen Occidentale stetit. At ubi venit in manus haereticorum, actam de tota re, illico periit, haud potuit exurgere. Cum scilicet Orestes Gothus Arianus militiae magister filium suum Momyllum Augustulum creavit Imperatorem, cum Zeno haereticus in Oriente imperaret, cuius erat tunc Occidenti Imperatorem dare, & eius casum, quod ceteri fecerant, sustinere. Igitur tales in Occidentali imperio administrando haeretici omnium proculdubio inertissimi.

Nam quis ignorat quales fuerint Catholici? In quibus primum se offert Constantinus ille Magnus, qui cum toties signa cum hostibus contulerit, nunquam est victus: & tamen anno trecentesimo septimo cum fortissimis Francorum Regibus pugnavit, Alarico, & Gaisone, & sequenti cum Brueteris, mox trecentesimo nono Maximianum Imperatorem arma adversus se parantem Massiliae oppressit: postero Brueteros iterum fudit, trecentesimo autem & duodecimo Maxentij Imperatoris exercitum in Taurinis profligavit, & paulo post eiusdem copias innumeras ad pontem Milvium, quo tempore in Tyberi est submersus Maxentius Imperator, sequenti Francos in Gallias irrupentes repressit, decimoquinto post trecentesimum Licinium Imperatorem ad Cibalas vicit, & vicesimo primo Sarmatas, vicesimo autem tertio rursus Licinium, & trigesimo tertio Sarmatas, & Gothos. Undecies igitur signa contulit cum hostibus acerrimis Constantinus, & Victor exstitit semper, nunquam victus a quoquam. Denique tantum cunctis gentibus incussit terrorem, ut ab anno trecentesimo vigesimotertio, usque ad trigessimum, primum per annos octo nullum in orbe Romano fuerit bellum. Eant modo antiqui, & extollant Augustum, quod templum clausit Iani templum, cum fateantur annum integrum non ita permanisse, motaque subinde asperissima bella. Vm

hec;

hoc Constantino contigit, ut pace iucundissima per annos octo imperante illo orbis Romanus frueretur.

Sed quid ego haereticos omnium maxime imbelles cum bellicosissimo Imperatore conferam? Qui reputatus est ab aliquibus omnium nostrorum inertissimus, proculdubio haereticos istos, quibus imperantibus Romanam Imperium in Occidente corruit, bellica virtute superavit. Theodosius senior Honorium filium decemnem moriens Occidenti praefecit anno trecentesimo nonagesimo quarto. Hic omnium traditur a quibusdam fuisse ignavissimus, & nihilominus adversus Imperatores septem, qui variis in locis adversus ipsum sumpserunt arma, stetit invictus, & iis extinctis incolume Imperium Romanus moriens reliquit. In Britannia namque Marcus, & Gratianus, & mox etiam Constantinus, qui & in Gallias irrupit, in Italia Attalus, fauente Alarico Gothorum Rege, in Hispania Maximus, in Galliis Iovinus, ac Sebastianus Augusti nomen ac potestatem sibi assumpserunt adversus Honorium: similiter ex Africa exercitum classemque rebellem duxit Heraclianus Comes, qui mox interfectus. Radagaisus Gothus cum ducentis militum millibus, cum Romam tenderet, ad Fesulas trucidatus. Alaricus ab ipso prope Hastam fusus, & ne quid deesset, quae in ipsius exitium facere possent, Scilicho, in cuius tutela relictus est Honorius a Theodosio patre, in eum conspiravit, qui paulo post infidiis detectus est necatus. Tot igitur infidiis, tot armis undique petitis Imperator hic imperium Occidentis conservavit, quamvis nulla non pars eius adversus ipsum coniuravit, nihil defuerit & ad imperij, & ad Imperatoris extremam perniciem per annos viginti novem, quibus post mortem patris imperavit. & hic nostrorum ignavissimus existimatur.

Sed quando ostendimus imperantibus haereticis Imperium Occidentale eversum, videamus idem contigisse in Orientali. Et quis ignorat illud in Turcarum potestatem fuisse adductum Constantino haeretico imperante anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio? Sed ut appareat palam, quam fuerint nullius animi & consilij Imperatores omnes haeretici, recenseamus sigillatim quae acciderint ipsis rerum summam tenentibus.

Et de Constantio quidem constat, quam saepe fuerit

j. Paris.

Qy

carpi

Inertissimus  
e nostris  
fortior haereticis.

Oriente  
imperium  
eversum  
haereticis  
imperantibus.



curpiret à Persis victus, vt inter alios Ammianus, qui fuit  
iis temporibus, testatur.

Valens à Gothis est occisus, & concrematus, qui ob id  
in Græciam sese effundentes, flammis, ac ferro cuncta va-  
starunt.

*Euang. lib. 3.*

Zeno summo cum dedecore à Basilisco exactus, eoque  
regnante, vt Euagrius scribit, in Oriente Barbari Scenite  
loca omnia populati sunt, Hunni verò Massageræ Græ-  
ciam Græciæque contermina loca nemine resistente.

Haud dissimilis Zenoni fuit Basiliscus, qui postea & ip-  
se, ab eodem Zenone est expulsus, cum breui tenuisset Im-  
perium. Narrat idem Euagrius, à Theodorico Gothorum  
Rege multas clades Græciæ regionibusque propinquis il-  
latas.

Anastasius per nonnullos duces aliqua contra Sarrace-  
nos & Persas feliciter gessit, à quibus imperij Romani cō-  
finia turbabantur, & vastabantur. Nihilominus illo impe-  
rante Hunni Hauares, vt scripsit Paulus Diaconus, è Caspiis  
portis erumpentes, Armeniam, Cappadociam, Galatiam,  
Pontumque latè sunt depopulati. neque minora perpeffus  
est à Vitaliano Anastasius in Græcia. Zonaras addit à Bul-  
garis Illyricum vastatum, copiis Anastasij miserime tra-  
cidatis. Iustinianus Imperator cum supremo vitæ tempo-  
re inciderit in hæresim, qualis postea futurus esset in re  
bellica, non potuit apparere.

Heraclius quamdiu perstitit in veritate doctrinæ, pluri-  
ma felicissimè aduersus Persas gessit, vbi Monothelitarū  
sententiæ adhæsit, à Mahomete, ac Sarracenis Syria & Æ-  
gypto est spoliatus.

Constans fuit heresis eiusdem, illique Sarraceni eripue-  
runt Africam, Aradum insulam prorsus inhabitabilem  
reddiderunt, Cyprum vastarunt, Isauriam ferè cultoribus  
cunctis viduarunt in seruitutem abreptis.

Iustiniano Secundo imperante Sarraceni Armeniam  
ceperunt. neque vnquam orientem vniuersum deformato  
incendiis, ait Zonaras, & Christianos abducere in seruitu-  
tem destiterunt.

Philippicus Iconomachus Iustiniano successit: quo  
rerum summam tenente, Bulgari, inquit Zonaras, vni-  
uersam Thraciam populati ad ipsam vsque urbem cun-  
cta incurfarunt, magnæque præda, & captiuis ferè innu-  
meris abductis domum se receperunt. Sed & Agateni

Quen

Orientem eodem modo tractarunt.

Leone Isaurico regnante Masalmas Arabum Dux igni  
ferroque Thraciam sædans, ipsam Constantinopolim ob-  
sidione cinxit, & plurimas Christianis locis vastitates in-  
duxit, Cæsaream Cappadociæ cepit. Tulcimin etiam, Sar-  
racenorum similiter Dux, multis cladibus Asiaticas pro-  
vincias deformans, innumeros captiuos abduxit.

Copronymo imperante Gizid Sarracenorum Princeps  
Cyprios omnes in Syriam transtulit, Turcæ è Caspiis por-  
tis erumpentes Armeniam prædauit, Sardiniam præ-  
terea Sarraceni occuparunt.

Leo filius Copronymi paucis mensibus hæreticam se  
professus est, ac gessit, quo tempore, vt Landolphus Sagax  
scripsit, Sarraceni quædam loca Armeniæ in suam potesta-  
tem redegerunt.

Nicephoro verò imperante multas Asiæ regiones oc-  
cuparunt, copias Imperatoris sæpè fuderunt, donec an-  
nuum tributum illi imponerent. Bulgari præterea variis  
incurfionibus Thraciam deformatarunt, donec eorum Prin-  
ceps Chunno, siue Chromus, ipsum Imperatorem ob-  
truncavit, exercitum fudit, plurimosque in seruitutem ab-  
duxit.

Leone Armeno rerum posito Bulgari occupatis trans  
Istrum cunctis iam regionibus Constantinopolim obse-  
derunt, Hadrianopolim verò urbem Thraciæ celeberrimam  
ceperunt.

At Michaële Balbo imperante Mahometani Cretam Si-  
ciliamque in suam potestatem redegerunt, ac nonnulla  
Apuliæ, Calabriæ, finitimarumque regionum loca.

Theophilus rex cum maximis copiis, maximæque suo-  
rum cæde à Sarracenis est proffigatus, ita vt vix ipse inco-  
lumis effugere posset. Amorium ipsius patria captū. quan-  
tus verò populus, inquit Zonaras, fuerit abductus, dici non  
potest. Mulierum puerorumque multa millia abrepta.

Monomacho regnante totus Oriens vsque ad orā Con-  
stantinopoli continentem subactus à Turcis. Pazinacæ ve-  
rò omnia trans Istrum rursus occuparunt. Iam verò cum  
Græci ope nostrorum, vt aliàs diximus, Asiam recepissent  
in illa expeditione nobilissima, quam indixit Urbanus Se-  
cundus in Concilio Claramontano, cum Gottifredus Bol-  
lionus Hierosolymam cepit, Imperatores autem Con-  
stantinopolitani, Græci que anno millesimo centesimo

Q. 9.

octua



octuagesimo primo, Andronico Comneno rerum summam tenente, rursus à nobis discessissent, ad heresim suam reuerſi, contigit, vt rursus omnia in potestatem Turcarum paulatim adducerentur, maximè verò postquam Andronicus Paleologus à nobis palàm discessit, & Michaëli patri, quòd nobiscum sensisset, iusta ueruit perſolui: quocirca illo imperante Turcæ cunctas Asiæ provincias occuparunt, quinimmo in Europam traiecerunt ipſo adhuc uiuente. Denique perſeuerantibus eius nepotibus in hæresi eadem, Græciam ferè totam ceperunt donec tandem sub annum millesimum quadringentesimum quinquagesimum tertium Constantinopolis capta Constantino hæretico regnante, Imperiumque Orientale prorsus exiſum.

*De Ignauia hæreticorum in Occidente.*

CAP. XI.

**N**unc ad Occidentale veniamus. de quo sanè, quamdiu fuit Orientali adiunctum, Imperatoribus ambo- bus de consilio communi vtrumque administrantibus, ita vt superstitis esset defuncto Imperatorem substituere, iam satis est dictum. Ostendimus enim prorsus euerſum Occidentale Imperiũ in Oriente Zenone hæretico, ad quem spectabat Occidenti Imperatorem dare, quamuis Momylus Augustulus imperaret, qui & hæreticus Arianus erat, neque legitime, sed contra fas omne fuerat creatus. Sed postquam Leo Tertius anno octingentesimo primo rursus Occidenti Imperatorem dedit, coronatusque est ab illo Carolus Magnus, nullus ex ipſis hæreticus omnino videtur fuisse. Pro hæreticis tamen condemnati Henricus Tertius, Fridericus Secundus, & Ludouicus Bauarus, qui cum multa, priusquam à reſta sententia & veritate declinassent, fortissimè viſi essent gessisse, postea tamen in gloria decesserunt.

Et Henricus quidem Tertius ab Henrico filio turpiter acie victus, & Imperio spoliatus miserimè è vita migravit.

Fridericus autem Secundus à Parmensibus, quos obsederat, fœdè profligatus, ac fugatus, in Apuliam se recipiens, à Manfredò filio mox est strangulatus.

Ludouicus verò Bauarus cum multa molitus esset in Italia, rescindi cuncta viuens vidit, & ab aliquo ex aduer-

ſaris

saris semper est conflictatus in Germania, donec in pro- uisa morte, equo, quo uehebatur, delapsus, est sublatus. Idcirco veniamus ad Reges hæreticos, & inspiciamus quæ fuerit eorum bellica fortitudo.

Ac sanè nullo modo negandum ex hæreticis Regibus inueniri aliquos, qui bellica laude præstent aliquibus è nostris. Sed nos hinc maiorem partem spectamus, afferimusque hæreticos ad extremum sic effeminatos, vt facillime eorum regna perdantur, ad nihilum redigantur, & nihil habeant singularis. An non ita? Memoria reperamus Arianorum regna, & aliorum hæreticorum sigillatim.

Geneticus Vandalorum Rex anno quadringentesimo vigesimo septimo accitus à Bonifacio, summo dolo, ac perfidia cepit Africam, quamdiu stetit in illa provincia illorum regnum? vsque ad annum quingentesimum trigessimum quartum per annos scilicet centum, & septem, & quous iusto bello petiti sunt à nostris Vandalorum reges, toties ferè sunt profligati. denique à Belisario Vandali in Africa nullo ferè negotio fusi, captus eorum Rex Gili- mer, Africa recepta.

Attaulfus Gothorum Rex, Honorio permittente, cum Placidiam sibi ipsius sororem despondisset, sedes in Gallia fixit Narbonæ anno quadringentesimo vndecimo, sed anno quingentesimo sexto à Gloueo Rege Francorum Catholico Gallia expulsi Visigothi: cuius cum deinde partem recepissent ope Theodonici Ostrogothorum Regis rursus eieci à Theodoberto sub annum quingentesimum trigessimum tertium, ita vt non amplius eorum regnum durarit, quam annos centum viginti duos. In Hispania sanè perstitit Arianorum Visigothorum potestas, vsq; ad annum 586. quo Richaredus Catholice se religioni adiunxit. Visigothi in Hispanias ingressi sunt anno quadringentesimo decimo quinto, itaque tenuerunt illas annos centum septuaginta vnum, nullam aduersus Catholicos tempeſtatem commouentes, nullam publicam molestiam illis exhibentes.

Ostrogothi Italiam tenuerunt ab anno quadringentesimo nonagesimo tertio, vsque ad quingentesimum quinquagesimum secundum per annos scilicet quinquaginta nouem, mox à nostris exterminati. Itaque hæretici Ariani, qui aduersus Imperatores hæreticos fortissimi fuerunt, ideoque Imperium Occidentale, quod in manus hæretico-

Q 3

rum

*Procop. lib. de bell. Vand.*

*Vasens in chronic.*

*Sigon. lib. de Occ. imp.*



rum venerat, ducerent, atque euerterunt, ubi cum nostris manus conferuerunt, ad extremum victi, delerique sunt, vel ad nos sponte conuolarunt. Et sane, siquid uquam roboris fuit in hæreticis Regibus, id maxime eluxit in Arianis, qui tamen nullo modo nostris comparandi. Nihilominus cæteros inspiciamus, & initium sumamus ab ultimis Occidentis regionibus.

Vasæus in  
Chron.

In Hispania Vitiza & Rodericus hæretici fuerunt post annum septingentesimum secundum, quibus regnantibus Sarraceni Hispania ferè tota sunt potiti, maximo Roderici Regis exercitu ad internecionem conciso. E Regibus Hispaniæ an alius fuerit hæreticus, certò non constat. Petrarca quidem libro de vita solitaria Petrum Castellæ Regem scribit hæreticum fuisse, scilicet estissimum quidem cuncti scriptores nominant: ut ut res sit, prælio victus est, & postmodum necatus, Henrico fratre in ipsum mouente sub annum 1369.

In Galliis Chilpericus Rex Sabellianus fuit hæreticus, ut Gregorius Turonensis, qui fuit iis temporibus, scriptum reliquit. Ab hoc nihil præclare gestum: fuit à sicario occisus homo inertissimus. Atque hi quidem in Europa antiquitus hæretici Reges: fuit & in Bohemia Gregorius Podobrachi, qui cum multa diu conturbasset, ne in manus Matthiæ Regis Hungariæ cunctis amissis veniret, mors effecit.

Præter hos sunt illi, qui Græcicas opiniones sequuntur, aut olim secuti sunt, vel omninò, vel ex parte. In his Bosniæ Reges, Vvalachiæ, Bulgariæ, & Seruiæ: è quibus nemo ferè est, qui egregiam laudem meruerit aliqua re præclare gesta. Bulgarorum Reges tamen aduersus hæreticos Imperatores plurima fortiter olim confecerunt: de quibus Græcarum rerum scriptores. Hi nunc omnes seruiunt, si qui sunt in iis locis Principes, Turcarum Regi.

Est præterea Moscorum, qui vocatur Magnus Dux, non enim regio nomine est ornatus, qui a uorum nostrorum memoria cœpit caput extollere, cum prius ille pareret Tartarorum Regibus: & hic principatus ante annos ducentos & quinquaginta cœpit Ioanne Danielis filio rerum ad flumen Moscam potito, ut Sigismundus Herbesteinus scriptum reliquit. Nonnulla deinde ante annos ferè centum per Mosconiæ duces illustria perfecta aduersus Scythicas ac Boreales gentes: quin innumeras in aciem copias edu-

centes

centes multum negotij per aliquod tempus Poloniæ Regibus dederunt. Anno præterea millesimo quingentesimo quinquagesimo octauo Liouoniam in suum ius adduxerunt. Erat illa prius Theutonicorum militum, qui superioribus annis vnà cum suo magistro hæresim Latheranam fuerant amplexi, & antea soliti erant Moscouitas vincere, non ab illis vinci. Sed ante paucos annos Stephanus Poloniæ Rex bellicosissimus, & Liouoniam, & Poloschiam Moscouitis eripuit, & plurimis eos præliis contudit exemplo maiorum suorum.

Attingunt penè confinia Moscouitarum, regna, ut vocantur, Mengrellorum, Iberum, Georgianorum, Zygorum, qui Circassi nominantur. Atque hi tum Græcicas opiniones sequuntur, tum præterea falsa quædam sua. Ex his nullus vnquam Rex aut Princeps aliqua re gesta maxime illustris, latrocinii ac prædationibus indigenæ dant operam. Hac in re valent aliquid, subitis atque improvisis excursionibus. Eorum porro regiones horridæ, ac squallentes: quibus nihil speres vnquam, quamuis in illis sedem figas, nisi ut homines aliquos abducas aliquando in seruitutem. Quocirca finitimi Reges ac Principes Mahometani, ut Tartari, Armeni, Persæve, solent agmine facto sæpè in illas incurfare, ut dumtaxat hominum prædam faciant: quæ constant omnia ex ipsis peregrinationibus, quas inscripta retulerunt à se factas Angiolellus, Barbarus, Constantenus. Ac ne quis forsitan intemperiem cæli dicat esse in causa, quòd homines Iberes, Mengrelli, Georgiani, Zygiue artibus bellicis haud multum valeant, sciant cuncti sub eodem tractu aëris esse illos cum Belgis, Germanis, Anglis, Hungaris, & Polonis, à quibus quot & quanta sint gesta in Orientalibus præcipuè expeditionibus, vel ipsi Græci scriptores restantur.

Sed quid nos externa & longinqua conquirimus? Audiamus illustrissima, & domestica. Ante annū millesimum trecentimum septuagesimum Turcæ sedem fixerunt Hadrianopoli in Thracia, incolumi adhuc stante ac vigente Imperio Constantinopolitano. Inde bella gerere cœpit eorum Rex non minus aduersus Imperatorem Græcorum, Regesq; Græcicæ superstitioni addictos, quàm Reges Hungarorū & Polonorum. Non minus hominū, rerumq; militariū Græcis erat quàm nostris, immo multo magis illis. Quid enim Constantinopolis non habebat, quid Græciæ

Comparatio  
inter hæreticos ac nostros cū præliantur cum Turcis pro regionibus Catholicis.

Q 9 4

omnium



omnium florentissima & amplissima prouincia poterat deesse? Quid igitur? Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio capta Constantinopolis, & mox Græcia omnis domita, Vlachia, Seruia, Bosna in potestatem Turcarum redacta. Nullæ exstant reliquæ Imperij Græci. Octuaginta annis tota res transacta. Non ita res feliciter processit Regi Turcarum cum Regibus Hungarorum. Nam licet anno millesimo trecentesimo nonagesimo sexto ad Nicopolim fusus fuerit exercitus maximus Hungarorum Sigismundo regnante à Baiazete Turcarum Rege, postquam sedes in Thracia Turcæ fixere anno fere vigesimo sexto, & innumera prælia conferta inter Turcas & Hungaros: Hungarorum tamen regnum sterit per annos centum & septuaginta integrum, & nulla fere pars læsum. Et quamuis anno millesimo quingentesimo quadragesimo primo Solymanus maximam & optimam Hungariæ partem sui iuris fecerit, aliqua tamen eius pars haud negligenda cum regia dignitate perstat omnino. Quod si virus Lutheranae perfidiæ Hungariam non peruassisset, ueluti florere Polonorum regnum non minus finitimum Turcis, quam Hungarorum, sic istorum vigeret. Et tamē haud omnia Hungarici regni delera, ut Imperij Constantinopolitani, regnorumq; Græcanica sequentium. Nam neque Hungari omnes hæretici. Agere verò, multa Græcorum loca, in his Creta, Cephalene, Zacynthus, Corcyra, & alia sunt in ditione Venetorum in medijs Imperij Turcici visceribus ferè: quid est, quod nondum venerunt in eius potestatem, ut omnia, quæ Græci olim tenebant? Quanquam nullam securitatem locis illis ego præstarem, quod in illis soli propè sint Græci suis hæresibus addicti. Attamen aliquid roboris bellici vult adhuc inesse iis Deus, quod in potestate sint Catholicorum: neque eodem loco esse, quo ea, quæ & hæreticorum plena sunt, & hæreticis principibus parent. Hæc enim breui momento, quasi diuinis viribus destituta, illa non omnino derelicta, nou nisi post longum saltem tempus expugnantur, ut accidit Cypro, quæ quamuis vndique Sarracenicis armis post Hierosolymas captas per annos quadringentos cineta fuerit, nunquam tamen in hostium Christi manus, licet hæreticorum Græcorum plena, post tot sæcula potuit venire.

Igitur, ut valeant hæretici aliquando seditionibus concitandis, prodicionibus, subitis incursionibus, dolis: ubi

uentum

uentum tamen ad aciem, ubi quis cum pari exercitu, vel e nostris, vel etiam ex aliis in eorum conspectum prodit, pugna committitur, vix est, ut hæretici vel aliquando vicerint, vel adhuc vincant. An non hoc verum? Consule historias, euentuque omnium hæreticorum Imperatorum, Regumque memoria percurte: ac verissimum quod proposuimus argumentum videbimus, ignauissimos hæreticos, us, qui haud hæretici sunt, collatos.

Vin' omnium recentissima exempla? Anno millesimo quingentesimo quadragesimo sexto Principes Lutherani conspirarunt aduersus Carolam quintum, tota Germania commota, copiarum innumerarum in eum concitatarum: peditum millia octuaginta, equitum decem millia sub signis habebant Lutherani, Carolus autem equitum nouem millia, peditum quadraginta quinque, & tamen profligati prorsus Lutherani: anno millesimo quingentesimo trigesimo primo Heluerij hæretici ter à nostris victi fuere. Notissimum porro in Gallis ter exercitus Lutheranorum longè maximos à nostris diuerso tempore signis collatis esse cælos. In Belgis cum Principes Germaniæ Protestantes, Angliæ Regina, nonnullique Gallorum Dynastæ aduersus Philippum Regem coniurassent, præfectis Philippi exclusis, attamen quoties pugna commissa, toties hæretici tot vndique auxiliis circumuallati, tot Principibus suppetias ferentibus, superati, viresq; cunctæ receptæ. Sed cum Germani antiquitus bellicolissimi fuerint, quales sint hodie ex quo sunt hæretici plerique audi Munsterum hæreticum. *Quantum verò attinet ad rationem hodierni victus, sciendum plerosque Germanos hodie in conuiujs bellaces, & strenuos esse, præsertim cum noctes & dies bibendo aquauerint, ac omnes cyathos exsiccauerint: nullas possunt nuptias, nulla conuiuia, nullos celebrare conuentus, nisi ad extremam ebrietatem alter alterum ad pocula inuiter, atque ita repleat, ut quod dictu etiam pudendum est, coram seruis ac vernaculis rursum potum euomat vinum, sub mensaq; impudicè meiat, non sine honorum & Deum timentium virorum summa execratione, & cum semiamens, immò demens potius instratum collocatur, tum triumphus ingens excitatur, tum risus, tum cachinnus exoritur: atque inter nobiles plerosque, qui præse debent Reipub. eamq; tutari, ac defendere, præcipue sit: nomenque censetur bellicosus, nisi fiat ebriosus: qui enim plurimum potant, iudicantur magis strenui & bellicosi: ante nostra tempora, cum nobilium erat conuentus: veluti pugiles, lueta, discq; cursu corpora*

Lib. 3. Geogr.

Q 9 5

exercebant.



exercebant, ut fierent bello aptiores: nunc poculis certant, quomodo alter alterum superet. O tempora, o mores, his artibus, his studiis vincemus Christi hostes Turcas? non fiet. Hæc Munsterus. Ad summam concludamus hæreticos nulla laude rei bellicæ præstare, ignavissimos esse, effeminatos. Nam cum venere in eorum manus Imperia summa, prorsus eversa sunt exiguo temporis spatio, cum steterint illa annos mille ducentos, ac viginti octo: tot enim quidam numerant ab vrbe condita vsque ad extrema tempora Momylli Augustuli. Alia verò paulatim diminuta per eosdem, ac sapius per Catholicos ad integritatem suam restituta, demque per illos breuè funditus excisa, cum steterint annos mille centum & viginti duos: tot enim numerantur ab anno trecentesimo trigesimo primo, quo Constantinopoli Imperium est constitutum, vsque ad millesimum quadringentesimum quinquagesimum tertium, quo Turcæ illam ceperunt. Ignavissimi ad extremum sunt hæretici, quod eorum plerumque regna vel breuè deleantur, vel fordeant. Ignavissimi postremo, quod vix est, ut aliquando signis collatis exercitus Catholicorum superare potuerint. Sed quando natura turbulentissimi sunt omnium, seditionibus, dolis, prodicionibus improvisis, excursionibus plurimum valent interdum, nulla re scilicet bona, pessimis multam.

## SIGNVM QVINQVAGESIMVM QVINTVM.

### Ignorantia hæreticorum.

*Hæreticæ factiones cunctæ ad extremum perueniunt ad summam bonarum artium ignoracionem, quamnis antea in ijs maximè excelluerint: quod est argumentum non pertinere illas ad Ecclesiam Dei.*

### C A P. XII.

**Q**uatuor sunt virtutes hominibus datæ post illas tres maximè diuinas, fidem, spem, charitatem, prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia. Ab istis cæteræ om-

nes

nes pendunt, ac proficiuntur. Illis maximoperè Deus excoluerat Adamum, & Euam primos in terris Ecclesiæ diuinæ, ac totius humani generis parentes. Dæmon astu illos circumuentos ferè omninò spoliarat. Quid igitur? Idem nunc agit cum iis, qui de Ecclesia, quasi de Paradiso quodam deurbantur. Virtutibus cunctis nudat, quantum potest: ita ut apertissimè videamus hæreticorum factiones singulas in extremam disciplinarum omnium inscitiam præcipites dari. An non ita? Nunquid in illis téperantia, quando ostendimus eos adeò luxui ac libidini deditos? Nunquid in ignavis, ut aperuimus, fortitudo, quæ verè dici fortitudo possit? Nunquid iustitia, cum sint illi flagitiis omnibus cooperti, homicidæ propinquorum, sacrilegi, & rapaces? Reliqua est prudentia. At hæc vel in contemplandis, vel in agendis rebus spectatur. Si actionem respiciamus: vidimus quales hæretici sint vel in suis regnis conseruandis, vel in cæteris ex præscripto iuris administrandis. Nunc aperiamus illorum conuenticula densissimis omnium disciplinarum, quæ expediât humano generi, tenebris ignorantie tandem inuolui. Ut, quando tria sunt bestiis innata libido, luxuria, & inscitia, & hæreticos demonstraui- mus summæ libidinis esse, & crudelitatis: appareat etiam quantum pertinet ad rerum bonarum scientiam pecoribus esse simillimos: & in illos quadret, quod ait David: *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Et quod exclamat Baruch: *Disce ubi sit sapientia, ubi sit virtus, ubi sit prudentia, ubi sit intellectus, ut scias simul, ubi sit longiturnitas vita, & virtus, ubi sit lumen oculorum, & pax.* Hæc Baruch de hæreticis optimè, & aliis à Deo sese alienantibus, quorum sapientiam Deus ad extremum, quod ait Isaias, stultam facit, & obscurat insipiens cor eorum.

Ac sanè, quantum pertinet ad rerum bonarum doctrinam, longè sunt deteriore loco hæretici, quàm cæteri omnes: *Nā facta sunt illis posteriora deteriora prioribus,* ait Petrus, & melius erat illis nō cognoscere viā iustitiæ, quàm post agnitio- nem retrorsum cōverti ab eo, quod illis traditū est, sancto mādato. Quocirca Satraceni, siue Mahometani habēt, in quibus se- raçent, præstantes viros in re medica, Auicennam, in rerū naturalium peritiā Auerroëm. Hæretici quicunque fuerūt ab ortu Christi vsque ad nostra tempora, non habent quos istis opponār: neque ipsi Græci, ex quo à nobis descinerūt,

cum

Isai. 44.

2. Petr. 2.



Heretici cū-  
ctis imperi-  
tiores.

cum tamen ab ipsis antiquitus profecti sint artium do-  
ctrinarumque omnium principes. Quia Sarraceni pri-  
mis ferè iis temporibus, quibus adhæsere Mahometi, &  
Asiam ceperunt, adeò rudes erant artium, disciplinarum-  
que omnium, quibus excoli solent animi, ac perpoliti hu-  
manum genus, ut neque artem numerandi scient, ne-  
que superesse publicis negotiis administrandis possent,  
ut ex historiis Landulphi Sagacis apparet. Ideò necesse ha-  
bebant Arabes cuncta credere Christianis, quos sibi sub-  
iecerant, & in vita Theophili Zonaras scriptum reliquit,  
Arabum summum principem summoperè contendisse, ut  
ad eum transmitteretur Leo Philosophus, à quo disce-  
rent sui, quæ ad rerum naturalium scientiam spectabant,  
cuius illi prorsus expertes erant. At ubi se Græci à nobis  
alienarunt, summa rerum facta commutatio, Sarraceni  
longè Græcis doctiores effecti. Illudque adnotandum hac  
in re, noluisse Deum, qui ex Arabibus rerum naturalium  
peritia excelluerunt, in Oriente aut Græcia illos nasci,  
sed in Occidente: Avicenna namque Hispalensis, Averroës  
Cordubensis fuit, uterque Hispanus, perinde ac si longis-  
simè à Græcis & Orientalibus, ex quo à nobis se abun-  
xerunt, scientia rerum naturalium profugiens in maxi-  
mè distitas terras, ad exteros maxime populos, qui non  
procul à Catholicis abessent, diuinitus admonita commi-  
gravit, atque Occidentali, non Orientali solo id muneris  
daretur.

Habent sanè à principio hæretici aliquos non medio-  
criter eruditos, neque simul atque à nobis abscedunt, conti-  
nuò ignorantia tenebris inuoluuntur, sed post aliquod  
tempus, quod duabus ex causis accidere solet. Harum pri-  
ma sit, quòd Deus vult illis omnem profusam aniam præci-  
dere sese excusandi, quasi bonis litteris destituti non po-  
tuerint assequi veritatem. Altera est illa, quòd si quos ha-  
bent litteratos, ij plerumque à nostris fuere, & à nostris in hu-  
manioribus disciplinis instituti. Talis quippe fuit inter Græ-  
cos Photius, ac Theophylactus, qui fuerunt in nostros &  
Catholicos paulo audaciores, non tamen ausi sunt nos hæ-  
reticorum loco reputare. Tales olim fuere Apollinaris,  
Arius, Eusebius Cæsariensis, ac nostra ætate Lutherus, Oeco-  
lampadius, Philippus Melancthon, Caluinus, Beza, Pe-  
trus Martyr, aliique huiusmodi: ut appareat illos, qui inter  
hæreticos principem locum tenuerunt aliqua in re bona

id à

id à nostris didicisse, à nostris furatos, ideoque postea hære-  
ticorum factiones in profundissimam ignorantis caligi-  
nem corrumpere, ac demergi.

An non hoc verum? Conuerte oculos ad illam artium  
bonarum disciplinarumque ferè omnium matrem & nutri-  
cem Græciam. En ut illa nunc squallet, ut horret. Quis eius  
non misereatur? quis eius extremam calamitatem non ma-  
ximè deploret? Quos illa antiquitus doctissimos homines  
tulit? Quæ lumina in omni doctrinarum genere produxit?  
Nunc autem ab anno millesimo ferè, ex quo magis à no-  
bis cepit abscedere, per annos sexcentos, neminem pro-  
pè possis cingere in ullo artium bonarum studio excellenti:  
mediocres forsitan aliquos tandem reperies. Andronico cer-  
te imperante, ante annos credo ducentos & quinquaginta,  
Gregoras tradit neminem fuisse in vniuersa Græcia, qui  
posset cū nostris de rebus diuinis disputare, & modò nul-  
lus in ea vel mediocriter eruditus. Si quis vult aliquid  
doctrinae addiscere, è media Constantinopoli Romam  
proficiscitur ad collegium, quod Græcis edocendis Gre-  
gorius XIII. erexit. Cur non idem Græcis suis præstitit  
Magnus ille Dux Moscovitarum? cur non Rex Georgia-  
norum, vel Iberum, vel Mengrellorum, qui Græcanicos ritus  
sequuntur, neque Imperiò Turcarum sunt subiecti? ne dicas  
ideo è Græcis neminem in litteris proficere posse, quòd à  
Turcis opprimantur: cur ex istis, quos memorauimus, po-  
pulis nemo vel mediocriter eruditus existit vnquam? Fu-  
erunt inter nos ac Græcos hac sententiarum discordia, duo  
fuerunt è Græcis, quos summis comparare possis, Nicepho-  
rus Blemmydes, & Ioannes Bessarion. Illum Gregoras vo-  
cat diuinum, peritissimum, multis virtutibus insignem, va-  
ria eruditione tum sacrarum, tum prophetarum littera-  
rum perpolitum. Gregorius Pachymeres ait ea mente fuisse,  
ut corpore illa non alligaretur, & sanè talem fuisse ipsius  
scripta declarat. Quantus verò sit Bessarion, quis ignorat?  
lege illius libros. His duobus neminem ante annos octin-  
gentos in tota Græcia doctrina pares inuenies. Atqui uter-  
que nobiscum sensit. Quid verò illud? Episcopi omnes  
Græcorum debentur è grege monachorum, inter quos  
communi decreto est excommunicatus, quicumque philo-  
sophiae studet, quòd scribit Petrus Bellonus obseruatio-  
num lib. 1. ca. 40. Nihil autem magis facit ad assecutionem  
veritatis, quam philosophia rectè percepta. Quocirca da-

Imperitia  
Græcorum.

Greg. lib. 3.

mon,



mon, ut Græcos altissimis ignorantiae tenebris inuolueret, hoc egit, ut Episcopi eligerentur à monachis, & monachi necessario propè imperiti forent, aut carerent maximo ad perceptionem veritatis instrumento.

Respice nunc Ægyptum, Syriam, cæterasque Asiæ provincias. Agitur annus ferè millesimus, ex quo illæ à nobis discesserunt, hæreticis, ac præcipuè Monothelitis cuncta perturbâtibus, & potest aliquis ex illis proferri, qui tinctus dici possit aliqua doctrina? Obfuerunt Sarraceni Reges, in quorum potestatem sunt adductæ? At cur non obfuerunt Romani, qui nihil non egerunt, ut Christianam religionem iam tum nascentem funditus excinderent, & omnibus bonis penitus exspoliarent? & tamen istis imperâtibus, quos viros nobis vna Alexandria dedit, Pantheum, Clementem, Hammonium, Origenem, in omni doctrinarum genere excellentissimos?

Agè verò, regnarunt in Italia Ostrogothi, in Hispania Visigothi, in Africa Vandali: primas per eos inter homines tenuerunt Ariani, eorum decretis se adiunxerunt Constantius & Valens Imperatores, tercentū totos annos Republicam Christianam perturbauerunt. Adducant si possunt, quinam ex iis aliqua in re publicæ utilitati expediente præ cæteris floruerint. Monothelitis adhæsere Heraclius, Constantinus, Constans, & Iustinianus Secundus per aliquot annos, plurimi eos sunt secuti: quem profuerit qui Republicæ Christianæ ex eis vlla in re præ reliquis profuerit? Philippicus, Leo Isaurus, Constantinus Copronymus, Leo Armenus, Michaël Balbus, Theophylus Imperatores imaginibus sacris infesti fuerunt, & innumeros habuerunt affectas, quæ utilitas per eos vilo ingenioso inuento est allata Republicæ Christianæ, aut generi humano? Afferant omnes isti, qui per tot sæcula summam rerum tenuerunt, aliquem è suis, qui præstiterit in aliqua scientia, vel arte hominibus fructuosa. Post annum millesimum quadringentesimum hæresis Hussitarum Bohemiam peruasit, & adhuc eam magna ex parte tenet, potest aliquis ex eorum grege nominari, cui laus debeat egregia ob aliquod gestum, inuentum, excogitatum vtile hominibus? Sed ut appareat clarius per hæreticorum factiones id agi, ut in summam liberalium disciplinarum atque artium ignorantiam corruat humanum genus, præter eam, quæ dicta sunt, illud ostendit. Leo

Arme

Armenus Iconomachus de industria nobilissimam bibliothecam Constantinopoli vnâ cum Oecumenico magistro, & contubernaliibus suis viris doctissimis comburi iussit. Michaël verò Balbus litteraturam sic est auersatus, ut ne pueros quidem ea permiserit erudiri, regnavit hic annos tredecim sub annum octingentesimum vigesimum primum. Michaëlis exemplum sequitur Moscovitarum Princeps, per quem nemini licet è suis alicui doctrinæ operam dare, cum tamen vastissima terrarum Borealium spatia teneat. Hinc tanta rerum inscientia Moscovitæ premuntur, ut credant à suo Principe cuncta sciri vel occultissima cordis, intimas etiam cogitationes, ab illo proficisci mala, bonaque omnia, in valetudinem, valetudinem, vitamque, & mortem, tantus illorum mentes oppressit stupor, & sanè quid esse in causa dicemus, quòd in regionibus Moscovitarum, Iberum, Cholchorum, Albanorum, Mysorum, Dacorumque nullus exstiterit vnquam, qui vel infimū locum teneat in arte aliqua, vel disciplina liberali? cum tamen Mosci, Iberes, Cholchi, Albaniq; ex omni parte, Myfi verò, & Dacæ ex aliqua Imperium Turcarū non agnoscant. Scimus amplissimas eorum terras, & in eodem cæli tractu, quo Poloniam, Hungariam, Germaniæ partem superiorē, Angliamque, & Scotiam, sitas esse. Sed illas scilicet hæretici semper tenuerunt, ac tenent, has nunquam, nisi temporibus hæcæ supremis. Sicut enim supra vidimus nationes illas, quæ se nostræ Dei que adiunxerunt Ecclesiæ, continuo noua instituta, atque illa humanitatis plena complecti, diuinisq; cælestium ac terrenarum rerum doctrinis illustrari, sic quicunque populi ab illa recedunt, in obscurissimam denique caliginem ignorantiae delabuntur, ac corruunt: à contrariis enim contraria nascuntur. Quocirca eundem casum, nisi resipuerint, subibunt ad extremum loca omnia Protestantium.

Audi an rectè colligam: præter ea, quæ dixi, anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo, Martinus Lutherus editis scriptis euulgauit nullo modo Philosophiæ operam dandam soli diuinorum librorum lectioni insistendum. Idcirco Philippus Melanchthon cum plurimis suis huiusmodi studia abiicit, ac multo tempore egit pistorē, claustrq; multis in locis scholæ. Mox tamen tantę eos stoliditatis pœnituit, & ad pristina redierunt, ut Surius notauit in historia sua. Veruntamen illud verum, quod ceci-

nit

Stupor Moscovitarum.



nit de iis, qui litteris dant operam, vates quidam:

*Qui cupit optatam cursu contingere metam,  
Multa tulit, fecitq; puer, sudavit, & alsit,  
Abstulit Venere, & Baccho.*

Pro. 20

Quod & in diuinis libris ac monitis habetur, cum dicitur: *Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque his delectabitur, non erit sapiens.* Sciunt porro omnes Lutherum principem Protestantium Saxonem fuisse, & à Saxonia prodiisse. De Saxonia verò honestissima quondam laudarissimaque regione audi quid Munsterus hæreticus, & Catholicis infestissimus, in sua Germaniæ descriptione scriptum reliquit libro tertio: *Saxones, inquit, hordeum, & triticum serunt, è quibus non solum candidissimum panem efficiant, sed etiam ob vini caritatem, potum ceruisiam que adeò sitienter & immodestè ab ipsis bibitur, ut vbi in symposiis conuiujsq; pocillatores nec cyathis, nec cantbaris sat infundere possint, repletum multrale apponant, & scutella micta hortentur quemque pro libito potare, dictu incredibile est quantum huius liquoris in se immodestissima gens capiat, quantum mutuo ad bibendum cogant, & hortentur, non ius, non tauras tantum ingurgitaret, non ad ebrietatem & vomitum potasse sufficit, sed rursus ad ebrietatem dies noctibus, noctes diebus continuantes, qui cunctos potando superat, is non solum laudem, & gloriam deportat, verum etiam pro quo contenderunt, ex bene olentibus herbis aut rosas sertum, aut quid aliud in premium. Serpit eheu ab illis perditus mos ferè in totam Germaniam, ut eo modo etiam vna fortissima bibantur cum ineffabili malo. Hospiti, aut alteri, eum locum, in quo bibitor, subeunti potum quotquot habent adsurgunt, & porrecto poculo ad combibendum officiosissime hortantur. Inimicus arbitratur, qui sepius inuitatus non preterita causa computare recusat cede nonnunquam & multo sanguine tantum dedecus expiatur. Hucusq; Munsterus, è quibus intelligitur veluti è Saxonia duce Luthero erupit virus hæreticæ prauitatis in omnem Germaniam, sic perditum hunc morem ebrietatis cum ineffabili, inquit ipse, malo, quod cædes, & multus sanguis consequatur, erumpere in eandem. Quæ cum ita sint, necesse est Germaniam fieri aliquando (quod Deus auertat) extorrem ab omni sapientia, cui sit perditus mox, ineffabile malum, quod sanguis & cædes consequatur. Ad summam sic concludamus. Nulla hæresis vnquam fuit, quæ sola sanctorum sectatorum multitudine superaret Ecclesiam Dei, sed*

post

post illa Ecclesiæ prima iocunabula tot hæreses eruperunt ex inferis, ut simul iunctæ tantam colluuiem satellitum collegeriat, ut ferè maior exstiterit aliquando numerus hæreticorum omnium, quàm Catholicorum. Et tamen mirum nunquam inter eos exstitisse aliquem sæculo vllò, cui laus eximia debeat ob aliquod opus humano generi utile, vel qui in aliqua excellenti doctrina inter primos numerari possit. Percurre omnes grates, omnes sectas, euolue historias: & verissimum, quod dicimus, ex omni parte videbis, ac maximè miraberis. Aliquem tamen locum tenere ij videri possunt, qui à nobis & inter nostros enutriti, litterisque ac disciplinis imbuti ad illos veluti perfugæ transuolarunt. Cæteri plerumq; Grammatici dicaces, & garruli, qui leuissimè aliquid è reliquis doctrinis attigerint, ac de summis rebus audeant ferre sententiam, & in itar pedagogorum sibi esse cum suis pueris rem putent, qui ad illorum dictata sileant, & obstupescant, interpretationes admirentur, & extollant. Huiusmodi facis eluione vrbes Protestantium mirificè scatent.

Ex hereticis nullus vnquam præcæteris vlla in se bona excellens.

## SIGNVM QVINQVAGESIMVM S E X T V M.

Turpissimi calumniantium aliorumque  
progressus.

*Turpissimi calumniantium alienorumq; progressus in  
vitjs Ecclesiæ obiectis, aut alijs quibuscunque ostendunt  
qua sit Ecclesia Dei.*

### C A P. X I I I.

**A**ntiquissima est omnium propè gentium lex à iure naturali deducta, ut calumniator eandem subeat poenam, quam voluit in alios iniuste irrogare. Huius est in veteri lege mentio frequentissima, in duodecim tabulis, in ipso Romanorum iure, quo cautum, ut quod quisque iuris in alteram statuerit, vel obtinuerit, ipse eodem iure vratur: sic erat in more positum apud Athenienses, Spartanos, & cunctos, qui constitutionibus optimè legis regerentur, po-

j Pars.

R r

pulos.

pulos. Et sane naturæ omnium rerum conuenit, vt, si quid aufertur alicui debitum, reponatur illi aliquando tantumdem. Sic elementa videmus inter se quodammodo ex partibus commutari, sic omnium rerum vicissitudines naturales, & quod alicui ex aliqua subtrahitur, id ex alia rependitur, ita vt æqua lance cuncta pendent, & suo modo exæquentur. Cùm verò hæretici & impij non vereantur impudentissimis sæpè mendacijs monstrosa comminisci, in vulgus efferre, scriptis mandare, pro veris iactare aduersus Ecclesiam Dei, & Pontifices eius sanctissimos, illa verò sint falsissima, fucis tamen obiecta, dolisq; artificiosis operata, Deus permittit, vt calumniatores isti, concinnique falsitatis artifices non modò in illa crimina labantur, sed turpissimos in iis progressus faciant, & in profundissimum illorum gurgitem voraginèque aperitissimè ruant, vt nihil ultra istorum ruinas mente ipsa excogitari possit. Id verò non modò conueniens est ipsi iustitiæ vniuersitatem rerum moderanti, sed oraculis priscis. *Da illis* (inquit vates de impijs & calumniatoribus) *secundum opera eorum, & secundum nequitiam adinventionum ipsorum.* Bonus autem quisque, & vnà cum bonis Ecclesia precatur, *Redime me à calumnijs, vt custodiam mandata tua.* Quin de ipso Christo dictum, *iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.* Sic enim contigit quod alibi est scriptum, *Induantur, qui detrahunt mihi, pulvere, & operiantur sic vt dipteroide confusione sua.* Videamus igitur an quæ dicimus vera sint, & enumeremus sigillatim, quæ sunt mendacissimè obiecta Pontificibus summis, & Ecclesie Dei, gradusque distinguamus, quos in iis vitis impij fecerunt.

*Psal. 27. 1.*

*Psal. 118.*

*Psal. 72.*

*Psal. 104.*

Primum sit itaque vitium libido, quam Calvinus ac Lutherus obiecerunt Presulib. sacris, (quorum nonnullos haud negamus aliquando lapsos) & Ecclesie Dei, cui nihil officere possunt vitia priuata alicuius, quæ publico decreto damnantur.

Progressus Lutheri, & Caluini obscœnissimi in impurissima libidine.

Primus

**P**rimus gradus. licet, ait Lutherus, marito ancillam vocare, cum qua coire possit, vbi vxor non vult venire. Lutherus lib. de vita coniugal.

Secundus gradus, vni plures eodem tempore vxores habere. Lutherus in propositionibus de bigamia editis anno millesimo quingentesimo vigesimo octauo, propositione 65. & 66. & 62. & sequentibus, idem docet in explicacione in Genesim edita anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto, in cap. Gen. 16. vt etiam citat hæc loca Bellarminus tom. 2. Controuersiarum, de sacramento Matrimonij, lib. 1. cap. 10.

Tertius non minus est necessarius viro coitus cum muliere, quàm spuerè, excreare, mingere, & alia huiusmodi. Lutherus lib. de vita coniugali.

Quartus gradus licet vxori alicuius clam coire cum leuiro, etiam si maritus viuat, ex quo filios non habeat, vt è leuiro possit illos suscipere, atque ita bellè virum suum decipere.

Quintus gradus omnia vota monachorum, & monialium sunt impia, irrita, & omninò soluenda. Lutherus lib. de votis monasticis, Calvinus lib. 4. Instit. cap. 13. Confessio Augustana art. 27. & Vvitèbergensis cap. de votis monasticis.

Hoc est contra Isaiam cap. 15. Deut. cap. 12. Num. 30. Gen. 28. Matth. 19. & 1. Timoth. 5. Concil. Ancyr. can. 18. Chalced. can. 16. Carthaginense 3. cap. 33. Tolctanum III. cap. 55. Turonense II. cap. 16. Ignatium epist. ad Tharsenses. Dionys. Eccles. Hier. cap. 6. par. 2. Tertullia. lib. de velandis virg. Clemen. Alexandrinum Strom. lib. 3. Origen. hom. 23. in Num. Hilarium in Psalm. 64. Eusebium lib. 4. de vita Constantini. S. Cyprianum lib. 1. epist. 11. & libro de habitu virginum. Athanasium libro de humanitate verbi, & lib. de virginitate. Basilium epist. vltima, & initio constitutionum monasticarum, & lib. de virginitate, Nazianzenum oratione de obitu Patris. Epiphanium hæres. 61. & 48. Ioannem Chrysostomum homil. 15. primæ ad Timotheum, & epist. 6. ad Theodorum lapsam. S. Ambrosium lib. 3. de virg. Hieronymum ep. ad Sabinianum, Augustinum lib. 1. de adulterinis coniugijs, cap. 24. denique contra Deum, Christum, sanctos omnes, totamque antiquitatem.

Sextus gradus vt hæc exemplo homo abominandus con-

R r 2

figuaret,



signaret, anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio, publicè edito libello summis laudibus extulit Leonardum Choppen, qui nouem moniales è monasterio Nymicensi abduxit Vvitebergam tempore paschali. quin exacto biennio, cum Catharina Bore vna ex iis monialibus diu vagata esset inter auditores Academiae Vvitebergensis, Luthero nupsit monacha monacho. Huius execranda deinde scelera plurimi in Germania, & oris Borealibus sunt imitati, & adhuc imitantur.

At Calvinus non modò hæc approbavit, sed cum præposteræ libidinis conuictus fuisset adhuc adolescens, & flammis ob id adiudicatus, interuentu amicorum liberatus est, in exilium pulsus è Gallia, stigmataque infami ad humerum notatus Geneuam tandem concessit, vbi impudice adhuc adolescentibus est abusus, vt vndecimo capite ipsius vitæ habetur. Ab alienis verò mulieribus violandis, & sollicitandis, vbi se occasio quæuis tulit: non abstinuit, vt multis exemplis sigillatim refertur vitæ ipsius cap. 15.

Septimus istorum gradus est, quòd nulla opera bona, nullum virtutis studium constituunt esse ad salutem necessarium. Calvin. Inst. lib. 3. cap. 17. sect. 2. Lutherus lib. de seruo arbitrio, & de captiuitate Babylonica: & eius nos ipsa verba insolentissima ac spurcissima supra adduximus.

Ad summam, qui fuerit hæreticorum omnium progressus in hoc crimine, dicant ipsi hæreticorum magistri. Vigadus Lutheri discipulus libro de bonis ac malis Germaniæ, octauam numerat malum in Germania exortum Lutheri ætate, luxuriam, quæ omnes verecundiæ fines perperit, atque excesserit.

Secundum vitium, sacrorum bonorum & fructuum profusio mala, ac dissipatio.

**P**rimus gradus. Lutherus anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio edidit libellum, quo principes prophanos hortatur, vt omnia bona Ecclesiastica ad se transferant, & in suos vsus conuertant. Notissimum est illius opera editam fuisse epistolam nomine Argyrophylacis, qua viam principibus ostendit, qua facillè collocupletentur, bona sacra diripiendo. quin anno millesimo quingentesimo vigesimo ediderat librum, quo Papam, Cardinales,

Episcopos interficiendos, & in eorum sanguine manus lauandas, ipse autem Vvitebergæ publicè libros Pontificij iuris exussit: quæ Surius ac Cochlæus narrant.

Secundus gradus. Lutherus in epistola Teutonicè scripta, cui titulus, *Fidelis admonitio ad omnes Christianos pro seditione & rebellionem præcauenda*, prædicat se, si biennium viuatur, curaturum ne sit campana, turtis, missa, vigiliæ, cappa, cuculla, rasura, regula statuta. refert hæc acta Cochlæus ante annum millesimum quingentesimum vigesimū quintum, quo Thomas Munckerus collecto exercitu rusticorum multas multis in locis Germaniæ vastitates edens, inter alia demolitus est ducenta propè, vt quidam scribunt, monasteria.

Tertius gradus. Notissimum cunctis est, innumera non modò monasteria, sed templa etiam funditus euerfa fuisse à Calvinistis in Gallia, à cæteris Protestantibus in terris Septentrionalibus, & in vna Anglia monasteriorum & ædium dena millia in prophanos vsus conuersa, ac turpissimis etiam hominibus donata. Quocirca Paulus Eberus successor Lutheri, ac Melanctonis in schola Vvitebergensi, hæc ait præfatus in commentariis Philippi super epistolas ad Corinthios: *Rursus si ad auditores oculos conuertat, videbis religionis ac libertatis Christianæ fœdissimum abusum, contemptum, & neglectiorem sancti ministerij, disputationum prophanitatem, direptionem bonorum Ecclesiæ.* Hæc ille, quæ nos latius retulimus signo de impura hæreticorum vita.

Quartus gradus. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, Calvinistæ in Gallia non modò monasteria & templa innumera subuerterunt, sed etiam corpora sanctorum multa combusserunt, quæ inter alios latè refert Surius. egerat & multo antè idem Henricus Octauus, vt è Nicolao Sandero in libro de causa & origine schismatis Anglicani apparet.

Quintus gradus. In quos vsus à Protestantibus conuersa sint Ecclesiastica bona cum suis fructibus, discat qui volet è verbis Munsteri hæretici, quæ nos retulimus signo de summa ignoratione hæreticorum, in omnia nimirum flagitia: vt verè lamentatus sit Lutherus, suos homines effectos deteriores, quàm prius essent sub Papa, verba illius recitauimus signo de hæreticorum impura vita ad finem.

Tertium vitium. Papa, inquit impius Calvinus, ac Lutherus, & eorum sectatores, labitur in suis decretis.

**P**rimus gradus. *Immo, inquit homines impudentissimi, errarunt omnes Doctores Christiani.* Ita Lutherus lib. de seruo arbitrio, & passim Calvinus, & Magdeburgenses in suis Centuriis, retulimus eorum verba nos signo de vna fide ad finem.

Secundus gradus. *Immo sancti omnes errarunt.* Iidem locis iisdem, quin ait spurcissimus Lutherus, sanctos istos, nisi ante mortem reducti sint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere.

Tertius gradus. *Immo concilia cuncta errarunt.* Lutherus libro de Conciliis, Calvinus lib. 4. Inst. cap. 9. §. 8.

Quartus. *Immo Apostoli omnes errarunt.* Luther. eod. lib. Conciliorum, ubi agit de Concilio Hierosolymitano. Centuriatores idem scribunt, ac statuant, ac sigillatim cunctos Apostolos malæ doctrinæ arguunt. Centur. 1. lib. 2. cap. 10. & Cent. 2. multis locis. Vide Canisium lib. 1. de corruptelis cap. 11.

Quintus gradus. Ipsa virgo Maria lapsa est in errorem, quippe quæ aliquando nauauerit in fide, aiunt turpissimus Lutherus cum suis, ille in postilla Euangelij Dominicæ tertiæ post Epiphaniã, & in Euangelio Centurionis, Centuriatores Centur. 2.

Sextus gradus. Christus ipse lapsus est, inquit scelestissimus omnium Calvinus, vt eius verba recitauimus signo de vna fide ad finem.

Septimus gradus. Ipse Deus (horret animus istorum scelerum verba referre) est efficax omnium malorum & errorum causa. sic Lutherus, & Calvinus, vt eorum loca nos retulimus eodem signo de vna fide ad finem.

Octauus gradus. Sed nunquid vltius progredi istorum potest impudentia? Sine dubio lector haud poterit animo comminisci, quò possit vltius: & tamen vltius processit. sed quonam? Non est, quò te torqueas lector, non poteris inuenire à te metipso. Hi summi impudentiæ magistrum cum suis. Audi igitur. Cum velint indubitaram fidem suis dictis, & interpretationibus ad sacram scripturam haberi, necessariò sequitur, vt hoc dicant ista flagitia.

Cunctæ create mentes, Deus ipse errat, inquit impij. Nos Calvinus ac Lutherus cum nostris non erramus. O execrandam insaniam.

Quartum vitium. Papa detrahit Imperatoris potestati.

**P**rimus gradus. Anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio, Lutherus scripsit libellum de sæculari potestate, in quo nihil non aduersus eam vociferatur, Principes dicens vt plurimum esse vel præcipuos Moriones, vel deterrimos nebulones, eoque scripto in vulgus edito, multa ad concitandas seditiones interferens, Imperatorem: ceterosque tyrannos appellat, quibus omni via sit resistendum, & obuiam eundem. Sequenti verò anno alium libellum misit in lucem, de mercaturis, & fœnore, in quo mercatores omnes mirè exagitat, enumerans mala, quæ ex illis accidere quomodo possent Germaniæ, & omnium reos illos faciens, aduocans cunctos ad eorum perniciem, subiiciens Principe eorum socios esse ad expilandos ac spoliandos Germanos: edidit & alium contra duo Cæsaris mandata, in quo vocat Principes Imperij stolidos, fatuos, insanos, furiosos, amentes, moriones, eisque Turcam decies meliorem, & pudentiorem, adiciens breui illos omnino perdendos: quòd eorum dominatù homines nec possent, nec vellent, nec sanè deberent ferre diutius. Hæc verba refert etiã scripta à Luthero impius Sleidanus, ac recitat Surius anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto.

Quo tempore Thomas Muncerus collectis centum milium rusticorum copiis cuncta ferro arque igni vastare cepit in Germania, ita vt in vna Franconia diruerit ducenta nonaginta tria tum monasteria, tum arces, vt Cochlaus scribit. In omnibus ciuitatibus primariis est tumultuatum. Imperatoria ac sæcularis potestas in omnem cõtemptum, odium & discrimen per Lutheri voces ac libros adducta. Sed cum mox cæsi essent rustici, Lutherus homo sapiens aduersus eos scripsit: volebat videri afferre se verbis medicinam ad ea vulnera, quæ ipse suo facto inflixerat.

Secundus gradus. Anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto Albertus Brandenburgicus magnus Magister ordinis Teuthonicorum subtraxit ab omni Imperatoris potestatis obedientia, cui prius aliqua ex parte subiectæ erant,



duas potentissimas ac nobilissimas prouincias, Prussiam, ac Liouoniam: Lutheri namque dogmata amplexus, uxorem duxit, regiones in Ducatus formulam redegit, & Regi Poloniae prorsus illas addixit: & haud multo post Dux Moscouiae Liouoniam cepit. Sic itaque extinctus maxima ex parte nobilissimus ordo Theutonicorum, & opulentissime ut vocant Commendae, quibus Germani nobiles potiebantur, ad nihilum redactae: duaeque prouinciae ab Imperio sunt omnino alienatae per Lutherum, & Lutheranos. Extulit ad caelum summis laudibus factum Alberti Lutherus epistola ad Cardinalem Moguntinum, quam Cochlaeus recitat, anno 1526.

Tertius gradus. Cum Lutherus antea scripsisset non licere bellum geri à Christianis aduersus Turcam, idque multis probare contendisset, ut in assertionem 34. artic. apparet, quin libris editis vociferaretur Turcam decies meliorem principibus Germaniae, qui nullo modo, ferri diutius deberent: & iam Germania seditionum plena esset, libellumque edidisset de bello contra Turcas, in quo assererat haud licere contra illos praeliari, ut Cochlaeus refert anno 1529. annoque 1526. Solymanus Turcarum Rex in Hungariam profectus, caesoque cum copiis Hungarorum Ludouico ipsorum Rege, Germanis cum destituentibus, neque ullam ferentibus opem, multas nostrorum strages edidisset: factum est ut illud regnum tandem uenerit in potestatem Turcarum, quibus aditus est apertus ad perpetuas in Germaniam excursions faciendas: ut iam maxime sit toti Germaniae, & Imperio metuendum: quod idem Turca bis ac ter maximos Germanorum exercitus fuderit, & conciderit, & in viscera Germaniae penetrarit, Italis à Pontifice missis frustra auxilium ferentibus, ut è Surio & Louio liquet.

Quattus gradus. Imperator antea de Pontificis permisso, ubi opus erat, plurimas pecunias exigebat à clero ex Ecclesiasticis bonis decimarum nomine, cum mouebat aduersus Turcas, aut alios nominis Christiani hostes, illaque copias ingentes alebat, cum sit illud verum, pecunias esse bellorum neruos: nunc quando incitante Luthero Principes prophanus inuaserunt in ea bona, nihil ex eis potest Imperator corradere, neque ab aliis Principibus ita potest exigere, ut à clero Imperator, quod cupit. Sic itaque languet eius potestas, & concidit omne robur.

Quintus gradus. Anno millesimo quingentesimo trigesimo

gesimo Lutherani Principes cum multis ciuitatibus Smalcaldae foedus ineunt, & rursus anno sequenti illud confirmant, cumque multa in Imperatorem mouissent, anno tandem millesimo quingentesimo quadragesimo sexto totam propè Germaniam variis artibus impellunt in Imperatorem, Duce Saxoniae, Hassiaeque Landgrauo belli totius antesignanis, cum Turcarum Rex ipsi Germaniae imminens extrema quaeque minaretur, incredibilis militum numerus educitur in Imperatorem, qui vix à Turca impetratis inducens, Landgrauum, Saxonemque profigauit, accepit: haec post alios surius late. Sed anno millesimo quingentesimo trigesimo quarto, Anabaptistae, qui à Lutheri lerna se exortati iactant, inaudita sunt auti in Vvestphalia, quae lector apud eundem Surium videre potest.

Sextus gradus. Anno millesimo quingentesimo sexagesimo sexto, Solymanus cum exercitu maximo in Hungariam uenit: pergit aduersus illum Maximilianus potentissimas copias ducens, in his erat Ferrariae Dux, Italiisque plurimi cum illo, quem praeredit exercitui toti Imperator.

Contra autem Frederici quondam Saxonie Ducis filius Lotheranus eodem tempore in Germania aduersus Imperatorem mouet, multa oppida capit, multas infert multis locis vastitates, efficitque, ne Imperator, quas è Germania suppeditas exspectabat, habere posset, & pari exercitu procedere aduersus Turcarum Regem: coactus itaque his seditionibus castra ponit in confinibus Germaniae, ibi concidet. Solymanus autem Sigbertum, Iauarinumque propugnacula hemissima expugnat, & quas vult victorias refert obtinuit à Lutheranis excitatos. Haec post alios Natalis Comes in historia sua.

Quis porro fuerit Papa infundando, stabiliendo, extollendoque regno Imperioque Germaniae simul perspicere aperissime potest signo de cura Pontificis in conseruandis Catholicorum regnis & imperiis.

Et nunc sanè fracta & concisa iacet Imperatoria potestas, per haereses varias in varia disceptis Germaniae principibus ita, ut nisi Deus opem ferat, ad interitum pergere videatur.

### Quintum. Mendacia.

Quintum, quod saepe impij sunt auri nostrorum aliquot obijcere, est mendacium. Quo vitio sic Prote

stantes omnes sunt vndique cooperiti, vt ex illo sint omni ex parte compacti, & facti omnes.

Ioannes Dietsbergius in duabus confutationibus Lutherum conuicit octingentorū septuaginta quatuor mendaciorum: quod refert Surius anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio, in Chronico suo. Nos signo de vna fide à libris Caluini ostendimus eius viginti mendacia, blasphemiasq; simul horrendissimas aduersus Deum & Trinitatem dumtaxat, in quibus ipse sibi repugnauit: quid igitur fecisse illum in cæteris credemus? Sed duobus gradibus explicemus tot ab eis ac tanta mendacia dici, quot ac quanta à nullo vel dicta sunt, vel dici vnquam possunt. Primus autem gradus sit quem diximus.

Secundus est, qui apparet detectus in scriptis Roberti Bellarmini, qui acutè in quacunq; quæstione tractat (in numeras autem tractat) primo enumerat mendacia à Protestantibus aduersus nos ac veritatem conficta, ostendit; quemlibet ex hæreticis sibi metipso repugnare: ita vt necessariò sequatur mentiri: sic itaque innumera sunt istorum falsitates.

Tertius tamen est gradus, quod ostendimus nos signo de vna fide, à Luthero Melancthone, & Caluino affirmatum esse, Deum non modò permittere omnia scelera, sed efficienter & efficaciter ipsum illa operari: addidit Caluinus, compellere, ac destituere ad illa homines, ac demones. Lutherus & Melancthon visi sunt respuisse ab execrabili hoc maledictò: perstitit in eo semper Caluinus, & tamen idem contrarium dixit, vt è scriptis eius aduersus Libertinos liquet, quæ nos eodem signo adduximus. Igitur cum sibi dissideant in tanta re quilibet istorum, necessariò in alterutra parte sunt mendacia.

Tot autem sunt numero, tantaq; magnitudine, vt neque plura, neque maiora excogitari possint. Maiora quòd sint aduersus ipsum Deum: plura, quòd flagitia plura non possint esse, quàm quæ fiunt à mortalibus, ac dæmonibus.

Et tamen hac in re fuerunt artificio incredibili, quod potuerint ac scierint tot mendacia ac tanta in vnum mirabiliter includere. Quid igitur ad hæc dici potest: Hoc quantum ad Protestantes.

Nam de Græcis, quicunq; sunt hæretici, nihil est quod afferamus, cum locum prouerbio inter aliquos de Græcia mendax, & Ars Pelasga: idq; nos nolumus admit-

tere.

tere, quod alleueremus plurimos Græcos & sinceros, & veraces, quamuis ipse Paulus Apostolus de Cretenfibus dictum verè velit: *Cretenfes semper mendaces*. Sed tamen quicunq; è Græcis vnquam fuerunt hæretici, cunctos mortales mendaciis superarunt, vt ex actis ipsis vniuersalium Conciliorum in Græcia celebratis apparet. Qualis autem Phorius primus auctor schismatis, & hæresum, elegantissimus concinnator falsitatum fuerit, liquet ex illa narratione, quam sanctus Antoninus suis historiis ad finem atexit.

Sextum. Mendacium à Græcis obiectum.

*Papa non vult vniuersalia Concilia celebrari, ac valere, sic Nilus cum Græcis dicebat, vt liquet ex eius libello Græcè scripto, quem citat Gesnerus in sua bibliotheca, & exstat in Vaticana.*

Primus gradus. Decem Concilia vniuersalia sunt celebrata, ad quæ multi è Græcis Episcopi venerunt, plerique nullo modo: est igitur falsissimum, quod ait cum suis Nilus. Nam anno millesimo centesimo decimo tertio celebratum fuit primum Concilium Lateranense Episcoporum nongentorum, ac plurium, Callixto secundo sedente: meminit eius Onuphrius, & Platina, secundum est Lateranense secundum anno millesimo centesimo trigesimo nono, Innocentio secundo, Episcoporum circiter mille, vt ipse scribit. Tertium, Lateranense tertium, anno millesimo centesimo octuagesimo, Episcoporum tercentum: Alexandro tertio meminit eius Gulielmus Tyritus lib. 20. cap. 26. in historia belli sacri. Quartum, Lateranense quartum, Episcoporum quadringentorum septuaginta trium, anno millesimo ducentesimo decimo quinto, Innocentio tertio: refert Onuphrius, Palmerius, Platina. Quintum, Lugdunense primum anno millesimo ducentesimo quadragesimo quinto, Innocentio quarto: auctores sunt Palmerius, Onuphrius, & Gallici historiarum scriptores. Sextum, Lugdunense secundum, Episcoporum septingentorum septuaginta quatuor, ad quod miserè legatos Græci, Michaële Paleologo: procurante, vt docuimus signo de fidei confirmatione, celebratum est anno millesimo ducent-

resimo



tesimo septuagesimo quarto. Septimum, Viennense Episcoporum tricentum, anno millesimo recentissimo vndecimo: huius exstant constitutiones dictæ Clementinæ. Octauum Concilium est Florentinum, Eugenio Quarto, sub annum millesimum quadringentesimum trigessimum nonum: ad quos Græci plurimi venerunt. Nonum est Lateranense quintum, Iulio Secundo, & Leone Decimo sedente. Decimum est Tridëtinum, in quo adfuerunt sex Cardinales, quatuor ex his Legati, Archiepiscopi triginta duo, Patriarchæ tres, Episcopi ducenti viginti octo, Episcoporum procuratores innumeri, vt refert Gaspar Villapandensis. Possent his adnumerari Constantiense, quod cum non sit à Catholicis omninò receptum, idcirco prætermittimus. Hic igitur primus & apertissimus mendacij gradus à Græcis iactati.

Secundus gradus. Papa sæpius Constantinopolim misit suos legatos, vt de rebus controuersis communi consilio ageretur, ac sæpius per eos ad mentem reuocari Græci, vt ostendimus signo de fide confirmata. Nūquam verò Græci legatos è suis vllos ad nos misere, communemve causam procurarunt, quin potius omnibus nos iniuriis affecerunt, nullam genus odij aduersus nos omisere, vt eodem signo apertissimè explicauimus.

Tertius. Tantum abest, vt ad concilia communia venire voluerint, vt cum nostris ad controuersias componendas verba facere recusatint, cum misisset ea de causa Pontifex Romanus Constantinopolim legatos, Andronico Paleologo iuniore imperante, quod Gregoras libro decimonarum, & nos eodem signo retulimus.

Quartus. Cum in Concilio Lugdunensi veritatem Catholicam fuissent amplexati Michaële Paleologo imperante, & Nicephorus Blemmides vir ab ipsis doctrinæ ac sanctitatis nomine laudatissimus pro nobis non multo antè scripisset, simul ac defunctus est Michaël, decreta Concilij Lugdunensis respuerunt, omnes Catholicos acerbissimè vexarunt Andronico seniore imperante. Non igitur Papa est, qui concilia renuit, sed qui ex Græcis hæretici sunt, ipsi ea contemnunt: hæc eodem signo aperuimus.

Quintus gradus. Eugenius Quartus inuitauit eos ad Concilium Florentinum, quia sumptus dedit, vt venirent: venere plurimi eorum cum Patriarcha Iosepho, & Imperatore Ioanne, assensere Concilij decretis, in Græciam re-

uerunt

ueri plerique fidem violarunt, & testatissimum cunctis fecerunt, Catholicine, an Græci concilia nollent.

### Septimum. Catholicis obiecerunt Protestantes, quòd concilia nollent.

Lutherus enim, cum audisset à Leone Decimo damnatas esse suas pestilentissimas doctrinas, prouocauit ab illo ad concilium generale, protestatus sese illi subiicere omnia sua, ac quieturum se omninò illius decretis, quod Surius refert in annum millesimum quingentesimum decimum nonum. Et exstat Lutheri ipsius ad concilium generale appellatio.

In Comitibus Augustæ, Norimbergæ, Spiræ, Ratisponæ, & Wormatiæ publicis semper eadem protestatio est repetita à Principibus & aliis hæreticis, quocirca Protestantium nomen est illis affictum. Quin ob eam causam anno millesimo quingentesimo quadragesimo octauo conscripta est Augustæ de communi plurimorum consilio, & assensu, Caroli Quinti formula quædam eorum, quæ quilibet credere, ac sequi impunè posset, & appellata est interim, quòd scilicet quiuisset sequi conscripta, donec à Concilio secus diffiniretur. Videamus igitur an Papa sit, qui Concilium noluerit, an verò Protestantes, qui toties aduersus Papam Catholicosque vociferabantur.

Primus igitur gradus, quem fecerunt impij in hac obiectione vitioque, est, quòd cum iam fuisset à Paulo Tertio indictum Conciliū vniuersale, Lutherus continuò aduersus omnia concilia scripsit, carpens illa sigillatim, proscindens, dilaniansque probris, ac maledictis. Exstat liber.

Secundus gradus. Inuehitur furentissimè in vniuersos Apostolos, Petrum, Paulum, cunctosque Christianos Ecclesiæ primæ, qui in Concilio Hierosolymitano adfuerunt, expostulans grauissimam ab illis in mortales allatam calamitatem, quòd decreuerint abstinendū à sanguine & suffocato (ad tempus hæc statuta fuerunt, vt obsecundaretur Hebræis) inquit non ferendam tantam iacturam, quæ vesci non liceat capreis, leporibus, ceruis, cuniculis, anseribus, turdis ceterisque auicularis, & quòd intolerandum, lancanicis, farcimibus, insculis, quæ non solum pipere condiantur, sed etiam sanguine vel liquido tinguntur, vel cras-

to &amp;

so & coagulato infarciuntur. Hoc ille quasi abominandum flagitium aduersus Apostolos Ecclesie Christianae fundamenta scriptis mandauit.

Tertius gradus. Cum Tridentum Concilio delectus locus esset, quod ea ciuitas esset in Germaniae confinibus, & Imperio Romano subiecta, ad illud saepius inuitati nulli Protestantium venire uoluerunt.

Quartus, non modo inuitati ad illud venire noluerunt, sed ut uenirent tanto tempore expectati, quanto nulli uilo tempore sunt expectati, ab anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto, usque ad millesimum quingentesimum sexagesimum tertium, idque sub quinque Pontificibus, Paulo Tertio, Iulio Tertio, Marcello Secundo, Paulo Quarto, Pio Quarto, ne forsitan male animati in aliquem ex iis Pontificibus, conqueri possent alium non adfuisse.

Quintus, quod nunquam factum fuit, plenissima illis securitas fidei publicae interuentu data est, & data ob quouis crimen admittendum, ac ter etiam publice repetita, ac divulgata. Ut enim peti posset ea dari, non tamen ob quolibet crimen, nec toties eam peti iustum uideri posset, quod desideraretur.

Sextus, vix indictum est Concilium Tridentinum, & continuo Protestantes, qui mansuetiores omnibus haberi uolunt, toties Concilium petierant, facultatem liberam cuius credendi quodlibet dari uolunt, arma sumunt, in Carolum Quintum bella mouent, Tridento appropinquat, ita ut plurimi Episcopi metu perterriti profugerint: & qui Concilium toties efflagitasse uideri cupiebant, iidem Protestantes, ut dissolueretur, arma arripuerunt. Hoc est igitur ad summam, quod uolebant.

Septimus. Exstat Philippi Melancthonis liber editus omnium Protestantium nomine, in quo concludit, ut deum facultas non modo sacerdotibus, sed etiam laicis iudicare de rebus Theologicis controuersis, quod est pristinis saeculis inauditum. Praeterea uero, ut postquam sic fuerit iudicatum, nihil tamen doctrinae contrariae damnetur. Haec ille, Protestantium conuentus. Et qui fieri potest, ut Concilium iudicet aliqua de re controuersa, & alteram partium non condemnet?

Atqui ex hoc ultimo & superioribus necessario colligitur ab istis omnia Concilia damnari, & euerti, non modo facta, sed etiam facienda, nec solum facta iuxta praesentem Ec-

clia.

clesiae morem, uerum facienda iuxta ipsorum uoluntatem, belloque illa persequenda esse de sententia ipsorum. An hoc est appellare ad Concilium generale? An hoc est a Papis Concilia repudiari?

Octauum. Papa iactat se esse supra scripturam diuinam.

Hoc est omnium mendaciorum mendacium mendacissimum. Nullus namque magis diuinae scripturae fuit unquam sponte subiectus, ut Papa, quippe qui nunquam recesserit a fide Catholica, cuius fundamentum conuincens hereticos, & alios scriptis diuinis aliquid deferentes, est sacra scriptura. Idcirco est autem subiectus ac fuit, quod inhaereat interpretationibus unanimitate consensu ad illam alatis a sanctis doctoribus conciliis uniuersalibus, & Ecclesia toto orbe per omne saeculum diffusa. Videamus autem, quam praecipites in hoc uitium corruerint haeretici.

Primus gradus. Non placet uulgata editio Latina, sic haeretici omnes hodie, qui quantum possunt, conantur aliquid in medium proferre, quo ostendant non consentire illam cum codicibus Hebraicis. Aduersus illos egregie post alios scripsit Hebraicarum litterarum scientissimus Lucas Brugenis quo ad totam scripturam, quo ad psalterium solidissime omnium Gilbertus Genebrardus.

Secundus gradus. Immo nulla uersio, quae lucusque sit. Audi aliud mirabilissimum, uel quae futura unquam sit. O homines omnium, qui fuerint, aut futuri sint, sapientissimos. Ita uolunt Zuingliani, Anabaptistae, & Calvinistae foeces hominum solidissimorum, ut liquet e praefatione Tugurinae editionis.

Tertius gradus. Hebraea multis locis corrupta. Nam Calvinus Instit. cap. 6. §. 11. ait lectionem ab Hebraeis inuersam cap. Isaiae nono. In uulgata namque est. *Et uocabitur*. Hebraei uero corrupto libro legunt, *Et uocabit*, quos ob id latrare ait Calvinus. Similiter Hebraei psal. 21. legunt, *Sicut leo manus meas*. Uulgata rectius habet, *Foderunt manus meas*. ob id Calvinus adhaerens uulgatae eodem loco inuehitur in Hebraeos. Et sane Calvinus non male his locis: sed nos hic ostendimus, nebulones istos ignorare quid dicant.

Quartus gradus. Non placet liber Iob. sic impius Luth. in conuualibus sermonibus, & de libris ueteris ac noui

tella.



testamenti, asserēs esse fabulæ argumentum, ad proponendum patientiæ exemplum.

Quintus. Neque liber Ecclesiasticus Idem loco eodem. Sextus, neque Baruch. Caluinus lib. 3. Instit. cap. 20. §. 8. & Chemnitius in Examine quartæ sessionis Concilij Tridentini.

Sed illum tuentur Clemens Alexandrinus lib. 1. Pedagog. cap. 10. Ambrosius lib. 1. de penitentia cap. 8. Basilus lib. 4. in Eunomium, Aug. lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 33.

Septimus, neque libri Thobitæ, Iudith, Sapientiæ, Ecclesiastici, Machabæorum. Ita Magdeburgenses lib. 2. Cent. 1. cap. 4. Caluinus lib. 1. Instit. cap. 11. §. 8. & lib. 2. cap. 5. §. 18. Lutherus, & Zuinglius in præfationibus Bibliorum à se conuerforum.

Contra hos est Concilium Carthaginense 3. can. 47. Gelasius I. cum septuaginta Episcopis in decreto de libris sacris, Augustinus lib. 2. doctrinæ cap. 8. Iudorus lib. 6. Etymol. cap. 1. Cassiodorus lib. 1. diuin. lect.

Neque quemquam moueat, quod aliqui Catholici secus opinari sint visi. Quidquid enim dixere hi, Ecclesiæ decretis subiecerunt, & ideo magis his adhæserunt, quam suæ dubitationi, ut ostendimus signo de vnanimi consensu doctorum.

Octauus gradus. Non placet epistola Pauli ad Hebræos. Ita Lutherus in prologo epistolæ illius, quem Magdeburgenses cum suis sequuntur: ab his tamen dissentit Caluinus, quamuis dubitet an Pauli sit. Contra hos est Concilium Laodicenum can. 59. Carthaginense 3. can. 47. Ephesinū 1. & Chalcedonense approbantia duodecim capitula Cyrilli cap. 10.

Nonus. Non placet epistola Iacobi, & Iudæ. Lutherus in prologis epistolarum, quem sui sequuntur. Contra Caluinus.

Sed eas receperunt Cōcilia supradieta. Gelasius in Concilio 70. Episcoporum. Origenes hom. 7. in Iosue. Athanasius in Synopsi. Hieronymus epistola ad Paulinum de studio scripturarum. Augustinus lib. 2. de doctrin. Christian. cap. 8.

Decimus. Non placet Apocalypsis. Ita Luther, in prologo ad illum librum. Luthero subscribunt Brentius, & Chemnitius. Aduersus hos pugnant Caluinus ac Magdeburgenses.

Illam

Illam recipiunt Ancyrani Concilium can. ultimo, Carthagin. iij. can. 47. cōcilium Romanum Episcoporum septuaginta Gelasio sedente, Toletanum quartum can. 16. cum innumeris Patribus tam Græcis, quàm Latinis, quos citat Robertus Bellarminus tom. 1. lib. 1. cap. 19. qui videndus est, quod omnibus obiectis doctissime suo more respondeat.

Vndecimus. Lutheranis placet versio, quàm Lutherus dedit in lucem. At qualis hæc? Talis, ut in ea mille & plura loca proferantur, in quibus Lutherus aliquid immutauit, ab omnibus codicibus discrepans addendo, aut detrahendo, ut adnotauit Cochleus anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo. Quocirca nonnulli ex hæreticis palam descuerunt ob id à Luthero: in his Bucerus, qui sic dialogo contra Melancthonem, *Lutheri lapsus in vertendis explanandisque scripturis manifestos esse, nec paucos.* Idem testatur confessio Mansfeldensis ab Osiandris dictum. Quod de Lutheri versione dicimus, idem repetimus de versione aliorum, quorum deprauationes aliquod insignes refert Canisius libro primo de Corruptelis verbi Dei cap. 1.

Duodecimus. Cùm nullam probent hæretici editionem linguæ vilius, præterea verò multos è bibliis libros à sanctissimis viris & conciliis, tam in Oriente, quàm Occidente approbatos truncent, versiones ipsorum sint deprauatissimæ, videndum, quales isti sint in diuinæ scripturæ interpretationibus. Tales profecto, ut nihil repugnantius inter seungi possit. Claudius Sainctes libro de rebus Eucharistiæ controuersis profert octuaginta interpretationes inter se dissonas ad illa verba: *Hoc est enim corpus meum.*

Quis igitur quæso se supra scripturam dicit esse, ac facit? An scelera ista, quæ nullum eodidem contendunt esse indubitata fidei vilo modo, quæ nullam versionem probant, quæ libros integros explodunt, quæ detrahunt, addunt, ut lubet, quæ inter se dissidentes interpretationes adducunt? An Papa cum suis, qui editionem vetustissimam non patitur immutari, in admittendis sacris libris concors est sanctissimis viris, & Conciliis Ecclesiæ toto orbe diffusæ per omne tempus, explicationes ad illam probat eas, quæ similiter usdem sunt probatæ? Vide igitur istorum, dementiamne dicam, vel impudentiam summam?

Coactus itaque veritate Lutherus libro de veritate corporis Christi in Eucharistia contra Zuinglium protulit hæc verba, *Si dicitur steterit mundus, iterum erit necessarium, ut propter diuersa scripturae interpretationes, quæ nunc sunt, ad conseruandam fidei unitatem, Conciliorum de re, a recipiamus, atque ad ea confugiamus.*

Et Conradus Pellicanus Zuinglij sectator, cum bis psalterium vertisset ex Hebraico, sic denique in præfatione anni millesimi quingentesimi trigesimali quarti: *Tanta, inquit, dexteritate, eruditione, & fide Hebraica, quo ad sensum, concordare deprehendimus vulgatam editionem psalterij, ut cruditissimum, pariterque pessimum, & verè prophetali Spiritu præditum fuisse interpretem Græcum & Latinum non dubitem, quanquam alicubi dissentiat à punctis Hebraicis, quibus nunc iudicatur, quæ olim non fuisse similia, ambigere cogor, & quarundam litterarum mutationem factam suspicio sit conferentibus singula diligenter.* Hæc hæreticus ille.

#### Nonum. Papa asserit se immutare & instituere posse sacramenta.

**H**oc est aliud omnium mendaciorum mendacissimum mendacium. Catholica namque est & omnium sententia, ab ipso Christo institui potuisse sacramenta quo ad formam verborum, materiamque, è quibus illa constant: & his nihil addi, nihil immitti potest. Deus namque solus infondere valet gratiam, quæ peruenit essentiam nobis a soli diuinitati peruenit, & ad amandum præcæcitate Deum, nos à cæcitate rebus seiuungens, transfert. Hoc asseruit semper, & asserit Papa cum suis, ut est in Concilio Florentino, ac Tridentino. Sed videamus quales hæretici, qui hoc obiecerunt, hac in re, ipsorumque testimonio & facto aduersus ipsos utamur.

Primus gradus. Cum Catholica Ecclesia docuerit semper esse septem sacramenta, & ita conuenerit semper Occidentalibus, & Orientalibus, ut liquet abundè è libro de septem sacramentis Simeonis Archiepiscopi Thesialonicensis qui in multis bibliothecis exstat, & in nostra habetur, quam reliquit Congregationi Achilles Statius, hæretici suæ ruinæ hæc primum gradum faciunt.

Primo loco Lutherus libro de capt. Babilonica asserit vñ tam: esse reuera sacramentū, sed plura sacramenta.

Conc. Trident.  
sess. 7. can. 1.

Secundus

Secundo. contendit eodem libro esse duo & Philippus Melanchthon in Locis communibus anni vigesimi primi, & vigesimi secundi cap. de signis. Chemnitius 2. par. Examinis. cap. de sacramentorum numero.

Terno. Mox ibidem Lutherus vult esse tria, Baptismum, Eucharistiam, Pœnitentiam, sic denique idem scripsit anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto contra Louanenses, & Augustana confessio artic. 13.

Similiter Caluinus vult esse tria, sed non eadem cum Lutero. Hæc enim ponit Caluinus, Baptismum, Cœnam Domini, Ordinationem. Instit. lib. 4. cap. 19. §. 31. & cap. 14. §. 10.

Quarto. Philippus Melanchthon in Locis anni trigesimali sexti, quinquagesimi secundi, quinquagesimi octaui, contendit esse quatuor, Baptismum, Cœnam, Pœnitentiam, Ordinationem. hoc sequitur Lossius in catechismo anni millesimi quingentesimi quinquagesimi septimi.

Quinto. Idem Philippus in Locis anni millesimi quingentesimi quinquagesimi octaui vult & matrimonium esse sacramentum, cum dicat habere quod de ipsius sententia exigitur ad sacramentum.

Sexto. Anno millesimo quingentesimo quadragesimo octaui, ut Sleidanus refert lib. 20. conuenerunt Lipsiæ Theologi Vvitebergenses, ac Lipsenses, & in his Melanchthon, ac statuerunt, confirmationem, & extremam vnctionem esse sacramenta. sic itaque septem posuerunt.

Quis igitur hac in re tam graui inconstantiam nebulonum non stomachetur? An non isti semetipsos cōstruunt sacramentorum diffinitores, qui, ut libet, quot volunt faciant, imminuunt, addunt maxima instabilitate?

Secundus gradus. *Nulla sacramenta sunt ad salutem necessaria.* Hoc inquit hæretici Lutherani, & Calvinistæ, qui soli fidei attribuunt iustitiam nostram, ut velint Calvinistæ infantes Christianorum sine baptismo villo saluos esse. Hanc nos opinionem confutauimus libro primo. In adultis namque necessarium baptisma vel re, vel voto, in pueris, quando nullum potest eis adesse votum, re necessarium est. Sic itaque hæretici isti necessitatem sacramentorum tollunt.

Tertius. *Nihil aliud,* inquit Calvinistæ, ac Lutherani, *efficiunt sacramenta, nisi quod sensibus nostris obiecta, ad fidem nos erant nostram saluam alunt, per quæ iusti simus.* sic Luther. lib.

§ 5 2

de



de capt. Babyl. ca. de bap. & anno millesimo quingentesimo vigesimo primo, assert. 1. & anno millesimo quingentesimo vigesimo tertio, libro contra Cochlaeum. Philippus Melanchthon in Locis editis anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo, & in apolog. anni millesimi quingentesimi trigesimi ad articulum 13. & libro contra Anabaptistas, ubi ait, sacramento, uti pictura, voluntatem Dei nobis ostendi. Eandem sententiam sequitur Caius lib. 4. Instit. cap. 14 §. 6. ubi eadem similitudine picturae vitur, & §. 17. & 18.

Et quamvis isti aliquando scribant, sacramentis gratiam contineri, & per illa donari, interpretantur tamen contineri excitando fidem, donari excitando, & alendo illam solummodo, ut egregie deducit Robertus B. Harminus lib. 2. cap. 2. tom. 1. ut habet Calvinus in Antidoto Concilij. sess. 7. can. 5. & 8. & Chemnitius in Examine eiusdem, Beza libro de summa rei sacramentariae, quaest. 1.

Sic itaque efficaciam sacramentorum, quibus infunditur gratia ex opere operato, tollunt contra divinae scripturae, & totius Ecclesiae toto orbe per omne omne saeculum diffusae consensum, ut libro primo est explicatum.

Quartus. *Non sunt necessaria certa verba in sacramentis*, sic Lutherus libro de capt. Babyl. cap. de bap. Brentius in catechismo suo cap. de bap. Zuinglius libro de vera, & falsa religione. cap. de bap. Sed contra hos, ut cetera omitamus, est Irenaeus lib. 1. cap. 18. Tertullianus libr. de bap. Cyprianus epistola ad Iubaianum, Athanasius serm. 3. contra Arianos. Basilius hom. in sanctum Bap. Didymus lib. 2. de Spiritu sancto, Augustinus lib. 6. contra Donatistas cap. 25.

Quintus gradus. Nō placet haereticis praecipuis nomen sacramenti. Lutherus lib. de capt. Babyl. cap. de matrim. anno millesimo quingentesimo vigesimo, & libro de abroganda Missa, anno millesimo quingentesimo vigesimo primo. Melanchthon in Locis editis anno millesimo quingentesimo vigesimo primo, & anno millesimo quingentesimo vigesimo secundo. Zuinglius lib. de vera & falsa religione, cap. de sacramentis. Calvinus lib. 4. Instit. cap. 14. §. 13.

Contra, Lutherus lib. contra caelestes Prophetas par. 2. ait sibi dissidens contra Carolstadium nos debere & oportere uti hoc nomine sacramenti.

Et

Et sane Antiqui omnes Patres vsi sunt hoc vocabulo. Cyprianus lib. 2. epist. 1. & epist. 3. & lib. 4. epist. 7. Lactantius lib. 4. cap. 17. Hilarius in illud Psal. 121. Et abundantia diligentibus te. Hieronymus in cap. 44. Ezechielis, & in cap. 1. Malachiae. August. epist. 118. lib. 2. de doctrina Christiana c. 3. denique qui vsi sunt illis Apostolis verbis Ephe. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

An non igitur haeretici isti faciunt se supra sacramenta, & quibus tollunt nomen, efficaciam, verba, necessitatem, numerum? quid igitur illis reuera relinquunt? Quomodo Papa facit se supra sacramenta, qui adhaerens vnanimi totius Ecclesiae toto orbe per omne saeculum diffusae consensu, tueretur numerum, necessitatem, substantiam, efficaciam, nomenque sacramentorum?

Decimum. Papa facit se supra omnes in interpretandis sacris scripturis.

Primus gradus. *Mea doctrina est supra Papam*. Id passim iactant Protestantes, & in hoc se maxime gloriantur, cum tamen haec sit nota aduersus haereticos, ut signo de Petri cathedra ostendimus.

Secundus gradus. *Immo supra omnes Doctores*. Haec est altera nota aduersus haereticos, ut signo de vnanimi doctorum consensu est explicatum. Hoc de se Lutherus iactat libro contra Regem Angliae, & in prologo aduers. Ecclesiae status. Philippus in Locis cap. de Ecclesia. Brentius in confessione Vvittembergica, Calvinus lib. 4. Instit. cap. 9. §. 8. 12. 13. Chemnitius in Examine sess. 4. Qui omnes volunt priuatum quemlibet esse iudicem in interpretandis sacris scripturis omnium doctorum, sanctorum, conciliorum, totius Ecclesiae, ut apparet in iis locis.

Tertius. *Quin supra omnes sanctos*. Iidem locis adductis.

Quartus. *Amplius supra omnia concilia*.

Quintus. *Supra Ecclesiam totam*. Sic iidem locis allatis.

Sextum addidit Lutherus, asserens se esse supra Angelos, & mille Ecclesias, iisdem locis.

Septimus necessario sequitur hos omnes, quem sane Lutherus expressit contendens suam doctrinam esse caelo esse, & a Deo sic enim libro illo aduersus Ecclesiasticorum statum: *Volo audiri, & iuxta doctrinam S. Petri doctrinae meae ratio-*

nem & fundamentum ostendere coram uniuerso mundo, eamq; habere in iudicatum à quolibet, etiam à cunctis Angelis: & ibidem se certum esse, quod Christus doctrinæ ipsius magister sit.

Octauus. Quatuor homines Magdeburgenses historiarum Centurias quasdam longissimas quolibet sæculo texerunt: in iis ætate qualibet, ut possunt, asserunt in mediū doctores antiquos hæreticorum, qui pro hæreticis sint habiti semper homines omni vitio cooperi, & qui Lutheri, & Caluini, & eiusmodi scelerum doctrinam tueantur: sic itaque non Christus, non Deus, sed hæresiarchæ omnes sunt istorum magistri: & qui Catholicis doctoribus, sanctis, & conciliis se noluerunt subijcere, hæresiarchis se subiecerunt.

Nonus. Apertissimè Lutherus libro de Missa angulari ait diabolum nocte quadam sibi adstitisse, & multa argumenta suppeditasse aduersus Missam, quibus responderi haud potest, & quibus ipse fretus in eam scripsit. Similiter Zuinglius fateatur nocte quadam sibi dormienti apparuisse spiritum (se verò ignorare, albus, an ater fuerit) & dixisse illa verba: *Hoc est corpus meum*, intelligenda per similitudinem, sicuti illa: *Petra autem erat Christus*, eodem modo Calvinus ait se facere non posse, quia scriptus ius in alios iaceret conuicia, quod hoc sit non ingenij, sed genij sui. Atque ita fateatur, se quodam genio malo abripi in scriptis suis ad maledicta. En igitur, quò prolapsi sunt isti, & quò se prolapsos confitentur, ut se dæmoni obnoxios, auscultare, & obedire vti magistro fateantur.

Adactus itaque veritate Lutherus lib. 1. contra Zuinglium, & Oecampadium, scripta hæc reliquit: si diuinitas iterum mundus, iterum fore necessarium, propter diuersas scripturæ interpretationes, quæ nunc sunt, ut ad conseruandam fidei vnitatem conciliorum decreta recipiamus atque ad ea confugiamus. Hæc ille. Eui ut, qui nolant ita doctoribus priscis, sanctis, conciliis, Ecclesiæ toti, Angelis ipsis, asserant hæresiarchas aliquos opinionum suarū magistrum, asserant ipsum diabolum suum magistrum.

Vndecimum. Papa cum suis obscurat ac tollit memoriam passionis Christi.

**H**Oc est omnium patentissimum mendacium. Nam si Signis, verbis, factis sic nostri memoriam passionis

Christi

Christi insculpere conati sunt animis hominum, ut signata Christi crucifixi sint nostrorum corporibus multis diuinitus impressa, & extant reliquæ nobilissimæ id testificantes, ut signo de spiritu precum, & admirandis affectionibus cadaverum sanctorum liquet. Verum demonstramus ab impiis istis contrarium prorsus tentatum: ita ut summis viribus contenderint abradere, & ad nihilum redigere facta, verba, signaque omnia, quibus Christi crucifixi memoria mentibus nostris infingeretur: sit itaque istorum gradus.

Primus. Nam cum nostri ex instituto Apostolico obseruarent quadragesimam, ut imitarentur Christum, qui totidem dies ieiunus permanfit, obseruarentq; antequam celebrarent die solemni memoriam passionis Christi, ut sic insigni facto & imitatione mentibus nostris illa infingeretur: isti hanc consuetudinem prorsus exterminarunt. Esse autem quadragesimam ab Apostolis de sententia Christi institutam: consentiunt Orientales, Indi, Syri, Armeni, Æthiopes, Græcique, tradunt Apostolici canones, can. 68. ut habent ipsi Græci. Ignatius epist. ad Philippen. Irenæus apud Euseb. lib. 5. cap. 2. 4. histor. Eccles. Orig. homil. 10. in Leuit. Cyril. catech. 18. Nazianzen. orat. in sanctum Lauar. Basil. orat. secunda de ieiun. Ambrosius serm. octa. de quadragesima. Chrysost. hom. 1. in Genesim. Paulin. epist. 6. ad Aman. Hieron. in cap. 9. Matth. in cap. 3. Ioan. Aug. epist. 118. & 119. & sermon. quadraginta quatuor de quadragesima.

Secundus. Apostoli similiter instituerunt, Christi mentem secuti, ut ieiunium sextæ feriæ obseruaretur, quòd tum Christus sit cruci affixus, atque ita nobis memoria huius rei altissime inhæreret. Hæretici nostræ ætatis hoc substulerunt. Esse verò ab Apostolis hunc morem Christi factis & morum consonum inductum, restantur omnes prædictæ nationes id obseruantes, ac præterea canon. 68. Apostol. Ignatius epist. eadem 8. Clemens Alexand. Stro. lib. 8. Origen. homil. 10. in Leuit. Tertullianus cap. 14. aduersus Psychicos, Hieronymus epist. 28. in fine, Epiphanius in compendiaris doctrina in fine, Augustinus epist. 118. ad Ianua. Cyril. in Leuit. lib. 10.

Tertius. De iussu Christi est ab Apostolis instituta Missa sacratissima, cui sancti Christiani saltem quibuslibet festis diebus interessent: in ea vestes sacerdotis, motus omnes corporis, gestus, verba, totaq; celebritas nihil



aliud referunt, quam Christum cruci affixum. Hanc tenent cunctæ nationes ab Apostolis traditam, ut apparet è Lyrurgis à Pamelio collectis, & nos persecuti sumus secunda coniunctione. Hanc isti ut aliquid abominandum, ex impulsu, & consilio diaboli, ut Lutherus ipse testatur, exterminarunt.

Quartus. Ieiunia multa, & alias corporis afflictiones temporibus & hominibus pro conditione singulorū convenientes Apostoli ijdem ad hunc finem sanxerunt, ut exemplo Christi nos pati aliquid & vellemus, & assueceremus, ut optimè persequitur Cæsar noster in Annalibus suis sub annum Domini quinquagesimum septimum. At nostrorum temporum scelestissimi hæretici, ut Christi crucifixi memoriam reuera è terris abolerent, cuncta exterminarunt.

Quintus. Ad eandem Christi memoriam renovandam, nobisque imprimendam, mos est acceptus ab Apostolis, ut crucem, crucisq; imaginem veneremus, ut nos docuimus in coniunctione prima, lib. 2. cap. pen. & ultimo ostendimus: hoc impij repudiarunt.

Sextus. Ab ijdem fuit Apostolis acceptum, ut frequentissimè signum crucis manu nobis signaremus, quod eodem loco ostendimus, ut hoc scilicet modo Christi crucifixi imago sapius animos nostros pulsaret. Id flagitiosissimi exploserunt.

Septimus. Crucis, Christiq; crucifixi imaginem tolli è tot templis, è tot locis, in quibus olim conspiciebatur in plurimis Galliæ, Angliæ, Germaniæ, Septentrionisq; regionibus, enixi sunt exercitiis factis, cædibus, & omni genere armorum, & iniuriarum: ut neque imago, neque signum, neque vlla memoria passionis Christi exstaret.

Ad vnam tantum rem prædicari, & exstare illam voluerunt, ut inani recordatione fiduciaq; eius concepta Christo crucifixo quàm dissimillimi euaderemus, & in omnibus flagitiosissimi propter impunitatem, quam consequi ex illa confidentissimè speramus.

Duodecimum calumniantium obiectum est.

Quòd merita Christi minuamus.

Primus gradus istius criminis, quem fecerunt hæretici est. Quòd cum nos dicamus Christum meruisse, ut

pollic.

posset instituire septem sacramenta, quorum multa sapius iterari possunt, & quibus infunditur gratia, caritasque divina in homines bene animatos, ut sæpè docuimus: impij Protestantes dixere iis tantum excitari & ali fidem, per quam remissa nobis peccata speremus, ac certò credamus, ut supra est ostensum.

Secundus. Nos dicimus ijdem dari spem, qua futurum nobis persuadeamus, ut Deus per ea sacramenta vim det, qua peccata mortifera vitemus. Impij Protestantes asserunt non ita esse, non dari hanc spem per merita Christi.

Tertius. Nos dicimus per merita Christi non modò hanc spem dari, sed vim prætereà, qua crimina cuncta mortifera haud admittamus. Impij contra Calvin. Instit. lib. 3. cap. 11. sect. 15. & cap. 15. sect. 5.

Quartus. Nos asserimus per merita Christi nobis efficaciam dari qua possimus obseruare in grauibus Dei legem, & mandata. Contra impij decernunt, fieri non posse hoc per merita Christi. Calvinus Instit. lib. 2. c. 1. sect. 9. & locis supra adductis.

Quintus. Nos asserimus per merita Christi nobis concedi, ut mereamur æternam vitam, gloriàmque, ut habetur Rom. 8. 2. 6. 5. Gal. 5. 2. Cor. 3. Ioan. 1. Luc. 1. Act. 13. Phil. 2. 3. 1. Thessal. 2. Ephes. 1. Tit. 1. 1. Timot. 3. 1. Cor. 10. quod argumentum latè persequitur ac doctè Stapletonus lib. 6. de Iustificatione.

Impij volunt per merita Christi non esse nobis meritum, ut mereamur.

Sextus. Nos asserimus Christum meruisse, ut sancti mereri per eum possint primum gratiæ motum, pœnarumq; aliquam remissionem: quod nos in tertia cõiunctione docuimus. Impij contra, nolunt id nobis Christum meruisse.

Septimus. Eò tandem peruènere impij, ut decernant Christum sibi gloriàm corporis non meruisse. Calvinus Instit. lib. 2. cap. 17. §. 6. Cum tamen Paulus Philip. 2. dicat, idèò Christum exaltatum, quia factus est obediens vsque ad mortem.

Octauus. Adeò Christi dignitatem minuunt, ut illi imponant obliuionem, desperationem, & alia huiusmodi execranda potentia, quæ nos signo de vna fide ad finem persecuti sumus.

Decimum tertium Calumniantium obiectum est. Quod Papa efferat se supra alios potestate sua.

- Primus gradus. Impij dicunt se posse intelligere scripturas, & intellexisse melius, quam cunctos Doctores.
- Secundus. Immo quam cunctos sanctos.
- Tertius. Quam Ecclesiam totam.
- Quartus. Quam Apostolus ipsos.
- Quintus. Quam Angelos cunctos, ut nos e Luthero supra retulimus.

Sextus. Impij dicunt, *Eiusdem loci, meriti, ac dignitatis est quilibet e nostris sceleratissimus, atque e superis quilibet: ut iam falsum sit illud (si quidem verum dicerent illa flagitia) Qui fuerit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno caelorum. Matth. cap. 5. &: Nullus maior inter natos mulierum Ioanne Baptista: qui autem minor est in regno Dei, maior est illo. Luc. 7.*

Septimus. Addunt scelera, *Quilibet e nostris, est per meritum, & dignitate virgini ipsi Mariae. Haec enim diabolica vox Lutheri, cui auscultant illi in sermone de natiuitate Virginis. Sumus pares matri Dei, & a quibus sancti sicut illa, nisi quod non possumus esse Dei matres, sicut illa fuit. Haec ille Saban.*

Decimum quartum obiectum nobis est vitium a Graecis ignorantia, ut in litteris Michaelis Patriarchae Constantinopolitani ad Leonem I X. legimus.

Sed quem gradum fecerint in hac Graeci, haud sinit nos commemorare maximus dolor, quo nolentes: & oppressi, videmus nobilissimam olim nationem densissimis ignorantiae tenebris circumfusam, ut neque propria quae linguae artem calleat, nisi a nobis discat: reliqua ostendantur signo de unanimi doctorum consensu, & ignorantiae haereticorum.

Decimum quintum nobis obiecere Graeci Simoniam, ut apparet e litteris, quas ad eos respondens dedit Gregorius I X. emissas nuper in lucem a Gerardo Vossio.

E

Et neque idem dolor permittit, ut explicemus, quam miserere corruerit in hoc crimen illustrissima natio, cum seramus a Turcarum Rege Episcopos euchi, & deici inter Graecos pretio, & quo plus e Graecis aliquis offert ac largitur Turcarum Regi, eo magis ille extollitur ad dignitates, & amouentur qui sunt in eis, cum plerumque maiori data pecunia in se transferri aliquis Episcopatum cupit, egre ferentibus id aliis Graecis. Sic aliqui sunt, qui libenter unant pueros suos formosiores, & indolis generosioris, nomen dare Mahomeri, ut praeposteram impiorum Principum libidini seruientes ad supremas inter eos praefecturas extollantur, & suis propinquis hac impietatis via benefaciant, siquid huiusmodi benefactum potest esse. Id nunc passim fit a multis Graecis, quod ne quidquam ceteri indignantur, sicut nos indignamur a nostris mali aliquid fieri, & contumaces excommunicamus.

Decimum sextum obiectum. In Ecclesia Catholica est Antichristus.

Videamus, quos hi gradus fecerint appropinquando ad Antichristum.

Primus. Antichristus veniet secundum operationem Satanae, sic ait Paul. 2. Thes. 2. Atqui professus est ipse Lutacrus lib. de Missa angulari se venire aduersus diuinitissimam Missam ex operatione Satanae, & cum eo plus vno suis modis comedis. Calvinus autem factus est, excusans se cum Brentio, maledicta, quibus vndique sui libri scatet, non esse ingenij sui, sed genij: non boni certe, cum mala sint, sed mali. Zuinglius vero ait se ignorare, an ille spiritus, qui aduersus Eucharistiam ipsum comouit, fuerit ater, an albus. Quod si bonus fuisset, tenebrae illum non obscurassent, cum in Deo tenebrae non sint vlla.

Secundus. Antichristus veniet in omni seductione iniquitatis. Paulus ibidem. Protestantes vero omnes hac via seducunt ab Ecclesia, & pristina veraque fide mortales, quod afferant licere per Christi fidem omni se iniquitate contaminare, quia, ait Lutherus, quanto sceleratiores, tanto vicinior gratiae. Atque ita per Christum licet esse dissimil-

Ser. epif. Pet.

lumum



imum Christo, & Antichristum, quo quid repugnantius?  
 Tertius. Ait ibidem Paulus, iam tum suo tempore, quo ad Thessalonicenses scribebat, anno Christi, ut colligit Baronius noster in Annalibus suis. 53. Antichristum operari mysterium iniquitatis, & hoc propter hæreticos à Simone Mago iam tum suscitatos aduersus Ecclesiam Dei, Petrumque ipsum, ut Theodoretus ac Sedulius in loci illius explanatione scribunt, & Aug. tradit lib. 20. de Ciuit. Dei, cap. 19. Simon autem Magus in primis docuit opera non esse necessaria ad salutem, sed fidem satis esse, ut testatur Iren. li. 1. c. 20. Hoc impium dogma, quasi magnum mysterium, passim iactant, atque extollunt impij Protestantes: sed est mysterium iniquitatis, quia prætextu illius omnis iniquitas operitur, & admittitur, ac veluti res sancta cõsecratur quasi mysterio quodam.

Quartus. *Antichristus extollet se supra omne, quod colitur:* quæ quidem verba, & hanc admittunt interpretatione, ut Antichristus aduersus omnes sanctos bellagerat, cultumque oppugnet illorum, sicut habetur in Apocalypsi, quod bestia aperiet os suum in blasphemias ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in celo habitant, & idem reperitur Dan. c. 11. Suprà autem docuimus à Protestantibus asseri sanctos errasse, errasse ipsum Christum, qui est tabernaculum Dei verum, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, præterea verò contendit Deum esse efficacissimum auctorem, & artificem proprium omnium malorum: quæ est blasphemia longè execrandissima.

Quintus. Antichristus quantum in se auferet sacrificium Missæ, ut scribit Hippolytus libro de consummatione seculi, & habetur Danielis cap. 11. Atqui omnes Protestantes Missam tollunt, & sacrificij vim non habere contendunt.

Sextus. Antichristus crucis signum contemnet, & impugnet, ut Hippolytus eodem loco scribit, & hoc ait Paulus sectatores Antichristi futuros crucis Christi inimicos, ad Phil. cap. 3. Protestantes verò plerique omnes crucis signum derident, & insectantur.

Septimus. Antichristus erit auctor discessionis, sive, ut habetur in Græco, apostasiæ, ut ibidem Paulus dicit, cum ait, *Nisi venerit discessio primum*, nomine autem discessionis Antichristum intelligunt, quod apostasiæ caput sit futurum.

Chy-

Chrysoctomus, Theodoretus eo loco, Aug. lib. 20. de Ciuit. Dei c. 19. At Lutherus apostata vnà cum Protestantibus cõstitis vehentissimus est auctor apostasiæ ab omni religionis, pietatis, & operum bonorum nexu, ab omni vinculo obedientiæ maioribus cunctis, ipsi Deo denique debite, vnũ relinquit nexum, & vinculum, ut Christo fidas, & nil referat si alioquin in omnibus aduersus Christum Deumque stuleris. Ita cum Christo in hac vna re, inquit, nil referat, si in omnibus, quæ sunt omnium maxima, à Christo discedas. An hoc est esse cum Christo, abuti Christo aduersus Christum, an verò esse Antichristum?

Octauus. Antichristus omnibus se hæreticis, eorumque opinionibus antiquis adiungit, ac propterea à Ioãne Apostolo hæretici vocatur Antichristi in epistolis suis, & eodem modo à cæteris scriptoribus sacris. Protestantes verò cunctas piteas ferè omnes hæreses ex inferis rursum euocant in apertum, ut ostendimus signo de vnanimi doctorum consensu.

Nonus. Antichristus erit mulieribus deditissimus, ut habetur vadeimo cap. Danielis. Lutherus autem dixit licere non modo cum ancillis coire, sed etiam cum coniugibus suorum fratrum, si quidem filios ex eis non habeant, addit fas esse plures vxores habere. Atqui nullas leges producere vltius potest, quæ tantam libidini licentiam peccandi faciant, ut primo obiecto ostendimus Lutherum fecisse. Verum maior dari non potest ab vlllo, quam derur à Protestantibus, qui fas esse aiunt quoduis crimen admittere apud Deum, modo fidas Christo. Apud omnes porro gentes est hoc vltimum ius, ut vota castitatis Deo nuncupata quemuis adstringat, Protestantes irrita, & impia dicunt, ut supra ex illorum libris planum fecimus. Igitur & hoc contra iura gentium aut omnium, aut plurimarum, aut sapientiorum Protestantes decernunt, ut se apertissimos Antichristi satellites prodant, atque ostendant.

### Protestantes Antithei, & Arthei.

Decimus itaque sit illorum gradus. Non placet, inquit, nomen Trinitatis. Hinc Lutherus ex epist. D. Ioannis stulit illud. *Tres sunt, qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus: & hi tres vnus sunt, & ex litantiis*

illud

illud erant, *Sancta Trinitas unus Deus*. Calvinus eodem modo nouus grammaticulus, nullo modo Theologus, dixit, non sibi placere nomen Trinitatis, quia cum sit feminini generis iungatur cum Deo nominis masculini: ac proinde impius addit, *Est nomen Hermaphroditum*. Atqui placuit sanctissimis ac doctissimis viris, Dionysio ea. 3. de Diuin. nominibus, & exordio libri de mystica Theologia, Iustiniano lib. de expositione fidei, siue de Trinitate, Athenagoræ in Apologia, Gregorio Thaumaturgo in formula fidei apud Euseb. lib. histor. Eccles. cap. 24. Nazianzeno orat. de pace, quin in conciliis iuramentum interponebatur per Sanctissimam Trinitatem, ut in actione prima Chalcedonensis apparet.

Vndecimus. *Non placet nomen Consubstantialis, siue ὁμοουσιος*, ait Lutherus aduersus Latomum, atq; ut insigni hæc mendacio magis ornaret, abdidit, neq; Hieronymo placere in epistolis ad Damasum, cum tamen in secunda dicat. *Obtestor beatitudinem tuam per crucifixum mundi Saluatorem, per ὁμοουσιον Trinitatem*. Atqui placuit hoc nomen toti antiquitati, & Ecclesie, ut è Synodo Nicæna & sequentibus constat.

Duodecimus. Melanchthon VVitēbergensis pædagogus in locis communibus anni millesimi quingentesimi trigesimi noni, *Necesse est*, inquit, *in Filio aliquid esse diuinæ naturæ, non totum, & anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto. Testatur, ait, per Iosalem Deus, non mitti creatam agitationem, sed aliquid essentia Dei*. Hæc ille conueniens Filium, & Spiritum sanctum non unius eiusdemq; omnino cum Patre, & Filio substantiæ, contra totius antiquitatis, vnanimemq; Ecclesie consensum diuinis scripturis aperitissimè consignatum. Quam verò execranda in Spiritum sanctum fuerit ausus euomere ebrietatis ac Tartaræ cupulæ plenus Calvinus, diximus signo de vna fide.

Decimus tertius. Ut supra vidimus eodem signo de vna fide, idem Calvinus viginti inter se repugnantia pronuntia scripsit, eademq; continentia abominandas blasphemias, ex quibus fit, cum sint repugnantia, ut Deus tollatur, cum sint blasphemie, ut aduersentur Deo, quod aduersantur Deo, faciunt ipsum cum suis antitheum, quod repugnantia inter se faciunt atheum, cum verò sint viginti, sequitur, ut gradibus viginti præceptis corruerit in voragines hæreticæ & cæcitatæ. Hic igitur gradus Caluini continet, vnanimem sit, viginti gradus.

Decimus quartus. Melanchthon, id est nigra possessionis, aut terra mortalis, è tenebris scilicet Cymmeris emissus, hæc scripta reliquit: *Natura diuina non est quidem incarnata, aut mortua sed fuit obediens Patri, quæuit, cessit ira etc. in Patri*. At Lutherus in suis magnis. Post illis dixit imperitos quosdam facere hominem Christum omnipotentem. Idemq; Lutherus lib. de Conciliis asserit fore, ut Eutyches condemnatus in synodo Chalcedonensi, Nestorius in Ephesine, sedeat iudices condemnaturi Episcopos, qui aduerit in us concilii, à quibus hæreticos condemnati fuerunt. Atq; ita tum Nestorianus, tum Eutychianus est Lutherus. Idemq; facit cum Melanchthone, quo ad essentiam diuinam Filium Patre minorem, quod est Arianorum. Sed auctores concordie in Saxonia confectæ dace Andrea Schmidelino, cap. tertio, articulorum controuersorum, inquit, Tota totius personæ Christi obedientia nobis imputant, exponunt deinde, quid sit tota persona, & aiunt significari duas naturas, atq; ita diuinam Christi naturam faciunt obedientem naturæ Patris, ac proinde minorem. Sic igitur Antichristi, Antithei, & Athei, non enim simul esse possunt, ut Christus sit vnius eiusdemq; naturæ cum Patre & eius natura fuerit obediens naturæ Patris, eiq; subiecta Minor est Christus, obediens, subiectus quantum ad humanam naturam, ut est in symbolo Athanasij, & Sancti Patres docent. Hinc Petrus, *Christo igitur passo in carne*. *Et Pet. 4.*  
*Paulus, Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens.* *Philip. 2.*  
*Humiliavit semetipsum factus obediens, usque ad mortem* Quocirca in carne passus est, in forma serui obediuit. Eadem cum Lutero docuit Calvinus, ut aperiamus signo de vna fide.

Decimus quintus. Idem Calvinus ait lib. 1. Inst. cap. 13. susceptam esse extra tempora ab æterno Dei verbo personam mediatoris. Ac ne possis dicere hic accipi ab ipso personam pro officio, ipse dixit §. 6. *Personam voco subsistentiam, & toto illo capite personam vocat incommunicabilem substantiam*. Sic itaque duas in Christo statuit personas. Eadem subscribit Beza aduersus Brentium asserens duas in Christo vniones hypostaticas, vnã in corpore & anima simul personaliter vnitis, alteram in verbo & homine ad vnum Christum personaliter constituendum cœcunibus. Sic itaque Christum cum Nestorianus purum hominem à puro Deo distinctum faciunt, eumq; diuinitate spoliant.



duasq; personas constituunt, quarum utramque Beza vni nouo commento esse vnum Christum, quasi duarum personarum compactio quaedam fiat: cum tamen hoc sit personæ, vt realiter distinguatur ab alia, indiuiduaq; sit quæuis persona. Eadem Brentius lib. de humanitate hominis Christi, & Smidelinus in thesibus.

Decimus sextus. Lutherus concione de Natali Domini, & in hom. Dominicæ primæ post Epiphaniam, Zuinglius in confessione sua ad Carolum V. art. 1. Calvinus in ca. 24. Matthæi, Beza lib. contra Andream Iacobi de duabus naturis Christi, volunt, veri Antichristi cum sint, animam Christi ipso momento conceptionis non fuisse plenâ gratiæ, & veritatis, cum tamen hoc expressè Ioannis ca. 1. habeatur, & Isaïæ cap. 11. dicatur fore, vt super florem, qui ascendet de radice Iesse, requiescant omnia Spiritus sancti dona. Quamuis Christus experientia sensus profecerit in scientia, & gratia, non habitu, & euidencia illius, sed vsu, & functione, quibus postremis multa ignorauit, sed habitu, & euidencia intima diuinitus infusis cuncta creata sciuit: diuinitus infusis inquam: alioquin humano modo secus, siue vt quiuis homo. Ambros. in c. 17. Luc. Nazian. orat. 4. de Theol. Cyril. lib. 9. thesau. c. 4. Athanas. ser. 4. contra Arianos. Ambrosius lib. 8. de fide, c. 9. Nazianzenus orat. in Basilium. Hieronymus. c. 11. Isaïæ, & in c. 31. Hieremiz. Aug. de peccat. mer. & rem. c. 29. & lib. 15. de Trin. c. 26. Cyril. lib. 20. thesauri ca. 7. Chrysost. hom. de Trinit. tom. 3. Illi igitur Antichristi Christum faciunt quo ad naturâ diuinam minorem Patre, deinde hominem purum, qui tamen Deo cõiunctus sit, nõ vt nos ponimus in vna persona filij Dei, sed duabus personis subsistentibus, coëtibus tamen, vt videntur dicere. Postremò faciunt Christum instar aliorum mortalium ignorantem.

Decimus septimus. Cum nos dicamus idiomata diuina communicata Christo non respectu naturæ humanæ, sed personæ diuinæ, in qua Christi natura humana subsistebat. Ambros. lib. 2. de f. c. 4. Aug. lib. 4. de Trin. cap. 13. Cyril. in Apolog. quarti anathema. Concil. Chalced. act. 5. impij volunt humanam Christi naturam esse vbique, quia diuina est vbique, & quia persona est vbique. Perinde ac si quis dicat, Christum conceptum vbique, passum vbique, mortuum vbique, & innumera huiusmodi portenta, nihil non humanum diuinumq; miscencia, & confudentia. Quod

nihil est aliud, quàm Deum tollere. Creata namque finita necessariò sunt, cum Dei potentia ac præsentia nullius creatæ rei confinibus possit contineri, & exhausti. Illi autem cum volunt CHRISTI humanam naturam, quæ creata est, protendi loco, quatenus protenditur Deus. Deû rei creatæ terminis includunt, ipsius infinitatem tollunt. Hoc igitur monstrum commentus est Lutherus ser. de Sacr. ecc. Domi. Brentius dilatauit, Schmidelinus cû Chemnitio defendit, multi ex hæreticis ipsis sunt abominati, vt ante illos abominati sunt Cyrillus catech. 14. Ambr. lib. 2. de fid. cap. 4. August. tract. 78. in Ioan. Cyril. Alex. lib. 11. cap. 81. in Ioan.

Supremus sit, quòd Deum auctorem efficacissimum constituere omnium scelerum. Lutherus in assertionem artic. 36. Melanchthon in c. 8. epist. ad Rom. qui tamen postea videtur resipuisse: sed omnium maximè Calvinus tam horrendam blasphemiam execrabilibus modis defendere conatur, tum alibi, tum in Institutionibus suis, vt docuimus signo de vna fide. Ex his omnibus apparet, ab hæreticis turpissimos in omni vitiorum genere, quæ sunt ausi falsò nobis obiicere, factos esse progressus, & in eorum profundissima præcipes corruisse. Quo ipsorum testimonio contigisse ostendimus nos signo de impura & flagitiosa vita hæreticorum, cap. 5. ad finem. Et quando iactant se tenere rectam fidem, quam nullo modo volunt esse in Ecclesia Catholica, nos apertissimè signo de interitu fidei demonstrauimus, per hæreticos omnem fidem Christi tolli, per nostros reparari, neque illis fidem conuenire, quoniam non sit illis fides ex auditu, non sit vna, antiqua, perpetua, indubitata.

Illorum denique inanem fidem, testimonio ipsorum, proficisci ac nasci à Diabolo, docuimus signo de vnanimi doctorum consensu ad finem. Quanti verò sint nostri in omni virtutum genere, sigillatim clarissimèque est à nobis explicatum.

*Alieni ab Ecclesia Catholica necessariò videntur in peiora paulatim delabi, aut præcipes ferri.*

CAP. XIII.

2. Tim. 3.

Posteriores de-

I.

Hor. l. 3. od. 7.

Verissima est igitur illa Pauli sententia superioribus consona, & hereticorum simul impiorumque certissima nota. Mali autem, scribit ille, homines, & seductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes. Quod adeo verum, ut necessario contingere videatur. Quod tum supra adductis, ac manifestissimis exemplis, tum vero subiectis, & rationibus, & euentis comprobatur. Nam primo loco naturaliter humanum genus sic est affectum, ut in maiora paulatim scelera, nisi caeleste succurrat auxilium, vel in dies labatur, vel praecipit. Quod aliena a nobis gentes etiam nouerunt. sic enim poeta Venustus:

Aetas parentum peior auis tulit  
Nos nequiores, mox datura  
Progenem vitiosiorum.

Sed longè ante ipsum Cilix Aratus:

Οἱ κέρβεσσι πατέρες γὰρ ἢ ἐλίπυστο  
Κερπερῶν, ὑμεῖς δὲ κακώτερα πέξεσθε. id est,  
Vt verè ex auro geniti liquere parentes  
Peiorem sobolem, vos autem deteriorem.

His autem vetustior Homerus:

παῦροι γὰρ τοὶ παῖδες ἰσχυροὶ πατρὶ πέλονται  
Οἱ πλεονες κακίας, παῦροι δὲ τε πατρὸς ἀρείας.  
Pauci etenim nati similes genitoribus, atque  
Plures peiores patribus, pauci meliores.

Nota porro antiquorum fabula de ætate aenea, argentea, ferrea, quæ videntur expressa fuisse ex illa Nabuchodonosori statua, quam visam in somnis Daniel describit. Hoc itaque antiqui scriptores Græci ac Latini de peioribus ætatum progressibus obseruatum sunt testati. Et verò necesse est ita sit. Secundo namque loco illud considerandum, in sola Ecclesia Catholica (cuius non ferream, sed auream gentem toto mundo surreturam prædixit è carminibus Sibyllinis vates) id contingere, ut nemo sibi credat: alienorum porro ceteribus hoc necessario euenit, ut quilibet vel sibi credat, vel eum sequatur ducem, qui sibi, ceteros ætatis suæ ceterum, crediderit. Hoc omnium malorum caput esse ostendimus latè principio tertij libri, ac longè esse ab Ecclesia Catholica, genuinum verò malum ceterorum, qui dissentunt à nobis. Hinc veluti è fonte deriuatur illud,

II.  
Ratio superiorum.

ut quilibet exultet celo demissum, quod sibi placuerit: atque, ut ait ille,

... sua cuique Deus sit dira cupido.

& alius: ... sibi quisque profectò

Est Deus.

Ac bene Aristoteles philosophabatur in Politicis libri primi capite tertio, eum qui in communi societate nequit esse, vel esse bestiam, vel Deum. Quamobrem, cuius animus dissentiet ab antiquissimo ceterum Deum ceterum, erit ille sine dubio bestia. Tales verò hæresiarum, quos tum libri tertij initio, tum signo primo aperuimus in communi Ecclesie societate neque velle, neque posse consistere. Ac sanè quodammodo fit ex necessitate quadam, ut qui se ab Ecclesia Catholica diuellunt, non credant nisi sibi metipsis, ac proinde bestis adnumerentur. Necessario namque euenit in rebus sacris, aut diuinis, ut plurimæ temporis progressu quæstiones excitentur. Alieni porro à nobis non possunt ceterum & ostendere certos viros, qui diuinitus dati sint, & semper dentur, qui certò diffiniant illas, & quibus indubitata fides ex institutione diuina sit habenda, neque tamen ipsi sibi credant, sed habeant necesse superiorum decretis ac legibus omninò stare, consilioque prudentum, qui fuerint ex omni natione delecti, utantur, diuinæ scripturæ tamen in omnibus præferentes. Nos autem Catholici habemus istos ceterum datos, nimirum Episcopos toto orbe diffusos, & in vnâ fidem conspirantes, ipsique Pontificem Romanum, qui quidem sunt obligati iuxta diuinam scripturam superiorum Pontificum, vniuersaliumque Conciliorum ritè confirmatorum sanctionibus, in iis quæ sunt æternæ veritatis, adhærere, & iis conuenientia constituere: viros autem doctissimos ex omni natione delectos in consilio semper adhibent, & audiunt disputantes, qui adductis in medium sacris scripturis, sanctorumque & peritissimorum declarationibus, argumentis etiam peritis vndecunque veritatem maximè illustrent post accuratas & longas discussiones, suasque ad Deum preces, quæ clarissime sigillatimque sunt à nobis explicata signo de indubitata fide, item de Conciliis vniuersalibus, & perpetua Apostolorum successione, denique de Petri cathedra. Quamobrem cum prudentia & sapientia sola sit recta ratio omnium agendorum, sine actio sit incerta, & in ipsa mente conquiescens, ut cogitatio, ratiocinatio,

Virg. Æneid.

9.

Oui. Meta. 8.

III.



iudicatio, à quibus emanant habitus perthientes intellectu, siue actio procedat ad externa, prudentia & sapientia porrò innitantur quibuidam principiis immobilibus, indubitatis, ac fixis, cum non sit alienis ab Ecclesia nostra vllum principium fixum, quod credant, & ex quo moliantur aliquid quantum pertinet ad sacra, sine dubio nullibi consistent, & extra omnes prudentiæ regulas positi, in vna delipientia & stoliditate conquiescent. Inquent, credo, diuinam scripturam fore illis pro summo principio, vel ea quæ lumine naturali certissima dignoscuntur. Sed hoc responso nihil efficitur. Diuina namque scriptura in diuersas & contrarias distrahitur interpretationes & sensa. Necessè est igitur diuinitus certi viri dentur omni ætate ac tempore inter se concordés, & vnanimes in cūctis (quod est proprium Catholicorum) qui repugnantia tollant, & componant. Diuina verò sunt remotissima à lumine naturali, & paucissima sunt ex illis, quæ tenuiter assequi mente possimus: ita vt rectè dixerit Aristoteles, intellectum nostrum in diuinis cognoscendis esse veluti vespertilionem in Sole contemplando.

Cum non habeant igitur alieni ab Ecclesia nostra, in quo firmiter & indubitatè possint consistere, necessè est eueniat illis, quod de impiis est scriptum, *Corrupti, quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & tanquam puluis, quod proiecit ventus à facie terræ. ac, Deus ipsorum culpa ponat eos vt rotant, & sicut stipulam ante faciem venti, misceatq; in eis spiritum vertiginis.* Id vero ita esse, constat è signo de fide vna.

Rursus, quando ijdem sibi metipsis credunt, aut eum sequuntur, qui fuerit huiusmodi, atque ita ab amore proprio irreciti rapiuntur, contingit vt in flagitioso a misericordimè semper in dies deuoluantur, & in peius proficiant, quod explicauimus hoc signo; non habent enim ob amoris proprii culpam, cum sint sine fide, diuinæ gratiæ speciale auxilium, quod eos reuocet, cohibeat, ac retrahat ab immani scelerum casu, quò feruntur quotidie in præceps.

En itaque causa, cur primò quidem dissentientes à nobis nullibi confidant. Dein verò in peiora quotidie ruant. Primi mali labes prima, quòd non habeant cælitus designatos certos viros omni græte, quos in ambiguis sequantur, qui tamen & ipsi haud sibi credant, secundi autem quòd sibi metipsis necessariò credant. Sunt verò hæc om-

niam bene agendorum prima principia. Alterum quidem, quòd diuinitus concessi viri semper adsint nobis, quibus habeamus indubitatam fidem, neque tamen ipsi sibi credant, quin eo, quo diximus modo, res discernere sint affecti præcibus disputationibusque adhibitis peritissimorum virorum, qui diuinas scripturas, explicationesque earum deumptas ab intelligentissimis & per omnia concordibus Catholicæ doctrinæ ex omni antiquitatis æuo scriptoribus producant ad quæstionem, de qua agitur, decernendam. Alterum, ne credamus nobismetipsis, aut iis, qui tales fuerunt. Quocirca cum minimus error in principio, maximus existat in fine, qui dissident à nobis in istis duobus principiis, necessè est ad finem raptentur in enormissima errata, ac bestia, quod aiebat Aristoteles, euadant, veluti duæ lineæ in angulum acutum cohærentes nihil ab initio videntur inter se disungi, sensim tamen non nihil separantur, sed quo longius progrediuntur, eo remotiores fiunt, longissimè procedentes remotissimæ apparent, latissimòque interuallo & immensò inter se diuiduntur, & absunt.

Id verò clarissimis clarissimorum nationum euentis palam nos faciemus, ostendentes, quibus illæ progressibus & casibus in superstitiones absurdissimas, sceleratæque horrendissima sint prolapsæ quo ad tria, nimirum quo ad sacra, quo ad corporum pudicitiam, & quo ad aliorum res. Primum pertinet ad Deum, secundum ad semetipsum tertium verò ad alios quoscunq;. Quibus sanè tribus omnia continentur, quæ in humanum genus præcipuè cadunt, & hominibus quouis modo contingunt, quo ad rem propositam declarandam.

*In quàm nefandas superstitiones paulatim Romani sint prolapsi.*

#### C A P. X V.

**A**B initio Romani, quamuis multos colerent Deos, re-  
pudiabant tamen omnes fabulas, quibus ceteræ gentes turpia multa & flagitiosa Diis imponebant, vt locuples est horum testis Dionysius Halicarnassæus libro historiarum secundo. Quin imagines eorum nullas vo-

Isa. 57.

Isa. 1. &amp; 2.

Isa. 19.

*mare feruens, quod quiescere non potest, & tanquam puluis, quod proiecit ventus à facie terræ. ac, Deus ipsorum culpa ponat eos vt rotant, & sicut stipulam ante faciem venti, misceatq; in eis spiritum vertiginis.* Id vero ita esse, constat è signo de fide vna.

lebant, quod nimirum superæ mentes ab omni corporis materia sint omnino seiunctæ, ac persistere in hac contumidine centum sexaginta annos, inquit Plutarchus in Numma. Præterea verò licet multos admitterent Deos, vnum tamen, qui tum ipsis, tum cæteris præsideret, ac cuncta moderaretur, agnoscebant, ac venerabantur: sic enim vates ille adhuc antiquitatem spirans:

*Qui terram inertem, qui mare temperat  
Ventosum, & vrbes, regnaq; tristitia,  
Diuosq; mortalesq; turmas  
Imperio regit vnus aquo.*

Videamus autem, quibus illi gradibus in impietatis profundo paulatim fuerint demersi.

Primus est, quo Romulum, latrocinis, patricidio, Sabinarumq; raptu damnandum, cælo inseruerunt, templa illi condiderunt, sacra instituerunt, ac pro Deo sunt venerati.

Secundus est, quo Floram ex Senatusconsulto superis adnumerarunt. Ea fuit famosissima, ac ditissima meretrix, quæ opulentissimum patrimonium populo Romano ex testamento reliquit. Huic beneficio vt aliquam gratiam referret ille, vt Deam coli iussit. Ad abolendam vero sceleris infamiam, cum Flora vocaretur, finxere illam floribus, ac cunctis è terra enascentibus, quæ florent, præesse: institutiq; ludi floralia. Remansit tamen turpitudinis memoria, anniuersariumque exemplum. Statio namque die meretrices in publico totius populi conspectu corpora nudabant, & impudicissimis motibus adspicientes ad libidinem concitabant: tradunt id Varro, & eum secutus Lactantius Firmianus. Hæc igitur quantum ad Floram. Mittimus ineptissimos illos Deorum nomine vocatos, Pallorem, Pauorem, Febrim, Sterquilinium, Cloacina, qui primis sæculis in cælitum numerum sunt à Romanis relati. Eodem gradu cuncta hæc habentur ridicula, & portentosa. Quid enim stultius, quam putare esse Deum, cui curæ sint in primis stercore, cloacæ? aut quid his immundius?

Tertius est gradus, cum conditæ vrbs anno quadringentesimo sexagesimo primo aduectus est Epidaurus Romanam anguis Æsculapij, illique, & ipsius generis fecundissimo, vt Plinius scribit, attributi honores diuini rem totam latè describunt Valerius Maximus libro primo, capite octauo, Lilius libro decimo, & Florus in epitome libro

vndecimo.

vndecimo, Ouidius Metamorph libro decimoquinto. Sic naque serpentes loco Deorum sunt habiti his temporibus à Romanis.

Quartus gradus est. Anno quingentesimo quadragesimo nono aduectæ est maximis cæremoniis Romam Cybele magna Deorum mater: ierunt illi obuiam ad mare P. Scipio Nasica vir optimus omnium iudicatus, cum matronis omnibus Romanis. Dea verò illa erat lapis quidam, quem vocabant incolæ Pessinuntis in Phrygia, Ideam matrem Deorum. Excepta verò est ab omni ciuitate effusa in occursum, thuribus ante ianuas positis, ac thure accenso, & in æde Victoriæ collocata: & pridie Id. Aprilis instituti ludi, & sacra Megalesia appellata. Sic igitur populus Romanus eò peruenit, vt saxum crediderit omnium Deorum matrem, diuinósque illi tribuerit honores, fabulísque plurimum Deorum ex vna satorum matre fidem præstiterit. referi hæc Lilius lib. 19. quamuis Halicarnassæus tradat lib. 2. Romanos tamen abhorruisse adhuc à fabulosis superstitionibus huiusmodi magna ex parte, & idcirco vir & mulier Phryges in vrbe Cybeles sacra peragebant. Qui multa in hanc rem (ridendane, an stenda dicam?) vult videre, legat Gyraldum Syntagmate quarto de historia Deorum. Illud ego addiderim, scriptum esse à Strabone libro decimoquinto à Cretenisibus in omnes regiones manasse ciuitatum rectè gubernandarum disciplinam, & ab iis etiam Cybeles istius superstitionem, quod Virgilius libro tertio sic tradit:

*Creta Iouis magni medio iacet insula ponto,  
Mons Idæus vbi, & gentis cunabula nostra  
Centum vrbes habitant magnas: vberima regna  
Maximus vnde pater, si ritè audita recordor,  
Teucus Rhætas primum est aduectus in oras,  
Optauitq; locum regno, nondum Ilium, & arces  
Pergamæ steterant, habitabant vallibus imis.  
Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiaq; ara,  
Idæumq; nemus, & fida silentia sacris,  
Et iuncti currum Domine subiere leones.*

Hæc ille. Vt sciamus ex ista insula tum pessimos mores, tum superstitiones latè disseminatas. E Snida habemus isti Deæ cinedos fuisse sacros: id valde exagitat Augustinus libro de ciuitate Dei secundo, cap. 4. Castratos eos fuisse notissimum est. Neque verò mirum. Cretenes namque

T t 4

præ-



preposteræ libidini fuerunt omnium deditissimi, ut è Strabone retulimus supra lib. 2. cap. pen. Ad illas porro Creteusium superstitiones Hieremias respexit, cum dixit: *Transite ad insulas Cethim, & videte, & in Cedar mittite, & considerate vehementer, & videte si factum est huiusmodi, si mutauit gens Deos suos: & certe ipsi non sunt Dii.* Hæc Propheta sanctus ostendens ex insula ista commenticias Deorum narrationes, & cultus impios non parum profectos. Insulas enim Cethim cuncti interpretantur insulas Græciæ: sed nos institutum prosequamur.

Quintus gradus est, cum spurcissimi Imperatores ceperunt publico decreto haberi loco ipso Deorum, & eodem quo Dii, modo coli. Nam Iulio Cæsari etiamnum viuenti diuini honores attributi: quod his verbis Tranquillus declarat: *Non enim honores modo nimios (Cæsar) recepit, ut continuum Consulatum, perpetuam Dictaturam, Praefecturamq; morum, insuper prænomen Imperatoris, cognomen Patris patriæ, statuam inter Reges, suggestum inter orchestra: sed & ampliora humano fastigio sibi decerni passus est, sedem auream in curia, & pro tribunali tensum, & ferculum Circensi pompa, templum, aras, simulachra iuxta Deos puluinar, flaminem, lupercos, appellationem mensis è suo nomine.* Hæc Suetonius, qui mox addit eadem data illi post obitum ex S. C. *Laudationis*, inquit, loco *Cos. Antonini* per præconem pronūciavit S. C. quo ei diuina simul atque humana decreuerat, item *iusiurandum*, quo se cuncti pro salute vniuersi obstrinxerant. Hucusque ille. Quin cum septem noctes visa esset Cæsare defuncto stella cometa, creditum est eam fuisse Cæsaris animum, qui in cælum subuolasset. Hinc Virgilius:

*Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum.*

Et Horat. lib. 1. Ode 14.

*... micat inter omnes*

*Iulium sydus, velut inter ignes*

*Luna maiores.*

Ducto autem principio cōsuetudinis impiæ à Iulio Cæsare cuncti propè sequentes Imperatores sunt in superos à Senatu relati, quamuis plerique omnes forent sceleratissimi, ut docuimus supra suo loco.

Sextus est gradus, cum recepta sunt intra urbem sacra Ægyptiaca, siue, ut Virgilius ait, omnigenum Deorum monstra. Dion quidem scribit anno septingentesimo decretum fuisse à Senatu, ut fana Serapidis, atque Isidis, quæ priuatim nonnulli sibi construxerant, euerterentur: idemq; rursus

post annos septem iusserunt Aruspices. Septingentesimo autem & duodecimo, *Cos. Lepido, & Planco, Serapidi, & Isidi* templum publico decreto constitutum, ut libro quadragesimo septimo idem tradit. Rursus tamen Agrippa urbem exans septingentesimo trigesimo tertio anno statuit, ne quis intra quingentos passus Ægyptia sacra in suburbano haberet. At Imperator Tiberius illa omnino procepit anno Imperij vigesimo, Ægyptios sacerdotes egit in crucem, statuam Serapidis in Tiberim proieci mandauit. Et nihilominus imperante Nerone, publico solemnique decreto fuerunt omnes Ægyptiorum superstitiones sanatae, sic enim Lucanus:

*Nos in templa tuam Romana recepimus Isim,*

*Nemicanisque Deos, & sinistra mouentia luctum.*

Quocirca Commodus ipse Imperator sacra Isidis, inquit Lampridius, coluit, caput rasit, anubim portauit: id verò erat, faciem portare, ut loquitur Tertullianus, caninam, sinistraeque manibus puliare. Sic igitur Romani ad omnia monstra colenda, de quibus cap. pen. libri secundi locuti sumus, in præceptis sunt acti.

Septimus est gradus, cum fuit ab Hadriano Imperatore in Deorum numerum relatus Antinoüs ipsius cinædus, urbs illi ædificata, sacra instituta, ludi anniuersarij decreti, cunctique honores diuini publica lege attributi, quin stella de ipsius nomine vocata, quasi in ea cæli parte confederit puer spurcissimus: retinet illa adhuc apud aliquos nomen: totam rem Dion tradit in Hadriano. Hinc Prudētius in Symmachum tum viuente:

*Quid loquar Antinoüm cælesti sede locatum?*

*illum delicias tunc diui Principis, illum*

*Purpureo in gremio spoliatum sorte virili,*

*Hadrianique Dei Ganymedem.*

Ostauus gradus est, quo prouexit se impius Diocletianus. Antea namque Iulius Cæsar diuinos sibi honores decerni, ut vidimus, ille quidem passus est, non tamen id ipse iussit. Eius exemplam videntur imitari successores. Caius deinde Caligula constituens se medium inter simulachra Castoris, & Pollucis, adorandum venientibus exhibebat, seque Latialem Iouem saluari passus est, templum proprium, sacerdotes, & hostias exquisitissimas ipse sibi ordinauit, ut Suetonius refert. Anno autem Christi octuagesimo nono Domitianus appellari & scripto & voce ab omnibus vo-

Dion. lib. 40.

luc Dominus, ac Deus, quod Suetonius in eius vita tradit. Hinc Martialis dixit:

*Edictum Domini, Dei que nostri.*

Addidit Philostratus in Tyanæo eum decreuisse, ut pro filio Palladis reputaretur, & vocaretur à cunctis: neque tamen sanxit, ut haberetur pro Deo, quamvis haberi vellet, ac maximè alioquin studeret.

At Diocletianus credi voluit à Ioue propius sibi esse genus: & idcirco mandavit appellari se Diocletianum Iouium, Maximianus verò ipsius socius Herculeum, quasi ab Hercule pro genitus esset. Hinc Mamertinus Panegyrico sermone, quem Maximiano Herculeo dixit, ita scriptum reliquit: *Verissimum est, te, cum ad restituendam Rempub. à cognato tibi Diocletiani numine fueris inuocatus, plus tribuisse beneficij, quam acceperis. Neque enim cum Reipub. nauim secundus à puppi ventus impelleret, salutarem manum gubernaculis admonisti: sed cum ad restituendam eam post priorum temporum labem diuinum modò, ac ne id quidem vnicum sufficeret auxilium, precipitanti Romano nomini iuxta Principem subiisti, ea scilicet auxiliij opportunitate, qua tuus Hercules Iouem vestrum terrigenarum bello laborantem magnæ victoriæ pace iuuit.* Hæc Mamertinus. Addit Eutropius de illo scribens: *Imperio Romano primus (Diocletianus) regie consuetudinis formam magis, quam Romanæ libertatis inuexit, adorariq; se iussit, tum ante eum cuncti salutarentur: ornamenta gemmarum, vestibus, calceamentisq; indidit.* Hæc Eutropius. Sed Eusebius in chronico sub annum ducentesium nonagesimum sextum ita scriptum reliquit: *Primus Diocletianus adorari se ut Deum iussit, & gemmas vestibus calceamentisq; inferri: cum ante eum omnes Imperatores in modum iudicum salutarentur & chlamyde tantum purpurea à privato habitu plus haberent.* Hucusque Eusebius. Quod autem quidam scribunt similiter primum Diocletianum voluisse pedibus suis oscula inferri, videntur & hi falli. Nam Seneca libro de beneficiis, cap. 12. idem mors fuisse aliquando Caio Casari tradit. Addunt alij, & hanc consuetudinem Caligulae fuisse, testemque Zonaram in eius vita adducunt, sed in eius codice Latino nihil tale reperit. Graeci non potui nunc ad manus habere copiam. Dion tamen in eius vita hoc tradit. Osculari autem pedem, non est habere pro Deo. Quocirca Diocletianus & voluit, & iussit se veluti Deum coli. Ante ipsum nonnulli passi sunt, nonnulli voluerunt, nò autem sunt eò demerunt

progressu.

Progressu, ut id iuberent, quod Diocletianum fecisse Eusebius illorum temporum scriptor narrat.

Amplius, ut ab ipso tempora ipsa pendere viderentur, lege lata decreuit annos numerari ab initio sui principatus, atque ita signata legimus nonnulla Epiphaniij & Ambrosij scripta. Durauit huiusmodi mos numerandi annos vsque ad Iustinianum, quod Beda in vita Iustiniani notauit. Aptissime igitur in Diocletianum quadrat Antichristi oraculum, quod est apud Danielem: *Et putabit quòd possit mutare tempora, & leges.*

Hic namque est ille Diocletianus, qui omnium reuera acerbissimum dirissimumq; ob ipsius diurnitatem, multiplicemque atrocitatem bellum mouit in omnes Christianos, ac res eorum, primus eorum libros comburi iussit, templa deiici, cunctosque interfici præcepit toto orbe Romano. Hinc legitur incisa huiusmodi in Hispaniis inscriptio:

*Diocletian. Iouius Maximian. Hercules Cas.*  
*AVG. Amplificato per Orientem & Occidentem*  
*Imperio Rom. & nomine Christianorum deleto*  
*qui Remp. euertebant.*

&:

*Diocletiano Cas. AVG. Galerio in Oriente*  
*Adopt. superstitione Christi Vbiq; deleta &*  
*cultu Deorum propagato.*

Atque hi sunt gradus superstitionum, quos Romani fecerunt, à quibus longè eos abduxerat Numa Pompilius, Plutarcho teste: Tullus verò successor eos iterum dedit precipites, in illas, quod in Pompilij vita ad finem Plutarchus idem scribit, quamvis eos à vero cultu semper abfuisse constet.

*Chaldaorum turpissimi progressus in superstitiones.*

## C A P. X V I.

[ ] Aud putandum nobis est Noë posteros breui ad impietatem deflexisse, ac manifestè repugnantia diuinæ bonitati, sapientiæ, & potentiae credidisse. Vixit enim Noë post diluuium trecentum quinquaginta annos. Posteri verò Noë inter se diuisi sunt, & in alias alij terras abierunt

Dan. 7.



Gen. 9. abierunt viuentē Phaleg, qui vixit annis ducentis triginta nouem, natus post diluuium centum & vno, quæ summa est trecentum triginta. Quo temporis spatio iam contigerat gentiū dispersio à turri Babylonica in vniuersam terram: ita vt dicat scriptura diuina, *Dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum*, quasi nulla fuerit regio, in quam iam tum non penetrarint illi, & nihilominus constat, viuentibus Thare patre Abraham, ipsoque Abraham, corrumpti cœpisse verum Dei cultum in Mesopotamia, quæ regio prima omnium coli & inhabitari cœpit, sic enim capite vigesimo quarto Iosæ Deus loquitur: *Trans fluum habitauerunt patres vestri ab initio Thare pater Abraham, & Nachor, serueruntque Djs alienis.* Hæc Deus, obiit autē Thare, quantum collegitur è Genesis cap. II. trecentum nonaginta sex annis post diluuium, cum iam superstitiones impiæ exortæ essent in Chaldæa.

Chaldæi porro omnium gentium vetustissimi ignem quasi ipsum Deum coluerunt ex antiquissimo tempore. Hinc multi interpretantur illa verba, *Deus eduxit eos* (Abraham, & alios) *de Vr Chaldæorum*, id est de igne: Vnamque Hebraicè est, Ignis.

Her. II.

Non videntur autem quemuis ignem generatim coluisse eodem modo, sed eum quem iactabant cælo delapsum, & quem seruabant perpetuum: qui mos in omnes prope celebriores gentes pertransiit. Hinc Ammianus Marcellinus libro vigesimo tertio: *Feruntque etiam, si iustum est credit, ignem cœlitus lapsum apud se sempiternis focolis custodiri, cuius portionem exiguam, vt faustam præstare quondam Asiaticis Regibus dicunt.* Hæc ille. Strabo autem libro decimo quinto de Cappadocibus agens scribit, apud eos magos fuisse multos, quos Pyrethos vocabant, & addit, *Suntque Pyrethia septingentia, in quorum medio ara est: in ea Magi & cinerem multum, & ignem inextinguibilem seruant: quo quotidie ingressi imprecationes faciunt.* Rursus idem narrat Pyreum, Latine dicas, igneum, Athenarum propugnaculum fuisse in saxo vetusto conditum, ibique templum Mineræ, & lacis inextinctæ lychnuu, virginumque custodiam domum, quam struxit Ictinus. Plutarchus tamen tradit ignem sempiternum in Prytæneo conseruatum à mulieribus matrimonio solutis. Ab Ægyptiis etiam sempiternum ignem custoditum videtur asserere Diodorus. De Persis autem sic Procopius libro de bello Persico: *Hic magnum Pyreum est, quod Persæ*

Deorum

*Deorum maximum venerantur, vbi ignem perpetuum custodiunt Magi: atque alia quidem diligenter sacrificantes cum vaticinio in rebus maximis vtiuntur. Hic est ignis quem Vestam olim Romani vocabant.* Hucusque Procopius. Ac de Romanis quidem, quod ignem Vestæ nomine colerent, perpetuumque Vestalibus virginibus id curantibus tuerentur, est cuius notum.

Hinc Ouidius in Fastis:

*Nec tu aliud Vestam, quam vitam intellige flammam,*

*Nataque de flamma corpora nulla vides.*

*Iure igitur Virgo est, quæ semina nulla remittit.*

*Nec capit, & comites Virginitatis amat.*

Hanc vero consuetudinem, siue superstitionem, à Troianis ad Romanos profectam volunt. Ob id Virgilius libro secundo:

*Sic ait, & manibus vittas, Vestamque potentem*

*Æternamque aditis effert penetralibus ignem.*

Eandem vero fuisse cum penatibus Diis, & fabulosis lanibus, contendunt. Sic namque idem vates:

*sacra suosque tibi commendat Troia penates.*

Ob id Macrobius in tertio scribit, Vestam vel è numero penatum, vel eorum comitem fuisse, Consulesque, Prætores, ac Dictatores, cum magistratus inibant, rem sacram facere solitos Lavinij penatibus pariter, ac Vestæ.

Renouabatur autem quotannis. Ouidius in Fastis:

*Adde quod arcana fieri nouus ignis in æde*

*Dicitur, & vires flamma refecta capit.*

Quod si quando extinguebatur, tamdiu tabula felicitatis verberabatur, quamdiu concepisset ignem.

Hunc igitur impietatis primum gradum fecisse videtur Chaldæi, ad quem nobiliores quippe populi peruenerunt. Hinc Iamblicus agens de mysteriis Chaldæorum sic ait, *Sacerdos ad ignem ascendit intelligibilem, quod tanquam finis omni præstigio sacrifi: 103 debet esse propositum.* Hæc ille.

Secundus est impietatis gradus, quo Regi Belo, à quo conditam Babylona volebant, diuinos honores attribuerant, templumque magnificentissimum, quod Herodotus describit, erexerunt. Cyrillus libro tertio contra Iulianum prodit Belum etiam Arbelum nuncupatum, primumque à subditis hominem Dei nomen accepisse, eique Assyrias gentes & finitimas sacrificia fecisse, & eum coluisse, idem tradit Eusebius in chronico suo. Hieronymus in comen-

arius in Oseam ait à Semiramide Belum patrem in Deos relatum, qui Hebraicè dicitur Bel, eundemque esse cū Baal. Illius habetur mentio apud Daniele cap. 14. Plinius lib. 37. cap. 10. scribit, Belum fuisse apud Assyrios omnium Deorum sacratissimum. Diodorus scribit, Osyrim multas colonias deduxisse, Belumq; colonum in Babyloniam traduxisse Nepruni, & Lybies filium, qui propter Euphratem sedem posuerit, & sacerdotes Chaldaeos instituerit. Herodianus est auctor ab Aquileiensibus summa religione cultum Belum, quem volebant esse Apollinem. In Apamea Syriae, tradit in Severo Dion, cultum fuisse Belum, quem Iouem dicebant. Quin Dido ad Belum quasi antiquissimum suum genus referebat, sic enim Virgilius libro primo.

*Implevitq; mero pateram, quam Belus, & omnes  
A Belo geniti.*

Et Seruius in illud,

*... calatq; in auro*

*Fortia facta patrum, series longissima rerum*

*Per tot ducta viros antiqua ab origine gentis.*

Per tot, inquit, ducta viros à Belo primo Assyriorum, et,

*Ab antiquo duranti Cynnama Belo*

*Ab eo usque ad Belum patrem Didonis, qui & ipse Assyrius fuit.* Hæc ille.

Quin Eusebius libro de preparatione Euang. 9. cap. 4. ex Alexandro & Eupolemo refert, Babylone regnasse Belum primum, qui Latine Saturnus vocatur, ex illo ortu Belum secundum, & Chanaam, à Chanaam Phœnicas prognatos. Hæc Eusebius.

Tertius est impietatis gradus, cum Chaldaei & Assyrii simulacra ipsa Deos esse crediderunt, ac veluti Deos ipsos sunt venerati, sic enim Laban Chaldaeus ad Iacob, cuius vxor Rachaël idola patris abstulerat. *Esto, ait, ad tuos ire cupiebas, & desiderio erat tibi domus patris tui, cur furatus es Deos meos?* Ita Laban. Hoc autem contigit anno post diluuium quingentesimo octuagesimo tertio plus minus. Docuimus verò alibi hoc opere plurimos olim fuisse istius opinionis, ut certò existimarint imaginibus à se fictis numen alligatum, & inditum quasi materiae inherentem formam fuisse, quod carminibus quibusdam, temporumq; observationibus, & characteribus fiebat, quamuis alij putarent effigies esse solas.

Quartus

Quartus est gradus, cum Venerem, seu Militam Iupens adnumerarunt, qua de re nos agimus lib. 2. cap. pen.

Quintus est gradus, cum Reges Assyriorum eò demerentia peruenerunt, ut viuentes adhuc haberi & coli se uti ipsos Deos edicto publico constituerat. Talis fuit Nabuchodonosor, de quo mentio fit in libro Iudith, qui præceperat Holoferni duci suo, inquit diuina scriptura, ut omnes Deos terræ exterminaret, videlicet ut ipse solus diceretur Deus ab his nationibus, quæ potuissent Holofernis potentia subiugari, & post: *Sciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor Deus terra est, & præter ipsum alius non est.* Eodè modo alius Nabuchodonosor grandem statuam sibi erexit, eamq; à cunctis adorari præcepit, ut habetur capite tertio Danielis. Horum alteri tantam fuisse mentis elationem scribit Isaias cap. 14. ut dixerit. *In caelum conscendam, super astra Dei exaltabo solum meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo.* Sic igitur Syriaci Reges, qui primi omnium dominari ceperunt, latissimaque aliquando imperia tenuerunt: verisimile est alios etiam superstitionum gradus ab eis factos, quos non potuimus modo memoria repetere, vel eruere è tenebris ob nimiam tantæ antiquitatis obscuritatem. Illud tamen nullo modo prætereundam, Nabuchodonosorem voluisse annos numerari ab imperio suo, quod etiam fecit Diocletianus, id liquet è Ptolomæi Almagesto lib. 3. cap. 11. & lib. 9. cap. 7.

*Superstitionum progressus, quos fecere Aegyptiaci  
Imperij moderatores, ac Reges.*

## C A P. X V I I.

POST Imperium Syriacum secundus locus antiquitate temporum debetur Aegyptiaco, legimus enim Abraham profectum è Mesopotamia & Chaldaea venisse in Syriam, & paulò post in Aegyptum concessisse, ubi iam Pharaon regnabat: quod accidisse videtur anno tercentesimo septuagesimo secundo post diluuium. Qui verò status fuerit tum regni illius in his quæ spectant ad religionem, certi expiscari nihil potuimus ex antiquorum monumentis.

Genes. c. 12.

Sed



Sed anno post diluuium quatercentesimo quinquagesimo tertio plus minus Iacob cum filis in Ægyptum commigravit: quo tempore colligitur in superstitiones impias Ægyptios deflexisse. In primis enim Genesis cap. 43. legimus illa: *illicitum est Ægyptijs comedere cum Hebræis, & prophanum putant huiuscemodi conuiuium.* E quibus apparet Hebræos fuisse impiorum loco Ægyptiis. At Hebræis erat veritas religionis. Reuera igitur impij tunc Ægyptij. Nam illicitum putare ac prophanum comedere cum aliquo, est illum veluti impium reputare, ac minus benè sentientem de vero cultu. Ob id ille vates:

*... Vt abo, qui Cereris sacrum  
Vulgarit arcana, sub iisdem  
Sit trabibus fragilem q̄z mecum  
Soluat phaselum.*

Sic etiam cap. 46. legimus, *Detestantur Ægyptij omnes pastores ouium*, quæ verba nos monent, iam tum colendarum ouium superstitionem inhæsisse Ægyptiis, & ob id abominandos fuisse illis pastores ouium, qui paicunt illas sine honore, ad esumque humanum referunt, cum contra Ægyptij honorificentissimè custodiant habeantque oues, & veluti ipsos Deos venerentur: quod testatur Diodorus lib. antiq. 1. cap. 4. Quocirca non omnes pastores erant Ægyptiis detestandi, sed ouium duntaxat.

Et nihilominus necesse est dicamus hoc tēpore verum Dei cultum magna ex parte ab Ægyptiis plerisque, & maximè principibus viris, fuisse receptum. Constat namq; e diuinis libris, à Pharaone Ægypti Rege imperiū traditum fuisse amplissimum in omnia Iosepho Hebræo Iacob filio, sic enim c. 41. *Tu eris super domum meam, & ad tui oris imperium cunctis populis obediet. vno tantum regni solio te precedā, dixit q̄z rursus Pharaon ad Ioseph. Ecce constitui te super vniuersam terram Ægypti, tulit q̄z annulum de manu sua, & dedit eum in manus eius, vestiuit q̄z eum stola byssina, & collo torquem auream circumposuit, fecit q̄z eum ascendere super currum suum secundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genu flecterent, & præpositum esse scirent vniuersa terra Ægypti, dixit quoque Rex Ægypti ad Ioseph: Ego sum Pharaon, absque tuo imperio nõ mouebit quisquam manum aut pedem in omni terra Ægypti, vertit nomen eius, & vocauit eum lingua Ægyptiaca Saluatorē mundi.* Hæc ibi. Neq; verò quisquam putet à Iosepho non curam quæcunq; pertinebāt ad religionem, cum summa illi po-

rectas data fuisset in omnibus. scriptum namq; est Ps. 104. *Constituit (Pharaon) eum (Iosephum) dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ, vt erudiret principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.* Ita David ostendens principes ac senes Ægypti edoctos à Iosepho quæcunq; ipse sciret. Ad stipulantur his exterorum scripta. Herodorus enim libro 2. testatur Cholchos, Ægyptios, & Æthiopus circumcisionis ritum seruare, idem tradit Strab. lib. 14. Id verò est præcipuum legis Hebraicæ sacramentum. Vt vt tamen res sit, illud est certissimum, recidisse Ægyptios in antiquas impietatis abominationes, siue illas ex omni, siue ex aliqua parte abiecissent: quarum sanè gradus aliquot recensēbimus.

Igitur antequam Iacob in Ægyptum se conferret anno centesimo plus minus, primus est factus, isque maximus impietatis gradus huiusmodi: *Apis enim*, scribit in chronico Eusebius, *primùm Deus putatus est, quem quidam Seraphim, vocauerunt.* Deinde paulò post adiicit, *Nioba prima omnium mulierum mixtus est Iupiter, vt Græci perhibent: de qua nascitur Apis, quem Seraphim cognominant.* Hæc Eusebius. At Cornelius Tacitus libro historiarum 20 ex Ægyptiorum sententia eundem facit Apim & Osirim: consentiunt eidem Plutarchus libro de Isi & Osiride, Diodorus Siculus libro antiquitatum, & Martialis eo versu,

*Te Seraphim Nilus, Memphis veneratur Osirim.*

Osiridis autem talem recitat inscriptionem in columna Nisæ Arabici montis incisam Diodorus Siculus:

*Mihi pater Saturnus Deorum omnium  
vltimus.*

*Sum verò Osiris Rex, qui vniuersum peragravi  
Orbem vsque ad desertos Indorum fines:*

*Ad eos quoque profectus sum, qui Arcto subiacent  
vsque ad Istri fontes:*

*Et iterum alias quoque orbis adij partes.  
vsque ad Oceanum.*

*Sum autem Saturni filius grandissimus*

*\*Germen ex pulchro & generoso ortum,*

*Cui non semen genus fuit,*

*Neque vllus in orbe ad quem non accesserim locus*

*Docens omnes ea, quorum inuentor fui.*

Secundus est gradus, quòd putarunt Ægyptij hunc Apim suum in virulum fuisse trāmutatum, ita vt illius ani-

mus in alium atque alium vitulum priore defuncto subinde transferret, quem quidem vitulum humanis ac diuinis honoribus colebant, vt Diodorus Siculus tradit.

Illum porro vitulum reputabant esse Apim, atque vt Apim maxima inquisitione delectum venerabantur Ægyptij post obitum alterius, qui cerus quibusdam maculis esset distinctus, asseruabant autem certo loco, neque cuius erat illius inspicendi potestas. Qua de re Plinius lib. 8. cap. 46. Herodotus libro secundo. Diodorus Siculus, Ælianus.

Defunctus verò vitulus mirum quàm luctuose plāgeretur. Ob id Tibullus:

*Barbara Memphitum plangere docta bouem.*

Huius impietatis vestigia lectati sunt Hebræi, cum conflato aureo vitulo in solitudine dixerunt, *Hi sunt Dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Rursus imitatus est Ieroboam, cum duos vitulos qui colerentur, erexit, dicens, *Ecce Dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Quod diximus animam Apis transire solitam in vitulos, inde est deductum, quòd Ægyptij crederent animas humanas in alia atque alia subinde animalia commigrare, vt Herodotus lib. 2. refert: ex his opinionem suam Pythagoras, qui fuit in Ægypto, est mutuatus.

Tertius est gradus. Quòd plura animalia in Deorum numerum receperunt, vt feles, ichneumonas, canes, accipitres, ibides, lupos, crocodilos, & alia ex his multiplicia monstra coniecta, & variata, quæ persequitur latè Diodorus lib. 1. part. 2. cap. 4. Strab. lib. 17. Bene igitur Virgilius cecinit:

*Omni genimque Deum monstra.*

Crediderant verò Ægyptus prisca temporibus Ægyptum fuisse à Diis quibusdam minoribus ex illa omni terra habitam, qui quidem deinde assumpsissent animalium huiusmodi figuras, vt eo loco Diodorus refert. Ob eam causam supra dicebamus, odio fuisse Ægyptus omnium pattores tempore Iosephi, quòd ovis ab ipsis Deorum numero adscriberetur.

Quartus est gradus, cum pudèda membra cælitibus adnumerarunt, & his sacra facienda instituerunt. addit Diodorus, sacerdotes, cum in Ægypto sacra patria suscipiunt, hinc primum Deo initiati. Similiter Panas, Faunos, Satyros, inter numina posuerunt, nonnulli & alia, & cæpe.

Postre

Postremus sit gradus, vt prolixitatem vitemus, quòd Reges plerique omnes ab Ægyptiis habiti pro Diis ipsis, vt primo libro antiquitatum cap. 1. Diodorus narrat, & parte secunda cap. 4. ad finem. quin addit capite quinto Darium Xerxis Patrem viuentem adhuc ab Ægyptiis Deum vocatum. Quamobrem Sesostris ille, qui Setae vocatur in diuinis libris, ad quem fugit Ieroboam tempore Salomonis, quique defuncto Salomone, & filio ipsius Robam regnante diripuit templum Domini, Memphi in templo Vulcani suam coniugisq; statuas, ac filiorum viginti collocauit, & plurimas Asiæ, Europæ, & Africæ prouincias deuicit, erectis passim columnis inscriptione huiusmodi: *Hanc prouinciam armis subiegit Rex Regum, & Dominus dominorum Sesostris.* Quin currum suum trahi volebat à quatuor Regibus: tanta illi fuit in omni actione viuendi superbia, & fastus. Multis tamen Regibus honores diuini post obitum negabantur, vt è Diodoro eodem lib. 1. cap. 3. constat.

*De superstitionibus impijs, in quas Persæ, & Græci imperia maxima adepti paulatim corruerunt. Tum de Philosophis ipsis.*

#### C A P. X V I I I.

Quæ Persis superstitio fuerit, latè describit Herodotus lib. 11. Strabo lib. decimo quinto: qui fuerint illius in petora progressus, vix est vt notari possit. Illud apparet, illos non tam flagitiosa & stulta Diis attribuisse & annumerasse, vt ceteræ gentes egerunt. Nō enim fabulabatur illos ex hominibus Deos ortos, vt Ægyptij, Assyriiq; & Græci, solum tamen, Lunam, cæliq; gyrum, quem Iouem nominabant, ignem, tellurem, & aquam colebant. Et quamuis maximi honores Persicis Regibus exhiberetur, non tamen olim pro Diis habebantur. *Omniū primus* (inquit Ammianus Marcellinus lib. 23.) *Asaces Parthicus Imperium Persicum nactus astris sui ritus consecratione est permixtus, & numinis vice à posteris habitus & cultus.* Ex illo Reges tum Parthi, tum Persæ, quamuis flagitiosi forent, participes syderum, Solisq; ac Lunæ fratres, Regumq; Reges se se vocabant, & in litteris scribebant, vt ex eodem scriptore

Exod. 32.  
3. Reg. 12.

3. Reg. 11.



habetur, & literæ Saporis ad Constantium missæ, quas lib. 17. recitat, ostendunt. Hucusque igitur Persarum superstitione descendit.

Græci longè post omnes istos in superstitionem sunt prolapsi: testatur namque Herodorus in Eutepe, Deorum multitudinem, fabulosaq; commenta inueta in Græciam circiter Homeri tempora. Iustinus in parænetico ad gentes, Clemens in oratione ad easdem, Lactantius in libris institutionum, Theodoretus lib. 2. affectionum Græcarum, volunt id factum ob Orpheum & Linum, qui vixere circiter annum ab orbe condito bis millesimum nonagesimum nonagesimum, à diluuiò autem millesimum trecentessimum trigessimum quartum plus minus.

Quòd si Christus, vt quidam contendunt, ortus est anno ab orbis fabricatione quater millesimo nonagesimo quarto, dæmonum & idolorum cultus exceptus est à Græcis anno ante Christum natum millesimo centesimo quarto. Maximos autem statim progressus videtur fecisse ob poëmata Lini, Orphei, Hesiodi, atque Homeri.

Et nihilominus nunquam sunt eo dementiae progressi, quo ceteræ gentes: vt non immeritò sapientiam sibi potuerint aliquo modo arrogare. suos enim Reges ac principes non Deos, sed modestiori vocabulo Heroes appellauerunt. ad Elysios porro campos animas piorum deferri asseriebant. præstantissimi deinde inter eos philosophi sunt habiti in prærio, qui tradiderunt vnum Deum, in his, Stoici, Platonici, Peripatetici fabulas præterea Deorum iraduxerunt ad honestas quasdam rerum naturalium commentationes, vt Eusebius lib. 3. in principio narrat, & ante eum Cicero libro de natura Deorum, & quicumq; è Stoicis Zenonem secuti placitis eius adhæserunt. & nihilominus ipsi Philosophi plurimam mendacissimè de natura Deorum, lapsi in superstitiones, tradiderunt. Sed Alexander Macedo visus est omnium impudentissimus, eo stoliditatis progressus, quo vidimus processisse ceterarum gentium potentissimos Reges. Iouis enim filium se non solum appellari passus est, inquit Quintus Curtius lib. 4. sed etiam iussit. Quo circa, qui ad ipsum ingrediebatur, humi iacebant, venerabundi, vt sexto idem tradit, qui in vitis eius numerat lib. 10. quòd Diis sese æquarit, cælestes honores accersuerit, talia suadentibus oraculis crediderit, ac dedignantibus venerant, vehementius, quàm par esset, fuerit irarus.

Sic igitur videmus omnium nationum, quæcunque sunt nactæ Imperia summa, Reges ad id peruenisse superstitionis præter alia multa infanda, vt ipsi viuentes, quamuis alioquin scelesti, non modò haberi vellent pro Diis ipsis, sed id iuberent. Quod autem differuimus de Romanis, Syriacis, Ægyptiacis, Persicis, & Græcis, idem pluribus aliis contigisse certò ostendi potest. Cyprianus lib. de Idolorum vanitate, Augustinus de Ciuit. Dei lib. 8. cap. 5. & 12. cap. 10. Minutius in Octauio, Athenagoras in apologia recitant ex epistola Alexandri Magni ad Olympiadem, ipsum asserentem se cognouisse à sacerdotibus Ægyptiacis Deos antiquorum fuisse non alios, quàm Reges mortales, qui fuerint à populis subiectis quasi verè numina cælestia existimati. Idem Cyprianus libro adducto, Minutius, Lactantius lib. 1. cap. 15. & 21. Tertullianus in apologia tradunt ætate ipsorum à Mauris non alios Deos cultos, quàm Reges ipsorum, quicumque illi forent, siue boni, siue mali. Et sanè Strabo li. 17. testatur ab Æthiopicis Reges ipsos habitos pro Diis ipsis.

Obseruandum porro discrimen inter clarissimos istos ac stolidissimos siue Reges, siue populos, quòd nonnulli volebant tantum Regibus istis inesse, vt in terris non esset alius Deus præter ipsos Reges, sic enim Nabuchodonosor de semetipso credi volebat, vt supra explicauimus. Quin aliqui poète id attribui Imperatoribus olim Romanis per assentationem volebant. sic enim iocatus est ille vates de Augusto;

*Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane:*

*Diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet:*

Et tutus Georgicorum primo:

*Tuq; adeò, quem mox qua sint habitura Deorum*

*Consilia incertum est, vrbisne inuisere Cæsar,*

*Terrarumq; velis curam, & te maximus orbis*

*Auctorem frugum, tempestatumq; potentem*

*Accipiat cingens materna tempora myrto.*

*An Deus immensi venias maris, ac tua nautæ*

*Numina sola colant, tibi seruiat vltima Thule,*

*Tuq; sibi generum Tethys emat omnibus vndis,*

*Anne nouum tardis sydus te mensibus addas,*

*Qua locus Erigonen inter, Chelæque sequentes*

*Panditur, ipso tibi iam brachia contrahit ardens*

*Scorpius, & cali iusta plus parte reliquit.*

*Quidquid eris (nam te nec sperent Tartara Regem,  
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido,  
Quamuis clypeos miretur Græcia campos,  
Nec repetita sequi curet Proserpina matrem)  
Da facilem cursum, atque audacibus annue ceptis.*

Et alius eodem modo:

*Gentis humana pater, atque custos  
Orte Saturno tibi curia Magni  
Casaris fati data: tu secundo  
Casare regnes. Et:*

*Te minor latum reget equus orbem,  
Tu gravi curru quaties Olympum,  
Tu parum castis inimica mittes*

*Fulmina lucis. Et:*

*Præsenti tibi maturos largimur honores,  
Iurandasq; tuum per nomen ponimus arces,  
Nil oriturum alias, nil ortum tale fatentes.*

Lucanus autem sic ad scelestissimum Neronem:

*Quod si non aliam venturo fata Neroni  
Inuenere viam, magnosq; aeterna parantur  
Regna Deis, calumque suo seruire Tonanti  
Non nisi fauorum potuit post bella gigantum,  
Iam nihil o superi querimur.*

Et mox:

*Multum Roma tibi debes civilibus armis  
Quod tibi res acta est, tecum statione peracta  
Astra petes seruis, prælati regia cæli  
Excipiet gaudente polo, seu sceptrum tenere  
Seu te flammigeri Phæbi transcendere currus,  
Telluremque nihil mutato Sole timentem  
Igne vago lustrare iuuat: tibi numine ab omni  
Cedetur: turique tuo natura relinquet  
Quis Deus esse velis, ubi regnum ponere mundi.*

Hæc isti: quæ sanè in poëtis toleranda viderentur, nisi populi subiecti, & Imperatores ipsi Romanorum in hanc demerentiam reuera incurrissent.

Verùm enim verò flagitiosius peccasse merito cunctis videri possunt philosophi nonnulli, qui Deos nullos esse statuerunt. Id namque si esset, sine dubio nihil esset in terris, quod Regibus æquari posset in rebus moderandis & constituendis: quod omnium maximè munus esse De-

nemo

nemo non fateretur. In eodem vitio sunt, qui Deum mortalitatem non curare contendunt, sed otiosum, quod ait Iob, circa cardines cæli perambulare. Tales fuerunt Epicurei omnes, & quicumque Democritum sunt secuti. Quin etiam nonnulli, quos Peripateticorum nobilissimos aliqui volunt existimari, tradiderunt Deum non cognoscere hæc singularia, quæ sunt aut contingunt in terris. Talis autem fuit impius ille Auerroës: qui hanc esse ipsius Aristotelis germanam sententiam statuit vnâ cum suis studiosis. Ex quo fit, nihil esse inter humanum genus, quod magis humana disponat, quam Principes, ac Reges: atque ita verè iuxta istos ille dixit:

*Diuisum Imperium cum Ioue Caesar habet. Et:*

*Nec curare putas Diuum mortalia quemquam.*

Vide in quantam impietatis voragine ruant ingenia suis ratiocinationibus innixa, & progressa. Sed de philosophis reliqua ad hoc argumentum spectantia diximus libro secundo, cap. penult. ad finem. Nunc cætera à nobis initio proposita inspiciamus.

*Turpissimi progressus, quos Romani fecerunt in impudicitia & alienarum rerum tractatione:  
tum de cæteris gentibus.*

## C A P. X I X.

Restant duo videnda, quales scilicet fuerint superiores isti, de quibus egimus, quantum ad se, & quantum ad alios. Ad primum pertinet in primis pudicitia. Et quidem Romani fuerunt olim tam continentes, vt non modò fuerint vnica vxore contenti, sed diuortia nulla dicantur vnquam fecisse, quamuis permitterentur, nisi quingentesimo decimonono anno ab Vrbe condita: qui primus hoc cepit, fuit Spurius Caruilius Ruga, vt Sigonius notat in factis, Valer. lib. II. cap. I. Gell. lib. 4. c. 3. Dion. lib. 2.

Secundus tamen est gradus, licet respectu temporis primus esset dicendus, cum Floralia & Lupercalia fuerunt instituta. Nam cum Flora meretrix institueret heredem populum Romanum maximarum diuitiarum, relata est in Deas, confectumque ipsam floribus præesse, adiectaque sacra & ludii in honorem Floræ Deæ Majo mense instituti.



Ludi erant, quòd meretrices in publico corpora nudabant, & impudicissimis motibus ad spectantes ad libidinem provocabant. Horum meminit latè Lactantius lib. 1. cap. 20. Notum illud Martialis:

*Nosces iocosa dulce cum sacrum Floræ,  
Festósque ludos, & licentiam vulgi  
Cur in theatrum Cato Seuere venisti,  
An ideo tantùm veneras, vt exires?*

Neque verò minori turpitudine Lupercalia celebrabantur. Nudi namque iuvenes tota vrbe cursabant, quibus obuiam certatim matronæ honestiores ibant, vt loris conisve ab illis cæderentur, quòd putarent fecundiores se futuras. Horum meminit Plutarchus in Romulo, M. Antonio, & Cæsare, Liuius in 1. Ouidius 2. pastor. Virgil. 8. Æneid. Plin. lib. 7. cap. 2. Macrobius lib. 1. cap. 22.

Tertius est gradus, cum Romæ passim loca publica obsoletorum cœperunt esse, initium ductum videtur à temporibus Augulti, qui deditus maximè fuit huic flagitio. Inter duodecim namque catamitos, inquit Sex. Aurelius, spurcissimè cubans volutabatur. De locis huiusmodi Iuuenalis satyr. 3.

*Lenonum pueri quecunque in fornice nati.*

Quartum gradum Nero fecit, qui nuptias publicè cum Sporo suo celebravit ad sidente Senatu & applaudente vna cum populo Rom. quin legem tulit, vt cuius liceret cum pueris maribusque matrimonium contrahere. Quales autem forent hisce in rebus Imperatores ipsi, ex aliqua parte dictum est à nobis suprâ, vbi egimus de impuritate aliorum, & vitiositate.

Quintus gradus debetur Hadriano, qui Antinoùm suum retulit in Deos, syderibus inseruit, sacra instituit, templum erexit, ciuitatemq; in Ægypto de nomine ipsius ædificauit: quâ de re nos suprâ, vbi egimus de religione.

Sextus gradus est Helio gabili, qui quales induxit mores non decet referre: legat qui vult Lampridium in vita ipsius. Atque hæc Romani. Quibus tamen Assyrii flagitiosiores ex parte videtur fuisse. Non enim Romani vnquam sanxerunt, vt actus impura libidinis esset laudabilis ac sacerita vt in honorem Mylittæ, siue Veneris, anniversaria celebritate renouaretur, ac matronæ omnes semeripias exponerent perenni ac religioso ritu ad templum volentibus coire cum ipsis: vt cap. penult. libri secundi fecisse Babylo-

nios,

nios, Armenios, & Corinthios, suprâ ostendimus. Quòd si q. Imperatores præposterè libidini fuere addicti: hoc tamè scelus, licet permitteretur, non est habitum vel laudabile, vel sacrum à Romanis: quin & hoc, & omne huiusmodi semper apud illos probrosum fuit. Similiter Ægyptij, quos tertio loco posuimus, festos dies Priapi incredibili honore celebrabant, vt refert Herodotus lib. 2. illi sacra faciebant, & sacerdotes huic in primis Deo, vt sceleratè existimabant, ante omnes alios initiabantur: quod Diodorus lib. 1. part. 2. cap. 4. tradit. Cùmque hircum Deis adscriberent, vt idem refert: hinc factum scribit Herodotus lib. 2. vt ætate sua fuerit gloriosum mulieri propalam cum illo coisse. Persæ autem, quos loco quarto numerabamus, his omnibus longè vitiosiores fuerunt ad extremum. Quamuis enim maribus à principio non assuescent, & casti quodammodo apparent, vt c. Pædia Cyri liquet: aramen edocti à Græcis, inquit Herodotus lib. 2. amoribus puerorum & ipsi indulgere absque vilo pudoris pœnæve detrimento cœperunt. Tanta verò Reges erant intemperantia, vt Darius trecentas & sexaginta pellices haberet, quibus attributi erant pluri eunuchi & ipsi muliebria pati soliti. Vsitatum quidem Persis videtur semper fuisse plures pellicum loco fœminas habere: in tantam verò libidinis voraginem sunt prolapsi: vt scribit Agathias lib. 2. *Qui (Persæ) non solum cum sororibus suis & consobrinis impudenter congregiuntur, sed cum filiabus vel genitoribus (proh scelus) miscuntur, & quod omnium est impudissimum, ò natura, ò leges, cum matribus filij.* Sic Agathias, qui putat Persis hunc abutium nefandum tum pridem cœpisse: falli verò constat. Strabo namque, qui fuit anno quingentesimo plus minus ante Agathiam, sic de Magis Persarum lib. 15. ad finem: *Hi (Magi) cum matribus ex patrio more congregiuntur.* Hæc ille. Cùm verò Magi, quod omnes norunt, in summa forent apud Persas veneratione, facile fuit vt ab illis acceptus mos in quolibet perueniret.

Quantum porrò ad Græcos, alibi retulimus è Strabone, hanc fuisse Cretensibus consuetudinem, vt quilibet puer quousque excederet ex ephæbis, quasi concubinus, haberet publico ritu amatorem suum, veluti vir vxorem: id verò ex lege institutum fuit. Imitati porrò sunt (eodem Strabone teste lib. 10.) Cretensium mores vniuersi Græci. Haud itaque mirum, si crediderunt à Ioue Deorum summo rapta Ganymedem, maxima cum Iunonis coniugis indi-

V v 5 gnatione

Cur. lib. 2.

gnatione nullo modo ferētis iuuentuti suæ, & Hebræ puerum quantumuis formosum prælatum.

... *Manet alta mente repostum*

*Iudicium Paridis, spectatq; iniuria formæ,*

*Et genus inuisum, & rapti Ganymedis honores.*

Neque verò tam flagitiosis fabulis contenti præsci syderibus inferuerunt ipsam Ganymedem, vt habetur apud Hyginum. Constat itaque minus obscenos omnibus fuisse Romanos, quibus loco monstri fuit, quòd Nero coërit cum matre, legemque tulerit, vt marem liceret habere in matrimonio, ipse verò nuptias publicè celebrarit cum Sporo liberto. Hoc enim solemne & vfitatum fuit Græcis, illud Pællis. Hadrianus autem in consecrando Antinoo habuit, quem imitaretur, Iouem fabulorum Deum parentem.

Restat vt videamus quales singulis temporibus processus fecerint quò ad alienos, eorumque res aut vitam Romani, ac ceteri omnes populi, qui summa in terris imperia sunt potiti, Assyrij, Ægyptij, Persæ, & Græci.

Primus itaque est gradus, cum semel hostibus à fide discedentibus, & in libertatem se pristinam vindicantibus, aut alioquin timorem suspicionemve iniicientibus, Romani eos multabant omni iure, ædibus, & agris, coloniasq; daceri cœperunt. Id referunt nonnulli ad Tarquinium Superbum, qui Signiam Circeiosq; à Romanis colonos milit, vt Liuius lib. i. tradit.

Hic verò mos adeò sequentibus temporibus creuit, vt obortis inter cines bellis, bona partium victarum militibus victoris assignarentur: quod Sylla fecit, Appiano teste, & Sallustio in Catilina. Deinde illud etiam cœpit vtrique, vt si quãdo vnius vrbis, quæ secuta fuisset alteram partem, agri non sufficerent militi victori, vicinioris vrbis, quantum illa neutri adhaesisset, fundi eidem militi concederentur: quod fecit Augustus, eum territorium Cremonense suis diuisit, mox etiam, cum non satis hoc esset in Mantuanum processit. Hinc vates ille Mantuanus:

*Mantua va misere nimium vicina Cremona.*

*Et: Impius hæc tam culta noualia miles habebit?*

*Barbarus hæc segetes: en quò discordia cines*

*Perduxit miseris: en quæ consecrimus agros.*

Secundus est gradus bellorum civilium atrocissimorum, in quibus mirum quanta inter se rabie cines efferauerunt

quod

quod vt apertissimū fiat, & cuncti videant, quanta sit Catholicorum aliquando inter se sæuentium præ antiquis mansuetudo, adducam verba Valerij Maximi de Sylla loquentis.

*L. Sylla, quem neque laudare, neque vituperare quisquam satis digne potest: quia dum quærit victorias, Scipionem populo Romano: dum sæuitiã exercet, Annibalem representauit. Egregiè namque auctoritate nobilitatis defensa crudeliter totam Urbem, atq; omnes Italia partes civilis sanguinis fluminibus inundauit. Quatuor legiones contrarie partis fidem suam secutas in publica villa (qua in campo Martio erat) nequidquam fallacis dexteræ misericordiam implorantes, obtruncari iussit: quarum lamentabiles quiritatus trepidæ ciuitatis aures receperunt: lacerata ferro corpora Tiberis impatiens tanti oneris cruentatis aquis vehere coactus est: quinque milia Prænestinorum spes salutis per P. Cethegum data extra mœnia municipij euocata, cum abiectis armis humi corpora prostrauissent, interficienda: protinusque per agros dispergenda curauit: quatuor millia, & septingentos diuæ proscriptionis edicto singulatos in tabulas publicas retulit, videlicet ne memoria tam præclaræ rei dilueretur. Nec contentus in eos sæuire, qui armis à se disenserant, etiam quieti animi ciues propter pecuniæ magnitudinem per nomenclatorem conquestos proscriptorum numero adiecit. Aduersus mulieres quoque gladios distinxit, quasi parum cadibus virorum satiatas. Id quoque inexplebilis feritatis indicium est. Abscissa miserorum capita modò nõ vultum ac spiritum retinentia in conspectum suum adferri voluit, vt oculis illa, quia ore nefas erat, manderet. Quam porrò crudeliter se in M. Mario prætoris gessit? quem per ora vulgi ad sepulchrum Lutatiæ gentis pertractum non prius vita: priuauit, quam oculos infelicis erueret, & singulas corporis partes perfringeret? Vix mihi verisimilia narrare videor. At ille etiam M. Platorium, quòd ad Marij supplicium exanimis ceciderat, continuo ibi maculauit: nouus punitor misericordiam, apud quæ iniquo animo scelus intueri, scelus admittere fuit. Sed mortuorū vmbri saltè pepercit? minimè. Nam C. Marij, cuius etsi postea hostis, quaestor tamè aliquando fuerat, erutos cineres in Anienis aluè sparsit. Ita Valerius: è quibus tres scelerū gradus cernimus factos à Romanis quò ad aliorū res, ac vitã. Primus est qui à nobis iuxta ordinem nostrum positus est. Secundus est civilium bellorū, in quibus atrocitas summa exerceretur. Vt enim vituperanda sæpè sūt bella inter Principes ac Reges, multo magis certè dānanda inter ciues, & ciuitates ciues, quib. nullā ius naturale, gentium, vel civile dat facultatē belli indicendi: quin omnia iura decernūt, vt ad*

Lib. 9. cap. 10.

COM-



commune consilium, magistratūve cuncta sua deferant, eorumque omnium iacturam tolerant interdum, quo pax communis seruetur, ne dum parua mea quamuis iure confector, tota ciuitas amittat maxima sua, plurimorum scilicet ciuium res ac vitam.

Tertius gradus est proscriptionum in eosdem ciues. Si quis enim debet uti clementia erga ullos, utique debet uti ciuis erga ciuem. Aduersus quem nulli licet arma sumere, nisi ob publicam causam, & inre cogente. Qui secus agit, violat ille vniuersum ius humanum. Talis verò est, qui ciues suos ciuis priuatus proscribit, sine publico edicto iubet interfici, cum potius si quis est victor, laudem sibi hac in re querere debeat, quòd ciuibus suis ignouerit vel extrema quæque merentibus. Sylla igitur primus initiū Romæ dedit ciuibus proscribendis, tanta diritate, ut eorum peremerit quatuor millia, & septingentos.

Quartus est, quòd plurimos diuites nō alia de causa iussit occidi, nisi quòd eorum diuitias occupare vellet, ut ex allatis verbis apparet. Verum ne quis dicat, Syllæ solus vitium fuisse, quòd bella ciuilia exercuerit, proseriptiones ciuium fecerit, diuites opibus & vita spoliari. Respondemus, tribus hisce malis initiū factum fuisse à Sylla anno. Urbis sexcentesimo septuagesimo primo, ut colligunt ex epitome Flori 88. Plutarch. in vita, Appiano ciuil. bell. lib. 1. Velleio, Orofio.

Ex hoc tempore vsq; ad Constantinum nulli ætate defuit multiplex Sylla per annos 385. plus minus, similes enim Syllæ fuerunt Triumuii, Tiberius, Caligula, Claudius, Nero, Vitellius, Domitianus, Hadrianus, Commodus, Seuerus, Caracalla, Maximinus, Valerianus, Gallienus, Aurelianus, Carinus, Maximianus, Maxentius, quorū fauorem in omnes, rapacitatemque, ut alia enormia mittamus, supra descripsimus, antiquorum scriptorum verbis in medium productis.

Quòd si quæramus quales fuerint ceteræ gentes in proposito nostro, hoc sit satis attulisse in vniuersum, quòd nulla de causa ducebant fas esse bella mouere: atq; ira populos mouenti bellum parere recusantes. necesse erat ex aliqua parte suis opibus ac vita priuari, soli omnium Romani aduersus alios arma ferre haud solebant, nisi prius faciales misissent, qui peterent, ut iniuriæ illarum satisfacerent: atq; ita non veniebant ad arma, nisi ob iniurias illatas, quæ

non

non corrigerentur, ut Dionysius Halicarnasseus lib. 2. & Plutarchus in Numa tradunt. Quin ipsi Philosophi sapientiores licita aduersus Barbaros bella sanxerunt: sic namq; Aristotel. Polit. lib. 1. cap. 5. Hæc verò omnia sit satis vnico exemplo comprobasse. Ut sæpè diximus è Strab. li. 10. Cretenses habitati sunt à priscis optimæ omnium morati: & hi tamen eò deniq; euaserunt, ut Epimenides vates de iis cecinerit, quod Paulus ad Titum scribit;

*κρήτες ἀεὶ ψεύδονται, καὶ ἀθηρία, καὶ ἀργυροί.*

*Cretenses semper mendaces, mala bestia, ventres pigri.*

En qui exitus optimè institutorum inter gentes. Quo ad argumentam verò propositum Plutarchus in Pompeio narrat Cretam fuisse olim omnium pyratarum, qui cuncta maria circumuolitarent, commonem sedem, & fontem, donec à Romanis expugnata est anno Urbis sexcentesimo octuagesimo septimo, Metellusque ob id nomen Cretici est consecutus: sic igitur Cretenses laudatissimi inter gentes ob optimos mores, libidine, rapacitate, luxuque; ad extremum cunctis præstare quodammodo videri possunt.

*De turpissimis Mahometanorum progressibus in omnibus tribus vitijs propositis, ad quæ cætera reducuntur.*

*Tum de arrogantia incredibili Moscoviticorum Ducum.*

### C A P. X X.

Verum quicumque infandissimas Mahometis leges sunt secuti, sic in omnium scelerum profundum miserimè corruerunt, ut pudeat id explicare, siue superstitionem, siue crudelitatem, libidinemve, aut prædationes intueri velis. Quod ut clarissimè appareat, non gradus hic recensimus, sed supremum, quo peruenierunt, & in quo iamdiu sceditissimè iacent, ac volutantur omnes, potissimum verò Turcæ.

Igitur quantū ad superstitionem, duo sit satis attulisse. Est inter Turcæ quorundam, qui religiosissimi habentur, secta. Vocatur hi Turlachi. Mos est istis palàm per obscenitatem spurcissimam coire cum quibusvis, ipsis etiam bellis, præcipuè verò cum asinabus, quibus ipsi vehuntur

8

& quo fidentius hæc ij perpetrarint, eò sanctiores existimantur. Id ego si in vno aut altero scriptore legissem, nullo modo inducere in animū possem, vt crederem: sed omnes qui Turcarum mores latius describunt, id constantissime affirmant, in his Ioannes Antonius Menauinus Genuensis, Theodorus Spanduginus Cantacuzenus, Bellonus Gallus, Ioannes Leo Africanus, qui quidem è Mahometanorum sanguine ortus, Mahometique diu additus, cum fuisset à nostris captus, Romamque Leone X. sedente adductus, Christo se dedit, & Africae descriptionem, moreque suæ gentis proprio libro diligentissime notatos nobis reliquit. Adicit hic aliud longè obscenissimum, solitas huiusmodi homines vbi impetus eos libidinis arripuerit, violare mulieres obuias, quas potuerint, in mediis viis, nisi obstituerint illæ præ naturali, qui reliquus est humanæ mentis, pudore. Quod verò est insanissimæ mentis, & ad præsens argumentum spectat, tanta superstitione defixi populi tenentur, vt credant hoc homines diuinissimos, mulieres verò, quæ compressæ fuerint ab istis, ex hoc facto quasi consecratas, ac sanctiores effectas.

Secundum sit illud, si quis inter Mahometanos, ac præcipue Turcas, incidit in amentiam, ac mentis stuporem, pro sancto habetur, & honore præcipuo cælestiq; à cæcis colitur, quamuis furiosos ipsi constringant & cædam. Refert idè Ioannes Leo à Rege Tunerano ex ædificatas fuisse non ignobiles ædes, bonaq; assignata satis opulenta stupido cuidam, vnde alebantur illius sectatores, & cognati multi. Ex his diiudicare possumus reliqua istorum, qui vult legere ridenda multa ad hoc pertinentia, videat Itinerariū Ludouici Barthenæ c. 5. & seq. lib. 2.

Quantum spectat ad crudelitatem, tanta est inter Mahometanos, vt credi vix possit. Nemo non paulo peritior scit, vbi fuerint alicui Mahometanorū Regi plures filij, inter eos implacabile bellum exoriri, donec cæteris interemptis, qui superest, solus imperio potiatur. Hoc verò est maxime Turcis solenne, & communi decreto sancitum, vt vnus è liberis regnet, & reliqui vita spolientur. Tanti feritatis exempla nonnulla nos retulimus signo de inter hæreticorum cædibus ad finem. Quamobrem nos hic à simili argumenti referemus. Si qui diritate effertati principes vnquam fuerunt, ij sunt ex Othomanica gente prognati Mahometis, qui Constantinopolim cepit, tanta

animi feruitu, vt referat Spanduginus ab illo verum fuisse aliquando, ne quis comederet enascentem quendam cucumerem in hortis. Adolescentulus deinde præcepti ignarus illum conspicatus comedit. Cum verò spatia retur per hortos Mahometes, & abscissum videret, quæsiuit quis comidisset. Aderant treceni adolescentuli. Cunctis negantibus, in tabiem versus iussit vni ex iis ventrem diffindi, & sic demceps aliis sigillatim, donec in aluo eius, qui edisset, cucumis appareret. Cæsi sunt quatuordecim, in quattuordecim namque ventre visus est. Quod si fortè hic in tercentesimo locum reticiebatur, omnes miserimè intercepti fuissent. Tanta diritas insederat truculento Regi. Ac ne puremus alios fortan mitiores, quam ais hic reuera inter crudelissimos eorum sit referendus: nemo, qui Iouium legerit, ignorat quantis hic laudibus immeritò interdum Solymanam conetur ornare. Iste igitur adeò laudatus quod narrabo, patrauit. Mulier quedam Græca Hadrianopoli filiam specie non illiberali scè ducens Constantinopolim pergebat: in itinere fortè incidit in quosdam Turcas, qui puellæ vitæ forma capti, matri illam ne quidquam vociferanti abtulerunt, secumque asportarunt. Mater dolore exultulante ad Auditorium Regis venit, eoque tum præsentem, & audientem, magnis cum fleibus & expostulationibus rem gestam recenset. Id vbi Rex intellexit, acceriri iubet ducem mille militum, quos Ianizeros vocant: edicit, vt acceptis secum suis militibus Hadrianopolim recta properet, & si quidem Turcas illos, qui abripuerant puellam, è signis datis agnitos inueniat, continuo stipitiibus sublatis, & per viscera media adactis infigat, si minus, eadem via Constantinopolim reuertatur, & quorquos inuenierit, quamuis innoxios, in eos eodem supplicij genere animaduertat. Imperata fecit militum præfectus, reos non reperit, reuertus plurimos immerentes obuios passim crudelissime, vt edictum fuerat, stipitiibus acutis in viscera immisis occidit, conspiciendoque postea transituris quibuslibet reliquit. Hæc mansuetissimis Othomanorū, quæ cunctis diulgata sunt, mihiq; retulerunt qui Constantinopoli & in Græcia diu fuere viri fide digni. Illud porrò cunctis Mahometanis vitatum, vt quando singulis ferè plures sunt vxores, & concubinae, & illis itidè filij plures, hi clam veneno sese petant, palam namq; ferro agere, vt mos est Regibus gentilibus, nãd ipsi licet imponere: & idcirco quam occultissime ab



extra consuetudinem maiorum suorum, nostrorumque simul, necesse est altissimis eos tenebris inuolui.

Sed quis ad arrogantiam Protestantium hæreticorum peruenit? Nam supra vidimus, hæresiarchas illorum Lutherum & Calvinum contaminatissimos homines iactare impudentissimè se esse supra omnes omnium sæculorum doctores, supra omnes sanctos, supra omnia Concilia, supra Ecclesiam, supra Angelos ipsos, se solos non errare, sed esse huiusmodi, quibus in interpretatione diuinæ scripturæ & diuinorum scientia certissimè & indubitatè credant vniuersi. Muli porro illorum sectatores, cum scient eorum fœditissima vitia, iactant ipsos esse Elias, Ioannes Baptistas, Paulos, cæli verò incolas, domesticosque Dei esse otiosos, ac surdos.

Longè verò omnium Lupa Anglicana impudentissima nam viuens adhuc diem suum natalè in Calendario grandioribus, ac rubris litteris notatum præposuit Natali sanctissimæ Deiparæ, & tum illum, tum diem præterea inaugurationis sacratius celebrari mandauit, quàm cunctos sanctorum festos dies, celebritas enim quendam ferenda erat. Quin in summo Londinensi templo diurnæ preces eius laudibus decantandis, non amplius Deiparæ, vt olim, terminantur: quæ Sanderus libro schismatis tertio scripsit:

Quid illud? ter enixa passim prædicatur ex illicito coitu, ac propterea fuit in Comitibus Angliæ publicis decretum, vt illi defunctæ in regno possent succedere ex huiusmodi concubitu nati, vult tamen haberi virgo, sepulchroque inscribi se virginem tot annos extitisse. Quænam scæcula igitur tale vnquam monstrum peperunt? Hoc scilicet non amplius audito gloriantur Protestantes, è quibus quidam Foxus fossa altissima impietatis Martyrologium Calendariumque conscripsit, in quo amoris sanctissimis antiquitatis viris apposita sunt nomina quasi diuina impunitimorum nebulonum. Res hætenus cunctis hæreticis, vel sortis cuiuslibet impiis intentata: vt scilicet hæc istis vorago profundior impietatis relinquere, sicuti illæ etiam, quas supra enumerauimus, in quas nulla hucusque gens ab orbe condito corruit. Nam quæ quæso tot abominanda animal coaceruauit, ac sanxit, quod supra ostendimus, vt Protestantium hæreticorum turba?

SIGNVM

SIGNVM QVINQVAGESIMVM  
SEPTIMVM.

Sanctitas Ecclesiæ nunc militantis.

*Clarissimè ostenditur Ecclesiam nunc militantem sanctissimis hominibus florere hoc sæculo, neque ab Ecclesia Catholica posse fieri in malum progressus eos, qui facti sunt ab alienis,*

## CAP. XXI.

**T**ria sunt, quæ multipliciter ostendunt ab Ecclesia nostra fieri non posse vllos turpes vel in moribus, vel in legibus progressus. Ac primo loco innumera sunt oracula quibus Deus id non modò prædicit, sed etiam promittit, quæ nos recitamus signo de perpetua sanctorum successione, & magnis Ecclesiæ sanctis, similiter vbi agimus de tertia coniuuentione, demonstramusque Ecclesiæ doctrinam diuinam, labemque illi subesse haud posse. Secundo loco sunt plurimæ rationes, quæ nobis id persuadent deductæ à diuina ipsius Ecclesiæ gubernatione. Quarum potissimum fundamentum est illud, quòd in Ecclesia nostra sit nemo, qui sibi credat: quod quale quantumque sit, aperuimus ad finem secundi libri, & principium tertij. Postremò igitur sic esse, nullosque ab Ecclesia nostra in vlla re turpi fieri gradus, ex eo constat, quòd perpetuam nobis esse hominum sanctorum successionem, perpetuam martyrum, quin illustrissimos iniquissimis temporibus sanctos aperuimus supra suis signis. Quocirca veluti cum synagoga maximè est depressa, & ipsius doctrina maximè est obsecurata temporibus Herodis, qui legitimam Põtificum creationem sustulit, legitimamque septuaginta duorum confessum. Sadducæique hæretici irruissent in eiusdem synagogæ gubernacula, tum tamen illa omnium sanctissimos homines produxit, Zachariam, & Elisabethã, Ioachimum & Annam, Ioannem Baptistam, Simeonem, Annam prophetissam, denique ipsum Sanctum Sanctorum Iesum Christum filium Dei, sic & multo magis Ecclesia diuinioribus munita privilegiis, & celestibus ac solidissimis corroborata promissis, cum venient nouissima tempora, siue illa sint

X x 2

plura,

Matth. 4.  
2. Tim. 3.

plura, siue vna, cum refrigescet caritas, abundabit autem malitia, & erunt homines seiplos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, inimici, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes, ut ait Paulus, dabit illa tamen in lucem diuinitus homines. Quin cum veniet Antichristus, accurrent Enoch & Liaz, palamque se Christus ipse ostentabit. Interim verò si ex vna parte domus Dei, ut Apostolus appellat, labè facere videtur, ex alia longè maxima splendidissima ornamenta sumuntur, quod aperuimus quo ad fidè, signo de maxima propagatione iniquis temporibus facta, quo ad sanctitatem, signo de magnis sanctis, ac signo de religione ad finem.

Verum fallit hoc impios omnes, quòd scelerum pleni, virtutis illi quidem fulgentissimum lumen adspicere tanquam solè vesperationes haud possunt, & Ecclesiæ formosissimas partes intruere ac mente circumlustrare nolunt, sed oculos protinus ad minima quæque errata Catholici alacrius aduertunt, quod ea velint, cupiant, & amplectentur. Inde ex aliquibus, non ex vniuersis vniuersitatem criminari spurcissimè non verentur. Vbi verò possunt, in peiorè partem, à semetipsis suamque natura nostras res ipsi metientes, ac diuidicantes, cuncta interpretantur. Sic verò esse experientia nostræ ætatis comperimus. Romam percepimus venturasse Protestantium studiosos aliquos. Quid igitur hi? Nunquid cum religiosis hominibus ac piis versantur? Nunquid societates collegia, confraternitatesque, ut vocant, hominum bonorum, quæ sunt innumeræ in Vrbe, frequentant illi? Nunquid eorum studia, & exercitationes ad omnia pietatis opera inspicunt, & addiscunt? Nihil minus. Vt sunt homines vel non benè assueti (leuissimè namque loquimur) vel perditii, malè assueti, aut perditæ quæque loca, quantum possunt, aduent, celebrant, cum quibuscumque suorum similibus versantur, in gaudiis toti sunt, ac propinuis. Nauique Romanam totam sentinam vociferantur. Nondum sanctus sumus in cælo, vbi nihil non optimum. Sumus in terris. In magna autem domo, inquit Apostolus, non solum sunt vasa aurea, & argentea, sed & lignea, & fictilia, & quedam quidem in honorem, quedam autem in contumeliam. Fuerunt isti, suntque semper cum vasis fictilibus faligine obductis, in infima

1. Tim. 3.

2. Tim. 2.

partis naui parte, quò sordes omnes proiciuntur, sua cunctis locis, cunctis nauibus sentina inter mortales, & sua Romæ. signo autem de summa sanctitate explicauimus nostrorum pessimos, ut habentur à nonnullis, esse longè meliores istis, quos optimos omnium iactant alieni à nobis esse sordes nostræ sentinæ præ istis non esse sordes, sed res insigni forma ac specie præstantes. Quid igitur, si benè animati inspiciant optimas nostrarum rerum, nostræ Ecclesiæ partes? Sed misceat in eis Deus prouidentia sua permissu spiritum vertiginis, inquit propheta. Quid est spiritum vertiginis miscere? qui vertigine corripiantur, iis intimi spiritus & vapores intra capitis abditos recessus circumuoluuntur, & agitantur in gyrum, cumque ipsi sic affecti sint, tamen videntur sibi videre immobilia cuncta non modò moueri, sed eodem modo circumuolui, & agitari in eodem gyrum. Instabilia & turpia cuncta sunt alienis ab Ecclesia nostra, ut signis de vna fide, summa sanctitate, & postremis vltimi libri ostendimus, idcirco haud possunt sibi persuadere, quin eodem modo cuncta circumferantur. Sed certè prædictum fuit à regio vate illud, *Domum tuam decet sanctitudo in longitudinem dierum.* Quocirca & diebus etiam nostris sancta erit Ecclesia, & quibuslibet futuris. Ecclesia namque domus est Dei, ut Paulus nos docet, ac rectè Apostoli inter cæteros fidei, ut vocamus articulos, ac prima principia, voluerunt esse in simbolo illud, ut certò crederemus Ecclesiam sanctam. Non igitur huic principio subesse vquam falsitas potest, pollicitus namque est Deus, per Christum nobis & illud concedendum fore, ut seruiamus illi in sanctitate & iustitia coram ipso omnibus diebus vitæ nostræ, non igitur aliquibus tantum Ecclesiæ diebus. Ut autem videant hæretici & impij Ecclesiam nostræ ætatis à Deo non esse derelictam, neque illos ab illa factos in malum progressus, atque ut habeant Catholici, quo se maximè consolentur, sciant illud à Deo dictum reuera ad Catholicos pertinere, *Ne dicas, quid putas cause est, quòd priora tempora meliora fuerunt, quam nunc sunt, Stulta enim est huiusmodi cogitatio.* Hæc per Salomonem Deus, quæ non conuenire alienis Ecclesia nostra, quod eorum sit in peius proficere, inquit Apostolus, certissimis euentis est à nobis abundè demonstratum: conueniunt igitur Ecclesiæ nostræ. Quocirca efficacissimum nobis & illustrissimum sit signum sanctitas Ecclesiæ nunc militantis.

Isai. 19.

Eccles. 7.



Recenseamusq; primo loco nostri sæculi viros Apotolis adnumerandos, ac moribus reuera Apostolicis & diuinis excellentes: & quamuis aliquot eorum meminermanus signo de perpetua sanctorum successione, nihilominus multo plures huc reseruauimus veluti apposito signo. Enumeremus secundo martyres, & opera miranda illorum, tertio foeminas sanctitudinis maximè caelestis.

Illustrissimi  
hoc sæculo  
sancti.

Franciscus igitur Paulanus qui quantusq; fuerit, equis ignorat? eius nonnulla gesta eodem signo leuiter innuimus. Vita illius diuinissima nuper à quodam ex ordine Minimorum conscripta circumfertur. Nouissimum verò cunctis, quantæ fuerit sanctitatis.

Ignatius Loiola similiter Franciscus Xauerius, & Aloysius Bertrandus, quam caelestis vitæ fuerint, omittimus dicere: nemo namque ignorat, & illorum facta scriptis mandauit Petrus Maffei, huius autè Vincentius Iustinianus. Istorum similiter nonnulla gesta & euenta diuina arriamus signo de perpetua sanctorum successione.

Ioannes Dei, à quo habemus ordinem illorum, qui hospitales ædes ægrotis sanandis curare solent, multaq; illorum sunt familiæ in Hispania & Italia, ad institutum huiusmodi excitandum diuino monitu impulsus est: fuit homo humanarum rerum despicietissimus, honoris cuiuslibet maximus cõtempitor: oras noctes sæpius in precibus transigebat, hominum cogitationes solitus erat aliquando perspicacissima mentis acie peruadere, & ad emendationem vitæ edicere iis, quibus opus erat. Cum dæmone ipso palàm sæpius pugnavit. Obiit genibus flexis in obsecratione positus: & quamuis defunctus esset, ita tamen reclusus consistebat, genibusq; suis innixus, donec post aliquod tempus fuere qui corpus eius ab huiusmodi sita dimouerent. Post annos viginti, corpus sine vlla cura sepultum tamen integrum, illæsumq; est repertum.

Alexander Capocchius Florentinus ex ordine Prædicatorum vixit annos sexaginta septem virginitatis integerrimus custos: tribus noctibus ter voce diuina clarè illum versiculum cõcinnente, ac repetente: *Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur*; ordini sese illi deuouit, ac multa cum laude sanctitatis in eo vixit: mirabilissimè plurimos à vitiis ad honestissimum viuendi genus reuocauit, plurimis etiam desperatam valetudinem suis precibus statim restituit, in his Francisco Mediceo tum puero, deinde

Magno

Magno Etruriæ Ducis vitam latè descripsit Franciscus Marchus Seraphinus Razzius, obiit ille anno 1581.

Petrus è Montibus ex ordine S. Francisci totos viginti annos in solitudine vixit in insula Fortis Venturæ vna è Conariis caelitusq; prouiso cibo farinæ hordeaceæ, cuius modicum semper inuenit in pera, quantū sufficeret ad vitam producendam, semper pastus, diuinisq; operibus clarus suæ mortis horam prædicens octuagenarius decessit.

Ludouicus Lerma Franciscanus vixit in insula Tanerifsa sanctitate & miraculis clarus, obitusque sui tempus prænunciavit: ex eius corpore manat oleum, quod mirificè valet aduersus omne morborum genus: ita vt quidam nomine Lossanus, ex oppido Guaracico, illius vnctiõne lepram, qua scedabatur, expulerit, alius verò morti propinquus, protinus conualuerit.

Toribius Motolinia vnus è duodecim primis Franciscanis, qui cum Martino Valentino profecti sunt ad Indias Occidentales, tantæ sanctitatis fuit, vt cum maxima siccitate aliquando cuncta in vrbe Tetzcuco exarescerent, incredibilisq; ob id sterilitas sine dubio futura esset, ipse indicta supplicatione cum perrexisset ad templum quoddam sanctæ crucis, continuo precibus abundantissimos imbres impetrauit. Contra cum tempore alio effulissimis pluuiis omnia fata & fructus corrumpere, eodem modo protinus ipse obtinuit à Deo pluuiarum cessationem.

Ioannes è S. Francisco, solis precibus, ac nullo prorsus studio assecutus est linguæ Mexicanæ cognitionem, ita vt maximæ cunctis fuerit admirationi, cum repente auditus est ea lingua innumeris præsentibus cõcionari: hic aliquando plurima idola Indorum, multitudine ingenti vidente, à pueris Christianis confringi iussit. Eadem verò die dæmon apparuit Indo cuidam, qui aberat passuum millibus sexaginta: apparuit autem facie deturpata, membrisq; mutilatis, inquit: En vt à Ioanne malè habitus sum: remq; vt gesta erat explicauit efflagitās, vt aduersus Ioannem suam contumeliam vlceretur, seipsum opem laturum: docuitq; rationem, qua flagitium perpetraret. Aggressus est rem Indus, expectatūque Ioannem per insidias adortus prægrandi fuste percussit aufugiensq; irritò euentu, & à persequentibus nonnullis comprehensus, rem detexit, & Christo se dedit. Idem Ioannes idolorum Sacerdotem baptizauit, cui mox duo dæmones assumpra parentum ipsius

defunctorum effigie apparuerunt affirmantes se in amoenissimis deliciarum locis degere, eò deducturos ipsum se velit sequi, & imperata facere: sequitur ille, perueniunt ad yluam: suadent, vt laqueo faucibus iniecto se ex arbore suspendat, ac praefocet. Aggressuro iam rem misero astinit Ioannes, siue ipse reuera, siue specie sua. Increpat dolos degit. Agnito scelere Indus Dei nomen ex animo implorare coepit, ac protinus demones cum suis spectris euaneſcere. Ipse Mexicum reuerſus, Ioannique occurrens accedit ad pedes veniam criminis suppliciter petens. Idem Ioannes defunctum filiolum, diu rogatus à matre vt id faceret, ad vitam precibus reuocauit: aliàque multa mirabiliter egit, ac praedixit: obiit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto.

Martinus Valentinus illustrissimæ vir sanctitatis fuit. Hic ex ordine S. Francisci cum duodecim sociis venit in Occidentales Indias anno millesimo quingentesimo vigesimo quarto & incredibile est, quot ipse cum suis Indos ad Christi cultum perduxerit. Nemo ex illis duodecim fuit, qui anno millesimo quingentesimo trigesimo primo plusquam centum millia Indorum baptizasset. Hic verò fuit eminentissimæ sanctitudinis, Virtutumq; omnium diuinarum sublimissimū culmen est assecutus. Viuus est aliquando cum in Sahnanticensi Minorum monasterio diuersaretur oras extensis in modum crucis brachiis in aëra sublatus. Cum sæpè è superiori loco verba faceret de Christi passione ad populum rapiebatur extra omnes sensus, immobilisq; erectus, ac rigens diu persistebat. Antonius è Naua, & Ferdinandus Cortesius in Thalmanalco oppido, cum cellam, in qua morabatur, de improviso aliquando aperuissent, inuenerunt orantem, in aërea sublatū, & à sensibus abtractum. Bernardinus è Sahagunt, cum cuperet hæc propriis ipse oculis intueri, accessit in Thalmanalco ad ea loca, in quæ solitudinem petens precaturus Martinus se conferre solebat, obseruato tempore, quo se in illa iam sanctus receperat: vbi propior est factus, mirificum splendorem conspicatus progredi ultra non potuit, quod nimia lux aciem luminum perstrinxisset, mentemq; obrurbasset.

Allatus est aliquando ad virum sanctum puer ægrotaſ, vt eum baptizaret, verum priusquam perfici id posset, ille vita decessit. Acceptum sanctus in altari collocauit, supplicationi se dedit ad vitam paulò post reduxit, baptizauit, ac

illis restituit. Tlaxcala præ nimia siccitate cuncta exusta iam conſpiciebantur. Venere ciues ad virum diuinum orem petentes: supplicatione indicta processit ille ad locum quendam, in quo crux fuerat collocata. Vix eò peruenerat in precibus totus, cum pluuia copiosa calidus defluxit. Idem rursus cõigit in oppido Tlaxipano: plurimis porro ægrotaſ sanitatem restituit. Illud autem nullo modo prater eundem Ioannes ex Oueto, qui Tecamachalci decessit, Cultos in ciuitate Angelorum, cum sensu odoratus esset priuatus, sanctique cadauer tumulo recluso inspexisset, incredibilem protinus odoris fragrantiam sensit, & ex illo odoratum recepit.

Obiit anno millesimo quingentesimo trigesimo quarto, cum diem mortis praedixisset, genibus in nuda humo in morem supplicantis positus, & in cõtemplatione caelestium defixos. Corpus eius triginta tres annos integrum incorruptumq; omnino permansit, & eius videndi copia pluribus ad illud inuiscendum properantibus fiebat. Innumera porro miracula quotidie ex illo prodibant. Post annum millesimum quingentesimum sexagesimum septimū: cum capsam, in quò repositum iacuerat, aperuissent, nihil in illa inueniunt: facta est diligentissima inquisitio, an ab aliquo fuisset abhorratum, & subreptū: nihil potuit inueniri: quamuis Apostolicæ litteræ in eam rem scriptæ fuerint anno millesimo quingentesimo octuagesimo.

Iadi in maxima illum, veluti Apostolum ad ipsos diuinitus missum, veneratione habuerunt, & quæcunq; ad illum spectantia colligere potuerunt, veluti caelestes quædam reliquias asseruarunt, & coluerunt summo honore: vbi verò morbis, aut etiam peste tentati sunt, illa corporibus admovebant, ac sanitatem plerumque mirabiliter protinus iidem recipiebant. Quocirca data fuit opera diligens, vt omnes eius reliquæ vestium cæterarumq; rerum colligerentur. Collectæ loco decenti sunt repositæ, & miracula innumera ab illis in dies emanant.

Andreas ex Olmo sub annum millesimum quingentesimum vigesimum octauum in Indias Occidentales venit, & quadraginta tres totos annos in iis perlustrandis, populisque ad Christi cultum perducendis insumpsit: perduxit autem tum multos, tum verò truculentissimos ex illis Chichimecas. Incredible est, quot & quanta vir hic sit perpessus, & quæ discrimina diuino beneficio superarit.



Bis diuerso tempore plurimi ex Indis conuenere, illum namque statuerant occidere. Cum verò innumeras in illis sagittas quasi certissimo transfixuri misissent, sagittæ ubi corpori illius appropinquabant, continuo retorquebantur in ipsos iacularotes. Quæ res conspecta, & diuulgata, maximo omnibus in posterum terrori fuit.

Rursus aliàs conspicati sunt ipsum in tuguriolo gramineo commorantem. Ignita tela ex pediunt, ardentiaq; iam tum iaculantur in aridam casam. Verum mirabiliter vident omnia protinus exstingui, ubi scenam siccam, ex quo constructum erat tugurium, tetigissent.

Chichimecæ populi, vt diximus: efferatissimi sumptis armis, à Rege & Archiepiscopo discessione facta, bellum meditabantur. Cunctis reclamantibus eò profectus Andreas ad obedientiã reduxit illos & placuit. Multis multa prædixit: in his diem, & horam suæ mortis. Miracula multa edidit: corpus eius defuncti, antea subfuscum, statim candidissimum, fulgens, & suauissimè olens mirabiliter apparuit. Auditi sunt præterea diuini in eius obitu concentus. Terra ex illius tumulo desumpta mirabiliter ægrotis reddidit sanitatem.

Franciscus Colmenatus trigintaquinque annos Indis Christo conciliandis dedit, nihil non acerbi & duri perpeffus: eius litteræ quædam ægrotis ad mortæ morbos expulerunt.

Hos igitur paucos retulisse sit satis ex iis plurimis qui virtutibus diuinissimis florentes, miraculisq; editis clari prodierunt ex ordine S. Francisci, & innumeros ad Christum populos belluini antea moribus viuentes traduxerunt in latissimis Indiarum Occidentalium terris illorum verò gesta quædam breuissimis adumbrauimus. Si quis ea latius cognoscere cupit, legat historiam Franciscanam ad finem, quam dedit in lucem Franciscus Gonzage Episcopus Cephalenus, & illius ordinis antea summus præfectus, vir nobilitate quidem generis præstans, sed longè præstantior admirabili vitæ innocentia, & puritate: vt merito non ordinem modò Franciscanorum, sed & Episcoporum dici possit ornare, sicut eius frater Scipio Gonzaga sacrosancti Cardinalium concessum ob extrinsecam humanitatem, doctrinam, integerrimòsque mores illustrat.

His addit alios Marcus Vlyssiponensis Episcopus Pontis in Lusitania: in his est Franciscus quem viderant aliquando

quando Indi, dum concionaretur, ingenti luce circumfulgentem: Martinus Iesu, supra cuius sepulchrum sæpè visus est homo maximo splendore circumfusus.

Sequuntur viros hos diuinos, quorù gesta in Indiis recensuimus, alij ex ordine similiter S. Francisci, quorù nonnulla acta describit Marcus Vlyssiponensis chronici sui parte tertia, lib. 8.

Baptista Florentinus, in his est cuius corpus habetur in monasterio Clampi prouinciæ S. Bernardini, quiq; visus est aliquando à plurimis è terris in altum ferri diuini spiritus efficacitate, maximèq; viuens sanctimonix fuit.

Cherubinus Bergomas, dum præfesset Naccix Sarracorum sui ordinis religiosus, diuinissimæ vitæ fuit. Ad eum venit Brita conuix pro regis Apulix rogans enixè, vt pro suo filio moribundo intercederet precibus apud Deum. Post eas fusas dixit illi Cherubinus futurum, vt conualesceret puer, sed alius pro illo obiret, & paulò post ab ea petiit mulierem, qua infirmis ac destitutis ipse viribus veheretur ad propinquum monasterium, in quo necesse habebat mori pro filio ipsius. Dedit mulier, eò sanctus peruenit, horamq; mortis prædixit, eaq; decessit, illius autem cadauer plurimis est miraculis illustratum, plurimisque ægrotis restituit sanitatem.

Antonius è Lionessa in monasterio Montis Odorisij tantæ fuit sublimitatis, vt indomitos tauros voce sola compesceret, diætilq; suis redderet obsequentes, aues accerseret quò velleret, & in cætum coniungeret, cumq; iis nihil ab ipso extimescentibus versaretur ægrotis præterea multis reddita valetudine vires confirmavit.

Estuniga iacet in S. Marix Iesu Barchinonæ. Hic audiebat confessiones Ferdinandi Hispaniarum Regis, neq; adduci potuit vnquam, vt episcopatum acciperet. Dumq; aliquando iter faceret, & nox ipsum sociumq; deprehendisset in via, neq; quò se ambo verterent scire possent ob tenebras vndique diffusas, ad preces Estuniga confugit: lux protinus è cælo delapsa circumstetit, puerq; de improniso apprensus eos in apparatam domum deduxit, ibi noctem commorati, manè se deinde in viam dederunt, ac domus euanuisse visa est. Alio tempore cum comes eius ex itinere defagitarus sciret, impetrauit illi aquæ viuæ fontem. Prædixit ubi moriturus esset: eius cadauer post aliquot annos illæsum prorsus est repertum.

Laurentius è Rapanegos sepultus est in monasterio Arenalii provincie Cœceptionis. Is visus est orans in altum spiritu diuino supra terram totus ferri. Reges Catholicæ aliquando ingressi sunt eius cellam, quos cum nunquam vidisset, aut ex aliis posset eos signis agnoscere, conatus cui forent edixit, Ioannisque Principis eorum filij mortem prænunciavit. Inter alia miracula, quæ viuens est operatus, illud fuit, quòd quidam ex arbore altissima decidens caput ita fregit, vt mortem non posset effugere: Laurentus accessit ad illum, caput manibus compressit, & repente factus est sanus.

Liberato à Civitella, Petro ex urbe Penna Aprutinis cõtingit similiter, vt supra terram visi sint isti diuinorum contemplatione defixi toto corpore in aëra sustolli.

Dominicus è Teris in Monte Regali provincie Sancti Bernardini vnâ cum coniuge sua, tum virtutibus cunctis, tum miraculis diuinitus illustrati fuerunt. Vixere autem simul quidem semper in eadem domo, sed perpetuam seruantes castitatem.

Ioannes Araidius nobilis Lusitanus puer annorum sexdecim in Franciscanorum se ordinem patre inscio conuulerat. Cumq; vnicus patri esset, abstractus est inde ab ipso, coniugioq; protinus alligatus, puella nobili, ac pulcherrima vxore data, cum qua tamen sanctissime vixit. Arzilla est Africæ vrbs munitissima Regi Lusitaniae subiecta: ceperit aliquando Ioannes, cumq; ex illa egressus in apertos campos occurrisset ingentibus Maurorum & Arabum copiis exiguo militum numero stipatus, in fugam sese hostes dederunt, confessi postea se vnâ cum Araidio conspectos ingentem exercitum, qui in ipsos collatis signis pergeret. Hoc visum sanè diuinitus est immissum, quo manus hostiles Ioannes effugeret, non euasurus, si rem, vt erat, inimici conspexissent. Defuncta vxore, filius iam natu gradibus, & Comitatu, vt vocant, opulento relicto, ingressus est ordinem Franciscanorum, in quo maxima cum sanctitatis laude vixit. Puerulum quendam strumofum iungens oleo accepto è lampade sacra protinus sanauit. Isabellam similiter Gaam ab vlcere, quòd labiis infederat, crucis signo ducto, liberauit. Bis cum foret arca pane inanis, tam dicto quantum sufficeret toti suorum conuentui alendo repleuit: terra ex eius sepulchro eruta plurimos à morte liberauit. Mulier quædam, cui sanguis ex ore copiosus a

mille

multis annis profusabat, petiit, vt sibi permitteretur eius cadaver, dum transferretur in monasterium, quòd erat in ditione auiti Comitatus, conspiceret, ac tangere, conspexit, tetigit, ac protinus est sanata. Dum vixit sæpè visus est in cõtemplatione cœlestium positus euehi totus in aëra à terris admodum remotus.

Ioannes Nauarretes cœlestis vitæ fuit, obiit anno millesimo quingentesimo vigesimo octauo. Nam dum concionaturus pergeret ad locum, quòd populum conuocarat, in transitu cu usdam montis, cui nomen Portelæ Fabeyræ, cecidit ex alino, quo vehebatur, ex eo casu paulò post vita, vt ipse iam prædixerat, migravit, in ipso autem loco calus emerit fons, è quo innumeri haurientes innumeros è suis corporibus morbos expulerunt. Quamobrem publicis monumentis viginti quinque miracula huiusmodi à notario ex auctoritate publica ritè comprobata & consignata fuerunt. Eorum nonnulla refert Marcus Vlyssiponensis Episcopus Porti.

Ioannes Fabrianensis Picenus omnium virtutum laudibus cumulatissimus tantæ fuit abstinentiæ, vt sæpius bis in hebdomada tantum cibum sumeret. Cibis verò semper illi erat panis, & aqua. Multis floruit miraculis, & adhuc mortuus floret.

Recenset idem Marcus Episcopus Porti plurimos alios ordinis eiusdem, qui vitam duxere in terris maxime cœlestem diuersis in locis: in his Franciscum Gatæ in monasterio nemoris Borbæ, Didacum è Murcia in Recoletorio S. Catharinae, Andreã ex Alayso provincie S. Ludouici, Petrum Sacium ex eodem loco, Petrum è Guarda Lusitanum, cuius corpus in S. Bernardini insulæ Maderæ iacet, Mattheum è Basio Picenum, qui sepultus est Venetiis ad S. Francisci: qui sanè omnes cœlesti fuerunt innocentia vitæ, diuinisque operibus, ac miraculis illustres, plerique extra omnes sensus abrepti in aëra à terris remoti sæpius visi sunt ferri.

Nos etiã Comæ nouimus, quòd omnes sciunt, Felicem Capuccinum maximæ sanctitudinis virum, è cuius corpore liquor manauit, & adhuc interdum manat odor, ad omne morborum genus pellendum mirifice valens, eius corpus est in Bonauenturæ.

Anno millesimo quingentesimo octuagesimo tertio Valentis vitæ decessit Nicolaus Factor ordinis obseruantium

Nino-



Minorū. Vitam ipsius descripsit Christophorus Morenus. Hic igitur cælestem prorsus vitam ducebat in terris, ac frequentissimè rapiebatur extra omnes sensus, totus in cōtemplandis diuinis. Id autem toti Valentiz notissimum, quòd in publico sæpè id contigerit, videntibus cunctis, qui voluissent, a multis etiam quandoq; visus est immensa luce circumfulgens. Plurimis plurima prædixit. Aliorum cogitata sæpè præuidit, atque ipsis cogitantibus, qui nihil eorum cuiquam fuerant effati, detexit. Quin, quod maximè sit memorandum, sæpius absentibus ac longissimo interuallo locorum seiunctis vocatus in vota apparuit temporis momento: qui verò id acciderit incertum. Illud certissimum, multos liberasse mirabiliter à variis morbis, quibus de improviso inuocatus apparebat: innumeros præterea variis ægrotationibus afflictatos, vlcibus scærentes miserabiliter, idem sanauit. Nominatim multos refert auctor. Hæc autem plurium fide dignissimorum iuratis testificationibus in acta publica solemnè ac legitimo ritu sunt relata, quæ scriptor vitæ fufius recēset, ac testes multarum rerum spectatissimos, nobilissimos, & omni exceptione maiores adducit, exempli gratia Franciscum Aragonium Segorbiæ Ducem, Ioannem Riberam consiliariū regium, Antonium Augustinum, virum, quod omnes docti sciunt, litteratissimum, & Archiepiscopum Tarraconensem, qui cū vidisset illum cælestium meditationi affixum, abstractumq; ab omni sensu, & corporis functionibus, curauit eius effigiem, vti tunc erat, exprimi in tabula, cui deinde subscribi iussit hoc epigramma:

*Dum gustas, Factor. Domini dulcissima verba,  
Raptus es in cælum, perfruerisq; Deo.  
Inde redis letus, cælesti ac nectare plenus,  
Atque doces cælum scandere quâ liceat.*

Adducit testem Ioannem Riberam Patriarcham Antiochenum, & Archiepiscopum Valentinum, denique ipsum Senatū Regium regni Aragonensis, qui mandauit acta Nicolai publicis monumentis & attestationibus legitime consignari, nobilissimos item Sexuiros Valentiz, qui curarunt, vt in scripta publica redigeretur, quicquid ad virum sanctissimum pertineret.

Hoc igitur vnà S. Francisci familia numerat hoc sæculo viros è suis, qui quamuis corpori forent alligati, mentes tamen semper in cælo versarentur, actisq; non humanis

sed cælestibus inter homines maximè eminent. Hi verò sic omniū rerum terrenarum fuere contemptores, vt nihil stabile, vel proprium, vel cum aliis commune possiderent, mobile nihil haberent proprium, simplex illis lacerumq; integumentū, quo potius operti, quàm induci possent vocari. Hoc autem non illis proprium fuit, sed cum aliis ex ordine suo commune, relictusq; iustantum est vsus ad arbitrium suorum præfectorum. Nummos nefas attingere. Castitatis porrò, & obedientiz excellentissimi cultores fuerunt, vt neque cogitationis vlla nubes potuerit eorū mentibus aspergere vel leuissimam labeculam.

Sunt porrò & ex ordinibus alijs alij similiter excellentissimæ sanctitatis viri, è S. Augustini, Benedicti, Domini, Carmelitarum, maximè qui sunt in Indias profecti. Sed quinam fuerint, nominatim scire non potuimus, quòd eorum gesta non peruenerint ad notitiam nostram. Aloisij tamen Bertrandi, & Alexandri Capocchij ex ordine S. Domini supra meminimus signo de perpetua Sanctorum successione, quòd acta illorum scriptis prodita, ac memoriz mandata fuerint.

Sequuntur hos plurimi è Societate Iesu, quorū viginti duos enumerauimus signo de propagatione fidei, ca. II. qui sanè omnes cælestem vitam ducentes in terris mirabilia multa patrarunt: commune omnibus ferè fuit, vt demonas ex obsessis corporibus expellerent, ægrotis multis diuino modo redderent sanitatem, maximè verò aqua sancta, quin scire & qui mortuos ad vitam reuocauerint, vt aperuimus signo de miraculis in fidei propagatione factis, cap. secundo.

Nullus autem fuit ex hisce ordinibus, qui martyres non protulerit ad nostræ religionis, Catholicæque veritatis inter alienos consignandæ testificationem: quòd retulimus signo de perpetua martyrum successione. Singuli porrò fuere eiusmodi, vt nihil haberent, quòd suum possent dicere, quicquid illis erat, id commune cum socijs eiusdem familie us fuit. Castitatis, & obedientiz studiosissimi omnes. Iam verò quis cogitare, ne dicamus enarrare, valeat, quot isti pericula adierint, quot acerbissima & asperrima sint passi, dum vastissima & sæuisima maria trāsmittunt, dū regiones incognitas, incultas, & horretes pererrant, inter effratissimos populos, qui belluas diritare morū superarēt, quotidie versantes, nullis tecti præfidijs, nisi diuinæ opis,

errantes

errantes in solitudinibus, in montibus, in caueis, et ta-  
me, frigoribus, aut etiam nimis aestibus, omnium denique  
rerum inopia colluctantes? Ac sane non possum non vne-  
menter dolere, quod acta aliorum religiosorum non po-  
tuerim scire, praecipue vero illorum, qui sunt ex ordine S.  
Dominici, e quo sanctitate florentissimi viri proierant,  
qui in Indiis durissima perpeffi late Christi religionem  
propagarunt.

Quamobrem nulli vaquam saeculo ab orbis fabricatio-  
ne post Apostolica tempora Deus, tot ac tanta diuinitatis  
effecta, & priuilegia concessit, quot, & quanta huc nostro  
per merita Christi, ac preces eorum, qui nos praecesserant,  
hominum sanctorum, vt obitruantur ora pestilentia here-  
ticorum, qui, si quando in Ecclesiam fuerit sunt visi, nunc  
in illam maxime insaniam pleni debacchantur.

Primumq; horum sit hoc, nunquam tot homines ad ex-  
teras & ignotas terras e Christianis abiisse, vt Christi cul-  
tum late propagarent, vt saeculo hoc nostro conuigisse cer-  
to videmus. Id vero non nisi ab ardentissimo ac longe  
diffuso Christi amore nasci potest.

Secundum, nunquam in tot, tam vastas, lataeque; regiones  
vllas e Christianis ad amplificandam religionem adua-  
uigasse, in quot, ac quam vastas, ac latas nostri hoc saeculo  
appulerunt.

Tertium, nunquam tam remotas, & non modo a nobis,  
sed inter se distitas etiam terras nostri inuenerunt ad gloriam  
Christi nomenq; dilatandum, vt saeculo hoc nostro, que  
tendentes ab Occidente in Orientem circumuigamus  
orbem totum, ventumq; iam propè ab extrema Arcto ad  
Austrum supremum, igitur longissime pertinet amor no-  
strorum in Christum.

Quartum. Nunquam Christiani loca tam inculta, squal-  
lida, & horrentia peragrarunt, & Christi doctrina illustra-  
runt post Apostolos (hoc enim semper volumus repetere)  
vt hoc saeculo per merita Christi, & hominum, qui praecess-  
ere, sanctorum ab ipso deriuata, scimus, & gloriamur.

Quintum. Nunquam tot gentes ad Christi cultum sunt tra-  
ductae per Christianos, vt cognoscimus hoc saeculo trade-  
ctas, quin hoc plures, quam cunctis ante actis simul, vt  
ostendimus signo de perpetua fidei propagatione.

Sextum. Nunquam Christiani nationes vllas moribus  
adeo belluinis & efferati. Christo conciliarunt, vt hoc sa-

culo nouimus conciliatas. Nam scimus in Indiis Occiden-  
talibus plurimis gentibus hunc mortem fuisse, non modo  
vt homines sacrificarent, & comederent, sed vt proprios  
filios ad hoc educarent, vt mox aduiores effectos, & pin-  
guiores, ipsi parentes mactarent, coquerent, & horrendum  
cogitatu, comederent, inter Iaponios porro & Sinas hoc  
vilitatum, vt ipsi patres suffocent palam filios, ne paupertatis  
angustias vllas experiantur.

Septimum, petatur hoc ab haeticis, vt coeant omnes  
simul, quotquot ab orbe condito vnquam fuere, quin ad-  
uocent quicumque toto orbe terrarum fuerunt vnquam a  
veritate alieni, & proferant vnum homunculum, peto  
vnum dumtaxat, quem traduxerint a moribus adeo truc-  
lenti & belluinis per tot saecula, cum tot ipsorum sint mil-  
lia, ad humanitatem, vt tam multa millia efferatorum ho-  
minum sunt hoc saeculo a paucissimis nostrorum exulta-  
ad omnem humanitatis formam. Pudeat igitur pestes istas  
impudentiae, & insaniae suae, qua in Ecclesiam nunc mili-  
tantem debacchantur. Sed quid tam magna & diuina peto  
ab istis? peto e tot millibus ipsorum vnum, qui tam remo-  
tas oras adierit pro Christo, peto vt ostendant mihi quam-  
nam gentem a Christi cultu alienam perduxerunt vn-  
quam ad Christum, vt innumeræ a nostris sunt hoc saeculo  
perductae.

*Enumerantur martyres saeculi labentis.*

## CAP. XXII.

**N**ON committam tamen, vt quando Franciscus Gon-  
zaga Episcopus Cephalœdensis describit, qui mar-  
tyres hoc saeculo exstiterunt instituti Franciscani, eos hic  
omittam, quod eius libri non habeantur in promptu;  
quamuis plurimos ex iis omiserim signo de perpetua mar-  
tyrum successione, sic igitur religiosissimus vir eos re-  
censet.

*Martyres huius saeculi ex ordine S. Francisci.*

*In Prouincia Franciae ab haeticis occisi.*

*Dionysius Pontanus*

*Ludouicus Grippius*

*Nicolaus a Lotharingia*

*Petrus Pichet*

*J. Pars.*

*Y y*

*Petrus*



*Petrus Hoes**Ioannes Benedictus.*In Prouincia Franciæ Pa-  
risinæ.*Nicolaus Triesti**Ioannes Liot**Oliuerius Iulianus**Ioannes Brusio**Dominicus Godar**S. Ioanna Parua.*In Prouincia Turoniæ  
Pictauiensis.*Petrus Odinus**Iulianus Gileer**Ioannes Guidrius**Rodolphus Giamet**Ioannes Alusia.*

In Prouincia Turoniæ,

*Petrus Cosettus**Gulielmus Cunctiuus.*In Prouincia Sancti Bo-  
nauenturæ.*Iacobus Gara**Paulus Fascellator**Alij duo praterea**Quædam monacha.*In Prouincia Aquitaniæ  
reformatorum.*Guardianus, vt dicitur, Con-  
uentus Vauri**Gerardus Melmerius.*In diuersis alijs Franciæ  
partibus.*Andreas Montanus**Petrus**Andreas Guez**Gulielmus Souchier**Petrus Goset**Gulielmus Montanus**Iulianus à Magnieu**Ioannes Buius**Ioannes à Mer**Gentianus Cordier**Ægidius Cottereus**Gulielmus Bourguigne**Gratianus Moysant**Clemens Gallois**Franciscus Durdania**Ioannes Tixier**Franciscus Butault**Ioannes Hiroleau**Ioannes Aprilis**Michaël Grillet**Petrus Boonneau**Gulielmus Benac.**Bernardinus Amolmerio**Ioannes Tougne**Nicolaus Clementeau**Ioannes Beauuoisin**Ludovicus**Balthasar**Ioannes Cossettus**Alius praterea**Bernardinus à Turga**Bernardinus de Alencho**Bernardus Genesius.*In Prouincia Germania in-  
ferioris apud Belgas.*Cornelius Distemiensis**Ioannes à Nardis**Ludovicus Votes**Adrianus Gandensis**Engelbertus Terburchensis**Daniel Aredon**Nicolaus Dichius**Hieronymus Vvertensis**Gulaldus Dantis**Nicasius Hesius**Theodoricus Eindemus**Antonius Hormaer**Godefridus Meruel**Franciscus Bruxeiensis**Petrus ab Afscha**Cornelius Fortianus**Gulielmus à Gouda**Ioannes ex Amestrodamo**Ioannes Pateanus**Ioannes Gray**Iacobus Scutremans.*In prouincia Flandriæ apud  
eisdem Belgas.*Pius**Gulielmus Holst**Ioannes Pennemans**Andreas de la Dik*

In Anglia.

*Hugo Riencus**Antonius Brobbus**Thomas Coreus**Ioannes Forestus cum triginta  
alijs.*

In Hibernia.

*Patritius Halius**Connacius à Ruverche*Apud Indos Occidentales  
pro Christi cultu disse-  
minando occisi.*Bernardus Cosin*In hos autem martyres postremos, qui in disseminanda  
apud Indos Christiana pietate sunt occisi, multosq; alios  
huiusmodi, sic Hieronymus Badesius cum bonis  
omnibus litteris, tum maximè poëti-  
cis excellens:*Vos ô qui primùm extremos properastis ad Indos,**Vt nossent verum pectora cæca Deum:**Quàm bene pro tali vestrum pietate cruorem**Euidistis? maior se feret inde seges.**Ne quicquam ferro proscinderet arua colonus,**Semine ni grauidos spargeret imber agros.**Cernitis, vt magno crescat iam fenore messis,**Et vestra vberior sit labor ille necesse?*Sed quando ab hereticis innumeri è nostris occisi sunt,  
cum primas illi seditiones, aut potius atrocissima bella  
commouerunt in Germania per Thomam Munzerū, mox  
autem per principes Protestantes aduersus Carolum V.

deinde in Gallia Belgica per Gulielmū Auriacum, postremo in reliqua per alios Calvinistas aduersus Franciscum II. Carolum IX. & Henricum III. rectè dici potest, nunquam breuiori spatio temporis plures è nostris interfectos ab iis, qui se Christum sequi sunt professi, quam nostro æuo, neque contrà maiori multitudine aut animo à nostris aduersus illos pugnatum fuisse. Quocirca nunquam legas tam validos & ingentes exercitus ab hæreticis aduersus Ecclesiam productos, nunquam tot ac tantas excitas seditiones, nunquam tot fœdera violata, direptas vrbes, templa euerfa, monasteria diruta, coniurationes Principum factas, insidias structas, machinas omnes admotas aduersus Catholicam auitamque doctrinam, vt ab hæreticis nostræ ætatis factum videmus. Vna insula totam rem clarissimè ob oculos nostros proponit, Anglia nimirum.

Anno igitur millesimo quingentesimo trigesimo quarto, defecit à veritate Henricus VIII. & ex illo variis ac dirissimis modis per annos quinquaginta duos atrocissimè Catholici vexati. Conquiescere non nihil ab anno millesimo quingentesimo sexagesimo primo, vsque ad millesimum quingentesimum sexagesimum quartum, cum Maria regnauit.

Qui primus è præsulibus sacris ob veritatem exsus est, is fuit sanctissimus ac doctissimus Cardinalis Ioannes Fischerus Episcopus Roffensis, cuius arculas dum sacellæ impij scrutarentur, nummorumque; ferè nihil inuenissent, repererunt tamen cilicium, flagellumque; asperrimum, quibus ille suum corpus solitus erat castigare. Ductus ad martyrij locum, priusquam ceruicem securi subiiceret, hymnum, qui incipit, Te Deum laudamus, totum sublati oculis in cælum cantauit. Caput hastili affixum, & in ponte Londinensi collocatum cum multos dies permanisset, nunquam contabuit, sed incredibilem maiestatem diuinitatemque; quandam spirans cunctos in sui admirationem venerationemque; simul trahebat. Id cum Rex impius rescisset, sic amoueri iussit, vt amplius eius videndi nemini potestas esset. Eius viuētis opera Margareta Regina mater impij Regis Henrici duo amplissima collegia in Academia Cantabrigensi fundauit, & multis attributis bonis auxilium idem procurauit, vt in gymnasijs publicis Anglicanis, linguarum, quæ præcipue sunt, Professores publici haberentur,

tur, Oxonijsque, & Cantabrigiæ Theologicæ lectiones essent. In tanti viri laudem, qui tot celeberrimorum martyrum ducta: et exercitus, quales vlla orbis prouincia, regnumve hucusque, vt ostendemus, propè vix emisisse vquam videtur, vt impij videant, qui, quantique sint nostræ ætatis Illustrissimi, Cardinales, sic cecinit doctissimus, & optimus frater meus Franciscus Bozius, & sacerdos nostræ Congregationis.

In Ioannem Baptistam, & Ioannem Roffensem Cardinalem Herodem Regem, & Henricum Regem, pellicisque horum.

*Proh scelus. heu vates submittit colla securi,  
Pellicis, Herodes sic iubet, ob furias.*

*Quid mirare? nouum potius mirare Tyrannum:*

*Qui renouat ceco captus amore scelus.*

*Pellicis Henricus stimulis agitatus iniquæ*

*Imperat abscindi Præsulis ense caput.*

*Quin multos vnà miserando funere tollit.*

*Quid non insanus pectora cogit amor?*

*Morte alter similis, tum nomine: sed scelere alter*

*Pior, nec prorsus nomine dissimilis*

Diuinum virum Cardinalemque; sequitur Thomas Morus, qui nobili genere natus, summisque; honoribus in Angliæ regno perfunctus, denique Cancellarius, vt vocant, ipsius Regis, quæ est amplissima omnium dignitas, integerrimum se semper exhibuit. Huic igitur post multa illata mala caput est amputatum, hastilique eodem modo, quo factum fuerat Ioanni Fischeri, præfixum, & in publico propositum: sed quando verebantur impij, ne persisteret integrum, & viuax, vt persisterat caput Ioannis Fischeri, illud diu prius elixarunt, ita vt carnes sponte penè diffuerent, quod testatur Laurentius Fuzius in Chronico suo. illud etiam mirabile accidit, quod Sanderus refert libro primo de Schismate Anglicano. Nam Margareta Mori filia cum nihil haberet pecuniarum, quibus emerret linteum, quo patris cadauer humi proiectum & insepultum inuolueret, tamen ad vicinam tabernam profecta, vt sub fide emerret, manum immittens in vacuam prius cruceam tantum pecuniæ reperit, quantum satis fuit ad emptionem, nihil omnino minus, aut amplius. In hunc autem singulari innocentia doctrinæque præstantissimum virum sic Iuuenalis Ancina doctrina & inte-



ginate longè excellens, & noltræ Congregationis sacerdos.

*Euolat ad superos pressa tellure Britannus  
Martyr amore ardens, impatiensq; moræ.  
Anglia dehinc gemine gaudens decorabere Thomas:  
Sicq; minus Didyme, clara duobus eris.  
Alterum eiusdem epigramma.*

*Exerta propè, iamq; manu vibrante securim  
Thomæ instans alacri licitor, & ore fremens,  
Riden? ait: caput ecce iclu tibi telitur vno.  
Cui Morus: En Christi victima, tolle moras.  
Sic modò: tum Domino supplex procumbere docilis  
Cælo animam properat reddere, membra solo.*

Post hos deinde diuinissimos viros innumeri tormentis innumeris prius excruciatu homines, vt autam fidem religionemque desererent, atrocissimè interempti: & quando scelestissimi hæretici inuidebant sanctissimis illis in eo quòd pro veræ doctrine assertionem vitam ponere prædicarentur, varia sæpè in illos crimina impudentissimè finxerunt, varios prætextus frustra quæsiuerunt. Detectæ namque impiorum sunt fraudes, & flagitiosissima commenta, vt apparet è Nicolai Sanderi libro de schismate Anglicano, & visibili monarchia, & latius è cõcertatione Ecclesiæ Catholicæ in Anglia aduersus Caluino Papistas. Sed operæpretium est cognoscere, quinam & quanti pro Ecclesiâ sanctâ vitam peluerint in Anglia: nam quot illi sint, scire non potest, tanta est illorum multitudo: sed quorum potuit haberi numerus, apponetur: inuiti verò nomina singulorum non recensemus, quòd nimis essemus prolixi, & liber de visibili monarchia, in qua recitantur, similiter de schismate Anglicano, & concertatione omnibus sint in promptu, & sanè digni sunt, quibus omnium bibliothecæ ormentur. Igitur hanc veritatem vitæ profusione multorumque malorum perpessione consignarunt.

<i>Cardinalis vnus, Ioannes Fischerus</i>	<i>Mauritius Archiepiscopus Casselensis</i>
<i>Archiepiscopi tres</i>	<i>Episcopi consecrati quatuordecim</i>
<i>Nicolaus Heithus Archiepiscopus Eboracensis, &amp; Angliæ Cancellarius</i>	<i>Edmundus Bonerus Londinensis</i>
<i>Richardus Creneus Archiepiscopus Armacanus</i>	<i>Cuthbertus Toustanus Duxelmensis</i>
	<i>Ioannes Vitus Vinturiensis</i>
	<i>Thomas Vossius de Lincolniensis</i>

Thom.

<i>Thomas Thurlbæus Elyensis</i>	<i>sexaginta</i>
<i>Gilbertus Burus Bathoniensis, &amp; Præses Valliæ</i>	<i>Sacerdotes maxima ex parte illustri, aut nobili loco nati</i>
<i>Richardus Patens Vigorniensis</i>	<i>tercentum quinquaginta</i>

Academici.

<i>Turberuitus Oxoniensis</i>	<i>Rectores collegiorum quindecim</i>
<i>Polus, Petroburienfis</i>	<i>Doctores Theologia quadraginta quinque</i>
<i>Oglethorpus Caleolensis</i>	<i>Licentiati Theologia duodecim</i>
<i>Alij duo Episcopi Hiberni</i>	<i>Doctores Iuris quindecim</i>
<i>Alij præterea duo, quorum nomina ignorantur</i>	<i>Doctores Medicinæ octo</i>
<i>Episcopi electi tres, quorum nomina refert liber cõcertationis, sicut etiam sequentium</i>	<i>Ludi magistri octo</i>
<i>Abbas vnus</i>	<i>Magistri Musicae tres</i>

Laici, vt vocantur.

<i>Priores religiosorum conuentuum quatuor</i>	<i>Comites octo</i>
<i>Consensus integri quatuor</i>	<i>Barones octo</i>
<i>Decani Ecclesiarum cathedralium tredecim</i>	<i>Equestris ordinis viginti</i>
<i>Archidiaconi quatuordecim</i>	<i>Nobiles supra ducentos viginti</i>
<i>Canonici cathedralium supra</i>	<i>Innumeri verò ex ordine inferiori.</i>

Neque verò ab excellentissimis martyrij laudibus aut coronis abfuerunt fœminæ, quòd neque ab istis hæreticorum sæuitia potuerit vllò modo se continere.

Inter has autem Principem locum tenebit Maria Stuartæ Scotiae Regina, quæ litteris, promissionibus, omnique genere blanditiarum, & simulati amoris inuitata est ab Elisabetha Angliæ Regina, vt fugeret insidias Scotorum, se in Angliam reciperet, ad suam consanguineam, penes quam tuta illi & honorifica sedes foret: dolosisque impiæ mulieris machinationibus adducta eò se contulit. Quamobrem comprehensa, & in custodiam data, nunquam vel ex assignata domo in Anglia pedem mouere, vel in conspectum venire Elisabethæ est permissa: indignissimis præterea modis est exagitata. Quin cum fuisset ab hæreticis mendacissimè insimulata, quasi in Scotia mandasset occidi virum suum Henricum Stuartum, quem reuera hæretici ipsi fastulerant, emissusq; in lucem fuisset liber, quo veritas ipsa detegebatur, & à quo fuisset interemptus Henricus clarissimum fiebat, ad odium maius in Mariam concitandum, est habitum in Anglia capitale, si quis hunc librum retinisset, atque ob hæc inter alias causam Gulielmus

Carrarus typographus morti est adiudicatus.

Denique anno millesimo quingentesimo octuagesimo septimo cum variis modis à Calvinistis tentata Regine optimæ constantia fuisset, vt religionem Catholicam desereret, neque spes vlla foret illam cessuram de sua fortitudine, confinxere coniurationem in tam ab illa aduersus Elisabetham, vt in eam bellum moueretur, regnoque depelleretur, & Catholica religio vnà cum liberatione ipsius Mariæ in antiquum statum rediret: cum nemo non sciret, Mariam semper in custodia fuisse, neque illi potestatem factam alloquendi vllum, nisi quem voluissent adhibiti custodes, neque pedem moueret, nisi præsentibus iis qui ad eius carcerem seruandum positi fuissent à proditrice Elisabetha.

Fictis igitur criminibus onerata decus immortalis Scotiae Regina Maria morti est adiudicata, securique percussa ob fidem Catholicam: quam fuisse reuera necis illatae causam professi sunt scriptis in lucem datis ipsi Calvinistæ, & inter eos Pucheringius quidam: quod è libro Concertationis apparet. Sed qualiacunque fuerint Mariæ facta, illud est certissimum, si voluisset illa aliquando autam fidem deserere, ab Ecclesia Catholica deiciscere, & spurcissimi Caluini placita sequi, nunquam capitali pœna fuisset affecta. Sed verebantur impij, nequando iure hereditario Anglicanum regnum mortua Elisabetha ad illam deuolueretur, atque ita in integrum religio Catholica restitueretur. Cum non deessent certè quidem, qui cuperent Reginam Mariam in carcere per summum scelus conclusam vindicari in suam libertatem, ac si potuissent, id illi summis viribus, ac maximo iure conati essent. Quod ipsi Mariæ non nisi percarum poterat, ac merito per omnes leges optatissimum debebat esse, siue id fieret vi, siue alio modo: quando contra iura naturalia, gentiumque, & diuina in custodiam iniustissimam tradita & coniecta fuisset, iustissimè ipsa sui liberationem poterat procurare, vel saltem longè iustius, quàm procurasset Elisabetha summo flagitio & cunctis malis artibus in seruitutem plusquam barbaricam redigere, ac decem & nouem annos illam carcere inclusam detinere. Hæc igitur diuinis laudibus ob fidei religionisque auitæ constantiam celebranda Regina Scotiae Maria chorum sanctissimarum martyrum Britannicarum ductabit.

Margaria

Margaria Pola Sarisburiae Comitissa, Reginaldique Poli Cardinalis nunquam satis laudari: mater huic Reginae incedet, hæc securi publicè est percussa. Post has verò sententiam mortis ulère.

Gerrada Marchionissa Oxoniensis.

Elisabetha Bartonæ monialis, laude sanctitatis, ac diuino prophetae spiritu maximè insignis, quæ ob id vulgo virgo sancta Cantiana dicebatur.

Sandra filia Ioannis Cublei Herefordiensis, virgo aetorum quindecim coniecta in carcerem, constantissimè recessit ex angustiis, locique foetore.

Maria similiter Ardena capta est damnata.

Maria Middleton immanissimo supplicij genere est interfecta, cuius nos meminimus signo de patientia.

In vinculis verò atrocissimo modo habitæ, vt religionem deserant, adhuc detinentur, vel obierunt, aut in exiliu durissimum pulsæ sunt nobilissimæ matronæ, aut viragines.

Arundelia, & suria Comitissa Elisabetha Alana cum duobus filiis in exilio viuit. Soror hæc Cardin. Alani, cunctis seculis ob maximas virtutes celebrandi

Arundelia, & suria Comitissa

Aloisia Lindertona vidua

Aloisia Gilsforda vidua

Aloisia Haddoc virgo

Anna Bartonæ vidua

Anna Somerseta vxor Comitissæ Northumbriae exsul

Anna Southmortha virgo

Anna Vorthingrona vidua

Brigitta Abbatisa cum 20. virg. in exilio pauperrimè viuit

Brocha

Brouna

Bristoa

Careu

Catharina Palmera Abbatisa cum toto suarum conuentu in exilio decessit

Coplea

Deona

Dorothea Bruertoa

Dorothea Harnisia

Dorothea Southmortha

Elisabetha Alana cum duobus filiis in exilio viuit. Soror hæc Cardin. Alani, cunctis seculis ob maximas virtutes celebrandi

Elisabetha Chresnera Priorissa cum toto suarum conuentu

Elisabetha Fitzarberta

Elisabetha Chighleia

Elisabetha Sædera exsul decessit

Elisabetha Sædera virgo superioris filia in vinculis degit

Elisabetha Somerula virgo

Elisabetha Vwoodfordi vir. exsul

Fremanna

Giesforda

Gilsforda vidua exsul

Gilsia vidua exsul

Halleia

Harta. & eius soror

Domina Hungerfort exsul

Iana Dormera vidua exsul

Iana Portera

Ioanna Bartlea virgo exsul

Ioanna Stubs exsul

Ioanna Torca exsul



<i>Iuifona</i>	<i>Omena</i>
<i>Iacia exsul</i>	<i>Perdeauxa cum filia exsul</i>
<i>Iingana vidua in carcere obiit</i>	<i>Pitza</i>
<i>Mainea vidua</i>	<i>Pola</i>
<i>Malena Hetha</i>	<i>Redmana exsul</i>
<i>Margareta Clemens mortua in exilio</i>	<i>Shelleia</i>
	<i>Sheltona</i>
<i>Altera Margareta Clemēs virgo sacra exsul</i>	<i>Stapletona</i>
	<i>Stonera</i>
<i>Margareta Gagea</i>	<i>Thimblebeia</i>
<i>Margareta Sandera virgo sacra in exilio defuncta</i>	<i>Tyrella exsul</i>
	<i>Tompsona virgo</i>
<i>Maria Maffeia</i>	<i>Vauxia virgo sacra</i>
<i>Maria Tattona</i>	<i>Vvalgramia</i>
<i>Methama</i>	<i>Vvartthona</i>
<i>Morgana exsul</i>	<i>Vvaga cum liberis exsul</i>
<i>Morleia vxor Baronis Morleij cum liberis exsul</i>	<i>Vvifchinsona</i>
	<i>Vvilliamfona</i>
<i>Nelfona vidua</i>	<i>Vvolfēia</i>
<i>Nenella exsul</i>	<i>Vvrighta.</i>

In has autem clarissimas, & æterna memoria dignas fœminas, sic Iosephus Castalio, non minus eruditione, quam morum candore præstans:

*Virtus nobilium, quæ uoua virginum  
Sese sydereis sedibus inserit?  
Miscens cadibus Anglos,  
Dum sæuit furor impius.*

*Illas per gladios, p̄erque necis gradus  
Omnes egit amor præcipites Dei,  
Impactum vlla nec vncum  
Expauit muliebriter.*

*Non infanda feri iusta satellitis,  
Non quæ Thesiphone tetrior imperat  
Toruo terruit ore  
Vitæ prodiga pectora.*

*Saluete æthereis quæ super orbibus  
Fertis perpetua præmia gloria:  
Nostris vnde labores  
Vultu respicitis pio.*

*Romam suspiciat vestræ Britannia,  
Orbis sitq; caput Roma Eritannici.  
Pro qua spernere gauram*

*Et vobis libuit mori.*

Idem Thomæ Bozio in eadem.

*Vexarit misere quas dira Britannia nuper,  
Ac calo pietas euexerit Heromas,  
Extendent hōi ventura in sacula versa,  
Quæis dabitur quondam longè facundia maior.  
Me parere tuæ conantem iussibus, atque  
Illustres animas numeris adiungere nostris,  
Par tantis p̄mitus defecit spiritus ausis.*

Verè iste quidem. Nam decem singularia priuilegia diuinitus concessa sunt virginibus istis fœminisque admirandis.

Primumque sit illud, post Constantini tempora non leguntur vlla ætate ex aliqua prouincia aut regno tot fœminæ post diuinam deliberationem, qua poterant euadere mortem, si Catholicam fidem repudiassent, pro illius tamen asserione vitam posuisse, quot ex Anglia hoc saculo videmus.

Secundum, è nullo regno aut prouincia post Constantini tempora tot fœminæ contemptis omnibus iisque amplissimis bonis, quæ sicut prius nihil imminuta poterant tenere, hoc namque est obseruandum, contempta similiter dulci patria delegerunt exilium voluntarium, summamque paupertatem sunt amplexatæ pro Catholicæ fidei, vel quæ Christi cultum maximè sequi se profiteretur, asserione, quot ex Anglia hoc saculo nostro.

Tertium, post eadem tempora vix legas vllam fœminam tantæ nobilitatis, ac tam claris ortam natalibus vltimo supplicio volentem damnatâ pro religione, quæ Christum sequi in primis se iactet, vt Margarita Pola Sarisburia Comitissa & Gernuda Exoniensis Marchionissa.

Quartum, quid autem dicemus de Maria Stuarda non modo Scotia, sed etiam Galliarum Regina? fuit namque vxor Francisci I. Galliarum Regis. Tam nobilem nulla vult ætas, quæ sanguinem profuderit vel pro vera, vel pro falsa religione. Nostra autem vera, vt apparet.

Quintum, neque similiter quæ tot annos, nimirum decem & nouem, fuerit ob eandem fidem carcere iniustissimo detenta: certissimum namque est, quod si illa Catholicam fidem ad breue saltem tempus receisset, dimissa è vinculis fuisset.

Sextum, quin è rota antiquitate vix reperies ob hanc ir-

Admiranda priuilegia diuinitus concessa fœminis Anglicanis Catholicis nostræ ætatis.

causam, quamuis & alix obtenderentur, quæ nisi hæc adfuisset, nihil factæ forent, vllam fœminam tot annos carcere inclusam, nedum Reginam talem, ac tantam.

Septimū. Nunc coëant omnes Protestantæ: quid Protestantes dico? coëant omnes, quotquot hæretici vnquã fuerunt? amplius coëant omnes alieni à vero Dei cultu, qui fuerunt ab orbis fabricatione in omnibus mudi partibus, & producant in medium, si quidem possunt vnã mulierculam tantæ nobilitatis, quantæ haud dico Maria Stuarda, sed quantæ aut Margareta Pola, aut Gertruda Oxoniensis, quæ mortem subire voluerit pro cuiusvis religionis assertione. Haud possunt. Igitur vna è nostris fœmina inter nobiles fortior omnibus, quæ fuerint vnquam nobiles, aut reperiri possunt. Vna è nostris insula, aut insulæ paucula portio, illam namque hæretici tenent, præstat omnibus mundi regionibus in tantæ fortitudinis ac religionis functione: vnũ seculum nostrum cunctis elapsis.

Octauum. Audi mirabiliora. Producant quæso virum tantæ nobilitatis, qui volens post diutinam maxime deliberationem oppetierit mortem pro suæ tuitione religionis. scrutentur omnia sæcula, scrutentur omnes angulos terrarum.

Nonum. Audi mirabilissima. Producant alieni à nobis vnã duntaxat fœminam tantæ nobilitatis, quæ pro sua secta volens abierit in exilium, summamque egestatem perpeti non exhorruerit, qualis Anna Samorsera Northūbria Comitissa: perquirant omnia sæcula, perquirant omnes latebras orbis.

Decimum. Audi longè mirabilissima. Coëant cuncti mortales, qui existerint vnquam toto orbe ab Ecclesia nostra alieni, & proferant vnã virginem, quæ suam Deo virginitatem consecrarit, abieritque volens in exilium, summam mendicitatem perpessura longè ab illa patria, quam maiores illius incoluerint duodecim circiter sæcula, tot enim numerari videntur, ex quo Angli occupauerunt Britanniam, pro suæ superstitionis tuitione, discutiantur omnia temporum momenta, examinentur omnes ætates, omnes regiones penitus inspiciantur, ac proferatur vnã talis virguncula Deo sacra, paupertatemque maximam in alienis terris perpessura.

Atqui nos ex vna Angliæ exigua portiuncula hoc vno seculo tres virginum sacrarum conuentus nõ exiguos nu-

meta-

meramus. Quid igitur viulant itæ Protestantium beatrix, dicuntque Papias effœminatos? Ah pudeat impudentiæ intolerandæ.

Gestit animus miris modis circumspiciens vnã insulam toto orbe diuisam tot tantisque sanctissimæ religionis nostræ martyres vno tempore in lucem clarissimam totius orbis ex omni conditione, sexu, ætate mirabiliter edidisse: sed nunquid hic finis poni potest? Certè neque potest, neque debet. Agè igitur, ne pigeat nos aut scribe te, aut lectorem cursum saltem respicere nomina illustrissimorum martyrum, qui è duobus collegiis, Rhemenfi, ac Romano, à Papa excitatis intra annos duodecim prodierunt: sunt autem nonaginta duo alumni, qui cum possent quamuis extortes à patria commodè tamen viuere, scientiaque & ingenio præstarent, posthabitis quæ iuuentus obtinere solet illecebris omnibus in ipso ætatis flore, haud exhorruerunt iter tam longum suscipere, in Angliam navigare, ac non modò certissimam mortem, sed acerbissima etiam tormenta, in quibus diutius excrucianti erant, lætissimè adire. Vt iam sit nobis, in quo maximas Deo gratias agamus, qui nostro ætati dedit inuisitissimos ætate quidem iuuenes, sed confirmato iam robore viròsne, vel supra conditionem mortalem, sic locuti essent antiqui heroes, an more nostro Dei summi filios amantissimos & amatissimos simul dicemus? Hi sunt igitur, qui non imperu iuuenili, qui tamen hisce in rebus maximè laudandus esset, abrepti, non inani cogitatione inflati, quamuis oppetentibus pro Catholica veritate mortem nulla sit inanis cogitatio, multos annos huic vni rei studuerunt, vt Catholicam veritatem, quam solidissimis argumentis quoduis perucax ingenium conuincere valentibus corroboratam manitamque didicerunt, atrocissimis cruciatibus superandis, sanguinisque ac vitæ profusione consignarent. Sexdecim verò sunt maximè diuina, & singularia, quæ nonaginta duobus hisce martyribus cælitus sunt data.

Ac primum sit illud, nõ inueniri è tota antiquitate duorum locorum duo collegia, è quibus in alias terras profecti prodierint tot martyres, vt ex isto Rhemenfi, & Romano. Vt enim cuncta sæcula peruestiges, & cuncta ab hæreticis illata in Ecclesiam bella, haud recordaberis è duobus monasteriis aut conuentibus commigrasse in alias oras &

marty



Admiranda  
privilegia  
diuinitus cō-  
cessa marty-  
ribus Angli-  
caris duorū  
collegiorū.

martyrij palmam consecutos tot viros, quot ex isto Rhe-  
menti, ac Romano.

Secundum. Plurimæ sunt vrbes ex omnibus, quæ vel  
aliquando Christum sunt secutæ, vel etiam nunc sequuntur,  
quæ tot martyres è suis ciere non possunt, quot ita duo  
collegia, id quilibet cognoscere potest è Martyrologij le-  
ctione, aut etiam è suamet patria, quia paucissimæ ciuita-  
tes erūt, quæ possint è suis presbyteris nominare nonagin-  
ta duos martyres.

Tertium. Multæ sunt, amplissimæq; regiones ex iis, quæ  
vel reuera Christianæ, seu Catholicæ sunt, aut haberi vo-  
lunt, è quibus tot martyres prodierint, quot è duobus istis  
collegiis, quod facillimè colligi potest è Martyrologij le-  
ctione, & ex historiis ac monumentis quarumlibet regio-  
num, & maximè, quod paucis exceptis cæteri omnes pres-  
byteri fuerunt.

Quartum. Magis autem sunt hæc admiranda, quod om-  
nes isti iuuenes erant, qui in ipso flore ætatis vitam pro ve-  
ro Christi cultu profuderant: carior autem vita & incun-  
dior istis, quàm vitis, aut senibus, & quando id sunt æta-  
tis, in quo sensus acerrimè vigent, hinc fit istis esse omnia  
dulciora, quàm pueris, aut ipsis etiam adolescentulis, qui  
nondum peruenere ad eum statū, in quo voluptates qual-  
dam plenè degustare ac percipere potuerunt.

Quintum. Ac ne quis putet istos temerè & iuuenili quo-  
dam quasi furore percitos irruisse in mortem, cunctis fuerūt  
ingenio doctrinaq; præstantes, & qui multos annos pro-  
fuerint in examinandis penitusq; dignoscendis controuer-  
sis omnibus, quæ versantur inter nos & hæreticos, in hæc  
scilicet finem, vt disputationibus, vbi opus foret, eos redar-  
guere possent.

Sextum sequitur è superiori: fieri namq; potest, vt quis  
annum totum persistat in eadem voluntate ac desiderio  
adeundæ & oppetendæ mortis: vt autem quis multos an-  
nos permaneat in illo haud facillè datur. Sed certè iuuenes  
isti plerunq; annos septem commorantur in contubernio,  
infixum corde gestantes id vnum, post illos exactos in  
Angliam conuolare, obuiamq; ire morti ab inimicis &  
implis inferendæ.

Septimum sit illud. Mortis facies est adeò mortalibus  
horribilis, vt ad eius opinionem solam nonnulli expaue-  
scant, contremiscant ac deficiant: & tamen viri fortes adu-

illam non exhorrescunt, cum plerunque fieri possit vt ef-  
fugiatur, atque ita paucissimi sunt, qui occurrant illi, si qui-  
dem certa sit. Verum iuuenes isti certissimò sciunt, se in  
certissimam mortem volentes incurrere: ita vt non agamus  
hic de opinione, aut similitudine veri, sed de euidenti futu-  
ræ necis euentu. Est itaque maxima istorum caritas, & for-  
titudo.

Octauum. Verum enimuerò non modò certissima mors  
ab illis iuuenibus aditur, sed atrocissima sciunt sibi perfe-  
renda ac superanda cruciamenta, quæ qualia sint, explica-  
uimus nos signo de patientia, lector ibi videbit, esse illa  
quidem plurima, & in excogitata crudelitatis: & hæc ita-  
que augebunt istorum caritatem, & robur.

Nonum. Tolerabilia sunt ista præ iis, quæ dicturi su-  
mus. Cruciamta namq; quæ diximus, tot, si numerum  
spectes, tanta, si feritatem, sunt non vnus diei, sed sæpè  
mensium, & quod vix credi potest, annorū. Quocirca non  
semel iuuenes isti moriantur atrocissimam mortem, sed  
innumeris horis, ac momentis, in quæ diuidi posset illud  
tempus, quod exigunt in exantlandis tot ac tantis tor-  
mentis, quæ mortis ipsius acerbissimos quosque dolores  
infigunt, atque inrimis sensibus inurunt. Vnus igitur  
istorum est pro mille millibus aliorum, qui solito more  
aut securi percuriuntur, aut gladio, vel etiam laqueo præ-  
focantur, qui quidem breui momento temporis vita de-  
cedunt.

Decimum sanè diuinissimum prorsus, ac singularissi-  
mum mihi videtur. Quilibet namq; ex istis fuit hucusq; que  
tanta mentis excelitate, & constantia, vt mansuetudinem  
maximam in summis cruciatuum doloribus retinuerit,  
placabilissimè responderit, nullum contumeliosum ver-  
bum, nullū paulo morosius ediderit, bene sit inimicis pre-  
catus. Vt enim rectè martyres aliquando inuecti sint in ho-  
stes, à quibus afflictabantur, admirabilissimæ virtutis sanè  
est hoc opus in iuuenibus istis, vt incredibiles singuli man-  
suetudinis fructus protulerint, eundem tenorem seruantes,  
& in eundem omnino spiritum coeuntes, vt obstruantur  
ora mentiētū Catholicos non esse omnium mitissimos, qui  
didicerint illud Christi, *Discite à me, quia mitis sum, & humi-  
lis corde.* Et opere preteritum profectò est, legere gesta istorum  
martyrum, quæ habetur in lib. Cōcertationis, & de origine  
schismatis Anglicani, nonnullaq; Surius refert, ac videre,

quam

quam fuerint isti imitati Christum, cū duceretur ad mortem, & obrutesceret veluti agnus coram tondente se, ut inquit Isaias.

*Rom. 8.* Vndecimum. Neque vero fides horum martyrum tentatur solis tormentis, sed blandis etiam promissionibus, omni denique astu, ut aliquo modo labefacta & concussa concidere possit. Sed aduersus illam nil valet, nil mouet aliquid. Sic igitur omnibus modis periti, quanta sit ipsorum fortitudo, quanta caritas in Deum, clarissime ostendunt: ut locus sit iis Pauli verbis ad Romanos olim, nunc Anglos etiam Romæ edoctos, ac Rhemis, scribens: *Certum sum animi, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profunditas, neque creatura alia poterit nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.*

Duodecimum. Ac sanè plurima sunt, quæ remouere possent, aut remorari saltem iuuenes istos, ne propositum vrgerent, & ad certissimam mortem tormentaq; crudelissima properarent. In quibus est illud, quod in collegiis istis student multos annos, & multis quandoque incommodis necessariò premuntur. Ut enim maximè detur opera, ne qua in re patiantur aliquid asperius, tamen vix fieri potest, ut interdum nõ incidat in communi conuictu, quod acerbitate ex aliqua parte sensus adspargat per tantum tempus, vnde arripi possit ansa elabendi ex ista aperta professione mortis appetendæ, tantorumq; cruciatuum subeundorum.

Decimumtertium. Quod si fortè id non contingat, at iter tam longum suscipere, ac Roma proficisci, & toto orbe insulam diuisam, quod aiebat ille, quærere, & tam vasta terrarum, tam vasta Oceani spatia superare, ut nihil aliud nanciscare, nisi certissimò atrocissimam mortem, dirissima tormenta, id verò summæ ac diuinissimæ virtutis sine dubio est opus.

Decimumquartum. Quid illud? annon rem celestem duo collegia tam breui tempore dedisse in clarissimam lucem totius orbis & æui tot iuuenes. Anno namque millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, Cuthbertus Mainus primus ex alumnis extulit in Anglia purpureum martyrij vexillum, cæloque inuictus intulit. Ex illo nonaginta signiferi, presbyteri scilicet, in aciem prodierunt, &

titolas suas lauerunt in sanguine Agni occisi ab origine mundi: ita ut annorum tredecim spacio ex istis collegiis nonaginta presbyteri exstiterint tantæ fortitudinis, & caritatis, quod est valde commendandum, cum non modò tot habuerimus, ex iis martyres, sed etiam tam breui tempore.

Decimumquintum. Non illud omittendum, quod aliquot annis posterioribus maior istorum multitudo fuit conuolantium ad apertissimam mortem, certissimæque & feruissimæ simul tormenta perpetienda, quam primis. quod est animi excelssimi signum, non exterreri ob illata aliis cruciamenta. Ut enim natura fert humana, cum primi illi fuerunt interempti anno millesimo quingentesimo septuagesimo septimo, & duob. sequentibus, & atrocissimis modis excruciat, verisimile ac par erat, ut maximus terror incuteretur animis aliorum adspirantium ad eandem martyrij laudem, ac nemo auderet pedem mouere, & in Angliam se conferre. Verum longè secus accidit: singulis namque annis aliqui fuerunt, & posterioribus aliquot longè plures. Anno namque millesimo quingentesimo septuagesimo septimo vnus est occisus, sequenti duo, inde quatuor, mox vndecim, ac anno millesimo quingentesimo octuagesimo sexto tredecim, & octuagesimo octauo septemdecim.

Decimum sextum sit, quod facti sunt audentiores nostri, nec desunt, qui quotidie volitent in Angliam ad excipiendam dirissimam mortem, superandaq; longè atrocissima cruciamenta. Quin ex Anglia plurimi non modò iuuenes, sed etiam pueri profugiant, & in ista se collegia recipiunt. Igitur tantum abest, ut timor iuuenibus istis sit iniectus, ac defecerint qui tanta vellent & auderent, ut potius eorum numerus sit auctus, amplius autem datus animus aliis, qui nondum se ad nostras oras contulerunt, denique pueri contempta patrij soli suauitate, deliciis, & opibus cunctis, ad nos se proripiant, & audeant ista velle, meditari & audere. Possunt adiri collegia Romanum, & Rhemense, vbi pueri multi huiusmodi, & quidem nobiles, ingenioque, & indole præstantissima ex Anglia sponte profugi facti commorantur.

Nunc adcurrant huic omnes hæretici Protestantes, & Orientales, quin omnes quotquot vnquã fuerunt ab exordis Ecclesiæ nascentis, amplius quicumque vnquam fuerunt à vero Dei cultu alieni ex omni tempore quod nume-



ratur ab orbis fabricatione, & circumlultrent omnes omnium terrarum regiones, recessus, ac latibula, ac si possunt producant nobis vnum iuuenem, vnum posco dumtaxat, cum circumspexerint & inquisierint tot nationes, quæ ab orbe condito exstiterunt, cum scrutati fuerint omnes omnium locorum angulos, vnum inquam producant nobis iuuenem, qui tanto animo tanta virtute certissimam mortem tam longè positus sciens prudensq; adierit, tormenta crudelissima, quæ verbo vnico poterat effugere, superarit. Et tamen nobis fuerunt nonaginta duo intra annos tredecim è duabus domunculis collegiorum. Ista igitur duæ domunculæ sint pro toto orbe terrarum, anni tredecim pro multis annorum millibus ab orbis constitutione exactis, nonaginta duo pro vno. Vide quàm impari conditione certare velim. Eia quid statis impij? Proferte vau. Nullibi reperitur. Ah pudeat vos ignauitæ, mendaciorum, virtutis nullius.

Quid enim iactatis impudentissimè, à Papistis enutriti iuuenes ad delicias, libidinem, & luxum? Quid nostra tempora accusatis quasi perdita, & effæminata? Quid Romam dicitis luxuria diffuere? Roma prodiit maxima pars istorum, Romæ tantam fortitudinem didicerunt. Ex his porro fit certissimè nos esse ex Ecclesia Dei. Nā si maior est bonus spiritus in Ecclesia Dei, quàm malus in Ecclesia malignantium, cum dictum sit, *Maiores est qui in vobis est, quàm qui in mundo, & ipse Christus inquit, Pater quod dedit mihi, maius omnibus est:* cum tantum spiritus sit nostris, qui antum nullibi reperitur, tantum virtutis, quantum nulli datur, nos sine dubio ex Ecclesia Dei sumus. Agè verò istorum martyrum nomina in cælo scripta, à beatis mentibus superisq; prædicata & decantata nostris chartis appingamus.

Nomina martyrum vtriusque Seminarij Anglorum, Rhemensis, & Romani.

Anno Domini 1577.

D. Guthbertus Mainus presbyter, & sacre Theologiae baccalaureus omnium huius Seminarij alumnorum protomartyr.

Anno

Anno Domini 1578.

D. Ioannes Nelsonus presbyter.  
Thomas Sheruodus iuuenis & laicus.

Anno Domini 1581.

D. Euerardus Hanscus presbyter.  
R. D. Edmondus Campianus Rhemensis ad tempus aliquod Seminarij alumnus, S Theologiæ baccalaureus, & postea Societatis IESV sacerdos, & martyr demum gloriosus.  
D. Radolphus Seruinus presb. Seminarij Anglorum Romæ alumnus.  
D. Alexander Britanus presb. Seminarij Rhemensis alumnus.

Una  
passi  
sunt.

Anno Domini 1582.

D. Ioannes Painus presbyter.  
D. Thom. Fordus presb. & sacre Theologiæ baccalaureus.  
D. Robertus Iohnsonius presb.  
D. Guilielmus Filbeus presb.  
D. Laurentius Thomsonus presb.  
D. Ioannes Cottamus presb.  
D. Guilielmus Lacijs presb.  
D. Richardus Kirkmannus presb.  
D. Iacobus Thomsonus presb.  
D. Ioannes Shirtus presb.  
D. Lucas Kirbeus presb.

Anno Domini 1583.

D. Guilielmus Hartus presb.  
D. Riccardus Threkeldus presb.  
D. Ioannes Bodeus presb.  
D. Ioannes Sladus presb.  
D. Guilielmus Chaplem presb. in vinculis obiit.

Anno Domini 1584.

D. Georgius Hadochus presb.  
D. Ioannes Mundinus presb.  
D. Iacobus Fenus presb.  
T. Thomas Emerfordus presbyter.  
D. Ioannes Nutterus presb.  
D. Thomas Caresmorus presbyter in vinc. obiit.  
D. Robertus Holmes presb.  
D. Rogerus Vvackmanus presb.  
D. Iacobus Lumax presb.

Eodem anno padore carceris & alijs incommodis exstincti sunt.

Z Z 2

Anno

*Anno Domini 1585.*

D. Thomas Croutherus presbyter in vinculis obiit.  
 D. Thomas Alfeldus presbyter  
 D. Hugo Railerus presbyter  
 D. Edouardus Poleus presb. in vinculis obiit.  
 D. Laurentius Vaux presb. Custos Collegij Mancestiensis  
 in vinculis obiit.  
 D. Ioannes Ietteres obiit item in vinculis.

*Anno Domini 1586.*

D. Edouardus Stransamus presbyter.  
 D. Nicolaus Vvodfenus presb.  
 D. Ricardus Sericantus presb.  
 D. Guilielmus Tomsonus presb.  
 D. Robertus Andertonus presb.  
 D. Guilielmus Marsdenus presb.  
 D. Franciscus Ingelbeus presb.  
 D. Robertus Debdalus presb.  
 D. Ioannes Adamus presb.  
 D. Ioannes Lous presb.  
 D. Stephanus Rovvifamus presb.  
 D. Ioannes Fingleus presb.  
 D. Ioannes Harifonus presb. in vinc. obiit.

*Anno Domini 1587.*

D. Thomas Pichardus presbyter.  
 D. Ioannes Sands presb.  
 D. Ioannes Hamleus presb.  
 D. Alexander Crous presb.  
 D. Martinus Serfonus presb. in vinculis obiit.  
 D. Edmondus Sikes presb.  
 D. Robertus Suttonus presb.  
 D. Robertus Vvilcox presb.  
 D. Edouardus Campianus presb.  
 D. Guilielmus Vvigges presb.  
 D. Gabriel Thimbelbeus presb.

*Anno Domini 1588.*

D. Guilielmus Martleus presbyter.  
 D. Guilielmus Splencerus presb.  
 D. Robertus Murtonus presb.  
 D. Robertus Ludlamus presb.  
 D. Guilielmus Vvigus mortuus ex squalore carceris.  
 D. Richardus Simfonus presb.  
 D. Nicolaus Garlikus presb.

D. Gui

D. Guilielmus Deanus presb.  
 H. Hugo Morus iuuenis nobilis.  
 D. Guilielmus Gonterus presb.  
 D. Thomas Feltonus iuuenis nobilis.  
 D. Richardus Leighus presb.  
 D. Iacobus Clarkionus presb.  
 D. Thomas Linche in vinculis obiit.  
 D. Edouardus Burdenus presb.  
 D. Edouardus Iames presb.  
 D. Christophorus Bruxtonus presb.  
 D. Ioannes Hevvet presb.  
 D. Ioannes Robinsonus presb.

*Anno Domini 1589.*

D. Ioannes Antias presbyter.  
 D. Robertus Dalbeus presb.  
 D. Georgius Nicols presb.  
 D. Richardus Yaxlius presb.  
 D. Thomas Bellonus iuuenis.

*Anno Domini 1590.*

D. Milo Gerardus presbyter  
 D. Franciscus Diconsanus presb.  
 D. Christophorus Bailes presb.  
 D. Antonius Mideltonus presb.  
 D. Edouardus Iones presb.  
 D. Edmundus Duchus presb.  
 D. Richardus Holidaius presb.  
 D. Richardus Hillus presb.  
 D. Ioannes Hogus presbyter.

7. Maij.

7. Maij.

Diximus supra hos esse septuaginta duos: sed quo tempore hæc imprimebantur, allata sunt aliorum nomina, qui recens occisi sunt, ita ut sint septuaginta quinque.

In hos autem celeberrimos martyres sic Antonius Felix Andreolus Eugubinus liberalibus doctrinis ac scientia iuris ornatissimus, idemque optimus sacerdos.

*Occidit, insontes, dum seua occidit, Elisa:**Dumq; insana ferit, sanguine onusta ruit.**Ringitur infelix vincens dum vincitur, atque**Victores, victos quos putat, ipsa facit.**Hi calo exsultant, cæno terraq; relicta,**Et capiunt meritis præmia digna suis.**Hæc calo & terra longè expellenda profundis**Sub tenebris tandem facta nefanda luet.*

Z z 3

In



In eodē ceterosque ſæculi noſtri martyres ab  
hæreticis occiſos, I. B.

Iam dictum ſatis eſt, nihil inclementius atas  
Protulit vlla palam: mentem furor impius omnem  
Exit humanam nulli ſua profuit atas,  
Non ſexus, non innocui lætentibus anni,  
Non ſenibus ſua canicies, venerandaque multis  
Maieſtas vitæ meritis, non forma, pudorque  
Femineus teneri ſubduxit corporis artus  
Supplicio: non infontis reuerentia cauſa  
Vindictæque metus, nec copia tanta nefanda  
Cædis inexpletas ſatiavit ſanguine fauces.  
Diuerſimque genus leti, ſpeciesque cruentas  
Funeris inſoliti, nullisque exercita ſæclis  
Vidimus heu noſtris pœnarum inuenta diebus.  
Vidimus exanimis ſeuire in viſcera trunci,  
Et rabiem cineri non indulgere ſepulto,  
Sanguineisque truceſ manibus ſedare furorem.  
Sancta profanatis myſteria vidimus aris.  
Quid ſuper eſt? coramne tuos attollere vultus  
Hæreſis audebis, cauſamque, animûmque nocendi,  
Aut aliquo poteris prætexere nomine culpam?  
Forſitan obijcies, multos cecidiſſe tuorum  
E numero letoque fidem ſanxiſſe cruento,  
Et cauſam firmaviſſe tuam. ſed falleris vſque,  
Falleris, & longo noſtris diſcrimine differt  
Supplicij: tibi ſeditio. tibi perſida pœnas  
In gerit improbitas, tuus & te legibus error  
Condemnat patrij, & digno verberare plectit.  
Te, ceu perniciem medio de corpore ferrum  
Tollit, & accenſum licetor premit igne venenum,  
Ne ſincera tuo lædantur viſcera morbo.  
Nobis ſancta fides, & mens ſibi conſcia recti  
Exitum dedit innocuis, & candida morum  
Simplicitas, cultuſque Dei, legesque vetuſtæ.  
Te cauſa prius excuſſa ſententia iuſti  
Iudicis, & multo deſenſam examine damnat.  
Tu cauſa non indiſta, & ſine teſtibus vllis  
Obruis, & cæco rapis ad tormenta furore.  
Te nos inuiti pereuntem cernimus, & te  
Funeris auctorem proprij miſeramur, hærentque  
Vota locum, lacrymæque ream commiſſa ſatentem

Supplicio eripiunt, ſi ſpes effuſerit vlla  
Propoſiti melioris, & ad pia iuſſa reuerti  
Non renuas, iterumque gregi te iungere ſacro.  
Nos odijs infanda tuis tot monſtra ſubimus  
Penarum, ſeritasque modis non ſectitur vllis.  
Cuſtatoque ſemel non abſtinet ira cruore,  
Augeturque ſitis, repetitaque ſæpe voluptas  
Sanguinis exſtimulat magis, & ſaſtidia demit  
Ingenioſa gula rabies, ſemperque nouando  
Funera delectant avidum peregrina palatum.

Genus tua, que meritas exſoluit corpore pœnas,  
Contemptrix ſcelerata Dei eſt, periura, rebellis,  
Impia, Chriſti adum gens neſcia fœderis, exlex,  
Que ſtudio populum nouitatis ab ordine recto  
Auocat, & cæcis erroribus implicat orbem:  
Docta bonos mores corrumpere, vertere turbis  
Otia pacato conſurgere iurgia mundo:  
Fex populi, gentisque neſas, ignobile vulgus.

At qui militia proceres dant nomina noſtra?  
Que ſeries animoſa virum? qui ſanguine clari  
Sanguine nobilitant genus, & cæleſtia rursus  
Morte petunt, quibus eſt ſuperis affinis origo?  
Adde ſacerdotum tot millia, quæque ſeuero  
Exercent vitam arbitrio collegia fratrum.  
Adde graues pietate ſenes, apicesque beatos,  
Paſtoresque gregis, Latia quos inſula vitta  
Diſcernit populo, meritisque inſignibus ornat.  
Adde viros, quibus eloquij vis ſumma diſerti,  
Summa gerendarum fuit experientia rerum.  
Adde Calcedonij commiſſa piacula regni,  
Infandumque neſas, cum regia colla ſecuris  
Et geminum diadema ferit, quo nulla vetuſtas  
Funere maius habet, ſeris nec proferet annis  
Poſteritas, magnique necem mirabitur inſtar  
Prodigij, Regina, tuam: ſed gloria maior,  
Quo tibi culpa minor, tantoque celebrius orbe  
Nomen erit, quanto fidei conſtantia maior.  
Dum iugulum petit intrepidum ſcelerata ſecuris,  
Que tibi mens tum, licetor, erat, cum verberare crudo  
Colla ſecus, manibus quo non contingere fas eſt?  
Si Marium poſt Teutonicos mors ipſa triumphos  
Fugit & attonito percuffor conſtitit ore:

In Mariam vita prius, nec torpuit ictus  
 Maestate sacri capitis? ferrumve repressit  
 Dextra, nec angustos acies defecit in artus?  
 Heu quantus Regina iacet ter maxima truncus,  
 Quae matres Regumq; nurus supereminat omnes?  
 Sed Deus ipse Deus tanti se criminis olim  
 Se dabit ultorem, novus aut nassetur in orbe  
 Bellator, qui Reginae miseratus iniquum  
 Hospitis exitium vindex diuinitus adsit,  
 Pollutumq; manu cognato sanguine regnum  
 Excipiet armata, Rutupinaq; scoptra Boloni  
 Non metuat generis, precumbentemq; leanam  
 Robore victricis doceat mansuescere dextra.

At te tantarum moneant spectacula rerum,  
 Hæresis, incutiantq; tibi tua monstra pudorem,  
 Si quis adhuc superest: tua nunc fraus omnis, & error,  
 Et taciti patuere doli, positisque bidentum  
 Exuvijs patefacta lupa præcordia crude.  
 Sed tolluntur humo suspiria, nubila fumum  
 Sanguinis excipiunt insontis, & ipse piorum  
 Exaudit lachrymas genitor, nec deseret unquam  
 Militiam dux ille suam, nec parua rependet  
 Præmia, sed rutilis victores inseret astris,  
 Perpetuoq; gregem electum tutabitur ævo.  
 Non eadem tibi conditio, non fata parantur  
 Impietas, dabis æterno dabis improba pœnas  
 Tempore, cumq; tuis auctoribus ipsa peribis.

E superioribus colligi potest, post Ecclesiam Christi  
 constitutam, cum sæuissime ab hæreticis Imperatoribus ac  
 Regibus in Ecclesiam commotæ fuerint tempestates, in  
 quibus Principem diritatis locum tenent, quas Orientis  
 Imperatores Monothelitæ, & Iconomachi excitarunt, &  
 quas in Africa Vandali, de quibus Victor proprio libro, &  
 posterioribus sæculis Albigenes in Gallia, Hussitæ in Bo-  
 hemia: nullam fuisse unquam tamen crudeliorem hæc An-  
 glicana. Non enim legas unquam tot Episcopos, tot pres-  
 byteros, tot nobiles viros, tot fœminas lectissimas, in qui-  
 bus etiam præstantissima Regina, tam diris, ac diuturnis  
 tormentis, per tantum tempus interemptos, vt Anglicana  
 quorundam diritas interfecit. Quocirca, quod dicitur in  
 Anglia non esse lupos, id sanè sic esse videtur, quod effera  
 luporum rabies è feris suis transferit in Anglorum quo-

runda

rundam corda: vt tamen illa insula eodem tempore pro-  
 duxerit, qui mansuetudinem Christi immaculati agni ma-  
 xime, si qui vnquam tempore vilo, nunc isti martyres re-  
 præsentent in terris. Quin paucissimi ab Imperatoribus ab-  
 omni Christi cultu auersis videbis in Christianos bella  
 commota, qualia nunc in Anglia per fœminas furere sen-  
 cimus, vt iam verè notissimum sit:

... furens quid fœmina possit.

Et si lupi non inueniuntur in Anglia, sæuiat tamen lupa,  
 quam upa infamis produxit, cui Deus deuem mansue-  
 illi. nam fieri ex illis, de quibus ad Petrum Christus di-  
 xit, & quod die ad Petri successorem Pontificem Romanum  
 dicit: *Pasce oves meas*, vt in die iudicij ad dexteram consti-  
 tuta cum cæteris ouibus possit audire: *Venite benedicti Pa-  
 tris mei, percipite regnum paratum vobis à constitutione mundi.*  
 Ceteros porro sæculi labentis martyres enumerauimus si-  
 gno de perpetua martyrum successione.

Recensentur fœminæ nostri sæculi eminentissima  
 sanctitatis.

CAP. XXIII.

Enumerauimus hucusque sanctitatis celeberrimæ vi-  
 ros, fœminas etiam martyrij palma illustrissimas: nunc  
 earundem nonnullas diuinæ amicitiae consortio maxime  
 insignes recenseamus.

Maria Toletana ex ordine sancti Francisci exordium  
 narrationis sit nobis, quæ nobilissimo genere nata patrem  
 habuit Petrum Xuarehium Toletanum, matrem Ioannam  
 Guzmanam dominos Pini: fundauit hæc Toleti mona-  
 iterium S. Elisabethæ, siue Isabellæ, quæ Regis Hungariæ  
 filia fuit.

In precibus visa est sapiens cælesti quodam splendore  
 circumfulgere. Vitæ fuit austerissimæ. Virtutibus cunctis  
 ornata septuagenaria decessit anno millesimo quin-  
 gentesimo septimo: in eius obitu audita est vox cælestis  
 ipsam compellans. Plurimis ægrotis defuncta reddidit sa-  
 nitatem, in his mulieri cæcæ lumen oculorum, duobus v-  
 lum pedum, quo priuati erant omnino. Corpus eius post  
 annos 83. iam vita cassum visitur tamen adhuc Toleti inte-

LZ 5

gram.



grum, & tractabile in monasterio ab ipsa ædificato. Qui gesta illius diuina vult cognoscere, legat annales Franciscanos Marci Olyssiponensis, & Episcopi Portensis lib. 8. cap. 13. & seq.

Ioanna Roderiguesia in eadem ciuitate, & iisdem temporibus miræ fuit sanctitudinis, tantæ verò religionis in diuinorum contemplatione, vt multas horas abstracta ab omni sensu permanere sæpius sit visa.

Nunc admirabiles quasdam virgines ex ordine S. Dominici Italas recensemus.

Columba virgo Reatina ex ordine S. Dominici, sicut & ceteræ sequentes, admirabili fuit innocentia, cunctisque virtutum operibus ornatissima, spiritu prophetiæ fuit insignis, innumeris ægrotis sanitatem restituit: panem suis deficientem sæpè multiplicauit. Puerum quendam desperatæ valetudinis, ac iam semimortuum precibus suis ad vitam sanitatēque simul confestim reuocauit: cui rei præsentem fuere Cæsar Borgia, & Gripho Baleonus. Desixa in cælestium contemplatione sæpius extra omnes sensus raptabatur. Cùm moraretur in monasterio, quod vocatur de nomine ipsius, nihil aliud vnquam comedit nisi herbas, nihil nisi aquam bibit, pane, vino, carne, piscibus, lacte, & omnibus, quæ ex illo conficiuntur, ouisque abstinent: obiit anno 1501. mutis multis vsu linguæ, cæcis oculorum, reddidit: eius vitam Leander Albertus Bononiensis describit.

Osanna virgo Mantuana, tantæ fuit caritatis, vt sæpè aliorum morbos precibus ad Deum fufis sibi deposcerit, & in se auerterit. Sæpè cùm cælestia contemplaretur, ab omni corporis functione abstrahebatur, immobilisque in obtutu diuinorum permanebat tres aliquando totos dies. Quin iter fecit à terris sublata per aëra incedens diuino spiritu innixa, à quo & asportata est interdum ad loca remota, veluti in actis Apostolicis legimus de Philippo, elataque in altum vi diuinitatis illapsæ eam sustollente. Ante oculos aliorum sæpè transibat, & tamē ab illis nullo modo adspiciebatur. Multas Italiæ calamitates impendentes precibus in se auertit, cùm supplicationibus assiduis enixe à Deo peteret vt homines à sceleribus auxilio suæ clementiæ reuocaret, & ad illos expiandos, ipsiq; conciliandos, supplicia sceleribus ipsorum debita in se transferret. Francisco Gonzagæ filios nullos habenti ipsa prolem a

Deo

Deo supplicans impetrauit. Innumeros sceleribus inuolutos ad meliorem fugem, quin aliquos ad sanctitatis aliquem gradum reduxit. Occulta cogitata mortalium sæpè præuidit, iisque obstupescens, quando nulli edixerant, enarrauit. Multa futura prænucciavit. Cunctis porro virtutibus supra humanam conditionem prædita fuit. Decessit anno 1505. eius vitam descripsit Franciscus Syluester Ferrariensis, qui plurima horum vidit, nobilissimisque rerum maximarum testes adducit tum viuentes, in his Franciscum Gonzagam Mantuæ Marchionem, Isabellamque Etensem coniugem ipsius: scripserunt etiam Hieronymus Oliuetanus, illorum temporum æqualis, ac Seraphinus Razzius.

Margarera Fontana virgo Mutinensis admirabili vitæ puritate resplendit, multis ægrotis impartita sibi diuinitus potestate sanitatem reddidit: eius porro mens, quantum alligata corpori, ad supera tamen sæpius sic euolabat, vt obrigescentibus membris immobilis, ac fixa diutius permaneret: obiit anno millesimo quingentesimo decimotertio.

Catharina è Raconisio virgo fuit diuinissimæ sanctitatis: eius vitam scripsit Ioannes Franciscus Picus Mirandulæ Comes, ac Princeps, philosophiæ & omnis litteraturæ scientissimus, idemq; prudentiæ & iudicij singularis: scripsit autem, quod virgo in eius domo vitam traduxerit, & ipse pleraque illius admiranda gesta & euenta propriis sit oculis contemplatus. Humanam verò fidem superant, quæ de admirabili hac virgine scriptor ille litteris commendauit: quorū nos maximam partē præterimus. Tanto fuit in humanum genus amore, vt sæpè offerret semetipsam Deo puniendam pro sceleribus aliorum, debita illis supplicia in se auertens: ob quæ maximos sæpè cruciatus diuinitus immisos subibat: publicasq; calamitates à reliquis mortalibus in se transferens est deprecata. Huius rei plurima ille receuset exempla. Humilitate, abstinentia, patientiaq; fuit incredibili. Multa, quæ postea contigerunt, multo ante ipsa præsignificauit, de quibus nos signo de spiritu prophetiæ. In remotissimas oras sæpius à diuino spiritu, nemine vidente, est asportata, multisq; apparuit, ac de improviso adstitit præsens, quod illi postea retulerūt. Refert idē princeps aliquando illam quatuor horarū spatio confecisse iter milliariarum recentum viginti. Ter in hebdomada

tantum

tantum cibum sumebat. Claudius Racomij, id est oppidum Allobrogum, dominus testatus est sæpe à se viros supra domunculam virginis splendorum quosdam cælitus demissos. Plurimis restituit amissam sanitatem, nomina illorum refert idem Comes. Dum cælitibus meditandis se daret, sæpius ab omni sensu abiungebatur, obiit anno millesimo quingentesimo quadragesimo septimo.

Stephana Soncinas virgo nata in Orcistouis, quod est oppidulum territorij Brixienis, admiranda omnino fuit sanctitate, & diuinis virtutibus ornatissima. Hæc etiam superioribus similis publicas Christiano populo imminentes arumnas deprecari solebat, quin ut toti humano generi bene esset, nulli non se pœnæ subiiciendam Deo offerebat, atque ob eam causam maximis se cruciatibus addicebat, quibus eam Deus afflicti permittit ipsos quadraginta annos. Eius animus sæpenumero corpus destituens, quod vel rectum, vel genibus flexis in modum supplicantis persistebat, in cælum euolabat. Cogitata intima ac nulli patefacta crebro cogitantibus patefaciebat, futura plurima prænuuciauit: obiit anno millesimo quingentesimo trigesimo: post obitum multis reddidit mirabili modo protinus sanitatem. Testes adducuntur rerum diuinarum Marchio Mantuæ Franciscus Gonzaga, & vxor eius Isabella, Hercules Estensis Ferrariæ Dux, Matthæus Auogadrus, Galeatius Porcelaga, qui tum viuebant, cum gesta ipsius literis fuerunt consignata.

Lucretia Cademusta è Laude Pompeia virgo sanctissima quadraginta quinque totos annos ægrotans in lecto maxima insignis patientiæ documenta edens decubuit: futura multa prædixit. Cados aliquando inanes, ut hospitibus quibuidam bene esset, vino per imperium suæ fidei repleuit: decessit anno 1545.

Lucia Narniensis virgo diuinissima factis Iesu Christi stigmatibus fuit insignita. Quod cum reuocaretur in dubium, & quidam malè suspicarentur, de iussu Alexandri Sexti Bernardus Recinensis philosophus, ac medicus excellentissimus, præsentibus aliis peritissimis viris, inspexit vulnera, manumq; chirotheca ad hanc rem facta inuoluit, & ita conclusit, ac signauit, ut aperiri nullo modo posset, & ita nouem dies permanere mandauit oclusam: nam si plaga esset humano modo inflictæ, necesse erat computrescere, post nonum diem detracta chirotheca, inuentum vulnus,

vt

ut prius erat, rubicundum, & ab omni macie purum. Adducuntur tantæ rei testes Petrus Thianensis Episcopus Thelesinus, Nicolaus Maria Estensis Episcopus Adriæ, Dux Hercules Estensis, Lucretia Borgia, Petrus Gambus Papæ in vrbe Vicarius, aliique multi, ut ego vidi ac legi instrumenta publica Romam Ferraria, in qua corpus eius iacet, transmissa, & confecta anno 1502. die 8. Februarij. Aulteritate vitæ & patientia virgo hæc fuit incredibili. Multa prædixit, ægrotos multos mirabiliter sanauit. Vita migravit anno millesimo quingentesimo quadragesimo quinto. Eius corpus Ferrariæ in Sanctæ Catharinæ martyris iacet. Dux namque Ferrariæ Hercules Estensis nihil non egit, ut virgo admirabilis Ferrariam concederet. Idcirco Alexander Sextus iussit, ut eò se virgo conferret: quæ obtinuit ut Dux monasterium S. Catharinæ fabricaretur, in quo vixit illa annos quadraginta duos, & in eo floruerunt virgines sanctissimæ, virtutum cunctis insignibus illustrissimæ, ac miraculis etiam plurimis claræ, in his Antonia Brixienis, Constantia, Paula, Veronica, Angela Seraphina. Est in eadem ciuitate monasterium S. Catharinæ Senensium, è quo sanctissimæ virgines euolarunt in cælum, Beatrix, Dorothea, Cæcilia, Eustochia, Ioanna, quæ sanè omnes excelluere hoc sæculo, & mirabilia multa effecerunt superioribus similia, quæ refert Seraphinus Razzius, nos omittimus breuitati consulentes, ita tamen, ut non omittamus tacitam Augustinam Mediceam, quæ cælestem, quamdiu fuit in terris, vitam traduxit, multaque multis prædixit, & cum meditationibus sacris totam se deuouisset, eius cella sæpius est visa, cum supera contempleretur, ingenti splendore circumfusa.

Sic etiam Florentiæ maximè præstitit sanctissimis virginibus monasterium S. Catharinæ Senensis, in quibus Bartholomæa Martina, Laurentia Lorina, Theodora Landa, atque aliarum nonnullarum, de quarum laudatissimis ac diuinis gestis idem Seraphinus.

Maria Bagnesia virgo Florentina sic à diuino spiritu, dum præcationibus operam daret, interdum corripiebatur, ut quamuis ægrotans langueret in lecto, neque sese posset attollere, tamen protinus sublimis exurgeret, & extra corporis sensus constituta, rectaque, & immobilis diu staret, in intimo obrutu cælestium rerum defixa: singulari omnino patientia, humilitate, & caritate fuit. Multa illius admi-

rabilia,



rabilia, & humanas vires superantia refert in eius vita Alexander Capocchius vir magnæ sanctitatis, obiit illa anno 1577.

Atque hæ sunt virgines ex ordine S. Dominici omnes sanctitatis prorsus admirandæ: vt obseruandum maximè sit, ex Hispania plurimos hoc sæculo viros sanctissimos produisse alumnos S. Francisci Itali, ex Italia verò plurimas extitisse sanctissimas fœminas alumnas S. Dominici Hispani.

Catharina Genuensis nobili Fliscorum gente orta fuit admirandæ sanctimonie, & caritatis, ita vt Deum speciatim rogaret, vt omnes omnibus malis pœnas debitas ipsi attribueret, eosq; à peccatis expiatis in suam gratiam reciperet. Tota semper erat in cœlestium meditatione, sapius ab omni membrorû functione abiungebatur, totaque re-cto in modum supplicis corpore obrigescebat, mente in cœlum subuecta. Fuit incredibili patientia, & humilitate, quadragesimas ferè totas absq; vilo cibo transiebat, obiit anno millesimo decimo quinto.

Felix è Barbarano, quod est agri Romani oppidû, virgo singularis sanctitudinis, humilitatis, & caritatis, tam vehementer ad contemplanda supera interdum ferebatur, vt corpus destituens ab omni sensuum officio, cœlo sese infereret, ac cœli incolis se adiungeret, quin aliquando illud in sublimia rapiebat, & in aère supra terram nulli rei nisi diuino spiritui innixa consistebat, optabat in se deuolui omnia tormenta iniquis debita, vt expiati illi in gratiam diuinam restituerentur, miris modis suum corpus affligebat: tres quadragesimas absque vilo cibo transiebat, agris aliquot mirabiliter reddidit sanitatem, decessit anno millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, vitam ipsius descripsit Bonignorius Cacciaguerra vir fidei spectata, & integritatis summæ.

Margarita Rauennas multo ante istas è vita migravit anno millesimo quingentesimo quinto: cuius gesta nonnulla, quorum nos aliquot hic breuissimè perstringemus, narrat Hieronymus Rubens historię Rauénatis lib. 8. quæ quidem in æta publica referri petiit Fridericus Mantuar Dux, iussuq; Pauli Tertij testes adhibito iuramento rite examinati mirabilia dixerunt. Cùm cæca esset, cæcis restituit oculorum lumen, obsessos à dæmonibus plurimos tantim liberabat, egrotorum similiter multitudinem magnam

protinus

protinus restituit sanitati, in his hydropè affectû solo manuum contactu, pedibus alij contortis ambulanti incessum rectum reddidit: aliorum cogitata intima præsentiebat. Plurima prædixit. Patientia, humilitate, caritate fuit admirabili. Tanto interdum fulgore facies eius resplendebat, vt aduersam colloquentes intueri non possent.

Antonia vidua Romana insigni maximè vitæ candore nostris diebus eluxit. Eam nos sæpius allocuti sumus: & cùm genere ignobili, & illiterata foret, mirum quanta diuinitus inspirata doctrina de rebus cœlestibus sermonem faceret. Vidimus eam sæpius ab omni sensu abstractam, cùm semper ægrota iaceret in lecto in summa egestate, hilatis tamen erat, ne dum patiens, cum lumen oculorû amitteret multos tamen ad se aduenientes, ac prius ignotos mirabiliter agnoscebat. Futura sæpè prædixit, & humanas cogitationes præuidit.

Taresia Hispania virgo admirandæ sanctitatis, incredibili patientia, humilitate, ac prudentia floruit: in precibus sæpè extra omnes sensus rapiebatur, in altumq; aëra toto corpore sustollebatur. Edidit libros doctrinæ cœlestis plenos, quibus edoceamur vias Christianæ diuinæq; vitæ degendæ, sexaginta ac plura monasteria, tum virorum, tum fœminarum fundauit auctoritate, ac fide cœlestium rerum, quas illa patrabat. Eius cadaver incorruptum persistit, & innumera miracula edit. Ratio vitæ, quam suorum monasteriis præscripsit, est supra humanam cõditionem magnæ perfectionis, ac puritatis, quam factis exhibuerunt, & exhibent eius sectatores.

Hæ sunt igitur nostro sæculo virgines ac fœminæ diuinitus concessæ. In quarû considerandis gestis, cœlestibusq; donis concessis per merita Christi in superiorum ætatum sanctos deriuata, & ex istis pro Ecclesia semper intercedentibus in homines nostri æui delapsa, occurrit animo vis multa singularium diuinitissimarumq; rerum.

Primum verò sit illud, quod vix in narrationibus antiquarum viraginum & matronarum legas, tot vno sæculo ex vna prouincia fœminas, tot ac tantis diuinitatem spirantibus donis ornatas extitisse, vt hoc nostro ex Italia sola. Quid igitur illud hæretici sic incusant ad suam, suorumq; omnium ruinam?

Secundum, ex Italia sanè nullo sæculo post ætatem Cõstantinæ prodierunt tot ac tantis cœlestiû gratiarum plenis

nune-

muneribus cumulatæ fœminæ, ut hoc nostro, legantur antiqua, & cum recentibus conferantur, quid itaque latrant impij aduersus Italiæ Catholicam religionem, & Catholicos mores?

Tertium. Similiter haud legas tot vlllo sæculo extitisse fœminas, quæ precibus assiduis enixè ac speciatim contēderent à Deo, ut is reciperet in gratiam diuini amoris immisione flagitiosos quosq; mortales, & ob eam rem supplicia istis debita ipsis irrogaret ad eos expiandos, ut scilicet disciplina pacis esset super ipsas, & ipsarum luore sanaretur illi. Nam quamuis martyres hac esse videantur exemplo Christi mente, quin omnes pij sint aliquo modo ad hoc, vbi Deus exigeret, exsoluendum parati, ut supra signo de caritate est patefactum, longè tamen maioris est caritatis, hoc speciatim, & supplicationibus haud interruptis à Deo precari.

Quartum existit ex his. Aduocentur namq; omnes Borealium regionum Protestantes, omnes Orientis, Græciæ, & quicunque sunt hæretici. Aduocentur quicunque vnquã fuerunt è quauis regione. Quid plura? aduocentur quot fuere ab orbis fabricatione alieni à recta doctrina in cunctis terris, ac fœminam tantæ caritatis producât. Quid fœminam dico? producant virum quantumlibet admirandum. Vide quæso, quàm impari conditione inire certamen cum nebulonibus istis velim. Nobis tot huiusmodi fœminæ fuerunt, vno tantum sæculo, ex vna prouincia, quam volunt isti esse cunctarum perditissimam. Eia igitur, vna è nostris prouincia perditissima iudicio ipsorum opponatur omnibus mundi totius regionibus, vnum sæculum, quod volunt isti dementes omnium flagitiosissimum, tot antè actis sæculis, plures fœminæ è nostris vni ex ipsorum innumera colluie, vnum è nostris infirmiore sexum vtrique ipsorum. Heus hæretici adcurrere: quid statis? proferre vnum huiusmodi. Nullibi reperitur, qui non dico hæc petierit, exceperitve supplicia pro genere humano, sed qui tam egregiam rem fuerit ausus, aut etiam cogitarit. Quid igitur latratis impij? Ah pudeat vos impudentiæ vestræ, & mendacissimæ frontis.

Neq; verò cum dicimus aliquid sæculo nostro maxime diuinum & singulare concessum, quod superioribus sit negatum, idcirco nostrum præponimus superioribus: nam multa præteritis etiam cælitus data sunt, quæ nostro nõ cõtingit.

præte-

præterea verò asserimus, quod à Deo in nos proficitur, per merita Christi deriuari, quæ quidem merita defluunt è sanctis Deo coniunctis, vnisque cum Deo, ac pro Ecclesia militante rogantibus Deum in Ecclesiam militantem, quæ ob id sua cuncta Deo Christoq; per superiores accepta refert, & adscribit. Verùm contendimus simul Ecclesiam nostram esse Ecclesiam Dei, quæ tot maxime diuina & singularia à Christo per sanctos in cælo positos accipiat, veluti è membro in membrum vis suprema capitis debetur: Ecclesiam namque corpori sæpè comparat Paulus. Quod igitur Ecclesia nunc militans maxime sit sancta, nãscitur è sanctitate superiorum seculorum, quasi in sublime consurgat arbor ex inuis radicibus in profundo altissime demersis. Quid autem sit sanctius, id iudicare Dei ipseus est, qui à scriptura sacra vocatur spirituum ponderator. Nos hinc agimus in vniuersum de sanctitate, non diffinientes quæ sit maior. Quamuis rectè decerni possit, opera quædam diuina sanctitatem testificantia esse in aliis quidem maiora, in aliis minora, sicut Christus dixit discipulos suos maiora, quàm fecerit ipse, esse facturos.

Postremò, ut finem faciamus, cum nos vndecim libris, ut apparet, singulas virtutes, siue Theologicas, ut vocant, siue Morales, gratiasque gratuitas enumerauerimus, in singulis adiecimus argumenta petita & desumpta à rebus nostri etiam plerumq; sæculi per nostros gestis: è quibus illustrissimum sit nos esse ex Ecclesia Dei, quando tantum virtutum culmen assequi, vel sola cogitatione, nullis mortalibus esse concessum, idq; vel vno similiter argumento sit clarissimum, quod nulli sic amoris proprii fibras radicibus extricarunt, ut Catholicæ gentes, q; primo cap. lib. 3. aperuimus, atq; ob id nulli potuerunt animis humanis sic inserere virtutes, ut Catholici inseruerunt.

Nos igitur, ut vnà cum Paulo loquamur, accedentes non corporis gressu, sed mētis intima deuotione ad Ston montem, & ciuitatem Dei viuentis Hierusalem cælestē, & multorum millium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in cælis & iudicem omnium Deum, & spiritus iustorum perfectorum, qui quidem surdi non sunt, sed audiunt preces nostras (alioquin quomodo spiritus noster accederet ad eorum spiritum?) & testamenti noui mediatorem Iesum, & sanguinis asperisionem melius loquentem quàm Abel, Deum, Christum

Heb. 12.



que in omnibus respicientes, & ad Deum, Christumque cuncta nostra referentes.

Et alios quidem cæli incolas, ciuesque, & Dei domesticos inuocabimus, tum verò vos sanctissimi, qui sæculo hoc nostro tot ac tanta perpessi euolastis ad Deum respicite nunc Ecclesiæ nauim Petro commissam, quod undique tempestatibus agiteret, quot in illam furia ventorum conspirant. Afferte opem, gratiamque diuinam tum nobis tum verò mortalibus cunctis, vt ad Ecclesiæ, cuius administrandas, & diuinas explicauimus virtutes, conuolent omnes complexum. Videte, quibus Oriens, vnde Christiana religionis lumen effulserat, nunc tenebris inuoluatur, quibus miseris opprimatur. Hem Græcia sapientiæ quondam parens, Imperij summi sedes, vt altissima circumfunditur caligine, vt dirissima seruitute, postquam discessit ab Ecclesia, olim cœperit adstringi, nunc autem penitus conteratur? quomodo sedet quasi vidua domina gentium Regina prouinciarum? euanuit ab illa decor omnis & sublimissimus est ignis in eius ossa. Terendit arcum suum Deus, quasi inimicus firmavit dexteram suam, quasi hostis occidit omne, quod pulchrum visu erat in tabernaculis eius: Non est qui consoletur ipsam ex omnibus caris eius, omnes amici spreuerunt eam, non despectam tamen ab Ecclesia matre, quæ toties eam tutata est atque adhuc tutatur sola aduersus inimicos eius. In suam domum vocat illam, domum luminis, domum sapientiæ, & omnium honorum. Si ignoras te, ô pulcherima nationum, abi post vestigia gregum tuorum, & pasce illos iuxta tabernacula pastoris illius, cui dicit adhuc Christus, Pasce oves meas. Viden' vt ille brachio suo congreget agnos, in sinu tollat, ac fœtos Romæ, & vbiunque potest, ille gestet? Meministi, quoties aduersus lupum, qui nunc te tuosque dilaniat, deuorat, cum maximis suorum copiis, vt te ab amicis tuis desertam defenderet, adcurreret, aduolarit? Reuerrere in te tandem, reuerrere, & exëplo filij prodigi, vide quot in domo matris tuæ abundant, tu autem fame peris. Pretendite, ô beatæ mentes, quæ in cælo degitis, pereuntibus lumen, conciliate illis gratiam diuinam, robur caeleste inspirete, miseremini errantium, miseremini pereuntium.

Sed quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, vt lugeam tot Ecclesiæ quondam filios, quos impetus Aquilonis prostrauit, & allisit ad terram?

quos

quos caligo impietatis circumdedit, tortuosus serpens ipsis inuoluit, asilatu pestilentis veneni interfecit? Euerfa sunt templa, diruta sunt monasteria, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum, qui nutriebantur in croceis maximarum caelestiumque virtutum odoribus, amplexati sunt stercorea libidinum, luxus, & ebrietatis, candidiores erant olim Nazarei eius nuce, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores, nunc expulsi omnes, successere in multis locis temulentia, luxurie, intemperantia, stoliditas. Vsq; quò dissolueris delicis filia Septentrionis vaga, & modò huius hæresis turbine circumfereris, modò illius vortice violenta absorberis? Respice meliorem tui partem, vt adhuc stet, & ante religionis, virtutumque splendore non intermortuo cœruset. Recordare maiorum tuorum, qui te euertere ad omnem quamcunque habes humanitatis: nobilitatis, magnificentia, & litteraturæ laudem. Nullæ olim inter tuos literæ erant, nullæ vrbes, & ædificia, nulla familiarum dignitas, nulla cum ceteris gentibus societatis humanæ tuta commercia. Horrebant omnia syluis, squallebant incultæ regionis, ferro & prædationibus omnia miscebantur præstæ nobilitatis cognitio nulla. Bonifacius Anglus à Gregorio Secundo missus, Cyrillus, ac Methodius à Nicolao Primo, omnium quæcunque in te elucet, bonorum fundamenta iecere, horum deinde alumni exornarunt omnia tua, finitimæque regiones excoluerunt, ac nobilitarunt. Nunquid in antiquam barbariem feritatemque relabi velles? Astidis tot bona, ac tanta, tot ac tantis nostrorum laboribus tibi parata, quorum nihil antea potiebaris? Respice infelix ad perram vnde excisa es, & ad cauernam lacus, vnde præcisa olim fuisti à successoribus Petri, ad quem dictum fuit, *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, procuratum est continenter, vt in hanc speciem conformareris: ab eius alumni aquam baptismi, quo sordes antiquas abluisti, acceperas, & nunc quid tibi cum fluuiis Ægypti, vt bibas aquam turbidam? Audistin' in quos scelerum gradus abominandos præceps sis deuoluta? An etiam vis eò deturbari, quò miserima Græcia?

Vos igitur femina, virginisque sanctissimæ, vos viri, martyresque diuini, & qui nostro sæculo, & qui superioribus ex Ecclesia efforuitis, & eluxistis, haustâ à Deo gratiæ caelestis vitæ mortuis istis insperare, excitare altissimo

veterno oppressos, ac stupentes, imittite robur languentibus, firmate debiliū gressus, discutite tenebras circumfusas, dissipate caliginem, lumen oculis cæcitate percussis restituite, acies illorum corroborate, illuminamini his qui in tenebris & umbra mortis sedent.


Nobis autem tantum diuini auxiliij per merita Christi largire impetrare, vt virtutum cælestium semitis nobilissimis insistentes ascendamus ad montem Domini, euntes è virtute in virtutem, ad montem inquam Domini positum in vertice montium: neque itineris aut asperitate, aut longitudine defatigemur, sed Christi, sanctorumque hominum, quorum gesta miranda retulimus, imitatores effecti haud horreamus omnia dura subire, occurrere omnibus periculis, exantlare omnes labores, quin cupiamus vnà cum Paulo, vehementissimisq; precibus ob ardorem diuini amoris vnà cum virginibus memoratis efflagitemus à Deo esse anathemata pro salute ac beatitudine cunctorum mortalium vel flagitiosissimorum, præcipuè verò, si quidem Deo bene placeat, Protestantium, multorumque Græcorum, & Orientalium, cui cum sint hæretici, volunt haberi tamen Christiani, & aliquem Christo tribuunt honorem: exhibeamusque ob id, & offeramus corpora nostra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem

in odorem suauitatis. Cui laus, honor, & gloria in sæcula sæculorum,  
Amen.

FINIS TOMI PRIMI.

INDEX

INDEX  
SENTENTIARVM  
SACRÆ SCRIPTURÆ  
IN HOC PRIMO TOMO DE  
Signis Ecclesiæ expositarum.  
GENESIS.

	REAVIT Deus calum & terram: &c. & spiritus Domini ferebatur super aquas.	67	Cap. I.
	3. Inimicitias ponam inter te, & mulierem.	131	
	3. Eritis sicut Dij scientes bonum ac malum.	86	
	3. In labore vultus tui resceris pane tuo, donec reuertaris in terram, &c.	830	
	10. Dispersit eos Dominus super faciem cunctarum regionum.	1036	
	11. Deus eduxit eos de Vr Chaldaeorum.	ibid.	
	28. Quam terribilis est locus iste: non est hic aliud nisi domus Dei, &c.	114	
	31. Ad tuos ire cupiebam, & desiderio erat tibi domus patris tuus: cur furatus es Deos meos?	1038	
	49. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, &c.	351	

EXODI.

Cap. 32.	Hi sunt Dij tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti.	1042
----------	-----------------------------------------------------------	------

NVMERI.

Cap. 24.	Orietur stella ex Iacob, & consurget virga de Israël, &c.	679
----------	-----------------------------------------------------------	-----

DEUTERONOMII.

Cap. 6.	Non plantabis lucum, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui.	16
32.	Leuabo ad calum manum meam, & dicam: vivo ego in aternum.	131

IUDICVM.

Cap. 6.	Si ros in solo vellere fuerit.	66
---------	--------------------------------	----

REGVM I.

Cap. 15	Melior est obedientia, quàm victima.	751
---------	--------------------------------------	-----

IUDITH.

Cap. 3.	Sciat omnis gēs, quoniā Nabuchodonosor De <sup>9</sup> terræ est.	67
---------	-------------------------------------------------------------------	----

Aaa 3

PSAL.



## P S A L M O R V M.

Cap. 2. <i>Asiterunt Reges terra, &amp; principes conuenerunt in vinum.</i>	261
2. <i>Postula à me, &amp; dabo tibi gentes, &amp; hereditatē tuā, &amp;c.</i>	255
2. <i>Ego autem constitutus sum Rex ab eo super montem sanctum eius.</i>	340
19. <i>Hi in curribus &amp; hi in equis, non autem in nomine Dei nostri inuocabimus.</i>	975
20. <i>Inuocatur manus tua omnibus inimicis tuis, &amp;c.</i>	340
27. <i>Da illis secundum opera eorum, &amp; secundum nequitiam ad inuentionum ipsorum.</i>	994
28. <i>Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit, Dominus super aquas multas.</i>	57
44. <i>Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram.</i>	352
44. <i>Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime.</i>	6. 4
44. <i>Dilexisti iustitiam, &amp; odisti iniquitatem, &amp;c.</i>	111
44. <i>Memores erunt nominis tui Domine, in omni generatione &amp; generationem.</i>	204
47. <i>Vt audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum, in ciuitate Dei nostri.</i>	ibid.
47. <i>Fundatur exultatione vniversa terra mons Sion, latera Aquilonis ciuitatis Regis magni.</i>	151
50. <i>Asperges me Domine byssopo, &amp; mundabor.</i>	59
72. <i>Iudicabit pauperes populi, &amp; saluos faciet filios pauperum.</i>	994
74. <i>Nos autem populus tuus, &amp; oues pascuæ tuæ conuitemur tibi in seculum, &amp;c.</i>	205
80. <i>Linguam quam non nouerat audiuit.</i>	98
81. <i>Ego dixi, Dii estis, &amp; filij excelsi omnes.</i>	ibid.
83. <i>Ibunt de virtute in virtutem: videbitur Deus Deorum in Sion.</i>	543
88. <i>Et ponam in seculum seculi semen eius, &amp;c.</i>	205
88. <i>Visitabo in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis.</i>	492
92. <i>Domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierum.</i>	476
97. <i>Cum iratus fueris, misericordiae recordaberis.</i>	492
104. <i>Induantur, qui detrahunt mihi, pudore, &amp; operiantur diploide confusione sua.</i>	994
108. <i>Et intravit sicut aqua in interiora eius.</i>	118
118. <i>Redime me à calumnijs, &amp; custodiam mandata tua.</i>	994
118. <i>Seruus tuus exercebatur in iustificationibus tuis.</i>	543

32. <i>Ecce quam bonum, &amp; quam iucundum habitare fratres in unum.</i>	111
136. <i>Obluioni detur dextera mea, si non proposuero Hierusalem in principio latitæ meæ.</i>	492
144. <i>Confiteantur tibi omnia opera tua, &amp; sancti tui benedicant tibi.</i>	864

## E C C L E S I A S T E S.

Cap. 9. <i>Omni tempore sint vestimenta tua candida.</i>	119
----------------------------------------------------------	-----

## C A N T I C O R V M.

Cap. 1. <i>Osculetur me osculo oris sui.</i>	110
1. <i>Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi.</i>	113. 123
2. <i>En ipse stat post parietem nostrum prospiciens per fenestras.</i>	90
4. <i>Surge Aquilo, &amp; Veni Auster, perfla hortum meum, &amp; fluent aromata illius.</i>	271
6. <i>Qua est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, &amp;c.</i>	1

## S A P I E N T I A E.

Cap. 2. <i>Fulgebunt iusti, &amp; tanquam scintilla in arundinato discurrant.</i>	684
7. <i>Deus dedit mihi horum, quæ sunt, scientiam veram, &amp;c.</i>	454

## E C C L E S I A S T I C I.

Cap. 7. <i>Ne dicas, quid putas causa est, quod priora tempora meliora fuerunt?</i>	1063
17. <i>Deus creauit de terra hominem, &amp; secundum imaginem suam fecit illum, &amp;c.</i>	11

## I S A I A E.

Cap. 1. <i>Lauamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum.</i>	35
1. <i>Quò mihi multitudinem victimarum vestrarum? plenus sum, &amp;c.</i>	58
2. <i>Repleta est terra eius idolis, opus manuum suarum adorerunt.</i>	974
2. <i>Erit in nouissimis diebus preparatus mons Domini in vertice montium, &amp;c.</i>	231
3. <i>Ecce enim dominator Dominus exercituum auferet à Iuda validum &amp; fortem, &amp;c.</i>	975
5. <i>Et nubibus mandabo, ne pluant super eam.</i>	66
7. <i>Ecce virgo concipiet, &amp; pariet filium, &amp; vocabis nomen eius Emanuel.</i>	679
9. <i>Multiplicabitur eius imperium, &amp; pacis non erit finis.</i>	262.
205	
9. <i>In ira Domini exercituum conturbata est terra, &amp; erit populus quasi esca ignis, &amp;c.</i>	961

11. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabit: vitulus & leo & onis simul morabuntur, &c. 308
12. Hauretis aquas in gaudiis de fontibus Saluatoris, & accietis in illa die, confitemini Domino, &c. 99
14. In calum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum. 1039
19. Cum venerit Sion redemptor, & is qui auertet impietatem à Iacob, hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus, spiritus meus qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo non recedent de ore tuo, &c. 171
19. Sed miscuit in eis (Deus providentia sua permissu) spiritum vertiginis. 106
26. Urbs fortitudinis nostræ Sion, Saluator ponetur in ea, murus & antemurale. 340
26. Aperite portas, & ingrediatur gens iusta custodiens veritatem. 731
28. Et faciet Dominus in monte Sion conuiuium omnibus gentibus. 112
33. Respice Sion civitatem solemnitatis nostræ: oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam. 104
35. Latabitur deserta & inuisa, & exaltabit fortitudo & florebit quasi lilium, &c. 239
41. Ego Dominus exaudiam eos, Deus Israël non derelinquam eos. 58
41. Annunciate quæ ventura sunt, & scimus quia Diæ estis vos. 408
42. Lignum fumigans non extinguet, neque calamum quassatum conteret. 293
42. Dominus sicut fortis egredietur, sicut vir praliator suscitabit Zelum. 430
43. Noli timere, quia ego tecum sum: ab Oriente adducam semen tuum, & ab Occidente congregabo te: dicam Aquiloni, da: & Austro, noli prohibere, &c. 268
43. Noli timere, quia redemi te, & vocavi te nomine tuo, meus es tu: cum transferis per aquas, tecum ero, &c. 492
43. Glorificabit me bestia agri, dracones, & strutiones. 310
44. Ego primus, & ego nouissimus, & absque me non est Deus. 408
49. In umbra manus suæ protexit me, & posuit me sicut sagittam electam. 131
49. Deserta tua, & solitudines tuæ, & terra ruinae tuæ nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur qui ab-

jorbebant

- jorbebant te, &c. 263
47. Ponam omnes montes meos in viam, & semitæ meæ exaltabuntur. 269
50. Quis hic est liber repudiij matris vestræ? 350
54. Laudate steriles quæ non paritis decanta laudem, & hinni quæ non paribatur: quoniam multi filij desertæ magis quàm civis, quæ habet virum. 12. 263
54. Dilata locum tentorij tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, &c. 231. 269. 309
54. Abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna miseratus sum tui. 204. & seq.
55. Non dicat eunuchus, ego lignum aridum: quia hæc dicit Dominus eunuchis, qui custodierint sabbatha mea, &c. 888
57. Sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. 16
57. Cor impij, quasi mare feruens, quod quiescere non potest. 1028
60. Pro eo quod fuisti derelicta, & odio habita, & non erat qui pro te transiret, ponam te in superbiam sæculorum, gaudium in generatione & generationem, &c. 257
60. In indignatione mea percussi te, & in reconciliatione mea miseratus sum tui. 264
61. Lupus, & agnus pascentur simul: leo & bos comedent paleas, &c. 310
62. Vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominavit. 220
65. Interficiet te Dominus Deus, & seruos suos vocabit nomine alio. 220
94. Nunquid potest mulier obliuisci infantem suum, vt non misereatur puero vteri sui? &c. 492
- vt. Nunquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam, dicit Dominus. 22. 100

## HIEREMIE.

Cap. 31. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in corde eorum scribam eam, & ero eis in Deum, & ipsi mihi in populum. 97

## BARUCH.

Cap. 9. Mulieres autem circumdate fimbriis in vijs sedent, succedentes ossa oliuarum, &c. 141

## EZECHIELIS.

Cap. 9. Signa Thau super frontes virorum gementium. 60

36. Effundam super vos aquam mundam & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, &c. 39. 96

40. Facta est super me manus Domini, & adduxit me illuc, in visionibus Dei adduxit me in terram Israël, &c. 270



DANIELIS.

- Cap. 6. Potestas eius, potestas aeterna, quae non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. 201  
 7. Et putabit quod possit mutare tempora & leges. 1033

MICHÆÆ.

- Cap. 4. Regnabit Dominus super eos in monte Sion, ex hoc nunc & usque in aeternum. 200  
 ult. Projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. 31

ZACHARIÆ.

- Cap. 12. Et omnes gentes ab anno in annum ascendant ad urbem Hierusalem ad Ecclesiam. 264  
 12. Et effundam super domum David, & super habitatores Hierusalem spiritum gratiae & precum. 723  
 13. Erit fons patens domui David in ablutionem peccatoris, ac mensurabitur. 48. 59

MALACHIÆ.

- Cap. 1. Abortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur, &c. 729

MATTHÆI.

- Cap. 3. Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam: qui autem post me venturus est, &c. ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne. 59  
 5. Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam Scribarum & Phariseorum, non intrabit in regnum caelorum. 47  
 5. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum caelorum. 914  
 6. Orantes autem nolite multum loqui, sicut et ibnei faciunt. 727  
 7. Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo daemones eiecimus? 41  
 8. Non inueni tantam fidem in Israël. 640  
 11. Confiteor tibi pater Domine caeli & terra, quia abscondisti haec à sapientibus, &c. 171  
 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. 500  
 15. O mulier, magna est fides tua. 445  
 16. Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelabit tibi, sed pater meus caelestis, &c. 224  
 19. Si vis ad vitam ingredi, serua mandata. 42  
 22. Illi autem neglexerunt, & abierunt, alii in villam suam, &c. 273  
 28. Vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum. 334

ult. Data est mihi omnis potestas in caelo, & in terra: nunc ergo docete omnes gentes, &c. 202. 206

MARCI.

Cap. 1. Venit Iesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est. 69  
 LVCÆ.

- Cap. 1. Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, seruiamini illi. 476  
 3. Tu es filius meus dilectus, in te mihi, &c. 42  
 3. Ut putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Matath, &c. 726  
 10. Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, spernit me. 355  
 10. In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes quae apud illos sunt. 80:  
 14. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, & da pauperibus. 912  
 17. Adauge nobis fidem. 447  
 18. Oportet semper orare, & nunquam deficere. 723  
 22. Simon, ecce Satanas expetuit vos ut cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te ut non deficiat fides tua. 225  
 22. Quando vos nassi sine saculo, & pera, & calceamentis, nunquid aliquid defuit vobis? 801. 802

IOANNIS.

- Cap. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. 27  
 1. Quia vidi Spiritum descendantem quasi columbam de caelo, &c. 69  
 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. 54  
 10. Si mihi non vultis credere operibus credite. 202  
 14. Ego sum via, veritas & vita. 27  
 14. Qui habet mandata mea, & seruat ea, ille est, qui diligit me. 41  
 15. Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent. 20:  
 16. Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. 353  
 16. Adhuc habeo multa vobis dicere, quae non potestis portare modo. 19:  
 17. Clarifica me pater apud te ipsum claritate, quam habui priusquam mundus esset, apud te. 14  
 17. Sanctifica eos in veritate, sermo tuus veritas est. 353. 579  
 17. Claritatem quam dedisti mihi, dedi eis. 982

17. Non pro eis rogo tantum, sed pro eis qui creaturi sunt per  
verbum eorum in me, &c. 163

A C T O R V M.

Cap. 9. Saulus autem adhuc spirans minarum, & cadis in disci-  
pulos Domini, &c. 70

10. Nunquid prohiberi potest, ne baptizentur hi, qui spiritum  
sanctum acceperunt, sicut & nos. 71

15. Viri fratres vos scitis quoniam ab antiquis diebus Deus in vo-  
bis elegit per os meum audire Gentes verbum Evangelij, & cre-  
dere. 223

15. Visum est Spiritui sancto, & nobis. 353

E P I S T. A D R O M.

Cap. 1. Primum quidem gratias ago Deo meo pro omnibus vo-  
bis: quia fides vestra nunciatur in universo mundo. 223

1. Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratia  
spiritualis, &c. 227

4. Inuenio igitur legem volenti mihi facere bonum, quoniam ma-  
lum adiacet. 133

7. Ut sit pater omnium credentium. 400

5. Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, pro-  
batio spem, &c. 401

6. Consepulti enim sumus cum illo in mortem per baptismum. 82. 83

6. Hoc scientes, quia veteris homo noster simul crucifixus est, ut  
destruatur corpus peccati, &c. 134

6. Sed neque exhibeat membra vestra arma iniquitatis pec-  
cato: sed exhibere vos Deo, &c. 133

7. Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. 33

7. Occasione autem accepta peccatum per mandatum operatum  
est in me omnem concupiscentiam. 18

8. Quis enim spiritu Dei aguntur: hi sunt filij Dei: non enim  
accepimus spiritum seruitutis iterum in timore, &c. 99

8. Omnis creatura ingemiscit, & parturit, revelationem filiorum  
Dei expectans. 13

8. Prudentia spiritus vita, & pax sapientia carnis inimica est  
Deo. 427

8. Si spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. 134

8. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque Ange-  
li, &c. poterit nos separare a caritate Dei, quae est in Christo Iesu  
Domino nostro. 648

10. Quomodo credent ei, quem non audierunt, &c. 166

11. Non

11. Non repulit deos plebem suam, quam praesoluit. 213

12. Dico enim per gratiam, quae data est mihi, omnibus qui sunt  
inter vos non plus sapere, quam oportet sapere, &c. 433

12. Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeat is  
corpora vestra hostiam viuentem, &c. 343

15. Certus sum fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam &  
ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia. 454

15. Debemus autem nos firmiores imbecillitates aliorum susti-  
nere. 808

17. Deus autem conterat Satanam sub pedibus vestris veloci-  
ter, &c. 811

A D C O R I N T H. I.

Cap. 1. Nunquid diuisus est Christus? 182

1. Perdam sapientiam sapientum, & prudentiam prudentium re-  
probabo. 428

3. Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnali-  
bus, &c. 83

4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores  
mysteriorum Dei. 51

7. Si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat in Domi-  
no. 394

8. Qui se existimat scire aliquid, nondum cognouit quemadmo-  
dum oporteat eum scire. 138

9. Quis militat suis stipendijs vnquam? quis plantat vineam, &  
de fructu eius non edit? 800

10. Vnum corpus sumus, quia de vno pane participamus. 50

12. Omnes nos in vno spiritu in vnum corpus baptizati sumus.  
ibid.

12. Quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apo-  
stolos, &c. 371

12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem, alij  
quidem per spiritum, &c. 417

13. Enimvero, cum paruulus essem, loquebar ut paruulus, sapie-  
bam ut paruulus, &c. 105

13. Maior autem horum est caritas. 502

15. Factus est primus homo Adam in animam viuentem nouis-  
simus autem in spiritum viuificantem. 20. 26

A D C O R I N T H. I I.

Cap. 1. Qui autem confirmat vos in Christo, & qui vnxit nos  
Deus, qui & signauit nos, &c. 104

2. Diuites facti estis in illo in omni verbo, & in omni scientia.  
454

3. Nos



3. Nos vero omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes in eandem imaginem transformamur à claritate in claritate. 27.  
90.103
3. Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderent filij Israël in faciem eius. 37
3. Epistola nostra vos estis. 96
3. Deus ministros nos fecit noui testamenti, non littera, sed spiritu, &c. 100
4. Licet is qui foris est noster homo corrumpatur: tamen is qui intus est, renouatur de die in diem. 90
4. Et si compatimur, conglorificabimur semper mortificationem Iesu in corpore nostro circumferentes. 134
4. Sermo meus, & prædicatio mea non fuit in persuasibilibus humana sapientia verbis, sed in ostensione spiritus, & virtutis. 47
5. Scimus quomā, si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum nõ manufactam, æternam in cælis. 93
6. In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros in multa patientia. 543
10. Nam arma militia nostræ non carnalia sunt, sed potētia Deo ad destructionem munitiorum, &c. 206
11. Ministri Christi sunt, & ego (ut minus sapiens dico) plus ego. 829

## AD GALATAS.

- Cap. 2. Nos autem non sumus ancille filij, sed libera. 99
3. Sic stulti estis, ut cum spiritu cæperitis, nunc carne consumimini? 37
3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. 83
3. Vivo iam non ego, viuit verò in me Christus. 91
3. O insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati? 136
4. Illa autem, quæ sursum est, Hierusalem, libera est, quæ est mater nostra, &c. 23
4. Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur in vobis Christus. 29
4. Synagoga in seruitutem generat. 98
5. Nā qui Christi sunt, carnē suā crucifixerunt cum vitijs. 134
5. Manifesta sunt opera carnis: quæ sunt fornicatio, immunditia, &c. 135
6. Bonum autem facientes, non deficiamus omni tempore, &c. 543
- ult. Quicumque hanc regulam secuti fuerint, pax super illos. 166

AD

## AD EPHESIOS.

- Cap. 2. Dei sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, ut in illis ambulemus. 41
2. Deus autem qui diues est in misericordia propter nimiam caritatem suam, quæ dilexit nos, conuiuificauit nos in Christo, &c. 100.101
2. Iam non estis hospites, & aduena, sed estis ciues sanctorum, &c. 102
3. Omnes vos filij lucis estis, & filij diei. 88
3. Deus det vobis secundum diuitias gloriae suæ virtutem corroborari per spiritum eius in interiori homine. 88
4. Deponite secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris: renouamini autem spiritu, &c. 89
4. Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. 97
4. Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. 105
4. Unus Dominus, vna fides, vnum baptisma, vnus Deus & pater omnium. 123
4. Ipse dedit quosdam quidem Apostolos quosdam autem Prophetas &c. 371
4. Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo. 757
5. Nemo vos seducat in ambiguis verbis, &c. 308
6. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere, & in omnibus perfecte stare, &c. 133.543

## AD PHILIPPENSES.

- Cap. 2. Exinanauit semetipsum, formā serui accipiens, &c. 1023
3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. 92
3. Si quid aliter sapitis, & hoc Deus vobis reuelabit: verū tamen ad quod peruenimus, ut idē sapiamus, in eadem permaneamus regula. 166

## AD COLOSSENSIS.

- Cap. 1. Ipse est caput corporis Ecclesie, qui est in principium primogenitus ex mortuis, &c. 21
1. Deus dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: qui eripuit nos de potestate tenebrarum, &c. 125

2. INEPTO

- 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, &c. qua sunt umbra futurorum. 30
- 2. Circūcisi estis circumcissione nō manu facta in exspoliatione corporis carnis, sed in circumcissione Christi, &c. 37. 65
- 2. Delens quod aduersus nos erat chirographū decreti, &c. 90
- 3. Nolite mentiri inuicem, exspoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum eum, &c. 82
- 3. Induite vos ergo sicut electi Dei sancti, & dilecti, viscera misericordiae, &c. 90
- 3. Ibi nō est Gentilis & Iudaeus, circumciso & praeputiū, &c. sed omnia & in omnibus Christus. 92
- 4. Ambulate in sapientia. 433

A D T H E S S A L O N . I .

- Cap. 2. Cum possemus oneri esse, ut Christi Apostoli. 800
- 4. Caritatem fraternitatis inuicem diligentes, &c. 765
- 4. De caritate autem fraternitatis non necesse habui scribere vobis: ipsi enim vos à Deo didicistis, ut diligatis inuicem. ibid.

A D T H E S S A L O N . I I .

- Cap. 5. Sine intermissione orate. 725

A D T I M O T H E V M . I .

- Cap. 1. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere. 402
- 5. Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. 802

A D T I M O T H E V M . I I .

- Cap. 2. Laborantem agricolam, oportet primum de fructibus percipere, &c. 801
- 2. In magna autem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea, & fictilia. 546
- 3. Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. 546
- 4. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam aeternam. 544

A D T I T V M .

- Cap. 1. Cretenses semper mendaces. 1003
- 2. Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus erudiens nos, &c. 864

AD

A D H E B R A E O S .

- Cap. 1. Quem Deus constituit heredem vniuersorum, per quem fecit & saecula qui cum sit splendor gloriae, &c. 21
- 9. Iuxta quam munera & hostia offeruntur, qua non possunt iuxta conscientiam perfectam facere seruientem tantummodo in cibis, &c. 37.
- 9. Ut accedamus cum verò corde in plenitudine fidei aspersi corda à conscientia mala. 116
- 10. Rememoramini pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinistis passionum. 82
- 10. Umbra habens lex futurorum, non ipsam imaginem rerum, &c. 82

E P I S T . I A C O B I .

- Cap. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum, &c. 88

E P I S T . P E T R I I .

- Cap. 2. Sicut modò geniti infantes, rationabiles sine dolo, lac concupiscite, ut in eo crescat in salutem. 86
- 2. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, &c. 135
- 2. Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs, &c. 243
- 2. Omnes honorate, fraternitatem diligite, &c. 765
- 2. Ministrare in pietate amoris fraternitatem, in amore autem fraternitatis caritatem. ibid.
- 3. In diebus Noë, cum fabricaretur Arca: in qua pauci, id est octo animae saluae factae sunt per aquam, &c. 65
- 3. Non sit extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed qui absconditus est homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, &c. 88. 99
- 3. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem: tunc fiet sermo qui scriptus est, Absorpta est mors in victoria, ubi est mors victoria tua? 93
- 4. Christo igitur passo in carne, &c. 1023

E P I S T . P E T R I I I .

- Cap. 2. Dominationem contemnunt, audaces sibi placentes sectas non metuunt introducere, blasphemantes. 157

j. Pars.

Bbb

2. Facta



2. Facta sunt eis posteriora deteriora prioribus, melius enim erat illis non cognoscere viam iustitiæ, &c. 987

## EPIST. IOANNIS I.

Cap. 2. Et unctioem, quam accepistis ab eo maneat in vobis, & non necesse habetis ut aliquis doceat vos: sed sicut unctio eius docet vos de omnibus, &c. 105

3. Tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis. 501

## EPIST. IOANNIS II.

Cap. 4. Pater quod dedit mihi, maius omnibus est. 1070

## A P O C A L Y P S I S.

Cap. 19. Testimonium Iesu est spiritus prophetiæ. 408



# IN TOMVM PRIMVM DE SIGNIS ECCLESIAE.

A

Aron Hebræe mons, quid mysticè. 112

Aaronis electio florète virga cõprobara. 158

Aaronis Persarum Regis concessione sacra Hierosolymorum loca ad nos delata. 228

Abrahæ spes cur maximè cõmendatur. 400. & 408

Absolutionis sacramentalis impedimenta. 766. 767

Abstinencia incredibilis quorundam Catholicorum. 871

Acacius Patriarcha Constantinopol. à Felice Papa excommunicatus. 327

Academia à quibus primùm denominata. 148

Achor & Accaron muscarum Deus à quibus cultus. 144

Adad Azumitensium Rex quo pacto ad Christum perductus. 253

Adalberti Episcopi insignie miraculum, dum celebrat. 294

Adalberti fratres quinque vbi ob Christi fidem occisi. 286

Adalbertus quibus in locis Christi cultum propagavit. 241. 519. 520

Adalbertus vbi cum multis ob fidei prædicationem occisus. 240

Adam, & Eva, quales à Deo creati. 10

quibus præcipuè bonis ornati. II

eorumdem dignitas, scientia, &

& potestas in statu innocentia. II. 15

quid de illis Deus disposuisset, si non peccassent. 7

quod præceptum illis datum, & quare. 15

quis eorum casus quibusque malis se posteròsque subiecerint. 16. 33. 84

Adam cur à Dei conspectu se abscondit. 82

Adam quo ordine reficiendus. ibid.

Adam secundus ad reparandũ genus humanum missus. 20

Adami imago qualiter per peccatum deformata. 19

quam mirabiliter per Christum restituta. 19. 20

Adami somnus quid mysticè significat. 24. 33

post Adami casum cur non nisi per Christum genus humanum reparari poterat. 37

Adami, & Megentij dialogus. 220

Adami deiectio & reparatio ut sibi respondeant. 83. 84

Adamum novũ, novamque Evam ad reparandum genus humanum Deus formare constituit. 19

Adamitarum hæresis. 923

Adelheida Regina quot modis ab Henrico coniuge afflictata. 929

Adama tenebrarum Rex à quibus cultus. 139

Adoratio sanctorum maiorumque præcis usitata. 908

Adrianus secundus, Photio spoliato. B b b 2 liato

liato, Ignatium Constantinopolitanae sedi restituit.	332	launicis.	637	
adrianus Quartus quot modis Grecos ad Ecclesiam reuocare conatus.	335	aethiopiae admiranda templa.	865	
Aedificia olim mira ad Romanorum luxum.	855	Afri ultra omnes Occidentales à Barbaris percussi, cur.	601	
eorundem collatio cum nostris quae sacra sunt.	861	afrorum saeuitia in Christianos.	277	
agidius Card. à Ioanne Pontobidem in Poloniam missus.	239	afrorum impiæ superstitiones.	1062	
egypti fons, in quo Christus sepius lotus, miræ virtutis.	78	africa quando ab Arabibus occupata.	564	
egyptiaci imperij antiquitas.	1040	& per quos ab iisdem recepta ibid.	564	
egyptij cur omnium pastores detestati.	ibid.	africa per quos Euangelij lumine illustrata.	252. & seq.	
egyptij Hebraeos abominati.	ibid.	africa quot modis Christianos afflictarit.	278. 385	
egyptij à Iosepho docti.	1041	africa variis hæresibus infecta, à Vandalis occupatur.	385. 981	
egyptij viperas diuersas asseruare soliti.	190	africa per quos à Vandalis recepta.	981	
egyptiorum Regum successio & status.	745	africa Monhelitarum hæresi astuas, à Sarragenis plus vastatur.	38. 388	
egyptiorum superstitiones quando Romæ exterminatae.	1033	africae status cum à Barbaris exagitata.	277. & seq.	
egyptiacarum superstitionum diuersi gradus.		Agapitus Papa Constantinopolim adiens Anthimum deponit.	229	
Primo dum Apim pro Deo colunt.	1041	agarenorum conuersio ad fidem.	245	
Secundo Apim in vitulum conuersum credendo adorantes.	ibid.	agatho Papa miræ sanctitatis.	666	
Tertio animalia Diis adnumerando.	144. 610	agri Italiae quando Romanis militibus distributi.	624	
Quarto pudenda membra.	142	agrippini prædecessoris Cypriani error circa baptismum hereticorum.	218	
1042 (1043)		Alami, & Abasgi quando ad Christum conuersi.	243	
postremo viuentes adhuc Reges. aër in daemonum potestate.	133	albigensium hæresis, & turpitudine.	922	
etatum quatuor fabula vnde deducta.	1026	albigensium hæresis quando extincta.	701	
æternitatem cur omnia appetant.	13	alaricus Rex Arianus fœdere violato Romam inuadit.	787. eiusdem cum Honorio Imp. pax, perfidia, ac mors.	ibid.
æterni, & perpetui vt differant.	214	alberti Brâdeburgici lapsus, quantum		
ætij sub Theodosio iuniore memorabiles victoria in campis Cata-				

tum Imperatoriae potestati detraxerit.	1000	alexij nepotis Imp. flagitia.	942	
albertus Magnus Deiparæ dono docile ingenium nactus.	718	alexius Anglus, & nepos à quibus interempti.	964	
alemanni à quo Christi cultus edocti.	259. 265	alfonsus Quintus Lusitaniae Rex Africani nomen sortitus.	255	
alexander Magnus Germanos attingere non ausus.	589	Alfonfus Caltrius à Mahometanis trucidatus.	496. eius corpus quibus miraculis insignitum.	ibid.
alexandri Magni successores quibus regionibus imperarint.	559	Alfonfi Alburquecij bellica gesta.	634	
alexandri Magni mors.	747	alfonsi Vndecimi memorabilis victoria de Mahometanis.	638	
alexander Tertius Ioannem Card. Constantinopolim mittit.	333	algebra Arithmeticae pars an ab Arabibus profecta.	657. à quo aucta & perfecta.	ibid.
alexander Sextus prædicatores in Indiam mittit.	541	allia, cæpæ, & similia à quibus culta.	144. 610	
alexandro Sexto quæ crimina obiecta.	530	altaribus cur Sanctorum reliquiae inclusæ.	695	
alexandri Sexti donatio Indiarum Hispanis, ac Lusitanis vt proficua.	824	aloyij Bertrandi mira sanctitas, & obitus.	410. idem internarum cogitationum cognitor.	ibid.
alexander Mammeæ Imp. laudatus.	145. 957	aloyus Mustus primus Africanorum regionum explorator.	632	
alexandri primi Graecorum Regis luxus, & flagitia.	866	Amalfitani quæ olim pia loca Hierosolymis fundarint.	218	
alexandri Capocchij Ord. Præd. admiranda sanctitas.	410. 1062	amazonum narrationes fabulosæ.	624. 640	
alexandria Metropolis à Petro constituta.	253	ambiani à quibus ad Christi fidem traducti.	235	
alexandrina sedes à Marco Petri discipulo erecta.	233. 252	ambrosij increpatione Theodosius Imperator ad poenitentiam adductus.	902	
alexandrina Ecclesia quando ab Arianis occupata.	253	ambrosij Senensis mira sanctitas, & obitus.	482	
alexandrino Episcopo qui olim subiecti.	232	Americæ in Occidente à quo inuentæ, & denominatæ.	249	
alexius Imp. magnis honoribus Latinos persecutus.	191. idem ob Catholicam fidem à Grecis occisus.	508		
alexij Angeli Imp. hæretici luxus & facinora.	927. 942. eiusdem improbitate Romana Resp. ferè extincta.	ibid.		



amicitia Catholicorum summa pa-  
ter primo. 764. 774  
à lege innocentiae, qua malum  
non procurare modò, sed nec  
velle alicui licet. 784  
à reciprocis salutationibus. 765  
à necessaria mutua delictorum  
condonatione. 794  
ex Catholicæ fidei unitate. ibid.  
è tot religiosorum cœnibus in  
communi degentibus. 768  
à communicatione bonorum, ac  
dignitatum Ecclesiasticarum.  
768. 769  
à Pontificatu in communi, ad  
quem quilibet eligi potest. 769  
Quia Papa omnium maximè a-  
micitiæ iura seruauit. 770  
primo vnus fidei communio-  
nem maximè seruando. 770  
bona item Ecclesiastica & digni-  
tates cunctis cõmunicando. 771  
Quia solus ordines militares ad  
amicitiæ conseruationem insti-  
tuit, ac seruauit. ibid.  
Ex indissolubili matrimonij ne-  
xu. 772  
à communicatione suorum pec-  
catorum per confessionem. ibid.  
à communicatione omnium in-  
ter se meritorum. 775  
ab exterorum perfidia in amici-  
tiæ fœderibus seruandis. 787  
amicitia à Papa cum suis æmulis  
maximè culta. 785  
amicitia magis à Borealibus post  
Christi fidem culta. 783  
amicitia vera inter quos tantùm re-  
periatur. 791  
amicitia quo pacto inter mortales  
maximè stabiliatur. 31  
amicitia inter æquales præcipua.

amicitiæ Christianæ diuini effectus.  
primus Principum & subdito-  
rum æqualitas in multis. 775  
Summa Catholicorum pax. 776  
præsertim exterorum collatio-  
ne. 780  
Perpetua innumeræque marty-  
rum series pro communi bono.  
776  
Tot Rerumpub. libertas. ibid.  
Catholicorum Principum ma-  
xima amicitia. 784  
Christi crucifixi imitatio inter  
Christianos. 786  
amicitiæ ius in quo consistat. 767  
amicitiæ fœdera ab hæreticis exte-  
risque sæpè violata. 787  
amicitiæ singulare exemplum. ibid.  
amor sui ipsius omnium malorum  
origo. 157. 161. 162  
amor sui ipsius & Dei, quàm diuer-  
sas ciuitates condant. 157  
amor proprius à Dei Ecclesia ex-  
tirpandus, & cur. 157  
amor proprius qua ratione fugien-  
dus. 161  
amor proprius bellissimè depictus.  
162  
amorem proprium quot modis  
Deus à suis euellere curarit. 159.  
161  
amoris proprii extirpandi reme-  
dium. 161  
amoris quid proprium. 13  
amurathes primus Turcarum Rex  
Ianizerorum institutor. 971  
amurathes Græcos in ipsum con-  
spirantes à propriis patribus iru-  
cidari coëgit. 965  
amurathes à Protestantibus contra  
Catholicos aduocatus. 392  
anaba-

anabaptistarum secta in Silesia. 441  
anabaptistarum antesignamus in ba-  
ptismo à dæmone arreptus, &  
suffocatus. 308  
anachoretarum institutum. 474.  
ananas Dei iussu Saulum baptizat  
70  
anastasi Imper. flagitia. 944  
anastasio imperante quas cladas  
Oriens passus. 388. 978  
anastasio Imper. quot Catholicos  
Patriarchas eiecerit. 327  
anastasio Papæ legatos certo nau-  
fragio exponit. 328  
anastasio fulminis ictu interem-  
ptus. 963  
anastasi Dicori Imp. hæretici sæui-  
tia in Catholicos. 496  
anatolij Patriarchæ Constant. ar-  
rogantia. 414  
andreas Hungarorum Rex à fra-  
tris militibus occisus. 570  
andrea ex Olmo mira sanctitas.  
1066  
Eiusdem miracula & mors. 1066.  
168  
andreoli carmen in Anglicanos  
martyres. 1093  
andronici Imper. hæretici flagitia.  
944  
andronici Comneni nefanda & ef-  
frænis libido. 926  
andronici iunioris luxus, & imple-  
tas. 928  
Idem Andronicum aurum ab  
Imper. exturbat. 790. 944  
eodem imperante quid à Papis  
pro Oriente actum. 334  
antoninus Caracalla Imper. patri-  
cidio maximisque sceleribus ad-  
strictus. 956  
andronicus Imp. Amurathe cogen-  
te à patre excæcatur. 958  
Idem imperio restitutus, patrem,  
fratremque excæcat. 956  
andronicus Paleologus Imper. vbi  
apertè à nobis discesserit. 314  
angeli Deiparæ laudatores. 687  
angelis & hominibus quid com-  
mune. 13  
angelorum casus Gigantum deie-  
ctione designatus. 10  
angli quo tẽpore Scotia potiti. 562  
angli per quos ad Christi cultum  
perducti. 236. 259. 265  
angli à Ioanna puella mirabiliter  
debellati. 641  
anglia quamdiu vnum propriumque  
Regem habuerit. 561. 562  
anglia quot Reges sanctos protu-  
lerit. ibid.  
anglia (olim Britannia) à quo di-  
uisa, & denominata. 561  
angliæ Regibus duo valde miran-  
da diuinitus concessa. 562  
angliæ martyres & exules nostræ  
ætatis. 1090. 1091. 1092. 1093  
anglicana persecutio omnibus sæ-  
uior in Ecclesiam. 1084  
anglicanis fœminis pro Christo  
passis mira priuilegia diuinitus  
concessa. 1083  
Eorundem fortitudo & constan-  
tia. 1084  
anglicanorum martyrum admiran-  
da priuilegia. 1086  
Eorundem nomina. 1092  
anglorum impietas in sanctissimos  
Papas & Monachos. 859  
anima Christi an infinita, quæ Deus  
facere potest, comprehendat. 14  
anima Christi licet statim omnia  
cognouerit, quæ tamen etiam ex  
auditu sciuit. 169

anima quælibet Christi sponsa.	Papas constituti.	877
91. 113	Antipapæ quomodo compescendi.	831
anima nostra quo pacto Dei imaginem sibi insculpat.	antiqui cur caput vngerent.	119
91	antiquitatis testimonia sex Catholicæ fidei.	223
animæ nostræ quo sacramento Regiæ efficiantur.	antiquitatis exuivæ omnes ad Deum Ecclesiam delatæ.	227
111	Antiochi quot Persarum Reges.	742. & seq.
animi duplex vis.	Antiochia Oriëntis metropolis.	242
93	Antoniz Romanæ viduæ mira sanctitas.	410. 1103
animi nostri proclivitas in Deum vnde nobis insira.	Antonij Patavini sanctitas & miracula.	483
96	Antonini Pij illustris victoria de Borealibus.	636
animi magnitudo. Vide magnanimitas.	Antonius Magnus Arij tempestate à Deo missus.	660
animus noster contemplando cur sibi imagines proponat.	Antonij Magni sectatores.	664
90	Antonij è Lionessa sanctitas & miracula.	1067
animalia ab Ægyptiis culta.	Antonini Archiepiscopi Florentini sanctitudo & miracula.	480
827	Antoninus Philosophus Imp. vxori adulteræ diuinos honores decernit. 140. 532. Idem vxoris adulteros sciens amplificat.	140. 534. 623.
animalia quænam omnia castissima.	Imperij consortem successorem sibi deputat.	531
894	Eiusdem vitiositas.	532
animalia casta cunctis ingeniosiora.	Antosiandrini hæretici.	188
966	apes quibus gentibus in religione præcellant.	611
animalia cæli quæ & quomodo generentur.	apis cunctis volucris castior, & ingeniosior.	894
68	apis Ægyptiorum Deus.	1041
anthimus ob hæresim Constantino politanam sede deijcitur.	Apocal. ab hæreticis reiecta.	1008
329	Quibus cõciliis approbata. ibid.	
Eiusdem hæresis vbi dånata.	Apostinaris S. Petri discipulus vbi Christi fidem propagarit.	238
342	Apostasiz caput Antichristus.	1020
Anna Northumbriæ Comitissa ob Christum exul.		
1084		
Anna Bolenia Henrici octauæ vxor & filia.		
932		
Anselmi Episcopi Cantuar. sanctimonia & miracula.		
487		
Antichristi aduentus, & operationes.		
1019. & seq.		
Antichristi satellites.		
1021		
Antichristum aduenisse qui velint.		
20		
Antichristus quibus cum hæreticis familiariter conuersatus.		
1019		
Antichristus apostasiz caput.		
1021		
Antinous Adriani Imp. cinædus in deos relatus.		
142. 1033		
Antipapa nullus à vero Papa occisus.		
785		
Antipapæ quot aduersus legitimos.		

Apostoli

Apostoli quo pacto piscatores hominum facti.	68	aqua baptizaturus Ariano mirabiliter euanesceat.	75
Apostoli in tormentis fortiores euadunt.	101. 102	aqua Tyberis cur saluberrima.	77
Apostoli Catholicæ Ecclesiæ fundamenta.	174	aqua quo pacto à mundi exordio vitalem vim à Spiritu sancto accepert.	67
Apostoli tantum ad prædicandum missi.	187	aqua piaculari vbi passim morbi ac serpentum ictus curentur.	159.
Apostoli Christi quomodo dignoscendi.	291	Item dæmones fugentur ab obsessis.	498
Apostoli quibus præconiis Dei pariter celebrarunt.	688	aquam à peccatis expiare cur Deus à gentibus credi permiserit.	62
Apostoli cur Symbolum contexuerunt.	695	aquam viuam quibus det Dominus.	66
Apostolorum imbecillitas ante acceptum Spiritum sanctum.	101.	aquam quando Christus de Ecclesiæ petra eduxerit.	289
Eorundem virtus post eiusdem aduentum.	101	aquæ efficacia aduersus morbos & venena.	62
Apostolorum manus impositio ad quod sacramentum spectet.	104	aquarum miræ virtutes post Christi ortum.	62. 77
Apostolorum successores, & potestas.	355	aquarum virtus à Christo maxime amplificata.	78
Apostolorum prædicatio miraculis consignata.	290. 291	aquarum maxima diluuium quando & quibus in locis.	79. 80
Appianus Alexandrinus quid de Romanis Imperatoribus.	208	aquarum vis effera post Christi ortum immutata.	79. 81
aqua baptismatis instar virginalis vteri homini renascenti.	53	aquis incredibilem vim addere, vt fuerit in mente diuina.	61
ex aqua & Spiritu sancto quo pacto renascamur.	53. & seq.	in aquis quàm mirabilia Deus effecerit, & cur.	58
aqua baptismatis qua virtute regenerare possit.	56	aquis ante sacra cur sese gentes abluant.	62
Reliqua vide Baptismus.		aquis Iordanis & Siloë baptismus præsignatus.	65
aqua à quibus cunctarum rerum principium dicta, & cur.	61	Aquilo primò, tum Auster à Christo vocati.	271
aqua miræ æstimationis elephantum.	63	Aquilonis gentes ex diuinis oraculis primò ad Christi cultum adductæ.	269
ibid.		Arabes cur viperas colant.	124
aqua omnium prima animalia produccens, quid mysticè signat.	68. 69	Arabum olim maxima imperia.	988

Bbb 5 arbor



arbor scientiæ boni & mali diuersis modis à patribus nominata, cur.	18	arianorum impuritas, & turpitud.	920
arbor vitæ quæ in Ecclesia sit.	42	arianorum antesignani duo præcipui.	188
arbor vitæ quibus pateat, quibusque ad illam sit oclusus aditus.	42	arioldus Danorum Rex cum plurimis baptizatus.	266
arbores cur, & à quibus cultæ.	16	arma christianæ militiæ quæ. 133. 206	
per arbores quanta mala demon in genus humanum inuenerit.	16	arma Christianæ militiæ quomodo expedienda.	134
arboris pomum cur primis parentibus veritum.	8	arma quibus expugnamur, & expugnamus quæ.	135
arca Noë quid mysticè signarit.	65	armeni quo miraculo Christi cultum complexi.	74. 244. 259
Arcadius & Eudoxia Augusti ab Innocentio Papa excommunicati.	325	armeniæ minoris regnum ob hæresim prostratum.	391
Arcadij Imper. mors, & successor.	616	armari vt debemus aduersus nequitiam spiritus.	133
Archiepiscopi nostræ ætatis in Anglia passi.	1078	aristoteles quid de arte bellica.	146
Archimedes cur in admiratione apud antiquos.	615	Quid ite de amore proprio.	163
Argonautæ ab oraculis Deiparæ cultum edocti.	683	arnulph <sup>o</sup> Germaniæ Rex ab Hugaricis violato fœdere pfigat <sup>o</sup> .	789
Argyrophylacis epistola cuius opera edita.	996	arnulphus Episcopus sanctitate & miraculis clarus.	485
Arij hæresis quæ, & vbi damnata.	322. 342. 696	arnulphi Imp. lapsus quibus in locis Christi cultum obscurarit.	381
Arij hæresis quamdiu vexarit Ecclesiam.	430. 494	aromata vberima ex Oriente ad nos quid mysticè signent.	271
Arij hæresi quibus in locis Christi fides interierit.	381. & seq.	arsaces Persarum Rex primus astris adscriptus.	1088
Arius quando suæ opinionis virus euomere cœperit.	258	arsacidarum Parthorum Imperium, & immanitas.	746
Arianæ hæresis tot libri conscripti quo pacto perierint.	430	artaxerxis Regis immanitas, & mors.	742
Arianæ hæresis tempestate qui sancti in Oriete floruerint.	494. 495	asiam quo tempore Ariana pestis peruaserit.	324
Qui item in Occidente.	496	asæ conuersio per Episcopos à Petro constitutos.	242. 245
Arianæ hæresis sectatores.	254. 493	aspar Arian <sup>o</sup> à Marciano Imp. promor <sup>o</sup> , eidem necè machinatur.	709
Ariano baptizaturò mirabiliter aqua euanciscit.	75	assyriorum execranda turpitudò in lacris Veneris.	1048
		assyriorum Reges adhuc viuentes	pro

pro diis culti.	1039	ad Ecclesiam vocatus.	271
assyriorum luxus sub Sardanapalo Rege.	865	ad austrum quàm vberimè Ecclesia penetrarit.	ibid.
astrozum splendor & ordo quid mysticè signet.	2	Azuma consecrari non licere quando Græci contenderint.	175
athanasius Episcopus Alex. propria sede pulsus, à quo restitutus.	321.	azuma Christus consecrauit.	177
athanasius iterum pulsus, quibus in locis Christi fidè propagauit.	323	azumitenses à quo Christi cultum edocti.	253
athanasius aduersus hæreticos.	168. 181. 187. 217. 222		
athenienses serpentem arcis custodem colebant.	17	<b>B</b>	
attaulfus Gotthorum Rex quo tempore sedes in Gallia fixerit.	981	<b>B</b> abylonici regni exordium, & impietas.	745. & seq. Eiusdem interitus.
attaulfus quando & cur à Gallia pulsus.	788		744
auares à Carolo Magno è Pannonia pulsi.	381	babylonis ciuitas à quo condatur.	157
auerrois impietas.	1047	babyloniorum abominanda supersticio, & turpitudò in sacris Veneris.	141
augustæ à quo primum Christi fides disseminata.	217	baiazetes Turcarum Rex vbi Hungarorum exercitus fuderit.	984
augustinæ Mediceæ mira sanctitas.	1101	baiazetes à Tamerlane regno & vita priuatus.	562
S. Augustinus aduersus hæreticos.	168. 222	baioarij à quo ad Christi cultum adducti.	237
augustinus à Gregorio Magno ad Britannos missus.	125.	balduini Imp. laus, & pudicitia.	927
quod ibi Catholicos inuenerit.	383	balneum sanguinis Ægypti Regibus consuetum.	38
augustinus ad doctrinæ testificationem cæcum illuminat.	344.	balneorum & lectorum vsus ante cœnam antiquis consuetus.	868
Eiusdè vaticiniū ad Anglos.	ibid.	balsama à viris expeti solita.	124
augustinus monachorum norma clericos instituit.	669	balsami mira virtus.	123
augustus Vespasianus qualis in imperij regimine.	954	balsami arbor à Pompeio in triumpho ducta.	124
aureliani Imper. sæuitia etiam in suos.	958	balsami frutex vbi nullum fructum edat, nisi fonte in quo Christus lotus irrigetur.	125
auroræ & Ecclesiæ comparatio.	1	balsamum vbi, & quomodo nascatur.	113. 123
auroræ effectus.	ibid.	balsamū cur Christum admisceatur.	123
auster ex oraculis post Aquilonem			balsa-

balsamum oleo admixtum diuinarum rerum significationi maxime congruum. 123	Aqua è fonte contra naturam attollitur. 77. Fons è saxo erumpit. 76
balsamum vbi viperis venenum adimat. 124	baptismi, & fontis è saxo erumpentis similitudo. 77
balsamum ante natum Christum soli Iudææ concessum, nunc autem pluribus locis. ibid.	baptismi ceremoniæ quid denotent. 82
balsamum quando cognosci ceptum. 125	baptismi ceremoniæ vt primi & secundi Adami actionibus respõdeant. 83. 85
balsamum Chrismatis sacramento à Deo reseruatam. 125	baptismi semẽ ex quo Ecclesia nos concipit. 84
balthasar Burgundus ob incredibilem patientiam dæmon putatur. 840	ex baptisimi semine qua in re quo ad spiritum renascamur. 44. Et cur à spiritu renasci incipiamus. 86
baptisimi forma à Christo tradita. 55	baptisimi semine quo pacto quo ad spiritum & corpus renascamur. 87
baptisimi diuina vis Prophetarum vaticiniis explicata. 52. & seq. Quibus item generalibus Conciliis. 66	baptisimi semen quo pacto incorruptum perseueret. 89
baptisimi virtus quibus antiquæ legis lotionibus significata. 58. 59. Amplissimis item Dei promissionibus. 58. Quibus item asperionibus, & expiationibus. 59	baptismo vis datur ad madata seruanda. 55. 76
baptisimi vis quot modis à Deo per aquas hominibus insinuata. 61. 63	baptismo quo pacto pristina nobis restitatur imago. 83
baptisimi virtus panis ac terræ similitudine explicata. 66	in baptismo cur sponsores adhibeantur. ibid.
baptisimi diuina vis miraculis comprobata, primò visibili Spiritus sancti aduentu, & voce in Christi baptismo. 69. Cùm Paulus in baptismo illuminatur. 70. Spiritus sancti aduentu, dum Petrus Centurionem, & Paulus Ephesi baptizat. 72. Cùm Constantinus à lepra mundatur. ibid. Tyrdates item Rex pristinæ figuræ restituitur. 74. Cassani Regis filius in meliorem formam redditur. 75	in baptismo cur tres personæ nominentur. 83. 84
	baptismo renatus quo pacto adoleseat, & perficiatur. 85
	baptismo quo pacto Christum induamus. 95
	baptismo qui nam à morbis curati. 72
	baptismo Arianorum mirabiliter se aqua subtraxit. 75
	baptismum qui voto suscipiẽs saluetur. 84
	baptismus vt instar virginalis vteri in quo formamur. 53
	baptismus quantum antiquæ legis sacramentis præstet. 38
	bapti-

baptismus vnde vim regenerandi habeat. 45	baptizandus cur se expoliet. 82
baptismus Ioannis & Christi quo pacto differabant. 56	baptizandus cur candelam præferat. ibid.
baptismus Ioannis cuius efficaciar. ibid.	baptizandus cur Satanæ renunciet. ibid.
baptismus re vel voto ad salutem necessarius. 55. 56	baptizandus cur à sacerdote afficitur, & signetur. ibid.
baptismus in quibus studia, & mores immutari. 54. 68	baptizandus cur vngatur. 83
baptismus ab hæreticis collatus vt valeat, quæ requirantur. 12. 61	baptizandus cur interrogetur an Catholicam credat Ecclesiam. 223
baptismus quantæ expectationis Prophetis. 57	baptizare in Spiritu sancto & igne, Messia munus. 56
baptismus maris rubri transmissione figuratus. 64. Nube Hebræos committante. ibid. Item manna. ibid. Ablutionibus victimarum, ac sacerdotum. ibid. Circumcisione. 65. Probatica piscina. ibid. Aquis Siloë. ibid. Noë arca. ibid. Ioannis baptismo. ibid. Gedeonis velle-re. 67. Iordanis transitu in terram promissionis. ibid. Spiritu Domini super aquas. ibid.	baptizati ab hæreticis an rebaptizandi sint. ibid. Et in hoc Cypriani lapsus. ibid.
baptismi figura in aquis quanti ad rem faciat. 69	baptizati immersio & emersio quid denotent. 83. 100
baptismus vt instar aquæ caelestia animalia procreet. 67. 68	baptizatos ab hæreticis, esse rebaptizandos, quando pro hæresi habitum. 201
baptismus quo pacto ex piscibus nos filios Dei efficiat. 68	baptistæ Florentini mira sanctitas. 169
baptismus etiam post acceptum Spiritum sanctum necessarius, & quare. 71	barbaræ quondam gentes cur maxime humanæ euaserint. 82. 823
baptismus vt aquarum naturam immutari. 81	barbari quo tempore diuinitus in Occidentale imperium immissi. 275
baptismus Christianorum infantibus necessarius. 84	barbari à captiuis sacerdotibus ad Christi fidem perducti. 282
baptismus re & voto simul maioris gratiæ. ibid.	barbari quando Romanis conciliati. 284
baptizandus quid ante & post baptismum docendus. 53. 86	barbari qui sese mutuo comedentes. 823
	barbarorum quæ nationes ad Christi fidem compulsæ, & quomodo. 285
	barbarorum abominanda libertas. 731
	barbaros ad humanitatem perducere, quam diuinum sit. 512
	barbarum quid faciat. 823
	barba



I N D E X.	
barda Cæsar ab Ignatio Patriarcha Constantinopol. cur è templo pulsus. 174.332	bella inter carnem & spiritum. 137
barda Cæsar, Ignatio relegato, Phorium substituit. ibid.	bella quænam olim iure gentium permiffa. 146
barda nobiscum sentiens bonarum disciplinarû studia restituit. 239.	bella in Ecclesia fore prædictum. 624
Eiusdem impuritas. 925	bella quæ Christianis licita 873.9.4
barlaamus monachus quâdo Græcanicam hæresim Constantino- poli profligavit. 314.345.373	belli ciuilib Roman. atrocitas. 1050. 1051
barlaamus quinam fuisse credatur. 334	belli iura quàm diuersa apud Catholicos & exteros. 649
basilius Imperat. à Zenone expulsus. 978	bello sacro quæ loca per nostros à Sarracenis recepta. 397
basilius Archiep. Theffal. pro Græcis Adriani Pont. litteris responder. 371	bellum sacrum quando indictum. 336.397
basilius Rex Macedo quot loca ab hostibus ad Catholicos transtulerit. 396	bellum inter milites Christi & dzmonas. 132
basilius Magnus Arij tempestate à Deo missus. 660. Eiusdem sectatores. 664	bellus Rex à quibus cultus. 1038
basilius orans Deiparam videt. 712	S. Benedicti primarij fratres, & loca. 320
basilius ad Ecclesiam Antiochenâ quid de fidei antiquitate. 218	benedicti miranda fides in religione fundanda. 451
basilius Imp. vbi doctos doctrinâ- que exterminarit. 458	benedicti ordo quot Papas & Præfules sacros ediderit. 451. 665.
beati quomodo Deum videant. 13	quot item insignes sanctitate & doctrina viros. 451. 475. Eiusdem ordinis vberissimi fructus in fide propaganda. 321. 451. 457. 458
beatitudo quid, & in quo consistat. ibid.	benedicti religionem quot Reges professi. 452
beatitudo cui naturaliter insit. ibid.	benedicti Vndecimi sanctitas & miracula. 482
beatorum corporum splendor. 93	benedictus monachus vbi, & cur occisus. 295. Eius mortem quæ miracula consecuta. 296
becus Græcorum Patriarcha quibuscum ad nos concesserit. 374	beneficia ecclesiastica quibus communia. 768
beda Deiparam laudat. 721	beneficia ecclesiastica à laicis alienata. 797
beguardorum Beguinarum quæ hæresis, & turpitude. 922	beneficialium fructuum distributio vt faciendâ. 769
beelzebub muscarû Deus vbi cultus. 144	beneficiorum annatæ cur Papæ debeantur. 811
belgæ à quo Euangeliû edocti. 235	bernardini Senësis sanctitas & obitus. 40

bernardini

I N D E X	
bernardini Senësis sanctitas & obitus. 40	blasphemix Caluini, & Lutheri, vide Caluinus, & Lutherus.
berengarij hæresis. 213.377	bohemi Ludmillæ Ducisæ interfectores insignia à Deo inflictâ in posteros transmittentes. 293
berengarius quo tempore ab Ecclesia submotus. 343	bohemi quot reges occiderint. 471
berengarius vbi suam damnarit sententiam. 377	bohemis à quib' fides Christi prædicata. 237. 260. 569
Sanctus Bernardus Deiparam laudat. 721	bohemia ex quo Christo adiuncta nunquam à barbaris exagitata. 569
bernardus quot monasteria exstruxerit. 485. Eiusdem miracula & obitus. ibid.	ex bohemia qui, & quot Imperatores prodierint. 569
bertha Angliæ Regina humanissimè Augustinum excipit. 425	bohemiæ perfidix origo. 922
berthæ opera Edilbertus vir Christo adiunctus. ibid.	bohemorum persecutio in Catholicos. 505
bestæ populi quo tempore ad Christum perducti. 259	bohemorum qui Reges hæretici. 571
beza Caluini affecta quando Antichristum aduenisse tradat. 209	boij, & Bauari à quibus ad Christum traducti. 259
biblia qualiter à Luthero versa, & deprauata. 1009	boleslaus fraticida insigni miraculo Christo redditus. 293. 294
bibliorum versio nulla hæreticis accepta. 1007	S. Bonauentura piarû sodalitarum institutor. 672
bibliorum qui libri ab hæreticis reiecti. 1007. 1008. & seq.	bonauenturæ sanctitas, miracula, & obitus. 480. 477
bibliorum libri Tob. Iudith, Bar. Sap. Eccl. & Mach. vbi inter Canonicos recepti. 366	bonifacij Mogunt. Episcopi prædicatio in Germania. 237. Eiusdem maximi pro Christo labores. 344
bibliotheca Constantinop. cû ple- risque doctissimis ab Iconomacho combusta. 991	bonifacius vbi cum quinquaginta pro Christi fide interfectus. 265. 506
bilis atra quâdo homines sibi bel- lous videri faciat. 73	bonifacium Tertium qui primum Papam esse velint. 208
bizantium quando dirutum, & à Constantino denominatum. 709	bonifacius Archiep. ad fidei testificationem per medias flammâs illæsus incedit. 294. Eiusdem nex quibus miraculis illustrata. 295
blanchæ Galliarum Reginx admirabilis prudentia. 621	bonifacius monachus quot monasteria in Germania fundarit. 669
blanchæ notabilis sententia ad S. Ludonicum filium. 621	boni-

bonifacius Octauus à Gulielmo Galliarum Regis ducis Anagnie captus. 847  
 bonifacij mira magnanimitas aduersus eundem. ibid.  
 bonifacius quoties à Vandalis violato fœdere exagritus. 788  
 bononij Abbatis sanctitas & miracula. 487  
 bonitatis quid proprium. 14  
 bonorum quanta raritas. 276  
 bonorum tria genera per Christum restituta. 20. & seq.  
 boreales quando ad Christum conuersi. 240  
 boreales barbari à Catholicis exculti. 740  
 boruorius bohæmorum Dux quando baptizatus. 237. Eiusdẽ vxor ab impijs occisa perenni miraculo clara. 293  
 boruorius quot modis ob fidem à suis exagritus. 286. 293  
 bosuensium conuersio. 236  
 Brandeburgenses quo tẽpore Christi religionẽ imbuti. 237  
 brachmanes Indi dæmonum cultores. 119  
 S. Brigidæ vaticiniũ de Græcorum captiuitate. 411. 412  
 brasilia à quibus inuenta, & Christi cultum edocta. 251  
 brasilia S. Thomæ prædicatione exculta. 306  
 britanni ab Anglis in auxilium aduocatis subacti. 383. 933  
 britannia à quo primũ Christi fide edocta. 236  
 in Britannia quando Christi nomẽ ferẽ deletum est restitutum. 236  
 britannia à quibus hæresibus in-

fecta. 381  
 britannia à Catholica veritate desiscens, ab Anglis deletur. 601  
 britanniæ Præsules primarij per quos Christi cultus latè disseminatus. 236  
 britannorum magnificentia post susceptum Christi cultum. 8, 9  
 bruno Carthusianorum institutor. 661. 670  
 brunonis sanctitas & miracula. 485  
 Bucil Catalanus cũ duodecim primus ad Indos missus. 249. 542  
 bulgari cuius opera ad Christum perducti. 239. 261  
 bulgari quo tempore Illyricum Thraciamque prædati. 387  
 burgundi quo metu ad Christi fidem perducti. 283  
 burgundi quo tempore à Catholicis fidem Christianam edocti. 236. 259. 269

C

**C**æcilius Episcopus à Petro & Paulo in Hispaniam missus. 233  
 caelestinus Papa Romæ Synodo coacta Nestorium damnat. 326  
 caelestinus Palladium ad Britanos mittit. 236  
 caelestini sanctitas & obitus. 481  
 cælorum contemplatio quantum ad conditoris cognitionem conferat. 23  
 cælorum & Ecclesiæ paria ornamenta. 5  
 cælum claudendi & aperiendi potestas penes Ecclesiam. 7  
 cælum

cælum quid nobis reputandum sit. 102  
 cæsar cur Pompeij laudes deriserit. 635  
 cæremoniæ baptismi singulæ Christi & Adami actionibus correspondentes. 82  
 cæremoniæ antiquæ legis in quo ab Euangelicis differant. 36. 39  
 cæremoniæ antiquæ cur carnales ab Apostolo dictæ. 37  
 cæsarea Persarum Regina cũ quadraginta millibus baptizata. 245. 261  
 cæsar Caliculæ Imp. impuritas & flagitia. 951  
 cæsar Caligulæ adhuc viuentis simulachrum adoratum. 1034  
 caloioannis Imp. sæuitia in Catholicos eremitas. 509  
 caluini stoliditas. 56. 173  
 caluini impiæ assertiones contra veram fidem. 173. 174  
 caluini dictum maximè ad rem faciens. 173  
 caluini blasphemie aduersus Deum. 191  
 Eiusdem discrepantiæ & blasphemie aduersus Deum Patrem. 93. 376. Aduersus Deum Filium. 194. Aduersus Dei filium hominem factum. Aduersus Spiritum sanctum. 195. & seq.  
 caluini ineptissimæ exculationes contra execranda quæ protulit. 193  
 caluini impiæ assertiones contra Deum filium confutantur. 194  
 caluini discrepantiæ viginti allatæ, innumeræque prætermittæ. 195  
 caluini assertio fidem indubitatam j. Pars.

tantum esse in his quæ scriptura continet, confutatur. 196  
 caluini conuitia aduersus Patres. 209  
 caluini arrogantia. 434. 1058  
 caluini impuritas. 535 536. 976  
 caluini coniuuratio in Franciscum Regem quantas Gallie clades attulerit. 537. 884  
 caluini furor in morte. 841  
 caluini execranda infania (horrendum) quo progressa. 999  
 caluini lapsus & discrepantiæ circa sacramentorum numerum, necessitatem & efficaciam. 1011  
 caluini blasphemia aduersus Trinitatis nomen. 1022  
 caluinus opera iustitiæ ad salutem necessaria negat. 198  
 caluinus quænam bestia, vel bestie affinis. 197  
 caluinus viuum hominem resuscitare tentans, mortuum reddit. 307. 308  
 caluinus quid ad salutem sufficere asserat. 612  
 caluinus in vitiandis virginibus antiquis tyrannis deterior. 960. 961  
 caluinus præpostera libidinis conuictus & damnatus Geneuam adit. 996  
 caluinus in quo Antitheus & Atheus conuincatur. 1022  
 caluinus in quo cum Nestorianis conueniat. 1023  
 caluini per quemnam interpretationes ad scripturam reuelatæ. 185  
 calumniatorum pœna. 993  
 camillus exul Capitolium ac Romam à Gallis liberat. 603  
 canda



catholicorum præstantia in tradendis linguarum præceptis. 436.  
 Item in interpretatione sermonum. *ibid.*  
 catholicorum præstantia in omni disciplinarum genere. 454. & seq.  
 catholicorum studium in excitandis publicis disciplinarum gymnasiis. 457. & seq.  
 catholicorum præclarissima inuenta in omni artium genere. 460. & seq.  
 catholicorum summa caritas vnde pateat. 520. & seq.  
 catholicorum Regum fortitudo in Christi hostibus debellandis. 588  
 catholicorum dominium omnium latissimum. 595. & seq. 626  
 catholicorum maxima iustitia vnde pateat. 645 & seq.  
 catholicorum iustitia in iuribus hæreditariis. 645. In iuribus electionum. 646. In commerciis. 647. In contractibus. *ibid.* In belli iuribus seruandis. 649. In sacris honoribus decernendis. *ibid.* In pontificatu conferendo. 650  
 Item in imperij delatione. 652  
 catholicorum quæ regna Reges sanctos ediderint. *ibid.*  
 catholicorum vetustissimus mos in templa conueniendi. 731  
 catholicorum & exterorum mira comparatio in spiritu precum. 731  
 catholicorum ecstasis in sacris precibus. 734  
 Eorundem mira euenta in sacris precibus. 734. & seq.  
 catholicorum pietas in patriam. 738  
 catholicorum pietas in tuenda communi libertate. 737. & seq. 743.  
 Item ad bonas doctrinas suis tradendas. 743. Item in filios. 742.  
 Erga coniuges. 750  
 catholicorum studio pietas Borealibus populis insita. 740  
 catholicorum tres ordines in Ecclesia. 738  
 catholicorum Regum pietas. 749. & seq.  
 catholicorum regna hæreditaria. 750  
 catholicorum summa diuinæque obedientia. 751. & seq.  
 catholicorum obedientiæ sex maxime singularia. 752. Reliqua vide Obedientia.  
 catholicorum admirabiles & diuini amicitiae progressus. 469. & seq. Reliqua vide Amicitia. 767  
 catholicorum merita quomodo inter se communicentur. 774. 831  
 catholicorum liberalitas. Vide Liberalitas.  
 catholicorum summa patientia. Vide Patientia.  
 catholicorum magnanimitas circa octo præcipua. 843 & seq. Reliqua vide Magnanimitas.  
 catholicorum magnificentia. Vide Magnificentia.  
 catholicorum quorundam incredibilis abstinentia. 870. Reliqua vide temperantia.  
 catholicorum clementia & mansuetudo. Vide Mansuetudo.  
 catholicorum summa humilitas. Vide Humilitas  
 catholicorum præstantia in pauperum virtute. Vide Paupertas.  
 catholicorum probitas hæreticorum testimonio comprobata. 943  
 catho

catholicos Dei paræ sanctorumque cuius quomodo ex Ecclesia Dei necessario esse demonstrat. 723  
 inter Catholicos perpetua precam continuatio. 728  
 catholicos veritatis propugnatores & custodes fore prædictum. 757  
 Eorundem summa veritas vnde constat. Vid. Veritas.  
 catholicos antiquis magnificentiores esse vnde pateat. 857  
 catholicus quilibet quocumque exterorum melior. 518. & seq.  
 catholicus quilibet quid æquabilitatis iure cum Papa & omnibus commune habeat. 654. 775  
 catholicus quilibet vel leuissimus cunctis hæresiarchis veracior, & ratio. 759  
 cæthæ Galliarum populi quo tempore Christum secuti. 235. 259  
 cerdon & Cerinthus vbi damnati. 342  
 chaldæorum diuersi superstitionum gradus, primo dum ignem adorant. 1036  
 Item Belum Regem. 1038  
 Simulachra ipsa. *ibid.*  
 Venerem Deam. *ibid.* Postremo viuentes adhuc Reges. *ibid.*  
 chaldæorum Regum impietas. 742  
 chaldæorum imperium quamdiu floruerit. 443  
 cham cur omnibus bonis cum sua prole spoliatus. 230  
 cherinti hæresis. 695  
 cherubini Bergomatis sanctitas & miracula. 1067  
 chilanus in Germania ob Christi fidem obruncatus. 237  
 christi Regis hæretici nex. 782  
 christi Rex cum filiis à filio mi

ferrime peremptus. 744  
 chrisma cur Confirmationis sacramentum vocetur. 104. 108  
 chrisma regie & sacerdotalis gloriæ unitatem exprimit. 107  
 chrisma iacob lapide figuratū. 115  
 Item columba oliuæ ramum deferent. *ibid.* Unguento quod tangentes sanctificabat. *ibid.* Tabernaculi ianuis, & postibus ex oliua. 116. Candelabro cum duabus oliuis. *ibid.* Candelabro cū lampadibus. *ibid.* Oleo oblationibus asperso. *ibid.* Christi frequenti ascensu in montem Oliuarū. *ibid.* Populorum occurritione Christo cum ramis oliuarum. 117  
 chrisma vbi primum à Romanis susceptum. 150  
 chrismate fideles veluti Reges vnguntur. 115. 135  
 chrismate dæmonibus venenum ademptum. 124  
 chrismati martyrum coronæ attributæ. 153  
 chrisomatis diuina vis Prophetarum vaticiniis præsignata, primò Christi nomine. 110. Oleo sponsi. *ibid.*  
 Item oleo latitiæ. 111. Gutta à vestimentis Domini fluente. *ibid.*  
 Olei impinguatione. 112  
 Unguenti perfusione. Et montis Sion rore. *ibid.* Conuiuio Domini in monte Sion. *ibid.* Odore unguentorum Christi. 114  
 Signo Thau. *ibid.*  
 Et signo à Domino posito. *ibid.*  
 chrisomatis efficacia naturalibus signis præsignata, primò oles mira virtute. 118. Prisca unguendi capitis consuetudine. 119. Oliuæ significationibus apud grecos. *ibid.*  
 Ccc 4 Oluarum

Oliuarum propagatione post Christi ortum. 121. Olei fontibus mirabiliter erumpentibus. 122. Balsami mira efficacia. 123. & seq. chrismatis diuina vis ex scriptura. 104. & seq. Item ex patribus. 106. & seq. chrismatis & Eucharistiæ comparatio. 107 chrismatis materia quæ, & quid mysticè signet. 110. 122 chrismatis sacramentum quibus miraculis cōprobatum. 126. & seq. chrismatis ampulla proiecta mirabiliter seruata. 128 chrismatis vnctione cæcus illuminatus. 129 Lunaticus item curatus. ibid. chrismatis sacramentum ab hæreticis impugnatum. 156 chrismatis sacramentum. Vide plenius Confirmatio. christianæ religionis iactura ab hæreticis adducta, & à Catholicis reparata. 153 christiani quo pacto Iudæis Gentibusque præcellant. 38. 100 christiani qualiter ad sacramenta accedere debeant. 39 christiani quomodo per contritionem sine legis operibus iustificationis gratiam consequantur. 43. & seq. Quomodo item per sacramenta. 44 christiani inter primum & secundum Adamum medij. 82. 83 christiani quo præcipuè sacramēto cæli incolæ efficiantur. 102. 115 christiani in quo à superis mentibus differant. 103 christiani confirmatione cælestium Reges vnguntur. 115. 135 christiani, propter responsa ab oraculis denegata ipsis præsentibus, diuersimodè excruciat. 128. 148 christiani quomodo fascineantur. 136 christiani quo præcipuè sacramēto ad summum virtutum culmē prouecti. 153 christiani omnes quomodo vnum sint. 184. 186 christiani vbi quasi monstra abacti & exterminati. 277. & seq. christiani quomodo Ecclesiæ membra ab hæreticis disrupta consolidarint. 394 christiani quibus in locis Christi cultum, restituerint. 395. & seq. christiani religione, qua Deo coniunguntur cunctis præcellunt, & ratio. 610. 654 christiani principes militari fortitudine Paganis longè præstantiores. 625. 629 Item omni virtutum genere 652 christiani in Christianos quos iure bello vrantur. 646. 738 christiani, ne quod desertæ religionis signum darent, concremari eligentes. 655 christi filij Dauid, & quomodo. 726 christiani olim fratres inter se appellare consueti. 765 christiani olim in Missa osculo sancto se salutare soliti. 767 christiani Daniæ Regis perfidia in nepotis regno arripiendo. 968 christiani in Ecclesiæ primordiis cur parum humanarum disciplinarum studiosi. 454 christiani Imperatoris bis Regem Peritiæ dederunt. 630 christiani

christianis quàm longior perpetuitas promissa, quàm Iudæis. 214 christianis nomē diuinitus datum. 220 christianis quasi filiis Deipara commendata. 711 christianis propter Deum excruciatu bea. ssimum. 613 christianorum summa religionis obseruantia vnde pateat. 656 christianorum præsentia dæmones fugati. 127. 129. 152 christianorum omniū vna eademque fides. 183. 185 christianorum captiuorum pietate barbari ad fidem perducti. 282 christianorum flagras martyrij desiderium in qualibet ætate. 614 christianorum optimum regimen in his quæ ad religionem spectant. 615 christianorum loca nunquam ab hostibus occupata, nisi hæresibus plena. 626. 643 christianos se hæretici iactant. 220 christianos bellicis laudibus excellentes fore, prædictum. 615 Eorundem bellica inuenta antiquis præstantiora. ibid. christianum nomen vnde. 108. 110 christianus quis esse definat. 220 christiani. Vide latius Catholici. christiernus Daniæ Rex ob nimiam crudelitatem ferrea cauea inclusus. 968 christi erga Ecclesiam eximius amor. 6 christi & Ecclesiæ coniunctio in carne vna. 23 christi noticiam cur gentibus multifariam voluerit Deus olim aperiri. 38 in Christi baptismo quæ admiranda contigerint. 69 christi & Adami actiones baptismi ceremoniis correspondentes. 82 christi mystica significatio. 83 christi corpus quomodo pluribus sit in locis. 92 christi humanitas & diuinitas arboris & hominis similitudine demonstrata. 95 christi actiones & opera diuinæ personæ adscribenda. ibid. christi & agni Paschalis mactatio, quomodo sibi respondeant. 96 christi & Ecclesiæ vnus spiritus quo tempore & loco factus. 98 christi resurrectionis & ascensionis figuræ. ibid. christi passi meditatio quàm efficax. 136 christi anima licet statim creata omnia cognouerit, quæ tamen etiam ex auditu sciuit. 170 christi potestas quando Apostolis tradita. 202 christi regnum non modò ad cælestia, sed etiam ad terrena pertinere ex Prophetarum oraculis. 206 christi veritatem in Ecclesia perpetuandam prædictum. 206 christi sepulchrum à quibus magis possessum. 228 christi cultus quantum presentis sæculo propagatus. 267 christi ascendens effigie quinquam mirabiliter curatus. 304 christi crucifixi effigies vbi spatibus densa derisores mirabiliter ad pœnitentiam adduxerit. 299 christi inimici quo pacto dignoscantur. 379



I N D	E X.
christi temporibus licet summa pax promissa, bellis tamen locum fore predictum. 430	christus secundus Adam ad reparandum genus humanum missus. 20. 24
christi eximus honor erga matrem. 682	christus quomodo humano generi pristina bona restituat. 20. & seq.
christi cultus diuino consilio per Virginem maxime amplificatus. 710	christus qualiter suam nobis imprimat imaginem. 21. 83. 91
christi mortem in Ecclesia defendendam predictam. 715. & seq.	christus Ecclesiae caput. 21
christi merita quantae efficaciae apud Catholicos. 1017	christus quare dicatur verbum patris. 37
christi meritis quot modis impij derogent. 1007	christus nobis arbor vitae, & quomodo. 28
christi doctrina nunquam post Apostolos magis, quam praesenti saeculo propagata. 1072	christus Ecclesiae sponsus, & quare. 28. 87
christi diuinitas quot modis ab haereticis impugnata. 1023. 1024	christus quomodo cum sponsa Ecclesia coniungatur, & semina ex quibus filios suscipit in eam profundat. 32. 87
christi vestigis qui magis insistant. 829	christus quomodo nobis via, veritas, & vita. 27
de christo & Ecclesia quam praestantiori modo renascamur, quam ex primo Adamo. 27	christus quam intimè per sacramenta se nobis immisceat. 38. 49
de christo & Ecclesia qualiter quo ad spiritum & corpus renascamur. 27	christus quibus in rebus magis praesens, & magis operetur. 49
Et quonam pacto quo ad spiritum prius. 87	christus per suos ministros baptizat. 70
Deinde quo ad corpus. 91	christus Saulum alloquitur, & conuertit. ibid.
christo nato oliuae cur mirum in modum propagata. 121	christus cur in baptismo vestimenta exuit. 32. Cur item prius in nemora abcessit. ibid.
Oleum item pluribus in locis est pertra productum. 122	christus quomodo per suum semen in nobis nouum hominem creat. 87
christo quonam modo quo ad spiritum & corpus copulemur. 92	christus in semine quo gignimur praesens, ut ad perfectum ducatur. 89. 90
christo duas fuisse naturas & personas: Nestorij haeresis. 94	christum quando veterem hominem occidit, nouumq; suscipiuit. 100
Vnam tantum naturam & personam: Photij & Eutyichis. ibid.	christus vnde dictus, & cur. 106. 111
Duas naturas, vnam personam: Catholicae Ecclesiae sententia. 95	christus cur non aliud sibi nomen assumpsit. 110
	christus

I N D	E X.
christus Graecè, Hebraicè verò & Latine sic. ibid.	riae precibus mitigari visus. 471
christus Iacob lapidè figuratus. 114	christus qualiter suam suorumque gloriam aduersus impios defendat. 694
christus cur frequens in monte Oliuarum. 116	christus quos sibi in terra honores accepit & defendit. 911
christus & Deus nobis dux contra hostes. 131	christus quomodo in nobis creatur & augeatur. 87
christus cur eleuatis manibus ascendit. ibid.	christus quomodo in Ecclesia nostra esse probetur. 340. 341
christus cur toties se à patre audita loqui aiebat. 163	per Christum quo pacto omnia in caelo & in terra restaurentur. 21
christus ad fidei testificationem miracula adhibet. 163. 202	christum in aeternum in Ecclesia regnaturum ex diuinis vaticiniis. 206
christus cur patrem pro suis, ut vnum sint, rogat. 184	christum crucifixum singulas familias lamentaturas predictum. 264
christus magis cum duobus vnanimiter orantibus, quam cum pluribus dissidentibus. 187	christum crucifixum ad quid tantum haeretici recolant. 1016
christus Ecclesiae fundamentum & princeps. 211. 224	christum qualem Mahometani praedicent. 198
christus filius Dei cui ante omnes reuelatus, & à quo praedicatus. 224	christophorus Columbus quo impulsu ignotarum regionum nauigationem aggressus. 249
christus cur lapis angularis dictus. 257	christophorus quot periculis, quibusque miraculis amplissimas tandem oras inuenerit. 298
christus quoties, & quos ad suam cenam inuitarit. 274 & seq.	chunegundis Poloniae Regina laudata. 873
christus quoties instar Moysis est pertra aquam eduxerit. 289	chrysostronus Pauli amantissimus. 169
christus quibus se ad futurum promisit. 353. & seq.	ciceronis eloquentia cur maximè commendata. 420
christus vbi magis erit, ibi magis veritas. 379	circuncisio quid antiquis conferebat. 31. 52
Ex quo ab haereticis abesse demonstratur. ibid.	circuncisio baptismi figura. 65
christus tantum folius mulieris semen. 288	circuncisio priscorumq; rituum quid sublatum, & quid in melius perductum. 213
christus stella Iacob, vel secundum alios, virga Israel designatus. 679	ciuitas in quo consistat. 102
christus quomodo per Mariam concipiatur, & humanis membris pariatur. 680	ciuitas Dei est quibus constituitur. 205
christus humano generi, & Ma-	S. Clarae cor omnibus Christi passis in signibus insculptum. 92
	Eiusdem

Eiusdem regula.	553	clodoueus Francorum Rex quo tempore cum suis ad Christum conuersus. 235. 259. 265. & cuius opera.	425
claudius quartus Rom. Imp. quam uacors & ignauus.	953	clodoueus insignē ædem Virgine dicat.	649
claves cœlorum quibus datæ.	202	clodoueus quo iure Galliarum regnum adeptus.	815
clemens Septimus legatos & nunaera ab Æthiopum Rege recipit.	253	clodouei insignis victoria de Alemaniis.	425
cleopatrz Reginæ intemperantia, & luxus.	867	clotildis Reginæ opera Clodoueus Rex ad Christum perductus.	425
Eiusdem impietas & mors.	746	cobila Imp. à Clemente Papa fidei doctores petit.	244. 261.
clerici innumeri martyrio & sanctitate illustres.	657	collatio nouæ & antiquæ legis cū datæ sunt.	96
clerici quinam ad horas canonicas teneantur.	708	collegia publica studiorum quot Parisiis.	551
clerici quid sibi necessariò reseruent ex omnibus quæ Leuitis dantur.	803	collegiū Rhemense & Romanum Anglorum quot martyres ediderint.	1085. 1091. 1096
clerici qualiter necessitate coacti immobilia habere cœperint.	807	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clerici quinam effici nequeant.	873	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericis negligentibus, monachi ad Christi cultum propagandum missi.	669. 670	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericis etiam indignis ad dignitatē tuendam necessaria præstanda.	802	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericis cur opes esse debeant.	803	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericis quid à laicis debeatur. ibid.		coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericis cur plerisq; in locis decimæ non dentur.	806	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericis opes (Christi exemplo) esse non debere contententes, cōfutantur.	802	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericis, Petri exemplo, arma prohibita.	873	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericis quando coniugium interdicitur.	895. 896	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericorum plures sancti quàm laicorum.	810	coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
clericorum liberalitas. Vide liberalitas.		coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604
		coloniæ ex Romuli instituto deductæ.	604

cepta.	160	ptæ.	182
concilia vniuersalia cur labi non possunt.	345	conciliis in vniuersalibus admiranda duodecim, propter quæ labi non possunt.	348
concilia vniuersalia nunquam extra Ecclesiam confecta.	346.	conciliis fidem abrogare, quàm absurdum sit.	349
550		conciliis cur maximè parendum.	352
concilia vniuersalia quoniam in Ecclesia celebrata.	347	in conciliis vniuersalibus nominatim tres diuinæ personæ adesse dicuntur.	353
concilia à Conciliis approbata.	349	conciliis vniuersalibus quo pacto Christus assistat. 353. Quomodo item Spiritus sanctus.	355
concilia vniuersalia quo pacto Deū representet. 355 Quomodo item Ecclesiam.	356	in conciliis quibus tantum sit discernendi ius.	357
concilia tredecim à Papis, tum ab omnibus reiecta, & cur. 359. & seq.		in conciliis qualiter Imperatores se habere debeant.	358. & seq.
concilia à Nazianzeno & Augustino non improbata (vt hæreticis visum) sed amplexata, probatur.	362	conciliorum & Patrum auctoritas aduersus Græcorum errorem.	177
concilia Papa vt approbare & reprobare possit.	362	conciliorum veritas uariis cōfirmata.	352
concilia quænam hæretici obiciant, quæ diluuntur.	361. & seq.	conciliorum auctoritas à Christo sancita.	354
concilia miraculis corroborata.	363	conciliorum potestas etiam in Papam.	163
concilia Constantiæ, & Basileæ in quibus non recepta.	350	concilium Ephesinum & Chalcedonense quando celebrata.	215. 219
concilia à Græcis & Protestantibus reiecta. 1004. 1005. 1006. 1007		concilium Antiochenum quando & cur coactum.	217
concilia qua de causa celebranda.	549	ad concilium Tridentinum qui cōuenerint.	160
concilia Apostolorum temporibus celebrata.	ibid.	concilium Constant. secundū, quando habitum.	259
cōcilia vniuersalia decem, ad quæ obicitur dissensio quomodo concilianda.	364	concilium Nicænum quando, & cuius opera coactum.	322
concilij Arelatensis & Gangrensis contrarias de presbyterorum coniugio vt concilianda.	365	concilium Sardicæ quando celebratum.	323
concilij Antiocheni litteræ in causa Pauli Samofatheni ubi recepta.		concilium quoddam vniuersale dicatur.	34



concilium Tridentinum, quæ Pro-  
 testantes impugnant, sancit. 361  
 concilium Iudæorum quomodo in  
 Christi causa errarit. 363  
 concilium Neocæsariense secundas  
 nuptias prohibens quomodo in-  
 telligendum. 364  
 concilium Romanum sub Stepha-  
 no VII. à quo abrogatum. 370  
 concilium Parisiense quando cele-  
 bratum. 383  
 concilium Carthaginense secundum  
 quando celebratum. 895  
 concilium vniuersale vsq; ad Cō-  
 stantinum nullum celebratum,  
 cur. 386. & quid eorum loco age-  
 batur. ibid.  
 conciliabulū Ephesinū sub Theo-  
 dosio quādo rescissum. 327. 360.  
 618  
 conciliabulum Seleuciense quibus  
 cum aliis reiectum. 359. & seq.  
 confirmandi qualiter signari & vngi  
 debeant. 114. 129  
 confirmandis cur manus impona-  
 tur. 132  
 confirmari quales esse debeant. 123  
 confirmatorum, & non confirma-  
 torum differentia. 115  
 confirmatio siue Chrisma variis  
 nominibus apud antiquos ap-  
 pellata, cur. 103  
 confirmatio quo pacto baptizatos  
 ad perfectiorem ætatem regene-  
 ret. 104  
 confirmatio Spiritus sancti aduen-  
 tum nobis tribuit. 107  
 confirmatio vim ac lumen ad re-  
 ctum videndum & perficiendum  
 nobis præstat. 106  
 confirmatio nobis Spiritus sancti  
 armatura ad hostes debellan-  
 dos. 108. 120. 132  
 confirmatio quo pacto nos Reges,  
 animasq; Regina efficiat. 111. 115  
 confirmatione quomodo vnus fiat  
 noster spiritus cum Deo. 103  
 confirmatione qualiter Christus  
 nostris cordib<sup>9</sup> imprimatur. 105  
 confirmatione animæ perficiuntur,  
 & consecrantur. 106  
 confirmatione cur modò nō derur-  
 sensibilibiter Spiritus sanctus, sicut  
 antea dabatur. 109. 127  
 cōfirmatione quā intimè Christo  
 adglutinemur. 111. 117  
 cōfirmatione vis ac memoria crucis  
 menti qualiter insculpatur. 116  
 confirmatione spes, fides, & caritas  
 in nostris mentibus ingeneran-  
 tur. 138  
 confirmationis cæremonia quid  
 significant. 105  
 confirmationis præceptū ex Con-  
 ciliis & scriptura. 109  
 confirmationis sacramento Chri-  
 sti milites efficiuntur. 114. 134  
 confirmationis sacramento demo-  
 num potestas prostrata. 143  
 confirmationis vis à dæmonibus  
 prædicta. 155  
 confirmationis vaticinia, & figuræ.  
 Vide Chrisma.  
 concionatores hæreticorum à Po-  
 lonorum principe cur fustigati  
 & expulsi. 191  
 concubinarū duo genera, & quod-  
 nam antiquis permiffum. 366  
 concupiscentia quomodo per legē  
 magis ad malum irritata. 34  
 congregationis Oratorij institutū,  
 & auctor. 673  
 coniugium quando viris sacris in-  
 terdictum. 895  
 coniu-

coniugum amor, & nexus, magnū-  
 piera is argumentum. 553  
 conradus Pellicanus Zuingli alle-  
 cla quid notandum in versione  
 psalterij. 1010  
 consalvus Silueria Societatis Iesu  
 quot regna ad Christum perdu-  
 xerit. 300  
 constantinopolis quo tempore à  
 Turcis capta. 192. 333. 416. 481  
 constantinopolis quo tempore de-  
 dicata, & quamdiu steterit. 624  
 cōstantinopolis, vbi hæreticos ha-  
 buit Imperatores, à Turcis est  
 occupata. 390. 391. 627  
 constantinopolis quo tempore à  
 Balduino capta. 560. Et quamdiu  
 in eius stirpe perseuerarit. ibid.  
 constantinopolitanorū Patriarcha-  
 rum hæreses, & dissidia. 580. 581  
 cōstans Imp. Martinū Papam Con-  
 stantinopolim duci iubet. 497  
 constantis sæuitia in Catholicos,  
 Theodosiumq; fratrem. 937  
 constante imperante clades Oriēti  
 allata. 938  
 constans in Sicilia à suo intimo  
 necatus. 963  
 constantis Rom. Imper. litteræ ad  
 Constantiū fratrem pro Athana-  
 sij & Pauli restitutione. 321  
 Constantius Imp. quo pacto Libe-  
 rium Papam Catholicosq; Epi-  
 scopos eiectosq; restituere sit  
 compulsus. 323  
 constantius qualiter Occidentales  
 Episcopos Ariminum coegerit,  
 & circumuenerit. 324  
 constantius ab Athanasio acriter  
 obiurgatus. 358  
 constantius quot modis Christi cul-  
 tū exterminare curarit. 387. Eius-  
 dem immanitas & rapacitas. 935  
 constantij infelix interitus. 694  
 constantini Imp. opera quinam ad  
 Christum perducti. 236  
 cōstantini bellica gesta. 636. Eiusdē  
 insignes victoriæ. 976  
 constantinus à Syluestro Papa ha-  
 ptizatus, & lepra mūdatus. 72. 583  
 constantinus quomodo per crucem  
 ad Christum traductus. 148. 284  
 constantinus baptizatus in Idola  
 inuehitur. 148. 149  
 constantinus innumera privilegia  
 Christianis cōcessit. 282. Liciniū  
 cognatum aduersus Christianos  
 sæuientē interfici iubet. 321. Quo  
 tempore Imperij sedem Bizan-  
 tium transtulerit. 322. Post Epi-  
 scopos omnes in conciliis sub-  
 scribebat sedebat. 358. Deiparæ  
 studiosissimus. 722. Tributorum  
 exactionem moderat. 823. Maxē-  
 tio & Maximino deuictis Oriē-  
 tale & Occidentale Imperium  
 adeptus. 968  
 constantini Monomachi Imp. rur-  
 pitudo, & vitiositas. 925. 940  
 consubstantialis nomē quibus hæ-  
 reticis non placeat. 1022  
 cōtemplationis supremus gradus.  
 737  
 copronymus Imp. dæmone præce-  
 ptore in quātam nequiriam de-  
 uenit. 337. 351. 352  
 copronymus Studitas cū celeberr-  
 ma bibliotheca comburi iubet.  
 499. Idem adhuc viuens cælesti  
 igne arreptus. 713. 964  
 cor amātis balsamo cōparatum. 123  
 cor nouum quibus det Deus. 47  
 coronarum vsus cur inductus. 727  
 corinthi de magna hominū & di-  
 uitiarum

I N D E X.	
uitiarum affluentia.	142
corinthi adagium.	ibid.
cornelius Cęturio primus ex gen- tibus à Petro baptizatus.	71.185. 226
cornelius ante baptismi aquas Spi- ritu sancto afflatus, & cur.	71. Idē à Petro Cęsareę Episcopus cō- stitutus.
cornelium vnde Romanum fuisse constet.	242 225
costroe Persarū Rex quando Chri- sto adiunctus.	265
crefscens Galliarum Episcopus à Petro constitutus.	234. Eiusdem Paulus meminit.
crefiphō Episcopus à Petro & Pau- lo ad Abderitanos missus.	233
creta insula superitionum & sce- lerum seminarium.	1032.1052
creta quo tempore à Romanis ex- pugnata.	1033
cretenfes omnium optimē morari aliquando habiti.	145
cretenfes mendaces.	1003
cretensium nefanda consuetudo, & luxus.	145
croathę quando Christo adiuncti.	261
cruce Christi quo pacto instar ar- boris vitę reparemur ad vitam.	42
cruce frontem signare ex quo tem- pore Christianis consuetum.	129
cruce Idola deleta, fidesque propa- gata.	151
cruce in Indiis dęmones mirabili- ter proffigati, & expulsi.	152
cruciferorum militū Germanorum mira olim fortitudo.	640
crucifixi imagines ab hęreticis sub- lata.	1016
crucis forma quo signo præmon- strata.	114
crucis signum omnibus sacramētis adhibendum.	130
crucis signo Perfidis, & Tuicarum regiones à peste & fame libera- ta.	126
crucis signo quinam à flammis & dęmonibus liberati.	129
crucis signo cęcus illuminatus.	129
crucis admiranda vis aduersus dę- mones.	130. & 136
crucis signo victoria Constantino promittitur.	136
crucis vexillum in pugna à sobrie- tate contra luxuriam erectum.	137
crucis vim & splendorem Chri- stianis tantum esse vnde pateat.	152
crucis miracula.	298.299.303.305. 307. & seq.
crucis ductu se signandi vetustissi- mus mos.	726
crucis signo quid proferre veli- mus.	717
crucis imago cur colenda.	1016
crux Christi lapidea inuēta vbi eius nomen dilatarit.	42
crux quo sacramento nostris cor- dibus infigatur.	148
crux lapidea quotannis in festo. S. Thomę splendescens, & liquo- rem fundens vbi.	151.190
crux in pugna contra Mahomera- nos visa.	638
crux Helenę studio inuenta.	697
crux cur Papę pedibus affigatur.	909
cuba Insula.	714
	cultus

I N D E X.		D
cultus plurium Deorū apud quos primum introductus.	17	
cuniculi bellici à quo inuenti.	625	
cumann, siue Chunni à quibus ad Christum traducti.	239.267	
cybele Deoram mater quantę ve- nerationis Romanis.	1031	
cybele quid re ipsa esset.	ibid.	
cypriani conciliū Africanum quan- do & cur reiectum.	359	
cyprianus propter quęstionem de baptismo exortam cōcilium cogit.	60	
cyprianus cur hęreticus non sit ha- bitus, licet circa rebaptizationem errauerit.	201.581	
cyprianus ab Augustino excusatur.	218.	
Eiusdem litterę ad Corne- lium Papam pro fidei confirma- tione.	310	
cyprianus quot cōcilia celebrarit.	367.	
Eiusdem verba de coningi- bus Clericorum vt intelligenda.	894	
cyprus Insula maris irruptione à Syria auulsa.	79	
cyprus quo tēpore à Turcis occu- pata, & cur.	390	
cyri Alexandrini hęresis quę & vbi damnata.	343 261	
cyrilli Alexandrini litterę afferen- tes Spiritum sanctum à Filio procedere vbi receptę.	177	
cyrillus aduersus Apollinariū quid de fidei antiquitate.	215 118	
cyrillus ad Reginas de recta fide Pulcheriam laudat.	619	
cyrillus à Deipara admonitus resi- piscit.	712	
chyrens hęreticus quid de ipsorū diffidiis & immanitate.	189	
	j. Pars.	
		D d d
		dęmon
		dęmon ex diuinis oraculis à tergo insidiari solitus.
		20.131
		dęmon cur nostros ritus imitari videri vellet.
		121
		dęmon quando Christum extin- ctum existimauit.
		131
		dęmon bonus quinam dictus.
		142
		dęmon quo astu primos parentes aggressus.
		137
		dęmon aduersus Christum sacra scriptura vsus.
		158.179
		dęmon hęresum excogitator, & inuentor.
		181
		dęmon ab Afris quo nomine & ce- lebritate cultus.
		279
		dęmon in baptismo hęreticorum antesignanum visibiliter arripies suffocat.
		308
		dęmon hęreticorum doctor, ipsis fatentibus.
		378
		dęmon Deiparę gloriam & no- men frustra obscurare conatus.
		682
		dęmon qua potissimum tempesta- te in Christianos sæuierit.
		696
		dęmon Lutheri magister in impu- gnatione Missę.
		1014
		dęmones Christianorum præsen- tia vbi fugati.
		128.299
		dęmones hostes, quibuscūq; collu- ctandum.
		132
		dęmones vbi tanquam in suo re- gna leges dent.
		134
		dęmones quibus armis expugnēt, & expugnentur.
		135
		dęmones quibus honoribus à pri- scis culti.
		138
		dęmones à quibus hodie veneren- tur.
		147



dæmones cur non nisi per nostros ab obsessis effugentur. 152	danorum Regum Imperium apud Septentrionē amplissimum. 572. & 573
dæmones ubi ab obsessis diuinos honores exposcant, ut egredian- tur. ibid.	darij Persarum Regis luxus. 866
dæmones Eucharistiæ sacræ præ- sentia ubi responsa negarint. 298	darius adhuc viuens pro Deo cul- tus. 690
dæmonis caput à Christo contri- tum. 35. 131	datiæ conuersio. 238
dæmonis potestas quæ. 132. 133	dauid cur legislatorē constitui præ- cerur. 146
dæmonis præstigijs diuersas effi- gies ut vident contingat. 74	dauidis solij ac Regni qui hodie successores. 205
dæmonis prælium cum beato Iob 133	dauidis familiæ. 726
dæmonis potestas quo præcipuè sacramento prostrata. 148	dauidis Æthyopum Regis legari & munera ad Clementem VII. 725
dæmonis versus de Trinitate & Spiritu sancto. 156	Decimæ ex quibus iure diuino de- bitæ. 504
dæmonis miracula quomodo di- gnoscenda. 291	decimæ decimarum à quibus, & cui dandæ. 804
dæmonis familiaritas, & colloquia cum Luthero. 378	decimæ cur plerisque in locis non dentur. 806
dæmonis scientia quantum se ex- tendat. 409	decimæ cur aliquando Regibus concessæ. 811. 1000
dæmonis, ac mulieris inimicitia vnde. 678	dei, & Ecclesiæ arctissima coniu- ctio. 7. 95
dæmonis & Christi pugna. 694	dei potentia, sapientia, & bonitas in rerum creatione elucescit. 10
dalmatia quo tempore Ariana pe- ste infecta. 382. Quando Item à Gothis vastata. 382	dei mirabile consilium ad reparan- dum genus humanum. 19.
dalmatis à quibus Euāgelium præ- dicatum. 217. 260	95
damasus Papa Romæ Synodum conuocat. 324	dei verbum duplex. 26
damasus quot modis Orientales ad fidem reuocare conatus. ibid.	dei præclaræ promissiones ad Ec- clesiam Catholicam. 132. 205
dani à quibus ad Christum tradu- cti. 244. quibusque miraculis. 292. & seq.	dei amor quo pacto in animas fi- delium irrepit, & ad Deum trās- ferat. 39
danorum Regum seuitia in Catho- licos. 506	dei summa benignitas in consulē- do nostræ infirmitati. 44
danorum qui Reges occisi. 570	dei prouidentia in baptisimi virtu- te mortalibus insinuanda. 61. & seq.
	dei, & hominis per Christum idem spiritus.

spiritus, corpus, & regnum. 95	crearit. ibid.
dei verba in ore Ecclesiæ posita. 174. 178	deus sibi & omnibus finis. 8. 13
dei maxima iustitia indubitata fi- dei argumentum. 199	deus semper infinitè præstantiora creare possit. 9
dei sapientia in Ecclesia instituen- da. 203	deus propter quid, & in qua emi- nentia hominem crearit. 10
dei quæ verba per exsuperantiam dicta hæretici contendant. 213	deus quid de homine disposuisset si non peccasset. 7
dei templum è quibus constet. 257	deus quomodo à beatus videatur. 13
dei cultus in Ecclesia militanti in- star triumphantis. 729	deus diuersimodè per fidem & cau- sas naturales cognoscitur. 14
dei mira largitas. 736	deus cur primis parētibus fructum arboris vetuerit. 15
deo perfecte vniri qualiter possi- mus. 13. 103	deus quomodo per filium ab ho- minibus cognoscatur. 26
deo quibus gressibus appropinque- mus. 15	deus quo tempore Ecclesiam sibi sanctissimè copularit, filiosque ex ea suscepit. 23. 99
deum cur naturaliter omnia appe- tant. 13	deus ex quo præcipuè vehementissi- mè amandus. 31. 32
deum cur super omnia amare iu- beamur. 41	deus quomodo fideles in Ecclesia, sicut Adamum in paradiso, vo- cet. 43
deum quis à se prohibeat. 71	deus cur caritas vocetur. 51
deum verum per Ecclesiam super vniuersam terram agnoscendum, prædictum. 212	deus quomodo in nobis augeatur. 91
deum veluti finem cuncti respice- re asserunt. 607	deus humani generis nomine bel- lum serpenti indicit. 131
deum etiam absq; premio vel pec- na diligere, summus religionis gradus. 611	deus quomodo per os Ecclesiæ lo- quatur. 169. 171
deum absque verbis alloqui possu- mus. 527	deus vnus omnium. 167. 183
deus quomodo generet verbum. 7. 26	deus si auctor peccati statuatur ( ut Caluinus ait ) quot absurda se- quantur. 193
deus vnus, & trinus etiam ab Eth- nicis adumbratus. 8	deus ab Hebræis abscedens, quales eos reliquerit. 227
deus quam intimè se Filio, & Spiri- tui sancto communicarit. ibid.	deus quot temperibus, & modis homines ad caelestia inuitarit. 273
deus qualiter se creaturis commu- nicet. ibid.	deus à quibus in Ecclesia repræ- sentetur. 355. 356
deus cur ab æterno mundum non	

I N D E X.	
deus potissimus Ecclesie finis. 607 611	diluuium Ogygis vbi & quando. 79
deus solus per se miracula opera- tur. 609	diluuium deucalionis quo tempore & loco. ibid.
delectatio circa turpia quado mor- talis, vel venialis. 605	diluuium cur post Christi ortum nullum. 696
delphini prudentia, & castitas. 894	diocletiani furor & atrocitas in Christianos. 912. 11. 12
demetrius quo pacto ad Regnum elatus. 743	diocletiani inscriptio incisa in Hi- spanis inuenta. ibid.
demosthenes quid de amore pro- prio. 162	diocletianus primus sibi tanquam Deo pedes exosculandos voluit 579. Iouium item se appellari mandauit. 1034
deuotio quid, & in quo consistat. 612	dionysius Areopagita de sacramen- torum efficacia quid. 52
dextra, & laeva quomodo nobis in- telligenda. 269	dionysius Alexandrinus quid de tenenda fidei regula. 167
diabolus. Vide daemnon.	dioscorus Alexandrinus vbi dam- natus. 327
dialogus Megensij, & Adami. 220	disciplinae ad quid inuenta. 4
S D daci obitus, & miracula. 480	discrimen iter mares & foeminas in foetu formando. 25. 47
differentia inter caeremonias anti- quae & nouae legis. 36. 39	dis tenebrarum Rex a quibus cul- tus. 138
differentia inter Christi & Ioan- nis baptisma. 76. inter bap- tisma, & baptismi figuras. 64. 65	diuina quatuor, animi corporisque bona complectentia. 717
differentia inter diuina semina, alia- que concreta. 89	diuinae Trinitatis personae in vni- uersalibus Conciliis praesentes. 355. 361
differentia inter aeternitatem, & perpetuitatem. 214	diuinitatis effecta nulli vnquam saeculo, post Apostolos, tot ac tanta, quanta huic nostro con- cessa. 1072
dignitates vt expetere liceat. 848	diuinus Spiritus quibus telis ani- mam contra eius hostes amer- 133
dignitates nullis plures, aut diutur- niores, quam Catholicis. 850 851	diuites qua legatione a Deo voca- ti. 274. 281
diligentium quales. 139	diuitiae, & paupertas quo pacto si- mul esse possint. 914
dij qui sceleribus praesidentes. 171	dinortia quando apud Romanos coeperint. 1048
dij portentosi. 143	
dij antiquorum pleriq; Reges. 147	
dij penares. 1037	
dij Aegyptiorum. 1042	
diluuia maxima in Italia, & Romae. 80	
diluuium vniuersale quo tempore. 78	

Doctores

I N D E X.	
doctores Ecclesiae diuinitus dati. 371	eti. 342
doctores probati Graecorum nobi- scum sentientes. 373. 374	donatistarum quot sectae. 189
doctores Graecis quando nulli, vel haeretici, & seq. 372	donatistarum multitudo, & poten- tia in Africa. 385
doctores Ecclesiae nunquam defu- ruri. ibid.	dorothei haeresiarchae sectatores. 188
doctores haereticis protestantibus nulli. 345	dos Ecclesiae Christi sanguis. 23
doctor primarius protestantium Simon Magus. 269. D. Item Dia- bolus ipse. 378	dotes beatorum corporum. 20
doctores quinam inter Latinos & Graecos primas teneant. 765	draco a Babylonis cultus. 17
doctorum Catholicorum, licet dis- sidentium, quomodo sit vna fides. 371	Draomira mulier terrae hiatu ab- sorpta, cur. 293
doctorum vnanimis consensus in Catholica Ecclesia perpetuus. ibid.	
doctrina haereticorum nulla vnquam perpetua. 209. 207	
doctrinam caelestem nunquam ab Ecclesia auferendam, ex diuinis oraculis. 209	
doctrinae Catholicae antiquitas, & veritas vnde. 216	
domicilia cur antiquitus in monti- bus constituta. 79	
D. Dominici institutum. 671. Eius- dem admirabilis visio. 714	
D. Dominici admiranda sanctitas & miracula. 283. 284	
domitiani Imperatoris saeuitia, ri- diculaeque segnities. 955	
domus, in qua Christus educatus, mirabiliter in Italiam translata. 228. 702	
donatistae e quibus tantum Eccle- siam constare contendunt. 213	
donatistae quando ab Ecclesia cie-	

D d d 3

E	
Ecclesia aurorae comparata. 1	
Ecclesia Lunae & Soli compa- rata. i. errantibus item astris. 2	
ecclesia sacramentis, sicut caelum septem nobilissimis stellis, orna- ta. 5	
ecclesia quibus progressibus ad di- uinam societatem euehatur. 4. 5.	
ecclesia quantum a Christo subli- mata. 5	
ecclesia Christi sponsa. 6	
Ecclesia sola caelum claudit, & ape- rit. 7	
ecclesia etiam in statu innocentiae fuisse. 12	
ecclesia qua ratione instar Paradisi. 19	
ab Ecclesia quinam, instar primo- rum parentum e Paradiso, ci- ciantur. ibid.	
ecclesia quam mirabiliter a Deo re- parata. 19. 20	
ecclesia secunda Eua, ex qua huma- num genus renascitur. 22. 24	
ecclesia quo tempore Deo sanctis- sime copulata, sibi primum filios genuerit. 23. 99	



ecclesia quibus præconiis à Patri-  
 bus prædicata. 23  
 ecclesia quo lacte vt vera mater  
 nos enutriet. 24  
 ecclesia è Christi latere formata.  
 ibidem.  
 ecclesia sola filios Deo parit. 24.  
 28. 47  
 ecclesia quomodo nos concipiat,  
 & pariat. 29. 83  
 ecclesia nostra media inter antiquã  
 & caelestem. 31  
 ecclesia quomodo cū Christo con-  
 iungatur, & semina ex quibus  
 renascimur, excipiat. 32. 94  
 ecclesia & Synagoga quo pacto dif-  
 ferant. 47. 99. 363  
 ecclesia iniquissimis tēporibus ma-  
 ximè à Deo viris sanctis illustra-  
 ta. 154. 258  
 ecclesia quos ad fidem obligare  
 possit. 203  
 ecclesia in quibus errare non pos-  
 sit, & ratio. 154  
 ecclesia Catholica quàm peculiari  
 Spiritus sancti coniunctione fi-  
 deles inter se vniat. 156  
 ecclesia quomodo semè acceptum  
 formet, suosque credentes rege-  
 neret. 33. 87  
 in ecclesia Catholica tantum Chri-  
 stus, & arbor vitæ. 42. 52  
 ecclesia per quod sacramentum fi-  
 lios Dei producat in lucem. 53  
 ecclesia nostra necessariò omnium  
 vetustissima, & ratio. 216. 223.  
 224. 228  
 ab Ecclesia & Christo quo pacto  
 quo ad spiritum & corpus rena-  
 scamur. 91. 93  
 ecclesia monte Sion designata. 99.  
 264. 102  
 ecclesia quando cælum facta, &  
 quomodo. 154  
 ab Ecclesia quid extirpandum.  
 157  
 ecclesia cur Catholica dicatur.  
 160  
 ex Ecclesia Dei quānam sint. 164  
 ecclesia Dei vna esse debet, & ra-  
 tio. 167. 185  
 ex Ecclesia Dei cur hæretici esse  
 non possint. 92. 190  
 ecclesia nihil credit quod saltem  
 implicite in scripturis sacris non  
 sit. 9. 17. 216  
 ab Ecclesia scripturæ sacræ explana-  
 tio desumenda. 180. 181  
 ecclesia nostra ex fidei vnitare ma-  
 ximè diuina. 191  
 ecclesia Dei quānam sit, vnde pa-  
 reat. 204. 232. 258. 352  
 in Ecclesia Christi veritas perpe-  
 tuanda, ex Dei promissione.  
 206  
 ecclesia quānam sit hæretica ha-  
 benda. 219  
 ecclesia Catholica sola verum cul-  
 tum retinet. 220  
 ecclesia Dei in diuinis errare non  
 potest. 222  
 ecclesia mons & domus Dei. 231  
 ecclesia Romana cur in medio po-  
 sita. 233  
 ecclesia Corinthi à Petro & Paulo  
 fundata. 241  
 ecclesia Catholica quando ab hæ-  
 reticis vexari cœperit. 253. 256  
 ecclesia quinque temporibus ab  
 hæreticis maximè diuexata, ipsi-  
 demque à Deo maximè ampli-  
 ficata. 259. 263  
 ecclesia instar vineæ. 264  
 ecclesia prius Aquilonem, magis  
 tamen

tamen ad Austram dilatata. 269.  
 150  
 ecclesia Romana quibus Episcopis  
 fidei suæ formam prorogare so-  
 lita. 312  
 ecclesia Romana omnium Ecclesia  
 matrix, & ratio. 315. 323  
 ecclesia Alexandrina quo tempore  
 Catholicis restituta. 324  
 ecclesia Catholica quantū pro iu-  
 nandis Orientalibus laborarit. 339  
 ecclesia quo pacto suos in veritate  
 confirmet, hæresesque præfiget.  
 340. & seq.  
 in ecclesia Dei quando Christus  
 esse dicatur. 340  
 ecclesia Christi quomodo ex pa-  
 scendi munere dignoscatur. 341  
 ecclesia nostra fidei Christianæ ca-  
 sum semper sustinuit. 398  
 ecclesia Catholica toto orbe diffu-  
 sa. 418  
 ecclesia Catholica ex perpetua san-  
 ctorum successione Dei ecclesia  
 comprobatur. 477  
 in Ecclesia Catholica quānam no-  
 stro sæculo sanctitate & miracu-  
 lis floruerint. 478. 1068  
 ecclesia Catholica tantum primas  
 religiosi tribuit. 659  
 ecclesia quid æquabilitatis iure om-  
 nibus æquè tribuat. 654  
 ecclesia Catholica quoties ab hæ-  
 reticis agitata, toties à Deo per  
 sanctos religionem institutores  
 subleuata. 660. & seq.  
 ecclesia quando religiosorum mi-  
 litum armis defendi cœpit. 671  
 in ecclesia Dei paræ & sanctorum  
 cultus perpetuò amplificatus.  
 678. & seq.  
 Ex quo Dei ecclesia compro-  
 bat. 682  
 ecclesia Dei esse non potest, in qua  
 Christi & Mariæ cultus non au-  
 geretur. 679  
 ecclesia ab exordio quatuor in san-  
 ctorum honorem instituit. 684.  
 & seq.  
 ecclesia Dei à Maria semper in sum-  
 mis necessitatibus adiuta. 715  
 ecclesia nostra Dei Ecclesiam esse,  
 ex quatuor maximè diuinis o-  
 stenditur. ibid.  
 ecclesia Dei Spiritu precum cun-  
 ctis præstantior. 664  
 ecclesia Catholica quid signo cru-  
 cis significare velit. 727  
 ecclesia Catholica tantum ex om-  
 nibus nationibus aliquos sibi  
 obsequentes habet. 771  
 ecclesia Constantini tempore qui-  
 bus bonis locupletata. 805  
 ecclesia Dei è summa Catholicorū  
 patientia demonstratur. 830  
 in ecclesia quantum patientiæ vir-  
 tus elucescat. Vide Patientia.  
 ecclesia Synagoga longè mitior.  
 887  
 in ecclesia quanta castitatis subli-  
 mitas. 872. & seq.  
 ecclesia Dei non modò ex sui pul-  
 chritudine, sed hæreticarū etiam  
 factionum deformitate digno-  
 scenda. 918. 974  
 ecclesia Catholica triplici ex causa  
 turpes progressus, quos alieni fe-  
 cerunt, pati non potest. 1059  
 ecclesia nunquam maiora passa ab  
 hæreticis, quàm nostra ætate.  
 1075. 1078  
 ecclesia sine episcopo esse non po-  
 test. 227  
 in Ecclesia Catholica quomodo  
 D d d 4 Chri-

Christus per Mariam concipiatur, & in humanis mentibus pariatur. 608  
ecclesie maiestas soli Deo nota. 5. 6  
ecclesie Christi paria ornamenta. 6  
ecclesie, & Dei idem spiritus, corpus, & regnum. 4. 28. 98. 156  
ecclesie bona omnia per Christum restituta. 20. & seq.  
ecclesie caput Christus. 20  
ecclesie Christi vnitas in carne vna. 23. 32  
ecclesie dos, Christi sanguis. 23  
ecclesie maxima fecunditas. 29  
ecclesie quam mira Deus promittat. 132. 263  
ecclesie potestas quo magis a profanis imminuta, eo altius a Deo sublimata. 154. 261  
ecclesie auctoritas in definiendo. 154  
ecclesie personam qui referant. 154. 185. 273. 356  
ecclesie quilibet credere tenetur. 158. 179  
ecclesie decreta quae mutari, & quae non possint. 158. 163. 183  
ecclesie remedium ad amoris proprii radices extirpandas. 162  
ecclesie mos in ambiguis determinandis. ibid.  
ecclesie doctrina diuina. 163. 165  
ecclesie Dei primum & euidentissimum signum. 164. & seq.  
in Ecclesie ore verba Dei posita. 169. 174. 178  
ecclesie filij principes super omnem terram ex diuinis oraculis. 169. 174. 232. 263  
ecclesie explanationes ad Biblia sacra qualiter admittenda. 179  
ecclesie Romanae nomine quid intelligatur. 185. 253  
ecclesie Dei vna fides. 184  
ecclesie egregia nota, qua ab haereticis factionibus distinguitur. 186. 188  
ecclesie membra quinam discernant. 186. 217  
ecclesie Christus audiendum iubet. 198  
ecclesie soli ius ad fidem obligandi. 201. & cur non aliis. ibid.  
ecclesie nostrae perpetuitas ab ipsismet hostibus confirmata. 208  
ecclesie perpetuitas in quibus potissimum iustar in Solis illustrissima. 212  
ecclesie splendor, & robur ex diuinis oraculis. ibid.  
ecclesie magnificentissime amplitudo ex Isaiae vaticiniis. 205  
ecclesie & Dei primum foedus. 220  
Et quando sancitum. ibid.  
ecclesie fundamentum, & princeps Christus. 211. 224  
ecclesie traditiones ab Apostolis profectae. 218  
ecclesie consuetudo circa baptismum haereticorum a quo corrumpi cepta credatur. ibid.  
ecclesie cultores Christiani passim nuncupati. 119  
ecclesie antiquitatis testimonia sex. 223. & seq.  
ecclesie maximum & primum mysterium. 224  
ecclesie soli omnes populos Christo conciliare contigit, & vnde. 231  
ecclesie primariae totius orbis a Petro constituta. 232  
ecclesie

ecclesie singulae a primariis Ecclesiis fidem mutuari solita. 242.  
316  
ecclesie quo potissimum tempore plurimi adiuncti. 259. & seq.  
ecclesie quinam per saecula sexdecim adiuncti sint enumerantur. 264  
ecclesie oracula qua potissimum arate verificata. 268  
ecclesie portae ex Dei praescripto nunquam Gentibus claudenda. 264. 268  
ecclesie dissensiones a quo componenda. 314  
ecclesie Romanae admirabile robur. 344  
ecclesie potestas vnde pateat. 345  
ecclesie soli vniuersalia Concilia celebrare datum. 347  
ecclesie membra quae. 370  
ecclesie doctores diuinitus dati. 371  
ecclesie doctores nunquam defuturos. 372  
ecclesie membra ab haereticis disrupta a Catholicis consolidata. 394  
ecclesie bona omnia ex triplici cum Deo coniunctione proueniunt. 647  
ecclesie maxima fides vnde liqueat. 446. & seq.  
ecclesie Catholicae optima administratio. 555. 595  
ecclesie candor in omni virtutum genere. 538  
ecclesie Catholicae Imperium antiquissimum, & amplissimum. 595  
ecclesie martyres, & religiosi innumeri quid testentur. 607  
ecclesie immutabilitas Dei incommutabilitati consona. 609  
ecclesie antiquitas & perpetuitas diuinitatem praeseferunt. ibid.  
ecclesie diuinitatem inesse miracula testantur. ibid.  
ecclesie iustitia in decernendis sacris honoribus. 650  
Et dignitatibus conferendis. 651  
ecclesie iustitia ex quo potissimum commendabilis. 654  
ecclesie Anglicanae ridiculum caput. 592  
ecclesie Catholicae antemuralia. 663  
ecclesie tuenda gemini militum ordines caelitus dati. 665  
ecclesie terror aduersus flagitia. 674  
ecclesie mirabilis progressus nouis religionum institutis. 668  
ecclesie communis consensus quis dicatur. 752  
in ecclesie dissensionibus cui parendum. ibid.  
ecclesie alumnos in veritatis assertionem cunctis praestare, vnde confert. 757  
ecclesie soli, religionum ceteris. 821. 822  
ecclesie hostes quibus signis a Spiritu sancto designari. 961  
ecclesie clementia in haereticos. 886  
ecclesie parietes quomodo eodem tempore, quo ab haereticis diruuntur, a Domino restaurentur. 258  
ecclesie doctrina de sacramentis. 1010  
ecclesie fulgorem cur haeretici intueri non possint. 1060  
D d d 5 ecclesie



I N D E X.	
ecclesie diuersa vasa. 1060	dis Romani Pontifices sint semper tutari. 321
ecclesie sanctitas efficacissimum diuinitatis signum. 1061	ecclesiam Constantinopolitanam cur Deus ab hostibus occupari permiserit. 343
ecclesie post Apostolos nunquam tanta diuinitatis priuilegia concessa, quanta presenti saeculo. 1072	ecclesiam Dei apud nos esse ex Conciliis probatur. 352
ecclesie fides. Vide Fides, & religio.	ecclesiam Dei non esse apud Graecos, vnde liqueat. 390
ecclesie sacrae aedes. Vide Templum.	ecclesiam Catholicam praeter omnibus Deum tanquam finem proprius attingere, vnde constet. 607. 609
ecclesiam Dei inter haereticos esse non posse, & ratio. 215	ecclesiam Dei apud haereticos esse non posse, etiam ab ipsis dubitatum. 948
ecclesiam vnam & sanctam quo tempore Graeci asseruerint. 178	ecclesiam nouissimis temporibus diuinissimos producturam homines. 1059. 1060
ecclesiam qui primi ex Gentibus constituerint. 185	ecclesiastica bona in quos usus ab haereticis conuersa. 997
ecclesiam Occidentalem communionem sanctorum priuare Michael Patriarcha ausus. 191	ecclesiastica bona Catholicis principibus Papae liberalitate communicata. 809
ecclesiam labi posse haeretici statuunt. 200. 204	ecclesiasticae dignitates quomodo conferendae. 769
ecclesiam quibus temporibus defecisse haeretici asserant. 208	ecclesiasticorum virorum liberalitas in omnes causas maxime pijs. 796
ecclesiam esse, ac mansisse perpetuo stabilem probatur. 210	ecstasis Catholicorum in sacris precibus. 734
ecclesiam esse solis tantum electis consistere Donatistae contendunt. 213	Edilberrus Rex Cantauriorum ab Augustino ad Christi fidem perductus. 284
ecclesiam Dei reuera esse, & sanctam se credidisse haeretici negare non possunt. 223	Ediltrudis Angliae Reginae admiranda castitas. 873
ad ecclesiam pretiosa Hebraeorum omnia translata. 272	editio septuaginta interpretum quanti a Paulo facta. 110
ecclesiam omnes gentes ad diuinam veritatis agnitionem perducturam ex diuinis oraculis. 281. 256. 264	Studio Illustrissimi Card. Carafa nouiter edita. 437
ecclesiam Dei esse cum Pontifice Romano vnde apertissime liqueat. 257. 264	eduardi Anglorum Regis sanctitas, miracula, & obitus. 486
ad ecclesiam tribus legationibus tria hominum genera inuitati. 274	eduardo
ecclesiam, eiusque filios quot mo-	

I N D E X.	
eduardo & successoribus admirandum priuilegium diuinitus concessum. ibid.	obtruncata. 659
eduinus Anglorum Rex quo pacto Christi fide imbutus. 284	elisabeth Abbatisa mirae sanctitatis, & doctrinae. 733
electio. Vide Episcopus, & Papa.	emanuel Lusitaniae Rex laudatus. 245
electionis iura a profanis principibus ablata. 811	emanuel a fratre excacatus, ac postmodum ad Orientis Imperium assumptus. 965
elemosynis Ecclesiarum antiquitus Christiani oppressi adiuuari soliti. 317	emanuelis Imperator & Adriani Quarti litterae, & responsa. 333
elephantes quibus gentibus religione praecelluerint. 610	emanuelis Nobregae litterae ex Indiis ad Martinum Azpilcuetam. 251
elephantes quibus caeremoniis Lunam colant. 611	emerici Hungarorum Regis filij sanctitas, & obitus. 487
elephantis mira aestimatio de aquis. 63	emanuel Hebraice, Latine vero sic. 680
elephantis mira castitas, & sapientia. 895	epicureorum impietas. 1047
elisaon Aethiopum Rex Homeritas cum suo Rege deuictos ad Christum tradidit. 253	epidaurus anguis a Romanis cultus. 17
eleutherius Episcopus mirae sanctitatis ad Dalmatas missus. 238	epiphanius quid de haereticis & viperis simile tradat. 190
eligius Episcopus Nouiomensis quibus in locis Christi cultum propagarit. 235	epiphanius perbellum de Mariae laudibus. 691. & seq. 712
elisabetha Angliae Regina turpissimum Anglicanae Ecclesiae caput. 592	episcopi ad Concilia a Romano Pontifice aduocari soliti. 162
elisabetha ter ex illicito coitu enixa virgo haberi vult. 659. 1058	episcopi fidei suae formulam per litteras Romano Pontifice significare consuevit. 170. 310
Eiusdem effraenis libido, & sauitia in amasios. 933	episcopi Apostolorum successores. 202. 353
elisabetha sui natalis diem Deiparae Natali in Calendario praeponebat. 1050	episcopi Romani quo iure Petro substituuntur. 225
Adulterinos item filios successores declarari fecit. ibid.	episcopi quinam ab Apostolis creati & in Hispaniam missi. 233
elisabethae mater ob adulterium	episcopi primarij in diuersa Galliarum loca missi. 234
	episcopi diuersi, per quos late Christi cultus propagatus. 235.
	236
	episcopi

episcopi quinam primi ad Tartaros  
missi. 244. qui item ad Indias  
Occidentales. 250  
episcopi quando fidē publicē pro-  
testari teneantur. 313  
episcopi quot & à quibus ab Africa  
expulsi. 317  
episcopi Orientales ab Arianis  
pulsī, & à Iulio Papa restituti.  
320  
episcopi Orientales iterum pulsī  
quibus in locis Christi cultum  
propagariot. 323  
episcopi Ariani vbi condemnati, &  
depositi. ibid.  
episcopi Occidentales à Constantio  
Arimino partim occisi, partim  
circumuenti. 324  
episcopi vniuersi in Generalibus  
Conciliis labi non possunt, &  
ratio. 253. 356  
episcopi in quibus diuinam Trini-  
tatem repræsentent. 252. In qui-  
bus item Catholicam Ecclesiam.  
253  
episcopi plures martyres & sancti,  
quàm è quavis Christianorum  
condicione. 357. 651  
episcopi nihil graue absque Papæ  
consilio definire consueci. 427  
episcopi quo casu à potestate ex-  
cidant. 159  
episcopi propè omnes Græcorum  
necessariò imperiti, & ratio.  
207  
episcopi antiqui nihil sine Cleri  
consilio agere soliti. 911  
episcopi Græcorum quàm impiè à  
Turcarum Rege promoueat. 1019  
episcopi cælitus dati, & ad quid.  
160. 203. 1027

episcopi quinam nostra ætate in  
Anglia passi. 1078  
episcopis quæ iura à profanis abla-  
ta. 809  
episcopo Alexandrino & Cartha-  
ginensi qui olim sub eesti. 253  
episcoporum quinam summa peri-  
tia floruerint. 45  
episcoporum ordo primus in Ec-  
clesia Catholica. 348  
episcoporum liberalitas. 798  
episcoporum electio ad quos olim,  
quosque modò spectet. 810  
episcoporum sanctimonia & po-  
testate essetantissimæ gentes ex-  
cultæ. 822  
episcopus in quibus Christi perso-  
nam gerat. 131  
episcopus Antiochenus olim Oriē-  
ti toti præfectus. 212. 242  
episcopus de Metropolitanis sentē-  
tia eligendus. 242  
epistola Petri vltima ad quosnam  
scripta. 309  
estuniga Franciscanus miræ sancti-  
tatis, & miraculorum. 1067  
ethnicorum multiloquium cur in  
oratione vitandum. 727  
eua secunda ex qua humanum ge-  
nus renascitur. 12. C. è Christi la-  
tere formata. 13. C. Cælestes ho-  
mines patiens. 680. 681  
euz formatio, & casus. Vide A-  
dam.  
euangelij nomine quid continea-  
tur. 168. 174  
euangelij qui primus præco in In-  
diis Occidentalibus. 249  
euangelium quis propriè reiiciat.  
168  
euangelium bis cum Petro Paulus  
contulit, & cur. 169. 174. 310  
euan-

euangelium Ioannis quo tempore  
scriptum. 201  
euangelium qui primus Gentibus  
annunciant. 224  
euangelium Lucæ à Paulo dictatū  
quis tetteret. 226  
euangelium vbi à Thoma Apосто-  
lo prædicatum. 306  
eubertus Eboracen. Archiepiscopus  
duodecim monachos in Germa-  
niam mittit. 137  
eucharistiæ sacramento quàm inti-  
mè Christo copulemur. 91. 92  
eucharistiæ & Chrisinatis simili-  
tudo. 107  
eucharistiæ sacræ præsentia vbi  
dæmones responsa negarint.  
298  
eudoxia Athenais puella à Pulche-  
ria Christo conciliata, Theodo-  
sioq; fratri collocata. 618  
eiusdem mira sapientia. 431. 452  
eugenius primus Toleti Episco-  
pus vbi ob fidem obruncatus.  
233  
eugenius Imp. per crucem à Theo-  
dolio deuictus. 150  
eugenius Episcopus cæco lumen  
reddit. 129  
eunuchi quinam cunctis præstan-  
tiores. 889  
eunuchorum hæreticorum vitiosi-  
tas. 890  
eunuchos Christianorum in sum-  
mo honore fore, prædictum.  
889  
euodius Episcopus Antiochæ à Pe-  
tro constitutus. 232. 242  
euphrasius Episcopus ab Apostolis  
ad Illiturgitanos missus. 233  
europa quo tempore Christi fide  
imbura. 241

eusebius episcopus quantum in  
Orientalibus confirmandis la-  
borarit. 324  
eutropius Petri discipulus ad Gal-  
lias missus. 234  
eutychij Patriarchæ lapsus, & abiu-  
ratio. 330  
eutychiana hæresis quæ, & vbi dā-  
nata. 326. 342  
eutychianorū tempestate qui san-  
cti in Ecclesia eluxerint. 660  
exempla rerum naturalium ad fidē  
abstruendam. 201  
exomologesis publica antiquorum  
pœnitentium. 901

## F

**F** Anum Veneris vbi locupletif-  
simum. 142  
fascinare quid sit. 136  
fascinum vt auerterent, quid ma-  
tronæ Latinæ. 142  
faustinæ Augustæ à Romanis di-  
uini honores decreti. 140  
febrī à quibus templum dicatum.  
143  
federici Secūdi carmen ad Grego-  
rium Nonum. 414  
Eiusdē infelix interitus sibi præ-  
dictus. ibid.  
federici sæuitia in Romanum Pon-  
tificem. 500  
felicitis Capuccini mira sanctitas.  
480. Ex eiusdem corpore liquor  
miræ virtutis. ibid.  
felicitas nostra in quo sit posita.  
9. 40  
felix Papa Acatium, & Petrū Oriē-  
tales Patriarchas excōmunicat,  
& cur. 327  
felix è Barbarano virgo miræ san-  
ctitatis.



ctitatis. 1102. Eiusdem ecstasis, mira abstinentia, & mors. ibid.	fidei vnitate Ecclesia Dei ab hære- ticorum factionibus distincta. 186
fernâdes Magalianes orbis circui- tionem primus nauibus aggressus. 73. Eiusdem miracula & præ- clare gesta. 453	fidei illustre testimonium Iosephi Patriarchæ Constantinopolita- ni. 192
ferdinandi Cortesij bellica laus, & gloria. 589. 634	fidei fundamentum quale esse de- bet. 197
ferdinandi Gundisalui victoria di- uinitus de Almanzor's exercitu habita. 638	fidei cur falsitas admisceri nõ pos- sit. 199
festa sanctorum ad quid instituta. 686	fidei nostræ perpetuitas Ecclesiam Dei manifestat. 240
festa inuentionum & translatio- num quo tempore celebrari cœ- pta. 697. 698	fidei perpetuitas primũ caput diui- ni fœderis cum Ecclesia. 206
festa Assumptionis & Natiuitatis B. Virginis quando in Gallicanis Ecclesiis celebrata. 700	fidei nostræ antiquitas & veritas e quibus colligatur. 216. & seq. 222
festa Hebræorum quæ, & cur cele- brata. 35. Et qua de causa nobis vetita. 36	fidei nostræ antiquitatem qui hæ- retici fateantur. 216
festorum B. Virginis institutio. 696. 697. Eiusdem Conceptionis fe- stum quando à Catholicis rece- ptum. 702	fidei antiquitatis testimonia, & mo- numenta sex nobiscum. 224
fide quo pacto concipiamur. 31	fidei incredibilis propagatio no- stro sæculo. 267
fide quomodo intellectus in capti- uitatem redigatur. 200	fidei suæ formulam quinam olim Romano Pontifici significare consuevit. 310. & eiusdem fidei confirmationem ab eodem ex- poscere. 311
fide non solum ab Ecclesia statuta, sed etiam statuenda credere de- bemus. 147. 755	fidei quæstiones à quo decidendæ. 313. 315
fidei scutum contra dæmones al- sumendum. 133	fidei hostes quomodo propulsan- di. 321
fidei regula quæ. 166	fidei propagatio maximã Catho- licorum sermonis efficaciam ar- guit. 417. & seq.
fidei regula qualiter tenenda. ibid.	fidei veritas ab acutissimis philo- sophis sanguine consignata. 429
fidei regulam hæretici abnegarunt. 167	fidei diuersi gradus. 446
fidei regula immobilis. 183	fidei miranda exempla. 451
ex fidei fonte quo pacto omnia no- stra manent. 182	fidei dæmonum, & Catholicorum differentia. 520 fidei

fidei formula à Deipara Gregorio Thaumaturgo tradita. 514	fidem Episcopi quando protestari teneantur. 313
per fidem hominem iustificari sine legis operibus, quid sit. 29. 45	fides factis consignata, maximum amoris argumentum. 14
fidem solum ad salutem sufficere, quàm frustra hæretici iactent. 41. & seq. 918	fides quomodo in nobis genere- tur, & augeatur. ibid.
fidem quorum nam in Ecclesia se- qui debemus. 160. 162	fides cur à causis supra naturalibus procedat. ibid.
fidem omnem ex auditu existere pluribus probatur. 164. 169. 173	fides quâuis perfectissima, sine ca- ritate non prodest. 41
per fidem quo pacto gentes absque Iudaicis ritibus salutem æternã sint consecutæ. 38	fides ex quo potissimum inter In- dos disseminetur. 73. 152
fidem cur ex auditu Deus esse vo- luit. 169. 170	fides quid, & quàm rectè definita. 164. 198
fidem ex auditu etiã Christus ha- bit. 170	fides indubitata vnde nobis proue- niat. 163. 164
fidem hæreticorum ex auditu non esse, probatur. 172	fides cur iis, quæ Ecclesiæ propo- nit, habenda. 165. 198
& seq. nec etiam Græcorum fi- dem. 176	fides tota in quibus consistat. 169
fidem hæretici à Deo habere, pro- bare non possunt. 184	fides vt ex auditu esset, quantæ cu- ræ Christo. 170
fidem per quos Deus diffinitè re- uelet. 185	fides quibus competat, prius cum hæreticis disputandum, & ratio. 181
fidem vt exteri, quibus prædicatur, credere teneantur, quid requira- tur. 202	fides ad scripturas & disciplinam necessaria. ibid.
ad fidem quis obligare possit. ibid. & cur non alij. ibid.	fides omnium Christianorum vna quinque de causis. 167. 184. 192
ad fidem tribus legationibus tria hominum genera vocata. 273	fides antiquorum & nostrorũ quo pacto vna. 186
ad fidem quàm pauci in prima le- gatione venerint. 275. & seq. Re- liqua, vide Legationes.	fides hæreticorum varia, & multi- plex. 188. 190. 192
ad fidem quinquã vocari. 274. & seq. Qui adducti. 276. Et qui cõpulti. 281. 285	fides non solum quæ in scriptura sacra, sed etiã traditionibus con- tenta, complectitur. 198
ad fidem qui cogi debeant. 203. & quibus modis. 283	fides Catholica indubitatissima ex pluribus demonstratur. 198. & seq.
	fides vitæ præponenda. 199. 200
	fides cur necessariò aut indubitata, aut nulla. 199
	fides

fides hæreticorum non est indubitata, ideóque nulla. 200  
 fides vt indubitata fit, quæ exigantur. 200. 202  
 fides indubitata cur hæreticis esse non possit. 200  
 fides miraculis confirmata. 163. 202  
 fides hæreticorum quoties interrupta, & intermorta. 207  
 fides hæreticorum etiam per eos nullo modo perpetua. 215. 119. & seq.  
 fides Romanorum quanti à Paulo facta. 227  
 fides quo pacto à Petro in quatuor orbis partes propagari cœpit. 232  
 fides à quibus in Hispania propagata. 233. A quibus item in Gallis. 234. In Britannia, & Anglia. 236. & seq. in Scotia, & Hibernia. ibid. In Germania, & Saxonia. 237. & seq. pluribusque in locis. 237. 238. 239. 240. quibus item in Europa. 241. In Asia. 242. ceterisque orbis partibus. 247. 248. 249. 250  
 fides quo potissimum tẽpore maximè dilatata. 258  
 fides qualiter ab Ecclesia perpetuo propagata. 262  
 fides quo pacto à Christi ortu ad nos per singula sæcula deuenit. 264. 266  
 fides qua ratione prius ad Aquilonem, quàm ad Austrum propagata. 269  
 fides quibus miraculis fuerit consignata. Vide Miracula.  
 fides quo pacto ex diuina & Apostolica traditione cõfirmari cõsueuerit. 309. Quot item modis à Romanis Pontificibus. 313. 316. 318. 321  
 fides quanto studio fit in Oriente ab Occidentalibus defensa. 337  
 fides vna quando inter dissidentes esse possit. 371  
 fides quando & cur inter Gothos interit. 380  
 fides propter Arianã hæresim quibus in locis interierit. 381  
 fides Vigilantij & Pelagij opera in Gallis labefactata. 383. & seq.  
 fides in Britannia quorum opera extincta. 384  
 fides quibus in locis ab hæreticis peritus exterminata, & à Catholicis restituta. 394. & seq.  
 fides gratis data tria complectitur. 446  
 fides summa inter Catholicos esse ostenditur primò ex perpetua martyrum successione. ibid. è summa animi magnitudine. 447. miraculis. ibid. Ab impetratione petitionum. ibid. 448. & seq.  
 fides quibus in locis latè per religiosos disseminata. 467. & seq.  
 fides nõquam post Apostolos magis, quàm præsentis sæculo propagata. 267. 290  
 figura, & figuratum quomodo differant. 64  
 filij Ecclesiæ quales esse debent. 4  
 filij Dei quo pacto efficiamur. 26. 29. 47  
 filij quando parentibus simillimi. 91  
 filij Olei Domino assistentes quifiliorum, & parentum exheredantur. 116

rio antiquis & nobis diuersa. 752  
 filios qui parentes comedere soliti. 1073  
 Flaccus Illyricus Lutheranorum dux. 189  
 Flavianus Patriarcha quo pacto Eutychem hæreticam deposuerit. 326  
 Flavianus vbi ob Christi cultum occisus. 497  
 flora meretrix cur à Romanis Diis annumerata. 140 1030  
 floralium ludorum turpitudine. 149. 150  
 florentia quo tempore sui iuris extiterit. 778  
 fluminum medica vis post Christi ortum. 777. & seq.  
 Fœdus diuinum cum Ecclesia in quo sit positum. 206. & quando sancitum. ibid.  
 fœminæ Catholicæ omni virtutum genere antiquis præstantiores. 615  
 fœminæ militari gloria insignes. 642  
 fœminæ Germaniæ maximam doctrinam precibus assecuta. 733  
 fœminæ admirandæ castitatis. 873  
 fœminæ illustres Anglicanæ ob Christi fidem exules, & martyres. 1080. 1081. Eisdem admiranda priuilegia decem diuinitus concessa. 1083 & seq.  
 fœminæ altissimæ sanctitatis nostræ ætatis. 1097. & sequen. 1099 & seq.  
 fœminæ cælestis vitæ nunquam post Constantini tempora tot, quot præsentis sæculo & quomodo. 1104  
 j. Pars.  
 fœminæ quædam maximam ob caritatem omnium in se pœnas precibus auertentes. 1098. 1100. 1102  
 fœminarum Catholicarum mira sapientia. 433  
 fons carceris Mamerrini è sicco marmore scatus. 76  
 fons in quo sæpius Christus lotus miræ virtutis. 78. 126  
 fons mirabiliter è loco, in quo Ioannes Nauarretes cecidit, erumpens. 1069  
 fontes olei plures diuersis in locis. 122  
 fontes aquarum instar olei ardentium. ibid.  
 fontis Lucaniæ insigne miraculum. 75  
 forma & materia sacramentorum cur immutabilis. 31  
 formosi Papæ acta vbi irritata, & à quo restituta. 390  
 formosi cadaver à Sergio Papa exhumatum, & proiectum, falso asseritur. 879  
 fornicationem simplicem qui hæretici peccatum negent. 613 922. 933  
 fornicationis consensus, vel delictatio quando mortalis. 613  
 Franci quando apud Gallias Christo nomen dederint. 235 259  
 Francisci Xauerij Societatis Iesu apud Indos peregrinatio, prædicatio, & mors. 246. 248. 424  
 Eiusdem insignia miracula. 301  
 franciscus Xauerius propheticis spiritu plurima vaticinatur. 40  
 Quot nationes ad Christi cultum perduxerit. 423 Eiusdem præclare gesta. 478  
 E e X a u c



Xauerius in quantum contemplationis culmen deuenit. 737  
 Eiusdem admiranda castitas. 892  
 eius corpus Goæ in summo honore habitum. 890  
 S. Francisci Assisiensis familia quot virorum ac virginum millia contineat. 420. 453. 605. Eiusdem admirandum vitæ institutum. 430. 553. 671. Eius corpori Christi vulnera impressa. 92  
 franciscus qua ratione ab Innocentio Tertio suæ regule approbationem consecutus. 430.  
 Eiusdem obitus, sanctitas, & miracula. 483. 1062. Eius fratribus quando Domini sepulchrum commissum. 228. Eiusdem fratres qui præsentis sæculo sanctitate & miraculis floruerint. 1063. & seq. Qui item martyrio coronati. 1077  
 francisci Paulani obitus, & miracula. 724. Eiusdem admiranda castitas. 872  
 francisci Colmenarij sanctitas, & miracula. 1066  
 francisci Bozizij carmen de Ioannis Baptistæ, & Ioannis Rossensis martyrio. 1072  
 franciscus Victoria laudatus. 202  
 franciscus Maria Tarulius commendatus. 673  
 franciscus Gallorum Rex hæreticos in Catolum Quirum conducens, Galliam hæresibus infecit. 970  
 franciscus Borgia laudatus. 913  
 franciscus Gonzaga laudatus. 1066  
 franciscus Soto dum concionatur,

ingenti luce circumfulgens visus. 1067  
 franciscus Picus Mirandulæ Comes laudatus. 1103  
 friderici Primi incontinentia. 930  
 friderici Secundi effrænis libido, & seuitia. 931. Eiusdem diuersa flagitia, & debacchationes cum Sarracenis in Christianos, & Italiam. 946 & seq.  
 fridericus Secundus à Parmensibus profligatus. 980. postremo à Manfredi filio strangulatus. 980. 968  
 Furiosi à Mahometanis pro sanctis culti. 1054

## G

**G**abriel Paleottus Card. laudatus. 674  
 gainas Gotthus ab Arcadio Imp. promotus, in eundem perfidus arma sumit. 787  
 galatæ ob circumcisionem dumtaxat à Paulo increpati. 37  
 galatæ vnde originem ducant. 234  
 galatiam, (de qua Paulus) Galliam intelligi qui velint. ibid.  
 galli è Plutone se progenitos iactare soliti, cur. 139  
 galli durius à Romanis, quàm à Francis habiti. 601  
 galli quando à Camillo exule Roma expulsi. 603  
 galli quibus regionibus imperarint. 559. Quibus item Reges dederint. ibid.  
 gallia quo tempore omnino oppressa, à Ioanna puella sit mirabiliter

biliter subleuata. 641  
 in gallia quinam doctrina & sanctitate floruerint. 721  
 gallia quo tempore ab Hungaris, & Northmannis vastata. 569  
 gallia à quibus & quando hæresibus infecta. 383  
 gallia quando à Francis vastata. 383  
 gallia Cisalpina vbi hæresibus inficitur, à Longobardis occupatur. 384  
 gallia Cisalpina quibus cladibus & oneribus à Francis affecta. 602  
 galliæ Regno quæ olim prouinciæ subiectæ. 559  
 galliæ Regnum quo tempore in Hugonis Capeti familiam deuenit, & perstuerit. 561  
 galliæ Regnum quo iure à Clodouici stirpe ad Pipini, & Hugonis familiam translatum. 645  
 galliarum conuersio. 44. & seq.  
 galliarum primarij Episcopi. 234  
 gallicanæ nationis magnificentia. 857  
 gallici Regni optima gubernatio, & priuilegia diuinitus concessa. 559. 560. & seq.  
 gallieni Imp. flagitia. 958  
 ganymedes cur astris adscriptus. 1050  
 gasparis Belgicæ miracula in Insula Gormatij. 301  
 gazari cuius opera ad Christi fidem ducti. 239  
 gedæon Israëlitæ à Deo electus. 67  
 generis humani casus, & reparatio. Vide Adam.  
 gennadij Patriarchæ scripta aduersus hæreticos. 177. 192

gentes quo pacto olim absq; Iudaicis ritibus æternam salutem consecuta. 38. & seq.  
 gentes qualiter suos pueros Deo consecrarint. 39  
 gentes exteræ vt ea quæ nostri prædicant credere teneantur, quid requiratur. 202  
 gentes à quo primùm Ecclesiæ adiunctæ. 224  
 gentes quo potissimum tempore ad Christi cultum traductæ. 257. 258.  
 gentes Ecclesiæ hæreditatis locodatæ. 261  
 gentes perpetuo Ecclesiam ingressuras ex Dei promissione. 264  
 gentes ex diuinis oraculis ab Aquilone prius ad veritatem perductæ. 269  
 gentes quot modis, legationibus, & temporibus fuerint ad fidem vocatæ, adductæ, & compulsæ. Vide Fides, & Legationes.  
 gentes efferæ à Catholicis excultæ. 510. & seq.  
 gentes fortissimè à Catholicis subactæ. 626  
 gentes efferæ Præfulum studio ad humanitatem perductæ. 822  
 gentes nunquam post Apostolos tot ad Christum perductæ, quot præsentis sæculo. 1072  
 gentium quis primus Christo conciliatus. 226  
 genuenses bellica nauali laude insignes. 632  
 genuensium Reipub. status, & præclarè gesta. 778  
 genuensium Respub. ex quo tempore perstiterint. 779  
 E e e 2      gente

genferici Vandalorum Regis per-  
 fida aduersus Bonifacium Pa-  
 pam. 788  
 genfericus quo tempore Africam  
 cepit. 987  
 georgij Castrioti bellica virtus.  
 637  
 georgianorum hærefes, & feritas.  
 983  
 gepidæ à Longobardis è Panno-  
 niis pulsi. 381  
 genebrardi commentarij in Cant.  
 & Pfalm. Eiusdemque peritia.  
 437.460  
 germani scriptores de Christi pas-  
 sione. 733  
 germani olim bellicosissimi, quan-  
 tum hodie immutati. 985  
 germania variis hærefibus infe-  
 cta, ab Attila profus vastatur.  
 283  
 germania quanta Romani Pontifi-  
 cis studio consecuta. 542  
 germania in quot olim populos se-  
 se inuicem expellentes diuisa.  
 563 564.605  
 germania quo tempore ab Hunnis  
 & Caroli Magni nepotibus pos-  
 sessa. 563.565  
 germania tantum à nullis indi-  
 genis Imperatoribus occupata.  
 566  
 germania à nullo, præterquam à  
 Carolo Magno, domita. 589.  
 626  
 germania quot doctrina ac sancti-  
 tate præcellentes ediderit. 712  
 germaniæ Imperatores minus om-  
 nibus per militares factiones ele-  
 cti. 566  
 germaniæ quæ priuilegia diuinitus  
 concessa. 565. & seq.

germanicum Imperium quam diu  
 steterit. ibid.  
 germanis quæ clades immincat.  
 230  
 germanis à quo primum Christi  
 fides prædicata. 238  
 germanorum præcorum barbaries.  
 514 & à quibus exculta. 740  
 germanorum pudèda ebrietas. 895.  
 & quàm sæpè sanguine & cædi-  
 busterminata. 992  
 germanorum qui Reges occisi.  
 571  
 germanus Capuanus Episcopus  
 quibus cum fidei causa Constan-  
 tinopolim missus. 328  
 gertrudis Virginis diuina gesta.  
 734  
 gethes Herulorum Rex quando ad  
 Christum conuersus. 543  
 gicza Hungarorum Princeps quo  
 miraculo ad Christum perdu-  
 ctus. 296  
 gistas Hungarorum Princeps quo  
 tempore Christo adductus. 239  
 gloria Patri, & Filio, &c. quando  
 & cur in Ecclesia dici institu-  
 tum. 696  
 gnostici hæretici à quibus scripus  
 confutati. 341  
 goa Indiarum Metropolis ex quo  
 præcipuè celebris. 318  
 godefridus Ambianen. Episcopus  
 commendatus. 485  
 gotthi in Hispaniis cuius opera ad  
 Christum traducti. 234  
 gotthi ab Hunnis expulsi, quas re-  
 giones vastauerint. 380  
 gotthi à quo Ariana peste infecti.  
 257  
 gotthi quando fidem vnà cum se-  
 dibus perdiderint. 380  
 gotthi

gotthi quo tempore Hispanias to-  
 tas subegerint. 384  
 gotthi à Theodosio deuicti, beni-  
 gneq; habiti, in eundem perfidi  
 insurgunt. 787  
 gotthiani hæretici. 188  
 gotthiæ conuersio. 240  
 gotthorum regnum quot annos in  
 Galia perstitit. 981  
 gratia quo pacto nobis per Sacra-  
 menta conferatur. 48  
 græca Grammatica longè vberior  
 à nostris, quàm à Græcis edita.  
 437  
 græcanicarum hærefum sequaces.  
 981.989  
 græcia mendax. 1003  
 græciæ deflenda immutatio. 1105  
 989  
 græciæ à quibus Apostolis Christi  
 fides prædicata. 241  
 græciæ primarij Episcopi à Petro  
 constituti. ibid.  
 græci quoties diluuium passi. 79  
 græci quo pacto fidei, veritatis, &  
 Ecclesiæ regulam violarint.  
 178  
 græci quo tempore nobiscum sen-  
 serint. 178.214 215  
 græci quibus ducibus in errorem  
 lapsi. 178.215  
 græci quando relapsi, Pontificio le-  
 gato obruncato, etiam in mor-  
 tuorum cadauera sæuierint. 191.  
 & seq.  
 græci olim Petri amantissimi. 227  
 græci quo tempore Apostolos &  
 Patres carere cæperint. 259  
 græci quoties ad nos reuersi, &  
 postmodum relapsi. 207.260  
 332.334  
 græci quantum ab Occidentalibus

adiuti. 322.323  
 græci quo pacto Imperij transla-  
 tione intumescere cæperint.  
 322  
 græci quando nos hæreticorum lo-  
 co reputarint. 332.338  
 græci quanta per nostros pro eo-  
 rum vnione tentata remedia ab-  
 iecerint. 333  
 græci vbi Romanos legatos ad di-  
 sputationem admittere recusa-  
 rint. 334.372  
 græci quo tempore ab Occidenta-  
 libus armis adiuti. 335  
 græci qua de causa in captiuitatem  
 adducti. 337  
 græci postquam à nobis desciuere,  
 quantam Christiani cultus iactu-  
 ram fecerint. 389.396  
 græci quo tempore cum omnibus  
 suis in Turcarum potestatem re-  
 ducti. 390.984  
 græci adeò ab Ecclesia alieni, vt  
 etiam nobis subditi impias opi-  
 niones abnegare nolint. 390  
 græci quoties Romani Pontificis  
 auctoritati derogarunt, sù potis-  
 simum Papæ sanctitate florere.  
 490  
 græci Nicolai V. litteris superuen-  
 turæ cladis admoniti. 415  
 græci ad quantam barbariem de-  
 uenerint. 597  
 græci postquam à Turcis sunt op-  
 pressi, quàm pauci inter eos Ca-  
 tholici inueniantur. 602  
 græci ex quauis causa repudium  
 admittentes, latum sibi libidinis  
 campum parant. 613  
 græci à Ianizeris ipsorummet fi-  
 liis atrocissimè diuexati.  
 971  
 Ecce 3 græci



græci quæ mendacia in nos iactēt. 1003. 1004	græcorum Imperium quādo pro- sus extinctum.	390 397
græci ut semper Papæ legatos, & Concilia respuerint. 1004	græcorum captiuitas à quibus præ- dicta.	411. 414
græci quā miterè simoniacæ labi dediti. 1019	Et circa eam plurima obserua- tione digna.	416
græci cur necessariò ignari. 1057	græcorum arrogantia.	440
græcis nec perpetuam fidem, nec Dei Ecclesiam esse probatur. 215	græcorum nulli sancti postquam à nobis desciuere.	469
à græcis quomodo etiam pia loca ad nos auolarint. 228. & seq.	græcorum maxima imperitia. 440. 988. 989	
græcis quo tempore doctores vel nulli, vel hæretici. 272. & seq.	græcorum seruitia in Alexium Im- perator & Catholicos.	508
à græcis quæ classis nostro tempo- re Turcarum Regi aduersus nos comparata. 392	græcorum Imperatores quot hæ- retici.	566
græcorum sapientissimi quā varia de Plutone. 139	græcorum odium in Latinos. 526	
græcorum error à quibus, & cur suscitatus. 175. 176	græcorum intemperantia, & luxus. 866	
græcorum fidem, qua à nobis dis- sentiant, ex auditu non esse pro- batur. ibid.	græcorum impuritas. 932. 933	
græcorum error pluribus confu- tatur. 178	græcorum quæ loca in ditione Ve- netorum. 986	
græcorum vetera odia quando re- nouata. 191	græcorum Episcopi cur necessario omnes propè imperiti. 990. 1057	
græcorum controuersias quoties nostri componere conati. 334. & seq.	græcorum hæretici cunctis men- daciores. 1003	
græcorum diuersæ hæreses. 345	græcorum miseria, & ignorantia defenda. 1018. 1106	
græcorum Imperatores quando, & cur à Romano Pontifice aliena- ti. 369	græcorum superstitiones. 1044	
græcorum probati doctores nobis cum sentientes. 373. & seq.	græcos ex Ecclesia Dei non esse probatum. 172. 175	
græcorum Episcopi, & doctores ubi fidei decreta publicè cum Latinis sãpserūt. 375	græcum Lexicon vberius à nostris, quàm à Græcis editum. 436	
græcorum filij & nerofiores à Tur- cis nefandissimis vrbibus adicri- pti. 390	gregoras quid de Orientalibus no- uatoribus. 539	
	gregoras qua versuria Latinorum disputationem subterfugerit. 372	
	gregorij secundi tempore quan- tum Christiana religio propa- gata. 237	
	grego-	

gregorius Magnus quo pacto Eu- tychium hæresiarcham abiorare coëgerit. 342	H Adrianopolis quo tempore à Turcis capta. 381. 385
Eiusdem optimè gesta. 665. 669	Hadrianus primus summopere à Carolo Magno cultus. 369
gregorij septimi præclarè gesta. 666	Eiusdem liber de cultu sacra- rum imaginum. ibid.
Eiusdem magnanimitas in Hen- ricum tertium Imperator. 847	Hadrianus pro Græcorum com- ponenda controuersia legatos Constantinopolim mittit. 373
gregorius Nazianzenus quid ad- uersus Apollinarium hæreticum. 181	Hammonius Philosophus lauda- tus. 455
Idem aduersus Arianos. 183	Haraldus Danorum Rex quo mi- raculo idola conteri iusserit. 292
Gregorius XIII. quot aureorum millia quotannis egenis eroga- rit. 317	hæreses omnes vnde exortæ. 126. & seq.
Quot item Collegia & Semina- ria instituerit. 318. 787	hæreses inter se discrepantes, nun- quam plures quàm nostra ætate. 189
gregorius per quos in Oriente Cõ- cilium aduocavit, ac Collegium Maronitarum instituerit. 397	hæreses quando in Ecclesia exoriri cœperint. 258
gregorius Cappadox Arianus quo tempore Alexandrinam sedem occupavit. 494	Earundem sectatores, & vbi dam- natæ. ibid.
gregorius Thaumaturgus à Dei- para Catholicam veritatem edo- ctus. 712	hæreses vnde dicte. 165
guarinus Card. & Archiepiscopus Mediolanenses in sanctos rela- tus. 675	hæreses quo pacto semper ab Ec- clesia profligatæ. 340
gubernatio optima vrbium & re- gnorum in quo consistat. 610	hæreses diuersæ quo ordine ab Ec- clesia damnatæ. 32
guelforum, & Gibellinorum fa- ctiones à quo, & cur in Italiam introducæ. 500	hæreses quot in Britannia Augusti- ni tempore. 384
guilielmus Sirlerus Cardinalis lau- datus. 690	hæreses quantum olim mali India- rum regnis attulerint. 391
guilielmus Auriaci Princeps cur in- terfectus. 839	hæreses quoties in Ecclesia exorte toties insignes sancti à Deo con- tra eas erecti. 660
guiliani Suetiæ Regis seruitia, & mors. 968	hæreses qua regula dignoscendæ & confutandæ. 166
	hæreses tam innumere quid testifi- centur. 168
	hæresis Nestorij quæ, & vbi dam- nata. 94. 259. 326
	hæresis Græcorum quæ, & à quibus suscitata. 175. 260
	E e e 4 Quando

Quando à Io. Beco eorum Patriarcha repudiata.	176	sectar.	188. & seq.
hæresis Macedonianæ qui principes.	189	hæresiarcharum antiquorum impunitas.	919
hæresis Pelagij quæ.	213. 259	hæresiarchæ lupi graues ab Apostolo dicti, & cur.	186
hæresis Arii quando exorta. Et quando ferè extincta.	258. 259	hæresiarchæ omnes quo pacto Deum Ecclesiam veram & sanctam aliquando credidisse probentur.	224
hæresis Arii, Ursatio & Valente procurantibus, vbi sancita. 381. Et quamdiu Ecclesiam vexarit. 419. Eiusdem tempestate quinam in Oriente doctrina & sanctitate floruerint. 433. Qui item in Occidente.	495. & seq.	hæresiarchæ quibus dolis suas hæreses propagarint.	919. & seq.
hæresis Arii vbi damnata. 321. 342. 698		hæresiarchis cunctis Catholicis qui libet vel leuissimus veracior.	759
hæresis eutycis quæ & qui illam secuti.	256.	hæreticæ opiniones contra sacramentorum efficaciam pluribus confutantur.	45. 52
Et vbi damnata.	ibid.	hæretici ab Ecclesia Dei, instar primorum parentum è paradiso, expulsi. 19. Cunctis item virtutibus spoliati.	986
hæresis aduersus sacras imagines quando exorta. 260. Vbi damnata. 331. A quo iterum suscitata.	131	hæretici quàm longè distent ab arbore vitæ.	42
hæresis Montani quando damnata.	313	hæretici operum studium negantes, latissimam sibi viam committuntur.	ibid.
hæresis Monothelitarum quando suscitata, atque damnata.	330	hæretici quo pacto in Deum Adami dictum vsurpent.	43
hæresis Petri Patriarchæ quæ & vbi damnata.	ibid.	hæreti gentem nullam ad Christum vnquam perduxere. 153. 23. 256. 288. Nostri verò quàm plurimas, cur.	820
hæresis Berengarij quæ.	213	hæretici cur ad nihilum redigendi.	153
hæresis Albigensium quando exorta. 884. Eorundem turpitud.	922	hæretici, sicut diabolus, sacra scriptura vsi.	154. 158. 179
hæresis Albigensium in Galliis à Blanca Regina extincta.	621	hæretici quomodo à suis etiã antecessoribus desideant.	155
hæresis, & turpitudò Nicolaitarum. 913. Beguardorum. 922. Adamitarum, Piccardorum, Taboritarum, & Hussitarum.	ibid.	hæretici Antichristi præcursores.	156
hæresum Græcanicarum sectatores.	982	hæretici quo pacto fidei regulam abrogarint.	167
hæresiarcharum varia nomina, &		hæretici sunt, quorum fides ex auditu	

ditu non est.	168.	hæretici vniuersalia concilia derident.	200
Protestantes non ex auditu, sed ex Caluini & Lutheri commento habere probantur.	174. & seq.	hæretici quando sint habiti, qui baptizatos ab hæreticis rebaptizandos censent.	202
hæretici quo pacto sacram scripturâ pro libito interpretentur. 180. Mutilent & deprauet. 179. & seq. Quot item modis eidem derogent. 1007. Quot eiusdem scripturæ libros respuant ibid. 1008. Qualiter Biblia verterint, immutauit, ac deprauarint. 440. 1009		hæretici cur ad fidem obligare nõ possint.	203
hæretici cur diuinos libros intelligere non possint.	179	Nullusq; eorum factionibus adstrictus teneatur.	203. 204
hæretici quales ab Apostolorum principe descripti.	180	hæretici cur nullo iure quid statuere possint.	204
hæretici cur diuinum Saluatoris nomen profiteantur.	181	hæretici quibus temporibus Ecclesiam nostram concidisse asserat.	208. & seq.
hæretici fidem nostram sacre scripturæ consonam non esse obijcientes confutantur.	179	Quando item sanctos coli ceptum esse putarint.	ibid.
hæretici veram doctrinam in Ecclesia vsque ad quæ tempora fuisse asserant.	182	hæretici quinam primum Papam Bonifacium tertium esse velint.	208
hæretici Ecclesiam noua finxisse dicentes, confutantur.	ibid.	hæretici cur Ecclesiam post sexcentos à Christo annos interiisse asserant.	205
hæretici nulla miracula in suæ fidei testificatione ostendere possunt.	291.	Quem item Antichristum fuisse dixerint.	ibid.
Nullos item, per quos inter eos diffinitè Deus fidem reuelet, asserere valent.	185	hæretici quinam Antichristum in Episcopatu Romano sessurum senserint.	210
hæretici inter se doctrina & traditione dissentientes, ex Ecclesia Dei esse non posse conuincuntur.	181. 188. 189	hæretici quænam contra Catholicæ fidei perpetuitatem obijciat, quæ confutantur.	211. & seq.
hæretici à quibus multæ hæresum propagines sunt factæ.	187. 188	hæretici Eucharistiæ & iustitiæ veritatem quo tempore interiisse dicant.	ibid.
hæretici cur Apostolis inimici.	187	hæretici hodierni quo pacto se manifestè antiquis adnumerent.	213
hæretici Orientales quo tempore resipuerint.	191	hæretici quæ Dei verba per exuperantiam dicta contendant.	ibid.
hæretici cur facillè labantur.	204	hæretici quinam fidei nostræ antiquitatem fateantur.	216
		hæretici cur veritatem non asserunt.	367
		hæretici suis dogmatibus Ecclesiæ	membra



- membra discerpunt. 217. & seq.  
 Chritique hostibus prostituunt.  
 394  
 hæretici quinam se Euāgelicos iactent. 220  
 hæretici se Christianos dicentes, quo cognomine à nobis distinguantur. ibid.  
 hæretici cur Catholicis nomen diuinitus datum eripere, nouumq; infingere conentur. 221  
 hæretici ab antiqua fide recessisse conuincuntur. ibid.  
 hæretici cum prius fuerint è nostris, nos necessariò antiquiores esse fatentur. ibid. 223  
 hæretici cur ab Ecclesia recesserint. 222  
 hæretici vt proprio iudicio condemnarentur, quid à Patribus institutum. 223  
 hæretici quinam se in Pauli doctrina iactantes, ipsum ceterosque carpant. 229  
 hæretici instar Cham vniuersis bonis spoliandi. 230  
 hæretici quando Ecclesiam Catholicam vexare cœperint. 253  
 hæretici à quibus labefactati & prostrati. 272  
 hæretici quinam ad fidem cogendi. 203. Quibusq; modis. 285  
 hæretici cum Simone Mago à beato Petro damnati. 341  
 hæretici quo pacto nobis Christi cultus disseminandi occasione fuerint. 344  
 hæretici cur Concilia vniuersalia nunquam efficere potuerint. 346  
 hæretici Protestantes quibus in locis Christi cultum obscurarint. 379-395  
 hæretici quantum à veritate, tantum à Christo alieni. 380  
 hæretici apertè ad Christi cultum exterminandum inuenti. 392  
 hæretici Protestantes quot modis Amurathem Turcarum Regem contra nos excitarint. 392  
 hæretici Protestantes diffidentie filij. 403  
 hæretici quantum à virtutibus omnibus alieni. 418  
 hæretici nostræ ætatis quò demeritæ progressi. 440. & seq.  
 hæretici Henriciani qui. 509  
 hæretici Protestantes ieiunia omnesque corporis castigationes tollunt. 606  
 Scelera item cuncta licere contendunt. ibid.  
 hæretici Orientales in quantas misérias ex altissimo Imperij gradu deieci. 639  
 Reliqua vide Græci.  
 hæretici qua potissimum via impios ad se trahant. 646  
 hæretici quinam Christi diuinitatem, & Deiparæ virginitatem negent. 697  
 hæretici Protestantes longè omnium pestilentissimi. 703  
 hæretici omnes vni religiosorum nostrorum familie in spiritu precum æquari non possunt. 731  
 hæretici qua de causa Christi passionem præ se ferant. 732  
 hæretici quo prætextu bona sacra inuadant. 807  
 Quibus visibus illa destinent. 997  
 hæretici Protestantes quæ inaudita tormenta in nostros excogitantur.

- tarint. 835. & seq. Quotq; martyrio coronarint. 837. & seq.  
 hæretici quamdiu à Rom. Pont. tolerati. 882  
 hæretici quâdo à Cathol. igni traditi cœperint. 883, 884  
 hæretici Protestantes cur inexcusabiles. 886  
 hæretici quinam morte puniendi, & qui non. ibid.  
 hæretici ab hæreticis combusti. ibid.  
 hæretici à Deo in reprobū sensum traditi. 918  
 hæretici cur arrogantissimi. 501  
 hæretici in quo Pharisæis similes. 904, 911  
 hæretici qualiter in apertam pudendamque libidinem prolapsi. 914  
 hæretici Reges quot à suis occisi. 966. & seq.  
 hæretici sanguine proprio ex diuinis oraculis inebriandi. 970  
 hæretici quoris à nostris lōgè minoribus copiis præfligati. 985  
 hæretici iumentis comparati. ibid.  
 hæretici quomodo cum fide etiam scientiam amiserint. 988  
 hæretici qualiter humanum genus in summam ignorantie caliginē pertrahere conentur. 991  
 hæretici cur necessariò mendaces. 1002  
 hæretici Protestantes vniuersalia Concilia respuerunt. 222. 223.  
 Inuitati insuper, diuque expectati venire recusarunt. 1006.  
 Tridentinum Concilium exturbare conati. ibid.  
 hæretici Protestantes in scripturæ sacræ interpretatione Papæ, Conciliis, & Angelis se præferunt. 1013.  
 Eorundem antesignanus in missæ impugnatione à diabolo noctu sibi adstare edoctus. 1014  
 hæretici quot modis Christi crucifixi memoriam abolere conati. 1015, 1016. Quot itè modis eisdem merita euacuarint. 1017  
 hæretici Protestantes missam sacrâq; imagines exterminare conati. 1016, 1020  
 hæretici Protestantes quo pacto omnia de Antichristo prædicta adimpleant. 1019. 1020. & seq.  
 Ex quo eius apertissimi satellites comprobantur. 1021  
 hæretici cur Antichristi vocati. 1021  
 hæretici Protest. quo pacto Antichæi, & Athei conuincantur. 1023. 1024  
 hæretici necessariò in peiora lapsuri, primò ex naturali humani generis procliuitate ad malum diuino cessante auxilio. 1026. Quia sibiipsis, vel cui sibi placuerit credunt. ibid. Quia certos auctores cælitus datos, quibus credant, non habent. 1027, 1029. Quia nullum illis fixum æternæ veritatis principium. 1028. & seq.  
 hæretici in Ecclesiæ splendore intuendo vesperilionibus similes. 1060  
 hæretici omnes martyrem vnum nostris parem proferre nõ possunt. 1090  
 Nec fœminâ vllâ nostris virtute & sanctitate simile. 425, 431, 1086  
 cum hæreticis quid prius disputandum,

randum, vt Christiana veritas  
elucescat. 180  
hæreticis quid simile quod viperis  
euenire soleat. 190  
hæreticis cur fides indubitata esse  
non possit. 200. & seq. 204  
ab hæreticis quo pacto etiam ipsa  
pia loca ad nos aduolarint. 228  
hæreticis quid peculiare. 256. 426  
hæreticis quid inspiciendum vt re-  
suscitentur. 262. 272. 289  
hæreticis quid ab Augustino præ-  
dictum. 345  
hæreticis imperantibus Oriens ab  
impiis captus. 386. & à Catholi-  
cis restitutus. 396  
hæreticis imperantibus Occidenta-  
le imperium euersum. 387. & seq.  
564  
hæreticis quibusnam nulla, qui-  
busq; aliqua sit resuscitandi spes.  
393  
hæreticis quilibet nostrorum belli-  
ca virtute præstantior. 977  
hæreticis suarum calumniarum pœ-  
na ex diuina ordinatione retri-  
buita. 994  
hæreticos non esse ex Ecclesia Dei  
qua nota dignoscatur. 184. 190.  
238  
hæreticos quinam à nobis recessis-  
se testentur. 212  
hæreticos Deiparæ cultum oppu-  
gnaturos, prædictum. 678. 679  
Quod eosdem ex diaboli semi-  
ne esse testatur. 678  
hæreticos omnes mendaces esse  
vnde liqueat. 760. 764  
hæretic. in liberalitatis virtute. 793  
Catholicis æquari non possit.  
Nec item eorundem patientiæ  
culmen attingete. 831. 834

hæreticos duobus principiis à no-  
bis dissidentes, cur enormissimè  
errare oporteat. 832  
hæreticorum doctrina arbori sci-  
tiæ boni & mali figurata. 18  
hæreticorum baptismus quâdo sit  
validus. 60  
hæreticorum falsi martyres. 153. 155  
hæreticorum nulla cõtinuata suc-  
cessio. ibid.  
hæreticorum doctrina neque visa,  
neque cognita, ipsis fatentibus.  
172  
hæreticorum diuersa ridiculaque  
conuenticula. 183  
hæreticorum factionibus peculia-  
re. 188. 231  
hæreticorum fides tam varia & mul-  
tiplex quid arguat. 188. 190. 192  
hæreticorum primarius princeps.  
188. 341  
hæreticorum trium clarissima cõ-  
fessio, de eorundem immanitate  
& perfidia. 189  
hæreticorum factiones cur Ecclesia  
Dei esse non possint. 172. 190  
hæreticorum concionatores pro-  
pter sua dissidia à Polonorum  
principe adhuc hæretico fulti-  
gati & expulsi. 190  
hæreticorum fides cum indubita-  
ta non sit nulla probatur. 199.  
204  
hæreticorum nullus miracula ope-  
ratus. 204  
hæreticorum doctrina nulla vn-  
quam perpetua. 207  
hæreticorum fides quoties interrump-  
ta & intermorta. 207  
hæreticorum mira inconstantia in  
Ecclesiæ nostræ casu asserendo.  
208

hære

hæreticorum conuicia in Aposto-  
lorum principes. 210. Et in san-  
ctos Patres. 376  
hæreticorum inter se dissensiones.  
213  
hæreticorum nouationes, & dog-  
mata Patrum sententia confuta-  
ta. 217. 119  
hæreticorum noua nomina, noui-  
tatis insignia sunt. 119  
hæreticorum nomina à quibus de-  
sumpta. 201  
hæreticorum quæ vltima factio.  
261  
hæreticorum Protestantium ridi-  
cula miracula. 308  
hæreticorum antesignanus in so-  
leanni baptismo à dæmone visi-  
biliter apprehensus & suffocatus.  
ibid.  
hæreticorum Protestantium nomi-  
ne qui contineantur, & vnde di-  
cti. 344. 1005  
hæreticorum infirmitas vnde pa-  
teat. 345  
hæreticorum stultitia. 350  
hæreticorum obiecta contra Cõ-  
ciliorum auctoritatem: quæ di-  
luuntur, primò ex Paphautio,  
qui solus in Nicæna Synodo  
omnibus restitit & præualuit.  
361. Ex Nazianzeno & Augusti-  
no Concilia improbare visis.  
362. Ex Concilio Iudæorum in  
Christi causa errante. ibid. Ex  
dissensione Concilij primi He-  
rosolymitani. 362. Ex Neocæsar-  
iensi Synodo secundus nuptias  
improbare visa. 364. Ex contra-  
rietate Arelatensis & Gangren-  
sis Concilij. 365. Ex diuersitate  
Laodicæni & Carthaginensis

Concilij circa vsu sacrorum  
librorum. 366. Ex Concilio To-  
lerano concubinas permittente.  
ibid. Ex errore quorundam ca-  
nonum sextæ Synodi. 367. & seq.  
Ex Concilio Francfordiensi se-  
ptimum Concilium, & imagi-  
nes (vt aiunt) damnante. 369. Ex  
abrogatione Concilij Romani  
à Ioanne Nono. 370. Ex Con-  
stantiensi & Basileensi conuen-  
tibus circa Papæ auctoritatem  
errantibus. 370  
hæreticorum impostura cõtra Ca-  
rolum Magnum. 369  
hæreticorum Protestantium nulli  
doctores. 375. vel antiqui hære-  
siarchæ. ibid. Eorundem do-  
ctor diabolus, ipsis fatentibus.  
378  
hæreticorum Protestantium diuer-  
sa dogmata. 376. 377  
hæreticorum quot sectæ in Orien-  
te. 386  
hæreticorum blasphemix contra  
diuinas Trinitatis personas. Vi-  
de Lutherus, & Caluinus.  
hæreticorum summa nequitia.  
417. 4  
hæreticorum sermo nullius effica-  
ciæ, Catholicorum verò effica-  
cissimus, & ratio. 417. 419  
hæreticorum ignorantia & vitiōsi-  
tas. 418. 422. & seq.  
hæreticorum sectæ in Silesia. 441  
hæreticorum maxima dissensio in  
expositione verborum sac. & Eu-  
charistiæ. ibid.  
hæreticorum tempestate quorundam  
sanctitate miracula in Ecclesia  
floruerint. 493. 494. 495. 496.  
497. 498. & seq.

hære-



- hæreticorum regiones ob Papæ contemptum à barbaris oppressæ. 606
- hæreticorum pseudomartyres nec numero, nec fortitudine nostris comparandi. 614
- hæreticorum regna nullo successione iure, sed ferro delata. 645. & seq. Nulla item ultra quartam stirpem transmissa. 749
- hæreticorum præfules quantum à nobis dissimiles. 855
- hæreticorum præfules à quib. promoveantur. 659
- hæreticorum odium in templa personarumque sacrarum. ibid. 608
- hæreticorum Protest. tempestate qui sancti aduersus eos à Deo in Ecclesia erecti. 662
- hæreticorum impietatis certissimum signum Mariæ cultus per eos obscuratus. 682
- hæreticorum & demonis aduersus Christum, & Christi in eisdem pugna. 694. & seq.
- hæreticorum perfidia in amicitiarum fœderibus seruandis. 786. & seq.
- hæreticorum nulli martyres voluntarij. 884
- hæreticorum cōiucia in Romanos Pontifices. 877
- hæreticorum Protest. intemperantia. 869
- Eorundem inaudita immanitas in Catholicos martyres. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 884. 888
- hæreticorum obiectio contra votum seruandæ castitatis, confutatur. 897
- hæreticorum Protestantium maxima impuritas, & nequitia. 918. & seq. 923. Eorundem turpitudine in mysteriis conficiendis. 920. Et in quo tyrannorum principum obscenitatem superet. 960
- hæreticorum impietas circa coniugum repudia. 753. Eorundem execranda coniugia cum sacris virginibus. 923
- hæreticorum Imperatorum impuritas & flagitia. Vide Imperatores.
- hæreticorum libido nec naturalis legis repagulo conclusa. 991
- hæreticorum rapacitas, instar Iudæ. 896
- hæreticorum Protest. impia decreta suam libidinem approbantia. 933. 934
- hæreticorum testimonio. Catholicorum pietas comprobata. 947. & seq.
- hæreticorum principes cur ferè omnes vel in suos truces, vel à suis trucidari. 961. & seq.
- hæreticorum Regum nostræ ætatis infelix interitus. 968
- hæreticorum maxima ignauia vnde pateat. 975. & seq. 985
- hæreticorum principum coniuratio in Carolum V. & Philippum Regem. 985
- hæreticorum nullus post tot secula in aliqua vtili scientia præcellens. 992. Nec in alicuius bonæ artis genere. 993
- hæreticorum progressus in impurissimæ libidinis obscenitate. 996. Et rebus sacris dissipandis. 997
- hæreticorum Protestantium infamia

- nia eo progressa, vt necessario Deo se præferant. 999. 1018
- hæreticorum Protestantium lapsus, & discrepantiæ circa sacramentorum numerum, necessitatem, & efficaciam. 1011. 1012. 1017
- hæreticorum falsa obiecta in Catholicos confutatur. 1003. 1004. 1005
- hæreticorum Protestantium arrogantia. 1058. Eorundem impietas suos hæresiarchas in Calendario sanctis præponendo. 1058
- hebræi quo pacto spiritualia omnia à terrena referrent. 35. & seq.
- hebræi cur toties à Domino oburgati. ibid.
- hebræi quâdo nouis magistris ad dicti antiqua reiecerint. 227
- hebræi quo tempore omnibus ornamentis à Deo exuti. ibid. Pretiosaq; omnia ad nos translata. ibid.
- hebræi vbinam conuenientes Hebræicis litteris pûcta addiderint. 438
- hebræi quando in maximam cecitatem, & Thalmudistarum commenta prolapsi. 439
- hebræi vnde dicti. 638
- hebræi cur Ægyptiis abominandi. 1039
- hebræi quando in Ægyptiacâ impietatem prolapsi. 1042
- hebræis bona terræ à Deo promissa. 35
- ab Hebræis quo pacto discipline omnes & bonæ artes ad nos profectæ. 459
- hebræorum velamen vbi figuratum. 34
- hebræorum ceremoniæ & festa que, & cur celebrata. 35. & seq.
- hebræorum Senatus è quot & quibus constabat. 350
- hebræorum Concilium quomodo in Christi causa erratit. 363
- hebræorum Senatus & Pontifices quando sublati. 360. & sequent. 363
- hebræica lingua in quo post diuisiones linguarum remansit. 442
- hebræicæ linguæ antiquitas. ibid.
- heliogabali Imp. nefanda impuritas. 957
- henrici Octauus sequitur & persecutio in Catholicos. 406. 1076. Eiusdem impietas in repudiandis & occidendis vxoribus. 573. Eiusdem ineptiæ cum Anna Bolentia eius filia. 932
- henricus Octauus quot sacra loca in profanos vsus conuerterit. 878. Quantas item suorum cedes pararit. 969
- henricus Octo Ioannem Fischerum Card. obruncat. 1076
- henrici I. Imp. sanctitas & miracula. 487
- Eiusdem admiranda castitas in coniugio seruata. 568
- henrici Tertij persecutio aduersus Catholicos Romanosq; Pontifices. 500 C. Eiusdem nefanda impuritas. 930. Et immanitas in Adeleidam Reginam vxorem Catholicam. ibid.
- henricus Tertius ab Urbano Papa excommunicatus. 910. Eiusdem tyrannis & flagitia. 944. & seq.

I N D	E X.
henricus III. à filio pulsus miserrime perit. 970.980	hilarius hæreticos confutat. 181. 187
henrici I. publica pœnitentia ob eadem S. Thomæ à suis patrem. 903	hildegardis virginis vaticinia circa Germaniæ hæreses, & Imperatores. 412
henricus Suetiæ Regis scœuitia & insana. 969	hildegardis mira sapientia. 431. & seq.
henricus Lusitanæ Rex quas oras Christiano cultui adiecent. 10	hildegardis in quantum contēplationis culmen euecta. 736
heraclius Imp. à quibus deceptus, in Monothelitarū hæresim prolapsus. 386.497	hircus à quibus cultus. 1049
heraclius hæresi infectus à Mahomete profligatur. 398.978. Eiusdem scœuitia in Catholicos. 937	in Hispania qui Paulus fuisse tradant. 233
heraclius Deiparæ & Christi imagine mirabiliter Chosioem Persarū debellat. 713	hispania quo tempore à Priscillianistis hæreticis infecta. 384. Et quas vastitates eorū opera perpessa. ibid.
heraclius à Mahomete violato fœdere oppugnatus. 969	hispania sub Roderico Rege cur à Sarracenis occupata. 285. Et per quos ab eisdem liberata. 395
herculis sacellum vbi. 144	in Hispaniam qui Episcopi à Petro & Paulo missi. 233. & seq.
hereberti Colon. Episcopi sanctitas & miracula. 487	hispani præcipui Deiparæ laudatores. 722
herodes I. Iudæorum statū subuertit. 351	hispani quas clades à Vitiza Rege perpessi. 602
hesychius Episcopus ab Apostolis ad Cartelanos missus. 233	hispani quò bellica fortitudine peruenerint. 639
hesychius presbyter Deiparæ laudat. 717	pro Hispanis S. Iacobus equo insidens in Mahometanos pugnatervisus. 700
hiberni cuius opera ad Christum perducti. 260	hispanorum imperium omnium latissimum. 557. Quibusq; priuilegiis diuinitus munitum. ibid. & seq.
hierarchiæ nostræ finis. 55	hispanorum Regum insignes victoriæ de Mahometanis. 638
hieronymus quid de Euangelio Lucæ à Paulo dictato. 226	homeritis quando Episcopi dati. 259
hierusalem noua à quo condatur. 157	homines cur maximè sese amare debeant. 31
hierosolymorum loca sacra cuius opera ad nos delata. 228	homines quo sacramento filij Dei efficiantur. 66
hierosolymorum templum celeberrimum quid mysticè signarit. 269	ho

I N D	E X.
homines quo pacto sibi belluas vel feras videri contingat, & inter eas verisari appetant. 73	ginem sibi insculpat. 91
homines quonam modo dij. 95. 98	homo nouus quo pacto diuini spiritus illapsu ad cœlum euehatur. 101
homines à quibus immolari soliti. 147.298	homo nouus & vetus à quibus orti. ibid.
homini quando pristina imago restituta. 77	homo vetus quo pacto à nouo occidatur, sepeliatur, & suscitetur. ibid.
homini per Christū renato, quando & quomodo diuina lex in corde scribatur. 95. & seq.	homo vnde ad agendum moueatur. 157
homini & beluis quid commune. 610	hominum tria genera, tribus legationibus ac temporibus ad diuinam cœnam inuitati. 274 & seq. Eorundem quinam ad fidem vocati, qui adducti, & qui compulsi. Vide verbo Legationes.
hominis dignitas in sacramentis administrandis. 31	honores qualiter experendi. 646. & seq.
hominis vires qualiter per peccatum debilitatę. 34	honores qui recusandi. 911
hominis effigies quo pacto demonum præstigiis immutari videatur. 74	honores cœlestes hominib. quàm diuersè à Catholicis Paganisq; dati. 426
hominis casus & reparatiō vnde incipiant. 86	honoris primus locus innocentie dandus. 933
hominis creatiō. Vide Adam.	honorio Primo in Monothelitarum causa quid crimini datum. 582
homo primus & secundus qui. 27	honorius Imper. licet ignauissimus, inuictus tamen imperio tuendo. 977
homo nouus, siue interior quomodo in nobis concipiatur, formetur, & renascatur. 87.91. Quomodo adolescat & perficiatur. 87.91.94.101	horarum Canoniarum vetustissima institutio. 728
homo nouus vbi versetur, & in quo quiescat. 88.89	hormisdas Persarum Rex à suis oculis & regno exutus. 744
homo nouus quomodo ex corruptione veteris augeatur. 89.91	hormisdas Papa legatos ad Synodum apud Heracleam mittit. 328
hominis noui intima erga Deum propensio. 90	horologi quis inuentor. 462
homo vetus quo pacto corrumpatur & renouetur. 89.91	horologio quis planetarum motum addidit. ibid.
homo nouus & vetus vt diuersimodè in Deum ferantur. 90	hospitalia cur à Cath. instituta. 583
homo nouus quo pacto Dei imago. Pars.	fff hosp



hospitalia quot Romæ.	794	hungari cuius opera ad Christum traducti.	239
humanitas à Catholicis in effens gentibus propagata.	510. 511	Quibusque miraculis.	296
ad Humanitatem homines perducere quam diuinum sit.	512	hungaria quando à barbaris ualitata.	570
humanitatis ratio in quo sit posita.	511	hungariæ nobiliores vrbes quando & cur à Solymano Turcarum Rege occupatæ.	310. 639. 985
hugo Capetus quo iure Galliarum regnum adeptus.	646	hungarici regni singularia euenta.	570. 571
Hugo Heterianus ab Alexandro Tertio Constantinopolim missus.	333	hungarorum principum bellica virtus insigniæque gesta.	639
hugonis Linconien. Episcopi sanctitas & obitus.	484	hungarorum qui primus regium nomen & coronam impetrant.	296
humilitas quantum à Christo sanctisq; commendata.	898	hungarorum irruptiones in Germaniam, Galliam, & Italiam.	569
humilitas Catholicorum quanta sit patet, primò ex submissione intellectus vniuersalis Ecclesiæ iudicio. 898. Ex humili peccatorum confessione. 899. Ex obseruantia mandatorum Ecclesiæ. ibid. Ex communicatione honorum inter cunctos. ibid. Ex obedientia principum sacris præsulibus. 900. Ex humilitate Regum monasticam vitam professorum. ibid. Ex innumeris magnatibus vilissima ministeria in religione non recusantibus. ibid. Ex regij nominis delatione non nisi magnis principib. 901. Ex humilitate magnorum principum in piaculis accipiendis. ibid. 901. & sequen. Ex maxima Papæ humilitate. De qua vide Papa.		hungarorum quinam Reges heretici.	572
humilitatis magnorum principum illustrissima exempla.	901	hungarorum perfidia aduersus Arnulphum Germaniæ Regem.	789
humilitas multiplex ac maxima Rom Pont.	904. & seq.	hunni quando Christo conciliati.	243
		hunni quoties Gothos profligauerunt.	380. 381

## I

Iacobi conuentio & industria cum Labano socero circa ouium fœtus.	91
iacobi Piceni sanctitas & miracula.	479
iacobitæ & Iulianistæ hæretici unde prodierint.	189
iacobus Apostolus primus in Hispania Christi cultus propagator. 233. Idem pro Hispanis equo insidens in Mahometanos pugnare visus.	632. 700
	iacynthi

iacynti Poloni sanctitas & obitus.	483	ieiunium Catholicorum.	673
ianizari à quo & ad quid instituti.	971	ieiunium quadraginta dierum sine vilo cibo à quibus seruatum.	870
S. Ianuarij sanguinis illustre ac perenne miraculum Neapoli.	704.	ieiunium quadragetinale cur institutum.	1015
Eiusdem sacri corporis translatio è Monte Virginis Neapolim.	704	ieiunium sextæ feriæ cur institutum.	ibid.
iaponensium & Sinarum regna amplissima à dæmonibus diuexata.	152	ignatiæ Loiolæ Iesuitarum auctoris sanctitas & obitus.	478. Eiusdem mira celestis in sacris precibus.
iaponensium feritas & superstitiones ante Christi cultum.	518	ignatius Loiola quanta ob fidei prædicationem diuersis in locis passus.	320. Vbi suæ religionis fundamenta iecerit.
iaponensium legati quo tempore summa cum lætitia Romæ excepti.	248. 640	ignatius Constantin. Patr. à quo & cur sede spoliatus & relegatus.	175. 332
iaponensibus qui primus Episcopus datus.	248	ignatius à quo suæ sedi restitutus.	ibid.
iaponis insula vbi sita, & à quibus ad Christi fidem traducta.	248	ignatius quid de fidei regula ad Philippenses.	167. 216
iaziges à Carolo Magno Christo adiuncti.	260. 268	ignis à quibus cultus.	1036. 1043
iaziges iterum à Boleslao victi, & ad Christianam religionem translati.	187	ignis perpetui asseruandi mos privis.	1037
iberes à quibus ad Christi fidem perducti.	243. 260	ignorantia quibus sapientia visa.	162
idolorum sacerdos ob Christiani præsentiam inter sacra à dæmone interemptus.	128	imagines sacræ quando & à quibus impugnata.	260. 331. 377. 498. 499
idolorum templa à Constantino clausa.	149	imagines sacræ inter Catholicos innumeræ quid sibi velint.	730
idolorum templa quando rursus aperta.	150	Et à quibus instituta.	ibid.
ieiunioris salua serpentes excruciat.	18	imagines sacræ qualiter venerande.	731
ieiunia ab hæreticis hodiernis abrogata.	222	imagines à Luca & Apostolis depictæ.	695
ieiunia ab Apostolis instituta, & cur.	1016	imaginum sacrarum cultus vbi saucitus.	369
ieiunium Turcarum quale.	869	imperator Catholicus vbi eodem tempore à Solymano, Lutheranisq; diuexatus.	1001

imperatores Romani pro diis culti. 147  
 imperatores Orientis à nobis desciſcentes quantam Chriſtiani cultus iacturam fecerint. 389 & ſeq.  
 imperatores Romani quãdo Pont. Max. vocari deſierint. 391  
 imperatores Catholici prudentia & militari fortitudine Paganis præſtantes. 625. 627  
 imperatores Occidentis ſchiſmatici à Papa pro viribus puniti. 946  
 imperatores ante & poſt Chriſti cultum longè diuerſi. 850  
 imperatores Romanorum quot ac quales ante Chriſtum exiſterint. 949. & ſeq.  
 imperatoris potestate quantũ Lutheri opera detractum. 999. 1000  
 imperatoris creatio quando ad Papæ potestatem deuenerit. 819 & ſeq.  
 imperatorum partes in generalium Conciliorum celebratione. 358  
 imperatorum Occidentalium irriti conatus aduerſus Romanũ Pontificem. 577  
 imperatorum antiquorum mos in ſucceſſoribus deligendis. 799  
 imperatorum hæreticorum Orientis nefanda impuritas. 923. & ſeq.  
 Eorumdem ſingulorum multiplicia & inſignia facinora. 935. & ſeq.  
 Eorumdem cædes. 935. & ſeq. 962  
 imperatorum Latinorum Orientis laus, & pudicitia. 927  
 imperatorum hæreticorum Occidentis nefanda turpitudine. 929. & ſeq.  
 Eorumdem ſingulorum execranda flagitia. 944. & ſeq.

imperij Orientalis & Occidentalis ruina ab hæreticis adducta. 387  
 imperio Romano vigente quanta Italiae ſubiectarumq; prouinciarum calamitas exiſtiterit. 802  
 imperium Occidentale quo tempore conciderit. 275. Quamdiũque interruptum perſiſt. erit. 567  
 imperium Orientale & Occidentale ſub Theodoſio & Pulcheria mirabiliter ſuſtentatum. 616. & ſeq.  
 imperium Orientale ſub iſdem à Deo fulminibus à Scythiſ cultoditum. ibid.  
 imperium Conſtantinopolitanum omnium in Oriente vetuſtiſſimum & latiſſimum. 627  
 imperium Conſtantinopolitanum quando cum Occidentali coniunctum. 627. Et ſub quibus exinctum. ibid.  
 imperium Occidentale ſub quibus latius diuiniſque floruerit. 627. & ſeq.  
 imperium Occidentale & Orientale ſub quibus imperatoribus euerſum. 975. 977  
 indallentius Epicoſopus ab Apollolis ad Vrcitanos miſſus. 233  
 indi quinam ſerpentes venerati. 17  
 indi à quibus ad Chriſti fidem perducti. 245. & ſeq.  
 indi interiores à quo Chriſtiana fide imbuti. 259  
 inde inſtar aromatum Eccleſiæ. 271  
 indi Occidentales olim humanis carnibus veſci ſoliti. 648. 822. 823. Filios item proprios educare,

re, vt pinguioreſ effectos comederent. 1073  
 indiae Orientales Deiparæ auſpice inuenta. 715. Earumdem conuerſio cui potiffimum adſcribenda. 245. Earumdem præſules & ſacer. familie. 230. & ſeq.  
 indiarum Orient. inſignes vrbes & regna ad Chriſti cultum perducta. 246. & ſeq.  
 indiae Occidentales à quibus inuenta, & ad Chriſti fidem perducta. 249. 251. 542  
 indiarum Occidentalium ampliffima regna & vrbes Chriſto adiuncta. 250. & ſeq. 267. Earumdem templa ad ſexcenta ſeptuaginta millia. 254  
 indiarum Occidentalium miracula in fidei propagatione. 298. & ſeq.  
 indiae latiſſimum Chriſtiani principis imperium, ob Neſtorij labem, Scytharum armis exciſum. 391  
 indias Occiduas, & Eoas Alexander Sextus Hiſpaniſ Luſitanisq; partitiſ. 824  
 indis ex quo potiffimum fides diſſeminetur. 73. 151  
 indiarum miracula. Vide Miracula. 517  
 indo flumine pluſquam mille vrbes deletæ. 80  
 indorum Occidentalium barbaries & ignorantia. 518. 519. 526. & ſeq. Et à quibus exculta. 541  
 indorum Occidentalium diſſenſio de religionis veritate Deiparæ mira apparitione terminata. 714

indulgentiarum theſaurus ex Chriſti ſanctorumque meritis. 774  
 indulgentiarum legitimus diſpenſator. ibid.  
 inhambanis & Manopotamæ regna vbi, & quomodo ad Chriſti fidem perducta. 300  
 inimici ſpiritus quo pacto exturbandi. 134  
 inimici ſpiritus qui. 135  
 inimicitia inter homines & ſerpentes vnde. 18. 67. 8  
 innocentij Secundi præclare geſta. 667  
 innocentius Papa Archium Endoxiamque Auguſtos excommunicat, cur. 325  
 innocentius Tertius qua ratione S. Franciſci regulam approbarit. 431  
 inſula S. Franciſci vbi & cuius magnitudinis. 249. Quibuſcũ proximis inſulis ad Chriſti fidem perducta. ibid.  
 inſula Campeche quo tẽpore Chriſti cultum edocuit. 252  
 inſula S. Laurentij vbi & per quos ad fidem perducta. 254  
 inſula S. Thomæ, S. Helenæ, aliaq; permultæ à quibus ad Chriſti fidem traductæ. 255  
 inſula S. Iacobi Chriſti fide exculta. 517  
 inſulae deſertæ intra Nilum à quibus Chriſti cultum edoctæ. 253  
 inſulae innumeræ Africae à quibus Euangelij lumine illuſtrata. 254 & ſeq.  
 inſulae Canariæ vbi, cuiuſque amplitudinis. 254. 267  
 Et à quibus ad Chriſti fidem traductæ



I N D E X.	
ductæ.	267.255
insulæ Tertiæræ vbi & per quos Christo acquisitæ.	255
insulæ ac loca de sanctorum nomine appellata.	505
intellectus noster quo pacto ad fidem ducatur.	14
intellectus & voluntas qualiter se inuicem comitentur.	91
intellectus quomodo in captiuitatem redigatur.	165
intelligentia suprema hominis pars quo pacto à diuino spiritu ante omnia sibi consecratur. 163. & seq.	
intemperantia ac luxus Assyriorum. 865. Persarum. 866. Græcorum. 866. Turcarum. 869. 866. Protestantium.	869
ioanna Roderiguesia Toletana miræ sanctitatis.	1098
ioannæ Tullensis incredibilia admirandæque gesta. 641. & seq. Eiusdem atrocissima & iniqua mors. ibid.	
ioannæ Tullensis prudentia & militari fortitudine scæmina nulla parte.	642
ioannes VVigandus Lutheri assecla quid de hæreticorum nouationibus notandum.	172
ioannes Becus Patriarcha Constantinopolit. qua ratione Græcorum hæresi repudiata ad nos concesserit.	176
ioannes Apostolus quo tempore Euangelium scripsit.	201.
.Et cur. 697. Eiusdem discipulus baptismo illuminatus.	106
ioannes à monte Coruino cum Suffraganeis nouem Archiepi-	
scopus à Clemente V. in Orientem missus.	236
ioannes Primus Lusitanæ Rex quæ loca Christianæ fidei reddiderit.	255
ioannes monachus vbi occisus, quibusque miraculis illustratus.	295
ioannes Tertius Portugalliæ Rex celeberrimus Gymnatiij erector Goæ.	319
ioannes Chrysostomus à quibus & cur Constantinopolitana sede pulsus.	325
ioannes Chrysostomus qualiter ab Innocentio Papa defensus.	ibid.
ioannes Papa Theodorici Regis rogatus Constantinopolim pergit.	329
Eiusdem reditus, & obitus in vinculis Theodorici opera.	ibid.
ioannes Damascenus Deiparâ laudat.	717
ioannes Hungariæ Rex Turcas sibi fœderat, ab eisdem eius filius regno priuatur.	790
ioannes Zamoscius Polonus laudatus.	816
ioannes Imperator Amurathe Turcarum Rege cogente filium excæcat.	965
ioannes ab eodem filio & ipse excæcatus.	ibid.
ioannes Bessation laudatus.	989
ioanni Pontificio legato à Græcis caput abscissum, & caudæ canis appensum.	191
ioanni Papæ Duodecimo quæ crimina obiecta. 529. quæ maiori ex parte diluuntur.	ibid.

Ioan

I N D E X.	
ioannis à Capistrano sanctitas & obitus.	480
ioannis Gualberti auctoris ordinis Vallis Umbrosæ sanctitudo & miracula.	486
S. Ioannis Baptistæ caput vbi inuentum ac translatum.	697
Eiusdem sanguis Neapoli asseruatus quotannis mirabiliter effervescent.	705
ioannis Imp. impuritas & vitia.	930
ioannis Dei admiranda sanctitas & transitus.	278
ioannis è S. Francisco insignis sanctimoniam & miracula.	1068
ioannis Ataidij Lusitani sanctitas & miracula.	170
ioannis Nauarretes cælestis vitamiracula.	1072
ioannis Fabrianensis mira abstinencia & miracula.	ibid.
ioannis Fischeri Episcopi & Card. illustre martyrium.	178
iob quibus cladibus à dæmone affectus.	133
iob liber à quibus hæreticis reiectus.	100
iordanis transitus quid mysticè significarit.	67
iordanis Saxonis obitus & miracula.	483
ioseph ab Arimathia vbi Christi cultum propagarit.	236
ioseph Aegypti Princeps constitutus.	648
ioseph Aegyptios veri Dei cultum docet.	ibid.
iosephi Constantinopolitani Patriarchæ illustre testimonium nostræ fidei.	177. 192
iosephi Castalionis carmen in clarissimas Angliæ fœminas.	1082
Eiusdem aliud ad Thomam Bozium.	1083
iouiani hæresis.	377
irenæus hæreticos confutat. 186. 250	
irenæus quid de sancti Clemente Papa.	314
isaacij Angeli Imper. hæretici impuritas. 928. Eiusdem multiplicia facinora.	940
isaacius à fratre oculis regnoque priuatus.	964
isabella Hispaniarum Regina laudata.	622
isaias Patriarcha quo fastu ab andronico Imp. Constantinopolitane sedi restitutus.	928
isis canino capite ab Aegyptiis cultus.	144
isidis sacra.	1033
ismaël Sophus quo tempore Persica regna occuparit.	781
Ismaël Sophus matricidio præposterâque libidine fœdatus.	960.
973. A suis pro Deo habitus. 1054	
Eiusdem reliquiarum asseruata.	1057.
isidorus Rhutenus Cardinalis vbi ob Christi fidem occisus.	507
itali quo tempore arma tractare cœperint.	632
itali bellica nauali laude antiquis præstantiores.	632
italia quot diluuiâ passa.	80
italia quo tempore à Longobardis occupata.	239
italia hæreticis imperantibus quibus cladibus affecta.	387
italia quo tempore ab Ostrogorthis capta, & quamdiu possessa.	496. 602. 981
italia ex quo tempore ab efferaturnationum tyrannidè immunis.	603

Fff 4

italia

I N D E X.	
Italia nunquam à barbarorum iugo tamdiu libera, quam sub Papæ auctoritate. 604. 605	pulsos suis sedibus restituit. 321. 323
Italia ferè vniuersa ab Augusto suis militibus distributa. 604	iulius Leonis Magni legatus ab Ephesina Synodo Dioscori audacia abscedit. 327
Italia Deiparæ ope à Gotthis Arianiisque erepta. 909	iulius Cæsar adhuc viuens pro Deo cultus. 1032
in Italia quotnam Catholicæ Reipubl. liberæ. 738. 778	Eiusdem mortem Cometa Stella subsecuta. ibid.
Italia ex quo præcipuè maximas Deo debeat gratias. 779	iura hæreditaria cognationum nulli, sicut inter Catholicos seruata. 645
Italia post annos mille à tribus Catholicis nationibus deuicta. 384	iura electionum maximè à Catholicis obseruata. 646
in Italia quot studiorum publica gymnasia. 740. 795	ius gentium quoruplex. 345
Italiæ Imperium quamdiu steterit. 488	ius Canonicum à quibus illustratum. 668
Italiæ infelicissimus status sub Romanis Imperatoribus. 604. & seq.	iustificari qualiter possit homo per fidem sine legis operibus. 29
iudæa à quo primùm deuicta. 124	Quomodo item per perfectam contritionem. 43. 44
iudææ quota pars Leuitis data. 804	Quo pacto per attritionem virtute sacramentorum. 44
iudæi cur balsamum exterminare conati. 122	Quomodo gratis per Christi gratiam. 46
iudæi. Vide Hebræi.	iustiniani constitutio ad Ioannem Papam. 189
iulianus Imper. magicis vacans ob Christiani præsentiam à dæmone exanimatus. 127	iustinianus Imperator quo tempore in heresim lapsus in Papas Catholicosque sæuerit. 275. 281. 388. 497
iulianus adhuc Paganus signo crucis dæmonas fugat. 126. 136	iustinianus quando Monothelitarum heresim stabilire conatus. 498. Eiusdem rapacitas & flagitia. 936. 937. Eodem imperante quæ clades Orienti allata. 978
iulianus Antonium Philosophum excusat. 141	iustiniani secundi vitiositas. 938
iulianus quo tempore extremam cladem Christianis machinatus. 386	Eiusdem tandem reditus ad fidem. ibid.
iulianus Deiparæ iussu à Mercurio martyre hasta transfixus. 712	iustinianus secundus Sclauorum perfidia à Sarracenis profligatus. 789
iulianus quibus vitiis infamatus. 956	
iulianus Comes Arabes in Hispaniam immittens, ab eisdem obtruncatur. 790	
iulius Papa Episcopus ab Ariani	iustinianus

I N D E X.	
iustinianus à Leontio familiarissimo variè diuexatus. 963	perit. 58
iustinus Imp. Hormisdæ Papæ litteras veneratus. 177	lauari petit David, & quare. 59
iustinus hæreticos confutat. 186	latrocinia apud quos olim gloriosa & licita. 146
iustitia Scribarum & Phariseorum in quo posita. 35	lauaterius hæreticus quot hæreticorum sectas se inuenisse testatur. 189
iustitia multiplex. 644	laureti domus, in qua Christus educatus, vnde ad nos translata. 228
iustitia commutatiua quantum inter Catholicos elucescat. 644. & seq.	laurentij è Rapariegos sanctitas & miracula. 971
iustitia Catholicorum in decernendis sacris honoribus. 650	laurentij Iustiniani sanctitudo & obitus. 480
Item in Pontificatibus conferendis. ibid. In Episcopis & clericis eligendis. 651. 652. & Imperio conferendo. ibid.	Sancti Laurentij insula omnium post Taprobanam in Oceano maxima. 517
iustitiæ summa æquabilitas in Ecclesia Catholica ex quo potissimum elucescat. 654	quo Christiana fide imbuta. 218
iustitiæ admirabilissima præconia ad Ecclesiam Catholicam spectantia. 644	leandri Hispalensis Episcopi opera quinam Catholicæ fidei restituti. 234
iustitiæ lorica quæ. 132	lectio epistolarum societatis Iesu quam utilis. 73
iuuenalis Ancinæ carmen in Thoman Morum martyrem. 1080	legati Iaponensium quo tempore summa cum lætitia Romæ visi. 248
L	
Lac Ecclesiæ. 24	legati quoties à Deo missi, qui homines ad caelestia inuitarent. 273. & seq.
Ladislauus Hungarorum Rex à quibus veneno sublatus. 570	legati Christi quo potissimum tempore contumeliis affecti & occisi. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280
laici quid diuino iure clericis debeant. 800. & seq. 803	legati quinam à Concilio Sardicæ ad Constantium Imp. missi. 323
lantgrauus vbi ab Imperatore profligatus & captus. 1001	legati ab Hormisdæ Papa ad Synodum apud Heracleam missi. 328. Et à quo inde expulsi, certoque naufragio expositi. ibid.
lapis Iacob quid mysticè. 114	legatio nulla ab hæreticis confecta. 288
Latini à quo à Constantinopolitano Imperio exacti. 928	legationes Dei tres, quibus tria hominum
lateranensis Synodus prima sub Innocentio secundo. 191	
lauari cur Deus Hebræis præce-	



minum genera ad diuinam coe-  
nam sunt inuitata, adducta, &  
compulsa. 273. 274  
legatione primam quinam vocati.  
274. 281  
legatione secunda quinam addu-  
cti. 281  
legatione tertia quinam compulsi.  
285. & seq.  
legationibus Dei tribus quænam  
tempora designentur. 274  
leges quænam immutari, & quæ  
non possint. 756  
leges vbi dæmon quasi in proprio  
regno det. 134  
legis cæremonia, & præcepta om-  
nia ab Hebræis ad terrena tan-  
tùm relata. 35  
legis antiquæ quæ pars sublata, &  
quæ in melius perducta. 213  
legis Mosaicæ ritus quando ab A-  
postolis abrogati. 36. 364  
legis obseruantiam Christus ver-  
bo & exemplo nos docet. 41  
legis nouæ & antiquæ collatio, cum  
data sunt. 96  
legis antiquæ & nouæ differentia.  
100  
legum Catholicarum maxima iu-  
sticia. 653  
lex qua ratione homini occasio ma-  
ioris peccati. 34  
lex quo pacto peccatum ostende-  
ret, nec vires obistendi præsta-  
ret. 34  
lex pædagogus ad Christum. ibid.  
lex carnis & spiritus sibi inuicem  
repugnantes. ibid.  
lex quo pacto hominem ad cæle-  
stia subleuare non posset. 35. 37.  
100. 45  
lex Christi qua ratione lex vitæ. 45

Item lex spiritus. 46  
Et lex gratiæ dicta. ibid.  
lex vetus vbi, & quo tempore data.  
95  
lex noua ab æterno à Deo huma-  
no generi promissa. ibid.  
lex noua quo tempore à Deo hu-  
manis cordibus inscripta. 96  
lex antiqua quo pacto non sublata,  
sed in eandem nouam translata  
sit. 213. & seq.  
Quod duabus similitudinibus de-  
monstratur. ibid.  
lex nulla sensui contraria, sicut  
Christiana. 612  
leo Magnus quid de Romanæ Ec-  
clesiæ primatu. 233  
leo Magnus Dioscori audacia fra-  
stra Ephesiæ Synodi acta rescin-  
dit. 327  
leonis Magni litteræ de Spiritus  
sancti processione vbi sancitæ.  
177. 215  
leonis Magni inuictus animus in  
occursum Attilæ. 846  
leonis Magni vaticinium de Græ-  
corum captiuitate, & imperij ex-  
cidio. 414  
leo Nonus quo pacto Græcos res-  
piscere coegerit. 191. 332  
leo Isaurus Imper. à Gregorio I I I.  
excommunicatus, cur. 33  
leonis Isauri insignia facinora. 958.  
& seq. Eodem imperante quot  
clades Orienti adductæ. 979  
leo Armenus Imp. hæreticus à Mi-  
chaële Balbo occisus. 964  
Eiusdem nex à Deipara eius ma-  
tri in somnis prædicta. 713  
leonis Armeni fauitia in Catho-  
licos. 519  
Eodem imperante quæ clades  
Orienti

Orienti allatæ. 979  
leonis Armeni iussu Constantino-  
politana bibliotheca cum do-  
ctissimis plerisque combusta.  
991  
leonardus Choppes cur à Luthero  
celebratus. 996  
leontius Phryx Arianus quo tem-  
pore Antiochenam sedem inua-  
sit. 494  
leprosus crucem inuisens mirabili-  
ter curatus. 304  
lethargo oppressis in sacramenta  
ministranda sint. 52  
leuitæ decimas decimarum summo  
sacerdoti soluere soliti. 805  
leuitis quatuor olim data, & quæ-  
nam. 803. & seq.  
leuitis quod quintum olim datum,  
quod clerici necessariò retinue-  
runt. 806  
leuitis quarta Iudææ pars concessa.  
804  
libellus repudij quando Synagogæ  
datus. 350. 352  
liber Eli Philii contra sacras imagi-  
nes ab hæreticis confictus. 369  
liberalitas quando elemosynæ &  
caritatis nomen assumat. 791  
liberalitas circa quæ versetur. 792  
liberalitas Catholicorum Princi-  
pum in Romanos Pontifices.  
793  
liberalitas eorundem erga Episco-  
pos & loca sacra. ibid.  
liberalitas Catholicorum in ege-  
nos. 794  
liberalitas eorundem in publicis  
litterarum Gymnasiis erigendis.  
795  
liberalitas ecclesiasticorum in om-  
nem causam, maxime publicam.  
796. & seq.  
liberalitas Papæ in non exigendis  
iis quæ sibi iure debentur. 800.  
& seq.  
liberalitas Papæ in suis iuribus re-  
mittendis. 808  
Item in Ecclesiasticis bonis com-  
municandis. ibid.  
In Episcoporum electione com-  
municanda. 810  
In Papatus electione cunctis na-  
tionibus communi. 811  
In suis iuribus largiùs impar-  
tiendis. 814. 824  
liberalitas Regum Catholicorum  
circa tributorum exiguitatem,  
respectu exterorum. 826  
liberalitate Papæ factum, vt maxi-  
ma quæque Christianorum re-  
gna iusta sint. 817. 820  
liberalitate Papæ opes, earumque  
honestus vsus in Septentrione  
introduciti. 825  
liberalitatis munus. 794  
liberati è Ciuitella mira sanctitas.  
1068  
liberatio à seruitute Ægypti, & à  
seruitute peccati, qualiter sibi  
respondeant. 97  
liberius Papa à quo & cur in exi-  
lium pulsus. 313. 494. 495  
liberius quo pacto populi seditione  
necessariò restitutus. 314  
Eiusdem litteræ ad Orientales  
Episcopos. ibid.  
liberalitas apud quos in bello amit-  
tatur. 646  
libertas in quo consistat. 737  
libertas qualiter inter Catholicos  
seruata. 738. & seq.  
libertas rerum publicarum Catho-  
licorum. 738. 739  
libertas

libertas abominanda barbarorum. 731	linguarum donum quo pacto ho- die in Ecclesia sit. <i>ibid.</i>
liberum arbitrium quinam hæreti- ci tollant. 213.376	In eaque mirabiliter elucescat. 436.& seq.
libri de precibus à quibus præclare scripti. 731.733	linguarum donum quibusnā mira- biliter concessum. 416
libri peculiare de Christi passione. 733	linguarum præcepta à Catholicis doctius vberiusq; cæteris tradi- ta. <i>ibid.</i> & seq.
libri Germanarum virginū insignis doctrina. 734	lithuani olim arbores ac serpentes venerari soliti. 17
libri Bibliorum quinam ab hereti- cis reiecti. 1007.1008	lithuani à quibus ad Christi fidem traducti. 240.261
libya à quo exteris gentibus eiusdē religionis occupata. 780	lithuanorum barbaries,& à quibus exulta. 517
licinij Imp. impuritas & flagitia. 959	lithuanorum bellica fortitudo. 640
licinius ob sænitiam in Catholicos à Constantino Imperatore co- gnato interfici iussus. 322	litteræ quinque capitulorū Sibyllæ Hentrix quid contineant. 68
lindani tabella de hæreticorū con- trouersis. 216	litteræ Cōcilij Antiocheni in causa Pauli Samosatheni. 182
lingua Hebraïca omnium vetustif- sima. 442	litteræ Sophronij Patriarchæ ad Honorū Papam pro fidei con- firmatione. 310
lingua Hebraïca in quo post lin- guarum diuisionem remansit. <i>ibid.</i>	litteræ Cōcilij Antiocheni ad Epi- scopum Romanum & Alexan- drinum pro fidei comunione. 311
lingua Hebraïca quo tempore di- minuta. 443.444	litteræ Synodicæ Athanasij ad Li- berium Papam pro fidei confir- matione. <i>ibid.</i>
lingua Chaldaïca quando propa- gari cœperit,& minui. 443	litteræ Africae ad Damasum Papā. <i>ibid.</i>
lingua Græca quando potissimum floruerit. <i>ibid.</i> Et quo tempore diminuta. <i>ibid.</i>	litteræ diuersorum ad Rom. Pont. pro fidei confirmatione. 312
lingua Hebraïca & Græca maxi- mè à Catholicis sustentata. 444	litteræ Patriarchæ Antiocheni ad Leonem Papam pro fidei sucque electionis confirmatione. 312
linguæ igneæ quando super Apo- stolorum capita dimissæ. 173	litteræ pacificæ quæquam olim di- ctæ. 314.316
linguæ Latine maxima propaga- tio & dignitas. 443.444	litteræ cleri Romani ad clerū Car- thaginensem,& vbi asseruatq; 314
linguarum donum cur Apostolis datum. 435	<i>litteræ</i>

litteræ Dionysij Patriarchæ ad Ste- phanum Papam. <i>ibid.</i>	bus insignita. 1100
litteræ Dionysij Corinthiorū Epi- scopi ad Romanam Ecclesiam. 317	lucius Rom. Imp. quibus flagitiis infamatus. 955
litterarum studia quando in Oriē- te minui cœperint. 457. Et à quo restituta. 458	lucius Britannorum Rex ab Eleu- therio Papa fidei doctores pe- tit. 236
litterarum Gymnasia à Catholicis in otbe excitata. 457	lucetrix Cademustæ insignis san- ctitas, miracula,& mors. 1100
litterarum studia quo tempore per Studias in Oriente sustentata. 457	lucus & arbores cur Hebræis plan- tari veriti. 16
litteratissimi quoque ex religioso- rum familiis selecti Præfules & Pontifices sacri. 475	ludmilla Bohemix Ducissa à suis ob Christi fidem occisa. 322.
luonia quando Moschouitis ac- quisita & erepta. 983	Quibusque miraculis nobilita- ta. <i>ibid.</i>
luonæ à quibus primū Christi fides prædicata. 240	ludouici Bauari Imp. hæretici im- puritas & turpitudine. 938. Eiusdē insignia flagitia. 945.947
lombardia à quibus denominata. 384	ludouici Bauari repentinus interi- tus. 981
longobardi quo tempore Panno- niam,tum Italiam aggressi. 239.	ludouici Lermæ Franciscani san- ctitas & obitus. 1064. Ex eiusdē corpore oleum miræ virtutis. <i>ibid.</i>
381	ludouici Galliarum Regis insignis sanctitas. 244
longobardi quo tempore Galliam Cisalpinam occuparint. 384. Et quale eorundem imperium ibi- dem fuerit. 602	Eiusdem obitus. 484
longobardorum qui Reges hære- tici à suis occisi. 967	S. Ludouicus matris Blanchæ re- ligiosissimæ monitis quoad vi- xit ad sanctimoniam incitatus. 621
lotharingia à quibus Christo con- ciliata. 235	S. Ludouicus in bello Hierosoly- mitano à Sarracenis captus. <i>ibid.</i>
lucas qua de causa Euangeliū scri- pserit. 695	ludouico Septimo regnante quæ tempestates in Ecclesia exortæ. 701
lucas Deiparæ imagines plures de- pinxit. 696	ludouicus Hungariæ Rex cū suis à Solymano cæsus. 1000
lucæ Euangeliū à Paulo dictatum quis velit. 226	ludgerus Episcopus vbi Christi cultum propagauit. 236
luceria Apuliæ à Friderico Secūdo Sarracenis tradita. 946	luna quibus ceremoniis ac diebus ab elephātibz culta. 611
lucia Narniensis Christi stigmati-	<i>luna</i>



## I N D E X.

luna à quibus culta.	1043	lus Carolum V. eodem tempore à Turcis duexatum.	999
lunæ & Ecclesiæ comparatio.	1.2	lutheranorum principum coniuratio Smalcaldæ aduersus Imperatorem.	1001
lunæ diuersi effectus.	ibid.	lutheri & Zuinglij diffidia.	189.
lunæ defectus.	3	Eiusdem cū Caluino dissensiones.	190
lupercalium ludorum turpitudine.	1048	lutheri inter se discordes sententiæ quotnam, & à quo collectæ.	ibid.
lupi graues quinam ab Apostolo vocati.	186	lutheri eiusq; asseclorum opiniones contra nostræ Ecclesiæ perpetuitatem.	208. & seq.
lupos in Anglia non esse, qualiter contingere possit.	1096	lutheri conuicia in Patres.	189. 211
lupus Episcopus Senonensium vbi Christi fidem propagarit.	235	lutheri arrogantia supra sanctos & Angelos se extollentis.	377.
lusitani nauali peritia insignes.	453.556	Item super Deiparâ ipsam.	1018. 1058
lusitanix regnum quamdiu perstiterit.	560	lutheri & diaboli familiaritas & colloquia in Missæ impugnatione.	378.533
lusitanici regni singularia euenta.	556	lutheri vana prophetia de Romano Pontifice.	415
lusitanorum insignis victoria diuinitus habita de Maluchis.	302	lutheri prædicationis quis fructus.	420
lusitanorum regnum quando ceperit ac deserit proprium habere Regem.	556.560	lutheri apostasia, impunitas, & blasphemix.	491.535
lusitanorum studiū erga suos Reges, & pacis inter suos seruandæ.	556	lutheri & Caluini machinationibus quas clades Franconia Galliaque passa.	873
lutetia Parisiorum qualiter sub S. Ludouico Rege floruerit.	621	lutheri seuitia in Catholicos.	884
lutetiæ quot collegia ad alendos publico sumptu iuuenes litteris vacantes.	551	lutheri impunitas & turpitudine.	894. 923
lutherani quo hodie duce gloriantur.	189	lutheri obscenissimi progressus in impurissima libidine, primò ancillarum concubitus, & plures eodem tempore vxores licere approbantis.	995.
lutherani cur Caluinistas excommunicent.	433	item necessarium esse dicens.	ibid.
lutherani à Carolo Quinto longè minoribus copiis proffigari.	985	ibid. Vxoris cum leuiro, etiam	maruo
lutheranorum Magdeburgensium conuicia in Apostolos & Patres.	174		
lutheranorum conspiratio aduer-			

## I N D E X.

marito viuente, coire licere asserentis. ibid.	Religiosorum vota omnia irritantis. ibid.	lutherus dæmonem ab obsessio fugare tentans, ab eodē paulo minus strangulatur.	308
monacha monachi publicè contractentis.	996.	lutherus quot modis populos ab Hungariæ & Germaniæ defensione aduersus Turcas auertere conatus.	392
postremo opera bona omnia & virtutis studia tolerantis.	213	lutherus in vitiandis virginibus antiquis tyrannis flagitiosior.	960.961
lutheri progressus in rebus sacris diripiendis.	997	lutherus vnde prodierit.	992
lutheri libelli contra bona personarumque sacras.	ibid.	lutherus intra biennium ne vllum Christianæ religionis signū sit, curaturum prædicit.	995
lutheri conuicia in principes Catholicos.	999	lutherus ab vno tantum ostingentorum septuaginta quatuor medicamentorum conuictus.	1001
lutheri blasphemix in Deiparam.	998	lutherus cur necessario mēdax.	1002
lutheri execranda insania eò progressa, vt necessario Deo se præferat.	999	lutherus quot modis generalibus Conciliis derogarit.	1005
lutheri opera quantum Christianis principibus detractum.	1001. 1000.	lutherus qualiter Biblia in Germanicam linguam verterit, immutavit, ac deprauarit.	440.1009
lutheri liber aduersus Concilia.	1005	lutherus in scripturis interpretandis Papæ, Conciliis, Angelisque se præfert.	1013
lutheri conuicia in Apostolos.	ibid.	lutherus quo pacto necessitate cōpulsus Conciliis standum fateatur.	1014
lutheri lapsus & discrepantiæ circa sacramentorum numerum.	1010.	lutherus à malo se genio arripit fastus.	ibid.
Circa eorundem necessitatem.	1011.	lutherus Trinitatis & Consubstantialis nomen abolere conatus.	1021.1022
Circa sacramentorum efficaciam, verba, & nomen.	1012	lutherus in quo Antitheus & Atheus conuincatur.	1023.1024
lutheri & Antichristi collatio.	1015		M
luthero Missam impugnantem quam à diabolo suppeditata.	1014	Macedonianæ heresis quinam principes.	189
lutherus Patrū auctoritatibus cogi non vult.	172	macedonicorum Regum successio & status.	747
lutherus quo tempore Ecclesiam nostram defecisse asserat.	208	Eorundem interitus.	748
lutherus quamdiu nobiscum senserit.	338		magde-

magdeburgenses Lutherani quonā in suis centuriis contra Patres iactent. Quæ item maledicta in Apostolorum principes euomāt. ibid. 215. 229	eorumque collatio cum nostris sacris. 860
magi Pyrethi quinam. 64	magnificentia qualiter cum pau- pertate esse possit. 556
magiæ qui olim maximè dediti. 139	magnificentia priscorum Rom. & Catholicorum. 856
magos quid ab Oriente ad Christū traxerit. 170	magnificentia Gallicanæ nationis. 857
magorum nefanda impuritas. 1049	magnificentia Borealium populo- rum. ibid.
magnanimitas & humilitas quali- ter simul esse possint. 842. 843	magnificentia admirabilis Petri Dunini Poloni. 858
magnanimitas summa Catholico- rū absq; vilo ambitionis nauo patet primo in caelestium ho- norum exhibitione sanctis in terra. 843. In summi Pontifica- tus dignitate conferenda. 824. In factis dignitatibus expeten- dis. 848. 849. In principum Ca- tholicorum creatione. 850. In tot summis dignitatibus in cō- muni positis. ibid. In earundem dignitatum diurnitate. 851. Ex priscorum & nostrorū Regum collatione. ibid. Ex moderata crudelitate Catholicorum. ibid. Ex animi celsitudine, qua cun- ctos ab Ecclesia alienos abhor- rent. ibid. Ex pluribus Impera- toribus iuridicè per Catholicos depositis. 853. Ex regio nomi- ne non nisi magnis principibus tributo. 854	magnificentia incredibilis templi Noruegiensis. ibid.
magnanimitas Romanorū Ponti- ficum circa tria præcipua. 846	magnificentia Britannorum post Christi cultum. 859
magnanimitas Catholicorū prin- cipum. 850	magnificentia Romanorum Pon- tificum. ibid.
magnanimitas quonā cuilibet Ca- tholico communis. 851	magnificentia mira Cathol. in Ec- clesiæ exordiis. 864
magnifica ædificia antiqua Romæ, 988	magnificentia Catholicorum ra- tionis & priscis oraculis consona. ibid.
	magnificentia virtus in quo con- sistat. 854
	mahometani qualem Christū præ- dicent. 198
	mahometani nullam vnquā Remp. erexere. 783
	mahometani furiosos pro sanctis colere consueci. 1054
	mahometanorum nefanda lex in seruos. 145
	mahometanorum maximæ stra- ges à nostris editæ. 627. & se- quent.
	mahometanorum viginti millia è specu telis in ipsis diuinitus re- tortis occisa. 638
	mahometanorum quinam in na- turalium scientia præcellentes. 988
	maho-

mahometanorum nefandæ super- stitiones. 1054	manichæorum nefanda turpitude. 920
mahometanorum nefanda turpitu- do. 1056	manna quid mysticè figurarit. 64
mahometanum sanum celeberrim- um à quonam crucis erectio- ne mirabiliter ablatum. 301	mansuetudo Christi discipulos di- stinguat. 872
mahometes Turcarum Rex quo tempore Dalmatiam finitimā. que oras subiugarit. 382	mansuetudo duplex, vera, & falsa. ibid.
mahometes vbi Heraclio profligato supremam pestem veritati machinatus. 386	mansuetudo summa Catholico- rum liquet, primò quia nemini occidere aut mutilare licet. 873. Ex bellorū prohibitione 874. Ex felici exitu Catholicorū Regum, & infelici exterorū. ibid. E sum- ma pace Catholicorum. ibid. Ex effertis gentibus ad humanita- tem perductis. 875. Ex humani- tate Christianorum in hostes. ibid. Ex paucissimis ad bella prodeunibus propter humani sanguinis honorem. 876. Ex re- laxatione rigoris antiquarum le- gum, immaniūque ludorum ibid.
mahometes quem suis successorem præesse stauerit. 584. 591	Ex Romanorum Pontificum cle- mentia. 877. & seq.
mahometes religionis controuer- sas ferro definiendas sancit. 609. 786	Ex feritate exterarum nationum. 883
mahometis impiæ leges & dogma- ta. 699	mansuetus Petri discipulus vbi Chri- sti cultum propagarit. 235
mahometis perfidia aduersus He- raclium. 789	manus impositio singulis propè sa- cramentis communis. 81
mahometis suorūque sectatorum immanitas ac feritas. 971. 1054	Ad quod tamen sacramentum cipue spectet. 104. 131
mahometis sæuitiæ in auditum spe- ctaculum. 1054	manus impositio quid in sacramen- tis designet. 104
malacha, quæ olim aurea Cherso- nessus, à quibus ad Christi cul- tum perducta. 247. 301	manuel Comnenus Turcas aduer- sus Latinos commouens, ab eis- dem sapius profligatur. 790
S. Malachia Episcopi obitus & san- ctitas. 485	marcion hæretarcha cum suis vbi damnatus. 341
S. Malchus Episcopus sacro chris- mate lunaticum curat. 129	marcianus à Palcheria Augusta in conjugum ascitus. 618
malipur siue ciuitas S. Thomæ pe- renni miraculo insignis. 305	
mammea cum Alexandro filio à militibus obruncata. 623	
manfredus Rex excommunicatus excommunicatum partem stran- gular. 749. 750	
manichæorum hæresis quæ. 213. 376	
j. Pars.	G g g marcia



marcianus ob præclaras virtutes  
ab eadem Imperator institutus.  
620  
marcus Petri discipulus Alexan-  
driam transfusus. 239.261  
marcus Polus nauali laude præcla-  
rus. 632  
S. Marcus quantæ venerationis Ve-  
neris. 700  
margareta Daniæ Regina laudata.  
623.631  
margarita Pola Salisburia Comi-  
tissa vbi ob Christi fidem ob-  
truncata. 1081  
margareta Angliæ Regina in-  
signis pietas. 1076  
margareta Fontanæ admirabilis  
castitas miracula & mors. 1099  
margarita Rauennatis insignis san-  
ctitas & miracula. 1101  
maria virgo, noua Eua, mater cre-  
dentium. 680  
maria virga Israël designata. 679  
maria qualiter in Ecclesia Christum  
concipiat, & in humanis menti-  
bus pariat. 680  
maria & Christus duobus Cheru-  
bim fœderis arcam tenentibus  
figurati. 681  
maria cur beata prædicanda. ibid.  
maria quot modis à Christo hono-  
rata. 682  
maria Apocalypsis muliere figura-  
ta. ibid.  
maria quanti à Deo facta. 683.684  
maria quibus oraculis prænuncia-  
ta. 684  
maria ab Angelis laudata. 687.  
Quibus præconiis ab Apostolis  
& sanctis celebrata. 688.689.  
690.691.692.693.694  
maria à sanctissimis quibusque sin-

gularum nationum laudata. 716.  
Syracæ linguo doctoribus ibid.  
Latinis doctoribus. 718. A doctis-  
simis quibusque. ibid. A maxi-  
mis quibusque Regibus culta. 722.  
Ab innumeris item ex omni na-  
tione per singula sæcula. 723. A  
Sybillis prædicata. 684  
maria cur gracia plena denomina-  
ta. 691  
maria quibusnam quasi filiis com-  
mendata. 711  
maria Mercurio martyri Iulianum  
apostatam hasta transfigere iu-  
bet. 712  
maria à quo Christum humano  
generi iratum placare visa. 714  
maria auspice Orientales India de-  
tectæ, & Christo adiunctæ.  
715  
maria & sanctorum cultus perpe-  
tuò in Ecclesia conseruatus &  
amplificatus. 679  
maria cultus ab hæreticis oppu-  
gnatus & imminutus. 678.680  
maria potissimum adscribenda per  
Christum de dæmone victoria.  
679  
maria & Christi cultus vbi non  
augetur, ibi Dei Ecclesia esse  
non potest. ibid.  
maria gloria quo magis à diabolo  
impugnata, eo amplius in Eccle-  
sia amplificata. 682  
maria sanctorumque cultum in  
dies in Ecclesia ex diuinis ora-  
culis agendam. 684  
maria sacellum miraculis clarum  
vbi à Iacobo Apostolo condi-  
tum. 685  
maria aspectus quanti ab Aposto-  
lis factas. 688  
è mariz

è mariz carne quo pacto Ecclesia  
ædificata. 691  
maria qualiter se totam, quæ in  
Christo fuit, infuderit gratiæ  
plenitudo. 692.693  
maria virginitas à quibus hæreti-  
cis impugnata. 695  
maria plures imagines à Luca de-  
pictæ. 696.708  
maria festa quando instituta. 695.  
700.702  
maria reliquiæ Pulcheriæ studio  
conquisitæ, & Constantinopo-  
lim translata. 697  
maria de nomine quando religio-  
forum ordines dici cœperint.  
701  
maria domus vnde mirabiliter in  
Italiam translata. 702  
maria de nomine quæ loca appel-  
lata. 703  
maria interuentu prima miracula  
à Christo edita. 706  
maria præcipua templa miraculis  
illustrata. 706.707.708.709  
maria imago vnguentum ad om-  
nes morbos curandos effun-  
dens, vbi. 708  
maria imago S. Alexium allocuta,  
vbi. 709  
maria vestes vbi miraculorum glo-  
ria illustres. ibid.  
maria cultus quousque olim in O-  
riente propagatus. ibid.  
maria & Ioannis Apostoli mira-  
apparitio Gregorio Thaumaturgo.  
712  
maria monitis Italia à Gotthorum  
Arianorum tyrannide liberata.  
713  
maria imagine accepta Heraclius  
Chosroem Persæque mirabili-

ter debellat. 713  
maria aperte interuentu Coprony-  
mus hæreticus cælesti igne ab-  
reptus. ibid.  
maria præclara miracula in Indiis  
Occidentalibus. 714  
maria cultus qualiter Catholicos  
ab hæreticis distinguat. 723  
maria & sanctorum cultus à qui-  
bus maximè dilatatus. 723  
maria apparitio matri Leonis Ar-  
meni de filij nece præmonentis.  
713  
maria Puteolana laudata. 642  
maria Stuarta Scotiæ Regina à per-  
fida sorore in Angliam inuitata.  
1049. Quot modis ab eadem ibi  
exagitata & insimulata. 1080.  
Cur demum eiusdem iussu ob-  
truncata. ibid.  
maria Toleranæ admiranda san-  
ctitas. 1097. Eiusdem obitus, mi-  
racula, ac reliquiæ. ibid.  
maria Bagnesiæ insignis sanctitas.  
1101  
maris rubri transmissio quid my-  
sticè. 64  
maris irruptione quæ vastitates ad-  
ductæ, & insulæ auulsæ. 79  
maronitarum Patriarcha ad Late-  
ranense Concilium accedit. 313  
mars à quibus cultus, & vnde di-  
ctus. 143  
martini Valentini Franciscani mi-  
ra sanctitas. 9064. Eiusdem mi-  
racula, transitus in oratione, &  
reliquiæ. 965. Eiusdem corpus  
non inuentum, Indorumque A-  
postolus habitus. 965  
martinus Papa à Constante Imp.  
pulsus vbi miraculis clarus de-  
cesserit. 330  
marty

I N D E X.

martyres diuersi in fidei propaga-  
tione occisi. 240. 250

martyres quo potissimum tempore  
in Ecclesia floruerint. 274

martyres quoniam linguis excisis  
loquentes. 495

martyres Societatis Iesu in indus  
passi. 503

martyres ord. S. Francisci nostro se-  
culo in Indiis passi. 503

martyres S. Francisci in diuersis  
Franciae prouinciis. 1074. Item  
in Flandria apud Belgas. ibid. In  
Anglia & Hibernia. ibid. In Ger-  
mania, pluribusque in locis. ibid.  
& seq.

martyres quinam per singula secu-  
la ab hæreticis occisi. 502. 503.  
504. 505. 506. 507. 508. 509

martyres nullibi plures, quam in  
nostra Ecclesia. 522. 607

martyres plures ex vna tantum Ro-  
ma, quam è quouis alienorum  
ccetu. 521

martyres Episcopos plures vna Ro-  
mana sedes produxit, quam que-  
uis vrbis 522. Immo quam omnes  
simul hæreticorum factiones.  
ibid.

martyres Catholici re & voto in-  
numerales. 601. 614

martyres quinam, ne quod deser-  
tæ religionis signum darent, li-  
cet non esset, occisi. 655

martyres quoniam in Anglia &  
Galliis ab hæreticis occisi. 656.  
180. 184

martyres & sancti plures è clericis,  
quam è laicis. 657

martyres spontanei hæreticis nulli.  
834

martyres plurimi nostræ ætatis in-  
credibili mortis genere diuersis  
in locis affecti. 835. 836. 837

martyres Catholici nunquam tot  
ac tanta ab hæreticis, quorum  
Anglia passi. 1096

martyrij inauditum genus in An-  
glia & Gallia. 835. 836. 837

martyrum quodnam maioris com-  
mendationis. 25

martyrum insigne nouem Catho-  
licorum in Anglia. 406

martyrum illustre pueri Catholici.  
839

martyrium illustre Ioannis Fische-  
ri Episcopi & Card. 1076

martyrium illustrium fœminarum  
Anglicanarum. 1080

martyrum perpetua successio in  
Ecclesia Catholica tantum. 152.

Quod eiusdem Ecclesie certissi-  
mum diuinitatis argumentum  
est. 484. 502

martyrum Catholicorum & alie-  
norum differentia. 502. 614. 615

martyrum Catholicorum mens, &  
summa caritas. 522

martyrum gesta à septem notariis  
Romæ conscripta. 695

martyrum Anglicanorum admi-  
randa priuilegia sexdecim diui-  
nitus concessa 696. Eorumdem  
constantia & mansuetudo in tor-  
mentis. 1087. Eorumdem singu-  
lorum nomina. 192

materia prima quib. Philosophis  
incognita. 62

mathematica instrumenta miran-  
da à Catholicis inuenta. 410

in mathematicis quinam Catho-  
licorum excelluerint. 459

mattimonia secunda quo pacto  
concessa. 364. 365

I N D E X.

mattimoniij vinculum quam faci-  
le & erroneè Græci soluant. 613

mattimoniij Catholicorum nexus  
ac pietas. 750

mattimoniij vinculum indissolubi-  
le. 772

mathiæ Flacci hæretici conuicia in  
patres. 173

mauia Sarracenorum Regina quan-  
do ad fidem perducta. 265

mauritania à quot exteris genti-  
bus eiusdem religionis occupa-  
ta. 780

mauritijs Imp. à Papæ obedientia  
discedens, maximas inter nos &  
Græcos dissensiones excitat. 382

Eodem imperante quot clades  
Ecclesie ab hostibus adductæ. 389

maxentius Imp. à Constantino vi-  
ctus, & in Tyberim missus. 636.  
959. 976

maximiani Imp. sæuitia & mors.  
959. 1034

maximilianus Imp. Lantgrauium  
Saxonemque profligat. 1001

maximini Imp. sæuitia. 957. Eius-  
dem interitus. 960

Melanchthon Lutheri affecta à qui-  
bus Ecclesie doctrinam obscu-  
ratam tradat. 209

melanchthonis conuicia in Patres.  
173. 208

melanchthonis vestigijs qui hodie  
insistant. 189

melanchthonis lapsus & discre-  
pantie circa sacramentorum nu-  
merum, necessitatem, & effica-  
ciam. 1011. Eiusdem blasphemie  
aduersus diuinus Trinitatis per-  
sonas. 1012

mengrellorū hæreses & feritas. 983

membra nostra quo pacto peccati  
& iustitiæ arma. 135

médacium cur fidei admisceri non  
possit. 197. 198. 366

mentiri nec pro religione, nec pro  
vita licet. 763

mens nostra qua ratione vna cum  
Deo fiat. 13. 14

mercurius cur cultus, & unde di-  
ctus. 143

meretrices quoniam Corinthi fa-  
no Veneris dedicatæ. 142

meretricum turpitudine in ludis Flo-  
ralibus. 140

merita Christi in quo magis eluxe-  
rint. 43

messalinæ Augustæ effrenis libido  
& sæuitia. 953

messias Hebræè, quid Græcè, & La-  
tinè. 110

messiæ mutus baptizare. 56

metocphytes cum plurimis à Græ-  
corum hæresi ad nos traductus.  
176

methodius martyr perbellè de Ma-  
riæ laudibus. 689

methildis Virginis diuina scripta.  
734

mexici Occidentis metropolis reli-  
giosis domibus repleta. 252

Michaël Patriarcha Constantino-  
politanus quo tempore Papæ ex-  
communicare ausus. 176. 191. 334

michaël Patriarcha primus Græco-  
rum à communionem nostra se-  
iunctus. 177. 260. 334

michaël quando resipuerit, ac ite-  
rum relapsus. 191

michaël ab Isaacio Comneno in  
monasterium relegatus. 338

michaëlis Angeli machina ad  
tollenda onera maximæ utilita-  
tis. 402

G g g 3 mic h æ



michaëlis Balbi impuritas.	925	miracula sancti Adalberti inter Bo-	
Eiusdem flagitia.	942	hemos.	294
Eodem imperare quæ Christiano-		miracula Bonifacij Archiepiscopi	
rum loca à Mahometanis oc-		apud Sclauos.	295
cupata.	979	miracula Ioannis, & Benedicti in-	
miescha Polonorum Princeps qua		ter Polonos.	ibid.
ratione ad Christum conuersus.		miracula quæ Geizæ & Stephano	
	295	Hungarorum Principibus con-	
milites à quo primùm cruce signa-		tigerunt.	296
ti.	336	miracula in fidei prædicatione in-	
militiæ Christianæ quo sacramen-		ter Tartaros edita.	297
to adscribamur.	134	In Indiis Occidentalibus.	298
milium religiosorum ordines quan-		In Africa.	300
do in Ecclesia instituti. 661. 671.		In Maluchis.	302
Et à quibus tantùm conseruari.		In Cochinchinæ Regno.	304
	737. 771	Apud Iaponem.	ibid.
milium religiosorum ordines quot-		miracula tot in Ecclesia diuinita-	
nam in Italia.	737	tem illi necessariò inesse testan-	
miracula diuersa in baptismo edi-		tur.	609
ta.	69. 70. 71. 72. 73. 74	miracula vbi & cur Deus efficiat.	
miracula insignia Regi Armeniæ			711
& Tartarorum in baptismo con-		miracula obedientiæ virtute edita.	
tingentia.	75		755
miracula fontium baptismalium.		miracula Deiparæ. Vide Maria.	
	76	miraculis cur fides habenda.	70
miracula diuersa diuinam chrisma-		miraculum perenne è lapidea cru-	
tis virtutem comprobantia.	126.	ce ad quam Thomas Apostolus	
	127. 128	est interfectus.	152
miracula qua de causa à Christo		misericiendi opera ad salutem ne-	
edita.	163	cessaria.	41
miracula certa ab hæreticis osten-		misericiendi diuinæ sempiternum	
di non posse.	184. 291	fœdus cum Ecclesia.	205
miracula ridicula ab hæreticis ten-		missa Christi iussu ab Apostolis in-	
tata.	307	stituta.	621
miracula quænam in fidei propa-		in Missa Christum crucifixum aspi-	
gatione edita.	290	cius, atque desilemus.	729
miracula falsa, & vera qualiter di-		missa diaboli impulsu ab hæreticis	
gnoscenda.	201	exterminata.	1015
miracula Rhenberti Episcopi in		missam Luthero impugnanti ar-	
fide prædicatione edita.	292	gumenta à diabolo suppeditata.	
miracula Ludmillæ Ducissæ, & Ver-			378
æ eslai Regis inter Bohemos.	293	missæ sacrificio vbinam ægroti tri-	
			guma

ginta mirabiliter curati.	305	monasteria tot inter Catholicos,	
missæ celebrandæ tempus.	729	maximum Christianæ pietatis	
missæ cæremonia quid denotent.		argumentum.	740
	621	monasteria vbi ab hæreticis euer-	
Momyllus Augustulus quo pacto		sa, prophanisque vrbibus addicta.	
ad Imperium elatus.	975. 980		399
monachi clericis negligentibus ad		monasterium in Cliuo Scauriho-	
Christi cultum propagandum		mæ à quo erectum.	319
missi.	669	Quantæque sanctitatis viros e-	
monachi quo pacto bona immo-		miserit.	319. 320
bilialia habere cœperint.	806	monomacho imperante Oriens to-	
monachis & clericis quando cæ-		tus à Sarracenis captus.	980
dem ferè leges fuerint.	668	monothelitæ hæretici quo tempo-	
monachorum diuersi status, & pro-		re extremam cladem Africæ ma-	
gressus.	670	chinari.	386
monachorum primarium institu-		monothelitarum hæresis quando	
tum.	669	fuscitata, atque damnata.	
monachorum studio Septentri-			330
onales populi exculti.	806. 826	monothelitarum hæresim quinam	
monachorum collegia quando in		secuti.	297
solitudinibus amplificari cœpe-		monothelitarum tempestate qui	
rint.	281	sancti in Ecclesia floruerint.	
monachorum cœnobia olim Bar-			298
barorum pueros erudire consue-		mons Sion cur in diuinis libris ce-	
ta.	319	lebris.	98
monarchiam Catholicam omni-		mons Oliueti cur à Domino fre-	
bus præstare, ex patribus, & ra-		quentatus.	117
tionem probatur.	590	mons Sionis, & Sinai collatio.	
monasteria quotnam in Indiis Oc-			97
cidentalibus constructa.	251.	montanus, & Maximilla hæretici	
& seq.		quando damnati.	342
monasteria sancti Benedicti vbi, &		morauia quo tempore Christi cul-	
à quibus primùm fundata.		tum complexa.	237. 260
	320. 321	à morte cur omnia se tueri concen-	
Eorundem alumni quantum		tur.	13. 1086
Christianam religionem illu-		moschouitæ à quibus ad Christi	
strarint.	321	cultum perducti.	239
monasteria cur à Catholicis insti-		moschouitæ quo tempore à Tar-	
tuta.	730	taris oppressi.	571
monasteria marium, & mulierum		moschouitæ quas clades à Septen-	
distincta diuinis oraculis con-		trionalibus perpeffi.	640
sona.	ibid.	moschouitarum innata barbaries	

cur hucusque retenta.	822	
moſchouitarum vaſtiſſima ſpatia.		
991		
moſchouitarum incredibilis impe- ritia, ac ſtupor.	ibid.	
moſchouitarum Ducum arrogan- tia.	1057	
moſchorum effrænis libido.	933	
moſchorum Principatus quando cœperit.	983	
moſchorum Principum inſigua geſta.	982	
moysiſ facies velata quid myſticè figurarit.	36	
moysiſ gemina petræ percuffio quid myſticè.	289	
moysiſ cathedræ quinam ſucceſſe- rint.	251	
Muleaſſes Rex, duodeviginti fra- tribus excæcatis, & occiſis, & à filio & ipſe excæcatur.	973	
mulieres clericis cohabitare pro- hibitæ.	362	
mulierum Babyloniarum turpitu- do in ſacris Veneris.	141	
mundus cur ab æterno non condi- tus.	8	
mundum conditum in tempore vn- de liqueat.	9	
mundum cõditum ab æterno, quis primus aſſerere auſus.	ibid.	
muſcarum Deus à quibus cultus.		
144		
muſicæ notæ & figuræ à quibus inuentæ.	464	
murzulſi Imp. hæretici impuritas.		
929. Eiuſdem calliditas, & arro- gantia.	943	
murzulſus vbi è turri præcipitatus obierit.	964	
myſia à quibus ad Chriſti cultum perducta.	238	
<b>N</b> Abuchodonofor quo pacto in beſtiam mutatus.	73	
nabuchodonofor Rex adhuc viuēs pro Deo cultus.	1039	
narſeſis inſignes victoriæ de hoſti- bus Mariæ moniſis habitæ.	712	
nationes Chriſtianiæ nunquam ab exteris oppreſſæ, niſi hæreſibus infectæ.	780	
nationes exterræ eiuſdem religionis ſeſe manu expelleat.	711	
nationes Catholiciæ à nullis Catho- licis nationibus exteris infra an- nos mille ſubaſtæ.	782	
nationes quænam à Papæ obedi- tia diſcedentes à Barbaris ſunt oppreſſæ.	601	
nationum quarũdam hæreticarum impuritas.	931	
nazianzeni cårmen ad Deiparam.	716	
nazianzenus ab hæreticorum ca- lumnia defenditur.	362	
neapoli quænam illuſtria & pæren- tia ſanctorum miracula.	704	
neronis Imp. nefandæ nuptiæ cum Sporo.	140. 960. 1048	
neronis crudelitas, & flagitia.	953	
neſtorij hæreſis quæ, & vbi dam- nata.	94. 259. 316	
è neſtorianis quoniam ſectæ pro- dierint.	189	
nicanor à Ptolomæo victus, & oc- ciſus.	743	
nicaragua in Indiis Occidentalibus maxima regio Chriſti fidem e- docta.	252	
nicæa à noſtris in bello ſacro ca- pta.	356	
nicephori Blemmydis inſignis ſan- ctitas,		

ctitas, & doctrina.	176. 334. 989	nomina ſanctorum quando homi- nibus ac ciuitatibus imponi cœ- perint.	698
nicephorus hæreticos confutat.		norberti auſtoris ord. Præmonſtra- tenſis ſanctitas, & obitus.	485
374		noriciſ à quibus primùm Chriſti fides prædicata.	236
nicephori Imper. hæretici impuri- tas.	926	nothmanni à quibus ad Chriſti cultum traducti.	236. 254
Eiuſdem multiplicia facinora.		nothmanni quo tempore in Ger- maniam & Gallias irruerint, ac eas vaſtarint.	383. 570
939		noruegiæ conuerſio ad fidem.	240
nicephoro imperante quænam de- uaſtationes Orienti illata.	979	noruegiæ Reges & gentes diuerſis temporibus Chriſtum ſequuti.	266
nicephorus à quo demum obrun- catus.	ibid.	noruegiæ qui Reges occiſi.	570
niceræ Theophili diſcipulus vbi ob Chriſti fidem occiſus.	275	nouatiani hæreſis quæ.	213. 377
nicolai Faſtoris Valentini inſignis ſanctitas, & miracula.	735. 1070	nouatus hæreticus cur à dæmone arreptus.	186
nicolai Papæ vaticinium de Græ- corum captiuitate, & Imperij excidio.	411. 414	nouatus vbi damnatus.	342
nicolaus primus legatos Conſtan- tinopolim miſſos dignitate ſpo- liat, & cur.	175	nouitates vocum prophanæ vt de- uitandæ.	216
nicolaus Gallus hæreticus quid de eorundem perfidia.	190	nubes Hebræos comitata, quid my- ſticè.	64
nicolaus Papa expulſo Photio Igna- tium Conſtantinopolitanæ ſedi reſtituit.	332	nuptiæ ſecundæ quo pacto conceſ- ſæ.	364
nicolaus Patriarcha Conſtantino- politaniſ à quo depoſitus, & in monaſterium detrufus.	337	nuptiæ à quibus hæreticis damna- tæ.	922
nicolaus Zenus nauali laude inſi- gnis.	632		
nicolaitarum hæreſes quæ. 508. & vbi damnatæ.	509		
nicolaitarum impuritas, & turpi- tudo.	921		
nilus cum Græcis mendacij redar- guitur.	1003		
nini Babylonici Regis impietas.	742		
Noë arca quid myſticè figurarit.	65		
Noë poſteri quo pacto ad impieta- tem delapſi.	1035		

**O**bedientia quo pacto omnes  
virtutes comitetur. 751  
obedientia Catholicorum in quo  
præcipuè eluceſcat. 752  
obedientia Catholicorum nullam  
dari maiorem patet, primò, ex  
variis religioſorum familiſ. 753  
Ex ſeueris religioſorum inſtitu-  
tiſ. 754  
Ex vitis religioſorum, & eorun-  
dem periculis in Barbaris con-  
uerſen



uertendis. 754. Ex aliarum gentium collatione. 754. 756  
 Ex miraculis obedientiæ virtute editis. 756. Ex conseruatione gentium regiarum. ibid. Ex obedientia Regibus præstita. ibid.  
 Ex summa obedientia Romano Pontifici à remotissimis & innumeris populis præstita. 755  
 Ex obedientia tot Regum. ibid.  
 Ex obedientia ipsius Papæ suorum prædecessorum decretis. 756  
 obedientiæ quantum sit meritum. 751  
 obedientiæ Catholicorum sex maximè singularia. 752  
 obeliscus à quo Romam adductus, & erectus. 460  
 obeliscus quàm facilius nostro tempore, quàm olim erectus. 460  
 occidentalis & Orientalis Imperij ruina ab hæreticis adducta. 387. 975. 977  
 occidere quo casu liceat. 877  
 octavianus Augustus Italiam propè vniuersam militibus distribuit. 604  
 octavianus qua arte Imperio potitus. 812  
 Eiusdem insignia flagitia. 951  
 odilonis Abb. Cluniacensis sanctitas, & miracula. 486  
 odoacer Herulorum Rex quo tempore Italiam cepit. 598. 603  
 ogygis diluuium. 78  
 olei fontes diuersi. vbi. 122  
 olei mira efficacia. 118  
 oleo antiqui caput perfundere soliti, cur. 119  
 oleum cur chrismati adhibeatur. 110. & seq.  
 oleum mirificum è corporibus sanctorum. 122  
 oleum quàm maximè rerum sacrarum significationi consonum. 116. 120  
 oleum diuersi coloris è cruce ad quam Thomas Apostolus est interfectus. 151  
 oleum è petra plurimis in locis fluxisse. 122  
 oleum miræ virtutis è corpore S. Ludouici Lermæ. 1063  
 oliua à quibus summo in honore habita. 119  
 Et cur Palladi à prisca consecrata. ibid.  
 oliua apud quos pacis & subiectionis signum. 120  
 oliua cur in sacris non accendebatur. ibid.  
 oliua cur non nisi intra certum terræ spatium olim nasci solita, hodie verò secus. 121  
 oliuæ ante Christum natum tardissimi fructus, post verò secus, cur. ibid.  
 olius magni sacramenti dignitas designata. 116  
 opera quæcunque absque caritate nulla. 41. 44  
 opera bona ad salutem necessaria. 41. & seq.  
 opera bona nulla ad salutem necessaria qui hæretici doceant. 41. 376. 196. 996  
 operum valor vnde pensandus. 44  
 operum bonorum necessitas à Simone mago primum negata. 1018  
 oracula Sibyllarum spectantia ad beatissimam Virginem. 684  
 oraculis prophanis Deo cogente Mariæ cultus amplificatus. 683.  
 oraculum

oraculum Dodonæum omnium verustissimum, ac celeberrimum vbi. 16  
 orationis Dominicæ breuis expositio. 447. 448  
 orationis Dominicæ, & canonis Missæ petitiones qualiter in Ecclesia impetrentur. ibid.  
 oratio. Vide Preces.  
 orbis circuitionem quis primus mari aggressus. 73  
 orbis totius ambitus nobis peruius quoniam graduum. 267  
 orcales cuius opera ad Christi cultum perducta. 236. 260  
 ordo Canonicorum regularium à quoniam institutus. 661. & seq.  
 Et à quibus in optimam vitæ formam redactus. 670  
 ordo canonicorum regularium quot Pontifices habuerit. 667  
 ordo Cluniacensium, & Camaldulensium quando & à quibus institutus. 661  
 ordo Mercedis religiosorum in Hispania quis. 671  
 ordo sancti Benedicti quot Pontifices ediderit. 665. & seq.  
 Quot itidem sacros scriptores. 667  
 ordo Templariorum in Galliis cuius opera euersus. 616  
 ordines SS. Dominici & Francisci quando instituti, & à quibus in pristinam obseruantiam restituti. 661. & seq.  
 ordines religiosorum diuersi emergentibus hæresibus instituti. 662. & seq.  
 ordines religiosorum militum quando instituti. 671  
 ordines Minimorum & Iesuitarum, & plurium recentiorum vt instituti. 673. & seq.  
 ordines religiosi quoniam de Deiparæ nomine dicti. 701. 702  
 ordines tres religiosorum infirmis curandis addicti. 795  
 ordinis sancti Francisci mira obseruantia. 1071  
 ordinum mendicantium institutio. 672  
 orestis Ariani perfidia aduersum Iulium nepotem Imperatorem. 789  
 oriens quibus hæreticis imperantibus amissus, & quibus Catholicis receptus. 396  
 oriens quando à Mahomete captus. 660. 662  
 orientales. Vide Græci.  
 orientale Imperium. Vide Imperium.  
 orietta Auria militari virtute insignis. 642  
 origenes hæreticos confutat. 220  
 origenes cur Romam adierit. 230  
 origenes laudatus. 255  
 osannæ Mantuanæ virginis sanctitas, & miracula. 1094  
 osculum sanctum ex quo tempore in Missa dari solitum. 589  
 osiandri hæretici sectatores. 188  
 osij Episcopi acta. 234  
 ostrogothi quo tempore Italiam ceperint, & quamdiu tenuerint. 496. 980  
 ostrogothorum quoniam Reges à suis occisi. 967  
 osualdi Episcopi sanctitas, & miracula. 487  
 ortho Magnus quantum Imperium Romanum ampliarit. 628  
 ortho

ortho Magnus quando Germaniæ  
Imp. creatus. 969. quot ex eo Im-  
peratores prodierunt. *ibid.*  
ortho Bambergensis quibus in lo-  
cis latè Christi cultum propa-  
garit. 485  
otthonis Magni publica pœnitentia.  
903  
otthomannæ familiæ q̄i primus  
Rex. 388  
otthomanorum imperium quādo  
inter Turcas cœperit. 971  
otthomanorum Regum sœuitia in  
suos. *ibid.* 1054. 1056. eorundem  
nefanda impuritas. 1056  
otthomanorum nepotes quamdiu  
dominati. 362

## P

**P**acis osculum in Missa ex quo  
tempore dare consuetū. 767  
pagani vnde, & cur dicti. 280  
pagani quando ad fidem adducti.  
281  
palladius ad Pelagianam hæresim  
profligandam ad Britānos mis-  
sus. 236  
panis quotidianus dominica ora-  
tione petrus quid. 449  
pallas à quibus culta. 119  
pantheus philosophus miræ san-  
ctitatis vbi Christi fidem propa-  
garit. 245  
papa Catholicorum omnium per-  
sonam sustinet. 354  
papa, & Episcopi in quibusnam er-  
rare non possint. *ibid.* 201  
papa quo casu à potestate excidat.  
155. 159  
papa quibus Ecclesiæ decretis de-  
uinctus. 158. 159. 756. 1007

papa, & Concilia quænam Ecclesiæ  
decreta immutare possint, vel  
non. 158. 875  
papa in quibusnam Conciliis iubi-  
ciatur. 161. 162. 163  
papa petri successor. 202. 203  
à Papa fidei quæstiones decidendæ.  
313. 316  
papa quot modis Catholicam Ec-  
clesiam, eiusq; filios semper tu-  
tatur. 321  
papa in Conciliis ex antiquissimo  
tempore cunctis præpositus. 359.  
& seq.  
papa qualiter Concilia irritarit, &  
cur. 359. & seq.  
papa quotnam Concilia approba-  
re, & reprobare possit. 363  
papa vt Papa labi non potest, & ra-  
tio. 370. 557  
papa inconsulto nihil graue Epi-  
scopi determinare consueti. 310.  
550  
papa quanto iustitiæ zelo à Catho-  
licis creetur. 650  
papa cunctis Regibus & Impera-  
toribus maior. 659  
papa ante Cardinalitiâ dignitatē à  
quibusnam eligebatur. 674. 811  
papa quilibet Catholicus eligi po-  
test. 737. 769  
papa, & Papistâ, quid Latine. 762  
papa quibus cunctis simul heresi-  
archis veracior, & ratio. 759  
papa omnium maximè amicitia iura  
seruauit. 770  
papa Christi & sanctorum meri-  
torum legitimus distributor.  
774  
papa in quo simplici sacerdoti  
iubiciatur. 775  
papa cum suis æmulis amicitiam  
maxime

maximè coluit. 785  
papa cur Episcoporum electionem  
à profanis Principibus auocarit.  
810  
papa quantum è bonis ac iuribus  
sacris, Catholicis Principibus  
concesserit. 812. & seq.  
papa quo iure pleraque regna malè  
parta Catholicis Principibus con-  
cesserit. 815. 816  
papa quosnam honores non exci-  
piendo peccaret. 911  
papa cur crucem suis pedibus affi-  
gat. 909  
papa pro viribus semper schisma-  
ticos Imperatores cœrcuit. 934  
in papa qualiter paupertatis virtus  
eluceat. 916  
papæ quibus modis fidem confir-  
mare consuerit. 313. 316. 318  
papæ quantæ semper fuerit curæ  
egenorum subuentio. 316. & seq.  
papæ potestas quo magis ab im-  
piis oppugnata, eo magis à Deo  
sublimata. 448  
papæ quo potissimum tēpore san-  
ctitate floruerint. 490  
papæ studio quæta Germani ac Bri-  
tanni consecuti. 542  
papæ optima gubernatio liquet,  
primò ex multitudine Pontificū  
martyrum, & sanctorum. 576.  
Ex multitudine gentium ex om-  
ni natione ad fidem conuersa-  
rum. 577. 578. Ex tot impugna-  
tionibus, inter quas perstitit. 578.  
Quia malis conatibus tot im-  
piorum Regum & Imperato-  
rum semper obstitit. 578. Ex  
maxima reuerentiâ illi à maxi-  
mis Principibus præstita. 580.  
Ex vnanimi consensu omnium  
Pontificū in fidei decretis. *ibid.*  
581. & seq. Ex potentissimis Re-  
gibus, & amplissima natione  
Catholica ipsi subiectis. 583. &  
seq. Ex paucitate schismatum in  
Papæ electione, cæterorū Prin-  
cipum collatione. 585. Quia nul-  
lus verus Papa, immò nec Pseu-  
dopapa à contraria factione est  
occisus. *ibid.* Ex maximo studio  
in tuendis Catholicorum regnis.  
585. Ex maximo cōsilio, quo res  
cunctas semper est moderatus.  
585. & seq.  
papæ singularia priuilegia, & euē-  
ta. 576. & seq.  
papæ quonam modo omnes sint  
vni. 189  
papæ optimi è religiosorum fami-  
liis editi. 665. & seq.  
à papæ obedientia quæ nationes  
descitentes, à Barbaris sint op-  
pressæ. 603. 606  
papæ maxima caritas in Græcos &  
Orientales. 625  
papæ pessimi habitus, optimis Impe-  
ratoribus, philosophis, & hære-  
siarchis meliores. 528. 529. 530.  
531. 532. 533. 534  
papæ quotnam martyres ac sancti  
existierint. 650. 658. 759. 833  
papæ quo ordine in deponendis Re-  
gibus processerint. 653  
papæ quàm meritò sanctissimi vo-  
cati. 658  
papa, & Episcoporum mos in re-  
bus grauib; statuendis. 737  
papæ studium in communionem bo-  
norum Ecclesiasticorum cen-  
ctis seruanda. 770  
papæ sæpè ab Imperatoribus Ca-  
tholicis capti, nunquam tamen  
occidit



## I N D E X.

- occisi. 785  
 papæ maximus amor in Catholico-  
 cos Principes. 785.808  
 papæ studium in rebus sacris tuen-  
 dis. 894  
 papæ Legati apud singulos Chri-  
 stianæ Reip. Principes. 799  
 papæ liberalitas. Vide Liberali-  
 tas.  
 papæ potestas in Vrbe & Occidēte  
 post exactos Gothos. 233.820  
 papæ benignitati quantum Dania,  
 Suetia, Noruegiaq; debeant. 825  
 papæ opulentissima patrimonia  
 aliis data. 826  
 papæ summa patientia. 833  
 papæ magnanimitas ex tribus maxi-  
 mē elucescit. 846  
 papæ diuersi, quorum magnanimitate  
 victores ac superbi Imperato-  
 res sunt fracti. 846  
 papæ magnificentia. 860  
 papæ clementia in Antipapas. 877.  
 882  
 papæ clementia in hæreticos. 882  
 & seq. Item in hostes. 885  
 papæ humilitas omnium Principum  
 præstantior. 924  
 papæ multiplex ac maxima humi-  
 litas elucescit primò, quia non  
 sibi, sed toti Ecclesiæ, sicut cæte-  
 ri Catholici, credit. 904. Ex hu-  
 militatis legibus ultra omnes in  
 Pontificatu appetendo seruatis.  
 904. Ex veri Papæ clementia in  
 Pseudopapas. 905. Quia sedes  
 Pontificia omnibus patet. ibid.  
 Quia Pontificatum ad suos trās-  
 mitti non posse statuit, ibid. Ex  
 tot inuitis ad Pontificatum as-  
 sumptis. 906. Ex nomine ac titu-  
 lo Papæ humillimis retentis.
907. Quia pluribus modis se rā-  
 to gradu indignissimum profi-  
 teretur. ibid. ex humili mo mini-  
 sterio propriis manibus certa  
 die pauperibus exhibito. 908.  
 Ex summa humilitate in cun-  
 ctis decernendis de fratrum cō-  
 silio. 910  
 papæ viuenti nunquam successor  
 datus. 905  
 papæ cur adoratio debeat. 908  
 papæ cur pedes exosculentur. 909  
 papæ pompa Christi exemplo lici-  
 ta, ac debita. 911  
 papæ quotnam exstiterint. 834  
 papam cur Deus in Ecclesia con-  
 stituerit. 161.202  
 papam quis Græcorum Patriar-  
 cha excommunicare ausus. 176.  
 191  
 papa peritiam cunctis præstitisse con-  
 stat primò ex fidei conseruatione,  
 & propagatione. 467. Ex opti-  
 mo regimine Christianarū re-  
 rum. ibid. Ex sacra veritatis in-  
 dubitata cognitione. 487. Ex cū-  
 ctarum hæresum confutatione.  
 429. Ex sacris sanctionibus. edi-  
 tis. 430. Ex ductis voluminibus  
 Epistolarum ad diuersos. ibid.  
 Ex eorundem præstantia in om-  
 ni disciplinarum genere. 469  
 papistas cur nos hæretici vocent.  
 221  
 parentum quæ sint partes in filios.  
 302. Eorundem pietas in cōsē.  
 750  
 parthorum Imperium quando in  
 Persia extinctum. 744  
 paruulos cur Christus suos effici  
 voluit. 171  
 pascha cui ab Hebræis institutum

## I N D E X.

- ac celebratum. 35  
 pastores ouium cur Ægyptiis abo-  
 minandi. 1040  
 pastores veri quinam in Ecclesia  
 Dei. 394  
 pastoris munus. 341  
 patientia laudabilior fortitudinis  
 pars. 829  
 patientia quo pacto in Ecclesia Dei  
 elucescat. 829  
 patientia communis omnium Ca-  
 tholicorum. 881  
 patientia suprema Catholicorum  
 liquet primò ex tribus, & qui-  
 busnam. 831. Item ex asperitate  
 religionum. ibid. Ex multitudine  
 martyrum. ibid. Ab innumeris  
 periculis pro fide propaganda  
 susceptis. ibid. Ex spontaneo  
 martyrio tot Romanorum Pon-  
 tificum. 831. Ex maximis tormē-  
 tis. 834. & seq. 836. & seq. A cæ-  
 terorum Catholicorum mirabili  
 tolerantia. 839  
 patientia incredibilis pueri Catho-  
 lici. 848  
 patriæ quid quilibet debeat. 716  
 patriarchæ Constantinopolitani  
 quando & à quibus suis sedibus  
 pulsi. 332.337  
 patriarchæ Constantinopolitani  
 quinam se spōte abdicarint pro-  
 pria sede. 338  
 patriarchæ Cōstantinopolitani quo  
 tempore sibi Vniuersalis nō ar-  
 rogare ausi. 382. Et quotnam ex  
 inde clades in Oriente consecu-  
 tæ. 389  
 patrini, vel spōsores cur in baptis-  
 mo adhibeantur. 83  
 S. Paulini carmen de crucis vexillo.  
 130. Eiusdem de pugna carnis &  
 spiritus. 137. De crucis victoria.  
 137  
 paulus Apostolus quo pacto con-  
 uersus, & baptizatus. 70. 169  
 paulus cur non nisi post baptis-  
 mi aquas illuminatus. 71  
 paulus qua ratione fidem ex auditu  
 doceat. 164  
 paulus licet à Deo electus, cur ta-  
 men ad Ananiam amandatus.  
 169  
 paulus licet ad cœlum raptus, Pe-  
 trum tamen adit, cur. 171. 174.  
 310  
 paulus Ecclesiæ traditiones teneri  
 mandat. 981  
 paulus quanti Romanorum fidem  
 fecerit. 217  
 paulus apud Petrum multis diebus  
 manet, cur. 310  
 paulus diu ac sæpius Corinth. 241  
 paulum quinam hæretici carpant.  
 210. 229  
 paulum in Hispania fuisse qui tra-  
 dant. 231  
 paulus dum Ephesi baptizat, Spiri-  
 tus sanctus in baptiza os descē-  
 dit. 72  
 paulus Samosatenus vbi damnatus.  
 217  
 paulus Episcopus Constantinopo-  
 litanus qualiter propria sede pul-  
 sus, ac restitutus. 321  
 paulus Eberus hæreticus quid de  
 eorundem flagitiis. 947  
 paupertas nullis eligibilis, sicut Ca-  
 tholicis. 648  
 paupertas & diuitiæ qualiter simul  
 esse possint. 912. 913  
 paupertatis virtus quantum inter  
 Catholicos elucescat, liquet  
 ex potētissimis Principibus vo-  
 lun-

lunarianam paupertatem profes-  
sis. 912. Ex Regibus in opulen-  
tissimo statu, spiritu pauperibus.  
913. Ex diuitiarum contemptu.  
914. Ex alieni restitutione neces-  
sario facienda. ibid. Ex iustitia  
in bello seruata. 915. Ex sum-  
ma religiosorum mendicitate,  
916. Ex sanctissimis viris, qui pro  
egentium subuentione se vendi-  
derunt. 917  
paupertatis virtus qualis in Papa.  
915  
paupertatis supremus gradus. 917  
peccati tyrannus in humanum ge-  
nus. 36  
peccatum quo pacto legis occasio-  
ne reuixerit. 34  
peccatorum detestatio, quatenus  
est offensa Dei, quouis tempore  
ad salutem necessaria. 38. 39  
pedes qui primus sibi exosculan-  
dos voluit. 909  
pelagij hæresis quæ. 213. 259  
pelagianorum dissidia cum hæreti-  
ci. nostræ tempestatis. 212  
pelagius Martyr vbi clarus miracu-  
lis occisus. 488  
pelagius Hispanorum Rex mirabi-  
liter Mahometanos profligat.  
601  
perpetuum & æternum quo pacto  
differant. 214  
perse a quas olim venerati. 63  
perse cum suo Principe quo pacto  
ad Christum perducti. 244  
perse magis aduersus Paganos Im-  
peratores præualere, quam Ca-  
tholicos. 629  
perse bis à Catholicis deuicti, eisq;  
Reges dati. 630  
Persarum Imperium quando ex-  
tinctum. 443. 673  
persarum intemperantia, ac luxus.  
866. 1049  
persarum regnum quando ab Is-  
maële Sopho occupatum. 973  
persarum impiæ superstitiones. 1037.  
1043  
persicorum Regum exordium, &  
impietas. 762. Eorundem crude-  
litas in suos. 972  
persia à quot exteris gētibus eiusdē  
religionis deuicta. 782  
persica regna quando à Mahome-  
tanis occupata. 744  
perspectiue artis præcepta à quo-  
nam tradita. 461  
perusia ab Octauiano Augusto ca-  
pta, ac penè diruta. 606  
peru amplissimum regnum quādo  
& à quibus ad Christi fidem per-  
ductum. 250. 251  
petri Apostolorum principis disci-  
plina omnium disciplinarū ori-  
go. 224. 225. 310  
petri Græcorum prisca quā aman-  
tissimi. 228  
petri epistolæ ad quosnam scriptæ.  
243  
petri abstractio & visio in Ioppe.  
273  
petro ante omnes Christus Deifi-  
lius à patre reuelatus. 224. 226  
petro quo iure Romani Episcopi  
substituuntur. 225  
à Petro & Paulo quinam Episcopi  
creati, & in diuersa loca missi.  
233. 234. 235  
petrum bis Paulus adit, cur. 169.  
310  
petrum quinā hæretici carpāt. 210  
petrus Catholicæ Ecclesiæ caput.  
224. 273

petrus

petrus quando Mosaicæ legis ritus  
abrogarit. 36  
petrus baptizari præcipit. 71  
petrus processum & Martinianum  
fonte è sicco marmore erumpen-  
te baptizat. 76  
petrus sola oratione quamplures  
spiritu sancto replet. 101  
petrus quid aduersus hæreticos. 158.  
180  
petrus Iacobo consulenti, & Paulo  
reprehendenti acquiescit. 174  
petrus à Deo ad Euangelium an-  
nunciandum electus. 170. 224.  
232  
petrus cur fidei petra & fundamen-  
tum dictus. 225  
petrus an iure fuerit à Paulo repre-  
hensus aliter Græci ac Latini sen-  
tiunt. 229  
petrus quas præcipuas orbis Eccle-  
sias fundarit. 231  
petrus quo tempore Occidentem  
& Europam Christo conciliarit.  
241  
petri Archiepiscopi Amalphytani  
legatione Græci ad mentem re-  
uerfi. 191  
petri Damiani sanctitas, & obitus.  
446. 674  
petri Dunini Poloni admirabilis  
magnificentia. 858  
petri è Montibus Franciscani insi-  
gnis sanctitas. 1063  
petrus Episcopus Alexandrinus à  
quo propria sede pulsus, & per  
quem restitutus. 324  
Petrus Moggus Patriarcha Alexā-  
drinus cur à Felice Papa excom-  
municatus. 326. Eiusdem hæresis  
vbi damnata. 330  
Petrus Nauarra bellicorum cuni-  
j. Paqs.

culorum inuentor. 625  
petrus Igneus Card. vbi medium  
ignem lætus illæsusq; peruase-  
rit. 675  
petrus Castellæ Rex hæreticus a  
fiatre necatus. 982  
philippi Nerij auctoris Congre-  
gationis Oratorij eximia virtus.  
673  
philippi Arabis Imp. summa humi-  
litas in publica pœnitentia exe-  
quenda. 901  
philippi Pulchri facinora. 810. 811  
philippo Iconomacho imperante,  
quæ ciades Orienti allatæ. 979  
philippus Mœcenicus Cypri Ar-  
chiepiscopus commendatus. 390  
philippus Galliarum Rex propter  
incæstas nuptias ab Vibano Pa-  
pa excommunicatus. 666  
philippus II. quo iure Hispaniæ re-  
gnum assecutus. 750  
philippinæ Insulæ à quibus inuen-  
tæ, & ad Christum traductæ. 248  
249  
philippicus Imp. spurcissimus bel-  
lum aduersus sacras imagines  
mouit. 377. 388  
philosophi celeberrimi cur magis  
in amentiam versi. 145  
philosophi illustres Catholici qui.  
456  
philosophi in quas superstitiones  
prolapsi. 1044. 1047  
philosophia à quibus illustrata.  
668  
philosophiæ studia quando ab hæ-  
reticis abiecta. 991  
philosophis quā parum præsidij  
fuerit ad veritatem cognoscen-  
dam. 147  
philosophorum discrepantia. 148  
H h h philo



I N D E X.	
philosophorum sectæ Christi sapientia dissipata.	428
phoca Imp. Episcopum Romanum cunctis præesse decernit.	208
phorium à vera fide, quæ ex auditu est, discessisse probatur.	176
phorius à Barda Cæsare Constantinopolitanæ sedis, Ignatio pulso, substitutus.	175. 332
phorius quando & cur Occidentalem Ecclesiam impugnare cœpit quibusdam dogmatibus.	175. 260. 332
phorius à quo sede deiectus, & in monasterium detrusus.	332 337
phorius beneficis & præstigis delectatus.	307
piccardor. in hæresis.	923
pietas duplex.	738
pietas Catholicorum quanta sit, Vide Catholicorum.	
pipinus quo iure Galliarum regnum consecutus.	646
piscæ quo tempore in aliorum ius redactæ.	778
piscatores hominum cur Apostoli dicti.	68
piscis litteræ Græcæ diuina Christi nomina continentes.	ibid.
piscis nomen quo pacto Christo & hominibus conueniat.	67
plato quid de amore proprio.	141
plato in quo urbium & regnorum felicitatem collocet.	610
plinius ex quo potissimum Ciceronis eloquentiam laudet.	420
plato quinam dictus, & à quibus cultus.	137
pœna calumniæ.	993
pœnitentiæ publicæ forma.	901
poloni quo tempore Christo adiuncti.	261. quibusve miraculis.
296	
poloni maximè aduersus Tartaros inuicti.	571
poloniæ Reges ex quo Christo se se deuouerunt, nunquam à vera fide deflexere.	272
polonici regni singularia euentus.	571. & seq.
polonorum princeps, hæreticis concionatoribus ob suas dissensiones fastigatis, ad nos concessit.	191
polonorum Regum mira fortitudo.	64
pomerani impia vox in patres.	215
pomerania à quibus ad Christi veritatem perducta.	237. 260
pomi veriti pulchritudo quo pacto primos parentes fefellit.	19
pontifex Romanus. Vide Papa.	
pontifici summo decimæ decimarum à Leuitis data.	805
pontifices legitimi quare Iudæis sublari.	351. & seq.
poppeæ clerici insigne miraculum ad religionis veritatem comprobendam.	292
porphyrius mendacij in Ammonium philosophum redarguitur.	453
præcepta, & cæremoniæ antiquæ legis quando abrogatæ.	36
præceptorum obseruantiam quam strictè Deus à nobis exigit.	41
præceptum quodnam Adæ datum, & cur.	15
prædicatio Catholicæ fidei quantè fuerit efficacis.	417
prælia inter animam & corpus.	137
	pre

I N D E X.	
præsepè in quo Christus natus, vbi.	227
præcatio nobilissimus religionis actus.	726
præces pro defunctis qui hæretici contemnant.	213
præces sacræ quænam ex Apostolico instituto dicendæ.	728
de præcibus quinam præclarè scripserint.	732
præcibus quinam maximam doctrinam assecuti.	732
præcibus quàm mira Deus inter Catholicos effecerit.	735
præcium spiritus diuinitus Christianis infundendus, ex diuinis oraculis.	725
præcium earundem repetitio quo pacto commendabilis.	727
præcium perpetuo continuatio inter Catholicos.	328
præcium spiritus quo pacto nos ex Ecclesia Dei esse demonstrat.	733
præcium sanctarum vis in ecclasiam & abstractiones inducens.	734
præbyteri. Vide Clerici.	
præbyteri & diaconi Romani ob Christum interfecti innumeri.	674
præbyterorum coniugium vbi sanctum.	365
præbyterorum partes in Conciliis generalibus.	356
primitiæ omnium frugum & fœtuum olim Leuitis data.	806
principes in quo subditis equentur.	775
priscillanistæ hæretici quas clades Hispaniæ attulerint.	384
præuilegia decem Anglicanis fœmi	
nis nostræ ætatis diuinitus concessa.	1087
præuilegia sexdecim admiranda Anglicanorum martyrum.	1085. & seq.
præuilegia piscina quid mysticè.	65
præphetia vana Lutheri de Romano Pontif.	416
præphetia Romanorum Pontificum in hostes veritatis.	414
præphetiæ Catholicorum de hæreticis Protestantibus.	412
præphetiæ Catholicorum de Græcorum captiuitate & imperij excidio.	411
præphetiæ spiritu quinam in Ecclesia claruerint.	409
præphetiæ spiritus quo pacto diuinitatis signum.	408
præuincia quænam omnium latissima in orbe Catholico.	676
præudentia virtutes omnes ad suum finem dirigit.	616
præudentiæ carmen de dæmonibus Christiani præsentia fugatis.	127.
Eiusdem de pugna carnis & spiritus.	140. De signo chrisimatis.
150. de Theodosio Romam alloquente.	149. 151. de Theodosio ad Honorium filium.
151. De victoria per crucis signum relata.	ibid. De strage Boreali per Honorium ad Polentiam.
637. De signo & efficacia crucis.	726. De Anno in deos relato.
640. præuilegia à quibus ad Christi fidem perducta.	240. 267
præuilegia Regum imperium quale in Ægypto.	559. 746
præuilegia Faustianæ quæ.	140
	H h h 2 pucio

puerorum prostibula vbi olim	144	quo inuentus.	466
pueros qui rapere consueci.	145	pyrethi magi quinam.	1036
pugna carnis & spiritus.	98. 134.	pyræum Achenarum quid.	ibid.
137		pyræum à Persis cultum.	1037
<b>Q</b>			
pulcheria perbellè syngrapha Theo- dosij manu subscripta Eudoxiam uxorem emit, vt cautiorem eun- dem reddat.	617	<b>Q</b> uadragesimale ieiunium à quib. sine vilo cibo tradu- ctum.	870
pulcheria imperium nacta, Marcia- nam coniugem castitate seruata sibi adsciscit.	873. 432. 414	quadragesimalis obseruantie insti- tutio.	1015
pulcheria Cyrilli & Leonis Magni litteris commendata.	432. 617 618	quartadecimanorum heresis quan- do damnata.	342
pulcheria quo pacto Eudoxie ope- ra ab imperio submota, iterum- que restituta.	618	quæstiones quænam à Papa deci- dendæ.	315
pulcheria Deiparæ reliquias sum- mo studio conquisitas Constan- tinopolim transferri curat.	697	quintus Romanus à Marcellino Papa baptizatus quibus in locis Christi cultum propagavit.	235
pulcheriæ Augustæ mirabilis sa- pientia.	421. 432	<b>R</b>	
pulcheriæ opera Theodosius fra- ter, & Eudoxia Augusti ab here- sibus reuocati.	432. 497	<b>R</b> animitus Rex S. Iacobi mo- ritu insignem de Maho- metanis victoriam consecutus.	642
pulcheriæ opera Conciliū primam Ephesinum & Chalcedonense contra Nestorium conuocatum.	431. 618	rasaj quo tempore ad Christi cul- tum perducti.	238
pulcheriæ Augustæ admirabilis re- ligio.	616. E. dem sæpè futura di- uina patefacta.	raymundi à Pennaforte sanctitas, obitus, & miracula.	480
pulcheriæ & Theodosij fratris im- perium mirabiliter à Deo custo- ditum.	ibid.	recharedus Rex Hispaniarum quo tempore Arianam hæresim de- testatus, & Ecclesiæ sit restitutus,	259
pulcheriæ mira sanctitas.	ibid.	reges pleriq; antiquorum pro diis culti. 147. Et quinam adhuc vi- uentes.	1034. 1039. 1044
pulcheriæ ter Deus contra hostes fulminibus adfuit.	620	reges Indiarum quinam ad Chri- stum conuersi.	247
pulcheriæ multæ sanctorum reli- quiarum diuinitus patefactæ.	698	reges Catholici è singulis regioni- bus fortissimi.	631
pulcheriæ mors,	618	reges sancti è Catholicorum regnis editi.	
pulsis igneus ad bellicum ysum à			

editi.	652. 633. 913	possideantur.	814
reges quinam ob hæresim à Papa depositi. 653. Qui item ob igna- uiam.	ibid. 853	regna inter nullos diutius hæredi- tario iure translata, sicut inter Catholicos.	645. 646
reges fœlicissimi ac maximi Dei- paræ studiosi.	722. & seq.	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
reges in Germania ac Polonia quo iure assumantur.	779	regnum Galliarum quo iure à Clodo- ueo ad Pipini & Hugonis fami- liam translatum.	ibid.
reges Hispanici quot bona ac iura à Papa consecuti.	808	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
reges ex quo tempore vngi cœpe- runt.	818	regnum Galliarum quo iure à Clodo- ueo ad Pipini & Hugonis fami- liam translatum.	ibid.
reges ac Regiæ Catholici quot- nam virginitatem in matrimo- nio seruauerunt.	873	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
reges ac Regiæ religionem pau- peritatemq; professi.	900. 912	regnum Galliarum quo iure à Clodo- ueo ad Pipini & Hugonis fami- liam translatum.	ibid.
regum Catholicorum pietas.	738.	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
747. Eorumdem summa obe- dientia in Romanum Pontifi- cem. 754. Eorumdem liberalitas.	826. Eorumdem magnanimitas.	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
850		regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
regum Syriacorum & Chaldæo- rum exordium & impietas.	742	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
742		regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
regum Persarum exordium & im- manitas.	742. 744	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
regum Seleucidarum impietas & successio in Persia & Syria.	740.	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
741. Eorumdem interitus.	741	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
regum Ptolomæorum numerus & immanitas in Ægypto.	745. Eo- rumdem interitus.	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
745. Eorumdem interitus.	ibid.	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
regum Arianorum infelix interi- tus.	967. & seq.	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
regum hæreticorum nostræ ætatis miser interitus.	968	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
regum nomen secus à nostris, quàm ab antiquis tributum.	854. 901	regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645
regna quondam Romano Impe- rio subiecta quo iure ab aliis		regnum nullum tam longa succes- sorum serie ad posteros dedu- ctum, sicut Hispanicum.	645



religiosi quibus in locis latè Christi cultum propagarint. 663  
 religiosi quinam armis Ecclesiam defendant. 671  
 religiosi nostræ ætatis miraculis & sanctitate illustr. 1063. 1064. 1065. 1066. & seq.  
 è religiosis quinam optimi Pontifices prodierint. 665  
 religiosis quo pacto bona immobilia esse cœperint. 806  
 religiosis quâdo & cur coniugium interdictum. 895. 896  
 religiosorum dignitas in Ecclesia Catholica. 659  
 religiosorum tot cœtus in Ecclesia quid arguant. 608  
 religiosorum summa obedientia. Vide Obedientia.  
 religiosorum diuersâ instituta. 664. & seq.  
 religiosorum tres status diuersis ætatibus. 669. 671  
 religiosorum ordines vbi vel non erecti, vel expulsi sunt, ibi & religio, & libertas est amissa. 662  
 religiosorum cœtus quando sanctorum cognomento distincti. 702  
 religiosorum cœtus hæresum tempestate potissimum à Deo excitati. 660  
 religiosorum summa paupertas. 916  
 religiosorum mira obseruantia, sanctitas, & miracula. 1071. & seq.  
 reliquæ sanctorum ex quo tempore, & cur altatibus inclusæ. 793. 699  
 reliquæ sanctorum quando & à quibus potissimum impugnatæ. 699  
 reliquiarum cultus quo tempore magis amplificatus. 698  
 reliquiarum contactu quinam mirabiliter suscitatus. 305  
 repudij nulla est causa, quæ condonare non possit. 750  
 restitutio alienorum apud nullos sicut inter Catholicos seruata. 649  
 restitutio quo casu proprio domino non faciendâ. 815  
 res omnes in diuinis libris verba Dei vocari solitæ, cur. 26  
 rex tenebrarum à quibus cultus, quibusque nominibus vocatus. 139  
 rhusi quo tempore Christi cultum amplexat. 239. 261  
 Quibusque miraculis. 295  
 ricimer Arianus Gotthorum Dux Romam capit. 976  
 ricimeri perfidia aduersus Catholicos Imperatores, Anthemiumque focerum. 291  
 risus simulachrum vbi & à quo erectum. 143  
 roberti primi Cisterciensium Abbaris sanctitas, & obitus. 285  
 robertus Nobilius Card. laudatus. 677. 872  
 rogatistæ hæretici. 189  
 roma quotnam inundationes palata. 80. 81  
 roma signo crucis à Maxentij tyranni deliberata. 150  
 roma quando & cur à barbaris direpta. 278  
 roma tantum quotnam martyres protulerit. 521. 607. 655  
 roma quo tempore, Capitolio excepto, à Gallis occupata. 599. 603  
 roma

roma quas conflagrationes à Titilla & Nerone passa. 603  
 roma à Camillo exule è Gallorum manibus liberata. ibid.  
 roma ab Odoacre Rege capta. ibid.  
 roma ex quo tempore à barbarorum iugo magis illæsa. ibid.  
 roma quot Pontifices martyres, quotque sanctos habuerit. 658  
 roma quot annos libertatem tutata. 731  
 roma quando sub Papæ regimine esse cœperit. 820  
 roma quanta à tyrannis pertulerit. 942  
 roma quot ac quales ante Christum Imperatores habuerit. 949  
 roma quoties capta, absque tamen Imperij iactura. 975  
 romæ vbinam olei fons eruperit. 121  
 romæ quando & cur idem quod Iudææ contigerit. 275  
 romæ quænam hospitales ædes cunctis nationibus ex antiquo tempore erectæ. 315. 794  
 romæ quotnam scholæ & seminaria disciplinarum à Summis Pontificibus erecta. 318  
 romæ quotnam Archiconfraternitates, earumque instituta. 672  
 romæ quot olim templa & sacræ ædes, quotque modò existunt. 794  
 romæ quænam magnifica olim ædificia ad communem luxum instituta. 858  
 Eorundem collatio cum nostris sacris. 861  
 romanæ Reipublicæ Imperium quàm olim amplum, ac rigidum in omnes nationes. 783  
 romana Ecclesia omnium Ecclesiarum mater. 232. 595  
 romanæ Ecclesiæ nomine quid intelligatur. 185  
 romani ex gentibus primi Ecclesiæ adiuncti. 185. 225  
 romani quo tempore ad fidem vocati. 275. & seq. 281  
 romani Imperatores quàm grauitè Italiam oppresserint. 604  
 romani Imperij diurnitas & amplitudo. 627  
 romani cur ad tantam potestatem euecti. 146  
 romani Senatus antiqui potestas. 816  
 Et quando extincta. 817. & seq.  
 romani Imperatores quo tempore à Senatu comprobati, & dati. 818  
 romani Senatus auctoritas quando in clerum Romanumque Pontificem translata. 819  
 romani cur Floram meretricem Diis adnumerarint. 140  
 romani non modò in hostes, sed etiam in ciues colonias deducere consuevit. 875. 1049. 1052  
 romani presbyteri quo tempore Cardinalium vicem gesserint. 910  
 romani Imperij status ante Constantinum. 975  
 romani Imperij extrema clades. ibid.  
 romani in quàm nefandas olim superstitiones prolapsi. 636. 638. 639. 640  
 romanorum mos in seruorum manumissione. 220  
 H h h 4 roma

- romanorum priscorum barbaries, ac luxus. 513. 867. 1047
- romanorum maxima iustitia in bello. 815. 816
- romanorum Imperium maximo iure fundatum. 815. 816. 817
- romanorum priscorum in nefanda impudicitia progressus. 1047
- romanorum in eosdem ciues scruia in bello ciuili. 1050. 1051. 1052
- romanorum mos in bellis indicendis. 154
- romanum Imperium quibus olim terminis conclusum. 559. 828
- romanum Imperium hæreticis imperantibus euersum. 287. 643
- romanum Imperium quo tempore per decemnalìa transmiffum. 816
- romualdi Camaldulensium institutoris sanctitas, & obitus. 487. 661. 670
- Romulus cur à priscis in Deorum numerum relatus. 140
- romulus primus coloniarum deducendarum institutor. 604
- rosuidæ Germanæ virginis diuina scripta. 733
- rugix conuersio ad fidem. 240
- rugiani quoties, & à quibus ad fidem compulsi. 286
- ruperrus primus Bauarorum Apostolus. 708
- S
- S**abas Magnus quo tempore in Palæstina floruerit. 660
- sacerdotes quo pacto Christi & sanctorum merita, aliter tamen ac Pontifex, distribuunt. 774
- sacerdotes quid à laicis exigere possint. 800
- sacerdotes antiqui longè plura ac pinguiora, quàm nostri, potiri. 804
- sacerdotes Ægyptij quosnam conuentus agere soliti. 230
- sacerdotibus quid olim daretur. 803
- sacerdotibus nostris cur plura quàm priscis debeantur. 805
- sacra scriptura quàm diuersè hæretici & Catholici vrantur. 158
- sacræ scripturæ vera intelligentia qualiter ad Christi Ecclesiam deuoluta. 227
- sacram scripturam qualiter heretici verterint, & deprauarint. Vide Biblia, & Lutherus.
- sacramenta quedam cur hostes Ecclesiæ administrare possint. 29
- Et quid requiratur vt valeant. ibid.
- sacramenta cur in determinatis verbis ac rebus instituta. 30. 31
- sacramenta cur ab hominibus Deus ministrari voluit. ibid.
- sacramenta quænam iterari, & quæ non possint. ibid.
- sacramenta Christi qualiter nos diuinos efficiant. 38. 52
- sacramenta Christianis plura, quibus diuinitas communicatur. 39
- per Sacramenta excitari tantum ad nouas deliberationes, quibus postea iustificemur, vt hæreticum pluribus confuratur. 45. & seq.
- per Sacramenta primò iustificari, deinde ad diuina opera excitari, latè ostenditur. 46. 47. 49
- sacra-

- sacramenta quonam modo per se vitam & gratiam nobis conferant. 45. 47. 51. 104
- per Sacramenta qualiter Christus in nobis inchoetur. 51
- per Sacramenta diuersa ratione pueri & adulti iustificantur. 49
- sacramenta an lethargo oppressis administranda. 50
- sacramenta quænam ratione gratiam præcedant. 50. 51
- sacramenta quænam non singulis communia. 50
- sacramenta cur etiam mysteria vocentur. 51
- sacramenta cuncta, ritus, ac præcepta ad quid tendant. ibid.
- sacramenta cur Deus tantum instituire possit. 52
- sacramenta qua ratione in Ecclesia, sicut arbor vitæ in medio Paradisi. 52
- sacramenta quotnam in Ecclesia Catholica. 1010
- sacramentis quonam modo concipiamur, & renascamur. 29. 32
- sacramentis cur Christus genitalem vim inesse voluerit. 30
- sacramentis ad quantam sint potestatem homines euecti. ibid.
- sacramentis antiquæ legis qua ratione humanum genus reparari non poterat. 37. 39
- in Sacramentis percipiendis quænam dispositio sit sufficiens, & quæ desiderabilis. 45
- in Sacramentis quot modis Christus præsens, & operetur. 49
- sacramentis quæ vis communis quo ad hoc, & diuersa quo ad
- alia. 49. 81
- sacramentis quibusnam præcipue vnum corpus efficiamur. 50
- in Sacramentis singulis conficiendis cur speciatim aliquid ex Christi actionibus noceret, & fiat. 52
- sacramento quonam maxime vnus fiat noster spiritus cum Deo. 103
- sacramento baptismi & Eucharistiæ qualiter cuncta alia sacramenta concludantur. 50
- sacramentorum verba cur omnium efficacissima. 28
- sacramentorum formam & materiam cur immutari non liceat. 32
- sacramentorum cur varij ritus adiecti. ibid.
- sacramentorum nouæ legis ceremoniæ quid repræsentent. 36
- Et quantum ab antiquorum ceremoniis differant. 36. 37
- sacramentorum vi qualiter de attrito quis efficiatur contritus. 39
- sacramentorum veteris & nouæ legis verum discrimen. 38. 40
- sacramentorum ministri cur vitæ, spiritus, & gratiæ ministri dicantur. 47
- sacramentorum gratiam qui ritè attriti suscipiant. 48. 49
- sacramentorum minister in quibusnam ex Christi persona verba proferat, & in quibus non. 49
- sacramentorum numerus quàm diuersus hæreticis. 1011
- sacramentorum necessitatem & efficaciam qui hæretici negent. 1011. 1012. 1017
- H h h 5 Qui



* Qui item verba, & nomen. 1012	sancti quando regnorum patro-
saluatorum secta. 351	esse coeperint. 700
saecula sexdecim quibus diuersae na-	sancti quoniam perpetuo virginita-
tiones Christo sunt adiunctae. 264 265	tem seruarint. 872
saeculum, resens longè plures na-	sancti quoniam presenti saeculo
tiones, quam omnia ferè simul	floruerint. 062
precedentia, Christo dedit. 267	sancti plures è clericis & Episco-
salomon ad quid praecipue à Deo	pis, quam è laicis. 657
electus. 5	sanctis perpetuo Dei Ecclesiam il-
salutare & resalutare quo pacto re-	lustrandam, ex diuinis oraculis.
neamur. 766	476
samogetiae conuersio ad fidem. 240	sanctis quibusnam Christi stigma-
sancti qualiter in hac vita Deum	ta impressa. 703. 1101
contemplantur. 89	sanctorum perpetua successio in
sancti maximum ex se splendorem	Ecclesia Catholica per singula
interdum emittere soliti. 90	saecula late ostenditur. 477. 478
sancti quo pacto in Ecclesia Dei	479. 480. 481. & seq.
dignoscantur. 477	sanctorum vitae cur, & à quibus scri-
sancti insignes quo potissimum	ptis demandatae. 550
tempore in Ecclesia floruerint. 484	sanctorum reliquiae quomodo &
sancti nulli Graecis post discessio-	cur in Ecclesia cultae. 548
nem à nobis, ipsis fatentibus. 489	in sanctorum honorem quatuor
sancti iniquissimis Ecclesiae tem-	ab Ecclesiae primordiis instituta.
poribus illustriores à Deo editi. 492	685
sancti quoniam Arianæ hæresis tem-	Et quænam. ibid.
pestate in Oriente floruerint. 495	sanctorum & Deiparæ cultus à
Qui item in Occidente. ibid.	Christi resurrectione vsque ad
Et quoniam Eutychie hæresis	Constantinum qualis in Eccle-
tempestate. 496	sia fuerit. 695
Qui item Monothelitarum, alia-	sanctorum nomina quando homi-
rùmque hæresum tempestate. 497. 499	nibus & ciuitatibus imponi cœ-
sancti quibus honoribus ex diuino	perint. 698
instituto in Ecclesia culti. 547.	sanctorum corpora admirandis af-
549. 487	fectionibus à Deo insignita.
sancti quibus præconiis Deiparam	703
celebrarunt. 688. 689	sanctorum gesta quo tempore col-
	lecta. 704
	è sanctorum corporibus quænam
	perennia miracula diuersis in lo-
	cis. 704
	sanctorum sanguis vbinam adhuc
	mirabiliter adseruetur. 313
	sanctos

sanctos quo tempore inuocari cœ-	satanae cur baptizadus renúciat. 82
ptum esse hæretici putarint. 208	satanae sub pedibus nostris conte-
sanctitas summa Ecclesiae vnde li-	rendum Paulus precatur. 226
queat. 528. 529	satana. Vide Dæmon.
sanctitate quando, & quoniam Reges	saturnius Episcopus à Petro in Hi-
in Ecclesia eluxerint. 487	spaniã missus, quam late Christi
sapientia mira Catholicarum fœ-	cultum propagarit. 233
minarum. 432. 433	saxones à quibus ad Christi cultum
sapientia cuiuslibet Catholici, etiã	traducti. 236
stultissimi, in fidei mysteriis	saxones à Carolo Magno domiti,
maior sapientissimorum hæreti-	& in Gallias transfati. 287
corum, & ratio. 414	saxonum priscorum barbaries. 514
sapientiae & scientiae spiritus quo	saxonum pudenda ebrietas. 992.
pacto differant. 417	Et quam sæpè cum sanguine &
sapientiae spiritus qualiter in Ec-	cædibus. ibid.
clesia elucetcat. ibid.	sceptrum quando à Iudæis sublatum.
sapientiae sermo quomodo à diui-	351
no spiritu vel humana industria	scientia quælibet sine caritate nul-
esse dignoscatur. ibid.	la. 40
sapientiae domo quam maximè	scipio Gonzaga Card. laudatus.
Catholici exteris præstent. 426.	1066
427	schisma sub Urbano Sexto vnde
saræ mariti cur à dæmone occisi.	exortum. 812
364	schismata quoniam in Romanorū
satanae luxus. 865	Pontificum & Imperatorū ele-
satanae quando & cur Christi fi-	ctione exorta. 845
dem secuti. 282	schismata viginti quatuor, in qui-
satanae priscorum barbaries.	bus Antipapæ sunt constituti.
515	877. 878. 879. 880. 881. 882
sarraceni quo tempore ad Christi	scoti cuius opera Christo adiuncti.
cultum perducti. 240. 262. Et	236. 259
cuius opera. 283	scoti ex gentibus Borealibus om-
sarraceni ex quo tempore Africam	nium maximè in Catholica re-
ceperint, & teneant. 386	ligione constantes. 563
sarracenorum grauis fætor fonte,	scotia quo tempore ad Christi fidem
in quo Christus est lotus, mira-	perducta. 564
biliter ablatus. 78	scotia quantum excurrat Septen-
sarracenorum Regum edictum, &	trionem versus. 564. Et in hoc
saucia in Catholicos in Hispa-	Proloxi lapsus. ibid.
nia. 486	scotia ex quo Christo adiuncta nū-
sarracenorum olim maxima im-	quam ab exteris gentibus domi-
peritia. 988	ta. 564
	scoto

scotorum quinā sanctitate florue- runt. <span style="float:right">ibid.</span>	& potestas. <span style="float:right">816</span>
scotorum quotnam Reges occisi. 571	senatus Constantinopolitanus qua- do institutus. <span style="float:right">819</span>
scripturæ sacræ explicatio certa ac recta ab Ecclesia desumenda. 200. Et à quo comprobanda. 712	senecæ vitiositas. <span style="float:right">534</span>
scripturarū & Christianarum tra- ditionū veritas vt elucescat, quid prius cum hæreticis dispu- tandum. <span style="float:right">181</span>	septentrio totus ad disciplinas ho- nestasque opes parandas mo- nachorum studio excultus. 924
Scythæ Nomades cuius opera Christo adiuncti <span style="float:right">283</span>	septentrionales olim rapti vivere consueti. <span style="float:right">647</span>
Scythia Asiatica quotnam populos contineat. <span style="float:right">243</span>	septuaginta interpretū editio quāti à Paulo facta. <span style="float:right">112</span>
secundus Episcopus à Petro & Paulo ad Abilenses missus. 233	septuaginta editio quanto studio nuper à nostris edita. <span style="float:right">433</span>
sedulij carmen ad Deiparam. <span style="float:right">724</span>	sergium Papam Formosi cadaver extractum protulisse, falsum comprobatur. <span style="float:right">879</span>
seleucidarum Regum exordium, & immanitas in Persia. <span style="float:right">743</span>	sergij hæresis quæ, & vbi damnata. 260
Eorundem status in Syria. <span style="float:right">745</span>	sergius cum suis quando ab Eccle- sia pulsus. <span style="float:right">741</span>
selimi quotnam Turcarum Re- ges, eorumque sæuitia in suos. 972	sepulchrum Christi ex quo tēpore à nobis possessum. 128. Et quādo D. Francisci Fratribus, commissum. ibid.
semen multiplex, per quod à Chri- sto & Ecclesia renascimur. 26. 28. 32. 86. Et cuiam commissum. 29	sepulchrum Christi ad inuisendum quinam à Mahometanis Princi- pibus admitti soleant. <span style="float:right">228</span>
semen per quodnam nouellus ho- mo in nobis creetur. <span style="float:right">87</span>	serici conficiendi ars vnde, & à quo in Occidentem adducta. 465
seminaria quando in Indiis erecta. 248	serici quanta raritas & æstimatio apud antiquos. <span style="float:right">ibid.</span>
seminaria cur instituta. <span style="float:right">318</span>	sermonis efficacitas in quibus con- sistat. <span style="float:right">417</span>
seminaria quotnam à Gregorio XIII. erecta. <span style="float:right">318. 397</span>	sermonis efficacitatem maximam esse in Ecclesia Dei vnde cōitet. ibid. Et cur inter hæreticos non sit. <span style="float:right">ibid.</span>
senatus Hebræorum ex quot & quibus constabat. <span style="float:right">352</span>	sermonis interpretatione quantum Catholici exteris præsent. 235. 236. 237. 238. 239. 240
senatus Hebræorum quando iu- blatus. <span style="float:right">351. 363</span>	
senatus Romani antiqui institutio,	serpens

serpens quo astu mulierem dece- perit. <span style="float:right">16</span>	slau quoribus & à quibus ad Christi fidem compulsi. <span style="float:right">286. 516</span>
serpentes vbi & à quibus culti. 17. 144	slauorum, siue Slauinorū nomine qui olim contenti, eorumque bar- baries. <span style="float:right">516</span>
serpens cur à tergo hominibus in- lidietur. <span style="float:right">18</span>	slauorum Aldenburghensium sæui- tia in Christianos. <span style="float:right">505</span>
serpentes ieiuni oris salua mirabi- liter excruciat. <span style="float:right">ibid.</span>	sobrietatis pugna aduersus luxurię castra. <span style="float:right">137</span>
serpentes quo pacto olei aspersio- ne emoriantur. <span style="float:right">118</span>	sobrietatis exhortatio ad suos mi- lites. <span style="float:right">ibid.</span>
serpentis & humani generis ini- micitiæ vnde. <span style="float:right">678</span>	sobrietas. Vide Temperantia.
seueri Imp. vitiositas. <span style="float:right">956</span>	societatis Iesu vberissimi fructus. 318. 320. 835
seuerinus quibus in locis Christi cultum propagarit. <span style="float:right">237</span>	socrates hæreticus, & Sozomenus mendacij redarguuntur. <span style="float:right">361</span>
seuerus Antiochenus Episcopus vbi damnatus. <span style="float:right">343</span>	socrates ex Philosophis solus pro diuina veritate libens occubuisse dictus. <span style="float:right">614</span>
sicilia quo pacto ab Italia auulsa. 79	sodalitates, siue Archiconfraterni- tates vbi & à quo primū insti- tuta. <span style="float:right">672</span>
sicilia per quos à Sarracenis erepta. 395	sol in meridie quibusnam mirabi- liter obscurari visus. <span style="float:right">302</span>
sigismundus Imp. vbinam à Baia- zete profligatus. <span style="float:right">984</span>	sol à quibus cultus. <span style="float:right">1043</span>
simonis Stylitæ admirabilis abiti- nentia. <span style="float:right">871</span>	soles tres cur aliquando visi. <span style="float:right">92</span>
simon Magus hæreticorum pri- mus, ac princeps. <span style="float:right">188</span>	solis & Ecclesiæ comparatio. <span style="float:right">1</span>
simon qualiter à B. Petro damnatus, atque prostratus. <span style="float:right">341</span>	solis cursus, diuersique effectus. <span style="float:right">2</span>
simonis Magi hæresis. <span style="float:right">46. 402</span>	solymani Turcarum Regis victo- ria de Hungaris. <span style="float:right">1000</span>
Eiusdem impunitas. <span style="float:right">921</span>	solymani sæuitiæ insigne specta- culum. <span style="float:right">1056</span>
sinarum barbaries, & superstitio- nes. <span style="float:right">518</span>	sopronij Patriarchæ litterę ad Ho- norium Papam pro fidei confir- matione. <span style="float:right">310</span>
sinarum Regum tyrannis in suos, 593	sophronius perbelle de Deiparæ laudibus. <span style="float:right">317</span>
sixtus V. Iaponensibus primū Epi- scopum largitus. <span style="float:right">248</span>	sorbonicum Collegium à quo Pa- risiis institutum. <span style="float:right">621</span>
slandiæ populi quo tempore Chri- sti fidem amplexari. <span style="float:right">261</span>	spartani primi Cretensium super- stitiones imitati. <span style="float:right">145</span>
slau quando Christi nomen ve- nerati. 238. Quibusque miracu- lis. <span style="float:right">294</span>	spartanorum superstitiones, & tur- pitudine.



I N D E X.	
pitudo.	145
spartanorū Reipublicæ multiplex status.	777
spe quid nobis sperandum.	400
spei defectu quo pacto hæretici ex Dei Ecclesia non esse dignoscantur.	401.403
spei hæreticorum falsa imago.	ibid.
spes Abrahæ cur maximè cõmendabilis.	400
spes quo pacto Catholicos ab hæreticis distinguat.	ibid.
spes Catholicorum quàm admiranda & incredibilia in lucem proferat.	ibid.
spes summa Catholicorum liquet primò ex Euangelica paritate, ad quam peruenturos se sperat.	401. Ex animi magnitudine, qua etiam si milles cadant, resurgere sperant. 402. Ex religiosi ad castitatis culmen, quam vouent, peruenire sperantibus. 404. Ex iis qui miræ sanctitatis in tituta profitentur. ibid. Ex iis qui castitatem in matrimonio seruant. 405. Ex lōganimi patientia martyrum in diuturnis tormentis. 406. Ex iis qui pro aliorum salute atrocissimis se tormentis sponte deuouerunt. 407.
spiritui sancto quæ duo potissimū tributa.	196
spiritus sancti processionē quinam negare ausi.	175.177
spiritum sanctum à Filio procedere vbi sancitum.	215
spiritus sancti dona quo præcipue sacramento nobis infundantur.	107
spiritus sanctus qualiter à Patre Filioque procedat.	8
spiritus sanctus qualiter rē totam, & gratiam sacramentorum formet, & perficiat.	52.53
spiritus sanctus quomodo in baptismo descendat.	66.72
spiritus sanctus in columbæ forma in Christi baptismo visus.	69. Et cur non nisi baptismo perfecto. 70
spiritus sanctus Petro loquente super gentes cecidit.	71
spiritus sanctus quo pacto fideles in dies perficiat, & ad Dei sublimitatem perducatur.	101.103
spiritus sanctus cur modò nõ sensibiliter per manus impositionē detur, sicut antea dabatur.	109. 118
spiritus sanctus quo signo accitus inuitetur.	132
spiritus sanctus qualiter in vniuersalibus Conciliis præsens.	355
spiritus & carnis pugna.	98
stanislai Rescij eximia virtus.	189
stanislaus Hofius Card. laudatus.	677
stanislaus Episcopus Cracouiensis vbi ob Christi fidem trucidatus.	486. Quibusque miraculis nobilitatus. ibid.
stella comata in Iulij Cæsaris morte visa.	1032
stellæ errantes septem quid mysticè in Ecclesia.	4
stellarum vires diuersæ in subiecta corpora.	3
stephani Protomartyris apparitio Geyzæ Hungarorum Principis uxori.	296
	stephani

I N D E X.	
stephani Protomartyris sanguis Neapoli aëruatus quotannis mirabiliter effervescebat.	703
stephani Manicheorū Regis impietas, & sauitia in Christianos.	382
stephani Noni optimè gesta.	666
stephani Hungariæ Regis sanctitas, & miracula.	486.720
stephanæ vniuersitatis admiranda sanctitas, & miracula.	1100
stephanus monachus vbi ob fidei prædicationem occisus.	240
stephanus Lybs Arianus quo tempore, & quamuis Antiochenam sedem occuparit.	494
stigmata Christi quibusnã sanctis impressa.	703.735.1101
stichonis Honorij Imp. tutoris perfidia, & mors.	788
stratio quid de Corinthiis.	142
studitæ vnâ cum copiosissima bibliotheca à Philippico Imper. combusti.	331
studitarum constantia in retinenda recta doctrina vbi maximè eluxerit.	328
studius Studitarum auctor, quãdo, & vbi floruerit.	660
suæui quo tempore ad Christi fidem perducti.	234.240
superborum quid peculiare.	43. 905
superstitiones nefandæ priscorum Romanorum.	1029.1030.1031. 1032. 1033
superstitiones Chaldæorum.	1036.
Item Ægyptiorum.	1038.
Item Persarum.	1043.
Et Græcorum.	1044
sybillæ Trinitatis mysterium adu-	
brarunt S. Incarnationis itē mysterium.	24
sybillæ Eritræ carmina de Deipara.	684
sybillinorum versuum litteræ quid contineant.	68
symbolum ex quo tempore in Missa cani consueum.	178.696
symbolum Apostolicum aliquanto ab hæreticis omnibus receptum.	204
symbolum cur ab Apostolis contextum.	696
syuerius Papa Theodoræ Augustæ iussu, in vincula coniectus.	329
symmachi epistolæ pro Christianis ad Oriētis Imperatores.	278
synagoga qualis à Deo relicta.	228
synagoga vnde repudiata probetur.	350.352.361
synagoga quo tempore magis depressa, eo sanctiores protulit viros.	1059
syriacorum Regum antiquitas.	1039
synodus. Vide Concilia.	
<b>T</b>	
Tabernaculi in quo Deus habitare dicebatur, & Ecclesie comparatio.	212
tamerlanes Tartarorū Rex quoniam Reges ac regiones sibi subiecerit.	571
tamerlanes Baiazetem Turcarum Regem vita regnoque priuat.	562
tandem hæretici immanitas in Catholicos.	500
	tartari

tartari quo tēpore ad Christi cultum perducti. 244. 266. Quibusque miraculis. 297  
 tartari quo tempore Pannoniam & Hungariam populati. 570  
 tartari quo tempore, Oriente occupato, Mahometi se dederint. 384  
 à Tartaris cunctæ nationes domitæ, Catholicis exceptis. 629  
 tartarorum legati quoties ad Romanos Pōtifices & genera Concilia venerint. 244  
 tartarorum irruptiones in diuersas orbis partes. 571  
 tela nequissimi ignea quomodo extinguenda. 132  
 temperantia quantum in Ecclesia Dei necessaria. 864  
 temperantia cōmunitatis Catholicorum. 869  
 temperantia incredibilis quorundam Catholicorum. 870  
 temperantiæ virtutem quomodo assequi poterimus. 865  
 temperantiæ exterorum falsa imago. ibid.  
 tempestates diuersæ ab hæreticis aduersus Catholicam Ecclesiam excitatæ. 258. 260  
 templa circiter septuaginta milia Indiarum Occidentalium. 252  
 templa cur à Catholicis constructa. 551  
 templa apud Catholicos tam multa & præclara quid arguant. 608  
 tēpla duo famosissima apud Argonautas à profanis B. Mariæ dicanda, Deo cogente, responsum. 683

templa ab Ecclesiæ exordiis Christo sanctisque dedicata. 685. 708  
 templa quænam ab Apostolis dedicata. 685  
 templa B. Virginis toto orbe miraculis sententia. 706. 708  
 templa quænam à Martha & Maria Mariliæ constructa. 685. 707  
 in templa conueniendi vetustissimus Catholicorum mos. 730  
 templa quotnam Romæ. 794  
 templa magna Romæ cum antiquis collata. 861  
 templa illustriora diuersorum locorum. 862  
 templa admirabilia Æthiopicorum Regum. 863  
 templi Noruegiensis incredibilis magnificentia. 858  
 templi D. Petri Romæ mirabilis structura. 861  
 templum Dei è quibus constet. 257  
 templum Hierosolymorum celeberrimum quid mysticè. 269  
 templum Ephesiæ Dianæ ubi inter septem miracula adnumeratum. 861  
 tempora tria quibus diuersi hominum status ad fidem sunt vocati. 274  
 tempus primum vrbano ad fidem vocatorum. 275. 276. 277. 278. 279  
 tempus secundum paganorum qui ad fidem sunt adducti. 282  
 tempus tertium quo barbari ad fidem sunt compulsi. 286  
 tēpora infelicissima Italix Romanis imperantibus. 604  
 tere-

teresia virgo quotnam monasteria in Hispania fundarit. 553  
 Eiusdem insignis sanctitas, diuina scripta, & post mortem miracula. 1103  
 terra quantum primi parentis lapsu deteriora. 16  
 terra fructifera in falsuginem posita, quid mysticè. 289  
 terræ promissionis mystica significatio. 67  
 terræ pleraque loca amplissima aquarum inundationibus absorpta. 79  
 tertullianus quid de fidei regula. 167. 182  
 tertullianus hæreticos confutat. 187.  
 tertullianus in quam hæresim lapsus. 313  
 tertullianus quid aduersus Praxeam. ibidem.  
 thaboritarum hæresis. 922  
 thalchelini hæresis & impunitas. ibidem.  
 theodora Augusta Syluerium Papam Constantinopolim victum adduci iubet. 329  
 theodoricus Italix Rex Arianus Ioannem Papam in vincula conijcit. ibid.  
 theodoricus Ostrogothorum Rex quo tempore Odoacre Rege necato Italix regnum iniuerit. 600  
 theodoricus qua humanitate in Romanos, & reuerentia in Catholicos sacerdotes vsus. 601  
 theodosij Magni Imperatoris insignis victoria de Maximo & Eugenio per crucis vexillum. 149. 150. 588  
 theodosij & Eudoxiæ vxoris miracula. 431. 616  
 sapientia. 431. 616  
 theodosius qua via Romano Senarui Christi cultum persuadere conatus. 283  
 theodosius quo tempore creatus Imperator & baptizatus. 324  
 theodosius legis edicto, Romano Imperio subiectos Catholicam fidem sequi mandat. 324  
 theodosius in Nestorij hæresi nutans Cyrilli Apologia reuocatur. 326  
 theodosius quando Pulcheriæ sororis opera ab hæresi præseruatus. 431. 617  
 theodosius in Eurychianam hæresim lapsus Ephesinum Conciliabulum cogi mandat. 432. 617  
 theodosius Pulcheriam sororem Imperij consortem & Augustam creat. 616  
 theodosius cum suis quoties à Deo aduersus hostes fulminibus custoditus. ibid.  
 theodosius in rebus Publicis paulo remissior perbellè à Pulcheria eluditur, vt cautior reddatur. 617  
 theodosij Magni bellica gesta. 621  
 Eiusdem humanitas in Gotthos à se deuictos. 787  
 theodosij Imper. publica pœnitentia ad pedes Ambrosij Mediolanensis Episcopi. 902  
 theodo Bauariæ Dux cum plurimis quo tempore Christo adiunctus. 237  
 theodoreti hæresis. 176  
 theodori Coriarij hæresis. 342. 346  
 theodorus cum suis quando damnatus. 342



- theologia à quibus illustrata. 668  
 theophilii Imperat. hæretici sæuitia.  
 940  
 theophilus cū maximis copiis vbi  
 à Sarracenis profligatus. 979  
 theopaschitæ hæretici vnde pro-  
 dierint. 180  
 theutonici milites olim fortissimi  
 Lutherana perfidia eneruati. 640  
 Eorundem ordo quando maxi-  
 ma ex parte extinctus. 1002  
 thomas Apostolus vbi interfectus,  
 & ex parte eius corpus asserua-  
 tum. 151. 305  
 thomas Apostolus quibus in locis  
 Christi fidem prædicarit. 251. 397  
 thomæ Apostoli perenne miracu-  
 lum è cruce ad quam est inter-  
 fectus. 305  
 Eiusdem vestigia vbi nam ad-  
 huc scopulo impressa ostendan-  
 tur. ibid.  
 thomæ Aquinatis libri contra gen-  
 tes à Græcis in suam linguam  
 translati. 429  
 thomæ Aquinatis vita, sanctitas, &  
 miracula. 481  
 thomæ Munzeri immanitas aduer-  
 sus Catholicos in Germania.  
 507. 535. 1099  
 thomas Stapletonus quid de hære-  
 ticorum dissidiis. 427  
 thomas Episcopus Cantuar. vbi &  
 cur martyrio coronatus. 484.  
 706. Quibusque miraculis no-  
 bilitatus. 484  
 thomas Morus in Anglia ob Chri-  
 stum obruncatus. 1074. Et quo  
 miraculo nobilitatus. 1077  
 tiberij Augusti immania nefandaq;  
 facinora. 950  
 tribut insula Molucharum amplissi-  
 ma, quibus miraculis ad Christi  
 cultum perdueta. 73  
 tibulli Carmen de Ægyptiorum vi-  
 tulo. 1042  
 titi Vespasiani sæuitia & vitiositas.  
 955  
 tomyris Scytharum Regina lauda-  
 ta. 642  
 toribij Modolinæ Franciscani in-  
 signis sanctitas. 165  
 traditiones quænam sibi scriptæ le-  
 gis auctoritatem vsurparint.  
 109  
 traditiones cur tenendæ. 179. 198  
 traditiones diuinæ & Apostolicæ  
 qualiter ad posteros transmissæ.  
 310. 315  
 traiani Imperatoris vitiositas. 513.  
 533. Eiusdem sententia de vita  
 & moribus Imperatorum. 529  
 tribaldi per quem Christo adiun-  
 cti. 237. 260. 266  
 tribus duodecim Hebræorum  
 quota fuerit totius terræ portio.  
 804  
 tribui Leuiticæ quadruplo amplius,  
 quàm singulis aliis datum. 804  
 tributa quàm incredibilia antiquis.  
 826  
 tributa quænam Turcarum Regi  
 pendantur. 827  
 Quæ item Moschouitarum regi.  
 828  
 tributa quàm diuersa à Romanis  
 olim, Regibusque Hispanicis  
 nunc exigi solita. 827  
 tributorum quarta pars à Constan-  
 tino remissa. ibid.  
 tributum meretricum falsò à Con-  
 stantino, verè autem à Caligula  
 Romæ impositum. ibid.  
 trinitatis mysterium ab Ethnicis  
 adum-

- adumbratum. 8  
 in trinitatis personas quàm impia  
 Calvinus congesserit. 193. 195  
 trinitatis nomen à quibus hæreticis  
 impugnatum. 1021  
 triumphatibus olim cum oliuarum  
 ramis occurri solitum. 117  
 tullenses à quo ad Christi cultum  
 perducti. 235  
 tunetensium Regū sæuitia in suos.  
 993  
 turcæ vbinam crucis signo à fame  
 & peste liberati. 129  
 turcæ quo tempore in Christianos  
 pugnare cœperint. 382. 384  
 turcæ quo tempore Constantino-  
 polim Græcosque cum suis om-  
 nibus sibi subiecerint. 390. 416.  
 Et quamdiu tenuerint. 983  
 turcæ quando Persiam totumque  
 Orientem occuparint. 781  
 turcarum Regum tyrannis & sæui-  
 tia in suos. 593. 971  
 turcarum obedientia quantum à  
 nostra diuersa. 726  
 turcarum & Hungarorum prælia.  
 984  
 turcarum intemperantia. 869  
 turcarum nefandæ superstitiones.  
 156. Eorundem belluina turpi-  
 tudo. 156. 158  
 tyberis aqua cur omnium præstan-  
 tissima. 78  
 tyberi quoties Roma inundata.  
 80. 81  
 typhon ab Ægyptiis cultus. 142  
 typographia à quo inuenta. 763  
 tyridates Armeniæ Rex cum multis  
 qualiter in porcum sibi mutari  
 visus. 74  
 Et à quonam baptismi aquis pri-  
 stinæ figuræ restitutus. ibid.

tyridates Rex quo pacto suos Ar-  
 menos ad fidem perduxerit. 282

## V

- V Adiani hæretici. 213  
 Valens Imperator Arianus i-  
 dolorum cultum à Constantino  
 ablatum restituit. 150. 392  
 valens Impe. Gothos Atiana peste  
 inficit & occidit. 256. Eodem &  
 Vrsario procurantibus Arij hæ-  
 retis Sirmij sancita. 381  
 valens quo tempore promorus, &  
 quamdiu imperarit. 494  
 valens quando à Gothis fugatus &  
 combustus. 387. 605. Eiusdem  
 crudelitas & flagitia. 936  
 valentiniani Imperatoris constitu-  
 tio ad Episcopos Galliarum de  
 primatu Rom. Episcopi. 208  
 valentinianus Imp. dolo pacis Car-  
 thaginem occupat. 788  
 Et fœdere violato Romam in-  
 uadit. ibid.  
 valentinianus hæresarcha cum suis  
 quando damnatus. 343  
 vandali à quibusnam Christiana sa-  
 cra edocti. 235. 261  
 vandali quo tempore Africam oc-  
 cuparint. 385  
 Quamdiu tenuerint. 495  
 vas ter à Petro visum, & in cælum  
 receptum, quid mysticè. 273  
 vasa Ecclesiæ diuersa. 1060  
 vbaldi Eugubiorum Episcopi san-  
 ctitas & miracula. 485  
 velamen super faciem Moysis quid  
 mysticè. 34  
 vellus Gedeonis cuius rei typus. 67  
 veneris templum apud Babylo-  
 nios quibus abominationibus  
 plenum.

plenum. 141  
 venceslaus Bohemorum Rex Radislaum Gurimensem principem Angeli visu mirabiliter debellat. 293  
 venceslaus cur à fratre interfectus, quibusque miraculis nobilitatus. ibid. 487  
 veneta Respublica omnium maxime inuicta & quæta. 574  
 venetæ Reipublicæ singularia privilegia. 574. 575. Eiusdem libertas ex quo tempore perstiterit. 574. 632. 738. 778  
 veneri naualis militiæ præstantia cunctis præferendi. 633  
 venetorum summum studium circa S. Marci sui patroni cultum. 700  
 verba Dei quàm diuersa in Ecclesia, & apud alienos ab illa. 28  
 verba Dei cur omnes res dicantur, efficacissima tamen sacramenta. 28. 32  
 verba cur sacramentis adhibita. 32  
 verba Dei in Ecclesiæ ore posita. 171. 174. 178  
 verbum quomodo generetur à Patre. 8. 26  
 verbum Dei duplex. 26  
 veritas oraculorū Ecclesiæ qua potissimum ætate elucescat. 268  
 veritas ibi magis, vbi magis Christus. 380  
 veritatem quādoq; obtegere, mentiri tamen nunquam licet. 763  
 veritatis propugnatores, & custodes Catholicos fore, ex diuinis oraculis. 757  
 in veritatis assertione Catholicos longè omnibus præstare, patet primò ex fidei vnitate, quæ no-

bis tantum est. 758. Ex martyrio tot Catholicorum pro veritatis assertione. ibid. Ex multitudine Episcoporum martyrum ob Christi cultum. ibid. Quia vna Romana sedes plures dedit Papas martyres, quàm exteri cuncti è suis Episcopis. 759. Quia quiuis Papa & Catholicus vel leuissimus cunctis hæresarchis est veracior. ibid. Quia soli Catholici cunctas hæreses & mendacia confutarunt & confutant. 760. Quia nos soli gentes à fallitate ad veritatis lucem perducimus. ibid. Quia mendacia multiplicatur, vbi Catholici non sunt, propter hæreses, & diminuntur vbi confederint. ibid. Ex studiosa inspectione veritatis in fidei decretis. 761. Ex disputationibus & decretis vniuersalium Conciliorum. 762. Ex quotidianis precibus, vt Ecclesia Catholica in veritate sit. 665. Ab innumeris collegiis diuinarum disciplinarum. ibid. Ab aperta professione haud negatæ veritatis, etiam cum vitæ dispendio. 763  
 vesta Dea à quibus culta. 1037  
 victimas antiquæ legis cur Deus respuerit. 58  
 victoria de dæmone per Christum Mariæ virgini adscribenda. 679  
 vigilantij hæresis. 376  
 vigilantius quo tempore Gallias pestifera doctrina infecerit. 383  
 vigilans Papa Theodoræ Augustæ iussu Constantinopolim victus adducitur. 330  
 vinea Domini quo pacto ab hæreticis ablata, nebisque locata. 257  
 vinea

vinea Domini quinam verè colant. ibid.  
 vineæ cultores quibuslibet horis vocati, quid mysticè. 264  
 vincentius è Valle viridi vbi ob fidei prædicationem occisus. 250  
 vincentius Forerius quod Iudæorum millia Christum perduxerit. 424. 481. Eiusdem sanctitas & miracula. 481  
 viperæ vbinam pro sacris habitæ. 124  
 viperarum & hæreticorum comparatio. 194  
 virduentes à quo ad Christi cultum perducti. 235  
 virga Aaronis florente eiusdè electio comprobata. 258  
 virga Ecclesiæ quonam modo floreat. 261. 262  
 virgilij carmen de præcorum lotionibus ante sacra. 62  
 Eiusdem de triumphatibus olea coronatis. 120  
 De singulis regionum attributis. 125  
 De monstruosis diis præcorum. 144  
 De amore proprio. 162  
 De Messias aduentu. 170  
 De futuris bellis. 624  
 De Cybele Dea. 1031  
 De Cæsaris astro. 1032  
 De igne Vestæ. 1037  
 De Didonis profapia. 1038  
 De Augusti & Iouis imperio. 1045  
 De Ganimedis raptu. 1048  
 virgines sacræ apud Catholicos innumeræ. 615. Earundem admirabilis sapientia. 616. & seq.  
 virginitas quantum in Dei Ecclesiæ

elucescat. 83. & seq.  
 virginitas quot modis à Protestantibus impugnata. 922. 934  
 virginitas à quibusnam Catholicis in matrimonio seruata. 873  
 virginitatis illustrissima exempla triplici generis. 891  
 virgines illustres Anglicanæ exules ac martyres nostræ ætatis. 1081. & seq. Earundem admiranda priuilegia diuinitus concessa. 1083  
 virgines quædam Italæ miræ sanctitudinis. 1101  
 virginitas etiam apibus maxime delectabilis. 613  
 virgo Deipara. Vide Maria.  
 virtus quælibet è duobus potissimum perspicienda, & quibusnam. 615  
 virtus quo pacto instar puncti. 830  
 virtutes omnes prudentia dirigit. 616  
 virtutes omnes sanctitatis nomine contentæ. 528  
 virtutis pugna & victoria per crucem aduersus luxuriæ castra. 137  
 virtutum diuina ac summa studia esse inter Catholicos constat primò ex subiectione nostræ voluntatis diuinæ voluntati & Ecclesiæ iudicio. 545. & seq. Ex variis ceteribus diuersarum virtutum functiones profitentibus. 546. Ex communibus exercitationibus Catholicorum. 547. Ex relatione in sanctos eorum qui virtutibus claruerunt. ibid. Ex quotidiana sanctorum memoria, celebratione, & inuocatione in Ecclesia. 547. & seq. Ex tot generalium Conciliorum celebratione. 549.



Ex summo studio in describen-  
dis sanctorum vitis. 550. Ex tot  
publicis disciplinarum gymna-  
siis, & Catholicorum penuria. 551.  
Ex erectione tot templorum sa-  
crarumque aedium ad pios vsus.  
ibid. Ex maximis Catholicorum  
laboribus pro affecutione cuius-  
libet virtutis. 552. Ex seueris re-  
ligiosorum institutis. ibid. Ex tot  
libris cōscriptis de peculiari mo-  
do progrediendi in quamlibet  
virtutem. ibid. 554  
virtutum studia manca iis qui ex-  
tra Ecclesiam sunt. 353  
visigothi Ariani quo tempore Hi-  
spanias occuparunt, & quādiu re-  
nuerunt. 495. 983  
visigothorum Reges nouē à suis  
miserrimē trucidati. 967  
vitellij Imperatoris turpitudine &  
flagitia. 954  
vitiza Hispanorum Rex à Chri-  
stiana veritate desciscens, regno  
deicitur. 385  
vitulus ab Ægyptiis cultus. 1042  
vldas quidam totum se orbē posse  
euertere iactans, mirabiliter pro-  
fligatus. 617  
vlsfrannus Episcopus Senon. qui-  
bus in locis Christi fidem disse-  
minarit. 235  
vmbri antiquissimi, & vnde dicti.  
79  
volūtas nostra quo pacto cum Dei  
voluntate coniungatur. 40  
in voluntate & intellectu qualiter  
homo vetus corrumpatur & re-  
nouetur. 89  
voluntatis imperiū in intellectu.  
1491  
voluntatis nostræ motum ad bo-

num qualiter diuina gratia præ-  
cedat. 48  
vrbanus I. optimè gesta. 330. 666  
vrbanus II. Concilium eodē tem-  
pore, bellumque sacrum indicit.  
339. 397. Eiusdem magnanimitas  
in Hérico Imp. & Philippo Gal-  
liarum Rege excommunicadis.  
580  
vrbanus I. quænam loca sacra ex-  
peditione à Sarracenis receperit.  
580  
vrbes cur ab antiquis in montibus  
constitutæ. 79  
vrbes quamplures aquarum inun-  
dationibus extinctæ. 80  
vrsinæ Taurellæ bellica virtus. 642  
vsuræ à nullis seuerius quàm à Ca-  
tholicis cohibita. 648  
vvalterij à Plettenburg Magistri  
equitū insignis victoria de Mos-  
chouitis. 640  
vvladislavus vbinam cum florentif-  
simis copiis ab Amurathe cæsus.  
339  
vviclesi hæresis. 701  
vvolltiani Episcopi V Vigorniensis  
obitus & miracula. 486

X

**X**erxes Persarum Rex, fratre  
liberisq; trucidatis, postre-  
mò & ipse à præfecto necatur.  
772  
Xerxes Athenas euertit. 776

Z

**Z**achotora insula vbi, & per  
quos Christi cultum edocta.  
254  
zacho-

zachotora quo tempore per Lusi-  
tanos à Sarracenis erepta. 397  
zanobia Palmyrenorum Regina  
laudata. 624. 642  
zanobia ab Aureliano Imp. deui-  
cta, & in triumpho ducta. 624  
zechorum conuersio ad fidem. 143  
zeferinus Papa quo pacto Monta-  
ni, Priscæ, & Maximillæ hæreses  
damnarit. 321  
zelus & seueritas quo pacto digno-  
scentur. 874  
zelandiæ populi quo tempore Chri-  
sti fidem complexati. 261. 266  
zeno Imp. qualiter ab Achatio &  
Petro Moggo seductus. 327  
zeno Imp. qua heresi infectus. 497  
zeno Imp. qualiter viuus sepulchro  
inclusus, & extinctus. 961  
zenone imperate quæ clades Ori-  
tiac Occidenti allata. 387. 975.  
Eiusdem nefanda impuritas &  
flagitia. 924. 936  
zibut Maluchorum Rex cuius ope-  
ra ad Christum perductus. 247  
zigorum seu Circassorum impuri-

tas & seueritas. 932. Eorundem hæ-  
reses & ignauia. 983  
zodiaci latitudinem quo motu &  
tempore singulæ planetæ per-  
currant. 3  
zonarum temperationes variæ vn-  
de pendeant. 2  
Eorundem distinctiones & vi-  
cissitudines. ibid.  
zozimus Papa cur ab hereticis An-  
tiehristus dictus. 209  
zoticus Romanus à Constantino  
Byzantium ductus quæ pia ibi  
instituerit. 325  
zozimus scriptor mendacij aduer-  
sus Constantinum redarguitur.  
827  
zinglij & Lutheri dissensio. 188  
zinglio Missam impugnati noctu  
à diabolo argumenta suppedita-  
ta. 378. 1019  
zinglius atrocissimis præliis in-  
ter Heluetios concitatis in pu-  
gna occiditur. 873  
zingliani à Luthero excommuni-  
cati. 189

F I N I S.

